

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

TRAJECTI ad RHENUM
Apud GUILIELMUM vande WATER. MDCCXVII.

PAULI A. J. SILII
ITALICI
P. NICORUM
BRI SEPTEMDECIM,

cum excerptis

FRANCISCI MODII Novantiquis Lectionibus,

Et CASP. BARTHII Adversariis,

et DANIELIS HEINSII crepundiis Silianis,

Et postumis notis

NICOLAI HEINSII, nunc primum editis,

CURANTE

ARNOLDO DRAKENBORCH,

Cujus etiam annotationes passim additae sunt.

TRAJECTI AD RHENUM,

Apud GUIELMUM VANDE WATER, Academ. Typogr.

clō lō cc xvii.

878

Sb

D76

John S. Lawrence Estate

gt

4-14-1925

V I R I S
AMPLISSIMIS NOBILISSIMIS,
JOHANNI VAN NELLESTEIN
J. U. D.

LAURENTIO VAN LANKEREN
J. U. D.

URBIS TRAJECTINAE
CONSULIBUS,
ALIISQUE

AMPLISSIMIS NOBILISSIMIS
SENATORIBUS

S. D.

ARNOLDUS DRAKENBORCH.

Quod offerre audeam, Viri Amplissi-
mi, atque Illustribus nominibus
Vestris inscribere insigne C. Silii
Italici poema, mea cura & operano-
vo, quo nunc in ora hominum exit,
ornatu excultum, temeritatis & arrogantiae su-
spicionem,

D E D I C A T I O.

spicionem, quae forsitan apud nonnullos oriri posset, deprecandam existimarem; nisi tam graves ac justae causae ad id faciendum me permovissent, ut, quicumque vel leviter ad eas animum attendere voluerit, protinus me ab omni hac culpa liberum esse judicare debeat. Cum enim nasci mihi atque enutriri contigerit in urbe, cujus regimini summa justitiae atque aequitatis laude praestis; bonas autem literas didicerim in splendidissima Academia, in qua ut artium ac doctrinarum omnis generis studia quam maxime vigeant ac floreant, Vos, omnium scientiarum fautores ac patroni benignissimi, cunctis viribus semper operam datis: officio, quod quisque civis Magistratibus debet, defuisse jure censendus forem, si alterius, quam Vestri, quibus haec laborum primordia ac tirocinia consecrarem, cogitatio animum subire potuisset. Verum cum me hoc tempore parti honestissimae provinciae, quam incredibili Orbis eruditi applausu nuper apud Vos administravit Vir Celeberrimus, & non sine singulari veneratione a me nominandus, Petrus Burmannus, praesse jusseritis, idque, quo nihil hominibus dulcius esse solet, in ipsa patria atque inter parentes; egregio, quo me sponte Vestra complexi estis, favore omnino indignus forem, &

D E D I C A T I O.

&, ne ob ingrati animi vitium bonorum omnium in me indignationem atque odium concitarem, justissime vererer; nisi ultro oblatam hanc occasionem publice Vobis gratias pro tam insigni in me collato beneficio agendi cupide arriperem, quamque haec benevolentiae Vestrae eximia indicia jucunda mihi atque accepta fuerint, palam testarer. Commemorare etiam in proclivi foret, familiaritatis & consuetudinis, quam tum Pater meus, tum ipse ego cum plerisque Illustris Ordinis Vestri summa pietate semper coluimus, officia exegisse, ut Vobis potissimum, Viri Amplissimi, studiorum meorum primitias dedicarem ac sacras facerem: nisi fortassis apud malevolos eo non tam consilii rationem reddidisse judicari possem, quam inani & ventosa gloria ductus apud externos jactare voluisse, Principibus me Viris, quam non minimam laudem omnes ducimus, placere, eosque amicitiae suae necessitudine me non indignum arbitrari. Tandem id ipse quasi postulare videtur Silius Italicus, qui, ex illustri & honoribus gestis praenobili familia ortus, non ipse solum ad sublime ac summum majestatis Consularis fastigium adscendit, sed filium etiam eodem honore auctum vidit, ex insita atque innata Quiritibus superbia, etiam post tot elapsa secula,
non

DEDICATIO.

non facile permissurum, ut alterius, quam Illustrium ac se referentium Magistratuum nomina capiti operis a me praescriberentur. Cum autem mentem ejus ac vera verborum vestigia, quantum conjecturis assequi potui, certissimo optimarum membranarum auxilio e tenebris diligenter eruere, & auctori quasi postliminio restituere conatus fuerim; praeter fas & aequum me acturum existimaui, si generosae huic voluntati ejus adversari, & nobilissimum poetam in minus potentium aut Illustrium patronorum clientelam addicere vellem. Vatis itaque Consularis scripta, Amplissimi Consules, Vosque Senatores, quorum quisque insitis virtutibus ac meritis Consulatu dignus est, ut laeti ac serena fronte suscipere velitis, rogo: non enim leves aut titulis ac gravitati Vestrae minus convenientes res complectitur, quod in sinu vestro deponere gestio, poema: sed ob oculos ponit, & accurate describit gravissimum, & cladium atrocitate quam maxime memorabile bellum, quod ad internecionem usque Romanos inter & Poenos, late tum regnantes ac potentissimos orbis populos, per octodecim annos gestum est: donec tandem post varios rerum casus P. Scipio, cui primum ex insigni victoria egregium & nulla umquam oblivione delendum Africani nomen

D E D I C A T I O.

nomen obtigit, Hannibalem, diutissime Italiae visceribus inhaerentem, & omnia ferro ignique vastantem, ad patriae ruinam arcendam armorum successu avocaverit, & inclytæ Romæ victricibus legibus aemulam Karthaginem parere jussit. Illud quoque pro benignitate Vestra concedite, Optimi Maecenates ac literarum Patroni, ut, si operae & labores, quos in poëta hoc poliendo atque exornando consumsi, Vobis non abjiciendi videantur, sub umbra patrocinii Vestri latere possint: quod si impetravero, detrectantium & nihil non culpantium hominum, quorum omni tempore, sed praecipue pessimo hoc & in illaetabilem barbariem ruenti seculo nimius proventus est, calumnias & Theoninum dentem nihil extimescam; sed contra animum ac voluntatem ad similia in aliis nostrae disciplinae auctoribus tentanda inducam. Hoc insuper a Vobis etiam atque etiam precari sustineo, Viri Amplissimi, ut hanc gratae mentis significationem lubenti animo accipiatis. Quamvis enim infinitis modis infra beneficii, quo me nuper ornastis, magnitudinem sit, quod offero; nihilominus, quae Vestra est aequitas & benevolentia, non injucundum id Vobis fore spem foveo, quoniam me non habere digniora, quae pro tot meritis referam,

**

D E D I C A T I O.

ram, probe noveritis; neque, si quam maxime haberem, aut Vos a me exigenda censeretis, aut ego offerre auderem, ne, si beneficium pari beneficio reponere conarer, artissimum obligationis vinculum, quo me constrictum atque alligatum omni tempore habebitis, rumpere aut laxare voluisse existimarer. Quod superest, Viri Amplissimi, cum nullam partem Vestrorum erga me meritorum non modo referenda, sed ne cogitanda quidem gratia assequi valeam; ut tamen, qua possum, remuneratione animum meum non ingratum esse probem, pro salute atque incolumitate vestra ac familiarum Vestrarum, quae integerrimorum Magistratuum seminaria sunt, quotidie sollemniter vota nuncupabo, Deumque ter optimum maximum venerari non desinam, ut Vos, hujus urbis bono, quam diutissime summae rerum praeesse, & consilia atque incepta Vestra semper Reipublicae prosperare velit. Dabam Trajecti Batavorum a. d. x. Kal. Julij anno MDCCXVI.

P R A E-

P R A E F A T I O

A D

L E C T O R E M.

Prodit tandem, & lucem publicam adspicit C. Silii Italici poema de bello Punico secundo, eruditorum virorum, sed imprimis medica Illustrissimi Nicolai Heinsii manu, ac nonnulla mea diligentia & labore multis in locis melius cultiusque factum. Verum priusquam id in manus sumas, quisquis es, elegantiorum literarum amans Lector, quaedam habeo, quorum te, quam brevissime potero, certiore facere apud animum constitui. Ea vero partim recident in auctoris nostri vitam, studia, & amplissimos, quos gessit, honores; partim in Punicorum illius varia fata ac casus; partim in novam, quam nunc tibi offero, editionem, ut simul te doceam, quibus copiis & auxiliis instructus huic non infimi spiritus poetae denuo in lucem emittendo me accinxerim, & amicis benignissimis, quorum propensae benevolentiae multa ego & Silius debemus, publice meritas gratias referam. Verum cum argumentum illud, de quo primo loco agere proposueram, anno proxime delapsi seculi quarto & nonagesimo exhausserit Vir Celeberrimus, & in literis nostris maximi nominis ac famae, Christophorus Cellarius, dum viveret, in Academia Friedericianae, quae Halae est, Antiquitatum & Eloquentiae Professor, ne inutili & nihil profuturo labore actum agam, aut illius scrinia maligne compilasse videar, dissertationem ejus, quam de C. Silio Italico, Poeta Consulari, conscripsit, & quae nunc in corpore omnium dissertationum ejus quarto loco conspicitur, integram typis describi, & huic praefationi subjungi malui, ut, quae ad eam rem pertinent, inde potius peti possint.

His itaque missis, quod Silii Italici post obitum & poematis hujus fatum ac conditio fuerit, inquirendum. Mortuo & rebus humanis erepto Silio, sive id temporum, in foedam barbariem ruentium inertia ac pessimo studiorum contentu, sive quo alio casu accidisse dicendum sit, unicus, quem nobis reliquit, ingenii fetus durior fortuna conflictatus, & oblivione ac silentio tantum non sepultus esse videtur. Si enim solum Sidonium Apollinarem excipiamus, a tempore Plinii ac Martialis per tredecim ferme secula nullus fuit, qui ejus vel verbo meminisse reperiatur. Quin insuper constanti adeo fama & existimatione hominum seculo quartodecimo volvente periisse credebatur, ut Franciscus Petrarcha, primus ille humaniorum literarum instaurator, damnum, quod Silii poema amittendo studia nostra fecisse existimabantur, resarcire cupiens, opus, cui *Africae* nomen dedit, & quo belli Punici secundi historiam verbis complexus est, composuerit: quod minime facturum fuisse videtur, si poetae nostri laborem alibi locorum delitescentem superesse suspicari potuisset. Depulsis tandem aut fugientibus, quae orbi universo offusae fuerant, ignorantiae tenebris, & felici auspicio renascentibus omnis generis studiis, cum monachalium bibliothecarum horridas latebras studiose excuterent viri eruditi, etiam Silius cum infinitis aliis priscae

*** 2

aevi

P R A E F A T I O

aevi scriptoribus ex squalido situ & pulvere protractus, & in lucem vindicatus est. Ne vero varias doctorum opiniones de auctore, loco, & tempore, quo Silius reperi-
tus est, memorando patientia tua nimium abutar, benevole Lector, dicam, verosimillimum mihi videri, Punica haec inventa fuisse per Poggium Florentinum prope
Constantiam in monasterio Sancti Galli tempore concilii Constantiensis. Certe Pog-
gium Silius inventorem esse agnoscit Hugolinus, seu Ugolinus Verinus, qui non lon-
ge post haec tempora vixit, & scriptis inclaruit, lib. 11. de Viris Illustr. urbis Flo-
rent. ubi Poggium sic commendat,

Quin etiam sollers Germanis eruit antris

In Latium altiloqui divina volumina SILI.

Etiam Guarinus Veronensis, five Franciscus Barbarus, five alius quiseo tempore, in epi-
stola, qua Poggio Quinctiliani inventionem gratulatur, quam nuper ex bibliotheca Paul-
lina Lipsiensi publici juris fecit vir Nobilissimus Jo. Gottlieb Krause, ejusdem bibliothecae praefectus, in vernacula librorum historia part. 1. pag. 46. *Tu Tertullianum, tu Mar-
cum Fabium Quintilianum, tu Q. Asconium Pedianum, tu Lucretium, SILIUM ITA-
LICUM, Marcellinum, tu Manilium astronomum, L. Septim. Valerium Flaccum, tu Caprum,
Eurychium, Probum, grammaticos, tu complures alios, BARTHOLOMAEO COLLEGA
TUO ADJUTORE, vel fatis functos vita donastis, vel longo, ut ajunt, postliminio in Latium
reduxistis.* Idem denique testatur ipse Poggius in orat. in funere Nicolai Nicoli,
*Quod autem egregiam laudem meretur, summam operam curamque adhibuit ad peruesti-
gandos auctores, qui culpa temporum perierant. Qua in re vere possumus dicere, omnes
libros fere, qui noviter tum ab aliis reperti sunt, tum a me ipso, qui integrum Quinctilia-
num, Ciceronis nostri orationes, SILIUM ITALICUM, Nonium Marcellum, Lucretii
partem, permultosque praeterea e Germanorum Gallorumque ergastulis mea diligentia eri-
pui, atque in lucem extuli, Nicolai hujus suasu, impulsu, cohortatione, & pene verba-
rum molestia esse literis Latinis restitutos.* Locum vero & tempus, quo Silius ex squa-
lidi carceris horrore ereptus est, memorat Marfus ad Silius lib. VII. vers. 225. *Hic
plurima Silius carmina desiderantur illius incuria, qui hoc opus exscripsit APUD CON-
STANTIAM, urbem Galliae, ubi hoc poema jam amissum A POGGIO, viro id aeta-
tis literatissimo, repertum fuit TEMPORE DIVI NICOLAI Pontificis Maximi: cujus
felicissimi Pontificatus auspiciis Latina lingua, quae Vandalum Gothicumque sapiebat, pro-
prium decus resumere coepit.* Quamvis autem auctorem & locum recte designaverit
Marfus, in definiendo tamen tempore erravit. Cum enim Lilius Gyraldus in dial.
14. de Poëtar. Histor. scribat, Silius Punicum bellum eo tempore, quo Christianorum
procerum conventus, quod Concilium nostri, Graeci Σύνοδος vocant, in Germania habe-
batur, IN QUAPIAM IBI TURRI fuisse repertum, literis admodum obsoletis &
pervetustis, & CUM EO UNA CARIOSOS QUOSDAM ALIORUM SCRI-
PTORUM LIBROS, dubitandum minime puto, quin inventus sit Silius tempore
concilii Constantiensis, quod habitum est anno post Christum natum. c1000cxv &
sequentibus. Johanne xxiv & Martino v Pontificibus Romanis; eodem nempe loco
& tempore, quo etiam Quinctilianus, quem male alii in falsamentarii taberna reper-
tum tradunt, Asconius Pedianus, & Valerii Flacci Argonauticō prioris libri, quos
Gyraldus per cariosos aliorum scriptorum libros designat, inventi sunt. Paribus enim
verbis Poggius ipse locum, unde hos codices extraxit, describit in epistola ad Gua-
rinum Veronensem, cujus partem olim Mabill. ac Menag. ediderunt, sed quam in-
tegram nuper vulgavit supra laudatus Nobilissimus Krause dicto loco, *Est autem mo-
nasterium*

neſarium Sancti Galli prope urbem hanc (ſc. Conſtantiam) millia paſſuum **xx**. Itaque nonnulli animi laxandi & ſimul perquirendorum librorum, quorum magnus numerus eſſe dicebatur, gratia eo perreximus. Ibi inter conſertiffimam librorum copiam, quos longum eſſet recenſere, *Quintilianum* comperimus adhuc ſalvum & incolumem, plenum tamen ſitu & pulvere ſqualentem. Erant enim **NON IN BIBLIOTHECA** libri illi, ut eorum dignas poſtulabat, **SED IN TETERRIMO QUODAM ET OBSCURO CARCERE, FUNDO SCILICET UNIUS TURRIS**, quo ne capital. quidem rei damnum retruderentur. &c. Reperimus praeterea libros tres primos & dimidiatum quarti *C. Valerii Flacci Argonauticon*, & expoſitiones, tamquam thema quoddam, ſuper octo Ciceronis orationibus *Q. Aſconii Pediani*, eloquentiſſimi viri, de quibus ipſe meminit *Quintilianus*. Haec mea manu tranſcripſi, & quidem velociter, ut ea miſſerem ad *Leonardum Aretinum*, & *Nicolaum Florentinum*. Scripta eſt autem haec epiſtola *Conſtantiae xvii. Kl. Jan. anno Chriſti cccccxvii*. altera vero, quae *Guarino Veronenſi* tribuitur, & *Silium* jam inventum dicit, cujuſque particulam ſupra laudavimus, *Venetis pridie Nonas Julias anno Chriſti cccccxvii*. At *Nicolaus V.* cujus Pontificatu *Marſus Silium* repertum tradit, ab anno Chriſti cccccxlvii ad annum cccccclv eccleſiae Romanae praefuit. inſuper *Leonardus Aretinus* ac *Nicolaus Florentinus*, ſeu *Nicolaus Nicolaus*, ad quos ſe libros recens inventos miſiſſe *Poggius* ſcribit, primus anno cccccxliiii e vita exceſſit, alter anno cccccxxx, ſi *Voffio* fides habenda lib. iii. de Hiſtor. Latin. cap. v. & iv. in quo poſteriore tamen error typographicus irrepiſſe videtur, cum ipſe dicat, exſtare *Philelſi* ad *Nicolaum Nicolum* epiſtolam, (ea eſt lib. ii. epiſt. xvi) anno mccccxxvii (lege mccccxxiii) ſcriptam. Non diu tamen poſt eum annum ſuperfuiſſe ex ipſa eadem epiſtola patet, in qua *vir decrepituſ* vocatur, cum mortuus fuiſſe dicatur anno aetatis lxxiii. Quidquid ſit, ex ipſa *Poggii* orat. in funere *Nicolai Nicoli* pag. 103. conſtat, mortuum eſſe *Nicolum* vivente adhuc *Leonardo Aretino* aliisque, quos verborum ſuorum teſtes laudat. *Bartholomaeus* autem, quo collega & adiutore *Silium* inventum dicit *Guarinus Veronenſis* in ſaepius memorata epiſtola, amicus *Poggii* fuit, in cujus ſcriptis ſaepius memoratur, nunc ſub nomine *Bartholomaei de monte Polliciano*, nunc *de monte Peliciano*, nunc denique *de monte Puliciano*; neque alius eſt ab illo, quem *Silii* codicem, unde reliqua ejus poëtae per Italiam exemplaria deſcripta ſunt, poſſeſſiſſe cognovimus ex *Franc. Philelſo* lib. xvi. epiſt. xiv. *Velim, quam diligentiffime odoreriſ, apud quem hoſpitetur ille codex Silii Italici poëtae, quem Antonii Barbadori pater, quo tempore in monte Publiciano Praeturam geſſit, ex bonis illius Bartholomaei venatus eſt, quem Martinus Pontifex maximus primum ſecretarium habuit. Nam codices omnes, quotquot illo exemplari exſcripti ſunt, depravatos corruptoſque invenio.* Per *Poggium* itaque hoc modo vitae & luci reſtitutus *Silius* a doctis magno applauſu exceptus, & jam ſub ipſis inventae artis typographicae initiis ſaepius Romae, Parmae, ac Mediolani excuſus eſt. Sed cum partim librariorum ſcribarum imperitia, partim operarum atque editorum negligentia deformatus adeo ac corruptus circumferretur, ut a nemine fere agnoſci, aut cum fructu legi poſſet, in eo emendando atque interpretando certatim operam poſuerunt viri illorum temporum eruditi. Primi autem, quos in hoc ſtadio decurriſſe accepimus, fuerunt *Petrus Montopolita*, *Pomponius*, & *Dominicus de Caldariis*, five, ut dici maluit, *Domitius Calderinus*, quorum memoria apud *Petrum Marſum* in praefat. in *Silium* ad Illuſtr. Principem *Virginium Urſinum* exſtat. *Calderini* autem commentarios *Silianos* memorat etiam *Sabellicus* in dial. de linguae Lat. reparat. & ipſe *Calderinus*.

derinus in praefat. ad Martial. Sed eorum labores lucem vidisse non videntur. His successit Petrus Marfus, Pomponii & Calderini discipulus, qui Silium commentariis illustratum edidit Venetiis apud Baptistam de Tortis anno *c10ccccLxxxiii*. recusum postea eadem in urbe per Bonetum Locatellum anno *c10ccccxcii*. & mox Parisiis in aedibus Nicolai de Pratis anno *c1010xii*. Verum cum non corruptos solum & pessimae notae codices, qui vulgo exstabant, secutus fuerit, sed ipse etiam priora menda novo errorum cumulo adauxerit, nihil commodi Silium & humaniorum literarum studiosos ex ejus labore cepisse quisque facile judicare potest. Post Marsum anno *c1010iv* poetam nostrum edidit Martinus Herbipolensis, qui singulis libris argumenta Hermanni Buschii Pasiphili, natione Westphali, addidit. Ejusdem deinceps Buschii scholia margini editionum Basileensium anni *c1010xxii*. & *c1010xliii*. ac Parisinae Colinaei anni *c1010xxx1*. adjecta sunt; quae, quamvis *vice uberis commentarii esse posse* dicantur, raro quidquam bonae frugis praestant. Martinum Herbipolensem & Buschium proxime excepit Ambrosius Nicander Toletanus, qui editioni Juntinae anni *c1010xv*. praefuit. Magnifice hic in praefatione ad Laurentium Medicem testatur, Silium *sua arte faberrime politum, & pervigili cura serenitati pristinae restitutum ope vetustissimi exemplaris Roma advecli, atque omnibus maculis detersum defecatumque esse*. Verum tantum abest, ut splendida haec dicta factis aequaverit, ut potius omnia contraria praestitisse dicendus sit. Nulli enim scriptorum, qui ex miserrimo bonarum artium naufragio elapsi monumenta ingenii ad nostram memoriam propagarunt, plura ac scelestiora vulnera infixit aut foeda priorum temporum barbaries, aut infausta librariorum inscientia, & audax criticorum temeritas, quam Silio intulit inconsiderata hujus hominis mutandi prurigo & insania, ut passim ex annotationibus nostris patebit. Utinam igitur imitari maluisset exemplum Damiani cujusdam Benefae, quem reprehendit, quod Silium a se emendatum jactet, quum ex illo, qui vulgo circumferebatur, descripserit! Nam si ipse etiam id facere in animum induxisset, viri docti operae & labori in tot ineptissimarum lectionum monstris exhauriendis, quae passim invitis Musis & Apolline tersissimo poetae obtrusit, parcere potuissent. Per Nicandri tamen vestigia incedere libuit postea Francisco Asulano, qui editionis Aldinae anni *c1010xxxiiii*. curam habuit; ut editionem Juntinam non vidisse existimandus sit Barthius, qui ad Stratii *iv*. Thebaïd. vers. 717. *Silium ab Aldo vel ejus correctore plane perditum* dicit, quod de Nicandro meritissime praedicari potest. In eo tamen a Juntina discessit editio Aldina, quod initio libri octavi Asulanus ex Jacobi Constantii collectaneis Criticis versus quatuor & octoginta, in Gallia, ut ajunt, repertos, primus inseruerit. Sed, quid de iis judicent viri docti, videri potest apud Nicolaum Heinsium ad Silii lib. *viii*. vers. 145. Post haec tempora, quae renascentium literarum quasi infantia quaedam aut pueritia censenda sunt, certior clariorque poetae nostro lux offulgere coepit. Cum enim Ludovicus Carrion, dum bibliothecam Colonensem diligentius lustraret, in venerandae antiquitatis manuscriptum, haec Punica continens, quod tempore Caroli Magni exaratum fuisse opinatur, incidisset, ejus auxilio sparsim nonnullis locis in Emendationibus suis opem ferre conatus est, ac Silium nobis multis partibus meliorem dedit. Cum vero idem codex per Melchiorem Hittorpium Theologum, ac bibliothecae Colonensis praefectum, etiam Francisco Modio innotuisset, integrum is poetam ad eum recensere instituit: quem quoniam *cum Homero & Virgilio collatum, ac locis innumeris emendatum*, ut ipse promisit, aliquando edere in animo haberet, plerumque veriores modo scripturas, ex Manuscripto depromtas, in

Novantiquis

A D L E C T O R E M.

Notantiquis Lectionibus proposuit, & uberiores earum assertiones commentario, quem meditabatur, servavit; qui magno Reipublicae literariae damno, five ejus morte, five quo quo alio casu interceptus, aeternum latebit. Anno deinde **CICIDC**. Silium ad fidem ejusdem libri Agrippinatis ac mentem Modii emendatum edidit vir Egregius & supra laudes meas positus Daniel Heinsius, tum pene adhuc puer, eique eruditissimas notas addidit, quas ob teneram aetatem, qua eas conscripsit, *Crepundia Siliana* vocavit, sed quarum ipsum nec senem umquam poenituit. Haec autem *Crepundia* iterum lucem viderunt Cantabrigiae anno **CICIDCXLVI**. Post Daniele Heinsum memorandus est Claudius Dausquejus Sanctomarius, Canonicus Tornacensis, qui anno praeteriti seculi quinto & decimo, non octavo & decimo, ut quaedam exemplaria exhibent, solita typographis fraude, Silii Punica non contemnendo commentario illustravit. Optimam hic operam Silio navare potuisset, nisi insano Modium & Heinsum carpendi studio ut plurimum in pejora abreptus, ubique se typothetarum mancipium praestare, & non excusandos eorum errores patienter ferre ac patrocinio suo probare maluisset, quam verissimas lectiones ex codice Colonienſi erutas, cujus ipse etiam excerpta ab Heriberto Rosweydo accepisse videtur, agnoscere: in quem gravius dicere abſtinebo, quod postumam Modii ac Parentis sui famam & nomen, justissima indignatione inflammatus, passim vindicaverit vir Illustrissimus Nicolaus Heinsius. Eodem tempore, quo labor ille Dausqueji prodiit, Silio etiam medicas manus admovit vir infinitae lectionis Caspar Barthius, qui per Janum Gruterum excerpta veterum membranarum, quae Oxonii in Collegii Reginensis bibliotheca servantur, adeptus, eum omnem variis Adversariorum libris recensuit. Hic autem codex licet non ubique tantam, quantam Colonienſis, fidem mereatur, minime tamen negligendus est; tum quod innumeris locis verissimas Agrippinatum membranarum lectiones a Modio laudatas egregie firmet, tum imprimis quod integrum nobis Silium exhibeat, cum manuscriptum Colonienſe, a barbara manu truncatum, dimidio libro sexti decimi & toto ultimo careat. Barthius vero, qui ceteroquin lumine mentis quam acerrimo praeditus erat, dum Dausquejo, quem poetis enarrandis longe praecellere censebat, ac plures scriptores illustrasse optabat, contra Modium & Heinsum plus aequo favet, non raro, ut alter Ixion, pro Junone nubem amplexus est. Haud longe post Barthium Silii emendationi etiam animum intendere coepit vir Eximius, & pro meritis in haec studia numquam satis laudandus, Johannes Fredericus Gronovius, qui in Observationibus & aliis aeternitate dignissimis scriptis egregiam lucem difficilioribus ac prae reliquis depositis & conclamatis locis ingenio & opo vetustissimarum editionum affudit. Ultimus denique nostra memoria Silium anno elapsi seculi quinto supra nonagesimum Lipsiae in publicum emisit Celeberrimus Cellarius, qui ex prioribus criticis, Modio, Barthio, Gronovio, Nic. Heinsio, aliisque, quae praecipue ad poetae nostri ornatum ac decus facere videbantur, conquirens, usque notas suas addens, accuratam satis atque concinnam editionem dedit. Maxime vero in praefatione ad Lectorem laudat & praedicat virum Amplissimum Fridericum Benedictum Carpzovium, Germaniae suae quondem Maecenatem, quod editionem Danielis Heinsii, cui filius Nicolaus Heinsius manu sua plures conjecturas & emendationes adscripserat, communicare voluerit, ut eas, tamquam pretiosissimas gemmas, annotationibus suis immisceret. Verum & Carpzovium & Cellarium opinionis hujus falsos fuisse haud ita pridem casu quodam didici. Adornandae enim huic editioni subsidia circumspectiens incidi in Colomesii catalogum manuscriptorum Isaaci Vossii,

Vossii, in quo inter libros Latinos cum manuscriptis collatos num. cxxix. memoratum inveni *Silium Italicum Heinsii cum manuscriptis collatum*. Cum autem ingenti desiderio tenerer hujus libri videndi ac versandi, quem cum aliis omnibus ejus generis Vossianis Academiae Lugduno-Batavae Curatores Amplissimi maximis impensis ac sumptibus bibliothecae publicae vindicaverant, humanitate tandem ac beneficio Virorum Celeberrimorum Wolferdi Senguerdii & Jacobi Gronovii voti compos factus in capite ejus haec manu Vossii annotata reperi, *Multa in Silio castigata, asterisque notata, & excerpta ex Illustrissimi Scaligeri exemplari, manu illius a mendis purgari*. Cum autem haec omnia eorundem, quos modo laudavi, virorum permisso descripsissem, domum redux statim deprehendi, ea, quae Cellarius a Carpzovio acceperat, Jos. Scaligero tribuenda esse, non vero N. Heinsio, qui, quod etiam Vossius fecit, quae Scaliger ad oram sui exemplaris adscripserat, sua manu excerpserat: quare passim in notis meis vero auctori reddidi.

Atque haec ferme sunt, quae ad hunc diem virorum doctorum labore & industria in Silio acta sunt: ut vero, quae restant, absolvamus, videndum nunc superest, quid ipse in hac editione praestiti. Cum autem ingenui ac liberalis animi sit, per quos profeceris, publice profiteri, ante omnia ut Viro Celeberrimo, & ad haec elegantiorum literarum studia promovenda atque amplificanda unice nato, Petro Burmanno, cujus in me merita nullo umquam tempore silebo, gratias tu, Amice Lector, si quid utilitatis ex meo labore studiis tuis afferri sentis, & ego inprimis agamus, postulant innumera beneficia, quibus hanc editionem quam prolixè cumulavit. Cum enim munere Amplissimi fratris Caroli Crucii, Consulis Lugduno-Batavi, ineditas viri illustri Nicolai Heinsii in poëtam nostrum notas possideret, quas, detestatus eorum exempla, qui illaudando facinore his thesauris soli incubare consueverunt, dudum cum cum orbe erudito communicare gestiebat, (quod ut ipse exsequi posset, varia negotia semper impediverant) auctor mihi fuit ac suator, ut Silio manus admove, & diutius, quam par erat, latentem hunc optimarum observationum thesaurum in lucem protrahere vellem. Quod, quoniam viribus & ingenio diffiderem, cum aegre mihi persuaderi cerneret, omnia se, quae poterat, ad ornandam hanc editionem, & favorem ei conciliandum collaturum liberaliter promisit. Auctoritate igitur & impulsu tanti viri, qui, quod disciplina ejus fictus & formatus eram, quid humeri mei ferre poterant, optime intelligebat, inductus & permotus Nicolai Heinsii primo annotationes, quas margini editionis Dausquejanae variis temporibus, ut quaeque in mentem venerant, allevit, quanta fide potui, descripsi, & cum alio exemplari editionis Colinaei, cujus orae, praeter quamplurimas conjecturas, manuscriptorum varias lectiones commiserat, diligenter contuli. Adhibuit autem Vir Illustrissimus, & studiosius, quam priores fecerant, consuluit excerpta codicis Colonienfis, quo olim Carrion & Modius, membranarum Oxoniensium, quibus Barthius usi fuerunt; deinde illis quidem non visum manuscriptum Puteaneum, reliquis tamen, quod fatendum est, integritate ac fide immensum quantum concedens, quod nunc in bibliotheca Regis Christianissimi servatur, vetustam insuper editionem Parmensem anni cccccclxxxii. quam a viro Celeberrimo, Edmundo Figrello, quondam Historiarum in Regia Academia Ubsalienfi Professore, ex bibliotheca Regis Sueciae utendam accepit, nonnunquam denique Romanam editionem antiquissimam, Aldinam, aliasque: unde multam observationum silvam nactus est, ac quamplurimas & egregias lectiones ab ipsius Silii manu profectas, quas posteriorum temporum librarii ac literato-

res

re insigni scelere depravarant ac corruperant, felicissime auctori restituit. Quam-
 vis autem magnam satis bonae frugis copiam observationes Heinſianae contineant, &
 ſic inſigne decus prae aliis huic editioni additurae ſint, dubitandum tamen non eſt,
 quin multis partibus meliores ac politiores prodiſſent, ſi auctor ultimam manum,
 quod acerba ac luſtuola ſtudiis noſtris morte abreptus facere nequii, imponere, &
 ipſe earum editioni praeſſe potuiſſet. Hoc labore perfunctus alia mox conquiſivi,
 quibus nova, quam moliebar, editio placeret, & lectorem alliceret. Modii itaque
 Novantiquas Lectiones & Barthii Adverſaria perlegere, & omnia, quae ad Silium
 orandum faciebant, inde excerptere coepi, ut, quod numquam, niſi in hac nunc
 editione, praestitum erat, quae ad emendationem aut illuſtrationem auctoris noſtri
 paſſim ac variis locis annotaverant, quorumque multiplex in notis Heinſianis mentio
 fiebat, in ordinem digererem, & contextui ſubjicerem. In quo quantum moleſtiae
 mihi devorandum fuerit, nemo ex aequo aeſtimare poteſt, niſi qui, in ſimile quon-
 dam piſtrinum detruſus, eundem, quem ego, laborem exantlavit. Deinde cum Da-
 nielis Heinſii Crepundia Siliana, quae paucis paginis ingentem reconditae ac non
 protritae eruditionis copiam continent, rarius non in his terris modo, ſed ubique
 etiam, inveniri poſſent, aut, ſi caſu invenirentur, quam animoſe, ſi molem libelli
 ſpectas, & infano pretio compararentur, non committendum cenſui, ut bonarum
 artium ſtudioſi tam exquisitis bellariis, praesertim data hac occasione, ulterius care-
 rent, aut ſaepe aliquo cenſus detrimento ſibi comparare neceſſe haberent. Ut itaque
 recenſita, &, quantum fieri potuit, a ſordidis typographorum vitiis & erroribus ex-
 purgata, ut editionem Lugduno-Batavam & Cantabrigienſem cum hac noſtra com-
 paranti patebit, hic denuo exprimerentur, curavi. Nequis autem miretur vel culpet,
 nullam me rationem in hac editione habuiſſe annotationum, quas in poetam noſtrum
 conſcripſit Daſquejus, aequum Lectorem monendum duxi, me juſtiſſimas cauſas habuiſ-
 ſe, cur hic repetitae non ſint. Nam cum ſolae modici voluminis inſtar eſſe poſſent, ſtu-
 dioſorum ſumtibus parcere debui, ne, ſi eas aliis, quas nunc dedi, adjeciſſem, mole
 libri, unde etiam pretium augetur, ematorem deterrerem magis, quam allicerem:
 Praeterquam quod etiam longe plurima illis inſint, quae elegantiorum ſtudioſorum
 cultoribus non magnam utilitatem praestarent, quoniam Daſquejus multa iis admi-
 ſcuerit, quae, niſi inſenſo odio, quo, neſcio quam ob cauſam, Modium ac Dan.
 Heinſium proſequeretur, occoecatus atque in pejorem plerumque partem abreptus
 fuiſſet, ipſe omittenda atque inducenda putaret. Cum autem non aliorum modo curas
 in auctorem noſtrum edere, ſed ipſe etiam aliquid conari, & in Silio ſtudioſorum tyroci-
 nia deponere conſtituiſſem, Viri Celeberrimi atque amici optimi, quibus, quas de-
 beo, gratias numquam ſatis pro meritis referre potero, laudanda benignitate opes
 contulerunt, &, ne quid mihi in hoc ſtadio decurrere cogitanti, quod ſuae foret
 poteſtatis, deeſſe poſſet, largiter providerunt. Celeberrimus Burmannus, cui quan-
 tum haec editio debeat, jam ſuperius praedicavi, non contentus ea, quae vidimus,
 praebuiſſe, gratiam etiam, qua valebat, apud Virum Illuſtriſſimum Ezechielem Span-
 hemium interponere non dubitavit, ut excerpta codicis Oxoniensis, qui in biblio-
 theca Collegii Reginensis ſervatur, & quo Barthius ac Nic. Heinſius uſi fuerunt,
 ſed cujus variae ſcripturae Colinaei editioni Heinſianae adſcriptae non ſunt, trans-
 mitti curaret. Cujus beneficio etiam, facile id concedente ſingulari magnae Britan-
 niae lumine Richardo Bentlejo, Academiae Oxoniensis Cancellarii vices agente, col-
 lationem ejus manuſcripti ad Cellarii editionem inſtitutam accepi. Deince Celeber-
 rimus

rimus Franciscus Hesselius, olim in Athenaeo Rotterodamensi Historiarum & Eloquentiae Professor, nunc vero apud Trajectinos nostros in collegium Canonicorum ad D. Mariae adscriptus, medio ac parario Davide Hoogstratano, ludo literario Amsteladaemi praefecto, ejusdem codicis Oxoniensis excerpta, editioni Raphelengii anni **MDCCXI**. manu viri docti addita, ab eruditissimo & literarum nostrarum, si quis alius, amantissimo viro Petro Vlaming impetravit: quod, si conjecturis indulgere liberet, idem exemplar fuisse, quod olim Barthio Silium recententi ad manus fuit, gravissimas ob causas suspicarer. Cum vero quibusdam in locis duo haec exemplaria, quae tamen ex iisdem membranarum propagata sunt, inter se dissentire deprehenderem, & ipsum codicem inspiciendi facultatem non haberem, aut quis fidelius manuscripti Anglicani lectionem expresserit, satis prospicere nequirem, bona fide tecum agere malui, Lector, eoque in casu utramque lectionem memorare; ut, quibus ipsas membranas consulere datur, nihil me in his incertis conjecturis dedisse intelligere queant. Insuper Vir Celeberrimus Jacobus Gronovius, cui multis me nominibus devinctum esse lubens agnosco, editionem Mediolanensem; Vir plurimum reverendus G. Claramontius, in ecclesia Walonica apud Amsteladaemeses non infimi nominis ac famae divinorum oraculorum interpres, editionem Martini Herbipolensis, & Marfi Parisinam; egregius caussarum patronus Gulielmus Best, quocum diutissime sinceram & non fucata amicitiam colui, editionem Juntinam, cujus margini pauca adscripserat Ger. Vossius, liberaliter usui meo concesserunt. Deinde cum procedente tempore Silius aliquamdiu typographos exercere coepisset, consilii mei certior factus Vir Celeberrimus Jacobus Perizonius, cujus luctuoso obitu vix reparabile damnum fecit Res publica literaria, primam omnium editionem, quae Romae anno **MDCCCLXXI**. excusa est, & nunc cum aliis nonnullis libris ac scriptis legato ejus in bibliothecam Lugduno-Batavam commigravit, ad me transmisit; quemadmodum etiam vir Eruditissimus van der Kloot Marfi Venetam primam: quae causa est, ut earum ante septimum aut octavum Punicorum librum in notis meminisse non potuerim. Vides, mi Lector, tantum me aeris alieni, ut Silium juvarem, eique labore meo opis aliquid aut commodi afferrem, apud amicos contraxisse, ut, si summo jure mecum agendum censent, umquam me nomina expedire posse desperem; nisi hoc grati animi publico testimonio ac debita dissolvendi vehementissimo desiderio sibi satisfieri patiantur. Illud certe palam hic profiteor, paria me officia, ubi locus & occasio poposcerint, ac curtae suppellectilis facultates permiserint, libenter praestitutum. Sed ingratus forem, si debita laude fraudarem Virum Celeberrimum, mihiq; quam conjunctissimum, Joh. Hermannum Schminckium, Historiarum atque eloquentiae Marpurgi Hassorum summam cum laude Professore ordinarium, aut officia, quae Silio mihiq; praestare conatus est, maligno silentio involverem. Cum enim ex Celeberrimo Iselio, SS. Theologiae apud Basileenses Professore, audivisse se meminisset, cum ante quatuordecim admodum annos per Helvetiam peregrinantem Tiguri in manuscriptum Silii forte fortuna incidisse, nihil apud amicum praetermisit, ut ejus opera codicis illius excerpta mihi impetrare posset. Cum vero Iselius ea de re cum Reverendo Hottingero, Theologo Tigurino, egisset, isque non modo librum conferendi, verum insuper, quod raro concedi solet, ad Iselium mittendi potestatem a bibliothecae curatoribus ac praefectis impetrasset, excussis omnibus angulis tandem praeter spem codex Silii quam diligentissime quaesitus Tiguri non reperitur. Ut adeo persuadeat tibi Iselius, vel membranas illas interea temporis scelestis manibus ex bibliotheca

Bibliotheca Tigurina surreptas, aut in latebras infortunio quodam amotas fuisse; vel, cum id ob singularem eorum, quorum curae haec bibliotheca commissa est, diligentiam nullo modo verisimile videretur, Silium, quem se manuscriptum Tiguri vidisse & manibus tractasse credebat, in quodam Helvetiae monasterio, cujus nunc memoria non occurrebat (plura enim libris vetustis haud quaquam destituta eodem in itinere perlustraverat) adhucdum latere; sed cujus, si quam maxime meminisset, ob nuperos per Helvetiam motus & animorum dissidia videndi aut conferendi nulla spes supererat. Interim idem Schminckius, qui non minus meis, quam sui ipsius commodis inservire cupiebat, cum etiam in bibliotheca Guelferbytana Silii codicem servari intelligeret, non ante conquievit, quam Celeberrimus Eccardus, Professor Helmaestadiensis, recepisset, se varias ejus lectiones excerpturum, & ad me missurum: qui tamen, cum ex illo tempore variis negotiis impeditus fuerit, tum inprimis quoniam ei provincia historiam ac res gestas Georgii I. Regis magnae Britanniae & Electoris Brunsvicensis conscribendi imposita sit, fidem datam adhuc solvere prohibitus est. Eo vero molestius tuli, utrumque hoc negotium in fumum abiisse, quod simul omnem spem codices aliis, qui Silio opem tulerunt, non visos nanciscendi penitus mihi praecisam cernerem. Nam praeter manuscripta volumina, quorum modo memini, & ea, quae Heinsius alique Silii interpretes consuluerunt atque excusserunt, quorum integerrimus etiam atque optimae notae Colonienſe dudum periisse est, quod suspicemur, rari per Europam poëtae nostri codices reperiuntur, & nescio, an plures, quam recentissimus ille, quem ante hoc biennium, cum Lutetiae versarer, in bibliotheca Regis Christianissimi videre contigit, sed ob temporis brevitatem cum editis committere non potui, & sex alii in Italia, pariter nuper scripti, quorum quinque in bibliotheca Magni Ducis Etruriae, unum in bibliotheca Eminentissimi Cardinalis Ottoboni exstare coram mihi affirmavit testis oculatus vir Eruditissimus, & non modo Benedictinorum, sed totius etiam Galliae lumen ac singulare decus Bernardus de Montfaucon. Codicem enim, quem testimonio Goetzii in descriptione Bibliothecae Senatus Lipsiensis Lipsiae exstare credebam, dum in eum perquirerem, nullum esse, sed calami vitio pro Statio Silium positum audiui. Quamvis autem nulli usui fuerit labor ac diligentia, quam, ut mihi ac Silio prodesſent, impenderunt viri, quos memoravi, Celeberrimi; non minori tamen loco apud me sunt, & semper erunt, eorum officia, quam si res ex voto perfecta foret: odi enim homines, qui amicorum operam ex eventu aestimandam putant, utque perpetuo suecessibus careant, voveo. Auxiliis igitur atque opibus, & quae ipse habebam, & quae amicorum benignitate consecutus sum, instructus Silii recensionem adorsus sum, illud inprimis attendens, ut auctoris contextus, quantum fieri potuit, (restant enim etiamnum plurimi nodi difficillimi, qui sine aliorum codicum auxilio vix solvi posse videntur) ex manuscriptorum ac vetustarum editionum praescripto quam emendatissimus ederetur: in quo passim secutus sum, nisi ubi genius linguae Latinae vel poëtae aliud flagitare mihi videbatur, quod tamen paucissimis in locis accidit, Illustrissimum Heinsium, qui orae editionis Dausquejanae, qua uti solitus fuit, non modo notas suas alleverat, sed etiam ipsum poëma, quemadmodum a manu Silii profectum conjiciebat, antiquorum librorum fide diligenter atque accurate contexit. Deinde, quoniam codicibus manu exaratis destitutus forem, sine quibus paracissime conjecturis indulgendum censeo, illud praecipue in notis egi, tum ut a viris eruditis ex membranis revocatas lectiones aut ab ingenio profectas conjecturas vel optimorum auctorum testimonio probarem ac stabilirem, vel receptam lectionem, si ea praestare videretur, sine cujusquam offensione vindicarem: tum ut ex priscis editionibus,

P R A E F A T I O

bus, si fieri posset, ostenderem ac palam omnibus facerem, quibus gradibus veterum librariorum, typographorum, aut criticorum ignorantia atque audacia Silii manus depravata, & ea, quae vulgo obtinebant, verba substituta fuerint: tum ut decantatam & omnibus notissimam Silii imitationem Maronianam accuratius demonstrarem: tum denique, ut loca obscuriora, quae tyrones facile morari possent (aeque enim eorum, quam Principum in his literis virorum rationem habendam esse arbitratus sum) clariori luce perfunderem. Huic proposito num satisfecerim, aequo Lectori judicandum relinquo; quem etiam atque etiam rogatum volo, ut indulgentia quadam ac benevolentia peccata & errores, quos forsitan praeter voluntatem plurimos in annotationibus commiseri, beneficio, quo orbem literatum Illustrissimi Heinsii notas ab interitu & oblivione vindicando demeritis sum, donare, meque studiorum tyrocinia hodie posuisse cogitare velit. Possem nunc, mi Lector, ad ipsum poetam evolvendum te dimittere, nisi, data hac occasione, publici juris facienda censerem, quae nuper ad difficilem Silii locum lib. I. I. I. vers. 395. praesente Illustrissimo Newtono, Annae Magnae Britanniae Reginae legato, publice praelegit Vir Celeberrimus Antonius Maria Salvini, Graecarum literarum Florentiae Professor, mecum vero communicavit vir Eruditissimus Henricus Brenkmannus, ex ore illius excerpta, (dum in ea urbe ageret, ut Pandectas illos notissimos conferret, quos eruditus orbis cura ejus editos quam avidissime expectat,) quibus, quae Illustrissimus Heinsius ad eundem locum notavit, egregie confirmantur. Verba Silii haec sunt,

*At Nebrissa Dionysæi conscia thyrsis,
Quam Satyri coluere leves, redimitaque sacra
Nebride & Hortano Maenas nocturna Lyæo.*

ad quae ita Salvinius. „Nebrissae Hispanicae urbis etymon ostentatione quadam eruditionis ingeniosa ac poetica Silius arcessit a Graecia, quasi, sicut omnium doctrinarum, illa quoque omnium linguarum parens atque alitrix fuerit. Nebrissae igitur nomen a „Nebride, h. e. hinuli aut damae maculosa pelle, derivat, qua Maenades seu Bacchae, „tamquam animalis pelle Baccho dilecti, dorsum ac caput operiebant. Sacra Bacchi „nocturna quis nescit? In iis, quae Orgia, (credo a numinis vi Bacchantiumque ira ac „furore appellabantur) multa arcana atque infanda perpetrabantur. Lampzacenum il- „lum obscenum Deum, quem tamquam omnis geniturae praesidem venerata Priapum „appellavit antiquitas, eundem cum Baccho esse putabant: Nec novum est, plura nu- „mina in unum conferri, ut videre est apud Macrobius, veterum superstitionis inda- „gatorem sagacissimum. Priapum novitium esse Deum Strabo ait, argumento ejus, „quod apud Hesiodum, qui Theogoniam conscripsit, & de Deorum stirpe accurate „verba fecit, de Priapo altum silentium est: quamobrem Geographus Orthanae, Conis- „falo, Tychoni aliisque similibus apud Atticos Diis similem esse pronunciat, ut aliquid, „quod illum quoquo modo repraesentaret, in antiquitate reperiat. Verba Geographi „sunt e libro XIII. Ἀπεδείχθη ὁ θεὸς ἔτι ἀπὸ τῶν νεωτέρων. ἔτι γὰρ Ἡσίοδος εἶδε „Πρίαπον, ἀλλ' εἰσιεν τοῖς Ἀττικοῖς Ὀρθάνῃ, καὶ Κονισάλλῃ, καὶ Τύχωνι, καὶ τοῖς τοιαύτοις. Crea- „tus Deus hic a recentioribus. neque enim Hesiodus novit Priapum, verum similis est Atticis „Orthanae, Conisfalo, Tychoni, similibusque numinibus. Qui indicem Latinum Strabonis „confecit, Orthana, inquit, Dea Attica. Imo ego, Orthana, inquam, Deus Atticus. „Non est enim Ὀρθάνῃ dandi casus apud Strabonem a recto feminino Ὀρθάνῃ, verum „a recto masculino Ὀρθάνῃς, Latine Orthana. Nam quod nomen vere masculinum Deum „significat, non femininum, re ipsa constare videtur. Quippe procul dubio Ὀρθάνῃς „ab

A D L E C T O R E M.

ab erecta virilitate, qua ille Deus insignis est, appellabatur. quid hoc ad Deam?
 „Ergo Lyaeo cognomentum Orthanae, quum Baccho Venus incalefcat, aequis-
 „tribuit Silius, & nihil mutandum, nisi quod varianda scriptura, & aspiratio, quae
 „initio obrepserat in *Hortana*, ab illo loco removenda, & postea ponenda, ut sit *Or-*
 „*thana* ἀπὸ τοῦ ἐγδός, *reclus*, *ereclus*, & retinendum, ut habetur in editione Gene-
 „vensi.

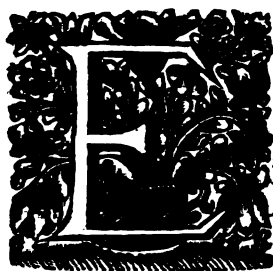
„ — & *Orthana-Maenas nocturna Lyaeo*.
 „quod male editores Amstelodamenses mutarunt in *Hortano*, ut concordarent, ut ita
 „dicam, cum *Lyaeo*. Nihil ad hunc locum Doctissimus Daniel Heinsius in Crepun-
 „diis suis ad Silium Italicum. Haec Vir Celeberrimus. Ulterius te non detinebo, Be-
 „nevole Lector. Vale itaque, & conatibus meis fave.

CHRISTOPHORI CELLARII DISSERTATIO

DE

C. SILIO ITALICO

Poëta Consulari.

eorum, qui res gestas memoriae prodiderunt, ut ingens multitudo est, sic plerisque diversum scribendi consilium. Alii primas origines aut originibus proxima referunt, fabulis persaepe admittis, ut fieri in antiquis solet, quo augustiora gentis, quam scribunt, initia videantur. Pars prolatum bellis imperium & per terrarum orbem late vagata arma commemorant, & id maxime agunt, ut campos caesis hostibus constratos, maria victoriis infecta posteritati ostendant. Sunt, qui Rempublicam domi administratam sibi curae habent, ut, quae in Senatu consultationes, quae rogationes ad populum fuerint factae, plane & perspicue in lucem proferant, ut, in quo Principis cum Senatu, aut hujus cum populo rationes conveniant, vel discordent, singulorum consiliis excussis, manifestum omnibus fiat. Omnium horum, quamvis in diversa euntium, ego neque industriam reprehendo, neque damno prudentiam, ut potius utramque summis laudibus efferendam esse existimem. Sed tamen nescio quo pacto aliud genus scriptorum meo animo cum primis placeat. Est illud eorum, qui singulatim vitas illustrium virorum Principumque scribere, qui ideo mihi antecellere ceteris videntur, quod plus utilitatis ex singulorum consideratione, quam ex confusa contemplatione omnium habemus, quum sic in arcana cujusque se propius inferre liceat. Quae causa est, ut in praesenti aliquid ex historiis disputaturi, malimus praeclari cujusdam viri tum studia, tum honores, & omnem perfectam vitam examinare, quam multorum simul res gestas & rationes intueri.

II. Is erit nobis *C. Silius Italicus*, vir clarissimus & poëta consularis, de cujus genere primum; deinde de studiorum ratione; post de gestis honoribus, aut cum otio honestissime commutatis; etiam de aliis rebus, quae ejus vitam atque mortem illustriorem reddiderunt;

Cellarii Dissertatio

derunt, aliquid proferemus. Genus *Siliorum* ut antiquissimum, ita nobilissimum omnino fuit; quamvis non negemus, originem illorum, ut in aliis gentibus non paucis, quae ad summam nobilitatem pervenerunt, plebejam & humilem exstitisse, quod doctissimus vir Fulvius Ursinus de familiis Romanis pag. 264. ex Livii lib. iv. cap. lrv. probavit. Ibi enim quaestorii comitiis plebem ait ita ultum ivisse injuriam in tribuniciis acceptam, ut inter quatuor quaestores unum tantummodo ex patricio ordine crearet, tres autem *plebejos*, *Q. Silium*, *P. Aelium* & *P. Pupium*, *clarissimarum familiarum juvenibus praetulerit*. Sed quum semel huic familiae ad honores via patefacta fuit, clarum utique nomen consequuta progressu temporum, ad summae nobilitatis gradum adscendit. Ut ex multiantum unum exemplum adferamus, sub Augusto *C. Silius tertium* consul fuit, eo anno, quo is testamentum condidit, hoc est proximo, antequam ex vita demigraret, auctore Suetonio capt. ci.

III. *Italici* nomen plus negotii nobis faceffit, ab aliis alia interpretatione expositum. Sunt qui fuisse *Hispanum* adfirmant, ex *Italica* Baeticae urbe, Trajani patria, oriundum, quam sententiam Petro Crinito & Ludovico Carrioni Dausquejus tribuit, quamquam prior dubitanter id retulerit. Nec vero peregrinitas impedimento erat, quo minus Hispania elegantiores poëtas proferret. Etsi enim Ciceronis & Luculli aetate *Cordubae nati poëtae pingue quiddam atque peregrinum sonarent*, ut Cicero pro Arch. cap. x. extr. tradit; tamen alia cultura provinciae fuit post Augusti tempora, ut Lucani & utriusque Senecae ingeniis manifestum est. Habet vero Claudius Dausquejus, quae principio commentarii in Silium huic opinioni de Hispanica patria opponat. *Qui ex Hispaniae*, inquit, *Italica*, ITALICESIUS audiebat, aut ITALICENSIS. Stephanus de Urbibus: Ἰταλὶ καὶ Ἰταλικὴ πόλις Ἰβηρίας, τὸ ἰδιώτην, Ἰταλικήσθ'. est & *Italica*, urbs Iberiae: gentile, *Italicus*. Gellius Noct. Attic. lib. xvi. cap. xiii. *D. Hadrianus in oratione, quam de Italicensibus, unde ipse ortus fuit, in Senatu habuit*. Addit antiquam inscriptionem, quam etiam Gruterus pag. 385. n. i. exhibuit.

COLONI ITALICENSIS IN PROV. BAETICA.

Quod si ergo ex Hispania hoc nomen esset, *Italicensem* potius, quam *Italicum*, appellandum Silium fuisse autumat.

IV. Est quidem discrimen hujusmodi terminationum, ut alius *Hispanus* sit, alius *Hispaniensis*. Martialis epistola ad Priscum, quam libro xii. praefixit, extrema: *ne Romanum non Hispaniensem librum mittamus, sed Hispanum*. Sospiter Charisius lib. i. pag. 84. potest interpretis loco esse. *Quum dicimus*, inquit, *HISPANUS*, *nomen nationis ostendimus: quum autem HISPANIENSES*, *cognomen eorum, qui provinciam Hispaniam colunt, etsi non sunt Hispani*. Tacito etiam *Hispanienses exercitus* sunt Annali i. cap. iiii. qui in Hispania militant, ex aliis nationibus conscripti. Festus Pompejus quoque in *Corinthienses* non dissimiliter ait: *Romanenses, & Hispanienses, & Sicilienses negotiatores dicimus, qui in alienis civitatibus negotiantur*: nisi in voce alienis ambiguitas ineit, quae extra Hispaniam civitates significet. Nam quod Charisius discrimen docet, nequaquam est perpetuum, & Plinius quoque *Hispaniensem Oceanum* dixit lib. xxxvii. cap. x. qui Hispaniam adluit: & *spumam* (argenti) *Hispaniensis*, lib. xxxiii. cap. vi. Neglexit itaque Plinius, quam Grammatici inculcant, differentiam, ut adeo, si ceterum constet de origine ex Hispania, vix ex eo illa convelli possit, quod *Italicus* noster, non *Italicensis*, appelletur. *Italicus* nominis, quod pure Graecum est, nulla habetur ratio. Si fuit autem in Hispania natus, non tamen & barbarus, aut ex antiquis Hispanis fuit, quia *Italica* colonia Romana erat, Scipionis opus, qui in illam debiles ac vulneratos exercitus sui milites collocavit, ut Appianus Alexandrinus in Hispanicis p. 463. tradit, eamque ἀπὸ τῆς Ἰταλίας Ἰταλικὴν ἰκαλέσθαι. ab Italia *Italicam* appellavit, quia Itali erant, quos in coloniam illam deducebat. Huic de Sillii ortu sententiae & altera propius quodammodo accedit, quam itidem Petrus Crinitus commemoravit: *Sunt alii*, inquit, *qui per suos majores Romanum fuisse dicant, sed generis initium traxisse ab Hispanis*, hoc est, majores Sillii ex illa Hispaniensi colonia fuisse: ipsum vero vel Romae vel in alio Italico municipio & natum & educatum esse, ut ita nihilominus *Italici* nomen ab *Italica* Hispaniae habuerit.

V. Ab his sententiis, quae vel nostrum Silium, vel majores ejus, ex Hispaniensi colonia deducunt,

deducant, discedit illorum opinio longius, qui ejusdem *Italicum* nomen ex Corfinio, Pelignorum in Italia urbe principe, eliciunt. Ger. Jo. Vossius, vir magno ingenio, & Claud. Dandaeus, de Siliio praeclare meritis, inprimis illorum numerantur. Iste tam de Poëtis, quam de Historicis Latinis (nam in horum etiam, quamvis poetam, censum refert) id clare proficitur, gemino argumento inductus, quae antequam dispiciamus, de Corfinii nomine novo aliquid adferendum est. Quod saepe ab Italiae populis postulatam fuerat, ut in civitatis Romanae societatem reciperentur; saepius autem ab Romanis abnegatum: id Sex. Julio Caesare & L. Marcio Philippo coss. in bellum funestum erupit, quod *Marficum* dicebatur, quia Marfi populi cum Picentibus & Pelignis praecipui & primi auctores erant: & *Sociale*, quia, qui Romam impugnabant, societatis foedus inter se inierant: & *Italicum*, quia universa Italia contra Romam arma ceperat. Qui itaque a Romae commercio secessionem fecerant, Corfinium elegerunt, quod caput Italorum, abdicata Roma, esset, cui nomen *Italicae* impositum voluere. Strabo lib. v. Geograph. p. 167. Καρφίνιον, τὴν τῶν Πελιγνῶν μητρόπολιν, καὶ οὕτως ἔπαισι τοῖς Ἰταλιώταις ἀποδίδαντες πόλιν, ἀπὸ τῆς Ῥώμης, ὁρμητήριον τῷ πολέμῳ, μεταρραβύσαντες Ἰταλίαν. *Corfinium*, *Pelignorum caput*, *communem omnibus Italis*, loco *Romae*, *urbem designaverunt*, *bellicae arcem*, & *ITALICAE nomen indiderunt*. Praeter hunc & Vellejum Paterculum, de quo postea dicemus, non habemus, qui hujus novae appellationis mentionem fecerint.

VI. Primum celeberrimi Vossii argumentum est idem, quod supra num. iv. attulimus, ab Hispanica urbe *Italicensis* potius, quam *Italicum*, dicendum fuisse, quod Gellius dicto loco *Italicensis* ejus colonos appellaret. Salva tanti viri auctoritate inverti, quod objicit, & ab altera etiam parte usurpari posse videtur. Si enim ab *Italica* Hispaniae non licet *Italicensis* formare, sed tantummodo *Italicensis*; qua lege constitutum est, ut ab *Italica* Italiae, quod plane idem nomen est, non *Italicensis*, sed *Italicus* dicamus? aut si alterum de Pelignorum urbe non improbandum est, cur non idem liceat de urbe Baeticorum? At usum ita ferre inquirunt, qui instar legis ab omnibus censeatur. Est ita, ut a Baetica urbe *Italicensis* & Gellius d. i. & auctor belli *Hispaniensis* & Africani, sive Hirtius fuit, sive Oppius, quod malunt alii; & laudata inscriptione ipsi provinciales derivarint: an vero prohibitum fuerit alterum, id tribus exemplis, quae contra sunt, non sufficit ostendisse. De Pelignorum autem urbe nullus usus, nullum exemplum adferri potest, utrum *Italicus*, an *Italicensis* ex ea deflexum fuerit: & si de Baetica probatum satis est, *Italicensis* suos, non *Italicos* appellasse; idem etiam de Peligna urbe facilius, quam alteram formam, *Italicensis*, crediderim.

VII. Deinde urgetur a laudato Vossio, si *Hispanus* fuisset Silius, non hoc nos ignorare fuisset *Hispanus* Martialis, qui saepius ad eum scribit, ut *peramicum*. Non hoc retinisset, quod ad Hispaniae suae decus magnopere pertineret. Utique fatemur, non leviter hoc argumento probari, in Hispania non natum Silium nostrum fuisse: & credimus ipsi, Martialem, tot Italico epigrammata inscribentem, non praeteritum fuisse, quod sibi & suae patriae non vulgarem laudem adferre potuisset. Non autem exinde id sequi putamus, quod existimavit Vossius, Pelignum fuisse Italicum, quia non fuerit Hispanus. Potuit enim ex majoribus esse, qui in Hispanica illa urbe habitaverint, ipse forte in quovis Italiae loco, extra Pelignorum agrum, in lucem editus; potuit etiam *Italici* nomen ex casu quodam vel suo vel majorum habuisse, ut solenne in aliis quam plurimis cognomentis est.

VIII. Sententiae quoque clarissimorum virorum repugnat cum brevitas illius Socialis belli, tum appellationis novae raritas, quae tentata potius, quam conservata in urbe Pelignorum fuit. Strabo quidem *μετοικισμένην* ita vere appellatam dixit: aliter Vellejus Paterculus, qui propius res Italicas cognovit, quam Amasiensis Strabo, homo Asiaticus, quamvis diligentissimus in ceteris rebus. Is autem lib. ii. cap. xvi. ait: *Caput imperii sui Corfinium legerant, quod appellarent Italicum*. Quum dicit, APPELLARENT, conatum & propositum significat, non quod in usum illud transductum receptumque fuerit, quod quidem nec potuit facile, si brevem moram belli seu tumultus intuemur. Eutropius lib. v. cap. ii. *Quadriennio*, inquit, *hoc bellum tractum est: quinto demum anno finem accepit*. Quod ergo in tantillo spatio tentatum novum nomen fuit, vix receptum aut usu retentum post victoriam videtur, quum is eventus belli esset, ut Romani, non Itali, vicissim

vicisse censerentur. Quis ergo crederet, invisum victoribus nomen & ad ignominiam illorum, durante bello, inventum, post victoriam a victis conservatum & in posteritatem fuisse traditum? praesertim quum statim, nondum finito bello, deserit esse rerum sedes urbs Corfinium, quod Diodorus Siculus lib. xxxvii. ut in excerptis ejus libri est, perspicue ostendit. *Ἡ καὶνὴ ἰταλικὴ πόλις τὸ Κορφίνιον, Novam, inquit, urbem Corfinium deserunt, translatis sedibus in Samnitum urbem Aeserniam.* Unde est, quod Caesar de Civili Bello Corfinium saepe numero memoravit, & Cicero in epistolis; sed cognomen *Italicum* ne semel quidem attigerunt, quod nec posteriores Plinius, Seneca, Frontinus, Lucanus, Ptolemaeus, & quotquot Corfinii meminerunt, agnoscunt, nec ipse, qui inde nomen suum habuisse fingitur, poeta noster Italicus, qui lib. viii. Corfinium laudat, sed, quod patriam suam vel suorum proderet, nihil omnino adjicit, neque ullum vestigium ostendit *Italici* cognominis. Ait tantummodo v. 522.

Corfini populos, magnumque Teate trabebat.

Quare ita sentimus atque ita animum inducimus, Silium poetam neque in Hispania natum fuisse, quia Martialis, ubi maxime poterat, nihil memoravit: neque in Pelignorum urbe Corfinio, cujus *Italicum* nomen incertum, quamdiu duraverit, aut an unquam devenerit, in usum populorum: sed ex quocunque alio casu vel causa potuisse *Italici* cognomen habere ab Italia potius, quam a singulari aliquo oppido deductum: quanquam iis, qui majores poetae ex Baetica derivant, nolimus repugnare, nec vero, quod dubium est, pro certo adfirmare.

VIII. Satis de ipso cognomine: faciliores in praenomine sumus, quod aliis *Publius* est, ut Modio in Novantiquis, & Glandorpio in Onomastico Hist. Romanae; nobis *Cajus*, quia hoc frequens in gente Siliorum fuit, quod Dausquejo etiam, ut certius, adprobatur, qui initio commentariorum potest consuli. *Studia* ergo *Italici* nostri contemplerur, de quibus Martialis lib. vii. epigram. lxiii.

Sacra cothurnati non attigit ante Maronis,

Implevis magni quam Ciceronis opus.

Bene factum, quod imitaturus optimum quemque delegit, cujus sequeretur vestigium. Praestantissima studiorum, eloquentiam ad reipublicae usum; & poësin, ad publicam & suam oblectationem sectabatur, quanquam neque haec altera a communi utilitate separari debet. In utraque ideam sibi proposuit, ad quam se conformaret, ut meliorem proponere ac aemulari non potuerit. Quod enim Quintilianus censet lib. x. cap. i. ille demum in eloquentia se profecisse sciat, cui Cicero valde placebit: qui & ipse non suo ingenio sibi eloquentiam finxit, sed Graecos aemulando ad artis excellentiam pervenit. Idem dicto loco Quintilianus: *Mibi videtur M. Tullius, quum se totum ad imitationem Graecorum contulisset, effinxisse vim Demosthenis, copiam Platonis, jucunditatem Isocratis.* Quod eleganti figura S. Hieronymus prooemio Quaestion. in Genes. f. 478. expressit, *repetundarum accusari a Graecis Ciceronem.*

IX. Magna sane haec laus est, non sibi sapere, aut artem ex suo configere ingenio, spretis veterum tam praeceptis quam exemplis: sed ductorem optimum sequi, & quod aliis bene cessit, imitari, quia etsi in philosophia ingenium valeat, & novitas inventorum ametur; dispar tamen res oratoriae est, nec in ea proficitur bene, nisi ex imitatione antiquorum. Auctor dialogi de causis corruptae eloquentiae, qui Quintilianus fortassis est, aliis Tacitus, cap. xxviii. post alias rationes praecipue in memorat *inscitiam praecipientium & OBLIVIONEM MORIS ANTIQUI.* Bene igitur suis studiis consulere censemus, qui veterum scriptorum lectionem non negligunt, sine qua ad solidam eruditionem nunquam pervenitur. Silii aetate praestantes oratores non defuerunt, quos ita coluit aestimavitque, ut omnibus tamen Ciceronem, qui praecesserat, anteferet. Quo consequutus est, ut summus orator evaderet ipse, multum in foro, multum in centumvirali judicio cum gloria versatus. Martialis dicto epigrammate de eodem:

Hunc miratur adhuc centum gravis hasta virorum,

Hunc loquitur grato plurimus ore cliens.

X. Poëticen juvenis didicit: senior, defunctus consulatu, magis excoluit, Virgilium prae

de C. Silio Italico.

prae ceteris imitando (a), non minus principem in ligata oratione, quam Cicero fuit in soluta. Heic ergo etiam, qui optimus erat, quam alium, sectari maluit, egregio exemplo admonens, quales ad imitandum auctores eligere conveniens sit. An adsequutus Maronem fuerit, nostrum non est judicare. Plinius lib. III. epist. VII. *Scribebat, inquit, carmina majore cura quam ingenio.* Nec vero idcirco ingeniosus parum fuit: sed, Martiale giudice lib. XI. epigram. XLIX. Maronis villa coëmta,

Silius & vatem, non minor ipse, colit,

ut Lipsius lib. I. Quaest. epistolic. cap. v. emendat, argutum sane prae illo vulgato,
& vatem non minus ipse tulit.

Durius de Silii carmine Casp. Barthius censet Advers. lib. VII. cap. III. extremo, & lib. I. cap. XXIV. ineunte, & lib. XIII. cap. VII. p. 723. sed ipse sibi vir nobilissimus non constat, quia lib. XXII. cap. VII. sententias ejus nimio opere laudat, ut *nemo felicissimorum poetarum rotundius, latinus, nervosus, sapientius unquam extulerit.* Agit de aurea illa lib. XIII. v. 663.

Ipsa quidem virtus sibimet pulcherrima merces;

Dulce tamen venit ad manes, quum gloria vitae

Durat apud superos, nec edunt obliviae laudem.

Huic similes ibidem plures laudator ex ejusdem Italici libris congestit.

XI. Sit vero cum nonnullis non comparandus Silius, ut

— *stet gloria prima Maroni;*

tamen secundam aut tertiam palmam si consequutus poeta sit, non poenitendum ejus ingenium est, neque studium mediocre. Nam quod Tullius ait Oratore ad Brutum cap. I. etiam *honestum est, prima sequentem in secundis tertiusve consistere.* Si quo inferius est Italici ingenium, quam Virgilii aut aequalis; id excusationem temporis habet, quod post Augustum deficere coepit quanquam perparvo, tamen aliquo modo, ut veteres quoque, Quintilianus & alii, conquesti sunt: & si quid deest antiqui nitoris, id majori utilitate in aliis rebus compensavit. Historiam enim egregie illustrat, ideoque in historicis etiam a Vossio laudatur, cui etiam Marcus Vellereus I. Rer. Boic. p. 8. consentit, *pleraque Silii ad historicam fidem scripta esse* pronuntians; quod sane utilius existimamus, quam fabulis lectorem, ut vulgus poetarum solet, sine fructu detinere. *Parce fingit, propior semper veritati, non neglectis tamen coloribus, digressionibus, similitudinibus, & ceteris poetarum flosculis,* quod Olaus Borrichius, vir clarissimus, Dissert. de Poëtis p. 61. recte de Silio judicavit.

XII. Est & aliud, quo Silius ceteros fere omnes antecellit; locorum, gentium, antiquitatum tam illustris explicatio, ut, nisi ille fuisset, multa sane in geographia, & in rerum & antiquitatum historiis obscura nobis & incognita essent. Sane Italiam, Siciliam, Africam, Hispaniam & alias regiones tam distincte, tam illuminate in singulis partibus ante oculos proponit, ut neque id clarus possint, quibus unicum hoc studium ac labor est, ut orbis terrarum descriptionem exhibeant. Rursus Barthium, non aequissimum alioqui censorem nostri, audiamus ex lib. XXI. Adversar. cap. xv. dicentem: *Solet is poeta (Silius) ad origines familiarum, urbium, & populorum tam frequenter stilum flectere, ut non minus ejus gratia rei, quam belli Punici, poema instituisse videri possit.* Laudent ergo, qui volunt, in aliis fictiones atque fabulas; nos in nostro utiliora aestimamus & admiramur: nec Aristoteli adsentimur, libro de Arte Poëtica cap. XI. tradenti, ἄλλοι, ὅτι τὸ ποιητὴν μᾶλλον τὰν πόλιν ἢ τοὺς θεοὺς ποιεῖν, ἢ τὰν μέτραν, manifestum est, poetam esse oportere magis fabularum effectorem, quam metrorum, quasi contra poetices officium sit, rem narrare sicut gesta fuit; aut figmentis atque fabulis abstinere. Sed satis de illo studio, quod honoribus defunctus majori cura in secessu & otio, de quo postea dicemus, suscepit Silius: nunc de ipsis honoribus differemus.

XIII. Honores & multos & amplos gessisse Silium, non est quod dubitemus, quia Consul Romanus fuit, ad quam dignitatem ordinatim & per gradus adscendebatur. Plinius lib. III. epist. VII. *Ut novissimus a Nerone factus est Consul, ita postremus ex omnibus, quos*

Consules

(a) Hinc puto Silium nostrum esse, ad quem de Virgilio olim scripsit Cornutus, sive Annaei Cornutibrum I. ad Italicum de Virgilio laudat Charisius lib. I. Gramm. p. 100.

Cellarii Dissertatio

*Consules fecerat, decessit. Illud etiam notabile: ultimus ex Neronianis Consularibus obiit, quo Consule Nero periit. Ex quo & annum satis aperte intelligimus. Semel an ter consul fuerit, non levicula disputatione dubitatur. Petrus Crinitus de Silio: Ter consul fuit: & in primum ejus consulatum (quod laetissimum fuit faustissimumque P. R.) saevissimi teterrimique Neronis mors auspiciatissime incidit. Accinunt magni viri, Justus Lipsius & Jo. Livinejus, uterque in Plini Panegyri. cap. LVIII. cujus verba, *Erat in senatu ter consul, quum tu tertium consulatum recusabas*, de Silio Italico interpretantur. Livinejus haud dubitabundus: *Potius sit, ut C. Silium Italicum capiamus, qui tertium consul ex cal. Julii suffectus cum Statilio Laterano. Adi Fastos.* Quod ad Fastos attinet, ipse Lipsius in h. l. fatetur: *Revera pars haec Fastorum in suffectis consulibus tenebrosa, nec acie ingenii (absque monumentis sit) facile illustranda.* Variant enim, laceri, inconstantes sunt, & quos vidimus, Laterano, ex cal. Jul. suffecto, Nonium Asprenatem, non Silium collegam dant. Quod si ter fuisset consul, id Plinius, qui vitam & mortem ejus describit, nec quidquam laudis praetermittit, utique non tacuisset. Quin potius Martialis lib. VII. epigram. LXIII. post consulatum, quem, quum Nero periret, gesserat, a republica recessisse & otio se honesto dedisse adseverat. Verba sunt:*

Postquam bis senis ingentem fascibus annum

Rexerat, adserto qui sacer orbe fuit:

Emeritos Musis & Phoebus tradidit annos,

Proque suo celebrat nunc Heliconae foro.

XIV. De quovis igitur alio, quam de Silio, Plinii panegyricum interpretandum ducimus. Causam vero, quae doctissimos viros in illam opinionem adduxit, ex alio Martialis epigrammate natam esse existimamus, quod LXVI. est lib. VIII. in quo trium consulatum fit mentio, sed ita distributorum, ut primus patris Silii fuerit, alter filii majoris, quem Plinius quoque dicta epistola *florentem & consularem* dixit; tertius voto a poeta praesumitur pro minore filio, qui vero non consequutus est, sed ante patrem decessit. Hi maxime versus, opinamur, errorem induxerunt:

Bis senos jubet en redire fasces

Nato consule,

id est, filio consule; ubi quidam libri, sed minus castigati, *noto consule*, quasi de patre, non de filio intelligatur. Nos vero malumus Vincentio Colleſſo, nobilissimo jurisconsulto, quam Livinejo aut Lipsio, accedere, qui ante hos XIII. annos ad hoc epigramma commentatus est: *Silius pater semel tantum consul fuit, eo anno, quo periit Nero.* Sic bene Martialis cum Plinio convenit, nec sine causa ille addidit,

— *Silius frequentes*

Mavult sic numerare consulatus.

MAVULT SIC, hoc est eodem Colleſſo interprete: *Mavult duos filios gerere consulatum, quam ipse ter esse consul.* Alter illorum adeptus est consulatum, de quo Martialis gratulatur patri: de altero, *gaudenti supererat adhuc, quod optet*

Felix purpura, tertiusque consul.

XV. Non statim a consulatu in otium litterarium secessit, sed Romae aliquamdiu subſiſtit, & in *Vitellii amicitia sapienter se & comiter gessit*, quod Plinius dicta epistola refert. Vere autem *sapienter* dixit, quia summae prudentiae est, cum malo principe versari, ut neque ille offendatur, neque famam & conscientiam nostram laedamus. Erat enim Vitellius praecipue luxuriae saevitiaeque deditus, ut Suetonius cap. XIII. notavit, sive, ut Eutropius lib. VII. cap. XII. *gravi saevitia notabilis, & qui Neroni similis esse vellet, atque id prae se ferret.* Cautè ergo cum hujusmodi homine ac singulari prudentia vivendum erat. Quumque moris apud Romanos fuerit, ut perfundi urbano magistratu ad regendas provincias mitterentur; nostro *Asiam proconsularem* obtigisse idem Plinius d. l. enarravit. *Ex proconsulatu*, inquit, *Asiae gloriam reportaverat.* Honor amplius, Asiam pro consule regere, hoc est, Attalicum regnum administrare, quod Romani in provinciae formam, testamento nacti, redegerant. Fuit provincia Senatus atque populi ex Augusti (apud Strabonem lib. ult.) distributione, & praetoria primum, nisi belli ratio proconsulem postularet. Quod erudite Henricus Noris, Italorum facile doctissimus, in Cenotaph. Pisan. Dissert. II. cap.

cap. II. demonstrat. Intra Asiaticam dioecesi erant Iönia, major ac minor Phrygia, Lydia, Mysia, Caria, ac Pergamus; de quibus terminis eorumque mutationibus vir illustris Jac. Usserius in libro *de Asia Proconsulari* planissime disseruit. Amplissima ergo provincia, ejusque populi Graeca libertate antiquitus imbuti; ut sane prudentem fuisse oportet, qui, ut noster Secundo teste, ex administratione illius *gloriam reportavit*.

XVI. Redux ex Asia videtur otium petiisse, *annis quoque*, ut Plinius ait, *suadentibus*, quod in more positum Romanis erat, ut, si senectutem attigissent, e republica in honestum otium secederent, quod ex multis ejusdem Plinii epistolis liquet, lib. II. XIV. lib. III. I. extr. lib. IV. XXI. extrema. Hanc quietem noster in Campania invenit, ubi plures villas possidebat, & in singulis earum, quod Plinius addit, *multum librorum, multum statuarum, multum imaginum* habebat, quae undique ornamenta coëmit, usque etiam *ad reprehensionem emacitatis*. Erat enim φιλόμαλος, hoc est, honestissimarum rerum sive dignae suppellectilis studiosus. Quid vero honestius, quam instruere bibliothecas, & quos alii in inanes res sumtus faciunt, optimis quibusque libris comparandis irrogare? quid dignius laude, quam illorum imagines atque signa amare, qui in laude vixerunt praeclearis virtutibus conspicui? Pulchrum enim & magna laude dignum est, viros laudatos colere, & virtutem illorum, ut meruerunt, admirari, adeo, ut rursus Secundus lib. I. epist. XVII. *ipsum plurimis virtutibus abundare* judicet, *qui alienas sic* in statuis & imaginibus *amat*. Stimulant enim imagines & exhortantur, ut eorum virtutes aemulemur, quorum ipsae memoriam externa facie prae se ferunt. Quod etiam aedes, villae, aliaeque clarorum virorum possessiones, si subimus aut inhabitamus, in nobis efficiunt.

XVII. Ex villis idcirco potissimum illas magnopere Silius amabat, quae eos dominos quondam habuerant, quos ipse imitatus est plurimum: puto Ciceronis atque Virgilii; illius nempe Academiam; hujus, quae sepulcrum domini continebat. De utraque ita cum laude Silii Martialis lib. XI. epigram. XLIX. canit,

Silius haec magni celebrat monumenta Maronis,

Fugera facundi qui Ciceronis habet.

Heredem dominumque sui tumulique larisque

Non alium mallet, nec Maro, nec Cicero.

Sicut ergo ante consulatum Ciceronem in caussis agendis doctissimisque orationibus aemulatus est; ita Maronem postea in primis habuit, quem imitaretur, quum in otio ad carmina scribenda se contulisset. Cujus memoria etiam ita ei sacrosancta fuit, ut *natalem illius religiosius, quam suum, celebraret*, & *monumentum ejus adire, ut templum, soleret*, quod itidem Secundus epistola saepius laudata observavit. Nec ex Campania discessit postea, sed usque ad LXXV. aetatis annum ibidem perseveravit, & in Neapolitano mortem obiit.

XVIII. Hanc non fatalem habuit, quamlibet senex admodum, sed inedia vitam finivit, more illis temporibus recepto, ut, si insanabilem morbum sentirent, aut alio malo, quod superare desperarent, adfligerentur, ipsi homines sponte sua ex vita abirent. Hoc Pomponius Atticus fecit apud Corn. Nepotem; hoc Corellius Rufus apud Plinium lib. I. epist. XII. procul dubio ita ex Stoicorum disciplina instituti, quibus dignum sapiente videbatur, quodcumque liberet, ex hac vita egredi, nec fatalem horam expectare. Seneca epistola LXIX. *Exerce te, ut mortem & excipias, & si ita ressuadebit, arceffas. Interest nihil, an illa ad nos veniat, an ad illam nos*. At non perinde est, nec ejusdem juris, pati mortem, & eandem advocare. Quam enim non damus nobis vitam, eam nec arbitrio nostro auferre possumus, sed expectandum est, donec auctor illius evocet, cujus injussu non licet emigrare: nec fortis viri est, aut praediti sapientia, ex vita aufugere, sed, quidquid fortuna attulerit, patienter ferre, nec, nisi Deo imperante, ex vita hac excedere.

XIX. Voluntarium ergo excessum perversae Philosophiae, quae illis temporibus vigebat, hoc est, errori imputamus, non excusamus, ut Cicero Catonem Uticensem lib. I. Offic. cap. XXXI. alienus quamvis a Porticu, ex gravitate ejus excusat; quasi alius exitus illius virtutem dedecisset. Aliud etiam est, quod gloriae nostri poetae videtur derogare. Nempe quod Plinius refert, *laeserat famam suam sub Nerone: credebatur sponte accusasse*. Nam omnis accusatio hominis vel mediocri specie honesti sub malo principe suspecta est, etiam imperata; magis, spontanea. Principes enim mali, quum aliquem perditum cu-

piunt, nec tamen aperte audent adgredi; ut declinent invidiam, subornant alios, qui accusent ac perdant. Qui accusatores eodem censu sunt, quo delatores, *genus hominum*, ut Tacitus ait Annal. iv. cap. xxx. *publico exitio repertum, & poenis quidem nunquam satis coercitum*: quos nihilominus *per praemia* Tiberius eliciebat. Vir bonus autem & sapiens inhonesta & turpia jussu abnuat, etiam cum periculo suo, si manifesta sit turpitudine, ut est innocentium accusatio. Exemplo sit Julius Graecinus, qui a Cajo Caesare *jussus M. Silanum accusare, quia abnuerat, interfectus fuit*, ut Tacitus refert in filii Agricolae vita cap. iv. Nec imperium in atroci scelere excusare potest, ut Grotius lib. ii. P. & B. cap. xxvi. n. 3. demonstravit. Non autem certa erat nostri accusatio, sed CREDEBATUR; & si fuit, *maculam laudabili otio & optimis studiis abluat*, quibus fama integratur, in tantum etiam, ut *perpetui* laudem promeritus sit, hoc est immortalis memoriae atque gloriae, apud Martialem lib. vi. epigr. LXIV. & lib. vii. epigr. LXIII. ubi Collessus ad interpretandum adhibeatur.

TESTIMONIA VETERUM

D E

C. SILIO ITALICO.

PLINIUS lib. iii. epist. vii.

Modo nuntiatus est Silius Italicus in Neapolitano suo inedia vitam finisse. Causa mortis, valetudo. Erat illi natus insanabilis clavus, cujus taedio ad mortem irrevocabili constantia decurrit: usque ad supremum diem beatus & felix, nisi quod minorem e liberis duobus amisit, sed majorem melioremque, florentem, atque etiam consularem reliquit. Laeferat famam suam sub Nerone; credebatur sponte accusasse: fed in Vitellii amicitia sapienter se & comiter gesserat: ex proconsulatu Asiae gloriam reportaverat: maculam veteris industriae laudabili otio abluerat. Fuit inter principes civitatis sine potentia, sine invidia. Salubatur, colebatur, multumque in lectulo jacens, cubiculo semper, non ex fortuna frequenti. Doctissimis sermonibus dies transigebat, quum a scribendo vacaret. Scribebat carmina majore cura quam ingenio; nonnunquam judicia hominum recitationibus experiebatur. Novissime, ita suadentibus annis, ab urbe secessit, seque in Campania tenuit: ac ne adventu quidem novi principis inde commotus est. Magna Caesaris laus, sub quo hoc liberum fuit: magna illius, qui hac libertate ausus uti. Erat φιλόκαλος usque ad emacitatis reprehensionem. Plures iisdem in locis villas possidebat, adamatisque novis, priores negligebat. Multum ubique librorum, multum statuarum, multum imaginum, quas non habebat modo, verum etiam venerabatur: Virgilii ante omnes, cujus natalem religiosius, quam suum, celebrabat; Neapoli ma-

xime, ubi monumentum ejus adire, ut templum, solebat. In hac tranquillitate annum quintum & septuagesimum excessit, delicato magis corpore, quam infirmo. Utque novissimus a Nerone factus est consul, ita postremus ex omnibus, quos Nero consules fecerat, decessit. Illud etiam notabile, ultimus ex Neronianis consularibus obiit, quo consule Nero periit.

C. CORNEL. TACITUS

Histor. lib. iii. cap. LXV.

Saepe domi congressi (Flavius Sabinus, ac Vitellius) postremo in aede Apollinis, ut fama fuit, pepigere. Verba vocesque duos testes habebant, Claudium Rufum & Silium Italicum.

M. VAL. MARTIALIS

Ad Silium lib. iv. Ep. xiv.

Sili, Castalidum decus sororum,
Qui perjuria barbari furoris
Ingenti premis ore, perfidoque
Astus Hannibalis, leveque Poenos
Magnis cedere cogi Africanis:
Paulum seposita severitate,
Dum blanda vagus alea December
Incertis sonat hinc & hinc fritillis,
Et ludis popa nequiore talo,
Nostris oia commoda Camenis,

Nec

TESTIMONIA VETERUM.

*Natrua lege fronte, sed remissa
Lafus madidos joci libellos.
Sic infans tener ausus est Caiullus
Mqum mittere passerem Maroni.*

Lib. vi. Epigr. LXIV. in detractorem:

*Emendare meos, quos novis fama, libellos,
Et tibi permistis felices carpere nugas:
Has, inquam, nugas, quibus aurem advertere totam
Nem aspernantur proceres urbisque forique,
Quas & perpetui dignantur scrinia Sili,
Et repetit toties facundo Regulus ore.*

Lib. vii. Epigr. LXIII.

*Perpetui numquam moritura volumina Sili
Qui legis, & Latia carmina digna toga,
Pierios tantum vati placuisse recessus
Credis, & Aoniae Bacchica ferta comas.
Sagra coturnati non attigit ante Maronis,
Implevit magni quam Ciceronis opus.
Hunc miratur adhuc centum gravis hasta virorum,
Hunc loquitur grato plurimus ore cliens.
Postquam bis senis ingentem fascibus annum
Rexerat, adserto qui sacer orbe fuis:
Emeritis Mufis & Phoebus tradidis annos,
Proque suo celebrat nunc Helicon foro.*

Lib. viii. Epigr. LXVI.

*Augusto pia tura, victimasque
Pro nostro date Silio, Camenae.
Biffenas jubet em redire fasces
Nato consule, nobilique virga
Vatis Castaliam domum sonare.
Rerum prima falus & una, Caesar,
Gaudenti superest adhuc, quod optet
Felix purpura, tertiusque consul.
Pompejo dederit licet Senatus,
Et Caesar genero sacros honores,
Quorum Pacificus ter ampliavit*

*Janus nomina: Silius frequentes
Mavult sic numerare consulatus.*

Lib. ix. Epigr. LXXXVI.

*Festinata sui gerneret cum fata Severi
Silius, Ausonio non semel ore potens:
Cum grege Pierio maestus Phoeboque querebar.
Ipse meum fleui, dixit Apollo, Linon.
Respexitque suam, quae stabat proxima fratri,
Calliopen, & ait: Tu quoque vulnus habes.
Adspice Tarpejum Pallatinumque Tonantem:
Ausu nefas Lachesis laesis utrumque Jovem.
Numina cum videas duris obnoxia satis,
Invidia possis exonerare Deos.*

Lib. xi. Epigr. XLIX.

*Silius haec magni celebrat monumenta Maronis,
Jugera facundi qui Ciceronis habet.
Heredem, dominumque sui sumulique Larisque
Non alium mallet nec Maro, nec Cicero.*

Lib. eodem Epigr. LI.

*Jam prope desertos cineres, & sancta Maronis
Nomina qui coleret, pauper & unus erat.
Silius * Andinae succurrere consuit umbrae:
Silius en vatem, non minor ipse, colit.*

* ita hos versus contaminatissimos ex codicum vetustorum vestigiis partim emendavit N. Heinf. ad Sabini epist. 11. vers. 10. partim Lips. lib. 1. Quaest. epistolic. cap. v.

SIDONIUS APOLLINARIS

Excusatorio ad Felicem vers. 260.

*Non Gastulicus hic tibi legetur,
Non Marfus, Peto, Silius, Tibullus.
Non quod Sulpiciae jocus Thaliae
Scripsit blandiloquum suo Celeno.
Non Persi rigor aut lepos Properti.*

C A T A L O G U S

editionum C. Silii Italici

ab initio Typographiae usque ad hunc annum, quae quidem ad cognitionem nostram venerunt.

1471. Romae per Conradum Suveynheym & Arnoldum Pannartz, in folio, una cum C. Calpurnio & Hesiodo. In fine ejus libri haec addita: Anno Dñici Natalis MCCCCLXXI. die V. mensis Aprilis, summo Pont. Paulo II. Veneto, anno Pont. VII. Jo. An. Epūs Alerien in insula Cyro recognitionem absolvis diebus circiter xv. Lector Benivole vale perpetuo.

**** 3

Aspicis,

CATALOGUS EDITIONUM.

*Aspicias, illustris Lector, quicumque libellos,
Si cupis artificem nomina nosse, lege.
Aspera ridebis cognomina Teutona; forsan
Mitiget ars Musis inscia verba virum.
Conradus Suveynbeym Arnoldus Pañartzque magistri
Romae imprefferunt talia multa simul.
Petrus cum fratre Francisco Maximus ambo
Huic operi aptatam contribuere domum.*

Hujus editionis ducenta septuaginta quinque volumina impressa fuerunt, ut testis est Jo. An. Aleriensis Episcopus in praefat. tom. v. bibliorum Lyrae.

1474. Romae, in folio. Hanc perperam Cellarius in praefatione in Silium editionem primam vocat.
1480. Romae, in folio.
1481. Parmae, in folio. Hanc & duas praecedentes videre mihi non contigit.
1481. Mediolani, in folio. In fine ejus haec leguntur, *Hic Syllii Italici codex, quamvis esset Romae impressorum negligentia multis in locis depravatus, recognitus est ab eodem Petro Justino Phileso, ut nonnullis amicis suis obtemperaret, septimo Idus Novembres. Impressit autem Mediolani Antonius Zarotus, opera & impendio Johannis Legnani. anno salutis M.CCCCLXXX. PRIMO. LECTOR, BENIVOLE. VALE. PERPETUO.*
1483. Venetiis cum commentariis Petri Marfi, in folio. In fine haec leguntur, *Venetiis per Baptistam de Tortis MCCCCLXXXIII. die VI. Maji.*
1492. Venetiis cum commentariis Petri Marfi, in folio. In fine haec leguntur, *Venetiis opera ingenioque Boneti Locatelli: insinctu vero ac sumptibus Nobilis viri Octaviani Scoti Modoesiensis, anno salutis aerae incarnationis nonagesimo secundo supra millesimum ac quadringentesimum, quintodecimo Kalendas Junias.*
1504. — ex recensione Martini Herbipolensis, in folio. In fine haec leguntur. *Habes, candide Lector, divinum opus Silii Italici de secundo bello Punico, noviter & emaculate impressum cura & impensis Baccalaurii Martini Herbipolensis, cum argumentis Hermanni Buschii in singulos libros: ex quibus tibi, quid in unoquoque volumine continetur, statim apprehendere poteris.*
1508. Parisiis, in quarto. In fine haec leguntur. *Silii Italici finis, impressus Parhisi in Bellovisu pro Radulpho Lalisseau, anno salutis millesimo quingentesimo octavo, die duodecima mensis Decembris.*
1512. Parisiis cum commentariis Petri Marfi in folio. In fine haec leguntur, *Parhisiis ex aedibus Nicolai de Pratis. XI. Kalendas Maji anno domini supra millesimum quingentesimum duodecimo, impensis vero honestissimorum virorum Poncii Probi, & Francisci Regnault, bibliopolarum.*
1515. Florentiae apud Thomam Volfium, ex emendatione Ambrosii Nicandri, in octavo.
1522. Basileae apud Thomam Volfium, cum argumentis & scholiis in margine adjectis Hermanni Buschii, in octavo.
1523. Venetiis apud Aldum & Andream Asulanum focerum, in octavo.
1531. Parisiis apud Simonem Colinaeum, in octavo.
1543. Basileae apud Henricum Petri, cum argumentis & scholiis in margine adjectis Hermanni Buschii, in octavo.
1547. Lugduni, apud Sebastianum Gryphium, in duodecimo.
1551. Lugduni apud Gryphium, in duodecimo.
1566. Antverpiae apud Philippum Nutium, in duodecimo.
1578. Lugduni, in duodecimo.
1598. Lugduni, apud Antonium Candidum, in duodecimo.
1600. Lugduni Batavorum apud Christophorum Raphelengium cum Danielis Heinsii Crepundiis Silianis, in minori forma.
1601. Antverpiae apud Gissenum Jansenium, in duodecimo.
1603. Lugduni apud Sam. Crispinum, in quarto, in corpore omnium veterum poetarum Latinorum.
1603. Lugduni apud Johannem Pillehotte, in duodecimo.
1607. Genevae apud haeredes Jacobi Chouët, in duodecimo.
1611. Lugduni Batavorum apud Christophorum Raphelengium, in minori forma.
1614. Lugduni, in octavo.
1615. Parisiis apud Davidem Douceur, cum commentariis Cl. Daufqueji, in quarto.
1618. Parisiis apud Davidem Douceur, cum commentariis Cl. Daufqueji, in quarto. Verum haec editio eadem est, ac praecedens.
1627. Amstelodami, in minori forma.
1640. Coloniae Allobrogum, in quarto, in corpore omnium veterum poetarum Latinorum.
1646. D. Heinsii Crepundia Siliana, Cantabrigiae apud R. Daniel.
1695. Lipsiae apud J. Thomam Fritsch, cum notis Cellarii, in duodecimo.

H E R-

HERMANNI BUSCHII

P A S I P H I L I

Argumenta librorum Silii Italici.

L I B R I I.

Pincipio Libycae describitur urbis origo.
Juvenis stimulis furie hic puer Hannibal actus,
Et jura medio per Punica numina templo,
Se fere Romanis hostem patientibus annis.
Accipit imperium post haec, successor iniqui
Hannibalis: dura premis obsidione Saguntum,
In qua Dulichii virtus interrita Murri
Spectatur, donec rigido cadit ense ferocis
Hannibalis. Romam civis clam milite pauci
Serrano missi; Sicoris quos inter acerbam
Exponit sortem Patribus fatumque suorum.
Nec mora, legati pacis pactique jubentur
Pescere raptorem: et spreti, de more vetusto
Tristia foedifragis indicere proelia Poenis.

Hoc argumentum, quod in editione anni MDCCXIV.
invenitur, in sequentibus omnibus omis-
sum est: unde Dan. Heinsius, qui libris
Silii argumenta Buschii praeposuit, hu-
jus libri nullum esse credens, novum
illud verbis Silii composuit.

Hannibal, exsuperans astu, sed devius aequi,
Tangit Elisaeas palmis juvenilibus aras,
Et patrio jurat cineri Laurentia bella.
Inde, ubi flore novo pubescit firmior aetas,
Emicat in Martem, et, calcato federe, tandem
Prima Saguntinas turbarunt classica portas,
Bellaque summa viro belli majoris amore.
Pandere jamdudum portas, et cedere vallo
Imperat, et longe clausis sua foedera, longe
Ausoniam fore, nec ventas spem Marte subactis.
Tum Patribus clarisque senum sua munia curae.
Concurrunt, lectosque viros hortantur, et orant,
Defessus subeant rebus, muroque ruenti.
Ast illi celerant, qua proxima litora, gressum,
Et fugiant tumido per spumea caerula velo,
Donec Laurentes puppis desertur ad oras.
Concilium vocat augustum, castaque beatos
Peupertate Patres, ac nomina parva triumphis
Consul, et aequantem Superos virtute Senatum.
Inde agitant consula Patres, curasque satigant.

L I B R I I I.

Hannibal, ut cernit Latiam per caerula velis
Adversare ratem, et mandata afferre Senatus,
Obstrepit Ausonii's lixuos jubet. ocius illi
Ad muros vertunt iter infelicis Elisae.
Adjuvat arma Libys, Garamantum praedita sceptro,
Abyssi: hanc Iberon clava deturbat ab alto
Bellantem curru: Tyrius quem ductor evantem
Virgini exstinctae spoliis, praeturbidus ira,

Occupat, et leto damnat, mittitque vicissim.
Interea Libycis indicit bella profanis
Cum socio Fabius. clipeum sulvo aere micantem
Callaici donant Regi: delapsa Saguntum
Alma Fides populi penetrando pectora firmat:
Qui se mox salvo per flammam eximis hoste.

L I B R I I I I.

Postquam clara fide, Poeno sub Marte, Saguntus
Arst, ad Hammonis scitatum oracula Boslar
Mittitur, ut Superis quanam sit fixa voluntas
Imperio super, et rerum novitate reportet.
Ipse ad vicinos ductor, cum conjuge, Gades
Navigat, et spoliis onerat feralibus aras
Herculeas: posthaec caram seponit ab armis
Cum puero, nondum bis seni mensis, Imilcem:
Et nova mox petitur Karthago classe per undas.
Atque hic nocturna specie mirabile monstrum
Vidit, in Italicam simulans fera pectora gentem.
Quocirca innumeris Romana in proelia turmis
Collectis, prope trans Alpes signa ferebat,
Laetaque Taurinis statuit tentoria campis.

L I B R I I V.

Fama volat, Poenum signis hostilibus Alpes
Transcendisse ducem, totis trepidatur in agris.
Consultant Patres de bello, intactaque rursus
Tela novant. Libycis ostendens Hannibal urbem
Milibus, praedae cupidus acuebat amore
Ad pugnam. interea volucris rate Scipio consul
Massiliae fidis aderat delatus ab oris:
Occurritque hosti Ticini ad fluminis undam.
Atque ibi tunc prima caluerunt litora pugna.
Sed consul Trebiae vicinum Scipio collem
Cedere compulsus petiit. quo venit et ipse
Consulis accitus Siculo collega Peloro.
Hostis sed rursus victor, spumantia, captum
Post Appenninum, Thrasymeni stagna petebat.

L I B R I V.

Apparat hic pugnam, Superisque vetantibus audax
Flaminius Tyrio Thrasymeni ad stagna tyranno
Congreditur, quamvis, prudens Corvine futuri,
Orares dominas per Dardana moenia Romae,
Cederet ut satis paulum, ominibusque sinistris.
Sed poenam meruit, proque his temerarius ausis
Occubuit, diro telorum oppressus in arvo
Agmine. multa tamen leto dedit ante virorum
Corpora, et inferias nigrum sibi misit ad Orcum.
Inter quos stricto cecidis mucrone Sychaeus,

Filius

HERMANNI BUSCHII

*Filius Hasdrubalis. At postquam pugna quievit
Funere Flamini, victor, Magone sequente,
Exiit ad caesos, armisque, miniisque retentis,
Pectoribusque solum sternentes reperit omnes.*

LIBRI VI.

Hinc, quibus haec belli & pugnae fortuna pepercit,
Elapsi sursum diversa per avia caecis
Conduntur tenebris, piceae & caligine noctis.
Hos inter fugiens Serranus, vulnere tardus,
Ad patris quondam comitem devertit, & ipsa
Testa Mari armigeri pulsabat fida paterni:
Acceptusque domo recreatur paupere mensa,
Insusque finit tractari vulnera succo.
Disicit & inde Maro clari narrante parentis
Facta, sed & poenam, qua illum Karthago peremit,
Ob sanctam non aequa fidem, rapit aures dolenti.
At Fabium Patres allata ad munera belli
Clade legunt: hostis raptas agit undique praedas,
Donec eum illecebra mollit Campana furentem.

LIBRI VII.

Electus dubiis dictator & ancora rebus,
Non facilis vinci, Fabius, virtute, nec astu.
Mox Superis Romae per templa indicit honores;
Aedibus & votis Divum sibi mitigat iram.
Exin Sidonium cautus contendit ad hostem,
Non commissurus pugnam, nisi Marte coacto.
Quem cum non astu soliso, terrore nec ullo
Hannibal eliceret, Daunus tellure relicta,
Clauditur in tumulis a dictatore Falernis.
Hinc patriis ad sacra Deis peragenda profectus
Praeposuit castris equitum de more magistrum;
Sed vetitum conferre manus. Fabio tamen ille
Absente in pugnam ruit: aequaturque vetanti.
Moxque, errasse pigens, illi jus omne remisit.

LIBRI VIII.

Hic jam Varro, loquax medio in discrimine rerum,
Consul Romanas capit, indignante Senatu,
Insanae plebis stultaeque favore, secures
Cum Paullo Aemilio. Noscens nova vulnera Juno,
Praescia Cannarum, stagnis Laurentibus Annam
Alloquitur, Poenum ut jubeat nunc tendere regem,
Explicat arentes ubi fervida Apulia campos,
Fataque promittant ibi prosperiora peractis.
Anna audita facit, grates agit Hannibal Annae,
Et movet in campos Diomedis nomine dictos.
Hinc toto e Latio funebria miles in arma
Cogitur. at liquido variis prodentia monstris
Numina vicinam cladem ostendere, sed amens
Prodigiis Varro spreis sese objicit hosti.

LIBRI IX.

Demens in pugnam furit hic & vulnera Varro,
Quamvis infelix Solimus monuisset abunda

*Varronem, proprio signatis sanguine fatis.
Concurrunt igitur Poeni forte/que Latini
Ingenti fremitu, summoque ardore virorum.
Stat pro Sarranis obtendens aegida Pallas,
Mars pro Romanis infesta fulgurat hasta,
Scipiadaeque manu fabricatum porrigit enssem
Include Aetnaea; magis ardet Gorgone Pallas.
Donec caeruleam demittit Jupiter Irim,
Ut cum fulminea revoces Tritonide Martem.
Vulturnum emittit rapidum, Junone volente,
Aeolus, aduersos ruit acer Paullus in hostes,
Foede laxatis at Varro fugit habenis.*

LIBRI X.

Inter funestae non prospera tempora pugnae,
Cannarumque altos & latos stragis acervos
Obruitur Paullus, coeuntibus undique telis.
Sedibus hinc tacitis placitum Saturnia somnum
Evocat, ut juvenem victorem a moenibus urbis
Arceat. At fugiens Canusinum miles in agrum
Colligitur. placet exsilio mutare labantem
Ausoniam publi, pavido suadente Metello.
Sed quatiens gladium flammata Scipio dextra,
Non deserturos patriam jurare coegit.
Interea celebrat laudato funera Paulo
Hannibal, & Marti scutorum incendit acervos.
Fama mali tanti tristis levis advolas urbem,
Et redit amisso jactatus milite Varro.

LIBRI XI.

Acepta ad Cannas ferali clade cruentas,
Mox sequitur populi defectio foeda Latini
Ad Tyrii tam fausta ducis memorandaque castra.
At Capua inprimis, rebus sufflata secundis,
Ausu fuit partem summi sibi poscere juris,
Et rejecta suas victori pandere portas,
Invito & frustra Decio prohibente furorem.
Hic cum inter mensas Campanaque pocula victor
Desidet, invisum regem obruncare parabat
Confidens animi juvenis, coeptumque minaci
Ense patraisset opus, ni se tenuisset euntem
Paetulo genitor, dehinc natus Hamilcare fratrem
Mittit, ut ad patriae cupidas haec nuntiet aures,
Pugnatum, & Cannas hostili caede repletas.

LIBRI XII.

Jam Zephyro in terras flatus redeunte sepenti,
Hostis Parthenopes ad muros agmina ducit.
Irritus hinc coepti Cumas petis: inde profectus
Marte Dicarchaeam parat exagitare juventam.
Hinc movet ad trepidam belli molimina Nolam:
Marcello sed tum fractus pulsusque recessit.
Sirennus & Sardos tutatur ab hoste Libyso
Torquatus. miseras ardens incendit Acerras
Hannibal: inde tuos, peritura Petilia, muros:
Et demta madidum luxu capit arce Tarentum.

Nec

ARGUMENTA.

*Nam & Capuam totis jam viribus arguas
Dardanis obseffam: quam cum recreare soluta
Ostium nequis, Romam ruit acer ad altam
Estu, ut armorum facto premat orbe vicissim.*

LIBRI XIII.

*Moenia vix hostis defensa, versus ab urbe,
Cedere desierat, subito cum signa movendi
Incidi ad muros iterum calor. issit & illuc,
Propter Palladium ni sacram Agrippa negasset
Pesse capi Romam. rapit ergo inde impius arma,
Et te cum pleno spolias Feronia luco.
Lurosque petis, quos versit Brutius, agros.
Fulvus hinc Capuam rediens, tandemque subactam
Intrat, & infidi puniit commissa Senatus.
Trifidus sed geminos (quando haec ita aguntur) Hibera
Scipiadæ terra Fors abstulit. infera maestas
Scipio regna subit, caras ubi convenit umbras
Et Paris, & Patriui, & Matris loca laeta tenentes.
Disas & eximios, quos spondent fata, triumphos.*

LIBRI XIV.

*Nascitur hinc bellum juvenis post fata tyranni,
Hispano veniens ubi terris nomen ab amne
Imposuit pubes. nam rege Gelone creatus,
Oblium monitus, artesque oblitus avitas,
Incepit luxu, sprete virtute, cruento
Flagrare, & rigidis delicta tuentibus armis,
Cingere se ferro, & regnum terrore fovere.
Hoc igitur (neque enim longum violentia durat)
A conjuratis tota cum stirpe perempto,
Marcellus prope Siculis adnavigat oris.
Mutatasque videns, trepidos mox spargit in agros
Signa: Leontini senserunt prima coloni.
Pugnatique mari, Poenoque per alta fugato
Arma Syracosios capiunt victricia muros.*

LIBRI XV.

*Quem, ducibus caesis, iterum jam Baetis ad oras
Mutat, Romulei quaerit dum cura Senatus,
Scipiadae juveni lauro tum forte sub ampla
Adfuit hinc subito Virtus, hinc blanda Voluptas,*

*Et sibi promissis avet utraque jungere magnis.
Ille sed amplexus Virtutem, crudaque Martis
Munera suscipiens, volitansque per aequora classe,
Arma novae subito Karthaginis horrida muris
Impulit, & victor ferro sibi moenia pandit.
Interea Hemathius constat nova bella Philippus,
Herculeoque senex Fabius dat jura Tarento,
Marcellusque cadit, Nomadum circumdatus astu.
Hasdrubalisque caput, tumidi regione Metauri
Abscissum, Hannibali monstrat Nero laetus atroci.*

LIBRI XVI.

*Hannibalem accepit miserandos Bruttia tellus
Maerentem patriae casus, fratrisque, suosque.
Non tamen audebas concurrere Roma gementi.
Tantus erat Libyci motus & formido tyranni.
Omnia in auriferis jam Marte subegerat arvis
Scipio, jam dederat fugientia carbasa ventis
Exutus castris Mago, jam captus & Hanno
Praebebatur Latii infelix colla catenis.
Hasdrubal huic cladis dum nescius addere sese
Festinat, latebras victus certamine spectat.
Dein Masinissa novo contingit foedere dextram
Scipiadae, sociumque sibi dux ipse Syphacem
Conciliat: facit hinc ludos Patruoque Patrique,
Et repetit Latium fama spargente triumphum.*

LIBRI XVII.

*Postremo Idaeis Divorum Mater ab oris
Advehitur Romam, Phrygiam Nasica Cybellem
Excipit, & toto censetur ab ordine Patrum
Optimus, ipse alacer Libyam dux Scipio classe
Navigat, & Sicula laetus discedit ab Aetna.
Castra Ducum aggressus ferro flammisque duorum
Confiscit, Hasdrubalis victor Numidaeque Syphacis,
Verteterat ad Poenos qui foederis immemor arma.
At, cum post idem vires reparasset & enses,
Vincitur, & Latii oneratur colla catenis.
Hannibalem hinc revocant Patres, sed fulmina vimque
Ferre nequit Latii rectoris. jura, jugumque
Romanum Karthago capis. dux ipse reversus
Alta triumphanti scandit Capitolia curru.*

A M-

AMBROSII NICANDRI

TOLETANI

in singulos libros Silii catalepses.

CATALEPSIS LIBRI I.

*Bellorum hic causae, Poenoque obfessa Saguntos
Est duce, legatos Latias quae missi ad oras.*

LIBRI II.

*Romanam prohibet navem contingere portus
Hannibal, huic clipeus datur, & ruis alta Saguntos.*

LIBRI III.

*Gades Poenus adit, sortes petit aequore Boslar,
Dux Alpes superat, Taurinis qui sedet arvis.*

LIBRI IV.

*Ticini clades canitur, Trebiaeque ruina,
Hic Apenninum transit cum milite Poenus.*

LIBRI V.

*Insidias Tyrius ductor firmit, hinc Thrasymentus
Romanam indoluit fragem, tremis Italia tellus.*

LIBRI VI.

*Romam quisque petit, prima audit Punica bella
Serranus, referente Maro, & movet agmina Poenus.*

LIBRI VII.

*Obvius Hannibali Fabius venit, isque cadentem
Collegam eripuit naso, cui reddit honores.*

LIBRI VIII.

*Convenerunt, Varrone duce, ad fera bella cohortes,
Italiae & cladis signa infelicia surgunt.*

LIBRI IX.

Collega invito Cannarum proelia Varro

Stultus init, portenta vetant, fugitque cruentus.

LIBRI X.

*Cannis occumbit Paullus, quem Poenus honorat,
Spes Italas Fabius renovat, Varrone recepto.*

LIBRI XI.

*Ad Tyrios socii desciunt, pestino Theutras
Gesta virum canit, & Mago Karthagini certat.*

LIBRI XII.

*Parthenopen dux Poenus adit, Nolamque, resedit
Ad Capuam, trepidae tenditque ad moenia Romae.*

LIBRI XIII.

*Poenus ab urbe redit Capuam, tellure & Hibera
Scipiadae occumbunt, natus descendit Avernus.*

LIBRI XIV.

*Arte Syracosiam expugnat terraque marique
Urbem Marcellus, foedas late omnia pestis.*

LIBRI XV.

*Scipio ad Hispanas juvenis tunc navigat oras,
Marcellusque cadit, cadit Hasdrubal ense Neronis.*

LIBRI XVI.

*Hispanos vicit dux Scipio, testis Syphacis.
Hospes adit, patrio celebratque in funere ludos.*

LIBRI XVII.

*Advenitur Romam Cybeles, hinc Scipio Poenum
Dejicit Hasdrubalem, prostratoque hoste triumphat.*

C. SILII

C. SILII ITALICI PUNICORUM

LIBER PRIMUS.

Ordior arma, quibus coelo se gloria tollit
Aeneadum, patiturque ferox Oenotria jura
Karthago. Da, Musa, decus memorare laborum
Antiquae Hesperiae; quantosque ad bella creavit,
Et quot Roma viros: sacri cum perfida pacti
Gens Cadmæa super regno certamina movit:

Quae-

[Punicorum] Quam operis hujus inscriptionem membranae Colonienfes prae se tulerint, haud scio. Punicorum libros nuncupat codex Puteaneus. recte, si quid video; neque aliter vetustae editiones. sic *Καρχηδονία* Appianus Alexandrinus inscripsit librum, quo bellum hoc recenset cum aliis duobus Punicis, et si ejus *Ἀμφιπύκνῃ* circumferantur. N. HEINSIUS.

v. 1. Ordior arma] Est, qui initium hoc, ut minus Latinum, carpit, quasi Silius dicere debuisset, ordior ab armis. sed perperam. Pariter enim Grattius aevi Augustei poeta locutus in Cynce. vers. 23.

Carmine et arma dabo venandi, et persequer artem

Armorum, cassesque plagarumque ordiar astum.

Auson. in Protept. vers. 62.

Ab Lepido et Catulo jam res et tempora Romae Orsus.

Ordior arma est, incipio bellum describere.

v. 3. Karthago] Ita ubique hanc vocem scribi iussit Illustrissimus Heinsius, earque orthographiam secutus sum. In nummis ea vox nunc per litteram C, nunc per K, exarata reperitur; at in lapidibus e-ruditur plerumque priori modo. Deinde aspirationem omnes nummi & plurimae inscriptiones agnoscunt; ex communi nempe pronuntiatione, quam suo jam tempore obtinuisse testis est Cicero in Orat. cap. XLVIII. Quin ipse ego, cum scirem ita majores locutus esse, ut nunquam nisi in vocali aspiratione uteretur, loquebar sic, ut pulcros, Cetegos, triumphos, Kartaginem dicerem: aliquando, idque sero, convicio aurium cum extorta mihi veritas esset, usum loquendi populo concessi, scientiam mihi servavi.

v. 3. Decus memorare laborum &c.] Aliter Polyb. lib. v. Histor. cap. XXXIII. Ἐπιφανέστατον δὲ καὶ πολυσημένωτον ὁ κατ' Ἀντίβαν πόλεμος γίνεσθαι, πλὴν τῷ οὐκ Ἑσπέρῳ. Celeberrimum autem et longissimum,

quod cum Hannibale gestum est, bellum fuit, praeter id, quo de Sicilia certatum. Sed, nisi exceptio primi belli Punici ad solum temporis spatium, non vero celebritatem referenda sit, praeferam Livii, quem Silius sequitur, aliorumque iudicium; quibus hoc bellum secundum maxime memorabile omnium, quae gesta sunt umquam, & Punico priori minus quidem spatio, sed cladum atrocitate terribilius fuisse dicitur. vide Liv. lib. XXI. cap. 1. & Flor. lib. II. cap. VI. Rationem reddit idem Livius lib. XXIX. cap. XXVI. Bellum bello, secundum priori ut atrocius Romanis videretur, quum quod in Italia bellabatur, tum ingentes strages tot exercituum, simul caesis ducibus, efficerant. Per sedecim enim annos Hannibal intra Italiae viscera haeserat; omnia ferro ignique vastaverat; fidissimos populi Romani socios, partim promissis, partim metu, ad deditionem aegerat; maximos exercitus, occisis praestantissimis ducibus, ad inter necionem deleverat; & parum denique ab ipsius Romae expugnatione abfuerat. Gellius testatur lib. II. Noct. Attic. cap. VI. nullum calamitatis, aut saevitiae, aut immanitatis genus reperiri posse, quod ab Hannibale Italia non perpeffa sit. Quum itaque ex difficillimis his temporibus post varios casus & immensa rerum discrimina non solum eluctati sint Romani; sed etiam Poenos, toties antea victores, ignominiosis legibus pacem petere coegerint, jure Silius hoc bellum decus laborum Hesperiae vocavit: quam locutionem idem, qui priorem, haud recte carpebat.

v. 6. Gens Cadmæa] Ut infra [vers. 14.] arces A-genoreae de eadem Karthagine. Paullo enim longius haec à Silio deducuntur, quamquam ipsa Karthago non solum κατὰ πόλιν & κατὰ βῆμα, sed & κατὰ μῦθον dicta fuit. Doctissimus Periegetae interpres [ad vers. 195.] καρχηδονία ἡ πόλις ἀπὸ καρχηδόνος τοῦ ἀνδρὸς φερεται. ἐκλεῖται δὲ καὶ κατὰ πόλιν, καὶ κατὰ μῦθον καὶ κατὰ βῆμα. D. HEINSIUS. Gens Cadmæa sunt Karthaginenses, ut infra vers. 106. lib. XVII. A
vers.

- Quaesitumque diu, qua tandem poneret arce
Terrarum Fortuna caput. ter Marte sinistro
Juratumque Jovi foedus, conventaque Patrum
10 Sidonii fregere duces: atque impius ensis
Ter placitam suavitatem temerando rumpere pacem.
Sed medio finem bello excidiumque vicissim
Molitae gentes: propiusque fuere periclo,
Quis superare datum. referavit Dardanus arces
15 Ductor Agenoreas: obseffa Palatia vallo

Poeno-

vers. 586. & alibi. Non tamen ita à Silio dictos putem ab aliquo urbis Karthaginis nomine, quamquam eam *Karthaias* vocatam fuisse praeter Eustath. ad Dion. Perieg. tradat etiam Stephan. Byzant. in voce *Kαρχηδών*: sed à Cadmo Thebarum conditore, qui originem à Phoenicibus trahebat, unde & Poeni per Elisiam oriundi sunt. Hinc *Phoenix* pro Karthaginienſi infra est lib. xvi. vers. 25.

Auriferis tandem Phoenix depulſus ab arvis.

Plerumque enim familia populorum nominalongius deducere solet Silius; unde *Rhoeteius* pro Romano, aliaque plura ubique obvia sunt.

v. 9. *Juratumque Jovi foedus*] Omne enim ad Jovem, etiam non invocato ejus nomine, pertinebat juramentum. unde alio loco [lib. vi. vers. 692.] *Decipium Jovem*, cum de perjurio loquitur, dixit. Atque haec causa, cur soli Jovis sacerdoti jurare antiquitus apud Romanos per religionem integrum non fuerit; ne scilicet fortasse falleret eum, quem colebat. Plutarchus hujus rei causas affert nescio quas in problemate *Διότι τῷ ἡρώ τῷ Διὶ ἐκ ἑξῆς ἐπίσταται*; [in Quaest. Roman. pag. 275.] *Πότερον*, inquit, *ὅτι χάρις τῇ ἰσχυρίᾳ ὁ ἑκός ἐστι, διὸ δὲ ἀβασταίνοι ἦναι καὶ τὸ σῶμα, καὶ τῇ ψυχῇ τῇ ἡρώ;* ἢ *ὅτι περὶ μικρῶν ἀπείσθαι τὸν τὰ θεία καὶ μέγιστα πιστευμένον ἐκ ἡρώ ἐστι;* ἢ *ὅτι πᾶς ἑκός ἐστι κατὰ τὴν ταπεινὴν τῇ ἰσχυρίᾳ;* κατὰ δὲ δύσφημοι, καὶ σκυθροὶ, ἔδω καὶ ἀπὸ ἄλλων παρὰ τὴν νομίζεσθαι τὴν ἡρώ. Omnes igitur causas ritus illius affert Philosophus ille praeter veram, quae haec est. Non jurabant illi, ne praesidem videlicet omnis & qualiscumque juramenti, quem colebant, offenderent; proprie enim vindicta Jovis erat: nam & perjuri, ut diximus, Jovem ludebant, etiam alium cum Deum juramento testem adhiberent, ut innuit & epigramma elegantissimum, quod Messenii Jovis Lycii arae inscribebant apud Polyb. lib. iv.

Πάντας ὁ χρόνος εἴρη δίκην ἀδίκησιν

Εὐνὴ δὲ Μισσηνὴ σὺν Διὶ τοῖς προδόντι

Ῥηδίας. χαλκὸν δὲ λαδὺν θύει ἀνδρ' ἐπίσταν.

Χαίρει Ζεὺς βασιλῆϊ, καὶ σάει Ἀρκάδιον.

Reddidit injusto tempus justissima regi,

Cum Jove Messenae proditor ille patet

Perfacile. Haud facile est perjurum fallere Divos.

Jupiter exsules, Arcadiumque tegas.

quia omni eum, ut diximus, foederi & jurijuran-

do praesidere putabant. Naevius, *Jus sacrum Jovis jurandum sagmine*. Sagmina enim verbenae erant, quas propterea Jovis vocat, quod in iurejurando locum haberent: & tritum illud

Jupiter et coelo perjuria ridet amantium.

Intelligit enim ibi poeta *ἀφροδισίους ἑκούς*, quos vulgari proverbio dicebant *ἐκ ἡμετέρων*. Atque haec juramenta propterea eleganti vocabulo *ταχυβάριος ἑκός* dicebantur, & Tibull. [lib. i. Eleg. iv. vers. 19.]

Gratia magna Jovi; vasis pater ipse valere;

Jurasses cupide quidquid ineptus amor.

Cum vero *Decipium Jovem* dixit Silius noster in loco paullo ante a nobis adducto, (ut & eum obiter tangamus) manifeste à lingua defectus est: τὸ *decipere Jovem* enim ibi est, quod significantius Graeci nostri *ἐπιχεῖν τὸν Δία* dicerent, ut apud Aristophan. *Ὀπ. in illo*, *Νῶν μὲν γ' ἐπὶ ταῖς νεφέλαις ἐκκαρμυμβοὶ κίβαντες ἐπιχεῖν ὁμᾶς οἱ βροτοί*. Nec enim ibi, ut apud Lysiam, pro *ὁμῶν*, aut simpliciter *jurare*, ponitur, sed pro eo, quod Tibullus *ludere numina* dixit; quod moneo, quia vulgo male *laedere* legitur, in illis versibus [lib. i. Eleg. x. vers. 5.]

Parcite coelestes; aequum est impune licere

Numina formosos ludere vestra semel.

sic *ἐπιχεῖν* οἱ τοὶ Graeci παρὰ τὴν λέξιν dicunt, quod Claudianus *jurata Deorum Majestas* teritur. D. HEINSIUS. Jovem Romanum & Punicum intelligit Silius, utriusque gentis supremum numen: hunc enim invocant Scipio & Syphax foedus jungentes infra lib. xvi. vers. 262.

Cornigerumque Jovem, Tarpejumque ore vocamus.

Proprie Romani in hac re *Jovem lapidem* jurabant. vide Manut. ad Cicer. lib. vii. ad famil. epist. i. Maxime itaque hinc auget Silius perfidiam & scelus Karthaginienſium, qui, sprete majestate Jovis, quem foederis testem & perjuri ultorem invocaverant, pacem nefario modo fregunt. Inde bellum hoc respectu eorum *perjurus* vocat Stat. lib. iv. Silv. iii. vers. 6.

Nec dux advena pejerante bello

Campanos quatis inquietis agros.

Hannibalique *perjurus onsem* tribuit Silv. vi. vers. 77. at contra respectu Romanorum *pium bellum* dicitur. vide infra ad lib. xv. vers. 162.

v. 10. *Sidonii fregere duces*] Karthaginienſes nom-

huic

Poenorum, ac muris defendit Roma salutem.
Tantarum caussas irarum, odiumque perenni
Servatum studio, & mandata nepotibus arma,
Fas aperire mihi, superasque recludere mentes.

20 Jamque adeo magni repetam primordia motûs.

Pygmalionis quocumque per caerula terris
Pollutum fugiens fraterno crimine regnum
Fatali Dido Libyes appellitur orae:

Tum pretio mercata locos, nova moenia ponit,

Cine

hic solum, sed & primo bello occasionem dedisse late probat Polyb. lib. III. cap. xxvi. & seqq.

v. II. *Placida fuisset temerando rumpere pacem* placidam poetis pacem frequenter dici & nos sciimus: sed libri scripti constanter placitam, quibus obgannire non debuit Interpres: est enim id huic loco longe convenientius. lib. VII. vers. 264. *Hinc postea placitum moliri*. lib. XII. vers. 507.

Haec postquam placita ex tenuis sententia mentem. & vers. 680. *Integrare acies placitum*. vide infra lib. XIV. vers. 131. N. HEINSIUS. Probat scriptorum codicum lectionem etiam vir egregius J. Fr. Gronovius in gustu ad Statii lib. VII. Theb. vers. 190. *Placita pax est pacta conventa pax*; quam Karthaginenses rapisse dicuntur, cum placida pax propterea turbetur. sic placitum foedus habes apud Maron. lib. I. Aen. vers. 15. ubi Servius: *Aus mihi scilicet, aut satis, aut quod velim vobis placere*. Pecant igitur codices, qui placidum praefereunt, cum, teste doctissimo Pierio, vetustissimi, iique optimi libri placitum habeant, & ita legendum esse Servii expositio evincat. Pariter saepissime turbantur librorum ob vicinum sonum literarum d & s. vide Pierium ad Virgil. lib. I. Aen. vers. 691. Barth. ad Statii lib. VII. Theb. vers. 190. Gronov. in gustu ibid. & ad lib. XII. vers. 302. N. Heinsium ad Nason. Epist. XIX. Heroid. vers. 208. lib. I. Art. Amat. vers. 37. lib. I. Metam. vers. 702. ad Valer. Flacc. lib. I. vers. 265. ad Prudent. Psychom. vers. 630. ad Praefat. lib. I. contr. Symm. vers. 4. & ad Siliu lib. XII. vers. 486. Eadem vox forte etiam restituenda est Sidon. Apollin. carm. II. vers. 399.

— *quercusque tropaei*

Curva tremis, placidoque Deam sub fæste fatigat. Sic vulgo editur: sed malim *premis*, *placidoque*: Dea pondere tropaei, quod humeris gerebat, premebatur, idque onus, quamvis grave esset & fatigaret, placebat, ut signum victoriarum. Nec aliter erratum est apud Auson. in Centonupt.

O dulcis conjux, non haec sine numine Divum

Evenimus: placidone etiam pugnabis amori?

Ita habent omnes editiones. sed videtur legendum *placido amori*. Nam apud Maronem lib. IV. Aen. vers. 38. unde locus ille desumptus est, Pierius in commendationibus, quos consuluit, libris placido invenit, cum alii minoris auctoritatis placido haberent. Priorem autem lectionem praestare, ex Servio

etiam ad eum locum patet.

v. 13. *Propiusque suorum periculo Quis superare datum* Liviana sunt, ut alii jam viderunt, e lib. XXI. cap. I. hac eadem de re: *Anceps Mars fuit, ut propius periculo fuerint, qui vicerunt*. Florus itidem lib. II. cap. VI. *Adeo cladum atrocitate terribilius, ut si quis conferas damna utriusque populi, similior victo sit populus, qui vicit*. Sed cum Muretus Gronoviusque in optimis Livii membranarum invenerint ut *propius periculum fuerint*, forte & id Siliio hic loci reddendum. N. HEINSIUS. Huc facit illud Scipionis apud Liv. lib. XXVI. cap. XLII. *Ea fato quodam data nobis fors est, ut magnis omnibus bellis victi vicerimus*. pro periculo Illustrissimus Heinsius malebat periculum, ut forte olim more antiquo periculum vel periculo scriptum sit, & inde peccandi origo nata fuerit. Frequenter autem optimi scriptores vocem *propior* cum quarto casu construxerunt. vide Manut. ad Sallust. Bell. Catil. cap. XI. & Gronov. ad Livii lib. XXII. cap. XL. similiter ut etiam *pro proximo*, vide eundem Gronov. ad Livii lib. VIII. cap. XXXIII. & lib. III. Observ. cap. 2. Apud Silium tamen nihil muto, qui *pro propior & proximus* passim tertio casui jungere solet, ut lib. III. vers. 241.

Proxima Sidonii Ulica est effusa manipulis. lib. XIV. vers. 318.

Namque ubi se propius sacris arbiqne sulero. lib. XV. vers. 29.

— *flans vultus, ex ore*
Incessuque viro propior.

lib. XVI. vers. 115.

Proximus in pugna ductori Marte manuque
Regnator Nomadum fuerat.

Deinde ubique apud Silium *Quis*, non *Quis*, scripti, ex auctoritate nempe codicum Colon. & Oxon. priscarumque editionum. Et ita veteres semper scripsisse testatur elegantissimus Broekhusius ad Propertii lib. II. Eleg. X. vers. 47. a diversa autem sententiarum opinione se non alienum testatur Pierius ad Maron. lib. I. Aen. vers. 95.

v. 24. *Tum pretio mercata solum* locos Colon. & Putean. codices, cum Parmensi, Basilicensi, & aliis editis. Justin. lib. XVIII. cap. V. de hac re: *Deinde emto loco, qui corio bovis tegi posset. & mox. Atque ita majus loci spatium, quam petitus erat, occupat, unde postea illi loco Byrsae nomen fuit*. Mox Mycenem, non Mycenem, Oxon. & vetustae editiones.

A 2

N. HEIN-

- 25 Cingere qua secto permissum litora tauro.
Hic Juno, ante Argos, (sic credidit alta vetustas)
Ante Agamemnoniam gratissima testa Mycenen,
Optavit profugis aeternam condere gentem.
Verum, ubi magnanimis Romam caput urbibus alte
- 30 Exserere, ac missas etiam trans aequora classes
Totum signa videt victricia ferre per orbem,
Jam propius metuens, bellandi corda furore
Phoenicum extimulat. sed enim conamine primae
Contuso pugnae, fractisque in gurgite coeptis
- 35 Sicanio Libycis, iterum instaurata capeffens
Arma remolitur. dux agmina sufficit unus
Turbanti terras, pontumque movere paranti.

Jamque

N. HEINSIUS. Primus Nicander in Juntina, eumque secutus Asulanus in Aldina, & alii postea, solum ediderunt, in animo forte habentes illud Maronis lib. 1. Aen. vers. 367.

Mercatique solum facti de nomine Byrsam.

Sed perperam. Frequenter autem voces *solum* & *locum* in libris praeicis commutantur. vide N. Heinsium ad Ovid. lib. viii. Met. vers. 184. & ad lib. 1. Faëtor. vers. 110. Apud Lucan. lib. v. vers. 30. pro *Mutato sua jura solo* codex MS. Marpur. loco habet. apud eundem lib. vii. vers. 620. pro *quis fusa solo vitalia calces* in MSto, quod Hamburgi in ecclesia cathedrali servatur, est *fusa loco*: cujus codicis ut & viginti duorum aliorum excerpta, ab Illustrissimo Heinsio ad oram libri sui appicta, describenda mihi munificentissime concessit vir Celeberrimus Petrus Burmannus.

v. 25. *Cingere qua secto* &c.] Illustravit hoc Didus factum plurimis Chr. Heindreich lib. 1. Reip. Karthag. sect. 1. cap. 1. pag. 21. quibus adde locum Themistii ex Orat. xxi. pag. 261. Ed. Harduini. Simili fraude Ivarus Daniae rex narratur circumscriptisse regem Britanniae apud Saxo. Gramm. lib. ix. Hist. Danic. pag. 176. Deinde, jubente Illustrissimo Heinsio, ubique *litora*, non *litora*, edidi. vide Achill. Statium ad Catull. carm. lxxv. Pierium ad Maron. lib. 1. Aen. vers. 2. lib. vii. vers. 1. & Dausquej, parte 11. Orthogr. h. voce.

v. 28. *Aeternam condere sedem*] gentem in iisdem codicibus: quomodo apud Maron. lib. 1. Aen. vers. 33.

Tantae molis erat Romanam condere gentem.

Eadem scriptura editos etiam codices nonnullos insecit, Romanum inprimis, Parmensem, & alios. sic *populi Romani Romulus conditor* Livio dictus in initio operis, & Justin. lib. 11. cap. vi. *genus hominum à Deucalione conditum*. & cap. x. *Avum quoque maternum Cyrum se regem habuisse, non haeredem, sed conditorem tanti regni*. Curt. lib. vi. cap. 2. *Scythae, qui Parthos condidere*. lib. viii. cap. x. *a Libero patre se conditos esse dicebant*. N. HEINSIUS. gentem etiam est in Mediolanensi, Veneta, aliis-

que. Silius lib. iv. vers. 767.

Mos fuit in populis, quos condidit advena Dido.

Tacit. de morib. German. cap. 2. *Celebrant carminibus antiquis Tuissonem Deum terra editum, & filium Mannum, originem gentis conditoresque*. Vide Amplissimum Cuperum lib. iii. Observ. cap. ix. Primus hanc lectionem mutavit Nicander, qui Juntinae editioni praefuit, eumque Aldus & alii inconsulte secuti sunt.

v. 36. *Dux agmina sufficit unus*] Pro *agmina* Parmensis *agmine*, Colon. membranæ *magnae* transpositis mendose literis. N. HEINSIUS. *sufficit*, est subministrat, suppeditat. Virgil. lib. 11. Aen. vers. 617. *Danaïs animos viresque secundas Sufficit*. lib. ix. vers. 802.

Nec contra vires audet Saturnia Juno Sufficere.

& sic alii passim.

v. 57. *Turbanti terras*] terra Putean. eleganter, ad exemplum Virgiliani illius Ecl. 1. *totis Usque adeo turbatur agris*. N. HEINSIUS. Nihil muto, quum omnes libri, praeter minimae auctoritatis Puteaneum, receptam lectionem habeant, & Silius ita infra etiam loquatur lib. iii. vers. 174.

Jam maria affusas cernes turbare carinas.

& lib. xvii. vers. 357. *Turbasti maria ac terras.*

v. 38. *Sibi belliger induis iras*] Elegans locutionis genus, quale illud infra lib. xv. vers. 738. *cunctisque pavorem Gallorum induerat pavor*. Statius lib. viii. Theb. vers. 392. *irasque sedentum Induerint*. Senec. Epist. xlvii. *Regum nobis induimus animos*. Petron. in Satyr. cap. iv. *Eloquentiam pueris induunt adhuc nascentibus*. ubi plura habet Celeberrimus Burmannus.

v. 39. *Hannibal*] Ita codex Colonienfis, addita aspiratione, quam etiam in aliis vocibus Punicis *Hasdrubal*, *Hamilcar*, *Hannon*, *Hammon*, semper agnoscit, quemque scribendi modum recte recepit Illustrissimus Heinsius. in nummis nomen inde derivatum *Hanniballianus* semper cum aspiratione scribitur. vide Valecium ad Ammian. Marc. lib. xiv. cap.

Jamque Deae cunctas sibi belliger induit iras
Hannibal: hunc audet solum componere fatis.

- 40 Sanguineo tum laeta viro, atque in regna Latini
Turbine mox saevo venientum haud infcia cladum,
Intulerit Latio, spreta me, Troïus, inquit,
Exsul Dardaniam, & bis numina capta Penates,
Sceptraque fundarit victor Lavinia Teucris:
45 Dum Romana tuae, Ticine, cadavera ripae
Non capiant: similisque mihi per Celtica rura
Sanguine Pergameo Trebia & stipantibus armis
Corporibusque virum retro fluat; ac sua largo
Stagna reformidet Thrasymenus turbida tabo.
50 Dum Cannas tumulum Hesperiae, campumque cruore

Ausonio

cap. i. Trifan. tom. III. Comm. Hist. pag. 501. & Illustrissimum Spanhem. de usu & Praestant. Numism. Dissert. vi. pag. m. 601. Alia omnia sentit doctissimus Dausquejus in Orthogr. parte II. voce Anno. utro modo haec nomina scribenda sint Salmasium olim per epistolam consuluit Maximus Gronovius, quae num. cclix. exstat inter eas, quas Celeberrimus Burmannus edidit. Sed responsum viri summi numquam prodiit, ut, quae ejus sententia fuerit, ignoremus.

v. 40. *Sanguineo cum laeta viro*] Perspicua est sententia, ut excudi jussimus; ex hoc enim totius loci pendet sensus & elegantia, hoc modo; *Sanguineo tum laeta viro* &c. ut sit sensus, *tum inquit*, Juno nimirum, *Intulerit Latio* &c. pro quo pessime cum surreperat haecenus: *laeta* autem pro laetata, vel gavisâ; *οἷον ἀντὶ περὶ τοῦ*. D. HEINSIUS. *Sanguineo tum laeta viro* libri scripti, non cum. N. HEINSIUS. Quam parum literae c & t in scriptura Longobardica differant, probe sciunt, quibus membranas veteres vel inspexisse datum, ut inde facillimo lapsu vocula *tum* in *cum* mutari poterit ab indoctis librariis.

v. 41. *Venientum haud infcia cladum*] Sic recte libri scripti cum primis editionibus; nisi quod in Putcan. fit *aut infcia*. Marfus, & ex eo quidam alii, *venientum nescia cladum*: sed contra sensum Sillii, qui infra etiam ait lib. VIII. vers. 27.

Praescia Cannarum Juno atque elata futuris. Neque Dausquejo accedo, cui *haud nescia*, quod nonnulli habent, non displicebat. Pariter enim infra legendum lib. x. vers. 339. ex optimo Columnii libro *Latineque haud infcia sati*, ut Illustrissimus Heinſius monuit: & sic Virgil. lib. VII. Aen. vers. 627.

Haud vaturn ignarus venturique infcius aevi. v. 42. *Intulerit Latio Dardaniam* &c.] Silius imitatur locum hunc Maronis lib. I. Aen. vers. 67.

Ilum in Italiam portans vislesque Penates.

v. 43. *Exsul Dardaniam*] Perperam haec & sequentia per interrogationis notam legebantur. N.

HEINSIUS.

v. 43. *Bis numina capta Penates*] Primum nempe ab Hercule, secundum à Graecis sub Agamemnone, unde etiam Virgilio *bis capti Phryges* vocantur lib. IX. Aen. vers. 598. & 635. Alii & tertium expugnatam Trojam dicunt ab Amazonibus. vide Doctissimum Dausquejum infra ad vers. 511. & ad Quintum Calabr. lib. I. pag. 32.

v. 46. *Similisque mihi*] sibi reponit Gronovius lib. II. Observ. cap. IX. & Hugo Grotius vir maximus. *similis tibi, Ticine*. & mihi possis referre ad *retro fluat*: *mibi* quia Romanis infesta Juno. N. HEINSIUS. Verum est; emendatum voluit vir summus J. Fr. Gronovius *similisque tibi* in Observationibus: sed tantum in priori editione. In posteriori enim, quae anno 1662. prodiit, mutata sententia hanc conjecturam induxit, cum jam antea in gustu ad Statii lib. V. Theb. vers. 579. docuisset, & *mibi* hic eleganter *παράλινον*. sic infra lib. XIII. vers. 854. *venias tibi origine parva In magnum imperium Consul*. Virgil. lib. V. Aen. vers. 391. *ubi nunc nobis Deus ille*. Livius in praefat. Hist. *Ad illa mihi quisque attendas animum*. Statius lib. VIII. Theb. vers. 671. *ubi autem Egregius dux ille mihi*. Claudian. in VI. Conf. Honor. vers. 470.

Nunc mihi Tydiden astollant carmina vaturn. Vide Servium ad Maron. lib. I. Georg. vers. 45. Manut. ad Cicer. lib. IX. ad famil. Ep. 2. N. Heinſium ad Claud. Bell. Gildon. vers. 47. Broekhus. ad Tibull. lib. I. Eleg. IV. vers. 47. Celeberrimum Burmann. ad Petronii Satyr. cap. CI. & Vechner. in Hellenol. lib. I. cap. VI. qui Latinos in eo Graecos imitatos fuisse docet. Nec male etiam Heinſius & *mibi* ad *retro fluat* refert.

v. 50. *Cannas tumulum Hesperiae*] Ex illo Catulli carm. LXVIII.

Troja, nefas, commune sepulcrum Asiae Europaeque.

BARTHIUS lib. X. Advers. cap. XXIV. Similiter & Liv. lib. XXVI. cap. XLI. *Trebia, Thrasymenus, Cannas, quid aliud sunt, quam monumenta occisorum exercituum*

Aufonio merfum fublimis Iapyga cernam:
Teque vadi dubium coeuntibus, Aufide, ripis
Per clipeos, galeasque virum, caefosque per artus
Vix iter Hadriaci rumpentem ad litora ponti.

55 Haec ait; ac juvenem facta ad Mavortia flammam.
Ingenio motus avidus, fideique finifter
Is fuit: exsuperans afu; fed devius aequi.
Armato nullus Divum pudor: improba virtus,

Et

citum Confulumque Romanorum. Manil. libro iv. Astron. verf. 658.

Fecit & aeternam Trebiam, Cannasque sepulcris Obruist.

Plin. lib. xv. Hist. Nat. cap. xviii. *Quod non Trebia aut Thraſymenus, non Cannae buſto inſignes Romani nominis perficere potuerunt.* Livius lib. xxxi. cap. xxix. *Capua quidem ſepulcrum ac monumentum Campani populi ſupereſt.* Propert. lib. ii. Eleg. i. verf. 27. *civilia buſta Philippos.* Claudian. Bell. Getic. verf. 635.

*O memoranda mihi cunctis Pollentia ſacclis!
O meritum nomen felicibus apta triumphis!
Virtutis fatale ſolum, memorabile buſtum Barbariae.*

v. 54. *Adriaci ponti*] Scribendum *Hadriaci*, ut habent membranæ Colonienſes. vide infra ad lib. viii. verf. 440.

v. 57. *Exuberans afu*] Error minime ferendus eſt. Recte vero membranæ Oxon. *exsuperans*. Vix enim quiſquam Romanorum ducum cum Hannibale congreſſus, quem non dolo circumvenit. BARTHIUS lib. vii. Adverſ. cap. xv. *Inſcite exuberans & contra legis metricæ rationem vulgo circumfertur, etiam monente Barthio.* N. HEINSIUS. *exsuperans* etiam codex Putean. cum editione Mediol. & D. Heinfii, ut legendum eſſe viri docti ad hunc locum monuerunt, & ante eos Jac. a Cruce annot. in varios pag. m. 680. In Baſileenſi editione, unde Dausquejus *exsuperans* proferat, vulgata exſtat lectio. *exsuperans afu*, ut *exsuperare virtute* apud Virgil. lib. xii. Aen. verf. 19.

O præſtans animi juvenis, quantum ipſe feroci Virtute exsuperas.

Hannibal autem vel *exsuperabat afu* hoſtes ſuos, à quorum nullo umquam deceptus eſt, teſte Polyb. lib. x. Hiſtor. cap. xxx. *Ἐοφύλε μὴν τὸς ὑπὸναιτίους πολεμῶντας ἐν ταῖς κατὰ μέρος χρίμας διὰ τὴν ἰδίαν ἀρχήν, ἰσχυρὰ δ' ἐπὶ τοῖς.* Sæpe ille quidem adverſariorum duces, qui per partes proelia capeſſerent, in fraudem, quæ ſuit ejus ſollertia, illexit; ipſe tamen deceptus eſt numquam. vel *exsuperabat afu* ipſos Karthaginienſes, ſuper quos, quamvis fraudulentiffimos, Hannibal dolis eminebat: unde *armatam dolis mentem* ejus inter cauſas refert Silius infra verf. 188. quibus militum favorem ſibi conciliavit, & poſt Haſdrubalis mortem imperium militare accepit.

afus Hannibalis pro bello Punico ſecundo dixit Martialis. lib. iv. Epigr. xiv.

Aſtus Hannibalis leveſque Poenos Magnis cedere cogis Africanis.

Ita enim recte emendavit Gruterus. vulgo erat *Fæſtus Hannibalis*. Verſu præced. primæ editiones habent *fideique ſiniſtræ*.

v. 57. *Devius aequi*] Perperam editio Romana *devius aequis*. *devia veri Peſtora* infra habemus lib. viii. verf. 318. N. HEINSIUS. Martian. Cap. lib. iii. pag. 49. *devius promiſſi es*.

v. 58. *Armato nullus Divum pudor*] Idem Hannibali objicit Hannon infra lib. ii. verf. 309. eum vocans *peſtus inane Deorum*. Liv. lib. xxi. cap. iv. *Has tantas viri virtutes ingentia vitia æquabant, imhumana crudelitas, perfidia plus quam Punica, nihilo veri, nihil ſancti, nullus Deum metus, nullum juſjurandum, nulla religio.* Ejus rei illuſtre exemplum infra præbet Hannibal lib. xii. verf. 633.

— ſed non te craftina nobis
*Lux umquam oripiet, deſcendat Juppiter ipſe
In terras licet.*

& lib. xvii. verf. 318.

*Horreſcamne ipſos, veniant ad proelia, Divos,
Cum ſteſis prope me?*

Tale ingenium jam in puero apparuit. vix enim duodecim annuum agens ita inquith. lib. verf. 116.

*Non Superi mihi, non Martem cohibentia pacta,
Non celſæ obſiſterint Alpes Tarpejaque ſaxa.*

v. 59. *Et pacis deſpectus honor*] Quod & uxor Iſmilce de eo teſtatur lib. iii. verf. 125. *credisque viris ignobile letum Belligeris in pace mori.*

v. 59. *Penitusque medullis Sanguinis humani flagras ſiſis*] Ger. Voſſius ad oram libri ſui notarat, legendum ſibi videri *penitusque medullis*, quod non probat. Mox enim habes verf. 173. *penitusque inſuſa medullis Peſtis*. Crudelitatem Hannibalis memorant Liv. lib. xxi. cap. iv. & Cic. lib. i. de Offic. cap. iv. ſed præcipue eam exagitat Seneca lib. ii. de ira cap. v.

v. 69. *Insuper ævi Flore virens*] *his super*, non *inſuper*, in ſcriptis. probe. N. HEINSIUS. Cum ſcriptis faciunt editiones Marſi, Juntina, Aldina, & Nutii. Idem cum & in aliis inveniffet doctiffimus Dausquejus, ac Silium ita loqui ſolere pluribus exemplis probaſſet, virium tamen non fatiſ habere judicavit, ut *ro inſuper* de poſſeſſione deturbaret.

Sed

- Et pacis despectus honos: penitusque medullis
 60 Sanguinis humani flagrat sitis: his super, aevi
 Flore virens, aet Aegates abolere, parentum
 Dedecus, ac Siculo demergere foedera ponto.
 Dat mentem Juno, ac laudum spe corda fatigat.
 Jamque aut nocturno penetrat Capitolia visu,
 65 Aut rapidis fertur per summas passibus Alpes.
 Saepe etiam famuli turbato ad limina somno

Expavere

Sed minus recte; *insuper* enim primum exstitit in
 editione Martini Herbpolenfis, cum omnes prio-
 res editiones *his* super habeant, nisi quod in Rom.
 Parm. & Mediol. errore operarum *hic* super sit.
 Exemplis Dausqueji adde & hoc ex lib. xi. vers.
 142.

His super excisam primori Marte Saguntum.

v. 61. *Aet Aegates abolere, parentum Dedecus*
Lege, paternum. N. HEINSIUS. Nihil mutem.
 Lutatius enim ad Aegates non Hamilcarem, Han-
 nibalis patrem, sed Hannonem superavit. vide Po-
 lyb. lib. i. cap. lx. & Aurel. Victor. in Vir. illustr.
 cap. xli. Deinde optime Dausquejus in Orthogr.
 part. ii. pag. 13. docuit, ubique *Aegates* vel *Aega-*
tes scribendum esse, non vero *Aegades* vel *Aoga-*
das, ut visum erat Cluver. lib. ii. Sicil. Antiq. cap.
 xv. pag. 419.

v. 62. *Siculo demergere foedera ponto* *detergere* opi-
 mabar aliquando. Ignominiam foederis Siculo pon-
 to aet detrudere, quod victi illic Karthaginienfes
 pacem probrosam cum Romanis inire sint com-
 pulsi. infra vers. 102.

— *si fata negarins*

Dedecus id patrias nostra depellere dextra.

Aegates servilia foedera habes lib. xi. vers. 530. sed
 hanc conjecturam non nimis vendito. N. HEIN-
 SIUS. Claudian. lib. ii. in Eutrop. vers. 10. *tunc*
ire recentes Detersum maculas. Gunther. lib. vii. Li-
 gur. vers. 380.

Atque illud nostro detergite dedecus aevu.

vide Rittershus. ad Gunth. lib. i. vers. 123.

v. 64. *Jamque aut nocturno &c.* Finxit hoc Si-
 lius, ut offendat, quam avide Hannibal cum Ro-
 manis bellum susceperit, quibuscum vel in somno
 pugnabat. Quaecumque enim magna cura inter-
 diu aguntur, vel cogitantur, ea plerumque homi-
 nes somnare solent. Accius in Bruto apud Cicer.
 lib. i. de Divin. cap. xxi.

Rex, quas in vita usurpant homines, cogitant,
curant, vident,

Quaeque agunt vigilantes, agitantque, ea si cui
in somno accidunt,

Minus mirum est.

Auctor Octaviae vers. 740.

Quaecumque mentis agit infestus vigor,

Ea per quietem facer & arcanus refert

Veloxque sensus.

Egredie Petron. in Satyr. cap. civ. *Quidquid luce*

fuit, tenebris agit. &c. ubi Gonsal. similia Nonni &
 Claudiani loca laudavit. Huc etiam quam maxime
 facit locus festivissimi Aristoph. qui in *Neph.* act. i.
 sc. i. senem inducit de immodico filii studio erga
 equos querentem; filium vero, interim dum pater
 loquitur, nil nisi rem equestrem & agitationes in
 stadio somniantem fingit. Genus autem hoc somnii
 Graecis *inuvnion*, Latinis *in somnium* dicitur, quod
 Macrobius describit lib. i. in somn. Scip. cap. iii.
quoties cura oppressi animi corporis quo, sive Fortunae,
qualis vigilantem fatigaverat, talis se ingerit dormienti.

v. 64. *Nocturno visu* Vir Doctissimus D. Hein-
 sius ad Silii lib. ii. vers. 621. *visu* hoc loco legen-
 dum esse conjiciebat. Acute, sed num vere dubi-
 to. malim certe *nocturno visu* cum Dausquejo, id
 est, somnio, ut apud Livium lib. viii. cap. vi. *Hos*
ubi nocturnos visus inter se Consules contulerunt. *Visus*
 & *visum* in re somniorum propria vocabula. vide
 quae notata sunt ad Petron. Satyr. cap. cxxvii. &
 alibi.

v. 66. *Famuli turbato ad lumina somno* Optime ad
limina legi potest, quod Clarissimo viro P. Scriverio
 quoque placere video, nam *famuli ad limina*
 custodes sunt & janitores. Glossae veteres, *Ad limi-*
na, θυραγωγοί. quae Graeci per *ἀνδρ* eleganter, sed ra-
 ro, efferebant: sic *ἱππία ἀνδρ* *ἱππίας* dici invenio, qui
 ἱππίας praerat: quod Latinis frequens. D. HEIN-
 SIUS. Interpres hic denuo nugae agit, dum vul-
 gatae lectioni adversus membranarum veterum au-
 thoritatem & fidem temere patrocinatur. Scripti
 nimirum *ad limina*; quod Maronis, Appuleji, Glos-
 sarum veterum exempla, ab aliis jam producta, sa-
 tis afferunt. N. HEINSIUS. Si quis tamen omni-
 no *ad lumina* malit, caveat, ne *famulos ad lumina*
 exponat *λυχνύχες* vel *λυχνάπτες*, ut Dausquejus fecit,
 qui hic locum non habent. Sed *ad lumina*
 est de nocte, accensis & illatis luminibus. Horat.
 lib. ii. Epist. ii. vers. 97.

— *totidem plagis consumimus hostem*

Leno Samnites ad lumina prima duello.

Propert. lib. iii. Eleg. vi. vers. i.

— *ad extremas fuerat mihi rixae lucernas.*

ut ita famuli clamore Hannibalis territi dicantur
 lumina intulisse; sic apud Nason. lib. xi. Metam.
 vers. 679. Halcyone, Ceyce conjuge ei in somno
 apparente, & naufragium ac mortem nunciante,
 perturbata ejulat, cujus *moti vota ministri Intulerant*
lumen. apud Malelam part. ii. Chron. pag. 22. Julia

Aug.

- Expavere trucem per vasta silentia vocem,
 Ac largo sudore virum invenere futuras
 Miscentem pugnas, & inania bella gerentem.
- 70 Hanc rabiem in fines Italûm, Saturniaque arva
 Addiderat quondam puero patrius furor. ortus
 Sarrana prisca Barcae de gente, vetustos
 A Belo numerabat avos. namque orba marito
 Cum fugeret Dido famulam Tyron, impia diri
- 75 Belides juvenis vitaverat arma tyranni,
 Et se participem casus fociarat in omnes.
 Nobilis hoc ortu, & dextra spectatus Hamilcar,

Ut faci

nus vulneratum se sentiens flere incipit, excubitores autem ad vocem ejus μετὰ λαμπράδων cum lampadibus tentorium regium ingrediuntur. Eosensu ad lunam dixit Petron. in Satyr. cap. ciii. id est, splendente luna. vide quae ibi plura notavit vir Celeberrimus Petrus Burmannus. Mihi tamen famuli ad limina quam maxime probantur, quos & scriptorum codicum auctoritas firmat. & ita jam legit Beroaldus ad Appulej. lib. ii. Metam. pag. 241. Edit. Basil. in octavo. Sunt autem servi, qui ad fores cubiculi dominici excubabant, quales memorantur apud Homer. Odyss. Z. vers. 18.

Παρ δὲ δὴ ἀμφιπολοὶ Χαρίτων ἀπὸ κάλῃς ἔχουσιν
 Σταθμοῖς ἱκάντες, δούρι δ' ἐπικύκοντο φαίλαι.

Aderant duae ancillae à Grasiis pulchritudinem habentes ab utraque posse; fores vero splendidae clausae erant. vide Lips. ad Tacit. lib. xiv. Ann. cap. xlv. Frequens vero vocum limina & lumina in libris scriptis confusio notatur. Vide Pierium ad Virgil. lib. iv. Aen. vers. 185. N. Heinsium ad Claud. de iii. Consul. Hon. vers. 164. lib. iii. de laud. Stilic. vers. 287. ad Nason. lib. ii. Metam. vers. 3. Valer. Flacc. lib. iv. vers. 28. & Silii lib. xvi. vers. 230.

v. 68. Ac largo sudore virum &c.] σκαμνίζοντα. Est autem φαίλας, de quo hic agit poeta, non φάντασμα, nullo subjacente φαίλας: distinguunt enim inter φαίλας, φαίλας, φαίλας, & φάντασμα Philosophi, idque ex sententia, ut opinor, Chrysippi. D. HEINSIUS.

v. 71. Addiderat quondam] Metuo valde, ne hic versus a mala manu sit interpolatus. est enim inconcinnus, nec facit ad Silianam elegantiam. pro quondam Putean. & Parm. tandem. N. HEINSIUS. Nec aliter membranæ Oxon. & editio Mediolanensis.

v. 74. Cum fugeret Dido famulam Tyron] Hanc lectionem recte Daufquejus contra typographorum ineptias vindicavit. Famula Tyros, quae Pygmalioni in servitutem redacta erat, ejusque crudeli imperio parebat. Silius infra lib. ii. vers. 366.

— nec te, patria inclita, dedam

Aeternum famulam: liberque Acheronta videbo.

Livius lib. xxv. cap. xxxi. Non ut populus Romanus servam civitatem haberet, sed ne transfugarum duces

captam & oppressam tenerent. apud Ovid. lib. ii. ex Pont. Epist. ii. vers. 79. Illyris dicitur

Casarem famulo vertice ferre jugum.

vide N. Heinsium ad Ovid. lib. i. Fast. vers. 286.

v. 78. Primamque datum distinguere lingua vocem] prima lingua Putean. sed frustra. infra lib. ii. vers. 349.

Cum primam tenero vocem proferret ab aëro.

v. 80. Romanum [aëvis] Aptius [sevis] sine diphthongo legebat meus Putschius, qui ad Hamilcarem haec referebat, ut sapissime loquuntur poetae. commode autem sevis, utpote in mente adhuc tenera. in sevis. D. HEINSIUS. Certa doctorum conjectura, sevis, totidem literis à membranarum Oxoniensibus firmatur. BARTHIUS lib. vii. Advers. cap. xv. Senec. Epist. civ. Ipse tibi seres sollicitudinum causas, alia sperando, alia desperando. Persius Sat. v. vers. 63. purgatas inferis aures Fruge Cleanthea. ubi vid. Casaub.

v. 81. Urbe fuit media sacrum genetricis &c.] Doctissimus Daufquej. το sacrum hic templum interpretatur, quo sensu Graecis & ἱερὸν sumitur. sed male. Sacrum enim hic est sacratum, dedicatum; & referendum est ad templum, ut sit, templum sacrum Manibus Elissae. Silio itaque teste juravit Hannibal in templo Didonis, quod Karthagine erat. at Polyb. lib. iii. cap. xii. Nepos in Hannib. cap. 2. narrant, id factum fuisse, cum pater ejus in Hispaniam profecturus Jovi sacra faceret. unde Daufquej. non male conjecit, forte hoc contigisse in templo Jovis Hammonis, qui communis Afrorum Deus, & quidem fumus erat, ut ei duces ad bellum profecturi recte vota susceperint, quemadmodum Romani Jovi Capitolino. Livius vero lib. xxi. cap. i. Valer. Max. lib. ix. cap. iii. ex. ext. 3. & Aurel. Vict. de viris Illust. cap. xlii. sacrificii Jovi oblati non meminerunt; sed tantum, jurasse Hannibalem, cum pater exercitum in Hispaniam (nota bene) trajecturus sacrificaret: ut minus attente illos consuluerit Daufq. qui inde patere putabat, Hamilcarem adiisse jam Herculis columnas, & exercitum in Hispaniam trajecisse, priusquam Hannibal jureret. Aptius autem est Silii fictio, non Jovis sed Didus templum memorans. Cum enim Dido, quae propter

- Ut fari primamque datum distinguere lingua
Hannibali vocem, sollers nutrire furores,
80 Romanum sevit puerili in pectore bellum.
Urbe fuit media sacrum genetricis Elissae
Manibus, & patria Tyriis formidine cultum,
Quod taxi circum & piceae squalentibus umbris.
Abdiderant, coelique arcebant lumine, templum.
85 Hoc sese (ut perhibent) curis mortalibus olim
Exuerat Regina loco. stant marmore maesto
Effigies, Belusque parens, omnisque nepotum
A Belo series: stat gloria gentis Agenor,

Et

propter Aeneae amorem violentas sibi manus intulit, Romanis inimicissima ubique effingatur, ad nullius numinis aram decentius Hannibal hoc bellum contra Romanos patri jurare potuit. Idem repetit Silius infra lib. III. vers. 82.

— *Duc per cunabula nostra,*
Tangat Elissae palmis puerilibus aras.

Pro aris autem Elissae lib. II. vers. 425. *infernas aras* nominat: forte quod sacra magica in templo Didonis facta fuerint, ut ex hoc loco patet.

v. 81. *Elissae*] Ita ubique in Silio reposuit N. Heinsius, quem vide ad Nason. Epist. VII. Heroïd. in princ. ad Claud. de Laud. Seren. vers. 147. ad Sili lib. XIV. vers. 259. & Dausq. in Orthogr. part. 2. hac voce.

v. 82. *Patria Tyriis formidine cultum*] Carpit Dausq. D. Heinsium, qui ad Sili lib. III. vers. 215. *formidine* exposuit religione, *dauidamonia*; cum ipse mallet metu, timore; putans respicere poetam ad morem Poenorum, liberos suos sorte ductos Saturno immolandi: sed in templo Didonis id factum fuisse non constat. quare etiam Heinsii expositionem praefero: nam ita Silius infra de militibus, sacras Alpes à se temeratas recordantibus, eaque religione turbatis, lib. XVII. vers. 508. *formidinis hujus plena acies*. Virgil. lib. VII. Aen. vers. 607.

Religione sacrae & sarvi formidine Martis.

Voces *pavor* & *timor* saepe eo sensu sumi d. loco docuit D. Heinsius, ut & *timor* in notis ad Horat. lib. II. od. XIX. vers. 5. *Patrius* autem est gentilis, *πατριός*, ut infra lib. XV. vers. 722.

Nec soli faciles, longique laboris anhelos

Avertis patrius genti pavor.

ubi vid. N. Heinsium.

v. 84. *Coelique arcebant lumine templum*] pro quo Anson. in Mosell. vers. 15. dixit, *exclusum viridi caliginis coelum*. P. Scriverius, notante ad marginem libri sui G. Vossio, legebat *coelique arcebant lucida templa*, ut apud Lucret. lib. II. vers. 1037.

Suspiciens in coeli dignantur lucida templa.

Sed nihil muto. *templum* enim, ut supra monui vers. 81. jungendum cum vocibus *sacrum genetricis Elissae Manibus*, sine quo sensus non constat. Exponantur itaque haec per hypallagen, *arcebant lu-*

mine templum, pro arcebant lumen templo. Sic Aufg. Aetn. vers. 55.

Armatus flamma remouet caligine mundum, pro remouet caliginem mundo: ut locus ille nulla medicina indigeat, quamvis aliter Illustrissimo Scalligero visum fuerit.

v. 86. *Stant marmore maestae Effigies*] *marmore maesto* eleganter codices scripti, tamquam spirante, uti jam à me monitum est ad Claud. VI. Consul. Hon. vers. 379. ubi id illustravimus. *Maestum marmor* quasi vivum & spirans, apud Statium lib. XII. Theb. vers. 314.

Quamquam texta latent, suffusaque sanguine maeret
Purpura.

Apud Claudian. Carm. de piis Fratribus, ut quidem ex optimis membranarum jam pridem castigavi,

Erexit formido comam, perque omne metallum

Fusus in attonito palluit ore tremor.

apud eundem VI. Consul. Honor. vers. 379.

— *ut in aere trementi*

Succinctae famulum ferrent Atlanta cohortes.

In Catal. Pithoei de statua pueri & Satyri pag. 184. N. HEINSIUS. Nec aliter hoc loco emendandum censuit vir Illustrissimus ad Valer. Flacc. lib. II. vers. 466. Sic Virgil. lib. I. Georg. vers. 479.

Et maestum illacrimat templis ebur.

Imitatur autem hic Silius Maronem, qui Pici regiam seu templum describens, in eo pariter omnes Latini majores sculptos fuisse narrat lib. VII. Aen. vers. 177.

v. 88. *A Belo series*] Illo nimirum, quem Ζήνα Αἴβου Graeci poetae dicunt, quem M. Tullius *quintum Jovem*, lib. de Nat. Deor. tertio [cap. XVI.] *Quintus*, inquit, *in India, qui Belus dicitur*. Latini quoque *Libycum Jovem* vocant. Ita lege apud Propert. [lib. IV. Eleg. I. vers. 90.]

Quod nec harenosum Libyci Jovis explicat antrum. cum *Libyae* vulgo legatur: Exemplo nempe Gracorum usus est Umber ille. Nonn. Dionys. [lib. III. vers. 282.]

— καὶ τότε κύρη

Δεξαμένη κατὰ τὴν ἑορτὴν χερσίν ἰδόντῃ

Ζήνα Αἴβου τὴν ἐν τῇ Ἰνδῇ ἀποτὴν γυναικά.

D. HEINSIUS.

B

v. 88. Se-

- Et qui longa dedit terris cognomina Phoenix.
 90 Ipsa sedet tandem aeternum conjuncta Sychaeo:
 Ante pedes ensis Phrygius jacet. ordine centum
 Stant arae coelique Deis, Ereboque potenti.
 Hic, crine effuso, atque Hennaeae numina divae,
 Atque Acheronta vocat Stygia cum veste sacerdos.
 95 Immugit tellus, rumpitque horrenda per umbras
 Sibila; inaccensi flagrant altaribus ignes.

Tum

v. 88. *Series nepotum*] Propert. lib. iv. Eleg. xi. vers. 94. *Et serie fulcite genus*. Statius lib. vi. Theb. vers. 269. *series antiqua parentum*. vide N. Heinsium ad Claud. lib. i. in Eutrop. vers. 455.

v. 91. *Ensis Phrygius*] vide infra ad lib. vii. vers. 150.

v. 91. *Ordine centum Stant arae*] ἑκατὸν enim τῶν θεῶν numerus est: unde in illo Maronis [lib. iv. Aen. vers. 510.] *Ter centum tonat ore Deos*, ter non cum *centum*, ut vulgo receptum, sed cum *tonat* jungendum est: uterque enim numerus, & τὸ *ter*, & τὸ *centum*, infernis sacer erat. *Ter tonat ore centum Deos*. D. HEINSIUS.

v. 93. *Atque Hennaeae*] *Atque* bis repetitum exempli est Maroniani Ecl. v. vers. 23.

Atque Deos atque astra vocat crudelia mater. N. HEINSIUS. Plaut. in Bacch. act. i. sc. i. vers. 67. *Atque acerrime atque aestuose absorbet*. Ita hunc locum laudavit Gebhard. lib. i. Crep. cap. ix. qui nunc aliter longe in libris vulgatis legitur. Plura exempla habet vir Celeberrimus Jac. Gronovius ad Gell. lib. vii. cap. iv.

v. 93. *Ennaeae numina Divae*] Liberam nempe; ita enim Hecaten dicebant Ennaei, unde & Bacchus Siculus *Libros* dictus est, quod vulgo natus ejus crederetur: cave enim vulgo interpretum credas, qui à Latino utrumque deducunt, cum τὸ *λεβρὸν* sit *εὐκρινὸν*, & *λεβρὸν* epithetum noctis sit, quod Homero ἱερὸν. At quotusquisque est omnium Grammaticorum, qui hic non ineptiat? *numina* autem πληθυντικὸς eleganter dixit, ut de *πολυανθία*, unde & *nomina* legi possit optime. D. HEINSIUS. Membranae habent *Aethnaeae*, non vero opus est *Ennaeae* & hoc & aliis auctorum locis rescribere, cum de Proserpina fermo est. Exempla ejus rei alibi notabimus. BARTHIUS lib. vii. Advers. cap. xv. *Aethnaeae* cur ex Oxon. codice malit reponi Barthius, nihil causae video, obnitentibus ceteris membranis. infra vers. 214. *Ceres Hennaea*, quomodo optimae membranae, ut & hoc loco; tum lib. ii. vers. 306. *Lavimus Hennaeas valles*, ex iisdem scriptis. lib. v. vers. 489. *Huc Hennaea cohors*. lib. vii. vers. 683. *Hennaea virgine raptā*. lib. xiii. vers. 450.

Divae

Caeditur Hennaeae casta cervice juvenca. sic scripti. lib. xiv. vers. 246. *Hennaea virgo*. N. HEINSIUS. *Aetnaeae divae* etiam Mediol. editio.

Solemnis hic librariorum error est, ut viri docti saepe notarunt. Barthius tamen hoc loco, & lib. xxi. Advers. cap. viii. & ad Claudiani lib. i. de Rapt. Prof. vers. 121. alique Cicerem & Proserpinam tam *Aethnaeae*, quam *Ennaeae*, dici posse existimant. Maximus Gronovius in Diatr. Stat. cap. lxx. Deas illas semper *Ennaeas* vocandas esse contendit, idque sine aspiratione, quomodo Dausq. in Orthogr. part. ii. ea voce, & Tennul. ad Front. lib. ii. Strat. cap. vii. §. 22. etiam *Enna*, non *Henna*, scribi volunt. Denique Schott. lib. ii. Observ. Human. cap. viii. Salmas. ad Solin. pag. 77. N. Heinsius ad Claudian. lib. i. de rapt. Prof. vers. 121. alique semper addendam aspirationem, Proserpinamque *Hennaeam* vocandam esse docent: quorum sententiae etiam calculum appono. ab hac enim parte stant numismata, quibus in vera orthographia investiganda tutissime creditur. vide Illustr. Spanhem. de us. & praest. Numism. Diff. ult. p. m. 906. notas in Callim. Hymn. in Cerer. vers. 15. & virum Celeberrimum Jac. Gronov. in Dissert. Epist. in Liv. pag. 31. Quod vero Silius unius Proserpinae *numina* πληθυντικὸς meminerit, non ideo fecit, quoniam numen illud πολυανθία sit, ut Dan. Heinsius credidit; nam & de omnibus aliis Diis ita loqui solent Poetae. De Marte Silius mox vers. 118. *juro nostri per numina Martis*. de Cupidine Virgil. lib. i. Aen. vers. 666. *supplex tua numina posco*. de Minerva Ovid. lib. vi. Metam. vers. 3.

Numina nec sperni sine poena nostra sinamus.

& vers. 44. *venerantur numina Nymphae*. de Junone Virgil. lib. vii. Aen. vers. 310. *si mea numina non sunt Magna satis*. Quare nec *numina* in *nomina* mutanda sunt, quamvis saepius in MSS. haec vocabula turbentur. vide infra ad lib. xvi. vers. 653. *Numen* vel *numina Dei* est Deus ipse. Liv. lib. vii. cap. xxvi. *Minus insigne certamen humanum, numine interposito Deorum, factum*. lib. viii. cap. xxxii. *Adversus numen Deorum ausus es cum hoste configere*. in lapide antiquo apud Fabrett. in Inscr. pag. 76.

v. 96. *In accensis flagrant altaribus ignes*] Certa doctorum conjectura *inaccensi ignes*, quae totidem literis à membranis Oxoniensibus firmatur. BARTHIUS lib. vii. Advers. cap. xv. *Inaccensi* scripti: ne dubita; quod & Barthius asseruit, & Modius ad Curt. lib. vi. legitur & in editione Parmensi ac aliis. *in accensis altaribus* malo circumferebatur. N. HEIN-

Tum magico volitant cantu per inania manes
 Exciti, vultusque in marmore fudat Elissae.
 Hannibal haec patrio jussu ad penetralia fertur:
 100 Ingressique habitus atque ora explorat Hamilcar.
 Non ille evantis Massylae palluit iras,
 Non diros templi ritus, asperfaque tabo
 Limina, & audito surgentes carmine flammis.

Olli

HEINSIUS. *Inaccessi ignes* etiam Mediolan. editio, quam lectionem jam olim asseruit N. Heinsius ad Claudian. lib. 1. de Rapt. Proserp. vers. 225. *inaccessorum ignium* meminit Sueton. in Tiber. cap. XIV. *Accidit, ut apud Philippos sacrae olim victoriam legionum aras sponte subitis collucere ignibus.* Plura vide apud Celeberr. Burmannum in Jove Fulgur. cap. 12.

v. 98. *Vultusque in marmore fudas Elissae* De hoc prodigali imaginum sudore habes in Apolline Cumano exemplum lib. 1. de Divin. apud Tullium: de simulacro Martis apud Obsequ. M. Cicerone & C. Antonio Coss. de Palladio apud Maronem. Sic Coss. Cn. Calvino & Valerio Messala inter alia prodigia teste Dione [lib. XI. pag. m. 128.] ἀγάλματα τὰ πρὸς ἱδρῶσι, τὰ δὲ ἰσχυρὰν ὄν. Sic idem lib. XLIII. inter alia, quae pugnam Mutinensem praecedebant, enumerat τὰς τῶν ἀγαλμάτων ἱδρῶσι, & Apollonii Rhodii Interpres notat generaliter, tristem casum solere ab his fudoribus imaginum denunciari: ὅταν μὴ τι συμβαίῃ, inquit, χαλεπῶ, ἰσθὶ τὰ ἀγάλματα ἱδρῶσι: quod quidem accidisse idem in bello Philippi contra Athenienses circa Chaeroneam testatur, nempe ut imagines fudarint. D. HEINSIUS.

v. 101. *Evantis Massylae palluit iras* Quid sit *Massylae* hoc loco, si ficta, nec de emendatione mea dubitabis. Est autem *Massyla* Massylae gentis sacerdos, ut magnus Poëta loquitur.

Est mihi *Massylae* gentis monstrata sacerdos.

Quod ipsum & declarat vox *Evantis*: quae enim ira est in Evante, id est, furore sacro afflata? lego igitur *palluit aras*: ad aras enim gesta haec, ut docet perspicue Polyb. & Titus Livius ab urbe Condita lib. XXI. cap. 1. *Fama etiam est*, inquit, *Hannibalem annorum ferme novem pueriliter blandientem patri Hamilcari, ut duceretur in Hispaniam, cum perfecto Africo bello exercitus eo trajecturus sacrificaret, altarius admotum, sacris sacris iurejurando adactum, se, cum primis posses, hostem fore Pop. Rom. & omnium maxime luculenter ipse Silius lib. II. vers. 425.*

Parte alia supplex infernis Hannibal aris

Arctanum Stygia Libas cum vase cruorem,

Et primo bella Aeneadem jurabat ab aevo.

ex quibus efficitur *aras* legendum: quod ipsum, ut diximus, vel una vox *Evantis* arguit: *evans* enim *Massyla* sacra sacerdos hoc loco est, hinc *inaccessi* sacrae mulieres aut sacerdotes, cujus vocis ignora-

tio Orphea corruptit, cum scribatur [Hymn. Eum.]

Κλῆθι θεαὶ πάντες, ἱέρημοι, ἱεράστειραι,
 Cum *inaccessi* scribendum sit. Sic in Sifeno idem, *Εὐασθε, φιλόγρηται πάλαι οἱ Σιλινοί.*

Quod vocabulum, ut fere omnia sacrorum, à Bacchi sacris ad reliqua translatum est, ut *Mysteria*, ut *Orgia*, ut *Initia*, quod postremum proprie ad sacra Bacchi patris ab antiquis referri solitum docet Marc. Tullius [lib. II. de Legib. cap. XIV.] quod ea omnium sacrorum initium fuerint. *Initia*, inquit, *ut appellantur, ita re vera principia vitae cognovimus.* Omnium sacrarum certe vocum principium fuerunt: *Evans* igitur eodem modo commune omnium sacrorum usu factum est. Barbari autem *σαβάζω* pro *ινάζω* dicebant, quod recte interpres Graecorum epigrammatum monet lib. I. tit. in θεῶν, ad locum hunc: *Μέλωμαι βασιλῆα φιλοῦσι. Τὸν γὰρ, inquit, περὶ αὐτὸν γρόμμοι θεῶν μοι ἰσοὶ καλεῖται, καὶ σαυάζω* (lege *ινάζω*) *ὅπερ οἱ Σάββαροι σαβάζω.* Sed & Etymologus emendandus. *Σάββαρος ὁ Διόνυσος διὰ τοὺς γρόμμοι περὶ αὐτοῦ διατῶν, τὸ γὰρ ἱσβαδίζω οἱ Σάββαροι σαβάζω λίγυσαν:* quae verba duplici modo corrupta sunt. Scribo διὰ τοὺς γρόμμοι περὶ αὐτοῦ θεῶν μοι. τὸ γὰρ ἱνάζω οἱ Σάββαροι &c. Ne dubites, audi Suidam. *Ἐτυχη δὲ, inquit, τὰς προσωνυμίας ταύτης παρὰ τοὺς γρόμμοι περὶ αὐτοῦ θεῶν μοι. τὸ γὰρ ἱνάζω οἱ Σάββαροι &c.* D. HEINSIUS.

v. 102. *Asperfaque tabo Limina* Fortassis *exasperfaque* Virgiliano verbo. Monet quippe Servius Aen. tertio apud Maron. vers. 625. legendum esse, *fanique exasperfa natarent Limina.* N. HEINSIUS. Eandem vocem ex Codd. scriptis Salmas. Solino restituit in Polyh. cap. xxv. *Expersi liquore solis exortum motibus, quibus possunt, saluant.* ubi vulgo quoque *aspersi* legebatur. Apud Lucret. frequenter occurrit, sed longe alio sensu. Vulgatam autem lectionem defendit locus Silii infra lib. IV. vers. 793.

Quae porro haec pietas delubra aspergere tabo?

v. 103. *Audito surgentes cardine flammis* Optime, ut puto, emendavi *audito surgentes carmine flammis.* Solebant enim sacerdotes antiquorum carmine ignem sacrum accendere, & vocum quarundam murmuratione. Nihil hic dicam de inepta veterum hujus loci interpretatione, qui, dum aliam omnino lectionem eruere non potuerunt, ineptam & inveteratam defenderunt. quid autem, hoc modo si legatur, simplicius aut verius? agnoscit enim poëta cantatum ignem alibi [lib. I. vers. 430.] ita enim vocat hoc loco *surgensem carmine flammam.* cania-

B 2

to,

Spirantes artus poscens responsa sacerdos;
Ac fugientem animam properatis consulit extis.
Ast ubi quaesitas artis de more vetustae
Intravit mentes Superum, sic deinde profatur:

125 Aetolos late consterni milite campos,
Idaeoque lacus flagrant sanguine cerno:
Quanta procul moles scopulis ad sidera tendit,
Cujus in aërio pendent tua vertice castra!
Jamque jugis agmen rapitur; trepidantia fumant

Moenia

Talthybius, inquit, arreptum in mare piscibus devorandum mittebat, idque quia victima nec *παν-γυμνὴ* erat, nec *χαρμόσιν*, sed execranda propter juramentum Diis & hominibus. Sic horrendum illud juramentum Catilinae *ἐπὶ τομίῳ* five *ἐπὶ πλάγχθῳ* fiebat, mactato nempe, ut refert Dio, puer: *Παῖδα γὰρ, inquit, καταθίσας καὶ ἐπὶ τοῖς πλάγχθῳ αὐτῷ τὰ ὅρκια ποίνας, ἔπειτα ἐπὶ πλάγχθῳ αὐτὰ μετὰ τοῖς ἄλλοις. nam πλάγχθῳ est ἐπὶ τομίῳ seu attractatis visceribus juramento se obstringere: quod Crispus epoto sanguine cum vino misto factum narrat. Atque hinc elegantissimo omnium hominum Homero [Il. r. vers. 105.] ὅρκια τάμνω, id est, foedus scindere, est simpliciter foedus inire: unde τάμνω reddit Hefychius συντίθεσθαι, non quod τάμνω per se quid tale designet, nugae enim mearae, sed quod id sit in loco illo, ubi cum ὅρκια jungitur, ut Iliados r non semel, quem locum respicit Grammaticus ille. Quae monemus, ut sciant aliquando rudiores, quomodo cum fructu in eximio illo Graecae linguae Prytaneo versari debeant, quod multos fallit saepenumero: sed de hoc commodius alias aliquando, ut speramus. Est autem ὅρκιος Homero, quidquid dicant Interpretes ejus, victima, quae ad ineundum foedus caedebatur, ut ex illo loco necessario sequitur [Il. r. vers. 268.]*

Ὅρκια πρὶς δὲ θιῶν εὐαγοί, κρητῆρι δὲ δυνὸι
Μίσγον.

Ubi profecto non vinum ὅρκιος vocat, sed victimam tantum, quam manifeste à vino distinguit. Praecones, inquit, victimas ferebant, quae iurjurando et foederi confirmando adhibendae erant, et praeterea in cratera vinum miscébans. Quem locum numquam mihi extorquebant nec veteres Graeci, nec recentiores Latini Interpretes, qui facit &, ut alter quoque ejusdem libri recte intelligatur [vers. 245.]

Κρητὺς δ' ἀνὰ δένδρῳ θιῶν φέρον ὅρκια πρὶς
Ἀγρὶ δύνω, καὶ ὀνομάζονται κακῶς ἀρτίους.

Ubi appositione docet, quid sit ὅρκια; nempe Ἀγρὶ δύνω. Putavit vero Eustathius tam vinum ὅρκια vocari, quam agnum & ipsam victimam; quod non putasset, si verum superiorem considerasset. Multo magis reliqui Graeci interpretes ridiculi sunt, cum ὅρκια πρὶς in locis illis πρὶς δὲ ὅρκιος reddunt, & maxime omnium Latini, qui verum proxime a no-

bis adductum hoc modo reddunt. Praecones per urbem Deorum ferebant foedera firma; quasi vero ipsa foedera per urbem ferri & circumgestari possent. Τάμνω igitur ὅρκια Homero proprie fuit victimam in foedere ineundo mactare, & ex consequenti simpliciter ἐπὶ τομίῳ jurare, foedusque ferire; τάμνω enim Ionibus pro θύνω & mactare in usu est, quod & apud Herodotum observes. Non est igitur animalis haec hostia Silii, animale enim hostiam dicebant haruspices, quarum anima tantummodo sine extorum inspectione Diis offerebatur, ut docet Trebati lib. de Religionibus primo, referente Macrobio Saturn. lib. 3. cap. 5. eam opponebant hostiae consultatoriae, de qua hic agit Silius, in qua exta consulebantur. D. HEINSIUS.

v. 123. *Artis de more vetusto*] vetustae scripti & Romanus codex cum Parmensi: paullo ante *Spirantis artus* disertum Colonienfis pro *Spirantes*, exemplo Maroniano. sic *iris* infra vers. 278. idem codex. N. HEINSIUS. *vetustae* etiam Mediol. editio. Haruspicinam autem Silius *artem vetustam* vocat, quod diu ante Romam conditam inventa dicatur à Tâge quodam. vide Lindenbr. ad Censor. de die Nat. cap. iv.

v. 124. *Intravit mentes Superum*] Durior phrasis; hoc est, consilium eorum five sententiam intellexit. *Mens* enim cor five pectus est, Graeca imitatione. Martial. de Lorica Domitiani lib. vii.

Felix sorte tua, sacrum cui tangere pectus

Fas erit, et nostri mente calere Dei.

BARTHIUS lib. x. Advers. cap. xxiv. *Intrare ut irrumpere* Statio lib. 1. Achill. vers. 507.

Eja, irrumpere Deos, et fata latentia laxa.

ubi vir Maximus J. Fr. Gronovius in Gullu hunc verum etiam laudavit. Nec longe ab alter locus Statii lib. 111. Theb. vers. 549.

— piget irrumpisse volantum

Concilia, et coelo mentem insertasse vetanii.

& vers. 633. *superasque irrumpere coetus Egistii. Intrare ergo mentes Superum* est fata & Deorum consilia praenoscere. Sic *mentes* supra vers. 19. *superasque recludere mentes*. lib. v. vers. 59. *mentesque Deorum Explorant super eventum*. Ovid. lib. xv. Met. vers. 136.

— *mentesque Deum scrutantur in illis.*

Saxo Gramm. lib. 1. Hist. Dan. pag. 11. *Superum mentes rimari cupiens. Superum animos nosse eodem sensu*

- 130 Moenia, & Hesperio tellus porrecta sub axe
Sidoniis lucet flammis. fluit ecce cruentus
Eridanus. jacet ore truci super arma virosque,
Tertia qui tulerat sublimis opima Tonanti.
Heu! quanam subitis horrefcit turbida nimbis
- 135 Tempestas, ruptoque polo micat igneus aether?
Magna parant Superi. tonat alti regia coeli;
Bellantemque Jovem cerno. venientia fata
Scire ultra vetuit Juno: fibraeque repente
Conticuere. latent casus, longique labores.

Sic

sensu est apud Valer. Flacc. lib. xii. vers. 16. vide
Barthium ad Statii lib. v. Theb. vers. 452.

v. 126. *Lacus flagrans sanguine cerno* flagrans,
ni fallor, quamquam aliter scripti. paulo post vers.
131. *fluit ecce cruentus Eridanus.* lib. vi. vers. 36.

Staguantem caede et facilem discedere terram.

lib. xii. vers. 43. *post Dauni stagnantia regna Sanguine.* & vers. 673. *cum Tyrrhena natarent Stagna cruore virum.* noster denuo lib. xvii. vers. 606. *Phaethontis viderat amnem Strage virum undantem.* Arnob. lib. iv. *Apud Thrasymenum lacum sanguine currere torrentes.* quomodo & apud Stat. Epithal. Stellae vers. 97. *torrentes sanguine campos.* Novi illud Maronianum lib. xii. Aen. vers. 35. *recalent nostro Tiberina fluenta Sanguine adhuc.* sed *flagrare sanguine* durum est & insolens. N. HEINSIUS. In libris scriptis *flagrans* constanter superest, nisi quod in Oxon. manifesto errore librarium fit *fragrans*, quomodo & alibi frequenter lapsi sunt. vide infra ad lib. xv. vers. 117. Videtur Silius in animo habuisse locum Maronis ex lib. vi. Aen. vers. 86.

bella, horrida bella,

Et Thybrim multo spumantem sanguine cerno.
Unde proclive foret etiam apud Silium legere *lacus spumantes sanguine cerno*: praesertim cum & ipse ita infra loquatur lib. vi. vers. 12. *spumans sanie lacus.* & vers. 705.

Addes Ticini spumantes sanguine ripas.

Sed manus contineo. Pater enim audacia & quam proxime ad locutionem Silianam Iscan. lib. i. Bell. Troj. vers. 372.

misero completus sanguine pontus

Spumas, et incensum fumat mare.

Si cui tamen audacius videatur, cum celeberrimo Burmanno *flagrantes* accipiam rubentes, ut apud Virgil. lib. xii. Aen. vers. 65.

Flagrantes persusa genas; cui plurimus ignem

Subiecit rubor, et calefacta per ora cucurrit.

Valer. Flacc. lib. vii. vers. 711.

Flagranteque genas vidit, miserumque pudorem.

Claudian. lib. i. in Eutrop. vers. 253.

Aus quid in hoc poteris vultu flagrare pudoris.

Insurre dixit Stat. lib. iii. Theb. vers. 78.

jam moveras iras

Rex ferus, et tristes ignescunt sanguine vultus.

v. 129. *Trepidantia fumant Moenia* an *crepitantia* ut de sono incendii agat. lib. vi. vers. 682.

lucosque effusus in altos

Immissis crepiscit victor Vulcanus habenis.

lib. x. vers. 576. de rogo: *crepitantibus undique flammis.* lib. xiv. vers. 311. ex MSS.

rapidisque voras crepantia flammis

Robora.

ubi pari modo peccabatur. *sonare* dixit lib. xi. vers. 475. *flammisque Acheronta sonantem.* Apud Nason lib. iii. Met. vers. 550. de capta urbe, *ferrumque ignisque sonarent*, qui locus non est sollicitandus. Hoc tamen loco nil mutandum temere. *parentia testa* infra habes vers. 299. *muros trementes* vers. 634. Vide Zinzerl. Prom. cap. 11. N. HEINSIUS. Gunther. lib. x. Ligur. vers. 406.

Insiluisse levi trepantia moenia saku.

Silius lib. xvii. vers. 357. *tremuerunt moenia Romae.*

v. 133. *Tertia qui tuleris* sulerat Romana & Aldina editiones. bene. etiam Parm. & Gryphii. N. HEINSIUS. Pariter & Juntina, Mediolanensis, ac nonnullae aliae.

v. 134. *Heu quanam subitis* Fortasse *quianam*, ut apud Maron. lib. v. Aen. vers. 13.

Heu! quianam tanti cinxerunt aethera nimbi?

N. HEINSIUS. Virgil. lib. x. Aen. vers. 6. *quianam sententia vobis Versa ruo?* ubi vide Pierium, & Palmer. in Specil. p. m. 766.

v. 135. *Micat igneus aether* igneus aether frequens apud poetas, ut infra lib. xiii. vers. 527. Lucret. lib. v. vers. 500. Valer. Flacc. lib. i. vers. 615. & alibi. mallet tamen, si per codices liceret, *micat ignibus aether.* Pariter enim Virgil. lib. i. Aen. vers. 90.

Insonuere poli, et crebris micat ignibus aether.

quem Silius hoc loco expressit.

v. 138. *Fibrae Conticere* Proprie: fibrae enim ejusmodi *mutae* dicebantur in sacris, & *exta muta*. Pestus, *Muta exta* appellabant, ex quibus nihil divinationis animadvertabant. & Propert. loqui *fibram* dixit, & omnium divinissime Lucan.

Pulmonis rigidi stantes sine vulnere fibras

Invenit, et vocem moribundo in corpore quaerit.

vocem fibrae tribuit. Ita accipiendus locus ille. D. HEINSIUS. Martian. Capell. lib. i. pag. 5. *In sa-*

nis,

- 155 Auriferi Tagus adscito cognomine fontis,
Perque antra & ripas Nymphis ululatus Hiberis.
Maconium non ille vadum, non Lydia mallet
Stagna sibi, nec qui riguo perfunditur auro
Campum, atque illatis Hermi flavescit harenis.
- 160 Primus inire manu, postremus ponere Martem.
Cum rapidum effusus ageret sublimis habenis
Quadrupedem, non ens virum, non eminus hasta
Sistere erat: volitabat ovans, aciesque per ambas
Jam Tagus auratis agnoscebatur in armis.
- 165 Quem postquam diro suspensum robore vidit
Deformem leti famulus, clam corripit ensē
Dilectum domino, pernixque irrumpit in aulam,
Atque immite ferit geminato vulnere pectus.
At Poeni succensi ira, turbataque luctu

Et

Cum in eadem causa cum funere offerretur anus Junia.
Lucan. lib. ix. vers. 62. *sine funeris ullo Ardet hono-*
re regis. Statius lib. ix. Theb. vers. 28.

— *desertaque tulit sine funere mortes.*

Manil. lib. i. vers. 886.

Cesseras officium morbis, & funera deerant
Mortibus.

ubi priora verba non notant remedium morbis de-
esse, ut Fayus quidam, qui Manil. in usum Del-
phini interpretatus est, exponit: id enim poeta jam
praecedenti versu indicarat, *Nec locus artis erat me-*
dicinae: sed metu contagiosi morbi neminem fuisse,
qui aegrotis assidere, & opem praestare volebat.
Eo sensu *re officium* est apud Quintil. Declam. viii.
p. m. 139. *Fortius seras inter assidentium manus, in-*
ter suorum officia labentes.

v. 159. *Illatis Hermi flavescit harenis.* Cl. Dausq.
putat hunc esse sensum Sili, campum sive sinum
Phocaicum flavescere harenis non in Hermo natis,
sed à Paetolo in Hermum illatis, quoniam Hermus
suapte ingenio non auri, sed argenti serax sit. Ve-
rum male. si enim id voluisset Silius, ad vitandam
ambiguitatem dixisset potius *illatis Hermo*. Quum
autem plerique poetae Hermum auriferum faciant,
neque distinguant, utrum aurum inveniatur in ha-
renis ejus, an in illis, quas in Hermum inexit
Paetolus; Silius mihi indicasse videtur, campum
flavescere harenis, quas in eum inexit Hermus.
illae harenae itaque non in Hermum, sed in cam-
pum. Verum nec procedit expositio loci Maro-
nis lib. ii. Georg. vers. 137. *auro sordidus Hermus,*
quam tamen Dausquejo postea sublegit Emmenef-
sius, quasi ideo auro sordidus diceretur, quod Pa-
etolus illud aurum in eum evolveret. De Tago et-
nim, quem suo auro splendore nullus negat, pari-
ter Silius lib. xvi. vers. 560.

Qua Tagus auriferis pallet turbatus harenis.
& Senec. in Herc. Fur. vers. 1325.

Tagusque Hiberæ sordidus gaza suens.

de annibus auriferis Prudent. Hymn. ii. *api si-*
phi. vers. 190. *aurum*

Torrens vel amnis turbidis

Volvens harenis implicat.

Virgilio igitur *auro turbidus Hermus* nihil aliud est,
quam Hermus aurifer.

v. 166. *Deformem, lateri &c.* Quid est, quod
ait, *lateri famulus clam corripit ensē Dilectum domi-*
no? gladio accinctus, credo, ille in crucem subla-
tus erat. Plane recte monent membranae legen-
dum & scribendum,

Deformem leti famulus, clam corripit ensē

Dilectum domino, pernixque irrumpit in aulam.

Deformem leti valet ob letum, morte ipsa deforma-
tum, à Graecis sumta forma loquendi. MODIUS
Novant. Lect. Epist. lvi. Reducendam omnino
arbitror lectionem scriptam *Deformem leti*: nam
suspensio maxime deforme genus mortis erat apud
antiquos. Virgil. de Amata lib. xii. Aen. vers.
603.

Et nodum informis leti trabe nescit ab alta.

Genitivi usus Silio frequentissimus hoc modo erro-
rem genuit. BARTHIIUS lib. vii. Advers. cap.
xv. Repone ex scriptis exemplaribus *Deformem le-*
ti famulus, & deinde *pernixque*. Veram lectionem
Modius jam vidit cum Barthio. nec dubitare de-
buit Interpres. *latho* Rom. editio & Parm. *pernix-*
que irrumpit eadem cum codice Oxon. Possis etiam
& pernix irrumpit. N. HEINSIUS. Mediolan. e-
ditio *Deformem leto*, & mox *pernixque*. Veram
lectionem viri docti ex libris scriptis revocarunt,
quam etiam asseruit olim Illustrissimus Heinsius ad
Valer. Flacc. lib. iii. vers. 343. Frustra dissentit
Dempst. ad Rosin. lib. ix. Antiq. Rom. p. m. 718.
Mox male quaedam editiones *Dilectus domino*. *Di-*
lectum ensē & ut *dilectum telum* infra lib. xvi. vers.
67.

— *remeans nam dextera ab ictu*
Decisa est gladio, ac dilecto immortua telo.

C

v. 170.

- 170 Et faevis gens laeta, ruunt, tormentaue portant.
Non ignes, candensque chalybs, non verbera passim.
Ictibus innumeris lacerum scindentia corpus,
Carnificesve manus, penitusve infusa medullis
Pestis, & in medio lucentes vulnere flammae
- 175 Cessavere: ferum visu dictuque, per artem
Saevitiae extenti, quantum tormenta jubebant,
Creverunt artus; atque, omni sanguine raptō,
Ossa liquefactis fumarunt fervida membris.
Mens intacta manet: superat, ridetque dolores,
- 180 Spectanti similis, fessosque labore ministros
Increpitat, dominique crucem clamore reposcit.

Haec

v. 170. Ruunt, tormentaue portant] Non satisfaciunt haec, & de menda quid suspicor. Fortasse ruunt tormenta parare. sic pestiferas animare ad crimina saxos Torva Megaera ruit, apud Claud. lib. 111. Rapt. Proserp. vers. 386. uti illic scribendum esse monuimus, & pluribus illustramus. Apud Lucan. quoque codices veterrimi

Scire ruunt, quanta fuerint mercede nocentes.
non Scire volunt, quod vulgatis exemplaribus inhaeret. N. HEINSIUS. Statius lib. vii. Theb. vers. 177.

—— novercales ruimus ditare Mycenae.

Vide infra ad lib. xiv. vers. 582. Nihil tamen mutandum puto. infra lib. xii. vers. 310.

Certatim matrona ruit, belloque ministrans.

Portant tormenta, id est, equuleum, similiave instrumentis, quibus torquerent hunc famulum.

v. 173. Carnificesve manus] Sic omnes libri scripti praeter Oxon. qui cum priscis editis praefert carnificaeve, quod recte rejicit Daufquejus. sic vindices manus apud Prudent. Hymn. x. xpi cxi. vers. 447. manusque continetis vindices.

v. 174. Lucentes vulnere flammae] luctantes Romana editio, quod placet; nempe tamquam invictae. lib. 11. vers. 504.

Luctantem satis petis inflammata Saguntum.

lib. 111. vers. 520. Luctantem ferro glaciem premit. lib. iv. vers. 240. luctari equo. & vers. 592. ex scriptis luctari vado, ubi plura. lib. xiv. vers. 454. crudo Luctari pelago. lib. vi. vers. 126.

Ante reluctantes liquis quam spiritus artus.

& vers. 359. luctantur mugire juveni. Horat. lib. i. od. 1.

Luctantem Icaris fluctibus Africum.

N. HEINSIUS. luctantes etiam Mediol. editio: ut mens Silii sit, ignem invitum huic ministerio adhibuit fuisse. Senec. in Herc. Oet. vers. 1728.

Refugit ignis, & reluctanter facies.

Et membra vitant.

in Thyeste vers. 767.

—— impostas dapes

Transiluit ignis, inque trepidantes focos

Bis ter regressus, & pati jussus moram
Invitus ardet.

v. 176. Quantum tormenta jubebant] Perperam in aliis editionibus videbant, vel simebant. vide Livin. ad Plin. Paneg. cap. xxviii.

v. 177. Creverunt artus] Ego haec Silii de illo tormenti genere Hispanis peculiari sumo, quo pledebant servos illi, de quo lib. iv. Propert.

Ducet damnatas ignea testa manus:

de quo plura nolo, quia id in Propertio suo divine prosequitur incomparabilis Scaliger, qui rō ducere in loco illo docet esse filatim liquefacere. D. HEINSIUS. Omnino hoc capiendum de equuleo, in quo noxiorum membra extendebantur. Hinc equuleo longior factus apud Senec. in Epist. lxxvii. Eo refer illud Prudent. Hymn. i. xpi cxi. vers. 105.

Crescit & suspensus ipse vinculis latentibus.

v. 177. Orni sanguine raptō] raptō ex scriptis, mox in Gryph. codice,

Ossa liquefactis fumarunt turbida nervis.

turbida etiam habent primae editiones. Modius ad Liv. lib. xxi. reposuit ex Colon. fervida, rō nervis relicto, ut in Agrippinis membranis sic quoque videatur fuisse; nec displicet. Fortasse, fumarunt turbida nervis. sed membris bene se habet. sic lib. 11. vers. 467. nervis pro membris reposuerant. turbida ut lib. xii. vers. 372. saxoso turbida dorso Sardinia. Calpurn. Ecl. i. vers. 7.

Turbida cur solo defendimus ora galero.

turbida aestas poetis. Idem vocabulum Ovid. reddimus lib. 11. Fastor. vers. 24. ubi similiter in vulgatis turbida circumfertur. vide illic notata. Senec. Herc. Oet.

Dumeta jugis horrida torridis.

N. HEINSIUS. Modius etiam ad Liv. lib. xxi. raptō legebat. Saepe eae voces errore scribarum in membranis permiscuntur. vide infra ad lib. 111. vers. 196.

v. 185. Huic studia accendit &c.] Hos ego versus invito & repugnante Scholiographo, qui, si usquam alibi, hic certe insigniter hallucinatur, sic emendo:

Hinc studia accendit patriae virtutis imago,

Hinc

- Haec inter spretae miseranda piacula poenae,
 Erepto trepidus ductore exercitus, una
 Hannibalem voce, atque alacri certamine poscit.
 185 Hinc studia accendit patriae virtutis imago,
 Hinc fama in populos jurati didita belli,
 Hinc virides ausis anni, fervorque decorus,
 Atque armata dolis mens, & vis insita fandi.
 Primi ductorem Libyes clamore salutant:
 190 Mox & Pyrenes populi, & bellator Hiberus.
 Continuoque ferox oritur fiducia menti,
 Cessisse imperio tantum terraeque marisque.
 Aeoliis candens Austris, & lampade Phoebi

Aestifero

*Hinc fama in populos jurati didita belli,
 Hinc virides ausis anni.*

Accendebant, inquit, militum studia, ut Hannibalem prae ceteris sibi ducem mallerent; primum, quod in eo paternarum virtutum imaginem quamdam cernere sibi videbantur; deinde, quod scirent eum (erat enim res omnibus decantata) jurasse puerum patri sacra tenentem, se, cum primum per aetatem posset, Romanos bello esse persecuturum; tum actas ad res gerendas aptissima; postremo, decor, & quae plura ibi referuntur. Video enim haec ipsius fuisse esse a me dicta, quam res requirat; sed obvium eundem fuit inveterato Marfi errori, qui obtinuit, ut hactenus ubique illud *Huic* retineretur, & ad Hannibalem referretur, contra libros sane meliores; ut & illud, quod minus recte etiam vulgo legeretur *animi* pro *anni*, quae germana hujus loci scriptura est, exemploque nititur, quo Ovid. de Ponto *aeuum viride*, Colum. Praefat. lib. i. *viridem aetatem* dixit. Atque alioqui *viridis animi* laus alacrioris & aetatem bene ferentis senectutis est, non juvenatae, saltem non plane ignavae, multo minus ejus, quam in Hannibale viguisse poeta passim praedicat. *Didita* quoque scripsi, quod ita reponendum ex more Lucretii, qui lib. iv. ait

— & in cunctas jaciuntur didita partes.
 ac lib. v. *solatia didita per gentes* dixit, & qui Lucretium aemulatus, Virgilii, cujus illud est,

*Cognatique patres, tum terris didita fama
 Coniungere sibi.*

MODIUS Novant. Le& Epist. lviii. Hic denuo adversum membranas Colon. Interpres argutatur. *Hinc* ter continue scripti codices. bene. recte etiam *didita* Colon. codex, quod Modio sublegit Interpret. *didere munia* Horat. lib. ii. Sat. ii. vers. 66.

— *hic neque servis,*

Albuci senis exemplo dum munia didit,

Servus eris.

Virides ausis anni, non animi, praeterea cum scriptis admittendi; & id visum Modio. N. HEINSIUS. Saepe voces *hinc* & *huic* invicem commutantur. vide infra ad lib. xv. vers. 631.

v. 186. *Fama didita*] debita editio Mediolanensis. sed recte viri docti ex Colon. *didita* vindicarunt, quod & in Rom. editione esse ad marginem Silii notavit Illustrissimus Heinsius. *Didere* est passim disserere: *spargere* dixit noster lib. iv. vers. i.

Fama per Ausoniae turbatas spargitur urbes.

Multus in eo vocabulo est Lucret. ut ex Indice Giffanii patet. Praeterea & usus est Virgil. lib. vii. Aen. vers. 144.

Diditur hic subito Trojana per agmina rumor.

Plura vide apud Rittersh. ad Gunth. Ligur. pag. 144. Illustrum Grotium ad Martian. Capell. pag. 2. & N. Heinsium ad Prud. *asp. vesp.* Hymn. ii. vers. 91. quibus locis vulgo similiter peccabatur.

v. 187. *Hinc virides ausis animi*] Optime anni viri docti restituerunt ex libris priscis, quibus accedunt editiones Rom. Mediol. ac Gryph. *Aevi flore virens* supra dixit vers. 60. *virides animi* propria senum laus est, ut Modius etiam notavit. Senec. Epist. lxxvi. *Claranum condiscipulum meum vidi post multos annos; non, puto, expectas, ut adjiciam senem: sed, mabercules, viridem animo asque vigentem.* Stat. lib. iii. Theb. vers. 453. *Jam senior, sed mente virens.* vide Barth. ad Rutil. lib. i. Itin. vers. 116. & ad Claud. bell. Getic. vers. 260. proprie enim senes animis frigent. infra lib. xvi. vers. 597.

Sed frigens animis, nec bello prospera turba

Ancipiti senior, temeraria coepta vetabant.

Contra *virides anni* ad juvenes spectat. Silius lib. v. vers. 413.

— *Massylus succiderat ensis*

Pubescente caput malo, properoque virentes

Delaras leto bellator barbarus annos.

eo sensu *florentes annos* dixit Stat. lib. iii. Silv. v. vers. 23. *junctam florentibus annis Servet & in senium.* *Florere* enim & *virare* poetis fere idem est. v. N. Heinsium ad Claud. lib. i. Rapt. Proserp. vers. 263. *Annus* autem & *animus* in libris scriptis nonnumquam inter se miscentur: vide Illustrissimum Heinsium ad Nason. Rem. Amor. vers. 392. & ad Valer. Flacc. lib. i. vers. 55.

v. 189. *Primi ductorem Libyci*] *Libyes* vere scripti

C 2

ac

- Aestifero Libye torretur subdita Cancro,
 195 Aut ingens Asiae latus, aut pars tertia terris.
 Terminus huic roseos amnis Lagæus ad ortus
 Septeno impellens tumefactum gurgite pontum:
 At qua diversas elementior aspicit Arctos,
 Herculeo dirimente freto, diducta propinquis
 200 Europes videt arva jugis: ultra obsidet aequor;
 Nec patitur nomen proferri longius Atlas,
 Atlas subducto tracturus vertice coelum.
 Sidera nubiferum fulcit caput, aethereaesque
 Erigit aeternum compages ardua cervix:
 205 Canet barba gelu, frontemque immanibus umbris
 Pineae silva premit; vastant cava tempora venti,

Nimbofoque

ac Parmens. etiam alibi apud nostrum non uno loco. lib. vi. vers. 454. *Accirique jubet Libyas*, non *Libyos*. vers. 486. *Exposcunt Libyes*. vers. 501. *Tollite me Libyes comitem*. lib. ii. vers. 56. *Discinctos inter Libyas*. lib. iii. vers. 701. *belloque agitare paratis Assaraci prolem*, *Libyes*: sic enim distinguendum. lib. viii. vers. 272. *pellit Libyas Romamque levare Hoste jubent*: sic & ibi castigandum. N. HEINSIUS.

v. 194. *Aestifero torquetur subdita Cancro*] Bene torretur Interpres. lib. xii. vers. 373. de Sardinia *Arva coquit nimio Cancro atque humentibus Ausiris*.

Lucan. lib. viii. vers. 851. *excussam Cancro torrente Syenen*. lib. x. vers. 234. *Cancroque suam torrente Syenen. torrens sol* Nemes. in Ecl. Justin. de Hispania lib. xlii. cap. i. *Nam neque, ut Africa, violento sole torretur*. Avien. descr. Orb. vers. 778. *aestiferi torretur sidere Cancro*. Mox etiam bene Interpres *roseos ortus*, quod scripti & priscæ editiones firmant. N. HEINSIUS. Infra lib. xvi. vers. 100.

Torret anhelantem [aeris ardoribus orbem]. Senec. Herc. Fur. vers. 236.

Et adusta medius regna qua torres dies.

Claud. lib. ii. in Rufin. vers. 41.

Instat anhelantis Libyæ, quæ torrida semper Solibus.

lib. ii. de Rapt. Proserp. vers. 105.

Silvaque torrentes ramorum frigore soles Temperat.

Arnob. lib. vi. contra Gent. pag. 191. *Solibus torrentur aestivis*. *Torrero* autem, teste Festo ea voce, à torreo deductum, proprie significat ficcare atque arefacere. Alibi etiam voces *torrere* & *torquere* in membranis confunduntur. vide N. Heinsium infr. lib. vii. vers. 490. & Broekhus. ad Prop. lib. iv. Eleg. ix. vers. 21. & ad Tibull. lib. i. El. iv. vers. 36. Pro *Aestifero Cancro* Oxon. codex cum priscis editionibus *Pestifero*, quod non placet. nam ipsam Libyam, Cancro subditam, *aestiferam* infra dicit ver. 657.

Omnis ab aestifero sitionis Libys imminet axe. & Lucan. lib. i. vers. 205. *squalentibus arvis Aestiferæ Libyes*. ubi in nonnullis codicibus eadem lectionis varietas observatur. quem Silius *aestiferum cancrum*, alii *serventem* vocant. *Libye* autem pro Africa: nam placuit ut *Africam Libyam* diceremus, monente Solino Polyh. cap. xxiv. & ita præsertim apud poetas quam frequentissime.

v. 195. *Pars tertia terris*] Notat Daufq. quosdam libros *pars tertia mundi* habere, ut apud Ovid. lib. v. Metam. vers. 372. *agitur pars tertia mundi*] Claud. in Bell. Gildon. vers. 162. *pars tertia mundi Unius prædonis ager*. Sidon. Apoll. carm. v. vers. 56. *venio pars tertia mundi*. Editiones tamen, quas consului, nihil mutant, ut nec libri scripti.

v. 203. *Sidera nubiferum* &c.] Imitatur Silius Maronem, quem late vide lib. iv. Aen. vers. 246.

v. 206. *Vastant cava tempora venti*] *quassant* arbitror, licet membranis obnitentibus. sic lib. vii. vers. 227. *morsu quasiunt restantia claustra*. lib. viii. vers. 603.

Certavit Mutinae quassata Placentia bello. N. HEINSIUS. Ita scribendum conjecit jam olim N. Heinsius ad Nason. lib. v. Fast. vers. 83. Infra noster lib. v. vers. 503.

Ceu Zephyrus quatit antiquos ubi flamine lucos. Virgil. lib. i. Aen. vers. 551.

Quassatam ventis liceas subducere classem.

Claud. deprecatur. ad Hadr. vers. 37. de Borea;

Alpes ille quatit, Rhodopeia culmina quassat.

Avien. descr. Orb. vers. 864. *latus quatit amplius bruma procellis*. Senec. lib. v. Natur. Quæst. cap. xvii. *Galliam infestat Circius, cui aedificia quassanti tamen incolae gratias agunt. quassat pro vastat* scribendum infra etiam conjecit N. Heinsius h. libro vers. 362. Fortasse tamen hic nihil mutandum. Pariter enim de Zephyro Priscian. in Perieg. vers. 124.

Qui juga montivagus vastat, silvasque fatigas.

v. 208. *Tum geminas laterum fauces*] *cautes* Colon. codex; scribe,

Tum geminas laterum crates maria alta fatigant.
laterum

- Nimboſoque ruunt ſpumantia flumina riſtu.
 Tum geminae laterum cautes maria alta fatigant:
 Atque ubi feſſus equos Titan immerſit anhelos,
 210 Flammiferum condunt fumanti gurgite currum.
 Sed qua ſe campis ſqualentibus Africa tendit,
 Serpentum largo coquitur ſecunda veneno.
 Felix qua pingues mitis plaga temperat agros,
 Nec Cerere Hennaea, Phario nec victa colono.
 215 Hic paſſim exſultant Nomades, gens inſcia freni;
 Quis inter geminas per ludum mobilis aures
 Quadrupedem ſelectit non cedens virga lupatis.
 Altrix bellorum, bellatorumque virorum
 Tellus, nec fidens nudo ſine fraudibus enſi.

Alteri

Interius fauces non recte dicuntur. N. HEINSIUS.
 Ovid. lib. XII. Metam. verſ. 396. *Quae laterum cratem perripis.* ſic peſtoris, coſtarum crates. Virgil. lib. XII. Aen. verſ. 508.

Transadigit coſtas & crates peſtoris enſem.

Prudent. *peripis*. Hymn. XI. verſ. 57.

Ungula fixa carnis coſtarum cratibus.

Alcim. Avit. lib. I. verſ. 100.

Diffundis duplicem coſtarum ex ordine cratem.

Prae ceteris tamen aridet lectio membranarum
 Colonienſium laterum cautes, id eſt, cautes, quae
 ab utroque montis latere eminent, & in mare pro-
 curant, quam olim ipſe Heinfius probavit ad Na-
 ſon. lib. V. Faſt. verſ. 83. *genua* vocat Valer. Flacc.
 lib. V. verſ. 410. *genibusque tumens* infringitur unda.
 Non raro ita peccarunt librarii. vide infra ad lib.
 VII. verſ. 657. cautes autem ſanſant maria, cum
 undis undique impactis reſiſtant, & impetum flu-
 ctuum frangant: *laſſare* & *praedelaſſare* alii dixerunt.
 Ovid. lib. XI. Met. verſ. 729.

moles, quae primas aequoris iras
Frangit, & incurſus quas praedelaſſat aquarum.
 Lucan. lib. II. verſ. 617.

insula Coros
Exciperet ſaxis, laſſaſque reſunderet undas.
 lib. VI. verſ. 265.

mare laſſatur; cum ſe tollentibus Euris
Frangentem fluctus ſcopulum ſerit.
 Eodem ſenſu & ventus laſſari dicitur, qui irrito
 conatu in ſilvas furit, apud eundem lib. IX. verſ.
 452.

Nec ruis in ſilvas, annoſaque robora torquens
Laſſatur.

215. *Hic paſſim exſultans Numidae*] Nomades cum
 Colon. membranis Graecorum more. lib. XV. verſ.
 368. *Invadunt Nomades jaculis.* lib. XVI. verſ. 116.
 de Maſiniſſa, *Regnaſor Nomadum fuerat.* & verſ. 155.
 de eodem, *Sic Nomadum ductor.* lib. II. verſ. 186.

Gens extrema Aueſtri terris delentur Hiberis
Eurydamas Nomades dextra,
ut & illic caſtigandum. tum mox verſ. 264. At

Nomadum furibunda cohors. lib. VI. verſ. 675.

Autololes, Nomadeſque, & Maurus, &
 Hammon.

N. HEINSIUS.

V. 219. *Nec fidens nudo ſine fraudibus enſi*] *Nudo*
enſi *μὴν τῷ ἔμφ:* nudus enim pro ſolus eleganter,
 ut apud Graecos *γυμνός*, ponitur. ſcio hanc praec-
 ter opinionem vulgi à me huius loci mentem re-
 ferri, non praeter Silii tamen. ſic lib. XIII. verſ.
 198.

ille haſtam quater, & medicatas cuiſpidis iſſu
Proelia moliri, & nudo non credere ferro.

quare? quia nimirum venenum adjuungebat, non
credebas nudo ferro, id eſt, ſoli. ſic hoc loco *nec fi-*
dens nudo-enſi inquit, quia nimirum fraudes doloſ-
 que una cum enſe tractabat: ſummae elegantiae.
 Sic Clemens Alex. *γυμνὴ τῇ αἰδῇ* dixit. *Ἐπιδαρσεν*
τὰ θύρια, inquit, *γυμνὴ τῇ αἰδῇ*, id eſt, ſolo cantu,
 quod antiqui *aſſa* voce dicerent: & Moſchus:

Ὁ γυμνὸς τὰ φίλα καὶ δ', ὡς ἔστι, καὶ πλὴν ἔστι.
Non habebis nudum oſculum, inquit, *ſed etiam am-*
plius. *γυμνὸν* igitur *φίλημα* eſt *μᾶλλον φίλημα*, ut Silio
nudus enſis & *nudum ferrum* eſt *ſolus enſis* & *ſolum*
ferrum. D. HEINSIUS. Silius lib. XIII. verſ. 161.
vibrabas nudis conatibus haſtam. Lucan. lib. III. verſ.
 481. *nudis evolvunt tela lacertis.* Ovid. lib. XIII. Me-
 tam. verſ. 159.

Ergo operum quoniam nudum certamen habetur.
 Grat. Cyneg. verſ. 3. *nuda ſilvas virtute movebant.*
 Lucan. lib. IX. verſ. 593. *ſucceſſu nuda remoto Inſpi-*
citur virtus. Quintil. Declam. III. pag. 50. *Cui vel*
gratior poteſt eſſe nuda virtus. vide Celeberrimum Bur-
 mannum ad Petron. Satyr. cap. LXXXVIII. *Frau-*
des autem dolos accipit D. Heinfius; ſic infra lib.
 VI. verſ. 307. *aſtus adjuungere ferro.* & lib. XII. verſ.
 52. *acuebat fraudibus enſes.* Daufquejus vero vene-
 num intelligit, quo ferrum inſciebatur, ut mox
 verſ. 322.

Nunc hydro imbutas, bis noxia tela, ſagittas
Contendit nervo, atque inſulſas fraude pharetræ.
 Similiter fere Lucan. lib. VIII. verſ. 303.

C 3

ſpicula

- 220 Altera complebant Hispanae castra cohortes,
Auxilia Europa genitoris parta tropaeis.
Martius hinc sonipes campos hinnitibus implet,
Hinc juga cornipedes erecti bellica raptant:
Non Eléus eat campo ferventior axis.
- 225 Prodigia gens animae, & properare facillima mortem.
Namque ubi transcendit florentes viribus annos,
Impatiens aevi spernit novisse senectam,
Et fati modus in dextra est. Hic omne metallum:
Electri gemino pallent de semine venae,
- 230 Atque atros chalybis fetus humus horrida nutrit.
Sed scelerum causas operit Deus. Astur avarus
Visceribus lacerae telluris mergitur imis,
Et redit infelix effosso concolor auro.
Hinc certant, Pactole, tibi Duriusque, Tagusque,
- 235 Quique super Gravius lucentes volvit harenas,
Infernae populis referens obliviae Lethes.

Nec

*Spicula nec solo spargunt fidentia ferro**Stridula, sed multo saturantur tela veneno.*

Utro modo hic capias, non maultum interesse putem. Utrumque enim Afris convenit.

v. 221. *Auxilia Europae*] Europe parta maluerim, vel potius *Europa*, quod in scriptis. Deinde *hinc sonipes*, & *Hinc juga* cum iisdem, uti Interpres, & ante illum Modius, jam correxerunt. N. HEINSIUS. Editiones praeae etiam *Europa*. tum Mediol. *hic campos sonipes*, & mox *Hinc juga*.

v. 225. *Prodiga gens animae*] Ovid. lib. III. Amor. Eleg. IX. vers. 64.

Sanguinis atque animae prodige, Galle, tuae.

prodiga vitae pectora dixit Stat. lib. III. Theb. vers. 69. *prodigus lucis* Claudian. lib. II. in Rufin vers. 183. *proprii cruoris prodiga Fides* Prudent. Hymn. II. 441. vers. 17. pari elegantia *largus animae* est apud Statium lib. III. Theb. vers. 602.

v. 229. *Electri gemino pallent de semine venae*] Stat. lib. IV. Theb. v. 270.

Electro pallens, et iaspide clarus Eoa.

Priscian. Perieg. vers. 309.

*Nascitur electrum praefulgens luce nitenti,**Mense solet primo qualis splendescere luna.*

v. 231. *Scelerum causas operit Deus*] Senec. lib. VII. de Benef. cap. X. Nunc volo tuas opes recognoscere, lammis utriusque materiae, ad quas cupiditas nostra caligat. At mehercule terra, quae, quidquid utile futurum nobis erat, protulit, ista defodit & mersit, & ut noxiosis rebus, ac malo gentium in medium prodituris, toto pondere incubuit. Similia plura ubique obvia sunt.

v. 233. *Effosso concolor auro*] Totum hunc versum Papinio debet Silius, qui in Lyrico ad Maximum Junium.

*ubi Dite viso**Pallidus fossor redit, erutoque**Concolor auro est.*

D. HEINSIUS. Alia exempla habet Dausquejus hoc loco: quibus adde illud Claudiani in Conf. Mall. Theod. vers. 41.

Abditis pallentis fodit solertia Besti.

ubi vide Barthium, & hoc Iscanii lib. I. Bell. Troj. vers. 57.

Egestas sic Disis opes, quas ambitus audax, Quas praedo pallens Stygiis extorquet ab antris.

v. 234. *Hinc certant*] Hic cum Dausquejo. N. HEINSIUS.

v. 135. *Gravios*] N. Heinfrus ex Oxon. codice ad marginem Silli notavit *Gromos* vel *Gruinos*, (alia ejusdem codicis excerpta, quae possideo, *Gruinos* habent) ex Putean. *Gromos*, cui & Mediol. editio accedit; ex Coloniensi autem nullam lectionis varietatem descripsit: neque reliquae etiam editiones, quas consului, à vulgata scriptura abeunt. quare Vossius alios codices vidisse debuit, qui notis ad Pompon. Melam lib. III. cap. I. notavit, meliores Silli libros hic *Grovios* habere: de qua lectione vide N. Heinfrum infra ad lib. III. vers. 366.

v. 237. *Nec Cereri terra indocilis*] Ejusmodi terram *ἀφρον* unica voce Callim. dixit.

Ὀὐδ' ἀφρονος φέρωνται, μάλα δὲ ὀφιν ὀφρονος ἔργον.

Ita enim lego versum illum Callimachi, qui mutilus citatur à grammaticis: *φάρων* enim *arare* antiquis. D. HEINSIUS.

v. 237. *Nec inhospita Baccho*] Sic Moschus à *ἑρῶ* *ἡδῶς* *ἑκαλεῖται* eodem modo, nisi quod casu suo Graeco uti maluerit. D. HEINSIUS.

v. 241. *Consulta Senatus*] nunc scita Dausq. quem refellit Gronov. ad Livium lib. III. cap. XXXVII. N. HEINSIUS.

v. 245. *Somnumque negabat Naturae*] Forte, *somnumque negabat Aliernum*. N. HEINSIUS. Nil

- Nec Cereri terra indocilis, nec inhospita Baccho,
Nullaque Palladia sese magis arbore tollit.
Hae postquam Tyrio gentes cessere tyranno,
240 Utque dati rerum freni, nunc arte paterna
Conciliare viros; armis consulta Senatûs
Vertere, nunc donis: primus sumfisse laborem,
Primus iter carpisse pedes, partemque subire,
Si valli festinet opus: nec cetera segnis,
245 Quaecumque ad laudem stimulant: somnumque negabat
Naturae, noctemque vigil ducebat in armis;
Interdum projectus humi: turbaeque Libyssae
Insignis sagulo duris certare manipulis:
Cellus & in magno praecedens agmine ductor
250 Imperium perferre suum: tum vertice nudo
Excipere insanos imbres coelique ruinam.
Spectarunt Poeni, tremuitque exercitus Astur,
Torquentem cum tela Jovem, permixtaque nimbis

Fulmina,

hil muto. Liv. lib. xxvii. cap. xlv. Vix quod satis
ad naturale desiderium corporum esset, quieti dare.

v. 247. Turbaeque Libyssae Insignis [sagulo] & Insignis minime huc quadrat: corrigendum Incinctus sagulo. Editiones non nullae In signi. N. HEINSIUS. Viri illustrissimi emendationem non probo: Karthaginensibus enim, quorum dux Hannibal, finis cingere inadaptum fuisse ipse notat Silius lib. iii. vers. 234. unde discincti Libyes infra est lib. ii. vers. 56. discincti Afri apud Maron. lib. viii. Aen. vers. 724. ubi vide Servium, discincta Karthago apud Auson. Grat. Aët. cap. xiv. & Noma-dum discinctus eques apud Livium lib. xxxiv. cap. xi. Silius itaque mens est, Hannibalem hoc praeter reliquos duces insigne habuisse, quod gregarii militis habitu semper usus fuerit: ut de illo etiam narrat Liv. lib. xxi. cap. iv. Frontin. Strat. lib. iv. cap. iii. ex. 7. & Saresb. lib. v. Polycr. cap. vii. Deinde ita hunc locum distingo: noctemque vigil ducebat in armis; Interdum projectus humi: turbaeque &c. ut innuat, Hannibalem noctu interdum vigilasse, interdum in terra nuda cubasse, sed semper armatum.

v. 251. Insanos imbres] Ut Auson. divus insanum in modum. insanos, magnos. D. HEINSIUS. Recte. vide doctos Interpretes ad Plauti Trin. act. iii. scen. ii. vers. 47. & Barth. ad Statii lib. i. Theb. vers. 367. Non enim puto Silium intellexisse valetudinis apocrysum, insalubres, ut Daufquejus volebat.

v. 251. Coelique ruinas] ruinam scripti & primae editiones. N. HEINSIUS. Ita & Mediol. editio. Infra lib. xii. vers. 630. post clades socium coelique ruinam. Virgil. lib. i. Aen. vers. 129.

Flustibus oppressis Danaos coelique ruina.
Valer. Flac. lib. viii. vers. 334.

Crebra ruina poli coelestia lumina laxas.

Per coeli autem ruinam tonitru intelligitur. cum enim tonat, Jupiter vel coelum rueret dicitur. vide Cerdam ad Virgil. lib. i. Georg. vers. 324. & N. Heinsium ad Valer. Flacc. lib. i. vers. 663.

v. 252. Tremuitque exercitus Astur] ἀπλὴν ἐστὶ ἀντὶ πητινῆς. Sic Graeci Ἑλληνα στρατὸν pro Ἑλληνοῖς dici notant, & Thucydides Ἑλληνα καὶ βαρβαροὺς πόλεμον dixit, ut monet Thomas Magister, eo modo, quo Silius, non quo existimat Grammaticus ille; & Σαῦλον οἰκον pro Σαυθιῶν. sic apud Nonn. Dionys.

Ἀπλὴν ὑπερῆσαν μακροῦ Πανὸς ἰσχυρὰν

Ἐἰς ὑπερὶ ἄγρῳλοι ἀντὶ ἰσχυρῶν ποιῶν.

ubi Ἀπλὴ legendum monui in meis ad hunc poëtam emendationibus. sic ejusdem Poëtae pag. 653.

Ἑγμῶντες ὅτι τῆς Ἀπλὴς τοῦτοῦτο τίναν.

& pag. 367.

Νύκτι ἀμφόλιον Ἀπλὴ ἀρχόντο πύρην.

atque haec idem sunt. Audaculi vero in iis sunt Attici & Diores, cum ἀτράκον ἴδον pro ἀτράκων dicunt, & similia. Ut Silius autem exercitus Astur, sic Claudianus exercitus Scythia dixit:

Ut Scythia post multos rediens exercitus annos.

quod fiebat saepenumero in polysyllabis, ut in Κυζικηνός, quod pro Κυζικηνός saepenumero. Stephanus: Κίχρηται δὲ καὶ τῷ Κυζικηνός ἀπλὴ ἀντὶ πητινῆς, ὡς τὸ Τυρρηνοὶ ἀντὶ τῷ Τυρρηνοῖς. quod vocabulum restituendum moneo Hefychio: Πάμβα Κυζικηνός, Κυζικηνός δὲ τὸ ἴσως ἐκείνῳ ἐκμασθῆναι τὴν μάλα. scribe Κυζικηνός & Κυζικηνός. Sunt enim hi, qui Dolones Homero. D. HEINSIUS. Membranae legunt exterritis, quod nobis minime rejiciendum videtur: ipse enim miles prodigiosam virtutem duceis stupebat. BARTHIUS lib. vii. Advers. cap. xv. Pro exercitus Astur malit Barthius ex Oxonio exterritis.

- Fulmina, & excussos ventorum flatibus ignes
 255 Turbato transfret equo: nec pulvere fessum
 Agminis ardenti labefecit Sirius astro.
 Flammiferis tellus radiis cum exusta dehiscit,
 Candentique globo medius coquit aethera fervor;
 Feminum putat humenti jacuisse sub umbra:
 260 Exercetque sitim, & spectato fonte recedit.
 Idem correptis sternacem ad proelia frenis
 Frangere equum, & famam letalis amare lacerti;
 Ignotique amnis tranare sonantia saxa,
 Atque e diversa socios arcessere ripa.
 265 Idem expugnati primus stetit aggere muri:

Et

ritus. Sed male. N. HEINSIUS. Quamvis & Putean. codex cum priscis editis *exterritus* habeat, facerem tamen cum Heinsii, qui receptam lectionem vindicarunt. Sic Martialis lib. xiv. Epigr. cxcvii.

Venit ab auxiferis gentibus Astar equus.

similiter Bajae aquae apud Propert. lib. i. Eleg. xi. vers. 30. ubi vide Broekhus. *Cantaber oceanus* apud Claudian. de laudib. Serenae vers. 74. *Maurum jaculum* apud Horat. lib. i. od. xxii. vers. 2. ubi vide eruditissimum Bentlejum. alia infra habes lib. xvi. vers. 180.

v. 254. *Excussos ventorum ex flatibus ignes*] *ventorum flatibus* MS. sublato altero *ex*, quod perperam intruditur. BARTHIUS lib. vii. Advers. cap. xv. *ventorum flatibus* libri veteres constanter. & sic Barthius. N. HEINSIUS. Exfulat etiam praepositio ab editione Mediol. Sic Lucan. lib. i. vers. 151.

expressum ventis per nubila fulmen.

Claudian. lib. ii. in Rufin. vers. 222. *madidis elisa tonitrua Coris.*

v. 256. *Ardenti labefecit Sirius astro*] Turpi errore operae in Daufquejana editione *labefecit* dederunt. Sirii non ferendos calores pluribus describit Manil. lib. v. vers. 207.

v. 258. *Coquit aethera fervor*] Primae editiones *aequora* exhibent, id est, campos, ut infra vers. 267. N. HEINSIUS. Nec aliter Mediol. editio. *aequora* pro campis saepe apud Silium, ut lib. iv. vers. 143. 275. lib. v. vers. 375. & alibi. Eaedem autem voces non raro in libris vetustis confunduntur. vide N. Heinsum ad Nason. lib. iv. Metam. vers. 622.

v. 259. *Inventa jacuisse sub umbra*] *umentis umbra* Colon. codex. opinor *umentis*. N. HEINSIUS. Celebratissimo Burmanno N. Heinsii conjectura non placet. *inventa* enim *umbra* ipsi est, forte oblata. Ut velit Silius, Hannibalem, cum iter medio die ardentissimo sole in nudis carapis fecisset, femineum nec viro conveniens credidisse, si forte arbor occurrisset, sub ejus umbra recubare.

v. 261. *Sternacem*] *sternax* equus est, qui vectorem sive erigendo, sive cernuendo effundit. vide Sal-

mas. ad Solin. pag. 628. Virgil. lib. xii. Aen. vers. 364.

———— *sternacis equi lapsum cervicis Thy-*
moeten.

Avien. Descr. Orb. vers. 203.

———— *pecoris dorso sternacis in aequor*
Inachis illata est.

v. 262. *Frangere equum*] Pro domare, eleganter. Nec audiendus amicus noster, qui castigabat *Fingere equum*. et si minime me praeterit illud Horatianum lib. i. Epist. ii. vers. 64.

Fingit equum tenera docilem cervicem magister
Ire viam, quam monstrat eques.

Pro *famam lacerti* Romanus *flammam*. sed male; fortasse *frameam*. N. HEINSIUS. *Fingere equum*, quod Vlitius conjicit in curis secundis ad Gratii Cynegeti. (is enim amicus est, quem Heinsius innuit) ut Varus apud Macrobi. lib. vi. Saturn. cap. 2.

Insulare docet campis, fingitque morando.

Frangere autem & *fingere* saepe à scribis librariis commutantur invicem. vide D. Heinsum ad Horat. lib. i. Sermonum Ecl. x. vers. 38. Celebratissimo Burmanno ad Petron. Satyr. cap. cxxviii. & Eruditissimum Bentlejum ad Horat. lib. iii. od. vi. vers. 22. Nihil tamen hic mutem; *frangere* enim, ut Illustrissimus Heinsius notavit, est domare. Sic *Fractum atque dormitum est* jungit Seneca. Herc. Fur. vers. 31. eo sensu *frangere gentem*, urbem passim obvia sunt. vide Gronov. ad Seneca. Herc. Oet. vers. 20.

262. *Famam letalis amare lacerti*] Quaerunt docti, quid sit *letalis lacertus*? ego interpretandum existimo *letalis iactus*, hoc est maxime certi iactus. pariter enim loqui videtur lib. xvi. vers. 560.

Accola Burnus avis majorum ex stemmate clarus,
Et Glagus insignis ventos anteire lacerto.

BARTHIUS lib. vii. Advers. cap. xv. *letalis lacertus*, ut *fatifera dextra* infra h. libro vers. 641.

v. 264. *Gaudet ex adversa populos arcessere ripa*] Aliter membranae concipiunt hunc versum:

Atque e diversa socios arcessere ripa.

sanè melius. Promptum enim ire & redire per amnem

- Et quoties campo rapidus fera proelia miscet,
 Qua sparsit ferrum, latus rubet aequore limes.
 Ergo instat fatis, &, rumpere foedera certus,
 Quo datur, interea Romam comprehendere bello
 270 Gaudet, & extremis pulsât Capitôlia terris.
 Prima Saguntinas turbarunt classica portas,
 Bellaque sumta viro belli majoris amore.
 Haud procul Herculei tollunt se litore muri,
 Clementer crescente jugo, quîs nobile nomen
 275 Conditus excelsô sacrauit colle Zacynthos.
 Hic comes Alcidae remeabat in agmine Thebas

Geryone

mnem facit Hannibalem. BARTHIVS lib. VII. Advers. cap. xv. Corrigendum cum Colon. Oxon. & Puteanco

Atque à diversa socios arcescere ripa.
 socios etiam exhibet Romana editio, & sic passim noster. Gaudet, cum paullo post denuo subsequatur, hoc loco inconcinnum est. subscribit scriptis quoque exemplaribus editio Parmensis. N. HEINSIVS. *adversam ripam* habes lib. VI. vers. 164.

Jam caput adversae ponebat margine ripae.
 Livius lib. XXI. cap. XXXI. *Profectus adversa ripa Rhodani.* Lucan. lib. I. vers. 223. *adversam superato gurgite ripam Attigis.* Statius lib. IX. Theb. vers. 231. *adversas lasuerunt pulvere ripas.* Recipiendum tamen puto, quod ex libris praeicis viadicantur viri docti: quibuscum etiam facit Mediol. editio. *Diversa ripa* est opposita, adversa, contraria. Sil. lib. XIV. vers. 77.

— *diversi lateris frons tertia terrae*

Vergii in Italiam.

Salust. Bell. Catilin. cap. V. *Pessima ac diversa inter se mala, luxuria atque avaritia.* Curtius lib. IV. cap. IV. *Forse rex classem in diversam partem agi jussit, triginta minoribus navigiis relictis in litore.* Varro & Aemilii mentem diversam vocat Silius lib. VIII. vers. 351. id est, oppositam: quorum hic bellum trahere volebat, ille quam primum proelium committere. vide Passer. ad Propert. lib. I. Eleg. III. vers. 31. Broekhus. ibid. & ad Tibull. lib. IV. Eleg. I. vers. 45. In his vocibus autem *diversus* & *adversus* frequenter librarii turbarunt. vide Praestantissimi Gronovii Observ. in Eccl. Script. cap. XXI. ad Senec. lib. II. de ira cap. XXIII. & ad Livii lib. XIII. cap. VII. *Pro arcescere perperam optimus codex Colonienfis accersere.* ita in eodem codice erratum etiam lib. XI. vers. 204. lib. XII. vers. 160. & alibi.

V. 269. *Qua datur*] *Quo datur* membranae Agrippae nempè bello; & tum mutanda distinctio, quod sequentia satis confirmant: Deinde *Romam comprehendere vult*, nam de bello sequitur. N. HEINSIVS.

V. 270. *Extremis pulsât Capitôlia terris*] *Extrema terra* plerumque est *Africa*, quae respectu Asiae &

Europae ultima erat. vide Broekhus. ad Prop. lib. II. Eleg. XIII. vers. 40. hic vero intelligenda est Hispania, quae interdum etiam *extrema terra* vocatur, quod ibi sol occidat, & Oceano mergi credatur. unde *Solis cubilia Gades*, aliaque apud Poëtas passim. Lucan. lib. VII. vers. 541.

Cappadoces, Gallique, extremique orbis Hiberi.

V. 271. *Saguntinas*] Aspirationem in hac voce expunxit Illustrissimus Heinsius, quem vide ad lib. XVII. vers. 333. neque aliter habent praeae editiones. Stephano est Σαγῦντες, Ptolemaeo Σαγῦντες: quibus & auctoritas marmorum *Saguntus* habentium accedit. Hunc scribendi modum videtur etiam Dausq. probasse in Orthogr. part. II. h. voce. Aliter Schottus ad Aurel. Vict. de Vir. Illust. cap. XLII.

V. 272. *Bellaque sumta viro belli majoris amore*] Idem praedicunt legati Saguntini infra h. libro vers. 644.

Excivis Calpen, & mersos Syrtis harenis

Molitur populos, majoraque moenia quaerit.

Sumere bellum ut apud Petron. in Satyr. cap. LXXXIX. *commovens orbes manu, Bellumque sumunt.* ubi vide Celeberrimum Burmannum. cap. CXXII. *sumite bellum, Et temate manus.* ubi vide Amplissimum Cupe- rum. Sic *sumere hostem, certamen, laborem, pericula*, aliaque apud Silium passim.

V. 274. *Clementer crescente jugo*] Senec. Oedip. vers. 280.

— *coelum potens*

Clementer actô colle Parnasos biceps.

Tacit. de Morib. Germ. cap. I. *Danubius molli & clementer edito montis Abnobae jugo effusus.* Colum. lib. II. cap. II. *Collem clementer & molliter adurgentem maxime probaverunt.* Appulej. lib. IV. Met. pag. 66. Ed. Pric. *Clementi transmissio clivulo pervenimus ad locum destinatum.*

V. 275. *Conditus excelsô colle Zacynthos*] *Zacynthos* scripti & primae editiones, quomodo mox infra vers. 290. N. HEINSIVS.

V. 276. *Comes Alcidae remeabat Thebas*] Silius itaque Geryonem ab Hercule Thebano occisum esse statuit, quam expeditionem alii Herculi Tyrio juniori tribuunt. vide Voss. Theol. Gent. lib. I. cap. XXXIV.

D

V. 277.

Geryone extincto, coeloque ea facta ferebat.

Tres animas namque id monstrum, tres corpore dextras
Armarat, ternaque caput cervice gerebat.

280 Haud alium vidit tellus, cui ponere finem
Non posset mors una viro, duraeque sorores
Tertia bis rupto torquerent flamina filo.
Hinc spolia ostentabat ovans, captivaeque victor
Armenta ad fontes medio ferveore vocabat,
285 Cum tumidas fauces accensis sole venenis
Calcatus rupit letali vulnere serpens:

Inachiumque virum terris prostravit Hiberis.
Mox profugi ducente Noto advertere coloni,
Insula quos genuit Grajo circumflua ponto,

290 Atque auxit quondam Laertia regna Zacynthos.

Firmavit

v. 277. *Coeloque ea facta ferebat*] *facta* castigandum cum Colon. & Romana editione. Facta Herculis intelligit, videantur, quae annotamus lib. xiiii. vers. 224. noster supra vers. 1. *coelo se gloria tollit Aeneadum*. N. HEINSIUS. *facta* etiam Parmenf. ac Mediolan. editio. Frequentissima librariorum culpa *et facta* in *fata* migravit. vide N. Heinsium ad Silii lib. xi. vers. 30. Claud. lib. ii. in Rufin. vers. 144. ad Nafon. Epist. x. Heroïd. vers. 99. ut contra etiam *fata* in *facta*. vide infra ad lib. xi. vers. 9. Pro *ferebat* in Romana editione est *gerebat*. sed male. sequitur enim mox, *ternaque caput cervice gerebat*.

v. 280. *Haud alium vidit tellus*] Paria tamen Virgil. de Herilo refert lib. viii. Aen. vers. 564.

Nascenti cui tres animas Foronia mater

(*Horrendum dictu*) *dederat, terna arma movenda:*
Ter leto sternendus erat.

v. 281. *Non posset mors una viro*] *virum Haud alium* maluerim. N. HEINSIUS.

v. 283. *Hic spolia ostentabat*] *Hinc spolia*, non *Hic*, in scriptis. N. HEINSIUS. Servius ad Maron. lib. i. Aen. vers. 6. *Hinc particulam sumsis loco adverbii Terentius, cum venusto ad personam transtuleris: Sed accum Syrum incedere video; hinc jam scibo, quid fiet.* Locus Terentii est in Adolph. act. iiii. sc. iiii. vers. 7. qui similiter etiam loquitur in Hecyr. act. ii. sc. ii. vers. 4. *Atque eccum Phidippum optime video: hinc jam scibo, quid fiet.* Ita ex Bembino codice legit Faernus. Silius lib. iiii. vers. 106.

Hinc patriam clarumque genus referebat Imilce.

Hinc, id est, ab his supra memoratis proavis. eodem modo *unde* ad personam transtulit Sallust. Bell. Jugurt. cap. xiv. *Unde minime deuit, vita erepta est.* vide Servium d. loco, ad Virgil. lib. viii. Aen. vers. 71. & Bentlejum ad Horat. lib. i. od. xii. vers. 19.

v. 288. *Advertere coloni*] Imo *advenere*. D. HEINSIUS. Nihil muto. Nam, ut Dausq. observat, *advertere* elliptica est locutio, pro *advertere proram*,

navem, se, vel simile. Virgil. lib. vii. Aen. vers. 35. *terraeque advertere proras Imperat.* lib. viii. vers. 101. *Ocius advertunt proras.* Ovid. Epist. xii. Heroïd. vers. 23. *Colchos advertere puppim.* vide infra ad lib. vi. vers. 327. Pari modo & Graecos locutos docuit Clarissimus Boss de Ellipsi ling. Graec. pag. 81. vel *advertere* pro *adversi* sunt. ut apud Virgil. lib. i. Aen. vers. 104. *tum prora avertis, ex undis Das laeus*, pro *avertitur*. quod Lucano etiam restituendum lib. iiii. vers. 150.

Ocius avertant diri mala semina belli.

ita enim in quatuor codicibus scriptis invenit N. Heinsius: vulgo est *avertat*. vide infra ad lib. ix. vers. 645.

v. 289. *Insula quos genuit Grajo circumflua ponto*] Dausq. laudando locum Polybii ex lib. iiii. videtur hunc versum de Saganto cepisse, qui de Zacyntho maris mediterranei insula intelligi debet. vide Doctissimum Trifan. tom. ii. Comment. Hist. pag. 414.

v. 290. *Atque auxit*] *ausit* Putean. *hausit* editio Rom. alius Parmensis. N. HEINSIUS. *auxis* genuina Silii manus est, unde *ausit* & *hausit* vitio scribendi orta sunt. indocti enim librarii interdum alieno loco aspirationem addidere, interdum literam *x* in *s* vel *ss* mutarunt. vide infra ad lib. ix. vers. 230.

v. 293. *Nunc Ardea nomen*] Ita capiendum, cuius nihil praeter nomen superest, olim Heroium magnorum domicilium. Ovid.

Quid Pandioniae restat, nisi nomen, Athenae?

BARTHIUS lib. vii. Advers. cap. xv. Silius lib. vi. vers. 478.

— *ex sanguine spectatis corpore nomen.*

lib. x. vers. 583.

Ac flare Ausoniae vacuum sine corpore nomen.

Liv. lib. v. cap. xviii. *Me jam non eundem, sed umbram nomenque P. Licinii relictum videtis.* lib. vii. cap. xxix. *Campani magis nomen ad praevidium sociorum, quam vires, cum attulissent.* Mela lib. ii. cap. iiii. *Thoricos ex Brauroniam olim urbes, jam tantum nomina.*

- Firmavit tenues ortus mox Daunia pubes,
Sedis inops; misit largo quam dives alumno,
Magnanimis regnata viris, nunc Ardea nomen.
Libertas populis pacto servata, decusque
295 Majorum; & Poenis urbi imperitare negatum.
Admovet abrupto flagrantia foedere ductor
Sidonius castra, & latos quatit agmine campos.
Ipse caput quassans circumlustravit anhelos
Muros faevus equo, mensusque paventia tecta,
300 Pandere jamdudum portas, ac cedere vallo
Imperat; & longe clausis sua foedera, longe
Ausoniam fore, nec veniae spem Marte subactis:
Scita Patrum, & leges, & jura, fidemque, Deosque

In

Ardea. vide N. Heinsum ad Vellej. Paterc. lib. II. cap. xxx. Silius autem imitatur Maronem, qui lib. VII. vers. 411.

— *locus Ardea quondam*

Diffus avis, & nunc magnum manet Ardea nomen.

ubi erravit, qui apud Taubmann. legebat, *tantum manet Ardea nomen*. Hoc enim vult Virgil. licet Ardea de prisca gloria immensum decreverit, tamen, propter Tumum & bella cum Aenea gesta, etiam nunc magnum ejus nomen supereffe. Pariter ut poeta incertus in Catal. Pithoei lib. III. in princ.

*Exigua ingentis retinet vestigia famae,
Et magnum infelix nil, nisi nomen, habet.*

v. 294. *Libertas populis &c.*] Inter Romanos & Karthaginenses convenisse refert Liv. lib. XXI. cap. 2. *Ut Saguntinis mediis inter imperia duorum populorum libertas servaretur*: sive, teste Appiano in bell. Hispan. pag. 258. ut *ἀνευρίποι ναι ἰδοῦσθαι* forent. De quo privilegio, quod posteriori tempore in multarum urbium nummis frequenter occurrit, vide Spanhem. de usu & praest. numism. Dissert. IX. pag. m. 783. Pro populis in Putean. codice est *populi*.

v. 295. *Et Poenis postquam imperitare negatum*] at Poenis Modius & illum secutus Interpres. Colon. & Putean. scripti *ubi imperitare*. Nimirum a Silio erat *& Poenis urbi imperitare negatum*. Virgilianum verbum *Quis memori imperitet* lib. XII. Aen. vers. 719. Solinus, *Onagri singuli imperitant gregibus seminarum*. Occurrit etiam apud Lucretium & Horatium. N. HEINSIUS.

v. 297. *Laetas quasit agmine causas*] Suadent scribendum membranæ *laetos quasit agmine campos*, ac recte suadent, etsi ne hic quidem Commentatori defuit commoda, ut ipsi quidem videbatur, vulgatae scripturae explicatio. Nam *quasit laetas causas*, inquit, *valet inferendo bello Saguntinis quaerebas causas belli cum Romanis*, quae facerent ipsum laetum *& triumphum voti*. Acumen hujus literatoris vide:

qui, ut accusari eo nomine debet, quod nihil nescire voluit, ita in multis veniam meretur, deceptus à libris minus emendatis. Hinc plaustra illa monstrosum interpretationum; quas deportari, quo merentur, insuper etiam aegre videntur & moleste ferre, qui hanc nostram critice, ut infrugiferam & plane inutilem, damnare non dubitant. MODIUS Novant. Lektion. Epist. XLVI. In membranis est lectio ea, quam reduxit Modius. Id ad initia obsidionis sane accommodatius. Quae vero sunt *laetae causas*, & quomodo *agmine eas quasit*? BARTHIUS lib. VII. Advers. cap. XV. Merito Modius ex Coloniensi libro probavit *laetos campos*, quomodo & Oxon. liber. Neque aliter ab erudita manu in Aldini codicis, qui penes me exstat, margine erat castigatum. Habes apud Maron. lib. VIII. Aen. vers. 596.

Quadrupedante putrem sonitu quatit ungula campum.

lib. XI. vers. 875.

Quadrupedumque putrem cursu quatit ungula campum.

quatit campos equito apud historicos passim occurrit. etiam apud eundem Maron. lib. XI. Aen. vers. 512.

— *equitum levia improbus arma*

Praemissit, quaterent campum.

apud Ennium,

Pulverulenta putrem sonitu quatit ungula campum.

Avien. Descr. Orbis terr. de Numidis & Massylis,
*Nunc in dumosae surripunt devia cautis,
Nunc quatiant campos, nunc silvas inter oberant.*

Conjugibus natisque simul cibis aspera glans est.
ubi perperam circumfertur, in dumosae crepunt denique rupes, & aspera glando. Lucret. lib. II. vers. 325.

*Et circumvolitant equites, medioque repente
Transmissurus valido quatientes impetu campos.*

Statius lib. IV. via Domitiani vers. 6. de Hannibale,

D 2

Campanos

- In dextra nunc esse sua: verba ocius acer
 305 Intorto fancit jaculo, figitque per arma
 Stantem pro muro, & minitantem vana Caicum.
 Concidit exacti medius per viscera teli:
 Effusisque simul praeupto ex aggere membris,
 Victori moriens tepefactam retulit hastam.
 310 At multo ducis exemplum clamore secuti
 Involvunt atra telorum moenia nube.
 Clara nec in numero virtus latet: obvia quisque

Ora

Campanos quatit inquietus agros.
 noster lib. xii. in principio,
Prorumpit Capua Poenus, vicinaque late
Praemisso terrore quatit.

& *quatere calcibus axem* lib. xvi. vers. 377. vide Bochart. de Anim. S. Script. lib. ii. cap. viii. pag. 127. 128. Adeantur etiam, quae Georg. iii. annotamus vers. 88. Interpres, qui Marso, vulgatam lectionem amplectenti, hic adurgit, nos doceret, vellem, quatenam ista sit Latinitas, *quatere causas*. vidit & erroris lapsum Barthius. *Latias causas* est in Parmensi. N. HEINSIUS. Enn. lib. vi. Annal.

Explorant Numidae, totam quatit ungula campum. ubi plura habet Hier. Columna.

v. 304. *In dextra nunc esse sua* in manibus positum eodem sensu infra dixit lib. xi. vers. 163. ubi plura vide apud N. Heinsium.

v. 306. *Monstrantem membra Vaicum* } Hic alii libri habent *motantem membra*. Male etiam procul dubio, sed unde faciebat eruditissimus P. Victorius *mutantem verba*: aptiore fateor locutione prioribus; sed non illa, quam referunt MSti codices; quae est *minitantem vana Caicum*: de qua non verebor pronuntiare, esse Silii germanam. lib. xii. vers. 262. certe ait, *sonantem & vana minantem Circumagis*. Horatius quoque ita fere dixit,

Atqui vultus eras magna & praeclara minantis.
 Sed & Graeci in eadem re verbo *ἐπιλαβὴν* utuntur. MODIUS Novant. Lection. Epist. xlvi. *Minaces* Illustres Scaliger ex antiquitate eos dici probat, quos aretalogos appellamus vulgo: qui, multa cum jactant, nihil praestant tamen. Atque haec divine magnus ille heros, ut solet, ad Festum suum ex Catullo, & Ausonio. Ceterum ego *minitantem* hoc loco esse puto *πομπύοντα*, *minitantem vana μά-την πομπύοντα*, & *λειδορῆντα*. Dicunt autem eum *πομπύοντα* Attici, qui sine effectu ullo conviciis proscindit aliquem, ut apparet ex divina illa & numquam satis laudata Demosthenis *πρὸς εὐφάνου* oratione; ubi orator ille Aeschinem suum *πομπύοντα ἀντι-τῷ κατηγορεῖν* dicit, voce à conviciis, quae in pompa Dionysiacorum è curru jaciebantur, deducta: quod antiquiores Attici *πλόην* dicebant ratione alia: unde Menander,

Ἐνὶ κακῷς μὲν τὴν γυναικὶ ὅτ' ἄν' ἀλάτῃς.

Τὸν πατέρα, καὶ σὶ, τὸς τὶ εὐς τὰς τὸς ἰγὰ Πλουτῶ.

Ita enim legendum. D. HEINSIUS. Scripta lectione *mutantem Naicum*. vides ex correctione recte Modium scripsisse *minitantem vana*. tamen ad gestum irridentis poterat hoc capi. BARTHIUS libr. vii. Advers. cap. xv. *mutantem* Putean. codex cum editione Romana; Oxon. *mutantem*: unde *nudantem membra* faciebam notis ad Claud. in bell. Gildon. vers. 281. Noster lib. xiii. vers. 211.

Et qua nudarat, dum fundis spicula, ab alto
Arcum protendens, Nemiotor lasus.

Adeantur annotata lib. xvii. vers. 449. sequor tamen cum Carrione & Modio membranas Colon. in quibus *minitantem vana Caicum*: causas apud Daufquejum vide. neque aliter Barthius. *Caicum* bene etiam Parmensis. apud Valer. Flacc. lib. iii. vers. 197. habes *Ophelson vana sonantem*. N. HEINSIUS. Victorius ad Varron. lib. ii. de re rustica in fine, conjicit scribendum *mutantem verba*, quod exponit altercantem, convicia facientem, & maledicta dicentem: quod Modius recte rejecit, reducita Colon. libri scriptura, *minitantem vana Caicum*, cui & alii viri docti calculum apposuerunt. Deinde *Caicum* etiam Mediol. editio. Militis illud nomen habet & Virgil. lib. ix. Aen. vers. 35.

Primus ab adversa conclamas mole Cascus.
 & Valer. Flacc. lib. vi. vers. 688. *conjux miseranda*
Caico Linquitur.

v. 307. *Concidit exacti medius per viscera teli* Insolenter, non sine exemplo tamen, nec absque imitatione Graecorum. Sic Horatius,

Pacis eras mediusque belli.

D. HEINSIUS. Membranae, pro *infecto medius per viscera telo*, habent *exacti medius per viscera telo*. scribe *exacti teli*, ut Carrion ante. Sed quid est *medius teli*? BARTHIUS lib. vii. Advers. cap. xv. *exacti medius per viscera teli*, praeter Colon. membranas à Carrione hic laudatas, etiam Putean. codex & Oxoniensis, & editio Rom. atque Parm. & cum iis Gronov. ad Senec. Consol. ad Marciam cap. xvi. & Barthius, qui tamen quaerit, quid sibi velit *medius teli*? Sed ipsi satisfecit Gronov. Sic *medius silentium* apud Statium lib. iv. Theb. vers. 683. *exacti teli* ut apud Senec. in Troad. vers. 1155. loco mendofo,

U2

- Ora duci portans, ceu solus bella capeffit.
 Hic crebram fundit Baliari verbere glandem,
 315 Terque levi ducta circum caput altus habena
 Permissum ventis abscondit in aëre telum.
 Hic valido librat stridentia faxa lacerto:
 Huic impulsu levi torquetur lancea nodo.
 Ante omnes ductor, patriis insignis in armis,
 320 Nunc picea jactat fumantem lampada flamma,
 Nunc fude, nunc jaculo, nunc saxis impiger instat.

Aut

Ut dextra ferrum penis exactum abdidit.

Ita enim legendum, non *dextra exacta*. ubi vide notas nostras. N. HEINSIUS. Lectionis, quae nunc vulgo exstat, auctor est Nicander, qui ita in Iuntina edidit. Omnes enim priores editiones habent *exacti teli*, quod recte viri docti probarunt. Infra vers. 638. *qua mole sonantes Exigit ille trabes*. ubi plura vide. Quintil. Declam. III. pag. 41. *Gladium per pectus insandi corruptoris exegit*. Declam. x. p. 183. *Noxium per sua viscera exegerat ferrum*. Veram lectionem Silio etiam vindicavit vir fumus J. Fr. Gronovius ad Liv. lib. xxviii. cap. vi. & quid sit *medius teli* Barthium docuit, de quo videntur etiam Torrent. ad Horat. lib. II. od. XIX. vers. 28.

v. 309. *Retulit hastam*] Teste Illustrissimo Hein-
 fio, in MSto Colonienſi semper *retulit* scribitur,
 prima producta: & recte. apud veteres enim vo-
 cula *re* anceps erat in verbis compositis, quae à
 consona incipiebant, ut *recido, reduco, refero, reperio*,
 similibusque, cum semper corripere in iis, quae
 ad vitandum hiatus litteram assumebant, ut *redeo*,
redeleo, aliisque. vide J. Ger. Vossium lib. II. de Art.
 Gramm. cap. XIX. ubi insuper monet, non idcir-
 co, quoties illa producit, consonam geminandam
 esse, *recido, redduco, refero, reperio*. Vide etiam
 Gifan. Ind. Lucret. in voce *Vacillo*, & Broekhus.
 ad Propert. lib. IV. Eleg. VIII. vers. 44. In libris
 tamen veterrimis saepe contra obtinet. vide Crucq.
 ad Horat. lib. II. Sermon. Ecl. III. vers. 191. &
 N. Heinsium ad Nason. Epist. XIV. Her. vers. 46.

v. 313. *Ceu solus bella capeffit*] *capeffit* in scriptis
 & Rom. ac Parm. libro. recte. N. HEINSIUS. Ita
 etiam omnes editiones aliae, quae editionem Martini
 Herbipolensis praecesserunt. Primus enim is *capef-*
ſus edidit, quod post eum plerique secuti sunt.

v. 314. *Baleari verbere*] Funditores in universum
 omnes *Baliariis* appellat Polybius. Πρίν δὲ τούτων, in-
 quit, *Baliariis*, ἐς κυρίως μὲν καλεῖται σφινδοίτας ἀπὸ
 δὲ τῆς χρίσεως ταύτης συνιστάμενος καὶ τὸ ἴδιον αὐτοὶ προ-
 σγίγασιν, καὶ τὴν νῆσον, lib. III. sic semper οἱ *Ba-*
liariis inquit καὶ λογχοφόροι, & ad armorum genus,
 non ad patriam, refert. Ἀντίβασι δὲ κατὰ τὴν αὐτοῦ
 καὶ τὸς μὲν *Baliariis* καὶ λογχοφόρους, διαβιβάσας τὴν
 πύργον, προβάλλετο τῆς δυνάμεως, libro eodem, &
 alibi saepe. D. HEINSIUS. Scribe, *Baliari ver-*

bere, non *Baleari*. vide infra ad librum III. vers. 365.

v. 315. *Terque levi ducta circum caput altus habena*] Ovid. lib. IV. Metam. vers. 517. *bisque per au-
 ras More rotas fundae*. Virgilius, quem imitatur
 Silius, lib. IX. Aen. vers. 586.

*Stridentem fundam, positis Moerentius hastis,
 Ipse ter adducta circum caput egit habena.*

Proprie autem Silius versu sup. *fundis* dixit; nam
 teste Isidoro lib. XVIII. Orig. cap. X. *Funda dicta
 eo, quod ex ea fundantur lapides, id est, emittantur.*

v. 316. *Abscondit in aëre telum*] Scripti *ascendit*.
an accendit? sed vulgata lectio bene se habet. N.
 HEINSIUS. Si addicerent codices, non male *ac-*
cendit legere posses. Glans enim plumbea rotando
 emissā ē funda, quasi fornace correpta, nonnum-
 quam in aëre liquefcere solet, si poetis fides habenda
 est. Virg. lib. IX. Aen. vers. 586.

*Stridentem fundam, positis Moerentius hastis,
 Ipse ter adducta circum caput egit habena,
 Et media adversi liquefacto tempora plumbo
 Diffidit.*

Ubi vide Interpretes. Servius inquit, *Plumbum e-
 nim jactum nimio rotatu ex aeris calore dissolvitur. Sta-
 tius: ex arsuras coeli per inania glandes*. Qui locus
 Statii, quam maxime ad Siliū illustrationem faciens,
 exstat lib. X. Theb. vers. 528. Ovid. lib. XIV. Me-
 tam. vers. 825.

— seu lata plumbea funda
Missā solet medio glans instabescere coelo.

Lucan. lib. VII. vers. 512.

— spatiaque solutae
Aëris ex calido liquefactae pondere glandes.

Gunther. lib. X. Ligur. vers. 354.

*Fundaeque consorto transverberat aëra plumbo,
 Et mediis liquidas glandes in nubibus ardens.*

Voces autem *accendere* & *abscondere* librarii infra
 etiam turbant lib. XI. vers. 522. Sed, ut Hein-
 fio visum, nec vulgata se male habet: sensus enim
 poetae est, glandem funda tam alte actam esse, ut
 acies oculorum eo pertingere non poterit: quo
 sensu *jaculo supra nubila surgere* infra dixit lib. XIV.
 vers. 506.

v. 318. *Torquetur lancea nodo*] id est, amento, ut
 saepe apud Silium. Bene autem lancea hic amen-
 to armatur: nam, teste Isid. lib. XVI. Orig. cap.

D 3

VII.

- Aut hydro imbutas, bis noxia tela, sagittas
 Contendit nervo, atque insultat fraude pharetræ:
 Dacus ut armiferis Geticæ telluris in oris,
 325 Spicula quæ patrio gaudens acuisse veneno
 Fundit apud ripas inopina binominis Histri.
 Cura subit, collem turrita cingere fronte,
 Castelloque urbem circumvallare frequenti.
 Heu priscis numen populis, at nomine solo
 330 In terris jam nota Fides! stat dura juvenus,
 Ereptamque fugam, & claudi videt aggere muros.
 Sed dignam Aufonia mortem putat esse Sagunto,
 Servata cecidisse fide. jamque acrius omnes
 Intendunt vires: adductis stridula nervis
 335 Phocæis effundit vastos ballistæ molares:
 Atque eadem, ingentis mutato pondere teli,
 Ferratam excutens ornum media agmina rumpit.

Alternus

VII. *Lancea est hasta amentum habens in medio: dicta autem lancea, quia æqua lance, id est, æquali amento, ponderata vibratur.*

v. 322. *Hydro imbutas, bis noxia tela, sagittas*] Eleganter Silius sagittas veneno tinctas bis noxias vocat, quod & veneno & vulnere mortem inferant. Ovid. lib. i. ex Pont. Epist. ii. vers. 17.

*Qui, mortis sævo geminent ut vulnere caussas,
 Omnia vipereo spicula felle linunt.*

Claudian. lib. i. de Laudib. Stilic. vers. 351.
*Sed didicit non Aethiopum geminata venenis
 Vulnera.*

Sidon. Apollin. Carm. v. vers. 407.

*Spiculaque infusum ferro latura venenum,
 Quæ feriant bis, missa semel.*

Joseph. Ican. lib. vi. de Bell. Troj. vers. 233.
 ——— duplicique fasigas

Morte animam, furis hinc virus, cruor inde secutus

Missile, & inciso tandem de flamine certant.

v. 325. *Spicula quæ patrio*] qui scribendum, vel invitis vetustis codicibus. N. HEINSIUS.

v. 326. *Binominis Histri*] Ovid. lib. i. ex Pont. Epist. viii. vers. 11.

Stat vetus urbs, ripas vicina binominis Histri.

Stat. lib. v. Silv. i. vers. 90.

Quid vagus Euphrates, quid ripa binominis Histri.

Aufonius in Mosella vers. 106.

——— *per Illyricum, per stagna binominis Histri.*

Fluvius enim ille & Hister, & Danubius, antiquitus vocabatur.

v. 329. *At nomine solo*] at cum Colonienfi. N. HEINSIUS.

v. 332. *Sed dignam Aufonia mortem putat esse Saguntum Servata cecidisse fide*] Lego, quidquid nungentur alii, *Aufonia Sagunto*. Eleganter autem Saguntum vocat *Aufoniam*, quod Romanarum par-

tium esset, ut Scipio Trebiam *Sidonium amnem* appellat, quod Poenis favere, & eorum victoriam adjuvare videretur. MODIUS Novant. Lection. Epist. xvi. In membranis est *Sagunto*. Dignum censet Aufonia Sagunto; nam Romanis se plane transcripserat Saguntus, unde & prima inter istas urbes, quæ Fortuna sinistra fide fuerunt apud Aufonium. BARTHIUS lib. vii. Advers. cap. xv. *Sagunto* in scriptis, de quo Modius. quod si sequimur, *Aufoniae* etiam erit corrigendum, ut subintelligatur, quod sequitur, *Servata fide*. Possis & *Saguntum*. Barthius ex Oxonio *Sagunto Aufonia*, ut *Aufonia Sagunto* sit Romanis addicta, & Aufonias partes secuta: imo *Aufonia Saguntus* ab Ardeatibus exstructa. N. HEINSIUS. Optime *Aufonia Sagunto* ex MSS. viri docti vindicarunt, quod recte Illustrissimus Heinsius ad originem Latinam retulit. Quum enim partim Graeca urbs fuerit, condente eam Hercule, quam postea auxerunt coloni ex Zacyntho profecti, partim Latina, eo habitatum concedentibus Ardeatibus quibusdam, ut Silius supra narravit, nunc *Aufonia* cognominatur, quemadmodum *Graeca* infra lib. i. vers. 178. ubi causam vide. Doctissimus Dausquejus stat à vulgata scriptura, cujus hunc sensum putat: universum Saguntum existimat mortem suam dignam esse Aufonia, si ob fidem servatam interirent. Sed scriptos codices sequi praestat.

v. 334. *Intendunt vires*] Lege *Intendi*. N. HEINSIUS.

v. 334. *Adductis nervis*] *eductis* Codex Puteanus. sed nihil muto. Cic. lib. ii. Tuscul. Quæst. cap. xxiv. *Ut enim ballistæ lapidum, & reliqua tormenta telorum eo graviores emissiones habent, quo sunt contenta atque adducta vehementius.* lib. i. de Divin. cap. LIV. *Cum autem ille respondisset, in agro ambulans ramulum adductum, ut remissus esset, in oculum recidisse.* Virgil. lib. v. Aen. vers. 507. *adducto consistit arcu.*

- Alternus resonat clangor. certamine tanto
 Conferuere acies, veluti circumdata vallo
 340 Roma foret: clamatque super, Tot millia, gentes
 Inter tela fatae, jam capto stamus in hoste?
 Anne pudet coepti? pudet ominis? en bona virtus,
 Primitiaeque ducis. taline implere paramus
 Italiam fama? tales praemittere pugnas?
 345 Accensae exsultant mentes, haustusque medullis
 Hannibal exagitat, stimulantque sequentia bella.
 Invadunt manibus vallum, caesasque relinquunt
 Dejecti muris dextras. subit arduus agger,
 Imponitque globos pignantum desuper urbi.
 350 Armavit clausos, ac portis arcuit hostem
 Librari multa consueta salarica dextra,
 Horrendum visu robur, celsisque nivosa

Pyrenes

artu. lib. ix. Aen. vers. 632.

Effugis horrendum fridentem adducta sagitta.

Ovid. lib. i. Metam. vers. 455.

Viderat adducto stictentem cornua nervo.

Auson. Gratiar. Aët. cap. xxvii. *Nomo adductissim jacula comorfo.* Ita recte emendarunt viri docti ex codice Tiliano: olim erat *abductissim*, pessime. quaedam infra vide ad lib. ii. vers. 127.

v. 340. *Clamasque super*] In scriptis *clamansque*: sed Hannibalis est oratio, quae sequitur. lege, *Roma foret; clamatque super.* nisi mavis, *clamansque.* legendum etiam, *tot millia gentis.* deinde *pudet ominis*, cum Modio & Colonienſi; qui etiam *Nomo pudet coepti.* N. HEINSIUS.

v. 342. *Pudet omnis*] Ajo reponendum, cum libri veteres habeant *omnis*, pro *omnis*, *pudet omnis.* Sunt verba Hannibalis milites increpantis: & credebant veteres, teste etiam Ovidio, omnia principis inesse. MODIUS Novant. Lætion. Epist. xvi. Recte viri docti *omnis* revocarunt. Quod Mediol. & nonnullae aliae editiones servant. Neque aliter hunc locum constituendum judicarat Illustrissimus Heinsius olim ad Claudian. Epist. ad Probin. vers. 15. Saepe autem voces *omnis* & *omnia* errore scribarum invicem locum mutarunt. vide infra ad lib. ix. vers. 4.

v. 344. *Tales praemittere pugnas*] *promittere* opinor. mox *stimulantque sequentia bella* scripti & Romana editio, ut & Parmensis, non *stimulasque.* bene. *sequentia bella*, Romana. N. HEINSIUS.

v. 345. *Haustusque medullis Hannibal exagitat*] Inſigni gravitate dictum est, cum Hannibal nihil nisi bella spirarit: unde & *sequentia* dixit, quasi ei antea. Statius, & *vocem fata sequuntur.* Sic Juvenalis Sat. viii. vers. 71.

Haec satis ad juvenem, quem nobis fama superbum
Tradit, & inflatum, plenumque Nerone propinquum.

hoc est, atrocitate cognati Neronis. BARTHIUS lib. x. Advers. cap. xxiv. Claudian. Consul. Mall. Theod. vers. 196.

— *nididis quisquis te sensibus hausit,*

Irruet intrepidus flammis.

plura infra vide ad lib. viii. vers. 318. Mox, pro *stimulas*, etiam Mediolan. editio *stimulant.*

v. 351. *Librari multa consueta salarica dextra*] Lippius lib. v. Poliorc. cap. v. ubi pluribus de salarica agit, *multa dextra* exponit catapultam, ad quam plures operae. recte. quamvis apud alios etiam unus emittat. Sic Turnus hoc telum manu librat apud Maron. lib. ix. Aen. vers. 705. ubi vide Servium, & Column. ad Enn. Annal. pag. 131. Grat. Cyneg. vers. 342.

Terribilemque manus vibrata salarica dextra

Det sonitum.

etiam Livius lib. xxxiv. cap. xiv. *Emissis soliferis salaricisque gladios strinxerunt.* Vlitius ad d. loc. Grattii *Librari* hic scribendum conjecit; quas voces nonnumquam inter se misceri in libris scriptis, & *vibrari* de hastilibus dici, infra adstruxi ad lib. xiii. vers. 165. Nihilominus tamen receptam lectionem ob codicum consensum hic probo. Nam frequenter tela etiam *librari* dicuntur. Infra lib. v. vers. 576. *sum librat ab aure Intorquens jaculum.* lib. ix. vers. 455.

— *libratam à pectore Poeni*

Pallas in obliquum dextra detorserat hastam.

lib. rv. vers. 455.

Et librat saeva coniectum cuspide ferrum.

lib. xii. vers. 317.

Hic valido librat fridentia saxa lacerto.

& vers. 404. *perlibrat viribus hastam.* ut adeo jacula tam *librentur*, quam *vibrentur.* quare nec Gifanium probo, qui in Indic. Lucret. voce *Volgata* scribit, gladios proprie *vibrari*, missilia vero *librari.* praeterquam enim quod tela dicantur *vibrari*, sic contra & gladius, seu bipennis & securis, qua gladii loco utuntur, etiam *librantur* ac *perlibrantur.* infra lib.

13.

- Pyrenes trabs lecta jugis, cui plurima cuspis;
Vix muris toleranda lues, sed cetera pingui
355 Uncta pice, atque atro circumlita fulfure fumant.
Fulminis haec ritu, summis e moenibus arcis
Incita, fulcatum tremula fecat aëra flamma.
Qualis sanguineo praestringit lumina crine,
Ad terram coelo decurrens, ignea lampas.
360 Haec ictu rapido pugnantum saepe per auras,
Attonito ductore, tulit fumantia membra.
Haec vastae lateri turris ceu turbine fixa,

Dum

11. vers. 190. 627. lib. v. vers. 293. & alibi.

v. 353. *Pyrenes trabs lecta jugis*] *secta* scribendum. apud Nafon. Epist. Oenon. vers. 41. *Caesa abies sectaeque trabes*. apud Maron. lib. 11. Aen. vers. 16. *sectaeque intexunt abiete costas*. & lib. iv. vers. 505. *illice secta*. potest tamen & vulgatum ferri. Postea etiam *sumas* corrigo, ut fit Graccimus, *cetera sumas Uncta pice*. lib. 11. vers. 331. *nam cetera nos laet hostis*. N. HEINSIUS. Virgil. lib. vi. Aen. vers. 214. *taedis & robore secto ingentem struxere pyram*. Vulgatum tamen non muto. Infra lib. 11. vers. 85.

*Ipsa autem gregibus per longa mapalia lectas
Ante aciem offensas equos.*

lib. iv. vers. 176.

—— *Picenti rasilis hasta*

Ripis lecta Padi letum sulis.

v. 358. *Praestringit lumina crine*] *nubila* opinor. Similem diversitatem in Virgilianis quoque codicibus deprehendi. Horat. lib. i. od. xxxiv.

—— *Diespiuer*

Igni corusco nubila dividens.

N. HEINSIUS. Codex Putean. *perstrinxit*, priscae editiones *perstringit*: quas voces saepissime librarios in membranarum antiquis miscuisse notum est. Lambinus ad Lucret. lib. 111. vers. 1058. ad Horat. lib. 11. Epist. i. vers. 14. ad Cic. Orat. pro Rabirio cap. xvi. & alibi vocem *praestringere* damnat, eique, ubicumque occurrat, *perpraestringere* substituendum esse existimat. Eum omnino falli contendit Gifan. Indice Lucret. & Observ. in Ling. Lat. voce *praestringere*, & Nic. Heinsius ad Prudent. *api cap.* Hymn. 11. vers. 86. & recte. Si enim, quod Lambino damus, *praestringere oculos* interdum dixerint optimi auctores; minime tamen hinc effici potest, locutionem illam, ejecto *per* *praestringere* vel *perstringere oculos*, ubique recipiendam esse. Cum vero tutissimum sit, hac in re codices antiquissimos sequi, *praestringit* hinc non movebitur, quod lectio illa sit in longe optimis codicibus Colon. & Oxon. qui majoris auctoritatis sunt, quam priscae editiones. Ita autem locutus est Cic. Orat. in Vatin. cap. x. *Dignitas & splendor praestrangebat, credo, oculos Vatinii*. quam scripturam ex quinque MStis Ciceroni vindicavit Gruter. vulgo erat *perstringebat*. in Di-

vin. contra Caecil. cap. xiv. *Gestu ipso ac motu corporis praestringat aciem ingenii sui*. De Senect. cap. 111. *Mentis, ut ita dicam, praestringit oculos*. ubi tamen multos MStos *praestringit* habere in libello var. Lection. notavit Academiae nostrae quondam decus & gloria, nunc desiderium, J. G. Graevius. Senec. lib. vii. de Benef. cap. ix. *Quae gentium oculos Rogumque praestringunt*. Ita habent antiquiores editiones, etiam optima illa Magni Gronovii. malo autem exemplo Lipsius *perstringunt* edidit, nec mutationis causam vel verbo addidit. de Tranquill. Anim. cap. i. *Praestringit animum apparatus alicujus paedagogii*. Lucan. lib. i. vers. 154.

—— *obliqua praestringens lumina flamma*. ubi Pulmann. in uno codice *praefringens* invenit, quod Grotius recepit: cum tamen plus quam viginti codices, quos Heinsius consuluit, omnesque alii Pulmanni, *praefringens* vel *perstringens* habeant. Nazar. Paneg. Constant. cap. v. *Si qui mentem propius adegerunt, quod oculis in solem se intendentibus evenit, praefricta acie videndi facultate caruerunt*. Claudian. in 111. Conf. Honorii vers. 134. *praefringit aëna Lux oculos*. Plura exempla vide apud Gifan. dictis locis, & Non. Marcell. hac voce. *Perstringere oculos*, quod nondum observarat Gifan. dixit Valer. Max. lib. 11. cap. x. ex. 6. *Cimbrica nimirum calamitas oculos hominis perstrinxit*. Ita constanter duo codices scripti Bibliothecae Trajectinae: neque ullam diversitatem notarunt docti Interpretes. Mamert. Genethl. Maxim. cap. 2. *Sensus meos dicatorem vobis dierum proxima quaeque veneratio sui maiestate perstringit*. ubi Gruter. *praefringit* legebat, sed sine librorum auctoritate. Pro *lumina* autem hic apud Silium Illustrissimus Heinsius *nubila* malebat, qualis earum vocum confusio & alibi observatur. vide infra ad lib. viii. vers. 437. Sed nihil mutandum. nam & *praefringens lumina flamma* Lucan. dixit loco modo laudato, quem Silius imitatus esse videtur.

v. 362. *Vastae lateri turris cum turbine fixa*] *ceu turbine* bene Oxoniensis codex cum Aldino. Maluerim etiam *quassae lateri turris*. lib. 11. vers. 294. *Oppida quassantur bello*. vers. 300. *Externas arces quatit*. lib. xii. vers. 40.

Pulsavit quatens obstructas arietis portas.

vide

Dum penitus pluteis Vulcanum exercet adefis,
Arma virosque simul pressit flagrante ruina.

- 365 Tandem condensis aetæ testudinis armis
Subducto Poeni vallo, caecaque latebra,
Pandunt prolapsam suffossis moenibus urbem.
Terribilem in sonitum procumbens aggere victo
Herculeus labor, atque immania saxa resolvens,
370 Mugitum ingentem coelo dedit. Alpibus altis
Aëriæ rupes, scopulorum mole revulsa,
Haud aliter scindunt resonanti fragmine montem.
Surgebat cumulo certatim prorutus agger,

Obstabatque

vide infra lib. ix. vers. 338. N. HEINSIUS. *cen turbis* pleraque habent editiones, quas vidi, ut Mediol. Juntina, Gryphii, aliaque. Frequenter librarii voculas *cen* & *cum* inter se permiscuerunt. vide infra ad lib. xii. vers. 234. Deinde *vastæ turris* non mutarem in *quassæ*. quam enim hic *vastam* *turtem* dicit, paullo ante vers. 348. *arduum aggerem* vocavit.

v. 363. *Pluteis Vulcanum exercet adefis*] Male *pluteis* adusis editiones nonnullæ. Dixi ad Amores Nasonis lib. i. Eleg. ult. vers. 41. N. HEINSIUS. *et adusis* ex glossa vocis *adefis* natum est. Pariter locutus Virgil. ix. Aeneid. vers. 537. de flamma, *et postibus haeret adefis*. hinc *edax ignis* passim: infra lib. ix. vers. 604.

— *passusque sonoro*

Ignis edax vento per propugnacula fertur.

Ovid. lib. ix. Metam. vers. 202. *pulmonibus errat ignis edax imis*. lib. xiv. vers. 549.

— *ne me patiente cremabis*

Ignis edax memorum partes et membra meorum.

Quintil. Declam. vi. pag. 113. *Regum memum videtur, et adaces circa corpus filii mei flammæ*. Similiter & *vorare* de igne. infra lib. iv. vers. 687.

Flamma vorax imo penitus de gurgite trahit

Absorbet latice.

Albinov. Consol. ad Liviam vers. 134.

Et vorat hos ipsos flamma rogasque sinus.

Amob. lib. iiii. advers. Gent. pag. 114. *Aedes frequentissime sacras atque urbiū portiones ad cinerem pariter flammarum voracitate collabi.*

v. 365. *Aetæ testudinis armis*] Perperam in scriptis *aetæ*, quod est etiam in Parmensi editione. *obfessumque aetæ testudine limen* apud Maron. habes lib. ii. Aeneid. vers. 441. Caesar lib. v. Bell. Gall. cap. xliii. *Hæstes maximo clamore insecti, quasi pariam atque explorata victoria turres testudineque agere.* *apæ testudinis* editio Romana. N. HEINSIUS. *Agere testudinem* dixit etiam Virgil. lib. ix. Aen. vers. 505.

Accelerant aetæ pariter testudine Volci.

& Sallust. in Bell. Jugurt. cap. xciv. *Tum vero cohortans milites, et ipse extra vallum egressus, testudine aetæ succedere.* In Mediolan. editione erat *apæ testu-*

dimis. Sed eas voces librarii nonnumquam solent permiscere. vid. infra ad lib. ix. vers. 117.

v. 366. *Caecaque latebra*] Non recte docti interpretes Marius, Dausquejus, & Cellarius, hunc locum accepisse videntur de cuniculis. Intelligit enim Silius ipsos milites sub clipeis latentes, qui murum subruiebant. Cuniculos enim agentes non ad id moenia suffodiebant, ut ea proruerent, sed ut milites in media urbe emergere possent, & *arcano limite muros elusos transilirent*, ut loquitur Claudian. lib. ii. de Rapt. Proserp. vers. 163. eo modo captae sunt Vejæ à Romanis, referente Livio lib. v. cap. xxi.

v. 369. *Immania saxa resolvens*] *resolvens* praestat è scriptis. Deinde *distingue coelo dedit*. *Alpibus altis Aëriæ rupes*. N. HEINSIUS. Infra lib. iiii. vers. 643.

Dat gemitum patris resoluti pondere moles.

Amm. Marcell. lib. xxxi. cap. i. *Ordine resoluti saxorum, quadrato lapide hi Graeci versus incisus reperti sunt*. Saepè ita turbant scribae librarii. vide N. Heinsium ad Valer. Flacc. lib. i. vers. 829. lib. iiii. vers. 41. & lib. vii. vers. 463.

v. 370. *Mugitum ingentem coelo dedit*] In scriptis Colon. & Oxon. *coeli dedit*. N. HEINSIUS. *casu dedit* editiones Junt. Ald. & Gryphii, ut fere Virgil. lib. ii. Aen. vers. 465. *ea lapsa repente ruinam*. *Cum sonitu trahit*. sed nihil muto. *mugitum coelo dedit* est, tantum mugitum dedit, ut sonitus ad coelum penetrarit. Sic *pole crescens Alpes* infra est lib. i. vers. 353. ubi plura vide.

v. 373. *Surgebat cumulo certantum protinus agger*] Emendandum volentibus & jubentibus membranarum *prorutus agger*. hoc enim dicit; agger, paullo ante à Poenis dirutus, surgebat denuo, militum hinc inde cadentium corporibus cumulat. MODIUS Novant. Lection. Epist. xlv. *prorutus agger* bene cum scriptis Modius: nisi quod illum fugit, scribi oportere, *certatim prorutus*; quod tamen membranæ Colonienses exhibebant: Oxon. *certantem*. Infra lib. xii. vers. 310.

Certatim matrona ruit, belloque ministrant.

N. HEINSIUS. *prorutus agger* Dausquejus etiam probavit. Ita locutus est Liv. lib. iv. cap. xxix. *Di-*

E

ciator

- Obstabatque jacens vallum, ne protinus insent.
 375 Hinc atque hinc acies media pugnare ruina.
 Emicat ante omnes primaevae flore juventae
 Insignis Rutulo Murrus de sanguine: at idem
 Matre Saguntina Grajus, geminoque parente
 Dulichios Italis miscebat prole nepotes.
 380 Hic magno socios Aradum clamore vocantem,
 Qua corpus lorica inter galeamque patefcit,
 Conantis motus speculatus, cuspide sistit;
 Prostratumque premens telo, voce insuper urguet:
 Fallax Poene, jaces: certe Capitolia primus
 385 Scandebas victor. quae tanta licentia voti?
 Nunc Stygio fer bella Jovi. tum fervidus hastam.
 Adversus torquens defigit in inguine Hiberi:
 Oraque dum calcat jam singultantia leto,
 Hac iter est, inquit, vobis ad moenia Romae,

O metuenda:

Stator proruto vallo jam in castra proelium intulerat. ubi vide J. Fr. Gronovium. lib. ix. cap. xxxvii. *Dolabrae calonibus dividuntur ad vallum prorundum.* & mox, *proruto vallo erupit acies.* Caesar lib. iii. Bell. Gall. cap. xxvi. *Celeriter ad eas, quas diximus, munitiones pervenerunt, atque his prorutis* &c. Silius lib. iii. vers. 642. *proruta ferro moles.* lib. iv. vers. 602.

Namque vadis rapiunt praecip, cum proruta cautes
Avulsi montis.

Senec. in Phoen. vers. 114.

Duc, ubi sit alius prorutum saxi jugum.

Eadem vox Curtio restituenda est lib. iv. cap. xlii. *Proruto vallo copias exire jubet.* ita habet codex Bongars. vulgo est *prorupto vallo.* Plura vide apud Gronov. ad Tacit. lib. i. Annal. cap. lxxviii.

v. 374. *Ne protinus insens*] Omnes libri scripti *ni* *protinus.* olim enim *ni* pro *ne* scribebant. vide doctos Interpretes ad Maron. lib. iii. Aen. vers. 686. Broekhuif. ad Propert. lib. ii. Eleg. vi. vers. 3. & Noris. ad Cenotaph. Pisana Dissert. iv. cap. v. pag. 474.

v. 376. *Primaeva flore juventae*] Lege *primaevae.* N. HEINSIUS: Infra lib. xvi. vers. 405. *confusus primaevae flore juventae.* Similia ubique in poetis restituere captavit Illustrissimus Heinsius; sic apud Claudian. in iii. Consul. Honor. vers. 10. pro *primo à limine vitae*, scripsit *primae vitae.* atque ita alibi saepe. Hoc tamen loco vulgata lectio bene se habet. Infra lib. v. vers. 18.

Flore capi juvenum primaeva lubrica mentem. lib. vi. vers. 65. *Flore nitens primo.* Cic. lib. i. de Divin. cap. xlii. *Ereptum primo jam à flore juven-tae.* Virgil. lib. vii. Aen. vers. 162.

Ante urbem pueri ex primaeva flore juvenus
Exercantur equis.

Senec. in Hippol. vers. 620.

Tu qui juventae flore primaeva viges.

Plin. lib. v. Epist. ix. *In flore primo sanctae indolis juvenis exstinctus est.* Quintil. Declam. ix. pag. 156. *Primo juvenis flore fraudatus perit miser fato suo.* Curtius lib. vii. cap. ii. *Juvenis erat primo aetatis flore pubescens.* L. Alfius Marcellinus dicitur IN. PRIMMO. AETATIS. FLORE. PRAEREPT. in lapide literato apud Gruter. pag. ccc. num. 6.

v. 380. *Vaidum*] *Aradum* ex scriptis potioribus. *Haiaadum* Parmensis, *Atadum* Puteaneus: alii aliter. N. HEINSIUS. Recte etiam Mediolan. editio *Aradum.* Arados autem parva Phoeniciae insula est, cujus Mela alii que meminerunt. Hinc Silius illud nomen deduxit, qui ubique solet militibus suis nomina imponere ab insulis, populis, urbibus, fluminibusque regionis, unde orti sunt, ut docuit Gronov. lib. iv. Observ. cap. xviii. Poeni autem, ex quorum numero hic Aradus, per Didonem ex Phoenicia in Africam venerunt.

v. 387. *Defigit in inguine Hiberi*] Vel hic, vel mox, mendosum est nomen Hiberi à Murro occisi; his enim idem ponitur: sed absque ope librorum nihil in eo mutare audemus. BARTHIUS lib. vii. Advers. cap. xv. Nomen Hiberi neque hic, neque mox, mendosum est. Nunc enim Murrus hastam quidem in inguine ejus defigit, & ora leto singultantia calcat, non vero plane occidit: sed poitea demum

— *insaurantis pugnam circumfiliis arma,*

Et raptò nudum clipeo latus haurit Hiberi,
 & ita interficit. Pro in *inguine*, ex alio codice ad marginem editionis Romanae notatum erat in *inguen*, testante Illustrissimo Heinsio.

v. 394. *Bella feris arcu jaculoque agitabat Hiberus*] *serens* scripti & Romana ac Parm. editio. legendum utique *serens. serere bellum* etiam supra habuimus vers. 80.

Romanum sevis puerili in pectore bellum.
serere vulnera lib. v. vers. 295. itidem ex scriptis. *bello*

- 390 O metuenda manus. sic, quo properatis, eundum.
 Mox instaurantis pugnam circumfilit arma,
 Et raptò nudum clipeo latus haurit Hiberi.
 Dives agri, dives pecoris, famaeque negatus
 Bella feris arcu jaculoque agitabat Hiberus.
- 395 Felix heu! nemorum, & vitae laudandus opacae,
 Si sua per patrios tenuisset spicula saltus.
 Hunc miseratus adest infesto vulnere Ladmus.
 Cui saevum arridens, Narrabis Hamilcaris umbris
 Hanc, inquit, dextram, quae jam post funera vulgi
- 400 Hannibalem vobis comitem dabit: & ferit alte
 Insurgens gladio cristatae cassidis aera,
 Perque ipsum tegimen crepitantia dissipat ossa.
 Tum frontem Chremes intonsam umbrante capillo
 Septus, & horrentes effingens crine galeros:

Bella ex bellis feri Livius lib. xxxi. cap. vi. N. HEIN-
 SIUS. *ferens* etiam Mediolan. editio. Sed & rece-
 pta lectio commodum sensum habet. *Bella feris a-*
gitare est venatui operam dare.

v. 396. *Tenuisset spicula saltus*] *tenuisset* arbitrabar
 aliquando, hoc est, minuisset, consumsisset paul-
 latim. sic *tenuare* *colos* apud Statium Achill. lib. i.
 vers. 644. apud Claudian. de vi. Conf. Honor. vers.
 128. *Pollentini tenuatus funere campi* dicitur Alari-
 cus, cujus ad Pollentiam profligatus erat exercitus
 à Stilicone. Avien. De scr. Orbis,

Donec harenosas attollant aequora Syrtes,
Insidumque rates tenuent mare.

Hirtius in bello Afr. *Subito adversariorum exercitus*
se extendere, & in latitudinem promovere, colleque
complecti, & Caesaris equitatum extenuare. *extenuare*
 quia se extendebant pauci numero adversus plures:
 ita *tenuata acies* confertae aut condensae opponitur
 apud Veget. lib. ii. cap. iiii. & lib. iiii. cap. xv.
 ubi male codices nonnulli *attenuata*. N. HEIN-
 SIUS.

v. 397. *Ladmus*] Forte *Latmus*, à Latmo insu-
 la. quidam codices *Lagmus*, *Lagnus*, *Laudus*. N.
 HEINSIUS. Cum miles hic memoratus à Kartha-
 ginensium partibus steterit, placet prae ceteris
 Oxon. membranarum scriptura *Laudus*: nam *Lau-*
dia Ptolemaeo oppidum est Mauritaniae Caesariensis,
Laud vero Plinio fluvius Mauritaniae Tingita-
 nae, unde Silius id nomen formasse videtur.

v. 398. *Cui saevum arridens*] *arridens saevum* Ho-
 merus II. H. vers. 212. *μυδιαν* *βλοσυροισι προσηπας*
 dixit de Ajace suo, ubi Grammatici *μυδιαν* in vul-
 tu esse volunt talem faciei dispositionem, quae ri-
 tu sit severior, severitate remissior. D. HEIN-
 SIUS.

v. 399. *Post vulnera vulgi*] *funera* scripti & Rom.
 ac Parm. editio. bene. N. HEINSIUS. Ita etiam
 Mediol. editio; quae lectio longe praeferenda est:
 auribus enim *ingrata* est prioris syllabae repetitio,

praeterquam quod *vulneris* etiam mox praecesserit.
 Voces autem *vulnera* & *funera* saepe invicem com-
 mutatae fuerunt. Vide N. Heinsium ad Nason. E-
 pist. xi. Heroïd. vers. 125. ad Sili lib. v. vers. 156.
 & lib. xvii. vers. 421. apud Lucan. lib. viii. vers.
 433. pro *post funera nostra*, unus codex ex Vossia-
 nis, ab Heinsio inspectus, habet *vulnera*. & ita ali-
 bi saepe.

v. 402. *Perque ipsum tegmen*] *tegimen* in optimis
 membranis semper. N. HEINSIUS.

v. 403. *Tum frontem Chremes intonsam vibrante*
capillo] Scribendum *Chromis*, quod nomen, cum a-
 pud alios poetas, tum apud Nason. xi. Metam. oc-
 currit. vulgata scriptura peccat in leges metricas.
 Infra, *Et geminos Chromin atque Gyan.* porro *um-*
brante capillo Colon. & Oxon. at Putean. *ubran-*
te unde Gronov. Observ. lib. iv. cap. xviii.

Tum frontem Chremetes intonsam umbrante capillo.
 N. HEINSIUS. Varie turbant editiones priscae:
 ita tamen, ut appareat falli Dausq. qui hunc & se-
 quentem versum desiderari putat in editione Aldi-
 na, & Nutii; cum uterque ille versus in iis & in
 Juntina editione duobus sequentibus versibus post-
 ponatur. Deinde praeferendam duco exactissimi
 Gronovii conjecturam *Chremetes*, & tum ex optimis
 scriptis recipiendum *umbrante capillo*. Petron. Satyr.
 cap. cix.

Nunc umbra nudata sua jam tempora maerent.
 Claud. Consul. Olyb. & Prob. vers. 68.

— *metaeque tenetis*

Ante, genas dulces quam flos juvenilis inumbret.
 in Epithal. Pall. & Celer. vers. 42. *dubiam lanuginis*
umbram Caesaries insonsa tegit. Arnob. lib. iiii. adv.
 Gentes pag. 107. *Oculorum orbiculos mobiles, super-*
ciliorum marginibus obumbratos. Appul. lib. v. Metam.
 pag. 93. *Conspingit esse juvenem quandam, & speciosum,*
commodum lanofo barbitio genas inumbrantem. ubi vi-
 de Pricaeum.

v. 404. *Effingens crine galeros*] Dausquejus ex hoc
 E 2 loco

- 405 Tum Masulus, crudaque virens ad bella senecta
Karthalo, non pavidus fetas mulcere leenas,
Flumineaque urna caelatus Bagrada parmam,
Et vastae Nafamon Syrtis populator Hyempsal,
Audax in fluctu laceras raptare carinas,
410 Una omnes dextraque cadunt iraque peremti.
Nec non serpentem diro exarmare veneno
Doctus Athyr, tactuque graves sopire chelydros,
Ac dubiam adimoto sobolem explorare cerasfe.
Tu quoque fatidicis Garamanticus accola lucis

Insignis

loco errare eos pronuntiat, qui putant *galerum*, seu *galericulum*, semper notare comam adscititiam, cum hic etiam de crine nativo sumi putet. Sed ipsum Dausquejum recte erroris arguit Eruditissimus Gronovius lib. iv. Observ. cap. xviii. Non enim crinem hic *galerum* vocat, sed crinis dicitur *effingere galerum*, id est, tot cincinnis implicatus esse, quasi galerum foret.

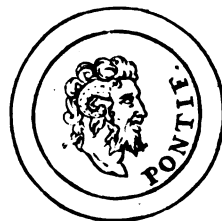
v. 406. *Harcalo*] Turbant libri veteres. Sed recte *Karthalo* Colonienfis. N. HEINSIUS. Recte illustrissimus Heinsius *Karthalo* vindicavit: neque aliter ex eodem codice Colon. olim restituit Carr. lib. ii. Emendat. cap. xi. *Karthalo* quidam infra memoratur lib. xv. vers. 453. *Karthalo*, *penes quem summa equestris imperii erat*, apud Livium lib. xxii. cap. xv. *Karthalo nobilis Karthaginensis* ibid. cap. lviii. *Karthalo Malei exsulis ducis filius* apud Justin. lib. xviii. cap. ult. ita enim ubique scribendum, cum vulgo sit, nunc *Cartalo*, nunc *Carthalo*. *Καρθάλων* Poenorum dux est apud Polyb. lib. i. Hist. cap. lxi. & denique *Καρθάλων* Tarenti, dum à Romanis obfidebatur, praefectus Punicus apud Appian. Alex. in Hannib. pag. 342.

v. 407. *Bragada*] *Bragada* scribendum cum libro Colonienfi & veterimiseditionibus Romana, Parm. ac Mediol. v. infra ad lib. vi. vers. 140.

v. 411. *Nec non serpentes*] Legitimam namque sobolem, ut Celtis Rhenus, sic Libycis cerasfae distinguunt: quod quomodo fiat, elegantissimis verbis scriptor elegantissimus Aelianus persequitur, lib. de hist. Anim. i. cap. lviii. Διαίρησι δὲ καὶ λόγῳ Λιβυκὴς ὁ λίγος, ψύλλος ἄνθρωπος τὴν ἑαυτοῦ γαρμυτὴν ὑφορᾶσθαι, καὶ μιστὴν ὡς μμοιχιμύμην καὶ μὴ τοι καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ ἐρίφῳ ὑποπτύειν ὡς ἰόθοιτι, καὶ τῷ σφίτερι γόμῳ κίβδηλον πύραν ὅτι καθίσαι, καὶ μάλα ἰλιγυτικὴ φασὶ αὐτόν. Λάρια καὶ πληρώσας κίρας αὐτῶν, ἐμβάλλει τὸ ἐρίφῳ, ὁιοῦσι πυρὶ τοῦ χρυσοῦ ὁ τιχρὴτης, τὸ παιδίον ἐξελίγχει ἐκ αὐτοῦ τῇ ἀποθήσει καὶ οἱ μὲν παραχρῆμα ἐκπίσαντο, καὶ ἡγρίαντοι, καὶ τὴν συμφυὴ κακίαν ἠπύσαν· ἐπὶ δὲ τὸ παιδίον αὐτῶν προσέβησαν, οἷα ἐμαρῶνθησαν. Unde apparet ἵνα καὶ à poëta dici, quod *πληθυντικῶς* debebat. Notat amplius Dio lib. ii. serpentes at-tacta puerorum veste protinus marcescere, quod & pro Silio. Φύονται δὲ ἐξ ἀλάλων, inquit, καὶ δοκιμάζουσι τὰ γυνήδια, ἥτοι μετ' ὅφρα πᾶν ἑνὸς ἐμβληνέται,

καὶ τῶν σπαργάνων ἐπιβληνέται τῶν. ὅτι γὰρ τῶν πα-
δῶν τι λυμαιοῖται, καὶ ἐπὶ τῆς ἰσθμῶς αὐτῶν ἐκκλῶν.
Pŷlli enim sunt, de quibus haec dicuntur: unde
idem Dio lib. eodem, non Pŷllas, sed Pŷllos, id
est, masculos tantum reperiri contendit: quem
consule. D. HEINSIUS. *serpentem* scripti. mox Col-
lon. *Athyr*, non *Atyr*. N. HEINSIUS.

v. 415. *Insignis flexo galeam per tempora cornu*] De
galea cornigera infra vide ad lib. xv. vers. 138. cui
nihil nunc addere proposui, nisi solum nummum
sequentem.

quem Patin. in familiis Rom. in gente Julia edidit.
In eo exstare putatur caput Jovis Hammonis, ad-
cujus imitationem Iarbas galeam flexis per tempo-
ra cornibus exornavit. De Hammone enim Silius
infra lib. ix. vers. 298.

Ac patrius flexis per tempora cornibus Hammon.

v. 417. *Hyarba*] Colon. *Iarba*. & ita infra lib. i. v.
vers. 58.

v. 419. *Fumabant caede ruinae*] Sic scripti & Parmen-
sis, non *sumabat*. N. HEINSIUS. Integrio-
res pleraeque editiones *sumabant*, non *sumabat*, vel
servebat. Deinde, pro *perfusae*, perperam Daulq. prae-
ferebat *confusae*. veterimae enim editiones nihil
mutant ante Juntinam Nicandri, in qua primum
hae voces confusae sunt. Infra lib. ii. vers. 17. *per-
fusos caede clipeos* habemus. ubi vide.

v. 421. *Spartanis latrantibus aclus*] Posset etiam le-
gi, *Spartanis latrantibus*. *Latrantes* enim poëtae can-
es. N. HEINSIUS. Ita *senex latrans*, pro cane vetu-
tulo, apud Phaedr. lib. v. fab. x. ubi vide Rittersh.
& Rigalt. Gunther. lib. v. Ligur. vers. 204.

Portavit scapulis passus plus mille latrantem.

Siciliter *medentes* pro medicis passim apud poëtas.
Sed

- 415 Insignis flexo galeam per tempora cornu,
 Heu! frustra reditum sortes tibi saepe locutas
 Mentitumque Jovem increpitans, occumbis. Hiarba.
 Et jam corporibus cumulatus creverat agger,
 Perfusaeque atra fumabant caede ruinae.
- 420 Tum ductorem avido clamore in proelia poscit.
 Fulmineus ceu Spartanis latratibus actus,
 Cum silvam occurfu venantum perdidit, hirto
 Horrescit saetis dorso, & postrema capeffit
 Proelia, canentem mandens aper ore cruorem:
- 425 Jamque gemens geminum contra venabula torquet.

At

Sed hic nihil muto. Silius lib. xvi. vers. 574.

Nec timidos agitare canes latratibus apros.

Virgil. lib. iii. Georg. vers. 411.

Saepe volutabris pulsos silvestribus apros

Latratu turbabis agens.

Ovid. lib. xiii. Metam. vers. 806. *cervus claris latratibus aëto.* libro ii. Fastr. vers. 231.

— *aper silvis longe latratibus actus.*

v. 422. *Hirto Horrescit saetis dorso* Colon. membranae *Horrescit saetis dorso.* & recte quidem, nisi *saetas* mavis, qui Silio familiaris oppido est Graecismus. confirmant, quae ex Appulejo modo producam, *spinae insurgunt saetae*, id est, dorso. Statius Theb. xi. vers. 530.

Fulmineos veluti praedeps cum comminus egit

Ira sues, striditque erexit tergora saetis.

ita malo, quam *pectora*. N. HEINSIUS. Recte. aper enim & sus ubique apud poetas *saetiger* vocantur, ut vel centum exemplis praestari posset. Malim autem *Horrescit saetis*, quam *saetas* per Graecismum, quod Heinsio visum fuit. Ita enim infra Silius lib. v. vers. 441.

Es villosa feris horrebant pectora saetis.

Ovid. lib. xiv. Metam. vers. 277. *saetis horrescere coepi.* & libro ii. Fastr. vers. 347.

Horrebant densis aspera crura pilis.

Horrere autem de pilosa hirsutiae dici notavit Celeberrimus Burmannus ad Petron. Satyr. cap. xcix.

v. 424. *Candentem cruorem*] Ita improprie spumam dicit. BARTHIUS lib. vii. Advers. cap. xv. Romanus codex & Parmensis *spumantem*, Colon. *canentem*. bene. sic *cana spuma* poetis passim. Putean. uti & Oxoniensis *senentem*. N. HEINSIUS. Male Jan. Vlietius ad Gratii Cynege. vers. 109. ex editione Romana *spumantem cruorem* probavit, quod habet etiam editio Mediolan. N. Heinsius vero *canentem* ex Colon. codice recepit. Voces *canens* & *candens* librariorum culpa nonnumquam invicem commutantur. Vide N. Heinsium ad Sili lib. x. vers. 205. lib. xiii. vers. 68. & ad Nason. lib. ii. Fast. vers. 109. *canens cruor* autem est spuma, ut Barthius notavit. Infra lib. iv. vers. 250.

— *horrida barba*

Sanguinea rutilas spuma, rictusque furentis

Albet.

Claudian. lib. ii. de Laud. Stilic. vers. 350. *spumis fucantem serica frena sanguineis.* Ubi vide Illustrissimum Heinsium.

v. 425. *Jamque gemens geminum contra venabula torquet*] Prodigiose in membranis legitur,

Jamque gemet geminum contra venabula decem. Correctorum inscitiam clare prae se fert lectio vulgata. Scriptum arbitror Silio,

Jamque acuens geminum contra venabula torquet. BARTHIUS lib. vii. Advers. cap. xv. Locus pessime affectus. Codex omnium optimus ac veterimus sic versum hunc exhibet scriptum,

Jamque gemet geminum contra venabula dentem. nec discedit multum Oxon. nisi quod in illo *decem*, pro *dentem*: unde Barthius,

Jamque acuens geminum contra venabula torquet. Codex Putean. & vetusta editio Romana,

Jamque gemens geminum contra venabula fertur. Fortasse,

Jamque ciet geminum contra venabula dentem. Infra vers. 598. *statusque ciete secundos.* lib. xii. vers. 618.

Fulminaque, & tonitrus, & nimbos conciet aëros. Possis etiam,

Jamque fremens genuino intra venabula fertur. vel quoque,

Jamque fremens genuinum intra venabula torquet.

vel denique, si Colon. libri vestigiis insistamus,

Jamque fremens genuino intras venabula dense. Pro *gemens*, quod merito carpebat Julius Scaliger, *fremens* reposui; nam id proprie aprorum est. Appul. lib. viii. Metam. in descriptione apri, *Saetis insurgentibus spina hispida, dentium attritus sonaci spumeus, oculis aspectu minaci flammeus, impetu saevo frementis oris totus fulmineus.* & sic alii passim. *genuinus dens* eidem Appulejo reddendus lib. vi. Metam. *Inter genuinos saevientium, & trifurca vibramina draconum, remigum dextra laevaue porrigens nolentes aquas excipit.* agit de aquila: inepte nunc legitur, *inter genas saevientium dentium.* Et ita apud Persium Sat. r. vers. 115. *genuinum fregit in illis. genuinum agitare* Juven. Sat. v. vers. 69. D. Hieronym. prolog. adv.

E 3

Rufin.

At parte ex alia, qua se insperata juvenus
 Extulerat portis, ceu spicula nulla manusque
 Vim ferre exitiumve queant, permixtus utrisque
 Hannibal agminibus passim furit, & quatit ensem,
 430 Cantato nuper senior quem fecerat igni
 Litore ab Hesperidum Temisus: qui carmine pollens
 Fidebat magica ferrum crudefcere lingua:
 Quantus Bistonis late Gradivus in oris

Belligero

Rufin. *Possim genuinum laesus insigere.* Idem praefat. Chron. *Nec ignoro multos fore, qui huic volumini genuinum dentem insigant.* ubi *to dentem* abest à nonnullis codicibus, dicti autem *genuini* à genis, teste Festo. *Intrare*, quomodo apud Statium Theb. xi. vers. 639. *prono vix pectore ferrum Intravit tandem.* N. HEINSIUS. Illustrissimus Scaliger ad oram libri sui emendarat,

Jamque gemens genuinum intra venabula torquet, quod N. Heinsio etiam in mentem venerat, nisi quod is, pro *gemens*, mallet *fremens*. Vlitius ad Gratii Cyneg. vers. 109. tentabat,

Jamque gemens gemisusque intra venabula fertur. vel, *geminum cornu in venabula torquet*: vel, *geminum cornu in venabula fertur.* Jul. Caesar Scaliger lib. v. Poetic. cap. xiv. carpit *to gemens*, quod *gemitus* non sit iracundi & rabidi, sed maerentis: unde Nic. Heinsius *fremens* legit. Sic de apro apud Maron. lib. x. Aen. vers. 710.

— *postquam inter retia ventum est,* *Substitit, infremuitque ferrox, & inhorruit armos.* vide infra ad lib. x. vers. 244. Saepe autem indocti librarii has voces invicem commutarunt. vide N. Heinsium ad Siliu lib. xvii. vers. 207. & ad Valer. Flacc. lib. i. vers. 43. Apud Lucan. lib. vii. vers. 483. editur hoc modo,

Pindus agit gemitus, Pangaeaue saxa resulant,
Oethraeque gemunt rupes.
 sed in duodecim scriptis Illustrissimus Heinsius *Pindus agit fremitus* invenit: & fortasse non male; nam sequitur, *gemunt rupes.* Barthius hoc loco, pro *gemens*, conjicit *acuens*, quo sensu est apud Tibull. lib. iv. Eleg. iii. vers. 3.

Nec tibi sis duros acuisse in proelia dentes.
 Senec. in Hippol. vers. 346.

Tunc vulnificos acuit dentes

Aper.

ut Silius imitatus sit Homer. Iliad. A. vers. 414.
 Ὡς δ' ὅτι κάπριοι ἀμφὶ κύνας θαλαροὶ τ' αἰχμοὶ
 εἰσὶν αἰσιν, ὃ δὲ τ' αἰσιν ἑλπίδις ἐκ θυλόχοιο
 ὄψαν λυκὸν ὀδοῖτα μετὰ γυμπατῆσι γίνουσα
Ac veluti cum in aprum undique canes florentesque acate juvenes incitate feruntur, ille vero prodit alto ex fruticeto acuens album dentem in incurvis malis. Sed apro à canibus acto non puto tempus fuisse, ut dentes acueret: contra quam si subsistens impetum venatoris vel canum ex longinquo in se irruentium expectat, quod egregie docet fabula, quae sub

Aesopi nomine circumfertur, num liv. Jan. Vlitius eodem loco *to gemens* retinendum docet auctoritate Maronis lib. iii. Georg. vers. 223. & 226. quod omnino probandum. Saepe enim animalia irata & rabida *gemere* dicuntur. Virgil. lib. vii. Aen. vers. 15.

Hinc exaudiri gemitus iraeque leonum
Vincta recusantem, & fera sub nocte rudentem.
 Lucan. lib. vi. vers. 688.

Latratus habet illa canum, gemitusque luporum.
 Petron. in Satyr. cap. cxv. *Audimus murmur insolitum, & sub diaeta magistri quasi cupientes exire belluae gemitum.* Tigris vulnerata apud Avien. Fab. xvii.

Ille gemens fraetorque loqui vix murmure coepit:

Nam solitas voces ira dolorque rapit.
 vide Illustrissimum Heinsium ad Valer. Flac. lib. i. vers. 758. in cetera hujus versiculi parte cum Heinsio legerem, *genuino intrat venabula dente*; ut Silius Murrum apro comparet, qui per vulnera hostera colligere tentat; qualem infra Paullum Consularem describit lib. x. in princ. nisi si quis vulgatam lectionem *geminum contra venabula torquet* praeferebam judicaret: unde nec multum abit scriptura codicis Colonienfis, *geminum contra venabula dentem*, potuit enim accidisse, ut *to dentem* glossa & interpretatio vocis *geminum* ex margine, rejecta voce *torquet*, in contextum irrepserit: *geminum* enim est geminos dentes, quos aper in ore prominentes habet. Possis etiam legere, *geminum contra venabula fertur*, ut habet Putean. codex, nisi quod perperam *geminum* in eo scribatur.

v. 427. *Extulerat portis*] Male quaedam editiones *Expulerat*: quam lectionem olim etiam damnavit Acidal. ad Plauti Bacchid. cap. viii. Infra lib. xiii. vers. 132.

— *primos ad luminis ortus*
Extulerat sese portis.

Frequentissime haec verba in libris scriptis inter se commutari solent. vide infra ad lib. ix. vers. 396. v. 430. *Cantato igni*] id est, igne magico. Ovid. Epist. vi. Heroid. vers. 83.

Non facie meritisque placet; sed carmine movet:
Diraque cantata pabula falso metis.

vide D. Heinsium supra ad vers. 103.
 v. 431. *Litore ab Hesperidum missus*] Reponendum *Litore ab Hesperidum Temisus*, ut libri MSS. referunt, & elegantissima erit locutio: cum illa vulgari

- Belligero rapitur curru, telumque coruscans,
 435 Titanum quo pulsa cohors, flagrantia bella
 Cornipedum afflatu tonat, & stridoribus axis.
 Jamque Hostum, Rutulumque Pholum, ingentemque Metiscum,
 Jam Lygdum, Duriumque simul, flavumque Galacsum,
 Et geminos, Chromin atque Gyan, demiserat umbris.
 440 Daunum etiam, grata quo non spectatior alter
 Voce movere fora, atque orando fingere mentes,

Nec

nis parum Latina à mala manu fit, nec digna fatis Silio, aut omnino ullo alio ejus aetatis scriptore. Corrigimus similem locum lib. v. quoque vers. 271. & pro vulgato versu,

Obrivus huic Atlas, à sanguine clarus Hiberno,
 scribimus ex membranarum,

Obrivus huic Atlas, Atlas à sanguine Hiberno. talesque sunt locutiones istae, Caesarina *equites à Placentia*, Liviana *Herdonius ab Aricia*, & in inscriptionibus *Veranius Tridente*, *Cassius domo Atestae*, *Antius Bribili*, *Vettius domo Antiochia Syria*, & quas longum omnes persequi sit, aliae. MODIUS Novant. Lect. Epist. XLVI. Nomen viri ex MS. repositum Modius. juvant membranae Oxon. quibus remissus inest. *Lisore ab Hesperidum*, ut *Passor ab Amphrysso*. BARTHIUS lib. VII. Advers. cap. xv. Scribe, *Temisus* cum Modii membranarum. *Rhemisus* Aldus, *remisus* in Oxonio, *Remsus* in Parmensi. N. HEINSIUS. Mediolan. etiam editio cum nonnullis aliis *Rhemisus*, unde errore operarum *remisus* factum: quod cum contra rationem legis metricae esse posteriores editores animadvertent, non consultis vetustis libris *missus* correxerunt: idque postea invaluit. Sed ipsam Silii manum optime viri docti ex Colon. codice revocarunt. vide infra ad lib. v. vers. 271.

v. 436. *Cornipedum afflatu domas*] *tonat* editio Romana cum Parmensi. N. HEINSIUS. Juntina editio *domas*, proxime verum. *tonat* editio Mediol. eamque lectionem in aliis etiam invenit Illustrissimus Heinsius: quae omnino recipienda est, ut evadat Silius notam J. Caes. Scaligeri, qui monet Martem dicendum esse *accendere* bella, non *domare*. Cum emphasi autem verbum *tonare* ad bellum transfertur. vide infra lib. XI. vers. 525. Restituenda ea vox est Avieno in Deser. Orb. vers. 1373. *so to tonnerunt classica coelo*. vulgo mendose *tonnerunt* circumfertur. *tonat* bella, ut *tonat omnia* apud Claudian. in Conf. Olyb. & Prob. vers. 208.

Prospera vibrati sonuerunt omnia nimbi.
 ubi olim etiam *tonnerunt* fuit. Pluribus ad eum locum Heinsius hanc locutionem illustravit, Silioque veram lectionem asseruit.

v. 437. *Jamque Hostum &c.*] *Ostum* liber Colon. opinor *Ostum*, quod nomen Hispanum ab Osca colonia. Praeterea membranae Colon. habent *Durium*, & *Gyan*, & *Chromin*, non *Dyrium*, & *Gyan*, & *Chromum*: omnia bene. Sed & *Galac-*

sum scribendum cum diphthongo, de quo ad Virgilium. N. HEINSIUS. *Ostum* malebat vir Illustr. ab Osca, quae Romanorum in Hispania colonia erat: potest etiam nomen illud deduci ab *Oscis*, antiquo Italiae populo. Ardeates enim nonnullos ex Italia in Hispaniam venisse, & oppidum Saguntum incoluisse, supra dictum est, qui eo hoc nomen secum deferre potuerunt. In codice Oxon. & editionibus Mediol. ac Parm. est *Hostum*, omisa vero aspiratione in Colonienfi libro *Ostum*. Forsitan recipiendum *Hostum*. *Hostus* enim, quo nomine Regis Tulli Hostilii avus appellatus fuit, & inde *Hostius*, ac *Hostilius*, notissima apud Romanos nomina sunt. Sed & *Hostus*, Hampfagorae filius, infra memoratur lib. XII. vers. 347. Pro *Dyrium*, membranae Oxon. cum editionibus Mediol. & Parm. *Durium*, probante ex Colon. Heinso: cujus nominis fluvius in Hispania apud Geographos memoratur. Et ita hoc loco legendum esse evincitur ex ipso Silio, qui *Durium* ab Hannibale ad Saguntum caesum esse infra etiam notat lib. v. vers. 322.

Caeso quam victor sub moenibus ille Saguntii
Abstulerat Durio.

pro *Chronum*, codex Oxon. *Chronim*, Putean. *Chromim*, proxime verum. *Gyan* autem idem liber Putean. cum praeis editionibus. utraque nomina apud Graecos frequentissima sunt. *Galacsum* per diphthongum scribi in Rom. codice apud Maron. lib. VII. Aen. vers. 535. in notis testatur Pierius: unde & *Galacsum*, pro *Galacsum*, apud Polyb. lib. VIII. pag. 748. emendarunt viri docti.

v. 439. *Demiserat umbris*] Putean. codex & editio Mediol. *dimiserat*: sed male. vide infra ad lib. XI. vers. 142.

v. 441. *Orando fingere mentes*] Sic Horat. *os pueri poëtam figurare* dicit lib. II. Epist. I. vers. 126. unde *formare* est instituire. Sedul. lib. III.

Lisore sisentem formabat ab aequare pubem.
 Similia Lucian. Hercule Gallico, & Capella in Rhetor. BARTHIUS lib. X. Advers. cap. XXIV. *figere* Modius, me nolente. Notum illud Maronianum lib. VI. Aen. vers. 80.

— *fera corda domas, fingitque monendo.*
 noster ipse lib. VII. vers. 385.

Atque his praeformat dictis, fingitque monendo.
 vide notas infra lib. XI. vers. 452. N. HEINSIUS. Silius lib. VI. vers. 536. *dignum se sanguine tanto Fingere ne cessa*. Gratius in Cynege. vers. 105.

Ergo

- Nec legum custos sollertior, aspera telis
 Dicta admiscentem: Quenam te, Poene, paternae
 Huc adigunt Furiae? non haec Sidonia tecta
 445 Feminea fabricata manu, pretiove parata,
 Exsulibusve datum dimensis litus harenis.
 Fundamenta Deum, Romanaque foedera cernis.
 Ast illum, toto jactantem talia campo,
 Ingenti raptum nisu, medioque virorum
 450 Avulsum inter tela globo, & post terga revinctum,
 Hannibal ad poenam lentae mandaverat irae;
 Increpitanisque suos inferri signa jubebat:
 Perque ipsos caedis cumulos, stragemque jacentum
 Monstrabat furibundus iter, cunctosque ciebat
 455 Nomine, & in praedas stantem dabat improbus urbem.

Scd

Ergo illum primis nemorum Dea finxit in annis.
 Statius lib. v. Silv. i. i. vers. 192.

Non tibi certasset juvenilia fingere corda Nestor.

Valer. Flacc. lib. v. vers. 534.

fingit placidis fera pectora dictis.
 vide Celeberrimum Burmannum ad Petron. Satyr. cap. cxvii. Similes autem eloquentiae laudes infra habes lib. xv. vers. 458. apud Quintil. lib. ii. Instit. Orat. cap. v. Auctor. Dial. de Orat. cap. vi. & Martian. Capell. lib. v. in princ.

v. 443. *Quonam te, Poene, paternae Huc adigunt Furiae* Quenam scripti & Romana ac Parmensis editio. mox malim, *dimensae litus harenas. dimensa castra* infra lib. xii. vers. 541. lib. xiv. vers. 509. *dimensi spatia improba campi.* Statius lib. i. Theb. vers. 505. *dimensis orbibus anni.* N. HEINSIUS. *Quenam Furiae* etiam Mediol. editio. Infra lib. ii. vers. 643. *Quinam, Eurymedon, furor iste.* lib. rv. vers. 649.

quenam ista repente Sidonium, infelix, rabies te reddidit amnem.
 lib. x. vers. 117.

quinam ad cassos furor impudens ictus Exsanguem senio dextram.

v. 451. *Ad poenam lentae mandaverat irae* Ut nempe Daunum per cruciatus & tormenta lenta morte afficeret. Infra lib. xi. vers. 478.

Decius reduci lentas servatus ad iras.
 qualem nempe Caligulam describit Sueton. in ejus vita cap. xxx. *Non temere in quemquam, nisi crebris & minutis ictibus, animadverti passus est, perpetuo nosque jam praeepto; ita feri, ut se mori sentiat.*

v. 454. *Cunctosque ciebat Nomine* An, *cuneosque* vide lib. rv. vers. 144. N. HEINSIUS. Nihil mutuo. Non solum enim Hannibal omnes cuneos, sed singulos etiam milites, nomine ciebat; ut tanto magis ad fortiter agendum incitarentur, si quisque se duci notum cerneret, qui omnes pro merito vel praemiis vel poenis afficeret. Sic infra lib. ix.

vers. 245.

Hortandoque iterum atque iterum insatiabilis urgeat Factis quemque suis.

Furius apud Macrobi. lib. vi. Saturn. cap. i.

Nomine quemque ciet; dictorum tempus adesse Commemorat.

quod dicit ab eo mutuatum fuisse Maronem lib. xi. Aen. vers. 729. quem locum Daufquejus laudavit. Idem Maro lib. xii. Aen. vers. 758. *Rusulos simul increpat omnes, Nomine quemque vocans.* ubi vide Cerd. Solin. in Polyh. cap. i. *Cyrus memoriae bono inclarus, qui in exercitu, cui numerosissimo praefuit, nominatim singulos alloquebatur. Fecit hoc idem in populo Romano Scipio.* Vide N. Heinsium ad Claudian. vi. Consul. Hon. vers. 255.

v. 457. *Murroque secundos Hunc Superos tribuisse diem* Ex opinione enim gentilium numina singulis ferme diebus favorem mutabant, & modo huic, modo illi, victoriam concedebant. Homer. Il. 9. vers. 140.

Ἡ δὲ γυνώσκεις, ὅτι ἐκ Διὸς ὅχ' ἐπείτ' ἀλκή;
Νῦν μὲν γὰρ τῷ τῷ Κρονίδης Ζεὺς κῦδ' ἐπέδωκε
Σάμῃ, ὅτερον δ' αὖτε καὶ ἡμῖν, αἰεὶ π' ἰδύμεσσι
Δαίμοσι.

An non sentis, quod à Jove non sequatur victoria? Nunc enim huic Saturnius Jupiter gloriam tribuit hodie, postea rursus etiam nobis, si volueris, dabit. Silius lib. xii. vers. 193.

Perge, age, ser gressus; dexter Deus, boraque nostra est.

Statius lib. viii. Theb. vers. 663.

Thydeos illa dies; illum fugiuntque, tremuntque. ubi vide Barthium: Gevart. etiam in Lect. Papin. lib. ii. cap. xviii. Gronov. lib. i. Observ. cap. ii. & quae infra notantur ad lib. xii. vers. 193.

v. 459. *Lymphato cursu* Antiquis *lymphare* idem, quod *oblucinare*, erat; utrumque *ἐθουσιάζειν*, & furore corripi: ut enim a lucis *oblucinare* dicebant, quod lucos sacros Diis existimarent, & qui in iis multum versarentur, Deorum occursum & praesentiam

Sed postquam a trepidis allatum, fervere partem
Diversam Marte infausto, Murroque secundos
Hunc Superos tribuisse diem, ruit ocus amens
Lymphato cursu, atque ingentes deferit actus.

460 Letiferum nutant fulgentes vertice cristae.

Crine ut flammifero terret fera regna cometes,
Sanguineum spargens ignem: vomit atra rubentes
Fax coelo radios, ac saeva luce coruscum
Scintillat sidus, terrisque extrema minatur.

465 Praecipiti dant tela viam, dant signa, virique;
Atque ambae trepidant acies: jactat igneus hastae
Dirum lumen apex, ac late fulgurat umbo.
Talis ubi Aegaeo surgente ad sidera ponto

Per

tia furore agitari: sic eum, cui conspectae Nymphae essent, *νυμφόλαπτοι* vocabant, & *lymphasum*, furiosum nempe & furore divino percitum. Hefychius, *Νυμφόλαπτοι* αἱ καταιχόμεναι Νύμφαις, πάντες δὲ ἰσὶ καὶ ἐπὶ Σουακαῖς. D. HEINSIUS. Varro lib. vi. de ling. Lat. pag. 79. In Graecia commota mente quos *λυμφόλαπτοι* appellant; ab eo *Lymphatos* dixerunt nostri. Silius lib. vii. vers. 274. *lymphatos feruntur Corpora anhelata boum.* lib. viii. vers. 154. *lymphato regia cursu Testa peto.* Plura vide apud Dan. Heinsium ad Horat. lib. i. Serm. Ecl. v. vers. 98. Quod Silius hic *lymphato cursu*, infra *furibundis gressibus* dixit lib. xii. vers. 545.

v. 460. *Letiferumque micant fulgentes vertice cristae*] Dico videri mihi rectius in membranis exstare *Letiferum nutant*. Ipse Silius mox vers. 501.

— *innumeras nutare in casside cristas.*
atque iterum vers. 524.

— *decisae vertice cristas.*
Direptumque decus nutantum in caede jubarum.
& qui totum locum imitatus videtur, Calpurn. in Bucol.

*Cernitis, ut puro nox jam vigesima coelo
Fulgeat? ut placidum radiantis luce cometen
Proferat? ut liquidum nubes sine vulnere sidus?
Numquid utrumque polum, sicut solet, igne cruento
Spargis, & ardentis scintillas sanguine lampas?*

MODIUS Novant. Lektion. Epist. LVII. *Letiferum nutant* bene Modius ex Colonienfi, neque aliter nostri codices, nisi quod in Parmensi editione fit,

Letifero nutant surgentes vertice cristas.

Sane satis erat, *fulgentes cristas* dixisse. sic infra vers. 501. & vers. 524. lib. xvii. vers. 397.

*Excelsumque caput penna nutante levabat
Crista rubens.*

lib. ii. vers. 398.

— *vibrant cui vertice coni*

Alentis niueae tremulo nutamine pennae.

lib. iv. vers. 355. *nutantes casside cristas.* Statius lib. vii. Theb. vers. 528.

*Nutantisque virum galeas & sparsa videros
Fleibus arma piis.*

lib. xii. vers. 409.

— *itaque ille acie respexit ab alta
Ense salutatum, & nutantis vertice coni.*

Statius in filvis epist. ad Marcellum,
*Seu campo pedes ire paras, est agmina supra
Nutaturus apex.*

Claudian. lib. ii. in Rufin. vers. 355.

Hinc alii saevum cristato vertice nutant.

Valeat igitur Interpres cum vulgata. N. HEINSIUS. Pari modo quam frequentissime cristae dicuntur apud Homer. ut Il. N. vers. 115. Il. O. vers. 481. Il. II. vers. 138. & alibi. Silius autem similitudinem inter cristas Hannibalis & cometen non in utriusque fulgore constituit, ut Daufquejo visum est, neque etiam in cursu, propensione, vel prolapsione, in quibus positam fore putat, si *nutant*, pro *micant*, reponatur; sed in eo, quod, quemadmodum cometae apparitio terris extrema mala portendere credebatur, sic etiam Hannibal, quocumque se convertibat, & nutantium cristarum, quae ex longinquo videri poterant, terribilis aspectus apparebat, Saguntinis letiferum terrorem afferret. Deinde recte est *Letifero*, neque opus ut cum Parmensi *Letifero*, vel cum aliis *Letiferae* scribatur. vide N. Heinsium ad Claudian. de Consul. Olyb. & Prob. vers. 4. & 119. & quae infranotantur ad lib. ix. vers. 575.

v. 466. *Atque ambae* editio Romana & Parmensis. N. HEINSIUS.

v. 468. *Qualis ubi Aegaeo.*] Saepe generaliter mare fluctuosum poetae *Αἰγαίον* vocant. Sic in fragmentis Corn. Galli, non illis Maximiniani,

Non secus Aegaeo moles objecta fragori:

Illam manet, frustra ventus & unda furit.

lege, *Firma manet*: ubi *Aegaeo fragori* simpliciter est magno fragori & inusitato. Hefychius *Ἀργαίος*. *θαλάσσει περιγίζουσι*. scribo, *Ἀργαίος*, *θαλάσσει κόλποις περιγίζουσι*; nam & Suidas *Ἀργαίος*, *θαλάσσει κόλποις* reddit, & *περιγίζω*, ut *καταιγίζω*, ab eodem.

F

- Per longum vasto Cori cum murmure fluctus
 470 Suspenſum in terras portat mare, frigida nautis
 Corda tremunt: ſonat ille procul, flatuque tumefcens
 Curvatis pavidas transmittit Cycladas undis.
 Non cuncta e muris unum inceſſentia tela,
 Fumantesque ante ora faces, non ſaxa per artem
 475 Tormentis excuſſa tenent. ut tegmina primum
 Fulgentis galeae conſpexit, & arma cruento
 Inter ſolem auro rutilantia, turbidus inſit:
 En, qui res Libycas, inceptaque tanta retardet,
 Romani Murrus belli mora. foedera, faxo,
 480 Jam noſcas, quid vana queant, & veſter Hiberus.
 Fer tecum caſtamque fidem ſervataque jura:

Deceptos

eodem. Erat autem *καταρυσίζω*, cum veſtes ſuas, quas Diis pro incolumitate ſua ſuſpenderant ii, qui ē mari ſalvi domum revertebantur, conſcinderent, ne à furibus videlicet tollerentur; quam veſtem, Neptuno ſacram, *ſupparum* antiqui dicebant: qua utitur Naevius in Nautis: quae omnia ab *αἰζ* deducuntur, quod procellam antiquis notabat, unde *αἰγίλαψ* *πίτρα* dicitur Homero ita excelsa, ut eam procellae petere non poſſint: quod pace omnium Grammaticorum dictum velim, qui *αἰζ* in compoſitione illa pro animali accipiunt, unde & *αἰγιαλός*; in quo & perinde nugantur, cum ab *αἰζ* & *αἰς* deducatur. Hefychius. *Ἀγίς τῶ κύματι. Δαυρίς*. Haec vera etymologia eſt, quam ignorant illi: *Ἀγίς*, inquam, fluctus ſunt & procellae, unde *Ἀγίσιον* mare: ſic enim proprie ſcribendum. *Ἀργαῖον* vero Doreſ dixerunt primo, ſuo more, non comuni lingua, ut *αἰς*, pro *αἰε*. D. HEINSIUS. In ſcriptis eſt, *Talis ubi Aegaeo*, non *Qualis*. N. HEINSIUS. Haec voces etiam alibi ſcribae librarii inter ſe confuderunt. vide Broekhuſium ad Prop. lib. 11. El. xxi. verſ. 29.

v. 468. *Surgente ad ſidera ponto*] *ἐπαιμαχόρησι*, & *ἐπαιμαχόρησι* *κύματων* dicunt Attici maris eminentiam; quod optime apud Thucydidem obſervat Thomas Magiſter. D. HEINSIUS.

v. 472. *Curvatis pavidas transmittis Cycladas undis*] *Scribo*,

Turbatis gravidas transmittis Cycladas undis.

Eleganti, inquam, metaphora, nec paullo minus tumida, quam cum infra lib. xiii. verſ. 494. *At gravis arcanis Cymes anus*. Naſo de equo durateo, *Militibus gravidum laeta recepit equum*.

Sic hoc loco *gravidus curvatus undis*, ut ibi *militibus*, quamquam *Curvatis* retineo, longe alio ſenſu tamen, quam ſaxa interpretum: Homero more nempe. *curvata enim unda* Silio eſt, quod *κυρτή* & *κυρτωδὴ* *κύμα* Homer. Od. A. verſ. 242.

Περφύροι δ' ἀπὸ κύματι παρῆσαν ἐξεί ἴσον

Κυρτωδὴν.

Eſt igitur *curvatus* in altum ſublatus poëtae noſtro:

per *κυρτὴν* enim Homerus maris tumorem indicat, ut per *φρέσσιν*: unde *φρέξ*, prima maris eminentia; quae duo vocabula divino illi viro peculiariora ſunt. Hefychius, *Κυρτὴν, τὸ κυρίως κυρτὴν, καὶ τὸ ὑψηλὸν, καὶ περισσοτέρον κύματι*. Agnoſco igitur τὸ *Curvatis*, ut eluceat imitatio Homerica poëtae noſtro uſitata, quam numquam perſpexerunt inepti Grammatici, qui nihil praeter Latina ſomniant, & Graecorum elegantiae bellum indixerunt. *Curvatis undis, κύματι ὑψηλοῖς καὶ περισσοτέροις*. D. HEINSIUS. Veriſſime vir erudiſſimus *Curvatis undas* expoſuit; neque admittenda eſt Daufqueji ſententia, qui Silium τὸ *Curvatis* ad *Cycladum* nomen reſpexiſſe putabat. Infra lib. xv. verſ. 154.

Isthmon curvata ſublime ſuberigit unda.

Ovid. lib. xv. Metam. verſ. 507.

— cumulusque immanis aquarum

In montis ſpeciem curvari & crefcere viſus.

Status lib. xi. Theb. verſ. 437.

Quam Scythia, curvatis erectus fluctibus, unquam Pontus Cyaneos vetuiſ concurrere montes.

Avien. Deſcr. Orbis verſ. 296.

Curvatumque ſalum quatiſ amplo liſora fluctu.

Eodem ſenſu habes *curvum aequor* apud Naſon. lib. xi. Metam. verſ. 505. *curva freſta* apud Valer. Flacc. lib. i. verſ. 614. *curvas aquas* apud Statium lib. v. Theb. verſ. 384. & *Βορπιδὴ ἀγκύλοι ὕδατος*, à *Boreā* *curvata aqua*, apud Nonn. lib. vi. Dion. verſ. 127. quibus omnibus locis Cyciadum tamen nulla mentio fit. Recte autem idem Daufquejus *pavidas Cycladas* contra D. Heinfii *gravidas* vindicavit.

v. 480. *Veſter Hiberus*] Quomodo *veſter*, qui ab iis contemnebatur? an *Hiberum* dicit modo à Muro in pugna occiſum, qui ei tantos animos faciebat, ut Hannibalem provocare auderet? Ironia eſt acris & militaris. *veſter*, quem ad urbem veſtram concidi poſſe ſperatis. BARTHIUS lib. vii. Adverſ. cap. xv. *veſter Hiberus*, quem nempe Karthaginienſibus non licebat per pacta tranſire. Illuſtrat contra Barth. Gronov. Obſ. lib. iv. cap. xvi. N. HEINSIUS.

v. 482.

- Deceptos mihi linque Deos. cui talia Murrus:
 Exoptatus ades. mens olim proelia poscit,
 Speque tui flagrat capitis: fer debita fraudum
 485 Praemia, & Italiam tellure inquire sub ima.
 Longum in Dardanos fines iter, atque nivalem
 Pyrenen, Alpesque tibi mea dextera donat.
 Haec inter cernens subeuntem comminus hostem,
 Praeruptumque loci fidum sibi, corripit ingens
 490 Aggere convulso saxum, & nitentis in ora
 Devolvit, pronoque flex ruit incitus ictu.
 Subfedit duro concussus fragmine muri.
 Tum pudor accendit mentem, nec conscia fallit
 Virtus pressa loco; frendens luctatur, & aegro
 495 Scandit in adversum per saxa vetantia nisu.

Sed

v. 481. *Ferto aequum, castamque fidem*] Docti viri, dudum est, cum reposuerunt *Fer tecum*: quam scripturam veram esse licet & suffragio membrarum animadvertere; nam in iis *Fert equum* clare legitur. BARTHIUS lib. vii. Advers. cap. xv. Optime parens meus *Fer tecum*: in scriptis *Fert equum*. *Fer tecum* à Barthio etiam probatur. *Fer aequum* Parm. editio. Avien. fab. xlii.

I, tecum viles, improbe, tolle minas.
 Senec. in Medea vers. 269.

*Egredere, purga regna; letales simul
 Tecum aufer herbas.*

servata jura, ut *servantissimus aequi* apud Maronem. Deinde forte legendum, *castamque fidem*, nil profuturam Saguntinis. deridet oblique. *Nomen inane fidem* dixisset Naso. Sic *casta fides* lib. iiii. vers. 17. *casti ictus* lib. x. vers. 116. *castam fidem* tamen habes lib. xiii. vers. 285.

*Foedera, mortales, ne sacro rumpite ferro;
 Sed castam servate fidem.*

Statius silv. lib. v. in Pietat. Abasc. vers. 156.

*Quid pietas, aut casta fides, quid numina profunt
 Culta Deum?*

casta fides non semel etiam apud Senec. in Tragœdiis occurrit, sed semper fere de conjugio, ut in Hercul. Fur. vers. 309.

—— *casta fide*

Servans sorum gnatosque magnanimi Herculis.
 & aliis locis pluribus. N. HEINSIUS. Juven. Sat. iiii. vers. 276.

Ergo optes, votumque feras miserabile tecum.

Quintil. Declam. iiii. pag. 38. *Laudem perpetuam castissimi pudoris secum feras.* Deinde *castam fidem* non mutarem. Infra lib. vi. vers. 574. *dum coeli sedem servasque tenetis Casta fides.* Colum. lib. x. pag. 355.

Casta fides nobis colitur, sanctique penates.

Hinc castus vocatur, qui fidem caste colit. vide infra ad lib. xvii. vers. 131.

v. 485. *Italiam tellure inquire sub ima*] Pariter Turnus apud Maron. lib. x. Aen. vers. 649.

*Quo fugis, Aenea? thalamos ne desere pactos:
 Hac dabitur dextra tellus quaesita per undas.*

v. 486. *Longum in Dardanos &c.*] Dausquej. ad Silii lib. i. vers. 548. male hunc locum intellexit. vide quae ibi notavi.

v. 487. *Alpesque tibi mea dextera donat*] *donat*, condonat, lucro exhibet, sonat. Lucan. lib. vii. *Es quantum poenae misero mens conscia donat.*

& similis lib. ix. vers. 1018.

*Rex tibi Pellaens terrae pelagique labores
 Donat.*

BARTHIUS lib. x. Advers. cap. xxiv. *donat Alpes* est remittit laborem Alpes superandi. Infra lib. ii. vers. 325.

*Quantum, heu! Karthago, donat tibi sanguinis
 Hannon?*

lib. xv. vers. 736.

—— *quot funera Poenis
 Donarunt pravi suffragia tristia campi.*
 Senec. Oedip. vers. 999.

—— *quis Deus tandem mihi
 Placatus atra nube perfundis caput?
 Quis scelera donat?*

Lucan. lib. iv. vers. 764.

Et spatium jaculis oblato vulnere donat.
 lib. vi. vers. 58.

Et ratibus longae flexus donare Maleae.

Valer. Flacc. lib. ii. vers. 473.

Donat et Iphiclo pelagus juvenumque labores.
 vide infra ad lib. xv. vers. 602.

v. 489. *Praeruptumque loci, fidum sibi*] Distinguendum, *Praeruptumque loci fidum sibi*, nam pro Murro erat locus Hannibale subeunte, cum ille altior staret. BARTHIUS lib. vii. Advers. cap. xv. Scio amare Silium hujusmodi locutiones: fors tamen scripserit, *Per praerupta loci*. mox malim, *prono actu*, quam *ictu*. N. HEINSIUS.

v. 495. *Per saxa minantia nixu*] *mutantia*, vel *micantia*, vel *nutantia*. Colon. vero *per saxa vetantia nisu*. Optime, ne dubita. sic *arma vetantia pugnam*

F 2

- Sed postquam propior vicino lumine fulsit,
 Et tota se mole tulit, velut incita clausum
 Agmina Poenorum cingant, & cuncta paventem
 Castra premant, lato Murrus caligat in hoste.
 500 Mille simul dextrae, densusque micare videtur
 Ensis, & innumerae nutare in casside cristae.
 Conclamant utrimque acies, ceu tota Saguntos
 Igne micet: trahit instanti languentia leto
 Membra pavens Murrus, supremaque vota capeffit:
 505 Conditor Alcide, cujus vestigia sacra
 Incolimus, terrae minitantem averte procellam,
 Si tua non segni defenso moenia dextra.
 Dumque orat, coeloque attollit lumina supplex,
 Cerne, ait, an nostris longe Tiryntius ausis.
 510 Justius affuerit. ni displicet aemula virtus,
 Haud me dissimilem, Alcide, primoribus annis
 Agnosces, invicte, tuis: fer numen amicum,

Et

gnam lib. ix. vers. 262. possis etiam *per saxa negantia*, de quo loquendi modo plura Gronov. Diatr. Stat. cap. xlv. ubi & *saxa negantia* ferro restituit Statio: mox *propior* non *propius* scripti cum Rom. editione. N. HEINSIUS. Recte *vetantia*: Claudian. lib. ii. in Rufin. vers. 184.

— *haud illos rupes, haud alta vetarent flumina; praecipiti stravissent omnia cursu.* *nisu* autem, pro *nixu*, Parm. & Mediol. editio. vide infra lib. x. vers. 197. eadem etiam habent *propior*, non *propius*, more Siliano. vide ad lib. ii. vers. 173.

v. 499. *Lato caligat in hoste*] Apage correctores, qui *laeto* nobis obtrudunt. N. HEINSIUS. Daufqueus est; qui *laeto hoste* scribendum esse conjiciebat; vel *lato* referendum esse ad opinionem Murrus, qui unum Hannibalem universi exercitus instar existimabat. Sed neutrum probo. Silius-Hannibalem *lato hostem* dicit ex more Poëtarum, qui ubique heroes *latos* seu *latis humeris* describunt. Ita Silius Theronia lib. ii. vers. 154. Hannibalem vers. 452. Scipionem patrem lib. iv. vers. 417. Othryn lib. v. vers. 437. Daretem Virgil. in v. Aen. vers. 376. Pandarum in ix. Aen. vers. 725. Ornytum in xi. Aen. vers. 679. Hectorem Homer. II. II. vers. 360. & Tydea Statius i. Theb. vers. 488. vid. eo loco Barth. & ad Claudian. Conf. Olyb. & Prob. vers. 223. Quin & Vegetius monet lib. i. de re milit. cap. vi. praeter cetera in milite spectandum esse, ut sit *lato pectore, humeris musculosis*. Et hoc sensu Hannibalem *ingentem hostem* vocasse videtur Silius lib. ii. vers. 254.

Ne simul accipiant ingentem moenibus hostem.

v. 500. *Mille simul dextrae &c.*] Ejus rei causam Pavori, Martis comiti, tribuit Statius vii. Theb. vers. 114.

*Si geminos soles, ruituraque suadeat astra,
 Aut nutare solum, aut veteres descendere silvas,
 Ah! miseri vidisse putent.*

Ad hunc itaque sensum intelligendus Iscan. lib. v. Bell. Troj. vers. 183.

— *populum vaga turba secutum,
 Non unam sacvire manum, creditque, pavetque.*
 v. 501. *Innumerae nutare in casside cristae*] Forte *innumera*. N. HEINSIUS.

v. 505. *Cujus vestigia sacra incolimus, terrae minitantem &c.*] Lege *sacra terra*; vel forte, *terrae huc*. N. HEINSIUS.

v. 507. *Defenso*] *defendo* Colonia. N. HEINSIUS. *defenso* vox proba est, qua praeter Sallustium, Livium, aliosque optimos scriptores etiam usus est Ovid. lib. xi. Metam. vers. 373.

*Pars quoque de nobis funesto saucia morsu,
 Dum defensamus, leto est data.*

Dict. Cretens. lib. ii. de Bell. Troj. cap. i. *Omnis regio ab incursione maritimorum hostium defensaretur*. Pseudo-Egefil. lib. v. de Excid. Hieros. cap. xlvi. *Quin potius defensate patriam, adestote templo. An itaque scriba libri Colonienfis minus usitato verbo defenso notius aliud defendo substituisse existimandus est?*

v. 515. *Pressumque ira*] *Tò ira* minus hic arripit: Fortasse, *pressumque ideo simul exigit enses*, vel, *pressumque humero*. mora est in Parmensi mox. Pro *Qua capuli statueret morae*, Livinejus malebat *stans aere morae*. Opinor, *Qua capulus dat in aere moras*. dare moras, ut apud Statium lib. ix. Theb. vers. 327. *Stagna dedere moras*. Ibid. libro eodem,

*Incorquet jaculum, duro quod in aere moratum,
 Transmissumque tamen, clipei stetit orbe secundo.*
ira quodammodo ferri potest: sic lib. ix. vers. 382.

— *capuloque tenuis ferrum impulsit ira.*
immurmurare

Et, Trojae quondam primis memorate ruinis,
Dexter ades Phrygiae delenti stirpis alumnos.

515 Sic Poenus, pressumque ira simul exigit ensem,
Qua capuli statuere morae: teloque relato
Horrida labentis perfunditur arma cruore.

Ilicet ingenti casu turbata juvenus
Procurrit: nota arma viri, corpusque superbo-

520 Victori spoliare negant. coit aucta vicissim
Hortando manus, & glomerata mole feruntur.
Hinc saxis galea, hinc clipeus sonat aereus hastis;
Incessunt fudibus, librataque pondera plumbi
Certatim jaciunt: decisae vertice cristae,

525 Direptumque decus nutantum in caede jubarum.
Jamque agitur largus per membra fluentia sudor,
Et stant loricae squamis horrentia tela:
Nec requies, tegimenve datur mutare sub ictu.
Genua labant, fessique humeri gestamina laxant.

Tum

immurmurare irae lib. VII. vers. 146. N. HEIN-
SIUS.

V. 517. *Labenti perfunditur arma cruore*] De Han-
nibalis armis capiendum, quae, ense hostili cor-
pore extracto, cruore exsiliante perfunduntur; qua-
re nihil mutandum. BARTHIUS lib. VII. Advers.
cap. XV. *Lege, labentis cruore*, Murri videlicet, ex
scriptis codicibus & editionibus priscis, licet Bar-
thius pro vulgata stet scriptura. N. HEINSIUS.

V. 524. *Decisae in vertice cristae*] *decisae vertice*
Colon. cum Parmensi: Putean. & *dempas vertice*:
Oxon. cum editione Rom. & *dempas vertice*. Opi-
nor, *decussae vertice cristae*, vel *deteras*, vel *praeoi-*
sae. sed nihil muta. Infra hoc lib. vers. 667.

— *decisa atque avulsa a corpore membra*.

N. HEINSIUS. *Decussae vertice*, ut apud Liv. lib.
XXV. cap. VII. *Murus turresque quaedam Cumis non*
istae modo fulminibus, sed etiam decussae. lib. XI. cap.
XIV. *Muri pinnae aliquot locis decussae erant*. *Discus-*
sae jubae simili sensu est apud Maron. lib. IX. Aen.
vers. 810.

— *strepit assiduo cava tempora circum*
Tinnitu galea, & saxis solida aera satiscunt;
Discussaeque jubae capiti, nec sufficit umbo
ictibus.

quem locum omnino Silius hic expressit. Nihil ta-
men muto, nisi quod cum Colon. codice & edi-
tionibus Parm. ac Medioli. deleta praepositione ma-
lim *decisae vertice*. Sic *decisa dextra* infra lib. IX. vers.
387. lib. XVI. vers. 67. *decisa larva* lib. IV. vers. 209.

V. 527. *Et stant loricae [squamis]* *Exstant* praecite-
rit. sic lib. VII. vers. 626.

Exstabat fixo quod forte cadavere ferrum.

Statius lib. V. Theb. vers. 252.

Hic impressa soris ora, exstantesque reclusis
pefloribus capulos.

lib. VII. vers. 594.

Ter, quater, adducto per terga per ilia ferro
Transigit: illas autem, longo cum limice fusi
Sanguinis, ad portas utrimque exstantia ducunt
Spicula semianimes.

& vers. 769.

— *e mediis exstantes ossibus hastas*
Avellit.

Ovid. lib. IX. Metam. vers. 128.

— *exstabat ferrum de pectore aduncum.*

Senec. Thyest. vers. 740.

— *at pueri statim*

Pectore receptus ensis in tergo exsistit.

Sic bene optimus Etruscus, non exiit. N. HEIN-
SIUS. Ovid. lib. VI. Metam. vers. 235. *exstabat nu-*
dum de gutture ferrum. Eo modo frequenter erra-
runt scriptores librarii, ut infra monui ad lib. III.
vers. 57. Nihil tamen hic muto: nam vult Si-
lius, tela coniecta non transire lorica, sed in squa-
mis stare, ibique haerere, ut infra lib. IV. vers.
142.

Cornus & oblasae stetit inter cornua frontis.

Eodem sensu *sedere* mox dicit vers. 540.

Ac femine adverso librata cuspide sedit.
ut & Flor. lib. IV. cap. II. *Cujus in scuto centam as-*
que quadraginta tela sedere. Ita ergo hic *stare* dici-
tur. Neque aliud requirit, quod sequitur, *in hor-*
rentia, id est, quae instar silvae in lorica stabant
densa & crebra: quomodo *horre* est apud Maron.
lib. X. Aen. vers. 178.

Mille rapit densos acie, atque horrentibus hastis.
ubi vid. Cerd. Senec. in Agam. vers. 221.

Equos, & arma, classibusque horrens fretum
Propone.

Pacat. in Paneg. cap. XXXV. *Ecce lux tandem, & jam*
omnis campus horrebat exercitu. Plura vide apud Ma-
F 3 crob.

530 Tum creber, penitusque trahens suspiria, sicco
Fumat ab ore vapor, nifuque elifus anhelio
Auditur gemitus, fractumque in casside murmur.
Mente adversa domat, gaudetque nitefcere duris
Virtutem, & decoris pretio discrimina pensat.

535 Hic subitus scisso densa inter nubila coelo
Eruptit quatiens terram fragor: & super ipsas
Bis pater intonuit geminato fulmine pugnas.
Inde inter nubes ventorum turbine caeco
Ultrix injusti vibravit lancea belli,

Ac

crob. lib. vi. Saturn. cap. iv. & Column. ad Ennii
lib. i. Annal. pag. 33.

v. 533. *Suadetque nitefcere duris Virtutem*] Manifeste legendum videtur ex membranis, *gaudetque*. MODIUS Novant. Lect. Epist. LVII. In membranis *gaudetque*. optime; illa enim erat Poeni ductoris consolatio. BARTHIUS lib. vii. Advers. cap. xv. *gaudetque* scripti & Rom. ac Parm. editio, uti recte Modius & Barthius. Interpretem jubemus plorare pro vulgata stantem lectione. N. HEINSIUS. *gaudetque* etiam Mediol. editio; primus Marfus *suadetque* edidit, quod post eum plerique secuti sunt.

v. 539. *Vibravit lancea*] Sic Homerus saepe *ἐνερχόμενος*, pro *παθητικός*, loquitur. Menelaus Od. Δ. vers. 95.

— ἐπὶ μάλα πῶλ' ἱπᾶτοι, καὶ ἀπόλυσσιν οἶκον,

Ἐν μάλα παντάνατα.

Sic apud Sallustium Marius. *Mihi, qui omnem aetatem in optimis artibus egi, bene facere jam ex consuetudine in artem vertit.* hoc est, ἡμοὶ δὲ τὸ ἐν τοῖς ἐξ ἔθους ἐν φέρει μετέβαλλε. *varii* enim passively dixit Sallustius, ut μεταβάλλειν Artemidorus & Aristoteles. sic Artemid. Ἀρετὴς δὲ γυναικὶ σωμαίνε, φασὶ γὰρ ἐν Κωλύεις (ita enim legendum) τῆς Ἀγαδιῆς μεταβάλλειν τὸ ζῶον. & Aristoteles saepe. Sic deliciae Graecarum elegantiarum Aristophanes παρακινήματα, ἀντὶ τῶ παρακινήματα, dixit, Βατραχ. Σκώπη ἢ μὲ παρακινήματα ἴδης. & quod manifestius, gravissimus poetarum Sophocle. Oedip. Tyr. ὁ δὲ καὶ θανάτου Κεύθει κάτω δὲ γῆς. Interpres, ἀντὶ τῶ κεύθει, κρύπτεται. Ita igitur *vibravit* à Silio dici, ut κεύθει a Sophocle, putaram, *παθητικός* nimirum: quod ipsum cum indicarem Illustri Scaligero: a se quoque animadversum nuper mihi retulit. Nunc vero aliud latere arbitror, & peculiariter τὸ *vibravit* à Silio usurpari, ut à Senec. Philof. Ep. cvii. *Quaedam in nos fixa sunt, quaedam vibrant, & cum maxime veniunt, quaedam ad alios perventura nos constringunt.* & alibi. *Atque vox illa in auribus meis vibrat.* quod dicerent Attici ἀναυλῶ παρακίνησι. Valer. Flacc. lib. ii. vers. 66.

Sic ait, & certi memorat qui vultus Olympi,
Pleionis, Hyadamque locos, quo sidere vibret

Ensis, & Aethaens nitens qua luce Bootes.
lib. ii. vers. 341.

— mediis famulae convivio testis
Expediunt, Tyrio vibrat torus igneus ostro.
Atque hoc modo potuit Silius *vibravit lancea* eleganter dixisse. D. HEINSIUS. vide infra lib. iv. vers. 156.

v. 540. *Ac femore adverso] femine* Colon. recte. apud Maron. lib. x. Aen. vers. 788. membranae constanter,

— ocus ense

Eripit à femine, & trepidanti servidus instat.
ubi dixi. N. HEINSIUS. *femine* hoc loco scribendum esse monuit etiam Modius ad Livii lib. xxi. cap. vii. Sic Africanus apud Gellium lib. vii. Noct. Attic. cap. xii. *Qui barba volfa, feminibusque subvolffis ambulet.* Plaut. in Mil. Glor. act. ii. scen. ii. vers. 48. *in femine habet laevam manum.* Varro lib. iii. Rei rust. cap. ix. collo vario aut aureolo, feminibus pilosis, cruribus brevibus. Plin. lib. xxviii. Hist. Natur. cap. ii. Dixit Homerus, profluvium sanguinis vulnerato femine Ulixem inhibuisse carmine. Apul. lib. viii. Metam. Si faciem tuam mediis ejus feminibus immiseris. lib. xi. Compressis in artum feminibus, & superstrictis accuratae manibus. In Ἀνδρο. ex Menand.

Libido cum lascivo instinctu suscitatur

Sinuare ad Veneris usum femina.

Femen calu quarto, cujus casum rectum à veteribus assertum se non legisse testatur Charif. lib. i. Instit. Gramm. pag. m. 130. exstat apud Saxon. Gramm. lib. vi. Hist. Dan. pag. 100.

Cur femem hoc ridendus ensis obligat.

Saepe autem librarii in codicibus scriptis *femina* in *femora* mutarunt. Vide Stewich. ad Arnob. lib. iv. advers. gent. pag. 105. Gifanii Indic. Lucr. voce *Vividus*, Grot. ad Martian. Capell. lib. vi. pag. 224. Gronov. ad Livii lib. xxx. cap. xviii. & Broekh. ad Tibull. lib. i. Eleg. ix. vers. 26.

v. 541. *Tarpeiae rupe*] Ex hoc loco emendatur nobis optime Propertius lib. iv. Eleg. i. vers. i.

Tarpejum nemus, & Tarpeja rupe sepulcrum.

Sic rescripsimus, cum *Tarpeiae turpe sepulcrum* male legatur. Ita nobis hic Silius locus illum Propertii emendandum suggestit. Sic de eodem Capitolio apud

- 540 Ac femine adverso librata cuspide sedit.
Tarpeiae rupes, Superisque habitabile saxum,
Et vos, virginea lucentes semper in ara,
Laomedontæae Trojana altaria flammæ,
Heu! quantum vobis fallacis imagine teli
545 Promisere Dei? propius si pressa furenti
Hasta foret, clausæ starent mortalibus Alpes:
Nec, Thrasymene, tuis nunc Allia cederet undis.
Sed Juno, aspectans Pyrenes vertice celsæ
Nava rudimenta, & primos in Marte calores,

Ut

pod eundem pessimo hodie instituto legitur ibid. vers. 13.

Murus erant montes, ubi nunc est curia septa.

lege,

Murus erant montes, ubi nunc est curia, septem. murus, ubi est curia, erant montes septem. Ita, bis de eodem Capitolio cum loquitur, bis corruptus fuit poëta ille. D. HEINSIUS.

v. 541. *Superisque habitabile saxum*] Ita sæpiusculæ Capitolium antiqui. Silius noster alibi, *Tarpejæ saxa*. Propert.

Cum quateret lento murmure saxa Jovis.

Atque Silius quidem hæc à poëta principe more suo transtulit, qui *Capitoli immobile saxum* alibi; à saxo nimirum Termino, à cuius pertinacia, ut antiqui in sacris loquebantur, & immobilitate *saxum* ipsum Capitolium appellarunt: nam cum aut stipites aut saxum olim fuerit terminus, saxum in Capitolio fuit. Accipio igitur hoc, ut apud Maron. illud,

Templa Dei saxo venerabar structa vetusto, favebat Epaphus libro decimo septimo, præterquam quod hic more poetarum de toto prædicatur: vide, quæ notet Macrobius Saturn. lib. 111. cap. vi. & loco dicto Servius. Lactant. de falsa religione lib. 1. cap. xx. *Quid qui lapidem colunt informem atque rudem, cui nomen est Terminus? Hic est, quem pro Jove Saturnus dictus devorasse; nec immerito illi honores tribuitur: nam cum Tarquinius Capitolium facere velles, eoque in loco multorum Deorum sacella essent, consuluit eos per auguria, utrum Jovi cederent; & cedentibus ceteris, solus Terminus mansit, unde illum poëta Capitoli immobile saxum vocat.* Videndus & hic Servius. D. HEINSIUS.

v. 549. *Vana rudimenta* &c.] Non satis proba lectio hæc, ut apparet: quomodo enim illud *Vana rudimenta* convenit hic cum *Martis caloribus*? Nam, quod Marus somniat, nihil est. Sed, ut conveniat, quomodo *Invalida hasta*, quæ in ipsa ossa adacta sit? atque ut hoc ipsum etiam ita excusetur, *Invalidum* hic positum pro valde validum, qua forma dixit Virgil. *incanaque menta Cynipii tondent hirci*, quæque ratione Symmach. lib. 1. Ep. xcvi. & Martian. Capell. nescio quo loco, *impotentem Fortunam* pro valde potentem, posuere: itaque Pii conjectura

emendantis *Evalidam* (quod perinde ambiguae significationis esse vel unus ille Ovidii versiculus,

Egelidum Borean, egelidumque Notum, abunde convicerit) nihil opus sit. Ut hæc, inquam, omnia sic se habeant, qui potuit, cedo, Juno ex vertice Pyrenæi montis, ut Dis Deabusque etiam longiores, quam Regibus, manus largiamur, hastam ex corpore Hannibalis evellere, qui ad pedem muri Saguntini pugnaret? Omnino hic locus non vitio tantum uno atque altero coinquinatus, sed & versibus duobus defectus vulgo, ita ex optimo, antiquissimo, & elegantissimis characteribus exarato metropoleos Coloniae Silio corrigendus & supplendus est:

*Sed Juno, aspectans Pyrenes vertice celsæ
Nava rudimenta, & primos in Marte calores,
Us videt impressum coniecta cuspide vulnus,
Advolat, obscura circumdata nube, per auras,
Et validam duris evellit ab ossibus hastam.*

MODIUS Novant. Lect. Epist. xli. MS. Oxoniense nihil mutat: at docti *nava*. nimirum virtutem Hannibalis Juno miseretur. Sic primordia sua ipsemet Hannibal Herculeis componere non veretur supra vers. 511.

*Haud me dissimilem, Alcide, primoribus annis
Agnosces, invictæ, tuis.*

Ego doctorum virorum emendationi citra ullam invidentiam accedo. BARTHIUS lib. vii. Advers. cap. xv. *Nava* recte cum Colonienfi libro Modius & Barthius. sic infra vers. 560. idem codex, *miserando nava labori*, non *vana*. lib. iv. vers. 487. scribendum quoque,

Jamque dies rapti cursu navoque labore.

lib. v. vers. 413.

*Laurigeris decus illud avis navaque juvenis
Florebat.*

lib. vii. vers. 350. *Navus abire timor*. Sic lib. xvii. vers. 126. castigavi, *Nava manus*. N. HEINSIUS. Voces *navus* & *vanus* sæpe inter se commutantur indocti librarii: vide N. Heinsum ad Nason. lib. v. Trist. Eleg. 111. vers. 37. lib. 1. ex Pont. Ep. x. vers. 12. Porro Juno, in Pyrenes vertice consistens, quid ad Saguntum gereretur, cernere potuit, quemadmodum à Pachyno, Siciliae promontorio, videt, quid ad Tibrim agat Aeneas apud Maron. lib. vii. Aen.

- 550 Ut videt impressum coniecta cuspide vulnus,
 Advolat, obscura circumdata nube, per auras,
 Et validam duris evellit ab ossibus hastam.
 Ille tegit clipeo fusum per membra cruorem,
 Tardaque paullatim & dubio vestigia nisu
 555 Alternata trahens, averfus ab aggere cedit.
 Nox tandem optatis terras pontumque tenebris
 Condidit, & pugnas erepta luce diremit.
 At durae invigilant mentes, molemque reponunt
 Noctis opus. clausos acuunt extrema pericli,

Et

Aen. vers. 286. Sed, utcumque Dearum Regina, tamen hastam è vulnere Hannibalis evellere non potuit, nisi propius accesserit. quare omnino recipiendi sunt duo versus, quos servavit liber Colon. *Ut videt impressum* &c. cum seq. quos etiam Doctissimus Dausquejus admisit, qui in iis *futuram nonnullam* agnoscit, ut adeo immerito mox ab Illustrissimo Heinsio reprehendatur; quamvis tamen perperam *Vana rudimenta* tuetur, & primos Hannibalis conatus in Sagunto expugnanda irritos explicat. Idem etiam Dausquejus non recte hic intellexit locum Silii supra vers. 486. Non enim sensus Silii est, longum à Sagunto iter esse in Pyrenen; sed Murrus ait, se Hannibali longum in Dardanos fines iter remittere, molestiamque eo contendendi per Pyrenen Alpesque.

V. 549. *Primos in Marte calores*] *calores* primum bellicum ardorem notat, ut libro XIII. vers. 33.

Lactus opum, sed clauda fides, seseque calonii
Addiderat Poeno.

BARTHIUS lib. VII. Advers. cap. xv.

V. 552. *Invalidam* &c.] Scripti omnes, *Et validam*: Rom. & Parm. libri *Evalidam*: unde manifestum est, hic excidisse nonnulla, quae Modius ex membranis Colon. hac revocavit feliciter, quamquam obloquente Dausquejo. Pro Modio stat & Barthius. N. HEINSIUS. Praeter scriptos insuper editio Mediolanensis, Marfi, & Martini Herbip. *Et validam*, pro quo primus Nicander in Juntina *Invalidam* dedit. sed frustra. *validam* enim vocat Silius, quod in *duris ossibus* sedit, quamvis ea non perruperit. Vir Celeberrimus Petrus Burmannus, si codices accederent, scribi mallet. *Et calidam hastam*, sanguine scilicet tepesactam: quas voces in MSS. Nasonis saepe confundi notavit; ut lib. IX. Metam. vers. 132. *calido velamina tincta cruore*, ubi membranae habent *valido cruore*, & alibi: etiam apud Lucan. lib. IV. vers. 511. *calido sodietus viscera ferro*, ubi & codices quidam *valido ferro*. Similia alia exempla infra vide ad lib. XV. vers. 337.

V. 554. *Dubio vestigia nisu Alternata trahens*] id est, claudicans. Virgil. lib. XII. Aen. vers. 386.

Alternos longa nitentem cuspide gressus.

Valer. Flacc. lib. II. vers. 92.

Alternos aegre cunctantem poplite gressus.

V. 555. *Aversus ab aggere cedit*] Hanc lectionem, quam etiam habent codices Colonienfis & Oxonijs, Doctissimus Dausquejus contra non neminem recte defendit, qui *adversus* malebat. ita tamen habet liber Puteaneus cum vetustis editionibus: sed sollemni librariorum errore, de quo infra vide ad lib. II. vers. 618.

V. 559. *Clausos acuunt extrema pericli.*] Eleganter expressit Silius cum desperatis manum non conferendam, quia eorum virtus acerrima: idque Virgilius, si satis memini, Curtius, & alii tradunt. BARTHIUS lib. X. Advers. cap. XXIV. Silius lib. X. vers. 219.

Atque animos jam sola dabas fiducia mortis.

Curtius lib. X. cap. IV. *Ignaviam quoque necessitas acuit, & saepe desperatio spei causa est.* Similia alia ubique obvia sunt.

V. 561. *Hinc pueri*] *puer* concinnius membranae Colon. & mox *nava labori*, non *vana*. N. HEINSIUS.

V. 564. *Jam Patribus clarisque senum*] Perpetuo *πατρίων* Silius. Ceterum sic *Senex* saepe honoris nomen est Graecis quoque, in quo falluntur multi, & apud Homer. Iliad. Δ. vers. 259. *γερῶσιον αἶδεσθαι οἷον*. ubi doctissimi hujus aetatis falluntur profecto in sua versione Homericæ, cum, quod *τῶς τιμῆς* est, ad *τῇ ἡλικίᾳ* referunt. Est autem Homero *γερῶσιον* *οἶον* *vinum*, *rorarium* antiquis Romanis dictum. *Rorarii* enim *militēs* antiquis dicebantur, qui levi armatura maxime honorati proelium committebant, primique in hostem ferebantur: *Rorarium* autem *vinum*, quod rorariis militibus, maximeque honoratis, obrem praeclare in bello gestam propinabatur. Recte igitur Hesych. *Γερῶσιον, τὸ τοῖς ἐντίμοις κατὰ γέρας διδόμενον*. & quid manifestius illo Homeri loco [Iliad. Δ. vers. 257.]

Ἰδομενεύ, πῆρι μὲν σὲ τῶν Δαναῶν ταχυπύλων,

ἢ μὲν ἐν πολλῷ μῃ, ἢ δ' ἄλλοις ἐπὶ ἔργῳ,

ἢ δ' ἐν δαΐδ', ὅτε πῆρ τε γερῶσιον αἶδεσθαι οἷον

Ἀργείων οἱ ἀγῆροι ἐν κρητέροι κίονται.

Sic apud Maronem *Perpetui tergum bovis*, & apud Homer. [Il. H. vers. 321.] *Νῶτο δὲ δινικῆς, γερῶσιον* utrumque donum est, cum apud alterum Aeneae, ut hospiti, apud alterum Ajaci, ut re bene gesta, κατὰ γέρας apponatur. Sic *Γέροντες* Hesych. *ἐντίμοι*, &

- 560 Et fractis rebus violentior ultima virtus.
Hinc puer, invalidique senes, hinc femina ferre
Certat opem in dubiis miserando nava labori,
Saxaque mananti subvectat vulnere miles.
Jam Patribus, clarisque senum sua munia curae.
565 Concurrunt, lectosque viros hortantur; & orant,
Defessis subeant rebus, revocentque salutem,
Et Latia extremis implorent casibus arma.
Ite citi, remis velisque impellite puppim,
Saucia dum castris clausa est fera: tempore Martis

Utendum

& ἱππὸν, inquit, ἐπὶ ἱππῶν, &c, quod plus est, *πῶλον δὲ*, inquit, ὑποτάσσας τοὺς ἀπὸ πῶλων. Sic hoc loco clari senum, clarus senatus, ut *ἄνδρες*. D. HEINSIUS. Senex & senior interdum apud Latinos non tam aetatis, quam honoris, vocabula esse, certum est. vide Gevart. Læcton. Papin. lib. I. cap. x. clari senum autem, ut *Veneris polera Deorum* apud Ennium in fragm. lib. I. Annal. Et ita alii passim locuti sunt. Liv. lib. xxx. cap. ix. *Cum omni Romano & Numidico equitatu, expeditisque militum.* ubi vide Gronov. Ovid. lib. IV. Metam. vers. 630.

*Hic hominum cunctos ingenti corpore praestans
Japetionides Atlas fuit.*

Stat. lib. II. Theb. vers. 152.

*Egregii juvenum, quos non sine numine regnis
Invexis nox atra meis.*

vers. 483.

— juvenum fidos, lesissima bello

*Corpora, nunc precio, nunc ille hortantibus ardens
Solicitas dilis.*

lib. VI. Theb. vers. 15.

*Et nunc eximii regum, quibus Argos alumnis
Connexum coelo.*

Curtius lib. IV. cap. IV. *Plures naves admovei jubet, delatsoque militum imponi.* Florus lib. III. cap. II. *Impiger fluminum Rhodanus.* & sexcenta talia ubique. Pro clari, Putean. codex *perperam caris* habet: frequenter ita in vetustis MSS. turbarunt inepti librarii. vide Barthium ad Stat. Silv. pag. 162. Gronov. ad Senec. Herc. Oet. vers. 1874. N. Heinsium ad Valer. Flacc. lib. VI. vers. 286. & Bentlejum ad Horat. lib. I. od. XX. vers. 5. lib. III. od. XIV. vers. 7. & lib. IV. od. XIII. vers. 14.

v. 566. *Defessis subeant rebus, revocentque Sagunto Sidonias flammæ, nunc ite impellite puppim* Videtur integer hic locus: non est tamen, quod videtur; sed tum erit, cum, rejectis interpolationibus sciolorum, qui eum pessimo, mehercle, exemplo ita deformarunt, uno etiam versu auctior, hoc modo legatur:

*Defessis subeant rebus, revocentque salutem,
Et Latia extremis implorent casibus arma.
Ite citi, remis velisque impellite puppim.*
remis velisque ire propria hic locutio, ut in illo Ci-

cer. Philipp. I. *Tum vero tanta sum cupiditate incensus, ut mihi nulli neque remi, neque venti, satisfacere;* & in isto Virgil. versu,

Laevam cuncta cohors remis ventisque petivit.

sed quae proverbialiter non raro sumatur, pro omni conatu aliquid agere, & alio transferatur. Idem Cicero Tuscul. Quæst. lib. III. *Tætra res est, misera, destitabilis, omni contentione, velis, ut ita dicam, remisque fugienda.* Plaut. Afin. Act. I. Sc. III. vers. 5. *Remigio veloque, quantum poteris, festina & fuge.* Simile huic proverbio proverbium *equis velisque*, quo utitur M. Tullius ad Q. Fratrem, & lib. III. de Offic. quodque dixisse videtur Horat. *navibus atque quadrigis*, lib. I. Ep. XI. vers. 28. ubi ait, *Strenua nos exercet inertia, navibus atque Quadrigis pesimus bene vivere.*

MODIUS Novant. Læcton. Epist. XII. In iis, quae, ubi navis Romam mittitur, mutavit & inseruit Modius, non habet faventes membranas Anglicanas. Quia tamen contra mangones typographicos & ipse prisco codice nititur, non puto aspernandas esse ejus observationes. BARTHIUS lib. VII. Advers. cap. XV. Versus ille, cujus initium *Sidonias flammæ*, non comparebat in Oxoniensi & Puteaneo, uti & pars praecedentis versus, relictis illis *Defessis subeant rebus, revocentque*. Quin in Vaticano quodam codice vidi annotatum, cetera esse a manu Pomponii Laeti. unde liquet, solas Colon. membranas hic integras atque audiendas esse, quidquid obstreptit Dausquejus. N. HEINSIUS. Locutionem *remis velisque* recte illustravit Modius, adde etiam Scheffer. lib. I. de Milit. Nav. cap. IV. Sic Ovid. Epist. XIII. Heroid. vers. 101.

Cum venies, remoque move, veloque carinam.

lib. VI. Metam. vers. 444. *veloque & remige portus Cecropios intrat.*

v. 569. *Saucia dum castris clausa est fera*] Opinat sum aliquando à Siliana manu esse, *dum clathris clausa est fera*; quod proprie & eleganter dictum. de clathris copiosius egi curis secundis ad Claudianilib. XI. de laud. Stilic. vers. 272. quae adeantur. & sane in Parmensi libro *sacris* exaratum hoc loco offendi. *claustra* dixerunt nonnulli, ut in illo Livii lib. XXXV. *Eum ferarum modo, quae claustris aut vinculis teneantur, ingentes jam dudum iras in pectore volvere.*

G

re.

- 570 Utendum est rapto, & grassandum ad clara periclis.
 Ite citi, deflete fidem, murosque ruentes,
 Antiquaque domo meliora arcessite fata.
 Mandati summa est: Dum stat, remeate, Saguntos.
 Ast illi celerant, qua proxima litora, gressum,
 575 Et fugiunt tumido per spumea caerulea velo.
 Pellebat somnos Tithoni roscida conjux,
 Ac rutilus primis sonipes hinnitibus altos
 Afflarat montes, roseasque movebat habenas.
 Jam celsa e muris exstructa mole juvenus
 580 Clausam nocturnis ostentat turribus urbem.
 Rerum omnes pendent actus, & milite maestus
 Laxata obsidio, ac pugnandi substitit ardor,
 Inque ducem versa tanto discrimine curae.
 Interea Rutulis longinqua per aequora vectis
 585 Herculei ponto coepere existere colles,
 Et nebulosa jugis attollere faxa Monoeci.

Thracius

re. Statius filvar. lib. II. de Leone mansuetus vers. 4.

*Quid? quod abire domo, rursusque in claustra
 reverti*

Suetus.

Claustra autem sunt, quae cancellorum instar caveis
 praeducuntur, ex ferro ut plurimum facta; aliis
 sunt caveae ferreae, ut apud Martial. lib. IX. Ep.
 LVIII.

Nec rasum cavea latus bisontis.

lib. I. Epigr. XLIX. de Leone,

Nec caveae tanta clauditur illo fide.

Claudian. lib. III. de Laudib. Stilic. vers. 324. *ru-
 dibus sagis texantur & ornis frondentes caveae.* Sta-
 tius eodem loco vers. II.

Sed victus fugiente fera: stat cardine aperto

Infelix cavea.

Pari modo Prudentius in Hymnis:

Intrat interea locum rotundae

Conclusum caveae, madens ferarum

Multo sanguine.

Nec aliter Justinus de Callisthenis supplicio, *cum
 cane in cavea clausus.* Sueton. in Nerone, *Ferae pel-
 le contestus emittitur & cavea.* Symmach. lib. II. Ep.
 LXXXI. de canibus Scoticis ferreis caveis inclusis, ac
 Romam devectis. Erant & avium caveae. Sed
 jam nimii fumus. N. HEINSIUS.

v. 569. *Tempore Martis Utendum est rapto*] Perpe-
 ram Dausquejus *tempore rupto*, pro *rapto*, peiores
 codices secutus. *rapere tempus, rapere viam, fugam, oc-
 casionem, pugnam*, ac mille talia eleganter dicta:
 de quibus nos ad epistolam Herus Nasonianae, &
 ad Valer. Flaccum. N. HEINSIUS. *tempore rupto*
 est in codice Oxon. & plerisque antiquioribus edi-
 tionibus, ut Romana, Parmensi, Mediolanensi, &
 aliis; id est, interrupto, quo propter vulnus Han-
 nibalis vel tardius procedit obsidio, vel à pugna o-

mnino cessant Karthaginenses. vide Liv. lib. XXI.
 cap. VIII. Recte tamen vir Illustriss. vulgatum *tem-
 pore rapto* vindicavit, quam lectionem habent etiam
 membranae Colonenses. Silius lib. VII. vers. 531.

*Dum Dictator abest, rape, miles, tempora pri-
 gnas.*

Lucan. lib. X. vers. 507.

*semper feliciter usus
 Praecipiti cursu bellorum & tempore rapto.*

Joseph. Ican. lib. V. Belli Troj. vers. 358.

cum tempore rapto

*Imperiale tonans acies Agamemno labantes
 Increpat.*

ubi vide Drefsem. *rapiunt certamina Martis* dixit Si-
 lius lib. XV. vers. 443.

v. 570. *Grassandum ad clara periclis*] Quod infra
 exprimit lib. IV. vers. 36. *juvat ire periclis Ad docus.
 grassari* enim hic bono sensu ponitur, ut infra lib.
 VIII. vers. 331.

*nec me unica fallit
 Cunctandi ratio, qua te grassante senescens
 Hannibal oppressum vidit considerare bellum.*

Sallust. in Bell. Catil. cap. I. *Ad gloriam virtutis via
 grassandum.* Liv. lib. III. cap. XLIV. *Affertor nihil
 opus esse multisudine concitata ait, se jure grassari, non
 vi.* lib. X. cap. XIV. *Consilio grassandum, se nihil vi-
 res juvarent.*

v. 583. *Tanto in discrimine curae*] Recte libri vete-
 res *to* in omittunt. N. HEINSIUS.

v. 587. *Thracius hos Boreas scopulos immisia regna
 Solus habes*] Non quod non alii etiam venti hic fla-
 rent, sed quod is praecipue ibi regnaret, ac solito
 vehementius grassaretur, & reliqui venti, ad Borean
 comparati, quasi non sentirentur. quo sensu *Vultur-
 num Acolis campis regnare* infra dicit lib. IX. vers.
 495. Similia vide apud Celeberrimum Burman-
 num

- Thracius hos Boreas scopulos immitia regna
 Solus habet, semperque rigens nunc litora pulsat;
 Nunc ipsas alis plangit stridentibus Alpes:
 590 Atque ubi se terris glaciale fundit ab Arcto,
 Haud ulli contra fiducia surgere vento.
 Vorticibus torquet rapidis mare, fractaque anhelant
 Aequora, & injecto conduntur gurgite montes:
 Jamque volans Rhenum Rhodanumque in nubila tollit.
 595 Hunc postquam Boreae dirum evasere furorem,
 Alternos maesti casus bellicae marisque,
 Et dubium rerum eventum sermone volutant.
 O patria, o Fidei domus inclita, quo tua nunc sunt
 Fata loco? sacraene manent in collibus arces?
 600 An cinis, heu Superi! tanto de nomine restat?
 Ferte leves auras, flatusque ciete secundos,
 Si nondum insultat templorum Poenicus ignis
 Culminibus, Latiaeque valent succurrere classes.

Talibus

num ad Petronii Satyr. cap. cxiv. Illum vero ventum innuere videtur Silius, quem incolae hujus regionis proprie *Circium*, vel *Cercium*, dicunt; cuius meminit Lucan. lib. i. vers. 406.

— nec Corus in illum

*Ius habet, aut Zephyrus; solus sua litora turbat
 Circius, & tuta prohibet statione Monaci.*

Senec. lib. v. Natur. Quaest. cap. xvii. *Atabulus Apuliam infestas*, &c. Galliam *Circius*. Sueton. in Claud. cap. xvii. *Vehementi Circio bis pene submersus est prope Liguriam, juxtaque Stachadas insulas*. Vide Gellii lib. ii. Noct. Attic. cap. xxi. Appul. de Mundo, & Salmaf. ad Solin. pag. 887.

v. 589. *Alis frangit stridentibus Alpes*] Probo lectionem MS. *plangit*. Cur probem, illud in caussa est, quod Lucret. ea voce in simili re saepe usum videam: sic enim ille lib. vi.

*Aus ubi suspensam vestem, chartasque volantes
 Verberibus venti versant, planguntque per auras*

lib. ii. quoque dixerat, *fluctus plangentes saxa*, exemplo nempe Lucilii, qui ait, *plangunt litora fluctus*. MODIUS Novant. Lectio. Epist. lxxxiii. Omnino bene Modius *plangit* ex Colon. codice, quo & ceteri cum priscis alludunt editionibus, in quibus *tangit*. Interpres solus obstreper. alarum proprium est *plangere*. N. HEINSIUS. Silius lib. xiii. vers. 840.

— en, quantum resonat plangentibus alis.
 Statius lib. iii. Theb. vers. 502.

— vides, cursus ut nulla serenos

*Alas agas? liquidoque polum complexa meatu
 Pendeas? aut fugiens placabile planxeris omen.*
 ita legebat summus Gronovius in gustu ad hunc locum: vulgo erat, *plausit omen*. Veram scripturam Siliio vindicavit etiam N. Heinsius in notis ad Naeron. lib. v. Metam. vers. 675.

v. 598. *Quo tua nunc sunt Fata loco*] Pro, quo in statu nunc sunt, ut apud Maron. lib. ii. Aen. vers. 322. *Quo res summa loco, Pantheu?* lib. ix. vers. 723.

Es quo sit Fortuna loco, qui casus agat res.

Horat. lib. i. Epist. xii. vers. 25.

Ne tamen ignores, quo sit Romana loco res.

Senec. in Hippol. vers. 358.

Altrix, profare, quid feras. quonam in loco est Regina?

v. 601. *Flatusque ciete secundos*] inruptura. D. HEINSIUS.

v. 602. *Insultat templorum protinus ignis Culminibus*] Elegantissimo loco corrumpeo est illud *protinus*, quod illi fungi in libros retulerunt, cum luscitiosis suis oculis, quod in membranarum rectum exstat, *Poenicus* assequi non potuissent. Nimirum hos tales natos rastros tractare, non libros. quid enim illo, quod vero succidaneum dederunt, absurdus? saltem cum ratione insanirent. Quod, ne nos quoque dedisse operam, ut faciamus, videamur, monito illud *Fidei* paullo ante majuscula notandum, & de Dea, quam alibi *tacitum* poeta vocat in *pectore numen*, accipiendum. MODIUS Novant. Lect. Epist. xli. Quid clarius emaculatione e libro Modii nata, & a nostro confirmata? nimirum ut *Latium* & *Poenicus furor* de propinquo opponantur. Tamen *protinus* defendere maluit Interpres, cui minime omnium assentimur. BARTHIUS lib. vii. Advers. cap. xv. Optime Carrion & Modius ex membranarum Colonensibus *Poenicus ignis*: Oxon. *penius*, proxime verum. Interpretem in alia omnia euntem non audimus, nec audit Barthius. N. HEINSIUS. Recte viri docti *Poenicus ignis* restituerunt, quod antiquum est, pro *Punicus*. in Fastis Triumphalibus apud Gruter. pag. ccxcvii. col. 2. C. DVILIVS. M. F. M. N. COS. PRIMVS.

G 2

AN.

- Talibus illacrimant noctemque diemque querelis,
 605 Donec Laurentes puppis defertur ad oras;
 Qua pater, acceptis Anienis ditior undis,
 In pontum flavo descendit gurgite Thybris.
 Hinc confanguineae subeunt jam moenia Romae.
 Concilium vocat augustum, castaque beatos
 610 Paupertate Patres, ac nomina parta triumphis
 Consul, & aequantem Superos virtute Senatum.
 Facta animosa viros, & recti sacra cupido

Attollunt,

AN. CDXCIII. NAVALEM. DE. SICVL. ET. CLASSE. POENICA. EGIT. K. INTERKALAR. Valer. Max. lib. II. cap. IV. 6. *Poeniceis indutum tunicis M. Scavrus exquisito genere vestis cultum induxit.* & cap. VI. 2. *Poeniceis in proelio tunicis utebantur.* Tertull. de Pallio cap. II. *Ne Poenicum inter Romanos aut erubescat, aut doleat.* vide Gifan. Indic. Lucret. voce *Poeniceus*, & N. Heinsum ad Nafon. lib. III. Amor. Eleg. VII. vers. 29. & ad lib. XII. Metam. vers. 103. Eodem modo *Moenera* olim dixerunt, quod nunc *munera*. vide Lambin. ad Lucret. lib. I. vers. 30. *moerus*, quod nunc *murus*. vide Gifan. Indic. Lucret. v. *Moerus*. Prius vero etiam *Poinicius* scripserunt, quod exstat in tabula aenea apud Gruter. pag. DXXI. QVEI. EORVM. AMEICITIAM. POPVLI. ROMANEI. BELLO. POINICIO. PROXSUMO. MANSERVNT. *Poenicus ignis* autem, ut *flamma Sidonia* supra vers. 130.

v. 609. *Castaque beatos Paupertate Patres*] Hoc loco paupertas non inopiam notat, sed mediocrem fortunam, cui nihil deest. Eam ita describit Senec. Epist. LXXXVII. *Paupertas est, non quae pauca possidet, sed quae multa non possidet.* & Epist. IV. *Magnae divitiae sunt lege Naturae composita paupertas. Lex autem illa Naturae scis quos nobis terminos statuit? non esurire, non sitire, non algere.* Eo sensu Senatum Euandri Virgil. *pauperem* vocat lib. VIII. Aeneid. vers. 105. Lucan. lib. X. vers. 151.

Pone duces priscos & nomina pauperis aevi.

Auctor Moreti vers. 16.

Fusus erat terrae frumentis pauper acervus.

Hinc apud Horatium lib. I. od. XII. vers. 43. jun-
gitur

*Saeva paupertas, & avitus apto
Cum lare fundus.*

lib. I. Sermon. Ecl. VI. vers. 71.

*Causa fuit pater his, qui, macro pauper agello,
Noluit in Flavi ludum me mittere.*

& Valer. Maximus inopiam à paupertate distinguit lib. IV. cap. VIII. 2. *Fabius in honorem patriae paupertatem inopia mutavit.* Plura vide apud Broekhus. ad Tibull. lib. I. Eleg. I. vers. 3. Deinde *beatus* hoc loco est dives. Varro lib. V. de Ling. Lat. pag. 24. *Beatus, qui multa bona possidet.* Ovid. lib. I. Amor. Eleg. XV. vers. 34.

Cedat & auriferi ripa beata Tagi.

Claud. Consul. Olyb. & Prob. vers. 46.

Affiduos intrare inopes, remeare beatos.

Sensus itaque Silii hic est; Senatores satis se beatos ac divites putasse, si ea solum, quorum usus indigebat, caste possiderent: eodem modo, quo Seneca d. loc. lege Naturae compositam paupertatem *magnas divitias* vocat.

v. 610. *Nomina parta triumphis*] Atque haec causa, cur laureati Senatores senatum quotidie intrarent, symbolumque triumphi gestarent, quod quidem ex Commodio Xiphilini [pag. 827.] observavi, apud quem Dio se cum reliquis Senatoribus lauri folia è corona, quam gestabant, decerpta manducasse scribit, ne, gesticulante & histrionem agente monstro illo, in risum solverentur. *Καὶ συχοῖ*, inquit, *παρεχρήμα ἰπ' αὐτῷ γιλάσαντι ἀπὸ λάρυγγος τῷ ἑσφι*, (γίλας γὰρ ἡμᾶς, ἀπ' ὃ λάρη, ἔλαβει) *ἢ μὴ δάφνης φύλλα, ἀλλὰ τῷ σιφάνῳ ἵχθῳ, αὐτὸς τὰ δίσφαγοι, καὶ τὰς πλησίον με καθήμενους διατρώγων ἐπίστα.* D. HEINSIUS. Verum est, hoc tempore Africani, Asiatici, Numantinique nondum noti erant, ut monuit Dauquejus; sed, ut addit, per *nomina parta triumphis* indicantur Capitolini, Torquati, Corvini, similesque alii: quibus omnino addendi Marciae gentis *Coriolani*, Sergiae ac Serviliae *Fidenates*, & Valeriae *Messallae*. Nam bello Punico primo M. Valerius ex capta Messana *Messallae* cognomen adeptus est, teste Senec. de Brevit. vitae cap. XIII. ubi videndus est Lipsius.

v. 613. *Hirtaeque comae*] Membranae *sogae*, & ita credo Silium scriptum reliquisse, quod Tacitus quoque, ut alibi doceo, ita locutus deprehendatur. MODIUS Novant. Lection. Epist. LVII. *sogae* Modius ex Colonienfi libro, ut vestitum incommutatum innuit. Vide, quae pro vulgata lectione Interpres addert in medium. N. HEINSIUS. Locutus Taciti, quem Modius in animo habuit, exstat in Dial. de Orat. cap. XXVI. *Malim oratorem vel hirta toga, quam fucatis & meretriciis vestibus insignire.* Sic Lucan. lib. II. vers. 385.

*Hirtam membra super Romani more Quiriis
Induxisse sogam.*

hirta toga est etiam apud Cornel. Nepot. in Datame cap. III. Malim tamen cum Doctissimo Dauquejo *comae*, quod praeter Colon. librum omnes reliqui

- Attollunt, hirtaeque comae, neglectaeque mensae,
 Dexteræque a curvis capulo non segnis aratri,
 615 Exiguo faciles, & opum non indiga corda,
 Ad parvos curru remeabant saepe penates.
 In foribus sacris, primòque in limine templi
 Captivi currus, belli decus, armaque rapta
 Pugnantum ducibus, faevæque in Marte secures,
 620 Perfossi clipei, & servantia tela cruorem,

Claustra

reliqui scripti & editi constanter habent. Proprie enim *hirtus* de squalido, denso, intonso capillo. vide infra ad lib. v. vers. 313. apud antiquos autem Romanos tonsura incognita erat, unde *hirsutos procos* vocat Silius lib. xiii. vers. 812. *intonsum Catonem* Horat. lib. ii. od. xv. *incomitis Curium capillis* lib. i. od. xii. vers. 41.

v. 614. *A curvis capulo non segnis aratri*] Forte, a curvi capulo non segnis aratri. capulum aratri. N. HEINSIUS. Vir Illustrissimus ad marginem Silii etiam coniecerat, *ad curvi capulos non segnis aratri. Non segnis ad capulos aratri*, ut apud Claudian. lib. ii. in Eutrop. vers. 395. *numquam mea dextera segnis Ad ferrum*. Sed nihil futo: ita enim Silius & infra locutus est lib. vii. vers. 401.

Sueffa atque a duro Frusino haud imbellis aratro.

v. 616. *Ad parvos curru remeabant saepe penates*] Currum triumphalem intelligit Cellarius, & ante eum Marfus, etiam N. Heinsius ad Silii lib. vi. vers. 545. Convenientius tamen videtur, ut capiamus de curribus, quibus Senatores, rure evocati, in curiam veniebant, & inde domum redibant, unde fellae curules originem habuerunt.

v. 617. *In foribus sacris &c.*] Silius imitatur Maronem, qui pariter lib. vii. Aen. vers. 183.

Mulæque praeterea sacris in postibus arma:

Captivi pendens currus, curvaeque secures,

Et crissae capitum, & portarum ingentia claustra,
Spiculaque, clipeique, ereptaque rostra carinis.

v. 618. *Captivi currus*] *Legē Captivæ exuviae.* currus bis repetitur. N. HEINSIUS. Poëtas eandem vocem paucis interjectis interdum repetere solitos fuisse alibi docuimus, idque Statium saepissime fecisse ad eum poetam Barthius plurimis exemplis probavit lib. x. Theb. 449. quare nec hoc loco aliquid muto. Silius enim *captivos currus* ad postes templi suspensos memorat ex imitatione Maronis loco laudato. Et ita etiam Statius lib. iii. Theb. vers. 580.

— arma parentis

*Postibus, & fixos Superum ad penetralia currus
 Vellere amor.*

Perfius Satyr. vi. vers. 45.

— jam postibus arma,

*Jam chlamydes Regum, jam lutea gausapa capis,
 Effedaque, ingentesque locat Caesonia Rhenos.*

v. 620. *Perfossi clipei*] Quærit in problematis fuis Plutarchus, cur spolia sola non licuerit renovare

in templis: Διά τι, inquit [pag. 273.] τῶν τοῖς θεοῖς ἀνατίθεμένων μόνον τὰ σκῦλά τιθένται; ἀφ' ὧν ἐξέρχεται τὸ χρῶμα, καὶ μήτε προσκινεῖν, μήτε ἐπισκινάζειν; πότερον ἢ αὐτὴν δόξαν οἰόμενοι τοῖς πρώτοις συνεκλιπῆν; αἱ δὲ τι πρόσφατοι ὑπόμνημα τῆς ἀρετῆς ζητῶσι κομίζουσι; ἢ μᾶλλον, ὅτι τὸ χρῶμα τὰ σημεῖα τῆς πρὸς τοὺς πολέμους διαφορᾶς ἀμειψύονται, αὐτὰς ἀναλαμβάνουσι καὶ καιροποιεῖν ἐπιφθόον ἐς καὶ φιλαπικθήματα; Mirum profecto, homini tanto in re tam levi aquam haerere, aut saltem veram ipsam causam non προσέχων, quam hic obiter tangit Silius, cum inquit,

Perfossi clipei & servantia tela cruorem.

Servant enim clipeos, non quod clipei essent, sed quod perfossi, & tela, non quod tela essent, sed quod servarent cruorem, quod in novis telis esse non poterat: deinde colebant ea, non quod tela aut clipei essent, sed quod spolia; quod profecto non erat περιεῖν, ut interpretatur magnus ille vir: nova enim subituere potuissent, sed non spolia. Huc pertinent elegantissima duo epigrammata, quæ lib. i. tit. 15 ἀναθήματα leguntur, quorum alterum hic posuimus.

Τίς δ' ἔτε μαρμαίροντα βοάγρια; τίς δ' ἀφόρμητα

Δύρατα, καὶ ταύτας ἀρραγίως βοίας

Ἀγχεμάσας Ἀρὴν μιάστοι καμνον ἀπσμον;

Οὐκ ἂν ἱμῶν ὀφίη ταῦτά τις ὅπλα δόμων;

Ἀπολλέμωι τὰ δ' ἰοικν ἰν ὀσοπῆς τιράμωις

Κισθαί, & θρυγῶν ἱντος Ἐυναλίω.

Σκύλα μοι ἀμφιδρυπτα, καὶ ὀδυμνῶν αὐτὸν λύδρῳ

Ἀδρῶν, ἱππεῖ ἱφνὶ ὁ βροτολογός Ἀρνε.

Quis clipeis sacram, quisnam splendentibus hastis,

Quis (pudor) illaesa casside cinxit humum?

Mavortii ingratum suspendit gratus honorem.

Di, precor, à nostra sint procul illa domo.

Iustius haec Bacchi poterant pendere tabernis;

Haud ea sunt templis, Mars pater, apta suis.

Milacerae exuviae, pulvisque hominumque cruorque
 Sint. hominum gaudet caedibus ille Deus.

Quae quidem ita reddidimus, ut nec verborum ubique, nec elegantiae nusquam rationem habendam duxerimus: ita enim vertimus nos, ut Graeculorum servi esse nolimus. Sed ut nec melius idem à nobis interdum dici posse desperemus, modo ne interpretationis leges transgrediamur. Quibus omnibus Plutarchi dubitatio manifeste solvitur, & moris illius Romanorum, qui pro veteribus spoliis nova substitui arma volebant, ratio redditur. Atque haec haec tenus. D. HEINSIUS.

Claustraue portarum pendent: hic, Punica bella,
Aegates cernas, fusaue per aequora classe
Exactam ponto Libyen testantia rostra:

Hic galeae Senonum, pensatque improbus auri

625 Arbiter ensis inest, Gallisque ex arce fugatis
Arma revertentis pompa gestata Camilli:
Hic spolia Aeacidiae, hic Epirotica signa,
Et Ligurum horrentes coni, parmaeque relatae
Hispana de gente rudes, Alpinaque gaesa.

630 Sed postquam clades patefecit & horrida bella
Orantum squalor, praesens astare Sagunti
Ante oculos visa est extrema precantis imago.
Tum senior maestus Sicoris sic incipit ore:
Sacrata gens clara fide, quam rite fatentur

Marte

v. 621. *Hic Punica bella Aegates cernas*] *vela* mauerim. vexilla naualia, quibus, uti & rostris, inter tropaea erat locus: N. HEINSIUS. *bella & vela* alibi etiam a librariis commutantur. vide N. Heinsum ad Valer. Flacc. lib. viii. vers. 427. infra lib. x. vers. 324. pro *laceroque aplustria velo*, Henr. Stephanus *lacero bello* citat, ut D. Heinsum notauit. Nihil tamen hic mutari malo. nam *Aegates Punica bella* est proelium cum Karthaginensibus ad Aegates commissum, cujus picturam in soribus templi dedicatam fuisse finxit Silius. *Bellum* autem Latinis, & πῶλον Graecis, pro proelio frequenter ponitur. vide Casaub. ad Polyb. pag. 147. Edit. Celeberrimi Gronovii, aliosque passim.

v. 628. *Et Ligurum horrentesque comas*] Lego, ut manifeste legendum esse libri & res ipsa clamat, *horrentes coni*. MODIUS Novant. Lection. Epist. lxxxiii. Disceptant eruditi de huius loci lectione. Alia vero ab haecenus cognitae exstat in MS. Anglicano, *horrentes tonsae*. Ego arbitror vulgatam *horrentesque comas* non esse ineptam, quam *tonsae* voluerunt enarrare: nisi & *tonsae* comas significare voluerint, nam *tonsae coma* triumphum signat. Propter.

Quorum sub simulis Africa tonsa jacet, hoc est, in signum triumphi detonsa. BARTHIUS lib. vii. Advers. cap. xv. Atqui de *hirta coma* jam praecesserat. Deinde quis locus est *comis Ligurum* inter spolia, aut quis devictae gentis crinem inter tropaea templis suffixum fuisse memoriae umquam prodidit? bene igitur *horrentes comas* ex libro Colon. Modius inuexit: nisi quod ego praetulerim Oxon. libri scripturam *horrentes tonsae*, quae vox libro xiv. non semel occurrit pro remis, ut & apud Lucanum lib. iii. Non intellexit eam Barthius, dum scripturam Oxon. profert. N. HEINSIUS. Daufqueus distinctione se huic loco medicinam attulisse putat hoc modo: *hic Epirotica signa, Et Ligurum, horrentesque comas. Ligurum*, nempe signa, quod praecessit. Sed nec vulgatam scripturam *hor-*

rentesque comas, nec Oxon. libri lectionem *horrentes tonsae* probem, tum quod non soliti fuerint Romani vel devictarum gentium detonsas comas, vel captarum navium remos seu tonsas in templis suspendere, tum & quod toto hoc bello Ligustico, cujus varios casus ac fata late descripsit eruditissimus Noris. in Cenot. Pisani. Dissert. i. cap. i. Romanos vel semel proelio navali decertasse non meminerim. Illustrissimus Heinsum tamen etiam ad Claud. iv. Consul. Honor. vers. 48. *horrentes tonsae* probat, ut scilicet suam in Claudiano emendationem adstrueret, in quo legebatur,

Aeraque vestitis numerosa veste columnis
Consita:

& *numerosa veste* exponebat multis contis: in scriptis nonnullis invenerat *numerosa veste*, vulgo autem *numerosa puppe* exaratum erat, quod omnino rectum est: intelligit enim Claudianus columnas rostratas, ut Claver. & Barthius docuerunt. Sed, ut ad Silium revertar, omnino praefero Colon. codicis scripturam *horrentes coni*, cui *crissae capium* in loco Maronis a Silio expresso favere videntur, quas Servius *galeas* exponit, ut & *Senonum galeas*, quas etiam in hoc templo suspensas fuisse Silius supra testatus est.

v. 629. *Alpinaque gaesa*] Cellarius *Alpina* exponit ex arboribus Alpina, ut durioribus, confecta: sed male. Daufqueus ea intelligit, quae Senonibus erepta sunt in obsidione Capitolii, vel Celtis, qui primo bello Punico in castris Poenorum stipendia fecerunt. Verum possunt etiam intelligi erepta Gallis Insufris, qui Alpium accolae erant, & medio tempore inter bellum Punicum primum ac secundum a Romanis devicti sunt.

v. 635. *Ferro parere coacti*] *subacti* longe rectius Colon. & Putean. cum Parmensi editione. Virgiliana locutio, de qua ad ipsum, Georg. iv. vers. 85. & ad Claudianum lib. ii. in Rufin. vers. 314. N. HEINSIUS. Eandem lectionem vir Illustrissimus etiam probavit ad Nason. lib. vi. Metam. vers. 497. neque aliter

635 Marte fatam populi ferro parere subacti,
Ne crede ementos levia ob discrimina pontum.
Vidimus obfessam patriam, murosque trementes:
Et, quem infana frera aut coetus genuere ferarum,
Vidimus Hannibalem. procul his a moenibus, oro,

640 Arcete, o Superi, nostroque in Marte tenete
Fatiferae juvenem dextrae. qua mole sonantes
Exigit ille trabes? & quantus crescit in armis?
Trans juga Pyrenes, medium indignatus Hiberum,
Excivit Calpen, & mersos Syrtis harenis

645 Molitur populos, majoraque moenia quaerit.
Spumeus hic, medio qui surgit ab aequore, fluctus,
Si prohibere piget, vestras effringet in urbes.

An

aliter erat in Mediol. editione. Infra lib. xiii. vers. 709.

Atque habitanda semel subigit quis visere regna.
lib. xvii. vers. 576.

Quaenam te sibi accedere causa subegit.
Virg. lib. iiii. Aen. vers. 257.

Ambesas subigas malis absumere mensas.
lib. vii. vers. 214.

Atra subegit hiems vestris succedere terris.
Auctor Ceir. vers. 227.

Nec levis, hoc faceret, (neque enim pote) causa sub-
egit.

Claudian. lib. ii. in Rufin. vers. 132.

Incertus, pateretno fugam, veniamne subactus
Posceret.

Sallust. in Bell. Catil. cap. x. *Ambisio multos mortales falsos fieri subegit.* ubi vide notas Rivii. Curtius lib. iv. cap. xi. *Darium, ut pacem a te jam hoc tertio peteret, nulla vis subegit.* Consule & Gifan. Indic. Lucret. v. *Subigero.*

v. 636. *Ementos levia ob discrimina pontum*] In codice scripto rotundior scriptura *ementum*. BARTHIIUS lib. vii. Advers. cap. xv. Oxon. & Putean. cum Parm. *ementum pontum*, quod Barthius videtur probare. N. HEINSIUS. *ementum pontum* etiam Mediol. editio. Infra lib. iiii. vers. 648.

Ementos aderat Garamantum laetus harenis.

Virg. lib. ii. Aen. vers. 181. *pelagoque remenso Improvisi aderrunt.* Ovidius lib. xv. Metam. vers. 226.

ementis medii quoque temporis annis.

Ita emendabat Illustrissimus Heinsius, pro *emeritis annis*, & locum corruptum putabat ab illis, qui *ementis* passive dici non posse arbitrati sunt. Appulej. lib. vi. Metam. in princ. *Gnaviter emensis collicioribus jugis, pulveraribus sese proximam intulit.* & alibi apud eundem saepe. Quinētil. Declam. xii. p. 213. *Non dum tibi obitio duplicata tempora, nec remensum toties mare.* Utram vero lectionem apud Silium recipias, nihil interesse videtur.

v. 642. *Conjicis ille trabes*] MS. *Exigit*. BARTHIIUS lib. vii. Advers. cap. xv. *Ergit* Puteaneus,

Exycis Colonienfis. Opinor *Exigit*, & sic in Oxoniensi esse Barthius testatur; neque aliter Parmensis editio. lib. v. vers. 254.

Altiore surgens galeam super exigit ictum.
ibidem, *ferrum de corpore exigere.* lib. ix. vers. 585.

Exigit Usentis sceleratum belua dentem.
ubi Colonienfis denuo *Exie*. lib. xiv. vers. 506.

Pro qualis! seu splendentem sub sidera misit
Exigeret discum.

Valer. Flacc. lib. iv. vers. 390.

mediis in cantibus exigit harpen.

Virgil. lib. x. Aen. vers. 815. *validum namque exigit enssem Per medium Aeneas.* Ovid. Epistola Dejanirae vers. 157.

Exegit ferrum sua per praecordia mater.

N. HEINSIUS. *Exigit* habet etiam Mediolan. editio, neque aliter hunc locum citavit à πᾶσι Gronovius in gustu ad Statii lib. viii. Theb. vers. 468. & ad Senec. Consol. ad Marciam cap. xvi. ubi hanc locutionem pluribus illustravit. Supra vers. 515.

pressumque ira simul exigit enssem.

Virgil. lib. x. Aen. vers. 682.

et crudum per costas exigit enssem.

Seneca in Herc. Octaeo vers. 845.

Eat per artus ensis exactus meos.

in Agam. vers. 199.

per tuum, si aliter nequit,

Latus exigitur ensis, et perimat duos.

vide quaedam supra ad vers. 307. Simili lectionis diversitate apud Lucan. lib. vii. vers. 575. plures codices, pro *ipse manu subicit gladios*, habent *subigit*. *Transciet*, pro *transfigit*, Statio vindicavit Barthius notis ad lib. vii. Theb. vers. 595.

v. 642. *Et quantus crescit in armis*] Locum Maronis imitatur ex lib. xi. Aen. vers. 283.

exporto credito, quantus

In clipeum assurgat, quo turbino torqueat hastam.

v. 647. *Vestras effringet in urbes*] Malim legere *vestras se franget*. in MS. perperam est *nostras*. BARTHIIUS lib. vii. Advers. cap. xv. Puto à manu Sili

- An tanti pretium motus, ruptique per enses
Foederis, hoc juveni, jurata in bella ruenti,
650 Creditis, ut statuat superatae jura Sagunto?
Ocius ite, viri, & nascentem exstinguite flammam,
Ne serae redeant post aucta pericula curae.
Quamquam o, si nullus terror, non obruta jam nunc
Semina fumarent belli: vestraene Sagunto
655 Spernendum confanguineam protendere dextram?
Omnis Hiber, omnis rapidis fera Gallia turmis,
Omnis ab aestifero sitiens Libys imminet axe.
Per vos culta diu Rutulae primordia gentis,
Laurentemque larem, & genetricis pignora Trojae,

Conservate

Silii esse vestras se impinget in urbes. Infra lib. XII. vers. 187.

Propulsus ut Boreâ scopulis impingitur aequor.
lib. XIV. vers. 15.

Impactum pelagus laceratae viscere terrae.
Seneca in Herc. Furente vers. 991. *Quo se caecus*
impegit furor? ita bene ex membranarum Gronovius.
Valer. Flaccus lib. VII.

Obrutus ut sera cum se sub nocte magistris
Impingit pecorique pavor.
Status lib. IV. Theb. vers. 318.
Ut stetit, adversisque impetit pectora frenis.
vers. 422. *Gestica Boreas impactus ab Ursa.* lib. VII.
vers. 28.

Ocius impingit Tyrus Danae agmina muris.
lib. IX. vers. 461.
—— *nigrum tropidis impingit Oriona nautis.*
lib. X. vers. 760.

Ferte retro bellum, captaeque impingite Lerna
Reliquias turpes.
Possis tamen se franget. Seneca in Medea vers. 392.
Quo pondus animi verges? ubi ponet minas?
Ubi se iste fluctus franget?
In Catalectis Pithoei.

Palladiumque nemus pingui se vertice franget.
se franget etiam Barthio placuisse agnosco. N.
HEINSIUS. *impinget ut infra lib. III. vers. 657.*
turbo impacta glomeratus harena. libro IV. vers.
299.

Pila immans sonans impingitur ardua ponto.
lib. IX. vers. 319.

—— *vellere sede*
Si coepit Calpen impacto gurgite pontus.
Lucan. lib. V. vers. 697. *te nostris impetit harenis.* lib.
IX. vers. 338.

Tunc magis impactum brevibus mare, terraque
saevit.
Status lib. VIII. Theb. vers. 34.
Quae Superum labes inimicum impetit Averno
Aethera?

Vide Barthium ad Statii lib. VII. Theb. vers. 28.
Fortasse tamen nec vulgata scriptura mutari debet. Sic
Valer. Flacc. lib. V. vers. 412. *genibusque sumens in-*

fringitur unda. affrangere dixit Statius lib. V. Silv. I.
vers. 35. *Achilleis hiemes affrangere bustis.* vide N.
Heinsium ad Nason. lib. V. Metam. vers. 83. *ef-*
fringet autem pro effringet se, vel effringetur. v. in-
fra ad lib. IX. vers. 645.

v. 650. *Statuat superata jura Sagunto*] *superatae*
Colonienfis. bene. initio lib. VII. *finem Vincendi*
Libyae statuat. N. HEINSIUS.

v. 656. *Omnis Hiber, omnis rapidis*] Ita scripti e-
ditique veteres; & recte. 'Ipsae enim posteriorem
producit. N. HEINSIUS. Qui versui metuebant,
ita ediderunt,

Omnis Hiber, rapidis omnis fera Gallia turmis.
v. 658. *Vos per culta diu*] *Per vos culta* optime
scripti editique vetustiores. lib. XII. vers. 80. iu-
dem,

—— *per vos Tyrrhena faventum*
Stagna Deum, per ego & Trebiam cineresque Sa-
gunsi.

lib. V. vers. 82. ex vetustis membranarum,
Iliacas per te flammis Tarpejaque saxa
Oramus.

Virgil. lib. V. Aeneid. vers. 597.
Per te, per qui te salem genere parentes.
Lucan. lib. X. vers. 370.

—— *per te, quod facimus una,*
Perdidimusque, nefas, perque ictum sanguine Magni
Foedus, ades.

Videantur, quae de hac formula, frequenter apud
optimos scriptores corrupta, operose differunt ad Li-
vium elegantissimum Gronovius lib. XXIX. cap. XVIII.
& Interpretem hoc loco. N. HEINSIUS. Plura
infra vide ad lib. V. vers. 82. Solens autem in his
formulis ellipsis verbi rogo, precor, vel similis. Virgil.
lib. X. Aeneid. vers. 369.

—— *per vos & fortia facta,*
Per ducis Euandri nomen, devictaque bella,
Spemque meam, patriae quae nunc subis acmula
laudi,
Fidite ne pedibus.

Livius lib. XXIX. cap. XVIII. *Quibus per vos fidem*
vestram, Patres Conscripti, priusquam eorum scelus
expietis, neque in Italia, neque in Africa quidquam rei
gesseritis.

- 660 Conservate pios, qui permutare coacti
Acrifionéis Tiryntia culmina muris.
Vos etiam Zanclem Siculi contra arma tyranni
Juvisse egregium: vos & Campana tueri
Moenia, depulso Samnitum robore, dignum
- 665 Sigacis duxistis avis. vetus incola Dauni,
Tector vos, fontes, & stagna arcana Numici,
Cum felix nimium dimitteret Ardea pubem,
Sacra domumque ferens, & avi penetralia Turni,
Ultra Pyrenen Laurentia nomina duxi.
- 670 Cur ut decisa, atque avulsa a corpore membra
Despiciat, vesterque luat cur foedera sanguis?
Tandem, ut finitae voces, (miserabile visu)

Submissi

gesseritis. Quintil. Declam. xv. pag. 69. *Per ego, si fas est, quiddid feci, per hanc ipsam mei charitatem, quae me nondum timere coepisti, miserere.* Declam. v. pag. 92. *Per ego te, juvenis, illos meos, de quibus nunc quereris, amos, &c. pascere nunc, quod te redimere volui.*

v. 662. *Vos etiam tandem Siculi contra arma tyranni Juvisse egregium*] Censeo Delphos, si domi est, Eurypylum scitatum oracula Phoebi mittamus, quis tandem populus aut gens, Rex aut Regina, Deus vel Dea denique tandem vocetur, & Romanorum auxilio eguerit; nisi si forte in bello grammaticali, in quo tamen ego solius nominis & verbi cum suis, neque ullius extranei, arma fuisse putabam. Mecum faciunt, qui, illo ignorabili tandem hinc ejecto, Mamertem in locum ejus substituunt, legendo historiae fiducia, qua Mamertinos à Romanis contra Gelonem Syracusanorum regem defensos & propugnatos constat, *Vos & Mamertem Siculi*. Sed in eo ego hic ab illis dissentio, quod rem esse non nimis belli exempli existimo, tam longe à recepta scriptura, etsi falsaria, ex vera tamen pro captu librorum assimilata, & haud dubie ad ductum litterarum ejus expressa, recedere. Ideoque, rejecta eorum de reliquo non infelici ad rem conjectura, scribo à Theseo meo, membranarum puta, adjutus, *Vos etiam Zanclem Siculi*. Zancle autem quae sit, nemo nescit; nimirum ea, quae & Messina. Ovid. lib. xiv. Metam.

*Liquerat & Zanclem, adversaque moenia Rhegi,
Navisfrangumque fretum, gemino quod litore presum*

Ausoniae Siculaeque tenet confinia terras.

item,

*Opposuitque petens contra Zancleia saxa
Rhegion.*

MODIUS Novant. Lektion. Epist. xli. Non dubito veram esse scripturam, *Vos etiam Zanclem Siculi*. MS. tamen cum vetustis tandem refert. Omnino loci nomen aut urbis subest. BARTHIUS lib. vii. Advers. cap. xv. Quantivis pretii est scriptu-

ra, quam Carrion lib. xi. Emend. cap. xi. & Modius jam pridem retulerunt acceptam Colonienfibus membranarum. Sed vel sic importunus obstreperet & renititur Interpres. vulgati tandem. Zanclem etiam Barthio probatum. N. HEINSIUS. Illustrissimus Scaliger ad oram libri sui emendavit,

Vos etiam tandem Siculos contra arma tyranni

Juvisse egregium,

pro Siculi. sed praeferenda est codicis Colon. lectio; quae doctor est, quam ut a librario profecta foret.

v. 667. *Cum felix nimium dimitteret Ardea pubem*] nimiam pubem Silium nobis dedisse arbitror. sic nimia virtus lib. vi. vers. 404.

Infelix nimia magni virtute mariti.

nimia cancro lib. xii. vers. 374. ut illic corrigendum. N. HEINSIUS. Vide quae notavit Illustrissimus Heinsius ad Valerii Flacci lib. vii. vers. 21.

v. 669. *Laurentia numina vexit*] Loquitur in persona urbis legatus. scribendum igitur cum membranarum existimo *numina duxi*. mox, pro è corpore, membranarum *avulsa a corpore*: verissime, ut puto. BARTHIUS lib. vii. Advers. cap. xv. *nomina duxi* Colon. & Oxon. codex: bene. in Puteaneo *nomina duxit*. Barthius, *numina duxi*. Mox, *avulsa à corpore membra* codex Agrippinas; non è corpore. Deinde etiam scribendum, *vesterque luam cur foedera sanguis*? Saguntus enim ipsa loquitur ore legatorum, vulgati *luat sanguis*. nec scripti auxiliantur, nisi quod in nonnullis *nosserque luat*. N. HEINSIUS. Voce *numina* Silius respexisse potuit ad morem populorum; qui, in peregrinam terram habitatum abeuntes, prisca sacra Deosque patrios eo secum deferre solebant. Sic Aeneas Deos Trojanos Latio intulisse memoriae proditum est; vide Maronem, Silium, aliosque. Verum cum viri docti ex libris scriptis *nomina* asserant, eorum auctoritati cedere malo, quam librorum ineptias contra veritatem & ipsam Silii manum tueri. Saepe autem voces *numina* & *nomina* negligentia librorum invicem turbatae fuerunt. vide infra ad librum xvi. vers. 653. Deinde à corpore, pro è corpore,

H

pore,

- Submissi palmas, lacerato tegmine vestis,
Affigunt proni squalentia corpora terrae.
- 675 Inde agitant consulta Patres, curasque fatigant.
Lentulus, ut cernens accensae tecta Sagunti,
Postcendum poenae juvenem, celerique negantis
Exuri bello Karthaginis arva jubebat.
At Fabius, cauta speculator mente futuri,
- 680 Nec laetus dubiis, parvusque laceffere Martem,
Et melior clauso bellum producere ferro,
Prima super tantis rebus pensanda: ducifne
Ceperit arma furor, Patres an signa moveri

Censuerint;

pore, firmant etiam codices Oxoniensis & Puteaneus. v. 673. *Submissi palmas*] Praeter Coloniensem Puteaneus codex agnoscit hunc versum, ut & editio Parmensis, quem Interpres damnare non debuit. In Colonienfi est *Submissis palmis*. N. HEINSIUS. Exstat hic versus etiam in Mediolanensi aliisque editionibus, quem pessimo ausu Marfus, ejusque exemplo nonnulli alii, praetermiserunt. Nisi id in Marfi editione non tam ipsi Marso, quam negligentibus & lusciosis librariis ejus, tribui debeat, quos alii inconsulte secuti sunt. Non accedam tamen Colonienfi codici, in quo est *Submissis palmis*: nam *Submissi palmas* Graecismus est optimis scriptoribus, sed inprimis Silio, perquam frequens, quem infra etiam indocti librarii corruperunt lib. viii. vers. 73. nam *terrae defixam oculis* dederunt, pro *oculos*, ut ex libris scriptis illustrissimus Heinsius vindicavit.

674. *Affigunt proni squalentia corpora terrae*] *Adfigunt* minime mutandum in *Adfigunt*, quod Gifanio ad Lucretium indice in *Adfigere* videbatur. Apud Corippum Africanum lib. xii. vers. 259. Avarorum legatus

ser poplite flexo

Pronus adoravit, terraeque adfixus inhaesit.

N. HEINSIUS. *Affiguntur terrae* res vel homines, qui cum impetu terrae alliduntur. Plaut. in Rudente act. iv. sc. iii. vers. 71. *Affligam ad terram te videm, ut piscem soleo polypum*. Senec. lib. i. de Ira cap. xvi. *Quid opus est mensam evertere, pocula affigere*. Ovid. lib. xiv. Metam. vers. 205.

vidi bina meorum

Bis quater affigi sociorum corpora terrae.

Quum itaque Silius hic non impetum se prostermentium, sed situm supplicantium, qui procumbendo, & in eo habitu aliquamdiu permanendo, venerationem monstrabant, indicare voluisse videatur, viri docti adversus Gifanium scripturam vulgatam defendere conati sunt. Contra Eruditissimus Bentlejus notis ad Horat. lib. ii. Sermonum Ecloga ii. vers. 79. *Affligunt* malebat, qua voce existimat Silium reperiisse ad morem infelicium ac miserorum, qui olim in magno luctu aut infortunio corpora humo allidere, & capite ac pectoribus

solum tundere solebant: quod forte haud improbabile reddit, quod modo praecessit, *miserabile visu*. Quidquid tandem sit, illud certum, scriptores librarios passim voces *Affigere* & *Affigere* confundere solitos fuisse. vide Gronov. lib. iv. Observ. cap. viii. ubi etiam pro vulgata hujus loci lectione *Affigunt* stare videtur, N. Heinsium ad Ovid. lib. xii. Metam. vers. 139. ad Claud. lib. ii. in Eutrop. vers. 171. Broekhus. ad Propert. lib. iii. Eleg. v. vers. 15. & Bentlej. ad Horat. lib. i. Serm. Eccl. i. vers. 81.

v. 680. *Nec laetus dubiis, parvusque laceffere Martem*] Viderat Marfus illud *parvusque* hic minime convenire, & ideo ex eo *parvisque* faciebat, cum ea expositione, *parva re*. Sed potuisset in utroque operae suae perperisse; scivisset modo, membranarum scripturam esse *parvusque*, quae & elegantissima est, & vere Siliana. MODIUS Novant. Lection. Epist. lxxxiii. Verissime Carrion lib. ii. Emend. cap. xi. & Modius ex Colonienfi libro *parvusque*. Sic apud Martialem quoque vera est scriptura

Saepe recusatos parvus duxisse triumphos.

Dausquejus, ut optimo codici solens obganniat, *pernixque laceffere* nobis proponit, ut Silius de Fabio cunctatore hoc dixerit. o insignem impudentiam! Noster lib. viii. vers. 466.

haud parci Martem coluisse Tudertes.

N. HEINSIUS. Alibi etiam indocti librarii vocem *parvus* cum *parvus* confuderunt, ut infra lib. xvi. vers. 471. vide etiam N. Heinsium ad Nason. lib. iii. Amor. Eleg. vi. vers. 9. & ad lib. ii. Artis Am. vers. 256. Doctissimus Dausquejus notat, se in Ph. Nutii editione vitiose *pervisque* reperisse, unde *pernixque* scribendum conjecit. Sed, praeterquam quod in ea, quam dicit, editione clare *parvisque* viderim, tutius lectioni codicis Colonienfis acquiescere potuisset. Immeritus tamen Illustrissimo Heinsio ob impudentiam poenas dedit, quasi id voluisset, Fabium Maximum, qui cunctando & proelium quotidie differendo rem Romanam restituit, & Hannibalem ac Karthaginenses fregit, pernecem fuisse bellum laceffere. Non animadvertit enim vir Illustrissimus, Dausquejum, recepta hac conjectura, voluisse, ut negatio, in principio versus

Censuerint; mittique viros, qui exacta reportent.

685 Providus haec, ritu vatis, fundebat ab alto
Pectore praemeditans Fabius surgentia bella.
Ut saepe e celsa grandaevus puppe magister
Prospiciens signis venturum in carbasia Corum,
Summo jam dudum substringit lintea malo.

690 Sed lacrimae atque ira mixtus dolor impulit omnes
Praecipitare latens fatum! lectique Senatu,
Qui ductorem adeant: si perstet surdus in armis
Pactorum, vertant inde ad Karthaginis arces:
Nec Divum oblitis indicere bella morentur.

versus posita, etiam hic repeteretur hoc modo; nec
lactus dubiis, nec pernix laceffere: quod praeser-
tim apud Lucanum frequens est. Versu sequenti
omnes scripti *At Fabius*, non *Ast*.

v. 685. *Providus haec ritu vatis &c.*] Silius vide-
tur imitatus Livium lib. xxx. cap. xxviii. ubi pari-
ter de Fabio, *Locum nimirum, non periculum, muta-
tum, cuius tantae dimicationis vatem, qui nuper de-
cessisset, Q. Fabium haud frustra canere solitum, gra-
vorem in sua terra futurum hostem Hannibalem, quam
in aliena fuisset.*

v. 687. *Ut saepe e celsa grandaevus puppe &c.*] Ve-
nusta & elegans comparatio, qua Silius infra etiam
usus est libro ii. vers. 289.

*Ut, qui stelligero speculatur sidera coelo,
Venturam pelagi rabiem, Cautique futura
Praedicis miseris haud vanus flamina nautis.*

Quintil. lib. xii. Instit. Orat. cap. xi. *Hos ille
formabis tamquam eloquentiae parens, et ut vetus gu-
bernator litora et portus, et quae tempestatum signa,
quid secundis flatibus, quid adversis ratis poscat, do-
cebit.*

C. SILII ITALICI PUNICORUM

LIBER II.

Caeruleis provecta vadis jam Dardana puppis

Tristia

v. 1. **C**aeruleis provecta vadis] Membranae aliam à vulgata lectionem inferunt, in quibus manifeste conspicitur *Herculeis vadis*. Sed ego non mutarim lectionem receptam. *Herculeum* tamen *vadum* potest esse aequor Sagunto proximum. Nam Sagunti maxime colebatur Hercules, ut vel sequentibus elucet, & conditor illius urbis idem Deus, ut notissimum. *Herculei muri* Saguntus lib. 1. vers. 273. Potest & de alio loco intelligi: nam sic de Saguntinis legatis, Italiam petentibus, lib. 1. vers. 585.

Herculei ponto coepere existere colles.

BARTHIUS lib. vi. Advers. cap. xxv. *Herculeis vadis* Oxon. & Putean. codex; ut per *vada Herculea* aut fretum Gaditanum, aut Saguntinum portum designet. Scripturae discrepantiam Barthius quoque deprehendit. *Herculeo dirimense freto* noster supra lib. 1. vers. 199. sic Lucan. initio lib. viii. de Oeta: *Jam super Herculeas fauces*. N. HEINSIUS. Si quis *Herculeis vadis* malit, caveat, ne fretum Gaditanum cogitet, per quod legati Romæ Saguntum abeuntes non navigabant; sed intelligat vel aequor Sagunto proximum, vel mare circa Monoecum. Malim tamen cum codice Colonienfi & omnibus editionibus *Caeruleis vadis*, quod notissimum maris est epitheton. *Vadum* vero non solum est locus brevibus aquis; sed & fontis, fluminis, lacus, marisve alveus, per quem vadit aqua, in quo aqua continetur, etiam in locis quamlibet profundis. vide Gronov. lib. 1. Observ. cap. xix. & hinc Silius *undosum vadum* infra dixit lib. viii. vers. 556.

— *undosum frangere nando*

Indutus thoraca vadum.

v. 2. **Tristia jussa Senatus**] Marsus *Tristia jussa* exponit, afferentia dolorem & tristitiam Hannibali, quoniam illum ad poenam rupti foederis reposcebant. Sed perperam. Multo enim magis jussa ea gaudium Hannibali attulissent, qui belli majoris amore Saguntinos oppugnabat, & hinc speciosum praetextum fumere poterat, cur post Saguntum edomitam etiam Romanos bello persequeretur. *Tristia jussa* igitur Silio sunt minacia, ut lib. xi. vers. 83.

*Us, saevo afflictus saxo, spectante piaret
Tristia dicta Jove.*

Virgil. lib. xi. Aen. vers. 611.

— *quid, o pulcherrime conjux,*

Sollicitas aegram, & tua tristia dicta timentem.

Tacit. lib. vi. Annal. cap. lxxi. *Gnarus, lentum immeditando, ubi prorupisset, tristibus dictis atrociam salutem conjungere.* Vide Nonium Marcell. hac voce.

v. 3. **Fabius Tiryntia proles**] *Tiryntius heros* infra vocatur lib. viii. vers. 217.

— *jam bellum atque arma Senatus*

Ex inconsulto posuit Tiryntius heros.

& de gente Fabia lib. vii. vers. 47.

— *privataque castra Penates*

Herculei implere.

Ex Hercule autem & Euandri regis filia ortam esse Fabiorum gentem infra docet Silius lib. vi. vers. 627. & hinc Hercules caput in eorum nummis interdum conspicitur, qualem exhibet Vaillant. in numm. Consul. Gent. Fabiae num. viii.

Quin & ex eo olim *Fovii*, & postea *Fabii*, dicti dicuntur, quod Hercules cum Euandri filia in fovea rem habuit. vide Festum in voce *Fovii*. quamquam Plinius illud nomen à fabis optime ferendis deducat, lib. xviii. Hist. Natur. cap. iiii. *Cognomina etiam prima inde. Pilius, qui pilum pistrinis invenerat; Pisonis, à pisendo: Jam Fabiorum, Lentulorum, Ciceronum, ut quisque aliquod optime genus sereret.* Cum eo facit & Vossius in Etymol. in voce *Faba*. Alii tamen pro *Fabiorum* apud Plinium *Fabosorum* legere malunt. vide Yvon. Villiom. in locis controv. Titii pag. 37.

v. 4. **Ter centum memorabas avos, quos &c.**] Peccat in historiam poeta, sed poetice, nec sine exemplo tamen. Aurelius Prudentius contra Symmachum [lib. ii. vers. 570.]

Cur Cremeras in campis cornice vel oscine parvâ

Nemo.

Tristitia magnanimi portabat iussa Senatus,
 Primoresque Patrum. Fabius, Tirynthia proles,
 Ter centum memorabat avos, quos turbine Martis
 Abstulit una dies, cum Fors non aequa labori
 Patricio Cremerae maculavit sanguine ripas.
 Huic comes aequato sociavit munere curas
 Poplicola, ingentis Volefi Spartana propago.

Is,

*Nemo Deum vidit perituros Marte sinistro
 Ter centum Fabios, vix stirpe superstiti in uno?*
 Numerum observat Naso [lib. II. Faistor. vers. 195.]

*Haec fuit illa dies, in qua Vejentibus armis
 Ter centum Fabii, ter cecidere duo.*

Tit. Livius decad. I. lib. 2. [cap. I.] *Fabii caesi ad unum omnes, praesidiumque expugnatum.* CCCVI perisse satis convenit; unum prope puberem aetate relictum, stirpem genti Fabiae, dubiisque rebus populi Romani saepe domi bellicae vel maximum futurum auxilium. Nec Halicarnassensis Dionysius priorem illam Livii sententiam explodit, sed posteriorem de uno relicto superstiti, quam Livius, Ovidius, Prudentius serio amplectuntur. Verba nobilis historici haec sunt; [lib. IX. cap. XXII.] *Λίγους γὰρ δὴ τῆς, τῶν ἑκατομμυρίων Φαβίων ἀπολοίμεθα, ὅτι ἐν μόνῳ ἰλαίφθη τῷ γένει παίδιον, πρᾶγμα ἂν μόνῳ ἀπίθανον, ἀλλὰ καὶ ἀδύνατον ἰσχυρόν.* & rationem deinde sententiae suae subjungit. D. HEINSIUS. *numerabat*, pro *memorabat*, malebat Cellarius, ut supra lib. I. vers. 72.

— *vetustos*

A Belo numerabat avos.
 & vers. 364.

— *multaque vetustum*

Hammonis comitem numerabat imagine patrem.
Numerare autem & *memorare* librorum culpa nonnumquam invicem commutantur. vide infra ad libr. xv. vers. 750. Sed libri, quos consului, nihil hic variant, quare vulgatam scripturam non muto. *Memorare* autem fere idem est, quod *numerare*, recensere. Ovidius XII. Metam. vers. 13.

Nec memoranda tamen vobis mea facta, Pelasgi.
 Fabiorum ad Cremeram caesorum historiam memorat Silius etiam infra libr. VII. vers. 40. de qua omnino consulendus est vir Celeberrimus Jac. Perizonius in Animadv. Histor. cap. v.

v. 5. *Abstulit una dies*] Nic. Heinsius ad oram Siliii notavit, esse non nullos, qui *atra dies* legunt, id est, infelix, ut infra lib. v. vers. 591.

Atra, Sychaeae, dies prope rato funere carpsit.
 Maro VI. Aen. vers. 428.

*Quos dulcis vitae exsortes, & ab ubere raptos
 Abstulit atra dies, & funere mersit acerbo.*
 & II. Aen. vers. 27.

— *quem non virtutis egentem*

Abstulit atra dies, & funere mersit acerbo.
 Vkr. Elacc. lib. v. vers. 41.

Aut socios rapit atra dies, aut ipse relinquo.
 Sed nihil hic est mutandum: ludit enim Silius in oppositione vocum *ter centum avos* & *una dies*. Sic Ovid. II. Faistor. vers. 235.

Una dies Fabios ad bellum miserat omnes;

Ad bellum missos abstulit una dies.

& I. ex Pont. Epist. II. vers. 3.

Qui nasci ut posses, quamvis cecidere trecenti;

Non omnes Fabios abstulit una dies.

Lucret. lib. III. vers. 913.

— *omnia ademisti*

Una dies infesta tibi tot praemia vitae.

Propert. lib. II. Eleg. XVI. vers. 18.

Ambos una fides auferet, una dies.

Cornel. Severus de morte Cicer. apud Senec. Suasor. VI.

Abstulit una dies aevi decus, istaque luctu

Conticuit Latiae tristis sacundia linguae.

Vide praeterea Nic. Heinsius ad Ovid. I. Amor. Eleg. xv. vers. 24.

v. 8. *Publicola ingentis Volefi Spartana propago*] *Poplicola* legendum ex marmoribus antiquis. vide Schott. ad Auctor. de Vir. Illust. cap. xv. Tamen apud Rutilium quoque legitur Itiner. I. vers. 271: ubi de Messalla,

Hic est, qui primo seriem de Consule ducis,

Usque ad Publicolas si redeamus avos.

Volefus aliis est *Volusus*: Agrippinas liber Folci. N. HEINSIUS. *Poplicola* ex fide Capitolinorum marmorum & Graecorum librorum Dionysii, Plutarchi, Dionis, praeterea ex etymologia vocis, scribendum esse contendit etiam Sigon. ad Livii lib. II. cap. VIII. qui *Poplicola* derivat à *populum colens*, quod Dion. Halic. eam vocem interpretetur *δημοκλῆς*, ut sit *poplicola*, pro *populicola*: eodem modo quo, quod nunc *publicus*, olim *poplicus*, pro *populicus*, dicebatur. Sic in lapide apud Gruter. pag. CL. inscr. 7.

EIDEMQUE. PRIMVS. FECIT. VI. DE. AGRO. POP-
 PLICO

ARATORIBVS. CEDERENT. PAASTORES.

Atque ita *Poplicola* etiam scribitur in Fastis Triumphal. apud Gruter. pag. CCXCVI.

P. VALERIV.

POPPLICOL.

& paulo post,

. IVS. P. F. P. N. POPPLICOLA. POTIT.

Vorstius vero ad Valer. Maxim. lib. IV. cap. I. ex. I. *Publicola*, vel *Poplicola*, probat: ut enim, inquit,

H. 3. à *populus*.

- Is, cultam referens insigni nomine plebem,
 10 Ausonios atavo ducebat consule fastus.
 Hos ut depositis portum contingere velis
 Allatum Hannibali, consultaque ferre Senatus,
 Jam medio feram bello poscentia pacem,
 Ductorisque simul conceptas foedere poenas;
 15 Ocius armatas passim per litora turmas
 Ostentare jubet minitancia signa, recensque

Perfusus

à *populus* formarunt *publicum*, pro *populicum*: ita, pro *Populicola*, dicere potuerunt *Publicola*, vel *Publicola*. *Publicola* est in nummo apud Mediobarb. pag. 31. & in Fastis Capitol. apud Gruter. pag. cclxxxix.

P. VALERIUS. P. F. VOLVSI. N. PUBLICOLA.

pro quo Pighius in suis Fastis *Poplicula* dedit. Deinde *Volesus* etiam infra est lib. xiii. vers. 244.

*Africanum Volesus proleis ocius armis
 Assequitur planta.*

Dionys. Halicarn. lib. ii. Antiq. Roman. cap. xlv. *Ὀυολισσός* *Ὀυολίπης* dicitur: in nummo vero gentis Valeriae apud Patin. & in Fastis Capitolinis *Volsus*. quam scribendi rationem sequendam iudicat Sigon. ad Liv. lib. i. cap. lviii. atque ita editur apud Rutil. i. Itin. vers. 169.

Qui Volsi antiquo derivat stemmate nomen.

Volsus autem Valerius, Valerii Poplicolae pater, ex Sabinis ortus fuit, & cum rege Tatio Romae remansit, teste Dion. Halic. dicto loco. *Spartana* tamen *propago* Silio dicitur, quod Sabini è Lacedaemoniis originem habeant. Quidam enim eorum, qui legum Lycurgi severitatem perferre non poterant, huc coloni appulerunt, ut auctor est Dion. Halic. lib. ii. cap. xlix. Ita & Claudius Nero *Amyclaeus nepos* vocatur infra lib. xv. vers. 346.

Tendit Amyclaei praecipis ad castra nepotis, quod Claudia gens pariter è Sabinis Romam venerit. Notandum etiam id, quod monuit vir Celeberrimus Jac. Perizonius in Animadv. Hist. cap. i. pag. 24. hunc Valerium cognomen *Flacci* habuisse; sed Silium licentia poetica ei longe celebrius cognomen *Poplicolae* dedisse.

v. 9. *Is cultam referens*] Scripta lectio *Insculptum referens*, & versu sequenti, *ducebat consule fastus*. Iudicent, qui post nos Silium recensituri: nos enim neutro loco quid sollicitamus. BARTHIUS lib. vi. Advers. cap. xxv.

v. 10. *Ducebat consule fasces*] *fastus* Oxon. & Put. de quo ad Fastos Nafonianos initio libri primi, & ad Claudiani iv. Conf. Honor. vers. 155. N. HEINSIUS. Servius ad Virgil. iii. Aeneid. vers. 326. *Fastus*, *superbiam*, & est *quartae declinationis*. Nam *liber*, qui *dierum habet computationem*, *secundae declinationis est*, unde erravit Lucanus dicendo,

Nec meus Eudoxi vincetur fastibus annus.

Locus illè Lucani exstat in libro x. vers. 187. Sed ipse erravit doctissimus Grammaticorum veterum.

Nam Romani librum, qui dierum computationem habebat, & *fastus*, & *fastos*, dixerunt. vide Priscian. vi. Gramm. p. m. 197. Beroald. Syllog. Annotat. contra Servium pag. 268. Barth. xii. Advers. cap. xix. & Voss. iv. Gramm. cap. xxv. Saepissime vero scriptores librarii in priscis codicibus has voces turbarunt. Vide Jos. Scalig. lib. v. de Emend. Temp. pag. 501. N. Heins. ad Claud. Conf. Mall. Theod. vers. 2. ad Ovid. i. Fast. vers. 11. Gronov. ad Senec. Consol. ad Polyb. cap. xxxiii. & Rich. Bentlejum ad Horat. lib. iii. od. xvii. vers. 4. Apud Valer. Maxim. lib. viii. cap. xv. ex. 3. vulgo nunc editur: *Explica totos fastos, constitue omnes curus triumphales*. Sed in codice MSto bibliothecae Traiectinae est *totos fasces*, in alio codice ejusdem Bibliothecae *totos fastus*. In tribus his vocibus, *Fasces*, *Fastus*, ac *Fasti*, ludit Sidon. Apollin. carm. ii. vers. 1.

Auspicio & numero fasces, Augusto, secundos

Erige, & effulgens trabealis mole metalli

*Annus pande novum Consul vetus, ac sine fastu
 Scribere bis fastis.*

v. 11. *Depositis portum contingere velis*] Ex more nautico. Portum enim intraturi vela contrahebant, remisque utebantur. Homer. in Odyss. i. vers. 10.

Οἱ δ' ἰδὺς κατὰ γοντο, ἰδ' ἰσὶα νηὸς ἰόντος

Στάλαις ἀνιπνύς, τῇ δ' ἄρ' ἔμμεναι.

Ipsi vero recta appellebant, atque vela navis aequabilis contrahebant tollentes, eamque in portum ducebant. Plautus in Stich. act. ii. scen. ii. vers. 45.

In portum vento secundo, velo passo pervenit.

ubi vide Douzam. Lucan. lib. iii. vers. 43.

— *tunc obsulis hospita tellus*

Puppibus accessus faciles, legere rudentes,

Et posito remis petierunt litora malo.

Donat. ad Virgil. v. Aen. vers. 281. ad verba, *plenis subit ostia velis*. *Facit contra nauticam consuetudinem; nam subituri portum demittunt vela: sed necessitas coegerat, quia carebant remis*. quae verba paullo aliter ex Fabritii editione laudat Schefferus lib. i. de Milit. Navali cap. iv. contra hanc consuetudinem fit etiam apud Ovid. lib. vi. Metam. vers. 445.

— *veloque & remige portus*

Cecropios intrat, Piraeaeque litora tangit.

Neque vela solum substringebant, sed & malum deponere soliti erant. vide infra ad libr. vi. vers. 354.

v. 17. *Perfusus clipeos & tela rubentia caedo*] Scribo

Perfusus clipeos, & tela rubentia caede.

Haud dictis nunc esse locum; strepere omnia, clamat,
Tyrrhenae clangore tubae, gemituque cadentum.

20 Dum detur, relegant pontum, neu se addere clausis

Festinent: notum, quid caede calentibus armis,
Quantum irae liceat; motusve quid audeat ensis.

Sic ducis affatu per inhospita litora pulsi,

Converso Tyrios petierunt remige Patres.

25 Hic alto Poenus fundentem vela carinam

Incessens

bo *Perfusus*. supra lib. I. vers. 620.

Perfusi clipei & servantia tela cruorem.
infra,

--- *perfuso corpore Mavors.*

item,

--- *& binis thoraca petium*

Perfussumque locis.

D. HEINSIUS. *Perfusus* parenti meo videbatur
scribendum, ut libro I. vers. 620. libr. X. vers. 401.

At multa thorax perfusus cuspid.

Plinius Panegyri. cap. XVII. *Videor videre instantem*
curru domitarum genium tergo; ante currum autem
clipeos, quos ipse perfoderis. Possis & *Perfusus clipeos*
reponere. N. HEINSIUS. Silius infra libr. XVI.
vers. 107.

Stat tamen una loco perfussis debilis armis,
Luctaturque acies.

Virgil. libr. XI. Aen. vers. 8.

Telaque trunca viri, & bis sex thoraca petium
Perfussumque locis.

Stat. lib. II. Theb. vers. 711.

Hic leves galeas perfusaque vulnere crebro
Inferis arma ferens.

Transfixos clipeos eodem sensu dixit Silius lib. X. vers.
317.

Transfixi clipei, galeaeque, & inusile ferrum.

Libri prisca tamen in vulgatam lectionem conspi-
rant, quae optimo etiam sensu exponi potest, re-
trahendo vocem *caede* etiam ad praecedens *Perfu-*
sus, ut sit *Perfusus caede clipeos*. sic supra lib. I. vers.
419.

Perfusaeque astra fumabant caede ruinas.

infra libr. X. vers. 334.

Dum servas cruor, & perfusae caede cohortes.

Senec. in Thyest. vers. 738.

Ferrumque gemina caede perfusum tenens.

Caede madens dixit Ovid. lib. I. Metam. vers. 149.

--- *& virgo caede madentes*

Ultima coelestium terras Astraea reliquit.

Receptam etiam lectionem defendit doctissimus
Dausqueus, qui ad hunc locum videndus est.

V. 21. *Notum, quid caede calentibus armis, Quan-*
tum irae liceat] Pariter Senec. in Herc. Fur. vers.
403.

--- *arma non servant morem,*

Nec temperari facile, nec reprimi potest

Stricti ensis ira.

V. 24. *Converso Tyrios petierunt remige Patres*] Id
est, *πρόμακτον προύραμτοι*, inquit Jos. Scaliger ad Ma-
nil. lib. V. vers. 38. & addit, *πρόμακτον προύραμτοι*,
quando nautae, mutato situ, navim averfam in
puppim impellunt, non, ut antea, in proram.
Carpit hanc viri maximi expositionem Exacchissimus
Gronovius lib. IV. Observ. cap. XXVI. & *conversum*
remigem pro conversa navi poni docuit, & ex eo
etiam Scheffer. lib. III. de Milit. Nav. cap. IV. quid
vero sit *πρόμακτον*, vel *πρόμακτον προύραμτοι*, late
ibid. docuerunt viri docti, ut & Salmast. Epist. CXIII.
& CXIV, quos vide.

V. 25. *Fundentem vela carinam Insequitur, verbis*
acuens trepidantia castra] Versus posterior quin spu-
rius sit, & supposititius, numquam dubitavi; prae-
sertim cum & à libris aliis abesse eum viderem, &
cur trepidare debuerit insolentissimus Hannibalis
exercitus decessu legationis Romanae, non viderem.
Tandem incidi in membranas, in quibus pro illo
alius hic exstaret, hoc modo:

Hic alto Poenus fundentem vela carinam

Incessens dextra, Nostrum, pro Jupiter! inquit,
Nostrum ferre caput parat illa per aequora puppis.

Qua scriptione nihil melius excogitari potest. MO-
DIUS Novant. Lect. Epist. LXXVI. Nemini, qui
naris est emundatae, dubium potest esse, quin ver-
sus, ex Colonienfibus membranarum depromptus, sit
longe efficacior. Quem hic intruserunt homines
male feriat, is in vetustis non compareret editioni-
bus, nec in scriptis exemplaribus. N. HEINSIUS.
Versus ille *Insequitur, verbis* abest à veterrimis edi-
tionibus, quibus usus sum; unde & Petr. Marsus
hic *ἀποσπένοντα* esse suspicatur: notat enim ad vo-
cem *Carinam*. „ Scilicet ostendit, sive allocutus
„ est: deest enim verbum, quod ille non expressit
„ propter iram, ut saepe apud poetas legitur. Ve-
rum si Marsus accuratus ad sensum Siliii attendisset,
haec non voluntate ipsius poetae, sed negligentia
librariorum, hiulca esse comperisset. Non enim est
irati Hannibalis sermo, ut existimat, sed ipsius Si-
lii, quid iratus Hannibal egerit, dixeritve, narra-
tis. Versum spurium primus edidit Nicander in edi-
tione Juntina, eumque reliqui secuti sunt: quo in
malam rem abire iusto, recte viri docti ipsam Sili-
i manum ex codice Colon. vindicarunt. Haud re-
cte

Incessens dextra; Nostrum, (pro Jupiter!) inquit,
Nostrum ferre caput parat illa per aequora puppis.
Heu caecae mentes, tumefactaque corda secundis!
Armatum Hannibalem poenae petit impia tellus.

- 30 Ne deposce, adero: dabitur tibi copia nostri
Ante expectatum: portisque focisque timebis,
Quae nunc externos defendis, Roma, Penates.
Tarpejos iterum scopulos praeruptaque saxa
Scandatis licet, & celsam migretis in arcem,
35 Nullo jam capti vitam pensabitis auro.
Incensi dictis animi, & furor additus armis.
Conditur extemplo telorum nubibus aether,
Et densa resonant faxorum grandine turre.

Ardor

Et hic fluctuavit Dausquejus. Miram autem vim
& vehementiam Hannibalis orationi addit repeti-
tio vocis *nostrum*. Silius infra hoc libro vers. 302.

- - - nunc hoc, inquam, hoc in tempore muros
Oppugnat, Karthago, tuos.

vers. 531.

- - - hos, inquit, Noctis alumna,
Hos muros impelle manu.

libr. xv. vers. 362.

Summe Deum, Libyci faxis de praeside nunc his,
His humeris tibi opima feram.

ut recte eo loco emendandum ostendit Nic. Hein-
sius. Sic etiam alii, ut Virgil. lib. viii. Aen. vers.
84.

Quam pius Aeneas tibi enim, tibi, maxima Juno,
Mactas sacra ferens.

Lucan. lib. i. vers. 203.

Ille, eris ille nocens, qui me tibi feceris hostem.

Stat. lib. ii. silv. ii. vers. 138.

At nunc discussa verum caligine, verum
Aspicis.

quomodo legendum docet Gronov. Diatr. Stat.
cap. xx. Idem libr. iiii. Theb. vers. 62.

- - - vix credo & nuncius, omnes,
Procubere omnes.

Claudian. lib. ii. in Rufin. vers. 401.

- - - distisque & vulnere torvus

Hac petit, hac Stilicho, quem iactas pelleri, dextra
Te ferit.

ubi vide, quae notavit Illustrissimus Heinsius. vide
etiam Bentlej. ad Horat. libr. iiii. od. xxiv. vers.
25.

v. 29. Armatum Hannibalem poenae petit impia tel-
lus] *petis* praesliterit, ut patet ex sequentibus. N.
HEINSIUS. Iterat hoc mox vers. 44.

Poscitur, o socii, Fabiusque e puppe catenas
Ostentat, dominique vocat nos ira Senatus.

Multum vero gravitatis allocutioni Hannibalis ad-
dit Silius inducendo eum dicentem non *Armatum*
me, sed *Armatum Hannibalem poenae petit*. Pariter
Marcellus infra libr. xii. vers. 197.

- - - dimitto a caede cohortes;

Spectemur soli; Marcellus proelia posco.

Mnestheus apud Virgil. lib. v. Aen. vers. 194.

Non jam prima peto Mnestheus, neque vincere
certo.

Medea apud Ovid. lib. vii. Metam. vers. 11.

- - - frustra, Medea, repugnas;

Nescio quis Deus obstat, ait.

Caesar apud Lucan. libr. i. vers. 200.

- - - non te furialibus armis

Persequor; en, adsum victor terraque marique

Caesar, ubique tuus (liceat modo) nunc quoque
miles.

Atrous apud Senec. in Thyeste vers. 178.

Inulte, post tot scelera, post fratris dolos,

Fasque omne ruptum, questibus vanis agis

Iratus Atrous?

Quod aliis exemplis ad eum locum illustravit vir
summus Joh. Fred. Gronovius, quem vide.

v. 31. *Ante expectatum*] Excerpta Glossarii Vir-
giliani inediti apud Barthium lib. xxvii. Adv. cap. v.

Anteexpectatum una pars orationis est, id est, adver-
bium, & significat, antequam praevideas. Virgilius,

Ante expectatum possis stat in ordine castris

Locus Virgilii existat libr. iiii. Georg. vers. 348.

ad quem paria notavit Servius: vide etiam ibidem

Pierium. Ovid. lib. iv. Metam. vers. 789.

Ante expectatum tacuit tamen.

lib. viii. vers. 5.

Ante expectatum portus tenuere petitos.

Restituendum hoc quoque auctori Ciris putavit Il-
lustris Scaliger vers. 278.

Nam nisi te nobis malus, ô malus, optima
Charme,

Ante expectatum casusve Deusve tulisset.

vulgo est *Ante hunc conspectum*, quod damnare non
audeo: nisi forte malles *Ante in conspectum*.

v. 39. *Ardor agis, provecta queat* &c.] Dausque-
jus locum mutilum esse arbitratur: cui non nihil
medeberis, si hunc versum proxime sequenti sub-
junxeris. N. HEINSIUS. Vulgatam scripturam non
male

- Ardor agit, provecta queat dum cernere muros,
 40 Inque oculis profugae Martem exercere carinae.
 Ipse autem incensas promissa piacula turmas
 Flagitat, insignis nudato vulnere, ductor:
 Ac repetens questus furibundo personat ore:
 Poscimus, o socii: Fabiusque e puppe catenas
 45 Ostentat, dominique vocat nos ira Senatus.
 Si taedet coepti, culpandave movimus arma,
 Aufoniam ponto propere revocate carinam.
 Nil moror: evincta lacerandum tradite dextra.
 Nam cur, Eoi deductus origine Beli,
 50 Tot Libyae populis, tot circumfusus Hiberis,
 Servitium perferre negem? Rhoeteius immo
 Imperet aeternum, & populis seclisque propaget

Regna

male se habere, nec tamen locum mutilum esse existimo. Offendit viros doctos rō provecta sine substantivo positum. Sed repetendum illud ex versu sequenti: *provecta*, scilicet carina; ut sensus sit: Ardor milites incitat bellum exercere, & Saguntum oppugnare in conspectu profugae carinae, & dum ea provecta in mare urbis muros adhuc cernere queat. Atque ita de hoc loco etiam judicavit sagacissimus Gronov. in Guffu ad Stat. Thebaïd. libr. i. vers. 112. ubi plura vide.

v. 42. *Insignis nudato vulnere ductor*] Hannibal, dum milites alloquitur, vulnus, quod adverso femore accepit in oppugnatione Sagunti, nudavit, ut hoc aspectu illis praeterita sua facinora in memoriam revocaret, simulque tanto acrius incitaret, ut se de Romanis ulciscerentur, à quibus apud Senatum Karthaginensem violati foederis reus agebatur. Ad mores autem fori videtur respexisse Silius, ipse olim Romae non ignobilis causarum patronus; ibi enim idem facere solebant illi, qui iudicum benevolentiam sibi conciliare, & misericordiam commovere volebant. Ita M. Manlius, cui dies dicta erat, inter cetera, quibus populum sibi faventem reddere conabatur, nudasse pectus insigni cicatricibus bello acceptis dicitur apud Livium libr. vi. cap. xx. Ita Quintil. libr. ii. Instit. Orat. cap. xv. Nam & M. Aquilius defendens Antonium, quem scissa veste cicatrices, quas is pro patria pestiore adverso suscepisset, ostendit; non orationis habuit fiduciam, sed oculis populi Romani vim attulit: quem illo ipso aspectu maxime motum in hoc, ut absolveret reum, credidit esse. Idem libr. vi. cap. i. Periclitantem vero commendat dignitas, & studia fortia, & susceptas bello cicatrices, & nobilitas, & merita majorum. Eodem respexit etiam Ovid. libr. xiii. Metam. vers. 262.

— sunt & mihi vulnera, civos,
 Ipse pulchra loco. nec vanis credis verbis;
 Aspicite, em: vestemque manu diducit; & Haec
 sunt

Pectora semper, ais, vestris exercita rebus.
 v. 48. *En vineta lacerandum tradite dextra*] Reponere *evineta* ex Colonienfis membran. Sic infra vers. 340. ex iisdem

— artis post terga catenis

Evinctus palmas.

N. HEINSIUS. Tibull. lib. i. Eleg. viii. vers. 6.

— novos pubes Romana triumphos

Vidit, & evinctos brachia capta ducas.

Saepissime Virgil. eo verbo usus est, ut lib. viii. Aen. vers. 286.

*Populeis adsunt evincti tempora ramis.*ubi, teste Pierio, in nonnullis codicibus pari fere errore erat, & *vincti*.

v. 51. *Servitium perferre negem*] praeferre editio Romana & Parmensis. N. HEINSIUS. praeferre etiam Marfi Veneta, Juntina, & plures aliae editiones. sed male. Mediolanensis editio, quae plerumque concordat cum Romana & Parmensi, hic vulgatam lectionem habet. vid. inf. lib. xi. 102.

v. 52. *Imperet aeternum, & populis sedisque propaget Signa ferox*] Videntur hoc loco, ut saepe alias in bonis auctoribus, c & l duae literae in d coaluisse. Dubitari enim non potest, quin *sedisque*, pro *sedis*que, reponendum sit; ut rō *populis*, quod praecessit, ad dilationem imperii, hoc posterius ad diuturnitatem ejus pertineat. MODIUS Novant. Lection. Epist. lxxvi. Colonienfis *Aeternum imperet*, & Scribe, *Aeternum imperitot*. Lucani est hemistichium libro nono. Occurrit id verbum & apud nostrum lib. primo vers. 295. tertio vers. 377. & octavo vers. 270. & apud Maronem. Denique *seclisque propaget Regna ferox* Modius bene ex eodem codice jam dudum. vere. *seclis* etiam vetustae editiones Romana cum Parmensi. N. HEINSIUS. Oxonienfis etiam codex *Aeternum imperet*, & unde recte Illustrissimus Heinsius *Aeternum imperitot*, *populis*. Habet Silius id verbum & lib. viii. vers. 480.

— cum, Porfena magne, jubebas
 I
 Nequidquam,

- Regna ferox: nos iussa virum nutusque tremamus.
 Effundunt gemitus, atque omina tristia vertunt
 55 In stirpem Aeneadam, ac stimulant clamoribus iras.
 Discinctos inter Libyas, populosque bilingues
 Marmaricis audax in bella Oenotria signis
 Venerat Asbyte, proles Garamantis Hyarbae.
 Hammone hic genitus, Phorcynidos antra Medusae
 60 Cinyphiumque Macen, & iniquo e sole calentes
 Battiadas late imperio sceptrisque regebat:
 Cui patrius Nasamon, aeternumque arida Barce,

Cui

Nequidquam, pulsos Romae imperitare Superbos.
 Lucret. libr. III. vers. 1041. *magnis qui gentibus imperitarunt.* & Livius, quem Silius ubique imitari studuit, lib. XXI. cap. I. *Poenis indignantibus, quod superbe avaraque crederent imperitatum victis esse.* apud Horatium nihil est frequentius. Plura notavit Jan. Broekhus. ad Tibull. lib. II. Eleg. VI. vers. 16. Deinde pro *sedisque* etiam Oxoniensis codex *scelisque*. Pari modo in libris nonnullis infra peccatur libr. XIV. vers. 684.

Ergo exstas scelis, stabitque insigne tropaeum.
 ubi perperam Oxon. codex cum aliquot vetustis editionibus *exstas sedis*. Recte autem Modius notavit, originem erroris esse, quod literae *c* & *l* in scriptura Longobardica in literam *d* coaluerint, ut frequentissime lapsi sunt librarii. Inde enim *Zanclen* mutarunt in *sandem* supra libr. I. vers. 661. *damant*, seu *damnant*, in *clamant* infra hoc lib. vers. 225. *clustis* in *duxit* lib. VI. vers. 451. *dura* in *clara* lib. VII. vers. 3. *Cloelia* in *Delia* in Oxoniensi codice libr. X. vers. 493. *gubernaculi* in *gubernadi*, seu *gubernandi*, lib. XIV. vers. 408. *Cydnus* cum superposita virgula, seu *Cydnus*, in *Ciclus* ibid. vers. 435. *Doridos* in *Cloridos*, vel *Chloridos*, apud Propert. lib. IV. Eleg. VII. vers. 72. ubi videndus est Broekhus. *clivo* in *divo* apud Petron. in Satyr. cap. XLVII. ubi aduerti sunt docti commentatores. Similia alia ubique obvia sunt; unde constare potest, perperam literas *c* & *l* librariorum culpa in literam *d* coaluisse, & contra *d* literam in literas *c* & *l* divisam esse. vide etiam Carrion. ad Valer. Flacc. lib. III. vers. 11. Deinde *Regna* pro *signa* hic scribendum esse etiam Cellario visum fuit. Voces has & alibi inter se confuderunt librarii. vide Nic. Heinsium ad Claudiani lib. I. in Rufin. vers. 266.

v. 54. *Atque omnia tristia vertunt In stirpem Aeneadam* omnia cum scriptis & Interprete; quod ante Interpretem jam occuparat G. Canterus Nov. Lect. lib. I. cap. VII. N. HEINSIUS. omnia etiam priscas quaedam editiones, quod & Dempstero placuit ad Rosini lib. II. Antiq. Rom. cap. II. Saepissime has voces in libris scriptis invicem commutari infra pluribus exemplis probavi lib. IX. vers. 3. Observe autem hic veterum superstitionem; qui, si quid triste atque ominosum audierant, id in ho-

stes vertere solebant, ne omina illa sibi nocerent. Silius infra hoc lib. vers. 377.

Exsiluere Patres, Latioque id verteret omen Oravere Deum.

Ovid. lib. III. Amor. Eleg. XI. vers. 15.

Hoc tamen est levius, quam quod sum visus ab illo: Eveniat nostris hostibus ille pudor.

lib. III. Art. Amat. vers. 247.

Hostibus eveniat tam foedi causa pudoris, Inque nurus Parthas dedecus illud eat.

lib. VI. Metam. vers. 212.

— & me (quod in ipsam recidas) orbam Dixit: & exhibuit linguam scelerata paternam.

lib. III. Fast. vers. 493.

At puto praeposita est fuscae mihi candida pellex. Eveniat nostris hostibus ille color.

Pariter in sacris literis Propheta Daniel, Regi Nabuchodonosori somnium inominatum expositurus, illius eventum hostibus imprecatur. vid. Daniel. cap. IV. comm. 16. Plura notavit Jan. Broekhus. ad Propert. lib. III. Eleg. VI. vers. 20.

v. 56. *Discinctos inter Libyos, populosque bilingues* inter Libyas bene Colonienfis. Dictum lib. I. vers. 189. mox *Hyarbae* idem. N. HEINSIUS. Oxon. codex *Libyos*, Putaneus *Libycae*: proxime uterque ad verum. *bilinguos* autem populi sunt fraudulentissimi, fallaces. vide infra ad lib. XVI. vers. 157.

v. 58. *Hasbytae proles Garamantis Hyarbae* Ita Dausquejus edidit. Sed legendum *Asbyte*. Nomen hoc deduxisse videtur Silius ab Asbytis Africae populo, cuius Plinius meminit lib. V. Hist. Nat. cap. V. Post *Nasamones Asbytae* & *Macae vivunt*. Prisciano *Asbyllae* vocantur in Perieg. vers. 195.

Asbyllae post hos terrarum rura tenentes

In medio, summus Libycis & gentibus Hammone.

Vide Salmaf. Exercit. Plin. pag. 270. *Asbuten* quidam memoratur Virgilio lib. XII. Aen. vers. 362.

Huic comitem Asbuten conjecta cuspide mittis.

Ita plerique libri vetustissimi, teste Pierio: vulgo est *Buten*. Sed Butes Trojanus jam ante à Camilla occisus refertur lib. XI. Aen. vers. 690. Forte itaque & hic apud Virgil. *Asbyten* legendum, ut ab iisdem Africae populis nomen finxerit, & unum eorum innuat, qui cum Aenea ex Africa in Italiam venerit: Sed apud Maronem viri nomen, apud

Cui nemora Autololum, atque infidae litora Syrtis
Parebant, nullaque levis Gaetulus habena.

- 65 Atque is fundarat thalamos Tritonide nympa:
Unde genus, proavumque Jovem regina ferebat;
Et sua fatidico repetebat nomina luco.
Haec ignara viri, vacuoque assueta cubili,
Venatu & silvis primos defenderat annos:
70 Non calathis mollita manus, operatave fuso,
Dictynnam, & saltus, & anhelum impellere planta
Cornipedem, ac stravisse feras immitis amabat.

Quales

pad Silium virginis est. Deinde non male Nic. Heinſius *Iarbae*: nam ita & apud Virgilium illud nomen exaratum occurrit. Poſteſt tamen & aſpiciendi retineri.

v. 59. *Hammon hic gemitus*] Iterum Silius Maronem imitatur, apud quem *Iarbas* Jovis Hammonis & Garamantidis Nymphae filius dicitur, lib. iv. Aen. verſ. 196.

Protinus ad regem curſus detorquet Iarban:

Hic Hammon ſatus rapta Garamantide nympa.

v. 60. *Iniquo e ſole calentes*] *iniquo ſole* ex quibuſdam editionibus *Dauſquejus*, quomodo etiam editio Juntina, Aldina, Gryphii, & Antwerpianſis. Sic Horat. lib. ii. od. xvi. verſ. 18.

— *quid terras alio calentes*

Sole mutemus?

editio Mediol. *iniquo à ſole*, ut infra lib. ix. verſ. 214.

Corpora ab immodico ſervans nigrantia Phoeb.

Sed cum in libris manu exaratis nulla ſit lectionis diſcrepantia, vulgatam ſcripturam non mutō. Ita fere Terentius locutus eſt in Andr. act. i. ſc. v. verſ. 33. *Laborat è dolore*. vide, quae notarunt viri docti ad Cicer. orat. pro Cluent. cap. ult.

v. 65. *Atque is fundarat thalamos Tritonide nympa*] Eleganter *thalamos fundare* dicitur, qui uxorem ducit, vel ex ea liberos ſuſcipit. Stat. lib. iv. ſilv. vii. verſ. 29.

Sed damus lento veniam, quod alma

Prole fundasti vacuos penates.

Auct. Octaviae verſ. 532.

Dignaque noſtram ſobole fundaro domum.

Appulej. vii. Metam. pag. 136. *Rarae fidei atque ſingularis pudicitiae ſemina*, quae decimo partus ſtipendio viri familiam fundaverat. vide, quae ibi notavit doctiſſimus Pricaeus. hinc liberi fundamenta & fulcra familiae vocantur. Eurip. Iphig. in Taur. verſ. 57.

Σύλοι γὰρ εἴσιν ἐπὶ παιδὶς ἀγνῆς.

Columnae enim familiarum ſunt liberi maſculi.

Propert. lib. iv. Eleg. xi. verſ. 11.

Fac ſeneas annos, nos imitata, virum:

Et ſerie ſulcite genus.

Huc reſpexit Amata Turnum, cui unicam filiam deſponſaverat, allocuta xii. Aen. verſ. 59.

— *in te omnis domus inclinata recumbit.*

Contra domum imperfectam reliquiſſe dicitur, qui non procreatis liberis moritur. Valer. Flacc. lib. vi. verſ. 688.

— *conjux miſeranda Caico*

Linguitur, & primo domus imperfecta cubili.

vide Turneb. lib. xxi. Adverſ. cap. xvii. quem non nominato auctore deſcripſit Lamp. Alardus ad d. loc. Valer. Flacc. quam ubique ejus eſſe conſuetudinem aliquot exemplis probavit Jan. Broekhuſ. ad Propert. lib. ii. Eleg. vii. verſ. 17.

v. 68. *Haec ignara viri*] *ἴσμεν ἀδιδαντο* ſuaviſſimus Muſaeus, quod Graeci comici *ἀταύρωτο* dicerent: nam *ταύρω* eſt id, qui ſumus; de hoc aliquando ad Heſychium meum, qui hic mendofus, plura fortaiſſe dicam. D. HEINſIUS.

v. 69. *Silvis primos aſſueverat annos*] Recipienda eſt lectio ſcripta, ne idem verbum repetatur, & *ſilvis primos defenderat annos*. BARTHIIUS libro vi. Adverſ. cap. xxv. Puto *exegerat annos*. nam; vulgatum quo minus tolerari poſſit, proxime praeciſerat *aſſuecta cubili*. Sed cur non audimus Colonienses & Putean. membranas cum vetuſtiſſimis editionibus? in quibus *defenderat annos*. ſub finem hujus libri habes verſ. 673.

Arma viri multo nuper deſenſa cruore.

defenderat ex Oxonio quoque Barthius. N. HEINſIUS. Nicander apud Juntas *aſſueverat* dedit, imprudenter ex praecedenti verſu repetito vocabulo; quem reliqui omnes editores ſecuti ſunt: priores editiones *defenderat annos* habent: quod tamen durum etiam; niſi ita capiendum, *Aſbyten* virginitatem venatu ab illecebris procorum deſendiſſe. Ceteroquin haud diſpliceret *impenderat annos*, ut Celeberimo Buſmanno, ſi libri addicerent, ſcribendum videbatur.

v. 70. *Non calathis mollita manus*] Pindarus [Pyth. od. ix. verſ. 33.] *Ἄ μιν δὲ τῶν παλιμάρμυς ἐφίλασεν ὀδῶς*, & paullo poſt, *Ἀλλ' ἀκόντισιντι χαλκίαις φασγάνοις πομφαμίην, νεκρίῳ ἀγρίῳ δῖπας*, id quod Silius:

— *ac ſraviffe feras immitis amabat.*

D. HEINſIUS. Silius imitatur Maronem: pariter enim is de Camilla vii. Aen. verſ. 805.

— *non illa cōlo calathifue Minervae*

Feminas aſſuecta manus: ſed proelia virgo

1 2

Dura

- Quales Threïciae Rhodopen Pangaeaeque lustrant
Saxosis nemora alta jugis, curfuque fatigant
75 Hebrum innupta manus. sprete Ciconesque, Getaeque,
Et Rhesi domus, & lunatis Bistones armis.
Ergo habitu insignis patrio, religata fluentem
Hesperidum dono crinem, dextrumque feroci
Nuda latus Marti, ac fulgentem tegmine laevam
80 Thermodontiaca munita in proelia pelta,
Fumantem rapidis quatiebat curfibus axem.
Pars comitum bijugo curru, pars cetera dorso

Fertur

Dura pati, curfuque pedum praevertere ventos.
v. 73. *Quales Threïciae &c.*] Asbyten Silius Amazonibus comparat, iterum ad exemplum Virgilii, qui illis Camillam ejusque comites virgines hoc modo comparat in xi. Aeneid. vers. 659.

Quales Threïciae cum flumina Thermodontis Pulsant, & pictis bellantur Amazones armis: Seu circum Hippolyten, seu cum se Martia curru Penthesilla refert, magnoque ululante tumultu Feminea exsultant lunatis agmina peltis.

Amazones autem quare Virgilio, & ad ejus imitationem Silio, *Threïciae* vocentur vide apud Tan. Fabrum lib. i. Epist. xi.

v. 74. *Curfuque fatigant Hebrum.*] Forſitan his Silius exprimere voluit illa Maronis, *flumina Thermodontis Pulsant*. Sed quomodo Amazones poſſunt *Hebrum curſu fatigare*? aut quis umquam per flumina currit? Quare facerem cum Celeberrimo Burmanno, qui *Haemum*, pro *Hebrum*, hic legendum eſſe conjicit. *curſu* autem *Haemum fatigare* eodem modo dictum exiſtimabat, quo *ſilvas venatu fatigare* apud Virgil. Aen. ix. vers. 605.

Venatu invigilant pueri, ſilvaſque fatigant.
ubi vide Cerdam, & apud Valer. Flacc. lib. iii. vers. 20.

Dindyma, ſanguineis ſamulùm bacchata lacertis, Dum volucris quatit aſper equo, ſilvaſque fatigat.
Apprime huc etiam locus Claudiani in iii. de Laudib. Stilic. vers. 307.

Nubiſeras Alpes, Appenniniquè reſeſſus, Garganiquè nives, Hecæerge promta fatigat.

v. 75. *Sprete Ciconesque Getaeque*] Getaeque conſtanter omnes libri, quos Illuſtriſſimus Heinfius conſultuit, & quos ego vidi. Doctiſſimus Dauſquejus in quibuſdam codicibus Getaeque inveniriſſe videtur; & hos populos ſibi non neſcios dicit. *Gerrhas*, ſed quos lex metri hic non admittit, novi ex Dion. Perieg. vers. 321. ejusque Interpretibus Priſciano in Perieg. vers. 313. & Avieno in deſcript. orb. vers. 457. aliſque; nulloſ vero *Geras*. Recte autem Silius *Getas* cum Ciconibus & Biſtonibus junxit: omnes enim ſunt Thraciae populi.

v. 76. *Rheſi domus*] Virgilius *Rheſi tellus* dixit iv. Georg. vers. 461. jungens ei montes Rhodopen & Pangaeum, quos Silius hoc loco etiam recenſet:

— *ſerunt Rhodopeiae arcus, Altaque Pangaea, & Rheſi Mavortia tellus.*
Domus itaque hic eſt patria. vide infra ad lib. x. vers. 95.

v. 77. *Religata fluentem Hesperidum crinem dono*] Quo dono tandem? nugae. ſcribo ſenſu optimo, *religata fluentem Hesperidum crinem nodo. nodo, κροβάτις.* Heſychius, *κροβάτις ὁ ὁμαλὸς τῶν παιδῶν*, (ſcribo ὁ μαλὸς) ἢ ὁ νόρυμβος τῆς ἐκπλοῆς, ἢ ἡ ἐν ἀντιγμῖν ἀπὸ μίαν τῶν μετὰ πρὶ τὴν κεφαλὴν: quem nodum reticulum ſunt, qui appellant. Hinc *nodare ἐμπλέκειν*. [Virg. iv. Aeneid. vers. 138.]

Cui pharetra ex humeris, crines nodantur in aurum.

D. HEINSIUS. *dono crinem* Colonienſis. ſcribo *nodo crinem*, quod jam monuerat meus parens, ſed Interpreti non eſt auditus. Satis Maroniana illa caſtigationem tumentur libr. iv. Aeneid. vers. 138.

— *crines nodantur in aurum.*

N. HEINSIUS. Recte uterque Heinfius tranſpoſitis literis *nodo* legunt: non quaſi aut Asbytae crinem nodarint Heſperides, aut Heſperidum crinem ſibi illam impoſuiſſe dicat poeta, ut Dauſquejus hanc conjecturam carpens putabat: ſed quod eo modo crines in nodum coëgerit, quo Heſperides; vel religaverit nodo, id eſt reticulo, Heſperidum, quem fortaſſe ab ipſis dono acceperat. Nodorum in crinibus frequens apud Poëtas mentio eſt. Infra lib. iv. vers. 200.

Occumbit Sarmens, flavam qui ponere victor Caſariem, crinemque tibi, Gradive, volebas Auro certantem, & rutulum ſub vertice nodum.

Senec. in Oedip. vers. 416.

Spargere effuſos ſine lege crines, Rurſus adducto revocare nodo.

in Hippol. vers. 401.

— *& nodo comas*

Coëgit, emiſiſque, lunata latus Proteſſa pelta.

Claudianus lib. i. in Ruſin. vers. 119.

Illā ubi caeruleo veſtes connexuſ angue, Nodavitque adamante comas.

Vide eruditiffimum Bentlej. ad Horat. lib. iii. od. xiv. vers. 22. Appoſitam Amazona crinibus nodatis.

- Fertur equi; nec non Veneris jam foedera passae
Reginam cingunt: sed virgine densior ala est.
- 85 Ipsa autem, gregibus per longa mapalia lectos,
Ante aciem ostentabat equos: tumuloque propinquo,
Dum sequitur gyris campum, vibrata per auras
Spicula contorquens summa ponebat in arce.
Hanc, hasta toties intrantem moenia, Mopsus
- 90 Non tulit, & celsis senior Gortynia muris
Tela sonante fugat nervo, liquidasque per auras

Dirigit

datis ex Joann. Angeli Caninii Iconographia exhibit vir Eximius Jac. Gronov. in Thesouro Antiq. Græc. tom. I.

Crines in nodum convolutos Latini propria voce *Tutulum* vocasse videntur ex Varr. lib. vi. de Ling. Lat. pag. 73. Id *Tutulus* appellatur, ab eo quod matres familias crines convolutos ad verticem capitis, quos habent reti velatos, dicunt *Tutulos*. quomodo Varonem hoc loco scripsisse felicissime conjecit vir Amplissimus Gisb. Cuperus lib. iv. obs. cap. ix. similis lectionum varietas est in vetustis apud Claudian. codicibus libr. ii. de Laudib. Stilic. vers. 156. ut ibi monuit Illustrissimus Heinsius.

v. 79. *Fulgenti tegmine laevum*] *fulgentem laevam* cum Coloniensi libro. N. HEINSIUS. *fulgentem* etiam Oxoniensis codex.

v. 80. *Thermodontiaci munia in proelia peltæ*] Ita edidit Doctissimus Dausquejus, cum tamen rectius in notis ad hunc locum, & in Orthogr. lib. ii. ea voce, docuerit *Thermodontiaci* scribendum. Ex codicibus vero, quos Illustrissimus Heinsius consu-

luit, solus Putean. recte legit, reliqui male. Et sane *Thermodon*, non *Thermodoon*, & *Thermodontiacus*, non *Thermodontiacus*, scribendum esse ex iis locis patebit, quibus ob leges metricas ea vox ceteroquin consistere non posset. Ita infra lib. viii. vers. 433.

Perstrepit & sellus & Amazonius Thermodon. ita ibi habent omnes codices. Stat. lib. i. silv. vi. vers. 56.

Thermodontiacas calere turmas. Avien. Descr. Orb. vers. 950.

Armenioque jugo late surgens Thermodon. Plura vide apud Pierium ad Virgil. xi. Aen. vers. 659. Nic. Heinsium ad Claud. ii. de Rapt. Proserp. vers. 66. ad Ovid. ii. Metam. vers. 249. Gebhard. denique & Broekhus. ad Propert. lib. iii. Eleg. xiiii. (quæ aliis est El. xii.) vers. 16. aliosque. *Peltæ* autem figura lunæ corniculatæ similis erat, cui eam venuste comparat Quintus Calaber lib. i. vers. 146.

Ἀργ' ἴθι' ἀσπίδα θύει, ἀλὶ γυίοι ἀντογὶ μῆνις,

Ἥθ' ὅτις ἀκαταίσις ἑαυτοῦ ἀντίμαχον

Ἡμῖν πικλὺν περὶ γυαμπτήρι κραινίς.

Divinum etiam clipeum sustulit, lunæ orbi similem, quæ super altissimo oceano exoritur, sub cornibus incurvis ad dimidium sui plena. Et hinc plerumque poetis *lunatæ peltæ* vocantur. Silius infra lib. viii. vers. 431. Virgil. xi. Aen. vers. 663. Senec. in Hippol. vers. 402. vide plura apud Petit. de Amaz. cap. xxv. & xxvi.

v. 86. *Tumuloque propinquo Dum sequitur gyris campum*] Forte, *Dum secas in gyros campum.* ut infra vers. 170.

———— *laevumque per orbem*

Fallaci gyro campum secas.

N. HEINSIUS. *campum secare*, ut *viam secare* apud Lucretium libr. v. vers. 273.

Qua via secata semel liquido pede desulit undas Virgil. vi. Aen. vers. 900.

Ille viam secas ad naves, sociosque revisit. ubi videndus Doctissimus de la Cerda. idem xxi. Aen. vers. 368.

Sic Turno, quatumque viam secas, agmina cedunt. Ovid. ii. Amor. Eleg. vi. vers. 15.

Solliciti jaceant, terraque premantur iniqua,
In longas orbem qui secure vias.

- Dirigit aligero letalia vulnera ferro.
 Cres erat, aerifonis Curetum advectus ab antris,
 Diſtaeos agitare puer levioribus annis
 95 Pennata ſaltus aſſuetus harundine Mopſus.
 Ille vagam coelo diviſit ſaepe volucrem;
 Ille procul campo linquentem retia cervum
 Vulnerere ſiſtebat: rueretque inopina ſub ictu
 Ante fera incauto, quam ſibila poneret arcus.
 100 Nec ſe tum pharetra jaſtavit juſtius ulla,
 Eoiſ quamquam certet Gortyna ſagittis.

Verum

*Aut juvenum comites juffiſſent ire puellas,
 Si fuiſt in longas terra ſecanda vias.*
 lib. III. El. I. verſ. 18.
Narrant in multas compita ſecta vias.
 Minori tamen mutatione hoc modo legi poſſet,
ſumuloque propinquum Dum ſequitur gyris campum, ut
 amico meo ingenioſiſſimo Guil. Beſt in mentem
 venit, hoc ſenſu: Dum Aſbyte equos in gyrum a-
 gens petit campos colli, in quo condita eſt Sagun-
 tus, propinquos. Eleganter *ſequi campum, regio-*
nem, pro petere, adire poſuerunt. Silius ſupra lib.
 I. verſ. 141.
Atque hominum finem Gades Calpenque ſecutus.
 Virgil. v. Aen. verſ. 629.
Italiam ſequimur fugientem, & voluimur undis.
 Ovid. Epift. VII. Heroid. verſ. 10.
Quaeque, ubi ſint, neſcis, Itala regna ſequi.
 & VI. Faſtor. verſ. 109.
Rara ſequi, jaculiſque ſeras agitare ſolebat.
 Cicero lib. x. ad Attic. Epift. XVII. *Formias nunc*
ſequimur. Ubi vide illud quondam dulce decus, nunc
 triſte deſiderium Trajeſti noſtrae, virum Celeberr.
 J. G. Graevium, & Illuſtriſſimum Heinfium ad Val-
 ler. Flacc. lib. I. verſ. 66.
 v. 92. *Dirigit aligero letalia vulnera ferro*] *Deligit*
 Colonienſis. N. HEINSIUS. Nihil tamen mutan-
 dum. *Dirigit vulnera* ut apud Virgil. x. Aen. verſ.
 139.
Vulnera dirigere, & calamos armare veneno.
 Serec. in Herc. Oet. verſ. 159.
Vicino Nabathae vulnera dirigit
Parthus, Cnoſſiacis certior ictuibus.
 Sic & ictuſ dirigere, Stat. ix. Theb. verſ. 773.
 — modo dirigit ictuſ,
Nunc latere alterno dubius conamina muſas.
 Virgil. XI. Aen. verſ. 654.
Spicula converſo fugientia dirigit arcu.
 Manil. lib. I. Aſtron. verſ. 269.
In cuius caudam comenſum dirigit arcum
Mixtus equo, volucrem miſſurus jamque ſagittam.
 ubi Scalig. ex Gemblac. codice malebat *comenſo di-*
rigit arcu. Ex ſcriptura tamen codicis Colonienſis
Deligit colligo, olim fortaiſſis *Derigit* ſcriptum fuiſſe,
 quae vox frequenter in membranis pro *Dirigit* oc-
 currit. vide infra ad lib. IV. verſ. 678.

v. 94. *Levioribus annis*] *armis* maluerim. contra
 lib. XI. verſ. 585.
Nondum portandis habiles gravioribus armis.
 N. HEINSIUS. Illuſtriſſimi Heinfii conjecturam
 probō. Silius lib. v. verſ. 556.
 — *Namque illi vulnere praeceps*
Terga dabas levibus diſſiſus Arauricus haſtis.
 lib. x. verſ. 242.
Immanis ceu, depulſis levioribus haſtis,
Accepit leo cum tandem per pectora ferrum.
 Valer. Flacc. lib. v. verſ. 563.
 — *Pariterque levi Cytiforus in haſta.*
 Errorem hunc librariorum, quo voces *arma* & *annos*
 confuderunt, ſaeppiſſime emendarunt viri docti.
 Vide Pierium ad Virgil. II. Aeneid. verſ. 339. Zin-
 zerl. in Prom. Crit. cap. XLII. Nic. Heinf. ad Silii
 lib. xv. verſ. 747. ad Ovid. Epift. I. Heroid. verſ.
 105. Epift. XVI. verſ. 205. lib. II. Art. Amat. verſ.
 83. lib. VI. Metam. verſ. 313. lib. XII. verſ. 186.
 lib. XIV. verſ. 617. & Broekhuſ. ad Propert. lib. III.
 El. I. verſ. 62. & lib. IV. El. I. verſ. 137. & ſic in-
 fra lib. XI. verſ. 145. pro
Juratumque viro bellum puerilibus annis,
 male Putean. codex habet *puerilibus armis.* Apud
 Lucan. etiam lib. VII. verſ. 421. pro
Omne tibi bellum gentes dedit omnibus annis,
 plurimi codices ex iis, quos Nic. Heinfius conſu-
 luit, habent *omnibus armis.* & ita ſaepe.
 v. 96. *Ille vagam coelo demifit ſaepe volucrem*] Ita
 membranae Colonienſes: ſed codex Putean. cum
 editione Parmenſi *dimifit*; Romana & Mediola-
 nenſis editio *diviſit*: quam lectionem amplecti-
 tur Illuſtriſſimus Heinfius in notis ad Claudiani
 II. in Ruſin. verſ. 25. & *diviſit* exponit, jaculo
 tranſegit. Saepe ita turbarunt priſci librarii. apud
 Lucan. lib. IX. verſ. 833.
Invaſitque manum, quam protinus ille retracto
Enſe ſerit, totoque ſimul demifit ab armis.
 ubi libri ſcripti etiam *dimifit* & *diviſit* praeferunt.
 vide Nic. Heinfium ad Ovid. lib. III. Metam. verſ.
 380. Idem Heinfius ad marginem libri, cui discre-
 pant codicum lectiones adſcripſit, conjiciebat,
dejecit forte legendum eſſe: quomodo locutus eſt
 Virgil. XI. Aen. verſ. 580.
Strymoniamque gruem aut album dejecit olorem.
 & Aeneid.

- Verum ut, opum levior, venatu extendere vitam
 Abnuat, atque artae res exegere per aequor,
 Coniuge cum Meroë natisque inglorius hospes
 105 Intrarat miseram fato ducente Saguntum.
 Coryti fratrum ex humeris, calamique paterni
 Pendebant, volucerque chalybs, Minoia tela.
 Hic, medius juvenum, Massylae gentis in agmen
 Crebra Cydonéo fundebat spicula cornu.
 110 Jam Garamum, audacemque Thyrum, pariterque ruentes

Gisgonem

& Aeneid. v. vers. 542.

Quamvis solus avem coelo dejecit ab alto.

Ubi non necesse est, cum Tan. Fabro ad Lucret. pag. 430. legere *dejexet*, pro *dejecisset*. Vulgata scriptura hoc loco non placet: hominem enim *coelo avem demittere* Latine dici, non audeo affirmare: nam *demissis*, qui in loco superiori ipse est, & in inferiore mittit: quo sensu tela, fundae, aliaeque, *avem coelo demittere* dicuntur. Infra lib. viii. vers. 526.

Affusae volucrem coelo demittere fundae.

non autem homo, qui tela jaculatur. Vir Celeberimus Petrus Burmannus conjiciebat, etiam legi posse *defixit*, quod τῇ *vagam* apte respondet. Figeri habes apud Maron. v. Aen. vers. 516.

*Plaudentem nigra fixis sub nube columbam.**Deprehendere dixit Manil. lib. v. vers. 291.**Pendentemque suo volucrem deprehendere coelo.*

Si tamen id nimium a recepta lectione abiret, alterutram Heinii conjecturam probabat. Eligat igitur quisque quod magis placet.

v. 98. Rueretque inopina sub ictu Ante fera incauto]

Incautus Latio non solum eum designat, qui sibi cavere non studet, quo pacto vulgo ea vox usurpatur; sed etiam eum, qui non cavetur, licet rarius. Sic sane capiendus hoc loco Silius. BARTHIUS lib. xxxv. Advers. cap. xii. *rueratque* maluerim. possem etiam *rueri atque*, pro ruebat. paullo ante pro *coelo demissis volucrem*, editio Romana habet *divisit*. N. HEINSIUS. Vir summus Joh. Fr. Gronovius in Diatr. Statiana cap. xvi. haec per hypallagen explicat, ut fit; ante fera incauta rueret sub inopino ictu, & Barthii expositionem damnat: quae tamen etiam ferri posse videtur. Eo enim sensu, quo Barthius volebat, vox *incautus* occurrit apud Lucan. lib. iv. vers. 719.

Hoc solum metuens incautus ab hoste timeri.

Juba incautus, qui nondum à Curione cavebatur, à quo sibi Curio non cavebat, hoc solum metuebatur, ne ab hoste timeretur. Ita plurima adjectiva, quae activam habent significationem, saepe passive sumuntur. Sic *Nescius* est ignotus, qui nescitur. Plaut. in Rud. act. i. sc. v. vers. 17.

Quae in locis nesciis nescia spe sumus.

ubi vide Boethornium. *Ignarus* qui ignoratur. Ovid. vii. Metam. vers. 672.

*Aspicit Aeliden ignara ex arbore factum**Ferre manu jaculum.*

Ita in plurimis Mitis invenit Heinsius, quem consule eo loco. editur nunc *ignota*. *Dubius* de quo dubitatur, non quidem an sit, verum an videri possit, qui vix apparet. Senec. in Agamemnone vers. 457.

Et dubia parent montis Idaei juga.

vide Gronov. ad Senec. Oedip. vers. 1. *Incredulus* cui non creditur. Gellius ix. Noct. Attic. cap. iv. *Erant autem isti omnes libri Graeci miraculorum fabularumque pleni: res inauditas, incredulae. Surdus* qui non auditur. vide infra ad Sili lib. viii. vers. 248. *Caecus* qui non videtur. vide infra ad Sili lib. vi. vers. 7. *Infestus* qui infestatur. vide infra ad Sili lib. xii. vers. 399. Plura exempla habet Gellius ix. Noct. Attic. cap. xii. & docti ad eum commentatores. Sic contra, quae plerumque passivae sunt significationis, nonnumquam etiam active sumuntur. Hinc *Ignotus* & *Notus* notant, qui non noscit, & qui noscit. Phaedr. lib. i. fab. xi.

Ignotos fallit, notis est derisus

ubi vide, quae notarunt viri docti. Cic. lib. i. in Verrem cap. vii. *Putabam non solum notis, sed etiam ignotis, probatam meam fidem esse ex diligentiam*: ubi vide Hottomann. *Suspectus* pro suspiciens, suspicax, ponitur apud Appul. ix. Metam. pag. 190. *Ipsa tarditate magis magisque suspectus dira comminatur Myrmecis supplicia*. ubi vide Pricaeum. *Innocuus* pro eo, qui non nocet. Vide Barth. libr. xxxv. Advers. cap. xix. Familiarissimum hoc etiam est apud Graecos, ut observavit Aemil. Portus in Lexico Ionico, in voce *ἄπειρος*, & alibi.

v. 110. *Jam Gravium*] *Garamum* scripti. mox iidem *Thyrum* & *Lyxum*, & *laevumque Bagam* cum prisca editionibus. forte *saevumque*. N. HEINSIUS. *Granium* Parmensis editio, sed Mediolanensis *Garamum*. Vulgatam lectionem se *ἀρπάζει* retinere professus est Dausquejus ad vers. 112. quod consueverit Silius, ducibus aut militibus nomina à regionibus, unde orti sunt, tribuere. Eandem autem ob rationem ego *Garamum* malo cum libris melioribus. *Gravios* populum Hispaniae novi, cujus supra meminit Silius lib. i. vers. 235. Sed cum *Thyrrus*, *Gisgo*, *Bagas*, & *Lyxum*, quos omnes jaculis Mopsus interfecit, sint Asrorum nomina: *Gravius*,

ab

Gisgonem, levemque Bagam, indignumque sagittae
Impubem malas tam certae occurrere Lyxum
Fuderat, & plena tractabat bella pharetra.

Tum, vultum intendens telumque in virginis ora,

115 Desertum non grata Jovem per vota vocabat.

Namque ut fatiferos converti prospicit arcus,

Opposito procul insidiis Nasamonias Harpe

Corpore, praeripuit letum, calamumque volentem,

Dum clamat, patulo excipiens tramisit hiatu:

120 Et primae ferrum a tergo videre sorores.

At comitis

ab Hispaniae populo nomen mutuatus, minus com-
mode hic ferri potest. *Garamus* itaque à Garaman-
tibus, Africae notissimo populo, dictus erit. Om-
nes autem, quos Mopsus occidit, Afros fuisse
ipse ostendit Silius, dum vers. 108. inquit,

*Hic, medius juvenum, Massylae gentis in agmen
Crebra Cydonio fundebas spicula cornu.*

v. 111. *Levemque Bagam*] *laevumque* Mediol.
editio, unde *laevumque* conjiciebat vir Illustrissi-
mus. *Immisit Bagam*, quamquam is ab hoc di-
versus fuerit, Silius infra memorat lib. v. vers. 235.
Sic contra *laeva manu* pro *saeva* apud Senec. emen-
dandum censet Gronov. ad Troad. vers. 46. vide
alia exempla infra ad lib. v. vers. 660. Possis tamen
& *levemque Bagam* servare: ut, quemadmodum
mox Giso impubes, sic nunc Bagas fingatur im-
pilis, qui barbam sibi vellebat exemplo mollium
virorum, quod & Caesarem aliosque fecisse notum
est. *in laevumque*, quod libri vetusti habent, erit
ex prava ratione scribendi vocem *levis*, quam qui-
dam per diphthongum *laevis* dicunt. sed perperam;
est enim à Graeco *λαίος*. vide Daufquej. Orthogr.
lib. 11. hac voce. pro *Gisgonem* Putean. codex &
Mediol. editio *Gisgonem*.

v. 114. *Tum vultum intendens*] *τενυόμηνος* Grae-
ci poetae. D. HEINSIUS. *oculos tendere* dixit Vir-
gil. v. Aen. vers. 508.

—— *pariterque oculos telumque tetendit.*
collineare oculos quidam apud Gellium ix. Noct. At-
tic. cap. 1. *Ad percutiendum superne aliquid manum
& oculum collineas.*

v. 115. *Desertum non grata Jovem per vota voca-
bat*] Cui *Desertum*? Hannibali nimirum ejusque mi-
litiæ, ut saepius hoc opere *Jovem temeratum* dicit
foedere fracto. *non grata*, quia puella erat, quam
occisurus vota faciebat. Jupiter autem toto huic
generi non tam infensus, ut facile talibus votis, si
per ipsum sit, assentiatur. BARTHIUS lib. vi. Ad-
vers. cap. xxv. Daufquejus ideo *Desertum Jovem*,
quod Creta Mopsus discefferat, quæ Jovis patria
habebatur. Sed vide Nic. Heinsum ad Ovid. xiii.
Metam. vers. 707.

v. 117. *Nasamonia Sarpe*] *Nasamonias Harpe* recte
Colonienfis cum Parmensi editione. Puteaneus cum
Oxonienfi *Nasamonius Harpe*. proxime verum. N.

HEINSIUS. Etiam Mediolan. editio *Nasamonius
Harpe*. Sed recte N. Heinsum *Nasamonias Harpe*
vindicans, quam lectionem & Daufquejus proba-
vit. *Nasamonias* Graeco more. Sic infra *Cymeias*
legit idem Heinsum lib. xiiii. vers. 494. *Gravida
arcanis Cymeias*: vulgo erat *Cymes anus*. lib. xiv.
vers. 253. *Cephaloedias ora*. vers. 270.

Sidonias Drepane, *asque undas clamoribus Helorus*.
sic quaedam editiones: vulgo *Sidonia & Drepane*.
Virgil. iv. Georg. vers. 463.

Atque Getae, asque Hebrus, & Aëlias Oristhya.
Ovid. i. Art. Amat. vers. 556.

Pone metum, Bacchi, Gnoffias, uxor eris.
lib. 11. vers. 381.

—— *violataque jura maritae*

Barbara per natos Phasias ulsa suos.

Auctor Eleg. de mort. Drusi ad Liviam vers. 106.

Defest Threicium Daulias ales Ilyn.

Senec. Herculi. Oet. vers. 191.

—— *qualis natum*

Daulias ales solet Ismaria

Flere sub umbra.

Plura vide apud Nic. Heinsum ad Ovid. Epist. xv.
Heroid. vers. 164. ubi jam veram lectionem Silio
vindicans, nisi quod mallet *Nasamonias Arpe*. Sed
rectius est *Harpe* propter consensum codicum vete-
rum. *Harpe* nomen virginis bellatrix est apud Val-
ler. Flacc. lib. vi. vers. 375. equae vero nomen est
infra lib. xvi. vers. 365.

v. 121. *At comitis casum frendens*] *At comitis fren-
dens casu* Colon. & Puteaneus. N. HEINSIUS. Il-
lustrissimus Scaliger ad marginem Silii legendum o-
pinabatur *Ad comitis casum*.

v. 122. *Parvaque oculos jam luce natantes*] Pariter
de Eurydice iterum moriente Virgil. iv. Georg.
vers. 495.

—— *en, iterum crudelia retro*

Fata vocant, conditque natantia lumina somnus.
ubi hoc plenius illustravit diligentissimus Cerdà. vi-
de etiam Gebhard. ad Propert. lib. iv. Eleg. vii.
vers. 23.

v. 123. *Totisque annexa doloris Viribus*] Sic de irata
Venere Appulejus Metam. vi. *Totis numinis sui
viribus ultionem flagitas. doloris vires* hominis extre-
me dolentis: iterum de Lucano est lib. v.

—— *iam*

At comitis frendens casu labentia virgo
Membra levat, parvaque oculos jam luce natantes
Irrorat lacrimis, totisque annis doloris
Viribus intorquet letalem in moenia cornum.

- 125 Illa volans humerum rapido transverberat ictu
Conantis Dorylae, junctis jam cornibus arcus,
Et ducti spatium nervi complente sagitta,
Excutere in ventos resoluta pollice ferrum.
Tum subitum in vulnus praeceps devolvitur altis
130 Aggeribus muri: juxtaque cadentia membra

Effusi

— jam voce doloris

Utendum est; non ex aequo divisimus orbem.

BARTHIUS libro x. Adv. cap. xxiv. *annisfa* Coloniensis. N. HEINSIUS. Servius ad Virgil. lib. 1. Aen. vers. 144. *Annixus antiquum est, ut connixus, quibus hodie non utimur. Dicimus enim annisus & connisus. Sed multa alia usus contra antiquitatem vindicavit.* Et postea ad vers. 605. *Subnixa pro subnixa, ut supra dictum est. Inter nixus tamen & nixus distinguunt Excerpta different. quae post auctores LL. à Gothofr. editos leguntur, pag. 94. Inter nixus & nixus hoc interest, quod nixus ad corpus refertur, nixus ad animum, id est, conatus.* Quod discrimen non esse perpetuo observatum pluribus exemplis ostendit Ger. Joh. Vossius v. de Art. Gramm. cap. xxxi. in fine. Saepissime autem ita restituit Heinſius ex auctoritate membranarum veterum. vide infra vers. 629. lib. iv. vers. 292. & 588. lib. ix. vers. 379. lib. x. vers. 197. & 257. & lib. xv. vers. 578. Vide etiam Carrion. ad Valer. Flacc. lib. 111. vers. 193. *Viribus doloris, ut nixus doloris lib. v. vers. 325.*

Telum ingens perque arma viri, perque ora, doloris

Adjutum nixu, letalem pertulit ictum.

viribus quantas ira dabat dixit Ovid. v. Metam. vers. 32.

Cumfatusque brevi contortam viribus hastam, Quantas ira dabat, nequidquam in Persea misit. annisa totis viribus ut infra vers. 627.

Ille jacit totis connisus viribus aegrum

In flammis corpus.

Virgil. ix. Aen. vers. 744.

Intorquet summis annisus viribus hastam.

Appulej. in Apolog. pag. 76. ed. Pricaei: *Ibi omne virus totis viribus annis effudere.*

v. 125. *Humerum rapido transverberat ictu*] *umerus* semper, abjecta aspiratione, scribitur in Coloniensi libro, qui eodem modo habet *umens, umidus*, pro humens, humidus. Vide Brockhus. ad Tibull. lib. i. eleg. iv. vers. 44. Vario fato aspiratio apud Latinos usa est: diversis enim temporibus nunc addiderunt vocabulis, nunc detraxerunt veteres. Quintil. lib. i. Instit. Orat. cap. v. *Quamquam per aspirationem, sive adjiciunt viriose, sive de-*

trahitur, apud nos potest quaeri, an in scripto sit vitium. si H litera est, non nota? cujus quidem ratio mutata cum temporibus est saepius. Parcissime ea veteres usi etiam in vocalibus, cum oedos ircosque dicebant. Diu deinde servatum, ne consonantibus aspirarent, ut in Graccis & triumphis. Erupit brevi tempore nimius usus, ut choronae, chenturiones, praechones adhuc quibusdam inscriptionibus maneant: quae de re Catulli nobile epigramma est. Sed, quidquid tandem veteribus placuit, nobis nunc videndum, ut observemus diligenter, quibus locis aspirationem addi recepta consuetudo vel voluit, vel prohibuit, ne ceteroquin voces sola hac nota distinctas cum totius sensus dispendio misceamus, ut indoctis librariis aliquoties in MStis accidit, qui detracta aspiratione abeant dederunt, pro habeant, ut testis est Nic. Heinſ. ad Valer. Flacc. lib. viii. vers. 423. eaque perperam addita hominis, pro ominis, cujus plura exempla vide apud Stewich. ad Arnob. vii. advers. Gent. pag. 147. Similia alia suppeditabit Behot. lib. i. Apophor. cap. i.

v. 127. *Et ducti spatium nervi complente sagitta*] pro *Et ducti*, dico una voce *Educti* legendum. MODIUS Novant. Lect. Epist. lxxvi. Colon. & Putean. *Educti*, quod Modio placebat. Forte *Adducti*: quamquam vulgatum non immerito tueretur Interpres, de quo nos ad Valer. Flacc. lib. i. vers. 122. N. HEINSIUS. *Educti* etiam Mediolan. editio. Nic. Heinſius *Adducti* conjicit, ut supra lib. i. vers. 334.

— adductis stridula nervis

Phocais effundit vastos ballista molares.

ubi plura notavi. Verum, nisi cum libris priscis *Educti* malis, vulgatam scripturam praeferrem: praefertim ob auctoritatem Maronis xi. Aen. vers. 860.

Et duxit longe, donec curvata coirent

Inter se capita.

quem Silius hic imitatus est, ut docuit Dausquejus, qui stat pro vulgata scriptura. & sic Valer. Flacc. lib. vi. vers. 375.

— jamque ibas in Harpen,

Vix dum prima levi ducentem cornua nervo.

Complere autem & Implere artis sagittatoriae vocabula sunt. vide Savar. ad Sidon. Apollin. lib. i.

K

Epist.

- Effusi versa calami fluxere pharetra.
 Exclamat paribus frater vicinus in armis
 Icarus, ulciscique parat lacrimabile fatum:
 Atque illum, raptim prominentem in proelia telum,
 135 Hannibal excussi praevertit turbine laxi.
 Labuntur gelido torpentia frigore membra,
 Deficiensque manus pharetrac sua tela remisit.
 At pater in gemino natorum funere Mopsus
 Correptos arcus ter moesta movit ab ira:
 140 Ter cecidit dextra, & notas dolor abstulit artes.
 Poenitet heu! sero dulces liquisse penates,
 Arreptoque avide, quo concidis, Icare, saxo,

Postquam

Epist. 11. &, qui hanc ipsi observationem debet,
 Cerdam ad Virgil. dictum locum.

v. 131. *Effusi versa calami fulsere pharetra*] Non
 est dubitandum, verissimam scripturam superesse in
 membranis, *calami fluxere*, quod res ipsamet te-
 statur. BARTHIUS libro vi. Advers. cap. xxv. *flu-*
xere perquam eleganter tres scripti cum Parmensi
 editione, quod inscite rejecit Interpres. Senec.
 Herc. Oetaeo v. 1653.

— *sive de media voles*
Auferte volucres nube, descendunt aves,
Es certa praedae tela de coelo fluens.

Statius v. Theb. vers. 308.

Desuper irruentis fluitantia tela lacertis
Spargimus.

Idem vii. Theb. vers. 682. de Euneao moriente,
Arma fluunt, longisque crepat singultibus aurum.

& ix. Theb. de Parthenopaeo moriente,
 — *videt ex humeris fluxisse pharetras.*

Claudian. Epithal. Palladii vers. 40.
Ad terram tacito defluxit fistula lapsa.

Noster lib. vii. vers. 632.

— *membris dimissa solutis.*

Arma fluunt.

Iterum lib. ix. vers. 50.

Nonne vides, cum vicinis auditur in arvis,
Quam subito linquat pallentia corpora sanguis,
Quamque fluant arma ante subas?

& postea vers. 120.

Ast illi jam tela manu, jamque arma fluebant.

lib. xi. vers. 19.

Illecebris somni torpentia membra fluebant.

lib. xv.

— *laxataque luctu*
Fluxerunt miseris arma infelicia palmis.

→ *fluxere* etiam Barthium approbatorem invenit.
 N. HEINSIUS. *fulsere* commentum Marfi est, qui
 ita Silium primus interpolavit: pro quo viri docti
 recte *fluxere* ex libris vetustis vindicarunt. Mediol.
 editio proxime verum *flexere*. Furius apud Macrob.
 vi. Saturn. cap. iv.

Ille, gravi subito devinctus vulnere, habenas
Misit equi, lapsusque in humum defluxit

Senec. Herc. Oetaeo vers. 1228.

Nec ossa durant ipsa, sed compagibus
Dismissa ruptis mole collapsa fluunt.

quibus locis pariter *lapsus defluxit*, & *collapsa mole*
fluunt, quemadmodum hic *Effusi fluxere*: ut vana
 sit ratio Dausqueji, propterea receptam lectionem
 defendentis, quoniam Silius jam satis primore ver-
 bo *Effusi* id designaverit, quod sequens *fluxere* de-
 notat. In libris scriptis vocabula *fulsi* & *fluxi* tran-
 spositis literis saepius invicem commutantur. Infra
 libr. x. vers. 541. *fulserunt primis Phaetontia frena igni-*
bus. pro quo male Oxon. membranae *fluxerunt.* a-
 pud Lucan. lib. vi. vers. 129. pro

Tot simul de campis Latiae fulsere volucres,
 codex Rottendorffii habet *fluxere*. lib. viii. vers.
 690. *putrisque effluxit ab alto Humor*: ubi cod. Ham-
 burg. exhibet *effulsit*. vide etiam Barth. ad Stat. v.
 Theb. vers. 267.

v. 132. *Paribus frater vicinus in armis*] Elegan-
 ter, pro pariter armatus. Silius lib. iv. vers. 382.

— *hinc Virbius acer,*

Hinc Capys assiliunt, paribusque Albanus in ar-
mis.

Appul. 111. Metam. pag. 46. *Cum me viderent in ser-*
ro, tamen audaciter resistunt. Maro v. Aen. vers.
 550.

Ducat avo turmas, & sese ostendat in armis.

Valer. Flacc. lib. i. vers. 641.

— *subitus trisida Neptunus in hasta*

Caeruleum fundo caput extulit.

lib. v. vers. 463.

— *paritorque levi Cytisorus in hasta.*

Stat. iv. Theb. vers. 221.

— *procul ipse gravi metuendus in hasta*

Eminet, & clipeo victum Pyrrhona cornu scas.

vide Salmast. ad Pollion. xxx Tyrann. cap. xxxii.
 & Elegantissimum Gronov. in gustu ad Stat. i. A-
 chill. vers. 558. pari modo dicitur *esse in toga laxa*,
 pro toga laxa amicitia. Tibull. libro i. eleg. ix.
 vers. 70.

Heu miserum! in laxa quid juvat esse toga?

ubi plene hanc locutionem illustravit praestantissi-
 mus Broekhus. quem etiam vide ad Propert. lib.

IV,

- Postquam aevum senior percussaque pectora frustra
Sentit, &, ut tantos compeſcat morte dolores,
145 Nil opis in dextra, vastae ſe culmine turris
Præcipitem jact, & delapſus pondere prono
Membra ſuper nati moribundos explicat artus.
Dum cadit externo Gortynius advena bello,
Jam nova molitus ſtimulato milite Theron,
150 Alcidae templi cuſtos, aræque ſacerdos,
Non exſpectatum Tyriis effuderat agmen,
Et ſera miſcebat referata proelia porta.
Atque illi non haſta manu, non vertice caſſis,
Sed, fiſus latis humeris & mole juventae,
155 Agmina vaſtabat clava, nihil indigus enſis.

Exuviae

IV. eleg. II. verſ. 28.

V. 138. *As pater à gemino naturnm funere*] in *gemino* ſcripti & Aldus. N. HEINSIUS. *è funere* primus edidit Martinus Herbipolenſis, ut emendaret peccatum metricum, quod erat in prioribus editionibus, unde male præpoſitio exulabat. in *funere* vero eſt etiam in Juntina ac Nutii Antwerpienſi editione.

V. 140. *Ter cecidit dextra*] Imitatio eſt illius Maronis ex VI. Aen. verſ. 32.

Hic comatus erat caſus effingere in auro;

Hic patriæ cadere manus.

V. 143. *Postquam aevum senior ſentiſ*] id eſt, poſtquam jam Mopſus expertus eſt, ſenectutem non ſatis virium reliquiſſe, ut ſaxo illo, quo Hannibal ſcarum occidit, mortem ſibi inferret. Pariter de ſene Silius infra lib. v. verſ. 570.

— *ſed vani frigentem in Marto ſenectam*

Prodehant iſtus: ſtipula crotiſtabas inani

Ignis iſter, caſſamque dabat ſine robore flamam.

lib. x. verſ. 115.

Haſti multipli non alte cuſpis in auro,

Ac ſenim invulſo dependens prodidit iſtu.

Senior hic eſt ſenex. vide Gevart. Lection. Papin. lib. I. cap. x.

V. 149. *Toron*] Recte *Theron* legendum eſſe monuit Doctiſſimus Dauſquejus. Inter Thebanos terigenas *Theron* etiam memoratur apud Statium I. Theb. verſ. 572. inter virgines autem Dianæ comites refert Statius II. Theb. verſ. 304.

— *innuptæ comitem Theronæ Dianæ.*

cujus quoque Claudian. meminit in III. de Laud. Sic. verſ. 250.

— ſequitur nutrita Lyæo

Nidrophæne, telſiſque domas quas Maenala Thero.

Ex Colon. codice nullam hic varietatem Nic. Heinfius notavit, in quo tamen huic voci aſpirationem addi infra ſæpe teſtatur. vide quæ notantur mox ad verſ. 192.

V. 151. *Non exſpectatum Tyriis effuderat agmen*] Fortaſſis *effuderat*: quod verbum non uni ſcriptori

reddidimus animadverſis ad Valerium Flaccum libro IV. verſ. 482. Hic tamen & vulgatum ferri poſteſt non incommode. N. HEINSIUS. De voce *effundano* plura vide etiam infra lib. x. verſ. 366. Sed recte ſe habet hoc loco vulgata lectio. Infra lib. III. verſ. 241.

Proxima Sidoniis Utiſa eſt effuſa maniplis.

verſ. 543.

Atque effuſa cavis exeſi pumicis antris

Alpina invadit manus.

non *evulſa*, ut nunc vulgo legitur. lib. x. verſ. 622.

Ergo omne effundit longo jam ſe ordine vulgus.

Liv. lib. v. cap. xi. *Alia maxime plebis turba ex urbe effuſa velut agmine jam uno petiit Janiculum.* lib. xxix. cap. xiv. *Omni effuſa civitate obviæ.* Vellej. Patere. lib. II. cap. xii. *Effuſa, ut prædiximus, immanis viſ Germanarum gentium.* Appul. VII. Metam. pag. 193. Ed. Elm. *Quam ſimul acceſſimus, tota civitas ad votivum conſpectum effunditur.* idem III. Metam. non longe à princ. *Civitas omnis in populum effuſa mira denſitate nos inſequitur.* quo in loco Barh. ad Stat. I. Theb. verſ. 633. lib. II. verſ. 119. & lib. v. verſ. 198. ex membranibus malebat in *propulſum effuſa*. Sed Gruter. in *publicum* conjecit, quod magis placet. Forſitan enim olim in *publicum* ſcriptum fuit, ut inde natum ſit in *populum*. Tyriis autem hoc loco non ad *effuderat*, ſed ad *Non exſpectatum*, referendum.

V. 155. *Agmina vaſtabat clava, nihil indigus enſis*] Ex illo Homericò [II. H. verſ. 141.]

Ἄλλὰ σιδερεὶ κορυφῇ ῥήγνους φάλαγγας.

Silius certe τὸ κορυφῇ clava reddidit: nec refert, quod Graeci interpretes de differentia τῆς κορυφῆς καὶ τῆς ῥοπαλῆς agant: nam quod illi τὴν κορυφῆν plus eſſe, quam τὸ ῥοπαλόν, obſervant, explodit illud Theocriti [ecl. IX. verſ. 22.]

— καὶ αὐτίκα δάρον ἴδονα

Δάριδι μὲν κορυφαί, τὰν μοι πατὴρ ἔτρεφε ἀγρὸς, Ἄυτοφῶν, τὰν δὲ αἰῶνος κορυφάσσο τίκταν.

Sit itaque κορυφαίς μάρδον utrumque, vel κορυφαίς K 2 κεφαλῇ

- Exuviae capiti impositae, tegimenque leonis,
 Terribilem attollunt excelfo vertice rictum.
 Centum angues idem Lernaëaque monstra gerebat
 In clipeo, & sectis geminam serpentibus hydram.
 160 Ille Jubam, Thapsumque patrem, clarumque Micipsam
 Nomine avi, Maurumque Sacen, a moenibus actos,
 Palantesque fuga, praeceps ad litora cursu
 Egerat, atque una spumabant aequora dextra.
 Nec contentus Idi leto, letoque Cothonis,
 165 Marmaridae nec caede Rothi, nec caede Jugurthae;
 Asbytes currum & radiantis tegmina laenae
 Poscebat votis, gemmataque lumina peltae,
 Atque in belligera versabat virgine mentem.

Quem

καλαῖς ἔχουσιν, ut utrumque Etymologiae suae respondeat, in qua sibi placent tantopere Grammatici. *Clavatores* ejusmodi Romanis dictos invenio. Festus, *Calones militum servi dicti, quia ligneas clavos gerebant, quae Graeci κἄλα vocant. Is quoque, qui hujusmodi telo utitur, clavator appellatur.* Unde non aliter, quod antiqui *calam* dicebant; Lucilius [apud Servium ad Virgil. vi. Aeneid. vers. 1.]

Scinde puer calam ut caleas.

ubi Servius fustes ita dictos ait, quos gerebant ad proelium sequentes dominos servi, unde *calones* antiqui, ut nos clavatores, eos dicebant. D. HEINSIUS. Silius Therona, templi Herculei custodem, ejusque arae sacerdotem, clava armat, armis nempe Herculis, ut Maro Cissea & Gyan, quorum pater Melampus Herculis comes fuerat, Aen. x. vers. 317.

— nec longe Cissea durum
 Immanemque Gyan, sternentes agmina clava,
 Dejecit leto; nihil illos Herculis arma,
 Nec validae juvare manus, genitorque Melampus
 Alcidae comes, usque graves cum terra labores
 Praebuit.

Vide etiam Stat. xi. Theb. vers. 45. & passim alios. Daufquejana editio hic nil indigus habet, contra fidem omnium librorum.

v. 158. *Centum angues idem caelatum insigne gerebat In clipeo* Serpentes olim commune in militia antiquorum insigne, fere omnium nimirum τὸν αἰγιοφόρον. Quod evincit vel unum oraculum apud Plutarchum, quod monebat quendam, ut anguem vitaret: id cum praestaret sedulo ille, in militem, cui anguis insigne clipei erat, incidit, ac obtruncatus fuit. Quamquam putem ego (pace magni illius philosophi & historici tamen) monuisse Deum, ut αἰγίδα vitaret, quod commune nomen & clipei & serpentis est: ita oraculo illi aequivocatio sua constat. D. HEINSIUS. Manuscriptus codex lectionem servat, quae minime nata ex cerebro videtur librariorum: *Lernaëaque monstra ge-*

rebat In clipeo. Quam ego cur non dicam recipiendam, cum colludat sequentibus? BARTHIUS lib. vi. Advers. cap. xxv. *Lernaëaque monstra gerebat scripti & Parmensis editio.* Opinor per appositionem *Lerneia monstra.* lib. iii. vers. 32.

*In foribus labor Alcidae Lernaëae recis
 Anguibus hydra jacet.*

ex libro Oxon. hanc scripturam Barthius quoque jam est amplexus. N. HEINSIUS. Integer hic versus deest in Mediol. editione. Recte autem viri docti ex libris praeicis revocarunt veram lectionem,

Centum angues idem Lernaëaque monstra gerebat.

Pariter autem & Aventinus Herculis, ut creditur, filius idem in clipeo insigne gerit apud Virgil. vii. Aen. vers. 657.

— clipeoque insigne paternum
 Centum angues cinctamque gerit serpentibus hydra.

Ubi Virgilius, ut hoc loco Silius, hydram centum anguibus cinctam dicit; qui locus insuper docet, *Lernaëaque monstra* minime in *Lerneia monstra* mutandum: Virgilius enim *Centum angues & hydram* dicit, ut Silius *Centum angues Lernaëaque monstra*. Hydram autem centum anguibus cinctam etiam Senec. testatur in Herc. Oetaeo vers. 1193.

— aut centum anguibus
 Vallatus hydram tabe parvissim meae.

Simonidem hujus opinionis auctorem esse prodit Servius ad d. loc. Virgilii: qui idem tamen ad lib. vi. Aen. vers. 576. ubi Virgilius Hydrae quinquaginta ora tribuit, ejus etiam famae eundem Simonidem auctorem facit. *Hydram alii tria volunt habuisse capita, alii novem: Simonides quinquaginta dicit.* In nummis autem antiquis hydrae septem plerumque capita tribuuntur; ut in hoc maximi moduli nummo Imperatoris Veri, quem publici juris fecerunt Doctissimus Trifan. tom. ii. Comment. Histor. pag. 301. & Illustrissimus Spanhem. de usu

82

- Quem ruere ut telo vidit regina cruento,
 170 Obliquos detorquet equos, laevumque per orbem
 Fallaci gyro campum secant, ac velut ales
 Averso rapitur sinuata per aequora curru.
 Dumque ea se ex oculis aufert, atque ocior Euro
 Incita pulveream campo trahit ungula nubem,
 175 Adversum late stridens rota proterit agmen,
 Ingerit & crebras virgo trepidantibus hastas.
 Hic cecidere Lycus, Thamyrisque, & nobile nomen
 Eurydamas, clari deductum stirpe parentis:
 Qui thalamos ausus quondam sperare superbos,
 180 (Heu demens!) Ithacique torum: sed enim arte pudica

Fallacis

& praef. Numism. Diff. 111. pag. 233. & seqq. quem-
 que etiam hic videri volui.

Sed haec fabulosa sunt. Pausan. autem in Corinth. cap. xxxvii. credit beluam fuisse omnium, quae exstabant, maximam: Pisandrum vero Camirensem, quo terribilior appareret, & carminibus suis plus dignitatis conciliaret, primum pro uno plura capita tribuisse.

v. 160. *Thapsusque patrem*] Fortasse *patris: nomen clarum* videlicet, quod subsequitur. N. HEINSIUS.

v. 161. *Maurumque Sacen*] Doctissimus Dausquejus conjicit *Maurumque Macen*, à nomine populi Africae, cujus supra jam Silius meminit vers. 60. cum Sacen in Asia sint. Potes tamen & *Sacen* retinere, quod proprium militis nomen erit, ut *ri Maurum* ejus patriam notet. *Saces* miles quidam vocatur etiam apud Virgil. xii. Aen. vers. 651. *medios volat uis per hostes Vetus equo spumante Sacen*.

v. 163. *Egerat, atque una spumabant aequora dextra*] An *sumabant*? N. HEINSIUS. Eo sensu *sumantem* dixit Statius ii. Theb. vers. 702. *sumantem hunc apice late Ense meo campum*. & Claudian. in iii. conf. Hon. vers. 100.

*Alpinae rubuere nives, & frigidus amnis
 Mutatis sumavis aquis.*

Duo autem haec vocabula saepenumero in vetustis membranis invicem commutantur. vide Nic. Hein-

sium ad Ovid. ii. Metam. vers. 324. ad xiv. Metam. vers. 363. & ad Valer. Flacc. lib. ii. vers. 233. Non incommode tamen & vulgatum ferri potest. Sic Virgil. iv. Aen. vers. 663. *ensem cruore spumantem* dixit. Plura vide supra ad lib. i. vers. 126.

v. 166. *Radiantis tegmina laevas*] Clipeum seu peltam innuit. Colon. tamen cum editione Romana ac Parmensi *laevae*. & recte; nam de pelta sequitur. atque ita Puteaneus quoque codex & Oxoniensis. N. HEINSIUS. cum priscis libris facit etiam Mediolan. editio. infra libr. xv. vers. 424. *fraternum laeva nitebat Demissa ex humeris donum*. ubi eodem errore in cod. Put. est *laeva nitebat*.

v. 173. *Ocius Euro*] ocior scripti. N. HEINSIUS. sic infra lib. xiii. vers. 242.

*ventis fugit ocior, & se,
 Quam longa est, uno remorum praeteris ictu.*

Virgil. viii. Aen. vers. 233. *fugit illic ocior Euro, Speluncamque petit*. Aen. xii. vers. 733.

- - - fugit ocior Euro,

Ut capulum ignotum dextramque aspexit inermem.
 Stat. vi. Theb. vers. 521. *volat ocior Euro*. & vers. 602.

Effugit hic oculos rapida puer ocior aura.
 Sic supra Silius lib. i. vers. 496.

- - - propior vicino lumine fulsit

non *propius*. ubi vide quaedam. lib. xvi. vers. 191. *prior incipit ultro* ex libris scriptis, non *prius*. omnes tamen libri praeferunt lib. x. vers. 10.

- - - velocius inde

Haemonio Borea, pennaque citatior ibat.
 non *velocior*, ut idem sonus auribus ingratus vitaretur.

v. 178. *Eurydamas*] Lege *Eurymachus*, qui unus ex sponsis. nullus illic Eurydamas. quid quod Eurydamas denuo interficitur paullo post. N. HEINSIUS. Dausquejus hunc Eurydamanta ex stirpe Eurymachi fuisse conjicit, quem Penelopes nuptias audentius inhiasse ex Homero probat, in Od. xv. posterius illud non agnosco solum, sed & porro astruo ex Athen. lib. i. Deipnos. cap. xiv. pag. 17. qui Eurymachum *ἑταῖρον τῆς γάμου* Penelopes narrat. Potest tamen Silius alium ex procis Penelopes,

Fallacis toties revoluta flamine telae
Deceptus, mersum pelago jactarat Ulixem.
Ast Ithacus vero ficta pro morte loquacem
Affecit leto, taedaeque ad funera versae.

- 185 Gens extrema viri campis deletur Hiberis
Eurydamas Nomados dextra: superinstrept ater,
Et servat cursum perfractis ossibus axis.
Jamque aderat remeans virgo, inter proelia postquam
Distringi Therona videt, saevamque bipennem
190 Perlibrans mediae fronti, spoliū inde superbum
Herculeasque tibi exuvias, Dictynna, vovebat.
Nec segnis Theron tantae spe laudis, in ipsos
Adversus consurgit equos, villasque fulvi
Ingerit obiectans trepidantibus ora leonis.
195 Attoniti terrore novo rictuque minaci
Quadrupedes, jactant resupino pondere currum.
Tum saltu Asbyten conantem linquere pugnas
Occupat, incussa gemina inter tempora clava;

Ferventesque

lopes, unde Eurydamas genus deducat, in animo
habuisse, qui non alius mihi videtur, quam Eury-
damas quidam, ab Homero memoratus in Odyss.
x. vers. 283.

Ἐὶ δὲ δούρ' Εὐρυδάμαντα βάλε προδίοπτρ' Ὀ-
δυσσεύς.

Tunc rursus Eurydamanta percussit urbium vastator
Ulixes. Aliud itaque hic egit Illustrissimus Hein-
sius, qui *Eurymachus* legendum censuit, tum quod
multas Eurydamas inter sponso Penelopes esset,
quem tamen ex Homero produximus, tum quod
Eurydamas paullo post denuo interficitur. Sed non
recte Nic. Heinsius Silii sensum percepisse videtur,
qui hic est: Asbyte, Therona morti suae instantem
fugiens, passim tamen in hostes tela ingerebat, qui-
bus interfecit Lycum, Thamyrim, & Eurydaman-
ta, ortum ex stirpe illius Eurydamantis, qui inter
procos Penelopes quondam fuerat, & Ulixem
naufragio periisse mendacio jactarat. Hunc postea
reversus Ulixes, tamdiu enim Penelope nuptias
praetextu detexendae antea telae distulerat, vera
morte affecit. Illius igitur Eurydamantis extre-
ma progenies Eurydamas ab Asbyte Nomade in
Hispania interficitur, ut alter ille manu Ulixis
Ithacensis. quaedam ad illustrationem hujus loci
infra porro vide vers. 185.

v. 181. Fallacis toties revoluta flamine telae] Me-
morat hoc Homer. Odyss. B. vers. 94. Sabin. E-
pist. 1. vers. 53.

Paſſa quoque es thalamos, nisi mendax tela mo-
retur,

Et coeptum revoces callida semper opus.
Epist. 11. vers. 81.

Ille piae (sic rumor ait) mendacia telae
Straxit, & instantes distulit arte procos.

Cum properata palam revocares flamina noctis
Atque iterum in lanas omne redires opus.
Propert. lib. 11. eleg. VII. vers. 41.

Penelope poterat bis denos salva per annos
Vivere, iam multis semina digna procis.

Conjugium salsa poterat differre Minerva,
Nocturno solvens texta diurna dolo.

ubi vide Broekhus. Statius lib. 111. silv. v. vers. 8.

— in mille procos intasta fugares,

Non intertextas commenta revocare tolas,

Sed sine fraude palam, thalamosque armata ne-
gares.

v. 185. Gens extrema viri campis deletur Hiberis]
Locus mendosus. Scribe Gens extrema feri, vel au-
stri. posses etiam,

Gens extrema virium campis delentur Hiberis
Eurydamae Nomades dextra.

nam in Colon. Nomades. Nomades restitui etiam
libr. 1. vers. 215. in nonnullis editionibus post Eu-
rydamas distinguitur. N. HEINSIUS. Ex iis, quae
de sensu hujus loci ad vers. 178. disputavi, nihil me
hic mutari velle patet. Gens extrema viri est extre-
ma proles, progenies, soboles, ultimus ex poste-
ris Eurydamantis. saepissime ita gens pro genus, fa-
milia, stirps ponitur. Eo sensu gens Julia, Corne-
lia apud Romanos passim. Serv. ad Maron. lib. 1.
Aen. vers. 67. Gens] Sermo hic & nationem significat
& familiam. Silius infra lib. 1111. vers. 636. Gens
Cadmi Cleadas. ubi vide Dausquej. lib. 1111. vers.
466. Scipio Apprium Claudium alloquens dicit,
— gens o veteris pulcherrima Clausi.

ibid. vers. 862.

— ille Deum gens

Stelligerum attollens apicem Trojannus Iulo
Caesar avo.

Vide

- Ferventesque rotas, turbataque frena pavore
 200 Disiecto spargit collisa per ossa cerebro:
 Ac rapta properans caedem ostentare bipenni,
 Amputat e curru revolutae virginis ora.
 Necdum irae positae. celsa nam figitur hasta
 Spectandum caput. id gestent ante agmina Poenûm,
 205 Imperat, & propere currus ad moenia vertant.
 Haec caecus fati, Divûmque abeunte favore,
 Vicino Theron edebat proelia leto.
 Namque aderat toto ore ferens iramque, minasque
 Hannibal, & caesam Asbyten, fixique tropaeum
 210 Infandum capitis, furiata mente dolebat.
 Ac simul aerati radiavit luminis umbo,
 Et concussa procul membris velocibus arma
 Letiferum intonuere, fugam percussa repente
 Ad muros trepido convertunt agmina cursu.
 215 Sicut agit levibus per sera crepuscula pennis
 E pastu volucres ad nota cubilia vesper:

Aut,

Vide Gronov. ad Senec. Hippol. vers. 900. *vir* autem est mox memorati Eurydamantis. Silius lib. v. vers. 559.

*Et dignum sese ratus in certamina sarvo
 Comminus ire viro.*

id est, Viridasio. lib. xvi. vers. 110.

Ni per lapsa viro loricae tegmine harundo.

id est, Hasdrubali. Virg. iv. Aen. vers. 3.

*Multa viri virtus animo, multusque recurvat
 Gentis honos.*

id est, Aeneae; & ita passim alibi.

v. 186. *Superinfropis acer axis.*] Immo *ater* ex scriptis. N. HEINSIUS. Recte *ater*. Marfus etiam in commentario *ater axis* exponit currus Asbytes crudelis, & jam resperfus atro sanguine. Sic infra lib. v. vers. 154.

— *meus, heu! meus atris*

Ticini frater ripis jacet.

id est, ripis atro sanguine resperfis. Saepius autem libentarios has voces confundentes peccasse eo loco, qui pari morbo laborabat, docui.

v. 190. *Perlibrans mediae fronti*] *Praelibrans* opinor. N. HEINSIUS.

v. 192. *Nec segnis Theron*] *Theron* addita aspiratione scribendum supra monitum est ad vers. 149. Gronov. autem ad Senec. Agam. vers. 514. ex Oxon. codice *Thero* legebat, ubi plura hujus terminationis, cujus loco nunc, addito plerumque *n*, *Theron* dicunt, exempla attulit: quem etiam vide ad Plin. lib. xx. Hist. Nat. cap. xxi. ut & Pierium ad Virgil. x. Aen. vers. 322. & quae infra notantur ad lib. xvi. vers. 335.

v. 200. *Disiecto sparsit*] *spargit* Colonienfis: rectius. & *Acrapia*, non *Ac*. pari modo & Oxoniensis. Deinde lege hoc ordine versus. *Tum saltu Asbyten, &*

Ferventesque rotas. N. HEINSIUS.

v. 206. *Divûmque abeunte favore*] Non sequor codices, in quibus *adeunte favore* se invenisse testatur Barthius ad Claudian. de iv. Consul. Hon. vers. 166. editionis Hanov. anni 1612. in 8. *adeunte* tamen etiam Cellarius edidit. Omnes libri, quos Heinsius consuluit, quique mihi praesto fuerunt, vulgatam scripturam recte servant. Pari sensu Statius ii. Theb. vers. 539.

— *fasces intervolat antras*

Hasta, sed audenti Deus & Fortuna recessit.

v. 208. *Namque aderat toto ore ferens iramque minasque*] *iramque* Colonienfis cum Oxonio. N. HEINSIUS. Idem Heinsius ad marginem Silii etiam conjecerat *Jamque*, pro *Namque*, legendum, ut est apud Maron. ii. Aen. vers. 662.

*Jamque aderis multo Priami de sanguine Pyrrhus,
 Natum ante ora patris, patrem qui obtruncat ad
 aras.*

Saepissime autem particulas *Nam* & *Jam* in libris scriptis confundi docui ad lib. xvi. vers. 38.

v. 213. *Percussa agmina*] *percussa* cum scriptis. N. HEINSIUS. *percussa* erit metu turbata, ut infra lib. xii. vers. 203.

Sistere percussos ille & revocare laborat.

& alibi saepe. Nihil frequentius in libris scriptis est, quam voces *percussus* & *percussus* passim invicem commiseri. vide Pierium ad Virg. i. Aen. vers. 513. & lib. v. vers. 372. Nic. Heinsium ad Ovid. iv. Metam. vers. 138. & ad Silii lib. vii. vers. 416. Manuscripti ita etiam variant apud Lucan. lib. i. vers. 481. Distinguunt vulgo grammatici, ut *percellere* ad animum, *percutere* ad corpus referatur. quod non est perpetuum. *Percellere* enim de corpore est infra lib. v. vers. 461. *Murratum ille eminens hasta
 Percularas,*

- Aut, ubi Cecropius formidine nubis aquosae
 Sparſa ſuper flores examina tollit Hymettos,
 Ad dulces ceras & odori corticis antra
 220 Mellis apes gravidæ properant, denſoque volatu
 Raucum connexæ glomerant ad limina murmur.
 Praecipitat metus attonitos, caecique feruntur.
 Heu blandum coeli lumen! tantone cavetur
 Mors reditura metu, naſcentique addita fata?
 225 Conſilium damnant; portaque atque aggere tuto
 Erupiſſe gemunt: retinet vix agmina Theron:

Interdumque

Perculerat. lib. XIII. verſ. 231. *Marium tellure revulſo Perculerat ſaxo. contra percute de animo.* lib. V. verſ. 587.

— *praeſago percuffus peſtora luſtu.*

Cic. pro Milone cap. XXIX. Quonam modo ille vos vivus afficeret, quos mortuus inani cogitatione percuffit. *Valer. Flacc. lib. III. verſ. 529.*

— *Herculeo Dryope percuffa fragore.*

Vide Rivium ad Terent. Andr. act. I. ſc. I. verſ. 98. & Celeberrimum Burmannum ad Petron. Satyr. cap. CXI. pag. 516. Lambinus vero ad Lucret. lib. I. verſ. 13. *percellere* plus eſſe, quam *percute*, notat; quem etiam vide ad Horat. Epod. XI. verſ. 3. ubi pluribus egit de vi vocis *percellere*, ut & eodem loco Eruditiffimus Bentlejus. Patriæ noſtræ, dum viveret, eximium decus J. G. Graevius ad Cic. Orat. pro Rege Dejot. cap. VI. inter *percellere animum* & *percute animum* ita diſtinguit; ut illud notet in ſtuporem rapere, conſternare, hoc vero ſuſpicionem in animo movere.

V. 217. *Aut ubi Cecropius &c.* Similiter Homerus Achillis comites in proelium ruentes comparat veſpis, in eos, à quibus vexantur, impetum facientibus, in Iliad. II. verſ. 259.

Ἀντίκα δὲ σφήκισσιν ἰοκίς ἐξίχοντο. &c.

Protinus autem veſpis ſimiles effundebantur. Populum autem ad concionem ruentem apibus ad flores volantibus in Iliad. B. verſ. 86.

— *Ἐπισταύοντο δὲ λαοί,*

Ἦντι ἔθνη ἵππῃ μάλιστα ἀδινάμ. &c.

Accurrebant autem populi ſicut apes confectas eunt. Ovidius vero multitudinem feminarum ad ſpectandos ludos euntium apibus ex alveario ad mel colligendum volantibus, lib. I. Art. Amat. verſ. 95.

*Aut ut apes, ſaltusque ſuos & olentia naſtæ
 Paſcua, per flores & thyma ſumma volant:
 Sic ruit ad celebres cultiſſima femina ludos,
 Copia iudicium ſæpe morata meum.*

V. 217. *Formidine nubis aquosæ*] Apes impendentem pluviæ praevidere poſſe rei ruſticae ſcriptores teſtantur. & ſic Virgil. IV. Georg. verſ. 166.

Inque vicem ſpeculantur aquas & nubila coeli.
 &c. verſ. 191.

Nec vero à ſtabulis pluvia impendente recedunt

Longius, aut credunt coelo advenantibus Euris. Quinſtil. Declam. XIII. pag. 240. *Multa dictu viſuque miranda; praevidere tempeſtates, nec dubio ſe coelo credere, nec ultra viciniam nubo tendere.* Vide Cerdam ad d. Maron. loca.

V. 220. *Mellis apes gravidæ*] Verba ſunt Columellæ lib. IX. de Re Ruſtic. cap. 2. *Sed ne illud quidem pertinet ad agricolas, quando & in qua regione primum naſcæ ſint. &c. & utrum evomant liquorem mellis, an alia parte reddant. Haec enim & his ſimilia magis ſcrutantium rerum naturæ latebras, quam ruſticorum eſt inquirere. Studioſis quoque literarum gratiora ſunt iſta in otio legentibus, quam negotioſis agricolis: quoniam neque in opere, neque in re ſamiliari quidquam juvant.* Pluribus in ea inquit hoc loco Dauſquej. quibus nihil addo, niſi Virgilio eam ſententiam placuiſſe, ut cruribus mel colligere ſoleant, lib. IV. Georg. verſ. 180.

*At feſſæ multa referunt ſe nocte minores,
 Crura thymo plenæ.*

V. 221. *Raucum connexæ*] *convexæ* in ſcriptis. ſed uvas apum innuit. Virgil. de iſdem IV. Georg. verſ. 257.

— *pedibus connexæ ad limina pendens.* *nubes apium* dixit lib. VIII. verſ. 629. ut illic reſtituimus, ubi plura. N. HEINSIUS. Vulgatum recte tuetur Vir Illuſtriſſimus. Sic Senec. in Oedip. verſ. 601.

*Nec vere flores Hybla tot medio creat,
 Cum examen alto neſciur denſum globo.*

Pedibus connecti apes Virgilio placet VII. Aen. verſ. 66.

— *pedibus per myſua nexis*
Examen ſubito ramo frondente pependit.
Alis autem Lucano lib. IX. verſ. 285.

— *effetas* linguunt examina ceras,
Atque oblita ſavi non miſcent nexibus alas.

V. 223. *Tantone cavetur Mors reditura metu*] *reditura* οὐδὲν ἀντὶ ἀπλῶς, pro ventura. Aliter cave ſumas. D. HEINSIUS.

V. 224. *Naſcentique addita fata*] Eleganter oppido, cum nativitas mortem inferat. ſic lib. III. verſ. 134.

*Et pace & bello cunctis ſtat terminus ævi;
 Extremumque diem primus tulit.*

&c

- Interdumque manu, interdum clamore minisque:
 State, viri: meus ille hostis: mihi gloria magnae,
 State, venit pugnae. muro tectisque Sagunti
 230 Hac abigam Poenos dextra: spectacula tantum
 Ferte, viri: vel, si cunctos metus acer in urbem
 (Heu deforme!) rapit, soli mihi claudite portas.
 At Poenus rapido praeceps ad moenia cursu,
 Dum pavitant trepidi rerum, fessique salutis,
 235 Tendeat: stat primam urbem, murosque patentes,
 Postposita caede & dilata, invadere, pugna.

Id

& Manil. lib. iv. vers. 16.

Nascentes morimur, finisque ab origine pendet.

BARTHIUS libro vi. Advers. cap. xxv.

v. 225. *Auxilium clamant, portis atque aggere tuto
 Erupisse gemunt.* De hoc loco cum membranas con-
 sulerem, animadverti, damnata hac supposititia lec-
 tionem ex iis reponendum,

*Consilium damnant, portisque atque aggere tuto
 Erupisse gemunt.*

Optime, & aptissime praecepsit vers. 149.

*Jam nova molitus stimulat milite Theron,
 Alcidae templi custos, araque sacerdos,
 Non exspectatum Tyrii effuderat agmen,
 Et fera miscebat resecta proelia porta.*

MODIUS Novant. Lection. Epist. lxxvi. Mem-
 branæ *Consilium clamant, portisque*. Ego veram lec-
 tionem ex suis puto Modium restituisse, *Consilium
 damnant, portisque*. Nec est, quod exemplaria edi-
 ta defendendis typographorum impudentis praece-
 rat Dausquejus. Nullus enim editor membranas
 laudat ullas. & quid nobis cum mutationibus stu-
 pidorum chalcographorum? BARTHIUS lib. vi.
 Advers. cap. xxv. Quaerit Interpres, cur Modius
 maluerit *Consilium damnant*. Nos respondebimus,
 quando delirare desinet. Praeter membranas Co-
 lonienses Puteaneus quoque & Oxonijs id agno-
 scunt; nisi quod in illis *Consilium clamant*. deinde
 iidem codices *portaque*, non *portis*. Vidit & ample-
 xus est jam quoque Barthius veram lectionem. *cam-
 pos damnare* infra est lib. xii. vers. 420. N. HEIN-
 SIUS. Recte viri docti *Consilium damnant*. sic Lu-
 can. lib. viii. vers. 327.

— sic satus murmure sensis

Consilium damnaſſe viros.

Interdum autem scriptores librarii voces *clamare* &
damnare inter se confuderunt. Infra vers. 595. pro
damnantque cibos, non recte in Putean. codice *cla-
 mantque* est. lib. viii. vers. 496. pro *Lycios damnans
 arcus*, perperam idem Codex habet *clamant*. apud
 Claudian. in Bell. Getic. vers. 467. in MSS. est *ſedi-
 tio demosa*, pro vulgato *clamosa*, ut me Celeberrimus
 Burmannus monuit. Origo erroris est, quod
 literae *c* & *l* in literam *d* coaluerint; de quo vide
 supra vers. 52. pro *portis* etiam Mediolan. editio
portaque.

v. 230. *Spectacula tantum Este, viri* Quid est, *viri,
 este spectacula*? Membranæ etiam augment duri-
 tiam reducendo *tanta*; quod considerans attentius, vi-
 deor veram lectionem expiscatus esse. Legam *ſpe-
 ctacula tanta Ferte, viri*. in breviatione nihil hic est
 immane mutatu. Si viri estis, ſaltem ſpectaculo
 ſufficite; non ſlagito, ut ipſi nobis additis, modo
 poſſitis durare ſpectandæ pugnae. Haec lectio om-
 nia illuſtriora facit. BARTHIUS Advers. libro
 vi. cap. xxv. Optime Colon. membranæ, *ſpecta-
 cula tantum Ferte, viri*: quo & Barthiana conſectu-
 ra alludit, *ſpectacula tanta Ferte, viri*. N. HEIN-
 SIUS. Ut Barthio quaerenti, quid ſit *viri, este ſpe-
 ctacula*, ſatiſfaciam, hoc modo exponi poteſt vul-
 gata lectio: manete, o viri, & tantum me pu-
 gnantem ſpectate: ut *ſpectacula* hic ponantur pro
 ſpectatoribus, quomodo *ſervitium* pro ſervis, ſimi-
 liaque alia ubique. *Eſte ſpectacula* ergo, pro eſte
 ſpectatores: ut infra lib. viii. vers. 557.

— *ſpectacula tantae**Ambo acies virtutis erant.*

ita enim viri docti legendum cenſuerunt. Malim
 tamen hoc loco cum integerrimo MSto *Ferte ſpe-
 ctacula. Ferre ſpectacula, ut perferre* infra lib. xi. vers. 324.

Si perferre nequis ſpectacula tanta ſenectus.

v. 235. *Stat primum urbem invadere* primam ex
 ſcriptis & Romana ac Parmenſi editione. Adean-
 tur, quae annotamus ad Maronem Aeneid. vi. vers.
 811. Noſter lib. ix.

Vidimus obſcuris primam ſub vallibus urbem.

lib. x. vers. 580.

*Jam maria ac terras, primamque invaſerat ur-
 bem.*

lib. xi. ex ſcriptis vers. 299.

Tum Capys ut dederit primis ſua nomina muris.

Vidit jam veram ſcripturam Gronovius Obſerv. lib.
 i. cap. vii. N. HEINSIUS. *primam urbem* etiam
 Mediol. editio. ſic infra lib. ix. vers. 33.

— cum ſpargere primus

Incipiet radiis Gargana cacumina Phoebus.
 pro primo incipiet: quamvis illic tamen *primis ra-
 diis* ex libris ſcriptis malint viri docti. lib. xii. vers.
 273.

*Ille dies primus docuit, quod credere nemo
 Audeat.*

L

ubi

Id postquam Herculeae custos videt impiger arae,
Emicat, & velox formidine praevenit hostem.
Gliscit Elissæo violentior ira tyranno.

- 240 Tu solve interea nobis, bone janitor urbis,
Supplicium, ut pandas, inquit, tua moenia leto.
Nec plura effari sinit ira: rotatque coruscum
Mucronem: sed contortum prior impete vasto
Daunius huic robur juvenis jactat: arma fragore
245 Icta gravi raucum gemuere, alteque resultant
Aere illisa cavo nodosae pondera clavae.
At viduus teli, & frustrato proditus ictu,
Pernici velox cursu rapit incita membra,
Et celeri fugiens perlustrat moenia planta.
250 Instat atrox terga increpitans fugientia victor.
Conclamant matres, celsoque e culmine muri
Lamentis vox mixta sonat: nunc nomine noto

Appellant

ubi vulgo etiam primo docuit. Virgil. v. Aen. vers. 857.

Vix primos inopina quies laxaverat artus.

lib. xii. vers. 103.

*Mugitus veluti cum prima in proelia taurus
Terrificos ciet.*

Haec vera est scriptura, quamvis quidam codices
pervetusti primum habeant. Valer. Flacc. lib. iii.
vers. 257.

*Ecce, levi primos jam spargere lumine portus
Orta dies.*

ita N. Heinsius ex conjectura reposuit, pro primo.
Horat. libr. i. Sermonum Ecl. iii. vers. 99.

Cum prospere primis animalia terris.

Vide Nic. Heinsium ad Claudiani i. in Rufin. vers.
302. Eodem sensu & hoc cape apud Silium lib.
vii. vers. 554.

*Accipe, & aeterno fixum sub pectore serva.
pro aeternum, semper serva.*

v. 237. Herculeae custos impiger arae] aras Colo-
niensis. Forte scribendum Herculeae arcis. Supra ta-
men hic idem Theron dicitur

Alcidae templi custos, araeque sacerdos.

N. HEINSIUS. Alibi etiam in commutandis vo-
cibus arae & arcis peccarunt librarii. vide Barthium
ad Statii v. Theb. vers. 644. Verum hoc loco nihil
muto. Optime enim doctissimus Dausquejus ex
Macrobio docuit, custodem poni pro ministro. Sic
Virgil. viii. Aen. vers. 270.

Et domus Herculei custos Pinaria sacri.

ubi Servius: Quod autem dicit Domus Herculei custos,
hoc est ministra, ut in undecimo.

*At Triviae custos jam dudum in montibus Opis
Alia sedet.*

id est, ministra.

v. 240. Bone janitor urbis] Sic de Praefecto Ur-
bis per contemptum Juvenal. Sat. iv. vers. 77.

— astonitae positus modo villicus urbi.

BARTHIUS libro x. Advers. cap. xxiv. Apud
comicos notissima sunt ista bone vir, bone custos, bo-
na libertas, aliaque similia, ironice dicta. Ita au-
tem & saepe Silius, ut lib. i. vers. 342.

*Anne pudet coepti, pudet ominis? en bona virtus,
Primisaeque ducis.*

lib. viii. vers. 271.

*Exaudi, bone dictator, quid Martia plebes
Imperies.*

lib. xi. vers. 569.

— deponere curas

*Tandem ergo, bone, da, victor; liceatque sedere
In patria.*

etiam Statius ii. Theb. vers. 460. Projicis excidio,
bone Rex.

v. 244. Arma fragore Icta gravi raucum gemuere]
Sic Lucan. libr. vi. vers. 137.

Roboris impacti crebros gemit agger ad ictus.

Infr. lib. iv. vers. 96. Quadrupedum cornu tellus gemit.

v. 246. Nodosae pondere clavae] pondera cum scri-
ptis & praeis editionibus. mox cum Coloniensi &
frustrato. & sic Oxon. quoque. N. HEINSIUS.
pondera etiam Mediolan. editio. optime. pondera
clavae, pro clava ponderosa, gravis. infra lib. xv,
vers. 687.

— pondera conti

Sarmatici prona adversos urgebat in hostes.

cum Mediolanensi editione faciunt quoque editio-
nes Aldina, Gryphii, & Nutii Antwerpensis.

v. 249. Et celeri fugiens perlustrat moenia planta]
Forte ter lustrat. Sic Homerus de Hector. Ovid.
etiam,

Hostis anhelanti moenia lustrat equo.

noster mox vers. 266.

Et rapti cineres ter circum corpore lustrat.

perlustrat tamen est infra libr. iii. vers. 192.

Quantus non aequas perlustrat flexibus Arcton.

N. HEINSIUS. Aliquoties librarii voces per & ter
inter

- Appellant, seras fesso nunc pandere portas
 Posse volunt: quatit hortantum praecordia terror,
 255 Ne simul accipiant ingentem moenibus hostem.
 Incutit umbonem fesso, assultatque ruenti
 Poenus, & ostentans spectantem e moenibus urbem,
 I, miseram Asbyten leto solare propinquo.
 Haec dicens, jugulo optantis dimittere vitam
 260 Infestum condit mucronem; ac regia laetus
 Quadrupedes spolia abreptos a moenibus ipsis,
 Quis aditum portae trepidantum sepserat agmen,
 Victor agit, curruque volat per ovantia castra.
 At Nomadum furibunda cohors miserabile humandi
 265 Deproperat munus, tumulique adjungit honorem,
 Et raptu cineres ter circum corpore lustrat.
 Hinc letale viri robur, tegimenque tremendum
 In flammis jaciunt: ambustoque ore genisque,

Deforme

inter se commutarunt. vide Jan. Broekhus. ad Propert. lib. III. Eleg. I. vers. 28. Hic tamen nihil mutandum. Ipse enim Silius hunc locum ab omni conjectura vindicat simili loco lib. III. vers. 159.

- - - repetit properato moenia gressu:

Quae dum perlustrat, crebroque obis omnia visu.

v. 255. *Accipiant ingentem moenibus hostem* [urguentem praestiterit, ni fallor. Simile mendum sustulimus lib. VI. vers. 264. Infra libro IX. *Urguet praecipies Libys*. N. HEINSIUS. Voces *urguens* & *ingens* librarii interdum commiscuerunt. vide infra ad lib. VI. vers. 265. Sed, ut hic *ingens hostis*, sic *ingens Paullus* infra lib. XVII. vers. 297.

- - - tu primus in ictus

Ingenis Paulli rurs, ac defixis in ossa Mucronem.

ingens Aeneas, ingens Turnus, apud Virgil. passim occurrit. eodem sensu *latus hostis* supra est lib. I. vers. 499.

- - - lato Murrus caligat in hoste.

ubi plura vide.

v. 257. *Et obtestans* [Scripti ostentans: etiam primae editiones. N. HEINSIUS.

v. 258. *Asbyten leto solare propinquo* [Silius infra lib. XII. vers. 236.

- - - solamen properans optabile in armis

Hostem prostrato morientem ostendere amico.

v. 264. *Miserabile humandi Deproperat munus* [Aliiter M. Tullii, aliter Ennii tempore vocabulum *humandi* acceptum fuit: nec enim tunc temporis quicquam *humatus* dicebatur, priusquam gleba injecta esset, ac tum demum locus sacer erat. Tullius lib. de Legib. II. *Quod nunc*, inquit, *communiter in omnibus sepultis penitus humati dicantur*, id erat proprium tum in iis, quos *humus* injecta contegeret, eumque morem & jus pontificale confirmas. Nam priusquam in eis injecta gleba esset, locus ille, ubi crematum esset corpus, nil habet religionis: injecta gleba tumulis & humatum

est, & gleba vocatur, ac tum denique multa religiosa jura complectitur. Vide Varronem lib. de Lingua Lat. IV. qui *Humlier*, inquit, *mortuus vocabatur & familia ante jactam glebam, aut os ad lustrandam familiam exceptum*. Quod autem glebam injicere Romani, id *ἐπιμοῖσθαι* *κόνιν* eleganter dixit Moschion, cujus suavissimos verficulos aliquot dignos, qui non in Stobaei solum phycis [pag. 18.] legantur, duximus.

- - - γαῖα δὲ πρὶν ἄσπερον;

Ἦδὺ ζυγυλαῖς βυτῇ προτμήντο,
 Ἀυτῇ δ' ἐπυρῶσαντο, καὶ περισκίπτει
 Ἐτινέει οἶκος, καὶ τὸν ἄγρωμῖνον
 Εἰς ἡμέραν διαίταν ἡγάγον βίον,
 Καὶ τῷ δὲ τῶν θανάτου ἄριστος νόμος
 Τύμβου καλὸς πέπλος, καὶ ἐπιμοῖσθαι κόνιν
 Νεκροῖς ἀθάπτοις, μὴδ' ἐν ὀφθαλμοῖς ἰᾶν
 Τῆς πρόσθ' αἰδοῖναι μνησθέντα δυσσεβῆς.

- - - terra, feminis prius

*Ignara, bubus asperum trahentibus
 Jugum patebat, turris alta, testaque
 Hinc inde celsum prodidere verticem,
 Asperque vitae cultus in mores novos
 Sese reduxit, lex cadaverum strues
 Terrae sacravit, pulveremque mortuo
 Levem dedere, luce non functos suo
 Tumulo negarunt, nec remansit ulla dehinc
 Voracitatis indicina pristinae.*

Atque hunc pulverem interdum ab amicis praeter-euntibus levi manu officii ergo infundi sibi postulabant. Suavissimus Nonnus

- - - ἀλλὰ σὺ, κέρη,

Μῆστον ἱμοὶ φθιμένην γλυκερὴν περὶ χεῖρας κοῖνῃ
 Χεὶρὶ τῇ πυμάτῃ δάιγῃ χέρη, ὅφρα τις ἴπῃ
 Πασθῇ ὡς ἱλίσσῃ τῷ ἔκτατι.

D. HEINSIUS.

v. 266. *Lustrat* [lustrant Romana editio & Parmensis, quod probo. N. HEINSIUS. *lustrant* etiam
 L 2 Mediolan.

- Deforme alitibus liquere cadaver Hiberis.
- 270 Poenorum interea quis rerum summa potestas,
Consultant bello super, & quae dicta ferantur
Aufoniae a populis: oratorumque minaci
Adventu trepidant. movet hinc foedusque, fidesque,
Et testes Superi, jurataque pacta parentum:
- 275 Hinc popularis amor coeptantis magna juventae:
Et sperare juvat belli meliora. sed, olim
Ductorem infestans odiis gentilibus, Hannon
Sic adeo increpitat studia incautumque favorem:
Cuncta quidem, Patres, (neque enim cohibere minantum
- 280 Irae se valuer) premunt formidine vocem.
Haud tamen abstiterim, mortem licet arma propinquent.
Testabor Superos, & coelo nota relinquam,
Quae postrema salus rerum patriaeque reposcit.
Nec nunc obsessa demum & fumante Sagunto
- 285 Haec serus vates Hannon canit: anxia rupi
Pectora, ne castris innutritur & armis
Exitiale caput monui, &, dum vita, monebo,

Ingenitum

Mediolan. editio.

v. 272. *Aufoniae populis*] à *populis* rectius Coloniensis. N. HEINSIUS.

v. 273. *Monet hinc foedusque, fidesque*] Revocetur *movet hinc* ex scriptis. N. HEINSIUS. *movet* etiam Mediol. editio. Verba *monere* & *movere* frequentissime in libris scriptis invicem commutantur. vide infra ad lib. viii. vers. 347. lib. xv. vers. 606. lib. xvii. vers. 84. Nic. Heinsum ad Ovidii 1. Metam. vers. 531. lib. iii. Metam. vers. penult. ad Valer. Flacc. lib. iiii. vers. 78. Broekhus. ad Propert. lib. ii. eleg. xv. vers. 20. & Bentlej. ad Horat. lib. iiii. od. vii. vers. 20. apud Lucan. lib. i. vers. 631.

- - - *vix fas, Superi, quaecumque monentis,**Prodere me populis.*ubi plurimi libri scripti *movetis*. lib. vi. vers. 416.- - - *propius jam fata moveri**Degeneres trepidant animi.*

codex Hamburg. qui in Ecclesia cathedrali servatur, *moneri* perperam habet. Valer. Max. lib. i. cap. i. ex. 6. *Digna visa est, quae flagro admoneretur*. Ita Coler. emendavit, & postea probavit Dempsterus ad Rosini lib. ii. Antiq. Rom. cap. xii. neque aliter exstat in uno codice Bibliothecae Trajectinae: in altero vero est *admoneretur*, ut habent etiam vetustiores editi. pari modo *motus* & *motus* etiam perturbantur. vide infra ad lib. x. vers. 373.

v. 275. *Captantis magna juventae*] *coeptantis* diu est, quod legendum vidi. Confirmant membranae Colonienses cum Oxonio. lib. x. vers. 259. habes *coeptantis atollere corpus*. adi annotata libro ix. vers. 320. N. HEINSIUS. De voce *coeptare* plura vide apud Daumium de causis amissar. radic. Latinae Linguae cap. v.

v. 276. *Et sperare juvat belli meliora*] *meliora belli* pro bellum felicius, faustius, ut *dura rerum, iniqua viarum*, & alia. Placet tamen, quod Celeberimo Burmanno in mentem venit, *bello meliora*, vel *bellis meliora*, scilicet quam pace.

v. 277. *Anno*] *Hannon* Coloniensis, & ita infra bis terque. N. HEINSIUS. vide infra ad lib. xvi. vers. 674.

v. 279. *Cuncta quidem, Patres*] Locus manifeste fictus ad hunc Maronis xi. Aeneid. vers. 344.

- - - *cuncti se scire fascentur.**Quid Fortuna ferat populi; sed dicere mussant.**Des libertatem sandi, flatusque remittas,**Cujus ob auspiciu infaustum moreque sinistros**(Dicam equidem, licet arma mihi mortemque minetur)**Lumina tot cecidisse ducum, totamque videmus**Confedisse urbem luctu.*

ut fortasse non aspernenda sit Dausqueji conjectura, *Cuncti equidem*; quae Illustrissimo Heinio etiam olim in mentem venerat, ut manus ejus ad marginem libri, cui discrepantes codicum lectiones adscripsit, testatur. Sensus tunc erit, cunctos praetimore filere, neque libere ea, quae reipublicae utilia judicabant, proponere audere propter iras & minacia verba eorum, qui Barcinæ factionis erant, cum ne quidem in Senatu ea cohibere possent. Vulgatum tamen non damno; omnium enim codicum auctoritate defenditur.

v. 282. *Et coelo vota relinquam*] Immo *nota cum* membranis Coloniensibus. N. HEINSIUS. *nota* habet etiam Nutii Antwerpiensis editio, quod recte Illustrissimus Heinio probavit. In docti librarii frequenter ita peccarunt. vide infra ad lib. vii. vers.

- Ingenitum noscens virus, flatuque paternos.
 Ut, qui stelligero speculatur sidera coelo,
 290 Venturam pelagi rabiem, Caurique futura
 Praedicit miseris haud vanus flamina nautis.
 Consedit folio, rerumque invasit habenas.
 Ergo armis foedus, fasque omne abrumpitur armis:
 Oppida quassantur, longaeque in moenia nostra
 295 Aeneadum arrectae mentes, disjectaque pax est.
 Exagitant Manes juvenem furiaeque paternae,
 Ac funesta sacra, & conversi foedere rupto
 In caput infidum Superi, Massylaque vates.
 * Annuit. ille novi caecus caligine regni
 300 Externas arces quatit ut Tirynthia testæ,
 Sic propria luat hoc poena, nec misceat urbis
 Fata suis: nunc hoc, inquam, hoc in tempore muros.
 Oppugnat, Karthago, tuos, teque obsidet armis.
 Lavimus Hennaëas animoso sanguine valles,
 305 Et vix conducto produximus arma Lacone.
 Nos ratibus laceris Scyllaea replevimus antra,

Classibus

vers. 434. & lib. xvii. vers. 23.

v. 286. *Ne castris innutritur et armis*] Pariter Hannon apud Liv. lib. xxi. cap. x. *Per Deos foederum arbitros ac testes monuisse, praedixisse se, ne Hamilkaris progeniem ad exercitum mitterent.* &c.

v. 288. *Ingenitum noscens virus, flatuque paternus*] *virus* ut libro ix. vers. 479.

--- nam *virus* et *aestus*

Flammiferas novi mentis.

lib. xi. vers. 599.

--- sumet ingenio, fraternaque corda

Haud tarde agnoscas, et virus futile linguae.

flatu autem est ferocia, insolentia, superbia. vide infra ad lib. xvii. vers. 119.

v. 289. *Ut qui stelligero speculantur sidera coelo*] Ex membranis scribendum *speculatur sidera coelo*. BARTHIIUS lib. vi. Advers. cap. xxv. *speculatur* scripti, quod Barthio se probabat. Opinor *speculatur*. N. HEINSIUS. *speculatur* hic scribendum Illustrissimus Scaliger etiam ad marginem Silii monuit. De hac autem comparatione vide supra ad lib. i. vers. 687.

v. 298. *Massylaque vates Annuit*] *An nunc* Colonienfis liber. Deinde *haud Tirynthia*. Barthius vulgatum jure nullo tuetur. tum *luat hoc poena* idem Colonienfis. & mox,

Fata suis: nunc hoc, inquam, hoc in tempore muros.

Ceteri cum priscis editionibus: *nunc hoc, inquam, hoc tempore*. scribo,

Haud nunc ille, novi caecus caligine regni, Externas arces quatit, haud Tirynthia testæ:

(*sic propria luat hoc poena, nec misceat urbis*

Fata suis) *nunc hoc, inquam, hoc in tempore*

muros

Oppugnat, Karthago, tuos.

Sic in tempore tali lib. vii. vers. 228. & lib. xii. vers. 311. *odium renovare in tempore* lib. xi. vers. 8. Ceterum hoc loco Hannonis illa apud Livium manifeste aemulatus est, lib. xxi. cap. x. de Saguntina obsidione. *Karthagini nunc Hannibal vineas turresque admovet, Karthaginis moenia quatit ariete. Sagunti ruinae (utinam falsus vates sum) nostris capitibus incident.* N. HEINSIUS.

v. 300. *Externas arces quatit ut Tirynthia testæ*] Hoc interpretatione juvandum. Mistum, pro ut, legit *aut.* sed vera est scriptura vulgata. *Vocula* ut transposita est: *ut externas arces quatit Tirynthia testæ.* Saguntum nimirum; quae tamen sub tutela Romanorum erat. BARTHIUS lib. vi. Advers. cap. xxv.

v. 302. *Inquam, hoc nunc, inquam, tempore*] *Locus*, transpositione turbatus, levi mutatione scribendus videtur *nunc hoc, hoc, inquam, tempore.* MODIUS Novant. Lect. Epist. xxxvi.

v. 304. *Lavimus Aetnaëas animoso sanguine valles*] *Hennaëas* bene Colonienfis. adi notata libro i. vers. 93. N. HEINSIUS. Reliqui praeter Coloniensem libri vulgatum non mutant: quae lectio etiam commodè ferri potest. *Aetnaëas* enim saepe est Siculus. Gratius in Cynege. vers. 524.

Possent Aetnaëas utinam se ferre per artes.

ubi Vlitius *Aetnaëas* artes accipit Pyrrhicam equestrem, quam Aeneas primus in Sicilia instituisse dicitur: aut saltem exponit de velocitate, qua equi Aetnaei, id est, Siculi, in ludis Olympicis prae-celluerunt. Et ita *Aetnaëas Ceres* est Sicula. vide virum Summum J. Fr. Gronovium Diatr. Stat. cap.

- Classibus & refluxo spectavimus aequore raptis
 Contorta e fundo revomentem transira Charybdin.
 Respice, (pro demens! pro pectus inane Deorum!)
 310 Aegates, Libyaeque procul fluitantia membra.
 Quo ruis? & patriae exitio tibi nomina quaeris?
 Scilicet immensae, visis juvenilibus armis,
 Subsidet Alpes? subsidet mole nivali
 Alpibus aequatum attollens caput Appenninus?
 315 Sed campos fac, vane, dari. num gentibus istis
 Mortales animi? aut ferro, flammave fatiscunt?
 Haud tibi Neritia cernes cum prole laborem.

Pubescit

119. Quam acriter verò primo bello Punico inter Romanos & Karthaginienſes in Sicilia dimicatum ſit, docet Polyb. lib. 1. Hiſt. aliique, qui hoc bellum deſcripſerunt.

v. 307. *Classibus & refluxo ſpectavimus aequore raptis Contorta &c.*] Malim *ſatiavimus*, vel quid ſimile. N. HEINSIUS. Cave cum Illuſtriſſimo Heinfio reſcribas *ſatiavimus*; aut cum Doctiſſimo Dauſquejo intelligas, ſpectavimus tantum, non etiam malum depulimus. Nam cum Hannon dicat *ſpectavimus*, ipſum ſe huic bello interfuiſſe potius indicat, Punicamque cladem oculis ſuis hauſiſſe. Innuunt id etiam verba ejus infra verſ. 322.

*Ipe ego Romanas, perſeſſo corpore, turmas
 Tela intorquentes correpta è vulnere vidi:*

Vidi animos, morteſque virum, decoriſque favorem.
 Perperam etiam Dauſquejus rã raptis *classibus* reſert ad ferreas manus, quibus *clafſis* Punica partim dilata, partim dilacerata fuit. Omnino enim Silius reſpexit ad Charybdin, claſſes, quas prius refluxo aequore rapuerat, è fundo contortas revomentem. Charybdis enim locus vorticofus eſſe dicebatur, qui, quod demerſerat aquae turbine, iterum reddebat. Infra lib. xiv. verſ. 255.

*Et qui correptas ſorbentem vorticis hanſtu,
 Atque iterum è fundo jaculantem ad ſidera puppes
 Tauromenitana cernunt de ſede Charybdin.*

Ovid. vii. Metam verſ. 62.

*Quid? quod neſcio qui mediis concurrere in undis
 Dicuntur montes, ratibusque inimica Charydis
 Nunc ſorbere fretum, nunc reddere.*

& xii. verſ. 730.

*Scylla laevis dextram, laevum irrequieta Charybdin
 Inſeſtant. vorat haec raptas, revomitque carinas.*

lib. iv. ex Pont. Epiſt. x. verſ. 27.

*Nec potes inſeſtis conferre Charybdin Achæis;
 Ter licet epotum ſer vomat ille fretum.*

Propert. lib. ii. Eleg. xx. verſ. 53.

*Crede mihi, nobis miteſcet Scylla, nec amquam
 Alternas revomet vaſta Charybdin aquas.*

ubi vide quae notarunt viri docti Paſſerat. & Brockhuf. Senec. in Thyett. verſ. 580.

*Ac mare in portu timuere natae,
 Quod rapax hauſtum revomit Charybdin.*

& in Hippol. verſ. 1048.

salis extremo mari

Piſſrix citatas ſorbet aut reddit rates.

Pacat. in Paneg. cap. xxvi. *Charybdin loquor, quae, cum plena navigia ſorbuerit, dicitur tamen reſectare naufragia, & contortas fundo rates Tauromenitanis litibus exponere. atque ita paſſim alii.*

v. 310. *Libyaeque procul fluitantia membra*] *Libyae membra* egregie claſſem appellat, in qua Karthaginis vis omnis & robur conſiſtebat. Deinde inferendus eſt verſus ex membranis Colonienſibus, ut jam alii monuerunt. N. HEINSIUS. *Libyae membra* Silius vocat Karthaginienſes, qui in claſſe Punica militabant. Sic Saguntini ſe Romanorum *membra* dicunt ſupra lib. i. verſ. 670.

*Cur ut decifa atque avulſa à corpore membra
 Deſpiciat, veſterque luas cur ſœdera ſanguis?*

Pacatus in Paneg. cap. xxxvi. *Junguntur ſocia arma, & ſub uno capite diverſa Reipublicae membra coaleſcunt?*

v. 311. *Quo ruis &c.*] Hi verſus quanto elegantiores erunt, ſi uno ex libris Mſtis auctiores italegantur?

*Quo ruis, & patriae exitio tibi nomina quaeris?
 Scilicet, immensae, visis juvenilibus armis,
 Subſident Alpes, ſubſidet mole nivali
 Alpibus aequatum attollens caput Appenninus?*

MODIUS Novant. Lection. Epiſt. lxxvi. Verſus ille,

Scilicet, immensae, visis juvenilibus armis, quem Carrion lib. ii. Emendat. cap. iv. & Modius poſt hunc induunt, non eſt in membranis Oxoniienſibus. BARTHIUS lib. vi. Adverſ. cap. xxv.

v. 312. *Visis juvenilibus armis*] Ita viri docti Carrion & Modius ex Colonienſibus membranis. Ex eodem tamen codice Nic. Heinfius *juvenalibus armis* edi juſſit, quae eorum diſcrepantia, niſi inſpectis ipſis membranis, decidi nequit. Utrumque enim & *juvenilis*, quod frequens eſt, & *juvenalis*, quod rarius occurrit, dicitur. Virgil. v. Aen. verſ. 475.

Et mihi quae fuerint juvenali in corpore vires. ubi plura habet doctiſſimus Pierius. Auſon. Idyll. v. verſ. 38.

Nunc

- Pubescit castris miles, galeaque teruntur
 Nondum signatae flava lanugine malae.
 320 Nec requies aevi nota, ex sanguineque merendo
 Stant prima inter signa senes, letumque lacescunt.
 Ipse ego Romanas, perfoſſo corpore, turmas
 Tela intorquentes correpta e vulnere vidi;
 Vidi animos, mortefque virum, decorifque furorem.
 325 Si bello abſiſtis, nec te victoribus offers,
 Quantum, heu, Karthago, donat tibi ſanguinis Hannon!
 Geſtar ad haec: namque impatiens aſperque coquebat
 Jamdudum immites iras, mediamque loquentis

Bis

Nunc ego te puerum, mox in juvenalibus annis,
 Jamque virum cernam.

Vide Giſan. Obſerv. Ling. Lat. hac voce, & Juret.
 ad Symmach. lib. vi. Epift. lxxv.

[V. 317. *Haud tibi Neritia cornes cum prole laborem*]
 Id eſt, cum Saguntinis, ut recte viri docti expo-
 ſuerunt. Ad regnum enim Ulixis, unde Sagun-
 tum coloni abierunt, Neritos inſula olim pertinuit.
 Ovid. xiiii. Metam. verſ. 711.

*Et jam Dulichios portus, Ithacamque, Samemque,
 Neritisque domos, regnum fallacis Ulixis,
 Praeter erant veſti.*

Pro *Neritia*, codex Putean. cum editione Parm. ac
 Mediol. *Naritia*, quod à Dorico *Náritu* eſſe poteſt,
 pro quo Graeci alii *Náritu* dicunt. vide N. Heiniſi-
 um ad Ovid. Remed. Amor. verſ. 264.

[V. 322. *Ipſe ego vidi*] Cum emphafi *Ipſe ego*. Sic
 Statius lib. v. ſilv. ii. verſ. 113.

Ipſe ego te nuper Tiberino in litore vidi.
 alibi *Vide ego dixit*: vide mox verſ. 340.

[V. 323. *Tela intorquentes*] Forſitan praefiterit *Tela*
retorquentes; ut Celeberrimo Burmanno ſcri-
 bendum videtur. ita *remittere* Ovid. v. Metam. verſ.
 95.

Jamque remiſſurus traſtum de corpore telum.

[V. 324. *Decorifque furorem*] Ut lib. x. verſ. 27.
 — *furere ac decorare labores.*

Rorſus graeciſſat, & quidém manifeſte, meus Si-
 lius: ſic τὸ μαίνεσθαι illis, praefertim in compoſi-
 tis, raro vitio, ſaepe etiam laudi datur. ſic ἔλεμα-
 νος, Heſychius: Ἰλίουμας, ὁ τῆς ὕλης χείρων. Non-
 no ἱερμανὲς & γυναιμανὲς Διόνυς, etiam cum lau-
 datur, dicitur, & ἔλεμανος ὁ τίττογξ ipſa cicada. Et
 Comicus Ὀρ.

Ἄλ' ἀνθρῶπι δαιμόνιον
 Φύλον ἰς κόλποις ἰναίοις,
 ἦναι αἰὲν ὁ θνητῶς οὐρανὸς ἀχίτας
 Θάλασσοι μεσημβρινοῖς ὅφ' ἄλιφ' ἡμῶς βοῶ.

Ubi *μαίνεσθαι* ſimpliciter *χάριται* eſt, & propenſionem
 animi notat, ut apud Silium hoc loco *furor decoris*,
 ut recte monuimus alibi. Sic τὸ μαίνεσθαι quoque in-
 terdum, ut ἰγχεσίμερος, & ἱέρμερος poëtae prin-
 cipi, quorum alterum eſt ἰγχοι, alterum ἱος χεί-
 ρων, utrumque πολεμικὸν designat & bellicoſum.

Sic *furere* Silio eſt ἐγμῶν καὶ πολεμικῶς διανοηταί. D.
 HEINSIUS. Statius viii. Theb. verſ. 594.

— *imbelles utulos, mollesque juvenecas*
Tramittis, magno furor eſt in ſanguine mergi.

[V. 325. *Si bello abſiſtis*] *abſiſtis* ſcripti & priſcae e-
 ditiones, niſi quod in Romana *abſiſtis*. *abſiſtere* bello
 elegans locutio eſt, qua Horatius, Valerius Flac-
 cus, Tacitus, alique uſi ſunt. Dirigitur autem al-
 locutio non ad Hannonem, ſed Karthaginem.
Quantum donat tibi ſanguinis, quantum ſanguinis ti-
 bi remittit. Vide annotata noſtra editionis ſecun-
 dae ad iii. Art. Amat. Naſonis verſ. 85. *donare*
ſanguinem, ut in illo Sedulii lib. iv. *demens donat*
ſententia culpam, id eſt, remittit. N. HEINSIUS.
abſiſtis etiam editio Mediolanenſis. Sed *abſiſtere*
 bello dixit etiam Livius lib. xxi. cap. iv. *Legati miſſi*
Saguntum ad Hannibalem, atque inde Karthaginem, ſi
non abſiſteretur bello, ad duces ipſum in poenam foede-
ris rupti depoſcendum. Horat. lib. i. Sermonum Ecl.
 iii. verſ. 104.

— — — *dehinc abſiſtere bello,*

Oppida coeperunt munire, & ponere leges.
 Valer. Flacc. lib. iii. verſ. 450.

— — — *procul agmine noſtro*

Et procul eſte mari: cunctiſque abſiſtite bellis.
abſiſtere pugna Silius lib. vii. verſ. 393.

Hunc iterum atque iterum vincitum vel montibus
aliis,

Amnibus aut rapidis (pugna modo abſiſtite) tra-
dant.

ſic *abſiſtere ponto, gemitu, inceptis, lacrimis*, ſimilia-
 que apud Silium obvia ſunt. vide infra ad lib. xv.
 verſ. 190.

[V. 326. *Quantum donat tibi ſanguinis*] Recte Nie.
 Heinſius *donat* expoſuit, remittit, ut lib. i. verſ.
 487.

Longum in Dardanioſ fines iter, atque nivalem
Pyrenaeum, Alpaeque tibi mea dextera donat.
 lib. xv. verſ. 603.

Tot caeſes ducibus patriae donaverat iram.
 quibus locis plura notavi.

[V. 327. *Impatiens aſperque coquebat iras*] Id eſt,
 parabat iras, quas nimirum finita oratione in Han-
 nonem effunderet. ſic lib. vii. verſ. 404.

Reſpectantem

- Bis conatus erat turbando abrumpere vocem:
 330 Concilione, inquit, Libyae Tyrioque Senatu,
 (Pro Superi!) Aufonius miles fedit? armaque tantum
 Haud dum sumta viro? nam cetera non latet hostis.
 Nunc geminas Alpes, Appenninumque minatur:
 Nunc freta Sicaniae, & Scyllaei litoris undas:
 335 Nec procul est, quin jam manes umbrasque paveſcat
 Dardaniæ: tanta accumulatur praeconia leto
 Vulneribusque virum, ac tollit sub sidera gentem.
 Mortalem, mihi crede, licet formidine turpi
 Frigida corda tremant, mortalem sumimus hostem.
 340 Vidi ego, cum, geminas artis post terga catenis
 Succinctus palmas, vulgo traheretur ovante
 Carceris in tenebras spes & fiducia gentis
 Regulus Hecoreae: vidi, cum robore pendens
 Heperiam cruce sublimis spectaret ab alta.
 345 Nec vero terrent puerilia protinus ora

Sub

Respectantem adeo, atque iras cum fraude coquen-
tem.

hoc libro verſ. 539.

Et quidquid ſcelerum, poenarum quidquid & irae
Pectore ſecundo coquitur tibi.

Statius II. Theb. verſ. 299.

--- aras

Ante omnes epulasque truceſ ſecreta coquebat
Invidiam.

Ubi recte Scholiaſtes Barthii coquebat exponit, ſo-
 uebat in animo & pectore non apparentem. Quae enim
 aeſtuant intus, neque flammam emittunt exterius, co-
 qui dicuntur. vide infra ad lib. x. verſ. 430. ſic deco-
 qui ira, dolor, dicuntur, dum minuuntur. Homer.
 Iliad. A. verſ. 81.

Εἰς τὴν γὰρ τὴν χόλον γὰ καὶ αὐτῶμαρ καταπίψῃ.

Quamvis enim iram vel eodem die decoxerit. Ubi Schol.
 Ἡ γὰρ μεταφορὰ ἀπὸ τῶν ἐν γαστρὶ πλῆσιον χρόνον κατεχο-
 μένων οὐσίαν διὰ τὴν πίψῃ τὴν ἐν αὐτῇ γινομένην. Clau-
 dian. II. in Eutrop. verſ. 350.

--- accenſam ſed qui bene decoquat iram.

indecoctus dolor contra, nihil minutus. Iſcanius III.
 Bell. Troj. v. 131.

Dum praeclarum aliquid dolor indecoctus anhelat.
 De voce coquere quaedam non vulgaria notavit vir
 Egregius J. Fr. Gronovius in Diatr. Stat. cap. xiv.
 v. 330. Concilione, inquit] Malim Concilio, en,
 inquit; ut interrogationis nota tollatur. N. HEIN-
 SIUS.

v. 331: Armaque tantum] Forte, Arma Quiri-
 tum. N. HEINSIUS.

v. 332. Nam cetera (non latet) hostis] Tolle im-
 portunam parentheſin, & merum Graeciſmum ef-
 ficies, ut ſit, nam cetera non laet hostis, τὰ γὰρ ἄλλα
 ἰχθῆρος ἢ λαιῶ ἀνὴρ ἐν. Videtis grammatici? D. HEIN-
 SIUS.

v. 333. Nunc geminas Alpes Appenninumque mina-
 tur] Intelligo Alpes ipſas & Pyrenen. Mirus eſt
 Interpretis ſtupor, qui, cum Prudentii locum uni-
 ce huc facientem adducat, nec illum percepit, &
 hic mirifice eſt nugatus. pro minatur autem Putea-
 neus minaci, Oxonium minati. puto minari, pro
 minatur. N. HEINSIUS. geminae Alpes, ut Sidon.
 Apoll. carm. v. verſ. 593.

--- tenui, ſicut nunc, carmine dicam,

Te geminas Alpes, te Syrtes, te mare magnum,
Te freta, te Libycas pariter domuiſſe catervas.

v. 337. Tollisque ad sidera gentem] ac tollis sub ſi-
 dera gentem Colonienſis: rectius. deinde diſtinguen-
 dum poſt τὴν gentem, ut exprimi curavimus. & ſic
 editio Parmenſis. N. HEINSIUS. sub ſidera, ut
 sub auras apud Maron. III. Aen. verſ. 422.

Sorbet in abruptum fluctus, rursusque sub auras
Erigit.

& verſ. 576.

--- liqueſactaque ſaxa sub auras

Cum gemitu glomerat.

lib. IV. verſ. 504.

--- pyrâ penetrati in ſede sub auras

Ereſtâ ingenti.

Deinde recte Nic. Heinſius diſtinctione huic loco
 medicinam attulit. Repetito itaque τὴν mortalem,
 mortalem hostem verbis Geſtariſ emphaſin addit. O-
 vid. lib. II. Faſt. verſ. 151.

Ne fallare tamen; reſtant tibi frigora, reſtant.
 vide ſupra verſ. 26. vulgo hoc modo diſtinguebatur,
 sub ſidera gentem Mortalem: mihi &c.

v. 340. Vidi ego, cum geminas] Provocabulum ego
 hic additum cum emphaſi, ut poetis ſaepe moris
 eſt. Ovid. III. Amor. el. IV. verſ. 13.

Vidi ego nuper equum, contra ſua vincula tenacem,
Ore reſtantiſ fulminis ire modo.

Plura

- Sub galea, & pressae properata casside malae.
Indole non adeo segni fumus. aspice, turmae
Quot Libycae certant annos anteire labore,
Et nudis bellantur equis. ipse, aspice, ductor,
350 Cum primam tenero vocem proferret ab ore,
Jam bella & lituos, ac flammis urere gentem
Jurabat Phrygiam, atque animo patria arma movebat.
Proinde polo crescant Alpes, astrisque coruscos
Appenninus agat scopulos: per saxa, nivisque,
355 (Dicam etenim, ut stimulent atram vel inania mentem)
Per coelum est qui pandat iter. pudet Hercule tritas
Desperare vias, laudemque timere secundam.
Sed Libyae clades, & primi incendia belli
Aggerat, atque iterum pro libertate labores
360 Hannon ferre vetat. ponat formidinis aestus,
Parietibusque domus imbellis femina fervet

Singulantem

Plura exempla collegit felix ille Musarum alumnus,
Jan. Broekhus. ad Tibull. lib. i. eleg. iv. vers. 29.
ipse ego vidi dixit Silius supra vers. 322.

v. 341. *Succinctus palmas*] In Colon. *Evinctus*.
vide supra vers. 48. mox *spectabat*, non *spectaret*,
editiones vetustae & codex Puteaneus. N. HEIN-
SIUS.

v. 343. *Robore pendens*] De supplicio Reguli vide
Doctissimum Dausquej. ad Silii lib. vi. vers. 538.

v. 348. *Certant annos anteire labore*] Infra lib. iv.
vers. 428.

- - - annos transcendere factis

Molitur, longumque putat pubescere bello.
Stat. lib. v. silv. ii. vers. 12.

- - - offonos bis jam tibi circuit orbes

*Vita; sed angustiis animus robustior annis,
Succumbitque oneri, & mentem sua non capis
aetas.*

idem xi. Theb. vers. 34.

- - - tener hinc conatibus annos

*Egreditur, juvenemque patrem puer aequat Ala-
treus.*

Ammian. Marcell. lib. xvi. cap. xii. *Latus vero
dextrum Serapio agebat, etiam tum adultae lanuginis
juvenis, efficacia praecurrens aetatem.*

v. 352. *Atque animo patria arma movebis*] animo
patrio Puteaneus. Apud Nasonem arte Amatoria lib.
i. vers. 191.

Auspiciis animisque patris puer arma movebis.

fic & supra apud nostrum vers. 288. Hannon de
Hannibale,

Juvenis nesciens virum, statusque paternos.

Deinde tolle versum sequentem, cujus initium, *Ul-
tor eris caedis*, quod in scriptis exemplaribus non ex-
stet, uti & alii jam monuerunt. N. HEINSIUS.
patrio etiam codex Oxoniensis.

* *Ultor eris caedis jam, te spectante, propinqua*] Ut
paulo ante ex auctoritate membranarum versus in-

ferendus fuit, qui vulgo deerat, ita vice versa iis-
dem auctoribus inducendus hic surreptitius, ut ne-
bulonis alicujus & falsarii commentum, utpote qui
nec coelum nec terram tangit, corrigendusque,
qui istum sequebatur,

- - - astrisque coruscos

Appenninus agat scopulos.

MODIUS Novant. Lect. Epist. lxxvi. Deest hic
versus in membranis Oxoniensibus, & sane nihil
est isti, hoc loco quod agat. BARTHIUS lib. vi.
Advers. cap. xxv. Delet etiam hunc versum Car-
rion lib. ii. Emend. cap. iv.

v. 353. *Proinde polo crescant Alpes*] Ita scripti: for-
te *accrecant*. Avien. Deser. Orb. vers. 484.

----- *vertice ad aethram*

Concrescunt Alpes, surgit caput Appenninus.
Rutilius in Itinerario

Hos potius dicas crevisse ad sidera montes.

N. HEINSIUS. Putean. *Propinquaquo polo*: edi-
tiones non nullae *Proinde paulo*, quas Dausquejus
secutus est, sed contra leges metricas utrumque.
Vetustiores libri *Proinde polo* habent, teste Nic. Hein-
sio, qui hic sine necessitate *polo accrescant* conjicit.
crescant polo enim est usque ad polum, quae Silio
familiarissima est locutio. sic lib. i. vers. i.

Ordior arma, quibus coelo se gloria tollit

Aeneadum.

vers. 277. *coeloque ea facta ferebat*. vers. 370. *Mugi-
tum ingentem coelo dedit*. vers. 508. *coeloque attollit lu-
mina supplex*. lib. xii. vers. 410. *Attollitque duces coelo*.
quibus locis coelo ponitur pro usque ad coelum.

v. 353. *Astrisque coruscos Appenninus agat scopulos*] *astrisque coruscos* Colon. & Oxon. non *altusque*. N.
HEINSIUS. Optime viri docti *astris* agat, pro us-
que ad astra, ut hoc eodem versu *polo crescant*.

v. 361. *Parietibusque domus*] τοῖς τοῖς τοῖς, Home-
ro interprete. D. HEINSIUS.

v. 361. *Imbellis femina*] Gravissimum hoc apud
M omnes

- Singultantem animam: nos, nos contra ibimus hostem,
 Quis procul a Tyria dominos depellere Byrsa,
 Vel Jove non aequo, fixum est. fin fata repugnant,
 365 Et jam damnata cessit Karthagine Mavors,
 Occumbam potius, nec te, patria inclita, dedam
 Aeternum famulam, liberque Acheronta videbo.
 Nam quae (pro Superi!) Fabius jubet? ocus arma
 Exuite, & capta descendite ab arce Sagunti.
 370 Tum delecta manus scutorum incendat acervos:
 Uranturque rates, ac toto absistite ponto.

Di,

omnes gentes convicium, & viro forti non ferendum. Herod. lib. ix. cap. cvi. Παρὰ δὲ τοῖς Πέρσιν γυναικὸς κακίῳ ἀνέσται, δυνῶ μεγίστος ἴσθι. Apud Persas autem dici muliere ignaviolem, summa contumelia est. De his Persis Alexander M. milites suos allocutus apud Curt. lib. iii. cap. x. Abirent, & imbellibus feminis aurum viri eriperent. Ea contumelia Hector afficit Nestorem fugientem apud Homer. II. 6. vers. 163.

--- γυναικὸς ἂν ἀντιτίτυζο.
 Ἐστὶ, κακὴ γυνή.

Mulieri enim similis es: abi in malam rem, timida puella. Varro Paulum infra lib. ix. vers. 262.

--- ferte haec, ait, omina Paulo:
 Namque illum, cui femineo stant corda timore,
 Moverit ista manus.

Hannibal Decium lib. xi. vers. 237.

--- Decio prorsus servabar inertis
 Vincendus, Decio imbelli: cui femina nulla
 Orta in Agenoreis nostrae Karthaginis oris
 Cesserit.

Numanus Trojanos apud Virg. ix. Aen. vers. 617.
 Et vere Phrygiae, non enim Phryges, ite per alia
 Dindyma.

ubi vide Cerdam. Vide etiam Barth. ad Claudiani i. in Eutrop. vers. 233. ad Statii ii. Theb. vers. 665. Reines. ad Petron. Satyr. cap. lxxvii. & Nic. Heinsum ad Ovid. Epist. iv. Heroïd. vers. 48.

v. 362. Singultantem animam } Cessantem, otioque torpentem, ut in lacrimantibus fieri solet, quibus à singultu subinde vox inhibetur: unde Homerus ἀμβλῆδην, quod intermissionem quandam notat, pro singultatim posuit, quod numquam ceperunt Latini ejus interpretes in illo: Ἀμβλῆδην γοῖσσι: est enim ἀμβλῆδην, quod ingeniosus poeta,

Singultu medios impediens sonos.

Hesych. Ἀμβλῆδην, ἀμβολῆδην, μετὰ προοίμιον, ἢ μετὰ ἀολογισμόν ἀναβλῆδην. nescio an satis recte. at interpres Latinus, vir in hac Lingua princeps, Alie ejulans reddit: male, est enim ἀμβλῆδην, ἀμβολῆδην, καὶ μετὰ ἀναβλήσιός τινος γοῖσσι sic Singultantem animam, Ἀμβλῆδην σχολάζουσιν καὶ ἀργῶσαι cum adverbio Homericis. D. HEINSIUS.

v. 362. Nos, nos contra ibimus hostem] nostros Putean. codex, ut forte voluerit nostros hostes. sed ni-

hil muta. pronomen enim hic cum emphasi repetitur. vide supra ad vers. 26.

v. 364. Sin fata repugnant] repugnans scripti. N. HEINSIUS. repugnans etiam priscae editiones.

v. 366. Nec te patria inclita dudum Aeternum famulam, liberque Acheronta videbo] Hoc quid sibi vult? manifeste scribendum & legendum, una litera mutata, nec te, patria inclita, dedam Aeternum famulam. Vident haec, qui hoc scribendi genus ut inutile damnant, & non respiscunt? en, ut tantula literula sententiae avertendae, aut potius evitendae, fuerit. MODIUS Novant. Lektion. Epist. lxxxii. Dudum famulam non videbo aeternum. vera haec est, & in codice Oxoniensi conservata, lectio. Auger vero invidiam Romanorum in senatu Karthaginensi, quasi jam dominatui eorum incumbant. Et sane pacis leges talia non pauca habent. BARTHIUS lib. vi. Advers. cap. xxv. dedam optime Modius ex Colonienfi libro. apage Interpretis odiose obfrepentem. nec audiendus Barthius, qui vulgatum tuetur. N. HEINSIUS.

v. 367. Liberque Acheronta videbo.] subibo maluerim. Statius Epiced. Glauciae, manesque subivis Interger. N. HEINSIUS. Idem Statius ix. Theb. vers. 507.

--- segnesque lacus & stagna subibo.

Sed fatius est, ut lectionem omnium codicum auctoritate nixam, videbo, retineam: nam sic infra etiam loquitur Silius lib. vii. vers. 739.

Aeternas multo cum sanguine vidimus umbras.
 lib. xiii. vers. 709.

Atque habitanda semel subigit quis visere regna?
 Lucret. lib. i. vers. 116.

An tenebras Orci visat, vastasque lacunas.
 Horat. lib. ii. od. xiii. vers. 21.

Quam pene furvae regna Proserpinae
 Et judicantem vidimus Aecum.

& od. xiv. vers. 17.

Visendus ater flumine languido
 Coccyus errans.

Senec. Herc. Oet. vers. 547.

Qua spe praecipites actus ad inferos,
 Audax ire vias irremeabiles

Vidisti Siculae regna Proserpinae.

& vers. 1965. manes semel Umbraeque vidi. in Agam. vers.

Di, procul, o, (merita est numquam si talia plecti
Karthago) prohibete nefas, nostrique solutas
Ductoris servate manus. ut deinde refedit :

375 [Factaque censendi, Patrum de more, potestas :

Hic Hannon reddi propere certamine rapta

Instat, & auctorem violati foederis addi.]

Tum vero attoniti, ceu templo irrumperet hostis,

Exsiluere Patres, Latioque id verteret omen,

380 Oravere Deum. At postquam discordia sensit

Pectora, & infidas ad Martem vergere mentes;

Non

vers. 751.

Juvat videre Tartari sacrum canem

Avidique regna Disis.

Οὐτως δ' αὖτις ὁμοῖα τῇσι καὶ δῶμα Ἀΐδαο

ἤσαντι τῷδ' ὁμοῖα δῶμα.

Et jam ego putabam mortuos ex domum Plutonis hoc
die visurum. Eodem modo autem, quo hic Gestar,
etiam Polyxena libera mori cupiebat apud Ovid.

xiii. Metam. vers. 465.

Vos modo, ne Strygias adeam non libera manus,

Esse procul.

Senec. in Troad. vers. 144.

—— *felix Priamus*

Dicite cunctae: liber manes

Vadit ad imos.

Domitius apud Lucan. lib. vii. vers. 612.

—— *Strygias, Magno duce, liber ad umbras*

Et securus eo.

v. 368. Nam quas (pro Superi!) Fabius jubet]
Adde interrogationis notam. N. HEINSIUS.

v. 372. Merita est si numquam talia plecti Kartha-
go] Naevus etiam refert in his. Scribam, in talia
plecti. BARTHIUS lib. vi. Advers. cap. xxv. In
scriptis merita est numquam si. Barthius, si numquam
in talia plecti. N. HEINSIUS.

v. 374. Tum deinde refedit] Parva mutatione scri-
batur, siquidem recte scribatur, ut deinde refedit.
Probant tam praecedentia quam sequentia, illa
praesentia, Tum vero attoniti, ceu templo &c. MO-
DIUS Novant. Lect. Epist. lxxxii. Concinnius,
quod in membranarum, ut deinde refedit, quam tum,
quod editur, & sermonem suspendit. BARTHIUS
lib. vi. Advers. cap. xxv. Barthius, ut deinde refedit,
non tum; quod veteres confirmant membranae &
primae editiones. N. HEINSIUS.

v. 375. Factaque censendi Patrum de more potestas]
Inducendus est hic versus & duo sequentes, ineptis-
simi isti, & barbariem, à qua sunt, redolentes:
quos tales, tam spurcos & auctore suo, non Silio,
dignos qui hic defendos, ut adulterinos, non viderant,
eos ego versus non bene uti arbitror. MO-
DIUS Novant. Lect. Epist. lxxxii. Hos tres
versus non agnoscunt membranae Colonienfes. Ego
tamen delere eos non auiam. N. HEINSIUS. Viro

Celeberrimo Petro Burmanno, pro Patrum, pla-
cebat Patribus: quod probò; si modo à manu Si-
lii profecti sunt hi versus.

v. 376. Hic Hannon reddi propere &c.] Hannonis
haec fuit sententia apud Liv. lib. xxi. cap. x. Ego
ita censeo; legatos exemplo Romam mittendos, qui
Senatui satisfaciunt: alios, qui Hannibali nuntient, ut
exercitum ab Sagunto abducant, ipsumque Hannibalem
ex foedere Romanis dedant: seriam legationem ad res
Saguntinis reddendas decerno.

v. 377. Foederis addit] imò addi, vel obstantibus
membranarum. N. HEINSIUS.

v. 378. Ceu templo irrumperet hostis] templa ma-
lint alii, quod sic soleant poëtae. sed tamen noster
lib. x.

—— neque enim sacris irrumperere muris,

Poëta, tibi dabitur.

lib. ix. vers. 365. Irrupit trepidis hostis. v. infra lib.
xii. vers. 490. N. HEINSIUS. Silius lib. xiii.
vers. 175.

*Ac dum vix oculis, vix credunt mentibus, hostem
Confissum nullo comitante irrumperere testis.*

Virg. vi. Aen. vers. 528.

Quid moror? irrumpunt thalamo.

ubi thalamo Pierio magis poëticum visum est, licet
Romanus codex & plerique alii thalamos habeant.
Ita tamen etiam poëtae nonnumquam loqui soliti
sunt, ut Statius iii. Theb. v. 633.

*Quid me Persi secreta ad culmina montis
Ire gradu trepido, superosque irrumperere coetus
Egissis?*

& lib. ix. vers. 342.

*Sacrum amnem, sacrum (ex miser experire) Deum-
que*

Altrices irrumpis aquas.

Per templum autem Silius curiam Karthaginienfem
intelligit; ut saepe est apud Livium & alios.

v. 379. Exsiluere Patres] Lucan. lib. i. vers. 481.

—— non solum vulgus inani

Perculsum terrore pavet, sed curia ex ipsi

Exsiluere Patres

ubi plures scripti Exsiluere Patres habent, & rectius.
vide infra ad lib. vii. vers. 44.

v. 380. Discordia sensit] sensit Colonienfis. N.
HEINSIUS.

M 2

v. 382.

- Non ultra patiens Fabius rexisse dolorem,
 Concilium exposcit propere, Patribusque vocatis
 Bellum se gestare sinu pacemque profatus;
 385 Quid sedeat legere, ambiguis neu fallere dictis
 Imperat; ac, saevo neutrum renuente Senatu,
 Ceu clausas acies gremioque effunderet arma,
 Accipite infaustum Libyae, eventuque priori
 Par, inquit, bellum: & laxos effundit amictus.
 390 Tum patrias repetit pugnandi nuntius arces.
 Atque ea dum profugae regnis agitantur Elissae,
 Accitis velox populis, quis aegra lababat

Ambiguo

v. 382. *Non ultra patiens Fabius texisse dolorem*] *rexisse* Colonienfis, non *texisse*. Pari modo & Oxo-
 niensis & editio Parmensis. Sic *imperare irae*. N.
 HEINSIUS. *tegere dolorem* dixit Liv. lib. xxxiii.
 cap. i. *Texere tamen dolorem, quem & nequidquam,*
& non sine periculo, ostendissent. ita *tegere iram, furo-*
rem. Senec. in Thyest. vers. 504.

Cum spirat ira sanguinem, nascit regi:
Tamen tegatur.
 in Hyppol. vers. 362.

Quamvis tegatur, proditur vultu furor.
condere dixit Silius lib. x. vers. 618.

Adversis etenim frangi, non esse virorum,
Qui Martem inscribant genti, non posse dolores
Condere, & ex poena solatia poscere luctus.

His tamen nihil obstantibus, priscorum codicum
 auctoritate munitam lectionem *rexisse dolorem* pro-
 bo, quam inveni etiam in omnibus ante Juntinam
 editionibus, ubi ex Nicandri interpolatione pri-
 mum *texisse* editum est. Doctissimus Dausquejus
 ideo praecipue *rexisse* damnat, quod Fabius animi
 compos affectuum habenas semper norit premere,
 norit laxas dare in tempore pro sua sapientia, aevi
 jam maturus, & multo edoctus usu. Sed, si quid
 video, eundem sensum efficiet utraque lectio: qui
 enim *dolorem tegere* nequit, eum nec *regere* potest,
 adeoque affectuum habenas premere nescit, & vi-
 ce versa. Ita *regere* dixit Seneca i. de Ira cap. xvi.
Habet iracundia hoc mali; non vult regi. idem in Me-
 dea vers. 558.

Precorque & ipsa, servidam ut mentem regas.
 & vers. 591.

Caecus est ignis, stimulat usque ira,
Nec regi curat, patiturque frenos.
 in Troadib. vers. 279.

Et ira, & ardens hostis, & victoria
Coramissa nocti.
 in Hyppol. vers. 251.

Vincatur.
 Auctor Octav. vers. 54.

nec regi mentis potest

Generosus ardor, sed malis vires capit.
frenare & domare dixit Senec. in Herc. Oet. vers. 276.
Alumna, questus comprime, & flammam doma,
Frena dolorem, conjugem ostende Herculis.

Silius lib. viii. vers. 290.

Undantes aegro frenabat corde dolores.
moderari lib. xiii. vers. 669.

Obtestor caussas, Martis moderare furori.
imperare hoc libro vers. 652.

Quis diros urbis casus laudandaque monstra
Imperet evolvens lacrimis.

ubi alia vide. Verba autem *regere & tegere* non-
 numquam in libris scriptis invicem commutantur.
 vide quae notavi infra ad libr. vi. vers. 307.

v. 384. *Bellum se gestare sinu*] Historicorum testi-
 moniis, à Dausquejo citatis, adde etiam Appian.
 Alexandr. in Bello Hispan. pag. 261.

v. 387. *Ceu clausas acies, gremioque effunderet ar-*
ma] Ita Florus lib. ii. cap. vi. *Excusso in mediam*
curiam togae gremio, non sine horrore, quasi plane sinu
bellum ferres, effudit.

v. 389. *Effudit amictus*] *effundit* cum scriptis. N.
 HEINSIUS. *effundit* etiam praeae editiones.

v. 392. *Accitis velox populis*] Una litera est, quae
 omnia haec obscurat. Hannibal, audito nonnul-
 las gentes tumultuari, eo iter repente arripit: so-
 pitisque seditionibus, auro argentoque iis populis
 adempto, in castra rediit. Scribendum *Accitis velox*
populis. minime enim accivit eos, sed ipse armatus
 in ordinem redegit. Est imitatum ex Horatio lib.
 ii. Epistol. ii. vers. 50. *Accisis humilem pennis.*
 BARTHIUS libro vi. Advers. cap. xxv. Non ac-
 civit hos populos, sed armata manu est aggressus.
 Liv. lib. xxi. cap. xi. *Paullisper tamen affectos ani-*
mos recreavit repentina profectio Hannibalis in Oretanos
Carpetanosque: qui duo populi, delectus acerbitate con-
sternati, retentis conquistatoribus, metum defectionis quum
praebuissent, oppressi celeritate Hannibalis, omiserunt mox
arma. Nec Sagunti oppugnatio segnior erat. Vides rem,
 quam hic tangit Silius, nempe Carpetanos & Ore-
 tanos oppressos. Scribendum igitur *Attritis velox*
populis. defecta viris, & opes attrita Africa habes lib.
 vi. vers. 301. Sic apud Claudian. Epithal. Honor.
 vers.

- Ambiguo sub Marte fides, praedaeque gravatus
 Ad muros Poenus revocaverat arma Sagunti.
 395 Ecce autem clipeum, saevo fulgore micantem,
 Oceani gentes ductori dona ferebant,
 Callaicae telluris opus, galeamque coruscis
 Subnixam cristis, vibrant cui vertice coni
 Albentis niveae tremulo nutamine pennae;
 400 Ensem unum, ac multis fatalem millibus hastam.
 Praeterea textam nodis auroque trilecem
 Loricam, nulli tegimen penetrabile telo.
 Haec, aere & duri chalybis perfecta metallo,

Atque

vers. 178. castigavimus

--- *attritis cum tenderet ulsor Achivis.*

ubi in aliis scriptis *afflictis Achivis*. Apud nostrum lib. xvi. vers. 454. simili errore legebatur *Attritum donas ductor*, pro *Accitum*. vide plura infra lib. xi. vers. 614. Possis etiam *Accisus velox populis*, quod Livianum verbum: ut libro viii. cap. xxix. *Ita proelio uno accidit Vestinorum res*. atque ita is passim; quam conjecturam Barthio quoque video in mentem venisse. Adi annotata nostra libro viii. vers. 582. N. HEINSIUS. Dausquejus *Adcisus*, quod non magis satisfacit, quam vulgatum *Accisus*. *Attritis* hoc loco scribendum esse conjecit etiam N. Heinsius ad Claud. de Nupt. Honor. vers. 179. Sic Silus lib. xv. vers. 2.

*Quis trepidas gentes, Martemque subires Hiberum
 Attritis rebus.*

Tacitus iii. Histor. cap. l. *Ipsos in regione bello attrita inopia & seditione militum voces terrebant*. Justin. lib. v. cap. ii. *Domesticis itaque bellis Graeciam quaerendam, ne externis vacet*. Propius ad vulgatum accedit *Accisus populis*, id est, imminuta eorum potentia. Liv. lib. vi. cap. v. *Ostentabatur in spem Pompeius ager, tum primum post accisas à Camillo Volsorum res possessionis haud ambiguae*. lib. vii. cap. xix. *Quum, robore juventutis suae acciso, nulla propinqua spes esset, coacti sunt ab Romanis petere auxilium*. Horat. lib. ii. Sermon. eclog. ii. vers. 113.

Integris opibus novi non latius usum,

Quam nunc accisus.

Neutra vero conjectura viro Celeberrimo Petro Burmanno placebat: non *Attritis*, quia id de lento bello, non de subito impetu, qualis Hannibalis in Carpetanos Oretanosque militia fuit, dicitur: non *Accisus populis*, quia passim quidem occurrit *robur, ne accisa*, nullum vero exemplum notatur, ubi *ipso populi accisus* dicuntur. Itaque hic mihi aqua haeret. videant acutiores.

v. 392. *Aegra lababat Ambiguo sub Marte fides*] Livius libro xxi. cap. xi. *populos nuper devictos disfectionis metum prae buisse* dicit, id est suspectam & fluxam eorum fidem Hannibali visam fuisse. Minus verum itaque est discrimen, quod Aufon. Poema de differ. verbor. & Ryckius ad Taciti xvi.

Ann. cap. xxxiii. inter voces *labi* & *labare* statuebant, ut illud sit leniter, sensimque deorsum ire; hoc ruere & repente cadere. *Labare* enim est deficere, labefactari, minari ruinam, nutare, propemodum *labi*, nondum tamen *labi*, ut egregie notat vir nulli comparandus J. Fr. Gronov. ad Praefat. Livii. Sic Liv. lib. xxii. cap. lxi. *Qui sociorum ad eam diem firmi steterant, tum labare coeperunt*. ubi vide eundem Gronovium. lib. xxxii. cap. xxx. *Suberat tamen quaedam suspicio animis, labare fidem sociorum*. Et ita Hannibal patriam suam *labantem* vocat lib. xvii. infra vers. 337.

--- *patriam post trina labantem*

Lustra peto.

id est, ad verforum procliorum eventu debilitatam. Atque ita alibi.

v. 398. *Vibrant cui vertice coni Albentes*] *Albentis* Colonienfis. *coni Flaventis* opinor, hoc est aurati. N. HEINSIUS. De galea aurea, vel aurata, vide infra ad lib. v. vers. 78.

v. 399. *Tremulo nutamine pennae*] *Nutamen* elegans vox, nec admodum usitata: quales multas Prudentius finxit, temere inter barbaras à censoribus nimis delicatis relatas. Est vero *nutamen* examen librae. Glossarium vetus: *Nutamen, suspendiculum librae*. & illae Glossae auro contra cara non sunt? BARTHIUS lib. x. Advers. cap. xxiv. Vide Daum. de causis amiss. radic. Latinae linguae cap. xii.

v. 400. *Ensem unum*] Arbitror legendum *Ensam una*. quorum enim *unum*? BARTHIUS lib. vi. Advers. cap. xxv. Scribe *Ensem una*, nempe, donum ferebant. nam in Agrippino & Oxoniensi *nam una* etiam Barthius amplectitur. pro *nutamine* in Oxoniensi etiam *nutamine*: sed frustra. Diximus lib. i. vers. 460. N. HEINSIUS.

v. 400. *Multis fatalem millibus hastam*] *fatalem*, *θανατοφόρον*; elegantissime: *multis fatalem*, *π πολλοῦ θανατοφόρου*. D. HEINSIUS. vide infra ad lib. xiii. vers. 612.

v. 401. *Praeterea textam nodis*] Colonienfis *textam*. puto *intextam*. Proximo versu idem *nulli tegimen penetrabile*, omisso *τῷ* & elegantiori appositione. N. HEINSIUS.

M 3

Per

- Atque opibus perfusa Tagi, per singula lactis
 405 Lustrat ovans oculis, & gaudet origine regni.
 Condebat primae Dido Karthaginis arces,
 Instabatque operi subducta classe juvenus.
 Molibus hi claudunt portus: his tecta domusque
 Partiris, justae Bitia venerande senectae.
 410 Ostentant caput effossa tellure repertum
 Bellatoris equi, atque omen clamore saluant.
 Has inter species, orbatum classe suisque,

Aenean

V. 404. *Per singula laeis Lustrat ovans oculis*] *Lustrat per singula*, pro *Perlustrat singula*, ut loquitur Silius lib. XIII. vers. 792.

—— *perlustrat oculis lactantibus umbram.*

V. 405. *Gaudetque in origine regni*] *& gaudet origine* Colonienfis. *gaudetque* & Putcan. N. HEINSIUS.

V. 409. *Iusto Bitia venerande senectae*] *justas venerande senectae* scripti plerique cum Parmensi & Aldino codice. bene, ut libro XVI. vers. 249. *septri venerande Syphax*. N. HEINSIUS. Ita etiam Mediolan. Juntin. Gryph. aliaeque editiones. Infra lib. VI. vers. 573.

Hic inter trepidos curae venerandus agebat Serranum Murrus.

Vulgatum perperam tuetur Doctissimus Dausquejus, quod ad nonnullas editiones propagatum ex Wolfii Basileensi. vide infra ad lib. III. vers. 88. & lib. XV. vers. 751. *Bitias* autem nomen Punicum est: *Bitias* enim, teste Servio ad Virgilii I. Aen. vers. 738. *classis Punicae fuit praefectus*, ut docet Livius. *Βιδίω* frequenter memorat Appianus Alex. in Bell. Punic. ut pag. 67. & alibi.

V. 410. *Ostentant caput Bellatorisequi*] A quo omine Karthago etiam *Καρχαδών* dicta dicitur. Stephan. Byz. voce *Καρχαδών*. *Ἐκαλείτο δὲ Καρχηδών, καὶ Καδμεία, καὶ Οἰνύσσα, καὶ Καρχαδών τὴν δὲ κατὰ τὴν οἰκίαν αὐτὴν λέγουσιν κεφαλὴν διδάσκει.* Vocatur etiam *Nova urbs*, & *Cadmea*, & *Oenussa*, & *Caccabe*; eo autem vernacula ipsis lingua equi caput indicatur. Plura ibi habet Berkel. & inter alia memorat argenteum Karthagini percussum nummum, quem Ant. Augustinus olim possedit: in ejus altera parte conspicitur caput equi, affabre sculptum, additis ad imum colli quibusdam literis, unde nomen *Καρχαδών* colligi putat. Vide etiam Doctiss. Bochart. part. II. lib. I. Geogr. Sacr. cap. XXIV. Similem alium nummum Patinus etiam edidit in numm. aereis Imper. pag. 12. quem hoc etiam loco conspici volui.

V. 411. *Omen clamore saluant*] Silius lib. IV. vers. 215.

—— *patrio divos clamore saluant.* lib. XV. vers. 146.

—— *genibusque saluant*

Submissi augurium.

Virgil. XII. Aen. vers. 257.

Tum vero augurium Rutuli clamore saluant.

V. 413. *Aenean pulsum pelago, dextraque precantem*] Parva mutatione verum erui; scribo, *pulsum pelago terraeque, precantem*: adumbrata Maronis locutio. D. HEINSIUS. *Aenean* edi voluit vir Illustrissimus, non *Aeneam*, more Graeco. vide quae notavit ad Ovid. Epist. VII. Her. vers. 26. Deinde *dextra precantem* optime tuetur Doctissimus Dausquejus, docens dextram protendere solennem esse supplicantium morem, unde etiam saepe *dextraprecans* & *supplex* dicitur. Ovid. III. Metam. vers. 721.

Ille, quid Aetlaeon, nescit; dextramque precantem

Abstulit.

Ita conjicit Illustrissimus Heinsius in curis secundis Nafonianis, quae utinam additis simul eruditis Celeberrimi Burmanni notis brevi, ut spes est, in lucem prodeant! lib. II. ex Ponto Epist. IX. vers. 65.

Ad vatem vates orantia brachia tendo.

Stat. lib. I. silv. II. vers. 67.

—— *lacrimis, & supplice dextra,*

Et votis, precibusque virum concede moveri.

Senec. Herc. Fur. vers. 1004.

Scelus nefandum, triste, & aspectu horridum

Dextra precante rapuit.

ubi vide Gronov.

V. 416. *Hinc & speluncam, furtivaque foedera*] Praeter Maronem, a Dausquejo laudatum, tangunt etiam hanc historiam Ovidius Epist. VII. Heroid. vers. 93.

Ille dies nocuit, qua nos declive sub antrum

Caeruleus subitis compulsi imber aquis.

& Joh. Saresberienfis I. Polycrat. cap. IV. *Dum Maro Karthaginis altae jocaretur hospitium, amantium vota conciliare nescivis, nisi eis ab oportunitate venandi dilapsu comitum silvarum latebras referaret.*

V. 417. *Is clamor ad auras Latratufque canum*] Non

- Aenean pulsum pelago, dextraque precantem
Cernere erat. fronte hunc avidè regina serena
- 415 Infelix, ac jam vultu spectabat amico.
Hinc & speluncam, furtivaque foedera amantum
Callaïcae fecere manus: it clamor ad auras
Latratufque canum, subitoque exterrita nimbo
Occultant alae venantum corpora silvis.
- 420 Nec procul Aeneadum vacuo jam litore classis
Aequora nequidquam revocante petebat Elissa.

Ipsa

Non satis prudenter. Nam hoc impossibile erat: nec auribus, sed oculis imagines istae factae erant. Excedit hoc sane rerum naturam, nedum Poëtae licentiam; quae, utcumque libera, intra communes tamen sensus manere debet. BARTHIUS libr. vi. Advers. cap. xxv. Hoc est, putes ire clamorem ad auras, videtur ire clamor ad auras. Immerito haec à Barthio notantur. N. HEINSIUS. Verba sunt Senec. in Suasor. i. *Virgilius ait de navibus: credas innare revulsas Cycladas. Non dicis hoc fieri, sed videri: propitiis auribus accipitur, quamvis incredibile est, quod excusatur, antequam dicitur.* Ita hac in re plerique etiam poëtae locuti sunt. mox vers. 482.

*As senior Siculis exsultat Hamilcar in arvis:
Spirantem credas certamina anibela moventem.*
Aeth. carm. xxviii.

Γράφει μοι τριχάς τοπαίων
Ἀπαλάς τι καὶ μελαίνης·
Ὅ δὲ καρὸς αἰ δύνται,
Γράφει καὶ μύρον πνέουσας.

Pinge mihi comas imprimis molliculasque & nigricantes: quod si cera & id assequi possit, pinge etiam unguentum spirantes. Ovid. xiiii. Metam. vers. 689.

—— *Nymphas quoque flere videntur,*

Siccatoque queri fontes.

Statius i. Theb. vers. 525.

—— *jam jamque vagas (ita visus) in auras
Exsilis: illa graves oculos languentiaque ora
Pene movent, vivoque etiam pallefcis in auro.*

Appulej. ii. Metam. pag. 116. Canes mirumque secus Deae latera muniant; qui canes & ipsi lapis erant. His oculi minantur, aures rigent, ora saeviunt, & sicunde laetatus de proximo ingruerit, eum putabis de faucibus lapideis exire. Ponnanus in epigrammate inedito, quod mecum communicavit Illustrissimus Paffioncus:

*Picta fuit quondam Pharii regina Canopi,
Artifici formata manu: nam vivere serpens
Creditur, & morsu gaudens dare fata papilla.
O quam vivis opus, quam pene figura dolorem
Sentis, & ex ipso moritur pictura veneno!*

Ex quo patet, ut hoc obiter notem, non nostri ævii pictores primum errasse, dum Cleopatram aspiciendum non brachio, quod historici testantur, sed pectori admoventem pingunt, de quo vide Victor.

lib. iv. Var. Lect. cap. xxii. Quin eodem etiam modo mortem sibi inferens sculpta est Cleopatra in gemma apud Gorlaeum in Dactyl. part. ii. num. 146.

Ut è deverticulo redeam, quamvis plerique poëtae, incredibilia narraturi, ea addito *pene, credas, putes*, aliifve mollire solcant, non tamen Silius acerbam hanc Barthii censuram meritus est, quem etiam aliorum, & praesertim Virgilii, exemplo defendit vir summus Joh. Fred. Gronovius in Diatr. Statiana cap. iv.

v. 421. *Aequora nequidquam revocante petebat Elissa* In scripto libro legitur *praebat*. Scribendum redibat existimo. BARTHIUS libr. vi. Advers. cap. xxv. *peribas* Puteaneus; Oxoniensis cum editione Romana & Parmensi *praebat*. an *iterabat*? ut apud Horatium libro i. od. vii. vers. 32.

Cras ingens iterabimus aequor.

Barthius legebat, *Aequora redibas*. sed legendum, *Aequora operibas*. sic adopersum classibus aequor. Maroniamum illud cogitabat de classe Aeneae ex quarto Aen. vers. 582. *latus sub classibus aequor*. Statius Achill. i. vers. 443.

—— *servant portus & aperta carinis*

Stagna.

Claudian. in iv. Consul. Hon. vers. 54.

Flavaque Bistonios operirent agmina campos. apud quem ante editionem nostram, pro *operirent*, legebatur *reperirent*. apud eundem ibidem vers. 641. *Ionium tegitur velis*. Senec. in Agam. vers. 40.

Cajus secutae mille vexillum rates

Iliaca velis maria texerunt suis.

ibidem vers. 434.

Splendetque classis polagus, & pariter laet.

in Octav. vers. 43.

Ignota

- Ipsa, pyram super ingentem stans, faucia Dido
Mandabat Tyrii ultricia bella futuris:
Ardentemque rogam media spectabat ab unda
425 Dardanus, & magnis pandebat carbasa fati.
Parte alia supplex infernis Hannibal aris
Arcanum Stygia libat cum vate cruorem,
Et primo bella Aeneadum jurabat ab aevo.
At senior Siculis exultat Hamilcar in arvis:
430 Spirantem credas certamina anhela movere.
Ardor inest oculis, torvumque minatur imago.
Necnon & laevum clipei latus aspera signis

Implebat

Ignota & ante classibus texit freta.
in catalectis Pithoei carmine de Antonio,
Deserta est tellus, classis contexerat aequor.
Auctor in obitum Maecenatis de proelio Actiaco,
Cum freta Niliacae texerunt lata carinae.
Plin. lib. vi. Epist. xx. *Nec multo post illa nubes de-*
scendere in terras, operire maria, classis tegere & ab-
scondere mare etiam dicitur. Sidon. Apollin. Paneg.
Major. vers. 456.

non tantis major Atrides
Carpathium texit ratibus.
& vers. 456.

Nec si Lencadio classis Mareotica portum
Actiacas abscondit aquas.

Statius xii. Theb. vers. 695.

Jam prope jam trepidos operire cohortibus agros.
N. HEINSIUS. In Colonienfi libro *petebat* erat,
ut & in omnibus post Marsum editionibus: ut *pe-*
tere aequora positum sit pro *repetere*. Sic Senec. in
Troad. vers. 165.

Seu petere bellum, petere seu patriam volunt.
id est, repetere patriam. vide Munker. ad Hygin.
fab. cxciv. *repetere maria* autem dixit Senec. in
Troad. vers. 1178.

Repetite celeri maria, captivae, gradu.
& Lucan. lib. iv. vers. 436.

Et temere ingressos repetendum invias ad aequor.
Sed haec lectio tolerari nequit. classis enim *vacuo*
litore, ut versu praecedenti dicit, non *petebat aequora*,
sed jam in aequore erat. Quare vel cum Illustris-
simo Heinio legendum *Aequora operibus classis*, ut
infra lib. xvii. vers. 49.

Abscondit late propulsis puppibus aequor:
vel, ut vir Celeberrimus P. Burmannus conjecit,
emendandum *Aequora tenebas*: cui optime conveni-
unt ea versu praecedenti, *vacuo jam litore*. Sic Vir-
gil. v. Aeneid. vers. 1.

Interea medium Aeneas jam classe tenebas
Certus iter.

& paulo post vers. 8. *Ut pelagus tenuere rates.* Lu-
can. lib. iii. vers. 2.

mediumque rates tenuere profundum.
Valerius Flaccus lib. iv. vers. 6.

As comite immemores Minyae facilesque relicto

Alia tenent.

& libro vii. vers. 129.

qui profuga fors tenet alta carina.
petere autem & *tenere* alibi etiam errore librario-
rum in codicibus priscis invicem confunduntur:
apud Ovid. certe in vi. Metam. vers. 640. *colla to-*
nentem habent quidam libri, non *pesentem*. Porro,
pro *nequidquam*, viri docti scribere malunt *nequi-*
quam. vide Broekhus. ad Propert. lib. ii. Eleg. iii.
vers. 5.

v. 423. *Mandabat Tyrii ultricia bella futuris*] Man-
data haec Didonis retulit Virgilius iv. Aen. vers.
621.

v. 426. *Infernis Hannibal aris*] *Infernis τῶν ἑρ-
ταξάντων ἰσπεί.* Naso de Sichæo [Epist. vii. He-
roid. vers. 113.]

Occidit in terras conjux maestatus ad aras.
Cujus loci miseret me profecto. Hic enim quia
vident viri docti *τὸ in terras* nullo modo sensum
praebere idoneum, & *ἀπορροιαῖος* esse, legunt *in-*
ternas, idque ante Deos Penates significare vo-
lunt. At quo argumento? quia ne lib. iv. Virgil.
vers. 21.

& sparsos fraterna caede Penates
dixit? hoc scilicet persuasit illis, & coram Pena-
tibus Diis maestatum Sichæum, & apud Nasonem
internas legendum. Atqui, o boni, si *Penates* eo
loco, ut mille aliis locis eidem poetæ, pro domo
familiaeque simpliciter poni doceam, pueros doce-
re videar: & ita est, mehercule; ubi frater intere-
mit fratrem, quis nescit sparsos fraterna caede Pe-
nates esse, licet coram Penatibus factum non sit?
legimus ergo,

Occidit infernas conjux maestatus ad aras.
Infernis enim Diis, ut Saturno & aliis, Karthagi-
ni fieri folere, ex historia scimus. Saturnus autem
inferorum primus; unde Homerus Deos τῶν ἀμφὶ
Κρόνῳ ἰόντας vocat. D. HEINSIUS.

v. 427. *Arcanum Stygiâ libat &c.*] Finis hujus
libationis est *ἡλύα*, quae primo libro aperte indi-
catur hoc versu:

Tum magico volitant cantu per inania manes
Exciti.

quae quidem plena τῆς ἡλύας definitio est. Cui in-
primis

Implebat Spartana cohors: hanc ducit ovantem
Ledaëis veniens victor Xanthippus Amyclis.

- 435 Juxta triste decus pendet sub imagine poenae
Regulus, & fidei dat magna exempla Sagunto.
Laetior at circa facies, agitata ferarum
Agmina venatu, & caelata mapalia fulgent.
Nec procul uſta cutem nigri ſoror horrida Mauri
440 Affuetas patrio mulcet ſermone leaenas.
It liber campi paſtor, cui fine ſine ullo
Invetitur ſaltus penetrat pecus: omnia Poenum
Armenti vigilẽ patrio de more ſequuntur:
Gaſaque, latratorque Cydon, tectumque, focique

In

primis inſtituto ſanguinem libare conducebat. Claudian. in Ruſin. I. verſ. 125.

- - - quo fertur Ulixeſ

Sanguine libato populum moſſiſſe ſilentem.

Arcanum igitur vocat, quod in ſoſſam magicam fundi cruor ille ſoleat. Eſt igitur hoc loco *arcanus* ἀπόρρητος; utrumque enim ἀπόρρητος ſignificat: quam elegantiffimam ſignificationem non ſemel in Pauſania obſervavi, qui τὸ ἀπόρρητον τῷ φανερῷ opponit, & id, quod ſecreſum Romani in ſacris dicebant. Sic in Corinthiacis ait, τὰ ἄλλα ἀγάματα εἶναι ἐν τῷ ἀπόρρητῳ: ubi manifeſte vult in arcano adyti loco. Item, ἀγάματα δὲ ἐδὶ ἐν ἀπόρρητῳ φυλάσσειν ἐδὶν, ἐπὶ ἱερῷ ἐν φανερῷ διακείμενοι. ubi ex adverſo duo illa opponi vides. Niſi malis *Arcanum* eſſe, quod Apollonio μυθῶδες, Maroni obſcœnum dicitur, in ſacris nimirum: ita enim Græcam illam Apollonii vocem à Marone reddi animadvertimus. D. HEINSIUS.

v. 430. *Spirantem credas certamina anhelæ movere*] Dauſquejus infra ad libr. III. verſ. 240. male hunc locum intellexit. Exponens enim fratrem ſpirat in armis, ei ſimile hoc putabat, *ſpirantem certamina*. Sed ſenſus Silii hic eſt, adeo ad vivum Hamilcarem in clipeo expreſſum eſſe, ut vivere videretur, & pugnare. *Spirare* enim pro vivere ſæpiſſime ponitur. Silius libro VIII. verſ. 6.

— namque, hac ſpirante ſeneſcã,

Nequidquam ſeſe Latium ſperare cruorem.

lib. IX. verſ. 115.

— reſeraſque ſuperba,

Me ſpirante, domus Pelignæ perſidus arma.

lib. XIV. verſ. 657.

Veſtis ſpirantis referens ſubtemine vultus.

Marſal. lib. XI. Epigr. x. de ſtatua Memoris,

Spiras, Apellæ redditus arte, Memor.

& ita paſſim.

v. 441. *It liber campis paſtor* &c.] Literæ unius à fine detractiõne hic locus emendandus eſt. Scribendum enim videtur, *It liber campis paſtor*, & eſt imitatio Virgiliana ex III. Georgic. verſ. 339. in quo iſta leguntur:

Quid tibi paſtores Libyæ, quid paſcua verſu

Proſequar, & raris habitata mapalia teſtis?

Sæpe diem noctemque, & totum ex ordine menſem

Paſcitur, itque pecus longa in deſerta ſine ullis

Hoſpitiis, tantum campi jacet. omnia ſecum

Armentarius Aſer agit &c.

Phraſi autem Siliana uſus ante Lucan. lib. VI. verſ. 301. *felix ac libera legum Roma fores*. Non enim probo eos MSS. in quibus *regum*, pro *legum*, reperitur. Sed & lib. eodem verſ. 106. ait idem Lucanus,

At liber terræ ſpacioſis collibus hoſtis.

Eſt germana cum noſtra locutione. MODIUS Novant. Leſt. Epist. LXXXI. In MS. Oxoniens ſilber *campi* clare legitur, quod & in Coloniens obſervavit Modius. BARTHIUS lib. VI. Adverſ. cap. XXV. *campi* Coloniens & Oxoniens. bene. ad Maronem *Acneid.* x. verſ. 154. jam monuimus: ubi plura hujus locutionis exempla congeruntur. & ſic etiam Barthius. N. HEINSIUS. Silius infra lib. V. verſ. 212.

Et, velut erepto metuendi libera coelo,

Manibus ipſa ſuis præſumpta piacula mittit.

Ovid. Epist. I. Heroid. verſ. 80.

Neve revertendi liber abeſſe velis.

Lucan. lib. IV. verſ. 384. *ſuas curarum liber in urbes ſpargitur*. lib. VII. verſ. 818. *Libera Fortunæ mors eſt*. Senec. Hippol. verſ. 490.

Non ille regno ſervis; aut regno imminens

Vanos honores ſequitur aut fluxas opes,

Spei metuſque liber.

vide etiam Nic. Heinsium ad Claud. I. de Laud. Stilic. verſ. 151. minus recte Dauſquejus vulgatum tuetur. Exempla vero, quæ ex Lucano Modius adduxit, huc non faciunt. Priori enim loco conſtruendum eſt *fores legum*; quod eo modo dictum, ut eſſe ſui juris: poſteriori vero *terræ*, non ad *liber*, ſed ad *collibus* pertinet: *liber collibus terræ*. Notavit hunc Modii errorem etiam Exactiſſimus Gronovius in Diatrib. Statiana cap. 2.

v. 444. *Gaſaque*] Gaſum itaque, quod alii telum Gallicum, alii Hispanicum eſſe volunt, Afris tribuit Silius; non aliter quam Livius, qui Ap-
N
pium

- 445 In filicis venis, & fistula nota juvenis.
 Eminent excelso confurgens colle Saguntos:
 Quam circum immensi populi, condensaque cingunt
 Agmina certantum, pulstantque trementibus hastis.
 Extrema clipei stagnabat Hiberus in ora,
 450 Curvatis claudens ingentem flexibus orbem.
 Hannibal, abrupto transgressus foedere ripas,

Poenorum

pium in obsidione Capuae, eruptionem facientibus Campanis & Numidis, gaeso vulnere dicit, lib. xxvi. cap. vi. *Suppressit impetum Romanorum vulnus imperatoris Appii Claudii: cui suos ante prima signa adhortanti sub laevo humero summum petus gaeso ictum est.* An itaque hinc forte vindicandus est Pollux lib. vii. §. 156. *Δορίξος, δόρυ ὀλοριδίζον. καλίστος δὲ γαίος, καὶ ἴσι Λιβυκός. Δορίξος hasta sota ex ferro. Vocatur autem Gaesum, & est Libycum.* ubi Kuhnii *Ἰβηρικόν* legendum conjicit, quum & alibi Hispanis tribuatur. Vossius autem in i. de Vitiis Serm. cap. ii. emendabat *Καδμίων*. Sed loca Silii & Livii non obscure docere videntur, quosdam hoc telum etiam Afris tribuisse, in qua opinione & Pollux esse potuit. De Gaeso plura habet Vossius d. i. cap. ii. & iii. & Pontan. in Glossar. Prisco-Gall. hac voce.

v. 444. *Lastratorque Cydon*] Nam soliti fuerunt pastores secum in pascua canes ducere. Noster infra hoc libro verf. 689.

*Late fusa jacent pecudes, custosque molossus,
 Pastorumque cohors, stabuli, gregisque magister.*

Ovid. in Rem. amor. verf. 181.

Pastor inaequali modulatur harundine carmen;

Nec desunt comites, sedula turba, canes.

Ratio est, ut armenta a lupis aliisque rapacibus animalibus defenderent. De cane pecuario praecepta dederunt rei rusticae scriptores, ut Varro ii. de Rust. cap. ix. & Colum. libro vii. cap. xii. Pastorem cum cane exhibet gemma apud Gorlaeum part. ii. num. 53.

v. 445. *Et fistula nota jumentis*] Non dubium est, legendum cum Dausquejo *fistula nota juvenis*. In MS. est *inventis*. Exemplum notae armentis fistulae insigne est in Longi Poemenicis [lib. i. non longe à fine.] BARTHIUS lib. vi. Advers. cap. xxv. *juvenis* scripti, non *jumentis*. Vulgata scriptura peccat in leges metricas, uti Interpres & Barthius jam

viderunt. N. HEINSIUS. Optime *juvenis* ex libris prificis viri docti emendarunt: quibuscum faciunt editiones Parmensis & Mediolanensis. Et ita etiam Illustrissimus Scaliger legebat ad marginem Silii. in codice Putean. erat *juvenis*, quaedam editiones habent *juvenis*: Martinus autem Herbi-polenfis, qui anno 1504. Silium edidit, primus sive suo, sive libroriorum insigni errore, *jumentis* legit. Exemplum armenti, quod fistula regitur, habes infra lib. vii. verf. 438.

errantes dumosa per avia tauros
Arguta revocans ad roseida pascua canna.

apud Claudian. de Bell. Getic. verf. 408.

*Sic armenta bouum, quae vastis turbida silvis
 Spargis hiem, cantus ac sibila nota magistri
 Certatim repetunt, & avia pascua vallis;
 Inque vicem se voca regunt, gaudentque fideles
 Reddere mugitus; & qua sonus attingit aurem,
 Rara per obscuras apparent cornua frondes.*

& Macro. ii. in Somn. Scipion. cap. iii. *Et quid mirum, si inter homines musicae tanta dominatio est? cum aves quoque, ut insciniae, ut cygni, aliaeque id genus, cantum veluti quadam disciplina artis exercent; nonnullae vero vel aequae, vel terrenaes, seu aquatiles beluae, invitante cansu, in retia sponte decurrant; & pastoralis fistula ad passum progressus quietem imperet gregibus.* Nonnulli in India populi pecora, non fistula, sed clamore etiam hodie regunt, ut ea ad sonum vocis vel progrediantur, vel subsistant; quod maximo suo damno Protugallos olim expertos esse Oforius refert in gestis Eman. regis Portugalliae lib. vi.

v. 451. *Hannibal, abrupto transgressus foedere ripas*] Non illo foedere, quo priori bello finis impositus est, cautum fuit, ne Hiberum flumen transgredirentur Poeni, ut censebat Doctissimus Dausquejus: verum id pacti sunt Romani diu post cum Hasdrubale in Hispania, qui Hamilcar, quo duce pax inter Romanos & Karthaginenses convenit, successit. Liv. lib. xxi. cap. 2. *Cum hoc Hasdrubale foedus renovaverat Populus Romanus, ut finis utriusque imperii esset amnis Hiberus.* Vide etiam Polyb. iii. Hist. cap. xxvii. & Appian. in Libyc. pag. 4. quem male suae sententiae testem adduxerat Dausquejus. Habet tamen hujus opinionis auctorem Aurel. Victor. in viris Illust. cap. xli. cui non tam exactam historiam, quam breve compendium conscribenti, hic error facile donatur.

v. 455. *Ausonio sudabit, arma, cruore*] Infra lib. xiii.

Poenorum populos Romana in bella vocabat.
 Tali sublimis dono, nova tegmina latis
 Aptat concutiens humeris, celsusque profatur.
 455 Heu quantum Ausonio sudabit, arma, cruore!
 Quas, belli iudex, poenas mihi, Curia, pendes!
 Jamque senescebat vallatis moenibus hostis,
 Carpebatque dies urbem, dum signa manusque
 Expectant fessi socias. tandem aequore vano

Avertunt

XIII. vers. 72.

*Quidquid ad Idacos Xanthum Simoëntaque nobis
 Sanguine sudatum.*

Virgilius II. Aeneid. vers. 582.

Dardanum toties sudavit sanguine litus.

pro quo male Valef. in Valefianis pag. 191. undarit
 legendum conjiciebat. Valer. Flacc. lib. v. vers.
 283.

— *manet ingens aegida sudor.*

Similiter proprio vocabulo in venatione sanguis leporis aliorumve animalium hodie sudor vocatur. Singula enim propriis vocibus appellare consueverunt artis venaticae studiosi, quod jam olim in usu fuisse ex Joh. Saresberienfi constat I. de Nugis Curial. cap. IV. *Nunc pugione stricto, nunc hebetata machaera mirabilis, si te casus sollemnis eorum contigerit interest, cave tamen, ne artem loquendi verbo quovis offendas, quia aut vapulabis, aut condemnaberis inscitiae bmerum omnium, si eorum signenta non noveris.*

v. 456. *Quas, belli vindex, poenas mihi, Curia, pendes*] Probo lectionem scriptam belli iudex. Romani enim instar judicum deciderant, Sagunto abscedendum Hannibali. Hoc in invidiam eorum dicit. BARTHIUS lib. VI. Advers. cap. XXV. belli iudex Colon. & Oxoniensis: recte. ut Curiam, five Senatum Romanum, designet arrogasse sibi arbitrium belli Saguntini. Hannibal apud Liv. lib. XXI. cap. XLIV. de Romanis. *Crudelissima ac superbissima gens sua omnia sui arbitrii facis: cum quibus bellum, cum quibus pacem habeamus, se modum imponere aequum censet. Ne transferis Hiberum; ne quid rei tibi sit cum Saguntinis. iudex etiam Barthio ex Oxoniensi codice est probatum. Eo sensu est apud Lucan. lib. VII. vers. 263.*

Nulla manus, belli mutato iudice, pura est.
 iudex etiam praeterea est & apud eundem Lucan. lib. I. vers. 227. *utendum est iudice bello.* Claudian. II. in Eutrop.

— *parvam latronum errare cohortem,
 Nec duce frangendas iactat, sed iudice, vires.*

Idem in IV. Consul. Honorii de Maximo & Eugenio Tyrannis, à Theodosio Augusto interfectis,
*Non hostes victore cadunt, sed iudice fontes:
 Damnat voce reos, petiit quos Marie tyrannos.*

N. HEINSIUS. iudex & vindex interdum parum differunt, praesertim cum iudicis sit vindicare ea, quae contra legem peccantur. sic apud Ovid. I. Metam. vers. 92.

— *nec supplex terra timebat*

Judicis ora sui, sed erant sine vindice tuta.
 & paullo antea,

*Aurea prima sata est aetas, quae vindice nullo
 Sponte sua sine lege fidem rectumque colebat.*

Sic belli vindex hic erit curia, quae puniendos belli contra pacta suscepti auctores censet. Praestat tamen ex libris scriptis belli iudex recipere. Saepe indocti librarii in vocibus vindex & iudex variant, alteram pro altera ponentes. Infra lib. XI. vers. 195. pro dextera vindex Molitur facinus, in Oxoniensi codice erat dextera iudex. Apud Lucan. lib. I. vers. 227. pro utendum est iudice bello, in codice Hamburgensi erat vindice, quod & pro varia scriptura in codice Langermanni fuit. alia exempla habent Nic. Hein- sius ad Claudian. Consul. Olybr. & Prob. vers. 168. ad Ovidii VI. Fast. vers. 648. & Jan. Broekhus. ad Propert. lib. IV. Eleg. XI. vers. 20.

v. 457. *Jamque senescebat vallatis moenibus hostis*] Literae immutatione hoc emendandum. plane enim reponendum, *senescebat vallatus moenibus hostis*, & de Saguntinis intelligendum. MODIUS Novant. Lect. Epist. LXXXI. *senescere* eleganter consumi. vide Nonium. BARTHIUS lib. X. Advers. cap. XXIV. Nihil necesse cum Modio reponi ex membranis Colonensibus *vallatus moenibus hostis*; praesertim cum ceteri codices stent pro recepta lectione. N. HEINSIUS. Recte Barthius *senescere* consumi exponit. vide infra ad lib. XVI. vers. 136.

v. 458. *Carpebatque dies urbem*] Vide, an non paullo melius *quies*, id est, belli immunitas. D. HEINSIUS. Cum Daufquejo nihil muto. *dies urbem carpebat*, id est, singuli dies paulatim minuebant vires civium. Haec enim vis inest voci *carpere*, ut non repente aliquid, sed minutatim, fieri notet. Ovidius III. Metam. vers. 489.

— *attenuatus amore*

Liquitur, & caeco paulatim carpitur igni.
 Seneca II. de ira cap. XXVIII. *Tota vincetur, dum partibus carpitur.* in Oedip. vers. 113.

*Carpitur leto tuus ille, Baccho,
 Miles.*

in Hippolyto vers. 475.

*Quamquam varia leti genera mortalem trahunt,
 Carpuntque turbam.*

Auctor Octav. vers. 550. admodum apposite,

Florem decoris singuli carpunt dies.

Vide, quae notavit Gronov. ad Senec. Herc. Fur. N 2 vers.

- 460 Avertunt oculos, frustrataque litora ponunt,
Et propius suprema vident. sedet acta medullis
Jamdudum, atque inopes penitus coquit intima pestis.
Est furtim lento misere durantia tabo
Viscera, & exurit siccitas sanguine venas
- 465 Per longum celata fames. jam lumina retro
Exeſis fugere genis: jam lurida sola.

Tecta

verſ. 874.

v. 460. *Fruſtrataque litora ponunt*] Simili ſignifi-
catione libro IV. verſ. 397.

Inque vicem erepta poſuerunt proelia vita.

libro VIII. verſ. 95.

Non umquam ſpem ponit amor

libr. XI. verſ. 157.

Sed non invictum ponebas pectore robur.

Tum ſolum Decius Capuae decus.

libro eodem, ponat ritus veſcendi. libro XIII. verſ.
473.

Regia cum lucem poſuerunt membra.

N. HEINSIUS. Durum hoc Celeberrimo Burman-
no videbatur, ideoque totum locum ita conſti-
tuendum putabat:

- - - tandem aſquore vanos

Avertunt oculos, fruſtrataque lumina ponunt.

quod omnino receptae lectioni praeferendum puto.

v. 461. *Et propius*] Ut fortasse. N. HEINSIUS.
vide infra ad libr. V. verſ. 217.

v. 463. *Lento miseriſ durantiſ tabo Viſcera*] Non
concoquo iſta, *tabo durantiſ Viſcera. miſere durantiſ*
tabo Coloniſ, pro *miseriſ*. aliquanto rectius. Si
quid video, ſcriptum antiquitus fuit *rurantiſ*, hoc
eſt, *rorantiſ*. *liquentiſ tabo viſcera* Statius Thebaïdos
primo verſ. 616.

- - - jurvat ire, & viſere juxta

Liventes in morte oculos, uterique neſandam

Proluviam, & craſſo liquentiſ viſcera tabo.

ita enim corripo, cum *liventiſ viſcera* in ſcriptis in-
veniam; quod ferri non poteſt, quoniam *liventes*
oculi praecerſerunt. vulgo *ſqualentiſ pectora*. Non au-
ſim tamen hic loci quidquam temere mutare. *du-*
rantiſ pro *obdurantiſ* videtur poſuiſſe. Sic apud Sta-
tium Epithalamio Stellae libr. I. ſilv. II.

Iſpe ego te tantos ſtupui durariſſe per aeſtus,

Firmaviſque animos.

ſic vetuſta editio Parmenſis, non *ſupereſſe*. In pie-
tate Abaſcantii libr. V. ſilv. I.

— *omnes animo duratiſ per aeſtus.*

in Epicedio Glauciaſ libr. II. ſilv. I.

Nec fera crudeles durariſſet Colchis in iras.

Protreptico ad Crispinum libr. V. ſilv. II. verſ. 152.

Felix, qui, viridi gaudens coeptaſque juventa,

Durabis quaſcumque vias.

ſic ſcribo, non *ſidens optate juventa*. Valerius Flacc.
libr. I.

Ingentes durate animae, dulceſque parentum

Tendite ad amplexus.

idem libr. VII. verſ. 338.

Occidis, heu! primo (potes hoc durare?) ſub aeſto.

Lucan. libr. II. verſ. 256.

— *quid tot durariſſe per annos.*

Proſuit immunam corruptiſ moribus aeſti?

libro IV. verſ. 517.

— *agnoscere ſolis*

Permiſſum eſt, quos jam tangiſ viciniſ ſati,

Viſturoſque Dei celant, ut vivere durent,

Felix eſſe mori.

libro VI. verſ. 92.

— *coeloque paratiſ unda.*

Omne paſi virus durariſ viſcera coeno.

Noſter libro VI. verſ. 309.

— *vellem hunc, o triſtiſ nobiſ*

Taygeta, hunc unum non durariſſetis opaciſ

Euroae ripiſ.

libro X. verſ. 651.

Idem obſecrantes, captivum vulgus ut auro

Penſarent parvo, (nec pauca ſuere precantium

Millia) miranti durarunt prodere Poeno.

libro XI. verſ. 74.

— *portantes talia dicta*

Romuleiſ duratiſ, ait, ſuccedere templiſ.

& eodem libro, *belliſ duratiſ virorum Pectora*. Ho-
rat. libr. I. od. XIV.

- - - ſine funibus

Vix durare carinae

Poſſunt imperioſiſ

Aequor.

N. HEINSIUS. Nec ego aliquid hoc in loco
mutare ſuſtineo, niſi forte *miſere*, pro *miseriſ*, cum
Colon. codice; ut ſenſus ſit, famem per longum
celatam conſumere Saguntinorum viſcera, quae
tamen durabant, quoniam non repentino, ſed len-
to malo, exedebantur. Ita *durare* apud Lucan. libr.
IV. verſ. 52.

Non duraturae conſpecto ſole pruinae.

v. 465. *Jam lumina retro Exeſiſ fugere geniſ &c.*]
Graphica hominiſ fame conſumtiſ deſcriptio. Pa-
riter Senec. libr. I. Controv. I. *Veniſ immiſſa barba,*
capilloque deformi, non ſeneſcunt, ſed fame membris
trementiſ, ſemeſa & tenui atque eliſa jejuniſ voce,
ut vix exandriſ poſſet, inroſum conditoſ oculoſ vix al-
levans. Quinſtil. Declam. XII. pag. 210. *Quo voſ*
miſſo? ipſam intuemini concionem, uniuſ deſicientiſ ſpe-
ciem tota civitas habet; cavum macieſ caput, & condi-
toſ penitiſ oculoſ, & laxam cutem, nudoſ labriſ tre-
mentiſ denteſ, rigentiſ vultum, & deſtitutiſ genaiſ,

Tecta cute, & venis male juncta trementibus ossa.
 Exstant, consumtis visu deformia membris.
 Humentis rores noctis terramque madentem.
 470 Solamen fecere mali, cassoque labore
 E sicco frustra presserunt robore succos.
 Nil temerare piget. rabidi jejunia ventris.

Infolitis

et manes jancium sinus. Prona est cervix, tergum of-
 fusus inaequale; infernis imaginibus similes, foeda etiam
 cadavera. Claudian. in Bell. Gildon. vers. 21.

Vex tenuis, tardique gradus, oculique jacentes:
 Interius fugere genae: jejuna lacertos
 Exedat macies: humeris vix sustinet aegris
 Squalentem clipeum: laxata casside prodis
 Canitiem, plenamque trahit rubiginis hastam.

De voce exedere vide Nic. Heinsii fragmentum ad-
 versar: quod edidit Jan. Broekhuys. post Tibull. pag.
 461.

v. 468. Deformia nervis] membris bene scripti.
 vidit jam Modius. N. HEINSIUS. Pariter supra
 turbantur librarii libr. i. vers. 177. ubi vide N. Hein-
 sium.

v. 469. Humentis rores noctis] MS. Viventis. le-
 gendum Uventis. Exempla alibi posuimus. BAR-
 THIIUS lib. vi. Advers. cap. xxv. Viventis Oxo-
 nius, id est Uventis: & sic Barthius. N. HEIN-
 SIUS. Humere & Uvere in libris scriptis olim saepe
 invicem permutata esse non nego, vide infra ad
 lib. ix. vers. 30. vulgatum tamen hic mutari nolo.
 in Colon. libro, omissa aspiratione, erat Umentis,
 quemadmodum in eo semper scribitur, ut & in
 antiquissimis aliis membranis. vide Victorium ad
 Caton. de re rust. cap. ix. et Viventis autem codicis
 Oxoniensis propius ad Umentis, quam ad Uventis, ac-
 cedit. literae enim in Longobardica scriptura fer-
 me discerni nequeunt ab litera m, praesertim si
 rudiori scriptoris manu formatae sint. Humens ve-
 ro nox frequenter occurrit. Infra lib. xiii. vers.
 413.

à medio cum se nox humida cursus

Flexerit.

Virgil. v. Aen. vers. 738.

torquet medios nox humida cursus:
 ibidem vers. 835.

Jamque fere mediam coeli nox humida motam
 Contigeras.

Ovidius xi. Metam. vers. 607.

quarum de lacte soporem

Nox legit, et spargit per opacas humida terras.

Statius x. Theb. vers. 1.

Obruit Hesperia Phoebum nox humida porta.

Claudian. i. de Rapt. Proserp. vers. 275.

- - - sparso nox humida somno

Languida caeruleis invexerat otia bigis.

Quibus omnibus locis optimi commentatores ni-
 hil mutant, quin ne verbum quidem de voce hu-
 mere faciunt. Humida autem nox propter rorem;
 hunc & umbra noctis humida dicitur. Infra lib. iii.

vers. 168.

Jamque per humentem noctis Cyllenius umbram
 Aligero lapsu portabat iussa parentis.

Virgil. iii. Aen. vers. 589.

Humentemque Aurora polo dimoverat umbram.
 & iv. Aeneid. vers. 351.

- - - quoties humentibus umbris

Nox operis terras.

Statius ii. Theb. vers. 527.

Coepas humentis Phoebum subtexere palla.

Nox.

& Theb. iii. vers. 2.

Nocte sub ancipiti quamvis humentibus astrictis

Longus ad Auroram superet labor.

& ita passim. Nihil itaque hic mutandum vide-
 tur.

v. 471. E sicco frustra presserunt robore succos] Mi-
 rum, siccitatem fami opponi. Ita tamen, ut haec
 omnia magis loquendi genera esse, quam ad histo-
 riam pertinere, cognoscas: Graeci nostri certe in-
 signi elegantia ερηφαιῶν de homine egono dicunt
 & famelico, ut in Epigrammate; &, quod prop-
 rius instituto nostro conducit, ἀναζημιῶν edendo
 evacuare Callimachus dixit in divino suo in Cere-
 rem hymno vers. 114.

Ἄλλ' ὅτε δὲ πάλιν οἶκον ἀνέστησαν ὄδους.

Ast ubi jam vastos siccavit dense penates.

ubi recte Interpres ἔρημος ἰπείροισι: & Theocrit. Id. i.
 ἐν ἔρημῳ καὶ ἐν ἰπείρῳ minatur ei, cui cibum eripit,
 vers. 50.

- - - τὸ παιδίον δ' ἐπὶ ἀνέστη

Φαί, πρὶν ἢ ἀνέστηναι ἐν ἔρημῳ καὶ ἐν ἰπείρῳ.

- - - nec linquere certum est,

Ni prius in sicco puerum deponat inanem.

Glossator ejus ἐν τοῖς κρημαῖς interpretatur. D. HEIN-
 SIUS.

v. 472. Nil temerare piget] Quid temerare? ita ta-
 men omnes libri. Sed manifesta res est, Nil tentare
 piget. BARTHIIUS lib. vi. Advers. cap. xxv. te-
 merare pro violare. temerare, proprie res sacras vio-
 lare. Hic positum videtur pro violare morum res
 eas, quae victui humano non sunt destinatae. Bar-
 thius Nil tentare piget. vix assentior. temerare etiam
 pro temere aliquid moliri nonnumquam ponitur.
 Valer. Flacc. lib. i. vers. 627.

Hoc erat illicitas temerare rudensibus undas,

Quod nostri timuere patres.

& mox vers. 632.

- - - sacros iterum sponite fluctus.

N. HEINSIUS. Optime hunc locum exposuit Nic.
 Heinsius, & vulgatam lectionem contra Barthii

N 3

conjecturam.

- Infolitris adigunt vefci: refolutaque, nudos
 Linquentes clipeos, armorum tegmina mandunt.
 475 Desuper haec coelo spectans Tiryntius alto,
 Illacrimat fractae nequidquam casibus urbis.
 Namque metus, magnique tenent praecepta parentis,
 Ne saevae tendat contra decreta novercae.

Sic

conjecturam vindicavit. Apposita huic loco sunt
 verba Pythagorae apud Naionem in xv. Metam.
 vers. 75.

*Parcite, mortales, dapibus temerare nefandis
 Corpora.*

Vide Broekhus. ad Propert. lib. ii. Eleg. xv. vers.
 21.

v. 474. *Refolutaque, nudos Linquentes clipeos, armorum
 tegmina mandunt*] Non satis exprimit, quid
 velit, Silius. rō *Linquentes* hic plane ineptum est.
 Deinde quid sibi volunt *armorum tegmina*? clipei
 enim non tam armorum, quam corporis ipsius, te-
 gumenta. Opinor à Silio esse,

- - - *refolutaque nudo*

Liquantes clipeo taurorum tegmina mandunt.

Liquare, seu liquefacere, coria, est aqua mollire.
 Livius de obsidione Caesilina libro xxiii. cap. xix.
*Postremo ad id ventum inopias est, ut lora detractasque
 scutis pelles, ubi fervida mollescent aqua, mandere co-
 narentur.* Valer. Max. lib. vii. cap. vi. de eadem
 obsidione Caesilini. *Lora, necessariis vinculorum usibus
 subducta, equo scutis detractas pelles, ferventi refolutas
 aqua, mandere voluisti.* Hegesippus de Hierosolymita-
 nis obsessis à Vespasiano lib. v. cap. xxxix. *Et
 cum alia famis solatia non reperirent, detrahebant coria
 scutis.* Hoc est, quod voluit Silius. *Taurorum te-
 gmina* lorum innuit ex tergo taurino, quo clipeo-
 rum crates inducebantur. Hinc *tergum* pro clipeo
 apud Maronem; de quo nos pluribus ad illum poë-
 tam. Statius Thebaidos vii. vers. 310. loco non fa-
 no de Hypseo,

- - - *clipei septemplace tauro*

*Laeva, ter insuto servant ingentia ferro
 Pectora; nam tergo numquam metus.*

Notum istud Ausonianum,

Tergora, dic, clipeis accommoda quid faciat? glus.

Sic & caelestis tegmina boum, quod ex pellibus boum
 fieri solerent. Stat. Theb. vi.

- - - *nigransia plumbo*

Tegmina cruda boum.

Apud Valer. Flacc. lib. i. vers. 420.

*Taurea vulnifico portat vallataque plumbo
 Terga Lacon.*

ubi *caelataque* perperam ex Carrionis codice legi-
 tur. In *liquefere* & *liquere* cum anceps sit prima syl-
 laba, quid ni & in *liquere*? Possis etiam

- - - *refolutaque nudo*

Liquentum clipeo taurorum tegmina mandunt.

Et hoc malo. nam quamquam ratio videtur postu-
 lare, ut prima syllaba non minus anceps sit in li-

quare, quam in *liquere*; tamen correptam ab anti-
 quis frequenter invenio, productae exemplum non
 occurrit. *Liquentum* pro aqua fervida liquefacto-
 rum. Catullus,

Omentum in flamma pingue liquefaciens.

Vide etiam, an non legi possit,

- - - *refolutaque nudo*

Ingentum clipeo taurorum tegmina mandunt.

Ingentum taurorum, ut Lucan. lib. ix. vers. 730.

- - - *armenitque tota secuti*

Rumpitis ingentes amplexi verbere tauros.

Statius Thebaid. viii. vers. 230.

- - - *ingenti sulcatum Nerea tauro.*

ubi alii codices immitt. Idem ix. Theb. de vacca,

Spumat, & ingentes imitatur femina tauros.

Nofter lib. vi. vers. 646.

Proiecta in campis nebulas exhalat inertes,

Et sedes ingentem pascent Mervania taurum.

lib. viii. vers. 451.

Et lavat ingentem perfundens flumine sacro

Clitumnus taurum.

Juvenal. sat. vi.

- - - *duc ad Capitolia magnum*

Cretatumque bovem.

Virgil. maxima taurus Victim. Stat. Theb. viii.
 vers. 595.

- - - *magno furor est in sanguine mergi,*

Nec nisi regnantis cervise recumbere tauri.

Avien. fab. xxxi.

*Ingentem ferit mus quondam parvus oberrans
 Ausus ab exiguo laedere dente bovem.*

Valer. Flacc. lib. ii.

*Protinus ingentem procerum sub nomine taurum
 Deiecit.*

Ovid. i. Art. Amat. vers. 317.

Dixit, & ingenti jam dudum de grege duci

Fussit, & immeritam sub juga panda trahi,
 scilicet, vaccam. *Ingens grex*, est grex taurorum.

Martialis lib. x. Epigr. lxxix.

Grandis ut exiguam bos ranam ruperat olim:

Sic, puto, Torquatus rumpet Osacilium.

ubi male Andreas Querneus Egregiorum cap. xi.
 corrigit leo ranam. bos enim leone major. Clau-
 dian. iii. Consul. Honor. vers. 82. de leone

Gaetulo comes ire patri, stabulisque minari

Aestuans, & celsi tabo fardere juveni.

Hinc τῆς Graecis antiquis nominabatur, quid-
 quid magnum erat. à tauris Taurus mons dictus,
 quod magnus esset. Eustath. ad Homerum. Simi-
 lia de bubus Varro lib. ii. de R. R. cap. v. & ita

Lucas

Sic igitur, coepta occultans, ad limina sanctae
 480 Contendit Fidei; secretaque pectora tentat.
 Arcanis Dea laeta, polo tum forte remoto
 Caecicolū magnasolvebat conscia curas:
 Quam tali alloquitur Nemeae pacator honore.

Ante

Lucas bos elephas dicitur apud vetēres, quod ante elephantem visum id animal inter quadrupedes omnium maximum credebant. Vide Varronem lib. vi. de L. L. pag. 72. N. HEINSIUS. Locum hunc, quem vir Illustrissimus variis conjecturis tentavit, commode sine ulla mutatione exponi posse existimō hoc sensu: absumto omni comaeatu, tandem & pelles clipeis detraxerunt, ut inde vitam sustentarent, nudasque solum clipeorum crates, quibus hostium impetum retunderent, reliquas fecerunt. Linquentes itaque nudos clipeos, resoluta eorum tegmina mandant. *Tegmina*, seu *tegmina armorum*, ab *clipeis* distinguit, quomodo *tegmina* ab *aere* infra lib. v. vers. 318.

- - - per tegmina velox

Tunc aerisque moras laevo stetit hasta lacerto.

Ad similem omnium eduliorum inopiam pervenit etiam Cambyſis exercitus in infelici contra Aethiopia expeditione; teste Seneca enim in iii. de ira cap. xx. *Sustinebant famem primo tenerrima frondium, & cacumina arborum, tum coria igne mollita, & quidquid necessitas cibum fecerat.* De Gaillardi incolis quibusdam vide Gulielm. Brit. lib. vii. Philipp. vers. 548. Proavorum memoria cives Lugduno-Batavi mirabile similis constantiae exemplum ediderunt. Cum enim Hispanorum obsidione in dirissimam omnium comaeatum penuriam incidissent, praeter alia insolita etiam concisae & aqua mollitas pelles comederunt, ut historici nostri testantur: quae tamen eorum pertinacia feliciorum exitum habuit, quam haec Saguntinorum. Ea enim primo hostium animos fregerunt, & tandem, adjuvantibus sociis, turpiter obsidionem solvere coegerunt.

v. 479. *Ad limina sanctae Contendit Fidei*] De Fide in Saguntina obsidione hac Valer. Maximus lib. vi. cap. vi. ex. ex. i. *Crediderim tum ipsam Fidem, humana negotia speculantem, maestum gessisse vultum; perseverantissimum sui cultum iniquae fortunae iudicio tam acerbo exitu damnatum cernentem.* N. HEINSIUS. *sacrae Fidei* editio Mediolan. ut infra lib. xiii. vers. 281.

- - - despectat ab alto

Sacra Fides, agitatque virum fallacia corda.

Sed nihil mutant alii libri, unde & vulgatum ser-vo. *sancta Fides* est apud Virgil. vii. Aen. vers. 305.

Quid tua sancta Fides, quid cura antiqua tuo- rum?

Auctor Octav. vers. 398.

*Iustitia coelo missa cum sancta Fide
 Terras regebat iustis.*

v. 481. *Arcanis Dea laeta polo tum forte remoto*] Non displicet Eliae Putschii elegantissimi juvenis conjectura, qui *solo tum forte remota* legebat; sequitur enim aliquot interiectis versibus in oratione Fidei,
*Sed me, pollutas properantem linguere terras,
 Sedibus his testisque Jovis sedere adegis
 Secundum in fraudes hominum genus.*

Potest tamen *polo remota* pro remotissima poli parte accipi, ut *Ἀριστοφ. ἰσχυρῶν*, ubi *ὅπως ἀνωτάτω*, & in coeli ipsius, ut ita loquar, *ὑπερώω* resedisse ait Deos omnes: nam *sedibus his divitiarum* dicitur. D. HEINSIUS. Minime placet Putschii conjectura *solo remota*. Non enim *forte Fides tum solo remota* debebat, sed cum reliquis Diis jam diu ante ex fictione poetarum in coelum aufugerat, ibique postea non *tum forte*, sed semper, degere dicebatur. Vulgatum etiam vindicavit Doctissimus Dausquejus.

v. 483. *Quam tamen alloquitur veniae pacator honorae*] Marius adeo inepta quaedam commentus est nobis hoc libro secundo, adeo stulta, insana denique, ut si praemium inscitiae, ignorantiae, ineptiae statutum sit, merito auferre hoc uno ad hunc locum nugamento debere videatur. Inquit hoc loco: „*Pacator* (lubet enim exempli causa quantum, ut saepe dixi, interfit libris uti emendatis, huc ejus deliramenta ascribere); ipse Hercules, qui „eam honoravit & pacatam reddidit, captans bene- „volentiam. *Honorae venias*, dignae omni honore, „nam majores alloqui non debemus, nisi impetra- „ta venia. *Honora*, id est, honore digna. Hercules „erat pacator veniae aut propter hoc solum, aut „quia illi hoc peculiare fuit tempore Eurysthei: „tunc enim nihil faciebat, nisi venia impetrata ab „eo, à quo ad domanda monstra mittebatur. O- vere insana mentis indicia ebriae! & quorum au- ctori, si cui alii, imprimis nummo opus sit, qui, ut ait Plautus, porcum sacrum. sed nos his missis parva mutatione versum ita constituamus, ut sen- tentia ejus omnibus clara sit. quod fiet, si scriba- mus,

Quam tali alloquitur Nemeae pacator honore.

Cur Hercules Nemeae pacator poetae dictus, ne illi quidem ignorant, qui nondum aere lavantur. MO- DIUS Novant. Lect. Epist. lxxxiii. Modius cor- rexit,

Quam tali alloquitur Nemeae pacator honore.

quae verba ipsa existant in MS. Oxoniensi. nec opus est, nos glandes defendere, frugibus inventis. BAR- THIUS lib. vi. Advers. cap. xxv. Nihil verius est & elegantius emendatione Modii, quam praeter Colonensem Oxonius etiam agnoscit. Nihil insul- sus

- Ante Jovem generata, decus Divûmque hominumque,
 485 Qua sine non tellus pacem, non aequora norunt,
 Justitiae consors, tacitumque in pectore numen;
 Exitiumne tuae dirum spectare Sagunti,
 Et tot pendentem pro te, Dea, cernere poenas
 Urbem lenta potes? moritur tibi vulgus, & unam
 490 Te matres, vincente Fame, te maesta virorum
 Ora vocant; primaque sonant te voce minores.
 Fer coelo auxilium, & fessis da surgere rebus.
 Haec satus Alcmena: contra cui talia virgo.
 Cerno equidem, nec pro nihilo est mihi foedera rumpi;
 495 Statque dies, ausis olim tam tristibus ultor.
 Sed me, pollutas properantem linquere terras,
 Sedibus his, tectisque novis succedere adegit
 Fecundum in fraudes hominum genus: impia liqui,

frus & putidius vulgata, quam tamen Interpres exprimendam curavit, improbante Barthio. Locum pluribus illustravi ad Maron. Aen. vi. vers. 804. ubi pari modo castigandum:

*Nec vero Alcides tantum telluris obivit,
 Fixeris aripedem carvam licet, aut Erymanthi
 Pacaris nemora, & Larnam tremefeceris arcu.*

contra *vastator Nemees* dicitur fera, quam Hercules interemit, apud Statium lib. iv. Silv. vi. vers. 40. N. HEINSIUS. Veram lectionem olim Silio etiam vindicavit vir Illustrissimus Nic. Heinsius ad Claud. iii. de Laudib. Stil. vers. 284. & ante Lud. Carrion lib. ii. Emend. cap. iv. Pariter Scipio pacator terrae Hiberæ vocatur infra libro xvi. vers. 246.

*Tum prior his insit terrae pacator Hiberæ.
 pacare saltus, ut hic Hercules Nemeen pacasse dicitur, habes apud Statium iv. Theb. vers. 248.*

*— tum saltus forte remotos
 Torva parens (neque enim haec juveni foret ire potestas)
 Pacabat cornu.*

Hercules autem non Nemeen solum, sed & universum orbem, *pacasse* dicitur. Ovid. Epist. ix. Heroid. vers. 15.

Se tibi pax terrae, tibi se tuta aequora debent.
 Senec. Herc. Oet. vers. 282.

*— gesseris coelum licet,
 Totusque pacem debeat mundus tibi.*
 vers. 1989.

*Sed tu, domitor magne ferarum,
 Orbisque simul pacator, ades.*
 lib. i. de Benef. cap. xiii. Hercules nihil sibi vicit: orbem terrarum transiit non concupiscendo, sed vincendo. Quid vinceret malorum hostis, terrarum marisque pacator? Mamertin. in Paneg. Maximiani cap. xi. A summis tamen auctoribus manant, Jove rectore coeli, & Hercule pacatore terrarum. Idem in Genethl. Maxim. cap. iiii. Iidem quoque, Maximiane, Hercules tuus, misto quod, cum inter homines eras, terras omnes & nemora pacavit, urbes dominis crudelibus liberavisti. &c. Hinc Hercules pacifer in nummis Maximiani apud Beger. in Thesaur. Brandenb. tom. ii. pag. 779. & 780.

Interdum etiam in marmoribus priscis, ut apud Gruter. pag. xlix. inscr. i.

HERCVLI. PACIFERO
 INVICTO. SANCTO

SACR. &c.
 & pag. xxi. inscr. 4.
 HERCVLI
 PACIFERO

Et, quantum terrent, tantum metuentia regna,
 500 Ac furias auri, nec vilia praemia fraudum,
 Et super haec, ritu horrificos, ac more ferarum
 Viventes raptu populos, luxuque solutum
 Omne decus, multaque oppressum nocte pudorem.
 Vis colitur, jurisque locum sibi vindicat ensis:
 505 Et probris cessit virtus. en, aspice gentes:
 Nemo insons: pacem servant commercia culpa.
 Sed segura tua fundata ut moenia dextra
 Dignum te servant memorando sine vigorem;
 Dedita nec fessi transmittant corpora Poeno:
 510 (Quod solum nunc fata sinunt seriesque futuri)
 Extendam leti decus, atque in saecula mittam,
 Ipsaque laudatas ad manes prosequar umbras.
 Inde severa levi decurrens aethere virgo

Luctantem

ET. MYSTIS. &c.

In loco autem Virgiliano Nic. Heinsius recte *Pacari memora* emendavit, ut etiam laudavit Priscian. xvii. Gramm. pag. m. 557. & Pierius in libris suis invenit. vulgo erat *Placari*, quomodo habet Joh. Saresber. l. de nugis Curial. cap. iv. Sed librarii frequenter verba illa in libris scriptis turbarunt. vide Lambin. ad Lucret. lib. i. vers. 9.

v. 485. *Non aequora norant*] Maluerim *norant*. N. HEINSIUS.

v. 486. *Taciturnumque in pectore numen*] Forte, *saciturnum*. N. HEINSIUS.

v. 489. *Et una Te matres*] *unam* Te ex scriptis, quod Interpreti etiam suboluerat. N. HEINSIUS.

v. 491. *Sonant te voca minores*] *Minores*, pueri. Juven. sat. vi. vers. 513.

--- *obscuro facies reverenda minori.*

BARTHIUS lib. x. Advers. cap. xxiv. Sic Senec. in Herc. Oet. vers. 1787.

Si quis minor Busiris, aut si quis minor

Antaeus urbes servidae terret plagae.

Frequentius autem *vi minores* pro posteris, etiam ulterioribus, ponitur. vide infra ad lib. xvi. vers. 44. Locus Juvenalis, quem Barthius habet, alio pertinet, ut ex doctorum commentariis ad eum locum patet.

v. 496. *Pollutas properantem linquere terras*] Poëtae hoc tempore saeculi ferrei accidisse plerumque fabulantur. Ovidius l. Metam. vers. 127.

--- *de duro est uliima ferro.*

Protinus irrupit venae peioris in aevum

Omnia nefas; fugere Pudor, Verumque, Fidesque.

Alii tamen hoc numen, instante magno scelere, terras linquere fingunt: ut, cum Caesar bellum civile moturus erat. Sic Petron. in Satyr. cap. cxxiv.

Pax prima ante alias, niveos pulsata lacertos,

Abconditis galea victum caput, atque relicto

Orbe fugax Disis petis implacabile regnum.

Hinc comes is submissa Fides, ex crime soluto

Iustitia, ac matrens lacera Concordia palla.

v. 497. *Sedibus his, testisque Jovis*] *testisque novis* scripti, bene. *nova testia* vocat sedes superas respectu terrarum, quas antea incoluerat. neque aliter Parmensis editio. N. HEINSIUS. *testisque novis* etiam Mediolan. editio.

v. 502. *Luxuque solutum Omne decus*] Ita est in editione Marfi, fortasse operarum errore; in commentariis enim *luxuque* agnoscit. typographorum tamen errorem plerique editores perperam servaverunt. Pariter autem Avien. in descr. Orb. vers. 1261.

Tantus Persarum dissolvit pectora luxus.

v. 504. *Vis colitur, jurisque locum &c.*] Quomodo infra noster lib. xi. vers. 183.

--- *pro foedere, proque*

Iustitia est ensis, solaeque d' sanguine laudes.

v. 507. *Sed segura tua*] Forte *Sed si cura* scribendum, vel obnitentibus membranis. si tibi curae est. N. HEINSIUS.

v. 513. *Inde severa Jovi decurrens aethere virgo*] *severa Jovi*, inquit Interpres, id est, quae etiam ipsum Jovem ad fidem servandam coëgit. Sed sciat bonus ille, legendum,

Inde severa levi decurrens aethere virgo.

Atque ita nova illa & inaudita interpretatione nihil quidquam esse opus. MODIUS Novant. Lect. Epist. lxxxiii. Nihil penitus mutandum. Irata enim Jovi erat Fides propter cladem Saguntinorum imminentem. Jovis enim erat, alio praemio Constantiam eorum in Fidelitate rependere: praecipue cum jurisjurandi praefes sit & princeps tutela Jupiter. sic infra de Sagunto vers. 655.

--- *rui inter perfida gentis*

Sidoniae tela, atque immania facta suorum

Injustis neglecta Deis.

BARTHIUS lib. vi. Advers. cap. xxv. *levi aethere* optime Modius ex Colonienfi. qui obstreperunt, abeant *his xapaxas*. Nolim, illis & Barthius accederet.

- Luctantem fatis petit inflammata Saguntum:
 515 Invadit mentes, & pectora nota pererrat,
 Immittitque animis numen. tum, fusa medullis,
 Implicat, atque sui flagrantem inspirat amorem.
 Arma volunt, tentantque aegros ad proelia nifus.
 Insperatus adest vigor, interiusque recurfat
 520 Dulcis honos Divae, & sacrum pro virgine letum.
 It tacitus fessis per ovariantia pectora sensus,
 Vel leto graviora pati, saevaſque ferarum

Attentare

deret. N. HEINSIUS. Sic auctor Ceiris vers. ult.

Ille levem fugiens rapidis secas aethera pennis.
 Ita forte ex antiqua editione legendum, pro *raptim secas*. Non nemo apud Dausquejum malebat *Jovis decurrens aethere*. Jupiter enim istius regionis praefes est. Sed lectionem optimi MSti praestare censeo.

v. 514. *Petit inflammata Saguntum*] Verbum *petere*, hoc loco à Silio usurpatum, carpit Cerda ad Virgil. vii. Aen. vers. 343. quod poetae illud in aggressu Furiarum, non vero adventu Virtutum, adhibere soleant.

v. 521. *Et tacitus fessis*] Diu est, quod scribendum vidi, *Et taciens*. confirmat liber Colonienſis, ne dubitationi sit locus. Atque ita restituit Gronovius noster Observ. iv. cap. xviii. Noster libro iii. vers. 215. *Et membris gelidus sudor*. libro xii. vers. 243. *niveosque per artus Et Stygius color*. N. HEINSIUS. Virgil. ii. Aen. vers. 173. *falsusque per artus Sudor iis*. Statius i. Theb. vers. 493.

Obitu gelida oca premit, laetisque per artus Horror iis.

& v. Theb. vers. 238.

riguere comae, atque in viscera saevus

Horror iis.

vadis simili sensu Senec. in Herc. Fur. vers. 414.

Gelidos per artus vadit exsanguis tremor.

Frequenter autem *vadis* in libris scriptis mutatum in *et*. Vide Barth. ad Stat. v. Theb. vers. 71. & viii. Theb. vers. 172. Nic. Heinsium infra ad lib. xi. vers. 396. & ad Valer. Flacc. lib. ii. vers. 110. Et ita supra hoc lib. vers. 417. pro *is clamor ad auras*, Putean. codex perperam exhibebat *et clamor ad auras*.

v. 522. *Vel leto graviora pati*] Cum quis non capit generosae virtutis stimulos, mortem ipsam contemnit; quod elegantissime extulit Silius, *Vel leto graviora pati*. BARTHIUS lib. x. Advers. cap. xxiv. Vide quae mox dicam.

v. 522. *Saevaſque ferarum Attentare dapes, et mentis addere crimen*] Accipio haec, ut illa Euripidis Hecube [vers. 1071.]

*Πᾶσι πρὸς ἑκάστης σαρπῶν ὀρίαν-
 τ' ἱμῶν δ' αἶμα, θοῖαν ἀγρίαν θύραν
 τ' αἰμυλῶν.*

Saevaſ ferarum dapes *θοῖαν ἀγρίαν θύραν* vocat, e quo loco hic plane illustratur; omnino enim geminus est: quas enim dapes intelligat, docet Graecus, cum addit *σαρπῶν ὀρίαν* ἱμῶν δ' αἶμα, nimirum *ἀσπιδίου*. Nec alia Silii mens: obscurior enim locus est. D. HEINSIUS. Carnes humanas intelligi, quas Saguntini tandem comedere volebant, ut famem depellerent, recte notarunt Heinsius & Dausquejus. *Eas feras dapes* vocat Senec. in Thyeste vers. 150.

--- nec dapibus feris

Decerni potuit poena decentior.

inhumanos cibos Minuc. Felix in Octav. cap. viii. *Nocturnis congregatianibus, et jejuniis sollemnibus et inhumanis cibis, non sacro quodam, sed piaculo foederantur.* Eleganter etiam Tertull. id *feram libidinem* vocat in Apolog. cap. ix. *Libidine fera humanis membris inhiant.* Et hoc est, quod Silius *leto gravius* vocat, & à Barthio non recte intellectum est. Vir Celeberr. Petrus Burmannus malebat *foedaſque ferarum Attentare dapes*. Voces autem *foedus* & *saevus* alibi etiam apud librarios invicem commutantur. Porro paria plures populos fecisse obsummam, qua premebantur, famem, docuit hic Dausquejus: quibus adde exercitum Cambyſis, cum is Aethiopibus bellum inferret, teste Seneca iii. de Benef. cap. xx. Numantinos, teste Flor. libr. ii. cap. xviii. Samaritanos à Judaeis obſeſſos, teste Pseudo-Egeſippo de Excid. Hierof. lib. i. cap. i. Hierosolymitanos à Vespasiano, teste Josepho vii. de Bell. Jud. cap. xxi. & Pseudo-Egeſ. lib. v. cap. xi. Milites Hadingi Daniae regis, teste Saxon. Gramm. i. Hist. Dan. pag. 14. tandem etiam Gaillardi incolas, teste Gulielm. Brit. vii. Philipp. vers. 540. Aeterna memoria dignus est Petrus Adriani F. van der Werve, consul Lugduno-Batavus. Cum enim urbs illa ab Hispanis artissima obſidione per longum tempus cincta foret, & cives, omni comaeu jam absumto, vel panem, vel urbis deditionem, flagitarent; seditioſis illis ipse se in cibum obtulit, modo morte sua patriam à dirissima servitute defendere posset. Tantum autem universis civibus hac sua constantia ardorem additum referant historici nostri, ut hosti ex moenibus jactarent, duo se habere brachia; quorum laevo, si omnia edulia deficiant, famem explerent, dextro vero crudelem tyrannidem & certissimum exitium à patria arcerent.

v. 526.

- Attentare dapes, & mensis addere crimen.
 Sed prohibet culpa pollutam extendere lucem
 525 Casta Fides, paribusque famem compescere membris.
 Quam simul invisae gentis conspexit in arce,
 Forte ferens sese Libycis Saturnia castris,
 Virgineum increpitat miscentem bella furorem,
 Atque, ira turbata gradum, ciet ocus atram
 530 Tisiphonen, imos agitantem verbere manes:
 Et palmas tendens, Hos, inquit, noctis alumna,

Hos

v. 526. *Prospexit*] *conspexit* Coloniensis. N. HEINSIUS.

v. 528. *Virgineum increpitat miscentem bella furorem*] *Opinor miscentis*, vel *miscenti*. N. HEINSIUS.

v. 529. *Atque ira turbata*] Ita excudi iussimus, cum in omnibus, quas nos quidem vidimus, editionibus *ira* excusum invenerimus. D. HEINSIUS. *ira turbata*, Colon. cum Putean. sic *malis turbata* infra vers. 642. & *turbidus ira* vers. 617.

— *hic turbidus ira*
Et rabie cladum perpeffaeque ulsima vias.
 lib. ix. vers. 23.

— *nam turbidus ira*
Insensufque mora dilata ob proelia ductor.
 Claudian. Gigant. vers. 108.

— *sed turbidus ira*
Palleneus, oculisque adversa tuentibus atrox.
 v. 531. *Et palmas tendens*] Scribo, *Et palma ostendens*. Paullo ante pessime in editionibus plerisque *ira turbata*, pro *ira*. Mox bene, *Dextris sterne suis*, non *tuis*, Carrion II. Emendat. cap. iv. & Modius ex Coloniensibus membranarum. N. HEINSIUS. Notant viri docti, Silium hoc loco expressisse Maronem in vii. Aeneid. vers. 323. Addit autem Cerda ibid. ad vers. 330. & 331. Silium hic praeter decorum neglexisse majestatem regiam Junonis, quod eam Furiis supplicasse, seu palmas tetendisse, fingat: dum Virgil. tantum dicat:

Quam Juno his acuit distis, ac talia satur:
Hunc mihi da proprium, virgo sata Nocte, laborem.

idque illustrat praeterea Plutonis ad Tisiphonen oratione apud Statium viii. Theb. vers. 65. Sane Juno eadem, si non majori, auctoritate usa est apud Valer. Flacc. lib. viii. vers. 322. ubi Ventis classem Colchorum, quam tempestatibus infestari cupiebat, dextra tantum ostendit, ne quidem addece dignata, quid fieri vellet:

Ipsa subis terras, tempestatumque refringit,
Ventorumque domos. volucrum gens turbida fractum

Erumpis. classem dextra Saturnia monstras.

Videre; inque immum pariter mare protinus omnes
laffeso clamore ruunt.

Atque ita alii poetae pariter. Verosimile tamen

non puto, turpiter adeo in his errasse Silium, & nescivisse, quid numen Janonis deceret. An itaque, ut excusetur, dicendum? data eum opera ad tam indignas preces demississe Junonem, ut tanto magis elucesceret odium illud acerrimum, quo Juno Romanos, eorumque socios Saguntinos, prosequeretur; & contra palam faceret, quam prolixè Karthaginienfibus ac Hannibali studeret. Eodem nempe modo, quo eadem Juno, cunctae Cadmi posteritati ob Semelen ac Bacchum quam gravissime succensens, Furias precatur, ut Athamanta & omnem ejus domum perturbaret, apud Nafon. iv. Metam. vers. 471.

Imperium, promissa, preces confundis in unum,
Sollicitasque Deas.

quod paullo ante ipse Naso excusavit vers. 444. dicendo,

Sustinet ire illuc, coelesti sede relicta,
(Tantum odiis irasque dabat) Saturnia Juno.

ut nullo merito suo ille etiam poeta ejusdem erroris à Doctissimo Cerda insimuletur. Sed nec hoc modo Silium liberari placet. Alia igitur insistenda est via, quam recte praemonstravit Nic. Heinſius. Nimirum, vix quemquam fore confido, cujus non asensum mereatur egregia viri Illustrissimi conjectura, *Et palma ostendens*: sequentia enim, *Hos muros impelle manu*, omnino id requirunt. Juno igitur, Saguntum Tisiphoni *palma ostendens*, seu digito monstrans, ut eam protinus excindat, satis dictatorie jubet. Tanto verosimilior nunc haec videtur emendatio, quod per elisiones ab indoctis librariorum passim peccatum sit. Antiquitus autem hic scriptum videtur *Et palm' ostendens*, vel *palmos ostendens*, (vide Vinet. ad Aufon. Profess. Burdigal. in Coronide) ut hinc facilis ansa, *palmas tendens*, & mox *palmas tendens*, scribendi data sit. Similia alia exempla, ubi eliso corruptionis causa exstitit, ubique occurrunt. vide infra ad lib. iii. vers. 42. lib. x. vers. 440. lib. xi. vers. 241. lib. xiii. vers. 172. N. Heinſium ad Claudian. i. in Rufin. vers. 311. & Eruditissimum Bentlejum ad Horat. lib. i. od. xxvii. vers. 3. lib. i. sermon. Ecl. ii. vers. 30. Ecl. iv. vers. 25. sed imprimis N. Heinſium ad Sabini Epist. iii. vers. 91. ubi simillimo errore *illas tende* in *illam ostende* mutandum docuit.

v. 531. *Hos, inquit, Noctis alumna, Hos &c.*] Sunt

- Hos muros impelle manu: populumque ferocem
 Dextris sterne suis: Juno jubet. ipsa propinqua
 Effectus studiumque tuum de nube videbo.
- 535 Illa Deos summumque Jovem turbantia tela,
 Quis Acheronta moves, flammam, immanesque chelydros,
 Stridoremque tuum, quo territa comprimit ora
 Cerberus, ac, mixto quae spumant felle, venena,
 Et quidquid scelerum, poenarum quidquid & irae
- 540 Pectore secundo coquitur tibi, congere praeceps
 In Rutulos, totamque Erebo demitte Saguntum.
 Hac mercede Fides constet delapsa per auras.
 Sic voce instimulans, dextra Dea concita saeyam
 Eumenida incussit muris: tremuitque repente

Mons

Sunt verba Junonis ad Tisiphonem, sed ita male ab hominibus male feriatis habita, ut numquam ille Pentheus aut saevius à Bacchis disceptus fuerit, aut crudelius Saguntini sua manu perierint, quam haec aliena, & eorum quidem, qui, nescio qua rabie, in bonos auctores verissime passim bachchantur ita audacter, ut, nisi libri veteres auxilio essent, exequias ire elegantissimis auctoribus licuerit. Sed ad nostra, quibus ita ex iisdem veteribus libris avulsa à corpore membra restituentur, vitiofaeque alia curantur:

— hos, inquit, Noctis alumna,
 Hos muros impelle manu, populumque ferocem
 Dextris sterne suis: Juno jubet. ipsa propinqua
 Effectus studiumque tuum de nube videbo.
 Illa Deos summumque Jovem turbantia tela,
 Quis Acheronta moves, flammam, immanesque
 chelydros,
 Stridoremque tuum, quo territa comprimit ora
 Cerberus, &c.

Unde videri potest, quid sit libros quam emendatissimos habere, & quam inique, ut publice inutilis, arguantur ii, qui, ut tales illi in manibus habeantur, operam dant. Porro suis hic, non tuis, legendum docet mox Saguntinorum exitus, qui impellente & stimulante Tisiphone ipsi sibi ad unum omnes, sed, quod ferae numquam facerent de catulis suis, interfectis prius parvis liberis, mortem consciverunt, ac violentas manus attulerunt. Operae pretium autem hic est videre, in quos errores, aut potius in quos non, inducat etiam homines, ceteroquin doctissimos & vigilantissimos, depravata alicujus auctoris scriptura: ubi cum Marfus non videret, quo referenda essent tandem ista, *propinqua Effectus*, somniavit nobis videns novum & inauditum auribus tantum Romuleis loquendi genus, dum ait: (verba enim ejus apponere libet) *Propinqua effectus*, „accelera id, quod potes efficere, & „tuam voluntatem. Servit poeta affectui Junonis, quae properabat ad Saguntinorum perniciem. Egregia, me-Hercule, appositaeque admodum in-

terpretatio. & tamen ejus generis, aut certe non multo venustioribus, aut ad rem magis pertinentibus, pleni sunt istorum Scholiographorum libri. MODIUS Novant. Lect. Epist. xl. i.

v. 534. *De nube videbo*] Quos versus inseruit Modius ex MS. cur non recipiamus? cum procul dubio Siliani sunt, & loco omni accommodatissimi. BARTHIUS Advers. libro vi. cap. xxv. Hoc hemistichion cum tribus versibus secutis Colonienfi libro debentur, uti Carrion lib. ii. Emend. cap. iv. & Modius jam monuerunt. Obloquitur tamen Interpres, ne sui aliquando non sit similis: sed nobiscum facit Barthius. N. HEINSIUS.

537. *Stridoremque tuum*] Forte corrigendum *Stridoremque jubae*: crinitae quippe serpentibus Eumenides, de quorum sibilo agit, quod sequentia confirmant. N. HEINSIUS. *juba* pro coma est apud Martial. lib. i. Epigr. xxxi.

*Dum nulla teneri sordens lanugine vultus,
 Dumque decent fusae lactea colla jubae.*

Stridorem autem, ut Heinsius docuit, propter serpentes, quibus crinitae Eumenides; qui proprie *stridere* dicuntur. Infra vers. 587.

Oraque vibranti stridebant sibilis lingua
 lib. iii. vers. 191.

Ater lasifero stridebat turbine serpens.
 aliique passim.

v. 542. *Fides delapsa per auras*] ἀνμάλι. D. HEINSIUS.

v. 546. *Turgentia circum*] circa Colonienfis Oxi-niusque, cum editionibus Romana ac Parmensi. N. HEINSIUS. circa etiam Mediolan. editio. Passim ita peccarunt librarii. vide Broekh. ad Propert. lib. iii. Eleg. vi. vers. 13. & lib. rv. Eleg. vi. vers. 6.

547. *Squalenti pectore serpens*] tergore scripti rectius: nam *pectora* sequantur paullo post. *tergus* autem pro pelle passim apud poetas occurrit. In Aldino *squamoso pectore*: sed frustra. Infra lib. iii. vers. 209.

Contorquet siliuas squalenti tergore serpens.
 mox Colonienfis, *cava pandens gustura*, pro *pandens cava*. Tum, libris scriptis auctoribus, addidimus
 versum,

- 545 Mons circum, & gravior sonuit per litora fluctus.
Sibilat, insurgens capiti, & turgentia circum
Multus colla micat squalenti tergo serpens.
Mors graditur, vasto pandens cava guttura rictu,
Casuroque inhiat populo: tunc luctus, & atri
550 Pectora circumstant planctus, maerorque, dolorque:
Atque omnes adsunt poenae, formaque trifauci
Personat infomnis lacrimosae janitor aulae.
Protinus assimulat faciem mutabile monstrum
Tiburnae, gressumque simul, sonitumque loquentis.
555 Haec bello vacuos, & saevi turbine Martis
Lugebat thalamos, Murro spoliata marito;
Clara genus, Daunique trahens a sanguine nomen.

Cui

versum, cuius initium, *Casuroque inhiat populo*. Miror, id Modium fugisse, praesertim cum Marfus quoque eum agnoscat, uti ex commentario illius apparet. agnoscat & Barthius pro genuino. Idem scripti *Pectora circumstant*, non *circumdant*. N. HEINSIUS. Recte *squalenti*. *squamoso* enim, quod etiam in Juntina editione inveni, *et squalenti* glossiema est. Macrobius vi. Saturn. cap. vii. *Squalere enim dictum est ab squamarum crebritate asperitateque, quae in serpentum pisciumve coriis visuntur*. Sic *maculas auro squalentes*, quae serpentibus faepe tribuuntur, erunt squamae auri colorem referentes. Infra mox vers. 583.

Caeruleus maculis auro squalentibus anguis.
lib. xv. vers. 139.

— *squalentibus auro*
Effulgens maculis ferri inter nubila visus
Anguis.

Maronis auro squalentem tunicam Macrobius dicto loco hoc modo exponit: *Id autem significat copiam densitateque auri in squamarum speciem intexti. squalens anguis habes etiam infra lib. xiii. vers. 643.*

— *squalentem conversus in anguem*
Ingenti traxis curvata volumina gyro.

Veram hujus loci scripturam viderat jam Doctissimus Carrion lib. ii. Emend. cap. iv.
v. 548. *Cava guttura rictu*] Addunt versum vulgo inusum Oxon. membranae,

Casuro inhiat populo: tunc luctus, et atri
Sane luctus optime jungitur ceteris. sed prima vox emendanda est, addito *que*, *Casuroque inhiat populo*. Sic mox.

Eripe te conjux miserandae casibus urbis.
BARTHIUS lib. vi. Advers. cap. xxv. Versum illum pro genuina Sili manu agnovit etiam Carrion lib. ii. Emend. cap. iv.

v. 550. *Pectora circumstant Planctus*] *circumstant* eodem loco Carrion hic probavit. infra lib. viii. vers. 170.

— — — *nec, quae tibi fraudes*
Tendantur, quae circumstant discrimina, cernis.

Plin. in Paneg. cap. iii. *Haec me cura, haec difficultas sola circumstat*. Claudian. in Bell. Getic. vers. iii.

At vero Italiam quoties circumstetis atrox
Tempestas.

Infra lib. xii. vers. 170. Nic. Heinsius contrario modo *Circumdant juvenes*, pro *Circumstant*, malebat. Alibi etiam ita peccarunt scriptores librarii. vide Nic. Heinsum ad Ovidii v. Trist. Eleg. vr. vers. 41.

v. 551. *Atque omnes adsunt Poenae*] *Poenae* pretium est, quod interfecti hominis propinquis solvebat homicida. Hefychius, *Ποινή, ἀντίκτισσις, ἡ ὑπὲρ φόνου δίδομιν, καὶ ἡ δωρεὰ, καὶ τὰ διδόμενα χρήματα ὑπὲρ τῆς ἀνηρημένης τοῖς ἀντὶ δίκαις*. proprie enim ad caedem spectabant *ποινῆ*. unde eleganter ab Electra apud Sophoclem [in Electr. vers. 593.] Clytemnestra dicitur *ἀντίποινα λαμβάνειν*, cum ob interfectam Iphigeniam Agamemnona interficit. Hinc τῶν ποινῶν exaétrices, *Poenae* Silio dicuntur, ipsae Erinnyes, quae τοῖς φόνις proprie sequi putabantur: unde ἐμπεινίμοι eidem poetæ dicuntur in Ajace. D. HEINSIUS. *Poenas* hic Furias non male exposuit Eruditissimus Heinsius. Hefychius. *Ποινῆς, ἰφικταῖς, Ἐρίννυς, τιμορίας*. Anthol. Graec. lib. iii. cap. xxv. Epigr. 60.

Οὐδὲ μάτην ἰάχοντας, ἱππὶ ποινῇ τις Ἑρμῆς
Τῶνδ' ἐκ κλαγγῆς τίνατο οἷο φθῶς.

Neque frustra inclamasti, quandoquidem quaedam poena Erinnyes harum per clangorem ulsa est mortem tuam.
Virg. in Culic. vers. 217.

Obvia Tisiphone, serpentibus undique cincta,
Et flammis, et saeva quas mihi verbera Poena
ubi vide Scalig. pag. 22. & Barth. lib. xxi. Advers. cap. ix. Alii tamen *Poenas* à Furiis distinguunt, & *Poenam* Furiarum parentem dicunt. v. Delr. ad Senec. Med. vers. 13. Barth. lib. xxi. Advers. cap. xx. & ad Statii viii. Theb. vers. 25. Sed vox *poenae* hic etiam sensu communi capi potest.

v. 557. *Clarumque trahens a sanguine nomen*] *Lo-*
cus quanto elegantior erit? si legatur,

O 3

- - Dan-

- Cui vultus induta pares, disiectaque crinem
Eumenis, in medios irrumpit turbida coetus:
560 Et maestas lacerata genas: Quis terminus, inquit?
Sat Fidei proavisque datum. vidi ipsa cruentum,
Ipsa meum vidi lacerato vulnere nostras
Terrentem Murrum noctes, & dira sonantem:
Eripe te, conjux, miserandae casibus urbis:
565 Et fuge, si terras adimit victoria Poeni,
Ad manes, Tiburna, meos: cecidere Penates:
Occidimus Rutuli: tenet omnia Punicus ensis.
Mens horret; nec adhuc oculis absistit imago.
Nullane jam posthac tua tecta, Sagunte, videbo?
570 Felix, Murre, necis, patriaque superstitute felix.
At nos, Sidoniis famulatum matribus actas,

Post

- - - *Daunique trahens à sanguine nomen.*

MODIUS Novant. Lect. Epist. LXXXIII. Oxonienses membranae confirmant lectionem Modianarum, *Daunique trahens*. BARTHIIUS lib. vi. Advers. cap. xxv. *Daunique trahens* optime. ex Colonienfibus membranis Modius; is enim Ardeae imperitarat. in ora Aldini codicis ex vetusto exemplari notatum,

- - - *Daunique trahens ab origine nomen.*

Daunique ex Oxonio Barthius quoque. De Theronē supra: *Dannius hinc robur juvenis jacit*. N. HEINSIUS. Veram lectionem asseruit etiam Carrion lib. II. Emend. cap. IV.

v. 558. *Cui vultus induta pares*] Malo, *Cui cultus induta pares*: nam de vultu Tiburnae assimulato jam ante praecefferat. N. HEINSIUS. Sensus requirit, ut nihil mutetur. nam talis est. Tisiphone, quae in omnes formas facile se mutare poterat, audito Junonis imperio, protinus assimulat faciem, gressum, & sonitum vocis Tiburnae, quae ex illustri Ardeatium sanguine genus ducebat, & maritum Murrum crudeli hoc bello manu Hannibalis interemtum lugebat. Huic itaque Tiburnae pares vultus induta Tisiphone sparsis crinibus scētisq; gemis in medios coetus irrumpit. Similis contractio viris doctis supra etiam imposuit, ut locum corruptum judicarent, vers. 178. ubi pariter nihil mutandum esse asserui.

v. 561. *Sat Fidei proavisque datum*] Locus quanto elegantior erit, si legatur, *Sat Fidei proavisque datum*? Mihi sane aurea haec, illa vix plumbea videtur lectio. MODIUS Novant. Lect. Epist. LXXXIII. In MS. Anglicano, ut & Colonienfī, melior lectio est:

- - - *quis terminus, inquit?*

Sat Fidei proavisque datum.
ex Virgil. Aen. II. vers. 291.

Sat patrias Priamoque datum.
BARTHIIUS lib. vi. Advers. cap. xxv. *Sat Fidei proavisque datum* bene Colonienfī, laudante Mo-

dio. *Stat datum* Oxon. *Stat datur* editio Romana. Maronianum illud respexit II. Aen. vers. 291. *Sat patrias Priamoque datum*. Valer. Flacc. lib. III. vers. 688.

Sat lacrimis comisque datum.

Senec. in Thyeste vers. 899.

Jam satis mensis datum est, satisque Baccho.

N. HEINSIUS. Omnino germana Silii scriptura est, quam ex libris scriptis vindicarunt viri docti. Tū *Sat* autem & *Stat* communi librariorum errore etiam alibi confunduntur, ut infra lib. VIII. vers. 496.

- - - *capiti cunctis ferino**Stat cautum.*

ita vulgo editur, sed viri docti *Sat cautum* ex optimo scripto reduxerunt. lib. x. vers. 367.

*Sat magna, o juvenis, pressa est tibi gloria Caminis.*Male ibi codex Puteaneus *Stat magna* exhibet.

v. 574. *Morte obita*] Noctē Colonienfī cum Oxonio. libro x. vers. 173.

- - - *Paullus numerosa caede futuram**Ulus jam noctem.*

Sic & ibi Oxoniensis. N. HEINSIUS. Nox saepe pro morte, praesertim apud Poetas, ponitur. vide infra ad lib. x. vers. 173. Sed neque vulgata scriptura elegantia sua caret. Ita etiam Virgil. locutus x. Aen. vers. 641.

Morte obita, quales fama est volitare figuras.

qui, ut notat Macrobi. vi. Saturn. cap. I. imitatur Lucret. libro I. vers. 135.

Morte obita, quorum tellus completitur ossa.

Saepissime etiam Ausonius, ut Idyll. vi. vers. 13.

Omnia quae lacrimis & amoribus anxia maestis Exercent memores, obita jam morte, doloris.

Idyll. II. *Falsum me autem, morte ejus obita, dicere, & verum tacere, ejusdem piaculi existimo*. In Professorib. Burdig. Epigr. XXXII.

Officiumque meum, sensus si manibus illis, Accipe

Oraque vibranti stridebant sibila lingua:
 Ique inter trepidos coetus, mediamque per urbem
 Volvitur, & muris propere delabitur altis,
 590 Ac similis profugo vicina ad litora tendit,
 Spumantisque freti praeceps immergitur undis.
 Tum vero excussae mentes, ceu prodita tecta
 Expulsi fugiant manes, umbraeque recusent

Captivo

*Ardentesque oculos suffecti sanguine & igni,
 Sibila lambebant linguis vibrantibus ora.*

Silius infra de serpente Reguli lib. vi. vers. 220.

Terribilis gemino de lumine fulgurat ignis.

v. 592. *Tum vero excussi amentes*] Quis dubitabit
 mecum legere, *Tum vero excussae mentes*? Est enim
 & hoc, ut videmus, à Virgilio; qui ait, *excussa-*
que pectore Juno. & Lucanus libro iv. vers. 535.

--- nullique tumultus

Excussere viris mentes ad summa paratas.

Loquuntur ita oratores quoque. Plin. lib. i. Epist.
 xviii. *Eram acturus adolescentulus adhuc, eram in*
quadruplici judicio, eram contra potentissimos civitatis,
atque etiam Caesaris amicos, quae singula excutere men-
tem mihi post tam triste somnium poterant. MODIUS
 Novant. Lætion. Epist. lxxxi. *Scribo excussae men-*
tes. Sic libro v. vers. 54.

Excussus consul satorum turbine mentem.

& saepe alias poetae omnes. D. HEINSIUS. *ex-*
cussae mentes recte parens meus, & jam ante ex
membranis Colonienfisibus Modius. Interpretes ta-
 men vulgatae scripturae adhaeret. noster libro v.
 vers. 54. *Excussus mentem.* & lib. ix. vers. 644.

Tum vero excussus mentem, in certamina Paulo
Avia diducto, converti Varro.

Appofite Statius i. Theb. vers. 93.

Excussae procerum mentes, turbataque mussant
Concilia.

Lucan. lib. iv. vers. 535. Plin. lib. i. Epist. xviii.
 Statius i. Theb. vers. 250.

Ecce, metu subito (Lachesis sic dira jubebas)

Impulsae mentes, excussaeque gaudia vulgi.

ubi MSS. potiores patri; puto patri. Sic expellere
 infra lib. xiii. vers. 16:

--- procul hanc expellisse menti

Femineam Tyriae labem.

sic lego. *turbatae mentes* est infra lib. xv. vers. 440.
 Gronovius noster Diatribes Statianae cap. xlvi.
 mavult in hoc Siliano loco *excussi mentes*, quod ta-
 men minus placet, propter subsequens illud *expulsi*.
 N. HEINSIUS. *excussi mentes* Magnus Gronovius
 etiam probabat ad Senecae i. de Ira cap. vii. &
 Richter. in Specim. Obs. Crit. pag. 74. *Vulgata le-*
ctio verae scripturae glossa est, quod per sciolos
librarios ex margine in contextum irrepsit: cui e-
nim mens excutitur, ille amens est. ita Graeci etiam
ἐκπύουσι φρένας. Homer. Iliad. N. vers. 394.

Ἐκ δὲ οἱ ἠρόχθη πλῆγη φρένας, ἀς πάρος ἔειχεν.

Ipsius autem aurigae excussae sunt mentes, quas antea

habebat: quod Schol. exponit, Ἐκπλῆγη δὲ καὶ ἔ-
φην ἰχθύοι ἐν αὐτῷ ἠρόχθη.

v. 592. *Ceu prodita tecta Expulsi fugiant manes*
 Manes tectorum praefides poeta facit: Lares enim
 & Manes pro iisdem ab antiquis colebantur. unde
 compitalibus effigies virilesque & muliebres ex lana
 suspendebant Laribus, ut Diis inferis; ne nimirum
 familias violarent, aut morte alicujus familiarium
 vacuum aut funestam domum redderent; sed, illis
 laneis capitibus contenti, ab amicis temperarent: si-
 cut pilas pro incolumitate servorum quoque suspen-
 debant. Festus: *Pilae, & viriles & muliebres effigies*
in compitis suspendebantur Compitalibus ex lana, quod
esse Deorum inferorum hunc diem festum, quos vocant
Lares, putarent, quibus eo die tot pilae, quot capita
servorum; tot effigies, quot essent liberi, ponebantur:
ut vivis (sic enim invocantur) parcerent, & essent
his pilis & simulacris contenti. Ubi diserte Lares pro
 Manibus agnoscit: unde & Maniam Deam matrem
 Larum colebant, quam capitibus alii & papaveris
 placabant, aut effigie suspensa, ut diximus; cum
 olim capite humano placari solet. quod Junius
 Brutus, indignum populi Romani sanctitate ratus,
 antiquavit. Macrobi. Sat. i. cap. iv. *Idque aliquam-*
diu, inquit, observatum, ut pro familiarium sospitate
pueri mactarentur Maniae Deae, matri Larum: quod
sacrificii genus Junius Brutus Consul, Tarquinius pul-
so, aliter constituit celebrandum; nam capitibus alii &
papaveris supplicari jussit, ut responso Apollinis satisfe-
ret de nomine capitis. reliqua vide: locus enim ma-
 jor est, quam ut hoc loco legi debeat. Scipio pa-
 trios Manes, ut πατρίους Deos, apud Silium nostrum
 colit lib. xv.

--- infernis habitantia numina lucis,

Et supplex patrios compellat nomine manes.

Unde antiqui primò omnium in urbium obsidioni-
 bus manes excantabant, cantuque eliciebant. D.
 HEINSIUS.

v. 594. *Captivo latuisse solo*] *jacuisse* rectius Colo-
 nienfis, ut apud Statium,

--- cineresque loco jacuisse negarunt.

N. HEINSIUS. Sic paullo ante, vers. 574.

Morte obita, Libyae gremio captiva jacebo.
 libro x. vers. 546.

--- si Fors ita Martis iniqui

Mox ferat, ac ipsi inimica sede jacendum.

lib. xiv. vers. 635.

--- vel nullo jacuisse sepulcro,

Quam debellari morbis, placet.

lib.

- Captivo jacuisse solo. sperare saluti
 595 Pertaesum: damnantque cibos: agit addita Erinnyes.
 Haud gravior duris Divûm inclementia rebus,
 Quam leti proferre moras: abrumpere vitam
 Ocius attoniti quaerunt, lucemque gravantur.
 Certatim structus surrectae molis ad astra
 600 In media steterit urbe rogos; portantque, trahuntque
 Longae pacis opes, quaesitaque praemia dextris,

Callaico

lib. xvi. vers. 546.

— cinerosque simul jacuisse negarunt.

In epitaphiis veterum vox *jacere* notissima est. Sic apud Nalon. iii. Trist. Eleg. iii. vers. 73.*Hic ego qui jaceo tenerorum lutor amorum,
 Ingenio perii Naso poeta meo.*

Tibull. lib. i. Eleg. iii. vers. 55.

*Hic jacet immitti consummus morte Tibullus,
 Messalam terra dum sequiturque mari.*

n Catalect. Pithoei pag. 104.

Hoc jacet in tumulo secura Glyconis honesto.

pag. 114.

Florus ego hic jaceo raptus bigarins infans.

pag. 118.

Hic jacet exutis Dionysia febilis annis.

pag. 121.

*Hic cum sex natis rex Ataulphe jaces.*In marmoribus vetustis nihil fere frequentius occurrit. *Jacere* autem & *Laire* negligentes librarii facillime confuderunt. vide infra ad libr. v. vers. 583.v. 565. *Agis abdita Erinnyes*] Bene *addita* Gronovius ad Senec. Herculem Furent. vers. 1237. neque aliter Putean. codex. *damnant cibos* pessime in plenique editionibus, claudicante versu. nec mendum amovit Interpres. *damnare cibos agit* in Gryphiano. nec displiceret, nisi obstarent membranae Colonienses. N. HEINSIUS. Virgilius vi. Aen. vers. 90.

- - - nec Teucris addita Juno

Usquam aberit.

Ubi Servius, *Addita Juno*] inimica. Est autem verbum Lucilii & antiquorum: ut Plautus. *Argus, quem quondam Ioni Juno custodem addidit.* Hoc autem ad imitationem Lucilii a Virgilio positum pariter notavit Macrobius. vi. Saturn. cap. iv. Statius ii. Theb. vers. 319.

— exedere animum dolor, iraque demens,

*Es, qua non gravior mortalibus addita cura,**Spes, ubi longa venit.*

& v. Theb. vers. 33.

— o miserae, quibus hic furor additus, o nox.

Senec. in Agam. vers. 589.

*Hec quam dulce malum mortalibus additum
 Vitae dirus amor!*ubi vide, quae notavit πάλιν Gronovius. Ad & ab praepositiones in compositis culpa librorum frequenter inter se commutari, infra pluribus ex Silio exemplis docui ad libr. xi. vers. 14. Pro *damnant**cibos* etiam Nutii editio *damnare cibos*, Martini Herbiolenfis *damnatque cibos*: In Colon. codice autem & Parmensi editione *damnantque cibos*: in Putean. *clamantque cibos*. Scriba nempe ejus codicis c & l cum litera d confuderat; de quo supra vide hoc libro vers. 52. & 225.v. 598. *Lucemque gravantur*] id est, impatienter adeo vitam ferebant, postquam, ab Hannibale obsessi, inopia ciborum laborare coeperunt, ut quoquo modo miseras suas morte finire, & vitam infelicissimam abrumpere vellent. *Gravamur* re enim, quam cum maxime sustinemus, & utcumque aegre ferimus; at *Gravamur rem*, quam, si jam ferimus, tentamus excutere, vel nondum susceptam recusamus, ac procul habemus: ut optime docuit eruditissimus Gronov. ad Senec. Thyest. vers. 106. & ex eo Celeberrimus Graevius ad Justin. lib. xx. cap. ii. Vide etiam Gronov. Diatr. Stat. cap. xxiv. Sic Livius lib. xxi. cap. xxi. *Supra septem millia hominum domos remisit, quos & ipsos gravari militiam senserat.* quomodo legendum docuit idem Gronov. pro vulgato *militia*. Lucan. lib. vii. vers. 284.*Romanos odere omnes, dominoque gravantur.*ubi frustra plures libri scripti *domini*que. Pacat. in Paneg. cap. xlii. *Ecce iterum, Imperator, averteris, & illam tyrannici exitus relationem gravaris.* Non solum aegre ferebat hanc relationem Imperator, sed avertendo satis indicabat, velle se, ut ab argumento illo discederet orator.v. 601. *Longae pacis opes*] Restituatur, me monitore, auctoribus membranarum, *Longae pacis opes*. In eadem voce idem monui apud Curtium, qua parte direptionem Persopolis is describit. Et sic Tacit. quoque, *Direptus longa pace, in modum municipii exstructus locus.* atque alibi, *Subversa longae pacis opera haud procul castris in modum municipii exstructa.* MODIUS Novant. Lection. Ep. lxxxii. Malim *Longae pacis* cum Modio & Coloniensi. N. HEINSIUS. *Longa pax* ut Virgil. vii. Aen. vers. 45.

- - - rex arva Latinus & urbes

Jam senior longa placidus in pace regebat. Valer. Flacc. lib. ii. vers. 385.*Haud secus Aesonides monitis accensus amaris,**Quam bellator equus, longa quem frigida pace
 Terra juvat.*Vellej. Paterc. lib. ii. cap. cx. *Univerſa Pannonia insolens longae pacis bonis, & adulta vietus Dalmatia ex constituto arma corripuit.* Curt. lib. iv. cap. iv.

P

Mullis

- Callaico vestes distinctas matribus auro,
 Armaque Dulichia proavis portata Zacyntho,
 Et prisca advectos Rutulorum ex urbe Penates:
 605 Huc quidquid supereſt captis, clipeosque, simulque
 Infaustos jaciunt enſes, & condita bello
 Effodiant penitus terra: gaudentque ſuperbi
 Viſtoris praedam flammis donare ſupremis.
 Quae poſtquam congeſta videt feralis Erinnyſ,
 610 Lampada, flammiferis tinctam Phlegethontis in undis,
 Quaſſat, & inferna Superos caligine condit.
 Inde opus aggreſſi, toto quod nobile mundo
 Aeternum invictis infelix gloria ſervat.
 Princeps Tiſiphone, lentum indignata parentem,
 615 Preſſit ovans capulum, cunctantemque impulit enſem,
 Et dirum inſonuit Stygio bis terque flagello.

Invitas.

Multis ergo caſibus deſuncta, & poſt excidium renata, nunc tamen longa pace cuncta reſovente ſub tuſela Romanae manſuetudinis acquieſcit. Lactant. de Mort. Perſec. cap. III. Sed enim poſtea longa pax rupta eſt. Opes longa pace quaefiſt eleganter miſes opes vocat Silius lib. XIV. verſ. 653.

Hic Agathocleis ſedes ornata tropaeis,

Hic mites Hieronis opes.

Hieronem autem Siciliae placide praefuiſſe dixerat ibidem verſ. 80.

v. 605. *Huc quidquid ſupereſt captis*] Ita & ſcripti: opinor nihilominus, *Huc quidquid ſupereſt parti.* Infra lib. XV. verſ. 485.

— non urbe recepta

Plus ulla partum praedae.

& verſ. 501.

Augebant animos argenti pondera & auri,

Parta metalliferis longo diſcrimine terris.

partae res apud Maximianum eleg. I.

Immo etiam poena eſt partis ſuccumbere rebus.

Posſes etiam legere, *quidquid ſupereſt gazae.* N. HEINSIUS.

v. 607. *Effodiant penitus terrae*] Malim *terra* cum Interprete & veteri libro. Poſtea fortasſe *flammis dammare*; quod efficacius eſt, quam *donare*. N. HEINSIUS. Manus viri docti, nescio cujus, ad marginem Sili ſ legendum conjecerat *penitis terrae*. Sed male. vide ſupra ad lib. I. verſ. 59. Melius viri docti *penitus terra*. Pompon. Mela lib. II. cap. I. *Gryphi, ſaeuum & pertinax ferarum genus, aurum terra penitus egeſum mire amant, mireque cuſtodiunt, & ſunt inſeſti attingentibus.*

v. 610. *Lampada, flammiferis*] Proprium Erinnyos telum: unde Papinius *Lampada* loco Erinnyos poſuit:

— pallidumque viſa

Matris lampade reſpicit Neronem.

Ubi *lampas matris* matris Erinnyſ eſt. D. HEINSIUS.

v. 610. *Tractam Phlegethontis ab undis*] tinctam in undis ſcripti. bene. N. HEINSIUS. In amnis Phlegethontis unda Erinnyſ lampada accenderat. Infra lib. XII. verſ. 713.

— vident, ut Latonia virgo

Accenſas quatiat Phlegethontis gurgite ſaedas. Claudianus I. in Ruſin. verſ. 121.

— ambuſſo flagrantis ab aggere ripae

Ingentem piceo ſuccendis gurgite pinum.

Similiter autem & alibi lapſi ſunt librarii. infra lib. XVII. verſ. 320.

Scipiadae patris ſinxifſi ſanguine ferrum.

ubi *traxiſſi* male Puteaneus. Recte etiam Dan. Heinfius *lampadam* proprium Furiarum geſtamen eſſe notavit. Sic Seneca in Thyeſte verſ. 251. Medea verſ. 15. Petron. in Satyr. cap. CXXIV. Claudian. lib. I. in Ruſin. verſ. 49. lib. I. de Rapt. Proſerp. verſ. 40. & alibi. vide Broekhuſ. ad Propert. lib. I. Eleg. III. verſ. 70.

v. 612. *Toto quod nobile mundo*] *re nobile* antiquorum more accipio, non noſtro. Feſtus. *Nobilem antiqui pro noto ponebant. Attius Diomede. Ego me Argos reſeram, nam hic ſum nobilis.* D. HEINSIUS.

v. 613. *Aeternum invictis infelix gloria ſervat*] Opinor ſcribendum,

Aeternum victis infelix gloria ſervet.

N. HEINSIUS.

v. 614. *Lentum indignata parentum Preſſit ovans capulum*] Parva omnino mutatione ita ſcribendum putabam, *Lentum indignata parentem*. MODIUS Novant. Lection. Epiſt. XXXIV. Scribo, *letum indignata parentem*: hoc ſenſu: Tiſiphone, indignata enſem nimium ad caedem tardum eſſe, ipſa impulit dextra admota gladium ceſſantem. D. HEINSIUS. *parentem* Colon. & Oxon. quod Modio placebat. Latet mendum. in editione Parmenſi *parente*. Forte *lentum indignata pavere capulum*, vel *paventum*, vel *letum indignata paventes*. N. HEINSIUS.

v. 618.

- Invitas maculant cognato sanguine dextras,
Miranturque nefas averſa mente peractum,
Et factò ſcleri illacrimant. hic, turbidus ira,
620 Et rabie cladum, perpeſſaeque ultima vitae,
Obliquos verſat materna per ubera viſus:
Hic, raptam librans dilectae in colla ſecurim
Conjugis, increpitat ſeſe, mediumque furorem
Projecta damnat ſtupefaſtus membra bipenni.
625 Nec tamen evaſiſſe datur. nam verbera Erinnyſ
Incutit, atque atros inſibilat ore tumores.
Sic thalami fugit omnis amor: dulceſque marito
Effluxere tori, & ſubiere oblivia taedae.
Ille jacit, totis commiſus viribus, aegrum
630 In flammas corpus, denſum qua turbine nigro

Exundat

v. 618. *Miranturque nefas averſa mente peractum*] Parva mutatione ſcribendum putabam *averſa mente*, non *averſa*. *averſa mente* valet alio verſa, alienata mente. Virgilius de Pallade jam diſciore, *averſa Deae mens*. MODIUS Novant. Leſt. Epift. xxxiv. *averſa* recte jam correxere viri docti, ſic jubente Coloniienſi libro. *averſa mens*, quomodo *invita dextra* paullo ante. Interpres hic denno odioſus eſt. mox *fracſto ſcleri* Colon. idem. non probo. N. HEINSIUS. Saepius ſcribae librarii, homines ut plurimum indocti, in vocibus *averſus* & *adverſus* turbarunt. Vide Gronov. ad Senec. Medeam verſ. 10. Heinf. infra ad libr. vii. verſ. 595. lib. xiii. verſ. 178. lib. xvi. 691. ad Ovid. Epift. vii. Heroid. verſ. 4. ad iv. Metam. verſ. 714. ad Valer. Flacc. libr. i. verſ. 518. libr. vi. verſ. 463. & Barth. ad Statii v. Thebaïd. verſ. 641. Eodem modo peccari in plurimis verbis, quae ex praepoſitionibus *ad* & *ab* componuntur, dixi infra lib. xi. verſ. 14.

v. 621. *Verſat materna per ubera viſus*] Scribo niſu: quam vocem & libro primo corruptam video verſ. 64.

Jamque aui nocturno penetras Capitolia viſu. lego niſu; loquitur enim de ὄπμῃ illa, quae in ſomnis a dormientibus fit, quam Maro *conatuſum* dixit. D. HEINSIUS. Pro vulgato ſtat doctiſſimus Dausquejuſ.

v. 626. *Atros inſibilat ore timores*] Ubique in Silio Graecae eruditionis veſtigia, ubique elegantiae. *timor* igitur pro furore & inſania hoc loco. *atros timores* παλαιοχολίας. Sic, Graecorum aemulus, Venuſius poeta *metum* pro furore poſuit, quod ignorarunt operoſi illi Interpretes in immenſis commentariis, quibus hunc poetam onerarunt, ſuis, lib. ii. od. xix.

*Evoe recenti cor trepidat metu,
Plenoque Bacchi peſtore turbidum
Lacatur.*

D. HEINSIUS. Non *timores* inſpirabat Erinnyſ,

ſed aliquid timori contrarium. Opinor, *tumores*; quod & in Parmenſi legitur editione. *tumorem* & *iram* a poetis frequenter conjungi ad Claudianum jam monui, epiftola deprecatoria ad Hadrianum: quomodo paullo ante, *hic turbidus ira, Et rabie cladum*. N. HEINSIUS. Haud male vir Illuſtriſſimus *tumores* reſtituit. Familiariſſimum id librariis, ut voces *timor* ac *tumor*, *timere* ac *tumere*, *timidus* ac *tumidus*, aliaque ſimilia, in libris ſcriptis invicem confundant. Sic infra lib. viii. verſ. 547. pro *pravo peritura timore*, in Puteaneo codice & primis editionibus eodem errore *pravo timore* erat. Alia exempla vide apud Gronov. ad Senecae Oedip. verſ. 450. N. Heinf. ad Claudiani ii. de Laud. Stil. verſ. 338. ad Naſon. iii. Amor. Eleg. vi. verſ. 79. Broekh. ad Prop. lib. ii. eleg. xviii. verſ. 70. eleg. xxiii. verſ. 86. & lib. iii. eleg. ix. verſ. 51. Inprimis tamen videantur, quae notarunt viri ſummi J. Fr. Gronov. ad Liv. lib. xxxiii. cap. xi. & Rich. Bentejuſ ad Horatii Art. Poët. verſ. 197. qui *iratos* ac *tumentes* ſaepe jungi docuerunt. Ita Ovid. ii. Metam. verſ. 602.

— — — utque animus tumida ſervebat ab ira.
ubi MStum quidem Gebhardi *calida ab ira* habet, ut teſtatur lib. i. Crepund. cap. xii. ſed minus recte.

v. 628. *Effluxere tori*] *Effluere* dicuntur, quorum oblivuſcimus. vide infra ad librum iii. verſ. 187. *Effluere ex animo* dixit Cicero vii. ad famil. Epift. xiv. *Sin noſtri oblitus es, dabo operam, ut iſtuc veniam, antequam plane ex animo tuo effluo.*

v. 629. *Ille jacit totis commiſum viribus aegrum In flammas corpus*] Legendum *commiſum*. MODIUS Novant. Leſtion. Epift. xxxiv. *commiſum* in Coloniienſi. ſcribo *commiſus*. Interpretis *commixtus* eodem recidit. libro iv.

— celſo commiſus corpore preſas
Gramina ſumma manu.
N. HEINSIUS. vide ſupra ad verſ. 123. De calamitate hac Saguntina Auguſtin. de Civit. Dei lib. iii. cap.

Exundat fumum piceus caligine vertex.
 At medios inter coetus pietate sinistra,
 Infelix Tymbrene, furis, Poenoque parentis
 Dum properas auferre necem, reddentia formam

Ora

cap. xx. Deinde fessa omnium rerum, ne saltem captiva in manus Hannibalis pervenires, ingentem rogam publice struxit; in quem ardentem, ferro etiam trucidatos, omnes se suosque miserunt.

v. 631. Exundat fumans] Scribendum fumum. MODIUS Novant. Lect. Epist. xxxiv. Bene fumum Modius ex optimis membranarum. vide lib. vii. vers. 355. lib. xiv. vers. 63. Flammam exundat torrens. & vers. 312.

ingenti simul exundante vapore.
 & lib. xviii. vers. 104. exundat pestis, de incendio. N. HEINSIUS.

v. 633. Poenoque parentis Dum properas auferre necem] Dum properas efficere, ne Hannibal parentem tuum occidere possit. Hannibali autem parentis necem auferbat parricidio; ipse nempe parentem occidebat: quod Saguntinorum scelus necessitate excusat Seneca iv. contr. xxvii. *Necessitas magnum humanae infelicitatis patrocinium est. Haec excusat Saguntinos, quamvis non ceciderint patres, sed occiderint.*

v. 634. Redolentia formam Ora tuam laceras] Non dubitem affirmare, esse legendum reddentia formam Ora tuam. Ora formam tuam reddentia dixit, ut postea ingeniosus & tersus poeta Claudianus de Consul. Olybr. & Probin. vers. 215.

*Ille glauca nitens hirsuto lumina vultus,
 Caeruleis infecta notis, reddentia patrem
 Oceanum.*

MODIUS Novant. Lect. Epist. xxxiv. Optime Modius reddentia, & ita MS. Oxoniensis. ineptum est, quod editur. BARTHIUS libro vi. Advers. cap. xxv. reddentia optime scripti cum Modio & Barthio. Velit tamen Interpres vulgatam scripturam tueri, si possit; certe in editione sua expressit. Seneca Herc. Furent. vers. 1016.

*Agnosce Megaram: natus hic vultus tuos
 Habitusque reddit.*

Claudian. de Consul. Olybr. & Prob. vers. 215. idem de piis Fratribus,

*Alter in alterius redditur ore parens.
 Statius Lacrim. Hetrusci,
 Sed decus eximium formae par reddit imago
 Vultibus.*

Idem ii. Achill.

*Ut vero accessit propius, luxque aemula vultum
 Reddidit, & similem tandem se vidit in auro.*

Lucan. lib. i. vers. 538.

Jam Phoebe toto fratrem cum redderet orbe.

Claudianus in Epigrammate,

*Cres puer haud talem posuisset reddere formam,
 Praestarent totum si fera membra patrem.*

Vetus marmor apud Gruterum opere inscriptionum

pag. MCLXXVI. ii. ubi Gerontio & Constantio pater infelix:

*Reddebar teneris in vultibus, ipsaque per vos
 Tempora credebam lapsa redisse mihi.*

Plin. lib. vii. Epist. xix. *Tantae feminae matrem videor rursus amittere, quam haec, ut reddit ac refert nobis, sic secum auferit.* & libro ix. Epist. xxii. *Præterea in literis vester aemulatur, exprimis, reddit.* N. HEINSIUS. Sic Statius libro iv. silv. vii. vers. 53.

*Orsa Sallusti brevis, & Timavi
 Reddis alumnum.*

lib. iv. silv. viii. vers. 10.

*quem turba nepotum
 Circuit, & similes contendit reddere vultus.*

Martial. lib. xi. Epigr. x.

*Clarus fronde Jovis, Romani fama coturni,
 Spirat, Apellæ redditus arte, Memor,*

tam artificiose haec pictura Memoriae imaginem referebat, ut cum vivere omnino crederes. Plinius xxxvii. Hist. Natur. cap. x. *Reddunt enim specus fluminum, nemorum, & jumentorum, etiam osseda, & stacula, & equorum ornamenta.* Ibid. *Selenites ex candido translucet, melleo fulgore, imaginem Lunae continens, redditque eam in dies singulos crescentis minuentisque numero.* lib. xxi. cap. i. *Sed ne pictura quidem sufficiente imagini colorum reddendae.* Solin. in Polyh. cap. v. *Das India (Achatem) reddentem nunc nemorum, nunc animalium, facies.* Marbod. de lapid. pretiosis cap. 2.

Reddentem facies varias dat & Indus Achatem.

Ennod. Ticin. lib. i. Epist. xii. *Visa est mihi, dum loquor, pagina mea te reddidisse, te sapere, & tuis picta imaginibus verba referre.* Idem lib. i. carm. viii.

Tu Phoebum reddis, fumat tibi victima pinguis.

Referre eodem sensu dixit Ovidius xiii. Metam. vers. 442.

similisque minaci,

Temporis illius vultum referebat Achilles.

Senec. in Troad. vers. 647.

--- vivat, ut possit tuos

Referre vultus.

Stat. lib. i. silv. iiii. vers. 55.

--- & niidum referentes aëra testas

Monstrare solum.

revocat tua forma parentem dixit infra Silius libr. xvi. vers. 194. Magnum autem hoc maternae castitatis argumentum credebant, si filius similitudine vultus parentes redderet. Athen. v. Deipnosoph. pag. 190. *Πάν γὰρ αἱ γυναῖκες διὰ τὸ παρατηρεῖν τὴν ἀλλοτρίαν εὐφροσύνην διδοὺς τὰς ἐμοῖς τὰς παῖδας πρὸς τὴν γυναικὸς ἰδέσθαι.* Mulieres enim, quia suam curiosius pudicitiam observant, liberorum similitudinem cum parentibus dignoscunt, & annotant certius. Hinc consocii flagitiorum mirabantur,

635 Ora tuam laceras, temerasque simillima membra.
Vos etiam primo gemini cecidistis in aevo,
Eurymedon fratrem, & fratrem mentite Lycorma,
Cuncta pares; dulcisque labor sua nomina natis
Reddere, & in vultu generici stare suorum.

Jam

mirabantur, unde evenire tandem posset, ut Julia, Augusti filia, semper Agrippae marito similes filios pareret, quae tam vulgo corporis sui potestatem faceret, teste Macrobio II. Saturnal. cap. V. Plura vide apud Casaubon. in Lection. Theocrit. cap. XVIII. & Barthium ad Claudianum II. de Laudib. Stilic. vers. 348. & ad Statii libr. I. silv. II. vers. 272.

v. 637. *Fratrem mentite Lycorma*] Paucos scire arbitror, quid sit *mentite* hoc loco. Est autem referens & similis. Sic Nonnus similitudinem in pictura vocat *ψευδάλιον*.

ψευδάλιον ἰδέλῃον ἐν αὐτόστυτοι ὕμῳ.

&

ψευδάλιον εὐρυμέδων δῆρυγος ἀνδρῶν.

&

ψευδάλῃ δὲ λύρῃ μεμελημένοι ἄνδρες δοκῶσι,
id est, *pictum*, quod nos *effictum* dicimus, & Nonnus ipse *μεμελῶν* alibi. Sic Valerio Flacco *mentiri* est referre aliquem, formamque alicujus inducere: lib. VII. vers. 155.

*Nec jam mentitae vultum vocemque resumit
Chalciope.*

libro eodem vers. 211.

*Sic ut eras mutata Deam, mentitaque pictis
Vestibus & magicis Circe Titanida virgâ.*

mentita Circe dixit, ut Silius *mentitus* fratrem, quod Homerus *εἰσάμυν*. Est igitur *mentiri* aliquem, quod poetae Graeci *ἀπομάττειν* tum dicunt, ut Theocritus & alii; de quo nos aliquando plura contra doctorum aliquot opinionem, Deo favente, dicemus. D. HEINSIUS. *mentiri* est plane referre, ut species sit eadem, re licet differente. BARTHIUS lib. VI. Advers. cap. XXV. Recte viri eruditissimi. Martial. libr. III. Epigr. XLIII.

Mentiris juvenem tinctis, Lentimo, capillis.

Solin. in Polyh. cap. XXIV. *Flexuoso meatu aestuarium à mari fertur, adeo sinuosis lateribus tortuosum, ut visentibus procul lapsus anguineos fracta vertigine mentiatur.* Rutil. I. Itiner. vers. 259.

Sive Deus faciem mentis & ora juveni.

Plurimus in hac voce est Claudianus. Sic I. in Rufin. vers. 135.

*Tunc, in canitiem mutatis sponte colubris,
Longævum mentis a senem.*

de III. Consul. Hon. vers. 141.

- - - vario mentitur sibila tractu.

in II. de Laudib. Stilic. vers. 248.

- - - cujus vestigia verrit

Caerulus, Oceanique aestum mentitur amictus.
de Bell. Getic. vers. 315.

- - - umbrosa vestit qua litus olivæ

Larius, & dulci mentitur Nerea fluctu.

in I. de Rapt. Proserp. vers. 255.

Filaeque mentitos jamjam caelantia fluctus

Arte tument.

in Hyftrice vers. 5.

- - - os longius illi

Assimulat porcum, mentitae cornua saetae

Summa fronte rigent.

vide Erhard. ad Petron. Satyric. cap. C.

v. 638. *Cuncta pares, dulcisque labor &c.*] Eleganter Silius hanc indiscretam geminorum fratrum similitudinem descripsit: in qua depingenda saepe sese exercuerunt scriptores antiqui. Quaedam exempla hic dabo. Plautus in Prologo Menaechm. vers. 18.

Ei sunt nati filii gemini duo,

Ita forma simili pueri, uti mater sua

Non internosse posset, quae mammam dabat;

Neque adeo mater ipsa, quae illos pepererat.

Quintil. Declam. VIII. pag. 129. *Huncine fecit exitum illa modo civitate tota conspicua mater? ille indiscretus ab utroque latere comitatus? illo gaudens dulcis error oculorum.* Joseph. Iscan. lib. II. de Bell. Troj. vers. 176. *naverat alter Cum Polluce error. alter error ibi est Castor, Polluci adeo similis, ut in utroque discernendo quilibet facile erraret.* vide Dressem. ad eum locum, & Gronov. in Diatr. Stat. cap. IX. In omni tamen geminorum similitudine dissimilitudinem agnoscit Quintil. Declam. VIII. pag. 138. *Hanc ipsam indifferentiam, quam mirantur occurrentes, stupent civitatis oculi, parentum tamen agnitio dignoscit, separat notitia nutricum, & fallentibus notis est rursus, quod faciat ipsa similitudo dissimile. In plerisque quamvis sit indiscreta facies, invenitur tamen alius oris sonus, habitus, incessus; & ut ipsa consentiant, diversa mens, contrarii mores, & vitae genera rixantia.*

v. 639. *In vultu generici haerere suorum*] *stare suorum* Colonienfis & Puteaneus cum editione Parmensi. *haerere* est interpretatio alterius. Ovidius I. Amor. El. VIII. vers. 24.

Haesit, & in vultu constitit usque tuo.

ubi utrumque conjungitur. *stare* pro *haerere* passim apud Silium. vide annotata ad librum VII. vers. 398. Plinius in Panegy. *Magnum est, Imperator Auguste, magnum est, stare in Danubii ripa, si transeas certum triumphum, nec decertare cupere cum recusantibus.* Seneca in Thyeste vers. 744.

- - - haftenus, si stat nefas,

Pius est.

P 3

fic

- 640 Jam fixus jugulo culpa te solverat ensis,
Eurymedon, inter miserae lamenta fenestae:
Dumque malis turbata parens, deceptaque visis;
Quo ruis? huc ferrum, clamat, converte, Lycormas;
Ecce simul jugulum perfoderat ense Lycormas.
- 645 Sed magno, Quinam, Eurymedon, furor iste? sonabat
Cum planctu; geminaeque nota decepta figurac,
Funera mutato revocabat nomine mater:
Donec, transacto tremeunda per ubera ferro,
Tunc etiam ambiguos cecidit super inscia natos.
- 650 Quis diros urbis casus, laudandaque monstra,
Et Fidei poenas, & tristitia fata piorum

Imperet

sic lego ex Mediceo, in quo *sistas*, quod Gronovius arripuit. vulgo *non stat*. Valerius Flacc. lib. iv.

--- *stant ora metu, nec sessa recedunt*

Lumina, diverfas circumservantiibus undas.

idem ibid. vers. 729.

Illic umbroso semper stans aequore nubes.

Statius i. Theb. vers. 315.

--- & *longum signis cunctantibus annum*

Stare gemit.

in vi. Theb. vers. 483.

*Ut Siculas si quando rates tenet aestus, & ingens
Auster agit, medio stant vela tumentia ponto.*

in x. Theb. vers. 514.

*Solvitur interea vallum, primaeque recusant
Stare morae.*

rursus Valerius Flacc. lib. viii. de rupibus Cyaneis,

*Haec ait, ignarus fixas jam numine rupes
Stare, nec adversis ultra concurrere saxis.*

Noster lib. iii. vers. 94.

--- *se longa stare fenestra,*

Aevumque extendisse velim.

& vers. 173.

--- *vigili stant bella magistro.*

N. HEINSIUS. *stare* etiam Oxon. codex cum omnibus priscis editionibus, quas consului, ante Juntinam, in qua primum ex interpolatione Nicandri *haerere* legitur. Sic infra libro iv. vers. 43.

At non & rerum curas consultaque belli

Stare probat, solusque nequit perferre quietem.

haerere autem interpretationem *re stare* recte agnoscit Illustrissimus Heinsius. utraque voces junxit etiam Senec. in Oedipo vers. 585.

--- *gelidus in venis stetit*

Haesitque sanguis.

v. 642. *Dumque malis turbata parens*] *malis turbata* Puteaneus. noster infra libro xiv. vers. 679.

Nec turbatum animi miles tum forte peremis.

Amat secundos casus vehementer Silius, ut alibi pluribus demonstramus. Scribe praeterea, *deceptaque visis*, vel *visus*; ut sit Graecismus. N. HEINSIUS. Sic *turbidus iras* infra est libro xii. vers. 417. *turbidus ausu* lib. xiii. vers. 214. Reliqui libri tamen nihil mutant. Et ita Silius cum sexto casu sae-

pius vocem *turbatus* construit. vide infra ad libr. xv. vers. 182.

v. 645. *Quonam, Eurymedon, furor iste?*] Imitatio Virgiliana, de geminis Laurentibus, sed quae tum demum proba erit, cum hoc modo legetur,

--- *quinam, Eurymedon, furor iste? sonabat
Cum planctu; geminaeque notis decepta figurac
Funera mutato revocabat nomine mater.*

non, *Nomine mutato revocabat funera*. MODIUS Novant. Lectio. Epist. xxxiv. *Quinam* ex scriptis, *notis decepta*, non *notis*, Colonienfis. tum scripti, & Parmensis editio,

Funera mutato revocabat nomine mater.

N. HEINSIUS. *Quinam furor*, pro *quisnam*, qualis. Plura infra vide ad librum vii. vers. 538. & ad librum ix. vers. 651. Mox in Mediol. proxime verum,

Funere mutato revocabat nomina mater.

Illustrissimus Scaliger ad marginem Silii, pro *Sed magno, quonam, Eurymedon*, emendarat *Sed, Mago, quonam Eurymedon*, sed quae sensum commodum habere non videntur. Nihil enim huc facit *Mago*.

v. 648. *Donec, transacto tremeunda per ubera ferro, Cessit, & ambiguos*] Lege *Tunc etiam ambiguos*. Et est sententia horum versuum; donec cecidit super natos, quos ne moriens quidem ob formae similitudinem discernere Inter se potuit. MODIUS Novant. Lectio. Epist. xxxiv. *Tunc etiam ambiguos*, scripti. monitum jam Modio. N. HEINSIUS.

v. 651. *Tristitia fata piorum*] *fata* rectius Colonienfis. Idem infra denuo: *immania fata suorum*. N. HEINSIUS. Similiter saepe lapsi sunt librarii. vide infra ad librum xi. vers. 9.

v. 652. *Temperet evolvens lacrimis*] Novi illud Maronianum, ex ii. Aen. vers. 8. *quis talia fando Temperet à lacrimis*? Scripti tamen & Romana editio constanter *Imperet lacrimis*. N. HEINSIUS. *Temperare lacrimis* dixit etiam Livius libro xxx. cap. xx. *Frendens, gemensque, ac vix lacrimis temperans, dicitur legatorum verba audisse*. Tacitus xv. Annal. cap. xvi. *Maesti manipuli, ac vicem commilitonum miserantes, ne lacrimis quidem temperavere*. Melius tamen est, cum viro Illustrissimo *Imperet* ex libris melioribus recipere. *Imperat* autem *lacrimis*, qui casus continet

Imperet evolvens lacrimis? vix Punica fletu
Cessassent castra, ac miserescere nescius hostis.

Urbs, habitata diu Fidei, coeloque parentem
655 Murorum repetens, ruit inter perfida gentis
Sidoniae tela, atque immania facta suorum,
Injustis neglecta Deis: furit ensis & ignis:
Quique caret flamma, scelerum est locus. erigit atro
Nigrantem fumo rogus alta ad sidera nubem.

660 Ardet in excelsso proceri vertice montis
Arx, intacta prius bellis: hinc Punica castra,
Litoraue, & totam soliti spectare Saguntum:
Ardent tecta Deum. resplendet imagine flammæ
Aequor, & in tremulo vibrant incendia ponto.

Ecce

continet & coercet. Sic imperare irae, menti, a-
mori, libidini, ingenio. Ovid. Epist. xi. Her. vers. 15.
Imperat (heu!) ventis, tumidae non imperat irae.
in ix. Metam. vers. 27.

— & accensas non fortiter imperat irae.
Senec. in Thyeste vers. 919. nec satis menti imperat.
Petron. in Satyr. cap. LXXXIII. Hylam Nympha
praedata imperasset amori suo, si venturum ad interdi-
ctum Herculem pastasset. Valer. Max. lib. ix. cap. xiv.
cx. 2. Supplicium irato Deorum numine compositum,
nec libidini, nec timori posse imperare. M. Senec. in
praefat. i. Controv. Nemo plus ingenio suo impera-
vis, nemo plus indulsit. Similiter dolorem regere di-
xit Silius supra vers. 380. ubi plura vide. Parimodo
etiam Oxon. codicis scriptor peccaverat supra
vers. 204. id gessit ante agmina Poenium Imperat.
perperam enim in eo erat Temperat.

v. 652. Vix Punica fletu Cessassent castra] Tot
malis ac miseriis obruebantur Saguntini, ut ne Kar-
thaginensium milites quidem, hostes infestissimi,
ea fideis oculis conspicerent possent. Ita Ovidius ini-
micum, qui calamitatibus ejus insultabat, allo-
quens in i. Trist. El. ix. vers. 59.

Tot mala sum fugiens tellure, tot ab aequore passus,
Te quoque ut audiitis posse dolere putem.
in Ibin vers. 207.

Tot tibi, vae, misero venient, talesque ruinae;
Ut cogi in lacrimas me quoque posse putem.
Senec. in Agamemni. vers. 521. cladibus nostris daret
Vel Troja lacrimas. Plura exempla collegit diligen-
tissimus Cerda ad Virgilii xi. Aen. vers. 259.

v. 654. Coeloque parentem Murorum repetens] pa-
rentem, est conditorem. Virgil. vii. Aen. vers. 134.

Dardanus Iliacae primus pater urbis & auctor.
Silius libro viii. vers. 441. de urbe Asculo,
Hoc Picus quondam nomen memorabile ab alto
Saturno statuit gemitor.
lib. xi. vers. 263.

— singula discit,
Quis muris sator, & pubes sit quanta sub armis.
Pacuv. in Periboea apud Nonium cap. de Numeris

& Casibus. Regum imperator, aeternum moerum fa-
tor: quomodo locum illum legendum docuit Gu-
lielm. i. Verisim. cap. xvii. sator moerum, id est,
murorum. Cicero i. de Divin. cap. 2. Hujus urbis
parens Romulus non solum auspicio urbem condidisse,
sed ipse etiam optimus augur fuisse traditur. Ovid. xv.
Metam. vers. 861.

— Dique Indigetes, genitorque Quirine
Urbis, & invicti genitor Gradive Quirini.
Propert. lib. iv. Eleg. x. vers. 17.

Urbis virtutisque parens sic vincere suevit.
Mamertin. Paneg. Maximiani cap. 2. Nunc Romae
omnes magistratus & Pontifices & sacerdotes, juxta
parentes urbis & Statores Deos, Herculis templa ve-
nerantur. Pari locutione populus alterius populi
a se orti pater dicitur apud Achill. Tatium lib.
i. de Amor. Clitop. & Leuc. in principio, Σιδὼν ἡ
ἐν θάλαττῃ πόλις. Ἀσσυρίων ἡ θάλασσα, μήτηρ Φοι-
νίκων ἡ πόλις, Θεβαίων ἡ δῆμος πατήρ. Sidon urbs est
ad mare sita, mare autem est Assyrium, urbs metro-
polis est Phoenicum, unde Thebani orti sunt. Neque
abludit hinc alia locutio, qua auctor libri sui pa-
ter dicitur, apud Athen. in Argum. Deipnosoph.
Ἀθηναῖος ὁ τῆς Εἰβλῆ πατήρ. ubi vide Cafaubon. &
Julian. Imp. Orat. ii. pag. 50. Ὁ μὴ ἐδὲ τὸν Ἀγα-
μέμνονά φησι ὁ πατήρ ἐκείνῳ τῷ λόγῳ μετρίως καὶ πο-
λιτικῶς προσεχθῆναι τὰ στρατηγὰ. Tametsi ne Agamem-
nonem quidem ipsum illorum versuum scriptor moderate
cum duce ac civiliter se gessisse memorat.

v. 656. Immania facta suorum] fata Colonienfis
liber, ut monuit Nic. Heinsius ad vers. 651. ubi
vide, neque aliter in priscis editionibus inveni. Hic
tamen vulgatum malo.

v. 662. Soliti spectare Saguntum] Scribo solita hinc;
neque enim video, quomodo aliter haec cohae-
reant. Ardet arx solita spectare, hinc litus cum Pu-
nicis castris, hinc totam Saguntum. Male etiam
haec vulgo distinguebantur. Rectius enim ad ar-
cem in monte positam referas, quam ad templa.
N. HEINSIUS.

v. 663. Respondet imagine flammæ Aequor.] Non
dubito,

- 665 Ecce inter medios caedum Tiburna furores,
Fulgenti dextram mucrone armata mariti,
Et laeva infelix ardentem lampada quassans,
Squalentemque erecta comam, ac liventia planctu
Pectora nudatis ostendens saeva lacertis,
- 670 Ad tumultum Murri super ipsa cadavera fertur.
Qualis, ubi inferni dirum tonat aula parentis,
Iraque turbatos exercet regia manes,
Alecto solium ante Dei sedemque tremendam
Tartareo est operata Jovi, poenaeque ministrat.
- 675 Arma viri, multo nuper defensa cruore,
Imponit tumulo illacrimans: manesque precata,
Acciperent sese, flagrantem lampada subdit.
Tunc rapiens letum, Tibi ego haec, ait, optime conjux,
Ad manes, en, ipsa fero: sic ense recepto
- 680 Arma super ruit, & flammam invadit hiatu.
Semiambusta jacet nullo discrimine passim,
Infelix obitus, permixto funere, turba.
Ceus, stimulante fame, cum victor ovilia tandem
Faucibus invasit siccis leo, mandit hianti

dubito, quin legendum sit *resplendet imagine flammæ*.
Sic enim idem Claudian. ait:

— *ex accenso resplendent aequore Syrtis.*

MODIUS Novant. Lect. Epist. xxxiv. Non damna-
bimus hoc. Sed in membranis est *resplendet*, quod
reperit etiam Modius. Locus similis apud Clau-
dian.

— *quocumque it in aequore, fulvis
Adnatas umbra freitis, extremaque lucis imago
Italiam Libyamque ferit, clarescit Hetruscum
Litus, ex accenso resplendent aequore Syrtis.*

BARTHIUS lib. vi. Advers. cap. xxv. *resplendet* esse
scribendum Carion lib. ii. Emendat. cap. iv. &
Modius jam dudum viderunt: confirmant scripti
codices cum Romana atque Parmensi editione,
quibus & Barthius accedit. Contrario modo libro
xii. vers. 9. de serpente,

Et splendente die novus emicat,

Colonienfis habebat *spondente*. Interpres vulgatae
lectioni nescio quid occultioris Philosophiae argu-
tatur subesse. En cor Xenodoti! jecur Cratetis!
Forte ut apud Aufon. in Mosella,

— *glaucus opaco
Respondet colli fluvius. Frondere videntur
Flumine latices.*

vide notas ad Claudiani iii. de raptu Proserpinae
sub finem. N. HEINSIUS. *resplendet* etiam Me-
diolan. editio, pro quo primus Marfus *respondet*
dedit. sed perperam, ut viri docti docuerunt. Non
enim *imagine*, sed *imagini*, *respondere* dicendum fo-
ret; at *resplendere imagine*, ut infra libr. xii. vers.
732.

Et tremula infuso resplendent caerulea Phoebo.

resplendet hic legendum sibi videri vir doctus etiam,
sed quis nescio, ad marginem Silii ascripserat.
Contrario modo Gruter. ex libris scriptis *respondere*,
pro *resplendere*, Ciceroni vindicavit lib. ii. de finib.
cap. viii. his verbis: *Respondeat his vestis, argen-
tum, Corinthium, locus ipse, aedificium.* pro quo
vulgo erat *Resplendeat*. Barthius, qui recte hic a-
pud Silium *resplendet* scribendum vidit, postea ta-
men notis ad Statii xii. Theb. vers. 272. ubi hunc
locum laudat, *respondet* citavit.

v. 668. *Squalentemque erecta comam*] *arrecta* pra-
stiterit. quomodo apud Maronem,

Arrectaeque horrore comae.

N. HEINSIUS. Sine auctoritate codicum manu-
scriptorum nihil muto. *erecta coma* ubique occurrit.
apud Nason. Epist. xvi. Heroid. vers. 67.

Obstupui, gelidusque comas erexerat horror.
ubi pariter *arrexerat* scribendum conjecit N. Hein-
sius. Lucan. libro v. vers. 170.

— *vittasque Deae, Phoebeaque festa*

Erectis discussa comis.

Senec. in Herc. Oetaeo vers. 706.

Vagus per arsus errat excussos tremor:

Erectus horret crinis.

Claudian. de Piis fratr. vers. ii. *Erexit formido co-
mam.* hic etiam Heinsius *Arrexit* malebat. Clau-
dian. Epigr. de freno, phaleris &c. vers. 7.

— *crine superbus*

Erecto virides spumis perfunde smaragdos.

Simili modo infr. libr. vii. vers. 686. *arrectis cristis*
& libro ix. vers. 595. *arrectis cruribus* legendum pu-
tabat vir Illustrissimus, pro *erectis cristis*, & *erectis cru-
ribus*. sed vide, quae ibi notavi.

v. 674.

- 685 Ore fremens imbellis pecus, patuloque redundat
Guttur ructatus large cruor: incubat atris
Semefae stragis cumulis; aut, murmure anhelo
Infrendens, laceros inter spatatur acervos.
Late fusa jacent pecudes, custosque molossus,
690 Pastorumque cohors, stabulique gregisque magister;
Totaque vastatis disiecta mapalia tectis.
Irrumpunt vacuum Poeni tot cladibus arcem.
Tum demum ad manes, perfecto munere, Erinnyes
Junoni laudata redit, magnamque superba
695 Exsultat rapiens secum sub Tartara turbam.
At vos, fidereae, quas nulla aequaverit aetas,
Ite, decus terrarum, animae, venerabile vulgus,
Elysium & castas sedes decorate piorum.
Cui vero non aequa dedit victoria nomen,
700 (Audite, o gentes, neu rumpite foedera pacis,
Nec regnis postferre fidem!) vagus exsul in orbe
Errabit toto, patriis projectus ab oris;
Tergaque vertentem trepidans Karthago videbit.
Saepe Saguntinis somnos exterritus umbris

Optabit

v. 674. *Poenasque ministrat*] Fors scribendum *poenisque ministrat*; ut apud Maron. x. Aen. vers. 218. *velisque ministrat*. apud nostrum libro xii. vers. 310. *belloque ministrans*: ubi tamen referri potest ad decur. Statius vii. Thebaïdos,

Ipse sedens telis pariterque ministrat habemus Delius.

Gratius Cyneg. vers. 313.

Dum servata cavis potant Mareotica gemmis, Nardiferumque metunt Gangem, viuisque ministrant.

N. HEINSIUS.

v. 675. *Arma viri, multo nuper defensa cruore*] Haec jam supra illustravi hoc libro vers. 69. N. HEINSIUS. Refert hoc Silius supralib. i. vers. 519.

--- nota arma viri, corpusque superbo

Victori spoliare negant. cois aucta vicissim Hortando manus, et glomerata mole feruntur. Hinc saxis galea, hinc clipeus sonat aereus hastis; Incessant iudibus, librataque pondera plumbi. Certatim jaciunt: decisa vertice cristae, Directumque decus nutantum in caede jubarum. Jamque agitur largus per membra fluentis sudor, Et stant loricae squamis horrentia tela. &c.

v. 684. *Faucibus invadit*] *invasit* è scriptis. N. HEINSIUS. *invasit* etiam priscae editiones Parmensis ac Mediolanensis.

v. 691. *Vastatis disiecta mapalia tectis*] *septa* maluerim. *septa ovium*, *septa bouum* poetis passim pro bovili ac ovili. N. HEINSIUS. Voces *septa* & *sesta* alibi etiam per scriptores librarios inter se commutata creduntur. vide Mariang. Accursium ad Aufon. Epist. x. vers. 27. N. Heinsium infra ad lib. xv.

vers. 710. & ad Ovidii iv. Metam. vers. 86. Nihil tamen mutandum puto. supra hoc libro vers. 444.

Gaesaque, lastratorque Cydon, tectumque, focusque

In silicis venis, et fistula nota juvenis.

v. 697. *Venerabile vulgus Elysium, et castas sedes decorate*] Opinor, *venerabile vulgus Elysis*, quomodo apud Maronem,

--- amoena piorum

Concilia, Elysiumque colo.

&, per amplum *Mittitur Elysium*. N. HEINSIUS. Nihil muto, nisi solam distinctionem. *Venerabile vulgus, Elysium et castas. Elysium et castas sedes piorum*, ut *Elysium et amoena concilia piorum* in loco Maronis, quem Nic. Heinsius laudavit. Deinde *ite, decorate*, sine copula media, ut saepe fit. vide, quae notavit vir Illustrissimus ad Claudiani i. de Rapt. Proserp. vers. 92.

v. 699. *Quis vero non aequa dedit*] Cui probe Coloniensis, & refer ad Hannibalem: nam allocutus ad gentes universas referenda est, non ad solos Karthaginienses. N. HEINSIUS.

v. 701. *Nec regnis postferre fidem*] Vocabulum *postferre* non temere obvium putat Doctissimus Dausquejus. Praeter exempla tamen ab ipso ex Seneca, Plinio & Curtio notata, invenitur etiam apud Vellej. Paterc. lib. ii. cap. lxix. *Cum Vatinius nulli nomini non esset postferendus*. & Aufon. Epist. xxii. in fine,

Tuo loco postferendos nomini.

v. 704. *Saguntinis somnos exterritus umbris*] Olim enim credebant, interfectorum animas eos, quorum scelere perierant, hostiliter persequi. Claudianus

Q

nus

705 Optabit cecidisse manu; ferroque negato,
Invictus quondam Stygias bellator ad undas
Deformata feret liventi membra veneno.

nus 11. in Rufin. vers. 324.

— vix toto corde quierat;
Ecce, vides diras alludere protinus umbras,
Quas dedit ipse neci.

infra Silius libro XVII. vers. 161.

Namque, gravis curis carpit dum nocte quietem,
Cernere Flaminium, Gracchumque, & cernere
Paullum

Visus erat simul adversos mucronibus in se
Destric'tis ruere, atque Itala depellere terra:
Omniſque à Cannis, Thraſymenique omnis ab
undis

In pontum impellens umbrarum exercitus ibat.

Plura habet Elegantissimus Broekhuſius ad Tibull.
lib. 1. Eleg. vi. vers. 15.

v. 705. Optabit cecidisse manu] Manu nempe viri

fortis, non propria, cecidisse Hannibal optabit, ut
jam Dausquej. monuit. Videtur Silius in animo
habuisse locum Maron. in 11. Aen. vers. 434.

— & si fata fuissent,

Us caderem, meruisse, manu.

Ita distinguendum: vulgo enim male cohaerent *meruisse manu*. Donatus exponit, ut meruerim ab hostibus interimi. Senec. pariter in Agamemn. vers. 515.

Felix vocatur, cadere qui meruit manu.

ubi tamen, teste Gronovio, optimus codex, pro manu, habet gradu.

v. 707. Deformata feret liventi membra veneno] Hannibal enim, postquam se à Prusia rege Romanis proditum iri senserat, hausto veneno mortem obiit, ut narrat Livius lib. xxxix. cap. 11.

C. S I L I I I T A L I C I P U N I C O R U M

L I B E R I I I.

Postquam rupta fides Tyriis, & moenia castrae,
Non aequo Superum genitore, eversa Sagunti;
Extemplo positos finiti cardine mundi
Victor adit populos, cognataque limina Gades.
Nec vatium mentes agitare & praescia corda
Cessatum super imperio, citus aequore Bostar
Vela dare, & rerum praenoscere fata jubetur.
Prisca fides adytis longo servatur ab aevo,
Qua sublime sedens, Cirrhæis aemulus antris,
10 Inter anhelantes Garamantas corniger Hammon
Fatidico pandit venientia secula luco.
Hinc omen coeptis, & casus scire futuros
Ante diem, bellicae vices novisse petebat.
Exin clavigeri veneratus numinis aras

Captivis

v. 2. **N**on aequo Superum genitore, eversa Sagunti
moenia] Vel Non aequo Superum geni-
tore erit injusto Jove, qui ejus everfionem permi-
sit; ut Marsus hunc locum accipiebat: quomodo
Silius Saguntum injustis Deis neglectam dicit libro II.
vers. 655.

ruis inter perfida gentis
Sidoniae tela atque immania facta suorum,
Injustis neglecta Deis.
aequus enim pro justus saepe occurrit. supra lib. II.
vers. 699.

Cui vero non aequa dedit victoria nomen.
& alibi. Vel, quemadmodum aequo Jove fieri
dicitur, quidquid recte & ordine fit, ita contra
Non aequo Superum genitore eversa Saguntus est, prae-
ter fas & aequum excisa Saguntus. Horat. lib. II.
Ep. I. vers. 68.

Es sapit, & mecum facit, & Jove judicat aequo.
vide Dan. Heinsium ad Horat. lib. I. od. II. vers.
20. Vel denique cum Cellario Non aequo Superum
genitore, est Jove irato, invito, non favente: ut
lib. II. vers. 363.

Quis procul à Tyria dominos depellere Byrsa,
Vel Jove non aequo, fixum est.
quomodo aequus pro favens habes etiam lib. VI.
vers. 105.

tandemque adverte procellis
Aequos Riavis oculos.
v. 4. Cognataque limina Gades] litora Puteaneus.
N. HEINSIUS. Alibi etiam librarii has voces in-

vicem commutarunt. vide Pierium ad Virgil. II.
Aeneid. vers. 321. VIII. Aen. vers. 555. N. Hein-
sium ad Sili lib. VII. vers. 417. & ad Ovid. XIII.
Metam. vers. 628.

v. 5. Vatum mentes agitare & praescia corda] πρὸς
ἄλλων vatum mentes pro vates. Stat. lib. III. Theb.
vers. 449.

- - - dubio sententia tandem
Sera placet, vatum mentes ac provida veri
Sacra movere Deum.

Horat. lib. III. od. v. vers. 13.

Hoc caverat mens provida Reguli.
id est, providus Regulus. Plura ad illum locum ex
utriusque linguae scriptoribus collegit Lambinus.

v. 14. Exin clavigeri veneratus numinis aras.] Pla-
ne legendum reponendumque videtur cornigeri nu-
minis. Est enim de Jove Hammone sermo; qui,
teste Curtio meo, umbilico tenus arieti similis est:
dicetque adeo mox ipse Silius, nemorosaeque regna Cor-
nigeri Jovis. MODIUS Novant. Lect. Epist. xxxiv.
Hic doctissimus vir, pro clavigeri, cornigeri substi-
tuendum censet. bonae fide vero? sed quo ar-
gumento, quaeso? Corniger, inquit, Hammon
ubique poetis fingitur; nusquam claviger autem i-
ndistinctus de ipso, aut clava ipsi attributa, legitur.
Neutrum nego, atque adeo etiam confirmo. Mi-
nucius Felix. Jupiter cum Hammon dicitur, habet
cornua; & cum Capitolinus, gerit fulmina. &c. Sed
quid ad rem? Ille haec de Hammone dici probet,
ego disertim nego. Clavigerum numen est Hercu-
les

Q 2

- 15 Captivis onerat donis, quae nuper ab arce
Victor fumantis rapuit semusta Sagunti.
Vulgatum (nec casta fides) ab origine fani
Impositas durare trabes, solasque per aevum
Condentum novisse manus: hinc credere gaudent
- 20 Consedisse Deum, seniumque repellere templis.
Tum, quis fas & honos adyti penetralia nosse,
Femineos prohibent gressus, ac limine curant

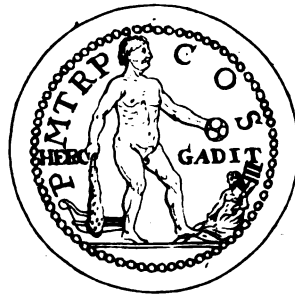
les, ut pueri sciunt è trivio. Lapsus est autem vir doctus, cum, quae de Hammone praecesserunt, ab iis, quae de Hercule sequuntur, non videt *et* Exin sejungere. Exin, inquit, *clavigeri veneratur numinis aras*, venerato nimirum Hammone, id est, cornigero numine. D. HEINSIUS. Loquitur Silius Italicus de templo Herculis, cui post excisum Saguntum dona dat Bostar. Quare recte non assentitur duobus MSS. libris Interpres doctissimus, qui, cum vulgo feratur *clavigeri*, ipsi *cornigeri* substituunt, persuasi de Jove Hammone loqui poetam: nisi quis Herculem etiam cornigerum observaverit. BARTHIIUS lib. vi. Advers. cap. xv. Scripti cum Romana editione constanter *clavigeri*, non *cornigeri*, quod ad Hammonem esset referendum. Agi tamen hic de Hercule, non Hammone, certum est. Forte scripserat Silius *coiligeri*. Sed *clavigerum numen* haud moveatur loco: nam & Herculem Gaditanum, seu Tyrium, commemorari non me fugit, de quo hic manifeste agitur. Stat & pro vulgata scriptura Barthius. De Hercule Gaditano praeter Pomponium Melam, cujus locum jam produxit Interpres, etiam Caesar belli civilis libro secundo, *Naves longas decem Gaditanis ut facerent imperavit: complures praeterea Hispali faciendas curavit: pecuniam omnem, omniaque ornamenta ex fano Herculis in oppi-*

dum Gades contulit: & mox, Biduumque Cordubae commemoratus Gades proficiscitur, pecunias monumentaque, quae ex fano Herculis collata erant in privatam domum, referri in templum jubet. Statius in Hercule Surrentino,

Nec mihi plus Nemeae, priscumque habitabitur Argos,

Et Tiburna domus, solisque cubilia Gades.

Interpres, qui ex veteri numismate Hadriani Hammonem capro insidentem se opinatur nobis exhibere, Serapin exhibuit. N. HEINSIUS. Verae scripturae incertus fluctuavit Dempster. ad Rosin. lib. ii. Antiquit. Rom. cap. v. Sed omnino *clavigeri* cum viris doctis scribendum, cum quibus etiam facit Doctissimus Daufquejus. *clavigerum numen* & *claviger* apud poetas ubique obvium est. Videatur Ovid. xv. Met. vers. 22. & 437. iv. Fastor. vers. 67. in Ibin vers. 253. & alii alibi. Sed, quod maxime huc facit, Herculem Gaditanum *clavigerum* exhibet nummus Hadriani, quem ex Trifano tom. i. Comment. Histor. pag. 486. hic exprimendum curavi. Cui & alium Hadriani nummum adieci. à Daufquejo olim productum, ut appareat, recte judicasse N. Heinsium, ei non Hammonem Jovem, sed Serapin insculptum esse.

Tandem templo Herculis Gaditani non Bostar dona dedit, ut Barthius voluit, sed ipse Hannibal; quod sequentia clare evincunt.

v. 15. Captivis onerat donis] Locutio est Maroniana ex x. Aen. vers. 619.

— & tua largâ

Saepe manus multisque oneravit limina donis.

Atque ita passim auctores promissis, laudibus onera-

re. Sallust. in Bell. Jugurt. cap. xii. *Quem ille casu ministrum oblatum promissis onerat.* Liv. lib. x. cap. xiv. *Ipsos nominatim juvenes, pari comitate utrumque, nunc laudibus, nunc promissis, oneras.* lib. xxv. cap. viii. *Collaudati oneratique promissis jubentur, ut si dem popularibus facerent, praedandi causa se urbe egres-* sos. lib. xxxii. cap. xi. *Ducem, promissis ingentibus oneratum, si fides esset, vincitum tamen tribuno de-* dit.

- Saetigeros arcere fues: nec discolor ulli
 Ante aras cultus: velantur corpora lino,
 25 Et Pelusiaco praefulget flamine vertex.
 Discinctis mos tura dare, atque e lege parentum
 Sacrificam lato vestem distinguere clavo.
 Pes nudus, tonsaeque comae, castumque cubile,
 Irrestincta foci servant altaria flammae.
 30 Sed nulla effigies, simulacrave nota Deorum

Majestate

ds. libr. xxxv. cap. xi. Collaudatum enim Consul spo
 praemiorum onerat. Phaedr. lib. v. fab. v. vers. 20.

multis onerans laudibus,

Hominemque plausu prosequuntur maximo.

Nam ita potius legam cum Celeberrimo Burmanno, quam *onerans lancibus* cum aliis. Hinc etiam vindicandus Justin. lib. v. cap. iv. *Omnibus, non humanis tantum, verum et divinis, cum honoribus onerant.* pro quo Acidal. ad Vellej. Paterc. lib. ii. cap. cxxiv. ex manuscriptis *honerant* mavult, quod pro *honerant* positum existimat. Sed vulgatum praefert. *Honerant* autem, quod in MStis est, librario- rum peccato perperam aspiratione adjecta, qui soles eorum error fuit, pro *onerant* scriptum fuit. De hac locutione plura vide apud Stewich. ad Arnob. iv. contra Gent. in princip. & N. Heinsium ad Valer. Flacc. lib. i. vers. 9.

v. 19. *Hic credere gaudens*] hinc cum Agrippinate rectius. N. HEINSIUS. hinc etiam Putean. codex cum Veneta Marfi, nonnullisque aliis editionibus. idem & Dausquejus probavit.

v. 22. *Limine curant Saetigeros arcere fues*] Fuerit hoc Herculi Gaditano proprium, & ab Aegyptiis ortum, quibus fues & subulci impuri habebantur, ut ex Herodoto Dausquejus docuit; aliis tamen in locis Herculi olim porcos immolabant. Sextus Empir. lib. i. i. Pyrrh. Hypoth. pag. 155. *Σεράπιδι χοίρειον ἐν τῷ θύρῳ τῆς Ἡρακλῆος καὶ Ἀσκληπιοῦ θύρας.* *Serapidi nemo unquam porcum immolaverit, at Herculi & Asculapio immolatur.* Phaedr. lib. v. fab. iv. *Quidam immolasset verrem cum sancto Herculi.*

Nam, quod notum est, iidem Dii diversis in locis saepenumero etiam diversis ritibus, ac sacrificiis non unius generis, colebantur. Nota vero *curant arcere*, pro *arcent.* vide Barthium ad Statii i. Theb. vers. 360.

v. 24. *Velantur corpora lino, Ex Pelusiaco &c.*] Ita Dausquejus & nonnulli alii ediderunt: sed recte libri scripti cum priscis editionibus habent *Et Pelusiaco.* quomodo etiam legendum monuit vir eruditione & meritis in Rempubicam literariam omnibus notus, Rich. Bentejus in epistola ad Celeberrimum Burmannum, qui has & quasdam alias ejus conjecturas humanissime mecum communicavit. Simili modo alibi etiam peccarunt librarii. vide Nic. Heinsium ad Ovid. Epist. xx. Heroïd. vers. 16. *Pelusiaco flamine* est Aegypto lino, quod candore vestibus utile, ritibus inutile dicit Gratius in Cyne-

vers. 42.

Vix operata suo sacra ad Bubastia lino,

Velatur sonipes aestivi turba Canopi.

Ipse in materia damnosus candor inertis

Ostendit longe fraudem, atque exterruit hostem.

De usu lini in sacris vide Jan. Broekhus. ad Tibull. lib. i. Eleg. i. vers. 30. & Eleg. v. vers. 15. Pessime autem Barthius lib. xxv. Advers. cap. xi. de sacerdotibus Jovis Hammonis intelligebat haec verba, quae de Herculis Gaditani sacerdotibus capienda esse nemo non videt, & ex iis etiam, quae ipse supra notavit ad vers. 14. satis patet.

v. 26. *E lege parentum*] Haec erudite, ut omnia, ab Alberto Rubenio, elegantissimi ingenii viro, illustrantur ex Herodiano, lib. i. Rei vestiariae cap. xvii. N. HEINSIUS.

v. 28. *Pes nudus*] Sagittar. de Nudipedalibus veterum cap. 2. §. 6. Aegyptiorum Hierophantas nudipedes incessisse ex hoc loco probare conatur. sed, de Herculis Gaditani sacerdotibus hic agi, jam supra monui. Mihi tamen persuasum est, eodem ritu Aegyptiorum sacerdotes Herculem suum coluisse, quamvis Gadibus non proprie Herculem Aegyptium, sed Tyrium, cultum fuisse testatur Arrian. lib. ii. de Exped. Alex. Magni cap. xvi. Alibi autem alio ritu Herculem venerabantur. Varro in Satyra Menipp. quae *Pseudolus Apollo* inscribitur, apud Nonium voce *Excalceatur.* *Quod in ejus Dei templa calceati introeunt, nam in oppido quas est aedes Apollinis, & qui ibi ad Herculis introeat, nemo se excalceatur.*

v. 30. *Sed nulla effigies, simulacrave nota Deorum*] Ita & scripti. corrigendum tamen utique *simulacra vota*, uti & apud Minucium Felicem Octavio cap. x. *nulla simulacra vota.* ubi nota pari errore *simulacra* nunc circumferuntur. apud Nasonem Metam. x. vers. 693.

quo vota sacerdos

Lignea contuleras veterum simulacra Deorum.

Ita illic praestantiores scripti. in vulgatis multa *simulacra.* Malim praeterea in hoc Siliii loco *nullae effigies*, quam *nulla*, etsi in scriptis nil praesidii. N. HEINSIUS. Voces *vota* & *nota* alibi confudisse librariorum infra docui ad libr. vi. vers. 434. Hic autem recepta scriptura bene se habet, cujus sensus est, in hoc templo simulacrum Herculis non nosci, ejusque numinis effigiem non exstare. Ita Philostratus, à Dausquejo ad partes vocatus, testatur

Q 3

lib,

Majestate locum & sacro implevere timore.
In foribus labor Alcidae Lernaecae recisis
Anguibus hydra jacet, nexuque elisa leonis

Ora

lib. v. de vita Apollon. Tyan. cap. v. utriusque Herculis, Thebani nempe & Aegyptii, quos in hoc templo coli dicit, ἀγάλματα ἐν τῷ ναῷ. Similia aliorum numinum templa suo adhuc tempore obvia fuisse testis est Tertull. de Idolol. cap. iiii. *Idolum aliquamdiu retro non erat. Priusquam huius monstri artifices ebullissent, sola templa & vacuae aedes erant, sicut in hodiernum quibusdam locis vetustatis vestigia permanent.* Errasse autem puto doctissimum Dauisqneum, qui existimat, voluisse Silium, Herculem Gadibus cultum non fuisse sub consueto ejus simulacro, sed sub symbolo quodam; quod arborem esse arbitrat, ex ipso Silio infra hoc libro vers. 691. *Arbor numen habet.* Sed agitur ibi de luco Jovis Hammonis, hic vero de templo Herculis Gaditani. Si autem sub symbolo quodam Herculem coluerint Gaditani, existimo illud fuisse irrestinctum ignem, altaribus ejus perpetuo ardentem, cuius Silius anteriori versu meminit: Hercules enim idem numen ac Sol putabatur. Vide Trifan. tom. i. Comment. Hiflor. pag. 494. tom. ii. pag. 165. & Beger. in Thefauro Brandenb. tom. iiii. pag. 46.

v. 32. *In foribus labor Alcidae &c.*] Hoc ex veritate historica, ut ex Philostr. patet, qui, de templo Herculis Gaditani loquens, inquit libro v. de vit. Apoll. Tyan. cap. v. τὰς δὲ ὕδρας τε καὶ τὰς Διομήδους ἰππῆς, καὶ τὰ δαδύκα Ἡρακλῆος ἵππα ἐκτετακῶς φασὶ καὶ ταῦτα, διδύματα. Hydras item, & Diomedis equas, & duodecim Herculis opera, ipsa quoque statuaria opere expressa, ex lapide omnia. Hos Herculis labores Silius in foribus sculptos fuisse ait, ex more nempe veterum, qui templorum fores variis historiis ornare solebant. De templo Apollinis, quod Cumis erat, Virgil. vi. Aen. vers. 20. Minervae Syracusis Cicero libr. iv. in Verr. cap. lvi. Phoebi apud Colchos Valer. Flacc. libr. v. vers. 417. Jovis Romae Claudian. in vi. Consul. Honor. vers. 44. de regia Solis Ovid. ii. Metam. vers. 4. porticu Apollinis Palatini Propert. lib. ii. Eleg. xxiii. vers. 11. & alibi passim. Labores autem Herculis plurimi descripserunt auctores, quos

collegit Gruter. ad Plaut. Perf. act. i. sc. i. vers. 3. quibus adde Epigramma in Anthol. Graeca l. iv. cap. viii. Ovid. ix. Metam. vers. 182. Senec. in Herc. Fur. vers. 216. in Agamemn. vers. 829. Claud. in Praefat. lib. ii. de Rapt. Proserp. vers. 31. & Jos. Ifcan. lib. ii. de Bell. Troj. vers. 116. Plurima quidem ejus opera memorantur: duodecim tamen prae reliquis meruerunt *Herculis labores* vocari, quos totidem versibus consignavit Aufon. Edyll. xix. alique. unde *Herculeos annis aequare labores* Statius lib. ii. silv. i. vers. 124. dixit de eo, qui duodecimum annum attingebat. vide, quae ibi notavit Barthius.

v. 32. *Lernaecae recisis Anguibus hydra jacet*] Hunc Herculis laborem supra illustravi lib. ii. vers. 158.

v. 33. *Nexuque elisa leonis Ora*] *nexuque* quidam. vide Interpretem. N. HEINSIUS. Peccant libri, qui *nexuque* habent. *nexus* enim & *nectere* propria luctae verba sunt, quae de eo dicuntur, qui adversarium brachiorum nodo alligat, & constringit. Ovid. in lucta Herculis & Acheloi ix. Met. vers. 57.

Vix tamen exferui sudore fluentia mullo

Brachia; vix solvi duos à corpore nexus.

Senec. vii. de Benefic. cap. i. *Magnus luctator est, non qui omnes numeros nexuque perdidicit, quorum usus sub adversario rarus est; sed qui in uno se aut altero bene & diligenter exercuit.* Quintil. ii. Instit. Orator. cap. viii. *Exercendi corpora peritus, non, si docendum pancratiasten susceperis, pugno ferire, vel calce tantum, aut nexus modo, atque in his certos aliquos docebis, sed omnia, quae sunt huius certaminis.* Plura notavit eruditissimus Gronov. in Diatr. Stat. cap. xxv. Hercules autem in omnibus monumentis antiquis, partim stans, partim genu nixus, leonem Nemeaeum brachiorum nodis elidit, ut in nummo Maximiani apud Trifan. tom. iiii. Comm. Hist. pag. 360. & in nummo Syracusanorum apud Goltz. in Sicilia tab. iv. n. 3. in uno tamen Heracleensium Leonem cauda apprehensum clava conficit apud eundem Goltz. in Sicil. tab. ix. n. 10. quae monumenta lectoris oculis subjeci.

Nec

Ora Cleonaei patulo caelantur hiatu.

35 Ast Stygius, saevis terrenis latratibus umbras,
Janitor, aeterno tum primum tractus ab antro,

Nec aliud colligi potest ex testimoniis auctorum veterum. Pausanias in Lacon. cap. xviii. memoratur ἄρχων Ἡρακλῆς τοῦ λέοντος, elidens leonem Hercules. Sophocles in Trachin. interprete Cicer. ii. Tuscul. Quaeſt. cap. viii.

O pectora, o terga, o lacertorum tori,
Vestrona pressu quondam Nemeaeus leo
Frendens efflatus graviter exitremum spiritum?

Senec. in Herc. Fur. vers. 225.

Gemmis lacertis pressus Herculeis leo.

Agam. vers. 829.

Te sensit Nemeaeus arto
Pressus lacerto fulmineus leo.

apud Archium in Antholog. Graec. lib. iv. cap. viii. Epigr. 8. leo Nemeaeus dicitur

Ἀρχαῖα Σηροφῶντος ἀρχαῖον παλάμιον,
guttur artatus manibus feras occidentibus. alia vide apud Delr. in comment. ad Senec. Herc. Oet. vers. 1235. & Gronov. in gust. ad Stat. vi. Theb. vers. 270. Idem etiam ex Siliis verbis elisa ora patet. elidi enim dicuntur, qui strangulatione vel suffocatione occiduntur. De hoc leone Ovid. ix. Met. vers. 197.

Hic elisa jacet moles Nemeaea lacertis.

De Hercule Cacum interficiente Virgil. viii. Aen. vers. 160.

Corripit in nodum amplexus, & angit inhaerens
Elisos oculos, & siccum sanguine guttur.

Vide Bentlej. ad Horat. lib. iii. od. xxvii. vers. 60. Ex his igitur patet, recte vulgo legi *nexuque*; deinde etiam jure Victor. lib. iv. Var. Lect. cap. xxii. reos egisse nostrae aetatis pictores, quibus persuasum est, Herculem leonem Nemeaeum divulsis malis interfecisse: qualis fere depingitur in nummo Getae apud Patin. in numm. Imper. pag. 254.

sed error ille sculptoris, non monetarii prisci fuisse videtur, quoniam Patin. in eo leonem ab Hercule suffocatum existare dicat. Voces autem *nexus* & *nixus*, quemadmodum hic apud Silium, ita & alibi, saepe commutantur invicem. Apud Lucan. lib. iii. vers. 612. est,

— illa tamen nixu, quo prenderat, haesit.

Vincla

pro quo in veterrimo manuscripto Bibliothecae S. Germani est *nexu*. apud Valer. Max. lib. iv. cap. ii. ex. 2. recte vulgo editur, *pari virtutis impetu con-* *nisi*, pro quo in codice Bibliothecae Trajectinae est *conmixi*: unde perperam Rob. Stephanus *con-* *mixi* edidit. & ita pariter alibi erratum est.

v. 34. *Patulo celantur hiatus*] Ita Dausquejus, Cellarius, & plerique alii ediderunt, sed Nobilissimus Bentlejus recte monuit, *caelantur* emendandum esse; quomodo etiam Nic. Heinsius ad marginem Silius legit. *hiatus leonis* ut apud Valer. Flacc. lib. i. vers. 34.

— Cleonaeo jam tempora clusus hiatus

Alicides.

aliis *riclus* dicitur; *χάρμα ὀδόντων* vocavit Anacreon carm. 2. *patulus* autem *hiatus* propter elisum guttur, non vero diductas malas. utramque enim sententiam male junxerat Petrus Marfus in Commentariis.

v. 35. *Ast Stygius, saevis terrenis latratibus umbras, Janitor*] Posses etiam cum Celeberrimo Burmanno legere,

Ast, Stygius saevis terrenis latratibus umbras, Janitor.

Stygiae umbrae millies occurrunt.

v. 36. *Aeterno tum primum tractus ab antro*] Opi- nor, *inferno tum primum abstractus ab antro*. de *ab-* *strahendi* verbo, huc minime praeter ordinem re- vocato, adeantur, quae curis secundis ad Nafonis Metamorphoses annotamus, libro vii. vers. 415. N. HEINSIUS. Voces *aeternus* & *infernus* in li-bris scriptis saepe confunduntur. apud Lucan. lib. vi. vers. 781. nunc legitur,

Impiaque infernam ruperunt arma quietem:

sed quatuor libri scripti habent *aeternam quietem*, quod erit ab omni aevo nondum abruptam quietem. Similem lectionum diversitatem apud Claudian. etiam occurrere lib. ii. de Rapt. Proserp. vers. 331. monuit me Celeberr. Burmannus. Malim tamen hoc loco nihil mutare: Silius enim *aeternum antrum* opposuit vocibus *tum primum tractus*, ut *aeternum antrum* sit, unde Cerberus numquam erat abstrahendus, ubi aeternum manere debebat. sic *dona aeterna* infra habes lib. ix. vers. 117.

Haec tibi, cara parens Acca, ad solatia luctus

Dona fero, nati ut figas aeterna sepulcro.

quae nempe numquam inde erunt refigenda. *ae-* *terna Megaera* lib. xiii. vers. 611.

Vipereo domat hunc aeterna Megaera flagello.

pro Megaera semper, aeternum, domat hunc. A- vernus *aeterna sedes* vocatur lib. xvii. vers. 470.

— *tum manes inimicus sedo repellat*

Aeterna.

quod ibi manes aeternum manere credebantur. Pro- *tractus*

Vincla indignatur, metuitque Megaera catenas.
Juxta Thraces equi, pestisque Erymanthia, & altos
Aeripedis ramos superantia cornua cervae.
40 Nec levior vinci Libycae telluris alumnus
Matre super, stratique genus deforme bimembres

Centauri,

tractus autem Illustriss. Heinsius legit *abstractus*, quo verbo eadem de re usus etiam Cicero Sophoclem interpretatus 11. Tuscul. Quæst. cap. viii.

*Hac a Tartarea tenebrica abstractum plaga
Tripitem abduxit Hydra generatum canem.*

Senec. in Hippol. vers. 844.

Qui cum revulso Tartaro abstraheret canem.

ita enim optimum codicem habere testis est Gronovius. De Theseo Pirithoi, Proserpinam rapturi, focio ibid. vers. 95.

Solio ut revulsum regis inferni abstrahat.

Sed ne hic quidem vulgatum muto. Pariter enim locutus est Virgil. vi. Aen. vers. 396.

*Tartareum ille manu custodem in vincla petiit
Ipsius à solio regis, traxitque tremantem.*

Senec. Herc. Fur. vers. 809.

Custos opaci pervigil regni canis

Componit aures timidus, & patiens trahi.

vers. 819.

*Geminis uterque viribus tractum canem
Intulimus orbi.*

in Agam. vers. 859.

Tractus ad coelum canis inferorum

Triplici catena tacuit.

Hercul. Oct. vers. 1766.

— quando ab inferna Stryge

Remeabis iterum, non ut ex spoliis trahas?

Hunc autem Herculis laborem ob oculos nobis ponit gemma apud Beger. in Thef. Brandenb. tom. 111. pag. 192. quam hic exprimi curavi.

v. 38. *Juxta Thraces equi*] Herculem, unum ex Diomedis Thraciae regis equis interficientem, exhibet nummus Antonini Pii apud Trifan. tom. 1. Comment. Hist. pag. 609. quem hic aeri insculptum videri volui.

v. 38. *Pestisque Erymanthia*] Aper nempe Erymanthius. *pestis* enim vocatur, quidquid noxium & perniciosum existit. de serpente Italiae vastationem denotante mox vers. 200. *ardua quae sit, Scitatur, pestis.* de serpente à Regulo interfecto lib. vi. vers. 165.

Imprudens tantae pestis gradiabar.

de vulpe Ovid. vii. Metam. vers. 763.

*Protinus Aoniis immittitur altera Thebis
Pestis.*

Vide Nic. Heinsium ad Ovid. ix. Metam. vers. 197. & ad Valer. Flacc. lib. 11. vers. 498. Hunc Herculis laborem ex nummo Maximiani apud Trifan. tom. 111. Comm. Hist. pag. 358. lectori visendum dedi.

v. 39. *Aeripedis ramos superantia cornua cervae*] Tū

taxias. vide, quae in Aufonianis suis annotavit aeternus ille literarum censor Scaliger [lib. 1. cap. xvi. five ad Aufon. Edyll. xi. vers. 14.] D. HEINSIUS. *cervi* Colonienfis Oxoniufque cum editione Parmensi. N. HEINSIUS. *cervi* etiam Mediolan. editio: atque ita Plaut. in Persa act. 1. sc. 1. vers. 3.

*Nam cum leone, & cum excetra, cum cervo,
cum apro Aetolico*

*Cum avibus Stympthalicis, cum Antaeo deluctari
mavelim.*

Aufon. Edyll. xix.

Aeripedis quarto tulit aurea cornua cervi.

Martial. lib. ix. Epigr. ci.

*Aeripedem silvis cervorum, Stympthalidas astris
Abstulit.*

Ita locus hic olim legebatur; sed Gruter. postea *cervum* edidit ex codice MSto, ad imitationem nempe Graecorum vetustissimorum, qui vocem *ἑλαφος*, five de masculo, five de femina loquerentur, feminino genere fere semper extulerunt. vide Spanhem. ad Callim. Hymn. in Dian. vers. 102. Similiter Latini *cervum*, quam *cervum*, dicere maluisse docet Broekhus. ad Tibull. lib. iv. Eleg. 111. vers. 13. Eandem ob causam ortum puto similem dissenfum auctorum veterum in aliis Herculis laboribus; quidam enim volunt Herculem regem Diomedem *equis*, quidam *equabus* suis, objecisse. v. N. Heinsium ad Ovid. Epist. ix. Heroid. vers. 68. & nonnulli Herculem Geryonae *boves masculos*, alii *feminas*, ex Hispania abduxisse scribunt. vid. infra ad lib. vi. vers. 629. Hinc itaque Salmas. apud Jungermann. ad Posluc. lib. v. sect. 76. *τῶν ἑλαφῶν* apud poetas, & inter eos apud Pindar. in Olymp. od. 111. qui de hoc Herculis labore verba faciunt, semper *cervum*, non *cervam*, accipiendum & vertendum existimat, quod cornibus aureis insignis fuisse dicatur, & cervae cornibus careant, ut Aristoteles alique Physiologi docuerunt. Sed, quod pace viri summi dicam, apud Pindar. saltem *cervus* accipi & verti nequit: Poëta enim *χρυσόκαραν ἑλαφῶν θήλειαν* vocat: quare, si verum est, nullas cervas cornua habere, peccavit Pindarus, aequè ut de Sophocle idem Salmas. notavit in Exercit. Plin. pag. 157. qui Telephum à cerva cornuta enutritum fuisse dixerat. Inveniri tamen nonnunquam, sed raro, *cervas*, quae cornua habent, notarunt Jul. Caes. Scaliger in lib. 111. de Re poet. cap. iv. & Theodor. Graevius ad Callim. H. in Dian. vers. 102. *Aeripedis* autem esse celeris, etiam monet Voss. in Etym. in voce *Aes*, certe quam Silius *aeripedem*, Graeci *χαλκίποδα*, Quint. Calab. lib. vi. vers. 223. *Σαῖν ποδάς*

- Centauri, frontemque minor truncam amnis Acarnani.
 Inter quae fulget sacratissimis ignibus Oete,
 Ingentemque animam rapiunt ad sidera flammæ.
 45 Postquam oculos varia implevit virtutis imago,
 Mira dehinc cernit: surgentis mole profundi
 Injectum terris subitum mare, nullaue circa

Litorea

vidas pedibus celerem dixit. Exhibet hunc Herculis laborem præter alia monumenta nummus Maximiani apud Trifan. tom. III. Comment. Hist. pag. 365. quem hic vident lectores.

v. 40. Nec levior vinci Libyæ telluris alumnus] Hercules cum Antæo lucta ex nummo Postumi apud Morell. in specim. rei numm. tab. VI. hic aere expressa est.

v. 41. Stratique genus deforme bimembres Centauri] Hunc Hercules laborem describi iussi ex nummo ΑΙΤΩΛΩΝ, quem edidit Goltzius in Graec. tab. VII.

v. 42. Frontemque timet minor omnis Acarnan] Erudite ex Eustathio Daufquejus. in MS. Oxoniensi prodigiosa scriptura est, frontemque rumor nunc omnis Acarnan. BARTHIUS lib. VI. Advers. cap. XV. frontemque minor nunc omnis Acarnan in Colonienf. In Puteaneo & Romana editione, frontemque timet nunc omnis Acarnan. scribe indubitata conjectura, - - - frontemque minor truncam amnis Acarnan. Acheloum ab Hercule cornu altero fuisse truncatum quis nescit? Apposite omnino Naso de Acheloo, initio Metam. IX.

Quæ geminus truncasque Deo Neptunius heros

Causa rogat frontis.

Statius IV. Theb. vers. 106.

Herculea turpatus gymnade vultus
 Amnis, adhuc imis vix truncam attollere frontem

Anfus aquis.

Nihil omnino vidit Interpres in hoc loco, cui tamen Barthius applaudit inconsulte. frontem truncam minor eleganti Graecismo dixit noster, quomodo apud Juven. sat. VIII. habes,

Et Curios jam dimidios, humerosque minorem
 Corvinum.

ita enim Pithoei vetustissimæ membranæ: ubi forte legendum quoque, Et Curios jam dividiuos, id est, fissos. Noster lib. IV. vers. 540.

Cui Consul, namque ira coquit: Pene, improbe, quidquid

Restas in ore sero, & truncata fronte relucet.

Eno IX. vers. 399.

atraque manant

Orbibus elisis & trunca lumina fronte.

N. HEINSIUS. Daufquejus hunc locum refert ad Abantes, olim comatos, postea vero crinem non alentes: sed illi ad labores Herculis, in quibus recensendis Silius hic versatur, nihil faciunt, ut etiam Illustrissimus Heinsius notavit ad Sabini Epist. III. vers. 91. ubi per elisionem evenisse docet, ut libra-

rius ineptam hanc lectionem excogitarit: omnino vero scribendum esse, frontemque minor truncam amnis Acarnan. truncam frontem habet, cui aliquid in fronte deest. Sic Senec. in Oedip. vers. 1021.

Per has reliquias corporis trunci precor.
 corporis trunci propter elisos oculos. Sic trunca cornua Statius IV. Theb. vers. 72.

nam trunca vident de vulnere multo
 Cornua, & ingentes plagarum in pectore nodos.
 Claudian. in Laudib. Seren. vers. 176.

Saucia truncato pallebant flumina cornu.
 minor truncam frontem Graecismus est, pro trunca fronte, ut locutus est Lucan. lib. II. vers. 717.

Rapta puppe minor subducta est montibus Argo.
 Recte etiam pro omnis emendatum amnis, ut alibi etiam peccarunt librarii. vide Nic. Heinsium ad Ovid. Epist. XV. Heroïd. vers. 157. De elisione, erroris frequentissime causa, quaedam supra vide ad lib. II. vers. 531. Eruditissimus Bentlejus etiam non male hic legendum suspicatur,

frontemque illinc minor amnis Acarnan,
 eodem sensu; illinc enim exponit ab altera parte. Herculem cum Acheloo certantem exhibere putatur nummus ΑΠΙΣΣΑΝ apud Goltz. in Graec. tab. XX. quem hic etiam oculis lectoris subjeci.

v. 45. Varia implevit virtutis imago] Malim, variae virtutis imago. N. HEINSIUS.

v. 46. Surgentis mole profundi] Molem profundi pro aquarum immensi copia dixit nova, ut videtur, phrasi. Sic Sedulius, Poëta non ineptus,

Qui genus humanum, præter quos clauserat arca,
 Diluvii rapida spumantis mole sepultum,
 Una iterum de stirpe creas.

Profundum apud Silium Graecum est, quibus βάθος notat tempestuosum mare. Q. Smyrnaeus,

Ποταμὸν δ' ἀπὸ γαῖας, βάθος δ' ἐνὶ χύματι πᾶν.
 BARTHIUS lib. XXI. Advers. cap. XV. Pari locutione molem maris dixit Silius lib. XIV. vers. 124.

sequitur cum murmure molem

Ejecti maris, & stridentibus affremis alis.

Senec. III. Natur. Quæst. cap. XXVIII. de mari, ideoque, ut effluat, non magna mole se tollet. Molem aquarum dixit Solin. in Polyh. cap. XXIII. Aquarum moles, torto in septentrionem prius latere, anfractibus magnis &c. in angustias stringitur Preponiidis. Avien. in descript. Orb. vers. 295.

Undarum moles Tyrrhæno cogitur aestu.

v. 47. Injectum terris subitum mare] In scripto codice est Invectum, quod melius laboribus Herculei

Litora, & infuso stagnantes aequore campos.
 Nam qua caeruleis Nereus evolvitur antris,
 50 Atque imo freta contorquet Neptunia fundo,
 Proruptum exundat pelagus, caecosque relaxans
 Oceanus fontes torrentibus ingruit undis.
 Tum vada, cœu saevo penitus permota tridenti,
 Luctantur terris tumefactum imponere pontum.
 55 Mox remeat gurgēs, tractoque relabitur aestu,

culei numinis convenit. BARTHIUS libr. vi. Ad-
 vers. cap. xv. *Inventum* Putaneus. an *Invectum*?
 & sic Barthius ex Oxonio. possis & *Ingestum*. sed
 Parmensis editio *Innectum*. N. HEINSIUS. *Inve-*
ctum melius Herculei numinis laboribus convenire
 dicit Barthius: ut adeo putet, Silium reperiisse ad
 perfoſſum ab Hercule isthmum, qui inter mare
 mediterraneum & Oceanum erat, unde postea fre-
 tum Herculeum nomen habuit: eodem modo, quo
 Xerxes rex, perfoſſo monte Atho, *mare terris im-*
misſiſſe dicitur apud Arnob. lib. i. contr. Gent. pag.
 5. At non amplius hic agit Silius de laboribus Her-
 culis, sed aestum Oceani describit, quem Hanni-
 bal spectabat. *Invectum* ex Oxon. cod. etiam Illu-
 strissimus Heinsius in contextum receperat. Sed
 nihil mutavi. locus enim Silii ex lib. xiv. ad verſum
 anteriorem laudatus receptam ſcripturam commo-
 de tuetur; quemadmodum enim Boreas illic mare
 ejicit ex alveo, ita hic aestus illud *terris injicit. im-*
mittere dixit Manil. lib. ii. verſ. 89.

Sic pontum movet, & terris immittit, & auferit.
 v. 51. *Praeruptum exundat pelagus*] Optime Co-
 lonienſis *Proruptum*. Apud Maronem Aeneid. i.
 verſ. 246.

Is mare proruptum, & pelago premit arva ſo-
nanti.
 apud eundem vii. Aen. verſ. 459. *toto proruptus cor-*
pore ſudor. proruptus Veſevus apud Valer. Flacc. lib.
 iv. verſ. 507. & libro vi. verſ. 632. *hiberno prorup-*
teus ab arcu Imber. Stat. Theb. ii. verſ. 626. ex an-
 tiquis membranis,

Intercepta natas prorupto in ſanguine lingua.
 Idem verbum Claudiano bis reddidimus. adcantur
 curae ſecundae ad librum ii. in Stiliconem verſ.
 462. N. HEINSIUS. Idem verbum Avieno etiam
 reſtituendum videtur fab. xvi.

In tua proruptus offendit robora nimbus,
 ubi vulgo etiam eſt *praeruptus*. vide plura apud Bar-
 thium ad dictum Statii locum, & N. Heinsium ad
 Claudiani ii. de Laudib. Stilic. verſ. 462. Libra-
 rii imperiti, cum vocolae *prae* & *per* ſimili fere ſig-
 lo à τὰ προρῦπτος ſcriberentur, recte eas diſtinguere
 nequiverunt. vide infra ad lib. xvii. verſ. 56.

v. 51. *Caecosque relaxans Oceani fontes*] Manu-
 ſcriptum *Oceanus*, quod non videtur repudiandum.
 BARTHIUS lib. vi. Adverſ. cap. xv. *Oceanus* ex
 Oxonio libro placebat Barthio: neque aliter Co-
 lon. & Putcan. cum Rom. ac Parm. editione. N.

Ac
 HEINSIUS. *Oceanus* etiam Mediol. editio. pri-
 mus Marſus *Oceani* edidit.

v. 55. *Tractoque relabitur aestu*] Scribe, *fractoque*
aestu, & conſule, ſi tanti ſunt, quae ad Valer.
 Flacc. annotamus libro vii. verſ. 584. N. HEIN-
 SIUS. *fracta aestu* hoc loco ſcribendum eſſe mo-
 nuit etiam olim idem Heinsius ad Ovidii xi. Me-
 tam. verſ. 729. *Frangitur* autem unda, fluctus,
 mare, aestus, cum eorum impetus litore vel ſcopu-
 lis aut alio aliquo impedimento retunditur. Silius
 lib. i. verſ. 592.

Vorticibus torquet rapidis mare, fractaque anhe-
lant

Aequora, & injecto conduntur gurgite montes.
 lib. v. verſ. 398.

Dant gemitum scopuli, fractasque in rupibus un-
das

Audit Tartessos latis diſtermina terris.

lib. viii. verſ. 429.

Tam creber fractis albescit fluctus in undis.

lib. xvii. verſ. 259.

Ductioris frangit super ora tremantia fluctum.
 Senec. in Oedip. verſ. 603.

Fluctusque non tot frangit Ionium mare.

in iii. Natur. Quaest. cap. xxviii. Deinde à tergo
 veniis ſurgentibus ingens aequor evolunt, quod longe à
 conſpectu interioris litoris frangitur. Lucan. lib. ii.
 verſ. 401.

Hinc Tyrrhena vado frangentes aequora Pisae.
 libro vi. verſ. 265.

mare lassatur, cum se tollentibus Euris
Frangentem fluctus scopulum ferit.

Valer. Flacc. lib. ii. verſ. 453.

fractaque remurmurat unda.

lib. v. verſ. 411.

genibusque tumens infringitur unda.

Statius ix. Theb. verſ. 464.

clipeum nigrante supervenit aestu

Spumeus assultans, fractaque refunditur unda.

Paulin. in vita D. Martini lib. i. verſ. 243.

oppoſito fluctus dum pectore frangit.

& ita paſſim. vide Celeberr. Burmann. ad Petron.
 Satyr. cap. cxxiii. Voces autem *fractus* & *tractus*
 interdum librarii invicem commutarunt. conſule,
 quae notavit Jan. Broekhuſ. ad Propert. lib. ii. E-
 leg. vii. verſ. 19.

v. 56. *Ac raris erepto campis deserta profundo*] *Stas*
raris opinor. & ſic Gronovius iv. Oblerv. cap. xvii.
 N. HEIN-

Ac ratis crepto campis deserta profundo,
 Et fusi transtris exspectant aequora nautae.
 Cymothoës ea regna vagae, pelagique labores
 Luna movet: Luna, immisiss per caerula bigis,
 60 Fertque, refertque fretum, sequiturque reciproca Tethys.
 Haec propere spectata duci: nam multa fatigant.
 Curarum prima exercet, subducere bello

Consortem

N. HEINSIUS. Sic Flor. lib. III. cap. x. *Sed haerbas in vadis pugna, quum aestibus solitis cum ipso certamine subductus Oceanus intercedere bello videretur.* & Peto de navigatione Germanici in Oceano apud Senec. Suaf. I.

*Accumulas frager ipse metus: jam fidere limo
 Navigia, & rabido desertam flumine classam,
 Saque seris credunt per inertia fata marinis
 Tam non felici laniandos forte relinqui.*

Ita forte scribendum. vulgo est, *rapido flumine*: sed *flumine* in libris priscis fuisse ex Schotti libello variarum lectionum patet. *rabido flumine deserta classis*, est destituta maximis illis fluctibus, qui in Oceano voluntur.

v. 57. *Effusi transtris nautae*] Scribendum ex prisco codice *Et fusi transtris*. in vulgaribus nihil cohaeret. BARTHIUS lib. VI. Advers. cap. xv. *Et fusi* Colon. & Oxon. quod Barthius est jam amplexus. Ni fallor, *Et fusi in transtris* erat à manu ipsius Silii. N. HEINSIUS. Optime vir Illustrissimus *Et fusi in transtris*, id est, in transtris sedentes, vel jacentes. infra lib. VII. vers. 303.

———— *socioque in cespite fufos*

Incessa revocas castrorum ad munera plantae.

Virgil. I. Aen. vers. 214.

———— *fusique per herbam*

Implentur veteris Bacchi, pinguisque farinae.

Et fusi, pro *Effusi*, Dausquejus omnium primus reposuit ex conjectura. Frequenter scriptores librarii hoc modo peccarunt. *effusus* pariter mutandum in *et fusus* docuit vir Celeberrimus Jac. Gronovius ad Livii lib. I. cap. xxxviii. *edidici in et didici*, Nic. Heinsius ad Claudiani I. in Rufin. vers. 99. *elapsi in et lapsi* ibidem in B. Gildon. vers. 47. *evicta in et victa*, Gronov. ad Auctorem Octav. vers. 902. infra apud Silium lib. XI. vers. 12. *Erupisse*, pro *Et rupisse*, perperam est in Oxon. codice. Contra autem *et jocularis* mutandum in *exjocularis* censet Jos. Scaliger ad Catull. carm. XXI. *et ducti in educti* Modius supra ad lib. II. vers. 127. *et fractum in effractum* N. Heinsius ad Claud. Bell. Gildon. vers. 136. & ad Ovidii v. Trist. II. vers. 40. & ita passim alibi.

v. 58. *Pelagique labores Luna movet*] Eorum Philosophorum, qui Lunam aestus marini causam statuunt, sententiam plerumque amplectuntur Poetae. Vide Manil. lib. II. vers. 90. Claudian. in VI. Consul. Hon. vers. 499. in Paneg. Mall. Theod. vers. 107. Sidon. Apollin. carm. XXII. vers. 107. Guil. Brito VIII. Philipp. vers. 43. Lucanus autem plu-

res simul junxit lib. I. vers. 412. ut & Mela lib. III. cap. I. Aestum marinum *reditumque, fugamque* *Ludentis pelagi* eleganter vocat Iscanius I. de Bello Trojano vers. 83.

v. 60. *Sequiturque reciproca Thetis*] Ita corrupte Dausqueji, & non nullae aliae editiones. Sed *Tethys* legendum, monuit Eruditissimus Bentlej. & Davif. ad Caesar. lib. III. de Bell. Gallic. cap. XII. ut & Richter. in Specim. Observ. Crit. pag. 74. quemadmodum etiam habent vetustissimae editiones. Atque ita scribendum esse syllabarum modus etiam Silii editores docere debuerat.

v. 61. *Nam multa fatigant Pondera curarum, primum subducere bello*] Et interpunctione, & verborum qua interpolatione, qua invicem sibi suppositione, peccatum est: quod corrigetur utrumque, reponendo MSS. scripturam, quae est,

———— *nam multa fatigant.*

Curarum prima exercet, subducere bello

Consortem thalami.

libro VI. vers. 592. ait Poeta,

Maxima curarum relictorem ponere castris.

MODIUS Novant. Lection. Epist. xcviii. Ut Modius correxit, expresse etiam habent membranae Britannicae. Et quis ausit nobis persuadere, talia potuisse nasci ab ingenis librariis? praecipue *to exercet* non est de nihilo. BARTHIUS lib. VI. Advers. cap. xv. *Curarum prima exercet* in scriptis, nec non Romana & Parmensi editione. monuit jam Modius. Nec vulgatae tamen deest sua elegantia; sed praestat altera, sic etiam censente Barthio. N. HEINSIUS. *Pondera curarum* ut Lucan. lib. IX. vers. 575.

Cetera curarum projecit pondera.

Stat. IV. Theb. vers. 38.

———— *rex tristis et aeger*

Pondere curarum, propiorque abeuntibus annis.

& IX. Theb. vers. 575.

Namque per attonitas curarum pondere noctes.

Haud dubito tamen, quin praefarendum *Curarum prima exercet*, ut libri prisci habent, quibuscum facit etiam Mediolan. editio, & omnes aliae ante Juntinam, in qua primum Nicander vulgatam lectionem protulit. Ita autem saepissime locutus est Silius noster, ut lib. IX. vers. 134.

*Curarum tibi prima tamen sis, nato, referre
 Ductori monitus Paulo.*

lib. XI. vers. 379.

Altera curarum, Libycis dimittitur oris

R 2

Hen!

- Consortem thalami, parvumque sub ubere natum.
 Virgineis juvenem taedis, primoque Hymenaeo
 65 Imbuerat conjux, memorique tenebat amore.
 At puer, oblectae generatus in ore Sagunti,
 Bissenos Lunae nondum compleverat orbes.
 Quos, ut seponi stetit, & secernere ab armis,
 Affatur ductor: Spes o Karthaginis altae,
 70 Nate, nec Aeneadum levior metus, amplior, oro,
 Sis patrio decore, & factis tibi nomina condas,

Quis

Hem! Decius.
 lib. xiii. vers. 467.

*Haud ulla ante tuam, quamquam non parva sa-
 tigens,*

Curarum prior existerit.
 lib. xvii. vers. 76.

*Sed non Ausonio curarum extrema Syphacem
 Ductori monuisse suis.*

& ita fere Statius xii. Theb. v. 176.

extremum curarum ac turpe reverti.

Dausquejus tamen Nicandri somnia probare ma-
 luit, quam veritati manus dare.

v. 63. *Parvumque sub ubere natum*] Pariter Vir-
 gili v. Aeneid. vers. 285.

Cressa genus Phloec, geminique sub ubere nati.
 ubi codex Romanus habet *sub ubera*, quod recte
 Pierius improbat. Statius iiii. Theb. vers. 683.

parvumque sub ubere caro

Thessandrum portabat avo.

Arnob. ii. advers. Gent. pag. 97. *Non infantes sub
 uberibus matrum stentoreos legiis edidisse vagitus?* Ju-
 venci. lib. i. de Euang. Hystor. v. 263.

*Infantes mandans, teneramque sub ubere plebem
 Innocuam in sinibus rigido succumbere ferro.*
in uberibus dixit Silius lib. ix. vers. 70.

*Huic domus & gemini fuerant Sultione relictis
 Matris in uberibus.*

ad ubera in Passione DD. Perpetuae & Felicitatis.
*Habens patrem & matrem & fratres duos, akerum
 aequae catechumenum, & filium infantem ad ubera.*
 Barbara voce *sububeres* vocantur. Gloss. Isid. *Subu-
 beros, infantes, qui adhuc sunt sub ubere.* Graecis
ὑπομαλίδιοι dicuntur, quod in Gloss. Labb. *subrumi*
 exponitur.

v. 66. *Generatus ad ora Sagunti*] Lege cum MS.
in ore, cujus generis exemplorum copia est, cum
 alterius vix ulium fubeat. BARTHIUS lib. vi. Ad-
 vers. cap. xv. *in ore* iidem codices, tam editi, quam
 scripti, constanter. & recte: quod & Barthius pro-
 bavit: quam in rem non pauca congesimus ad
 epistolam Ariadnes Nafoniana, & ad Claudiani
 Aponum. Nafonis Ariadne,

Cum steteris urbis calvis in ore tuae.
 qui locus vulgo erat pessime affectus. Arulianus
 Messius Elocutionum libello inedito: *In ore illius
 agens, pro in conspectu illorum.* Sallust. Hystor. i. Ut

in ore gentibus agens. N. HEINSIUS. Mediol. etiam
 editio *in ore*. Marfus ediderat *in ora*, idque in com-
 mentariis exposuit, *in regione Saguntina*, quem me-
 trica lex meliora docere poterat. Primus Nican-
 der, quum syllabae modus versui non responde-
 ret, *ad ora* edidit. sed ipsam Sili manum Barthius
 & Heinsius vindicarunt. Infra lib. x. vers. 464.

Evolas, & domini consistis in ore jacentis.
 Senec. vii. de Benef. cap. xix. *In ore parentum
 filios jugulant.* Eumen. pro restaur. schol. cap. ix. *In
 publica ostentatione & in ipso urbis istius ore vegeten-
 tur.*

v. 72. *Qui superes bellator avum*] *Quis superes* bene-
 scripti & editio Romana ac Parmensis. meminit e-
 jus Interpres. N. HEINSIUS. *Quis* etiam editio
 Mediolan. & quaedam aliae. Primus Marfus *Qui* de-
 dit, prave omissa ultima litera s, unde vox iequens
 initium iterum ducebat.

v. 72. *Jamque aegra timoris Roma suos numeret
 lacrimandos matribus annos*] MS. *jam gesta timoris*;
 an legendum *justa timoris*? quae jam causam ti-
 mendu habeat. *Matribus* ex illo Horatii.

Parentibusque abominatus Hannibal.
 Allocutionem nati ex Homero esse ad iiii. Con-
 sul. Honor. vers. 33. apud Claudian. annotavi. BAR-
 THIUS lib. vi. Advers. cap. xv. *jam gesta Oxon.*
 unde Barthius *justa timoris*: forte *jam certa timoris*:
 ut libr. viii. vers. 52. *corripit enssem Carta necis.* Ap-
 ud Statium Theb. v. *jam certa malorum Mentis ab-
 augurio.* Sed pro vulgata lectione videantur quae
 diximus ad Valer. Flacc. lib. iiii. vers. 737. Noster
 lib. viii. vers. 108.

Respiciens, aegerque animi sua regna reliquit.
 Pro *numeret*, Puteaneus & editio Parmensis *nume-
 rat*. N. HEINSIUS. Nihil omnino muto: opti-
 me enim recepta lectio Hannibalis jaetantiam ex-
 primit. *certa timoris* est, quae jam noverat, olim
 se timore perculsum iri; *justa timoris* quae causam
 habebat, cur timeret; at *aegra timoris*, quae jam
 timebat, non solum Hannibalem, sed etiam fili-
 um ejus, vixdum annum natum. Frequenter au-
 tem *aeger* cum secundo casu construitur. infra lib.
 xv. vers. 135.

*Sed quamquam instinctis, taciens tamen aegra
 pericli*

Rectora subrepsit terror.

ubi

Quis superes bellator avum: jamque aegra timoris.

Roma tuos numeret lacrimandos matribus annos.

Ni praefaga meos ludunt praecordia sensus,

75 Ingens hic terris crescit labor: ora parentis

Agnosco, torvaque oculos sub fronte minaces,

Vagitumque gravem, atque irarum elementa mearum.

Si quis forte Deum tantos inciderit actus,

Ut nostro abruptat leto primordia rerum;

80 Hoc pignus belli, conjux, servare labora.

Cumque

ubi vide, quae notavit vir Illustrissimus. Livius lib.

II. cap. LVIII. *Consolantur aegram animi*. lib. II.

cap. XXXVI. *Aegro animi eadem illa in somnis obver-*

sata species. Curtius lib. IV. cap. LII. *Aegro animi*

Alexandro clausis Cypro advenit.

v. 73. *Lacrimandos matribus annos*] De Hanniba-

le infra lib. IV. vers. 731. *Latio lacrimabile nomen*

Hannibal. vide supra ad lib. I. vers. 110.

v. 75. *Ingens hic terris crescit labor*] In Misto esse

annotatur *Ingens hic malis*. quid facilius, quam Ita-

lis scribendum deinceps censere? BARTHIUS lib.

VI. Advers. cap. XV. *Ingens hic malis* Oxonius, te-

ste Barthio, unde ille *Ingens hic Italici crescit labor* con-

jectit. Argute. in meo tamen codice nulla hic scri-

pturae discrepantia ex Oxonio annotata. Nec alia

quidquam variant exemplaria. Putabam, *Ingens*

Hesperiae crescit labor, ut libro IV. vers. 817. de hoc

ipso Hannibalis filio,

Spes, o nate, meae, Tyriarumque unica rerum,

Hesperia tuisubante, salus.

vel, *Ingens hic Teucris crescit labor*. sic infra vers. 127.

serua caput inviolabile Teucris, pro Italici. lib. VII. vers.

484.

Aetolae rursus Teucris pugnabitis umbrae.

lib. IX. vers. 532. *Non Teucros delere aderam*. lib.

XVII. cap. VI. *Hic eris Scipio, qui in exitium Africae*

crescis. Sed Sillii locus recte se habet, & nulla con-

jectura indiget. *Terrae* sunt homines in terra viven-

tes: Karthaginem enim non Italiae solum, sed uni-

versum terrarum orbis, caput relinquere cogitabat

Hannibal. De eo moriente Silius lib. XII. vers. 893.

At tandem terras longa formidine solves.

Ita *terras* frequenter. lib. eod. vers. 790.

Atque haec cuncta prius, quam cerneret, ordine terris

Prodidit.

lib. IX. vers. 59.

Vulgavis terris proavorum aetate furor,

Virgil. VI. Aen. vers. 870.

Ostendunt terris hunc tantum fata, nec ultra

Esse sinent.

Senec. in Herc. Fur. vers. 250.

Sensere terrae pacis auctorem suae

Abeisse terris.

Valer. Flacc. I. Argon. vers. 631.

— *linquite, terrae,*

Spem pelagi, sacroque iterum seponite fluctus.

Cic. I. de Divin. cap. XI.

Haec fore, perpetuis signis clarisque frequentans

Ipse Deum genitor coelo terrisque canebat,

id est, Diis hominibusque praedicebat. vide Bar-

thium ad Claudiani I. in Eutrop. vers. 157.

v. 78. *Si quis forte Deum tantos inciderit actus*]

Eruditissimus Bentlejus conjicit *tantis invideris actis*.

Nimirum gentilibus olim persuasum erat, Deos

nimum felicitibus hominum rebus invidere, eorum-

que fortunam omni conatu abruptere. Silius lib.

VII. vers. 60.

— *pariter cedere Deorum*

Invidia, subitis circumvenientibus armis.

lib. XV. vers. 514.

— *neve usque ad sidera adisse*

Invideat laevis nobis Deus.

& alii saepe. Vel etiam receptam lectionem ser-

vat, at versu sequenti, pro *Ut nostro abruptat*, repo-

nit *Et nostro abruptat*; idque malo. *Inciderit actus*

est ruperit. Auctor Ceir. vers. 276.

Sin autem optatae spes est incisa salutis.

Livius lib. II. cap. XV. Tarquinius *spe omni reditus in-*

cisa exsulatum ad generum Mamilium Octavium Tu-

sculum abiit. Senec. Epist. CI. *Ipsam, quam premi-*

mus, horam casus incidit. Geminus fere locus est

ille Lucani lib. V. vers. 659.

— *licet ingentes abruperis actus*

Festinata dies fati.

Voculas autem *et* & *ut* frequenter in libris scriptis

confundi infra docui ad lib. V. vers. 217. qui error

praesertim facile in principio versus committi potest,

quia scriptores librarii literas initiales omittebant

plerumque, ut eas postea minio scriberent: quod

cum non consulto codice alio facerent, saepissi-

me in varios errores incidit.

v. 79. *Ut nostro abruptat*] Forte, *nostra*. N. HEIN-

SIUS.

v. 80. *Hoc pignus belli*] An, *bellis*? N. HEIN-

- Cumque datum fari, duc per cunabula nostra;
 Tangat Elissaeas palmis puerilibus aras,
 Et cineri juret patrio Laurentia bella.
 Inde, ubi flore novo pubescet firmior aetas,
 85 Emicet in Martem, &, calcato foedere, victor
 In Capitolina tumulum mihi vindicet arce.
 Tu vero, tanti felix quam gloria partus
 Exspectat, veneranda fide, discede periclis
 Incerti Martis, duosque relinque labores:
 90 Nos clausae nivibus rupes, suppositaque coelo
 Saxa manent; nos, Alcidae mirante noverca,
 Sudatus labor, &, bellis labor acrior, Alpes.
 Quod si promissum vertat Fortuna favorem,
 Laevaue sit coeptis, te longa stare senecta,
 95 Aevumque extendisse velim: tua justior aetas,
 Ultra me improperae ducant cui fila sorores.
 Sic ille. At contra Cirrhaei sanguis Imilce

Castalii,

v. 82. *Elissaeas aras*] ἱσχάρας, ut recte distinguunt Graeci: Βαρσοὶ enim τῶν θιῶν καὶ θειῶν sunt; ἱσχάρας autem Ἡρώων καὶ Ἡραίδων. D. HEINSIUS.

v. 84. *Flore novo pubescet firmior aetas*] κυρίῃ αὐθιῇ.

Ἀλλὰ μὲν ἡ γυνὴν ἀνδρὶ καὶ κούριον αὐθιῇ

Ἡλικίῃ ἱρατῇ, ἡ γάμος, ἡ δαΐδας.

Unde Pindar. [in Olymp. od. i.] ἱνάνθημεν φῶν δι-
 xit: πρὸς ἱνάνθημεν δ' ὅτι φῶν λάχνην τιν μίλων γένειον
 ἱρατῶν. ita enim fumo magis, quam περι τῆ τῆς ἀ-
 κμῆς ἀνθρώπου cum ejus glossatore. αὐθιῇ enim Graecis,
 quod antiquae Latinorum aetati *vestis*. Nonn. Dionys.
 [lib. x. vers. 179.]

Οὐδὲ οἱ ἀβρὸς ἱαλῶν ἱερνομήνιο γένειο,

Ἀχαιο χιονίης ἱχαράσσοτο κύκλα παρῆς,

Ἡβης χρύσειον αὐθιῇ.

Ubi αὐθιῇ χρύσειον, amice lector, esse nota, quod
 Maroni *aurea vestis* in illo viii. Aeneid. vers. 659.

Aurea caesaries ollis atque aurea vestis.

Unde versus illos Nonni nos aliquando ita reddidi-
 mus:

Nondum dulce rubens puero lanuginis umbra

Vestisti os, niveasque genas circumdediti olli

Aetatis roscae flos aureus.

lanuginis umbra dixi, ut Pacuvius: *Nunc primum
 opacas flore lanugo genas.* D. HEINSIUS.

v. 85. *Calcato foedere*] Sic τὸ πατεῖν apud Graecos
 non modo καταφρονεῖν, sed & υπεββαίνειν; sic in com-
 posito ὁ ἐκποπᾶντος est ὁ δι' ἐρεαν χλινῆς, ἡ ἐπαρεκῶν,
 perjurus, quem Silius noster *calcatorem foederis* diceret:
 nam *calcatum foedus* est ἡ υπεββασία Homero.
 D. HEINSIUS. Statius iii. Theb. vers. 208.

nec adhuc calcati foederis Argos

Fama subit.

v. 86. *In Capitolina tumulum mihi vindicet arce*
 Immo *tumulum mihi deditet*, quamquam obnitenti-

bus membranarum apud Trebell. Pollion. in vita Au-
 reoli vetus epigramma,

Illo tamen clemens, qui, corporis ultima servans,

Et pontem Aureoli dedicat & tumulum.

Sed & vetus Marmor in Gruteri inscriptionibus (ubi
jugera terrae tumulo dedicari dicuntur) pag. dccccxxxi.

DAT. TAMEN. HAEC. PATRONAE. PIE-
 TAS. SOLATIA. FIDAE

IVGERA. QVOT. TERRAE. DEDICAT.
 HIC. TVMVLVS.

N. HEINSIUS. Vulgata lectio non male Hanni-
 balis jactantiam exprimit, qui in Capitolio Roma-
 no locum, quasi ad se pertineret, & injuste à Ro-
 manis possideretur, sibi *vindicari* volebat, ut in eo
 sepeliretur. Proprie enim *vindicamus* ea, quae no-
 stra sunt, sed cujus possessione excidimus.

v. 88. *Veneranda fide*] Parum illud interest ad
 sensum, malim tamen hic τὸ *fide* accipere secundum
 casum, quam sextum; nam ita Silius similia no-
 mina in ore Graecorum construere solet. vide infra
 ad lib. xv. vers. 751. *fide* itaque pro *fidei*, ut Vir-
 gil. i. Georg. vers. 208.

Libra die somnique pares ubi fecerit horas.

Ovid. iii. Metam. vers. 128.

Fraternaeque fide pacem petiitque, deditque.

nam ita hunc locum ex ductu Msti legebat Gebh.
 ii. Crepund. cap. vii. ubi alia exempla adduxit.
 vide etiam Voss. iv. Gramm. cap. xix.

v. 91. *Nos, Alcidae mirante noverca*] Hercules e-
 nim prior Hannibale Alpes penetraverat, unde &
 ara in earum valle erat Herculi sacra. Petronius,

Alpibus aëriis, ubi Grajo nomine pulvae

Descendunt rupes, & se patiuntur adiri,

Est locus Herculeis aris sacer.

BARTHIUS lib. vi. Advers. cap. xv.

v. 94. *Te longa stare senecta*] An *longae instare senec-
 tae?*

- Castalii, cui materno de nomine dicta
 Castulo Phoebêi servat cognomina vatis,
 100 Atque ex sacrata repetebat stirpe parentes:
 Tempore quo Bacchus populos domitabat Hiberos,
 Concutiens thyrsô atque armata Maenade Calpen,
 Lascivo genitus Satyro nymphaque Myrice,
 Milichus indigenis late regnarat in oris,
 105 Cornigeram attollens genitoris imagine frontem.
 Hinc patriam clarumque genus referebat Imilce,
 Barbarica paullum vitiato nomine lingua.
 Quae tunc sic lacrimis sensim manantibus infit:
 Mene, oblite tua nostram pendere salute,
 110 Abnuis inceptis comitem? sic foedera nota,
 Primitiaeque tori, gelidos ut scandere tecum
 Deficiam montes conjux tua? crede vigori
 Femineo: castum haud superat labor ullus amorem.
 Sin solo aspicimur sexu, fixumque relinqui:

Cedo

filiae? N. HEINSIUS.

v. 95. *Tua justior aetas*] Non vulgaris elegantiae, sed Graecae. dixit lib. ix. Maro *tua dignior aetas*. τὸ *dignior* igitur Maronis per *justior* reddit Silius. sic *δικαιότερον* ἀντὶ τοῦ *ἀξιοτέρου* dixit Graecus Comicus, omnium venustatum pater, Aristophanes, & τὸ *δικαιότερον* definitur τὸ πρὸς ἀξίαν ἰσότηρ ἢ μὲν πρὸς αὐτήν. Sic incomparabilis illa oratorum gravitas, Demosthenes Philippica secunda. Ὁυδὴν γὰρ βυλαίμην αὐτῶν, ὅδ' ἐν *δικαιοτέρῳ*, ἀπολαύσαι. & recte Scholiae ejus Ulpianus *δικαιότερος*, *ἀξιος* inquit, ubi in malam partem manifeste accipitur vox *δικαιότερος*, & toties in oratione contra Midiam *ἀξιος* τυχεῖν, & in oratione contra Androtionem *ἀξιος* τῶν δόμων: Neque enim, quamvis eo poetae quoque, & praefertim tragici, utantur, penitus ἀπατητὸν est. D. HEINSIUS.

v. 96. *Improperae sorores*] *Improperus* tardum significat. BARTHIUS lib. vi. Advers. cap. xv. Illustrat haec locus Statii lib. iii. silv. iii. vers. 20.

—— *celeres genitoris filius annos*

(*Mira fides!*) *pigrasque putas properasse sorores*. ita enim legit Illustrissimus Heinsius in curis secundis ad Nason. iv. Metam. vers. 470. hoc sensu: filius putat, Parcas nimium properasse annos paternos; cum tamen constet, hic pigras fuisse, & tarde officium fecisse.

v. 100. *Atque ex sacrata repesebat stirpe parentes*] supra lib. ii. vers. 66.

Et sua fasidico repesebat nomina luco.

v. 104. *Milichus*] *Milichus* in scriptis, ut libro xv. Graecis est *Μιλίχου*. N. HEINSIUS. Ita & Daufquejus scribendum censuit.

v. 109. *Oblite tua nostram pendere salutem*] *salute* Colonienfis. N. HEINSIUS. Proba est Colonienfis codicis scriptura *salute*, ut ea vox cum prioribus

construatur. sic infra lib. xv. vers. 504.

—— *tua, deque tuis pendentia Dardana satir*. Eleganter autem hoc exprimit Ovid. xi. Met. vers. 388. *animasque duas ut servet in una*. & Senec. Epist. civ. *Cum sciam spiritum illius in meo verti, incipio, ut illi consulam, mihi consulere*.

v. 111. *Gelidosne scandere tecum Deficiam montes*] Melior, ut puto, lectio in scripto codice, *gelidos ut scandere*. BARTHIUS lib. vi. Advers. cap. xv. ut *scandere* Colon. & Oxon. Probe omnino, quod & Barthius est amplexus; neque aliter Parmensis editio. Vir summus Gerardus Johannes Vossius operis Grammatici lib. ii. cap. xi. τὸ *gelidosne* obsequentes duas consonantes tuebatur. nos scriptis exemplaribus suffragamur. Deinde *Deficiam* à Silio esse opinor. sic enim ut plurimum loquebantur. Exempli qui desiderat, adeat annotata nostra ad epistolam Oenones Nafonianae sub finem. *Defecta viris Africa* apud nostrum lib. vi. vers. 300. N. HEINSIUS. Mediolan. cum non nullis alijs *gelidos sic scandere*: primus autem Nicander in Juntina *gelidosne* edidit. Davisius ad Caesar. lib. vii. de Bello Gall. cap. xxvii. *gelidosne descendere* reponit, probante etiam Richter. in specim. Observ. Critic. pag. 74. Illustrissimus Heinsius vero olim ad Nason. Epist. v. Her. vers. 150. *gelidos nec scandere tecum* malebat. Ego manuscriptis optimis adhaereo. Pro vulgato male pugnat Daufquejus.

v. 114. *Sexumque relinquis*] *Sexus* de femina tantum antiquorum more. in Glossario veteri MSto Servii Graeco-Latino, quod beneficio doctissimorum mihiq; amicissimorum fratrum Labbaeorum ex Bibliotheca Clarissimi Amplissimique Cl. Puteani, Senatoris Parisiensis, habeo, scriptum reperi, *Sexus*, σχῆμα γυναικῆος. optime. D. HEINSIUS. Non dubito veram esse Oxoniensem scripturam *sexumque*

- 115 Cedo equidem, nec fata moror: Deus annuat, oro.
I felix, i numinibus votisque secundis:
Atque, acies inter flagrantiaque arma, relictæ
Conjugis & nati curam servare memento.
Quippe nec Ausonios tantum, nec tela, nec ignes,
120 Quantum te, metuo: ruis ipsos acer in enses,
Objectaque caput telis; nec te ulla secundo
Eventu satiat virtus: tibi gloria soli
Fine caret, credisque viris ignobile letum
Belligeris in pace mori. tremor implicat artus:
125 Nec quemquam horresco, qui se tibi conferat unus.
Sed tu, bellorum genitor, miserere, nefasque
Averte, & serva caput inviolabile Teucris.
Jamque adeo egressi steterant in litore primo,
Et promota ratis, pendentibus arbore nautis,
130 Aptabat sensim pulsanti carbasia vento;
Cum, lenire metus properans, aegramque levare
Attonitis mentem curis, sic Hannibal orsus:
Ominibus parce & lacrimis, fidissima conjux.

Et

zumque relinqui. quam in nescio qua editione repertam probat etiam Doctissimus Dausquejus: BARTHIIUS lib. vi. Advers. cap. xv. Pessime sic legitur hætenus, cum *fixumque relinqui* ex scriptis sit revocandum, quod ex Basileensi editione Interpres quoque observat; neque aliter editio Parmensis: monuit hoc jam etiam Barthius. N. HEINSIUS. Vulgatæ lectionis auctor fuit iterum Nicander in editione Juntina; anteriores enim omnes, quas vidi, *fixumque relinqui* habent.

v. 120. *Quantum te metuo*] id est, quantum metuo, ne tua culpa & nimia virtute ac audacia quid funesti tibi eveniat. Chr. Cellarius ita hunc locum exponit, *quantum tibi metuo, ne quid gravius tibi accidas.*

v. 121. *Nec te ulla secundo*] non ulla Puteaneus, nec ulla editio Romana & Parmensis. mox *conferat unus*, non *conferat*, Oxon. & Puteaneus. N. HEINSIUS. nec ulla etiam Mediolanensis editio.

v. 126. *Sed tu, bellorum genitor, miserere*] genitor bellorum erit Mars, qui bellorum conditor dicitur Arnob. lib. iii. advers. Gent. pag. 115. *Potestatem, inquis, bellorum Mars habet. Utrumne ut mota compeſcat, an ut cessantia ex quiescente commoveat? nam si sedator militaris insanias est, cur quotidie bella non desunt? sin autem conditor illorum est, Deum ergo dicemus, in voluptatis suæ dulcedinem collidere orbem totum.* Durius tamen hoc Eruditissimo Bentlejo videtur, qui ad Horat. lib. i. od. xxxv. vers. 29. legendum conjicit, *Sed tu, Bele, oro, genitor, miserere.* vide cum ibi latius.

v. 129. *Pendentibus arbore nautis*] Scribendum utique *pendentibus*, vel *invitis membranarum. pendentibus carbasia*, quod subsequitur, possis & *tendentibus*. Sed

nihil muta. Lucan. lib. ii. vers. 697.

*Strictaque pendentes deducunt carbasia nautæ,
Nec quatiant validos, ne sibilet aura, rudentes.*
aliter tamen lib. v. vers. 427.

— flexo navita cornu
*Obliquat lævo pede carbasia, summæque pendens
Suppara, velorum perituras colligit auras.*

ubi & *pendens* in scriptis nonnullis inveni. N. HEINSIUS.

v. 133. *Ominibus parce & lacrimis*] Principium orationis hujus, quod divinum est, ex principio orationis Hectoris ad Andromachen est [in Il. Z. vers. 486.]

Δαίμονι, μή μοι τι λῆνι ἀναχίζῃ θυμῷ.
'Οὐ γάρ τις μ' ὑπὲρ αἰῶνι ἀνὴρ αἰδὼς προΐσται
Μοῖρᾳ δ' ὅτινά φημι παρφυγμένον ἱμῶναι ἀνδρῶν,
'Οὐ κακόν, εἰδὲ μιν ἰσθλόν, ἔπειτα τὰ πρῶτα γίνεσθαι.

Sic μὲν ἀναχίζῃ vertit Silius, *Ominibus parce & lacrimis.* optime: ominabatur enim & apud Homerum Andromache, &c. Reliqua oeculius translata sunt. D. HEINSIUS. Potuit Silius videri etiam imitatus fuisse Maronem xii. Aeneid. vers. 72.

*Ne, quaeso, ne me lacrimis, neve omine tanto
Prosequere in duri certamina Martis euntem,
O mater: neque enim Turno mora libera mortis.*

Ita & Ovidius vi. Metam. vers. 509.

*Supremumque vale, pleno singultibus ore,
Vix dixit: simulisque suæ præſagia mentis.*
& Claud. i. de Rapt. Proſerp. vers. 266.

— nec desuit omen.

Praescia nam subitis maduerunt fletibus ora.
Vide Gronov. in Diatr. Stat. cap. xxvi. *Ominibus & lacrimis* est, lacrimis ominosis.

v. 134. *Cunctis fiat terminus aevi*] Forte,

Et

- Et pace & bello cunctis stat terminus aevi,
 135 Extremumque diem primus tulit: ire per ora
 Nomen in aeternum paucis mens ignea donat,
 Quos pater aethereis coelestium destinat oris.
 An Romana juga, & famulas Karthaginis arces
 Perpetiar? stimulant manes, noctisque per umbras
 140 Increpitans genitor: stant arae atque horrida sacra
 Ante oculos, brevisque vetat mutabilis horae
 Prolatare diem. sedeamne, ut noverit una
 Me tantum Karthago? &, qui sim, nesciat omnis
 Gens hominum? letique metu decora alta relinquam?
 145 Quantum etenim distant a morte silentia vitae?
 Nec tamen incautos laudum exhorresce furores:
 Et nobis est lucis honos, gaudetque senecta
 Gloria, cum longo titulis celebratur in aevo.
 Te quoque magna manent suscepti praemia belli:
 150 Dent modo se Superi, Thybris tibi serviet omnis,
 Iliacaeque nurus, & dives Dardanus auri.
 Dumque ea permixtis inter se fletibus orant,

Confusus

Et pace & bello cunctis stat terminus aequus.

N. HEINSIUS. Non potuit oportunius Hannibal uxorem Imilcen, quibus periculis maritum intrepida virtus objiceret videntem, consolari, quam monendo, cuique vitae terminum fato praefixum esse, quem quis suo facto, tam pace quam bello, nec evitare, nec accelerare potest. Hoc Stoicorum dogma fuit, ut docet Barthius xxxiii. Advers. cap. xiiii. Sic Senec. pater Suasor. ii. Nulli natura in aeternum spiritum dedit, statutaque nascuntibus in finem vitae dies est. L. Senec. Epist. ci. Stat terminus nobis, ubi illum inexorabilis fatum necessitas fixit. & Epist. lxxix. Illud praeterea licet tecum cogites; nemo nisi suo die moritur.

v. 135. Extremumque diem primus tulit] Senec. in Oed. vers. 987.

*Omnia certo tramite vadunt,
 Primusque dies dedit extremum.*

Vid. Barth. supra ad lib. ii. vers. 224. lib. xxii. Advers. cap. xix. & lib. lx. Advers. pag. 2992.

v. 135. Ire per ora Nomen in aeternum] Receptam scripturam defendit Illustrissimus Heinſius ad Ovid. Epist. x. Heroid. vers. 126. contra Modium, quem perperam ire per auras reposuisse scribit. Ita Virgil. xii. Aen. vers. 235. vivusque per ora feretur. Liv. lib. ii. cap. xxxvi. Ne in ora hominum pro ludibrio abiret. Palladius in Catal. Scalig. pag. 158.

Vivus in aeternum docta per ora volat.

Vide optimum Broekhuſ. ad Propert. lib. ii. Eleg. i. vers. 2.

v. 140. Stant arae] Quas nempe juravi. N. HEINSIUS.

143. Et, qui sim, nesciat omnis] Opinor, ut, qui sim, neſcias omnis. Paulo poſt, Nec tamen in ſcri-

ptis. N. HEINSIUS. Heinſii emendatio non mala eſt, modo ſcripti codices accedant. ut ne junctum pro ne poſuit etiam Cie. i. ad Q. Fratr. Epist. i. Caveamus, quantum efficere & conſequi poſſumus, ut ne quod in nobis inſigne vitium fuiſſe dicatur. ubi vide virum. Celeberr. Jac. Gronov. qui hoc Ciceroni recte vindicavit. etiam ibid. Epist. ii. Attalus Iphemenus mecum egit, ut ſe ne impediret. Voculam & N. Heinſius mutavit in ut: de quo vide ad lib. v. vers. 217. ne ſciat autem pari errore ſcriptorum librariorum in neſcias corruptum putavit apud Ovid. iii. Faſt. vers. 489. ut & nec ſciat in neſcias ibid. vers. 24.

v. 145. Quantum etenim distant a morte silentia vitae] Divinum eſt hoc. Paria ſunt apud Horatium lib. iv. od. ix.

*Paullum ſepulchra diſtat inertias
 Celata virtus.*

Et Claudianum. BARTHIUS lib. x. Advers. cap. xxiv. Claudian. in iv. Conſul. Hon. vers. 222.

*Vile latens virtus. quid enim ſubmerſa tenebris
 Proderis obſcuro?*

Salluſt. loco pervulgato de Bell. Catil. cap. i. Omnis homines, qui ſeſe ſtudent praeflare ceteris animalibus, ſumma ope niſi decet, ne vitam ſilentio tranſeant, veluti pecora. ſilentia vitae Silius infra vitae tenebras vocat lib. xv. vers. 69.

*juvenem florentibus, inquit,
 Pellicis in fraudes annis, vitaeque tenebras.*

v. 150. Dens modo ſe ſuperi] Sic Ovidius i. Faſt. v. 17.

Da mihi te placidum, dederis in carmina vires.

Alibi notavi, Deos ejus dici, qui bene rem gerit. Vota ſuos habuere Deos. Horat. lib. iv. od. xiv. te

S
 conſilium

- Confusus pelago celsa de puppe magister
 Cunctantem ciet. abripitur divulsa marito.
- 155 Haerent intenti vultus, & litora servant;
 Donec, iter liquidum volucris rapiente carina,
 Consumsit visus pontus, tellusque recessit.
 At Poenus belli curis avertere amorem
 Apparat; & repetit properato moenia gressu.
- 160 Quae dum perlustrat, crebroque obit omnia visu,
 Tandem sollicito cessit vis dura labori,
 Belligeramque datur somno componere mentem.
 Tum pater omnipotens gentem exercere periculis
 Dardaniam, & fama saevorum tollere ad astra
- 165 Bellorum meditans, priscosque referre labores,
 Praecipitat consulta viri; segnemque quietem
 Terret, & immissa rumpit formidine somnos.

Jamque

consilium & tuos Praebente Divos. BARTHIUS lib. x. Advers. cap. xxiv. Vide Gronov. Diatr. Stat. cap. xx. v. 157. *Consumsis visus, tellus pontusque recessit*]. Horridius est istud. Et quomodo recessit pontus, quem ipsi intrant? an legas? *tellus pone usque recessit*. Nam recedere terra dicitur pontum ingredientibus. Nec ineleganter hoc sit dictum. BARTHIUS lib. vi. Advers. cap. xv. Haec nihili sunt. repone ex membranis,

Consumsis visus pontus, tellusque recessit.

Atque ita Gronovius Diatr. Stat. cap. xl. Perperam & infeliciter hic desudavit Barthius. N. HEINSIUS. Veram scripturam vindicarunt Gronov. & Heinsius, qui etiam videndus est ad Ovid. Epist. xix. Heroid. vers. 74. *Pontus visum consumsis*, cum in medium mare proventi nautae nil nisi undas undique cernunt, postquam jam terra ex oculis evanuit. *recedere autem terra* dicitur, à qua recedimus. Sic Virgil. iii. Aen. vers. 72.

Provehimur portu: terraeque urbesque recedunt. ubi videndi sunt Servius alique commentatores. Ovid. xi. Metam. vers. 466.

— ubi terra recessit

Longius, atque oculi nequeunt cognoscere vultus. Valer. Flacc. lib. ii. vers. 8.

Jam Sciaethos subsedit aquis, jam longa recessit Sepias.

lib. iv. vers. 644.

— maria ipsa repente

Diffugere, adversosque vident discedere montes. Stat. i. Theb. vers. 550.

Gargara desidunt surgenti, & Troja recedis. Rutil. i. Itin. vers. 223.

Alfia praelegitur tellus, Pyrgique recedunt. Vide Gronov. ad Senec. Medeam vers. 164. ubi hunc Silius locum ita laudat:

Consumsis pontus visus, tellusque recessit. sic & tellus transire dicitur, quam transimus. Valer. Flacc. lib. ii. vers. 431.

Tunc tenuis Lemnos transitque Electria tellus.

lib. v. vers. 121.

Transit Halys longisque fluens anfractibus Iris. atque ita passim.

v. 161. *Tandem sollicito cessit vis dura labori*] *Lege solliciti cessit vix cura laboris.* N. HEINSIUS. In vulgata lectione commodum sensum non video: non puto enim voluisse Silium, vim duram, id est, vehementem amoris effectum, cessisse post longam belli cogitationem & studium, ut Marcius volebat; sed tandem Hannibalem in somnos delapsum esse curis belli fatigatum. Quare, nisi cum Heinio malis *solliciti cessit vix cura laboris*, conijciam forte legendum esse, *solliciti cessit vis dura laboris. dura vis solliciti laboris* est durus labor, qui sollicitudinem Hannibalem creabat. Posses etiam, *solliciti cessit vix cura sopori*. Stat. vi. Theb. vers. 237. *seris vix cessit cura tenebris. & labores paullo post denuo sequitur.*

v. 163. *Gentem exercere periculis Dardaniam*] Ingeniose Silius causam reddit, cur Romani, quibus in Karthaginenses imperium fatis debebatur, initio hujus belli adversissimam fortunam experti sunt. sic infra vers. 576.

— hac ego Martis

Mole viros spectare pareo, atque expendere bello. lib. ix. vers. 348.

Pone, precor, lacrimas, & adora vulnera, laudes Perpetuas paritura tibi: nam tempore, Roma, Nullo major eris.

Flor. lib. i. cap. xiii. *Ea fuit vis calamitatis, ut in experimentum illatam putem divinitus. priscos autem labores, quod mox sequitur, capio de calamitate Gallica: post quae verba distinguendum, & tum tollenda est distinctio post vocem Praecipitat, quam pleraeque editiones habent: aliter in his nullus sensus est. Ideo autem Praecipitat consulta, quod Hannibalem ut lentum increpabat.*

v. 171. *Monitiisque incessu amaris*] ac monitiis incessu scripti & Parmensis editio. N. HEINSIUS. Pariter

Jamque per humentem noctis Cyllenius umbram
Aligero lapsu portabat iussa parentis.

- 170 Nec mora. mulcentem securo membra sopore
Aggreditur juvenem, ac monitis incescit amaris:
Turpe duci totam somno consumere noctem,
O rector Libyae. vigili stant bella magistro.
Jam maria effusas cernes turbare carinas,
175 Et Latiam toto pubem volitare profundo,
Dum lentus coepta terra cunctaris Hibera.
Scilicet, id satis est decoris, memorandaque virtus,
Quod tanto cecidit molimine Graja Saguntos?
En age, si quid inest animo par fortibus ausis,
180 Fer gressus agiles mecum, & comitare vocantem:
Respexisse veto: (monet hoc pater ille Deorum)

Victorem

riter & Mediol. editio.

v. 172. *Turpe duci totam &c.*] Totum versum transiit Silius.

Ὁν καὶ πανόχλιον ἄνδρα βουλαφόρον ἄνδρα.
βουλαφόρος igitur ἄνδρας ducem reddit; & tales revera
sunt duces Homerici. D. HEINSIUS. Vide Bar-
thium ad Claud. III. Conf. Hon. vers. 47.

v. 173. *Vigili stant bella magistro*] ἀνδρῶν ἀντὶ εὐ-
σείας: stant pro constant. sic lib. xv. vers. 28. stans
vultus constans & gravis dicitur:

*Alterius dispar habitus; frons hirta, necumquam
Compagita mutata coma, stans vultus.*

D. HEINSIUS. *magistro* est duce. sic lib. VII. de
Fabiis vers. 46.

*Tor centum exfluere duces. quocumque liberet,
Uno non pavidos rexisses bella magistro.*

vide ad lib. VIII. vers. 391. N. HEINSIUS. vide
infra ad lib. VII. vers. 47.

178. *Quod tanto cecidis molimine Graja Saguntos*]
Quum Saguntini duplicis originis fuerint, partim
Graecae, condente eam Hercule Thebano, & co-
lonorum postea numerum augmentibus Zacynthi in-
colis; partim Latinae, Ardeatibus nonnullis eo
habitationum concedentibus, ut supra docuit Silius
lib. I. vers. 273. & seqq. Mercurius, Hannibalis
victoriam minuens, ut ad majora audenda incita-
ret, eam hic non *Ausoniā*, vel Latinā, sed *Grajam*
Saguntum vocat: per contemptum nempe, ut
Graeca & *Graecula* Romanis plerumque sumi plu-
ribus docuit vir Celeberrimus Petrus Burmannus ad
Petron. Satyr. cap. XLVI. Contra Saguntum lau-
dans Silius *Ausoniā* vocavit lib. I. vers. 332.

*Sed dignam Ausonia mortem putat esse Sagunto,
Servata cecidisse fide.*

Eadem inter Romanos & Graecos oppositio infra
est libro XII. vers. 41.

Sabat Cannarum Graja ad munimina victor.

Hannibal, qui Romanos ad Cannas vicerat, urbes
nunc Grajas expugnare non poterat; tantum enim
luxuria & deliciis Campanis à prisca virtute dege-

neraverat. Mercurius itaque, Hannibalem Jovis
jussu instigans, ut Romanis bellum inferat, eo uti-
tur argumento, nullum adhucdum partum decus
expugnando Saguntum, urbem Graecam & imbel-
lem, sed id omne eum consecuturum obsidione
Romae.

v. 179. *Si quid inest animo par fortibus ausis*] Monuit
me vir Celeberrimus P. Burmannus, sibi legendum
ac distinguendum videri,

En age, si quid inest animi, par fortibus ausis

Fer gressus agiles mecum.

v. 181. *Respexisse veto*] Historici pro Mercurio
ducem quemdam introducunt, qui Hannibali in so-
mnis visus sit, inter quos & M. Tullius. Ego ve-
ro haec decore fieri à Silio iudico, cum Mercurio
haec verba tribuit, eumque in somnis potissimum
introducitur, qui eorum praefes est, virgamque eo-
rum praefidem gestat. [Homer. Od. E. vers. 47. &
alibi]

— τῇ γ' ἀνδρῶν ἑρμῆα θεῖλαι,

ὦν ἰθὺν, τοὺς δ' αὐτοὶ καὶ ὑπνόδοιτας ἰγυίει.

Unde & antiqui discubitori Mercurio linguis facie-
bant; & apud suavissimum dulcissimumque Helio-
dorum ille τὴν σπόδην jam discubiturus ἀνίχνη, ἄλ-
λους τῶν θεῶν καὶ τῶν ἑρμῆν ἐπὶ πᾶσι ἐπικαλούμενοι,
ἰονίσις ἦν τὴν ῥύκτα, καὶ φαῖναι αὐτῇ τοὺς φιλάτους
κατὰ γούν τοι ὑπνιῶν ἰάτιον. Sic fausta jucundaque
ab eo somnia jam dormituri exigebant, ultimamque
ei libationem à mensa discessuri offerebant, quam
antea τῷ πλείῳ Διὶ solebant. Hinc & ἑρμῆα lecti
pedem nuncupabant, quod parvos Mercuriolos,
tamquam somni praefides, insculptos gerebat. De-
inde cum omnes fere, quotquot hujus rei memi-
nere, scriptores illud de non respectando adjun-
gant, optime poeta haec Mercurio tribuit. Est
enim haec de non respiciendo superstitio in sacris
mortuorum inferorumque non ignota, ut ἀμυσ-
τηται aliquid fieri jubeant: aptissime autem à Mer-
curio, qui νεκροπομπῆς est, haec praefertim in so-
mnis dicuntur: erat enim ἀποπρότατος ille &, ut
S 2 eleganter

Victorem ante altae statuam te moenia Romae.
Jamque videbatur dextram injectare, graduque
Laetantem trahere in Saturnia regna citato;

185 Cum subitus circa fragor, & vibrata per auras
Exterrent saevis a tergo sibila linguis:
Ingentique metu Divum praecepta paventi
Effluxere viro, & turbatus lumina flectit.

eleganter Lucianus, *κονὴν κτῆμα* ac, ut Claudian.
loquitur i. de Rapt. Proserp. vers. 89,

— *commune profundi*
Et superis numen, qui fas per limen utrumque
Solus habet, geminoque facis commercia mundo.

Quamobrem τὴν κεκαμμένην σποιδὴν antiqui τῷ Ἑρμῇ
offerebant, &, quatenus mortuorum erat, cum τὰς
σημαίαις εὐαίς colebatur. Atque haec caussa, cur
cum τοῖς κατοικομένοις apud Romanos quoque Mer-
curio fieret, ut notat Plutarchus, cum quaerit, cur
Majo mense non ducant Romani? ἢ ὅτι πολλοί, in-
quit, Λατίνοι τούτῳ τῷ μηνὶ τοῖς κατοικομένοις ἱναγι-
ζουσι, καὶ διὰ τοῦτο ἵσας Ἑρμῇ ἐν αὐτῷ σίβονται, καὶ
Μαΐας ἱπώνυμός ἐστι: quod hoc loco, magis profecto
quam illo, quo ab eo Philosopho adducitur,
locum habet; ut omittam hanc quoque esse causam,
cur Argivi post ἔγκλισμα Mercurio quoque
aliquid offerre soleant; quod putarent nempe, ut
Plutarchus notat, τὰ σάματα τῶν ἀποθανόντων τῇ γῇ,
τὰς δὲ ψυχὰς τῶν νεκρῶν δέχονται τὸν Ἑρμῆν. Erat enim
ἔγκλισμα caro illa, quam in luctu offerebant
Argivi; cum enim amicorum aliquem amitterent,
Apollini sacrificabant, ac post triginta tandem dies
Mercurio. proprie autem hordeum cum sacerdoti
darent, ab ipso carnem, quam ἔγκλισμα vocabant,
accipiebant, ac postea Mercurio fiebat. Ceterum
ad superstitionem illam non respiciendi alludit
princeps elegantiarum Hom. Od. K. vers. 527.

Ἐνθ' αἰ ἀργίῳ μέζον θήλυντι μέλαπαι

Ἐκ Ἑρμῆος στήνῃ, αὐτός δ' ἀπὸ νοσφὶ τραπί-
σθαι.

quod parum ejus interpretes perspexisse videntur:
quod sequitur enim ἵμηνος ποταμοῖο ῥοάν est, quod
Maro *riuoque fluenti* dixit, ubi de ea superstitione
agit Ecl. viii.

Fer cineres Amarylli foras; riuoque fluenti,
Transque caput jace: ne respexeris.

qui Maronis locus ex illo Theocriti originem cepit
[Edyll. xxiv. vers. 91.]

Ἦρι δὲ συζήσασα κοινὸν πυρὸς ἀμφεπόλων τις
Ἐψάτω ἐν μέλῃ πάντας ὑπὲρ ποταμοῖο φέουσα
Ἐργάδας ἐς πέτρας ὑπὲρ ἡμῶν, ὅψ δὲ ἴσθαι
Ἀερίπτου.

Ubi & ritum eundem vides, & elegantissimam imi-
tationem Maronis, qui misertus Theocritici, quod
improprie nimis κοινὸν πυρὸς diceret, ipse per cineres
reddidit. Quod autem ἀερίπτου Theocritus, ἀ-
σρόφους ὄμμασι dixit Aeschylus, hoc est, *irretortis*
oculis, ut Horatius loquitur. Solebant enim Athe-

nienfes in funere amicorum, postquam aedem lu-
strassent, testam odoribus refertam averso vultu &
non respicientes, ut Silius loquitur, in viam me-
diam abjicere. Nobilissimus Aeschyli locus est *Χο-
φῶρος* vers. 96.

Στήνῃ καθάρμαδ' αἵ τις ἐκπύμῃ-γας πάλῃ,
Διόουσα τούχῳ ἀσρόφῳσι ὄμμασι.

Ad quem locum interpres: τούτο πρὸς τὸ παρ' Ἀθη-
ναίους ἴθῳ, ὅτι καθάριοντι οὐκ ἔστιν ὄρακιν θυματήριον
ρίψαντες ἐν ταῖς τριτάταις τοῖς ὄρακιν, ἀμειψασσάτω ἀν-
χάρου. Atque haec omnia pro poeta nostro anno-
tare visum est, qui egregie profecto τὸ κρίνον ser-
vat, & cum Mercurio introducit, & cum ritum
hunc funestum mortuorum praefidi attribuit. Zo-
narus certe & somni ipsius meminit & verborum,
ad ducem tamen nescio quem, ut & alii, refert.
Τῷ δὲ Ἀνίσῃ, inquit, θρία πολλὰ καὶ ἀγνώστὰ τὸ
ἱερὸν προκατηγήσατο, καὶ ὅψῃ οὐραυ ἰφάνῃ ἰδεῖν
γὰρ τότε τοὺς θεοὺς ἐν ἐκκλησίᾳ καθήμενους μεταπίμψ-
εσθαι τὸ αὐτόν, καὶ τραπῆσαι: ὅτι τάχιστα ἐς τὴν Ἰταλίαν
προστάξει, καὶ λαβὼν παρ' αὐτῷ τῆς ὁδοῦ ἀγνῶσιν, καὶ
ἀμειψασσάτω παρ' αὐτοῦ κλινομένην ἵππῃ, μετασφρα-
γῇ δὲ καὶ ἰδίῳ χυμῶνι μέγαν χαροῦντα, καὶ δρᾶντα
αὐτῷ ἱτακλουδόντα ἀρχαῖον, καὶ θαυμάσιον, ἰσθῆναι
τὸν ἀγῶνα, τὴν ταῦτα ἰσθῆναι, καὶ τὸν ἰππῶν &c. &
quem potuit poeta aptiorem fingere ἀγῶνα aut ἱ-
γνῶσιν, quam τὸν Ἑρμῆν? D. HEINSIUS.

v. 181. *Monet hoc pater ille Deorum*] ille hic cum em-
phasi ponitur, ut apud Virgil. vii. Aen. vers. 110.
sic Jupiter ille monēbat. Ovid. ii. Metam. vers.
848.

— *Sceptri gravitate relicta*

Ille pater restorque Deum &c.

ubi male Gebhard. *Ipse pater legebat.* Tibull. lib. i.
Eleg. iv. vers. 19.

Gratia magna Jovi: visuit pater ille valere,

Jurasset cupido quidquid ineptus amor.

ubi videndus est Jan. Broekhus. & Nic. Heinsius ad
Claud. iv. Consul. Honor. vers. 284. Plura de e-
leganti usu pronominis ille hac in re vide apud Can-
ter. iii. Novar. cap. xxvi.

v. 183. *Dextram injectare*] Petron. in Satyr. cap.
cxv. *Injicio ego phrenetico manum, jubeoque Giona*
accedere. cap. cxxxiii. *Extra vestibulum me injecta*
manu duxit. Appulej. lib. iii. Metam. pag. 50. Ed.
Pric. *Injesta manu me renitentem, lacrimisque pro-*
micantibus crebro singulientem, clementi violentia so-
cum attraxit. lib. i. Metam. in fine. *Injesta dextra*
clementer me trahere adoriur. ubi vide Pricaeum.

v. 188.

Ecce jugis rapiens silvas, ac robora vasto
 190 Contorta amplexu, tractasque per invia rupes,
 Ater letifero stridebat turbine serpens.
 Quantus non aequas perlustrat flexibus Arctos,
 Et geminum lapsu fidus circumligat anguis:
 Immani tantus fauces diducit hiatu,
 195 Attollensque caput nimboris montibus aequat.

Congeminat

v. 188. *Effluxere viro praecepta paventi*] *Effluere*
 hic est oblivisci. supra lib. II. vers. 627.

Sic thalami fugis omnis amor, dulceque marito
Effluxere tori, & subiere obliviae saeculae.

Senec. III. de Benef. cap. v. *Beneficia quaedam magnitudo non patitur excidere; quaedam minora, sed numero plura, & temporibus diversa effluunt.* locutionem hanc & similes copiose illustravit Jan. Broekhus. ad Tibull. libr. III. Eleg. I. vers. 20. quae respicienda sunt.

v. 192. *Quantus non aequas perlustrat flexibus Arctos*] Forte non *ficcas*. primo *si quas* fuit exaratum, hinc factum *aequas*. Ovid. IV. Trist. Eleg. III. vers. I. *Magna minorque fera utraque ficca*. Senec. Medea vers. 403. *Dum ficcas polus versabis Arctos*. in Herc. Oct.

Et versa pontum sicca caeruleum bibet.

Lucan. lib. IX. vers. 540.

Te segnis Cynosura subis: tu sicca profundo
Mergi plaustro putas.

Malo tamen non *aequis flexibus*. Horat. lib. I. od. IV.

Pallida mors aequo pulsat pede pauperum tabernas,
Regumque turres.

Phaedr. fab. III.

Asbestae cum florerent aequis legibus.

hoc est, inter cives aequalibus: ubi vide Scheffer. Silius lib. XI. vers. 426.

— *aequo sub honore vocatur*

Altera Karthago Capua.

N. HEINSIUS. *ficcas* Nic. Heinsius malebat, ut non solum hunc serpentem coelesti illi, qui utramque Arcton dividit, aequiparet, sed etiam praeferebat. Sed nihil hoc loco mutandum puto. In pari enim comparatione etiam Ovidius serpentem à Cadmo occisum draconem coelesti aequalem facit, non majorem, in III. Metam. vers. 46.

— *tantoque est corpore, quanto,*

Si totum spectes, geminas qui separas Arctos.

& Statius v. Thebaid. vers. 529.

Quantus ab Arctois discriminas aethera plaustri
Anguis ad usque Notos, alienumque exis in orbem.

Te non itaque hic refer ad *aequas arctos*, cae enim non *aequae* vocantur, quia altera alteram magnitudine superat: Helice nempe & spatio & luce major est, quam Cynosura. German. Arat. in princ.

Dat Grajis Helice cursus majoribus astris,
Phoenicias Cynosura regis.

Manil. lib. I. vers. 296.

Majoremque Helice major decircinat arcum.
Septem illam stellas certantes lumine signant;
Qua duce per fluctus Graiae dant vela carinae.
Angusto Cynosura brevis torquesur in orbe,
Tam spatio, quam luce minor. sed iudice vincis
Majorem Tyrio.

Hinc *Magna minorque fera* Ovid. IV. Trist. El. III. vers. I. Sic *aequus* pro aequalis infra lib. V. vers. 99.

Cui par imperium & vires legionibus aequae.

Virgil. v. Aen. vers. 424.

Tum satius Anchisa caestus pater extulit aequos;
Et paribus palmas amborum innexuit armis.

Ovid. VI. Metam. vers. 10.

Occiderat mater: sed ex haec de plebe, suoque
Aequa viro fuerat.

Stat. VI. Theb. vers. 118.

Jamque pari cumulo geminas, hanc tristibus umbris,

Ast illam Superis, aequus labor auxerat aras.

Claud. in Consul. Olybr. & Prob. vers. 237. *quid protulit aequum Falsus olor.* in III. de rapt. Prof. vers. 374.

Germanas adeo credas: sic frontibus aequis
Adstant.

Saxo Gramm. lib. II. pag. 27. *His virtute paribus aequa regnandi incescit aviditas.*

v. 193. *Et geminum lapsu fidus circumligat anguis*] Ita plerumque hunc anguem describunt poëtae, ut utramque arcton, alteram capite, alteram cauda, circumliget. German. in Arat. Phaenom. vers. 48.

Has inter medias, abrupti fluminis instar,
Immanis serpens sinuosa volumina torquet
Hinc atque hinc, superatque illas mirabile monstrum.

Manil. lib. I. vers. 305.

Has interfusus circumque amplexus utramque
Dividit, & cingit stellis ardentibus anguis,
Ne coeant, abeantque suis à sedibus unquam.

Avien. in Arat. Phaenom. vers. 138.

Inter utramque dehinc praeclari nominis Arcton,
Ceu circumflexo sinuantur flumina lapsu,
Squameus agmen agens Draco volvitur, atque
obit ambas

Spinarum curvis anfractibus.

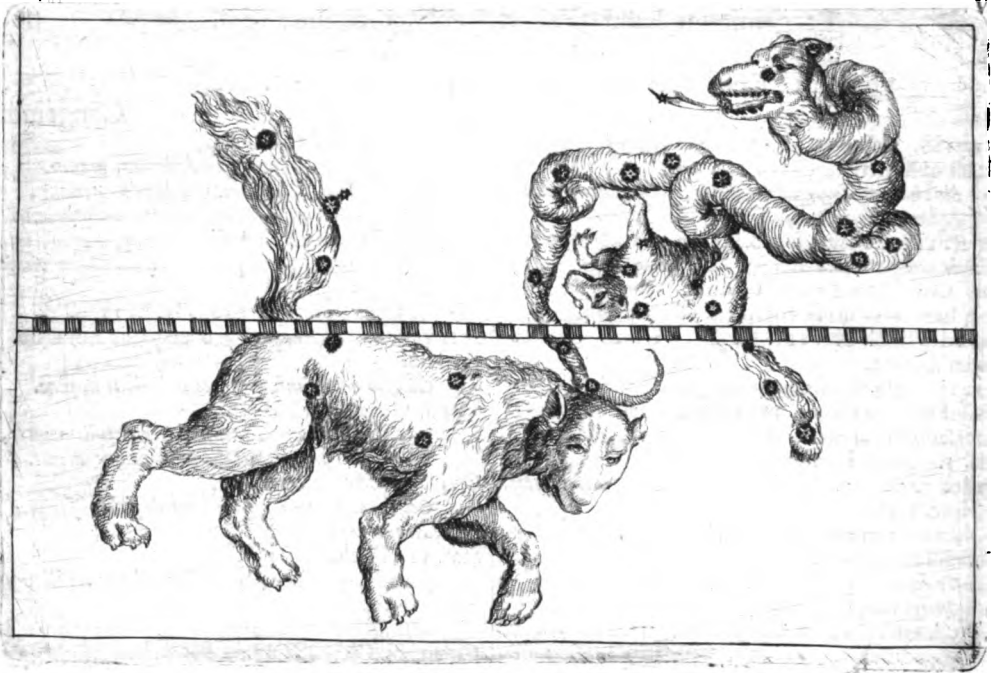
aliquae. sed male. Cynosuram enim, non Helicen, amplectitur hic anguis, ut ex addito schemate videri potest.

S 3

Plura

Congeminat sonitus rupti violentia coeli,
Imbriferamque hiemem permixta grandine torquet.
Hoc trepidus monstro, (neque enim sopor ille, nec altae

Vis

Plura vide apud Grotium ad imag. German. pag. 32.

v. 196. *Congeminat sonitus rupti violentia coeli*] *rupti* reponere ex Colonienſi. Avien. fab. xl. l.

Ruperat hibernis ſe gravis imber aquis.

N. HEINSIUS. Recte: *rumpi* enim & *abrupti* dicuntur coelum aut nubes, Jove tonante, vel fulgura mittente. Silius lib. i. verſ. 135.

ruptoque polo micat igneus aether.

lib. vi. verſ. 606.

*Contorſit dextra fulmen, quo tota reluxit
Maeonidum tellus, aetramque per aethera volvens
Abrupto fregit coelo ſuper agmina nubem.*

lib. viii. verſ. 653.

ruptusque fragore

Horriſono polus, & vulnus patuere Tonantis.

lib. xvii. verſ. 252.

*Hinc rupti reboare poli, atque hinc crebra micare
Fulmina.*

atque ita paſſim poetarum. Hinc aſſerenda eſt ſua Maroni ſcriptura Aen. iii. verſ. 108.

Involvere diem nimbi, & nox humida coelum

Abſtulit. ingeminant abruptis nubibus ignes.

Lambin. ad Lucret. lib. ii. verſ. 214. & Giſan. in Ind. Lucret. voce *abruptum*, malebant *abrupti nubibus ignes*, antiquis exemplaribus ita legendum doctis, ut ait Lambinus. Sed non perſuadent.

Pierius enim, qui optimas & antiquiſſimas Virgilii membranas excuſſit, & religioſe lectionum diverſitates annotavit, nihil ad hunc locum monuit. Accedit inſuper Macrobianae auctoritas, qui vi. Saturn. cap. i. *abruptis nubibus* laudat, ubi docet deſumptum hunc locum Virgil. eſſe ex illo Lucret. lib. ii. verſ. 214.

*Nunc hinc, nunc illinc abruptis nubibus ignes
Concuſſant.*

Ita in Macrobio editur, ſed viri docti Lucretii codices ſcriptos *abrupti nubibus ignes* habere teſtati ſunt. pro *rupto coelo* Silius *ſiſſo coelo* dixit lib. i. verſ. 535.

*Hic ſubitus ſiſſo denſa inter nebula coelo
Erumpit quaſiens terram fragor.*

Voces *raptus* & *ruptus* librarii frequenter invicem commutarunt. infra hoc libro verſ. 229. pro *raptis carinis*, in libris priſcis erat *ruptis*. vide etiam ſupra ad lib. i. verſ. 177. N. Heinſium ad Claudian. Epith. Hon. & Mariae verſ. 126. ad Ovid. Remed. Amor. verſ. 598. & Dion. Voſſium ad Caſarem i. de Bell. Civil. cap. v. *ſonitus* denique hic tonitru notat. vide Jan. Broekh. ad Propert. lib. ii. Eleg. xiii. verſ. 49.

v. 197. *Hiemem permixtam grandine torquet*] Rectius *permixta* Oxon. & Puteaneus cum Romana editione & Parmenſi. N. HEINSIUS. Sicetiam Mediolan.

Vis aderat noctis, virgaque fugante tenebras
 200 Miscuerat lucem somno Deus) ardua quae sit,
 Scitatur, pestis; terrasque urgentia membra
 Quo ferat, & quosnam populos deposcat hiatu.

Cui

diolan. editio. Ita Horat. lib. iv. od. i. vers. 22.

— Iyraque & Berecynthia

Delastabere tibia

Mixtis carminibus non sine fistula.

Vulgatam tamen lectionem non damno, pro qua
 stat codex Colonienfis. Silius lib. i. vers. 253.

Torquentem cum tela Iovem, permixtaque nim-
 bis

Fulgmina, & excussos ventorum flatibus ignes

Turbato transiret equo.

Ovid. iii. Metam. vers. 300.

— nimbo immixtaque fulgura ventis

Addidit.

Statius ii. Theb. vers. 153.

— ipse per imbres

Fulminibus mixtos, intempestumque Tonantem

Has manus usque domos vestigia fecit Apollo.

Utramque locutionem illustravit ad d. loc. Horatii
 Eruditiss. Bentlejus, quem etiam vide ad Horat.
 Epod. ix. vers. 5.

v. 100. *Miscuerat lucem somno Deus*] *somnus* pro
 nocte: nec aliter fume. Atque illud quidem ad
 astringendam visis fidem, καὶ τὴν τῷ φάσματι ἀλη-
 θυν: τὴν λυκίον enim intelligit, quod Homero
 ἀμύγες νυκτός, quoniam illa somnia ἀληθείᾳ cre-
 debant: unde cum Odyss. Δ. vers. 840. de Penelo-
 pe ait princeps poeta,

— φίλον δὲ οἱ ἦτορ ἰαίνῃ,

‘Ὡς ἡ ἱερὰ γὰρ ὄνειρον ἐπίστυτο νυκτός ἀμολγῶν

illud νυκτός ἀμολγῶν circumspetus interpretis Eusta-
 thius de ea noctis parte sumit, non quae vesperae,
 sed quae luci propior est, magisque ad hanc, quam
 ad illam, vergit. verba ejus sunt: ‘Ὅτι κῆται ἐνταῦθα
 τὴν νυκτός ἀμολγῶν καθὰ καὶ ἐν Ἰλιάδι, καὶ ἀρμόττει καὶ
 οὐ τὰ ῥηθέντα ἐπὶ ἀσφαλίστοις δὲ ἴσως ἰσθῆναι ἀμολγῶν
 νυκτός ἢ τὴν ἀφ’ ὑπέρτας, ἀλλὰ μᾶλλον τὴν πρὸς τῇ ἡμέ-
 ρῃ, ἐπὶ καὶ ἡμῶς ἀληθείᾳ τὸν ἐνταῦθα φανέντα ὄνειρον,
 ἐπὶ γὰρ ἀληθείᾳ οἱ τοῖοι καὶ ἡ Ἰλιάς ἠδύλαστοι. Minime
 igitur peccarent in Latina versione interpretes, si
 crepusculo verterent. Eleganter igitur *Miscuerat lu-
 cem somno*, nam τὸ *somnus* pro nocte ponitur, ut è
 contra bis *noctem* pro somno poni notavimus [in-
 fra hoc lib. vers. 216.] Sic in illo Euripides, quid-
 quid dicant interpretes, in Hecuba vers. 70.

— ὃ πότιναι χθον

Μυλωνεπτεργῶν μᾶτ’ ὄνειρον,

ὄνειρον pro νυκτός posuit. Nec aliter fument philo-
 sophi, qui hac in parte à me erunt: *lucem* enim
somno opponit, ut efficiat tempus illud, quod u-
 triusque pars est, & noctis & diei, quod aptiori
 longe vocabulo λυκίος Graeci, quam *crepusculum*
 Latini; Graecis enim color λυκίος color creperus
 est, qui dubitationem videnti praebet, num plus

albi aut nigri in se habeat, id est, τὸ φάσμα, parte
 sui aliqua album, aliqua nigrum prae se ferens, ita
 ut neutrum sit, & utrumque aliqua ex parte, sic
 φῶς λυκίον est lux crepera: unde λυκίος. D. HEIN-
 SIUS. Recte vir eruditissimus *somno* exposuit noc-
 te. Sic apud Virgil. i. Georg. vers. 208.

Libra die somnique pares ubi feceris horas.

ubi Servius: *Somni id est, noctis. nam ab officio
 temporis ipsum tempus ostendit.* Eo autem, ut idem
 monuit, Silius innuere voluit, Mercurium Hanni-
 bali sub crepusculum matutinum apparuisse, ut prae-
 dictioni ejus fidem adderet. Somnia enim sub id
 tempus visa veriora putabantur: unde diligenter
 plerumque illud tempus in veris visis annotatur. Ci-
 cero i. de Divin. cap. xxviii. *Cum magnam par-
 tem noctis vigilasset, ad lucem denique arte & graviter
 dormire coepisset.* Horat. lib. i. Sermon. Ecl. x. vers.
 32.

— *vetuit tali me voce Quirinus.*

Post mediam noctem visus, cum somnia vera.

Ovid. Epist. xix. Heroid. vers. 195.

Namque sub auroram, jam dormitante lucerna,

Somnia quo cerni tempore vora solent. &c.

Tibull. lib. iii. Eleg. iv. vers. i.

Di meliora ferant, nec sint insomnia vera,

Quae iulis extrema pessima nocte quies.

ubi vide Broekhof. Ican. v. Belli Trojani vers. 427.

— *sopita maris*

Incubat, & primi nebula cessante soporis,

In veras matura quies purgata figuras

Dira monet.

Statius similiter, ut somnii veracitatem innueret,
 in ii. Theb. vers. 120. dicit, *enim jam pallida sur-
 bant Sidera lucis equi.* Mosch. Idyll. ii. vers. i.

Εὐρώπῃ ποτὶ Κύπρῳ ἐπὶ γλυκύῃ ἦεν ὄνειρον,

Νυκτός ἐστι τρίτατος λάχῃ ἴσται, ἰγγυδὶ δ’ ἡός.

Ἰππὸς ἐπὶ γλυκίῳ μίλιτι ὀβελισσάμενος ἰφίλον,

Λυσίμειλῃς, πιδάα μαλακῷ κατὰ φάλαξ διερῷ.

Εὐτὶ καὶ ἀτρεΐῳ ποιμαίνεται ἰθὺς ὄνειρον.

*Europae olim Venus suave somnium immisit, cum ter-
 tia pars noctis stat, & Aurora prope est: cum somnus
 melle dulcior in palpebris sedens, membra resolvens, o-
 culos molli vinculo ligat, cum & veracitatem pascitur tur-
 ba somniorum.* Contra vespertinorum somniorum
 plerumque suspecta fides erat. Quint. Calab. lib. i.
 vers. 133.

Ναπία, ἥρ’ ἐπὶ θοῶν οἰζυρῶν ὄνειρον

Ἐσπέρῃ, ὃς φῶλα πολυτλήτων ἀνθρώπων

Θίλγει ἐν λυγίσσῳ, ἄδῃ ἐπικείμενα βάζον.

*Demens, quae morem gessisti infelici somnio vespertino,
 quod aerumnosorum genus hominum in stratis demul-
 cet, ludibria assatim blaterans.*

v. 202. *Populos deposcat hiatu*] Monuit me vir
 Cele-

- Cui gelidis almae Cyllenes editus antris:
 Bella vides optata tibi. te maxima bella,
 205 Te strages nemorum, te moto turbida coelo
 Tempestas, caedesque virum, magnaeque ruinae
 Idaci generis, lacrimosaeque fata sequuntur.
 Quantus per campos populatis montibus actas
 Contorquet silvas squalenti tergo serpens,
 210 Et late humectat terras spumante veneno:
 Tantus, perdomitis decurrens Alpius, atro
 Involves bello Italiam, tantoque fragore
 Eruta convulsis prosternes oppida muris.
 His aegrum stimulis liquere Deusque soporquet.
 215 It membris gelidus fudor: laetoque pavore

Promissa

Celeberrimus P. Burmannus Illustrissimum Hein-
 sium ad marginem Claudian. 11. de laud. Stilic.
 vers. 115. ascripisse, videri sibi hoc loco apud Si-
 lium *depaſcat* legendum. Sed nihil muto. *poſcere*
 enim, *expoſcere*, *depoſcere*, paſſim pro ad poenam
 poſcere. Supra lib. 1. vers. 673. *poſcendum poenae*
juvenem. lib. 11. vers. 44.

poſcitur, o juvenes, Fabiusque e puppe casenas
oſtentat.

& vers. 30.

Ne depoſce, adero: dabitur tibi copia noſtri.

v. 205. Te toto turbida coelo Tempeſtas] moto coelo
 ſcripti. optime, ut jam monui ad Faſtos Naſonis
 libro 111. vers. 347. N. HEINSIUS. Recte. ſicin-
 fra lib. xv. vers. 145.

Per ſubitum moto ſrepuere tonitrui mundo.
totus aether tamen in tempeſtate eſt apud Lucan. lib.
vii. vers. 154.

totus venientibus obſtitit aether,
Inque oculos hominum fregerunt fulmina nubes.

& vers. 197.

Seu tonitrus ac tela Jovis praefaga noſavit,
Aëra ſeu totum diſcordi obſiſtere coelo.

Saepeſſime autem librarii has voces invicem con-
 fuerunt. apud Lucan. lib. vi. vers. 294.

tota cavernas

Egerit, & torrens in campos deſluit Aetna.
 ubi libri duo habent *mota cavernas*. apud eundem
 lib. vii. vers. 273. *non agmine moto Clamorem la-
 tura ſuum*: quatuor libri ſcribunt *agmine toto*. Vide
 Nic. Heinsium infra h. lib. vers. 325. lib. xvi. vers.
 319. & lib. xvii. vers. 294.

v. 211. *Decurres Involvens*] *decurrens Involves*
 Colon. & Oxon. N. HEINSIUS.

v. 215. *Laetoque pavore*] *Pavor & timor non du-
 lia ſaepe numero Silio, ſed diſidia pavore*; omnem-
 que religionem aut *pavorem* fere, aut *timorem*, aut
formidinem, nuncupat. ſic infra vers. 690. *prisco inde*
pavore Arbor numen habet. ſic ſupra *patria formido*
patria religio eſt, lib. i. vers. 81.

Urbe ſuis media ſacrum genetricis Eliſſae

Manibus, & patria Tyriis formidine cultum.

& hoc ipſo libro vers. 31. *ſacro timore dixit,*

Majeſtate locum & ſacro implevere timore.

& è contra Lucretius religionem pro terrore, pavo-
 re, & formidine poſuit. D. HEINSIUS.

v. 216. *Noctemque retrahat*] *ἀναιμυκτὴν τὴν ἑ-
 νος*. ſic lib. 11. vers. 526.

Ipsa meum vidi lacerato vulnere noſtras
Terrentem Murrum noctes.

ubi itidem, ut hic, *nox* pro ſomno ponitur. D.
 HEINSIUS. lib. x. etiam vers. 545.

non mille premendi

Sunt oculi tibi, nec ſpernens tua numina cuſtos
Inachiae multa ſuperandus nocte juvencae.

Virgilius iv. Aen. vers. 530.

neque unquam

Solvitur in ſomnos, oculiſve aut peſtorę noctem
Accipit.

Statius ix. Theb. vers. 599.

Dum gemit, & planctu circumdat peſtus inani,
Abrupere oculi noctem.

Claudian. in 111. de Rapt. Prof. vers. 69.

noctesque timorem

Ingeminant, omnique perit Proſerpina ſomno.

v. 219. *Placatur meritis*] *Placatus* ſcripti cum Ro-
 mana editione. ſed & praecedenti verſu Oxon. cum
 Romano & Aldino codice *Inſtauratus*: neque ali-
 ter Parmenſis utroque loco. N. HEINSIUS. Pari-
 ter etiam Mediolan. editio utroque loco.

v. 221. *Permixtis diſſona linguis*] Ob diverſas
 nempe gentes, quae in Hannibalis exercitu erant.
 Quibus Daufquejus aliam cauſam addit, quod Kar-
 thaginienſes duplicem linguam calluerint, Tyriam
 & Africanam, unde Silio & Maroni *bilingues* vo-
 cantur. Verum ita à poëtis magis vocari cenſeo
 ob fraudes & dolos, quibus alios decipere ſole-
 bant. vide infra ad Silii lib. xvi. vers. 157.

v. 222. *Prodiſto, Calliope, famae*] Reducatur &
 reſtituatur poſtliminio in poſſeſſionem ſuam ger-
 mana lectio, Virgilii etiam exemplo probata, *Pro-
 diſte, Calliope, famae*; cujus generis multa non mo-
 nerem,

Promissa evolvit somni, noctemque retractat.
Jamque Deum regi Martique sub omine fausto
Instauratus honos; niveoque ante omnia tauro
Placatus meritis monitor Cyllenus aris.

- 220 Extemplo edicit convellere signa, repensque
Castra quatit clamor permixtis diffona linguis.
Prodite, Calliope, famae, quos horrida coepta
Excierint populos, tulerintque in regna Latini:
Et quas indomitis urbes armarit Hiberis,
225 Quasque Paraetonio glomerarit litore turmas
Aufa sibi Libye rerum deposcere frenos,
Et terris mutare jugum. non ulla, nec umquam
Saevior it trucibus tempestas acta procellis:
Nec bellum raptis tam dirum mille carinis

Acrius

nerem, nisi ea fuisset sciorum quorundam temeritas in his talibus, uti à parvis confidentius sibi ad majora viam sternerent, ut nobis quoque ab his ad illa ascendendum videatur. MODIUS Novant. Lect. Epist. xcviii. Minime germana lectio est *Prodite, Calliope*, ut ait Interpres. Nam durior is sonus. Membrae Colonienfes & Oxonienses *Prodite*, optime; cum Calliope sit princeps chori Musarum, ex imitatione Maronis ix. Aen. vers. 525.

*Vos, o Calliope, precor, aspirate canenti,
Quas ibi tum ferro strages, quae funera Turnus
Ediderit.*

BARTHIUS lib. vi. Advers. cap. xv. Scribendum *Prodite* ex Marone ix. Aen. vers. 525. Conjecturam confirmant membrae Colonienfes, probante & Modio. Noster infra hoc ipso libro ex optimis membranis vers. 288.

*Vos quoque desertis in castra mapalibus itis,
Miseri gregibus Gaetulia sueta ferarum.*

& mox inferius vers. 369.

*Phocaeas dant Emporiae, dant Tarraco pubem
Vivifera.*

ita & illic vetustus codex. lib. xii. vers. 390.

Sed vos, Calliope, nostro donate labori.

lib. xvi. vers. 212.

*Et vos, qui Tyrias regis Karthaginis arces,
Hastubal, huc aures, huc, quae so, advertite
sensus.*

apud Valer. Flacc. *Vos, ait, Aesonide*. Plura de hoc loquendi modo ad Nafonis Remedia amoris observamus vers. 164. Interpres hic denuo nugatur. veram scripturam ex Oxonio etiam Barthius asseruit. N. HEINSIUS. Recte viri docti *Prodite* ex scriptis vindicarunt, quibus etiam accedunt editiones Mediolanensis & Juntina. Neque aliter hunc locum laudat Eruditissimus Gronovius lib. ii. de Pecun. veteri cap. iv. Pariter Cydippe de uno Acontio apud Ovid. Epist. xxi. Heroid. vers. 37.

— nunc me certamine vestro
Prodiis & proprio vulneror ipsa bono.

Vide Cerdam ad d. loc. Virgilii. Eadem locutio restituenda etiam in exemplo quodam apud Jul. Rufin. de Schem. lexeos pag. 34. *Figura per personas. Ut si quis dicat, Vos, superi, Jupiter, precor. Ut sunt ista,*

*Vos, o Calliope, precor, aspirate canenti.
&*

*Vos, o patricius sanguis, quos vivere fas est.
item si qua sunt similia.* Ita nunc vulgo editur. Sed puto legendum, *Ut si quis dicat, Vos, Jupiter, precor.* Vox *superi* enim videtur à *Jupiter* glossiema esse, & ex margine, ubi olim fuerat, in contextum perperam irrepsisse. Musas autem hic invocavit Silius ad exemplum Maronis, qui, populos descripturus in Turni & in Aeneae castris stipendia facientes, eas pariter invocavit in vii. Aen. vers. 641.

*Pandite nunc Helicon, Deae, cantusque movete,
Qui bello exciti reges, quae quemque secutae
Complerint campos acies. &c.*

Calliopen vero Silius prae reliquis fororibus invocavit, quod Musarum regina & ἀρχὴν προφικεμένη dicatur. vide Barth. ad Statii iv. Theb. vers. 34. aliofque. Nota etiam elegantem usum vocis *prodere*, pro tradere, manifestare, dicere. sic Lucan. lib. i. vers. 631.

— vix fas, Superi, quaecumque monetis,
Prodere me populis.

Vide Nic. Heinss. ad Claudiani i. de Rapt. Proserp. vers. 3.

v. 224. *Et quas indomitis urbes armarit Hiberis]* in domitis Hiberis opinor. Certe in Colonio Hiberas. etiam non male. sed infra vers. 326. *Cantaber invictus.* N. HEINSIUS.

v. 229. *Nec bellum raptis tam dirum mille carinis Acrius infremuit]* Lego *rapidis carinis.* D. HEINSIUS. *ruptis carinis* Colon. & Oxon. Paulo ante videtur scribendum *Saevior hac.* N. HEINSIUS. Locust hic viro eximio J. Fr. Gronovio in suspitionem mendae venit. De cujus restitutione consultus à πάλω

T

Sal-

- 230 Acrius infremuit, trepidumque exterruit orbem.
Princeps signa tulit Tyria Karthagine pubes,
Membra levis, celsique decus fraudata superbum
Corporis; at docilis fallendi, & neſtere teſtos
Numquam tarda dolos. rudis his tunc parma; brevique
235 Bellabant enſe; at veſtigia nuda, ſinufque
Cingere inaſſuetum; & rubrae velamine veſtis
Ars erat in pugna fuſum oculuiſſe cruorem.
His reſtor fulgens oſtro ſuper altior omnes
Germanus nitet Hannibalis, gratoque tumultu
240 Mago quatit curruſ, & fratrem ſpirat in armis.
Proxima Sidoniis Utica eſt effuſa manipliſ,
Priſca ſitu, veteriſque ante arces condita Byſac.

Tum,

Salmaſius reſpondit, legendum ſibi videri *raptis in Trojam mille carinis*. vid. ejus epiſt. lxxxv. Pari conjectura Illuſtriſſ. Heiſius ad marginem Silii emendabat *raptis in Pergama mille carinis*. Sed, ut puto, neutra opus eſt conjectura. *Tam dirum bellum*, eſt maximopere dirum, diſiſſimum bellum. Terent. in Andria act. i. ſc. v. verſ. i. *Atque hoc conſiteor jure mihi obtigſſe, quandoquidem tam iners, tam nulli conſilii ſum*. & in Adelph. act. ii. ſc. iv. verſ. 10. *Ab, ſtultiſſima eſt iſthaec, non pudor, tam ob parvulam rem, pene ex patria*. Neque neceſſaria eſt hic Trojae mentio, cum millo carinae Trojanum bellum intelligi ſatis doceant. Quamvis enim plurimum diſcrepent auctores de numero navium claſſis Graecae Trojam proſciſcentis, ut patet ex Drefem. ad Iſcan. iii. de Bello Trojano verſ. 421. & Vinding. ac Ann. Daceria ad Diſc. Cretenſ. lib. i. cap. xvii. Poetae tamen eam claſſem millenarium fuiſſe plerumque ſcribunt. Ita Silius infra lib. viii. verſ. 623. lib. xv. verſ. 277. Virgil. ii. Aen. verſ. 198. ubi videndi ſunt doctiſſimi Interpretes, Ovid. Epiſt. viii. Heroid. verſ. 25. Epiſt. xiii. verſ. 97. lib. xii. Metam. verſ. 6. lib. xiii. verſ. 93. Senec. Troad. verſ. 27. in Agam. verſ. 40. Petron. in Satyr. cap. lxxxix. Anonym. in Cataleſt. Petron. pag. 368. Ed. Boſchii prioris, aliiſque; etiam Livius lib. xlv. cap. xxvii. Cuius praecipue auctoritate permotus Scipio Gentil. lib. i. Parerg. cap. xxxv. putat, vere mille naves Aulide Trojam profeſtas eſſe, erraſſe autem commentatores ad d. loc. Maronis, qui numerum certum pro incerto poſitum fuiſſe dixerant. Sed male, ut ex iis, quae de diſſenſu auctorum ſupra dixi, patet. Nobiliſſima autem haec eſt comparatio, qua Silius etiam infra utitur lib. viii. verſ. 622.

*Tantis agminibus Rhoetéo litore quondam
Fervere, cum magnas Trojam invaſere Aſycenas,
Mille rates vidit Leandrius Hellespontus.*

& Claudian. in Bell. Gildon. verſ. 484.

*Sic Agamemnoniam vindex cum Graecia claſſem
Solverat, innumeris ſervebat vocibus Aulis.*

v. 233. *Ac docilis fallendi*] at cum Coloniienſi. N. HEINSIUS. ita etiam Raphelengius edidit.

v. 234. *Rudis his tunc parma*] Mendosa haec: *his tum* Puteaneus. Romana editio *radiis tum*. opinor *rude ſutum parma*, rudi opere ſuta. id propius accedit ad veterem ſcripturam. Dixi pluribus ad Virgilium. *Rudes parmae* ſupra lib. i. verſ. 626. ubi vide Interpretem. N. HEINSIUS.

v. 235. *Ac veſtigia*] at Coloniienſis. N. HEINSIUS.

v. 236. *Rubrae velamine veſtis Ars erat in pugna fuſum oculuiſſe cruorem*] De Lacedaemoniis ſimilia vide apud Cragium lib. iii. de Republ. Lacedaem. tab. vi. cap. 6. & Meurf. in Miſcell. Laconic. lib. ii. cap. xix. De Perſis apud Vorſtium ad Valer. Max. lib. ii. cap. vi. ex. 2.

v. 238. *His reſtor*] *Hos* puto. N. HEINSIUS.

v. 239. *Gratoque tumultu*] Forte *patrioque tumultu*. N. HEINSIUS. Nihil puto mutandum. *grato tumultu* enim eſt, qui Magoni gratus erat, quo delectabatur; quod hominis bellicoſi ſignum erat. De Pallade Callimach. Hymn. in Lavacr. Pallad. verſ. 44.

ἵππων καὶ σκίουρον ἀδοξίῳ παράγῃ.

Equorum & ſcutorum ſtrepitus oblectata.

v. 240. *Et fratrem ſpirat in armis*] Vocem *ſpirare* ex utriuſque linguae auctoribus recte hic illuſtravit Doctiſſimus Dauſquejus. vide etiam infra ad librum xvii. verſ. 536. Non recte tamen ab eo laudatum hic eſſe Silium lib. ii. verſ. 431.

Spirantem credas certamina ankela moventem,
ad eum locum docui.

v. 241. *Proxima Sidoniis Utica eſt effuſa manipliſ*] Doctiſſimus Dauſquejus *Sidoniis maniplos* ad Uticenſes refert propter originem. Utica enim à Tyriis condita eſt. malim tamen conſtruere *Proxima Sidoniis manipliſ*, id eſt, Karthaginienſibus: ut Silius Uticae urbi antiquiſſimae ſecundas poſt Karthaginem tribuat: Idque tanto magis, quod Silius voces *propior* & *proximus* tertio cum caſu jungere ſolitus ſit. Vide quae notavi ſupra ad lib. i. verſ. 13.

V. 244.

- Tum, quae Sicanio praecinxit litora muro,
In clipei speciem curvatis turribus, Aspis.
245 Sed dux in sese converterat ora Sychaeus,
Hafdrubalis proles, cui vano corda tumore
Maternum implebat genus, & resonare superbo
Hannibal haud umquam cessabat avunculus ore.
Affuit undosa cretus Berenicide miles;
250 Nec, tereti dextras in pugnam armata dolone,
Destituit Barce sitientibus arida venis.
Necnon Cyrene Pelopœi stirpe nepotis
Battiadas pravos fidei stimulavit in arma:
Quos trahit antiquo laudatus Hamilcare quondam,
255 Consilio viridis, sed belli serus, Ilertes.

Sabratha

v. 244. *In clipei speciem curvatis turribus, Aspis*] Innuit his verbis Silius originem nominis; ita nimirum dictam esse, quod in formam clipei condita sit, simulque urbem hanc non *Aspida* solum, sed & *Clupeam*, dictam esse, ut Daufquejus jam notavit; qui & Merulam recte carpit, quod ad Ennii vii. Annal. pag. 424. Clupeam & Aspida diversas urbes fecerit. Merula tamen hoc cum Ptolemaeo erravit, qui lib. iv. Geogr. *Κλυπία* & *Ἀσπίδα* vicinas urbes statuit, quem errare docuit olim Magnus Salmast. in Exercit. Plinian. pag. 227. ubi alii exemplis probat, Ptolemaeo solenne fuisse, ex uno oppido, sed binomine, diversa duo facere, eumque ita prave distinxisse Aethaliam & Ilyam, Pitheculam & Enariam.

v. 250. *Tereti dextras in pugnam armata dolone*] Dolonis meminit etiam Virgilius vii. Aen. vers. 664. *Pila manu, saevosque gerunt in bella dolones, Et tereti pugnans mucrone veruque Sabello.* Ubi Servius scribit: *Dolo est flagellum, intra cuius virgam latet pugio, aut, secundum Varronem, ingens contus cum ferro brevissimo. Dolones autem à fallendo dicti sunt, quod decipiant ferro, cum speciem praeferant ligni.* Quae inde pro more suo surripuit Isidor. xviii. Origin. cap. ix.

v. 251. *Barce sitientibus arida venis*] supra lib. ii. vers. 62.

Cui patrius Nasamon, aeternumque arida Barce Parebant.

Virgilius iv. Aen. vers. 42.

Hinc deserta siti regio, longeque furentes Barcaei,

Claudian. in Bell. Gildon. vers. 160.

Dissidet occiduis quod Gadibus arida Barce.

v. 253. *Battiadas pravos fidei*] Fortasse, *Battiadae pravos*. Sed nihil mutandum. Graecum casum amat Silius, ut Tacitus, & alii ejus aetatis plerique. sic alibi *pravus togae, filix uteri*, & libro primo *sinister fidei* dixit, ut hic *pravos fidei*. D. HEINSIUS. Non intelligo satis, cur Battiadas dixit *pravos fidei*, an legendum *gnavos fidei*. De Batto ipso

libro viii. vers. 57.

Battus Cyrenen molli tum forte regebat Imperio, misis Battus, lacrimasque dedisse Casibus humanis facilis, qui supplice visa Intremuit Regum eventus, dextramque tetendit.

BARTHIUS libro vi. Advers. cap. xv. *gnavos fidei* Barthius: sed *pravus togae* libro viii. vers. 261. *plebs prava favoris* lib. ix. N. HEINSIUS. Editiones Parmensis ac Mediolanensis *parvos fidei*; Codex Putean. *parvas fidei*. Barthius, qui, cur Battiadas Silius *pravos fidei* dicat, se non intelligere profitetur, *gnavos fidei* scribendum conjiciebat. Ego tamen, libris scriptis omnibusque editis pro vulgata lectione stantibus, vel eo manifeste alludentibus, *pravos fidei* mutare non sustineo. Sic *pravus audendi* lib. xii. vers. 464.

Funditur audendi pravus, facilisque periclis.

Forte enim respexit Silius ad factum illud Batti, quod libro viii. refert vers. 62. cum nempe eiecisse Annam Didus sororem, cui dextram, fidei signum, tetenderat, postquam Pygmaleona adventare audierat. Potuit etiam Silius allusisse ad aliam historiam, quae nunc periit. Si neutrum placet, existimarem Silium confudisse duos Battos, alterum Laconem, Cyrenarum conditorem, alterum pastorem, qui à Mercurio, quod contra fidem datam furtum ejus proditurus erat, in lapidem indicem mutatus dicitur: quam fabulam late prosequitur Ovid. ii. Metam. vers. 687. Similes errores apud poetas nonnumquam observantur. Ita Scyllam Nisi filiam, quae post proditum patrem & patriam in avem versa est, cum Scylla Phorci filia, quam Circe in monstrum marinum mutavit, passim confuderunt poëtae. vide Nic. Heinsum ad Sabin. Epist. i. Heroïd. vers. 33. Minoem, Jovis ex Europa filium, qui inferorum arbiter esse fingitur, cum ejus nepote Minoë, Lycastis ex Ida filio, vide Broekh. ad Prop. lib. iii. Eleg. xviii. vers. 25. alia huc facientia notavit vir Eximius J. Fr. Gronovius in Diatr. Stat. cap. lv.

v. 255. *Bello serus Ilertes*] *belli serus* in tribus scriptis,

T 2

- Sabratha tum Tyrium vulgus, Sarranaque Leptis;
 Oeaeque Trinacrios Afris permixta colonos,
 Et Tingin rapido mittebat ab aequore Lixus.
 Tum Vaga, & antiquis dilectus regibus Hippo,
 260 Quaeque procul cavit non aequos Ruspina fluctus,
 Et Zama, & uberior Rutulo nunc sanguine Thapsus.
 Ducit tot populos, ingens & corpore & armis,
 Herculeam factis servans ac nomine famam,
 Antaeus, celsumque caput super agmina tollit.
 265 Venere Aethiopes, gens haud incognita Nilo,
 Qui magneta fecant: solis honor ille metalli,
 Intactum chalybem vicino ducere saxo.

ptis. optime & more Siliano. Colonienfis praeterea habet *Ilerces*. N. HEINSIUS.

v. 256. *Tabraca*] In scriptis constanter *Sabratha*. recte. Ptolemaeus appellat *Σαβάθραν* Africae propriae urbem; qui tamen & *Σαβάθραν* agnoscit, ut duas ejus nominis civitates in Africa fuisse oporteat. Victor Uticensis quoque *Sabathram* agnoscit, ut & Procopius de aedificiis Justiniani. Plinius & Antoninus in Itinerario *Sabratam* appellant. Antoninus & hanc & *Oeam* facit colonias, quomodo & Silius hoc loco. *Sabratam*, *Oeam*, & *Leptin* conjunxit quoque Solin. cap. xxvii. Isidor. Origin. & Aethicus in Cosmog. Restituit id nomen Salmast. ad Solin. bis Appulejo. Interpres *Tabracam* cum *Sabratha* in scite confundit. Apud Sueton. in Vespasiano. *Flaviam Domitillam duxit uxorem*, *Statiliū Capellae, equitis Romani, Sabratenfis ex Africa, delicatam olim*. ubi male *Tabracensis* Torrentius. N. HEINSIUS. In Mediol. editione *Sabraca*; Marfi Veneta, Juntina, aliaeque *Sabrata*, quod proxime ad veram lectionem accedit. *Sabathra* hunc locum laudans Hermol. Barbarus citavit jam olim ad Plinii lib. v. cap. iiii. ut & Surita ad Antonini Itiner. pag. 227. In editione Basileensi primum *Tabraca* mihi occurrit. Diversas autem urbes fuisse *Sabratham* & *Tabracam* ex Plinio patet, qui lib. v. cap. iiii. *Tabracham* Numidiaae annumerat, & capite sequenti *Sabratam*, seu, ut alii libri habent, *Sabarram* inter Africae proprie sic dictae oppida recenset: Idem etiam ex Ptolemaeo discimus, qui *Θάβρακας πόλιν* memorat lib. iv. in *Ἀφρικῆς Σίγῃ*: at *Σάβαθραν* postea in *Σύρτιος μικρῆς Σίγῃ*: in recensendis vero mediterraneis oppidis *Σαβάθραν*. *Sabratha* autem potius, quam *Tabraca* hic legi debere, praeter codicum antiquorum consensum, docerent etiam vicina oppida *Oea* & *Leptis* magna simul memorata, nisi Silium nullum ordinem in recensendis Africae civitatibus observasse constaret.

v. 257. *Aeaeque*] *Oeaeque* recte Colonienfis: quo & ceteri alludunt, in quibus *oraque*. vide Interpretem hoc loco. N. HEINSIUS. Etiam Mediolan. editio cum Parmensi *Oraque*, aliae *Eaeque*: in Ba-

fileensi autem Wolfii primum *Aeaeque* editum. Sed recte viri docti *Oeaeque* vindicarunt. Harduinus, in recensito opere de numm. Popul. & Urb. memorat nummum Graecum Antonini Pii inscriptum *ΩΙΩΝ*, quem ad hanc urbem refert. Idem etiam doceremur ex siglis C. A. O. A. F. & C. A. A. O. A. F. quae in aliis nummis occurrunt, si constaret, antiquarios eas recte hoc modo exposuisse, *Colonia Aelia Oea Augusta Felix*, & *Colonia Aelia Antonina Oea Augusta Felix*. Vide Vaillant. numm. Colon. part. i. pag. 171. Apud Ptolem. lib. iv. Geograph. in *Σύρτιος μικρῆς Σίγῃ* corrupte hujus urbis nomen existare puto, pro *Ἐὼν* enim legendum videtur *Ἐὼν* vel *Ἐὼν*, nam & urbs haec *Oea* dicitur. Recte etiam Doctissimus Surita ad Antonini Itinerar. hunc versum laudans p. 229. habet *Oeaeque Trinacrios*, in erratis enim operas *Oceanique Trinacrios* male edidisse notat.

v. 259. *Tum Vaga*] Codex Colonienfis *Tamvaga*. Puteaneus cum editione Mediolanensi *Tinvaga*. sed perperam. *Oppidum Vagense* enim memorat Plinius lib. v. Hist. Natur. cap. iv. Ptolemaeo *Ὀνέγα* vocatur iv. Geogr. in Africae thesi.

v. 260. *Quaeque procul cernis non aequos Ruspina fluctus*] In libro calamo exarato *procul cernis* legitur. BARTHIUS lib. vi. Advers. cap. xv. *cavis* Oxon. cum Colonienfi. aliquanto rectius, uti & Barthio visum. Forte legendum *spernis*. Interpres *Rutupam* Britannicam cum *Ruspina* Africae unam eandemque facit: quid enim aliud Lucani loco producto voluit? stuporem hominis! N. HEINSIUS.

v. 261. *Uberior Rutulorum sanguine Thapsus*] *Thapsus* legendum cum aspiratione. *Dapsus* in Colonienfi. Scribe ex eodem *Uberior Rutulo nunc sanguine*. Oxon. & Putean. habent *rutulamine sanguine*. N. HEINSIUS. Priscae editiones praeferrunt *Rutulo de sanguine*; sed optimi ac integerrimi codicis auctoritas plus apud me valet, quam typographorum nugae. Recte etiam *Thapsus* cum aspiratione scribendum monuit Nic. Heinsius, quomodo & Livium emendavit Sigon. in notis ad lib. xxi. cap. xxx. Graecis enim *Θάψος* dicitur. *ΘΑΨΙΩΝ* nummum ex Goltzio memorat Harduin. in numm. Popul.

- His simul, immitem testantes corpore solem,
 Exusti venere Nubae. non aerea cassis,
 270 Nec lorica riget ferro, nec tenditur arcus:
 Tempora multiplici mos est defendere lino,
 Et lino munire latus, scelerataque succis
 Spicula dirigere, & ferrum infamare venenō.
 Tum primum castris Phoenicum tendere ritu
 275 Cinyphii didicere Macae. squalentia barba
 Ora viris: humerosque tegunt velamine capri
 Saetigero: panda manus est armata cateja.
 Versicolor contra caetra, & falcatus ab arte
 Ensis Adyrmachidis, ac laevo tegmina crure.

Sed

Popul. & Urb. Dubitat tamen, utrum ad hanc Africae urbem, an vero ad Siciliae peninsulam referendus sit. Vide etiam Dausquej. ad hunc locum, & in Orthogr. part. II. in voce *Tapsus*.

v. 263. *Servans factis à nomine famam*] Legendum addita litera *ac nomine*. MODIUS Novant. Lect. Epist. xcvi. Scribe cum scriptis *factis servans ac nomine*, non *à nomine*. N. HEINSIUS.

v. 269. *Exusto venere Nubae*] Ortelius conjecit *Nubae*, quam lectionem firmat Dausquejus. Sciendum vero totidem literis, diphthongo excepta, existare in codice Oxoniensi. BARTHIUS lib. VI. Advers. cap. xv. Interpres dubitavit *Sibaene*, an *Nubae*, huc revocandi essent. *Nubae* agnoscunt scripti. In iisdem *Exusti venere Nubae*. *Nubae* ab Ortelio etiam & Barthio hic admittuntur. lib. VII. vers. 662. ut & illic scribendum,

*Sanguine quippe suo jam Bagrada tinxerat enssem,
 Dux restorque Nubae populi.*

N. HEINSIUS. *Nubae* etiam memorantur apud Claudian. I. de Laudib. Stilic. vers. 253.

Venerat ex parvis redimitus Nuba sagittis.

Fortasse etiam intelliguntur *Nubae* infra lib. IX. vers. 224.

— *pariter gens accola Nili,*

Corpora ab immodico servans nigrantia Phoebo.

Vide, quae eo loco notantur. Non aliter hic legendum etiam monuit Hermolaus Barbarus Castig. ad Plin. lib. VI. Hist. Natur. cap. xxx.

v. 270. *Nec tenditur arcus*] *non tenditur* Coloniensis liber. N. HEINSIUS.

v. 273. *Et ferrum infamare veneno*] *inflammare* scribendum, quomodo vetusti codices apud Valer. Flaccum lib. I. vers. 108.

— *Arcadio cujus flammata veneno*

Tela.

Ubi plura ad rem congesimus. N. HEINSIUS.

v. 276. *Humerosque tegunt velamina capri Saetigero*] *velamine Saetigero* scripti constanter: & recte. N. HEINSIUS. Prisca etiam editiones Mediol. ac Parmensis *velamine capri Saetigero*. etiam P. Marfus in commentariis *velamine* agnoscit: in contextu tamen typographorum errore *velamina* editum

est, quod inde ad reliquas omnes editiones permanavit. Sic varam vibia sequitur. Quod autem de velamine capri Silius, id Herodotus de Macis, loquens de pelle struthionum, lib. IV. cap. CLXXV. *Ἐς δὲ τῶν πόλεων ἐρυθρὰν καταγαίαν δόρας φορέουσιν προβλήματα.* In bello autem pro tegumentis struthionum subterraneorum pelles ferunt.

v. 277. *Panda cateja*] De hoc armorum genere praeter Dausquejum ad hunc locum videt Lipsium IV. Poliorc. Dial. IV. Cerd. ad Virgilii VII. Aen. vers. 741. & Papiam apud Barth. lib. XXXVI. Advers. cap. VII.

v. 278. *Cetra*] *caetra* Coloniensis, uti & infra vers. 348. N. HEINSIUS. *caetra* scuti genus est, cuius apud Silium frequens mentio fit. Servio ad Virgilii VII. Aen. vers. 732. dicitur *scutum loreum, quo utuntur Afri & Hispani*. Ad quem locum Virgilii Pierius in notis existimat sine diphthongo *caetra* scribendum esse, quem etiam sequitur Dausquej. in Orthogr. part. II. hac voce. Illustrissimus Heinsius autem *caetra* ex Colon. codice recepit. Aliis tamen locis Silius nullam optimorum codicum diversitatem annotavit. De caetris plura vide apud Lipsium in Analect. ad Milit. Roman. libr. III. cap. I.

v. 278. *Falcatus ab arte Ensis*] *lego falcatus in harpen*. N. HEINSIUS. *falcatus ensis* & infra memoratur lib. VIII. vers. 585.

Ille & pugnacis laudavit tela Salerni,

Falcatos enses.

apud Virgil. VII. Aen. vers. 732.

Laevae caetra tegit; falcatae comminus enses.

Illustrissimi Heinsii conjecturam adstruit, quod Servius eo loco falcatum enssem *Harpen* exponat. Sic Valer. Flacc. lib. IV. vers. 390. *ensem Mercurii*, quo Argum occidit, *harpen* vocat, quem Ovidius I. Metam. vers. 717. *falcatum enssem* dicit. De ense falcato alia vide apud Lipsium II. Saturn. cap. IX. & Fabrett. ad Column. Traj. cap. VIII. pag. 256.

v. 279. *Ensis Adyrmachidae*] *Adyrmachidis* legendum ex Oxoniensi codice, ut conjecit Dausquejus quoque. BARTHIUS lib. VI. Advers. cap. XV. *Adyrmachidis* repone cum priscis exemplaribus.

T 3

Hero-

- 280 Sed mensis asper populus, victuque maligno:
 Nam calida tristes epulae torrentur harena.
 Quin & Massyli fulgentia signa tulere,
 Hesperidum veniens lucis domus ultima terrae.
 Praefuit intortos demissus vertice crines
- 285 Bocchus atrox, qui sacratas in litore silvas,
 Atque inter frondes revirescere viderat aurum.
 Vos quoque desertis in castra mapalibus itis,
 Misceri gregibus Gaetulia sueta ferarum,
 Indomitique loqui, & sedare leonibus iras:
- 290 Nulla domus; plaustris habitant: migrare per arva
 Mos, atque errantes circumvectare penates.

Hinc

Herodoto sunt Ἀδύρμαχιδαι; & sic Interpres cum Barthio. lib. ix. vers. 223. & ferro vivere laetum *Vulgus Adymachidas*. N. HEINSIUS. In Colon. solo quidem est *Adymachidis*: recte tamen id vindicarunt viri docti; nam, si fides habenda est excerptis variantium lectionum, quae penes me sunt, reliquae membranae cum priscis editionibus eo quoque manifesto ducunt, in quibus corrupte *Achimaridis*, vel *Achimmaradis*, legitur.

v. 279. *Laevo tegmina crure*] De Sabinis pariter infra libro viii. vers. 421.

Cunctis hasta decus, clipeusque refertur in orbem, Conique implumes, ac laevo tegmina crure.

v. 280. *Victuque maligno*] Id est parco, paupere, non delicato. Vide Rittershus. ad Gunther. Ligur. lib. ii. vers. 11.

v. 281. *Calida tristes epulae torrentur harena*] De Hunnis aliud non minus ferum refert Amm. Marcell. lib. xxxi. cap. ii. *Ita visi sunt asperi, ut neque igni, neque saporatis indigeant cibis, sed radicibus herbarum agrestium & semicruda cujusvis pecoris carne vescantur; quam inter femora sua & equorum tergum subortam solum calefaciunt brevi.*

v. 283. *Hesperidum veniens lucis*] Forte *Picini Hesperidum lucis*, vel, *Hesperidum venam à lucis. Argenti & auri vena* Lucret. lib. vi. vers. 810. Catullus de coma Berenic.

*Jupiter ut chalybôn omne genus pereat:
 Et qui principio sub terra quaerere venas
 Institit.*

Ovid. *venae peioris aevum vocat seculum ferreum. vena ferventis massae* Perlius Satyr. ii. *vena ferri* Plin. lib. xxxiv. cap. xiv. Prudent. ii. contra Symmach. vers. 286.

*Decoquat in massam fervens strictura secures
 Rursus, & ad proprium restitit vena metallum.*

&,

*Ut candor peris argenti, si defuit usus,
 Et fuscata sinu corruptis vena colorem.*
 in Pſychom. vers. 142. de casside,

*frangit quoque vena rebellis
 Illisum chalybem.*

N. HEINSIUS.

v. 288. *Misceri gregibus, Gaetuli, assueta ferarum*] Nulla mutatione in his opus est. Castris nimirum, suo more positis, incedebant, vel adveniebant, Gaetuli; quibus consueverant miscere ferarum greges. Non viderunt hanc sententiam doctissimi viri. MS. Oxoniense nihil mutat. BARTHIUS lib. vi. Advers. cap. xv. Optime Coloniensis, *Gaetulia sueta*, quo & reliqui duo cum editione Romana alludunt, in quibus *Gaetula sueta*. Barthius nequidquam vulgatam scripturam tuetur. Sic noster lib. v. vers. 217. *Librys incumbens*. Apud Nafonem Pastorum i. vers. 393. in veterrimis membranis exaratum offendi,

*Festa corymbiferi celebrabant Graecia Bacchi.
 & Remed. Amor. vers. 164.*

Transfluerant vires Graecia tota suas.

Adeantur, quae superiori libro annotamus vers. 422. Plura ad Nafonem & Virgilium Aeneid. vi. congesimus. Gronovius Observ. ii. cap. iv. *Gaetule assuetae*, ubi multa ad rem de hoc loquendi modo vir Eruditissimus congesit. N. HEINSIUS. Verba sunt viri maximi J. Fr. Gronovii lib. ii. de Pecun. Veter. cap. iv. „Silius sic emendandus,

„*Vos quoque desertis in castra mapalibus itis,*
 „*Misceri gregibus, Gaetule, assuetae ferarum,*
 „*Indomitique loqui & sedare leonibus iras.*

„vulgo, *Gaetuli assuetae*. quod conatur defendere „Barthius. Frustra: nam tertium versum omittit, „quem connectere superiori praecipua difficultas. „Neque enim indomiti leones in castris, neque illud domandi tempus. Quid est autem *castra lo-* „*qui leonibus?* vide & Heinsum ad Ovidii Reme- „dia vers. 164. ubi alia lectione studuit huic loco „succurrere. *Vos Gaetule*, ut alibi, *Prodiis, Cal-* „*lio: & Virgilius, Vos, ô Calliope, precor, aspira-* „*te.* & Silius libro xii. vers. 390.

„*Sed vos, Calliope, nostro donate labori.*

„Idem lib. vi. vers. 562. *jacent portis, ululante* „*dolore, Dispersum vulgus*. Sic MSii, ubi editi, ja- „cet. Plura hujusmodi Livio restitui. Haec Gronovius. Illustrissimus Scaliger etiam ita sibi emendandum videri ad marginem codicis sui monuit. Eligat quisque, quod optimum videtur.

Vulgata

- Hinc mille alipedes turmae, velocior Euris,
 Et doctus virgae sonipes in castra ruebant.
 Ceu pernix cum densa vagis latratibus implet
 295 Venator dumeta Lacon, aut exigit Umber
 Nare sagax e calle feras, perterrita late
 Agmina praecipitant volucres formidine cervi.
 Hos agit haud laeto vultu, nec fronte serena,
 Asbytes nuper caesae germanus, Acherras.
 300 Marmaridae, medicum vulgus, strepuere catervis:
 Ad quorum cantus serpens oblita veneni,
 Ad quorum tactum mites jacuere ceraftae.

Tum

Vulgata enim scriptura, quam primum in P. Marfi editione inveni, omnino sana non est; mihi autem Colonienfis codicis lectio *Gastulia sueta* non displicet. In Medioli editione erat *Gastula assueti*. Doctissimus Dausquej. totum versum hoc modo constituit,

Gastuli assueti gregibus miscere ferarum,
 nempe *assueti vos miscere*. Sed medicina haec violentior est, & modum excedit. Quare saniori iudicio postea membranarum Colonienfium lectionem probavit.

v. 290. *Nulla domus: planstris &c.* Sallust. in Bell. Jugurt. cap. XVIII. *Africam initio habuere Gastuli & Libyes, asperi incultique, quis cibus erat caro ferina, atque humi pabulum, uti pecoribus. Hi neque moribus, neque lege, neque imperio cuiusquam regerantur: vagi, palantes, quas nox coegerat, sedes habebant.*

v. 292. *His mille alipedes turmae* Hinc Colon. & Oxoniensis: deinde *ruebant*, non *ruebat*, scripti. N. HEINSIUS.

v. 293. *Es doctus virgae sonipes.* Auson. in acutissima pro Consulatu gratiarum actione. *Mirabamur poetam, qui infrenos dixerat Numidas, & alterum, qui ita collegerat, ut diceret, in equitando verbera & praecepta esse fugae, & praecepta sistendi: quod Silius virgae doctus dixit. Verberibus enim ea praefant Numidae, quae frenis alii. Claudian. [in Bello Gildon. vers. 439.]*

sonipes ignarus habena:

Virga regit.

& Silius noster supra lib. II. vers. 64.

nullaque levis Gastulus habena.

Unde Maro *infrenes Numidas* dixit, quem locum respexit Ausonius,

Et Numidae infrenes cingunt, & inhospita Syrtis,
 lib. IV. vers. 41. D. HEINSIUS. Herodian. lib. VII. cap. IX. *Οι δὲ Νομάδες ἀπειτισταὶ τε ὑποχοί, καὶ ἰππῖς ἄριστοι, ὡς καὶ χαλιναὶ αὐτῶν ῥάβδῳ μόνῃ τοὶ δρῶντες τῶν ἰππῶν κυβερνῶν. Numidae jaculatorum optimi, atque equitandi peritissimi, sic ut equos etiam infrenos virga tantum currentes moderentur. Vide Dausquejum supra ad libr. I. vers. 217.*

v. 299. *Asbytes nuper caesae germanus Acherras*]

Acherras in Colonienfi. N. HEINSIUS. Asbyte à Therone Saguntino occisa fuerat supra lib. II. vers. 197. Acherras ipsius Consulis Aemilii Paulli manu lib. X. vers. 76. Iarbas utriusque pater à Murro Saguntino lib. I. vers. 414. Infra autem lib. X. vers. 76. vulgo editur *Aceram*, pro quo Nic. Hein- sius ex Colon. codice notavit *Acheram*, cum hoc loco eundem codicem *Acherram* habere notet. Adeo nec optimi codices semper sibi constant.

v. 302. *Ad quorum cantus mites jacuere ceraftae* Lege *Ad quorum tactus*. Neque enim hic solum vocis, sed etiam manus usus. Virgil. à quo hunc locum Silius mutuatus est,

Spargere qui somnos cantuque manuque solebat,

Mulcebatque iras, & morsus arte levabat.

Graeci hos ἀσπίδοιπας καὶ ἐφιστάμενους vocant, incantationesque hae sunt Ptolemaeo, notante delici- osi Musarum Jos. Scaligero ad Manilium, ψυχαί. Et huc alludit Symmach. Epist. XIX. lib. VII. dum ait: *Quis Colchus vel Thessalus aut cantu aut manu has offensiones levasset.* Vide Plin. lib. VII. cap. II. MODIUS Novant. Lect. Ep. xcvi. *tactum* re- pone ex Colon. ne bis idem dicat. in Putean. *re- ctus*. Denuo hic obstreptit temerarius Interpres: sed veram scripturam recte tuetur exactissimus Gro- nov. Observ. II. cap. I. Noster lib. V. vers. 354. *somnum tacto immisisse chelydro.* sic & ibi ex vetustis codicibus esse castigandum suo loco monebimus. Lucan. lib. IX. vers. 906.

pignora gentis

Psyllus habet, si quis tactos non horruit angues,
Si quis donatis lussit serpentibus infans.

N. HEINSIUS. Recte *tactum* viri docti vindica- runt. sic Silius lib. I. vers. 411.

Necnon serpentes diro exarmare veneno

Doctus Asbyr, tactuque graves sopire chely- dros.

lib. VIII. vers. 501.

Aeciae prolem Angitiam mala gramina primam
Monstravisse ferunt, tactuque domare venena.

Hinc mala manu *tactus* apud Petron. in Satyr. cap. LXIII. *Corpus totum lividum habebat, quasi flagel- lis caesus, quod scilicet illum tetigerat mala manus.* Nulla vero mutatione opus esse in loco Stra- bonis,

- Tum, chalybis pauper, Baniurae cruda juvenus,
Contenti parca durasse hastilia flamma,
305 Miscebant avidi trucibus fera murmura linguis.
Necnon Autololes, levibus gens ignea plantis;
Cui sonipes cursu, cui cesserit incitus amnis,
Tanta fuga est: certant pennae; campumque volatu
Cum rapuere, pedum frustra vestigia quaeras.
310 Spectati castris, quos succo nobilis arbor,
Et dulci pascit lotos nimis hospita bacca.
Quique atro rabidas effervescente veneno
Dipladas immensis horrent Garamantes harenis.
Fama docet, caesae rapuit cum Gorgonis ora
315 Perseus, in Libyam dirum fluxisse cruorem;
Inde Medusaeis terram exundasse chelydri.
Millibus his ductor spectatus Marte Coaspes,
Neritia Meninge satus, cui tragula semper
Fulmineam armabat, celebratum missile, dextram.

Hinc

bonis, quem Dauſquejus hic ad partes vocarat, & emendare conatus erat, recte monuit Eruditiss. Gronov. lib. 11. Obf. cap. 1.

v. 303. *Bamuræ cruda juvenus*] *Baniuræ* Colonienſis. vide hic Interpretem. Lege autem & *cruda juvenus*. N. HEINSIUS.

v. 309. *Pedum frustra vestigia quaeras*] De Blemmyibus paria Avien. in Descr. Orb. verf. 332.

*Hi celeri molles currunt pede semper harenas,
Nec tamen impressae linquunt vestigia plantae.*

Vide infr. ad lib. iv. verf. 147.

v. 310. *Quo succo nobilis arbor*] quos revocandum è scriptis. Deinde *rabidas Dipladas* ex iisdem admitte. mox in *Libyam* Colonienſis. & hoc bene. N. HEINSIUS. In editione Juntina librarius, orto errore ex neglecta ultimæ literæ repetitione, quæ & in initio vocis sequentis occurrit, primum *quo succo* dederat, quod omnes aliae postea inconsultè secuti sunt: anteriores enim omnes editiones, quas vidi, cum scriptis quos habent. Deinde *rabidas Dipladas* recte vir Illustrissimus revocavit ex libris scriptis, quod olim etiam Dauſquejus probavit. Ita scribæ indocti sæpiſſime has voces inter se confuderunt. vid. infr. ad lib. v. verf. 451.

v. 311. *Lotos nimis hospita*] Virgil. in Culic. verf. 123.

— inter quas impia lotos,
*Impia, quæ socios libaci maerentis abegit,
Hospita dum nimia tenuit dulcedine captos.*

v. 316. *Inde Medusæis terram exundasse chelydri*] Præter Lucan. lib. ix. verf. 619. quem Dauſquej. hic jam laudavit, idem etiam late describit Apollon. Rhod. lib. iv. verf. 1513.

v. 319. *Celebratum missile*] Opinor *libratum*, ut apud Maron. lib. x. verf. 773.

Dextra mihi Deus & telum, quod missile libro.

libratam dextra hastam habes infra lib. ix. verf. 455. *perlibrare hastam* lib. xii. verf. 404. Proximo etiam versu maluerim *aequoreo fluctu*. N. HEINSIUS. Nihil videtur mutandum. Tragula telum erat *celebratum*, celebre, satis notum, propter ingentia, quæ inferebat, vulnera. v. Liphium iv. Poliorc. Dial. iv.

v. 320. *Invadere fluctu Audax naufragia*] Supr. lib. i. verf. 408.

*Et vastae Nasamon Syrtis populator Hyempsal,
Audax in fluctu laceras rapiare carinas.*

Egredie huc facit locus Lucan. lib. ix. verf. 439.

Quas Nasamon gens dura legit, qui proxima ponto

*Nudus rura tenet, quem mundi barbara damnis
Syrtis alit: nam litoreis populator harenis
Imminet, & nulla portus tangente carina
Novit opes. sic cum toto commercia mundo
Naufragiis Nasamones habens.*

quem etiam laudavit Dauſquejus.

v. 321. *Praedas avellere ponto*] *avertere* ni fallor. apud Maron. Aen. x. verf. 78. *praedas aversere* simili prorsus modo habemus,

Arva aliena iugo premere, & aversere praedas.

Quomodo Caesar quoque ac Livius sunt locuti. Possis & *averrere*. Vide Gifan. Indic. Lucret. in *verrere*. Horat. libro 11. Satyr. iv.

Nec satis est cara pisces averrere mensa.

Sic scripti. alibi *verrere pisces*. Appulej. Apolog. *Atque ista opera artis cujusque permutanda, ut scilicet mihi piscem everreret, ut piscator mutuo lignum dedaret.* Sic ex MSS. Florentinis Elmenhorstius. *et everreret à vulgatis abest. hinc verriculum & everriculum pro reti.* Cicer. in Verrem hominem furacem: *Futurum, ut omnia verreret*, alludens ad nomen ejus. Valer. Flacc. lib. iv. verf. 454. *Diripiunt*

- 320 Hinc coit aequoreus Nasamon, invadere fluctu
Audax naufragia, & praedas avellere ponto:
Hinc, qui stagna colunt Tritonidos alta paludis,
Qua virgo (ut fama est) bellatrix edita lympha
Invento primam Libyen perfudit olivo.
- 325 Necnon totus adest vesper, populique reposti.
Cantaber ante omnes, hiemisque aestusque famisque
Invictus, palmamque ex omni ferre labore.
Mirus amor populo, cum pigra incanuit aetas,
Imbelles jam dudum annos praevertere saxo,
- 330 Nec vitam sine Marte pati. quippe omnis in armis
Lucis caussa sita, & damnatum vivere paci.
Venit & Aurorae lacrimis perfusus in orbem
Diversum, patrias fugit cum devius oras,
Armiger Eoi non felix Memnonis Astyr.
- 335 His parvus sonipes, nec Marti notus: at idem

Aut

pianus verruntque dapes, pro averrunt. N. HEINSIUS. De voce *averrere* plura vide infra lib. XIV. vers. 263. hic tamen *avertere* malim: quod vocabulum saepe proprium esse de rebus illis, quas ex aliena in nostram potestatem & ditionem, ut plurimum fraude & malis artibus, redigimus, erudite docuit Exactissimus Gronov. IV. observ. cap. V. Sic Ammian. Marcell. lib. XIV. cap. II. *Obtruncatis omnibus, merces optimas, velut viles, nullis repugnantibus avertebant.* ubi videndus est Lindenbr. & Muret. ad Catull. Nupt. Pel. & Thetid. vers. 5.

v. 322. *Hinc, qui stagna colunt*] Huc Colon. & supra *Huc coit*, ubi etiam *Huc* sit reponendum. N. HEINSIUS.

v. 322. *Tritonidos paludis; Qua virgo*] Vide Doctiss. Dausquej. ad Quint. Calabr. lib. I. pag. 20.

v. 325. *Nec non totus adest vesper*] Possis & motus legere. N. HEINSIUS. Librarios indoctos saepe ita errasse supra docui h. lib. vers. 205. Hoc tamen loco nihil mutandum puto.

v. 325. *Populique reposti*] *Ἐπιπύκνῳ ἀντὶ ὑπερπύκνῳ*. D. HEINSIUS.

v. 326. *Cantaber &c.*] Dausquej. ut probet Cantabros veteres cum Hispanis inimicitias exercuisse, & inde indubitato argumento eorum fortitudinem doceat, citavit locum Horat. ex lib. III. od. VII. vers. 21.

*Servit Hispanae vetus hostis orae
Cantaber, fera domitus catena.*

Sed quis non videt, id velle Horatium, priscos Romanorum in Hispania hostes domitos esse? Nam *Cantaber orae Hispanae* est Cantaber Hispaniae populus, vel potius, *hostis orae Hispanae* est, quem nos Romani in Hispania hostem habemus.

v. 335. *His parvus sonipes, nec Marti notus*] Pulcherrime Asturconem, tolutigradarium equum, describit. Asturcones autem equi nomen videntur

ab Asturibus accepisse, licet postea & aliarum nationum sic fuerint dicti, ut *Asturco Macedonicus* apud Petronium Arbitrum. BARTHIUS lib. X. Advers. cap. XXIV. *Marti natus*, pro *notus*, praestiterit: de quo loquendi modo recordor me nonnulla concessisse in Remed. Amor. vers. 220. Arrianus Messius libello de elocutione inedito. *Genius illi rei faciendae. Sallust. Histor. II. perdendae pecuniae genius.* Pro *Astyr* in Romana editione *Astur*; sed & *Astyres* habes in marmoribus antiquis. Apud Lucan. lib. IV. vers. 298. cum *Astyrium aurum* primitus legeretur, fecere *Astyrium*, pro *Asturio*. N. HEINSIUS. Non male Nic. Heinsius *Marti natus* coniecit. Sic infr. lib. VI. vers. 340.

———— *sibi dextera & urbi*
Nata tuae tristi damnatur sorte catena.
lib. XV. vers. 463.

———— *tanto fervore ruebat*
In pugnam atque acies, ut natum ad sola li-
queret
Bella.

Horat. lib. I. od. XXVII. vers. I.

Natis in usum laetitiae scyphis
Pugnare Thracum est.

ubi vide Porphy. & Broekhus. ad Propert. lib. II. Eleg. II. vers. 93. In primis autem hanc locutionem Livius dilexit, ut pluribus exemplis palam fecit vir Egregius J. Fr. Gronov. lib. IV. Observ. cap. XVII. Voces *natus* autem & *notus* librarii alibi etiam invicem confuderunt. vide N. Heinsum ad Ovidii II. Metam. vers. 687. Broekhus. ad Propert. lib. III. Eleg. I. vers. 10. lib. IV. Eleg. IX. vers. 40. & Bentlej. ad Horat. lib. I. Ep. VII. vers. 56. Porro Panchatem equum Asturium parvum & deformem infra etiam Silius facit lib. XVI. vers. 351.

Ingentes animi, membra haud procera, decusque
Corporis exiguum, sed tum sibi fecerat alas.

V

v. 336.

Aut inconcusso glomerat vestigia dorso,
Aut molli pacata celer rapit effeda collo.
Cydnus agit, juga Pyrenes venatibus acer
Metiri, jaculove extendere proelia Mauro.

340 Venere & Celtae sociati nomen Hiberis.
His pugna cecidisse decus, corpusque cremari
Tale nefas. coelo credunt Superique referri,

Impastus

v. 336. *Aut inconcusso glomerat vestigia dorso*] De commodo & molli Asturconum incessu vide viros doctos ad Petron. Satyr. cap. LXXXVI. & Vlit. ad Gratii Cyneg. vers. 514. Ob incessum autem solutarios equos vocat Senec. Epist. LXXXVII. *Ita non omnibus obestis mannis & Asturconibus & solutariis praeferres unicum illum equum ab ipso Casone defrictum.* Gradarios Saresber. vi. de Nug. Curial. cap. III. *In eo namque militarem gloriam constare opinantur, si gradariis equis infideant mollius.* De voce *glomerare* in equorum incessu vide Commentatores ad Virgilii III. Georg. vers. 117.

v. 337. *Trahis effeda collo*] Scribendum ex MS. Oxoniensi *rapit*, non *trahit*, quod vulgatur. BARTHIIUS lib. vi. Advers. cap. xv. *rapit* in Colon. & Oxon. rectius. idque Barthio placebat. N. HEINSIUS. Supr. lib. i. vers. 223.

Hinc juga cornipedes erecti bellica raptant.

v. 338. *Herdae agit*] *Erdus* in editione Romana, in Oxonio *Erdus*, in Putean. *Ervus*. Alii *Ardus*. At Colon. *Cydnus*. & hoc admiserim. Solet enim Silius fluviorum nomen in virile convertere. Sic libro i. *Caicus*, *Durius*, *Galaeus*, *Sicoris*, & *Bagrada*. *Bagrada* etiam Nubae populi rector lib. vii. Infra hoc libro *Rhyndacus*. lib. iv. *Farfarus*, *Mataurus*, & *Padus*. lib. ix. *Symethus* & *Mincius*. N. HEINSIUS.

v. 340. *Celtae sociati nomen Hiberis*] De Celtiberis haec fumo. Gaudeo vero oportune mihi locum oblatum hunc esse, qui opinionem meam de Graeci scriptoris ejusdem loco, qui eruditos multos diu exercuit, confirmabit. Is est Nonni Dion. lib. xxiii. vers. 94.

Ἦν' ὁ Ἴβηρ βραχέσσι κορύσσεται.

Hoc loco quare Iber Rhenus dicatur, multis inquit doctissimus Falckenburgius, cum nimirum Celticae fuerit. Tandem vero in Johannis Becani sententia mire acquiescit, qui τὸ Ἴβηρ Germanicam vocem esse putabat, qua illi Zelotypiam designent, *Eiver* nimirum: Rhenum vero ita appellari, ut *Ζηλῶν* in Epigrammatis dicitur, quod nimirum accerrimus esset foedi concubitus vindex. Quae mihi, ut, quod res est, dicam, ridicula, nimisque leptologa, ac inepta videntur. nam, ut probent illi, hujus linguae peritum fuisse Nonnum, cur tam insigni emblemate Graecum poema suum locupletandum putasset, causam non despicio: nisi forte nobis quoque concessum arbitremur, ut cum laude vernacula peregrinaque & exotica Graecis

nostris Latinisque versibus inferciamus. Quod si placuisset Nonno, potuisset ab Agypto suo ea mutare: sed numquam ea fuit Graeci Latineque, credo, sermonis egestas, ut ab aliis linguis emendando ea, quae desiderabant, mutuarent. Locutus vero more antiquorum Nonnus est, qui omnes partes ad septentrionem sitas *Iberiam* appellabant, sicut oppositas *Scythias* & *Nomadas*. Itaque excusandus est Nonnus, ut poetam principem excusat Geographus princeps [lib. i. p. 33. Ed. Parif.] his verbis. Ταῦτα δὲ διὰ πρὸς τὸν Ἀριστοχρον λόγοι αὐτῆς, καὶ πρὸς τοὺς ἀκολουθούσας αὐτῶν, καὶ ἀλλὰ τὰς ἐπὶ ἡμεῖς, ἀφ' οἷς τὴν πολλὴν ἀγγεῖαν ἀφαιρέσιναι τὸ ποσὸν. Φαμί γὰρ κατὰ τὴν τῶν ἀρχαίων ἑλλήνων δόξαν, ὅτι πρὸς βορρᾶν μὲν τὰ γινώσκοντες οὐκ οὐκ Σκυθίας ἰκάνων, καὶ Νομάδας, ὡς Ὀμηρὸς ἔλεγεν διὰ καὶ τῶν πρὸς ἡμᾶς γνωσθέντων Κελτοὶ καὶ Ἴβηρες, ἢ συμμείκτες Κελτιβήρες καὶ Κελτοκαίδας προσηγορεύοντο, ὅφ' εἰς ὅραμα τῶν καθέκαστα ἰδιῶν τατομένων διὰ τὴν ἀγγεῖαν ἦν &c. Tanta igitur cum fuerit vicissitudo, tanta communitas Celtis cum Iberis, ut juncto nomine Celtiberi dicti sint, quid mirum, si Iber pro Celto Nonno ponatur? cum & Silius noster eos nomine sociatos dicat, & in unum idemque nomen coaluerint. Diodor. Sicul. [lib. v. pag. 309.] Ἡμεῖς δ' ἀρκύτως περὶ τῶν Κελτῶν ἐπιμύστις μεταβιβάζομεν τὴν ἰσορίαν ἐπὶ τὰς πλησιχώρους τούτους Κελτιβήρας. ἔτοι γὰρ τὸ καλῶς περὶ τῆς χώρας ἀλλήλοις διαπολεμάσαντες ὅτι Ἴβηρες καὶ οἱ Κελτοὶ, καὶ μετὰ ταῦτα διαλυθέντες, καὶ τὴν χώραν κοινῇ διοικούντες, ἔτι δὲ καὶ ἐπιγαμίας πρὸς ἀλλήλους συντίθοντο, διὰ τὴν ἐπιμύστιν λέγονται ταύτης τυχεῖν τῆς προσηγορίας. De hac ἐπιμύστιν Silius loquitur, Celtiberos namque intelligit, unde *Celtae sociatum nomen Iberi* optime legi possit, ut dividatur vox Celtiberi, sed *ἐκδιζῶ* eum malo, ita enim haec fumo. Porro, qui mirantur, Nonnum τὸ Iber pro Celtis vel vicinis regionibus posuisse, mirentur & Papinium, qui [1. Theb. vers. 158.] pro occidente ea voce usus est,

Limes uterque poli, quem Sol emissus Eoo

Cardine, quem ponto vergens prospicit Ibero.

Eoon enim *Ibero*, id est occidenti, opponit. D. HEINSIUS.

v. 342. *Tale nefas*] Opinor scribi debere *Tabo nefas*. ut exciderit versus, qui innuat corpus *resolva*. *Tabo nefas*: Sic apud Nasonem,

Corpora sive rogos flamma, seu sate vetustas

Abstuleris, mala posse pati non ulla potestis.

Lucan. lib. ii. vers. 166. de cadaveribus.

Cura

Impastus carpat si membra jacentia vultur.

Fibrarum & pennae divinarumque sagacem

- 345 Flammarum, misit dives Callaëcia pubem,
Barbara nunc patriis ululantem carmina linguis,
Nunc, pedis alterno percussa verbere terra,
Ad numerum refonas gaudentem plaudere caetras.

Hacc

*Cum jam tabe flumens, confusaque tempore multo
Amisere notas.*

lib. vi. vers. 88, *Corpora tum solvis tabes.* lib. vii. vers. 808.

*Nil agas hac ira. tabesne cadavera solvas,
An rogos, haud refert.*

& mox, ——— *Haemonii funesta ad pabula belli
Bistonii venere lupi, tabemque cruentae
Caedis.*

lib. viii. vers. 777.

*Carpitur, & lentum Magnus distillat in ignem,
Tabes fovens bustum.*

Noster lib. xiii. vers. 486.

*At gente in Scythica suffixa cadavera truncis
Lenta dies sepelit, putri liquentia tabo.*

N. HEINSIUS. Celtiberi nefas putant, illius cadaver, qui in bello occisus est, cremari. Nihil itaque hic mutandum. De Hiberis seu Hispanis similia habet Silius lib. xiii. vers. 471.

*Tellure (ut perhibent) is mos antiquus Hibera;
Exanimam obsoenas consumis corpora vultur.*

ubi vide Daufquejum.

v. 343. *Impastus vultur* an *In pastus*? Senec. Agam. vers. 98.

*Et cum in pastus armenta vagos
Vilia currant, placet in vulnus
Maxima cervix.*

Lucan. lib. ii. vers. 602.

*Nec redit in pastus, nisi cum cervice recepta
Excussit placuere sori.*

Impastae volucres tamen apud Lucan. lib. vi. vers. 628. N. HEINSIUS.

v. 344. *Fibrarum, & pennae, divinarumque sagacem Flammarum* Divinarum sagaces flammarum ἱερομαντῶν, quos λιβαιομάντις Graeci dicebant, & Συναέπους, proprie eos nimirum, qui circa flammam versabantur. nam οἱ ἱερεῖς erant οἱ διασπλάγγων ραιτιστόμιοι. ὅν enim sunt τὰ Συμιάματα, ἱερὰ τὰ σπλάγγια. D. HEINSIUS. Divinae flammae, quibus inspectis vaticinabantur. Silius lib. i. vers. 103.

—— *audito surgentes carmine flammae.*

BARTHIUS lib. x. Advers. cap. xxiv. Triplex hic Silius divinationis genus jungit, ut Valer. Flacc. lib. i. vers. 231.

*Cui genitor tribuit monitu praenosce Divium
Omnia, seu flammis, seu lubrica cominus exta,
Seu plenum cersis interroget aëra pennis.*

Lucan. lib. i. vers. 587.

Fulminis edoctus motus, venaesque calentes

Fibrarum, & monitus volantis in aëre pennae.

Pro vaticinatione ex igne oraculorum interpretationem habet Tibull. pariter tria divinandi genera jungens, lib. i. Eleg. 9. vers. 3.

*Nec mihi sunt sortes, nec conscia fibra Deorum,
Praecinit eventus nec mihi cantus avis.*

ubi plura similia collegit Jan. Broekhus. Quartum genus his addit Virgil. x. Aen. vers. 176.

Cui pecudum fibrae, coeli cui sidera parent,

Et linguae volucrum, & praefagi fulminis ignes.

Verba sunt Servii ad Virgil. lib. iii. Aen. vers. 359.

Varro quatuor genera divinationum dicit, terram, aërem, aquam, ignem: geomantis, aëromantis, pyromantis, hydromantis. Virgilius tria genera complexus est: per lauros Geomantis; per sidera Pyromantis; per praepetes Aëromantis.

v. 345. *Callaëcia* Callaëcia ex optimis membranis. N. HEINSIUS. Vide Vlit. ad Gratii Cyneget. vers. 514. & Daufq. in Orthog. lib. ii. hac voce.

v. 346. *Barbara nunc patriis* Is mos: in procliis barbarorum clamor & vox: unde apud antiquos Barbaricum clamor exercitus dicebatur. Festus: *Barbaricum, clamor exercitus: videlicet quod eo genere barbari usantur.* D. HEINSIUS. Non eo nunc respicere Silium puto, sed ad morem quorundam populorum, qui heroum suorum laudes praedicare solebant. Vide quae mox notabimus ad vers. 349.

v. 347. *Nunc pedis alterna* Pyrrhichen intelligit, quam Nonnus σακίσπαλον ἄλμα, & ἀσπίδος αὐτοῦ χορίαν vocat [lib. iii. vers. 62.]

*Καὶ σίχης ὑπὸ λυγρῆς ἱρημονόμῳ Κορυβαίτῳ
Κιόσσιον ἐκρύψαντο σακίσπαλον ἄλμα χορίης.*

Ἰχνησι μετρητοῖσι. ἱππομαράγου δὲ χορίης

τυπτομένης ἱλικιδὸν ἀμειδιτῆσι σιδήρῳ.

Scribe ἱππομαράγου δὲ σοῖης τυπτομένης. Ὅσον enim vocat Nonnus, quam caetram Silius, qua percussa saltabatur Pyrrhiche. pedis autem alterno verbere est, quod Nonnus Ἰχνησι μετρητοῖσι: ita pulchre convenit utrique. πύλον hoc saltandi genus Cypri dicebant: Pindari interpres [ad Pyth. od. 2.] Ἀριστοῦλος, inquit, πρῶτον Ἀχιλλῆα ἐπὶ τῇ τῷ Πατρίκῳ πυρὶ τῇ πυρρίχῃ φησὶ χρητάσθαι, ἢ παρὰ Κυπρίοις φησὶ πύλον λέγεσθαι. Callim. [H. in Jov. vers. 52.]

Ὅσα δὲ Κερκίτις γὰρ περὶ πύλον ἀρχήσαντο:

ubi vox οὐλα non est, quod somniant interpretes, commodum, sed quod Silius ad numerum hoc loco. Curetum autem veteres id tripudii genus existimabant: unde locum illum Claudiani lib. ii. de Rapt. Proserp. vers. 269. de hoc sumo,

V 2

Seu

Haec requies ludusque viris, ea sacra voluptas.

- 350 Cetera femineus peragit labor: addere sulco
Semina, & impresso tellurem vertere aratro,
Segne viris. quidquid duro sine Marte gerendum,
Callaici conjux obit irrequieta mariti.
Hos Viriathus agit, Lusitanumque remotis
355 Extractum lustris: primo Viriathus in aevo,
Nomen Romanis factum mox nobile damnis.

Seu in sanguineis ululantia Dindyma Gallis

Incolis, & strictos Curetum despicias enses:

ita enim legendum, non *despicias*, ut vulgo. per *strictos enses τῶν ἰσχυρίων χαρμίων* intelligit, inquam, quae clipeo strictis ensibus percussio saltabatur. Idem poeta:

Curetumque alacres ad tympana suscitās enses.

ubi tamen *tympana* non ad Curetes, sed ad Gallos referendum, qui tympanum, ut Curetes clipeum, tundeant: Graeci certe pyrrhichen τῶν Διοσκυρίων esse putarunt, unde eam Pindar. Καρύων νόμος appellavit. D. HEINSIUS.

v. 349. *Haec requies ludusque viris, ea sacra voluptas*] Lege *cara*, vel *sera*, nempe post bellum. Virgil. ix. Aen. vers. 481. *tunc illa senectus Sera meae requies*? Vel, ea voluptas etiam in rebus sacris, in sacrificiis. N. HEINSIUS. Hic etiam locus clare demonstrat, ea, quae praecedunt, minime ad bellicum clamorem referenda esse. Sensus enim Silii est, solitos fuisse Callaecos saltantes & caetras percutientes heroum laudes canere, cum confecto bello quiescerent, & dies festos agerent, ac Diis sacrificia offerrent. Unde etiam patet, nihil hoc loco mutari debere, *requies ludusque*, ut Statius II. Achill. 440.

*Jam procul Oebalios in nubila condere discos,
Et liquidam nudare Palen, & spargere caestus,
Ludus erat requiesque mihi.*

ubi vide Barthium.

350. *Addere sulco Semina*] *Abdere* Putean. Sed nil temere mutandum. lib. I. *Hanc rabiem Addiderat puero patrius furor.* lib. VI. initio ex scriptis quoque, *magnanimis sese addere castris.* & vers. 394. *togaeque Addebatur honos.* lib. II. vers. 595. *addita Erinny.* lib. VI. vers. 535. *pudet addere questus Supplicii,* quae spectavi. lib. VII. vers. 12. *addere modum favoris Superis.* lib. VIII. vers. 258. *fastis labem addere.* vers. 541. *viris pila addere.* lib. IX. vers. 454. *addere mentibus iras.* lib. XI. vers. 277. *posuisse dapes his addita cura.* lib. XIII. vers. 34. *seseque caletis Addiderat Poeno.* lib. X. vers. 105. *addere tela.* vers. 255. *addere invidiam Cannis.* vers. 233. *addere bello dextram.* vers. 308. *addere decus urbi.* vers. 510. & lib. XVII. vers. 142. *addere vincla alicui.* lib. XII. vers. 45. *addere cursum satis.* vers. 320. *addere spem miseris.* vers. 695. *addere frena viro.* lib. XIII. vers. 489. *addere finem sermonibus.* lib. XVI. vers. 580. *addere decus ludis.* Deinde gerendum codices scripti, omisso verbo sub-

stantivo. N. HEINSIUS. *addere* compositum, pro simplici *dare*, quo verbo simili in re usus est Auson. Praefat. ad Theodos. vers. 1.

Agricolam si flava Ceres dare semina terrae,

Gradivus jubeat si capere arma manu.

& Avien. in prognost. pag. 114. Ed. Grot.

Sen qui vela salo, seu qui dat semina terrae.

v. 357. *Nec Ceretani*] *Cerretani* Colonienfis. bene. Κερραιῶνες Straboni & Ptolemaeo sunt. in ceteris scriptis & Romana editione *Terretani*. Martialis exemplaria etiam *Cerretanos* appellant. In veteri tamen marmore CERETANI dicuntur. Mox idem Colonienfis *Non*, quae *Dardanius*, pro *Nec*, quae. N. HEINSIUS.

v. 361. *Cornipedis fusa (satiaris, Concave, vena)*] Recte suspicatus est Clarissimus Otelius in lexico suo Geographico, *Concane* legendum. Horat. lib. III. od. IV.

Visam Britannos hospitibus feros,

Et laetum equino sanguine Concanum;

Visam pharetratos Gelonos, &c.

ubi Lambinus nihil à se tale de Concanis umquam observatum ait; cui hunc Silii locum opponimus, qui diserte idem cum Horatio testatur. Acron, *Concani*, gens Hispaniae dicebantur, ut quidam volunt Thraciae, quibus dum vinum deest, lacte & sanguine utebantur, de quibus ait Virgilius,

Et lac concretum cum sanguine potas equino.

Atqui falsum id de Virgilio est, qui in toto opere *Concani* non meminit, neque ibi de *Concanis*, sed de *Gelonis* loquitur his versibus, in III. Georg. vers. 461.

Bisaltae quo more solent, acerque Gelonus,

Cum fugit in Rhodopen atque in deserta Getaeum,

Et lac concretum cum sanguine potas equino.

de quo errore Acronis miror nihil monuisse Lambinum, praesertim cum illos Maronis versus adducat. μινπωρίων igitur ἀμάριον Acronis fortasse fuisse diceremus, in Porphyrione idem quis ferat? nisi forte ille Acroni citanti credere, quam consulere locum Maronis & adire, maluit. D. HEINSIUS. lege *Concane* cum scriptis. monuere jam alii. N. HEINSIUS. Recte eruditissimus Heinsius ex hoc Silii loco lucem Horatio accendit, è quo *Concanos* solum se apud Horatium olim in possessione servavisse testatur Delrius Comment. ad Senec. Hippol. vers. 110. quos populos Straboni etiam restituit, unde injuria deturbati erant, lib. III. pag.

159.

- Nec Cerretani, quondam Tiryntia castra,
 Aut Vasco, infuetus galeae, ferre arma morati.
 Non, quae Dardanos post vidit, Ilerda, furores,
 360 Nec qui, Massageten monstrans feritate parentem,
 Cornipedis fusa satiatis, Concane, vena.
 Jamque Ebusus Phoenissa movet, movet Arbacus arma,
 Aclide, vel tenui pugnax instare veruto:
 Jam cui Tlepolemus fator, & cui Lyndus origo,
 365 Funda bella ferens Baliais & alite plumbo;

Et

159. Ed. Paris. legendo *Kanavol*, pro *Kanavol*. Hinc mirari subit, quid maximi nominis interpretibus Horatianis, Torrentio ac Cruquio, in mentem venerit. Torrentius enim, tacite Montani cuiusdam sententiam secutus, de qua Lambinum vide, per *Concanum* non Cantabros, sed Scythiae gentem quandam, intelligit; quod non verosimile existimaret, tot auctores, qui Cantabrorum meminerunt, hanc rem silentio praeteriisse. At Cruquius audacter affirmare non dubitat, praeter Horatium neminem equini sanguinis, quo Concani laetabantur, mentionem fecisse: auctori tamen fidem habet, vel praecipue, quod Strabo Cantabris multa cum Scythiis communia fuisse tradat. Sed, ut Delrium ad Senec. & D. Heinsium ad Silium taceam, iis minime latere debuit Fabricius, alter Horatii interpres, qui in suis ad Horatium castigationibus exempli huius Siliiani meminit, quem confuisse Horatiani commentatoris erat. At nuper etiam Dacierius, frugibus inventis, glandibus vesci maluit, dum Torrentii nobis sententiam, ut magis probabilem, laudat. Antequam hinc discedam, absolvendus est Acron *μημονικὴ ἀμαρτήματ*, cuius cum accusavit D. Heinsius. Acron enim Virgilii versum adduxerat, ut Thraces, ad quos ex quorundam opinione, quamvis minus recta, Concanos referendos dixerat, sanguinem equinum potasse probaret; non vero, ut Concanos id fecisse ex Virgilio doceret: fortasse autem Acron in eo peccavit, quod Gelonos Thraciae populum faciat, quos prisca Geographi in Scythia Europaea sitos fuisse scribunt: in quo tamen etiam excusari potest more Graecorum, qui Scythas & Thraces saepissime confundunt, ut docuit Claudius ad Vib. Sequestr. pag. 253.

v. 362. *Ebusus*] *Malo Ebusus*. Sic *Ebosa*, secunda correpta, apud Statium. *Ἐβῶς*, *Ἐβῶς*. N. HEINSIUS. v. Gevart. Lect. Papin. lib. i. cap. xii. & Gronov. Diatr. Stat. cap. xiv.

v. 362. *Arbatus arma*] *Arbatus* in Colonienfi, *Arbatus* in Puteano & editione Romana ac Parmensi, *Arbatus* in Oxoniensi. *Arbatus* probum. Steph. Byz. *Ἀρβάτις πῶλος ἢ καλλιπυγία*. *Τὸ ἰθὺν Ἀρβάτις*. Auctor de vir. Illustr. *Arbatus* à *Q. Caecilio Metello domitos* appellat. Plinius lib. iii. cap. iii. *Juxta eos Vaccas, Vectones, & Celsiberi, Ar-*

rebaci. gentem *Artabrum* nullam esse Plinius manifeste prodit lib. iv. cap. xxii. facessant igitur & à Silio. *Artabrus* tamen Lusitaniae promontorium memoratur Plinio lib. iv. cap. xxi. N. HEINSIUS.

v. 363. *Aclide*] Colonienfis *Aclide*, quomodo & in optimis Maronis membranis exstat, ut monuimus Aen. vii. vers. 730. N. HEINSIUS. Vide etiam infr. lib. viii. vers. 552. *Achides* autem teli genus est, hodie vix cognitum: Nonio *jacula brevica* dicuntur. Varias doctorum opiniones collegit Cerd. ad Virgilii vii. Aen. vers. 730. vide etiam Lipsium in iv. Poliorc. Dial. iv. & Salmaf. ad Trebell. Claudium cap. xiv.

v. 363. *Tenui pugnax instare veruto*] Cerd. ad Virgilii vii. Aen. vers. 665. *tereti veruto* emendabat, quod Virg. ibi dixerat,

Et tereti pugnans mucrone, veruque Sabello;
 quod exponit, pugnant veru Sabello, cui est teres mucro. Sed, praeterquam quod Servius hunc locum aliter exponendum doceat, quis verum praestabit, nullam fuisse differentiam inter *veru Sabellum* Maronis, & *verutum Arbacorum* Sili? Cui accedit, *teretis* quid simul & *teres* esse posse. Cerdam itaque non audio, praefertim cum libri scripti nihil mutant. De veruto vide Lipf. iv. Poliorc. Dial. iv.

v. 365. *Fervida bella ferens Baliais & alite plumbo*] Hic non dubitabis, sat scio, mecum, aut cum membranarum potius, rejecta voce *Fervida*, quae nihil omnino est, reponere *Funda bella ferens*, aut forte *gerens*, exemplo Virgilii, cuius est illud:

Stuppea torquentem Baliais verbera fundae.
 Nobiles enim & inventione & usu fundae Balaeres. Veget. *Fundarum autem usum primi Balaerum insularum habitatores & invenisse, & ita perite exercuisse dicuntur, ut matres parvos liberos nullum cibum contingere sinerent, nisi quem ex funda destinato lapide percussissent.* Quae Vegetii ut melius intelligantur, sciendum est, fuisse eam in iis insulis consuetudinem, ut esurientibus filiis à matribus jentaculum in sublimi trabe poneretur, quod illi contingere non poterant, nisi funda deiecissent. Auctores Lycophron & Florus lib. iii. cap. viii. Ergo etiam Balaeres quidam dictos volunt *ἀπὸ τοῦ βάλλω*. MQDIUS Novant. Lect. Ep. xcvi. Non inepte
 V 3 corrigi

Et quos nunc Gravius violato nomine Grajūm
 Oeneae misere domus, Aetolaeque Tyde.
 Dat Karthago viros, Teucro fundata vetusto,
 Phocaicae dant Emporiae, dat Tarraco pubem
 370 Vitifera, & Latio tantum cessura Lyaeo.
 Hos inter clara thoracis luce nitebat
 Sedetana cohors, quam Sucro rigentibus undis,
 Atque altrix celsa mittebat Saetabis arce,
 Saetabis & telas Arabum sprevisse superba,

Et

corrigit doctissimus vir [J. Zinzerling.] *serens*. ego vero & *ferre bella* eleganter dixisse poetam arbitror; nam hoc acutum quoque est, & videtur par illi Maroniano:

— *venio moriturus, & haec tibi porto*
Dona prius,
 de jaculo. Porro *alite plumbo* globos intelligit, si-
 ve & *glebas*, ut vulgo legitur apud Manilium li-
 bro v.

— *dabis & jaculum torquere lacertis,*
Et calamus nervis, glebas & mittere virgis.
 Quomodo autem *virgis*? jaculis, inquit Scaliger,
 nec tam jaculis, quam sagittis. At, quaeso, quan-
 tillum plumbi sagitta mitti valet? ego vero glan-
 des illas fundis missas puto, & si, contra quam ex
 vestigiis scriptae lectionis emendavimus alibi, *gle-
 bas* omnino retinendas censes, & *virgis* tamen men-
 dosum utique erit. *Glebas* enim non sunt minuta
 frustra plumbi. Sic apud Appianum Mithridatico:
Glandibus plumbeis inscribebant servi duo, quae intus
seebant, easque fundis ad Romanos trajiciebant. Quid
 quod de jaculo & sagitta jam locutus est Manilius?
 Sed haec alterius loci sunt. BARTHIUS lib. xxiii.
 Advers. cap. xx. *Funda* ex scriptis reponi debere
 jam viderunt homines eruditi. Sed perperam Mo-
 dius reponit *bella gerens*, etsi scriptura ea in Oxo-
 niensi libro occurrit. Scribendum quippe *bella se-
 rens*, uti jam castigavimus supra lib. i. vers. 390.
 quod occupasse Zinzerling. video Promuls. Crit.
 cap. xx. Sallust. lib. i. Histor. *Hi tumultum ex tu-
 multu, bellum ex bello serunt.* Deinde *Baliaris* in
 Colon. Certe & apud Stephan. Byzant. *Βαλιάρης*
 habes: *Βαλιάρης* sunt Straboni. N. HEINSIUS.
Funda, quod viri docti ex libris scriptis revoca-
 runt, omnino recipiendum: *bella serens* autem pro
 inferens, ut lib. i. vers. 386. Nunc *Stygio ser bella*
Jovi. lib. x. vers. 86. *qui nunc contraria bella ipsi ferre*
Jovi valeat. Statius iii. Theb. vers. 665.

— *quod si bella offera Grajos*
Ferre vetas, i Sidonias legatus ad urbes.
 & Theb. viii. vers. 76. *Quaere, Deis qui bella ferat.*
 Sic *referre bella* infr. lib. xi. vers. 28.
Sed fas id Celtis, fas impia bella referre
Bojorum fuerit populis.
 ubi vide Illustriss. Heinsium. Si quis tamen *bella*
serens malit, per me liberum erit: ita *spargere vul-*

nera funda apud Valer. Flacc. lib. vi. vers. 193.

Strymonaque obscura spargentem vulnera funda.
 Dausquejus hic Modio assentit. Recte etiam Co-
 lon. codex *Baliarēs*, pro *Baleares*: neque aliter erat
 in plurimis MSS. Frontini lib. iii. cap. iii. §. 16.
 ut testatur Tenuil. vide etiam Salmast. in exercit.
 Plin. pag. 199.

v. 366. *Et quos nunc Gravius violato nomine Gra-
 jūm*] *Grovios* legit Vossius ad Melam pag. 228. ut
 supra lib. i. vers. 235.

Quique super Grovios lucentes voluit harenas,
Infernae populis referens obliuia Leibes.
Grovii enim sunt Melae & Ptolemaeo, etiam Plinio
 in codicibus scriptis. N. HEINSIUS. Vide
 supr. ad lib. i. vers. 235. Vulgata tamen lectio hic
 constanter est in libris scriptis, ut & in omnibus
 editionibus, nisi quod Veneta *Gravidos* habeat, sed
 typographorum errore: ipse enim Marsus in com-
 ment. supra ad lib. i. *Gravios* legit. pro *violato no-
 mine* Silius *vitiato* dixit supra vers. 107.

Barbarica paullum vitiato nomine lingua.
 v. 367. *Aetolaeque Tyde*] Errare puto ad hunc locum
 Dausquej. qui *Aetolam* à Silio cognominatam scri-
 bit, quod etiam altera in Hispania ejus nominis
 urbs fuerit. Non aliam enim Silius intelligit, ac
 Hispaniam, quam Diomedes Aetoliae rex condidisse,
 & ex patris Tydei nomine *Tyden* vocasse dicitur.
 Deinde non bene ad hunc locum Cellarius anno-
 tavit, nominibus ludi, quasi Aetoliae rex Diome-
 des, qui in Appulia exsulasse fertur, etiam in His-
 pania Tyden condidisset. Diomedem enim, an-
 tequam ad Italiam appelleret, ibique sedem fige-
 ret, in Hispaniam penetrasse, & urbem Tyden
 condidisse clare docet Silius infra lib. xvi. vers.
 368.

Ipsam Aetola, vago Diomedi condita, Tyde
Miserat.
 ad quem locum plura vide.
 v. 368. *Dat Karthago viros, Teucro fundata vetus-*
sto] Infra lib. xv. vers. 192.

Urbs colitur, Teucro quondam fundata vetusto,
Nomine Karthago.
 v. 369. *Dat Tarraco pubem*] *dant* in Romana e-
 ditione. vere fortassis. adeantur curae secundae ad
 Nason. Remed. Amor. vers. 164. tum quae congesti-
 mus supra vers. 288. N. HEINSIUS. *dant* etiam
 Mediol.

- 375 Et Pelusiaco filum componere lino.
Mandonius populis, domitorque insignis equorum
Imperitat Caeso, & focio stant castra labore.
At Vectonum alas Balarus probat aequore aperto.
Hic adeo, cum ver placidum, flatulque tepescit,
380 Concubitus fervans tacitos, grex perstat equarum,
Et Venerem occultam genitali concipit aura.
Sed non multa dies generi: properatque senectus,

Septimaque

Mediol. editio.

v. 372. *Sedetana cohors*] Corrige, *Hedetana cohors*. Deinde pro

———— *Saetabis arte,*
Saetabis et telas Arabum sprevisse superbas,
lege,

———— *Saetabis arte,*
Saetabis et telas Arabum sprevisse superba.
Hedetana quidem hic legendum esse vidit ex Strabone aliisque ante nos Barbarus, idque in notis ad Plinium monuit. Reliqua a me & membranis sunt. MODIUS Novant. Lect. Epist. xcviii. *Sedetana* Colon. & Puteaneus: recte. nec opus in *Hedetana* gentem hanc cum Hermolao Barbaro & Modio mutari, cum *Sedetani* Livio etiam Plinioque dicantur. Sic *Corretani* supra, *Oretani*, *Carpetani*, *Ausani*, *Lacetani*. Mox *Sacro rigentibus undis* ne muta. Infra de fonte Jovis Hammonis vers. 671. pari modo: *Quaque riget*. N. HEINSIUS. *Sedetana* legendum putavit jam olim Ludov. Nonius, sed vulgatum defendit Johann. Marca in Marc. Hispanica lib. ii. cap. vi. quemadmodum & Dausquejus ad hunc locum. non recte.

v. 374. *Saetabis et telas Arabum sprevisse superbas*] Primo cum Colonienfis *Saetabis* scribendum. ita enim in antiquis marmoribus, & Ptolemaeo est *Saetabis*. Hispani *Saetabis* etiam in Gratii vetustis exemplaribus. Deinde *superba* recte scribendum homines eruditi jam monuerunt. assentiuntur scripta exemplaria cum Romana editione & Parmensi. Noter lib. xii. vers. 430.

Fumabas versis incensa Petilia testis,
Herculeam quondam servare superba pharetram.
lib. xiv. vers. 646.

———— adde ordine longo
Innumeras, spatioque domos aequare superbas
Rura.

N. HEINSIUS. Recte *Saetabis* per diphthongum Illustrissimus Heinsius ex Colon. codice, ex quo tamen infra lib. xvi. vers. 475. ubi eadem urbs memoratur, eodemque vitio vulgatae editiones laborant, nullam lectionis varietatem annotavit. Straboni dicitur *Zaetabis*, eamque scripturam Dausquejus in Orthogr. amplexus est. Sed scribarum librorum errores postponendi sunt certissimo monumento; nummo nempe antiquo, ab Antonio Augustino memorato Dial. vii. in quo SAETABIS

scribitur. Eundem viderat etiam Dausquejus, nec tamen veriori sententiae subscribere voluit. Recte etiam viri docti *sprevisse superba* vindicarunt, quod etiam habet Mediolan. editio. Graeca est constructio, qua Silius aliique poetae infinitis locis usi sunt. vide virum Eruditissimum, Angliae suae eximium decus, Rich. Bentlej. ad Horat. lib. i. od. i.

v. 375. *Et Pelusiaco filum componere lino*] Jan. Vlit. ad Gratii Cyneg. vers. 41. legebat *linum componere lino*, vel *filum componere filo*. Sed libri vetusti nihil mutant.

v. 378. *At Vectonum alas*] Variant codices. Sed probe Colonienfis *Vectonum*. lib. xvi. vers. 365.

———— *campis*
Vectonum eductum genetrix effuderat Harpe.
Ita in Caesaris, Livii, Plinii vetustis exemplaribus ut plurimum nominantur. Sed *Vettones* nominari praestat. Graecis plerumque *Ovitroneis* dicti. Apud Prudent. libri veterrimi *Clara colonia Vettoniae*. *Vasconum* alas habet editio Parmensis. Quod sequitur, *alas probat aequore aperto* neutiquam satisfacit. Opinor Sillianum esse *alas praes aequore aperto*. N. HEINSIUS. Vide etiam N. Heins. ad Prudent. *qui est*. Hymn. iii. vers. 187. Infra tamen ad lib. xvi. vers. 366. Dausquej. carpit, qui Strabone duce *Vettones* probarat, ut nunc hic ipse facit. In MSS. Lucani lib. iv. vers. 9. pari lectionis diversitate nunc *Vesones*, nunc *Vetones*, nunc *Vestones*, nunc *Vettones* inveni.

v. 380. *Concubitus servans tacitos, grex prostat equarum*] *perstat* Colonienfis. ceteri *praestat*. Infra hoc lib. vers. 686.

Lanigeri capitis media inter cornua perstans,
Marmaricis ales populis responsa canebat.
servare pro *observare*. pari modo *servare* & *perstare* conjunxit Silius lib. vi. vers. 384.

Servabam vultus ducis ac prodensia sensum
Lumina, et obtutu perstabam intentus eodem.
& vers. 563. *remeansumque ordine longo* *Servat turba*
gradus. lib. vii. vers. 442.

Tempora sollicitis liis servasse Cupido.
vers. 521.

———— *specula sublimis ab alia*
Non Romana minus servat quam Punica castra.
lib. vii. vers. 353. *Aetolos servans ad proelia campos Poenus*. Ante hunc versum nonnihil videtur excidisse.

Septimaque his stabulis longissima ducitur aestas.

At non Sarmaticos attollens Uxama muros

385 Tam levibus perfultat equis. hinc venit in arma
Haud aevi fragilis sonipes, crudoque vigore
Asper frena pati, aut iussis parere magistris.
Rhyndacus his ductor; telum sparus. ore ferarum
Et rictu horrificant galeas; venatibus aevum

390 Transigitur, vel, more patrum, vis raptaque pascunt.
Fulgent praecipuis Parnasia Castulo signis,

Et

excidisse. N. HEINSIUS.

v. 383. *Septimaque his stabulis longissima ducitur aestas*] *Lego in stabulis.* D. HEINSIUS. *aestas* omnino corrigendum cum Colonienfi. Vidit & veram lectionem Interpres ex illo Maroniano de equis iv. Georg. vers. 207.

neque enim plus septima ducitur aestas.

Quidam legunt *Tertia* pro *Septima*, quos refellit Modius ad lib. xlv. Justini. Columella tamen & Solinus triennem vitam his equis assignant. N. HEINSIUS. *aestas* legendum esse ante Dausquej. vidit etiam Carrion lib. ii. Emend. cap. iv. Saepae autem librarii voces *aestas* & *aestas* perperam commutavere. Vide Carrion. ad Valer. Flacc. lib. vi. vers. 115. Mycill. sive Bersmann. ad auctor. Pagneg. ad Pison. vers. 448. quod nonnumquam post i. tom. Ovidii editur; & Nic. Heins. ad Claudiani ii. in Eutrop. vers. 99.

v. 384. *At non Sarmaticos attollens Susana muros*] Tacet hic Interpres: nec ad rem faciunt, quae Marfus adducit. In Puteaneo *Suvana*, Parmensis editio *Saunia*, in Colonienfi *Suxama*; corrige meo periculo *Uxama*. *Susana* nulla, quod sciam, in rerum fuit natura. *Uxamam* agnoscit Plinius lib. iii. cap. iii. ubi agit de Hispaniae civitatibus, *Arevaeis nomen dedit fluvius Arevu. horum sex oppida, Saguntia & Uxama, quae nomina crebro in aliis locis usurpantur; praeterea Segovia & Nova Augusta, Termes, ipsaque Clusia Celtiberiae finis.* Ptolemaeo duplex *Uxama* per Hispaniam, altera *Οὐξαμα ἀργυλάει*, altera *Οὐξαμα Βάρκα* dicitur. Cur autem *Sarmaticos muros* Uxamae appellet Silius, fateor me ignorare. Sarmaticae tamen originis Uxamam fuisse, cum ex nomine *Rhyndaci* ducis, (ita enim vetusta exemplaria, quod fluvio Myrsae Asiaticae nomen) tum ex ceteris, quae subjunguntur, satis manifestum est. Vide quae supra modo annotabamus vers. 338. N. HEINSIUS.

v. 387. *Iussis parere magistris*] *iussis magistri* malebat Doctus. Dausquejus, vel sine auctoritate veterum codicum. Sed perperam. Sedul. lib. i. Carm. in princ.

rituque magistro

Plurima Niliaci tradat mendacia biblis.

Vide Nic. Heins. ad Ovid. Ep. xv. Heroïd. vers. 83. similiter *grex minister* infra. lib. xi. vers. 277.

manus carnifex lib. i. vers. 173. *manus serva* apud Ovid. Epist. x. Her. vers. 90. *torus maritus* Epist. ii. Her. vers. 41. *ventus pluvius* Horat. lib. i. od. xvii. vers. 4. vid. Salmaf. Exercit. Plin. pag. 110. *arae dominae* Stat. in v. Theb. vers. 588. *animi mares* Appul. iii. Metam. p. 131. Ed. Elmenh. *tempestas autumnna* apud Gell. xix. Noct. Attic. cap. vii. *genius maritus* Ennod. Ticin. lib. i. Carm. iv. *visis autumnna* Tertull. de judic. Dom. vers. 4.

Quis dabit & tumidas autumnis vitibus uvae.

Ita N. Heins. ad finem Silii in Tertull. scribendum existimat, pro *autumni vitibus. juvenca cornua* in fabula Pasiphaëis apud Pith. in Catal. p. m. 572.

Sed quod juvenca cornua in frontem levat.

ex emendatione Doufæ in Praecidan. in Petron. lib. iii. cap. viii. Pithoeus enim *juvencae cornua* ediderat. Similia alia videri possunt apud Stewich. ad Arnob. i. contr. Gent. pag. 34. Gronov. iii. obs. cap. xxiv. Nic. Heins. ad Claud. nupt. Honor. & Mar. vers. 88. ad bell. Gildon. vers. 407. ad i. de Laud. Stil. vers. 121. ad Ovid. Epist. ii. Heroïd. vers. 74. Epist. iii. Her. vers. 100. Ep. iv. Her. vers. 12. Ep. ix. Her. vers. 86. Ep. xiv. Her. vers. 19. ad iii. Metam. vers. 728. ad Petron. Satyr. cap. xxxv. ad Silii lib. xii. vers. 354. & Tenull. ad Frontini ii. Strat. cap. ii. §. ii.

v. 388. *Telum sparus*] *Sparus* in Gloss. Labb. exponitur idem *ἀκοντίς*. Silius ejus etiam meminit lib. viii. vers. 523. *Omnibus in pugna fertur sparus.* Plura vide apud Marc. Donat. ad Liv. lib. xxxiv. cap. xv. & Pontan. in Gloss. prisco-Gall. h. voc. qui illud teli genus esse existimat, quod nos *een Spear* vocamus, qua voce *lanceam* innuimus.

v. 391. *Fulget Parnasia Castulo*] *Parnasia* Colonienfis. sed male. jam supra noster hoc libro vers. 99. à Castalio Phocensi fuisse conditam est testatur. In hoc tractu plurima fuisse numismata inventa, quae Pegasus alatum ab una parte exhiberent, rerum Hispanicarum scriptores asseverant. in Putean. *Fulgent*, ut ad Castulonem & Hispalem simul referatur. N. HEINSIUS.

v. 393. *Ac Nebrissa Dionyseis conscia thyrsis*] Non placent mihi numeri in hoc versu. secunda syllaba in *Dionysius* & *Dionysiacus* corripitur apud poetas passim, nisi quod *Διονύσιος* fit apud Homerum secunda producta. Opinor à Silio relictum esse nobis.

Ac

Et celebre Oceano atque alternis aestibus Hispal,
 Ac Nebriffa Dionysæis conscia thyrsis,
 Quam Satyri coluere leves, redimitaque sacra
 395 Nebride, & arcano Maenas nocturna Lyaeo.
 Arganthoniacos armat Carteja nepotes.
 Rex proavis fuit humani ditissimus aevi,
 Ter denos decies emensus belliger annos.
 Armat Tartessos, stabulanti conscia Phoebō,
 400 Et Munda, Hemathios Italīs paritura labores:

Nec

Ac Nebriffa Dei Nyssæis conscia thyrsis.

Cum de thyrsis Nyssæis subjungat, facile est divi-
 natu, quem Deum innuat: Bacchum videlicet. sic
 lib. VII. vers. 197. de Baccho,

visis, thyrsō delapsa virenti,

Festas Nyssæo redimivit palmite mensas.
 lib. XII. vers. 159.

frondentia laeto

Palmite devastas Nyssæa cacumina Gauri.

Stattius lib. IV. Theb. vers. 383. Omnipotens Nyssæe
 pater. & Theb. VII. vers. 652.

clipei penetrabilia textum

Pallentes hederæ Nyssæaque ferta coronant.

hoc est, pampinus. Nyssæo palmite felix Hermus Clau-
 dian. II. in Eutrop. possis etiam conscia thyrsis: nam
 stabulanti conscia Phoebō post paullo sequitur. conscia
 Thyrsis habes apud Horat. N. HEINSIUS. Pro Dio-
 nysæis thyrsis olim etiam Illustrissimus Scaliger ad
 marginem Siliī conjecit scribendum esse Dei Nyssæis
 thyrsis, ut Senec. Oedip. v. 405.

Mollia Nyssæis armatas brachia thyrsis.

Pro conscia autem Illustrissimus Heinſius malebat
 conscia: quas voces indocti librarii alibi etiam in-
 vicem confuderunt. vide eundem Heinſium ad
 Claud. Conf. Olybr. & Prob. vers. 125. & ad Val-
 ler. Flacc. lib. I. vers. 211. eodem modo quo &
 conscire ac concire. vide Heinſium ad Claudian. I.
 de Laud. Stilic. vers. 243.

v. 395. *Hortano Maenas nocturna Lyaeo*] Ortano
 Roſweidus, pro Oretano. sed non persuadet. ar-
 cano Interpres mahit ex scriptis. ita certe Colonien-
 sis codex cum aliis quibusdam. nec repugno. Edi-
 tio Romana cum Parmensi hortando, in alia hor-
 canti. Forte scribendum Orthanae Lyaeo, vel Or-
 thano, qui Deus Atheniensium Straboni, ubi de
 Priapo agit, lib. XIII. pag. 587. Ἀπιδείχθη δὲ θεὸς
 ἐπὶ τῷ τῶν πατέρων ἔθρῳ γὰρ Ἡοιδῶ οἶδε Πριάπον,
 αἰὲν ἰσμε τοῖς Ἀττικαῖς Ὀρθάνῃ, καὶ Κοισσάλῃ, καὶ
 Τύρην, καὶ τοῖς τοῦτοις. Helych. Ὁρθανῆς (lege Ὀρ-
 θανῆς) τῶν ὑπὸ τοῖς Πριάπον ἐστὶ θεῶν, καὶ αὐτὸς ὑπὸ τοῖς
 ἱεροῖς ἔχει τὸ αἰδοῖν. Plato in Phaenon apud Athen.
 lib. X. Deipnosoph. pag. 441.

Βαλβῶν μιν Ὀρθάνῃ τριμήκτα.

Κοισσάλῃ δὲ καὶ παραστάτην δυοῖν

Μύρτων παλαιῶν, χαρὶ παρατιτλήμων
 Λύχων γὰρ ὄσμαις ἢ φιλοῖς δαίμονος

Πύργος τιτάρτης κοῦρεται καὶ κορηγίταις

Δόρδανι δραχμῇ, Κυβδάρῃ τριώβολον.

Ceterum Priapum quoque in comitatu Bacchi fuisse
 numeratum ab antiquis in comperto est. Bac-
 chi rustica proles Priapus Tibullo dicitur lib. I. El.
 IV. vers. 7. Habes de hoc Deo etiam nonnulla apud
 Tzetzen scholiis in Alexandram Lycophronis.
 N. HEINSIUS. Nisi cum Dausquejo ex Colon.
 libro arcano Lyaeo reponas, certe Orthano cum Il-
 lustrissimo Heinſio malim, de quo plura erudita
 hic notavit. Locus autem Tzet. ad Lycophr. A-
 lex. quem innuebat Heinſius, procul dubio est ad
 vers. 538. Sed ibi Ὁρθάνῃ editur: nimirum Ly-
 cophron Paridem vocat παλαιὴν Ὁρθάνῃ, quod er-
 roneum conviviam interpretantur: Tzet. vero ex-
 ponit Ὁρθάνῃ ξῖνοι, κατὰ διάλειπον. ἐστὶ δὲ καὶ Ὁρθά-
 νης δαίμων Πριαπῶδης παρὰ τῇ Ἀφροδίτῃ. Sed puto
 non male apud Lycophr. legi Ὁρθάνῃ, ut referatur
 ad improbam libidinem Paridis, qui Helenam
 Menelaï uxorem corripuit. Neque aliter locum
 Tzetis laudavit Palmer. exercit. in opt. auct. Graec.
 p. 783. Priapus autem & Bacchus nonnullis idem
 numen crediti sunt. Athen. lib. I. cap. XXI. pag. 30.
 Τιμάται δὲ παρὰ Λαμψακείοις ὁ Πριάπῳ. ὁ αὐτὸς αὖ
 τῷ Διονύῳ ἐξ ἐπιθέτου καλέμενός ἐστι, ὡς Ὁρίανθῳ
 καὶ Διδύμεμβῳ. Lampſaceni Priapum venerantur, qui
 Baccho idem est: nempe illius epithetum ἐρ' adjectivum
 nomen, haud secus quam Thriambus ἐρ' Disthyrambus.
 De Baccho Orthano quaedam vide apud Voss. ad
 Pompon. Mel. lib. II. c. II. pag. 133.

v. 396. *Arganthoniacos*] Arganthoniacos scribendum
 monuit Hermol. Barbarus Castig. ad Plinii VII.
 Hist. Natur. cap. XLVIII.

v. 398. *Ter denos decies annos*] Plurimis hic illu-
 stravit Dausquej. dissensum auctorum in annis, quos
 Arganthonius vixit: quibus adde locum Cic. de Se-
 nec. c. XIX. ubi ipsi centum viginti anni vitae, o-
 ctoginta imperii tribuuntur. Vide etiam Mariang.
 Accurs. ad Auson. Epist. X. vers. 5. qui, ut cum
 Anacreonte, Arganthonio centum & quinquaginta
 annos tribuente, Siliō conveniat, hunc versum
 ita legi posse existimat,

Ter quinos decies emensus belliger annos.

v. 399. *Tartessos stabulanti conscia Phoebō*] Ta-
 tesson itaque Silius à Carteja aliam urbem facit, ut re-
 ste docuit Dausquej. male contrarium tue. ite Delr.

X

ad

- Nec decus auriferae cessavit Corduba terrae.
 Hos duxere viros flamenti vertice Phorcys,
 Spiciferisque gravis bellator Arauricus oris,
 Aequales aevi; genuit quos ubere ripa
 405 Palladio Baetis umbratus cornua ramo.
 Talia Sidonius per campos agmina ductor
 Pulvere nigrantes raptat, lustransque sub armis,
 Qua visu comprehendere erat, fulgentia signa
 Ibat ovans, longaque umbram tellure trahebat.
 410 Non aliter, quoties perlabitur aequora curru,
 Extremamque petit, Phoebæa cubilia, Tethyn
 Frenatis Neptunus equis, fluit omnis ab antris
 Nereidum chorus, & sueto certamine nandi

Candida

ad Senec. Herc. Fur. vers. 231. Ad hunc locum alludere videtur Mamert. Paneg. Maxim. cap. 11. *Partem aliquando ex victoria praedam à flumine Hiberno & conscio occidui solis Oceano ad pabula Tyrrhena compuleris.* Saepe autem res inanimatae & praefertim loca conscia dicuntur earum rerum, quae in illis fiunt. Infra lib. viii. vers. 533. *quondam fatorum conscia Cyme.* Avien. De scr. Orb. vers. 381.

At qua surgenti terrae pars conscia Phoebo est.

v. Steph. Stephan. ad Saxon. Gramm. 11. Hist. Dan. p. 62.

v. 401. *Decus auriferae terrae Corduba* Dubitarat olim de hac lectione Dauquej. & *auriferae terrae* scribere tentaverat. Sed male. Martial. lib. ix. Epigr. lxi.

Qua dives placidum Corduba Baetis amat:

Vellera nativo pallent ubi flava metallo,

Et linis Hesperium bractea viva pecus.

v. 402. *Phorcys* bene Colonienfis. nomen deductum à Deo marino. N. HEINSIUS. *Phorcys* hic infra manu Pauli Consulis in pugna Canenfi occiditur lib. x. vers. 174.

jacet ingens Phorcys, ab antris

Herculeae Calpes, caelatus Gorgone parmam,

Unde genus tristisque Deae manabat origo.

ubi vide Illustrissimum Heinsum

v. 403. *Bellator Aranthicus* Arauricus in Colonienfi. videtur nomen deductum ab Araurio, Galliae Narbonensis flumine, qui *Rauraris* dicitur aliis. lib. v. vers. 556. pari modo vetustus codex,

Terga dabat levibus diffusus Arauricus armis.

ubi vulgati codices *Avaricus*. N. HEINSIUS.

v. 405. *Bethis* Baetis scribendum ex membran. Baetis Graecorum est. N. HEINSIUS. Vide Dauquej. Orthogr. parte 11. h. voce.

v. 407. *Lustrasque sub armis* lustransque scripta exemplaria. N. HEINSIUS.

v. 410. *Perlabitur aequora curru* Apparet liquido scribendum *perlabitur aequora curru*. nec aliter membranae. MODIUS Novant, Lect. Epist. xcviij. *cheru* Colon. & Oxoniensis. Interpres hic denuo

obstrept Modio praeter ordinem. Tum prolatis Maximi Tyrii verbis se ipsum misere jugulat, & confodit. N. HEINSIUS. *curru* scribendum *à frenatis equis*, quae mox sequuntur, satis demonstrant. De Neptuno similiter fere Virgilius 1. Aen. vers. 145.

levat ipse tridenti,

Et vastas aperit Syrtes, & temperat aequor:

Atque rotis summas levibus perlabitur undas.

Frequentissime hoc numen in nummis curru vel concha, quae ipsi loco currus est, vehitur. Deinde non raro librarii voces *currus* & *cursus* turbantur. vid. infra ad lib. xvi. vers. 322.

v. 414. *Convertunt brachia ponto* Optime denuo Colonienfis *connektunt*, quomodo de Gratiis Horatius, *nexis in nodum brachiis*. Monui jam curis secundis ad Epist. Oenon. Nason. vers. 48. ubi plura ad rem. N. HEINSIUS. *nectere* & *connektere* propriae choreis voces. Ovidius vi. Fast. vers. 329.

Hi ludunt, hos somnus habet; pars brachia nectit,

Et viridem celeri ter pede pulsat humum.

Statius 1. Achill. vers. 319.

Hosne inter simulare choros, & brachia ludo

Nectere, nate, grave est?

aliique. An tamen convertere brachia ad gestum natantium Nereidum pertinet?

v. 418. *Alte prospectas Hiberos* Legendum, mutato ordine literarum, *late prospectas*. MODIUS Novant. Lect. Epist. xcviij. *late prospectas* scripti: quod & Modius ex suis membranis jam monuit. N. HEINSIUS. Recte viri docti *late prospectas*. Petron. in Satyr. cap. cxxij.

summo de vertice montis

Hesperiae campos late prospexit.

Dauquej. perperam *alte* tueretur, quod exponit *ὀψέσθω*, ex alto. Sed merito integerrimi codices typographorum nugis praeferuntur.

v. 422. *Geryonis peteret cum longa tricornis arva* Iidem scripti cum primis editionibus *Geryonae*. optime: quomodo & apud Maronem vetustissima exemplaria Aeneid. viii. vers. 202. *Tergemini nece Geryonae.*

- Candida perspicuo connectunt brachia ponto.
 415 At Pyrenaei frondosa cacumina montis
 Turbata Poenus terrarum pace petebat.
 Pyrenae celsa nimborum verticis arce
 Divisos Celtis late prospectat Hiberos,
 Atque aeterna tenet magnis divortia terris.
 420 Nomen Bebryciae duxere a virgine colles,
 Hospitis Alcidae crimen; qui, forte laborum
 Geryonae peteret cum longa tricoloris arva,
 Possessus Baccho saeva Bebrycis in aula
 Lugendam formae sine virginitate reliquit
 425 Pyrenen, letique Deus (si credere fas est)
 Causa fuit leti miserae Deum edidit alvo

Namque

ryonae, adeantur, quae illic annotamus. N. HEINSIUS. Optime *Geryonae* N. Heinsius vindicavit. *Gerionis* primus Buschius in editione Wolfii Basil. edidit, sed qua auctoritate quove jure ipse videat. Scriptores enim optimo aeo plerumque flectebant *Geryones*, *Geryonae*, ut *Orestes*, *Orestae*. & hoc demonstrat antiquus genitivus *Geryonai* apud Lucret. lib. v. vers. 28.

Quidve tripeflora tergemini vis Geryonai.

Vide, quae notavit Nic. Heinsius ad Ovid. Epist. viii. Heroid. vers. 9. ad Vellej. Paterc. lib. i. cap. i. J. Fr. Gronov. ad Senec. Herc. Furent. vers. 1170. & ad Agamemn. vers. 841. Ita Serv. ad Maronis vii. Aen. vers. 662. *Sane sciendum, declinari hic Geryones, hujus Geryonae; unde est, Tergemini nec Geryonae: ut Anchises, Anchisae. Tricoloris Geryonae ut infr. lib. xiii. vers. 201.*

Monstrum Geryonae immane, tricoloris irae.

Saxo Gramm. vi. Hist. Danic. pag. 100.

Cum sis gigas tricolor invictissimus.

ubi vide Stephan. *longa arva sunt longinqua.* vide infra ad lib. vi. vers. 627.

v. 423 *Bebrycis in aula* Schol. Lycophr. ad Casandr. vers. 5 16. *Δίον δὲ Κοκκίανος τὸς Ναυβαρηνίους Βεβρυκὸς λέγει, γράφον ἔτι. Τὸν πάλαι μὲν Βεβρύκαι, ὡς δὲ Ναυβαρηνίαν, ἔτι τὸ Πυρηνίαν ὄρεα.* apposite: quo & referenda, quae mox sequuntur apud nostrum,

Bebryciae Poenus fines transcederat aulae.

N. HEINSIUS. Infra lib. xv. vers. 496.

Terrore interea posito trans ardua montis

Bebrycia populos armabat Poenus in aula.

Vide Vales. ad excerpt. Peiresc. pag. 113. De hac Herculis & Pyrenes historia Plin. lib. iii. Hist. Natur. cap. i. *Quae de Hercule ac Pyrene vel Sasurno traduntur, fabulosa in primis arbitror.*

v. 426. *Causa fuit leti miserae, Deus edidit alvo.* Namque ut *serpentem* Repetito vocis *Deus* necessaria est figurae locutionis. Sed pusillum mendum omnia conturbat. Lege,

— letique Deus, si credere fas est,

Causa fuit leti miserae Deum: edita ut alvo,
(Namque ut serpentem patrias exhorruit iras)
Consequitur dulces &c.

BARTHIUS lib. vi. Advers. cap. xv. Distinguendum, quemadmodum edidimus: ut nihil necesse sit Barthiana conjectura, qui castigabat *edita ut alvo*, infelicitate & temere. Deinde emenda ex codicibus scriptis *patriasque exhorruit iras.* male patrias vulgati. mox concinnius scribas *linquit turbata.* N. HEINSIUS. To *serpentem* viro summo J. Fr. Gronovio suspectum fuit de menda. ab eo consultus ὁ πᾶν Salmasius ita Divione respondit Epist. lxxxv. earum, quae editae sunt. „ In altero de *Pirene* „ nihil prorsus video. sub illo *serpentem* latere existimem nomen infantis, quem *Pirene* edidit: „ hoc quaerendum in fabulis. Nihil memoria fugerit, & libri ad manum nulli. Nec enim putō, sic illam exhorruisse patrias iras, ut serpentem: ut in illo, *cane pejus ex angue vitare.* Unde patet Salmasio nec Barthii conjecturam placuisse. Postea, in Hollandiam ex Gallia redux, ita addidit sequenti Epistola. „ Vix epistola manu exierat, „ subiit mentem suspicio, *serpentem* istuc haberi vel „ ex errore auctoris ipsius, vel, si ille purgatus, „ sciolus saltem lectoris alicujus. *Pirene* peperit ex „ Neptuno *Κερχηρίας* nomine. *Κερχηρίας* autem, vel „ *Κερχηρίας*, vel *Κερχηρίας*, nam tribus his modis „ dicitur, serpentis genus est, sparsis maculis, ad „ instar milii granorum. Cum itaque scripsisset „ poeta, si quidem ita scripsit, *edidit alvo* Namque „ *que ut Cenchream*, quidam, qui sciebat *Κερχηρίας* „ esse *serpentem*, ita ad oram notaverat, quod postea „ ea in contextum irrepsit. Haec Salmasius. Sed non animadvertit vir supra reliquos eruditus, perperam se confundere *Πυρηνίαν* Bebrycis regis filiam ab Hercule compressam, quae, cum patris iram metuens solos per montes ac saltus erraret, à feris discepta est, & montibus Pyrenaeis nomen dedit; cum *Πυρηνίαν* Acheloi filia, à Neptuno devirginata, quae, cum filium imprudenter à Diana occisum nimium lugeret, in sui nominis fontem conversa est,

X 2

- Namque ut serpentem, patriaſque exhorruit iras,
 Confeſſim dulces liquit turbata penates.
 Tum noctem Alcidae ſolis plangebat in antris,
 430 Et promiſſa viri ſilvis narrabat opacis.
 Donec maerentem ingratos raptoris amores,
 Tendentemque manus, atque hoſpitis arma vocantem
 Diripuerę ferae. laceros Tirynthius artus,
 Dum remeat victor, lacrimis perfudit, & amens
 435 Palluit invento dilectae virginis ore.
 At voce Herculea percuffa cacumina montis
 Intremuere jugis: maefto clamore ciebat
 Pyrenen; ſcopulique omnes ac luſtra ferarum
 Pyrenen reſonant. tumulo tum membra reponit,

Supremum

eſt, ut narrat Pauſan. in Corinth. cap. 11. & 111.
 & de cujus fontis aqua agit Athen. lib. 11. Deipnoſ.
 cap. vi. pag. 43. Falſus etiam conjecturae Dauſque-
 jus eſt, qui ſcribendum putabat

— dumque edidit alvo, (ſilium Galaten)
 Confeſſim dulces liquit turbata penates;
 Namque ut ſerpentem patrias exhorruit iras.

Sed unde vir doctus reſcivit, Galaten Herculis ac
 Pyrenes filium fuiſſe? Diodor. Sicul. lib. v. pag.
 303. Celticam quidem virginem memorat, cum
 qua Hercules conſentientibus parentibus congreſſus
 Galaten procreavit: verum Pyrenen eam vocatam
 fuiſſe non addit, quin & potius ex conſenſu pa-
 rentum virginis contrarium ſtatuendum videtur. ne
 dicam, conjecturam hanc propter nimiam auda-
 ciam tolerari non poſſe. Nec recte etiam Daviſius
 ad Caefar. lib. 111. de Bell. Gall. cap. xx. conjicit
 ſcribendum, *edit ut alvo*. Faciam itaque cum Il-
 luſtriſſimo Heinfio, qui ſola diſtinctione hunc
 locum ſanavit; ut dicat Silius, Pyrenen ex concu-
 bitu cum Hercule ſerpentem genuiſſe: quod ne-
 mini, ut incredibile, ſuſpectum eſſe debet, quum
 haec hiſtoria, ut Plinius reſert, fabuloſa imprimis
 fuerit. Mox priſcae editiones etiam cum ſcriptis
 libris habent *patriaſque exhorruit iras*. Primus Mar-
 ſus voculam *que* omiſit, & ex eo deinceps reliqui
 omnes.

v. 429. *Tum noctem Alcidae ſolis plangebat in antris]*
in auris editio Romana, quod eſſet *arvis*, quomo-
 do in alia editione vetuſta etiam comparat. N.
 HEINSIUS. *auris* etiam editio Mediolan. *ſolis* au-
 tem *antris* eſt deſertis antris. Infra lib. iv. verſ.
 562.

— ſolo ſeu luſtra pererret
In nemore, aut agitet Gargano terga ferarum.
 Ovid. Epift. x. Heroid. verſ. 129.

Me quoque narrato ſola tellure relictam.
 Epift. xi. verſ. 84. *in ſolis deſtituique locis*. lib. 111.
 Am. El. vi. verſ. 50.

Errabas nudo per loca ſola pede.
 in Remed. Amor. verſ. 579.

Quisquis amas (loca ſola nocent) loca ſola caveo.
 Senec. in Hippol. verſ. 66.

Quidquid ſolis paſcitur arvis.
 in Agamemn. verſ. 435.

Juvat videre nuda Trojae litora,
Juvat relictis ſola Sigaei loca.

Valer. Flacc. lib. iv. verſ. 5.

Haeret inops, ſoliſque furis Tirynthius arvis.
 Salluſt. in Bell. Jugurth. cap. c111. *Cum expeditis*
cohortibus & parte equitatus proſciſcitur in loca ſola.
 Cic. 1. de Divin. cap. xxviii. *Cum in locis ſolis ma-
 ſtus errares.* Si libri ſcripti addicerent, ita emen-
 darem apud Maron. Ecl. 11. verſ. 4.

— ubi haec incondita ſolis
Montibus & ſilvis ſtudio jaſtabas inani.
 Plura vide apud Giſan. Indic. Lucr. voce *Sola loca*;
 Paſſerat. ad Propert. lib. 1. Eleg. 11. verſ. 11. Geb-
 hard. ad Tibull. lib. 1. Eleg. 11. verſ. 53. & Broek-
 huſ. ad Propert. lib. 11. Eleg. xv. verſ. 7. hinc *ſolare*
 ponitur pro deſertum reddere. vide Dreſem. ad
 Iſcan. 111. Bell. Troj. verſ. 38. & Gronov. iv. ob-
 ſerv. cap. xxi. *noctem Alcidae* Silius honeſta circum-
 ſcriptione dixit pro concubitu cum Hercule. Ita
 nox apud Horat. Epod. xv. verſ. 13.

Nec feret affiduas potiorem dare noctes.

Propert. lib. 11. Eleg. xvi. verſ. 25.

Nec mihi muneribus nox ulla eſt emta beatis.

Petron. in Satyr. cap. lxxx1. *Unius noctis ſactu omnia*
vendidis. Et ita auctores paſſim.

v. 430. *Silvis narrabas opacis]* Imitatus eſt Silius
 Maron. cujus locum modo produxi: ubi videndus
 eſt Cerdä.

v. 435. *Invento dilectae virginis ore]* Virginem ap-
 pellant Latini, etiam quae peperit, ut hic Silius
 de Alcide & Pyrene, quam praegnantem relique-
 rat apud patrem. BARTHIUS lib. x. Adverſ. cap.
 xxiv. Servius ad Virgil. Ecl. vi. verſ. 47. *Virgo au-
 tem à viridiorę aetate: nam jam mater fuerat Phae-
 drae, Ariadnae, & Androgei. Calvus in Jo,*
Ab virgo infelix! herbis paſceris amaris.
 & ad xi. Aen. verſ. 687. *Uſus obtinuit, ut innuptas*
 Virgines.

- 440 Supremum illacrimans: nec honos intercidit aevo,
Defletumque tenent montes per secula nomen.
Jamque per & colles, & densos abiete lucos
Bebryciae Poenus fines transcenderat aulae.
Inde ferox quaesitum armis per inhospita rura
- 445 Volcarum populatur iter, tumidique minaces
Accedit Rhodani festino milite ripas.
Aggeribus caput Alpinis & rupe nivali
Proferit in Celtas, ingentemque extrahit amnem
Spumanti Rhodanus proscindens gurgite campos,
- 450 Ac propere in pontum lato ruit incitus alveo.
Auget opes stanti similis, tacitoque liquore
Mixtus Arar; quem gurgitibus complexus anhelis
Cunctantem immergit pelago, raptumque per arva

Ferre

Virgines, nuptas Mulieres vocamus. Nam apud majores indistincte Virgo dicebatur & Mulier: utrumque enim sexum tantum significabat, ut ecce hoc loco dicit, armis muliebribus, cum Camillam innuptam fuisse manifestum sit. Item in Bucolicis legimus, Ah virgo infelix, cum Pasiphaëen constat ex Minoë ante amorem tauri filios suscepisse. Terentius in Hecyra etiam mulierem post partum Virginem vocat,

Nam vitium est oblatum virgini ab nescio quo improbo.

Vide etiam Dressem. ad Iscanii 1. de Bell. Troj. vers. 492.

v. 436. *Ac voce Herculeae*] At Colon. & Putean. bene. tum pro montis reponere motis. percussa cacumina motis Intremuere jugis. Hic naevus etiam scriptis exemplaribus pertinaciter inhaeret. N. HEINSIUS.

v. 439. *Pyrenen reboant*] Pyrenen resonant scripti, ut apud Maron.

Formosam resonare doces Amaryllida silvas.
In editione Parmensi memorant. Mox cum iisdem malo, nec honos intercidit aevo, quam intercidet. N. HEINSIUS. memorant etiam Mediol. editio. reboare simili modo Nemefian. Ecl. 1. vers. 73.

Te pinus reboat, te, quidquid carminis Echo,

Respondent silvae, te nostra armenta loquuntur.

Vox illa fere de ingenti sonitu usurpatur. Virgilius III. Georg. vers. 222.

Versaque in obnixos urgentur cornua vasto

Cum gemitu. reboant silvaeque & magnus Olympus.

Claud. in vi. Consul. Hon. vers. 616.

Plebs adoratae reboat fragor, unaque totis

Intonat Augustum septem montibus Echo.

ita hoc loco reboant ad firmam & stentoriam Herculis vocem referri posset. Praestat tamen libros scriptos sequi.

v. 447. *Aggeribus caput Alpinis & rupe nivali Proflu in Celtas*] Procidit Putean. sed vere Colonien- sis membranac. Proferit. apud Lucan. lib. IV. vers.

412. nec proferit ullam Flava Ceres segetem. linguam in tussiendo proferere Plautus Afin. act. IV. sc. 1. uti ex Camerarii membranarum Sciopp. Suspect. Lect. v. Ep. 17. Exerere caput obvium apud optimos scriptores. sic lib. 1. vers. 29. magnanimis Romam caput urbibus alte Exserere vides. N. HEINSIUS. Profluere dixit etiam Catull. carm. LXIX. vers. 57.

Qualis in aërii pellucens vertice montis

Rivus muscoso profluat lapide.

Proferit tamen cum Heinio ex membranarum recipiendum. Avien. descript. Orb. vers. 701.

— Cererique Thasus dilecta profundo

Proferit albenti se vertice.

Exserere dixit Senec. in Herc. Fur. vers. 594.

Illustre laetis exserere terris caput.

in Oedip. vers. 532.

Cupressus alitis exserens silvis caput.

Fortassis eadem vox etiam restituenda Aufon. Epigr. III.

Danubius laetum profero fonte caput.

profero nunc vulgo editur. sed fero & fero in libris scriptis frequenter turbari infra dixi ad lib. VIII. vers. 266.

v. 449. *Spumanti Rhodanus*] Excurrit Silius in describenda diversa Rhodani & Araris natura, quorum hic fluvius erat lento cursu fluens, ille rapidissimus, paria habent Claudianus II. in Eutrop. vers. 267. & Guntherus II. Ligur. vers. 413.

v. 452. *Gurgitibus complexus anhelis*] Paulo supra vers. 449. praecessit gurgite, & gurgis mox denovo repetitur; quare vox ea hoc loco minus recte stare posse videtur. Placet autem Celeberrimi Burmanni conjectura vorticibus anhelis. ut apud Claudian. in 1. de rapt. Prof. vers. 24.

— & quos, fumantia torquens

Aequora, vorticibus Phlegethon pererrat anhelis. ubi tamen Heinio ex omnibus, quos vidit, scriptis libris gurgitibus anhelis restituit, appositum etiam hoc Sili locum.

v. 453. *Cunctantem immergit pelago, raptumque*

X 3

per

- Ferre vetat patrium vicina ad litora nomen.
 455 Invadunt alacres inimicum pontibus amnem:
 Nunc cello capite & cervicibus arma tuentur,
 Nunc validis gurgēs certatim frangitur ulnis.
 Fluminea sonipes religatus ducitur alno;
 Belua nec retinet tardante Libyssa timore:
 460 Nam trabibus vada, & injecta tellure repertum
 Connexas operire trabes, ac ducere in altum
 Paullatim ripae resolutis aggere vinclis.
 At gregis illapsu fremebundo territus acris
 Expavit moles Rhodanus, stagnisque refusus
 465 Torsit harenoso minitancia murmura fundo.
 Jamque Tricastinis intendit finibus agmen;

Jam

per arva] Habet hoc Silius ex Lucani lib. i. vers. 43.

— qua Rhodanus raptum velocibus undis
 In mare fert Ararim.

v. 456. *Cervicibus arma tumentur*] Belle MS. *tuentur*: ab undarum injuria. BARTHIUS lib. vi. Advers. cap. xv. *tumentur* Romana editio & Parmensis, & scripti codices, idque ex Oxonio jam monuit Barthius. N. HEINSIUS. *tuentur* etiam *undosis* Mediolan. aliaque ante Juntinam, in qua Nicander primus *tumentur* edidit, idque reliquae omnes receperunt.

v. 457. *Gurgēs certatim frangitur ulnis*] *frangitur undis* eadem editiones, uti Oxon. quoque & Puteaneus Codices. non probo. N. HEINSIUS. *undis* etiam Mediol. editio, sed recte Marfus jam *ulnis* ediderat, quod tuetur Illustrissimus Heinsius. *gurgitem ulnis frangit*, qui natando trajicit. Infra lib. x. vers. 498.

— mirantem interrita Thybrim
 Tranavit, frangens undam puerilibus ulnis.
 nando frangere dixit lib. viii. vers. 555.

— undosum frangere nando
 Indutus thoraca vadum.

Lucan. lib. viii. vers. 374.

Non franget nando violenti vorticis amnem.
 sic remis undas frangere Claudian. in iii. Consul. Hon. vers. 56.

Fregit Hyperboreas remis audacibus undas.

v. 458. *Fluminea sonipes religatus ducitur alno*] Livius lib. xxi. cap. xxvii. *Equorum pars magna nantes loris à puppibus trahebantur.*

v. 460. *Nam trabibus vada, & injecta tellure repertum Connexas operire trabes*] Non erat hoc mutandum Interpreti. nam respondet sibi in eo belle sermonis cursus. BARTHIUS lib. vi. Advers. cap. xv. Scribo, *Connexas operire rates*. trabes & injectam terram superinsternebant navibus, atque ita elephantos trajecisse flumen, tamquam assueto solo innitentes, affirmat. *trabibus & trabes* fatis innuunt, alterutrum esse mendosum. Secutus est

Silius Livium, ut fere semper, quem vide de tota hac re lib. xxi. cap. xxviii. N. HEINSIUS. Dausquejus conjecit *Nam ratibus vada*, quod Livius dicto loco *ratibus* elephantos transvectos dicat. Sed nihil mutandum, nisi forsitan utroque loco *ratibus* & *rates* malis.

v. 462. *Resolutis aggere vinclis*] Forte, *revolutis vinclis*. N. HEINSIUS. Voces *resolutus* & *revolutus* saepe inter se commutasse librarios docui ad lib. i. vers. 369. Hic tamen nihil muto. Pariter enim Livius in hac narratione lib. xxi. cap. xxviii. *Exemplo resolutis*, quibus leviter annexa erat, *vinclis* ab actuariis aliquot navibus ad alteram ripam pertrahitur.

v. 463. *At gregis allapsu*] *inlapsu* bene scripti, nisi quod in Putean. & *lapsu*. N. HEINSIUS.

v. 463. *Territus acris Expavit moles Rhodanus*] Opinor *atras moles*. lib. iv. de Elephantis, *nigranti belua dorso*. N. HEINSIUS. *acris Rhodanus*, qui ferox dicitur lib. iv. vers. 61.

— non Pyrenem Rhodanumve ferocem

Jussa aspernatos.

ubi plura vide. Summopere tamen blanditur viri Illustrissimi conjectura *atras moles*, quam pluribus affruxit apud Celeberrimum Graevium ad Flor. lib. ii. cap. vi. ubi etiam docuit, ita hoc loco scribendum esse. Sidon. Apollin. carm. xxi. vers. 58.

Ultima nigrantes incedunt praeda elephantum.

Claudianus in iii. de laudib. Stilic. vers. 351.

— in sedis nigra cervice gementum,

Et fixum Dea quasat ebur.

Lucan. lib. vi. vers. 208.

Gaetulus densis elephas oppressus ab armis

Omne percussum squalenti missile tergo

Frangit.

Avien. in Deser. Orb. vers. 777.

Insula Taprobana gignit tastos elephantos.

acer autem & *aser* frequentissime scriptores librarii invicem confuderunt. vide infra ad lib. v. vers. 154. & ad lib. xvii. vers. 250.

v. 466. *Tricastinis incedit finibus agmen*] *intendit* Putean. eleganter, mehercules. Sic *intendens* montibus

- Jam faciles campos, jam rura Vocuntia carpit.
 Turbidus hic truncis saxisque Druentia laetum
 Ductoris vastavit iter. namque Alpibus ortus,
 470 Avulsas ornos & adesti fragmina montis
 Cum sonitu volvens, fertur latrantibus undis,
 Ac vada translato mutat fallacia cursu,
 Non pediti fidus, patulis non puppibus aequus:
 Et tunc, imbre recens fuso, correpta sub armis
 475 Corpora multa virum spumanti vertice torquens
 Immergit fundo laceris deformia membris.
 Sed jam praeteritos ultra meminisse labores
 Conspicuae propius demferre paventibus Alpes.
 Cuncta gelu canaque aeternum grandine tecta

Atque

bus unda, & *foribus intendere apertis* apud Valer. Flaccum, quae loca vulgo depravata circumferebantur. Videantur, quae de hoc loquendi modo ad Poetam illum observamus lib. VII. vers. 114. in Oxoniensi *incendis*. apud nostrum libro VIII. vers. 339. pari modo restituiamus,

— intendere nocti,

Quae tardent cursum, tenebras dolet.
 & lib. VIII. vers. 591. nullo intendente Deorum. Plinius lib. V. Epist. III. *Primum quia ipse, qui recitat, aliquanto acrius scriptis suis auditorum reverentia intendit.* N. HEINSIUS. *Iter intendere aliqui dixit Liv. lib. XXIX. cap. XXX. Pars maxima cum ipso puero inter tumultum ad Syphacem, quo primum intenderant iter, pervenerunt.* lib. XXXI. cap. XXXIII. *Alam equitum ad explorandum, quoniam hostes iter intenderant, misit.*

V. 469. *Laetum Ductoris vastavit iter*] *tardavit* opinabar aliquando. *laetum iter*, haecenus prosperum. N. HEINSIUS. Viro Celeberrimo Petro Burmanno non placebat illud *vastavit iter*; pro quo legendum sibi videri monebat *vexavit iter*, appositis his auctorum testimoniis. Livius lib. XXXVI. cap. XXX. *Jumenta multa ex agmine praecipitata cum ipsis eneribus sunt, & homines vexati.* lib. XLIII. cap. XXI. *Cum ingenti vexatione, praecipue jumentorum, altero die ad templum Jovis posuit castra.* Colum. lib. I. cap. III. *Si vexationem viae non reformidet.* Et ita interpretandus Frontinus I. Stratag. cap. IV. ex 5. *Simulata vexatione trahendi*, id est, difficultate. *vexare* autem & *vastare* alibi etiam in MSS. invicem commutantur. vide viros doctos ad Sallust. Bell. Catil. cap. XV.

V. 471. *Fertur latrantibus undis*] *latrans unda*, ut infra lib. V. vers. 396.

— exes in viscera montis

Contortum pelagus latrantibus ingerit undis.
 Attius in Phinid.

At ubi curvo litore latrans

Unda sub undis labunda sonit.

Claudianus I. de Rapt. Proserp. vers. 149.

Hinc latrat Gaetula Thetis, Lilybaeaeque pulsas.

Brachia consurgens.

in Epithal. Pallad. & Celer. vers. 61.

— — — *rubris quae fluctibus insula latret.*

clamare unda dicitur infra lib. IV. vers. 526.

Spumea saxosis clamat convallibus unda.

quo loco etiam de torrenti flumine sermo fit. vide quae ibi notavi.

V. 475. *Spumanti vertice torquens*] *verticem* de cuiusque rei summitate, *vorticem* de fluvio, omnique alia re in orbem acta, proprie dici volunt viri docti. Hinc Barth. & N. Heinsius *hiberno vortice*, pro *vertice*, scribendum putant apud Claudianum I. in Rufin. vers. 270. Illud tamen discrimen non perpetuo olim observatum fuit. Quintil. VIII. Instit. Orat. cap. II. *Vertex est contorta in se aqua, vel quidquid aliud similiter vertitur. Inde propter flexum capillorum pars est summa capitis: & ex hoc quod est in montibus eminentissimum.* Hinc infra lib. IV. vers. 230. ex libris praeclis vindicamus *vortas agmina vertex*, pro *vortex*. lib. V. vers. 512.

Jamque inter frondes, arenti robore gliscens

Verticibus saevis, torquet Vulcanus anhelos

Cum fervore globos flammaram.

ubi perperam quaedam editiones *Vorticibus*. apud Valer. Maxim. lib. III. cap. II. ex. I. Codex bibliothecae Trajectinae habet, *nec ullo verticis circuitu actus*, non *vorticis*, ut vulgo editur. Apud Frontin. etiam lib. II. cap. II. ex. 7. in MSS. erat *arenarum & pulveris vertices*, non *vortices*, teste Tenul. qui tamen *arenarum vertex* non bene capiebat, ut illud Virgilii *aquae mons*. Alia vide apud Pierium ad Virgilii I. Aen. vers. 117. & VII. Aen. vers. 31. N. Heins. ad Valer. Flacc. lib. VIII. vers. 332. & imprimis apud Daufquej. part. II. Orthogr. hac voce. Non opus itaque hic *vertice* in *vortice* mutare; quae voces non alio, quam scribendi modo differunt: nam quod olim *vortex*, id postea *vertex* dictum est.

V. 479. *Cuncta gelu canaque aeternum grandine tecta, Atque aeris glaciem cohibens*] *Mendum* haud dubio inest. MS. *Atque cui glaciem*. Daufquejus voluit *Aequaequam*

- 480 Atque aevi glaciem cohibent: riget ardua montis
Aetherei facies, surgentique obvia Phoebo
Duratas nescit flammis mollire pruinas.
Quantum Tartareus regni pallentis hiatus
Ad manes imos atque atrae stagna paludis
485 A supera tellure patet: tam longa per auras
Erigitur tellus, & coelum intercipit umbra.
Nullum ver usquam, nullique aestatis honores.
Sola jugis habitat diris, sedesque tuetur
Perpetuas deformis hiems: illa undique nubes
490 Huc atras agit, & mixtos cum grandine nimbos.
Jam cuncti flatus ventique furentia regna
Alpina posuere domo. caligat in altis
Obtutus saxis, abeuntque in nubila montes.
Mixtus Athos Tauro, Rhodopeque adjuncta Mimanti,
495 Ossaque cum Pelio, cumque Haemo cesserit Othrys.
Primus inexpertas adiit Tirynthius arces.
Scindentem nubes, frangentemque ardua montis
Spectarunt Superi, longisque ab origine seclis
Intemerata gradu magna vi saxa domantem.
500 At miles dubio tardat vestigia gressu;
Impia ceu sacros in fines arma per orbem,

Natura

Aequarum glaciem. Manebimus hoc, donec libri aliud docuerint. Scribe Siliano genitivi usu *Aequam aevi glaciem.* BARTHIUS lib. vi. Advers. cap. xv. Maluerim,

*Cuncta gelu canaque aeternum grandine testas
Aequarum glaciem cohibent.*

ut sit Graecismus. *Aequarum glaciem* nec Interpreti displicuisse animadverto. Barthius *Aequam aevi glaciem.* N. HEINSIUS. Sensus itaque Silii erit, Alpes ab origine rerum perpetuo gelu ac grandine obtectas fuisse.

v. 480. *Riget ardua montis Aetherae facies*] Ita primo Colin. edidit Parisiis, pro *montis Aetherei*, ut libri antiquiores habent, manifesto typographorum errore; quem tamen inde fideliter descripserunt postremi editores Dan. Heinsius, Dausquejus, & Cellarius.

v. 487. *Nullique aestatis honores*] Pulchre hoc dictum est, quod illustravit Eruditissimus Bentlej. ad Horat. lib. i. od. xvii. vers. 14.

v. 494. *Rhodopeque adjuncta Mimanti*] Sic bene Colonensis. in ceteris scriptis editisque plerisque *minanti*. perperam. conjunxit utrumque montem etiam Lucan. lib. vii. vers. 449.

Scilicet ille petet Pholoën, petet ignibus Oeten,

Immeritaque nemus Rhodopes, pinusque Mimantis? ubi pessime hactenus circumfertur, etiam in membranis, quas magno numero inspexi, *pinusque minantes.* Ovid. ii. Metam. vers. 222.

Et tandem Rhodope nivibus carisura Mimasque.

Minans pro Mimas apud Senec. Herc. Fur. vers. 981. ex veteri Codice. v. Salmaf. in Solin. pag. 861. (605. Ed. Traject.) Mox, pro *Ossaque cum Pelio*, Colon. liber *Phlego*: quod quid sibi velit, haud scio. an *Pholoës* quem montem Statius i. Achill. cum Othry quoque conjunxit,

Jam tristis Pholoë, jam nubibus ingemit Othrys. Apud eundem Theb. 111. *Pholoës habitator opacae.* Lucan. libro vi.

Aspera te Pholoës frangentem Monychae saxa. lib. vii. vers. 827. *odorati Pholoën liquora leones.* vide ad Senec. Tragoed. *Ossaque cum Pindo* conjicit Interpretes. N. HEINSIUS. Optime *Mimanti* Nic. Heinsius, ut hoc loco corrigendum esse jam olim monuit Parrhas. ad Claud. 111. de Rapt. Proserp. vers. 347. & in nonnullis apud Silium editionibus reperitur. Marfus *Taurum minantem* dici notarat, quia frons horrida est, ac minari videtur. Sed has simileisque expositiones tenebricoso, quo vixit, aevo donamus. Saepissime indocti librarii vocem *Mimas* nunc in *minans*, nunc in *minax*, corrumpunt. vide infra ad lib. iv. vers. 278.

v. 501. *Impia seu sacros in fines arma ferant*] *sacros* remotos ab usu hominum dixit, ut noster lib. iv. vers. 70.

sacros montes rupesque profundas

Transsiliunt.

sacras undas Pedit appellat apud Senecam patrem: Navigatione prima enim Deorum sedes turbatas dicunt poëtae. Idem Pedit Albinovanus: *Divium-*
que

- Natura prohibente, ferant, Divisque repugnent.
 Contra quae ductor, non Alpibus ille, nec ullo
 Turbatus terrore loci; sed languida maestas
 505 Corda virum fovet hortando, revocatque vigorem.
 Non pudet, obsequio Superum fessosque secundis,
 Post belli decus atque acies, dare terga nivosis
 Montibus, & segnes submittere rupibus arma?
 Nunc, o, nunc, focii, dominantis moenia Romae
 510 Credite vos, summumque Jovis conscendere culmen.
 Hic labor Ausoniam, dabit hic in vincula Thybrim.
 Nec mora: commotum promissis ditibus agmen
 Erigit in collem, & vestigia linquere nota
 Herculis edicit magni, crudisque locorum
 515 Ferre pedem, ac proprio turmas evadere calle.
 Rumpit inaccesos aditus, atque ardua primus
 Exsuperat, summaque vocat de rupe cohortes.
 Tum, qua durati concreto frigore collis
 Lubrica frustratur canenti semita clivo,
 520 Luctantem ferro glaciem premit. haurit hiatu
 Nix resoluta viros, altoque e culmine praecept
 Humentum turmas operit delapsa ruina.
 Interdum adverso glomeratas turbine Corus

In

que quietas Turbamus sedes. BARTHIUS lib. x. Ad-
 vers. cap. xxiv. sacros fines, Diis habitatos. lib. iv.
 vers. 70. sacros montes rupesque profundas Transiliunt.
 Valer. Flacc. lib. i. sacros iterum seponite fluctus. N.
 HEINSIUS. Huc pertinet, quod Alpes paullo ante
Inemerata gradu saxa vocet, id est, nullis vestigiis
 humanis profanata, ut &, quod Poeni hoc transitu
 Alpes temerasse dicantur infra lib. xv. vers. 532.

Inulit arma mihi, temeratisque Alpibus ardens
In nostros descendit agros.
 lib. xvii. vers. 501.

redduntque animas, temerata ferebant
Quos secreta Deum & primos referasse negatas
Gressibus humanis Alpes.

Temerare enim est res sacras & Diis dicatas violare.
 vide Illustrissimum Heinsium ad Ovidii i. Fast. vers.
 630. & ad ii. ex Pont. Epist. ii. vers. 27. Porro,
 pro *suu*, scribendum *cem*, ut jam Heinsius ad mar-
 ginem Silii emendarat.

v. 504. *Languida monstis*] *maestas* scripti. N.
 HEINSIUS.

v. 509. *Nunc, o, nunc, focii &c.*] Ex Livio, qui
 pariter lib. xxi. cap. xxxv. *Consistere iussit militibus*
Italiam ostensas, subiectosque Alpibus montibus Circum-
padanos campos: moeniaque eos tum transcendere, non
Italiam modo, sed etiam urbis Romae.

v. 511. *Dabit hic*] & dabit hic Colonienfis. N.
 HEINSIUS.

v. 512. *Nec mora; commotum*] Lege, *cum motum*.
 N. HEINSIUS.

v. 515. *Proprio turmas evadere calle*] Quem pri-
 mum ipse aperuit. lib. vii. vers. 86.

Nec non & proprio venerantur Pallada dono.

Verius tamen opinor *prono calle*, quia jam in col-
 lem erecti, quod praecesserat. Infra hoc libro vers.
 634.

Non acies hostisve tenet: sed prona minaci
Praerupto turbat, & cautiibus obvia rupes.

lib. xiii. vers. 336.

Nulla in praeruptum tam prona & inhospita cau-
tes,

In qua non librans corpus, similisque volanti,
Cornipedem tuleris praecisa per avia plantam.

N. HEINSIUS. Nihil mutandum. Erexerat qui-
 dem Hannibal agmen in collem, nondum tamen
 in summis Alpibus consistebat. quo ut perveniret,
 edicit militibus, ut, relictis vestigiis ac tramite,
 quibus Hercules Italiam adierat, propriam quif-
 que sibi viam muniret. Poenos autem nondum
 verticem montis ascendisse, tota, quae sequitur,
 narratio satis evincit, qua Silius incommoda ab iis
 perpessa refert, & demum vers. 554. addit,

Bis senos Soles, totidem per vulnera saevas
Emensi noctes, optato vertice fidunt,
Castraque praeruptis suspendunt ardua saxis.

v. 522. *Viventes turmas operit delapsa ruina*] Ver-
 sus emendandus atque scribendus videtur,

Umenti turmas operit delapsa ruina.

Deinde versu sequenti *glomeratas*, non *glomeratus*.
 MODIUS Novant. Lect. Epist. xcviii. Optime
 divinavi

In media ora nives fuscis agit horridus alis.

- 525 Aut rursus immani stridens avulsa procella
Nudatis rapit arma viris, volvensque per orbem
Contorto rotat in nubes sublimia statu.
Quoque magis subiere jugo, atque, evadere nisi,
Erexere gradum, crescit labor. ardua supra
- 530 Sese aperit fessis, & nascitur altera moles:
Unde nec edomitos exsudatosque labores
Respexisse libet: tanta formidine plana
Exterrent repetita oculis; atque una pruinae
Canentis, quacumque datur permittere visus,
- 535 Ingeritur facies. medio sic navita ponto,
Cum dulces liquit terras, & inania nullos
Inveniunt ventos securo carbasa malo,
Immenas prospectat aquas; ac, victa profundis
Aequoribus, fessus renovat sua lumina coelo.

divinavi scribendum,

Humens turmas operit delapsa ruina.

De nive enim loquitur. D. HEINSIUS. *Vivens* ruina est in membrana. vivosque videntesque sepehit. In vulgata scriptura res ipsa est. Rem explicant ista Petronii:

*Sed postquam turmas mimbo fregero ligatos,
Et pavidus quadrupes undarum vincula rupit,
Incaluere nives; mox flumina montibus aliis
Undabant modo nata; sed haec quoque iusta putares.*

*Tum vero malefida prius vestigia lussit,
Decipisque pedes: passim turmaeque, virique,
Armaque congesta strus deplorata jacebant.*

BARTHIUS lib. vi. Advers. cap. xv. Optime parens meus *Humens*. confirmant membranae Colon. obstreperante nequidquam Interprete, quem mendosus codex Modianarum lucubrationum decepit, ut *Omens* Modium pro *Umens* emendare crederet. sed cum reliqui codices *Vivens* agnoscant, persuadeor ut credam, Silium dedisse nobis *Uvens* ruina: quae vox cum in Silio, tum in aliis scriptoribus, frequenter est depravata. atque ita conjecisse jam Gronov. video Diatr. Statiana cap. xxiv. *Viventes* turmas nequidquam Barthius tucetur. *uvens* nox restituta lib. ii. vers. 468. *uvens* palatum lib. vii. vers. 650. *uvens* ora lib. viii. vers. 227. & lib. ix. vers. 30. *uvens* nebulae lib. viii. vers. 451. *uvens* gurgite campos lib. xi. vers. 510. quibus tamen omnibus locis, quod mireris, Colonienfis liber *umentes*. libro xiii. vers. 546.

Uvenses ubi castra foret Proserpina lucos.

Uvida gramina lego in Culice vers. 46. Deinde paulo ante à *culmine* praecipit cum scriptis repone. Multum hifce illustrandis facit Petronianus locus, jam à Barthio productus. N. HEINSIUS. Omnino aberrasse operas in Modii Novantiq. Lectiones typis describendo, demonstrant ejus in Livium no-

Jamque
tae, ubi ab lib. xxi. pag. 504. ex MSto Colonienfi *Umens* restituendum esse pariter monuit, quod hic etiam in notis ejus imprimi jussi. Dausquejus, nisi Modio ubique adversandi studio occaecatus fuisset, facile, quae ejus mens fuerit, deprehendisset. Pari librorum errore in membranis Oxon. *vivens* campum, pro *humens*, erat infra lib. xiv. vers. 369. & *viventibus* oculis, pro *humens*, edebatur olim apud Petron. cap. cxv. De voce *humere* autem & *uvens* vide infr. ad lib. ix. vers. 30.

v. 525. *Aut rursus immani*] Nil opis in libris. scribendum tamen *sursus* rapit, quod vocabulum & Prudentio ex membranarum antiquis non semel reddidimus. N. HEINSIUS.

v. 526. *Audacis rapit arma viri*] Scribe, *Nudatis rapit arma viris*. MODIUS Novant. Lect. Epist. xcvi. Cum vulgatis legit codex Oxon. BARTHIUS lib. vi. Advers. cap. xv. *Nudatis* viris bene ex Colon. Modius, pro vulgata stante nequidquam Barthio. N. HEINSIUS.

v. 528. *Atque, evadere nisi, Erexere gradus*] Ita & scripti. Opinor tamen corrigi debere, *atque, evadere nisi, Erefere gradus*. quod verbum frequentissime corruptum in antiquis scriptoribus. N. HEINSIUS. Idem verbum infra etiam depravatum fuit lib. xv. vers. 617.

Erepsit, suspensa serens vestigia, castris.

ubi vulgo *Erupit* edebatur. *Erefere* autem Nic. Heinsius ideo hoc loco conjecisse videtur, quod Poeni lento gradu & quasi rependo Alpes superarint.

v. 532. *Tanta formidine plana Exterrent repetita oculis*] Scribe, *plana Exterrent repetita oculis*: confirmant Colon. & Oxoniensis scripti, idque Interpreti jam in mentem venerat. N. HEINSIUS. Optime viri docti *plana* scribendum esse viderunt. infra lib. iv. vers. 751.

*Plana natant, putrique gelu liquentibus undis
Invia limoso restagnant arva paludo.*

plana

- 540 Jamque, super clades atque importuna locorum;
 Illuvie rigidaeque comae squalore perenni
 Horrida semiferi promunt e rupibus ora:
 Atque effusa cavis exesi pumicis antris
 Alpina invadit manus, affuetoque vigore
- 545 Per dumos, notasque nives, atque invia pernix
 Clausum montivagis infestat cursibus hostem.
 Mutatur jam forma locis. hic sanguine multo
 Infectae rubuere nives: hic, nescia vinci,
 Paullatim glacies cedit tepesfacta cruore:
- 550 Dumque premit sonipes duro vestigia cornu,
 Ungula perfoffis haesit compressa pruinis.
 Nec pestis lapsus simplex: absclsa relinquunt
 Membra gelu, fractosque asper rigor amputat artus.
 Bis senos soles, totidem per vulnera saevas

Emenfi

plena autem praeruptis & arduis, in quibus nunc Hannibal consistebat, opponuntur. Vide N. Heinsium ad Ovidii II. Art. Amat. vers. 243. Non raro autem voces *plena* & *plana* in libris priscis inter se commutantur. vide eundem Heinsium ad Valer. Flacc. lib. VIII. vers. 456. Broekhusii libellum var. Lction. in Tibull. lib. I. Eleg. XI. vers. 5. & Bentlej. ad Horat. lib. I. Epist. II. vers. 4.

V. 534. *Permittere visus*] *promittere* Colonienfis, pro extendere oculos. sic *promittere* barbam. apud Colum. lib. V. cap. VI. *Ramos vel propius ferro compescunt, vel longius promittunt, ut vites laxius diffundantur.* Lucret. lib. IV.

fissa serarum

Ungula quo tuleris gressum, promissa canum vis Ducis.

ita tres scripti constanter. in aliis *praemissa* & *permissa*. Tum paullo post:

Hic odor ipse igitur, naris quicumque laceffit, Est, alio us possit promitti longius alter.

Sed ibi scripti nostri & Gifaniani *permissi*. Colum. lib. VII. cap. VIII. *Hoc genus casci potest etiam transmaria promitti.* sic lego: libri *permissi*. Hirtius lib. VIII. Bell. Gallic. *Quorum aliter ex pontibus, quo tuncior fossa duplici altitudine, hoc audacius longiusque tela promitteret.* Sic veterima editio Romana, quae penes me exstat. N. HEINSIUS.

V. 540. *Jamque super clades*] *super cautes* videtur scribendum, vel *calles*. N. HEINSIUS.

V. 543. *Atque evulsa cavis*] Legendum ex optimarum membranarum fide *effusa*. MODIUS Novant. Lect. Epist. CVI. *effusa* scripti, & bene. perperam Interpres vulgatam scripturam adversus Modium tuctur. N. HEINSIUS. *Effundere* proprium vocabulum in repentina hostium invasione. Sic supra lib. II. vers. 151.

Non expectatum Tyriis effuderat agmen.

Ubi vide quae notavi. *evulsa* autem huc nihil fa-

cit; *evelli* enim dicuntur, qui difficulter loco moventur. vide infra ad vers. 591.

V. 549. *Cedit tepesfacta cruore*] *cruori* praestiterit. N. HEINSIUS.

V. 551. *Ungula perfoffis haesit compressa pruinis*] *compressa* maluerim, quia *premit* proxime praecesserat, vel etiam *depressa*. Livius lib. XXI. in hac narratione cap. XXXVI. *Itaque in levi tamen glacia tabidaque nive volutabantur jumenta. Secabant interdum, etiam tum infimam ingredientia nivem, & prolapsa jactandis gravius in continendo ungulis penitus perfringebant, ut pleraque, velut pedica capta, haerent in durata & alte concreta glacie.* Unde apparet, cur ungulam jumentorum haesisse *compressam* in pruinis dicat Silius. noster lib. IV. *Labe tenaci Haerent devincti gressus.* N. HEINSIUS. Placet alterutra viri Illustrissimi conjectura *compressa*, vel *depressa*. Sollemni enim librariorum errore haec voces in manuscriptis turbantur. vide infra ad libr. V. vers. 281. *compressa* hic stare nequit, quod versu anteriori *pressis* dixit. *premere* autem & *deprendere*, quemadmodum recepta illa emendatione hoc loco, infra etiam junguntur lib. X. vers. 79.

tacitoque premens vestigia rostro

Lustras inaccessos venantium indagine saltus.

Nec sistit, nisi, conceptum sectatus odorem,

Deprendit spissis arcana cubilia dumis.

V. 552. *Nec pestis lapsus simplex*] *Lege lapsu.* N. HEINSIUS. Sensus Silii est, ex eo, quod jumentorum ungulae confossis pruinis *depressa* haerent, non illud solum malum ortum esse, ut caderent, verum insuper saepe evenisse, ut rigida glacie pedes & crura abscinderentur. Quae enim Daufquej. hic ad Silium attulit, nihil ad mentem ejus faciunt, ut jam monuit Gonsal. ad Petron. Satyr. cap. CXXIII. Recte autem libri prisci *absclsa* relinquunt, non *absclsa*, ut est in Parmensi editione. vide infra ad libr. XV. vers. 473.

V. 554. *Bis senos soles, totidem per vulnera saevas*

Y 2

Emenfi

- 555 Emenſi noctes, optato vertice ſidunt,
 Caſtraque praeſumptis ſuſpendunt ardua ſaxis.
 At Venus, ancipiti mentem labefacta timore,
 Affatur genitorem, & rumpit maeſta querelas:
 Quis poenae modus, aut pereundi terminus, oro,
 560 Aeneadis erit? & quando terrasque fretumque
 Emenſis ſediſſe dabis? cur pellere noſtros
 A te conceſſa Poenus parat urbe nepotes?
 Alpibus impoſuit Libyen, finemque minatur
 Imperio. caſus metuit jam Roma Sagunti.
 565 Quo Trojae extremos cineres, ſacramque ruinam,
 Aſſaracique larem, & Veſtae ſecreta feramus,
 Da ſedem, genitor, tuſiſque jacere. parumne eſt,
 Exſilia errantes totum quaefiſſe per orbem?
 Anne iterum capta repetentur Pergama Roma?
 570 His Venus; & contra genitor ſic deinde profatur.
 Pelle metus: neu te Tyriae conamina gentis
 Turbarint, Cytherêa: tenet, longumque tenebit,
 Tarpejas arces ſanguis tuus. hac ego Martis
 Mole viros ſpectare paro, atque expendere bello.

Gens

Emenſi noctes] Forte per ſcrupœa, vel per lubrica. ſupra verſ. 519.

Lubrica fruſtratur canenti ſemita clivo.

N. HEINSIUS. Silius expreſſit Maronem in 111. Aen. verſ. 203.

Tris adeo incertos caeca caligine ſoles

Erramus pelago, totidem ſine ſidere noctes.

per vulnera autem non puto mutandum. per vulnera enim dixiſſe videtur propter amputatos artus, & alia ſoeda, quae Hannibal in ſuperandis Alpibus perpeſſus eſt. Silius autem duodecimo die Hannibalem ad verticem Alpium perveniſſe dicit: at alii nono. vide Liv. lib. xxi. cap. xxxv. & Polyb. lib. 111. cap. 1111.

v. 556. *Caſtraque praeſumptis ſuſpendunt ardua ſaxis*] *oſtendunt* Mediol. editio. ſed male. Illud enim innuit, quod Maſſyla vates ſupra praeviderat lib. 1. verſ. 128.

Cujus in aërio pendent tua vertice caſtra.

Eleganter autem *ſuſpendi* dicuntur, quae in vertice montis conſiſtunt. infra lib. x111. verſ. 531.

— *ſurgit, ſuſpenſa tumentis*

Dorſo, frugiferis Cereâlis Anagnia glebis.

Virgilius viii. Aen. verſ. 190.

Jam primum ſaxis ſuſpenſam hanc aſpice rupem.

v. 560. *Et quando*] *aequando* legendum. N. HEINSIUS. Saepe ita peccarunt librarii. vide Pierium ad Virgilii 111. Aen. verſ. 341. Stewich. ad Arnobii vi. contr. Gent. in princip. & Nic. Heinfium ad Valer. Flacc. lib. 11. verſ. 395. Plura etiam habet Giſan. in Indice Lucret. voce *Et quantis*.

v. 570. *His Venus. & contra*] *at contra* maluerim, exemplo Maronis,

Sic Venus. at contra Veneris ſic filius orſus.

N. HEINSIUS. Locus Maronis eſt in 111. en. verſ. 325. ubi Pierius in omnibus, quos inſpexit, codicibus priſcis & contra ſe inveniriſſe teſtatur.

v. 571. *Pelle metus*] *Pone metus* conjecit vir doctus ad oram editionis Dauſqueji, quam habeo: ſic infra lib. viii. verſ. 235.

Pone graves curas tormentaſque lenta ſedendi.

lib. xv. verſ. 493. poſito terrore. Saepiſſime ita Ovid. loquitur, ut Epist. xvi. Heroïd. verſ. 68. in 1. Art. Am. verſ. 556. in 111. Metam. 634. xi. Met. verſ. 390. xv. Met. verſ. 658. in vi. Faſt. verſ. 151. & alibi. Nihil tamen neceſſe, receptam lectionem mutare. Silius infra lib. 1v. verſ. 407. *pulſa formidine tantum Aſpiciſſe*. Virgil. v. Aen. verſ. 812.

Nunc quoque mens eadem perſtat mihi: pelle timorem.

Claudian. in Praef. lib. 11. in Ruſin. verſ. 5.

— *ſecuris pulſa formidine Delphis.*

v. 572. *Tenet, longumque tenebis*] Pariter Stat. lib. 1. ſilv. 1v. verſ. 15.

Quippe manet, longumque aëvo redeunte manebit.

in 11. Theb. verſ. 428.

Quae ſors juſta mihi, quae non indebitis annis

Sceptra dicaviſſe honos, teneo, longumque tenebo.

& qui eo reſpexit, Iſcanius 11. Bell. Troj. verſ. 187.

Dircaum memorat, teneo, longumque tenebo.

ubi alia habet Dreſemius.

v. 573. *Hac ego Martis Mole viros ſpectare paro*] Flor. lib. 1. cap. x111. *Ea certe fuit vis calamitatis, ut in experimentum illaſam putem diviniſius, ſcire volentibus*

- 575 Gens ferri patiens, ac laeta domare labores,
 Paullatim antiquo patrum desuescit honori:
 Atque ille, haud umquam parcus pro laude cruoris,
 Et semper famae sitiens, obscura sedendo
 Tempora agit, mutum volvens inglorius aevum,
 580 Sanguine de nostro populus: blandoque veneno
 Desidia virtus paullatim evicta senescit.
 Magnae molis opus, multoque labore parandum,
 Tot populos inter, soli sibi poscere regna.
 Jamque tibi veniet tempus, quo maxima rerum
 585 Nobilior sit Roma malis. hinc nomina nostro
 Non indigna polo referet labor: hinc tibi Paullus,
 Hinc Fabius, gratusque mihi Marcellus opimis.
 Hi tantum parient Latio per vulnera regnum,
 Quod luxu & multum mutata mente nepotes
 590 Non tamen evertisse queant. jamque ipse creatus,
 Qui Poenum revocet patriae, Latioque repulsum
 Ante suae muros Karthaginis exuat armis.
 Hinc, Cytherêa, tuis longo regnabitur aevo.
 Exin se Curibus virtus coelestis ad astra
 595 Efferet; & sacris augebit nomen Iulis

Bellatrix

lensibus immortalibus Diis, an Romana virtus imperium orbis mereretur. ubi vide, quae notavit Celeberr. Graevius.

v. 580. Blandoque veneno Desidia virtus paullatim evicta senescit] Sulpic. in Satyr. vers. 49.

Scire adeo magni fecisset, utrumne secundis,
 An magis adversis, staret Romana propago,
 Scilicet adversis &c.

& paullo post:

Romularum igitur longa & gravis exitium pax.
 veneno desidia, ut venenum potandi lib. xi. vers. 309.

Mens uni inviolata mero, nullisque venenis
 Potandi exarmata.

ubi plura vide. blando veneno, ut infra lib. vii. vers. 453.

Si mea tela dedi blando medicata veneno.

v. 581. Evicta senescit] Forte effeta. N. HEINSIUS. Nihil muto. evicta est penitus debellata. evincere enim majus est, quam vincere. vide Broekh. ad Prop. lib. iv. El. vii. vers. 2.

v. 584. Jamque tibi veniet tempus] Ut infra lib. xiii. vers. 854. veniet tibi origine parva In magnum imperium. in his similibusque locutionibus eleganter pronomem *ἐμπειρία* vide supra ad lib. i. vers. 46.

v. 585. Nobilior sit Roma malis] Nam tradit Livius lib. xvi. cap. xli. Ea fato quodam data nobis fors est, ut magnis omnibus bellis victi vicerimus. Sidon. Apoll. carm. v. vers. 65.

— sua nempe putantur

Surgere fata malis, & celsior esse ruina.
 vide Sava. ad Sidon. carm. vii. vers. 6.

v. 585. Hinc nomina nostro] huic editio Romana. N. HEINSIUS.

v. 587. Gratusque mihi Marcellus opimis] gratifque opinor. gratis mihi opimis. Refer ad Jovem Feretrium. N. HEINSIUS.

v. 591. Latioque repulsum] Nihil mutant libri. puto tamen legendum *Latioque revulsum*. Invitum enim Scipio abstraxit, & avulsi Hannibalem ab Italia, bellum in Africa transferendo, non vero repulit: nam in Italia cum eo numquam congressus est. Aptè hoc verbo exprimit Silius, quanta Scipionis fortitudine, quamque invitus Hannibal ex Italia dejectus fuerit. Invitum enim Karthaginem rediisse infra dicam ad lib. xvii. vers. 218. Pariter nos-ter locutus est lib. vii. vers. 488.

— tum litus Elissae

Implebis flammis, avellesque Itala Poenum

Viscera torrentem, & propriis superabis in oris.

& lib. xvi. vers. 635.

— tu Consul abire

A victore paras hoste, atque avellere nobis

Scilicet hoc astu Poenum.

extorquere eodem sensu, quamquam audacius, dixit Flor. lib. ii. cap. vi. in fine. Sic factum est, ut inhaerentem atque incubantem Italiae extorqueret Hannibalem. Contra umbræ, quæ Hannibali, dum adhuc in Italia erat, in fornix apparebat, inde eum depellere videntur infra lib. xvii. vers. 165.

— adversos mucronibus in se

Destitit rueri, atque Itala depellere terra.

v. 595. Efferet, & sacris augebit nomen Iulis] Hunc versum

Y 3

Bellatrix gens baccifero nutrita Sabino.
 Hinc pater ignotam donabit vincere Thulen,
 Inque Caledonios primus trahet agmina lucos:
 Compescet ripis Rhenum, reget impiger Afros,
 600 Palmiferamque senex bello domitabit Idumen.
 Nec Stygis ille lacus, viduataque lumine regna;
 Sed Superûm sedes, nostrosque tenebit honores.
 Tum juvenis, magno praeccellens robore mentis,
 Excipiet patriam molem, celsusque feretur,
 605 Aequatum imperio tollens caput. hic fera gentis
 Bella Palaestinae primo delebit in aevo.
 At tu transcendes, Germanice, facta tuorum,

versum addidi. MODIUS Novant. Lect. Epist. cvi. Exferet Romana editio & codex Colonienfis. non placet. pro *sacris Iulii* scripti & editio Romana *Iulus*. Scribe, *sacris augebis nomen Iulis*, quae pluribus ad Valer. Flaccum initio operis illustramus, ubi occurrit,

Oceanus Phrygius prius indignatus Iulos.

Iulis postea offendi in editione Parmensi, quae hunc etiam versum postponit proxime subsequenti, *Bellatrix gens baccifero*. N. HEINSIUS. Male hic versus in nonnullis editionibus praetermissus est, inter reliquas autem in editione Marfi anni 1492. cum tamen Marfus in commentariis eum interpretatus sit: ut clare pateat, non data opera hoc accidisse, sed operarum errore, quem tamen alii editores fideliter descripserunt. Pro *Iuli* etiam Mediolanensis editio *Iulus*, unde recte Nic. Heinsius *sacris Iulis* coniecit, quomodo & Modius antea edi iusserat. Denique in eadem Mediol. hic versus sequenti postponitur.

v. 596. *Bacifero nutrita Sabino*] Quaedam editiones *baccifero Sabino*, quod tantundem est. vide infr. lib. viii. vers. 134. Vossius ad marginem editionis Juntinae *pacifero Sabino* coniecerat scribendum: sed perperam. Ita tamen & Dan. Heinsius edidit, at typographorum, ut puto, errore potius, quam quod ita emendari vellet.

v. 597. *Hinc pater*] *Hinc* cum scriptis. N. HEINSIUS. *Hinc* etiam plures editiones.

v. 602. *Sed Superum sedes*] *sedem* scripti. Forte *superam sedem*. N. HEINSIUS.

v. 604. *Celsusque feretur*] Forte *celsoque*. N. HEINSIUS.

v. 607. *At tu transcendes, Germanice, facta tuorum*] Cum membranarum Oxoniensibus scribendum *transcendes*. N. HEINSIUS. Statius, de Capaneo agens, id exprimit *manu praegrassus avorum facta* in iii. Theb. vers. 601. Doctissimus Dausquejus notat ad hunc locum, inspectis nummis cognovisse se, Domitianum Germanicum cognominatum esse anno ab U. C. dcccxxv. J. C. lxxxiii. quo nempe anno Domitianus ix. & Rufus Consules fuerunt: idque praeterea probat ex Sueton. in ejus vita cap. xiiii. *Post autem duos triumphos, Germa-*

nici cognomine assumpto, Septembrem menssem & Octobrem ex appellationibus suis Germanicum Domitianumque transnominavit. Cum eo facit etiam Barth. ad Statii lib. i. silv. i. vers. 5. Verum si ea Suetonii mens est, Domitianum non nisi post secundum triumphum Germanici nomen assumpsisse, & ita demum mensum appellationem immutasse, locus ille nimium probabit. Secundum enim Domitiani de Germanis triumphum quidam in annum Chr. lxxxix, quidam in xc. referunt, sex vel septem annis postquam cognomen illud à Domitiano adoptatum esse ipsi viri docti statuerunt. Malim itaque doctissimo Dodwello assentiri, qui in Annal. Stat. §. viii. statuit, Domitianum anno Chr. lxxx. illud cognomen suscepisse, ob victoriam nempe imaginariam, undecim annis ante ab eo contra Germanos reportatam, de qua expeditione agit Suet. in ejus vit. cap. ix. Ut ita sensus Sueton. in ejus vit. cap. xiii. sit, tum demum Domitianum Septembri & Octobri mensi nomina Germanici & Domitiani imposuisse, cum jam ipse Germanici cognomen sibi adscivisset, & bis de Germanis triumphum egisset. Anno autem lxxx. cognomen illud ab eo assumptum esse suadent nummi antiqui, in quibus inscribitur, IMP. CAES. DOMITIANVS AVG. GERM. P. M. TR. P. COS. VII. & IMP. CAES. DOMIT. AVG. GERM. CENS. TR. P. P. Tribunicia enim potestas, non addito numero, primum plerumque imperii annum notat, quod suscepit mense Septembri, anno Chr. lxxx. Consulatus autem septimus ante finem ejus anni Germanicum cognominatum fuisse indicat: anno enim sequente ineunte octavum Consul processit, ut ex factis constat. Nummos Domitiani, quos memoravi, sunt in Thesaur. numism. Occon. ab Illustrissimo Mediobarba aucto, ad annum Chr. lxxx. & lxxxii.

v. 608. *Jam puer auricomus performidate Batavo*] *praeformidate* revoca ex scriptis, ut nil opus jam sit Lipsiana conjectura, quam Interpres profert. N. HEINSIUS. Liptius ad Tacit. de Morib. Germ. cap. iv. hunc Silii locum ita laudat,

At puer auricomus jam formidate Batavo.

Jam

Sed

Jam puer auricomus praeformidate Batavo.
 Nec te terruerint Tarpeji culminis ignes:
 610 Sacrilegas inter flammās servabere terris.
 Nam te longa manent nostri consortia mundi.
 Huic laxos arcus olim Gangetica pubes
 Submittet, vacuasque ostendent Baetra pharetras.
 Hic & ab Arctoo currus aget axe per Urbem,
 615 Ducet & Eoos, Baccho cedente, triumphos.
 Idem, indignantem transmittere Dardana signa,
 Sarmaticis victor compescet sedibus Histrum.
 Quin & Romuleos superabit voce nepotes,

Quis

Sed memoria, ut videtur, deceptus. Recte enim Illustrissimus Heinſius ex Mſtis *praeformidate* vindicavit: qua forma *praefignis*, pro *perſignis*, ex libris priscis reſtitutum infra lib. vi. verſ. 43. ubi plura notabo. Beroald. etiam hunc locum citans in notis ad Sueton. Domit. cap. ii. habet *praeformidate*. Pro *Batavo* libri ſcripti & priſcae editiones *Britanno*, quaſi velit Silius, Britannos, apud quos Veſpaſianus res magnas geſſerat, teſte Sueton. in ejus vita cap. iv. cum audirent imperium ipſi deſatum eſſe, non ſolum de Veſpaſiano ſibi metuiffe, ſed & de Domitiano adhuc puero, ne is etiam parentis aemulus in Britanniam tranſire vellet. *Tauricomus* autem tam Britannis quam Germanis conveniebat. Tacit. in vit. Agric. cap. xi. *Rutilos Caſedoniam inhabitantium comae, magni artus, Germanicam originem aſſeverant.* Sed praefero id, quod vulgo nunc editur, *Batavo*. Omnino enim Silius reſpicit ad expeditionem, quam Domitianus initio imperii paterni, diſſuadentibus amicis, in Germanos ſuſcepit, anno Chr. lxx. cujus Sueton. Tacit. & alii meminerunt, & ob quam ipſe poſtea Germanici cognomen ſumſit. *Puer* vero Silio vocatur Domitianus, qui tum annorum circiter novendecim adoleſcens erat, ut Martial. etiam lib. ii. Epigr. 2.

*Nobilis domito praebuit Germania Rheno,
 Et puer hoc dignus nomine Caesar erat.*

v. 611. *Nam te longa manent nostri consortia mundi* *Mundus*, cum totius univerſi compagem notet, frequenter tamen pro coelo ponitur. Vide infra lib. xii. verſ. 336. Hic vero pro terra accipitur: unde Silius *nostri mundi* dixit. Sic *mundum* vocat homines in terra viventes infr. lib. xvii. verſ. 479.

*Ut cum fulminibus permixta tonitrua mundum
 Terrificans, summique labat domus alta parentis.
 & mundum Diis opponit Claudian. lib. i. in Ruſin. verſ. 87.*

*Signa quidem, o sociae, Divos attollere contra
 Nec ſas eſt, nec poſſe reor: ſed laedere mundum
 Si libes, & populiſ commune intendere laſum.*

v. 613. *Vacuasque ostendunt Baetra pharetras* *obscure* puto. apud Naſonem ii. Trift. verſ. 227. nunc

porrigis arcus Partibus eques. ostendere pulvere lucem lib. x. verſ. 228. ſi locus eſt ſanus. *ostendere manum* lib. xiiii. Statius Achill. i.

Cernis, & obtenta pacem praefatur oliva.
 ſic lego. libr. ii. Thebaid. alia ſignificatione,
 ——— *vacuis ostendere limina ſertis.*

N. HEINSIUS. Recte N. Heinſius *ostendunt. praetendere* dixit Virgilius viii. Aen. verſ. 128.

Et vitta comtos voluit praetendere ramos.

v. 617. *Sarmaticis victor compescet sedibus Histrum* *caetibus* Putean. ſcribendum utique *Sarmaticis caetibus*. Oxoniensis *ſectibus*. Silius lib. xi. verſ. 137. *us caede reſerta Clauseris Eridani victor vada.* & verſ. 522. ex ſcriptis,

*Hic fluvium & campos abscondis caede virorum
 Ductor.*

N. HEINSIUS. Pro Heinſiana emendatione non nihil facit locus Pacat. in Paneg. cap. v. *Jam ſe mihi Sarmatica caede ſanguineus Hiſter obijciat.* Obſtilem ſonum literarum librarii voces *ſedes* & *caedes* interdum inter ſe commutarunt. vide Faern. ad Ciceron. orat. xiiii. Philipp. cap. xix. & Gronov. ad auctor. Octav. verſ. 920. Eruditiffimus Gronov. in Diatr. Stat. cap. ii. vulgatam ſcripturam tuetur. ejus verba hic aſcribam. „*Aſpernanda eſt correctio viri docti. [nempe Daufqueji.] Reſingit* „*ille caedibus, vel legibus: eas enim victis victores* „*optant imponere: & de Domitiano Statius, bis* „*adaſtum legibus Iſtrum.* Illud ait eſſe propius vocis veſtigia; hoc hiftoriae convenientius. Minime vero. Non Sarmatis, neque ut Sarmaticas leges ſubiret, ſed ſibi & imperio vicit Domitianus. Itaque Romanis dicendum fuiſſet. Sed neutra (pergit) emendatio ſequenda: quia ut „*Virgil. maris ſedes*, ita Silius *Iſtri ſedes* dixit. In „*quo magis etiam connivet, quam in prioribus.* „*Nam ſedes* Virgilio pro fundo maris, totumque a „*ſedibus imis Una Eurys Notusque ruunt.* Ergo ad „*fundum Iſtri demergi debuit cum legionibus Domitianus, ut eum in ſedibus ſuis coerceret.* „*Deinde Silius non dicit ſedes Iſtri, ſed ſedes Sarmaticas: & fore ut perdomet Domitianus Iſtrum* „*ſedibus Sarmaticis, hoc eſt, Sarmatas in ſua ripa,* „*tranſgreſſus Iſtrum indignantem, non illoſ tranſgreſſos*

- Quis erit eloquio partum decus. huic sua Musae.
 620 Sacra ferent; meliorque lyra, cui substitit Hebrus,
 Et venit Rhodope, Phoebo miranda loquetur.
 Ille etiam, qua prisca (vides) stat regia nobis,
 Aurea Tarpeja ponet Capitolia rupe,
 Et junget nostro templorum culmina coelo.
 625 Tunc, o nate Deum, Divosque dature, beatas
 Imperio terras patrio rege. tarda senectam
 Hospitia excipient coeli, folioque Quirinus
 Concedet, mediumque parens fraterque locabunt:
 Siderei juxta radiabunt tempora nati.
 630 Dum pandit seriem venturi Jupiter aevi,
 Ductor Agenoreus, tumulis delatus iniquis,
 Lapfantem dubio devexa per invia nifu

Firmabat

„ gressos in ripa Romana. Curtius: *Haec tot gentium
 „ et totius Orientis excita sedibus suis moles.* Mamert.
 „ in Panegy. *Audieras hoc, Imperator, an ipse
 „ per te divina mente prospexeras, ita demum hostes
 „ funditus posse subverti, si in propriis sedibus vince-
 „ rentur?* Haec mens Silii est, quam ne per so-
 „ mnium cogitavit Interpres. Haec Gronovius,
 & recte. Sic Ovid. *sedes Stygias* dixit in XIV. Me-
 tam. vers. 155.

Sedibus Euboicam Stygiis emergit in urbem.

Silius lib. XIV. vers. 163.

Cunctantemque animam Stygia cum sede reducens.
 lib. XVII. vers. 251.

Primus se attollens Nasamonum sedibus Ausfer.
 & ita passim.

v. 619. *Quis erit eloquio partum decus?* *Qui serit
 eloquio patrum decus* Putean. Colonienfis *Qui serit.*
 scribe *Bisque erit eloquio partum decus.* N. HEIN-
 SIUS. Nihil puto mutandum. Innuit enim Si-
 lius, Domitianum eos etiam Romanorum, qui
 jam summam eloquentiae famam consecuti erant,
 superaturum.

v. 622. *Ille etiam qua prisca fides stat regia nobis?*
 Mittamus Marfi somnia, & legamus,

— *qua prisca, vides, stat regia nobis.*
 MODIUS Novant. Lect. Epist. CVI. *qua prisca (vi-
 des) stat regia nobis,* bene Colon. & Oxoniensis. No-
 tum illud Maronianum,

Ille, vides, pura juvenis qui nititur hasta.
 Noster libro IV. vers. 427.

*Præterea (cernis) tenerae qui proelia dextrae
 Jam credit puer.*

& ibid. vers. 667. *Caede (vides) stagna alta rubent.*
 Atque ita Gronov. lib. IV. Observ. cap. XVII. quem
 vide. Hanc lectionem cum monitus à Modio ex-
 primendam curasset meus parens, fungo Interpreti
 immeritus vapulavit. Præterea *Ille etiam* scriben-
 dum. N. HEINSIUS. *Eidem* in Capitolio cultam
 fuisse negari nequit, cum id abunde evincant exem-
 pla à Dauquejo ad hunc locum laudata. vide etiam

Just. Rycq. de Capitol. cap. XLII. Nihilominus ta-
 men recte viri docti, pro *Fides*, hoc loco *vides* ex
 membranis legendum asseruerunt. Idem pene litera-
 rum F & V sonus effecit, ut librarius, dictantem
 non recte affecutus, voces has confuderit. Eodem
 modo *Respice, Aspice, Cerne* & similia orationi sae-
 pe interponuntur, ut infra lib. IX. vers. 528. lib.
 XII. vers. 708. lib. XIII. vers. 733. & 825. aliisque
 locis pluribus. Pro *Ille etiam* exhibet, quomodo Illustrissimus
 Scaliger olim ad marginem codicis sui emendandum
 scripserat.

v. 624. *Et junget nostro templorum culmina coelo*]
 Romana aedificia innuit, quae ipsum coelum tan-
 gere dicunt jactatores. Claudian.

— *mediisque volentia signa
 Nubibus, et densum stipantibus aethera templis.*
 Paria sunt apud Manil. Rutillium & alios, BAR-
 THIUS lib. X. Advers. cap. XXIV.

v. 625. *Tunc, o nate Deum*] Putabam *Tuque, o
 nate Deum*, vel *Dei*. N. HEINSIUS.

v. 625. *O nate Deum, Divosque dature*] Silius
 Maronem imitatur, qui similiter in IX. Aen. vers.
 642. *Dis genite, et geniture Deos.* Paribus Domi-
 tianum alloquitur Statius lib. I. silv. I. vers. 76. loco
 à Dauquejo annotato,

Salve magnorum proles genitorum Deorum.

Prudentius autem Claudian. in Nupt. Hon. & Mar.
 vers. 252.

Salve sidereae proles augusta Serenae.

Magnorum soboles regum, genituraque reges.

v. 626. *Tarda senectam Hospitia excipient coeli*] Sol-
 lemne adulantium poetarum votum. Horat. lib. I.
 od. II. vers. 45.

Serus in coelum redeas, diuque

Lactus intersis populo Quirini.

Ovidius XV. Metam. vers. 868.

Tarda sis illa dies, et nostro serior aevum.

*Qua capus Augustum quem temperat, orbe re-
 licto.*

Accedat

- Firmabat gressum, atque humentia saxa premebat.
 Non acies hostilive tenet, sed prona minaci
 635 Praerupto turbant, & cautibus obvia rupes.
 Stant clausi; maerentque moras, & dura viarum.
 Nec refovere datur torpentia membra quiete:
 Noctem operi jungunt, & robora ferre coactis
 Approperant humeris, ac raptas collibus ornos.
 640 Jamque ubi nudarunt silva densissima montis,
 Aggessere trabes; rapidisque accensus in orbem
 Excoquitur flammis scopulus. mox proruta ferro
 Dat gemitum putris resoluto pondere moles,
 Atque aperit fessis antiqui regna Latini.
 645 His tandem ignotas transgressus casibus Alpes,
 Taurinis ductor statuit tentoria campis.

Interea,

Accedat coelo.

Neque poëtae solum, sed & eadem vovet Vellej. Patere. summus adulandi artifex, in fine lib. 11. Histor. quem vide.

v. 629. *Sideri juxta radiabunt tempora nati*] Refer huc nummum Domitiani, ubi filius stellatus conspicitur, atque orbi insidet.

N. HEINSIUS. Nummum hunc illustravit Trifan. tom. 1. Comment. Hist. pag. 348. Graviter autem hic erravit Dausquejus, qui se etiam filiam Domitiani, Longinam dictam, ex nummo Graeco produxisse putat, cujus haec erat inscriptio, ΔΟΜΙΤΙΑ ΛΟΝΓΕΙΝΑ ΣΕΒΑΣΤΗ. Domitia enim Longina Domitiani uxor fuit, non filia, ut ex addito ΣΕΒΑΣΤΗ titulo scire poterat. De illa Sueton. in ejus vit. cap. 1. *Domitiam Longinam, Aelio Lamiae nuptam, etiam in matrimonium abduxit.* Quin etiam praeter filium Domitianum haud alios liberos suscepisse videtur; eorum enim Statius nullam mentionem facit: sed tantum patrem, filium, fratrem ac sororem memorat, libr. 1. silv. 1. vers. 99.

*sua turba relicto**Labetur coelo, miscetisque oscula juxta:**Ibis in amplexus natus, fraterque, patorque,**Et soror.*

Est autem *τὴ νὰσι* hic casus secundus numeri singularis, non vero primus pluralis, ut Dausquejus

visum est.

v. 630. *Dum pandis seriem futuri Jupiter aevi*] *series aevi* est perpetua nullo intervallo interrupta annorum catena. Prosper Aquitanus in Epigrammatis:

Inque Deo rerum non variat series.

Hoc est, nulla successio est, sed perpetuus omnium cursus, unus ordo. BARTHIUS lib. xxxiv. Advers. cap. xv.

v. 633. *Saxa premebat*] Laudat ita hunc locum Illustrissimus Heinsius ad Claud. bell. Getic. vers. 341. ubi postea ad marginem ascripsit, malle se *terebat* legere, ut me monuit Celeberrimus Burmannus: quod tamen postea displicuisse ex eo colligo, quod in secundis curis non expresserit. Et merito.

v. 635. *Praerupto turbat*] *turbant* rectius Colon. & Oxonius, quod immerito damnavit Interpres. Forte & *cautibus obsita rupes*. N. HEINSIUS. Celeberrimus Burmannus malebat *cautibus invia rupes*.

v. 640. *Nudarunt silva densissima montis*] Valer. Flacc. lib. 111. vers. 332.

*Interea innumeras, nudatis montibus, urgent
 Certatim decorantque pyras.*

v. 643. *Dat gemitum patiens resoluta pondere moles*] Reponendum,

Dat gemitum putris resoluta pondere moles:

Per aceto enim & igne putrefacta saxa viam sibi Hannibal aperuit. MODIUS Novant. Lect. Epist. cvi. *putris moles* ex Colonienfi codice Modius. Vulgatum tuetur Interpres. inepte, ut solet. libr. 1v. vers. 751.

*Plana natant, putrique gelu liquentibus undis
 Uvida limosa refrignant arva palude.*

N. HEINSIUS. Virgilius 1. Georg. vers. 43.

*Vere novo, gelidus canis cum montibus humor**Liquitur, et Zephyro putris se gleba resolvit.*

ubi vide viros doctos.

v. 646. *Taurinis ductor statuit tentoria campis*] Pa-

riter

- Interea, voces Jovis atque oracula portans,
 Emenfis aderat Garamantum laetus harenis
 Bostar; & ut viso stimulabat corda Tonante:
 650 Maxime Belide, patriis qui moenibus arces
 Servitium dextra, Libycas penetravimus aras.
 Nos tulit ad Superos perfundens sidera Syrtis.
 Nos pene aequoribus tellus violentior hausit.
 Ad finem coeli medio tenduntur ab orbe
 655 Squalentes campi. tumulum natura negavit
 Immenfis spatiis; nisi quem cava nubila torquens
 Construxit turbo, impacta glomeratus harena:
 Vel si perfracto populatus carcere terras

Africus

riter Livius & Polybius, quidquid nonnulli de Penninis aut aliis Alpium partibus tradant. Hannibalis hunc per Alpes Taurinas transitum describit Just. Lipsius in Epistolis ad Belgas Cent. 1. Epist. xciii.

v. 650. *Maxime Belidae, patriis qui à moenibus arces Servitium*] Belide recte scripti: possis & Belida. Deinde iidem codices patriis qui moenibus arces, non à moenibus. N. HEINSIUS. Belida erit, ut *Anchisiada, Aeacida*, similiaque, de quibus infra vide ad lib. xiii. vers. 71. & 796. Belide tamen & priscae habent editiones, ut & patriis qui moenibus arces, suppressa praepositione. Utraque locutio Silio usitata *arcere moenibus* & *arcere à moenibus*, illud tamen hic praefero propter librorum auctoritatem; praeterquam quod elisio haec ingrata etiam auribus accidat.

v. 651. *Libycas penetravimus aras*] *aras* optime Colonienfis & Oxonijs. De templo Hammonis intellige. N. HEINSIUS. Pariter alibi errarunt librarii. vide infra ad lib. xiii. vers. 81.

v. 654. *Medio tenduntur ab ore campi*] *ab orbe* castigandum. confirmant scripti & Romana editio. N. HEINSIUS. *ab orbe* etiam Mediolan. editio & Marfus in Commentariis: at in contextu errore typographorum *ab ore* editum est, quam lectionem alii omnes editores secuti sunt. Voces *orbe* & *ore* saepe permutarunt librarii. vide Barthium infra ad lib. v. vers. 284. N. Heinsium ad lib. ix. vers. 442. ad Ovidii xv. Metam. vers. 275. ad Valer. Flacc. lib. ii. vers. 57. & disertissimum Broekhus. ad Tibull. lib. i. Eleg. ii. vers. 50. Pro *tenduntur*, autem vir Celeberrimus Petrus Burmannus conjiciebat *panduntur*, quod proprium de locis planis vocabulum est: quamvis & *tenduntur* pro extenduntur accipere possit. *tendere* autem *ac pandere* & alibi confunduntur. vide Nic. Heinsium ad Ovidii iv. Metam. vers. 512. Apud eundem Ovidium iii. Art. Am. vers. 500. pro

Plenaque curvato pandere vela sinu,
 alii libri habent *tendere*.

v. 655. *Squalentes campi*] Graecum, non Latinum est: *squalens* enim pro sicco posuit, more il-

lorum, quibus τὸ ἀρχαῖον & τὸ ὑπαρὸν, & τὸ ἀνομαζον, designat. *squalens* campus igitur hoc loco Silio τὸ ἀνομαζον πῶλον est, & ut propius ad rem veniam, ἀμμοῦν: de eo enim tractu loquitur, à quo Ammon nomen suum ex opinione Graecorum mutuavit, non ex Aegyptiorum, quibus Ἀμὼν (ut me alibi in Plutarcho legere memini) προσκλητικὴ φωνὴ est: unde Ἀμὼν Deus ille; quomodo & à Philosopho, teste Hesychio, dicitur: Ἀμὼν, inquit, ὁ Ζεὺς Ἀριστοῦ. de Jove Ammone namque loquitur, à quo Ἀμμωνίας apud Athenienses una ex sacris triremibus, quibus Deo illi victimas suas sacraeque omnia advehebant. Erant enim quinque triremes sacrae Atheniensibus, primo duae tantummodo: Salamina nimirum, quae & Delia dicebatur. Hesychius: Σαλαμίνος μία τῶν ἑπτὰ νῆων. sed Σαλαμίνος legendum: & deinde Paralos; quibus duabus postea tres aliae accedebant, Antigonis, Ptolomaeis, & Ammonias, ut nos docent magistri Graeci. *Squalentes* autem *campos* Silius ut hoc loco, sic infra dixit τὴν τῶν Λιβύων ἱερῶν lib. iv. vers. 374.

— seu bella leones

*Inter se furibunda movent, & murmure anhelò
 Squalentes campos & longa mapalia complent.*

D. HEINSIUS. Plura de voce *squalere* hoc sensu vide infra ad lib. xii. vers. 373.

v. 657. *Construxit turbo*] *Constrinxit* in Puteaneo. N. HEINSIUS.

v. 659. *Pontum spargens super aethera*] *super aëra* scripti. deinde *pontum surgens* in Oxoniensi, quod sit pro *furrigens*, quomodo *porgens* pro *porrigens*, & similia passim apud poëtas. N. HEINSIUS. Ita saepe turbant librarii in vocibus *aether* & *aër*. vide infra ad lib. xiii. vers. 527. *surgens* autem interdum idem, quod *furrigens*, ut apud Avien. in Descr. Orb. vers. 484.

— vertice ad aethram

Concrescunt Alpes, surgit caput Appenninus.
 vide Grænov. Diatr. Stat. cap. xxxviii. sed *spargens* non est sollicitandum.

v. 661. *Pulvere montis*] Immo *montes*. & sic Colonienfis. N. HEINSIUS.

v. 662.

- Africus, aut pontum spargens super aëra Corus,
 660 Invasere truces capientem proelia campum,
 Inque vicem ingesto cumularunt pulvere montes.
 Has observatis valles enavimus astris:
 Namque dies confundit iter; peditemque profundo
 Errantem campo, & semper media arva videntem,
 665 Sidoniis Cynosura regit fidissima nautis.
 Verum ubi defeſſi lucos, nemoroſaque regna
 Cornigeri Jovis, & fulgentia templa ſubimus,
 Exceptos hoſpes teſtis inducit Arisbas.
 Stat fano vicina (novum & memorabile!) lympha,
 670 Quae nacente die, quae deficiente tepescit,

Quaeque

v. 662. *Has observatis valles enavimus astris*] De campis Baëtrianis ſimilia Curtius lib. vii. cap. iv. *Magnam deinde partem ejusdem terrae ſteriles harenae tenent: ſqualida ſiccitate regio non hominem, non frugem alii: cum vero venti à Pontico mari ſpirant, quidquid ſabuli in campis jacet, converrunt. quod ubi cumulatū eſt, magnorum collium procul ſpecies eſt, omniaque priſtini itineris veſtigia intereunt. Itaque qui tranſeunt campos, navigantium modo noctū ſidera obſervant, ad quorum cuſum iter dirigunt, & propemodum clarior eſt noctis umbra, quam lux. Ergo interdiu invia eſt regio, quia nec veſtigium, quod ſequantur, inveniunt, & nūc ſiderum caligine abſconditur. Ceterum ſi quos ille ventus, qui à mari exoritur, deprehendit, harena obruit. Ex his patet, cur Boſtar enavimus dixit, quod nempe, quemadmodum in mari fit, ad ſidera curſum per hos campos deſertos direxerit. Ceteroquin hoc verbum de itinere terreſtri etiam infra occurrit lib. xvi. verſ. 335.*

*Callaeus Lampon fugit, atque ingentia tranat
 Exſulans ſpatia.*

Eadem metaphora Silius dixit lib. xv. verſ. 375.

Forſan & onaeſſes rapidi freta ſaeva pericli.

v. 665. *Sidoniis Cynosura regit fidissima nautis*] Duo ſidera cum ſint in coelo, Uſurum nominibus appellata, neſcio cur poëtae Sidoniis ratibus unam, alteram Graecis velut assignaverint; cum ſub utriuſque ductu aliae quoque nationes navigarint ſemper. De Latinis Ovidius,

*Magna, minorque ſeras, quarum regit altera Grajas,
 Altera Sidonias, utraque ſicca, rates.*

Valer. Flacc. lib. i.

— *nec enim in Tyrias Cynosura carinas*

Certior, aut Grajis Helice ſervanda magiſtris.

Haec talia tenuia videntur, quae tamen lectione Poëtarum occupatis minime tranſeunda ſunt. BARTHIIUS lib. xxxiv. Adverſ. cap. xv.

v. 667. *Fulgentia templa columnis Advenimus magnis, quam laeta fronte ſacerdos Exceptos hoſpes teſtis*] Hi verſus, miſſo bello illo emblemate medio, ut ab aliquo Gloſſographo huc inculcato, ita legendi:

— *fulgentia templa ſubimus.*

Exceptos hoſpes teſtis inducit Arisbas.

MODIUS Novant. Lection. Epift. cvi. *templa ſubimus* recte ex Colonienſi codice Modius, deleto verſu proxime ſequenti, qui non eſt nauci. Colonienſi codici ſubſcribit Oxonius. Interpres, nugator contumaciſſimus, cum videret, claudicare ſyllabam in *Advenimus*, mavult *Attigimus* (& quid non?) reponere, quam manum veritati & vetuſtiſſimis membranis dare. ſaltem *Advehimur* repoſuiſſet, quod in vetuſta editione Veneta inveni. Sed ille Modio & parenti meo obgannire maluit. pro *laeta fronte* codex Putean. *laeta mente*, quod mox denuo iteratur. N. HEINSIUS. Recte viri docti, *Fulgentia teſta ſubimus*, ejeſto verſu ſequenti, quem ſpurium & nugaciſſimi interpolatoris commentum eſſe ex eo etiam patet, quod menti poëtae noſtri manifeſte adverſetur. Eo enim admiſſo Arisbas ille hoſpes, per quem Boſtar teſto exceptus eſt, Jovis Hammonis ſacerdos erit, à quo eum Silius aperte diſtinguit. Poſtquam enim Boſtar vididiſſet, quae hoc in loco miranda oſtendebat ſenior ille, per quem nullus alius, quam Arisbas, cujus modo meminerat, intelligi poteſt, addit tandem Silius verſ. 692.

— *ſubito ſtridore tremendum*

Impulſae patuere fores, majorque repente

Lux oculos ſerit. ante aras ſtat veſte ſacerdos

Effulgens nivea, & populi concurrere certant.

Vel hoc ſolum ſufficit in exilium mittendo ſubditi-tium verſum, quem invitis melioris notae libris ſcriptis, invito Silio, invitis denique Muſis, huc intruſerant ineptiſſimi nugatores. Saniorē mentem Doctiſſimo Dauſquejo precamur, qui haec ab ipſius poëtae manu profeſta fuiſſe exiſtimare potuit. Veriora ſaepe vididiſſet, niſi Modio & D. Heinfio contradicendi ſtudio plerumque abreptus fuiſſet.

v. 669. *Stat fano vicina &c.*] Τῆς τοῦ ἡλίου κρήνης intelligit. Solis enim fontem hunc dictum invenio. Quintus Curtius lib. iv. *Eſt etiam aliud Hammonis nemus, in medio habet fontem, aquam Solis vocant.* & ſuaviſſimus Herodotus, cum multis fontem hunc deſcripſit, tandem addit, ἰνὶ ἡλίου δὲ αὐ.

Quaeque riger, medius cum sol accendit Olympum,
Atque eadem rursus nocturnis fervet in umbris.
Tum loca plena Deo, dites sine vomere glebas,
Ostentat senior, laetaque ita mente profatur:
675 Has umbras nemorum, & connexa cacumina coelo,
Calcatosque Jovi lucos prece, Bostar, adora.

Nam

τῇ ἡ πρώτη καλίσται ἡλίῳ. Vide de eodem Antigonum Ἰσαριῶν παραγωγῶν ρθ. & Lucretium, cujus speciosissimos versus ob oculos habuisse videtur noster Silius, & Arrianum Ἀναβ. lib. 111. D. HEINSIUS.

v. 671. *Medium cum sol accendit Olympum*] *adscendit* opinor rectius fore. In Colonienfi & Puteaneo *medius*. Deinde in scriptis, *Atque eadem rursus, non rursus*. N. HEINSIUS. Minima, aut fere nulla mutatione legi posset *accedit Olympum*. *accedere* enim nonnumquam idem, quod *adscendere*, notare infra docebo ad lib. vi. vers. 603. Quin etiam libridios id verbum interdum cum *accendere* confudisse patet ex iis, quae notantur ad libr. xiv. vers. 26. Illusterrimus Heinſius conjiciebat *adscendit Olympum*: in quibus vocibus permutandis inter se aliquando etiam errarunt librarii. vide Gebhard. ad Propertii lib. iv. Eleg. 111. vers. 63. *adscendit Olympum* autem, ut apud Homer. Il. Θ. vers. 68.

Ἡμεῖς δ' ἡλίῳ μέσσοι ἑρῶνι ἀμφιβέβηκεν.

Cum vero sol medium coelum conscendisset. quem verſum repetit Poëta in Odyſſ. Δ. vers. 400. & expreſſit Virgil. vii. Aen. vers. 97.

Sol medium coeli conscenderat igneus orbem.

Ita saepe poëtae *scandere*, *adscendere*, *conscendere* hoc ſenſu. Statius in i. Achill. vers. 628.

Scandebat roſeo medii fastigia coeli

Luna iugo.

Martian. Capella lib. 11. in princ.

Sed purum aſtriferis coelum scandebat habenis.

Nox.

Ennod. Ticin. lib. i. carm. i.

Celsior aſtrigerum Titan conscenderat axem.

Alcim. Avit. lib. 111. vers. i.

Tempus erat, quo sol medium transcenderat axem.

Hanc qui amplectitur lectionem, cum vulgatis libris *medium Olympum* probare debet, ad imitationem Homerii & Maronis, non vero, quod MSti habent, *medius*; quamvis tamen ita Valer. Flaccus etiam locutus sit lib. 11. vers. 444.

Et sol aethereas medius conscenderat arcus.

Atque haec quidem pro Heinſii conjectura dici poſſunt. Mihi tamen membranarum Colon. & Putean. lectio *medius cum sol accendit Olympum* nequaquam displicet. Captasse enim videtur Silius antithesin inter voces *rigere* & *accendere*, ut verſu ſequenti inter *fervere* & *in umbris nocturnis*. *accendit Olympum* autem, ut apud Valer. Flacc. lib. v. vers. 369.

Non secus, autumnino quam cum magis asperat ignes

Sirius, et saevo cum nox accenditur auro.

ad quem locum hoc plenius in commentario, quem orbi erudito debet, & post Nafonem in lucem edere parat, illustrabit vir Celeberrimus Petrus Burmannus, simulque eam locutionem vindicabit eidem poëtae lib. 111. vers. 411.

Ergo ubi puniceas oriens accenderit undas:

ubi vulgo nunc male *adscenderis* editur. Eodem modo & *undae accendi* dicuntur infra lib. v. vers. 605.

Ut multo accensis fervore exuberat undis,

Clausus ubi exusto liquor indignatur aëno.

v. 676. *Calcatosque Jovi lucos*] Eleganter ex consequenti *Calcatos* pro habitatos, sic, quod magis mirere, lector, in suavissimo auroque contra emendo Musaei poematio *χορείων* pro *καίων* poni observavimus vers. 47.

Οὐδὲ γὰρ τις ἔμμενεν ἐνι προλήσσει Κυθήρων,

Οὐ Λιβάνυ θύοντο ἐνι πτωύλασσι χορείων.

quod nimirum mons ille assiduus incolarum tripudiis sacrisque saltationibus celebraretur. *χορείων* igitur *καίτας*, incola. eleganter. D. HEINSIUS.

v. 678. *In gremio Thebes*] Sic supra lib. 11. vers. 574. *gremio Libyae captiva jacebo*. in gremio enim *Thebes* pro simpliciter *Thebis* posuit: in Θέβησι inquit Herodotus, sed ταῖς Ἀρχυπτήσιν, & lib. 1v. vers. 787.

Interea tibi prima domus atque unica proles

Hæu! gremio patriae Syngias raptatur ad aras.

Sic Aristoph. κάλπυς λαίμωνι eleganter τὴς λαίμωνας dixit in Ranis,

Κάλπυ δὲ νῦν πᾶς ἀνδρείως

Εἰς τὰς ἱωνίδας κάλπυς

Λαίμωνι, ἰγνύων,

Καὶ σκάπτων, καὶ πείζων.

D. HEINSIUS. Silius infra lib. xi. vers. 203.

Talæne in gremio Capuae sessisque sinistris

Egredimur.

Virgilius vii. Aen. vers. 233.

Nec Trojam Ausonios gremio excapisse pigebit.

Claudianus 11. in Eutrop. vers. 96.

Jamque iter in gremio pacis sollempne parabant

Ad muros, Ancyra, tuos.

Mamert. in Genethl. Maxim. cap. iv. *Repente in medio Italiae gremio apparuisti.*

v. 678. *Geminas sedisse columbas*] More poëtarum haec à Silio. At recte Hesychius τὰς ἐν Δωδώνῃ θιγαλίσσας μάστιγι πιπιτρίδας dictas esse ait. Molossos enim sacerdotes suos & suas *πάλιν* & *πάλιν* dixisse certum est: sicut nimirum ipsi sacerdotes

Nam cui dona Jovis non divulgata per orbem,
In gremio Thebes geminas sedisse columbas?
Quarum, Chaonias pennis quae contigit oras,
680 Implet fatidico Dodonida murmure quercum.
At quae, Carpathium super aequor vecta, per auras
In Libyen niveis tranavit concolor alis,

Hanc

ἄλοι dicebantur ab ἰλάτω, quod ipsum Jovis Dodonaei templum est, qui & ἀνιπτόποδης ab Homero & χαμαίαις, & τορῆροι à Lycophrone. Ego non dubito, quin columbae fuerint subjectum τῶν ἱταῖα ματινομένων, sicut corvi earum, quae κορυμώτις dicebantur antiquis: quanti enim in sacris usus fuerint aves, declarat τὸ ὄρις, quod saepenumero εἰλῶν vel ράντινμα poetis dicitur. Dicebant enim omne, quo de futuro judicabant, ὅρις antiqui, quod false ridet & festive his versibus Aristophanes, apud quem Ὅριος dicunt,

Ἐσμέν δ' ὁμῶν δαίμων, Διόφει, Δωδώνη, Φοῖβος Ἀπείων.

Ἐλλόντες γὰρ πῶτον ἐπ' ὄρις, ἔτα πρὸς ἅπαντα τρέποντες,

Πρὸς ἱεροῖαν, καὶ πρὸς βίον κτῆσιν, καὶ πρὸς γάμοι ἀνδρῶν,

Ὅρις τι νομίζεται πάντ' ὅσα πικρὰ καὶ ματινῶς διακρίνεται.

Φάμα γ' ὁμῶν ὄρις ἐστὶ, πταρμόν τ' ὄριθα καλῶνται, Εὐρύβοις ὄρις, Φωνὴν ὄρις, Στράποις τ' ὄρις, ὅσις ὄρις.

Ἀρ' ἔφασκεν ἑμῶς ὁμῶν ἱσμεν ματινῶν Ἀπόλλων.

Sic omnia trima, ut Ausonius loquitur, & quidquid ad auspiciū non modo, sed vel felicitatem, vel adversam pertinere fortunam videbatur, ὄρις dicebant. Tales procul dubio columbae Dodonaeae fuerunt, quod ipse Aristophanes festive supra indicat, apud quem lego Ἐσμέν δ' ὁμῶν Ἀμμιον, Δωδώνη. Sic sumo & locum Demosthenis in artificiosissima πρὸς πρῶτης oratione. Ἔστα τὸν ἱς τὰν ὄρις ἰσίοις, καὶ κατὰ Πιτταλάκην πρῶτον, καὶ τοῦτ' ἱσίων, ἀγνοῖται, ἴφη, ποῖόν τινος ἡγίσθηαι δύναι. Vides enim ex his, quae hic docemus, quid sit ἱς ὄρις ἰσίων, nempe πρὸς μῶτις, καὶ ἱς ματινῶς, nimirumque ab aruspiciū auguriisque pendere. Nolo enim addere, quam ridiculi in hoc loco sint interpretes, ne tempus perdam. Nos vero id ita accipiendum meminimus, ut cum Euripides ἱς ἱσίων ἐρχομαι ait in Iphigenia,

Ἐν ἱσίων ἔλθεις, καὶ λῆγεις Κάλχας τάδε.

Columbarum autem singularem in vaticiniis usum fuisse, docet vel unica Argonautarum, unde & ἱσίων eas Apollonius vocat, [lib. 11. vers. 328.]

Ὅταν δὲ πρὸς πειλαῖδι πικρῶς.

& interpres, Ἐχρήσαντο πικρῶς οἱ πλὴν μείζοντες, αἰσθάνονται πικρῶς, inquit, columbis. Atque haec causa, cur columbae apud Dodonaeos fuerint, in gratiam nimirum hospitum in mari errantium,

quarum nomen postea ad sacerdotes ipsos transfugerunt. D. HEINSIUS.

v. 680. Implet fatidico Dodonida munere quercum] emenda fatidico murmure. MODIUS Novant. Lect. Ep. cvi. Legendum ex MSto Oxoniensi murmure. BARTHIUS lib. vi. Advers. cap. xv. fatidico murmure ex Colonienfi Modius, & ex Oxonio Barthius. confirmat Putean. & editio Romana atque Parmensis. N. HEINSIUS. murmure etiam Mediol. editio. Servius ad Virgilii 111. Aen. vers. 466. Unde factum est, ut postea fatidica murmura cessaverint. Silius mox etiam murmura memorat vers. 698.

Collis trabibus voluntur murmura luco.

Primus Marfus munere edidit, quam lectionem inconsulte postea alii editores secuti sunt. Simili modo infra peccatur lib. x. vers. 457. ubi viri docti scribendum esse conjecerunt,

Seminecem extremo vitam exhalabat in auras

Murmure deficiens jam Cloelius.

vulgo erat extremo Munere.

v. 682. Niveis tranavit concolor alis] Contra Graecam originem, & omnes, quotquot hujus rei meminerunt, scriptores. Nigrae enim πηλιάδης sunt: πῖλον enim τὸ μελανίζον χρώμα, nigricans color: unde & bovem nigram πῖλιν dicunt, & πηλίωμα τὸ μέλαν, & Herodotus de his columbis [lib. 11. cap. LVII.] Μελαιναὶ δὲ ἵνασι λέγοντες τὴν πηλιάδα, σημαίνουσιν ὅτι Ἀγυπτίη ἢ γυνή. D. HEINSIUS. Memini illorum libro xv. vers. 99. niveis Victoria concolor alis. Hoc tamen loco scribe furvis alis. nigram enim fuisse columbam, quotquot rei meminere, scriptores constanter affirmant. Ineptissime & contra metrum Interpres liveis alis. Tibull. lib. 11. Eleg. 1.

Postque venit tacitus furvis circumdatus alis

Somnus, et incerto somnia pigra pede.

Ita illi versus restituendi. male fulvis alis circumferetur, cum fulva sidera proxime praecesserint. apud nostrum lib. VII.

Nigra viro membra, et furvi juga celsa trahant

Cornipedes.

Perperam & illic fulvi cornipedes circumferuntur. furvae bidentes libro VIII. vers. 120. De voce furvae copiose egi ad Nafon. Metam. 111. vers. 272. N. HEINSIUS. Omnino nigram columbam fuisse, quae in Libya oracula dabat, testantur fabulae antiquae, ut jam viri docti notarunt. Quare, nisi lapsus fuisse Silium nostrum dicamus, minima

Z 3 mutatione

- Hanc sedem templo Cythereia condidit ales:
 Hic ubi nunc aram lucosque videtis opacos,
 685 Ductore electo gregis, (admirabile dictu!)
 Lanigeri capitis media inter cornua perstans,
 Marmaricis ales populis responsa canebat.
 Mox subitum nemus atque annoso robore lucus
 Exsiluit; qualesque premunt nunc sidera quercus,
 690 A prima venere die: prisco inde pavore
 Arbor numen habet, coliturque tepentibus aris.
 Dumque ea miramur; subito stridore tremendum
 Impulsae patuere fores, majorque repente
 Lux oculos ferit. ante aras stat veste sacerdos
 695 Effulgens nivea, & populi concurrere certant.
 Inde ubi mandatas effudi pectore voces,
 Ecce intrat subitus vatem Deus. alta sonoro,
 Collifis trabibus, volvuntur murmura luco,

Ac

mutatione *nigris alis* legi potest, ut jam olim vidit Begerus in thesaur. Brandenb. tom. 111. pag. 222. vel *piceis alis* cum Celeberrimo viro P. Burmanno, quod nec ipsum a *niveis* multum scriptura distat. Dausqueji vero *liveus*, praeterquam quod contra leges metri peccet, vox Latio incognita est: at Heinfsianum *survis alis* nimium à recepta lectione abit.

v. 683. *Hanc sedem primo Cythereia condidit ales*] *Lege sedem templo condidit.* Nec certiora umquam oracula Dodonaea, quam haec correctio. MODIUS Novant. Lect. Epist. cvi. *Lege templo ex codice Oxoniensi.* BARTHIUS libr. vi. Advers. cap. xv. *Hanc sedem templo, non primo, ex scri-*

ptis exemplaribus reponatur, quod ex Oxonio Barthius quoque jam est amplexus. N. HEINSIUS.

v. 684. *Hic ubi nunc aras*] *nunc arma* codices scripti constanter, hoc est, *aram*. N. HEINSIUS.

v. 686. *Lanigeri capitis media inter cornua perstans*] Qualiter nobis fere exhibetur aquila inter media bovini capitis cornua perstans in gemma apud Gorgiaeum in Dactyl. part. 1. num. 112. Columbae autem hujus, inter cornua arietis perstantis, effigiem vide apud Beger. in Thesaur. Brandenb. tom. 111. pag. 221. Utrumque id monumentum aere descriptum hic conspici volui.

v. 687.

- Ac major nota jam vox prorumpit in auras:
 700 Tenditis in Latium, belloque agitare paratis
 Assaraci prolem, Libyes. coepta aspera cerno,
 Gradivumque trucem currus jam scandere, & atram
 In latus Hesperium flammam exspirare furentes
 Cornipedes, multoque fluentia sanguine lora.
 705 Tu, qui pugnarum eventus, extremaque fati
 Deposcis, claque ferox das vela labori,
 Invade Aetoli ductoris Iapyga campum;
 Sidonios augebis avos; nullique relinques,
 Altius Aufoniae penetrare in viscera gentis:
 710 Donec victa tibi trepidabunt Dardana regna.
 Nec ponet pubes umquam Saturnia curam,
 Dum carpet superas in terris Hannibal auras.
 Talia portabat laetis oracula Boſtar,
 Implebatque viros pugnae propioris amore.

v. 687. *Marmariciſ ales populis reſponſa canebat*] De columba intellige, quae medio capiti arietis infidens reſponſa dederit. Fruſtra igitur eſt Alar-
 dus, qui commentario in libr. II. Valer. Flacci verſ. 482. aries reponit. Nihil potuit incitiuſ. an aries perſtabat inter cornua arietis? paullo ante lego *Ductori*. N. HEINSIUS. Optime hic vir Illuſtriſſimus Alardi incſcitiam arguit. Sed graculuſ ille Aeſopicuſ, quem furto ſubreptiſ penniſ plerumque gloriari patebit ex iis, quae dicta ſunt ad libr. II. verſ. 65. ne hunc quidem errorem, vix puero donandum, per ſe errare potuit: quaecumque enim de Joviſ Hammoniſ oraculo ad Valer. Flacc. libr. II. verſ. 482. notavit, ad verbum pene deſcripſit ex Dempſteri paralipom. ad Roſini libr. II. antiq. Roman. cap. v. tanta nempe cum fide, ut ne peccatum quidem, quod Dempſt. in citando Turnebo commiſit, emendaverit. Non enim Turnebus de oraculo arietino egerat libr. III. Adverſ. cap. III. ſed libr. XIV. cap. XVIII. Dempſteri hunc errorem etiam notavit Beger. in Theſaur. Brandenb. tom. III. pag. 222.

v. 690. *A prima venere die*] Lego, *A prima te-
 nuere die*, ſcilicet aethera. N. HEINSIUS.

v. 690. *Prisco inde favore Arbor numen habet*] Legendum videtur *pavore*. Pavori certe propriuſ hic locus. MODIUS Novant. Lect. Epist. CVI. Scribe *pavore*. ſic *timore* in initio huius libri verſ. 31. BARTHIUS libr. VI. Adverſ. cap. xv. *pavore* ſcripſit. ne dubita? Ita Modiuſ, ita Dempſteruſ ad Corippum pag. 75. corrigunt. Neque aliter agnoſcit Marſuſ, aut admittit Barthiuſ. N. HEINSIUS. De voce *pavore* hoc ſenſu vide D. Heinſium ſupra ad verſ. 215. Frequenter ita errant libra-
 ri in codicibus. *Libyis*. libr. XVI. infr. verſ. 432. magnuſ Gronoviuſ *Libyis* quoque *pavore*, pro *pavore*, emendandum exiſtimabat. apud Lucan. libr. IV. verſ. 399. Illuſtriſſimuſ Grotiuſ ex manuſcriptiſ ſuiſ reſtituit,

Sollicituſ menti quod abeſt favor.

Neque aliter habent quam plurimae membranae, quas Nic. Heinſiuſ conſuluit. Vide etiam quae iſ notavit ad Claudiani Conſul. Olybr. & Proбини verſ. II. *pavore*, pro *pavore*, hoc loco ſcribendum eſſe monuerat etiam Dempſteruſ ad Roſin. libr. I. Antiq. Roman. cap. XIII. ubi pluribuſ agit de lucis & arboribuſ pro Diis cultiſ. verba *Arbor numen habet* non recte interpretatuſ eſt Dauſquej. ſupra h. libr. verſ. 30. ut ibi monui.

v. 694. *Lux oculos ſerit*] Elegantiſſimam hanc locutionem illuſtravit Zinzerlinguſ, laudato etiam Sili ſi loco, in Promuſſ. Crit. cap. XLVI. Sic infra libr. VI. verſ. 436.

magni monumenta triumphi

Pulſabant oculos.

Senec. in Herc. Fur. verſ. 813.

*Postquam eſt ad oras Taenari ventum, & nitor
 Percuſſit oculos lucis ignotaſ.*

in Epist. CXV. *Quamvis intuentem hinc honorum, il-
 linc magnarum poteſtatum falſa lux verberet.* Eodem modo *tremulum aquae lumen teſſi laquearia ſerire* dicitur apud Maron. VIII. Aen. verſ. 25. pro quo Siliuſ inquit libr. VII. verſ. 145. *tremula laquearia verberat umbra.* Pari ſenſu Fama aures quatere, ſerire, pulſare dicitur: de quo infra vide ad libr. IV. verſ. 7.

v. 701. *Assaraci prolem, Libyes*] Sic diſtingue: o Libyes, o Karthaginiſeſ. *Libyes* pro Libyci alibi ſaepe apud noſtrum occurrunt. vide annotata ad libr. I. verſ. 189. N. HEINSIUS.

v. 707. *Invade Aetoli ductoris Iapyga campum*] Hannibalem monet Jupiter Hammon, ut Cannas tendat, ibique cum Romanis proelium committat: quod juſſu Junoniſ infra ipſum etiam Anna monet libr. VII. verſ. 294.

*Celſuſ Iapygiuſ qua ſe Garganuſ in agroſ
 Explicat, haud longe telluſ, huc dirige ſigna.*

C. S I.

C. SILII ITALICI PUNICORUM

LIBER IV.

Fama per Aufoniae turbatas spargitur urbes,
Nubiferos montes & saxa minantia coelo
Accepisse jugum, Poenosque per invia vectos:
Aemulaque Herculei jactantem facta laboris

Descendisse

v. 2. **E**t saxa minantia coelo] Genus locutionis, quale hoc Virgilio i. Aen. vers. 162.

*Hinc atque hinc vastae rupes geminique minantur
In coelum scopuli.*

v. 4. *Aemulaque Herculei jactatur fama laboris*] Historiam habes superiori libro. Hinc & infra *Herculeae arces* pro Alpibus. Scribe autem jactantem facta ex Colonienfi libro: nam & fama in hac ipsa periodo jam praecesserat. Posses & *Herculeo labori. jactatum fama* Puteaneus. Apposite Scipio apud Livium libro xxi. cap. xli. *Experiri juvat, utrum Hannibal hic sit aemulus itinerum Herculis, ut ipse fert.* Tum ipse Hannibal oratione ad milites eodem libro cap. xliiii. Silius lib. ii. vers. 356.

— *pudet Hercule tritas*

Desperare vias, laudemque timere secundam.
lib. xi. vers. 134.

— *ingentia facta*

Sidonii juvenis celebrant, ut ruperit Alpes

Herculei socius decoris.

Proxime subsequenti versu praestiterit fortasse *divo canis improba motu*. N. HEINSIUS. Quemadmodum Hannibalem ob transitum per Alpes Herculi aequat Silius, ita & Maximianum Imperatorem Mamertinus in ejus Genethl. cap. ix. *Vos, invictissimi Imperatores, prope soli Alpium vias, hibernis nivibus obstructas, divinis vestigiis aperuistis: ut quondam Hercules per eadem illa culmina Hiberiae spolia in-comitatus abduxit.* Herculis tamen transitus plerumque ut fabula traducitur. vide Cluver. lib. i. Ital. Antiq. cap. i. pag. 7.

v. 6. *Et gliscit gressu*] Imitatur descriptionem famae Maronis in iv. Aen. vers. 173. cui similia etiam habet Lucan. lib. i. vers. 484. *gliscit* autem est crescit, augetur. Servius ad Virgilio xii. Aen. vers. 9. *Gliscit] crescit, & latenter, unde & glires dicti sunt, quos pinguis efficit somnus,* apud Silium verbum illud frequens est. Plura de eo vide apud Gebhard. lib. iiii. Crepund. cap. v.

v. 7. *Terrificis quatis astitas rumoribus arces] aures* opinor praestare. & sic in Veneta editione vetusta legebatur. N. HEINSIUS. *astitase aures,*

ut pavidae aures apud Ovid. Epist. iiii. Heroid. vers. 59.

Quod scelus ut pavidas miserae mihi consigit aures. quare aures vero, ut percutere lib. vi. infra vers. 567. *ubi aures Percussae graviore sono.* Petron. in Satyr. cap. lxxviii. *Nullus sonus umquam acidior percussit aures meas.* Senec. in Agam. vers. 634.

Tacitumque murmur percussit aures.

Lucan. lib. vi. vers. 163.

Securaeque fragor concussit Caesaris aures. pellere Senec. in Herc. Fur. vers. 415. *Quod facinus aures populi.* in Hippol. vers. 850.

Quis fremitus aures flebilis populi meas. impellere Silius lib. ii. vers. 580.

His ubi turbatas hortatibus impulsit aures. ferire Senec. Herc. Oet. vers. 1944.

Unde sonus trepidas aures feris. verberare Plaut. in Amphitr. act. i. sc. i. vers. 177. *Vox auris, ut videtur, verberat.* Lucan. lib. vii. vers. 55. *nullas suba verberet aures.* Ammian. Marc. lib. xiv. cap. xi. *Cum haec taliaque sollicitas aures ejus everberarent.* Simili modo lucem etiam oculos verberare, ferire, percutere dici, supra docui ad lib. ii. vers. 694. His similibusque, opinor, per-motus Illustrissimus Heinsius aures praeferebat, idque, unius editionis auctoritate subnixus, in contextum recipi malebat; quod nollem factum: praefere-re enim puto vulgatam lectionem, reliquis omnibus codicibus & editis libris firmatam, vel ob Maronem etiam, quem Silius expressit. Nam ita ille de Fama in iv. Aeneid. vers. 187. *& magnas territas urbes:* pro qua voce Silius arces dixit, id est, montes, vel montibus impositas urbes. ita quare simili sensu dixit Valer. Flacc. lib. i. vers. 743.

— *quasiuntque truces oracula Colchos.*
lib. ii. vers. 122.

Mox omnes agit, & motis quatis oppida linguis.
lib. v. vers. 273.

— *omnemque quatis rumoribus Arcton.* quae loca mihi indicavit vir Celeberrimus Petrus Burmannus. *pulsare* simili sensu est in Fragm. Petron. p. 679.

— *quidquid*

- 5 Descendisse ducem: diros canit improba motus,
Et gliscit gressu, volucrique citatior Euro
Terrificis quatit attonitas rumoribus arces.
Astruit auditis, docilis per inania rerum
Pascere rumorem vulgi, pavor: itur in acres
10 Bellorum raptim curas; subitusque per omnem
Aufoniam Mavors strepit, & ciet arma virosque.
Pila novant, ac deterfa rubigine saevus
Induitur ferro splendor: niveumque repostae
Instaurant galeae coni decus: hasta juvatur
15 Amento: revocantque nova fornace bipennes.

Conferitur

— quidquid dimittis in aula,
Effluit, & subitis rumoribus oppida pulsat.
attonitae arces autem, ut attonita urbs apud Juven.
Sat. IV. vers. 77.

Pegasus attonitae postus modo villicus urbi.
Valer. Flacc. lib. III. vers. 209.

Vesuvius attonitae acer cum suscitatur urbes.
Claudian. de Bell. Gildon. vers. 84.

— attonitae jam proximus Hannibal urbi.
Receptam itaque scripturam retinui.
v. 8. Astruit auditis pavor] Silius lib. VI. vers.
556.

— excussit habenas
Lustificus pavor, & sempestas aucta timendo.
Claudian. in Bell. Getic. vers. 227.
Uique est ingenioque loquax, & plurima fingi
Permittens credique timor.

Livius lib. XXIX. cap. III. Omnia in majus metu
augente.

v. 8. Per inania rerum] Placebat aliquando ve-
rum rumorem: ut apud Claudian. II. in Eutrop.
vers. 470. de rumore, geminantur vera pavoris Inge-
nio. N. HEINSIUS.

v. 13. Juvenumque repostae Instaurant galeae coni
decus] Scribendum hoc, si quidem recte scribatur,
niveumque repostae Instaurant galeae coni decus. MO-
DIUS Novant. Lect. Epist. LXVI. Optime juve-
numque. Licet enim & veteres militiae cristatas
galeas amarint, tamen juvenum in conis major
cura: quod annotamus, ne quis cum Modio mu-
tet, consentientibus nobis etiam Anglicanis mem-
branis. BARTHIUS lib. VI. Advers. cap. III. ni-
veumque probe Modius ex Colonienfibus membra-
nis. sed & repostae scribo: non enim galea repone-
batur, sed conus. juvenumque tueretur Barthius, ne-
quidquam: juvenesque Daufquejus. N. HEINSIUS.
Cum viris doctis praefero niveumque, non quasi
omnes cristae nivei coloris fuerint, aut illas solas
removaverint Romani, sed quod Silio placuerit,
probante optimo codice, niveas potius memorare.
Daufquejus itaque perperam lectionem illam reji-
cit, quod & alterius coloris cristae olim in usu fue-
runt, &, pro juvenumque, reponit juvenesque. Sed,
si cavillari libet, an soli juvenes galeas cristis orna-

runt? Infra etiam cristae galeae decus vocantur lib.
x. vers. 399.

— galeis carpere superbum
Cristarum decus & damnati Martis honores.
v. 14. Hasta juvatur Amento] Hastis amentum
addebatur, ut eo fortius & majori cum impetu
adigi possent. Eo respicit Silius lib. IX. vers. 509.

Atque idem status Poenorum tela secundant,
Et velut amento contorta hastilia turbo
Adjuvat.

lib. XIII. vers. 159.

Indignatus opem amensis, socioque juvare
Expulsum nodo jaculum, atque arcescere vires.
De amento & hastis amentatis vide Lips. IV. Po-
liorc. Dial. V. & Barth. ad Statii IV. Theb. vers.
153.

v. 15. Renovantque nova fornace bipennes] Lege
revocantque. MODIUS Novant. Lectio. Epist.
LXVI. Scribo cum membranarum Anglicanis revocant-
que, nam alioqui idem bis ponitur, quod fugit La-
tinitas circumspecta. BARTHIUS lib. VI. Advers.
cap. III. revocantque recte Colonienfis idem, ad-
struente id Modio & Gronov. Observ. II. cap.
XIX. neque aliter codex Oxonius & cum eo Bar-
thius. N. HEINSIUS. Voces revocare & renovare
saepe inter se commutari infra docui ad lib. XIV.
vers. 113. Sed quid sibi volunt revocare bipennes no-
va fornace, aut quis ita locutus est? Optime, si
quid video, Eruditissimus Bentlejus ad Horat. lib.
I. od. XXXV. vers. 38. recoquuntque restituit, quem
pluribus vide; neque aliter, antequam Bentleji
editio Horatiana prodiret, legendum sibi videri
monuit me vir Celeberrimus Petrus Burmannus.
recoquere bipennes dixit ad imitationem illius Maro-
niani VII. Aen. vers. 636.

— recoquunt patrios fornacibus enses.
ubi Pierius notat, in codice Romano esse recoquunt,
ex quo minima mutatione fit recocant & revocant.
Ovid. XIV. Metam. vers. 712.

Durior & ferro, quod Noricus excoquit ignis.
Plinius de aureis Domitiani statuis in Paneg. Traj.
cap. LII. Nemo tam temperans gaudii, seraeque lae-
sitiae, quin, instar ultionis, videretur cernere laceros
artus, truncata membra, postremo truces horrendas-
que

Aa

que

Conferitur tegimen laterum impenetrabile, multas
Passurus dextras atque irrita vulnera, thorax.
Pars arcu invigilant, domitat pars verberare anhelum
Cornipedem in gyros, saxoque exasperat enssem.

20 Nec vero muris, quibus est luctata vetustas,
Ferre morantur opem: subvectant saxa, cavaeque
Retraçant turres, edit quas longior aetas.
Hinc tela accipiunt arces; ac robora portis,
Et fidos certant obices arcescere silva:

25 Circumdant fossas. haud segnis cuncta magister
Praecipitat timor, ac vastis trepidatur in arvis.
Deseruere larem: portant cervicibus aegras
Attoniti matres, ducentesque ultima fila
Grandaevos rapuere senes: tum crine soluto

30 Ante agitur conjux: dextra laevaue trahuntur
Parvi, non aequo comitantes ordine, nati.
Sic vulgus traduntque metus, nec poscitur auctor.

At

que imagines abjectas, excostasque flammis.

v. 16. *Multas Passurus dextras*] Puto inultas dextras, quia irrita vulnera subsequuntur. N. HEINSIUS. Frequenter ita turbant librarii. vide Gualther. ad Pseudo-Egef. lib. i. cap. i. Rivium ad Salust. Bell. Jugurth. cap. xxxi. Palmer. in Spicil. p. m. 733. & Mercer. ad Non. Marcell. p. 116. Sed vel ideo, quia irrita vulnera subsequuntur, & tegimen impenetrabile praecessit, hic nihil mutari placeat, ne Silium ineptiae & ταντολογίας accusandi ansam demus. Ita contra Ovid. xiii. Metam. vers. 117.

Adde, quod iste tuns, tam raro proelia passus,
Integer est clipeus.

ubi plures codices vulnera passus habere notavit Illusterrimus Heinsius.

v. 19. *Saxoque exasperat enssem*] ἀκονῆ. D. HEINSIUS. Lucan. lib. vii. vers. 139.

Nec gladiis habuere fidem, nisi cotibus asper
Exarsit mucro: tunc omnis lancea saxo
Erigitur.

v. 20. *Nec vero muris, quibus est luctata vetustas, &c.*] Similia habes apud Senec. in Thyeste vers. 567.

Ille labentes renovare muros;
Hic situ quassas stabilire turres;
Ferreis portas cohibere claustris
Ille certabat: pavidusque pinnis
Anxiae noctis vigil incubabat.

v. 26. *Vastis trepidatur in arvis*] agris Colon. armis Oxonius. N. HEINSIUS. Nihil interesse puto, five cum vulgatis libris arvis legas, five ex Colon. membranis agris recipias: nam voces illae frequentissime in codicibus vetustis invicem commutantur. vide infra ad lib. v. vers. 260. armis vero, quod Oxon. liber habet, omnino vitiosum est.

v. 27. *Deseruere larem*] De Hannibalis in Italiam adventu Mamert. in Genethl. Maxim. cap. x. *Poenno in summis Alpibus viso, Italia contremuit; statim pascula agrisque deserta, omnes familiae rusticanae silvas & ferarum cubilia petivere. Quo nuntio accepto, omnibus oppidis matres Italiae pensa è manibus abiecerunt, parvos liberos abreptos ad templa traxerunt. ibi aedes sacras passo capillo suo quasque verberas, plantam ploratuque futuris cladibus omnia dabant; Thrasymenum & Cannas dolore praesago praescanebant.*

v. 30. *Dextra laevaue trahuntur Parvi, non aequo comitantes ordine, nati*] Virgil. ii. Aen. vers. 723.

— dextras se parvus Iulus

Implicuit, sequiturque patrem non passibus aequis.
Petron. in Satyr. cap. cxxiii.

Ille manu trepida nasos tenet, ille Penates
Occultat gremio.

v. 34. *Inane sinu bellum*] Virgil. In manibus Mars ipse, viri. & Caesar, nescio quo loco. MODIUS Novant. Lect. Epist. lxxvi. Noster infra lib. vi. vers. 652. bellumque sinu indefensa recepis. Claudian. ii. in Eutrop. vers. 575. nascuntur in ipso Bella sinu.

v. 34. *Alpes & peruvia saxa Accipere*] Corrigenda haec, & scribendum Decepere. In eo enim frustra fuerunt Romani, quod numquam putabant fore, ut Hannibal tam celeriter Alpes superaret. MODIUS Novant. Lect. Epist. lxxvi. Membrae Anglicanae cum Modianis legunt Decepere. & bene quidem. Non enim quisquam eorum cogitare poterat, Hannibalem Alpes, & quidem tam cito, transiturum. BARTHIUS lib. vi. Advers. cap. i. r. Oxon. & Putean. Decepere, quomodo Romanorum etiam, & Parmensis, & Aldina editiones, quod Modius etiam Gronoviusque Observat. iii. cap. xx. approbarunt,

- At Patres (quamquam exterrēt immania coepta,
Inque sinu bellum; atque Alpes & pervia saxa
35 Decepere) tamen crudam contra aspera mentem
Et magnos tollunt animos. juvat ire periclis
Ad decus, & dextra memorandum condere nomen,
Quale dedit numquam rebus Fortuna secundis.
Sed Libyae ductor tuto fovēt agmina vallo,
40 Fessa gradum, multoque gelu torpentia nervos:
Solandique genus, laetis ostentat ad Urbem
Per campos superesse viam, Romamque sub ictu.
At non & rerum curas consultaque belli
Stare probat, solusque nequit perferre quietem.
45 Armiferae quondam prisca inter tempora gentes
Aufonium invasere latus, sedesque beatas;
Et metui peperere manu. mox impia bella
Tarpejus pater & capti sensere Quirites.
Hic dum sollicitat donis, & inania corda

Ac

approbarunt, ut & Barthius. N. HEINSIUS. *De capere* etiam editiones Mediol. Veneta Marfi, ac Gryphii. Primus Martin. Herbipolensis in ea, cui praefuit, editione *Accepere* vulgavit, quem alii plures secuti sunt. Dausquejus, quamvis *Decepere* efficacius esse agnosceret, tamen nec vulgatam lectionem jure culpabilem pronuntiavit.

v. 36. *Et magnos tollunt animos*] Virgil. *ante domandum Ingentes tollunt animos*. MODIUS Novant. Lect. Epist. LXVI.

v. 36. *Juvās ire periclis Ad decus*] Supra dixit lib. I. vers. 570.

— *grassandum ad clara periclis*.

v. 40. *Fessa gradum*] Colonienfis gradu. praefero Graecismum. N. HEINSIUS. Recte vulgatum tuetur Heinſius. ſimiles enim Graeciſmos imprimis Silium amaſſe infra docui ad lib. XI. verſ. 43. ultima litera vocis *gradum* abſorpta fuerat à prima vocis ſequentis: vel ſcriptum olim erat *gradū*; virgula autem ſupraſcripta vel evanuerat, vel à feſtinante librario Colonienſis codicis omiſſa erat.

v. 45. *Armiferae quondam prisca inter tempora gentes*] Mirum, niſi aliud quid, quam arma, tulerint. Vox *Armiferae* nomen gentis alicujus procul dubio ſinu gerit, quam fluxam fidei mox ab Hannibale junctam rebus Poenorum dicit. BARTHIUS lib. VI. Adverſ. cap. III. Barthius opinatur, ſub voce *Armiferae* nomen peculiare gentis alicujus latere. N. HEINSIUS. Nolle hoc Barthio excidiſſe. Nam *Armiferae gentes* ſunt bellicoſae. Silius lib. I. verſ. 327. *armiferis Geticae telluris in oris*. Senec. in Hippol. verſ. 909.

Eſt prorsus iſte gentis armiferae ſuror,

Odiſſe Veneris foedera:

ubi Amazonas innuit. Sic *armifera Thrace* Ovid.

Epist. II. Her. verſ. 84. *armiferae Getae* Statius IV. Theb. verſ. 653. *armifera Minerva* Albinov. Eleg. ad Liviam verſ. 22. *armiferae Pannoniae* Aufon. Epigr. III. *armiferi Quirini gens* Silius lib. XVI. verſ. 46. *armiferi Quirini tacta* Statius lib. III. ſilv. V. verſ. 112. Quare nec puto, vocem *Armiferae* nomen gentis alicujus ſinu gerere. Tot enim indicis Silius populum, quem in animo habebat, circumſcripſit, ut plane in his literis hoſpes habendus ſit, qui illius nomen divinare nequeat. Neque melius Silius mentem perpexit Dausquejus: non enim poëta Sículos, vel Aborigines, vel Pelagos, alioſve populos, de quibus Dauſq. cogitat, innuere voluit, ſed Gallos, ut recte jam olim Marſius, & ex eo Cellarius, monuerunt. Hi enim *prisca inter tempora* (tempore nempe Tarquinii Priſci, ut teſtis eſt Livius lib. V. cap. XXXIV.) partem Italiae, quae poſtea Gallia Ciſalpina dicta eſt, occuparunt, ac fortitudine ſua circumjacentibus populis terrorem injecerunt, mox & Romanos aggreſſi ipſam Romam expugnarunt; quo reſpiciens Silius inquit,

— *mox impia bella*

Tarpejus pater, & capti ſenſere Quirites.
fluxam morum gentem Gallos eſſe, non hic ſolum Silius teſtatur, ſed infra etiam lib. VIII. verſ. 16. Recte vero Gallos *armiferos* vocat, ut infra lib. XV. verſ. 171.

Antiquas morem patriae, cultusque habitumque

Phocais armiferas inter tenet hospita gentes.

Phocais enim, id eſt Maſſilia, in Gallia erat, ut notum. De Gallis etiam Livius lib. X. cap. XVI. *Habere accolae Gallos, inter ferrum & arma natos, feroces quum ſuoſte ingenio, tum adverſus Romanum populum.* Sed diutius, quam par eſt, in re manifeſta verſamur.

v. 49. *Hic dum ſollicitat &c.*] Doctiſſimus Dausquejus

A 2

- 50 Ac fluxam morum gentem fovet, armaque jungit;
 Jam Consul, volucris pervectus litora classe,
 Scipio Phocaïcis sese referebat ab oris:
 Ingentesque duces, pelagi terraeque laborem
 Diversum emensos, propiora pericula vallo
 55 Jungebant, magnaeque aderant primordia cladis.
 Namque ut, collatis admoto Consule castris,
 Sustulerat Fortuna moras, signumque furoris
 Accensae viso poscebant hoste cohortes:
 Debellata procul, quaecumque vocantur Hiberis,
 60 Ingenti Tyrius numerosa per agmina ductor
 Voce sonat, non Pyrenen Rhodanumve ferocem
 Jussa aspernatos, Rutulam fumasse Saguntum,
 Raptum per Celtas iter, &, qua ponere gressum

Amphitryoniadae

squejus Sic dum sollicitas scribendum conjicit. Sed nihil muto. adversatur enim orationis series, quam is sibi favere putabat.

v. 51. *Volucris pervectus litora classe*] *praevectus*, scribo. N. HEINSIUS. Pariter infra conjecit libr. VIII. vers. 126.

Ille cito passu praevecta ad litora.

ubi vulgo etiam *pervecta*. Ita saepe alibi errarunt indocti librarii. vide infra ad lib. VI. vers. 43.

v. 59. *Quaecumque vocantur Hiberis*] Opinor scribi debere *quaecumque coluntur Hiberis*. Livinejus, *quaecumque vagantur Hiberi*. N. HEINSIUS. Locus, ut vulgo editur, certissime mendosus: in libris vetustis nihil auxilii est. Si nec Heinsii, nec Livineji conjectura placet, legi etiam potest, *quaecumque habitantur Hiberis*.

v. 60. *Numerosa per agmina*] Quae sunt *memorosa agmina*? Facile corrigunt *numerosa*, adjutore interprete Marfo. Ita tamen habent membranae utraeque, Modianae & Oxonienses. An legas *memor ausa per agmina*? Nam meminerat Hannibal, quid quisque, quoque tempore gesserat. Exemplum in Silio lib. XVII. & alibi: ubi idem ductor nominatim & turmas & duces factorum fortium admonet. BARTHIIUS lib. VI. Advers. cap. III. Reponendum *numerosa per agmina*; ut & ab Interprete jam est animadversum, neque aliter editio Parmensis. Barthius *memor ausa per agmina*. Sed frugibus inventis definamus, quaeso, glandes sectari. N. HEINSIUS. *numerosa agmina* scribendum olim etiam Illustrissimo Scaligero placuit, qui ita ad marginem Silii emendarat. Similiter infra peccatum putat Illustrissimus Heinsius lib. XIII. vers. 595. *memorosaque brachia fundit Taxus*, ubi *numerosaque* scribendum conjicit. contrariis errore lapsus est librarius in codice Sixii MS. Lucani, qui libro VI. vers. 338. *numerosus Oshrys* dederat, pro quo vulgo *memorosus* recte legitur.

v. 61. *Rhodanumve furentem*] *ferocem* Colonienfis. optime. Claudian. Conf. Mall. Theod. vers. 53.

Lentus Arar Rhodanusque ferox. quomodo illic castigavimus ex antiquis membranarum, & pluribus illustravimus correctionem, quae adcantur. Deinde *Rutulam fumasse Saguntum*, non *rutilam*. N. HEINSIUS. Utrumque rectum, & *furentem*, & *ferocem*. *furens Ausidus* infra lib. X. vers. 321. *reddisque furens sua corpora rivis*. ubi alia exempla vide. *ferox* vero, ut infra hoc libro vers. 641. de Trebia:

*Jamque ferox totum propellit gurgite pontum,
 Atque omnes torquet vires.*

Senec. in Hercul. Fur. vers. 1324.

Violentus unda Tigris, aut Rhenus ferox.

Lucan. lib. IV. vers. 138.

— *fluvii quoque ferocis
 Incrementa timens, non primis robora ripis
 Imposuit.*

Utrumque junxit Iscan. lib. I. de Bell. Troj. vers. 158.

— *furis ille, feroxque
 Potandas incestat aquas.*

Ubi de ponto loquitur, non vero, ut Dressemio visum erat, de Phasi.

v. 68. *Fractum ambustumque nivosis Cautibus*] *ure* de frigore, ut Xenophon τὸ ἀπεκαίνω dixit lib. 'Αναβ. VII. [pag. m. 408.] 'Η δὲ χιὼν. inquit, πολλὰ καὶ ψυχρὰ ὕδατος, ὥστε τὸ ὕδωρ, ὃ ἐφύρτο ἐπὶ διπλοῖς, ἐπὶ ἡνίοτο, καὶ ὃ ἐπὶ τοῖς ἀγρίοις, καὶ τὰν Ἐλλήνων πολλὰ καὶ ὥστε ἀπικαίοντο καὶ ὕδατα: id est, *amburebantur*, ut Silius loquitur. D. HEINSIUS. Sic Cicero II. Tuscul. Quaes. cap. XVII. *Pernocitant venatores in nive, in montibus uri se patiuntur*. Ovidius XIV. Metam. vers. 763.

*Sic tibi nec vernum nascentia frigis adurat
 Poma*

in III. Trist. Eleg. II. vers. 70. *Ussus ab assiduo frigore Pontus*. Valer. Flacc. lib. IV. vers. 70. *saevius relevans ambusta pruinis Lumina*. Felt. Avien. in Arat. Prognost. pag. 79.

Nix herbas laedet teneras, nix uret aristas.

Quintil.

- Amphitryoniadae fuerit labor, isse sub armis
 65 Poenorum turmas, equitemque per ardua vectum
 Insultasse jugo, & fremuisse hinnitibus Alpes.
 Contra pulchra suos vocat ad discrimina Consul.
 Hostem, miles, habes fractum ambustumque nivosis
 Cautibus, atque aegre torpentia membra trahentem.
 70 En age, qui sacros montes, rupesque profundas
 Transiit, discat, quanto stat celsius arce
 Herculea vallum; &, majus sit, scandere colles,
 An vestros rupisse globos. det inania famae:
 Dum magna fuso pugna, retroque ruenti,
 75 Qua ventum est, obstitit Alpes. super ardua ductum
 Huc egere Dei, Latios ut sanguine fines
 Imbueret, tellusque hostilis conderet ossa.

Scire

Quintil. Declam. III. pag. 38. *Praedura priscis moribus mater, frigidus ac solibus perusta.* alia vide apud Brodaceum II. Miscell. cap. VIII. Savar. ad Sidon. Apollin. carm. v. vers. 528. Cerd. ad Virgilii I. Georg. vers. 93. & Petr. Moll ad Longi Pastor. lib. III. pag. 75.

v. 71. *Quanto stat celsius arce*] *stat* scribendum esse, sequentia satis evincunt, quamvis obnitentibus membranarum; nisi illic legimus *et majus si scandere. Transiit, discat* Putean. N. HEINSIUS.

v. 73. *An nostros rupisse globos*] *vestros globos* Coloniensis rectius. N. HEINSIUS.

v. 73. *Det inania famae*] *Aliquid famae dare* dicitur, qui quid facit, ut famam consequatur. ita Tacitus I. Annal. cap. VII. *Dabas ex famae, ut vocatus electusque potius a republica videretur, quam per uxorum ambitum et senili adoptione irrepsisse.* Plura exempla videri possunt apud Eruditissimum Bentlej. ad Horat. lib. II. Serm. Ecl. II. vers. 95. Sed & *famae dare* accipitur pro celebrare, celebre facere, adeo ut ubique fama feratur. Eo sensu locutio illa hoc loco capi debet: ut dicat Scipio, Hannibalis gesta elevans, inania illa, quae excindendo Saguntum & Alpes superando perpetravit, laudibus efferat & celebret Hannibal. Sic infra loquitur Silius lib. VII. vers. 217.

Da famae, da, Musa, virum, cui vincere bina Concessum castra.

lib. XI. vers. 140.

Ut Trebiae ripas aeterno nomine famae Tradiderit.

lib. XVI. vers. 44.

Vix uni mens digna viro, novisse minores Quam deceat, pretiumque operis sit tradere famae.

Et ita media barbarie Saxo Grammat. II. Hist. Danic. p. 32.

— *sua dextera quemque*

Aus famae dabit, aus probro perfundet inert.

v. 74. *Dum magna fusa pugna*] Scribe *fuso*, non

fusa. Putean. confirmat & Parmensis editio cum Gryphio. N. HEINSIUS. *fusa* per errorem typographicum primum comparuit in editione Colinaei Parisina, quam imprudenter postea expresse runt Dan. Heinsius & Dausquejus, reliquis omnibus editionibus, quas vidi, *fuso* retinentibus. Tanti est antiquissimos libros consuluisse, ne posterior editor, dum secure nimis praecedentes editiones sequitur, errores & somnia operarum pro ipsius auctoris verbis vendit.

v. 77. *Tellusque hostilis conderet ossa*] His docere vult Scipio, maximo suo malo Hannibalem & Karthaginenses superatis Alpibus in Italiam venisse. Olim enim summa infelicitas habebatur, procul à patria & avitis laribus in terra extera vel inimica mori, & sepeliri. Hinc queritur Tiburna, vel sub ejus imagine Tifphone, supra lib. II. vers. 573.

— *tandemque supremum*

Noctis obita Libyae gremio captiva jacebo.
 lib. X. vers. 545.

— *tacitusque pererrat*

Intima corda pavor, si fors ita Martis iniqui Hoc ferat, ac ipsi inimica sede jacendum.
 Statius III. Theb. vers. 212.

— *ast ego doner,*

Dum licet, igne meo, terraque insternar avita.
 Ovid. I. Trist. Eleg. II. vers. 53.

Est aliquid, satove suo ferrove cadentem In solita moriens ponere corpus humo.
 & I. ex Pont. Epist. II. vers. 59.

Saepe precor mortem, mortem quoque deprecor idem;

Ne mea Sarmaticum contegat ossa solum.
 Arnob. VI. contr. Gent. pag. 194. *Indicabunt, quid de suis commeneris civibus, ne si sis abnegata telluris patriae sepultura.* Eadem etiam apud Judaeos superstitio obtinuit. Pseudo-Eges. IV. de Excid. Hieros. cap. XII. *Plerisque tamen patrii spe sepulcri mors apud suos tolerabilior aestimabatur.*

Aa 3

v. 78.

Scire libet, nova nunc nobis atque altera bellum
Karthago, anne eadem mittat, quae, merfa sub aequor,
80 Aegates inter vasto jacet obruta ponto.
Haec ait, atque agmen Ticini flectit ad undas.
Caeruleas Ticinus aquas, & stagna vadoso
Perspicuus servat turbari nescia fundo,

Ac

v. 78. *Nova nunc nobis, anne eadem*] *Nova num*
puto. N. HEINSIUS. Nihil mutandum, prae-
sertim contra omnium librorum, tam qui typis,
quam qui manu descripti sunt, auctoritatem. Prio-
rem enim particulam ab optimis auctoribus omitti,
frequens est. supra vers. 72. *majus sit scandere colles*,
An vestros rupisse globos. post vers. 806.

———— *ipsique relictum*,
Abnueret sorti, an Superum pareret honori.
Horat. lib. II. Sermon. Ecl. IV. vers. 10.
Eda hominis momentum; simul et, Romanus, an ho-
spes.

ut hunc locum recte constituit Bentlejus; vulgo
simul, an Romanus, an hospes legebatur. ita, credo,
ab eo interpolatum est, qui hic priorem particu-
lam male abesse credebat. Petron. in Satyr. cap.
xci. *Ego te reliqui, an tu prodidisti*. Claudianus I.
in Rufin. vers. I.

Saepe mihi dubiam traxit sententia mentem,
Curarent Superi terras, an nullus inesset
Rektor, et incerto fluereut mortalia casu.
Vide virum Celeberrimum Jac. Perizonium in Dis-
sert. de Dict. Cretens. §. 40. & Eruditissimum Bent-
lej. ad Horat. II. Sermon. Ecl. III. vers. 166.

v. 87. *Somniferam ducis lucubri gurgite lympham*]
Cantu volucrum, & lene fluentis aquae murmure
quoniam facillime somnus conciliatur, hinc Silius
Ticini lympham *somniferam* vocat. Sic Ovidius
XI. Metam. vers. 603.

———— *per quem cum murmure labens*
Invitat somnos crepissantibus unda lapillis.
in III. Fast. vers. 17.

———— *umbrosae salices velutresque canorae*
Fecerunt somnos, et leve murmur aquae.
Horat. Epod. II. vers. 25.

Labuntur aliis interim ripis aquae;
Queruntur in silvis aves;
Fonteque lymphis obstrepuunt manantibus;
Somnos quod invites leves.
ubi vide Weitzium; idem lib. I. Epist. XIV. vers.
35.

Cena brevis juvat, et prope rivum somnus in
herba.

Saxo Grammat. IV. Histor. Dan. pag. 57. *Loci spe-*
cio delectatus quieti consuluit, jucundiore rivi strepitu
semni cupidinem provocante.

v. 88. *Fugientibus umbris*] *Lego, fugientibus um-*
bris. tale est Ovidii illud I. Amor. Eleg. V. vers. 5.
Qualia subluceant fugiente crepuscula Phoebus,
Aut ubi nox abiit, nec tamen orta dies.

MODIUS Novant. Lect. Epist. LXVI. Scribo, *fu-*
gientibus. D. HEINSIUS. Non debebant mutare
illud *fugientibus umbris*. Nocte enim abeunte splen-
dor umbris Eous intermicat: hoc est, quod Ap-
pulejus bene extulit; *Nox ibat in diem*. non est tan-
ti *fugientibus*, quod supponunt. BARTHIUS lib.
VI. Advers. cap. III. *fugientibus* scripti cum Parme-
nsi editione: verissime, quod & alii jam monue-
runt. Interpres hic denuo obloquitur; etiam Bar-
thius, quod mireris. Paullo ante *volucrum certa-*
mine, non *certamina*, cum Colonienfi liber Putean.
& editio Parmensis. N. HEINSIUS. Omnino recte
viri docti *fugientibus umbris* ex libris priscis vin-
dicarunt. Eodem modo umbrae *abire* dicuntur in-
fra lib. IX. vers. 179.

———— *sensimque abeuntibus umbris*
Conscia nox sceleris rosee cadebat Eoo.
exigi lib. XV. vers. 251.

Aurora ingrediens terris exegerat umbras.
Neque umbrae solum, sed etiam sidera *fugiant*,
ac *fugantur*, instante die. Virgilius III. Aen. vers.
521.

Jamque rubescebat stellis Aurora fugatis.
Ovidius II. Metam. vers. 112.

———— *ecce vigil rutilo patescit ab ortu*
Purpureas Aurora fores, et plana rosarum
Atria. diffugiunt stellae.
Lucan. lib. II. vers. 724. *refugit Lucifer ipse diem*.
Statius III. Thebaid. vers. 684.

———— *jam nocte suprema*
Ante novos ortus, ubi sola supersitae plaustris
Arctos ad Oceanum fugientibus invides astris.
& X. vers. 321.

Quarta soporiserae superabant tempora nocti,
Cum vacuae nubes, et honor non omnibus astris,
Afflatusque fugit curru majore Bootes.

Quinctil. Declam. X. pag. 174. *Nec jam, nisi cum*
luce certa, fugatisque sideribus, invitus ille vaneſcebat
ex oculis. auctor Octav. vers. I.

Jam vaga coelo sidera fulgens
Aurora fugat.
Eodem modo instante vespere dies dicitur *fugere*,
apud Calpurn. Ecl. II. vers. 93.

Jam fugis ecce dies, revocatque crepuscula vesper.
Voces autem *fulgere*, & *fugere* librarii frequenter
inter se commutarunt. apud Valer. Flacc. lib. VII.
vers. 260. pro

Forte ratem primo fugientem litore cerno,
fulgentem malebat Illustrissimus Heinſius. apud
Lucan. lib. I. vers. 231. in codice Rottendorſii,
quem

Ac nitidum viridi lente trahit amne liquorem.

85 Vix credas labi: ripis tam mitis opacis,
Argutos inter volucrum certamine cantus,
Somniferam ducit lucenti gurgite lympham.
Jamque sub extremum noctis fugientibus umbris
Lux aderat, Somnusque suas confecerat horas.

Explorare

quem Heinſius contulit, erat

Solis Lucifero fulgebant astra relicto,
pari errore; cum recte *fugiebant* vulgo legatur. atque ita alibi saepe.

v. 80. *Somnusque suas confecerat horas*] Scribo, *duas*. D. HEINſIUS. *duas horas* castigabat parens meus in crepundiis Silianis. Interpres obſtrepit, qui non meminerat, aestiva aut ſaltem verna tempeſtate haec agi, qua noctes breviffimae. Duas igitur noctis partes fuiſſe exactas vult Silius. Notum illud Maronianum,

Tertia jam vigiles exciverat hora ſecundos.
vide Lindenbrog. ad Catalecta pag. 293. N. HEINſIUS. Vir eruditiffimus Daniel Heinſius, *duas horas* hoc loco ſcribendum conjeſtans, (ignoſcant mihi hoc verbum manes ejus) graviſſime erravit. Parentis conjeſturam poſtea quidem contra Daufquejum tueri conatus eſt vir Illuſtriſſimus Nic. Heinſius, ſed fruſtra. Sive enim haec verna tempeſtate, ſive aestiva, qua noctes ſunt breviffimae, acta eſſe ſtatuantur, nullum inde praefidium conjeſturae paternae petere poterit. Nam, ut notum eſt, horae Romanis, contra quam vulgo apud nos obſtinet, ad rationem Solis comparatae erant; ita ut ab ortu ad occaſum ejus quaelibet dies & aestate & hieme duodecim horas habuerit, totidemque quaelibet nox ab occaſu ad ortum Solis: unde neceſſario evenit, ut horae nocturnae per aestatem contraſtiores, diurnae longiores fuerint; at vice verſa per hiemem. Hinc frequens diſtinctio apud veteres inter noctis & diei horas aestivas vel hibernas. Martial. lib. xii. Epigr. i.

Hora nec aestiva eſt, nec tibi tota perit.

Auctor Moreti verſ. i.

Jam nox hibernas bis quinque peregerat horas.

Plura exempla habet vir ſummus Joh. Fr. Gronovius ad Senec. Hercul. Furent. verſ. 842. ubi recte reprehendit Barthium, qui in his erraverat in libris Adverſariorum & notis ad Rutilium, quem eundem errorem tertio commiſit in notis ad Statii iv. Theb. verſ. 2. Ex his conſtat, *conſectis duabus horis noctis*, ſeu vigiliis (eo enim ſenſu uterque Heinſius vocem *hora* ſumiſſe videntur, quamvis dubitari poſſit, num ea vox hac ſignificatione olim in uſu fuerit) mediam adhuc noctem fuiſſe, tam ſolſtitio aestivo, quam hiberno: adeoque Silium non potuiſſe dicere,

Lux aderat, ſomnusque duas confecerat horas.

Neque huc facit locus Homeri, quem ad firmam-

dam patris conjeſturam Nic. Heinſius ad finem Siliii adſcripſerat, ex Iliad. K. verſ. 251.

Ἄλλ' ἵμεν· μάλα γὰρ νύξ ἄνται, ἱγυῖθι δ' ἦός·

Ἄσμε δὲ δὴ προβίβην· παρῆχην δὲ πλῆν νύξ·

Τῶν δύο μοίραν, τριτάτῃ δ' ἴτι μοῖραν λίλειπται.

Sed eamus; valde enim nox ad finem vergit, prope autem eſt Aurora: ſtellas vero jam praeeſſerunt: praeteriſſeque major noctis pars duarum partium, tertia autem pars adhuc reliqua eſt. Si nempe Homero nox valde ad finem vergit, & Aurora prope eſt, exactis duabus noctis partibus, recte & Silius exactis duabus vigiliis dicere potuit, *Lux aderat*. Verum ſciendum, aliter priſcos Graecos, aliter Romanos noctem diviſiſſe. Antiquiſſimis temporibus apud Graecos nox tantum in tres vigiliis dividebatur, quarum quaelibet quatuor horas continebat. vide Bochart. Hieroz. lib. ii. cap. xl. pag. 396. & Daufquej. infra ad Siliii lib. vii. verſ. 155. Potuit itaque Homerus poſt duas noctis partes, dum ultima tantum ſupererat, dicere, noctem ad finem vergere, & Auroram prope eſſe: exeunte enim tertia parte ſol jam oriebatur. Eodem modo & Moſchus locutus eſt Idyll. ii. verſ. 2.

Νυκτὸς ὅτι τρίτην λήξῃ· ἵσται, ἱγυῖθι δ' ἦός·

Cum tertia pars noctis ſtat, ex aurora prope eſt.

At apud Romanos quaelibet nox quatuor vigiliarum erat. Propert. lib. iv. Eleg. iv. verſ. 61.

Et jam quarta canis vicinam buccina lucem.

quartam caſtrenſem vigiliam memorat Plinius lib. x. Hiſt. Natur. cap. xxi. ita Silius etiam noctem infra diviſit libro vii. verſ. 154.

mediam ſomni cum buccina noctem

Divideret, jamque, excubias ſortiſus iniquas,

Tertius abrupta vigil ires ad arma quiete.

Stattius, deſcribens bellum Thebanum, hanc noctis diviſionem ſecutus eſt in x. Theb. verſ. 321.

Quarta ſoporiferæ reſtabant tempora nocti.

& alibi: quamvis, ut dixi, apud priſcos Graecos aliud obtinuerit. Ex Romanorum itaque inſtituto non poſt conſectam ſecundam vigiliam, ſed poſt tertiam, currente jam quarta, lux aderat, ut Propertius ait diſto loco. Hinc Senec. in Thyest. fabula Graeca, ad Romanorum numerandi conſuetudinem alludens, poſt ſecundam vigiliam diurnam, currente tertia, noctem nondum inſtare dicit verſ. 798.

Nondum in noctem vergente die

Tertia miſit buccina ſignum.

Ex his igitur abunde, opinor, patet, nihil apud Silium mutandum eſſe, quod jam recte Daufquejus

- 90 Explorare locos Consul, collisque propinqui
 Ingenium, & campis quae sit natura, parabat.
 Par studium Poeno, similesque in pectore curae.
 Ergo aderant, rapidis equitum comitantibus alis.
 Verum ubi commoto docuerunt pulvere nubes,
 95 Hostem ferre gradum; & propius propiusque sonoro
 Quadrupedum cornu tellus gemit; ac simul acer
 Vincentum lituos hinnitus saevit equorum:
 Arma, viri, rapite arma, viri; dux instat uterque.
 Ambobus velox virtus, geminusque cupido
 100 Laudis, & ad pugnas Martemque infania concors.
 Haud mora: jam tantum campi dirimebat ab ictu,
 Quantum impulsa valet comprehendere lancea nodo;

Cum

ius monuit; qui tamen & ipse manifesti erroris reus est, quod duabus somni horis peractis primae vigiliae duas horas restare dicat. Quum enim nox duodecim horarum in quatuor vigilias divisa fuerit, quaelibet earum non ex quatuor, sed ex tribus horis constare debuit, ut confectis duabus horis tertia ejus vigiliae solum restiterit. Sic Lucan. lib. v. vers. 507.

Tertia jam vigilae commoverat hora secundos, id est, peractis tribus horis, seu prima vigilia, jam secundus vigil excubabat. Vegetius lib. iii. de Re milit. cap. viii. *Quia impossibile videbatur, in speculis per totam noctem vigilantes singulos permanere, ideo in quatuor partes ad clepsidram sunt divisae vigiliae, ut non amplius quam tribus horis nocturnis necesse sit vigilare.*

v. 90. *Collisque propinqui Ingenium*] *Ingenium* rebus inanimatis tributum quid notet, ipse patefecit Silius, dum pergit, & *campis quae sit natura*. Eo sensu infra occurrit lib. xiv. vers. 283.

Et Salaminiciis quantam Eoisque tropaeis

Ingenio portus urbs invia fecerit umbram.

Ovidius ii. ex Pont. Ep. i. vers. 52.

Nec satis ingenio tuta fuisse loci.

Stat. lib. i. silv. iii. vers. 15. *Ingenium quam mite solo!* Tacitus i. Histor. cap. ii. *Diique instructissimam & asperam militiam toleraverat ingenio loci coelique, & severitate disciplinae.* Florus lib. ii. cap. vi. *Observato loci ingenio ita instruxit aciem.* Solin. Polyh. cap. xxiv. *Spestandum nimirum ingenium loci.* Claud. i. in Rufin. vers. 211.

Hic radiant flores, & praei viva voluptas,

Ingenio variata suo.

Plura vide apud Barthium ad Claud. i. de Rapt. Proserp. vers. 143. ad Rutil. Itiner. lib. i. vers. 327. & Freinshem. Indic. in Florum ea voce.

v. 91. *Campis quae sit natura*] Vir Celeberrimus Petrus Burmannus conjicit scribendum *campi*, ut respondeat praecedentibus *collis propinqui Ingenium*.

v. 98. *Arma, viri, rapite arma, viri*] Colonien-sis capite. alterum efficacius: ut lib. vi. vers. 209.

Ocius arma rapi jubet. apud Livium tamen in Hannibalis oratione lib. xxi. cap. xliii. *Agite, cum Dis bene juvenibus arma capite.* N. HEINSIUS. Infra lib. xii. vers. 169. loco simillimo,

— *arma, cruentis*

Hostis adest, capite arma, viri, clamatque, capisque.

Ita habent libri scripti, probante Illustrissimo Heinsio: vulgo erat *rapite*. lib. viii. vers. 275. *Ite igitur, capite arma, viri.* Ovid. ii. Metam. vers. 602.

— *utque animus tumida fervebat ab ira,*

Arma assuevit capis.

ubi tamen idem Heinsius *rapis* ex libris melioribus malebat, quem ad eum locum vide. Voces has frequenter in codicibus priscis commutari inter se infra docui ad lib. xv. vers. 659.

v. 99. *Geminusque cupido Laudis*] *Geminus* germanum, parem, genuinum notat. Saepe apud Plautum. BARTHIUS lib. x. Advers. cap. xxiv.

v. 100. *Infania concors*] Par infania. Forte tamen *infania consors*. N. HEINSIUS. Saepissime ita lapsi sunt scriptores librarii. vide Nic. Heinsium infra ad lib. xiiii. vers. 650. lib. xvi. vers. 68. ad Petron. Satyr. cap. cxxvi. & praesertim ad Sabin. Epist. i. vers. 35. Bentlejum etiam ad Horat. lib. iii. od. xxix. vers. 28.

v. 101. *Haud mora: jam tantum campi dirimebat ab ictu*] Opinor legendum.

Haud mora: jam tantum campi dirimebat, adaequo

Quantum impulsa valet comprehendere lancea nodo. Caesar iii. Bell. Civil. cap. ii. *Pompejus tumultum quendam occupavit, qui tantum aberat a nostro castello, ut telum tormentumve adigi non posset.* pro *comprehendere lancea*, Puteaneus & *prendere*. Fortassis *deprendere*. N. HEINSIUS.

v. 102. *Quantum impulsa valet comprehendere lancea nodo*] *duplex*. D. HEINSIUS. Similem Sili locum ex lib. xii. vers. 651. & Homer. ex Il. O. vers. 357. jam Daufquejus laudavit. Idem Homer. Il. ii. vers. 589.

O 777

- Cum subitum liquida, non ullis nubibus, aethra
 Augurium mentes oculosque ad sidera vertit.
 105 Accipiter, medio tendens a limite Solis,
 Dilectas Veneri, notasque ab honore Diones,
 Turbabat violentus aves: atque unguibus idem,
 Idem nunc rostro, duris nunc ictibus alae,
 Ter quinas dederat saeva inter vulnera leto.
 110 Nec finis satiasve, novi sed sanguinis ardor
 Gliscere; & urgebat trepidam jam caede priorum,
 Incertamque fugae, pluma labente, columbam:
 Donec Phoebéo veniens Jovis ales ab ortu
 In tenues tandem nubes dare terga coëgit.
 115 Tum victrix laetos signa ad Romana volatus

Convertit;

Ὅρα δ' ἀργαίης ἐπὶ ταιαίῳ τίτυται,

Ἡ γὰρ τ' ἀνὰ ἄψιν περιέρχεται ἢ ἐν αἰθέρι.

Quantus autem est jactus longi jaculi, quod quidem
 vir emisit contempsit vel in caramine ludi. Iliad. Φ. vers.
 251.

Παλὺς δ' ἀπέρχεται, ὅσον τ' ἐπὶ δὺρος ἱππῶ.

Pelides autem saltu dato refugit, quantum est hastae ja-
 ctus. Statius v. Thebaid. vers. 371.

Jamque aberant terris, quantum Gortynia cur-
 vans

Spicula.

Spatium quidem, quod inter duos exercitus est,
 etiam si majus sit, quam ut teli jactu metiri possit,
 Graecis ματαιχμῶν dicitur. vide Hesych. ac Suid.
 ea voce, & Schol. Euripid. ad Alcest. vers. 91. &
 ad Phoeniss. vers. 1246. illud vero, quod jaculo
 transmitti potest, δαρυνίς dicitur, ut Dan. Hein-
 sius docet. Ita Homer. loco notissimo in Iliad. κ.
 vers. 357.

Ἄλ' ὅτι δὴ ῥ' ἀπὸ τοῦ δαρυνίς, ἢ καὶ ἱλασσοῦ.

Sed quando jam aberant hastae jactum, vel etiam minus.

v. 105. Accipiter, medio tendens a limite Solis] à li-
 mine codex editionis Romanae, uti & Parmensis.
 Apud Maron. Aeneidos vi. vers. 255.

Ecce autem primi sub limina solis & ortus.

Ita autem illic codex longe vetustissimus: ubi plu-
 ra. N. HEINSIUS. Etiam Mediolanensis editio
 à limine Solis. Ita saepe peccarunt librarii. vide N.
 Heinsium infra ad lib. xvi. vers. 338. ad Claudiani
 iii. de Laudib. Stilic. vers. 287. Valer. Flacc. lib.
 iv. vers. 28. & Broekhus. ad Propert. lib. iv. Eleg.
 ix. vers. 60. Forte tamen nihil hic mutandum cum
 libris scriptis. Saepe enim limas pro quocumque
 spatium vel via ponitur, ut pluribus infra probavi ad
 lib. xvi. vers. 338. ut tendens a medio limine Solis sit,
 à medio spatio, quod sol conficere debet, à me-
 dio coelo. Accipitris autem, quam alius avis ra-
 pacis, Silius mentionem facere maluit, quia is
 praecipue columbis inimicus fingitur. Homer. ll.
 Φ. vers. 493.

ὅτι πάλιν,

Ἡ γὰρ ῥ' ἐπ' ἱππῶ κοίλῃ ἰσώπτατο πτέρῃ.

Veluti columba, quas metu accipitris cavam volas in
 petram. Silius lib. v. vers. 281.

territa pennas

Colligit, accipitrem cernens in nube, columba.

Ovid. v. Metam. vers. 605.

Ut fugere accipitrem penna trepidante columbae,

Ut soles accipiter trepidas agitare columbas.

Hinc Homero etiam φασσαφόρῳ, palumborum occi-
 sor, dicitur in Iliad. ο. vers. 238.

v. 106. Notasque in honore Diones] Potior mihi

prisca scriptura, notasque ab honore Dionae. BAR-
 THIUS lib. vi. Advers. cap. iii. ab honore scripti
 & vetustae editiones constanter nec rejiciendum
 fuit, probante etiam Barthio. N. HEINSIUS. in
 honore primum ortum à Nicandro in editione Jun-
 tina: quam lectionem omnes postea editores, eum
 infelicitate secuti, receperunt.

v. 110. Nec finis satiasve] Bene satias Interpres:
 quod Silio aliis locis reddunt membranae Colo-
 nienses, ut lib. vi. vers. 52. Senec. in Thyest. vers.
 973.

Satias dapis me, nec minus Bacchi tenet.

N. HEINSIUS. Sallust. lib. iii. Hist. Frumen-
 tique ex inopia gravi satias facta. Pacuv. apud Cicer.
 lib. i. de Divin. cap. xiv. Nec tuendi satias capere
 possies. ita legebat Gruter. Livius lib. xxvii. cap.
 xlix. Victores sanguinis caedisque ceperat satias. ita ex
 libris scriptis emendarunt viri docti, vide quae ibi
 notat praestantissimus Gronovius. Solin. in Polyh.
 cap. xxii. Alioquin ita pabulosa, ut pecna ibi, nisi
 interdum à pascuis arceantur, in periculum agat satias.
 Diest. Cretens. lib. iii. de Bell. Troj. cap. xxv.
 Dein ubi satias omnes tenuit, Achilles hoc modo disse-
 ruit. ita legunt libri scripti, ut ad finem Silii anno-
 tavit Illustrissimus Heinsius. Plura vide apud No-
 nium ea voce, & Daufquejum ad hunc locum.

v. 115. Laetos signa ad Romana volatus] An, lae-
 vos volatus? quibus suis in auguriis esset locus. ja-
 ctos volatus Romana editio. N. HEINSIUS. lae-
 vos volatus N. Heinsius: apud Romanos enim ex
 disciplina

Bb

- Convertit; prolesque ducis qua parte decora
 Scipio quassabat puerilibus arma lacertis,
 Clangorem bis terque dedit, rostroque coruscae
 Praefringens conum galeae, se reddidit astris.
 120 Exclamat Liger: (huic Superos sentire monentes
 Ars fuit, ac penna monstrare futura magistra:)
 Poene, bis octonos Italis in finibus annos,
 Audaci similis volucris, sectabere pubem
 Ausoniam, multamque feres cum sanguine praedam;
 125 Sed compesce minas: renuit tibi Dauniae regna
 Armiger ecce Jovis. nosco te, summe Deorum.
 Adsis o, firmesque tuae, pater, alitis omen.
 Nam tibi servantur (ni vano cassa volatu
 Mentitur Superos praepes) postrema subactae
 130 Fata, puer, Libyae, & majus Karthagine nomen.

disciplina augurali feliciores habitae sunt aves à sinistra venientes, quam à dextra; contra quam apud Graecos obtinuit. Receptam tamen lectionem contra omnium codicum scriptorum auctoritatem non sollicito. *laetum* est faustum, felix; ut contra *triste* infelix, malum. Praeterquam quod omen hoc loco non in eo constituisse videatur, quod aquila à dextra vel laeva parte conspecta fuerit, sed quod accipitrem, columbis letum inferentem, fugarit: Nece enim columbarum, quae Veneri sacrae erant, clades & pericula extrema Romanorum significabantur, quod & hi in Veneris tutela essent, unde etiam *gens Veneris* vocantur. vide, quae mox sequuntur.

v. 119. *Perstringens conum galeae*] *praestringens* Oxonius. bene. Supra habes lib. i. vers. 398. *nubila praestringere*. N. HEINSIUS. vide supra ad lib. i. vers. 358.

v. 122. *Poene, bis octonos*] Sic distingue. o *Poene*, o miles Karthaginis. N. HEINSIUS. Conjicit Liger numerum annorum, per quos Italia ab Hannibale bello infestaretur, ex numero columbarum ab accipitre interfectarum: eodem modo, ut Calchas ex numero passerum, à dracone consumtorum, annos belli Trojani auguratur apud Homer. Iliad. B. vers. 308. quem universum locum Latine vertit Cicero lib. ii. de Divin. cap. xxx. ubi inter alia habes:

*Nam quae aves taetro mactatas dente videtis,
 Tot nos ad Trojam belli exanclabimus annos;
 Quae decimo cadet, & poena satiabit Achivos.*

Eandem historiam refert etiam Ovid. xii. Metam. vers. 13.

v. 127. *Firmesque tuae, pater, alitis omen*] Vide Turneb. lib. xiiii. Advers. cap. xvi. quem jam Dausquej. adduxit, & Celeberrimum Burmann. in Jov. *Kαταβ.* cap. ix.

v. 131. *Laeta Bogus Tyrio canis omnia Regi*] Scribp, *omina*. D. HEINSIUS. *omina* meus pater,

Contra recte. confirmat editio Romana cum Parmensi. apud Propert. lib. iii. El. iii. vers. 9. *Omina fausta cano*. N. HEINSIUS. *laeta omnia*, ut Livius lib. xxxi. cap. vii. *Dii immortales mihi sacrificanti laeta omnia prosperaque portendere*. Contra *foeda omnia* idem lib. xxxi. cap. xii. *Foeda omnia & deformia, errantisque in alienos foetus naturae visa*. Praestat tamen *laeta omnia*, ut viri docti scribendum monuerunt: neque aliter inveni in editione Martini Herbipolensis, ut & Veneta Marfi, ac Juntina. Nihil frequentius in codicibus priscis, quam voces *omnia* & *omina* inter se à scribis librariis commutari. vide infra ad lib. ix. vers. 3.

v. 134. *Dictis comitem contorquet in hostes hastam*] ut infra lib. ix. vers. 568.

— *superbis*
Hasta comes dictis murali turbine pectus
Transforas.

quod supra extulit Silius lib. i. vers. 304. *verba ocius acer Intorto sancit jaculo*. & Valer. Flacc. lib. v. vers. 600. *vocem paria arma sequuntur*. vide Dausquej. h. loco & ad lib. i. vers. 304. Ille autem, qui nunc primus jaculum intorquet, Bogus postea interfectus fingitur proelio ad Thrasymenum lacum, lib. v. infra vers. 401.

Ante omnes jaculo tacitis fallente per auras
Occumbit Bogus, infausum qui primus adamnem
Ticini rapidam in Rutulos contorserat hastam.
 Est autem hic Bogus à Silio effectus ad exemplum Tolumnii Auguris apud Maron. xii. Aen. vers. 258. & seqq. qui locus cum hoc Silii conferendus est.

v. 137. *Letum perdiderat [patio]* Videtur reponendum *letum perdiderat*. MODIUS Novant. Lect. Epist. lxxvi. *letum* bene Colon. asserente jam pridem Modio. Mox idem *caedemque accepit ab hoste*, non *recepit*. vide infra vers. 607. hoc libro. N. HEINSIUS. Dausquejus vulgatam lectionem *Letum perdiderat spatio* tucitur, & exponit, spatio perdidit

- Contra laeta Bogus Tyrio canit omina regi;
 Et faustum accipitrem, caesasque in nube volucres
 Aeneadis cladem, & Veneris portendere genti.
 Tum dictis comitem contorquet primus in hostes,
 135 Ceu suadente Deo, & fatorum conscius, hastam.
 Illa volans patuli longe per inania campi
 Ictum perdiderat spatio, ni, fusus habenas,
 Dum primae decus affectat decerpere pugnae,
 Obvia quadrupedis praeceps Catus ora tulisset.
 140 Sic elanguescens, ac jam casura, petitem
 Invenit vulnus, caedemque accepit ab hoste
 Cornus, & oblatae stetit inter tempora frontis.
 Incurrunt acies, magnoque fragore per aequor
 Suspendunt cuncti frenis sublime reductos
 145 Cornipedes, ultroque ferunt. erectus in auras
 It sonipes, rapidaque volans per aperta procella

Tenuia

diderat vires letum inferendi.

v. 140. *Jam casura petitem Invenit vulnus*] Simili fictione hasta impetu proutentis ferae altius adigitur infra libr. vi. vers. 248.

*Veni in adversam non vano turbine frontem
 Cuspis, & haud paulum vires adusta ruentis
 Contra ardore ferae capiti tremebunda refedit.*

v. 144. *Suspendunt cuncti frenis sublime reductos
 Cornipedes*] cunei opinor. non enim de solo pedite ea vox usurpatur, quod Vegetius volebat, lib. i. cap. xix. *Cuneus dicitur multitudo peditum, quae, juncta acie, primo angustior, deinde latior procedit, & adversariorum ordines rumpit, quia à pluribus unum in locum tela mittuntur.* quomodo etiam est apud Statium x. Theb. vers. 735.

Cornua nunc equitum, cuneos nunc ille pedestres. Nam & cunei in bello navali locum habent. infra libr. xiv. vers. 540. de proelio navali,

Percussit cuneo Poeni densentur in unum.
 Statius v. Theb. vers. 426.

*Donec ab extremo cuneo ratis Aefone natus
 Palladios oleae, Mopsi gestamina, ramos
 Extulit.*

Claudian. in xv. Consul. Honor. vers. 624.
ter mille ruebant

Per fluvium plenae cuneis immamibus alni.
 Saepissime autem in libris priscis haec vox corrupta est simili modo. Infra lib. xv. vers. 739. *cuneisque pavorem Gallorum induerat pavor.* nunc *cunctisque* editur. Statius ix. Theb. vers. 111.

*Exsilii, inque eadem sese vestigia semper
 Obversus cuneis profert, recipitque.*
 sic puto, non *cunctis*. lib. vii. vers. 372.

Et jam acies obtusa negat, cunctisque resistunt.
 ubi forte legendum *cuneique*. Martial. lib. v. Epigr. xciii.

In turbam incideris, cuneos umbone repellat.
 Sic scribo, ubi pari modo peccatur. Apud Clau-

dian. in Bell. Gildon. vers. 467.

*Omina conveniunt dicto; fulvusque Tonantis
 Armiger ad liquidam cuneis spectantibus aethram
 Corruptum pedibus curvis innexuit hydraem.*

ita videtur corrigendum: vulgo & illic *cunctis*. Augurium autem illud in conspectu exercitus Romani apparuisse ex superioribus ac subsequenter apud Claudian. liquet. idem in iiii. Consul. Honor. vers. 142. postquam exercitum descripsit, quem Theodosius Aug. triumphans domum deduxit,

*Ut ventum ad sedes, cuneos discedere testis
 Dux jubet, & generum compellat talibus ultro.*

Sic scribo: vulgati *cunctos*. multi ex scriptis *sutas* & *sutos*, etiam *sutis* & *cunctis*. N. HEINSIUS. Ita Illustrissimus Heinsius etiam supra peccatum existimat lib. i. vers. 454. & hoc lib. vers. 516. quibus tamen locis vide quae notavi. *cuneos* de solis peditibus dixit etiam Aufon. in Perioch. iiii. Iliad.

Dispositi in turmas equitum, cuneosque pedestres.
 Tam equites autem, quam pedites, ea voce comprehendit Claud. ii. in Rufin. vers. 351.

*Hic ultrix acies ornatu fulgida Martis
 Explicuit cuneos: pedites in parte sinistra
 Consistunt; equites illic poscentia cursum
 Ora reluctansur pressis sedare lupatis.*

Sed nihilominus sine assensu codicum non puto quidquam mutandum: *cuncti* sunt universi equites. *Suspendunt* autem, ut apud Statium vi. Theb. vers. 501.

nam flavus Arion

*Ut vidit, saliere jubat, atque erectus in armos
 Stas, sociumque jugi comiseque utrimque la-*
boris

Secum alte suspendit equos.

v. 145. *Utroque ferunt*] Illud quam eleganter dictum est; quasi ferentes ipsi ultro denuo ferant. BARTHIUS lib. vi. Advers. cap. 111. Forte, *utroque ruunt*. N. HEINSIUS.

Bb 2

v. 147.

Tenuia vix summo vestigia pulvere signat.
 Bojorum ante alias Cryxo duce mobilis ala
 Arietat in primos, obicitque immania membra.
 150 Ipse, tumens atavis, Brenni se stirpe ferebat
 Cryxus, & in titulos Capitolia capta trahebat.
 Tarpeioque jugo demens & vertice sacro
 Pensantes aurum Celtas umbone gerebat.
 Colla viri fulvo radiabant lactea torque,

Auro

v. 147. *Tenuia vix summo vestigia pulvere signat*]
 Similia apud Poëtas passim habes, unde quaedam
 in exemplum adducere lubet, ut pateat, quam vario
 verborum ornatu & quanta ubertate eandem
 rem extulerint optimi quique scriptores. Silius lib.
 III. vers. 308.

*campumque volatu
 Cum rapuere, pedum frustra vestigia quaeras.*
 lib. XIII. vers. 327.

— imo
Vix ulla inscribens terras vestigia cornu.
 lib. XIV. vers. 508. *aligeras ferret seu pulvere plantas*
Vix tacto. lib. XVI. vers. 485.

Nullaque tramissa vestigia signat harena.
 Manil. lib. V. vers. 78.

Vixque rotis levibus summum contingere campum.
 Ovid. x. Metam. vers. 654.

*Posse putes illos sicco freta radere passu,
 Et segetis canas stantes percurrere aristas.*
 Statius VI. Theb. vers. 638.

*vix campus euntem
 Sentit, & exilis plantis intervenit aer,
 Raraque non fracto vestigia pulvere pendens.*
 Ex Graecis producam solum Homer. Iliad. I. vers.
 226.

Αἰ δ' ὅτε μὲν σκικτῶν ἐπὶ ζυδαὶ ἀρουμέναι,
 "Αἰρον ἐν' ἀνθρίων κακτῶν θῖον, οὐδὲ κατὰ λαν·
 "Αἰδ' ὅτε δὲ σκικτῶν ἐπ' ἰνῖα νῶτα θάλασσης,
 "Αἰρον ἐπὶ ῥογμῶν ἄλως πολυῖα θίσσοναι.

Quem optime interpretatus est Virg. VII. Aen.
 vers. 808.

*Illa vel intactae segetis per summa volares
 Gramina, nec teneras cursu laessisset aristas;
 Vel mare per medium, fluctu suspensa tumentis,
 Ferret iter, colores nec tingeret aequore plantas.*
 Virgilium vero exprimit Claud. in III. Conf. Ho-
 nor. vers. 197.

*qui summa freti per caerulea possint
 Ferre viam, segetemque levi percurrere motu,
 Nesciat ut spumas, nec proterat ungula cultmos.*

Altera tanta ex utriusque linguae auctoribus con-
 geri possent; sed haec exempli loco sufficere puto.
 148. *Chryxo duce*] *Crixo* libri veteres. N. HEIN-
 SIUS. *Crixo* etiam in antiquissimis editionibus.
 Marfus primum addita aspiratione *Chryxo* edidit,
 in Paris. ac Juntina nunc *Chryxo*, nunc vocali Grae-
 ca *Chryxo* est: In Basileensi aliisque post secutis
 semper *Chryxo* invenitur. Illustrissimus Heinsius

Cryxo edi voluit.

v. 149. *Obicitque immania membra*] Sic distingue.
 deinde reponatur, *Ipse, tumens atavis*, non *atavi*.
 mox & malo, *in titulis Capitolia capta trahebat*,
 quam *in titulos*. N. HEINSIUS. Vulgo ita distin-
 guebatur, *obicitque immania membra Ipse tumens*,
atavi Brenni. Sed Heinsiana interpunctio aptissima
 est: cum quo etiam legendum, *Ipse, tumens atavis*.
 in editione Mediolanensi erat *tumens satavi*, in
 quo verae lectionis vestigia manifeste apparent.

v. 153. *Pensantes aurum Celtas umbone ferebat*]
 Jam praecesserat, *Brenni se stirpe ferebat*, & *ulro-
 que ferunt*. Recte igitur Colon. & Putean. *gerabat*
 hoc loco. N. HEINSIUS. Eadem historia inscul-
 pta est clipeo, haud ita pridem in Britannia reper-
 to, cujus delineationem, ut ab Anglis nuper pu-
 blici juris facta est, hic conspici volui. Utrum ve-
 ro monumentum hoc antiquum sit, rectius judi-
 care poterunt, qui id ipsum oculis perlustrarunt.

v. 155. *Auro virgatae vestes, manicaeque &c.*] Si-
 milis figura ei, quae apud Virgil. occurrit IV. Aen.
 vers. 138.

*Cui pharetra ex auro, crines nodantur in aurum,
 Aurea purpuream subnectit fibula vestem.*

quam commentatores plenius eo loco illustrarunt,
 sed inprimis Elegantissimus Pierius & A. Schott. II.
 Observ. Hum. cap. XVIII. Imitatus autem est Si-
 lius alium locum Maronis ex VII. Aen. vers. 659.
 ubi pariter de Gallis ait,

*Aurea caesaries ollis, asque aurea vestis,
 Virgatis lucent sagulis: sum lactea colla
 Auro innectuntur.*

ubi cum Turnebo *virgata sagula* *ἰαβδωτά* exponere
 malim, quam *purpurata* cum Servio, quasi allusisset
 Virgil. ad Gallicam linguam, per quam *virgae*
 purpura dicitur, quidquid defendendo Servio in
 medium adducat Pontan. in Gloss. prisco-Gall. vo-
 ce *Virgae*. Innuisse autem Virgil. auro *virgata sa-
 gula* & ex Sili i imitatione constat, tum etiam ex
 aurea caesarie & aurea veste, quae praecesserunt,
 & aureo torque, qui apud eum sequitur. De vir-
 gatis vestibus plura videri possunt apud Jos. Scali-
 ger. ad Varron. de Ling. Lat. pag. 67. Salmas. ad
 Vopisc. Carin. cap. xx. Spanhem. ad Callim. H. in
 Dian. vers. 12. & auctores, quos laudavit Jungerm.
 ad Polluc. lib. VII. §. 53. aliosque.

v. 156. *Simili vibrabat crista metallo*] Trahunt
 haec viri eruditi, qui in his literis fere familiam
 ducunt,

G. Schulp.

- 155 Auro virgatae vestes, manicaeque rigeant
Ex auro, & simili vibrabat crista metallo.
Sternitur impulsu vasto perculsa Camertum
Prima phalanx; spissaeque ruunt conferta per arma
Undae Bojorum: sociata examina densent
- 160 Infandi Senones: collisaeque quadrupedantum
Pectoribus toto volvuntur corpora campo.
Arva natant, altusque virum cruor, altus equorum

Lubrica

ducunt, ad aureas Romanorum *cristas*, quod ridiculum est: *crista* enim hic ἡ περιστεφαλαία est, tota galea. Glossarium vetus, *Crista* περιστεφαλαία. *Crista* igitur *vibrabat simili metallo* nihil aliud est, quam aurea induebatur galea; non enim *crista* hoc loco, ut alias saepe infra, λῆθος est. Glossae Papiae, *Cristatus*, *galeatus*, *zabatus*; item *Zabatus*, *galeatus*, *cristatus*; item *Cristo*, *galea fulgeo*: quem locum, cum haec à me notata videret, indicavit mihi clarissimus Scriverius. Nec me movet, quod *auricomae* cassides dicantur poetis, ut Silio nostro [hoc lib. vers. 516.]

quatic aura comantes

Cassides auricomae cristas.

ubi *auricomae* legendum fortasse, ne ingrata sit repetitio. at quis nescit, *auricomum* simpliciter τὸ χρυσεῖν & aureum esse? Sic lib. vi. Maro,

Auricomos quam quis decerpserit arbore fetus.

Crista igitur, ne quid se defatigent posthac in his eroditi viri, ἡ περιστεφαλαία est, & *auricoma cassis* ἡ χρυσεῖν solummodo, non ἡ χρυσεῖν λῆθος ἔχουσα. D. HEINSIUS. In membranis veteribus nova verbi facies exstat: in illis enim est *rubrabat*, me à vulgata lectione neutiquam recedente. BARTHIUS lib. vi. Advers. cap. iiii. *rustilabat* Editio Nutii Antwerpensis. Sed nihil mutandum. *vibrabat* enim, ut supra lib. i. vers. 539.

Ultrix injusti vibravit lancea belli.

ubi vide Dan. Heinsium, lib. ii. vers. 397.

vibrant cui vertice coni

Albentis niveae tremulo nutamine pennae.

vers. 662. in *tremulo vibrant incendia ponto*. lib. x. vers. 365.

*Et densi ante oculos iterumque iterumque tremendum**Vibrabant ignes.*

lib. xi. vers. 329. *vibrabat ab ore Ignis atrox*. Senec. in Phoeniss. vers. 438.

omnium ferrum laes

Cessatque totum, vibrat in fratrum manu.

Valer. Flacc. lib. ii. vers. 583.

*hinc unda, sacris hinc ignibus Ide**Vibrat, & horridae respondent Gargara buxo.*

Claudian. ii. de Rapt. Proserp. vers. 2. *tremulis vibravit in undis Ardor*. Valer. Max. lib. v. cap. iiii. ex. 2. Priore adhuc querela *vibrante*, alia deinceps exurgit. Vide Celeberr. Burmann. ad Petron. Satyr. cap. xlvii.

v. 159. *Undae Bojorum*] Juven. Satyr. iiii. vers. 243. *nobis properantibus obstat Unda prior*: quod vetus Schol. exponit, *populi multitudo stans ad officium*. Statius ii. Theb. v. 223.

*foribus cum immissa superbis**Unda fremit vulgi.*

Appulejus vi. Metam. pag. 116. Ed. Pricaei, *Ruunt aliae, superque aliae sepedum populorum undae*. Iscan. ii. de Bello Troj. vers. 135. *vix iter unda meantum Expedit angustum*.

v. 159. *Sociata examina densant.*] *densent* ex scriptis & priscis editionibus. Puto etiam *& sociata examina densent*. sic *densere* spicula restituendum lib. x. vers. 14. apud Valer. Flacc. libro vii. sic *undaeque densent Terrigenae jam signa duces*. N. HEINSIUS. *densant* primus Wolfius Basileae edidit, quod postea omnes editiones habuerunt; sed praeter veterum librorum auctoritatem. Olim dixerunt *densare* & *densere*, ut Priscianus vii. Gramm. p. m. 336. alique testantur: posterius autem, ut minus usitatum, ubique indocti librarii in *densare* mutant. vide Pierium ad Virgilii i. Georg. vers. 248. xi. Aeneid. vers. 650. xii. Aen. vers. 264. Gifanium in Indice Lucret. hac voce, N. Heinsium ad Silii lib. xiv. vers. 540. Ovidii iii. Fast. vers. 820. Valer. Flacc. lib. iiii. vers. 207. lib. vii. vers. 629. Claudiani iv. Consul. Hon. vers. 325. & ad Prudent. Cathemer. Hymn. v. vers. 53.

v. 162. *Arva natant*] Pro cruore submersa sunt. infra hoc libro vers. 751. *Plana natans*. lib. xii. vers. 673. *Tyrrhena natarent Stagna cruore virum*. Cic. in Philipp. ii. cap. xli. *Natabant pavimenta vino*. Virgilius iii. Aen. vers. 625. *sanisque exspersa natarent Limina*. Ovidius ii. Amor. Eleg. xvi. vers. 34. *Amnibus arva natans*. Manil. lib. iv. vers. 724. *tellusque natans Aegyptia Nilo*. Lucan. lib. iv. vers. 330.

Exspectant imbres, quorum modo cuncta natabant Impulsi.

Stat. lib. ii. silv. i. vers. 17.

*lacrimis en & mea carmina in ipse**Ore natans, tristesque cadunt in verba liturae.*

Idem ii. Thebaid. vers. 347.

*quoties haec ora natare**Fletibus, & magnas iactantia pectora curas Admota deprendo manu.*

in v. Theb. vers. 255. *epulasque in caede natantes Cernere erat*. Claudian. in rv. Consul. Honor. vers. 466.

Bb 3

Plaustra

- Lubrica belligerae sorbet vestigia turmae.
Seminecum letum peragit gravis ungula pulsu,
165 Et circumvolitans taetros a sanguine rores
Spargit humo, miserisque suo lavit arma cruore.
Spicula prima, puer, tumidi, Tyrrhene, Pelori
Purpureo moriens victricia sanguine tinguīs.
Nam tibi, dum stimulas cornu, atque in proelia mentes
170 Accendis, renovasque viros ad vulnera cantu,
Haesit barbaricum sub anhelo gutture telum;
Et clausit raucum letali vulnere murmur.
At sonus, extremo morientis fufus ab ore,
Flexa pererravit mutis jam cornua labris.
175 Cryxus Picentem, Laurumque, nec eminus ambo;

Sed

Plaustra cruore natant. Vide Gifan. Indic. Lucret. in voce *Natant*, & Lambin. ad Lucret. lib. vi. vers. 266.

163. *Belligerae sorbet vestigia turmae*] Sensus Silius est, tantum cruoris, tum hominum, tum equorum, fufum fuisse, ut plantas, seu vestigia militum absconderet, & quasi forberet. Durior tamen est locutio, quam alibi me notare non memini.

v. 166. *Miserisque suo lavit ora cruore*] *lavit arma* Puteaneus. bene. N. HEINSIUS. Saepius indotati librarii voces *arma* & *ora* inter se commutarunt. vide elegantissimum Broekhus. ad Propert. lib. i. Eleg. xi. vers. 53. & ad lib. iv. Eleg. iv. vers. 32.

v. 167. *Puer tumidi Tyrrhene Pelori*] *Puer* significat filium: nam utique qui cornu aut tuba proelia accendebat, vir fuisse existimandus est. BARTHIUS lib. vi. Advers. cap. i. Colon. *tumidi*. scribe, *Numidae Pelori*. Sic apud Nasonem arte Amatoria lib. ii. vers. 183. ante editionem nostram *tumidi leones*, pro *Numidis*, legebatur. N. HEINSIUS. Doctissimus Cellarius alique ita ad hunc locum commentantur, quasi Silius Tyrrhenum tubicinem filium diceret Pelori tubicinis tumidi & buccas instantis; quod minime placet. Nam si locus hic ita capiendus foret, *Spicula prima*, quae Tyrrhenus sanguine suo tinxisse dicitur, essent spicula, quae prima hoc bello emissae sunt; quod verum non est: quum ipse Silius primo telo Cati equum occisum fuisse supra narraverit vers. 139. Nihil aliud igitur, si quid video, indicare voluit poeta, quam Tyrrhenum tubicinem, adhuc juvenem, à juvene Peloro occisum esse: ut *prima spicula* respectu Pelori dixerit, qui nunc primum ad bellum veniebat, & spicula fundebat. *Puer* itaque hic non erit filius, ut Barthio placuit, sed aetatis vocabulum; quod poëtas & interdum alios etiam scriptores latius, quam nunc fit, extendisse notum est. Deinde etiam non male Illustrissimus Heinsius *Numidae Pelori* ex Colonienfis codicis vestigiis legendum esse docuit.

v. 169. *Cum stimulas*] *dum stimulas* è scriptis &

priscis editionibus. N. HEINSIUS.

v. 169. *In proelia mentes Accendis, renovasque viros ad vulnera cantu*] Imitatur Silius locum Maronis ex vi. Aeneid. vers. 164.

quo non praestantior alter

Aere ciere viros, Martemque accendere cantu.

v. 171. *Haesit barbaricum sub anhelo gutture telum* &c.] Iterum Silius Maronem exprimit, qui haud dissimiliter vii. Aen. vers. 533.

haesit enim sub gutture vulnus, & udit

Vocis iter, tenuemque inclusit sanguine vitam.

Noster infra lib. v. vers. 474.

Haesit in opposito cuspis Sidonia ligno.

v. 173. *At sonus extremo morientis fufus* &c.] Desumptum est ex illo Ennii,

Cumque caput caderet, carmen tuba sola peregit,

Et, pereunte viro, raucum sonus aere cucurrit.

quem imitatur etiam Statius xi. Theb. vers. 55.

Jam gelida ora tacent, carmen tuba sola peregit.

ad quem locum Laetantius Ennii verba adduxerat, in quibus Barthius *rauco in sonus aere cucurrit* legendum existimat, Column. vero *raucus sonus* edidit: at Merula *rauco sonus aere*. Haud dissimiliter Silius infra lib. xv. vers. 472.

Hujus cervicem gladio inter verba precesque

Amputat; absciso durabant murmura collo.

ubi alia notavi.

v. 174. *Fessa pererravit cornua*] *Flexa*, pro *Fessa*, reponendum videtur, si quid libris scriptis credimus. MODIUS Novant. Lect. Epist. LXVI. *Flexa* scripti constanter. Desinat igitur Modio Interpres obniti, apud Nasonem,

Non tuba directi, non aeris cornua flexi.

N. HEINSIUS. Recte viri docti *Flexa* ex libris scriptis vindicarunt. *inflexum cornu* habet Ovidius iv. Fast. v. 181.

Protinus inflexo Bercynthia tibia cornu

Flabit.

reflexum Senec. in Oed. vers. 733.

Sonuit reflexo classicum cornu,

Lituusque adunco stridulos cantus

Elise

- Sed gladio Laurum: Picenti rasilis hasta,
 Ripis lecta Padi, letum tulit. avia namque
 Dum petit, ac laevo meditatur fallere gyro,
 Hasta viri femur & pariter per anhela volantis
 180 Ilia sedit equi, & geminam dedit horrida mortem.
 Idem, sanguinea Venuli cervice revellens,
 Sternit praecipitem tepido te, Farfare, telo:
 Et te sub gelido nutritum, Tulle, Velino,
 Egregium Ausoniae decus, ac memorabile nomen,
 185 Si dent fata moras, aut servant foedera Poeni.
 Tum Remulum, atque olim celeberrima nomina bello
 Tiburtes Magios, Hispellatemque Metaurum,
 Et Clanium, dubia meditatus cuspide vulnus.

Nec

Elisit aere.

recurre Virgilius VII. Aen. vers. 513.

*Pastorale canis signum, cornuque recurvo
 Tarsaream intendit vocem.*

v. 175. *Nec eminus ambo; sed gladio Laurum &c.*
 Nihil cohaeret in his. Satis erat, semel subintelligendum *dejicit, occidit*, vel tale aliquid. Scribendum ego existimem *Dat gladio Laurum*, facili lapsu, cum *Set* veteres scripserint. Phrasid similis est in Corippo, si satis memini. *ambos* itidem scribendum. BARTHIUS lib. VI. Advers. cap. 111. Videtur aliquid deesse Barthio, qui & male *ambos* reponit. Illustrat haec ad Livium Gronovius lib. XXXIV. cap. XXI. Si quid mutandum, refingam, *Sed gladius Lauro*, nempe *letum tulit*. Barthius *Dat gladio Laurum*. N. HEINSIUS. *ambo* optime vindicat vir Illustrissimus. vide infra ad lib. XVII. vers. 427.

v. 179. *Per anhela volantis Ilia sedit equi]* per nuda ilia Colonienses membranac. Sic apud Statium Protreptico ad Crispinum silvarum quinto,

*Ipsa ego se nuper Tiberino in litore vidi
 Pendentem in cursus, vexantemque ilia nuda
 Calce ferocis equi.*

Ita locus ille scribendus ex veterrima editione Parmensi, nisi mavis *crudo calce*. Perperam etiam vulgati *Tendentem cursus*. *Pendere in cursus*, quomodo apud Maronem & Silium non semel de auriga *pendere in verbera*. *Pendere cursus* Phaedrus dixerat sub finem libri V. de tempore,

Cursu volucris pendens in novacula.

ita scribendum ac distinguendum. mox apud nostrum *et geminam dedit* cum Puteaneo. vocula *et* à vulgatis abest exemplaribus. Puto etiam, *Hasta viri femore*, non *femur*. Noster libr. I. vers. 539.

Ulix injussi vibravi lancea belli,

Ac femore adverso librata cuspide sedit.

N. HEINSIUS.

v. 182. *Trepido te, Farfare, telo]* MS. *tepidio*, id quod legitimum esse nemo, oculis utens, non videt. BARTHIUS libro VI. Advers. cap. 111. *tepidio telo* Coloniensis cum Oxonio. recte. & sic ad Valer.

Flaccum Zinzerlingus conjecerat, & Barthius quoque. N. HEINSIUS. *trepida*, *tremencia*, & *tremebunda tela* saepius occurrunt: optime tamen viri docti *tepidio telo* ex membranis revocarunt. ita supra lib. I. vers. 309.

Victori moriens sepefactam retulit hastam.

Ovid. Epist. I. Heroid. vers. 19.

Sanguine Tlepolemus Lyciam sepefecerat hastam.

Sollemnis autem & frequens hic error librariorum est, ut voces *tepidus* & *trepidus* inter se commutent. Sic infra lib. VI. vers. 289. erravit scriptor membranarum Coloniensium, qui *tepidam* quas *Bagrada nuntius in unda* dedit, pro *tepidam*. apud Lucan. lib. VI. vers. 621. pro *defuncti tepidique cadaveris ora*, Nic. Heinsius in tribus libris invenit *trepidique*; & lib. IX. vers. 60. pro *tepidam vestes implere favilla*, in uno erat *trepida*. Sed perperam, utroque loco. vide Nic. Heinsium infra ad lib. VIII. vers. 965. ad Nafonis. III. Metam. vers. 165. IV. Met. vers. 673. XII. vers. 279. ad Valer. Flacc. lib. V. vers. 423. & ad Claudian. de Bell. Getic. vers. 347.

v. 186. *Remulum]* Puto *Remulum*: & sic editio Parmensis. N. HEINSIUS. *Remulum* etiam editio Junta, Aldina, Gryphii, & Nutii: quod nomen prisco tempore frequens fuit. Occurrit apud Virgilium. XI. Aen. vers. 636.

Orsilochus Remuli, quando ipsam horrebat adire.

Hastam intorsit equo, ferrumque sub aure reliquit.

Ramulum olim etiam Doctissimus Dausquejus scribendum conjecit.

v. 187. *Tiburtes magnos, Hispellatemque Metaurumque]* Magios scripti codices cum Romana & Parmensi editione constanter, & vere. Deinde, pro *Hispellatemque Metaurumque*, ex Coloniensi *Hispellatemque Metaurum*. Vidit ex parte veram quoque scripturam Gronov. IV. observ. cap. IV. N. HEINSIUS. *Metaurumque* Putean. codex, ut eam vocem saepe infra scribunt Colonienses membranac. vide ad lib. VII. vers. 486. lib. VIII. vers. 452. & ad lib. XV. vers. 558.

v. 188. *Et Clanium dubia meditatus cuspide vulnus]*
dubia

- Nec locus est Tyriis belli pugnaeve, sed omnem
 190 Celticus implevit campum furor: irrita nulli
 Spicula torquentur, statque omne in corpore ferrum.
 Hic inter trepidos immane Quirinius audens,
 Cui fugere ignotum, atque invicta mente placebat
 Rebus in adversis exceptum pectore letum,
 195 Cuspide flammatur equum, ac dispergit gaesa lacerto:
 Si referare viam, atque ad regem rumpere ferro
 Detur iter; certusque necis petit omnibus ausis,
 Quod nequeat sentire, decus cadit inguine fosso.
 Teutalus, & vasto quatitur sub pondere tellus.
 200 Occumbit Sarmens, flavam qui ponere victor
 Caesariem crinemque tibi, Gradive, vovebat
 Auro certantem, & rutilum sub vertice nodum.
 Sed Parcae intonsa non exaudita voventem
 Ad manes traxere coma: per candida membra
 205 It fumans cruor, & tellus perfusa rubescit.

At

dubia cuspis dici videtur utrimque acuta. Ego vero potius *meditatum* scribam, ut ad Damum referatur, qui, dum dubitat timore ferire, recepit ipse ictum. BARTHIUS lib. vi. Advers. cap. iii. Et *Clanium* bene idem Colonienfis. Et *Davium* Romana editio cum Parmensi. Possis etiam, *Hispellat*que *Metaurum* Et *Clanium*, ut uterque fuerit domo Hispellas; nam falluntur qui *Hispellatem* nomen militis esse arbitrantur. Deinde Barthius *meditatum* non *meditatus*: ut ad *Clanium* referatur. N. HEINSIUS. Et *Davium* etiam Mediol. editio, pro quo Marfus primo *Damum* edidit, & ex eo reliquit. Sed recte N. Heinsius *Clanium* ex libro Colon. asseruit, quod nomen Silius pro more suo formavit à flumine Clanio. Deinde placet conjectura Barthii *meditatum*. Idem *dubia cuspide* exponit utrimque acuta: quo sensu *anceps ferrum* dixit Virgilius vii. Aen. vers. 525. Sed *ferrum ancipiti decernunt*. & Catull. carm. lxxv. vers. 370.

— *ancipiti succumbens victima ferro*. ubi poeta bipennem innuit, quae ἀμφίρουν dicitur apud Q. Calabr. lib. i. vers. 158. & *anceps securis* Plaut. in Menaechn. act. v. sc. ii. vers. 105. & in Rud. act. iv. sc. iv. vers. 114. Sed non recte *dubia cuspis* est, quam manu tenet homo dubitans, & secum deliberans, quem primum impetat, ut etiam ex voce *meditatum* patere potest. Sic Tezent, in Phorm. act. ii. sc. ii. vers. 28.

— *cena dubia apponitur*. G. Quid istuc verbi est? PH. ubi tu dubitas, quid furbas potissimum.

Horat. lib. ii. Serm. Ecl. ii. vers. 76.

— *vides, ut pallidus omnis*

Cena desurgit dubia?

Senec. in Thyest. vers. 711.

Fejuna silvis qualis in Gangeticis

Inter juvencos tigris erravit duos;
Utriusque praedae cupida, quo primos ferat
Incerta morsus, flectit huc rictus suos,
Illo refectus, et famem dubiam tonet.

Valer. Flacc. lib. i. vers. 401.

Stat procul intendens dubium pater anxius arcum.
 & lib. iv. vers. 527.

Haesit uterque polo, dubiisque clanguit alis.
 v. 191. *Statque omne in corpore ferrum*] *omni in corpore* Modius. sed male. N. HEINSIUS. Recte *omne ferrum*: nam *omni in corpore* contra sensum Silius foret, qui non omnes hac pugna vulneratos innuere voluit, verum, quod praecessit, neminem irrita tela torfisse. Sic Statius viii. Theb. vers. 419.

Nec locus ad terram telis: in corpora ferrum
Omne cadis.

v. 198. *Sensire decus*] Forte, *sancire*. N. HEINSIUS.

v. 200. *Flavam qui ponere victor Caesariem &c.*] *ponere*, in arbore nempe. Solebant enim antiqui sacrum Diis capillum arbori mandare, quam ab eo *capillatam*, seu *capillarem*, appellabant. Festus: *Capillatam vel capillarem arborem appellabant, in qua capillum tonsum suspendebant*. D. HEINSIUS.

v. 202. *Et rutilum sub vertice nodum*] Ejusmodi adolescentes κορωνίς a coma in proelio appellabant. Plutarchus περί τῶν γυναικῶν ἀρετῶν [pag. m. 260.] Ἐπειδὴ γὰρ ὅτε τῶν βαρβάρων μαλακός, οὔτε ἴσθι ἀντίπαις, ὅτι μισήκειν αὐτοὺς πάντας μετὰ τῶν ἡλικιωτῶν κορωνίαν, ὥς κορωνίς, ὥς ἰσικῶν, ἀπὸ τῆς κόμης ἀόματοι, ἐν τοῖς πρὸς τοὺς βαρβάρους πόλεμοις ἱκανοὺς ἢ καὶ λαμπροὺς. Est autem κορωνή γυν. ἱερπλοῦς, quem *nodum* hic procul dubio appellat Silius; nam quae in superiori parte verticis relinquebatur eminentia, οὐκὼς dicebatur, hic vero fuit sub vertice.

- At, non tardatus jaculo occurrente, Liganus
 Irruit, adversumque viro rotat obvius ens;
 Et ferit insurgens, humero qua brachia lenti
 Annectunt nervi, decisaque vulnere laeva
 210 Laxatis paullum moribunda pendit habenis.
 Dumque micans tremulo conatu lora retentat,
 Flecentem affuetos imitatur nescia frenos.
 Demetit averfi Vogesus tum colla, jubaque
 Suspensam portans galeam, atque inclusa perempti
 215 Ora viri, patrio Divos clamore salutat.
 Dumque ea Gallorum populi dant funera campo,
 Accitas propere castris in proelia Consul
 Raptabat turmas, primusque ruebat in hostem,
 Candenti sublimis equo. trahit undique lectum
 220 Divitis Aufoniae juvenem, Marfosque, Coramque,
 Laurentumque decus, jaculatoremque Sabellum,
 Et Gradivicolam cello de colle Tudertem,

Indutosque

ce. Omnis autem Diis fluminibusque sacer capil-
 lorum nodus *πλοχμῆς* & *σκόλιος* dicebatur: fuit au-
 tem hic talis, τῷ γὰρ Ἄρι ἀνέκλυτο. D. HEIN-
 SIUS.

v. 204. *Per candida membra It fumans cruor*] Si-
 militer infra lib. xii. vers. 243. *niveosque per artus*
It Stygii color.

v. 206. *Licanus*] *Liganus* scripti. N. HEIN-
 SIUS.

v. 209. *Decisaque vulnere laeva*] *dextra* in scriptis
 omnibus & Romana editione. N. HEINSIUS.
dextra etiam Mediolanensis editio. Nihilominus
 tamen vulgatum malo. *laeva* enim, non *dextra*, ma-
 nus frenum regebat. infra hoc lib. vers. 416.

Hinc laeva frenos, hinc dextra corripit arma.
 Senec. in Hippol. vers. 1258.

— *fortis heic dextrae locus;*
Heic laeva, frenis docta moderandis, manus
Ponenda.

& passim alibi. vide Barthium ad Statii lib. i. silv.
 i. vers. 37. Frequenter autem supini librarii vo-
 ces *laevum* & *dextrum* in membranis priscis con-
 fuderunt. vide infra ad lib. v. vers. 95. J. Fr. Gro-
 novium ad Liv. lib. xxxiii. cap. ix. & ad d. loc.
 Senecae. apud Lucan. lib. vii. vers. 442. in codice
 Ruffii, qui postea Vossii fuit, legitur,

Vulturis ut primum laevo fundata volatu,
cum vulgo edatur dextro volatu.

v. 211. *Dumque micans tremulo &c.*] Maronem
 expressit, qui in x. Aen. vers. 395. ita habet:

To decisa suum, Laride, dextera quaerit,
Semianimesque micant digiti, ferrumque retra-
flant.

is autem, teste Servio, illud Ennii expressit:

Oficis in campis caput à cervice revulsam,
Semianimesque micant oculi, lucemque requirunt.

Haud dissimiliter Ovidius v. Metam. vers. 117.

Concidit, & digitis morientibus ille retentae

Fila lyrae, casuque canis miserabile carmen.

& lib. vi. vers. 558. de lingua Philomelae exse-
 cta,

Ipsa jacet, terraeque tremens insibilat atrae:

Utque salire solet mutilatae cauda colubrae,

Palpitat, & moriens dominae vestigia quaerit.

v. 213. *Demetit averfi Vesagus*] *Vesagus* Colon.
 Ceteri duo scripti *Vesagus*: in Parmensi *Vesagus*. Le-
 ge *Vogesus*, ut nomen sit deductum à Gallico mon-
 te Vogeso, cujus cum alii, tum Lucanus, memi-
 nere. amat certe à montibus fluminibusque nomi-
 na mutuari Silius. *averfi caput*, nempe Quirinii,
 cui brachium dextrum Liganus jam amputarat.
 N. HEINSIUS. Certissima est Illustrissimi Hein-
 sii conjectura *Vogesus*; quam nec in textum recipere,
 ut is voluit, dubitavi.

v. 215. *Patrio Divos clamore salutat*] Notavi alibi
 ex hoc poeta, barbarum morem fuisse, statim
 caeso hoste in medio pugnae fervore Paeanem ca-
 nere. Eo capiendus & hic locus, & eodem sensu
 hoc ipso iv. libro vers. 261. de victore Chryxo,

— *cum dira per auras*

Vox venit, & Chryxum ferri clamoribus audit.
 Sic lib. xv. vers. 690.

— *magno clamore Sabellum*

Asportabat ovals, & ovals Hammona canebat.
 Aliae gentes non utebantur tuba, sed ejus vice
 cantantes pugnam inibant. De Corallis Valer. Flacc.
 libro vi. vers. 93. vide quae ad librum x. vers. 229.
 notat Daufquejus. BARTHIUS lib. vi. Advers.
 cap. 111. vide infra ad lib. x. vers. 231.

v. 220. *Coramque*] *Coraeque*, scilicet *decus*, praes-
 titerit. N. HEINSIUS.

v. 222. *Gradivicolam Tudertem*] Huc facit lapis
 Cc apud

- Indutosque simul gentilia lina Faliscos;
 Quosque sub Herculeis taciturno flumine muris
 225 Pomifera arva creant Anienicolae Catilli;
 Quosque in praegelidis duratos Hernica rivis
 Mittebant faxes, & nebulosi rura Casini.
 Ibant in Martem terrae dominantis alumni,
 Damnati Superis, nec jam reditura juventus.
 230 Scipio, qua medius pugnae vorat agmina vertex,
 Infert cornipedem, atque, instinctus strage suorum,
 Inferias caesis maectat Labarumque Padumque,

Et

apud Gruter. pag. ccccxliii. n. 1.

L. IVLIO. L. F.
 CLV. MARCIANO
 AED. II. VIR. TVDER
 VICANI. VICI. MARTIS
 TVDERT. &c.

v. 223. *Indutosque simul gentilia lina Faliscos*] Putabam aliquando, *Indutosque humeris*: ut apud Nasonem,

Induiturque humeris cum lato purpura clavo.

N. HEINSIUS. De linis Faliscis consule Vlitium ad Gratii Cynege. vers. 40.

v. 224. *Taciturno flumine*] In MS. est *murmure*, quod ego recipiendum esse arbitror, cum de flumine sermonem esse alias clarissimum sit. Voluit autem crebra ejusdem syllabae allusione sonum ipsum taciturnum exprimere Silius noster, ut plerique poetarum in talibus solent; neque id infelicitate affectus erat, si citra librariorum stoliditatem fuisset. BARTHIUS lib. vi. Advers. cap. iiii. Putean. & editio Romana *murmure*: etiam Oxoniensis, approbante Barthio, neque aliter Parmensis liber. N. HEINSIUS. *murmure* etiam Mediolan. editio: pari modo *tacitus rumor* est apud Aufon. in Mosell. vers. 21.

— amoena fluente

Subterlabentis tacito rumore Mosellae.

vide infra ad lib. xi. vers. 421. At *sine murmure* Anicnem, quem hic etiam innuit, leniter serpere dicit Silius lib. xii. vers. 539.

Sulphureis gelidus qua serpis leniter undis

Ad genitorem Anio, labens sine murmure, Thybrim.

ut forte cum Colon. libro *taciturno flumine* servandum sit, quomodo *taciturnus amnis* de Liri dixit Horat. lib. i. od. xxxi.

Non rura, quae Liris quieta

Mordet aqua, taciturnus amnis.

Vulgatam lectionem etiam malebat vir Celeberrimus Petrus Burmannus.

v. 225. *Pomifera arva creant Anienicolaeque Catilli*] Repone ex scriptis *Anienicolae Catilli*. Produxit etiam Maro primam ejus nominis syllabam in vii. Aen. vers. 672.

Catillusque, acerque Coras, Argiva juvenus.

etiam noster lib. viii. vers. 366. *Hinc Tibur, Castille, tuum.* quamquam corripuerit Statius Tiburtino Manlii Vopisci, & ejus exemplo Guntherus libro iv. Ligurini. N. HEINSIUS. Veram lectionem jam olim Heinsius vidit ad Ovidii Epist. ix. Heroid. vers. 141. Intelligit autem Silius oppidum Latii, Tibur dictum; de quo infra vide ad lib. viii. vers. 366. Sacrum illud Herculi fuisse pluribus hic docet Dausquej. praeter quem vide etiam Rader. ad Martial. lib. i. Epigr. xliii. Hinc in marmoribus priscis HERCVLES TIBVRTI-NVS memoratur, apud Gruter. pag. xlix. n. 6. & mxlii. n. 3. De Tiburis arvis pomiferis vide Nic. Heinsum ad Ovidii iii. Amor. Eleg. vi. vers. 46. & Broekhus. ad Propert. lib. iv. Eleg. viii. vers. 81.

v. 226. *In praegelidis duratos Hernica rivis* &c.] Silius Virgilium imitatur ix. Aen. vers. 603.

— *natos ad flumina primum*

Deferimus, saevoque gelu duramus & undis. ubi vide doctos Interpretes.

v. 228. *Ibant in Martem terrae dominantis alumni*] *terra dominans* sit Italia. Ego tamen suspicor aliud quid sub ea voce delitescere: non enim tum oportune dicatur *terra dominans*, cum hoste tenetur. BARTHIUS lib. vi. Advers. cap. iiii. *ra dominantis* Barthio suspectum est. N. HEINSIUS. Vulgatam lectionem non damno. Blanditur tamen conjectura Celeberrimi Burmanni, *Ibant in mortem* scribentis. arguta enim tum & elegans erit oppositio inter *ra Ibant in mortem*, & *terrae dominantis alumni*. nempe, alumni *terrae dominantis*, ut scilicet fata promittebant, non vincebant Poenos, quod in alia tempora differebatur, sed ipsi Superis damnati *in mortem* ibant. Voce *dominantis* Silius etiam ad sua tempora respicere potuit, quae nunc omnium rerum domina existit. Vocabula autem *Mars* & *mors* passim scriptores librarii confuderunt. vide infra ad lib. x. vers. 474.

v. 230. *Vorat agmina vortex*] *notat* Puteaneus & editio Romana ac Parmensis: *rotas* fortasse. *vertex* etiam scripti cum priscis editionibus, ut saepe alias. Atque ita dicendum esse Quinstitianus contendit. N. HEINSIUS. *notat* etiam Mediolanensis editio; unde N. Heinsius *rotas* legendum esse con-jicit.

Et Caunum, & multo vix fufum vulnere Breucum,
Gorgoneoque Larum torquentem lumina vultu.

- 235 Occidis & trifti, pugnax Lepontice, fato.
Nam dum frena ferox objecto corpore prenfat,
Atque aequat cellus refidentis Confulis ora
Ipfe pedes, frontem in mediam gravis incidit enfis,
Et divifum humeris jacuit caput. at Batus, amens
240 Qui luctatur equo, parmaque incurfibus obftat,
Ictu quadrupedis fulva porrectus harena

Elifa

jicit. *Vortex* enim eft *contorta in fe aqua*, teſte Quin-
til. VIII. Inſtit. Orat. cap. II. vel *circumacta in fe*
unda, teſte Servio ad Virgil. I. Aen. verſ. 117. *ro-*
tare vero eft in orbem circumagere. Supra lib. III.
verſ. 526.

Nudatis rapit arma viris, volvensque per orbem
Contorto rotas in nubes ſublimia ſtatu.

Sed vulgatum voras non muto. Pariter locutus eſt
Virgilius I. Aeneid. verſ. 114.

— *aſt illam ter fluctus ibidem*

Torquet agens circum, & rapidus voras aequore
vertex.

Valer. Flacc. lib. VIII. verſ. 332.

— *voras hos vertex, hos agmine toto*

Gurges agit.

Ita Illuſtriſſimus Heinfius legebat: vulgo erat *tra-*
his *huius vertex*; at libri ſcripti habent *varas*, vel *na-*
ras, unde minima mutatione fit *voras*. Ita Cha-
rybdis, quae nihil aliud eſt, quam aqua vorticoſa
& in orbem circumacta, carinas *vorare* & *ſorbere*
dicitur. vide ſupra ad libr. II. verſ. 307. Deinde
pro *vortex* etiam Mediolan. editio *vertex*. vide quae
notata ſunt ad librum III. verſ. 475.

v. 233. Et *Caunum*, & multo vix fufum vulnere
Brennum] *Caunum* recte Colonienſis à monte Hi-
ſpaniae Cauno. apud Martial. *ſenex Caunus* dicitur,
quamquam loco in vulgatis codicibus mendoſo, lib.
I. Epigr. XLIX.

Senemque Caunum nivibus, & fractis ſcabrum
Vadaveronem montibus.

Idem Colonienſis non *Brennum*, ſed *Breucum*; cu-
jus nominis gentem barbaram habes in Plinio &
Dione. *Breucum* Oxoniienſis. N. HEINSIUS. *vix*
fufum eſt vix victum, ſeu in terram datum. tantae
molis erat, multis eum vulneribus proſternere. In-
fra verſ. 392.

Ultima reſtabat fuſis jam palma duobus.
verſ. 533.

Aler in alterius fuderunt comminus ore.

Ceteroquin Celeberrimus Burmannus conjiciebat,
etiam legi poſſe *vix viſum*, id eſt, non diu cum
eo luctatus eſt, ſed ſtatim, ut ſe obtulit, maſtavit.
Vulgatum tamen conjecturae ſuae praeferebat.

v. 235. *Pugnans Lepontice*] *pugnax* rectius ſcripti.
mox *prenfat & aequat* iidem, non *prenfat & aequat*;
etiam Romana editio. N. HEINSIUS. *pugnax*

etiam editio Parmenſis & Mediolanenſis. Silius
lib. XVII. verſ. 303.

— *tibi pugnacis geſtantur opima*

Marcelli.

Lucan. lib. VII. verſ. 599.

Mors tamen eminus clarorum in ſtrage virorum

Pugnacis Domiti.

Juven. Sat. V. verſ. 57.

Quam ſuit & Tulli cenſus pugnacis & Anci.

Simili errore in vetuſtis editis eſt *deſunt pugnacibus*
enſes, pro *pugnacibus*, infra lib. X. verſ. 398. Vide
N. Heinfium ad Ovidii IV. Metam. verſ. 358. qui
minacia juffa, pro *minantia*, Silio vindicavit lib.
XI. verſ. 208. *vivacia metabra*, pro *viventia*, Ovi-
dio XIV. Metam. verſ. 194. *audacia flumina*, pro
audentia, II. Metam. verſ. 406. *vigilaces curae*, pro
vigilantes, ibid. verſ. 779. *vigilacis furta Suburae*,
pro *vigilantis*, Broekhuſius Propertio lib. IV. Eleg.
VII. verſ. 15. Alia plura ſimilia vide apud N. Hein-
ſium ad Ovidii II. Amor. Eleg. VI. verſ. 23. Mar-
ſus, eumque ſecuti non nulli, ita hunc verſum edi-
derunt,

Occidis, trifti pugnas Lepontice fato.

Receptam in vulgatis editionibus lectionem primo
inveni in ea, quam Martinus Herbip. procuravit.
Mox etiam Mediol. ac Parm. editio *prenfat & ae-*
quat, non, ut nunc ubique circumfertur, *prenfat*
& *aequas*.

v. 238. *Gravis incidit enfis*] *occidis* Putean. cum
editione Romana & Parmenſi. lege *accidis*, & vi-
de, quae notamus ad Naſonis Faſtoſ lib. V. verſ. 358,
ubi habes ex fide veterum membranarum,

Accidere in menſas ut roſa miſſa ſolet.

N. HEINSIUS.

v. 239. *Et diviſum humeris jacuit caput*] Haec
non ita capienda ſunt, quaſi vellet Silius, caput
ab humeris avulſum humi jacuiſſe; verſu enim
praecedenti in mediam frontem enſem incidiſſe di-
xerat; ſed per medium diſſectum caput eſſe, ejus-
que partem in utroque humero jacuiſſe. *humeris*
jacuit, pro in humeris jacuit.

v. 239. *Abbatas amens*] *Achbatus* in Puteaneo;
in Oxonio *Achusius*, in editione Romana *Acatus*,
in Parmenſi editione *Arcatus*, in Colonienſi libro
at *Batus*. pro *Qui luctatur equo*, quod proxime ſe-
quitur, malim, ſi per libros veteres liceat, *Ut lu-*
ctatur

Cc 2

Elisa incussis amisit calcibus ora.

Perfurit Aufonius turbata per aequora ductor,
Ceus Geticus Boreas, totum cum sustulit imo

- 245 Icarium fundo victor mare; navita vasto
Jactatur sparsus, lacerata classe, profundo:
Cunctaque canenti perfunditur aequore Cyclas.
Cryxus, ut in tenui spes, exiguumque salutis
[Jam videt esse suae, mortemque aitare propinquam,]
250 Armata contentu mentem necis: horrida barba
Sanguinea rutilat spuma, rictusque furentis
Albet, & affuso squalent a pulvere crines.
Invadit Tarium, vicino Consule pugnas
Miscentem, saevisque virum circumtonat armis.

Volvitur

Etatur equo. N. HEINSIUS.

v. 242. *Amisit calcibus ora*] *amittere* rem dicimur, cujus usum non habemus. *perdere* etiam usurpat Martialis,

Zoile, quid solum sublato podice perdis?

Silius lib. i. vers. 422. de apro,

Cum silvam occursum venantium perdidit.

idem hoc libro vers. 660. *et ripas perdidit amnis*, hoc est, quod Petronius ait, *morientia flumina per ripas ivisse*. BARTHIIUS lib. vi. Advers. cap. iii. *Batus ora amisit calcibus*, id est, calcibus equi Scipionis conculcatus adeo est, ut confusis lineamentis nosci non potuerit, quis foret. talem describit Silius infra lib. ix. vers. 397.

incusso crepuerunt pondere malae,

*Ablatusque viro vultus: concreta cruento
Per nares cerebro sanies fluit, atraque manant
Orbis elisis & trunca lumina fronte.*

notas amittere dixit Lucan. lib. ii. vers. 166.

*Cum jam tabe fluunt, confusaque tempore multo
Amisere notas.*

v. 244. *Ceus gelidus Boreas*] *Geticus* in Oxoniensi & Puteaneo, quod Gronovio ardebat Observ. iv. cap. xvii. quomodo *Sarmaticus Boreas* Senecae in Tragoediis, & *Scythicus Boreas* Statii in Thebaid. sed & *gelidus Boreas* Nasoni. N. HEINSIUS. *Odrysus Boreas* infra lib. vii. vers. 570. *Haemonius Boreas* lib. x. vers. ii. *Thrax Boreas* Cato in Diris vers. 37. hinc noster lib. viii. vers. 517.

Calais, Boreae quem rapta per auras

Orithyia vago Geticis nutrit in antris.

Vide Barthium ad Claudiani i. in Rufin. vers. 242. Sed idem Boreas poetis saepe *gelidus* etiam dicitur. Ovidius eum allocutus Epist. xviii. Heroid. vers. 41.

*Tam gelidus cum sis, non te tamen, improbe,
quondam*

Ignibus Aetaeis incaluisse negas.

Manil. lib. v. vers. 70.

Qua gelidus Boreas Aquilonibus instat acutis.

Senec. in Hippol. vers. 936.

Gelidi frementis liqueris Boreas minas.

In fragmentis Petronio adscriptis pag. 679. Ed. Burm.

— te noveris ultimus Hister,

Te Boreas gelidus, securaque regna Canopi.

Utraque igitur lectio habet, quo se tueri possit. magis tamen hic *Geticus Boreas* aridet.

v. 245. *Icarium mare*] Editio Rom. & Parm. *Icarum*: forte pro *Iratum*. N. HEINSIUS. Nontam Boreas, quam Africanus, apud poetas imperium in mare Icarium obtinet. Horat. lib. i. od. i.

Luflantem Icaris fluctibus Africum.

quare cum Heinio fere *Iratum mare* conijciam. sic mox vers. 301.

Illisum accipiunt irata sub aequora montem.

Horat. Epod. ii. vers. 5.

Non excitatur classico miles truci,

Nec horret iratum mare.

ubi videndus est Weitsius. Sic *ira maris* apud Ovidium xi. Metam. vers. 729.

*Facta manu moles, quas primas aequoris iras
Frangit.*

Tibull. lib. ii. Eleg. iv. vers. 10.

Naufraga quam vasti tunderet ira maris:

ubi vide Broekhus, Valer. Flacc. lib. i. vers. 37.

Ira maris vastique placent discrimina ponti.

Pro *Icarium mare* etiam Oxon. codex & Mediolan. editio *Irarum*.

v. 249. *Jam videt esse suae*] Delent hunc versum codices scripti constanter, etiam editio Romana: quem si admittimus, maluerim *mortemque instare*, quam *adstare*. N. HEINSIUS. Etiam Mediolan. editio hunc versum ignorat, omnesque aliae ante Juntinam, post quam demum in vulgatis libris receptus est. Si tamen ab ipsius Silii manu profectum putemus, cum Celeberrimo Burmanno scribam, *Jam videt esse super*.

v. 252. *Effuso squalent a pulvere crines*] Scribendum ex MS. *affuso*, non *effuso*, ut vulgo. BARTHIIUS lib. vi. Advers. cap. iii. *affuso* Colon. & Putean. probe. ut & Barthius dixi lib. vi. vers. 571. N. HEINSIUS.

vide

- 255 Volvitur ille solo: nam pronum effundit in armos
 Fata extrema ferens abies, rapiturque pavore
 Tractus equi, vinctis connexa ad cingula membris.
 Longa cruor sparso linquit vestigia campo,
 Et tremulos cuspis ductus in pulvere signat.
- 260 Laudabat leti juvenem, egregiosque parabat
 Ulcisci Consul manes, cum dira per auras
 Vox venit, & Cryxum ferri clamoribus audit,
 Haud notum vultu. surgit violentior ira
 Comminus, atque oculos optato in corpore figit.
- 265 Tum, stimulans grato plausae cervicis honore,
 Cornipedem alloquitur: Vulgum Martemque minorem
 [Haecenus, & leto dedimus sine nomine gentem.]

Mox,

vide infra ad lib. v. vers. 66.

v. 253. *Invasit Tarium*] *Darium* vel *Clarium* Col-
 lon. Forte *Marium*, ut sit Romanum nomen. N.
 HEINSIUS. An fortasse legendum *Dasium*, quod
 proxime ad lectionem praestantissimi codicis acce-
 dit, & si nihil aliud, certe notum in Italia no-
 men fuit. vide N. Heinsium infra ad lib. xiii. vers.
 32. possis & *Clanium* legere, ut nomen à fluvio
 Clanio deductum sit, qui Silio mos est. vide supra
 ad h. libr. vers. 188. Vel denique posset & rece-
 pta lectio servari: *Tarium* enim nomen Romanum
 esse, indicio est L. *Tarius Rufus* consul, cujus me-
 minit Plinius xviii. Hist. Natur. cap. vi. & *Tarius*
 ille, quem memorat Senec. lib. i. de Clem. cap. xiii.
 ubi libri prisci similiter nunc *Marius*, nunc *Darius*
 habent; at hodie T. *Arius* editur.

v. 257. *Vinctis connexa ad cingula membris*] Hinc
 discere nobis licet, veteres, ut eo firmius equis
 haerent, cingulis sese eorum alligasse. BÄR-
 THIUS lib. vi. Advers. cap. iii. Immo videtur
 potius *Tarius* Cryxi hasta equo dejectus cingulo
 illius impeditus fuisse: eoque factum est, ut mem-
 bris ad connexa cingula vinctis, ab equo per terram
 tractus fuerit.

v. 258. *Liquit vestigia campo*] *linquit* Colonienfis
 liber. N. HEINSIUS.

v. 260. *Laudabas leti*] *ἡμάνηρις τοῦ θανάτου*. D.
 HEINSIUS.

v. 261. *Dira per auras Vox venit*] *per auras* Co-
 dex Oxonijs, *aures* Putaneus. vide infra ad lib.
 x. vers. 366.

v. 263. *Surgit violentior ira*] *violentior irae* prae-
 fiterit. *violens irae*. Amat secundos casus noster.
 N. HEINSIUS.

v. 265. *Stimulans grato plausae cervicis honore*] *Virgilius* iii. Georg. vers. 185.

*Tum magis atque magis blandis gaudere magistri
 Laudibus, & plausae semisum cervicis amare.*

& xii. Aen. vers. 85.

*Circumstant properi aurigae, manibusque lacef-
 fuis*

Pectora plausa cavis, & colla comantia pectus.
 quibus locis videndus est diligentissimus Cerda. Ne-
 mesian. in Cynege. vers. 294.

*Pulvere quin etiam puras secernere fruges
 Cura sit, atque toros manibus percurrere equo-
 rum,*

Gaudeat ut plausu sonipes.

Auson. in ludo vii. Sapient. in princ.

Novis equus plausae sonitum cervicis amare.

At contra noster ut insolitum refert lib. xvi. vers.
 356.

— ipse asper, nec qui cervicis amaret
Applausae blandos sonitus.

v. 266. *Cornipedem alloquitur*] Ita alibi poëtae
 heroas equos suos alloquentes inducunt, ad exem-
 plum Homeri, apud quem Hector id facit Iliad.
 Θ. vers. 184.

Ὡς ἰππῶν, ἡπποισν ἐκίκλητο, φωνήν τι,
 εἰσὶν τι, καὶ τὸ Πάδαργε, καὶ Αἰθῶν, Λάμπει τι
 δὲ &c.

Sic inquit equos adhortatus est, & dixit, *Xantho-
 que, & tu Podarge, & Aethon, Lampeque generose.*
 alia huc adduxit doctus Interpres, qui consulendus
 est.

v. 266. *Vulgum Martemque minorem*] Pariter fere
 Josephus Iscan. qui saepe optimos poëtas non male
 expressit, lib. vi. de Bell. Troj. vers. 270.

*Jam magis ardentem tennes consumere pugnas
 In populum saeclis, vulgari tela cruore
 Immensus violare pudor, nec paupere fraudat
 Plebem anima; furis in jugulos regumque du-
 cumque*
Acrior.

v. 267. *Haecenus & leto dedimus sine nomine gen-
 tem*] Versum hunc omittunt membranae, & Mox,
 pro Nos, habent. Nec ego deleo, gnarus, quam
 crebro eadem bis terque dicat Silius, nam hic me-
 ra est *ταυτολογία*. Alioqui possis,

— *vulgum Martemque minorem*

Mox Gargane; vocant Superi ad majora.

Tota vero ista tanti viri allocutio ne equum qui-
 dem

Cc 3

- Mox, Gargane, vocant Superi ad majora. videsne
 Quantus eat Cryxus? jam nunc tibi praemia pono
 270 Illum, Sidonio fulgentem ardore, tapeta,
 Barbaricum decus; & fulvis donabere frenis.
 Sic fatus, magno Cryxum clamore ciebat
 In pugnam, ac vacuo poscebat proelia campo.
 Nec detrectantem par ira accenderat hostem.
 275 Ut iussae cessere retro, spatiumque dederunt
 Hinc atque hinc alae, & medio stetit aequore pugna:
 Quantus Phlegraeis telluris alumnus in arvis,
 Movit signa Mimas, & coelum exterruit armis;
 Tantus semifero Cryxus sub pectore murmur
 280 Torquet, & horrifonis ululatibus erigit iras.

Nemone

dem generosum decet, nedum Scipionem ut valeat. BARTHIUS lib. vi. Advers. cap. iiii. Abest hic versus ab Oxonio & Puteaneo, tum & ab editione Romana, cujus loco alium excidisse opinor. Deinde Mox iidem codices ac editio. Forte Nunc. Barthius legit, *vulgum Martemque minorem Mox, Gargane; vocant Superi ad majora.* N. HEINSIUS. Hunc versum delent etiam editio Mediolanensis, Marfi, & aliae. in reliquis post Juntinam, quae prima exhibuit, constanter occurrit: sed omnino barbarus est. nam quid est *Martem minorem leto didimus?* deinde τὸ *Haestenus* pro adhuc, ad hoc usque tempus, recte Latine dici plurimi inter eruditos negarunt. omissio tamen hoc versu sensus non constat: nam nihil est, unde τὸ *vulgum Martemque minorem* pendere possunt. quare, ut jam Illustrissimus Heinsius vidit, aliud quid hinc excidit. in iisdem etiam Mox, Gargane: quod pariter prima immutavit Juntina in Nos, Gargane,

v. 276. *Medio stetit aequore*] *et medio stetit aequore* cum Colon. N. HEINSIUS.

v. 278. *Movit signa Mimas, et coelum exterruit armis*] Versum hunc inferere jubent libri scripti. De eodem Mimante Silius lib. xiii. vers. 147.

Apparet Prochyte, saevum sortita Mimanta.

MODIUS Novant. Lect. Epist. LXVI. Codex Putean. & Oxoniensis cum editionibus Parm. Mediol. & plurimis aliis *Movit signa minax.* Sed recte in editione Basil. *Mimas* vulgatum est, quod D. Heinsius & Dausquejus secuti sunt. Est enim *Mimas* unus gigantum, quorum haec nomina ponit Schol. Hesiodi ad Theogon. pag. 248. Ed. Heins. Ἀλκίονος, Ἐγκύλαδος, Πορφύριον, Μίμας, Ὀβριμύς, Φρύξος. Mimantis autem plurima mentio est apud Horat. Senec. Claudian. aliosque poetas, sed nomen ejus plerumque librariorum culpa nunc in *minax*, nunc in *minans*, corruptum est. vide Parrhas. Claver. & Barth. ad Claud. iii. de rapt. Proserp. vers. 347. Fabric. ad Horat. lib. iiii. od. iv. vers. 54. Dêlr. ad Senec. Herc. Fur. vers. 980. Salmaf. Epist. xviii. & quae supra notata sunt ad lib. iiii. vers. 494.

v. 280. *Erigit iras*] Editio Romana *exigit.* sed opinor *egerit iras*, ut apud Statium,

*Haec ego Chalcidicis ad te, Marcelle, sonabam
 Litoribus, fractas ubi Vesbius egerit iras.*

qui locus est silv. lib. iv. Epist. ad Marcellum: sed & illic vetus editio Parmensis *erigit. egerere dolorem* apud Nafonem iv. Trist. Eleg. iiii. vers. 38.

Expletur lacrimis, egeriturque dolor.

N. HEINSIUS. *Egerere querelas* dixit Lucan. lib. ii. vers. 63. *tales pietas peritura querelas Egerit.* Voces autem *egerere* & *erigere* etiam alibi in libris scriptis commutantur, ut apud Lucan. lib. iv. vers. 643. *in fessos spiritus artus Egeritur*: ubi nonnulli scripti male *Erigitur* habent. Et ita Gebhard. lib. iiii. Crep. cap. xxvi. scribendum putat *liberius dolor egeri coepit*, non *erigi*, apud Curtium lib. ix. cap. iiii. probante Nic. Heinso ad Ovid. Epist. xv. Heroid. vers. 113. dissentiente vero praestantissimo Gronovio ii. Observ. cap. xxi. qui docet, *dolorem egeri*, cum levatur tenui lacrimarum solatio, *erigi* autem, cum se audacius exerit ac prodit. An itaque & hic potius vulgata scriptura servanda est? ut Cryxus, audita Scipionis allocutione, dicatur *iras erexisse*, id est, prodidisse ac liberius exeruisse, easque ad Scipionis aspectum in Romanos incitasse. ita virtus *erigitur*, id est, excitatur, apud Lucan. lib. vii. vers. 383.

*Voce ducis flagrant animi, Romanaque virtus
 Erigitur.*

arrecta ira est apud Virgilium xii. Aen. vers. 452.

arrectae stimulis haud mollibus irae.

Et hinc *surgere ira* dicitur, quae erigitur: infra libro v. vers. 105.

Acrius hoc accensa ducis surrexerat ira.

Valer. Flacc. lib. ii. vers. 165. *dolor iraque surgit.* Recepta itaque lectio non temere sollicitanda est.

v. 284. *Diram Vel portas quassare trabem*] Oportet & hic elegantiam, quae plane à Latinis abhorreat, agnoscatis Grammatici. Quis enim Romanorum ita loquitur, *trabem diram portas quassare*? Atqui

- Nemone incensae captaeque superfuit urbi,
 Ut tibi, quas Brenni populus ferremus in arma;
 Narraret, dextras? disce en nunc, inquit: & una
 Contorquet nodis & obuisto robore diram
 285 Vel portas quassare trabem. sonat illa tremendum,
 Ac nimio jactu servasse improvida campi
 Distantis spatium, propiorem transvolat hostem.
 Cui Consul: Ferre haec umbris proavoque memento,
 Quam procul occumbas Tarpeja sede: tibi que
 290 Haud licitum sacri Capitolia cernere montis.
 Tum nodo cursuque levi simul adjuvat hastam,
 Dignum mole viri nifus. fugit illa per oras
 Multiplicis lini, subtextaque tegmina nervis,

Atque

Atqui scite, *τὸ diram* hoc loco *potentem* esse, & ut cum barbaris dicam, *possibilem*, more Graecorum; quibus *τὸ διον* est *ἰσχυρὸν καὶ δυνατὸν*. Est igitur *diram* *quassare portas*, *ἰσχυρὸν καὶ τὰς πύλας μεταχλίξαι*. D. HEINSIUS. *quassare* scripti, non *quassasse*. N. HEINSIUS.

v. 289. *Tarpeja a sede*] *τὸ a* tollendum ex auctoritate veterum librorum. deinde superiori versu *ferre haec umbris*, non *hoc*. N. HEINSIUS.

v. 292. *Dignam mole viri nifus, fugit illa per ora*] Non bene haec habent. sanari tamen poterunt, si ita scribatur,

Dignam mole viri nifus. fugit illa per oras
Multiplicis lini.

MODIUS Novant. Lect. Epist. LXXXVIII. Vera est in membranis lectio *per oras*. BARTHIUS lib. VI. Advers. cap. III. *Dignum nifus* elegantissime Modius ex membranis Colonienfibus. Interpreti nullus est harum deliciarum gustus. Deinde *fugit illa per oras*, non *ora*, scripti cum priscis editionibus. & hoc bene, quomodo & Barthius. N. HEINSIUS. Doctissimus Dausquejus stat pro vulgata scriptura, & *Dignam mole viri* exponit *ἀξίως*, parem, quae satis virum habebat sternendae tantae moli; vel legi posse putat,

Dignam mole viri, visus fugit illa per ora
Multiplicis lini:

ut dicat Silius, hastam, qua sui parte subibat arma vel corpus hostile, non parere, oculos fugere. Sed melius viri docti ex optima notae membranarum vindicarunt, *Dignum mole viri nifus*, id est, tantum annifus, ut conatus ille dignus esset mole viri, quem hasta trajicere volebat. *nifus*, non *nixus*, scribendum esse, supra jam dictum ad lib. II. vers. 123. vide insuper Gifan. Indic. Lucret. ea voce. Deinde etiam recte *per oras* reponunt. Infra lib. V. vers. 521.

Cui medio leviter clipeo stetit aeris in ora
Cuspis.

Virgilius x. Aeneid. vers. 588. *subit oras hasta per imas Eulentis clipei*. & XII. Aeneid. vers. 924.

— orasque recludit

Loricæ, & clipei extremos septemplex orbis.

Saepe autem ita turbarunt librarii. vide Illustrissimum Heinsium ad Ovidii III. Metam. vers. 479: *multiplex linum* autem innuit thoracem ex variis linnis invicem impositis compactum, ut bene exposuit vir Amplif. Gisbert. Cuperus lib. II. obs. cap. XII. de thorace lineo vide infra ad lib. IX. vers. 588.

v. 293. *Subtextaque tegmina nervis*] *subtextaque* scribendum, atque ita liber Colonienfis. sed nec *nervis* satisfacit. an *subtextaque tegmina tergis*? ut clipeum designet. vide notas ad Virgilium; vel *tauris*? sic lib. I. vers. 25. *saeto tauro cingere moenia*, ubi vide Interpretem. an etiam *subtextaque tegmina abeno*, vel *ferro*? N. HEINSIUS. Recte vir Illustrissimus *subtextaque*, pro *subtextaque*. Voces eas nonnumquam in libris scriptis permisceri infra adstruam ad librum XVII. vers. 89. Receptam lectionem tuetur Dausquejus: si tamen duriuscula videatur structura verborum *subtextaque tegmina*, conjicit *subjeftaque*, vel *subtextaque*, vel *suppataque*. *τὸ nervis* vero non muto; nam pro pelle taurina occurrit etiam apud Tacitum II. Annal. cap. XIV. *Non lorica Germano, non galeam; ne scuta quidem ferro nervove firmata*. Si tamen omnino ea vox displicet, cum Heinsio legam *tergis*, quod propius ad receptam lectionem accedit, vel *tauris*. nam, ut jam monuit, *taurus* saepe ponitur pro pelle taurina. Virgilius x. Aen. vers. 783.

Tum pius Aeneas hastam jacit: illa per orbem
Aere cavum triplici, per linea terga, tribusque
Transiit intextum tauris opus.

Lucan. lib. IV. vers. 131.

Primum cana salix madefacto vimine parvam
Textur in puppim, caesoque inducta juvenco
Vestoris patiens tumidum superenatas amnem.

Statius III. Theb. vers. 592.

Nec pudor emerito clipeum vestisse juvenco.
 Theb. VII. vers. 310.

— clipei septemplex tauro

Laeva

- Atque altum tota metitur cuspide pectus.
 295 Procumbit lata porrectus in arva ruina,
 Et percussa gemit tellus ingentibus armis.
 Haud aliter, structo Tyrrhena ad litora saxo,
 Pugnatura fretis subter caecisque procellis,
 Pila, immane sonans, impingitur ardua ponto.
 300 Immugit Nereus, divisaeque caerulea pulsu
 Illisum accipiunt irata sub aequora montem.
 Ductore amisso pedibus se credere Celtae:
 Una spes anima tantusque pependerat ardor.
 Ac veluti summo venator densa Picano

Cum

*Laeva ter insuto servans ingentia ferro
 Pectora.*

lib. i. Achill. vers. 470.

— *septemque Ajax umbone coruscet*

Armenti reges.

& alibi. reliquae ejus conjecturae abeno vel ferro à vulgata lectione nimium abeunt.

v. 294. *Atque altum tota metitur cuspide pectus*] *Ac latum pectus* olim conjecit Doctissimus Dauquejus, quomodo *latos humeros* & *latum hostem* laudari supra notavi ad lib. i. vers. 499. Sed recte postea sententiam mutavit: sequitur enim mox *lata arva. altum pectus*, quoniam tota cuspide profunditatem pectoris penetrabat. Virgilius vi. Aen. vers. 599.

— *rimaturque epulas, habitasque sub alto
 Pectore.*

v. 295. *Lata porrectus in arma ruina*] Reponendum *porrectus in arva*: proxime enim est,

Et percussa gemit tellus ingentibus armis.

MODIUS Novant. Lect. Epist. lxxxviii. in arva scripti; nec respuendum: nam *armis* sequitur confestim. insignis est stupor Interpretis, qui pro vulgata digladiatur. N. HEINSIUS. Saepe indocti librarii vocem *arva* in *arma* perperam mutarunt. vide supra ad h. libr. vers. 26. infra lib. ix. vers. 50. ibid. vers. 383. & eruditissimum Bentlejum ad Horatii lib. iii. od. v. vers. 8. & lib. i. Epist. xviii. vers. 56. Contra etiam *arma* mutarunt in *arva*. vide Nic. Heinsium ad Claud. Bell. Gildon. vers. 6. & ad Ovid. viii. Metam. vers. 67.

v. 296. *Et percussa gemit tellus ingentibus armis*] Manifesta Maronis imitatio est ex ix. Aen. vers. 708.

— *collapsa ruunt immania membra:
 Dat tellus gemitum, & clipeum superintonat ingens.*

Vide etiam sequentia apud Maronem, & cum sequentibus Silianis confer. Imitationem hanc jam notavit Dauquejus.

v. 301. *Irata sub aequora*] An *mirata*? N. HEINSIUS. Infra *mirantem Thybrim* dixit lib. x. vers. 498.

— *mirantem interrita Thybrim*

Tranavit, frangens undam puerilibus ulnis. ubi plura dixi. *irata* tamen *aequora*, ut *iratum mare* supra h. lib. vers. 245. ubi vide, quae notavi.

v. 302. *Pedibus se credere Celtas Una spes animas, tantusque pependerat ardor*] Manifeste scribendum, *Una spes anima, tantusque pependerat ardor.*

Sic enim & Curtius noster alibi de Alexandro suo, & ni fallor, de Julio Caesare pro M. Marcello Cicero [cap. vii.] & libro v. vers. 685. Lucanus,

*Cum tot in hac anima populorum vita salusque
 Pendeat.*

MODIUS Novant. Lect. Epist. lxxxviii. Membranae *Celtusque pependerat ardor*. Celtis alioquin de levitate iniquior Silius noster. Sic libro viii. vers. 16.

— *ingenio fluxi, sed prima feroces*

Vaniloquum Celtas genus, ac mutabile mentis.

quod apprime ad hunc locum facit; nec minus, quod sequitur, *primumque laborem, Qui solus genis est, cassum videt*. Repetitio ejusdem vocis in Siliana phrasi nihil novi habet. Sit velut proverbium *Celtus ardor*. Ego tamen pertinacius non contenderim, cum notum sit, veteres librarios, retento auribus vocis alicujus sono, miras Tragoedias aliquando dedisse in scriptoribus. BARTHIUS lib. vi. Advers. cap. iiii. Ita distinguendum, *se credere Celtas. Una &c.* Deinde cum scriptis legendum *Una spes anima*. ut apud Maronem x. Aen. vers. 592.

— *haud anima una dabis discrimina tanta.*

Noster lib. vii. vers. 743.

— *murique urbis flant pectore in uno.*

Nam quod Barthius ex Oxon. *Celtusque pependerat ardor*, ineptum est. N. HEINSIUS. *Una spes anima* etiam Mediolan. & Parmenf. editio. Sic infra lib. xvii. vers. 405.

In ducibus stabat spes & victoria solis.

Curtius lib. v. cap. iv. *Ex unius capeivi vel fide vel anima pendere & regis salutem & suam*. Valer. Flacc. lib. v. vers. 18.

— *ulla laboris*

*Si nostri te cura movet, qui cardine summo
 Vertitur, atque omnis manibus nunc pendet ab
 unis.*

quem

- 305 Cum lustra exagitat, spissisque cubilibus atram
Immittit passim dumosa per invia pestem:
Dum tacitas vires & flammam colligit ignis;
Nigranti piceus sensim caligine vertex
Volvitur, & pingui contorquet nubila fumo;
310 Mox subita in tanto lucent incendia monte.
Fit sonitus: fugere ferae, fugere volucres;
Atque ima longe trepidant in valle juvencae.
At Mago, ut vertisse globos, primumque laborem,
Qui solus genti est, cassum videt, arma suorum
315 Ac patrium in pugnas equitem vocat. undique nudi

Affiliunt

quem locum Celeberrimo Burmanno debeo. vide infra ad libr. xvi. vers. 19. Dausquejus etiam Modii emendationem probavit.

v. 304. *Summo Picano Cum lustra exagitat*] Cellarius ad hunc locum ita notat: „Marsius Apuliae montem interpretatur, qui aliis ignotus est. Sed mons Picanus videtur non ignotus fuisse Avieno in Descript. Orb. vers. 498.

— *repidum si rursus in Austrum
Convertare oculis, nemorosi maxima cerne
Culina Picani.*

ubi tamen prima syllaba producitur, contra quam hoc loco. Cum autem Avienus praecedentibus versibus Campaniam, sequentibus Lucaniam describat, verosimile est, eum per *Culina Picani* intelligere mediam Picentinorum regionem: idque tanto magis, quoniam Dionys. Perieg. vers. 361. *πρωχῶς Πικαντίου Σιλάριου*, Priscian. in Perieg. vers. 355. *Picentis Silari gurgitem* vocet, quod Avienus *Culina Picani*. Sine causa etiam Illustrissimus Scalliger, pro *Picano*, ad marginem libri sui *Piceno* hic scribendum coniecerat.

v. 310. *In toto lucent incendia monte*] in *santo monte* Colon. elegant. Multa exempla collegimus ad Valer. Flacc. lib. vii. vers. 132. N. HEINSIUS. vide infra ad lib. x. vers. 234.

v. 312. *Atque una longae trepidant in valle juvencae*] Corrige,

Atque ima longe trepidant in valle juvencae.

MODIUS Novant. Lectio. Epist. lxxxvi. i. Scribendum *ima valle*. Feras in lustris altorum montium, volucres in arboribus, juvencae in imis vallibus trepidantes facit, ut omnia terrore compleat. Quod experimentum naturae dicit Dausquejus, huc non facit: nam incendio effuso notum montibus decurrere armenta, & vallibus imis congregari. Quid vero melius in illo *una longe*? pro nobis duo sunt scripti codices, omnibus editionum vulgariarum typographi majoris merito auctoritatis. BARTHIIUS lib. vi. Adversar. cap. i. i. *ima in valle* scribendum, quod ex Colonienfi libro jam deprehendit Modius: neque aliter Barthius adversus Interpretem, qui hic iterum ludos facit. N. HEINSIUS. Omnino cum viris doctis manuscriptorum lectio-

nem *imis vallibus* vulgatae scripturae praefero. Sic Ovidius vi. Metam. vers. 343.

Forte lacum melioris aquae prospexit in imis Vallibus.

& ix. vers. 663.

*Vertitur in fontem, qui nunc quoque vallibus imis
Nomen habet dominas.*

ita enim pro *vallibus* illis legunt quidam codices, teste N. Heinsio. Senec. in Oedipo vers. 725. *Anguis in imis vallibus editus*. Statius ii. Theb. vers. 551.

Hos prodire jugis, illos à vallibus imis.

Claudian. in Consul. Olyb. & Prob. vers. 209.

*Accepit sonitum curvis Tiberinus in antris,
Ima valle sedens.*

Saepe autem librarii has voces confuderunt ob difficultatem distinguendi literas *un* & *im* in scriptura Longobardica. vide infra ad librum v. vers. 112. & ad lib. xv. vers. 590.

v. 313. *Primumque laborem, Qui solus genti est*] Infra Silius libro viii. vers. 16.

— *ingenio fluxi, sed prima feroces*

Vaniloquum Celsae genus, ac mutabile mentis.

Livius lib. x. cap. xxviii. *Ita persuasum erat duci, et Samnites et Gallos primo impetu feroces esse, quos sustineri sat sit. longiore certamine sensim residere Samnitium animos: Gallorum quidem etiam corpora inoleantissima laboris atque aestus fluere, primaque eorum proelia plus quam virorum, postrema minus quam feminarum esse. Similia habes etiam apud alios scriptores, & alibi apud ipsum Livium.*

v. 315. *Ac primum in pugnas equitem vocat*] Legendum haud dubie *patrium equitem*. Libycum enim equitem describit sequentibus,

— *undique nudi*

Affiliunt frenis, infrenatique manipli.

MODIUS Novant. Lectio. Epist. lxxxviii. *patrium equitem* cum Modiano etiam codex noster praefert, quibus quid opus est tanto impetu pugnare, ut mangonum correctiones defendamus? BARTHIIUS lib. vi. Adversar. cap. i. i. *patrium equitem* probe idem Modius ex Colonienfi. Interpreter tamen *primum* tuetur, non recordatus eam vocem jam praecessisse. *patrium* ex Oxoniensi quo-

Dd

que

Affiliunt frenis, infrenatique manipuli.
Nunc Itali in tergum versis referuntur habenis;
Nunc rursus Tyrias retro pavor avehit alas:
Aut illi dextros lunatis flexibus orbes;

- 320 Aut illi laevos sinuant in cornua gyros:
Texunt alterno glomerata volumina cursu,
Atque eadem refuga cedentes arte resolvunt.
Hac pontum vice, ubi exercet discordia ventos,
Fert Boreas, Eurusque refert: molemque profundi
325 Nunc huc alterno, nunc illuc, flamine gestant.
Advolat aurato praefulgens murice ductor

Sidonius,

que Barthius. N. HEINSIUS.

v. 315. *Undique nudi Affiliunt frenis, infrenatique manipuli* Et frenis nudi, & frenis utentes. *infrenati* enim non sunt, qui vulgo solent; sed qui frenis utuntur. BARTHIUS lib. vi. Advers. cap. iiii. *undique nudi Affiliunt frenis, vel nudis*, quod Oxon. & Putean. agnoscunt, non subsistit, cum *infrenati manipuli* subjungantur, quod tantundem est. An *Affiliunt frameis*? sed puto *nudi phaleris*. Hinc *Inculro Massylas equo* apud Valerium Flaccum, si memini. N. HEINSIUS. Nihil mutandum, non enim tantundem est *nudi frenis* & *infrenati*. nam *infrenati* ponitur pro frenis utentes. Ut Mago exciverit equites Africanos, tam Numidas, qui non utebantur equo frenato, quam Karthaginenses, qui equos frenis regebant. vide Dausquej. & Barthium ad hunc locum. Eo sensu *infrenatus* & *infrenare* alibi occurrit. apud Livium libro xxxvii. cap. xx. *Non stratos, non infrenatos magna pars habebat equos*. ubi vide Sigon. Virgilius xii. Aeneid. vers. 287.

*Infrenant alii currus, aut corpora saltu
Subjiciunt in equos.*

Quintil. Declam. xiiii. pag. 232. *Cur infrenatis equis vector infidet? cur injusto quotidie iugo bouum colla dederimus?*

v. 318. *Retro pavor advehit alas* Scribendum ex iisdem membranarum *avehit*. BARTHIUS lib. vi. Advers. cap. iiii. *avehit* scribendum vidi jam pridem. & sic Colon. ut & Barthius. N. HEINSIUS. Ita saepe peccarunt librarii. Apud Lucan. lib. vi. vers. 85.

Advehtos cum plena ferant praesepia culmos. ubi perperam unus codex *Avehtos*. vide Graevium ad Justin. lib. xx. cap. ii. & Pier. ad Virgilii ii. Aen. vers. 179. Frequenter autem scribae indocti verba cum praepositione *a* & ad compositionem inter se confuderunt. vide infra ad libr. xi. vers. 14.

v. 320. *Aut illi laevos sinuant in cornua gyros*] Puto,

Aut illi laevo sinuantes cornua gyro:

vel,
*Aut illi in laevos sinuatim cornua gyros
Texunt.*

N. HEINSIUS.

v. 322. *Ac eadem refugam cedentes arte resolvunt*] Gerrae Siculae. emendetur ex optimis membranarum Agrippinatibus,

Atque eadem refuga cedentes arte resolvunt.

Ita, inquam, emendetur, & videatur Virgilius. MODIUS Novant. Lection. Epist. lxxxviii. Quid dignius receptu, quam quod Modio visum?

Atque eadem refuga cedentes arte resolvunt.

nihil aptius & melius excogitari possit. In membranarum tantum opis est, ut mendosum locum legi clarum sit: *Atque sedem refugam*. Ego Modianam lectionem pro veritate ipsa amplector, praecipue cum sequentia perpendo:

*Hac pontum vice, ubi exercet discordia ventos,
Fert Boreas, Eurusque refert, molemque profundi
Nunc huc alterno, nunc illuc, flamine gestant.*

BARTHIUS lib. vi. Advers. cap. iiii. Scribe cum Modio ex membranarum Colonienensibus *Ac eadem refuga*. Interpres bilem mihi moveret, qui audet dissentire, ni fungum toties se jam exhibuisset. Barthio melior mens fuit, qui Modio recte subscribit. In Oxonio *Atque sedem refugam*. N. HEINSIUS. In Puteaneo etiam *Atque sedem refugam*; quare malim, *Atque eadem refuga*, quam *Ac eadem*.

v. 323. *Hac pontum vice* &c.] Pari modo nunc Trojanos, nunc Latinos fugientes aestui marino comparat Virgil. xi. Aeneid. vers. 624.

*Qualis ubi alterno procurrrens gurgite pontus
Nunc ruit ad terras, scopulosque superjacet undam
Spumeus, extremamque sinu perfundit harenam:
Nunc rapidus retro, atque aestu revoluta resorbens
Saxa fugit, limusque unda labente relinquit.*

ubi etiam viri docti olim notarunt, Silium illum locum Maronis expressisse.

v. 327. *Circaque Metus, Terrorque, Furorque*] Personae Homericae Διμῶ, Φόβῳ, καὶ Ἔρι. Furor igitur Ἔρι hoc loco est, quod notabis Iliad. Δ. vers. 439.

*Ἦτοι δὲ τὸς μὲν Ἄρις, τὸς δὲ γλαυκῶπις Ἀθήνη
Διμῶ, ἠδὲ Φόβῳ, καὶ Ἔρι ἀμείνονι μεμαυῖα.
Impulsi hos Maiores, hos pulchro caesia vultu
Pallas ovans, Terrorque, Metusque, immensa
que servens*

Terribilis

- Sidonius, circaeque Metus, Terrorque, Furorque.
 Isque ubi Callaici radiantem tegminis orbem
 Extulit, & magno percussit lumine campos,
 330 Spes virtusque cadunt, trepidaque a mente recedit
 Vertere terga pudor: nec leti cura decori,
 Sed fugere infixum est, terraeque optantur hiatus.
 Sic, ubi Caucasus tigris se protulit antris,
 Linquuntur campi, & tutas petit omne latebras
 335 Turbatum infano vultu pecus: illa pererrat
 Desertas victrix valles: jamque ora reducto
 Paullatim nudat rictu, ut praesentia mandens
 Corpora, & immani stragem meditatur hiatu.

Non

Terribilis Furor.

Ita nos cum Homero interdum ludimus. Δῖμος
 autem & Φόβος sunt θηράποντες Ἀρῦος, ut Ἐρις κα-
 ῖν ἰσχυρῇ, ἰσχυρῇ τε. Artemidorus: Καὶ Φόβος καὶ Δῖ-
 μος, οἱ τοῦ Ἀρῦος οἱ αἰετῶν. Scribo θηρά, id
 est, θηράποντας. D. HEINSIUS. Metus, Terror,
 ac Furor apprimē bene Hannibalem comitantur,
 quem ut alterum Martem ubique Silius proponit:
 nam & Martem similes personae comitantur apud
 Virgil. xii. Aeneid. vers. 335.

— circumque atrae Formidinis ora,
 Iraque, Infidiaeque, Dei comitatus, aguntur.
 Equos illius Dei ad currum jungunt apud Homer.
 Il. O. vers. 119.

Ὅς φάτο· καὶ ἵ' ἱππῶς κίλιστο Δῖμόν τε Φόβον τε
 Ζευγόμενος.
 Sic dixit: & equos iussit Terrorem ac Metum jungere.
 Statius libr. iii. Theb. vers. 424.

— comunt Furor Iraque cristas,
 Frena ministras equis Pavor armiger.
 Claudian. i. in Rufin. vers. 344.
 Fer galeam, Bellona, mihi, nexusque rotarum
 Tende, Pavor; frena trepidos, Formido, jugales.
 Alia fitione ipsi Martis equi hoc nomine consen-
 tur apud Valer. Flacc. lib. iii. vers. 88.

— aegifono quam nec fera pectore Virgo
 Dispuleris, nec dextra Jovis, Terrorque, Pavor-
 que,
 Martis equi.

Quamlibet enim in similibus fingendis licentiam
 sibi tribuunt poëtae; quare non accedam Barthio,
 qui in notis ad d. locum Statii apud Valer. Flaccum
 Martisequi emendabat; quae vox apud nullum au-
 ctorem mihi visa vel audita est.

v. 332. Terraeque optantur hiatus.] Quod sollemp-
 ne minorum votum erat. Virgilius x. Aen. vers.
 675.

— quid ago? aut quae jam satis ima dehiscat
 Terra mihi.
 & xii. Aeneid. vers. 883.

— o quae satis alta dehiscat
 Terra mihi, manesque Deam demittat ad imos?
 Ovid. Epist. vi. Heroïd. vers. 144.

Hiscere nempe tibi terra roganda fuit.

in iii. Fastor. vers. 609.

Quo fugias? quid agas? quos terrae quaerat hia-
 tus?

Anse oculos miseræ fata sororis erant.

Petron. in Satyr. cap. lxxxix. Ergo me non ruinā
 terra potuit haurire? non iratum etiam innocentibus
 mare?

v. 335. Turbatum infano vultu pecus.] An, infano
 assultu? N. HEINSIUS. Nihil puto mutandum.
 Silius lib. v. vers. 445.

Tandem vesanos palantium in terga ferenti
 Cum fremitu vultus.

Senec. in Herc. Oet. vers. 1992.

Et si quā novo bellua vultu
 Quatiet populos terrore gravi.

v. 336. Disiectas victrix valles.] Elegans haec est
 comparatio; sed in qua hoc monendum, ista ita
 legenda videri, Desertas valles. MODIUS Novant.
 Lectio. Epist. lxxxviii. Disiectas cursu nimirum
 armentorum. quare teneo hoc cum MS. Oxonien-
 si. Desertas reposuit Modius, quo non opus est.
 BARTHIUS lib. vi. Advers. cap. iiii. Desertas
 cum scriptis Modius. bene; quamquam Barthius
 pro vulgata pugnat scriptura. N. HEINSIUS. Dau-
 queus cum primum Modio recte subscriberet, po-
 stea tamen Deiectas valles, id est, humiles atque
 summissas, coniecit. Sed praestat cum Modio &
 Heinsio codicis Colonienfis lectionem amplecti.

v. 337. Ut praesentia mandas Corpora.] Legendum
 videtur mandens. MODIUS Novant. Lectio. E-
 pist. lxxxviii. Scribendum atque absentia mandis
 Corpora. in Colonienfi, nudat rictu, ut praesentia
 mandans. mandet in Oxon. & Putean. Valerius Flacc.
 lib. iii. vers. 589.

Frangit & absentem vacuis sub dentibus hostem.
 lib. i. vers. 272.

— Phryxi promittitur absens
 Vellus, & auratis Argo reditura corymbis.
 lib. vii. vers. 196.

Ergo iterum sensus varios super hospite volvens
 Maeret, & absenti nequidquam talia satur.
 vers. 315.

Dd 2

- - - absentem

- Non illum Metabus, non illum celsior Ufens
 340 Evaſere tamen; quamvis hic alite planta,
 Hic ope cornipedis totis ferretur habenis.
 Nam Metabum ad manes demifit cuſpide fulgens
 Fraxinus, Ufentem collapſum poplite caſo
 Enſis obit, laudemque pedum cum ſanguine ademit.
 345 Jamque dedit leto Sthenium, Laurumque, domoque
 Collinum gelida, vitreo quem Fucinus antro
 Nutrierat, dederatque lacum tramittere nando.
 Fit ſocius leti conſecta Maſſicus haſta,

Vitiferi

—— *abſentem ſarviſſima poſcit*
Nunc Pelian, tanta juvenem qui perderet ira.
 verſ. 466.
Jamque ſui tauris languent abſentibus ignes.
 Varius apud Macro. vi. Saturn. cap. 11.
Ceu canis umbroſam luſtrans Gortynia vallem,
Si veteris potuit cervae comprehendere luſtra,
Sarvis in abſentem.
 Lucan. lib. v. verſ. 319.
Qui modo in abſentem vultu dextraque ſurebas,
Miles, habes nudum primumque ad vulnera pe-
ctus.
 libro vii. verſ. 766.
Invigilat cunctis ſacrum ſcelus, armaque tota
Mente agitant, capuloque manus abſente moven-
tur.
 Petron. carm. de Bell. Civili, *abſentem votis interfici-*
ſis hoſtem. Statius 11. Theb. verſ. 132. poſt com-
 parationem tigridis,
 —— *ſic excitus ira*
Ductor in abſentem conſumit proelia fratrem.
 & verſ. 686.
 —— *ſate gente ſuperbi*
Oeneos abſentes jamdudum vincere Thebas
Annuimus.
 Theb. 111. verſ. 568.
 —— *jam bella ſubaeque*
Comminus, abſentefque fremunt ſub poſtore The-
bae.
 lib. v. verſ. 88.
 —— *ventiſque abſentibus Aegon*
Motus, & ingenti percuffus liſora ponto.
 lib. vi. verſ. 400.
 —— *pereunt veſtigia mille*
Ante fugam, abſentemque ſeris gravis ungula cam-
pum.
 Claudian. in Bell. Gild. verſ. 350. de Honorio,
 - - - *jam puppe vehi, jam ſtagna ſecare*
Fervet, & abſentes invadere cuſpide Maurps.
 Idem de Torpedine,
Pigra venenatis effundit flamina venis,
Abſentem vinctura virum.
 De mulabus Gallicis,
Abſentis longinqua valent praecepta magiſtri.
 Aufon. in Moſella,

Tota natant criſpis juga motibus, & tremis abſens
Pampinus.
 Sidon. Apoll. Paneg. Aviti verſ. 367.
 - - - *jamjamque tener ſpe frangitur agnus,*
Atque abſens avido crepiſat jam praeda palato.
 ibidem verſ. 278.
Abſens in cuncto ſibi vulnere jam cadit Hoſtor.
 In Paneg. Anthem. 247. *Viſus adeſt oculis abſenti-*
bus. Sic ibi lego. vide ultimas editiones. & ſic,
 puto, eſt in ſcriptis. in Paneg. Major. verſ. 420.
 - - - *jacet hic ſimul aliſe telo*
Abſentem paſſus dextram.
 N. HEINSIUS. Virgil. 1x. Aen. verſ. 59.
Ac veluti pleno lupus inſidiatus ovili
Cum fremis ad caulas, ventos perpeſſus & imbris,
Noſte ſuper media; tuti ſub matribus agni
Balaſum exercent: ille aſper & improbus ira
Sarvis in abſentis.
 Sidon. Apoll. Carm. xxiii. verſ. 333.
 —— *& ante curſum*
Campus ſtatibus occupatur abſens.
 Guntherus 111. Ligor. verſ. 123.
 —— *erectis ad ſidera palmis*
Principis abſentis feriunt ululaſibus aures.
 Hinc patet Heinſii emendationem ſenſui accom-
 modatiſſimam eſſe; ſed nimium abit à recepta le-
 ctione: quare minima mutatione eodem ſenſu le-
 gam cum Modio, *ut praefentia mandens Corpora*, id
 eſt, tigris mandit, manducat pecora, tamquam
 praefentia forent, quae antea auſugerant.
 v. 343. *Collapſum poplite flexo*] Recte Colonien-
 ſis *poplite caſo*, id eſt, ſuccifo poplite. N. HEIN-
 SIUS. Silius infra lib. v. verſ. 547.
 —— *quem poplite caſo*
Dum ſpolias, gravis immitti cum turbine coſtas
Fraxinus irrupit.
 libr. x. verſ. 38.
Eratres hic humero cecidere, hic poplite caſis.
 Ennius in fragm. pag. 134. Ed. nuperae,
Heis pernas ſuccidit iniqua ſuperbia Poeni.
 Virgilius lib. x. Aen. verſ. 699. *poplite Palmum Suc-*
ciſo volvi ſegnem finis. Sidon. Apollin. carm. v. verſ.
 421. *pars poplite ſecſto Mortis ad invidiam vivis.* Iſcan.
 vi. B. Troj. verſ. 268.
 —— *ſumiduſque ſuperbis*
poplitibus

Vitiferi sacro generatus vertice montis,
 350 Et Liris nutritus aquis, qui fonte quieto
 Diffimulat cursum, ac, nullo mutabilis imbri,
 Perfringit tacitas gemmanti gurgite ripas.
 Exoritur rabies caedum, ac vix tela furori
 Sufficiunt, teritur junctis umbonibus umbo,
 355 Pesque pedem premit, & nutantes casside cristae
 Hostilem tremulo pulsan conamine frontem.
 Tergemini primam ante aciem fera proelia fratres
 Miscebant, quos Ledaes Sidonia Barce
 Xanthippo felix uteri inter bella crearat.

Res

Poplitibus caesis humilam infamare triumphum.
 Pacat. in Paneg. cap. xxxvi. Alii poplitibus immine-
 re, alii terga configere, aut, quos cursu non poterant
 comingere, jaculis occupare. Vide, quae notarunt
 viri docti ad Petron. Satyr. in princ.

v. 345. *Jamque dedit leto Sternium*] *Sthenum* Pu-
 teaneus, Oxon. *Sthenium*, quod probro. Sic apud
 Maronem x. Aen. vers. 388. *Hinc Sthenium petis.*
 pro *Laurumque*, Colon. *Larumque*. N. HEINSIUS.
Stheniumque olim Daufquejus etiam probavit.

v. 346. *Vitreo quem Fucinus antro*] *viridi antro*
 scripti & Romana editio. Nihil ausim tamen mu-
 tare. Notum illud Maronis, *vitrea se Fucinus unda*,
Te liquidi flevit lacus. De *vitreis antris* videan-
 tur, quae annotavi ad Claudiani Felcennina in
 Nuptias Honorii. Noster tamen lib. v. vers. 20.

Solatae penitus viridi fovere sub antro
Naiades.

N. HEINSIUS. Nihil ego quoque mutare audeo.
 Ovidius v. Metam. vers. 47.

— *quem flumine Gange*

Edita Limnate vitreis peperisse sub antris
Credidit.

Statius lib. III. silv. II. vers. 16.

Surgit de vitreis spumosaes Doridos antris.

v. 352. *Perfringit ripas*] Vir doctus ad marginem
 Sillii conjecerat *Praefringit*, de quo verbo supra
 vide ad lib. I. vers. 358. Vulgatum tamen non
 damno.

v. 354. *Teritur junctis umbonibus umbo, Pesque pe-*
dem &c.] Ita saepe poetarum. Silius lib. v. vers. 218.

— *hortantes se quisque vicissim*
Incumbunt, pressoque impellunt pectore pectus.
 lib. IX. vers. 322.

— *galea horrida flictus*
Adversae ardescit galeae, clipeusque fasis
Impulsu clipei, atque ensis contunditur ense;
Pes pede, virque viro teritur.

Ennius in fragm. pag. 303. ed. postremae.

Pes pede premitur; arma teruntur armis.
 ubi vide notas Column. Virgilius x. Aeneid. vers.
 361.

— *haeret pede pes, densusque viro vir.*
 Ovidius x. Metam. vers. 44.

Cum pede pes junctus: sotoque ego pectore promus

Et digitos digitis, et frontem fronte premebam.

etiam Livius lib. xxxiv. cap. xlvi. *Dis in angu-*
stis pugnatum est, nec dextris magis gladiisque gereba-
tur res, quam scutis corporibus ipsis obmixti urgebant. &
 Ammian. Marc. lib. xvi. cap. xii. *Pulvis aequali*
motu assurgens et prospectum eripiens arma armis cor-
pora corporibus obtrudebat.

v. 357. *Fera proelia fratres Miscebant*] *sacra proelia*
 in Colonienfi. an *sata proelia*? ut *serere bellum*, de
 quo jam dictum supra. N. HEINSIUS. Nihil pla-
 cet mutari. nam communi appellatione *proelia* &
bella nunc *fera*, nunc *saeva*, dicuntur. Supra lib.
 I. vers. 143.

Occubuit saevo Tyrins certamine ductor.
 vers. 266.

— — — *campo rapidus fera proelia miscet.*
 lib. III. vers. 605.

— — — *hic fera gentis*
Bella Palaestinas primo delebit in aevo.
 lib. VII. vers. 472.

Sed victae fera bella Deae vexere per aequor.
 lib. xv. vers. 381.

— — — *saeva inter proelia ductor.*
Infixum adverso vidit sub pectore solum.
 vers. 670.

— — — *obtectus senium fera proelia miscet.*
 lib. xvi. vers. 47.

— — — *hic fera gentis*
Mors securigera miscebat proelia dextra.
 & ita passim alii.

v. 359. *Felix uteri*] "EVRUM", secunda: sic Ca-
 to *felices arbores* dixerit, quae fructum ferunt, teste
 Festo. Aliud autem, ne quis erret, in libris pon-
 tificii juris erant felices & infelices arbores. Sic fi-
 cus alba ex felicibus erat, nigra ex infelicibus; ut
 ex libris Veranii de verbis pontificalibus docemur.
 Felices enim erant, quae Diis superis sacrae erant;
 infelices, quae Diis inferis & averruncis, quibus-
 que fructus nigri: sic fentes omnes, rubum, & si-
 milia, quibus prodigia comburebantur, inter in-
 felices arbores numerabant. D. HEINSIUS. Recte
 D. Heinsius hic *felix uteri* pro fecunda poni notat,
 quemadmodum *felix arbor* pro frugifera. Sic Liv.
 Dd 3 lib.

- 360 Res Grajae, ductorque parens, ac nobile Amyclae
Nomen, & injectus Spartanis colla catenis
Regulus inflabant veteri praecordia fama:
Marte probare genus, factisque Lacona parentem
Ardebant, gelidosque dehinc invifere montes
- 365 Taygeta, & tandem bellis innare subactis
Eurotan patrium, ritusque videre Lycurgi.
Sed Spartam penetrare Deus, fratresque negarunt
Ausonii, totidem numero; quos miserat altis.
Egeriae genitos immitis Aricia lucis,
- 370 Aetatis mentisque pares: at non dabat ultra
Cloto dura lacus aramque videre Dianae.
Namque ut in adversos, impacti turbine pugnae,
Eumachus & Critias & laetus nomine patris
Xanthippus junxere gradus, ceu bella leones
- 375 Inter se furibunda movent, & murmure anhelio
Squalentes campos & longa mapalia complent:
Omnis in occultas rupes atque avia pernix
Maurus saxa fugit, conjuxque Libyssa profuso,
Vagitum cohibens, suspendit ab ubere natos;
- 380 Illi dira fremunt, perfractaque in ore cruento
Ossa sonant, pugnantque feris sub dentibus artus.
Haud secus Egeriae pubes, hinc Virbius acer,
Hinc Capys, affiliunt, paribusque Albanus in armis.

Subfidens

lib. v. cap. xxiv. *Nulla felix arbor, nihil frueferum in agro relictum.* Appulej. in Apolog. pag. 288. Ed. Elmenh. *Arbor infecunda & infelix, quae nullum fructum ex sese gignit, tanti est in pretio, quanti lignum ejus in trunco.* Virgilius i. Georg. vers. 154.

Infelix lolium & steriles dominantur avenae.

ubi Servius *infelix* exponit *infecundum*.

v. 360. *Res Grajae, ductorque parens, ac nobile Amyclae Nomen*] Grajas Colonienfis. idem *Amyclae*, non *Amycle*. N. HEINSIUS. *Amycle* nempe & *Amyclae*, ut *Mycene* & *Mycenae*, *Argos* & *Argi*, atque alia similia. Cum tamen Silius alibi semper *Amyclae* dicat, ut lib. ii. vers. 434. & lib. xiii. vers. 44. malim cum N. Heinsio ex codice Colonienfi *Amyclae*; atque ita jam Cellarius edidit.

v. 361. *Injectus colla catenis*] Proprie non collum catenis, sed catenae collo injiciuntur. Sed Celeberrimus Burmannus monuit me, alibi ita etiam Graecos locutos esse; vel, si quis hoc loquendi genus non probet, fortasse legendum esse *infectus colla catenis*, ut apud Cicer. lib. iv. in Verr. cap. xvii. *Homini jam perditio & collum in laqueum inferenti subvenisti.* Senec. in Phoen. vers. 148. *Artis colla laqueis inferi prohibebis?* Stat. xii. Theb. vers. 460.

- - - *dexteras juvat insertare catenis.*

v. 362. *Regulus inflabant*] Colonienfes membranae cum nonnullis ex priscis editis *inflabat*. atque

ita etiam editio Cellarii.

v. 365. *Taygeta*] *Taygetae* Puteaneus. *Eurotan* scripti. & mox Colon. *negarunt*, non *negabant*; pro penetrare etiam maluerim *remeare*. N. HEINSIUS.

v. 366. *Eurotan patrium innare*] Silius lib. vi. vers. 309.

- - - *vellem hunc, o tristia nobis Taygeta, hunc unum non durassetis opacis Eurotae ripis.*

ubi vide Dausquejum, & Joh. Meursium Miscell. Lacon. lib. ii. cap. ix. pro *innare* Putean. codex cum priscis editionibus *juvat ire*. sed non audio.

v. 373. *Et Clytias*] *Critias* ex scriptis & priscis editionibus. nomen Graecum. sic infra quoque in membranis. N. HEINSIUS.

v. 376. *Longa mapalia*] Id est, longinqua, longo spatio distita. vide infra ad librum vi. vers. 627.

v. 378. *Conjuxque Libyssa profuso*] *profundo* editio Romana. N. HEINSIUS.

v. 380. *Perfractaque in ore cruento Ossa sonant*] *perfractaque* Colon. an *praefractaque*? mox *feri sub dentibus artus* scripti & Romana editio, non *feris sub dentibus artus*. N. HEINSIUS. *perfractaque* non puto mutandum cum viro Illustrissimo. Infra lib. x. vers. 237.

- - - *perfractae*

- Subsidens paullum perfossa proruit alvo
 385 Albanum Critias; (ast illi cuncta repente
 Implerunt clipeum miserando viscera lapsu)
 Eumachus inde Capyn: sed tota mole tenebat
 Ceu fixum membris tegimen; tamen improbus ensis
 Annexam parmae decedit vulnere laevam,
 390 Inque suo pressa est non reddens tegmina nisu
 Infelix manus, atque haesit labentibus armis.
 Ultima restabat fufis jam palma duobus
 Virbius. huic trepidos simulanti ducere gressus
 Xanthippus gladio, rigida cadit Eumachus hasta,
 395 Et tandem aequatae geminato funere pugnae.
 Inde alterna viris transegit pectora mucro,
 Inque vicem erepta posuerunt proelia vita.
 Felices leti, pietas quos addidit umbris!
 Optabunt similes venientia secula fratres,
 400 Aeternumque decus memori celebrabitur aevo:
 Si modo ferre diem, ferosque videre nepotes
 Carmina nostra valent, nec famam invidit Apollo.
 At Consul toto palantes aequore turmas
 Voce tenet, dum voce viget: Quo signa refertis?
 405 Quis vos, heu! vobis pavor abstulit? horrida primi
 Si fors visa loci, pugnaeque laceffere frontem;

Post

- - - perfractae cassidis aera
 Offibus infodiens complevit sanguine vultus.
 & vers. 512.

- - - perfracti turbine dentes
 Muralis saxi, tum toto corpore vulnus.
 lib. vi. vers. 235.

- - - tunc fractis offibus atram
 Absorbet saniem.

Senec. in Herc. Fur. vers. 1024.

In conjungem nunc clava libratur gravis:
 Perfregit ossa.

Statius vi. Theb. vers. 807.

Nec prius, effracto quam misceat ora cerebro,
 Absistat, video.

Mox etiam Mediol. editio feri sub dentibus, non
 feris.

v. 390. Inque suo pressa est] Opinor pressa est. N.
 HEINSIUS. Ita saepe turbarunt scriptores libra-
 ri. Vide infra ad libr. v. vers. 281.

v. 392. Ultima palma] palmam vocat Silius, de
 quo adhuc palma seu victoria reportanda restat.
 Contra palmam dicit ipsum victorem infra lib. xvi.
 vers. 503.

Es modo postremus, nunc ordine tertia palma.

v. 393. Simulanti ducere gressus] simulanti in scri-
 ptis. malim etiam adducere. Mox puto, Ut tandem
 aequatas. N. HEINSIUS. adducere gressus, ut infra
 lib. x. vers. 17.

- - - pavidique in terga relatos

Adducere gradus.

Ita enim & illic scribendum docuerunt viri docti,
 pro *Abduxero*.

v. 398. Pietas quos addidit umbris] *allicis* Putea-
 neus & editio Romana cum Parmensi. Putarim
adjicit. N. HEINSIUS. Etiam Mediolanensis edi-
 tio *allicis*. Sed nihil muto. De voce *addere* plura su-
 pra vide ad lib. iiii. vers. 350.

v. 400. Extremumque decus memori celebrabitur ae-
 vo] Legendum ex membranarum *Aeternumque decus*.
 Alludit illud Virgilii ix. Aen. vers. 446.

- - - si quid mea carmina possunt,

Nulla dies umquam memori vos eximet aevo.
 BARTHIUS lib. vi. Advers. cap. iiii. Pro *Extre-
 mumque decus* probe scripti *Aeternumque*: & sic Bar-
 thius. N. HEINSIUS.

v. 401. Miserosque videre nepotes] Ita etiam mem-
 branae. Utrum sequi malit Dausquejus, ex ejus
 recensione intelligere non potui. Sunt causae, ut
 et *miseros* etiam non adspernandum arbitremur.
 Legas fortasse melius,

Si modo ferre diem in ferosque venire nepotes
 Carmina nostra valent.

quomodo saepius loquitur Silius, ut lib. ii. vers.
 511.

Extendam leti decus, atque in secula mittam.
 fine libri vi. vers. 711.

Haec mitte in populos, & adhuc majora dabuntur.
 libro xii.

- - - factoque

- Post me state viri, & pulsa formidine tantum
 Aspicite. has dextras capti genuere parentes.
 Quo fugitis? quae spes victis? Alpefne petemus?
- 410 Ipsam turrigero portantem vertice muros
 Credite summissas Romam nunc tendere palmas.
 Natorum passim raptus, caedemque parentum,
 Vestalesque focos exstingui sanguine cerno.
 Hoc arcete nefas. postquam inter talia crebro
- 415 Clamore obtusae crassoque a pulvere fauces,
 Hinc laeva frenos, hinc dextra corripit arma;
 Et latum objectat pectus, strictumque minatur
 Nunc sibi, nunc trepidis, ni restent, comminus enssem.
 Quas acies alto genitor dum spectat Olympo,
- 420 Consulis egregii movere pericula mentem.
 Gradivum vocat, & patrio sic ore profatur:
 Magnanimi me, nate, viri, ni bella capeffis,
 Haud dubie extremus terret labor: eripe pugnae
 Ardentem; oblitumque sui dulcedine caedum
- 425 Siste ducem Libyae. nam plus petit improbus uno
 Consulis exitio, tota quam strage cadentum.
 Praeterea (cernis) tenerae qui proelia dextrae

Jam

- - - factoque in secula iuro

Laetantur tribuisse locum.

Claudianus, *nascentes ibant in secula libri.* ad quem alia. BARTHIUS lib. vi. Advers. cap. iiii. *serosque* sine dubio scribendum, quomodo Zinzerlingus ad lib. ii. Valerii Flacci, idque Interpres etiam est amplexus. in Parmensi editione *vestrosque*. Barthius, in *serosque venire nepotes*, quod non persuadet. N. HEINSIUS. Optime N. Heinsius. Nec aliter etiam coniecit Richter. in Specim. Observ. critic. pag. 74. Propertius lib. iiii. Eleg. i. vers. 35.

Meque inter seros laudabis Roma nepotes.

Ovidius vi. Metam. vers. 137.

*Lexque eadem poenae, ne sis secura futuri,
 Dicta tuo generi serisque nepotibus esto.*

Valer. Flacc. lib. viii. vers. 397.

*Namque datum hoc satis, trepidus supplexque ca-
 nebat**Mopsus, ut in seros irent magis ipsa nepotes.*

Aufon. in Idyll. iv. vers. 18.

- - - pappos aviasque trementes

Anseferunt patribus seri, nova cura, nepotes.

Saepiusculum autem librarii voces *seri* & *miseri* in libris scriptis inter se confuderunt. vide Nic. Hein- sium ad Valer. Flacc. lib. ii. vers. 234. Broekhus ad Tibull. lib. i. Eleg. v. vers. 47. & ad Propert. lib. i. Eleg. xv. vers. 21. Quod ad rem ipsam atti- net, modestius de poematum suorum vita prae- sumsit Silius, quam aut Horatius, aut Ovidius, quo- rum ille lib. iiii. od. ult. hic vero xv. Metam. vers.

871. eorum sibi aeternitatem promiserunt, quum verecundius dubitet Silius, ad exemplum nempe Virgilii, quem hic noster expressit, ut ad vers. 400. Barthius monuit, & ad ipsum Virgil. Cerda. Mi- nores etiam animos tempore exilii sui gerebat Naso in v. Trist. Eleg. ix. vers. 7.

*Te praesens mitem, te nosset serior aetas,**Scripta vetustatem si modo nostra ferent.*

v. 408. *Aspicite has dextras. Capti genuere paren-
 tes, Quos fugitis*] Lego, *Aspicite hanc dextram*: nisi
 mavis,

*Aspicite. has dextras capti genuere parentes,**Quas fugitis.*

Nam in scriptis & editione Romana *Qua fugitis.*
Quo Basileensis. etiam bene. *Aspicite*, ut supra lib. ii.
 vers. 230. *spectacula tantum Ferte, viri.* N. HEIN-
 SIUS.

v. 411. *Submissas palmas*] Cum supplicantium
 consuetudo fuerit manus tollere, *submissus* hic ca-
 piendum pro sursum emissus, ut infra lib. xii. vers.
 640.

Submissas tendunt alta ad Capitolia palmas.

ubi plura exempla vide.

v. 412. *Natorum passum raptus*] Celeberrimus Bur-
 mannus malebat *Natorum raptus*, ut raptus virgi-
 num intelligatur.

v. 421. *Patrio sic ore profatur*] Quia, inquit, Dau-
 squeus, Jupiter vulgo creditus est Scipionis Afri-
 cani pater, dixit Poeta *patrio ore profatur*, qui hac
 oratione filii honori consuluerit. Sed male: nam
 Silius *patrio ore* dixit propter ipsum Martem Jovis
 filium;

- Jam credit puer, atque annos transcendere factis
Molitur, longumque putat pubescere bello:
430 Te duce primitias pugnae, te magna magistro
Audeat, & primum hoc vincat, servasse parentem.
Haec rerum fator. at Mavors in proelia currus
Odrysia tellure vocat: tum fulminis atri
Spargentem flammam clipeum, galeamque Deorum
435 Haud ulli facilem, multoque labore Cycloperum
Sudatum thoraca capit, quassatque per auras
Titanum bello satiatam sanguinis hastam,
Atque implet cursu campos. exercitus una
Irarum, Eumenidesque simul, letique cruenti
440 Innumerae facies, frenisque operata regendis
Quadrijugos atro stimulat Bellona flagello.
Fertur ab immenso tempestas horrida coelo,
Nigrantesque globos & turbida nubila torquens
Involvit terras: quatiitur Saturnia sedes
445 Ingressu tremefacta Dei, ripasque relinquit,
Auditu curru, fontique relabitur amnis.
Ductorem Aufonium telis Garamantica pubes

Cinxerat,

filium; eum enim Jupiter mox vers. seq. ideo *natum* suum vocabit, Scipionem vero *magnanimum virum*. Insuper, monuit Jupiter Martem, ut Scipionem patrem, non Africanum, qui vulgo Jovis filius creditus est, pugna eriperet.

v. 424. *Oblitusque sui dulcedine caedum*] Rectius fit *Oblitusve*. N. HEINSIUS. Virgilius III. Aeneid. vers. 628.

— *nec talia passus Ulixes,*

Oblitusque sui est Ithacus discrimine tanto.

v. 428. *Annos transcendere factis Molitur*] Statius lib. v. filv. II. vers. 12. eandem rem hoc modo expressit,

— *octonos bis jam tibi circuit orbes*

Vita, sed angustis animus robustior annis,

Succumbitque oneri, & mentem sua non capis aetas.

Cicero Orat. XIV. Philipp. cap. x. *Aetas ejus certe ab hac sententia neminem deterrebit, quandoquidem virtute superavit aetatem*. Quintil. Declam. III. pag. 39. *Aliquid semper audere majus annis*. Nazarius in Paneg. Constantini cap. III. id effert, *animo jam vincit aetatem*. De eodem hoc Scipione Seneca III. de Benefic. cap. XXXIII. *Parum est, quod ad primam pugnam exiturus tiro per veteranorum corpora cucurrit, quod annos suos transilivit*.

v. 435. *Haud illi facilem*] *Haud ulli facilem* ex scriptis. N. HEINSIUS. Prisca editiones etiam *Haud ulli*. Typographi in Marfi editione per errorem illi ediderunt, quod, praeter Martinum Herbipolensem, ab omnibus postea fideliter servatum est. In commentariis vero Marfus ulli edidit, quod exponit, *galeam*, quam non facile aliquis Deorum por-

tasset. Similiter infra peccatum est lib. VIII. vers. 518. & alibi saepius.

v. 435. *Labore Cycloperum Sudatum thoraca capit*] *Sudatus*, multo labore extusus. ita saepe Claudianus, Statius, Sidonius. BARTHIUS lib. x. Advers. cap. XXIV. Supra Silius lib. III. vers. 91.

— *nos, Alcidae mirante noverca,*

Sudatus labor, & bellis labor acrior Alpes.

& vers. 531.

Unde nec edomitos exsudatosque labores

Respexisse libet.

Livius lib. v. cap. v. *Relinquendane haec consedis, ut ad aestatem rursus novus de integro his instituendis exsudet labor?* Statius v. Theb. vers. 189.

— *gelidove labor sudatus in Haemo.*

ubi videndus est Barthius. Hinc *sudor* pro labore ponitur. Ita Silius lib. XIV. vers. 666. *vellera ramis depectere femineum sudorem* vocat: praecipue vero pro labore militari. Claudian. in Bell. Getic. vers. 280.

— *alio desudant Marte cohortes.*

vide Jac. Gothofr. ad l. 7. Cod. Theodof. de lustr. collat.

v. 438. *Atque implet curru campos*] Supra jam *currus* habuimus, *Mavors in proelia currus Odrysia tellure vocat*. Rectius igitur hoc loco, *implet cursu campos*: & sic editio Parmensis. N. HEINSIUS. Ita saepe errarunt librarii. vide infra ad librum XVI. vers. 334.

v. 442. *Fertur ab immenso tempestas horrida coelo*] Illud *impenso coelo* languere videtur Celeberrimo Burmanno, qui malebat *incenso*.

v. 444. *Quatiitur Saturnia sedes Ingressu tremefacta Dei*
Ec

- Cinxerat, & Tyrio regi nova dona parabat,
 Armorum spoliū, & rorantia Consulis ora.
 450 Stabat Fortunae non cedere certus, & acri
 Mole retorquebat, crudescens caedibus, hastas.
 Jamque suo, jamque hostili perfusa cruore
 Membra madent: cecidere jubae; gyroque per orbem
 Artato, Garamas jaculis propioribus instat,
 455 Et librat saeva conjectum cuspide ferrum.
 Hic puer ut patrio defixum corpore telum
 Conspexit, maduere genae, subitoque trementem
 Corripuit pallor, gemitumque ad sidera rupit.
 Bis conatus erat praecurrere fata parentis,
 460 Conversa in semet dextra: bis transfudit iras
 In Poenos Mavors. fertur per tela, per hostes
 Intrepidus puer, & Gradivum passibus aequat.
 Continuo cessere globi, latiusque repente
 Apparet campo limes. metit agmina tectus
 465 Coelesti clipeo, & sternit super arma jacentum
 Corporaque auctorem teli, multasque paternos
 Ante oculos animas, optata piacula, mactat.
 Tunc, rapta propere duris ex offibus hasta,

Innixum

Dei] Ingressu enim & adventu Deorum terram moveri dicunt poëtae. Sic infra lib. ix. vers. 300. postquam recensuisset numina, quae à parte Romanorum, quaeque à parte Karthaginensium stantia in proximos montes descendissent, ut proelii ad Cannas spectatores forent, addit:

— mole simul venientum & gressibus alma
 Intremuit tellus.

Vide Illustriss. Spanhem. ad Callim. Hymn. in Apoll. vers. 2. & doctos commentatores ad Petron. Satyr. cap. cxxiv. quod gentilibus ex sacris literis & veri Dei descensu defumiserunt. Idem enim evenit, cum summum numen in montem Sina descenderet, populo Israëlitis leges daturum, ut refert facer scriptor Exodi cap. xix.

v. 455. *Saeva conjectum cuspide ferrum*] *trajectum* Colonienfis. apud Maron. Aen. x. vers. 586. in longe veterrimo codice,

*Lucagus ut, pronus pendens in verbera, telo
 Admonuit bijugos trajecto.*

ubi plura. Sed locus ille aliter legendus. N. HEINSIUS.

v. 462. *Intrepidus puer*] Septemdecim annos eo tempore natum fuisse Scipionem, quo patrem servavit, testatur Polyb. lib. x. pag. 804. Ed. Gronov. Praeter necessitatem vero hic late inquit Dausquejus in tempus, quo puertitia finiebat, & adolescentia initium sumebat, ut recte Scipionem à Silio *puerum* vocari probet. Nam poëtae non tam exacte haec vocabula distinguunt, quam Grammaticorum leges faciunt. Sic infra Silius eundem

Scipionem post patrem jam ac patruum in Hispania occisum adhuc *puerum* dicit lib. xiii. vers. 704. 758. lib. xv. vers. 33. & 46. aliisque locis, quem ibid. vers. 69. *juvenem* vocavit. ut adeo voces *puer*, *adolescens*, & *juvenis* promiscue ab illis usurpari constet.

v. 465. *Et sternit super arma jacentum Corpora & auctorem*] Haec corrupta sunt. Livinejus, *feritur super ipsa jacentum Corpora*. sed concinnius scripti, & *sternit super arma jacentum Corporaque auctorem teli*. N. HEINSIUS. Etiam Mediolan. ac Parmensis editio *super arma jacentum Corporaque auctorem*; quae lectio ipsa Silii manus est. in Marfi editione errore operarum scribitur *Corpora auctorem teli*, pro quo Martinus Herbiopol. primus *Corpora & auctorem* dedit, quem reliqui omnes postea secuti sunt.

v. 469. *Innixum cervice*] Nescio, quae sint exemplaria illa, in quibus Dausquejus *Innexam* invenit. Nam omnes libri, quos consului, *Innixum* habent; quae etiam vera scriptura est. vide, quae notavit Dausquejus

v. 470. *Attonitae tanta ad spectacula turmas Tela tenens*] Similiter Graeci Aenean incolumem dimisere, obstupescit pietate ejus, dum patrem humeris ex incendio Trojano efferret, ut tradit Auctor de Orig. Gent. Rom. cap. ix. *Aeneas, cum, prae se Deos Penates patremque Anchisen humeris gestans, nec non & parvulum filium manu trahens, noctu excederet, orta luce cognitus ab hostibus, eo quod tanta onustus pietatis sarcina erat, non modo à nullo interpellatus; sed etiam à rege Agamemnone, quo vel-*

Innixum cervice ferens humeroque parentem,
 470 Emicat. attonitæ tanta ad spectacula turmæ
 Tela tenent: ceditque loco Libys asper, & omnis
 Late cedit Hiber: pietasque insignis & actas
 Belligeris fecit miranda silentia campis.
 Tum celsò e curru Mavors, Karthaginis arces
 475 Exscindes, inquit, Tyriosque ad fœdera coges.
 Nulla tamen longo tanta exorietur in ævo
 Lux tibi, care puer. mactè, o mactè indolè sacra,
 Vera Jovis proles: & adhuc majora supersunt:
 Sed nequeunt meliora dari. tum nubila Mavors
 480 Ætheraque, emensò terras jam sole, capeffit;
 Et fessas acies castris clausere tenebrae.
 Condebat noctem devexo Cynthia curru,
 Fraternis afflata rotis, & ab æquore Eoo
 Surgebant rosæ media inter caerula flammæ.
 485 At Consul tristis, campos Poenisque secundam
 Planitiem metuens, Trebiam colleſque petebat.
 Jamque dies rapti cursu navoque labore,
 Et medio abruptus fluitabat in amne solutis
 Pons vinclis, qui Dardanium transvexerat agmen;

Eridani

let, ire permissus, Idam petit. Poëta incertus in Anthol. Graec. lib. 1. cap. LXXXVI 1. Epigr. 2.

Ἐκ πυρὸς Ἰλιακῷ δ'οράτ'αν μίσοι ἤρπασιν ἥρωις

Ἄσκιος, ὅστις παιδὶ βάρῃ, πατέρα.

Ἐκπαγε δ' Ἀργείοις, μὴ ψεύδι· μικρὸν ἐς Ἀρη

Κίεθ' ὁ γῆρας, τῷ δὲ φέροντι μέγα.

*Ex igne Iliaco enses per medios rapuit heros Aeneas san-
ctum filio onus patrem. Clamavit vero Argivis, ne
laedus: vile Marti lucrum hic senex, at ferens mi-
serum. De piis fratribus parentes ex incendio Aet-
naeo efferentibus Claudian. pariter in Idyll. vers.
31.*

Haec equidem immerito tanta virtute repressas

Encladi fauces obriguiffe reor.

Ipsæ redundantem frenavit Mulciber Aetnam,

Laederes exempli ne monumenta pii.

Senferunt elementa fidem. pater affuit æther,

Terraque maternum sedula juvis opus.

v. 478. *Vera Jovis proles*] Scipio nempe ex Jove, in serpentem converso, & Pomponia natum se credi voluit. vide infra ad lib. xiii. vers. 615.

v. 482. *Condebās noctērn deuexo Cynthia curru*]
curru deuexo Parmensis editio. etiam bene. N.
 HEINSIUS. Quemadmodum Soli, ita etiam Lu-
 nae currus adscribitur, ut apud Tibull. lib. I. Eleg.
 II. vers. 21.

Cantus ☽ è curru Lunam deducere testat.

deuxo autem *cornu*, propter adventantem diem. Nihil itaque mutandum, quamvis in Parmensi editione sit *deuxo cornu*; malo enim codices praestantissimos sequi.

v. 486. *Planitiem metuens*] *evadens* putabam aliquando, vel *visans*, vel *evitans*, vel *campo Poenique secunda Planitie cedens*. N. HEINSIUS. *Planitiem* metuebat Scipio, quoniam Karthaginenses equitatu meliores erant, quam Romani, quorum major usus erat in planitie. Liv. lib. XXI. cap. XLVII. *Facile apparuit, & equitatu meliorem Poenum esse, & ob id campos patentes, quales sunt inter Padum Alpesque, bello gerendo Romanis aptos non esse*. Hinc metuens Scipio, ne quid detrimenti res Romana in planitie caperet, propere in montes abiit. Nihil itaque causae video, cur conjecturae Illustrissimi Heinfilii reciperentur.

v. 487. *Jamque dies rapti cursu varioque labore*] Haec quoque mendosa sunt. *vanoque labore* Coloniensis & Puteaneus cum Parmensi editione: sed *navoque labore* corrigendum. Frequenter hic naevus obrepfit in Silianos codices. vide libro 1. vers. 549. N. HEINSIUS. Scribe, inquit Daufquejus, *raptus*, ut intercursantes acies diem sibi non senserint eripi, nisi si mavis *actus*. Sed neutrum probō. Non enim nunc intercursabant acies, ut ardore pugnae eripi sibi diem sentire non potuerint: sed, confecto pridie proelio, ad Trebiam abibat Scipio. Pro *vario labore*, etiam Mediolan. editio *vano* habet, unde recte Illustrissimus Heinsius *navo* fecit.

v. 489. *Transvexerat agmen*] *praeuexerat* codex Puteaneus, pro *travexerat* puto. sic infra scripti, *qua travebat agmina*. N. HEINSIUS. De voce *travebo* vide Gronov. ad Livii lib. xxxi. cap. vi. Eodem modo *transmisso* in libris scriptis est, pro *trans-*

Ec 2

miio.

- 490 Eridani rapidas aderat cum Poenus ad undas.
Dumque vada & molles aditus, per devia flexo
Circuitu, petit, & stagni languentia quaerit,
Interdum rapta vicinis saltibus alno
Flumineam texit, qua transvehat agmina, classem:
- 495 Ecce aderat, Trebiaeque simul vicina tenebat,
Trinacrio accitus per caerula longa Peloro,
Gracchorum proles, Consul. gens inclita magno
Atque animosa viro, multusque in imagine claris
Praefulgebat avus titulis bellicae domique.
- 500 Nec Poeni, positis trans amnem in gramine castris,
Deerant: namque animos stimulant prospera rerum,
Increpitanque super ductor: Quis tertius Urbi
Jam superest. Consul? quatenam altera restat in armis
Sicania? en omnes Latiae, Daunique nepotum
- 505 Convenere manus. feriant nunc foedera mecum
Ductores Italum, ac leges & pacta reposcant.
At tu, donata tela inter Martia luce,
Infelix animae, sic, sic vivasque, tuoque

Des

mitto. vide infra ad lib. vii. vers. 383. & ad lib. viii. vers. 556. Plura alia habet Dausquej. in Orthogr. part. ii. pag. 318. & 319.

v. 491. *Molles aditus petis*] Id est, transitus per flumen faciles & non praeruptos. Festus voce *Petustulum*. *Petustulum* Palati dicta est ea regio urbis, quam Romulus obversam posuit ea parte, in qua plurimum erat agri Romani ad mare versus, & qua mollissime adibatur urbi. Hinc mollis trames, clivus. Ovidius iii. Fast. vers. 13.

Ventum erat ad molli declivem tramite ripam.
Claudian. ii. in Rufin. vers. 101.

— curvata tumore

* *Parvo planities, & mollibus edita clivis.*

Idem in Apono vers. 12.

Conspicuo clivus molliter orbe tumet.

Eodem sensu dicitur *clemens clivus*, de quo supra vide ad lib. i. vers. 274.

v. 493. *Interdum texit*] Id est, interim, interea texit. vide infra ad lib. vi. vers. 30.

v. 497. *Gracchorum proles Consul*] *Gracchorum* sine aspiratione. jubent nummi veteres. N. HEINSIUS. Prisco certe seculo ea Romanorum consuetudo fuit, ut numquam nisi in vocali aspirarent; postea tamen idem etiam in consonantibus nonnullis factum est. Quintilianus lib. i. Instit. Orat. cap. v. *Diu deinde servatum, ne consonantibus aspirarent, ut in Gracchis, & triumphis. Erupit brevi tempore nimius usus.* Charisius lib. i. Instit. Gramm. p. m. 78. *Gracchus & ortus sine aspiratione dici debere, Varro ait: & ortum quidem, quod in eo omnia oriuntur; Gracchum autem à gerendo, quod mater ejus duodecim mensibus utero eum gestaverit, aut à gracilitate corporis, ut quidam volunt: sed consuetu-*

do & Gracchos, & hortos cum aspiratione usurpavit. Cum itaque usu invaluerit, ut in hoc nomine aspiratio recipiatur, malim cum vulgo *Gracchos*, quam cum priscis *Gracchos*, scribere; praesertim cum idem suadeat Cicero in Oratore cap. xlvi. *Quin ipse ego, cum scirem ita majores locutos esse, ut numquam, nisi in vocali, aspiratione uterentur, loquebar sic, ut pulcros, Cetegos, triumphos, Kartaginem dicerem: aliquando, idque sero, convicio aurium cum extorta mihi veritas esset, usum loquendi populo concessi, scientiam mihi servavi.* Monetarii autem in nummis, quos advocavit Illustrissimus Heinsius, antiquam scribendi rationem servaverunt, cui probandae egregie intervniunt.

v. 502. *Quis tertius urbi &c.*] Paria habet Gracchus apud Livium lib. xxi. cap. lxxx. *Quid enim ultra differri, aut teri tempus? quem tertium consulem, quem alium exercitum expectari?* & Romani ibid. cap. lvii. *Uno Consule ad Ticinum victo, altero ex Sicilia revocato, duobus Consulibus, duobus Consulibus exercitibus victis, quos alios duces, quas alias legiones esse, quae arcessantur?*

v. 516. *Cunctisque prior*] Forte *cunctisque prior*. N. HEINSIUS. Ita interdum errarunt Librarii indocti. vide supra hoc libro vers. 144. Nihil tamen hic puto mutandum. Infra lib. xvii. vers. 125.

Ante omnes praeveetus equo trahis agmina voca.
v. 517. *Degener haud Gracchus Consul*] *Gracchus* scripti. eleganter & vere. N. HEINSIUS.

v. 518. *Cassidis auricomae cristas*] Cum *aura* proxime praecesserit, & *auricoma* hic odiosum est. Ut haerere definamus, corrigendum ex Coloniensi & Puteaneo *Cassidis Auruncae*: quam correctionem pluribus illustramus ad Maronis Aeneid. xii. vers. 94.

- Des iterum hanc laudem nato: nec fine sub aevi
 510 Oppetere in bello detur, cum fata vocabunt.
 Pugnantem cecidisse meum est. haec perfonat ardens.
 Inde levi jaculo, Massylûmque impiger alis
 Castra sub ipsa datis irritat, & efficit hostem.
 Nec Latius vallo miles debere salutem
 515 Fas putat, aut clausas pulsari cuspidè portas.
 Erumpunt, cunctisque prior volat aggere aperto
 Degener haud Gracchis Consul. quatit aura comantes
 Cassidis Auruncae cristas, humeroque refulget
 Sanguinei patrium saguli decus. agmina magno
 520 Respectans clamore vocat; quaque obvia densos
 Artat turba globos, rumpens iter aequore fertur.
 Ut torrens celsi praeceps e vertice Pindi
 Cum fonitu ruit in campos, magnoque fragore
 Avulsam montis volvit latus: obvia passim
 525 Armenta, immanesque ferae, silvaeque trahuntur.
 Spumea saxosis clamat convallibus unda.

Non,

94. supra *ensem Ausonium & Tyrrhenam hastam* uno eodemque versu habes. *cuspidis Iliaca* est lib. v. vers. 595. lib. vii. vers. 295.

Et *Tyria* è *summa* pendebat *caspidè cuspidis*, de fratre Hannibalis. sic enim castigandum. male *dura cuspidis* nunc circumfertur. N. HEINSIUS. Eru-
 ditissimus Dan. Heinsius supra h. libr. vers. 156. *auriculas* hoc loco legendum putat. sed malim cum
 Multitissimo filio ejus *Auruncae* ex scriptis reponere. De cujus lectionis veritate nemo, credo, du-
 bitabit.

v. 522. *Ut torrens celsi &c.*] Simili comparatione Silius infra utitur lib. xii. vers. 184.

*Fertur acerba lues disiectis undique portis,
 Effusaeque ruunt inopino flumine turmas,
 Improbis ut fractis exundat molibus amnis.*
 lib. xvii. vers. 122.

—— *profiliens castris, ceu turbidus amnis,
 Qui, silvas ac saxa trahens, per devia praeceps
 Valvisur, & ripas spumanti gurgite laxat.*
 Horat. lib. iii. od. xxix. vers. 33.

—— *cetera fluminis
 Ritu feruntur, nunc medio alveo
 Cram pace delabentis Hetruscum
 In mare, nunc lapides adesos
 Stirpesque raptas & pecus & domos
 Volventis una, non sine montium
 Clamore vicinaeque silvae,
 Cum fera deluvies quietos
 Irritat amnes.*

Ubi videatur Lambinus. Virgilius xii. Aen. vers. 684.

*Ac veluti montis saxum de vertice praeceps
 Cum ruit avulsam vento, seu turbidus imber
 Proruit, aut amnis sobris sublapsa vetustas,*

*Fertur in abruptum magno mons improbus actu,
 Exsultatque solo, silvas, armenta, virosque
 Involvens secum.*

Ubi doctissimi Interpretes parem locum ex Home-
 ri Iliad. N. vers. 137. attulerunt. vidè etiam infra
 ad Siliu lib. xii. vers. 189.

v. 524. *Avulsam montis volvit latus*] *monti* prae-
 fiterit. N. HEINSIUS. Sic infra lib. ix. vers. 395.
*Tum silecem scopulo avulsam, quem montibus alsis
 Depuleras torrens, raptum contorquet in ora
 Turbidus.*

Vulgatam lectionem tamen non rejicio.

v. 526. *Clamas convallibus unda*] *Clamare* ele-
 ganter poëtae ad fonitum undae atque venti tra-
 ducunt. Catull. carm. xi.

*Longe ubi litus resonans Eoa
 Tunditur unda.*

Ut *cachinnare* saxa fluctibus percussa dixit Aëtius.
 Sic Silius libro ix. de Vulturno vento vers. 516.

*Nunc mediam in frontem veniens clamante pro-
 cella*

Obvius arma quatit.

Eam vim *latrare* etiam habet. Idem lib. v. vers. 396.

—— *exesi in viscera montis
 Contortum pelagus latrantibus ingeris undis.*
 BARTHIUS lib. xxxiv. Advers. cap. v. Statius vi.
 Theb. vers. 13.

—— *planctu conclamat uterque
 Isthmos: Echioniae resposant flebile Thebae.*
 & x. Theb. vers. 94.

—— *non hic pelagi, licet horrida clament
 Litora, non illic coeli fragor.*
gemitum etiam mari tribuit idem in xii. Theb. vers. 594.

Ec 3

— id

- Non, mihi Maconiae redeat si gloria linguae,
Centenasque pater det Phoebus fundere voces,
Tot caedes proferre queam, quot dextera magni
530 Consulis, aut contra Tyriae furor edidit irae.
Murrarum ductor Libyae, ductorque Phalantum
Aufonius, gnaros belli, veteresque laborum,
Alter in alterius fuderunt comminus ore.
Monte procelloso Murrarum miserat Anxur,
535 Tritonis niveo te sacra, Phalante, profundo.
Ut primum insigni fulsit velamine Consul,
Quamquam orbis partem visus, unoque Cupencus
Lumine sufficiens bellis, citat improbus hastam,
Et summae figit tremebundam margine parmae.
540 Cui Consul, namque ira coquit: Pone, improbe, quidquid
Restat in ore fero, & truncata fronte relucet.
Sic ait, intorquens directo turbine robur,

Et

— it clamor ad auras,

Quantus Tyrrheni gemitus salis.

Et ita alibi passim poetæ.

v. 527. Non, mihi Maconiae redeat si gloria linguae,
Centenasque pater &c.] Sollemnis haec poetarum ex-
pressio, e quibus nonnulla hic exempla collegi. Ho-
mer. Il. B. vers. 488.

Πληθὺν δ' ἂν αἰ ἴγ' αὖ μὲν ἔσονται, ἔδ' ὀνομῶν,
'Οὐδ' ἔμ μοι δίκαι μὲν γλῶσσαι, δίκαι δὲ τόμας' ἴαν,
Φωνὴ δ' ἀρρηκτοῦ, χαλκίον δὲ μοι ἦτορ ἰνίην.

Multitudinem vero non ego dixerim, neque nominave-
ro, non mihi si decem linguae, & decem ora sint, &
vox infracta, aerumque mihi cor insit. ab eo mutua-
ti sunt reliqui; ut Virgilius vi. Aen. vers. 625.

Non, mihi si linguae centum sint, oraque cen-
tum,

Ferrea vox, omnes scelerum comprehendere formas,

● Omnia poemarum percurrere nomina possim.

Ovidius i. Trist. Eleg. iv. vers. 53.

Si vox in fragili mihi pectore firmior aere,

Pluraque cum linguis pluribus ora forent:

Non tamen idcirco complecterer omnia verbis.

Valer. Flacc. lib. v. vers. 218.

Incipe nunc cantus alios, Dea; visaque vobis

Thessalici da bella ducis. non mens mihi, non haec
Ora fasit.

lib. vi. vers. 36.

Verum ego nec numero memorem nec nomine cun-
ctos,

Mille vel ora movens.

Claudianus ii. de Laudib. Stilic. vers. 185.

In tua centenas optans praeconia voces.

in vi. Consul. Honor. vers. 436.

Cuncta quidem centum noqueam perstringere lin-
guis.

in Consul. Olybr. & Prob. vers. 55.

Non, mihi centenis resonent si vocibus ora,
Anulifidusque ruat centum per pectora Phoebus,

Affa Probi narrare queam.

ubi alia exempla habet Barthius, quem etiam vide
lib. viii. Advers. cap. iiii. Savar. ad Sidon. Apol-
lin. carm. xxiiii. vers. 460. & Boëss. ad Ovid. Ibin
vers. 206.

v. 528. Des Phoebus rumpere voces] fundere exscri-
ptis. N. HEINSIUS. rumpere voces, ut infra lib. viii.
vers. 301.

— invitus vocem hanc è pectore rumpam.

Eodem modo rumpere questus, querelas. supra lib.
iii. vers. 558.

Affatur genitorem, & rumpit maesta querelas.
Virgilius iv. Aen. vers. 553.

Tantos illa suo rumpebas pectore questus.

Claudianus ii. de Rapt. Proserp. vers. 249.

— questus ad nubila rumpit inanes.

Praestat tamen cum Illustrissimo Heinsio ex mem-
bris fundere voces recipere. Sic Catull. Nupt. Pel.
& Thetid. vers. 125.

Clarifonas imo fudisse è pectore voces.

Silius lib. i. vers. 685.

Providus haec ritu vatis fundebas ab alto

Pectore, praemedians Fabius surgentia bella.

fundere murmur Auct. Octav. vers. 923. fundere car-
mina Silius lib. xiiii. vers. 539. & Cic. in Tuscul.
Quaest. lib. i. cap. xxvi.

v. 535. Tritonis niveo te sacra, Phalante, profun-
do] An Libyco profundo? pro monte procelloso, videba-
tur aliquando reponi debere monte salebroso. scopuloso
verticis Anxur habes libro viii. vers. 393. apud
Lucan. lib. iii. vers. 81.

Jamque & praecipites superaveras Anxuris arces,
hoc est, montes. Horat. lib. i. Sat. v.

Impositum saxi late candensibus Anxur.

hinc & Martiali candidus Anxur lib. v. Epigr. i.
posset & legere monte è praesclo. pro Tritonis sacra,
in Romana editione Sarra. N. HEINSIUS. Ma-
lim cum Heinsio Libyco profundo, pro niveo. Infra
lib.

- Et dirum tota tramittit cuspide lumen.
 Nec levior dextra generatus Hamilcare saevit.
 545 Huic cadit infelix niveis Varenus in armis.
 Mevanas Varenus, arat cui divitis uber
 Campi Fulginia, & patulis Clitumnus in arvis
 Candentes gelido perfundit flumine tauros.
 Sed tristes Superi, atque ingrata maxima cura
 550 Victima Tarpejo frustra nutrita Tonanti.
 Instat Hiber levis, & levior discurrere Maurus.
 Hinc pila, hinc Libycae certant subtexere cornus
 Densa nube polum: quantumque interjacet aequi
 Ad ripas campi, tantum vibrantia condunt
 555 Tela: nec artatis locus est in morte cadendi.
 Alius, Argyripa Daunique profectus ab arvis
 Venator, rudibus jaculis & Iapyge campum
 Perfultabat equo, mediosque invecus in hostes

Appula

lib. ix. vers. 297.

*Et Pallas Libycis Tritonidos edita lymphis.*v. 537. *Quamquam orbis partem visus* *καὶ τὴν μὲν* D. HEINSIUS.v. 537. *Cupentus* *Cupencus* cum Coloniensi. atque ita in optimis membranarum Maronem id nomen scribitur Aeneid. xii. vers. 539. N. HEINSIUS. Male olim etiam apud Maron. *Cupentium* edebatur. Monuit jam Pierius.v. 539. *Et summas figis* *Puto affigis.* nam in Putaneo *agit*, pro *figis*. N. HEINSIUS.v. 542. *Intorquens directo turbine robur* *directo* Coloniensis. superiori versu, pro *truncata fronte relucet*, Oxon. *reduces*, editio Parmensis *reduce*, Romana *relucta*. Forte, *truncata fronte relictum est*. N. HEINSIUS. Virgilius xi. Aen. vers. 284. *quo turbine torquet hastam*. Lucan. lib. iiii. vers. 465. *tenso ballistae turbine rapta Lanca*. Recte vero Colon. codex *directo*, pro *directo*. vide infra h. libr. vers. 678.v. 544. *Nec levior dextra generatus Hamilcare saevit* *dextrae* opinor. lib. ii. vers. 102.*Verum ut opum levior venatus extendere vitam*
*Abnuis.*N. HEINSIUS. Eandem constructionem pluribus exemplis infra astruxit ad lib. viii. vers. 518. Vide etiam infra ad lib. v. vers. 363. Si tamen *de dextra* cum voce *saevit* construas, nihil erit mutandum.v. 546. *Mevanus Varrenus* *Mevano* Oxon. & Putean. cum editione Romana & Parmensi. At Coloniensis vere *Mevanas*. sic supra hoc libro *Hispellae Metaurus*. libro viii. *Privernates manipuli*, & *Arpinas*, & *Larinat*. libro xii. *Larinat* *signa*, & *Aquinas*, & similia. Deinde *Varenus* in Coloniensi rectius. N. HEINSIUS. *Mevanas* hic legendum esse, monuit jam olim Nic. Heinsius ad Claudiani ii. in Eutrop. vers. 248. De similibus aliis vocabulis hoc modo formatis vide Salmas. ad Pollionis Gallien. cap. ii. Pro *Varrenus*, etiam Oxon. codexhabet *Varenus*.v. 547. *Patulis Clitumnus in arvis Candentes &c.* Plura notavit Doctissimus Daufquejus infra ad librum viii. pag. 358. qui consulatur.v. 548. *Profundis flumine tauros* *perfundit* ex scriptis & priscis editionibus. alterum metro adversatur. Mox malim *ingratae maxima curae Victima*. alterum durum est. N. HEINSIUS. Primi Juntae *profundis* ediderunt, quod postea alii omnes secuti sunt, nisi quod D. Heinsius & Cellarius *perfundit* iterum dederunt; quam lectionem etiam recte vindicarunt Daufquejus & N. Heinsius. Sic infra lib. viii. vers. 453.*Et lavat ingentem perfundens flumine sacro*
Clitumnus taurum.

Virgilius ii. Georg. vers. 146.

Hinc albi, Clitumne, greges, & maxima taurus
*Victima, saepe tuo persusis flumine sacro.*Saepissime librarii verba, quae ex praepositionibus *pro* & *per* composita sunt, invicem commutarunt. Quaedam exempla ex solo Silio commemorabo. *Perferre* & *Proferre*, lib. v. vers. 326. *Perfindere* & *Profindere*, libro viii. vers. 605. *Perturbare* & *Proturbare*, lib. ix. vers. 447. *Perfluere* & *Profluere*, lib. xiv. vers. 66. *Perducere* & *Producere*, lib. xv. vers. 100. *Perlucere* & *Prolucere*, lib. xvii. vers. 300. quibus omnibus locis videndae sunt notae N. Heinssii.v. 555. *Nec artatis locus est in Marte cadendi* Similiter Lucan. lib. ii. vers. 201.— *densi vix agmina vulgi**Inter & exsangues immissa morte catervas*
Victores movere manus: vix caede peracta
Procumbunt, dubiaque labans cervice: sed illos
*Magna premit strages.*v. 556. *Daunique profectus ab arvis* *Dauni profectus* Illustrissimus Scaliger ad marginem exemplaris sui emendabat. Sed nihil mutandum.

v. 560.

- Appula non vana torquebat spicula dextra.
 560 Huic horret thorax Samnitis pellibus ursae,
 Et galea annosi vallatur dentibus apri.
 Verum ubi turbantem, solo ceu lustra pererret
 In nemore, aut agitet Gargano terga ferarum,
 Hinc Mago, hinc saevus pariter videre Maharbal,
 565 Ut subigente fame diversis rupibus urfi
 Invadunt trepidum gemina inter proelia taurum,
 Nec partem praedae patitur furor. haud secus acer
 Hinc atque hinc jaculo devolvitur Allius acto.
 It stridens per utrumque latus Maurusia taxus:
 570 Obvia tum medio sonuerunt spicula corde,
 Incertumque fuit, letum cui cederet hastae.
 Et jam, dispersis Romana per agmina signis,
 Palantes agit, ad ripas (miserabile) Poenus
 Impellens trepidos, fluvioque immergere certat.
 575 Tum Trebia infausto nova proelia gurgite fessis
 Inchoat, ac precibus Junonis suscitatur undas.
 Haurit subsidens fugientum corpora tellus,
 Infidaque soli frustrata voragine sorbet:

Nec

v. 560. Huic horret thorax Samnitis pellibus ursae]
 Et hoc loco Ὀρμήζω Silius. horret enim est, quod
 apud Graecum illum φρίσσει, id est, πικνύνται, den-
 satum est, & stipatum. lib. v. vers. 441.

Et villosa feris horrebant pectora saetis.
 Sic & Ennius quattodecimo,
 Horrescit telis exercitus asper utrimque.

Item in Erechtheo,
 Arma arrigunt, horrescunt tela.
 & denique,

Sparsis hastis longis campus splendet & horret.
 quae non recte intellexisse Macrobius Saturn. vi.
 cap. iv. mecum videbis, mi lector, si locum illum
 cum iis, quae hic ex Graecis notavimus, contule-
 ris. Sic apud Homerum *seges aristas φρίσσει* dicitur,
 homo capillis, pugna hastis, mare fluctibus: atque
 hoc quidem multis partibus melius, quam quod
 Eustathius assert, qui πικρύνει δὲ θούμηναι exponit,
 ad Homeri mentem accommodatum est. Sic Σάντος
 πικρύνει πικρύνει [in Iliade Δ. vers. 282.] est
 πικρύνει. ita quoque optime accipi potest, cum
 Hieronymus Philoſophus apud Clementem Hercu-
 lem φρίσσει vocat, optime, inquam, de pilo-
 rum densitate sumi potest, ut sit λάσος: quamvis
 non me latet, idem quoque esse posse, quod τρι-
 στήλη, quo Dicaearchus de eodem Hercule utitur.
 D. HEINSIUS.

v. 570. Obvia tum medio sonuerunt spicula corde]
 Simile quid fingit Lucan. lib. iiii. vers. 585.

cujus dum pugnat ab alia
 Puppe Tagus, Grajumque audax aplustre reserant,
 Terga simul pariter missis & pectora telis
 Transigitur. Medio concurris pectore ferrum,

Et stetit incertus, fugeret quo vulnere, sanguis;
 Donec utraque simul largus cruor expulsi hastas;
 Divisitque animam, sparsitque in vulnere letum.

v. 571. Letum cui cederet hastae] letum cui cederet
 opinor. Sic libro xvii. vers. 34. correxi,
 Claudia non aequae populi male credita famae.
 ubi plura. supra hoc libro vers. 302. pedibus se crede-
 re Celsae. lib. v. vers. 523.

Sed non & Consul misso concedere telo
 Fortunam optatas caedis parat.

lib. vi. vers. 172.

Arcano gressus audemus credere lupo.

ibid. vers. 199.

fluvio sese & torrentibus undis
 Crediderat.

tum vers. 611. Fabioque salus habenas Credere du-
 ctori. lib. vii. vers. 400.

Plena tibi castra, atque intactus vulnere miles
 Creditur.

lib. ix. vers. 564. ut rursus te credere nobis Auderes,
 inquit. lib. xiii. vers. 197.

medicatae cuspidis ictu
 Proelia moliri, & nudo non credere ferro.

& vers. 508. Creditus ante annos bello. Statius libro
 ii. Achill. vers. 205.

veniae nec protinus amens
 Credit, & opposito genisorem placat Achille.

Sic membranae. vulgo veniam. N. HEINSIUS:
 Adde his aliud exemplum ex Silio hoc libr. vers.
 427.

tenerae qui proelia dextras
 Jam credis puer.

v. 576. Ac precibus Junonis suscitatur undas] Parvi
 momenti

- Nec niti, lentoque datur convellere limo
 580 Merfa pedum penitus vestigia: labe tenaci
 Haerent devincti gressus, resolutaque ripa
 Implicat, aut caeca prostermit fraude paludis.
 Jamque, alius super atque alius per lubrica surgens,
 Dum sibi quisque viam per inextricabile litus
 585 Praeripit, & putri luctatur cespite, lapsi
 Occumbunt, seseque sua pressere ruina.
 Ille, celer nandi, jamjamque apprehendere tuta
 Dum parat, & celso connisus corpore prensat
 Gramina summa manu, liquidisque emergit ab undis,
 590 Contorta ripae pendens affigitur hasta.
 Hic hostem, orbatus telo, complectitur ulnis,
 Luctantemque vado permixta morte coërcet.
 Mille simul leti facies. Ligus occidit arvis,
 Sed projecta viri lymphis fluvialibus ora
 595 Sanguineum hauserunt longis singultibus amnem.
 Enabat tandem medio vix gurgite pulcher
 Irpinus, sociumque manus clamore vocabat:
 Cum rapidis illatus aquis, & vulnere multo

Impulit

momenti est, attamen non praeteribo, ne quid, quantillum etiam sit, sine auctoritate MStorum immutasse credar: in Colonienſi codice est *ac precibus*, pro *et precibus*: quod in contextum recepi jubente Illustrissimo Heinsio.

v. 584. *Inexplicabile litus*] *inextricabile* omnino scribendum, ne in leges metricas impingat Silius. atque ita scripti. Subodoratus est & Interpretes. N. HEINSIUS. Ita legendum olim etiam ad oram libri sui conjectit vir Illustrissimus Jos. Scaliger.

v. 588. *Connisus corpore*] *connisus* Colonienſis. N. HEINSIUS. Plura supra dicta sunt ad librum II. vers. 123. & alibi passim.

v. 592. *Undantemque vado*] Repone *Luctantemque*, quae germana hujus loci scriptura est. MODIUS Novant. Lect. Epist. LXXXVIII. *Luctantemque* bene Modius cum duobus scriptis. Inepte Interpretes vulgatum commendat. supra hoc libr. vers. 585. *putri luctatur cespite*. lib. x. vers. 296. *Luctatur Marti*. lib. xii. vers. 426. *multum obluſus iniquis Defendunt armis*. N. HEINSIUS. Recte *Luctantemque* viri docti vindicarunt, pro obluſantem. Sic lib. ix. vers. 553.

Nec ventis luctatus abis Gradvus.

& aliis locis saepe.

v. 593. *Mille simul leti facies*] id est, mille diversa leti genera. Eo sensu *facies* saepe sumitur, ut infra lib. v. vers. 510. *Inde aliae cladum facies*. lib. vi. vers. 692.

Sed pacis faciem, & pollutas foederis aras, Deceptumque Jovem, ac distantes jura Latinos Cernere erat.

lib. xi. vers. 283.

— *faciemque superbi*

Ignotam luxur oculis mirantibus haurit.

Ovidius III. Metam. vers. 414.

— *faciemque loci fontemque focus.*

Plura exempla habet Zinzerlingus in Promulſide Crit. cap. xxxii.

v. 596. *Gurgite pulcher*] *Pulcher*, ut sit nomen proprium. *Hirpinus* à patria. In Colonio tamen *Irpinus*. N. HEINSIUS.

v. 597. *Sociumque manus clamore vocabas*] Id est, gestu & indicio manu facto, inquit Cellarius. sed perperam. *voce manuque vocare* Silius infra dixit libro vi. vers. 458.

— *certatim voce manuque*

Ad solitam sedem & vestigia nota vocabant.

manu incesſere supra lib. ii. vers. 26.

Tum dextra incesſens: Noſtrum, pro Jupiter, inquit, &c.

At quis umquam dicere cogitavit *clamore manus vocare*? Sed *socium* hoc loco capiendum est pro sociorum. *clamore* itaque *vocabat manus*, id est multitudinem, vel potius auxilium, *sociorum. clamore vocare* ut infra lib. viii. vers. 122.

Terque suam Dido ter cum clamore vocabat.

magno clamore vocare saepe apud Silium occurrit: ut lib. i. vers. 380. lib. iv. vers. 519. lib. viii. vers. 86. & aliis locis pluribus.

v. 598. *Quum rapidis illatus aquis & vulnere multo Impulſis asper equus*] Vir Celeberrimus Petrus Burmannus minima mutatione legebat *Quem impulſis equis, sessumque merſit*. Sic mox vers. 651.

Talia jaſtantem conſurgens agger aquarum Impulſis.

Ff

v. 603.

- Impulit asper equus, fessumque sub aequora merfit.
 600 Accumulat clades subito conspecta per undas
 Vis elephantorum turrito concita dorso.
 Namque vadis praeceps rapitur, ceu proruta cautes
 Avulsi montis, Trebiamque insueta timentem
 Prae se pectore agit, spumantique incubat alveo.
 605 Explorant adversa viros, perque aspera duro
 Nititur ad laudem virtus interrita clivo.
 Namque inhonoratam Fibrenus perdere mortem,
 Et famae nudam impatiens, Spectabimur, inquit,
 Nec, Fortuna, meum condes sub gurgite letum.
 610 Experiar, sitne in terris, domitare quod ensis
 Non queat Ausonius, Tyrrhenave permeet hasta.
 Tum jacit assurgens, dextroque in lumine sistit
 Spicula saeva ferac, telumque in vulnere linquit.

Stridore

v. 603. *Insueta timentem*] *timentem* habent scripti. N. HEINSIUS. Ita saepe lapsi librarii. vide N. Heinsium ad Claudiani lib. 11. in Rufin. vers. 125. in 111. Consul. Honor. vers. 31. in Bell. Gildon. vers. 64. & Broekhus. ad Propert. lib. 11. Eleg. xxv. vers. 20. Trebia autem timebat *insueta*, id est, antea sibi non visa.

v. 605. *Perque aspera duro Nititur ad laudem virtus interrita clivo*] Ipsa virtus infra loquitur lib. xv. vers. 101.

*Castra mihi domus, & celsi stant colle penates:
 Ardua saxo perducit semita clivo. &c.*

v. 607. *Namque inhonoratam Fibrenus cernere mortem Et famae mundam impatiens*] Quin vitii manifesta sint haec Siliana, ne eos quidem dubitare arbitror, qui de omnibus semper solent. Nam quae est tandem, ut de reliquis taceam, ista mors *famae munda*? Plane legendum ex scriptura antiqua, leviter nostra conjectura adjuncta:

*Namque inhonoratam Fibrenus perdere mortem,
 Et famae nudam impatiens.*

perdere mortem vocat inulte mori, quod inglorium est: cum virorum fortium sit, non degeneri leto, ubi extrema urgent, & una salus victis nullam sperare salutem, occumbere; sed, ut alibi ait poeta, praesumta piacula manibus suis mittere, & inferias mactare. Similiter & locutus Lucanus, dum ait lib. 111. vers. 705:

*Ni super hostiles jecerunt brachia remos,
 Et ratium tenuere fugam, non perdere letum
 Maxima cura fuit, multus sua vulnera puppi
 Affixit moriens, & rostris abstulit ictus.*

MODIUS Novant. Lect. Epist. xvi. *perdere mortem* Modius ex vestigiis vetusti codicis. *perdere* est in omnibus nostris, etiam in editione Romana atque Parmensi, nisi quod Putean. *pendere*. *Letum perdere*, sive, quod libri scripti agnoscunt, *ictum perdere* jam supra hoc libro habuimus vers. 137. ubi cum pro vulgata scriptura digladiatus sit Interpres,

hic eam locutionem non potest concoquere: ut videas hominem a se ipso non minus, quam ab aliis, dissentire. Senec. in Agamemn. vers. 518.

Ignava fortes fama consumet viros?

Perdenda mors est.

Lucan. lib. 111. vers. 706. *non perdere letum Maxima cura fuit.* Statius ix. Theb. vers. 58.

Nil opus arma ultero tentare & perdere mortis.
perdere famam Martial. in Xenii Epigr. l.

Dum pinguis mihi turtur erit, lactuca valebis,

Et cochleas tibi habe: perdere nolo famem.

perdere nefas Claudianus 1. in Rufin. vers. 246. *non perdes ullum, Augusto miserante, nefas.* Quindil. Declam. pro filio. *Bene, quod rursus vocavit in forum, jussit integritatis agere causam, fecit, ut mihi videar perdidisse mortem.* N. HEINSIUS. Scio, quomodo haec intelligant viri docti: ut nimirum *cernere mortem* sit oppetere mortem, ex consequenti. Putant enim *cernere mortem* proprie esse mortem decernere, sive moriendi certum esse: quam destinationem sive consilium ipsa mors demum consequitur. Sed praestat cum Modio & Heinsio legere *perdere mortem*, quod servant etiam editiones Mediolanensis, Marfi, & ea, quam curavit Martinus Heribipolensis: primus vero Nicanter in editione Juntina in *cernere mortem* mutavit. *perdit mortem*, qui inultus moritur, & morte sua nec sociis utilitatem & fructum, nec hostibus damnum affert. vide Celeberr. Burmann. ad Petron. Satyr. cap. LXXXII. *Perire* eodem sensu dixit Senec. in Herc. Oetaeo vers. 1175.

Pro cuncta tellus, Hercules vestri placet

Mortem perire?

eodem sensu *perdere vitam* & *amittere* opponitur apud Auctor. ad Herenn. lib. iv. cap. XLIV. *Quod mihi bene videtur Decius intellexisse, qui se devovisse dicitur, & pro legionibus in hostes immisisse medios. amisit vitam: at non perdidit.* Mortem autem *inhonoratam* vocat, quae aliunde, quam manu viri fortis,

- Stridore horrifono penetrantem cuspidis ictum
 615 Belua prosequitur, laceramque cruore profuso
 Attollit frontem, ac lapsa dat terga magistro.
 Tum vero invadunt jaculis crebraque sagitta,
 Ausi jam sperare necem, immensosque per armos
 Et laterum extensus venit atra cuspide vulnus.
 620 Stat multa in tergo & nigranti lancea dorso,
 Ac silvam ingentem, concusso corpore, vibrat.
 Donec, consumtis longo certamine telis,
 Concidit, & clausit magna vada pressa ruina.
 Ecce per adversum, quamquam tardata morantur
 625 Vulnere membra virum, subit implacabilis amnem
 Scipio, & innumeris infestat caedibus hostem.
 Corporibus, clipeisque simul, galeisque cadentum
 Contegitur Trebia, & vix cernere linquitur undas.

Mazaecus

fortis, illata erat. Sic pulchre infra lib. xiv. vers. 630.

—— socium miseret, qui sorte pudenda
 In morem pecudum effudere cubilibus atris
 Illudatam animam. summos inhonoraque busta
 Respicimus, & vel nullo jacuisse sepulcro,
 Quam debellari morbis, placeat.

Ignoram mortem vocat infra lib. ix. vers. 512. morbo
 moriurus inerti Ovidius vii. Metam. vers. 544. &
 contra pulchram mortem lib. x. vers. 66. egregium lo-
 tum lib. xvii. vers. 266. speciosam mortem Valer. Ma-
 xim. lib. iiii. cap. ii. ex. 20. honorem mortem Stati-
 us libro iv. Thebaid. vers. 230.

v. 608. Et famae mundam] Quid est mundus fa-
 mae? tamquam virilis & honesta mors inquinat
 gloriam. Revera inepte. In utroque codice scripto
 undam, ubi quam optime Modius nudam. Quid,
 ut pertinaciter nemini accedamus, nosmet ipsi tra-
 ducimus? BARTHIUS lib. vi. Advers. cap. iiii.
 famae nudam optime Modius ex vestigiis vetusti co-
 dicis. videantur annotata lib. xvi. vers. 47. Inter-
 pres hic denuo nugatur, quo nomine meritas Bar-
 thio poenas dedit. N. HEINSIUS. Optime viri
 docti famae nudam vindicarunt. Eodem modo nu-
 dus opem dixit Silius infra lib. xiv. vers. 314. nudus
 teli lib. xvi. vers. 47. vox corporis sui nuda Appulej.
 v. Metam. pag. 89. mons nudus gignentium Pseudo-
 Egeffip. iv. de Excid. Hierosol. cap. xvi. praesepia
 nuda bonum Paulin. in vi. Natal. Felic. Interdum
 autem scriptores librarii voces nudus & mundus in-
 ter se confuderunt. Vide J. Fr. Gronovium lib.
 i. obs. cap. xv.

v. 608. Spectabimur, inquit] Spectabitur in Colon.
 N. HEINSIUS.

v. 611. Tyrrhenaque perneet hasta] Plane legen-
 dum ex scriptura antiqua, Tyrrhenave perneet hasta.
 MODIUS Novant. Lektion. Epist. xvi. Tyrrhe-
 nave perneet hasta Modius ex Colonienfi, rursus
 oblitente Dausquejo; Tyrrhenane perneet Putean.

perneet putabam olim. sed forte legendum Tyrrhe-
 na nec enecat hasta. N. HEINSIUS.

v. 613. Telumque in vulnere liquit] linquit Colon.
 & Oxon. N. HEINSIUS. Plurimae ex priscis edi-
 tionibus cum scriptis Oxoniensi & Puteaneo in lu-
 mine. quales repetitiones nonnumquam amarunt
 poetae. Ovidius iiii. Metam. vers. 481.

Nudaque marmoris percussit pectora palmis,
 Pectora traxerunt tenuem percussa ruborem.

Optimus tamen codex Colonienfis in vulnere ser-
 vat, ut forte in lumine errore librarii ex praeced-
 enti versu huc irrepperit. vide infra lib. viii. vers.
 468.

v. 619. Et laterum extensus] extensus scripti. late-
 rum passus eleganter dixit Statius equo Domitiani.
 N. HEINSIUS. extensus etiam Parmensis editio,
 reliquis omnibus, quos vidi, libris typo descriptis
 vulgatam lectionem praeferebant.

v. 621. Ac silvam ingentem concusso corpore vibras]
 Pariter Statius v. Thebaid. vers. 532.

—— tibi, Delio, fixus

Vexis harundineam centeno vulnere silvam.

v. 623. Et clausit magna depressa ruina] Scriba-
 tur,

—— & clausit magna vada pressa ruina.

Trebia enim amne Elephas mersus est. MODIUS
 Novant. Lect. Epist. xvi. Certissima est Modii
 correctio,

—— & clausit magna vada pressa ruina.

Nec opus est, ut alia quaeramus stupori typogra-
 phorum tuendo. BARTHIUS lib. vi. Advers. cap.
 iiii. vada pressa optime Modius ex Colonienfi, sine
 quo sensus vix est quisquam in hoc versu. Inter-
 pres tamen glandes denuo sectatur, uti & Barthio
 jam monitum. N. HEINSIUS.

v. 624. Quamquam tardata morantur Vulnere mem-
 bra virum] Vulnere nempe, quod proelio ad Ti-
 cinum acceperat. Hinc de Scipione Gracchus apud
 Livium lib. xxi. cap. lxi. Nec quemquam esse, prae-

- Mazeus jaculo, Gestar prostermitur ense:
 630 Tum Pelopæus avis Cyrenes incola Telgon.
 Huic torquet rapido correptum e gurgite pilum;
 Et, quantum longo ferri tenuata rigore
 Procedit cuspis, per hiantia transigit ora.
 Pulsati ligno sonuere in vulnere dentes.
 635 Nec leto quaesita quies. turgentia membra
 Eridano Trebia, Eridanus dedit aequoris undis.
 Tu quoque, Thapſe, cadis, tumulo post fata negato.
 Quid domus Hesperidum, aut luci juvere Dearum,
 Fulvos aurifera servantes arbore ramos?
 640 Intumuit Trebia, & stagnis se sustulit imis:
 Jamque ferox totum propellit gurgite fontem,
 Atque omnes torquet vires. furit unda sonoris
 Vorticibus; sequiturque novus cum murmure torrens.

Sensit,

ser collegam, qui dilatam dimicationem velles: eum, animo magis, quam corpore, aegrum, memoria vulneris aciem ac tela horrere. Quaecumque autem Silius in sequentibus de caedibus à Scipione hac pugna editis narrat, ficta sunt licentia poetica. Ex Livio enim colligi potest, eum etiamnum ex vulnere decubentem huic proelio non interfuisse.

v. 629. *Mezeus*] *Mazeus* ex scriptis & priscis editionibus. N. HEINSIUS.

v. 630. *Tum Pelopæus avis*] In editione Dausquejana versus hic desiderabatur xlii. pessimo mehercules exemplo, quos & scripti codices & typis editi constanter agnoscunt. N. HEINSIUS.

v. 631. *Hinc torquet rapido*] *Huic torquet* Interpres. scripti codices assentiuntur. Ego olim *Intorquet*. N. HEINSIUS. Pariter saepissime lapsi sunt indocti librarii ob difficultatem distinguendi inter literas *in* & *ui* in scriptura Longobardica. sic supra libro i. vers. 185. vers. 221. & alibi.

v. 635. *Nec jacto quaesita quies*] Legendum *Nec leto quaesita quies*. Ostendit enim Telgona ne in morte quidem, quae solet omnes labores finire, quietem invenisse; sed post fata quoque suprema fluctibus diu multumque jactatum. MODIUS Novant. Lætion. Epist. xvi. Modius volebat *leto*. in scripto nostro *jacta* visitur: Modianum, si è libro est, omnibus antestat. BARTHIUS lib. vi. Advers. cap. iiii. *leto* Modius ex Colonienſi. nihil verius. faceſſat Interpres nugator. ſubſcribit & Modianae reſtitutioni Barthius. in Oxon. *jacta*. N. HEINSIUS.

v. 637. *Tu quoque, Lapſe, cadis*] Egrege Colon. *Thapſe*. Rom. editio & Oxonius *Tapſe*. etiam Parm. at Putean. *Taxe*. N. HEINSIUS. *Thapſe* cum illuſtriſſimo Heinfio ex Colonienſi codice probo. Finxit enim id nomen Silius à Thapſo Africae urbe, cujus ſupra meminit lib. iiii. verſ. 261. *Tapſe* hoc loco habet Mediolan. editio; *Lapſe* ea, cui praefuit Martinus Herſipol. primus Marſus *Lapſe*

edidit, & ex eo reliqui

v. 638. *Quid domus Hesperidum*] Nota fabula poetarum de hortis Hesperidum. Notandum autem, ex iis hortis pomum illud decerpſiſſe Erin, quo inter Deas jacto bellum Trojanum concivit. Coluthus,

Ἡδὲ δ' Ἑσπερίδων χρυσίαν ἱμάστατο μήλων
 Ἐνθ' Ἐρις πολέμοιο προάγγελος ἱππῶ· ἱλῦται
 Μῦλοι ἀριζήλων ἱφράστατο δάτια μέγχαθαι·
 Χειρὶ δὲ κνήσασα μέγα πρωτόσπορον ἄρχῃ,
 Ἐξ Ὀυλίου ἱππῆϊ, χορὴν δ' ἄρῃσι θάλασσαν.

Iis adjugebant Draconem custodem, quod revera aestuarium variis flexibus exitu difficile fuisse docemur à Capella lib. vi. *Africa vero ac Libya dicta ab Afro Libe Herculis filio. In confinio est Elissus colonia, in qua regio Antaei luctamenque cum Hercule celebratur, & Hesperidum horti. Illic aestuarium flexuosum, quem Draconem vigilem rumor vetustatis alluſit.* BARTHIUS lib. xxxiv. Advers. cap. v.

v. 640. *Intumuit Trebia*] *Intonuit* Oxonius & Puteaneus. N. HEINSIUS. Silli figmentum ex eo originem habet, quod aqua Trebiae forte nocturno imbri pectoribus tenus aucta esset, ut ait Livius libro xxi. cap. lvi. Imitatus autem est Homerum, qui pari modo Scamandrum in Achillem insurgentem fingit Iliad. φ. vers. 234. ex quo loco etiam nonnullorum codicum lectio *Intonuit* probari potest. Nam fluvius ille dicitur *μυμνέας ὡς τὰ τῶνδ', μυμνέας tamquam saurus*, quod Silius per *Intonuit* expreſſerit. Malim tamen cum Colon. membranis omnibusque editionibus *Intumuit*. Tumorem enim de mole aquarum incremente frequenter ponitur. vide Salmaſ. in Exercit. Plin. pag. 303. Sic *sumidus amnis* infra lib. x. vers. 207.

— cavisque
Afflicto ripis sumidum demersit in amnem.

v. 644. *Accensa ductor violentior ira*] Ita editio Baſil. & Colinaei, & inde Dan. Heinfius ac Cellarius. Sed codex Oxonienſis ac Puteaneus cum priscis editionibus

- Sensit, & accensa ductor violentius ira,
 645 Magnas, o Trebia, & meritas mihi, perfide, poenas
 Exsolves, inquit. lacerum per Gallica rivis.
 Dispergam rura, atque amnis tibi nomina demam:
 Quoque aperis te fonte, premam: nec tangere ripas,
 Illabique Pado dabitur. quatenam ista repente
 650 Sidonium, infelix, rabies te reddidit amnem?
 Talia jactantem confurgens agger aquarum
 Impulit, atque humeros curvato gurgite pressit.
 Arduus adversa mole incurrentibus undis
 Stat ductor, clipeoque ruentem sustinet amnem.
 655 Necnon a tergo fluctus stridente procella
 Spumeus irrorat summas aspergine cristas.
 Ire vadis, stabilemque vetat defigere gressum
 Subducta tellure Deus: percussaque longe
 Raucum saxa sonant; undaeque ad bella parentis

Excitae

ditionibus violentius habent.

v. 645. *Meritas mihi, perfide; poenas*] Illustrissimus Scaliger ad oram libri sui mi, pro mihi, emendarat, ut & doctissimus Vossius, quod etiam Cellarius probat, ut suavius inter tot Daetylos. in Mediolanensi editione est *meritas in perfide*; in quibusdam aliis *meritas, imperfide*. Sed nihil puto mutandum. Ita Propert. lib. II. El. IV. vers. 3.

Haec merus sperare. dabis mihi, perfida, poenas.

v. 646. *Lacerum per Gallica rivis Dispergam rura*] Pariter Caesar Sicorim amnem punit apud Lucan. lib. IV. vers. 141.

*Ac ne quid Sicoris repetitis audeat undis,
 Spargitur in sulcos, & scisso gurgite rivis
 Das poenas majoris aquas.*

(Vide ipsum Caesar. I. Bell. Civil. cap. LXI.) Cyrus amnem Gyndem apud Senec. III. de ira cap. XXI. Cum Babylonem oppugnaturus (sc. Cyrus) festinaret ad bellum, cujus maxima momenta in occasionibus sunt, Gynden late fusum amnem vado transire tentavit, quod vix tutum est, etiam cum sensit aestatem, & ad minimum deductus est. Ibi unus ex his equis, qui trahere regium currum albi solebant, abruptus vehementer commovit regem. juravit itaque amnem illam, regis commeatum auferentem, eo se redacturum, ut transiri calcarique etiam a feminis posset. Huc deinde omnem transulis belli apparatus, & tandem assedit operi, donec c & LXXX cuniculis divisum alveum in CCC & LX rivos dispergeret, & siccum relinqueret, in diversum fluentibus aquis. Aliam de Cyro historiam, ut fluvium per Babylonem fluentem in plures fossas divideret, eoque astu urbem cepit, narrat Xenophon in Cyropaed. lib. VII. p. 190. De Frothone Daniae rege Rotalam Rusciae urbem obsidente Saxo Grammat. II. Hist. Danic. pag. 21. *Qua* (nempe Rotala) *ne fluvius interstitio prohibente tardius* *periretur, universam aquae molem nova rivorum diversitate partiens, ex ignota profunditatis alveo meabi-*

lia vada perfecit: nec ante destitit, quam rapidior vortex dividuo minoratus excursu languidiore undas lapsu ageret, ac per exiles flexus variosa paullatim constrictione rarefceret.

v. 650. *Sidonium amnem*] Id est, Sidoniis seu Karthaginienfibus faventem. Infra Hannibal lib. VI. vers. 706.

*Addes Ticini spumantes sanguine ripas,
 Et nostrum Trebiam, & Thrasymeni litora, Tuscis
 Clausa cadaveribus.*

v. 651. *Agger aquarum*] agger ex scriptis. N. HEINSIUS.

v. 653. *Irrumpentibus undis*] *incurrentibus* in Col. quod elegantius multo. *adversa mole* refer ad Scipionem. Putavi aliquando *adverso cumulo*, ut ad Trebiam referatur. pro *sustinet amnem*, in scriptis & prima editione *sustulit*. sed nil muto. N. HEINSIUS.

v. 654. *Clipeoque ruentem sustinet amnem*] De Cimbris Florus lib. III. cap. III. *Atefim flumen non ponte nec navibus, sed quadam stoliditate barbarica primum corporibus aggressi, postquam retinere amnem manibus & clipeis frustra tentaverant, ingesta obrutum silva transilvere.*

v. 657. *Ire vadis*] *Nare vadis* opinabar. N. HEINSIUS. Nihil muta. Nemo enim, subducta tellure, vetatur *Nare*, sed *Ire vadis*. Receptam lectionem tuentur etiam verba sequentia, *stabilemque vetat defigere gressum*.

v. 659. *Undaeque ad bella parentes*] *parentis* Coloniensis cum editione Parmensi: & recte: id est Trebiae, quem undarum facit parentem. neque aliter Oxoniensis & editio Romana; quod & Gronovio nostro arridebat Observat. lib. IV. cap. XVII. vidit & veram scripturam Interpres, sed de Eridano perperam interpretatur. N. HEINSIUS. *eo parentis* Dausquejus ad Eridanum referebat, in quem Trebia illabitur, quomodo & Anienis genitor Thybris

- 660 Excitae pugnant, & ripas perdidit amnis.
Tum madidos crines, & glauca fronde revinctum
Attollit cum voce caput. Poenafne superbas
Insuper, & nomen Trebiae delere minaris,
O regnis inimice meis? quot corpora porto
- 665 Dextra fusa tua! clipeis galeisque virorum,
Quos mactas, artatus iter cursumque reliqui.
Caede (vides) stagna alta rubent, retroque feruntur.
Adde modum dextrae, aut campis incumbere propinquis.
Haec, Venere adjuncta, tumulo spectabat ab alto
- 670 Mulciber, obscurae tectus caligine nubis.
Ingravat ad coelum sublatis Scipio palmis:
Di patrii, quorum auspiciis stat Dardana Roma,
Talin' me leto tanta inter proelia nuper

Servastis?

bris dicitur, in quem Anio influit. infra lib. xii. vers. 539.

— qua serpis leniter undis

Ad genitorem Anio, labens sine murmure, Thybrim. Malim tamen cum Heinsio rō parentis de Trebia interpretari. Non enim Silius Eridanum, sed Trebiam cum Romanis bellum gerere fingit. Omnes autem fluvii aquarum, quas volvunt, apud pōetas parentes dicuntur.

v. 662. *Poenafne superbas*] scribo,

— *Poenofne superbos*

Insuper, & nomen Trebiae delere minaris?

D. HEINSIUS. *Superbus* scribendum, vel invitis membranis. N. HEINSIUS. *Poenofne superbos* Dan. Heinſius malebat, id est, potentes Poenos, quo sensu Virgilius iii. Aen. vers. 2. dixit *ceciditque superbum Ilium*. rā *Poenos* & *poenas* librarii nonnumquam confuderunt in membranis priscis. vide infra ad libr. vi. vers. 338. Sed non accedam huic conjecturae. hanc enim poenam Scipio minatus erat Trebiae, nomen se ejus deleturum, effecturumque ne postea amnis esset. Forſitan tamen *superbas* cum Illustrissimo Heinsio in *superbus* mutandum.

v. 664. *O regnis inimice meis*] Eadem haec verba reperiuntur apud auctorem de Bello Trojano, qui Pindarus vulgo dicitur, cujusque particulam laudat Barthius ad Statii lib. vi. Theb. vers. 120.

— o Graiae gentis fortissime Achilles,

O regnis inimice meis.

v. 664. *Tot corpora porto*] quot cum Colonienſi & Oxonio. N. HEINSIUS.

v. 668. *Et campis incumbere propinquis*] aut Putean. codex cum veterrimis editionibus, quod Illustrissimus Heinſius in contextum recepit. Marſus primus & campis edidit.

v. 671. *Ingravat*] Verbum est Virgilianum: sic xi. Aen. vers. 220. *Ingravat haec saevus Drances. Aſperare & Acerbare* eodem sensu alibi dixit Silius. vide quae infra notantur hoc libro vers. 776.

v. 673. *Talin' me leto*] Vide infra ad librum xvii.

vers. 262.

v. 674. *Fortunae animam hanc excindere dextra Indignum*] forſine omnino scribendum. Colonienſis confirmat: neque aliter Marſus agnoverat jam olim. N. HEINSIUS. Optime. Heroēs enim apud poētas maximum in eo mortis ſolatiū inveniebant, ſi à viro. forti interficerentur. Silius lib. ii. vers. 704.

*Saepe Saguntinis ſomnos exterritis umbris
Optabit cecidiſſe manu.*

lib. v. vers. 561.

— laudande laborum,

*Quisquis es, haud alia deſcitis ſe occumbere dextra.
Ad manes leti perfer decus.*

lib. ix. vers. 425.

*Si tibi non ira Superū tunc eſſet ademptum
Hannibalis cecidiſſe manu.*

lib. x. vers. 302.

*Sidoniumque ducem circumſpectabat, in illa
Exoptans animam certantem ponere dextra.*

Virgilius x. Aen. vers. 829.

*Hoc tamen infelix miſeram ſolabere mortem:
Aeneae magni dextra cadis.*

Ovidius viii. Metam. vers. 7.

Magnaſque dat nobis tantus ſolatia victor.

Claudian. Bell. Gildon. vers. 381.

*An feret ignavus clari ſolatia leti,
Te bellante mori?*

ubi vide Barthium, & Drefem. ad Iſcan. ii. Bell. Trojani vers. 40. Et hinc Lucanus auget infelicitatem Pompeji, quod non armis Caefaris, ſed ab ignavi Ptolemaei ignaviſſimo miniſtro interfectus ſit lib. ix. vers. 128.

— non Caefaris armis

Occubuit, dignoque peris auctore ruinae.

Vide Ampliſſimum Cuperum lib. i. Obſerv. cap. viii.

v. 675. *Redde o me, nate, periclis*] Hoc ut Scipioni eveniret, voverat Hannibal ſupra hoc libro vers. 507.

At

- Servastis? fortune animam hanc excindere dextra
 675 Indignum est visum? redde o me, nate, periclis;
 Redde hosti. liceat bellanti arcessere mortem,
 Quam patriae fratrique probem. tum percita dictis
 Ingemuit Venus, & rapidas direxit in amnem
 Conjugis invicti vires. agit undique flammam
 680 Dispersus ripis ignis, multosque per annos
 Nutritas fluvio populatur fervidus umbras.
 Uritur omne nemus: lucosque effusus in altos
 Immisissis crepitat victor Vulcanus habenis.
 Jamque ambusta comas abies, jam pinus, & alni:
 685 Jam, solo restans trunco, dimisit in altum
 Populus assuetas ramis habitare volucres.
 Flamma vorax imo penitus de gurgite tractos

Absorbet

*At tu, donata tela inter Martia luce,
 Infelix animae, sic, sic vivasque, tuoque
 Des iterum hanc laudem nato: nec sine sub aevi
 Oppetere in bello detur, cum fata, vocabunt.
 Pugnantes cecidisse meum est.*

v. 678. *Detrusit in amnem*] *detexit* in MS. lege *devexit*. illud vero *detrusit* vile & plebejum penitus est, nec majestati tanti numinis aequum. BARTHIIUS libro VI. Advers. cap. III. *detexit* Oxonijs & Puteaneus. Putabam *detorsit*: sed Colonienfis *direxit*. probe. Barthius legebat *devexit*. N. HEINSIUS. Optime *direxit* N. Heinsius. *re detexit*, quod nonnulli codices praeferunt, aperte inuit, olim *derexit* scriptum fuisse. Neque aliud puto voluisse Barthium, pro quo operae levi errore *derexit* dederunt. *Derigere* autem & *dirigere* olim communiter dictum est. Supra lib. II. vers. 92. pro *dirigit vulnera*, in membranarum Colonienfis erat *deligit*; unde patet, olim fortasse *derigit* scriptum fuisse, vide Nic. Heinsium ad h. libr. vers. 542. ad lib. VI. vers. 228. & ad lib. IX. vers. 583.

v. 679. *Conjugis invicti vires*] Malim, *Conjugis inviti*. Vulcanus enim matri Junoni obsecutus favebat partibus Poenorum. Sed & Trojanis infensus, ac proinde Romanis. N. HEINSIUS. Vir Illustrissimus conjicit *Conjugis inviti*: nam, addit, Vulcanus Trojanis semper infensus fuit, nec Romanis per se opem tulisse credendus est. Notum est illud Nasonis I. Trist. El. II. vers. 5.

Mulciber in Trojam, pro Troja stabat Apollo.

Saepe numero scriptores librarii in codicibus priscis voces *invitus* & *invictus* commutarunt. apud Lucan. lib. VI. vers. 607. pro *invitos Deos*, codex Rottendorffii secundum *invictos* habebat. alia exempla vide apud Gronov. in Gustu ad Statii I. Achill. vers. 13. Nic. Heinsium ad Ovidii III. Amor. Eleg. IX. vers. 24. ad Valer. Flacc. lib. I. vers. 116. in Fragm. Adversar. quod edidit Jan. Broekhus. post Tibull. pag. 466. & infra lib. X. vers. 393. Celebrerrimum tamen Burmannus vulgatam lectionem praefert: ipse enim

Vulcanus infra lampadem jacet vers. 695.

*Ter caput ambustum conantem tollere jacta
 Lampade Vulcanus meris sumantibus undis.*

v. 681. *Nutritas fluvio populatur fervidus undas*] Repone *umbras*, pro *undas*. Est enim sermo de arboribus margini Trebiae innatis. MODIUS Novant. Lect. Epist. LIX. Verissima lectio est *umbras*, etiam à codice Oxoniensi probata: inepta *undas*. an *undas multos annos nutritae* possunt dici, quae perpetuo cursu labuntur? BARTHIIUS libro VI. Advers. cap. III. *umbras* ex scriptis priscisque editionibus. vidit & Modius. agitur de silvis. neque aliter Barthius ex Oxonio. Paullo ante iidem scripti, *agit undique flammam*. N. HEINSIUS. *umbras* hoc loco legendum conjecit etiam Illustrissimus Scaliger ad marginem libri sui: & recte. *umbras* enim, ut hoc loco, ita & saepissime alibi, sunt arbores. sic lib. XIV. vers. 302.

— *tabulata decem cui crescere Grajus
 Fecerat, et multas nemorum consumseras umbras.*

Senec. in Medea vers. 608.

— *nemorisque sacri
 Pelion densa spoliavis umbra.*

Cato in diris vers. 31.

*Militis impia cum succedet dextera ferro
 Formosaeque cadent umbrae, formosior illis
 Ipsa cades.*

v. Dan. Heinsium ad Silii lib. XIV. vers. 354. Infinitis in locis voces *unda* & *umbra* inter se turbarunt indocti librarii. apud Lucan. lib. IV. vers. 725. pro *incerta provocat umbra*, unus codex male *unda* habebat. Vide Barth. ad Statii V. Theb. vers. 634. Gronov. ad Senec. Herc. Fur. vers. 770. Auctor. Octav. vers. 134. N. Heinsium infra ad lib. XIV. vers. 512. ad Ovid. Epist. XIV. Heroid. vers. 93. ad XIV. Metam. vers. 330. ad Valer. Flacc. lib. I. vers. 95. lib. III. vers. 525. & libellum Variarum lectionum, quas ad Tibull. collegit Jan. Broekhus. lib. IV. Eleg. I. vers. 68.

v. 688.

- Aborbet latices, saevoque urgente vapore
 Siccus inarescit ripis cruor. horrida late
 690 Scinditur in rimas, & hiatu rupta dehiscit
 Tellus, ac stagnis altae sedere favillae.
 Miratur pater aeternos cessare repente
 Eridanus cursus: Nympharumque intima maestus
 Implevit chorus attonitis ululatus antra.
 695 Ter caput ambustum conantem attollere jacta
 Lampade Vulcanus merfit fumantibus undis:
 Ter correpta Dei crines nudavit harundo.
 Tum demum admissae vires, & voce precantis,
 Orantique datum ripas fervare priores:
 700 Ac tandem a Trebia revocavit Scipio fessas
 Munitum in collem, Graccho comitante, cohortes.
 At Poenus, multo fluvium veneratus honore,
 Gramineas undis statuit socialibus aras;
 Nescius heu! quanto Superi majora moverent,
 705 Et quos Aufoniae luctus, Thrasymene, parares.
 Bojorum nuper populos turbaverat armis

Flaminius;

v. 688. *Saevoque urgente vapore*] Forte *saeuumque*. N. HEINSIUS.

v. 692. *Aeternos cessare repente Eridanus cursus*] *aeternos cursus* *avatus* Sophocles dixit de fontibus. D. HEINSIUS.

v. 698. *Tum demum admissae vires & voce precantis Orantique datum*] Mendo penitus non caret hoc de Trebia. quanti enim est illud, *voce precantis*? legas, *devota precanti*. BARTHIUS lib. vi. Advers. cap. iii. *admissae* Colon. & Oxonius. Idem Oxonius cum Puteaneo *voces. admissae vires* Vulcani. supra vers. 678.

*Ingenuit Venus, & rapidas direxit in amnem
 Conjugis invicti vires.*

Praeterea in *vota precantis* argue Gronovius ad Liv. lib. xxxi. cap. v. Barthius perperam *devota precanti*. N. HEINSIUS. Oxon. codex

Tum demum admissae voces, & voce precantis. unde Gronov. egregie emendat ad Liv. lib. xxxi. cap. v.

Tum demum admissae voces, & vota precantis, tam in priore quam posteriore editione, non in *vota precantis*, ut Nic. Heinsius, forte errore calami, notavit. *admissae voces*, ut apud Senec. Consol. ad Marciam cap. ii. *Nec ullas admisit voces salutare aliquid afferentes. admissae voces & vota* cum effectu accipiendum, ita nempe admissas esse, ut earum ratio habita sit, & exaudita fuerint. Perperam olim *admissae* legebatur, sollemni librorum errore. vide infra ad lib. xi. vers. 14.

v. 703. *Gramineas undis stravit socialibus aras*] Imo *statuit*. ne dubitare possis, Colonienfis lib. i. auctoritatem succenturiari huic conjecturae affirmo. *statuere aras & altaria* obvium apud scriptores pri-

scos, in Puteaneo *trahit aras. statuere jura* alicui libro i. vers. 647. restitui. N. HEINSIUS. Optime *statuit* vir Illustrissimus vindicavit. sic Silius loquitur lib. xii. vers. 751.

Tunc Anieniculis statuunt altaria Nymphis. lib. xv. vers. 252. *Principio statuunt aras.* lib. xvi. vers. 430.

Victor dona dabis, statuesque altaria patri. Virgilius viii. Aen. vers. 270.

*Et domus Herculei custos Pinaria sacri
 Hanc aram luco statuit.*

Ovidius vii. Metam. vers. 240.

statuitque aras & cepite binas. Valer. Flacc. lib. i. vers. 188. *Tum laeti statuunt aras.* Neque aliter etiam legit Fabrettus, hunc locum laudans in Comment. ad Column. Trajani cap. vi. pag. 159. ubi de aris gramineis plura vide.

v. 706. *Bojorum nuper populos*] Victoriā hanc de Bojis Flaminius reportavit in priori consulatu, quem anno U. C. dxxvii. gessit, sex annis antequam in secundo consulatu hanc cladem ab Hannibale passus est. Historiam ejus belli tangit Silius lib. v. vers. 107. sed plenius describit Polyb. lib. ii. cap. xxxii. & Plutarch. in Marcell. p. m. 299.

v. 707. *Tum gloria belli*] dum Colonienfis. Putabam aliquando, *dara gloria*: vel etiam, *facilisque viro tum gloria, bellis*: nimirum *contundere bellis*. N. HEINSIUS. Non male Illustrissimus Heinsius

*facilisque viro tum gloria, bellis
 Corde levem atque astus inopem contundere gen-*
tem.

Posses ceteroquin cum Celeberrimo Burmanno lege-
 re,

Flaminius, facilisque viro tum gloria belli,
Corde levem atque astus inopem contundere gentem.
Sed labor haud idem Tyrio certasse tyranno.

- 710 Hunc, laevis Urbi genitum ad fatalia damna
Ominibus, parat imperio Saturnia fesso
Ductorem, dignumque virum veniente ruina.
Inde ubi prima dies juris, clavumque regendae
Invasit patriae, ac sub nutu castra fuere,
715 Ut pelagi rudis, & pontum tractare per artem
Nescius, accepit miserae si jura carinae,
Ventorum tenet ipse vicem, cunctisque procellis
Dat jactare ratem. fertur vaga gurgite puppis
Ipsius in scopulos dextra impellente magistri.
720 Ergo agitur raptis praeceps exercitus armis
Lydorum in populos, sedemque ab origine priscae
Sacratam Corythi, junctosque a sanguine avorum
Maeonios Italis permixta stirpe colonos.
Nec regem Afrosum noscenda ad coepta moratur
725 Laude super tanta monitor Deus. omnia somni

Condiderant,

te, faciliq; viro tum gloria bello &c. facili bello Bo-
jos contundere Flaminio tum gloria fuerat, sed
nunc non idem. Ita facile bellum apud Justin. lib.
vii. cap. iiii. *Mittis eo cum exercitus parte Buba-*
rem, ut in bellum facile & mediocre.

v. 714. *Ac sub nutu castra fuere*] ita Colonienfis
codex, quod in textum recipi voluit Illustrissimus
Heinsius. vulgo est *& sub nutu.*

v. 715. *Pontum tractare per artem Nescius*] *artem*
saep̄ κατ' ἔκαστον de peritia gubernandi navem poni
notat Barthius ad Statii iiii. Theb. vers. 29. quem
vide. Eo sensu illa vox hoc loco capi debet, ut &
lib. xiv. vers. 454. ——— bonus ille per artem

Crudo luctari pelago.

v. 716. *Accepit miserae si jura carinae, Ventorum te-*
net ipse vicem] Ita emaculandus hic locus,

———— *accepit miser ut si jura carinae*

Ventorum tenet ipse vicem.

Notandum quoque, *Ventorum vicem* dici hominem,
gubernacula capientem, qui nescius artis. BAR-
THIUS libro x. Advers. cap. xxiv.

v. 719. *Dextra impellente magistri*] In jure nostro
magister est, qui πικρός dicitur, cujus fidei totius na-
vis anchora & cura commissa est, qui cum exer-
citore contrahit, unde exercitoria actio nascitur:
nam exercitor est ὁ προσηνάμει τὸν πικρὸν τὴν
πλοῖον, πικρὸς δὲ ὁ ἐμπιστευτὰς τὰ τὸ πλοῖον πράγμα-
τα vide Harmenopulum lib. 2. tit. ii. ff. de exer-
cit. act. l. i. §. *magistrum navis*: cui non dissimi-
lis est, qui ἡμπερὸς Homero dicitur, ut elegan-
ter contra vulgi Homericorum interpretum opi-
nionem disputat in Homericis quaestionibus suis
Porphyrius. Hic autem simpliciter. Glossarium ve-

tus: *Magister navis* ὁ κυβερνήτης: qui poetis ἰδρυτής.
Sic Apollonio ἰδρυτής Ἀγκυῖς est ὁ κυβερνήτης. D.
HEINSIUS. Recte eruditissimus Heinsius *magi-*
strum gubernatorem navis exponit. Sic Silius lib.
i. vers. 687.

Us saepe è celsa grandaevis puppe magister
Prospiciens signis venturum in carbasia Corum.

libro x. vers. 612.

———— ipsamque odere salutem

Unius amissa superantis puppe magistri.

Virgil. lib. i. Aeneid. vers. 114.

Ipsius ante oculos ingens à vertice pontus
In puppim ferit; excutitur, pronusque magister
Volvitur in caput.

Atque ita quidem poetæ: alii enim inter *magi-*
strum & gubernatorem distinguunt, ut Liv. lib. xxix.
cap. xxv. *Scaphas circummisit, ut ex navibus guber-*
natoresque, & magistri navium, & bini milites in fo-
rum convenirent. & lib. xlv. cap. xlii. *Dedit sociis*
navalibus in singulos denarios septuagenos quinos, gu-
bernatoribus, qui in navibus fuerant, duplex, magi-
stris navium quadruplex. quae loca mihi indicavit
Celeberrimus Burmannus.

v. 724. *Noscenda ad coepta*] *nascenda* Oxonius,
Puteaneus, & editio Aldina. forte *pascenda ad coe-*
pta. lib. vii. vers. 497.

Pascere nec Poeno pravum ac nutrire furorem
Deerat.

N. HEINSIUS. Quidquid est priscarum editio-
num, *nascenda ad coepta* habet: pro quo *noscenda*
prima dedit editio Basileënsis, quam hac in parte
fideliter expresserunt Colin. D. Heinsius, Dauque-
jus, & Cellarius. Sed non male Illustrissimus Hei-
nii *pascenda ad coepta* legendum esse conjecit. sic

Gg

supra

- Condiderant, aegrisque dabant oblivia curis;
 Cum Juno, in stagni numen conversa propinqui,
 Et madidae frontis crines circumdata fronde
 Populea, stimulat subitis praecordia curis,
 730 [Ac rumpit ducis haud spernenda voce quietem.]
 O felix famae, & Latio lacrimabile nomen
 Hannibal, Ausonia si te Fortuna creasset,
 Ad magnos venture Deos! cur fata tenemus?
 - Pelle moras. brevis est magni Fortuna favoris.
 735 Quantum vovisti, cum Dardana bella parenti
 Jurares, fluet Ausonio tibi corpore tantum
 Sanguinis, & patrias satiabis caedibus umbras.
 Nobis perfolves meritos securus honores.
 Namque ego sum, celsis quem cinctum montibus ambit
 740 Tmolo missa manus, stagnis Thrasymenus opacis.

His

supra h. libro verf. 8.

— docilis per inani pavor

*Pascere rumorem vulgi pavor.**pasti timore labores* infra etiam scribendum jubet lib. xv. verf. 52.

v. 727. *In stagni juvenem conversa*] Legendum *in stagni numen conversa*, & de Thrasymeno accipiendum. MODIUS Novant. Eccl. Epist. lxx. *in stagni numen* Colonienfes membranæ verissime, id jam dudum asserente Modio. N. HEINSIUS. Vulgatum non recte hic defendit Doctissimus Dauguejus.

v. 730. *Ac rumpit ducis*] Versum spurium esse opinor. Nam quam frigidum illud *haud spernenda voce*. Deinde haec in somnis Hannibali oblata, non vigilantibus. N. HEINSIUS.

v. 732. *Ausonia si te Fortuna creasset*] *Ausoniae* scribendum vel invitis membranæ. nec dubitare debuit Interpres. Frustra est Carrion, qui versum delendum esse censebat, in Agrippino videtur fuisse *si te Fortuna favoris*, quod ex subsequentibus irrepfit. N. HEINSIUS. *Ausonia* erit in Aufonia. vide infra ad lib. xvi. verf. 161. Si tamen Manuscripti *Ausoniae* haberent, viri Illustrissimi conjecturam praeferrem. Similia fere infra habet Silius lib. vii. verf. 35.

— Tyrinthia gens est,

*Quam si fata tuis genuissent, Hannibal, oris,
Terrarum imperium Karthaginis arce videres.*

Cic. pro Muraena cap. xxxvi. *Gratias egis Diis immortalibus, quod ille vir in hac republica potissimum natus esset; necesse enim fuisse, ibi esse terrarum imperium, ubi ille esset. rō favoris codicis Colonienfis, pro creasset, ex versu 734. errore librarii ortum est. vide infra ad lib. viii. verf. 468.*

v. 733. *Cum fata tenemus*] cui Oxonius. scribe cum Colonio, *cur fata tenemus?* in Puteaneo, *cur sanis*. N. HEINSIUS.

v. 738. *Nobis perfolves merito securus honores*] me-

ritos honores ex scriptis & Romana Parmenique editione. Possis etiam *perfolves emeritos honores*. N. HEINSIUS. *meritos honores* etiam Mediolanensis editio. *merito* primus Marfus dedit, quem aliae editiones omnes, quas vidi, sequuntur. Totus autem hic locus fictus est ad imitationem illius Maroniani ex viii. Aen. verf. 61.

— mihi victor honorem

*Perfolves. ego sum, pleno quem gurgite cernis
Stringentem ripas et pingua culta secantem,
Caeruleus Thybris, coelo gratissimus amnis.*

ubi pariter Virgilius *perfolves* dixit: quare *perfolves emeritos honores*, quod Heinsius conjecit, non puto à Siliio manu profectum esse.

v. 740. *Stagnis Thrasymenus opacis*] *stagni opaci* à Silio est, et si aliter scripti. N. HEINSIUS.

v. 743. *Horrebas glacie &c.*] Incommoda, quae Hannibal, Appenninum montem cum exercitu transiens, pertulit, vide apud Liv. lib. xxi. cap. lviii.

v. 746. *Canus apex stricta surgebat ad astra pruina*] Leve mendum est. scribatur *structa pruina*. apud Nasonem habes i. Metam. verf. 153.

Ataque congestos struxisse ad sidera montes.

Lucan. lib. ix.

*Nam neque congestae struxere cubilia frondes,
Nec culmis crevere tori.*

Sic *struere comam*, & *structae comae suggestus*. nec aliter Agrippinas. N. HEINSIUS. Optime *structa pruina* N. Heinsius vindicavit. Sic supra lib. ii. verf. 599.

*Certatim structus surrectas molis ad astra**In media stetit urbe rogos.*

Senec. in Herc. Fur. verf. 1216.

Qui structum acervans nemore congesto aggerem.
in Agamemnon. verf. 335.

*Vel cum montes montibus aliis**Superimpositi struxere gradus**Trucibus montibus.*Tertull. de Pall. cap. iv. *Adhuc sustinet solum fundere,*

- His agitur monitis, & laetam numine pubem
 Protinus aërii praeceps rapit aggere montis.
 Horrebat glacie saxa inter lubrica, summo
 Piniferum coelo miscens caput, Appenninus.
 745 Condiderat nix alta trabes, & vertice celso
 Canus apex structa surgebat ad astra pruina.
 Irē jubet. prior exstingui labique videtur
 Gloria, post Alpes si stetur montibus ullis.
 Scandunt praerupti nimboſa cacumina saxi,
 750 [Nec superasse jugum finit mulcetque laborem.]
 Plana natant, putrique gelu liquentibus undis
 Invia limosa restagnant arva palude.
 Jamque ducis nudus tanta inter inhospita vertex
 Saevitia quatitur coeli, manante per ora
 755 Perque genas oculo. facilis spreuisse medentes,
 Optatum bene credit emi quocumque periclo

Bellandi

dero, comam struere, cutem fingere, speculum consuleri, collum demulcere. ubi vide notas Salmas. pag. 286. & 287. Illustrant etiam hanc locutionem Zimmerling. in Promuls. Crit. cap. xlix. Gonsal. ad Petron. Satyr. cap. cx. Gronov. in Diatr. Stat. pag. 90. & N. Heinsius infra ad lib. vii. vers. 675. *exstruxit* dixit Silius infra lib. ix. vers. 308.

Jupiter exstructis vidit cum montibus ire
Magnanimos raptum coelestia regna gigantes.
 Ovidius v. Metam. vers. 88.

— *exstructos morientum calcas acervos.*
 Valer. Flacc. lib. ii. vers. 20.

— *versos exstruxit in aethera montes.*
 Prudent. in Psychom. vers. 184.

Turritum tortis caput accumularas in altum
Crimibus, exstructis augetur ut addita cirros
Congeries, celsumque apicem frons ardua ferret.

Male librarii voces *structus* & *strictus* hoc loco confuderant inter se sollemni errore: nam ita & alibi lapsi sunt. vide N. Heinsium ad lib. iiii. supra vers. 657. & Broekhus. ad Propert. lib. ii. Eleg. xv. vers. 24.

v. 747. *Irē jubet*] *juvat*, vel *labet* maluerim. N. HEINSIUS. Frequenter tria haec vocabula *labet*, *juvat*, *jubes* in manuscriptis commutantur. vide Nic. Heinsium ad Ovid. Epist. xvi. Heroïd. vers. 116. Epist. xix. vers. 102. & ad Valer. Flacc. lib. vii. vers. 80.

v. 750. *Nec superasse jugum finis*] Delet hunc versum Colonienſis. Et sane ejus loco unum alterumque ex Silianis versibus desiderari arbitror. Nam hunc esse Silianum non persuadeor, ut credam. Porte *finis cumulusque laborum*. N. HEINSIUS. *mulcetque*, pro *mulcetque*, est in codice Puteano.

v. 751. *Putrique gelu liquentibus undis*] *liquentibus undis* cum Parmensi & Basileensi editione revocandum. N. HEINSIUS. Ita etiam scribendum vidit Doctissimus Daufquejus. neque aliter est

in editione Marſi, Juntina, Aldina, Gryphii, & Nutii. Ita Solin. in Polyh. cap. ii. *Intumescit exortu canis tabefactis nivibus & liquentibus brumae pruinis.* ubi plerique libri pari errore *reliquentibus* habent, pro quo Salmasius *reliquentibus* legendum conjicit. Ovidius i. ex Pont. Epist. i. vers. 67.

Nil igitur mirum, si mens mihi tabida facta

De nive manantis more liqueſcit aquae.

quod hoc modo exprimit in Epist. ii. vers. 57.

Ac mea perpetuis liqueſcunt pectora curis,

Ignibus admotis ut nova cera solet.

Similiter Nic. Heinsius librarios supra lapsos esse credidit lib. ii. vers. 474. ubi vide, quae notavit. *putri gelu* ut Varro in Sesiui. *Pieridum comes, quae tenes cavata gelu putri montium saxa.* Ita hunc locum legebat J. Gebhard. lib. ii. Antiq. Lect. cap. xix. qui longe aliter exſtat apud Nonium in voce *gelu*.

v. 752. *Invida limosa restagnant arva palude*] Scribe cum membranis *Invia*. BARTHIIUS lib. vi. Advers. cap. iiii. Hic versus denuo abest à Colonienſi libro. sed, pro *Invida arva*, scribendum *Invia* ex duobus scriptis & editione Romana atque Parmensi. neque aliter Barthius, nisi *Uvida* malumus, & mox *duci nudus*. N. HEINSIUS. *Invia* etiam Mediolanenſis editio. Jam olim Doctissimo Daufquejo in mentem venit, vel *Invia*, vel *Uvida*, hic scribendum esse, quorum prius ob codicum auctoritatem malo. *Invida* primus Marſus edidit, sed fortasse librariorum errore, quem tamen inconſulte alii poſtea omnes expreſſerunt.

v. 754. *Manante per ora Perque genas oculo*] Hannibalem Appenninum tranſeuntem ſaevitia coeli alterum oculum amiſſiſſe teſtis eſt Polyb. lib. iii. Hiſtor. cap. lxxix. & Livius lib. xxii. cap. ii. ut adeo erret Scholiaſt. Juvenal. ad Sat. x. vers. 153. qui cum in Alpibus à frigore oculum perdidiffe notat.

v. 756. *Bene credit emi*] *bene emi* dicitur, quid

Gg 2

- Bellandi tempus. non frontis parcat honori,
 Dum ne perdat iter: non cetera membra moratur
 In pretium belli dare, si victoria poscat:
 760 Satque putat lucis, Capitolia cernere victor
 Qua queat, atque Italum feriat qua comminus hostem.
 Talia perpeffi tandem inter saeva locorum
 Optatos venere lacus; ubi deinde per arma
 Sumeret amissi numerosa piacula visus.
 765 Ecce autem Patres aderant Karthagine missi,
 (Causa viae non parva viris) nec laeta ferebant.
 Mos fuit in populis, quos condidit advena Dido,
 Poscere caede Deos veniam, ac flagrantibus aris
 (Infandum dictu!) parvos imponere natos.
 770 Urna reducebat miserandos annua casus,
 Sacra Thoanteae ritusque imitata Dianae.
 Cui fato fortique Deum de more petebat

Hannibalis

quid vili pretio emitur. Plaut. in Mostell. act. i. sc. 111. vers. 139. PHIL. *Hem istuc verbum vile est viginti minis.* PHI. *Cedo, amabo, decem: bene emitum tibi dare hoc verbum volo.* Ovidius i. Art. Amat. vers. 425.

*Hoc fore contentam multos iurabit in annos;
 Nunc opus esse sibi, nunc bene dicet emi.*

Senec. in Phoeniss. vers. 664.

Imperia pretio quolibet constans bene.

Suet. in Caesar. cap. l. *Quo melius emtum sciatis, tertia deducta est.* Ubi jure Casaubonus Turnebum reprehendit, qui lib. 111. Advers. cap. xxii. *bene emere* exposuerat *care emere*; id enim Latini dixerunt *male emere*. Plaut. in Mostell. act. 111. sc. 11. vers. 112. *Si male emtae forent, nobis istas redhibere haud liceret.*

v. 758. *Non cetera membra moratur*] Scribo moretur. N. HEINSIUS.

v. 767. *Mos fuit in populis &c.*] Ennius,
Poeni solitei sos sacrificare puell.

Causam detestandi hujus immanisque vere ritus & originem apud Trogi abbreviatorem habes, finem vero apud Plutarchum. Causa ergo pestis diuturna; finis res in bello infelicitate gesta. Justinus lib. xxiii. *Cum inter cetera mala etiam peste laborarent, cruenta sacrorum religio & scelere pro remedio usi sunt. Quippe homines, ut victimas, immolabant; & impuberes, quae aetas etiam hostium misericordiam provocat, aris admovebant, pacem Deorum sanguine eorum exposcentes, pro quorum vita Dii rogari maxime solent.* Sic ab infelicitate Karthaginensium ortus mos ille, & desit: victi enim in gratiam cum victore, nisi prius tam impio ritu abolito, redire non potuerunt, qui eos, *ἡγάγασαι*, teste Plutarcho, *ἰγγάψαι* *ταῖς ὁμολογίαις*, *ὅτι καὶ τὰ τίμια παύσονται* *Κρόνη καταβόητος*. D. HEINSIUS. Karthaginenses pueros suos sacrificasse idolis auctor Ennius illo notissimo versiculo:

Poeni font solitei sos sacrificare puell.

Id sacrificium annuum fuisse & sortito peractum doceor hoc loco. BARTHIUS lib. xxxiv. Advers. cap. v. Plura vide apud Column. ad locum Ennii i. Annal. pag. 28. quem jam Doctissimus Dausquejus hic ad partes vocavit, & Christ. Hendreich lib. 11. Reip. Karthag. sect. i. cap. iv.

v. 775. *Redeuntis imago*] genitoris Colonienfis, ut jam testatus est Modius. N. HEINSIUS.

v. 776. *Aspar. ad haec foedata genas*] Haec est scriptura omnium editionum, quam Marfus ita interpretatur. „Aspar hic, inquit, erat filius Hannibalis & imago patris. Poetae enim appellant „filios imaginem parentum. pulchre. Sed an non tum parum plena erit haec periodus? omnino emendandum,

— ante oculos stabat genitoris imago.

Asperat haec foedata genas.

MODIUS Novant. Lect. Epist. lxx. Nihil certius, quam legendum *Asperat haec foedata genas*. In MS. Oxoniensi eadem scriptura, nisi quod *Asperat* per delta visitur. BARTHIUS lib. vi. Advers. cap. 111. *Asperat haec* bene ex Colonienfis membranis Modius, quod & alii codices confirmant, ut nulla Interpretis hic conjectura sit opus. *Asperat* etiam arrisit Barthio. supra habuimus vers. 671.

Ingravas ad coelum sublati Scipio palmis.

N. HEINSIUS. Illustrissimus Scaliger ad marginem libri sui conjecerat *Aspera adhaec*, quod & Dausquejo placuit, & à Cellario in contextu receptum est. Sed rectissime viri docti ex libris scriptis *Asperat haec* legendum docuerunt. Sic apud Valer. Max lib. 111. cap. 111. ex. ext. i. *Ne edito gemisuroqias aures asperaret.* Ita Lipius conjecit, cum vulgo foret *aspergeret*, pro quo Colerus ex libris priscis *exasperaret* vindicavit. plura de hac voce vide apud Barthium ad Statii i. Theb. vers. 138. *acerbare* eodem sensu dixit infra lib. vi. vers. 116.

Cetera

- Hannibalis prolem discors antiquitus Hannon.
Sed propior metus armati ductoris ab ira,
775 Et magna ante oculos stabat genitoris imago.
Asperat haec foedata genas, lacerataque crines,
Atque urbem complet maestri clamoris, Imilce.
Edonis ut Pangaea super trieteride mota
It juga, & inclusum suspirat pectore Bacchum.
780 Ergo inter Tyrias, facibus ceu subdita, matres
Clamat, Iö conjux, quocumque in cardine mundi
Bella moves, huc signa refer. violentior hic est,
Hic hostis propior. tu nunc fortasse sub ipsis
Urbis Dardaniae muris vibrantia tela
785 Excipis intrepidus clipeo, saevamque coruscans
Lampada Tarpejis infers incendia tectis.
Interea tibi prima domus atque unica proles
Heu! gremio in patriae Stygias raptatur ad aras.

I nunc,

*Cetera acerbantem questu lenire laborans.*v. 778. *Edonis ut Pangaea super*] Corripit & secundam syllabam in *Edonis* Lucan. lib. i. vers. 675.*Edonis Ogygio decurris plena Lyaeo.*

Ut frustra sit Salmastius Commentario Soliniano pag. 153. [pag. 109. Ed. poster.] qui *Odonis* in Luciano reponit, quomodo Dionysio in Bassaricis dicantur Ὀδῶνις Ἰουσιππιδῶν. sic & secunda in *Sidonis* syllaba communis est, & in *Bistonis* eandem producit Ciris Virgiliana, quam alibi corripunt poëtae. N. HEINSIUS. Salmastium, cujus exemplo & Cellarius *Odonis* hoc loco legendum conjecit, jam olim refutavit Illustrissimus Heinsius ad Ovidii iv. Trist. El. i. vers. 42. docens, quod etiam hic fecit, secundam in *Edonis* communem esse. In eadem qua Salmastius opinione etiam fuisse videtur Gronov. qui, in gustu ad Statii i. Achill. vers. 594. hunc Sili locum ad partes vocans, *Odonis* citavit. Eodem modo ambiguum credunt secundam in *Pharsalia* apud Catull. de Nupt. Pelei & Thetidis. vers. 37.

Pharsaliam coeunt, Pharsalia tecta frequentant, ubi poëta in eodem versu eandem syllabam nunc corripit, nunc producit; quod Jos. Scaliger non probavit, qui propterea *Pharsalon coeunt* legendum contendit. At Marcellus eam syllabam vere communem esse censuit, adeoque nihil mutari debere. Primam in *Cyrenae* ancipitem fecerunt poëtae. vide Vulcan. & Illustrissimum Spanhem. ad Callim. H. in Apoll. vers. 73. & doctissimum Dausquejum infra ad libr. viii. vers. 57. Primam in *Gradvus*, quae plerumque longa est apud poëtas, brevem fecit Silius infra lib. xv. vers. 15. *flagres meliore Gradvio*. secundam in *Oeagrius*, aliis productam, corripuit Silius lib. v. vers. 463.

*Dulcius Oeagrius pulsabat pectine nervos.*Contra primam in *Sichaeus*, quae ut plurimum brevis est, longam fecit Virgilius i. Aen. vers. 343.*Huic conjux Sichaeus erat, distissimus agri.*

ubi videatur Servius. Primam in *pumilo* Statio nunc extendi, nunc corripit, notavit Barthius ad lib. i. Silv. vi. vers. 64. Secunda in *Mamurius* nunc longa, nunc brevis, invenitur, ut testis est Broekhus. ad Propert. lib. iv. El. ii. vers. 61. Eadem etiam est differentia in secunda vocis *Bistonis*: vide Eru- ditissimum Bentlejum ad Horat. lib. i. od. xxv. vers. 11. ut & in secunda vocis *Porfena*. Sed magis huc facit, quod Silius secundam in *Leucosia* corripuerit lib. viii. vers. 581.

— nunc sese ostendere miles

*Leucosiae de scopulis,*licet Graecis semper sit Λευκωρίαι; & quod pariter primam in *Cerillae* brevem fecerit ibid. vers. 583.

— exhaustae mox Poeno Marte Cerillae,

quamvis hic etiam Graeci Κηφισαί dicant. Eodem ergo jure Silius & Lucanus secundam in *Edonis* corripunt, quamvis Graecis sit Ἠδῶνις. Plura vide apud Barth. ad Statii v. Theb. vers. 78. Broekhus. ad Propert. lib. i. Eleg. iii. vers. 5. & Bentlej. ad Horatii libr. iii. od. xxv. vers. 9.

v. 779. *Inclusum suspirat pectore Bacchum*] Rursus οὐκ ἔστιν ἀντὶ ἀπλοῦ, more Siliano. Recte itaque Glossae veteres: *Suspiro, ἀναπνέω*. Sic lib. xii. vers. 135.

— tellus atro exundante vapore

Suspirat.

& lib. xiii. vers. 425.

— eructat acerbam

*Coccyi latam suspirans ore paludem.*D. HEINSIUS. Simplex *spirare* eo sensu habes apud Claudian. i. de rapt. Proserp. vers. 6.

— totum spirant praecordia Phoebum.

v. 780. *Facibus ceu subdita*] *concita* vel simile quid legendum, conjicit Celeberrimus Burmannus.v. 788. *Heu gremio patriae*] *Gremio in patriae* scripti. maluerim *gremio e patriae*. N. HEINSIUS. gre-

G g 3

mio

- I hunc, Aufonios ferro popolare penates,
 790 Et vetitas molire vias. i, pacta resigna,
 Per cunctos jurata Deos. sic praemia reddit
 Karthago, & tales jam nunc tibi solvit honores.
 Quae porro haec pietas, delubra aspergere tabo?
 Heu primae scelerum caussae mortalibus aegris,
 795 Naturam nescire Deum! iusta ite precati
 Ture pio, caedumque feros avertite ritus.
 Mite & cognatum est homini Deus. haecenus, oro,
 Sit satis ante aras caesos vidisse juvenco:
 Aut si, velle nefas Superos, fixumque sedetque,
 800 Me, me, quae genui, vestris absumente votis.
 Cur spoliare juvat Libycas hac indole terras?
 An fiendae magis Aegates, & mersa profundo
 Punica regna forent, olim si forte cruenta
 Esset tanta mei virtus praecepta mariti?
 805 Haec, dubios vario Divumque hominumque timore,

Ad

mio è patriae, ut infra etiam emendandum censet
 vir Illustrissimus lib. xi. vers. 587.

Scilicet è gremio matrum rapiamus in hostem.
 Fortasse tamen & Manuscriptorum lectio *gremio in patriae* non rejicienda, cujus hic erit sensus; dum tu, o conjux, longe à domo contra hostes bellum geris, in patria unicum filium tuum, ut immoletur, ad aras raptant illi, pro quibus tot pericula subis, idque tibi praemium pro sudatis laboribus referunt.

v. 792. *Tales jam nunc tibi votis honores*] *fovis* duo scripti: sed vere Colonienfis liber *solvit honores*. N. HEINSIUS. *persolvere* dixit Silius supra hoc libro vers. 738.

Nobis persolves meritis securus honores.

v. 795. *Iusta ite precari*] Pro ite precatum, Graecismus est. Scripti tamen *ite precati*, cum editione Romana & Parmensi, nisi quod Puteaneus *ite precatae*. N. HEINSIUS. *ite precari* frequens est Graecismus. Sic Propert. lib. i. El. i. vers. 12.

Ibat & hirsutus ille ferire feras.

Eleg. vi. vers. 33.

Seu pedibus terras, seu pontum carpere remis

Ibis, & accepti pars eris imperii.

Statius lib. v. Silv. iii. vers. 10.

Certe ego, magnanimum qui facta astollere regum

Ibam altum spirans, Mariemque aequare canendo.

Ovidius ii. Amor. Eleg. ii. vers. 21.

Ibis ad affectam, quae non languebit, amicam

Visere, judicii aegra sit illa tuis.

Appulej in Florid. pag. 355. Ed. Elmenh. *Quem librum sperabo me commode posse conscribere, si itis eum hodie nobiscum probare.* Claud. ii. in Rufin. vers. 98. *Vel solus sperare veni.* & iii. de Rapt. Prof. vers. 386.

Qualis pestiferas animare ad crimina taxos

Torva Megaera ruit.

vide Nic. Heinsum ad utrumque locum, ubi illud loquendi genus pluribus exemplis astruxit. Guil. Brito ii. Philipp. vers. 567.

aries compulsibus actus

Fronte ruit summas ferrata frangere portas.

Damnant tamen hanc locutionem plures codices & editiones, *ite precati* substituentes, quibus etiam Mediolan. editio accedit.

v. 797. *Haecenus, oro, Sit satis*] Infra lib. ix. vers. 347.

— sitque haecenus, oro,

Nec libeat tentare Deis, an Troia proles

Par bellum tolerare queat.

ubi plura vide.

v. 798. *Vidisse juvenco*] *fudisse* opinor. N. HEINSIUS.

v. 800. *Assumite votis*] *absumise* Colonienfis & Puteaneus. sequor. N. HEINSIUS. Saepe ita peccarunt librarii. vide infra ad librum xi. vers. 14.

v. 803. *Olim si forte cruenta*] *si forte cruenta* corrigo. Confirmat Colonienfis liber, & editio Romana ac Parmensis. supra vers. 772.

— sortique Deum de more petebat

Hannibalis prolem.

& mox vers. 806. *ipsique relictum, Abnueret sortem.* Lucan. lib. iv. vers. 562.

— cum sorte cruenta

Fratribus incurrant fratres, natuque parenti.

N. HEINSIUS. Mediolan. etiam editio *sorte cruenta*. Frequenter autem voces *fortis* & *fors*, etiam in integerrimis membranis, inter se commutantur. Infra libro xii. vers. 311.

Haud tanta cessisse viros in tempore tali

Laudis sorte piget.

ubi codex Colonienfis optimae notae *Laudis sorte male*

- Ad cauta illexere Patres; ipsique relictum,
 Abnueret sortem, an Superum pareret honori.
 Tum vero trepidare metu vix compos Imilce,
 Magnanimi metuens immitia corda mariti.
- 810 His avide auditis, ductor sic deinde profatur:
 Quid tibi pro tanto non impar munere solvat
 Hannibal aequatus Superis? quae praemia digna
 Inveniam, Karthago parens? noctemque diemque
 Arma feram: templisque tuis hinc plurima faxy
- 815 Hostia ab Aufonio veniat generosa Quirino.
 At puer armorum & belli servabitur heres.
 Spes, o nate, meae, Tyriarumque unica rerum,
 Hesperia minitante, salus, terraque fretoque
 Certare Aeneadis, dum stabit vita, memento.
- 820 Perge, patent Alpes; nostroque incumbere labori.
 Vos quoque, Di patrii, quorum delubra piantur

Caedibus,

male habet. Plura infra vide ad lib. xv. vers. 105.

v. 804. *Effet tanta mei virtus praerepta maris*]
praecipit Oxonius. vere, ut opinor. libro vi. vers.
299.

— *magnas de sanguine poenas*

Praecepit Tyrio.

Pluribus haec illustramus ad Valerium Flaccum lib. iv. vers. 751. N. HEINSIUS. Saepe ita lapsi sunt scriptores librarii. vide infra ad lib. xv. vers. 659. & ad lib. xvi. vers. 338.

v. 805. *Divumque hominumque timore*] Probo scripturam membranarum *hominisque timore*. Hannibalem enim solum timebant, qui ulturus erat filii caesi sacrificium. BARTHIUS lib. vi. Advers. cap. 111. *Hominisque timore* ex Oxonio Barthius, & sic Puteaneus & editio Romana, ut ad unum Hannibalem, quem verebantur, referatur. Forte legendum,

— *dubios vario Superum Hannibalisque favore.*

N. HEINSIUS. *hominisque* etiam Mediolanensis editio. Sed cum pro vulgata lectione stent Colonienfes membranae, nihil mutem.

v. 808. *Tum vero trepidare metu vix compos Imilce*] *Compos* absolute non dicitur, sed *mentis compos*, *voti compos*, vel quid simile. Sic lib. viii. vers. 72. *Jam regni compos.* & vers. 231. *pugnae compos.* lib. xi. vers. 366. *compos memorabilis ausi.* lib. xiv. *compos certaminis Marcellus.* Deinde *metu* supposititium videtur, cum *metuens* versu proximo subsequatur, incongrua repetitione. Dederat nimirum Silius,

Tum vero trepidare sui vix compos Imilce,
si sui exciderat ob cognatas literas tū vix subse-
quentis. Senec. in Hippol. vers. 700. sed mei non
sum potens. in Troad. de Maenade vers. 674.

— *qualis Deo*

Percussa Maenas, entheo silvas gradu
Armata Thyrsos terret, atque expers sui
Vulnus dedit, nec sensit.

impos sui Agamemn. vers. 117.

Quod ulla conjux perfida atque impos sui
Amore caeco, quod novercales manus
Ausae.

N. HEINSIUS.

v. 811. *Quid tibi pro tanto non impar munere solvat Hannibal*] Forte rectius nunc *impar*, ut imparrem se fateatur. N. HEINSIUS. Idem est sensus vulgatae lectionis, quae hoc modo accipienda: Quid ego Hannibal tibi, o Karthago, solvam pro tanto munere, quod non impar erit beneficiis tuis. Praestat itaque receptam scripturam non sollicitare.

v. 818. *Hesperia minitante, salus*] An *nutante*? sic & lib. viii. vers. 284. scribebam, *nutas male concitus axis.* libro ix. vers. 239.

Turritas moles ac propugnacula dorso
Belua nigranti portans, seu mobilis agger,
Nutat.

& vers. 360.

Huc atque huc it summa seges, nutatque vicissim.
 lib. x. vers. 589.

Ac juvenum bis tricenis orbata gemebat
Milibus exhaustae nutantia moenia Romae.

Possis & *Hesperia titubante*; sic lib. xi. initio:

— *stat nulla diu mortalibus usquam,*
Fortuna titubante, fides.

N. HEINSIUS. Neutram Heinsii conjecturam probo. Nulla enim in eo gloria consistit, quod Imperator patriae suae salutis adversus hostem vel *nutantem*, vel *titubantem*: sed tum demum magna laus est, si virtute sua efficiat, ne patria sibi metuat ab hoste integris viribus & feroce, qui ultro *minitari* audeat. Nihil itaque mutandum.

y. 824.

Caedibus, atque coli gaudent formidine matrum,

Huc laetos vultus totalque advertite mentes.

Namque paro sacra, & majores molior aras.

825 Tu, Mago, adversi confide in vertice montis.

Tu laevos propior colles accede, Choaspe.

Ad claustra & fauces ducat per opaca Sychaeus.

Ast ego te, Thraſymene, vago cum milite praeceps

Lustrabo, & Superis quaeram libamina belli.

830 Namque haud parva Deus promissis spondet apertis,

Quae spectata, viri, patriam referatis in urbem.

v. 824. *Namque paro sacra, & meliores molior aras*] in veteri epigrammate in Catalectis Pithoei,
& majores Colonienſis. Scribo,

Namque operosa sacra & majores molior aras.

Vulgata scriptura friget. Librarius festinans omiserat primam literam in *operosa*, quam praecedens proxime vocalis absorpsit, tum & ultimam syllabam ejusdem vocabuli, quod in subsequenti proxime verbo iteraretur: sic remansit *pero* pro *operosa*, unde *paro* factum. lib. 11. vers. 420. *peribat aequora* in scriptis est, pro *operibat*. lib. 1x. vers. 635. simili de causa peccatum: *Ac actum ante tuos currus*. ubi cum *Ac* omisisset librarius, pro *actum* postea *Staturum* reposuerunt, quod admitti non potest. *Operosa*, ut auctor Elegiae in obitum Drusi,

Facta viri vivent, operosaeque gloria rerum.

In panegyrico Lucani,

Cum mihi Pisonum titulos operosaeque bella

Contigerit memorare.

in veteri epigrammate in Catalectis Pithoei,

Castra alios operosa vocent.

N. HEINSIUS. *majores aras* etiam Puteaneus codex. Saep̄ ita turbant librarii. apud Lucan. lib. vii. vers. 141. vulgo legitur, *tendunt nervis melioribus arcus*, pro quo in codice Ecclesiae Cathedralis Hamburgensis est *nervis majoribus*. alia vide apud Barthium ad Statii 11. Theb. vers. 431. & N. Heinsium ad Ovid. Epist. xvii. Heroïd. vers. 68. Deinde Illustrissimus Scaliger ad marginem Silii sui notavit, inter hunc & sequentem versum quaedam *mutata*.

v. 826. *Tu laevos propior colles*] *Tu laetos* editio Romana. Forte *bivios colles*, de quo ad Nasonis Helenen copiosius egimus vers. 178. N. HEINSIUS. *laetos colles* etiam Mediolanensis editio. sed nihil puto mutandum.

C. SILII ITALICI PUNICORUM

LIBER V.

Ceperat Etruscos occulto milite colles
Sidonius ductor, perque alta silentia noctis
Silvarum anfractus caecis insiderat armis.
At parte e laeva, restagnans gurgite vasto,
5 Effigiem in pelagi lacus humectabat inertis,

Et

v. 1. *Ceperat Etruscos occulto milite colles*] *occulto limite* maluerim. supra libro praecedenti vers. 827.

Ad claustra & fauces ducat per opaca Sychaeus.
laetiferos colles vocat paulo. N. HEINSIUS. Vocabula *miles* & *limes* saepissime confuderunt indocti librarii. vide Grotium ad Lucan. lib. 1. vers. 404. Barthium lib. xxiii. Adversar. cap. xxvi. Gronov. ad Liv. lib. xxiii. cap. xx. & Nic. Heinsium infra ad lib. vii. vers. 309. & ad Claudiani 11. de Laudib. Stilic. vers. 185. Hoc tamen loco recepta lectio non videtur sollicitanda. Non solum enim Hannibal milites quosdam occulta via ad montes Cortoneses, lacui Thrasymeno vicinos, miserat; sed, ut ibi etiam occultati & in insidiis latentes confiderent, iusserat.

v. 3. *Silvarum anfractus caecis insiderat armis*] *caecis, πικρῶν πλοῖς*. Sic lib. x. vers. 236.

Saxum ingens, vasto libratum pondere, caeca Venis in ora manu.

sic *caecum vallum* Romani milites dicebant, quod specie falleret ignota, plusque occultaret, quam prima fronte apparebat. Festus. *Caecum vallum dicitur, in quo praeacuti pali, terrae affixi, herbis vel frondibus occultantur*: quod infra describitur lib. x. vers. 413.

Quaque patet campus planis ingressibus, illic Cervorum ambustus imitantur cornua ramis, Et silus occultatur, caecum in vestigia telum.

ubi *caecum telum*, ut hic *caecis armis*, est *πικρῶν πλοῖς*. D. HEINSIUS. *insiderat* Colonienfis & Puteaneus. N. HEINSIUS. *caeca arma* recte Dan. Heinsius *πικρῶν πλοῖς* exposuit, id est, occultata, quae non videntur. Eo sensu Ovidius 11. Fastor. 214.

insidias armaque caeca parant.

ubi vide Nic. Heinsium. neque aliter *caeca metal- la* apud Manil. lib. 1v. vers. 246. *caecum aes* apud Marcial. lib. 111. Epigr. xix. & *caeca fossa* apud Col. 11. de Re rust. cap. 11. vide Gifan. Indic. Lucret. voce *Caecum*. Hoc autem similiaque alia vocabula, quae passim activam significationem ha-

bent, interdum etiam passive sumi supra docui ad lib. 11. vers. 99. Non male deinde Illustrissimus Heinsius *insiderat* ex libris scriptis vindicavit; quod verbum, ut minus obvium & ignotius, scriptores librarii plerumque in *insedere* vel *insistere* mutarunt. vide Gronov. ad Livii lib. xxiii. cap. xxx. lib. xxvi. cap. xlv. lib. 1v. Observat. cap. xvii. N. Heinsium ad Ovidii 1. Metam. vers. 307. & xi. vers. 517. ad Valer. Flacc. lib. viii. vers. 329. ad Silii lib. vii. vers. 132. & Jan. Broekhus. ad Propertii lib. 111. Eleg. vii. vers. 37.

v. 4. *At parte e laeva, restagnans gurgite vasto*] Vide infra h. lib. vers. 95.

v. 5. *Effigiem in pelagi lacus exundabat inertis* &c.] *Effigiem in pelagi* docte suavissimus Putschius meus pro in morem pelagi sumebat, ut sit *δίκην τῆς θαλάσσης*, & instar pelagi. Est igitur id, quod Nonnus peculiariter *μίμημα*. sic,

Ἀντίτυποι μίμημα δράκοντιος προσόπῃ, quod *effigiem in draconis* diceret, nam *δράκοντιος προσόπῃ* pro *δράκοντι* simpliciter: qualia multa apud poetam illum viros quoque optime in ipso versatos fugerunt. Ab hoc autem Silii nec illud Nafonis procul abest:

Quam satius Iapeto, mixtam fluvialibus undis, Finxit in effigiem moderansum cuncta Deorum.

quod quidem nos ita Nonniace reddidimus,

Οἱ γὰρ Ἰαπιδὲ φύσας ποταμοῖο ῥοῆσιν Ἀντίτυποι μίμημα θῶν πλάσιν ἀνδ' ἰόντων.

D. HEINSIUS. Notandum est, aliam lectionem in membranarum veteribus exponi,

Effigiem in pelagi lacus innetebat inertis.

Scribendum suspicor *incedebat*, ut tarditatem sensim progredientis exprimat. Sed nec sic quidem omnis naevus exterius. Legas *inertis*. Nos, chr à scripta lectione non temere recedamus, causam habemus non unam. BARTHIUS lib. v. Advers. cap. xv. *invitabat* editio Romana, alia vetusta *inundabat*, Oxonius vel *invetabat*, vel *innetebat*, unde Barthius *incedebat*: perperam. Puteaneus cum Romana editione facit, Optime Colonienfis *inmetla-*

H h bat.

Et late multo foedabat proxima limo :

Quae vada, Faunigenae regnata antiquitus Auno,
Nunc volvente die Thrasymeni nomina servant.

Lydius huic genitor, Tmoli decus, aequore longo

10 Maconiam quondam in Latias advexerat oras

Tyrrhenus pubem, dederatque vocabula terris:

Isque insueta tubae monstravit murmura primus

Gentibus,

bat. *humectabat* etiam *Parmensis* editio. Scribe,

Effigiem in pelagi lacus humectabat inertis.

inertis etiam *Barthio* venerat in mentem. Notum illud *Maronianum* iv. *Georg.* vers. 126.

Qua niger humectat flauentia culta Galaesus.

Noster lib. viii. vers. 430. *atque humectata Vomano Hadria.* libro iii. vers. 210.

Et late humectat terras spumante veneno.

lib. xiii. vers. 85.

Et sacer humectat fluvialia rura Capenas.

hinc *humecta loca* apud *Catonem* & *Varronem* de re rustica, etiam apud *Innocentium Agrimenforem*. N. HEINSIUS. Pro *exundabat*, etiam *Mediolan.* editio *inuitabat*, *Marfi Veneta* & ea, cui *Martinus Herbipolensis* praefuit, contra legem pediam *inundabat* habent, pro quo *Wolfius Basileae*, & post eum nonnulli alii, *exundabat* dederunt. Sed editio *Juntina*, *Aldina*, *Gryphii*, & *Nutii recte humectabat* exhibent, quod ex optimo codice etiam *Illustrissimus Heinsius* probavit. Elegans id verbum est, quod praeter loca ab *Heinsio* adducta occurrit quoque apud *Virgilium* xi. *Aen.* vers. 90.

gustisque humectant grandibus ora.

eumque imitatum *Statium* iv. *Theb.* vers. 591.

largisque humectant imbribus ora.

apud *Senec.* in *Hippol.* vers. 827.

Decus omne turbat capitis: humectat genas.

& *Claudian.* ii. de *Rapt. Proserp.* vers. 121.

Dum meus humectat flaventes Lucifer agros.

Victorius docet lib. xxvi. Var. *Lectio.* cap. viii. convenire illi Graeca *ὕψιστον* & *ὕψιστον*. Pro *gurgite vasto* versu praecedenti *Oxon.* codex *vasti*, ut sit in *effigiem vasti pelagi*, de quo pelagi epitheto infra vide ad lib. vi. vers. 522. eaque scriptura admissa jungendum erit *inerti & multo limo. iners limus* ut infra fere lib. viii. vers. 604.

Quique gravi remo limosis segniter undis

Lenta paludosa proscindunt stagna Ravenae.

Malim tamen cum libris cussis & reliquis scriptis *gurgite vasto*, ut apud *Maronem* i. *Aen.* vers. 118.

Apparent rari nantes in gurgite vasto.

hoc vero versu cum viris doctis lego *pelagi inertis*, quomodo *iners Bosphorus* est apud *Lucan.* lib. v. vers. 436.

Sic stat iners Scythicas astringens Bosphorus undas.

tarda palus apud *Varronem*, ut putant, *Atacinum*, citante *Servio* ad *Virgilii* i. *Georg.* vers. 375.

Tum liceat pelagi volucres tardaeque paludis

Cernere in:pleto studio certare lavandi.

pigri sulcator Averni apud *Stat.* xi. *Theb.* vers. 588. *ignavum flumen* apud *Appulej.* iv. *Metam.* pag. 145. ed. *Elm.* *Fons, rivulis pluribus dispersus, ac valles illas agminibus stagnantibus irrigans, in modum stipati maris vel ignavi fluminis cuncta cohibebat, lentum mare* apud *Virgil.* vii. *Aen.* vers. 27.

— in lento cunctantur marmore tonsae.

lenta stagna apud nostrum lib. viii. loco modo laudato. Doctissimus *Dausquejus* hic nihil mutabat.

v. 7. *Regnata antiquitus Auno*] *Arno* *Colonienfis*, ut & libro vi. vers. 108. *tellus lacrimabilis Arni.* sed frustra. plura illic. N. HEINSIUS. In *Oxonienfi* codice *auro* erat. *Merula* notis ad *Ennii* i. *Annal.* pag. 95. *Amno* hoc loco legit, quem *Aboriginum* regem facit, *Fauni* prisci filium, *Martis Itali* patrem, secutus *Manethonis* *ἱεροβόλου* supplementa ad *Berosum*, & *Annii Viterbiensis* in eum commentarios, cujus supposititios fetus dudum exploserunt viri docti. *Rupertus* vero ad *Sallust.* pag. 144. *Anno* legebat.

v. 9. *Aequore longe*] *aequore longo* scribendum. *Virgilius* ii. *Aen.* vers. 780.

Longa tibi exsilia & longum maris aequor arandum.

vide, quae ad *Remedia Amoris* *Nafoniana* annotamus vers. 595. *aequore longas* *Oxonius*. N. HEINSIUS. *Ovid.* *Epiit.* xvi. *Heroid.* vers. 22.

Longa Phereclaea per freta puppe vias.

in vii. *Metam.* vers. 66.

Nempe tenens, quod amo, gremioque in Iasonis haerens,

Per freta longa ferar.

Vide *Jan. Broekhu.* ad *Tibull.* lib. i. *Eleg.* iv. vers. 18. *longum aequor* hic est longinquum. vide infra ad lib. vi. vers. 627. *longinqua aequora* supra habes lib. i. vers. 584. *Rustulis longinqua per aequora vetitis.*

v. 11. *Dederatque vocabula terris*] *lis*, quae ad hunc locum notavit Doctissimus *Dausquejus*, adde *Servium* ad *Maron.* ii. *Aen.* vers. 781. *Tyrrhenus, qui ex suo nomine Tuscos Tyrrhenos vocavit.* & ad viii. *Aen.* vers. 479. *Ex sorte Tyrrhenus cum ingenti multitudine profectus est, & partem Italiae tenuit, & Tyrrhenam* (legendum *Tyrrheniam* ex *Servio Fabricii*) nominavit.

v. 12. *Isque insueta tuba monstravit murmura primus* *Gentibus*] *tubae* cum *Colonienfi.* *primis gentibus*, non *primus*, in *Oxonio*. N. HEINSIUS.

Tyrrhenis

Gentibus, & bellis ignava silentia rupit.

Nec modicus voti natum ad majora fovebat.

- 15 Verum ardens puero, castumque exuta pudorem,
(Nam forma certare Deis Thrasymene valeres)
Litore correptum stagnis demisit Agylle,
Flore capi juvenum primaevio lubrica mentem
Nympha, nec Idalia lenta incaluisse sagitta.

- 20 Solatae viridi penitus fovere sub antro

Naides

Tyrrhenis hoc inventum tribuit etiam Tatian. orat. advers. Graecos cap. 11. Servius ad Virgilii VIII. Aen. vers. 526. *Tyrrhenum clangorem dixit ideo, quia apud Tuscos tubam constat inventam.* & Isidorus III. Orig. cap. xx. *Tuba primum à Tyrrhenis inventa est.* His adde, quae notavit Cerda ad J. loc. Virgilii & Dausquej. ad Silii lib. 11. vers. 19. Speciatim incolis Vetuloniae hoc ascribit Silius infra lib. VIII. vers. 491.

Haec eadem pugnas accendere protulit aere.

Erat autem Vetulonia ex duodecim urbibus, quae totidem Etruriae populos constituebat, earumque caput, ut docet Doctiss. Fontaninus in Antiquit. Hortae lib. 1. cap. 1. §. 8. Sed cum alii aliis etiam populis tubae inventionem tribuant, de solis Italiae populis Silium loqui arbitratur Barthius lib. xxiv. Adversar. cap. v. quem vide.

v. 13. *Bellis ignava silentia rupit*] *Ideo ignava silentia*, quod sine tubarum cantu bellum segnius geri credatur. Seneca 111. de ira cap. ix. *Quis autem ignorat, lituos & tubas concitamenta esse; sicut quosdam cantus blandimenta, quibus mens resolvatur?* Gellius 1. Noct. Attic. cap. xi. Lacedaemonios ad tubae cantum in proelium ivisse refert, non ut excitarentur atque evibrarentur animi, quod cornua & litui meliuntur, sed contra &c. Hinc tubicines passim dicuntur nilitem ad pugnas accendere, ut apud Maronem vi. Aen. vers. 165.

Aere tiere viros, Martemque accendere cantu.

apud nostrum lib. iv. vers. 169.

- - - dum stimulas cornu, atque in proelia mentes

Accendis, renovaque viros ad vulnera cantu.

Hinc *incentivum*, quod nonnumquam tubae cantum notat, apud posterioris aevi scriptores pro stimulo, incitamento ponitur. Sic Auctor Panegyri. Constantino dicti cap. 1. *In rebus bellicis ipsique proelii non solum tubae ac litui, sed etiam Spartanæ tibiae, incentivum aliquod feruntur habuisse.* Ammian. Marc. lib. xiv. cap. 1. *Cujus acerbitati uxor grave accesserat incentivum.* lib. xxix. cap. 111. *Potestate late diffusa scaevum Imperatori accesserat incentivum.* Arnob. iv. contra Gent. pag. 150. *Quod poenis omnibus conveniebat plesti, incentivo extollitis laudis.* ubi vide Elmenhorst. Pseudo-Egesipp. lib. iv. Excid. Hierosol. cap. vi. *De pace pauca praemittit, plura subtexio ad belli incentivum.*

v. 15. *Ardens puero*] Eodem sensu *ardere aliquem* dixit Virgil. Ecl. 11. vers. 1.

Formosum pastor Corydon ardebat Alexim.

ardere in aliquo Ovid. Epist. iv. Heroïd. vers. 99.

Arst & Oenides in Maenalia Atalanta.

vide Salmaf. in Exercit. Plinian. p. 176. *ardere in aliquem* Senec. in Herc. Oet. vers. 370.

Brevique in illas arst Alcides face.

ubi tamen Illustrissimus Heinsius in illis malebat. Usitatio vero est constructio *ardere aliquo*, qua Silius hic etiam utitur. Plurima exempla coacervavit Broekhus. ad Propert. lib. 1. Eleg. 14. vers. 12.

v. 17. *Litore correptum stagnis demisit Agylle*] *Maluerim demersit Agylle.* N. HEINSIUS. Ita nonnumquam errarunt librarii. apud Propert. lib. 111. Eleg. xvii. vers. 9. pro

Strygias vultum demisit in undas,
codex Palatinus, quem Gebhardus consuluit, *demersit* habet: contra apud Lucan. lib. 111. vers. 41. pro

igniferi tantum demerserat orbis,
in codice Thuaneco erat *demiserat*. Agylle autem hunc Thrasymenum ex more Naiadum rapuit. verba sunt Senec. in Hippol. vers. 780.

Naides improbae

Formosos solitae claudere fontibus.

Sic Dryope Hylan, Salmacis Hermaphroditum, aliae alios rapuisse dicuntur, ut ex fabulis notum est.

v. 18. *Flore capi juvenum primaevio lubrica mentem*] Haec, in speciem recta, tum demum erunt, quod videntur, cum hoc modo scribentur,

Flore capi juvenem primaevio lubrica mentem,

& mox *Solatae* pro *Sollicitae*. Loquitur Silius de Thrasymeno, quem puerum, ex Lydia cum patre Tyrrheno in Italiam profectum, Agylle Nympha, forma ejus accensa, rapuit, solantibus Najiadibus timorem ejus, qui, ut puer, Nymphae amplexus expavesceret: a qua mox uxore divinitatis munus & lacus imperium, Auno priscis temporibus regnatum, in dotem accepit. MODIUS Novant. Lect. Epist. lxx. *juvenem mentem* Colonienfis, quod Modio arridebat. sic lib. vi. vers. 65. *Flore nitens primo*, juvenis adhuc. non sequor. *lubrica* etiam Appulejo restituendum. N. HEINSIUS.

v. 20. *Sollicitae viridi*] Non asperror scripturam priscam *Solatae*. Nam Thrasymenus, utpote puer fluvio merfus, animo anxius erat. BARTHIUS lib. v. Advers. cap. xv. *Solatae* cum Modio & duo-

H h 2

bus

- Naïdes amplexus undosaeque regna trementem.
 Hinc dotale lacus nomen, lateque Hymenaeo
 Conscia lascivo Thrasymenus dicitur unda:
 Et jam curriculo nigram nox rosca metam
 25 Stringebat, nec se thalamis Tithonia conjux
 Protulerat, stabatque nitens in limine primo;
 Cum minus abnuerit noctem desisse viator,
 Quam coepisse diem: Consul carpebat iniquas,
 Praegrediens signa ipsa, vias, omnisque ruebat
 30 Mixtus eques; nec discretis levia arma maniplis,
 Infertique globo pedites, & inutile Marti
 Lixarum vulgus, praefago cuncta tumultu
 Implere, ac pugnam fugientum more petebant.
 Tum super ipse lacus, densam caligine caeca

Exhalans

bus scriptis. atque ita ex Oxonio Barthius; neque aliter editio Parmensis. N. HEINSIUS. Dausque neutra scriptura inepta est; vulgatum tamen ob plurium codicum suffragium praefert. Melius fecisset, si MStorum & antiquissimarum editionum auctoritati primas tribuisset.

v. 21. *Najades*] *Naïdes* codex Puteaneus: neque aliter in optimis plerisque membranarum hoc vocabulum exaratum occurrit, quoties trisyllabon est. vide Pierium ad Maron. Ecl. x. vers. 10. Gronov. ad Senec. Hippol. vers. 778. & N. Heinsium ad Claud. II. de Rapt. Proserp. vers. 55.

v. 23. *Thrasymenus dicitur unda*] Magis poetikum, *Thrasymenia dicitur unda*, vel, ne bis idem dicat, *Thrasymenis dicitur unda*. Jam habuimus id verbum lib. I. vers. 186.

— fama in populos jurati didita belli.

N. HEINSIUS. *Thrasymenis unda* foret, ut *unda Thybris* apud Nason. Epist. VII. Her. vers. 145.

Non patrum Simoënta petis, sed Thybridis undas.

ubi vide eundem Heinsium.

v. 24. *Nox rosca metam Stringebat*] Infra lib. XIII. vers. 299.

Stringebant senebrae metas, victorque ruebat.

v. 27. *Cum minus annuerit noctem desisse viator, Quam coepisse diem*] Malim *Cum minus abnuerit*. MODIUS Novant. Lection. Epist. LIX. Verissima est membranarum Modii scriptura *abnuerit*, quam & Oxon. firmant: atque in his etiam *desisse*, pro *desisse*, legitur. BARTHIIUS lib. v. Advers. cap. xv. *abnuerit* cum Modio & scriptis duobus. Probat & Barthius ex Oxonio. N. HEINSIUS. Saepè librorum verba ex praepositione *ab* & *ad* composita inter se commiscuerunt. vide infra ad lib. XI. vers. 14. Elegans autem haec est crepusculi matutini descriptio, cui similes alias non nullas collegit Cl. Dausquejus, quibus adde hoc Ovidii ex VII. Metam. vers. 706.

Quod teneat lucis, teneat consinia noctis,

Senec. in Herc. Fur. vers. 671.

— nocte sic mixta solet

Praebere lumen primus aut ferus dies.

Auct. Sodomeae vers. 81.

*Tempore mox, quo lux tenebras confundere gessit,
 Et bicolor coeli facies de nocte dieque est.*

ut ibi legendum docuit Gronov. in Observ. in Eccl. script. cap. XXI. Et hinc etiam *crepusculum* apud Latinos nomen invenit: teste enim Varrone lib. v. de Ling. Lat. pag. 44. *Crepusculum significat dubium: ab eo res dubiae dictae creperae, quod crepusculum, dies etiamnum sit, an jam nox, multis dubium.* Ceterum Flaminium vix dum certa luce angustias superasse narrat Livius lib. XXI. cap. IV.

v. 31. *Inutile Marti Lixarum vulgus*] Pariter de exercitu Flaminii Polybius lib. III. cap. LXXXI. *Τηλικῶτοι γὰρ προηβιβλάνκει καταπινόμενοι τοῖς ὄχλοι, ὥς πλείους ἵσαι τοῖς τὰ ὄπλα φέροντες τοῖς ἐντοῖς παραπομένους τῆς ἐφελίαιας χάριν, κομιζόντας ἀλόγους, καὶ πιδούς, καὶ πῶσαι τῇ τοιαύτῃ παρασκευῇ.* Quae ita in Latinum vertit Casaubonus: *Atque adeo tanta spe vulgi animos compleverat Consul, ut armatos numero superarent lixae & alii, qui praedae avidi extra agmen sequebantur, catenis, vinculis, & id genus apparatusibus onusti.* Et sic in exercitu Albinus contra morem militiae lixae permixti cum milibus diu nocturne vagabantur, teste Sallust. in Bell. Jugurt. cap. XLIV. De Marcello autem ejus successore cap. seq. narrat, *edicto primo adjumenta ignaviae sustulisse, ne quisquam in castris panem aut quem alium cibum coctum venderet: ne lixae exercitum sequerentur.*

v. 37. *Squalebat pressum picea inter nubila coelum*] *spissum* verius opinor, certe in antiquis codicibus eam vocem in *τὸ pressum* saepius degenerasse animadverto. N. HEINSIUS. *spissum* est tenebris obductum, obscurum. Petron. Satyr. cap. LXXIX. *Certaue lineamenta evicerunt spississimam noctem.* Ovid. VII. Metam. vers. 527.

*Principio coelum spissa caligine terras
 Pressit.*

Seneca

- 35 Exhalans nebulam, late corruerat omnem
Prospectum miseris, atque atrae noctis amictu
Squalebat pressum picea inter nubila coelum.
Nec Poenum liquere doli. sedet ense reposito
Abditus, & nullis properantem occuribus arcet.
- 40 Ire datur; longeque patet, ceu pace quieta,
Incustoditum, mox irremeabile, litus.
Namque sub angustas artato limite fauces
In fraudem ducebat iter, geminumque receptis
Exitium, hinc rupes, hinc undae claustra premebant.
- 45 At cura umbroso servabat vertice montis
Hostilem ingressum, refugos habitura sub ictu.
Haud secus ac vitreas follers piscator ad undas,

Ore

Senec. in Herc. Fur. vers. 710.

Quem gravibus umbris spissa caligo alligat.
Quintil. Declam. x. pag. 176. *Filium suum, mulier infelix, non incompotitas inferis clusere terrae, nec spissa perpetuae noctis caligo compefcuit.* Claudian. in Gigan-
tom. vers. 48.

Spissas caeruleis tenebras è naribus efflant.
Curtius lib. iv. cap. iiii. *Subito spissas nubes intendere se coelo, & quidquid lucis intermtebat, effusa caligine exstinctum est.* libro viii. cap. xiiii. *Adeo spissae intendere se nubes, ut conderent lucem.* vide N. Hein-
sius infra ad Ovidii x. Metam. vers. 508. *piceae nubes* autem sunt atrae. infra lib. vi. vers. 321.

piceaque e nube ruinam
Pendantem terris pariter pontoque minatur.
Valer. Flacc. lib. i. vers. 617.

piceoque premis nox omnia coelo.
& vers. 622. *Cum picei fulgere poli.* ubi tamen N. Hein-
sius in notis *spissi poli* emendat: Contra vero
notis ad Ovi dii x. Met. vers. 508. apud Valer. prio-
ri loco *spisso coelo* legebat, & posteriori nihil muta-
bat. Ovid. ii. Metam. vers. 233.

Quoque eas, & ubi sit, picea caligine testus
Nescis.

Avienus in descript. Orb. vers. 579.

piceas qua nox agit atra tenebras.
v. 38. *Nec Poenum liquere doli* Interpres [scili-
cet Marfus] *Poenum*, inquit, dixit pro *Poenorum*,
& *liquere hic patere significat.* utrumque, ut opinor,
male. *Poenum* Hannibalem intelligo, secundum
semper in dolos pectus. MODIUS Novant. Le-
ctio. Epist. lxx.

v. 39. *Arcet. Incustoditum* Locum versu auctio-
rem ita ex manuscripto libro constituo:

arcet.
Ire datur, longeque patet, ceu pace quieta,
Incustoditum, mox irremeabile, litus.

MODIUS Novant. Lect. Ep. lxx. Versus *Ire datur*,
quem summa opportunitate intrusit Modius, etiam
Oxon. membranae perquam firmiter retinent. BAR-
THIUS lib. v. Advers. cap. xv. Versus *Ire datur*

ex vetustis codicibus addendus; quod & Modius
jam monuit, & Barthius. agnoscit eundem etiam
Parmensis editio. N. HEINSIUS.

v. 45. *At contra umbroso servabat* Scribendum
cum MS. Oxon. *At circa.* Omnem enim montem
infederat miles Afer. *servare* est observare. BAR-
THIUS lib. v. Advers. cap. xv. *servabat* scripti. pro
At contra, Colonienfis *At circa.* Placet Colonienfis scrip-
tura, sed ut legamus,

Par cura umbroso servabat vertice montis
Hostilem ingressum.
ut per curam designetur excubitorum & speculato-
rum custodia ac statio. Si mavis cum Oxoniensi
At circa, ita cape, ut mox infra,

at circa nemorosa minantur
Insidias juga.
quod Barthio laudatum est. N. HEINSIUS.

v. 46. *Refugos habitura sub ictus* Quid *re habitu-*
ra facies? Emendabis enim vero, inquinatum enim
est, *habes ira.* Saltem animandus erat miles Poe-
nus, ut caederet; nam *sub ictu*, id est acie gladii,
habiturus erat hostes, quos circumire videlicet po-
terat, frontem ipse obsidens, dextra laevaue mon-
tibus & fluvio cingentibus. Haec verissima hujus
loci scriptura est, quae firmatur sequentibus:

sedet obvius hostis
Adversa fronte, at circa nemorosa minantur
Insidias juga.

ira vero audaciam signat aut virtutem, ut infra
quoque vers. 183. *socio se caedis & irae Non ego &c.*
iterum vers. 369.

Ille quidem cruda mente & viridissimus irae
Ibat.

Sic *insaniam* dicit lib. iv. vers. 100.

ad pugnam Martemque insaniam concors.
lib. i. vers. 410.

Una omnes dextra cadunt iraque peremti.
BARTHIUS lib. v. Advers. cap. xv. Barthius scri-
bit *refugos habes ira sub ictu*: quod mihi neutiquam
probat: nam non cohaerent. Notanda sunt tria
Hh 3 incommoda:

- Ore levem patulo texens de vimine nassam,
 Cautius interiora ligat, mediamque per alvum,
 50 Sensim fastigans, compressa cacumina necit;
 Ac fraude artati remeare foraminis arcet
 Introitu facilem, quem traxit ab aequore, piscem.
 Ocuis interea propelli signa jubebat
 Excussus Consul fatorum turbine mentem:
 55 Donec flammiferum tollentes aequore currum
 Solis equi sparsere diem. jamque, orbe renato,
 Diluerat nebulas Titan, sensimque fluebat
 Caligo in terras nitido resoluta sereno.
 Tunc ales, priscum populis de more Latinis
 60 Auspicium, cum bella parant, mentesque Deorum

Explorant

incommoda: primum ac secundum ab angustiis viarum, per quas iter erat faciendum, cum hinc montes imminerent, inde Thrasymentus; tertium quod adversi colles ab hoste infidebantur: quaetria & infra conjunguntur vers. 93. & vers. 199. N. HEINSIUS. Doctissimus Dausquejus ut haberet, quo τὸ *habitura* referre posset, ita hunc locum constituendum censet,

— hinc rupes, hinc undae claustra premebant
 Hostilem ingressum, refugos habitura sub ictu:
 At contra umbrato servabat vertice montis:
 Haud secus &c.

Verum transpositione illa opus non est, si cum Heinio versu antecedenti *Par cura* legas. Optime vero idem Dausquejus locutionem *sub ictu* illustravit. vide infra ad lib. XI. vers. 277.

v. 48. *Ore levem patulo texens de vimine nassam*] *Nassa*, teste Festo in ea voce, est piscatorii vasis genus, quo cum intravit piscis, exire non potest. Inglossis exponitur κύβητος ὑλιστικός, cujus Oppian. meminit libr. III. de Piscat. vers. 85. & Sappho in Anthol. Graeca lib. III. cap. IV. ep. I.

Τὸ γρηπὶ Πελάγονι πατὴρ ἀνδρῶν Μενίσκος
 Κύβητος καὶ κύβητος, μῆμα κακοζωίας.

Piscatori Pelagone pater Meniscus suspendit

Nassam & remum, monumentum miserae vitae. Nassam vero ex vimine texti solere docet Isidorus IX. Orig. cap. V. *Nassa ex viminibus tamquam rete contextum.*

v. 50. *Sensim fastigans*] *μωρὴς* dictio. D. HEINSIUS. Magnas lites haec vox inter doctos excitavit. Barthius lib. LVII. Advers. cap. XI. existimat, *Fastigare* soloecum esse, &, quoniam à voce *fastigium* formetur, semper *Fastigiare* scribi debere. Dionys. Vossius ad Caes. II. de Bell. Gall. cap. VII. contra Ciacconium & alios asserere conatur, τὸ *Fastigiare* non esse ejiciendum ex lingua Latina, productis eam in rem nonnullis testimoniis. Dausquejus de causis amiss. radic. ling. Latinae cap. XI. utrumque verbum probat, ut nempe à *Fastigare* formetur *fastigium*, & inde rursus *Fastigiare*. De-

nique Isaac. Vossius ad Pompon. Melam. lib. I. cap. IV. contendit, verbum *Fastigiare* nequidem Latinum esse, sed ubique, ut in optimis libris scriptis exaratum reperitur, *Fastigare* dicendum esse, idque formari a *fastu*, ut inde rursus *fastigium*: cum eo autem etiam facere videtur exactissimus Gronovius ad Livii lib. I. cap. XXXVIII. & Cellarius ad hunc locum. Quidquid tandem sit, constat omnino, minus recte doctissimum Barthium verbum *Fastigare* obelo notasse: cum vel hic Silius locus, in quo omnes libri, qua scripti, qua cusi, nullam lectionum discrepantiam praefereunt, nisi quod praeae editiones prono operarum errore *Vestigians* habeant, *Fastigare* vocem bonae notae esse satis evincat, qui praeterea τὸ *Fastigiare* ob legem metri plane respuat. Sed nec bene eruditissimo Heinio *Fastigans* dictio *μωρὴς* est, quod jam Dausquejus & Cellarius monuerunt. Aliquoties enim ea vox apud Caesarem occurrit, ut II. de Bell. Gallico cap. VIII. *Collis, in fronte leviter fastigatus, paullatim ad planitiem redibat.* lib. IV. cap. XVII. *Haec fistucis adegerat, non publicae modo ad perpendicularum, sed prona ac fastigata.* & II. de Bell. Civili cap. X. *Ita fastigato atque ordinatim structo.* Quibus locis in nonnullis libris, quod non diffiteor, *fastigiatus, fastigiata & fastigato* scribitur: sed optimos & integerrimos codices ubique tertiam vocalem extrivisse viri docti notarunt. Ita & alii scriptores. Plinius XXIV. Hist. Nat. cap. XIX. *Folia ejus in reliquo orbe in exilitatem fastigantur.* Ita optimus codex Chifli. vulgo vero *fastigiantur* editur. Appulej. in Florid. pag. 346. Ed. Elm. *Recta fastigatione clausulae.* Ita Elmenh. edidit. at in notis monuit, libros scriptos & praeae editiones, inter quas etiam est Veneta à me inspecta, *fastigatione* habere: quo etiam illae editiones alludunt, in quibus levi operarum errore *fatigatione* scribitur. Plurimis etiam locis voce *Fastigare* Sidon. Apollinaris usus est, numquam tamen notarunt Savaro, Sirmondus, aliive commentatorum, vocem illam in codicibus scriptis diversimodo exarari. Sic lib. I. Epist. IX. *Duo fastigatissimi consulares prae ceteris conspiciantur.*

Explorant super eventu, ceu praefcia luctus,
 Damnavit vefci, planctuque alimenta refugit.
 Nec rauco taurus cessavit flebile ad aras
 Immugire sono, pressamque ad colla bipennem

65 Incerta cervice ferens, altaria liquit.

Signa etiam affusa certant dum vellere mole,
 Taeter humo lacera nitentum erupit in ora
 Exsultans cruor, & caedis documenta futurae
 Ipsa parens miseris gremio dedit atra cruento:

70 Ac super haec Divum genitor, terrasque fretumque
 Concutiens tonitru, Cyclopum rapta caminis
 Fulmina Tyrrhenas Thrasymeni torfit in undas:

Itaque

conspiciantur. lib. II. Epist. IV. Ita demum sibi videtur ad arcem fastigatissimae felicitatis evectus. lib. III. Epist. VI. Statim celsitudinis tuae titulorum paritate fastigas. lib. VII. in Concione post Epist. IX. Natalibus surget, dignitatum fastigatur insignibus. & alibi saepius. Plura ex reliquis scriptoribus notavit diligentissimus Savaro ad lib. III. Epist. VI.

v. 61. *Explorant super eventus*] *super eventum* codices nostri, nisi quod in Colonienti *eventum*. N. HEINSIUS. *super eventum* etiam omnes, quas consului, editiones, praeter Dausquejanam, quae sola *eventus* habet. sed male. Sic supra lib. II. vers. 270.

*Poenorum interea quis rerum summa potestas,
 Consultant bello super.*

Virgil. I. Aen. vers. 750.

Multa super Priamo rogans, super Hectore multa.

v. 62. *Damnavit vefci, planctuque alimenta refugit*] Silius sequitur ducem Ciceronem, qui lib. I. de Divin. cap. xxxv. hoc de Flaminio refert: *Cum tripudio auspicaretur, pullarius diem proelii committendi differebat. Tum Flaminius ex eo quaesivit, si ne postea quidem pulli pascerentur, quid faciendum censeret? cum ille quiescendum respondit: Flaminius, praeclara vero auspicia, si esurientibus pullis res geri poterit, saturis nihil geretur.* Livius autem lib. XXI. cap. III. haec solum prodigia Flaminio accidisse narrat: equum repente corruisse, & Consulem lapsum super caput effudisse; deinde signum, omni vi moliente lignifero, convelli non potuisse. At Florus lib. II. cap. VI. equi lapsum non memorat, sed loco ejus insidentia lignis apum examina: neuter vero pullos vefci noluisse addidit. Idem omen P. Claudio evenisse dicitur primo bello Punico: quod cum is sprevisset, ingenti clade à Karthaginensibus superatus est. vide Epitom. Liv. lib. XIX. & Flor. lib. II. cap. II.

v. 63. *Nec rauco taurus cessavit* &c.] Idem omen oblatum Syphaci, cum Scipione foedus jungenti, infra lib. XVI. vers. 264.

*Victimaeque adnotae stabas subiecta bipenni,
 Cum subito abruptis fugiens altaria taurus*

*Exsiluit vinclis, mugituque excita late
 Implevit testas, & fremitu suspiria rauco
 Congeminans, trepida terrorem sparsit in aula.*

Pompejo apud Lucan. lib. VII. vers. 165. Galbae apud Sueton. in ejus vita cap. XVIII. Flaminio autem non obvenit hoc omen tempore proelii ad Thrasymenum lacum, sed paullo ante, cum Consulatum iniret, teste Liv. lib. XXI. cap. ult. *Paucos post dies magistratum iniit, immolantique ei vitulus jam ictus e manibus sacrificantium sese quum propripisset, multos circumstantes cruore respersit.* &c. id a plerisque in omen magni terroris acceptum.

v. 66. *Signa etiam effusa certant dum vellere mole*] *effusa mole* scripti, & Romana editio atque Parmensis. *effusa* militum *mole*. vide annotata nostra libro proximo vers. 571. & quae ad Valerium Flaccum annotamus lib. I. vers. 753. N. HEINSIUS. *Certant dum vellere* est in omnibus omnino libris, etiam Dausquejana editione; in notis tamen Dausqueji est *tentant dum vellere*, addita hac interpretatione: „*Tentant* circumspecte, nam prius effundunt, quod erat contipati soli, *effusa mole*, „ deinde quia reapse non vellerunt. „ Sed perperam. *certant* enim omnino servandum, quod eo pertinet, quod nihil profectum sit, quamvis plures accederent, ut ait Cicero lib. I. de Divin. cap. xxxv. Illis autem *effusa mole* non indicat Silius, effossum fuisse contipatum solum, quo facilius signa vellerentur, quamvis eo faciant verba Flaminii apud Livium, *Abi, nuncia, signum effodiant, si ad convellendum manus prae metu obtorpuerint*: sed id voluit Silius, magna vi & conatu signiferum, quique acceperant auxiliandi causa, signum vellere aggressos esse, ut jam Marfus olim exponendum docuit. Pro *effusa mole* editio Mediolan. etiam *effusa mole* habet: sed Celeberrimus Burmannus vulgatum praefert, quod *effundere* proprie de conante dicatur, ut latius probabit ad Valer. Flacc. lib. VII. vers. 34. Porro augeat hoc prodigium Silius licentia poetica, dum evulso signo sanguinem ex humo prorupisse refert, cujus rei nec Cicero, nec Livius, nec Florus meminerunt: cum praesertim Cicero, de Divinationibus agens, silentio non praeterisset,

Ictusque aetherea per stagna patentia flamma
Fumavit lacus, atque arserunt fluctibus ignes.

- 75 Heu vani monitus, frustra morantia Parcas
Prodigia! heu fatis Superi certasse minores!
Atque hic, egregius linguae, nomenque superbum,
Corvinus, Phoebêa sedet cui casside fulva
Ostentans ales proavitae insignia pugnae,

Plenus

iisset, si contigisse diceretur.

v. 73. *Litus & aetherea per stagna patentia flamma Fumavit lacus*] Hic versus ita interpolandus est, *ictusque aetherea*. MODIUS Novant. Lectio. Epist. cx. Recte *Litus & aetherea* tenet Dausquejus; & ita MS. Oxon. nam quod *ictus* magis placet Modio, causa non est, cum aliud sit *litus*, aliud *stagna ipsa fumare*. BARTHIUS lib. v. Advers. cap. xv. Putabam *Litus & aetherea*. sed praestat Coloniensem cum Modio scripturam amplecti. *ictusque aetherea flamma lacus*. Eadem lectio à duobus aliis scriptis & Romana editione confirmatur. In Parmensi *Litusque*. *ictus fulmine* passim apud scriptorum veterum praestantissimum quemque occurrit. Facebat igitur Interpres, qui reponi velit *ictus & Barthius* etiam frustra vulgatam scripturam tuetur. Nam quod eam auctoritate libri Oxoniensis niti contendit, in eo falsus est. N. HEINSIUS. Etiam Mediol. editio *Litusque*, proxime ad veram scripturam *ictusque*, quam ex libris scriptis Modius & Heinsius recte vindicarunt. *ictus fulmine* apud auctores frequentissima est locutio. Lucret. lib. vi. vers. 390.

Non faciunt, isti flammis ut fulguris halent.

Festus: *Fulguritus id, quod est fulmine ictus*. pro quo Barthius ad Statii v. Theb. vers. 587. frustra sine librorum auctoritate *fulmine tactum* legebat. Ovidius 1. Trist. El. iii. vers. 11.

Non aliter stupui, quam qui Jovis ignibus ictus Vivit, & est vitae nescius ipse suae.

Petron. in Satyr. cap. cxxii.

pavitans fraternos palluit ictus.

Apud Livium in recensendo prodigia nihil magis obvium est. Firmandae codicum scriptorum lectioni unice facit locus Plinii lib. ii. cap. cvii. a Dausquejo jam laudatus. *Thrasymenum lacum arsisse totum Valerius Antias narrat. lacum, non litus & lacum*, arsisse dicit, quod prodigium ad hoc forsitan tempus referendum est. Locus vero Valer. Max. ex lib. iii. cap. vii. ex. ext. 6. quem praeterea produxit Dausquejus, nihil omnino huc pertinet, ut recte docuit doctissimus Cluver. lib. ii. Ital. Antiq. cap. iii. pag. 589. Recte etiam viri docti *aetherea*, non *aetheria*, ut apud Maronem etiam in vetustissimis exemplaribus legi testatur Pierius ad v. Aen. vers. 517.

v. 76. *Fatis Superi certasse minores*] *Fatum* poëtae numen Deorum ipsorum faciunt, omnibus Diis majus. Infra h. lib. vers. 201.

Avertere Dei vultus, fatisque dederunt

Majori non sponte locum.

BARTHIUS lib. v. Advers. cap. xv. Coloniensis liber *certare*. N. HEINSIUS. Recte Coloniensis liber *certare*. imitatus enim est Silius locum Horat. ex 11. Sermon. Ecl. iii. vers. 312.

An quodcumque fecit Maecenas, se quoque verum est,

Tantum dissimilem, & tanto certare minorem? ut ibi jam notavit eruditissimus Bentlejus.

v. 78. *Phoebêa sedet cui casside fulva Ostentans ales*] Scribo *furva Ostentans ales*. *Furva ales* corvus est: quod etiam in auguriis verum est: nam & ales & oscen corvus est, unde *Phoebeius oscen* Aufonio, sicut Silius *Phoebêa ales* dicitur; nam & ex volatu & ex crocitu ejus augurium fiebat. D. HEINSIUS. Recte Dausquejus contra Heinsum vulgatam scripturam tuetur, docens *fulva* non cum *Phoebêa ales*, sed cum *casside* construendum, & intelligi cassidem auratam vel acream; qualem memorat Virgilius 1x. Aen. vers. 49.

maculis quem Thracius albis

Portas equus, cristaeque regis galea aurea rubra.

Ovidius xiii. Metam. vers. 105.

Ipsa minor galeae, claro radiantis ab auro,

Insidias proder.

Incerti Panegy. ad Maxim. & Constantin. cap. vii. *Sustinet atque offert tibi, etiam sum puer, galeam auro gemmisque radiantem, & pennis pulchrae alisis eminentem.*

v. 79. *Proavitae insignia pugnae*] Silius respexisse potuit ad statuum, quam Augustus Corvino in foro suo posuit, cujus capiti pariter corvus insidebat. Meminit illius Gellius 1x. Noct. Attic. cap. xi. *Statuum Corvino isti Divus Augustus in foro suo statuentem curavit. in cujus statuas capite corvi simulacrum est, rei pugnaeque, quam diximus, monumentum.* Ornamentis, vel ad originem suam, vel ad illustria majorum facta spectantibus, olim galeas decoratas fuisse infra latius ostendam ad lib. xv. vers. 682.

v. 80. *Plenus & ipse Delum, socium torrente pavore*] Melius membranae, & *socium*. BARTHIUS lib. v. Advers. cap. xv. & *socium* ex scriptis: & sic Barthius ex Oxonio. N. HEINSIUS.

v. 82. *Iliacas te per flammis*] *per te* concinnius Coloniensis & Oxonius. diximus lib. i. vers. 655. N. HEINSIUS. Saepissime optimi quique auctores in obtestationibus hac verborum collocatione gaudent. Supra lib. i. vers. 658.

Per

- 80 Plenus & ipse Deum, & socium terrente pavore,
Immiscet precibus monita, atque his vocibus infit.
Iliacas per te flammæ, Tarpejaque saxa,
Per patrios, Consul, muros, suspensaque nostræ
Eventu pugnae natorum pignora, cedas
85 Oramus Superis, tempusque ad proelia dextrum
Opperiare. dabunt idem camposque diemque

Pugnandi:

Per vos cula diu Rutulæ primordia gentis.
lib. xii. vers. 79.

— *per vos Tyrrhena faventum*
Stagna Deum, per ego & Trebiam cineresque Sa-
gunii
Obtestor.

Utroque loco perperam librarii vos per dederunt.
Plaut in Rud. act. iii. sc. ii. vers. 13. *Per ego te*
haec genua obtestor, senex. in Bacchid. act. iv. sc. viii.
vers. 64. *Per te, here, obsecro Deos immortales.* Vir-
gilius iv. Aen. vers. 314.

— *per ego has lacrimas, dextramque tuam te*
Oro.

Tibull. lib. i. Eleg. v. vers. 7.

— *per te furivi foedera lecti,*

Per Venerem quæso, composuimusque caput.
lib. iii. Eleg. i. vers. 15.

Per vos auctores hujus mihi carminis oro.
Ovidius x. Metam. vers. 29.

— *per ego haec loca plena timoris,*
Eurydices, oro, properata retextis fila.

Epist. x. Heroid. vers. 73. *per ego ipsa pericula juro.*
Senec. in Herc. Fur. vers. 1183. *Per te meorum fa-*
ciuntur laudem precor. in Medea vers. 285. *Per ego*
auspicatos regis thalami toros Precor. in Agam. vers.
929. *Per te parentis memoriam obtestor mei.* Valer.
Flacc. lib. vii. vers. 266.

Per, tibi si quis, ait, morituri protinus horror,
Haec precor.

Statius vi. Theb. vers. 170. *per ego haec primordia*
belli. Neque solum Poëtae ita loquuntur, sed &
alii scriptores. Liv. lib. xxiii. cap. ix. *Per ego te,*
filii, quaecumque jura liberos jungunt parentibus, pre-
cor quæsoque. Curtius lib. v. cap. viii. *Per ego vos*
decora majorum oro & obtestor. Appulej. iv. Metam.
pag. 156. *Per ego te, inquit, maternæ caritatis foe-*
dera deprecor. ubi Stewich. in Quaestion. in Ap-
pulej. hoc loquendi genus nimis asperum judicat,
ideoque legendum censet *Per te, inquit, per mater-*
nae. &c. sed minus recte, ut ex Plauti, Livii &
Curtii modo laudatis exemplis patet. Vide Illu-
striff. Scaligerum ad Virgil. Catal. pag. 71. *Per*
Iliacas autem flammæ Silius intelligit sacra Vestæ,
ut recte Dauisquej. exposuit, quod Troja in Ita-
liam allata sint. Supra lib. i. vers. 542.

Et vos virginea lucentes semper in ara
Laomedontæe Trojana alitaria flammæ.
lib. xiii. vers. 620.

Sidonis Iliacas nunc virgo accenderet aras.

& Statius lib. i. silv. i. vers. 36.

— *an tacita vigilet face Troicus ignis,*
Atque exploratas jam laudes Vestæ ministras.

v. 83. *Per patrios Consul muros*] Recte per san-
ctam urbis partem obtestatur, & patrios, id est
Romanos, addit: unde & DD. cum in ll. de fan-
ctitate murorum occurrit aliquid, id potissimum
ad Romanos muros restringere videntur. Vide ad
tit. de divis. rerum §. Sanctae quoque res. D. HEIN-
SIUS.

v. 86. *Dabunt idem tempusque diemque*] Emen-
dandum *camposque diemque.* MODIUS Novant.
Lect. Ep. cx. *camposque* Modius ex Colonienfi: &
recte. nam *tempus* proxime praecefferat. Interpre-
tem obgannientem non audimus. *campi* infra pro
Cannis. N. HEINSIUS. *tempusque diemque*, ut apud
Liv. lib. xxii. cap. xxxix. *Constantiores nos tempus*
diesque facit. Simili pleonasmō *hora diesque* dixit Si-
lius lib. ix. vers. 549.

— *venit hora diesque*
Qua nullas umquam transisse optaverit Alpes.
& lib. xi. vers. 194.

Et Decius, Nunc hora, viri, nunc tempus.
adesse.

Malim tamen cum Modio & Heinio ex Colon.
codice legere *camposque diemque.* Non solum enim
tempus Hannibalem aggrediendo infaustum me-
morata ante prodigia demonstrabant: sed etiam
callido Poenorum imperatori locus circa Trasym-
enum lacum ponendis insidiis nimis commodus
erat: de quo utroque Flaminium monebat Corvi-
nus in sequentibus. Sed insuper *campos* memorat
Silius, quod exercitus Romanus circumjacentibus
montibus cinctus aciem explicando locum non ha-
buerit. Eodem modo *tempus*, vel *dies*, vel *hora*, &
locus alibi junguntur. Apud Ovid. viii. Metam.
vers. 327. Nic. Heinsius in nonnullis codicibus in-
venit,

— *nec plura sinunt tempusque locusque*

Dicere.

Horatius i. Sermon. Ecl. iv. vers. 15.

— *detur nobis locus, hora,*

Custodes: videamus, uter plus scribere possit.

Senec. in Hippol. vers. 425. *quid dubitas? dedit*
Tempus locumque casus. Liv. lib. xxxiv. cap. xxx.
Cum omnes dandum colloquium consensissent, dies locuf-
que constituitur. Vir doctus (sed, quis sit, nescio)
ad marginem Sili, quem possideo, notarat, sibi
nihil mutandum videri, acscripto loco Corn. Nepot.

- Pugnandi: tantum, ne dedignare secundos
 Expectare Deos. cum fulserit hora, cruentam
 Quae stragem Libyae portet, tum signa sequentur
 90 Nulla vulla manu, vesicque interritus ales
 Gaudebit, nullosque vomet pia terra cruores.
 An te praestantem belli fugit, improba quantum
 Hoc possit Fortuna loco? sedet obvius hostis
 Adversa fronte; at circa nemorosa minantur
 95 Infidias juga, nec laeva stagnantibus undis
 Effugium patet, & tenui stant tramite fauces.
 Si certare dolis, & bellum ducere cordi est,
 Interea rapidis aderit Servilius armis,
 Cui par imperium, & vires legionibus aequae.
 100 Bellandum est astu. levior laus in duce dextrac.
 Talia Corvinus, primoresque addere passim
 Orantum verba, & divisus quisque timori

Nunc

pot. in vita Pelop. cap. 11. *Domum Charonis de-
 verterunt, à quo & tempus & dies erat datus.* ibi-
 que videndum esse Bosium. Sed frustra.

v. 89. *Quae stragem Libyae portet*] Emendandum
 portet. MODIUS Novant. Lect. Epist. cx. portet
 recte denuo Colonienfes membranae; idque jam
 vidit idem Modius. possis etiam apponet. N. HEIN-
 SIUS.

v. 89. *Tum signa sequentur Nulla vulla manu*] Ut
 fere est apud Claudian. in Bell. Gildon. vers. 419.

— premitur nec signifer ullo

Pondere: festinant adeo vexilla moveri.

v. 90. *Vesicque interritus ales Gaudebit*] Quia ex
 aviditate fit solissimum, ex solissimo silentium. quid
 sit autem in sacris silentium, sciunt, qui Festum
 legerunt, & M. Tullium lib. 11. de Divinat. de
 hoc dictum illud Claudii, qui, ut inquit lib. 11. de
 Nat. Deorum idem Tullius, cum cavea liberati pulli
 non pascerentur, mergi eos in aquam iussit, ut bibe-
 rent, quoniam esse nolent. D. HEINSIUS.

v. 92. *An te praestantem bellis fugit*] praestantem
 belli opinor: & sic Colonienfis. praestans animi
 apud Maronem xii. Aen. vers. 19. N. HEIN-
 SIUS. Utrumque loquendi genus amant scripto-
 res. Silius mox vers. 175.

*Tum Soraete satum, praestantem corpore & armis,
 Aequanum noscens.*

Statius 1. Theb. vers. 605.

*Haud tulit armorum praestans animique Choro-
 bus.*

Praefero tamen belli ob codicis praestantissimi au-
 thoritatem.

v. 94. *At circa*] at circa Colonienfis. N. HEIN-
 SIUS.

v. 94. *Laeva stagnantibus undis*] Supra in princi-
 pio hujus libri dixerat Silius, Hannibalem litus Thra-
 symeni lacus ad laevam habuisse, ad alteram vero

partem in montibus infidias posuisse. Non pos-
 sunt itaque Romani, qui Karthaginiensibus obverfi
 erant, pariter litus & lacum ad laevam habere. Cluve-
 rus lib. 11. Ital. Antiq. cap. 111. pag. 585. scribarum
 errorem esse putat, & legendum *dextra stagnanti-
 bus undis*. Sed idem Silius lib. 11. vers. 826. ita
 Hannibalem loquentem inducit:

Tu laevos propior colles accede, Choaſpe.

Ergo Poenis non litus Thrasymeni, sed colles ad
 laevam fuerunt: Romanis vero hoc loco Thrasym-
 enus lacus. Quare omnia recte procedent, si,
 servata hoc loco recepta scriptura, supra vers. 4. le-
 gas,

At parte à dextra restagnans gurgite vasto.

Nisi potius ipsius Sili error existimandus sit, qua-
 lem & infra notavi lib. 11. vers. 268.

v. 96. *Tenui stant tramite fauces*] An instant? N.
 HEINSIUS.

v. 97. *Sit certare dolis, & bellum ducere cordi*]
 Scripti,

Si certare dolis, & bellum ducere cordi est:

neque aliter editio Romana, nisi quod in illa *Sic
 certare dolis*, etiam in Parmensi. pro *rapidis armis*,
 quod sequitur, *raptis* non displiceat; quamquam
 & vulgatum commodè tolerari potest. N. HEIN-
 SIUS. Mediol. editio,

Sic certare dolis, & bellum ducere cordi est.

At Marſi editio & ea, quam Martinus Herbipol.
 procuravit, cum libris scriptis faciunt. Lectio ve-
 ro, quae nunc vulgo exſtat, auctorem habet Ni-
 candrum, qui ita apud Juntas primus edidit, eum-
 que aliae editiones ſecutae ſunt. *raptis armis* autem,
 ut ſupra lib. 11. vers. 720.

Ergo agitur raptis praeceps exercitus armis.
 lib. xvii. vers. 127.

— *celſusque ruebat
 Viſo rege prociſi raptis exercitus armis.*

libro

Nunc Superos, ne Flaminio, nunc deinde precari
Flaminium, ne Coelicolis contendere perflet.

- 105 Acrius hoc accensa ducis surrexerat ira,
Auditoque furens, socias non defore vires:
Siccine nos, inquit, Bojorum in bella ruentes
Spectastis, cum tanta lues vulgusque tremendum
Ingrueret, rupesque iterum Tarpeja paveret?
110 Quas ego tunc animas dextra, quae corpora fudi,
Irata tellure fata, & vix vulnere vitam
Reddentes uno! jacuere ingentia membra
Per campos, magnisque premunt nunc ossibus arva.
Scilicet has fera ad laudes Servilius arma
115 Adjungat, nisi diviso vicisse triumpho
Ut nequeam, & decoris contentus parte quiescam?
Quippe monent Superi. similes ne fingite vobis,

Classica

libro VI. vers. 209.

*Ocius arma rapi, & spectatum Marte sub omni
Ire jubet campis equitem.*

Sapientius librarios haec vocabula confudisse monebo
ad lib. XVII. vers. 172. Cum tamen libri omnes,
qua scripti, qua editi, rapidis armis praeferant, ni-
hil etiam mutandum puto: nam ita infra etiam Si-
lius loquitur lib. XII. vers. 481.

Aevi floridior Fabius rapida arma ferebat.

v. 100. *Levior laus indice dextrae*] Perspicue cla-
re membranae Oxon. in duce dextra. nec ego veri-
tatem non agnosco. Levissima in duce laus est dex-
trae promptitudo, cum innumeris millibus unius
audacia obesse possit: at astu rem gerere tutissi-
mum, nec uno ictu omnia praecipitat. BART-
HIUS lib. v. Advers. cap. xv. in duce Colonien-
sis & Putaneus: quomodo & Interpres conjece-
rat, nec aliter ex Oxonio Barthius. N. HEINSIUS.
Raphelengius edidit *vindice dextra*. Sed praeferen-
dum cum viris doctis ex Mstis in duce dextrae.

v. 101. *Primoresque addere passim Orantum verba*] *Oranti*
maluerim. *Oranti* Corvino primores suas
quoque preces conjungebant. N. HEINSIUS.

v. 103. *Nunc Superos de Flaminio*] Argute Inter-
pres, ne Flaminio, nimirum, contendere perissent.
N. HEINSIUS.

v. 105. *Surrexerat ira*] Scribo, se erexerat. Sic
vixit iras libro IV. vers. 280. N. HEINSIUS. Ni-
hil muto. Pariter enim apud Maronem XII. Ae-
neid. vers. 494. *Tum vero assurgunt iras.* & Valer.
Flacc. lib. II. vers. 165. *dolor iraque surgit.*

v. 106. *Auditoque furens socias non defore vires*] Genus
constructionis, quale infra occurrit lib. XVI. vers. 185.

Audito pariter populorum in regna duorum

Advenisse duces.

Audito, cum audivisset. Vide Dausquej. ad lib.
XIV. vers. 98. pag. 590.

v. 111. *Irata tellure fata*] Non videtur respicere
Silium fabulam Spartanorum, ut doctissimus Dau-

quejus existimat, sed procreationem Gigantum.
Tellus nimirum, ob Titanum poenam irata, Gigan-
tas genuisse dicitur, immani corpore terribilia mon-
stra, ut fratrum supplicium vindicarent, Jovique
bellum inferrent. Claudian. in Gigantom. vers. 1.

*Terra parens, quondam coelestibus invida regnis,
Titanumque simul crebros miserata dolores,
Omnia monstifero complebat Tartara fetu.*

Eandem ob iram & dolorem Tellus omnia mon-
stra, quae postea exstiter, genuisse fingitur. infra
lib. VI. vers. 150.

— *monstrum exitabile & ira*

Telluris genitum, cui par vix viderat aetas

Ulla virum, serpens centum porrectus in ulnas.

Senec. in Herc. Oet. vers. 28.

Quodcumque tellus genuis infesta, occidit.

Bojos autem Silius, ad Gigantum procreationem
respiciens, *irata tellure fates* dicit, quemadmodum
Callimacho Galli Ὀβρυον Τίτῆος, Gigantum posteris,
vocantur Hymn. in Delum vers. 174. quem locum
mihi suggestit Vir Celeberimus Petrus Burmannus.

v. 111. *Vix vulnere vitam Reddentes imo*] *Redden-*
tes uno reponatur, idque auspiciis libris calamo
exaratis & Parmensi editione. N. HEINSIUS.
uno vulnere etiam Mediol. editio. Saepissime libra-
rii ob similitudinem elementorum *im* & *un* in scri-
ptura Longobardica vocem *unus* in *imms* mutarunt.
ut infr. h. lib. vers. 498. & lib. IX. vers. 366. vide N.
Heinsium ad Valer. Flacc. lib. II. vers. 58. ut con-
tra *et imus* in *unus*. vide infra ad lib. XV. vers. 590.
Tanta Bojis corpora fuisse dicit, ut vix uno vul-
nere interfici potuerint. Contra Florus tanta Ro-
manis pila ac gladios fuisse narrat, ut plus quam
mortem uno vulnere Graecis intulerint, lib. II. cap.
VII. *Nihil terribilius Macedonibus fuit ipso vulnere*
aspectu, quae non spiculis, non sagittis, nec ullo Grae-
culo ferro, sed ingentibus pilis, nec minoribus adacta gla-
diis ultra mortem patebant.

v. 117. *Quippe monent Superi*] Perperam editio

li 2

Parmensis

- Classica qui-tremitis, Divos. sat magnus in hostem
 Augur adest ensis; pulchrumque & milite dignum
 120 Auspiciū Latio, quod in armis dextera praestat.
 An, Corvine, sedet, clausum se Consul inertī
 Ut teneat vallo? Poenus nunc occupet altos
 Arretī muros, Corythi nunc diruat arcem?
 Hinc Clusina petat? postremo ad moenia Romae
 125 Illaesus contendat iter? deforme sub armis.
 Vana Superstitio est. Dea sola in pectore Virtus
 Bellantum viget. umbrarum me noctibus atris
 Agmina circumstant, Trebiae qui gurgite, quique
 Eridani volvuntur aquis, inhumata juvenus.
 130 Nec mora. jam medio coetu signisque sub ipsis
 Postrema aptabat nulli exorabilis arma.
 Aere atque aequorei tergo flavente juveni

Cassius

Parmensis *moverit Superi*, ut nonnumquam errarunt librarii. vide supra ad lib. II. vers. 273. *Monere* dicuntur Superi, cum vel prodigiis, vel aliis quibuscumque signis rerum futurarum eventum significant. Silius libro IV. vers. 120.

— *hic Superos sentire monentes*
Ars fuit, ac penna monstrare futura magistra.
 lib. XVI. vers. 141.

Caelestium monita & sacrae responsa parentis.
 Lucan. lib. I. vers. 630.

— *vix fas, Superi, quaecumque monatis,*
Prodere imo populis.

Vide Gronov. in Diatr. Stat. cap. XXVI. & Broekhus. ad Tibull. lib. I. Eleg. VII. vers. 56. Huc pertinet formula, toties in eruditis lapidibus occurrens, SOMNO MONITVS, aliaeque similes. vide N. Heinsium ad Ovidii XIII. Metam. vers. 216.

v. 118. *Sat magnus in hostes Augur adest ensis*] Adumbratum ex illo Maronis X. Aeneid. vers. 773.

Dextra mihi Deus, & selum, quod missile libro.
 ubi vide Cerdam. Apollon. Rhod. lib. I. vers. 466.

Ἰσὼ ὦν δόρυ θύρον, ὅτῃ περιώσιον ἄλλον
 κῦδος ἐνὶ πολλοῖσι δειρόμεναι, εἰ δὲ μὲ ὀφείλει
 Ζεὺς τόσον, ὁσάτιον περ ἱμῶν δόρυ.

quod ita vertit Hoelzlinus:

Tector nunc penetrabilem hastam, quicum lemni-
scatam

E bellis palmam reporto, non enim Jovi rescripse-
ro victorias

Iustus, quam hastae meae.

v. 121. *An Corvine sedet. &c.*] Silius haec ex Livio expressit, apud quem paria concionatur Flaminium lib. XXII. cap. III. *Quin imo Arretii ante moenia sedeamus. hic enim patria & penates sunt. Hannibal emissus e manibus perpopuletur Italiam, vastandoque & urendo omnia ad Romana moenia perveniat; nec ante nos hinc moverimus, quam, sicut olim Camil-*

lum ab Vejis, C. Flaminium ab Arretio Patres acciverint.

v. 123. *Corythi nunc diruat arcem*] Maferius ad Valer. Flacc. lib. III. vers. 98. notat, Franciscum Philelphum legere *Corthoni hinc diruat arcem*, & Corthonem Etruriae oppidum dicit, haud longe Arretio remotum. Sic Liv. lib. IX. cap. XXXVII. *Itaque à Perusia & Cortona & Arretio, quae ferme capita Etruriae populorum ea tempestate erant, legati, pacem foedusque ab Romanis petentes, inducias in triginta annos impetraverunt.* Sed nihil opus est mutare. Cluverus enim lib. II. Ital. Antiq. cap. III. pag. 592. *Corythi arcem* Corthonam exponit, à Corytho quodam Etruriae principe, (unde Silius *sedem ab origine priscae Sacratam Corythi* vocat lib. IV. vers. 721.) quasi Corythonam dictam. plura vide apud Cluverum d. loco.

v. 126. *Vana superstitio*] Addunt verbum substantivum scripti, in Colonienfi *Una superstitio est.* recte, ni fallor. Deforme armato est, soli se superstitioni dare. Maronianum illud cogitabat de Styge in XII. Aen. vers. 817.

Una superstitio superis quae reddita Divis.
 etsi scio & *vanam* posse dici, ut apud Serenum Sammonicum cap. de Quotidianae febris typo medicando:

Nam febrem vario depelli carmine posse

Vana superstitio credis tremulaeque parentes.

N. HEINSIUS. Ita saepe peccarunt librarii. vide Pierium ad Maron. I. Aen. vers. 352. Nic. Heinsium ad Siliu lib. XIV. vers. 350. ad Valer. Flacc. lib. II. vers. 166. lib. VII. vers. 540. lib. VIII. vers. 307. & ad Tibull. lib. I. Eleg. V. vers. 45. ubi & videndus Broekhus. in libello variarum, quas collegit, lectionum. Possis tamen & receptam lectionem servare; ut Flaminium dicat, viro forti deforme esse, vanae ac anili superstitioni nimiam fidem habere: cui scripturae major energia inest; majorem enim contemptum prodigiorum innuit, quam

- Cassid erat munita viro: cui vertice surgens
 Triplex crista jubas effundit crine Suëvo:
 135 Scylla super, fracti contorquens pondera remi,
 Instabat, saevosque canum pandebat hiatus:
 Nobile Gargeni spoliū, quod rege superbus
 Bojorum caeso capiti illacerabile victor
 Aptarat, pugnasque decus portabat in omnes.
 140 Loricam induitur; tortos huic nexilis hamos
 Ferro squama rudi, permixtoque asperat auro.
 Tum clipeum capit, aspersum quem caedibus olim
 Celticus ornat cruor, humentique sub antro,
 Ceu fetum, lupa permulcens puerilia membra,
 145 Ingentem Assaraci coelo nutribat alumnum.
 Hinc ensem lateri, dextraeque accommodat hastam.

Stat

quam si cum Colonienſi libro *Una superſtitio* legas. *Vana superſtitio* ut Virgilius VII. Aeneid. verſ. 187.

Vana superſtitio, veterumque ignara Deorum.

v. 132. *Aere atque aequorei tergo flavente juveni* *Cassid erat munita viro*] Cassidem aeream Flaminius induebat, cui pellis aequorei juveni induc̃ta erat. Quibusdam exemplis aſtruxit Daufquejus morem ferinas pelles in galeas formandi: quibus & haec adde. Pellis lupi huic uſui inſervit apud Maron. in VII. Aen. verſ. 688.

— *fulvos lupi de pelle galeros*

Tegmen habens capiti.

ubi vide Cerdam, & x. Aen. verſ. 680.

— *caput ingens oris hiatus*

Et malae texere lupi cum dentibus albis.

Leonis apud Statium VII. Theb. verſ. 276.

Tela rudes trunci, galeae vacua ora leonum.

aliorum animalium apud alios. In loco autem Feſti in voce *molleſtras* (quem hic laudavit Daufquejus, & in quo *extegebatur*, pro *extergebat*, ſcribendum conſecit) Illuſtriſſimus Heinfius ad oram libri ſui *exterius tegebat* emendandum cenſuit: quod dignum duxi, ut hic notarem.

v. 134. *Triplex crista jubas effundit crine Suëvo*] *effundit crine ſevero* Colon. & Puteaneus: in Oxo-nienſi *effundit crine Sueno*. N. HEINSIUS. Errant librarii, qui in Manuſcriptis *ſevero*, vel *Sueno*, dederunt, pro *Suëvo*, quae vera eſt lectio. vide Daufquejum ad hunc locum: cum quo tamen malim criſtas ex crine Suëvo capere, quam criſtas flavas, quae crine Suëvo concolores erant, quod eidem in mentem venerat. De triplici criſta autem vide Taubmann. ad Virgilii VII. Aeneid. verſ. 785. & Barth. ad Statii IV. Theb. verſ. 129.

v. 135. *Scylla super &c.*] Turni galeae Chimae-ra inſidet apud Maronem VII. Aen. verſ. 785.

Cui triplici crivita juba galea alta Chimaeram *Suſtinet*, *Aetnaeos efflantem faucibus ignes.*

v. 137. *Nobile Gargani ſpolium*] *Gargaui ſpolium*

Colonienſis, *Gergani* Oxonius, Puteaneus *Garghe-ni*, editio Romana & Parmenſis *Gergeni*, in Aldina *Gargeni*, *Gargeni* Velleſus apud Interpretem. N. HEINSIUS. Spoliis hoſtibus in bello detraſtis vel ipſi utebantur poſtea victores, ut hic Flaminius, & Turnus apud Virgil. XI. Aeneid. verſ. 92.

Exin, quae mediis ingenti adnixa columnae *Aedibus adſtabas, validam vi corripis haſtam,* *Aſtoris Aurunci ſpolium.*

vel optime meritis militibus aut amicis ea virtutis ergo donabant, ut Hannibal Magoni infra hoc lib. verſ. 320.

— *fervidus haſtam*

Perlibrat, magni donum memorabile fratris, *Caeso quam victor sub moenibus ille Sagunti* *Abſtulerat Durio, ac ſpectatae nobile pugnae* *Germano dederat portare in proelia pignus.*

v. 138. *Capiti illacerabile victor Aptarat*] ἄρρηκτον. D. HEINSIUS. Forte *impenetrabile*, vel *interebra-bile*, quod malo. lib. IV. verſ. 16.

Conferitur tegimen laterum impenetrabile. libro VI. verſ. 415.

— *pates impenetrabilis ille*

Luctibus.

N. HEINSIUS. Nihil puto mutandum. Optime enim eruditiffimus Heinfius pater *illacerabile* per Graecam vocem ἄρρηκτος expoſuit, quae eo ſenſu occurrit apud Sophocl. in Ajac. Flagell. verſ. 577.

— ἰσχυρὰ διὰ πολὺράφῃ στήθεσσι
Πόρπαν & ἰσχυροὶ ἄρρηκτος σάκος.

Tene per multiplex vertens lorum septemplex & il-lacerabilem clipeum. Sic lacerare apud Virgil. XII. Aen. verſ. 98.

Loricamque manu valida lacerare revolvam.

Sax. Gramm. lib. II. Hiſtor. Dan. pag. 34.

Loricas lacerat ferrum, dirumpitur hamus

Nexilis, & crebro cedunt praecordia ferro.

v. 142. *Tum clipeum quatit*] *capit* in ſcriptis. N. HEINSIUS.

v. 146. *Hinc ensem lateri, dextraeque accommodat* *hastam*]

- Stat sonipes, vexatque ferox humentia frena,
 Caucaſiam inſtratus virgato corpore tigrim.
 Inde exceptus equo, qua dant anguſta viarum,
 150 Nunc hos, nunc illos adit, atque hortatibus implet.
 Veſtrum opus eſt, veſtrumque decus, ſuffixa per Urbem
 Poeni ferre ducis ſpectanda parentibus ora.
 Unum hoc pro cunctis ſat erit caput. aſpera quiſque
 Hortamenta ſibi referat: Meus, heu! meus atris
 155 Ticini frater ripis jacet: at meus alta
 Metitur ſtagna Eridani ſine funere natus.

Haec

kaſtam] Silius imitatur Maronem 11. Aeneid. verſ. 393.

———— *laterique Argivum accommodat enſem.*
 pro quo dicit noſter infra lib. xvi. verſ. 243.

———— *lateri de more aſtringitur enſis.*
 Utrum vero ex dextero an ſiniſtro latere Romani gladios geſtarint, non convenit inter doctos. Lipſius in 111. de Milit. Rom. Dial. 111. mutaſſe cenſet, & aliter atque geſtaſſe. Salmaſius ad Spart. Sever. cap. vi. docet, ſub Imperatoribus ſolos milites Praetorianos ad dextrum latus gladios habuiſſe, reliquos vero ad ſiniſtrum. Barthius ad Statii lib. 1. ſilv. 1. verſ. 43. Romanis enſes ad laevum latus ſuſpenſos infinita ſcriptorum recte captorum teſtimonia docere putat. Denique Fabrettus ad Column. Trajan. cap. 11. exiſtimat, tempore Trajani omnes omnino milites gladiis ad dexteram accingi ſolitos, praeter Imperatorem, Legatos, & Tribunos. Ut ut ſit, id certe ex Polybio, à viris doctis laudato, conſtat, circa tempora belli Punic milites gladium ad dexteram pendentem habuiſſe.

v. 147. *Stat ſonipes, vexatque ferox humentia frena*] *humenti ſub antro* paullo ante praecerat. alterutrum mendosum eſt: hic tamen *ſpumantia*, vel *undantia*, reponi poſſet. N. HEINSIUS. Silius hic quoque imitatur illa Maronis in 1v. Aeneid. verſ. 134.

———— *oſtroque inſignis & auro*
Stat ſonipes, ac frena ferox ſpumantia mandis:
 ut jam alii notarunt. unde inſuper patet, probabili conjectura ductum Illuſtriſſimum Heinſium, qui *ſpumantia*, vel *undantia*, pro *humentia*, hic legebat. Sic infra lib. x. verſ. 319.

———— *& ore*
Cornipedum derepta ſero ſpumantia frena.
 lib. xii. verſ. 254.

Immitem quatiebat equum, ſpumantia ſaevo
Frena cruentantem morſu.

v. 148. *Virgato corpore tigrim*] Senec. in Hippol. verſ. 344.

———— *tunc virgatas*
India tigris decolor horret.
 in Hercule Oet. verſ. 144.

Num Titana ſerum te Rhodope tulit,

Te praeruptus Athos, te ſera Caſpia,
Quae virgata ſibi praebuit ubera.

Claudian. 1. de Laudib. Stilic. verſ. 66.

———— *longe virgatas: figere tigres.*

Tigres autem *virgatae* dicuntur, quod earum pedes longis macularum ductibus lineatae erant, teſte Salmaſ. in Exerc. Plinian. pag. 148. *variae* dicuntur apud Senec. in Hippol. verſ. 63.

Tibi dant variae peſtora tigres.
 v. 149. *Inde exceptus equo*] Pariter in x. Aen. verſ. 867.

Dixit, & exceptus tergo conſueta locavit
Membra.

ſcapa exceptus habes apud Saxon. Gramm. lib. v. Hiſt. Danic. pag. 73. *Itaque ſcapa exceptus, ac tacito remorum niſu propius hoſtium carinis adveſtus. ſcuta exceptus* apud eundem lib. 111. pag. 46. *Scuto exceptus, atque a pediſtibus viciffim ſubeuntibus domum relatus.*

v. 154. *Meus acris Ticini frater ripis jacet: ac meus*] Haec quanto elegantius ita leguntur, *meus atris Ticini frater ripis jacet: at meus?* MODIUS Novant. Lection. Epist. cx. *atris ripis*, & deinde *at meus* ex ſcriptis. utrumque Modio jam monitum. N. HEINSIUS. *atris ripis*, & poſtea *at meus* etiam Mediolan. editio. *atris ripis* autem eſt vel funeſtis, vel ſanguineis. Saepe enim apud poetas ſanguis *ater* & *niger* dicitur. vide infra ad lib. ix. verſ. 365. Eo ſenſu *ater lacus* pro ſanguine infectus infra eſt hoc libro verſ. 619.

———— *lacus ater in altis*
Sublatus montes, & ſede excuſſus avica.

lib. vi. verſ. 107. *ater Stragibus Eridanus.* Prono errore librarii vocem *ater* in *acer* mutarunt. vide Nic. Heinſium ad lib. 11. verſ. 186. lib. 111. verſ. 463. & lib. xiiii. verſ. 429. ut contra *acer* in *ater*. vide infra ad lib. xvii. verſ. 254. Non bene Daufquejus ſtat pro vulgata ſcriptura.

v. 156. *Metitur ſtagna Eridani ſine funere natus*] *ſine funere*, ſine exequiis. poſſis & *ſine vulnere*. N. HEINSIUS. Si *ſine vulnere* malis, hos Silius innuet, qui non tam ferro quam undis occubere, quales plures in pugna ad Trebiam Silius libro antecedenti memoravit. Voces autem *vulnera* & *funera* nonnumquam ſcriptores librarios permiſiſſe

- Haec sibi quisque: sed est, vestrum cui nulla doloris
Privati rabies, is vero ingentia sumat
E medio, fodiant quae magnas pectus in iras.
160 Perfractas Alpes, passamque infanda Saguntum,
Quosque nefas vetiti transcendere nomen Hiberi,
Tangere jam Thybrim. nam dum vos augur, & extis
Quaesitae fibrae, vanusque moratur haruspex,
Solum jam superest, Tarpejo imponere castra.
165 Turbidus haec, visoque artis in millibus atras
Bellatore jubas aptante, Est, Orphite, munus,

Est,

scuisse supra docui ad lib. I. vers. 399. malim tamen
sine funere, id est, insepultus, sine exequiis, ut
supra libro I. vers. 154.

Ostendat ovans populis sine funere regem.

ubi alia exempla vide. Praesertim autem naufragium ideo execrabile habebatur, quod hoc mortis genere sublatis plerumque insepulti manebant.

v. 157. *Sed est vestrum*] Lege, *sed* & N. HEINSIUS. Ita saepe peccarunt librarii. vide N. Heinsium ad Ovid. lib. III. Metam. vers. 29. & Broekhus ad Propert. lib. III. Eleg. IX. vers. 66.

v. 159. *Fodiant quae magnas pectus in iras*] Similiter fere infra lib. VII. vers. 511.

—— *Patrum Saturnia mentes*

Invidiae stimulis fudit & popularibus auris.

v. 161. *Nomen Hiberi.*] Nomen inane. N. HEINSIUS. *nomen Hiberi* est Hiberum. Petron. Satyr. cap. LXXX.

Nomen amicitiae si, quatenus expedit, haeres.

ubi videndi sunt docti Commentatores. idem cap. CXXII.

Pro pudor! imperii deserto nomine fugit.

ubi plura notarunt Amplissimus Cuperus & Celeberimus Burmannus. Silius lib. XIV. vers. 71.

Quid referam Aeolio regnatas nomine terras?

id est, Aeolo regnatas. ad quem locum alia exempla notavi.

v. 166. *Bellatore tubas aptante*] Manifeste scribendum, etsi nemini hoc haecenus, quod mirum videri potest, animadversum est, *Bellatore jubas*. Sunt enim verba Flaminii ad equum suum, Orphitum nomine. nempe sic praecedentibus libris Scipio quoque suum equum, cui Gargano nomen fecerat, alloquens a poeta fingitur. MODIUS Novant. Lektion. Epist. CX. *jubas* cum scriptis exemplaribus & Parmensi editione ac Gryphiana, quod hominibus eruditis jam provisum. Puto & *hirtas jubas*. nam *atris jubis* militem Romanum fuisse usum non puto, quod ater color esset ominosus. Interpres ex Orphito hic equum nobis facit, & quidem, quod rideas, jubas sibi aptantem. mirum ni ex Murrano & Aequano etiam equos continet. *non est* non exstabat in Colonienfi. forte, *en, Orphite, munus*. N. HEINSIUS. *jubas aptante* etiam antiquae editiones Mediolan. Marfi Veneta, Iuntina, Aldi-

na, & aliae. *tubas* primo editum in Basil. & inde in Nutii Antverpiensi: sed malo operum errore. pariter infra peccatum erat lib. VI. vers. 8. & lib. IX. vers. 505. quibus locis videndus Illustrissimus Heinsius. Porro Siliio hunc sensum affingit Dausquejus: Flaminius, bellatorem videns jubas equi componentem, equo suo, Orphito nomine, ostendit inimici ornamenta & spolia, quae non alia, quam sua, nempe Flaminii, manu reportari & Jovi Fretorio suspendi oportebat. Non ergo, ut Heinsius voluit, Orphitum equum *jubas sibi aptantem* fecit. Dausquejo vero praecivit Buschius, qui haec in notis marginalibus habet. „ Opima spolia sunt „ solum, quae dux duci detraxit: quomodo igitur hic Orphitum ad ea Consul animabit, cujus „ auspiciis res non gereretur? Unde hic Orphitum non militem, sed equum Consulis accipio, „ ut supra Garganus nomen legitur equi Scipionis. „ Alloquens itaque equum suum Flaminius se „ ipsum ad hoc decus exhortatur, dicens,

„ *Nam cur haec alia pariasur gloria dextra,*

„ nempe, quam mea? Sed, in quo fundamentum & causam expositionis suae reponebat Buschius, non ducem solum, cujus auspicio res gerebatur, spolia opima referre potuisse, sed & alios quosque milites, modo duci hostium detracta essent, egregie docuit Celeberrimus Perizonius in Anim. Histor. cap. VII. quo sublato, ut tota expositio ruat, necesse est. Modius etiam *Orphitum* pro nomine equi Flaminii accepit, ut & postea Cellarius: sed perperam, docente Heinsio: cum quo etiam *hirtas jubas* malim, nisi quis fortasse *atras* accipiat rubras, quemadmodum *ater cruor, atrum vinum*, est rubrum. Ita *rubra juba, crista* apud Maronem IX. Aen. vers. 49.

—— *maculis quem Thracius albis*

Portas equus, cristaque tegit galea aurea rubra.
& XII. Aen. vers. 88.

—— *simul aptas habendo*

Ensemque, clipeumque, & rubrae cornua cristae.
jubas enim hic pro crista sumo, ut saepissime alibi. Dausquejus *jubas equi* accepit, quas leni manu componebat Flaminius: neque aliter etiam Cellarius, qui *non Bellatore jubas aptante* exponit, „ equo suo „ militari, qui jubas erigebat, signum alacritatis. Videbat

Est, ait, hoc certare tuum; quis opima volenti
Dona Jovi portet feretro suspensa cruento.
Nam cur haec alia pariat gloria dextra?

- 170 Hinc praeveetus equo, postquam inter proelia notam
Accepit vocem, Procul hinc te Martius, inquit,
Murrane, ostendit clamor; videoque furem
Jam Tyria te caede: venit laus quanta! sed, oro,
Haec angusta loci ferro patefacta relaxa.
175 Tum Soracte satum, praestantem corpore & armis,
Aequanum noscens, patrio cui ritus in arvo,
Cum pius arcitenens accensis gaudet acervis,
Extā ter innocuos laetum portare per ignes,
Sic in Apollinea semper vestigia pruna

Inviolata

Videbat itaque Flaminius bellatorem sibi *jubas* seu
cristas *aptantem*, imponentem. Eo sensu *aptare* in
loco Maronis modo laudato, & infra lib. XII. vers.
170.

— *aptantque frementi*
Sanguineas de more jubas.

v. 167. *Est, ait, hoc certare tuum.* Lego: *Est*,
ait, o, *certare tuum*. hoc & o saepe confunduntur.
N. HEINSIUS. Plura hujus peccati exempla vide
apud Nic. Heinsum ad Ovid. Epist. I. Heroid. vers.
101. Epist. VI. vers. 15. Epist. XV. vers. 219. & Epist.
XX. vers. 127. Praefertim vero id usu venit, si se-
quens vocabulum à litera *c* incipiat, ut hoc loco.
Vide Bentlej. ad Horat. lib. I. Sermon. Ecl. II. vers.
81.

v. 170. *Hinc proveetus equo*] *praeveetus* scripti: be-
ne. sic & lib. IX. vers. 572. iidem, *Nam praeveetus*
equo. pluribus illustravi ad II. Claudiani de raptu
Proserp. vers. 122. Deinde opinor,

Accepit vocem procul, Hic te Martius, inquit,
Murrane, ostendit clamor,
ne *te hinc* inconcinne repetatur. N. HEINSIUS.
Recte *praeveetus* Nic. Heinsum lib. VII. vers. 117.

Ac praeveetus equo dextra nunc provocat hostem.
Virgilius VII. Aeneid. vers. 166.

Cum, praeveetus equo, longaevis regis ad aures
Nuntius ingentes ignota in veste reportat
Advenisse viros.

Simili modo infra lib. XVII. vers. 56. pro *progressos*
volatus, Illustrissimus Heinsum *praegressos* scribendum
conjecit, ubi vide, quae notavi. Perperam hic
in Mediolan. erat *profectus*. quod si ita manuscrip-
tum habuit, unde ea editio expressa est, videri
potest error ortus fuisse ex vitiosa pronuntiatione
distantis, quilibet *v* & *f*, sono vicinas, non recte
distinxit.

v. 176. *Patrio cui ritus in arvo*] Vide Salmaf. in
Exercit. Plin. pag. 60.

v. 177. *Arcitenens accensis gaudet acervis*] De per-
petuo Apollinis igne Callimachus in Hymno Dei
illius vers. 83.

— *αἰὶ δὲ τοῖς αἰσμοῖς πυρ.*

Ἵνδὶ ποτὶ χεῖρὶν περιόσκαται ἄθρῃα τίφρῃ.
id est,

— *semper tibi pervigil ignis:*

Nec cinis hesternum carbonem nutrit acervo.

acervum enim ignis materiam eleganter Maro [lo-
co mox prodendo] & Silius dicunt. D. HEIN-
SIUS.

v. 178. *Late portare per ignes*] *latum* scripti duo
& Romana ac Parmensis editio. at Colonienfis *lae-
tum*. nempe quia illaeus ab igne. N. HEINSIUS.
latum omnes praefcae editiones ante Juntinam, in
qua primum Nicander *late* vulgavit. sed recte Nic.
Heinsum *laetum* ex optimo codice. Saepissime hae
voces confunduntur. vide quae notavit Vir Illu-
strissimus ad Siliu lib. VI. vers. 644. lib. VIII. vers.
459. lib. XIV. vers. 589. ad Ovidii I. Metam. vers.
560. Broekh. ad Prop. lib. III. Eleg. XI. vers. 37.
& in libello variarum lectionum Tibulli lib. IV.
carm. I. vers. 134. Eodem modo forte etiam pec-
catur in Juven. lib. II. Histo. Euang.

En late segetes ruris per terga patefunt,

Sed rarus messor frugis superatur acervo.

Ubi forte legendum *En laetae segetes*: sed & vulga-
ta lectio proba est.

v. 179. *Sic in Apollinea*] τῇ Ἀπόλλωνι ἀνακειμένη.
Pruna Apollinea est Ἀπολλωνίου φέλας, ut Ari-
stophanes loquitur; quam *pineam* vocat Maro loco
illo, unde totus hic defumptus est, XI. Aen. vers.
785.

Summe Deum, sancti custos Soractis, Apollo,

Quem primi colimus, cui pineus ardor acervo

Pascitur, & medium freti pietate per ignem

Victores multa premimus vestigia pruna.

Fallitur autem, quisquis τὴν πυρὸς Apollini propterea
sacram fuisse arbitratur, quae Vulcani erat; sed
propter τὸ ὑπερβαίνει à poetis fumitur: unde & αἰ-
δάδης & λαμπράδης πίνκας dicuntur, & Homero πιν-
κιδάων τὸ θεγμὸν est, & τὸ καυστικόν, ut cum bellum
πυρκαδιῶν dicit. Unde optime & doctissime anti-
quus Grammaticus, *Pineus ardor* apud Maronem
ignis περιόσκατος, inquit: nam *pinus* apud Poetam
illum, seu *Pineus ardor*, simpliciter ardor est, vel
ignis:

- 180 Inviolata teras, victorque vaporis ad aras
 Dona serenato referas sollemnia Phoebo:
 Concipe, ait, dignum factis, Aequane, furorem
 Vulneribusque tuis. socio te caedis & irae
 Non ego Marmaridum mediam penetrare phalangem,
 185 Cinyphiaeque globos dubitarim irrumpere turmae.
 Nec jam ultra monitus & verba morantia Martem
 Ferre valet, longo Aeneadis quod flebitur aevo.
 Increpuere simul feralia classica signum;
 Ac tuba terrificis fregit stridoribus auras.
 190 Heu dolor, heu lacrimae, nec tot post secula ferae!
 Horresco ut pendente malo, ceu ductor ad arma

Exciret

ignis: quam elegantiam, vulgo ignotam, Sophoclis exemplo illustrari posse conficimus; qui πινυκάκη Ἡφαιστῶ, ut Virgilius *pineus ardor*, dixit in Antigone [vers. 120.]

πρὶν ποθ' ἀμείψαν

Ἀιμάτων γίνουσι

Πλησθῆναι τι, καὶ

Στιφάνωμα πύργων

Πινυκάκη Ἡφαιστῶ ἱλῶν.

Sic Thyphiodorus πινυκάκη πύρ dixit [vers. 197.]

Ἐἶτα δὲ πινυκάκη ἀποσχομένοι πύρς ἱερῆν.

Atque haec, quae ad illustrationem loci illius Maronis conducere videbantur. D. HEINSIUS.

v. 180. *Inviolata teras*] Scribo *geras*. Ceterum vereor, ne doctissimus huius aevi interpres Maronis frustra sit, dum ea, quae in Euripide & Eusebio observavit, ad illum Virgilii locum confert. D. HEINSIUS. Illa lectio *seras* haud dubie sustinenda cum Interprete est; nam τὸ *seras* ad frequentiam itus & reditus pertinet. MSS. codices eandem agnoscunt etiam. BARTHIUS lib. v. Advers. cap. xv. *seras* fortasse; & hoc voluit parens meus, quamquam operae typographicae *geras* expressere. hinc occasio nata Interpreti cavillationum. Sed *referas* subsequitur. & sane vulgatum cum Interprete non immeritus tuetur Barthius. N. HEINSIUS.

v. 180. *Victorque vaporis*] Non recte haec capiuntur, ne apud Maronem quidem. mens est, sic facer semper & inviolatus sacerdos maneat. Experimentum enim, quo sacerdotes a profanis, pios ab impiis distinguebant, erat ignis, cui salvi si insisterent, puri erant & a noxa alieni. Unde antiqui, cum extra noxam se alicujus criminis esse probare vellent, per ignem incedere, eoque modo innocentiam suam omnibus testatam facere optabant. Sic apud Sophoclem Antigone Nuncius inquit, vel per ignem incedere promptum se fuisse, [vers. 269.]

Ἦμιν δ' ἔτοιμοι καὶ μύθους ἱλῶν χερσὶν,

Καὶ πῦρ δῆρπον, καὶ θεοὺς ὀρκισμένῳ,

Τὸ μῆτι δρᾶσαι, μῆτι τῷ ἐνιδίῳ.

Τὸ πρῶμα βυλίουσιν, μὲν ἱργασμένην

quales & apud Siculos erant *Δαυλοὶ* & *Palleni*, quo-

rum in Aetna meminit Aeschylus. erant autem crateres illi sulphure igneo undaque semper aestuant, hiatusque terrae immanes, quos juraturi, pura veste discincti, oleaeque ramum manu tenentes ac coronati, accedebant, manuque voragini admodum jurabant; salvi, verum qui jurabant, revertebantur; qui secus, absorbebantur à lacu, ut nos docent Callias & Xenagoras. D. HEINSIUS.

v. 181. *Dona serenato referas*] *serenato* placato, *ἱλασμένῳ*: quam elegantiam non ignorant Graeci poetae. Orpheus,

Ἐυάζων φιλόθυρος γαληνίαν θιάσσοι.

nam est *εὐμενής* & *benevolus*: totum igitur Silii nostri versum hunc,

Dona serenato referas sollemnia Phoebo,
 sic redderemus:

Δῶρα γαληνίσαντι φίροις τετιλισμένα Φοίβῃ.

Nam *τετιλισμένα* sunt, quae praestari possunt & solent. Ceterum ab hoc loquendi genere factum, ut paullatim reges, quos benevolos sibi & placatos vellent, *serenos* appellarent, & *γαληνός* Graeci, ut *sereni oculi* infra [lib. vii. vers. 461.] sunt mites & placati. D. HEINSIUS.

v. 182. *Dignum factis, Aequane, furorem Vulneribusque tuis*] Fortasse *fatis* Numinibusque tuis, ut ad sacra Apollinea, quorum paullo ante meminerat, respexerit. N. HEINSIUS. Vir Celeberrimus Petrus Burmannus τὸ *fatis*, quod Heinso in mentem venerat, probat; at pro *Vulneribusque* scribendum conjicit *Muneribusque*; quae vocabula, quamvis alio sensu, etiam confusa sunt apud Nason. i. Art. Am. vers. 170. & Claudian. ii. in Rufin. vers. 396. quibus locis videndus est Illustrissimus Heinso.

v. 189. *At tuba*] *Ac* ex scriptis & Parmensi editione. N. HEINSIUS.

v. 191. *Horresco ut pendente malo*] Fortassis, *Horresco impendente malo*. N. HEINSIUS.

v. 192. *Ceu ductor ad arma Exciret Tyrius*] Vidit legibus metricis adversari Interpres τὸ *Exciret*, super quo plurimum aestuavit. Scribendum *Exciret*, quod Colonienfis & Oxonijs confirmant. lib. ix. vers. 181.

K k

Ductor

- Exciret Tyrius : latebrosis collibus Astur,
Et Libys, & torta Baliaris saevus habena,
Erumpunt, multusque Maces, Garamasque, Nomasque:
195 Tum, quo non alius venalem in proelia dextram
Ocior attulerit, conductaque bella probarit,
Cantaber, & galeae contempto tegmine Vafco.
Hinc pariter rupes, lacus hinc, hinc arma, simulque
Consona vox urguet, signum clamore vicissim,
200 Per colles Tyria circumfundente corona.
Avertere Dei vultus, fatoque dederunt
Majori non sponte locum : timet ipse tyranni

Fortunam

- Ductor in arma suos Libys, & Romanus in arma
Excibat de more suos.*
lib. VII. vers. 634.
*Venerat ad bellum Tyria Sidone, nepotum
Excitus prece.*
lib. VIII. vers. 395.
*Sulla Ferentinis Privernatumque manipulis
Ducebas simul excitis.*
& postea vers. 570.
*Bruttius haud dispar animorum, unaque juvenus
Lucanis excita jugis.*
lib. XIV. vers. 194.
Exciti populi atque urbes socia arma ferebant.
lib. XII. vers. 606. Coelicolis raptim excitis. Lucan.
lib. II. vers. 48.
*Nunc urbes excite feras, conjuret in arma
Mundus.*
lib. III. vers. 291.
*Excivit populos, & dignas funere Magni
Exequias Fortuna dedit.*
lib. IV. vers. 668. tamen undique vires Excivit Liby-
cae gentis. lib. V. vers. 497.
— bis, terque, quaterque
Vocibus excitum postquam cessare videbat.
lib. VII. vers. 361. quantas in proelia numquam Ex-
civere manus. Claudianus II. in Eutrop.
*Protinus excitis iter irremabile signis
Arripit.*
N. HEINSIUS. Qui Parmensi & Mediolanensi e-
ditioni praefuerunt, ut laboranti & male claudo
versui subvenirent, *Excitet hic Tyrius* ediderunt.
Optime vero Nic. Heinsius *Exciret Tyrius* ex inte-
gerimis manuscriptis vindicavit. sic supra lib. I. vers.
643.
*Trans juga Pyrenes, medium indignatus Hiberum,
Excivit Calpen.*
lib. IV. vers. 659.
*Raucum saxa sonant, undaeque ad bella parentis
Excitae pugnant.*
Doctissimus Dausquejus *Excieat, vel Excitiar,* scri-
bendum conjecit. sed male.
v. 195. *Venalem in proelia dextram*] Eadem de
Rhodani & Araris accolis testatur Silius infra lib.
XV. vers. 502.

- Hinc nova complerunt haud tardo milite castra
Venales animas, Rhodani qui gurgite gaudent,
Quorum serpit Arar per rura pigerrimus undae.*
Sic Galli Justino lib. XXVII. cap. III. *humiliorum
semper mercenaria manus vocantur.*
v. 199. *Signum clamore vicissim*] Opinor, *signum
clangorque vicissim.* Signum & clangorem ad tubas
refer, quae utrimque simul increpuere, ut supra
habuimus,
Increpuere simul feralia classica signum.
Lucan. lib. VII. vers. 477.
Tunc ausae dare signa tubae.
Ovidius. *Signa tubae dederant.* noster lib. XIII. vers.
112.
*Dat signum, atque alacer muros transcendere scalis
Imperat.*
Senec. in Thyeste vers. 798.
*Nondum in noctem vergente die
Tertia misit buccina signum.*
Lucan. lib. X. vers. 401.
— haud clara movendis,
*Ut mos, signa dedit castris, nec prodidit arma
Ullius clangore tubae.*
Juvenal. sat. XV. *Communi dare signa tuba.* Stat. IV.
Thebaid. & jam horrida clangunt *Signa tubae.* & II.
Achill. *thyasis Ismenia buxus Signa dedit.* clamor
hic ferri non potest, cum id per vocem consonam
jam designarit. clangor, ut apud Virgil. XI. Aen. vers.
192.
It coelo clamorque virum, clangorque tubarum.
N. HEINSIUS. Haud male Illustrissimus Heinsius
signum clangorque scribendum conjecit. clangor autem
est strepitus tubarum. supra lib. II. vers. 18.
— strepere omnia clamas
Tyrrhenae clangore tubae, gemituque cadentum.
lib. XIV. vers. 627.
*Circumstant alacres signa, auditisque tubarum
Respirant laeti clangoribus.*
lib. XVI. vers. 94.
*Dixerat, & raucus stridenti murmure clangor
Increpuit.*
lib. I. vers. 338. *Alternus resonat clangor.* Virgilius
VIII. Aen. vers. 526.
Tyrrhenusque tubae mugire per aethera clangor.
Lucan.

- Fortunam Libyci Mavors, disiectaque crinem
 Illacrimat Venus, & Delum pervectus Apollo
 205 Tristem maerenti solatur pectine luctum.
 Sola, Appennini residens in vertice, diras
 Exspectat caedes immiti pectore Juno.
 Primae Picentum, rupto ceu turbine fusa
 Agmina & Hannibalem ruere ut videre, cohortes
 210 Invadunt ultro, & poenas pro morte futura,
 Turbato victore, petunt accensa juvenus:
 Et, velut erepto metuendi libera coelo,
 Manibus ipsa suis praesumta piacula mittit.

Funditur

Lucan. lib. i. vers. 237.

— *stridor lisuum, clangorque tubarum**Non pia concinuit cum rauco murmura cornu.*

Statius III. Theb. vers. 650.

*Et tua non umquam Tyrrhenus tempora circum
 Clangor eat.*& IV. Theb. vers. 342. *jam horrida clangunt signa
 tubae.* Juven. lib. ii. Hist. Euang.*Plangentis populi fremitus, clangorque tubarum
 Ultima supremæ mandabant funera pompæ.*Vide Barthium ad Statii v. Theb. vers. 13. Improprie lituo tribuit Pacat. in Paneg. cap. xxxiii. *Hos fractæ voces tubarum ingentiumque lituorum clangor acuebat.* Vocabula autem clamor & clangor non numquam culpa librorum in membranis vetustis inter se commutata sunt. vide infra ad lib. xiv. vers. 366.v. 202. *Timet ipse tyranni Fortunam Libyci* stupet maluerim cum Oxoniensi. N. HEINSIUS. stupet non Oxoniensis, sed Colonienfis codex habet, quæ scriptura videtur præferenda. Petron. in Satyr. cap. xxxix. *Dum omnia stupeo, pene resupinatus crura mea fregi.* ubi Nic. Heinſius quidem ad omnia stupeo Latinius dici notat, sed recte Celebrerrimus Burmannus vulgatam locutionem vindicavit. Valer. Flacc. lib. v. vers. 96.— *omnia Mopsus**Dum stupet, in prima tumultum procul aspiciet acta.* Statius vi. Thebaid.*Et nova clamosæ stupere silentia valles.*& VIII. Theb. vers. 150. *stupet hæc & credere Adrastus cunctatur.* Coniunguntur autem hæ voces etiam apud Claud. in Consul. Olybr. & Prob. vers. 162. ubi vide N. Heinſium.v. 206. *Duras Exspectat caedes* diras caedes rectius Colonienſis. Despectat etiam opinor scribi oportere. N. HEINSIUS. Seneca in Troad. vers. 255.*Quid caede dira nobilem clari ducis**Aspergis umbram.*Frequentissime scriptores librarii in permutandis vocibus durus & durus peccarunt. vide infra ad lib. xiv. vers. 127. Porro Casaubonus ad marginem editionis Gryphianæ, quam servat bibliotheca Lugduno-Batava, *Aspectat* legendum esse conjecit: Despe-*ctat* malebat N. Heinſius, de qua voce infra vide ad lib. vi. vers. 185. Sed forsitan nihil mutandum. *Exspectat caedes* enim tamquam rem desiderabilem & exoptatam. Silius lib. viii. vers. 4.— *ut sit copia Martis,**Exspectanda viri fata, optandumque sub armis
 Parcarum auxilium.*

Vide Egregium Gronovium ad Livii lib. xxviii. cap. xxvii.

v. 207. *Inimico pectore Juno* Colonienſis immiti pectore, ut apud Catullum,*Immite ut nostri vellet miserescere pectus.*N. HEINSIUS. Utraque lectio proba est. *inimico pectore*, ut apud Maronem xi. Aen. vers. 685. & super haec *inimico pectore satur. imitem*, respectu Herculis Junonem vocat Statius lib. iii. silv. i. vers. 24.— *imitem credas jussisse novercam.**immiti pectore* tamen ob Colonienſis libri auctoritatem malo. alibi etiam voces *inimicus* & *immitis* confunduntur in manuscriptis. vide N. Heinſium ad Sili lib. viii. vers. 380. & ad Nason. i. Amor. El. vi. vers. 17. eodem modo, quo etiam *amicus* & *misit*. vide eundem Heinſium ad Nasonis xiii. Metam. vers. 440.v. 211. *Turbato victore* ductore Mediol. editio; sed, ut opinor, operarum errore: reliqui enim libri, qua scripti, qua editi, *victore*. Ita interdum alibi peccatum est. vide infra ad lib. ix. vers. 199.v. 212. *At velut* Et velut ex scriptis & prisicis editionibus. N. HEINSIUS.v. 213. *Ipsa suis manibus praesumta piacula mittens* &c.] In membranis versus ille, *Inferias mactat bellis accensa juvenus*, non apparet: hic autem scribitur,*Manibus ipsa suis praesumta piacula mittit.*Ego & abesse versus posse autumo, & secundum recte emendari non dubito. BARTHIUS lib. v. Adv. cap. xv. *Manibus ipsa suis* & *mittit* scripti cum vetustis editionibus, qui nec agnoscunt versus proximè subsequentem,*Inferias mactat bellis accensa juvenus.*& est tollendus. Pro eo, quod subiungitur, *Mar-*
temque reposcunt, iudem *accensa juvenus*, uti etiam

Kk 2

editio

- Funditur unanimo nifu & concordibus aufis
 215 Pylorum in Poenos nimbus, fixosque repulsi
 Submittunt clipeos curvato pondere teli.
 Acrius hoc rursus Libys, ut praesentia saevi
 Exstimulat ducis, hortantes se quisque vicissim
 Incumbunt, pressoque impellunt pectore pectus.
 220 Ipsa facem quatiens, ac flavam sanguine multo
 Sparsa comam, medias acies Bellona pererrat.
 Stridit Tartareae nigro sub pectore Divae
 Letiferum murmur, feralique horrida cantu
 Buccina lymphatas agit in certamina mentes.

editio Parmensis. In Puteaneo & Oxonio hoc ordine leguntur:

*Exspectas caedes inimico pectore Juno.
 Primae Picentum, rupto ceu turbine fusa
 Agmina & Hannibalem ruere ut videre, cohortes
 Invadunt ultro, & poenas pro morte futura
 Turbato victore petunt accensa juvenis:
 Et, velut erepto metuendi libera coelo,
 Manibus ipsa suis praesumpta piacula mittit:
 Funditur unanimo nifu.*

quod sequor. & sic Gronovius iv. Observ. cap. xvii. N. HEINSIUS. Vulgo ita editur,

*Exspectas caedes inimico pectore Juno.
 At velut erepto metuendi libera coelo
 Ipsa suis manibus praesumpta piacula mittens,
 Inferias mactat bellis accensa juvenis.
 Primae Picentum (rupto ceu turbine) fusa
 Agmina, & Hannibalem ruere ut videre cohortes,
 Invadunt ultro, & poenas pro morte futura
 Turbato victore petunt, Martemque reposcunt.
 Funditur unanimo.*

Sed omnino Gronovii & Heinsii emendationes hoc loco recipiendae sunt. Marfus, qui *ipsa suis manibus* edidit, & *manibus* tamen exponit, *umbris*, non videns id in leges metricas peccare. versum infinitum primus Nicander in Juntina editione vulgavit, cujus liberalitate non utimur. *Manibus ipsa suis* etiam Dausquejus probavit.

v. 216. *Curvati pondere teli*] *curvato pondere* scripti & vetustae editiones. *fixoque* Puteaneus paullo ante, pro *fixoque*. Forte,

Submittunt clipeos curvatos pondere teli.

N. HEINSIUS.

v. 217. *Et praesentia saevi Exstimulat ducis*] ut *Exstimulat* scribe: quod & Interpres vidit. N. HEINSIUS. Recte ut *Exstimulat*. ut pro postquam. Ovidius ii. Metam. vers. 86. *vix me patiuntur, ut acres incaluerit animi*. quo loco vulgo ante Heinsium ubi acres editum erat. vide Gronov. ad Livii lib. xxv. cap. xxiii. Vocolas has saepe librarii inter se commutarunt. vide Barth. infra ad lib. vii. vers. 213. N. Heinsium ad Ovidii ii. Metam. vers. 44. iii.

Metam. vers. 245. iv. Metam. vers. 121. ad Silii lib. ii. vers. 461. lib. iii. vers. 143. lib. vii. vers. 105. lib. viii. vers. 469. lib. xi. vers. 140. vers. 542. lib. xv. vers. 461. lib. xvi. vers. 36. Broekhus. ad Propert. lib. i. Eleg. ii. vers. 10. lib. iv. El. i. vers. 124. Eleg. v. vers. 15. Bentlej. ad Horat. lib. i. od. v. vers. 8. lib. i. Sermon. Ecl. vi. vers. 31. & quae notavi ad Silii lib. iii. vers. 78. & ad lib. ix. vers. 383. v. 220. *Ac flavam sanguine multo Sparsa comam*] *flavam comam* hic non concoquo. opinor *fluidamque e sanguine multo*. apud Maronem i. Aen. vers. 663. *fluidum lavit inde cruorem*. apud Ovid. iv. Metam. vers. 480.

*Nec mora: Tisiphone madefactam sanguine sumis
 Importuna facem, fluidoque cruore rubentem
 Induitur pallam.*

apud Lucan. lib. vi. vers. 89. *fluidae contagia pestis*. Auctor Panegy. ad Pisonem,

*Talis inest habitus, qualem nec dicere maestum,
 Nec fluidum, laeta sed setricitate decorum
 Possumus.*

Posses & legere *ravam comam*. vide annotata ad Maronem ix. Aen. vers. 651. N. HEINSIUS. *ac flavam sanguine multo comam* nec Celeberrimo Burmanno probatur, qui forsitan substituendum conjicit *ac foedam sanguine multo*, vel *astramque a sanguine multo*, aut quid simile.

v. 222. *Tartareae Divae*] id est, Bellonae, quae *Tartarea* dicitur, quod in Tartaro sedem habere fingatur. Inde certe Petron. eam cum Furiis similibusque monstris arcessivit in Satyr. cap. cxxiv.

*At contra, sedes Erebi qua rupta dehiscit,
 Emergit late Diis chorus, horrida Erinnyes,
 Et Bellona minax, facibusque armata Megaera.* ubi Celeberrimus Burmannus similem locum ex Seneca tragico produxit. *Tartaream Bellonae tubam* memorat Claud. lib. ii. in Eutrop. vers. 143.

quid dudum inflare moraris

Tartaream, Bellona, tubam.

v. 225. *His iras adversa fovens*] *movent* legendum conjicit Celeberrimus Burmannus. ita etiam alibi peccarunt librarii. v. N. Heinsium ad Nason. ii. Trist. vers. 340.

v. 226. *Spem projecisse salutis*] Infra lib. x. vers. 42. *Per*

- 225 His iras adversa foveat, crudusque ruente
Fortuna stimulus spem projecisse salutis:
Hos dexter Deus, & laeto Victoria vultu
Arridens acuit, Martisque favore fruuntur.
Abreptus pulchro caedum Lateranus amore,
230 Dum sequitur dextram, in medios penetraverat hostes.
Quem postquam florens aequali Lentulus aevo
Conspexit, nimium pugnae, nimiumque cruoris,
Infestas inter non aequo Marte catervas
Fata irritantem; nisi se concitat acri,
235 Immitemque Bagam, qui jam vicina ferebat
Vulnera pugnantis tergo, velocior hasta

Occupat,

Per medios agitur projecto lucis amore.

ubi plura notavi.

v. 229. *Arreptus pulchro caedum Lateranus amore*] *Abreptus* scribe cum Coloniensi. vidit & Interpretis id existare in nonnullis editionibus, & tamen maluit *Arreptus*, quod in Puteaneo & Romana editione exhibetur. Sed rejecit ac damnavit hanc ejus castigationem Barthius. N. HEINSIUS. *Arreptus* etiam Mediolan. editio. Sed optime *Abreptus* Nic. Heinsius. Sic infra lib. vi. vers. 332.

Abripuit, traxitque virum fax mentis honestae Gloria.

Claudian. Consul. Olybr. & Prob. vers. 152.

*nec tanta licentia vitae**Abripit, aut mores aetas lasciva relaxat.*

ubi pariter olim peccatum esse Barthius & Heinsius monuerunt. Simili sensu *auferri* dixit Ovid. Epist. vii. Heroid. vers. 131.

Hanc tamen, o demens, Colchisque ablate venenis, Diceris Hyppispyles praeposuisse toris.

Epist. xv. Heroid. vers. 139.

*Illuc mentis inops, ut quam furialis Erichtho**Abstulit, in collo crime jacente, feror.*

Ita reposuit Illustrissimus Heinsius, cum in plurimis libris *Attulit* invenisset. Remed. Amor. vers. 343.

Auferimur cultu: gemmisque auroque teguntur Omnia.

Horat. i. Serm. Ecl. v. vers. 83. *somnus tamen auferit Intentum Veneri.* Seneca i. de Clem. cap. vi. *Peccavimus omnes: alii gravia, alii leviora, alii ex destinato, alii forte impulsu, aut aliena nequitia ablati.* Vide virum summum J. Fr. Gronovium ad Liv. lib. xxxv. cap. xi. quod hic *Abreptus caedum amore* dixit, supra lib. iv. vers. 424. ita expressit,

*oblitumque sui dulcedine caedum**Siste ducem Libya.*

Abreptus, pro *Arreptus*, emendat N. Heinsius ad Ovid. Epist. xiii. Heroid. vers. 18. & vii. Metam. vers. 732. Jam saepius notavi, solitos fuisse librariorum verba cum praepositionibus *ab* & *ad* composita in manuscriptis permiscere. vide infra ad lib. xi. vers. 14.

v. 230. *Dum sequitur dextram*] Optime & pulcherrime. *Sequi* dicitur *manum*, qui faustis caedibus instat. Interpretis alio vidit, cum mutare voluit. Ego vero, quo rariora hujus generis in Silio reperiuntur, eo puto attentius ipsi diligentiusque conservanda. BARTHIUS lib. v. Advers. cap. xv. Pessime Dausquejus *dextra*. N. HEINSIUS. Idem Dausquejus, servata lectione recepta, verum ita distinguebat,

Dum sequitur, dextram in medios penetraverat hostes.

Sed non est audiendus.

v. 235. *Immitemque Bagam*] Codex Putean. cum Parm. & Mediol. editione *Bogam*. *Bogus* mox memoratur vers. 403. Sed fortasse nihil mutandum cum reliquis libris. Idem nomen supra jam habuimus lib. ii. vers. 111. ubi *Bagas* Mopsi sagittis occisus memoratur.

v. 235. *Qui jam vicina ferebat Vulnera*] Elegantius longe erit, si legamus, quomodo manuscriptum habet, *ferebat*. MODIUS Novant. Lection. Epist. cx. Recte *ferebat* Modius. ita non Coloniensis solum, sed reliqui quoque scripti. Sic *serere bella* lib. i. vers. 390. ubi plura. N. HEINSIUS. Zinzerlingus, hunc locum laudans in Promuls. Crit. cap. xx. etiam *ferebat* habet, adducto insuper loco Lucet. lib. v. vers. 1291.

*aereque belli**Miscebat fluctus, & vulnera vasta ferebat.*

Ubi Lambinus notat, ita habere omnes, quos vidit, libros: esse tamen, qui, se minime probante, *ferebat* malunt. *serere vulnera*, ut *spargere tela, vulnera*. infra libro vii. vers. 635.

Ausum multa virum, & spargentem in vulnera saevos

Fraude fugae calamos.

lib. xi. vers. 390.

*Spargere tela manus passim fallentia natis**Imperat.*

Virgil. xi. Aen. vers. 50.

Et nos tela, pater, ferrumque haud debile dextra Spargimus.

Si tamen addicerent libri scripti, omnino *ferebat Vulnera*

Kk 3

- Occupat, & socium duris se casibus addit.
 Tunc alacres arma agglomerant, geminaque corusci
 Fronte micant, paribus fulgent capita ardua cristis.
 240 Actus in adversos casu (namque obvia ferre
 Arma quis auderet? nisi quem Deus ima colentum
 Damnasset Stygiae nocti) prae fracta gerebat
 Syrticus excelso decurrens robora monte,
 Et, quantiens acer nodosi pondera rami,
 245 Flagrabat geminae nequidquam caedis amore.
 Non hic Aegates infidaque litora nautis,
 O juvenes, motumque novis sine Marte procellis
 Fortunam bello pelagus dabit: aequoris olim
 Victores, media sit qualis, discite, terra
 250 Bellator Libys, & meliori cedite regno.
 Ac simul infesto Lateranum vulnere truncae

Arboris

Vulnera praeferrem. seruntur enim tum, cum passim & in diversos hostes tela mittuntur: at hic Bagas unius Laterani tergo vicina ferebat Vulnera. ferre vulnera, ut ferre bella. vide ad lib. III. vers. 365. Pro vulgata scriptura stat etiam Dausquejus. Frequentissime autem librarii in confundendis verbis ferere & ferre peccarunt. vide, quae infra notavi ad lib. VIII. vers. 266.

v. 237. *Socium duris se casibus addit*] Infra fere repetit lib. VI. vers. 371.

Accessi comes haud ipso renuente, rati que Impositus maestis socium me casibus addo.

v. 238. *Geminaeque corusci*] *coruscis* Colonienfis & Oxonius. mox *fulget* idem Colonienfis. non prob. N. HEINSIUS.

v. 242. *Prae fracta gerebat robora*] Omnes praecae editiones cum codice Puteaneo *per fracta robora* habent, sollemni librorum errore, de quo infra vide ad lib. VI. vers. 43. Basileae primum editum *prae fracta*. Marfus tamen, qui Venetiis anno 1492. *per fracta* etiam dedit, in notis *prae fracta* habet, quod durum & inflexibile exponit. Sed frustra. *prae fracta* enim *robora* sunt parte superiori *fracta*. Ovid. XII. Met. vers. 358.

solidoque revellere dumo

Annosam pinum magno molimine tentat.

Quod quia non potuit, prae fractam misit in hostem. Deinde pro *gerebat* Putean. codex & editiones Parm. ac Mediolan. *regebat*. Sed sic perperam turbare nonnumquam solent scribae. apud Lucan. lib. IV. vers. 662. pro *bella gerat*, quaedam manuscripta, à Nic. Heinio inspecta, *regat* habent. vide, quae notavit idem Heinio ad Valer. Flacc. lib. II. vers. 396.

v. 250. *Cedite regno*] *cedite cunctis* Colonienfis. male. regnis Oxonius. N. HEINSIUS.

v. 251. *Vulnere truncae Arboris*] Scribendum *pondere. vox vulnere nihili hic est. MODIUS* Novant. Læction. Epist. cx. *pondere* Colonienfis & Puteaneus, quod Modio placebat, non mihi, quia *pon-*

dera rami jam praecessere. N. HEINSIUS. *pondere* etiam Mediolan. editio, quod Heinio displicet, ut & Dausquejo supra ad vers. 235. ubi *vulnere* hic pro telo vulnus inferente poni notat. Sic supra lib. I. vers. 397.

Hunc miseratus adest infesto vulnere Ladmus. Virgil. x. Aen. vers. 140.

Vulnera dirigere, & calamos armare veneno. ubi Servius. *Vulnera autem dirigere, id est sagittas, quibus sunt vulnera.* Senec. in Herc. Oet. vers. 160.

Vicino Nabathae vulnera dirigit Parthus Cnossuacis certior ictibus. Silius lib. II. vers. 92.

Dirigit aligero letalia vulnera ferro. *pondera* autem & *vulnera* non numquam errore librorum permixta fuerunt. vide infra ad lib. XVI. vers. 111. Celeberrimus Burmanus hoc dure dictum putat, ideoque, pro *vulnere*, censet *verbere* scribendum. Ita *verberare* & *vulnerare* passim in MSSis commutantur.

v. 253. *Thrasymenus in altis Ascendet citius colles, quam sanguine etc.*] Ita passim poetæ. Ovid. Epist. v. Her. vers. 29.

Cum Paris Oenone poteris spirare relicta, Ad fontem Xanthe versa recurrit aqua.

Idem I. Trist. Eleg. VII. vers. 1.

In caput alta suum labentur ab aequore retro Flumina etc.

Haec ego vaticinor, quia sum deceptus ab illo, Laturnum misero quem mihi rebar opem.

Propert. lib. II. Eleg. XII. vers. 33.

Et citius nigros Sol agitabit equos; Fluminaque ad caput incipient revocare liquores,

Aridus & sicco gurgite piscis erit: Quam possum nostros alio transferre calores.

lib. III. Eleg. XVII. vers. 5.

Flamma per incensas citius sedaret aristas, Fluminaque ad fontis sint reditura caput, Quam possis vestros quisquam reprehendere cursus.

Senec.

- Arboris urgebat, jungens convicia pugnae.
 Lentulus huic frendens ira: Thrasymenus in altos
 Ascendet citius colles, quam sanguine roret
 255 Iste pio ramus. subsidensque ilia nifu
 Conantis suspensa fodit. tum fervidus atro
 Pulmone exundat per hiantia viscera sanguis.
 Nec minus accensis in mutua funera dextris
 Parte alia campi saevit furor. altus Iertes
 260 Obtruncat Nerium, Rullo ditissimus agri
 Occumbis, generose Volunx, nec clausa repositis
 Pondera thesauris, patrio nec regia quondam
 Praefulgens ebore, & possessa mapalia soli
 Profuerunt. quid rapta juvant? quid gentibus auri
 265 Numquam extincta sitis? modo quem fortuna fovendo

Congestis

Senec. in Phoeniss. vers. 85.

— *ipsa se in leges novas*

Natura vertet: reget in fontem citas

Revolutus undas amnis. &c.

Claudianus 1. in Eutrop. vers. 350.

— *si talibus, inquit,*

Creditur, & nimis turgent mendacia monstris,

Jam testudo volat, profert jam cornua vultus,

Prona petunt retro fluvis iuga.

Plura congerere nolo.

v. 255. *Subsidens ilia*] *subsidensque* cum Colonien-
 si. N. HEINSIUS.

v. 259. *Hiertes*] *Iertes* Colonienfis. N. HEIN-
 SIUS.

v. 260. *Ditissimus agri*] *ditissimus arvi* Colonien-
 fis, non *agri*. N. HEINSIUS. Ita saepe in priscis
 libris turbatur. vide N. Heinsium ad Ovidii XIV.
 Metam. vers. 100. xv. Metam. vers. 275. ad Silii
 lib. IV. vers. 26. lib. VII. vers. 712. & Bentlej. ad Ho-
 rat. Epod. II. vers. 18. Forfitan tamen nihil mutan-
 dum. nam ita supra lib. I. vers. 393.

Dives agri, dives pecoris, famaeque negatus.

Virgil. x. Aen. vers. 563.

— *ditissimus agri*

Qui fuit Ausonidum per tacitis regnavit Amyclis.
 Horat. de Art. Poët. vers. 421.

Dives agris, dives positus in foenore nummis.

& Statius v. Theb. vers. 305.

Insula dives agris, opibusque, armisque, virisque.

v. 261. *Generose Volunx*] Doctissimus Lipsius ad
 Taciti XIV. Annal. cap. LVII. putat, Siliu in lau-
 dando hujus hominis divitias respexisse ad opes Vo-
 luffi, cujus Tacitus eo loco meminit: sed minus
 recte. Hic enim Volunx Afer fuit ex Hannibalis
 exercitu, a Rullo, Flamini milite, occisus: unde
 & regiam ejus patrio ebore, id est, Africano, prae-
 fulsisse dicit Silius. Si quid video, omnino Silius
 alludit ad Bocchi Maurorum regis filium, qui *Volux*
 vocatur apud Sallust. in Bell. Jugurt. cap. CV, CVI, &
 CVII. Num vero ille apud Sallust. *Volunx*, an hic

apud Siliu *Volux*, dicendus sit, videant alii: ego
 enim nihil statuo, quamvis idem Lipsius hunc ver-
 sum Silii laudans ad d. I. Taciti *Volux* habeat: sed
 contra fidem & auctoritatem omnium librorum,
 qua manu, qua typis descriptorum. Quin & Pog-
 gius Florentinus, qui primus Silii poema latens &
 tantum non deperditum in lucem protraxit, in
 histor. Disceptativa de Avaritia sub finem hunc lo-
 cum producit, *Volunx* etiam laudat.

v. 264. *Profuerunt*] *Profuerunt* Colonienfis & Oxo-
 nius. probe: & sic Interpres conjecerat. N. HEIN-
 SIUS. Sic infra lib. XIV. vers. 46.

Miscuerunt Phrygiam prolem Trojann Acestes,
Trojanusque Helymus.

Virgil. Ecl. IV. vers. 61.

Matri longa decem tulerunt fastidia menses.

Frequentissime ita peccatum librorum ignorantia.
 Vide N. Heinsium ad Claudiani I. de Laudib.
 Stilic. vers. 372. ad Ovid. Epist. II. Heroïd. vers.
 141. ad IV. Metam. vers. 225. & x. Metam. vers. 55.
 ad Valer. Flacc. lib. IV. vers. 432. Silii lib. x. vers. 61.
 lib. XIII. vers. 304. lib. XV. vers. 280. lib. XVI. vers. 698.
 sed praefertim ad Ovid. Epist. VII. Heroïd. vers. 166.

v. 264. *Quid rapta juvant? quid gentibus auri*
Numquam extincta sitis] *To gentibus* parum satisfacit:
 opinor, *quid habentibus auri Numquam extin-*
cta sitis, vel *mentibus*. possis &, *quid parta juvant*.
 N. HEINSIUS. Si *habentibus* malis, exponere divi-
 tibus. Sic Virgil. VIII. Aen. vers. 327.

Et belli rabies & amor successus habendi.

in Culice vers. 83. *finem transcendis habendi* Horat.
 lib. I. Ep. VII. v. 85.

Immoriatur studiis, & amore senescit habendi.

Ovid. III. Art. Amat. vers. 541.

Nec nos ambitio, nec amor nos tangit habendi.

I. Fastor. vers. 195.

• *Tempore crevit amor, qui nunc est summus, ha-*
bendi.

Phaedr. in Praefat. lib. III. vers. 21.

Curamque habendi penis corde eraserim.

Claudian.

Congestis opibus donisque referat opimis,
 Nudum Tartarea portabit navita cymba.
 Juxta bellator juvenilibus Appius ausis
 Pandebat campum caede: atque, ubi plurima virtus,
 270 Nullique aspirare vigor, decus inde petebat.
 Obvius huic Atlas, Atlas a litore Hiberno,
 Nequidquam extremae longinquus cultor harenae,
 Impetit os hasta, leviterque e corpore summo
 Degustat cuspis generosum extrema cruorem.

Intonuere

Claudian. 11. de Laud. Stilic. vers. 111.

*Ac primam scelerum matrem, quae semper habendo**Plus sitiens patulis rimatur faucibus aurum, Trudis Avaritiam.*

Prudent. in Hamart. vers. 255.

*finis quem nullus habendi**Temperat, aggestis addentem vota talentis.*

Sidon. Apollin. carm. v. vers. 149.

*Et puer est cupidus numquam, sed parcus habendi.**Pacat. in Paneg. cap. xxv. Crescebat indies habendi fames, & parandi rabiem parta irritabant. hinc habentia est divitiarum. Plaut. in Prol. Trucul. vers. 21.**Is cum anima ad eam habentiam everrerit.**ubi vide Gruterum, & lucidum illud nuper Academiae nostrae fides J. G. Graevium ad Cicer. vii. ad Famil. Epist. xxix. Minus recte itaque Ob. Gifanum in Indice Lucret. in voce Habere rō habentia ab avere deducendum, & librariorum errore in serie dictionum ab litera H incipientium collocatum in Nonio Marcello existimat.**v. 266. Congestis opibus donisque referat opimis] congerere aptum vocabulum de avaris, qui immensos nummorum cumulos quotidie augere sitiunt. Horat. i. Serm. Ecl. i. vers. 70.**congestis undique saccis**Indormis inhians, & tamquam parcere sacris Cogeris.*

Tibull. lib. i. Eleg. i. v. i.

*Divitias alius fulvo sibi congerat auro.**ubi vide Gebhard. Ovid. Epist. xvii. Heroïd. vers. 224.**Congestoque auri pondere dives ero.*

Senec. in Herc. Fur. vers. 167.

*Componit opes gazis inhians**Et congesto pauper in auro est.*

Claudian. i. in Rufin. vers. 194.

*Congestae cumulantur opes, orbisque rapinas Accipit una domus.**& ii. in Rufin. vers. 134. quid fulvi vasta metalli Congeries. Appulej. lib. v. Metam. pag. 159. Ed. Elm. Horrea sublimi fabrica perfecta, magnisque congesta gazis conspiciunt.**v. 267. Portavit navita cymba] Lege portabit. & sic Puteaneus. N. HEINSIUS. portabit etiam habet Poggius Florentinus, qui hunc locum lauda-**vit in historia disceptiva de Avaritia sub finem.**v. 271. Obvius huic Atlas, à sanguine clarus Hiberno] Venuitior longe lectio scripta, ut moneo quoque ad lib. i. vers. 431.**Obvius huic Atlas, Atlas à litore Hiberno.**MODIUS Novant. Lect. Epist. cx. Atlas à litore Hiberno Colonienfis, uti Modio jam monitum. neque aliter Puteaneus. In Romana & Parmensi editione Atlas à sanguine Hiberno. N. HEINSIUS. Mediolan. editio pariter Atlas à sanguine Hiberno. in Oxon. Ashlans à litore Hiberno. Silio suam manum pridem vindicarunt viri docti. Atlas à litore Hiberno, ut apud Terent. Andr. act. 111. sc. i. vers. 3. Ab Andria est ancilla haec. Sic Silius lib. i. vers. 431. Litore ab Hesperidum Temisus. libro vi. vers. 42.**Laevinus ab alto**Priverno, viis Latiae praesignis honore.*

libro x. vers. 174.

*jacet ingens Phorcyas ab antris**Herculeae Calpes, caelatus Gorgone parmam.*

Propert. lib. iv. Eleg. vi. vers. 37.

*o longa mundi servator ab Alba**Anguste, Hectoreis cognite major avis.**Valer. Flacc. lib. i. vers. 365. mollique à litore Pel-lae Deucalion certus jaculis. Livius lib. xxxi. cap. xxiii. Praedonum à Chalcide naves non modo Sui-nium superare, sed nec extra fretum Euripi committere aperto mari se audebant. Petron. in Satyr. cap. xxxviii. Arietes à Tarento emit, & eos curavit in gregem. ubi videantur, quae notarunt viri docti.**v. 277. Obstantum turmam, & clausum] Vera & membranarum scriptura est, Obstantum turbam, clausum. MODIUS Novant. Lecton. Epist. xvi. turbam scripti cum prisca editionibus. pro & clausum iidem ac, Colonienfis ar. N. HEINSIUS. turbam etiam editiones Mediolan. Juntina, Aldina, Gryphii, aliaeque: quam lectionem etiam Daufquejus probavit. Marsus primus turmam dedit, & post eum alii. Saepissime ita peccatum in libris prisca. vide Zinzerling. in Promuls. Crit. cap. xviii. N. Heinsum ad Claudiani i. in Rufin. vers. 350. ad Ovid. i. Amor. El. i. vers. 6. & 111. Art. Amat. vers. 2. Barth. ad Statii lib. i. silv. vi. vers. 56. & Gebhard. ac Broekhus. ad Propert. lib. 111. Eleg. xii. (aliis est xiiii.) vers. 16.**v. 279. Tum vero aspiciens] Lege ex Manuscripto aspiceres.*

- 275 Intonuere minae, violentaque lumina flammis
Exarsere novis: furit, & diffulminat omnem
Obstantum turbam. at clausum sub casside vulnus
Martia commendat mananti sanguine membra.
Tum vero aspiceres pavitantem, & condere semet
- 280 Nitentem in sociis juvenem: ceu tigride cerva
Hircana cum pressa tremit; vel territa pennas
Colligit accipitrem cernens in nube columba;
Aut dumis subit, albenti si sensit in aethra

Librantem

aspiceres. MODIUS Novant. Lect. Ep. xvi. Bene
Colonienfis, laudante jam Modio, aspiceres. N.
HEINSIUS. Optime viri docti aspiceres. Sic Virgi-
lius VIII. Aen. vers. 649.

*Illum indignanti similem, similemque minanti
Aspiceres, pontem auderet quia vellere Cocles.*

Silius lib. vi. vers. 683.

*Addiderant geminas medio consurgere fluctu
Aegates: laceratae circum fragmenta videres
Classis.*

lib. xvi. vers. 500.

auras

*Praevestitur Theron, credas Cyllenida plantam
Aetherio nexis cursu salaribus ire.*

Ovidius vi. Metam. vers. 22.

*Sive levi teretem versabat pollice fusum,
Sive pingebat acu, scires à Pallade doctam.*

Statius v. Theb. vers. 595.

*volucres isdem modo tardius arvis
Iffe videntur equi. credas e plebe Cydonum
Parthorumque fuga totidem exsiluisse sagittas.*

Claud. ii. in Rufin. vers. 176.

*Pulveris extolli nimbos, lateque videres
Surgere purpureis undantes anguibus hastas.*

Appul. i. Metam. pag. 104. Diceret Dei medici baculo
serpentem genosum lubricis amplexibus inhaerere. Pe-
tron. in Satyr. cap. vii. In ipso aditu occurrit mihi
aeque lassus ac moriens Ascyllus: putares ab eadem ani-
cula esse deductum. ubi plura notarunt viri docti.

v. 280. *Nitentem sociis juvenem* in sociis scriben-
dum. nisi credere sociis praestare censes. N. HEIN-
SIUS.

v. 280. *Ceu tigride cerva Hircana cum pressa tre-
mit* Edam similitudine supra usus est lib. iv.
vers. 333.

*Sic, ubi Caucasii tigris se protulit antris,
Linguntur campi, & tutas petit omne latebras
Turbatum insano vultu pecus.*

v. 281. *Cum pressa tremit* Editiones Romanae
& Parmensis *pressa*. N. HEINSIUS. Etiam Medio-
lanensis. sed frustra. Silius enim Atlantem fugien-
tem & in sociis se condere nitentem non captae à
tigride cervae, sed insectae comparat. *prehendi au-
tem fera dicitur, quae capitur; at premi, quam
venator persequitur.* Silius lib. x. vers. 125.

Hand secus ac Libyca setam tellure laenam

Venator premis obfesso cum Maurus in antro.

Virgil. xii. Aen. vers. 253.

*Aetheraque obscurant pennis, hostemque per auras
Facta nube premunt.*

Saepeissime vero librarii voces *pressus* & *prensus* in-
ter se turbant. Apud Lucan. lib. vi. vers. 184.
quinque libri exhibent,

Tunc densos inter cuneos comprehensus.

vulgo est *compressus*. lib. vii. vers. 563. *Quae pren-
so tremat ense manus* duo habent libri, pro quo nunc
editur *presso*. lib. vi. vers. 642. pro

Haud procul à Diis caecis depressa cavernis

In praecipit subfedit humus,

unus codex *depressa* legit. Alia vide apud Rittersh.
& N. Heinsium ad Phaedr. lib. iv. fab. i. vers. 14.
Dionys. Vossium ad Caesar. ii. de Bell. Gall. cap.
ix. N. Heinsium ad Claudian. i. in Rufin. vers.
287. ad Ovid. Epist. iv. Her. vers. 41. ad Siliu lib.
iii. vers. 551. lib. iv. vers. 390. lib. x. vers. 367. &
eruditissimum Bentlejum ad Horatii i. od. xiv. vers.
10.

v. 283. *Aut dumos subit.* Lege ex manuscripto
dumis. MODIUS Novant. Lektion. Epist. xvi. *du-
mis* scripti, quod Modio jam monitum. N. HEIN-
SIUS. *dumis* insuper omnes antiquae editiones, nisi
quod operarum errore in Mediolan. sit *divini*. In
Basil. editione primum *dumos* scriptum fuit, quam
lectionem expresserunt Colinaeus, Dan. Heinsius,
& Dausquejus. Utroque modo locuti sunt optimi
scriptores. cum quarto casu construitur id verbum
infra lib. xi. vers. 487.

--- lauro redimita subibat

Optatos puppis portus.

Tibull. lib. i. Eleg. iv. vers. 41.

Nec te poeniteat duos subiisse labores.

Virgil. vi. Aen. vers. 13.

Jam subeunt Triviae lucos atque aurea testla.

& viii. Aen. vers. 362.

--- haec, inquit, limina victor

Alcides subiit, haec illum regia cepit.

Cum tertio casu supra lib. i. vers. 566.

Defessis subeant rebus, revocentque salutem.

Virgil. vii. Aeneid. vers. 161.

--- turres ac testla Latinorum

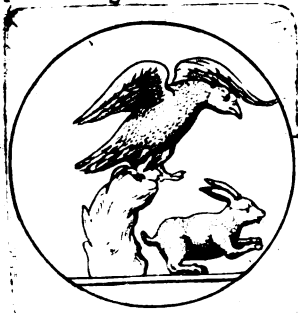
Ardua cernebant juvenes, muroque subibant.

ubi pariter libri scripti variant, teste eo loco Pierio,

Li &

- Librantem nifus aquilam, lepus ore citato.
 285 Ense ferit tum colla viri, dextramque micantem
 Demetit; ac mutat successu saevior hostem.
 Stabat fulgentem portans in bella bipennem
 Cinyphius, focerique miser Magonis inire
 Optabat pugnam ante oculos, spe laudis, Isalces;
 290 Sidonia tumidus sponfa, vanoque superbus
 Foedere promissae post Dardana proelia taedae.
 Huic immittit atrox violentas Appius iras,
 Conantique gravem fronti librare securim,
 Altior insurgens, galeam super exigit ictum.
 295 At fragilis valido conamine solvitur ensis
 Aere in Cinyphio: nec dispar sortis Isalces
 Umbonem incerto deterfit futilis ictu.
 Tum quod humo haud umquam valuisset tollere saxum,
 Ni vires trux ira daret, contorquet anhelans

& N. Heinſio ad Ovidii XIII. Metam. verſ. 611. Lepori inſidiantem aquilam oculis noſtris offert haec gemma, quam in theſauro Brandenburg. tom. III. pag. 213. protulit Begerus.

v. 284. *Librantem viſus aquilam*] Vera & membranarum lectio eſt *Librantem niſus*. MODIUS Novant. Lect. Epist. XVI. Scripti *Librantem niſus*, quod Modio jam monitum, probante illud etiam Barthio. N. HEINSIUS. Paſſim ita turbatur in libris ſcriptis. vide Dan. Heinſium ſupra ad lib. II. verſ. 621. & N. Heinſium ad Ovidii II. Art. Amat. verſ. 660. Praefero autem cum viris doctis *niſus*. nam *librare viſus* eſt undique circumſpicere, at *librare niſus* eſt intentius & omni niſu volare. Eo ſenſu vox *librare* de volatu avium frequentiſſima eſt: vide infra ad lib. XV. verſ. 429. Male pro vulgata ſcriptura ſtat Dausquejus.

v. 284. *Ore citato*] Quid hoc eſt *ore citato*? neque aquilae hoc, neque lepori convenire ullo pacto poteſt. nimirum, ſagax ille Interpres quo viderit? Scribendum enimvero *orbe citato*, quod eleganter aquilam in orbem ſelectentem volatum, & praedam quaerentem praepingit. Huic autem ſententiae *niſus* Modianum magis etiam convenit. BARTHIUS lib. V. Adverſ. cap. XV. Pro *ore citato*, corrigit Bar-

thius *orbe citato*, tamquam aquila praedae inhians ſeſe in gyrum orbemque ſelectat. Sed ad leporem referri debet. N. HEINSIUS. Non diſplicet Barthii conjectura *orbe citato*. ita tamen, ut cum Heinſio ad leporem referas, qui aquilam, deſuper inſidiantem, per multos gyros & orbis celeriter effugiens tandem dumis ſubit. Ita frequenter peccatum. vide ſupra ad lib. III. verſ. 654. Sed vel ſic etiam locus mendae ſuſpicionem praebet.

v. 292. *Huic immittit ovans*] *atrox ſcripti*, cum editione Parmenſi. probe. libro XII. verſ. 212.

Polydamanteis juvenis Pedianus in armis

Bella agitabat atrox.

N. HEINSIUS. Proxime verum Putean. codex *immittit atrox*. Scribendum enim cum Heinſio ex aliis ſcriptis *atrox*. Sic lib. VII. verſ. 654.

--- totam peſtoris iram

Mandat atrox haſtae.

lib. II. verſ. 250.

Inſtat atrox terga increpitans fugientia victor.

lib. III. verſ. 284.

Praefuit intortos demiffus vertice crines

Bocchus atrox.

atrox Gradivus habes lib. IX. verſ. 486. *atrox Garamas* alibi apud noſtrum.

v. 294. *Altior insurgens galeam ſuper exigit ictum*] Supra lib. I. verſ. 400.

--- & ferit, alte

Insurgens, gladio criſtaſtae caſſidis aera.

libro X. verſ. 259.

--- aegrum coeptanti aſtollere corpus

Ardus insurgens totum permiſcuit enſem.

Virgil. XI. Aeneid. verſ. 697.

Tum validam perque arma viro perque offa ſecurim,

Altior insurgens, oranti & multa precanti

Congeminat.

ubi tamen Pierius antiquiſſimum codicem *exſurgens* habere

- 300 Appius, & lapsu resupino in terga cadentem
Mole premit scopuli, perfractisque ossibus urguet.
Vidit conjuncto miscens certamina campo
Labentem focer, & lacrimae sub casside fusae
Cum gemitu, rapidusque ruit: data foedera nuper
- 305 Accendunt animos expectatique nepotes.
Jamque aderat: clipeumque viri, atque immania membra
Lustrabat visu, propiorque a fronte coruscae
Lux galeae saevas paullum tardaverat iras.
Haud secus, e specula praeceps delatus opaca,
- 310 Subsiciens campo submissos contrahit artus,
Cum vicina trucidis conspexit cornua tauri,
Quamvis longa fames stimulet, leo: nunc ferus alta
Surgentes cervice toros, nunc torva sub hirta
Lumina miratur fronte, ac jam signa moventem,

Et

habere testatur, quod Illustrissimus Heinsius in emendatissimam omnium editionem suam recepit. Idem Virgil. xii. Aen. vers. 902.

Altior insurgens ex cursu concitus heros.

v. 295. *Es fragilis valido*] Emenda *At fragilis*. MODIUS Novant. Lect. Epist. xvi. *At fragilis* Colonienfis. N. HEINSIUS. Probat hanc lectionem etiam Dauſquejus.

v. 297. *Detorsit futilis ictu*] Emenda *deterſit*. sic & lib. vii. est vers. 184. *primum Vestae deterſit* (male alii *decerpsit*) *honorem*. MODIUS Novant. Lectio. Epist. xvi. *deterſit* cum Modio scripti & vetustae editiones. N. HEINSIUS. Ex vetustis editionibus Mediolan. & Marſi Veneta ſtant pro vulgata ſcriptura. ſed male. *deterſit* enim hic eſt perſinxit. Iſalces Appium ferire volebat, ſed iſ ictum ſuper ſcutum excepit. Sic *detergere remos* lib. xiv. vers. 383.

Aſt aliae latere atque incuſſi roboris ictu

Detergent remos.

Veram ſcripturam amplectitur etiam Doctiſſimus Dauſquejus.

v. 298. *Quod humo haud umquam valuisset vellere saxum, Ni vires*] Emenda *tollere*, & mox *contorquet* pro *torquebat*, & *lapsu resupino*, non *resupina*. MODIUS Novant. Lect. Epist. xvi. *tollere* cum Modio Colonienſis. ceteri codices ſtant pro vulgata ſcriptura. pro *torquebat* idem Colonienſis *contorquet*. *resupino in terga* etiam, non *resupina*. N. HEINSIUS. Imitatur Silius Maronem, qui ad hunc modum haec effert in xii. Aeneid. vers. 896.

Nec plura effatus, saxum circumſpicit ingens:

Saxum antiquum, ingens, campo quod forte jacebat

Limes agris poſitus, liem ut diſcerneret arvis.

Vix illud lecti bis ſex cervice ſubirent,

Qualia nunc hominum producit corpora tellus.

Ille manu raptum trepida torquebat in hoſtem.

Quod Virgilium ex Homero mutuatum docuerunt Uſin. & Cerda. Servius autem ad dictum locum

inquit: *Torquebat*] *bene imperfecto uſus eſt tempore, quia non eſt perfectum, quod voluit*. Contra, quia hic eſt perfectum, quod Appius voluit, recipiamus, quod viri docti vindicarunt, *contorquet*; magis tamen ob manuſcriptorum, quam Servii auctoritatem.

v. 304. *Data foedera*] *An rata?* Sed nihil muta. lib. vi. vers. 517. *data foedera nobis*. N. HEINSIUS. *rata* olim conjecit Illustrissimus Heinsius. ita saepe errarunt indocti librarii. Vide, quae idem notavit ad Naſon. Epist. xvi. Heroid. vers. 279. ad xi. Metam. vers. 135. ad xiv. vers. 818. ad iii. Fast. vers. 279. & ad vi. Fast. vers. 103. Sed melius poſtea receptam ſcripturam probavit; tres enim voces a litera *r* incipientes ſonum aſperiores facerent. *data foedera*, ut apud Ovid. ii. Met. vers. 756.

— *ſine matre creatam*

Lemnicolae ſtirpem contra data foedera vidit.

v. 310. *Subsiciens campo submissos*] *Subſidit campo* ſcripti. Opinor,

Subſidit campo, & ſubmiſſos contrahit artus.

N. HEINSIUS.

v. 313. *Nunc torva sub hirta Lumina miratur fronte*] In membranis clare iſta legitur; ut ſuſpicio non vana ſit, *hirta* legendum: de qua voce interpretes Virgilii. BARTHIUS lib. v. Adverſ. cap. xv. *sub hirta fronte* ſcripti. apage Barthium cum *hirta fronte*, quod nobis obtudit: *hirta frons* paſſim apud Poetas occurrit. noſter infra vers. 438. *hirtaque torvae Frontis caeſaries*, & mox vers. 450.

— *hirtoque a pectore primum*

Mucronem oſtendit.

de Pane Valerius Flaccus, *hirtae coma ſibila frontis*. *frons hirta* in Pompejo tantopere commendata ab antiquis. miror tam nugacem correctionem homini erudito in mentem venire potuiſſe. N. HEINSIUS. Infra Silius lib. xvi. vers. 120.

— *crispamque involvere viſa eſt*

Mitis flamma comam, atque hirta ſe ſpargere fronte.

L1 2

lib.

- 315 Et sparsa pugnas meditantem spectat harena.
Hic prior intorquens telum sic Appius inquit:
Si qua tibi pietas, ictum ne desere foedus,
Et generum comitare, focer. per tegmina velox
Tunc aerisque moras laevo stetit hasta lacerto.
- 320 At contra non dicta Libys, sed fervidus hastam
Perlibrat, magni donum memorabile fratris:
Caeso quam victor sub moenibus ille Sagunti
Abstulerat Durio, ac spectatae nobile pugnae
Germano dederat portare in proelia pignus.
- 325 Telum ingens, perque arma viri, perque ora, doloris
Adjutum nisu, letalem pertulit ictum:
Exfanguisque viri conantis vellere ferrum
In vulnus cecidere manus. jacet aequore nomen
Clarum Maconio, atque Italae pars magna ruinae

Appius:

lib. XIII. vers. 861.

Ille, hirta cui subrigitur coma fronte, decorum
Et gratum terris Magnus caput.

lib. xv. vers. 28.

Alterius dispar habitus, frons hirta, nec umquam
Composita mutata coma.

Status iv. Theb. vers. 364.

Pectora tabenti sane gravis, hirtaque saetis
Ora cruentata deformis hiantia lana.

v. 315. Et sparsa pugnas meditantem spectat harena]
Nisi fallor, praestiterit,

Et sparsa in pugnas meditantem expectat harena.
nam apud Maronem quoque x. Aen. vers. 454. vetustiora exemplaria agnoscunt,

utque leo specula cum vidit ab alta

Stare procul campis meditantem in proelia taurum.
& noster lib. xvii. vers. 439.

Haec dicens Silarum meditantem in proelia telo
Praevenit.

N. HEINSIUS. Infra tamen pugnas meditari dixit
Silius libro xii. vers. 711.

Intenditque arcum, & pugnas meditatur Apollo.
quare contra veterum codicum auctoritatem nihil temere mutarem. sparsa harena, nam apud Plin. viii. Hist. Natur. cap. xlv. Tauris in aspectu generositas, torva fronte, auribus saetosis, cornibus in proximo dimicationem poscentibus. Sed tota comminatio prioribus in pedibus stat, ira glisciente alternos replicans, spargensque in altum harenam, & solius animalium eo stimulo ardescens.

v. 316. Hic prior intorquens telum] Huic puto, ut supra. N. HEINSIUS.

v. 317. Ictum ne desere foedus] ici foedus de sponsalibus num recte dicatur, dubitat vir Celeberrimus Petrus Burmannus, & legi mavult dictum foedus. dicere foedus autem, ut dicere legem, & similia.

v. 318. Per tegmina velox Tunc aerisque moras]
Cuncta aerisque vetus editio. ad Maronem Aeneidos x. vers. 313. videri scribendum monebam per

tegmina velox Susta. Possis etiam, per tegmina velox, Per tunicaeque moras, vel, Thoracisque moras. N.

HEINSIUS. Cum in veteri editione, teste Heinssio, sit Cuncta, forte legendum erit per tegmina velox Cuncta aerisque moras, hoc sensu: hastam Appii per omnia tegmina, clipeo Magonis inducitur, aereamque laminam, tegminibus subtextam, transabiisse, & laevo lacerto infixam esse. Pluribus enim taurorum pellibus, ut notum est, clipeos olim muniverunt. Virgil. ix. Aeneid. vers. 706.

quem nec duo saurea terga,
Nec duplici squama lorica fidelis & auro
Sustinuit.

ubi vide Cerdam. in xii. Aen. vers. 924.

oraque recludit

Loricae & clipei extremos septemplex orbes.

Claudian. ii. in Eutrop. vers. 386.

Tunc Ajax erat Eutropii, lateque fremebat.

Non septem vasto quatiens umbone iuvencos.

Vide N. Heinsium ad Valer. Flacc. lib. vii. vers. 464. Nisi nimium à vulgata scriptura abiret, posses etiam per tegmina velox Per crasque moras. Silius hoc libr. vers. 521.

Cui medio leviter clipeo stetit aeris in ora

Cuspis, & oppositas vetita est transire crates.

Virgil. vii. Aeneid. vers. 632.

Tegmina tuta cavant capitum, flectuntque salignas
Umbonum crates.

Lucan. lib. i. vers. 241. nuda jam crate fluentes Invadunt clipeos. Statius iv. Theb. vers. 110.

Omnibus aeratae propugnans pectora crates.

Perperam autem Marfus aerisque moras ad loricae & galeam refert, quae huc nihil faciunt: ut lonica hasta in laevo lacerto stet, non galeam & loricae, sed clipeum transire debet, quem laeva manu gerebant. Virgil. xi. Aen. vers. 693. laevo dependit parma lacerto. Eandem ob causam nec Illustrissimi Heinsii conjecturas Per tunicaeque moras, & Thoracisque moras probo. Eleganter autem aeris moras est

- 330 Appius: intremuere lacus, corpusque refugit.
Contractis Thrasymenus aquis: telum ore cruento
Exspirans premit, atque admorsae immurmurat hastae.
Nec fati melior Mamercus corpore toto
Exsolvit poenas, nulli non faucius hosti.
- 335 Namque per adversos, qua Lusitana ciebat
Pugnas dira manus, raptum cum sanguine caesi
Signiferi magna vexillum mole ferebat,
Et trepida infelix revocabat signa suorum.
Sed furiata cohors, ausisque accensa superbis,
- 340 Quodcumque ipsa manu gestabat missile, quidquid
Praebat tellus, sparsis vix pervia telis,
Injecit pariter, pluresque in corpore nullo
Invenere locum perfoiss ossibus hastae.

Advolat

est aereum clipeum, qui hastam morari poterat. Virgil. xi. Aen. vers. 541. *nec misero clipei mora profuit aerei.* Silius lib. ix. vers. 217.

— *sum propulso munimine valli*

Fossarum rapere moras.

Senec. in Phoen. vers. 246.

Uterque nondum solveram clusi moras.

Valer. Flacc. lib. vi. vers. 97.

Quos, duce Tentagone, crudi mora corticis armat.

Iscan. i. Bell. Troj. vers. 429.

Thoracisque moras clipeique umbramina raptim Dissipat.

& ita poetae passim.

v. 322. *Caeso quam victor &c.]* Durium interfectum ab Hannibale ad Saguntum supra memorat Silius lib. i. vers. 438.

Jam Lygdam, Duriumque simul, flavumque Galaeum,

Et geminos Chromin atque Gyan demiserat umbris.

v. 326. *Adjutum nisi laetalem protulit ictum]* Scribendum ex membranis *protulit* exemplo Maronis, quo nimirum destinaverat. BARTHIUS lib. v. Advers. cap. xv. *protulit* ex scriptis, quomodo & Barthius. pro *Adjutum*, Puteaneus *Admissum*. nil mut. N. HEINSIUS. In Mediolan. *Adjunctum*. Sed optime Illustrissimus Heinsius vulgatam lectionem defendit. Valer. Flacc. lib. vi. vers. 540.

Sic ait; inuentaque adjutum missile planta

Dirigit.

Recte etiam *protulit ictum* vindicatum. Virgil. x. Aeneid. vers. 785.

— *imaque sedit*

Inguine, sed vires haud protulit.

& XII. Aeneid. vers. 907.

Nec spatium evasis totum, nec protulit ictum.

Verba cum praepositionibus *per* & *pro* composita saepe inter se permisceri scribarum errore supra docui ad lib. iv. vers. 548.

v. 328. *Exsanguesque viri conantis vellere ferrum]* *vico conantis vellere* maluerim, Sed obstant veteres

membranae. N. HEINSIUS.

v. 333. *Corpore toto exsolvit poenas]* Nullo non nempe corporis membro faucius. Silius infra lib. x. vers. 513. *tum toto corpore vulnus.* Ovid. iii. Metam. vers. 237. *Jam loca vulneribus desunt.* & VI. Metam. vers. 388.

Nec quidquam, nisi vulnus, erat: cruor undique manas.

Statius v. Theb. vers. 608. *totumque in vulnere corpus.* alii id aliter exprefferunt.

v. 334. *Nulli non faucius hosti]* Possis etiam *hastae*, nisi quod id verbi mox subsequatur. N. HEINSIUS.

v. 336. *Cum sanguine caesi Signiferi]* Dausquejus ita ad hunc locum. „Male Ph. Nutius *teli*, nisi *signiferi* nomen id esse velis, quod non disconveniens. Idem Illustrissimo Scalgero etiam in mentem venit, qui pro *teli*, quod habet Gryphii editio, *Teli* scribendum esse monuit. *teli* etiam Putean. & Oxoniensis codex cum priscis editionibus. Sed cum membranis Colon. vulgatum *caesi* servo.

v. 341. *Tellus sparsis vix pervia telis.]* Tantum telorum in terra sparsum erat, ut vix iri posset. Sed in prisco codice legitur *pervida*; unde suspicabar, *pervida* genuinum poetae esse. tanta telorum densitas in terra erat, ut vix eam per tela cernere posses. Sic lib. iv. de amne vers. 626.

— *clipeisque simul galeisque cadentum*

Contegitur Trebia, & vix cernere linquitur undas.

De ea voce alibi in his ipsis [Adversariorum] commentariis. BARTHIUS lib. v. Advers. cap. xv. *sparsi teli quidquid* maluerim, nam illud Barthianum *pervida telis* perquam ineptum est, ne quid gravius dicam. N. HEINSIUS.

v. 342. *Pluresque in corpore nullo Unius haeserunt Romani militis hastae]* Non negabis melius esse,

— *pluresque in corpore nullo*

Invenere locum perfoiss ossibus hastae.

sed solent illo modo interpolare auctores, quorum nobis temeritas librorum manu exaratorum auxilio

L1 3.

&

- Advolat interea fraterni vulneris ira
 345 Turbatus Libyae ductor; visoque cruore,
 Num lateri cuspis, num toto pondere telum
 Sedisset, fratremque amens sociosque rogabat.
 Utque metum leti procul, & leviora pavore
 Cognovit, proprio tectum gestamine praecepis
 350 Ex acie rapit, & tutis a turbine pugnae
 Constituit castris. medicas hinc ocus artes,
 Et senioris operi Synhali vocat: unguere vulnus
 Herbarum hic succis, ferrumque e corpore cantu
 Exigere, & somnum tacto misisse chelydro,
 355 Anticibat cunctos, nomenque erat inde per urbes
 Perque Paraetoniae celebratum litora Syrtis.
 Ipse olim antiquo primum Garamanticus Hammon
 Scire pater dederat Synhalo, morsusque ferarum
 Telorumque graves ictus sedare medendo.
 360 Atque is deinde suo moriens coelestia dona
 Monstravit nato, natusque heredis honori

Tramisit

& auctoritate saepius, quam vellem, retundenda est. MODIUS Novant. Læction. Epist. xvi.

- - - pluresque in corpore nullo

Invenere locum perfossis ossibus hastae,

ex Colonienſi Modius, pro quo vulgati

Unius haeserunt Romani militis hastae:

qui versus à ceteris scriptis ac vetustis editionibus abest. pro *Injecit pariter*, praefliterit *Ingressit*. Sed aliter scripti. N. HEINSIUS. Concinnior multo & Silio dignior versus, quem viri docti ex membranarum Colonienſibus probarunt, quam qui in nonnullis editionibus exſtat. Habuit eum primum editio Basil. & postea Colin. ac Dausquej. à ceteris omnibus exulat. Deinde omnes libri scripti *in corpore nullum Invenere locum*, quod recipi posset: ut non ea Silii mens sit, neminem pluribus telis vulneratum esse, quam Mamercum, quod vulgatum *in corpore nullo* innuit; sed tot tela in corpore ejus stetiſſe, ut pluribus locus non fuerit.

v. 347. *Fremuitque amens, sociosque rogabat*] Vera lectio est, *fratremque amens*. De Magone, ab Appio vulnerato, & Hannibale modo fratrem, modo circumstantes de vulneris altitudine anxie interrogante sermo est. MODIUS Novant. Læction. Epist. cx. *fratremque amens* Modius & scripti nostri. Optime. N. HEINSIUS. Pro vulgata scriptura minus recte digladiatur Doctissimus Dausquejus.

v. 353. *Ferrumque e corpore cantu Exigere*] *ἵκασι δὴ*. Cantui enim Homerus eam vim in medicamentis tribuit, ut sanguinem sistat, in Odyſſ. T. [verſ. 456.]

Ἵκειλιν δ' Ὀδυσῆος ἀμέμοιτος ἀντιθέσσι
 Δῆσιν ἐπισαμένους ἵκασι δὴ αἶμα κίλινον
 Ἔσχισον.

Cadit ergo Dioclis opinio, qui *ἵκασι δὴ*, τὴν πηρυγο-

πλαν, id est consolationem, Homero esse volebat: putabat enim eam consolationis vim esse, ut sanguinem sisteret; quod ex illo loco probare nitebatur [Il. O. verſ. 401.]

Ἀλλὰ σὶ μὲν θεράπων ποτιτρεῖται.

Silio enim simpliciter *ἵκασι δὴ cantus* est. Insequentibus autem *torto*, pro *toto*, ut nonnulli volunt, optime legi potest: tales enim sunt Druidae; Druidae enim Chelydri dicuntur, dum in fago latitant. Nicander, [in Theriac. verſ. 411.]

Κῆρα δὲ τοὶ δρυῖδας πιάσκιο, τὸν δὲ χίλυδρον

Ἐξίτροι καλεῖσιν, ὃ δ' ἐν δρυσὶν οἰκία τῶρας,

Ἡ ὅγῃ περ φηγοῖσιν ὀρισκίαι περὶ χήσσας.

Interpres. Ἔστι δὲ ὅφιν δρυῖδας, ὃς ἐν αἰνῶνι λίμνῃ διατρίβει ἐν δρυσὶν, ἡ φηγοῖσιν ὅταν δὲ καταλιπῶν τὴν λίμνην εἰς τὴν δρῦν ἔλθῃ, τότε δρυῖδας καλεῖται. D. HEINSIUS.

v. 354. *Somnum toto misisse chelydro.*] Hic etiam mendum latet, quod Marſus elui posse putabat, legendo *torto chelydro*, exponens *torto*, in se replicato. bene quidem ille, nisi verum esset *tactō chelydro*. jam alibi diximus cantu & manibus veneficia perfici: ad lib. iiii. verſ. 302. MODIUS Novant. Læction. Epist. xvi. Mirum enim vero, ni dimidio potius. Nugae haec sunt. duo manuscripti codices *tactō*, quae veritas est. adjurat enim serpentem praestigiator, cujus tactu deinde somnum movebat. Vel ad ipsum chelydron pertinet, quem tactu sopire notant, non aliter quam Mercurium virga. BARTHIUS Adverſ. lib. v. cap. xv. *torto* Marſus. Scribendum *tactō chelydro* ex scriptis nostris. vidit & Modius, & cum eo Barthius quoque. Interpres denuo odiosus interpellat. praefliterit puto *tactō immisisse chelydro*. videantur annotata libro iiii. verſ. 302. *tactō chelydro* Parmensis. N. HEINSIUS. Quidquid

- Tramisit patrias artes: quem deinde secutus
 Haud levior fama Synhalus Garamantica sollers
 Monstrata augebat studio, multaque vetustum
 365 Hammonis comitem numerabat imagine patrem.
 Tum, proavita ferens leni medicamina dextra,
 Ocius, intortos de more astrictus amictus,
 Mulcebat lymphâ purgatum sanguine vulnus.
 At Mago, exuvias secum caesique volutans
 370 Hostis mente necem, fraternas pectore curas
 Pellebat dictis, & casum laude levabat:
 Parce metu, germane. meis medicamina nulla
 Adversis majora feres: jacet Appius hasta
 Ad manes pulsus nostra. si vita relinquit,
 375 Sat nobis actum est, sequar hostem laetus ad umbras.
 Quae dum turbatos avertunt aequore campi
 Ductores, valloque tenent: ex agmine Poenum
 Cedentem Consul tumulo speculatus ab alto,
 Atque atram belli castris se condere nubem,
 380 Turbidus extemplo trepidantes milite maesto

Invadit

Quidquid dicat doctissimus Dausquejus, numquam verosimile praestabit, vulgatam lectionem à manu Silii profectam esse. Illustrissimus Scaliger ad marginem libri sui *soto chelydro* sibi probum videri monuit. Voces *totus* & *tortus* saepe in libris vetustis confundi infra doceo ad lib. vii. vers. 412. sed *tactō chelydro*, quod viri docti ex membranis vindicaverunt, omnino recipiendum: quam scripturam etiam probavit Exactissimus Gronovius II. Observ. cap. I. & ad eam adstruendam multa erudite, ut solet, in medium attulit, quae videnda sunt.

v. 361. *Monstrarat*] *Monstravit* scripti. N. HEINSIUS.

v. 363. *Haud levior fama Synalus*] *levior famae* opinor. diximus supra. in Colonienſi *Synhalus* passim. *Haud levior forma* Oxon. Putean. & editio Romana. perperam. N. HEINSIUS. Silius lib. II. vers. 102.

Verum ut opum levior venatu extendere vitam
Abnuis.

at contra lib. IV. vers. 544. *levior dextra*, lib. VIII. vers. 518. *levior bellis*, libro XII. vers. 563. *levis frenis*. quibus quidem locis vir Illustrissimus *dextrae*, *belli*, *freni* reponendum conjecit, sed sine librorum veterum auctoritate: qui cum & hoc loco constanter *levior* cum sexto casu construant, recepta lectio non temere mutanda est. lib. XIII. vers. 213. *obsepto contentus limine Marsem Exercere levis bello*. Porro etiam Mediol. editio *forma*, pro *fama*: sed perperam. quid enim ad artis medicae peritiam *forma* facit? deinde eadem cum editione Romana & codice Puteaneo, *Haud melior*. verum nec illud rectum.

v. 365. *Numerabat imagine patrem*] *patrum* emendo: aut, si vulgatum retinetur, paullo ante corri-

gendum, *Garamanicus Hammon Scire patri dederat Synhalo*. N. HEINSIUS.

v. 367. *Intortos de more astrictus amictus*] *de more*, nempe medico. quo expeditiores enim medici chirurgi forent vulneribus curandis, vestes alstringebant. Ob oculos habuit Silius locum Maronis ex XII. Aen. vers. 400.

— — — ille retorto

Paeonium in morem senior succinctus amictu
Multa manu medica Phoebeique potentibus herbis
Nequidquam trepidat.

Plura vide apud Gevart. in Lectio. Papin. cap. xxxiv. & Gonsalium ad Petron. Satyr. cap. XIX.

v. 377. *Valloque tenent*:] Sic distingue. N. HEINSIUS. Vulgo ita distinguebatur,

Ductores, valloque tenent ex agmine Poenum,
sed male.

v. 378. *Tumulo speculatus ab alto*] *Hemistichium* est Maronianum ex XI. Aen. vers. 853.

— — — *Arruntem tumulo speculatur ab alto*. Totus vero locus effectus est ad imaginem alterius in XII. Aen. vers. 324. ubi Turnus, Aenea saucio & ut vulnus obligaretur, ex acie decedente, parem victoriae adipiscendae spem concipit.

v. 380. *Trepidantes milite maesto*] Malim, *milite lecto*, proprio hac in re vocabulo. lib. XI. vers. 64.

Ergo electa manus gressu fert dicta citato.
 libr. eodem vers. 204.

Astabat Poenus, propereque arcessere lectos
Immitem castris Decium jubet.

lib. XIV. vers. 410.

Lectaque complebat Stabiarum litora pubes,
non Laetaque, ex scriptis. Lucan. lib. X. vers. 272.

Summus Alexander Regum, quos Memphis adorat,
Invidit

- Invadit cuneos, subitoque pavore relaxat
 Jam rarefcentes acies: tum voce feroci
 Poscit equum, ac mediae ruit in certamina vallis.
 Sic ubi torrentem crepitanti grandine nimbum
 385 Illidit terris, molitus Jupiter altas
 Fulmine nunc Alpes, nunc mixta Ceraunia coelo,
 Intremuere simul tellus, & pontus, & aether;
 Ipsaque commoto quatiuntur Tartara mundo.
 Incidit attonitis inopino turbine Poenis
 390 Haud secus improvisa lues, gelidusque sub ossa
 Pervasit miseris conspecti Consulis horror.
 It medius, ferroque ruens densissima latum
 Pandit iter. clamor vario discrimine vocum
 Fert belli rabiem ad Superos, & sidera pulsat.
 395 Ceu pater Oceanus cum saeva Tethye Calpen
 Herculeam ferit, atque exesa in viscera montis

*Invidit Nilo, misisque per ultima terrae
 Aethiopum lectos.*

Statius 11. Theb. vers. 483.

— *juvenum fidos, lectissima bello*

*Pectora, nunc precibus nunc ille hortantibus ardens
 Sollicitat distis.*

N. HEINSIUS. Si *milite lecto* mavis, sensus Silii erit, Flaminium assumtis militibus electis, de quorum virtute non dubitabat, hostes invasisse. Sed nec vulgatum sperno, cuius hic sensus est: Flaminium Karthaginenses adortum fuisse, dum trepidarent, & ob discessum Hannibalis ex acie, ac vulnus Magonis tristes essent. vel *milite maesto* etiam referri potest ad milites Romanos, qui ob mortem Appii, quem magnam Italiae ruinae partem supra vocavit vers. 329. maesti erant. Sic Silius lib. 1. vers. 581.

*Rerum omnes pendens aclus, & milite maesto
 Laxata obsidio.*

Ubi milites *maestierant* ob vulneratum Hannibalem. Si quid tamen mutandum, malo *milite multo*, quod celeberrimo Burmanno in mentem venit: frequenter enim *maestus* & *multus* à librariis confundi solent. apud Nafon. 11. Amor. Eleg. vi. vers. 5. pro *maestis capillis*, libri scripti habent *multis*: apud Statium x. Theb. vers. 377. *multa silentia*, pro *maesta*. forte olim scriptum fuit *milite multo*, unde facili lapsu fit *maesto*.

v. 382. *Rarefcentes acies*] Pariter infra libro xvii. vers. 427.

Rarefuit multo laxatus vulnere miles.

v. 385. *Molitus Jupiter altas Fulmine nunc Alpes*] Manifesta in his est imitatio Virgilii ex 1. Georg. vers. 328.

*Ipsè pater, media nimborum in nocte, corusca
 Fulmina molitur dextra. quo maxima motu
 Terra tremuit: fugere ferae; & mortalia corda
 Per gentes humilis stravit pavor. ille flagranti*

Contortum

*Aut Atho, aut Rhodopen, aut alia Ceraunia telo
 Deiecit.*

Concoquere nequit vir Celeberrimus Petrus Burmannus locutionem Silii *molitus fulmina Alpes*. fulmine enim montes non a fundamentis & radicibus eruntur ac transponuntur, quod proprie est *moliri montes*, ut ex Livio & aliis patet; sed dejiciuntur vertex montium, & quidquid eminere. Virgilius itaque cum *moliri fulmina* dixerit, ad ejus exemplum hunc locum ita legendum & interpunctione adjuvandum censebat,

— *molitus Jupiter alto*

*Fulmina; nunc Alpes, nunc mixta Ceraunia coelo
 Intremuere; simul tellus, & pontus, & aether,
 Ipsaque commoto quatiuntur Tartara mundo.*

moliri fulmina, ut *moliri sagittas, robora, similiaque*. Ovid. v. Metam. vers. 367.

Inque Dei pectus celeres molire sagittas.

Statius vi. Theb. vers. 539. *torta molitur robora barba. alto* autem erit ex coelo, ut saepe alibi.

v. 391. *Conspectus Consulis horror*] Ex membranis legendum *conspecti Consulis*. BARTHIUS lib. v. Advers. cap. xv. *conspecti Consulis* scripti codices & Parmensis ac Romana editiones. quomodo etiam Barthius. N. HEINSIUS. Doctissimus Davisius ad Ciceron. 111. Tufcul. Quaestion. cap. xxii. ex conjectura reposuit *conspectus Consulis*. Mihi tamen priscorum codicum auctoritate firmata lectio anteferenda videtur, quibus etiam accedunt editiones Mediolanensis, Marfi, & ea, cui Martinus Herbipolensis praefuit. Sic infra lib. xv. vers. 756.

Ut nova conspecti fulserunt Consulis arma.

v. 395. *Cum saevior aethere Calpen*] Nescio quid aliud fuisse arguunt membranae legendo, *cum saevae cetre*. unde argutulus aliquis alia extundere possit. BARTHIUS lib. v. Advers. cap. xv. Torfit se in hoc loco nequidquam Barthius. *saeva sub aethere* Puteaneus, *saevae cetre* Oxonius, Colonienfis *saeva*

Contortum pelagus latrantibus ingerit undis.
Dant gemitum scopuli, fractasque in rupibus undas
Audit Tartessos latis distermina terris:

400 Audit non parvo divisus gurgite Lixus.

Ante omnes jaculo tacitas fallente per auras
Occumbit Bogus, infaustum qui primus ad amnem
Ticini rapidam in Rutulos contorserat hastam.
Ille sibi longam Clotho turbamque nepotum

405 Crediderat, vanis deceptus in alite signis.

Sed non augurio Parcarum impellere metas
Concessum cuiquam. ruit inter tela cruentis
Suspiciens oculis coelum, Superosque reposcit
Tempora promissae media jam morte senectae.

410 Nec Pagaso exultare datum, atque impune relictum
Consulis ante oculos vita spoliassé Libonem.

Laurigeris

va cethye. Scribendum utique, cum saeva Tethye
Calpen Herculeam ferit. Praestantissimae restitutionis
rationem pluribus dedimus ad Nasonem Metam.
vii. vers. 297. ubi pari modo castigavimus, *petit*
hoc à Tethye munus. Avienus prognosticis *abditur*
alta Tethye. N. HEINSIUS. Eandem lectionem vir
Illustrissimus Silio olim etiam asseruit notis ad Claud.
Praefat. ii. de Rapt. Prof. vers. 45. *saeva Tethys*,
ut *saevum fretum* apud Nason. v. Trist. Eleg. ix.
vers. 18.

Nec dederit nanti per freta saeva manum.
& xiv. Metam. vers. 711.

Saevior illa freto surgente cadentibus haedis.
ubi tamen N. Heinio *Surdior freto ex libris scriptis*
placuit.

v. 396. *Et exesa in viscera montis*] Scripti atque
exesa in viscera. Puto, atque *exesi in viscera montis*.
vulgatum & *exesa* non fert lex metrica. Interpres
tamen, ut ostendat sordibus sectandis se numquam
non delectari, pro ea scriptura strenue digladiatur.
Locus ex libro ix. Silii vers. 335. nil illum adjuvat:
nam ex scriptis exemplaribus legendum, *Non ullum*
desit teli genus. etiam in Claudiani Gigantomachia
vers. 60. *signa ruendi His aether, his terra dedit*, uti
in editione nostra exhibuimus. In Nasonis loco
Epist. xvi. Heroïd. vers. 141. deceptum illum naevus
operarum: nam editiones castigatiores *par usquam*.
recte. N. HEINSIUS. atque *exesi in viscera montis*
N. Heinio Silio olim etiam vindicavit ad Claudiani
praefat. ii. de Rapt. Proserp. vers. 45. *exesi mon-*
tis, ut supra libro iii. vers. 470.

Avulsos ornos & adesti fragmina montis
Cum sonitu volvens.

& vers. 543.

effusa cavis exesi pumicis antris.

Virgil. iv. Georg. vers. 418. *est specus ingens Exesi*
later in montis. Seneca in Phoeniss. vers. 359. *la-*
tio rupis exesi cavo. In Troad. vers. 830.

hic recumbens

Montis exesi spatiosus antro

Jam truci Chiron pueri magister.

v. 397. *Latrantibus ingerit undis*] Vide, quae su-
pra notata sunt ad lib. iii. vers. 471.

v. 398. *Dant gemitum scopuli*] Infra lib. xv. vers.
156.

Et spumante ruens per saxa gementia fluctu

Ionium Aegæo miscet mare.

v. 399. *Latis distermina terris*.] *Disterminus*, qui
longe abest. Glossarium, *Disterminus, longe abse-*
dens. BARTHIUS lib. x. Advers. cap. xxiv.

v. 406. *Parcarum impellere metas*.] *telas opinor*.
N. HEINSIUS. Albinov. in Epic. Drusi vers. 359.

Tendimus huc omnes: metam properamus ad u-
nam:

Omnia sub leges mors vocat atra suas.

v. 410. *Nec Pagaso exultare datur, ne impune &c.*] De
Pagaso vix probamus conjecturam Dausqueji,
Nec Pagaso exultare, daturve impune relictum: quid
enim est, *datur relictum impune*? Ego voculam *ne*
prorsus explodendam arbitror. *Nec Pagaso exulta-*
re datur, impune relictum Consulis ante oculos vita
(ita enim habent Oxon. membranae) spoliassé Libo-
nem. exultare enim volebat Bagasus, impune sibi
eam caedem relictam. Nihil in hac lectione diffi-
cultatis, nisi quam nobis ipsi fabricamur. BAR-
THIUS lib. v. Advers. cap. xv. Bigaso editio Roma-
na & Parmensis, tum codex Puteaneus. Colo-
niensis,

Nec Pagaso exultare, daturve impune relictum.
Scribe,

Nec Pagaso exultare datum, atque impune re-
lictum.

Barthius, *datur impune relictum*, qui Dausquejanum
daturve impune damnat. mox vita spoliassé Libonem,
non victum, ex scriptis. & sic Barthius. N. HEINSIUS.
Perperam in plerisque editionibus, quas vidi, *Basago*.
codex Putean. & Oxon. *Bigaso*, quomodo & in Par-
mensi ac Mediolanensi editione inveni. Colon. mem-
branae

Mm

branae

- Laurigeris decus illud avis navaque juventa
 Florebat: sed Massylus succiderat ensis
 Pubescente caput mala, properoque virentes
 415 Delerat leto bellator barbarus annos.
 Flaminium implorasse tamen jam morte suprema
 Haud frustra fuit: avulsa est nam protinus hosti
 Ore simul cervix; juvit punire feroci
 Victorem exemplo, & monstratum reddere letum.
 420 Quis Deus, o Musae, paribus tot funera verbis
 Evolvat? tantisque umbris in carmine digna
 Quis lamenta ferat? certantes laude cadendi
 Primaevos juvenes, mortisque in limine cruda
 Facta virum, & fixis rabiem sub pectore telis?
 425 Sternitur alternus vastis concursibus hostis:
 Nec spoliare vacat, praedaeque advertere mentem.
 Urguet amor caedum, clausis dum detinet hostem
 Fratrum castris vulnus: funditque, ruitque
 Nunc jaculis, nunc ense: modo inter millia Consul
 430 Bellantum conspectus equo; modo Marte feroci

branae Pagaso, quod Illustrissimus Heinſius probat. Eo nomine erat comes quidem Aeneae à Camilla occisus apud Maronem xi. Aen. vers. 670. qui eum fortasse ex Africa secutus est, & ad quem Silius respexisse potuit.

v. 412. *Vanaque juventa*] *navaque* optime Coloniensis liber. diximus jam supra lib. i. vers. 549. & ad Nasonis v. Trist. Eleg. iii. N. HEINSIUS. Pari errore supra vers. 405. pro *vanis signis*, in Oxon. codice erat *navis signis*. *navus* autem an *gnavus* scribatur, parum interesse judicat Dausquej. parte ii. Orthogr. v. *Gnavus*. Prius amplectitur N. Heinſius ad Nasonis i. ex Pont. Epist. x. vers. 12.

v. 416. *Jam morte suprema*] Puto, *jam voce suprema*. Infra vers. 472.

Tauranus comites suprema voce ciebat.

lib. vi. vers. 196.

Tum trepidum & socios extrema voce cientem
Corripis.

tale & illud lib. vii. vers. 708.

Ductorem cernis suprema ac foeda precantem.

Senec. in Medea vers. 553.

— voce jam extrema peto,

Ne, si qua noster dubius effudit dolor,
Maneant in animo verba.

Statius Thebaid. vii. vers. 785. in Amphiarai mortis oratione,

— nunc voce suprema

Deceptum tibi, Phoebe, larem poenasque nefandae
Conjugis & pulchrum nati commendo furorem.

supremo clamore Valer. Flacc. lib. i. vers. 752.

Horruit interea famulum clamore supremo
Maesta domus.

lib. iii. vers. 349. *jecere supremo Tum clamore facies.*

Ante

extrema voce etiam Virgil. in Culice vers. 383.

Dixit, & extrema tristis cum voce recessit.

N. HEINSIUS. Ut Silius *suprema mors*, sic *extrema mors* Virgilius dixit ii. Aeneid. vers. 446.

— his se, quando ultima cernunt,

Extrema jam in morte parant defendere telis.

Statius iii. Thebaid. vers. 69.

— jamque ut mihi prodiga vitae

Pellora, & extremam nihil horrescentia mortem
Aspicias.

ultima mors Petron. in Satyr. cap. lxxxix.

— hic graves alius mero

Obruncat, & continuat in mortem ultimam
Somnos.

ubi vide Gonsalium. Horat. lib. ii. Epist. ii. vers. 172.

— puncto quod mobilis horae

Nunc prece, nunc pretio, nunc vi, nunc morte suprema
Permisset dominos, & cedit in altera jura.

ubi videndus est Eruditissimus Bentlejus.

v. 419. *Monstratum reddere letum*] Scribe, & *monstratum*. Forte etiam *Auctorem exemplo*, qui auctor ejus exempli fuerat. *Auctor caeci ictus* lib. ix. vers. 105. Paullo ante Coloniensis *avulsa est jam*. locus de mendo suspectus. N. HEINSIUS.

v. 420. *Quis Deus, o Musae &c.*] Silius imitatur Maronis illa ex ii. Aeneid. vers. 361.

Quis cladem illius noctis, quis funera fando
Explicet, aut possit lacrimis aequare labores?

ut ibi observavit Cerda, apud quem plura vide.

v. 421. *Evolv[er] Evolvat.* in nonnullis *Evolvens*. N. HEINSIUS.

v. 423. *Mortisque in limine cruda*] *cruda Facta virum* rectius Coloniensis: in *limina cruda* Oxonius. lib.

Ante aquilas & signa pedes. fluit impia rivis
Sanguineis vallis: tumulique & concava saxa
Armorum sonitus flatusque imitantur equorum.
Miscebat campum, membrorum in proelia portans

- 435 Celsius humano robur, vifaque paventes
Mole gigantēi vertebat corporis alas
Othrys Marmarides: lati super agmen utrumque
Ingens tollebat humeri caput; hirtaque torvae
Frontis caefaries, & crinibus acmula barba

- 440 Umbrabat rictus: squalore huic hispida diro
Et villosa feris horrebant pectora factis.
Aspirare viro, propioremque addere Martem
Haud ausum cuiquam. laxo ceu belua campo
Incessabatur tutis ex agmine telis.

- 445 Tandem vefanos palantum in terga ferenti
Cum fremitu vultus tacita per nubila penna
Intravit torvum Gortynia lumen harundo,
Avertitque virum. fugientis ad agmina Consul
Intorquet tergo jaculum, quod tegmine nudas

- 450 Irrupit costas, hirtoque a pectore primum

Mucronem

lib. XIII. vers. 224.

— *crudoque aliqua se attollere fasto*,
ex scriptis. *sub pectora* etiam scripti, praeter Coloni-
ensem. N. HEINSIUS.

v. 431. *Fluit impia rivis*] *intima* opinor, nisi ma-
ris *invia*. N. HEINSIUS. *invia*, ut *pervia* supra
vers. 341.

— *tellus sparsis vix pervia telis*.
sed an *impia vallis* est, quoniam gentilem Roma-
norum sanguinem tam avidè biberet, quod Afri-
cam non nisi *invitam* fecisse infra fingit Silius lib.
XVII. vers. 417.

Gentilemque bibis tellus invita cruorem.

v. 436. *Mole corporis*.] Vide N. Heinsum ad lib.
VI. vers. 32. & quae infra notavi ad lib. XVI. vers. 46.

v. 441. *Villosa feris horrebant pectora factis*] Ho-
merus *hirsutum* cum pectori tribuit, ad animum re-
fert, ut *λάσιον κῆρ*, ad quod non infestive doctus
me Hercule scriptor Synesius alludit in Calvitiei en-
comio. *Τὸ δ' ἐστὶ ψιλὸν μὲν ἔχει τὴν κεφαλὴν, λάσιον δὲ τὸ
σῆμα, οἷον τὸν Αἰακίδην ἢ ποιεῖται ὕμνησιν*. Apposite.
sic apud Tragicos *δυσία βουλύματα*, *hirsuta consilia*,
sunt *καὶ*, & sapientia; quae singularis elegantiae
esse, qui in utraque lingua versati sunt, non nega-
bunt. Physiologi autem pectus tale versuto homini
& vasto tribuunt plerumque, sed temerario saepius;
argumento, credo, à naturali calore deducto, cui
id proprium est, & Adamantius: *Στίγμα δὲ αὐτὰ καὶ
αὐτὰ τετραγωνία θρεῖν ἀμφιλαφίαν θερμοβούλους καὶ
δυσίχους λέγει, τὸ δὲ πᾶν σῶμα διδασύσθαι τελεῖ
καὶ ἀμφιλαφίᾳ βούδης*. & talis revera fuit hic, quem
depingit Silius, toto corpore *τελεῖ ἀμφιλαφίᾳ*, hir-
sutus. Aliud est indicium hirsuti pectoris, ut recte

cum Adamantio Polemon observat. *τίγμα δὲ αὐτὰ
καὶ αὐτὰ τετραγωνία θρεῖν δισοκίαις θερμοβούλους καὶ
δυσίχους* (scribo *δυσίχους*) *σημαίνει*. D. HEINSIUS.
horrebat Coloniensis. quod si sequimur, versu pro-
xime praecedenti *hic*, pro *huic*, cum Puteaneo e-
rit scribendum, ut sit Graecismus. N. HEINSIUS.

v. 442. *Aspirare viro*] Supra vers. 269.

— *ubi plurima virtus*,

Nullique aspirare vigor, decus inde petebat.

v. 442. *Propioremque addere mortem Haud visum
cuiquam*] Ajo scribendum videri ex membranarum, ad-
dere *Martem Haud ausum*, & mox *tutis telis*, pro
cunctis. MODIUS Novant. Lect. Epist. xxvi. De
Othry Marmaride quod Modius restituit, idem prob-
bant membranae quoque Oxonienses. nec nos fec-
ius. BARTHIUS lib. v. Advers. cap. xv. *Haud
ausum* ex tribus scriptis, quod ex Coloniensi Mo-
dius jam praeoccupavit, uti etiam, quod sequitur,
tutis ex agmine telis. ita Coloniensis. ceteri cum vul-
gatis perperam *cunctis telis*. *Haud ausum* Barthius
quoque ex Oxoniensi asseruit. N. HEINSIUS. Si-
lius imitatur Maronem in x. Aeneid. vers. 712.

Nec cuiquam irasci, propiusve accedere virtus:

Sed jaculis tutisque procul clamoribus inflans.

unde & *tutis telis*, quod viri docti ex libro Colo-
niensi vindicarunt, adstrui potest.

v. 450. *Hirtoque a pectore primum Mucronem osten-
tat*.] Maluerim, *hirtoque è pectore*. Deinde scripti
Irrupit costas, & *Mucronem ostendit*, non *Irrumpit*,
& *ostentat*. N. HEINSIUS. Othrys vulneratum
se esse mucrone è pectore prominentem primum cog-
noscit, ut contra Harpen vulneratam ferro è tergo
exstante faciae vident, supra lib. II. vers. 117.

M m 2

Opposito

- Mucronem ostendit. rapidus convellere tentat,
 Qua nasci ferrum fulgenti cuspide cernit;
 Donec, abundanter defuso sanguine, late
 Procubuit moriens, & telum vulnere pressit.
- 455 Spiritus exundans vicinum pulvere moto
 Perflavit campum, & nubem disperfit in auras.
 Nec minor interea tumultis silvisque fremebat
 Diversis Mavors, variaque per ardua pugna
 Et saxa & dumi rorantes caede nitebant.
- 460 Exitium trepidis letique & stragis acerbae
 Causa Sychaeus erat: Murranum ille eminens hasta
 Perculerat; quo non alius, cum bella silerent,
 Dulcius Oeagrios pulsabat pectine nervos.
 Occubuit silva in magna, patriosque sub ipso
- 465 Quaesivit montes leto, ac felicia Baccho
 Aequana, & Zephyro Surrentum molle salubri.
 Addiderat misero comitem, pugnaeque ferocis
 Gaudebat tristi victor novitate Sychaeus.
 Palantes nam dum sequitur, pervaserat altam
- 470 In silvam, & priscae reclinis ab ictibus ulmi
 Terga tuebatur trunco, frustra relicto

Tauranus

*Opposito procul insidiis Nasamonias Harpe
 Corpore praeripuit letum, calamumque volentem,
 Dum clamat, patulo excipiens tramisit hiatu,
 Et primae ferrum à tergo videre sorores.*

V. 451. *Rapidus convellere tentat*] *rabidus* legendum, quod feritatem semiferi magis exprimit. N. HEINSIUS. Non displicet viri Illustrissimi conjectura *rabidus*, id est, vulneris accepti dolore furens. sic *rabidus dolor* apud Senec. in Oedip. vers. 1066.

*Maciesque, & atra pestis, & rabidus dolor
 Mecum ite, mecum.*

Ita saepe peccatum in codicibus vetustis. vide N. Heinsium ad Silii lib. III. vers. 312. lib. VII. vers. 253. lib. VIII. vers. 640. lib. X. vers. 127. lib. XI. vers. 87. lib. XIII. vers. 255. lib. XVI. vers. 9. ad Claudiani I. in Rufin. vers. 102. ad bell. Getic. vers. 520. ad Ovid. Epist. X. Heroïd. vers. 96. Gronov. ad Senec. Thyest. vers. 361. & Brockhus. ad Propert. lib. III. Eleg. XVII. vers. 10. Pro vulgata tamen scriptura stat locus Silii infra lib. VI. vers. 255. ubi de serpente, contra quem Regulus in Africa pugnavit, jam vulnerato,

*Nec frustra rapidi, stimulante dolore, fuisset
 Impetus.*

quo loco nihil variant ulli libri.

V. 454. *Et telum vulnere pressit*] in *vulnere* malo. N. HEINSIUS.

V. 457. *Tumulis silvisque fremebat Diversus Mavors*] *Diversis* scripti, & recte. Deinde tollenda distinctio post *re pugna*. pro *nitebant* maluerim sepe-

bant. N. HEINSIUS. Recte *silvis Diversis*. infra lib. XVII. vers. 551.

*Donec longinquo frustratum duxit in arva
 Diversa spatio procul a certamine pugnae.*

V. 463. *Oeagrios pulsabat pectine nervos*] Ceteri poetae Graeci & Latini producunt secundam huius vocis syllabam. Forte legendum *Oebalios. pulsavit*, Colonienfis. N. HEINSIUS. *Oeagrios* fortasse non mutandum in *Oebalios*. vide supra ad lib. IV. vers. 778.

V. 470. *Priscae reclinis ab ictibus ulmi Terga tuebatur trunco*] *Acclinis* est, qui acclinat se rei alicui. *Reclinis*, qui tergo se adeam inclinat. In glossario, quod vere bonarum rerum thesaurus est, *Reclinis, retro proclivis*. BARTHIUS lib. X. Advers. cap. XXIV. *reclinis* ex scriptis. & sic Interpres. N. HEINSIUS. Non aliter etiam emendat Zinzerling. in Promuls. Crit. cap. XXVIII. Sic Stat. lib. I. silv. II. vers. 161.

Tunc ipsam solo reclinem affata cubili. ubi plura habet Barthius. Inter composita ex vocibus *clinus* & *clino* hoc interesse notarunt grammatici, ut hoc de homine, illud de loco dicatur. Excerpta Different. quae edidit Gothofr. post auctor. Ling. Lat. pag. m. 95. *Inter decline & declivis hoc interest, quod declinis sol, declivis locus. Sic intelligendum est adcline & adclive, ut adclinis homo, adclivis locus, ex hoc adclivum dicitur.* Frequenter tamen inter ea turbatur in libris prisca. Vide doctos Commentatores ad Maronis X. Aeneid. vers. 835. H. Stephan. diatr. I. Horat. pag. 44. Stewich. ad Amobii VII. advers. Gent. pag. 145. Gifan. Observ. in Ling.

Tauranus comites suprema voce ciebat.
 Transegit juvenem, ac perfoffis incita membris
 Haesit in opposito cuspis Sidonia ligno.

475 Quid vobis? quanam ira Deum, vel mente sinistra
 Quae sedit formido, viri? qui, Marte relicto,
 Ramorum quaesistis opem. non aequus in artis
 Nimirum rebus suasor metus. arguit asper
 Exitus eventu pravi consulta timoris.

480 Annosa excelsos tendebat in aethera ramos
 Aesculus, umbrosum magnas super ardua silvas
 Nubibus insertans altis caput, instar (aperto
 Si staret campo) nemoris, lateque tenebat
 Frondosi nigra tellurem roboris umbra.

485 Par juxta quercus, longum molita per aevum
 Vertice canenti proferre sub astra cacumen,
 Diffusas patulo laxabat stipite frondes;
 Umbrabatque coma summi fastigia montis.

Huc Hennaecohors, Triquetris quam miserat oris
 490 Rex, Arethusa, tuus, defendere nescia morti
 Dedecus, & mentem nimio mutata pavore,
 Certatim sese tulit, ascendenisque vicissim

Pressit

Ling. Latin. in voce *Acclimis*, Barthium ad Statii r. Theb. vers. 388. ad Claudiani Consul. Olybr. & Prob. vers. 115. viros doctos ad Vopisc. Firmum cap. iv. N. Heinsium ad Valer. Flacc. lib. 11. vers. 92. & ad Ovidii xv. Metam. vers. 737. atque alios alibi.
 v. 474. *Haesit in opposito cuspis*] *Exit* Oxonius. N. HEINSIUS. Nihil muto. Ita prono & facili lapsu saepe peccarunt scribae librarii. vide Behot. lib. 1. Apophor. cap. 1.

v. 475. *Quid vobis*] *Quae vobis* praestabit. N. HEINSIUS.

v. 477. *Non aequus in artis Nimirum rebus suasor* mei] Similiter fere Statius 111. Theb. vers. 5. *nunc plurima versat Pessimus in dubiis augur timor.* ubi vide Barthium.

v. 480. *Tendebat ad aethera*] in aethera cum scriptis. N. HEINSIUS.

v. 481. *Aesculus*] *Aesculus* Colonienfis, uti & infra vers. 511. sic in Marone etiam passim veterima exemplaria. neque aliter hic loci praescae editiones. N. HEINSIUS. Servius ad Maronis 11. Georg. vers. 291. *Aesculus arbor est glandifera, quae licet ab usu dicta sit, tamen per ae scribitur; sicut & caelum, licet a celo, celas, habeat derivationem.*

v. 482. *Instar nemoris*] Sic infra lib. XIII. vers. 595.

Dextra vasta comas nemoroaeque brachia fundit
Taxus.

nemoroae brachia, quae nemoris instar habebant. Ovid. Epist. xv. Heroid. vers. 159.

Quem supra ramos expandit aquasica losos,

Una nemus.

Idem VIII. Metam. vers. 743.

Stabat in his ingens annofo robore quercus,

Una nemus.

Martialis unam platani pariter *nemus* vocat libro ix. Epigr. LXI.

Auctorem dominumque nemus sentire videtur:

Sic vires & ramis sidera pulsa petit.

v. 483. *Lateque tenebat tellurem*] Scribo, tegebat. D. HEINSIUS. Ita interdum peccarunt scribae librarii. vide Pierium ad Maronis VIII. Aen. vers. 194. Malim tamen cum Doctissimo Dausquejohic nihil mutare.

v. 484. *Nigram tellurem roboris umbra*] *nigra umbra* praefendum cum Colonienfi. N. HEINSIUS. Infra lib. XII. vers. 122.

Tum tristi nemore atque umbris nigrantibus horrens. Eustath. ad Dion. Perieg. vers. 321. Το δὲ ἱερὸν τῆς ἱερῆς γράφουσιν, ὅ ἐστι σύμφυτα καὶ δασύα καὶ κάταλσα. ὅθεν καὶ φαίνεται μελανα, διὰ τὸ πολὺ τῆς σκιάς· διὸ καὶ παρ' Ὁμήρου ἐν τῷ, μέλαν δένος ἀμφικιάσσας, μέλαν δένος τοῖς τὴν τῇ φύσιν ἱερὸν δασύτητα, διὰ τὴν ἐξ αὐτῶν ἀποτλημένην μελανίαν τῆς σκιάς.

v. 485. *Par juxta quercus*] γιγάνθονον vocant Graeci nostri quercum ejusmodi, sicut *ομαρινίδας* eas, quae per aetatem concavae sunt. D. HEINSIUS.

v. 489. *Huc Aetnaecohors*] *Hennaecohors* rectius Colonienfis. in Oxonio *Henea*, in Puteaneo *Aeneam*. mendose. diximus lib. 1. vers. 92. N. HEINSIUS.

v. 490. *Defendere nescia morte Dedecus*] Idem Colonienfis probe, *defendere nescia morti Dedecus*, non

M m 3

morte.

- Pressit nutantes incerto pondere ramos.
 Mox alius super atque alius consistere tuto
 495 Dum certant, pars excussi: (nam fragmine putri
 Ramorum & senio male fida fefellerat arbor)
 Pars trepidi celfo inter tela cacumine pendent.
 Turbatos una properans consumere peste
 Corripit aeratam jam dudum in bella bipennem,
 500 Deposito clipeo mutatus tela, Sychacus.
 Incumbunt sociae dextrae, magnoque fragore
 Pulsa gemit, crebris succumbens ictibus, arbos.
 Fluctuat infelix concussio stipite turba:
 Ceu Zephyrus quatit antiquos ubi flamine lucos,
 505 Fronde super tremuli vix tota cacuminis haerens
 Jactatur, nido pariter nutante, volucris.
 Procubuit tandem multa devicta securi
 Suffugium infelix miseris & inhospita quercus,
 Elisitque virum spatiosa membra ruina.

Inde

morte. Sic, *Solstitium pecori defendite*. Exempla huius locutionis collegimus complura ad Epistolam Nasonianae Oenones ipso initio, & ad Claudiani III. in laudem Stiliconis vers. 171. N. HEINSIUS. *arcere dedecus leto infra dixit Silius lib. ix. vers. 369.*

— per pectora saevas

Exceptat mortes, & leto dedecus arcet.

defendere enim hoc loco pro arcere ponitur, ut infra lib. VII. vers. 170.

Fonte sitim & pura soliti defendere lympha.

ubi plura vide.

v. 494. *Moxque alius super atque alius] Mox alius cum Colonienfi. N. HEINSIUS.*

v. 498. *Turbatos ima properans consumere peste] Sermo est de Siculo, qui mortis vitandae causa in arbores effugerant: unde putat Marfus recte hic legi ima peste, cum hac interpretatione, arbore ab imo excisa. Aliquid dicit, mihi tamen magis placet scripta lectio una peste, & mox,*

Corripit aeratam jam dudum in bella bipennem, aut certe, ut mihi haec scribenti in mentem venit, in colla, non in colle. MODIUS Novant. Lestion. Epist. XXVI. una peste cum Colon. codice & Parmensi editione. vidit jam Modius. N. HEINSIUS. una peste etiam Mediolan. editio. Ita quam frequentissime aberrarunt manus librariorum. vide supra ad vers. III. & infra ad lib. xv. vers. 590.

v. 499. *Corripit aeratam jam dudum in colla bipennem] Scripti in bella, arripiente Modio, non me. Doctissimus Gronovius Obs. lib. I. cap. XIII.*

— elatam jam dudum in colla bipennem.

Adstruo ex his Valerii Flacci lib. v. vers. 614.

Et quantum elata valeat peltata securi.

N. HEINSIUS. *aeratam in bella etiam Dausquejo placet, quod exponit, ac si dixerit Silius, olim in usus belli praeparatam.*

v. 506. *Lustatur, nido pariter lustante, volucris] Quid est, cur dubitemus, auctoribus libris scriptis praesertim, haec ita corrigere? Jactatur, nido pariter nutante. & Fronte super, pro Fronde. MODIUS Novant. Lestion. Epist. XXVI. Membranae Lustatur, nido pariter nutante. Nec dubito veram eam lectionem esse. BARTHIUS lib. v. Advers. cap. xv. Jactatur, nido pariter nutante ex Colonienfi Modius, & paullo ante Fronte super, non Fronde. nido nutante etiam in Oxonio legebatur, & approbatorem Barthium invenit. apud Lucan. lib. I. vers. 141. de quercu annosa,*

Ut quamvis primo nutet casura sub Euro.

Status Thebaïd. ix. vers. 535. de quercu,

Illam nutantem nemus & mons ipse tremiscit,

Qua tellure cadat.

Senec. in Thyeste vers. 463.

— - - nulla culminibus meis

Imposita nutat silva.

& vers. 654. *nigra ilice Obscura nutat silva. Claudian. de Phoenice,*

— - - ceu lassâ procellis

Ardua Caucaso nutat de vertice pinus.

Ennius apud Nonium,

Capitibus nutantes pinos rectasque cupressos.

N. HEINSIUS.

v. 509. *Elisitque viros spatiosa magna ruina] Lege ex libris scriptis,*

Elisitque virum spatiosa membra ruina.

MODIUS Novant. Lestion. Epist. XXVI. *virum membra* idem Modius ex Colonienfi, quomodo & ego in editione Veneta Marfi invenio. Oxonius & Puteaneus *virum magna*. N. HEINSIUS. Marfi editio Veneta, quam ego consului, anni 1492. diversa ab ea, quam Illustrissimus Heinſius vidit, vulgatam lectionem servat: sed contra mentem editoris, ut ex commentariis

- 510 Inde aliae cladum facies. contermina caedis
Collucet, rapidoque involvitur aesculus igni.
Jamque inter frondes, arenti robore gliscens
Verticibus saevis, torquet Vulcanus anhelos
Cum fervore globos flammaram, & culmina torret.
- 515 Nec tela interea cessant. semusta gementum,
Atque amplexa cadunt ardentes corpora ramos.
Haec inter miserranda virum certamina Consul
Ecce aderat, volvens iram exitiumque Sychaeo
At juvenis dubio tantae discrimine pugnae
- 520 Occupat eventum telo tentare priorem;
Cui medio leviter clipeo stetit acris in ora
Cuspis, & oppositas vetita est tramittere crates.
Sed non & Consul missio concedere telo
Fortunam optatae caedis parat, ac latus ense
- 525 Haurit; nec crudae tardarunt tegmina parmae.
Labitur infelix, atque appetit ore cruento
Tellurem expirans. tum, diffundente per artus

Frigore

commentariis patet, dum *Elisis* exponit, compres-
sit, & attrivit membra virorum sua ruina.

v. 510. *Contermina caedis Collucet*] Scribendum
vel invitis membranarum *caedis Collucet*. N. HEINSIUS.
Idem sibi placere Paulus Casaubonus notavit ad o-
ram libri, quem servat Bibliotheca Lugduno-Ba-
tava. Sed sine necessitate. Aesculus contermina cae-
dis collucet, & tota involvitur igni. *Contermina*
caedis, ut Appulejus vi. *Metam.* pag. 118. Ed. Pricaei.
Cum primum praedicti jugi conterminos locos appulsi. &
pag. 120. *Huius conterminam, devius abditam locis,*
quare Taenarum. Video ex Marfi editione Veneta
priori ad marginem Sili, quem olim N. Heinſius
posseſſedit, notari *contermina caedis*, quomodo fre-
quenter locuti sunt auctores. noster lib. viii. vers.
39.

Tum *Dira Indigetis castis contermina lucis.*
lib. xiii. vers. 547. *sacro contermina fonti.* Ovid.
iv. *Metam.* vers. 90.

Ardus morus erat, gelido contermina fonti.
& ii. *Fattor.* vers. 55.

Principio mensis Phrygiae contermina Matri
Sospita delubris dicitur aucta novis.
vide Barthium ad Statii vii. *Theb.* vers. 702.

v. 513. *Verticibus saevis*] Quos vulgo *vortices*
flammaram dicunt. mox *lumina torret* scripti duo
cum Romana ac Parmensis editione. Veneta edi-
tio *robora torret*. N. HEINSIUS. Mediolanensis e-
ditio *Verticibus saevis*, sollemni lectionum diverſita-
te. vide supra ad lib. i. vers. 475. pro *culmina*, ead-
em etiam *lumina*. Saepe ita peccarunt librarii.
vide N. Heinſium ad Claudiani i. de Rapt. Proſerp.
vers. 8.

v. 519. *At juvenis subito tantae discrimine pugnae.*
Manuſcripta lectio *dubio* magis placet. BARTHIIUS

lib. v. *Advers.* cap. xv. *dubio discrimine* tres scripti &
editio Romana ac Parmensis, uti & Barthius. bene.
N. HEINSIUS. Mediolan. etiam editio *dubio discrimi-*
mine. Sic Claudian. i. de Laud. Stilic. vers. 193.

Vestra manus dubio quidquid discrimine gessit.
Primus Marſus subito *discrimine* edidit.

v. 520. *Eventum telo tentare priorem*] priori malue-
rim. *eventu* telo Parmensis editio. N. HEINSIUS.

v. 524. *At latus ense Haurit*] *Lege at latus.* BAR-
THIUS lib. v. *Advers.* cap. xv. *at latus* Barthius.
N. HEINSIUS. Ita & Dausquejus emendavit.

v. 524. *Latus ense Haurit*] Silius lib. i. vers. 392.
Est raptu nudum clipeo latus haurit Hiberi.

Virgil. x. *Aen.* vers. 314.

Per tunicam squalentem auro latus haurit apertum.
Ovid. v. *Metam.* vers. 126.

Haerenti latus haurit Abas: nec corruiſt ille.
Senec. in *Agam.* vers. 890.

Haurit trementi semivir dextra latus.

Valer. Flacc. lib. vi. vers. 554. *peditem pedes haurit*
Amastrum. Stat. viii. *Theb.* vers. 666.

Ille ego inexpectis solus qui caedibus hausit
Quinquaginta animas.

& x. *Theb.* vers. 308. *Tagus haurit Etecli Terga co-*
ronati. Eo sensu & Livius lib. vii. cap. x. *Uno al-*
teroque subinde ictu ventrem atque inguina hausit. Cur-
tius lib. vii. cap. ii. *Tum ejus latus gladio haurit*
Cleander, deinde jugulum ferit. lib. ix. cap. v. *Nudum*
hostis latus subiecto mucrone hausit. Saxo Gramm. lib.
iii. *Histor. Danic.* pag. 43. *Obrui sibi Balderii latus*
hausit, eumque seminecem prostravit.

v. 526. *Oppetit ore cruento Tellurem*] *appetit* scribe
cum Colonienſi ac Puteaneo. neque aliter editio Ve-
neta. lib. ix. vers. 383. *atque arva hostilia morſu Ap-*
petit. ubi *arma* perperam vulgo. lib. xvii. vers. 268.

Aufoniam

- Frigore se Stygio, manantem in viscera mortem
Accipit, & longo componit lumina somno.
- 530 Atque ea dum variis permixtus tristia Mavors
Casibus alternat, jam castris Mago relictis,
Jam Libyae ductor properantia signa citato
Raptabant cursu, & cessata reponere avebant
Tempora caede virum, ac multo pensare cruore.
- 535 It globus intorquens nigranti turbine nubem
Pulveris, & surgit sublatis campus harenis:
Quaque ferens gressum flectit vestigia ductor,
Undanti circum tempestas acta procella
Volvitur, atque altos operit caligine montes.
- 540 Occubuere femur Fontanus, Buta canorum
Transfixi guttur, pressoque e vulnere cuspis
Prospexit terga. hunc tristes luxere Fregellae

Multiplicem

Ausoniam extremo tellurem appendere morsu.
Valerius Flaccus lib. III. vers. 105.

— *subit ilia cuspis*

*Olenii. dedit ille sonum, compressaque mandens
Aequora purpuream singultibus expulit hastam.*

Senec. in Hercule Fur. vers. 805. *adverso Lycus
Terram cecidit ore. Sic Etruscus liber: vulgo petrivit.
ferire in Hercule Oet. vers. 834. de Hercule mori-*
bundo,

Nunc ore terram languidus prono ferit.
ubi tamen Etruscus *premit*. N. HEINSIUS. Sic Ho-
mer. II. B. vers. 417.

— *πολλὸς δ' ἄμφ' αὐτὸν ἰταῖος*

Πρῶτος ἰς κοίτην ὁδᾷ λαζοῖατο γαῖαν.

*Multi autem circa eum focii proni in pulvere mordicus
prebendant terram.* Virgil. XI. Aen. vers. 668.

*Sanguinis ille vomens rivus cadit, atque cruentam
Mandit humum.*

ubi vide doctissimos Interpretes. Ovid. IX. Metam.
vers. 60.

— *tum denique tellus*

Pressa genu nostro est, & harenas ore momordi.
Claudian. in bell. Getic. vers. 588.

*Ille tamen, mandante procul Stilicone, citatis
Acceleravit equis, Italamque momordit harenam.*

ubi vide Barthium.

v. 529. *Longo componit lumina somno] longo somno
est morte. ita somnus infra lib. VII. vers. 632.*

Arma fluunt, erratque niger per lumina somnus.
Virgil. X. Aen. vers. 745.

Olli dura quies oculos & ferreus urget

Somnus; in aeternam clauduntur lumina noctem.

Horat. lib. III. od. XI. vers. 38.

Surge, ne longus tibi somnus, unde

Non times, detur.

*somnus aeternalis dicitur in lapide apud Gruter. pag
DCCLI. n. 3.*

D. M. ET. SOMNO. AETERNALI

SECVRITATI. MEMORIAEQ. PERPET

AELIAE. FLAVIAE. MELITANAE &c.

& pag. DCCLII. n. 3.

SOMNO. AETERNALI. SACRVM.

quies aeterna ibid. pag. DCCLIX. n. 2.

D Y M

ET. QUIETI. AETERNAE

CERIAIAE. AVLINAE &c.

*hinc quietorium pro sepulchro est in alio lapide apud
eundem pag. DCCCX. num. 2.*

M. AVR. MVTIVS. NOLANVS

ANN. NAT. LXVI. FATVM

COMMVNE

PRAEVENIENS. QUIETORI

VM. HOC. SIBI. VIVENS. PA

RAVIT. &c.

Eodem modo apud scriptores Christianos *Κυμντήριον* & *coemeterium*, quod proprie locum, in quo dormitur, notat, ut ex Athen. lib. IV. cap. IX. pag. 143. constat, pro sepulchro seu loco, ubi mortuorum cadavera conduntur, occurrit. vide Victor. lib. VIII. Var. Lect. cap. II. Contra *sepultus somno* de dormiente apud Enn. VIII. Annal.

Nunc hostes vino dormiti, somnoque sepulsi.

ubi plura habet Column. & Cerda ad Maron. II. Aen. vers. 265.

v. 533. *Raptabat cursu] Raptabant* ex scriptis. sequentia id postulant. N. HEINSIUS.

v. 533. *Cessata reponere avebant Tempora] reponere* est renovare, restituere, substituere. BARTHIUS lib. X. Advers. cap. XXIV. *reponere habebant* Oxon. & Putean. sed Colonienfis *habebant*. N. HEINSIUS. De voce *reponere* hoc sensu vide Heinsium ad Ovidii II. Metam. vers. 503. Perperam nonnulli codices *habebant*. Sed ita nonnumquam solent peccare librarii. vide infra ad lib. XVI. vers. 209.

v. 540. *Occubuere simul Fontanus, Bucca] Haec ita emendare licebit: Occubuere femur Fontanus, Buta.* MODIUS Novant. Lectio. Epist. XXVI. Lectio, ut à Modio constituta, à membranis defenditur. in

115

- Multiplicem proavis, hunc mater Anagnia flevit.
 Haud dispar fortuna tibi, Laevine; sed auso
 545 Non eadem: neque enim Tyrio concurrere regi
 Tentas, sed lectus par ad certamen Ithemon;
 (Autololum moderator erat) quem poplite caeso
 Dum spoliis, gravis immiti cum turbine costas
 Fraxinus irrupit, collapsaque membra sub ictu
 550 Hoste superfuso subita cecidere ruina.
 Nec Sidicina cohors defit. Viridasius armat
 Mille viros, nulli victus vel ponere castra,
 Vel junxisse ratem, duroque resolvere muros
 Ariete, & in turrim subitos immittere pontes.
 555 Quem postquam Libyae ductor virtute feroci
 Exsultare videt, (namque illi vulnere praeceps
 Terga dabat levibus diffusus Arauricus armis)

Acrius

iis enim *femur*, quod vulgo *simul*, legitur. BARTHIUS lib. v. Advers. cap. xv. *femur* Modius ex Colonienfi. confirmant reliqui scripti cum editione Romana, accedente & Barthio & priscis editionibus. Pro *Bucca* scripti iidem *Buta*. Sed *Buca* verum est: quod Aemiliae genti cognomen. In nummis argenteis, Julii Caesaris vultum ab una parte praefertentibus, ab altera parte exaratum occurrit L. AEMILIUS BUCA III VIR. Romana editio *Bura*. N. HEINSIUS. *femur* etiam editiones Mediolanensis, Marfi, Martini Herbipolensis & Basilea. Primus Nicander in *Juntina simul* edidit, & post eum alii id secuti sunt. Pro *Bucca*, plurimae ex vetustis editionibus *Butta* habent; sed recte Marfus & Martinus Herbipolensis *Buca* ediderunt, probantibus Dausquejo & Heinsio.

v. 542. *Tristes misere Fregellae*] *Lege luxere*. MODIUS Novant. Lection. Epist. xxvi. *luxere* denuo Modius ex codice Agrippino. neque aliter Oxonius. probe. N. HEINSIUS. *misere Fregellae*, ut infra lib. xvi. vers. 368.

Ipsam Aetola, vago Diomedei condita, Tyde miserat.

& vers. 467.

Hos Tyria misere domo, patria inclita, Gades.
 Rectius tamen viri docti ex libris scriptis *luxere* vindicarunt, quam scripturam & sequentia, *hunc mater Anagnia flevit*, probant. Sic lib. vi. vers. 284.

subitoque & lucus & antra

Et resonae silvis ulularunt flebile ripae.

lib. xiv. vers. 513.

Ilum, ubi labentem pepulerunt sela sub undas,
Fleverunt freta, fleverunt Cyclopia saxa,
Et Cyane, & Anapus, & Ortygie Arcthusa.

Virgil. vii. Aeneid. vers. 759.

Te nemus Anguitiae, vitrea te Fucinus unda,
Te liquidi flevere lacus.

Ovid. vi. Metam. vers. 392.

Ilum ruricolae, silvarum numina, Fauni,

Et Satyri fratres, & tunc quoque clarus Olympus,
Et Nymphae flerunt.

lib. xi. Metam. vers. 44.

Te maestae volucres, Orpheu, te turba serarum,
Te rigidi silices, tua carmina saepe secusae
Fleverunt silvae, positis te frondibus arbor
Tonsa comam luxit: lacrimis quoque flumina dicunt

Increvisse suis: obscuraque carbasia pullo
Naides & Dryades passosque habuere capillos.

Valer. Flaccus lib. iv. vers. 374.

Flevit Amymone, flerunt Messenides undae,
Flevit & effusus revocans Hyperia lacertis.

& ita poetae passim.

v. 546. *Ithemon*] *Ithemon* in Colonienfi. Mox *Dum spoliis* scripti; sed perperam. N. HEINSIUS.

v. 549. *Fraxinus irrupit*] *irrupit* scripti. N. HEINSIUS.

v. 551. *Viridasius*] *Viriasius* in Colonienfi. N. HEINSIUS.

v. 552. *Nulli melius vel ponere castra*] Vera scriptura est, *nulli victus*. MODIUS Novant. Lection. Epist. xxvi. pro *nulli melius*, idem praestantissimus codex, prodente Modio, *nulli victus*. Sic lib. vi. vers. 140.

Bagrada non ullo Libycis in sinibus amne
Victus limosas extendere latius undas.

N. HEINSIUS.

v. 553. *Vel junxisse ratem*] Pontem ex ratibus ad flumina transeunda. aliter Interpres. N. HEINSIUS. Perperam Dausquejus haec intelligit de jungendis ratibus, quibus turres simileque machinae imponebantur. Melius Heinsius de ponte ex ratibus *ungere pontem* dixit Plinius lib. xxxiv. Histor. mundi cap. xv. *In urbe, quae Zeugma appellatur, quia Alexander magnus ibi junxerit pontem*. ut ibi legendum esse docuit Eruditissimus Gronovius. De tali ponte vide Lips. ii. Poliorc. Dial. v.

v. 557. *Arauricus armis*] *Arauricus* ex Colonienfi, Nn quomodo

- Acrius hoc pulchro Mavorte accensus in iram,
Et dignum sese ratus in certamina saevo
560 Comminus ire viro, referenti e corpore telum
Advolat, & fodiens pectus, Laudande laborum,
Quisquis es, haud alia decuit te occumbere dextra.
Ad manes leti perfer decus. Itala gentis
Ni tibi origo foret, vita donatus abires.
565 Hinc Fadum petit & veterem bellare Labicum,
Cui Siculis quondam terris congressus Hamilcar
Clarum spectato dederat certamine nomen.
Immemor annorum, seniumque oblitus, in arma
Ille quidem cruda mente & viridissimus irae
570 Ibat; sed vani frigentem in Marte senectam
Prodebant ictus: stipula crepitabat inani
Ignis iners, cassamque dabat sine robore flammam.

Quem

quomodo & lib. III. vers. 403. reposuimus. & sic Romana editio ac Parmensis. in Puteaneo *Araucus*. N. HEINSIUS. *Araucicus* etiam editio Mediolanensis.

v. 559. *Ratus in certamine*] in certamina ex scriptis. N. HEINSIUS.

v. 565. *Hinc Fadum*] *Fadium* malo. N. HEINSIUS.

v. 565. *Veterem bellare Labicum*] Perperam Lloydius in Diction. Geographico *Labicum* hic pro urbis nomine accepit. Nam viri nomen est, qui singulari certamine priori bello Punico cum Hamilcare in Sicilia congressus fingitur: quamvis Silius, ut solet, id nomen ab urbe ipsi indiderit.

v. 569. *Cruda mente & viridissimus irae*] *cruda mente* est juvenili, ex imitatione Maronis vi. Aen. vers. 304. *cruda Deo viridisque senectus*. ut dicat, Labicum mente quidem juvenili, sed corpore & viribus senilibus fuisse. Usurpatur fere haec vox de juvenibus aut puellis nuptiis nondum maturis. Horat. lib. III. od. XI. vers. II.

*Nuptiarum experts et adhuc protervo
Cruda marito.*

Statius VIII. Theb. vers. 298.

— *expertem thalami crudumque maritis*

Ignibus.

& I. Achill. vers. 477.

Cruda rudimenta & teneros formaverat annos.

Claudian. III. de Laudib. Stilic. vers. 246. *sexum nec cruda satebat* Virginitas. Vide Gronov. ad Senec. Oedip. vers. 167.

v. 573. *Quem postquam accepit*] Placet Celeberrimo Burmanno *aspexit*. *to accepit* enim putat alterius verbi adjunctum infinitivum requirere, nisi audire notet, quo sensu hic non sumitur. Saepe autem librarii voces accipere & aspicere inter se commutant. vide Illustriss. Heinsum ad Claud. I. in Eutrop. vers. 485. & Broekhus. ad Propert. lib. II. Eleg. XIII. vers. 29. Posses etiam *accessit*, vel *agnovit*.

v. 576. *Tum librat ab aure*] *ab aure librare* est

manu ad aurem elevata. BARTHIUS lib. x. Ad. vers. cap. XXIV. Virgil. IX. Aeneid. vers. 417.

Ecce aliud summa telum librabat ab aure.
ubi Diligentissimus Cerda hoc Sili aliaque Ovidii & Prudentii testimonia laudavit.

v. 577. *Versantem in vulnere sese Transfigi*] Hoc etiam Silius a Marone mutuatus est ex XI. Aen. vers. 669. *moriensque suo se in vulnere versat*. Quam appositus autem est hic Sili locus vindicandae verae in illo Maronis lectioni. Ex eo enim constat, perperam plerisque codices, quos Pierius consuluit, quibusque etiam assensum praebeuit, omissa particula praepositiva *in*, legere *suo se vulnere*. deinde non recte apud Macrobi. IV. Saturn. cap. VI. esse *suo se in sanguine versat*, praefertim cum versu superiori praecesserit, *Sanguinis ille vomens rivus cadit*, quae ingrata foret repetitio. denique frustra esse Pontanum ad illum Macrobi locum cum codice suo Anglico, *suo se in sanguine mersat* habente, quod is immensum melius esse existimavit. Haec omnia, inquam, refelluntur hoc uno loco Sili, qui perpetuus Virgilii imitator est: nam pariter adhibuit praepositionem *in*, usus est voce *vulnere*, non *sanguine*, & tandem *to versat* etiam agnoscit. Sed haec *as is in uo* gōdā.

v. 580. *Primis obruncat in armis*] Ovid. VIII. Metam. vers. 313. *primis etiamnum Nestor in armis*; ubi vide N. Heinsum, qui in curis secundis adstruendae verae lectioni Ovidianae hunc Sili locum laudat, ut me monuit Celeberrimus Burmannus.

v. 583. *Per stagna latentis lino*] Optime codex Agrippinus *per stagna jacentia*, hoc est, stagna tranquilla, non commota. Lucan. lib. I. vers. 260.

— *quantum, volucres cum bruma coërcet,*
Rura silent, mediusque jacet sine murmure pontus.
male scripti plerique *tacet*. lib. V. vers. 434.

Aequora lenta jacent alto torpore ligata.
& mox vers. 442.

Saeva quies pelagi, maefloque ignava profundo
Stagna

- Quem postquam accepit patrio monstrante superbus
 Armigero Poenûm ductor, Certamina primae
 575 Hic lue nunc, inquit, pugnae: te notus Hamilcar
 Hac trahit ad manes dextra. tum librat ab aure
 Intorquens jaculum, & versantem in vulnere sese
 Transigit. extracta foedavit cuspide sanguis
 Canitiem, ac longos finivit morte labores.
 580 Nec minus Herminium primis obtruncat in armis,
 Assuetum, Thrasymene, tuos praedantibus hamis
 Exhaurire lacus, patriaeque alimenta senectae
 Ducere suspensio per stagna jacentia lino.
 Interea exanimem maestum super arma Sychaeum
 585 Portabant Poeni, corpusque in castra ferebant.
 Quos ubi conspexit tristi clamore ruentes
 Ductor, praefago percussus pectora luctu,
 Quinam, inquit, dolor, o focii, quemve ira Deorum

Eripuit

Stagna jacentis aquae.
 plura illic ad rem. Valer. Flacc. lib. 111. vers. 731.
Flamina conicere, jacet sine fluctibus aequor.
 sic scribe, non *flatus*, ne bis idem dicat. Martial.
 lib. v. Epigr. 1.

Plana suburbani qua cubat unda freti.
 Juven. sat. xii. in descriptione tempestatis,
Sed postquam jacuit planum mare.
 Avienus descriptione orae maritimae vers. 62.
Ut prona ponti gurgitem intrent flumina,
Ut explicentur stagna, & ut jaceant lacus.

Gratius Cynege. vers. 433.
Vulcano condita domus, quam subter eunti
Stagna sedens venis, oleoque madentia virvo.
 Locus adhuc corruptus. In Catelectis Pithaei car-
 men de Sole,
Tum placidum jacet omne mare & vernantibus
undis

Flumina.
 Statius Surrentino Pollii vers. 29.
Stagna modesta jacent dominique imitantia mores.
 & mox vers. 73.

— *sua cuique voluptas,*
Aique omni proprium thalamo mare, transque
jacentem
Nereæ diversis servit sua terra fenestris.
 potest tamen *jacens* illic intelligi respectu fenestra-
 rum. in Thebaid. vii. vers. 86.
Ut si quando ruit, debellataeque reliquit
Eurus aquas, pax ipsa tumet, pontumque ja-
centem

Exanimis jam voluit hiems.
 Valer. Flacc. lib. vi. vers. 210.
 — *ingens Asiae plaga, quique per arcton*
Dexter, & in laevum pontus jacet.

Hieronymus ad Heliodorum: *Licet in modum stagni*
aquor arideat, licet vix summa jacentis elementi ter-
ga crispentur. & prooemio in Esaiam: *Si aura mo-*

destior summa jacentis elementi terga crispaverit. N.
 HEINSIUS. Lucan. lib. 111. v. 523.

Et, posito Borea pacemque tenentibus Austris,
Servatum bello jacuit mare.
 Frequenter vox *jacere* librorum errore in *latere*
 migravit. vide Gebhard. ad Propert. lib. i. Eleg.
 vi. vers. 25. N. Heinsium ad Claudiani bell. Gildon.
 vers. 21. supra ad Sili lib. 11. vers. 594. & Davis.
 ad Cic. i. Tuscul. Quæst. cap. 111. contra etiam
latere saepenumero in *jacere* mutatum. vide infra
 ad lib. xii. vers. 672.

v. 584. *Exanimem maestum super arma Sychaeum*
Portabant] *exanimem* Parmensis editio. Infra lib. xv.
 vers. 401. *exanimem sonipes ad signa revexit.* Similis
 lectio diversitas infra est lib. xiii. vers. 481. a-
 pud Maron. ix. Aen. vers. 451. x. Aen. vers. 496. &
 xi. Aen. vers. 51. quibus locis videndus est Pierius.
 Servius ad i. Aen. vers. 484. *Exanimis & exani-*
mis dicimus, sicut unanims & unanimis, inermis
& inermis. Ergo pro nostro arbitrio aut secundae de-
 clinationis erunt, aut tertiae. super arma autem est
 super clipeum, ex more militari. Sic Virgil. x. Ae-
 neid. vers. 505.

— *at focii multo gemitu lacrimisque*
Impositum scuto referunt Pallanta frequentes.
 & vers. 841.

At Lausum socii exanimem super arma ferebant
Flentes ingentem, atque ingenti vulnere victum.
Agnovit longe gemitum praefaga mali mens.

quem locum hic Silius imitatus est. vide quae ibi
 notavit doctissimus Cerda. Saxo Grammat. lib. 111.
 Histor. Danic. pag. 46. *Tam graviter affectus acie ex-*
cessit, ut scuto exceptus, atque a peditibus vicissim sub-
euntibus domum relatus, postridie vulnere dolore con-
sumeretur. Huc pertinet illud matrum Laconicarum
 filii clipeum tradentium, ἡ τὰν, ἡ πὶ τὰν.

v. 588. *Quaevē ira Deorum Eripuit nobis]* Vera est
 emendatio Dawiqueji, *quemve*: nec aliter constat
 N u 2 sententia

- Eripuit nobis? num te, dulcedine laudis
 590 Flagrantem & nimio primi Mavortis amore,
 Atra, Sychaeae, dies properato funere carpsit?
 Utque dato gemitu lacrimae assensere ferentum,
 Et dictus pariter caedis maerentibus auctor;
 Cerno, ait, adverso pulchrum sub pectore vulnus
 595 Cuspidis Iliacae. dignus Karthagine, dignus
 Hasdrubale ad manes ibis: nec te optima mater
 Dissimilem lugebit avis, Stygiave sub umbra
 Degenerem cernens noster vitabit Hamilcar.
 At mihi Flaminius, tam maesti caussa doloris,
 600 Morte sua minuet luctus. haec pompa sequetur
 Exsequias, seroque emtum volet impia Roma,
 Non violasse mei corpus mucrone Sychaei.
 Sic memorans torquet fumantem ex ore vaporem,
 Iraque anhelatum proturbat pectore murmur:
 605 Ut multo accensis fervore exuberat undis,
 Clausus ubi exusto liquor indignatur aëno.
 Tum praeceps ruit in medios, solumque fatigat
 Flaminium incessens: nec dicto segnius ille
 Bella capeſſebat, propiorque insurgere Mavors
 610 Coeperat, & campo junctus jam itabat uterque;

Cum

ſententia. BARTHIUS lib. v. Adverſ. cap. xv. *quem-
 ve* Dausquejus. & ſane praefat, quam Modianum
quae te. Sed mendum eſſe exiſtimo typographicum.
 nam Colonienſis *quemve*, & ſic Barthius quoque. N.
 HEINSIUS.

v. 592. *Atque dato gemitu*] *Utque* è ſcriptis, quo-
 modo & Modius, & vetuſtae editiones, fruſtra im-
 probante Interprete. N. HEINSIUS. *Uique* etiam
 Medioli. editio. *Atque* primum dedit Marſus, for-
 te operarum errore, qui tamen poſtea fideliter in
 omnes alias editiones propagatus eſt, & Dausque-
 jum etiam deſenſorem invenit, qui *Atque* hoc lo-
 co, continuo, è veſtigio, exponit: quod tamen nunc
 minus placet.

v. 600. *Morte ſua minuet luctus*] In Agrippinate
 minuat. N. HEINSIUS.

v. 601. *Seroque emtum volet impia Roma*] *Sero* velle
 dicitur, quialiquid fruſtra exoptat. vid. Broekhuſ. ad
 Tibull. lib. i. Eleg. ix. verſ. 40. Imitatur autem Si-
 lius illa Maron. x. Aen. verſ. 503.

*Turno tempus erit, magno cum optaverit emtum
 Intactum Pallanta.*

Ita paſſim. Silius lib. xv. verſ. 756.

Optatum bene credit emi quocumque periculo.
 lib. vii. verſ. 620.

— *unanimi vel morte emiſſe volebant
 Spectari Fabio.*
 lib. x. verſ. 287.

— *quantive emtum velis Hannibal, ut nos
 Vertentes terga aſpicias?*

Manil. lib. v. verſ. 113.

— *turpiſque emitur vel morte voluptas.*

Lucan. lib. vii. verſ. 282.

— *emtum minimo vult ſanguine quiſquam*

Barbarus, Heſperius Magnum praepone rebus?
 Statius i. Theb. verſ. 163. *Furiſque immanibus em-
 tum eſt, Oedipodae ſediſſe loco.* Claudian. iv. Con-
 ſul. Honor. verſ. 456.

Marte ſed accipiſi, multis ſed cladibus emta.
 in iii. de Rapt. Proſerp. verſ. 193.

— *aſpectus miſerae non ferre parentis*

Emtum morte velis.
 & in iii. de Laudib. Stilic. verſ. 188.

— *quis enim princeps hoc omnibus emiſ-
 Obſequiis, dominum ſeſe patremque vocari?*
 Ita enim legebat N. Heinſius, qui ibi plura exem-
 pla habet. Iſcan. lib. i. bell. Troj. verſ. 178.

Eripiturque emtum ſummo diſcrimine vellus.
 ut *emere*, ita & *vendere* infra lib. vi. verſ. 473.

*Sic nobis rerum exitio deſiſtite honorem
 Vendere.*

Nam hoc modo Silium emendat N. Heinſius, quem
 vide,

v. 605. *Accensis fervore undis*] *accensis* eſt caleſa-
 ctis. vide virum ſummum J. Fr. Gronovium ad Se-
 nec. Medeam verſ. 666. eo ſenſu *adolere liquores* di-
 xit auctor Moreti verſ. 38.

— *arſura focus imponere ligna*
Imperat, & flamma gelidos adolere liquores.
adolere autem eſt incendere, cremare. vide Weitz.
 ſpecileg.

Cum subitus per saxa fragor, motique repente
(Horrendum) colles, & summa cacumina totis
Intremuere jugis; nutant in vertice silvae
Pinifero, fractaeque ruunt super agmina rupes.

- 615 Immugit penitus convulsis ima cavernis
Diffiliens tellus, nec parvos rumpit hiatus:
Atque umbras late Stygias immensa vorago
Faucibus ostendit patulis; manesque profundi
Antiquum expavere diem. lacus ater, in altos
620 Sublatus montes & sede excussus avita,
Lavit Tyrrhenas ignota aspergine silvas.
Jamque eadem populos magnorumque oppida regum
Tempestas & dira lues stravitque, tulitque.
Ac super haec refflui pugnarunt montibus amnes,
625 Et retro fluctus torfit mare. monte relicto
Appennicolae fugere ad litora Fauni.
Pugnabat tamen (heu belli vecordia!) miles,
Jactatus titubante solo, tremebundaque tela,
Subducta tellure ruens, torquebat in hostem;
630 Donec pulsa vagos cursus ad litora vertit
Mentis inops, stagnisque illata est Daunia pubes.

Quis

specieg. ad eum locum, & Noris. in Cenot. Pisân.
Dissert. III. cap. v. pag. 393.

v. 607. Tum praecipit ruit in medium, coelumque fati-
gas Flaminium incessens.] Hoc ita debet in medios,
solumque scribi. Describitur Hannibal, Flaminium
in ultionem interfecti modo ab eo Sychaei ad fin-
gulare certamen provocans. MODIUS Novant.
Lectio. Epist. xxvi. Oxon. membranae pariter
cum Modianis solumque: estque imitatio Maronia-
na. BARTHIUS lib. v. Advers. cap. xv. in medios
probe codices vetusti. deinde solumque fatigat Flami-
nium iidem, utrumque jure laudante Modio, per-
peram Interprete damnante. solumque ex Oxoniensi
Barthius quoque amplexus est. pro dicto veteres
plerique dicto. N. HEINSIUS. in medios, ut Vaier.
Flacc. lib. i. vers. 147.

acclinisque taperi

In mediis vacuo condit caput Hippasus auro.

Claudian. i. in Rufin. vers. 41.

Aleto stetit in mediis, vulgusque tacere

justa.

ubi vide N. Heinsium. Optime etiam viri docti
solumque, quod ex imitatione Virgilii esse dicit
Barthius, fortasse innuens illud ex xi. Aen. vers. 220.

solumque vocari

Testatur, solum positi in certamina Turnum.
aut illud potius ex xii. Aen. vers. 466.

— solum densa in caligine Turnum

Vestras lustrans, solum in certamina poscit.

Deinde dicto omnes libri prisci. Wolfius primus di-
ctum Basilicae edidit, quem Colinaeus & Dausquejus

secuti sunt, quamvis hic etiam in notis dicto pro-
barit.

v. 618. Manesque profundi Antiquum expavere
diem] Pariter Virgil. viii. Aen. vers. 246.

— trepidentque immisso lumine manes.
ubi vide Cerdam: Petron. in Satyr. cap. cxxii.

Subsedet pater umbrarum, gremioque reducto
Telluris pavitans fraternos palluit ictus.

Statius vii. Theb. vers. 31.

— ille autem, supera compage soluta,
Nec solitus sentire metus, expavit oborta
Sidera.

Claudian. ii. de Rapt. Proserp. vers. 193.

— longa solitos caligine pasci

Terruit orbis equos.

v. 624. Pugnarunt montibus amnes] Pugnabat paul-
lo post denuo iteratur; quare hoc loco mendosum.
Sed nec montibus sanum, cum monte relicto proxi-
me subsequatur. fontibus puto. N. HEINSIUS. Voc-
ces montes & fontes alibi etiam inter se mutant libra-
rii. sic apud Lucan. lib. iv. vers. 117. vulgo editur,
vastos obliquant flumina fontes, ubi libri scripti non-
nulli habent montes. vide Barth. ad Claudiani Apon-
vers. i. & Jan. Broekhus. ad Tibul. lib. iii. Eleg.
v. vers. 1.

v. 631. Stagnisque latebat Daunia pubes] Emende-
tur stagnisque illata est. MODIUS Novant. Lectio.
Epist. xxvi. Illud, stagnisque illata est, invitos cessisse
optime notat, & firmatur ab Oxoniensi codice,
frustra renitente Dausquejo. Sic mox ablatis inci-
disse Consulem ait. Verissima ea scriptura est. BAR-

Nn 3

THIUS

- Quis Consul terga increpitans, nam turbine motae
 Ablatis terrae inciderat, Quid deinde, quid, oro,
 Restat, iö, profugis? vos en ad moenia Romae
 635 Ducitis Hannibalem: vos in Tarpeja Tonantis
 Tecta faces ferrumque datis. Ita, miles, & acres
 Disce ex me pugnas: vel, si pugnare negatum,
 Disce mori. dabit exemplum non vile futuris
 Flaminius; ne terga Libys, ne Cantaber umquam
 640 Consulis aspiciat. solus, si tanta libido
 Est vobis rabiesque fugae, tela omnia solus
 Pectore confumo, & moriens, fugiente per auras
 Hac anima, vestras revocabo ad proelia dextras.
 Dumque ea commemorat, densosque obit obviis hostes,
 645 Advolat ora ferus mentemque Ducarius: acri
 Nomen erat gentile viro, fuscisque catervis
 Bojorum quondam patriis, antiqua gerebat
 Vulnere barbaricae mentis: noscensque superbi
 Victoris vultus, Tune, inquit, maximus ille
 650 Bojorum terror? libet hoc cognoscere telo,
 Corporis an tanti manet de vulnere sanguis.
 Nec vos poeniteat, populares, fortibus umbris
 Hoc mactare caput. nostros hic curribus egit
 Insistens victos alta ad Capitolia patres.

Ultrix

THIUS lib. v. Advers. cap. xv. *flagrisque illata est* bene ex Colonienfi Modius, neque aliter Putaneus. Oxonius in *alta est*. Dausque hic denuo solens facit: sed merito subscribit Modianae lectioni Gronovius II. Observ. cap. VIII. etiam Barthius. Noster lib. iv. vers. 598.

*Cum rapidis illatus aquis & vulnere multo
 Impulit asper equus.*

lib. xi. vers. 245. *Illatus velut armentis leo.* Aufon. Perioch. II. XXI.

Intulerat fluvio trepidas fuga foeda catervas.
 apposite. Plinius Panegyri. *Flumina exaruisse, interceptum mare, illatasque non classes nostras, sed terras ipsas, arbitretur.* Festus Avien. descr. Orb. vers. 203. *pecoris dorso sternacis in aequor Inachis illata est.* Claudian. in Phoenice,

quo tempore pontus

Fuderis illatas scopulis stagnantibus undas.
 sic scribo, non *elatas*. N. HEINSIUS. Livius lib. XXII. cap. XLVII. *Per praecipit pavore fugientium agmen in mediam primum aciem illati.*

v. 632. *Turbine motae Ablatis terrae inciderat* *Ablatus terrae* in Colonio. N. HEINSIUS. Sensus est, Flaminium forte obviam venisse, occurrisse, militibus, qui motu terrae externati & mentem excussi fugebant. *incidit ablati*, ut Valer. Max. lib. v. cap. vi. ex. 3. *Genucio Cipo Praetori, paludato portam egredienti, novi & inauditi generis prodigium incidit.* Statius VIII. Theb. v. I.

Us subitus vates pallentibus incidit umbris.

ubi vide Lutat. & Barthium. *incidere in aliquem* Cicero dixit Orat. pro Sext. Roscio cap. LII. *Milites collocent, in quos, si qui ex acie fugerint, de improviso incidant.* Nec rã *Ablatis* alio sensu capiendum esse ostendit praecedens *mentis inops*. vide Gronov. ad Livii lib. xxxv. cap. XI.

v. 634. *Restat, iö, profugis*] Inscitissime interpres *Restat jam profugis*. N. HEINSIUS. Dausquejo, *Restat jam profugis* reponenti, videtur fraudi fuisse, quod voculam *iö* laetantis semper & triumphantis esse crediderit, cum tamen & invocantis sit, etiam in re minime laeta. Supra lib. iv. vers. 781.

*Clamat, Iö conjux, quocumque in cardine mundi
 Bella moves, huc signa refer.*

Ovid. III. Metam. vers. 713.

— *iö, geminae, clamavit, adeste sorores.*
 v. 637. *Disce ex me pugnas*] Virgil. XII. Aen. vers. 435.

*Disce, puer, virtutem ex me verumque laborem,
 Fortunam ex aliis.*

v. 646. *Fuscisque catervis*] *fususque scripti*. N. HEINSIUS.

v. 650. *Libet hoc cognoscere telo*] Colonienfis *licet hoc cognoscere telo*, non *libet*. N. HEINSIUS. Nihil muto. Saepe enim ita peccarunt scriptores librarii. vide infra ad lib. xv. vers. 188.

v. 657. *Consectus nimbo*] Celeberrimus Burmannus fortasse legendum conjecit *Consectus*, ut aliqua mortis

- 655 Ultrix hora vocat. pariter tunc undique fufus
Obruitur telis, nimboque ruente per auras
Contectus, nulli dextra jactare reliquit
Flaminium cecidisse sua. nec pugna perempto
Ulterior ductore fuit: namque agmine denso
- 660 Primores juvenum, laeva ob discrimina Martis
Infenfi Superis dextrisque, & cernere Poenum
Victorem plus morte rati, super ocus omnes
Membra ducis stratosque artus certamine magno
Telaque, corporaque, & non fausto Marte cruentas
- 665 Injocere manus. sic denfi caedis acervo,
Ceu tumulo, texere virum. tum, strage per undas,
Per silvas sparfa, perque altam sanguine vallem,
In medias fratre inVectus comitante catervas
Caeforum juvenum Poenus, Quae vulnera cernis?
- 670 Quas mortes? inquit. premit omnis dextera ferrum,
Armatusque jacet fervans certamina miles.
Hos, en, hos obitus nostrae spectate cohortes.
Fronte minae durant, & stant in vultibus irae.
Et vereor, ne, quae tanta creat indole tellus
- 675 Magnanimos fecunda viros, huic fata dicarint
Imperium, atque ipsis devincat cladibus orbem.
Sic fatus cessit nocti; finemque dedere
Caedibus, infusae subducto sole, tenebrae.

mortis Flaminii mentio fiat. infra lib. xvii. vers. 651.

-- -- confecta mole gigantum

Ineffa campis tangens Thyrrhius astra.

v. 660. *Saeva ad discrimina Martis*] Scribatur *laeva ob discrimina*. MODIUS Novant. Lætion. Epist. xxvi. *laeva ob discrimina* Modius cum Colontienfibus membranif. Sic apud Lucanum libro iii. vers. 126.

-- -- Crassumque in bella secutae

Læva tribunitiae voverunt proelia Dirae.

non *Saeva*, quod nunc circumfertur. hoc tamen loco praestiterit, *laevi ob discrimina Martis*, id est, Martis adversi. Sic *Mars sinister* initio libri primi. lib. xii. vers. 208. etiam scribendum opinor, *laevo Martis parastis*. Contra *faustus Mars* libro viii. vers. 306. *Cum duce tam fausti Martis*. & lib. xi. *fausti Superis libamina belli*. N. HEINSIUS. Ita saepe peccarunt indocti librarii. vide supra ad lib. ii. vers. 111. lib. ix. vers. 268. & Grotium ad German. Arat. Phaenom. pag. 4. apud Lucan. lib. vii. vers. 313. pro *in victos* *laevum destringere ferrum*, quidam codices perperam habent *laevum ferrum*. & ita alibi.

v. 665. *Sic denfi caedis acervo*] *densae caedis* praestiterit. N. HEINSIUS.

v. 666. *Quae vulnera cernis? Quas mortes &c.*] Egregie hic facit, quod de Romanis primo proelio à Pyrho caesis tradit Florus lib. i. cap. xviii. *Quinam illi fuerant viri, quos ab elephantis primo proelio*

obtritos accepimus? omnium vulnera in pectore; quidam hostibus suis immortui: omnium in manibus enses, & relictæ in vultibus minae, & in ipsa morte ira vivebat. quem locum Doctiff. Dausquejus jam laudavit.

v. 671. *Armatusque jacet*] *Armatusque maluerim. deinde spectate cohortes ex scriptis*. N. HEINSIUS.

v. 672. *Hos, en, hos obitus*] *Dausquejus, Hostesne hos obitus? cui bono?* N. HEINSIUS.

v. 673. *Fronte minae durant &c.*] Vide infra ad lib. xiiii. vers. 733.

v. 673. *Et stant in vultibus irae*] *perstant, vel restant* scribendum. N. HEINSIUS.

v. 674. *Et vereor*] *Ut vereor!* censeo a Silio esse. N. HEINSIUS.

v. 676. *Devincat cladibus orbem*] *ne vincat* arbitrator. N. HEINSIUS. Fortasse nihil mutandum. *devincere*, pro simplici *vincere*. Liv. lib. xxv. cap. v. *Hic semes honoratosque juvenis in eo certamine devicit.*

v. 678. *Infusae subducto sole tenebrae*] *Malo offusae tenebrae, quam infusae*. N. HEINSIUS. Cicero i. de Natur. Deor. cap. ii. *Quae lucem eriperet, & quasi noctem quandam rebus offunderet.* idem v. Tullius. Quaeft. cap. ii. *Haec indoctorum animis offusa caligo est.* Vide infra ad lib. x. vers. 366. pariter tamen Silius lib. xi. vers. 270.

-- -- *fuscabat & Hesperus, umbra*

Paullatim infusa, properantem ad litora currum. Nifi & illic melius *offusa umbra* legatur.

C. SILII

C. S I L I I T A L I C I P U N I C O R U M

L I B E R V I.

Jam, Tartessiaco quos solverat aequore, Titan,
In noctem diffusus, equos jungebat Eois
Litoribus, primique novo Phaethonte resecti
Seres lanigeris repetebant vellera lucis.
Et foeda ante oculos strages, propiusque patebat
Infani Mavortis opus: simul arma virique

Ac

v. 2. **E**quos jungebat Eois Litoribus] urgebat Oxoni-
nius & Puteaneus cum vetustis editioni-
bus. N. HEINSIUS. urgebat etiam Mediolan. editio:
sed perperam. Silius lib. xv. vers. 334.

*Sed quisnam aversos Phoebum tunc jungere ab urbe
Romulea dubitaret equos?*

Virgil. v. Aen. vers. 817.

*Jungit equos auro gemitur, spumantiaque addit
Frena feris.*

Ovidius ii. Metam. vers. 118.

Jungere equos Titan velocibus imperat Horis.

Eodem sensu & jungere currum dictum. vide virum
egregium Joh. Fred. Gronov. in Diatr. Stat. cap. ix.
Contra abjungere equos est apud Propert. lib. ii. e-
leg. xiv. vers. 12.

Quam prius abjunctos sedula lavit equos.

v. 3. Primique novo Phaethonte resecti] resecti opinor.
N. HEINSIUS. Nihil muto. quemadmodum enim
nox terras hominesque tenebris quasi amictu tege-
re, sic sol retegere, dicitur. Silius lib. xii. vers. 612.

coelumque tenebris

Clauduntur, & terras caeco nox condit amictu.

Virgil. iv. Aen. vers. 119.

ubi primos crastinus orsus

Extuleris Titan, radiisque retexeris orbem.

& v. Aen. vers. 64.

si nona diem mortalibus alnum

Aurora extuleris, radiisque retexeris orbem.

Ovid. viii. Metam. vers. i.

*Jam nitidum retegente diem, noctisque fugante
Tempora Lucifero.*

Lucan. lib. iv. vers. 529.

Detegit orta dies stantes in rupibus Istros.

Statius v. Theb. vers. 396.

Exoritur pudibunda dies, coelumque retexens

Aversum Lemno jubat.

Hinc passim apud poetas occurrunt noctis amictus,
vela, peplum, palla. Silius lib. v. vers. 36.

atrae noctis amictu

Squalebat pressum picea inter nubila coelum.

lib. xv. vers. 284.

*--- nox, atro circumdata corpus amictu,
Nigrantes invexit equos, suasque quietem.*

Statius ii. Theb. vers. 527.

*Coeperat humenti Phoebum subtexere palla
Nox.*

& iii. Theb. vers. 415.

*Nox subit, & curas hominum motusque serarum
Compesuit, nigroque polos involvit amictu.*

Anonymus, vulgo Varro Atacinus dictus, in frag-
mento Astron.

Insorquetque peplum noctis, radiasque sororem.

Vide, quae notavit Exactissimus Gronov. ad Liv.
lib. i. cap. lvii.

v. 4. Seres lanigeris repetebant vellera lucis] Clau-
dian. in Consul. Olybr. & Prob. vers. 180.

*Jam parat auratas trabeas, cinctusque micantes
Stamine, quod molli sondens de stipite Seres,
Frondea lanigerae carpentes vellera silvae.*

Valer. Flacc. lib. vi. vers. 699. *Eoae stamine silvae.
repetebant vellera, ut depecterent foliis.* lib. xiv. vers.
665. *depexaque vellera ramis.* & apud Maron. ii.
Georg. vers. 120.

Velleraque ut foliis depectant tenuia Seres.

N. HEINSIUS. Vox repetebant Celeberrimo Bur-
manno mendii suspecta est, pro qua relegebant scri-
bendum conjicit; eodemque modo in Mstis Naso-
nis peccari me monuit iv. Metam. vers. 569. certe
legere vellera, fila, ramis hac in re ubique obvium.
Fortasse etiam posses minima mutatione lanigeri re-
petebant vellera luci. De voce repetere hoc sensu vide-
atur vir summus in Diatr. Statiana cap. xxxiv.

v. 5. Et foeda ante oculos] At praetulerim, vel
Stat. N. HEINSIUS.

v. 7. Dextraeque in vulnere, caesi Haerentes hastis]
in vulnere caeco, ni fallor, dederat nobis Silius. A-
pud Nasonem Metam. vi. vers. 293. *duplicitaque vul-
nere caeco est.* Noster lib. ix. vers. 105.

*Auctorem caeci trepidus circumspicit ictus.
caecae silvae infra hoc libro vers. 56.*

--- silvisque

- Ac mixtus fonipes, dextraeque in vulnere, caesi
 Haerentes hastis: passim clipeique, jubaeque,
 Atque artus trunci capitum, fractusque jacebat
 10 Ossibus in duris ensis: nec cernere deerat
 Frustra seminecum quaerentia lumina coelum.
 Tum spumans sanie lacus, & fluitantia summo
 Aeternum tumulis orbata cadavera ponto.
 Nec tamen adversis fuerat fracta Itala virtus.
 15 Brutius ingenti miserandae caedis acervo,
 Non aequum ostentans confosso corpore Martem,
 Extulerat vix triste caput, truncoque trahebat
 Per stragem, nervis interlabentibus, artus;
 Tenuis opum, non patre nitens, linguave; sed asper
 20 Ense, nec e Volscis quisquam vir gente redemit
 * Plus aevi, nec magnanima puer addere sese

Pubescence

- - - silvisque per arva caecis
 Ablati furrim.
 lib. vii. vers. 135. *caecae furtiva viae.* & vers. 350.
caeca silentia, pro nocte. & vers. 372. *caecae caver-*
nae. lib. viii. vers. 257. *caeca suffragia.* lib. ix. vers. 281.
caecum murmur. & vers. 500. *caeca nubes.* lib. x. vers.
 236. *caeca manus*, pro ignota. vers. 285. *caeca plebs.*
 vers. 415. *caecum in vestigia telum* de stilo. vers. 539.
caeca nox. libro xi. vers. 388. *caecum exitium.* vers.
 456. *caecam molem* chaos vocat. lib. xii. vers. 127.
caecae Acherontis fauces. vers. 477. *caecus astus.* vers.
 613. *caecus noctis amictus.* & vers. 628. *caeci è nubi-*
bus ignes. vide ad Ovidii iii. Metam. vers. 490. N.
 HEINSIUS. in *vulnere caeco* vir Illustrissimus, ut
 apud Maron. x. Aeneid. vers. 732.
 - - - fugientem haud est dignatus Oreden
 Sternere, nec iacta caecum dare cuspide vulnus.
 Ovid. Epist. iv. Heroid. vers. 19.
 - - - urimur intus,
 Urimur, & caecum pectora vulnus habens.
 Persius satyr. iv. vers. 44. *ilia subter Caecum vulnus*
habet. & ita *caecum* ubique passiva significatione pro
 eo, quod non videtur, quod latet. Vide Dan.
 Heinsium supra ad lib. v. vers. 2. Sed non satisfacit
 Nic. Heinsii conjectura hoc loco. Rectius forsitan Ce-
 leberissimo Burmanno in mentem venit, legendum,
dextraeque in pulvere caesae Haerentes hastis; quo mo-
 nitore didici, voces *pulvis* & *vulnus* etiam à libra-
 riis commutatas fuisse apud Maron. xii. Aen. vers.
 611. & Statium xii. Theb. vers. 141. ut dicat Silius,
 orto sole videri potuisse dextras abscissas, quae in
 pulvere jacentes etiamnum hastas tenebant.
 v. 8. *Clipeique, jubaeque* jubaeque rectius Oxonius.
 simile mendum fustulimus libro superiori vers. 166.
jubae pro *galeis* ponit. N. HEINSIUS. *jubaeque*, ab
 aliis repositum, probat etiam Doctissimus Daus-
 quejus, quas recte N. Heinsius per *galeas* exponit.
 Eae in simili descriptione ubique memorantur, ut
 lib. i. vers. 53.

Per clipeos galeasque virum, caesosque per artus
 Vix iter Hadriaci rumpentem ad litora ponti.
 lib. iv. vers. 627.
Corporibus, clipeisque simul, galeisque cadentum
Contegitur Trebia.
 lib. x. vers. 315.
Passim signa jacent, quae Samnis belliger, & quae
Sarrastes populi, Marsaeque vulere cohortes;
Transfixi clipei, galeaeque, & inutile ferrum,
Fractaque confictu parmarum tegmina, & ore
Cornipedum derepta fero spumantia frena.
 Vide etiam apud Maron. i. Aen. vers. 101. & viii.
 Aen. vers. 539.
 v. 14. *Adversis fuerat fracta Itala virtus* fuerat
 tota Colonienfis. opinor ruerat tota. N. HEINSIUS.
 Voces *fueram* & *rueram* alibi etiam inter se confu-
 derunt scribae librarii: vide N. Heinsium infra ad
 lib. viii. vers. 156. lib. xiv. vers. 582. ad Phaedr.
 lib. iv. fab. xvii. vers. 24. ubi videndus etiam Gu-
 dius. *ruerat* autem, ut lib. xv. vers. 739. *Fortuna rue-*
bat Sidonia. & lib. xvii. vers. 165. *Massyla ut rue-*
rint arma.
 v. 15. *Brutius* Colonienfis bene *Bruttius*. Stephanus
 Byz. *Βρυττία* ποῖον Συκαδίας. τὸ ἰσχυρὸν Βρυττία. Sed Ca-
 labri Brutii proprie. & sane Graeci scriptores multa
 Calabriae loca Siciliae accensent. *Brettii* nonnullis di-
 cuntur: sed Stephanus Byz. *Brettios* Tyrreniae po-
 pulos facit, & a Bruttiis distinguit. N. HEINSIUS.
 Recte *Bruttius* ex Colon. codice vir Illustrissimus.
 Silius enim aquiliferi hujus nomen, ut passim so-
 let, deduxit à Bruttiis, Calabriae populo, qui non
Brutii, sed *Bruttii*, dicebantur. vide Dausquej. Or-
 thogr. part. ii. hac voce, N. Heinsium ad Siliu lib.
 viii. vers. 562. & lib. xi. vers. 10. Contra tamen
 Claver. *Brutii* scribendum contendat in Ital. Antiq.
 lib. iv. cap. xv. pag. 1283.
 v. 21. *Nec magnanima puer addere sese Pubescendo*
gena castris optarat Scripti *addere sese castris* constan-
 ter, non *addere*. Interpres *nec magna anima*. Sed
 O o cur

Pubescēte genā castris optarat, & acri
Flaminio spectatus erat, cum Celtica victor
Obrueret bello Divis melioribus arma.

- 25 Inde honor, ac sacrae custodia Marte sub omni
Alitis: hinc causam nutrit gloria leti.
Namque, necis certus, captae prohibere nequiret
Cum Poenos aquilae, postquam subsidere fata
Viderat, & magna pugnam inclinare ruina,
30 Occulere interdum & terrae mandare parabat.

Sed

cur non, *magnae animae puer*, ne tot sexti casus
concurrant? *animaeque magnae Prodigum Paullum*
in Horatio habemus lib. i. od. xii. vers. 37. Locus
altioris medicinae indiget. primo corrigendum *ma-*
gnanimis castris. deinde lego,

- - - *nec magnanimis puer addere sese*

Pubescēte genā castris cessarat,
vel *dubitarat*, vel *tardarat*, vel *vitarat*. *magnani-*
ma castra, ut *magnanimae palaestrae* apud Valer.
Flacc. lib. iv. vers. 328. *magnanimis memoranda pa-*
laestris Taygeta. Silius lib. i. vers. 29.

- - - *magnanimis Roma caput urbibus alte*

Exserere.

Martial. lib. xiii. Epigr. ad lectorem primo,

Nec mea magnanimo depugnat tessera talo.

Clariss. Gronovius lib. iv. cap. viii. de pecunia
veteri, *abdere castris*, pro exesse castris, interpretatur:
ut in illo Tibulli lib. ii. el. i. vers. 82.

Et procul arduentes hinc, precor, abde faces.

sed *addere* jam adtruximus lib. iii. vers. 350. pro
optarat, conjicio *cessarat*, ut lib. vii. vers. 686.

- - - *nec crectis similes imponere cristis*

Cessarat pennas.

lib. viii. vers. 637.

Nec densae trepidis apium se involvere nubes

Cessarunt aquilus.

lib. x. vers. 407.

- - - *ut vera mali praesentia numquam*

Cessarit canere.

lib. xi. vers. 304. ex scriptis,

- - - *sed enim nec femina cessat*

Mente aequare viros, & laudis poscere partem.

vel *vitarat*, ut lib. ix. vers. 84.

Sed fuga nuda viro, sumto quia prodere coepta
Vitabat clipeo.

dubitarat tamen verior lectio. N. HEINSIUS. A
vulgata hujus loci scriptura non abeunt Mediolan. &
reliquae praefatae editiones, nisi quod vir Illustrissimus
ex Parmensi *addere* notari ad marginem Silii,
quod perperam Dausquejus damnavit. ita saepe pec-
carunt librarii. vide infra h. lib. vers. 394. Quod
ad reliqua hujus loci attinet, in iis nihil mutan-
dum puto. Dicit enim Silius, Bruttium, puerum
magnanimum, nondum pubescēte genā jam op-
tasse militiae nomen dare, ad quod propter aeta-
tem cogi non poterat. Plura immaturae militiae

exempla supra notavit Dausq. ad lib. ii. vers. 317.
puer magnanima pubescēte genā est puer magnani-
mus pubescēte genā. Sic Propert. lib. ii. eleg. vii.
vers. 14.

Nutritus duro, Romule, lacte lupae.

pro *lacte durae lupae*, quod in optimo codice est,
teste Broekhusio: sed frustra. *dorsum citatum* infra
lib. x. vers. 469. pro equi citati dorso: quod nota-
vi, ne quis cum Dausquejo quaerat, cur Silius
genam vocet *magnanimam* prae fronte aut oculis.
Si cum Illustrissimo Heinio *magnanimis castris* ma-
lis, vocula *nec* longius aberit *ἀποτὴν pubescēte genā*,
quo referenda est.

v. 22. *Et acer Flaminio spectatus erat*] *acri Flami-*
nio ex scriptis. N. HEINSIUS. Cum vulgata lectio-
ne faciunt omnes praefatae editiones, nisi quod Mar-
sus, qui in contextu *acer* cum reliquis habet, in
commentariis rectius *acri* dederit, quod, forti, ex-
ponit.

v. 27. *Captae prohibere nequiret Cum Poenos aquilae*
] *capta aquila*, ut puto. sed nihil muto. est enim
Graecismus. sic apud Chrysothom. *ὁ βῆς καὶ οὐκ ἐπι-*
τηνυμένων. & sic alii frequenter. N. HEINSIUS.
capta aquila olim N. Heiniius, quem, constructio-
nem hanc plenius illustrantem, vide ad Ovidii ii.
Art. Amat. vers. 335. melius tamen postea vulga-
tum defendit, Siliumque Graecis imitatum notat,
qui non tantum *ἵππων οὐ τοῦ*, sed etiam *ἵππων οὐ*
τοῦ, dicere consueverunt, ut Aelian. ix. Var. Hist.
cap. v. *Θιμιστολῆς ἵππων ἔκοντα εἰς Ὀλύμπιον εἰς τῆς*
ἀγωνίας. Themiſtoles Hieronem venientem ad ludos O-
lympicos certaminis prohibuit. atque ita alii passim.

v. 30. *Occulere interdum, & terrae mandare para-*
batur] *interdum* hic valet interim, interea, ut lib. iv.
vers. 491.

Dumque vada & molles aditus per devia flexo

Circuitu petit, & stagni languentia quaerit,

Interdum rapta vicinis salibus alno

Flumineam texit, qua travehat agmina, classem.

Auctor Sodomae vers. 72.

- - - *demens sed vulgus ibidem*

Poenarum auspiciis interdum lumine multans.

ita edidit Morellus, quod vindicavit optimus Gro-
nov. in Observ. in script. Eccles. cap. xxii. Tacitus
i. Ann. cap. v. *Acribus custodiis domum & vias se-*
perat Livia, laetique interdum nuntii vulgabantur,
donec

Sed, subitis victus telis, habentia membra
 Prostravit super, atque injecta morte tegebat.
 Verum ubi lux nocte e Stygia miseroque sopore
 Reddita, vicini de strage cadaveris hasta
 35 Erigitur, soloque vigens conamine, late
 Stagnantem caede & facilem discedere terram
 Ense fodit, clausamque aquilae infelicitis adorans
 Effigiem, palmis languentibus aequat harenas.
 Supremus fessi tenues tum cessit in auras

Halitus,

donec provisis, quae tempus monebat, simul excessisse Augustum, & rerum potiri Neronem eadem fama extulit. Appulejus ix. Metam. pag. 190. Ed. Pricaei. Interdum Philesternus cognito strepitum procurris cubiculo. & pag. 194. Interdum acerrimo gravique odore sulphuris juvenis inescatus atque obnubilatus intercluso spiritu diffuebat. Eadem vox reddenda auctori Moreti vers. 31.

Interdum clamat Scybalen: erat unica custos, Afra genus, tota patriam testante figura. Vulgo editur Interea clamat. Sed vetus editio Basil. aperte Interdum. Scybalen: erat Gronov. ex manuscripto reposuit 1. Obs. cap. xvi. proxime accedit ejusdem Basil. libri scriptura Cybalen: haec erat. vulgo circumfertur Cybale: haec erat. Plura de hoc usu vocis Interdum vide apud Colvium ad Appuleji iii. Met. pag. 43. & Horat. Turbellin. de Partic. Ling. Lat. cap. lxxix. quod tamen is, cum apud bonos auctores obvium sit, cur imitari nolit, causam non video. Contra etiam interim & interea pro interdum ponuntur. infra lib. vii. vers. 395.

Interea (crede experto, non fallimus) aegris Nil movisse salus rebus. ubi alia notavi. Ceterum laudandum hoc Bruttii aquiliferi facinus est: aliud simile, haud minus praeclarum, vexilliferi Helvetii, qui vexillum, ne in hostium potestatem veniret, concisum ore recondidit, ex Stumphyio memorat Piccart. Decad. i. Observ. Historico-Polit. cap. xi.

v. 32. Illeeta morte tegebat] Eruditissimus Dausquejus recte interpretatur hoc de Bruttio aquilam corpore tegente: omnes enim in caedem suam illiciebat tam forti facinore. Oxon. membranae eandem vocem oppido quoque bene conservant. BARTHIIUS lib. i. Advers. cap. xiii. inieeta Coloniensis. Fortassis inieeta mole, corporis videlicet, quamquam Barthius vulgatum tuetur. par naevus inhaeret lib. xiv. vers. 555. jaculis cessantibus hostem Morte sua perimant. moles pro corpore lib. xiii. vers. 194. - - - plantaque volucris

Praestabat Laurens, membrorum mole Laburnus. infra hoc libro vers. 111.

Vidi crescentes Thrafsymeni caedibus undas Prostrataque virum mole.

lib. x. vers. 213.

In praeceps magna propulsus mole ruentum.

lib. v. vers. 66.

Signa etiam affusa certant dum vellere mole.

lib. xvii. vers. 562. moles cornipedis. Valerius Flaccus lib. iiii. de Hercule cernuo cadente vers. 478.

Atque in terga ruens Talaum, fortemque Eribotem, Et longe tantae securum Amphionae molis Obruit.

Vide locum a me castigatum in nostro lib. xvi. vers. 46. ingenti membrorum mole. illaeta morte non nemo apud Dausquej. malebat. N. HEINSIUS. Ille non nemo, qui apud Dausquejum illaeta morte malebat, mihi videtur esse Just. Lipsius, qui lib. iv. de Milit. Rom. Dial. v. ita hunc locum laudavit. Sed melius Illustrissimus Heinsius, partim ex optimo libro, partim ex conjectura, inieeta mole. Aufon. in Technop. de membris,

Quam tenue, & miclem quantam fert corpoream crus!

certe vulgata scriptura defendi nequit: quomodo enim Bruttius nunc illeeta morte sexisset aquilam, qui postea demum ea in terra defossa exspiravit. Voces morte & mole interdum a librariis ineptis confunduntur. vide Nic. Heinsum ad Ovidii xv. Metam. vers. 230. Illustrissimi tamen Heinssii conjectura Celeberrimo Burmanno non satisfacit, tum quod juveni pubescente gena vix apte moles dari possit, tum quod non magna mole opus sit ad tegendam aquilam, quam hasta avulserat. Ipse vero, sed timide, conjicit, fortasse scribendum efficta morte tegebat: atque ita sensus erit, Bruttium, ut servaret aquilam, se mortuum finxisse: mox vero, ubi discessisse hostes senserat, se erexisse, & aquilam defodisse.

v. 35. Erigitur, soloque ingens conamine] soloque vigens ex eodem Coloniensi. N. HEINSIUS.

v. 37. Clausamque aquilae infelicitis adorans Effigiem] Forte cassamque, quam nequidquam venerabatur, nil proficientem. N. HEINSIUS. Dion. Vossius ad oram libri sui haec annotarat. „Aquilae, la Romanis erat sanum exiguum, in quo aurea, jacebat aquila, ut ostendit Dio lib. xi. Histor. „[pag. 128.] 'Ο γὰρ αὐτὸς ἀνιμασμένῳ, ἔτι δὲ νῆος περὶ, καὶ ἐν αὐτῇ αὐτὸς χυρσοῦς ἰνδύεται. Hinc intellegere est, cur Silius dicat clausam aquilae effigiem. Haec ille. Verum si omnes aquilae militares facello inclusae sint, causa non est, ut Silius hanc peculiari epitheto clausam vocet. vide igitur, num

O o 2

clausa

- 40 Halitus, & magnam misit sub Tartara mentem.
Juxta cernere erat merita sibi poscere carmen
Virtutis sacram rabiem. Laevinus, ab alto
Priverno, vitis Latiae praesignis honore,
Exanimus Nasamona Tyren super ipse jacebat
- 45 Exanimis: non hasta viro, non ensis: in artis
Abstulerat Fors arma: tamen certamine nudo
Invenit Marti telum dolor. ore cruento
Pugnatum, ferrique vicem dens praebuit irae.
Jam lacerae nares, foedataque lumina morsu,
- 50 Jam truncum raptis caput auribus, ipsaque diris
Frons depasta modis, & sanguine abundat hiatus:
Nec satias; donec mandentia linqueret ora
Spiritus, & plenos rictus mors atra teneret.
Talia dum praebet tristis miracula virtus,
- 55 Diverso interea fugientes faucia turba
Jactantur casu, silvisque per avia caecis

Ablati

clausa sit terrae inclusa, jam imposita fossae, qua
eam Brutius tegeret. Sed nec illud mihi satisfacit.

v. 41. Merito sibi poscere carmen Virtutis] merita
Virtutis rectius Colonienfis & Oxonius. infra lib.
xi. vers. 240.

— huic agetum, (nam cur indigna seramus?)

Magnanime o miles, meritis iuncte catenas.

fic ibi scribendum. N. HEINSIUS.

v. 42. Levinus ab alto Priverno] Idem Colonien-
fis Laevinus. N. HEINSIUS. Locutionem hanc Lae-
vinus ab alto Priverno supra illustravi ad lib. v. vers. 271.

v. 43. Vitis Latiae praesignis honore] Sic legendum,
non per signis. MODIUS Novant. Lect. Epist. xxii.
praesignis honore, non per signis, scripti. vere. quod
jam occupavit monere Modius. N. HEINSIUS.
praesignis etiam editio Mediolan. & ea, cui prae-
fuit Martinus Herbiopolensis, probante insuper Dau-
squejo. Ovid. Ep. iv. Heroid. vers. 39. arcu praesi-
gnis adunco Delia. idem iii. Metam. vers. 32.

Martius anguis erat cristis praesignis & auro.
Statius lib. iv. silv. viii. vers. 12.

Gaudeat & Libyca praesignis avunculus hasta.

& iv. Theb. vers. 598. nostro praesignem Maona
lauro. Error hic ex ταχυγράφων compendio ortus
est, qui voculas prae & per simillimo signo scribe-
bant, quod non recte distinguentes posteriores de-
scriptores saepissime auctorum loca corruperunt.
Ex solo Silio aliquot hic exempla dabo. ita confude-
runt performidatus & praeformidatus lib. iii. vers.
608. perstringere & praefringere lib. i. vers. 338. per-
vestus & praevestus lib. iv. vers. 51. perfracta & prae-
fracta lib. v. vers. 242. percipere & praecipere hoc li-
bro vers. 300. pernoscere & praenoscere lib. viii. vers.
304. perferre & praeferre lib. xi. vers. 102. permissus
& praemissus lib. xv. vers. 632. in priscis etiam edi-
tionibus perfulgebat, pro praefulgebat, est lib. iv. vers.

499. perfulgens, pro praefulgens, lib. xi. vers. 537. &
ita passim apud alios scriptores.

v. 47. Ore cruento Pugnatum] Immanis rabiei in-
signe exemplum, quod proelio Cannensi accidisse
narrat Livius lib. xxii. cap. li. Praecipue conver-
tit omnes substractus Numida mortuo superincubanti
Romano vivus, nasa auribusque laceratis: quum, ma-
nibus ad capiendum telum inutilibus, in rabiem ira
versus, laniando dentibus hostem exspirasset. Eandem
historiam narrat Valer. Maxim. lib. iii. cap. ii. ex.
ii. De Tydeo pariter Statius viii. Theb. vers. 760.

Atque illum effracti persusum tabe cerebri
Apicit, & vivo scelerantem sanguine fauces.

vbi vide Barthium.

v. 51. Et sanguine abundat hiatus] inundat ma-
luerim, uti apud Maron. x. Aen. vers. 24. inun-
dant sanguine fossae. N. HEINSIUS.

v. 52. Nec satis est; donec] Ego, cum viderem
illud satis est minus convenire, putabam ex eo re-
cte fieri posse satias: quam conjecturam meam
confirmant membranae, in quibus diserte satia le-
gitur: quod, addita ad finem litera s, probum haud
dubie erit. Barbarum autem vide & cive Romano
indignum facinus. Laevinus centurio (talem enim
eum designat poeta, dum paullo ante ait, vitis
Latiae praesignis honore) hostem, semianimis ipse &
moribundus, amplexus, arrosis auribus naribusque
ejus, non ante demisit, quam spiritu & vita defi-
ceretur. unde etiam mandentia, non mandantia,
legendum apparet. MODIUS Novant. Lectio. E-
pist. xxii. satia Colonienfis, unde Modius probe
satias. neque aliter Oxonienfis. in Puteaneo & edi-
tione Romana satias. jam supra eandem vocem
Silio reddidimus lib. iv. vers. 110. N. HEINSIUS.
Mediolan. etiam editio proxime verum satiat. Mar-
sus & nonnulli alii saties ediderunt, pro quo Vos-
sius.

- Ablati furtim multo cum vulnere solos
 Per noctem metantur agros. sonus omnis & aura
 Exterrent, pennaque levi commota volucris.
- 60 Non sopor, aut menti requies. agit asper acerba
 Nunc Mago attonitos, nunc arduus Hannibal hasta.
 Serranus, clarum nomen, tua, Regule, proles,
 Qui, longum semper fama glifcente per aevum,
 Infidis servasse fidem memorabere Poenis,
- 65 Flore nitens primo, patriis, heu! Punica bella
 Auspiciis ingressus erat; miseramque parentem,
 Et dulces tristi repetebat sorte penates
 Saucius. haud illi comitum super ullus, & atris
 Vulneribus qui ferret opem: per devia, fractae
- 70 Innitens hastae, furtoque ereptus opacae
 Noctis, iter tacitum Perusina ferebat in arva:
 Ac fessus parvi (quaecumque ibi fata darentur)
 Limina pulsabat tecti: cum membra cubili

Evolvens

frus ad oram editionis Juntinae pariter *satias* scribendum conjicit.

v. 58. *Sonus omnis & aura Exterrent*] Ψοφοδῆς erant: sunt enim Ψοφοδῆς,

Quos omnes terrent auras, sonus excisat omnis, ut loquitur Maro, è cuius loco ix. Aen. vers. 728. hic desumptus est. D. HEINSIUS. Vide Cerdam ad illum locum Maronis.

v. 62. *Serranus*] Ita scripti, de quo cognomento nos ad Maronem plura Aeneidos sexto vers. 845. N. HEINSIUS. Gentis Atiliae cognomen *Serranus* Dausquejus ad hunc locum, docti Interpretes ad Maron. vi. Aen. vers. 845. alique a *serendo* deduxerunt, quod Atilio cuidam *serenti* vel Consulatus vel Dictatura oblata sit. Sed cum in nummis & eruditis marmoribus Atilii, non *Serrani*, vel *Serani*, sed *Sarrani*, & *Sarani* vocentur, alii eos nomen a devictis *Sarranis* obtinuisse volunt. *Sarra* autem Tyrus est, & *Sarrani* Tyrii, ac secundum morem Siliu inde orti Karthaginienfes. Sic lib. vii. vers. 432.

— aut hos *Sarranus* habebis

Navita jam portus.

ubi vide Dausquejum. lib. viii. vers. 45.

Cur Sarrana dicent Oenotri numina templo.

lib. ix. vers. 202.

Qui Tyria ducis Sarranum ab origine nomen.

ubi codices scripti male *Serranum* habent. ibid. vers. 319. *Sarrana manus*, id est, Poeni. vide etiam Column. ad Ennium pag. 84. Tandem, rejecta hac nominis ejus etymologia, docuit vir Celeberrimus Jac. Perizonius in Animadv. Histor. cap. i. pag. 33. Atilios *Saranos* dictos esse à *Sarrano*, antiquo Umbriae oppido, unde populi *Saranates* Plinio memorantur. Idem etiam eodem loco pag. 24. observat, Atilium, M. Reguli, qui à Poenis captus & occisus est, filium, poetica licentia hic *Sarranum*

vocari, cum eodem, quo pater, nomine appellatus fuerit: idque adstruxit exemplo Valerii illius, qui legatus à Romanis ad Hannibalem, Saguntum obsidentem, missus est, & à Silio initio lib. ix. *Poplicola* vocatur, cum ex Livio & aliis constet, eum *Valerium Flaccum* dictum fuisse. Vide omnino, quae erudite hac de re disputat Vir egregius, & de republica literaria optime meritus.

v. 68. *Atris Vulneribus qui ferret opem*] Infra lib. ix. vers. 173.

— atrum

Sustentans vulnus mananti sanguine signat

In clipeo mandata patris.

Virgil. ix. Aen. vers. 700.

— reddit specus atri vulneris undam

Spumantem.

quo in loco alii *vulneris*, pro *atri vulneris*, legendum esse suspicatur Doctissimus Pricaeus ad Appulej. Metam. pag. 374. Sed frustra. *atrum* enim *vulnus* Virgil. & ejus exemplo Silius alique vocarunt ob effluentem sanguinem, qui saepenumero poetis *ater* dicitur. vide infra ad lib. ix. vers. 365.

v. 70. *Innitens hastae*] Ut Aeneas vulneratus facit apud Maron. xii. Aen. vers. 384.

Interea Aeneas Mnestheus & fidus Achates

Afcaniusque comes castris statuere cruentum,

Alternos longa nitentem cuspide gressus.

& vers. 398.

Stabat acerba fremens, ingentem nixus in hastam, Aeneas.

v. 72. *Hic fessus parvi (quaecumque hic fata darentur) Limina pulsabat tecti.*] *Ac fessus* primo ex Coloniensi. deinde ex eodem ceterisque scriptis, *quaecumque ibi fata darentur*, &, *cum membra cubili Evolvens*, non tum. N. HEINSIUS.

v. 73. *Membra cubili Evolvens non tarda*] Scribo,

O o 3

j am

- Evolvens non tarda Marus (vetus ille parentis
 75 Miles, & haud furda tractarat proelia fama)
 Procedit, renovata focus & paupere Vesta
 Lumina praetendens: utque ora agnovit, & aegrum
 Vulneribus duris, ac (lamentabile visu)
 Lapsantes fultum truncata cuspide gressus,
 80 Funesti rumore mali jam saucius aures,
 Quod scelus, o, nimius vitae, nimiumque ferendis
 Adversis genitus cerno? te, maxime, vidi,
 Ductorum, cum captivo Karthaginis arcem
 Terreres vultu, crimen culpamque Tonantis,
 85 Occidere; atque hausi, quem non Sidonia tecta
 Expulerint everfa meo de corde, dolorem.

Estis

jam tarda: Nam *re Evolvens* omnino tale quid docet. BARTHIUS lib. i. Adversf. cap. xiii. pro *non tarda*, corripbat *jam tarda* Barthius. N. HEINSIUS.

v. 76. *Paupere Vesta*] Pro *paupere Vesta* quod reponunt *veste*, nugantur. Vesta enim & Vulcanus de igne Poëtis. sed Vesta proprie de foco. N. HEINSIUS. Merito Dausquejus & N. Heinsius vulgatam lectionem contra P. Marsum vindicarunt, apud quem, ut & in nonnullis aliis libris, perperam *paupere veste* editur. *Vesta* est ignis. Virgilius iv. Georg. versf. 384.

Ter liquido ardentem perfudit nectare Vestam.
 Ovid. vi. Fastor. versf. 234.

Igneae cum pura Vesta nitebit humo.
 ita legendum docuerunt viri docti. vulgo erat *pura veste nitebit humus*. pari errore etiam turbatum apud Propert. lib. ii. eleg. xxii. versf. 27.

Ibat ex hinc castae narratum somnia Vestae.
 ubi alii in *casta veste*. vide Optimum Broekhusium.
 v. 78. *Vulneribus duris*] *Vulneribus crudis* utique maluerim; quod recorder, vulnera recentia optimis scriptoribus sic dici. N. HEINSIUS. *Vulnera dura*, ut *vulnera saeva* lib. xvi. versf. 543.

superaddita saevis
Ultima vulneribus verba.

Potes tamen cum Illustrissimo Heinsio *Vulneribus crudis* legere, id est, recentibus, ut apud Plin. lib. v. Epist. xvi. *Crudum adhuc vulnus medentium manus reformidas*. Saepae autem has voces commutaverunt librarii. vide N. Heinsium infra ad lib. xi. versf. 374. & lib. xvi. versf. 118.

v. 81. *Quod scelus, o, nimium vitae*] Manifeste scribendum *nimius vitae*. Corruperant elegantissimam locutionem, qui solent omnia. MODIUS Novant. Lectf. Epist. xxii. Nobis Oxon. & edita lectio non videtur mutanda, *nimium vitae*. *nimium vitae* genitus, qui vixit diu, ut videret, quae maxime omnium nollet. BARTHIUS lib. i. Adversf. cap. xiii. *nimius vitae* probe Modius ex Colonienf. sic lib. v. versf. 231.

Quem postquam florens aequali Lentulus aevo

Conspexit, nimium pugnae, nimiumque cruoris.
 Barthius vulgatam scripturam in hoc Silii loco immeritus tuetur. vide annotata nostra lib. xiv. versf. 670. N. HEINSIUS. Sed nec Modiana emendatio Dausquejo displicuit.

v. 84. *Crimen culpamque Tonantis*] Ita solita erat loqui impia gentilium priscorum natio, ubi quid infauti sibi acciderat, Deorum id crimine & invidia evenire, illiique dedecori esse. infra hoc lib. versf. 339.

O diram Latio lucem fastisque notandum!
Dedecus, o Gradive, tuum.
 lib. vii. versf. 60.

— — — *pariter cecidere Deorum*
Invidia, subitis circumvenientibus armis.
 Propert. lib. ii. Eleg. xxi. versf. 2.

Tam formosa tuum mortua crimen erit.
 vide Barthium ad Statii i. Theb. versf. 231. Claudian. de iii. Consul. Hon. versf. 65. & Gevart. Lectf. Papin. lib. i. cap. xxxi.

v. 86. *Expulerunt*] In Oxoniensi codice legitur *Expulerunt*.

v. 87. *Estis ubi, en, iterum, Superi.*] *eu iterum* arbitror, pro *heu*: nam sic frequenter scribebant. N. HEINSIUS. Alterum impietatis gentilium specimen, qui, ubi pios infelices esse, & contra improbis fausta quaeque evenire videbant, Deos esse, vel res humanas attendere, negabant: aut ex altera parte, si probos ex infortunio restitutos & impios meritis malis multatos cernerent, mox Deos esse, eosque negotia nostra curare exclamabant. vide Gruter. append. notar. ad Martial. lib. i. Epigr. xii. Gevart. Lectf. Papin. lib. i. cap. xxx. Barth. ad Claud. i. in Rufin. versf. i. & ad Statii lib. i. silv. iv. versf. i.

v. 87. *Dat pectora ferro Regulus? an stirpem*] Qui omnia solent corrumpere, mutaverunt haec additis interrogandi notis. Legendum est, *dat pectora ferro Regulus, ac stirpem*. MODIUS Novant. Lectf. Epist. xxi. *Regulus, ac stirpem* ex scriptis. monuerunt jam alii. N. HEINSIUS.

v. 88.

Estis ubi, en, iterum, Superi? dat pectora ferro
 Regulus, ac stirpem tantae perjura recidit
 Surgentem Karthago domus. inde aegra reponit
 90 Membra toro. nec ferre rudis medicamina (quippe
 Callebat bellis) nunc purgat vulnera lymphæ,
 Nunc mulcet succis. ligat inde, ac vellera molli
 Circumdat tactu, & torpentes mitigat artus.
 Exin cura seni, tristem depellere fessio
 95 Ore sitim, & parca vires arcescere mensa.
 Quae postquam properata, sopor sua munera tandem
 Applicat, & mitem fundit per membra quietem.
 Necdum exorta dies; Marus instat vulncris aestus

Expertis

v. 88. *Perjura recidit Karthago*) Hanc lectionem recte vindicat Cl. Dauquejus contra non nullas editiones, in quibus *peritura Karthago*. Perpetuo enim Poenorum perjurium ac perfidia à Romanis traducitur. Supra lib. i. vers. 9.

Juratumque Jovi foedus conventaque Patrum Sidonii fregere duces.

lib. xvi. vers. 149.

Perfidiam fugio, & perjuram ab origine gentem. Cicero i. de Offic. cap. xii. *Cum Latinis, Sabinis, Samnitibus, Poenis, Pyrrho de imperio dimicabatur: Poeni foedisfragi, crudelis Hannibal, reliqui justiores.* lib. i. de Invent. cap. xxxix. *Karthaginienses autem persaepe jam nos sefellunt. summa igitur amentia est, in eorum fide spem habere, quorum perfidia toties deceptus sis.* Quinctil. lib. ix. Inlitt. Orat. cap. iiii. *Qui sunt, qui foedera saepe ruperunt? Karthaginienses.* & sic passim alibi.

v. 90. *Quippe Callebat bellis*] Callere re aliqua est eam perfecte ab usu nosse. Sulpicia Poëtria,

Tuque quibus principis & sacundissima calles.

BARTHIUS lib. xxii. Advers. cap. xiv. Videntur haec contaminata esse. Scribendum, ni fallor, *nec ferre rudis medicamina opemque Callebat belli. nec rudis belli*, longa militia exercitus. Sic Statius iii. Theb. vers. 22.

— ac velut ille

*Flustibus Ioniis Calabrae datus arbiter alno,
 Nec rudis undarum.*

rudis pelagi lib. iv. vers. 715. vel scribendum, *Callebat telis.* id quippe etiam praeter rem inculcatum fuit libro sequenti vers. 192. ubi, pro *nondum tibi nota*, membranae Colonienfes *nondum tibi quippe.* quippe tamen Virgilius usus in simili narratione in xii. Aen. vers. 422. N. HEINSIUS. Fortasse tamen melius, si nihil mutetur. Simpliciter enim ita capio: praeterea Marus noverat vulnera obligare, quippe qui plurimis bellis usum ejus & experientiam consecutus erat. *ta quippe Callebat bellis* addit Silius, ut occurrat, si quis objiceret, unde huic militi artis medicae peritia. Simili modo voce quippe infra utitur lib. vii. vers. 396.

— sit gloria multis,

Et placeat, quippe egregium, prosternere ferro Hostem.

& vers. 581.

— ceciditque repente

*Cum gemitu spes haud dubiae praesumpta ruinae,
 Quippe aciem densò circumvallaverat orbe.*

v. 91. *Nunc purgat vulnera lymphæ.*] Praeterquam quod aqua sanguis ablui solebat, duplex insuper ejus usus in curandis vulneribus. Si enim sistendus est cruor, frigidam; si mitigandus dolor, calidam adhibebant. Athen. ii. Deipnos. cap. iv. *Εἰ πικρὸν ἴδῃ τῶν ἀπορραγίων, τὸ ψυχρὸν ἐπιτῆδιον ἢ συσφύει καὶ συσφύειον. ἢ δὲ τὸ παραγοῖσθαι τὰς ὀδύνας, τὸ θερμὸν ἰσχυρὸν θάλασσαν διαμύνει.* Si cohibendus erumpens sanguis fuisset, conveniebat aqua frigida, ut quae constringat & repellat; sed dolori mitigando calidam is adhibet, quae placaret cruciatu. De frigida in sistendo sanguine Celsus v. de Re medica cap. xxvi. §. 21. *Si profusionem timemus, sicis linamentis vulnus implendum est, supraque imponenda spongia ex aqua frigida expressa, ac manus super comprimenda.* & Virgil. x. Aen. vers. 833.

Interea genitor Tiberini ad fluminis undam

Vulnera siccabat lymphis.

Dolorem etiam aqua calida sisti docet Silius mox vers. 98:

— Marus instat vulncris aestus

*Expertis medicare modis, gratumque teporem,
 Exutus senium, trepida pietate ministrat.*

quae tamen aliter Barthius intellexit.

v. 94. *Tristem depellere fessio Ore sitim, & parca vires arcescere mensa*] Ex praecepto Celsi v. de Re medica cap. xxvi. §. 25. *His ita primo die ordinatis, homo in lecto collocandus est: isque, si grave vulnus est, abstinere, quantum vires patiuntur, ante inflammationem cibo debet: bibere, donec sitim finiat, aquam calidam; vel, si aestas est, ac neque febris neque dolor est, etiam frigidam.* Adeo tamen nihil perpetuum est, sed semper pro vi corporis aestimandum, ut imbecillitas etiam cibum protinus facere necessarium possit; tenuem scilicet & exiguum, qui tantum sustineat. Et hinc scite Silius *parca vires arcescere mensa*: quod tamen ad ipsius Mari paupertatem etiam referri potest,

- Expertis medicare modis, gratumque teporem,
 100 Exutus senium, trepida pietate ministrat.
 Hic juvenis, maestos tollens ad sidera vultus,
 Cum gemitu lacrimisque simul: Si culmina nondum
 Tarpeja exosus damnasti sceptrum Quirini,
 Extremas Italum res Ausoniamque ruentem
 105 Aspice, ait, genitor: tandemque adverte procellis
 Aequos Iliacis oculos. amissus Alpes,
 Nec deinde adversis modus est. Ticinus, & ater
 Stragibus Eridanus, tuque insignite tropaeis
 Sidoniis Trebia, & tellus lacrimabilis Auni.
 110 Sed quid ego haec? gravior quanto vis ecce malorum!
 Vidi crescentes Thrasymeni caedibus undas
 Prostrataque virum mole: inter tela cadentem
 Vidi Flaminium. testor, mea numina, manes,
 Dignam me poenae tum nobilitate paternae
 115 Strage hostis quaefuisse necem, ni tristitia letum,
 Ut quondam patri, nobis quoque fata negassent.
 Cetera acerbantem questu lenire laborans,

Effatur

test, qui non habebat, unde Serranum lautius acciperet.

v. 99. *Gratumque teporem ministrat*] Nihil in his verbis mutandum, nam aestus placatus *teporem* facit. quod ideo moneo, ne quis, in scriptam lectionem incidens, turbas det. BARTHIUS lib. i. Advers. cap. xiii. Aquam tepidam, qua plagae purgarentur. Possis & *liquorem* rescribere, ut potum innuat, qui aegris est gratissimus. Sed vulgata bene se habet. *repentes herbas* dixit Statius in simili narratione xii. Theb. vers. 398.

*Vulnera dum lymphis Epidaurius eluit Idmon,
 Nunc celeri ferro, nunc ille repentibus herbis
 Mitior.*

Sic enim scripti nonnulli, non *potentibus herbis*. N. HEINSIUS. Nec cum Barthio *teporem* exponam naturalem calorem, quem placato aestu reducebat Marus; nec cum Illustrissimo Heinio aquam calidam, quam Serrano bibendam dabat: sed, ut paullo ante dixi, aquam calidam mitigando dolori. Jam supra enim Silius narravit, Marum vulnera lymphâ eluisse, ut & sitim depulisse. vide, quae notavi ad vers. 91.

v. 105. *Adverte procellis Aequos Iliacis oculos*] *Aequos* in Colonienf. Fortassis *Aequior*. N. HEINSIUS. Nihil mutò. Virgilius iv. Aeneid. vers. 372.

Nec Saturnius haec oculis pater aspicit aequis
 Valer. Flacc. lib. iv. vers. i.

*Atque ea non oculis Divum pater amplius aequis
 Sustinuit.*

v. 109. *Tellus lacrimabilis Hanni*] In MS. Oxon. *arvi*. Ego certe accedendum Dausquejo arbitror, *Auni* nobis restituenti. BARTHIUS lib. i. Advers. cap. xiii. *Arui* Colonienfis, ut & initio lib. v. Sed

recte Puteaneus *Auni*: etiam editio Romana. in Oxonio *Arui*. apud Maronem habes xi. Aen. vers. 700.

Appenninicolae bellator filius Auni.

pro qua scriptura etiam stat Barthius. N. HEINSIUS. Ita etiam Mediol. editio. Marfus *Hanni* edidit.

v. 110. *Sed quid ego haec?*] Abruptum loquendi genus, quod Nasoni restitutum volebat Illustrissimus Heinio Epist. xiii. Her. vers. 135.

Sed quid ego haec? lacrum revocaminis omen abesto.
 quem etiam vide ad Epist. xv. Her. vers. 207. & quae infra notavi ad lib. ix. vers. 55.

v. 112. *Prostrataque virum mole*] Puto rectius fore, *Prostratoque virum cumulo*. N. HEINSIUS. Sed vide supra h. lib. vers. 32.

v. 117. *Cetera acerbantem questu*] Male codex Putean. & Oxonius cum Parmensi ac Mediolanensi editione *acervantem*. Communi errore librarii literis *b* & *v* in membranarum promiscue usi sunt. Apud Maron. xi. Aen. vers. 407. *formidine crimen acervat*. ubi, teste doctissimo Pierio, libri vetustissimi *acervat* praeferunt. vide etiam Carr. ad Valer. Flacc. lib. vi. vers. 655. Eadem vox etiam restituenda videtur Alcimo Avito lib. ii. vers. 53.

— *crimen acervat*

*Auctor: in ignaro minor est peccante reatus,
 Durius idque malum, quod major fecit, habetur.*
 vulgo nunc est in editione, quam consului, *acervat*. Plura de hoc verbo vide apud Daumium de causis amiss. Radic. ling. Lat. cap. xiii. & Barthium ad Statii iii. Theb. vers. 214.

v. 119. *Quidquid adest duri*] *Quidquid id est* corripo, ut apud Maronem ii. Aen. vers. 49.

Quidquid id est, timeo Danaos & dona ferentes.

lib.

- Effatur senior: Patrio, fortissime, ritu,
 Quidquid adest duri, & rerum inclinata feramus.
 120 Talis lege Deum clivofo tramite vitae
 Per varios praeceps casus rota volvitur aevi:
 Sat tibi, sat magna, & totum vulgata per orbem
 Stant documenta domus: facer ille, & numine nullo
 Inferior, tuus ille parens decora alta paravit
 125 Restando adversis: nec virtutem exuit ullam
 Ante, reluctantes liquit quam spiritus artus.
 Vix puerile mihi tempus confecerat aetas,
 Cum primo malas signabat Regulus aevo.
 Accessi comes, atque omnes sociavimus annos;
 130 Donec Dis Italiae visum est extinguere lumen
 Gentis, in egregio cujus sibi pectore sedem
 Ceperat alma Fides, mentemque amplexa tenebat.
 Ille enssem nobis magnorum hunc instar honorum
 Virtutisque ergo dedit, &, sordentia fumo
 135 Quae cernis nunc, frena, sed est argenteus ollis
 Fulgor: nec cuiquam Marus est post talia dona

Non

lib. v. vers. 710.

Quidquid id est, superanda omnis fortuna ferendo est.

Calpurn. Ecl. iv.

*Quidquid id est, silvestre licet videatur acutis
 Auribus.*

Infra vers. 582. simile mendum sustulimus. Plura de

hoc loquendi modo ad Nasonem. N. HEINSIUS.
 Ovid. Epist. vii. Herod. vers. 71.*Quidquid id est, totum maris, concedite, dicas.*

Epist. xix. vers. 203.

Quidquid id est, timeo: nec tu mea somnia ride.

lib. i. ex Pont. Epist. i. vers. 21.

*Quidquid id est, adijunge meis; nil impedit ortos
 Exsule, servatis legibus, urbe frui.*

Epist. vi. vers. 25.

*Quidquid id est, ut non facinus, sic culpa vo-
 candum.*

lib. xi. ex Pont. Epist. ix. vers. 77.

Quidquid id est, habui moderatam vindicis iram.

Senec. in Thyest. vers. 827.

Sed quidquid id est, ultimam nox sis!

vers. 963.

*jam quidquid id est,**Vel sine causa, vel sero times.*

Martial. lib. vi. Epigr. lxxviii.

*Quidquid id est, subitae quaecumque est caussa
 rapinae,**Sit precor & tellus mitis & unda tibi.*

Nemes. in Cynege. vers. 219.

Quidquid id est, imas agitat sub corde medullas.

Rutil. i. Itin. vers. 311.

Quidquid id est, mirus Latii annalibus ordo.

Paulo aliter Cicero i. Tuscul. Quae. cap. xxvii.

*Quidquid est illud, quod sentis, quod sapit, quod vult,**quod viget, coeleste & divinum est.*v. 120. Clivofo tramite vitae] Id est, difficili, la-
 borioso, multis molestiis praepedito. Hinc pro-
 verbius locutio, in medio clivo laborare, de eo, cui
 maxima laboris pars superanda restat. Petron. in
 Satyr. cap. xlviii. Nec adhuc sciebamus, non in me-
 dio lautissimum, quod ajunt, clivo laborare. ubi vi-
 de Celeberr. Burmannum, & Salmas. in Exercit.
 Plinian. pag. 544. Silius supra lib. iv. vers. 605.*perque aspera duro**Nititur ad laudem virtus interrita clivo.*Hinc saxoso clivo ad domum virtutis, quae nem-
 pe non nisi improbo labore acquiritur, perveniri
 dicit ipsa Virtus infra lib. xv. vers. 101.*Castra mihi domus, ex calso stant colle penates:**Ardua saxoso perducit semita clivo:**Asper principio (nec enim mihi fallere mos est)**Prosequitur labor: annitendum intrare volenti.*v. 121. Rota volvitur aevi] Ex Anacreonte est
 delatum Od. iv.*Τροχὸς ἀμαυτὸς γὰρ οὐα**Βίον & τροχὸν κυλίσσεις,**Ὅλιν δὲ περιστρέψας**Κόιν ὁρίαν λυθίσταν.*

BARTHIUS lib. i. Advers. cap. xiii.

v. 122. Sat tibi, sat magna stant documenta domus]
 Pariter infra Scipio pater filio lib. xiii. vers. 669.*per nostri, fortissime, leti**Obtestor causas, Martis moderare furori:**Sat tibi sint documenta domus.*v. 125. Virtutem exuit ullam] illam, ni fallor.
 N. HEINSIUS.v. 133. Magnorum, en, instar honorum] magnorum
 hunc instar honorum ex Coloniensi, quo & Oxo-

Pp nius

- Non praelatus eques. verum superavit honores
 Omnes hasta meos. cui me libare Lyaei
 Quod cernis latices, dignum est cognoscere causam.
 140 Turbidus arentes lento pede sulcat harenas
 Bagra, non ullo Libycis in finibus amne
 Victus limofas extendere latius undas,
 Et stagnante vado patulos involvere campos.
 Hic studio laticum, quorum est haud prodiga tellus,
 145 Per ripas laeti saevis confedimus arvis.
 Lucus iners juxta Stygium pallentibus umbris
 Servabat sine sole nemus, crassusque per auras
 Halitus erumpens taetrum exspirabat odorem.
 Intus dira domus, curvoque immanis in antro

Sub

nus alludit, qui nunc instat. N. HEINSIUS.

v. 140. *Lento pede sulcat harenas*] Undis passim pedes tribuunt poetae. Lucret. lib. vi. vers. 637.

— inde super terras redit agmine dulci;
Qua via secta semel liquido pede desulis undas.
 Virgil. in Culice vers. 17.

Castaliaeque sonans liquido pede labitur unda.
 Horat. Epod. xvi. vers. 47.

— montibus altis
Levis crepante lymphæ desilit pede.
 Eodem modo flumina ire dicuntur. vide Broekhuys. ad Tibull. lib. i. Eleg. x. vers. 36. Bagra autem lento pede harenas sulcare dicitur, qui infra lentus vocatur vers. 676.

Lentus harenoso spumabat Bagra campo.
 v. 141. *Bagra*] *Bagra* ex scriptis, quod verum hujus fluvii nomen. pro non ullo amne victus, maluerim non ulli amni victus, ut libro v. vers. 552. nulli victus ponere castra ex antiquis membranarum. Sed & nullo amne potest ferri propter rō latius. N. HEINSIUS.

v. 145. *Laeti saevis confedimus arvis*] Locus de mendo suspectus. forte *riguis arvis*. N. HEINSIUS. infra lib. vii. vers. 180.

— e riguis citius extulit hortis
Rorantes humore dapes.
 Senec. in Oedip. vers. 531.

Dircaea circa vallis irriguae loca.
 vide illustrissimum Heinsum ad Tibull. lib. iv. Eleg. i. vers. 207. *saeva arva* tamen commode intelligi possunt, in quibus saevus serpens morabatur. Sic *letalis ripa* mox vers. 153.

Letale ripam & lucos habitabat Avernus.
 supra lib. iiii. vers. 423.

— *saeva Bebrycis in aula*
Lugendam formae sine virginitate reliquit.
 Propert. lib. ii. Eleg. xv. vers. 3.

Nullus erit castis juvenis corruptor in agris.
 Virgilius iii. Aen. vers. 44.

Hec fuge crudeles terras, fuge litus avarum.

propter Lycurgum nempe crudelem & avarum, qui Polydorum Priami filium, fidei ejus commissum, inhumano more interfecit, ut auro ejus potiretur. Servius ad ea verba: id est, crudelium, & avarorum. Ex moribus enim cultorum terrae laudantur, vel viis perantur: ut, Devenere locos laetos. Statius iv. Theb. vers. 604.

Stabat inops comitum Coccyi in litore maestus.
 Valer. Flacc. lib. iv. vers. 746.

Nos quoque, nos Amycum, quanto procul orbe remoti,

Sensimus; & saevis frater mihi fusus harenis.
 & lib. vii. vers. 558. *saevisque procul discessu in agris.* Ita contra pii luci apud Horat. lib. iiii. od. iv. videor pios Errare per lucos. ubi consule annotata Eruditissimi Bentleji. Nihil itaque hoc loco mutandum.

v. 149. *Curvoque immanis in antro*] *furvoque* suspicabar. quamquam & vulgata scriptura potest defendi. paulo post *nigrum antrum* appellabit. Sic lib. iiii. vers. 681. *furvas alas* restituiimus. N. HEINSIUS. Ita nonnumquam peccarunt indocti librarii. vide viros doctos ad Propert. lib. iv. Eleg. vii. vers. 27. & illustrissimum Heinsum ad Ovidii iii. Metam. vers. 272. ubi etiam ita hoc loco scribendum monuit. Praestat tamen, me iudice, vulgatam lectionem servari. Ita *curvum antrum* apud Valer. Flacc. lib. iiii. vers. 635.

— *cum sese Martia tigris*
Abstulit, aut curvo taciens leo condidit antro.
 Claudian. Consul. Olybr. & Prob. vers. 209.

Accepit sonitum curvis Tiberinus in antris.
 v. 150. *Sub terras*] *Sub terra* rectius. Nero, *Sub terra tonuisse putes*. N. HEINSIUS. Propert. lib. ii. Eleg. xiv. vers. 31.

Illi sub terris fiant mala multa puellae.
 v. 151. *Ira Telluris genitum*] Vide supra ad lib. v. vers. iiii.

v. 152. *Cui par vix viderat aetas Ulla virum*] *videret* cum Colonienfi & Puteaneo. N. HEINSIUS.

v. 155. *Gravidamque venenis Aluvum*] *veneni* in Romana

- 150 Sub terras specus, & tristes sine luce tenebrae.
 Horror mente redit. monstrum exitiabile & ira
 Telluris genitum, cui par vix viderat aetas
 Ulla virum, serpens centum porrectus in ulnas
 Letalem ripam & lucos habitabat Avernos.
- 155 Ingluviam immensi ventris gravidamque venenis
 Alvum deprensi satiabant fonte leones,
 Aut acta ad fluvium torrenti lampade solis
 Armenta, & tractae foeda gravitate per auras
 Ac tabe afflatus volucres. semesa jacebant
- 160 Ossa solo informi: lateque repletus & asper
 Vastatis gregibus nigro ructabat in antro.
 Isque ubi ferventi concepta incendia pastu
 Gurgite mulcebat rapido & spumantibus undis,

Nondum

Romana editione ac Parmensi, Siliano more. Sed alterum magis quadrat hoc loco. *gravidam telisphararam* habemus lib. VII. vers. 445. N. HEINSIUS. *veneni* etiam Mediol. editio, ut supra libro II. vers. 219.

*Ad dulces ceras & odori corticis antra
 Mellis apes gravidae properant.*

apud Ovid. x. Metam. vers. 531. ita N. Heinsius ex MS. emendat,

*Piscosamque Cnidon, gravidamque Amashunta
 metalli,*

pro metallis. Scripti tamen constanter *venenis*, probante viro Illustrissimo. Eandem constructionem Silius infra etiam adhibet lib. VII. vers. 164. *gravidae nectare vites*. & lib. XIII. vers. 494. *gravida arcantis Cymes amas*. Etiam Horatius, quam maxime ceteroquin Graecos loquendi modos captans, lib. I. od. XXII. vers. 2.

*Non eget Mauris jaculis, nec arcu,
 Nec venenatis gravida sagittis,
 Fuscæ, pharetra.*

v. 158. *Tractae foeda gravitate*] *Gravitas* est pestilens foedusque odor. BARTHIUS lib. I. Advers. cap. XIII. Virgilius IV. Georg. vers. 270. *grave olentia Centauræa*. & VI. Aen. vers. 201.

— *venere ad fauces grave olentis Averni.*

Liv. lib. XXV. cap. XXVI. Tempore autumnii & locis nautra gravibus intoleranda vis aestus per utraque castra omnium ferme corpora movit. & paullo post. *Us plurimum videre ex gravitate loci vulgari morbos*. Ita Capis Graecis. Dioscoridi enim galbani *ὄρον* Capis memoratur lib. III. cap. XVII.

v. 159. *Ac tabe afflatus*] Infra vers. 239.

— *viclorque catervas*

Longius avelas afflatus peste premebat.
 Ovid. III. Metam. vers. 49.

Hos necas afflatus funesti tabe veneni.

v. 160. *Lateque repletus*] Romana editio eandemque repletus. Fortassis, *saniemque repletus ructabat*, ut infra vers. 186.

— — — *in nubila primam*

Dispersit saniem, & coelum foedavit hiatus.
 vers. 236. *nunc fractis ossibus atram Absorbet saniem.* vers. 275. *Tabificam absorbet saniem.* & vers. 676.

*Lentus harenoso spumabat Bagrada campo
 Viperea sanie.*

lib. XII. vers. 10. de serpente,

— — — *coruscum*

Fert caput, & saniem sublati faucibus efflat.
 Malim & *eructabat*. N. HEINSIUS. Mediolanensis editio eademque, unde N. Heinsius *saniemque*. Notabit autem hoc loco ea vox id, quod apud Maron. III. Aen. vers. 632.

— — — *saniem eructans ac frustra cruento*

Per somnum commixta mero.

Ceteroquin *sanie* etiam pro veneno ponitur, ut in pluribus ab Heinsio laudatis locis. vide infra ad lib. XII. vers. 10. *repletus autem vastatis gregibus*, ut *repletus cibo* apud Petron. in Satyr. cap. xcvi. *Injuriae Eumolpi advectionem commodabam, & veluti quodam cibo me replebam.* & cap. cxi. *Nec minus avidè replevis se cibo, quam ancilla.* Claudian. in Fescenn. in Nupt. Honor. & Mar. vers. 57.

Epulisque jam repleto

Resonet Quirite Thybris.

expletus dixit Virgil. III. Aen. vers. 630. *expletus dapibus, vinoque sepultus.*

v. 161. *Nigro ructabat in antro*] *eructabat* vir Illustrissimus: quae illius conjectura, si cum eodem in versu antecedenti *saniemque* legas, hic omnino recipienda est: nam suadet id locus Maronis de Cyclope ibidem citatus, quem Silius imitatus videtur. & ita noster lib. XIII. vers. 425.

— — — *atque eructabat acerbam*

Coccyi laxo suspirans ore paludem.

& vers. 572. *glidam eructans cum murmure harenam.*

v. 162. *Incendia pastu*] Forte ab aestu. N. HEINSIUS.

Pp 2

v. 164.

Nondum etiam toto demersus corpore in amnem

- 165 Jam caput averſae ponebat margine ripae.
Imprudens tantae peſtis gradiebar, Aquino
Appenninicola atque Umbro comitatus Avente:
Scire nemus, pacemque loci explorare libebat.
Jamque propinquantum tacitus penetravit in artus
- 170 Horror, & occulto riguerunt frigore membra.
Intramus tamen, & Nymphas numenque precamur
Gurgitis ignoti, trepidosque & multa paventes
Arcano gressus audemus credere luco.
Ecce e vestibulo primisque e faucibus antri
- 175 Tartareus turbo atque infano ſaevior Euro
Spiritus erumpit, vastoque e gutture fuſa
Tempeſtas oritur, mixtam ſtridore procellam
Cerbereo intorquens. pavementi clade viciffim
Aſpicimus reſonare ſolum, telluſque moveri,

Atque

v. 164. *Nondum etiam toto demersus &c.*] Pariter Statius de immenſo ſerpente in v. Theb. verſ. 516.

*Saepe ſuper fluvios geminae jacet aggere ripae
Continuus, ſquamisque incisus adaestuſ amnis.*

v. 166. *Imprudens tantae peſtis*] Tanti mali incisus, id non providens. Eo ſenſu interdum vox *Imprudens* occurrit. vide virum Ampliffimum Corn. van Bynkershoek lib. 11. Obſ. Jur. Rom. cap. x.

v. 167. *Comitatus Avente*] *Avente* Colonienſis. etiam infra. N. HEINSIUS.

168. *Scire nemus*] *Scire* non ad res animo tantum perceptas, ſed & ad oculorum notitiam pertinet BARTHIUS lib. xxii. Adverſ. cap. xiv.

v. 168. *Pacemque loci*] Vulgata lectio diſplicet viro Celeberrimo Petro Burmanno, qui *faciemque loci* ſcribendum conjicit.

v. 169. *Tacitus penetravit in artus Horror*] Maluerim *tacitos in artus*. Sic *tacitae medullae*, ſimiliaque. *tacitae flammae* lib. xi. verſ. 391. *tacita tela* verſ. 398. lib. xii. verſ. 56. *tacito niſu evadere*. lib. vi. verſ. 71. *iter tacitum*. lib. v. verſ. 401. *tacitae aerae*. & verſ. 447. *tacita penna*. vide ad Senecam. N. HEINSIUS. *tacitos artus*, ut *ſubitos artus* apud Maronem vii. Aen. verſ. 446.

At juveni oranti ſubitos tremor occupat artus.

Nihil tamen temere muto. Silius lib. vii. verſ. 488.

Et junxit totidem tacito terrore ſecures.

lib. xv. verſ. 135.

*Sed quamquam inſtinctis ſacitis tamen aegra pericli
Pectora ſubrepat terror.*

lib. x. verſ. 545. *tacitusque pererrat Intima corda pavor*. Ovid. iii. Met. verſ. 40. *attentis ſubitus tremor occupat artus*. & ita paſſim.

v. 171. *Et Nymphas numenque precamur Gurgitis ignoti*] Ex more veterum. Virgil. vii. Aen. verſ. 136.

--- & *Geniumque loci, primamque Deorum
Tellurem, Nymphasque, & adhuc ignota precatur
Elumina.*

Ovid. iii. Metam. verſ. 24.

*Cadmus agit grates, peregrinaeque oſcula terrae
Figit, & ignotos montes agroſque ſalutat.*

vide etiam Valer. Flacc. lib. v. verſ. 195. Male autem pro *numen* in Colon. codice *nomen*, ſollemni librariorum errore. vide, quae notavi ad lib. xv. verſ. 653.

v. 176. *Vastoque e gurgite fuſa*] In libro calamo exarato legitur *gusture*: quam legitimam eſſe lectionem nemo non aſſentietur, ut aſbitror. BARTHIUS lib. i. Adverſ. cap. xiii. e *gusture* cum Puteano & Oxonio, quomodo & Barthius. N. HEINSIUS.

v. 177. *Mixtam ſtridore procellam Cerberus intorquens*] Cerbero, qui poetis plerumque *latrare* dicitur, *ſtridorem* tribuit Silius ob ſerpentes & hydros, quos in jubis & capite reliquo habuiſſe fingitur, ut apud Tibull. lib. i. Eleg. iii. verſ. 71.

*Tum niger in porta ſerpentum Cerberus ore
Srridit.*

Ad quem locum plura exempla cumulavit Elegantiſſimus Broekhuſius. Proprie autem ſerpentes *ſtrident*. vide ſupra ad lib. ii. verſ. 537.

v. 179. *Aſpicimus*] Ita diſtingue. N. HEINSIUS. Celeberrimo Burmanno haec diſtinctio non placet, qui eam poſt vocem *ſolum* ponendam putat: cum nihil alioquin ſit, quod aſpiciunt: atque ita *vi aſpicere* hic pro *audire* poſitum erit, quemadmodum infinitis in locis verba ſenſuum permutari ſolent. Vide Donat. ad Terentii Eunuch. act. iii. ſc. ii. verſ. 1. Porro deſuntus eſt hic locus ex illo Maronis in vi. Aen. verſ. 255.

*Ecce autem, primi ſub lumina ſolis & ortus,
Sub pedibus mugire ſolum, & juga coepta moveri
Silvarum, viſaeque canes ululare per umbram,
Adventante Dea.*

v. 181. *Quantis armati coelum*] Comparat Silius ſerpentem hunc tribus maximis ſerpentibus, illis nempe

- 180 Atque antrum ruere, & visi procedere manes.
Quantis armati coelum petiere Gigantes
Anguibus; aut quantus Lernae lassavit in undis
Amphitryoniaden serpens; qualisque comantes
Auro servavit ramos Junonius anguis:
- 185 Tantus disiecta tellure sub astra coruseum
Extulit assurgens caput, atque in nubila primam
Dispersit saniem, & coelum foedavit hiatu.
Diffugimus, tenuemque metu conamur anhelu
Tollere clamorem frustra: nam sibila totum
- 190 Implebant nemus. at subita formidine caecus
Et facti dammandus Avens (sed fata trahebant).
Antiquae quercus ingenti robore sese
Occulit, infandum si possit fallere monstrum.
Vix egomet credo: spiris ingentibus artae

Arboris

nempe, quibus Gigantes pro pedibus usi sunt, hydrae Lerneae, & serpenti, qui horti Atlantidum custos fuit: quemadmodum Statius alium serpentem duobus non minoribus comparavit, Draconi scilicet coelesti & Pythoni in v. Theb. vers. 529.

*Quantus ab Arctois discriminat aethera plaustris
Anguis, & usque Notos alienumque exit in orbem,
Quantus & ille sacri spiris intorta movebat
Cornua Parnasi.*

v. 184. *Junonius anguis*] Ovidius i. Metam. vers. 678.

Voce novae captus custos Junonius artis.

Valer. Flacc. lib. viii. vers. 383. *expediant donec Junonia sese Consilia.* vide N. Heins. ad Ovidii i. Fast. vers. 55. male itaque Colon. codex *Junonis & anguis.*

v. 185. *Tantus disiecta tellure*] *despecta tellure* opinor. sic apud Nason. iii. Met. de Cadmi serpente vers. 44. *Despicit omne nemus.* Lactantius in Eleg. de Phoenice,

--- *condit in arboris altae
Vertice, quae totum despicit inde nemus.*

Claudian. iii. de Rapt. Prof. vers. 374.

--- *& frontibus aequis*

Astant, & socio despectant vertice lucum.

N. HEINSIUS. *Despicit*, vel *Despectat* is, qui ex loco excelsa, quae infra sunt posita, cernit. Virgilius i. Aen. vers. 224.

--- *cum Jupiter aethere summo*

Despiciens mare velivolum terrasque jacentes.
Silii lib. xiiii. vers. 281.

--- *despectat ab alto*

Sacra Fides, agitatque virum fallacia corda.
Senec. in Thyeste vers. 655.

--- *quam super eminens*

Despectat alte quercus, & vincit nemus.
in Oedip. vers. 476.

*Quasque despectat vertice summo
Sidus Arcadium.*

Stat. lib. i. silv. i. vers. 89.

--- *vix lumine fesso*

Explores, quam longo in hunc despectus ab illo.
Ovidius iv. Metam. vers. 622.

--- *ex alto seductas aethere longo*

Despectat terras.

Auson. Mosella vers. 283.

Talia despectant longo per caerula tractus

Pendentes saxi instanti culmine villae.

Idem verbum Silio restituit Illustrissimus Heinsius lib. v. vers. 206. & lib. vii. vers. 421.

v. 188. *Diffugimus tamen, atque metu conamur*] Res & libri meliores suadent, ut legamus, *tenuemque metu.* Haec enim est natura metus inopinati & magni, ut clamandi facultatem adimat. MODIUS Novant. Lect. Epist. xxii. *tenuemque metu* optime ex Colonienfi Modius. confirmat & Oxonius. Interpreti obgannienti quid tandem imprecabor? ut pergat sui esse similis. mox opinor à Silio esse, jam *sibila.* N. HEINSIUS.

v. 189. *Frustra*] Nam, ut inquit Phaedrus lib. i. fab. ii. vers. 26. *vocem pracludebat metus.* ubi vide doctos Interpretes.

v. 190. *Ac subita formidine caecus*] at ex scriptis. N. HEINSIUS. at etiam Mediolan. editio. ita saepissime errarunt librarii, tum ob literarum c & s similitudinem, praesertim in scriptura Longobardica, tum ob minus claram & distinctam dictantium pronuntiationem. Sic peccatum infra lib. vii. vers. 82. lib. xiv. vers. 162. 575. 688. lib. xvii. vers. 535. & alibi. vide etiam Eruditissimum virum Richard. Benteleum ad Horat. lib. i. od. xviii. vers. 7.

v. 194. *Spiris ingentibus arte Arboris abstraxit molem*] Ni fallor, *spiris stringentibus arte. arte* Gryphius. Paulo ante si possit editio Romana & Parmensis. N. HEINSIUS. Idem vir Illustrissimus ad oram codicis, cui variantes lectiones adscripsit, *spiris cingentibus arte*, etiam legi posse conjecit. Mihi in mentem venit, *Spiris ingentibus altae Arboris abstraxit molem.*

- 195 Arboris abstraxit molem, penitusque revulsam
Evertit fundo, & radicibus eruit imis.
Tum trepidum ac socios extrema voce cientem
Corripit, atque haustu forbens & faucibus atris
(Vidi respiciens) obscoena condidit alvo.
- 200 Infelix fluvio sese & torrentibus undis
Crediderat, celerique fuga jam nabat Aquinus.
Hunc medio invasit fluctu, ripaeque relatos
(Heu genus infandum leti!) depascitur artus.
Sic dirum nobis & lamentabile monstrum
- 205 Effugisse datur. quantum mens aegra sinebat,
Appropero gressum, & ductori singula pando.
Ingemuit, casus juvenum miseratus acerbos.
Utque erat in pugnas, & Martem, & proelia, & hostem
Igneus, & magna audendi flagrabat amore,
- 210 Ocius arma rapi, & spectatum Marte sub omni
Ire jubet campis equitem. ruit ipse, citatum
Quadrupedem planta fodiens, scutataque raptim

Consequitur

molem. Veteres enim non *arctus*, sed *artus*, scribebant, quod facile librarii supini cum voce *altus* confuderunt. Apud Lucan. lib. iii. vers. 664. pro

Robora cum veritis prensaret altius ulnis, plures codices *artius* habent. vide etiam eruditissimum Bentlej. ad Horat. lib. iii. od. xii. vers. 12. pariter etiam peccari in membranarum Nasonis vii. Metam. vers. 667. monuit me Celeberrimus Burmannus. Forte tamen alterutra conjecturarum Heinsianarum *stringentibus*, vel *cingentibus*, recipienda: praecessit enim mox *ingenti robore*. Paulo ante etiam Mediol. editio *si possit*, pro *posset*.

v. 196. *Radicibus eruit imis*] Virgil. v. Aen. vers. 449.

Aut Ida in magna radicibus eruta pinus. quam lectionem ob plurium codicum consensum & usitatam loquendi figuram vindicat Doctissimus Pierius, quamvis in quibusdam aliis manuscriptis *radicitus eruta* invenisset; eamque lectionem haberet insuper Priscian. lib. xv. Gramm. sed praestare *radicibus* haec etiam Silii imitatio fortassis evincit.

v. 198. *Corripit socios cientem*] Proprie *corripere* de serpentibus. De eodem hoc Reguli angue Valer. Max. lib. i. cap. viii. ex. 19. *Multisque militibus ingenti ore correptis, compluribus caudae voluminibus elisis.* Phaedr. lib. i. fab. ii. vers. 24.

Tum misit illis hydrum, qui dente aspero Corripere coepit singulas.

ubi alia exempla collegit Gadius.

v. 200. *Fluvio sese & torrentibus undis Crediderat*] Supra hoc libro vers. 173.

Arcano gressus audemus credere luo.

v. 202. *Ripaeque relatos*] Corrigitur *ripaeque relatos*. MODIUS Novant. Lection. Epist. xxii. *relatos artus* ex scriptis, licet obstrepente Dausquejo. nec

aliter editio Parmensis. *ripaeque* Colonienfis. N. HEINSIUS.

v. 203. *Depascitur artus*] Virgil. de anguib. ii. Aen. vers. 214.

Corpora natorum serpens amplexus uterque Implicat, & miseros morsu depascitur artus.

v. 204. *Sic dirum nobis*] Vix puto. N. HEINSIUS.

v. 206. *Appropero gressum*] Probo lectionem scriptam *Es proporo*. BARTHIUS lib. i. Advers. cap. xiii. *Es proporo* ex Oxonio Barthius. male. N. HEINSIUS.

v. 208. *Utque erat in pugnamque, & Martem, & proelia, & hostem Igneus in pugnas ex scriptis. in pugnam* editio Parmensis. N. HEINSIUS. Etiam Mediolan. editio *in pugnam*. Sed recte Illustrissimus Heinsius *in pugnas* ex scriptis. vide infra ad lib. vii. vers. 67. Dausquejus malebat, *Utque erat in pugnam, Martemque & proelia*. Porro notandus insignis hic Silii locus, quo mira tautologia *pugnas, Martem, proelia & hostem*, vocabula idem significantia, conjungit, eodem modo quo *aciem, proelia & hostem* infra lib. vii. vers. 249.

— *jam vos acies, & proelia, & hostem Poscit.*

v. 209. *Magna audendi flagrabat amore*] Ventusius erit, si legas *magna audendi*. MODIUS Novant. Lection. Epist. xxii. *magna audendi flagrabat amore* cum Colonienfi & Modio. N. HEINSIUS. *audere* simpliciter pro *audere* egregia, fortia, saepe occurrit. vide infra ad lib. ix. vers. 451. Hic tamen parendum est codici Colonienfi, unde viri docti *magna audendi* vindicarunt. Sic lib. iv. vers. 430.

Te duce primitias pugnae, te magna magistro Audeas.

lib.

- Consequitur jussu manus, & muralia portat
 Ballistas tormenta graves, suetamque movere
 215 Excelsas turres immensae cuspidis hastam.
 Jamque ubi feralem strepitu circumtonat aulam
 Cornea gramineum persultans ungula campum;
 Percitus hinnitu serpens evolvitur antro,
 Et Stygios aestus fumanti exsibilat ore.
 220 Terribilis gemino de lumine fulgurat ignis:
 At nemus arrectae & procera cacumina saltus
 Exsuperant cristae: trifido vibrata per auras
 Lingua micat motu, atque assultans aethera lambit.
 Ut vero strepuere tubae, conterritus alte
 225 Immensum attollit corpus, tergoque residens
 Cetera sinuatis glomerat sub pectore gyris.
 Dira dehinc in bella ruit, rapideque resolvens
 Contortos orbis directo corpore totam
 Extendit molem, subitoque propinquus in ora
 230 Lato distantum spatio venit: omnis anhelat

Attonitus

lib. xii. vers. 52.

*Audebat cuncta, atque acuebat fraudibus enses.
 magna audendi probavit etiam Dauquejus.*

v. 210. *Ocius arma rapi] capi* Oxonius. minimum refert. sed praestat alterum. dixi lib. iv. vers. 98. N. HEINSIUS. Recte omnes libri, praeter Oxoniensem, *rapi*, quod efficacius videtur. saepius autem ita peccasse librariorum infra docui ad lib. xv. vers. 659.

v. 212. *Quadrupedem planta fodiens] Infra lib. vii. vers. 66.*

*Nec vero, calidi nunc, tu, cui sanguinis aetas,
 Foderis in pugna velocius ista planta
 Bellatoris equi.*

ubi plura vide.

v. 213. *Obsequitur jussu] Consequitur jussu* scripti & editio Romana. *Consequitur jussu* Parmensis. N. HEINSIUS. Etiam Mediol. editio *Consequitur jussu*. Celeberrimus Burmannus conjicit, fortasse legendum, *raptu Consequitur passu manus*.

v. 214. *Suetamque movere Excelsas turres immensae cuspidis hastam] Falaricam intelligit nunc Silius, de qua sic supra lib. i. vers. 351.*

*Librari multa consueta salarica dextra,
 Horrendum visu robur, celsisque nivosae
 Pirenes trabs lecta jugis, cui plurima cusps,
 Vix muris toleranda lues.*

lib. ix. vers. 338.

*Interdum stridens per nubila fertur harundo,
 Interdumque ipsis metuenda salarica muris.*

Ejus impetum sic describit Virgil. ix. Aen. vers. 706.

*Sed magnum stridens contorta salarica venit
 Fulminis acta modo; quam nec duo taurea terga,
 Nec duplici squama lorica fidelis & auro
 Sustinuit*

v. 216. *Strepitu circumtonat aulam] Apud Maronem aula significat antrum i. Aen. vers. 140.*

— *illa se jacet in aula*

Aeolus, & clauso ventorum carcere regnet.

Id expressit Silius. BARTHIUS lib. xxi. Advers. cap. xiv. Ita Graecis *αὐλή* est antrum, spelunca. Orpheus Argon. v. 391.

Ἀντὰς ἱπ' αὐλῆς ἰσθμὸν ἰσθμὸν ἰσθμὸν.

Sed ubi in aulam pervenimus obscuram. quod hic *αὐλή*, aula est, superius vers. 377. *σπηλιόγῃ* spelunca, & vers. 388. *σπίς* specus fuerat.

v. 218. *Percitus immani serpens evolvitur antro] Scribe Percitus hinnitu: praecessit enim,*

*Jamque ubi feralem strepitu circumtonat aulam
 Cornea gramineum persultans ungula campum.*

MODIUS Novant. Lection. Epist. xxi. *hinnitu* Modius ex Colonienfi. quis dubitat, quin bene? Interpres tamen argutator hic denuo est odiosus. N. HEINSIUS.

v. 220. *Terribilis gemino de lumine fulgurat ignis] Supra lib. ii. vers. 586. de serpente Saguntino,*

Igneae sanguineae radiabant lumina flamma.

v. 222. *Trifido vibrata per auras Lingua micat motu] Hunc locum expressisse videtur Saxo Gramin.* ii. Hist. Dan. pag. 20.

*Lingua trisulca micans patulo licet ore resulset,
 Tristiaque horrifico minuitur vulnera rictu.*

v. 228. *Directo torpore] directo* Colonienfis, hoc est, erecto. sic lib. ix. vers. 583. idem codex, *incurvo directae cacumine cusps*. N. HEINSIUS. Vide supra ad lib. iv. vers. 678.

v. 230. *Omnis anhelans Attonitus serpente & equus] Emenda, omnis anhelat Attonitus serpentis equus.* MODIUS Novant. Lect. Epist. xxi. Optime Modius correxit ex Colonienfi: & sic Oxon. etiam membrae.

- Attonitus serpentis equus, frenoque teneri
 Impatiens, crebros exspirat naribus ignes.
 Arduus ille super tumidis cervicibus altum
 Nutat utroque caput: trepidos inde incitus ira
 235 Nunc sublime rapit, nunc vasto pondere gaudet
 Elifisse premens. tunc fractis ossibus atram
 Absorbet saniem; &, tabo manante per ora,
 Mutat hians hostem, semesaque membra relinquit.
 Cedebant jam signa retro, victorque catervas
 240 Longius avertas afflatus peste premebat;
 Cum ductor, propere revocatam in proelia turmam
 Vocibus impellens, Serpentine Itala pubes

branae. Genitivis ita frequentissime utitur Silius, ut ad Appulejum docemus. BARTHIUS lib. i. Advers. cap. xiiii. Optime Modius ex Coloniensi *anhelas Attonitus serpentis equus*: neque aliter ceteri scripti cum editione Romana atque Parmensi. Secundos casus in deliciis esse nostro, jam saepe alias demonstravimus. amplexus etiam est hanc lectionem Barthius. lib. x. vers. 370.

Attonitum visis, majoraque bella paventem. ut fortasse scribendum. N. HEINSIUS. Lectio, quae nunc vulgo exstat in libris impressis, ab Ambr. Nicandro, qui Juntinae editioni praefuit, profecta est: unde eam Wolfius, Aldus, Gryphius, alique postea hauserunt. In Mediolanensi, Marfi, & Martini Herbipolensis editionibus perperam quidem *anhelans* est, sed recte tamen postea *Attonitus serpentis equus*. *Attonitus serpentis* Silianum est. vide infra ad lib. xiv. vers. 247.

v. 234. *Mutat utroque caput*] Oxon. Putean. & editio Romana cum Parmensi *Mutat*. sed *mutas* denovo post sequitur, quamquam de hoc loquendi modo non nihil praefati sumus ad Nason. Metam. xiiii. vers. 937. In Coloniensi *Nutat*. vere, ut existimo. Statius Theb. viii. vers. 614. *Nutat utroque timor*. Sed *Mutat* illic in codicibus nonnullis. Valer. Flacc. libr. viii. vers. 288. de serpente,

Jamque alias cecidere jubae, nutatque coactum Jam caput.

N. HEINSIUS. Etiam hanc lectionem primus exhibuit Nicander: quidquid autem vidi antiquiorum editionum, constanter *Mutat* habent, quod foret, movet. Eo enim sensu veteres hoc verbo usos fuisse, plurimis exemplis docte adstruxit vir summus J. Fr. Gronovius iii. observ. cap. i. Saepissime autem librarii *Mutare* & *Morare* permutarunt. vide Pier. ad Maronis xii. Aen. vers. 37. & N. Heinsium ad Ovidii xiiii. Metam. vers. 937. Cum tamen *Mutat hians hostem* mox sequatur, potius cum viro Illustrissimo ex Colon. libro *Nutat* velim, quod ex iisdem membranarum Silio olim etiam vindicavit ad Claudiani bell. Gildon. vers. 281. ubi pari errore nonnulli libri *mutaverit*, pro *nutaverit*, habebant. Infra libro ix. vers. 360. pro *nutansque vi-*

cissum, in Putuan. codice erat *mutansque*. Atque ita saepe alibi peccatum. vide Illustrissimum Scalig. ad Catull. carm. xxii. N. Heinsium ad Claud. bell. Getic. vers. 595. & bell. Gildon. vers. 220.

v. 236. *Nunc fractis ossibus*] tunc Colon. & Oxoni-
 ni- N. HEINSIUS.

v. 238. *Mutat hians hostem*] Nempe nunc hunc, nunc illum apprehendens. Sic Valer. Flacc. lib. vii. vers. 587.

Incitat Aesonides dextram, atque ardentia mutat Cornua.

Ita legendum conjecit vir Illustrissimus, qui illic videndus est.

v. 239. *Victasque catervas*] Scribe cum membranarum Oxon. *victorque*. BARTHIUS lib. i. Advers. cap. xiiii. *victorque* ex tribus scriptis, uti & Barthius. N. HEINSIUS. Omnes, quas vidi, praeae editiones vulgatae lectioni adhaerent, etiam Marfi Veneta, in qua tamen in commentario *victorque* legitur, & recte *serpens* exponitur.

v. 246. *lbo alacer, solusque etc.*] Simili oratione Theron Saguntinos ex fuga retrahere conatur lib. ii. vers. 226.

— retinet vix agmina Theron:

*Interdumque manu, interdum clamore minisque:
 State viri: meus ille hostis: mihi gloria magnae,
 State, venit pugnae. muro tectisque Sagunti
 Hac abigam Poenos dextra: spectacula tantum
 Ferte, viri: vel, si cunctos metus acer in urbem
 (Heu deforme!) rapit, soli mihi claudite portas.*

Scipio milites suos lib. iv. vers. 404.

— quo signa refertis?

*Quis vos, heu! vobis pavor abscondit? horrida
 primi
 Si fors visa loci, pugnaeque laceffere frontem,
 Post me state, viri, & pulsa formidine tantum
 Aspiciite.*

Etiam Flaminius lib. v. vers. 640.

— solus, si tanta libido

*Est vobis rabieque fugae, tela omnia solus
 Pectore consumo.*

v. 248. *Haestam Fulmineo volucrum torquet, primamque lacerto, Venit etc.*] Haec ita scribenda & distinguenda

Terga damus, Libycisque parem non esse fatemur
Anguibus Aufoniam? si debellavit inertes

- 245 Halitus, ac viso mens aegra effluxit hiatu,
Ibo alacer, solusque manus componere monstro
Sufficiam. clamans haec atque interritus hastam
Fulmineo volucrum torquet per inane lacerto.
Venit in adversam non vano turbine frontem
250 Cuspis, &, haud paullum vires adjuta ruentis
Contra ardore ferae, capiti tremebunda resedit.
Clamor ad astra datur: vocesque repente profusae
Aethereas adiere domos. furit illicet ira
Terrigena, impatiens dare terga, novusque dolori,

Et

distinguenda membranae testantur,

— hastam

*Fulmineo volucrum torquet per inane lacerto.
Venit etc.*

MODIUS Novant. Left. Epist. lxxi. Emendarunt ex
Coloniensi codice eruditi, *per inane*. Accedit Oxon.
in quo legitur *prima ve*, quod certe idem est. BARTH-
TIUS lib. i. Advers. cap. xiii. *per inane* ex Colo-
niensi Modius, & Barthius ex Oxonio. vide notas
lib. xiv. vers. 211. ne dubita. pro *primamque* reliqui
scripti cum Romana & Parmensi editione *primam-
ve*, vel *primave*. superiori etiam versu maluerim,
haec clamans, atque imperterritus. N. HEINSIUS.
Quantivis pretii est lectio illa, quam ex scriptis li-
bris viri docti vindicarunt, & Dausquejus etiam
probavit; qui tamen & vulgatam scripturam expo-
nere tentavit, in qua nullum sensum video. *per inane*,
est *per aëra*. Silius lib. i. vers. 97.

*Tum magico volitant cantu per inania manes
Exiit.*

libro x. vers. 152.

— quem funda procul per inane voluta

Sopias.

Virgilius x. Aen. vers. 354.

— levi jaculo longum per inano secutus.

Lucan. lib. ix. vers. 107.

— numquam veniemus ad enses,

Aut laqueos, aut praecipites per inania iactus.

Claud. iv. Consul. Honor. vers. 142.

Quae voces avium? quanti per inane volatus?
de Consul. Mall. Theod. vers. 79.

Ille ferox, unoque tegi non passus Olympo,

Immensum per inane volat.

Plena autem locutio est *vacuus, inanis aër*. vide in-
fra ad lib. xiv. vers. 211.

v. 250. *Vires adjuta ruentis Contra ardore ferae]*
Eadem ferme fictio Silio supra placuit lib. iv. vers. 136.

Iterum perdidit spatio, in fusus habenas,

Dum primae decus affeclat decerpere pugnae,

Obruta quadrupedis praeceps Catus ora tulisset.

Sic elanguescens, & jam casura, peritum

Invenit vulnus, caedemque accepit ab hoste.

v. 252. *Clamor ad astra datus] datur, ex scriptis.*

N. HEINSIUS.

v. 253. *Furit illicet ira Terrigena, impatiens dare ter-
ga] irae* scribendum. apud Nason. Metam. xiii.
vers. 3. *Utque erat impatiens irae*. ita & Livius locu-
tus alibi. Sed & *irae dare terga impatiens*. N. HEIN-
SIUS. Sic Silius lib. i. vers. 227.

Impatiens aevi spernis novisse senectam.

lib. viii. vers. 4. *Impatiensque morae fremit*. lib. x.
vers. 244.

Stas teli impatiens media fremebundus harena.

ita enim eo loco legendum videtur Illustrissimo
Heinsio. vide etiam J. Fr. Gronovium ad Livii lib.
v. cap. xxxvii. Sed puto nihil mutandum. nam quis
hic sensus erit? *Terrigena impatiens irae furit terga da-
re*. an serpens iratus fugere volebat? *et ira itaque*
conjunge cum voce *furit* hoo modo. Serpens, im-
patiens terga dare, & novus dolori, furit ira. Re-
cte autem duo haec vocabula, *furit ira*, poeta jun-
xit; nam, ut ait Horat. lib. i. Epist. ii. vers. 62.
Ira furor brevis est. Sic Liv. lib. xli. cap. x. *Furens
ira catenas poposcit*. Valer. Flacc. lib. v. vers. 269.

Ille furens ira solio se proripit alto.

Proprie autem *furere* de iratis dici docuit Gebhard.
lib. i. Crepund. cap. xii. *impatiens dare terga*, ut a-
pud Claudian. xi. in Rufin. vers. 252.

Flexit iter; vacuo qualis discedit hiatus

Impatiens remeare leo.

Ira itaque & dolor ex accepto vulnere serpentem
in furem adigunt. Sic apud Ovid. iii. Metam.
vers. 72.

— postquam solitas accessit ad iras

Plaga recens, plenis tumuerunt guttura venis.

v. 254. *Terrigena impatiens dare terga] De dracone.*
Sic Nonnus *πιδρογφῇ τῶν δεινῶν* appellat. vide pro-
blem. Aphrodisaei: atque hinc Phil. Is. Ζωὶκῇ inquit,
Ἄυτός ἐστι τῆς γῆς ὁ δεινός: ubi τῆς γῆς pro γῆνι,
sive γυνῆ, vel γυνῆτας ponitur, ut loquitur ille,
qui τὸν ἀργυρὸν γυνῆτας vocat. D. HEINSIUS. Su-
pra vers. 151. *ira Telluris genitus* dicitur. Sic serpens,
qui aurea mala Hesperidum custodiebat, *χρυσῶν*
ἴφης dicitur apud Apollon. Rhod. lib. iv. vers. 1398.
ad quem locum antiquus Schol. *Τούτοι δὲ Πύρρα δεινὸν
ὑπὸ λῆφιν ἀπὸ τῆς γῆς γυνῆται*. *Ἡσιόδου δὲ ἐν Τυφῶ-*

- 255 Et chalybem longo tum primum passus in aevo.
Nec frustra rapidi, stimulante dolore, fuisset
Impetus, ablato ni Regulus arte regendi
Instantem elusisset equo, rursusque secutum
Cornipedis gyros flexi curvamine tergi
260 Detortis laeva celer effugisset habenis.
At non spectator Marus inter talia segni
Torpebat dextra. mea tanto in corpore monstri
Hasta secunda fuit. jam jamque extrema trifulca
Lambebat lingua fessi certamine terga
265 Quadrupedis: torfi telum, atque urgentia velox

In

☛ *Quorū.* De Nemeaeo Statius v. Theb. vers. 506.
Terrigena erigitur serpens, tractaque soluto
Immensum sese vehit.
ubi vide Barthium.

v. 254. *Novusque dolori*] Celeberrimus Burman-
nus conjiciebat *novusque doloris*; eodem modo, quo
vetus doloris lib. xi. vers. 26. ubi plura vide.

v. 256. *Nec frustra rapido stimulante dolore fuisset*
Impetus] *rapidi* scripti & editio Romana ac Parmen-
sis. bene. N. HEINSIUS. *dolor* perperam hoc lo-
co *rapidus* dicitur. dedissent saltem librarii *rabido*
stimulante dolore, ut apud Senec. in Oedipo vers.
1060.

Macieque, & atra pestis, & rabidus dolor
Mecum ire, mecum.

Sed probum est, quod Illustrissimus Heinsius in
scriptis & praeis editis invenit, *rapidi*, quibuscum
etiam faciunt editiones Mediolanensis, Marfi, &
Martini Herbipolensis. Silius supra vers. 227.

— *rapideque resolvens*

Contortos orbes, directo corpore totam
Extendit molem, subitoque propinquus in ora
Lato distantium spatio venit.

Vulgatae lectionis auctor primus fuit Nicander, qui
Juntinae editionis curam gessit.

v. 257. *Alato Instantem elusisset equo*] *ablato equo*
cum Colonienfi & veteri editione Veneta. Putea-
neus *allato*. notum illud Nasonis i. Metam. vers.
306.

Crura nec ablato profunt velocia cervo.

N. HEINSIUS. *alato equo*, est celeri. Praestat ta-
men cum optimo codice *ablato equo*. in editione
Marfi Veneta anni 1492. in contextu quidem *alato*
existat: in commentariis vero est *ablato*, quod *fug-*
ientie exponitur. Valer. Flacc. lib. iii. vers. 635.

— *cum sese Martia tigris*

Absulit, aut curvo taciens leo condidit antro.
vide praestantissimum Gronovium ad Livii xxxv.
cap. xi.

v. 258. *Cursusque secutum*] *rursusque ex* editione
Parmensi & tribus scriptis. mox perperam illi *effu-*
disset, pro *effugisset*. N. HEINSIUS. In Mediolan.
editione proxime verum *cursusque secutum*: unde
vitiū origo manasse videtur. cum enim aberrantes

operae pro *rursusque* dedissent *cursusque*, idque om-
nino ferri non posset; secuti editores, non con-
sultis prioribus editionibus, id in *cursusque* muta-
rant, quod sensus admittebat. Simillimo modo hae
duae voces confusae sunt apud Propert. lib. ii. E-
leg. xxv. vers. 33. teste optimo Broekhusio. Deinde
mox omnes, quas vidi, praeae editiones *effu-*
disset; primus postea Wolfius Basileae *effugisset* resti-
tuit, quem recte Colinaeus alique secuti sunt. Ita
alibi etiam frequenter errarunt librarii. vide N. Hein-
sium ad Vellej. Paterc. lib. ii. cap. cx.

v. 262. *Torpebat dextra*] Celeberrimus Burman-
nus *Torpebam dextra* scribendum conjicit.

v. 265. *Ingentia velox In memet saevi serpentis proo-*
lia verto] Melior scriptura praeae *urguentia*: jam e-
nim Regulum attingebat serpens, ut ex praecedentibus
liquidum. BARTHIUS lib. i. Advers. cap. xiii. *urguentia*
probe Colonienfis & Oxonius. vide lib. ii. vers. 255. & sic
Barthius. infra vers. 374. *certare malis urguentibus*. lib. vii.
vers. 224. *urguentes ultima fata*. lib. xii. vers. 223. *effusis*
urgens vestigia frenis Poenorum. & ibid. vers. 419. *ad manes*
urgues vestigia nati. N. HEINSIUS. Sollemni errore li-
brarii indocti voces *ingens* & *urgens* in membranis
praeis inter se confuderunt. vide N. Heinsium ad
Siliū lib. ii. vers. 255. lib. x. vers. 130. & ad Valer.
Flacc. lib. viii. vers. 66. Deinde, ut & hoc mo-
neam, ubique in praestantissimo codice Colonienfi
urguere, non *urgere*, scribitur, ut notavit Illustrissimus
Heinsius in capite editionis Colin. cuius margini discre-
pantes lectiones adscripsit: de qua scribendi ratione
consule Pier. ad Maron. v. Aen. vers. 202. & Dausq.
in Orthogr. part. ii. hac voce.

v. 268. *Congeris spicula*] Mantus docta ad margi-
nem codicis, quem possideo, conjecit *Conseris*. sed
nihil muto.

v. 269. *Donet murali ballista coërcuit ictu*] Silius
supra vers. 213. *muralia portas Ballistas tormenta gra-*
ves. Ballista domitum hunc serpentem innuit etiam
Senec. Epist. lxxxii. *Serpentem illam in Africa sae-*
vam, & Romanis legionibus bello ipso terribiliorem,
frustra sagittis fundisque patiarunt. Ne pilo quidem vul-
nerabilis erat, cum ingens magnitudo, pro vastitate
corporis solida, ferrum, & quidquid humanae torserant
manus,

In memet saevi serpentis proelia verto.
Hinc imitata cohors certatim spicula dextris
Congerit, alternasque ferum diducit in iras:
Donec murali ballista coërcuit ictu.

- 270 Tum fractus demum vires: nec jam amplius aegra
Confectum ad nifus spina praestante rigorem,
Et solitum in nubes tolli caput, acrius instat.
Jamque alvo penitus demerla falarica sedit,
Et geminum volucres lumen rapuere sagittae:
275 Jam patulis vasto sub vulnere faucibus aër
Tabificam exspirat faniem: specus ultima jamque

Ingenti

*manus, rejiceret. molaribus demum fracta vis est. Gel-
lius vi. Noct. Attic. cap. iii. Tubero in historiis scri-
ptum reliquit, bello primo Poenico Attilium Regulum
Consulem in Africa, castris apud Bagradam flumen
positis, grande proelium atque acre fecisse adversus u-
num serpentem in illis locis stabulantem invisitas im-
munitatis, eumque magna totius exercitus confusione
ballistis atque catapultis diu oppugnatum. vide etiam
Valer. Max. lib. i. cap. viii. ex. ext. 19. Plin. viii.
Hist. Natur. cap. xiv. alioque.*

v. 270. *Nec enim amplius aegra*] *nec jam scripti &
Romana editio cum Parmensi. N. HEINSIUS.*
*nec jam etiam Mediol. editio: atque ita Gryphius
& Nuius excuderunt. in Marfi editione primum,
omissa voce jam, nec amplius aegra contra leges metri
operarum errore editum, quod alii etiam fideliter
expresserunt; in Wolfii postea Basileensi, ut ver-
sum laboranti succurreretur, datum nec enim amplius,
non consultis primis editionibus, unde veram scri-
pturam revocare facillimum fuisset. Vossius ad mar-
ginem editionis Juntinae, in qua pariter nec amplius
erat, non amplius coniecit.*

v. 271. *Spina praestante vigorem*] *Idem rigorem,
non vigorem. N. HEINSIUS.* Ita saepe peccarunt
librarii. apud Lucan. lib. vi. vers. 759. editur, *remanet
pallorque rigorque.* sed unus Rottendorffii codex *vi-
gor* habet, ut excerpta, quae possideo, testantur. ita
fortasse emendandum apud Arnob. iii. advers. Gent.
pag. 116. *Sapientes & fortes viri solvunt decreta con-
stantiae, virilis aetate vigore mollito.* ita nunc vulgo legi-
tur; sed malim *rigore mollito*: non enim proprie *vi-
gor* mollitur, sed *rigor*. huius peccati alia exempla vi-
de apud N. Heinsium ad Sili lib. viii. vers. 614.
ad Ovid. Epist. iv. Heroïd. vers. 118. & ad Clau-
dian. Consul. Olybr. & Prob. vers. 41.

v. 272. *Ut solito in nubes tollis caput*] *Et solitum in
nubes tolli caput scripti & priscae editiones. probe. N.
HEINSIUS.* Inepta haec, quae vulgo exstat, le-
ctio profecta est à Wolfio, quem Colin. D. Hein-
sius, Daufq. & Cellar. secuti sunt, quorum ultimus
tamen locum corruptum esse vidit. Hos si exci-
pias, omnes fere editiones scriptorum codicum le-
ctionem servant.

v. 276. *Exspirat faniem, spes ultima; jamque In-*

gentis cauda] Ita ediderunt docti. In MS. Oxon.
diserte legitur *specus ultima*, exemplo Maronis, a
Daufq. producto. Distinctio autem restituenda est,
ut nihil difficultatis superfit,

— *exspirat faniem: specus ultima jamque
Ingenti cauda, & jaculis, & pondere, contis,
Haeret humi.*

Ineptum est *pondere conti*. Conti enim mucrone,
non pondere, nocent. pondere autem saxa ingentia
ballistis expulsa intelligit. *specus ultima* imum ven-
trem designat. BARTHIIUS lib. i. Advers. cap. xiii.
spes ultima in nonnullis editionibus recentioribus,
quomodo & Livinejus. ridicule Daufquius *ultima
specula*. forte *pars ultima*, vel *spira ultima jamque
Ingentis caudae jaculis*. *specus ultima* Barthio est imus
venter. sed de *spira* verius est. supra *spiris stringenti-
bus arcae Arboris abstraxit molem*. Idem Barthius
pondere, contis, cum contos non pondere, sed cu-
spide nocere asseveret. apage istas argutias. pro *aër*
nonnulli *astrum*. N. HEINSIUS. *specus ultima* Bar-
thio est imus venter. Sic *specus alvi* est apud
Phaedr. lib. iv. fab. v. vers. 10.

Capacis alvei merfit tartareo specu.

ubi Celeberr. Burmannus hunc locum etiam lauda-
vit. Prudent. Hym. vii. Cathemer. vers. 115.

Alvi capacis vivus hauritur specu.

simili modo *antrum gutturis* apud Avien. descr.
orb. vers. 791.

— *antro panduntur guttura vasto.*

Illustrissimo Heinsio placet *spira ultima jamque In-
gentis caudae*. *Ingentis caudae* est etiam in Mediol.
editione. *spirae* autem sunt orbes & flexus in se non
redeuntes, quales serpentes cauda facere solent.
Virgil. ii. Aen. vers. 216.

— *subeuntem ac tela ferentem*

Corripunt, spirisque ligant ingentibus.

ubi vide Servium. Claudian. Praefat. i. in Rufin.
vers. 3. *Qui spiris regeret montes*. Avien. descr. orb.
vers. 176.

*Sic spiras crebras sinuat draco, seque vel orbe
Colligit inclinans.*

Saxo Gramm. lib. ii. Histor. Dan. p. 20.

*Implicitus gyris serpens, crebrisque reflexus
Orbibus, & caudae sinuosa volumina ducens,
Qq 2 Multiplicesque*

- Ingenti cauda, & jaculis, & pondere conti
 Haeret humi, lassoque tamen minitatur hiato:
 Donec tormentis stridens magnoque fragore
 280 Discussit trabs acta caput, longoque resolvens
 Aggere se ripae tandem exhalavit in auras
 Liventem nebulam fugientis ab ore veneni.
 Erupit tristi fluvio mugitus, & imis
 Murmura fusa vadis; subitoque & lucus, & antrum,
 285 Et resonae filvis ulularunt flebile ripae.
 Heu quantis luimus mox tristitia proelia damnis!
 Quantaque supplicia & quales exhausimus iras!
 Nec tacuere pii vates, famulumque sororum
 Naiadum, tepida quas Bagrada nutrit in unda,
 290 Nos violasse manu seris monuere periclis.
 Haec tunc hasta, decus nobis pretiumque secundi

Vulneris

Multiplicesque agitant spiras.
 Alteram N. Heinſii conjecturam verosimilem faceret illud Naſon: 111. Metam. verſ. 93.

_____ *imae*
Parte flagellari gemuis sua robora caudae.
 Mihi tamen vulgata lectio cum Barthii interpunctione & interpretatione nondum displicet.
 v. 277. *Jaculis & pondere conti*] id est, jaculis & contis gravibus ac ponderosis. infra lib. xv. verſ. 687.

Suſtentata genu per campum pondera conti
Sarmatici prona adverſos urgebat in hoſtes.
 Sidon. Apollin. carm. 11. verſ. 142.
Inque frementis equi dorſum cum pondere conti
Indutas chalybum saltu transferre catenas.
 Sic *pondera clavae* Silius lib. 11. verſ. 245.

_____ *alique reſultant*
Aere illiſa carvo nodosae pondera clavae.
pondus pili lib. ix. verſ. 335.

_____ *hi ſude pugnas,*
Hi pinu flagrante cient, hi pondere pili.
 Perperam itaque Barthius *pondere, contis*, non probante etiam N. Heinſio.

v. 278. *Laxoque tamen minitatur hiaſu*] *lasſoque hiaſu* ex ſcriptis & Romana editione atque Parmenſi. N. HEINſIUS. *laſſo* etiam Medioi. editio. in Marſi editione primum *laxo* fuit, & inde aliae omnes habuerunt. Facillimus hic & ſaepe obviuſ librariorum error eſt, qui literas *x* & *s* nullo ferme diſcrimine habuerunt, & nunc in ſimplicem, nunc in duplicem ſibulum commutantes, & contra. Sic apud Lucan. lib. ix. verſ. 296. pro

_____ *liſoreis miles laſſatur barenis,*
 unus Voſſii codex male *laxatur* habet. alia vide apud Behot. in Apophor. lib. 1. cap. 1. Grot. ad Lucan. lib. 1. verſ. 695. Gronov. ad Senec. Herc. Oet. verſ. 47. Brœkhuf. ad Propert. lib. 11. Eleg. xxv. verſ. 59. & Celeberrimum Burmannum ad Petron. Satyr. cap. lxxxii.

v. 288. *Famulumque ſororum Naiadum*] Sic ſerpens à Cadmo occiſus Marti ſacer erat, apud Ovid. 111. Metam. verſ. 31. quem Martis filium fuiſſe Hygin. tradit fab. clxxviii. Serpentem Jovi ſacrum memorat Statius v. Theb. verſ. 511. ubi videndus eſt Barthius. Florus, qui ubique poëtae magis, quam hiſtorici, partes implet, ſerpentem hunc, ob quem occiſum Romanos tot mala perpeſſos Marus dicit, in vindictam Africae natum vult lib. 11. cap. 11. *Cum monſtris quoque dimicatum eſt; cum, quaſi in vindictam Africae nata, mirae magnitudinis ſerpens poſita apud Bagradam caſtra vexaret.*

v. 289. *Tepida quas Bagrada nutrit in unda*] Sic ſcribendum, non *Bragada*. praeterea *trepida unda* Colonienſis. mox ſcripti *Non violasse*, ut apud Maronem vi. Aen. verſ. 620.

Diſcite juſtitiam moniti, & non temnere Divos.
 infra verſ. 399.

_____ *monituſque recedere Conſul,*
Nec ſummum violare decus.

N. HEINſIUS. *tepida unda* propter ardorem Solis, qui in Africa ferventiſſimus eſt. Sic *Nilus tepens* apud Propert. lib. 11. Eleg. xxiv. verſ. 3.

Atque utinam Nilo pereat quae ſacra ſepente
Miſit matronis Inachis Auſonius.
 Martial. libr. xi. Epigr. xii.

Tolle puer calices tepidique toreumata Nili.
 Nihil neceſſe itaque cum Colon. codice *trepida unda* ſcribere. nam ita frequenter lapſi ſunt ſcribae libarii. vide ſupra ad lib. iv. verſ. 182.

v. 292. *A veſtro, Serrane, tributa parente*] Pro, à tuo parente; numero plurium de uno uſus eſt Silius, quod non illatimum eſſe docet Barth. lib. vi. Adverſ. cap. xxviii. laudato etiam hoc loco. infra verſ. 480.

_____ *juvenes parat, aſpera ferro*
Pectora, captivos noſtra penſare ſeneſta.
 pro mea ſeneſta. lib. x. verſ. 289. de ſe uno Paulus Aemilius.

— nec

- Vulneris, a vestro, Serrane, tributa parente,
 Princeps quae sacro bibit e serpente cruorem.
 Jamdudum vultus lacrimis atque ora rigabat
 295 Serranus, medioque viri sermone profatur:
 Huic si vita duci nostrum durasset in aevum,
 Non Trebia infauitas superasset sanguine ripas;
 Nec, Thrasymene, tuus premeret tot nomina gurgēs.
 Tunc senior, Magnas, inquit, de sanguine poenas
 300 Percepit Tyrio, & praesumpta piacula mortis.
 Nam, defecta viris & opes attrita, supinas
 Africa tendebat palmas, cum sidere diro
 Misit Agenoreis ductorem animosa Therapne.
 Nulla viro species, decorisque & frontis egehum
 305 Corpus; in exiguis vigor (admirabile) membris
 Vividus, & nisu magnos qui vinceret artus.
 Jam Martem regere, atque astus adjungere ferro,

Et

— nec manes tam parva intramus imago.
 atque ita passim optimi auctores.

v. 293. *Bibit e serpente cruorem*] lib. xv. vers. 632.

— jam tela bibunt praemissa cruorem.

Virgilius xi. Aen. vers. 804.

— virginem alicuius bibis astra cruorem.

Ita & Graeci loquuntur. in Anthol. lib. i. cap. xxii.
 Epigr. i.

Ἀσπίδ' Ἀχιλλεύου τὸ ἔκτορος αἷμα πινύσκει.
Hastam Achillis sanguinem Hectoris bibentem. Et Epigr. 4.

Ἐὶ δὲ βίλος δασυὶν αἷμα ἵππιν θανάτων.

Unam telum duorum interfectorum sanguinem bibis.
 Hasta autem, quam Marus memorat, illa est, cui
 supra vers. 138. vinum libabat, cujusque occa-
 sione omnem hanc historiam refert Silius.

v. 297. *Non Trebia infauitas superasset sanguine ri-
 pas*] *superare* hoc loco est *παρῆλθαι*, ut ē contra τὸ
παρῆλθαι Demostheni *νικῆσαι*, & superare. ita apud
 Anacreontem in illo,

Μίγυ δὲ πρόσωπον ἴστω,
 Τὸ δ' Ἀδωνίδος παρῆλθον.

Ubi mirum in modum duo magni viri falluntur,
 primo, cum non vident legendum esse *παρῆλθον*;
 non verbum enim, sed participium est: deinde cum
praeterire tacendo esse putant; quorum alter in ver-
 sione poetica sua reddit,

*Eburna praeteribam
 Adonidæa colla.*

alter,

*Sed eburna praeteribam
 Adonidisque colla.*

Male, cum reddendum sit,

*Facieque latus esto,
 Superansque Adonidæam.*

Ita totius illius loci pessime luxatus fuit sensus, qui
 alias venustissimus est. Sic optime Odario illi in hoc
 loco sua constabit sententia, & poetae suavissimi

mens. Aliter enim distinguenda illa, aliter accipien-
 da, ut apparet ex sensu à nobis restituto: nam quod
 illi de collo addunt,

Ἐκείθεν τὸν τράχηλον,

ad sensum proxime sequentem pertinet. Atque hoc
 obiter: quidquid enim Anacreonti damus, optime
 à nobis collocari putamus, praesertim in carmine
 illo, quod & Graecorum omnium & Latinorum
 ingenia provocat. D. HEINSIUS. *superasset* ut in
 illo Maronis ii. Aen. vers. 302.

Excursior somno, & summi fastigia testis

Ascensu supero.

Quod ad locum Anacreontis ab Heinsio illustra-
 tum, melius eum ex Ms. Vaticano constituit Do-
 ctissimus Barnesius in nupera elegantissimi poetæ
 editione pag. 100. quæ vide.

v. 299. *De sanguine poenas Praecepit Tyrio, & prae-
 sumpta piacula mortis*] *Percepit* scripti; quod malo,
 quia *praesumpta piacula* subsequitur, ne bis idem di-
 cat. N. HEINSIUS. De voce *praecipere* vide infra
 ad lib. xv. vers. 659. Sed Mediolanensis etiam edi-
 tio *Percepit*, quod N. Heinsius probat. De fre-
 quenti τὸν per & prae in vocibus praesertim compo-
 sitis commutatione vide supra ad vers. 43. ultimum
 autem hemistichium fere supra habuimus lib. v. vers.
 213.

Manibus ipsa suis praesumpta piacula mittit.

v. 303. *Animosa Therapne*] *Theramne* priscae e-
 ditiones, & ita alibi Plinius ac Stephan. Byzantius.
 sed scribendum semper *Therapne*, vel *Therapnae*,
 ut docet Joh. Meursius in Miscell. Lacon. lib. iv.
 cap. xii. vide infra ad lib. viii. vers. 415.

v. 305. *At exiguis*] *in exiguis* scripti. mox tolle
 distinctionem, *vigor vividus*. N. HEINSIUS. Olim
 non recte ita distinguebatur, *vigor (admirabilia) mem-
 bris. Vividus &c.*

v. 307. *Jam Martem regere*] Scripti & vetustae
 editiones *ciere*. ex Colonienfi tamen nihil hic mu-
 tandum.

- Et durus facilem per inhospita ducere vitam.
 Haud isti, quem nunc penes est sollertia belli,
 310 Cederet Hannibali. vellem hunc, o tristia nobis
 Taygeta, hunc unum non durassetis opacis
 Eurotae ripis. vidissem moenia flammis
 Phoenissae ruere, aut certe non horrida fata
 Flevissem ducis, & nulla quos morte nec igni
 315 Exutos servans portabo in Tartara luctus.
 Confertae campis acies, multusque per arva
 Fervebat Mavors; nec mens erat ulla sine ira.

Hic

tandum. fortasse lege *Martem tegere*, vel *Martem occulere*: agit enim de insidiis. Statius Thebaïd. I. vers. 638.

*Fortunate animi, non tu pia degener arma
 Oculis.*

Theb. x. vers. 236.

— *sed fraudem & operta paramus*

Proelia

vers. 248.

Ipse novi gradiens furta ad Mavortia belli.
 mox Capaneus de eadem re vers. 477.

— *satis occultata Pelasgis*

Delituit virtus.

Similis locus lib. III. vers. 231.

*Princeps signa tulit Tyria Karthagine pubes,
 Membra levis, celsique decus fraudata superbum
 Corporis; at docilis fallendi, & neclere fletus
 Numquam tarda dolos.*

lib. XII. vers. 354.

Virgulta tegitur valle & frondentibus umbris.

Doctissimo Gronovio Observ. IV. cap. VI. placebat *Martem cingere*. sed *cingere* secundae conjugationis est. nisi contendamus Silium scripsisse *cire*, verbo antiquo. unde *concire*, *excire*, & similia. N. HEINSIUS. *Martem cingere* etiam Mediolan. & nonnullae aliae editiones. *regere* Wolfius edidit in editione Basileensi, pro quo N. Heinsius *tegere*, ut lib. VII. vers. 64.

— *tam vivida membra, laborque*

Providus & cauta solertia tota quiete.

Indocta librorum natio frequenter voces *regere* & *tegere* inter se commutarunt. Apud German. in Arat. Phaenomen. in Virgine,

Aurea pacati regeres eum secula mundi.

ubi alii male *tegeres*. vide doctos interpretes ad Senecam I. de Ira cap. XII. & N. Heinsium supra ad lib. II. vers. 381. Sed nec vulgatum sperno, quod Colonienfium membranarum auctoritas vindicat. sic *bel-la regere* infra lib. VII. vers. 47.

Uno non parvidus rexisset bella magistro.

Disciplinam regere Sueton. in Caesare cap. XLVIII. *Domesticam disciplinam in parvis ac majoribus rebus diligenter adeo severeque rexit.* & in August. cap. XXIV. *Disciplinam severissime rexit.* *Martem regere* est Imperatorem esse, bello praeesse. *tegere* vel *occulere* tan-

to minus probandum, quod mox sequatur, *astus adjungere ferro*, ne bis idem dicat Silius.

v. 308. *Et duris facilem*] In Parmensi editione *durus* legebatur. non male. *durus vitam ducere per inhospita*. N. HEINSIUS. *durus* etiam editio Mediolanensis.

v. 309. *Haud isti*] *Haud ipsi* maluerim. N. HEINSIUS. Ita saepe aberrarunt scriptores librarii. vide eundem Heinsium ad Nason. Epist. XVII. Heroïd. vers. 226. ad III. Metam. vers. 404. ad IV. Metam. vers. 203. & Broekhusium ad Propert. libr. III. Eleg. XI. vers. 14.

v. 311. *Hunc unum non durassetis opacis Eurotae ripis*] *durassetis*, ut apud Vibium Seq. de Flumin. *Taygeta, Laconices: ubi filios suos moris habent durare frigore aquae.* Qui tamen, notante Meurfio II. Miscell. Lacon. cap. IX. insigniter hallucinatur, cum *Taygeta*, qui mons est, inter Laconices fluvia recenset. Inter montes autem postea ipse numerat.

v. 313. *Phoenissae ruere*] *Phoenissa ante ruere*, ni fallor. N. HEINSIUS.

v. 314. *Et nulla quos morte nec igni &c.*] Loci hujus sensus viro Celeberrimo Petro Burmanno non videtur constare, qui aliquid mendii latere putat, cum *flevissem* & *portabo* non congruant: quare scribendum conjicit, *at nulla nunc morte nec igni Exutos servans portabo in Tartara luctus*: quod non displicet.

v. 318. *Hinc inter medios*] *Hic* ex Colonienfi & ceteris scriptis ac editione Romana, ut & Parmensi. *Hic iter in medios* malit Interpres cum Marfo. Forte, *Hic Nomadum in medios*. N. HEINSIUS. *Hic* etiam Mediol. editio, aliaeque vetustiores. Primus Nicander in Juntina *Hinc* dedit.

v. 319. *Laxabat ferro, campoque pericla ruebat*] Scribo, quod Gronovium nostrum in Observationibus jam video occupasse,

Laxabat ferro campum, ac per iniqua ruebat.

Certe in Oxonio *campum ac pericula*, Puteaneus *campo ac pericla*, Colonienfis *campumque pericla*. possis etiam,

Laxabat ferro campum, ac per tela ruebat.

malo etiam memorandi Regulis ausi. N. HEINSIUS. Vulgata scriptura sensum non efficit, quare omnino cum viris doctis scribendum,

Laxabat

Hic inter medios memorandis Regulus ausis
 Laxabat ferro campum, ac per iniqua ruebat;
 320 Nec repetenda dabat letali vulnera dextra.
 Sic ubi nigramentem torquens stridentibus austris
 Portat turbo globum, piceaque e nube ruinam
 Pendentem terris pariter pontoque minatur;
 Omnis & agricola, & nemoroso vertice pastor,
 325 Et pelago trepidat subductis navita velis.
 At fraudem nectens, socios ubi concava saxa
 Claudebant, vertit subito certamine Grajus,

Et

Laxabat ferro campum, ac per iniqua ruebat.
 Sic supra lib. v. vers. 174.

Haec angusta loci foris patefacta relaxa.
 vers. 168.

*Juxta bellator juvenilibus Appius ausis
 Pandebat campum caede.*
 iniqua autem, ut iniqua viarum apud Gunther. in
 vi. Ligur. vers. 85.

*Agmina confestim rapiens per iniqua viarum
 Difficilemque locos.*

Silius lib. III. vers. 631.

Ductor Agenoreus tumulis delatus iniquis.
 lib. v. vers. 28.

—— *Consul carpebat iniquas,*

Prægreddens signa ipsa, vias.

Ovid. x. Metam. vers. 172. *per juga montis iniqui
 Ipsi comes.* Claudian. iv. Consul. Hon. vers. 343. *si
 collis iniquus, Primus ini.* Livius lib. xxxix. cap.
 xxxvi. *Inde, superata locorum iniquitate, proelio de-
 fecti sunt.* Frontin. iv. Strat. cap. v. ex. 8. *Loco in-
 quo circumventus ab Hasdrubale.* & ita passim.

v. 326. *At fraudem nectens.] innectens puto. N.*
 HEINSIUS. Sic Virgil. vi. Aen. vers. 609.

Pulsatusve parens, & fraus innixa clienti.
 Sed vulgatum sine veterum codicum auctoritate
 non mutare Silius lib. III. vers. 233.

—— *docilis fallendi, & nectere testos*

Numquam tarda dolos.

Saxo Gramm. lib. II. Histor. Danic. pag. 25. *Quo
 evenit, ut Ulvildam insidiis fratri nectendis abstrabe-
 ret.* Liv. lib. xxvii. cap. xxix. *Ne qui dolus nectere-
 tur à Poeno metuens Crispinus, circa civitates proxi-
 mas miserat nuntios.*

v. 326. *Socios ubi concava saxa Claudebant linquens
 subito in certamine &c.]* Huic loco, mire à sciolis
 interpolato, ut medicina fiat, repono,

—— *socios ubi concava saxa*

Claudebant, vertit subito certamine gyros,

Et dat terga celer ficta formidine ductor,

quomodo est in MSto, excepto eo, quod *ficta*, pro
ficta, habebat: unde tamen hoc esse faciendum,
 non difficilis fuit conjecturae. Sane, quae hic *con-
 cava saxa*, mox à poeta *saxosae latebrae* dicuntur.

MODIUS Novant. Lektion. Epist. lxxi. Versu,

Vertit equum simulatque fugam graviore ruina,

minus est in membranis. Cetera sic leguntur,

—— *socios ubi concava saxa*

Claudebant, utre subito certamina gratos,

Et dat terga celer ficta formidine ductor.

Versus quidem ille etiam in Modiano codice non
 exstat; quare, consensu membranarum tam diver-
 sarum & ratione adjuvante, cum ejus generis aliis
 merito porro exulabit. Cetera autem potissimum
 sic legenda veniunt:

—— *(socios ubi concava saxa*

Claudebant) vertit subito certamina Grajus,

Et dat terga &c.

Etiam parenthesis abesse, & fortasse melius, po-
 test. Talia multa in hoc poeta sunt, glossis & cor-
 rectionibus librariorum, non raro poetantium quo-
 que, conspurcata. BARTHIUS lib. I. Advers. cap.
 xiii. *Pro linquens, in Puteaneo vertice, in Coloniensi
 vertit.* recte, uti Modius jam monuit. Mox Colo-
 niensis, *subito certamine Grajus: certamina gratos O-*
xonius, vertit subito certamine gyros in Parmensi edi-
 tione. Deinde scripti omnes & priscae editiones
 omittunt versum proximum,

Vertit equum, simulatque fugam graviore ruina.
 bene. pro *victa formidine*, post e scriptis & Aldina
 editione *ficta formidine*; male *ficta* Modius, &
gyros paullo ante. Scribe,

At fraudem nectens, socios ubi concava saxa

Claudebant, vertit subito certamine Grajus,

Et dat terga celer ficta formidine ductor.

Atque ita Barthium jam occupasse serus animad-
 verto. N. HEINSIUS. In Mediolan. editione,

Vertice claudebant subito certamine gratos,

Et dat terga celer ficta formidine ductor,

omisso versu spurio intermedio,

Vertit equum simulatque fugam graviore ruina.

atque ita etiam editio Marfi & Martini Herbipolen-
 sis, nisi quod in illis sit *gyros*, pro *gratos*. Prisco-
 rum codicum lectionem primus interpolavit Nican-
 der in Juntina, qualis in posterioribus editionibus
 exstitit; nisi quod *ficta* retinuerit, & librariorum
 errore *graviore*, pro *graviore*, editum sit in versu spu-
 rio. Interpolationem ejus cum sphalmate typo-
 graphico expressit Aldus: Gryphius vero & Nutius
 tantum interpolationem, ut & Wolfius in Basi-
 leensi, qui tamen insuper versum *Et dat terga celer,*
 qui

- Et dat terga celer ficta formidine ductor.
 Haud secus ac, stabulis procurans otia, pastor
 330 In foveam parco testam velamine frondis
 Ducit nocte lupos positae balatibus agnae.
 Abripuit, traxitque virum fax mentis honestae
 Gloria, & incerti fallax fiducia Martis.
 Non socios, comitumve manus, non arma sequentum
 335 Respicere; insano pugnae tendebat amore
 Jam solus: nubes subito cum densa Laconum
 Saxosis latebris intento ad proelia circum

Funditur,

qui in omnibus exstat codicibus, omisit. Denique ita etiam Colin. nisi quod verbum pessime omisum restituerit, & primus, pro *ficta formidine*, ediderit *visita*, operarum fortasse errore, quem postea tamen Dausq. alique secuti sunt. Ex his intelligi potest, quam misere hic locus à librariis & interpolatoribus semper habitus fuerit, quibusque gradibus ad eam, quae nunc obtinet, lectionem perventum sit: pro qua optime viri docti ex libris vindicarunt,

socios ubi concava saxa

*Claudebant, vertit subito certamine Grajus,
 Et dat terga celer ficta formidine ductor.*

gratos, quod plurimi codices habent, optime in *gratos*, cum libro Agrippinate, vel *Grajus*, mutarunt. Ita enim frequenter peccatum olim. Vide N. Heinsum ad Claud. Conf. Olybr. & Prob. vers. 198. ad Ovid. iv. Metam. vers. 536. ad v. Fast. vers. 8. & Jan. Broekhus. ad Propert. lib. iii. Eleg. vi. vers. 29. *vertit* autem, subintellecto *et socios*, quod proxime praecessit, vel *terga*, quod sequitur. *ficta formidine*, simulata, arte ad fallendum composita. lib. vii. vers. 136.

--- retroque abitum fictosque timores

Assimulat.

Claudian. ix. Conf. Honor. vers. 200. *Parthumque coactum Non ficta trepidare fuga.* Saxo Gramm. lib. ii. Histor. Dan. pag. 26. *Esto, fugam sinxerint, ante tamen in Scotos incident, quam egredi queant.* Potest tamen & ita distinguere,

At fraudem neclens socios, ubi concava saxa

Claudebant, vertit subito certamine Grajus.

vertit socios, ubi clauderant saxa, id est, desinebant. Ita claudere, apud Gellium Noct. Attic. i. cap. vii. *At si explicuit diceret, imperfecto & debili numero verborum sonus clauderet.* ad quem locum vide quae viri docti notarunt. Denique Celebrissimo Burmanno placebat, *socios ubi concava saxa Claudebant*, id est, qui in concavis faxis in insidiis latebant; nam insidias hic etiam fuisse ex vers. 336. patet. Similis autem harum vocum permutatio in Mssis frequens est. apud Lucan. lib. ii. vers. 577. in codice Langermanni, cujus excerpta penes me sunt, legitur, *quam Cynthia clauderet orbem*; at vulgo editur *conderet*. vide etiam N. Heinsum ad Claudiani i. in Rufin. vers. 379. Dausquejus perpe-

ram hoc loco pro vulgata stat lectione.

v. 329. *Haud secus ac stabulis*] è *stabulis* Parmensis. & Romana editio cum scriptis Oxonio & Puteaneo. N. HEINSIUS.

v. 330. *In foveam parco testam velamine &c.*] Antiquissimum hoc fuit venationis genus, quod multis exemplis illustravit Dausquejus. Eo respicit Horat. lib. i. Epist. xvi. vers. 50.

Cautus enim metuis foveam lupos.

Stat. lib. ii. silv. v. vers. 9.

Non formidato supra venabula saltu

Incitus, aut caeco foveae deceptus hiatu.

Livius lib. ix. cap. v. *Beluarum modo caecam in foveam missos.* Ita Faber pro *caecos* emendat. Plutarch. in *ιστορικῶ* p. m. 757. *Εὐχονται δ' Ἀρεταίη δολούτης δούγμασι καὶ βρόχοις λύκους καὶ ἀρκτοὺς* Aristaeo vota faciunt foveis & laqueis lupos & ursus insidiantes. Talis foveae etiam meminerunt Jcti l. 28. ff. ad L. Aquil. dum statuunt, quid juris sit, si in eam animal quoddam inciderit, & damnum acceperit: ad quam vide virum Celebrissimum Ger. Noodt de L. Aquil. cap. xix. Neque alium in usum parata forsitan fovea fuit apud Appul. viii. Metam. pag. 166. *Nepos meus & itineris huius suavis comes, dum forte passerem incantantem sepicula conselatur arripere, delapsus in proximam foveam, quae fruticibus imis subpatet, in extremo jam vitae consistit periculo.* Late hanc venationem describunt Jul. Polux lib. v. §. 81. & Oppian. iv. *Κυνῶν*. vers. 210. Eadem fallacia etiam, ut hostes deciperent, usi sunt superiorum temporum duces. vide Saxo. Gramm. lib. ii. Hist. Danic. pag. 21. & quae ad illum locum copiose annotavit Stephanus.

v. 332. *Fax mentis honestae Gloria*] A Valerio Flacco esse videtur lib. i. vers. 76.

--- tu sola animos mentemque peruris,

Gloria, te viridem videt immunemque senectas

Phasidis ad ripas stantem.

BARTHIUS lib. i. Advers. cap. xiii. Ovid. v. Trist. eleg. xii. vers. 37.

Denique non parvas animo dat gloria vires,

Et secunda facit pectora laudis amor.

in iv. ex Pont. epist. ii. vers. 36.

--- immensum gloria calcar habes.

Propert. lib. iv. eleg. x. vers. 3.

Magnum

Funditur, & Poena insurgit vis saeva virorum.
O diram Latio lucem, fastisque notandam!

- 340 Dedecus o, Gradive, tuum! tibi dextera & urbi
Nata tuae tristi damnatur forte catenae.
Haud umquam absistam gemitu. te, Regule, vidit
Sidonius carcer? tuque huic sat magna triumpho
Visa es, Karthago, Superis? quae poena sequetur
345 Digna fatis tali pollutos Marte Laconas?
At nova Elissaei jurato foedera Patres
Consultant mandare duci, pacisque sequestrem
Mittere, poscentes vinctam inter proelia pubem

Captivamque

Magnum iter ascendo, sed dat mihi gloria vires.
v. 336. *Jam solus, nubes*] Ex MS. codice scribendum,

*Jam soli: nubes subito cum densa Laconum
Saxosis latebris intenta ad proelia circum
Funditur.*

Est inibi scriptum *solis & intente*: sed veram esse lectionem propositam res gesta ipsamet loquitur. BARTHIUS lib. 1. Advers. cap. xiii. Ita distinguitur, *pugnae tendebat amore Jam solus*: quod editio etiam Parmensis volebat. *Jam soli* Barthius ex Oxoniensi, & *intenta ad proelia*, quod non placet. Excerpta Oxoniiana apud me *Jam solis*. N. HEINSIUS. Vulgo male distinguebatur, *pugnae tendebat amore. Jam solus, nubes &c.*

v. 337. *Intendens proelia circum Funditur*] Puteaneus *intende ad proelia*: Oxon. & editio Romana *intente ad proelia*. nimirum recte Colonienfis *intento ad proelia*, quomodo & Parmensis editio. Sic lib. ix. vers. 451. *Ductores pugnae intente*. & mox vers. 518. *Interdum intentos pugnae conamine ducto Avertit*.

N. HEINSIUS. Etiam Mediol. editio *intente ad proelia*. Primus Marfus interpolavit *intendens proelia*. Veram lectionem jam olim vidit Illustrissimus Heinſius ad Claudiani 1. de Laudib. Stilic. vers. 256. Senec. Consol. ad Marc. cap. 11. *Intenta in unam rem, & toto animo affixa*.

v. 338. *Et poenae insurgit vis saeva virorum*] Quid est *poenae insurgit*? in codice scripto, & *poenae insurgit* jus & *pena virorum*. Lacones & Afros junctum adfuisse ait, ut notat interpres. Lege, & *Poenam insurgit vis spreta virorum*: Poenos enim contemnere vel maxime Regulum facit, quos toties fuderat. Ita enim vero de hoc loco censemus. Sicque deinde spernit Karthaginem Silius scribendo, *tuque huic sat digna triumpho Visa es, Karthago, Superis?* BARTHIUS lib. 1. Advers. cap. xiii. pene editio Parmensis: *poena Colonienſis*, pro *Poena*, sive *Punica*. Sic infra vers. 506. *Poenos*, pro *poenas*, scribendum. Maluerim tamen hoc loco *Poenam virorum*, pro *Poenorum*. in Oxonio, & *poenae insurgit* jus & *pena virorum*, unde Barthius, & *Poenum insurgit vis spreta virorum*. Si quid praete-

rea mutandum, scripserim *vis caeca*. Vide supra hoc libro vers. 7. Mox, *fastisque notandum Dedecus*, Oxonius cum Romana editione. N. HEINSIUS. Codicis Colonienſis lectionem, & *Poena insurgit vis saeva virorum* Illustrissimus Heinſius jam olim probavit ad Claudiani 1. de Laudib. Stilic. vers. 256. Cum eodem tamen, ut & Barthio, malim *Poenam virorum*, id est, Punicorum. Infra vers. 407.

— *postquam habitu juxta & velamine Poeno Deformem aspexit*.
Lucan. lib. 1. vers. 39. *Poeni saturantur sanguine manes*. lib. iv. vers. 789.

— *ferat ista cruentus Hannibal & Poeni tam dira piacula manes*.
Simili modo librariorum supra errasse putabat D. Heinſius lib. iv. vers. 662. ubi scribendum conjicit,

— *Poenosne superbos*
Insuper, & nomen Trebiae delere minaris?
Sed frustra, ut ibi dictum: nam recte vulgo est *poenasne superbas minaris?*

v. 342. *Te, Regule, vidit*] *sen* opinor cum interrogationis nota: & mox *tunc huic*, non *tuque*, scribendum. N. HEINSIUS.

v. 347. *Pacisque sequestrem Mittere*] *pacis sequester*, est pacis arbiter & medius, quem nunc *barbare mediatorem* vocant, per quem conciliatur pax. Frontin. 1. stratag. cap. iv. §. 13. *Conciliavit animos eorum reddendo naves, quas ceperat, quasi sequestres futuras ordinandae pacis inter se atque Byzantios*. Apul. ix. Metam. pag. 187. *Anus quaedam, stupri sequestra & adulterorum internuncia, de die quotidie inseparabilis aderat*. ubi vide Pricaeum. Ovid. 1. Factor. vers. 287.

Jane, face aeternos pacem pacisque sequestrem.
Ita ibi reponendum conjecit vir Illustrissimus, & vocem hanc egregie illustravit.

v. 348. *Viſtam inter proelia pubem*] *vinctam* rectius omnino membranae Agrippinae. N. HEINSIUS. Non tantum *viſtam* & bello superatam pubem dicit, sed captam etiam & carceri apud hostes inclusam: quare omnino recte N. Heinſius Colonienſis libri scripturam *vinctam* probavit. Saepissime ita lapsi sunt scribae librarii. vide Gifan. Indic. Lucret. voce *Viſtus*, *Vinctus*. Barthium ad Calpurn.

Rr

Ecl.

- Captivamque manum ductore rependere nostro.
 350 Nec mora : jam stabat primis in litoris undis
 Navali propulsa ratis ; jam nautica pubes
 Aut silvis stringunt remos, aut abiete secta
 Transtra novant : his intortos aptare rudentes,
 His studium erecto componere carbasia malo.
 355 Unca locant prora curvati pondera ferri.
 Ante omnes doctus pelagi rectorque carinae

Puppm

Ecl. III. vers. 37. N. Heinsium ad Silii lib. VIII. vers. 278. lib. XI. vers. 117. lib. XIII. vers. 273. lib. XV. vers. 246. ad Claud. bell. Getic. vers. 21. ad Ovid. I. Amor. eleg. II. vers. 20. & Broekhus. ad Tibull. lib. I. eleg. II. vers. 2.

V. 354. *Erecto componere carbasia malo*] Silius dicit, Poenos, postquam malum erexerant, ex eo vela suspendisse. Olim enim moris erat, non solum cum naves, confecta navigatione, subducerent, sed etiam cum ad litus appulsaee essent, malum deponere: contra quam apud nos hodie obtinet, quibus in majoribus navibus malus numquam ex medio seu theca, cui insertus est, eximitur. vide Scheff. II. de milit. nav. cap. V. Hinc etiam navigaturi cum reponebant. Homer. Od. Δ. vers. 577.

Νῆες μὲν πάμπαντοί ἱρυσσάμεν ἰς ἅλα διαι,

Ἐν δ' ἰσὺς τίθμεσθα καὶ ἰσὺς ἡμῶν ἰσῆς.

Naves quidem ante omnia deduximus in mare Jovis, malosque imposuimus & vela navibus aequis. vide etiam ibid. vers. 780. & Odyss. Θ. vers. 52. sic itaque Poeni, navigaturi in Italiam, malum etiam navi imponunt.

V. 358. *Trifidi splendentis in aequore rostri*] Eleganti-
 us sit *trifido in aequore*, hoc est, trifidi rostri red-
 dente imaginem. Sic libro I. vers. 86. *stant marmore*
maestro Effigies, non *maestae effigies*. N. HEINSIUS.

V. 360. *Rerum an Durum ad tempus*] Mendosum videtur
 vocabulum *Rerum*. an *Durum ad tempus*? Ovid. I.
 Trist. Eleg. IV. vers. 26.

Tempore sic duro est inspicienda fides.

Silius lib. XI. vers. 168. *Dura ad opem fortuna vo-*
cat. libro IX. vers. 637.

Haud utquam expedit tam dura sorte malorum.
 sic scripti. N. HEINSIUS.

V. 360. *Mediae stat margine puppis*] Hanc proprie
 in navi partem hortatori destinatam fuisse vel ex
 illo Polybii loco, qui lib. I. est [cap. XXI.] apparet.
 'Οι δὲ τὰ πληρώματα ξυμβροίονται, ἰδιδασκον ἰν τῇ γῇ
 καπνολατῶν τοὶ τρόποι τοῦτοι. Audi lector, hoc modo
 fiebat: καθίσαντες μὲν ἐπὶ τῶν ἱερσιῶν ἰν τῇ χερσὶ τοῦς
 αὐτοῦς τῶν αὐτῶν ἰχνοῦτας τάξιν ταῖς ἰπ' αὐτῶν τῶν πλοίων
 καθέδραις, μίσοι ἰν αὐτοῖς ἰσῆταις τὸν κελύφην. Vides,
 disertim medium tribui locum hortatori, seu ce-
 leustae. sed & quae sequuntur, magna ex parte huc
 spectant. D. HEINSIUS.

V. 361. *Qui voce alternos &c.*] Celeusten, ut dixi-
 mus, intelligit; unde & idem nomen loco erat, &
 ei, qui in loco: utrumque enim *Portifculus* dice-

batur: unde apud Nonium legitur hoc modo, *Por-*
tifculus proprie est hortator remigum, id est, qui ean-
dem porticam tenet, quae *portifculus dicitur*. Male,
 nec placet nimium, quod suspicati sunt viri docti,
 ibi legendum, *qui quandam porticam tenet*; sed hoc
 modo, *Portifculus proprie est hortator remigum*, id
 est, qui eandem pergulam tenet, quae *portifculus dici-*
tur, in qua *excursum & exhortamenta moderatur*.
 Portifculus, inquam, ut vel triviales noverunt, est
 ipsa pergula, & qui in ea. Exhortamenta autem
 essent Nonno τὰ παρακλύσματα, si τὸ παρὰ in ea
 voce eam vim haberet, quam in παραπροβαία.
 Sciunt, quid velim, eruditi. Sicut enim *excursus*
παράδρομή est illi grammatico, sic *exhortamentum*
 est *παρακλύσμα*, clamor inconditus, & qui prae-
 ter ordinem. Fortasse autem in illo Laverii loco
 in Cithera, *Nec palmarum pulsus, nec portifculi*, de
 loco fumendum, non de hortatore, contra No-
 nium, qui τὸ κλύσμα remigibus canebat. Hunc
 Orphea inter Argonautas Apollonii fuisse docti hu-
 jus temporis arbitrantur; in quo falluntur vehemen-
 ter: fuit enim Tiphys, quod vel ex illustri libri I.
 loco vers. 378. probari potest:

Ἵψι δ' ἄρ' ἴθα καὶ ἴθα μεταστρίψαντες ἱππῆας

Πηχύνον προύχοντα περὶ σκαλμαῖσιν ἰδῆσαι.

Τῶν ἱππομειβῶν αὐτοὶ ἰσῆσαι ἀμφοτέρωθεν,

Στίγμα θ' ὁμοῦ καὶ χεῖρας ἐπὶ πλάσσειν ἰν δ' ἄρα Τίφους

Βήσας, ἢ ἐστῆρας ἰσῆς κατὰ καιρὸν ἰρυσσας

Κελόμινος δ' ἦνσι μάλα μέγα.

Quid, quaeso, est *Κελόμινος* αὐτῶν μάλα μέγα, nisi
ὑποκλύσαι, & celeusten agere? Nam Orphea Ce-
 leusten quod putant, quia cytharam remigantibus
 illis pulsati, oppido quam ineptum est. Quid enim
 opponent veribus illis? & quod, quaeso, celeustina
 canit Orpheus? qui vers. 496.

Ἦμῶν δ' ὥς γαῖαν, καὶ οὐρανόν, ἠδὲ θάλασσαν

Τὸ πρὶν ἰπ' ἀκάλυπτοι, &c.

quae omnia non magis ad celeufma, quam ad me,
 spectant. Quid? quod doctissimus Interpres post ver-
 bus illos vers. 513.

(Τοὶ δ' ἡμεῖς οὐκ ἔμενοι ἰν πρῶχοντο κάρηνα

Πάντες ὁμῶς, ὁρῶντες ἰπ' ἑσσην ἡμείνους

Κηλαδμῶν.)

qui de Orphea loquitur, in exemplaribus quibus-
 dam ita scriptum se invenisse testatur:

Ἦμῶν δὲ τριτάτη φωνὴ γὰρ τῇ δ' ἐπὶ πύκτα

Βουδύσιον ἰκάτοιο κατ' αὐτῶν δ' αἰνυμένοις,

Τῆμῶν ἄρ' ἰα διότι πύκτα πύκτα. ἄρ' οὐ δὲ Τίφους

Κελόμινος,

Puppm aptat clavumque Cothon. micat aereus alta
Fulgor aqua trifidi splendentis in aequore rostri.

Tela simul variamque ferunt contra aspera ponti

360 Rerum ad tempus opem. mediae stat margine puppis,

Qui voce alternos nautarum temperet ictus,

Et remis dictet sonitum, pariterque relatis

Ad numerum plaudent resonantia caerulea tonfis.

Κελύφης, βαίνο ἐπὶ σέλματι.

de quibus quid dicturi sint, non video. Celeufma certe apud Aristophanem habes vere nauticum, ita enim distinguit ab aliis, & Lucianus Tyranno [pag. 445. Ed Salmur] Ἡ καὶ ὀπικλύσσαι δύναι; X. ἢ Δι, πρὶ τὴ κελύφῃ οἷα τῶν ναυτικῶν. K. οἷα καὶ πολλὰ, ὡς ἔλεον, τῶν ναυτικῶν. Ita & Martialis [lib. iv. Epigr. LXIV.]

Quem nec rumpere nauticum celeufma

Nec clamor valet helciariorum.

Ennius signum vocat τὸ κελύφμα, & dare signum τὸ κελύφμα.

—— portisculus signum

Cum dare coepisset.

D. HEINSIUS. Hunc locum viri doctissimi D. Heinſius & Cl. Daufquejus acceperunt de hortatore remigum, qui Graecis κελύφης dicitur. Schefferus lib. III. de Milit. Nav. cap. i. & lib. iv. cap. vii. hortatorem à symphoniacō distinguit: quorum ille remigibus praecipiebat, ut modo remis incumbere, modo ab opere quiescerent; nunc fortius, nunc remissius remigarent: hic vero cantu efficiebat, ut nautae remis aequaliter mare plauderent, ne, si id inaequali ictu facerent, cursus navigii impediretur: inter celeufma autem & symphoniam hoc interesse statuebat, illud semper voce simplici, hanc modulatione quadam fieri; illud semper ore proferri, hanc adjunctis ut plurimum musicis instrumentis. Quod vero ad hunc locum attinet, pag. 309. illum non de hortatore, sed symphoniacō intelligendum ex his verbis colligebat,

—— pariterque relatis

Ad numerum plaudent resonantia caerulea tonfis.

Verum is, quem Silius hic describit, dicitur VOCE alternos remigum ictus temperasse, quod non minore veri specie ad hortatorem, quam symphoniacum, referri potest; ipse enim doctissimus Schefferus celeufma ore semper prolatum, symphoniam frequentius musicis quibusdam instrumentis editam fuisse, dicit: praeterquam quod multa adhuc supersint, quibus haec distinctio maximam partem everti posset. Sed ratio annotationum non permittit, ut his diutius immoremur, praesertim cum etiam quaedam adversus D. Heinſium disputanda sint. Vir enim doctissimus, sui temporis heroum Scaligeri, Casauboni, aliorumque opinionem secutus, Portisculum eandem fuisse, qui hortator seu Κελύφης, credit. Sed viros eruditos falli egregie demonstravit vir maximus J. Fr. Gronovius iv. Observ. cap. xxvi. do-

Postquam
cens, Portisculum vel esse malleum, quem hortator manu tenet, vel perticam, quam incutit. vide etiam Douſae Centur. Plaut. lib. i. cap. vi. Deinde Doctissimus Heinſius Tiphyn, non Orphea, remigum in Argonautarum expeditione Colchica hortatorem fuisse putat. Sed perperam. Tiphys enim tum non hortator, sed navis gubernator erat, si verbis Apollonii, Valerii Flacci, & Hygini fides habenda est. Sic enim Apollonius lib. i. vers. 400.

—— ἐπὶ δ' ἔτραπον ἀνήσταις

Τίφυν ἰούσης ὁμῆς νῆος ἔρυσθαι.

Sed iniis suffragiis mandarent Tiphō tractandum navis probiter carinatae gubernaculum. Valer. Flacc. lib. i. vers. 481.

Pervigil Arcadio Tiphys pendebat ab astro

Hagnades; felix stellis qui segnis usum,

Et dedit aequoreos coelo ducere cursus.

Hygin. fab. xiv. Tiphys Phorbantis & Hymanes filius Boeotius: is fuit gubernator navis Argo. Nec aliter ille, qui Orpheus nunc vulgo vocatur, in Argon. vers. 120.

Τίφυν δ' Ἀγνιάδην δολιχῆς ἰδύτορα νῆος.

Tiphynque Hagniadem longae rectorem navis. & mox:

Ὅς πρὶ μὲν βύκταισι καὶ ἀργήσῃσι ἄλλα

Νῆα κατιδύμι δίδου πολυμήτιδι τέχνῃ.

Qui quidem, tum secundis ventis, tum in albicantibus turbinibus, navem gubernare scivit prudenti arte. Si aliorum poetarum similia testimonia ad partes vocare vellem, lectorum patientia abuterer. Deinde iidem scriptores Orphea hortatorem faciunt. Apoll. Rhod. lib. i. vers. 540.

Ὡς ὅπ' Ὀρφέος κισθάρη πέλματα ἱερταῖς

Πόντου λάβροι ὕδασι.

Sic ad citharam Orpheus pellebant remis rapidam maris aquam. Valer. Flacc. lib. i. vers. 470.

Nec vero Odrisius transstris impenditur Orpheus,

Aus pontum remo subigit: sed carmine tonfas

Ite docet, summo passim ne gurgite pugnent.

Hygin. fab. xiv. Celeufma dixit Orpheus Oeagri filius. Quod autem ad tria loca Apollonii, quae pro sententia sua laudavit Doctissimus Heinſius, attinet, ex iis id, quod volebat, minime conficere potest. In primo enim, qui est lib. i. vers. 378. Tiphys, navi insitens, Argonautas docet, quomodo eam optime e terra in mare deducant, idque antequam ei gubernatoris munus delatum erat. In secundo, qui est vers. 496. Orpheus, mundi creationem & elementorum distinctionem canens, non requiritur modumque Ore dabat remis, sed inter Argonautas in

Rr 2

litore

- Postquam confectum nautis opus, horaque cursus,
 365 Atque armata ratis, ventoque dedere profundum;
 Omnis turba ruit, matres, puerique, senesque.
 Per medios coetus trahit atque inimica per ora
 Spectandum Fortuna ducem. fert lumina contra
 Pacatus frontem: qualis cum litora primum
 370 Attrigit appulsa rector Sidonia classe.
 Accessi comes haud ipso renuente, ratique
 Impositus maestis socium me casibus addo.
 Illuuiem, atque inopes mensas, durumque cubile;
 Et certare malis urgentibus, hoste putabat
 375 Devicto majus; nec tam fugisse cavendo
 Adversa egregium, quam perdomuisse ferendo.
 Spes tamen una mihi, (quamquam bene cognita & olim
 Atrox illa fides) urbem, murosque, domumque
 Tangere si miseris licuisset, corda moveri
 380 Posse viro, & vestro certe mitescere fletu.
 Claudebam sub corde metus, lacrimasque putabam
 Esse viro, & nostrae similem inter tristitia mentem:
 Cum tandem patriae Tiberino allabimur amni.
 Servabam vultus ducis ac prodentia sensum
 385 Lumina, & obtutu perstabam intentus eodem.
 Si qua fides, unum, puer, inter mille labores,
 Unum etiam in patria, saevaue in Agenoris urbe,
 Atque unum vidi poenae quoque tempore vultum.

Obvia

litore epulantes, priusquam navem solverent, lyra cantum tentabat, ut idem etiam facit apud Valer. Flacc. lib. 1. vers. 277.

*Thracius hic noctem dulci festudine vates
 Extrahit; ut steterit redimimus tempora vittis
 Phryxus &c.*

In tertio loco versus illi, quos Scholiaſtes ad vers. 515. in τῇ προειδούσῃ reperit, non aliud volunt, quam Tiphyn, cum ventum secundum flare perciperet, socios adhortatum fuisse, ut navem concenderent, ac de litore solverent, non vero celeusten seu hortatorem fuisse. Idem facit apud Orph. in Argon. vers. 440.

*Τίφης δ' εὐκρίπῃσι νῆας ἄπο, καὶ ῥιγίλοις
 ὦκα παρὰ Μινύαιον.*

Tunc Tiphys venit à navi, & vocavit repente Mimyas. & alibi: etiam apud Valer. Flacc. lib. III. vers. 613.

*Jamque morae impatiens cunctantes increpat ausus
 Tiphys, & oblato monet otia rumpere cursu.*

Sed haec latius forsitan deduximus, quam notarum ratio patitur.

v. 365. *Atque armata ratis*] *armata ratis*, est instrumentis nauticis instructa. Id enim dicitur *armare ratem*, non tam habito respectu ad arma militaria, quam nautica. Auson. praefat. ad Theod. vers. 3.

Solvere de portu classē Neptunus inermem.

vide Casaubon. ad Athen. v. Deipnos. cap. ix.

v. 365. *Ventoque dedere profundum*] *ventoque* scripti. nautae scilicet. N. HEINSIUS. Ita & Mediolan. editio.

v. 374. *Hoste putabam Devicto majus*] Emendatur *putabat*. Non enim de Maro hoc intelligendum, ut vulgo fit, sed de Regulo. MODIUS Novant. Lektion. Epist. LXXI. *putabat* bene cum Agrippino codice Modius, accedit & Oxonius. N. HEINSIUS. *ut putabat* videtur etiam Dausquejus probasse.

v. 380. *Posse viro*] *vir* Oxonius & Agrippinas. bene, nam *viro* subsequitur. N. HEINSIUS.

v. 383. *Patriae Tiberino allabimur amni*] *patrio* Putaneus. Forte, *patrio Tiberini allabimur amni*. N. HEINSIUS.

v. 384. *Servabam vultus ducis*] *Servabam*, est observabam. infra lib. xv. vers. 217.

Ac pelago uestus servata Laelius hora.

Plura exempla N. Heinsius supra habet lib. III. vers. 380.

v. 384. *Et prodentia sensum Lumina.*] Cicero 1. de Legib. cap. ix. Tum speciem ita formavi oris, ut in ea penitus reconditos mores effingeret. Nam & oculi nimis arguti, quemadmodum animo affecti sumus, loquuntur: & is, qui appellatur vultus, qui nullo in animantis.

- Obvia captivo cunctis simul urbibus ibat
 390 Aufonia, &, campum turba vincente, propinqui
 Implentur colles: strepit altis Albula ripis.
 Ipsi Poenorum proceres immitia corda
 Ad patrios certant cultus revocare, togaeque
 Addebatur honos. stetit, illacrimante Senatu,
 395 Et matrum turba, juvenumque dolore profuso,
 Inter tot gemitus immobilis: aggere Consul
 Tendeat dextram, & patria vestigia primus
 Ponentem terra occurſu celebrabat amico.
 Collegit gressum; monitusque recedere Consul,
 400 Nec ſummum violare decus: cingente ſuperba
 Poenorum turba, captivoque agmine ſeptus
 Ibat, & invidiam coelo Diviſque ferebat.
 Ecce trahens geminum natorum Marcia pignus,
 Infelix nimia magni virtute mariti,
 405 Squalentem crinem & tristes lacerabat amiſtus.
 Agnoſciſne diem? an teneris non haefit in annis?
 Atque ea, poſtquam habitu juxta & velamine Poeno
 Deformem aſpexit, fuſis ululatibus aegra
 Labitur, & gelidos mortis color occupat artus.
 410 Si qua Deis pietas, tales, Karthago, videre
 Dent tibi Sidonias matres! me voce quieta
 Affatus, jubet & veſtros & conjugis una

Arcere

animante eſſe, praeter hominem, poteſt, indicat mores. Saxo Gramm. lib. vi. Hiſt. Dan. pag. 115. *Concepti ſerwis magnitudinem acerrimo oculorum habitu prodidi, internoſque motus externo oris indicio patefecit, oculum animi procellam aperta luminum ſaevitia teſtatur.* Pro & prodentia, libri ſcripti ac.

v. 389. *Cunctis ſimul urbibus ibat*] Forte *junctis*. N. HEINSIUS. Ita ſaepe peccatum fuiſſe infra doceo ad lib. ix. verſ. 641. hic tamen nihil mutarem.

v. 394. *Abdebatur honos*] Plane legendum *Addebatur honos*. Hoc enim dicit, Senatum quamvis captivo Regulo habitum ſenatorium honoris ejus cauſſa induliſſe; quo tamen ille uti renuit, ne pollueretur ab eo, qui adhuc in hoſtium poteſtate eſſet. MODIUS Novant. Leſt. Epist. lxxi. *Addebatur* ex ſcriptis & editione Aldina, quomodo & Modius. Peſſime haec de veſtitu Punico capit Interpret. At Silius vult, veſtitum Romanum, à Karthaginiſibus ultro oblatum, à Regulo fuiſſe rejectum. vide de hoc loquendi modo lib. iii. verſ. 350. N. HEINSIUS. Omnino recte viri docti ex ſcriptis *Addebatur* revocarunt: neque aliter eſt in editionibus Mediol. Gryphii, & Nutii. Saepiſſime librorum culpa & *Addere* & *Abdere* invicem commutata fuerunt. Vide Douſam ad Lucilii i. Satyr. fragm. 13. Gronov. ad Senec. Thyest. verſ. 994.

N. Heiſſum ad Sili lib. ii. verſ. 593. h. lib. verſ. 21. lib. xv. verſ. 491. ad Ovid. Remed. Amor. verſ. 588. & Gebhard. ac Broekh. ad Tibull. lib. i. eleg. ii. verſ. 22. & in genere pleraque verba, quae cum praepoſitionibus *ab* & *ad* compoſita erant. vide infra ad lib. xi. verſ. 14. Vulgatam lectionem male defendit Dauſquejus.

v. 403. *Marcia*] *Marcia* cum Colonienſi. N. HEINSIUS. Recte. in priſcis enim monumentis paſſim haec gens *Marcia*, non *Martia*, vocatur. Pravo tamen ſcribarum errore invaluit, ut ubique ſere *Martia* ſit, ut inſra lib. xiii. verſ. 700. ubi vide, quae notantur. Adde Carol. Sigonium ad Livii lib. i. cap. xxxii. & Broekhuſ. ad Propert lib. iii. el. i. verſ. 52. & ad Tibul. lib. iii. el. vi. verſ. 58.

v. 405. *Tristis lacerabat amiſtus*] *Malo tristes amictus*, id eſt, lugubres. atque ita idem Colonienſis. N. HEINSIUS. Verba ſunt Donati ad Virgilii xi. Aen. verſ. 532. *Tristis poſitum eſt, & remanſiſſe putatur incertum, an tristes Latonia virgo voces daret, an tristes voces. Dictum hoc melius adverti non poteſt; niſi morem Poetae retinentes, quem ubique ſervavit, bis intelligamus Tristes: ut, qualis anima fuit, talis habuiſſe videatur & verba.* Proinde tristes Latonia voces tristes emittebat. Simili modo in Colon. codice *ſpirantis* quarto caſu, pro *ſpirantes*, & *tris*, pro *tres*, fuiſſe notavit N. Heiſſius ſupra lib. i. Rr 3 verſ.

Arcere amplexus, patet impenetrabilis ille
Luctibus, & numquam submissus colla dolori.

- 415 Hic alto juvenis gemitu lacrymisque coortis,
Magne parens, inquit, quo majus numine nobis
Tarpeja nec in arce sedet, si jura querelis
Sunt concessa piis, cur hoc matrique mihique
Solamen, vel cur decus hoc, o dure, negasti,
420 Tangere sacros vultus, atque oscula ab ore
Libavisse tuo? dextram mihi prendere dextra
Non licitum? leviora forent haec vulnera quantum,
Si ferre ad manes infixos mente daretur
Amplexus, venerande, tuos. sed vana recordor
425 Ni, Mare, (nam primo tunc haerebamus in aevo)
Humana major species erat: horrida cano
Vertice descendens ingentia colla tegebat
Caesaries, frontique coma squalente sedebat
Terribilis decor, atque animi venerabile pondus.
430 Nil posthac oculis simile incidit. Excipit inde
Jam Marus, atque, inhibens convellere vulnera questu,
Quid, cum praeteritis invisa penatibus, inquit,

Hospitia

vers. 123. praestat tamen praestantissimo codici as-
sentire.

v. 413. *Arcere amplexus jubet*] *Lege Arceri*. N. HEINSIUS. Pariter infra peccatum erat lib. ix. vers. 599.

Spargere flagrantem contra bellantia monstra
Dardanius taedas victor jubet.

ubi in scriptis est *Spargi flagrantem*. Petron. Satyr. cap. xxxiv. *Colaphisque objurgare puerum ac projicere rursus parapsidem jussit*. ubi *objurgari* habet codex Tragur. probantibus Scheffero & Boschio. infra Silius vers. 453. *Consul adire Accirique jubet Libyas*. ubi N. Heinsius *adiri* malebat. Apud Curtium lib. III. cap. i. *Ille non hos modo, sed etiam ceteros Graecos, restitui suis jussurum respondit*. ubi *perperam* nonnulli codices *restituere*. vide etiam Behot. i. Apophor. cap. xx.

v. 414. *Numquam submissus colla dolori*] Potest hoc ferri: maluerim tamen *submissus corda*. N. HEINSIUS. Sic Statius ix. Theb. v. 712.

Talia cernenti misit subit alta Dianae
Corda dolor.

Non raro autem ita peccarunt scriptores librarii, ut infra lib. vii. vers. 124.

Celsus colle jugi domas exsultantia corda.

ubi nonnulli libri *citha* habent. Et ita fortasse emendandum in Catal. Pithoei lib. i. pag. m. 27.

Ante feri cervis submittent colla leones.

vulgo est *corda*. Hoc tamen loco ferri potest & vulgata scriptura. Puto enim respexisse Silium ad morem, quo devicti ante victoris pedes se sternere cogeantur, ut is colla & caput pedibus premeret. Eo & infra alludit lib. x. vers. 216.

Ingens ferre mala, & Fortunae subdere colla
Nescius.

libro xi. vers. 19.

— *Afrisque ad barbara jussa*

Thespiadum docuit subjicere colla nepotes.

Propert. lib. i. eleg. i. vers. 3.

Tum mihi constantis deiecit lumina fastus,

Et caput impositis pressu Amor pedibus.

ubi vide Elegantissimum Broekhusium.

v. 422. *Leviora forent haec vulnera quantum*] quanto maluerim. N. HEINSIUS. Ovid. in Rem. Amor. vers. 217.

Sed quanto minus ire vales, magis ire memento.

v. 425. *Ni male*] Scriptura Modiana *Mi Mare*. Totidem literis Oxoniensis, sed addito spurio versu, quem tamen vacare ipsamet confitetur. BARTHIUS lib. i. Advers. cap. xiiii. *Mi Mare* in aliis est. ab Agrippino codice confirmatur *Ni Mare*, quod verum est. In Romana tamen & Parmensi editione *Ni male*. N. HEINSIUS. In Mediolan. editione vulgatam etiam lectionem, *Ni male*, inveni. Wolfii Basileensis habet *Mi Mare*. Sed optime Marfus *Ni Mare* edidit, quod N. Heinsius ex Colonienfi probavit.

v. 427. *Ingentia colla tegebas Caesaries*.] Hinc patet, quantum a vero absint viri docti, qui caput, brevi & vix collum tegente capillitio ornatum, quod Urfin. dederat in Imagin. lib. ii. cap. ii. segm. 21. pag. 131. ad Regulum, qui Karthagine periit, referunt: quod, teste viro Celeberrimo Jac. Gronovio in thesauro Antiq. Graec. tom. iiii. num. 6. ad L. Livinejum Regulum pertinebat. Majori jure ad Regulum nostrum referri posset hic nummus, quem

- Hospitia & sedes Poenorum intravit acerbas?
Affixi clipei, currusque, & spicula nota
- 435 Aedibus in parvis, magni monumenta triumphi,
Pulsabant oculos, conjuxque in limine primo
Clamabat, Quo fers gressus? non Punicus hic est,
Regule, quem fugias, carcer. vestigia nostri
Casta tori, domus & patrium sine crimine servat
- 440 Inviolata larem. semel hic, iterumque (quid, oro,
Pollutum est nobis?) prolem, gratante Senatu
Et patria, sum enixa tibi. tua (respice) sedes
Haec est, unde ingens humeris fulgentibus ostro
Vidisti Latios Consul procedere fasces;
- 445 Unde ire in Martem, quo capta referre solebas;
Et victor mecum suspendere postibus arma.
Non ego complexus & sanctae foedera taedae
Conjugiumve peto. patrios damnare Penates
Abstiste, ac natis fas duc concedere noctem.
- 450 Hos inter fletus junctus vestigia Poenis
Limine se clusit Tyrio, quaevisque reliquit.
Vixdum clara dies summa lustrabat in Oeta

Herculei

quem in gente Atilia publici juris fecit Patin. num. 2.

v. 434. *Et spicula nota Aedibus in parvis*] An, vota sic clipei votivi, & similia apud veteres. vota simulacra (vimus restitutum lib. III. vers. 30. N. HEINSIUS. Ita saepe peccatum notarunt viri docti. vide Pier. ad Virgilii XII. Aen. 769. Nic. Heinsum ad Nasonis x. Metam. vers. 693. ad XIII. Metam. vers. 634. ad Valer. Flacc. lib. VIII. vers. 149. ad Sili lib. II. vers. 282. lib. XVII. vers. 23. & Broekhus. ad Propert. lib. II. eleg. VII. vers. 63.

v. 439. *Domus & patrium*] en patrium fortasse. Sequentia, *quid, oro, Pollutum est nobis?* non videntur sana. N. HEINSIUS.

v. 444. *Vidisti Latios Consul praecedere fasces*] procedere scripti & Romana ac Parmensis editio. Sic & lib. VIII. vers. 477. ex scriptis,

Bis serenos haec prima dedit procedere fasces.
prodere castris lib. VII. vers. 525. Paulo post, pro mecum, fortassis meritis suspendere postibus arma. ut lib. VII. vers. 19.

Surge, age, & emeritis sacrum caput infera coelo.
lib. II. ex scriptis vers. 462.

— nervi
Emeriti fulgenti clara inter sidera coeli.

&

— merita inter proelia fama.

& eodem lib. vers. 241.

Magnanime huic miles meritas innecte catenas.

libro XII. vers. 392. *meritum vati sacremus honorem.* lib. XIII. vers. 174. *meritum cupido cruoris.* N. HEINSIUS. Recte Nic. Heinsum procedere ex libris praeis vindicavit. juvant etiam Mediolanensis editio, & Marfi, ac Martini Herbipolensis. Propria haec vox est. *Procedere* enim dicebatur Consul, cum primo initi consularis die ex aedibus in Capitolium, ingenti amicorum comitante turba, deducebatur, ut Jovi vota nuncuparet. Claudian. in III. Consul. Hon. vers. 7.

Tuque o, qui patrium curis aequalibus orbem

Eoo cum fratre regis, procede secundis

Alitibus, Phoebique novos ordine measus.

vide Eminentissimum Norisium Dissert. I. de Numm. Dioclet. cap. v. & Amplissimum Cuperum ad Laetant. de Mortib. Persecut. cap. XVII. Cum autem summa pompa & sollempnitate id fieri solet, hinc & pompae illae superstitiosae Catholicorum Romanensium, quae statim tempore in honorem Divi vel Divae cujusdam celebrantur, *processiones* dici solent. Vide Savaron. ad Sidon. Apoll. lib. v. Epist. XVII. & Du Cange Glossar. Mediae Latin. ea voce. simili modo infra peccatum erat lib. VII. vers. 91. peccati causam autem supra aperui ad vers. 45.

v. 449. *Fas duc concedere noctem*] *fas est* Oxon. Pu-
tean. & Romana editio. N. HEINSIUS.

v. 451. *Limine se duxit Tyrio*] Hic emendandum *se clusit*. Literarum c & l in d, ut saepe alias, coalescentia erroris fuit occasio. MODIUS Novant. Lection.

- Herculei monumenta rogi, cum Consul adire
 Accirique jubet Libyas. tum limina templi
 455 Vidimus intrantem. quae consultata Senatus,
 Quasve viri voces extremum Curia maerens
 Audierit, placido nobis ipse edidit ore.
 Intulit ut gressus, certatim voce manuque
 Ad solitam sedem & vestigia nota vocabant.
 460 Abnuat, antiquumque loci aspernatus honorem est.
 At circumfusi non secius undique dextram
 Prenfare, ac, patriae ductorem nomine tanto
 Redderet, orabant: captiva posse redemptum
 Pensari turba: ac Tyrias tum justius arces
 465 Arsuras dextra, fuerit quae vineta catenis.
 Tum palmas simul attollens ac lumina coelo:
 Justitiae rectique dator, qui cuncta gubernas,
 Nec levior mihi Diva Fides, Sarranaque Juno,
 Quos redivus testes jurata mente vocavi,
 470 Si mihi fas me digna loqui, Latiosque tueri
 Voce focos; ibo ad Tyrios non segnior, inquit,
 Stante fide redivus & salvo foedere poenae.
 Sic nobis rerum exitio desistite honorem
 Tendere. tot bellis, totque annis fregimus aevum:
 475 Nunc etiam vinculis & longo carcere torpent

Captivo

Lection. Epist. lxxi. *se clusit bene* Colonienfis, probantibus Modio &, quod mireris, Dausquio. N. HEINSIUS. Recte emendarunt, & erroris originem ostenderunt viri docti. vide supra ad lib. xi. vers. 52. *clusit* autem pro *clausit*. ita enim frequenter priscæ membranae, ex quibus ita ubique in Silio edi iussit Illustrissimus Heinſius, quem etiam vide ad Valer. Flacc. lib. i. vers. 36.

v. 453. *Consul adire Accirique jubet Libycos*] *Libyas* bene Colonienſis, ut & infra vers. 485. *Exposcunt Libyes*, non *Libyci*. vers. 500. *Tollite me Libyes* denovo è scriptis. Adeantur, quae annotamus lib. i. vers. 189. Videtur praeterea scribendum, *adiri Accirique jubet Libyas*. N. HEINSIUS. Non male *adiri*. vide supra ad vers. 413.

v. 455. *Quae consultata Senatus*] Puto, *quaenam consultata Senatus*. N. HEINSIUS. Recte. *Consultum* pro consilio. Sallust. in bello Catilin. cap. i. *Priusquam incipias consulto, &, ubi consulueris, mature facto opus est*.

v. 459. *Et vestigia nota vocabant*] *vocabant* recte Colonienſis. Senatus videlicet universus. N. HEINSIUS.

460. *Aspernatus honorem est*] Tollit rō est Colonienſis & Oxonius. Opinor, *aspernatur honorem*. N. HEINSIUS.

v. 461. *Non secius*] Vide N. Heinſium ad Ovidii xi. Metam. vers. 809.

v. 464. *Ac Tyrias*] *hac dextra* fortassis. N. HEINSIUS.

v. 467. *Restique dator*] Fortassis *restique dator*. N. HEINSIUS. Sed nec vulgatum male se habet. ita Graecis Dii *δατορες*, idem dicuntur. apud Homer. Odyss. θ. vers. 435.

Ερωται δ' ἐν πρὸβύλοις τοιοὶ δατορες ἰδμεν.
Stabant autem in vestibulo Dii datores bonorum. & vers. 335.

Εἰς οὐρανὸν δὲ δατορες, δατορες ἰδμεν.
Mercuri, Jovis filii, internuncie, dator bonorum. Sic Bacchus *Laetiviae dator* dicitur apud Maron. i. Aeneid. vers. 734.

Adsit laetiviae Bacchus dator, & bona Juno.
 v. 468. *Sarranaque Juno*] Nihil hic culpandum: Agrippinus tamen *Serranaque Juno*. ut Juno numen tutelare fuerit gentis Atiliae. N. HEINSIUS. *Sarrana*, est Tyria, & hinc etiam Punica. Junonem autem Karthagine praecipua religione cultam fuisse patet ex initio Punicorum Silii & Aeneidos Maronis. vide etiam Hendreich lib. ii. de Rep. Karthag. sect. i. cap. iv. §. 201. Juravit itaque Regulus, antequam Romam abiret, non suos solum seu Romanos, sed etiam Punicos Deos, & in his praemis Junonem Sarranam, se, si captivorum permutatio non placeret, in vincula rediturum. Ita Syphax, cum Scipione foedera initurus, & Jovem Hammonem & Jovem Tarpejum testes invocabat infra lib. xvi. vers. 262.

*— nec votis Superi concordibus absint,
 Corniferumque Jovem Tarpejumque ore vocamus.*
 Ob

- Captivo in senio vires. fuit ille, nec umquam,
 Dum fuit, a duro cessavit munere Martis
 Regulus. exsanguis spectatis corpore nomen.
 At non Karthago, fraudum domus, inscia quantum
 480 E nobis restet, juvenes parat, aspera ferro
 Pectora, captivos nostra pensare senecta.
 Ite dolos contra: gensque astu fallere laeta
 Discat, me capto quantum tibi, Roma, supersit.
 Nec vero placeat, nisi quae de more parentum
 485 Pax erit. exposcunt Libyes, nobisque dedere
 Haec referenda, pari libeat si pendere bellum
 Foedere, & ex aequo geminas conscribere leges.
 Sed mihi sit Stygios ante intravisse penates,
 Talia quam videam ferientes pacta Latinos.
 490 Haec fatus Tyriae sese jam reddidit irae,
 Nec monitus spernente graves fidosque Senatu,
 Poenorum dimissa cohors. quae maesta repulsa,
 Ac minitans capto, patrias properabat ad oras.
 Prosequitur vulgus Patres: ac planctibus ingens
 495 Personat & luctu campus. revocare libebat
 Interdum, & iusto raptum retinere dolore.
 At trepida, & subito ceu stans in funere, conjux
 Ut vidit puppi properantem intrare, tremendum

Vociferans,

Ob haec minime recipiendam puto Colonienfium
 membranarum lectionem.

v. 469. *Quos reditus testes jurata mente vocavit*
 Sensus Reguli est: Rediturum me non solum lin-
 gua, sed mente etiam, per hos Deos juravi. Re-
 sperit autem forsitan Silius ad illud Hippolyti apud
 Eurip. in Hippol. vers. 612.

Ἡ γλῶσσο' ὁράμενος, ἢ δι' ὅρων ἀνόμενος.
 Lingua juravit, mens vero injurata est. ubi vid. Barne-
 sium.

v. 470. *Sis mihi fas*] *Si mihi fas me digna loqui*
 Colonienfis. bene. N. HEINSIUS.

v. 473. *Sic nobis rerum exitio desistite honorem Ten-
 dere*] *Sic scripti. perperam. pro Tendere*, putabam
Pendere, proolvere, seu pensare. Infra vers. 485.
pariltheas si pendere ballum Foedere. Sed hic loci, ni
 fallor, praesluterit *Vendere*;

*Sic nobis rerum exitio desistite honorem
 Vendere.*

Claudianus 1. de Laud. Stilic.

*Illi terribiles, quibus otia vendere semper
 Mos fuit.*

Contra *emere* passim apud poetas. tale illud,
Emtum est ingenti clade perenne decus.

N. HEINSIUS. Verosimillima est viri Illustrissimi
 conjectura *Vendere*. vide supra ad lib. v. vers. 601.
 Facillime enim literae versuum initiales in Mstis
 mutantur. Librarii enim eas plerumque omittere
 solebant, ut postea minio pingerent: quod cum

saepe negligerent facere, alii eas, quae sibi loco
 aptae videbantur, ex conjectura postea apposuerunt.
 vide Bentl. ad Horat. lib. 11. od. xviii. vers. 30.
 aliosque.

v. 478. *Exsanguis spectatis corpore nomen*] Apprime
 conveniunt haec cum oratione Licinii apud Livium
 lib. v. cap. xviii. *Me jam non eundem, sed umbram
 nomenque P. Licinii relictum videtis. Vires corporis
 affectae, sensus oculorum atque aurium hebetes, memo-
 ria labas, vigor animi obtusus.* Eo sensu et nomen
 frequenter occurrit. vide supra ad lib. 1. vers. 293.

v. 480. *E nobis restet*] *En nobis* Colonienfis. nil
 muta. Deinde *juvenes parat* bene, pro *paret*; Pu-
 teaneus codex & Parmensis editio. mox malo *aspe-
 ra bello Pectora.* N. HEINSIUS.

v. 485. *Exposcunt Libyci*] *Libyes* cum Colonienfi
 & Oxonio. diximus supra. N. HEINSIUS. Vide su-
 pra ad lib. 1. vers. 189.

v. 491. *Fidosque Senatu*] *fidoque* Colonienfis. non
 sequor. N. HEINSIUS.

v. 495. *Personat & luctu campis*] *campus* repona-
 tur, quomodo jam viderunt scribendum esse Li-
 vinejus & Interpres. N. HEINSIUS.

v. 498. *Ut vidit puppim properantem intrare*] *pupp*
 concinnius in Colonienfi. Sic saepe noster; lib. vii
 ex scriptis vers. 464.

Parte alia intrabat jussis Saturnia silvis.
 lib. ix. vers. 289.

— Discordia demens
 Ss

Intravit

- Vociferans, celerem gressum referebat ad undas:
 500 Tollite me, Libyes, comitem poenaeque necisque.
 Hoc unum, conjux, uteri per pignora nostri
 Unum oro; liceat tecum quoscumque ferentem
 Terrarum pelagique pati coelique labores.
 Non ego Amyclaeum ductorem in proelia misi,
 505 Nec nostris tua sunt circumdata colla catenis.
 Cur usque ad Poenos miseram fugis? accipe mecum.
 Hanc prolem, forsân duras Karthaginis iras
 Flectemus lacrimis: aut, si praecluserit aures
 Urbs inimica suas, eadem tunc hora manebit
 510 Teque tuosque simul: vel, si stat rumpere vitam,
 In patria moriamur. adest comes ultima fati.
 Has inter voces, vinculis resoluta moveri
 Paullatim, & ripa coepit decedere puppis.
 Tum vero infelix, mentem furiata dolore,
 515 Exclamat, fessas tendens ad litora palmas:
 En, qui se jactat Libyae populisque nefandis
 Atque hosti servare fidem! data foedera nobis,
 Ac promissâ fides thalamis ubi, perfidè, nunc est?
 Ultima vox duras haec tunc penetravit ad aures:

Cetera

Intravit coelo, Superosque ad bella coëgit.
 plura lib. xi. versf. 473. Statius i. Theb.

Septis ut turribus aureus intres.
 Sic invadere alicui, & in aliquem. Vide Gifanii Indicem Lucretianum in *Invadere*. N. HEINSIUS. puppi etiam membranae Oxonienses. optime. Infra lib. xii. versf. 434.

Verterat & mentem Tyria ad conata Tarentus, Portisque intrarant Poeni.
 Vide infra ad lib. vii. versf. 464.

v. 500. *Tollite me Libyci*] Libyes hic denuo Colon. & Oxoniensis. N. HEINSIUS. Pari constantia Arria Paeti apud Plinium lib. iiii. Epist. xvi. *Fuerat Pactus in partibus, & occiso Scriboniano Romam trahebatur. Erat ascensurus navem: Arria milites orabat, ut simul imponeretur. Nempe enim, inquit, daturi estis Consulari viro servulos aliquos, quorum è manu cibum capiat, a quibus vestiatur, a quibus calcietur. Omnia sola praestabo. Non impetravit. Conduxit piscatoriam naviculam, ingenisque navigium mimmo secuta est.*

v. 504. *Non ego Amyclaeum ductorem in proelia misi*] Oenone apud Nason. Epist. v. Heroid. versf. 155.

Et potes, & merni: dignae miserere puellas:

Non ego cum Danaïs arma cruenta fero.

v. 506. *Cur usque ad Poenos miseram fugis*] Sic scribunt membranae. ubique editur *ad poenas*. BARTHIIUS lib. i. Adversf. cap. xiiii. Optime & verissime scripti *usque ad Poenos*, vidit & Barthius. Exhibent eandem scripturam recte Romana ac Par-

mensis editiones. N. HEINSIUS. Nec aliter Mediolan. ac Marfi editiones. In ea, quam Martinus Herbiopol. curavit, operarum errore est *ad poenus*, primus Nicander in Juntina *ad poenas* dedit, quod reliqui typographi constanter secuti sunt. Pariter etiam librarii supra lapsi erant hoc libro versf. 338. ubi vide.

v. 509. *Eadem tunc hora manebis*] Forte, *eadem atque una hora manebit*. Virgil. xii. Aen. versf. 847. *Uno eodemque tulit partu*. N. HEINSIUS.

v. 515. *Fessas tendens ad sidera palmas*] *ad litora* ex scriptis. N. HEINSIUS.

v. 521. *Tum fluvio raptum*] Ex iisdem scriptis *raptum*, vidit & Interpres. nec aliter vetustae editiones. N. HEINSIUS. Ita etiam Mediolan. & Parmensis editiones.

v. 522. *Pinuque juvante cavata Aequeor fundimus*] Repone, *immane cavata*. MODIUS Novant. Lætion. Epist. lxxi. *innante* Dausquius. non male. Livius lib. xxi. cap. xxvi. *Alveos informes (nihil, dummodo innare aquae & capere onera possent, curantes) raptim faciebant*. Modius ex Colonienfi *Immane*. rectius. quo & illud Oxonii codicis alludit *minante*. vix tamen satisfaciunt *aequeor immane & immensae undae*, quod tantundem est. Cogitabam aliquando, *pinuque in transra cavata*. sic lib. vii. versf. 190. *queru in cratera cavata*. Livius lib. xxi. cap. xxvi. *Lintres Galli cavabant ex singulis arboribus*. Patercul. lib. ii. cap. cvii. *Cavaturn ex materia conscendis alveum; solusque id navigii genus temperans ad modicum processit fluminis*. N. HEINSIUS. Modius *pinuque*

520 Cetera percussi vetuerunt noscere remi.

Tum fluvio raptim ad pelagi devolvimur oras,
Ac legimus pontum, pinuque immane cavata
Aequor, & immensas curva trabe findimus undas.
Ludibrium necis horrescens, vis aspera ponti

525 Obrueret, scopulisque ratem furor improbus Euri
Frangeret, optabam: letum id commune fuisset.

Sed nos ad poenam moderato flamine lenes
Vexerunt Zephyri, Tyrioque dedere furori.
Infelix vidi, patriamque remissus in urbem

530 Narrator poenae dura mercede reverti.

Nec tibi nunc, ritus imitantem irasque ferarum,
Pygmalionem tentarem expromere gentem,
Si majus quidquam toto vidisset in orbe
Gens hominum, quam quod vestri veneranda parentis

535 Edidit exemplum virtus. pudet addere questus

Supplicii, quae spectavi placido ore ferentem.
Tu quoque, care puer, dignum te sanguine tanto
Fingere ne cessa, atque orientes comprime fletus.
Praefixo paribus ligno mucronibus omnes

Armantur

immane cavata Aequor findimus ex Colonienfi libro. sic ubique poëtae mare *immane, ingens, magnum, vastum* audit. supra lib. iv. vers. 245.

— *navita vasso*

Jaestasur sparsus, lacerata classe, profundo.

Marcus vates apud Livium lib. xxv. cap. xii. *Multaque millia occisa tua deferet annis in pontum magnum ex terra frugifera.* Horat. lib. i. od. vii. vers. ult.

Cras ingens iterabimus aequor.

Tibull. lib. ii. eleg. iv. vers. 10.

Naufraga quam vasti tunderet ira maris. Senec. in Agam. vers. 410.

Quin ipse Atrides, aequore immenso vagus, Graviores pelago damna, quam bello, tulit.

Valer. Flacc. lib. i. vers. 37.

Ira maris, vastique placent discrimina ponti. ibid. vers. 65.

Mox taciti patuere doli, nec vellera curae

Esse viro; sed sese odiis immania cogi

In freta.

Seneca v. Natur. Quaest. cap. xviii. *Alexander aliorum Baetris ex Indis volet quaerere, quid sit ultra magnum mare.* Vide Gifan. Indic. Lucr. voce *Mare magnum*. Verum Nic. Heinſius, cum mox *immesae undae* sequantur, ne bis idem dicat Silius, & manifestae tautologiae reus fiat, legendum conjicit *pinuque in transira cavata*. Appulejus ii. Metam. pag. 33. ed. Pricaei, *Hic vitrum sabre sigillatum, ibi crystallum impunctum; argentum alibi clarum, & aurum fulgurans, & succinum mirecavatatum in capides, ut bibas.* & mox, *gemmas formatas in pacula vini vetusti frequenter offerentes.* ibid. pag. 22.

Lapis Porius in Dianam fletus tenet libratam totius loci medietatem. Ita enim legendum contendit Illustrissimus Heinſius curis secundis ad Nafonis iv. ex Pont. Epist. i. vers. 30. quas vir Celeberrimus Petrus Burmannus una cum eruditis suis annotationibus brevi se publici juris facturum promittit.

v. 523. *Immensas undas*] Ovid. alibi, *per immensas puppe feruntur aquas.*

v. 526. *Frangeret, optabam: moderato flamine &c.*] Inferendus est versus, legendumque,

Frangeret, optabam: letum id commune fuisset.

Sed nos ad poenam moderato flamine lenes

Vexerunt Zephyri.

MODIUS Novant. Lectio. Epist. lxxi. Duo dimidii versus Colonienſium exstant & in Oxon. membran. Nec dubito recipiendos. BARTHIIUS lib. i. Advers. cap. xiiii. *letum id commune fuisset. Sed nos ad poenam* ex tribus scriptis exemplaribus addenda curavimus, quae vulgo desiderabantur. N. HEINSIUS. Quae ex libris scriptis viri docti addiderunt, agnoscit & vetusta Mediolan. editio, nisi quod in ea, pro *ad poenam*, sit *in poenam*, ut excerpta mea in Oxon. codice, & manus Heinſii in Puteaneo fuisse testantur. In Marſi editione haec praeter aequum omiſſa sunt, probante minus recte Dausquejo.

v. 538. *Humantes comprime fletus*] Membranae *haurientes*. BARTHIIUS lib. i. Advers. cap. xiiii. Elegantius membranae Colonienſes *orientes fletus*. Oxonius *haurientes*. N. HEINSIUS.

v. 539. *Praefixo paribus ligno &c.*] Degeneresupplii, quo Regulus Karthaginem redux affectus est, non eadem tradere videntur scriptores antiqui. Cru-

- 540 Armantur laterum crates, densumque per artem
 Textitur erecti stantisque ex ordine ferri
 Infelix stimulus, somnisque hac fraude negatis
 Quocumque inflexum producto tempore torpor
 Inclinauit iners, fodiunt ad viscera corpus.
- 545 Absiste, o juvenis, lacrimis. patientia cunctos
 Haec superat currus. longo revirescet in aeo
 Gloria, dum coeli sedem terrasque tenebit
 Casta Fides; dum virtutis venerabile nomen
 Vivet; eritque dies, tua quo, dux inclite, fata

Audire

ci affixum fuisse Silius innuit lib. II. vers. 342.

— vidi, cum robore pendens

Hesperiam cruce sublimis spectaret ab alia.

Seneca Epist. xcviii. *Singula vicere jam multi; ignem Mucius, crucem Regulus, venenum Socrates.* lib. de Provid. cap. III. de Maecenate & Regulo verba faciens, *Tam vigilabit in pluma, quam ille in cruce.* Vigiliis & inedia necatum fuisse Cicero tradit v. de Finib. cap. xxvii. *In potestate hostium vigiliis & inedia necatus est Regulus.* Quod quo sensu sit intelligendum, patet ex eodem Seneca de Provid. cap. III. *Veniamus ad Regulum. quid illi Fortuna nocuit, quod illum documentum fidei, documentum patientiae fecit? Figunt cutem clavi, & quocumque fatigatum corpus reclinavit, vulnere incumbit, & in perpetuam vigiliam suspensa sunt lumina.* & ex Auctore de viris Illust. cap. xl. *Karthaginem regressus, ubi in arcam ligneam conjectus, clavis introrsum actis, vigiliis ac dolore punitus est.* Idem etiam hoc loco Silium velle puto. Ut itaque inter hos auctores concordiam constituent, varia commenti sunt viri docti. Lippius ad dictos Senecae locos existimat, Regulum post tormenta, in machinâ illâ seu arcâ lignea fortiter perpeffa, cruci affixum esse, ibique obiisse. Salmasius Epist. II. de Cruce pag. 491. opinatur, Regulum, variis tormentis prius excarnificatum & necatum, post mortem demum ad exemplum & ignominiam majorem in crucem sublatum esse. Sed potior videtur sententia viri summi J. Fr. Gronovii, qui ad Senec. de Provid. cap. III. non dubitat, quin auctores ipsam illam machinam ligneam, ferris clavis praefixam, & supplicio Reguli comparatam, *crucem* vocarint: qui eo loco videndus est, ut & hoc loco Dausquejus, qui *crucem* apud Silium lib. II. vers. 343. de machina hac pariter interpretatus est.

v. 540. *Densumque per artem*] *densumque* Colonienfis. eleganter, pro *dense*. ita passim Silius. N. HEINSIUS.

v. 543. *Quocumque inflexus producto tempore torpor*] Scripta lectio, *Quocumque inflexum producto tempore*. Profrus vero vera est Dausqueji conjectura *torpor iners*, quam quae in textum non recipit, nihil agit. BARTHIUS lib. I. Advers. cap. XIII. *Quocumque inflexo producto* Puteaneus, *Quocumque*

flexum Colonienfis, *Quocumque inflexum* Oxonijs & editio Romana. Pro *torpor*, Dausquejus non male *torpor*, Puteaneus & editio Romana *tactior*, editio Parmensis *Quodcumque inflexus tactior*. Scribo, — *somnisque hac fraude negati*

Quocumque inflexum producto tempore torpor Inclinauit iners, fodiuntur viscera, corpus.

Et somni hac fraude negati producto tempore quocumque corpus inflexum torpor iners inclinavit, illic fodiuntur viscera. & *torpor* etiam Barthio est probatum. N. HEINSIUS.

v. 545. *Patientia cunctos Hos superat casus*] Membranae *curfus*. Fortunae *curfus*. BARTHIUS lib. I. Advers. cap. XIII. *Hos superat currus* in Oxonijs male ex eo Barthius *curfus* proferebat, ut *Hos Fortunae curfus* intelligas. *Haec superat currus* Colonienfis. optime. Videtur illa Lucani cogitasse de Catone, per Africam iter faciente, lib. IX. vers. 598.

Hunc ego per Syrtes Libyaeque extrema triumphum Ducere maluerim, quam ter Capitolia curru Scandere Pompeii.

Currus autem triumphales five triumphos innuit. ut noster lib. XI. vers. 596. *pax una triumphis Innumerus potior.* Idem Lucan. lib. I. vers. 316. ubi Caesar de Pompeii triumphis,

ille reges curru nondum patientibus annis lib. III. vers. 77. de Caesare triumphante,

— *celso ut Gallia curru*

Mobilis, & flavis sequebatur mixta Britannis. lib. VIII. vers. 809. de Pompejo iterum,

Armaque Sertori revocato Consule victa

Et curru, quos egit eques.

& mox vers. 814.

— *ter curribus actis*

Contentum patriae multos donasse triumphos.

lib. IX. vers. 79. *non alta terens Capitolia curru* Gratior. Statius via Domitiana,

Et laudum cumulo beatus omni

Scandes belliger, annesque curru.

sic illa scribenda esse ex vestigijs veterum librorum alibi monebimus. Noster lib. III. vers. 614. de Domitiano,

Hic & ab Arctoo curru ager axe per orbem,

Ducet & Eos, Baccho cedente, triumphos.

lib. VII. vers. 588.

Cum

550 Audire horrebunt a te calcata minores.
Haec Marus, & maesta refovebat vulnera cura.
Interea, rapidas perfusa cruoribus alas,
Sicut sanguinea Thrasymeni tinxerat unda,
Vera ac ficta simul spargebat fama per Urbem.

555 Allia, & infandi Senones, captaeque recurvat
Attonitis arcis facies. excussit habenas
Luctificus pavor, & tempestas aucta timendo.
Hinc raptim ruit in muros. vox horrida fertur,
Hostis adest. jaciuntque fudes & inania tela.

At

*Cum pulsus lare & extorris Capisolia curru
Imreres exul.*

quem locum pessime sollicitat Interpres. Sic & sum-
tum videtur lib. i. vers. 613.

Ad parvos curru remeabant saepe Penates.

Florus lib. iv. cap. xii. *Digna res lauro, digna
curru Senatui visa est.* Propert. lib. ii. eleg. xiv.

Haec mihi devictis potior victoria Parthis,

Haec spolia; haec reges, haec mihi curruserunt.
Plinius vii. Hist. Nat. cap. xiv. de Metello, *Quos
non honores curruque illa sua violentia Fortuna retro-*

egit, per mediam urbem Censore tracto. Symmach. lib.
x. Epist. xvii. *Memor scilicet bonorum parentum,*

quos Tarquinius fastus, & ipsius Camilli curru offendit.
Nota sunt illa Virgilii vi. Aeneid. vers. 837.

Ille triumphata Capisolia ad alia Corintho

Victor aget currum.

N. HEINSIUS. Noster infra lib. ix. vers. 634.
— *quem vinctum colla catenis*

Staturum ante tuos currus promissimas Urbi.

Vellej. Paterc. lib. i. cap. ix. *Quo anno & Octavii
Praetoris navalis, & Anicii, regem Illyriorum gen-*

ium ante currum agentis, triumphi fuere celebres. Vi-
de Salmat. Exercit. Plinian. pag. 271. *Patientia au-*

tem hic est rerum difficultium & asperarum volun-
taria perperio. Sic Livius lib. xxx. cap. xxviii.

*Duratum omnium rerum patientia, quas vix fides fiat
homines passos.* Seneca de Provid. cap. iiii. de no-

stro Regulo, Quid illi Fortuna nocuit, quod illum do-
cumentum fidei, documentum patientiae fecit? Tibull.

lib. iiii. Eleg. ii. vers. 5.
Non ego firmus in hoc, non haec patientia nostro

Ingenio.

ubi plura exempla habet optimus Broekhus. Isca-
nius i. de bell. Troj. vers. 141.

*Discite dura pati; sola est, quae conterit hostem,
Virtutesque regit, patientia: sola triumphis*

Militari innocuis, & honestae consulit irae.

hinc patientiam & laborem jungit Saxo Gramm. lib.
vii. Histor. Danic. pag. 128. *Corpus animumque*

patientia ac labore durare solebat.
v. 546. *Longo revirescet in aëvo] reviresceret aëvo*

pessime editio Dausquejana. N. HEINSIUS.
v. 548. *Virtutis venerabile nomen] inviolabile Pu-*

licaneus, & tum virtuti legendum. N. HEINSIUS.

v. 551. *Maesta refovebat vulnera cura] cura ver-*
bum medicorum est. Celsus ii. de re med. cap. x.
Quod si in cura quoque aquae, quae inter cutem est,
ita respondet; quanto magis est, in sanguine quoque
respondeat? Serenus Samm. de hemiscranio meden-
do, certam dabit haec tibi cura salutem. Gratius in
Cyneg. vers. 366.

Ille gravis labe, & cura est altior illis.

ubi vide Barthium, & lib. ii. Advers. cap. xvi. Pe-
tron. in Fragm. pag. 668. Ed. ult.

— *morbumque animae medicaminis huius*

Cura suget.

Claudian. bell. Getico vers. 120.

Cautius ingentes morbos & proxima cordi

Ulcerata Paeoniae tractas sollertia curae.

Eo etiam pertinet rō refovere. Ovid. ii. ex. Pont.
Epist. iiii. vers. 94.

Fomentisque juvas vulnera nostra tuis.

v. 554. *Vera ac ficta simul spargebat fama per Ur-*
berem] per orbem Oxon. Putean. & editio Romana
cum Parmensi. N. HEINSIUS. Etiam Mediolanen-
sis editio *per orbem*. passim ita aberrarunt librarii. a-
pud Lucan. lib. ii. vers. 16.

— *quantis sis cladibus urbi*

Constat fides Superum; ferale per urbem

Iustitium.

ubi decem codices habent *orbi*, & mox tres *orbem*.
vide etiam Illustrissimum Heinsium ad Claudiani

ii. de Laud. Stilic. vers. i. ad bell. Gildon. vers. 44. &
ad ii. in Rufin. vers. 25. Porro notarunt viri do-

cti, Silium hic imitari illa Maronis ex iv. Aeneid.
vers. 188.

Tam ficti praeque tenax, quam nuntia veri.

ad quem locum plura notat Cerdia.

v. 557. *Tempestas aucta timendo] Ut supra lib. iv.*
vers. 8.

Adstruit auditis, docilis per inania rerum

Pascere rumorem vulgi, pavor.

ubi vide, quae notavi.

v. 558. *Hic raptim ruit in muros] Scribendum*
Hinc. Confirmat Oxoniensis. N. HEINSIUS.

v. 559. *Jaciunt fudes] MS. jaciuntque fudes.* BAR-
THIUS lib. i. Advers. cap. xiii. *jaciuntque fudes ex-*

scriptis. vulgata lectio tolerari neutiquam potest. &
sic Barthius. N. HEINSIUS. Ita etiam Dausque-
jus

Ss 3

jus

- 560 Ast aliae, laceris canentes crinibus, alta
Verrunt tecta Deum, & feris post fata suorum
Sollicitant precibus. requiem tenebraeque diesque
Amisere: jacent portis, ululanteque dolore
Dispersum vulgus, remeantumque ordine longo
565 Servat turba gradus: pendent ex ore loquentum.
Nec laetis sat certa fides, iterumque morantur
Orando, &, vultu interdum sine voce precati,
Quod rogitant, audire pavent. hic fletus, ubi aures
Percussae graviore malo: metus inde, negatum
570 Si scire, & dubius responsi nuntius haesit.

Jamque

jus ex conjectura emendavit.

v. 560. *Crimibus alta Verrunt tecta Deum*] *Verrunt*, πλύνει. Crinibus enim templa, extrema impendente calamitate, verrebant Romani, quod πλύνει Polyb. lib. viii. dixit. Ἀλλὰ δὲ γυναικὶς παραπονούμεναι τοὺς ἰατρὸς, ὡς ἰκίτινοι τοὺς θεοὺς, πλύνουσαι ταῖς κόμῃς τὰ τῶν ἱγῶν ἰδέσθαι τοῦτο γὰρ αὐτοῖς ἱερὸν ποῦν, ὅταν τις ὁλοσχερὴς τὴν πατρίδα καταλαμβάνῃ κίνδυνον. Illustris locus, quod obscurius Lucanus, lacerasque in limine primo, inquit, Attonitae sudere comas: melius autem verrere, quam πλύνει Polybius, dixit Silius. Sacro enim vocabulo utitur, nec ita longe petito. Everrae enim purgationes domus erant, ex qua efferebatur mortuus: unde everriator haeres dicitur, qui id mortuo debet. Eadem voce de eodem ritu & Claudian. de laudib. Seren. utitur verf. 221.

Non illo nitidos umquam bellante capillos

Comere, non solitos gemmarum sumere cultus;

(scribo non solita es.)

Numinibus votisque vacas, & supplice crine
Verris humum.

D. HEINSIUS. Perperam codices Oxon. Putean. cum nonnullis editis *Verrunt tecta Deum*, solito errore, de quo infra vide ad libr. xiv. verf. 263. Sollemne autem hoc in maximis calamitatibus fuisse notavit D. Heinsius. Sic Statius ix. Theb. verf. 637.

Illam Diva ferox etiamnum in limine sacro

Expositam & gelidas verrentem crinibus aras
Linguit.

Livius lib. xxvi. cap. ix. *Ploratus mulierum non ex privatis solum domibus exaudiebatur; sed undique matronae, in publicum effusae, circa Deum delubra discurrunt, crinibus passis aras verrentes.* Mamert. Genethl. Maxim. cap. x. *Omnibus oppidis matres Italiae pensa è manibus abjecerunt, parvos liberos abreptos ad templa traxerunt: ibi aedes sacras passo capillo suo quaeque verrebant.* vide Barthium ad Statii lib. v. silv. i. verf. 165. & Gebhard. ad Tibull. lib. i. Eleg. v. verf. 43.

v. 563. *Facet portis, ululante dolore, Vulgus*] *O*pinor *stimulante dolore*, ut libro vii. verf. 316.

Ut passim exsultant simulante dolore juveni.

Ac & simulante fame lib. vii. verf. 716. *vel, jacent*

partis, vulganteque dolore. Nam Oxon. & Putean. cum Romana & Aldina editionibus *jacent*. Maronis illa sui cogitabat ex x. Aeneid. verf. 64.

— *quis me alta silentia cogit*

Rumpere, & obduclum verbis vulgare dolorem.
vel, jacent portis, cumulantque dolorem. Sed nil mutandum. libro xii. verf. 599.

— *sparsaeque solutis*

Crimibus exulanti matres, atque ubera nudant.
Statius iii. Thebaid. verf. 158.

Quis steriles thalami, nulloque ululata dolore

Respexit Lucina domum.

N. HEINSIUS. Pro *jacet*, omnes priscae editiones cum scriptis duobus *jacet*, quod Gronov. etiam placuit lib. ii. de Pecun. veteri cap. iv. In Basileensi primum *jacet* editum est. pro *ululante dolore*, fortasse non male *est ululanteque*, quod Illustrissimo Heinsio olim etiam in mentem venerat: quam tamen se conjecturam repudiare postea inducta linea testatus est. Firmandae huic restitutioni apprimè facit locus Statii iii. Theb. verf. 158. ab Heinsio laudatus.

v. 564. *Remeantumque ordine longo Servat turba gradus*] Forte *reboantumque*. N. HEINSIUS. Cur vir Illustrissimus *reboantumque* malit, aut receptam lectionem rejiciat, causam non video. Quin omnino nihil mutandum. Silius enim sensus est, ingentem populi turbam aequo cum remeantibus ex proelio gradu incesse, ut ex iis suorum fortunam cognoscerent. Liv. lib. xxii. cap. vii. *Ad portas major prope mulierum, quam virorum, mulierum stetit; aut suorum aliquem, aut nuncios de his operiens, circumfundebanturque obvisi sciscitantes, neque avelli utique ab notis, priusquam ordine omnia inquisissent, poterant.*

v. 566. *Iterumque morantur Orando*] Forte rectius, *Quaerendo*. N. HEINSIUS.

v. 571. *Conspetu redeuntis visa propinquo Corpora*] *redeuntum* utique; nisi mavis *redeuntia*; quod utrumque & Interpretes est subodoratus. N. HEINSIUS. *redeuntia* cum illustrissimo viro malim. eodem modo *cedentia terga*, pro *cedentis*, idem infra legebat libro xiii. verf. 171.

v. 572. *Sollicitae leshi funduntur*] Haec nihili sunt.
In

Jamque ubi conspectu redeuntia visa propinquo
 Corpora, sollicitae laeti funduntur, & ipsis
 Oscula vulneribus figunt, Superosque fatigant.
 Hic inter trepidos, curae venerandus, agebat
 575 Serranum Marus: atque olim post fata mariti
 Non egressa domum vitato Marcia coetu,
 Et lucem caussa natorum passa, ruebat
 In luctum similem antiquo: turbata repente;
 Agnoscensque Marum, Fidei comes inclite magnae,
 580 Hunc certe mihi reddis, ait. leve vulnus? an alte

Usque

In Colonienfi laeti & solliciti. Scribo solliciti laeti
affunduntur. de *affundendi* verbo plura ad Valerium
 Flaccum lib. i. vers. 762. pari modo apud nostrum
 infra vers. 685. legendum,

laceras circum fragmenta videras
 Classis, & affusus fuitare in gurgite Poenos,
 non effusus. affusa moles militum lib. v. vers. 66. quo-
 modo & illic restituendum. lib. iv. vers. 252. affuso
squalens à pulvere crines. sic & ibi corteximus. lib.
 XIII. vers. 694.

geminas ne clade ruinas
 Cesseris affusus oppressa Hispania Poenis.
 lib. xiv. vers. 384. affusa Tethys terrae. Lucan. lib.
 VII. vers. 69.

proceresque tuorum
 Castrorum, regesque tui cum supplice mundo
 Affusi, vinci socerum patiare rogamus.
 Jocasta apud Senec. Phoeniss. vers. 475.
 Affusa totum corpus amplexu tegam.
 in Oedip. vers. 71.

Affusus aris supplices tendo manus.
 Troad. vers. 1074.
 Nunc sarva cautes undique affusa ducum
 Plebique turba cingitur.

Elegans autem illud solliciti laeti: quia, ut inquit ille,
Res est solliciti plena timoris amor.
sollicitas laeti Parmenius. N. HEINSIUS. solliciti laeti
 hoc loco legendum esse Casaubonus etiam ad oram
 libri sui, quem servat Bibliotheca Lugduno-Bata-
 va, notavit. in Mediolan. editione erat solliciti laeti,
 in editione Marfi solliciti laeti. Laeti erant ob suo-
 rum reditum. Sed gaudium illud sincerum esse non
 finet sollicitudo propter vulnera visa; quae ne-
 letifera forent, timebant. Simili modo Pygmalion
 dicitur timide gaudere, postquam voto potius statuam
 eburneam animatam sensit, apud Nason. x. Metam.
 vers. 287.

Dum stupet, & timide gaudet, fallique veretur.
 Deinde, pro funduntur, Nic. Heinsius *affunduntur*
 conjicit, ut libro xv. vers. 219.

A tergo affusis cingebat testa carinis.
 libro XVII. vers. 223.

Ut vero affusis puppes procedere ventis.
 Ovid. xi. Metam. vers. 366.

Affusique suae radicibus arboris haerent.

v. 573. Superosque fatigant] Vel gratias agendo,
 quod cognati & amici vivi ex proelio redierint, vel
 precando, ne eorum vulnera letalia esse velint. A-
 fran. apud Non. Marcellum voce *Supplicium*. Nul-
 lam profecto accessi ad aram, quin Deos supplicii sum-
 tu, votis, donis, precibus, plorans, obsecrans, ne-
 quidquam defatigarem. Lucret. lib. iv. vers. 1237.

Nequidquam Divum numen sorteque fatigant.
 Livius lib. i. cap. xi. *Hersilia conjux precibus rapti-
 rum fatigata*. Statius ii. Theb. vers. 244.

Certant laetitia superosque in vota fatigant.
 Vide egregium Broekhus. ad Propert. lib. ii. eleg.
 XII. vers. 3. *laceffere Deos* eodem sensu dixit Ho-
 rat. lib. ii. od. XVIII. vers. 11.

nihil supra
 Deos laceffo: nec potentem amicum
 Largiora flagito.

v. 576. Visato Marcia coetu] Marcia iterum eodem
 Colonienfis. recte. vide supra ad vers. 403.

v. 580. Nunc certe mihi reddis, ait, leve vulnus]
 Haec sublati vitio ita emendari, & pristino nitori
 reddi poterunt, Hunc certe mihi reddis, ait? leve.
 Hunc autem dicit propter maritum; cui Marus Kar-
 thaginem ad supplicium redeunti cum comes fuisset,
 solus inde, extincto eo jam per inauditos crucia-
 tus, Romam rediit. MODIUS Novant. Lection.
 Epist. LXVIII. Imo Hunc, quomodo Modius ex
 veteri libro. Deinde post *to leve vulnus* pone in-
 terrogationis notam. Pessime Interpres haec inter-
 polavit. Male etiam Barthius excidisse non nulla
 arbitratur, quibus post planctum Marcia filium a-
 gnoverit in manu Mari. N. HEINSIUS. Optime
 viri docti ex membranis Colonienfisibus Hunc certe
 mihi reddis. Frequentissime librarii literas H & N,
 praesertim initiales, confundere soliti fuerunt. Sic
 infra peccarunt lib. VII. vers. 393. lib. xv. vers. 539.
 lib. XVI. vers. 151. quibus locis videndus est N.
 Heinsius, ut & ad Ovid. v. Metam. vers. 27. Lud.
 Carrio ad Valer. Flacc. lib. i. vers. 117. Broekh.
 ad Propert. lib. ii. Eleg. XIII. vers. 39. & ad Eleg.
 XVII. vers. 17. Neque tamen, admisso *to Hunc*,
 soloeca erit oratio, ut Daufquejus putabat. Viso
 enim Maro, qui Serranum Reguli filium ex acie
 reducebat, hunc certe sibi redditum dicit Marcia;
 de vulnere tamen anxia inquit, num id leve sit,

- Usque ad nostra ferus penetravit viscera mucro?
 Quidquid id est, dum non vinctum Karthago catenis
 Abripiat, poenaeque instauret monstra paternae,
 Gratum est, o Superi. quoties heu! nate, petebam,
 585 Ne patrias iras animosque in proelia ferres,
 Neu te belligeri stimulet in arma parentis
 Triste decus. nimium vivacis dura senectae
 Supplicia expendi. quaeſo, jam parcite, si qua
 Numina pugnaſtis nobis. At cladis acerbae
 590 Diſcuſſa ceu nube, Patres conquirere feſſis.
 Jam rebus meditantur opem, atque ad munera belli
 Certatur, pulſuſque timor graviore periclo.
 Maxima curarum, rectorem ponere caſtris,
 Cui Latium & moles rerum quaſſata recumbat,
 595 Spectante occaſum patria. Jovis illa ruenti

Aufoniae

an vero altum?

v. 580. *An alto Usque ad nostra ferus penetravit viscera mucro?* Nulla mutatione opus est: nisi quod videntur tamen quaedam excidiſſe, quibus poſt planctum Marcia agnoverit filium in manu Mari. BARTHIUS lib. 1. Adverſ. cap. xiii. Daſquejus ita hunc locum conſtitutum volebat:

*Nunc certe mihi reddis, ait, leve vulnus: inante
 Usque ad nostra ferus penetravit viscera mucro.*

Quaſi voluerit Marcia, Marum nunc leve vulnus inſigere; filium enim Serranum vulneratum, ſed tamen vivum, reducebat; cum antea altioreſe plagam, quae ad viscera uſque penetravit, dederit, dum Reguli cruciatus & mortem Karthagine redux narravit. Sed recte jam Barthius nulla mutatione opus eſſe vidit, & Heiſius peſſime haec ab interprete interpolata eſſe notavit. *altum vulnus & alte adactum vulnus* ubique obvium apud Silium & alios. Sic lib. ix. verſ. 153.

*Sanguinis atri
 Siſtere ſeſſinat curſum, laceroque ligare
 Ocuiſ illacrimans altum velamine vulnus.*

lib. x. verſ. 115.

Haefit multiplici non alte cuſpis in auro.
 Virgil. x. Aen. verſ. 849.

*heu! nunc miſero mihi demum
 Exitium infelix, nunc alte vulnus adactum.*
 lib. xi. Aen. verſ. 804.

*Haſta ſub exertam donec perlata papillam
 Haefit, virgineumque alie bibis acta cruorem.*
 Lucan. lib. i. verſ. 32.

alta ſedent civilis vulnera dextrae.
 Petron. in Satyr. cap. cxxxvi. *Vulnuſque cruris haud
 altum aceto diluo.* ubi vide doctos Interpretes. Stat.
 lib. ii. ſilv. v. verſ. 19.

*Sibi conſcius alti
 Vulneris, adverſum moriens it miles in hoſtem.*
 Quintil. Declam. xii. pag. 212. *Hic vulnus aliſſime
 penetrat, hic ipſa vitalia feriuntur.* Prudent. i.

contra Symm. verſ. 16. *latebram tabentis vulneris alie
 Impreſſam.* Senec. in Troad. verſ. 48.

Alto neſandum vulneri ferrum abdidiſt.
 Deinde nec vox inante boni aevi Latio recepta fuit,
 ut recte monuit vir maximus Joh. F. Gronov. i. Obſerv. cap. xv. ut fruſtra ſit etiam Gebhard. qui
 ii. Crepund. cap. v. eam Naſoni reſtituendam putat
 in ix. Metam. verſ. 325.

noſtraſque domos, ut inante, frequentat.
 pro ut & ante, quam inſuper defendebat illo ejuſdem Naſon. ii. Metam. verſ. 524.

Argolica quod inante Phoronide fecit.
 ſed ibi vel in ante duo ſunt vocabula, quod ante fecit in Phoronide, vel cum Celeberrimo Burmano legendum & ante. Neque juvant, quae vindicando hanc vocem ſcripſere Scipio Gentil. i. Parerg. cap. xiv. & Auf. Popma de uſu antiq. Locut. cap. xiv. Vide, quae notavit Broekhuſ. ad Propert. lib. ii. eleg. ii. verſ. 52.

v. 582. *Quidquid adefſt*] Emenda, *Quidquid id eſt*: quod ea forma ponitur, qua Virgil. ait ii. Aen. verſ. 49.

Quidquid id eſt, timeo Danaos & dona ferentes.
 Imitatuſque hoc loquendi genus poſtea deprehenderetur Calpurn. Sicul. meus in Bucol. Ecl. iv. niſi & ibi corrupte legeretur, *Quidquid adefſt, ſilveſtra licet videatur*: cum & hic emendata & vera ſcriptura ſit, *Quidquid id eſt*. MODIUS Novant. Lect. Epist. lxxviii. *Quidquid id eſt* ex ſcriptis & Romana ac Parmenſi editione, quomodo Interpres conjece- rat. vide ſupra hoc libro verſ. 119. animadverſiones noſtras. N. HEINSIUS. Ita etiam Mediolan. editio. Marſus *Quidquid adefſt* edidit.

v. 584. *Gratum eſt, o Superi*] Sollemnem hanc formulam eſſe ſtebile gaudentium, cum tamen aliquid eſt, tam ſaevo in tempore laetum, docuit nonnullis exemplis, etiam hoc Sili, Joh. F. Gronov. Diatr. Stat. cap. xvi. & ex eo Broekh. ad Tibull. lib. iv. carm. ix.

v. 585. Ne

Aufoniae atque Italis tempus protendere regnis
Cura fuit: nam Tyrrhenos Poenumque secundis
Albana surgens respexerat arce tumentem:
Qui ferre in muros victricia signa parabat.

- 600 Tunc quassans caput, Haud umquam tibi Jupiter, inquit,
O juvenis, dederit portas transcendere Romae;
Atque inferre pedem. Tyrrhenas sternere valles
Caedibus, & ripas fluviorum exire Latino
Sanguine fas fuerit. Tarpejum accedere collem,
605 Murisque aspirare veto. quater inde coruscum
Contorsit dextra fulmen, quo tota reluxit
Maeonidum tellus, atramque per aethera volvens
Abrupto fregit coelo super agmina nubem.
Nec Poenum avertisse satis: dat numine magno
610 Aeneadis mentem, gremio deponere tuto
Romuleam tandem, Fabioque salutis habenas

Credere

v. 585. *Ne patrias iras animosque in proelia ferres*] Silius infra lib. viii. vers. 330.

Mecum erit haec profusus pietas: mentemque ferremus

In Poenos, invulsa, tuam.

v. 586. *Nec te*] *Nem te* Colonienfis. N. HEIN-
SIUS.

v. 587. *Supplicia expendi*] *expendi*, pro simplici
pendi, quod duobus Maronis exemplis illustravit
Doctissimus Dausquejus, quibus adde tertium hoc
cx x. Aen. vers. 668.

— *tanton' me crimine dignum*

Duxisti, & tales voluisti expendere poenas.

Nec aliter noster infra lib. xiii. vers. 697.

Dii, quaeſo, ut merita est, dignas pro talibus ausis
Karthago expendat poenas.

& lib. vii. vers. 712.

Quod nullos nostris ignes disperferis arvis,

Dignum expendamus pretium.

v. 589. *Hac cladis acerbae Discussa ceu nube*] *at*
eladis acerbae Discussa ceu nube Agrippinas recte, etfi
& *Discussa nube* potest ferri. N. HEINSIUS.

v. 592. *Pulsusque dolor graviore periculo*] *pulsusque*
timor cum scriptis. N. HEINSIUS.

v. 600. *Haud umquam tibi Jupiter, inquit, O*
juvenis, dederis.] Ita de se in tertia persona loquitur
ipse Jupiter, ut de se quoque Marus vers. 261.

At non spectator Marus inter talia segni

Torpebas dextra.

mox tamen mutata persona vers. 605. *Murisque*
aspirare veto. Cui itaque haec personarum permuta-
tio non placet, legere potest,

— *haud umquam tibi, Jupiter inquit,*

O juvenis, dederim portas transcendere Romae.

Quemadmodum Celeberrimus Burmannus priori
loco etiam *Torpebam dextra* emendandum censuit.

v. 604. *Tarpejum adscendere collem*] *accedere* scri-
pti. N. HEINSIUS. Recte scripti *accedere*: paul-

lo ante enim praecessit *transcendere*. verbum *accede-*
re quarto casui saepe jungit noster. sic lib. iiii. vers.
446.

Accedit Rhodani festino milite ripas.

lib. iv. vers. 825.

Tu laevos propior colles accede, Choaſpes.

lib. xiv. vers. 3.

Muneris hic vestri labor est, modo Dauniae regna

Aeneadam, modo Sicaniis accedere portus.

etiam Virgil. i. Aeneid. vers. 200.

Vos & Scyllaeam rabiem penisque sonantes

Acceſſis scopulos.

Notatur in excerptis veter. Gramm. post auctores
Ling. Lat. à Gothofr. editos pag. m. 1362. *Accede*
tibi eadem tecum sentio; *Accedo te, id est, ad te*
venio. Licet tamen id discrimen non sit perpetuum:
nam *accedere silvis*, pro venire ad silvas, dixit Silius
lib. xvii. vers. 576.

Quaenam se silvis accedere causa coëgit.

ubi alia exempla habet Dausquejus. Cum autem
Hannibal Romam (eam enim per Tarpejum col-
lem intelligit) accesserit, clausaeque urbis portas
cuspide infesta pulsarit, ut infra ait lib. xii. vers.
565. vel haec lectio non recipienda videtur, vel
Jupiter ipse mendacii arguendus est. Sed notan-
dum, *accedere* hic idem significare, quod adscende-
re, quo sensu vocem eam aliquando sumi notavit
Gifan. in Observ. ad Ling. Lat. voce *Accedere*. In-
usitatio itaque vocis notio indoctis librorum descri-
ptoribus fraudi fuit; nisi *adscendere* & *accedere* glos-
sima esse velimus & interpretationem, quae, ejecta
genuina lectione, ex margine in contextum irre-
psit. Alibi similiter peccatum est. vide infra ad lib.
xiii. vers. 182.

v. 611. *Romuleam tandem*] *Romuleam gentem* In-
terpres audacissima conjectura. Forte *Romuleam*
laurum, vel *frondem*, ut de lauro intelligatur in
gremium Jovis Capitolini delata, uti triumphantes
T t solebant.

- Credere ductori. cui postquam tradita belli
Jura videt; Non hunc, inquit, superaverit umquam
Invidia, aut blando popularis gloria fuco:
615 Non astus fallax, non praeda, aliufve cupido.
Bellandi vetus, ac laudum cladumque quieta
Mente capax; par ingenium castrisque togaeque.
Sic genitor Divum, recipitque ad sidera gressum.
Hic, circumspēctis nulli deprensus in armis,
620 Laudatusque Jovi, Fabius mirabile quantum
Gaudebat reducem patriae annumerare reversus,
Duxerat egrediens quam secum in proelia, pubem.
Nec membris quisquam natove pepercit amato
Acrius, aut vidit socium per bella cruorem
625 Tristior. atque idem, perfusus sanguine victor
Hostili, plenius repetebat moenia castris.
Stirpe genus clarum, coeloque affinis origo.

Nam

solebant. *Romuleam frondem* tamquam Romanis fol-
lemnem. Possis & *Romuleam laudem*, quod verius est.
Sic lib. ix. verf. 350. ad Romam de proelio Cannensi.

*Pone, precor, lacrimas, & adora vulnera, lau-
des*

Perpetuas paritura tibi.

lib. xv. verf. 321.

Tunc & Tyndarii Latias Fortuna Tarenti

Auxit opes, laudemque simul.

lib. xviii. verf. 336. *defendite, quae so, Praeteritis
dexteras laudes.* Hercules apud Senecam,

Per te meorum facinorum laudem precor.

Possis & *Romuleam cladem*. N. HEINSIUS. Locus
hic, me iudice, certe male affectus est; qua vero
medicina pristinae sanitati restituendus sit, nondum
liquido patet. Varia tentarunt viri docti, quae ta-
men nondum plane satisfaciunt. Ex conjecturis
Heinsianis ad receptam lectionem proxime accedit
Romuleam laudem, sed ad sensum magis facit Dau-
squeji *Romuleam gentem*, quae a vulgata scriptura
nimium abit, ut & omnes aliae viri Illustrissimi.
Fortasse, ut & meum iudicium, sed timide, inter-
ponam, scripsit Silius,

— *dat numine magno*

Aeneadis, gentem gremio deponere suo

Romuleam tandem, Fabioque salutis habenas

Credere ductori.

Distinctionem mutavi, & levissima conjectura gen-
tem, pro mentem, scripsi, quas voces vel centies in-
ter se commutarunt librarii: quaedam exempla vide
apud Barthium ad Statii ii. Achill. verf. 122. N.
Heinsium ad Ovidii i. Metam. verf. 99. & ad Sili
lib. v. verf. 264. Veram tamen hanc Sili lectionem
esse praestare non audeo; sed hoc Catone con-
tentus sum, donec vel felicius quis conjecerit, quid
Silius scriptum reliquerit; vel ex libris priscis certior
lux affluerit,

v. 614. *Libyco popularis gloria fuco] blando fuco Co-*

loniensis & vetus editio Veneta, *libido fuco* Oxo-
niensis. sic *blandum venenum* lib. vii. verf. 433.

Si mea tela dedis blando medicata veneno.
lib. iii. verf. 381.

— *blandoque veneno*

Desidia virtus paulatim evicta senectis.

quod *hilare venenum* dixit Statius ii. Theb. verf.
286.

— *hilari perfundis cuncta veneno.*

luxuriae blanda pestis Auctori Octaviae. P. Syrus
Habet suum venenum blanda oratio. N. HEINSIUS.

v. 620. *Mirabile tantum] mirabile quantum* Colo-
niensis recte. male Modius ex iisdem membranis pro-
fert *tamquam*, unde Interpretes *tantam*. N. HEIN-
SIUS. Recte vir Illustrissimus. Pari modo Livius lib. i.
cap. xvi. *Mirum quantum illi viro nuncianti haec
fides fuit.* Vide Lambin. ad Horat. lib. i. od. xxvii.
verf. 6. Vossium vii. de Art. Gramm. cap. xix. &
Vechner. in Hellenol. lib. i. cap. iv. pag. 77. qui
eam locutionem ad Graecorum exemplum forma-
tam esse pluribus docuerunt.

v. 628. *Remeans longis oris] longis oris* est longin-
quis. supra Silius lib. iii. verf. 422.

Geryonae peteret cum longa tricornis arva.
lib. iv. verf. 375.

— *murmure anhelu*

Squalentes campos & longa mapalia complent.
Virgilius vii. Aen. verf. 288.

— *classemque ex aethere longo*

Dardaniam Siculo prospexit ab usque Pachyno.
Lucan. lib. iv. verf. 404.

Qua maris Hadriaci longas ferit unda Salomas.
Valer. Flacc. lib. vii. verf. 291.

*Haud longis jam distat aquis, sequiturque volan-
tem.*

Claudian. ii. in Rufin. verf. 302.

— *dum nos longissima tellus*
Dividas, & mediis Nereus interstrepit undis.
vide

- Nam remeans longis olim Tirynthius oris,
 Et triplicis monstri famam & spectacula captas
 630 Mira boves hac, qua fulgent nunc moenia Romae,
 Egit ovans. tunc Arcadius (sic fama) locabat
 Inter desertos fundata Palatia dumos
 Paupere sub populo ductor; cum regia virgo,
 Hospite victa sacro, Fabium de crimine laqueo
 635 Procreat, & magni commiscet feminis ortus
 Arcas in Herculeos mater ventura nepotes.
 Ter centum domus haec Fabios armavit in hostem,
 Limine progressos uno; pulcherrima quorum
 Cunctando Fabius superavit facta, ducemque
 640 Hannibalem aequando. tantus tunc, Poene, fuisti.
 Dum se perculsi renovant in bella Latini,
 Turbatus Jove, & exuta spe moenia Romae
 Pulsandi, colles Umbros atque arva petebat

Hannibal,

vide Barthium lib. XXI. Advers. cap. VIII. & Gronov. gust. ad Statii II. Achill. vers. 308. Contra longinquum notat longum, apud Livium lib. VII. cap. XVI. *Marcus exercitum in agrum Privernatem, integrum pace longinqua, induxit.* Seneca in Agam. vers. 766.

*Et ossa vasti corporis,
 Corrupta longinquo sita,
 Palude limosa jacens.*

Propert. lib. I. eleg. VI. vers. 27.

Multi longinquo periere in amore libenter.
 ubi vide Broekhus. Caesar I. bell. Gall. cap. XLVII. *Propter linguae Gallicae scientiam, qua multa jam Arvirgillus longinqua consuetudine utebatur.* ubi vide Dionysium Vossium.

v. 630. *Spectacula captas Mira boves]* captas boves, non captos, ut Ovid. VI. Fastor. vers. 80. *huc captas appulsi ille boves.* & vers. 519.

Appulerat ripae vaccas Oetaeus Hiberas.

Martial. lib. IX. Epigr. CI.

Hesperias Tusco lavit in amne boves.
 Ita illi pro arbitrio: utriusque enim generis boves memorat Virgil. VIII. Aen. vers. 207.

*Quatuor a stabulis praestans corpore tauros
 Avertit, totidem forma superante juvencas.*
 Hinc Livius lib. I. cap. VII. *Aversos boves, eximium quemque pulchritudine, caudis in speluncam traxit.* At paullo post: *Quum actae boves quaedam ad desiderium, ut sit, relictarum mugissent, reddita inclusarum ex spelunca bovis vox Herculem convertit.* Propert. lib. IV. eleg. IX. vers. I.

*Amphitryoniades qua tempestate juvencos
 Egerat a stabulis, o Erythra, tuis,
 Venit ad invictos, memorosa palatia, montes,
 Et statuis fessos fessos & ipse boves.*

& mox,
Aversos cauda traxit in antra boves.
 contra ibid. vers. 17.

*Herculis ite boves, nostrae labor ultime clavae,
 Bis mihi quae sitae, bis mea praeda, boves.*

Plura peti possunt ex commentariis Ludov. de la Cerdà ad Maronis VIII. Aen. vers. 203. qui praefertim ex Graecis multa habet.

v. 631. *Sic fama]* Infra lib. VIII. vers. 191.

*Donec harenoso, sic fama, Numicius illam
 Suscepit gremio.*

ubi plura vide. Eodem sensu alii, *sic creditur*, dixerunt, quod fortasse restituendum est Melae lib. II. cap. I. *Oppidum adjacet Cherrone, a Diana, sic creditur, conditum.* vulgo est, *si creditur.*

v. 634. *Fabium de crimine laeta Procreat]* de crimine feta opinor. de crimine laeto Colonienfis. non male. Sic lib. XI. vers. 293.

Namque Jovem & laetos per fursa canebat amores.

N. HEINSIUS. crimen hic est stuprum, ut infra lib. XVII. vers. 39. & apud Nason. IX. Met. vers. 24. *Jupiter aut falsus pater est, aut crimine verus.*

Apud eundem saepissime etiam peccatum dicitur.

v. 640. *Hannibalem aequando. tantus tunc, Poene, fuisti]* Aequum Hannibali facit Fabium, non ausus praeferre. Interpret infelici conjectura haec temeravit. N. HEINSIUS. Tantus eo tempore fuisti, o Hannibal, ut Fabius Maximus cunctando, teque detinendo, & se tibi aequalem imperatorem demonstrando, egregia trecentorum Fabiorum facinora superasse judicatus sit. De locutione hac *Aequando Hannibalem* vide Joh. Fr. Gronovium ad Livii lib. X. cap. XIX. Perperam Doctissimus Dauquejus conjicit,

— *superavit facta, ducemque
 Hannibalem: quantus quantus tunc, Poene, fuisti.*
 nihil enim mutant libri prisci, nisi quod vetustae editiones male nunc, pro tunc, habeant.

v. 643. *Pulsandi]* Pulsando Colonienfis. sed perperam. N. HEINSIUS.

T t 2

v. 644.

- Hannibal, excelfo summi qua vertice montis
 645 Devexum lateri pendet Tuder, atque ubi latis
 Projecta in campis nebulas exhalat inertes,
 Et sedet ingentem pascens Mevania taurum,
 Dona Jovi, tum Palladios se fundit in agros
 Picenium dives praedae, atque, errantibus armis,
 650 Quo spolia⁹ invitant, transfert populantia signa;
 Donec pestiferos mitis Campania cursus
 Tardavit, bellumque sinu indefensa recepit.
 Hic dum stagnosi spectat templumque domosque
 Litrerni ductor, varia splendentia cernit
 655 Pictura, belli patribus monimenta prioris
 Exhausti; (nam porticibus signata manebant)
 Quis inerat longus rerum & spectabilis ordo.
 Primus bella truci suadebat Regulus ore;
 Bella neganda, viro si noscere fata daretur.
 660 At princeps Poenis indicta more parentum

Appius

v. 644. *Excelfo summum qua vertice montis Devexum lateri pendet Tuder*] Arbitror concinnius fore,

— *excelfo summi qua vertice montis Devexum lateris pendet Tuder.*

Devexum lateris Tuder, ut attonitus serpentis, & mille talia apud Silium. *summi montis* à Coloniensibus confirmatur membranarum. N. HEINSIUS.

v. 645. *Latis Projecta in campis*] Fortasse *laetis campis*, ut libro VIII. vers. 458. *laetis Mevania pratis*, ex scriptis codicibus. Juvenalis sat. XII. vers. 11.

Pinguior Hispulla traheretur taurus, ex ipsa Mole piger, nec finitima nutritus in herba; Laeta sed ostendens Clitumni pascua sanguis Iret.

πὸ *Projecta* illustravi ad Maronem x. Aeneid. vers. 586. N. HEINSIUS. Perpetuo epitheto poëtas *latos campos* dixisse, docet Eruditissimus Bentlejus ad Horat. lib. III. od. XI. vers. 9. hic tamen cum Illustrissimo Heinio *laetis campis* malim, ob agri circa Mevaniam ubertatem. Voces *lati* & *laeti* ubique in libris scriptis inter se commutari docui ad lib. v. vers. 178. *Projecta* autem propter situm humilem & depressum ad oppositionem Tudertum, quorum oppidum excelsum lateri montis devexum pendet. ita *jacere* dicuntur valles, & loca plana, ut apud Nason. II. Fast. vers. 392.

Quaque jacent valles, maxima Circe, suae.

v. 646. *Nebulas exhalat inertes Mevania*] Hinc Propert. lib. IV. Eleg. I. vers. 123.

Qua nebulosa cavo rorat Mevania campo.

v. 647. *Et sedet ingentem &c.*] Sic lib. XII. vers. 162. *Campo Nola sedet*. Hanc elegantiam à Graecis mutuatus est, ut fere omnes, Silius noster: verbo enim *sedet* de planis locis utitur. Sic Sicala Si-

ren Theocritus ἤμενον χώρον dixit τὸ ἐπιπιδόν, locumque planum & aequalem *sedentem* vocat Idyll. IV. τάχα δὲ πρῶτος ἰόντος ἤμενον ἐν χώρῳ. malim enim ἐπιπιδόν reddere, quam κοίαν cum interprete. Has elegantias non animadverterunt profecto, qui Graecas delicias despiciatui habent. D. HEINSIUS. Silius lib. VIII. vers. 507.

— *per udos*

Alba sedet campos, pomisque rependis aristas. Sallust. fragm. lib. VI. Histor. *Ventis per cava terrae citatis, rupti aliquot montes, tumulique sedere.*

v. 647. *Ingentem pascens Mevania taurum*] Nihil muto. Hunc versum vir hujus aetatis doctissimus hoc modo citat,

Et sedet ingentem spectans Mevania campum. Sed μνημονικόν, puto, ἀπαρτημα est; praecessit enim *Projecta in campis*, ut bis idem repeti non possit. Unde sequitur *Mevaniam* hoc quoque loco non campum esse, sed urbem in campo sitam: nec enim cum eodem summo viro sentio, qui haec de campo dici existimat, multisque id rationibus evincere nititur. Atqui sicut, cum simpliciter *Campo Nola sedet* dicitur, *Nola* profecto campus non est, sed urbs, quae planitiem sive campum prospectat; sic hoc loco *Mevania projecta in campis* dicitur, non campus ipsa. Quis enim ita loquitur, ut campum in campo esse dicat? Nihil muta igitur; nec de campo, sed de urbe, sume, quae de Mevania hoc loco dicuntur. D. HEINSIUS. De sacris tauris, qui hic alebantur Jovi sollemnes victimae, vide Daufquejum ad Sili lib. VIII. vers. 453.

v. 649. *Picenium cupidus praedae*] Scripti omnes & editio Romana *dives praedae*. Sic *dives agri* lib. I. *dives auri* lib. III. *dives laudis* lib. VIII. *dives opum* lib. VIII. & XII. *dives avorum* lib. VIII. *dives umbrae* lib. XIV. *disior umbrae* lib. XIV. vers. 238.

cx

- Appius astatat pugna, lauroque revinctus
 Justum Sarrana ducebat caede triumphum.
 Aequareum juxta decus & navale tropaeum,
 Rostra gerens, nivea surgebat mole columna:
 665 Exuvias Marti donumque Duilius, alto
 Ante omnes merfa Poenorum classe, dicabat.
 Cui, nocturnus honos, funalia clara facerque
 Post epulas tibicen adest; castosque penates
 Insignis laeti repetebat murmure cantus.
 670 Cernit & extremos defuncti civis honores.
 Scipio ductoris celebrabat funera Poeni,
 Sardoia victor terra. videt inde ruentem
 Litoribus Libycis dispersa per agmina pubem;
 Instabat crista fulgens, & terga premebat
 675 Regulus: Autololes, Nomadesque, & Maurus, & Hammon,
 Et Garamas positis dedebant oppida telis.

Lentus

ex scriptis. N. HEINSIUS. *dives praedae omnes*, quas vidi, ante Nicandrum editiones, qui in Juntina, cui praefuit, id primus in *cupido praedae* mutavit: in quo videtur secutus auctoritatem Livii, qui ita lib. xxii. cap. ix. *In agrum Picenum averit uer, non copia solum omnis generis frugum abundantem, sed refertum praeda, quam effuse avidi atque gentes rapiabant.* Hannibalis milites egentes dicit Livius, ergo non *divites praedae*, sed magis *praedae cupidi*, quo etiam referendum Livii *avidis*. Ab alia tamen parte stant omnes libri prisici.

654. *Linterni*] *Literni* Colonienfis. & sic apud Nasonem Metam. xv. Pomponium Melam, Ciceronem epistolis ad Atticum scribi oportere existimo: nam Graecis est *Λιτέρνη*. apud nostrum quoque lib. vii. vers. 278. in scriptis exemplaribus *Hinc Literna palus*. lib. vii. vers. 525. *stagnisque palustre Liternum*. Nec aliter corrigendum apud Statium in silvis via Domitiana. N. HEINSIUS. Vide Sigonium ad Livii lib. xxii. cap. xvi.

v. 659. *Viro si noscere fata daretur*] *si nosci fata daretur* editio Romana. N. HEINSIUS. Etiam editio Mediolanensis.

v. 660. *Indictae more parentum Appius astatat pugnae*] *indicta pugna* ex Colonienfi. N. HEINSIUS. *indicta pugnae* Oxon. codex.

v. 663. *Aequoreum juxta decus*] Columnam intelligit rostratam, quam Senatus Populusque Romanus Duilio posuit, qui primus Karthaginienses navali proelio vicit. Ejus columnae basis seu parastata olim ex ruderibus Romae effossa fuit; cujus inscriptionem, egregium priscae linguae Latinae monumentum, singulari libello illustravit vir doctissimus P. Ciacconius: eandem vero expositionem Floro, notis suis illustrato, subjunxit vir Celeberrimus J. G. Graevius, aeternum urbis nostrae. etiam post facta decus.

v. 664. *Nivea surgebat mole columna*] *niveae sur-*

gebat mole columnae arbitror à Silio esse. Deinde distinguendum post *et columnae*. N. HEINSIUS.

v. 665. *Duilius*] *Duilius* Putean. codex, *Duilius* Mediol. editio, quae recta est nominis ejus scriptura, fastorum triumphalium Graecorumque auctoritate comprobata, quibus *Δουίλιος* dicitur. Vide Ciaccon. ad Column. Rostrat. Merul. ad Ennii i. Annal. pag. 59. & Dausquejum in Orthogr. part. ii. h. voce.

v. 667. *Cui, nocturnus honos, funalia &c.*] Florus lib. ii. cap. ii. *Duilius Imperator, non contentus unius diei triumpho, per vitam omnem, ubi à coena rediret, praeclucere funalia, praecinere sibi tibias jussit, quasi quotidie triumpharet.* Ubi vide Freinsh. & hoc loco Dausquejum.

v. 670. *Cernit & extremos defuncti civis honores*] Pessime Dausquejum Duilii exequias aut statuam intelligit, cum capiendum sit de exequiis, quas L. Cornelius Scipio Barbati filius Hannoni, bello in Sardinia interfecto, fecit. Earum mentio fit apud Valer. Max. lib. v. cap. i. ex. 2. *L. Cornelius Consul primo Punico bello, cum Olbiam oppidum cepisset, pro quo fortissime dimicans Hannon dux Karthaginiensium occiderat, corpus ejus à tabernaculo suo amplo funere exsulit: nec dubitavit hostis exequias ipse celebrare.* Hannibal cernebat Hannonis civis sui (barbare nunc concivis dicerent) extremos honores, seu exequias. Silii sensum olim recte affectus etiam est Marfus in commentario. Neque aliter capi posse versus, qui sequitur, Dausquejum docere debuisse.

v. 671. *Celebrabat funera Poeni*] *celebraret* Colonienfis. Scribendum videtur:

Cernit, ut extremos defuncti civis honores

Scipio ductoris celebraret funera Poeni.

Sed vulgata nec male se habet, N. HEINSIUS.

v. 674. *Instabat crista fulgens*] *effulgens* editio Romana. N. HEINSIUS.

T t 3.

v. 678.

- Lentus harenoso spumabat Bagrada campo
 Viperea sanie, turmisque minantibus ultro
 Pugnat serpens, & cum duce bella gerebat.
 680 Nec non projectum puppi, frustra que vocantem
 Numina, Amyclaeum mergebat perfida ponto
 Rectorem manus, & seras tibi, Regule, poënas
 Xanthippus digni pendebat in aequore leti.
 Addiderant geminas medio confurgere fluctu
 685 Aegates; lacerae circum fragmenta videres
 Classis, & effusus fluitare in gurgite Poenos.
 Possessor pelagi, pronaque Lutatius aura
 Captivas puppes ad litora victor agebat.
 Hoc inter victos religatus in ordine Hamilcar,
 690 Ductoris genitor, cunctarum ab imagine rerum
 Totius in sese vulgi converterat ora.

v. 678. *Turmis minitantibus ultro Pugnat serpens*] *turmisque minantibus* scripti, & editio Parmensis. Puto etiam *ultor serpens. pugnare* cum tertio casu, ut supra. N. HEINSIUS. Mediolan. etiam & aliae priscae editiones *turmisque minantibus*. In Juntina primum errore operarum editum est *turmisque minitantibus*, pro quo Aldus postea, & hinc reliqui omnes, *turmis minitantibus* dederunt. *ultor serpens*, quod pro *ultro* reponit N. Heinsius, Floro convenit, qui lib. II. cap. II. cum *quasi in vindictam Africae natum esse* dicebat. Sed nec *ultro* male se habet. Infra lib. XI. vers. 517.

late fulgensibus armis

Accedunt ultro lucem surgentis Eoi.

ut *ultro* non tam sponte, quam insuper, notet: de qua ejus significatione vide Tursell. de Partic. Latin. orat. cap. cxcv.

v. 680. *Nec non projectum puppi*] *projectum* è puppi maluerim. N. HEINSIUS.

v. 682. *Xanthippum manus*] Ingrata auribus ejusdem nominis repetitio, & scripsit haud dubie Silius *Rectorem manus*. Nempe à glossographis erat vulgata lectio, quorum emblematis saepius, quam expedit, boni auctores interpolati deprehenduntur. MODIUS Novant. Lestion. Epist. LXVIII. Revoca ex scriptis exemplaribus *Rectorem manus*. nam *Xanthippus digni* proxime denuo subsequitur. Proximum versum editiones Romana & Parmensis hoc modo constituunt,

Indigno rector pendebat in aequore leto.

N. HEINSIUS. Vulgatam scripturam in contextu etiam habet Marfi editio: at in commentario *Rectorem Amyclaeum* exponit *Xanthippum Lacedaemonium*, certo indicio, eum hoc loco etiam legisse *Rectorem manus*. Versu sequenti Mediolan. liber cum prisca editionibus aliis facit.

v. 686. *Effusus fluitare in gurgite Poenos*] Ad Valer. Flacc. lib. I. vers. 762. monuimus, scribendum *affusos*: videlicet fragmentis navium. Vide annota-

ta supra vers. 571. N. HEINSIUS. Simili errore in codice MS. Thuani apud Lucan. lib. VII. vers. 71. legitur, *refesque tui cum supplice mundo Effusi*, cum vulgo recte *Affusi* legatur.

v. 687. *Prona Lutatius aura*] *pronaque Lutatius aura* ex scriptis & Romana editione ac Parmensi. *Lutatius* nomen est nihili. N. HEINSIUS. *pronaque Lutatius aura* etiam Mediolanensis editio, Veneta Marfi *pronaque Luctatius*, at Nicander in Juntina primus *prona Luctatius* edidit, quod reliquae editiones omnes expresserunt. Sed *Lutatius*, non *Luctatius*, scribitur in unico hujus gentis nummo apud Urfinum in familiis Romanis: quam orthographiam comprobatur etiam poetarum auctoritas, qui primam ejus vocis syllabam brevem faciunt. Sic lib. XIII. vers. 731.

hic inclitus ille

Aequoreis victor cum classe Lutatius armis.

ubi nonnullae editiones vel contra legem pediam *Luctatius* habent. Claudian. I. in Eutrop. vers. 455.

Poeni Scipiadae, Poeno praeclare Lutari.

ad quem locum N. Heinsius veram scripturam Silio olim v. indicavit. vide etiam Carrion. ad Sallust. lib. I. Histor. p. 453. Ed. Gruteri. C. & Q. LUTATIUS CATULUS memorantur in lapide apud Fabrett. in Inscript. pag. 675. & 750. In corpore vero Gruteri & Reinesii nunc LUTATIUS, nunc LUCTATIUS, scribitur. De utraque scribendi ratione vide Dausqueji Orthogr. part. II. in hac voce.

v. 689. *Haec inter juncto legatus in ordine Hamilcar*] Displicent haec doctis, & de captivo Hamilcare malunt. Juvant Oxonienses membranae, in quibus ita scriptum est,

Haec inter junctos religatus in ordine Hamilcar.

BARTHIUS lib. I. Advers. cap. XIII. *Hic inter victos religatus* Dausquius. haud infeliciter. nam scripti & editio Romana *religatus. victos* etiam in Coloniensi, in Oxonio *junctos, juncto religatus* in editione

- Sed pacis faciem & pollutas foederis aras
 Deceptumque Jovem ac dictantes jura Latinos-
 Cernere erat. strictas trepida cervice secures
 695 Horrebat Libys, ac submissis ordine palmis
 Orantes veniam jurabant irrita pacta.
 Haec Eryce e summo spectabat laeta Dione.
 Quae postquam infesto percensuit omnia vultu
 Arridens Poenus, lenta proclamat ab ira:
 700 Non leviora dabis nostris inscribere testis
 Acta meae dextrae: captam, Karthago, Saguntum
 Da spectare, simul ferro flammaeque ruentem,
 Perfodiant patres natorum membra: nec Alpes
 Exiguus domitas capiet locus: ardua celsis
 705 Perfultet juga victor equis Garamasque Nomasque.
 Addes Ticini spumantes sanguine ripas,

Et

editione Parmensi. Scribo,

Hoc inter victos religatus in ordine Hamilcar.

Hoc in ordine captarum navium. N. HEINSIUS. Mediolan. editio *vincto religatus*. Lectionem illam, quae nunc in libris editis exstat, primus Marfus protulit, à quo reliqui habent. Nihil occurrit, quod plerorumque librorum auctoritati, in quibus *religatus Hamilcar* est, opponam, quam altum historicorum de captivitate Hamilcaris silentium. Nisi forte cum Dauquejo haec non de ipso Hamilcare capto & religato, sed de ejus imagine, quam Romani in triumpho religatam gestarunt, capere malis.

v. 690. *Cunctarum ab imagine rerum*] Opinor *junctarum*. N. HEINSIUS. Ita saepe lapsi sunt librarii, ut infra doceo ad lib. ix. vers. 641. Fortasse tamen nihil mutandum: innuit enim Silius, Hamilcarem, Hannibalis patrem, totius vulgi oculis ab omnium rerum consideratione in se solum convertisse.

v. 692. *Sed pacis facies*] Ni *faciem* scribas, claudicabit versus; idque codices scripti jubent, & editio Parmensis. Opinor praeterea,

Sed pacti faciem & pollutas foederis aras.

faciem pacti foederis. vel forte scribendum, *Sed pacti auspicium*. N. HEINSIUS. *faciem*, pro *facies*, omnino recipiendum, nisi versui vim fieri velis. ita etiam in commentario legit Marfus, licet in contextu *facies* editum sit. In Mediolanensi editione operae aperto vitio dederunt *faciens*. rō *pacis* autem in *pacti* cum Illustrissimo Heinsio non mutarem: mox enim denuo sequitur *jurabant irrita pacta. pacis facies*, quomodo *leti facies* supra lib. iv. vers. 593. ubi plura vide.

v. 693. *Deceptumque Jovem*] Per quem pejerarant. Supra lib. i. vers. 481.

Per tecum castamque fidem servataque jura,

Deceptos mihi linque Deos.

v. 696. *Jurabant irrita pacta*] Concinnius *irrita*

pacti. ut *acuta belli*, & mille talia: *dura laborum* initio libri sequentis. N. HEINSIUS. *irrita pacta*, quae irrita fore eventu apparuit, excitato nempe bello Punico secundo. Perperam priscæ editiones *horrida pacta*.

v. 699. *Lenta proclamat ab ira*] Cave cum Interprete sollicitus hunc locum: nec mox cum eodem *dabis in dabant* mutandum. N. HEINSIUS. Doctissimus Dauquejus malebat *laeta ira*. Sed *lenta*, ut supra lib. i. vers. 451.

— ad poenam lentæ mandaverat iræ.

proclamat ab ira, ut *infremuit ab ira*, quomodo infra scribendum conjecit vir Illustrissimus lib. xi. vers. 247. ubi plura vide.

v. 702. *Flamma ferroque ruentem*] Concinnius scripti *ferro flammaque ruentem*. N. HEINSIUS. *flamma ferroque*, ut lib. xvi. vers. 154. in *Libyam flammis ferroque trahendus*. Virgil. vii. Aen. vers. 692.

Quem neque fas igni cuiquam nec sternere ferro. Vellej. Paterc. lib. ii. cap. cx. *Omnia in omnibus locis igni ferroque vastata*. Auctoritas tamen scriptorum librorum fecit, ut *ferro flammaque* maluerim: sic lib. i. vers. 114.

Romanos terra atque undis, ubi competet aetas,

Ferro ignique sequar.

lib. ii. vers. 315. *ferro flammave satiscunt*. vers. 657. *surit ensis & ignis*. Livius lib. xxxi. cap. vii. *Hosiuni urbes agrique ferro atque igni vastentur*. cap. xiv. *Terram Atticam ferro ignique depopulatus*. Columell. in Praefat. de re rustica pag. m. 7. *Inter ferrum & ignes hosticisque incursionibus vastatae fruges*. Seneca i. Natur. Quæst. in Praefat. pag. m. 483. *Hoc est illud punctum, quod inter tot gentes ferro & igni dividitur*.

v. 706. *Adde etiam Ticini*] Melius membranæ *Addes Ticini*, & mox, *Et Nostrum Trebiam*: nam alterum contra profodiam, alterum contra gloriam narrantis. BARTHIUS lib. i. Advers. cap. xiii.

Prima

Et nostrum Trebiam, & Thrasymeni litora Tuscis
 Clausa cadaveribus. ruat ingens corpore & armis
 Flaminius: fugiat Consul manante cruore

- 710 Scipio, & ad focios nati cervice vehatur.
 Haec mitte in populos, & adhuc majora dabuntur.
 Flagrantem effinges facibus, Karthago, Libyffis
 Romam, & dejectum Tarpeja rupe Tonantem.
 Interea vos, ut dignum est, ista, ocus ite,
 715 O juvenes, quorum dextris mihi tanta geruntur,
 In cineres monumenta date, atque involvite flammis.

Prima & secunda hujus fluvii syllaba ab aliis produ-
 cuntur. Bene igitur scripti *Addes Ticini*. possis et-
 iam *Adde & Ticini*, quod Interpreti videtur. Sed
Addes etiam amplexus est ex Oxonio Barthius. In
 Parmensi *Adde Ticini*. paullo ante scripti *capiet lo-*
cus, non *capiat*. N. HEINSIUS. *Adde Ticini* etiam
 Mediolanensis editio. At Veneta Marfj jam vulga-
 tam lectionem habet.

v. 707. *Et nostrum Trebiam*] Pessime nostris con-
 tra scriptorum codicum auctoritatem editio Dauf-
 quejana. supra lib. iv. vers. 650. *Sidonium Trebiam*
 habuimus pari modo. N. HEINSIUS.

v. 707. *Thrasymeni litora Tuscis Clausa cadave-*
ribus] *Clausus* obstructa. Possis etiam *Plausa*. N.
 HEINSIUS. Nihil muto. Supra lib. iv. vers. 623.

Concidit, & clausit magna vada pressa ruina.
 lib. xi. vers. 137.

— ut caede referta
Clauserit Eridani victor vada.

v. 708. *Ruat ingens corpore & armis*] *à dià duōi*.
 D. HEINSIUS. Supra libro III. vers. 262.

Ducit tot populos ingens & corpore & armis
Ancaeus.

v. 709. *Manante cruore*] Opinor, *Manetque cruore*
Scipio. Refer ad vulnera ejus. N. HEINSIUS.

v. 711. *Haec mitte in populos*] *in populos* est in lu-
 cem & omnium populorum notitiam, fac ut haec
 omnibus innotescant. Valer. Flacc. lib. II. vers.
 439.

Haec tenus in populos, vates Samothraca, diemque
Missa mane.

ubi vide Nic. Heinsum. Eumenes Grat. Actione
 cap. 1. *Ne meus ille ardor animi studiumque dicendi ti-*
bi quidem probaretur, sed propter assistentium paucita-
tem minus, quam te dignum esset, iret in populum.
 Claudian. in VI. Consul. Honorii vers. 649.

Exeat in populos cunctis illustrior annus.

Plura vide apud virum Maximum J. Fr. Gronov:
 1. Observ. cap. xv. simili sensu *in secula ire* infra
 dixit Silius lib. XII. vers. 312. pro in omnis aevi
 cognitionem venire, ubi plura vide.

v. 712. *Flagrantem effinges*] Pro *effingens*, habe-
 bant membranae *effugies*, ex quo faciebam *effinges*;
 nec tu, opinor, lector, si locum consideraveris,
 aliter eum constituendum judicabis. MODIUS No-
 vant. Lecton. Epist. LXVIII.

C. SILII ITALICI PUNICORUM LIBER VII.

Interea trepidis Fabius spes unica rebus.

Ille quidem socios atque aegram vulnere praeceps
Aufoniam armabat, viridique ad dura laborum
Bellator senio jam castra movebat in hostem.
Sed mens humana major, nec tela, nec enses,
Nec fortes spectabat equos. tot millia contra
Poenorum invictumque ducem, tot in agmina solus
Ibat, & in sese cuncta arma virosque gerebat.

Ac

v. 1. **T**repidus spes unica rebus.] Sic distingue. Praeterea rabidis rebus in Colonienli: *trepidae* res enim mox iterantur infra vers. 88. *rabidum certamen* occurrit lib. xvi. vers. 410. *rabida arma* infra hoc ipso septimo libro vers. 253. ex scriptis. N. HEINSIUS. Colonienfis codicis scripturam, *rabidis armis*, non probo, quamvis *trepidae* res infra iterum occurrant vers. 88. satis multa enim hunc inter illumque locum interposita sunt, ut illic rursus sine vitio eadem locutio iterari possit. *trepidae* res autem, ut infra libro xi. vers. 166.

Dum trepidae res, & medicinam vulnera possunt.
lib. xiv. vers. 111.

*Tali Trinacriae motu, rebusque Sicaniis
Exilio regis trepidis.*

Horat. lib. iii. od. ii. vers. 5.

*Viamque sub dio & trepidis agas
In rebus.*

Livius lib. xxxiv. cap. xi. *Orant, ne se in rebus tam trepidis deferat.* atque ita saepe alibi. Praeterea vir Celeberrimus Petrus Burmannus rotundius hunc locum transponi & distingui posse putabat hoc modo,

*Interea Fabius, trepidis spes unica rebus
Ille quidem, socios &c.*

Fabius, ille quidem spes unica trepidis rebus, socios armabat.

v. 3. *Ad dura laborum.*] *ad clara laborum* in primis editionibus. opinor *ad cruda laborum*. Coniunxit & Maro *cruda viridique senectus*. Sic lib. v. vers. 423. ex optimo codice, *mortisque in limine cruda Fausta virum*. Infra hoc libro vers. 113. *Crudum Marte viri nomen*. lib. x. vers. 98.

Unanima inde phalanx cruda ducente magistro.
lib. xii. vers. 348. *crudi sine viribus anni*. N. HEINSIUS. *ad clara laborum* etiam Romana princeps & Mediolan. editio, sed folito libriorum errore, qui litteram *d* frequenter in *cl* mutantur; vide supra ad lib. ii. vers. 52. Praeferenda autem omnino est recepta lectio, quam servant omnes libri scripti.

Sic *durus*, *praedurus labor* Valer. Flacc. lib. i. vers. 235. *praeduri plena laboris Cerno equidem*. lib. vii. vers. 276.

*Si Pelopis duros prior Hippodamia labores
Expediit.*

Claudian. i. in Rufin. vers. 328.

mens duro numquam cessura labori.
in iii. Consul. Honor. vers. 42.

Sed nova per duros instruxit membra labores.
sic *durae res* supra lib. ii. vers. 596.

Haud gravior duris Divum inclementia rebus.

v. 5. *Sed mens humana major.*] In manuscripto codice legitur, *mente humana major*. Scribendum enim vero arbitror *Sed mente humano major*; quomodo Varro, nisi fallor, Attacinus: *humano major Cato*, id est, homine. alius vetus poeta,

Natura humanis omnia sunt paria.

BARTHIUS lib. i. Advers. cap. xiiii. *mente humana* Oxonius, unde Barthius *mente humano*. non placet. N. HEINSIUS. *Humanus* pro homine saepe occurrit. Plurimis exemplis eam illius vocis significationem adstruxit Gronov. ad Liv. lib. viii. cap. ix. vide etiam Gifan. Indic. Lucret. voce *humanus*. Vulgatam tamen lectionem, quam omnes, praeter Oxoniensem, libri constanter habent, non mutarem. Mens erat major humana, nempe mente. sic lib. v. Silius vers. 434.

*Miscebat campum, membrorum in proelia portans
Celsius humano robur.*
celsius robur humano, scil. robore. lib. vi. vers. 425.

*Ni, Mare, (nam primo tunc haerebamus in aëvo)
Humana major species erat.*

species major erat humana, scil. specie.
v. 8. *In sese cuncta arma virosque gerebat*] De eodem hoc Fabio Minucius infra vers. 741.

Ocius huc aquilas servataque signa referte.
Hic patria est, murique urbis stant pectore in uno.
vide infra ad lib. xvi. vers. 19.

Vv

v. 10.

- Ac ni sacra feni vis, impressumque fuisset,
 10 Sistere Fortunam cunctando adversa foveantem,
 Ultima Dardanii transisset nominis aetas.
 Ille modum Superis in Punica castra favoris
 Addidit; & Libyae finem inter prospera bella
 Vincendi statuit. tumefactum cladibus ille
 15 Hesperii lento Poenum moderamine lufit.
 Summe ducum, qui regna iterum labentia Trojae;
 Et fluxas Latii res, majorumque labores,
 Qui Carmentis opes, & regna Euandria servas,
 Surge, age, & emerito sacrum caput inferre coelo.
 20 At Libyae ductor, postquam nova nomina lecto
 Dictatore vigent, raptim mutata Latinis

Imperia

v. 10. *Sistere cunctando Fortunam*] Ex Colonienfi libro *Sistere Fortunam cunctando*, transpositis vocibus, in contextum recipi voluit Illustrissimus Hein-
 sius.

v. 15. *Lento Poenum moderamine lufit*] *lento lufamine* dixit Claudian. in bell. Getic. vers. 138.

*Primus fulmineum lento lufamine Poenum
 Compressit Fabius.*

lento fervida bella Silius infra lib. viii. vers. 11.

v. 16. *Qui regna iterum labentia Trojae*] *Tò regna* hic ferri non potest, cum *regna Euandria* subsequantur denuo. Opinor, hic aut illic *testa* invehi ac revocari debere. N. HEINSIUS. Hic quidem *regna Trojae* malim, at mox *testa Euandria*, id est, Romam, quae eo loco condita dicitur, ubi olim Pallanteum ab Euandro positum erat. Vide Silium supra lib. vi. vers. 629. Interdum autem librarii voces *regna* & *testa* inter se commutarunt. Sic apud Lucan. lib. ix. vers. 458. pro

Regna videt pauper Nasamon errantia vento, in codice Sangerman. cujus excerpta Langermann. olim cum N. Heinsio communicavit, perperam erat *Testa errantia*, cum mox sequatur *Discussaque domos*.

v. 19. *Surge, age, & emerito sacrum caput inferre coelo*] Non damno hanc lectionem. Fortassis tamen, *i, merito sacrum caput inferre coelo*. nam editio Romana in *merito*. Nos istum loquendi modum Nasoni & Prudentio frequenter restituiamus. Diximus nonnihil lib. vi. vers. 44. N. HEINSIUS. Etiam Romana princeps & Mediolanensis editio in *merito*, unde vir Illustrissimus legendum conjicit *& i, merito*. Frequenter sane scribac librarii *tò i*, in alia quaeque corruerunt. Apud Claudian. in Epithal. Honor. & Mar. vers. 276. vulgo editur *O digno nescenda viro*, pro quo Medic. codex habet *In digno*, sed Nic. Heinsius feliciter ex aliis libris, *I, digno*, restituit. Infra lib. xi. vers. 241. scribendum idem conjicit,

Magnanimo, i, miles, meritis innesse catenas, pro *Magnanimo miles*. & vers. 214. ex manuscriptis

vindicavit, *rapite, ite, citati Signa duces*, pro *inde citati*. Similium errorum ingentem acervum collegit Illustrissimus Heinsius ad Nason. iii. Amor. eleg. iii. vers. 1. Praefertim vero *vñ i* addere solitos fuisse poetas alium imperativum, non interposita particula copulativa, ut hic Silius fecisset, idem notavit ad Claudian. i. de rapt. Proserp. vers. 92. sic infra lib. x. vers. 62. *I, demens, i, carpe fugam*. Sed nec vulgatar scripturam temere muto. infra lib. xi. vers. 465.

Emerito fulgent clara inter sidera coelo.

Aufon. in Technop. in Inconnex.

Insinuat coelo, Disque inserit emeritos laus.

Emereri pro mereri, compositum pro simplici. Propert. lib. iv. eleg. xi. vers. 61.

Et tamen emerui generosos vestis honores.

Albinov. Consol. ad Liv. vers. 465.

Denique laudari sacrato Caesaris ore

Emerui.

Manil. lib. i. vers. 404.

Emeritum magnis mundum tenet acta procellis.

ubi & Huetius hunc Sili locum laudavit. Sidon. Apoll. carm. ii. vers. 209.

Sedit & emerito juvenis veteranus in auro.

Valer. Max. lib. iv. cap. i. ex. 6. *Pene tantum in recusandis honoribus se gessit, quantum gesserat in emendandis*. vide N. Heinsium ad Vellej. Paterc. lib. ii. cap. xi.

v. 23. *Ultima fessis Ancora cur Fabius*] Malim *ultima passis Ancora cur Fabius*. Aliter *ultima Ancora* est, quam *ἀνκωρα* Graeci, *sacram* Latini dicunt. Pollux lib. i. *Ἀγκωρα ἵππῃ ἢ χερσὶ ἀγκυρῶς ἐν χερσὶνται*. apposite. Talis erat Fabius, ad quem non nisi in summo discrimine perventum est. Doctum poetam! D. HEINSIUS. Pro *ultima fessis Ancora*, nil aliud reponendum. Fabium *sacram* ancoram appellat. Deinde vitiose Dausqueji editio *quondam decus*, pro *quodnam*. N. HEINSIUS. *ultima passis*, quod D. Heinsius conjicit, est maxime miserrabilia passis, ut apud Nasonem xiv. Metam. vers. 483.

Ultima jam passi comites belloque fressoque

Deficiunt

- Imperia haud frustra reputans, cognoscere auebat,
Quae fortuna viro, quodnam decus; ultima fessis
Ancora cur Fabius, quem post tot Roma procellas
25 Hannibali putet esse parem. fervore carentes
Angebant anni, fraudique inaperta senectus.
Ocius accitum captivo ex agmine poscit
Progeniem ritusque ducis, dextraeque laborem.
Cilnius, Arretî Tyrrhenis ortus in oris,
30 Clarum nomen erat: sed laeva adduxerat hora
Ticini juvenem ripis, fususque ruentis
Vulnere equi, Libycis praebebat colla catenis.
Hic ardens extrema malis, & rumpere vitam:
Non cum Flaminio tibi res, nec fervida Gracchi

In

Deficiunt, finemque rogant erroris.

in III. Trist. eleg. II. vers. II. *Ultima nunc pa-*
sim. Curtius lib. III. cap. I. *Caduceatorem praemi-*
sit, qui denunciaret, ni dederent, ipsos ultima esse pas-
surus. At recte viri docti nihil hoc loco mutan-

dum esse viderunt, quod postea etiam Dan. Hein-

sio placuit. Fabius enim *ultima ancora* dicitur, ut
Paulus *ultima spes* lib. VIII. vers. 670.

— *pro Jupiter! iclu*

Procurmbis saxi fessis spes ultima Paulus.

& *spes unica* lib. X. vers. 48.

Quid vanos, inquit, Latio spes unica Consul

Incausumque morbus fato renuente furores.

Spes autem in nummis ut plurimum sub symbolo
ancorae signatur. *ultima ancora* est, quam Latini
sacram, Graeci ἱερὰν vocant, qua extra summum pec-
riculum non utebantur. Proverb. è Vatic. Append.
Cent. II. num. 18. ἱερὰ ἀγκυρὰ τὴν ἐν τῇ ναὶ μέγι-
στον λόγον ἱερὰν. Ταύτην οὖν τῇ θάλασσας ῥίπτουσιν,
ὅτι μέγιστον χεῖμας καταλάθῃ καὶ τιμωταῖς. *Sacra*
ancora) *Sacram ancoram* vocant, quae in navi maxi-
ma est: quam in mare exoria summa procella & pe-
riculosa tempestate jaciunt. Vide Schott. ad Proverb.
e Suid. cent. XIV. num. 50. Pro *cur Fabius*, Cele-
berimus Burmannus, si per codices liceret, mal-
let quis *Fabius*. Nam ita peccarunt librarii inter-
dum: ut apud Nason. Epist. XIII. Heroid. vers.
109.

Sed tua cur nobis pallens occurrit imago?

ubi codices nonnulli *quid nobis*.

V. 25. *Fervore calentes Angebant anni*] Sive cum ra-
tione, sive extra eam insanire dicamur, veram
utique lectionem esse aimus *fervore carentes*. Nec
opus erat tanto stomacho eruditissimo Interpreti.
Solum id, quod ad pugnam elicere & impellere
hominem cupiditate vincendi non poterat, Han-
nibalem subjecit Fabio. Et quid clarius, quam hanc
lectionem flagitare ista?

Non cum Flaminio tibi res, nec fervida Gracchi

In manibus consula.

BARTHIUS lib. I. Advers. cap. XIII. Diu est,

quod scribendum vidi *fervore carentes*. quod & aliis,
nescio quibus, in mentem venerat; quos dum in-
sanire dicit Interpres, insanit ipse. Nihil certius;
quod & auctoritate Parmensis editionis confirma-
tur. contra *fervida Gracchi consula* mox habemus.
Veram scripturam etiam asseruit adversus Interpre-
tem Barthius. N. HEINSIUS. Doctissimus Dau-
squejus dum pro vulgata lectione digladiatur contra
non neminem, *fervore calentes annos* ad Hanniba-
lem refert, quem hucusque ut juvenem semper de-
scripsit Silius, cui etiam *calentem sanguinem* dat mox
vers. 66. *calidi nunc tu cui sanguinis aetas*. talis e-
nim ubique juvenus proponitur, unde *igneam* vocat
Claudian. Conf. Olybr. & Prob. vers. 155.

Igneae longaevo frenatur corde juvenus.

ubi vide Barthium; ut contra senectus ut frigen-
silius lib. XVI. vers. 596.

Sed frigen animis nec bello prospera turba

Antipiti senior.

Nihilominus tamen cum viris doctis *fervore carentes*
malo, quod ad Fabium refero, cui multi anni
jam fervorem & impetum juvenilem ademant,
ut nihil nisi consulto ageret: unde *fervore carentes*
annos cum *fraudi inaperta senectute* jungit Silius. pa-
ri modo errarunt prisca codices apud Valer. Flacc.
lib. VI. vers. 751. ut monuit Doctissimus Carion.

V. 29. *Cilnius*] *Cilnius* bene Interpres, sed qui
Lipsio id sublegerit. is videndus Antiq. Lect. lib. I.
cap. XXII. Ex Cilnia gente Etrusca Maecenas. ne-
que aliter membranae Colonienfes. Paulo ante
idem codex *dextraeque laborem*, non *labores*. Mox,
pro *adduxerat hora*, Putean. *advexerat*. Aretietiam
in Colonienfi. N. HEINSIUS. *Cilnius* minime in
Cilnius mutandum monet Ursinus ad Taciti VI.
Ann. cap. XI. sed perperam, ut viri docti hic do-
cuerunt, & Lips. ad d. I. Taciti.

V. 33. *Hic ardens extrema malis & rumpere vitam*
Fortasse,

Hic ardens extrema mali atque abrumpere vitam.
Virgilius XI. Aen. vers. 479.

Quando aliter nequeo crudelem abrumpere vitam.

V v 2

Nofter

- 35 In manibus consulta, inquit. Tirynthia gens est:
 Quam si fata tuis genuissent, Hannibal, oris,
 Terrarum imperium Karthagini arce videres.
 Non ego te longa serie per singula ducam.
 Hoc sat erit. noles Fabios certamine ab uno.
- 40 Veientum populi violata pace negabant
 Acceptare jugum, ac vicino Marte furebat
 Ad portas bellum, Consulque ciebat ad arma.
 Delectus vetiti, privataque castra Penates
 Herculei implevere: domo (mirabile) ab una
- 45 Patricius junctis exercitus ibat in armis.
 Ter centum exsiluere duces: quocumque liberet,
 Uno non pavidus rexisses bella magistro.
 Sed, dirum egressis omen, Scelerata minaci
 Stridentis sonitu tremuerunt limina portae;
- 50 Maximaque Herculei mugivit numinis ara.

Invasere

Noster lib. ix. vers. 649. *abrumper* cuncta famulum cum luce libet. Senec. in Troad. vers. 938.

Abrumpere ense lucis invisae moras.

Lucan. lib. iv. vers. 482.

*Par animi laus est, & quos speraveris annos
 Perdere, & extremae momentum abrumper lucis,
 Arceffas dum fata manu.*

lib. vi. vers. 609.

— *quamvis feceris omnis*

Stella senem, medios herbis abrumpimus annos.

erumpere vitam Veneta editio Marfi. etiam bene, si scribis atque *erumpere vitam*. N. HEINSIUS. Viri Illustrissimi conjectura admodum verosimilis est, praesertim cum vulgata scriptura vix commodum sensum habeat. Supra lib. ii. vers. 597.

— *abrumper vitam*

Ocius attoniti quaerunt, lucemque gravantur.

Virgilius iv. Aen. vers. 631.

Invisam quaerens quamprimum abrumper lucem.

Senec. Herc. Oct. vers. 895.

Natum relinques, fataque abrumpes tua.

Eodem tamen sensu *rumper vitam* supra habes lib. vi. vers. 510. *vel si stat rumper vitam, In patria moriamur. extrema mali vocat captivitatem & servitutem, qua homini libero nihil gravius accidere potest.*

v. 41. *Ac vicino Marte furebant Ad portas bellum* ferebant reponit doctissimus vir in Promulside. Sed ego vulgatam scripturam argutiorum puto. Furebant bellum sibi esse ad portas. *Ad portas*, alibi eam abruptam phrasin enarravimus, nec nunc etiam mutamus, quoniam in re subita furibundis *ad portas* conclamatur, uti *ad arma* solet, & *ad oscula* in ultimo periculo clamat amator apud festum scurram, sed inmaniter obscenum, Petronium. BARTHIUS lib. xxiii. Advers. cap. xx. Scribe ex Colonienfi & Oxonio, *vicino Marte furebat Ad portas bellum*, neque aliter editio Parmensis. Cla-

rissimus Gronovius Observ. i. cap. xvii. distinctione post *vi furebant* huic loco medebatur. *ferebant Ad portas bellum* Zinzerlingus volebat cap. xx. Promulside Criticae. infra hoc lib. vers. 504. *Fama furis versos hostes.* vers. 572. *obnixa cum bella furentia torquent.* Claudian. ii. in Rufin. vers. 233.

— *ultrixque manus mucrone furentis*

Ducitur.

N. HEINSIUS. Etiam Romana princeps & Mediolan. editio *furebat*, quod recte vindicavit Illustrissimus Heinzius. *furebat Ad portas bellum*, nempe ad portas urbis Romae. Proprie autem illud bellum Romanis dictum *Antarium*. Paullus, qui Festum contraxit, *Antarium bellum, quod ante urbem geritur.*

v. 43. *Delectus vetiti* Dilectus in Colonienfi, ut passim etiam in aliis scriptoribus veterimae membranae. Pessime editio Interpretis veteri. N. HEINSIUS. *Dilectus militum* tam, quam *Delectus*, vide Lambin. ad Lucret. lib. i. vers. 87. Ant. Augustin. ad Fest. in voce *Dilectus*. N. Heinzius ad Claudian. i. de Laudib. Stilic. vers. 316. ad Nason. x. Metam. vers. 324. & nuper Eruditissimum Bentlej. ad Horat. lib. ii. od. iv. vers. 17.

v. 44. *Domo (admirabile) ab una* mirabile scripti & praeae editiones. vulgata scriptura ingratum & durum quid sonat. N. HEINSIUS. *admirabile* primus edidit Wolfius in editione Basileensi, & post eum nonnulli alii.

v. 46. *Ter centum exsiluere duces* Scripti & praeae editiones *exsiluere*, non *exsilire*. N. HEINSIUS. Mediolan. etiam editio *exsiluere* habet. Atque ita passim optimi scriptores loqui malunt. vide Gifan. Indic. Lucret. voce *Dissilui*, Gronov. ad Senec. Thyest. vers. 768. N. Heinzius ad Claud. Praef. de iii. Conf. Honor. vers. 3. ad Nason. v. Metam. vers. 35. ad ix. vers. 314. ad x. vers. 410. ad xiv. vers. 406. apud Lucan. etiam lib. i. vers. 488. pluri

- Invasere hostem, numerarique aspera virtus
 Haud est passa viros, & plures milite caedes.
 Saepe globo densi, saepe & per devia passim
 Dispersi subiere, vicis meritique labore
 55 Aequato. nulli quisquam virtutē secundus,
 Ducere tercentum Tarpeja ad templa triumphos.
 (Spec heu! fallaces, oblitaque corda caducum,
 Mortali quodcumque datur.) grex ille virorum,
 Qui Fabia gente incolumi deforme putabat
 60 Publica bella geri, pariter cecidere Deorum
 Invidia, subitis circumvenientibus armis.
 Nec tamen occisos est cur laetere. superfunt:
 Quod tibi sit Lybiaeque satis, certaverit unus
 Ter centum dextris. tam vivida membra, laborque
 65 Providus, & cauta sollertia tecta quiete.
 Nec vero, calidi, nunc tu, cui sanguinis aetas,

Foderis

rimi codices *exfluere* habent, non *exsilire*, ut nunc editum est. Romana princeps & Marfi editio errore typographorum *exsilire* habent, quem etiam aliae expresseerunt: primus vero Nicander in Juntina *exsilire* dedit.

v. 46. *Quocumque liberes*] Scribe, *quaecumque liberes*: quaelibet bella. id concinnius. *Uno*, subintellige, horum. N. HEINSIUS.

v. 47. *Uno non pavidus rexisses bella magistro*] A deo bellis exercitati erant hi Fabii, ut cuilibet eorum universus exercitus tuto committi, & uniusquisque imperatorem agere posset. Silius Nasonem & Livium expresseit; quorum hic inquit lib. 11. cap. xix. de Fabiis, *Sex & trecensi milites, omnes patricii, omnes unius gentis, quorum neminem ducem sperneret quibuslibet temporibus Senatus.* ille in 11. Fast. vers. 199.

Egreditur castris miles generosus ab isdem,

E quis dux fieri quilibet aptus erat.

utrumque locum jam laudavit Doctissimus Dausquejus: quibus adde illum Justini de exercitu Alexandri Magni lib. xi. cap. vi. *Non juvenes robustos, nec primum aetatis, sed veteranos, plerisque etiam emeritae militiae, qui cum patre patruisque militaverant, elegit: ut non tam milites, quam magistros militiae, doctos putares.* Magister est dux, imperator. vide infra N. Heinsium ad lib. viii. vers. 391. supra lib. iii. vers. 371. *vigili stant bella magistro.* lib. x. vers. 98.

Unanima inde phalanx crudo ducente magistro.

lib. xv. vers. 609.

Praeterea gemino prodebant juncta magistro

Castra regi.

v. 49. *Stridentis sonitus tremuerunt limina portae*] *Stridentis sonitus tremuerunt limine portae* Colonienfis. corrigo,

— *Scelerata minaci*

Stridentis sonitus gemuerunt limina portae.

Si Stridentis servas cum Colonienfi, erit appositio. A-

pud Nason. iv. Metam. vers. 448.

— *sacroque a corpore pressum*

Ingemuit limen.

ubi codices multi scripti ac editi *Intremuit*. perperam. Plura Metam. xiv. vers. 739. N. HEINSIUS. *sonitus* chalcographorum lapsu in editionem Dausqueji irrepsit: omnes enim retro aliae *sonitu* habent, etiam ipse in notis Dausquejus. Insuper Illustrissimi Heinsii conjecturam *gemuerunt* amplector, quod limina *sonitu tremere* non recte dicantur, & omen non in tremore, sed stridore portae constiterit, ut apud Claudian. 11. de Rapt. Proserp. vers. 6.

— *ter cardine verso*

Praefagium cecimere fores.

Frequenter autem *gemere* in libris scriptis abiit in *tremere*. vide virum eximium Richard. Bentlej. ad Horat. lib. iii. od. xxvii. vers. 23. ut contra etiam *tremere* in *gemere*. vide N. Heinsium ad Siliii lib. viii. vers. 60. Claudiani 1. in Rufin. vers. 220. & ad Nason. xiv. Metam. vers. 188.

v. 50. *Maximaque Herculi mugivit numinis ara*] De hac Herculis ara maxima copiose egerunt Cerda ad Virgil. viii. Aen. vers. 271. & à πᾶσι Salmas. ad Solin. pag. 7.

v. 54. *Dispersi subiere vices*] Scribe, *Dispersi subiere* (scil. hostes,) *vicis meritique labore Aequato.*

N. HEINSIUS.

v. 57. *Oblitaque corda caducum, Mortali quodcumque datur*] *caducum* scil. esse. Proximo etiam versu malebam *putabant*. N. HEINSIUS.

v. 62. *Nec tamen occisos est cur laetere*] Scripturam hanc non damno, in editione tamen Parmensi *occisos laetere*, ut apud Valer. Flacc. lib. vii. vers. 413. — *miserata laborem*

Nempe venis? an & ipsa mea lactabere morte?

v. 63. *Superfunt, Quot tibi sint Libyaeque satis.*] Scripti & vetulae editiones, *Quod tibi sit satis* bene,

- Foderis in pugna velocius ilia planta
 Bellatoris equi, frenisque momorderis ora.
 Quem cernens avidum leti post talia Poenus,
 70 Nequidquam nostras, demens, ait, elicis iras,
 Et captiva paras moriendo evadere vincla.
 Vivendum est. arta servantur colla catena.
 Haec juvenis, Divisque tumens ausisque secundis.
 At Patres Latiasque nurus raptabat ad aras
 75 Cura Deum. maesto suffusae lumina vultu
 Femineus matres graditur chorus; ordine longo,
 Junoni pallam conceptaque vota dicabant.
 Huc ades, o regina Deum, gens casta precamur;
 Et ferimus, digno quaecumque est nomine, turba
 80 Aufonidum pulchrumque, & acu subtemine fulvo,
 Quod nostrae nevere manus, venerabile donum.
 Ac dum decrevit matrum metus, hoc tibi, Diva,
 Interea velamen erit. si pellere nostris
 Marmaricam terris nubem dabis, omnis in auro

Pressa

si distinctionem mutes. in Parmensi est *Quot tibi sit*.
 N. HEINSIUS. Etiam Romana princeps & Mediolan. editio *Quod tibi sit*.

v. 67. *Foderis in pugna*] in pugnam praestiterit. N. HEINSIUS. Omnino recte vir Illustrissimus in pugnam, nisi malis in pugnas. supra lib. vi. vers. 208.

Utque erat in pugnas, & Martem, & proelia, & hostem

Igneus.

lib. ix. vers. 458.

— porgebat protinus enses

Aetnaeum in pugna] in pugnam juveni, ac majora jubebat.

lib. viii. vers. 523.

Omnibus in pugnam fertur sparus.

lib. xiii. vers. 202.

Cui tres in pugna dextrae varia arma gerebant.
 Ita quatuor his locis scribendum docuit idem Heinsius, cum olim primo loco in pugnamque, reliquis in pugna vulgo ederetur.

v. 72. *Arta servantur colla catena*] servetur Puteaneus, ut sit Graecismus. Opinor artae servantur colla catenae, vel servetur. N. HEINSIUS.

v. 75. *Maesto suffusae lumina vultu*] Imo fletu, quidquid obituntur membranae veteres. Pessime editio Dausqueji *matrum chorus*, pro *matres*, contra fidem omnium librorum. sed &, pro *graditur*, libens resciperim pariter,

Femineus matres pariter chorus ordine longo

Junoni pallam conceptaque vota dicabant:

vel *graditur chorus dicantes*, idque verius videtur. N. HEINSIUS. *maesto fletu* cum viro illustrissimo malo. Virgilius i. Aen. vers. 228.

Tristior & lacrimis oculos suffusa nitentes.

Seneca ii. de ira cap. xxxvi. *Luminum suffudit aciem in oculos vehementius humor egestus.*

v. 77. *Junoni pallam*] Tota oeconomia ex Virgilii primo, illius ex Homeri xv. est. D. HEINSIUS.

v. 79. *Et ferimus digno quaecumque est nomine turba*] Maluerim *digno quodcumque est nomine turbae Aufonidum*; vel *dignum*. N. HEINSIUS. Locus videtur corruptus, qui, nisi ei medendo ultimam Illustrissimi Heinsii medicinam, *dignum quodcumque est nomine turbae Aufonidum*, adhibeas, fortasse emendandus hoc modo erit, *dignum, quocumque es nomine, turba Aufonidum donum*. Cum enim Juno apud Romanos variis nominibus coleretur, posito nomine *Reginae Deum*, sollempni more precantium addit, *quocumque es nomine*. Sic etiam Appulej. xi. Metam. pag. 239. post alia addit: *quoquo nomine, quoquo ritu, quaque facie te fas est invocare*. ubi vide Pricaeum, & Victor. xiii. Var. Lect. cap. ii.

v. 80. *Et acu subtemine fulvo*] Puto, & *acu* & *subtemine*, ut vestestextas & acu pictas conjungat. N. HEINSIUS. Perperam editiones & nonnulli codices *subtegrimine*, *subtemine* recte Colonienfis. Est enim *subtemen* contractum ex *subteximen*, quemadmodum *momentum* ex *movimen*: at *subtegrimen* est ex *subtegrimen*. Vide Dausq. Orthogr. part. ii. hac voce. *subtemen* autem est stamini immixtum filum, quod *fulvum*, id est aureum, dicit. Virgil. iii. Aen. vers. 483.

Fert picturatas auri subtemine vestes.

ubi Servius: Auri subtemine] id est, filo, quod intra stamen currit, quod Persius tramam dixit: nam male quidam subtemen stamen accipiunt, quum stamen de auro esse non possit.

v. 82. *Ac dum decrevit*] *Ac dum* ex scriptis & editione Romana. N. HEINSIUS. Nec aliter editio Romana princeps & Mediolanensis. Imitatur autem

- 85 Pressa tibi varia fulgebit gemma corona.
Necnon & proprio venerantur Pallada dono,
Phoebumque, armigerumque Deum, primamque Dionem.
Tanta adeo, cum res trepidae, reverentia Divum
Nascitur: at rarae fumant felicibus arae.
- 90 Dum Roma antiquos templis indicit honores,
Jam Fabius, tacito procedens agmine, & arte
Bellandi lento similis, praecluserat omnes
Fortunaeque hostique vias. discedere signis
Haud licitum; summumque decus, quo tollis ad astra
- 95 Imperii, Romane, caput, parere docebat.
Verum ubi prima satis conspecta in montibus altis
Signa procul, fulsitque novis exercitus armis,
Arrectae spes Sidoniae; fervetque secundis
Fortunae juvenis. vincendi sola videtur,
- 100 Quod nondum steterint acies, mora: Pergite, clamat:
Ite citi; ruite ad portas; propellite vallum
Pectoribus. quantum campi distamus, ad umbras
Tantum hosti superest. residues ad bella vocantur,

Quis

autem Silius illud Maronis Ecl. VII. vers. 35.

*Nunc te marmoreum pro tempore fecimus: at tu,
Si setura gregem suppleverit, aureus esto*

Quem expreflit etiam Aufon. Epigr. v.

*Nunc te marmoreum pro sumtu fecimus, at, cum
Augustus frater remeaverit, aureus esto.*

v. 86. Proprio venerantur Pallada dono] Peplum intelligit Dausquejus, quod Athenis, cum Panathenaica magna celebrarentur, proprium & sollempne Minervae donum erat. De eo vide eruditissimi Meurfii Panathen. cap. XVII. & seqq.

v. 88. Tanta adeo, cum res trepidae, reverentia Divum Nascitur] Liv. lib. xxv. cap. i. Quo diutius traheretur bellum, & variabant secundae adversaeque res non fortunam magis, quam animos hominum; tanta religio, & ea magna ex parte externa, civitatem inesse, ut aut homines aut Dii repente alii viderentur facti. Plura vide apud Barthium ad Statii iv. Theb. vers. 661.

v. 89. Et rarae] ac Putean. & Oxon. at bene Colonienfis. N. HEINSIUS. Non aliter legendum conjicit Davifius ad Caesar. III. belli Civil. cap. xx.

v. 90. Templis indicit honores] Hemistichium est Maronianum ex i. Aen. vers. 632. simul Divum templis indicit honorem. Honor autem hic notat omne id, quo mortales Deos propitiant, vel venerantur. supra lib. III. vers. 217.

*Jamque Deum regi Martique sub omine fausto
Instituratus honos.*

hoc libro vers. 184.

— primum Vestae decerpfit honorem.

Undique, & in medium jecit libamina flammam.

Virgil. III. Aen. vers. 264.

Numina magna vocat, meritisque indicit honores.

& VIII. Aen. vers. 76.

Semper honore meo, semper celebrare donis.

Idem, ut volunt, in dedicatione Aeneidos,

Victima sacro tinget honore focos.

ubi non recte magnus Scaliger notis in Catalect. pag. 233. sacro odore legit. Valer. Flacc. lib. II. vers. 651. templisque sacros largitur honores. Livius lib. VIII. cap. XXXIII. Eum, propter quem Deum delubra pateant, arae sacrificiis fument, honore, donis cumulentur, nudatum virgis lacerari in conspectu populi Romani. Plura vide apud virum Amplissimum Gisbert. Cuperum II. Observ. cap. III. & Broekhus. ad Tibull. lib. IV. carm. VI. vers. I.

v. 91. Cauto praecedens agmine] procedens benescripti. dictum lib. VI. vers. 444. Colonienfis etiam tacito agmine, tanto Oxon. N. HEINSIUS. rō cauto agmine, quod libri typis descripti habent, videtur defendi ex Livii lib. XXII. cap. XII. ubi de nostro hoc Fabio ait: Itineribus summa cum cura exploratis ad hostem ducis.

v. 92. Praecluserat omnes Fortunaeque hostique vias] Livius lib. XXII. cap. XII. Nullo loco, nisi quantum necessitas cogeret, Fortunae se commissurus.

v. 96. Verum ubi prima satis &c.] Iterum Liv. lib. XXII. cap. XII. Quo primum die band procul Arpis in conspectu hostium posuit castra, nulla mora facta, quin Poenus educeret in aciem, copiarumque pugnandi faceret.

v. 98. Arrectae spes Sidoniae] Sidonii Colonienfis, N. HEINSIUS.

v. 100. Quod nondum steterint acies] steterint ex scriptis. N. HEINSIUS. steterint etiam Mediol. editio, nec male. Utriusque enim partis, Romanorum & Karthaginensium, acies intelligit.

v. 103. Resides ad bella vocantur senes,] Ita haec sunt

- Quis pudeat certare, senes. quodcumque videtis,
 105 Hoc reliquum est, primo damnatum, ut inutile, bello.
 En, ubi nunc Gracchi, atque ubi nunc sunt fulmina gentis
 Scipiadae? pulsi Ausonia non ante paventem
 Dimisere fugam, quam terror ad ultima mundi
 Oceanumque tulit: profugus nunc errat uterque,
 110 Nomina nostra tremens, & ripas servat Hiberi.
 Est etiam, cur Flaminio mihi gloria caeco
 Creverit, & titulis libeat cur figere nostris
 Crudum Marte viri nomen. quot demere noster
 Huic annos Fabio gladius valet! & tamen audet.
 115 Audeat. haud ultra faxo spectetur in armis.
 Talia vociferans volucris rapit agmina cursu,
 Ac, praevectus equo, nunc dextra provocat hostem,
 Nunc voce increpitat, missa nunc eminus hasta
 Fertur ovans, pugnaeque agitat simulacra futurae.
 120 Ut Thetidis proles Phrygiis Vulcania campis

Arma

sunt distinguenda. paullo ante forsan, quanto campi distamus. N. HEINSIUS. Olim ita distinguebatur, *resides ad bella vocantur, Quis pudeat certare senes.*

V. 105. *Hoc reliquum est, primo damnatum & inutile bello*] Corrupta haec scriptura Marsum in eum errorem induxit, ut sententiam menti poetæ & huic loco alienissimam ex his versibus eliceret, quibus nihil clarius esse poterit, si isto modo corrigantur, — primo damnatum, ut inutile, bello.

En, ubi nunc Gracchi, atque ubi nunc sunt fulmina gentis

Scipiadae? pulsi Ausonia non ante paventem
 Dimisere fugam, quam terror ad ultima mundi
 Oceanumque tulit profugus, nunc errat uterque.

MODIUS Novant. Lection. Epist. LXVIII. ut inutile scripti & priscae editiones. Puto

— quodcumque videtis,

Huic reliquum, & primo damnatum, ut inutile, bello.

N. HEINSIUS. Primus Marsum perperam & inutile edidit. Saepe librarii has voculas confundere consueverunt. vide supra ad lib. v. vers. 217. Quod autem ad sensum, paria habet Cestius apud M. Senec. suasor. v. Novissime, ut veniat, cum quibus veniet? reliquias victoriae nostrae colliges: illos adduces, quos priore bello quasi inutiles reliquias novit, si qui ex fuga consecuti sunt. Nullum habet militem, nisi aut fastidium, aut victum.

V. 106. *Heu ubi nunc Gracchi, aut ubi sunt nunc*] Scripti rectius,

En, ubi nunc Gracchi, atque ubi nunc sunt fulmina gentis?

Cogitabam aliquando, atque ubi nunc duo fulmina gentis Scipiadae? ut Maronem solens aemuletur. N. HEINSIUS. Recte En, ubi nunc viri docti. Sic lib. vi. vers. 516.

En, qui se iactat Libyae, populisque nefandis,
 Atque hosti servare fidem, data foedera nobis
 Ac promissa fides thalamis ubi, perfide, nunc est?

Quamvis, nisi manuscriptorum auctoritas aliud suaderet, etiam vulgata lectio servari posset. De formula ubi nunc est, & heu ubi nunc est vide Illustrissimum Heins. ad Nason. epist. iv. Heroïd. v. 150. optimum Broekhus. ad Propert. lib. iii. Eleg. ix. vers. 59. & Celebrerrimum Burmannum ad Petron. Satyr. cap. cxv.

V. 106. *Fulmina gentis Scipiadae*] Lucret. lib. iii. vers. 1049.

Scipides, belli fulmen, Karthaginis horror. quem imitatur Virgil. vi. Aen. vers. 843. geminos duo fulmina belli Scipides, ut viri docti ad eum locum notarunt. at Silius, ut solet, Maronem expressit. Pariter noster lib. xv. vers. 667.

Et, fulmen subitum Karthaginis, Hannibal adfit. vide Gifan. Indic. Lucret. voce Fulmen belli. Scipiadae autem sunt Scipiones, ut in locis dictis Lucretii ac Maronis. etiam apud Claud. bell. Getico vers. 140.

— sed tertia virtus

Scipiadae Latius tandem deterruit oris. Sic Memmiades pro Memmio apud Lucret. lib. i. vers. 27. ubi vide Lambin.

V. 107. *Paventem Dimisere fugam*] paventem ex scriptis. Vidit haec & superiora jam Modius ac monuit. Sed quod idem terror profugus, pro profugus, corripbat, quamvis codices nonnulli assentiantur, haud probo. N. HEINSIUS.

V. 109. *Profugus: nunc errat uterque*] profugus nunc errat uterque ex Colonienfi Modius. & sic editio Parmensis. N. HEINSIUS. profugus etiam Romana princeps & Mediolanensis editio cum codice Oxoniensi.

V. 112.

- Arma tulit, clipeo amplexus terramque polumque,
Maternumque fretum, totumque in imagine mundum.
Cassarum sedet irarum spectator, & alti
Celsus colle jugi domat exsultantia corda,
125 Infractasque minas dilato Marte fatigat
Sollers cunctandi Fabius. ceu nocte sub atra
Munitis pastor stabulis per ovilia clusum
Impavidus somni servat pecus: effera saevit,
Atque impasta truces ululatus turba luporum
130 Exercet, morsuque quatit restantia claustra.
Irritus incepti movet inde, atque Apula tardo
Arva Libys passu legit, ac nunc valle residit
Conditus occulta, si praecipitare sequentem,
Atque inopinata detur circumdare fraude:
135 Nunc nocturna parat caecae celantibus umbris

Furta

v. 112. *Titulis libeat cur figere nostris*] Opinor, *titulis libeat suffigere*. Sic lib. i. vers. 153. *robore erecto suffixus*. apud Lucan. lib. ix. vers. 328.

Providus antennae suffixis lineae summas.
ita *subscribere* Horat. lib. iiii. od. xxiv.

Si quaeret Pater urbium
Subscribi statuis, indomitam audeat
Refrenare licentiam.

Vide Gronov. ad Plinii xxii. Hist. Nat. cap. vi. N. HEINSIUS.

v. 114. *Et tamen audeat*] *at samen* Colonienfis. N. HEINSIUS.

v. 119. *Pugnaeque agitat simulacra suturae*] Infra lib. xvi. vers. 528. *bellique feri simulacra cientur*. Virgil. v. Aen. vers. 585. *pugnaeque cient simulacra sub armis*. Liv. lib. xxix. cap. 22. *Postero die terrestrem navalemque exercitum, non instructos modo, sed hos decurrentes, classem in portu, simulacrum & ipsam eudentem navalis pugnae, ostendit*. Capitol. in vita Maximini cap. vi. *Quinta quaque die jubebat milites decurrere, simulacra bellorum agere*.

v. 121. *Clipeo amplexus*] *clipei maluerim. in imagine* scilicet, quod subsequitur. N. HEINSIUS.

v. 123. *Cassarum sedet irarum spectator*] *speculator* puto: ita enim solent poetae loqui. Hinc *specula montis* apud Maronem Ecl. viii. vers. 55. infra hoc lib. de Fabio vers. 521.

— *specula sublimis ab alta*

Non Romana minus servat, quam Punica castra.
De speculatoribus vide Stewich. ad Veget. lib. iiii. cap. viii. N. HEINSIUS. De Fabio etiam supra Silius lib. i. vers. 679.

At Fabius tanta speculator mente futuri.
Inprimis vero huc facit, quod Fabius castra in monte posuerat, unde, ut e specula, videre poterat, quae Hannibal in planitie agebat. lib. v. vers. 378.

Cedentem Consul ramulo speculatus ab alto.
Liv. lib. xxxiii. cap. x. *Tumulum altiore inter ceteros capis, ut specularetur, quae in laeva parte suorum*

fortuna esset. Saepe autem ita turbasse libentarios putat N. Heinsius, quem verbum hoc Silius restituentem infra vide ad lib. xiii. vers. 163. & lib. xvii. vers. 346. Si quis tamen receptam lectionem malit, non adlabor.

v. 124. *Exsultantia corda*] colla editio Parmensis, & membranae Puteanae. N. HEINSIUS. Etiam Romana princeps & Mediolan. editio. Sed nihil muto. infra lib. xvi. vers. 480.

Pulsantesque aestu laudum exsultantia corda.
Virgilius iii. Georg. vers. 105.

Cum spes arrectae juvenum, exsultantiaque haurit
Corda pavor pulsans.

quae repetit etiam in v. Aen. vers. 137. Interdum scribae librarii voces *corda* & *colla* inter se commutarunt. vide supra ad lib. vi. vers. 414.

v. 125. *Infracasque minas dilato Marte fatigat*] *inopem*. D. HEINSIUS.

v. 130. *Morsuque quatit restantia claustra*] *restantia*, quae lupum ingressu prohibebant. vide Broekh. ad Propert. lib. iii. eleg. vi. vers. 31. *claustra* vero sunt ipsae fores. Silius lib. xii. vers. 107.

— *quo frangeret altos*

Portarum postes, quateretque morantia claustra.
Vide Gifan. Indic. Lucret. voce *aera*.

v. 132. *Nunc valle residit Conditus occulta*] *residit* cum Oxonio & Puteaneo. N. HEINSIUS. Strategemata Hannibalis, quibus Fabium tentavit, ita describit Livius lib. xxii. cap. xii. *Constantiam haud dum expertus, agitare ac tentare animum movendo crebro castra, populandoque in oculo ejus agros sociorum, coepit; & modo citato agmine e conspectu abibat, modo repente in aliquo flexu viae, si excipere degressum in aequum posset, occultus subsistebat*. quo loco vir Celeberrimus Jac. Gronovius, cum patre Livii sospitator, egregie ex Cantabrig. codice *sacito* agmine vindicavit, ut illud fere indicet, quod Silius mox vers. 135. ita exprimit,

Nunc nocturna parat caecae, celantibus umbris,
X x Furta

- Furta viae; retroque abiturum fictosque timores
 Assimulat: tum castra citus deserta relicta
 Ostentat praeda, atque invitat prodigus hostem.
 Qualis Maeonia passim Maeandrus in ora,
 140 Cum sibi gurgitibus flexis revolutus oberrat.
 Nulla vacant incepta dolis: simul omnia versat,
 Miscetque exacuens varia ad conamina mentem.
 Sicut aquae splendor, radiatus lampade Solis,
 Diffultat per tecta, vaga sub imagine vibrans
 145 Luminis, & tremula laquearia verberat umbra.

Jamque

Furta viae.

Fraudes Hannibalis infra etiam depingit Fabius vers.
 401.

*Jam cernes Libycum hunc vallo assultare leonem,
 Jam praedas offerre tibi, jam vertere terga
 Respectantem adeo, atque iras cum fraude coquentem.*
resedit autem, pro *residit*, sollemni errore dedisse
 librariorum supra monitum ad lib. v. vers. 3.

v. 136. *Furta viae.*] Forte *fugas*. N. HEINSIUS.

v. 137. *Nunc castra citus deserta relicta Ostentat
 praeda*] tum castra scripti. N. HEINSIUS. Similem
 Hannibalis fraudem Aemilio & Varrone Coss. memo-
 rat Liv. lib. xxii. cap. xli. Eodem dolo Cy-
 rus Tomyris filium in insidias pellexit, ac cum o-
 mnino exercitu ad internecionem cecidit. vide Justin.
 lib. i. cap. viii.

v. 139. *Qualis Maeonia passim Maeandrus in ora*
 Forte *Maeoniae campis Maeandrus in orae*. N. HEIN-
 SIUS. Pari similitudine Ovidius Daedali labyrin-
 thum Maeandro comparat in viii. Metam. vers.
 162.

*Non secus ac liquidus Phrygius Maeandros in arvis
 Ludit; & ambiguo lapsu refuitque fluitque:
 Occurrensque sibi venturas aspicit undas:
 Et, nunc ad fontes, nunc in mare versus apertum,
 Incertas exercet aquas.*

ubi illustrando Nasoni hunc locum Silii N. Hein-
 sius etiam laudavit. Deinde nihil hic mutandum. *passim*
 enim est vage fluens. Petron. in Satyr. cap. cxxii:

— nec vaga passim

Flumina per notas ibant morientia ripas.

Ita, quae *passim* jacent, opponuntur iis, quae in a-
 cervo jacent. Pacat. in Paneg. cap. xxxvi. *Arma,
 tela, equi, homines, virva, peremta, prona, supina-
 que corpora passim, vel in acervo jacere.* in Gloss. Labb.
Στερεά exponitur per *Passim*, *vagerassum*. ubi recte
 viri docti vage, sparsim legendum docuerunt.

v. 140. *Cum sibi gurgitibus flexis revolutus oberrat*
errare propria vox poetis de fluminibus flexuosis.
 Silius lib. ix. vers. 228. *curvo circumerrat gurgite ri-
 pas.* Ovid. Epist. ix. Her. vers. 55.

Maeander toties qui terris errat in isdem
 Manil. lib. v. vers. 14.

Fluminaque errantes late sinuantia flexus.
 Senec. in Herc. Fur. vers. 683.

— qualis incerta vagus

*Maeander unda ludit, & cedit sibi,
 Inflaturque; dubius, litus an fontes petat.*

ubi in optimo codice est *undis errat, ludit, & cedit*:
 ut olim duplicem lectionem fuisse indicetur, qui-
 busdam codicibus *undis errat*, quibusdam *undis lu-
 dit* habentibus, quas scriba conjunxit. vide eo loco
 Maximum Gronov. Petron. in Satyr. cap. cxxxi.

Has inter ludebat aquis errantibus amnis.
 ubi vide Celeberrimum Burmannum.

v. 141. *Nulla vacant incepta dolis*] *Mille novat in-
 cepta* editio Romana: quod si sequimur, *novans* e-
 rit castigandum. N. HEINSIUS. Non aliter etiam
 Romana princeps & Mediol. editio. *Mille dolis*, nu-
 merus finitus pro infinito. Ovid. Epist. xx. Heroid.
 vers. 41.

Mille doli restant: clivo sudamus in imo.
novare autem est renovare. supra lib. iv. vers. 12.

*Pila novant, ac deterfa rubigine sacrus
 Induitur ferro splendor.*

Virgil. iv. Aen. vers. 260.
Aeneas fundantem arces ac tela novantem.
 & vii. Aen. vers. 630.

Tela novant Atina potens, Tiburque superbum.
 Ovid. Epist. i. Heroid. vers. 20.

Tlepolemi leto cura novata mea est.
 Epist. iv. Heroid. vers. 90.

Haec reparat vixes, fessaque membra novat.
 ubi vide N. Heinsum. Claudian. ii. de Laud. Stil-
 lic. vers. 194.

Rursum cote novas nigras rubigine falces.
 quam lectionem si sequimur, non opus tamen erit
 cum Illustrissimo Heinio *re novat* in *novans* mu-
 tare. sed praestat cum manuscriptis id, quod vulgo
 editur, *servare*.

v. 143. *Sicut aquae splendor &c.*] Silius imitatur
 Maronem viii. Aen. vers. 22.

*Sicut aquae tremulum labris ubi lumen aënis
 Sole repercussum, aut radiantis imagine lunae,
 Omnia pervolat late loca, jamque sub auras
 Erigitur, summique feris laquearia testis.*

v. 146. *Immuratur iras*] Sic Colonienfis. *ira*
 in Aldina editione aliisque vetustioribus. *perperam*.
 lib. v. vers. 332. *admostrae immurmurare hastae. ter-
 rae immurmurare* Stat. Theb. xi. vers. 63. possis
 etiam

- Jamque dolore furens ita secum immurmurat irae:
 Obvia si primus nobis hic tela tulisset,
 Nulla essent Trebiae & Thrasymeni nomina, nulli
 Lugerent Itali. numquam Phaëthontius amnis
 150 Sanguinea pontum turbasset decolor unda.
 Inventum (dum se cohibet, terimurque sedendo,) Vincendi genus est. quoties, velut obvius iret,
 Discinxit ratione dolos, fraudeque resolvit!
 Haec secum, mediam somni cum buccina noctem
 155 Divideret; jamque, excubias sortitus iniquas,

Tertius

etiam immurmurat ore. N. HEINSIUS. *immurmurat ira* Illustrissimus Scaliger ad oram Sillii sui emendavit.

v. 148. *Nulla essent Trebiae*] *Nullane nunc* Oxon. Putean. & editio Romana; Colonienfis *Nullane num Trebiae, Thrasymeni*. Scribendum haud dubie, *Nulli amnem Trebiae*. historiam habes lib. iv. vers. 595. ubi *sanguineus amnis* Trebia hac de causa vocatur. lib. xi. vers. 140.

Ut Trebiae ripas aeterno nomine famae Tradiderit.

Mox, pro nullo Ingererent titulos, editio Veneta Marfi nulli Fulgerent tituli, Romana cum Oxoniensi & Puteaneo nulli Lugerent tituli, Aldina editio nullis Ingererent titulis, optime Colonienfis nulli Lugerent Itali. confirmat & Parmensis. Forte totus locus sic scribendus,

Nulli amnem Trebiae, Thrasymeni nomina nulli

Lugerent Itali.

N. HEINSIUS. In Romana principe & Mediolanensi editione est,

Nullane nunc Trebiae & Thrasymeni nomina, nulli

Ingererent tituli.

v. 152. *Vincendi genus est. quoties*] Optima, ut putatur, ratione cum metri tum sensu habita, est adjunxi, quod deerat in omnibus, quae ego quidem vidi, exemplaribus. D. HEINSIUS. Claudicanti versui opitulatur Puteaneus, inferendo post *ro genus* particulam *e*, Oxonius ex. forte *o quoties*, vel est. *quoties*. N. HEINSIUS. Utraque conjectura etiam Dausquejo in mentem venit, posterior & Illustrissimo Scaligero ad oram libri sui.

v. 153. *Discinxit ratione dolos*] Barthius i. Ab legm. Crit. cap. i. & postea lib. xxix. Advers. cap. xi. *discingere* pro resolvere vocabulum cadentis Latinitatis esse notat, eumque hujus vocis usum aliis Sidonii Apollinaris exemplis adstruxit: quibus & hoc adde ex lib. iii. Epist. ix. *Si inter coram positos aequanimiter objecta discingitis, arbitror hunc laboriosum posse probare, quod objicit*. ubi vide Savar. qui similia exempla laudavit, nullum autem antiquioris auctoris, quam Appuleji: quaedam etiam vide apud Gebhard. i. Crepund. cap. ii. *Discingere ca-*

dem significatione dixit Horat. lib. iii. od. xxix. vers. 45.

non tamen irritum,
 Quodcumque retro est, efficiet: neque
 Diffinget, infectumque reddet,
 Quod fugiens semel hora vexit.

Discutere Valer. Max. lib. iv. cap. i. ex. 4. *Cum honorem ejus Patres Conscripti continuare vellent, non solum propter illius egregia opera, sed etiam quod populus eosdem tribunos in proximum annum creare conabatur, quorum neutrum jure fieri poterat, utrumque discussit*. Seneca i. de Benef. cap. xi. *Quidquid horum discuterimus, quo majus ac terribilius erit, hoc majorem inibimus gratiam*. Frontinus iv. Strat. cap. vii. ex. 31. *Adventantis auxilii rumor ut illegetum excitavit animos, ita hostium consilia discussit*. ubi vide Tenuilium. Justin. lib. ii. cap. xv. *Dux Atheniensium Aristides, belli socius, collegae conatibus obviam eundo, simul & in rem sapienter consulendo, provisionis consilia discussit*. Quare vix dubitem, quin alterutrum, seu *Diffinxit*, seu *Discussit*, hoc loco etiam Silio nostro restituendum sit.

v. 154. *Mediam somni cum buccina noctem Divideret*] Proprie tamen *clepsydri* Romani noctem dividebant, tuba autem committebant: & sicut tuba inchoabant, sic cornicine claudabant, acrevocabant. vide Veget. lib. iii. cap. viii. de castrorum ordinatione. Quartum igitur *subicinem cornicen* sequebatur, quod observandum. D. HEINSIUS. Quatuor vigiliae erant Romanorum, ut scribit Censorinus cap. ix. de die natali. Eae committebantur tuba, ut ad ejus sonitum cedenti primae succederet altera, & sic deinceps, ut memorat Veget. lib. iii. cap. viii. unde intelligendus est Silius: ex quo etiam discimus, tertiam vigiliam post mediam noctem inductam. BARTHIUS lib. xxxiii. Advers. cap. iv. *medio somni* Colonienfis. Forte, *media infonnem dum buccina noctem Divideret*. N. HEINSIUS.

v. 155. *Excubias sortitus iniquas*] Hinc Graeci in *λάχη* noctem dividebant à fortiendo, ut animalia olim cum sortito ederent, unde *πράλαχος* ἢ *πρώτα μοίρα*, pars prima & praecipua animalis. Quartum autem *λάχος* respondebat quartae Romanorum tubae. [Möschus Idyl. ii.]

Xx 2

Nuntius

Tertius abrupta vigil iret ad arma quiete.
 Vertit iter, Daunique retro tellure relicta
 Campanas remeat notus populator in oras.
 Hic vero, intravit postquam uberis arva Falerni,
 160 (Dives ea, & numquam tellus mentita colono)
 Addunt frugiferis inimica incendia ramis.
 Haud fas, Bacche, tuos tacitum transmittere honores,

Quamquam

Νυκτὸς ὅτι τρίτατος λῆξ' ἔσται, ἡγυῖ δ' ἰός.
 Tertium vero vigilem Silius propiore nocti me-
 diae, quam Gallicinio, constituit; de his vide Cen-
 sorinum: factum autem, quia tribus horis vigilia
 constabat, ut φυλακὴ spatium horarum trium Grae-
 cis interdum designet. Hanc autem tubam intelli-
 git in Fragmentis Lyricorum poeta ille, qui pacis
 tempore gallum solam tubam esse ait, quod nos
 in elegiis nostris ita expressimus:

*Solaque quae possit placidam tuba rumpere noctem,
 Soporis placido sub Jove gallus eris.*

quarta enim tuba τῇ ἀλεκτροφωνίᾳ proxima erat. In
 sacris libris in ἑβί, μεσοιῦκτοι, ἀλεκτροφωνίαν & τὸ
 πρῶι nox dividitur, ubi ἑβί ea pars est, quam an-
 tiqui luminibus accensis & prima facie vocabant, quae
 concubium praecedit, ultima vespereae, sicut τὸ πρῶι
 prima diei. Sic Petrus ter ante conticinium Chri-
 stum negarat; ter enim canit Gallus, in quo &
 quarta Romanorum tuba τῇ ἀλεκτροφωνίᾳ imita-
 batur, ter canebat enim. Aufonius

— ter clara instantis Eoi

Signa canit serus depresso Marte satellites.

D. HEINSIUS. Recte sortitus: forte enim mili-
 tes vigiliis inter se dividebant. vide infra vers. 368.

v. 159. *Arva Falerni*] *Falenti* Colonienfis, unde
 Carrion Phalanti. Causam castigationis desidero.
 N. HEINSIUS.

v. 160. *Dives ea, & numquam tellus mentita co-
 lono*] Forte,

Dives agri, & numquam tellus mentita colono.

N. HEINSIUS. Nihil muto. quid enim, an
 tellus dives est agri? Eleganter vero numquam men-
 sita tellus. Horat. lib. iii. od. i. vers. 29.

Non verberatae grandine vineae

Fundusque mendax.

Petron. in Satyr. cap. cxvii. *Loquatur aurum &
 argentum, fundoque mendaces, & perpetuam terrae
 sterilitatem.* ubi plura notavit Amplissimus Cuperus.
 Horat. lib. i. Epist. vii. vers. 86.

*Verum ubi oves furto, morbo periera capellae,
 Spem mentita seges, bos est enectus arando.*

Eodem sensu arva ac segetes dicuntur fallere, lude-
 re, decipere. vide Illustrissimum Heinsium ad Ovi-
 dii ii. ex Pont. Epist. ix. vers. 29. sic Ovidius v.
 Metam. vers. 479.

*Ruricolaeque boves leto dedis, arvaeque iussit
 Fallere depositum.*

Horat. Epod. xvi. vers. 45.

Germiat & numquam fallentis termes olivae.

Propert. lib. ii. Eleg. xii. vers. 31.

Terra prius falso partu deludet arantes.

Hinc ingratus ager apud Martial. lib. x. Epigr. xlvii.

Non ingratus ager, focus perennis.

contra gratiam referre dicitur apud Colum. ii. de re
 rust. cap. ii. *Cum difficulter tractetur, tum ne tractatum
 quidem gratiam refert. & fidus ager* apud Gunther. i.
 Ligur. vers. 370.

Temperiemve poli, fidosve colentibus agros.

v. 163. *Quamquam magna incepta vocant*] *vocant*
 scripti & Romana editio. N. HEINSIUS. Etiam
 Romana princeps & Mediolanensis editio.

v. 166. *Meliore Falernus in aervo*] Aureo nempe
 seculo. Claudian. iii. Consul. Honor. vers. 183.

Secula qui rursus forment meliore metallo.

v. 167. *Ensisbus ignotis*] Scribo ignotus. D. HEIN-
 SIUS. Haec nihili sunt, pro quibus tamen digla-
 diatur Interpres. Colonienfis codex *Signis ignotis*.
 fortasse *Finibus ignotis*. cum vino praestantissimo
 necdum celebraretur Falernus ager. Sed verum
 est, debere legi *Censibus ignotis*, pro pecunia: mox
pauperis aevi ritum vocat, & *pauperis hospitii pretium*.
 Sic Lucan. lib. iii. vers. 156.

Eruntur templis multis intactus ab annis

Romani censu populi.

Colum. lib. xii. in praefat. Nunc vero cum pleraeque
 sic luxu & inertia diffuant, ut ne lanificii quidem cu-
 ram suscipere dignentur, sed domi sedentes confectas ve-
 stes fastidio habeant, perversaeque cupidine pretiosiores
 alias a viris pelliceant, quae grandi pecunia, & totis
 pene censibus redimuntur. Idem praefat. lib. x. Ce-
 nae non naturalibus desideriis, sed censibus, aestiman-
 tur. N. HEINSIUS. Ad receptam lectionem proxi-
 me accedit Illustrissimus Heinsii conjectura *Censibus
 ignotis*; plurimum enim scriptores libentarios sibi per-
 misisse in initialibus versuum literis detrahendis, ad-
 dendis, immutandis probe sciunt, quibus membranas
 vetustas trivisse datum est. ut ita *census* sit pecunia,
 opes, divitiae, patrimonium Lucan. lib. iv. vers. 95.

— toto censu non prodigus emit.

Exiguam Cererem.

Statius lib. ii. silv. vii. vers. 86.

Censu, sanguine, gratia, decore.

Rutil. in Iun. lib. i. vers. 520.

Nec censu inferior, conjugiove minor.

Priscian. in Perieg. vers. 960.

Affluvis florens regnis & divite censu.

Paullin. de vita Martini lib. i. vers. 98.

Divite quod censu substantia longa negasset.

Nihil-

- Quamquam magna incepta vocant. memorabere, sacri
 Largitor laticis, gravidæ cui nectare vites
 165 Nulli dant praelis nomen præferre Falernis.
 Massica fulcabat meliore Falernus in ævo
 Ensisbus ignotis senior juga. pampinus umbras
 Nondum uva virides nudo texebat in arvo;
 Pocula nec norant succis mulcere Lyæi,
 170 Fonte sitim & pura soliti defendere lymphæ.

Attulit

Nihilominus tamen cum Dausquejo vulgatam lectionem malo. Non solum enim poetæ inter aureifeculi, quod *melius ævum* Silius hic vocat, commoda memorant, bella mortalibus ignota fuisse, (vide exempla à Broekhus. laudata ad Tibull. lib. i. Eleg. iii. vers. 35.) verum etiam, ne enses quidem & gladios cognitos habuisse. Senec. in Hippol. vers. 531.

— non vasto aggers

*Crebraque turre cinxerant urbes latus,
 Non arma sæva miles aptabat manu,
 Nec torta clusas fregerat saxo gravi
 Ballista portas.*

Tibull. lib. i. Eleg. iii. vers. 47.

*Non acies, non ira fuit, non bella: nec ensẽm
 Immiti sævus duxerat arte faber.*

ubi vide Broekhus. Quin nec tempore, quod aureo seculo proximum erat, cum jam bella sibi inferrent mortales, enses notos fuisse, sed alio modo hostibus nocuisse, refert Senec. ibid. vers. 544.

— tum primum manu

*Bellare nuda; saxaque & ramos rudes
 Verstere in arma. non erat gracili levis
 Armata ferro cornus; aut longo latus
 Mucrone cingens ensis; aut crista procul
 Galeae comantes: tela faciebat dolor.*

Ferreo demum seculo inventos dicit Cic. in fragm. Arateor. quod ipse refert in iii. de Natur. Deor. cap. LXIII.

*Ferrea tum primum proles exorta repente est,
 Ausaque funestum prima est fabricarier ensẽm.*

Falernus itaque seculo aureo arabat juga Massica, quo nondum nota erant bella vel arma, quibus nunc misere montem illum Hannibal vastabat. Ob hanc enim Hannibalis vastationem ex plurimis, quæ aureo seculo tribuuntur, bonis enses ignotos fuisse Silius memorat. Quod autem ad vini inventionem à Silio descriptam attinet, simili modo id apud se accidisse Tyrii fabulantur. vide Achill. Tat. ii. de amor. Clitoph. & Leuc. pag. 67. qui cum Silio conferendus est. Artici id suæ regioni vindicarunt. vide Hygin. fab. cxxx. & auctores, quos ibi advocat Munkerus.

v. 168. *Nondum uva virides texebat* Illustrissimus

Scaliger ad marginem Silii *viridis* emendavit, ut sit *viridis pampinus*, quod Cellarius etiam in contextum recepit. Non aliter etiam legisse videtur Marfus, qui ita exponit: „Cum nondum esset u-

va, & cum nondum viridis pampinus texebat umbras in arvo. In Silio tamen *virides* habent eae, quas consului, Marfi editiones. & nihil muto; Virgil. Ecl. ix. vers. 19.

— quis humum florentibus herbis

Spargeret, aut viridi fontes induceret umbra.

v. 169. *Pocula nec norant succis mulcere Lyæi* succis miscere Lyæis opinor. miscere pocula, ut in illo Maroniano i. Georg. vers. 9.

Poculaque inventis Achelœia miscuit uvis.

succis Lyæis, ut apud Seren. Sammonicum cap. XLVIII.

Nec non peniculo calidum annectetur acetum,

Aut vivum sulphur, succi cum saepe Lyæi.

sic scribo, vulgo sicci. Virgil. i. Aen. vers. 686.

Regales inter mensas laticemque Lyæum.

Lenæum honorem apud eundem occurrit. Sic Bromius lacus in Catalectis carmine de mensibus,

Jam Bromios spumare lacus, & musta sorare

Apparet

Nyctelius latex Senec. in Oedip. vers. 491.

Pumice sicco

Fluxit Nyctelius latex.

N. HEINSIUS. Nihil mutant libri nec manu nec typis descripti. Haud male tamen vir Illustrissimus *miscere*, pro *mulcere*, emendat. Hygin. fab. CCLXXIV. *Nomine Cerausus vinum cum Acheloo fumine in Aetolia miscuit, unde miscere nactus est dictum.* Schol. Statii ad i. Theb. vers. 453. *Achelous amnis in Thesalia oriens Aetoliam præterfluit, Thetidis filius, qui primus vinum poculis miscuit. succis Lyæi*, ut *latices Lyæi* apud Silium lib. vi. vers. 137.

— cui me libare Lyæi

Quod cernis latices, dignum est cognoscere causam. non *latices Lyæos. liquor Bacchi* lib. xi. vers. 303.

— Bacchique è more liquorem

Irrorat mensis turba, ardescitque Lyæo.

Denique Nic. Heinsius in Silio suo *succis*, non *succis*, edi voluit, quam genuinam antiquorum scripturam, & vetustis omnibus codicibus receptam esse notat Pierius ad Virgil. Ecl. iii. vers. 6. neque aliter in Prudentio suo scripserunt Weitsius & idem Heinsius. vide etiam Dausqueji orthogr. part. i. h. voce. Ego tamen receptam scribendi consuetudinem secutus sum.

v. 170. *Fonte sitim & pura soliti defendere lymphæ*

Exmixtis fumo to defendere, ut *το ἀμεινοῦσαι* illis accere & sedare est: miræ elegantiae, ut omnia, sunt, quæ sequuntur de hoc sene. D. HEINSIUS.

X x 3.

defendere.

Attulit hospitio, pergentem ad litora Calpes
Extremumque diem, pes dexter & hora Lyaeum:
Nec pigitum parvosque lares humilisque subire
Limina coelicolam tecti. cepere volentem

- 175 Fumosi postes, & ritu pauperis aevi
Ante focos mensae: laetus nec senserat hospes
Advenisse Deum; sed enim de more parentum
Grato cursabat studio, instabatque senectae.
Donec opes festas puris nunc poma canistris

Composuit,

defendere, arcere, ut lib. v. vers. 490.

defendere nescia morti

Dedecus, & mentem nimio mutata pavore.

ubi vide N. Heinsium. lib. xiii. vers. 99. *Dedecus hoc defende manu.* Plaut. in Mostell. act. iv. sc. ii. vers. 19. *Ecquis hic est, maximam qui his injuriam foribus defendat;* ubi vide commentatores. Caesar ii. de bell. Gall. cap. xxix. *Cum alias bellum inferrent, alias illatum defenderent.* vide Column. ad Enn. pag. 210. Lambin. ad Horat. lib. i. od. xvii. vers. 3. & P. Victor. xxx. Var. Lect. cap. xi. *Eo sensu defendere & propulsare* jungit Cicero iii. de Offic. cap. xviii. *Qui non defendit injuriam, neque propulsat a suis, cum potest, injuste facit.* & Arnob. i. advers. Gent. pag. ii. *Idonei non sunt ipsi, qui propulsare, defendere, suas valeant contumelias.*

v. 174. *Cepere volentem Fumosi postes*] De Jove Neptuno & Mercurio, Hyriei pauperis vetuli domum subeuntibus, pariter Ovid. v. Fastor. vers. 505.

Tecta senis subeunt nigro deformia fumo.

v. 175. *Et ritu pauperis aevi*] *stant ritu* fortassis. N. HEINSIUS.

v. 178. *Grato cursabat*] *Gnavo occurabat* vel sine scriptis. sed supra lib. iii. vers. 239. habuimus *grato sumuliu.* infra hoc libro vers. 748. *munera grata Lyaei.* lib. viii. vers. 563. *gratusque inerat visentibus horror.* N. HEINSIUS.

v. 179. *Donec opes festas paris nunc corna canistris Composuit*] Rectius Agrippinus & Puteaneus *poma canistris.* cur enim *cornu* tantum? in Oxonio *coma.* pro *puris canistris*, forsitan *patulis*, ut apud Nasonem viii. Metam. vers. 675.

in *patulis* redolentia mala canistris.

Possis etiam *opes festas ruris.* & hoc verum est. N. HEINSIUS. Illustrissimo Heinsio ex Colonienfi Codice *poma*, pro *cornu*, vindicanti assentio; minime vero *patulis*, vel *ruris*, pro *puris*, scribendum conjicienti. Ut enim notum, veteris aevi deliciae non in pretiosa, sed pura & munda suppellectile constabant. Ovidius vi. Fast. vers. 319.

Venit in hos annos aliquid de more vetusto;

Fert missos Vestae pura patella cibos.

Vide Broekhuif. ad Tibull. lib. i. eleg. i. vers. 30.

v. 180. *Irriguis citus extulit hortis.*] *γρηγόριος* eleganter hujusmodi homines dicebant Graeci, qui

ex oleribus herbisque per pauperiem vivebant; qua voce Callimachus Hecale utitur, citantibus Grammaticis. D. HEINSIUS. Malim *è riguis hortis.* Videantur, quae annotamus ad Nason. Metam. v. vers. 535. N. HEINSIUS. *riguis hortus* est apud Nasonem viii. Metam. vers. 646.

Quodque suus conjux riguo collegerat horto.

irriguus apud Horat. ii. sermonum Ecloga vi. vers. 16.

irriguo nihil est elutius horto.

Ob librorum itaque consensum potius nihil mutandum. *riguum* autem & *irriguum* est, quod aliquo humore aspergitur. ex praecepto itaque Columellae, qui nec nimis siccum, nec nimis humidum locum horto eligendum monet lib. x. vers. 11.

Nam nec sicca placet, nec quae stagnata palude Perpetitur querulae semper convicia ranae.

v. 181 *Rorantes humore dapes*] Nimis quam eleganter & viride, ut profecto mihi ejusmodi prandium apparari videre videar. Ego vero, mi Sili, ne *ἀσύμφορος* conviva sim, ad suaves illas & humore gemmeo leviter rorantes dapes tuas afferam ex Anacreonticis meis huc aliquid de roscido humore hoc, quem graphice hic depingis; tum ne ingratus in te sim, tum ne Lectori molestus.

Λιβας, λιβας τρεῖς,
Πόθιν πόθιν σ' ὑπὲρ θω
Δι' ἀνδρῶν θίσουσιν
Βιβρυγμέναι ὑπὸ πῶν
Λάραι χέουσιν αὔραι;
Δακρυόεντα τ' ἰσπνι,
Καὶ μαλθακῶν ἰδαδῶν
Σ' ἱταμῶν ἢ Κυθῶν,
Ἥρως τε καὶ ὀπάρης,
Κρίαν τ' ἀνδριαντῆ,
Α' καὶ θῖον τ' ἱταῖον.
Καὶ τοὺς ἰσὶ φαιντάς
Σταλάγμασιν τίσισιν
Ἐλόν τοὺς ἥρωτας.

Quae non multo aliter ita ex tempore Latina reddimus.

O gutta, blanda gutta,
O unde te superne
Per flosculoque dulces
Herbasque lenis aura
Miti vehit susurro?

Te

- 180 Composuit, nunc irriguis citus extulit hortis
 Rorantes humore dapes. tum lacte favisque
 Distinxit dulces epulas, nulloque cruore
 Polluta castus mensa cerealia dona
 Attulit, ac primum Vestae decerpfit honorem
 185 Undique, & in mediam jecit libamina flammam.
 Deesse tuos latices, hac sedulitate senili
 Captus, lacche, vetas. subito (mirabile dictu)
 Fagina pampineo spumarunt pocula succo,

Pauperis

*Te lacrymam suavem
 Violae rosaeque; te, te
 Venus beata misit,
 Dulcemque te sodalem
 Verisque liliique
 Luscinaeque, gutta
 Ter blanda, iussu esse.
 Natoque jam recenter
 Tuis beata guttis
 Lavit suos amores.*

D. HEINSIUS.

v. 182. *Nulloque cruore Polluta castus mensa*] Ex superstitione veterum, propter τὴν τῶν ἱερῶν ἀποχρῶν: quam ob causam aram in Delo *Piam* appellatam ait Porphyrius, quod nihil animantium in ea umquam sacrificatum fuisset. Ea autem fuit procul dubio Apollinis γυνή, de qua Cloatius, *Delia est Apollinis γυνή, in qua nullum animal sacrificatur; quam Pythagoram velut inviolatam adoravisse produnt.* de qua multa Macrobius iii. Saturn. cap. vi. μῦθος enim antiqui τὰς τῶν ψυχῶν ἀφαιρίους, multi quoque praeter Pythagoricos, putabant, unde apud Euripidem sacerdos ille ait:

τὴν τ' ἱερῶν βρῆσιν ἰδὲ τῶν πεφύλαγμαι.

D. HEINSIUS. Haec etiam firmant, velle Silium, illa aureo seculo, aut saltem proximo tempore, acta esse. Eo enim tempore nemo mensam sanguine vel carne pollutam habebat, sed omnes epulae ex herbis aut fructibus arboreis instruebantur. Ovid. id seculum describens i. Metam. vers. 103.

*Contentique cibus nullo cogente creatis
 Arbuteos setus montanaeque fraga legebant,
 Cornaque, & in duris haerentia mora rubetis,
 Et quae deciderant patula Jovis arbore glandes.*
 & xv. Metam. vers. 96.

*At vetus illa aetas, cui fecimus Aurea nomen,
 Fetibus arboreis & quas humus educat, herbis
 Fortunata fuit, nec polluit ora cruore.*

v. 184. *Primum Vestae deterfit honorem*] τὴν ἱστίαν. Eo enim nomine ignem prius inventum dictum fuisse notat Porphyrius, hominesque, quibus communis ejusdem ignis usus esset, συνίστους, quasi coignei, ab eo dictos. Τὸς γὰρ παλαιούς, inquit, φασί, τὴν ἱερῶν ἀποχρῶν, ὡς δ' ἐν τῇ βίβλῳ, διὰ δὲ τὸ κοινὸν τῶν τοῦ πυρὸς χρῆσιν, ὡς δ' ἡμῶν τιμῶν, καὶ τὴν καὶ ἱερῶν τομῶν, ἰστίαν προστίπτει, καὶ

συνίστους ἀπὸ τοῦ τοῦ γινέσθαι, &c. in libro περὶ τῆς τῶν ἱερῶν ἀποχρῶν. D. HEINSIUS. Quamquam minime melatet, quae Modius pro vulgata scriptura in medium adducit Novantiquis lectionibus Epist. xvi. praefero tamen *decerpsit honorem*, quomodo codices scripti constanter. Inscite haec interpretatur Dausquius, qui *Vestae honorem* pro *Vesta* opinatur dici. *honorem* vocat Silius libamina. N. HEINSIUS. Petrus Marfus τὰ *Vestae deterfit honorem* interpretatur „Ignem Vestae dicatum amovit, dissipavit, ut posset jacere in medium liba. &c. Paria habet etiam Cellarius. quae interpretatio quam à Silii sententia aliena sit, patet ex iis, quae mox sequuntur, *in mediam jecit libamina flammam*. Ergo non amovit vel dissipavit ignem, ut libamina in medium jacere posset, sed ea in mediam flammam conjecit. Dausqueus autem, cumque secutus Emmeneff. ad Virgilii iv. Aen. vers. 207. *Vestae honorem* exponunt focum, quomodo Silius infra lib. xiii. vers. 434. *Bacchique & lactis honorem*, pro vino & lacte posuit, ut illi etiam *Vestae deterfit honorem*, focum deterfit, interpretati fuerint. Sed recte Vir Illustrissimus libamina intelligendum docuit, & *decerpsit*, pro *deterfit*, ex MSS. revocavit. Modius supra ad lib. v. vers. 297. *deterfit* quidem tuetur, sed illud tamen abscondere interpretari videtur, quod locutionem *detergere ictu umbonem* hoc Silii loco illustret: ut forte per *honorem* etiam libamina intellexerit, de qua vocis *honor* significatione vide supra ad hunc lib. vers. 90.

v. 185. *In mediam jecit libamina flammam*] Has, quae in focum jaciebantur, omnium fere libationum antiquissimas fuisse docent veteres, quae *ψαίσά* dicebantur Graecis, quod oleo farinae constarent. Porphyrius, ἀπὸ τῆς ψαίσας τροφῆς πρῶτον ἐστὶν πρὸς τοῖς θεοῖς, quibus postea in fine tantum sacrificiorum utebantur, quod ex guttulis aliquot vini & mellis aut olei constarent, quas parca manu in ignem effundebant. Erat autem hominum plerumque tenuis fortunae, qualem hic describit Silius, ut & τὰ *ψαίσά*: quod vel ex eo apparet, quod de homine paupere & egeno θύσαι τὰ *ψαίσά* τρισὶ δακτύλοις ἐκ πυρὸς Graeci dicere festive solent, id est, *tribus digitis ex perula Placsta sacrificare*; ita enim ea libamina appellata fuisse diximus. D. HEINSIUS.

Pauperis hospitii pretium: vilisque rubenti
 190 Fluxit mulctra mero, & quercu in cratera cavata
 Dulcis odoratis humor sudavit ab uvis.
 En cape, Bacchus ait, nondum tibi nota, sed olim
 Viticolae nomen pervulgatura Falerni,
 Munera: & haud ultra latuit Deus. inde nitentem

Lumine

v. 188. *Fagina pampineo spumarunt pocula succo*] Hoc etiam pauperi ac meliori aevo proprium notatur, ut non ex pretiosis, quae ignota erant, sed ex vili ligno vel terra rudi arte confectis poculis biberent. Ovidius vii. 1. Metam. vers. 668.

— post haec caelatus eadem

*Sistitur argilla crater; fabricataque fago
 Pocula, quae cava sunt, flaventibus illita ceris.*
 in. y. Fastor. vers. 520.

Terra rubens crater, pocula sagus erant.
 Tibull. lib. i. eleg. xi. vers. 7.

— nec belta fuerunt,
Faginus adstibat cum scyphus ante dapes.
 id est, non fuerunt bella aureo seculo & proximis temporibus.

v. 189. *Rubenti Fluxit mulctra mero*] Vinum Falernum admodum rubente, aut ad nigrum accedente, quin etiam nigro colore fuisse docet Daufquejus. Hinc toties nigrum dicitur: ut apud Martial. lib. xi. epigr. ix.

*Amphora quod nigri, sed longe fracta, Falerni,
 Hoc fragrans-pueri basia mane mei.*

& epigr. l.

Amphora nunc petitur nigri cariota Falerni.
 Rubens autem vinum prae albo Baccho fere semper in deliciis esse fingitur. Tale certe illud fuit, quod pastori Tyrio praebuit apud Achill. Tatium lib. ii. pag. 67. unde pastor id vocat *ῥῖνος πορφύρεον* & *ῥῖμος γλυκύν*. Pro *mulctra* autem, in priscis editionibus est *multra*, ut se in nonnullis Virgilii codicibus etiam invenisse testatus est Doctissimus Pierius ad iii. Georg. vers. 177.

v. 191. *Odoratis humor sudavit ab uvis*] Oxon. Putean. & editio Romana in *uvis*. N. HEINSIUS. Nec aliter editio Romana princeps & Mediol. *odoratae uvae* infra illustrantur lib. xvi. vers. 310.

v. 192. *Nondum tibi nota*] *nondum tibi quippe* Coloniensis. non capio. N. HEINSIUS.

v. 195. *Frontem cinxere corymbi*] Manifestissimum Bacchici numinis indicium. vide Broekhus. ad Tibull. lib. i. eleg. viii. vers. 45.

v. 196. *Et fusae per colla comas*] Praeter Apollinem enim etiam Bacchus semper comatus fingitur. Norunt, qui marmora, gemmas, aut nummos veteres viderunt. Auctorum vero nonnulla testimonia collegit Broekh. ad Tibull. lib. i. eleg. iv. vers. 33.

v. 196. *Dextraque pendit Cantharus*] Cantharum proprium Baccho ac Silenis poculum fuisse ex Virgilio aliisque notissimum est. quoniam vero ejus figura fuerit, inter doctos controversitur. ansum esse, hic locus docere potest, & aliunde etiam patet: utrum autem ex una parte, an ex utraque, ansum habuerit, id est, de quo etiam nunc non convenit. Vir Doctissimus Joh. Tristan. in Comment. Hist. tom. ii. pag. 614. prius statuit, ejusque formam, ut putat, ex marmore quodam aeri insculpi curavit, quod hic etiam videri volui.

Neque aliud fuit vas illud, quod Bacchus manu tenet in nummo Macrini apud Vaillant. in numm. Colon. tom. ii. p. m. 64. & quod conspici existimat Beger. in Thef. Brandenb. tom. i. p. 15. & 16. in duabus sequentibus gemmis.

At

195 Lumine purpureo frontem cinxere corymbi,
Et fusae per colla comae, dextraque pependit
Cantharus, ac vitis, thyrsos delapsa virenti,
Festas Nyfaeo redimivit palmitē mensas.
Nec facilis laeto certasse, Falerne, saporī;
200 Postquam iterata tibi sunt pocula, jam pede risum,

Jam

At contra vir Amplissimus Gisb. Cuperus in Apoth.
Homer. pag. 175. nummum Commodi hunc

vulgavit, & vas illud utrimque anatum, quod si-
ve Bacchus, siue Cupido alatus, manu tenet, can-
tharus vocat: & ita etiam alii. Mihi tamen ve-
rosimilius videtur; cantharus ab una tantum par-
te ansam habuisse, cum unam tantum ansam me-
morent auctores, qui ejus meminerunt, ut Virgil.
Ed. viii. *astrita pendebat cantharus ansa*. aliique.

v. 200. *Postquam iterata tibi sunt pocula*] Doctis-
simis verbis *ἀποθύρα* describit Silius: ita enim
Graeci *ἀποθύρα*, & quem prima vini ad hilarita-
tem afflavit aura, vocare solent. De hoc fumo
certe apud Aristophanem locum lepidissimum, qui
ad vocabuli ambiguitatem festive alludit *Ἀχαρ.*
[act. iv. sc. vii.]

Φίρε δῦρο, καί, θάρμα πολυμυρία.

Ἐξαιρ, καί, θάρμα καὶ τοὶ τοῦ χοῦ.

Ἐπὶ τῷ πρὸς τοὺς πολέμιους θάρματι.

ubi Interpres: *ἰπιδὴ θάρμας τὸ εὐδός, θάρματι λίγου-
σι τὸ μέλι, καὶ θάρμας τοὺς ἀποθύρους καλοῦσι.*
scribo *ἀποθύρας*. Ubi *ἀποθύροι* sunt οἱ *ἀποθύ-
ροι*. errat enim vulgus, dum in *ἀποθύροις*,
ἀποθύρῃς, *ἀποθύρῃς*, *ἀποθύρῃς* de extremitate sumunt,
quod contra est; remissum enim quid & exiguum
notat, non minus quam *ἀπὸσπαστος* Hippocrati. Tan-
tum abest enim, ut de immodico vino sumendum
sit, ut medicorum filii τὸν θάρματι τὸν ὕδατος
τῷττι saepe opponant, ut Hippocrates Aphorismo-
rum lib. ii. Aphor. xx. cum τὴν θάρματι τὸν ὕδατος
ait. Galenus, ex τῷ τοῖν ἀποθύρῃς τοῖς ὕδατος
τίσσι τοὺς θάρματι, ἰδὼν ὅτι τοὺς ἀποθύρῃς
ταῖς ὁμαλῇ θάρματι, ὅτι καὶ θάρμας ἡ τοῦ οἴνου
πίσι ἐπ' αὐτοῦ λίγεται. Sed quid desideramus, cum
Erotianus τοὺς ἀποθύρας esse dicat τοὺς μὴ ἐπὶ πλῆ-
σι.

D. HEINSIUS.
v. 200. *Jam pede risum, Jam lingua titubante mo-
tis*] More bibaculorum Graecorum, secundis po-
culis voluptatem hilaritatemque tribuit Silius, plu-

ribus somnum: quod in mentem suavissimos Eu-
buli versus reducit, qui laceri, mutili, & corrupti
apud Suidam in voce *ὄνος* leguntur: quos, cum
idem cum Silio nostro agant, emendatos hic pro-
ponam:

Τρεῖς γὰρ μόνους κρατῆρας ἐγχεῖν
Τοῖς ἐφροῦσι, τοῖς μὴ ὕδατος
Ὅν πρῶτοι ἐκπίνουσιν· τοῖς δὲ δεύτεροι
Ἐξαιρ, ἰδοῦντι τὸν τρίτον δ' ὕδατος,
Ὅν ἐκπίνουσιν οἱ σοφοὶ κικλημένοι
Ὅκαδ' ἐβδίζουσι &c.

plures enim sunt. E quo suavissimo comici loco
haec expressit Silius; nam quod ille de hilaritate &
somno, omne reservavit sibi. D. HEINSIUS. Pe-
dibus & lingua vino titubantibus Falernus risum ex-
citabat. Fortasse Silius respexit locum Maronis ex
ii. Georg. vers. 94.

Tentatur pedes olim, vinoque lingua.

Iscanius ii. de bello Troj. vers. 90.

— redimitque voluptas

Rara moras, nec cessat hians, dum pectore victo

Lingua suas, crescant lychni, vestigia nudent.

ubi vide Dressem. qui egregie huc facientem Lu-
cretii locum laudat ex lib. iii. vers. 477.

— praepediuntur

Crura vacillanti, tardescit lingua, madet mens.

Ebrius autem titubans pedes, ut apud Nason. de
iis, qui Annae Perennae festum multo mero cele-
brant, in iii. Fast. vers. 539.

*Cum redeunt, titubans, & sunt spectacula
vulgo.*

Colum. x. de re rust. vers. 314.

Et titubante gradu multo madefactus laccho

Claudian. in bell. Gildon. vers. 444.

— marcidus ibit

Unguentis, crudusque cibo, titubansque Lyaeo.

Catal. Pithoei lib. iv. p. m. 151.

Rusticus ad testum gressus referebat ab urbe

Errans ac titubans, pectus agente mero.

casabundus dicitur Naevio apud Varron. iv. de Ling.
Lat. pag. 75. *Risi egomet casabundum ire ebrium.* &
Macrobi. v. Saturn. cap. xxi. *Herculem vero fectores
veteres non sine causa cum poculo secerunt, & non
numquam casabundum & ebrium.* Graeci una voce
ebrietate titubantem *μεθυσαλιοντα* vocant. Oppian.
iv. de Venat. vers. 202.

Ὅλα μεθυσαλιοντα ἱεροκλονίαντι κέρπον.

*Quemadmodum per vinum titubans, & huc illuc ja-
ctans caput.* Talem casabundum & titubantem Bac-
chum nobis exhibet hic nummus Perperenorum,

Y y quem

Jam lingua titubante moves, patrique Lyaeo
 Tempora quassatus, grates & praemia digna
 Vix intellectis conaris reddere verbis.
 Donec composuit luctantia lumina Somnus,
 205 Somnus, Bacche, tibi comes additus. hic ubi primo
 Ungula disperfit rores Phaëthontia Phoebos,
 Uviferis late florebat Massicus arvis,
 Miratus nemora & lucentes sole racemos.
 Id monti decus: atque ex illo tempore dives

quem vulgavit vir Ampliss. Gisbertus Cuperus in
 Apoth. Homeri pag. 175. & describit Ovidius in
 Metam. vers. 608.

*Ille, mero somnoque gravis, titubare videtur,
 Vixque sequi.*

Deinde ebrio etiam lingua titubans apud Nasō. i.
 Art. Amat. vers. 597.

*Ebrietas ut vera nocet, sic fœda juvabit:
 Fac, titubet blæso subdola lingua sono.*

v. 201. Patrioque Lyaeo Tempora quassatus] patri-
 que scribe, ut apud Maronem iv. Aen. vers. 58.

Legistræ Cereri, Poeboque, patrique Lyaeo.

Et sic Agrippinas codex. N. HEINSIUS. Recte;
 passim enim Liber pater, pater Lyaeus. Eandem scrip-
 turam & Daufquejus probavit. quassatus autem,
 ut quassus apud Nasō. de Remed. Amor. vers. 146.

Aleaque, & multo tempora quassa mero.

ita percussus vino, quod illustrat N. Heinsius ad Ti-
 bull. lib. i. Eleg. ii. vers. 3. quamvis tamen cum
 elegantissimo Broekhus. perfusus malim.

v. 205. Somnus, Bacche, tibi comes additus] Ho-
 rat. lib. ii. Epist. ii. v. 78.

Rite cliens Bacchi, somno gaudentis & umbra.

v. 205. Hinc ubi primo] hic ubi Colonienfis. N.
 HEINSIUS.

v. 207. Uviferis late florebat &c.] Silii versus cor-
 rupti ita emaculandi videntur,

*Uviferis (vel, ut Marfius, Viniferis) late florebat
 Massicus arvis,*

*Miratus nemora, & lucentes (Marfius rorantes)
 sole racemos.*

Id monti decus; atque ex illo tempore dives

Tmolus, & ambrosiis Arvisia pocula succis,

Tmolus

Ac Methymna ferox lacubus cessere Falernis.

Nec hic quidquam meum est, praeterquam quod
Id monti, pro *Is monti*, postulante sententia scrip-
 pti, & versu extremo, cum in MS. esset *ferox lati-*
bus, ex nihili voce illud *lacubus*, & hoc quoque ita
 re jubente, feci. Reliqua pure pute à membranis
 sunt. Bene autem *ferocem* Methymnam vocat, quod
 passim ea à poetis praedicatur & laudibus vehitur.
 Virgil. ii. Georg. vers. 90.

Quam Methymnaeo carpit de palmæ Lesbos.

Ovid. i. Artis Amat. vers. 57.

Gargara quot segetes, quot habet Methymna ra-
cemos.

MODIUS Novant. Lætion. Epist. xxxi. *Viniferis*
 Puteaneus & editio Romana ac Parmensis, *Uvi-*
feris Modius ex Colonienfi. bene. *Massicus uvifer*
 Statio via Domitiana. noster infra vers. 263.

Massicus uviferis addebat nomina glebis.

In Catalectis Pithoei carm. de iv. anni tempestatibus,
Uvifero autumnos summa est tibi, Bacche, potestas.
 sic scripti, non *Vinifero* N. HEINSIUS. *Vitiferis ar-*
vis, ut supra lib. iv. vers. 349.

Vitiferi sacro generatus vertice montis.
 lib. x. vers. 33.

— quos Setia colle

*Vitifero, celsis Labienum Cingula saxa
 Miserunt muris.*

lib. xv. vers. 571.

*Tum qua vitiferos domitas Praetutia pubes,
 Laeta laboris, agros.*

Aufon. Epist. xxiv. vers. 91. *osiaque inter Vitiferi
 exercent colles.* Sed non addicunt libri prisca. *Vini-*
feris arvis enim etiam Romana princeps & Medio-
 lanensis editio: sed *Uviferis* ex optimo scripto vin-
 dicat Illustrissimus Heinsius. Sic Venant. Fortun.
 lib. vii. carm. iv. vers. 7.

Aut super uviferae Muscellae obambulas amnem.
 Dracont. in Hexam. vers. 510.

v. 208. *Fulgentes sole racemos]* *ωριμάς* *αἰνας*. aliter
 cave sumas. D. HEINSIUS. *lucentes* scripti nostri,
 & codex Agrippinus, teste Modio, cum Parmensi
 editione, nisi quod Oxonius *lucenti*. Aufonius He-
 sperio,

*Vel qui lucentes rapuit de vitibus uvas,
 Nexuque pendet retibus,
 Quae vespertinis fluitant nebuloſa sub horis.*

fic

- 210 Tmolus, & ambrosiis Ariusia pocula succis,
Ac Methymna ferox lacubus cessere Falernis.
Haec dum vasta dabat, terrisque infestus agebat
Hannibal, & sicci stimulabant sanguinis enses,
Ludificante ducem Fabio; jamque improba castris
- 215 Aufoniis vota, & pugnandi prava libido
Gliscibat; proni decurrere monte parabant.
Da famae, da, Musa, virum, cui vincere bina
Concessum castra, & geminos domitare furores.

Fervida

sic lege, non *sub oris*. Colum. lib. III. cap. XXI. *Inter quae, patre favente Libero*, (sic vetus codex) *seis palmisibus vel generis albi, vel flaventis ac rustuli, vel purpureo nitore micantis undique versicoloribus pomis collucet autumnus*. lib. XI. cap. II. *Coloratae & perlucidae uvae. rorantes racemos* Marfus; olim *tur-gentes sole racemos amplectebatur*, ut *tumidis Buma-ste racemis* apud Maron. II. Georg. vers. 102. & *extensis tumet uva racemis* Nasoni. Sed *uva Falerna rubra* ut plurimum: quo faciunt Martialis loca, jam ab Interprete allata ad ista Sili, *rubenti Fluxit mulstra mero*: unde *nigrum Falernum* poetis passim. quare minimum abest, quin in Siliio *liventes racemos* censeam reponendum. Apposite Horat. lib. II. od. v.

— jam tibi lividos
Distinguet autumnus racemos,
Purpureo variis colore.

Propert. lib. IV. Eleg. II.

Prima mihi variat liventibus uva racemis.
ducere livorem Juven. sat. II. vers. 81.

Uvaeque conspecta livorem ducit ab uva.
quod colorem ducere Virgil. Ecl. IX. vers. 49.

Duceret apricis in collibus uva colorem.
Silius igitur *liventes* racemos dixerit, quomodo infra vers. 685. *liventia eorum terga*, pro nigris, & lib. VIII. vers. 382. *atro liventes coeno aquas*. N. HEINSIUS. Etiam editio Romana princeps cum Mediol. & ea, cui praefuit Martinus Herbipolensis, *rorantes*: primus autem Nicander in Juntina dedit *fulgentes*. Non male vero Illustrissimus Heinsius ex *trō lucentes*, quod manuscripta habent, minima mutatione *liventes* scribendum conjecit, idque maturascentes ac colorem ducentes exponit: non aliter ac Horatius *pullam ficum* pro matura dixit Epod. XVI. vers. 46.

Suamque pulla ficus ornat arborem.
livens ergo propter colorem vini, quod nigrum erat. vide supra vers. 189. *livere* enim dicuntur res, quae subfuscum colorem accipiunt. Lucan. lib. II. vers. 37.

Scissa genas, planctu liventes atra lacertos.
Nonnumquam vero librarii *trō livere* & *lucere* inter se miscuerunt. sic lib. VI. vers. 281.

Liventem nebulam fugientis ab ore veneni.
pro quo Mediol. editio perperam *Lucentem nebu-*

lam habet. & sic etiam alibi peccatum.

v. 209. *Id montis decus*] *Id monti decus* ex scriptis & editione Parmensi ac Romana. N. HEINSIUS. In Mediol. *Id monti* editum fuit.

v. 210. *Arvisia pocula*] Scribe *Ariusia*, & vide, quae ad Maronis Ecl. v. noto vers. 71. ubi *vina Ariusia* quoque scribendum. N. HEINSIUS. Vide etiam ad eum locum Maronis notas doctissimi Pierii, & quae habet Victor. xv. Var. Lection. cap. XXIV.

v. 211. *Ac Methymna ferax Latius cessere Falernis*] Optime Modius ex Colonienfi *lacubus cessere Falernis*. *lacus* in Puteaneo, in Oxonio *latibus*, in Colonienfi *lacibus*. sic *veribus*, *artibus*, pro *verubus*, *artubus*, & similia in vetustis membranis. Interpres, qui obstrepat odiosus, bilem mihi concitat. pro *Methymna ferax*, scripti *ferox*. id quoque vere. Vinum quippe *Methymnaeum* inter generosissima numeratur. N. HEINSIUS. *Methymna ferax* est fertilis. Pallad. in Februar. Tit. IX. *Notum est, majores uvas pulchrae speciei, grani callosi, & sicciores ad mensam, feracissimas vero &c. vindemiis esse servandas*. Melius tamen viri docti ex libris scriptis *ferox* vindicarunt. sic *salernum indomitum* apud Lucan. lib. X. vers. 163.

Indomitum Meroë cogens spumare salernum.
Ita vero interdum librarii peccarunt. vide N. Heinsium infra ad lib. XIV. vers. 273. apud Lucan. lib. I. vers. 464. *Rhenique feroces Desertiis ripas*, recte editur: sed unus Thuani scriptus, quem Heinsius vidit, *seraces* male habet. Deinde optime etiam viri docti *lacubus Falernis*. *Lacus* enim vini receptaculum est, cujus frequens mentio occurrit. Vide virum Celeberrimum Petrum Burmannum ad Petron. Satyric. cap. LXX. & CXXXV. Modio hunc locum pariter resituenti assentiebatur etiam Dempster. ad Rosin. II. Antiq. Roman. cap. XI.

v. 212. *Haec tum vasta dabat*] *Haec dum* liber Colonienfis. N. HEINSIUS.

v. 213. *Et sicci stimulabant sanguinis enses*] Scribendum arbitror, ut *sicci simulabant sanguinis enses*. Cum caede crudelitatem explere non poterat, faeviebat in terras. Sic cum ad Nolam à Marcello fufus esset, omnia oppida vertebat, & agros exurebat, ut habes libro XII. BARTHIUS lib. I. Advers. cap. XIII. ut *sicci* Barthius: non male. Puto tamen

Y y 2

- Fervida si nobis corda abruptumque putassent
 220 Ingenium Patres, & si clamoribus, inquit,
 Turbari facilem mentem; non ultima rerum
 Et deplorati mandassent Martis habenas.
 Stat pensata diu belli sententia, vincam
 Servare invitos, urgentesque ultima fata.
 225 Nulli per Fabium e vobis cecidisse licebit.
 Si lucis piget, & supremis esse cupido est
 Nominis Aufonii, taedetque in tempore tali
 Nullum clade nova claraeque fragore ruinae
 Insignem fecisse locum; revocandus ab atris
 230 Flaminius vobis est sedibus. ille ruendi
 Jam dudum properans signum auspiciumque dedisset.
 An nondum praeceps vicinaque fata videtis?
 Una, ut debeller, satis est victoria Poeno.
 State, viri, & sentite ducem. cum optabile tempus

Deposcet

tamen *en fisci*. N. HEINSIUS. Idem vir Illustrissimus ad Claudiani lib. 11. de Laudib. Stilic. vers. 16. hunc locum citat *fisci sanguine dentes*, sed memoriae, ut puto, vitio: aliter enim est in libris qua scriptis, qua cufis, quos vidi.

v. 219. *Fervida si nobis corda abruptumque putassent Ingenium Patres &c.*] *Ingenium abruptum* τραπέζιον. D. HEINSIUS. Hanc Romanorum in eligendis ducibus sapientiam notat etiam Claudian. in bello Getico vers. 111.

*At vero Italiam quoties circumstetit atrox
 Tempestas, ipsumque caput laesura pependit;
 Non illis vani ratio ventosa favoris,
 Sed graviter spectata salus, duTorque placebat,
 Non qui praecipiti traheret simul omnia casu;
 Sed qui, maturo vel laeta vel aspera rerum
 Consilio momenta regens, nec tristibus impar,
 Nec pro successu nimius, spatiumque morandi
 Vincendique modum mutatis nosset habenis.*

ubi inter eos duces hunc nostrum Fabium postea etiam memorat. Transulit autem Silius, ut notat Muretus 11. Var. Lect. cap. xiv. hunc locum ex Cicerone, qui ita in Orat. pro C. Rabir. perduell. reo cap. vi. *Nihil me clamor iste commovet, sed consolatur, cum indicat, esse quosdam cives imperitos, sed non multos. Numquam, mihi credite, Populus Romanus, hic, qui silet, Consulem me fecisset, si vestro clamore perturbatum iri arbitraretur.*

v. 220. *Clamoribus, inquit, Turbari facilem mentem*] *Pro rumoribus*: idque fortassis hic substituendum. N. HEINSIUS. *rumoribus*, ut de Fabio Ennius xii. Annal.

*Unus homo nobis cunctando restituit rem;
 Non ponebat enim rumores ante salutem.*

ut intelligat malevolos militum vel aliorum sermones, qui Fabium de industria debellare nolle, ut diutius cum imperio esset, dicebant. Sed nihil mutandum. Pariter enim Cicero loco mox citato,

quem Silius imitatum esse vidimus, *si vestro clamore perturbatum iri arbitraretur*. Quin & potuit respexisse Silius ad turbulenta Minucii Magistri equitum orationes, quibus milites, ut pugnae copiam invito Fabio Dictatori extorquerent, continuo incitabat. Meminit illarum Livius lib. xxii. cap. xiv. Eas itaque non *orationes*, sed per contemptum *clamores* vocat, ut Petron. Satyr. cap. i. *Num alio genere Furiarum declamatores inquietantur? qui clamant, Haec vulnera pro libertate publica excepi*. Quinctil. 11. Instit. Orat. cap. xii. *Pronuntiatione quoque famam dicendi fortius quaerunt. Nam & clamant ubique, & omnia levata (ut ipsi vocant) manu emugunt*. Gellius xix. Noct. Attic. cap. ix. *Julianum Rhetorem lacessere insectarique adorti sunt, tamquam prorsus barbarum & agrestem, qui ortus terra Hispania foret, clamatorque tantum & sacundia rabida jurgiosaque esset*. Hoc sensu Cicero ipse oratorem à clamatore, & dicere à clamare distinguit, ut in Bruto cap. xlii. *Ego tamen ita de unoquoque dicam, ut intelligi possit, quem existimem clamatorem, quem oratorem fuisse*. Idem Divinat. in Caecil. cap. xv. *Quid in dicendo possit numquam satis attendi; in clamando quidem video, eum esse bene robustum atque exercitatum*.

v. 223. *Stat pensata diu belli sententia*] Forte, *Stet pensata diu bellis sententia*. N. HEINSIUS.

v. 223. *Vincam Servando invitos*] *Servare invitos* scripti & Romana ac Parmensis editio, ut sit Graecismus. pro *vincam* tamen fortasse reponendum *cives*, vel quid simile. vide, quae dicimus infra ad vers. 398. N. HEINSIUS. *Servare* etiam editiones Romana princeps, Mediolanensis, Marfi, & ea, quam curavit Martinus Herbipolensis. Primus Nicander in Juntina *Servando* dedit, quod post eum reliqui secuti sunt. *vincam Servare* constructio Graeca est, qualem habes etiam apud Propert. lib. i. Eleg. ix. vers. 5.

Non me Chaoniae vincant in amore columbae

Dicere

- 235 Deposcet dextras, tunc ista ferocia dicta
Aequentur factis. non est, mihi credite, non est
Arduus in pugnas ferri labor. una reclusis
Omnes jam portis in campum effuderit hora.
Magnum illud, solisque datum, quos mitis euntes
- 240 Jupiter aspexit, magnum est, ex hoste reverti.
Fortunae Libys incumbit, flatuque secundo
Fidit agens puppim. dum desinat aura, sinusque
Destituat tumidos subducto flamine ventus,
In rem cunctari fuerit. non ulla perenni
- 245 Amplexu Fortuna fovet. jam copia quanto
Artior est nullo Tyriis certamine! quantum
Detritum est famae! quin inter cetera nostra
Haud laude afuerit, modo qui. sed parcere dictis
Sit melius. jam vos acies & proelia & hostem
- 250 Poscitis? o maneat, Superi, fiducia talis!

Interea,

Dicere, quos juvenes quaeque puella domet.

v. 227. *In tempore tali*] Id est, Reipublicae tam luctuoso, quo tot clades maximas Poeni intulerunt. Infra lib. viii. vers. 112.

Sed cur (heu feri monitus!) cur tempore tali Incusfodito saevire dedistis amori?

ubi vide plura.

v. 232. *An nondum praeceps vicinaque fata videtis*] *praeceps* est locus praeceps, praecipitium, mille auctorum locis: quod minime mutare debuit Daufquejus, cum alio divinum animum habens non perciperet. BARTHIUS lib. i. Advers. cap. xiii. Insignis est Interpretis stupor, qui hunc locum, minime correctionis egentem, ausus sit sollicitare. *praeceps* pro loco praecipiti, ut *decidere in praeceps*, & in *praeceps* volvi apud Nasonem, *immanae praeceps ruinae* Juvenali: vidit Interpretis quoque errorem Barthius. Pro *properans*, versu proxime praecedenti malum *properus*. N. HEINSIUS. Daufquejus ita hunc locum emendabat,

Nondum in praecipiti vicinaque fata videtis, vel Ah! non praecipitis, vicinaque. praecipitis à praecipere. Sed perperam. praeceps enim cum viris doctis accipio praecipitium. Infra lib. x. vers. 213.

In praeceps magna propulsus mole ruentum.
Horat. ii. sermon. Ecl. iii. vers. 292.

—— *casus medicusve levaret*

*Aegrum ex praecipiti; mater delira necabit
In gelida fixum ripa, febrimque reducet.*

Senec. in Agam. vers. 58.

—— *in praecipiti*

Dubioque nimis excelsa locas.
& vers. 260.

Aegisthe, quid me rursus in praeceps rapis?

Lucan. lib. vi. vers. 643. *In praeceps dejecit humus.*
Petron. in Satyr. cap. lv. *Quam in praecipiti res humanae essent, vario sermone garrimus.* Auctor Octav. vers. 838.

Hinc temeritate fertur in praeceps sua.

Appulej. iv. Metam. pag. 66. ed. Pric. *Paullulum à via retractum per altissimum praeceps in vallem proximam etiam nunc spirantem praecipitant.* Pro *ruendi*, quod proxime praecessit, priscae editiones habent *ruenti*.

v. 243. *Flamine ventus*] *ventos* Colonienfis. N. HEINSIUS.

v. 246. *Artior est nullo*] *Artior* & Colonienfis & Puteaneus. Scribendum *Artior è nullo certamine*. N. HEINSIUS.

v. 247. *Detritum est famae*] *Deterere* est imminuere, atterere, reddere vilius aliquid. Horat. lib. i. od. vi.

*Laudes egregii Caesaris & tuas
Culpa deterere ingeni.*

Nazarius in Paneg. cap. iii. *Cujus copia tam larga, tam felix? quae, cum virtutes attritaverit, non aut circumventa numero desperato exitu stupeat, aut obteratur magnitudine, aut splendore obsolescitra tantum habeat nitoris, quantum ex rerum luce collegerit.* Ita legendum suspicor in Nazario; nam, quod vulgo, *obteratur magnitudinem* locum minime bene tuetur: simile sit licet Horatiano, quod adscripti, tamen contrarium sententiae sonat. Sic Tacitus Histor. ii. *Si quid ardoris ac ferociae miles habuit, popinis & comestationibus & imitatione Principis deteritur.* BARTHIUS lib. xxxiii. Advers. cap. iv.

v. 248. *Haud laude absuerit*] *afuerit* Colonienfis, quomodo & vetustissimis exemplaribus passim exaratum offendi. vide Gifanii indicem Lucretianum. apud nostrum lib. xiii. vers. 268. *Nec mihi poscendi vigor afuit* ex scriptis. malo *nostrae laudi absuerit*. N. HEINSIUS. *afuerit*, vide infra ad lib. xiii. vers. 268. *nostrae laudi*, ut apud Cicer. i. de Orat. cap. xi. *Quid huic abesse poterit de maxima rerum scientia.* in Bruto cap. lxxx. *Hoc unum illi, si nihil utilitatis habebat, absuit; si opus erat, desuit.* Orat. pro Corn.

Y y 3.

Ball o

- Interea, exclusa majoris sorte pericli,
 Me solum, quaeso, toti me opponite bello.
 His dictis fractus furor, & rabida arma quierunt.
 Ut cum turbatis placidum caput extulit undis
 255 Neptunus, totumque videt, totique videtur
 Regnator ponto; laevi fera murmura venti
 Dimittunt, nullasque movent in frontibus alas:
 Tum, sensim infusa tranquilla per aequora pace,
 Languentes tacito lucent in litore fluctus.
 260 Senlit cura sagax Poeni, fraudisque veneno
 Aggreditur mentes. pauca, atque haec ruris aviti
 Jugera, nec multis Fabius vertebat aratris;
 Massicus uviferis addebat nomina glebis.
 Hinc pestem placitum moliri, & spargere caussas
 265 In castra ambiguas. ferro flammisque pepercit,

Suspectamque

Balbo cap. iv. *Quid enim abest huic homini, quod si adesset, jure hoc tribui & concedi putarem.* Virgil. vii. Aen. vers. 498.

Nec dextrae erranti Deus asuit.

v. 253. *Rapida arma quierunt*] *rabida* ex scriptis & castigatis editionibus. dictum supra initio hujus libri. lib. xii. vers. 482. *rabida arma ferebat*: ubi tamen dubito. N. HEINSIUS. *rapida* primus Nican- der in Juntina edidit, & inde habuerunt Aldus, Gryphius, Nutius ac Dausquejus, qui tamen in no- tis *rabida* habet, & locum desumptum docet ex Vir- gillii vi. Aen. vers. 102. *rabida ora quierunt*. Reli- quae omnes, quas vidi, editiones recte *rabida ar- ma* habent. Sic militum pugnandi libidinem *furo- rem* vocat hoc versu, & superius vers. 218. *geminos domitare furores*. Frequenti operarum librariorum- que errore voces *rabidus* & *rapidus* in codicibus scriptis commutantur inter se. vide supra ad lib. v. vers. 451.

v. 254. *Turbatis placidum caput extulit undis*] Si- lius imitatus est Maronem, apud quem Neptunus, immisam ab Aeolo hiemem & tempestatem sen- tiens, *summa placidum caput extulit unda*, in i. Aen. vers. 127. Similitudine, qua Silius, etiam Statius usus est v. Theb. vers. 704.

Sic ubi diversis maria evertère procellis

Hinc Boreas Eurysque, illinc niger imbris Aus- ter,

Pulsa dies, regnantque hiemes: venit aequoris alti

Rex sublimis equis, geminusque ad spumea Triton Frena natans late pelago dat signa cadenti.

Et jam plana Thetis, montesque & litora crescunt.

v. 255. *Totoque videtur Regnator ponto*] totique A- grippinus, quod paullo venustius. N. HEIN- SIUS.

v. 257. *Nullasque movent in frontibus alas*] Locus mendosus. Fortasse *in montibus alas*: montes enim ventis maxime obnoxii. Sic montem Pangaeum

Boreae domum facit Valer. Flacc. lib. i. putabam aliquando *nullasque movent stridoribus alas. stridentes alae Boreae* apud nostrum lib. xiv. vers. 125. lib. i. vers. 586. Aufonius Cupidine crucifixo,

— *juvæ caliginis umbram*

Dispulsi inconsulti amor stridentibus alis.

Sed hoc longius abit a scriptura recepta. possis etiam in *fluctibus*. N. HEINSIUS. Fortasse tamen nihil mutandum. Videntur enim antiqui ventos temporibus alatis finxisse. vide Amplissimum Cuper. in Apotheosi Homeri pag. 178. Hinc etiam Zethes ac Calais, Boreae ex Orithyia filii, alas in capite habent apud Statium v. Theb. vers. 433.

Thesæ & Ismarios, Aquilonia pignora, fratres, Utraque quis rutila stridebant tempora penna, Cernimus.

ubi vide Doctissimum Barthium.

v. 258. *Tum sensim infusa*] Malim *fusa pace*, vel *effusa*. N. HEINSIUS.

v. 259. *Languentes tacito lucent in litore fluctus*] Il- lustrissimus Heinsius legendum conjecerat *ludunt in litore*, vel *luctantur litore*, prius tamen praeferebat adscripto loco Catull. carm. lxxv. vers. 67.

Ipsius ante pedes fluctus salis alludebant.

& Nalon. ex iv. Metam. vers. 342.

— *& in alludentibus undis*

Summa pedum taloque tenuis vestigia tingit.

Hujus tamen conjecturae virum Illustrissimum postea poenituit, unde & omnia inductis lineis de- levit, quae mihi digna nihilominus videbantur, ut hic legerentur. *alludere* eo sensu est etiam apud Mi- nuc. Fel. in Octav. cap. iiii. *Cum in ipso aequoris limine plantas tingeremus, quod vicissim nunc adpul- sum nostris pedibus alluderet* &c. Avien. in descr. Orb. vers. 121.

Insula qua Cyrrus madet fluctu alludente.

vide Celeberrimum Burmannum ad Petron. Satyr. cap. cxxx. Non aliter & cymba dicitur *ludere*, quae tremulo fluctuum motu subsultat, apud Senec. in

- Suspectamque loco pacem dedit arte maligna:
 Ceu clandestino traheretur foedere bellum.
 Intellectus erat Fabio, Tyrioque videbat
 Dictator saevire dolos: at non vacat aegre
 270 Invidiam gladios inter lituosque timere,
 Et dubia morsus famae depellere pugna.
 Donec reptantem, & nequidquam saepe trahendo
 Huc illuc castra, ac scrutantem proelia Poenum,
 Qua nemorosa juga & scopulosi vertice colles
 275 Exsurgunt, clausit sparsa ad divortia turma.
 Hinc Laestrygoniae saxoso monte premebant
 A tergo rupes, undosis squalida terris
 Hinc Literna palus: nec ferri aut militis usum
 Poscebat regio. septos sed fraude locorum

Arta

in Thyeste vers. 592.

Strata ludenti patuere cymbae.

Sed *lucens* fortasse referendum ad radios solis, qui, in mare tranquillum immitti, faciunt ut fluctus splendeant, ac luceant, eodem modo, quo naves incensae infra lib. xiv. vers. 564.

flammanibus alto

Stant aliae taedis, splendet, lucente profundo, Mulciber, & tremula vibratur imagine pontus.

pro quo & *ludere* dixit Claudian. ii. de rapt. Proserp. vers. 2.

*tremulis vibravit in undis**Ardor, & errantes ludunt per caerula flammae.*

v. 264. *Hinc pestem placidam moliri* placitum *moliri* optime Colonienfis. N. HEINSIUS. Vide supra ad lib. i. vers. 11.

v. 264. *Spargere caussas In castra ambigua*] Adumbrata haec sunt ex illis Maronianis ii. Aen. vers. 98. *spargere voces In vulgum ambigua*: ut jam olim Dausq. notavit.

v. 269. *Non vacat aegre Invidiam gladios inter lituosque timere*] Locus est mendosus. quid enim aegre illud, aut quanti, quaequo, est pretii? scribe, *non vacat agri Invidiam timere*. Non tantum ipsi erant ii agri, ut eorum gratia pugnam maturaret, ut ulcisceretur scilicet Poeni dolos. membranae pejus etiam corruptae sunt, nam *non valet* prae se ferunt. BARTHIUS lib. i. Advers. cap. xiii. *non vacat acrem Invidiam opinor, vel aegro: sed alterum praestat*. Barthius *agri Invidiam* minus bene. N. HEINSIUS. In margine editionis Romanae principis, quam utendam dedit Celeberr. Perizonius, manu ignota emendatum pariter, *non vacat aegro*.

v. 272. *Donec reptantem*] *raptantem* Livinejus, & *trahenda castra*. sed perperam. scribo,

Donec captantem nequidquam, saepe trahendo

Huc illuc castra, ac scrutantem proelia Poenum.
 N. HEINSIUS.

v. 274. *Scopulosi vertice colles*] Forte, *scruposi colles*. N. HEINSIUS. Plura de hac voce vide apud

eundem Heinsium ad Valer. Flacc. lib. ii. vers. 518. *scrupus*, unde *scruposus*, est apud Petron. in Satyr. cap. lxxix. *Cum hora pene tota per omnes scrupos, gastrorumque eminentium fragmenta, traxissemus cruentos pedes*. Nihil tamen muto. De his ipsis collibus Silius infra vers. 356.

*Per colles dumosque (lues agit atra) per altos**Saxosi scopulos montis lymphata feruntur**Corpora anhelata boum.*

& sic passim de aliis: lib. viii. vers. 393. *scopulosi verticis Anxur*. vers. 434.

quos pasunt scopulosae rura Numanae.

quo loco vir Illustrissimus pariter *scruposae* coniecit. libro xv. vers. 305.

Saxa Cephalenum, & scopulosi Nerison arvis.

Lucan. lib. ii. vers. 619.

*Hinc illinc montes scopulosae rupis aperto**Opposuit natura mari.*

lib. iii. vers. 172. *scopulosa Cyrrha*. lib. v. vers. 652. *scopulosa Ceraunia*. Stat. i. Theb. vers. 332. *arx scopulosa in limite pendens*. lib. iii. vers. 102. *scopulosa Pylene*. & passim alii.

v. 276. *Hinc Laestrygoniae rupes a tergo*] Quas Silius *Laestrygonias rupes*, Livius *saxa Formiana* vocavit lib. xxii. cap. xvi. *Poenus contra intra Formiana saxa ac Lierni harenas, stagnaque perhorrida situ hibernaturus esset*. Male itaque Dausquej. Silium a tergo circumspicere dixisse notat, quod Laestrygonii campi in Sicilia locentur a Plinio lib. iii. cap. viii. & cap. v. Priori loco id fieri verum est, sed falsum & posteriori, ubi describens Italiam ait: *Dein locus speluncae, lacus Fundanus, Caieta portus; oppidum Formiae, Hormiae dictum, ut existimavere, antiqua Laestrygonum sedes*. Hinc noster infra vers. 410. jungit *Litora Caietae Laestrygonioque recessus*.

Vide Broekhuif. ad Tibull. lib. iv. carm. i. vers. 59. *Laestrygones* itaque olim in Sicilia non solum, sed in Italia sedes suas habuere, quas nunc innuit Silius.

v. 278. *Hinc Linterna palus*] *Liserna* scripti. bene. diximus jam libro vi. vers. 653. N. HEINSIUS.

v. 280.

- 280 Arta fames, poenas miserae exactura Sagunti,
Urguebat; finisque aderat Karthaginis armis.
Cuncta per & terras & lati stagna profundi
Conderat somnus, positoque labore dierum
Pacem nocte datam mortalibus orbis agebat.
- 285 At non Sidonium curis flagrantia corda
Ductorem, vigilesque metus haurire sinebant
Dona soporiferae noctis. nam membra cubili
Erigit, & fulvi circumdat pelle leonis,
Qua super instratos projectus gramine campi
- 290 Presserat ante toros. tunc ad tentoria fratris
Fert gressus vicina citos: nec degener ille

Belligeri

v. 280. *Arta fames Urguebat*] Maluerim *Atra fames*, nam in scriptis *arta*. apud Maronem *Luclus & atra fames*. Potest tamen ita capi, ut *artae res paulo post*, & *res angusta domi* apud Iuvenalem. N. HEINSIUS. Claudian. i. de Laudib. Stilic. vers. 277.

— hinc frugibus atra negatis
Urguebat, trepidamque fames obsederat urbem.
in vi. Consul. Honor. vers. 321.

comitatur euntem
Pallor, & atra fames, & saucia lividus ora
Luclus.

Quintil. Declam. xii. pag. 223. *Nigros fame dentes pallidis cadaveribus impressimus.* Saepissime vero librarii indocti in his vocibus confundendisturbarunt. apud Lucan. lib. vi. vers. 95. *atra cuius*, & vers. 518. *atrae nubes* editur, ubi alii codices *arta* & *artae* habent. contra vers. 108. pro *arta obsidione*, in uno codice est *atra*. Vide etiam Gronov. ad Senec. Oedip. vers. 377. Verum, quod postea etiam Illustrissimo Heinsio visum fuit, vulgata quoque lectio proba est. Quod vero in Colon. codice sit *arta fames*, id ex more librarii ejus factum est, qui ita semper omisso *ra* eam vocem scripsit, ut ad calcem editionis, in qua lectionum diversitates annotavit, N. Heinsius monuit. Atque ita in optimis quibusque codicibus semper occurrit. vide Pier. ad Virgil. i. Aen. vers. 293. & ii. Aen. vers. 146. Castal. ad Rutil. ii. Itin. vers. 20. Lambin. ad Lucr. lib. i. vers. 71. Daufquej. in Orthogr. parte ii. in voce *Arius*, Gronov. ad Senec. Oedip. vers. 277. & Broekh. ad Tibull. lib. i. Eleg. v. vers. 53.

v. 283. *Positoque labore dierum*] *labore diurno*, opinor, praeflitterit. N. HEINSIUS. Ovid. iv. Metam. vers. 215.

— fessa diurnis
Membra ministeriis nutrit, reparatque labori.
& xi. Met. vers. 624.

— qui corda diurnis
Fessa ministeriis mulces, reparaque labori.
Curtius lib. v. cap. xiii. *Ne nocturna quidem quiete diurnum laborem relaxante.* Nisi fortasse Silius *diurnum* maluerit, quod mox *nocte* sequatur, quemad-

modum Curtius *diurnum*, quod *nocturna* praeflitterat. Nox itaque laborem diurnum abrumpit, ut apud Claudian. ii. in Rufin. vers. 324.

Coepit humanos alto sopire labores
Nox gremio.

quemadmodum orta dies intermissum laborem revocat apud Manil. lib. i. vers. 243.

Illic orta dies sopitas excitat urbes,
Et cum luce refert operum vadimonia terris.

Silius lib. xii. vers. 574.

Atque ubi nox depulsa polo, primaque rubescit
Lampade Neptunus, revocatque Aurora labores.

v. 287. *Jam membra cubili Erigit*] nam ex scriptis. deinde forte *Eripit*. N. HEINSIUS. Receptam scripturam *Erigit* asserere potest locus Statii v. Theb. vers. 247. *his motus & artus Erexit fratris.* Si tamen auctoritas manuscriptorum accederet, haud multum displiceret Illustrissimi Heinsii conjectura *Eripit*. Sic Statius ii. Theb. vers. 140.

Dircaesque gradum, pariterque Acheloides heros
Corripuere toris.

Frequenter ita peccarunt indocti librarii. supra lib. i. vers. 183. pro *erepto ductore*, male in Oxon. codice erat *erectio*, & contra vers. 223. pro *erecti cornipedes*, non melius Putean. *erepti* habebat. Possis etiam legere *membra cubili Exigit*, ut infra lib. xvi. vers. 234. *Exigit & stratis corpus*: nam & has voces inter se confundere soliti sunt scribae librarii. Ita Gebhard. ii. Crepund. cap. iiii. ex manuscripto apud Quintil. lib. vi. Instit. orat. cap. iv. emendat, *Prope sub conatu adversarii manus exigenda*; cum vulgo sit *erigenda*. & ita alibi.

v. 291. *Non degener ille Belligeri ritus taurino membra jacebat Effulsit tergo*] Possent fortasse haec non ineleganter ad *ἐπὶ πλάγιον ὤπλον* referri; ac tunc *taurino tergo* id esset, quod *βοῖον*, cum pro clipeo sumitur, & ut *ταυρῖον* *βῶν* Homero dicitur [Il. H. vers. 238.] In scuto enim dormiebant milites, quod *ἐπὶ πλάγιον ὤπλον* dicebant, unde poeta maximus [Il. A. vers. 730.] *κατακοιμήθημι ἐν ὤπλῳ αἰὲν ἱκανός.* & Nonnus de clipeo diserte,

Ἵσαντο αὖθις ἰδρυθῆναι ἐν ὤπλῳ βοῖον.

Claudian. [in bell. Gildon. vers. 352.]

— nec

- Belligeri ritus, taurino membra jacebat
 Effultus tergo, & mulcebat tristia somno.
 Haud procul hasta viri terrae defixa propincae,
 295 Et dira e summa pendebat cuspide cassis:
 At clipeus circa, loricaque, & ensis, & arcus,
 Et telum Baliare, simul tellure quiescunt.
 Juxta lecta manus, juvenes in Marte probati;
 Et sonipes strato carpebat gramina dorso.
 300 Ut pepulere levem intrantia vestigia somnum,
 Heus! inquit, (pariterque manus ad tela ferebat)
 Quae te cura vigil festum, germane, fatigat?

Ac

— nec mollia fesso

Strata dedere thorum tenebris, si caeca repressit
 Nox iter, aut spelaea subit metuenda ferarum,
 Aut pastoralis jactus sub culmine fulvus
 Cervicem clipeo.

ubi fulvus clipeo dixisse videri potest, quod Silius Effultus taurino tergo. Mihi vero haec simpliciter placet ad simplicitatem veterum referre, praesertim in castris: notum est enim, Homerum pellem bovis in castris, vel ovis autem substernere dormientibus, Odyss. γ. vers. 2.

Καρμὴν ἀδελφῶντο ἑὸν ἑστῶν, αὐτὰρ ὑπὲρθε
 Κῆρα πόδ' αἶαν τοῖς ἱμάσιν· Ἀχαιοί.

quod & Nonnus in eleganti illa Bacchi ad Nicaeam oratione Dionys. xvi. vers. 94. secutus est,
 Ἔσσομαι, ἢ ἰθὺς, θάλαμπος· ἐν δὲ μελάθρῳ
 Ἄντος ἰγὺς τοῖσιν οἷα διμῖναι· τοῖσι πετάσσει
 Δίεματα περὶ δαλίον πολυδαίδαλα. τοῖς ἅμα βάλαν
 Φεκάτ' ἀντὶ τῶν περὶ τὸν ἵππον καλύπτειν,
 quod nos ita iter scribendum:

Cura tui thalami nobis eris: ipse cubile
 Substernam, mea vita, tuum, quis insuper acris
 Exuvias pardi, saevique horrenda leonis
 Tegmina subjiciam variis horrentia pilis.

Haec ut de venatrice & viragine; Homero autem etiam domi perpetuo pelles, vel χαμᾶδι, vel ἐπὶ ἄμμιαν sternuntur. Silio hic χαμᾶδι, utpote in castris; unde paullo ante,

Qua super instratos projectus gramine campi
 Presserat ante thoros.

Ita simpliciter sumi potest. D. HEINSIUS. Omnino hoc cum Eruditissimo Heinsio de pelle taurina dormientem substrata capiendum, quomodo ipse Hannibal paullo ante pelli leoninae incubuerat vers. 288. non vero de clipeo: sequetur enim infra vers. 296.

At clipeus circa, loricaque, & ensis & arcus,
 Et telum Baliare, simul tellure quiescunt.

Pellem taurinam ad eundem usum memorat Homer. II. K. vers. 154.

— αὐτὰρ, ὅγ' ἦρος

Ἐὶδ', ὅπῃ δ' ἔστρωτο γῆν βοὸς ἀγρόνιοιο.

Ceterum ipse heros dormiebat, substraveratque pellem bovis agrestis.

v. 294. Haud procul hasta viri terrae defixa propincae] Ex Homero Iliad. K. vers. 74.

Τοι δ' ἔνθ' ἐνὶ παλάτῃ κλισίῃ καὶ ἐνὶ μελαίῃ
 Ἐνὶ ἰνὶ μελακῇ· παρὰ δ' ἔντια ποικίλ' ἔκειτο,
 Ἀσπίς, καὶ δύο δοῦρε, φαιήντι τευφάλλω.

D. HEINSIUS. Homer. ibid. vers. 151.

— ἀμφὶ δ' ἑταίροι.

Ἐὶδον· ὑπὸ κρησὶν δ' ἔχον ἀσπίδας· ἔγχλια δὲ σφῶ
 Ὀρεθ' ἐπὶ σαυρωτῇ· ἰληλάτο· τῇλ' δὲ χαλκός
 Λάμφ' ὡς ἀντιόχῃ πατρὸς Διός.

Circumque socii dormiebant, qui sub capitis habebant clipeos, & hastae ipsae erectae in cuspide inferiore fixae erant: longeque aes splendebat velut fulgur patris Jovis. Iscan. vi. de bell. Troj. vers. 161.

Pestera vix umbras lux solverat, undique in iras
 Surgunt, armatoque acclivis tela cubili
 Corripunt.

ubi legendum acclivis tela. Plura vide apud Magium III. Miscellan. cap. 11. ut autem hastae terrae infigi possent, ab inferiore parte cuspidem habebant. vide doctos Interpretes ad Maron. vi. Aen. vers. 652.

v. 295. Et dira e summa pendebat cuspide cassis] Non placet illud dira cassis. opinor Tyria cassis. supra lib. iv. vers. 518. cassidem Auruncam habuimus haud dissimili loco. Similis error commissus apud Statium III. Theb. vers. 645.

— quid pulchrum, sanguine rictu
 Aoniam & Tyrii saturare novalia Cadmi?

ubi diri Cadmi nunc circumfertur. puto & sanguine juncto, id est, cognato. Sic etiam lib. VIII. vers. 704.

— apicem Aetolae Gradivus habebat

Cassidis.

non torvae: est enim de Tydeo sermo. Mox bene Puteaneus, At clipeus juxta: etiam Oxonius, & Colonienfis. N. HEINSIUS. Infra etiam Illustrissimus Heinsius Tyrio transstro, pro duro transstro, commendabat lib. xiv. vers. 536. sic cassis Sidonia infra habes lib. xvi. vers. 452. crissis horrens Sidonia, cassis. Fortasse tamen nihil mutandum. dira cassis enim, ut torva, minax, passim. Statius xii. Theb. v. 189. nunc jam sub casside torva Maestus in amplexu. Pendet autem cassis e summa cuspide, ut illa Jafonis apud

Λζ

Valer.

- Ac jam constiterat, sociosque in cespite fusos
Incussa revocat castrorum ad munera planta.
- 305 Cum Libyae ductor: Fabius me noctibus aegris,
In curas Fabius nos excitat: illa senectus,
Heu! fatis quae sola meis currentibus obstat.
Cernis, ut armata circumfundare corona,
Et vallet clauso collectos miles in orbe.
- 310 Verum, age, (nunc quoniam res artae) percipe porro,
Quae meditata mihi. latos correpta per agros
Armenta assueto belli de more sequuntur.
Cornibus arentes edicam innectere ramos,
Sarmentique leves fronti religare maniplos:
- 315 Admotus cum fervorem disperferit ignis,
Ut passim exsultent stimulante dolore juvenci,
Et vaga per colles cervice incendia jactent.
Tum terrore novo trepidus laxabit iniquas
Custos excubias, majoraque nocte timebit.
- 320 Si cordi consulta, (moras extrema recusant)

Accingamur,

Valer. Flacc. lib. viii. vers. 309.

*Prosilis, et summa galeam rapit altus ab hastia.*v. 303. *Socioque in cespite fusos Incussa revocat planta*] Quomodo Diomedes Nestor excitat apud Homer. Iliad. K. vers. 157.*Τὸν πατρὸς ἀνιστὰς Γερηνὸν ἐκ τῆς Νέστορος,**ἀλλ' ἐκ τοῦ καύου.**Hunc propter stans excitavit Gereneus eques Nestor, calce pedis movens: quem locum Dausquejum etiam laudasse video.*v. 305. *Tum Libyae ductor*] Cum ex scriptis. pro *noctibus aegrum* iidem, uti & editio Romana ac Parmensis, *noctibus aegris. aegra res* infra vers. 305. N. HEINSIUS. Non aliter etiam editiones Romana princeps, Mediolanensis, Marfi, ac Martini Heripolensis. Reliquae posteriores *aegrum* habent ex Juntina, quae prima eam lectionem venditavit.v. 306. *In curas Fabius nos excitat*] *Tò nos* minus concinnum, quia *me* praecefferat hac eadem periodo. Fortassis *In curas Fabius somno excitat*. Livinejus *vos*. N. HEINSIUS.v. 307. *Heu! fatis quae sola meis*] *Maluerim quam obstat*, quantum obstat, vel, *ut obstat*. N. HEINSIUS.v. 309. *Et vallet clausos collectus miles in orbe*] Scribendum,*Et vallet clauso collectos miles in orbe.**collectos*, contractos, artatos. De elegantia hujus verbi non pauca ad Maronem congestimus Aeneid. xii. vers. 862. ubi de hoc loco. possis etiam *clausos collectum limas in orbem*. ne bis idem dicat: nam per armatam coronam militem jam designavit praecedenti versu. N. HEINSIUS.v. 314. *Sarmentique leves maniplos*] Voce *Sarmentum* in hac historia usus etiam est Livius lib. xxi.cap. xvi. *Fascesque virgarum atque arida sarmenta praeliganur cornibus boum*. Proprie autem *Sarmenta* ad vites pertinent, eoque sensu ea vox hic sumi posset; Hannibal enim hoc tempore in Campania agebat, ubi plurima erant vineta: ponitur tamen etiam id vocabulum pro ramis cujusque arboris, ut de myrrha apud Solin. in Polyhist. cap. xxxiii. *Arabes sarmentis ejus ignem fovant*. Jactat hoc suum stratagema Hannibal infra lib. xii. vers. 502.*clausos milite colles**Evasi victor, sparsosque per arva juvencos**Jactare accensis stimulaui cornibus ignes.*Praeter auctores à Dausquejo laudatos meminit ejus etiam Corn. Nepos in vit. Hannib. cap. v. & Quintil. ii. Instit. Orator. cap. xvii. *Nam et imperator falsis viuitur saepe: ut Hannibal, cum inclusus à Fabio, sarmentis circa cornua boum deligatis incensisque, per noctem in adversos montes agens armenta, speciem hosti abeuntis exercitus dedit; sed illum fefellit*. Similem Hyperesensium dolum vide apud Pausan. in Achaicis cap. xxvi.v. 320. *Si cordi, consulta moras extrema recusant*] Distingue,*Si cordi consulta, (moras extrema recusant)**Accingamur, ait.*

N. HEINSIUS.

v. 322. *Clipéo cervice reposta*] Quaedam supra vide apud Dan. Heinsum ad vers. 292. Iscan. vi. bell. Troj. vers. 163.*pars, in clipeos cervice recepta,**Non madidum mucronis ebur, non cassidis umbram Solverat, ast ipsis audax sopor incidit armis.*Saxo Gramm. lib. iv. Histor. Danic. pag. 57. *Pervicacius subiens clipeum Amilethi, quem capiti forte dormiturus affixerat, tanta lenitate submovit, ut ne superjacentis*

- Accingamur, ait. gemino tentoria gressu
 Inde petunt. ingens clipeo cervice reposta
 Inter equos, interque viros, interque jacebat
 Capta manu spolia & rorantia caede Maraxes;
 325 Ac dirum, in somno ceu bella capefferet, amens
 Clamorem tum forte dabat; dextraque tremente
 Arma toro & notum quaerebat fervidus enses.
 Huic Mago, inverfa quatiens ut dispulit hasta
 Bellantem somnum: Tenebris, fortissime ductor,
 330 Iras compefce, atque in lucem proelia differ.
 Ad fraudem, occultamque fugam, tutosque receptus
 Nunc nocte utendum est. arentes nectere frondes
 Cornibus, & latis accensa immittere silvis
 Armenta, oppositi referent quo claustra manipuli,
 335 Germanus parat, atque obfessa evellere castra.
 Emergamus; & hic Fabio persuadeat astus,
 Non certare dolis. nihil hinc cunctante, sed acris
 Incepti laeto juvene, ad tentoria Acherrae

Festinant:

periacentis quidem quietem turbaret.

v. 326. *Clamorem tum forte dabat*] Interruptum nempe, qui à nullo intelligi poterat, qualem edere solent dormientes, teste Statio v. Theb. vers. 543.

Qualia non totas peragunt infomnia voces.

v. 328. *Dispulit hasta Bellantis somnum*] Longe elegantius est, nisi hic oculis male utor, *Bellantem somnum*. MODIUS Novant. Lect. Epist. xxxi. *Bellanti* Dausquejus, *Bellantem somnum* scripti cum Romana editione ac Parmensi. eleganter & vere. quod cum ex Colonienfi jam protulisset Modius, fungo Interpreti reprehendendum se immeritus prae-buit. stat pro Modio Gronovius etiam Observ. iv. cap. ix. Simillimus locus apud nostrum de Hannibale libro primo vers. 69. N. HEINSIUS. *Bellantem somnum* etiam editiones omnes ante Juntinam, quae prima *Bellantis* habuit, & ex ea reliquae omnes.

v. 233. *Latis accensa immittere silvis Armenta*] *Sarmentum* scribendum. non enim ipsi tauri accendebantur, sed frondes taurorum cornibus alligatae. Frontin. Stratag. i. cap. v. *Hannibal, ut iniquitatem locorum & inopiam, instante Fabio Maximo, effugeret, noctu boves, quibus ad cornua fasciculos alligaverat sarmentorum, subiecto igne dimisit, cumque, ipso motu adolescente flamma, turbaretur pecus, magna discursante montes, in quos actum erat, collustravit.* Sic *Sarmentis* per ludibrium Christiani dicti Ethnicis, quod sarmentis circumjectis comburebantur. supra dixerat noster vers. 314.

Sarmentisque leves fronti religare maniplos.

Notus jocus ille antiquus in Sarmentum apud Scholiasten Horatii,

Digna dignis. sic Sarmentus habeat crassas compedes.

Rustici, ne nihil agatis, aliquis Sarmentum alliget. Ambigui sensus est: sed voluit poeta, aliquis Sar-

mentum vinciat compedibus: nam sarmentum à rusticis dicebatur *alligari*, cum in fascies redigebatur. de comburendo Sarmento non capiendum opinor, ut magno Scaligero ad Eusebium videbatur anno mmlxxxiv. Deinde *referent qua* Colonienfis & Puteaneus. Oxonius quae. N. HEINSIUS.

v. 337. *Nos certare dolis. nihil hic cunctante*] Referunt membranae *Non certare dolis. nihil hic cunctante*: quomodo sensus erit, discat Fabius inferiorem se esse, quam qui possit nobiscum dolis certare. MODIUS Novant. Lectio. Epist. xxxi. Lectio Colonienfium & Oxonienfium membranarum est, *Non certare dolis*; vulgata, *Nos certare dolis*, quam mordicus defendit Dausquejus, me sane invito. *Non certare persuadeat*, hoc est, doceat Fabium, deinceps configendum nobiscum Marte aperto, non vero dolis agendum, quibus nos tanto superiores docet hoc stratagema. Haec utique vera est hujus loci sententia, quam in antiquis membranis reperit cur non praeferamus mangonum commentis? utique cum meliore ratione nitatur. BARTHIUS lib. i. Advers. cap. xiii. *Non certare*, & mox *nihil hic cunctante*, non *hic*, cum scriptis, quod posterius etiam Romana editione ac Parmensi confirmatur, idque Modius jam vidit. Frustra pro vulgata digladiari Interpretem animadvertit Barthius. N. HEINSIUS. *Non certare* etiam omnes, quas vidi, ante Juntinam editiones, ut verosimile sit, hanc etiam lectionem primum à Nicandro immutatam esse; à quo *hic* etiam profectum, cum eadem *hinc* habeant. Nihil planius hac lectione: Fabio persuadeat hic astus, ne postea dolis mecum certet. Insecutis tamen plerisque editoribus commentum Nicandri probatum fuit. At meo judicio (inverto Dausqueji verba) nullae conjecturae libris

Z z 2

scriptis

Festinant: cui parca quies, minimumque soporis;

340 Nec notum fomno noctes aequare: feroci
Pervigil inservibat equo, fessumque levabat
Tractando, & frenis ora exagitata fovebat.
At focii renovant tela, arentemque cruorem
Ferro detergunt, & dant mucronibus iras.

345 Quid fortuna loci poscat, quid tempus, & ipsi
Quaenam agitent, pandunt; & coeptis ire ministrum

Haud

scriptis & priscis editionibus rectae rationi innixis praeponderare debent.

v. 342. *Frenis ora exagitata fovebat*] Id tribus modis magistri equitum fieri docent; fovere enim est ἀπαλύνειν, & remulcere, ut Appulejus loquitur, tractandoque labra emollire: quod aut manu fiebat, ut hic, aut aqua tepida, aut oleo. Pollux [lib. i. §. 201.] καὶ τὰ χεῖλη δι' ἀπαλύνειν, ὅπως τοῦ χαλκοῦ συνήν' ἀπαλύνουσι δι' χεῖλη χειρὶν τριβή, καὶ ὕδατος χλιεροῦ προσβολή, καὶ ἰλαίου; quod demto freno fiebat, addito solummodo capistro, ne mordendi, sed respirandi tantum facultas adesset. Idem Grammaticus ibidem: ἢ μὴ γὰρ περχαλπαμένοι ἄγῃ, ἐνδὲν αὐτῷ παραμῶν ἢ ἀρχαλίσσονται, κημοῦν τὸν ἵππον· ὅγὰρ κημὸς ἰνδάνει μὴ οὐκ ἰᾶ, ἱμπήνισι δ' οὐ καλῶσι. Scribo ἱκπνήν. desumptus enim locus ille ex hoc Xenophontis de re equestri, καὶ αἱ δὲ ὅποι ἀρχαλίσσονται ἄγῃ, κημοῦν δὲ ὅ γὰρ κημὸς ἀνιπνῆν μὴ οὐ καλῶσι, δάκνει δ' οὐκ ἰᾶ. D. HEINSIUS.

v. 344. *Et dant mucronibus iras*] Id est, detergo sanguine, & rubigine ac situ, gladios suos exasperant. Statius i. Achill. vers. 435.

tenuantque humentia saxa.

Attritu, & nigris addunt mucronibus iras.

v. 345. *Quod tempus*] quid tempus ex scriptis & priscis editionibus. detergens paullo ante Colonienfis. N. HEINSIUS.

v. 347. *Discurris tessera castris*] Τὸ σύνθημα. vide Onofandri Stratag. cap. xxv. Nam παρασυνδήματα sunt, quae non voce, sed manu, dantur. *discurris* autem, quia à duce ad τὸν οὐρεγόν perveniebat. Onofander. Αἱ δὲ τοὺς πρώτους τοὺς ἡγεμόνας ἱππῶν ἱκπνῆν δὲ ἀναγγεῖλαι τοὺς μὲν αὐτοὺς, ἔπειτα τὰς τοῖς κατόπιν· ἴτα ἐξῆς ἀρχὴ τῶν τελευταίων τὰς πρώτους τοὺς ὑπὸ πόδα σημαίνοντας. Sic *Venerem* tesseram fuisse Caji Caesaris [imo Julii Caesaris] saepenumero docent historici: Dio lib. lvi. [imo xliii. pag. 235.] Τό, τι ὅλοι, inquit, τῇ Ἀφροδίτῃ ἀνέκωτο, καὶ πεῖθειν πάντας ἡθελῖν, ἅτι καὶ αἰδοῦν ὡς ἀπ' αὐτῆς ἔχει· καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὸ γλύκεμα αὐτὸς ἱππῶν ἐφύκει, καὶ σύνθημα αὐτῇ ἐν τοῖς πλίσσοις καὶ μαγίστοις ἱππῶν. Ea signum Senecae & alius. Saepius autem vox una erat, interdum plures. Sic Imperator ille apud Dionem, cum ulcisci adversarium suum vellet, *Venerem* illi pro tessera dabat, vel *Cinœdium*, vel simile: sic Chaereae tribuno *Venerem* vel *Priapum* Cajus dabat. Seneca in libro, an in sapientem cadat injuria cap. 18. *Chaereae*, inquit, *tribuno militum sermo non pro manu e-*

rat, quod languidus sono, &, ni facta nosset, suspensior. Huic Cajus signum petenti, modo Veneris, modo Priapi dabat, aliter atque aliter exprobrans armato molliem &c. Interdum res tota & sententia: sic apud Polyaeum [lib. i. cap. xi.] Acus tesseram militibus dedit, ut eos, qui tesseram peterent, interficerent, κτίσιν (ut ille loquitur) τοὺς τὸ σύνθημα ἱερῶντας, quod & factum. D. HEINSIUS. Antiquissima consuetudo, pro tesserae militaribus dare nomina divorum. Euripides, five sit Sophocles, in Rhefo [vers. 521.]

Εὐρύταμα δ' ἡμῖν Φοῖβος, ἢ τι καὶ δῖη,

Μίμνησ' ἀνέυτας, Θερπὶ δ' ἀγγεῖλοι στρατῷ.

Xenophon Cyropaedia lib. iii. [pag. m. 85.] Ἐπεὶ δ' ἴτι βελὸν ἔχοντες, παραγγύλιον ὁ Κύρος σύνθημα σύμμαχος καὶ ἡγεμόν. quod ad Latinos etiam pervenit. Quomodo vero danda ea tessera, habes apud Onofandrum cap. xxv. Leonem τακτικῶν xx. cap. clxxxv. De celeritate tesserae Onofander, ex quo interpretandus Silius Italicus, *discurrere* eam castris dicens. Apud Euripidem Hector non per se, quem pene tamen summum in exercitu imperium erat, sed per Rhefum dat tesseram copiis Thracum, id ipsum quoque ex disciplina militari. Ita enim praecipit Leo. Ὑπὸ τῶν ἀλλοτρίων παραγγέλματα πρὸς τὸ στρατὸν δι' ἡγῆσθαι, καὶ τὰ διατάγματα καὶ τὰ σύνθηματα, ἀλλὰ μὴ διὰ τῆς οἷς ἰδοῦντες, ὅ στρατῷ. BARTHIUS lib. xxxiii. Advers. cap. iv. Dupl. cis generis tesserae olim in usu erant. Primi sunt, ut iis milites in pugna se interficerent, neque vigiles in excubis fraude hostium circumvenirentur. Haec plerumque breves, & saepissime unius vocis erant. Sic Φοῖβος tessera Trojanorum erat apud Eurip. in Rhefo vers. 521. Ζεὺς σύμμαχος καὶ ἡγεμόν Cyri apud Xenoph. in iii. Cyropaed. p. 85. Ζεὺς σωτὴρ καὶ ἡγεμόν ejusdem ibid. lib. vii. pag. 174. Ζεὺς σωτὴρ καὶ Νικη alterius Cyri apud Xenoph. i. de exped. Cyri pag. 264. Ζεὺς σωτὴρ, Ἡρακλῆς ἡγεμόν Xenophontis ibid. lib. vi. pag. 386. Ἀθηνᾶ Ἰτωνία Thefalorum, & Φῶκος Phocensium apud Pausaniam in Phocic. cap. i. *Venus* Julii Caesaris apud Dion. Cass. lib. xliii. pag. 235. *Libertas* Bruti in pugna Philippensi apud eundem lib. xlvii. pag. 352. *Apollo* Augusti & Antonii in eadem pugna apud Valer. Max. lib. i. cap. v. ex. 6. quorum tamen tesseram ignorari dicto loco notarat Dio Cassius. *Cupido*, aut *Venus*, Caligulae apud Dion. Cass. lib. i. ix. pag. 662. *Priapus*, aut *Venus*, ejusdem apud Sueton. in ejus vita cap. lvii. optima.

Haud segnem hortantur. discurrit tessera castris:
 Intentique docent, quae sint properanda, monentque
 Quisque suos: instat trepidis, stimulatque ruentes
 350 Navus abire timor, dum caeca silentia, dumque
 Majores umbrae. rapida jam subdita peste
 Virgulta, atque aktis surgunt e cornibus ignes.
 Hic vero ut, gliscente malo & quassantibus aegra
 Armentis capita, adjutae pinguescere flammae
 355 Coepere, & vincens fumos erumpere vertex:

Per

optima mater Neronis apud eund. in ejus vita cap. ix. & Tacit. xiii. Annal. cap. ii. ad quem locum Lipsius in excursu A quaedam horum occupavit. *Aequanimitas* morientis Antonini Pii apud Capitol. in ejus vit. cap. xii. & in vita Anton. Philof. cap. vii. *Militemus* Pertinacis apud Capitol. in ejus vita cap. v. & his similia alia. Interdum vero hujus generis tesserae totam sententiam complectebantur, qualis illa Claudii apud Dion. Cass. lib. ix. pag. 675. hunc Graecum vericulum, ὅτι καὶ

ἄλλοι ἀπαμύνασθαι, ὅτι τις πρότερος χαλῶνται.
 Quod deceat virum propulsare, quando prior quis est molestus. qui versus Homeri est ex Odyss. φ. vers. 133. Alterius generis tesserae sunt, quibus Imperator militibus significat, quid fieri velit. Talis infra memoratur lib. xv. vers. 478.

— tacitum dat tessera signum,
 Dimissa in colles pugna silvasque ferantur
 Dispersi, & summam, quicumque evaserit, arcem
 Pyrenes culmenque petas.

apud Liv. lib. vii. cap. xxxv. Ceteris omnibus tessera dari jubet: ubi secundae vigiliae buccina datum signum esset, armati cum silentio ad se venirent. lib. ix. cap. xxxii. Exemplo tessera dari jubet, ut praedat miles, firmatque cibo viribus arma capiat. lib. xxvii. cap. xlv. Tessera per castra ab Livio consule data erat, ut tribunum tribunus, centurio centurionem, eques equitem, pedes peditem acciperet. Sueton. in Galb. cap. vi. Sollemni forte spectaculo plaudentes inhibuit, data tessera, ut manus paenulis continerent. De eo tesserae genere intelligendus est hoc loco Silius, apud quem etiam recte notarunt viri docti vocem *discurrit*, quae ad formam pertinet, qua tessera dari solet. vide etiam Lipsium d. loco & Stewich. ad Veget. lib. ii. cap. vii. pag. 79.

v. 349. *Instans trepidi*] Scribendum, *instat trepidis*, stimulatque ruentes Navus abire timor. Virgilii illud est: *pedibus timor addidit alas*. MODIUS Novant. Lektion. Epist. xxxi. *instat trepidis scripti* & Modius. sequor, quamquam obloquente Interprete. *instabatque senectae* supra vers. 178. de sene Maflico: infra vers. 458.

Dumque hic aligeris instat Cythera.
 ubi plura. N. HEINSIUS. Supra lib. ii. vers. 407. *Instabatque operi subducta classe juvenis*.
 Virgil. L. Aen. vers. 504. *instans operi regnisque fu-*

suris. vò trepidus, quod in D. Heinssii editione est, & Dausquejus exagitavit, ex operarum lapsu ortum videtur.

v. 354. *Adjutae pinguescere flammae Coepere*] *Gracilis flamma* est tenuis: *Pinguis* contra multa materia flagrantem notat. BARTHIUS lib. xxii. Advers. cap. xiv. Quis credat, optima Latinitatis scriptorem, ac perpetuum cum Ciceronis tum Maronis imitorem, sic locutum? scribo, *adjutae pice crescere flammae Coepere*. pice pro pice scriptum fuerat, ut passim in vetustis membranis g & c literae confunduntur. Prudentius Roman. vers. 850.

Sarmenta mixtum subdita, & feni struem
Spargens liquato rore serventis pice,
Quo flamma pastu cresceret ferocius.
adjutae pice, ut lib. xiv. vers. 422. *ignes atros pastofque bitumine torquet*. lib. i. vers. 320.

Nunc picea jactat fumantem lampada flamma.
 vers. 355.

Uncta pice, atque atro circumlita sulfure fumant.

Lucan. lib. ix. vers. 492. *piceo jubet unguine tactos Lampadas immitti*. sic malo ex duobus scriptis, quam *inctas*. *adjutum nisu telum* Silius lib. v. vers. 326. lib. vi. vers. 249. *vires adjuta ruentis* Contra ardore ferae hasta. lib. xiv. vers. 423.

Pascitur adjuto Vulcanus turbine venti.
magicis adjutant cantibus herbas Gratius in Cyneg. vers. 405. *ventis adjuta vetustas* Valer. Flacc. lib. ii. vers. 528. Juvenal. sat. vi.

— breviorque videtur
Virgine Pygmaea nullis adjuta cothurnis.
 Lucan. lib. ii. *rivoque cruoris Haerentes adjuvit aquas*. lib. iii. vers. 471. *impulsu ventorum adjuta vetustas*. vers. 725.

Adjuvitque suo procumbens pondere ferrum.
 Colum. lib. x.

Rutaeque Palladiae baccae jutura saporem.
 ita vetus codex. vulgo *victura*. Senec. in Medea vers. 412. *aut vis ignium Adjuta statu*. N. HEINSIUS. Nazar. in Panegy. Constantini cap. xxi. *Maxima benignissimi Imperatoris fuit cura, non modo ut incendium non adjutum senesceret, sed oppressum e-mori posset*. quo loco Colvius ad Appul. Metam. pag. 159. *adultum senesceret* legendum censet: verum malo cum Grutero nihil mutare.

Per colles dumosque, (lues agit atra) per altos
Saxosi scopulos montis lymphata feruntur
Corpora anheia boum, atque obsessis naribus igni
Luctantur frustra rabidi mugire iuveni.

- 360 Per juga, per valles errat Vulcania pestis;
Nusquam stante malo; vicinaque litora fulgent.
Quam multa, affixus coelo sub nocte serena,
Fluctibus e mediis sulcator navita ponti
Astra videt: quam multa videt, fervoribus atris
- 365 Cum Calabros urunt ad pinguia pabula saltus,
Vertice Gargani residens incendia pastor.
At facie subita volitantum montibus altis

Flammarum,

v. 355. *Et vincens fumos erumpere vertex*] Haec etiam mendosa sunt. Forte, & vinclis fumi se erumpere vertex, vel, atque undans fumo se erumpere vertex. undare de fumo usitatum poetis. noster ipse lib. II. vers. 630.

— densum qua turbine nigro
Exundat fumum picea caligine vertex.
lib. IX. vers. 446.

Undantes volvit flammis ad sidera vertex.
lib. XII. vers. 135. tellus atro exundante vapore Suspirans. lib. XIV. vers. 312.

— ingenti simul exundante vapore
Ad coelum flammis nitentia calmina lambunt.
Virgil. XII. Aen. vers. 672.

Ecce autem, flammis inter tabulata volutus,
Ad coelum undabat vortex.
Statius XII. Theb. vers. 441. exundant diviso vertice flammis. Valerius Flacc. lib. II. vers. 196.

Ipsa Venus, quassans undantem turbine pinum,
Agglomerat tenebras.
Restituenda ea locutio Lucan. lib. VI. vers. 534.
Fumantes juvenum cineres ardentiaque ossa
E mediis rapit illa rogis, ipsamque, parentes
Quam tenuere, facem, nigroque undantia fumo
Feralis stramenta tori.

in scriptis videlicet nonnullis inveni nigro fumantia fumo, in vulgatis nigroque volantia fumo; utrumque absolum. Sed & stramenta, pro fragmantis, tori reposui, de quo ad ipsum Lucanum pluribus. Seneca in Troasim vers. 19.

Diripitur ardens Troja: nec coelum patet
Undante fumo.

vinclis se erumpere tamen magis appositum videtur. se erumpere, ut lib. XII. vers. 440. restituimus, angustis se faucibus aequor Erumpit. ubi plura ad rem. erumpi ignes Lucret. lib. I. de Aetna vers. 723.

— rursus sem colligas iras,
Faucibus eruptos iterum sive evomas ignes,
Ad coelumque ferat flammam fulgura sursum.
sic locus mendosissimus scribendus. ibid. vers. 163. etiam scribo, se erumpere coelo armenta, vel, erumpere coelum, ut in MS. uno. Tibull. lib. IV. Carm. I. vers. 86.

Fonsibus ut dulces erumpat terra liquores.

Petron. in. Satyr.

Atque has erumpit furibundo pectore voces.
Vide Voss. de Analog. lib. III. cap. IV. N. HEINSIUS. Fortasse in his nihil mutandum: sensus enim fatis commodus est hoc modo. postquam flamma, fumos vincens, cum quibus ante luctabatur, erumpere ad coelum coepit. vertex nempe flammis, ut infra lib. VII. vers. 657. de flamma ex Aetna erumpente,

Phlegraeus teigit trepidantia sidera vertex.
quemadmodum & apex lib. XV. vers. 557.

— rupta caligine in auras
Aetna apex claro perfundit lumine campos.
si tamen se erumpere cum Illustrissimo Heinio malis, non multum adverbiorum. Pluribus de eo infra vide ad lib. XII. vers. 480.

v. 356. *Per colles dumosque lues agit atra*] Distingue, *Per colles dumosque*, (lues agit atra) *per altos*. N. HEINSIUS.

v. 357. *Lymphata feruntur Corpora anheia boum*] Livius lib. XXII. cap. XVII. Metus ipse relucens flammis ex capite, calorque jam ad virum imaque cornua adveniens, velut stimulos furore agebat boves. vide supra ad lib. I. vers. 459.

v. 362. *Quam multa intentus coelo*] Legendum affixus coelo. affixus dixit exemplo Virgilii, cujus illud est, clavoque affixus & haerens Nusquam amittebat. MODIUS Novant. Lektion. Epist. XXXI. Scriptura duorum MSS. affixus coelo. Optime, cum de nauta sit sermo, qui affixus velut astris ad regendum cursum navigii. Indignatur Interpres: sed frustra. Cur non editionibus ejus scripta lectio consentiens tantaque elegantia praeferatur? sicque alii, ut pendere coelo illustravimus ad Cirin Virgilii. BARTHIUS lib. I. Adv. cap. XIII. affixus ex Colonienf. Modius: reliqui scripti, & cum editio Romana, tum Parmensis, adfentiuntur. Sic pensis affixa puella apud Tibull. lib. I. Eleg. III. vers. 87. Interpres hic denuo impingit obloquendo, quo nomine & Barthium meritis infensum experitur. N. HEINSIUS. To intentus, pro quo acriter pugnavit Dausquejus, non ut minus Latinum aut inelegans, sed ut

- Flammarum, quīs tunc cecidit custodia forti,
 Horrere, atque ipsos nullo spargente vagari
 370 Credere, & indomitos pasci sub collibus, ignes.
 Coelone exciderint, & magna fulmina dextra
 Torserit omnipotens, an caecis rupta cavernis
 Fuderit egestas accenso sulfure flammās
 Infelix tellus, media in formidine quaerunt.
 375 Jamque abeunt: faucesque viae citus occupat armis
 Poenus, & in patulos exultans emicat agros.
 Huc tamen usque vigil procefferat arte regendi
 Dictator, Trebiam & Tusci post stagna profundi,
 Effet ut Hannibali Fabium Romanaque tela

Evassisse

ut non à Sili, verum a mala interpolatoris manu profectum, rejicitur: est enim vocis *affixus* glossema: nam idem utraque vox notat, unde & Seneca eas junxit in Consol. ad Marciam cap. 11. *Intenta in unam rem & toto animo affixa talis in omni via fuit, qualis in funere.* ut adeo ex margine, quem prius occupabat, in contextum Sili migrasse videatur. Quin & auctor hujus mutationis indagatu facilis est. Praeter libros enim à viris doctis memoratos manuscriptorum lectioni etiam assentiunt editiones Romana princeps, Mediolan. Marfi, & Martini Herbipolensis: Prima vero Juntina habuit *intensus*; ut adeo à Nicandro scripturam illam additam esse verosimile videatur.

v. 367. *Hac facie subita volitantum in montibus alii*] Scribendum *At facie subita volitantum montibus.* MODIUS Novant. Lektion. Epist. xxxi. *At facie & volitantum montibus*, non *in montibus*, cum Modio scripti iterum. N. HEINSIUS. Vulgatam lectionem *Hac facie* retinet Dausquejus.

v. 368. *Quis tunc cecidit custodia forti*] cecidit, est obgit, evenit. Sallust. in bell. Catil. cap. xxi. *Ni virtus fidesque vestra satis spectata mihi foret, nequidquam oportuna res cecidisset.* in bell. Jugurt. cap. xxxi. *Aequo animo paterer, nisi misericordia in perniciem casura esset.* Cic. pro Rabir. Postumo cap. 11. *Quod male cecidit, bene consultum putares.* Act. 1. in Verr. cap. 11. *Hoc adhuc percommode cadit, quod cum incredibili ejus audacia singularis stultitia conjuncta est.* lib. 111. ad Attic. Epist. 1. *Intellexi, nihil mihi optatius cadere posse.* lib. 1. ad Quint. Fratr. Epist. 111. *At te mihi omnia semper honesta & jucunda ceciderunt.* *forti* autem est *pro sorte.* Supra lib. 1. vers. 115.

Ferro ignique sequar, Rhoeidaeque fata revolvam. hoc libro vers. 358. *obfessus naribus igni.* Liv. lib. xxix. cap. xx. *Cui Sicilia provincia forti evenisset.* Ita maximus Gronov. ex MSS. emendat, *pro sorte.* Vide Giffanii Indic. Lucretianum in voce *Colli*, N. Heinsium ad Claud. 1. in Rufin. vers. 9. ad Nason. Epist. 14. Her. vers. 31. ad Vellej. Paterc. lib. 11. cap. xxx. & Bentlej. ad Horat. 1. sermon. Ecl. v. vers. 72. Ingentem similitum numerum coacervavit Sanctius in Minerv. lib. 11. cap. v. 1. quorum rationem tradit vir Cele-

berr. Jac. Perizonius ad eundem Sanctium lib. 1. Minervae cap. vi. *forti* deinde, quoniam vigiles excubias inter se ad sortem dividebant. infra lib. 1x. vers. 91.

— vestigia vallo

*Ausonio vigil extulerat, dum sorte vicissim
 Alternas portae excubias.*

hoc libro vers. 155.

— jamque excubias sortitus iniquas

Tertius abrupta vigil iret ad arma quiete.

Per vices tamen excubasse vigiles innuit Claudian. 11. in Eutrop. vers. 418. *vicibus custodia nullis Advigilat vallo.* Nimirum quilibet milites excubabant suis vicibus; at qua quisque noctis vigilia, sorte comparabant.

v. 372. *An caecis terra cavernis*] Legendum videtur *caecis rupta cavernis.* MODIUS Novant. Lektion. Epist. xxxi. *rupta cavernis* scripti & Romana editio, & hoc Modio jam observatum. N. HEINSIUS. Etiam Romana princeps, Mediolan. Marfi & Martini Herbipolensis editiones *rupta cavernis*, quod & Dausquejus probavit, cum mox *infelix sel-lus* sequatur. Primus iterum Nicander hac lectione Juntinam editionem conspurcavit, post quem tamen eam pleraeque aliae editiones adoptarunt.

v. 374. *Infelix tellus, tantis damnata ruinis. Jamque fugam Rutuli media in formidine quaerunt Atque abeunt*] Locus corruptus & interpolatus, qui, uno versu hinc in solas terras relegato, ita legendus videtur,

Infelix tellus, media in formidine quaerunt.

Jamque abeunt.

Haec ita certa sunt, ut operam lusurus sim, si ea cuiquam sano probare coner. MODIUS Novant. Lektion. Epist. xxxi. *Ta tantis damnata ruinis. Jamque fugam Rutuli* neutrae membranae habent. Et quo indignatur Interpres Modio, quod codicem scriptum praeferat, ubi res postulat, futilissimorum typographorum depravationibus? ego vero rectius haec abesse, quam adesse, arbitror, quod vel sola vox *media* nos docere poterit, si volerimus ipsi auscultare. BARTHIUS lib. 1. Advers. cap. x111. Quae sequebantur in vulgatis,

— tantis

- 380 Evasisse satis. quin & vestigia pulsi
Et gressus premeret castris, nisi sacra vocarent
Ad patrios veneranda Deos. tum, versus ad Urbem,
Alloquitur juvenem, cui mos transmittere signa
Et belli summam primasque jubebat habenas;
385 Atque his praeformat dictis, fingitque monendo:
Si factis nondum, Minuci, te cauta probare
Erudiit Fortuna meis; nec ducere verba
Ad verum decus, ac pravis arcere valebunt.
Vidisti clausum Hannibalem. nil miles & alae
390 Juvete, aut densis legio conferta manipulis.
[Testor te, solus clausi, nec deinde morabor.]
Dis sine me libare dapem, & sollempnia ferre.
Nunc iterum, atque iterum vinctum vel montibus altis,

Amnibus

— tantis damnata ruinis.

Jamque fugam Rustuli

abfunt a scriptis omnibus & editione Romana ac Parmensi. ut nihil omnino caussae sit, cur Interpreter Modio ea expungenti obstrepat, contra quem stat etiam Barthius. Deinde *Jamque abeunt*, pro *Atque*, iidem codices. N. HEINSIUS. Desunt illa etiam in editionibus Romana principe, Mediolanensi, Marfi, & Martini Herbipolensis; prima vero exhibet editio Juntina, & post eam reliquae: ut hic pannos suos iterum Silianae purpurae attexuerit Nicander, interpolatorum facile princeps; à quo insuper illud *Atque* est, cum eadem editiones *Jamque* habeant.

v. 382. *Versus ad urbem Alloquitur juvenem*] Forte *adultum Alloquitur juvenem*. N. HEINSIUS. Nihil puto mutandum.

v. 383. *Transmittere signa*] *transmittere* scripti. Paulo ante, pro *veneranda*, malim *celebranda*. N. HEINSIUS. *transmittere*, pro *transmittere*. vide supra ad lib. iv. vers. 489. & infra ad lib. vii. vers. 556.

v. 384. *Et belli summam primasque jubebat habenas*] *Jubere rem aliquam* ei imperare est. Claudian. iii. de Laudib. Stil. vers. 85.

Ipsa jubet signis, bellaturoque togatus Imperat.

BARTHIUS lib. xxii. Advers. cap. xiv. Doctissimo Barthio indigna sunt, quae ad hunc locum notavit, eique forsitan aliud cogitanti exciderunt. Ubi enim hoc loco *jubere rem aliquam* pro ei imperare ponitur? Nam jungenda haec sunt cum praecedentibus, quorum ille est sensus: Alloquitur Fabius Minucium magistrum equitum, cui ut dictator, si castris excederet, summum imperium traderet, legibus cautum erat. Mos jubebat transmittere belli summam.

v. 386. *Minuti*] *Minuci* ex scriptis. N. HEINSIUS. Ita etiam hoc nomen in omnibus illius gentis nummis scribitur, quemadmodum etiam in ve-

terrimo codice manuscripto epistolarum Plinii, quem Illustrissimus Heinsius consuluit, ut ad calcem Silii monuit. In marmoribus priscis utroque modo, nunc *Minucius*, nunc *Minutius*, dicitur, sive id descriptorum errore sit, sive eorum, qui lapides sculpebant, sive deinceps tempore nominis orthographia mutata fuerit.

v. 391. *Testor te, solus clausi*] Versum hunc esse spurium quis dubitet? cum & abesse possit salva sententia, & putidus sit omnino. N. HEINSIUS.

v. 393. *Nunc iterum atque iterum*] Hunc ex Colonienfi. N. HEINSIUS. Vide supra ad lib. vi. vers. 580.

v. 395. *Interea aegris Nil movisse salus rebus.*] Ita haec & sequentia sunt distinguenda. pro non fallimur, quod praecessit, Colonienfis non fallimus. N. HEINSIUS. Livius ita haec exprimit lib. xxii. cap. xviii. *Medicos quoque plus interdum quiete, quam movendo atque agendo, proficere.* Unde patet *interea* hic positum pro *interdum*, eodem modo ut *interim* apud Senec. in Consol. ad Marciam cap. ii. Scio à praecceptis incipere omnes, qui monere aliquem volunt, & in exempla desinere: mutare hunc interim morem expedit. Quintil. ii. Instit. Orator. cap. iiii. Error immen est in re duplex: unus quod interim sufficere illos minores existimant &c. Plura vide apud virum optimum J. Fr. Gronov. ad Senec. vi. de Benefic. cap. xlii. & Pricaeum ad Appuleji ix. Metam. pag. 532. unde patere potest, non Quintiliani aevo demum illam huic voci significationem datam esse, quod volebat Horat. Tursellin. sive is sit Thomafius de Particul. Latin. Orat. cap. lxxix. Contra *interdum* pro *interim*, *interea*, poni supra notavi ad lib. vi. vers. 30. *interea* itaque, id est *interdum*, *aegris Nil movisse salus rebus*, at *interdum* etiam

Dura inter pavidos alitur Fortuna sedendo, ut infra ait Silius lib. x. vers. 598.

v. 395. *Crede experto*] Apud Maron. xi. Aen. vers. 283.

— *experto credite, quantus*

18

- Amnibus aut rapidis (modo pugna abfistite) tradam.
 395 Interea (crede experto, non fallimus) aegris
 Nil movisse salus rebus. sit gloria multis,
 Et placeat, quippe egregium, prosternere ferro
 Hostem; sed Fabio sic vos servasse triumphus.
 Plena tibi castra atque intactus vulnere miles
 400 Creditur: hos nobis (erit haec tibi gloria) redde.
 Jam cernes Libycum hunc vallo assultare leonem,
 Jam praedas offerre tibi, jam vertere terga,
 Respectantem adeo, atque iras cum fraude coquentem.
 Claude, oro, castra; & cunctas spes eripe pugnae.
 405 Haec monuisse satis. sed si comperere corda
 Non datur oranti, magno te jure pioque

Dictator

In clipeum assurgat, quo surbine torqueat hastam.
 apud Nason. III. Art. Amat. vers. 511.

Odium immodicos (experte credite) fastus.

v. 396. Sit gloria multis, Et placeat &c.] Exprimat Silius haec Livii ex lib. XXI. cap. XXV. Se in tempore & sine ignominia servasse exercitum, quam multa milia hostium occidisse, ducere majorem gloriam esse.

v. 398. Sed Fabio sit vos servare triumphus] sic vos servasse in Oxonio & Agrippinate. putabam aliquando, sat Fabio cives servasse triumphus est. certe cives huc revocandi. sic infra vers. 549. patriam ante ora manusque Civem deleri nostras? Auctor Octav. vers. 443.

Exstinguere hostem maxima est virtus ducis,
 Servare cives major est patriae patri.

deinde vers. 495.

Servare cives principi & patriae graves,
 Claro tumentes genere, quae dementia est?

supra vers. 224. opinabar legendum,

Stat pensata diu bellis sententia, cives
 Servare invitos.

quare etiam hic legendum, stat Fabio cives servasse triumphus. lib. XI. vers. 3. stat nulla diu mortalibus unquam, Fortuna iuvante, fides. stat gravis strages, Senec. in Oedip. vers. 130. stat sententia, noister lib. VII. vers. 223. stat fama, Gratius vers. 100. ubi tamen dat videtur legendum. Stat. v. Theb. vers. 474. certe stat fama remotis Gentibus. & XI. Theb. vers. 571.

Huc mecum ad manes: illic quoque pacta reposcam,
 Si modo Agenorei stat Gnosia iudicis urna,
 Qua reges punire datur.

sic legendum ex MS. Claudian. de nupt. Honorii vers. 14.

Incusat spes aegra moras, longique videntur
 Stare dies.

Martial. lib. VIII. Epigr. XXI.

Tarda tamen nitidae non cedunt sidera luci,
 Et cupis Ausonium Luna videre ducem.

Jam, Caesar, vel nocte veni: stent astra licebit,
 Non deeris populo, te veniente, dies.

sic inveni in duobus aut tribus libris MSS. bene; vulgo, sunt astra licebit. Supra habuimus lib. II. vers. 639. in vidu genetrici stare suorum, id est, haerere. Stat. v.

Theb. vers. 85.

Sol operum medius summo librabat Olympo
 Lucentes, ceu staret, equos.

Martial. lib. VIII. Epigr. LXX. nam stare aut crescere debent Munera. Horat. lib. III. od. XXVIII.

— veluti stes volucris dies,

Parcis diripere horreo

Cessantem Bibuli Consulis amphoram.

Plin. lib. V. Epist. XII. Nescit enim semel incitata liberalitas stare. ad portas stare lib. X. vers. 266. stare ad munimina lib. XII. vers. 41. stare ad muros lib. XIII. vers. 36. stare ante urbes apud nostrum est pro morari. Roma apud Claudian. in bell. Gild. vers. 56.

Stabat certa salus: Memphis si forte negasset,
 Pensabam Pharium Gaetulis messibus annam.

Virgil. X. Aen. vers. 467. Stat sua cuique dies. vide ad librum II. vers. 637. N. HEINSIUS. Siquid mutandum, sensui accommodatissimum foret, sat Fabio cives servasse triumphus est, quod Illustrissimo Heinio in mentem venit. Facerem tamen cum Celeberrimo Burmanno, qui hunc locum sanum iudicat, modo ita distinctione adjuvetur:

— interea aegris

Nil movisse salus rebus. sit gloria multis,
 Et placeat (quippe egregium) prosternere ferro
 Hostem; sed Fabio sit vos servasse triumphus.

alii gloriosum putent pugnando hostes sternere; sed mihi triumphus sit vos servasse: vel tibi triumphus sit, vos Fabio reduci servasse. Quantae autem sibi laudi duxerint Romani, cives servasse, norunt, qui in historia ejus gentis non plane sunt hospites: quo etiam titulo ipsi Imperatores, rerum domini, plurimum laetati sunt; unde frequens in eorum nummis epigraphe, OB CIVIS SERVATOS.

v. 400. Hos nobis (erit haec tibi gloria) redde] vobis Colonienfis, & erit haec se gloria. fortasse, hos nobis erit haec tibi gloria reddi. locus mendosus: nam & tibi gloria jam praecesserat. N. HEINSIUS.

v. 401. Huic vallo assultare leonem] hunc leonem scripti: tibi hunc potest abesse. Sed & hunc supra habuimus vers. 393. N. HEINSIUS.

v. 403. Iras cum fraude coquentem] coquere est lente

A a a

Dictator capere arma veto. sic castra relinquens
Vallarat monitis, ac se referebat ad Urbem.
Ecce autem flatu classis Phoenissa secundo

- 410 Litora Cajetae Laestrygoniosque recessus
Sulcabat rostris, portusque intrarat apertos,
Ac totus multo spumabat remige pontus;
Cum trepidae fremitu vitreis e sedibus antri
Aequoreae pelago simul emergere sorores,
415 Ac possessa vident infestis litora proris.
Tum magno percussa metu Nereia turba,
Attonitae propere refluunt ad limina nota,
Teleboi medio surgunt qua regna profundo,
Pumiceaeque procul sedes. immanis in antro
420 Conditur abrupto Proteus, ac spumae late

Cautibus

lente parare, & velut subdole moliri, atque producere, aut productui parare; quia, quae igne coquantur, sensim mitescunt, atque usui apta fiunt. Silius Ital. lib. x. vers. 430.

Atque ubi turpe malum Latioque extrema coquebant

Coepta viri.

unde recocti appellantur homines subdoli, versuti, quique premere, quod sentiunt, possunt, donec matura sit occasio rem commodo suo aggrediendi. Catullus,

Si non omnia displicere vellem

Tibi & Fustio, seni recocto.

Petron. *Anus recocta vino.* quamquam ea loca ad Medae facinus etiam referri possint, cum Pelias tam aevo maceratus fuerit, ut in vitam recoquendus putaretur. BARTHIUS lib. xxxiii. Advers. cap. iv. Supra lib. ii. vers. 327. *impatiens asperque coquebat Jamdudum immites iras.* ubi vide, quae notavi.

v. 408. *Vallarat monitus*] *monitis*, ut scripti & editiones meliores. argute. N. HEINSIUS. *monitus*, quod sola Dausqueji editio habet, operarum sphaema est. In omnibus enim aliis editionibus constanter *monitis* legitur.

v. 411. *Portusque intrabat apertos*] *intrarat* scripti. N. HEINSIUS.

v. 412. *Ac totus multo spumabat remige pontus*] *tortus remige pontus* scribendum. non audimus scriptos codices cum vulgatis conspirantes. vide ad Valer. Flacc. lib. iv. vers. 657. N. HEINSIUS. Valer. Flacc. lib. i. vers. 362.

Hic & Naubolides tortas consurgit in undas Iphius.

Catull. carn. xxv. vers. 13.

Tortaque remigio spumis incanuit unda.

ubi pari errore omnia manuscripta *Tota unda* habere notavit vir Doctiss. Achill. Statius, quem vide. Saepissime autem culpa librariorum *to tortus* in *totus* migravit. Sic apud Manil. lib. v. vers. 75, ubi

vulgo recte editur *ac torto stringite gyro*, male in codice vetustissimo, quem servat Bibliotheca Lipsiensis Paullina, *toto gyro* est, ut testantur excerpta ejus libri, quae penes me sunt. alia exempla vide apud N. HEINSIUM ad Claudian. i. in Rufin. vers. 66. & ad Valer. Flacc. lib. viiii. vers. 332. Contra *to totus* etiam non numquam in *tortus* corruptum fuit. vide eundem HEINSIUM ad Ovidii ii. Metam. vers. 79. & Broekh. ad Propert. lib. iii. eleg. xix vers. 10.

v. 413. *Vitreis e sedibus antri emergere*] *vitrei se sedibus antri emergere* opinor. *emergere se* ad iii. Fastor. Ovidii vers. 367. pluribus illustravi. de *vitreis antris* dictum ad Fescenn. Claudiani. N. HEINSIUS. Viri Illustrissimi conjecturam, qua, nulla litera vel addita vel demta, huic loco medetur, probor. *emergere se*, ut apud Appul. in Apol. pag. 326. ed. Elmenh. *Veritas, olim interversa, nunc se offert, & velut alto barathro calumniam se mergit.* Manil. lib. i. vers. 116.

Ut possum rerum tantas emergere moles.

Auctor Aetnae vers. 117.

penitus tantos emergere fontes

Cum videt, ac torrentem imo se emergere hiatus. Vide Manutium ad Ciceronis viii. ad Famil. Epist. xiv. similiter *erumpere se*. vide infra ad lib. xu. vers. 438. De *vitreis* autem *antris* vide ad lib. iv. vers. 346.

v. 415. *Ac possessa*] *At* Putaneus: forte *Ut*. possis & obfessa. N. HEINSIUS.

v. 416. *Tum magno percussa metu*] *percussa* scripti & Romana editio. Sed nil mutari debere ad Maronem multis demonstravimus Aeneid. i. vers. 513. Parmensis editio recte *percussa*. N. HEINSIUS. Romana etiam princeps editio, Mediolanensis, & quidquid praeter Romanam, quam N. Heinsius consuluit, veterum editionum vidi, stant pro vulgata scriptura. De utraque voce *percussus* & *percussus* supra vide ad lib. ii. vers. 213. non male tamen hoc loco cum manuscriptis *percussa* legi potest. vide virum Eruditissimum.

- Cautibus objectis rejectat caerulea, vates.
 Is postquam (sat gnarus enim rerumque metusque)
 Per varias lussit formas, & terruit atri
 Serpentis squamis, horrendaque sibila torfit,
 425 Aut fremuit torvo mutatus membra leone,
 Dicite, ait, quae causa viae? quisve ora repente
 Pervasis pallor? cur scire futura libido?
 Ad quae Cymodoce, Nympharum maxima natu
 Itolidum; Nosti nostros, praefage, timores.
 430 Quid Tyriae classes, ereptaque litora nobis
 Portendunt? num migrantur Rhoetia regna
 In Libyam Superis? aut hos Sarranus habebit
 Navita jam portus? patria num sede fugatae
 Atlantem & Calpen extrema habitabimus antra?

Tum

issimum Richard. Benthum, Britanniae lucidissimum fidus, ad Horat. Epod. xi. vers. 2.

v. 417. *Attonitae prope resuunt ad litora nota*] ad limina nota scripti rectius: nam litora praecesserant. Praeterea corrigendum *Attonitae propeaeque suunt*. Sic lib. iii. vers. 412. *fuit omnis ab antris Nereidum chorus*. N. HEINSIUS. Bene N. Heinsius ad limina nota ex scriptis. Intellige nempe antrum & pumiceas sedes, quas Proteus inhabitabat, & quas mox Silius memorabit. Frequenter ita turbare soliti sunt scribae librarii. vide supra ad lib. iii. vers. 4.

v. 418. *Teleboi medio surgunt qua regna profundo*] *Teleboa* Oxonius. lego *Teleboun* regna, ex illo Maronis vii. Aen. vers. 735. *Teleboun Capreas cum regna teneret*. Interpres *Telebois*. minus bene. N. HEINSIUS. Insula haec postea *Capreae* dicta est, secessu Tiberi notissima. vide Cluver. iv. Ital. Antiq. pag. 1168.

v. 421. *Cautibus objectis rejectat caerulea*] Inconcinna haec. Censeo scribi debere, *despectat caerulea*. N. HEINSIUS. Ideo inconcinna haec & ingrata scriptura, quod post *objectis* repetatur *rejectat*. Non male ergo Heinsius *despectat*. Statius ii. Theb. vers. 35.

— *ventosque imbresque serenus*

Despicit, & tantum fessis insidit astris.

Simili modo, pro *disiecta*, vir Illustrissimus *despecta* emendat supra lib. vi. vers. 184.

v. 423. *Per varias lussit formas*] Praeter auctores, quos in testimonium adduxit Daufquejus, Protei mutationes describunt Ovidius i. Art. Amat. vers. 761. viii. Metam. vers. 732. Philostr. ii. de vitis Sophist. cap. xii. §. 2. alique. Unde natum proverbium, *Πρωτεὺς ποικιλότροπος*; de quo videndus est Erasmus in Adag. tit. *Inconstantiae*. quae autem hi de Protei, eadem de Nerei transmutationibus & vaticinandi peritia refert Pherecydes apud Schol. Apoll. Rhodii ad lib. iv. Argon. vers. 1396. & Apollod. ii. Biblioth. cap. v. §. ii.

v. 425. *Et fremuit*] *Aut* scripti & editio Romana. N. HEINSIUS. *Aut* etiam Romana princeps

& Mediolan. cum Parmensi aliisque ante Juntinam editionibus, in qua errore, ut puto, operarum *At* excusum est, pro quo Wolfius in Basileensi *Et* primus dedit.

v. 428. *Cymodoce, Nympharum maxima natu Itolidum*] Cymodocen loquentem induxit Silius ad imitationem Maronis, qui eam etiam *sandi doctissimam* dixit in x. Aen. vers. 225.

Quarum quae sandi doctissima Cymodocea.

v. 430. *Ereptaque litora nobis*] *obfessaque* Puteaneus. an, *obfessaque litora nautis*. N. HEINSIUS.

v. 431. *Migrantur Rhoetia regna In Libyam Superis*] *migrantur regna Superis*, pro Superi faciunt, ut regna migrent. *migrare* active, pro *migrare facio*, apud Cic. i. de Offic. cap. x. *Incidunt saepe tempora, cum ea, quae maxime videntur digna esse justo homine eoque, quem virum bonum dicimus, commutantur, fiuntque contraria: ut reddere depositum, promissum facere, quaeque pertinent ad veritatem & ad fidem, ea migrare interdum & non servare sit justum*. ubi alia exempla notarunt Victor. & Langius, ut & hoc loco Daufquejus.

v. 434. *Atlantem & Calpen extrema habitabimus antra*] & *Calpes antra* maluerim. N. HEINSIUS. Non respexit Silius ad antrum illud, quod in Libyae insula erat, quam Triton amnis circumdat, de quo late egit Diod. Sicul. lib. iii. cap. lxxix. ut putavit Doctissimus Daufquejus; sed ad aliud antrum, quod ad Calpen Phorcys & Medusa inhabitasse dicuntur, cujus Silius supra meminit lib. ii. vers. 59.

Hammon hic genitus, Phorcynidos antra Medusae

Cinyphiumque Macen, & iniquo è sole calentes
Bastidas late imperio sceptrisque regebat.

& lib. x. vers. 174.

— *jacet ingens Phorcys ab antris*
Herculeae Calpes, caelatus Gorgone parmam,
Unde genus tristisque Deae manabat origo.

Praestat itaque cum Illustrissimo Heinsio *Atlantem & Calpes antra* legere.

Aaa 2

V. 435.

- 435 Tum sic, involvens repetita exordia, retro
Incipit ambiguus vates, referatque futura.
Laomedontéus Phrygia cum sedit in Ida
Pastor, &, errantes dumosa per avia tauros
Arguta revocans ad roscida pascua canna,
440 Audivit sacrae lentus certamina formae:
Tum matris currus niveos agitabat olores;
Tempora sollicitus litis servasse, Cupido.
Parvulus ex humero corytos & aureus arcus
Fulgebat, nutuque vetans trepidare parentem,
445 Monstrabat gravidam telis se ferre pharetram.
Ast alius nivea comebat fronte capillos;
Purpureos alius vestis religabat amictus:

Cum

v. 435. *Tum sic, involvens*] *evolvens* puto. infra vers. 494.

Quae dum arcana Deum vates evoluit in antro.
Sic fontes *evolvere Thebas*, initio Thebaïd. Statianae.
N. HEINSIUS. Optime N. Heinſius *evolvens*, id est, exponens, quod mox dicit *referatque futura*.
Sic supra lib. v. vers. 420.

*Quis Deus, o Musae, paribus tot funera verbis
Evolvat?*
involvere futura est intricatis ambagibus futura praedicere. At Proteus non obscure, sed clare, vaticinatur.

v. 436. *Ambiguus vates*] Non exponam cum Marſo, perplexus & ambagibus vera involvens: nam, ut modo notavi, clare ubique loqui inducitur Proteus, nullisque ambagibus veritatem involvens. rō *Ambiguus* itaque potius ad crebras ejus in cujusvis generis formas mutationes referam; ita enim & apud Naſonem vocatur 11. Metam. vers. 8.

*Caeruleos habet unda Deos, Tritona canorum
Proteaque ambiguum.*

ubi tamen nulla vaticinii mentio est.

v. 437. *Laomedontéus Phrygia cum sedit in Ida Pastor*] A quo pars illa montis Idae, in quo judicium peractum fingitur, Alexandria dicta est. hic Stephan. Byz. voce 'Αλεξάνδρεια. 'Εστὶ καὶ τὸ πρὸς τῇ Ἰδῇ τῇ Τροίῃ 'Αλεξάνδρεια λεγόμενον, ἐν ᾧ φασὶ τὸν Πάριον διακρίναι τὰς θεάς. Est & locus in Ida Troica, Alexandria dictus, in quo Parim inter Deas judicasse referunt. sedit autem, ut apud Senecin Agam. vers. 730.

*Idaea cerno nemora: fatalis sedet
Inter potentes arbiter pastor Deas.*

Status lib. i. filv. 11. vers. 43.

*Nec, si Dardania pastor temerarius Iliā
Sedisſes, haec dona forent.*

Proprium enim judicium est sedere, ut apud Naſon. XIII. Met. vers. 1.

*Confedere duces, & vulgi stante corona
Phaedr. lib. i. fab. x.*

Tunc iudex inter illos sedit simius.

Atque ita sedens exhibetur Paris in marmore antiquo apud Beger. in Specileg. Antiq. pag. 135. & in nummo Antonini Pii apud Morell. in specim. Rei Numm. tab. xi. quod utrumque monumentum hic etiam conspiciendum dedi.

v. 438. *Errantes dumosa per avia tauros*] errare eleganter de pecore pascenti, ut apud Maron. ecl. i. vers. 9.

*Ille meos errare boves, ut cernis, & ipsum
Ludere, quae vellem, calamo permixti agresti.*
in 1. Aen. vers. 184.

tres litore cervos
Prospicit errantes: hos tota armenta sequuntur.
ubi Servius: Errantes] pascentes, ut, Mille meae Siculis errant in montibus agnae. revera enim, dum pascuntur, vagantur. Horat. Epod. 11. vers. 11.

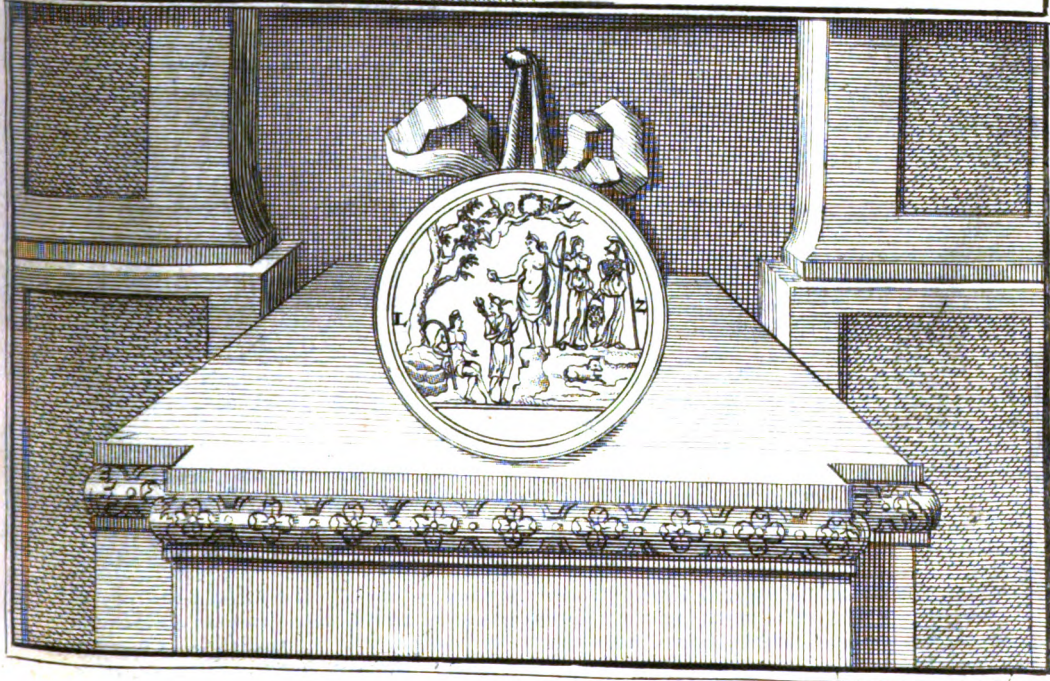
*Aut in reducta valle mugientium
Prospicit errantes greges.*

ubi vide Weitzium.

v. 441. *Tum matris currus*] *curru*, ni fallor. N. HEINSIUS. Nihil videtur mutandum. Cupido agitabat olores currus matris. Veneris autem currus non a passeribus solum vel columbis, sed & oloribus trahi fingitur. vide Barth. ad Stat. lib. i. filv. 11. vers. 143.

v. 442. *Tempora sollicitus litis servasse Cupido*] Malim *Tempora litis servasse*. N. HEINSIUS. Neque hoc loco admittenda videtur Heinſii conjectura. *servare* enim Silius posuit pro observare. vide supra ad lib. 111. vers. 380. Cupido itaque sollicitè observabat tempus illud, quo lis inter Deas de pulchritudinis praestantia judicaretur: ne nempe, si Venus serior venisset, crederetur male de forma sua praesumisset, aut aliis victoriam cessisse.

v. 443. *Coritus*] *corytos*, non *coritus*, praescae editiones cum Oxonio & Puteaneo scriptis exemplaribus. Sic Graecorum more Naſo, Statius, aliique poëtae enuntiarunt. N. HEINSIUS. *coritos* etiam Romana princeps & Mediol. editio. recte, nisi quod per litteram Graecam *corytos* scribendum sit. Pariter infra praescae editiones *Hesperos*, pro *Hesperus*.

- Cum sic suspirans roseo Venus ore decoros
 Alloquitur natos: Testis certissima vestrae
 450 Ecce dies pietatis adest. quis credere salvis
 Hoc ausit vobis? de forma atque ore (quid ultra
 Jam superest rerum?) certat Venus. omnia parvis
 Si mea tela dedi blando medicata veneno,
 Si vester, coelo ac terris qui foedera sancit,
 455 Stat supplex, cum vultis, avus, victoria nostra
 Cypron Idumaeas referat de Pallade palmas;
 De Junone Paphos centum mihi fumet in aris.
 Dumque hic aligeris instat Cytherêa, sonabat
 Omne nemus gradiente Dea. jam bellica virgo,
 460 Aegide deposta, atque assuetum casside crinem

Involvi

Hesperus, habent lib. xi. vers. 270.

v. 447. *Purpureos alius vestis religabat amictus*] *cesto* religabat amictus conjicio, vel *cesti*. De cesto Veneris omnia obvia. Sic in Claudiano nupt. Pallad. & Celer. castigabam, ubi etiam de Venere agitur, vers. 6. *salsidit amictum Cestus*, non *Aestus*. Martial. lib. vi. Epigr. xiii.

A te Juno petat ceston & ipsa, Venus.
 ubi *ceston* vocat *nodum Acidalium*. *Nodus concordiae* pro cesto quoque, aut vinculo concordiae. Statius Epithal. Stellae loco mendoso,

— dat Juno verenda

Vincula, (*ceston*) & *insigni* geminat *concordia nodo*. perperam *taeda* nunc illie legitur. *Purpureos* non ad *capillos*, sed *amictus*, refer, quae male distinguebantur. N. HEINSIUS. De cesto Veneris vide Cultissimum Tibulli Interpretem Jan. Broekhus. ad lib. i. Eleg. ix. vers. 5. Maxime autem in hoc judicio Venus cesto opus habuisse videtur, ut nempe magicis ejus illecebris animum Paridis in suas partes pelliceret. Si quis tamen pro vulgata scriptura stare malit, ei controverfiam non movebo. *amictum* enim *vestis* capere poterit id, quod vesti super injicitur. Nam *vestes* sunt interiora corporis tegumenta, *amictus* vero superiora. vide Broekhus. ad d. loc. Tibull. vers. 13. Deinde optime haec eo modo interpunxit N. Heinsius, ut *Purpureos* ad *amictus*, non vero *capillos*, referatur. Olim male ita distinguebantur,

At si alius nivea comebat fronte capillos
Purpureos, alius vestis religabat amictus.
 ubi *Purpurei capilli* a Dausquejo pulcherrimi exponuntur.

v. 453. *Si mea tela dedi*] Malim, *Si modo*. N. HEINSIUS. Appul. v. Metam. pag. 108. ed. Pric. Immo, ut contumeliam magis sentias, aliquem de meis adoptaturam vernulis; eique donaturam istas pennas, & *flammas*, & *arcum*, & *ipsas sagittas*, & *omnem meam suppellectilem*, quam tibi non ad hos usus dedecram. Venerem Cupidini arcum tradentem exhibet sequens gemma,

quam habet Gorlaeus in Dactyl. part. ii. num. 134.

v. 455. *Victoria nostra*] Concinnius foret, *victoria nostram Cypron*. N. HEINSIUS.

v. 457. *Et Junone Paphos centum mihi fumet in aris*] *De Junone Paphos* Agrippinas. N. HEINSIUS. Statius v. Theb. vers. 61.

Illa Paphon veterem, centumque altaria linquens. ubi Barthius & alium Maronis locum laudavit.

v. 458. *Dumque haec instat*] hic editio Romana ac Parmensis. non male. nisi *maius hoc instat*, id est, hac oratione. apud Valer. Flacc. lib. i. vers. 301.

Ecce coronatae visa est tusea carinae
Vocibus his instare duci.

Apud Maron. Aen. xii. vers. 47.

Ut primum fari potuit, sic institit ore.

N. HEINSIUS. Etiam Romana princeps & Mediol. editio hic: pro quo, si aliqua mutatio placet, etiam legi posset *his instat*. pro recepta lectione stat doctissimus Dausquejus.

v. 460. *Assuetum casside crinem Involuit, tum comta comam*] Quid est *comam* post *crinem* dicere? In Oxon. legitur *tum comta* tamen. Ego, ut bellicae Deae ornatum haftenus comtum faciat, ne molliorem spiret, scripsisse arbitror Silium, non *comta* tamen. Involvit quidem crinem, quem casside premere consueverat. Sane manifesta *ταυτολογία* in vulgatis est. BARTHIUS lib. i. Advers. cap. xiii. Scribo, atque *assuetum casside crinem In-*

A a a 3

volvi

- Involvi tum comta tamen, pacemque serenis
 Condiscens oculis, ibat, lucoque ferebat
 Praediſto ſacrae veſtigia concita plantae.
 Parte alia intrabat juſſis Saturnia ſilvis,
 465 Judicium Phrygis & faſtus paſtoris & Idam
 Poſt fratris latura toros: poſtrema nitenti
 Affulſit vultu rigens Venus. omnia circa
 Et nemora & penitus frondofis rupibus antra
 Spirantem ſacro traxerunt vertice odorem.
 470 Nec judex ſediſſe valet; feſſique nitoris
 Luce cadunt oculi, ac metuſ dubitaſſe videri.
 Sed victae fera bella Deae vexere per aequor,
 Atque exciſa ſuo pariter cum judice Troja eſt.

Tum

volvi tum comta manu, nam in ſcriptis & Romana atque Parmenſi editione *tum comta tamen. comta manu* elegans. de quo loquendi modo Gronovius Diatr. Stat. cap. xxxiv. Stat. in Theb.

Semper in aſpectum diraque in ſede latentem Oedipoden exiſſe ferunt, vultuque ſereno Canitiem nigram ſqualore, & ſordida ſuſis Ora comis laxaſſe manu.

Idem Gronovius Obſerv. i. cap. xvii. *τὸ tamen* hic aſſerit, à quo & *τὸ Involve* occupatum deprehendo: is videatur. Barthius *non comta tamen* legit. N. HEINSIUS. Omnes etiam libri editi *comta tamen*, praeter editiones Baſileenſ. Colinaei, & Dauſqueji: ut dicat Silius, Minervam crines, quos olim caſſide involvere ſolebat, nunc cum cura compoſuiſſe: plane contra quam Appulej. qui lib. x. Met. pag. 233. idem judicium ludo ſcenico exhibitum narrans, ita Minervam deſcribit, *Irrupit alia, quam putares Minervam, caput comteſta fulgenti galea, & oleaginea corona tegebatur ipſa galea: clipeum attolens, & haſtam quatiens, & qualis illa, cum pugnat.* Callim. in Lacacr. Pallad. verſ. 18.

*Ὅνδ' ὅνα τὰν ἰδαν θροῦ ἰδιμαζὶν ἔην,
 Ὅνδ' ἰς ὀρίχαλκον μεγάλα θύος, ἐδὶ Σιμῶντος
 Ἐβλύψαν δῖναι ἰς διαφανομήν.
 Ὅνδ' Ἥρην Κύπρις δὲ, διανυγία χαλκὸν ἰλοῖσα,
 Ποδάμῃ τὰν αὐτὰν δῖς μετῴκει πόμον.*

Neque, cum apud Idam Phryx dijudicavit liſem, in orichalcum magna Dea, nec Simoentis inſpexit in vorticem pellucidum: neque Juno: ſed Venus, claro aere accepto, ſaepe eandem bis diſpoſuit comam. Sed Callimachum, ut ignominiam, quae Palladi ex Veneris victoria illata erat, minueret, ab Euripide aliſſique diverſum ire in eruditiffimis commentariis ad eum locum docuit vir Illuſtriſſimus Ezechiel Spanhemius. *comere* autem propria de cura capillorum vox eſt. ſupra verſ. 446.

Aſt alius nūna comabat fronte capillos.

Tibull. lib. i. Eleg. ix. verſ. 16.

Nec niſidum tarda comſerit arte caput.

Ovidius ii. Amor. Eleg. viii. verſ. i.

*Ponendis in mille modis perſecta capillis,
 Comere ſed ſolas digna, Cypaſſi, Deas.*

Statius lib. ii. ſilv. i. verſ. 122.

illa genas & aduſtum comere crinem.

Claudian. de Laud. Seren. verſ. 221.

*Non illo niſidos umquam bellante capillos
 Comere.*

Et hinc à voce *comere* vocatae comae, quae dicuntur capilli, cum aliqua cura compoſiti, ut teſtis eſt Paulus, qui Feſtum contraxit, in voce *comtus*.

v. 461. *Pacemque ſerenis Conſpiciens oculis*] *ὄραμα αὐτὶ ἐπ' ἰφύματα*, eſt autem *conſpiciere pacem*, quod *ἰνδύματα*: oculis nimirum in anguſtum deductis leviter intueri aliquem, cujuſmodi oculos *conſpiciens* dicebant antiqui. Feſtus, *Conſpiciens oculi ſunt in anguſtum coacti, conſpiciens palpebris*. D. HEINSIUS. In iſſdem membranis *Condiscens*, vice *Conſpiciens*, conſpicitur. velut è perpetua ſeveritate tum primum Pallas didicerit lactos oculos vibrare. Ego tamen vulgatum non damno. BARTHIUS lib. i. Adverſ. cap. xiii. *Condiscens oculis* ſcripti & Romana ac Parmenſis editio: quod mutari minime debuit, & jam aſſertum eſt ab eodem Gronovio Obſervat. i. cap. xvii. Plinius lib. vii. Epift. xx. *Paullatim lucem ferre condiſco*. ſic & alibi idem. Uſus eſt eodem verbo Plautus quoque. Horat. lib. iii. od. ii.

Anguſtam, amici, pauperem paſi,

Robuſtus acri militia puer

Condiſcat.

Barthius haeret ambiguus, utri ſcripturae accedat. Nolle factum. N. HEINSIUS. *Condiscens* etiam Romana princeps & Mediolan. editio. Operarum errore in Marſi editione eſt *Conſpiciens*, quod & habet Martinus Herbipolenſis: primus autem pro eo Nican- der in Juntina *Conſpiciens* ſubſtituit: ſed male. *condiscere* pro ſimplici *diſcere*. Colum. iii. de Re ruſt. cap. x. *Velut altricis uberibus eduſtus. paullatim fruſtrum ferre condiſcit.* & iv. cap. xv. *Ut paullatim condiſcat ſuis radicibus ali.* *Condiſcere pacem* itaque, ut *diſcere conſortia* apud Claudian. ii. de Rapt. Proſerp. verſ. 368. ubi id illuſtravit N. Heinſius.

v. 464.

- Tum pius Aeneas, terris jactatus & undis,
 475 Dardanio Italia posuit tellure Penates.
 Dum cete ponto innabunt, dum sidera coelo
 Lucebunt, dum Sol Indo se litore tollet,
 Hic regna, & nullae regnis per secula metae.
 At vos, o natae, currit dum immobile filum,
 480 Hadriaci fugite infaustas Sasonis harenas:
 Sanguineis tumidus ponto miscebitur undis
 Aufidus, & rubros impellet in aequora fluctus:
 Damnatoque Deum quondam per carmina campo
 Aetolae rursus Teucris pugnabitis umbrae.
 485 Punica Romuleos quatient mox spicula muros.
 Multaque Hasdrubalis fulgebit strage Metaurus.

Hinc

v. 464. *Intrabat jussas Saturnia silvas*] *jussis silvis* cum scriptis & Romana ac Parmensi editione. Sic supra *Intrantem puppi* ex optimo codice habuimus lib. vi. vers. 498. ubi plura ad rem. N. HEINSIUS. Editio etiam Romana princeps, Mediolan. Marfi, & Martini Herbipolentis *jussis silvis*: quod Nican- der in Juntina in *jussas silvas* mutavit. sed frustra. vide infra ad lib. ix. vers. 289. & ad lib. xi. vers. 473. Vir Illustrissimus ad calcem Sillii adscriperat, pan modo in Mstis legi apud Maronem viii. Aen. vers. 398. *nosusque medullis Intravit calor*, non, ut nunc circumfertur, *medullas*.

v. 465. *Et Idam*] *Idem* scripti; lege *Idem*. N. HEINSIUS. Vide eundem Heinsium ad Nason. Epist. v. Heroid. vers. 73. & alibi.

v. 467. *Affulsit vultu nitenti ridens Venus*] Appulej. x. Metam. pag. 234. ed. Pric. *Venus ecce cum magno favore carueas in ipso meditullio scenae, circumfuso populo laetissimorum parvulorum, dulce subridens consti- tut amoenae*.

v. 471. *Metuit dubitasse videri*] ac *metuit* è scrip- tis. N. HEINSIUS. Ne itaque Paris videretur dubitasse, confestim Venerem Dearum formosissi- mam judicavit, eique aureum malum dedit. Hinc in nummo Magniae Urbicae effigies conspicitur Ve- neris stantis, dextra stolam componentis, sinistra vero pomum tenentis, addita hac inscriptione, VE- NERI VECTRICI. Quin & mala Veneri sacra fuisse docent P. Moll ad Longi Pastor. lib. i. pag. 20. & Toll. Gust. ad Longin. pag. 352. forte ob ma- lum illud, quod pulchritudinis praemium ei Paris dedit.

v. 473. *Troja est*] Omittunt verbum substantivum Colon. & Oxon. N. HEINSIUS.

v. 474. *Terris jactatus & undis*] Imitatum ex illo Maron. i. Aen. vers. 3.

— *multum ille & terris jactatus & alto.* pro *undis* autem veterimae editiones habent *unda*.

v. 476. *Dum cete innabunt ponto*] *ponto innabunt* Colon. alii *ponto vivent*. mox *Sasonis* Colonienfis. Sic Lucan. lib. ii. vers. 627.

Spumoso Calaber perfunditur aequore Sason. lib. v. vers. 650.

Non humilem Sasona vadis, non litora curvae Thessaliae saxosa petunt.

Dicemus lib. ix. vers. 469. N. HEINSIUS. *ponto vi- vent* etiam Romana princeps & Mediolanensis editio.

v. 483. *Damnatoque Deum quondam per carmina*] *Marciana* intelligit. D. HEINSIUS. Accommoda- tum id quidem est ad Livii mentem lib. xxv. cap. xii. minus vero ad mentem Sillii, qui cladem Cannen- sem semper Sibyllinis carminibus praedictam dicit. ut lib. ix. vers. 57.

— *cecimis Grynaea per orbem*
Haec olim vates, & te praesaga tuosque
Vulgavit terris, proavorum aetate, furores.
 & paullo post,
Firmabis nostro Phoebeae dicta Sibyllae
Sanguine.

v. 486. *Multa quoque Hasdrubalis fulgebit strage Metaurus*] Vera lectio est in codice Anglicano, *Multaque Hasdrubalis*. Nec difficile erat ita corri- gere, ut in re manifesta. BARTHIUS lib. i. Ad- vers. cap. xiii. Non advertit mendum Interpres. scribendum quippe *Multaque strage*. & sic Colonien- sis, uti & Barthius ex Oxonio. Sed nec *fulgebit strage* apposite aut proprie satis. Emendo, *turgebit strage. sanguineis tumidus undis Aufidus* praecesserat. possis & *lugebit*. sed alterum praestat. In Colonienfi *Metaurus*. Stephano *Μάταυρος πόλις Σικελίας*. & sic codices Pomponii Melae. infra lib. vii. ex eodem codice Colonienfi vers. 450.

— *rapidasque sonantis*
Vertice concorquens undas per saxa Metaurus.
 Vetus inscriptio apud Gruterum pag. clxi.

CAESARES. CONSTANTIVS. ET. MAXIMIANVS
 PONTEM. MATAVRO.

In itineralio etiam Antonini *Metaurum flumen*. Ho- ratio, Livio, Val. Maximo, Plinio, Lucano, Claudiano, Sidonio Apollinari, Orosio, Eutropio *Metaurus* est, etiam Straboni. N. HEINSIUS. Vi- de supra ad lib. iv. vers. 187.

v. 487.

- Hinc ille e furto genitus patruisque piabit
 Idem ultor patrisque necem: tum litus Elissæ
 Implebit flammis, avelletque Itala Poenum
 490 Viscera torrentem, & propriis superabit in oris.
 Huic Karthagæ armis, huic Africa nomine cedit.
 Hic dabit ex sese, qui tertia bella fatiget,
 Et cinerem Libyæ ferat in Capitolia victor.
 Quæ dum arcana Deum vates evoluit in antro,
 495 Jam mœnita & Fabium bellicque equitumque magister
 Exuerat mente, ac praeceps tendebat in hostem.
 Pascere nec Poeno pravum ac nutrire furorem
 Deerat, &, ut parvo majora ad proelia damno
 Eliceret, dabat interdum simulantia terga.
 500 Non aliter, quam qui sparsa per stagna profundi
 Evocat e liquidis piscem penetralibus esca.
 Cumque levem summa videt jam nare sub unda,
 Ducit sinuato captivum ad litora lino.
 Fama furit, versos hostes, Poenumque salutem
 505 Invenisse fuga: liceat si vincere, finem
 Promitti cladum: sed enim ditione carere
 Virtutem, & poenas vincentibus esse repostas.
 Clausurum jam castra ducem, rursusque referri

Vaginae

v. 487. *Hinc ille è furto genitus*] *φάρσιον ἱονήν* hoc fur-
 tum ad verbum Graeci poetae dicunt: unde Mu-
 faeus *σκατιόσται ὑποκλίπτομαι ἱονήν*, & eleganter
ὑποκλίπτομαι ἱονήν, id est, furari, pro concumbere,
 dixit Sophocles: *σκατιόσται* ex ejusmodi furto na-
 tos Homerus vocat, non longe aliter quam Juris-
 consulti nostri, qui *furtum* etiam, proprie cum su-
 mitur, à *σκάω* dictum volunt (id enim *furtum* est)
διὰ τὸ (ὡς ἐπὶ πλείστον) ἐν σκάω γίνεσθαι. Pindarus *παρ-
 θένια ὠδὴν* eleganter è furto natum vocat Olymp.
 6'. *Παρθένια ὠδὴν κρύψαι κόλποις*. Sic Graecis, qui
 belli Messeniaci tempore nascebantur, *παρθένοι* in
 universum vocabantur, quod ex virginibus ab om-
 nibus habitis procreati essent. Maronem certe
 Graecorum elegantias imitatum vides, cum *furari*
 in Georgicis de concubitu dixit. D. HEINSIUS.
 Nil variant codices: opinor tamen, *Hinc Jovis è
 furto genitus*, vel, *Ille Jovis furto hinc genitus*; de
 Scipione sermo est. Videatur hoc loco Interpres.
 Colonienfis, *Hinc ille in furto genitus*. N. HEIN-
 SIUS. *furtum*, ut infra lib. xi. vers. 293.

*Namque Jovem & laetos per furtia canebat a-
 mores.*

Stat. i. Theb. vers. 573.

— *felix, si Delia numquam*

Furta, nec occultum Phoebo sociasset amorem.

v. 490. *Viscera torrentem*] Malo, *torquentem*. N.
 HEINSIUS. Sic supra turbarant librarii lib. i. vers.
 194. sed fortasse nihil mutandum. satis commode
 enim *torrere viscera Itala*, est *exurere*, ferro igni-

que vastare Italiam. ita *exurere* dixit Silius libro viii.
 vers. 273.

— *num festinant, quos plurima passos
 Tertius exurit lacrimosis casibus annus?*

lib. xv. vers. 540. *miseras quaerentem exurere belli Re-
 liquias.*

v. 496. *Exuerat mentem*] *mente* scribendum: &
 sic editio Gryphiana. N. HEINSIUS.

v. 497. *Pascere nec Poeno pravum ac nutrire favo-
 rem Deerat*] *pravum furorem* nescio quis conector
 apud Interpretem. confirmat liber Colonienfis. I-
 dem eleganter, mehercules, *Pascere nec Poeno De-
 erat*; *Poenos* in Oxonio; *Poenum* in Puteano. Valer.
 Flacc. lib. ii. vers. 313.

— *non illis obvia tela*

Ferre, nec infestos deerat furor improbus ignes.

Vulgata tamen scriptura potest defendi ex lib. xi.
 vers. 48.

Nec, quos vile genus despectaque lucis origo

Foedabat, sperare sibi & deposcere primi

Deerant imperia.

N. HEINSIUS. Recte vir Illustrissimus ex optimo
 codice *pravum furorem* vindicavit. Sensus enim est,
 omni modo aluisse Hannibalem in Minucio prava
 pugnandi libidinem. Ita *furor* supra est hoc li-
 bro vers. 253.

His dictis fractus furor, & rabida arma quierunt.
 Non raro autem voces *favor* & *furor* librariorum
 culpa in codicibus vetustis inter se commutantur.
 vide Gronov. ad Auctor. Octaviae vers. 786. & N.
 Heinsium

- Vaginae iussurum enses, reddatur in armis
 510 Ut ratio, & purget miles, cur vicerit hostem.
 Haec vulgus: necnon Patrum Saturnia mentes
 Invidiae stimulo fodit & popularibus auris.
 Tunc indigna fide censent optandaque Poeno,
 Quae mox haud parvo luerent damnata periclo.
 515 Dividitur miles; Fabioque equitumque magistro
 Imperia aequantur penitus. cernebat, & experts
 Irarum senior, magnas ne penderet alti
 Erroris poenas patria inconsulta, timebat.
 Ac tum, multa putans secum, ut remeavit ab Urbe,
 520 Partitus socias vires, vicina propinquis
 Signa jugis locat, & specula sublimis ab alta
 Non Romana minus servat, quam Punica castra.
 Nec mora: disiecto Minuci vecordia vallo,
 Perdendi simul & pereundi ardebat amore.
 525 Quem postquam rapidum vidit procedere castris
 Hinc Libys, hinc Fabius; simul accendere sagaces
 In subitum curas. propere capere arma manipulis
 Edicit, valliue tenet munimine turmas
 Ausonius. torquet totas in proelia vires
 530 Poenorum ductor, propellitque agmina voce:

Dum

Heinsium ad Claudiani bell. Getic. vers. 113.

v. 503. *Ducit captivum sinuato lino*] *sinuato captivum* scripti optime. libro vi. vers. 226.Cetera *sinuati*: glomerat sub pectore gyris.
 lib. x. vers. 182.*Sinuatur, coxaque sedet munimen utraque.*
 Parmensis liber,

Ducens hamato captivum ad litora ferro.

N. HEINSIUS. Editio Romana princeps *Duce sum-*
mato captivum: Mediol. *Ducit summato*, quod nos
 aperte ducit ad veram lectionem, quam ex Colo-
 niensi aliisque scriptis libris Illustrissimus Heinsius
 eruit. Probavit eam pariter virsummus J. Fr. Gro-
 novius ad Senec. Thyest. vers. 233. similibusque
 exemplis poetis hanc figuram usitatissimam esse do-
 cuit. vide etiam Vossium ii. Gramm. cap. xiv.v. 509. *Vaginae iussurum enses*] Sic Agrippinus;
 ceteri, *Vagina insuetos enses*. N. HEINSIUS.v. 509. *Reddatur in armis Ut ratio*] Id minabatur
 Fabius etiam apud Livium lib. xxii. cap. xxv. *Ma-*
gistroque equitum, quod contra dictum suum pugnavisset,
rationem diceret reddendam esse, si penes se summa im-
*perii consilique sit.*v. 510. *Ut ratio, purget*] & *purget* scripti bene.
 N. HEINSIUS. Non aliter etiam editio Romana
 princeps, Mediolan. ac Parmensis; nisi quod erro-
 re operarum in Mediol. sit *pugnet*.v. 514. *Luerent damnata periclo*] *luerins* praestare
 arbitror. N. HEINSIUS.v. 516. *Penitus cernebat, & experts Irarum senior*]Scribo *spernebat*. sic lib. xi. de Decio vers. 210.*Quem Libyae rector tot signa tot arma serentis*
*Spernentem increpitas.*N. HEINSIUS. Tamen *experts Irarum* docent, non ma-
 le N. Heinsium *spernebat*, pro *cernebat*, scribendum
 coniecisse. Deinde cum Celeberrimo Burmanno
 etiam distinguere potes, *Imperia aequantur penitus*.
spernebat. vulgo erat, *Imperia aequantur, penitus*
spernebat. sed tum vix opus erit, ut *to cernebat in sper-*
nebat mutes. *senior* autem pro simplici senex. vide
 Gevart. i. Lection. Papin. cap. x.v. 523. *Minuti vecordia*] In Agrippino *Minici*. &
 sic semper. N. HEINSIUS. Vide supra ad vers. 386.v. 528. *Nulloque tenet munimine turmas Ausonius*]
 Haec lectio si vera est, quomodo mox ait?*Primus claustra manu portae Dictator & altos*
*Disjecit postes, rupitque in proelia cursum.*Plane legendum, *valliue tenet munimine turmas*.
 videatur Livius. MODIUS Novant. Lect. Epist.
 xciv. *valli munimine* Colonienfis cum Modio. valeat
 Interpres oblocutor intempestivus. N. HEINSIUS.
 Cum Minucium castris procedere videret hinc Fa-
 bius, inde Hannibal; ille, ut milites arma caperent,
 edixit, quos tamen intra castra continebat ad subita
 rerum paratos. hic autem suos in aciem eduxit,
 ut absente Dictatore cum Magistro equitum manum
 conferret. Is verus hujus loci sensus est, qui om-
 nino exigit, ut cum viris doctis ex integerrimo
 codice *valli munimine* scribamus. Deinde male per
Ausonius Marfius, Dausquejus, & Cellarius Minu-
 cium

Bbb

- Dum Dictator abest, rape, miles, tempora pugnae.
 Non sperata diu plano certamina campo
 Offert ecce Deus. quoniam data copia, longum
 Detergere situm ferro, multoque cruore
 535 Exfatiare, viri, plenos rubiginis enses.
 Atque ea cunctator pensabat ab aggere valli,
 Perlustrans campos oculis, tantoque periculo
 Discere, quinam esset Fabius, te, Roma, dolebat.
 Cui natus, juncta arma ferens, Dabit improbus, inquit,
 540 Quas dignum, poenas; qui per suffragia caeca
 Invasit nostros haec ad discrimina falcis.
 Insanae spectate tribus. pro lubrica rostra,
 Et vanis fora laeta viris! nunc munera Martis
 Aequent imperio, & solem concedere nocti
 545 Sciscant imbelles. magna mercede piabunt
 Erroris rabiem, & nostrum violasse parentem.
 Tum senior, quatiens hastam, lacrimisque coortis:
 Sanguine Poenorum, juvenis, tam tristitia dicta

Sunt

cium intelligunt, quem rapidum castris processisse Silius jam supra dixerat. Locus hic clarus adeo est, ut de veritate lectionis ex Coloniensi codice depromtae nemo sanus dubitare possit.

v. 531. *Rape, miles, tempore pugnae*] Reponendum *tempora*, quod valet, occupa tempus: solens locutio bonis scriptoribus. MODIUS Novant. Lect. Epist. xciv. Vide supra ad lib. i. vers. 569.

v. 532. *Non sperata diu*] *Non sperata tibi* maluerim, vel *Nunc sperata diu*. N. HEINSIUS.

v. 538. *Discere, quisnam esset Fabius, te, Roma, dolebas*] *quinam* Oxon. & Colon. *dolebis* Dausqueius. N. HEINSIUS. Recte *quinam* libri scripti. vide infra ad lib. ix. vers. 651. & ad lib. xv. vers. 668. Deinde, pro *dolebas*, doctissimus Interpres *dolebis*, vel potius *docebat*, scribendum conjicit. sed frustra. Cernebat Fabius ex castris suis Hannibalem & Minucium proelia conferentes, & dolebat, o Roma, te tanto tuo periculo ac damno discere & experiri, quanto magis salutaria sua tibi, quam calida Minucii consilia fuissent, quamque egregium se imperatorem praestitisset. Si itaque vel *dolebis*, vel *docebat*, admittas, omnem sensum, qui nunc constat, turbabis & evertes.

v. 540. *Quas dignum*] *dignum est* scripti. N. HEINSIUS.

v. 544. *Solem concedere nocti Sciscant*] *Discant* Parmensis & Romana editiones. male. N. HEINSIUS. Perperam etiam Romana princeps & Mediolanensis editio *Discant*. Proprie enim *sciscere* plebs dicitur, cum aliquid decernit. Livius lib. i. cap. xvii. Adeo id gratum plebi fuit, ut, ne victi beneficio viderentur, id modo sciscerent juberentque, ut Senatus decerneret, qui Romae regnaret. unde *scita* plebis apud eundem lib. xxii. cap. xxvi. *Haud parum callide*

auram favoris popularis ex Disflatoria invidia petiit, scitque plebs unus gratiam tulit. Quod communius una voce *plebiscitum* vocatur. Deinde commodius videtur hoc modo distinguendum, *Sciscant imbelles. magna*, quam, ut vulgo fit, *Sciscant, imbelles magna*.

v. 549. *Sunt abolenda*] *Sunt abolenda* Agrippinus. male. N. HEINSIUS. Frequenter librarii praepositiones *ob* & *ab* in compositis inter se commutarunt. vide Gebhard. i. Crepund. cap. xii. qui tamen male ubique *abortae lacrimae*, pro *obortae*, similiaque alia, probare videtur.

v. 551. *Nos aequavisse minori*] *non aequavisse* Coloniensis. deinde *minorem* scripti, & mox *si sunt mihi talia*, non *sint*. Scribe nonne *aequavisse minorem* Solvetur culpa? *si sunt*. lib. xi. vers. 579. *pax custodire salutem Et crues aequare potens*. Auctor de viris illustr. in vita Fabii. *Magistrum equitum imperio sibi aequari passus est*. N. HEINSIUS. Omnino verum est, quod ex libris scriptis Illustrissimus Hein- sius vindicavit: non enim populus Romanus Fabium aequarunt minori Minucio, minuendo imperium, quod habebat; sed Fabio aequarunt minorem Minucium, cui eandem, quam Dictator obtinebat, potestatem dederunt. Ad veram lectionem proxime accedunt praeae editiones, Romana princeps, Parmensis, Mediolanensis, ac aliae, in quibus *minore*, pro *minori*, & *sunt*, pro *sint*, legitur.

v. 558. *Extorris Capitolia curru Intrares exsul*] *Pessime cursu* Dausqueius. *Intrares curru exsul Capitolia*, id est, cum triumphares post exsilium. Adeantur, quae annotamus lib. vi. vers. 545. *Distingue Intrares exsul!* N. HEINSIUS. Idem Dausqueius male etiam *to exsul* in *exin* mutandum censuit.

v. 562. *Mutassentque solum sceptris Aeneia regna*] Forte,

- Sunt abolenda tibi. patiarne ante ora manusque
 550 Civem deleri nostras? aut vincere Poenum,
 Me spectante, sinam? nos acquavisse minori,
 Solvetur culpa, si sunt mihi talia corda.
 Jamque hoc (ne dubites) longaevis, nate, parentis
 Accipe, & aeterno fixum sub pectore serva:
 555 Succensere nefas patriae: nec foedior ulla
 Culpa sub extremas fertur mortalibus umbras.
 Sic docuere senes. quantus qualisque fuisti,
 Cum pulsus lare & extorris Capitolia curru
 Intrares exsul! tibi corpora caesa, Camille,
 560 Damnata quot sunt dextra! pacata fuissent
 Ni consulta viro, mensque impenetrabilis irae;
 Mutassentque solum sceptris Aeneia: regna,
 Nullaque nunc stares terrarum vertice, Roma.
 Pone iras, o nate, meas. socia arma feramus.
 565 Acceleremus opem. jamque intermixta sonabant
 Classica, procurfusque viros colliserat acer.

Primus

Forte, *Mutassent solum*. N. HEINSIUS. Sed & vulgata lectio proba. Respicit autem Silius ad consilium Romanorum Vejōs post incensam bello Gallico urbem migrandi, cui se totis viribus Camillus opposuit. Gravissimam ejus orationem habet Livius lib. v. cap. 11.

v. 564. *Pone iras, o nate, meas*] Hoc ita capiendum est, quae me magis decent: non enim filio, sed patri, demta erat dimidia pars imperii, ideoque illius erat irasci ingratae patriae. BARTHIUS lib. 1. Advers. cap. xiiii. Dausquejus minus recte *iras meas* exponit, quibus honori meo consultum is, vel in quas imperium meum est.

v. 565. *Jamque intermixta sonabant*] Ita & Colonienfis. Puteaneus & editio Marfi *jamjamque intermixta sonabant*. N. HEINSIUS. Scaliger etiam ad marginem Sili notarat, legendum sibi videri *jamjamque intermixta*.

v. 566. *Concurfusque viros colliserat acer*] *procurfusque* scripti & primae editiones. optime. Horat. lib. 1. sat. vii.

— in jus

Acres procurrunt, magnum spectaculum userque. Sic & alii in veteribus libris invenire, & ego in vetustissimo bibliothecae Leidensis exemplari: vulgo *Acres concurrunt*. Virgilius ix. Aen. vers. 689.

Et jam collecti Troës glomerantur eodem, Et conferre manum, & procurrere longius audent. Lucan. lib. vii. vers. 385.

Ergo utrimque pari procurrunt agmina motu. ita scripti plerique. in vulgatis pari modo peccatur. noster lib. 1. vers. 519.

Illic ingenti casu turbata juvenus
Procurrit: nota arma viri corporisque superbo
Pictori spoliare negant.

lib. ix. vers. 417.

— subito ni turbine Poenus
Agmina frenasset jam procurrentia ductor.
 mox vers. 428.

Nam rapido subitam portans in morte salutem
Procursum.

Statius Theb. ix. vers. 24.

— magno sic fatus agebat
Procursum fremituque viros.

Theb. xi. vers. 454.

— procurrere saepe
Impetus, & totum miseris opponere bellum.
 Lucan. lib. iv. vers. 771.

— sed tempore pugnae
Mors tenuit: neque enim licuit procurrere contra,
Et miscere manus.

Colum. vii. de re rust. cap. 111. de arietibus, *Est illud incommodum in cornuto, quod, cum sentiat se velut quodam naturali telo (sic optime vetus codex, vulgo quodam naturae loco) capitis armatum, frequenter in pugnam procurrit*. Florus lib. iv. cap. 11. *Caesar similis furenti in primam aciem procurrit*. idem lib. 111. cap. 111. *In patentiſſimo, quem Raudium vocant, campo procurrere*. ubi pessime ex membranis Salmasius *concurrere* corrigit, alterumque Latine non dici opinatur, cum in Latinissimis Caesaris commentariis nihil sit magis obvium, & ipsum Florum sic loquentem jam viderimus. N. HEINSIUS. *procurfusque* etiam habent editiones Romana princeps, Mediolanensis, Marfi, & Martini Herbpolenſis, quod primus Nicander interpolavit in Juntina, ubi *concurfus* editur. Eandem vocem restitue etiam Lucano lib. vii. vers. 385.

Ergo utrimque pari procurrunt agmina motu.
 Sic in quindecim codicibus erat, quos illustrissimus
 Bbb 2 Heinsius

- Primus claustra manu portae Dictator & altos
 Disjecit postes, rupitque in proelia cursum.
 Non graviore movent venti certamina mole,
 570 Odrysius Boreas, & Syrtim tollere pollens
 Africus: obnixa cum bella furentia torquent,
 Distraxere fretum, ac diversa ad litora volvunt
 Aequor quisque suum; sequitur stridente procella
 Nunc huc, nunc illuc, raptum mare, & intonat undis.
 575 Haud prorsus daret ullus honos, tellusque subacta
 Phoenicum, & Karthago ruens, injuria quantum
 Orta ex invidia decoris tulit: omnia namque
 Dura simul devicta viro, metus, Hannibal, irae,
 Invidia, atque una Fama & Fortuna subactae.
 580 Poenus ab excelsa rapidos decurrere vallo
 Ut vidit, tremuere irae, ceciditque repente
 Cum gemitu spes haud dubiae praesumpta ruinae:
 Quippe aciem densa circumvallaverat orbe,
 Hausurus clausos coniectis undique telis.
 585 Atque hic Dardanius pravo certamine ductor
 Jam Styga & aeternas intrarat mente tenebras.
 Nam Fabium auxiliumque viri sperare pudebat.
 Cum senior, gemino complexus proelia cornu,

Ulteriore

Heinsius consuluit, non concurrunt, ut nunc vulgatur. Florus etiam alio loco ita locutus est lib. i. cap. xviii. *Actum erat, nisi elephantis, conversi in spectaculum belli, procurrisissent.* Frontin. lib. ii. cap. i. ex. 7. *Cum procurrere hostes effusos in longinquum vidisset.* & cap. ii. ex. 5. *Procurssione subita adeo se movit, ut sagittas, quibus ex longinquo usus est, comminus applicitus eluderet.* Plura exempla collegit Elegantissimus Broekhus. ad Propert. lib. ii. eleg. xiii. vers. 49.

v. 568. *Rupitque in proelia cursum*] *rumpere cursum*, ut apud Val. Flacc. lib. i. vers. 2.

— *Scythici quae Phasidos oras*

Ausa sequi, medioque inter juga concita cursus
Rumpere, flammifero tandem consedis Olympo.

ubi vide N. Heinsium. sic *rumpere iter* supra lib. iv. vers. 196.

Si referare viam, atque ad regem rumpere ferro
Detur iter.

lib. xv. vers. 782. *rumpit Per medios Nero saevus iter.* ubi quaedam notavi. vide eundem Heinsium ad Ovid. Epist. xviii. Heroid. vers. 43.

v. 574. *Nunc huc, nunc illuc, raptum mare*] *raptum* ex scriptis. N. HEINSIUS. Pariter manu incerta viri docti in editione Romana principe emendatum erat.

v. 575. *Haud tantum daret ullus honor*] *Haud prorsus* ex iisdem scriptis & editione Romana ac Parmensi. lib. vii. vers. 330. *Mecum erit haec prorsus pietas.* lib. xi. vers. 153.

Prorsus enim tanto potior nemo habendum Varronem.

& vers. 237. sic *victima prorsus Digna cadat Decius.* lib. xiv. vers. 511.

Sat prorsus, sat erat decoris discrimine tuto.

N. HEINSIUS. Cum libris Heinsii faciunt insuper editiones Romana princeps, Mediolanensis, Marfi, & Martini Herbipolensis. Vulgatae vero lectionis iterum Nicander auctor existit, quem reliqui omnes secuti sunt.

v. 579. *Atque una Fama*] *atque uni maluerim.* N. HEINSIUS.

v. 584. *Hausurus clausos*] *Hausurus* Colon. & Puteaneus. N. HEINSIUS. In Oxon. omissa aspiratione *Ausurus.* vide infra ad lib. xvi. vers. 11.

v. 585. *Pravo certamine ductor*] *parvo discrimine* opinabar aliquando: de quo loquendi modo vide ad Nasonem Met. vii. vers. 427. quamquam & vulgata scriptura defendi potest. *parvo certamine* certe in Puteaneo & priscis editionibus Romana ac Parmensi. Sic lib. xii. vers. 76.

— *Gracchumque, moveri*

Haud ausum portis, parvo in discrimine cerno.

N. HEINSIUS. *parvo certamine* etiam Romana princeps & Mediol. editio. Voces *parvus* & *pravus* librarii saepe inter se miscuerunt. Sic infra lib. xvi. vers. 13. perperam operae typographicae *parva invidia*, pro *prava*, dederunt in editione Dausquejana. vide N. Heinsium ad Nason. ii. Metam. vers. 788. ad Sili lib. xiii. vers. 30. & Dionys. Vossium ad

- Ulteriore ligat Poenorum terga corona:
 590 Et modo claudentes aciem, nunc extima, cingens
 Clausos ipse tenet. majorem furgere in arma,
 Majoremque dedit cerni Tirynthius. altae
 Scintillant cristae, & (mirum) velocibus ingens
 Per subitum membris venit vigor: ingerit hastas,
 595 Aversumque premit telorum nubibus hostem.
 Qualis post juvenem, nondum subeunte senecta,
 Rector erat Pylius bellis aetate secunda.
 Inde ruens, Thurin, & Buten, & Marin, & Arsen
 Dat leto, fissumque manus conferre Mahalcen,
 600 Cui decus insigne, & quaesitum cuspide nomen.
 Tum Garadum, largumque comae prosternit Adherbem,
 Et geminas acies superantem vertice Thylin,
 Qui summas alto prensabat in aggere pinnas.
 Eminus hos: gladio Sapharum, gladioque Monaesum,
 605 Et Morinum pugnas aeris stridore cientem,
 Dexteriore gena sedit cui letifer ictus,
 Perque tubam fixae decurrens vulnere malae,
 Extremo fluxit propulsus murmure sanguis.
 Proximus huic jaculo Nafamonius occidit Idmon.
 610 Namque super tepido lapsantem sanguine, & aegra

Lubrica

ad Caesar. iv. de bello Gallico cap. xi.

v. 586. *Jam Styga & aeternas intrarat mente tenebras*] Id est, se intraturum putabat, ut ait Homer. Il. O. vers. 251.

Kai ðu tyoy' iðápari távas aní ðápe' Aídae
ἤματι τῷ δ' ὀλοοδαί.

Et jam ego putabam, mortuos & domum Platonis hoc die me visurum. mente intrare, ut mente videre apud Stat. x. Theb. vers. 556.

— ferrum undique & ignes

Mente vident, saevas mente accipere catenas.
sic animo bella movere supra lib. ii. vers. 351.

Jam bella & lituos, ac flammis urere gentem

Jurabat Phrygiam, atque animo patria arma movebat.

tibi nolim animo patrio mutari, quamvis ita nonnulli codices habeant. *aeternae tenebrae*, ut *aeternae umbrae* infra vers. 740.

Aeternas multo cum sanguine vidimus umbras.
 ubi plura vide.

v. 595. *Adversumque premit telorum nubibus hostem*] Membranae *Aversumque premit*, quod non paullo melius hic convenire videtur. MODIUS Norant. Lection. Epist. xciv, *Aversumque* cum Modio & scriptis: nam a tergo invadebant hostem. Deinde *Qualis post juvenem* ex iisdem scriptis, non *juvenem*. vidit & Interpres. N. HEINSIUS. Voces *aversum* & *adversum* saepe in codicibus vetustis turbantur. vide Pierium ad Maronis xi. Aen. vers. 691. Gronov. ad Liv. lib. xxxiii. cap. viii. & quae supra

notata sunt ad lib. ii. vers. 618. versu seq. omnes editiones *juvenem* praeferunt, usque ad Colinaei editionem, quae prima *juvenum* habuit, & post eam ita etiam D. Heinsius & Dausquejus ediderunt. Dausquejus quidem veram scripturam reduxit in notis, at qua veri specie nullos codices, (putat editiones, manuscripta enim versavisse vix puto) variare scripserit, ipse videat.

v. 597. *Bellis aetate secunda*] *bellans* opinor. N. HEINSIUS.

v. 598. *Turin & Buten & Marin*] *Beucen* Colonienfis. idem cum *Puteaneo* & *Romana* editione *Narin*. pro *Maleon*, idem Colonienfis *Mahalcem* optime. pro *fissum* *manus* conferre, opinor *nissumque*, quamquam & *fissumque* tolerari potest. N. HEINSIUS. *Putean*. codex *Turin*, Colonienfis vero cum editione Romana principe & Mediolanensi addita aspiratione *Thurin*. Deinde eadem editiones Romana princeps & Mediol. cum *Parmensi Narin*.

v. 601. *Consternit Adherben*] Nescio an satis Latine. in scriptis & Romana editione *prosternit*. mox *Thulim* scripti. N. HEINSIUS. *prosternit* etiam Romana princeps & Mediolan. editio. in Marfi editione primum *consternit* vidi.

v. 605. *Pugnas aeris stridore cientem*] Id est, tubas instantem. infra lib. viii. vers. 491.

Haec eadem pugnas accendere protulit aere.
 Virgilius vi. Aen. vers. 165.

Aere ciere viros, Martemque accendere cantu:

v. 606. *Dexteriore gena sedit cui letifer ictus*] *confe-*

Bbb 3

dis

Lubrica nitentem nequidquam evadere planta,
 Impacto prostermit equo, trepideque levantem
 Membra afflicta solo pressa violentius hasta
 Implicuit terrae, telumque in caede reliquit.

615 Haeret humi cornus motu tremefacta jacentis,
 Et campis servat mandatum affixa cadaver.

Necnon exemplo laudis furiata juvenus,
 Syllaeque, Craffique simul, junctusque Metello
 Furnius, ac melior dextrae Torquatus, inibant

620 Proelia, & unanimi vel morte emisse volebant
 Spectari Fabio. miser hinc vestigia retro
 Dum rapit, & molem subducto corpore vitat
 Intorti Bibulus saxi, atque in terga refertur,
 Strage super lapsus focium, qua fibula morsus

625 Loricae crebro laxata resolverat ictu,

Accepit

dit letifer ictus in Colonienfi. N. HEINSIUS. Nihil
 puto mutandum. supra lib. v. vers. 345.

*Num lateri cuspis, toto num pondere telum
 Sedisset, fraternamque amens socioque rogabat.*

libro vi. vers. 272.

Jamque alvo penitus demersa salarica sedit.

v. 612. *Trepideque levantem*] *trepidoque solo* Colo-
 nienfis. ut *solum* pro planta pedis posuerit. N. HEIN-
 SIUS.

v. 613. *Membra afflicta solo*] Vide Illustrissimum
 Heinsium ad Ovidii xii. Metam. vers. 139. & quae
 supra notata sunt ad lib. i. vers. 673. etiam Bentlej.
 ad Horat. lib. ii. ferm. Ecl. ii. vers. 79.

v. 616. *Et campis servat*] *campo* Colonienfis. N.
 HEINSIUS.

v. 618. *Sylla ruunt, Craffusque simul, junctusque
 Metello Fannius*] Satis proba haec videntur, nec
 sunt. Legendum enim ex MS. optimo,

*Syllaeque, Craffique simul, junctusque Metello
 Furnius.*

MODIUS Novant. Lection. Epist. xciv. *Syllaeque,
 Craffique simul, &* pro *Fannius*, scripti *Furnius*,
 uti & Modius jam monere occupavit. *Syllaeque,
 Craffique* etiam in editione Romana ac Parmensi.
 N. HEINSIUS. Nec aliter Romana princeps &
 Mediolan. editio, nisi quod, pro *Craffique*, ope-
 rae perperam *classique* ediderint. Mutasse hunc lo-
 cum videtur, qui, ne metro vis fieret, metuebat.
 sed frustra. vide infra ad lib. ix. vers. 575.

v. 619. *Inibant Spectati Fabio*] Lege ex eodem
 codice,

———— *inibant*

*Proelia, & unanimi vel morte emisse volebant
 Spectari Fabio.*

tale est illud Virgilii, *vitamque volunt pro laude pa-
 cifici*. MODIUS Novant. Lection. Epist. xciv. Ver-
 sum *Proelia, & unanimi* editiones pleraeque non
 habent. Puto à Modio esse, nec in membranis Oxo-
 nienfis visitur, non tamen judicio ineptum. BAR-

THIUS lib. i. Advers. cap. xiiii. *Spectari* Colo-
 nienfis, inserto versu, qui vulgo desideratur, sine
 quo sensus commode vix subsistit. pro *emisse vole-
 bant*, possis *vovebant*. N. HEINSIUS. Versum
Proelia, & unanimi optime Modius & N. Heinsius
 ex Colon. libro inseruerunt. Eleganter *morte emisse*:
 vide supra ad lib. v. vers. 601. pro *volebant* autem
 Heinsius conjicit *vovebant*, quo sensu *optare* dixit
 Virgil. x. Aen. vers. 503.

*Turno tempus erit, magnocum optaveris emtum
 Instatum Pallanta.*

Saepe autem ita peccarunt scriptores librarii. Vide
 N. Heinsium ad Nasonis i. Amor. Eleg. iiii. vers.
 3. & ad Valer. Flacc. lib. v. vers. 26. Puto tamen
 nihil hoc loco mutandum. Ita enim *vole* supra est
 lib. ix. vers. 372.

———— *nec tanta vitam jam strage volebant.*
 lib. x. vers. 287.

———— *quanti emtum velis Hannibal, ut nos
 Vertentes terga aspiciat.*

Claudian. iiii. de Rapt. Prof. vers. 194. *Emtum
 morte velis.*

v. 624. *Qua fibula morsus Loricae crebro laxata
 resolverat ictu*] *morsus & mordere* de fibula. Virgil.
 xii. Aen. vers. 273.

———— *teritur qua sutilis alvo
 Balieus, & laterum juncturas fibula mordet.*

Ovidius viii. Metam. vers. 318.

Rasilis huic summam mordebat fibula vestem.

Claudian. Consul. Olyb. & Prob. vers. 88.

*Audacem reteggit mammam, laxumque coercens
 Mordet gemma sinum.*

Sidon. Apollin. Carm. ii. vers. 326.

Pendula gemmiferae mordebant suppara bullae.

Carm. v. vers. 18.

Ostrior color pepli textus, quem fibula torto

Mordax dente vorat:

v. 631. *Turpatque decora juvenia Ora*] *juveniae*
 puto, ad imitationem illius Maroniani: *membra de-*
 cora

Accepit lateri, penitusque in viscera adegit,
Exstabat fixo quod forte cadavere, ferrum.
Heu sortem necis! evasit Garamantica tela
Marmaridumque manus, ut inertī cuspide fufus

- 630 Occideret, telo non in sua vulnera misso.
Volvitur exanimis, turpatque decora juvena
Ora novus pallor; membris dimissa solutis
Arma fluunt, erratque niger per lumina somnus.
Venerat ad bellum Tyria Sidone, nepotum.
635 Excitus prece, & auxilio socia arma ferebat,
Eoa tumidus pharetrati militis ala,
Gens Cadmi, Cleadas; fulva cui plurima passim
Casside, & aurato fulgebat gemma monili.
Qualis ubi Oceani renovatus Lucifer unda
640 Laudatur Veneri, & certat majoribus astris.

Ofstro

cora juvenitae. N. HEINSIUS.

v. 637. Gens Cadmi Cleadas] Gens Cadmi, est
progenies Cadmi, unus ex posteris Cadmi, ut Dau-
lquej. & Cellar. monuerunt. sic Virgil. xi. Aen. vers.
305.

*Bellum importunum, cives, cum gente Deorum
Invictisque viris gerimus.*

Plura vide supra ad lib. ii. vers. 185.

v. 639. Qualis ubi Oceani renovatus Lucifer unda]
renovatus ex Hespero nimirum Lucifer. lib. xii.
vers. 247.

*Haud secus Oceano rediens Cythereus ignis,
Cum sese Veneri iactas splendor refecto.*

unde factum, ut Hesperus pro Lucifero, & pro
Hespero Lucifer ponatur. Homerus certe Έσπερος
αὐτὶ τοῦ Φωσφόρου posuit in illo [l. x. vers. 317.]

Ὅπως δ' ἄσπερ ἴσσι μὲν ἄστρασι νυκτὸς ἀμολγῇ
Έσπερος, ὃς κάλλιπτος ἐν ἡμέρῃ ἴσταιτο ἄσπερ.

νυκτὸς enim ἀμολγῇ, contra quam sentit vulgus,
eam partem Homero esse probavimus, qua oritur
Lucifer, quod nec ignoravit Maro, qui in versibus,
paullo ante a nobis adductis, Homericum Έσπερος
per Lucifer vertit. Nec mirum: dulcissime Pifides.

τίς τὸν αὐτὸν ἰσυνόπτως ἄσπερ

καὶ Φωσφόροι γιούς, καὶ σκοπέρας Έσπεροι,
Ὅπως ὁδὸν αὐτῶν ἰγνᾶτη διαπορεύονται,
Κόρυκα νυκτὸς, καὶ προφῆτη ἡμέρας;

sic Musaeo dicitur Καθ' ὅπως ἄσπερ Hesperus; non
quod per se fit, sed quod respectu Luciferi & offi-
cii sui: Καθ' ὅπως enim ibi est ὁ διὰ τῆς νυκτὸς φάσος.

Έκ πρώτης δ' ἀνίσταται Καθ' ὅπως Έσπερος ἄσπερ.

Cujus stellae aureo fulgori nos hanc elegiam dedi-
mus, quam ex Amorum meorum libris proponam:
ut enim pictores ad virorem labascentem oculorum
aciem & obfusam recolligunt, sic defatigatus lecto-
rum animus ad haec reviviscit, multaque à lectio-
ne respirat. Nunc haec habe, mi Lector, dum
reliqua aliquando.

Hesper, qui blandae Veneris sax aurea curae

*Aemina pacatae mollia noctis agis,
Inter tot roseo ridentes lumine fratres,
Qui tremulo Ercum fulgure castra movent,
Sotus ab Aurorae thalamis, licet alter, & idem
Exorients, dubium non finis esse diem.
Hesper, qui laeto profultans molliter ore,
Lenis amatorum mitia corda feris,
Hesper, cui Venus aurati per caerula campi
Munera mutato nomine bina dedit.
Qui tot basia lenta, tot & suspiria, tot qui
Semina nequitiae liberiora vides.
Hesper rex, cui tot tremulis suspensa labellis
Blanda puellarum pectora vota ferunt,
Cum levibus primum tepuit mens nescia curis,
Primaque demisso lumine gutta cadit,
Rosque levis maestos perrepens gurgite vultus
Signa labascentis mollia mentis agit.
Hesper, qui blandos foribus specularis amores,
Aurea nocturno tempore roga tenens,
Dux choreae, Venerisque genus, quo praefide sur-
tim*

*Mitia lascivus foedera noctis amor:
Quem comitem Venus, & curae levioris epopten
Praeposuit thalamis, dum parat arma, suis:
Blande susurrorum genitor, te, noctis ocelle,
Garrula festivo murmure Cypris alit,
Te blandi gemitus, tepidisque agnata labellis
Gaudia, te juvenum mollia functus agis.
Et tacitus rubor, & tremulis mens victa papillis,
Sertaque sub faciles florea missa fores.
Scilicet excubias roseae stationibus aulae
Pervigil aeterno lumine functus agis.
Emrybae blanda redeuntis imagine Lunae,
Censor amatorum, candide lychnae, Deum,
Pronube ludentium media sub nocte sororum,
Quas vigor, & choreae, curaque noctis habet,
Hesper rex, tibi materno de pectore virgo
Dulcia jam promo sidere bella paret.
Hesper, te subeunte leves declinas ocellos,
Diaclassaque*

- Ostro ipse, ac sonipes ostro, totumque per agmen
 Purpura Agenoreis saturata micabat aënis.
 Hic, avidum pugnae, & tam clarum excidere nomen
 Brutum exoptantem, varie nunc laevus in orbem,
 645 Nunc dexter levibus flexo per devia gyris
 Ludificatus equo, volucrem post terga fagittam
 Fundit, Achaemenio detrectans proelia ritu.
 Nec damnata manus, medio sed (flebile) mento
 Armigeri Cascae penetrabilis haesit harundo,
 650 Obliquumque secans surrecta cuspide vulnus
 Uventi ferrum admovit tepefacta palato.
 At Brutus, diro casu turbatus amici,
 Ausum multa virum, & spargentem in vulnera saevos
 Fraude fugae calamos, jam nullis cursibus instat

Prendere

*Maestasque gaudendo pectora pungit Hymen.
 Hesper, quem multo gemitū, lacrimisque decoris
 Illa tepens primo fomite turba videt;
 Quae toties blando praedata est perfida furto,
 Et juvenum placido lumine corda tulit:
 Ah! ah! tum gemitūque & inani pallida luctu
 Concidit, inque viri proelia torva venit.
 Hespere, tot laetae tibi post suspiria mentis
 Aurea libata virgine zona cadit.
 O pater, o, sic te lepto fulgore nitentem
 Detineant flammis sidera parva suis,
 Dii faciant numquam sis Lucifer, Hespere, mi jam
 Luceat in gremio ter mea Rossa meo.*
 D. HEINSIUS. Imitatur hic Silius pro more suo
 Maronem, qui pariter de Pallante pietis in armis
 conspicuo in VIII. Aeneid. vers. 589.
*Qualis ubi Oceani perfusus Lucifer unda,
 Quem Venus ante alios astrorum diligit ignes,
 Extulit os sacrum coelo, tenebrasque resolvit.*
 Is vero sua effinxit ad exemplum horum Homeri
 in Iliad. E. vers. 4.
*Δαίη δ' ἐκ κόρυθος τε, καὶ ἀσπίδος ἀκμάματος πῦρ,
 Ἄστ' ὀπαρὸν ἰνὰ δόρυ, ὅτε μάλιστα
 Λαμπρὸν πανμφαίνῃσι λιλουμένος Ὀκεανοῖο.*
*Ardebat ei ex galea & clipeo multus ignis, Sirio similis,
 qui maxime splendide collucet lotus in Oceano. Pariter
 & alii. Ovidius II. ex Ponto epist. v. vers. 49.
 Surgit Iulio juvenis cognomine dignus;
 Qualis ab Eois Lucifer ortus aquis.
 & Senec. in Hippol. vers. 749.
 Qualis est, primas referens tenebras,
 Nuntius noctis, modo lotus undis,
 Hesperus, pulsus iterum tenebris
 Lucifer idem.
 renovatus autem exponit Dan. Heinsius, qui ex
 Hespero factus est Lucifer. sed ex sententia viri sum-
 mi in Diatr. Stat. pag. 234. renovatus Silius hic vi-
 detur esse modo ortus. Respicit enim poeta opi-
 nionem Stoicorum, qui coeli sidera undis Oceani
 refici ac refoveri, quin & pasti credebant. Vide*

Lipsii Physiolog. Stoic. lib. II. cap. XIV. & Lambin.
 ad Lucret. lib. I. vers. 232. Eodem alludit Valer.
 Flacc. lib. II. vers. 61.

*Atque adeo non illa sequi mihi sidera monstrant,
 Quae delapsa polo reficit mare.*

& Eumen. in panegy. Constantini Aug. cap. VII.
*Genitorem illum Deorum, ignea coeli astra refoventem,
 prospexit Oceanum.* ubi videndus est Livinejus. Si
 itaque renovatus est modo ortus, Lucifer hic posi-
 tus erit pro Hespero. Hesperus enim id astrum vo-
 catur, cum oritur; Lucifer vero, cum occidit.

v. 642. *Aganoreis ahenis*] aënis Colonienſis codex,
 cujus auctoritate permotus Nic. Heinsius aspiratio-
 nem extrivit. Non aliter ea vox infra scribitur in
 iisdem membranis lib. XVI. vers. 177. Vide Pierium
 ad Maron. II. Aen. vers. 470. & Daufquejum in
 Orthogr. parte II. hac voce. in Oxon. etiam codi-
 ce est aënis.

v. 643. *Excidere nomen*] excidere scripti. N.
 HEINSIUS. Vide infra ad lib. XV. vers. 473.

v. 645. *Levibus flexo per devia gyris*] Sic & *levi-
 bus frenis* alibi, & *levis equitatus*: sed *brevibus* Gro-
 nov. gustu ad Statium pag. 374. ubi nonnulla ad
 rem. Ipse Statius Lyrico ad Maximum Junium
minores gyros dixit. Propemptico tamen Mettii Ce-
 leris *faciles gyros*. N. HEINSIUS. *brevis gyros*, ut
 apud Senec. in Hipp. vers. 312.

*Ille nocturnas agitare bigas
 Discit, & gyro breviora flecti.*
 noster infra lib. XVI. vers. 489.

— *primus brevis, sed primus, abibat
 Praecedens spatii.*

Ovid. II. Metam. vers. 516.

— *ubi circulus axem
 Ultimus extremum spatiumque brevissimus ambit.*
 Senec. Thyeste vers. 841.

Curvo brevius limite currens.
 vide Cultissimum Broekhus. ad Tibull. lib. IV. carm.
 I. vers. 93. contra *longus gyros* est apud Lucan. lib.
 III. vers. 554.

— nec

- 655 Prendere cornipedis, sed totam pectoris iram
Mandat atrox hastae, telumque volatile nodo
Excudit, ac summum, qua laxa monilia crebro
Nudabant versu, transmittit cuspide pectus.
Labitur intento cornu transfossus, & una
- 660 Arcum laeva cadens, dimisit dextra sagittam.
At non tam tristi sortitus proelia Marte
Phoebæi Soractis honor Carmelus agebat:
Sanguine quippe suo jam Bagrada tinxerat ensen,
Dux rectorque Nubae populi; jam fusus eidem
- 665 Zeufis, Amyclaci stirps impacata Phalanti,
Quem tulerat mater claro Phoenissa Laconi.
Talia dum metuit, nec pugnae fesus in hoste

Tam

— nec longo frangere gyro

Cursum, nec tarde siccanti cedere clavo.

saepe enim breve pro parvo ponitur. vide Gebhard. iii. Crep. cap. xxiii. & Rittersh. ad Guntheri i. Li-
gur. vers. 134. *ta levis* autem & *brevi* librarii non-
numquam inter se confundunt. vide Gronov. ad
Senecae Thyest. vers. 598. Sed *levis gyros* est etiam
apud Iscan. vi. bell. Troj. vers. 8.

*At sonipes animi non argumenta superbi**Iratas iteras voces, non pulvere capto**Multiplicat suspensa levis vestigia gyro.*

ut *levis gyros* etiam pro parvo ponatur, quo sensu
levis numerus infra est lib. x. vers. 592.

Nec socium numero pariter leviori perempto.

v. 646. *Volucrum per terga sagittam*] Haud dubie
legendum *volucrum post terga sagittam Fundit*, qui
Partho mos. MODIUS Novant. Lection. Epist.
xciv. *post terga* cum Colonienfi & Modio. N.
HEINSIUS. Lucan. lib. i. vers. 230.

Ociore missa Parthi post terga sagitta.

v. 649. *Penetrabilis haesit harundo*] *penetrabilis* est
penetrans. Infra lib. xii. vers. 240.

Et fugientis agit costis penetrabile telum.

supra lib. i. vers. 541.

Tarpeae rupes, Superisque habitabile saxum.

id est, habitatum. & sic passim.

v. 650. *Secans subrepta cuspide vulnus*] Priscæ e-
ditiones habent *subrepta cuspide*. sed male. Infra lib.
x. vers. 253.

Illic cornipedis subrepta cuspide transit.

ubi plura notavi.

v. 651. *Uventi palato*] *umentis* Colonienfis. nil
muta. in aliis *viventis*. vide ad lib. iii. vers. 522. N.
HEINSIUS. Vide infra ad libr. ix. vers. 30. ubi
umere, seu *humere*, & *uvere* in libris scriptis quam
saepissime inter se commutari docui.

v. 657. *Qua laxa monilia crebro Nudabant cursu*
versu Colonienfis, & *transmittit*, pro *transmittit*.
versu elegantius catenulas vocat, quod quoquo ver-
sum insecti possunt. apud Colum. ii. de re rust. cap.
ii. *alternis versibus obliquum tenere aratrum*. Plin. xv.

Hist. Natur. cap. xxix. myrtum describit *senis folio-
rum versibus. versus ordinum* eidem de arboribus
plantatis lib. xvii. cap. xii. lib. xviii. cap. xix. in *a-
rando versum peragere*, nec *stringere in actu. versus*
arborum pro ordine apud Maron. Georg. iv. vers.
144.

Ille etiam feras in versum distulit ulmos.

quod in ordinem Servius interpretatur, ut *triplici pu-
bes quam Dardana versu Impellunt. versus foliorum*
& *favorum* Plinio in Natur. Hist. Gratius in Cy-
neg. vers. 144. ubi agit de hastilibus ex stirpe cae-
dendis,

Stringe notas circum, gemmantes exige versus.

gemmales versus ipse gemmae, quae ex ramis pro-
minent. N. HEINSIUS. Eo sensu *versus* apud
Maron. v. Aen. vers. 119.

— *triplici pubes quam Dardana versu**Impellunt.*

ubi Servium aliosque vide. Solin. Polyh. cap. ii. in
fine. *Rostro scrobes excavant; deinde surculis in ver-
sum superpositis imitantur texta cratium.* & cap. lii.
Mantichora quoque nomine inter haec nascitur, triplici
dentium versu coeunte, ordinibus alternis. ita legen-
dum docuit Salmast. in exercit. Plin. pag. 711.

v. 659 *Labitur intento cornu transfossus*] *transfos-
sus* in Colonienfi. N. HEINSIUS. Pariter turba-
tur in libris scriptis supra lib. i. vers. 153. Idem fa-
tum, quod hic Cleades experitur, ut intento jam
& educto arcu interficiatur, Dorylae etiam ab Han-
nibale occiso obtigit supra lib. i. vers. 125.

*Ille volans humerum rapido transverberat ictu**Conantis Dorylae, junctis jam cornibus arcus,**Et ducti spatium nervi complente sagitta,**Excutere in ventos resoluta pollice ferrum.*

v. 664. *Dux rectorque Nubae populi*] Scripta lectio
est *Nubae populi*. BARTHIUS lib. i. Advers. cap.
xiii. *Nubae* ex scriptis, pro *Nubae*: *Carmelus* et-
iam sine aspiratione paulo ante, & *Bagrada*, pro
Bragada. N. HEINSIUS. De Nubis supra vide
ad libr. i. vers. 269. & infra ad libr. ix. vers. 224.
Pariter etiam peccatum erat apud Claudian. i. de

Ccc

Laudib.

- Tam rapido, nec deinde fugae, suadente pavore,
 Per dumos miser in vicina cacumina quercus
 670 Repserat, atque alta sese occultabat in umbra
 Hampsicus, insistens tremulis sub pondere ramis.
 Hunc longa, multa orantem, Carmelus, & altos
 Mutantem saltu ramos, transverberat hasta.
 Ut, qui viscato populatur harundine lucos,
 675 Dum nemoris celsi procera cacumina sensim
 Substructa certat tacitus contingere meta,
 Sublimem calamo sequitur crescente volucrem.
 Effudit vitam, atque alte manante cruore
 — Membra pependerunt curvato exsanguia ramo.
 680 Jamque in palantes ac versos terga feroces
 Pugnabant Itali, subitus cum mole pavenda
 Terrificis Maurus prorumpit Tunger in armis.

Laudib. Stilic. vers. 253. ut Heinsius monuit. *Carmelus* autem sine aspiratione etiam est in priscis editionibus. Deinde *Bragada*, non *Bragada*. vide ad lib. VI. vers. 141. Alius ejus nominis dux supra etiam interficitur lib. I. vers. 407.

v. 668. *Nec deinde fugam suadente timore, Per dumos miser & vicina cacumina quercus Repserat* [Malam rem sciolis, qui ita nobis omnia contaminant. Scripserat Silius,

— *nec deinde fugae, suadente timore,
 Per dumos miser in vicina cacumina quercus
 Repserat.*

MODIUS Novant. Lektion. Epist. xciv. *fugae ex* Colonienfi Modius, nimirum filius: in Oxonio *fuga. fugae fidens* apud Maron. XI. Aen. Deinde idem in *vicina cacumina*, non *ex*. Scripti & imprimis editi codices adfentiuntur. Mox iidem codices *occultabat*, non *occultarat*. N. HEINSIUS. Pro vulgata scriptura male stat Dausquejus; nisi quod tamen *occultabat*, quam *occultarat*, aptius judicet.

v. 671. *Nampsicus*] *Hampsicus* Colonienfis. puto *Amsychus*. *Napsicus* primae editiones. N. HEINSIUS.

v. 673. *Mutantem saltu ramos transverberat hasta*] Pari fere fato nonnulli apud Tacit. occubuerunt. Annal. cap. XVII. *Quidam, turpi fuga in summa arborum nisi, ramisque se occultantes, admotis sagittariis per ludibrium fugebantur; alios prorsus arbores afflixere.*

v. 674. *Viscato populatur harundine lucos*] Puto scribendum *viscata harundine*. nam pinguem eadem in re lego apud Martialem lib. IX. Epigr. LIV.

*Aut crescente levis traheretur harundine praeda
 Pinguis, & implicita virga teneret aves.*

BARTHIUS lib. I. Advers. cap. XIII. *viscata harundine* scribendum, quomodo & Barthium video coniecisse. N. HEINSIUS. Hujus aucupii mentio est apud Oppian. III. Cynege. vers. 487.

Οὐτε γὰρ δεῖδαν οἱ δὲ δαμάσσαντο διὸς ἱῆος,
 Οὐτὲ δινεῖν δόμισι πατρίοις ἀταγῶν.

Neque enim avium cum subegit hostile viscus, neque aëriam harundines permeantes semitam. Appulej. XI. Metam. pag. 260. ed. Elm. *Nec qui diversis harundinibus alter aucupem cum visco, alter piscatorem cum hamo indueret.* Petron. in Satyr. cap. CIX. *Per antenam confederant pelagiae volucres, quas textis harundinibus peritus artifex tetigit: illae viscatis illigatae viminibus deferebantur ad manus.* ubi consulendi docti Interpretes. Plura videantur apud Gruter. in Append. notar. ad Martial. lib. IX. Epigr. LIV. Salmaf. ad Solin. pag. 83. & 765. Gronov. III. Observ. cap. XVIII. ad Auctor. Octaviae vers. 412. & Broekh. ad Propert. lib. II. eleg. XV. vers. 24. aliosque. Illius autem aucupii schema exhibet gemma apud Gorlaeum in Daëtyl. tom. II. num. 480. Ed. Gronov. quam & hic vides.

v. 676. *Substructa certat tacitus contingere meta*] Quid sit *Substructa meta*, vellem nos docuissent Interpretes: nam ego, id non capere me, ingenue fateor. in Colonienfi *Substructa meta*. Elegantissime profecto. Dum enim viscatae harundini aliae ex aliis harundines, atque illae crassiores crassioresque substruebantur, formam metae reddebant ac pyramidis. *structum calamum* Propertius dicit lib. I. eleg. XIX. *structum figere avem calamo*, ut bene Salmaf. ad Solinum corrigit pag. 1087. [p. m. 765.] ubi id aucupii genus copiose & crudite illustrat, ut

&c

- Nigra viro membra, & furvi juga celsa trahebant
Cornipedes, totusque novae formidinis arte
685 Concolor aequabat liventia currus equorum
Terga; nec erectis similes imponere cristis
Cessarat pennas, aterque tegebat amictus.
Ceu quondam aeternae regnator noctis, ad imos
Cum fugeret thalamos, Hennaea virgine raptā
690 Egit nigrantem Stygia caligine currum.
At Cato, tum prima sparsus lanugine malas,
Quod peperere decus Circaeο Tuscula dorso
Moenia, Laërtæ quondam regnata nepoti,
Quamquam tardatos turbata fronte Latinos
695 Collegisse gradum videt, imperterritus ipse
Ferrata calce atque effusa largus habena
Cunctantem impellebat equum. negat obvius ire,

Et

& Gronovius Observat. iii. cap. xviii. *textas harundines* Petron. dixit, noster & Martialis lib. xiv. Epigr. cxxviii. *crecentes calamos*, id est, structos, seu substructos. etiam Valer. Flacc. lib. vi. vers. 260.

*Qualem populeae fidem nexibus umbræ
Si quis avem summi deducas ab aëre rami,
Ante manu tacita cui plurima crevit harundo;
Illa, dolis viscoque super correpta sequaci,
Implorat ramos, atque irrita concitat alas.*

Graeci συνδίκτους καὶ πικτούς καλάμους. Martialis idem lib. ix. epigr. lrv.

*Si crescente levis traberetur harundine praeda,
Pinguis, & implicitas virga teneret aves.*
ubi vide Raderum. nec aliter noster lib. xiv. vers. 264. *aut coelo libeas traxisse volucrem*. Isidor. Anthol. lib. iii. cap. xvi. Ep. 2. vers. 1.

ἡρ καὶ καλάμους ἀπ' ἡγ' αὐτὸς ἔφρεβεν.
Et Epigr. iii. vers. 4.

ἡρ ἐπ' ἀγρυπνῇ χυάμους καλάμους.
Apud Valer. Flacc. quoque lib. iii. ubi venatrices Nymphas describit, fortasse legendum vers. 524.

Et manicæ virides & stricta myrtus avena,
cum nunc circumferatur stricta myrtus habena. Extremæ enim harundinum crescentium compagi frondentem ramum, sive myrteum sive alium quemcumque, visco illitum inferebant: cui, dum infidebant, aves glutine adstringerentur. Sed de loco Valerii Flacci amplius deliberandum, quem Interpretum nemo hæcenus est affecutus. *volucrem viscata fallere virga* apud Nasōn. Metam. xv. etsi ejusmodi virgas viscatas nonnumquam terræ projectas expositas in aucupio erat videre. N. HEINSIUS. Recte *substructa* vir Illustrissimus. Bion id exprimit in Idyll. ii. vers. 5.

Τὴν καλάμους ἅμα πάντας ἐπ' ἀλάτοις συνάπτων.
Calamos simul omnes inter se conjungens.
v. 681. *Terrificus nigris prorumpit Maurus in armis*] Probe Colonienſis,

Terrificis Maurus prorumpit Tunger in armis.
quo Puteaneus etiam & Oxonius spectant, nisi quod, pro *Tunger*, in Oxonio *niger*, in Puteaneo *nigris*. N. HEINSIUS. Ita etiam olim vir Illustrissimus scribendum conjecit ad Nasōn. iii. Metam. vers. 272. nisi quod tamen *Tudor*, pro *Tunger*, habeat.

v. 683. *Fulvi juga celsa trahebant Cornipedes*] *furvi* scribendum omnino, sic sensu postulante, quod & Interpretes vidit. adi annotata lib. iii. vers. 681. N. HEINSIUS. Vide eundem Heinſium ad d. loc. Nasōn. iii. Metam. vers. 272. ubi plurimis exemplis docuit, quam frequentissime ita lapsos esse librariorum. & sic infra lib. viii. vers. 119. male, pro *furvas bidentes*, vetustæ editiones *fulvas* habent.

v. 686. *Nec erectis similes imponere cristis Cessarar pennas*] Fortassis *arrectis*. N. HEINSIUS. Supra lib. vi. vers. 221.

*At nemus arrectæ & procera cacumina saltus
Exsuperant cristas.*

arrectæ mentes lib. ii. vers. 295. *arrectæ spes* hoc lib. vers. 98. *arrectæ aures* lib. ix. vers. 459. Plaut. in Rudente act. v. sc. ii. vers. 6. Claudian. Consul. Olyb. & Prob. vers. 210. *arrectæ comæ* apud Valer. Flacc. lib. ii. vers. 213. *arrectæ jubæ* apud Claudian. Gigantom. vers. 78. *arrectas genas*, pro *erectas*, ex MS. codice Statius restituit doctissimus Barthius ad v. Theb. vers. 95. Sine auctoritate tamen veterum membranarum nihil temere hoc loco muto. vide supra ad lib. ii. vers. 668.

v. 689. *Aetnaeæ virgine*] *Hennaea* ex scriptis. diximus lib. i. vers. 92. N. HEINSIUS.

v. 692. *Circaeο Tuscula dorso*] *Moenia*] *Circaeο dorso*, quod Tusculum conditum est à Telegono Circes & Ulixis filio. infra lib. xii. vers. 535.

Linquens Telegoni pulsatos ariete muros, id est, Tusculum linquens. vide Cluver. lib. iii. Ital. antiq. cap. iv. pag. 942. & Barth. ad Statii lib. i. silv. iii. vers. 83.

v. 696. *Ferrato calce impellebat equum*] *ferrata cal-*

Ccc 2 ce

- Et trepidat cassa sonipes exterritus umbra.
 Tum, celer in pugnam dorso delatus ab alto,
 700 Alipedem planta currum premit, atque volanti
 Affilit a tergo. cecidere & lora repente,
 Et stimuli: ferrumque super cervice tremiscens.
 Palluit infelix subducto sanguine Maurus.
 Ora rapit gladio, praefixaque cuspidē portat.
 705 At faevo Mavorte ferox perrumpit anhelum
 Dictator cum caede globum miserabile visu,
 Vulneribus fessum ac multo labente cruore
 Ductorem cernit suprema ac foeda precantem.
 Manavere genis lacrimae, clipeoque paventem
 710 Protegit, &, natum stimulans, Fortissime, labem
 Hanc pellamus, ait; Poenoque ob mitia facta,
 Quod nullos nostris ignes disperferit agris,
 Dignum expendamus pretium. tunc, arte paterna
 Ac stimulis gaudens, juvenis circumdata Poenūm
 715 Agmina deturbat gladio, campumque relaxat;
 Donec Sidonius decederet aequore ductor.
 Cecu, stimulante fame, rapuit cum Martius agnum.
 Averso pastore lupus, fetumque trementem
 Ore tenet pressō; tum, si vestigia cursu:

Auditis

ae scripti. quomodo & apud Maronem Aeneid. xi. vers. 714.

Quadrupedemque citum ferrata calce fatigas.
 nec aliter noster lib. xiii. vers. 169.

Et jam ferrata quatibet calce volantem
Taurea cornipedem.

lib. xvii. vers. 5.

Jam compos voti ferrata calce cruentat
Cornipedem.

N. HEINSIUS. Statius lib. v. silv. ii. vers. 115.

Tendentem cursus vexantemque ilia nudā
Calce ferocis equi.

Ennod. in vita B. Antonii in princ. *Equorum celeritas ferrata calce provocatur.* Quibus omnibus locis *ta ferrata calce* referri debent ad equitem ferreis calcaribus armatum, non vero ad equum sub pedibus soleas ferreas habentem, ut fecit Doctissimus Vossius in Etymol. in voce *Aes*, exponens locum Maronis, quem N. Heinsius huc advocavit. *calcem* autem utriusque generis esse & masculini & femini monuit Nonius in ea voce. vide etiam Vossium iii. de art. Gramm. cap. xxxiv. & Davis. ad Cicer. i. Tusc. quæst. cap. viii. Translatē dixit modo laudatus Ennod. lib. i. Epist. ii. *Te ad garulitatem loquendi parcus ferratis verborum calcibus animavi.*

v. 698. *Craffa sonipes exterritus umbra*] Immo *cassa umbra* cum scriptis & editione Romana. N. HEINSIUS. *craffa umbra* habent editiones Martini Herbipolensis, Basileensis & aliae secutæ: *grandi umbra*

Juntina, Aldina, Gryphii & Nutii Antwerpensis. sed optime *cassa umbra* ex scriptis vir Illustrissimus: neque aliter est in editionibus Romana principe, Mediolanensi & Marfi. Eandem scripturam olim probavit idem Heinsius ad Nason. vi. Fast. vers. 406. *vanam umbram* dixit Virgil. x. Aeneid. vers. 592.

Lucage, nulla tuos currus fuga segnis equorum
Prodidit, aut vanae vertere ex hostibus umbræ.

v. 705: *At faevo*] Ac scripti. N. HEINSIUS.

v. 707. *Multo labente cruore*] Maluerim *multum labente*. N. HEINSIUS.

v. 710. *Natum stimulans*] Praestiterit *instimulans*. N. HEINSIUS.

v. 712. *Disperferit agris*] *arvis* scripti. N. HEINSIUS. Vide supra ad lib. v. vers. 260.

v. 713. *Tunc, arte paterna Ac stimulis gaudens, juvenis*] *Marte paterno* Silium dedisse autumo. N. HEINSIUS. Nonnumquam hae voces culpa scriptorum librariorum in MSSis permiscuntur. Vlitus ad Gratii Cynege. vers. i. reponendum censet apud Joh. Sarisber. lib. i. Polycr. cap. iv. *Cave tamen, ne artem loquendi verbo quovis offendas.* ubi vulgo *Martem* erat. Mihi tamen recepta hic apud Silium lectio nondum displicet.

v. 719. *Tum, si vestigia cursu Auditis celeret balatibus*] *An cursim?* Sic libro xiiii. vers. 764. ex scriptis,

Hic ille est, tellure vagus qui victor in omni
Cursim signa tulit.

ubi pari modo peccabatur. N. HEINSIUS. Ab quo

- 720 Auditis celeret balatibus obvia pastor,
Jam sibimet metuens, spirantem dentibus imis
Rejēctat praedam, & vacuo fugit aeger hiatu.
Tum demum terris, quas circumfuderat atra
Tempestas, Stygiae tandem fugere tenebrae.
- 725 Torpebant dextrae, & sese meruisse negabant
Servari; subitisque bonis mens aegra natabat.
Ut, qui collapsa pressi jacuere ruina,
Eruta cum subito membra, & nox atra recessit,
Connivent, solemque pavent agnoscere visu.
- 730 Quis actis, senior, numerato milite laetus,
Colles & tuto repetebat in aggere castra.
Ecce autem e media jam morte renata juvenus,
Clamorem tollens ad sidera, & ordine longo
Ibat ovans, Fabiumque decus, Fabiumque salutem
- 735 Certatim, & magna memorabant voce parentem.
Tum, qui partitis discederat ante manipulis,
Sancte, ait, o genitor, revocato ad lucis honorem
Si fas vera queri, cur nobis castra virosque
Dividere est licitum? patiens cur arma dedisti,
- 740 Quae solus rexisse vales? hoc munere lapsi
Aeternas multo cum sanguine vidimus umbras.

Ocuis

que auctoritate codicum antiquorum hic nihil mut-
to. cursu enim est cursim, festinanter. infra libro
xi. vers. 135.

— ut ruperit Alpes

Herculei socius decoris, Divisque propinquas
Transierit cursu rupes.

lib. xvi. vers. 7.

Mugitum memora exterret, perque ardua cursu
Saxa ruit.

Senec. in Phoen. vers. 433.

Attonita cursu fugit, & binas statim
Diduxit acies.

Livius lib. xxxi. cap. xxiv. Cum expeditis quinque
millibus pedum & trecentis equitibus exemplo pro-
fectus, cursu prope Chalcidem contendit. lib. xxxiii.
cap. xviii. Deinde tota prope cursu transgressa amnem
acies est. cap. xxxiii. Ludis dimissis cursu prope omnes
tendere ad Praetorem Romanum. & alibi saepe. eodem
modo certamine pro certatim infra lib. x. vers. 536.

Funereas tum deinde pyras certamine texunt.
ubi vide.

v. 722. Rejēctat praedam] Ejectat praefiterit, quod
Maronianum verbum est. N. HEINSIUS.

v. 723. Tum demum terris] Tyriis Oxon. & Pu-
teaneus. scribo turmis. Similiter non semel pecca-
tum in Valer. Flacc. ut terris, pro turmis, irrepe-
rit. N. HEINSIUS.

v. 731. Collibus & tuto repetebat in aggere castra]
Corrige,

Colles & tuto repetebat in aggere castra.

Scilicet *Collis*, pro *Colles*, scriptum invenerant, à qui-
bus illud *Collibus* est. MODIUS Novant. Lēction.
Epist. xciv. Immo *Colles*, uti Modius ex Coloniensi
jam protulit. N. HEINSIUS.

v. 735 *Memorabat voce parentem*] *memorabant* Co-
loniensi. bene. N. HEINSIUS. Non aliter etiam
codex Oxoniensis. Fabium ob servatum Minucii
exercitum *parentem* à militibus appellatum esse in-
fra notavi ad lib. viii. vers. 2. Quinctil. Declam.
ix. pag. 163. ed. Obr. *Fabio Maximo immortalē*
attulit laudem ereptus ex hostium manibus Minucius.

v. 736. *Tum, qui partitis discederat ante manipulis*
Corrige *discederat*; & mox *revocato*, pro *revocati*.
MODIUS Novant. Lēction. Epist. xciv. *discederat*
ex Coloniensi Modius. Puteaneus *discederat*, vul-
gati *discederat*. mox *revocato*, pro *revocati*, ex iisdem
membranis idem. utrumque bene. N. HEINSIUS.
Disfidere itaque hic est diversis locis federe, separa-
tum esse. Sic Senec. in Thyeste vers. 124.

Isthmi si quis amat regna Corinthii,
Et portus geminos, & mare diffidens.

v. 741. *Aeternas multo cum sanguine vidimus um-
bras*] Sic supra vers. 582. *aeternam noctem* habemus.
Olim placebat *Taenarias umbras*; nunc opinor, *Paene
atras umbras vidimus*. Horat. lib. ii. od. xiii.
vers. 21.

Quam paene survae regna Proserpinae
Et judicantem vidimus Aeacum.

niger Jupiter & atri socia thalami lib. viii. de Plu-
tone & Proserpina. N. HEINSIUS. Idem est, quod

Ccc 3.

supra

- Ocius huc aquilas servataque signa referte.
 Hic patria est: murique Urbis stant pectore in uno.
 Tuque dolos, Poene, atque astus tandem exue potos:
 745 Cum solo tibi jam Fabio sunt bella gerenda.
 Haec ubi dicta dedit, mille hinc (venerabile visu)
 Cespite de viridi surgunt properantius arae.
 Nec prius aut epulas, aut munera grata Lyaei
 Fas cuiquam tetigisse fuit, quam multa precatus
 750 In mensam Fabio sacrum libavit honorem.

supra de Minucio dixerat Silius vers. 586.

Jam Stygia & aeternas intrarat mente tenebras.
 Quare nihil puto mutandum. Senec. in Phoeniss.
 vers. 233.

— *cur caput tenebris grave*
Non mitto ad umbras Dis aeternas?
perpetuas umbras dixit infra Silius lib. xiv. vers. 43.
Postquam perpetuas iudex concessit ad umbras.
aeternam noctem supra vers. 688.

Ceu quondam aeternae regnator noctis ad imos
Cum fugeret thalamos.

Senec. in Hippol. vers. 835.

Tandem profugi noctis aeternae plagam.
perpetuam noctem ibid. vers. 221.

Adus silentem nocte perpetua domum.
& longam noctem Silius lib. viii. vers. 141.

Di longae noctis, quorum jam numina nobis
Mors instans majora facit.

C. S I L I I T A L I C I P U N I C O R U M

L I B E R V I I I.

Primus Agenoridum cedentia terga videre
Aeneadis dederat Fabius: Romana parentem
Solum castra vocant, solum vocat Hannibal hostem:
Impatientsque morae fremit. ut sit copia Martis,
5 Exspectanda viri fata, optandumque sub armis
Parcarum auxilium. namque, hac spirante senecta,
Nequidquam sese Latium sperare cruorem.
Jam vero concors miles, signisque relatis
Indivisus honos, iterumque & rursus eidem
10 Soli obluendum Fabio, majoribus aegrum
Angebant curis. lentando fervida bella

Dictator

v. 1. **P**rimus Agenoridum cedentia terga &c.] Primus nempe Fabius Maximus Hannibalem repulit, & retro cedere coëgit; at proelio primus eum superavit Marcellus, ut ait Valer. Max. lib. iv. cap. 1. 7. *M. Marcellus, qui primus & Hannibalem vincti, & Syracusas capi posse docuit.*

v. 2. *Romana parentem Solum castra vocant*] Invictissimum nostro aevo belli ducem à militibus communi Parentis nomine appellari, saepius praefens audivi. Notandum vero est, etiam veteres eo modo tam bello strenuos in castris, quam togae munis in urbe felices, *Patrum* nomine appellasse, ut Silius hoc loco, & lib. vii. in fine,

Fabiumque salutem

Certatim & magna vocitabant voce parentem.

Id quod adscribimus, quia nemini fere aliorum notatum est. BARTHIUS lib. iv. Advers. cap. xxii. Non omnes Romani bello strenuos, aut toga felices, *Patrum* nomine vocabant, sed hi duntaxat, quos sua opera praesenti mortis periculo eripuerant. Ita praefertim Minucius Fabium *parentem* & *genitorem* vocat, quod ab eo morte liberatus esset supra lib. vii. vers. 737.

*Sancte, ais, o genitor, revocato ad lucis honorem
Si fas vera queri.*
lib. ix. vers. 565.

genitor tibi natus ab armis

Ille meis ubi nunc Fabius?

De Stilicone Claudian. iii. de Laud. Stilic. vers. 51.

O felix, servata vocat quem Roma parentem.

Sic Cicero publice in Senatu pater patrias appellatus est, quod Romam à nefariis Catilinae consiliis incolumem praestiterat. Juven. sat. viii. vers. 243.

Roma parentem,

Roma patrem patriae Ciceronem libera dixit.
Camillus, liberata Roma de Gallis triumphans, à militibus apud Livium lib. v. cap. xlix. *Dictator recuperata ex hostibus patria triumphans in urbem redit. interque jocos militares, quos inconditos jaciunt, Romulus ac parens patriae conditorque alter urbis haud vanis laudibus appellatur.* Ita igitur Fabium universus exercitus *parentem* vocat, quoniam ejus opera effectum erat, ne ab Hannibale ad internecionem deleretur.

v. 4. *Ut sit copia Martis, Exspectanda viri fata*] Norat prudentiam senis Hannibal, ideoque de copia Martis desperabat ante ejus fatum. Sed ea verba melius in eam sententiam hoc, puto, pacto legentur, nam & alioqui non sunt satis concinni, *ut si copia Martis Exspectanda viri fato.* Judicent eruditi, inprimis vero eruditissimus & longe poetis enarrandis praecellens Cl. Dausquejus. BARTHIUS lib. iv. Advers. cap. xxii. *ut si copia Martis Exspectanda viri fato* ex Oxonio libro Barthius. non prob. N. HEINSIUS.

v. 11. *Angebat curis*] *Angebant* ex scriptis. N. HEINSIUS.

v. 11. *Lentando fervida bella*] Id est, efficiendo, ut ardor militaris minueretur, & bella, quae olim majore fervore, quam consilio aut prudentia, gerebantur, lentius traherentur. *lentum* Fabii *moderamen* supra laudavit Silius lib. vii. vers. 14.

tumefactum cladibus ille

Hesperis lento Poenum moderamine lufit.

Alibi hoc sensu verbum *lentare* positum non memini. *lentare arcum* aliquoties dixit Statius, ut i. Theb. vers. 703.

Tela tibi longeque feros lentandus in hostes

Arcus

- Dictator, cum multa adeo, tum miles egenus
 Cunctarum ut rerum Tyrius foret, arte sedendi
 Egerat, &, quamquam finis pugnaque manuque
 15 Haud dum partus erat, jam bello vicerat hostem.
 Quin etiam ingenio fluxi, sed prima feroces,
 Vaniloquum, Celtæ, genus ac mutabile mentis,
 Respectare domos. maerebant, caede sine ulla
 (Insolitum sibi) bella geri, siccasque cruore
 20 Inter tela siti Mavortis hebescere dextras.
 His super internæ labes & civica vulnus
 Invidia augebant: laevus conatibus Hannon

Ductoris

Arcus.

in m. Thebaid. vers. 588. alii *Cortynia lentant Cornua*. & i. Achill. vers. 436.

Nec modus aut arcus lentare, aut fundere glandes. quod *lente agere* & *velut inflectere* exponit Barthius lib. ii. Advers. cap. xviii. quem etiam vide ad ea loca Statii. *lentare remos* præter Virgilium & Senecam, quos Daufquejus laudavit, dixit etiam Claudian. Consul. Mall. Theod. vers. 42.

Ac velut expertus lentandis navita tonsis
Praeficitur lateri custos.

ubi vide Barthium, & Turneb. lib. iv. Advers. cap. xxii. hinc *lenis remi* apud Senec. in Hippol. vers. 306.

Ungula lentos imitante remos.
 Vide Vossium ad Catull. pag. 212. eodem modo natanti dantur *lenta brachia*, quæ ei pro remis sunt, apud Nason. Epist. xviii. Heroid. vers. 58.

Jactabam liquido brachia lenta mari.
 & Epist. xix. Heroid. vers. 48.

Lentaque dimotis brachia jactat aquis.

v. 15. *Jam bello vicerat hostem* Jam, ait, bellum in partes Fabii inclinabat; licet pugna nondum vicerat, summa tamen rerum ad Romanum duces spectabat. Haec enarramus ideo, ut ne quis corrector minus percepta commutet: nam video esse, qui *lambendo vicerat hostem* nobis obtrudere fatagat, acute, ut ipsi videtur. Sed nobis talibus aculeis opus non est. BARTHIIUS lib. iv. Advers. cap. xxii. Hanc lectionem tuetur Barthius adversus nescio quem, cui ait placuisse *lambendo vicerat hostem*. N. HEINSIUS.

v. 19. *Sicca[que cruore] cruori* Oxonius. scribendum *cruoris*. libro vii. vers. 213. *sicci stimulant sanguinis enses*. N. HEINSIUS. Eandem conjecturam proposuit vir Illustrissimus ad Claudiani ii. de Laudib. Stilic. vers. 16.

v. 20. *Inter tela siti Mavortis hebescere dextras* Scribo *situ*: quam vocem & Propertio redde lib. iii. Eleg. xx.

Lenibunt tacito vulnera nostra sinu.

scribo *situ*. D. HEINSIUS. Nihil mutandum arbitramur, neque *sium* hic capimus, quod eruditissimi viri pacc dictum cupimus. Queruntur vero

potius Celtæ illi feroces, sibi, inter tela Martia velut collocatis, atque undique hostium pilis septis atque circumfessis, usum ferri adimi. *sedere* antea dixit Dictatorem, hic vero *siti* infesta undique inter tela singulari ejus prudentia hebescere a diuturno pugnandi ardore cogebantur. Nihil ergo mutandum in re perspicua: nam procul posita bella sequebantur Celtæ, ut caedibus indulgerent; nunc, siti intra hostium velut obsidionem, queruntur iis abstinendum. Modium merito non attendimus, cuius sane non erat poetas emendare. BARTHIIUS lib. iv. Advers. cap. xxii. *situ Mavortis* probe Modius, teste Daufquejo, qui pessime *Inter tela siti*. Possit etiam, *Inter tela sui Mavortis*. Barthius vulgatum tuetur, ut *siti*, pro collocati, inter tela Celtæ accipiantur. Non persuadet. N. HEINSIUS. Sive *siti* casum primum cum Marfo & Barthio, sive casum sextum vocis *sitis* cum Daufquejo accipias, lectio tamen recepta non videtur proba. *siti*, quod Daufquejus conjecerat, diserte præfert editio Mediolanensis. & ita supra lib. i. vers. 340.

— *clamatque super, Tot millia, gentes*

Inter tela [sita], jam capto stamus in hoste?

& de Gallis Livius lib. x. cap. xvi. *Habere accolæ Gallos, inser ferrum & arma natos*. Sed omnino rejicienda hæc conjectura. A vero haud abludere videtur Heinsii patris conjectura, quam memoriae vitio Modio adscripsisse Daufquejum, & post eum etiam Barthium ac N. Heinsium puto, *situ Mavortis*. sic supra lib. vii. vers. 533.

— *quoniam data copia, longum*

Detergete situm ferro, multoque cruore

Exsariate, viri, plenos rubiginis enses.

Statius iii. Theb. vers. 582.

— *tunc fessa putri rubigine tela*

Horrentesque situ gladios in saeva recurvant

Vulnera.

Dan. Heinsii conjectura in loco Propertii, quam Daufquejus pluribus explodit, etiam Gebhardo in mentem posita venit, & eximio ejus commentatori Jano Broekhusio multum arrisit, quamvis & vulgatam scripturam commodo sensu servari posse judicaverit. *sui Mavortis*, hoc loco scribendum esse jam olim conjecit Illustrissimus N. Heinsius ad Claudian.

Ductoris non ulla domo submittere Patres
Auxilia, aut ullis opibus iuviffè sinebat.

25 Quis lacerum curis, & rerum extrema paventem
Ad spes armorum & furialia vota reducit
Præficia Cannarum Juno, atque elata futuris.
Namque hac accitam stagnis Laurentibus Annam
Affatur voce, & blandis hortatibus implet :

30 Sanguine cognato juvenis tibi, Diva, laborat
Hannibal, a vestro nomen memorabile Belo.
Perge, age, & insanos curarum comprime fluctus.
Excute follicito Fabium. sola illa Latinos
Sub juga mittendi mora. jam discingitur armis.

Cum

diani 11. de Laud. Stilic. vers. 16. quod hoc loco videtur longe præfatare. sui enim *Mavortis*, ut Mars Gallorum Romanorum Marti opponatur. Ita Gallorum Martem memorat Florus lib. 11. cap. 14. *Mox, Afronico duce, vovere de nostrorum militum præda Marti suo torquem*. Deinde perperam primæ editiones omnes *horrescere* habent, quod lex pedia respuit.

v. 21. *His super internæ labes*] Præfiterit *tabes*, ut puto. Sallust. lib. 14. Histor. *Qui quidem mos, ut tabes, in urbem coniectus. tabes fori* apud Tacitum. vide Festum in *tabes. tabes nimborum* Lucretio lib. 1. *tabe nimborum arbuscula vacillans*. Cicero 11. de Natura Deor. *Frigoribus durescit humor, & idem vicissim mollescit tepescit, & tabescit calore. tabifici solis radii* Lucret. lib. 6. Vide Giffanii Indicem, & Gronovium ad Livii lib. xxxiii. cap. xxxviii. & lib. xxxix. cap. 19. si quis vulgatum velit tueri, *labem* pro ruina accipiat, adeatque Juretum ad Symmachi 14. Ep. 11. Valer. Flaccus lib. 5. vers. 237.

Tunc tibi regnorum labes lustræque supersunt.

N. HEINSIUS. *tabes* hic etiam emendabat olim vir Illustrissimus ad Claudiani bell. Getic. vers. 50. Sallust. in bello Catil. cap. xxxvi. *Tanta vis morbi, atque uti tabes, plerisque civium animos invaserat*. Livius lib. xliii. cap. 5. *Contagione, velut tabes, in Perrethiam quoque id peruaserat malum*. Petron. Satyr. cap. cxix.

Ac veluti tabes, tacitis concepta medullis.

id est, veluti tabes interna. Vide, quæ ibi notavit vir Celeberrimus Petrus Burmannus. Frequenter autem imperiti librarii has voces confuderunt: apud Lucan. lib. x. vers. 224. pro *tumescit Prima tabe nivis*, in multis libris est *Prima labe*. alia exempla vide apud Salmas. ad Solin. pag. 20. N. Heinsium ad Nason. epist. 19. Heroid. vers. 144. epist. xxi. vers. 60. & Munckerum ad Fulgent. 111. Mythol. cap. 11. Si quis tamen *internæ labes* fervare malit, *tabes* accipiat vitium & malum, quod rempublicam Karthaginensium affligebat, & quo latius serpente ruinam minitabatur; invidiam nempe popularium, & factionem Hannonis, Barchinæ factioni adversam: ea enim Hannibali necessaria submitti prohibebat. Eo sensu fere *labes* est apud

Cicer. Orat. pro domo cap. 1. *Si illa labes ac flamma reipublicæ suum illum pestiferum & funestum tribunatum, quem acquitate humana tueri non potest, divina religione defenderis*. Senec. de Brevit. vitæ cap. vi. *In ventrem ac libidinem projectorum inhonesta labes est*. Præfero tamen Heinsii conjecturam.

v. 22. *Invidia angebant*] *angebant* jam præcesserat. Scribo *angebant* cum Colonienfi. Idem probe mox *Hannon*, non *Anno*, ut supra. N. HEINSIUS. Optime *angebant*. vide N. Heinsium etiam ad Claudiani bell. Getic. vers. 50. Deinde recte etiam *Hannon*. vide infra ad lib. xvi. vers. 674.

v. 25. *Quis lacerum curis*] Virgil. in Culice vers. 59. *Omnia luxuriæ pretiis incognita vitans, Quæ lacerant avidas inimico pectore mentes*.

BARTHIUS lib. 14. Advers. cap. xxii.

v. 28. *Namque hac accitam stagnis*] *excitam stagnis* maluerim. Nec male Interpres *Namque*. N. HEINSIUS. *accitam* non mutem. Silius lib. vii. vers. 27.

Ocius accitum captivo ex agmine poscit.

lib. viii. vers. 337.

— è Tyrio consortem accite Senatu.

vers. 404. *accita pube Venafro*. lib. xvii. vers. 111.

— accitæque regno

Lenierat pubes insausæ proelia noctis.

v. 31. *Hannibal, a nostro nomen memorabile Belo*] a vestro Belo Colonienfis & Oxonius cum Parmensi editione. Nam Dido & Anna a Belo ducebant originem. Infra *vestri germana ab origine Beli*. N. HEINSIUS. Infra vers. 221.

— ego Oenotris æternum numen in oris

Concelebror, vestri generata è sanguine Beli.

Sæpissime voces *vester* & *noster* confunduntur. Vide infra ad lib. xi. vers. 117.

v. 32. *Insanos curarum comprime fluctus*] Curas fluctibus vel aestui marino comparare ubique solent Poætæ. Catull. carm. lxxv. vers. 62. *magnis curarum fluctuat undis*. Virgil. viii. Aen. vers. 19. *magno curarum fluctuat aestu*. ubi La Cerda ex utriusque lingue auctoribus plura exempla concessit.

v. 33. *Sola illa Latinos Sub juga mittendi mora*] Scribendum, ni fallor, *sola ille mora*, Fabius nimi-

D d d

rum

- 35 Cum Varrone manus, & cum Varrone ferenda
Praelia. ne desit fatis ad signa movenda.
Ipsa adero. tendat jamdudum in Iapyga campum.
Huc Trebiae rursum & Thrasymeni fata sequentur.
Tum Diva, Indigetis castis contermina lucis,
40 Haud, inquit, tua jus nobis praecepta morari.
Sit fas, sit tantum, quaeso, retinere favorem
Antiquae patriae mandataque magna sororis:
Quamquam inter Latios Annae stet numen honores.
Multa retro rerum jacet, atque ambagibus aevi
45 Obtegitur densa caligine mersa vetustas,

Cur

rum. lib. i. vers. 479. habuimus, *Romani Murrus belli mora*. N. HEINSIUS. Virgil. x. Aen. vers. 427.

— *primus Abantem*

Oppositum interimis, puenae nodumque moramque.
Livius lib. xxiii. cap. ix. *Restituendae Romanis Capuae mora atque impedimentum es.* Abronius Silo apud M. Senec. Suas. ii.

Ite triumphales, belli mora concidis Hector.
Senec. in Hercule Fur. vers. 1215.

Ego inquieta montium jaceam mora
ubi vide Gronovium; in Phoeniss. vers. 458.

Proinde bellum tollite, aut belli moram.
in Troad. vers. 124.

Columen patriae, mora fatorum.
in Agam. vers. 211.

Non sola Danaïs Hector ex bello mora.
Lucan. lib. i. vers. 99.

— *non sola futuri*

Craffus erat belli medius mora.
Pseudo-Egesipp. ii. de Excid. Hierosol. cap. xvm.
Conglobatos solitus avertere totius erat nodus ac mora belli. Vide Barthium lib. xxvii. Advers. cap. xiii. & Gronov. ad Senecae v. de Benef. cap. xii. Eodem sensu & Silius clipeum *moram* vocat, quod tela moritur, ne in corpus penetrent, lib. v. vers. 318.

— *per tegmina velox*

Tunc aerisque moras laevo stetit hasta lacerto.
ubi vide, quae notavi. Nec aliter Theseus Herculem *finem malorum* vocat, id est, per quem mala desierunt, apud Senec. Hippol. vers. 842.

— *mansit extincto mihi*

Sensus malorum; finis Alcides fuit.
Valer. Maximus lib. viiii. cap. i. 17. *Optaverat, ut frater suus, maritimarum virium nostrarum praecipua jactura, revivisceret.* alia similia vide infra ad librum xvi. vers. 504.

v. 36. *Ne desit fatis ad signa movenda] nec Colonienfis & Puteaneus opinor ad signa movendum.* Sic Silius amat, ut dicemus infra. N. HEINSIUS. nec etiam Oxoniensis codex. Deinde Illustrissimus Heinsius ad *signa movendum* coniecit. vide infra ad lib. xv. vers. 105. Sed alibi etiam, ut hic vulgo fit, construitur: infra nempe lib. xvii. vers. 670. ad *veterum delenda opprobria cladam.*

v. 39. *Indigetis castis contermina lucis]* Romani *Indigetem* vocarunt Aenean, post mortem consecratum, & inter Deos relatum. Praeter loca Daufquejo memorata, ejus meminerunt Ovid. xiv. Metam. vers. 607.

— *fecitque Deum; quem turba Quirini*

Nuncupat Indigetem, temploque arisque recepit.
& Auctor de Orig. gentis Rom. Itaque illi eo loco *templum consecratum, appellarique placuit Patrem Indigetem.* alique. vide Salmaf. ad Solin. pag. 51.

v. 41. *Sed fas sit cautum, quaeso, retinere favorem Antiquae patriae, mandataque magna sororis.]* Haec Annae Perennae ad Junonem verba minus probe circumferuntur, quae ita à me, aut membranis potius, in quibus est *Sit fas, sit cautum*, conjectura nostra leviter adjutis, corrigi poterunt,

Sit fas, sit tantum, quaeso, retinere favorem Antiquae patriae.

Cupio, inquit, o Juno, tibi favere, precorque & opto facto meo veniam, si patriam Romanis praefero, tametti divinis me illi honoribus afficiant, & inter numina sua numerent. MODIUS Novant. Lection. Epist. xxviii. Mandata sororis Didus contraria sunt Romanorum rerum favori, de quo loqui videtur Anna proxima Indigeti Aeneae, ut antiquam illam patriam potius Karthaginem, quam Italiam, dicat. Imprecatio Didus moriturae notissima est in quarta Aeneide. Quare nescio, an non sint sequendae membranae Oxonienses, quae referunt:

Sic fas sit tantum, quaeso, retinere favorem Antiquae patriae.

Decidere tamen malo alios. BARTHIUS lib. i. Advers. cap. v. *Sit fas, sit tantum* Modius ex Colonienfi; Oxonius, quod Barthio arridebat, *Sic fas sit tantum.* In Puteaneo *Sed fas sit tantum.* Deinde Colonienfis, *tantum quae detinuisse favorem.* Forte, *quin detinuisse.* N. HEINSIUS. Etiam Romana princeps, Parmensis, & Mediol. editio, *Sed fas sit tantum.* Primus Marfus *cautum*, pro *tantum*, edidit. Saepe hae voces confunduntur. vide infra ad librum x. vers. 234.

v. 42. *Mandataque magna sororis]* Quae scilicet continebant propagationem aeterni in Aenean ejusque

- Cur Sarrana dicent Oenotri numina templo,
Regnisque Aeneadam germana colatur Elisae.
Sed pressis stringam revocatam ab origine famam
Narrandi metis, breviterque antiqua revolvam.
50 Iliaco postquam deserta est hospite Dido,
Et spes abrupta e medio, in penetralibus atram
Festinat furibunda pyram. tum corripit ensē
Certa necis, profugi donum exitiale mariti.
Despectus taedae regnis se imponit Hiarbas,
55 Et tepido fugit Anna rogo. quis rebus egenis
Feret opem, Nomadum late terrente tyranno?

Battus

que posteros odii, ac mortis suae ultionem. Supra lib. i. vers. 17.

*Tantarum causas irarum, odiumque perennis
Servatum studio ex mandata nepotibus arma
Fas aperire mihi.*

ubi respicienda sunt, quae Daufquejus notavit.

v. 46. Cur Sarrana dicent] Perperam in Colonienfi hic versus omitebatur: deinde idem Regnis Aeneadam. N. HEINSIUS.

v. 48. Sed pressis stringam revocatam ab origine famam Narrandi metis] premere, stringere metam locutiones sunt ad Circum pertinentes, unde frequenter poetae metaphoras deduxerunt. Ovid. iv. Fastor. vers. 9.

*Quae decuit, primis sine crimine lustris annis:
Nunc teritur nostris area major equis.*

Plura vide apud Zimzerl. in Promuls. Crit. cap. xviii.

v. 51. Et spes abrupta e medio] Concinnius forte legas, admissa minima correctiuncula quapiam, *Et spes abruptae medio*. In medio namque spei deseruit Didonem Aeneas, cum, conjugio ipsius florens, omnes late vicinos contemneret. Magis hoc poeticum, utcumque tenue. BARTHIUS lib. iv. Advers. cap. xxii. Non satis Latine *Et spes abrupta e medio*, si quid video. Scribendum puto,

*Et spes abruptae; mediis penetralibus atram
Festinat furibunda pyram.*

Barthius, *Et spes abruptae medio*. N. HEINSIUS.

v. 52. Festinat furibunda pyram] Id est, festinanter, celeriter exstruit. Virgil. iv. Aen. vers. 575.

Festinare fugam, tortoque incidere funes.

Statius ii. Theb. vers. 478.

*Festinatque viam, ramumque precantis olivae
Abjicit.*

ubi vide Barthium. lib. ii. silv. i. vers. 128.

*Cum tibi quas vestes, quae non gestamina mitis
Festinat herus.*

ita properare Virgilius viii. Aen. vers. 454.

Haec pater Aeoliis properat dum Lemniis oris.

quod Servius exponit properanter facit. Stat. lib. i. silv. ii. vers. 266.

Eja age, praeclaros Latio properate nepotes.

ubi vide Barthium. Senec. in Hippol. vers. 45.

Alius teretes properat laqueos.

v. 55. *Et tepido fugit arma rogo*] Contra mensuram est hic versus: transponunt igitur verba alii, leguntque, *Et tepido arma rogo fugit*. Recte, quoad numeros; male, quoad sententiam. quid enim armis opus fuit? cum, ut ait Ovidius,

*Protinus invadunt Numidae sine vindice regnum,
Et positur capta Maurus Hiarba domo.*

Aut, si maxime opus fuisset, cur illa rogo figeretur? manifeste scribendum, missis deliramentis quorundam, *Et tepido fugit Anna rogo*. Vide Ovidium libro Fastorum iii. elegantissime haec eadem describentem. MODIUS Novant. Lession. Epist. xxviii. Annae nomen, feliciter à Modio reductum, comprobatur Daufquejus. sed mutatione tam grandi non opus. Lege, *Et tepido Anna rogo fugit*, calenti adhuc rogo sororis. Quod, ut impietatis infimulet Annam, unde & mox malis fati acta est, addidit: nam decebat forem comitari.

Ergo agitur pelago Divis inimica sibi quae,

Quod se non dederit comitem in suprema sorori.

BARTHIUS lib. iv. Advers. cap. xxi. Nihili haec sunt. *Et templo fugit arma rogo Puteancus: Et tepido fugit arma rogo* primae editiones, nisi quod in Parmensi trepido. Sed probe ex Colonienfi Modius, *Et tepido fugit Anna rogo*. Barthius, *Et tepido Anna rogo fugit*, quod tantumdem est. N. HEINSIUS. Editio Romana princeps cum Mediolanensi *Et tepido fugit arma rogo*: Marfus in editione anni 1492. & Martinus Herbipolensis ediderunt *Et trepido fugit arma rogo*: prior tamen in notis & antiquiori editione tepido agnoscit. Primus Nicander in Juntina editione excudit *Et tepido arma rogo fugit*, ut is auctor ejus lectionis fuerit, quae nunc vulgo plurimis in libris obtinet. Sed omnino recte viri docti ex libro Colonienfi vindicarunt *Et tepido fugit Anna rogo*; quomodo & manus docta ad marginem editionis Romanae principis emendavit: ut dicat Silius, tepente adhuc Didonis rogo, id est, ea modo interfecta, Annam regno Karthaginis depulsam ab Hiarba fuisse: in quo tamen Silio cum Ovidio non convenit, qui tertio demum anno fugatam Annam scribit, licet Hiarbas mox a morte Didonis regnum occupasset, in iii. Fastor. vers. 551.

*Protinus invadunt Numidae sine vindice regnum,
Ddd 2 Et*

- Battus Cyrenen molli tum forte fovebat
Imperio, mitis Battus, lacrimasque dedisse
Calibus humanis facilis. qui, supplice visa,
60 Intremuit regum eventus, dextramque tetendit.
Atque ea, dum flavas bis tondet messor aristas,
Servata interea sedes: nec longius uti
His opibus Battoque fuit. nam ferre per aequor
Exitium miserae jam Pygmaliona docebat.
65 Ergo agitur pelago, Divis inimica sibi,que,
Quod se non dederit comitem in suprema sorori.
Donec jactatam laceris (miserabile) velis
Fatalis turbo in Laurentes expulit oras.
Non coeli, non illa soli, non gnara colentum
70 Sidonis in Latia trepidabat naufraga terra.
Ecce autem Aeneas, sacro comitatus Iulo,
Jam regni compos, noto sese ore ferebat.
Qui terrae defixam oculos, & multa timentem;
Ac deinde allapsam genibus lacrimantis Iuli,

Attollit,

*Et potitur capta Maurus Hiarba domo &c.
Tertia nudandas acceperat area menses,
Inque cavos ierant tertia musta lacus:
Pellitur Anna domo. &c.*

Sed aliquoties alibi in hac historia ab Ovidio diversa tradidisse Silium observari potest; ut alios auctores in ea describenda secutus fuerit.

v. 57. *Battus Cinerem molli tum forte fovebat*] Ita in plerisque, quos vidi; sed *Cyrenen* scribendum, ut excudi iussimus. Battorum ibi quam fuerit celebre nomen & familia, docet paroemia *Βάττου οὐλφίου*; in qua, quod toti Cyrenaeorum agro compete-
bat, Batto adscribebatur; qui propterea *οὐλφίου λυμῶν* à Sophocle appellatur, ac *la serpicide* a Catullo: *οὐλφίου* enim illi *βασιλῆως ἀντάξιον* iudicabant, unde in antiquis Cyrenaeorum nummis ab altera parte Battus regno, ab altera *οὐλφίου* ab illis donatur, idemque in annulis suis gestabant Cyrenaei. Sic & *Βάττου σκοπία*. Vide de his Suidam. D. HEINSIUS. De quantitate primae syllabae vocis *Cyrenen* praeter Daufquejum videri etiam possunt Doctissimus Vulcanius & Illustrissimus Spanhemius ad Callim. Hymn. in Apollin. vers. 73. & quae supra notata sunt ad lib. iv. vers. 778.

v. 60. *Intremuit regum eventus*] Maluerim, *Ingemuit rerum eventus*. Putabam aliquando, *Ingemuit rerumque vices, dextramque tetendit*. Infra vers. 209. *Incerti rerum eventus*. N. HEINSIUS. Voces *ingemere* & *intremere* nonnumquam librariorum inter se confudisse supra docui ad lib. vii. vers. 49. Eosdem homines voces *rerum* & *regum* etiam permiscere solitos fuisse monebo ad lib. xiv. vers. 667.

v. 61. *Dum flavas bis tondet messor aristas*] Id est, per duos annos. His enim similibusque poetae tem-

pus annum circumscribere solent. Infra lib. xiii. vers. 671.

— *octava: terebat*
Arentem culmis messem crepitantibus aestas.
Virgil. Ecl. i. vers. 70.
Post aliquot mea regna videns mirabar aristas.
Ovidius iii. Fastor. vers. 557.
Tertia nudandas acceperat area menses,
Inque cavos ierant tertia musta lacus.
Senec. in Oedip. vers. 783.
Sed tempus adde. JOC. Decima jam metitur seges.
In Troad. vers. 73.
Decies niviibus canuit Ide,
Ide nostris nudata rogis:
Et Sigeis trepidus campis
Decumas secuit messor aristas.

Petron. Satyr. cap. lxxxix.
Jam decima mactos inter ancipites metus
Phrygas obsidebat messor.
ubi vide eruditorum commentarios. Per renata gramina idem innuit Claudian. de bell. Getico vers. 147.

Et prope ter senas Itali per graminis herbas
Massylus Poeno sonipes vastante cucurrit.
per hiemem & succedens ver ibid. vers. 166.
Frigida ter decies nudatum frondibus Haemum
Tendit hiems vestire gelu; totidemque solutis
Ver nivibus viridem monti reparavit amictum.
Plura vide apud Cerdam ad Virgilii i. Aen. vers. 756.

v. 61. *Dextramque tetendit*] Haec ad supplicamentum refero; quos qui rejiciebant, *dextram abscondebant*, qui secus, *tendebant*: tacta enim dextera, ut mentum & genu, erant τῆς ἱκετικῆς σύμβολα. Unde Ulysses apud Eurip. Polyxenam audire cum nol-

let,

- 75 Attollit, mitique manu intra limina ducit.
Atque ubi jam casus adverforumque pavorem
Hospitii lenivit honos, tum discere maesta
Exposcit cura letum infelicis Elissæ.
Cui sic, verba trahens largis cum fletibus, Anna
- 80 Incipit, & blandas addit pro tempore voces:
Nate Dea, solus regni lucisque fuisti
Germanæ tu causâ meae. mors testis: & ille,
(Heu! cur non idem mihi tum?) rogos. ora videre
Postquam est ereptum miseræ tua, litore sedit
- 85 Interdum, stetit interdum; ventosque secuta
Infelix oculis, magno clamore vocabat
Aeneam, comitemque tuæ se imponere solam
Orabat paterere rati. mox turbida anhelum
Retulit in thalamos cursum, subitoque tremore
- 90 Substitit, & sacrum timuit tetigisse cubile.
Inde amens, nunc fideream fulgentis Iuli
Effigiem fovet amplexu: nunc tota repente

Ad

let, dextram sub veste occultabat. Atque ita quidem accipio nobilissimum locum Hecube vers. 342.

Ὁρῶ σ', Ὀδυσσεύ, δέξαι ὑφ' ἱματός
Κεῖται χεῖρα, καὶ πρόσσωποι τοῦ μπάλο
Στείφεται, μὴ σου προσθίγῃ γυνιάδ'.
Θάψου, πένθιμος τὸν ἱμὸν ἱκτίων Δία.

Ita igitur fume: vel dextram tetendit, idēque simpliciter. D. HEINSIUS.

v. 62. *Servata interea sede*] Eruditissimus vir, & a quo utinam plures poetas haberemus, sed accuratius tamen à typographis habitos, legit *Servata interea sede est*. minime. nam error subnascitur in prosodiam voculae *eā sede*. Et illa lectio etiam melior. BARTHIUS lib. iv. Advers. cap. xxii. Pessime haec sollicitat Interpres, quod video & Barthium agnovisse. N. HEINSIUS.

v. 71. *Aeneas sacro comitatus Iulo*] caro Iulo, si quid video, corrigendum est. Sed supra habuimus lib. iii. vers. 595. *sacris augebit nomen Iulis*: quod aliud est; nam illic alluditur ad Caesarum apotheosin. N. HEINSIUS. Ita *dilectus Iulus* mox vers. 104.

— juro caput, Anna, tibi que

Germanæque tuæ dilecti invitus Iuli.

Iterum autem hic Silius ab Ovidio abit, qui Aeneae, cum in Italia Annam inveniret, non Ascanium, sed Achatem comitem addebat iii. Faestor. vers. 603.

Litore dotati solo comitatus Achate

Secretum nudo dum pede carpit iter.

v. 72. *Jam regni compos*] Mortuo nempe Latino. Ovid. ibid. vers. 601.

Jam pius Aeneas regno nataque Latini

Auctus erat; populos miscueratque duos.

v. 73. *Qui terrae desinxit oculus*] oculos eleganter

scripti, ut sit Graecismus. N. HEINSIUS. Sic Virgil. i. Aen. vers. 561.

Tum breviser Dido, vultum demissa, profatur.

Aen. xi. vers. 479.

— juxtaque comes Lavinia virgo,

Causa mali tanti, oculos dejecta decoros.

Ovid. ii. Amor. eleg. vii. vers. ii.

Sive aliqua est oculos in se dejecta modestos.

Epist. vi. Heroid. vers. 26.

Haesit in opposita lumina fixus humo.

Eadem locutio restituenda etiam Martiani. Capell. lib. ix. p. m. 306.

Tu modo, quae mando, oculos dejecta decoros,

Reconde mentis intimo.

Sine ullo sensu libri editi, quos vidi, *oculos delecta* habent. Pari modo *Submissi palmas*, non *palms*, supra astruxi lib. i. vers. 673.

v. 83. *Heu! cur non idem mihi tunc? rogos*] tum libri scripti, quod Illustrissimus Heinsius in contextu recepit.

v. 91. *Nunc fideream Julique tuamque Effigiem*] Scribe, *nunc fideream fulgentis Iuli Effigiem*. Bene convenit fulgor fidereo vultui. MODIUS Novant. Lection. Epist. xxviii. *Iuli* nomen tribus syllabis passim enuntiant poëtae. Recte igitur Modius ex Coloniensi *fideream fulgentis Iuli Effigiem*. *Julius* itidem trium syllabarum est. Interpres hic nugatur. Nam in Horatii loco legendum est,

Pindarum quisquis studet aemulari, I-

ule, ceratis ope Daedala

Nititur pennis.

Ita enim frequenter solet ille voces dividere. in Statii loco *læpetum* scribe. N. HEINSIUS.

v. 92. *Effigiem fovet amplexu*] Solebant heroïnae virorum, seu quos pro viris haberent, effigies ex

Ddd 3

cera.

Ad vultus conversa tuos, ab imagine pendet.
Conqueriturque tibi, & sperat responsa remitti.

- 95 Non umquam spem ponit amor. jam recta domumque
Deferit, & rursus portus furibunda revisit,
Si qui te referant converso flamine venti.
Ad magicas etiam fallax atque improba gentis
Massylae levitas descendere compulit artes.

Heu

cera domi habere. Hinc Ovid. in Remed. Amor.

*Si potes, & ceras remove; quid imagine mulsa
Carperis? hoc perit Laodamia modo.*

Vide eundem Ovidium de eadem Laodamia, quae contabuit viri effigiem assidue fovendo, in Epistolis Heroïdum. meminit & Virgilius, Didonem Sychaei viri sui imaginem quoque domi habuisse. MODIUS Novant. Lektion. Epist. xxviii. Hanc effigiem in lecto collocabant etiam matronae. Papinius genethliaco Lucani lib. ii. silv. vii. vers. 124.

*Haec te non thyras prociac dolosis
Falsi numinis induit figura:
Ipsum sed colit, & frequentat ipsum
Imis altius instum medullis,
Ac solatia vana subministrat
Vultus, qui simili notatus auro
Stratis praenitet, incubatque somno.*

Unde & Maro iv. Aen. vers. 508. Effigiemque toro locat. De eadem enim agit, de qua hic Silius: quamvis sciam aliter quoque sumi. D. HEINSIUS. Notandus est nobis ex hoc loco mos veterum amatum, qui effigies charissimorum suorum in cubiculis suis habebant, ut conspectu eorum, quocumque abessent, tamen fruerentur. Papinius Statius lib. ii. Genethliaco Lucani:

Haec te non thyras prociac dolosis &c.

Hyginus fab. iv. Laodamia, amisso conjuge, dolorem pati non potuit. Itaque fecit simulacrum aereum, simile Protefilai conjugis, & in thalamis posuit sub simulatione sacrorum, & eum colere coepit. Aliorum quoque carorum hominum effigies cubiculis veteres locare consueverant. Sueton. Calig. Cujus effigiem in cubiculo suo positam Augustus, quotiescumque introiret, exosculabatur. quo loco in membranis exosculabas legitur. Porro, quam Protefilai aeream imaginem dicit Hyginus, ceream facit Devonius de bello Trojano lib. v.

*Haemonis absentem suspirat maesta maritum,
Et non sensuros vultus premit, oscula figens
Cerea, difficileque Deos in vota fatigas.*

Alia exempla apud Ovidium non uno loco. BARTHIUS lib. iv. Advers. cap. xxii.

v. 93. Ad vultus conversa tuos ab imagine pendet] τὸ δύσκολον: Nam cum Grammatici βεβητας tantum de homine dici existimant, non assentior illis; at πᾶν τὸ βεβηταῖος βεβητας esse concedo; nec enim de etymo pugno, sed non solum hominis effigiem ita dictam fuisse contendo: omnes namque Dii βεβηταῖοις & humana forma colebantur, postquam in usu

desierant τὰ ξένηα esse. Erant enim ξένηα ante idolorum cultum non effigies proprie, sed quasi symbola, per quae Dii colebantur: ut ecce, loco Junonis stipes dedolatus Thespiis colebatur, & Samii pro Junone sua tabellam habebant: sic Romani loco Martis hastam venerabantur, sic stipes, qui pro Termino colebatur, ejus ξένηος erat. Hujusmodi igitur ξένηα dicebant. At postquam Dii forma hominum soli coeperunt, βεβηταῖοι, ut docte Clemens monet, vocatae sunt imagines quoque Deorum. D. HEINSIUS. Innuat hoc versu Silius Didonem, omissa Iuli imagine, nunc solius Aeneae effigiem amplecti, eamque attente contemplari. Eleganter pendere ab imagine, ut pendere ab ore apud Naïon. Ep. i. Heroïd. vers. 30.

Narrantis conjux pendet ab ore viri.

Catull. Carm. lxxv. vers. 69.

toto ex te pastore, Thesen,

Toto animo, tota pendebat perdita mente.

Petron. cap. cxxvii. Donas mihi eum, sine quo non potes vivere? ex cujus osculo pendes? Quinchil. Declam. x. pag. 172. Itaque ab hujus oculis, ab hujus feminae cervice pendebat. inhaerere vultibus dixit Ovidius iv. Trist. Eleg. iii. vers. 19.

Vultibus illa tuis tamquam praesentis inhaeret.

v. 95. Nonnumquam spem ponit amor] Legendum est ex scripto codice Non umquam spem ponit amor. BARTHIUS lib. i. Advers. cap. v. Non umquam ex Oxonio codice & editione Parmensi. & sic Barthius. N. HEINSIUS. Non aliter etiam editio Romana princeps & Mediolanensis.

v. 98. Ad magicas etiam fallax] Inopportune Silius mores Poenos in persona Annae fallaces vocat, cum Dido magicis artibus accingitur; de quo nescio quid aliud dicere mallet. BARTHIUS lib. iv. Advers. cap. xxii. Non meritis est Silius censuram Barthii. Nam non mores Poenos in persona Annae fallaces vocat, quod Dido ab arte magica auxilium amoris quaesiverit; sed sub persona Annae recte Didonem culpata, quod, cum Tyro oriunda sit, ad Massylae gentis fallacem & improbam levitatem prolapsa fuerit. Recte vero Silius compulsi dixit. Invitam enim se ad permovendum Aeneam magicas artes adhibere proficitur Dido apud Maron. iv. Aen. vers. 492.

*Tector, cara, Deos & te, germana, tuumque
Dulce caput, magicas invitam accingier artes.*

v. 100. Heu sacri vatium errores] Magni, reddo; eodem modo apud Claudianum. Sic in Graecis

- 100 Heu sacri vatium errores! dum numina noctis
Eliciunt, spondentque novis medicamina curis,
Quod vidi decepta nefas! congefuit in atram
Cuncta tui monumenta pyram, & non prospera dona.
Tum sic Aeneas dulci repetitus amore:
105 Tellurem hanc juro, vota inter nostra frequenter

Auditam

τὸ μέγα ἐστὶν, & Homerus ἰερὸν ἰχθύν non solum τὸν αἰσίοι, sed & τὸν μέγα vocat. Hesychius. ἱερός ἰχθὺς τὸν μέγα καὶ αἰσίοι λέγει. ἱερός τὸ μέγα: quamvis ab Eratosthene in illo, χρυσίου ἐκ' ὀφρύων ἱερός ἰχθὺς aliter accipiat fortasse: quod fragmentum Callimachus ab Athenaeo adscribitur. Sic cum Homerus ἰερὸν μῖος Ἀλκυόνοιο, & ἰερὸν ἱς Τηλεμάχοιο dicit, magnum Alcinoium, magnumque Telemachum designat: sic ἰερὸν ὄσων medicorum filii à magnitudine dictum, & ἰερὸν ἰσοῦ ἰisdem epilepsia, quod maximus morbus sit, ut observat Plutarchus. Sic Euripides ἰερὸν κύμα fluctum ingentem Hippolyto dixit vers. 1205. & fortasse, quem τεκνυμῖαι Græci, nos decimum dicimus,

ὡς δ' ἀλφειόθους

Ἀπὸς ἀποβλέψαι τις ἱερὸν ὕδατος
Κῶν' ὄρεται πρὸς ἑρῆον.

eundem enim κλύδωνι & τεκνυμῖαι vocat infra;
Ἀυτὸν δὲ σὺν κλύδωνι καὶ τεκνυμῖαι.

D. HEINSIUS. sacri vatium errores horrendi, cum tremore quodam nominandi sunt, execrabiles velut, ἀπῆτοι atque timendi. Sic sacra fames auri, sacer ignis, sacra fulmina, quae his libris plenius à nobis etiam enarrantur. BARTHIUS lib. iv. Advers. cap. XXI. sacros errores non tam cum Heinio magnos, quam cum Barthio nefandos, execrabiles accipio, ut apud Catull. carm. xiv.

Di magni, horribilem & sacrum libellum.

ubi vide Muretum. Statius vi. Theb. vers. 297.

Tum donis Argia nitet, vilesq; sororis
Ornatus sacro praeculca supervenit auro.

Et ita alibi passim.

v. 104. Tum sic Aeneas dulci repetitus amore] Locus corruptus. ne quid te traham, corrige, dulci irretitus amore. Sic amoris pedicis illigatus apud Appulejum Metam. ii. & amoribus incapistrari Metam. xi. amore laqueatus Orientii commonitorio vers. 369. nullo frons irretita capistro apud Calpurn. Ecl. vi. obire & circumretire apud Lucretium. munera navium Saevos illaqueant duces Horat. lib. iii. od. xvi. Sic inescare & similia a venatione tracta. N. HEINSIUS. Non aliter idem Heinio hic apud Silium legendum conject notis ad Sabini Epist. iii. vers. 91. Sic Appulej. locutus est vii. Metam. pag. 188. ed. Elm. ex emendatione Colvii: Falsis amoribus ancillae Milonis animum irretiens. vulgo erat animum irrepere. Anon. Fabul. Aesop. xiv.

Arte sua Thais juvenes irretit, amorem
Fingit.

D. Augustin. lib. i. de Civit. Dei cap. ix. Qui supe-

riorem vitae gradum tenent, nec conjugalibus vinculis irretiti sunt. Frequentissimae autem in amore metaphorae deducuntur a nodis, vinculis, seu retibus, quibus amantium animi illigati finguntur. Dicacogenes apud Stobaeum in capite, quod Ψῆς Ἀφροδίτης inscribitur, pag. m. 622.

Ὅταν δ' ἱερὸς ἰδιόθῳ ἀρκεύσι.

Cum amoris illigati sumus veribus. Senec. in Hippol. vers. 416.

Innefte mentem; toruns, aversus, ferox
In jura Veneris redeat.

Sarisber. lib. iv. Polycr. cap. iii. Ipsum, qui gentes domuerat, Veneris nexibus innodavit mulier impudica. Plura vide apud N. Heinsum ad Ovidii iv. Fast. vers. 224. & Broekhus. ad Tibulli lib. i. Eleg. ii. vers. 60. Sed nimium haec conjectura a vulgata lectione abit, praefertim cum eam etiam servant Msta: quare nihil puto mutandum. repetitus enim amore est iterum, denuo sagittis ab Amore petitus, transfixus: nam ducta in matrimonium Lavinia, primi amoris memoria Aeneae exciderat, quem Annae sermo ipsi revocabat. Sic fere repetitus apud Liv. lib. xiv. cap. xix. Assurgentem ibi regem umbone resupinat, repetitumque saepius cuspidē ad terram affixit. petere autem sagittariorum vox est, unde ad Amorem saepissime transfertur, qui semper arcu & sagittis instructus fingitur, & sagittis petere dicitur, quos in amorem inflammat, ut apud Tibull. lib. ii. Eleg. i. vers. 71.

Nec pecudes, velut ante, petit; fixisse puellas
Gessit, & audaces perdomuisse viros.

& ita innumeris locis apud alios.

v. 105. Tellurem hanc juro, vota inter &c.] Id est, juro per Latium. Aperte Silius Nafonem imitatur, qui iii. Fastor. vers. 613.

Anna, per hanc juro, quam quondam audire solebas

Tellurem fato prosperiore dari.

Eleganti autem constructione dixit Tellurem juro, pro per tellurem. Catull. Carm. lxxvii. vers. 40: adjuro seque tuumque caput. Cicero lib. vii. ad fam. Epist. xii. Quomodo autem tibi placebit Jovem lapidem jurare. Propert. lib. i. Eleg. xv. vers. 35.

Hos tu jurabas, si quid mentita fuisses.

Ut tibi suppositis exciderent manibus.

Tibull. lib. iv. carm. xiii. vers. 15.

Haec tibi sancta tuae Junonis numina juro.

ubi plura notavit Broekhus. Claud. bell. Gildon. vers. 81. patrii numen juraverat Histri. Tertull. in Apolog. cap. xvi. Religio tota castronsis signa veneratur, signa

Auditam vobis; juro caput, Anna, tibi que
Germanaeque tuae dilecti, invitus, Iuli,
Respicens, aegerque animi tum regna reliqui
Vestra, nec abcessem thalamo, ni magna minatus

110 Meque sua ratibus dextra imposuisset, & alto
Egisset rapidis classem Cyllenius Euris.

Sed cur (heu feri monitus!) cur tempore tali
Incustodito faevire dedistis amor?

Contra sic inquit, volvens vix murmur anhelum

Inter

signa jurat, signa omnibus Deis praepōnit. Sic & Graeci, ut Theocr. Idyll. xxx. vers. 22.

Ὅρμημι σοι, Κυθήρη,
Ἄντη σι, καὶ τὸν ἀνδρᾶ,
Καὶ ταῦτά μιν τὰ δῖονα,
Καὶ τὰς δι τὰς κυριαγὰς.

Juro tibi, Venus, te ipsam, & maritum tuum, & ista vincula mea, & hosce venatores. Herodian. lib.

II. cap. x. Τὸ πρῶτον ἡμεῖς καὶ πρὸς τὴν θεῶν σεβάσμιον, ὥς ἔμνημι, διδιδάσκοντες. Fidem vestram & religionem erga Deos, quos juratis, manifestam facitis.

v. 105. Frequenter Auditam vobis] Colonus frequenti vobis frequenti, de quo ad sextum Maronis. sed puto hic mendosum. N. HEINSIUS.

v. 107. Dilecti mihi Iuli] Quaerendum cur Iulum mitem vocet. An se ipsum potius mitem vocat, pii instar? Potius sane. attamen suspicor ego, aliud aliquid subesse. An scribendum dilecti ceu mihi, vel si mihi? aequae ac mihi dilecti: sed nihil decidimus, cum praecipue τὸ mihi alludere videatur Silius post verbum 161. ubi ait,

placidumque animum mentemque quietam
Trois in miseram ductor suscepit Annam.

Mendum quidem inesse arguunt membranae Oxonienses, in quibus vultus, pro mihi, legitur. BARTHIUS lib. iv. Advers. cap. xxii. dilectum mihi Iuli in Coloniensi, dilecti vultus in Oxonio & Puteano. Prisca editiones dilecti invitatus Iuli. Scribe

juro caput, Anna, tibi que
Germanaeque tuae dilecti, invitatus, Iuli,
Respicensque, aegerque animi tum regna reliqui
Vestra.

Mimesis Maroniani illius est libro vi. Aen. vers. 460.

Invitus, Regina, tuo de litore cessi.

Et illius Catulliani de coma Berenic.

Invita, o Regina, tuo de vertice cessi,

Invita: adiuro teque, tuumque caput.

Juro caput, Anna, Iuli dilecti tibi ac germanae tuae, invitatus, respiciensque, aegerque animi vestra reliqui regna Barthius se plurimum torfit in hoc loco: sed fani nil affert. N. HEINSIUS. Etiam Romana princeps & Mediol. editio dilecti invitatus Iuli, quod rite probavit vir Illustrissimus, & ab eo in contextu receptum est. Recte vero Silius Aenean inducit per caput Iulijurantem, respiciens for-

te ad ipsius Iuli verba apud Maron. ix. Aen. vers. 300.

Per caput hoc juro, per quod pater ante solebat.

v. 109. Nec abcessem thalamo, ni magna minatus] Pariter Aeneas se Didoni excusat apud Maron. iv. Aen. vers. 356.

Nunc etiam interpret Divum, Jove missus ab ipso, (Testor utrumque caput) celeres mandata per auras Detulit. &c.

& vi. Aen. vers. 461.

Sed me iussa Deum, quae nunc has ire per umbras,
Per loca senta situs cogunt noctemque profundam,
Imperiis egere suis.

Annae vero, ut hic etiam, apud Nason. iii. Fast. vers. 615.

Perque Deos comites, hac nuper sede locatos,
Saepe meas illos increpuisse moras.

v. 110. Meque sua ratibus dextra imposuisset] Qui plane prospero eventu utitur, manu Deorum levare dicitur. Sic apud Petron. cap. xxix. Trimalchio, Minerva taenia ducente, intrare fingitur. Exempla alia apud Homerum & alios. Hinc capiendus Silius noster, ut enim fatalem prosperitatis suae cursum indicaret, sic loquitur Aeneas,

ni magna minatus
Meque sua ratibus dextra imposuisset, & alto
Egisset rapidis classem Cyllenius Euris.

BARTHIUS lib. iv. Advers. cap. xxii.

v. 112. Cur tempore tali] tempore tali cum dicunt poëtae, aerumnosum & minime ex sententia labens intelligunt. Lucret. lib. i. de Iphianassa vers. 94.

Nec miserae prodesse in tali tempore quibus,
Quod patrio princeps donarat nomine regem.

Et minuta haec etiam in eorum lectione observanda sunt. BARTHIUS lib. iv. Advers. cap. xxii. Supra lib. vii. vers. 227.

taedetque in tempore tali,
Nullum clade nova claraeque fragore ruinae
Insignem fecisse locum.

lib. xii. vers. 311.

Haud tanta cessisse viros in tempore tali
Laudis sorte piget.

Lucret. lib. vi. vers. 1250.

Nec poterat quisquam reperiri, quem neque morbus,
Nec mors, nec luctus tentaret tempore tali.

Virgil. xi. Aen. vers. 303.

non tempore tali

Cogere

- 115 Inter singultus, labiisque trementibus Anna:
Nigro forte Jovi, cui tertia regna laborant,
Atque atri sociae thalami nova sacra parabam,
Quis aegram mentem & trepida corda levaret
Infelix germana tori; furvasque trahebam
120 Ipsa manu, properans ad visa pianda, bidentes.
Namque asper somno dirus me impleverat horror,
Terque suam Dido, ter cum clamore vocarat,

Et

Cogere concilium, cum muros assidet hostis.

Valer. Flacc. lib. II. vers. 144.

*in tali quoniam tibi tempore conjux**Sic merita, votis quem in fletuque requiris,**Hec! furis, et captae indigno famulatur amore.*

lib. V. vers. 535.

*cuperem haud tali vos tempore testis**Advenisse meis, quo me gravis assidet hostis.*

Nec solum poëtae ita locuti sunt, sed & alii quique scriptores. Balbus in epistola apud Cicer. lib. VIII. ad Attic. post Epist. xv. *Velim idem Pompeius facias: qui ut adduci tali tempore ad ullam conditionem possit, magis opto, quam spero. Sed cum constiterit, et timere deserit* &c. Livius lib. XXX. cap. XXXV. *Quia in tali tempore nulli novus magistratus videbatur mandandus.* & lib. XXX. cap. XXXVII. *Indignatus Hannibal dici ea in tali tempore audiri, arreptum Gisgonem manu sua ex superiori loco detraxit.*

V. 114. *Volvens sic murmur*] Legendum videtur *volvens vix murmur*. MODIUS Novant. Lection. Epist. XXVIII. *volvens vix bene ex Agrippinate codice Modius.* N. HEINSIUS.

V. 115 *Labiisque trementibus*] Videtur legendum *labrisque*, pro *labiisque*. MODIUS Novant. Lection. Epist. XXVIII. Idem Coloniensis *labrisque*, non *labiisque*. N. HEINSIUS. Distinguunt quidam inter *labia* & *labra*, ut illa mulierum, haec virorum esse dicantur. Sed recte Servius ad Maron. Ecl. II. vers. 34. *eam inanisimam discretionem* vocavit. Alii *labia* superiora esse, *labra* vero inferiora volunt: alii denique *labia* immodica, *labra* modica. Sed nihil has voces differre puto.

V. 116. *Nigro Jovi*] Id est, Plutoni; qui & *Tartarus Jupiter* vocatur supra lib. II. vers. 672. *Strygius Jupiter* ibid. vers. 386. apud Maron. IV. Aen. vers. 638. & Nason. V. Fast. vers. 448. *profundus Jupiter* apud Statium I. Theb. vers. 615. vide Barthium ad Claudian. I. de Rapt. Proserp. vers. 2. Eodem modo Neptunus dicitur *Tridentifer Jupiter* apud Sidon. Apollin. carm. XXII. vers. 158. *tertia* autem *regna* sunt Tartara. vide infra ad lib. XIII. vers. 437.

V. 119. *Infelix germana tori*] *duoque*, Graecorum more. sic *μάλιστ' ἔρωτα*, Eurip. Med. D. HEINSIUS.

V. 120. *Ad visa pianda*] Id est, expianda, avertenda: quod proprie *procurare somnia* dicebant. Tibull. lib. I. Eleg. V. vers. 13.

*Ipse procuravi, ne possent saeva nocere,**Somnia.*

ubi vide Elegantissimum Broekhusium. De modo procurandi somnia vide doctos Commentatores ad Petron. Satyr. cap. CIV.

V. 121. *Namque asper somno*] *summo* Oxonius & Puteaneus. locus mendosus. Scribendum,

Nam somno asperam dirus me impleverat horror. perfundi somno & irrigari aliis est. N. HEINSIUS. Etiam Romana princeps & Mediol. editio *summo*. Sed non male Illustrissimus Heinsius *somno asperam* coniecit. sic *irrorare quietem* dixit Silius lib. X. vers. 356.

oculisque quietem

Irrorat, tangens Lethaea tempora virga.
irrigare Virgil. I. Aen. vers. 691.

*At Venus Aescanio placidam per membra quietem**Irrigas.*

ubi vide Cerdam & Emmen. *perfundi somno* Valer. Flacc. lib. VIII. vers. 81. *primi perfusus nube soporis* Horruit. Appulej. III. Metam. pag. 56. ed. Pric. *Jamque luminibus nostris vigilia marcidis insusus sopor.* Ita & Homer. Iliad. B. vers. 19. *πρὶ δ' ἀμβροσίου κίχουδ' ὕπνου.* Circa quem *fusus erat dulcis somnus*. Contra de expectatis ex somno Ennius pag. 142.

Cum somno sese exsiccat Romana juvenus.

ubi vide Columnam.

V. 122. *Terque suam Dido, ter cum clamore vocarat*] Superfluo antiquorum, aut phantasia; quam *μυκρὴ ἀγῶμαται* Graeci poëtae dicunt, cum imaginum sonos, vocesque audire nobis imaginamur. Apoll. lib. IV. vers. 1284.

*Ἡ ὅταν αὐτομάτα ἔσονται ῥῆν' ἰδεώεσσι**Ἄλματι, καὶ μυκρὴ σκηοὶ ἐν φαντάσματι.*

D. HEINSIUS. Minime omnium mutationi haec obnoxia sunt. Sychaeus ter noctu vocaverat Dido suam velut exultabundus, quod votam tumultu suo pudicitiam, neque servatam, mox ipsa sui caede ultura, atque ad ipsum ventura esset. Alauditur locus in IV. Aen. Maronis de sepulcro Sychaei vers. 460.

*Hinc exaudiri voces et verba vocantis**Visa viri, nox cum terras obscura teneret.*

Promississe autem Sychaeo viduitatem idem auctor est vers. 552.

Non servata fides cineri promissa Sychaeo.

Dido est casus accusandi, ut apud Ovid. Epist. VII. Heroid. vers. 7. •

Certus es ire tamen, miseramque relinquere Dido.

Haec plana sunt: nec Interpres, vir diligentissimus
Ecc &

Et laeta exultans ostenderat ora Sychaeus.

Quae dum abigo menti, &, sub lucem ut visa secudent,

125 Oro coelicolas, ac vivo purgor in amni;

Illa, cito passu pervecta ad litora, mutae

Oscula, qua steteras, bis terque infixit harenac.

Deinde amplexa sinu late vestigia fovit;

Ceu cinerem orbatae pressant ad pectora matres.

Tum

& eruditissimus, in aliam sententiam ire debebat. BARTHIUS lib. iv. Advers. cap. xxii. Hunc versum inscite sollicitat Interpres, stante pro vulgari scriptura Barthio. N. HEINSIUS. Daufquejus tentabat,

Terque suum, ter Dido suum clamore vocarat, quod exponit: Dido suum Aenean vocarat, qui nullus aderat; sed pro eo ostendebat Sychaeus. Sed pessime, ut viri docti monuerunt. Sensus enim Silius est, Annam sibi visam fuisse audire vocem Sychaei, ter clare Dido suam vocantis. Ita & Ovidius finxit Epist. vii. Heroid. vers. 99.

Est mihi marmorea sacra in aede Sychaeus:

Apposita frondes velleraque alba tegunt.

Hinc ego me sensi noto quater ore citari:

Ipse sono tenui dixit: Elissa, veni.

Dido autem hic more Graecorum casus quartus est, ut infra vers. 232.

— juxtaque dicabo

Aequatam gemino simulacri munere Dido.

Sed hoc notius est, quam ut moneri debeat. Eleganter autem suam Dido, ut supra lib. ii. vers. 562.

Ipse meum vidi, lacerato vulnere, nostras

Terrentem Murrum noctes ex dira sonantem.

Propert. lib. i. Eleg. iii. vers. 30.

Neve quis invitam cogeret esse suam.

lib. iv. El. iii. vers. i.

Haec Arethusa suo mittit mandata Lycotae,

Cum totius absis, si potes esse meus.

ubi Broekhus. voci suo plus aliquid inesse, quam si marito addidisset, agnoscit. Atque ita etiam hic suam Dido, non solum uxorem suam dum viveret, sed cui mortuo etiam voverat, se reliquum vitae tempus viduam fore, cui se totam dicarat. Sic mea, tua, aliaque apud Nasonem frequentissima sunt, de quibus consule N. Heinsium ad Remed. Amor. vers. 492.

v. 124. Et sub lucem, ut visa secudent, Oro coelicolas] sub lucem est ore vultuque ad lucem converso. Ita namque expiabantur somnia; unde Sophocles [in Electr. vers. 425.] somnium monstrare soli, pro ad solem, &, ut Silius loquitur, sub lucem expiare dixit, ἡλιῷ, inquit, Διόνυσος ὀνείας. Ita loqui Silius docuit me ipse lib. xiii. vers. 406. ubi migras sub lucem pecudes mactare jubet, ad quem locum plura vide. Haec non capiebantur vulgo. D. HEINSIUS. Haec ita distinguenda videntur: ex, sub lucem ut visa secudent, Oro coelicolas, hoc sensus: oro Deos superos, ut somnia, quae sub lucem

horrenda mihi immissa sunt, prospera facere velint. sub lucem autem est, instante luce, cum nondum dies esset, sed prope adfaret. sic infra lib. ix. vers. 90.

Ecce, sub adventum noctis primumque soporem

Aster nasorum Solymus vestigia vallo

Ausonio vigil extulerat.

Id forte etiam restituendum Auson. Epigr. lxxvii.

Necdum caduco sole, jam sub vespere

Ageret juvenecas cum domum pastor suas.

vulgo est, sub vespere. Virgil. v. Aen. vers. 327.

Jamque fere spatio extremo fessique sub ipsam

Finem adventabant.

Claudian. ii. in Eutrop. vers. ult. adductus sub verbera torpuit ensis. ita Nic. Heinsius pro sub verbera emendabat. vide J. Fr. Gronovium ad Livii lib. ii. cap. lv. Distinctionis mutandae causa mihi est, quod Anna dicat, se Deos superos precibus placare conatam fuisse: id enim orto sole, non sub lucem, fieri solebat. Contra Diis inferis sub lucem sacra fiebant: de illis agit Silius lib. xiiii. vers. 404. loco ab Heinsio laudato,

— mactare repostis

Mos umbris, inquit, consueta piacula nigras

Sub lucem pecudes.

Orabat igitur Anna Deos superos, ut secundarent somnia visa sub lucem: ea enim plerumque veriora credita fuisse supra docui ad lib. i. vers. 200. ut adeo de eventu jure sollicita fuerit. secundare autem visa est somnia infausta & ominosa obruere, efficere ut feliciorum, quam minabantur, exitum habeant. Sic Virgil. i. Aen. vers. 36.

Rite secundarent visus, omenque levarent.

Lucan. lib. i. vers. 634.

— non fanda timeamus:

Sed venient majora metu. Di visa secudent,

Et febris sit nulla fides.

v. 125. Ac vivo purgor in antro] Legendum ac vivo purgor in amni. Hujus enim usus in omnis generis purgationibus. Virgil. iv. Aen. vers. 635.

Dic, corpus properet fluviali spargere lympha.

& Aen. ii. vers. 719. donec me flumine vivo Abluero. Et somnia quidem mane summo expiabantur. MODIUS Novant. Lection. Epist. xxviii. Eunapius in Aedesio [pag. m. 46.] quomodo fiat ea lustratio docet. Τὸν οὖν παιδα καλῶ, τὴν ὥσιν καὶ τὸ πρῶτον ἀποσμήσαι τῷ ὕδατι βουλόμενον, καὶ ὁ θεῶν πρὸς αὐτὸν ἔλγειν, ἀπὸ ἡ ἀρετῆς γιγνέσθαι. &c. Graeci tamen saepius in mari spectrum somniumve abolebant.

- 130 Tum rapido praecipue cursu, resolutaque crinem,
 Evafit propere in cellam, quam struxerat ante
 Magna mole, pyram: cujus de fede dabatur
 Cernere cuncta freta & totam Karthaginis urbem.
 Hic Phrygiam vestem & baccatum induta monile,
 135 Postquam illum infelix hausit, quo munera primum

Sunt

lebant, idque ex consilio anus, quam περιμάτριν illi vocabant. Plutarchus περιδιωιδάμοινας [pag. m. 166.]

'Αἰ' ἔτ' ἴσπας φάσασμα φοβῆ
 Χθονίας δ' ἑκάτης κάμει ἰδέεσθαι,

τὴν περιμάτριν κάμει γαυρὴν, καὶ βάπτειν σιαντὸν ἰς θάλασσαν, καὶ καθύστερ ἰν τῇ γῇ διακρίνουσι. Porphyrius. ἰ δὲ πότι συμβαίνει καὶ διακρίνεται. παρὰ γὰρ ἀπὸ κάμει λουτρὸν τὸ σῶμα. idque cum averfione fiebat, quod ἀποδιοπομπισθῆναι dicebant, quia ad Jovem ἀποτρέπαισιν somnia mittebant, cum se lustrarent. Hefychius, 'Αποδιοπομπισθῆναι, τὸ ἀποτρέπαισιν ἱερίσθῆναι, ἱκρίμπισθαι, μακρὸν ἀποκαθαίρεισθαι. Scribo, & distingo, 'Αποδιοπομπισθῆναι, ἀποτρέπαισθαι πρὸς τὸ ἀποτρέπαισιν Δία, ἱκρίμπισθαι μακρὸν, ἀποκαθαίρεισθαι. Ita locus ille & mutilus, & luxatus, penitus bene jam habet. D. HEINSIUS. vivu se in antro purgatam quod dicit Anna, recte ab eruditissimo Dausquejo contra Modium defenditur, assistentibus etiam membranarum Anglicanis. Sic alius de antro tali poeta,

Herbida pumicibus sunt strueta sedilia vivis.

BARTHIUS lib. i. Advers. cap. v. Rectius ex membranarum optimis Modius vivu in amni. Interpres in omnes formas se vertit, ut huic correctioni obstrepat. Apud Maronem habes 11. Aen. vers. 719. *donec me flumine vivo Abluero.* quae Silius haud dubie respexit in flumine enim visa noctis ominosa diluebant. Sic Medea apud Valer. Flacc. lib. v. vers. 334. & seqq. Barthius tamen Interpreti accedit, quod nolim faceret. N. HEINSIUS. Dempsterus etiam ad Rosini 11. Antiq. Rom. cap. 11. *vivo in amne* conjecit. recte: nisi quod cum viris doctis ex membranarum Colonienfibus in amni scribi velim, more antiquo, de quo supra vide ad lib. vii. vers. 368 Vivae aquae & vivi amnis in quacumque lustratione ut plurimum mentio fit. Apud Colum. lib. xii. cap. iv. *Quibus si fueris operatus vel vir vel femina, debere eos flumine aut perenni aqua, priusquam penora contingant, ablu.* Praefertim vero in procuratione somni. apud Valer. Flacc. lib. v. vers. 332.

*Rapta soris primi jubar ad placabile Phoebi
 Ibat, & horrendas lustrantia flumina noctes.*

apud Propert. lib. iv. Eleg. iv. vers. 21.

Saepe illa immeritae caussata est omnia Lunae,

Et sibi tingendas dixit in amne comas.

ubi vide Passerat. & Broekh. etiam Barth. ad Statii 1x. Theb. vers. 574. & 602. aliosque.

v. 126. *Perueta ad litora* An *praeueta*? ut lib. iv. vers. 51. *mutam harenam* autem dixit, quomodo Tullius de Natura Deorum, *Res inanimatas ac mutas.*

auctor ad Herenn. *mutam & informem rem. speluncam mutam* Statius Achilleidos primo. N. HEINSIUS. *praeueta* conjicit N. Heinsius. vide ad lib. vi. vers. 43.

v. 133. *Cernere cuncta freta*] Maluerim *juncta freta*, propinqua, vicina. N. HEINSIUS. Eo sensu *junctus* est apud Claudian. i. in Rufin. vers. 350. *junctoque sequor tentoria curru.* Gunther. in 111. Ligur. vers. 38. *Eridani placido junctissimus amni.* vide Gronov. ad Livii lib. xxii. cap. xx. & ad Statii vi. Theb. vers. 250. *conjunctus* dixit Silius lib. v. vers. 303.

Vidit conjuncto miscens certamina campo.

Saepe autem ita peccarunt librarii, ut pluribus exemplis infra docui ad lib. ix. vers. 641.

v. 134. *Hic Phrygiam vestem & baccatum induta monile*] Dona nempe haec erant illi ab Aenea data, cum primum Karthaginem venisset. Eorum meminit Virgil. i. Aen. vers. 647.

*Munera praestare, Iliacis erepta ruinis,
 Ferre jubet; pallam signis auroque rigentem,
 Ornatus Argivae Helenae; quos illa Mycenis
 Extulerat.*

& mox, *colloque monile Baccatum.* Pallam autem, quam Virgilius Helenam Mycenis Trojam attulisse dicit, Silius *Phrygiam vestem* vocat, quod eam Dido ab Aenea Phryge acceperat, unde ipse Virgil. eam *Iliacas vestes* vocat in iv. Aen. vers. 648.

*Hic postquam Iliacas vestes notumque cubile
 Conspexit.*

Deinde *monile baccatum* est unionibus seu margaritis confertum. *bacca* enim ubique pro margarita ponitur. Proprie autem minuta ac rotunda arborum silvestrium poma notat, inde vero margaritas, quod & illae rotundae sint. vide Salmas. ad Solin. pag. 375. Alii ita distinguunt, ut *bacca* sit fructus arborum, *baca* vero unio. Vide Gifan. Observ. in ling. Lat. voce *Baca*, Torrent. ad Horat. Epod. viii. vers. 13. & ex eo Dempster. ad Rosin. i. Antiq. Rom. p. m. 49. Ita Illustr. Heinsius hoc loco etiam unum *c* extrivit, ut sit *bacatum*. At supra quoque lib. 111. vers. 596. *bacifero Sabino*, ubi nempe multae olivae crescunt, quidam edunt, & lib. xv. vers. 535.

Nulla mihi floret bacis felicibus arbor, ut idem Heinsius edi voluit. five itaque pro gemma, five pro fructu arboris sumatur, semper *baca* scribendum putavit. Vide insuper Dausqueji Orthogr. parte ii. hac voce, qui utroque modo scribi monuit.

v. 135. *Postquam illum infelix hausit*] *animo hauri-*
 Eec 2 re

Sunt confecta, diem, & convivia mente reduxit,
Festasque adventu mensas, teque ordine Trojae
Narrantem longos, se pervigilante, labores,
In portus amens rorantia lumina flexit.

- 140 [Atque haec sparsa comam Divis in morte profudit:]
Dî longae noctis, quorum jam numina nobis
Mors instans majora facit, precor, inquit, adeste,
Et placidi victos ardore admittite manes.
Aeneae conjux, Veneris nurus, ulta maritum,
145 Vidi constructas nostrae Karthaginis arces.
Nunc ad vos magni descendet corporis umbra.
Me quoque fors dulci quondam vir notus amore
Expectat, curas cupiens aequare priores.
Haec dicens, ensē media in praecordia adegit,
150 Ensē Dardanii quaesitum in pignus amoris.
Viderunt comites, tristisque per atria planctu
Concurrunt: magnis resonant ululatus aedes.
Accepi infelix, dirisque exterrita fatis,

Ora

re Maronis est phrasis, pro penitus ei imprimere, & velut numquam obliterandum insingere. *simul haec animo hauri*. Ea notanda phrasis, ut possit intelligi Silius Italicus hoc loco, cum scribit, *Postquam illum infelix hausit*: postquam illum diem mente hausit; hoc est, animo suo reddidit. Vulgo ista non capiuntur. BARTHIUS lib. III. Advers. cap. XXI.

v. 140. *Atque haec sparsa comam Divis in morte profudit*] Tibi tuas res habeto, quisquis es, qui versum hunc huc inferisti. Silius emblematis tuis non utetur. MODIUS Novant. Lektion. Epist. xxviii. Fortassis *comam vicina morte profudit*. Sed satius fore opinor, ut scriptis codicibus accedamus & editioni Romanae atque Parmensi, versum totum hinc ablegantibus. N. HEINSIUS. Exulat etiam hic versus ab editione Romana principe, Mediolanensi, Marfi, & Martini Herbipolenfis, quod satis offendit, non Silius, sed Nicandrum ejus auctorem existere, qui primus in editione Juntina protulit. Rectissime itaque a viris doctis pro spurio habitus est, multum licet contra nitente Doctissimo Dausquejo.

v. 145. *Vidi constructas*] Versus octoginta & plures proxime sequentes usque ad versum 225, à vetustis absumpti exemplaribus. qui nunc leguntur, eos primus Andreas Asulanus Aldi Manutii focer in editionem suam, anno MDCXXIII. procuram, invexit, depromptos, ut opinor, ex collectaneis criticis Jacobi Constantii, editis Fani anno MDVIII, qui eos ad Baptistam Guarinum e Gallis fuisse missos affirmat cap. xcii. An Silius sint multum ambigo. N. HEINSIUS. Mimicis manifesta Maronis iv. Aen. vers. 655.

Urbe praeclearam statui, mea moenia vidi.

quem locum jam Marfus laudavit. Haud puto tamen, Silius acumen aliquod captasse in eo, quod *vidi* dicat, & non *video*, quasi jam mox moritura, & non iterum visura, ut Dausquejus accepit.

v. 146. *Nunc ad vos magni descendet corporis umbra*] Hic iterum imitatur Virgilium iv. Aen. vers. 654.

Et nunc magna mei sub terras ibit imago.

Ita infra fere lib. x. vers. 289. *nec manes tam parva intramus imago*. ubi plura vide.

v. 150. *Ensē Dardanii quaesitum in pignus amoris*] Eo se gladio Dido interfecisse testatur etiam Virgil. iv. Aen. vers. 646. quem hic imitatur,

*Conscendit furibunda rogos, ensēque recludit
Dardanium, non hos quaesitum munus in usus.*

Ovid. Epist. vii. Heroid. vers. 195.

Praebuit Aeneas & causam mortis & ensē.

Ipsa sua Dido concidit usa manu.

& III. Art. Am. vers. 49.

tamen hospes & ensē

Praebuit & causam mortis, Elissa, tuae.

Eodem ense armatam Dido in campis Elysiis oberare fingit Aufon. Edyll. vi. vers. 37.

Parte truces alia strictis mucronibus omnes

*Et Thisbe, & Canace, & Sidonis horret Elissa,
Conjugis haec, haec patris, & haec gerit hospitii
ensē.*

Idem etiam ante pedes Didonis jacebat Karthagini in templo ipsi sacro, ubi ejus imago visebatur, teste Silio lib. i. vers. 90.

Ipsa sedet tandem aeternum conjuncta Sychaeo:

Ante pedes ensis Phrygius jacet.

v. 151. *Viderunt comites, tristisque &c.*] Pari modo Virgil. iv. Aen. vers. 663.

*atque illam media inter talia ferro
Collapsam*

- Ora manu lacerans, lymphato regia cursu
 155 Tecta peto, celsosque gradus evadere nitor.
 Ter diro fueram conata incumbere ferro,
 Ter cecidi exanimæ membris revoluta sororis.
 Jamque ferebatur vicina per oppida rumor.
 Tum Cyrenæam fatis agitantibus urbem
 160 Devenio; hinc vestris pelagi vis appulit oris.
 Motus erat, placidumque animum mentemque quietam
 Troius in miseram rector susceperat Annam.
 Jamque omnes luctus omnesque e pectore curas
 Dispulerat, Phrygiis nec jam amplius advena tectis
 165 Illa videbatur. tacito nox atra sopore
 Cuncta per & terras & lati stagna profundi
 Condiderat, tristi cum Dido ægerrima vultu
 Has visa in somnis germanæ effundere voces:
 His, soror, in tectis longæ indulgere quieti,
 170 Heu! nimium secura, potes? nec, quæ tibi fraudes
 Tendantur, quæ circumstent discrimina, cernis?

Ac

*Collapsam aspiciunt comites, ensesque cruore
 Spumantem, sparsasque manus. &c.*
 v. 153. *Accepi infelix, dirisque &c.*] Iterum Silius
 Virgilium expreſſit iv. Aen. vers. 672.

*Audit exanimis, trepidoque exterrita cursu
 Unguibus ora soror foedans & pectora pugnis
 Per medios ruit. &c.*

De lymphato cursu vide supra ad lib. i. vers. 459.

v. 154. *Ora manu lacerans*] *δερματίζουσα*. unde *ἀμφοτέρωθεν πρὸς τὰς πλάγας* Homerus lugentium mulierum vocat. *δέρματι* enim *πρὸς τὰς πλάγας* est, quod in lege xii. tabularum *genam radere*. MULIERES. GENAS. NE. RADVNTO. NEVE. LESSVM. FVNERIS. ERGO. HABENTO. D. HEINSIVS.

v. 155. *Celsosque gradus evadere nitor*] Et hic Silius Virgilii verbis usus est, qui iv. Aen. vers. 685. inquit, *sic fata gradus evaserat altos*.

v. 156. *Ter diro fueram conata incumbere ferro, Ter cecidi*] Cum ter quis nititur rem aliquam arduam conficere, apud poetas censetur extremas suas vires implorasse. Virgil. iv. Aen. vers. 690.

*Ter sese astollens cubitoque innixa levavit,
 Ter revoluta toro est.*

De hoste humani generis Sedulius lib. ii.

*His quoque deficiens congressibus audet iniquus,
 Ter sese astollens, animo perflare superbo;
 Terque volutus humi fragili confidere bello.*

BARTHIUS lib. xxxiii. Advers. cap. iv. *diris exterrita satis praecefferat paullo ante; quare hic fortassis reponendum,*

Ter Phrygio rueram conata incumbere ferro.

Sed, uti jam dixi, Silianos esse vix puto: nam illud, quod praeceſſit paullo ante, *magni descendet corporis umbra*, quam frigidum est! *magni nominis dixisse voluit*. N. HEINSIVS. Heinſii conjectu-

ram *Phrygio ferro*, si versus sunt genuini, haud improbo. Pariter fere librorum manus supra aberrasse putabat lib. vii. vers. 295. ubi, pro *dira cassis*, conjecit *Tyria cassis* scribendum. Sed potest etiam vulgata scriptura commode servari. Haud placet tamen, quod, pro *fueram*, emendari velit *rueram*, quamvis ita in libris scriptis nonnumquam peccaverint scriptores librarii. vide ad lib. vi. vers. 14.

v. 158. *Jamque ferebatur vicina per oppida rumor*] Hoc est, differebatur. sed *ferebatur* praestet. apud Maron. Aen. xii. vers. 228. *Rumoresque serit varios*. N. HEINSIVS. Furius apud Macrobian. vi. Saturn. cap. i.

Rumoresque serunt varias, & multa requirunt.
 Curtius lib. viii. cap. ix. *Ne otium ferendis rumoribus natum aleret*. sic fama *spargi* dicitur lib. iv. vers. i.

Fama per Ausoniae turbatas spargitur urbes.
 & eo sensu est *didita fama* supra lib. i. vers. 186.

Hinc fama in populos jurati didita belli.
 ubi plura vide. *ferre* autem & *serere* in libris scriptis ubique confunduntur. vide N. Heinſium mox ad vers. 266. & quæ notavi ad lib. v. vers. 235.

v. 159. *Tum Cyrenæam fatis &c.*] Cellarius, nisi quaedam desint, nimis arte haec dici putat, cum plenius ea descriperit Ovidius iii. Fastor. vers. 551. Sed omnino excidit viro Doctissimo, ipsum etiam Silium ea plenius supra describere vers. 54. adeoque breviter tantum haec addi, ut Anna Aenean doceret, qua via in Italiam deveniret.

v. 166. *Cuncta per & terras & lati. &c.*] Ita ad verbum Silius supra lib. vii. vers. 282.

*Cuncta per & terras & lati stagna profundi
 Condiderat somnus.*

breviter Ovid. iii. Fast. vers. 639. ubi etiam hanc
 Ecce 3 historiam

- Ac nondum nostro infaustos generique foloque
 Laomedontæe noscis telluris alumnos?
 Dum coelum rapida stellas vertigine volvet,
 175 Lunaque fraterno lustrabit lumine terras:
 Pax nulla Aeneadas inter Tyriosque manebit.
 Surge, age, jam tacitas suspecta Lavinia fraudes
 Molitur, dirumque nefas sub corde volutat.
 Praeterea (ne falsa putes haec fingere somnum)
 180 Haud procul hinc parvo descendens fonte Numicus
 Labitur, & leni per valles volvitur amne.
 Huc rapies, germana, viam tutosque receptus.
 Te sacra excipient hilares in flumina Nymphae,
 Aeternumque Italis numen celebrabere in oris.
 185 Sic facta in tenuem Phoenissæ evanuit auram.
 Anna novis somno excutitur perterrita visis,
 Itque timor totos gelido sudore per artus.
 Tunc, ut erat tenui corpus velamine tecta,
 Prosluit stratis, humilique egressa fenestra
 190 Per patulos currit plantis pernicipibus agros.
 Donec harenoso (sic fama) Numicius illam
 Suscepit gremio, vitreisque abscondidit antris.
 Orta dies totum radius impleverat orbem,
 Cum nullam Aeneadae thalamis Sidonida nacti,
 195 Et Rutulum magno errantes clamore per agrum,

Vicini

historiam narrat, dixit, Nox erat.

v. 172. *Ac nondum*] At Aldus & Constantius: opinor *An*, vel *Ab. nescis* in Gryphii editione. N. HEINSIUS.

v. 179. *Praeterea ne falsa*] Non sollicito quidquam: tamen indicandum arbitror, suspectam mihi esse vocem *Praeterea*, nihil enim ad praecedentia faciunt, quae sequuntur. Si codicis alicujus adstipularetur auctoritas, *Praevenias* aut tale quid Silio dignius esse arbitraret. Sed haec somnia sunt. BARTHIIUS lib. III. Advers. cap. XXI. Vox *Praeterea* Barthio suspecta, qui reponi malit *Praevenias*. sed male. Sic & Maro non semel. N. HEINSIUS.

v. 179. *Ne falsa putes haec fingere somnum*] Iterum haec illa Maronis exprimunt in VIII. Aen. vers. 42.

Jamque tibi ne vana putes haec fingere somnum. Unde haud multum abeunt ea Statii II. Theb. vers. 94.

Tunc senior, quae jussus, agit, neu falsa videri
Nostis imago queat.

& Coripp. Afric. I. de Laudib. Justin. vers. 57.
Haec ne vana putes, qui credas omina fingi,
Accelera, manifesta loquor.

v. 189. *Humilique egressa fenestra*] Tò *ogressa* non est nauci. quis enim Latine sic est locutus? *elapsa* vel quid simile erat dicendum. N. HEINSIUS.
Exsilus dixit Ovid. III. Fastor. vers. 643.

Exsilit, & velox humili super arva fenestra
Se jacit.

unde hic locus effectus est,

v. 191. *Sic fama*] Sic supra lib. VI. vers. 631.

— *tunc Arcadius (sic fama) locabat*
Inter desertos fundata palatia dumos.
 lib. XII. vers. 98.

— *cum bella timeret*
Diitæi regis, sic fama est, linquero terras
Daedalus invenit.

fama est infra dicit lib. XIII. vers. 86.

Fama est, intactas longævi ab origine sani
Crevisse.

creditur, quod eodem redit, dixit Ovid. loco laudato vers. 645.

Corniger hanc cupidus rapuisse Numicius undis
Creditur, & stagnis occuluisse suis.

v. 194. *Sidonis*] *Sidonida* cum Aldino codice. N. HEINSIUS. Ita etiam Daufquejus scribendum monuit. mox vers. 199.

Inter caeruleas visa est residere sorores
Sidonis.

& supra vers. 70.

Sidonis in Latia tropidabat naufraga terra.

v. 195. *Et Rutulum magno errantes clamore per agrum*] Hic versus olet alienam manum, maximeque oportune abesse potest. Et cur tales magnopere defendamus, qui innumeris exemplis monachorum

- Vicini ad ripas fluvii manifesta sequuntur
Signa pedum, dumque inter se mirantur, ab alto
Amnis aquas cursumque rapit. tum sedibus imis
Inter caeruleas visa est residere sorores
- 200 Sidonis, & placido Teucros affarier ore.
Ex illo primis anni celebrata diebus
Per totam Ausoniam venerando numine culta est.
Hanc postquam in tristes Italum Saturnia pugnas
Hortata est, celeri superum petit aethera curru,
- 205 Optatum Latii tandem potura cruorem.
Diva Deae parere parat, magnumque Libysae
Ductorem gentis nulli conspecta petebat.
Ille, virum coetu tum forte remotus ab omni,
Incertos rerum eventus bellicque volutans,
- 210 Anxia ducebat vigili suspiria voce.
Cui Dea sic dictis curas solatur amicis:
Quid tantum ulterius, rex o fortissime gentis
Sidoniae, ducis cura aegrescente dolorem?
Omnis jam placata tibi manet ira Deorum,
- 215 Omnis Agenoridis rediit favor. eja, age, segnes
Rumpe moras, rape Marmaricas in proelia vires.
Mutati fasces. jam bellum atque arma Senatus
Ex inconsulto posuit Tirynthius heros:
Cumque alio tibi Flaminio sunt bella gerenda.

Me

chorum confidentiam jam olim adstruxerunt BARTHIUS lib. III. Advers. cap. XXI. Hunc versum Barthius adulterinum vocat. N. HEINSIUS.

v. 196. *Vicini ad ripas fluvii manifesta sequuntur* &c.] Ovidius III. Fastor. vers. 649.

Sidonis interea magno clamore per agros

Quaeritur: apparent signa notaeque pedum.

Ventum erat ad ripas: iterant vestigia ripae.

v. 197. *Ab alto Amnis aquas cursumque rapit*] *Amnis rapit aquas ab alto*, hoc est dicere, reducit & ad fontem revocat. Quare *sursum* quoque scribendum existimo. nam quid est *cursum* & aquas *rapere*, nisi id, quod semper in profluio amne contingit. BARTHIUS lib. III. Advers. cap. XXI. Barthius scribit, *Amnis aquas sursumque rapit*. Sed quis sic locutus? N. HEINSIUS. Ovid. id exprimit III. Fastor. vers. 652.

Sustinuit tacitas conscius amnis aquas.

Recte vero pro vulgata scriptura stat Illustriss. Heinsius: nam *aquas cursumque* est aquae cursum, aquam currentem, ut passim apud poetas.

v. 201. *Primis anni celebrata diebus*] Idbus nempe Martiis. Ovid. III. Fast. vers. 523.

Idibus est Annae festum geniale Perennae

Haud procul à ripis, advena Thybri, tuis.

Mensis enim Martius antiquissimis temporibus Romanis anni initium erat.

v. 205. *Optatum Latii tandem potura cruorem*] Non placet hoc nobis, etsi in Graeco poeta tale quid lectum meminerim. potius *potitura*, utpote quae omnibus fatorum momentis imminet, ut Latio sanguini nocere possit. Illud absconum est, & matrona Jovis indignum. De Marte quidem non assimiliter lib. IX. vers. 528. *quantisque furens se caedibus implet*. Sed ejus numen aliud. BARTHIUS lib. III. Advers. cap. XXI. *Latius* editio Constantii. pro *potura cruorem* malit Barthius *potitura*, me nolente. in *positur* enim secundam syllabam corripit à probatis auctoribus recorder, in *potius* aut *potiturus* non memini. N. HEINSIUS.

v. 208. *Coetu tum forte remotus ab omni*] *Amo deis* Homero. D. HEINSIUS.

v. 210. *Vigili suspiria voce*] *vigili nocte* opinor. N. HEINSIUS. Hae voces & alibi inter se commutantur. vide Douzam patrem & Jan. Broekhus. ad Propert. lib. III. Eleg. XX. vers. 20.

v. 214. *Manet ira Deorum*] Ni fallor, *namque ira Deorum*. N. HEINSIUS.

v. 217. *Jam bellum atque arma Senatus Ex inconsulto posuit Tirynthius heros*] Hoc est, Fabius ex male consulto Senatusconsulto posuit magistratum. Fabius ad Herculem genus referebat. Silius lib. II. vers. 3. *Fabius, Tirynthia proles, Tercentum numerabat avos, bellum atque arma Siliana est phraesis cura ver-*
sus

- 220 Me tibi, ne dubites, summi matrona Tonantis
Misit. ego Oenotris aeternum numen in oris
Concelebror, vestri generata e sanguine Beli.
Haud mora sit: rapido belli rape fulmina cursu,
Celsus Iapygios qua se Garganus in agros
225 Explicat. haud longe tellus. huc dirige signa.
[Haec, ut Roma cadat, sat erit victoria Poenis.]
Dixit, & in nubes humentia sustulit ora.
Cui dux, promissae revirescens pignore laudis:
Nympha, decus generis, quo non sacratius ullum
230 Numen, ait, nobis, felix oblata secundes.
Ait ego te, compos pugnae, Karthaginis arce

Marmoreis

fus explendi, de qua cum aliis ad libr. xvii. infra quaedam fortasse adjungemus. BARTHIUS lib. i. i. Advers. cap. xxi. Forte, *arma Sanatus En ex consulto posuit*. Senatusconsulto arma posuit, vel, *Ecce e consulto*. quamquam vulgatam scripturam nititur interpretari Barthius. N. HEINSIUS. Malim cum Barthio *Senatus Ex inconsulto* capere ex Senatusconsulto, sed inconsulto & temerario. *bellum* autem atque arma si Silius junxit, ut versum expleret, magnum habet auctorem, cujus exemplo hanc tautologiam defendat & probet, Maronem nempe, qui ea etiam jungit i. Aen. vers. 544.

Rex erat Aeneas nobis, quo justior alter
Nec pietate fuit, nec bello major ex armis.

v. 221. *Oenotris oris* Oenotris scribendum. & sic Aldus. Dicemus lib. ix. vers. 473. N. HEINSIUS. Recte. nam secunda syllaba longa est: Graeci enim dicunt *Oi-wrgia*. vide N. Heinsium etiam infra ad lib. xiiii. vers. 51.

v. 223. *Rapido belli rape fulmina cursu* fulmina belli non sunt mutanda in flumina. Alluditur enim illud Virgilianum, *Caesar dum magnus ad altum Fulminat Euphratem*. BARTHIUS lib. i. i. Advers. cap. xxi. *flumina* Interpres, quod jure improbat Barthius. Sed nec placet *rapido rape cursu*. ineptissimum. N. HEINSIUS. *volucris cursu rapere* supra dixit lib. vii. vers. 116.

Talia vociferans volucris rapit agmina cursu, Recte deinde pro vulgata scriptura contra Dauquejum stant viri docti. *belli fulmina* Silius vocavit milites Punicos, quibus Hannibal omnia tamquam fulmine prostravit. Ita Silius Scipiadus *fulmina* Romanorum vocavit lib. vii. vers. 106.

Hen! ubi nunc Gracchi, atque ubi nunc sunt fulmina gentis

Scipiadae?

ubi plura vide.

v. 224. *Qua se Garganus* ubi se apud Constantium. N. HEINSIUS.

v. 226. *Haec, ut Roma cadat, sat erit victoria Poenis* Libri manuscripti, qui Oxonii in Anglia asservantur, alia mens est. Nam versum hunc non agnoscit, & postea legit *viventia sustulit ora*. Ego in ejus

gratiam nihil omittendum existimo, nihilque, quod bene Latinum est, immutandum. BARTHIUS lib. i. Advers. cap. v. Non agnoscunt hunc versum Colonienfis, Oxonius & Puteaneus, & tollendum esse censeo, cum & ab editionibus praeis absit. N. HEINSIUS. Omnes priores ante Aldinam editiones hunc versum non habent; apparet effectum esse ad imaginem illius lib. vii. vers. 233.

Una, ut debellet, satis est victoria Poeno.

v. 227. *In nubes evanida sustulit ora* Nescio, quis procuderit nobis hanc lectionem, certe in Aldina & Romana editione ac duobus scriptis *viventia ora* occurrunt. scribe *viventia sustulit ora*; idque Gronovio jam praevissum Priore Statiana. Sic saepe alias noster. neque aliter Gryphianus codex: in Colonienfis *amentia*, hoc est, *umentia*. vide annotata lib. i. i. vers. 522. N. HEINSIUS. Wolfius est, qui in editione sua Basileensi primus hanc nobis lectionem procudit, quam & receperunt Colinaeus, D. Heinsius, Dauquejus, & Cellarius: in reliquis vero libris est *viventia ora*; pro quo viri docti *viventia* malunt: quae vox infinitis locis cum *umentia* à librariis confunditur, (eam enim in animo habuit scriptor codicis Colonienfis, quamvis calami errore *amentia* dederit,) vide infra ad lib. ix. vers. 30.

v. 229. *Nympha, decus generis, quo non sacratius ullum Numen, ait, nobis, felix.* Impeditiora sunt haec; & quid ni, cum salutatio numinis obliterata sit? Scribe, *quo non sacratius ullum Numen, ave, nobis felix*. Nunc, ait, salve felix augurio nostro numen. Quod si pugna potitus fuero, tum te consecrabo templo Karthaginis. Ita vovebant, ut in epigrammate Aufonii & aliis. *genus* dicit stirpem Beli, nam inde oriunda erat Anna, ut ipsamet jactat supra vers. 222.

Concelebror vestri generata e sanguine Beli.

Sed & Hannibal inde genus ducebat. Initio hujus libri vers. 31.

Hannibal a nostro nomen memorabile Belo.

Sane ab Hannone & Belo id nomen compositum suspicor. BARTHIUS lib. i. i. Advers. cap. i.

v. 230. *Felix oblata secundis* Immo *secundes*, quidquid obnuntur codices vetusti. Perperam Barthius

- Marmoreis sistam templis, juxtaque dicabo
 Aequatam gemino simulacri munere Dido.
 Haec fatus focios stimulat tumefactus ovantes:
 235 Bone graves curas tormentaue lenta sedendi,
 Fatalis Latio miles. placavimus iras
 Coelicolū: redeunt Divi. finita maligno
 Hinc Fabio imperia & mutatos Consule fasces
 Nuntio. nunc dextras mihi quisque atque illa referto,
 240 Quae Marte exclusus promittere magna solebas.
 En, numen patrium spondet majora peractis.
 Vellantur signa, ac Diva ducente petamus

Infauftum

thius Numen, ave, nobis. N. HEINSIUS. Vir Celeberrimus Petrus Burmannus praeterea optata secundes scribendum conjicit, vocesque oblatas & optatus pariter confundi docuit in MStis Nafonis III. Metam. vers. 246. felix autem est propitius. Virgil. ecl. v. vers. 65. Sis bonus, o, felixque tuis.

v. 232. Marmoreis sistam templis] Forte, statuam. N. HEINSIUS. Sic infra lib. XII. vers. 751.

Nunc Anieniculis statuunt altaria Nymphis. templum statuere Ovid.

Nec tibi de Pario statuam, Germanice, templum Marmore.

Auson. de claris Urb. carm. XIII.

Aurea qui statuit Capiuoli culmina Caesar.

Similiter infra peccarunt librarii lib. xv. vers. 637.

v. 233. Aequatam gemino simulacri numine Dido] simulacri munere scribo: & sic editio Romana. in eadem & Puteaneo libro Aequantem, editio Parmensis Aequante, & praeterea, manere. N. HEINSIUS. Recte vir Illustrissimus simulacri munere, nec aliter editio Romana princeps & Mediolanensis. Ita faepe turbatur in membranis vetustis. infra vers. 245. pro plebei muneris ostro, perperam eadem editiones plebei numinis habent. apud Nafon. VI. Metam. vers. 443. magni mihi muneris instar Germanam vidisse dabat. Ita fortasse legendum: editur nunc magni numinis. Apud Valer. Max. lib. I. cap. VII. ex I. olim edebatur, Quid ergo aliud putamus, quam divino munere effectum? unus codex Traject. habet divi numine, idque in vetusto libro invenit Lipsius, qui divino numine reponebat: quod ipsum in alio MS. Trajectino exstat, & Colerus ex veteri editione protulit & probavit. Plura ejusmodi exempla supeditabunt notae Illustrissimi Heinssii ad Nafon. I. Metam. vers. 411. ad XIV. Met. vers. 594. ad XV. Met. vers. 47. ad VI. Fast. vers. 92. ad I. Trist. eleg. II. vers. 8. ad II. Trist. vers. 295. & ad Silii lib. XIII. vers. 633. vide etiam Barth. ad Statii v. Theb. vers. 727. Pro aequatam autem Romana princeps habet Aequam te, Mediol. Aequante, & Marfi editio Aequatam te.

v. 234. Haec fatus socios stimulat tum festus ovant] Merito haec Interpretem offendunt. Sed nulla, nisi unius literae, mutatione opus est:

Haec fatur, socios stimulat tum festus ovantes.

Illius festa facies ovantes faciebat milites. Est autem Maronianum ex III. Aen. cuncti dictis paremus ovantes. quo loco vise Servium. In MS. Oxoniensi est tum factus, ut tumefactus legendum suspiceris. BARTHIUS lib. III. Advers. cap. I. ovansque Veneta editio: Interpres castigat festinus ovansque. tum fatus ovantes in Puteaneo, in Coloniensi & Oxonio & editione Romana tum factus ovantes. Nimirum corrige, socios stimulat tumefactus ovantes. augurio tumefactus. Male Barthius,

Haec fatur, socios stimulat tum festus ovantes: cui & tumefactus in mentem venerat: sed non constitit sibi. Propert. lib. III. eleg. IV. vers. 3.

Dum me laetitia tumefactum ludis inani.

N. HEINSIUS. In Romana princeps & Mediol. editione est tunc fatus. Dausquejus corrigebat, socios stimulat festinus ovansque, vel ovantes, vel stimulatam is festus ovantes.

v. 236. Placavimus iras Coelicolū] omnes Coelicolū Coloniensis: omen Coelicolū opinor. Tibull. lib. III. eleg. IV. vers. 9. omina noctis Farre pio placent. N. HEINSIUS. Nihil muto. Illud enim Hannibal hac oratione militibus annuntiat, quod antea ex Anna acceperat, quae similiter ait vers. 214.

Omnis jam placata tibi manet ira Deorum.

Forte glossator ad rō iras in margine notavit omnes, ut sit, omnes iras placavimus, respiciens ad Silii locum modo laudatum: & hinc nata esse potest lectio Coloniensis codicis, placavimus omnes Coelicolū; Certe Heinssii omen Coelicolū hic non videtur admittendum.

v. 237. Redeunt Divi] Rebus adversis Deos abscedere dicebant veteres. Virgil. II. Aen.

Excessere omnes, adytis arisque relictis,

Di, quibus imperium hoc steterat.

Horat. lib. I. od. XIV.

non tibi sunt integra lintea,

Non Di, quos iterum pressa voces malo.

ita hic laetis redire. BARTHIUS lib. III. Advers. cap. I. Vide infra ad lib. XII. vers. 517.

v. 239. Mutatos Consule fasces] mutato Consule malim. N. HEINSIUS.

v. 240. Quae Marte exclusus iniquo] clusus Coloniensis.

Fff

- Infauftum Phrygibus Diomedis nomine campum.
Dumque Arpos tendunt instincti pectora Poeni,
245 Subnixus raptō plebeji muneris ostro,
Saevit jam Rostris Varro, ingentique ruinae
Festinans aperire locum, fata admovet Urbi.
Atque illi sine luce genus, surdumque parentum
Nomen, & immodice vibrabat in ore canoro
250 Lingua procax. hinc auctus opes, largusque rapinae
Infima dum vulgi foveat, oblatratque Senatum;
Tantum in quassata bellis caput extulit urbe,
Momentum ut rerum & fati foret arbiter unus,
Quo conservari Latium victore puderet.

Hunc

nienfis. N. HEINSIUS.

v. 243. *Infauftum Phrygiis Diomedis nomine campum*] Melior scriptura prisca est *Phrygibus*, & quidem per F, non Graecam literam. Et sic scribitur in eodem codice infra quoque vers. 361.

Quos Castrum, Phrygibusque gravis quondam Ardea misit.

BARTHIUS lib. I. Advers. cap. v. *Phrygibus* bene codices scripti, & cum iis Barthius. N. HEINSIUS. Eadem lectionis diversitas est etiam apud Maron. II. Aen. vers. 191. ubi etiam Pierius *Phrygibus* commendatorem omnino lectionem vocat.

v. 244. *Instructi pectora Poeni*] *instructi pectora* prudentiam ducis notat. Hannibal enim astu & prudentia omnia gerebat, contra impetu audaciaque Varro. BARTHIUS lib. III. Advers. cap. I. *instructi* bene Colonienfis. Sic lib. XII. vers. 519. ex scriptis, *Instincti glomerant gressus*. ubi pari modo peccatur. lib. IV. vers. 231. *instinctus strage suorum Inferias caesis mactat*. & lib. XV. vers. 135. ex iisdem scriptis,

Sed quamquam instinctis tacitus tamen aegra pericli Pectora subrepit terror.

Statius Theb. I. *vois instincta paternis*. Lucan. lib. V. *Instinctam sacro mentem testata furore*.

Barthius *instructi pectora* immerito tuetur. N. HEINSIUS. Liv. lib. IX. cap. XI. *His Cursor vocibus instinctos milites in proelium ducit*. Ovid. v. Fastor. vers. 597. *Talibus instinctus solio privatus in alto*

Sederat.

ubi in MSS. Nafonianis similem diversitatem esse monuit me Celeberrimus Burmannus. Veram huius loci Siliani scripturam vidit olim etiam Vir summus in Diatr. Statiana cap. LIV. ubi & τὸ *subnixus ostro*, quod versu seq. legitur, erudite exposuit.

v. 246. *Saevitiam Rostris Varro*] Haeremus in hoc loco: quid enim est *Saevitiam Rostris aperire*? Suspitor scribendum potius, *Servitium*. Nam illas artes Varronis fuisse, ut Senatum proculcando plebem quasi manciparet sibi, infra confirmat his verbis Silius:

*Infima dum vulgi foveat, oblatratque Senatum,
Tantum in quassata bellis caput extulit urbe,
Momentum ut rerum & fati foret arbiter unus.*

BARTHIUS lib. III. Advers. cap. I. Colonienfis *Saevit jam Rostris Varro*, quomodo & Gronov. Diatr. Statiana cap. LIV. *Servitium* parum apposite Barthius hic inculcavit. N. HEINSIUS. Cum Barthio fere facit Oxon. liber, in quo *Servitiam Rostris*. sed optime viri docti, divisim vocibus, quae pessime in unum coalescant, *Saevit jam Rostris*. Varronis enim conciones feroces intelligit, quibus nobilium famam lacerabat, de quibus videndus est Livius lib. XXII. cap. XXXVIII.

v. 247. *Fata admovet Urbi*] Parissime hoc effertur à Manilio: neque aliter Horat. lib. I. carm. III. Et exinde capiendum, quod Roma Cannensi clade pene everfa est. Ita supra Anna Hannibali dixit:

Haec, ut Roma cadat, sat eris victoria Poeno.

BARTHIUS lib. III. Advers. cap. I.

v. 248. *Surdumque parentum Nomen*] *surdum* Silio est τὸ τυχόν & τὸ ἰνυτὶς, & quod nullius pretii est; in quo, ut in reliquis, ὁμορρεῖται. Sic ille Iliados A. vers. 390.

Καὶ φωνὴ γὰρ βίλῃ ἀνδρὲς ἀνάλκιδ' ἰνυτὶδαοιο.

Sic supra lib. VI. vers. 74. *haud surda tractat proelia fama*. Nec a more Sophocleo, qui Oedipo Coloneo καὶ ἴππῃ dixit, τὰ θυγερὰ, καὶ ἰνυτὶδῃ, καὶ ἰνυτὶδαοιο ἔχοντα. D. HEINSIUS. *Caecus* significat obscurum, ἀόρατος. Vide infra ad lib. X. vers. 235. Eadem significatione hoc loco venit & *surdus*, & apud Statium IV. Theb. vers. 359. *surdum atque ignobile muros Firmat opus. mutus quoque*, ut alibi notamus. BARTHIUS lib. XXXIII. Advers. cap. III. Propertius lib. I. eleg. VII. vers. 17.

Longe castra tibi, longe miser agmina septem

Flebis in aeterno surda jacere situ.

ubi alia exempla notavit elegantissimus Broekhuysius. Statius lib. I. silv. IV. vers. 19. *quamquam mihi surda sine illo Plestra*. Plin. XXII. Hist. Nat. cap. II. *Interim fortius augetur auctoritas: quae quanta debeatur etiam surdis, hoc est ignobilibus, herbis, perhibebitur*. Vide Barth. ad Statii IV. Theb. vers. 359.

v. 249. *In ore canoro*] *sonoro* editio Aldina, *canoro* Colon. codex. *vibrat* etiam Oxonius & editio Rom. N. HEINSIUS.

v. 251. *Infima dum vulgi foveat*] Lege *Infima*. BARTHIUS lib. III. Advers. cap. I. *Infima*, si quid video:.

- 255 Hunc Fabios inter, sacrataque nomina Marti
 Scipiadas, interque Jovi spolia alta ferentem
 Marcellum, fastis labem suffragia caeca
 Addiderant, Cannasque malum exitiale fovebat
 Ambitus, & Grajo funestior aequore campus.
- 260 Idem, ut turbarum sator, atque accendere follers
 Invidiam, pravusque togae, sic debilis arte
 Belligera, Martemque rudis versare, nec ullo
 Spectatus ferro, lingua sperabat adire
 Ad dextrae decus, atque e Rostris bella ciebat.
- 265 Ergo alacer, Fabiumque morae increpitare professus,
 Ad vulgum in Patres & ovantia verba ferebat.

Vos

video: idque Barthio etiam non displicebat. Pro
 autus opes, sunt, qui reponant opum. sed est Grae-
 cismus. N. HEINSIUS.

v. 251. *Oblatrasque Senatum*] Vossius ad margi-
 nem editionis Juntinae coniecerat *oblatrasque Sena-
 tum*, pro *Senatus*; de quo vide Ger. Joh. Vossium iv.
 Art. Gramm. cap. xviii. Sed nihil muto. ita alla-
 trare cum quarto casu est infra vers. 292. *nigro alla-
 traveras ore Victorem invidia*. & simplex *latrare* a-
 pud Gellium lib. vii. cap. i. *Canes, semper in alios
 sarvientes, neque latrans eum, neque incurrerent*.

v. 253. *Momentum ut rerum foret*] *Momentum* re-
 rum est, ad cuius pondus inclinat lanx, dubia antea.
 Lucanus de Curione lib. iv.

Momentumque fuit mutatus Curio rerum.

BARTHIUS lib. iii. Advers. cap. i.

v. 258. *Cannisque malum exitiale fovebat Ambitus*]
Cannasque ex scriptis & Romana, Parmensi, atque
 Aldina editione. *Cannas malum exitiale* vocat, ut lib.
 i. vers. 50. *Cannas tumulum Hispaniae*. N. HEINSIUS.
Cannisque primum habuit editio Wolfii Basileensis,
 eamque expresserunt Colinaeus, D. Heinsius, Dau-
 lqueus, & Cellarius; in reliquis fere omnibus *Cannasque* est, quod recte vindicavit N. Heinsius.

v. 262. *Nec ullo Spectatus ferro*] *nec ulli* maluerim.
 N. HEINSIUS.

v. 266. *Ad vulgum in Patres & ovantia verba fe-
 rebat*] Sane perspicue verum est, moram etiam fa-
 cere copulam in his. Quod vero Interpres *reso-
 nantia* reponit, non est ineptum. Ita enim supra
 de eodem noster Silius, *immodice vibrabat in ore
 canoro Lingua procax*. tamen minus, quam pro re,
 infert. in scripto codice est *ut ovantia*. BARTHIUS
 lib. iii. Advers. cap. i. Locus pessime affectus.
 Nam *ut* & manifeste redundat. Praeterea nihil sunt
ovantia illa verba. Vidit quoque Interpres ulcus
 inveteratum, sed medelam infeliciter admovit, re-
 ponendo *resonantia verba*, etsi Barthio haud impro-
 bante. Corrigendum minima mutatione,

Ad vulgum in Patres petulantia verba ferebat.

ferebat, inquam, praeter *petulantia verba*, de quo
 post videbitur. scriptum fuerat a festinante librarii
 manu & *ovantia verba*, inde perperam & *ovantia*

profluxit, in Oxonio codice *ut ovantia verba petu-
 lantia* non urbana aut dicacia, sed contumeliosa, ac
 proinde legibus apud Romanos vetita, quod paullo
 fusius persequemur. quid intersit inter verba sive di-
 cta petulantia & urbana docet nos Tullius Oratione
 pro Coelio cap. iii. *Maledictio nihil habet propositi
 praeter contumeliam, quae si petulantius jactatur, con-
 vicium; sin facietius, urbanitas appellatur*. Idem de
 Oratore libro secundo cap. lxxv. *Illud adsequor, ut
 si qui forte mihi maledicat, petulans, aut sane insanus
 esse videatur*. & rursus pro Muraena. *dictum petu-
 lans in vita nullum proferatur*. *Petulantia* igitur ver-
 ba pro conviciis posuit hic loci Silius. Glossae ve-
 teres, *Petulantia*, *ἀνιδία*, *προπίτιον*. Sic scribe,
 non *προτίτιον*. eadem, *Petulans*, *προπλῆς*, *ἰταμὸς*,
ἀνὰ γωνίᾳ. perperam & illic *προπλῆς* legebatur. aliae,
Petulans, *ὑβριστής*. Apposite & ad rem omnino Gel-
 lius Noct. Attic. vi. cap. xi. *Verba sunt Metelli ad-
 versus Cn. Manlium tribunum plebei, a quo apud po-
 pulum in concione laceffitus jactatusque* (leg. *laceratusque*,
 vel *agitatusque*) *fuerat dictis petulantibus*. Idem
 Gellius Noct. Attic. i. cap. xv. *Petulantiae verborum
 coercendae vallum esse oppositum dentium luculenter
 Homerus dixit*. lib. iii. cap. iii. *Cum delicta sua &
 petulantias dictorum, quibus multos ante laeserat, di-
 luisset*. Denique lib. x. cap. v. in lemmate, *Mul-
 tam dictam esse ab aedilibus plebei Appii Caeci filiae,
 mulieri nobili, quod locuta esset petulantius*. Plura illic
 ad rem in ipsa rei gestae narratione exhibentur. Pe-
 tronius. *Sed lorum de pera solvit, & me coepit non
 persunctorie verberare, adjectis etiam petulantibus di-
 ctis*. Dictys Cretensis de Hecuba libro v. *Sepulcrum
 ejus appellatur Cynos fema, ob linguae proterviam im-
 pudenterque petulantiam*. Auctor adversus Cicero-
 nem, qui sub Sallustii nomine circumfertur. *Petu-
 lantissimis verbis laedere unum, laudare alium*. Id e-
 briosis sollemne vitium. Paris apud Nasonem,

Quin etiam, ut verbis possem petulantius uti,

Non semel ebrietas est simulata mihi.

Hinc igitur & *petulans convicium* Paterculo lib. ii.
 de Sulla. *Primus ille, & usinam ultimus, exemplum pro-
 scriptionis invenit, ut, in qua civitate petulantis con-
 vicium iudicium histriioni exoleto redditur, in ea jugulati*

Fff 2

cris

- Vos, quorum imperium est, Consul praecepta modumque
Bellandi posco. sedeone, an montibus erro,
Dum mecum Garamas & adustus corpora Maurus
270 Dividit Italiam? an ferro, quo cingitis, utor?
Exaudi, bone Dictator, quid Martia plebes
Imperitet. pelli Libyas, Romamque levare
Hoste jubet. num festinant, quos plurima passos
Tertius exurit lacrimosis casibus annus?
275 Ite igitur, capite arma, viri. mora sola triumpho
Parvum iter est. quae prima dies ostenderit hostem,
Et Patrum regna & Poenorum bella resolvet.
Ite alacres, Latia devinctum colla catena
Hannibalem, Fabio, ducam, spectante, per Urbem.

Haec

civis Romani publice constitueretur auctoramentum. Ita castigavit illum locum vir summus Claudius Puteanus, cum in vetusto codice esset, *resp. constitueretur*. Nec sane opus, cum de ipsa Roma agatur, *et Romani*; quare repono, in ea jugulati civis reis publice constitueretur auctoramentum. Praeterea, cum vetus Velleji scriptura exhibeat *judicium historiarum ex alto*, scribendum, *historioni rarum ex alto redditur ex alto*, post longam disquisitionem. Sic apud Maronem, *Quid causas petis ex alto*. Sallustius de ordinanda Republica. *Equidem mihi decretum est, nihil tam ex alto reperiri posse, quod non cogitatum tibi in promptu sit*. Colum. lib. III. cap. VII. *quo magis nobis ex alto repetita compluribus exemplis firmanda ratio est*. Calpurn. Ecl. III.

Alius ista querat, si quando vocabis Iola.
Serere ad vulgum, quomodo apud Livium lib. III. *Mentionem alicujus rei serere ad vulgus*. Crimina serere in Senatum eidem lib. IV. *serere sermones, lites, jurgia*, aliaque id genus complura apud Comicos. Apud nostrum lib. XV. vers. 283.

Haec atque his paria alterno sermone ferebant.
Sic castigandum, nam in scriptis ferebant, in vulgatis requirunt. Haufit ex Maronis sexto, ubi pari modo castigandum ex optimis membranis,

Multa inter sese vario sermone ferebant.
Senec. in Medea vers. 26.

querelas verbaque incassum fero.
dicta serere apud Statium Hercule Surrentino,

nunc ipso in limine cerno
Solventem curas et talia dicta ferentem.

ita & eo loco reponendum. *Sator turbarum paullo ante apud nostrum habuimus. Sed & apud Statium pari modo peccatur VI. Theb. sub exitum, ubi scribe,*

Multa duces errore ferunt, hi nubila et alios.
Occurrisse Notos, adverso roboris ictu
Tela repulsa alii.

Senec. in Medea, *quid seris fando moras*. N. HEINSIUS. *petulantia verba*, ut apud Propert. lib. I. eleg. XVI. vers. 37.

Te non ulla mei laesis petulantia linguae.

Cic. II. ad Attic. Epist. XIX. *Ludis Apollinaribus Diphilus Tragoedus in nostrum Pompejum petulanter invehit*. Gellius I. Noct. Attic. cap. XVII. *Ut ceterorum quoque foris petulantiam et injuriam facilius feram*. Phaedr. lib. III. Fab. XI.

Qui, super obscena dicta et petulant jurgium, Damnum infectatus est amissi corporis.

Quibus locis *petulantia* de maledicentia dicitur, ut jam vir Illustrissimus docuit. & tales omnino erant Varronis ad populum conciones, *denuntiantes, bellum arcessitum in Italiam ab nobilibus, mansurumque in visceribus reipublicae, si plures Fabios imperatores haberet*, teste Livio lib. XXII. cap. XXXVIII. Deinde *serere verba*, ut apud Plaut. in Curcul. act. I. sc. III. vers. 37. *quod quidem mihi pollictus virgis servos sermonem ferat*. Aufon. Idyll. XVII. vers. 13.

Conjugia et nati cum patribus ista quietis

Verba ferunt studiis, salva pietate loquentes.

Livius lib. XXXIV. cap. LXI. *Certos homines quotidie cum eo colloquia serere, confessere dixit* Statius lib. II. silv. I. vers. 5.

Jam egomet cantus et verba medentia sacrus
Consero.

Curtius lib. VIII. cap. XII. *Sine interprete non poterat conferri sermo*. Appulejus I. Metam. in principio, *At ego tibi sermone isto Milesio varias fabulas conferam*. ubi vide Pricaeum. Saepissime supini librarii voces *serere* & *ferre* confuderunt inter se. vide N. Heinsium supra ad lib. III. vers. 365. lib. V. vers. 235. lib. VIII. vers. 158. & alibi: etiam Zinzerl. in Prom. Crit. cap. XX.

v. 268. *Sedeone an montibus erro*] Scribe, *sedeone ac montibus erro*. N. HEINSIUS.

v. 269. *Adustus corpore Maurus*] Cum scriptis & Romana editione ac Parmensi *adustus corpora*, eleganti Graecismo. N. HEINSIUS. Non aliter etiam Romana princeps & Mediol. editio.

v. 271. *Quid Martia plebes Imperitet*] *Martia pubes* in editione Parmensi. N. HEINSIUS. Etiam ita aliae ex veterissimis editionibus: sed nihil mutato.

Liv.

- 280 Haec postquam increpuit, portis arma incitus effert,
Impellitque moras, veluti cum carcere rupto
Auriga indocilis totas effundit habenas,
Et, praeceps trepida pendens in verbera planta,
Impar fertur equis; fumat male concitus axis,
- 285 Ac frena incerto fluitant discordia curru.
Cernebat Paullus (namque huic communia Campus
Jura atque arma tulit) labi, mergente sinistro
Consule, res, pessumque dari: sed mobilis ira
Turbati vulgi, signataque mente cicatrix
- 290 Undantes aegro frenabat corde dolores.
Nam cum perdomita est armis juvenilibus olim
Illyris ora viri, nigro allatraverat ore

Victorem

Liv. lib. vi. cap. xxxii. *Cui succumbere oneri coacta plebes.* & infinitis aliis apud eum locis. Saepissime ita etiam Sallustius. Sic & Lucan. lib. iii. vers. 58. *nescit plebes jejuna timere.* ubi male in nonnullis codicibus etiam *pubes*. lib. ix. vers. 254.

Indiga servitii servebas litore plebes.

Statius ix. Theb. vers. 276. *Deest servitio plebes.*
Claudian. iii. de Laud. Stilic. vers. 191.

— *Martia plebes*

Te dominum, Bruto non indignante, satetur.

Vide Rittersh. ad Guntheri Ligur. lib. ix. vers. 305.
N. Heinsium ad Valer. Flacc. lib. v. vers. 386. & eruditus Interpres ad Phaedri lib. iv. fab. v. *Voces pubes autem & plebes* alibi etiam turbantur. vide infra ad lib. xiv. vers. 281.

v. 272. *Bello Libyes Romamque levare Hoste jubet]* Scribo, *pellis Libyas, Romamque levare Hoste jubet,* & quare scribam, res clamat. MODIUS Novant. Edition. Epist. xxviii. *bello & hoste levare* idem est negotium; quare Modiana correctio nequaquam nobis insuperhabenda erit, *pellis Libyas, Romamque levare Hoste jubet.* Accedit MS. liber, in quo *pello Libyas* scriptum superest. Tamen nec ita suspicione cedo, aliud quid, *Latium* nimirum, aut tale, Libyis opponi. BARTHIUS lib. iii. Advers. cap. i. *pellis Libyas* ex Colonienf. Modius. recte. *Libyas* etiam ceteris libris vetustis. Interpres hic denuo odiosus est. Deinde *Hoste jubent* Oxonius, qui & *pello Libyas*, pro *pellis*. N. HEINSIUS.

v. 274. *Tertius exurit lacrimosis casibus annus]* Pro *Tertius exurit*, nil aliud reponendum. vide Gronovium ad Phoeniss. Senec. vers. 560. & hoc loco Interpretem. Possis tamen & *exhaurit*. N. HEINSIUS. Quamvis *exhaurire* nonnumquam in *exure* mutatum sit, ut infra dicam ad lib. x. vers. 379. nihil tamen hic mutandum. supra lib. i. vers. 678.

Exuri bello Karthaginis arva jubebat.

mox vers. 581. *exustae Poeno mox Marte Cerillae.* Ita pro *exhaustae* conjiciebat N. Heinsius, sed nec illic vulgatum muto. lib. xv. vers. 540.

Beperiar miseras quaerentem exurere belli

Reliquias.

Claudian. ix. in Eutrop. vers. 273.

*Talem tum Phrygiam Geticis populatibus uris
Permittere Dei.*

Liv. lib. xxviii. cap. xliiii. *Quum diu Sicilia Punico bello ureretur.* lib. xxxii. cap. xxi. *Tamquam non intestino & haerente in ipsis visceribus uramur bello.*

v. 275. *Ite igitur, capite arma, viri]* Putabam aliquando, *Ite, agite, arripite arma, viri.* lib. vi. vers. 209. *Ocius arma rapi.* N. HEINSIUS. Vide supra ad lib. iv. vers. 98.

v. 278. *Devinctum colla catena]* *devinctum* Colonienf. Forte, *destrictum.* N. HEINSIUS. Nihil muto. Infra lib. ix. vers. 634.

— *quem vinctum colla catenis*

Staturum ante tuos currus promissimus Urbi.

Colonienf. libri scriptura aperte falsa est. Ita saepe peccasse librariorum supra monui ad lib. vi. vers. 348.

282. *Auriga indocilis totas effundit habenas]* effudit Colonienf. N. HEINSIUS. Infra lib. xvi. vers. 339.

At quis interior cura & prudentia Circi.

Altior, effusas primo certamine vires

Dammare, & cassis longe increpitare querelis

Indispensato lassantem corpora nisu.

v. 283. *Trepida pendens in verbera planta]* Ad imitationem illius Maroniani v. Aen. vers. 147.

Nec sic immixtis aurigae undantia lora

Concessere jugis, pronique in verbera pendent.

& x. Aen. vers. 586. *pronus pendens in verbera telo* Admonuit bijugos. Sic & Iscan. v. bell. Troj. vers. 168.

— *suspensus in ictus*

Fallis harena pedes, & inanes excipit ausus.

v. 284. *Fumat male concitus axis]* Putabam aliquando *titubabat.* mutas opinor. Adi annotata lib. iv. vers. 818. N. HEINSIUS.

288. *Mobilis ira]* *ira est* Colon. & Putcan. N. HEINSIUS. Nihil puto mutandum.

v. 292. *Illyris ora, nigro tunc allatraverat ore]*

Fff 3

Illyris

Victorem invidia, & ventis jactarat iniquis.

Hinc inerat metus & durae reverentia plebis.

295 Sed genus admotum Superis, summumque per altos
Attingebat avos coelum. numerare parentem

Affaracum retro praestabat Amulius auctor,
Affaracusque Jovem: nec, qui spectasset in armis,
Abnueret genus. huic Fabius jam castra petenti:

300 Si tibi cum Tyrio credis fore maxima bella
Ductore, invitus vocem hanc e pectore rumpam,
Frustraris, Paulle, Aufoniam. te proelia dira,
Teque hostis castris gravior manet: aut ego multo
Nequidquam didici casus praenoscere Marte.

305 Spondentem audivi, (piget, heu! taedetque senectae,

Si

Illyris ora viri, nigro allatraverat ore.

Colon. & Oxonius. probe. N. HEINSIUS. Invidia victorem allatraverat, quod immeriti Aemilii famam falsis conviciis proficiderat. Ita Hecuba, quae semper Graecos conviciabatur, in canem versa fingitur. Notus est locus Plauti in Menaechm. act. v. sc. i. vers. 16. *Quia idem faciebat Hecuba, quod tu nunc facis, omnia mala ingerebat, quemquem aspexerat; itaque adeo jure appellari coepta est canis.* Hinc & verba canina pro conviciis apud Nason. in *Ibid.* vers. 13.

*Vulneraque immitis requiem quaerentia vexat,
Jactat & in toto verba canina foro.*

De voce allatrare vide Eruditissimum Bentlej. ad Horat. lib. ii. ferm. Ecl. i. vers. 85.

v. 293. *Ventis jactarat iniquis*] *vetarat* Puteaneus. in editione Romana ac Parmensi *agitarat*. Forte *vexarat*. sed *jactari* rumoribus apud A. Gellum lib. i. *jactari dictis petulantibus* lib. vi. cap. xi. *ventus* ut apud Cicer. orat. pro Cluentio cap. xlvii. *ventus* popularis, ut *aura popularis*: & *ibid.* cap. xxviii. colligere concionum *ventos*, id est, rumores. N. HEINSIUS. *agitarat* etiam Romana princeps & Mediolan. editio. sic infra lib. xi. vers. 546.

quem gliscens gloria pravum

Ductoris studio jam dudum agitabat acerbo.

sed vulgatum praefero. *to agitabat* enim ex interpretatione vocis *jactarat* natum videtur. Ita ipse Cicero locutus est, ut i. ad famil. Epist. v. *Posteaquam Pompeius apud populum a. d. iix. Idus Febr. cum pro Milone diceret, clamore convicioque jactatus est. iniquis ventis aliquem jactare, ut ventum in aliquem excitare, idem Cic. pro Sulla cap. xiv. Quo facilius vento aliquo in optimum quemque excitato posset in malis reipublicae portum suorum malorum aliquem reperire.*

v. 295. *Sed genus admotum superis &c.*] Ovid. Epist. xi. Heroid. vers. 17.

*Quid juvat, admotam per avorum nomina coelo
Inter cognatos posse referre Jovem?*

Quod autem ad originem gentis Aemiliae attinet,

duplicem opinionem memorat Festus. *Aemiliam gentem appellatam dicunt à Mamercio Pythagorae philosophi filio, cui propter unicam humanitatem cognomen fuerit Aemilos. alii, quod ab Ascanio descendat, qui duos habuit filios, Iulum & Aemilon.* Ad quem locum vir doctus priorem sententiam astruxit testimonio Plutarchi in vit. Numae pag. 65. cui & aliud adde ex eodem Plutarcho in vita Paulli pag. 256. Potuit fortasse etiam gens haec nomen deduxisse ab Aemilia, quae Aeneae & Laviniae filia dicitur apud Plutarch. in vita Romuli pag. 18. Silius vero ad Amulium refert, qui Affaracum, & per hunc ipsum Jovem, inter proavos numerari praestabat.

v. 296. *Numerare parentem Affaracum retro*] *retro* ἀνὰ πρὶν, ut Theocritus [Idyll. vii. vers. 4.] *ἵτις πρὶν τοῦ δῶν καὶ τῶν τ' ἀνὰ πρὶν.* D. HEINSIUS.

v. 300. *Si tibi cum Tyrio &c.*] Cum his confer Fabii orationem apud Livium lib. xxii. cap. xxxix.

v. 304. *Casus pernoscere Marte*] *praenoscere* scripti & editio Romana ac Parmensis. N. HEINSIUS. Ita & Romana princeps & Mediolanensis editio. supra lib. iii. vers. 7. *rerum praenoscere fata jubetur.* Vide Carrion. ad Valer. Flacc. lib. i. vers. 231. & 732. librarios *per* & *prae* in compositis saepe confudisse pluribus exemplis supra adstruxi ad lib. vi. vers. 43.

v. 310. *Audivit Poenos*] *Audierit* puto. N. HEINSIUS.

v. 312. *Alter Flaminius*] Hunc enim ut inconsiderati & imprudentis ducis exemplum ubique proponit Silius, ut lib. vii. vers. 34.

*Non cum Flamínio tibi res, nec servida Gracchi
Consulta in manibus.*

vers. 229. *revocandus ab atris Flaminius vobis est sedibus.* & hoc libro vers. 219.

Cumque alio tibi Flamínio sunt bella gerenda.

Fabius autem apud Livium lib. xxii. cap. xxxix. Varronem, quam Flaminius, magis inconsideratum facit.

v. 313. *Tu protinus arma*] An, tam pronus in arma.

Si, quas prospicio, restat passura ruinas!)
Cum duce tam fausti Martis, qua viderit hora,
Sumturum pugnam. quantum nunc, Paulle, supremo
Absumus exitio, vocem hanc si Consulis ardens

- 310 Audivit Poenus! jam latis obvia credo
Stat campis acies, expectaturque sub ictu
Alter Flaminius. quantos, infane, ciebis
Varro viros! tu, (pro Superi!) tu protinus arma?
Tu campum noscas ante, explorefque trahendo
315 Quantum hosti victus. tu non, quae copia rerum,
Quae natura loci, quod sit, rimabere follers,
Armorum genus? & stantem super omnia tela
Fortunam aspicias? fer, Paulle, in devia recti

Pectora:

ma. Lucan. lib. i. vers. 461. In ferrum mens prona
viris. & lib. vi. vers. 147. Pronus in omne nefas. N.
HEINSIUS.

v. 315. *Quantum hostis ritus valeat, quae copia rerum*
] *hostis ritus* mores ingeniumque pugnandi defini-
gnat. Sed altera vox mihi prorsus suspecta venit.
An leges *Quantum hostis visus valeat*? quantum mo-
mentum animis militum percellendis det tanti bel-
litoris aspectus. Objicit Varroni inexpertam belli
ferociam, ut quem nec vultum Hannibalis laturum
existimet. Mendum inesse ex scripto libro appa-
ret, in quo sic legitur hic versus,

Quantum rictus hostis, tu non q copia rerum.

De visu nos recte coniecisse docet poeta ipse lib. ix.
vers. 48.

— *novus Hannibalis sat nomina ferre
Si discit miles, nec frigidus aspicit hostem.*

BARTHIUS lib. iii. Advers. cap. i. Putean. &
Oxon.

Quantum rictus hostis, tu non quae copia rerum.
in editione Romana & Parmensi, *Quantum ictus
hostis valeat*: in Colonienfi, *Quam ritus hostis, tu
non quae. scribe,*

— *explorefque trahendo*

Quantum hosti victus. tu non quae copia rerum, &c.
victum pro alimento castris ponit. Veget. lib. iii.
cap. ix. Loca eligere debemus angusta, ubi magis vi-
tibus abundet, vel desit. noster lib. xvii. vers. 199.

*Dumque etiam Cerere ex victu fraudasse cohortes
Hannoni placet.*

Sunt autem per interrogationis notam haec enun-
tianda. Possis etiam, *Quantum hosti victu valeat.*
sed praestat insiti vestigiis Colonienfium & cetera-
rum membranarum, quae omnia concinniora prae-
stant. Mox sequitur, *egre improbus arto jam victu
Libys.* Aestuavit in hoc loco Barthius, qui eo in-
clinat demum, ut corrigi debere opinetur, *Quan-
tum hostis visus valeat.* sed frustra. N. HEINSIUS.
In Romana principe & Mediolanensi editione est,
Quantum ictus hostis valeat, quae &c. Primus vero
Martius, eumque secuti plerique alii, vulgatam le-

ctionem expresseverunt. Verosimillima est Illustrissi-
mi Heinsii conjectura, *Quantum hosti victus. tu non
quae, & ad manuscriptorum lectionem proxime ac-
cedit.* Altera ejus conjectura, *Quantum hostis vi-
ctu valeat*, minimum quidem a vulgata scriptura
abit, sed plurimum a membranis: eandem tamen
etiam proposuit notis ad Claudiani i. in Rufin. vers.
217. *victus* autem est cibus, commeatus. supra lib.
iii. vers. 280.

Sed mensis asper populus, victuque maligno.
lib. xv. vers. 814.

Cum vires parco victu somnoque reduciunt.
Priscian. Perieg. vers. 178.

*Salibus hos duris asper silvisque vagantes
Victus alit.*

vide Broekhus. ad Tibull. lib. ii. eleg. i. vers. 43.
Eandem vocem Solino etiam restituendam cap. iii.
ad calcem Sili adscripsit N. Heinsius. *Latrasibus
tantum sonantes asperis victibus.* olim edebatur *asperis
rictibus*: pro quo *anov* Salmas. in Exerc. Plin. pag.
707. *asperis ritibus* scribendum conjecit. Voces *ri-
tus* autem & *victus* nonnumquam a librariis confun-
duntur. vide N. Heinsium ad Claudian. in vi. Con-
sul. Honor. vers. 151. Celebrerrimo Burmanno hic
versus ita legendus videbatur,

Quantum hosti victus, tum, quae sit copia rerum.

v. 318. *Fortunam aspicias. fer, Paulle, in devia
recti Pectora*] Prorsus contrarium menti sonat; nam
errantia pectora in rectum callem ex devio suadet
reducere. Fuit cum suspicarer, Silium ita reliquisse,

— *stantem super omnia tela
Fortunam aspice, te fer, Paulle, in devia recti
Pectora.*

Hoc est, contrarium te infer Varronis conatibus,
opponere te hominis inconsulti pernicioso furori.
BARTHIUS lib. iii. Advers. cap. i. Non satis
intelligo, quid haec sibi velint. Turbavit numeros
Silianos Barthius, & versum valde inconcinnum
reddidit, dum reponit,

*Fortunam adspice, te fer, Paulle, in devia recti
Pectora*

Nihil

- Pectora: cur, uni patriam si affigere fas est,
 320 Uni sit servare nefas? eget improbus arto
 Jam victu Libys, &, belli fervore retuso,
 Laxa fides socium est. non hic domus hospita tecto
 Invitat patrio, non fidae moenibus urbes
 Excipiunt, renovatque pari se pube juvenus.
 325 Tertia vix supereft, crudo quae venit Hiberno,
 Turba virum. persta, & lenti meditamina belli
 Cautus ama. si qua interea invitaverit aura,
 Annueritque Deus, velox accede secundis.
 Cui breviter maestus Consul sic ore vicissim:
 330 Mecum erit haec prorsus pietas, mentemque feremus
 In Poenos, invicte, tuam. nec me unica fallit
 Cunctandi ratio, qua, te grassante, senescens

Hannibal

Nihil potuit importunius. At quantilli erat negotii conjectare, *ser Paullum in devia recti Pectora*: ut mox, *mentemque feremus In Poenos, invicte, tuam*. Toto Paulo atque omni tua, inquit, prudentia incumbe eo, ut obnitaris inconsultis coeptis temerarii Varronis. Senec. in Troad. vers. 613.

Nunc advoca astus, anime, nunc fraudes, dolos,

Nunc totum Ulixen.

in Thyeste vers. 53. *imple Tantalum totam domum.* & vers. 242. *Animoque sume Tantalum.* ubi vide Gronovium. N. HEINSIUS. Omnino recte haec emendavit & illustravit N. Heinsius. sic supra lib. i. vers. 345.

———— *haustusque medullis*

Hannibal exagitat, stimulantque sequentia bella. ubi quaedam notavi. Cicer. Divin. contra Caecil. cap. xviii. *Est adhuc, id quod vos omnes admirari video, non Verres, sed Q. Mutius.* Livius lib. xxix. cap. xviii. *Omnes centuriones militesque vestros Plemios fecit.* Ovid. Epist. vi. Heroid. vers. 151. *Medeae Medea forem.* Lucan. lib. viii. vers. 285.

Imminet Hesperiae, multusque in pectore vano est Hannibal.

Statius lib. i. silv. ii. vers. 167.

Non ideo tibi tale decus, vultusque superbos, Meque dedi.

& ii. Theb. vers. 417.

Sufficeret vel sola fides, qua torvus, & illum Mente gerens.

ubi vide Barthium. Iscan. v. belli Troj. vers. 424. *similemque animis indutus Achillem.*

v. 319. *Si affigere fas est* par est editio Romana, & placet. N. HEINSIUS. *par est etiam editio Romana princeps & Mediolanensis.*

v. 321. *Belli fervore recluso* retuso cum Modio & membranibus Coloniensibus. N. HEINSIUS. Infra lib. xvi. vers. 21.

———— *rebusque reclusis*

Fidas ductoris tenuit reverentia mentes.

contundere dixit supra lib. i. vers. 34. *conamine primae Contuso pugnae.* lib. ix. vers. 544.

Ille, o nate, libens cui tela inimica ferebas, Contundet Tyrios juvenis.

lib. xii. vers. 420.

At Libyae ductor, Marcello fractus, & acri Contusus pugna.

Horat. lib. iii. od. vi. vers. 10.

Jam bis Monefes, & Pacori manus

Non auspiciatos contudit impetus.

Vide N. Heinsium ad Claud. iv. Consul. Hon. vers. 627. & vi. Conf. Hon. vers. 302. *retuso etiam Doctissimo Dauquejo placuit.*

v. 322. *Laxa fides socium est* Fluxa fides, ni me conjectura fallit. possis & Lapsa, ut apud Nason. Epist. ii. Heroid. vers. 102.

Et tua sit solo tempore lapsa fides.

N. HEINSIUS. Fluxa fides, ut apud Tacit. iv. Histor. cap. xxiii. *Simul ex inopia proditio, & fluxa servitiorum fides, ac fortuita belli sperabantur.* & alibi saepe. Livius lib. xxviii. cap. vi. *Oppidum praecipue fide praefectorum principumque, quae fluxa & vana apud Oreum fuerat, stabile atque inexpugnabile fuit.* Symmach. lib. i. Epist. xvi. *Scriptis famam decus praevenire, quae diu incerta fluxam fidem gaudiis exhibebat.* Avien. Descript. Orb. Terr. vers. 278. *his fluxa fides & inhospita semper Corda regent.* Dict. Cretens. lib. iii. cap. iii. *Fluxa fides & animi parum spectati, neque tam subita mutatio sine dolo credebatur.* Huc pertinet, quod Silius Celtas ingenio fluxos dixerit supra vers. 16. & fluxam morum gentem lib. iv. vers. 50. Illustrissimus Heinsius putat & Lapsa fides legi posse. Certe ita saepe turbantur librarii. supra lib. vii. vers. 610. pro *super tepido lapsantem sanguine*, in Puteano codice erat *laxantem*. apud Lucan. lib. i. vers. ult. codices scripti nunc *laxo crure*, nunc *laxo*, nunc *laxo* exhibent. vide ibi Grotium, & Broekhus. ad Propert. lib. i. eleg. iii. vers. 23. Fortasse tamen & vulgatum servari potest: quemadmodum enim temeritas, ira, aliaque laxari dicuntur,

- Hannibal oppressum vidit confidere bellum.
Sed quaenam ira Deum? Consul datus alter, opinor,
335 Aufoniae est, alter Poenis. trahit omnia secum,
Et metuit demens, alio ne Consule Roma
Concidat. e Tyrio consortem accite Senatu:
Non tam saeva volet. nullus, qui portet in hostem,
Sufficit infano sonipes. incedere noctis,
340 Quae tardent cursum, tenebras dolet: itque superbus
Tantum non strictis mucronibus; ulla retardet
Ne pugnas mora, dum vagina ducitur ensis.
Tarpeiae rupes, cognataque sanguine nobis
Tecta Jovis, quaeque arce sua nunc stantia linquo
345 Moenia felicitis patriae, quocumque vocabit
Summa salus, testor, spreto discrimine, iturum.

Sed

cuntur, cum remittunt; vel languescunt; sic & fides: laxa dici potest, cum minus constans sit, & jam titubare ac fluitare incipiat. vide Celeberr. Burmannum ad Petron. Satyr. cap. lxxxii.

v. 324. *Renovatque pari se pube juvenis*] *revelatque* Putean. Forte *recreatque*. pro *invitaverit aura*, scripti *irritaverit*. lege *tibi faverit*. N. HEINSIUS.

v. 326. *Cauti medicamina belli Lentus ama*] Scribendum *meditamina*. N. HEINSIUS. Vir Illustrissimus ad Claudiani Bell. Getic. vers. 138. olim etiam conjectavit, hic legendum *lenti meditamina belli Cantus ama*; quam lectionem expressit Cellarius.

v. 331. *Non me*] *nec me* scripti. N. HEINSIUS.

v. 332. *Senescens Hannibal*] Id est, vires & ferociam nihil agendo consumens. vide infra ad lib. xvi. vers. 136.

v. 337. *E Tyrio consortem accire Senatu Non jam sera volet*] *sera*, inquit Interpres, id est, fero. Non tarde, sed cito vellet Karthaginensem collegam. At illi imposuit corrupta scriptura vulgata, quae ex membranarum interpolanda est, è *Tyrio consortem accite Senatu*, *Non tam saeva volet*; quomodo nihil est clarius. MODIUS Novant. Lect. Epist. xxviii. Plana sententia in his, quam neque mutare cum membranarum docti debebant. Volet, ait Paullus, concitato gradu Roma mihi collegam e media Karthaginis curia petat, dum nondum ferum, id est, dum nondum pessum dedit omnia iste temerarius. Vix tantum nocere Romae posse Poenum aliquem ductorem, quam istum Latinum, affirmat: itaque mallet hostis consilio, quam hominis tam amentis, rem gerere. BARTHIUS lib. iii. Advers. cap. i. *Non jam saeva scripti* & Romana editio, ac Parmensis. Recte Modius ex Colonienſi, è *Tyrio consortem accite Senatu*: *Non tam saeva volet*. accite etiam existabat in editione Parmensi. Posses etiam *Non tam saeva volet*. Interpres in hoc loco iterum infelicitate versatus est. Male etiam pro vulgata scriptura asserenda luctatur Barthius. N. HEINSIUS. Sensus

Silii, quem non perspexit Barthius, hic mihi esse videtur. Temerarius ille & inconsultus Varro omnia secum in exitum rapit, & metuit, ne Roma alio, quam se, Consule concidisse dicatur: quin tanta ejus est temeritas, ut, si ducem nobis ex Senatu Karthaginensi acciremus, non tam pernicioſa velle posset, quam noster Varro. Omnino enim recipienda est doctorum emendatio, *accite*, & *tam saeva*, pro *sera*: quod postremum est etiam in Romana principe & Mediol. editione. Atque ita infra turbatum est lib. xvi. vers. 690.

v. 339. *Incedere noctis, Quod tardent cursum, tenebras dolet, idque superbus*] Ex membranarum interpolandum,

— *incedere noctis,*

Quae tardent cursum, tenebras dolet: itque superbus.

MODIUS Novant. Lection. Epist. xxviii. *Quae tardent* scripti; *noctes tenebrae* Puteaneus, *noctis tenebrae* in ceteris & Romana ac Parmensi editione. praeterea in Oxonio *incendere noctis*. Opinor,

— *intendere noctis,*

Quae tardent cursum, tenebras dolet.

de quo loquendi modo copiose egimus ad Valer. Flacc. lib. vii. vers. 114. apud nostram lib. iii. ex membranarum pariter restitimus vers. 466.

Jamque Tricastinis intendis finibus agmen.

Sed verius est hoc loco, *nec cedere noctis, Quae tardent cursum, tenebras dolet*. N. HEINSIUS. Non displicet *intendere noctis, Quae tardent cursum, tenebras dolet*. Dicit Paullus, dolere Varronem, quod tenebrae nocturnae se coelo intenderent, quoniam illis ad exercitum proficisci prohibebatur. Sic Liv. i. cap. lvii. *Quo cum primis se intenditibus tenebris pervenissent, pergunt inde Collatiam*. ubi eruditissimus Gronovius hanc locutionem pluribus illustravit. Ita & Obseq. de Prodigis cap. cxxiii. *Die toto ante sereno circa horam undecimam nox se intendit*.

v. 343. *Tarpeja rupes*] Ita operae typographicae manifesto errore in editione Antonii Gryphii excuderunt,

Ggg

- Sed si furda mihi pugnabunt castra monenti,
 Haud ego vos ultra, nati, dulcemque morabor
 Affaraci de gente domum; similemve videbit
 350 Varroni Paullum redeuntem faucibus Roma.
 Sic tum diversa turbati mente petebant
 Castra duces. at praedictis jam federat arvis
 Aetolos Poenus fervans ad proelia campos.
 Non alias majore virum, majore sub armis
 355 Agmine cornipedum concussa est Itala tellus.
 Quippe extrema simul gentique Urbique timebant;
 Nec spes certandi plus uno Marte dabatur.
 Faunigenae socio bella invadere Sicano
 Sacra manus Rutuli, servant qui Daunia regna,

Laurentique

derunt, quod tamen Dausquejus postea iteravit. Casaubonus ad marginem istius editionis Gryphianae, quae servatur in bibliotheca Lugduno-Batava, *Tarpejas rupes* emendabat: sed *Tarpejae rupes* habent omnes libri.

v. 347. *Castra monenti*] *moventi* Oxonius & Puteaneus. N. HEINSIUS. Male. nihil mutandum. Ita saepe numero lapsi sunt properantes librariorum manus. vide supra ad lib. II. vers. 273.

v. 351. *Sic tumidi versa turbati mente petebant Castra duces*] Dubitamus de veritate hujus loci. Apage, ut *tumidum* dicat Paullum poeta, apage ut *illum versa mente* dicat, apage ut Varroni componat. Ego vel veram, vel verae proximam, scripturam conjectura affecutus mihi videor,

Sic tum diversa turbati mente petebant Castra duces.

Sane *diversae mentes* Consulatum erat, nec quidquam huic loco aptius, nisi si quis membranas meliores aliquando indipsicetur. BARTHIUS lib. III. Advers. cap. I. *Sic tum diversi turbata mente* scribendum. confirmat Colonienfis. Deinde ex eodem repone *at praedictis*, pro *ac*. Barthio ne illud quidem *diversa turbati mente* satisfacit. N. HEINSIUS. Ineptis librariis ineptior ipse est, cui lectio, quae nunc in omnibus fere libris vulgo exstat, placere potest. Suam Silio manum optime asseruerunt Barthius & Heinisius. *Diversa mente* est contrario proposito. Varro nempe in animo habebat, captata quavis occasione cum Hannibale manum conferere; Paullus omnia tentare, ut id prohiberet, utque ad exemplum Fabii cunctando potius Poenos frangeret. De voce *diversus* hoc sensu vide supra ad Silij lib. I. vers. 264.

v. 354. *Non alias majore virum* &c.] Livius auctor est lib. XXII. cap. XXXVI. *Illud haud quaquam discrepat, majore conatu atque impetu rem actam, quam prioribus annis, quia spem posse vinci hostem Dictator praeberat.* Plutarch. in vita Fabij pag. 182. tradit, tantum a Varrone exercitum conscriptum esse, quantum nullo umquam bello antea Romani sub

armis habuerant. Sed sui minus memor est in vita Marcelli pag. 299. ubi narrat, tempore tumultus Gallici, qui inter bellum Punicum primum & secundum medius fuit, Romanos tot legiones habuisse, quot vel ante vel post numquam.

v. 358. *Faunigenae socio bella invadere Sicano*] Incipit hinc jam Silius enumerare populos & urbes Italiae, unde exercitus Romanus conscriptus fuit: quae omnia satis illustravit Diligentissimus Cluverus in Italia antiqua, quo harum rerum cupidos subinde remittam. His autem verbis memorat Silius antiquissimos Latii incolas Siculos & Aborigines. De Siculis seu Sicanis vide Cluver. III. Ital. Antiq. cap. I. pag. 787. de Aboriginibus ibid. pag. 790.

v. 359. *Sacra manus Rutuli*] Vide Cluver. III. Ital. Antiq. cap. V. pag. 970.

v. 360. *Laurentique domo*] De Laurento vide Cluver. III. Ital. Antiq. cap. III. pag. 882.

v. 360. *Fons Numici*] Vide Cluver. ibid. pag. 893.

v. 361. *Quos Castrum*] Castrum nempe Inui, de quo vide Cluver. III. Ital. Antiq. cap. V. pag. 978. Idem Cluver. II. Ital. Antiq. cap. II. pag. 489. Dausquejum reprehendit, quod in notis ad hunc locum *Castrum Inui* & *Castrum novum* confuderit: quod tamen mihi nondum liquet. Ideo enim, puto, Dausquejus laudavit locum Plinii III. Hist. Nat. cap. V. ubi *Castrum novum*, non vero *Castrum Inui*, memoratur, ut doceret, Virgil. non simpliciter *Castrum*, ut hic Silius fecit, sed *Castrum Inui* dixisse, quod etiam aliud in Italia *Castrum* esset, *novum* dictum, unde post testimonium Plinii addit; „adeo nihil in Virgilio temere. Deinde Plinii locum etiam huc advocavit, ut doceret, peccare libros, qui vocem *Castrum* minuscula litera scribunt. Ceterum hic versus cum duobus sequentibus nescio quo casu absunt ab editionibus Romana principe, Mediolanensi, Marfi, & Martini Herbipolensis: beneficio vero Nicandri conspiciuntur in editione Junta, & inde in aliis.

v. 361. *Phrygibusque gravis quondam Ardea*] Phrygibus

- 360 Laurentique domo gaudent, & fonte Numici:
Quos Castrum, Phrygibusque gravis quondam Ardea misit,
Quos cello devexa juno sedes
Lanuvium, atque altrix casti Collatia Bruti.
Quique immite nemus Triviae, quique ostia Tufci
- 365 Amnis amant, tepidoque foveant Almone Cybelen:
Hinc Tibur, Catille, tuum, sacrisque dicatum
Fortunae Praeneste jugis, Antemnaeque prisco
Crustumio prior, atque habiles ad aratra Labici:
Necnon sceptriferi qui potant Thybridis undam,
- 370 Quique Anienis habent ripas, gelidoque rigantur
Simbruvio, rastrisque domant Aequeicula rura.

His

gibus quondam gravem Ardeam ob Turnum, qui eos Italia voluit expellere, dixit, non aliam ob causam, ne quis erret. BARTHIUS lib. III. Advers. cap. I. De Ardea vide Cluver. III. Ital. Ant. cap. v. pag. 974.

v. 363. *Lanuvium*] *Lavinium* Oxon. & Puteaneus. Sed probe Agrippinas optimus *Lanuvium*, ubi Juno Sospita colebatur. Patet ex Propertio aliisque. Veram loci hujus scripturam Interpres jam vidit, qui consulendus. vide ad lib. XIII. vers. 364. N. HEINSIUS. Vide Sigon. ad Livii lib. VIII. cap. XIII. N. Heinsium ad Ovidii VI. Fastor. vers. 59. & Broekhus. ad Propert. lib. IV. eleg. VIII. vers. 3. Veram scripturam *Lanuvium* etiam probat Cluver. III. Ital. Ant. cap. IV. pag. 935. ubi plura habet de hoc oppido.

v. 363. *Ac altrix casti Collatia Bruti*] Lege ex scriptis atque *altrix*. N. HEINSIUS. De Collatia Vide Cluver. II. Ital. Ant. cap. IX. pag. 662.

v. 364. *Quique immite nemus Triviae*] Dianae nempe Aricinae, cujus templum proprie *nemus* dictum fuisse docet Salmast. in Exerc. Plinian. pag. 48. De urbe Aricia & nemore Dianae Aricinae vide Cluver. III. Ital. Ant. cap. IV. pag. 920. & Dausquej. supra ad lib. IV. vers. 369.

v. 364. *Ostia Tufci Amnis*] *Ostiam* innuit, Romanorum coloniam ad ostia Tiberis, de qua vide Cluver. III. Ital. Ant. cap. III. pag. 870.

v. 365. *Tepidoque foveant Almone Cybelen*] Sic scripti nonnulli. verius tamen *tepido*. lib. XI. vers. 420.

Mollitae flammis lymphae languentia somno

Membra foveant.

N. HEINSIUS. Vir Illustrissimus ad oram editionis Colinaei, ad quam discrepantes codicum lectiones annotavit, *trepido Almone* in Puteaneo libro fuisse monet, ut *tepido* in aliis, quorum non meminit, extitisse verosimile sit, quia ita & habet editio Colinaei illa: quomodo etiam Marsius & post eum omnes reliqui, si Dausquejum excipias, ediderunt. Neque aliter hunc locum laudat Cluver. II. Ital. Ant. cap. X. pag. 718. ubi de Almone & hoc Cybeles festo plura habet; de quo festo etiam videndus est Illustrissimus Spanhemijs ad Callim. H.

in Lavacr. Pallad. in principio. Voces autem *tepides* & *trepidus* frequenter inter se miscentur. vide supra ad lib. IV. vers. 182. Insuper, pro *Cybelen*, scribendum *Cybeben*. vide infra ad lib. XVII. vers. 8.

v. 366. *Hinc Tibur, Catille, tuum*] Vide Cluver. III. Ital. Ant. cap. IV. pag. 958. Fabric. ad Horat. lib. I. od. XVIII. & Dausquej. supra ad lib. IV. vers. 224. Quibus adde locum Gunther. in IV. Ligur. vers. 153.

Hos, ut fama, lares Graja de gente profecti

Tres posuere viri, Coras cum fratre Catillo,

Argolicae stirpis juvenes, & major utroque

Tiburtus: cujus sumtum de nomine nomen

Nobile Tibur habet, perhibent si vera poetae.

v. 366. *Sacrisque dicatum Fortunae Praeneste jugis*] Vide Cluver. III. Ital. antiq. cap. IV. pag. 950.

v. 367. *Antemna*] Vide Cluver. II. Ital. Antiq. cap. IX. pag. 663.

v. 368. *Crustumio*] Vide Cluver. ibid. pag. 657.

v. 368. *Labici*] Vide Cluver. III. Ital. Antiq. cap. IV. pag. 947.

v. 369. *Thybridis*] Cluver. II. Ital. Antiq. cap. X. pag. 694.

v. 370. *Anienis habent ripas*] Id est, habitant. Virgil. VII. Aen. vers. 696.

Hi Soractis habent arces Flavinaeque arva.

Vide Pricaeum ad Appul. Apol. pag. 58. Eo sensu apud Graecos est ἱχθυον. Homer. Iliad. A. vers. 18. Ὀλύμπια δώματ' ἔχοντες. quod Scholiast. καταικύντι exponit. De Aniene vide Cluver. II. Ital. Antiq. cap. X. pag. 711.

v. 371. *Simbruvio*] *Simbrunio* Oxonijs; Colonienfis & editio Romana cum Parmensi *Simbruvio*: recte, ut opinor. Apud Celsum quoque lib. IV. cap. V. opinor scribi debere, *Consistere in frigidis medicamentisque fontibus, quales Cutiliarum Simbruvinarumque sunt, salutare est.* non *Simbruninarumque*. & apud Tacitum Annal. XI. cap. XIII. *Fontes aquarum Simbruvinis collibus deducti.* & XIV. cap. XXII. *apud Simbruvina stagna.* quamquam Lipsius in Tacito Silioque *Imbruvium* & *Imbruvina* stagna malit, quomodo & Marfeditio Veneta. N. HEINSIUS. *Simbruvio* etiam Romana princeps & Mediolan. editio. De lacubus Simbruvinis vide Cluver. II. Ital. Ant.

Ggg 2

cap.

- His Scaurus monitor. tenero tunc Scaurus in aëvo;
 Sed jam signa dabat nascens in secula virtus.
 Non illis solitum crispere hastilia campo,
 375 Nec mos pennigeris pharetram implevisse sagittis;
 Pila volunt, brevibusque habiles mucronibus enses:
 Aere caput tecti surgunt super agmina cristis.
 At quos ipsius mensis seposita Lyaei
 Setia, & incelebri miserunt valle Velitrae,
 380 Quos Cora, quos spumans immitti Signia musto,
 Et quos pestifera Pomptini uligine campi,

Qua

cap. x. pag. 713.

v. 371. *Rastrisque domant Aequicula rura*] Ex Virgil. ix. Aen. vers. 608.

Aut rastris terram domat, aut quatit oppida bello.
 De Aequitulis vide Cluver. ii. Ital. Antiq. cap. xvi. pag. 773.

v. 372. *His Scaurus monitor*] Monitor est rector, dux, praeceptor. supra in verbis Paulli vers. 347.

Sed si surda mihi pugnabunt castra monenti,
 qui tum Consul erat. Avien. in Arat.

Imus in astra Jovis monitu; Jovis omine coelum,
Et Jovis imperio mortalibus aethera pando.
 BARTHIUS lib. iii. Advers. cap. i.

v. 374. *Non illis solitum crispere hastilia*] Iterum Silius Maronem imitatur i. Aen. vers. 313.

Bina manu lato crispans hastilia ferro.
 quem versum repetit xii. Aen. vers. 165.

v. 376. *Pila volunt*] An volant? N. HEINSIUS.
 v. 378. *Ipsius mensis seposita Lyaei Setia*] *seposita* elegantiae veteris est, pro pretiosa, vel magnae rei, ut apud Tibull. lib. ii. eleg. v. vers. 8. *nunc indue vestem sepositam.* Non mirum autem, tanti Setinum à Silio si fiat. Audi Plinium xiv. Hist. Nat. cap. vi. *Divus Augustus*, inquit, *Setinum praetulis cunctis, & fere secuti principes*, causam addit, *confessa propter experimenta, non temere cruditatibus noxiis ab ea saliva.* &c. Et Athenaeus Falerno *κυσφόρπον* esse fatetur. D. HEINSIUS. *Vinum ipsius Bacchi mensa dignum* pro optimo omniumque generosissimo cape. BARTHIUS lib. iii. Advers. cap. i.

dapsilibus mensis arbitrabar aliquando: & ita etiam fors legendum apud Statium Pietate Abascantii vers. iii. *acuisi gaudia coenae Dapsilis.* Colum. lib. iii. cap. ii. ubi agit de uvis. *At Spionia dapsilis musto, & amplitudine magis uvarum, quam numero, fertilis.* Idem Colum. lib. iv. cap. xxvii. *Dapsili proventu fatigata vitis.* Lucil. apud Nonium in voce *Invitare.*

Scito enim bene longinquum mortalibus morbum
In vino esse, ubi qui invitavit dapsilius fe.
 Pro Setia, Colonienfis Phetia, Oxonius & editio Romana Rhetia, Puteaneus Rhetia. sed nil mutanpum. Respexerat ad illa Maronis, qui concinnavit nobis hanclectionem, & quo te nomine dicam Rhetica? Juven. sat. x. Setinum memorat,

— cum pocula sumes

Gemmata, & lato Setinum ardebit in auro.
Delicata uva clivi Setimi Martiali dicitur lib. x. Epigr. lxxiv. noster lib. x. vers. 33. quos Setia colle Vitisfero misit. Martialis passim *Setinum* laudat, etiam Juven. sat. v. vers. 33.

Cras bibet Albanis aliquid de montibus, aut de Setimis.

Setia pro vino Setino Statius Epiced. Pileti. *nec quod tibi Setia canos Restinxit cineres.* Setini vini, quod mireris, nec Cato, nec Varro, nec Columella, nec Horatius meminerunt. an meminerit Palladius, videndum. N. HEINSIUS. De oppido Setia & vino Setino videndus Cluver. iii. Ital. Antiq. cap. viii. pag. 1021.

v. 379. *Et incelebri miserunt valle Velitrae*] Immo & e celebri. D. HEINSIUS. Malim & e celebri miserunt valle Velitrae. Nam Veliternus ager minime ighobilis, sive vetustatem oppidi ipsius & frequentiam civium spectes, unde & Caesar Augustus duxit originem, sive ubertatem agri, & vini in eo praestantissimi proventum. N. HEINSIUS. Vide Cluver. ibid. pag. 1015.

v. 380. *Cora*] Vide Cluver. ibid. pag. 1017.

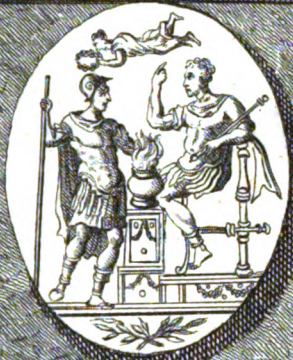
v. 380. *Spumans inimico Signia musto*] *immiti musto* Colonienfis: quomodo apud Statium ad Claudiam uxorem,

Caraque non molli juga Surrentina Lyaeo.
 quamquam illic fortasse scribendum *Cara non soli Lyaeo*, quia illic Minerva & Hercules & Neptunus colebantur, ut ex Surrentino Pollii apud eundem Statium apparet: nam *lenia Surrentina* recorder apud Persium occurrere. Sed tamen *generosum acutum* vinum Surrentinum Tiberio dicitur apud Plinium. ex Strabonis, Plinii, Martialis locis, ab Interprete jam allatis, manifestum fit, vinum Signinum austerum & ventri morando atque astringendo adhibitum fuisse. Supra lib. vii. vers. 211.

Tmolus, & ambrosius Ariusia pocula succis,
Et Methymna ferax lacubus cessere Falernis.

ita scripti, non *ferax*, ubi generositatem vini Lesbii tangit. N. HEINSIUS. Voces *inimicus* & *immitis* alibi etiam soliti sunt turbare librarii. vide supra ad lib. v. vers. 207. De Signia & vino Signino agit Cluver. iii. Ital. Antiq. cap. viii. pag. 1019.

v. 381.

- Qua Saturae nebulosa palus restagnat, & atro
 Liventes coeno per squalida turbidus arva
 Cogit aquas Ufens, atque inficit aequora limo,
 385 Ducit avis pollens, nec dextra indignus avorum
 Scaevola, cui dirae caelatur laudis honora
 Effigie clypeus. flagrant altaribus ignes,
 Tyrrhenum valli medio stat Mucius ira
 In semet versa, saevitque in imagine virtus.
 390 * Tunc isti specie ruere acri in bella magistro.
 Cernitur effugiens ardentem Porfena dextram.

Quis

v. 381. *Pontini uligine campi*] *Pomptini* Colonien-
 sis: & sic ubique scribendum opinor apud aucto-
 res. *Promptini* Oxonius. N. HEINSIUS. De his
 campis consule Cluver. III. Ital. Antiq. cap. VII.
 pag. 1003.

v. 382. *Saturae nebulosa palus*] Vide Cluver. ibid.
 pag. 1003.

v. 384. *Ufens*] Vide Cluver. ibid. pag. 1007.

v. 385. *Caelatur laudis honora Effigie clypeus*] So-
 lent ita fingere poetae, ut Heroum suorum scuta
 plerumque majorum illustribus factis picta descri-
 bant. Sic Bagrada sui nominis fluvium clipeo ge-
 rit supra lib. I. vers. 407. Theron, Herculis sacer-
 dos, Hydram Lernaean lib. II. vers. 158. Cryxus
 Celta Romam ab atavo Brenno captam & auro
 redemptam lib. IV. vers. 150. Phorcys Gorgonis
 effigiem lib. X. vers. 175. Grosphus Agrigentinus
 Perilli taurum lib. XIV. vers. 212. Scipio parentis
 & patris effigiem lib. XVII. vers. 401. Nota autem
 est celeberrima haec Mucii Scaevolae historia, quam
 Scaevola alter clipeo depictam habet. Exhibetur
 eadem in plurimis gemmis. vide Gorlaei Daetyl.
 annulo XIV. & CLXXXII. Gronov. addit. ad Gor-
 laei Daetyl. part. II. num. CCVI. CCVII. & DXXXIV.
 & Wildii gemm. num. 105. quas hic etiam videri
 curavimus. Vide etiam hanc gemmam, quam
 ex Leon. Augustino expressit vir Celeberr. Jac. Gro-
 novius in Thes. Antiq. Graec. tom. II. num. 53.

v. 389. *Tyrrhenum valli*] Opinor *Tyrrheni* in *val-*
li medio. N. HEINSIUS.

v. 390. *Tunc isti specie ruere acri in bella magistro*]
 Hic versus adulterium sapit; nisi si transpositum di-
 cere mavis, quo pacto tamen emendandus prius
 erit, quam interpretandus. Parenthesis etiam pos-
 sit adjuvare.

Tunc isti specie ruere (acri in bella magistro)

Cernitur, effugiens ardentem Porfena dextram.

specie isti est exemplum, quod acre sane magiste-
 rum in bello est, & virtute inaudita percussit men-
 tes paventium. Non minus specie seu exemplo per-
 cutitur Porfena, quam magister militiae ferro. Haec
 scripseram, cum in manus meas venit farrago va-
 riarum lectionum ex codice MSto Oxoniensi, be-
 nignitate amicorum nostrorum summi, Jani Gru-
 teri, in quo codice ita hic versus legitur:

Tunc iste species ruere ac bello magro.

Ex quo errore videmus sanum non esse, ut vulgo
 videtur. Argutari possis, scribendum,

Tunc isto spes considerant (vel corruerant) ac bel-
la magistro.

Magister militiae Tyrrhenae erat, quem Mucius
 occidit. sed ego, quam initio concepi, sententiam
 non muto, spurium scilicet esse hunc versum. BAR-
 THIVS lib. III. Advers. cap. I. Locus pessime
 affectus. *Tunc istae species scripti & Romana editio:*
praeterea Colonienfis iniere ac bella: numere ac belli
Puteaneus. Fortassis hic versus subsequenti postpo-
 nendus est, & ad alium nescio quem ducem refe-
 rendus, nam nihil facit ad historiam Scaevolae.
 Barthius spurium esse contendit. In Oxoniensi li-
 bro,

Tunc iste species ruere ac bella magistro,

unde idem varias conjecturas elicit, quae mihi ne-
 quaquam probantur. Insistamus vestigiis libri A-
 grippinatis, in quo,

Tunc istae species iniere ac bella magistro.

scribe,

Asti his auspiciis inere hoc bella magistro,

& parenthesi include. *auspiciis* omen infaustum
 designat. apud Senec. in Troad. vers. 608. An-
 dromache Astyanactem mortuum mentita, subdit
 Ulysses,

— *fingit an quisquam hoc parens,*

Nec abominandae mortis auspiciis pavet?

agi auspiciis, ut apud Maron. *Auspiciis agimur Di-*
vum. agi in bella, vide annotata hoc libro vers. 533.
magister autem est dux belli, infra lib. X. vers. 98.

Unanima inde phalanx crudo ducente magistro.

vide supra ad lib. III. vers. 137. N. HEINSIUS.
 In Romana principe & Mediolanensi editione,

Tunc istae species ruere acri bella magistro.

Sed locus hic conclamatus est, de quo constituere
 non audeo, donec integrioribus codices eruantur. Vi-
 ro Celeberrimo Petro Burmanno in mentem venie-
 bat, fortasse legi posse,

Tunc isti specie furere in fera bella ministri

Cernitur, &c.

hoc sensu, Porfenam specie purpurati seu scribae
 vulnerati in furorem actum esse. Ita vocem *species*
 apud Maron. sumi II. Aen. vers. 407. notabat,

Ggg 3

Non

- Quis Circaea juga, & scopulofi verticis Anxur,
 Hernicaque impresso raduntur vomere saxa,
 Quis putri pinguis fulcaris Anagnia gleba,
 395 Sulla Ferentinis Privernatumque manipulis
 Ducebat simul excitis: Soraeque juventus
 Addita fulgebat telis. hic Scaptia pubes,
 Hic Fabrateriae vulgus; nec monte nivoso
 Descendens Atina aberat, detritaue bellis
 400 Sueffa, atque a duro Frusino haud imbellis aratro.
 At, qui, Fibreno miscentem flumina, Lirim
 Sulfureum, tacitisque vadis ad litora lapsum,
 Accolit, Arpinas, accita pube Venafro
 Ac Larinatum dextris, socia hispidus arma

Commovet,

Non tulit hanc speciem furiata mente Corcebus:
 ut & *magister & minister*, quod per compendium
 scribebantur, saepe permutari in scriptis codici-
 bus, ut Nafonis iv. Trist. eleg. ii. vers. 35. & Mar-
 tial. lib. iii. epigr. xxxix. & alibi.

v. 392. *Circaea juga*] Consule Cluver. iii. Ital. Antiq. cap. vii. pag. 992.

v. 392. *Anxur*] *Anxur* Colonienfis. Et sane ex-
 stant apud me denarii veteres argentei cum hac in-
 scriptione, C. VIBIUS. C. F. IOVIS. AXUR.
 Apud Maronem nihilominus vii. Aen. vers. 799.
 scripti constanter *Jupiter Anxurus*, quamquam prae-
 stat *Ægeus*, sine novacula. Apud Horatium lib. i.
 sat. v. & apud Martial. lib. v. epigr. i. *Anxur* legi-
 tur, etiam in vetustis Codicibus. N. HEINSIUS.
Axur etiam malebat Illustrissimus Scaliger ad Fe-
 stum voce *Anxur*. Apud Lucan. vero lib. iii. vers.
 84. ex plurimis libris scriptis, quos N. Heinſius con-
 suluit, unus tantum *Axyris arces* habet, reliqui
Anxuris, *Anxyris*, *Anxiris*, vel *Ansyris*. Plura
 vide apud Cluver. iii. Ital. Antiq. cap. vii. pag. 1009.
 & Dauſquej. in Orthogr. part. ii. hac voce.

v. 393. *Hernica saxa*] Vide Cluver. iii. Ital. Ant. cap. vi. pag. 979. & Dauſq. ad Silii lib. iv. vers. 226.

v. 394. *Anagnia*] Vide Cluver. ibid. pag. 981.

v. 395. *Ferentinis Privernatumque maniplos Duce-
 bat simul excitos*] Scripti codices,

Sulla Ferentinis Privernatumque manipulis

Ducebat simul excitis.

Ut *Ducebat* referatur ad superiora. N. HEINSIUS.
simul Ferentinis excitis, ut supra lib. iii. vers. 268.

His simul, immittem resistentes corpore solem,

Exusti venire Nubae.

lib. v. vers. 417. *avulsa est nam protinus hosti Ore si-
 mul cervix.* Statius x. Theb. vers. 107.

Vera simul falsis permixtaque tristia blandis.

Auctor Aetnae vers. 57.

geminatque faventes

Undique discordes comitum simul agmine ventos.

Tacit. i. i. Ann. cap. lxiv. *Ludi magni ab Senatu
 decernuntur, quos pontifices, & augures, & quinde-*

*cimviri, septemviris simul & sodalibus augustalibus, e-
 derent.* iv. Ann. cap. lv. *Hypaepeni Trallianique,
 Laodicenis & Magnetibus simul, transmissi.* & vi. Ann.
 cap. ix. *Annius Pollio, Appius Silanus, Scauro Ma-
 merco simul ac Sabino Calvisio, majestatis postulanti-
 tur.* Vide Gronovii gustum ad Statii v. silv. i. vers.
 214. & N. Heinſium ad Nafon. i. Fastor. vers. 567.
 De Ferentinis vide Cluver. iii. Ital. Antiq. cap.
 vi. pag. 983. de Privernatibus ibid. cap. viii. pag.
 1022.

v. 396. *Soraeque juventus*] Adi Cluver. iii. Ital. Ant. cap. viii. pag. 1046.

v. 397. *Scaptia pubes*] Vide Cluver. iii. Ital. Ant. cap. iv. pag. 966.

v. 398. *Fabrateriae vulgus*] Vide Cluver. iii. Ital. Ant. cap. viii. pag. 1038.

v. 399. *Atina*] Vide Cluver. iii. Ital. Antiq. cap. viii. pag. 1042.

v. 400. *Sueffa*] Colonienſis *Sessa*, sed *Sueffa* opti-
 me se habet. N. HEINSIUS. Potius cum Dau-
 ſquejo de Sueffa Pometia, quam cum Cellario de
 Sueffa Auruncorum, quae in Campaniae ora sita
 est, capiam: Non enim Silius in Campaniae, sed
 Latii descriptione versatur. Eundem tamen erro-
 rem commisit Cluver. nam iv. Ital. Antiq. cap. v.
 pag. 1181. de Sueffa Auruncorum agens, etiam
 hunc locum laudat, ut doceret eam simpliciter
Suessam, non addito Auruncorum, dici. De Suef-
 ſa Pometia vide eundem Cluver. iii. Ital. Antiq.
 cap. viii. pag. 1023.

v. 400. *A duro Frusino haud imbellis aratro*] Ita
 fere supra est lib. i. vers. 614.

Dexteraque a curvis capulo non segnis aratris.
 De Frusinone vide Cluver. iii. Ital. Antiq. cap.
 viii. pag. 1034.

v. 401. *Fibreno miscentem flumina Lirim*] De Fi-
 breno vide Cluver. iii. Ital. Antiq. cap. x. pag.
 1076. de Liri ibid. pag. 1075.

v. 403. *Arpinas*] Vide Cluver. iii. Ital. Antiq.
 cap. viii. pag. 1043.

v. 403. *Venafro*] Vide Cluver. iv. Ital. Antiq.
 cap.

- 405 Commovet, atque viris ingens exhaurit Aquinum.
Tullius aeratas raptabat in agmina turmas,
Regia progenies, & Tullo sanguis ab alto.
Indole pro! quanta juvenis, quantumque daturus
Aufoniae populis ventura in secula civem!
- 410 Ille, super Gangem, super exauditus & Indos,
Implebit terras voce, & furialia bella
Fulmine compescet linguae, nec deinde relinquet
Par decus eloquii cuiquam sperare nepotum.
Ecce inter primos Therapnaeo a sanguine Clausi
- 415 Exsultat rapidis Nero non imitabilis ausis.
Hunc Amiterna cohors, & Baëtris nomina ducens
Casperia, hunc Foruli, magnaeque Reate dicatum

Coelicolûm

cap. v. pag. 1182. Civitas haec non Latii, sed Campaniae erat.

v. 404. *Larinatum*] Vide Cluver. iv. Ital. Ant. cap. ix. pag. 1207. Et hoc oppidum non in Latio, sed in Frentanis haud procul à mari supero situm erat.

v. 405. *Commovet, atque viris ingens exhaurit Aquinum*] Abest hic versus ab editione Romana. N. HEINSIUS. Vide Cluver. iii. Ital. Antiq. cap. viii. pag. 1038.

v. 407. *Regia progenies & Tullo sanguis ab alto*] *Tullus Attius* Volscorum rex in Chronico Eusebiano & Plutarcho vita Ciceronis: sic enim praefat legi, quam *Tullus Appius*. nec aliter Dionysius Halicarnassensis, apud quem tamen semel perperam *Τύλας* 'Αττιδῶ. forte 'Αττις, unde Attii, apud Maronem. Auctor de viris illustribus Tullii familiam deducit à *Tito Tatius* in Cicerone: sed legendum *Tullo Attio*. Sic idem in vita Coriolani, *Ad Volcos concessus, eosque duce Attio Tullo adversus Romanos concitavit*. ubi MSS. *duce Tito Tatius* perperam simili errore. Hic ille Attius Tullus auctor Tullianae familiae. Vide Schottum in utroque loco. N. HEINSIUS. De regia Ciceronis progenie vide Daufquej. ad hunc locum, qui id à Scopas r. Collect. cap. v. negatum monuit, de quo etiam dubitavit Corrad. in Quaestura pag. m. 33.

v. 412. *Nec deinde relinquet Par decus eloquii cuiquam sperare nepotum*] Laudibus Ciceronis illustrandis commode adduxit locum Plinii lib. vii. cap. xxx. Daufquejus. Is locus etiamnum mendosus in haec verba. *Salve primus omnium parens patriae appellato, primus in toga triumphum linguaeque lauream merite, & sacundiae literarum Latinarum parens, atque, ut Dictator Caesar, hostis quondam tuus, de te scripsit, omnium triumphorum lauream adepte majorum*. Scio quid reponant docti; sed suspicio mihi est, scripsisse Plinium, *omnium triumphorum lauream adepte matrem*. Volebat Cicero videri, & quidem non injuria, nisi quatenus arrogantia rapiebatur, consulatum suum & Catilinae conjurationis extinctionem omnino novos natales Romano

imperio retulisse, unde de se jactare ausus est,

O fortunatam, natam me Consule, Romam:

Non secus atque Camillum alterum conditorem urbs agnovit. Id videtur nobis alluisse Caesar dictator, lauream ejus omnium sequentium triumphorum parentem esse. Quae sequuntur apud Plinium, *Quanto plus est ingenii Romani terminos promovisse, quam imperii*, non habent opus addita voce: nam cum admirationis nota exaudienda erunt, ut scriptores plerumque scriptoribus, quam bellicis ductoribus, aequiores in comparatione laudum inveniuntur. *ὡς γὰρ τὸν ἰσχυρὸν ἀγῶνις οὗς τὸν ἰσχυρὸν*. BARTHIUS lib. i. Advers. cap. v. *eloquii* bene editio Parmensis. in codice Puteaneo *eloquium*. N. HEINSIUS. In hunc sensum Catull. carm. l.

Difertissime Romuli nepotum,

Quot sunt, quotque fuere, Marce Tulli,

Quotque post aliis erunt in annis.

v. 414. *Theramneo*] *Therapnaeo* ex scriptis melioribus, *Theraneo* in editione Parmensi. N. HEINSIUS. Ita & infra ea vox scribitur in optimis libris lib. xiii. vers. 43. & supra lib. vi. vers. 303. Cur autem *Claudius Therapnaeus* dicatur, vide ad lib. ii. vers. 8.

v. 416. *Amiterna cohors*] Hic Silius jam Sabinos describere incipit. de Amiterno vide Cluver. ii. Ital. Antiq. cap. ix. pag. 685.

v. 416. *Et Baëtris nomina ducens Casperula*] Optime Colonienfis *Casperia*. ex hoc loco depravarunt Virgilium Aen. vii. vers. 713.

Qui Tetricae horrentis rupes montemque Severum Casperiamque colunt.

ubi *Casperulamque* adversus fidem veterum membranarum in editionibus nonnullis reponuere. *Κασπεία* apud Ptolemaeum regio Indica intra Gangem. unde apparet, cur à Baëtris nomen id derivari contendat Silius. N. HEINSIUS. Vide Cluver. ii. Ital. Antiq. cap. ix. pag. 676. qui cap. praec. pag. 644. Casperiae originem à Baëtris fabulam esse censebat.

v. 417. *Foruli*] Vide Cluver. ii. Ital. Antiq. cap. ix.

- Coelicolûm Matri, nec non habitata pruinis
Nursia, & a Tetrica comitantur rupe cohortes.
420 Cunctis hasta decus, clipeusque refertur in orbem,
Conique implumes, ac laevo tegmina crure.
Ibant, & laeti pars Sancum voce canebant
Auctorem gentis, pars laudes ore ferebant,
Sabe, tuas, qui de proprio cognomine primus
425 Dixisti populos magna ditione Sabinos.

ix. pag. 691.

v. 417. *Reate*] Vide Cluver. ibid. pag. 676.

v. 419. *Nursia*] Vide Cluver. ibid. pag. 691.

v. 419. *A Tetrica rupe*] Adi Cluver. ibid. pag. 692.

v. 420. *Cunctis hasta decus*] Insignis hic propter antiquitatem locus est, sed qui emendatione & explicatione opus, si quis alius in Italico, habeat: in quorum utroque quid nos possimus, videamus; & quod ad scripturam ejus sane attinet, eam ego sic ex membranarum constituendam arbitror:

Cunctis hasta decus, clipeusque refertur in orbem,

Conique implumes, & laevo tegmina crure.

Ibant, & laeti pars Sanctum voce canebant

Auctorem gentis, pars laudes ore ferebant,

Sabe, tuas, qui de proprio cognomine primus

Dixisti populos magna ditione Sabinos.

Nunc singula consideremus diligentius. Hastam tribuit Sabinis, quae illis voce sua *quiris* dicebatur, unde *Quirites* Romani, & *Quirinus*, sive hastatus, Romulus. Dicit in laevo crure ocream habuisse, nimirum quod Sabinis jam olim Pelasgi immixti fuerint, quorum ut & Aetolis hic, si quid Aristoteli credimus, mos fuit, ut dextro crure nudo, sinistro tecto in aciem prodirent, contra morem militarem; qui requirit, ut dextrum potius crus militibus muniatur, quod hoc ex disciplina in ante illi habere debeant, quo & latera eorum ab hostibus subducantur, ne vulnus possint accipere, & proximior sit dextra, quae plagam possit inferre. & Romani quidem, teste Vegetio nostro cap. xx. lib. i. ferreas ocreas in dextro potissimum crure gerebant. Sequitur *Sanctum*, seu mavis *Sancum*, *pars voce canebant*, qui unus & idem cum Fidio & Semone. Ovidius lib. vi. Fastor. vers. 213.

Quaerebam, Nonas Sanco Fidione referrem,
An tibi &c.

Scripti etiam *proprio de nomine*, non *patrio*: nec debui aliter. Quomodo enim de Sancti patris nomine dixit Sabinos Sabus, ac non de suo potius, cum hoc etymon clamet? mens certe haec poetae fuit, ut existimaretur à Sancto originem quidem Sabinos, sed à Sabo nomen traxisse, & Cato de orig. ait, *nomen esse impositum ex Sabo divi Sagni* (forte *Sancti*, aut *Sanci*) *gentilis filio*. Poteram ad alia transire, sed prius etiam hoc in locum hunc addam: Sabinos, quod me paullo ante fugit dicere, non tantum praeter militiae leges communes in eo fecisse, quod crus sinistrum armis munirent; sed hac

Quid

quoque in re, quod implumes conos habuerint, cum plumati, aut urfins aliisque pellibus tecti coni plus terroris afferre soleant, ideoque strictae tales eos habere milites à Vegetio praecipiantur. Atque hinc ait etiam in i. libro Silius vers. 628. *Et Lignurum horrentes coni*. Verum satis jam militiae praecepta perfecti sumus. MODIUS Novant. Lection. Epist. XLVIII.

v. 421. *Vertice & implumes, ac laevi tegmine cruris*] Membranarum Anglicanae,

Denique & implumes, & laevo tegmina crure. unde confirmatur, quod Modio placet, *Conique implumes* ex Colonienfibus. BARTHIUS lib. i. Adv. vers. cap. v. Modius ex Colonienfibus membranarum,

Conique implumes, & laevo tegmina crure; quod & editio Romana confirmat. *laevo tegmina crure* etiam in reliquis scriptis. *Denique & implumes* editio Marfi Veneta & Parmensis cum Oxoniensi codice. N. HEINSIUS. In Romana principe & Mediolanensi editione,

Denique & implumes, ac laevo tegmina crure. in editionibus Marfi & illa, quam Martinus Heribipolenfis curavit,

Denique & implumes, ac laevi tegmine cruris.

Vulgatae lectionis auctor videtur Nicander, qui eam in Juntina editione protulit: hunc vero reliqui editores secuti sunt. pro eadem pugnat etiam Dausquejus.

v. 422. *Pars Sanctum voce canebant*] *Sangum* Veneta editio Marfi: scribe *Sancum*, & Semonem Sancum Deum Fidium intellige, de quo ad Fastos Nafonianos. N. HEINSIUS. *Sancum* hoc loco scribendum olim monuit Illustrissimus Heinsius ad Nafon. vi. Fastor. vers. 213. & Celeberrimus Hudson ad Dionys. Halicarn. tom. ii. pag. 335. Plura vide apud Cluver. ii. Ital. Antiq. cap. viii. pag. 642. Jos. Castal. Decad. iii. Observ. & Broekhus. ad Propt. lib. iv. Eleg. ix. vers. ult.

v. 423. *Pars laudes ore ferebant, Sabe, tuas*] *ferebat* scripti. N. HEINSIUS.

v. 424. *Qui de patrio cognomine primus &c.*] Sabinos à Sabo quodam nomen duxisse scribit in fragmentis Originum Cato, cui hic assentitur Silius. Solet noster poeta ad origines familiarum, urbium, & populorum tam frequenter stilum flectere, ut non minus ejus gratia rei, quam belli Punici, poema instituisse videri possit. De Sabinorum vero nomenclatura alii alia tradunt. Plinius lib. iii. cap.

XII.

Quid, qui Picenae stimulat telluris alumnos,
Horridus & squamis & equina Curio crista?
Pars belli quam magna venit! non aequore verso
Tam creber fractis albescit fluctus in undis:

430 Nec coetu leviores, ubi mille per agmina virgo
Lunatis acies imitatur Martia peltis,
Perstreptit & tellus & Amazonius Thermodon.
Hic &, quos pascunt scopulosae rura Numanae,
Et quis litoreae fumant altaria Cuprae,

Quique

xii. Sabini, ait, ut quidam existimare, à religione & Deorum cultu Sevini appellati, Velinos accolunt lacus. Idem lib. xii. cap. xiv. Sabam mysterium Arabibus Sabaeis significare auctor est, unde aliquis suspicari de mendo priorum locum non injuria possit. Sabam quidem & mysteriis aptam quampiam choream dictam ex Hesychio discas. Et cum Sabini laude severitatis floruerint, poterat videri cum *ευσέως* aliquid commune habere, quod apud eundem coryphaeum Graecorum grammaticorum in eam rem expositum habes. BARTHIUS lib. xxi. Advers. cap. xv. de proprio cognomine Modius ex Colonienfi libro. Oxonius & Puteaneus accedunt. N. HEINSIUS. Ita etiam legendum probat Dempster. ad Rosini i. Antiq. Rom. pag. m. 36. Infra lib. xii. vers. 716.

Parte alia, certe, ut saevis Gradivus in armis
Implet dictum proprio de nomine campum.

v. 425. Dixisti magna populos ditioe Sabinos] Castigandum *Rexisti magna ditioe*. N. HEINSIUS. *populos magna ditioe* est populos potentissimos, quibus potestas imperandi late patebat. Supra lib. vii. vers. 506.

— sed enim ditioe carere

Virtutem, & poenas vincentibus esse repostas.

Fortasse autem *Dixisti populos Sabinos*, ut omnes codices habent, non rejiciendum. Vide Bentlej. ad Horat. lib. ii. ferm. Ecl. ii. vers. 56. De Sabinis vide Cluver. ii. Ital. Antiq. cap. viii. pag. 641.

v. 426. Et qui Picenae] Ego magis probo membranarum Oxoniensium lectionem *Quid, qui Picenae*. nam ea commode admirationem infert. BARTHIUS lib. i. Advers. cap. v. *Quid, qui* codices manu exarati & vetustae editiones: probe. quod ex Oxoniensi Barthius jam monuit. N. HEINSIUS. Primus hic iterum Nicander veram Sillii lectionem corrupti, ante quem omnes editiones *Quid, qui* habent. De Picentibus consule Cluver. ii. Ital. Antiq. cap. xi. pag. 722.

v. 427. Equina Curio crista] Ex jubeis enim equinis ut plurimum olim cristae habebant. Ovid. xii. Metam. vers. 88.

— non haec, quam cernis, equinis

Fulva jubeis cassis, neque onus cava parma sinistrae
Auxilio mihi sunt.

Virgil. x. Aen. vers. 869.

Aere caput fulgens cristaeque hirsutus equina.

ubi videndus est Cerda.

v. 428. *Aequore verso*] Post tempestatem ponente fluctu. Sed fortassis *aequore verno* scribendum. Senec. in Troad. vers. 227.

Vernis Caycus gurgitem attollens aquis.

In Catalectis Pythoei carmine de Sole,

Tum placidum jacet omne mare &, vernantibus undis,

Flumina; per tremulos currit lux aurea fluctus.

Contra apud Persium *Hybernat mare*. Q. Ciceronis ibid.

Flumina verna cient obscuro lumine Pisces.

Simile mendum inhaeret codices Licentii ad Augustinum, quod etiam in Pithoei Catalectis exstat,

Ante sub Aegaeo optabunt pia testa palumbes,

Et verna halcyone componet in arbore nidos.

nam & illic *versa* nunc circumfertur. Statius iii. Theb. vers. 671.

Ut rapidus torrens, animos cui verna ministrant Flumina.

& ix. Theb. vers. 330. *aestivo nec se magis aequore Triton Exserit*. N. HEINSIUS.

v. 431. Lunatis acies imitatur Martia peltis] Spectata est mihi vox imitatur in his de Amazonibus: nam cum ea gens, licet muliebris, tot tantaque bella gesserit, omnino alio verbo opus erat ad ejus agilitatem exprimendam, & contra omnem rationem tam tenuiter de bellicosissima gente sensit Silius. Fortite legendum,

Lunatis acies iniit Mavurtia peltis,

nam ita pro *Mavurtia* non raro veteres libri: nisi de exercitatione, non proelio Amazonum, sermo sit Silius, quam *simulacra belli* vocat Claudian. in iv. Consul. Honori. Videant alii. BARTHIUS lib. i. Advers. cap. v. Opinor *aciem* imitatur, vel *aciem* meditat. *acies iniit Mavurtia* Barthius. possis & *aciem* molitur. sed *meditatur* praestat. supra habuimus vers. 326. *cauti meditamina belli Lentus ama*. Statius Theb. iv. vers. 302.

Hi pastoralis meditantur proelia trunco.

N. HEINSIUS.

v. 433. Scopulosae rura Numanae] Forte, *scruposae Numanae*. N. HEINSIUS. Vulgatam scripturam pluribus supra adstruxi ad lib. vii. vers. 274. De Numana consule Cluver. ii. Ital. Antiq. cap. xi. pag. 730.

v. 434. Litoreae Cuprae] Vide Cluver. ibid. pag. H h h 734.

- 435 Quique Truentinas servant cum flumine turres,
Cernere erat: clipeata procul sub sole corusco
Agmina sanguinea vibrant in nubila luce.
Stat fucare colus nec Sidone vilior Ancon,
Murice nec Libyco: statque humectata Vomano
- 440 Hadria, & inclemens hirsuti signifer Ascli.
Hoc Picus, quondam nomen memorabile ab alto
Saturno, statuit genitor, quem carmine Circe
Exutum formae volitare per aethera iussit,
Et sparsit plumis croceum fugientis honorem.
- 445 Ante (ut fama docet) tellus possessa Pelagis,
Quis Aesis regnator erat, fluvioque reliquit
Nomen, & a sese populos tum dixit Asilos.

Sed

734. *litoreae* vero ad distinctionem alterius eodem nomine oppidi, quod in monte situm est, de quo vide Cluver. *ibid.* pag. 741.

v. 435. *Truentinas turres*] Vide Cluver. *ibid.* pag. 732.

v. 437. *Sanguinea vibrant in nubila luce*] Forte *vibrant rutilantia luce. vibrant in lumina* Oxonius. N. HEINSIUS. Vulgatam scripturam servant Colonienfis & plerique veterum codicum, nisi quod membranae Oxon. *in lumina* habeant sollemni librariorum errore. Eandem lectionis diversitatem in Virgilianis codicibus observavit Illustrissimus Heinsius supra ad lib. i. Silii vers. 358. sed nihil hic mutandum. infra lib. xv. vers. 140.

ferri inter nubila visus

Anguis, & ardenti radiare per aëra sulco.

Virgil. vii. Aen. vers. 526.

aeraque fulgent

Sole laceffita, & lucem sub nubila iactant.

Eadem vox etiam restituenda auctori adv. Marcion. lib. ii. vers. 34.

Nubila praeducunt menti, neque cernere possunt. pari errore vulgo editur *Lumina*. si quid apud Silium mutandum foret, legerem *sanguineam vibrant in nubila lucem*, quod tamen non est necesse. *vibrare* enim saepe simpliciter poni supra docui ad lib. iv. vers. 156.

v. 438. *Ancon*] Vide Cluver. ii. Ital. Antiq. cap. xi. pag. 728.

v. 439. *Humectata Vomano Adria*] *Hadria* edi iussit Illustrissimus Heinsius, & recte. vide Broekhus, ad Propertii lib. i. el. vi. vers. 1. Contra sentit Dausquejus in Orthogr. parte ii. voce *Adria*. De Vomano agit Cluver. ii. Ital. Antiq. cap. xi. pag. 735. de *Hadria* vero *ibid.* pag. 746.

v. 440. *Ascli*] Asculum Picenum innuit Silius, de quo vide Cluver. ii. Ital. Antiq. cap. xi. pag. 740. Est enim & alterum Asculum Apuliae, de quo agit idem Cluver. iv. Ital. Antiq. cap. xii. pag. 1220.

v. 441. *Vepicus, quondam nomen memorabile ab alto*

Saturno, statuit genitor] Quis ille *Vepicus*, parvus Picus, aut ubi ejus mentio? utraque membranae Modianae & Britannicae *Vopicus*. Quid clarius, quam scribi debere *Vos Picus*? cum praecipue eum Picum se dicere declarat, qui à Circe mutatus est. Is autem Picus à Saturno erat. Virgil. vii. Aen. vers. 48. *Fauno Picus pater, isque parentem Te, Saturne, refert.* BARTHIUS lib. i. Advers. cap. v. Operose nugatur hic Interpres, ut huic scripturae patrocinium quaerat. Romana editio *Ut Picus quondam*: scripti omnes *Vopicus*. Scribendum haud dubie *Hoc Picus quondam statuit*. Apud Juven. sat. viii.

Tu licet à Pico numeres genus, altaque si te Nomina delectant.

Qui, pro *statuit genitor*, reponunt *Fauni*, aut *Fatui genitor*, ipsi fatuos se praestant. *statuere moenia* pro condere passim obvium apud Poëtas. Dido apud Maronem. *Urbem praeclaram statui*. Barthius corrigendum censet *Vos Picus*. Nostram conjecturam veriorum aude praestare. N. HEINSIUS. Etiam Romana principes & Mediol. editio *Ut Picus*. Sed optime Illustrissimus Heinsius *Hoc Picus* coniecit. Sensus est, Picus genitor, nomen memorabile ab alto Saturno, quondam hoc Asclum statuit. De Pici metamorphosi vide Cluver. ii. Ital. Antiq. cap. xi. pag. 724. Recte etiam idem Heinsius *statuit genitor* contra Dausquejum, qui *Fauni*, vel *Fatui genitor* malebat, asseruit. *statuere urbem* pro condere, ut apud Maron. i. Aenid. vers. 573.

Urbem quam statuo, vestra est: subducite naves. si *statuit* in *Fauni* vel *Fatui* mutas, omnis hujus loci sensus & intellectus plane expungetur.

v. 443. *Exutum formae*] *Exemptum* editio Romana & Parmensis. mox *croceum plumis* Agrippinas. N. HEINSIUS. *Exemptum* etiam Romana principes & Mediolan. editio. Sed nihil muto.

v. 446. *Fluvioque relinquit Nomen, & a sese populos tum dixit Asilos.*] Imo reliquit ex scriptis. N. HEINSIUS. *Asili* populi in Italia geographis ignoti sunt. Illustrissimus Scaliger ad marginem libri

fui

- Sed non ruricolae firmarunt robore castra
 Deteriore, cavis venientes montibus, Umbri.
 450 Hos Aesis Sapisque lavant, rapidasque sonanti
 Vertice contorquens undas per saxa Metaurus,
 Et lavat ingentem perfundens flumine sacro
 Clitumnus taurum, Narque albescentibus undis
 In Thybrim properans, Tintiaeque inglorius humor,
 455 Et Clanis, & Rubico, & Senonum de nomine Sena.
 Sed pater ingenti medios illabitur amne
 Albula, & admota perstringit moenia ripa.
 His urbes Arma, & laetis Mevania pratis,
 Hispellum, & duro monti per saxa recumbens
 460 Narnia, & infestum nebulis humentibus olim

Iguvium,

fui *Afis* conjiciebat. *Afissum* oppidum & inde dicti *Afissinates* noti sunt; vide Cluver. in Ital. Antiq. II. cap. VII. pag. 627. Sed ii in Umbria fuerunt, de qua mox Silius; nunc autem Picenum describit.

v. 449. *Umbri*] Vide Cluver. II. Ital. Antiq. cap. IV. pag. 593.

v. 450. *Aesis Sapisque lavant*] *et lavant* videtur mendosum esse, quia mox sequitur *lavas Maevania taurum*. *lavans* Oxonius. N. HEINSIUS. De priori fluvio vid. Cluv. II. Ital. Ant. c. v. pag. 611. de posteriori eundem I. Ital. Ant. cap. XXVII. pag. 300.

v. 451. *Metaurus*] *Metaurus* hic denuo Colonienfis. diximus supra lib. VII. vers. 486. N. HEINSIUS. Vide etiam ad lib. IV. vers. 187. De hoc fluvio vide Cluver. II. Ital. Antiq. cap. v. pag. 607.

v. 453. *Clitumnus*] Vide Cluver. II. Ital. Antiq. cap. x. pag. 701.

v. 453. *Nar*.] Vide Cluver. ibid. pag. 704.

v. 454. *Tintiaeque inglorius humor*] *Tintiaeque* scripti. Sed frustra. *Tintia* etiam Plinio est, *Tintius* Straboni. N. HEINSIUS. *Teneaeque* more Graecorum apud Silium & Plinium scribendum existimat Casaub. ad Strab. lib. v. pag. 227. De hoc fluvio consule Cluver. II. Ital. Antiq. cap. x. pag. 700.

v. 455. *Clanis*] Cluver. ibid. pag. 703. *Dausque* cum *Liri* confundat. vide infra vers. 537. Idem Cluver. ibid. pag. 701. putabat forsitan, pro *Clanis*, hoc loco *Clasis* scribendum, ut innueret *Clasus*, qui per Umbriam currens in *Tiniam* & sic in *Tiberim* influit, quoniam *Clanis* Etruriae fluvius est, & Silius hic Umbriae fluvios recenset.

v. 455. *Rubico*] Ad Cluver. I. Ital. Antiq. cap. XXVIII. pag. 206.

v. 455. *Senonum de nomine Senae*] *Sena* probe Colonienfis. Lucan. lib. II. vers. 407.

Senaque & *Hadriacas* quid dividit, *Aufidus*, undas. N. HEINSIUS. Ita hoc loco scribendum monuit etiam Cluver. II. Ital. Antiq. cap. v. pag. 610. Infra Silius lib. xv. vers. 555.

Poenus inundavit campos, qua Sena relictum

Gallorum à populis servat per secula nomen.

v. 457. *Albula*, & *immota perstringit moenia ripa*] Quidni *immota*? nam ripas quis moveri videt. Optime Colonienfis *admota*. N. HEINSIUS. *Albula* antiquissimum *Tiberis* nomen est. vide Cluver. II. Ital. Antiq. cap. x. pag. 694.

v. 458. *Arma*] Perperam scripti *Arma*. Ptolemaeo etiam *Agia* est. Hinc *Arnates* Plinio. N. HEINSIUS. Vide Cluver. II. Ital. Antiq. cap. VII. pag. 626. Male autem etiam Romana princeps ac Mediol. editio *Arma*.

v. 458. *Laetis Mevania pratis*] Recte codices scripti *laetis pratis*. Ita lib. VI. vers. 645. videtur etiam scribendum,

— atque ubi laetis

*Profecta in campis nebulas exhalat inertes,
 Et sedet ingentem pascens Mevania taurum.*

N. HEINSIUS. Sic Senec. in Herc. Fur. vers. 698.

Non prata viridi laeta facie germinant.

Saepe autem ita turbantur librarii. vide supra ad lib. v. vers. 178. De *Mevania* vide Cluver. II. Ital. Antiq. cap. VII. pag. 628.

v. 459. *Hispellum*, & *duro monti per saxa recumbens*] *Hispellum* Colonienfis. Fortassis scribendum, *Hispellum*, & *dumosa jugi per saxa recumbens* *Narnia*.

Apud Martialem, *ancipiti vix adeunda jugo Narnia*. N. HEINSIUS. Vide Cluver. II. Ital. Antiq. cap. VII. pag. 627.

v. 460. *Narnia*] Vide Cluver. ibid. pag. 636.

v. 460. *Infestum nebulis humentibus olim Inguinum*] MS. lectio *nebulis viventibus*. puer quispiam reducat *viventibus*. Sic lib. IX. ubi editur,

*Sed vos, quorum oculos atque ora humentia vidi,
 in membranis est vivencia, pari errore corrigendi.* lib. XI.

*Humentes rapido circumdat gurgite campos
 Aufidus.*

MS. Oxoniense *Viventis* pariter, ubi & pariter corrigendum

Hh h 2

- Iguvium, patuloque jacens sine moenibus arvo
 Fulginia: his populi fortes Amerinus, & armis
 Vel rastris laudande Camers, his Sassina dives
 Lactis, & haud parci Martem coluisse Tudertes.
 465 Ductor Piso viros spernaces mortis agebat
 Ora puer, pulcherque habitum: sed corde sagaci
 Aequabat senium, atque astu superaverat annos.

Is

rigendum. Discrimen inter *humidum* & *uvidum* docet Servius ad Bucolica. BARTHIUS lib. i. Advers. cap. v. *nebulis viventibus* Oxonius. Scribe *uventibus*, ut saepe alias. diximus supra lib. iii. vers. 522. neque aliter Barthius. Deinde Puteaneus non *Inginum*, sed *Ingenium*, & sic editio quoque Romana. Parmensis *Inginum*, Oxonius *Igninum*, *Ignuvium* Colonienfis. Optime. & sic jam restituit vir exactissimae eruditionis Philippus Cluverius, qui nomen idem apud Ciceronem, Caesarem, aliosque scriptores in vulgatis editionibus mendosum circumferri docet: redde. & Plinio lib. xxi. cap. xv. sub finem. Vetus inscriptio apud Gruterum pag. cccxlvii. FVLGINIA. ITEMQVE. IGV-VINORVM. SPLENDIDISSIMVS. ORDO. Plures inscriptiones apud Cluverium vide in Italiae Antiquae descriptione. N. HEINSIUS. Vide nempe lib. ii. Ital. Antiq. cap. vii. pag. 624. Deinde etiam Romana princeps & Mediolan. editio *Ingenium*; editiones vero Marfi *Inginum*.

v. 461. *Jacens sine moenibus arvo*] Forte in *moenibus*. N. HEINSIUS.

v. 462. *Fulginia*] Vide Cluver. ibid. pag. 628.

v. 462. *Amerinus*] Vide Cluver. dicto loco pag. 634.

v. 463. *Vel rastris laudande Camers*] *Camars* in Agrippinati libro, quomodo & in Livianis codicibus, *Clusium*, quod *Camars* olim appellabant, lib. x. cap. xxv. Dubito tamen de eo scribendi modo; nam Clusini *Camertes* dicebantur, & oppidum *Camertium*, non *Camartium*. N. HEINSIUS. Vide Cluver. ii. Ital. Antiq. cap. vi. pag. 613. ubi etiam de duplici scribendi modo *Camers* & *Camars* egit. Supra lib. iv. vers. 157. Silius *Camertium phalanza* memoravit, ubi ex scriptis nihil de lectionum diversitate Heinſius monuit. Apud Maron. x. Aen. vers. 562. & xii. vers. 224. *Camers* viri nomen est, fortasse, ut poëta mos est, ab hoc Etruriae oppido deductum, non *Camars*. Nec tamen aliquid discrepantiae notavit ex codicibus priscis Pierius, in his monendis ceteroquin religiosissimus. Simili modo in libris scriptis Siciliae oppidum nunc *Camarina*, nunc *Camerina*, scribitur.

v. 463. *His Sassina dives*] Colonienſis liber & Oxonius *Sassina*. vere. Puteaneus *Saxina*. Vetustum suarior apud Gruter. pag. dxx. AERI. C. F. PVP. NATVS. SASSINA. MILES. PR. 7. & pag. cccxvii. in fastis Capitolinis, D. IVNIVS. PERA. DE. SASSINATIBVS. & M. FABIVS. PI-CTOR. DE. SASSINATIBVS. pagina tamen

MXCV. C. GALLERIO. C. F. AN. IVLIANO. EQ. P. QVAESTORI. II. VIRO. CVRATOR. RI. SARSINATIVM. Quae scriptura in Graecis Latinisque auctoribus passim est obvia. Nec aliter complura vetusta exemplaria apud Martialem, quae consului, illo versu lib. iii. Epigr. LVIII.

Metamque lactis Sassinatis de silva.

Idem Martial. lib. i. Epigr. XLIII.

Rustica lactantes nec misit Sassina metas.

Sic scribe, nam optimus codex Thuan. *Sassina*, vulgo *fiscina*, in plerisque scriptis *fuscina*. lib. ix. Epigr. LIX.

Nec sua Bajanas Sassina malit aquas.

Sic & ibi scripti. N. HEINSIUS. Vide Cluver. ii. Ital. Antiq. cap. vi. pag. 623.

v. 464. *Tudertes*] Ad Cluver. ii. Ital. Antiq. cap. vii. pag. 633.

v. 466. *Ore puer, puerique habitu*] Malam rem, ut pueri habitu in aciem descenderit Piso ille, quem ait poëta aetate adhuc puerum, sed animi maturitate senem fuisse. Liquet mihi plane esse reponendum, *Ora puer, pulcherque habitum*. MODIUS Novant. Lection. Epist. xvi. recte Daufquejus retinet *puerique habitu*, quod a membranis etiam firmatur, nam in illis est, *Ora puer, puerque habitu*. BARTHIUS lib. i. Advers. cap. v. *Ora ex* Colonienſi Modius, eleganti Graecismo: confirmat Oxonius. pro *puerique habitu*, ex eodem Colonienſi is ipse Modius pari Graecismo *pulcherque habitum*. Interpres, qui in contraria discedit, non est audiendus. Nam quod is opinatur, Pisonem habitu seu vestitu Persico fuisse indutum, fallitur & aberrat toto coelo. Scribendum quippe ac distinguendum ex auctoritate Colonienſis libri,

— *pictis radiabat in armis:*

Arfacidum ut fulvo micat ignea gemma monili. cum vulgati libri agnoscant *radiabat in armis Arfacidum*, & *fulvo*. Sed quis credat, hominem & duccem Romanum cultu Persico indutum fuisse, quod ne in Alexandro quidem Magno caruit invidia? Miror equidem stuporem hunc in nasutissimo Interprete. Barthius tamen, quod mireris, Interpreti accedit, qui in Oxonienſi fuisse monet *puerque habitu*, ac proinde *puerique habitu* tuetur. Deinde scribendum ex codice Puteaneo & editione Aldina, Romana, & Parmensi, *Is primam ante aciem*, non *primum*, quod codices vulgatos infedit. Praeterea *raptis superabat in armis* editio Romana. Fortasse *rutilabat*, vel *vibrabat in armis*; sed praestat posterius,

Is primam ante aciem pictis radiabat in armis;
Arfacidum ut fulvo micat ignea gemma monili.

- 470 Jamque per Etruscos legio completa maniplos
Rectorem magno spectabat nomine Galbam.
Huic genus orditur Minos, invisaque tauro
Pasiphaë, clarique dehinc stant ordine patres.

Lectos

rius, & tum pro *raptis lege rutulis*. quamquam recepta scriptura non videtur loco movenda. N. HEINSIUS. Celeberrimus Burmannus quam minima mutatione refingit,

*Ora puer; puerosque habitu, sed corde sagaci
Aequabat senium.*

vel, *puerumque habitu*: ut dicat, Pisonem vestitu & ornatu pueros, sed mente & prudentia senes retulisse. Et ita capiendum illud Sullae de Julio Caesare apud Sueton. ejus vit. cap. xlv. *ut male praecinctum puerum caverent*. Caesar enim ut delicatus puer praecinctus erat, sed multi tamen ei Marii inerant, ut idem Sulla ibid. ait. cap. i. Summa autem haec juvenis laus est, si in tenera aetate senes prudentia aequat. Plura familia collegerunt Marci ad Persii Satyr. pag. 97. Rittersh. ad Gunther. i. Ligur. vers. 286. Drefem. ad Iscan. i. de bello Troj. vers. 19. Martinus iii. Var. Lect. cap. vi. Barth. ad Claud. Consul. Olybr. & Prob. vers. 68. vers. 154. ad Consul. Mall. Theod. vers. 16. & ad Rutilii Itin. lib. i. vers. 470.

v. 468. *Is primum ante aciem*] Praeter Colinaei & Dausquej editiones, omnes aliae, quas vidi, recte habent *primam ante aciem*. Deinde & Romana princeps ac Mediolan. *raptis superabat in armis*. quod variis conjecturis tentavit Illustrissimus Heinsius. Sed nihil muta. Sic scire Propert. lib. iv. eleg. i. vers. 27.

Nec rudis infestis miles radiabat in armis.

Male festinantes librarii *re superabat* ex praecedenti versu repetierunt, quomodo erratum in recentioribus editionibus lib. ii. vers. 69. in plurimis scriptis ac editis libris supra lib. iv. vers. 613. & in optimo Colon. ibid. vers. 732. vide etiam infra ad lib. xiii. vers. 224. & N. Heins. ad Nasonis iv. Metam. vers. 561. & Metam. v. vers. 95.

v. 469. *Arfacidum, & fulvo*] Omnino cum Illustrissimo Heinsio legendum ac distinguendum in armis: *Arfacidum ut fulvo*. Silius enim Virgilium imitatur, qui pari comparatione in Ascanio describendo usus est x. Aeneid. vers. 134.

*Qualis gemma micat, fulvum quae dividit aurum,
Aut collo decus, aut capiti.*

Voculas & ut frequenter librarii inter se commutarunt: vide infra ad lib. v. vers. 217. *Arfacidum monili*, tum quod gemmae in Perside reperiuntur, tum quod eas vestibus addere solerent. Claudian. iii. Conf. Honor. vers. 203.

Gemmatosque humilem dispergere Persida cultus.
ubi videndus est Barthius.

v. 470. *Etruscos maniplos*] De Etruscis vide Cluver. ii. Ital. Antiq. cap. i. pag. 419.

v. 472. *Huic genus orditur Minos, invisaque tauro Pasiphaë*] Elegantius longe venustiusque membra-

Huic genus orditur Minos, inclusaque tauro.

Respexit poeta, dum hic Etruscorum ducem Galbam fingit à Minoë & Pasiphaë genus ducere, ad Imperatorem Galbam, qui stemma in atrio proposuit, quo paternam suam originem ad Jovem, matrem ad Pasiphaën Minois referret. MODIUS Novant. Lection. Epist. xlviii. Dausquejo accedo, cum vulgatam lectionem *invisaque tauro* contra Modium defendit: accedunt etiam Membranae Oxonienses. *invisa tauro*, est infamis tauri amoribus, quo nihil planius. BARTHIUS lib. i. Advers. cap. v. *orditor Minos* ex Colonienfi Modius. sed male; nam *orfor* esset dicendum. in eodem Colonienfi *inclusaque tauro*, unde Modius perperam *inclusaque tauro*: nam vaccae, non tauro, inclusa Pasiphaë fuerat, uti & Interpres vidit. Philippus Beroaldus commentario in Apul. Milesios sermones ad lib. x. *immissaque*, vel *immixtaque tauro Pasiphaë* castigabat. Latinius utique, si *commissa tauro* reposuisset. Sic *committere Venerem* Propertio, & apud Nasonem Epist. xi. Heroid. vers. 21.

*O usinam, Macareu, quae nos commisit in unum,
Venisset leto serior hora meo.*

Cogitabam & aliquando *incestaque tauro Pasiphaë*, vel cum Agripp. libro, *inclusaque tauro*. illudere enim verbum est obscenae significationis. Sic *feminarum capitibus illudere* de Tiberio Suetonius in ejus vita cap. xlv. Quae subjungam exempla, ex adversariis suis suggestit Johannes Georgius Graevius, ingens literarum humaniorum ornamentum. Tacit. Annal. xiii. cap. xvii. *Tradunt plerique illorum temporum scriptores, crebris ante exitum diebus illuisse pueritiae Britannici Neronem*. Annal. xvi. cap. lxxii. C. Caesar, *scortorum quoque cupiens, etiam matri ejus illussit*. Appulej. Metam. i. *Hic est, soror Panthia, carus Endymion, hic est catamitus meus, qui diebus ac noctibus aetulam meam illussit*. Lactant. vi. Instit. cap. xxiii. *Nihil amplius istos appellare possum, quam impios & parricidas, quibus non sufficit sexus a Deo datus, nisi & suum profane & petulanter illudant*. Sed vulgata scriptura defendi potest ex Propertiano laeco, qui *Cretaei saepe juveni Pasiphaën pertulisse asseverat* lib. iii. eleg. xvii. ut *invisam tauro* fuisse oporteat. Habet etiam nonnulla ad rem Virgil. Ecl. vi. & Naso i. amatoriae artis vers. 289. & seqq. Et

Hhh 3

fane.

- lectos Caere viros, lectos Cortona superbi
 475 Tarcontis domus & veteres misere Graviscae.
 Necnon Argolico dilectum litus Haleso
 Alsum, & obsessae campo squalente Fregellae.
 Affuit & sacris interpres fulminis alis
 Faesula, & antiquus Romanis moenibus horror
 480 Clusinum vulgus; cum, Porsena magne, jubebas
 Nequidquam pulsos Romae imperitare Superbos.
 Tunc quos a niveis exegit Luna metallis,
 Insignis portu, quo non spatiosior alter
 Innumeras cepisse rates, & claudere pontum,

Maeoniaeque

sane verisimile non videtur, Silium genti Sulpiciae voluisse exprobrare dedecus amati à Pasiphaë tauri. quare prudenter addit *sauro invisam*, quod male Barthius interpretatur infamem tauri amoribus. N. HEINSIUS.

v. 474. *Lectos Cere viros*] Caere cum Colonienfi. Graecis *Καίρι* est. N. HEINSIUS. Vide Cluver. ii. Ital. antiq. cap. ii. pag. 489.

v. 474. *Cortona superbi Tarcontis domus*] Pro *Cortona*, Putaneus, Oxonius, & editio Romana *Corona*. N. HEINSIUS. De Cortona vide Cluver. ii. Ital. Ant. cap. iii. pag. 573. Deinde constanter omnes libri *Tarcontis*, Graecis enim *Τάρκων* dicitur. Apud Maronem autem viii. Aen. vers. 603. & xi. Aen. vers. 727. etiam in emendatissima Heinssii editione per aspirationem *Tarchon* scribitur, pro quo Pierius loco posteriori in plerisque MStis se *Tarcon* invenisse testatus est, quae etiam vera videtur scribendi ratio.

v. 475. *Graviscae*] *Grabiscae* Colonienfis. N. HEINSIUS. Romana princeps & Mediol. editio operarum errore *Graniscae* habent. Apud Maronem x. Aen. vers. 184. in codice Romano Pierius *Grabiscae* invenit, ut hoc loco Heinssius in Colonienfi, quod pariter librorum imperitiae adscribendum, qui literas B. & V. quam frequentissime confuderunt. vide Reines. comment. ad Inscript. Claff. i. inscr. x. similiter invenitur *Marruvium*, & *Marrubium*. vide infra vers. 507. *Avella* & *Abella* vers. 545. *Vageni* & *Bageni* vers. 608. *Vagesus* & *Bagesus* lib. x. vers. 460. aliaque similia. De hoc oppido agit Cluver. ii. Ital. Ant. cap. ii. pag. 483.

v. 476. *Dilectum litus Alefo Alsum*] *Usum* scripti & Romana editio constanter. sed male. Deinde *Halefo* Colonienfis. sic & apud Maronem scripti. dictum ad x. Aen. vers. 352. N. HEINSIUS. Male etiam Romana princeps & Mediolonensis editio *Usum*. De hoc oppido vide Cluver. ibid. pag. 497.

v. 477. *Fregellae*] In editione Marfi exhibentur *Fregenae*. Sed aliter scripti, quamvis *Fregenae*, Tusciae urbs, loco huic videntur convenientiores. N. HEINSIUS. Cluverus ii. Ital. Antiq. cap. ii. pag. 498. *Fregenae* scribendum judicavit, quod in descriptione Etruriae minus recte *Fregellae*, quae Vol-

scorum urbs est, memorari possent. Pluribus ibi Daufq. exagitat, quod veram scripturam non viderit, praesertim cum ipse laudaret locum Strabonis v. Geogr. pag. 225. *Ἀπὸ δὲ τῶν Κοσσῶν εἰς Ὠσίαν παραπλίουσι πολὺν χρόνον ἱστῶντο, καὶ Πύργοι, καὶ Ἀλφειοί, καὶ Φρυγία. Αὐτὰ ναυιγαντίβυς Ὀστίαν* occurrunt *Graviscae*, *Pyrgi*, *Alsum*, & *Fregenae*.

v. 479. *Faesula*] *Faefula* scribatur cum Colonienfi. *Φαίεσσυλα* est Graecis. N. HEINSIUS. Vide Cluver. ii. Ital. Antiq. cap. iii. pag. 509.

v. 480. *Clusinum vulgus*] Vide Cluver. ibid. pag. 566.

v. 482. *Tunc quos à niveis exegit Luna metallis, Insignis portu*] Ennius,

Lunai portum est operae cognoscere, cives.

Luna Geograph. lib. v. *Σελήνη* est. Porro hallucinatur gravior vir doctissimus, qui *Σελήνην* cum Lunensi marmore confundit, & hos Nonni versus lib. Διοδοσιππῶν E. vers. 162. huc trahit,

Τῇ μὲν ἐκείνης Ἰασπίς ἐκίτρεται, τῇ δὲ Σελήνης
 Ἐκίτρεται λίθον πάλλαντος, ὃς ἐν κερταίοις διακρίνεται
 Λιπομένης μούθῳ, καὶ αἰετῶν, ὁππότε μάλιστα
 Ἀετῶν τῶν εἰς τὴν ἀπὸ τῆς Ἰασπίδος κερταίας
 Ἡλίου γινώσκῃ ἀμείλνεται ἀντόμοιοι πύρ.

*Hinc pueri fulvus torquere velavit lappis,
 Hinc lapis, umbrosae sequitur qui cornua Lunae,
 Qui cum luce Deae pariter majorque minorque
 Cernitur, ardenti cum stillas lumen ab ore,
 Et Phoebus proprios emulget vultibus ignes.*

Fallitur ergo, cum *Σελήνην* ibi oppidum esse putat. Deinde quis *Lunense marmor* crescere cum luna, & decrecere unquam prodidit? at de Selenitide quis nescit? Plin. lib. xxxvii. cap. x. *Selenites ex candido transluet, melleo fulgore, imaginem Lunae continens, redditque eam in dies singulos crescentis minuentisque numero, nascique putatur in Arabia.* Ex quibus Plinii evincimus, primo *Selenitem* esse, de quo Nonnus loquitur; nam & idem de imitatione Lunae tradit, & colorem *πάλλαντος* esse concedit. Secundo Seleniten non in Etruria nasci, ubi Luna est, sed in Arabia, quem & Pallenem producere Periegetes asserit vers. 327.

Ἐνθα μάλιστα βότρυς κατὰ σκοπίας Παλλήνης
 Φύεται ἀρίστη καλὸς λίθος.

&

485 Maeoniaeque decus quondam Vetulonia gentis.

Bissenos haec prima dedit praecedere falces,

Et junxit totidem tacito terrore secures:

Haec altas eboris decoravit honore curules,

Et princeps Tyrio vestem praetexuit ostro:

490 Haec eadem pugnas accendere protulit aere.

His mixti Nepefina cohors Aequique Falisci,

Quique tuos, Flavina, focos, Sabatia quique

Stagna tenent Ciminique lacum, qui Sutria tecta

Haud procul, & sacrum Phoebos Soraëte frequentant.

495 Spicula bina gerunt; capiti cudone ferino

Sat

& quis fit, paullo infra docet, nimirum *λυχνίς* τὴν πυρὸς φλογὶ πάμπαν ὁμοίαν. Lychniten igitur poeta ille Seleniten appellat. Interpres ejus ad verba haec, *λυχνίς* ὁ λίθου λέγεται, οἱ δὲ καὶ Σελήνιτιν καλοῦσι τὸν τοιοῦτον λίθον. Caussam addit, & quidem eandem, quam Nonnus, *ἐκ τῆς συμπαθῆς, φασὶν, ἔχει πρὸς τὸν Σάλλον*. Satin' ergo certum est, de-Selenitide lapide, non de Lunensi marmore, loqui poetam illum? quem enim usum Lunense marmor in tor- que habere potest, cujus tanta magnitudo est, ut ingentes columnae ex lapide uno caelentur? Strabo [lib. v. pag. 222.] *Μίτῳκα δὲ λίθου λιουκού- τι καὶ περικύλου γλαυκίζοντι, τὸσαῦτα ἴσθι καὶ τηλι- καῦτα μεσολίθους ἐκδιδόντα πλάκας καὶ σήλας*. ubi enim- vero vides lector, primo quantum Σελήνιτιν mar- mor à Selenite differat; deinde Silium ab eruditione nūquam recedere, qui marmor metallum vocat Graecorum more cum Strabone: nam & Hefychius *Μίτῳκος, λίθου* inquit, qui & lapides metallum vocari docet. D. HEINSIUS. De Lunae portu vide Cluver. II. Ital. Antiq. cap. II. pag. 455. Optime autem D. Heinsius & postea Cl. Daufquejus *nivea metalla* expofuerunt candidum marmor. Ita & gemmae metallum vocantur apud Pacat. in Paneg. cap. IV. *Adde auriferorum opes fluminum, adde radiantium metalla gemmarum*. palus apud Appulej. II. Metam. pag. 194. ed. Pricaei, *Interdum acerrimo gravique odore sulfuris juvenis inescatus atque obnu- bilatus intercluso spiritu diffusibat: utque est ingenium vivacis metalli, crebras ei sternutationes commovebat*. marmor apud Statium lib. IV. silv. III. vers. 99.

Et totis Ligurum nitens metallis.

vide Barthium ad Statii. lib. I. silv. V. vers. 36. & lib. X. Advers. cap. XI. De marmore Lunensi plura habet Gronov. in Diatr. Statiana cap. X.

V. 485. *Vetulonia*] Vide Cluver. II. Ital. Antiq. cap. II. pag. 473.

V. 486. *Procedere falces*] *procedere* Oxonius. sic lib. VI. vers. 444.

Vidisti Latios Consul procedere falces.

N. HEINSIUS. Nihil hic mutandum. Silius enim lib. VI. vers. 444. ad follemnes Consulm processiones die initi Consulatus alludit, quo hic non respexisse videtur.

V. 487. *Et junxit totidem secures*] *vinxit* editio Romana princeps & Mediolanensis follemni librariorum errore, qui ob similes ductus literarum *iu* & *ui*, praefertim in scriptura Longobardica voces *vincere* & *vincens* frequenter in *ungere* & *unctus* mutare solebant, & contra *unctus* in *vincens*. Infra lib. XVII. vers. 143. pro *palmas vinxere catena*, libri scripti habent *junxere*. vide Pierium ad Maron. Ecl. III. vers. 25. Commentatores Petron. ad Satyr. cap. CXXIII. N. Heinsium ad Ovid. I. Metam. vers. 121. ad Claud. bell. Getic. vers. 18. ad Valer. Flacc. lib. V. vers. 592. Gebhard. & Broekhus. ad Tibull. lib. I. eleg. I. vers. 73. vel 63. ut in aliis editionibus est. Denique etiam Bentlej. ad Horat. lib. I. od. XXV. vers. I.

V. 491. *Hos juxta Nepefina cohors.*] *His juxta Oxonius, His mixta* Puteaneus, sed vere Colonienfis *His mixti*. N. HEINSIUS. *His mixti cohors*, ut illud lib. X. vers. 306.

— *jacet altum pectus, & ingens*

Dextera, quem soli (si bolla agitata darentur) Aequares forsan Fabio.

ubi plura vide. De hoc oppido autem vide Cluver. II. Ital. Antiq. cap. III. pag. 529.

V. 491. *Aequique Falisci*] Vide Cluver. ibid. pag. 537.

V. 492. *Flavina*] Cluver. ibid. pag. 551.

V. 492. *Sabatia stagna*] Cluver. ibid. pag. 523.

V. 493. *Cimini lacum*] Cluver. ibid. pag. 562.

V. 493. *Sutria tecta*] Cluver. ibid. pag. 554.

V. 494. *Sacrum Phoebos Soraëte*] *Pestime sacris* editio Daufquejana. N. HEINSIUS. Vide Cluver. ibid. pag. 545.

V. 495. *Caput his cudone ferino Stat cautum*] *Legio capiti cudone ferino Sat cautum*. Tum *Lycios damnant hastilibus arcus valet*, malunt hasta, quam arcu, in pugna uti, usum hastae sagittandi arti praefertunt. *cudo* autem est pellis ferina cruda, & ut feris detracta est. MODIUS Novant. Lection. Epist. XLVIII. Probe omnino Colonienfis *capiti cudone ferino Sat cautum*. idque Modius jam est amplexus. *capiti* Oxonius & Puteaneus etiam agnoscunt. N. HEINSIUS. Optime hunc locum vindicarunt viri docti. *capiti cudone* etiam Romana princeps & Mediol.

- Sat cautum: Lycios damnant hastilibus arcus.
 Hae bellare acies norant. at Marfica pubes
 Et bellare manu, & chelydri cantare soporem,
 Vipereumque herbis hebetare & carmine dentem.
 500 Aetiae prolem Angitiam mala gramina primam
 Monstravisse ferunt, tactuque domare venena,
 Et lunam excussisse polo, stridoribus amnes
 Frenantem, ac silvis montes nudasse vocatis.
 Sed populis nomen posuit metuentior hospes,
 505 Cum fugeret Phrygios trans aequora Marfya Crenos,
 Mygdoniam Phoebe superatus pectine loton.

Marruvium,

diol. editio. *Sat* autem frequenter in *Sat* commutatum, ut docui ad librum 11. vers. 561. de cudone vide infra ad lib. xvi. vers. 59.

v. 497. *Ac Marfica pubes*] *Lego at Marfica pubes*. MODIUS Novant. Lection. Epist. xlviii. ascribendum. Secundam syllabam in *chelydri* corripuit praeter exemplum. quapropter etiam atque etiam vide, ne Silius reliquerit nobis, *atque hydri cantare soporem*. secundam non uno loco produxit jam ante. N. HEINSIUS. De Marfis vide Cluver. 11. Ital. Antiq. cap. xv. pag. 759. de eorum incantationibus & modo medendi moribus venenatis serpentum Stewich. ad Arnob. lib. 11. pag. 74. & N. Heinsum ad Nafon. 11. Art. Amandi vers. 102.

v. 500. *Aetiae prolem Angitiam mala gramina primam Monstravisse ferunt*] Sumitur mala ut apud Theocritum ἐν κακῶν, id est, magicum & veneficiis idoneum. [Id. 11. vers. 39.]

ὅς με τέλειται

Ἀντὶ γυναικὸς ἴδμεν κακῶν, καὶ ἀπάρεθροι ἡμῶν.

Sic apud Tibull. lib. 1. eleg. 111. vers. 51.

Sola tenere malas Medaeae dicitur herbas.

Sic Idyllio Theocriti eodem vers. 58.

Σαυρὴν τοὶ τριψμον κακῶν ποτὶν αὐρεὶοι ἴστω.

item vers. 161.

Τοῖς οἱ ἐν κίσσῃ κακὰ φάρμακα φαρὶ φυλάσσειν.

ubi κακὰ φάρμακα sunt τὰ πρὸς μαγίαν ἐπιτήδεια. Sic ἴδμεν κακῶν ἡμῶν nihil aliud est, quam τοῖς φαρμάκοις ἐπιχειρῶν ἢ φαρμακείῳ ἴσως ἐποίησι. sicut illud Catulli,

Et ne quis malus invidere possit.

& in legibus 111. Tabularum malum carmen dicitur ἢ ἱπαιδῶν. D. HEINSIUS. *Angitiam* Colonienfis. Adeantur quae annotamus ad Aeneid. vii. vers. 759. N. HEINSIUS. Romana princeps & Mediolan. editio *Angitiam*, proxime verum. *Angitiam* in Porcii codice scripto invenerat etiam Pierius apud Virgil. ad d. locum. De ea vide Salmas. in Exercit. Plin. pag. 60. & Delr. ad Senec. Medeam vers. 1024. ubi *Angitiam* dici mavult ab anguibus ciendis carmine. *mala gramina* autem, ut Eruditissimus Heinsum vidit, sunt herbae veneficio infervientes. vide Gebhard. ad Propertii lib. 11. eleg. 1. vers. 53. Broekhus. ad Tibull. lib. 1. eleg. 11. vers. 51.

& Commentat. ad Petron. Satyr. cap. lxxiii. Sic Virg. 11. Aen. vers. 471. *coluber mala gramina patrus*. ubi videndus est Cerda.

v. 502. *Et Lunam excussisse polo*] Observavi autem, ad defectum Lunae mortuorum animas placare antiquos solere, quos tantisper in tenebris miserisque doloribus detineri putabant; atque haec causa, cur aere ad defectum Lunae & tinnitu uerentur. Hanc superstitionem me Plutarchus docuit, in libro de facie, quae in orbe Lunae apparet, *θιερύματα*, inquit, *ἰσχυρὰ τὴν κίνησιν, ὅπως τὰ χυρὰ διαπύρῃ τοὶ σκοτῶδη τόποι ὑπὲρφύουσα ψυχὰς τῶν ἀγαθῶν σπινδύσας καὶ βλάσας*. ἔτι γὰρ ἱεραὶ εὐσεβεῖς ἐν σκιά γινώσκονται τῆς περὶ τοὺς ὕδατις ἀρμονίας. Audin' ipsas beatorum animas tantisper furdas esse, & suavissimam illam coeli harmoniam nullo modo exaudire putabant, quare aere & tinnitu succurrebant. Quod vero ad damnatorum animas, ἅμα δὲ καὶ κατὰ τοὺς αἰτῶν καταζήμενοι ψυχὰς τηκνύοντα διὰ τῆς σκίας ἐδουρύνονται καὶ ἀλλοτίζονται προσφύονται. Ergo ob hanc causam, inquit, καὶ ποτὶν ἐν ταῖς ἐκλειψταῖς ἰσθμῶν οἱ πλείστοι χαλκώματα, καὶ ψίφοι ποιεῖν, καὶ πάταγοι ἐπὶ τὰς ψυχὰς. Cavitates enim duas in Luna credebant, alteramque *μυχῶν* Ἐκάτης, alteram, quae minor erat, *Elythium* esse, superstitionis antiquitas. D. HEINSIUS. Hae nempe magicæ artis vires credebantur, de quibus plura videantur apud Elegantissimum Broekhus. ad Tibull. lib. 1. eleg. 11. vers. 19.

v. 505. *Cum fugeret Phrygios trans aequora Martia Crenos*] *frenos* scripti omnes & editio Romana. Sed ut haec incerta sunt, ita recte exemplar Colonienſe pro *Martia* reponit *Marſua*, id est, *Marſya*, uti & Modio jam est monitum. in editione Parmenſi *Marſia Crenos*. Salmaſ. ad Solin. pag. 835. (pag. m. 586.) *Phrygias crenas* malit: ego minima mutatione *Phrygios threnos* amplector. Nam in Phrygia fuiſſe videtur non fons ſolummodo, *Aulothrenis* hanc ob rem dicta, ſed vallis etiam *Aulothrenis*. Ita enim in Plinianis codicibus vetuſtioribus legi, quoties montis aut convallis mentio apud illum incidit, Salmaſius aſſeverat exercitationibus Solinianis pag. 834. (pag. m. 586.) Haec olim. at vero rectum eſt *Phrygios frenos*, quod ſcripti praeſerunt. *freni* pro imperio.

- Marruvium, veteris celebratum nomine Marri,
 Urbibus est illis caput, interiorque per udos
 Alba sedet campos, pomisque rependit aristas.
 510 Cetera in obscuro fama, & sine nomine, vulgi
 Sed numero castella valent: conjungitur acer
 Pelignus, gelidoque rapit Sulmone cohortes.
 Nec cedit studio Sidicinus sanguine miles,
 Quem genuere Cales. non parvus conditor urbi
 515 (Ut fama est) Calais, Boreae quem rapta per auras
 Orithyia vago Geticis nutrit in antris.

Haud

perio. Sic Silius lib. III. vers. 226.

*Ausa sibi Libye rerum depescere frenos,
 Et terris mutare jugum.*

lib. I. vers. 240. Utque dati rerum freni. lib. X. vers. 481.

*Quae Libycos renuit frenos, sub regibus olim
 Roma fuit.*

Statius VIII. Theb. vers. 543. etiam frenos dixit. Livius lib. XXXVII. cap. XXXVI. Concesso vero in Asiam transitu, & non solum freno, sed etiam jugo accepto, quae disceptatio relicta est? ubi videndus Sigonius. Curtius lib. VII. cap. X. Haec omnia oppida sita sunt in edis collibus, veluti freni domitarum gentium. Non dissimili modo dominos ponit Naso de Pythagora XV. Metam. vers. 60.

— sed fugerat una

*Et Samon ex dominos, odioque tyrannidis exsul
 Sponte erat.*

N. HEINSIUS. *Marfia* etiam editio Romana princeps & Mediol. Optime vero Illustrissimus Hein- sius *Marfya* huc revocavit, quem eundem esse ei, qui cantu citharae ab Apolline superatus est, se- quens versus docet. At cum omnes Mythologi tradant, Marfyan superatum detracta cute ab Apolline interemtum esse, patet Silum alios auctores secutum esse, quorum auctoritate tradat, Marfyan post Apollinis victoriam in Italiam abiisse. Quare etiam potius legerim hoc loco *Phrygios threnos*, vel *Phrygas crenas*, quam *Phrygios frenos*, (licet eam lectionem habeat etiam Romana princeps & Me- diolan. editio) quod *Marfya* non tam Phrygium imperium fugerit, quam Maecandri crenas, ad quas olim ante victoriam Apollinistanta cum laude canere solebat, ne quotidiano illius loci aspectu de- decoris sui memoriam renovaret. Diversas opinio- nes, unde Marfi dicti sunt, vide apud Cluver. II. Ital. Antiq. cap. XV. pag. 759.

v. 507. *Marruvium*] Vide Cluver. d. loco pag. 769. ubi *Marruvium* & *Marrubium* dici notat, ut hoc etiam loco Daufquejus. Vide etiam Pierium ad Ma- ron. VII. Aen. vers. 750. & quae supra dixi hoc li- bro vers. 475.

v. 509. *Alba*] Marforum nempe, quae diversa est ab Alba longa, ab Ascanio condita. Vide Clu- ver. ibid. pag. 767.

v. 512. *Pelignus*] Cluver. II. Ital. Antiq. cap. XIV. pag. 754.v. 512. *Sulmone*] Cluver. ibid. pag. 755.v. 513. *Nec cedit studio vicinus sanguine miles*] In Coloniensi *Siricinus*. Corrigendum utique *Sidicinus*. *Teanum Sidicinum* Campaniae oppidum à *Teano Apulo* distinguunt auctores. Hinc Divus Paullinus quarto natali Felicis,

*Quique urbem liquere Cales, geminumque Teanum,
 Quam gravis Auruncus, vel quam colit Apu-
 lus asper.*

Teani Sidicini meminerunt Cicero ter quaterve, Li- vius, Plinius, Frontinus de Colonia, & alii. Erat autem oppidum splendidum imprimis. Strabo lib. V. pag. 248. 'Εν δὲ τῇ μισογαίᾳ Καπὺν μὲν ἴσον ἢ μητέρο- πολιν, κεφαλὴν τῷ ὅτι κατὰ τὴν ἰσχυρότητα τοῦ ὀνόματος. τὰ δὲ ἄλλα πολὺ μικρὰ ἰσχυροῦσι' αὐτὰ κατὰ τὴν σύγκρισιν, πλὴν Τειανῶν Σιδικινοῦ, καὶ γὰρ αὕτη ἀξιολόγος. Erat au- tem Calibus, quam civitatem Silius Sidicinis hic con- jungit, oppidum vicinum. Livius lib. XXVI. de Han- nibale. *Postero die praeter Cales in agrum Sidicinum pervenit.* Ne dubitare possis, conjunxit etiam has urbes Maro VII. Aeneid.

— & quos de collibus altris

Aurunci misere patres, Sidicinaeque juxta

Aequora, quique Cales linquunt.

noster lib. V. vers. 551. *Nec Sidicina cohors destit.* Sed apposite lib. XII. vers. 524.

*Tum Sidicina legunt pernicipibus arva manipulis
 Threiciamque Calen.*

Sidicina bella occurrunt apud eundem nostrum lib. XI. Praeterea opinor Silium dedisse nobis, *Nec cedit studii*, nam *studio* & *sanguine* parum concinne concurrunt. N. HEINSIUS. Pari errore, ut in Coloniensi, etiam apud Frontin. *Syracicus*, pro *Sidicinus*, legitur in lib. de Colon. pag. 140. Ed. Goe- fii. *Teanum Syricinum colonia deducta à Caesare Aug-usto*, ubi legendum *Teanum Sidicinum*, quemad- modum *Aperius* apud eundem vocatur pag. 108. De hac urbe vide Cluver. IV. Ital. Antiq. cap. V. pag. 1180.

v. 514. *Cales*] Cluver. ibid. vers. 1179.v. 514. *Non parvae conditor urbis (Ut fama est) Ca- lais*] Urbes Campaniae *πολίχνια* & oppidula vocat Strabo, exceptis Capua & Teano, ut jam vidimus.

111

Recte

- Haud ullo levior bellis Vestina juventus
 Agmina densavit, venatu dura ferarum:
 Quae, Fiscelle, tuas arces, Pinnamque virentem,
 520 Pascuaque haud tarde redeuntia tondet Avellae;
 Marrucina simul Frentanis aemula pubes
 Corfini populos, magnumque Teate trahebat.
 Omnibus in pugna fertur sparus, omnibus alto
 Assuetae volucrem coelo demittere fundae.
 525 Pectora pellis obit caesi venatibus urfi.
 Jam vero, quos dives opum, quos dives avorum

E toto

Recte igitur scripti cum Romana & Parmensi editione, non parvus conditor urbi. N. HEINSIUS. parvus etiam editio Romana princeps, Mediolanensis, Marfi, & Martini Herbipolensis. Veram scripturam primus corrupti Nicander, quem reliqui omnes inconsulte secuti sunt.

v. 517. *Haud illo levior bellis Vestina juventus*] Membranae, *Haud ullo levior*. probe, ut existimo. BARTHIUS lib. i. Advers. cap. v. *Haud ullo exscriptis*; quomodo & Barthius ex Oxonio. Deinde *levior belli* à Siliana manu esse arbitror. *opum levior lib.* ii. vers. 102. & lib. v. vers. 363. *Haud levior famae Synhalus*. sic scribo & illic lib. xii. vers. 424. *nihil levior nec parcius irae*. ut & illic corrigendum. & vers. 563. *Inde leves freni Nomades*. quomodo & illic scribo. nec minus apud Stat. Theb. viii. vers. 84.

— vidit pater altus, & irae

Jam levior tardo fessabat pondere vultum. sic lege. N. HEINSIUS. Vide supra ad lib. iv. vers. 544. De Vestinis adi Cluver. ii. Ital. Antiq. cap. xii. pag. 748.

v. 518. *Venatu dura ferarum*] Scribendum videtur *venatu induta*, pro induta pellibus & exuviis ferarum. Suidas, Βισσοί τῶν ἐν Ἰταλίᾳ, θηρίων τῶν τοίων. unde apparet gentem moribus agrestem fuisse: quamquam Graeculus a bestiis nomen Vestinorum videtur deduxisse. Infra noster,

Pectora pellis obit caesi venatibus urfi.

De Hirpinis Silius, quos tergis ferarum hirsutos dicit, & quos venatus alit. Apud Valer. Flacc. lib. vi. *Exomatas venatus alit*. N. HEINSIUS. Fere probem Heinssianum *venatu induta*. *venatus* autem non solum ipsa venatio, ipse venandi actus est, sed etiam quidquid venatione capitur. Gellius ix. Noct. Attic. cap. iv. *Esse in montanis terrae Indiae homines caninis capitibus & latrantibus; eosque vesci avium & ferarum venatibus*. Plin. vii. Hist. Mus. cap. ii. *In multis autem montibus genus hominum capitibus caninis ferarum pellibus velari, pro voce latratum edere, ungibus armatum venatu & aucupio vesci*. lib. x. cap. v. *Educata à virgine retulisse gratiam, aves primo, mox deinde venatus aggerentem*. Ammian. Marcell. lib. xxiii. cap. vi. *Vescuntur venatibus, quorum varietate immane quantum exuberant*. Potest tamen

& scriptura vulgata hoc loco servari.

v. 519. *Fiscelle, tuas arces*] Locum recte contra quoscumque ab emendatione defendit Dausquejus. De monte Fiscello vide Cluver. ii. Ital. Antiq. cap. ix. pag. 692.

v. 519. *Pinnam*] Vide Cluver. ii. Ital. Antiq. cap. xii. pag. 750.

v. 420. *Pascuaque haud tarde redeuntia tondet Avellae*] *Abella* sive *Avella* Campaniae oppidum, & quidem soli sterilis, in Vestinis locum non habet. Quid? quod noster paulo post ejus recordabitur, *sulci pauper Cerealis Abella*. Scribo igitur minima mutatione *pascua Aveia*. *Aveia* sive *Avia* Vestinorum oppidum in Martyrologio Romano. Tertio decimo Kalendas Novembres in Avienensi civitate in Vestinis apud Aquilam natalis beati Maximi. Tabula Itineraria, *Alba, Frustemas, xviii. Aveia*. N. HEINSIUS. *pascua Aviae* hoc loco legendum etiam monuit Cluver. ii. Ital. Antiq. cap. xii. pag. 750. quem vide.

v. 521. *Marrucina simul*] *Marrutinoque simul* in Colonienfi. non capio. N. HEINSIUS. Vide Cluver. ibid. pag. 752.

v. 521. *Frentanis aemula pubes*] Vide Cluver. iv. Ital. Antiq. cap. ix. pag. 1205.

v. 522. *Corfini populos*] Cluver. ii. Ital. Antiq. cap. xiv. pag. 757.

v. 522. *Magnumque Teate*] *Teate* rectius in Colonienfi, nam & sic Graeci. in Oxonio *Reate*. perperam. *Reate* quippe Sabinorum oppidum. Hic de Marrucinis agitur, quibus *Teate* accensendum. N. HEINSIUS. *Teate* etiam Romana princeps & Mediol. editio. De hoc oppido vide Cluver. ii. Ital. Antiq. cap. xiii. pag. 753.

v. 523. *Omnibus in pugna fertur sparus*] offertur Colonienfi & Putecaneus, offertur Oxonius. sed frustra. Si quid mutandum, maluerim in pugnam fertur. vide supra vers. 318. N. HEINSIUS. Vide etiam supra ad lib. vii. vers. 67. De sparo autem ad lib. iii. vers. 388.

v. 523. *Alto Assuetae volucrem coelo dimittere fundae*] Perperam Colonienfi *alta*. Deinde *coelo demittere* cum Putecaneo legendum. Supra tamen lib. ii. vers. 96.

Ille vagam coelo dimisit saepe volucrem.

ubi

- E toto dabat ad bellum Campania tractu,
 Ductorum adventu vicinis sedibus Osci
 Servabant; Sinuessâ tepens, fluctuque sonorum
 530 Vulturum, quasque evertere silentia, Amyclae,
 Fundique, & regnata Lamo Cajeta, domusque
 Antiphatae compressa freto, stagnisque palustre
 Linternum, & quondam fatorum conscia Cyme:
 Illic Nuceria, & Gaurus navalibus acta,
 535 Prole Dicarchêa; multo cum milite Graja
 Illic Parthenope, ac Poeno non pervia Nola,
 Allifae, & Clanio contemptae semper Acerrae:

Sarraftis

ubi male alii *divisit*. N. HEINSIUS. *demittere recte*
 Puteaneus codex. nam & lib. II. vers. 96. Colo-
 niensis codex cum priscis nonnullis editionibus *de-*
misti habet: quamvis nec locus ille sanus est. vide
 quae ibi notantur.

v. 525. *Caesi venatibus urfi*] Malo *venantibus*;
 quia *venatu* praecessit. N. HEINSIUS.

v. 526. *Drues avorum*] An *agrorum*? N. HEIN-
 SIUS. Ita supra lib. v. vers. 260. *diffimus agri Oc-*
cumbis, generose Volunx. ubi plura vide. Potest ta-
 men & vulgata servari, ut Silius non ubertatem tan-
 tum & divitias, sed & nobilitatem Campanorum
 celebret. Sic Virgil. x. Aen. vers. 200.

Qui muros matrisque dedit tibi, Mantua, no-
men;

Mantua dives avis, sed non genus omnibus idem.
 Statius I. Theb. vers. 391.

In senium vergens populos Adraustus habebat,
Drues avis, & utroque Jovem de sanguine du-
cens.

v. 527. *Et toto dabat ad bellum*] *E toto* non ma-
 le Interpres. idque Coloniensis confirmat. N. HEIN-
 SIUS.

v. 528. *Ductorum adventum*] *adventu* ex scriptis.
 N. HEINSIUS.

v. 528. *Osci*] Cluver. III. Antiq. Ital. cap. IX.
 pag. 1058.

v. 529. *Sinuessâ*] Cluver. III. Ital. Antiq. cap. X.
 pag. 1079.

v. 530. *Vulturum*] Cluver. IV. Ital. Antiq. cap.
 II. pag. 1097.

v. 530. *Amyclae*] Cluver. III. Ital. Antiq. cap.
 X. pag. 1063.

v. 531. *Fundi*] Cluver. ibid. pag. 1084.

v. 531. *Cajeta*] Cluver. ibid. pag. 1064.

v. 531. *Domus Antiphatae*] Cluver. ibid. pag.
 1068.

v. 533. *Linternum*] Hic etiam Coloniensis *Liter-*
num. & recte, ut monuimus jam supra. N. HEIN-
 SIUS. Vide supra ad lib. VI. vers. 654. De hoc
 oppido agit Cluver. IV. Ital. Antiq. cap. II. pag.
 1097.

v. 533. *Fatorum conscia Cumae*] Scribendum *Cy-*
me, non *Cumae*, ex scriptis. *Crinae* in Oxonio,

N. HEINSIUS. In Romana etiam principe &
 Mediol. editione est *Cume*. sed vocem hanc pervo-
 calem Graecam plerumque reperiri in libris priscis
 docuerunt viri docti. Vide Pierium ad Maron. VI.
 Aen. vers. 98. Carrion. ad Valer. Flacc. lib. I. vers.
 5. Nic. Heinsium ad eundem locum, qui infra etiam
 lib. XIII. vers. 400. vates *Cymaea*, pro *Grynaea*, e-
 mendavit. Atque ita etiam olim editum fuit apud
 Silium lib. XI. vers. 290. lib. XIII. vers. 494. De
 hac urbe agit Cluver. IV. Ital. Antiq. cap. II. pag.
 1102.

v. 534. *Illic Nuceria*] Nuceriam Picenum in Cam-
 pania oppidum videtur designare, quam antiquitus
Nuceriam Alfaternam, postea *Nuceriam Constantiam*
 dixerunt. N. HEINSIUS. Vide Cluver. IV. Ital. An-
 tiq. cap. V. pag. 1186.

v. 534. *Et Gaurus navalibus apta Prole Dicarche-*
nia] Coloniensis *navalibus acta*, ut & *Prole Dicar-*
chêa. utrumque rectum. *Dicarcheia* in editione Par-
 menfi, & codice Puteaneo. Opinor scribi oportere,

Illic Nuceria: & Gauri navalibus acta

Prole Dicarchêa, multo cum milite, Graja

Illic Parthenope.

Nam Gaurus à Nuceria satis remotus. qui Gaurum
 oppidum nobis hic dant, imponunt lectori. Mons
 Gaurus celeberrimus: oppidum ejus nominis nul-
 lum occurrit apud Geographos. N. HEINSIUS.
Dicarcheia etiam Romana princeps & Mediol. editio.
 Est autem Dicaearchia vel Dicarchia oppidum,
 quod Latinis Puteoli dicitur, de quo vide Cluver.
 IV. Ital. Antiq. cap. II. pag. 1137. De monte Gauro
 vide ibid. pag. 1142.

v. 536. *Parthenope*] Vide Cluver. IV. Ital. Antiq.
 cap. III. pag. 1147.

v. 536. *Poenonon pervia Nola*] Respicit Silius hi-
 storiam infra memoratam lib. XII. vers. 161. De
 hoc oppido agit Cluver. IV. Ital. Antiq. cap. V. pag.
 1185.

v. 537. *Alliphe*] Recte Coloniensis *Allifae*. 'Αλ-
 λῖφαι Graecis dicitur id oppidum. *Allifani* incolae.
 Livius libro VIII. *Allifae, Callifae, Rusfrium*. Apud
 Horat. Satyr. VIII. lib. II. in veterimissis exempla-

- Sarraffis etiam populos totasque videres
 Sarni mitis opes: illic, quos sulfure pingues
 540 Phlegraei legere sinus, Misenus, & ardens
 Ore gigantæo sedes Ithacæsi Baji;
 Non Prochyte, non ardentem sortita Typhoea.
 Inarime, non antiqui saxosa Telonis
 Insula, nec parvis aberat Calatia muris;
 545 Surrentum, & pauper sulci cerealis Abella:
 In primis Capua, heu! rebus fervare ferenis

Inconsulta

Invertunt Allifanis vinaria tota.

Erat enim vinum Allifanum in pretio. Hinc noster lib. xii. vers. 526. *Allifanus Iaccho Haud inarmatus acer.* ita enim codices scripti, non *inarmatus*. N. HEINSIUS. Vide Cluver. iv. Ital. Antiq. cap. vii. pag. 1195.

v. 537. *Clanio contentæ semper Acerras*] Cum in scriptis editisque codicibus constanter semper legatur *Clanio contentæ semper Acerræ*, cur *contentæ* nobis hic Interpres exhibuerit, causam non video. *vacuus Clanius non æquus Acerris*, apud Maron. ii. Georg. vers. 225. N. HEINSIUS. Dauisquejus ad hunc locum Acerras urbem esse supra Padum, auctore Plutarcho in Marcello, docet. Sed confudit vir doctus duo ejusdem nominis oppida, quorum alterum situm est in Transpadana regione ad Adduæ & Serii amnium confluentes, de quo videri potest Cluver. i. Ital. Antiq. cap. xxiv. pag. 244. alterum est in Campania, quod hic Silius cogitavit, ut vel ex Clanio constat. Clanius enim, sive Clanis, cognomen est nunc fluvii Liris, nunc vero Literni, quem hoc loco innuit Silius; ad ejus enim ripas in Campania sita est hæc civitas. Non committendum cum Clani in Etruria, qui in Thybrim influit, (de eo supra vide vers. 456.) ut fecerunt German. ad Virgil. ii. Georg. vers. 225. & Pintian. ad Plin. iii. Hist. Natur. cap. v. cum tamen toto Latio hæc flumina divisa fuerint. De Clanio seu Literno vide Cluver. iv. Ital. Antiq. cap. ii. pag. 1098. De Acerra vero cap. v. pag. 1182.

v. 538. *Sarraffis etiam populos totasque videres Sarni mitis opes*] Quidni *ditis opes*? D. HEINSIUS. *Sarraffis populos* habes & in veterrimis Maronis codicibus, non *Sarraffes*. Sic & infra apud Silium. N. HEINSIUS. Immo infra habes *Sarraffes populi* lib. x. vers. 315.

Passim signa jacent, quæ Samnis belliger, ex quæ Sarraffes populi, Marsæque tulere cohortes.

De his populis & fluvio Sarno vide Cluver. iv. Ital. Antiq. cap. iii. pag. 1156.

v. 540. *Phlegraei sinus*] Vide Cluver. iv. Ital. Antiq. cap. ii. pag. 1144.

v. 540. *Misenus*] Vide Cluver. iv. Ital. Ant. cap. ii. pag. 1115.

v. 541. *Sedes Ithacæsi Bai*] Lege *Baji*, in Colo-

nienfi *Baci*, in Puteaneo *Bacchi*. A Bajo Ulyssis gubernatore nomen sortitæ Bajæ. Lycophr. vers. 694.

Βαίον δ' ἀμύψας τῷ κυβερνῆτι τάφον.

Eadem asserit Servius non uno loco, & noster lib. xii. vers. 114. & illic ex Strabone Interpres. N. HEINSIUS. Vide Cluver. ibid. pag. 1119.

v. 542. *Prochyte*] Cluver. iv. Ital. Antiq. cap. iv. pag. 1164.

v. 542. *Ardentem sortita Typhoea Inarime*] Ita & Virgil. lib. ix. Aen. vers. 716.

Inarime Jovis imperiis imposta Typhoeo. ubi Servius. *Alii hanc insulam Typhoeum, alii Enceladum tradunt premere.* Quin & alii Japetum, ut ipse Silius lib. xii. vers. 148.

Apparet procul Inarime, quæ turbine nigro Fumanicem premit Japetum.

Et tum Typhoea sub Aetna jacere tradunt. Silius libro xiv. vers. 197.

Tum Catane nimium ardenti vicina Typhoeo.

De hac insula Inarime vide Cluver. iv. Ital. Antiq. cap. iv. pag. 1164.

v. 543. *Telonis Insula*] Notior est sub nomine Caprearum. vide de ea Cluver. ibid. pag. 1168.

v. 544. *Calatia*] Adi Cluver. iv. Ital. Antiq. cap. v. pag. 1180.

v. 545. *Surrentum*] Cluver. iv. Ital. antiq. cap. iii. pag. 1161.

v. 545. *Avella*] Scripti omnes & editio Romana *Abella*. probe. diximus ad septimum Aeneidos Maronianæ vers. 470. N. HEINSIUS. Ita & Romana princeps ac Mediolanensis editio. Vide J. G. Graevium ad Justin. lib. xx. cap. v. & quæ supra dixi ad vers. 475. Non recte Dausquejus *Avellam* & *Abellam* diversas urbes statuit: quæ enim supra vers. 520. *Avella* dicitur, *Aveia* dicenda erat. vide quæ ibi notantur. De hoc oppido consule Cluver. iv. Ital. Antiq. cap. v. pag. 1185.

v. 546. *Capua*] Vide Cluver. ibid. pag. 1174.

v. 548. *Letos venturo formabat Scipio bello*] Membranæ Anglicanæ *Lactos rectoris*. Cum editiones etiam varient, ego maneo lectionem scriptam, cum non sit inopportuna. BARTHIIUS lib. i. Advers. cap. v. *Laetos* Colonienfis, *Letos rectoris* Aldus & codex Putaneus, *Letos retores* editio Romana & Parmensis, *Laetos rectoris* Oxonius, quod nec Barthio.

Inconsulta modum, & pravo peritura tumore.
 Laetos rectoris formabat Scipio bello.
 Ille viris pila, & ferro circumdare pectus
 550 Addiderat; leviora domo de more parentum
 Gestabant tela, ambustas sine cuspidē cornos:
 Aclydis usus erat, factaeque ad rura bipennes.
 Ipse inter medios venturae ingentia laudis
 Signa dabat, vibrare sudem, transmittere saltu

Murales

thio displicebat. Sic *laetus incepti* lib. vii. vers. 338. & sic lib. x. vers. 54. fortassis scribendum *Tam laetus belli est*. lib. xiii. vers. 33. *Laetus opum*. lib. xvii. vers. 312. *laetissimus irae*. Plura ad Maronem Aeneidos primo vers. 441. *venturo bello* hic minus aridet, quia *venturae laudis signa* paullo post sequuntur. N. HEINSIUS. *Lectos* est electos. Stat. i. Theb. vers. 607.

*Seque ultro lectis juvenum, qui robore primi
 Famam posthabita faciles extendere vita,
 Obtrulit.*

ventura bello, ut *ventura pugna* infra lib. ix. vers. 3. *Haud secus ac si fausta forent & prospera pugnae
 Omina venturae.*
 & vers. 178.

Talia venturae mittebant omina pugnae.
 Atque hoc sensu lectio, quae vulgo exstat, ferri posset, nisi aliud vellent libri scripti. Sequor itaque, quod est in codice Oxon. *Laetos rectoris*. In Romana principe ac Mediol. est *Lectos rectores*, in Marfi & non nullis aliis editionibus *Lectos rectoris*. Wolfius in Basil. editione primus dedit *Lectos venturo*. Voces *laetus* & *lectus* frequenter à Librariis commutatae fuerunt. vide infra ad lib. xiv. vers. 410. *Laetus* autem passim cum casu secundo jungitur. vide N. Heinsium ad Sili lib. xv. vers. 122. ad Ovid. vii. Metam. vers. 435. Valer. Flacc. lib. vi. vers. 266. Claudian. iv. Consul. Honorii vers. 205. & Bentlej. ad Horat. lib. ii. od. xvi. vers. 26.

v. 550. *Leviora domo de more parentum Gestabant tela*] *to domo* corruptum est. Forte *leviora adeo*. Silius lib. xi. vers. 89.

Ut vidit majore adeo crudefcere motu.
 vers. 226. *tempusque adeo cernebat adesse*. lib. xii. *Jamque adeo est campos ingressus*. &, *Sic adeo orantes pressere silentia*. Vel legendum *leviora duo*. Virg. xu. Aen. vers. 488.

*Huic Messapus, uti laeva duo forte gerebat
 Lenta levis cursu praefixa hastilia ferro.*
 & de Turno vers. 165.

Bina manu lato crispans hastilia ferro.
 Livius lib. ix. *tere falsibus gaeisq; binis armati*. Claudian. ii. de Laudib. Stilic. vers. 242. *Binaque gaeis tenens*. Vide Dausq. supra pag. 53. & nos ad Virg. vii. Aen. vers. 662. etiam Bochart. de Animal. s. Script. lib. ii. cap. viii. pag. 141. de binis telis, quae barbari gestabant, vide Veget. lib. i. cap. xx. & omnino lib. ii. cap. xv. & xvi. N. HEINSIUS.

duo tela, ut supra vers. 495. *Spicula bina gerunt*. Virgil. v. Aen. vers. 557.

Cornea bina serunt praefixo hastilia ferro.
 Aen. vii. vers. 687. *pars spicula gestat Bina manu*. Ovid. xiv. Metam. vers. 344. *laevaque hastilia bina ferebat*. Praeterea Illustriss. Heinsius etiam *leviora adeo* legi posse conjecit, quae vox in sermone ligato eleganter παρίλαυ, praecipue apud Silium. Sic lib. i. vers. 20.

Jamque adeo magni repetam primordia motus.
 lib. x. vers. 488. *Multa adeo nequidquam ausi*. vers. 584.

Quodque adeo nondum portis irruerit hostis.
 lib. xi. vers. 564. xiv. vers. 488. & alibi. Phaedr. lib. i. fab. iv.

Nec, quem petebat adeo, potuit attingere.
 ubi vide viros doctos. Valer. Flacc. lib. iv. vers. 63. *nullumne malorum Finem adeo poenaeque dabis*. Vide Servium ad Maronis i. Georg. vers. 24. Insuper vir Celeberrimus Petrus Burmannus fortasse *leviora manu Gestabant* legendum conjecit, quas voces mille locis commutarunt librarii. Sic apud Virgil. xi. Aen. vers. 259. ubi vulgo editur, *Vel Priamo miserranda manus*, in quibusdam scriptis est *miseranda domus*. Neque aliter turbantur apud Lucan. lib. x. vers. 61. & 385. & alibi. Forsitan minima mutatione legendum *leviora domo de more parentum Gestarant tela*, hoc sensu: Scipionem Campanos, quibus praeerat, pilis ac thorace armasse, cum domo non nisi leviora tela & ambustas fudes attulissent.

v. 551. *Ambustas sine cuspidē cornos*] πικρὸς κρομμύας. D. HEINSIUS.

v. 552. *Aclydis usus erat*] *Aclydis* Colonienfis. dixi ad Maronem Aeneidos septimo vers. 730. N. HEINSIUS. Vide supra ad lib. iiii. vers. 363.

v. 554. *Transmittere saltu Murales fossas*] *transmittere saltu* scripti, ut & mox *saxo tramisit*. N. HEINSIUS. Vide supra ad lib. iv. vers. 489. *saltu transmittitur* est transilire. Infra lib. xii. vers. 460. *saltu transmittitur alie Ganges*. Claudian. ii. in Eutrop. vers. 311. *calidas cursu transmittit harenas*. Virgil. iv. Aen. vers. 154. *Transmittunt cursu campos*. Gunther. i. Ligur. vers. 484.

Atque humiles ausum saltu transmittere fossas.
 Eodem modo *fluvium nando transmittere* pro transnare dixit Statius ix. Theb. vers. 239. & Silius lib. iv. vers. 347.

- 555 Murales fossas, undosum frangere nando
Indutus thoraca vadum: spectacula tanta
Ante acies virtutis erant. saepe alite planta
Ilia perfossum, & campi per aperta volantem
Ipse pedes praevertit equum: saepe arduus idem
560 Castrorum spatium & saxo tramisit & hasta:
Martia frons, facilesque comae, nec pone retroque
Caesaries brevior: flagrant lumina miti
Aspectu, gratusque inerat visentibus horror.
Affuit & Samnis, nondum vergente favore
565 Ad Poenos; sed nec veteri purgatus ab ira.

Qui

v. 555. *Frangere nando Indutus thoraca vadum*
Magna laus viri fortis, indutum armis fluvium tran-
nare. Virgil. de Turno ix. Aeneidos,

*Tum demum praeceps saltu sese omnibus armis
In fluvium dedit.*

Epitaphium vetus militis Batavi,

Hadriano potuit qui iudice vasta profundi

Aequora Danubii cunctis tranare sub armis.

BARTHIUS lib. i. Advers. cap. v. Ita & Hori-
tius Cocles, cum Etrusci Tarquinius reducere
vellent, armatus in Thybrim desiluit, & incolumis
ad suos tranavit, apud Liv. lib. ii. cap. x. & alios.
frangere autem, ut lib. iii. vers. 457.

Nunc validis gurgis certatim frangitur ulnis.

ubi plura vide.

v. 556. *Spectacula tanta Ante acies virtutis erant*
Opinor, *spectacula tantae Ambae acies virtutiserant.*
Noster lib. i. vers. 465.

*Praecipiti dant tela viam, dant signa, tubaeque,
Atque ambae trepidant acies.*

lib. ix. vers. 440.

*Adventuque Deum trepidis ductoribus ambae
Contremuere acies.*

lib. i. vers. 164. *volitabat ovans, aciesque per ambas.*
lib. xv. vers. 445. *acies geminae velut omine motae.*
Statius iii. Theb. vers. 312. *cum jam Tyriis sub moe-
nibus ambae Bellabunt acies.* & xi. Theb. vers. 369.

— *submitte animos: en utraque genis*

Turba rogant, ambaeque acies.

Virgil. xii. Aen.

— *campum spectabat & ambas*

Laurentum Troiumque acies.

N. HEINSIUS. *spectacula* itaque, si Heinsii emen-
datio recipiatur, erunt spectatores. vide supra ad
lib. ii. vers. 230. Celeberrimo Burmanno autem
non mutanda videbatur recepta lectio: *spectacula*
enim exponebat specimen, experimenta virtutis,
quae *Ante acies*, id est, in exercitationibus, prolu-
sionibus, dabat, deinde usui maximo futura in ve-
ris proeliis. Exercebat itaque se saltu, natatu, &c.
ante acies in campo & flumine.

v. 564. *Samnis*] Vide Cluver. iv. Ital. Antiq. cap.
vii. pag. 1191.

v. 566. *Qui Batulum Mucrasque colunt*] *Mucras-*

que metunt elegantius Colonius & Oxonius cum e-
ditione Romana. Idem Colonius *Batalum Nucraf-*
que: Batalum quoque in Oxonio. Sed Maroni Ae-
neidos septimo *Batulum* est. *Mucrarum*, seu *Nucra-*
rum, praeter Silium nullus, quod sciam, meminit:
nisi fortassis est *Nucra* Stephani Byzantii & Suidae.
Suidas, *Νουκρία πόλις Τυρηνίας, ἢ καὶ Νανκρία διὰ τὴν*
ἄλφειαν. Stephan. *Νουκρία πόλις Τυρηνίας*. ubi opinor
litteris transpositis scribi debere *Νουκρία*. N. HEIN-
SIUS. *Batalum* etiam editiones Marfi: & ita apud
Virgil. vii. Aen. vers. 739. legi in codice Romano
testis est Pierius. Pro *Mucras*, Cerda ad d. loc. Ma-
ronis hic *Rufas* reponerat, vel, pro *Rufas*, apud Ma-
ron. ex hoc loco *Mucras*. perperam. Silius enim
mox memorabit *Rufas* à *Mucris* diversas, & ita
etiam in emendationibus Virgilio libris legitur. Dau-
squej. vero *Macras* conjiciebat, advocans Strabon.
lib. v. pag. m. 222. ubi ὁ *Μάκρης χαρίων* memoratur.
Sed cum Strabo ita vocari dicat locum inter Lunam
& Pisas, ea huc non pertinet; Silius enim non in
Etruria, sed Samnii descriptione versatur. Ut &
hoc obiter addam, non puto *χαρίων* apud Strabo-
nem in *χαρίων* mutari debere cum Dausquejo, quod
nemo illud *χαρίων* recenseat. Si enim, quae Stra-
bo singularia & nulli memorata habet, omnia mu-
tanda forent, quot non rescari deberent? Dein-
de si Stephani & Suidae *Νουκρία* eadem est Silii
Nucris, ut Colonienfis codex habet, nec *Νουκρία*
in *Νουκρία* mutarem. Nam ita, quam Latini *Fre-*
genae dicunt, Straboni lib. v. pag. 226. *Φεργυρία*
vocatur, pro quo num *Φεργυρία* reponendum sit,
dubitabat tamen Cluver. ii. Ital. Antiq. cap. ii.
pag. 500. Sed locus ille nulla medicina indigere vi-
detur. Oppida *Batulum* & *Mucras* ignoti situs esse
docet Cluver. iv. Ital. Antiq. cap. vii. pag. 1200.
Pro *colunt*, prae caeteris editiones Romana princeps, Medio-
lanensis, Marfi vetustior, & Martini Heribolenfis
etiam *metunt* habent; in recentiore vero Marfi edi-
tione operae typographicae male *metit* scripserunt,
sine dubio pro *metunt*. Primus Nicander Silium corru-
pit, substituendo *colunt*, quod τὴν *metunt* glossa vel ex-
positio est: ut enim *fluvium bibere* locutione poetica
est ad fluvium habitare, sic *regionem metere* est eam
incolere. *arare* dixit Statius v. Theb. vers. 53.

Thrace

Qui Batulum, Nucraſque metunt, Boviania quique
Exagitant luſtra, aut Caudinis faucibus haerent,
Et quos aut Ruſſrae, quos aut Aeſernia, quoſve
Obſcura incultis Herdonia miſit ab agris.

- 570 Bruttius haud diſpar animorum, unaque juvenus
Lucanis excita jugis, Hirpinaque pubes
Horrebat telis, & tergo hirsuta ferarum.
Hos venatus alit. luſtra incoluere, ſitimque
Avertunt fluvio, ſomnique labore parantur.
575 Additur his Calaber, Sallentinaeque cohortes,
Necnon Brundiſium, quo deſinit Itala tellus.

Parebat

*Thracae arant contra: Thracum ſatallia nobis
Litora.*

ſerere idem iv. Theb. verſ. 50.

*Qui Drepani ſcopulos & oliuiferæ Siryonis
Culta ſerunt.*

Virgil. vii. Aen. verſ. 797.

*Qui ſaltus, Tiberine, ſuos ſacrumque Numici
Litae arant, Rutuloſque exercent vomere colles.*

v. 566. Boviania quique Exercent luſtra] *Fatigant
luſtra* Puteaneus & editio Parmenſis. Sed vere Agrippinas *Exagitant luſtra*, quod ad venationem referendum. lib. xvi. verſ. 552.

*Duxere aſſuetos luſtra exagitare ferarum
Venatu juvenes.*

Ovidius,

Et lepus hic aliis exagitandus erit.

Martial. lib. vi. Epigr. lxxvi.

Silva graves turdos exagitata dedit.

exercere proprie ad agriculturam refertur, quod in luſtris locum non habet. Sic Colum. de re ruſt. lib. viii. ipſo initio *ruſ colere & exercere* conjunxit. N. HEINSIUS. *Exercere* de venatione infra dixit Silius lib. xv. verſ. 773.

Ut cum venatu ſaltus exercet opacos.

ſed ibi addidit *venatu exercere*. Ceteroquin *exercere*, ut Illuſtriſſimus Heinfius monuit, ad agriculturam magis pertinet. Quare propter dubiam ejus ſignificationem praeferro etiam cum Colon. libro *Exagitant luſtra*. ſic ſupra lib. iv. verſ. 304.

Ac veluti ſummo venator denſa Picano

Cum luſtra exagitat.

ſimplex agitare eodem ſenſu eſt lib. ii. verſ. 94.

Diſtaeos agitare puer levioribus annis

Pennata ſaltus aſſuetos harundine Mopſus.

Et Quintil. Declam. iii. pag. m. 39. *Ludus fuiſ rotare ſaxa, vibrare jacuſ ſudes, ſaltus agitare venatu.* Curtius viii. cap. i. *Quatuor continuis aetatibus inſaltum ſaltum fuiſſe conſtabat; quem Alexander cum toto exercitu ingreſſus agitari undique ſeras juſſit.* De Boviano oppido vide Cluver. iv. Ital. Antiq. cap. vii. pag. 1194.

v. 567. *Caudinis faucibus*] Vide Cluver. ibid. pag. 1196. & Holſten. Annot. in Cluver. pag. 266.

v. 568. *Et quos ant Ruſſre, ant quos Aeſernia*] Ru-

ria editio Romana; Puteaneus & Oxonius *Ruſſre*; Agrippinas *Ruſſae*. quomodo apud Maronem Aeneid. ſeptimo verſ. 739. *Qui Ruſſas Batulumque tenent.* Sed vetuſti codices conſtanter *Ruſſas* illic exhibent. Deinde ex ſcriptis quos aut *Aeſernia*, ne verſus claudicet, quamquam *Caefernia* mendose in illis. N. HEINSIUS. Mediolan. editio *Ruſſae*. Sed *Ruſſrae* malim, cum optimis Virgilii membran. Deinde eadem & Romana princeps editio *Caeſernia*: ſed cum Heinfio ſcribendum *Aeſernia*. De Ruſſis vide Cluver. iv. Ital. Antiq. cap. viii. pag. 1200. de Aeſernia cap. vii. pag. 1195. & Holſten. Annot. in Cluver. pag. 266.

v. 569. *Herdonia*] Vide Cluver. iv. Ital. Antiq. cap. viii. pag. 1202.

v. 570. *Bruttius*] *Bruttius* ſcribendum. *Bgevrtius* Graecis hic populus. N. HEINSIUS. *Bruttii* habet editio Marſi. vide ſupra ad lib. vi. verſ. 15. De Bruttii adi Cluver. iv. Ital. Antiq. cap. xv. pag. 1282.

v. 571. *Lucanis jugis*] Cluver. iv. Ital. Antiq. cap. xiv. pag. 1251.

v. 571. *Hirpina pubes*] Cluver. iv. Ital. Antiq. cap. viii. pag. 1199.

v. 575. *Calaber*] Cluver. iv. Ital. Antiq. cap. xiii. pag. 1227.

v. 575. *Sallentinaeque cohortes*] *Sallentinaeque* Colonienſis & priſcae editiones, quomodo vetuſta Maronis exemplaria iii. Aeneid. verſ. 390. ubi plura. In Oxonio *Sallantinaeque* etiam non male. N. HEINSIUS. *Sallentinae* duplici l in ſaltis Capitolinis & Stephano Byz. ſcribi auctor eſt Dauſquej. in Orthogr. part. ii. hac voce. De Sallentinis conſule Cluver. iv. Ital. Antiq. cap. x. pag. 1209.

v. 576. *Necnon Brundiſium*] *Brundiſium* Colonienſis cum primis editionibus, quomodo etiam Lucani & Horatii vetuſta exemplaria paſſim, & Feſtus Pompejus, Cicero, Plinius, alii. In veteri ſaxo apud Gruterum opere inſcriptionum pag. cli. IMP. CAESAR. DIVI. NERVAE. F. NERVA. TRAJANVS. AVG. GERM. DACIC. PONT. MAX. TR. POT. XIII. IMP. VI. COS. V. P. P. VIAM. A. BENEVENTO. BRVNDISIUM. PECVN. SVA. FECIT. & pag. dccc. QVOD. SI. ADVERSVS. ID. FECERINT. EORVM. BONA.

Parebat legio audaci permissa Cethego.

Cui socias vires, atque indiscreta manipulis

Arma recensabant, nunc sese ostendere miles

580 Leucosiae e scopulis, nunc quem Picentia Paesto

Misit, & exhaustae mox Poeno Marte Cerillae,

Nunc Silarus quos nutrit aquis, quo gurgite tradunt

Duritiem lapidum merfis inolescere ramis.

Ille & pugnacis laudavit tela Salerni

585 Falcatos enses, & quae Buxentia pubes

Aptabat dextris irrasae robora clavae.

Ipse, humero exsertus gentili more parentum,

Difficili gaudebat equo, roburque juventae

Flexi

BONA. PERTINEBUNT. AD. REMPUBLICAM. BRUNDISINORVM. N. HEINSIUS. *Brundisium* etiam Romana princeps & Mediol. editio. Vide Dausquej. Orthogr. parte II. hac voce. De ipsa urbe adi Cluver. IV. Ital. Ant. cap. XIII. pag. 1245.

v. 580. *Leucosiae e scopulis* *populis* Colonienfes membrae, quomodo etiam Delrius hic emendandum censuit: sed vulgatum defendit Salmast. in Excerc. Plin. pag. 49. quoniam tota haec insula scopulosa fuerit, eundemque Delrium errare docet, dum etiam *Lucasae* reposuit. Silius enim licentia poetica *Leucosiae* secunda brevi posuit, quamvis Graecis *Λευκωρία*, & non *Λευκωρία*, diceretur. Neque aliter & Ovid. fecit XV. Metam. vers. 708.

Leucosiamque petis, tepidique rosaria Paesti.

ubi tamen & Illustrissimus Heinsius *Leucasiam* emendabat, me iudice, non bene. Similes poetarum licentias supra vide ad lib. IV. vers. 778. Voces *scopuli* & *populi* alibi etiam indocti librarii confuderunt. vide N. Heinsium ad Claud. Consul. Olybr. & Prob. vers. 211. De Leucosia agit Cluver. IV. Ital. Antiq. cap. XIV. pag. 1258.

v. 580. *Nunc quem Picentia Paesto Misit* Scribe *Paesto*. Graecis *Παίσρον* est. Picentia Picentinorum metropolis est. vide Cluver. IV. Ital. Antiq. cap. VI. pag. 1188. Perperam Silius Paestum Picentinis adscribit; nam ad Lucanos pertinet. Vide Cluver. ibid. cap. XIV. pag. 1255.

v. 581. *Exhaustae mox Poeno Marte Cerillae* *Cerillae* Colonius Oxonijsque vere, ut opinor. In tabula itineraria Antonini, *Lainum*, *Cerillis*, *Clampcia*, *Temsa*. *Κηρίκιοι* sunt Straboni lib. VI. si locus est sanus. *Cirella* hodie appellatur. Praeterea scribendum videtur, *exustae mox Poeno Marte Cerillae*. N. HEINSIUS. *exustae Marte* ut supra vers. 274. ubi plura vide. Nihil tamen muto. Infra lib. X. vers. 589.

Ac juvenum bis tricenis orbata gemebat

Millibus exhaustae nutantia moenia Romae.

Senec. VI. Natur. Quaest. cap. I. *Pestilens coelum exhaustis urbes, non abstulit*. Curtius lib. IV. cap. XIV. *Omnia tam diutino bello exhausta post tergum sunt*. Deinde vir Illustrissimus, pro *Cerillae*, ex scriptis

Cerillae vindicat, quod Graecis oppidum *Κηρίκιοι* dicatur. Cluverus vero IV. Ital. Antiq. cap. XV. pag. 1285. ubi plura de hac urbe habet, putat, Silium fortasse metri causa, in *mutato*, *Cerillae* dixisse. Sed eadem auctoritate, qua versu praecedenti secundam in *Leucosiae*, quam Graeci *Λευκωρία* dicunt, corripuit, primam etiam in *Cerillae*, quamvis Graecis sit *Κηρίκιοι*, brevem facere potuit. vide supra ad lib. IV. vers. 778.

v. 582. *Silarus* Vide Cluver. IV. Ital. Antiq. cap. XIV. pag. 1253. & Dausquej. ad hunc locum.

v. 584. *Salerni* Vide Cluver. IV. Ital. Antiq. cap. VI. pag. 1189.

v. 585. *Buxentia pubes* Cluver. adi IV. Italiae Antiq. cap. XIV. pag. 1261.

v. 586. *Irrasae robora clavae* *ἀντροφῶν παρῶν* Theocritus dixit: *irrasus* namque *ἄζοος*, ut *ἄζοα δέγματα* Nonno, quam vocem egregie Scriptori illi *Διουρμακῶν* AH. vers. 172. restitimus, ubi scribebat,

Ἄζοα τεχνῶντι συνέμοισι δέγματα δισμῶ.

Ausonius *ingenuam clavam* diceret *τῶν ἀντροφῶν*, & *irrasam*, ut Silius loquitur. D. HEINSIUS.

v. 587. *Ipse, humero exsertus* Cethegorum hic mos fuit, a L. Cethego initium sumens, ut exserto humero depugnarent, unde *Cinctuti* dicti. Lucan. *exsertique manus vesana Cethegi*. MODIUS Novant. Lection. Epist. XLVIII.

v. 589. *Flexu cornipedis duro exercebat in ore* Reor emendandum *Flexi cornipedis in ore*. MODIUS Novant. Lection. Epist. XLVIII. *Flexi* Modius ex Coloniensi, & illum secutus Interpres, quod mirere. Nihil certius. N. HEINSIUS.

v. 590. *Vos etiam attritae* Non male esse in membranarum iudicio *Vos etiam accisae*. Mihi certe nescio quomodo magis placet. MODIUS Novant. Lection. Epist. XLVIII. *Vos etiam metitae* Puteaneus, *Vos etiam accisae* Oxonijs: sed vere Modius ex Coloniensi *accisae*. vide annotationes nostras supra lib. II. vers. 391. N. HEINSIUS. Recte etiam editio Romana princeps *accisae*: at in Mediolanensi operarum errore *acrisae* est, pro *accisae*; in Marli prima *attritae*, in altera *attritae*. & ita alii ediderunt.

v. 591.

Flexi cornipedis duro exercebat in ore.

- 590 Vos etiam accisae desolataeque virorum .
Eridani gentes, nullo attendente Deorum
Votis tunc vestris, casura ruistis in arma.
Certavit Mutinae quassata Placentia bello:
Mantua mittenda certavit pube Cremonae,
595 Mantua Musarum domus, atque ad sidera cantu
Evecta Aonio, & Smyrnaeis aemula plectris.
Tum Verona Athesi circumflua, & undique follers
Arva coronantem nutrire Faventia pinum.
Vercellae, fuscique ferax Pollentia villi,

Et

v. 591. Nullo attendente Deorum] Malim accedente, vel insedente. vide lib. III. vers. 466. N. HEINSIUS.

v. 593. Mutinae] Vide Cluver. I. Ital. Antiq. cap. XXVIII. pag. 277.

v. 593. Placentia] Cluver. ibid. cap. XXVII. pag. 267.

v. 594. Mantua] Cluver. ibid. cap. XXVI. pag. 254.

v. 594. Cremonae] Cluver. ibid. pag. 253.

v. 595. Mantua Musarum domus &c. & Smyrnaeis aemula plectris] Non negant Graeculi; quin ecce fatentur ultro. [lib. v. Antholog.]

Καὶ φίλος Ἀυσονίοισι Λυγυῖός τε ἱερὰ πύλαι
Παῖον ἱερῶν Βιγυῖός τε, οἱ πότι Παμῆς
Θυμῶντος ἄλλοι Ὀμηροὶ ἀντίφθι πάτριος ἀνδρῶν.
id est:

Extulit Ausoniis dilectus carmina cygnus
Spirans dulce decus vocum Virgilius, illum
Lingua sibi Romana novum nutritivum Homerum.

Pro utroque viri docti sunt, de victoria certat uterque; ego me alteri similem malim, quam de utroque recte judicare posse. Interim fateamur, ut priores cultu sumus, ita inventionem rerum posteriores; quod temporis fortasse vitium, non nostrum: addidimus tamen inventis fortasse, quae invenire non potuissimus. Magne Homere, Magne Maro, quam de altero judicare velim, nisi vetaret alter, & utrique victoriam ascribere, nisi uterque mereretur!

Sublimes animae, o Superum contermina coelo
Pectora, cognatumque Deis genus! o vaga Famae
Sidera, naturaeque ignes, certantia fati
Nomina! uter vestrum cedat, nisi cedat & alter,
Et superet cedatve simul collatus uterque?

Sed in Silio sum, quid ago? nunc pergo. D. HEINSIUS.

v. 596. Cantu Evecta Andino & Smyrnaeis aemula plectris] Oxonijs Achino, Puteaneus Achivo, Agrippinas Aonio. recte. Romana editio Ascræo. unde liquido apparet, Andino à correctoribus promanasse. N. HEINSIUS. τὸ Cantu Andino, ut Hein- sius notavit, omnino à manu interpolatoris profectum est, qui ex Donati vita Maronis vel alio au-

ctore didicerat, Virgilium Andibus, agri Mantuani vico, natum esse. Invenitur haec lectio primum in editione Parmensi, quam postea Marfus secutus est. in Romana principe & Mediolan. est Ascræo cantu. sed etiam illud verae lectionis Cantu Aonio, quam ex Colonienſi codice vindicavit Heinsius, glossema est. Aones sunt Boeoti: at Hesiodus, quem Silius Aonio cantu intelligit, Ascræ, quod Boeotiae oppidum est, habitavit. Id enim innuit Silius, Mantuam celebrem factam Virgillii Georgicis & Aeneide, quorum altero poemate Hesiodum, altero Homerum imitatus est. Georgica enim ut plurimum Hesiodi ἔργων καὶ ἡμῶν, Aeneis vero Homeri Iliadi comparatur. Sic Propertius, de Aeneide Maronis loquens, lib. II. eleg. XXV. vers. 65.

Cedite, Romani scriptores, cedite, Graeci:

Nescio quid majus nascitur Iliade.

& paulo post vers. 77. de Georgicis,

Tu canis Ascræi veteris praecepta poetæ,

Quo seges in campo, quo viret uva iugo.

Ipse de se testatur Virgil. I. Georg. vers. 176.

Ascræumque cano Romana per oppida carmen.

v. 597. Verona Athesi circumflua] Jul. Caesar Scalliger. VI. Poëtic. cap. VI. pag. m. 324. ad hunc locum respiciens, inquit: „Cum dicat Veronam Athesi circumflua, nescio an credam ita fuisse. „nunc enim contra est: clauditur namque ab urbe fluvius. Haec ille: sed Silium ab omni erroris suspitione liberat Servius ad Maron. IX. Aeneid. vers. 679. Athesis Venetiae fluvius est, Veronam civitatem ambiens, & in Padum cadens. De Verona vide Cluver. I. Ital. Antiq. cap. XVI. pag. 115. de Athesi ibid. cap. XVIII. pag. 139.

v. 598. Faventia] Adi Cluver. I. Ital. Antiq. cap. XXVIII. pag. 289.

v. 599. Vercellae] Vide Cluver. I. Ital. Antiq. cap. XXIII. pag. 232.

v. 599. Fuscique ferax Pollentia villi] Agrum Pollentinum lana vel nigra, ut plerique tradunt, vel cana, ut Plinius auctor est, nobilem esse, monuerunt jam olim Dausquej. ad hunc locum, & Cluver. I. Ital. Antiq. cap. X. pag. 85. Notandus autem est error Georg. Fabricii, qui ad Horat. lib. II. od. VI. greges è Pollentia bibentes fuscus fieri, idque

Kkk

idque

- 600 Et quondam Teucris comes in Laurentia bella
 Oeni prisca domus, parvique Bononia Rheni.
 Quicquid gravi remo, limosis segniter undis,
 Lenta paludosa profcindunt stagna Ravennae.
 Tum Trojana manus, tellure antiquitus orti
- 605 Euganea, profugique sacris Antenoris oris.
 Nec non cum Venetis Aquileja superfluit armis.
 Tum pernix Ligus, & sparsi per faxa Vagenni
 In decus Hannibalis duos misere nepotes.
 Maxima tot populis rector fiducia Brutus
- 610 Ibat, & hortando notum accendebat in hostem.
 Laeta viro gravitas, ac mentis amabile pondus,
 Et sine tristitia virtus. non ille rigoris
 Ingratas laudes, nec nubem frontis amabat.

Nec

idque Silium referre, scribit. Sed nec illud ex hoc Sili loco, ut pertendit, nec aliunde probare poterit; nemo enim Pollentiae fluvii Aemiliae, ut puto, umquam meminit. Est autem Pollentia nota urbs ad Tanari Sturaeque confluentes, de qua agit Cluver. dicto loco pag. 83.

v. 601. *Oeni prisca domus*] Cum supra jam Silius vers. 594. Mantuam, quam Ocnus condidisse, & ex matris nomine appellasse dicitur, memoraverit, ea iterum hic repeti nequit, ut jam Cellarius monuit: qui ideo vetustiore & vere prisca Oeni domum, quam scilicet inhabitabat, antequam Mantuam conderet, intelligendam putat, eamque quidem Bononiae vicinam fuisse ex hoc ipso versu conjicit: vel etiam existimat, innui montana illa, ex quibus Tiberis, Oeni pater, oritur, quae olim & Marfi opinio fuit.

v. 601. *Parvique Bononia Rheni*] De Bononia vide Cluver. i. Ital. Antiq. cap. xxviii. pag. 283. de Rheno autem, Italiae fluvio, qui ad distinctionem nostri Rheni parvus dicitur, consule eundem ibid. cap. xxxvi. pag. 416.

v. 603. *Profcindunt stagna Ravennae*] *profcindunt* ex scriptis. N. HEINSIUS. Voculas *pro* & *per* simili modo in compositis saepissime turbari pluribus exemplis supra firmavi ad lib. iv. vers. 548. De Ravenna adi Cluver. i. Ital. Antiq. cap. xxviii. pag. 301.

v. 604. *Tum Trojana manus*] Patavinos intelligit Silius, de quibus consule Cluver. i. Ital. Antiq. cap. xviii. pag. 143.

v. 606. *Cum Venetis*] Vide Cluver. i. Ital. Antiq. cap. xvii. pag. 125.

v. 606. *Aquileja perfuruit armis*] Scriptum non est temere in MS. *Aquileja superfluit*. BARTHIUS lib. i. Advers. cap. v. *Aquileja superfluit armis* scripti. optime. exstat id verbum apud Ciceronem de claris Orator. cap. xci. *Is dedit operam, ut nimis redundant nos ex superfluentes juvenili quadam dicendi impunitate & licentia reprimeret*. Tacit. iii. Histor.

cap. LVIII. *Superfluentis multitudinem curam deletus in consules partitur*. Plin. lib. iv. cap. vii. de Athenis; *Libera haec civitas nec indiga ullius praeconii amplius, tanta claritas superfluit*. lib. xii. cap. i. *Statimque ex Graeciae fabulositas superfluit*. Sic lege ex veteri libro. *superfluens pecunia* occurrit apud Senecam de Beneficiis. vide quae de *fluendi* verbo annotamus lib. xii. vers. 185. sic *adfluere* lib. xii.

Adfluxere etiam, & sedes posuere coactas

Dispersi pelago post erusta Pergama Teucris.

lib. xiv. vers. 210. *geminoque Lacone Tyndaris astollens sese adfluit*. Editio Marfi habet hoc loco *superfluit*, quod Interpreti non displicebat. N. HEINSIUS. Dausquejus vel cum editione Parisiensi *superfluit*, vel cum vulgatis libris *perfuruit* legebat. Sed praestat cum Barthio & Heinio ex MS. *superfluit* recipere. De Aquileja vide Cluver. i. Ital. Antiq. cap. xx. pag. 179.

v. 607. *Ligus*] Cluver. i. Ital. Antiq. cap. vii. pag. 46.

v. 607. *Vageni*] Colonienfis *Vagenni*. Ceterum Romana editio *Bageni*. *Vagienni* Plinio dicuntur ter quaterve, apud quem *Augusta* quoque *Vagiennorum* occurrit. *Vagienni* etiam Paterculo dicti. *Bagienni* sunt in tabula Itineraria. N. HEINSIUS. In Romana principe etiam & Mediol. libro *Bageni*. De his vide Cluver. i. Ital. Antiq. cap. x. pag. 87.

v. 612. *Rigoris ingratas laudes*] *rigoris* scripti & Romana editio, sed perperam. N. HEINSIUS. *rigoris* etiam Romana princeps & Mediolan. editio: quod recte improbat N. Heinio. ita interdum lapsi sunt librarii. vide supra ad lib. vi. vers. 271.

v. 613. *Nec nubem frontis amabat*] Tragica locutio Sophocles in Antigone [vers. 538.]

Νεφέλη δ' ὀφείλει νηΐς, ἀμάρτυς

Ἐὶ δὲ αἰσχύνει.

Dixit νεφέλην ὀφείλει, ut Silius *nubem frontis*, quod Tragicorum est. Comici τοῦτο ποιεῖν τὰς ὀφείας festive dicerent. Sic Aristophanes Lyfistrata,

Ὅν γὰρ πρίπι τοῦτο ποιεῖν τὰς ὀφείας.

Dio

- Nec famam laevo quaerebat limite vitae.
 615 Addiderat ter mille viros, in Marte sagittae
 Expertos, fidus Sicula regnator ab Aetna.
 Non totidem Ilva viros, sed lectos cingere ferrum,
 Armarat patrio, quo nutrit bella, metallo.
 Ignosset, quamvis avido committere pugnam,
 620 Varroni, quicumque simul tot tela videret.
 Tantis agminibus Rhoetêo litore quondam
 Fervere, cum magnae Trojam invasere Mycenae,
 Mille rates vidit Leandrius Hellepontus.
 Ut ventum ad Cannas, urbis vestigia priscae,
 625 Defigunt diro signa infelicia vallo.
 Nec, tanta miseris jamque impendente ruina,
 Cessarunt Superi vicinas prodere clades.

Per

Dio una voce *συνῆψι* de facie dixit lib. I. v. *ὅς τ' αὖθις αὐτὸν στυδαιμένην ἔειπε, διὰ τὴν συνῆψι.* & Euripides Phoenissis Creontem *συνῆψι* dixit [vers. 1317.]

Ἀλλὰ γὰρ Κρείωντα λύττω τόνδε δῖος συνῆψι
Πρὸς δέμουσι σίχοντα.

D. HEINSIUS. *Nubes frontis* est tristitia & severitas, quam quis contracto vultu & superciliis praefert. Perpetuae hae apud omnes scriptores sunt metaphorae, ut, quemadmodum coelum nubilum triste vocent, de quo vide infra ad lib. XI. I. vers. 603. sic contra etiam vultum tristem nubilum & nubibus obductum, tristitiaeque signa in vultu instantia nubes dicant. Sic Anaxandrides apud Athen. I. Deipnosoph. pag. 34. *Διασκεδάσει τὸ πρὸς τὸν ὄψιν φῶς ἐν τῇ μύτῳ.* Dispergite nubem nunc in fronte existentem. Philostr. epist. LXXII. *Τὴν ὀφθαλμὸν τῶν ὀφθαλμῶν ἀφαιρῶν ἀμύνει.* Nubem superciliis abigere praefert. Horat. lib. I. epist. XVIII. vers. 94. *Deme supercilio nubem.* ubi Lambinus plura ex utriusque linguae auctoribus notavit. Statius lib. III. silv. V. vers. II.

Dic tamen unde alia mihi fronte, & nubila vultu.
 in IV. Theb. vers. 512.

Ne tennes annos, nubemque hanc frontis opacae
Spernite ne, moneo.

Marial. lib. II. epigr. XI.

Quod fronte Seliūm nubila vides, Ruse.

Quintil. X. Instit. Orat. cap. III. *Cum Secundum, scholae adhuc operatum, tristem sorte vidisset, interrogavit, quae causa frontis tam obductae.* Saxo Grammat. VI. Hist. Dan. pag. 115. *Interrogatus, an fronte tam nubila regiae liberalitatis obsequio uti noluisse.* Quintil. XI. Instit. Orat. cap. III. *In ipso vultu plurimum valent oculi, per quos maxime animus emanat, ut citra motum quoque & hilaritate eniscent, & tristitia quoddam nubilum inducant. nubem pectoris habes apud Stat. lib. I. silv. III. vers. 109.*

— sic omni detectus pectora nube

Finem Nestoreae precor egrediare senectae.

Quaedam vide apud Victor. XVI. Var. Lect. cap.

XIV. Contra *serena frons* eadem locutione est apud Stat. lib. I. silv. III. vers. 9.

Hic premittitur secunda quies, virtusque serenâ
Fronte gravis.

& ita alibi.

V. 617. *Non totidem Ilva viros, sed lectos cingere ferrum* Puteaneus,
Non totidem dabat Ilva viros, sed cingere ser-
rum.

sed laetos gignere ferrum Colonius, *gignere* Oxonius quoque. Putabam aliquando, *sed laetos stringere ferrum*, ut lib. III.

Gens ferri patiens, ac laeta domare labores.

lib. IX. *ferro vivere laetum* Vulgus *Adirmachidae.* Sed omnino vera est scriptura libri Agrippinatis. Plin. lib. XXXVI. cap. XXVII. *Ignem lapides in aes solvuntur, igne ferrum gignitur ac domatur, igne cremato lapide caementa in tecta ligantur. Alia saepius uri prodest. Eademque materia aliud gignit primis ignibus, aliud secundis, aliud tertiis.* N. HEINSIUS. Idem Hein- sius in notis ad Nason. IV. Fastor. vers. 287. *Coloniensis codicis scripturam laetos gignere ferrum etiam probabat, vel laetos fingere ferrum conjiciebat, quia Ilvae incolae artem cudendi ferrum optime nove- rant. Mihi, si quid mutandum, alia viri Illustrissimi conjectura, sed laetos stringere ferrum, magis placet: ut innuatur, eos non hastilibus jaculisve, sed gladio in bello uti solitos fuisse. De Ilva vide Clu- ver. lib. II. Antiq. cap. II. pag. 502.*

V. 618. *Quo nutrit bella* Ad oram editionis Ro- manae principis manu nescio cujus emendatum erat, *quae nutrit bella.* sed male.

V. 619. *Ignosces* Scribo *Ignosset*, pro *ignovisset*. N. HEINSIUS. Ita & Hein- sius emendavit notis ad Claudiani bell. Gild. vers. 297. ubi pari errore *Quiesces*, pro *Quiesset*, legebatur.

V. 626. *Jamque impendente ruina* jamjam impen- dente Livinejus, & non nemo apud Dausquejum. N. HEINSIUS. Eam conjecturam non improbo.

V. 627. *Vicinas prodere clades* Hic jam Silius de- scribere

Kkk 2

- Per subitum attonitis pila exarsere manipulis,
 Et celsae toto ceciderunt aggere pinnae,
 630 Nutantique ruens prostravit vertice silvas
 Garganus, fundoque imo mugivit anhelans
 Ausidus, & magno late distantia ponto
 Terruerunt pavidos accensa Ceraunia nautas.
 Quaesivit Calaber, subducta luce repente,
 635 Immenfis tenebris, & terram & litora Sipus:
 Obseditque frequens castrorum limina bubo.
 Nec densae trepidis apium se involvere nubes
 Cessarunt aquilis: non unus crine corusco

Regnorum

scribere incipit omnia & portenta, quibus Dii Romanorum ad Cannas cladem praedixerunt: non quidem ex fide historica; sed, quod poetae saepius facere solent, undique colligens, quae maxime funesta & tristia videbantur. Similia cumulavit Virgil. 1. Georg. vers. 465. Lucan. lib. 1. vers. 524. & lib. vii. vers. 151. Petronius in Satyr. cap. cxxi. Statius vii. Theb. vers. 401. aliique alibi.

v. 635. *Immenfis tenebris*] Lego *Emerfis*. N. HEINSIUS.

v. 637. *Nec densae trepidis absunt se involvere nubes Cessaruntque aquilis.*] Nihil mutant membranae, cum tamen certissima res sit, de apibus dici. *trepidis aquilis* tremore monstroso nutantibus. Enarravimus & emaculavimus haec alibi post Maximum virum Justum Lipsium. BARTHIUS lib. 1. Advers. cap. v. Colonienfis *absunt se involvere nubes Cessarunt aquilis*. Scribe,

*Nec densae trepidis apium se involvere nubes
 Cessarunt aquilis.*

& de aquilis seu signis militaribus intellige. Subodoratus est Interpres quoque veram hujus loci lectionem, qui multa ad rem congescit. Mirabar profecto, ut qui maxime, quid illi opera hoc loco praeter solitum tam feliciter cessisset, cum tandem sum edoctus, scriinia illum praeceptoris sui Justo Lipsii, cujus ea est conjectura, nequiter nimis compilasse. Livinejus, *avium se involvere nubes Cessarunt*. *Cessarunt* in Oxonio & editione Romana. Apud Julium Obsequentem frequenter occurrit prodigii loco, *Examen apum in signis militaribus confidisse*. Atque ita capienda illa Lucani lib. vii. vers. 161.

*Nec non innumero cooperta examine signa,
 Vixque revulsa solo, majori pondere pressum.
 Signiferi mersere caput.*

Habes & simile prodigium de apibus apud Maronem Aeneidos septimo, non longe ab initio libri: apud Ciceronem de Haruspicum responsis: apud Livium lib. xxi, apud Tacitum ii. Histor. apud Ammian. Marcellin. lib. xviii. apud Valer. Maximum lib. 1. cap. vi. de Cn. Pompejo, *Examina apum signa obscurarant*, militaria videlicet, quod & illic prodigii loco habetur. Vidit aliquid etiam hujus

loci Barthius. N. HEINSIUS. Duplicia habeo codicis Oxoniensis cum vulgatis libris collati excerpta, in quorum alteris nihil notatum hoc loco, in alteris, pro *absunt*, invenio scriptum *absunt*, ut in Colonienfis codice erat. Hinc recte viri docti, & quidem primus Lipsius ad Taciti xii. Annal. cap. lxiv. emendarunt,

*Nec densae trepidis apium se involvere nubes
 Cessarunt aquilis.*

Cessarunt, pro *Cessaruntque*, est etiam in Romana principe & Mediolan. editione. *apium* autem, pro quo communius *apum*. *apium* Tacito, dicto loco, ex manuscripto restituit Pichena, & ex codice Palatino Salmasius Capitolino in vita Anton. Pii cap. lxi. aliique saepe. Vide Vossium iv. de arte Gramm. cap. xiv. Hujus ominis plura exempla huc congescit Dausquejus, quem vide.

v. 640. *Rabidae sub nocte silentii Irrupere serae*] *rabidae* Puteaneus & Oxonius. non placet. N. HEINSIUS. Recte pro scriptura vulgata stat Illustrissimus Heinsius. Nam, ut puto, innuit Silius de nocte lupos castra intrasse, qui *rabidi* plerumque vocantur, ut notum. Eodem modo peccatur apud Avien. fab. 1.

Rustica desenti parvo juraverat olim,

Ni taceat, rabido quod foret esca lupo.

& fab. xlii.

Nam sat eris sacrum Divis fudisse cruorem,

Quam rabido fauces exsatiare lupo.

utroque loco perperam *rapido lupo* editur. at posteriore certe in duobus bibliothecae Colbertinae MStis, quae Lutetiae consului, *rabido* inveni. Sic & leo frequenter *rabidus* dicitur, qui simili errore *rapidus* est apud Priscian. in Perieg. vers. 708.

Magnus Alexander missum sibi viderat inde

Victorem barrique canem rapidique leonis.

ubi *rabidique leonis* legendum existimo. *rabidi catuli leonis*, pro *rapidi*, Siliio infra vindicarunt viri docti lib. x. vers. 127. Atque ita ubique librarii voces *rapidus* & *rabidus* turbare amarunt. vide supra ad lib. v. vers. 451. De hoc omine infra vide ad lib. xlii. vers. 131.

v. 642. *Adjunctos vigilis sparserunt membra per agros*] *Adjunctos* Livinejus & Interpres, de quo ad Prudentium

Regnorum everfor rubuit letale cometes.

640 Castra quoque & vallum rabidae sub nocte silenti
Irrupere ferae, raptique ante ora paventum
Adjunctos vigilis sparserunt membra per agros.
Ludificante etiam terroris imagine somnos,
Gallorum visi bustis erumpere manes:

645 Terque quaterque solo penitus tremuere revulsae
Tarpeiae rupes, atque atro sanguine flumen
Manavit Jovis in templis, lacrimaeque vetusta
Effigie patris large fluxere Quirini.
Major & horrificis sese extulit Allia ripis.

650 Non Alpes federe loco, non nocte dieve.

Ingentes

Prudentium II. contra Symmachum vers. 816. N. HEINSIUS. Ea voce usus & Statius v. Theb. vers. 390.

— *abjunctis regem tabulata cavernis.*

Prudent. Hymn. II. *visi raptique* vers. 442.

Adversat, abjunctas plagas

Cœre in unam gratiam.

Verba cum praepositionibus *ab* & *ad* composita faepe inter se miscentur. vide infra ad lib. XI. vers. 14. Hic tamen non necesse videtur lectionem receptam mutare: non enim in eo consistebat prodigium, quod lupi disceptorum vigilum membra per diversos agros sparserint, sed quod urbem ingressi vigilles dilacerarint. pro raptique versu praecedenti Illustrissimus Scaliger ad oram libri sui emendavit raptique. Ego vulgatum magis probo, lupi in conspectu paventum vigilles ex urbe rapuerunt, eorumque disceptorum membra per vicinos agros sparserunt.

v. 644. *Gallorum visi bustis rupere nitores*] Quaesitum, an non prodigiosiores isti nitores, quam omnia illa ipsa prodigia, quae Silius hoc loco Cannensem pugnam praecessisse dicit? Scribe igitur,

Gallorum visi bustis erumpere manes,

quomodo habet Agrippinensis liber Ms. quo meliorem usquam gentium exstare, ut veniat etiam in contentionem, quem ex Hispaniis Romam advenisse, nescio qui, dicitur, vix est, ut mihi persuaderi possit. MODIUS Novant. Lect. Epist. XLVIII. Correctio Modii firmatur etiam ab Oxoniensibus membranarum; haftenus tamen, ut *Gallorum nisi* in iis legatur. BARTHIUS lib. I. Advers. cap. v. *bustis erumpere manes* optime ex Colonienfi Modius, & Barthius ex Oxonio. *erumpere nitores* in Puteaneo. *de bustis erumpere manes* editioni Parmensis & Romana. Possis & *se erumpere*, de quo dictum lib. VII. vers. 355. N. HEINSIUS. Pessime Romana princeps & Mediolanensis editio.

Gallorum visi e bustis rupere nitores.

Sed recte haec viri docti emendarunt, quibus & Dauquejus accedit. Simile omen supra habes lib. VI. vers. 179.

Atque antrum ruere, & visi procedere manes.

apud Lucan. lib. I. vers. 580.

— *& medio visi consurgere campo*

Tristitia Sullani cecinere oracula manes.

Apud eundem in prodigiis, quae cladem Pharsalicam denunciarunt, lib. VII. vers. 179. multi mirati sunt,

Defunctosque patres & cunctas sanguinis umbras.

Ante oculos volitare suos.

Praegravat autem hoc omen Silius dicendo *Gallorum manes*, quasi Gallorum, qui olim in obsidione Romae occubuerint, manes bustis eruperint, ut iterum luctuosissima cum Romanis bella gerant.

v. 645. *Revulsae Tarpeiae rupes*] Maluerim, *solo penitus tremuere revulso Tarpeiae rupes*. N. HEINSIUS.

v. 646. *Atque atro sanguine flumen Manavit Jovis in templis*] Imo *fulmen* cum Oxonio, Puteaneo, & editione Romana. N. HEINSIUS. Si vulgatum malis, sensus erit, Jovis in aede sanguineum flumen terra erupisse, ut supra lib. V. vers. 91. *nulloque vomet pia terra cruores*. apud Livium lib. XLV. cap. XVI. *Nunciabat, de foco suo sanguinem per triduum & duas noctes manasse*. Curtius lib. IV. cap. II. *Sanguinis rivus sub ipsis flammis exstitisse dicuntur, idque omen in Macedonum mesum verterunt Tyrii*. Appul. IX. Metam. pag. 201. ed. Pric. *Sub ipsa mensa, quae reliquias prandii gerebat, terra dehiscens imitus, largissimus emicuit fons sanguinis. Hinc resurgentes uberimae guttae mensam cruore perspergunt*. Ab hac lectione stetit videntur membranae Colonienfes praestantissimae, unde nullam scripturae differentiam Illustrissimus Heinsius annotavit. Cum reliquis vero scriptis & praeis editionibus faciunt etiam editiones Romana princeps & Mediolanensis; & tum omen erit, fulmen, quod statua Jovis manu gerebat, sanguine manasse. Saepe vero librarii voces *fulmen* & *flumen* commutarunt. Vide Barthium ad Statii VI. Theb. vers. 53. & N. Heinsium ad Claudiani bell. Getic. vers. 46.

v. 647. *Lacrimaeque vetusta Effigie patris large fluxere Quirini*] *lacrimae largae*, non *large*, Parmensis. N. HEINSIUS. De hoc omnino vide Deir. ad Senecae Thyest. vers. 702.

Kkk 3.

v. 655.

- Ingentes inter stetit Appenninus hiatus.
 Axe super medio, Libyes a parte, coruscae
 In Latium venire faces, ruptusque fragore
 Horrifono polus, & vultus patuere Tonantis.
 655 Aetnaeos quoque contorquens e cautibus ignes
 Vesbius intonuit, scopulisque in nubila jactis
 Phlegraeus tetigit trepidantia sidera vertex.
 Ecce inter medios belli praefagus, & ore
 Attonito sensuque simul, clamoribus implet
 660 Miles castra feris, & anhelat clade futura.
 Parcite, crudeles Superi, jam stragis acervis
 Deficiunt campi, video per densa volantem
 Agmina ductorem Libyae, currusque citatos
 Arma virum super atque artus & signa trahentem.

Turbinibus

v. 655. *Contorquens è cautibus ignes Lemnius intonuit*] è *faucibus* opinor. certe in editione Romana *caucibus*. lib. xii. *caecas Acherontis fauces* habes. Claudian. iii. Rapt. Proserp.

*An vicina mihi quassatis faucibus Aetna
 Protulit Encladum?*

Vide Indicem Lucretianum Gifanii. Deinde, pro *Lemnius intonuit*, codex Agrippinus *Lesbius*. Scribendum utique *Vesbius*. Ita enim, pro *Vesvius*, in vetustis Martialis, Statii & aliorum poetarum exemplaribus scriptum occurrit. Noster lib. xvii. vers. 598.

*Sic ubi vi caeca tandem diductus ad astra
 Evomuit pastos per secula Vesbius ignes.*

Valer. Flaccus lib. iii.

*Ut magis Inarime, magis ut mugitor anhelet
 Vesvius, attonitis acer cum suscitât urbes.*

ubi vetus codex Carrionis, *Vesulus*. N. HEINSIUS. De voce *Vesvius* infra vide ad lib. xii. vers. 152. Non male etiam è *faucibus*, pro è *cautibus*, coniecit vir Illustrissimus. neque aliter est in Marfi duabus Venetis & altera Parisina editione: Romana autem princeps è *cautibus* habet. Lucret. libro vi. vers. 702. ubi de Aetna loquitur,

*In summo sunt ventigeni crateres, ut ipsi
 Nominant, nos quas fauces perhibemus ora.*

Auctor Aetn. vers. 30. *tumidisque è faucibus ignem Vulcani ruere*. & inferius saepe. Has fauces *ora* etiam vocari Lucret. dixit, ut apud Lucan. lib. i. vers. 645.

Ora ferox Siculae laxavit Mulciber Aetnae.

Voces autem *fauces* & *cantes* non raro inter se commutarunt oscitantes librarii, ut supra lib. i. vers. 207. apud Lucan. lib. vi. vers. 115. ubi, pro *per abrasas utero dimittere fauces*, duo codices è numero eorum, quos Illustrissimus Heinsius cum editis contulit, à manu secunda *cantes* male habebant: alius à manu prima *dimittere*, pro *dimittere*, quod probò.

v. 661. *Jam stragis acervis Deficiunt campi*] *acervos* malim. Sic enim optimo aevo frequentius lo-

quebantur, ut ad Nason. dixi pluribus i. Amor. eleg. viii. ad ii. Metam. vers. 382. & iii. Fastor. vers. 665. Noster. lib. x. vers. 193. *non hasta viros, non deficit ensis*. sic lege. N. HEINSIUS. Lucret. lib. v. vers. 887.

*Post ubi equum validae vires aetate senecta
 Membraque deficiunt.*

Virgil. i. Georg. vers. 290. *noctes lentus non deficit humor*. Propert. lib. i. eleg. viii. vers. 23.

Nec me deficit nautas rogare citatos.
 ubi vide Passerat. Horat. lib. ii. sermon. Ecl. iii. vers. 153. *Deficient inopem venae te*. Manil. lib. iv. vers. 531.

*Lumina deficient ortos, geminamque creatis
 Mortem fata dabunt.*

Phaedrus lib. v. fab. v. vers. 12.

Paullo ante vacua turbam deficiunt loca.

Seneca in Herc. Octaeo vers. 46.

Natura cessit: terra deficit gradum.

Status lib. v. silv. i. vers. 34. *citius Tithonida mausti Deficient rores*. Livius lib. xxviii. cap. xv. *Procedente jam die vires etiam deficere Hasdrubalis exercitum coeperant*. Valer. Max. lib. vii. cap. ii. *Tempus deficit domestica narrantem*. ubi perperam libri scripti *narranti*, vel *narrare* habent. Seneca suafor. vi. in principio. *In hac causa etiam Ciceronem verba deficiunt*. Curtius lib. vii. cap. v. *Feliciores videbantur, quos aqua defecerat*. Vide etiam Heinsum ad Nason. v. Trist. eleg. xiiii. vers. 28. *Stant tamen constanter pro recepta scriptura omnes libri, qua manu, qua typis exarati.*

v. 663. *Curru[s]que citatos*] Malim *cur[su]que citatos*. N. HEINSIUS. Facio cum Illustrissimo Heinio *cur[su]que* conjicienti. Ita saepe peccatum in libris priscis. vide infra ad lib. xvi. vers. 322.

v. 664. *Arma virum super atque artus & signa*] *artes* Colonienfis, *aras* Oxonius, *arces* editio Romana; forte *acies*. N. HEINSIUS. *arces* etiam editio Romana princeps & Mediolanenfis. Nihil tamen muto. Supra lib. i. vers. 53.

Per

- 665 Turbinibus furit infans, & proelia ventus
Inque oculos inque ora rotat. cadit immemor aevi
Nequidquam, Thrasymane, tuis Servilius oris
Subductus. quo, Varro, fugis? pro Jupiter! ictu
Procumbit saxi fessis spes ultima Paullus.
- 670 Cesserit huic Trebia exitio. pons ecce cadentum
Corporibus struitur, reicitque cadavera fumans
Aufidus, ac victrix insultat belua campis.
Gestat Agenoreus nostro de more secures
Consulis, & sparfos lictor fert sanguine fasces.
- 675 In Libyam Ausonii portatur pompa triumphi.
O dolor! hoc etiam, Superi, vidisse jubetis?
Congesto, laevae quodcumque avellitur, auro
Metitur Latias victrix Karthago ruinas.

*Per clipeos, galeasque virum, caesosque per artus
Vix iter Hadriaci rumpentem ad litora ponti.*
& libro VI. vers. 8.

— passum clipeique, jubaeque,
Atque artus trunci capitum, fractusque jacebat
Ossibus in duris ensis.

v. 671. Tacitusque cadavera fundit Aufidus] Corrupta haec existimo, praesertim cum in membranarum existare deprehendam, recitatque cadavera fumans Aufidus. Unde non male fortasse legi posse judicabam, reicitque cadavera fumans Aufidus. nec satis scio, an bene judicabam, nisi quod adhuc me conjecturae meae non poenitet. MODIUS Novant. Lektion. Epist. LXXXVI. Quidquid contradicatur, nequaquam futilis est lectio Modiana fumans, quae & a codice Oxoniensi firmatur, in quo tacito legitur. Legendum nobis est suspicio, arctusque cadaverum fumans Aufidus. Similia loca aliorum scriptorum liceret adducere, si in bibliotheca haec conscriberemus, quae peregre circumvolantes chartis illinimus. BARTHIUS lib. I. Advers. cap. v. tacitaque cadavera fumans Puteaneus; Oxonius & editio Romana, tacitoque cadavera fumans; reicitque cadavera fumans Colonienfis, & ex illo Modius, qui in eo co-

dice recitatque legi asseverat; sed aliter excerpta nostra. reicitque, ut apud Maronem, reice capellas. Barthius, arctusque cadavere fumans Aufidus; in Parmensi editione, jactoque cadavere fumans Aufidus. lib. x. vers. 320.

Sanguineus sumidas in campos Aufidus undas
Ejectat, redditque furens sua corpora ripis.

Possis & scribere restatque cadavere fumans Aufidus. pro pons ecce, in editione Romana rogos ecce, in Oxonio pennus ecce. N. HEINSIUS. Etiam Mediolan. editio tacitoque cadavere fumans Aufidus. Romana princeps vero jacitoque cadavere fumans. sed recte viri docti reicitque cadavere fumans. reddere dicit Lucan. lib. VIII. vers. 438. & nostra cadavera Tigris Detulit in terras, ac reddidit. & lib. II. vers. 227.

— nec jam alveus amnem

Nec resinent ripae, redditque cadavera campo.

Ita enim recte ex MS. Grotius emendavit, quod etiam habet editio Stephani, & plures scripti, quos Hein-sius cum vulgatis libris contulit. reicit autem illustravit N. Hein-sius simili loco Maronis ex Ecl. III. vers. 96. de quo vide Vossium II. de Arte Gramm. cap. XIX. Pro vulgata lectione hoc loco male stat Dausquejus.

C. SILII ITALICI PUNICORUM

LIBER IX.

Turbato monstis Latio, cladisque futurae
Signa per Aufoniam prodentibus irrita Divis;
Haud secus, ac si fausta forent & prospera pugnae
Omina venturae, Consul traducere noctem
Exsomnis, telumque manu vibrare per umbras,
Ac modo segnitiae Paullum increpitare, modo acres
Exercere tubas nocturnaque classica velle.
Nec minor in Poeno properi certaminis ardor.
Erumpunt vallo, fortuna urgente sinistra,

Confertaeque

v. 4. **O**mina venturae] Omina bene Puteaneus. Et sic conjecerat Interpres, atque ante illum Carrion, & ante Carrionem G. Canterus lib. i. Novar. Lektion. cap. viii. confirmat editio Parmensis. N. HEINSIUS. Omina etiam habet editio Romana princeps & Mediolanensis, quam lectionem probavit quoque Dempster. ad Rosin. ii. Antiq. Rom. cap. ii. verissime docens, infinita auctorum loca in eadem dictione corrupta esse: quod ut aliunde etiam pateat, vide N. Heinsium ad Silii lib. i. vers. 341. lib. ii. vers. 54. lib. iv. vers. 131. ad h. lib. vers. 262. ad Nason. vi. Metam. vers. 447. Stewich. ad Arnob. vii. advers. gent. pag. 147. Graevium ad Cicer. Orat. pro Plancio cap. x. Bentlej. ad Horat. lib. iv. od. v. vers. 13. Interpretes doctissimos ad Petron. Satyr. cap. cxxii. & Carrion. i. Antiq. Lektion. cap. v. ubi apud Manil. lib. iv. vers. 14. pro

Fata regunt orbem, certa stant omnia lege,
reponere mavult, certa stant omnia lege. Mihi tamen vulgata lectio ibi magis placet.

v. 5. **Exsomnis]** Romana princeps, Mediolanensis, & omnes Marfi editiones *Exsomnis*, aliae *Exsomnis* duabus vocibus. Sed *Exsomnis* una voce est in codice Colonienfi. Vellej. Paterc. lib. ii. cap. cxxvii. *Vultu vitaeque tranquillum, animo exsomnem.* Ammian. Marc. lib. xxxi. cap. vii. *Romani, his cognitis ipsi quoque exsomes, verebantur hostes ex male sanos eorum duces, ut rabidas feras.* Saxo Gramm. iii. Hist. Danicae pag. 40. *Utramque temporis vicem pervigil exsomisque ducebat.* vide N. Heinsium infra ad lib. xvii. vers. 109. H. Stephan. in Diatr. de sua editione Horatii pag. 44. & eruditissimum Bentlej. ad Horat. lib. iii. od. xxv. vers. 9.

v. 6. **Ac modo segnitiae Paullum increpitare]** segnitiae scribatur. N. HEINSIUS. Non aliter est in e-

ditione Mediolanensi, & sic manu incerta ad marginem editionis Romanae emendatum fuit. sic Apulej. in Apolog. pag. 323. ed. Elmenh. *Nequidquam tentata ejus gravitate, ultro ipse levitatis & inconstantiae increpitus, reportat ad focerum haud mollia. Segnitiae tamen more antiquo potest positum esse pro segnitiae.* vide Vossium iv. de Arte Gramm. cap. xix.

v. 7. **Exercere tubas, nocturnaque classica velle.]** lib. xv. vers. 131. *nullo fera bella volente.* Sic saepe alibi *Bella volunt.* an *bello*, pro *velle*? sed lege *vallo*; nam *bella* mox sequuntur. N. HEINSIUS. Sed nec *vallo* probare possum: mox enim interjecto versu denovo sequitur *Erumpunt vallo*. Nihil itaque mutandum. Non enim Varro actu ipso tubas & classica de nocte exercebat; sed, morae impatiens, pugnaeque quam maxime cupidus, ea exercere impetus ipsi erat. Ita *to velle* est apud Maron. vii. Aen. vers. 340.

Arma velis, posteaque simul, rapiatque juvenis. in ix. Aen. vers. 538.

Turbati trepidare intus, frustra que malorum Velle fugam.

Silius lib. ii. vers. 518.

Arma volunt, tentantque aegros ad proelia nifus. lib. xiii. vers. 318.

Ne flammam taedaeque velint, ne templa sub uno In cinerem traxisse rogo. Valer. Flacc. lib. i. vers. 67.

— *nunc aërii plantaria vellet Perseos, aut curru saevos frenasse dracones.* Statius iii. Theb. vers. 664.

Ne mihi nunc, moneo, lituos atque arma volenti Obvius ire pares.

v. 10. **Nam sparsi ad pabula campis Vicinis raptanda Macae]** Legendum est, ut voluit Interpres doctissimus,

- 10 Confertaeque manus: jam, sparsi ad pabula campis
Vicinis raptanda, Macae fudere volucrem
Telorum nubem. ante omnes invadere bella
Mancinus gaudens, hostilique unguere primus
Tela cruore, cadit; cadit & numerosa juvenus.
- 15 Nec pecudum fibras Varro & contraria Paulo
Auspicia incusante Deum compesceret arma,
Ni fors alterni juris, quo castra reguntur,
Arbitrium pugnae properanti in fata negasset.
Quae tamen haud valuit perituris millibus una
- 20 Plus donasse die. rediere in castra, gemente
Haud dubie Paulo, qui crastina jura videret
Amenti cessura viro, frustraue suorum
Servatas a caede animas: nam turbidus ira
Inensusque morae dilata ob proelia ductor:
- 25 Siccine, sic, inquit, grates pretiumque rependis,

Paulle,

ctissimus, jam sparsi. Et ita habent membranae Oxonienses, quarum varias nobis optimus, eruditissimus, & longe nobis dilectissimus Gruterus dedit: quae, etsi ubique optimae notae non sunt, quia tamen rara per Europam hujus poetae exemplaria scripta, non sunt insuper habendae. BARTHIUS lib. i. Advers. cap. xx. jam Oxonius, uti Interpres conjecerat, quod approbat & Barthius. N. HEINSIUS. Saepe ita turbarunt indocti librarii. vide infra ad vers. 242.

v. 12. Invadere bella Mancinus gaudens hostili tingere primus Tela cruore cadit] Membranae cascae, hostilique ungere primas Tela cruore cadit, ut primas sonet principem, qui honorem quemdam quaesierit scilicet in invadendis hostilibus turmis: quod non defenderim tamen acrius. BARTHIUS lib. i. Advers. cap. xx. hostilique unguere Tela cruore scripti & primae editiones. Eleganter. nisi quod in Oxonio mendose sit *hostilemque ungere*. apud Horat. lib. ii. od. i.

— arma

Nondum expiatis uncta cruoribus.
apposite. apud eundem Epod. v.

Et uncta turpis ova ranae sanguine.

delibutus cruore apud eundem non semel. apud Lucan. lib. iii. vers. 266. *unxere sagittas Errantes Scythiae populi*. Ita illic in vetusto codice Lucae Langemannii, hominis mihi perquam amici, exaratum offendi. apud Maron. Aeneidos ix. vers. 773.

Unguere tela manu, ferrumque armare veneno.
Plinius lib. xviii. in praefat. *Quod animal, excepto homine, tela sua venenis tingit? nos & sagittas unguimus*. Male *tingimus* ex scripto Pintiani, quod praecessit. *pinguis sanguine humus* saepe apud poetas occurrit. Quod *primas*, pro *primus*, exhibet codex Oxoniensis, ineptum est: nec approbatorem Barthium haberet, vellem. N. HEINSIUS. *arma sanguine tingere* ubique apud scriptores obvium est, ut

plurimis exemplis probavit Eruditissimus Bentlejus ad Horat. lib. ii. od. i. vers. 5. hic tamen omnino cum viris doctis ex libris scriptis & praeis editionibus *hostilique unguere* legendum est; quam scripturam, substituta illa, quae nunc vulgo exstat, primus mutavit Nicander in editione Juntina. ut *unguere sanguine*, ita etiam *unguere pice*. supra lib. i. vers. 354.

— cetera pingui

Uncta pice, atque atro circumlita sulfure fumant.
lib. xiv. vers. 428.

At rapidus fervor, per pingues unguine saedae
Illapsus, flammis victricibus insonat alveo.

& apud alios saepe. Voces *unguere* autem & *tinguere*, propter similitudinem literarum *ti* & *u* in scriptura Longobardica, non raro inter se commutaverunt scriptores librarii. vide N. Heinsium ad Nafon. i. Art. Amat. vers. 662.

v. 18. *Properanti in fata*] Barthius ad Claudiani bell. Gildon. vers. 454. (in editione nempe Hanov. quae prodit anno praeteriti seculi duodecimo) pro *properanti*, male *properandi* legendum censebat. Non enim *properanti* ad Paullum, sed ad Varronem refertur, qui, quamvis Paullus auspicia inaususta sibi evenisse nuntiaret, eo die pugnasset, nisi imperium tum penes collegam fuisset, eique in fata & perniciem ruenti jus signum pugnae proponendi non competisset. Rectius itaque vir doctissimus hanc conjecturam in postrema Claudiani editione omisit.

v. 25. *Siccine nunc, inquit*] *Siccine, sic, inquit* Colonienfis. nervose. N. HEINSIUS. Supra lib. iv. vers. 508.

Infelix animae, sic, sic vivasque, tuoque
Des iterum hanc laudem nato.

lib. xvi. vers. 125.

Sic, sic, Coelicolae, portentaue vestra secundi
Conduite, ait.

LII

v. 25.

- Paulle, tui capitis? meruerunt talia, qui te
Legibus atque urnae dira eripuerunt minanti?
Tradant immo hosti revocatos ilicet enses,
Tradant arma, jube, aut pugnatum deripe dexteras.
30 Sed vos, quorum oculos atque ora humentia vidi,
Vertere cum Consul terga & remeare juberet,
Ne morem & pugnae signum expectate petendae;
Dux sibi quisque viam rapito, cum spargere primis

Incipiet

v. 25. *Grates pretiumque rependit, Paulle, tui capitis*] Capitis enim periculum adierat Aemilius Paullus priori consulatu post confectum bellum Illyricum, cui beneficio plebis ereptus erat. Tangit hanc historiam Silius supra lib. viii. vers. 291. & Livius lib. xxi. cap. xxxv. & cap. xl. ceteris tacentibus historicis, etiam, quod mireris, Polybio, secundum quem lib. iii. cap. xix. Paullus ἰδοὺς ἃ μόνον ἐπιδείκνυται, ἔτι δὲ μάλλον ἀνδρωδὲς καχεῖσθαι τοῖς πρῶτοις, seu, ut Casaubonus interpretatur, non solertiae dumtaxat, verum etiam fortitudinis laudem ex provincia reportavit.

v. 29. *Aut pugnatum diripe dexteras*] deripe Oxonijs & Puteaneus. scribe, aut pugnatum deripe dextis: arma, videlicet. Multis haec illustramus ad Nafon. Metam. iii. vers. 52. lib. x. infra vers. 599. ite, ocius arma Deripite, o pubes, templis. N. HEINSIUS. Vide infra etiam ad lib. x. vers. 318. Pariter & apud Livium Varro Deos hominesque testatur lib. xxi. cap. xliv. se constrictum à collega teneri: ferrum atque arma iratis & pugnare cupientibus adimi militibus.

v. 30. *Quorum oculos atque ora humentia vidi*] *liventia* Puteaneus & editio Romana, *viventia* Oxoniensis, *libentia* Parmensis. Scribe, ut saepe alias, *uventia*, quod jam vidit quoque Barthius supra ad lib. viii. vers. 460. adnotata lib. iii. vers. 522. N. HEINSIUS. *liventia* etiam Romana princeps & Mediol. editio; *uventia*, hunc locum laudans, habet Gronov. in Diatr. Stat. cap. xxiv. In codice Colonienfi abjecta aspiratione est *umentia*, ut saepe in eo observare est. vide supra ad lib. ii. vers. 125. Infinitis locis librarii voces *uventus*, *uvescere*, *uvidus* in *humens*, *humescere*, *humidus* corruerunt, ut docent Salmas. in Epist. lxxxv. Broekhuif. ad Tibull. lib. i. eleg. ix. vers. 37. alique, quos ad eum locum citavit. Non ausim tamen contra auctoritatem omnium codicum hic *uventia* recipere, praesertim cum pro vulgata scriptura stent membranae Colonienfes; multo minus cum Salmasio facere, qui dicta Epist. lxxxv. contendit, oculos lacrimis madentes ubique *uvidos* & *uvidulos*, non *humidos* aut *humidulos* dicendos esse. Tot enim in locis *humere* & inde derivata de lacrimantium vultu aut oculis invenio, ut iis omnibus controversiam movere praeceps nimis ac temerarium videatur. Ecce enim *humentes oculi* sunt apud Nafon. xi. Metam. vers. 464. xiv. vers. 734. Lucan. lib. iv. vers. 521. Eu-

men. Gratiar. act. cap. ix. & Claudian. in vi. Consul. Hon. vers. 266. *humida lumina* apud Propert. lib. i. eleg. xvi. vers. 4. lib. iii. eleg. iv. vers. 17. Nafon. iii. Fastor. vers. 596. & ix. Metam. vers. 535. ubi Illustrissimus Heinsius, cum in uno scripto *in vida* invenisset, reliquis, ut verisimile est, nam de illis tacet, nihil mutantibus, *uvida* scribendum coniecit: sed nimis calide. *humens genae* apud Nafon. epist. viii. Heroid. vers. 64. *humentes genae* apud Tibull. lib. i. eleg. x. vers. 38. & Lucan. lib. v. vers. 737. *humens vultus* apud Statium iii. Theb. vers. 712. *humectare* apud Lucret. lib. i. vers. 919.

Et lacrimis salvis humectent ora genasque.

& Maron. i. Aen. vers. 465.

Multa gemens, largoque humectat flumine vultum.

Altera tanta his facile addi possent, nisi haec in exemplum sufficere censerem. Omnia itaque illa inivit membranarum emendare durior sane medicina videtur: nisi fortasse statuendum foret, cunctis, qui umquam fuerunt, librariis simile odium in vocem *uvere* aliaque inde derivata innatum esse, similem etiam libidinem eam in *humere* mutandi: quod quia auctoritate ponitur, eadem negatur. vide etiam infra ad lib. xi. vers. 510.

v. 32. *Ne morem & pugnae signum*] Opinor Martem. N. HEINSIUS. Nihil muto, quamvis varie turbent Mist & priscae editiones: in Oxoniensi enim est *Me morem & pugnae*; in editione Romana *Me marem & pugnae*; in Mediolanensi *Ei memorem pugnae*. Ad marginem vero Romanae, pro *marem*, manu docta etiam *Martem* emendatum erat, quod postea & Illustrissimo Heinsio in mentem venit. Sed *morem & signum pugnae* est in dia divo, pro consuetum pugnae signum. Ne quis militum solum signum ineunda pugnae expectet.

v. 33. *Dux sibi quisque viam capito, cum spargere primis &c.*] Pusillum est, sed moneo tamen emendes,

Dux sibi quisque viam rapito, cum spargere primis

Incipiet radijs Gargana cacumina Phoebus.

MODIUS Novant. Lection. Epist. lxxxvi. *rapito* cum membranis Colonienfibus Modius. recte. lib. viii. vers. 182.

Huc rapies, germana, viam tutosque receptus.

Plura diximus ad epistolam Herus Nafonianae vers. 74. N. HEINSIUS. Curtius dicit lib. v. cap. iv. *Dux*

Incipiet radiis Gargana cacumina Phoebus.

- 35 Pandam egomet propere portas. ruite ocus, atque hunc
Ereptum revocate diem. sic turbidus aegra
Pestifero pugnae castra incendebat amore.
At Paullus, jam non idem nec mente nec ore,
Sed qualis stratis deleto milite campis
40 Post pugnam stetit, ante oculos atque ora futuro
Obversante malo; ceu jam spe lucis adempta,

Cum

Dux sibi quisque itineris coeperat fieri. Recte autem viri docti, & cum his Dausquejus, *rapito* vindicarunt, quo vocabulo aptius exprimitur ardor Varonis proelium cum Hannibale committendi. Non enim volebat, milites sedato gradu ex castris progredi, sed ut rapide inde decurrerent, quo maturius manus cum hoste confererent. Silius lib. xii. vers. 472.

Raptum iter est, victorque moram non passus eundi. lib. ii. vers. 248.

Pernici velox cursu rapit incita membra.

Lucan. lib. iii. vers. 115.

Ut videt ingenti Saturnia templa revelli

Mole, rapit gressus.

Sic *rapere urbem, castra*, pro celeriter occupare. vide Gronov. ad Livii lib. vi. cap. xxiii. Saepe autem ita turbatum in libris priscis. vide infra ad lib. xv. vers. 659. *rapienda* via, pro *capienda*, quamvis alio sensu, ο παύ Gronovius Senecae restituit in Agam. vers. 154.

v. 33. *Spargere primus Incipiet radiis Gargana cacumina Phoebus*] Repone ex scriptis codicibus *spargere primis radiis*, non *primus*: idque Modio jam praevium est. N. HEINSIUS. *primus Phoebus*, ut apud Valer. Flacc. lib. v. vers. 332.

Rapta toris primi jubar ad placabile Phoebi
ibat.

primus sol apud Maron. vi. Aen. vers. 255. *primi sub lumina solis & ortus.* Et pro hac scriptura stat Dausquejus. Quamvis autem haud multum interfit, malim tamen cum manu exaratis libris & editione Mediolanensi *primis radiis*. sic Apollon. Rhod. lib. iii. vers. 162.

ἥλιος πρῶτον ἐκείνους ἀκτίνοισι.

quo sublatus sol primis cum radiis egeritur. Ovid. vii. Metam. vers. 804.

Sole fere radiis feriente cacumina primis.

prima lampade dixit Silius lib. xii. vers. 574.

Atque ubi nox depulsa polo, primaque rubescit

Lampade Neptunus, revocatque Aurora labores.

Illustrissimus Heinſius curis secundis ad Nason. Ep. xix. Heroïd. vers. 74. legebat,

— *spargere primis*

Incipiet radiis Gargana cacumina Titan.

ut me monuit Celeberrimus Burmannus: sed memoriae vitio Titan, pro Phoebus, quod servant omnes libri, posuit.

v. 35. *Pandam egomet primus portas*] *propere por-*

tas Oxonius & Colonienſis cum Romana editione, nam *primis* praeceſſerat paullo ante. in Parmenſi *prope*. N. HEINSIUS. In Mediolanenſi etiam *prope*, ut & editione Marſi & Martini Herbipolenſis: in Romana principe erat *propere*.

v. 39. *Stratis dilecto milite campis*] Membranae habent *deleto milite*, quod probabilius: nam omnis Italae nationis miles varius eo proelio concidit. BARTHIUS lib. i. Advers. cap. xx. *deleto* ex iisdem scriptis exemplaribus. lib. xvi. vers. 50.

— *deleta gentilis pube castrvae,*

Caesorum implebat solus loca.

lib. vii. vers. 549.

— *patiarne ante ora manusque*

Civem deleri nostras?

lib. ix. vers. 532. *Non Teucros delere aderam.* & sic ex Oxonio Barthius. Vidcantur quae annotamus lib. xv. vers. 558. N. HEINSIUS. Silius lib. i. vers. 514.

Dexter ades Phrygiae delenti stirpis alumnos.

lib. ii. vers. 185.

Gens extrema viri campis deletur Hiberis.

Virgil. ix. Aen. vers. 248.

Non tamen omnino Teucros delere paratis.

Claudian. i. in Eutrop. vers. 96.

Bastarnas una potuit delere ruina.

Justin. lib. ii. cap. viii. *Egressos navibus Megarenſes inopinantes aggressus deleuit.* Saxo Gramm. ii. Hist. Danicae in fine, *Protinus enim Sueones a Sialandensibus deleti.* Lucan. lib. ii. vers. 84.

Si libet ulcisci deletae funera gentis.

ubi simili errore quidam libri habent *dilectae gentis*. Pariter & infra peccatum est lib. xv. vers. 558. & vers. 590. Et ita fortasse emendandum apud Maron. in Ceiri vers. 32.

Additur aurata deletus cuspide Typho.

ubi priscæ editiones *delectus* habent: vulgo autem est *dejectus*: quod nec ipsum improbandum. Quin & ita, si libri scripti accederent, hoc loco legendum Celeberrimus Burmannus existimabat, quod Illustrissimo Heinſio etiam in mentem venit. Ita *dejicere* infra est lib. xv. vers. 466.

Tunc & furtiva tractantem proelia luce
Dejecit Galam.

Virgil. xi. Aen. vers. 641.

Ingentemque animis, ingentem corpore & armis
Dejicit Herminium.

Valer. Flacc. lib. vi. vers. 193.

LII 2

Strymonaque

- Cum supet exanimata parens, natiq; tepentes
 Nequidquam fovet extremis amplexibus artus:
 Per toties, inquit, concussae moenia Romae,
 45 Perque has, nox Stygia quas jam circumvolat umbra,
 Infontes animas, cladi parce obviis ire:
 Dum transit Divûm furor, & consumitur ira
 Fortunae, novus Hannibalis, sat, nomina ferre
 Si discit miles, nec frigidus aspicit hostem.
 50 Nonne vides, cum vicinis auditur in arvis,
 Quam subitus linquat pallentia corpora sanguis?
 Quamque fluant arma ante tubas? cunctator & aeger,
 Ut rere, in pugnas Fabius quoscumque sub illis
 Culpatis duxit signis, nunc arma capeffunt.
 55 At quo Flaminius. sed dira avertite Divi.
 Sin nostris animus monitis precibusque repugnat;
 Aures pande Deo. cecinit Cymaea per orbem
 Haec olim vates, & te praefaga tuosque
 Vulgavit terris proavorum aetate furores.
 60 Jamque alter tibi, nec perplexo carmine, coram
 Fata cano vates; sistis ni crastina signa,
 Firmabis nostro Phoebêae dicta Sibyllae
 Sanguine. nec Grajo posthac Diomede ferentur,
 Sed te, si perstas, insignes Consule campi.
 65 Haec Paullus, lacrimaeque oculis ardentibus ortae.

Necnon

*Styrmonaque obscura spargentem vulnera funda
 Dejicit.*

& vers. 217.

Aetaci sed eum prior hasta Phaleri

Dejicit.

Curtius lib. viii. cap. i. *Ille, quatuor millibus ferarum dejectis, in eodem saltu cum toto exercitu epulatus est.* vide Gebhard. ad Corn. Nepot. Thrasymb. cap. iii.

v. 50. *Vicinis auditur in arvis] in armis* Oxon. Putean. & editio Marfi. sed *arma* paullo post sequuntur denuo. N. HEINSIUS. Omnes, quas ego quidem vidi, (vidi autem tres) Marfi editiones constanter habent *in arvis*. & recte. *in armis* enim ex librorum errore ortum: qui lapsus illi hominum generi admodum frequens est. vide supra ad lib. iv. vers. 295.

v. 52. *Quamque fluant arma ante tubas]* Id est, de manu decident, etiam priusquam tubae instantur, ac signum pugnae proponitur. sic mox vers. 120.

Ast illi jam tela manu atque arma fluebant.
 lib. xv. vers. 377.

laxataque luctu

Fluxerunt rigidis arma infelicia palmis.

vide N. Heinsum ad Sili lib. ii. vers. 131. *ante tubas* autem, ut apud Claudian. lib. i. in Rufin. vers. 334.

*Quos tamen impavidus contra spumantis ad Hebrim
 Tendis aquas, sic ante tubas ferrumque precatus.*

v. 55. *Haec quos Flaminius]* At quos Flaminius multo elegantius in Coloniensi, abrupta oratione. N. HEINSIUS. Coloniensis libri scripturam optime amplectitur Illustrissimus Heinſius. Elegantissima est aposiopesis, quam mutarunt indocti librarii, quod non perspicerent sensum poetæ. Ea autem utitur Silius, ne ominosum foret, si adderet, Flamini milites, seu qui sub eo militarunt, non solum non arma capere, verum trepidare etiam, & jam fugam circumspicere ac tutos receptus. Simili abrupto sermone alibi etiam usus Silius, ut lib. vi. vers. 110.

Sed quid ego haec? gravior quanto vis ecce malorum.

libro vii. vers. 247.

quin inter cetera nostra

*Haec laude asuerit, modo qui. sed parcere dictis
 Sit melius.*

lib. x. vers. 290.

*Ille ego. sed vano quid enim te demoror aeger,
 Lentule, conquestu?*

Ovid. etiam iii. Fast. vers. 83.

Ergo ego? tam longas sed supprime, Musa, querelas.

Epist. xx. Heroïd. vers. 51.

*Nos quoque. sed taceo. mors hujus poema rapinae
 Ut sis, eris, quam te non habuisse, minor.*

Epist.

- Necnon & noctem sceleratus polluit error.
 Xanthippo captus, Libycis tolerarat in oris
 Servitium Satricus, mox inter praemia regi
 Autololum dono datus ob virtutis honorem:
 70 Huic domus & gemini fuerant Sulmone relictī
 Matris in uberibus nati, Mancinus & una
 Nomine Rhaetēo Solimus: nam Dardana origo,
 Et Phrygio genus a proavo, qui, sceptrā secutus
 Aeneae, claram muris fundaverat urbem
 75 Ex sese dictam Solimon: celebrata colonis
 Mox Italī paullatim attrito nomine Sulmo.
 Ac tum barbaricis Satricus cum rege catervis
 Advectus, quo non spretum (si posceret usus)
 Noscere Gaetulis Latias interprete voces.
 80 Postquam posse datum Peligna revīsere tecta,
 Et patrium sperare larem, ad conamina noctem
 Advocat, ac furtim castris evadit iniquis.
 Sed fuga nuda viri: sumto nam prodere coepta
 Vitabat clipeo, & dextra remeabat inermi.
 85 Exuvias igitur prostrataque corpora campo
 Lustrat, & exutis Mancini cingitur armis.
 Jamque metus levior: verum, cui demta ferebat
 Exfangui spolia, & cujus nudaverat artus,

Natus

Epist. XIII. Heroïd. vers. 163.

*Me tibi venturam comitem, quocumque vocaris:**Sive, (quod, heu! timeo) sive superstes eris.*

ubi similiter Ovidius propter omen abrupta oratione usus est. Impense tali loquendi genere gavisus est Statius, ex quo plura exempla collegit Barthius ad III. Theb. vers. 87.

v. 57. *Cecinit Grynaea per orbem Haec olim vates*] Cumaea Colonienfis, ut & lib. XIII. vers. 400. N. HEINSIUS. Alibi tamen idem codex *Cymaeus* scribit, more Graecorum. vide supra ad lib. VIII. vers. 533. Quae autem Silius Sibyllae hic tribuit (eam enim per *Cymaeam vatem* intelligit) Livius Marcio cuidam dat, & inde refert lib. xxv. cap. xii. Cuius vaticinium in numeros redegit Andreas Alciat. lib. v. Parerg. cap. xviii. & ex eo Column. ad Ennii fragm. pag. 122.v. 63. *Nec Grajo posthac Diomede ferentur campi*] De campo Diomedis, quem Silius etiam *Actolum* & *Lapyga campum* vocat, videndus Cluver. iv. Ital. Antiq. cap. xii. pag. 1222.v. 65. *Lacrimaeque oculis ardentibus oritae*] *Oculi ardentes*, ut apud auctorem Ceir. vers. 402.*Ad coelum infelix ardentia lumina tollens.*v. 67. *Xanthippo captus*] Nescio, quam ob causam Illustrissimus Scaliger ad oram codicis sui *cretus*, pro *captus*, conjecerit. Nam nihil mutandum. Satricus à Xanthippo captus erat primo bello Punico.v. 72. *Solymus*] *Solimus* Colonienfis passim. in Fastis etiam Nafonianis anceps scriptura. N. HEINSIUS. Vide virum illustrissimum ad Nafon. iv. Fastor. vers. 79.v. 76. *Paullatim attrito nomine Sulmo*] Fabulam hoc cenfet Cluver. ii. Ital. Antiq. cap. xiv. pag. 757. ex nuda vocabulorum similitudine conficiam, quem vide.v. 77. *Ac tum barbaricis*] Codex Putean. cum editione Romana principe & Mediolanensi *At tum*: quod non videtur rejiciendum. Satricus primo bello Punico captus, & in Libyam abductus, regi Autololum dono datus erat, at nunc iterum in Italiam advectus est, ut eo interprete Gaetuli Romanos intelligerent.v. 83. *Sumto quia prodere coepta*] *sumto nam prodere* in scriptis exemplaribus & editionibus vetustis. N. HEINSIUS. Haud aliter etiam editiones Romana princeps, Mediolanensis, Marfi, & Martini Herbipolensis, quod primus mutavit Nicander in Juntina; unde error ad omnes sequentes propagatus est.v. 86. *Mancini cingitur armis*] Historiam hanc finxisse videtur Silius ad imaginem illius, quam de Julio Mansueto narrat Tacitus III. Histor. cap. xxv. Haud absimiliter Maevius quidam in bello Augustum inter & Antonium fratrem inficius interemisit, eoque cognito se quoque occidisse dicitur ab

Lil 3.

auctore,

- Natus erat, paullo ante Maca prostratus ab hoste.
 90 Ecce sub adventum noctis primumque soporem
 Alter natorum Solimus vestigia vallo
 Ausonio vigil extulerat, dum forte vicissim
 Alternat portae excubias, fratrisque petebat
 Mancini stratum sparsa inter funera corpus,
 95 Furtiva cupiens miserum componere terra.
 Nec longum celerat iter, cum tendere in armis
 Aggere Sidonio venientem cōspicit hostem.
 Quodque dabat Fors in subitis necopina, sepulcro
 Aetoli condit membra occultata Thoantis.
 100 Inde, ubi nulla sequi propius pone arma, virumque
 Incomitata videt vestigia ferre per umbras,
 Profiliens tumulo contorquet nuda parentis
 In terga, haud frustra, jaculum: Tyriamque sequentum
 Satricus esse manum & Sidonia vulnera credens,
 105 Auctorem caeci trepidus circumspicit ictus.
 Verum ubi victorem juvenili robore cursus

Attulit,

auctore, seu auctoribus, epigrammatum, quae e-
 didit Pithoeus lib. iv. Catalect. pag. 159.

v. 89. *Maca prostratus ab hoste*] *Maca* Colonien-
 sis: ceteri cum vetustis editionibus *Mace*. N. HEIN-
 SIUS.

v. 95. *Furtiva cupiens miserum componere terra*] *componere* est sepelire. Ovid. iv. Metam. vers. 157.

Componi tumulo non invadeatis eodem.

Tibull. lib. iii. eleg. ii. vers. 26.

Sic ego componi versus in ossa velim.

ubi vide notas cultissimi Broekhuusii, & Kirchmann.
 iii. de Funer. Roman. cap. viii.

v. 98. *Quodque dabat Fors in subitis necopina*] *neco-*
pina est inopina, non provisā. nec enim non sem-
 per negat & copulat simul, sed interdum etiam
 simpliciter negat, ut hoc loco. vide Zinzerl. in Pro-
 mulf. Critic. cap. xxiii.

v. 99. *Condit membra occultata*] Palilogia prisca
 scriptoribus admodum frequens. Sic Virgil. iii. Aen.
 vers. 337.

Disponunt enses, & scuta latentia condunt.

quod Servius exponit, *Scuta condendo latere faciunt.*
 Ita ergo *condit membra occulta* est condendo occul-
 tat membra. Infra lib. xi. vers. 198.

obstruētas replete cadavere portas.

nam ita legendum monuit Illustrissimus Heinsius,
 id est, replendo portas cadavere eas plane obstrui-
 te. Plura ad eum locum notavi. Neque aliter ca-
 piendum illud apud Homerum frequentissimum,
 Βῆ δ' ἰών, aliaque similia.

v. 105. *Auctorem caeci trepidus circumspicit ictus*] In
 editione Romana princeps est *ceri ictus*, pro quo
 manu docta in margine emendatum *certi ictus*. Sed
 nihil muto. *caecus ictus* est qui à latente infertur,
 cujus auctor non apparet. Livius lib. xxxiv. cap. xiv.

Non caecis ictibus procul ex improvviso vulnerabantur.
 & cap. xxxix. Ut non modo ad caecos ictus, sed ne
 ad inferendum quidem ex propinquo telum, loci quid-
 quam esset. vide supra ad lib. vi. vers. 7.

v. iii. *Non sum equidem Salmone satus.* &c.] Lon-
 gum esset ire per singula. Ajo, ut in paucis con-
 feram verba, totum hunc locum hoc modo scri-
 bendum & interpolandum,

Non sim equidem Salmone satus tua, Satrice,
proles,

Nec frater, Mancine, tuus, fatearque nepotem
Pergameo indignum Solymo, si evadere detur
Huic nostras impune manus. tu nobile gestes
Germani spoliū ante oculos, referasque superba,
Me spirante, domus Pelignae perfidus arma?
Haec tibi, cara parens Acca, ad solatia luctus
Dona feram nati.

MODIUS Novant. Lection. Epist. lxxxvi. Scri-
 bo, *Non sim equidem.* D. HEINSIUS. *sim* scriben-
 dum sequentia Indubitate evincunt, uti jam ab aliis
 est monitum. N. HEINSIUS. Pro hac lectione
 stat etiam Dausquejus. Olim tamen vir Illustrissi-
 mus ad Nason. iii. Metam. vers. 271. hoc loco
sum servabat, at versu sequenti ex MSS. ut agebat,
fateor, pro *fatear*, legebat. cujus scripturae in mar-
 gine editionis Silianae, ad quam discrepantes lectio-
 nes notavit, non meminit. Quin & apud Nason.
 dicto loco ex plerisque veteribus libris emendabat,

— nec sum Saturnia, si non

Ab Jove mersa suo Strygias penetravit in undas.
 ubi vulgo est *nec sim*, quod tamen in contextu i-
 pso retinuit; nunc vero Celeberrimus Burmannus
sum edi curavit. Apud Appulej. v. Metam. pag.
 163. quem laudat Heinsius etiam, plerumque e-
 ditur, *Nec sum mulier, nec omnino spiro, nisi eam*
possum

- Attulit, & notis fulsit lux tristis ab armis,
 Fraternusque procul, luna prodente, retextit
 Ante oculos sese, & radiavit comminus umbo;
 110 Exclamat juvenis, subita flammatus ab ira:
 Non sim equidem Sulmone satus tua, Satrice, proles,
 Nec frater, Mancine, tuus, fatearque nepotem
 Pergameo indignum Solimo, si evadere detur
 Huic nostras impune manus tu nobile gestes
 115 Germani spoliū ante oculos, referasque superba,
 Me spirante, domus Pelignae perfidus arma?
 Haec tibi, cara parens Acca, ad solatia luctus
 Dona feram, nati ut figas aeterna sepulcro.
 Talia vociferans stricto mucrone ruebat.
 120 Ast illi jam tela manu, jamque arma fluebant,
 Audita patria, natisque, & conjuge, & armis;
 Ac membra & sensus gelidus stupefecerat horror.
 Tum vox semanimi miseranda effunditur ore:
 Parce precor dextrae, non ut mihi vita supersit,

(Quippe

possum de tantis opibus dejecero. paucae tantum editiones, sed recentiores, habent *sim* & *spirem*. certe *spirem*, teste Elmenhorstio, est in membranis Florentinis. Petron. tamen in Satyr. cap. lxxxix. *Nam aut vir ego liberque non sum, aut noxio sanguine parentabo injuriae meae.*

v. 114. *Hinc nostra te impune manus*] *Huic nostras impune manus* rectius ex Colonienſi libro Modius. Puteaneus, *Hinc vestra nunc impune manu*. N. HEINSIUS. Oxoniensis, *Hinc vestra impune manu*. Colonienſis libri lectionem amplexus est etiam Dausquejus, ut & olim N. Heinsius ad Nafon. iiii. Metam. vers. 271. & merito. *evadere* enim ubique ferre cum quarto casu noster jungit. vide infra ad lib. xvi. vers. 521.

v. 116. *Me spirante*] *Me spectante* editio Romana princeps & Mediolanensis. sed perperam; praecessit enim modo *ante oculos*. *Me spirante* autem est, me vivente. vide supra ad lib. ii. vers. 430.

v. 117. *Haec tibi, cara parens, apta ad solatia*] Nomen *Accae* matris reduxit Modius, consentiente Dausquejo. Favet MS. liber, in quo *Aëla* legitur, nomine ex illo corrupto, estque mutuatum a sorore Camillae apud Maronem. BARTHIUS lib. i. Advers. cap. xx. *aëla* scripti, excepto Colonienſi, in quo *Acca*. optime, uti Modius quoque jam vidit, approbantibus Dausquejo, Barthioque. Apud Maronem Camilla xi. Aen. vers. 823. *Haëlenus, Acca soror, potui*. occurrit & id nomen apud Propertium de Luperi matre. tum nota illa nutrix Romuli *Acca Larentia*. Deinde muta distinctionem, *nati ut figas aeterna sepulcro*. N. HEINSIUS. Pro *Haec tibi*, codex Oxoniensis & Puteaneus cum editione Parmensi *Nec tibi*, quae lectio tolerari potest, si post vocem *feram* signum interrogandi ponatur. Vide-

remne hostem fratris arma gestare? *nectibi* ea, o mater, ad solatium luctus ferrem? ut nati sepulcro figeres. Verum cum codex Colonienſis vulgatam scripturam servet, nihil mutari malim. Insuper recte viri docti *à apta* in *Acca* mutarunt, quod cum proprium nomen esse nescirent librarii, id in vicinum *aëla* transformarunt, ut in nonnullis libris est etiam nunc: quod cum alii idoneum sensum non efficere viderent, ei *apta* substituerunt, quae voces & alibi inter se commutatae sunt, ut supra lib. i. vers. 365. vide etiam Broekhus. ad Propert. lib. iv. eleg. vi. vers. 22. Saepenumero autem ineptos & indoctos librarios nomina propria, non ignotiora solum, sed & notissima, in alia appellativa, ut vocant, corrupisse, nemini latere potest, cui vetustos codices versare contigit: quaedam exempla ex hoc Silio referam. lib. i. vers. 431. *missus* dederunt, pro *Temisus*. lib. iv. vers. 518. *caſſidis auricomae*, pro *Auruncae*. lib. vii. vers. 295. *dura caſſis*, pro *Tyria*, ex conjectura Heinsii. infra hoc lib. vers. 587. *radio*, pro *Tadio*. lib. x. vers. 564. *terrorque modo*, pro *terror Nomadum*. lib. x. vers. 26. *iterum*, pro *Italum*. vers. 31. *nondum*, pro *Nomadum*. lib. xiv. vers. 536. *duro transstro*, pro *Tyrio*, ex conjectura ejusdem Heinsii. lib. xvi. vers. 180. *fera bella*, pro *Africa*. vers. 564. *ludibilis*, pro *Indibilis*. Si quis autem & alia aliunde velit, consulat Broekhusium ad Propert. lib. iiii. eleg. ii. vers. 45. eleg. iiii. vers. 5. & 37. & eleg. vii. vers. 44.

v. 123. *Tum vox semanimi*] Cum Oxonius, ut saepe alias, etiam apud Maronem & Ovidium in vetustis exemplaribus. *semanimi* Colonienſis. N. HEINSIUS. Ita *semusta*, pro *semitista*, in contextu Silii emendabat lib. iiii. vers. 16. Alii tamen has voces integre scribi malunt, ut secunda & tertia syllaba per synizesin

- 125 (Quippe nefas hac velle frui) sed sanguine nostro
Ne damnes, o nate, manus. Karthaginis ille
Captivus, patrias nunc primum advectus in oras,
Ille ego sum Satricus, Solimi genus. haud tua, nate,
Fraus ulla est. jaceres in me cum fervidus hastam,
130 Poenus eram. verum, castris elapsus acerbis,
Ad vos & carae properabam conjugis ora.
Hunc rapui exanimi clipeum: sed jam, unice nobis,
Haec fratris tumultis arma excusata reporta.
Curarum tibi prima tamen sit, nate, referre
135 Ductori monitus Paullo, producere bellum
Nitatur, Poenoque neget certamina Martis.
Augurio exultat Divûm, immensamque propinqua
Stragem acie sperat. quaeso, cohibete furentem
Varronem: namque hunc fama est impellere signa.
140 Sat magnum hoc miserae fuerit mihi cardine vitae
Solamen, cavisse meis. nunc ultima, nate,
Invento simul atque amisso redde parenti
Oscula. sic fatus galeam exuit, atque rigentis
Invadit nati tremebundis colla lacertis,

synizesin in unam coëant. vide Erythr. indic. Virgilian. in voce *Semianimem*, & Pierium ad Maron. III. Aeneid. vers. 578.

v. 128. *Ille ego sum Satricus*] Pariter infra lib. xv. vers. 59.

Ille ego sum, Anchisae Venerem Simoëntis undas

Quae junxi.

Auctor Ceiris vers. 409.

Ille ego sum, cognato sanguine vobis Scylla, quod, ah, salva liceat te dicere, Progne;

Ille ego sum, Nisi pollutis filia quondam.

Ovid. iv. Metam. vers. 226.

Ille ego sum, dixit, qui longum metior annum.

in III. Faistor. vers. 505.

Ille ego sum, cui tu solitus promittere coelum.

& I. ex Ponto Epist. II. vers. 35.

Ille ego sum, lignum qui non admittat in ullum.

Ille ego sum, frustra qui lapis esse velim.

Statius XI. Theb. vers. 165.

Ille ego sum, qui te pacem & pia jura regentem &c.

Simili modo & Petron. in Satyr. cap. cxxvi. *Rogo, inquam, numquid illa, quae me amat, in es. ubi vide Celeberrimum Burmannum.*

v. 130. *Verum castris elapsus*] Illustrissimus Scaliger ad oram codicis sui mutavit, *verum ut castris.* non probò. quamvis & Cellarius in contextum receperit.

v. 136. *Poenoque neget certamina Martis*] Malo *Poenno Marti.* N. HEINSIUS. *Poenno Marti* erit Hannibali. ita enim Marti Hannibal infra acquatur lib. XI. vers. 582. *germanus in armis Ille tuus par Gradi-*

vo. Marcellus lib. XII. vers. 278. *tum Martis adaequant Marcellum decori.* Hamilcar apud Livium lib. XXI. cap. X. *Nec puer hic dux erat, sed pater ipse Hamilcar; Mars alter, ut isti volunt.* atque ita alibi: Nihil tamen muto. sic infra libro XII. vers. 274. *Martis certamine sisti Posse ducem Libyae.* libro XV. vers. 443. *rapiunt certamina Martis.* vers. 827. *du-bia exclusit certamina Martis.* lib. XVI. vers. 203.

dispersas sine lege castrivas

Vestro formarent ritu ad certamina Martis.

Virgil. XII. Aen. vers. 72.

neve omine tanto

Prosequere in duri certamina Martis euntem.

qui & pugna Martis dixit ibid. vers. 124.

Haud secus instructi ferro, quam si aspera Martis Pugna vocet.

Eodem sensu & certamina pugnae apud nostrum frequens, ut lib. V. vers. 574. lib. IX. vers. 370. lib. XI. vers. 338. lib. XIII. vers. 876. lib. XVII. vers. 548. ut & apud alios.

v. 137. *Immensamque propinqua Stragem acie sperat*] spirat olim Illustrissimus Heinſius ad marginem Sili legendum conjecerat, de quo infra vide ad lib. XVII. vers. 541. quam tamen conjecturam ipse rejecisse videtur, cum ejus in notis postea non meminerit. & recte.

v. 138. *Prohibete furentem*] cohibete Colonienſis & Puteaneus. recte. N. HEINSIUS. Ita & excerpta codicis Oxoniensis.

v. 141. *Cavisse meis*] Id est: prospexisse. Ovid. xv. Metam. vers. 758.

quo praefide rerum, Humano generi, Superi, cavistis abunde.

ubi

- 145 Attonito & nitens verbis sanare pudorem
Vulneris impressi, telum excusare laborat.
Quis testis nostris, quis conscius affuit actis?
Non nox errorem nigranti condidit umbra?
Cur trepidas? da, nate, magis, da jungere pectus.
- 150 Absolvo pater ipse manum, atque in fine laborum
Hac condas oculos dextra, precor. at miser, imo
Pectore suspirans, juvenis non verba vicesque
Alloquio vocemve refert; sed sanguinis atri
Sistere festinat cursum, laceroque ligare
- 155 Ocius illacrimans altum velamine vulnus.
Tandem inter gemitus miserae erupere querelae:
Siccine te nobis, genitor, Fortuna reducit
In patriam? sic te nato, natumque parenti
Impia restituit? felix o terque quaterque
- 160 Frater, cui fatis genitorem agnoscere ademtum!
Ast ego, Sidoniis imperditus, ecce, parentem
Vulnere cognosco. saltem hoc, Fortuna, fuisset
Solamen culpa, dubia ut mihi signa dedisses
Infausti generis. verum linquetur iniquis

Non

ubi vide Illustrissimum Heinsium.

v. 145. *Attoniti & nitens verbis sanare pudorem*] Nihil hic difficultatis. Tamen vetustilibrilectio non est aspernanda, *Attonitoque timens*. Timebat nimirum, ne tanto tamque inopinato scelere percussus manum in se filius converteret. Sane mra est historia, & sine dubio efficta a Silio ex alterius cuiusdam eventu pari, ut moris habet. Est vero ita concipienda, ne quis minus acute oculos intendens non intelligat. Dirum prodigium Cannensis cladis describitur. Satricus erat captus olim in Libya, sed Italus domo, cum Aeneae comes ejus progenitor in Italiam venisset. Is Hannibali donatus interpretis erat Poenis, ut cum Latinis colloqui possent. Hic duos filios in Italia reliquerat, Mancinum & Solymum. Mancinus die praecedente Cannensem pugnam, cum promptior manu erupisset castris, à Macis interemtus est. Solymus, qui vigil vallo excubabat, cum decederet statotempore, noctu exiit tumultatum fratris corpus. Eodem tempore Poeni quoque castris exibit Satricus genitor, ut ad Romanos transfugeret. Cum inermis relicto clipeo fugisset, forte fortuna offendit corpus Mancini, ejuque armis induitur, & ita ad castra Romanorum progressus incidit in Solymum; qui certus fratrem occubuisse, & armis ipsius agnitis parentem pro hoste occidit. Is moriturus monet, ut Varronis impetus cohibeatur, alioqui maxima strage Poenis victores futuros. Haec enarrando Silio huc allinere voluimus, nam aliquanto intricatius ab eo proferuntur. BARTHIUS lib. 1. Advers. cap. xx. *Attonitoque timens scripti & vetu-*

stae editiones, excepto Colonienfi, ex quo nihil hic loci erat annotatum, sive incuria Carrionis, sive quod is codex cum vulgatis libris faciebat. Livinejus *Attonitumque timens*, Barthius *Attonitoque timens* videtur approbare. *Attonito*, nimirum filio, timebat pater, ne is manum in se converteret. Sed nec *sanare pudorem* satisfacit. verum utrumque spurium esse existimo: nam nihil haecenus locutum Solimum ex sequentibus fit manifestum. N. HEINSIUS.

v. 149. *Da, nate, magis, da jungere pectus*] *Lege, da, nate, manus*. D. HEINSIUS. Nihil hic mutandum: nam *manum* mox sequi denuo vides. N. HEINSIUS. Recte pro vulgata stat vir Illustrissimus, qui tamen olim cum patre hic *manum*, pro *magis*, praeferebat in notis ad Valer. Flacc. lib. 1. vers. 41.

v. 154. *Sistere festinat cursum, laceroque ligare &c.*] Ut de se narrat Cephalus apud Nason. vii. Met. vers. 848.

— *scissaque a pectore veste
Vulnera saeva ligo; conorque inhibere cruorem.*

v. 161. *Ast ego Sidoniis imperditus*] Manifesta res est, emendari debere, *imperditus*. MODIUS Novant. Lectio. Epist. lxxxvi. *imperditus* cum Colonienfi Modius. probe. apud Maronem x. Aen. vers. 430.

Et vos, o, Grajis imperdita corpora, Teucris.
Statius 111. Theb. vers. 84.

— *numquam tibi sanguinis hujus
Fus erit, aut magno series imperdita Tydeo
Pectora.*

M m m

Noster

- 165 Non ultra Superis nostros celare labores.
Haec dum amens queritur, jam, deficiente cruore,
In vacuas senior vitam disperferat auras.
Tum juvenis, maestum attollens ad sidera vultum;
Pollutae dextrae & facti Titania testis
- 170 Infandi, quae nocturno mea lumine tela.
Dirigis in patrium corpus, non amplius, inquit,
His oculis & damnato violabere visu.
Haec memorat, simul ense fodit praecordia, &, atrum
Sustentans vulnus, mananti sanguine signat
- 175 In clipeo mandata patris, FVGE PROELIA VARRO:
Ac summi tegimen suspendit cuspide teli,
Defletumque super prostermit membra parentem.
Talia venturae mittebant omina pugnae
Ausoniis Superi, sensimque abeuntibus umbris
- 180 Conscia nox sceleris roseo cedebat Eoo.
Ductor in arma suos Libys, & Romanus in arma

Excibant

Noster ipse lib. x. vers. 416.

*Reliquias belli, atque imperdita corpora Poenis
Impia formido ac major iactabat Erinnyis.*

N. HEINSIUS.

v. 165. *Non ultra Superis non hos tolerare labores*
Emendandum,

Non ultra Superis nostros celare labores.

Sensus est, (neque enim & hunc, cum paullo intricatior locus sit, gravabor adscribere) Utinam saltem non tam evidentibus indicibus patrem agnovissem, & de facto meo dubitare possem! esset hoc magnum misero solatium: quo cum caream, non orabo Deos, ut, quod proximum est, id tacitum esse velint, nullique illud innotescat, sed manu remedium inveniam dolori meo. quod ideo dixit, quia pater, cum filium, a quo letaliter esset vulneratus, solaretur, & in errorem fatalem culpam omnem rejiceret, & nullum facti testem adfuisse; clam illud esse posse dixerat, ubi ait:

Quis testis nostris, quis conscius affuit actis?

Non nox errorem nigranti condidit umbra?

MODIUS Novant. Lektion. Epist. LXXXVI. *nostros celare labores* idem Colonienfis, uti Modius jam testatum reliquit. & id bene. N. HEINSIUS.

v. 173. *Haec memorat*] *memorans* maluerim. N. HEINSIUS.

v. 182. *Excibant*] *Excibant* scripti. N. HEINSIUS.

v. 183. *Qualis nulla dies omni surrexerit aeo*] lib. xi. vers. 457. *surgente die*. Deinde *Non verborum, inquit, pro Nec*, Colonienfis. N. HEINSIUS. *subluxerit*, pro *surrexerit*, olim legendum putavit Illusterrimus Heinsius, quam conjecturam postea recte induxit. *surgere* enim ut Ovid. iv. ex Ponto Epist. vii. vers. 112.

Eoo quoties surgit ab orbe dies.

Virgil. iii. Georg. vers. 400.

Quod surgente die mulsere horisque diurnis.

Lucan. lib. iv. vers. 154. *donec decreveris umbra In medium surgente die*. Avien. descr. Orb. vers. 1059.

— *Axe diei*

Consurgentis item Libanus premis ardens arva.

Pro *surrexerit*, in Parmensi editione est *surrexerat*.

v. 185. *Ad Iäpygis agros*] Non damno hanc lectionem: opinor tamen verius esse *Iäpygas agros*. Sic *Iäpyga campum* supra non semel habuimus. *Iäpyge alumno* infra, & *Iäpyge campo* initio lib. ix. N. HEINSIUS.

v. 187. *Concessere Alpes*] Id est, cesserunt, superatae sunt. Virgil. Ecl. x. vers. 62.

Jam neque Hamadryades rursum nec carmina nobis

Ipsae placent: ipsae rursum concedite silvas.

v. 187. *Pater ipse superbus aquarum Eridanus*] Qui nostro pater aquarum, Virgilio rex fluviorum dicitur i. Georg. vers. 480.

*Proluit insano contorquens vortice silvas
Fluviorum rex Eridanus.*

De immensa aquarum vi, quam Eridanus alveo suo devehit, videatur Cluver. i. Ital. Antiq. cap. xxxvi. pag. 409.

v. 189. *Strage virum mersus Trebia est*] An *versus*, vel *aversus*? ut obstructus virorum strage cursum alio deflexisse dicatur. malim *immersus*. N. HEINSIUS. Vir Illustrissimus etiam *pressus* conjecerat: sed eam conjecturam inducta linea postea delevit. Eandem etiam notarat in scheda quadam, quam in Silio ejus inveni, addito loco ex lib. iv. vers. 623.

Concidit, & clausit magna vada pressa ruina.

Similiter nempe locutus & Claudian. in iv. Consul. Hon.

- Excitant de more suos: Poenisque redibat,
Qualis nulla dies omni surrexerit aevo.
Non verborum, inquit, stimulantum, Poenus, egetis,
185 Herculeis iter a metis ad Iapygis agros
Vincendo emensi: nusquam est animosa Saguntos:
Concessere Alpes. pater ipse superbus aquarum
Aufonidum Eridanus captivo defluit alveo.
Strage virum merfus Trebia est, atque ora sepulto
190 Lydia Flaminio premitur, lateque refulgent
Ossibus, ac nullo fulcantur vomere campi.
Clarior his titulus, plusque allatura cruoris
Lux oritur. mihi magna fatis, sat vero superque
Bellandi merces sit gloria: cetera vobis
195 Vincantur. quidquid diti devexit Hiberno,
Quidquid in Aetnaeis iactavit Roma triumphis;
Quin etiam Libyco si quid de litore raptum
Condidit, in vestros veniet sine fortibus enses.
Ferte domos, quod dextra dabit: nil victor honoris

Ex

Hon. vers. 630.

*Corporibus premitur Peuce, per quinque recurrens
Ostia.*Sed nihil muto. Trebia enim dicitur *merfus strage
virum*, ut campus Iapyx *cruore Aufonio merfus* supra
lib. I. vers. 50.*Dum Cannas, tumultum Hesperiae, campumque
cruore**Aufonio merfum sublimis Iapyga cernam.*v. 189. Ora sepulto Lydia Flaminio premitur] *se-
pultro Flaminio* Colonienfis & Oxonius. N. HEIN-
SIUS. Voluerunt fortasse librarii *sepultro Flaminii*.v. 190. *Lateque refulgent Ossibus campi*] Quod al-
bere dixit Virgil. XII. Aen. vers. 36.*campique ingentes ossibus albens.*

& v. Aen. vers. 864.

*Jamque adeo scopulos Sirenum adveſta subibat,
Difficiles quondam, multorumque ossibus albos.*etiam Senec. in Oedipo vers. 94. *albens ossibus spar-
ſis solum.* & Statius lib. II. silv. VII. vers. 65.*Albos ossibus Italis Philippoſ**Et Pharfalica bella detonabis.*Appulej. VIII. Metam. pag. 163. ed. Pricaei, *Deni-
que ob iter illud, qua nobis erat commeandum, jacere
ſemeſa hominum corpora, ſuiſque viſceribus nudatis of-
ſibus cuncta candere.* Ubi vide Pricaeum. ipſa offa
vocatit Homerus in Odyſſ. A. vers. 161.*Ἄλγεα δὲ δάπη λυγρὰ ὅττι πύδνται ὀμβρῶν.**Viridius jam alicubi alba offa imbre putrescunt.*v. 192. *Clarior his titulis plus allatura cruoris Lux
oritur*] Scribendum videtur,*Clarior his titulus, plusque allatura cruoris**Lux oritur.*MODIUS Novant. Lectio. Epist. I. *Clarior his ti-
tulus, plusque allatura* scripti: quod & Modio jam

arriſerat. N. HEINSIUS.

v. 193. *Mihi magna fatis, ſat vera ſuperque Bel-
landi merces*] *ſat vero* Puteaneus & Marſi editio. ſed
arbitror ſcribi debere *ſat certa merces*. Si vero ad-
mittis, ſyllabam poſtiorē corripuerit exemplo
Statii & aliorum poetarum. N. HEINSIUS. Sic
Statius ultimam brevem facit II. Theb. vers. 187.*Tu potior, Thebane, queri. nos vero volentes.*

ubi vide Barthium: etiam Aufon. Epigr. CVIII.

*Pars te Eurippum vocitat, pars vero Eurippum.*quo loco pari errore quoddam *vera* legere voluiſſe
notat Juret. ad Paullini vit. D. Martini lib. IV. vers.
433. & pluribus exemplis id, quod hic docemus,
adſtruxit. Vide inſuper Giſan. Indic. Lucret. in vo-
ce *Adverbia* & G. J. Voſſium lib. II. de Art. Gramm.
cap. XXVII. *vero* habet etiam editio Mediolanenſis
& Romana princeps.v. 194. *Bellandi merces ſit gloria &c.*] Paria ſentit
Skioldus Daniae rex apud Saxo. Gramm. opti-
mum, ut tempora illa ferebant, ſcriptorem, bo-
noſque auctores ubique imitatum, I. Hiſtor. Danic.
pag. 6. *Proceres non ſolum domeſticis ſtipendiis colebat,
ſed etiam ſpoliis ex hoſte quaefitiſ: affirmare ſolius;
pecuniam ad milites, gloriam ad ducem redundare de-
bere:* quod pluribus ibi in notis illuſtravit Stepha-
nius, laudato etiam hoc Hannibalis ex Silio, quod
tamen perperam Satriſ dictum eſſe ait.v. 196. *Quidquid & Aetnaeis*] in *Aetnaeis* ſcripti
& vetuſtae editiones. N. HEINSIUS. & *Aetnaeis*
primus Nicander edidit apud Juntas.v. 198. *In vestros veniet sine fortibus enses*] *veniet*
ex ſcriptis. N. HEINSIUS.v. 199. *Nil victor honoris Ex opibus poſco*] Quid
opibus cum honore? Enimvero ſolum ſibi hono-
rem poſcit Hannibal, nihil opes moratus. Itaque

M m m 2

ſupra

- 200 Ex opibus posco. raptor per secula longa
Dardanus edomitum vobis spoliaverit orbem.
Qui Tyria ducis Sarranum ab origine nomen,
Seu Laurens tibi, Sigêo sulcata colono,
Arridet tellus, seu sunt Byzacia cordi
- 205 Rura magis, centum Cereri fruticantia culmis,
Electos optare dabo inter praemia campos.
Addam etiam, flava Thybris quas irrigat unda,

Captivis

supra dixit,

*Clarior his titulis plus allatura cruoris**Lux oritur; mihi magna satiis, sat vera superque
Bellandi merces sit gloria.*

Quare necesse est emaculare nil *viſtor* honoris Ex opibus posco. quo pacto veritas constat. Modo sim honoratus victoria, vobis, ait, opes trado diripiendas. Multum sane in hoc genere scriptorum lucis quandoque unius literae addit constitutio. BARTHIIUS lib. i. Advers. cap. xx. Ex scriptis & Marſi Veneta editione nil *duſtor* honoris, pro *viſtor*. Barthius non potest concingere honorem ex opibus poscere. Quid opibus cum honore, inquit? Enimvero solum honores poscere Hannibalem, nil opes morari: ac proinde *viſtor* honoris reponit. Sed honor etiam pro munere nonnumquam ponitur. atque hinc *honorarium*. N. HEINSIUS. Recte Mſta *duſtor*. Voces, *viſtor* & *duſtor* librarii frequenter inter se commutarunt, ut supra lib. v. vers. 211. lib. ix. vers. 600. & lib. x. vers. 553. Apud Lucan. etiam lib. III. vers. 71. pro

agmina viſtor

Non armata trahens, sed pacis habentia vultum,
undecim codices ex illis, quos Illustrissimus Heinſius cum vulgatis contulit, *duſtor* habent. & postea ibid. vers. 133. pro *magnum viſtor in iram Vocibus accensus*, in quatuor ex iisdem Heinſianis est etiam *duſtor*. in omnibus tamen, quas vidi, Marſi & aliis editionibus hic constanter *viſtor* est. Recte deinde vir Illustrissimus vulgatam scripturam honoris contra Barthium asseruit, & honorem pro praemio, munere, dono hic poni, ut & alibi saepe, notavit. Sic Ovid. xi. Metam. vers. 216.

*Nec, pars militiae, Telamon sine honore recessit,
Hesioneque data potitur.*

& XIII. vers. 41.

Nos inhonorati & donis patruclibus orbi.

Curtius lib. ix. cap. i. Copiarum duces coronis & milia aureis singulos donat. ceteris quoque pro portione aut gradus, quem in militia obtinebant, aut navatae operae, honos est habitus. lib. x. cap. i. Cum omnes amicos regis donis super ipsorum vota coluisset, Bagoae spadoni nullum honorem habuit. Simili sensu Τιμῶν, quod proprie est honorare, pro praemio afficere posuit Xenoph. III. Cyropaed. pag. 77. Δοκίμῳ ἡμῶν ἐνδοξία τις οὐ παρὰ τῶν, καὶ οὐ τιμωρία τις προσγεγνηται, καὶ οὐ ἐχομεν, ἀλλ' ὡς τιμῶν ἐχομεν, οὗς αἱ βουλόμεθα. Erni quadam laetitia in hoc tempore videmur, tum

quod opum copia quaedam nobis accesserit, tum quod nobis sit, unde honorem habere liceat iis, quibus visum fueris.

V. 202. Sarranum nomen] Male scripti Serranum nomen. N. HEINSIUS. Sarranum est Tyrium, vide supra ad lib. vi. vers. 62. adeoque minime cum libris scriptis in Serranum mutandum.

V. 204. Seu sunt Buxentia cordi Rura magis] Vidit Interpres nihili haec esse, & recte subodoratus est, Byzacia Rura reponi debere, quae Africae totius sunt fertilissima. Consulatur, quae ille ex Varro- ne, Plinio, aliisque huc congeſſit, à nobis neuti- quam compilanda. Romana editio Byrantia, Oxo- nius codex Byzantia, neque aliter Parmensis: in Colonienſi recte Byzacia. Buxentia Straboni. In ve- teri inscriptione apud Gruterum pag. cccxli, quae honori L. Aradii Valerii Proculi est. data, ubi in- ter alia,

LEGATO. PRO. PRAETORE. PROVINCIAE. NVMDIAE
PERAEQVATORI. CENSVS. PROVINCIAE. GALLECIAE
PRAESIDI. PROVINCIAE. BYZACENAE. &c.
PROCONSULI. PROVINCIAE. AFRICAE. VICE
SACRA. IVDICANTI. EIDEMQ. IVDICIO. SACRO
PER. PROVINCIAS. PROCONSVLAREM. ET
NVMDIAM. BYZACIVM. AC. TRIPOLIM. &c.

quae totidem verbis repetuntur in alia inscriptione, Populonii exſtante, quam Gruterus pag. cccxlxi. exhibet: pag. cccxlxi. de eodem, PRAESES. PROVIN- CIAE. VAL. BYZACEN. Idem Valerius Proculus in tri- bus quatuorve ſubſequentibus tabellis PRAESES. PRO- VINCIAE. BYZACENAE, ſive VALERIAE. BYZACENAE designatur. Sed & illud neglectum haberi nolim, quod pag. cccxlxi. in ejuſdem Proculi inſcriptione Hadrumentum, quae colonia fuit Romana ejus- dem Byzacenae provinciae, ob miram fertilitatem dicatur COLONIA. CONCORDIA. VLPIA. TRAIANA. FRV- GIFERA. HADRVMETINA. Iſidorus: Byzacina regio ex duabus nobiliſſimis oppidis nomen ſortita eſt, ex quibus unum Hadrumentum. Plura doctiſſimus Surita ad An- tonini Itinerarium pag. 218. Fuiſſe Conſularem po- ſteriori tempore provinciam patet ex praefatione Favonii Eulogii in ſomnium Scipionis, quem vir Praeſantiſſimus Andreas Scottus primus juris fecit publici: illa quippe inſcripta eſt Superio Conſuli pro- vinciae Byzaceniae. Nec proſurſus Byzantia rura, quod habent quidam codices, damnum. Byzantia enim Graecis hic Africae populus dicebatur. qua de re videnda, quae Salmatiuſ ad Solinum congeſſit pag.

Captivis late gregibus depascere ripas.

Qui vero externo socius mihi sanguine Byrsae

210 Signa moves, dextram Aufonia si caede cruentam

Attolles, hinc jam civis Karthaginis esto.

Neu vos Garganus Daunique fefellerit ora;

Ad muros statis Romae: licet avia longe

Urbs agat, & nostro procul a certamine distet,

215 Hic hodie ruet. atque ultra te ad proelia miles

Nulla

pag. 320. 321. [pag. 226. ed. ult.] N. HEINSIUS. Recte vin docti *Byzacia* vindicarunt, quorum emendationem probat etiam Cluver. lib. iv. Ital. Antiq. cap. xiv. pag. 1261. In Mediolanensi editione erat etiam *Byzantia*. Ad hujus regionis fertilitatem pertinet quoque locus Martiani Capell. lib. vi. pag. 216. *Byzantium* (sic legendum, non *Byzantium*) incolunt, quae regio ducentis quinquaginta millibus passuum circumitur, cujus satio centesimo messis incremento foeneratur.

v. 206. *Electos optare dabo inter proelia campos*] Scripserat Silius *inter praemia*. non enim *inter proelia*, sed post proelia, militibus dona militaria conferuntur. MODIUS Novant. Lection. Epist. l. *inter praemia* recte Modius, secutus auctoritatem codicis Agrippini. N. HEINSIUS. Simili errore *proelia*, pro *praemia*, infra etiam dederunt scribae librarii lib. xvi. vers. 523. & alibi passim.

v. 208. *Gurgitibus late captivis pascere ripas*] Nihil fani, aut quod pro sano haberi possit, est in his: nisi forte milites gramine pascendi erant, quod *gregibus* captivis plane convenit: quare legendum,

Captivis late gregibus depascere ripas.

MODIUS Novant. Lection. Epist. l. Hunc verum, quem feliciter restituit Modius, eadem scriptura agnoscunt membranae Britannicae. BARTHIIUS lib. i. Advers. cap. xx. *depascere* Puteaneus & Oxonius, *pascere* Aldus & Marfi editio Gallica: at optime Modius ex Colonienfi libro,

Captivis late gregibus depascere ripas:

quod Veneta Marfi editio confirmat, & probatur a Barthio. N. HEINSIUS. Pleraque editiones, & in his utraque Marfi Veneta, in vulgatam lectionem conspirant. In Colinaei vero editione operarum errore est *poscere*, quod denuo Dausquejus expressit; qui tamen in notis Modii ex codice optimo emendationem recte probat. & omnino ea vera Silii manus est. sic contra de fugiente Alarico ait Claudian. in vi. Consul. Hon. vers. 183.

Nec jam cornipedem Tiberino gramine pascis,

Ut rebare, tuum.

v. 209. *Qui vero extremo socius mihi cardine Byrsae* *Signa moves*] Ad haec Interpres Marfus „*Extremo* „*cardine*, id est, qui es mihi socius in bello, quada- „*dam affinitate remota*, scilicet, quia solummodo „*decenteris sub imperio Byrsae*. Sed haec Silii locutio est nimis affectata; nisi sit hic aliqua menda, quod ego arbitror. Difficile namque est, eli-

„*cere sensum ex his verbis*. Sed, Marfe, diligenter etiam illa examinanda sunt, quae proba alioqui videantur. Quod tu, quia minus facis, Silium incusas immeritissimo, qui scripserat,

Qui vero externo socius mihi sanguine Byrsae

Signa moves.

Ecce sublata menda, & sententia poetæ sua restituta. MODIUS Novant. Lection. Epist. l. *externo sanguine Byrsae* reponatur, Modio monente, ex Colonienfibus membran. *sanguine* etiam, pro *cardine*, in Oxonio ac Puteaneo exstabat. Pro *moves*, in Colonienfi *movens*. non sequor. N. HEINSIUS. In vulgatam lectionem conspirant omnes editiones, quas vidi; nisi quod Marfus in commentariis non *cardine*, sed *sanguine*, habeat. At insuper etiam cum viris doctis pro *extremo* ex membran. Colonienfibus revocandum *externo sanguine*. Frequenter scribae librarii commutando voces *extremus* & *externus* turbas dederunt. Apud Festum Avien. in Arat. Phaenonom. pag. 32. ed. Commel. vulgo nunc legitur,

Ebria ut extremo splendescat lana veneno.

Sed melius antiquae editiones habent *externo veneno*. Apud Lucan. lib. vii. pag. 185. pro *populos*, quos *lux extrema* manebat, male in codice Rottendorffii uno, ab Heinsio collato, *lux externa* fuit. ibid. vers. 519. pro *externum chalybem*, tres codices ab eodem inspecti *extremum chalybem* praefereunt. lib. ix. etiam vers. 474. pro *externa longeque remota tellure*, in quibusdam MSS. *extrema tellure* legitur. Confer praeterea Illustrissimum Heinsium ad Nason. iii. Fast. vers. 193. Broekhus. ad Propert. lib. ii. eleg. xiii. vers. 40. & ad lib. iii. eleg. vi. vers. 1. & Coler. ad Valer. Max. lib. v. cap. vii.

v. 212. *Neu vos Gargani*] Garganus Oxonius & Puteaneus. N. HEINSIUS.

v. 215. *Haec hodie ruet*] Ita non recte legunt cusi libri, cum & hic emendandum sit *Hic hodie ruet*. Manifesta, plana, & clara etiam lippis ratione. MODIUS Novant. Lection. Epist. l. *Hic* optime Colonienfis, hoc loco, hac acie. Vidit jam & Modius, obstrepente incassum Interprete. Neque aliter editio Romana. N. HEINSIUS. Huic lectioni adstipulantur etiam editiones Romana princeps, Parmensis ac Mediolanensis. Doctissimus Dausquejus Silii sensum non percepit, qui hic esse videtur: Romam, delendo exercitum Romanorum, in quo omne robur eorum constabat, hic ad Cannas quasi captum iri ac ruituram. Eodem nempe

M m m 3

modo,

Nulla voco. ex acie tende in Capitolia cursum.
Haec memorat. tum, propulso munimine valli,
Fossarum rapuere moras, aciemque locorum
Consilio curvis accommodat ordine ripis.

- 220 Barbaricus laevo stetit ad certamina cornu
Bellator Nasamon, unaque immanior artus
Marmarides, tum Maurus atrox, Garamasque, Macesque,
Et Massylae acies, & ferro vivere laetum
Vulgus Adyrmachidae pariter, gens accola Nili,
225 Corpora ab immodico fervans nigrantia Phoebo:
Quis possum agminibus caput imperiumque Nealces.
At parte in dextra, sinuat qua flexibus undam
Aufidus, & curvo circum errat gurgite ripas,
Mago regit, subiere leves, quos horrida misit

Pyrene,

modo, quo Hannibal superando Alpes Romanos
se subigere Romamque expugnare jactabat lib. III.
vers. 509.

Nunc, o, nunc, socii, dominantis moenia Romae
Credite vos, summumque Jovis conscendere cul-
men:

Hic labor Ausoniam, dabit hic in vincula Thy-
brim.

v. 218. *Fossarum rapuere moras*] *Fossarum moras*
sunt fossae procursum & impetum militum moran-
tes. vide supra ad lib. v. vers. 318.

v. 218. *Locorum Consilio*] Mira est locutio, pro
component aciem ea figura, qua ut eam ordina-
rent, locorum situs suadebat. Illustrissimus Heinsius
olim ad marginem codicis sui *locorum Consimilem*
scribendum conjecit.

v. 221. *Immanior artus Marmarides*] Etiam strabis
liquere potest, legendum esse *immanior artus*,
quod valet, membris vastis & immanibus. MO-
DIUS Novant. Lession. Epist. I. *artus* cum Modio
exscriptis codicibus. *arcu* editio Romana. N. HEIN-
SIUS. *arcu* etiam editio Romana princeps & Me-
diolanensis.

v. 224. *Vulgus Adyrmachidae, pariter gens accola Nili*
] *Adyrmachidae* Colonienfis. scribe *Adyrmachi-
dae*. *Adyrmachidae* sunt Herodoto in Melpomene.
Achirmachidae in editione Romana. pro *pariter* gens
accola Nili, cenfeo castigari debere *patrii Nili*: nisi
Pharii Nili malueris. N. HEINSIUS. Hujus po-
puli Silius & supra meminit lib. III. vers. 279.

*Versicolor contra caetra, & falcatus ab arte
Ensis Adyrmachidis.*

ubi Colon. codex etiam *Adyrmachidis* habet. Perpe-
ram hic Romana princeps & Mediol. editio *Achir-
machidae*, quod forte ex *Adyrmachidae*, pro *Adyrm-
machidae*, corruptum est. *Adyrmachidae* est in Oxo-
nensi libro. Postea *pariter* non mutem cum Hein-
sio in *patrii* vel *Pharii Nili*. mutanda solum inter-
punctio hoc modo:

Vulgus Adyrmachidae pariter, gens accola Nili.

Ut *Adyrmachidae* per appositionem *gens Nili acco-
la* vocentur: ad Nilum enim eos habitasse testis est
Scylax Caryand. in Periplo pag. 105. Ἀπὸ τῆς Κα-
τωπικῆς εἰματὸς τῆς Νίλου Ἀδυρμαχίδαι. Post *Canopi-
cum Nili ostium sunt Adyrmachidae*. Vel, si hoc
non placet, posses legere:

*Vulgus Adyrmachidae, & pariter gens accola
Nili,*

ut innuat Silius vel in genere omnes ad Nilum ha-
bitantes populos; quemadmodum per *Baetigenas vi-
ros* populos ad Baetin in Hispania habitantes intel-
lexit infra vers. 234. vel nominatim Nubas, quo-
rum in recensendis copiis Punicis supra meminit
lib. III. vers. 268. *Exusti venere Nubae*, ut optime
viri docti restituerunt: Nubae enim ad sinistram
Nili latus habitant, teste Strab. lib. XVII. Geogr.
pag. 786. ed. Paris. Ἐξ ἀστερῶν δὲ τῆς ποταμῆς τῆς
Νίλου Νύβαι κατοικοῦσιν ἐν τῇ ἀριστερῇ μέγαν ἰσθμὸν. *A
sinistro autem fluminis Nili habitant Nubae, magna
Libyae gens.* Et hanc expositionem firmat versus
sequens, ubi de hoc populo inquit,

Corpora ab immodico fervans nigrantia Phoebo,
cum Nubae pariter lib. III. vers. 268. *exusti* dicantur,
& *immitem testantes corpore solem*. Quin &
forte Aethiopes intelligi possunt, de quibus Silius
ibid. vers. 265.

Venere Aethiopes, gens haud incognita Nilo.

v. 226. *Imperiumque Nealces*] Id est, imperator.
vide infra ad lib. xv. vers. 749.

v. 230. *Varioque auxere tumultu Flumineum latus*]
auxere Oxonius, *hausere* Puteaneus. Forte, & *va-
rio cinxere tumultu Flumineum latus*. N. HEINSIUS.
hausit & *auxit* sollemni errore librarii miscuerunt.
vide supra ad lib. I. vers. 290. Grotium ad Lu-
can. lib. I. vers. 217. Bchot. I. Apophor. cap. I. &
N. Heins. ad Valer. Flacci lib. II. vers. 38. ex *auxere*
autem, vel *auxere*, ut Oxon. membranae habent,
levi mutatione fit *cinxere*, ut viro Illustrissimo scri-
bendum visum fuit.

v. 232. *Nec testus tempora Vasco*] Supra lib. III.
vers.

- 230 Pyrene, populi, varioque auxere tumultu
Flumineum latus: effulget caetrata juvenus;
Cantaber ante alios, nec tectus tempora Vasco,
Ac torto miscens Baliaris proelia plumbo,
Baetigenaeque viri. cellus media ipse coercet
- 235 Agmina, quae patrio firmavit milite, quaeque
Celtarum Eridano perfusis saepe catervis.
Sed qua se fluvius retro labentibus undis
Eripit, & nullo cuneos munimine vallat,
Turritae moles, ac propugnacula dorso
- 240 Belua nigranti gestans, ceu mobilis agger,
Nutat, & erectos attollit ad aethera muros.
Cetera jam Numidis circumvolitare, vagosque
Ferre datur cursus, & toto fervere campo.

Dum

vers. 358.

Aut Vasco, insuatus galeae, ferre arma morati.
ubi vide Doctissimum Dauquejum.

v. 239. *Turritae moles*] *Turritae* scripti. & id recte.
Turritae moles ipsi elephanti. infra vers. 559. habes
ferae Turritigerae molem. Colum lib. iii. cap. viii. *In-*
dia perhibetur molibus ferarum mirabilis: pari tamen
in hac terra vastitate beluas progeneri quis neget? cum
intra moenia nostra natos animadvertamus elephantos.
Florus lib. i. cap. xviii. de elephanto, *Tum omnia*
circa quasi hostilia gravi mole permiscuit. Sic prima
editio, *non timore*. N. HEINSIUS. Recte hunc
Sili locum emaculavit Illustrissimus Heinsius ex
libris scriptis. Passim elephanti ob immensam cor-
poris magnitudinem *moles* vocantur. Infra vers. 570.

Nec ferro saevire fas est: appellitur atra

Mole fera, & monstros componitur Italia pubes.

vers. 618.

— tum denique sese

Gurgitis immergit molem capiente profundo.

Senec. de brev. vitae cap. xiiii. *Depugnant? pa-*
rum est. lancinantur? parum est. ingens mole anima-
lium exterantur. Curtius lib. viii. cap. xiii. *Stabant*
ingentes vastorum corporum moles, & de industria irri-
tatae horrendo stridore auras fatigabant. Florus lib. ii.
cap. vi. *Ab Hispania Hasdrubal, Hannibalis frater, cum*
exercitu novo, novis liburnis, nova beluae mole ve-
nibat. Ita Illustrissimus Heinsius in notis apud Ce-
leberimum Graevium scribendum illic conjecit, &
inter alia genuinam huius loci Siliani scripturam e-
tiam vindicavit. Sic & *moles* dicuntur omnia alia
magnitudine exsuperantia. Vide infra ad lib. xvi.
vers. 46.

v. 240. *Ceu molibus agger Nutat*] Legendum *mo-*
bilis agger. ex *molibus* feci *mobilis*, cum viderem e-
leganter à Silio castella, quae elephanti dorso fer-
rent, *vallum mobile* vocari. MODIUS Novant. Lec-
tion Epist. l. *mobilis agger* membranae Modianae
& Oxonienses. Et recte quidem. Nilil enim prae-
ter mobilitatem interest, quo minus agger sint ele-

phanti. At *molibus* defendit Interpres. Lectio scri-
pta elegantior est, & minime repudianda. BAR-
THIUS lib. i. Advers. cap. xx. *mobilis agger* ex Co-
loniensi Modius, quod duo alii codices ex nostris
cum Parmensi editione confirmant. Facebat in
malam rem odiosus Interpres, qui audet elegantif-
simam lectionem aspernari, quo nomine & Bar-
thium jure infensum est expertus. N. HEINSIUS.
mobilis agger etiam Romana princeps, Mediol. &
Marfi prima: at in posterioribus Marfi operarum er-
rore *molibus* excusum est: in commentariis tamen
mobilis agger servarunt librarii, idque exponitur, „ac
„si esset cumulus quidam munitus, qui posset mo-
„veri, & quoddam vallum, quod posset circumferri.
Quisquamne igitur postea cum Dauquejo pro so-
mniis oscitantium chalcographorum digladiabitur?

v. 241. *Erectos muros*] *Lege, erectos muros*. N.
HEINSIUS.

v. 242. *Cetera jam Numidis circumvolitare*] For-
tassis scribendum *Cetera nam*. N. HEINSIUS. Hae
particulae crebro in libris scriptis confunduntur. vi-
de supra lib. ii. vers. 208. lib. ix. vers. 10. lib. xi.
vers. 293 lib. xiii. vers. 291. lib. xvi. vers. 38. &
vers. 534. N. Heinsium ad Nason. lib. iii. Metam.
vers. 350. & J. Broekhusium ad Tibull. lib. i. eleg.
iv. vers. 12. Sed nec scripti nec impressi libri huic
conjecturae favent: neque videtur quidquam mu-
tandum. Vocabam enim *jam* Silio praecipue in
deliciis fuisse infra adstruxit ipse Illustrissimus Hein-
sius ad lib. xi. vers. 40.

v. 242. *Citosque Ferre datum cursus*] Ajo legen-
dum *vagosque Ferre datur cursus*. Atque ita habent
membranae. MODIUS Novant. Lection. Epist. l.
datur scripti. hoc primo. Deinde pro *citosque cursus*,
gyrosque Oxoniis, Puteaneus, Romana ac Parme-
nsis editio, ut & Veneta Marfi; Coloniensis *va-*
gosque, quod merito secutus est Modius, quamquam
obstrepat Interpres. *vagi cursus* equitatu recte adscri-
buntur. N. HEINSIUS. Omnes, quas vidi, an-
te Juntinam editiones *gyrosque cursus*, quod cum a-
perte

- Dum Libys incenso dispensat milite vires,
 245 Hortandoque iterum atque iterum infatibilis urguet
 Factis quemque suis, & se cognoscere jactat,
 Qua dextra veniant stridentis fibila teli;
 Promittitque viris, nulli se defore testem:
 Jam Varro, exacta vallo legione, movebat
 250 Cladum principia; ac pallenti laetus in unda
 Laxabat sedem venturis portitor umbris.
 Stant primi, quos sanguineae pendente vetabant
 Ire notae clipeo, defixique omine torpent.
 Juxta terribilis facies; miserranda jacebant
 255 Corpora in amplexu, natufque in pectore patris
 Imposita vulnus dextra letale tegebat.

Effusae

parte mendosum videret Nicander, *cisofque* substituit. in editione Romana ad marginem manu docta, pro *gyroque*, emendatum erat *gyroque*. Sed solae membranæ Colonienſes veram nobis scripturam *vagosque* servarunt. Neque in contrarium movent, quæ pro vulgata scriptura in medium attulit Doctissimus Daufquejus; ex more nempe disciplinae militaris nemini impune licitum fuisse extra ordinem evagari, præsertim incunte pugna. Silius enim Numidas in acie Poenorum non collocat, sed videntur ei separatim quoddam à reliquo exercitu agmen constituisse, quod vago procursu Romanos laceraret, dum aciem instruerent, & postquam ad manus ventum erat, quaquaversus arina circumferret. Hinc & Romani postea dicuntur Scipioni quâdam capias commississe, quibus se Numidis opponeret, infra vers. 275.

His super, insidias contra Nomadumque volucrum Scipiadae datur ire manum.

ut ad universam aciem, non vero hoc agmen, referendum sit, quod Daufquejus laudat ex Silio vers. 317.

*Non magis aut Libyco protrudi Dardana nisi
 Avertive potest pubes, aut ordine pelli
 Fixa suo Sarrana manus, quam vellere sede
 Si coepit Calpen impatso gurgite pontus.*

Nihil aliud enim his Silius innuere voluit, quam neutram aciem inclinari, aut in fugam compelli potuisse. Hannibal itaque his Numidis genus pugnae eorum moribus conveniens injunxit: nam ita de illis Polyb. lib. III. Hist. cap. LXXII. Τίσι δὲ κατὰ τὸν αὐτοῦ καιρὸν τοὺς μὲν ἱππικοὺς ἀνέκαλιτο, θωροὺς οὐκ ἔχοντας ὁ, τι χεῖροισι τοῖς ὑπὸ πτερύγεσσιν, διὰ τὸ τοὺς Νομάδας ἀποχεῖν μὲν ἐν χερσὶ καὶ σποράδην, ἱππικοῖς δὲ πάλιν ἐκ μεταβολῆς τοῦ μὲν καὶ θρασυῖος. τὸ γὰρ τῆς Νομαδικῆς μάχης ἰδιότης τούτο. Dum haec à Poenogerebantur, Sempromius equites suos dato signo revocat, plane quid consilii caperent adversus hostem oppositum ignaros: quippe illis res erat cum Numidis, facile & passim terga vertere, ac deinde fronte iterum conversa hostem acriter atque audacter petere assuetis. Haec enim propria

est Numidarum dimicandi ratio. Insuper *vagus cursus* non semper illis tribuitur, qui nullo servato ordine, nulloque consilio passim discurrent; verum his etiam, qui certo praefinitoque motu aut cursu, & lege stabili feruntur. Ita sol, luna, ceteraque sidera passim *vaga* vocantur. Horat. I. Epist. XII. vers. 17.

Stellae sponte sua, jussaene vagantur & errant.
 Anonymus, qui Turnebo XIX. Advers. cap. III. Varro Atacinus dicitur, in Astron.

Jamque vagans errore rato, cum devia tortos Colligit anfractus, metam sol eminens exit.
 Quintil. Declam. IV. pag. 62. *Quid haec fulgentium siderum veneranda facies? quod quaedam velus infixa ac cohaerentia perpetua semelque capta sede collucens, alia toto sparsa coelo vagos cursus certis emittuntur erroribus.* Plura exempla collegit elegantissimus Broekhus. ad Tibulli lib. I. eleg. III. vers. 39. simili modo asinus molam in orbem circumagens certo errore vagari dicitur apud Appulej. IX. Metam. pag. 184. ed. Pric. *Voluta facie propellor ad incurva spatia flexuosi canalis: ut in orbe termini circumfluentis, reciproca gressu mea recalcans vestigia, vagarer errore certo.* Denique Colon. Misti lectionem probat, quod modo praecessit, *circumvolitare*, quodque mox sequitur, *toto fervere campo*: haec enim de fixa & stataria pugna intelligi nequeunt.

v. 244. *Dum Libys incenso dispensat milite vires incenso* Oxonius & Puteaneus. de quo supra jam dictum. N. HEINSIUS. Nihil mutandum. *incensus miles* est Hannibalis oratione & allocutione incitatus ad fortiter & alacriter pugnam capeſſendum. supra lib. II. vers. 36.

Incens dictis animi, & furor additus armis.
 vers. 41.

Ipse autem incensas promissa piacula turmas Flagitat.

Virgil. XII. Aen. vers. 238.

Talibus incensa est juvenum sententia dictis.
 ubi Pierius quosdam codices *accensa* habere notavit, quod idem est. vide infra ad lib. XII. vers. 351. *flammare* dixit Silius supra lib. I. vers. 55.

Haec

- Effusae lacrimae, Mancinique inde reversus
 Fraterna sub morte dolor, tum triste movebat
 Augurium, & similes defuncto in corpore vultus.
 260 Ocius erroris culpam defendendaque fata
 Ductori pandunt, atque arma vetantia pugnam.
 Ille, ardens animi, Ferte haec, ait, omina Paullo:
 Namque illum, cui femineo stant corde timores,
 Moverit ista manus, quae, caede imbuta nefanda,
 265 Cum Furiae expeterent poenas, fortasse paterno
 Signavit moriens sceleratum sanguine carmen.
 Tum minitans propere describit munera pugnae;
 Quaque feras saevus gentes aciemque Nealces

Temperat,

Haec ait, & juvenem sacra ad Mauortia flammam.

instinguere lib. VIII. vers. 244.

Dumque Arpos tendunt instincti pectora Poeni.

Contrario errore Incendunt, pro Intendunt, in Oxoniensi codice erat supra lib. I. vers. 334.

v. 247. Quae dextra veniant stridentis sibilis teli] Paria Caesar jactat apud Lucan. VII. vers. 287.

cujus non militis ense

Agnoscam? coelumque tremens cum lancea transit,
 Dicere non fallar, quo sit vibrata lacerto.

v. 250. At pallenti laetus in unda] ac Oxonius & Colonienfis. N. HEINSIUS.

v. 251. Laxabat sedem venturis portitor umbris] Ita & Lucanus lib. III. vers. 16.

Praeparat innumeras puppes Acherontis adusti
 Portitor, in multas laxantur Tartara poenas.

Petron. in Satyr. cap. cxxi.

vix navita Porthmeus
 Sufficiet simulacra virum traducere cymba.
 Classe opus est.

At contra Silius lib. XII. vers. 759.

nullo non tempore abundans
 Umbrarum huc agitur torrens, vestatque capaci
 Agmina mole Charon; & sufficit improba puppis.

v. 254. Miseranda jacebant Corpora in amplexu] jacebat Colonienfis, ut ad faciem referatur. N. HEINSIUS.

v. 262. Ferte haec, ait, omnia Paullo] omina ex scriptis editisque exemplaribus. N. HEINSIUS. Solus Martinus Herbipolensis & Dausquejus eorum, quos vidi, omnia ediderunt: posterior tamen, ut videtur, operarum errore: supra enim vers. 4. omina hic legendum diserte agnovit. vide, quae ibi notavi.

v. 266. Signavit moriens sceleratum sanguine carmen] carmen est titulus, inscriptio. infra lib. xv. vers. 491.

Pyrenes sumulo clipeum cum carmine figunt.

Virgil. III. Aen. vers. 286.

Aere cavo clipeum, magni gestamen Abantis,
 Possibus adversis figo, & rem carmine signo.

Ovid. epist. VII. Heroid. vers. 194.

Hoc tamen in tumuli marmore carmen erit.

v. 267. Propere describit munera pugnae] propeae pugnae praesliterit. N. HEINSIUS. Ita infra lib. xv. vers. 607. vir illustrissimus, loco r̄ propere signum ad cursus, emendavit propeae signum accursus. describere munera pugnae autem est unicuique assignare, quod in proelio faciendum foret. Q. Cicero de Petit. Consul. cap. v. Fac, ut plane iis omnibus, quos devinctos tenes, descriptum ac dispositum suum cuique munus sit. vide Schori phrasas Ling. Lat. Gifanii Observ. ad ling. Lat. & Indic. Lucret. h. voce, denique Broekh. ad Propert. lib. IV. eleg. I. vers. 57.

v. 268. Quaque feras saevus gentes aciemque Nealces Temperat, hac sese &c.] Videntur Silius, Livius, & Polybius in locandis ducibus in acie Romana eadem tradere: Varronem nempe rexisse laevum cornu, Paullum dextrum, & Servilium mediam aciem; nisi quod Polybius aciei regimen Servilio & Attilio superioris anni Consulibus commissum scripserit, quum Silius Attilii non meminerit, & Liv. lib. xxii. cap. xxv. dicat, ei praetextu aetatis ante pugnam Romam abeundi potestatem datam fuisse. Sed qui verba Silii attentius considerat, aliquid eum humani hic passum esse fateri debet. Narrat enim Varronem rexisse cornu, quod oppositum erat illi Poenorum cornu, cui Nealces praecerat, Servilium aciem, Paullum dextrum cornu: voluit igitur Varronem sinistro cornu praefuisse. at supra vers. 220. Nealcen laevo cornu praefecit: ut adeo Varro dextrum Romanum cornu rexit; aut, si Varro omnino sinistro praefuerit, Nealces vel dextri cornu dux fuerit, vel Paullum sibi obversum habuerit. Sinistrum enim Poenorum cornu non sinistro Romanorum, sed dextro, oppositum erat. Livius lib. xxii. cap. XLVII. Equitum Gallorum Hispanorumque laevum cornu cum dextro Romano concurrat. Atque id ipsa rerum natura docet, neque ulteriori probatione eget. Parem errorem supra vidimus libro v. vers. 95. & simile quid in Livio offendit exactissimus Gronovius lib. xxxiii. cap. ix. quod tamen non tam ipsi historico, quam ejus librarii vitio vertit, nam, pro in dextro cornu, reponit in sinistro vel in laevo cornu. Eodem modo hunc errorem a Silio in scribas librariorum derivare facile etiam foret.

Nnn

ret,

- Temperat, hac sese Marfo cum milite, cumque
 270 Samnitum opponit signis, & läpyge alumno.
 At campi medio (namque hac in parte videbat
 Stare ducem Libyae) Servilius obvia adire
 Arma, & Picentes Umbrosque inferre iubetur.
 Cetera Paullus habet dextro certamina cornu.
 275 His super insidias contra Nomadumque volucrem
 Scipiadae datur ire manum: quaeque arte dolisque
 Scindent se turmae, praedicat spargere bellum.
 Jamque propinquabant acies, agilique virorum
 Discursu, mixtoque simul calefacta per ora
 280 Cornipedum hinnitu, & multum strepitantibus armis
 Errabat caecum turbata per agmina murmur.
 Sic, ubi prima movent pelago certamina venti,
 Inclusam rabiem ac sparsuras astra procellas
 Parturit unda freti, fundoque emota minaces
 285 Exspirat per faxa sonos, atque acta cavernis

Torquet

ret, sed sine librorum auctoritate nihil mutare audeo.

v. 268. *Feras saevus gentes*] Opinor *Astras laevus gentes*. Nam laevum cornu Nealces regebat, ut jam supra vidimus. N. HEINSIUS. *feras gentes* in *Astras* mutabat vir Illustrissimus, ut eodem modo fere lapsi fuerint librarii, quo infra lib. xvi. vers. 180. ubi *Africa bella*, pro *fera bella*, ex MSS. vindicantur viri docti. Similes alios in nominibus propriis etiam notissimis errores supra notavi vers. 117. Deinde, pro *saevus Nealces*, conjicit etiam *laevus*: quae voces & alibi commutantur. vide supra ad lib. ii. vers. 111. & lib. v. vers. 660. Fortasse tamen hoc loco nihil mutandum.

v. 272. *Obvia adire Arma*] Nisi mox sequeretur *Umbrosque inferre*, mallet Celeberrimus Burmannus hic legi *obvia ferre Arma*. quamvis enim *adire* de aggressu hostili dicatur, tamen *adire obvia arma* durior ei locutio videbatur.

v. 276. *Quaque arte dolisque*] quaque Colonienfis & Oxonius cum editione Romana. N. HEINSIUS. Neque aliter est in editione Mediolanensi, & Romana principe.

v. 280. *Cornipedis hinnitu, & multum strepitantibus armis*] Corrigendum *strepitantibus armis*: pro quo male referunt editiones *trepidantibus armis*, quod praeter mentem poetæ est. MODIUS Novant. Læction. Epist. l. Sonitus armorum, equorum, & virorum describit. Recte enim sic legit Modius, *strepitantibus armis*. Ita enim ad unguem membranae Oxonienses: nec audiendus cum alis suis contra libros & rem ipsam Daufquejus. BARTHIIUS lib. i. Advers. cap. xx. *hinnitum* Colonienfis & Puteaneus. frustra. Idem Puteaneus *strepitantibus armis*; Interpres *trepidantibus alis*; *strepitantibus armis*, Modius ex Colonienfi quod cur da-

mnemus? Pessime Interpretis editio *multis trepidantibus armis*. Modio subscribit & Barthius. N. HEINSIUS. *crepitantibus armis* Puteaneus codex, teste Heinsio, ut infra lib. xvi. vers. 30. *agens crepitantibus agmina castris*: quae voces saepissime inter se turbatae fuerunt. vide infra ad lib. xiv. vers. 311. Melius tamen viri docti ex reliquis scriptis *strepitantibus* vindicantur. Tria notat Silius, quae caecum murmur edebant; discursum nempe militum, hinnitum equorum, & strepitum armorum. *trepidantia arma* eo nihil faciunt, ut nec Daufqueji *trepidantes alae*, eas enim Silius jam per *agilem virorum discursum* expresserat. *strepere* autem & *strepitare* de sonitu, quem collisa & impulsiva arma reddunt, frequenter occurrit. Virgil. ix. Aen. vers. 808.

— *strepit assiduo cava tempora circum*
Tinnitu galea, & saxis solida aera fatiscunt.
 & x. Aen. vers. 567.

— *Jovis cum fulmina contra*
Tot paribus streperet clipeis, tot stringeret enses.
 v. 282. *Sic, ubi prima movent pelago certamina venti &c.*] Comparisonem hanc Silius ab Homero mutuatus videtur, qui pugnantium militum clamorem & maris sonitum inter se confert in Iliad. x. vers. 393.

— *οἱ δὲ ζῆναι μεγάλη ἀλαλαγὴν*
οὗτι θαλάσσης κύμα τόσοι σοῶα ποτὶ χερσὶ
Ποτῶντι ὀνύμνοι ποιεῖ βορέα ἀλιγιστήν.
Hi autem congregiebantur ingenti clamore. Neque maris unda tantum boas ad terram ex ponto impulsa flatu Boreae gravi. Deinde Oxonius liber Sic tibi, pro Sic ubi; & mox sparsuras castra procellas, pro astra. Sed utrumque male.

v. 284. *Parturit unda freti, fundoque emota minaces*] *minacum* Colonienfis. Pro *Parturit* primae duae editiones *Pertulit*. N. HEINSIUS. *Pertulit* etiam Romana

- Torquet anhelantem spumanti vertice pontum.
 Nec vero, fati tam faevo in turbine, solum
 Terrarum fuit ille labor, discordia demens
 Intravit coelo, Superosque ad bella coëgit.
- 290 Hinc Mavors, hinc Gradivum comitatus Apollo,
 Et domitor tumidi pugnat maris: hinc Venus amens,
 Hinc Vesta, & captae stimulatus caede Sagunti
 Amphitryoniades, pariter veneranda Cybele,
 Indigetisque Dei, Faunusque, satorque Quirinus,
- 295 Alternusque animae mutato Castore Pollux.
 Contra cincta latus ferro Saturnia Juno,
 Et Pallas, Libycis Tritonidos edita lymphis,
 Ac patrius flexis per tempora cornibus Hammon,
 Multaque praeterea Divorum turba minorum.
- 300 Quorum ubi mole, simul venientum & gressibus, alma
 Intremuit tellus, pars implevere propinquos
 Divisi montes, pars sedem nube sub alta
 Ceperunt: vacuo descensum ad proelia coelo.

Tollitur

Romana princeps & Mediolanensis editio. sed male. *Parturire* enim de rebus inanimatis frequens est. Ennod. Ticin. lib. i. carm. ix.

Quidquid terra creat, gignis mare, parturit aether.

Et Epigr. CXLIX.

Proflua marmoribus decurrunt flumina sacris:

Atque iterum rorem parturit ecce lapis.

Praecipue autem agri, arbores, familiaeque parere ac parturire dicuntur, cum florent, & fructum promittunt. Virgil. Ecl. III. vers. 56.

Et nunc omnis ager, nunc omnis parturit arbor. ubi videndus de la Cerda, ut & ad III. Georg. vers. 330.

v. 287. *Tam faevo turbine] in turbine* ex scriptis. N. HEINSIUS.

v. 288. *Discordia demens Intravit coelos, Superosque ad bella coëgit]* Melior lectio videtur esse prisca *Lustravit coelo*, quae sane ab librario non est. Ex bello autem Petronii Pharfalico hoc videtur translatum; sic enim inibi legitur,

primumque Dione

Caesaris astra sui ducit: comes additur illi

Pallas, & ingentem quatiens Mavortius hastam.

Magnum cum Phoebæ Soror & Cyllenias proles

Excipit, ac totis similis Tirynthius aëlis.

Infremuere tubae, ac scisso Discordia crine

Extulit ad Superos Stygium caput.

Hoc est, quod ait Silius, *Lustravit coelo*. De terris idem Petronius pariter quoque,

Factum est in terris quidquid Discordia iussit.

BARTHIUS lib. i. Advers. cap. xx. *Intravit coelo* Colonienfis, & recte: quod jam supra semel iterumque ex vetustis codicibus habuimus, idque Interpreti etiam venerat in mentem. vide notas lib.

xi. vers. 473. & lib. vi. vers. 498. *Lustravit coelo* Oxonius & Puteaneus cum editione Romana ac Parmensi, quod Barthius est amplexus. Nos membranis veterrimis hic adhaeremus. N. HEINSIUS. *Lustravit coelo* etiam Romana princeps & Mediolanensis editio, quod certissime non Silio, sed hallucinantibus ejus librariis, acceptum ferendum est, qui simili fere scribendi errore *Lustravit*, pro *Intravit*, infra dederunt lib. xiii. vers. 814. ubi vide, quae viri docti notarunt. Ceterum optime videtur Illustrissimus Heinſius ex integerrimo codice Colonienſi *Intravit coelo* vindicasse. vide supra ad lib. vii. vers. 464.

v. 292. *Hinc Vesta]* Nimium hic argutatur Interpres. Pari modo à Claudiano eadem non semel inducitur, ut & a Nasone in fastis. N. HEINSIUS.

v. 293. *Pariter veneranda Cybele]* Lego *Cybele*. Dixi jam ad Prudentium. N. HEINSIUS. Plura de hac lectione infra vide ad librum xviii. vers. 8.

v. 297. *Tritonides edita lymphis]* *Tritonidos* ex Colonienſi & editione Romana ac Parmensi. Puteaneus *Tritonidas*. N. HEINSIUS. Proxime ad verum codex Oxonienſis *Tritonidos*, editio vero Romana princeps & Mediolanensis *Tritonidos*. Sic supra lib. iiii. vers. 322.

Hinc qui stagna colunt Tritonidos alta paludis.

v. 302. *Pars sedem nube sub alta Ceperunt]* Potissimum Jupiter ac Juno, aëris praefides, inquit Doctissimus Dauſquejus. Verum & Martem ac Minervam inde desilientes inducit Silius infra vers. 438.

Desiluere cava turtati ad proelia nube

Mavors Scipiadae metuens, Tritonia Poeno.

v. 303. *Descensum]* *Descensum* Colonienſis & Puteaneus.

NUM 2

- Tollitur immensus deserta ad sidera clamor,
 305 Phlegraeis quantas effundit ad aethera voces
 Terrigena in campis exercitus: aut fator aevi
 Quanta Cyclopes nova fulmina voce poposcit
 Jupiter, exstructis vidit cum montibus ire
 Magnanimos raptum coelestia regna gigantas.
 310 Nec vero prima in tantis concursibus hasta
 Ulla fuit. stridens nimbus certante furore
 Telorum simul effusus, cupidaeque cruoris
 Hinc atque hinc animae gemina cecidere procella.
 Acrius infans dextra qua ducitur ensis,
 315 Bellantum pars magna jacet. super ipsa suorum
 Corpora consistunt avidi, calcantque gementes.
 Nec magis aut Libyco protrudi Dardana nifu
 Avertive potest pubes, aut ordine pelli
 Fixa suo Sarrana manus, quam vellere sede

Si

teaneus. N. HEINSIUS.

v. 305. *Quantas effundit ad aethera voces*] *effudit* verius scripti. N. HEINSIUS. Ita & priusca editiones.

v. 309. *Coelestia regna gigantes*] *gigantas* scribe, quamquam obstantibus membranarum vetustis. Ita in codicibus antiquioribus Nafonis, Statii, Claudiani passim exaratum occurrit, uti ad ipsum Nafonem & Claudianum pluribus jam monui. N. HEINSIUS. Vide etiam Illustrissimum Heinsium infra ad lib. xii. vers. 143. ad Claudiani iv. Consul. Honorii vers. 534. ad Nafon. i. Metam. vers. 152. ad iii. Faistor. vers. 439. & ad iv. de Ponto Epist. viii. vers. 59.

v. 311. *Stridens nimbus certante furore Telorum simul effusus*] *stridens nimbus simul effusus* Parmensis editio: Gryphius *stridens nimbus simul effusus*: in Puteaneo, *membris effusus*. opinor *stridens nimbus certante furore Telorum simul effusus*. N. HEINSIUS. Cum Parmensi editione facit etiam Romana princeps & Mediolanensis: in editionibus Marci est *stridens nimbus simul effusus*.

v. 312. *Cupidaeque cruoris Hinc atque hinc animae*] Probo codicis casci scripturam *rapidaeque*, hoc est, rapaces. Sic Lucan. lib. iv.

Si me degeneri stravissent fata sub hoste,

Non deeras fortis rapiendo dextera leto.

BARTHIUS lib. i. Advers. cap. xx. *rabidaeque* editio Romana & Parmensis, *rapidaeque* Oxonius & Puteaneus, ut *rapidae cruoris* pro rapacibus cruoris fortasse dicantur, ut volebat Barthius. Vulgatae tamen scripturae controversiam non morim temerario coepto. N. HEINSIUS. Ita *rapidae ferae* sunt Ovid. epist. x. Heroid. vers. 96.

Destituorapidis praeda cibisque feris.

eo sensu & *rapida fata* capi possunt apud Senec. in Herc. Fur. vers. 183.

At gens hominum fertur rapidis

Obruta fatiz.

In Romana principe etiam & Mediolani. erat *rabidaeque*. Sed nec ego vulgatam lectionem mutem.

v. 314. *Acrius infans dextra qua ducitur ensis*] Fortasse *Acri* est *infans dextra*; nisi malis, *Astacri infans*. N. HEINSIUS. Vulgata certe scriptura vitio laborat, in quam tamen omnes libri, & scripti & editi, conspirant. Verissimam puto Celeberrimi Burmanni conjecturam,

Ac prius infans dextra quam ducitur ensis, Bellantum pars magna jacet.

hoc sensu: antequam ad manus ventum est, & comminus pugnabatur, jam emissio telorum nimbo bellantum magna pars jacebat. *infans ensis* autem ut apud German. in Arat. Phaenom. in Virgine;

Nondum vesanos rabies nudaverat enses.

ducitur ensis pro educitur, ut supra lib. viii. vers. 341.

— ulla retardet

Ne pugnas mora, dum vagina ducitur ensis.

Vide N. Heinsium ad Valer. Flacc. lib. i. vers. 122. ita & *arcum ducere*. vide supra ad lib. ii. vers. 126.

v. 320. *Si tentet Calpen impacto gurgite pontus*] *Si coepset* rectius Colonienfis & Oxonius, ut lib. x. vers. 254.

Collapsoque super nequidquam incumbere coepas. & mox vers. 259.

— aegrum coeptanti attollere corpus.

Plura diximus ad lib. ii. vers. 275. N. HEINSIUS.

v. 321. *Amiserit ictus spatium, nec morte peracta &c.*] Adeo conferti & densi in pugnam ruerant hinc Romani, inde Karthaginienses, ut militibus spatium jacula conjiciendi deesset, utque, qui jam interfectus erat, in terram cadere non posset. Similiter etiam Lucan. lib. ii. vers. 201.

— densi vix agmina vulgi

Inter & exsangues immissa morte catervas

Victore.

- 320 Si coeptet Calpen impacto gurgite pontus.
Amisere ictus spatium, nec morte peracta
Artatis cecidisse licet. galea horrida flictu
Adversae ardescit galeae, clipeusque fatiscit
Impulsu clipei, atque ensis contunditur ense.
- 325 Pes pede, virque viro teritur: tellusque videri
Sanguine operta nequit, coelumque & sidera pendens
Abstulit ingestis nox densa sub aethere telis.
Quis astare loco dederat Fortuna secundo,
Contorum longo & procerae cuspidis ictu,
- 330 Ceu primas agitent acies, certamina miscent.
At quos deinde tenet retrorsum inglorius ordo,
Missilibus certant pugnas aequare priorum.
Ultra clamor agit bellum, milesque, cupiti
Martis inops, saevis impellit vocibus hostem.
- 335 Non ullum deficit teli genus. hi sude pugnas,
Hi pinu flagrante cient, hi pondere pili:

Ar

*Vires flores movere manus. vix caede peracta
Procumbunt, dubiaque labant cervice.*

& lib. iv. vers. 781.

— non arma movendi

Jam locus est pressis: stipataque membra teruntur.
Florus lib. iv. cap. ix. *Passus est hostem castris succedere, donec, absumpto jactus spatio, adimeret usum sagittarum.*

v. 322. *Galea horrida flictu &c.*] Expressus hic locus ex eo Maronis ix. Aeneid. vers. 808.

— *strepit assiduo cava tempora circum
Timuit galea, & saxa solida aera fatiscunt;
Discussae jubae capiti: nec sufficit umbo
Ictibus.*

Vide supra etiam ad lib. iv. vers. 354.

v. 329. *Contorum longo & procerae cuspidis ictu*] & delendum esse opinor, ut sit appositio. N. HEINSIUS. Similes locutiones librarii, cum non intellexerent, frequentissime corruerunt, & sollemni effugio fatale illud suum & ubique infulciverunt. Ita peccarunt apud Nason. i. i. Metam. vers. 204. *repetatne domum & regalia secta*. ubi N. Heinsius & auctoritate Mistorum delevit: etiam apud Claudian. in bell. Gildon. vers. 138. *lasero crinales verticentes Et fractum pendebas ebur*. Hic etiam vir illustrissimus ex melioribus libris *Effractum ebur*, pro *Et fractum*, reposuit, & hoc loquendi genus plenius illustravit.

v. 333. *Ultra clamor agit bellum*] Qui ultimis aciei ordinibus stabant, quoniam ipsi manus cum hoste conferre non possent, ne tamen nihil agerent, clamore bellum agitabant, ut eo hostem tererent, suosque accenderent. Curtius lib. vi. cap. i. *Angustiae loci, in quo haeserat pugna, non patientur totis congregari viribus. Spectabant ergo plures, quam inierant proelium; & qui extra teli jactum e-*

rant, clamore invicem suos accendebant.

v. 335. *Nec ullum deficit teli genus*] Insignis est Interpretis stupor, qui persuadere nobis conatur, sic reliquisse Silius. vetustae editiones *Ullum nec deficit*. Colonienfis cum editione Marfi, *Non ullum deficit*. Recte omnino. N. HEINSIUS. Corruptam lectionem, pro qua pugnat Dausquejus, habent Romana princeps, Mediolanensis, omnesque Marfi, quas vidi, editiones; cum tamen ipse Marfius in notis *Non ullum* habeat. Sed nondum tempore Silii soliti fuerunt poetae & nec producere, quod demum longe post frequenter fecerunt. vide Daumium ad Paullini Pellaei Eucharist. pag. 347. Quare recte N. Heinsius *Non ullum* loco restituit. Deinde male etiam in Romana principe & Mediol. editione est *deficit*, sollemni errore: frequenter enim librarii verba *sit & sit* permutarunt. vide Barthium ad Statii v. Theb. vers. 290. N. Heinsius ad Nasonis epist. xix. Heroid. vers. 180. epist. xxi. vers. 186. ad ii. Metam. vers. 66. 132. & iv. Metam. vers. 437. quemadmodum etiam *deficit & deficit*. vide Broekhus. ad Tibull. lib. iv. carm. i. vers. 100. ubi pluribus egit de hoc verbo *deficit*. Eo Silius etiam usus est lib. v. vers. 551. *Nec Sidicina cohors deficit*. lib. xi. vers. 543. *deficit jam belua tristis Ausonii terror*. ubi pariter in Oxoniensi codice peccatum est. lib. xiv. vers. 109.

— nec turba furentium

Deficit, quae neutro sociari foedere malit.

Imitatur autem Silius locum Maronis ex i. Aen. vers. 467. *nec saxa nec ullum Telorum interea cessat genus*.

v. 336. *Hi pondere pili*] *fali* Puteaneus. an *pali*? N. HEINSIUS. Nihil muta. Pilum enim gravissimum erat telum, maximi ponderis ferro munitum; vide auctores, qui de re militari scripserunt, & in

Nnn 3

primis

- At faxis fundaque alius, jaculoque volucris.
 Interdum stridens per nubila fertur harundo,
 Interdumque ipsis metuenda falarica muris.
- 340 Speramusne, Deae, quarum mihi sacra coluntur,
 Mortali totum hunc aperire in secula voce
 Possè diem? tantumne datis confidere linguae,
 Ut Cannas uno ore sonem? si gloria vobis
 Nostra placet, neque vos magnis avertitis ausis,
- 345 Huc omnes cantus Phoebumque vocate parentem.
 Verum utinam posthac animo, Romana, secunda,
 Quanto tunc adversa, feras! sitque haecenus, oro,
 Nec libeat tentare Deis, an Troia proles
 Par bellum tolerare queat. tuque, anxia fati,
- 350 Pone, precor, lacrimas, & adora vulnera, laudes
 Perpetuas paritura tibi. nam tempore, Roma,
 Nullo major eris. mox sic labere secundis,

Ut

primis Lipsium III. de milit. Rom. Dial. IV. Re-
 ète itaque Silius *pondere pili*, ut *pondera conti* supra
 lib. VI. vers. 276.

— & *jaculis*, & *pondere conti*

Haeret humi, lassoque tamen minitatur hiatu.
 ubi plura vide.

v. 338. *Interdumque ipsis metuenda phalarica muris*] Hunc versum Colonienfis & Oxoniensis se-
 quenti proxime postponunt. Fortassis scribendum,

Interdum stridens per nubila fertur harundo,
Interdum quassis metuenda falarica muris.

lib. I. vers. 362. *quassae turris latera*, ubi plura.
 Sed cum in vetustis editionibus legatur *Interdum*
ipsis, minoris rei sit reponere *Ipsis interdum*. Pu-
 teaneus hunc versum non agnoscit. N. HEINSIUS.
 Versuum transpositionem ex codicum scriptorum
 auctoritate recepi, ut & Daufquejus felici conjectu-
 ra hic mutandum viderat. Pro *Interdumque ipsis*,
 non opus est, ut cum Illustrissimo Heinsio *Inter-*
dum quassis, vel *Ipsis Interdum* legamus. *quod* e-
 nim, quod pessime abest, metrum enim turbat,
 ab editione Juntina, & plerisque eum secutis, a-
 gnoscunt libri scripti & antiquissimae editiones. Ut
 vero metro consulerent Gryphius & eum secutus
 Nutius, *Ipsis interdum* ediderunt, quod Heinsius con-
 jecerat. Mens Silii est, in hac pugna nullum teli
 genus defuisse, ne quidem falaricam, cujus emis-
 sae tanta vis ac violentia erat, ut vel ipsos muros
 subruere valeret. Hinc falarica dicitur supra *Vix*
muris toleranda lues lib. I. vers. 354. plura vide ad
 Silii lib. VI. vers. 214.

v. 341. *Aperire in secula voce Possè diem*] Hoc est,
 aeternitati commendare. Claudianus noster alibi
 dixit, *nascentes ibant in secula libri*. BARTHIUS
 lib. I. Advers. cap. XX. Lege *aperiri*. N. HEINSIUS.

v. 343. *Ut Cannas uno ore sonem*] Ut sat digne e-
 go infortunium & cladem Romanorum ad Cannas
 memorare possim. Respicit enim Silius ad solle-

mne poetarum votum, qui, rem memorabilem nar-
 raturi, plures sibi linguas & plura ora optare solent;
 quod supra illustravi ad lib. VI. vers. 527.

v. 344. *Neque vos magnis avertitis ausis*] nos Oxo-
 nius & editio Romana. N. HEINSIUS. Non aliter
 etiam editio Romana princeps & Mediolanensis.

v. 347. *Sitque haecenus, oro*] Pessime Interpres
stetque. Si quid mutandum, legerim *sisque*. N.
 HEINSIUS. Supra lib. IV. vers. 797.

— *haecenus, oro,*

Sit satis ante aras caecos vidisse juvencos.
 lib. XIII. vers. 270.

Haecenus est vixisse satis: dum copia mortis.
 Senec. suafor. I. *Satis sit haecenus vicisse Alexandrum,*
qua mundo lucere satis est. Vim vocis *haecenus* e-
 gregie illustravit Magnus Gronov. I. Observ. cap.
 XV. & Observ. in Script. Eccl. cap. XXII. vide etiam
 N. Heinsium ad Nason. epist. XV. Heroid. vers. 156.

v. 360. *Huc atque huc it summa seges*] Ventis ita
 agitatam segetem eleganter *fluctuare* dixit Seneca in
 Herc. Fur. vers. 699.

Nec adulta leni fluctuat Zephyro seges.

Simili comparatione usus & Joseph. Iscan. VI. belli
 Troj. vers. 362.

Haud aliter, cum canis ager, cum messis adulta,
Cedunt aestivo fugientia jugera vento.

ubi *canis* est pro *canet*. *canere* enim antiquis secun-
 dae ac tertiae conjugationis fuit.

v. 361. *Incurvata nitescit*] *virescit* Livinejus; for-
 te, *tremiscit*, vel *tumescit*. N. HEINSIUS. At *ni-*
dae fruges dicuntur apud Lucret. lib. I. vers. 253.

At nitidae surgunt fruges, ramique virescunt.
 Vide Gifan. Indic. Lucret. in voc. *Nitidae fruges*.

v. 362. *Acer Dissipat incurrens aciem clamore Neal-*
ces] *acri clamore* ex scriptis; ut *acer hinmis* lib. X.
 vers. 460. acris editio Romana & Parmensis. N.
 HEINSIUS. *acer Nealces*, ut *acer Allius*, *acer Fla-*
minius, *acer Gabar*, *acer Hesperos*, *acer Livius*, *acer*
Pelignus,

Ut sola cladum tuearis nomina fama.

Jamque, inter varias, Fortuna, utrimque virorum

355 Alternata vices, incerto eluserat iras

Eventu, mediaque diu pendente per ambas

Spe gentes, paribus Mavors flagrabat in armis.

Mitia ceu virides agitant cum flamina culmos,

Necdum maturas impellit ventus aristas,

360 Huc atque huc it summa seges, nutansque vicissim

Alterno lente motu incurvata nitescit.

Tandem barbaricis perfractam viribus acri

Diffipat incurrens aciem clamore Nealces:

Laxati cunei, perque intervalla citatus

365 Irrupit trepidis hostis. tum turbine nigro

Sanguinis exundat torrens: nullumque sub una

Cuspide procumbit corpus. dum vulnera tergo

Bellator timet Aufonius, per pectora saevas

Exceptat

Pelignus, acer Virbius, & alia apud Silium obvia. Malim tamen cum scriptis *acri clamore*. Sic *acer himnius* supra lib. iv. vers. 96.

— *Ac simul acer*

Vincensum lituos himnius saevit equorum.

in editionibus Romana principe, Mediolanensi, Marfi & aliis etiam *acris*.

v. 365. *Irrupit trepidis hostis*] *Irrumpit trepidis Puteaneus, Irrupit trepidus hostis* Colonienfis. *trepidos* lege. lib. v. vers. 380.

Turbidus extemplo trepidantes milite maesto

Inuadit cuneos.

Potest & ferri *trepidis*, de quo lib. ii. vers. 377. N. HEINSIUS. Cum quarto casu Silius hoc verbum supra saepe construxit, ut lib. ii. vers. 692.

Irrumpunt vacuum Poeni tot caedibus arcem.

lib. v. vers. 449.

Intorquet tergo jaculum, quod tegmine nudas

Irrupit costas.

lib. xiii. vers. 79.

Haec aufos Celtas irrumpere moenia Romae

Corripuit leto.

Atque ita Lucanus, Claudianus, & alii saepe locuti sunt. Cum tertio tamen casu hoc verbum etiam junxit Silius. vide supra ad lib. ii. vers. 376. Quare potius nihil hoc loco mutandum.

v. 365. *Turbine nigro Sanguinis exundat torrens*] *nigri Sanguinis* concinne Colonienfis. N. HEINSIUS. Sic lib. vii. vers. 646. *atque atro sanguine flumen Manavit Jovis in templis*. hoc lib. vers. 153. *sanguinis atris Sistere festinat cursum*. lib. xiii. vers. 366.

Parte alia torrens Cocytos sanguinis atris

Vorticibus furis.

lib. xv. vers. 364.

Sanguineos fudit cum Jupiter aethere rores,

Atque atris arma asperit non prospera guttis.

Ennius apud Cicer. i. Tulcul. cap. xlii. *Saxa spar-*

gens tabo, sanie, & sanguine atro. Varro in Hecat. apud Nonium in voce *Imbuere*. *Regis ensis imbutus sanguine nigro*. Virgil. iii. Georg. vers. 221. *lavie ater corpora sanguis*. vers. 507. *it naribus ater Sanguis*. in iii. Aen. vers. 622.

Visceribus miserorum & sanguine vescitur atro.

Hinc & *vulnus atrum* supra habuimus lib. viii. vers. 173. & *ater Stragibus Eridanus*, id est, caesorum sanguine cruentus lib. vi. vers. 107. quibus locis plura notavi. Sic & *μείλας αἷμα* dixit Homer. Iliad. γ. vers. 470.

Ἐκ δὲ οἱ ἥπαρ ἔλισθον, ἀτὰρ μέλας αἷμα κατ' αὐτῷ κόλπῳ ἐπέπλησεν.

Ejus autem hepar excidit, & ater sanguis ex ipso sinu implevit.

v. 366. *Nullumque sub ima Cuspide procumbit corpus*] Arbitror scribendum *sub una Cuspide*. Nam addit, & tergo & à pectore caesos atque interemtis occubuisse Romanos. BARTHIUS lib. i. Advers. cap. xx. *sub una Cuspide* Romana & Parmensis editio cum eodem Colonienfi. recte. atque sic Barthium coniecisse video. N. HEINSIUS. In vulgata lectione sanus sensus non est. quare recte viri docti *sub una Cuspide* vindicarunt: cujus scripturae hic sensus est, tot tela coniecta fuisse, ut plura plerumque in unius corpore haeserint. Neque aliter est in editione Romana principe & Mediolanensi. Saepissime ita aberrarunt librariorum manus, seu potius oculi, dum *im & un*, quae in scriptura Longobardica simillimo ductu effinguntur, discernere non potuerunt. Plura exempla vide supra ad lib. v. vers. 112. & lib. xv. vers. 590. Abundat autem hic *to sub*, & sine dispendio sensus ac structurae commode abesse poterat: sed amant ita loqui scriptores. vide Barthium ad Claudian. i. in Eutrop. vers. 50.

v. 368. *Per pectora saevas Exceptat mortes*] *mortes* hic sunt vulnera & tela, unde plures, si singulis unum quodque inflictum fuisset, mortui forent. Statius

- Exceptat mortes, & leto dedecus arcet.
 370 Stabat cum primis mediae certamine pugnae,
 Aspera semper amans, & par cuicumque periclo,
 Scaevola; nec tanta vitam jam strage volebat,
 Sed dignum proavo letum, & sub nomine mortem.
 Is postquam frangi res, atque augescere vidit
 375 Exitium, Brevis hoc vitae, quodcumque relictum,
 Extendamus, ait: nam virtus futile nomen,
 Ni decori sat sint pariendo tempora leti.
 Dixit: & in medios, qua dextera concita Poeni
 Limitem agit, vasto connixus turbine fertur.
 380 Hic exultantem Caralim, atque crepta volentem
 Induere excelsō caesi gestamina trunco,
 Ense subit, capuloque tenus ferrum impulit ira.

Volvitur

Statius VI. Theb. vers. 789.

— motu Spartanus acuto

Mille cavet lapsas circum cava tempora mortes.

Ceteroquin *mortes* numero multitudinis de unius morte etiam frequenter dixerunt veteres. vide Doctissimum Baluzium, Amplissimum Cuperum, aliosque ad inscriptionem libelli Lactantii *de Mortibus persecutorum*.

v. 370. *Mediae certamina pugnae*] *certamine* cum Colonienfi & Oxonienfi. N. HEINSIUS.

v. 371. *Aspera semper amans*] *avens* editio Romana & Parmensis. N. HEINSIUS. *avens* etiam editio Romana princeps & Mediolanensis. Similes turbae infra etiam datae sunt lib. XII. vers. 451. *Oebalios amet expugnare nepotes*. Ita omnes libri, tum manu tum typis descripti, ante editionem Juntinam, in qua Nicander primus *aves* excudi curavit, quem & alii secuti sunt. vide etiam Bentlej. ad Horat. I. Epist. XIV. vers. 9.

v. 375. *Brevis hoc vitae, quodcumque relictum*] Manu docta in editione Romana principe emendatum erat *relictum est*; qua conjectura non indigemus.

v. 377. *Ni decus affueris patiando, ubi tempora leti Proxima sint, pulchramque petat per vulnera laudem*] Versus ille *Proxima sint* abest a manu exaratis libris. Et vero abesse sine discrimine potest, modo ut legas *leto*. Nobis tamen tanta audacia non est, ut ejiciamus, quem alii fortasse amabunt. BARTHIUS lib. I. Advers. cap. XX. Locus perplexissimus. *ubi* à scriptis abest. editio Veneta Marfi,

Ad sint indecoris patiando tempora letum;

Romana,

Ab sit, ni decoret pereundo tempora leti;
 in Colonienfi,

Ni decoris assint pariendo tempora leti:
 nec abludit Puteaneus aut Oxonius, nisi quod in iis *tempore*, *parendo* etiam: editio Parmensis,

Ni decoris absint pereundo tempora leti.

Scribo minima mutatione,

Ni decori sat sint pariendo tempora leti.

Non ab simile illud lib. IV. vers. 759.

Satque putat lucis Capitolia cernere victor.

Nam versus ille, qui proxime subsequitur in editionibus vulgatis,

Proxima sint, pulchramque petat per vulnera laudem,

ab exemplaribus scriptis abest. Barthius corrigit,

Ni decus affueris patiando ubi tempora leti:

quod satis me non assequi ingenue profiteor. *decori pariendo* autem ut lib. III. vers. 619. *Bisque erit eloquio partum decus. parietur gloria* lib. X. vers. 446. & mox, *tibi gloria leto Jam parta insigne*. N. HEINSIUS. Romana princeps & Mediolanensis editio,

Ab sit ni decores pereundo tempora leti,
 omisso etiam versu, qui proxime sequitur, quem pariter omittunt editiones Marfi, prioremque italegunt,

Ni decoris adsint patiando tempora leti.

Sed cum in his sensus non constet, probabilis & admodum verosimilis est lectio, quam Illustrissimus Heinsius ex Colonienfis libri vestigiis revocavit, & in contextum recipi jussit,

Ni decori sat sint pariendo tempora leti:

ut sensus sit, Virtutem ac fortitudinem ejus, qui tempore mortis sat decoris & gloriae sibi parere non possit, nihil praeter futile ac inane nomen esse. *pariendo decori*, ut supra vers. 350.

Pone, precor, lacrimas, & adora vulnera, laudes Perpetuas paritura tibi.

Ovid. epist. III. Heroid. vers. 122.

Partaque bellando gloria dulcis erat.

Valer. Flacc. lib. II. vers. 564.

— *quam parta tuis jam gloria coepit.*

Ita N. Heinsius, pro *quam parva*, scribendum conjectit, & loquendi genus pluribus illustravit. vide etiam Broekhus. ad Propertii lib. III. eleg. VII. vers. 12. & nos infra ad lib. X. vers. 367. Vir Celebrissimus Petrus Burmannus conjiciebat,

Ni decus addiderint pereunti tempora leti.

Vulgatae

- Volvitur ille ruens, atque arva hostilia morfu
Appetit, & mortis premit in tellure dolores.
385 Nec Gabari Sicchaeque virum tenere furentes
Concordi virtute manus; sed perdidit acer,
Dum stat, decisam Gabar inter proelia dextram.
At Siccha auxilium, magno turbante dolore,
Dum temere accelerat, calcato improvidus ense
390 Succidit, ac nudae fero vestigia plantae
Damnavit, dextraque jacet morientis amici.
Tandem convertit fatalia tela Nealcae
Fulminei gliscens juvenis furor. exfilit ardens,
Nomine tam claro stimulante, ad praemia caedis.

Tum

Vulgatae lectionis & versus spurii primus auctor fuit Ambrosius Nicander, qui Juntinam editionem recensuit, & emendavit: cujus somnia, quam veterum librorum scripturam, exprimere maluerunt plerique, qui postea secuti sunt, editores.

v. 379. *Vasso connixus turbine*] Immo *connixus*. vide supra ad lib. xi. vers. 123. & alibi.

v. 380. *Hic exsultantem Caralim*] Ita scripti & Parmensis editio. perperam in vulgatis *Calarim*. a Carali oppido Sardiniae. ita enim passim apud scriptores scribendum, cum Straboni & Ptolemaeo *Kαλαρίς* sit, neque aliter in Livii, Plinii, Flori, Claudiani, & aliorum vetustis exemplaribus ut plurimum exaretur. N. HEINSIUS. Pessime Romana princeps & Mediolanensis editio *Calarmi*.

v. 380. *Atque erepta volentem Induere excelsa caesi gestamina trunco*] Claudian. i. in Rufin. vers. 341. *vestita spoliis donabere quercu*.

ubi ille *vestire*, ut Silius *induere*, de quercu spoliis ornata. vide Tranquillum in Caligula. D. HEINSIUS. *Induere* eodem sensu dixit Virgil. xi. Aen. vers. 5.

*Ingentem quercum decisis undique ramis
Constituit tumulo, fulgentiaque induit arma,
Moxenti ducis exuvias.*

ubi videndus est Cerda.

v. 383. *Atque arma hostilia morfu Appetit, & mortis premit in tellure dolores.*] Scribendum omnino *arva hostilia*; sequentia etiam ista probant, *& mortis premit in tellure dolores*. MODIUS Novant. Lection. Epist. l. Recte *arva* in nostro est: quis enim non videt, exprimi illud, *& humum semel ore momordit*? ad quem locum vide, quae Servius de hoc more notet ex Lucano: mihi enim frigida videntur. D. HEINSIUS. Cum Interprete sentiunt membranae, qui *arma* retinet. Sane inducitur *arma* hostilia ingerens arbori Caralis, ut facile ea potuerit morfu appetere. Quam bene pugnae in medio fervore hic tropaeum, velut otiosus, nitatur figere, alii dispiciant. Ego plurima talia in hoc poeta notavi alibi. BARTHRUS lib. i. Advers. cap. xx. Probe Modius ex Colonienfi *arva hostilia*. notum illud Maronianum xi. Aen. vers. 418. *& humum*

semel ore momordit. Plena sunt horum praeter Virgilium Lucanus, Statius, Valerius Flaccus, & in Graecis non pauci. Interpres eat in morboniam, & cum eo Barthius, qui vulgatum tuetur. si *arma* conservamus, superiori versu maluerim, *ferrum impulsit ore*. Sed codici Colonienfi subscribendum. sequentia id liquido evincunt. Nec alitur locutus noster lib. v. vers. 526.

Labitur infelix, atque appetit ore cruento Tellurem.

N. HEINSIUS. Optime viri docti *arva hostilia* ex membranis Colonienfibus revocarunt. non quasi morientes semper hostilem terram morfu petierint, aut tela & arma hostilia ab iis morderi insolitum fuerit; sed quod Silius id hoc loco voluisse probabile faciat integerrimi codicis auctoritas. Ita autem & alibi morientes heroes induxerunt poetae. vide supra ad lib. v. vers. 526. Neque credendum cum Dausquejo, *ταυτολογίῳ* Silius, quod addat, *& mortis premit in tellure dolores*: illis enim exprimere videtur rationem, qua motus Caralis arva hostilia momorderit: ne scilicet victus dolore mortis vocem indecoram aut viro forti minus decentem emitteret: quare paullum abest, quin legendum censeam; *ut mortis premit in tellure dolores*. voculas enim *&* & *ut* scribae librarii frequenter turbarunt. vide supra ad lib. v. vers. 217. sed & voces *arma* & *arva* in libris scriptis haud raro commutantur. vide ad lib. iv. vers. 295.

v. 385. *Nec Gabari Sicchaeque*] *Sicchaeque* passim Colonienfis cum Parmensi editione. *Gabaris* praeterea Interpres. N. HEINSIUS. *Sicchaeque* etiam ubique Romana princeps & Mediolanensis editio. *Gabaris*, pro *Gabari*, Illustrissimus Scaliger olim ad oram Sili emendavit, ut postea etiam scribendum vidit Doctissimus Dausquejus, praecedentibus, ut ait, nonnullis libris. Sed omnes libri, qui mihi praesto fuerunt (praesto autem fuerunt, quoscumque Dausquejus se consuluisse scribit) constanter *Gabari* habent. *Gabaris* tamen non damno: ultima enim litera facile à prima sequentis vocis absorberi potuit.

v. 390. *Et nudae ferro vestigia plantae Damnavit*]

O o o

Hoc

- 395 Tum filicem scopulo avulsum, quem montibus altis
Depulerat torrens, raptum contorquet in ora
Turbidus. incusso crepuerunt pondere malae,
Ablatusque viro vultus: concreta cruento
Per nares cerebro sanies fluit, atraque manant
400 Orbibus elisis & trunca lumina fronte.
Sternitur unanimo Marius succurrere Capro
Conatus, metuensque viro superesse cadenti.
Lucis idem auspiciū, ac patrium & commune duobus
Paupertas; sacro juvenes Praeneste creati
405 Miscuerant studia, & iuncta tellure serebant.
Velle ac nolle ambobus idem, sociataque toto
Mens aevo, ac parvis dives concordia rebus.
Occubuere simul: votisque ex omnibus unum
Id Fortuna dedit, iunctam inter proelia mortem.
410 Arma fuere decus victori bina Symaetho.
Sed longum tanto laetari munere casus

Haud

Hoc est, pedem perdidit ense calcato. Phrasis est non adeo protrita. Non absimile illud lib. viii. vers. 497. *Lycios damnant hastilibus arcus.* hoc est, eorum usum abijciunt prae hastilium. BARTHIUS lib. i. Advers. cap. xx. *ac nudaesero Damnavit* optime Colonienfis. N. HEINSIUS.

v. 395. *Quem montibus aliis Depulerat torrens* Scribendum *Depulerat*, & sic Puteaneus. N. HEINSIUS. Sic passim turbant indocti librarii. supra lib. i. vers. 427. pro *Extulerant*, nonnullae editiones habent *Expulerant*. lib. xi. vers. 112. pro *Extulit*, in Oxon. cod. est *Expulit*. vers. 468. pro *Attulerant*, vir Illustrissimus conjicit *Appulerant*. ut & lib. xii. vers. 16. *Insulerat*, pro *Impulerat*: & contra lib. xiv. vers. 430. *Impulerat*, pro *Insulerat*. & lib. xii. vers. 442. *Expulit*, pro *Extulit*. Pighius etiam *propulerunt*, pro *protulerunt*, apud Valer. Max. restituit lib. i. cap. iv. ex. 2. apud Lucan. lib. vi. vers. 474. pro *Nilum non extulit aestas*, septem scripti habent *expulit*: & lib. vii. vers. 755. pro *quid Tagus extulit auri*, undecim alii *expulit* legunt. *Depulerat* igitur hoc loco, ut apud Lucan. lib. ii. vers. 665.

*Ut maris Aegaei medias si celsus in undas
Depellatur Eryx.*

Potest tamen & vulgatum *Depulerat* defendi illo Valer. Flacc. lib. ii. vers. 522.

— non illa magis, quam sede moveri
Magnus Eryx, deferre velint quem vallibus im-
bres.

v. 401. *Capro* Non est nomen Romanum. Rectius editio Romana cum Parmensi *Capro*. N. HEINSIUS. *Capro* etiam Romana princeps & Mediolanensis editio. Notus est *Flavius Capro*, cujus libellus exstat de Orthographia, à Putichio inter Grammaticos editus. Deducta hinc *Capra*, *Ca-*

prius, *Capria*, *Capella* aliaque tum alibi, tum in lapidibus literatis frequenter occurrunt. ne nunc memorem *Martianum Capellam*, cujus libros de nuptiis Philologiae, nemo est, qui nescit.

v. 403. *Lucis idem auspiciū ac patrium & commune duobus Paupertas, sacro juvenes Praeneste creati* Veteres sacram quandam rem, utpote quae frugi vitam colere doceret, aestimabant paupertatem, etiam heroibus illis praeis affectatam: quare parum est, ut scribendum arbitrer, *commune duobus Paupertas sacrum*. Quod videlicet ea instar religionis animos duorum contineret. Neque sic tamen mora omnis est exmeta: quare audacius grassando reponere non dubitabimus,

Lucis idem auspiciū, aes patrium, ac commune duobus

Paupertas sacrum.

Sic pudenti correctione elegans conciliatio dissonantis sententiae datur. BARTHIUS lib. i. Advers. cap. xx. *ac patriae* opinor. nisi *patrium patrum* interpreteris, de quo loquendi modo diximus ad Valer. Flacc. lib. ii. vers. 156. & hoc verum est. *sacro Praeneste* ob sortes Praenestinae Fortunae. Perperam Barthius *aes patrium, commune duobus Paupertas sacrum*. N. HEINSIUS. Supra lib. viii. vers. 366. *sacrisque dicatum Fortunae Praeneste jugis*. Statius lib. iv. silv. iv. vers. 15.

*Hos Praeneste sacrum, nemus hos glaciā Dianae,
Algidus aut horrens, aut Tuscula protegit umbra.*

v. 406. *Velle ac nolle ambobus idem* Qui Silium quodam à Sallustio, ut à Livio, dicendi genera mutuatum esse contendit, non frustra erit: tale & hoc; ille enim firmam amicitiam per *velle & nolle idem* definit, quae Graecis ab illa voluntatum congruentia ἀεθμός dicitur. Magni Etymologici auctor. Ἀεθμός, ἡ φίλιν, ἡ τῆς ψυχῆς ἀγωνία. Hesychius Ἀεθμός

- Haud licitum Poenis. aderat terrore minaci
 Scipio, converfae miseratus terga cohortis,
 Et cuncti fons Varro mali, flavusque comarum
 415 Curio, & a primo descendens Confule Brutus.
 Atque his fulta viris acies repararet ademtum
 Mole nova campum, subito ni turbine Poenus
 Agmina frenasset jam procurentia ductor.
 Isque ut Varronem procul inter proelia vidit,
 420 Et juxta sagulo circumvolitare rubenti
 Lictorem, Nosco pompam, atque insignia nosco:
 Flaminius modo talis, ait. tum fervidus acrem
 Ingentis clipei tonitru praenuntiat iram.
 Heu miser! aequari potuisti funere Paullo,
 425 Si tibi non ira Superum tunc esset ademtum
 Hannibalis cecidisse manu. quam saepe querere,
 Varro, Deis, quod Sidonium defugeris ensē?
 Nam, rapido subitam portans in morte salutem
 Procurfu, coepta in sese discrimina vertit

Scipio.

'Αρεῖς (scribe 'Αρεῖος) ἱερὴν, συνθήκην, φιλίαν. unde, τὸ ἀρεῖον apud Hom. Il. H. [vers. 302.]

'Hδ' αὖτ' ἐν φιλότῳ δάτμας ἀρεῖων. ubi recte Interpres: 'Αρεῖωντες, φιλιώντες: ἀρεῖον γὰρ τὴν φιλίαν φησὶ. Sicut nimirum Apollonius, ἀρεῖον ἴδιον μετὰ φίλων. unde ἀρεῖοι familiares ejusmodi, & amici, & ἀρεῖοι. quam vocem Leonidae restitue, quaeſo, Epigr. lib. III. tit. ἐν πομπῇ, & lege hoc modo:

Ἀρεῖον ἢ ξεινοῖσιν αἰνῇ ὅδ' καὶ φίλῳ ἀρεῖς
 Πινδαρῷ, ἰουφάνῳ Πινδάρῳ πρόπολῳ.

id est,

Pindarum columen fuit hic, dilectus abunde
 Civibus & cunctis, Pindarus, hospitibus.

Pro 'Αρεῖον enim 'Hπῳ in omnibus editionibus legitur, quod scholion aut glossam fuisse, maleque pro hoc surrepsisse, vel ex illo Plutarchi videmus, qui in doctissimo περί ψυχολογίας tractatu [pag. 1030.] hoc modo: 'Αρεῖον μὲν τὰ φίλα καὶ προσῆν καλεῖται, ἀρεῖος δὲ τὸ ἐν ἰσχυροῦς καὶ πολιμῆς, ὡς ἀναμενοῖαν τὴν διαφορὰν ὄντων. ὁ δὲ τῷ Πινδάρῳ ποιήσας τὸ ἐπικηδῖον,

'Αρεῖον ἢ ξεινοῖσιν αἰνῇ ὅδ' καὶ φίλῳ ἀρεῖς, Ξεινομοῖαν (δῶλον ἰσὶ) τὴν ἀρετὴν ὑγῶμεν. unde & amicitia ἰσότης antiquis dicebatur. D. HEINSIUS. Locus Sallustii, unde haec mutuatum esse Silium recte contendit D. Heinsius, est in bello Catilin. cap. xx. Idem velle, atque idem nolle, ea demum firma amicitia est. Non dissimiliter Laetant. de Mort. Perfec. cap. viii. Nec enim possent in amicitia tam fideli cohaerere, nisi esset in utroque mens una, eadem cogitatio, par voluntas, aequa sententia. Tales una voce Commoveli vocantur in Glossis Isidori, & concordēs, juncti exponuntur. Vide, quae ibi notavit Almeloveenius.

v. 408. Votisque ex omnibus unum &c.] Artissima

enim amicitia juncti id plerumque vovere solebant, ut quemadmodum in vita, sic & in morte conjungerentur: idque pro maximo mortis solatio habebant, si neuter alteri superesset. Infra lib. xvi. vers. 476.

Extendis labens palmas, Heriumque jacentem
 Amplexus juncta lenivitis morte dolorem.

vide, quae ibi notavi.

410. Victori bina Symetho] Symaetho bene Coloniensis, de quo ad Nason. Met. xiii. vers. 750. aliusit Silius ad nomen fluvii, qui Graecis Σύμαθῳ in Sicilia dictum lib. III. vers. 338. N. HEINSIUS. Vide virum Illustrissimum etiam infra ad lib. xiv. vers. 232. ubi pariter peccabatur.

v. 416. Repararet ademtum] repararat puto. N. HEINSIUS.

v. 420. Sagulo circumvolitare rubenti Lictorem] Lipsius II. de Milit. Rom. Dial. xii. sagulum hoc loco exponit paludamentum. Sic Silius sagulum usurpavit supra lib. iv. vers. 518. de Graccho tum Confule,

humeroque refulget

Sanguinei patrum saguli decus.

sagulum tamen hic stricte capiendum puto. Lictores enim, Magistratus in bellum comitantes, non in paludamentis erant, sed in fagis: quamvis contrarium tradiderint Lipsius d. loco, & Abraham. ad Cicer. Oration. in Pison. pag. 780. Sed vide, quae eorum argumentis ac probationibus reposuit vir Maximus J. Fr. Gronovius ad Livii lib. xli. cap. x.

v. 429. Coepta sese in discrimina vertit] Immo, coepta in sese discrimina vertit. nam Oxonius & Puteaneus, incoepta sese discrimina; editio Romana incoepta sese ad discrimina vertit. N. HEINSIUS. Romana princeps & Mediolan. editio incepta ad sese

000 2

discrimina

- 430 Scipio. nec Poenum (quamquam est ereptus opimae
Caedis honor) mutasse piget majore sub hoste
Proelia, & erepti Ticina ad flumina patris
Exigere oblato tandem certamine poenas.
Stabant educti diversis orbis in oris,
- 435 Quantos non alio vidit concurrere tellus
Marte, viri, dextraque pares, sed cetera ductor
Anteibat Latius, melior pietate fideque.
Defiluere cava turbati ad proelia nube,
Mavors Scipiadae metuens, Tritonia Poeno;
- 440 Adventuque Deum, intrepidis ductoribus, ambae
Contremuere acies. ater, qua pectora flestit
Pallas, Gorgoneo late micat ignis ab ore,
Sibilaque horrificis torquet serpentibus aegis.
Fulgent sanguinei, geminum vibrare cometen

Ut

discrimina vertit. Sed omnino recte N. Heinsius
coepta in sese discrimina vertit. sic supra lib. vi. vers. 265.
In memet saevi serpentis proelia verto.

v. 434. *Stabant educti diversis orbis ab oris*] pro e-
ducati. cave, quidquam mutaris, nisi quod ex vetu-
stis codicibus scribendum *in oris*, non *ab*. N. HEIN-
SIUS. Ita educere pro educare est apud Maron. iv.
Georg. vers. 162. *aliae spem gentis adultos Educunt*
foetus. Plautus in Curcul. act. iv. sc. ii. vers. 32.
Bene ego istam eduxi meae domi & pudice. ubi vide
doctos Interpretes. Nonius Marc. in h. voce. Edu-
cere, educare. Terentius in Adelph. *Eduxi a parvulo,*
habui, amavi pro meo.

v. 435. *Quanto non alias*] Quantos Oxonius &
Puteaneus cum Interprete. Colonius *Quantos non*
alios. Scribo, *Quantos non alio Marte*, nulla alia pugna.
N. HEINSIUS.

v. 438. *Defiluere cava*] *Defiluere* ex Colonienf.
N. HEINSIUS.

v. 441. *Ater, qua pectore flestit Pallas, micat ignis*
pectora reponere ex scriptis & editione Parmensi. De-
inde *acer ignis* in eadem Parmensi & in codice Pu-
teaneo. N. HEINSIUS. *acer ignis* etiam editio Ro-
mana princeps & Mediolanensis. Sed non putore-
cipiendum. ut enim *ater ignis*, sic *atrum fulmen*
supra est lib. iv. vers. 433. *tum fulminis atris Spar-*
gentem flammam clipeum capis. lib. xvii. vers. 181.

detrahiturque ignibus atris,

Inquam se referat patriam, suaque inclita sacra.
Virgil. xi. Aen. vers. 186.

subjectisque ignibus atris

Conditur in tenebras altum caligine coelum.

Euripid. in Troad. vers. 547. *Ἐν δόμοις τε παμφύ-
σις πῦρ μέλαινα ἄγλαϊ ἰδῶκεν.* Et in aedibus illu-
stre jubar ignis atrum splendorem dedit. Frequenti er-
rore librarii voces *acer* & *ater* inter se confuderunt.
vide supra ad lib. v. vers. 154. Deinde eadem edi-
tiones Romana princeps & Mediolanensis etiam
pectora, pro *pectore*, habent.

v. 442. *Gorgoneo late micat ignis ab ore*] Possis &
Gorgoneo ab orbe, hoc est, clipeo. N. HEINSIUS.
orbis pro clipeo saepe ponitur. lib. ii. vers. 450.
Curvatis claudens ingentem flexibus orbem.
lib. iv. vers. 324.

Callaici radiantem tegminis orbem

Extulit, & magno percussit lumine campos.

ita & alii passim. Petron. in Satyr. cap. lxxxix.

Gladios retrahant, commorvent orbis manu.

ubi vide Gonsalium & Celeberrimum Burmannum.
apud Statium nihil est frequentius. ita & Claudian.
ii. de Laudib. Stilic. vers. 276.

trernit orbe corusco

Jam domus, & summae tergum laquearia cristae.
ubi olim etiam *orbe corusco* male legebatur. Frequen-
ter autem hoc modo peccarunt scriptores librarii.
vide supra ad lib. iii. v. 651. Nihil tamen hic muto.
Nam per *os Gorgoneum* Silius innuit caput Medusae,
quod desectum Minerva in lorica in pectore ger-
bat secundum quosdam, quos Silius nunc sequitur,
ut & infra lib. x. vers. 435.

inque aspera pectus

Aegide Gorgoneos virgo succincta furoras.

Et ita Virgil. aegida à Gorgone in pectore Palladis
distinguit viii. Aen. vers. 435.

Aegidaque horrifera, turbatae Palladis arma,

Certatim squamis serpentum auroque polibant,

Connexos angues, ipsamque in pectore Divae

Gorgona, desecto vertentem lumina colle.

Pausan. in Attic. cap. xxiv. *Καὶ οἱ κατὰ τὸ εἶδος ἡ
κεφαλὴ Μεδούσας, ἰλιφαντός ἐστιν ἱμπτουμένην.* In ejus
pectore Medusae caput est, ex ebore factum. nam se-
cundum alios id in clipeo gerit. Senec. in Herc. Fur.
vers. 900.

Te, te, laborum socia & adiutrix, precor,

Belligera Pallas, cujus in laeva ciet

Aegis feroces ore saxifico minas.

Ad exemplum autem Minervae Imperatores Roma-
ni cum capite Medusae nunc in pectore, nunc in
clipecto,

- 445 Ut credas, oculi: summaque in casside largus
Undantes volvit flammās ad fidera vertex.
At Mavors, moto proturbans aëra telo,
Et clipeo campum involvens, Aetnaea Cyclopum
Munere fundentem lorica incendia gestat,
450 Ac pulsat fulva consurgens aethera crista.
Ductores pugnae intenti, quantumque vicissim
Audere est, propius mensi, tamen arma ferentes
Sensere advenisse Deos, &, laetus uterque
Spectari Superis, addebant mentibus iras.
455 Jamque ictu valido libratam a pectore Poeni
Pallas in obliquum dextra detorserat hastam.
Et Gradivus, opem Divae portare ferocis
Exemplo doctus, porgebat protinus ensē
Aetnaeum in pugnas juveni, ac majora jubebat.

Tum

clipeo, saepe in nummis conspiciuntur. vide Trifan. tom. II. Comment. Histor. pag. 190.

v. 445. *Summaque in casside*] e casside codex Coloniensis.

v. 446. *Undantes volvit flammās*] Virgil. I. Georg. vers. 471.

Vidimus undantem ruptis fornacibus Aetnam

Flammarum globos liquefactaque volvere saxa.

v. 447. *Perturbans aëra telo*] proturbans cum Coloniensi. pro *Munere*, fortassis praefliterit *Munera*, per appositionem. quod pluribus exemplis ad Valer. Flaccum illustramus. Sed vulgata scriptura bene se habet. N. HEINSIUS. Auctor Aetnae vers. 63.

— *jactō proturbat fulmine montes.*

Ovidius III. Metam. vers. 80.

Fertur, & obstantes proturbat pectore silvas.

Ita enim & illic Illustrissimus Heinsius ex optimis libris legendum docuit, cum vulgo quoque *perturbat* ederetur. Saepissime verba cum praepositionibus *pro* & *per* composita miscuntur. vide supra. ad lib. IV. vers. 548.

v. 451. *Quantumque vicissim Auderes, propius mensi*] Scipio & Hannibal, spectantibus Marte & Pallade, committuntur, satis equidem frigide atque inconcinne. Quare scribendum erit *Auderent*. Sed cum MS. lectio etiam minus literarum, videlicet *Audere*, prae se ferat, aliud quid latere existimamus. *Audere* autem est fortem esse, pugnare. Fine hujus libri,

Longinquis audent jaculis & harundinis ictu.

BARTHIUS lib. II. Advers. cap. IX. *Audere est* Puteaneus & editio Parmensis ac Romana; in Oxonio *Audere*. Scribebam *quantumque vicissim Auderent*: nam melius nil succurrebat. Video Barthio id ipsum quoque in mentem venisse, nec satisfecit. Nunc placet *Audere est*: quantum datur audere. Infra hoc libro vers. 612.

Longinquis audent jaculis & harundinis ictu.

Id est, rem gerere. N. HEINSIUS. *Audere est*

etiam Romana princeps & Mediolan. editio: at Martinus Herbipol. proxime vero *Audere &*: unde Nicander in Juntina *Auderet* fecit, quem aliae editiones secutae sunt. Sed *Audere est* ponitur pro audent: quod locutionis genus erudite illustrat Magnus Gronovius IV. Observ. cap. VIII. Ita supra Silius lib. II. vers. 412.

Aenean pulsum pelago dextraque precantem

Cernere erat.

pro cernebatur: lib. VI. vers. 41.

Juxta cernere erat, merita sibi poscere carmen

Virtutis sacram rabiem.

lib. XIV. vers. 216.

Credere erat stabulis armenta effundere voces.

lib. XII. vers. 695.

— *fuert delere Saguntum,*

Exaequare Alpes, imponere vincula sacro

Eridano, foedare lacus.

Audere autem, ut supra lib. VI. vers. 209.

— *magno audendi flagrabat amore.*

ubi tamen rectius viri docti *magna audendi*. lib. VII. vers. 113.

— *quot demere noster*

Huic annos Fabio gladius valet! & tamen audet.

Audeat. haud ultra saxo spectetur in armis.

Lucan. lib. IV. vers. 702. *Audendo tegitur magnus timor.* Stat. VI. Theb. vers. 19.

Ceu primum ausurae trans alta ignota biremes

Seu Tyrrhenam hiemem, seu stagna Aegaealacessunt.

ubi vide Barthium.

v. 458. *Exemplo doctus*] *edoctus ex* Puteaneo. N. HEINSIUS.

v. 459. *In pugna juveni*] *in pugnas*, non *in pugna*, ex tribus codicibus scriptis. N. HEINSIUS. *in pugna* est, dum pugnant. Sed praestare puto *in pugnas*, id est, in usum pugnae, ut eo in pugna uteretur. Claudian. I. in Rufin. vers. 152.

— *quidquid letali gramine pollens*

Caucasus, & Scythicae vernant in carmina rupes.

O o o 3

ubi

- 460 Tum virgo, ignescens penitus, violenta repente
Suffudit flammis ora, atque, obliqua retorquens
Lumina, turbato superavit Gorgona vultu.
Erexere omnes immania membra chelydri
Aegide commota, primique furoris ad ictus
- 465 Retulit ipse pedem sensim a certamine Mavors.
Hic Dea convulsam rapido conamine partem
Vicini montis scopulisque horrentia saxa
In Martem furibunda jacet, longeque relatos
Expavit sonitus, tremefacto litore, Sason.
- 470 At non haec Superum fallebant proelia regem.
Demittit prope succinctam nubibus Irim,
Quae nimios frenet motus, ac talia fatur:
I, Dea, & Oenotris velox allabere terris,
Germanoque truces, dic, Pallas mitiget iras,
- 475 Nec speret fixas Parcarum vertere leges:
Dic etiam, Ni desistis, (nam virus & aestus
Flammiferae novi mentis) nec colligis iram,

Aegide

ubi vide Illustrissimum Heinsium: vulgo ibi etiam pari errore in *carmine* legebatur. vide etiam supra ad lib. VII. vers. 67.

v. 459. *Majora jubeat*] Supple, audere, animo concipere, vel simile. Respicit enim Silius ad Scipionis in Hispania & Africa de Poenis & ipso Hannibale victorias. Nisi enim tale quid intelligas, peccasset Silius contra genium linguae Latinae, quam cum viris eruditis puto non admittere, ut *τὸ jubeo* absolute cum quarto casu construatur. Vide Celeberrimum Burmannum ad Petron. Satyr. cap. LXXI.

v. 462. *Turbato superavit Gorgona vultu*] Quod Graeci poetae Γοργωνος ποτὶ δεικνύον dice-
rent. *turbatus* enim est γοργὸς hoc loco: hinc & Dores γοργῶ vocant, quod Attici μεγὰ, terriculamentum, quo in officio continere pueros solent parentes. unde apud mythologos ad Gorgonis conspectum faxei finguntur homines, quod turbati, & pavore seu furore consternati, *saxei* dicantur: sic accipio Catulli locum,

Saxea ut effigies Bacchantis conspicit Evox, id est, furore turbata, & ταραγμένη, & ad instar saxi stupens. Recte autem haec de Minerva. Palaeophatus enim Cyrenaeos τῇ Ἀθηνᾷ γοργὸν καλεῖ, ὡς πρὸς τῇ Ἀγρίμῃ Θέᾳς Βιδύαν, observat, à terrore nimirum & turbatione. Recte enim monet Servius in loco Virgilii, unde suum desumfit Silius, *turbatus* pro terribilis poni. D. HEINSIUS.

v. 466. *Rapido conamine*] Si libri prisci accederent, mallet *rabido conamine* propter *τὸ furibunda*, quod mox sequitur. Saepenumero eas voces culpa librorum misceri jam aliquoties notavi. vide supra ad Silius lib. v. vers. 451.

v. 467. *Scopulisque haerentia saxa*] *horrentia* scripta exemplaria constanter; & recte. Deinde legendum

scrupisque. N. HEINSIUS. Non male Illustrissimus Heinsius *horrentia* ex libris scriptis vindicavit: quod vero *scrupisque*, pro *scopulisque*, conjecit, non placet. vide supra ad lib. VII. vers. 274.

v. 469. *Litore Saffon*] *Sanfon* Puteaneus & editio Romana, Parmensis *Saxon*: at Colonienfis cum Oxonio *Safon*. atque ita in vetustioribus Lucani codicibus exaratur lib. II. vers. 627.

Spumoso Calaber perfunditur aequore Sason. Polybio & Ptolemaeo est Σάσα. vide supra lib. VII. vers. 480. ubi pari modo *Safon* optimus codex. N. HEINSIUS. Apud eundem Lucan. lib. v. vers. 650. recte optimi libri scribunt *Non humilem Sasona vadis*, cum alii mire variant. Romana princeps & Mediolanensis Silius editio *Sanfon* habet. De hac insula consule Palmerium in Graec. Antiq. lib. I. cap. XXXIII.

v. 473. *Oenotris terris*] *Oenotriis* scripti & Romana editio ac Parmensis. sed frustra. Apud Maronem I. Aen. vers. 532. habes, *Oenotri tenuere viri*. & Aen. III. vers. 165. *Oenotri colucre viri*. nam sic scribendum esse, non *Oenotrii*, ex eo patet, quod Aeneidos VII. vers. 88. *Oenotria tellus* occurrit secunda producta. noster lib. VII. vers. 221.

— *Oenotris aeternum numen in oris*. Οἰώργος Graecis dicti populi. N. HEINSIUS. Male etiam Romana princeps & Mediolan. editio *Oenotriis*. vide infra ad lib. XIII. vers. 51.

v. 474. *Germanaeque truces*] *Germanoque* Colonienfis, id est Marti. N. HEINSIUS.

v. 476. *Virus mentis*] Vide supra ad lib. II. vers. 288.

v. 478. *Aegide praecellans quantum horrida fulmina nosces*] Idem fere est sensus Claudiani III. de Rapt. Proserp. vers. 59.

Se licet ille meo conceptum vertice jasset,

Sentiit

- Aegide praecellant quantum horrida fulmina nosces.
 Quae postquam accepit dubitans Tritonia virgo,
 480 Nec sat certa diu, patriis an cederet armis,
 Absistemus, ait, campo. sed Pallade pulsa
 Num fata avertet? coeloque arcebit ab alto
 Cernere Gargani ferventia caedibus arva?
 Haec effata cava Poenum in certamina nube
 485 Sublatum diversa tulit, terrasque reliquit.
 At Gradivus atrox remeantis in aethera Divae
 Abscessu revocat mentes, fusosque per aequor
 Ipse manu magna, nebulam circumdatus, acri
 Restituit pugnae. convertunt signa, novamque
 490 Instaurant Itali, versa formidine, caedem.
 Cum ventis positus custos, cui flamina carcer
 Imperio compressa tenet, coelumque ruentes
 Eurique, & Boreae parent, Corique, Notique,
 Junonis precibus, promissa haud parva ferentis,
 495 Regnantem Aetolis Vulturum in proelia campis

Effrenat.

*Sentiet iratum, procul aegide, sentiet ictum
 Fulminis, & genium divina sorte pigebit.*

ut quidem locum ex libris scriptis constituit Illustrissimus Heinsius, in testimonium adducto etiam hoc nostri Sili, quamvis tamen memoriae vitio, pro *nosces*, laudari *disces*, quod nulli codices agnoscunt. In editione Romana principe manu docta emendatum erat *Aegida*, pro *Aegide*.

v. 480. *Nec sat certa diu*] Dubitari posset, an ab ipso Silio non sit *sat certa sui*, uti monui & pluribus illustravi exemplis ad Valer. Flacc. lib. i. vers. 79. Deinde scribendum, *Absistemus*, ait, *campo*, sine interrogationis nota. & sic editio Parmensis. N. HEINSIUS. Laudo conjecturam Illustrissimi Heinsii *Nec sat certa sui*. Sic *incertus sui* est apud Senec. in Herc. Fur. vers. 183.

At gens hominum fertur rapidis

Obvia fati, incerta sui.

Statius v. Theb. vers. 524.

Incertusque sui liquidum nunc aëra lambit.

Posses tamen & vulgatum tueri.

v. 487. *Fusamque per aequor Ipse manu magna, nebula circumdatus atra, Restituit pugnam*] *fuso*que Coloniensis. bene. Oxoniensis & Puteaneus *fusor*que, & editio Romana *fusaque*. pro *nebula circumdatus atra* Restituit pugnam, probe & eleganti Graecismo Coloniensis, *nebulam circumdatus, acri Restituit pugnae*; *acri* etiam in Oxonio & Puteaneo: sed cetera mendosa sunt. lib. xii. vers. 420.

At Libyae ductor, Marcello fractus, & acri

Contusus pugna.

N. HEINSIUS. Probo, quae N. Heinsius hoc loco ex optimis membranis mutavit. Romanaprinceps ac Mediolanensis & ceterae praeae editiones per omnia vulgatae lectioni assentiunt, nisi quod

fusaque, vel *fusor*que, pro *fusamque*, habeant. *circumdatus nebulam* poetis frequentissimus est Graecismus, ut Virgil. iv. Aen. vers. 137.

Sidoniam plecto chlamydem circumdata limbo.

aliique saepissime. *acris pugna*, ut supra lib. v. vers. 636. *sta, miles, & acres Disce ex me pugnare. acer procur* sus lib. vii. vers. 566.

procur susque viros colliserat acer.

acer furor pugnae lib. xi. vers. 518. *germanum furor acer agebat Optatae pugnae. acer* autem & *ater* in libris scriptis passim commutantur. vide supra ad lib. v. vers. 154. *manu magna* ut supra lib. vii. vers. 371. *magna fulmina dextra Torserit omnipotens*. Virgil. v. Aen. vers. 487.

Ingentique manus malum de nave Serefi

Erigit.

& Ovidius xiv. Metam. vers. 8.

manu magna Tyrrhena per aequora lapsus.

v. 491. *Tum ventis positus custos*] Cum ex scriptis. Malim etiam *cui flamina carcer tenens*, ut ad *ro parent* subsequens referatur. N. HEINSIUS.

v. 492. *Coelumque ruentes*] Ita venti dicuntur *mare ruere* apud Maronem i. Aen. vers. 84.

Incubere mari, totumque e sedibus imis

Una Eurusque Notusque ruunt, creberque procellis

Africus, & vastos volvunt ad litora fluctus.

Quem locum Silius imitatus videtur.

v. 495. *Regnantem Aeoliis Vulturum campis*] *Aeolias rupes & Aeolium antrum* habeo compertum, non *Aeolios campos*. quare censeo *Aetolis campis* scribendum, id est Appulis. ut lib. x. vers. 185.

Et subit Aetolis Atlanticus accola campis.

lib. i. vers. 125.

Aetolos late consterni milite campos,

Idaeoque lacus flagrantis sanguine cerno.

lib.

Effrenat. placet hic irae exitiabilis ultor.
 Qui, se postquam Aetnae merfit cadente barathro,
 Concepitque ignes, & flammae protulit ora,
 Evolat horrendo stridore, ac Daunia regna
 500 Perflat, agens caecam glomerato pulvere nubem.
 Eripuere oculos aurae, vocemque, manusque:
 Vortice harenoso candentes (flebile dictu)
 Torquet in ora globos Italûm, & bellare maniplis
 Jussa laetantur rabie. tum mole ruinae
 505 Sternuntur tellure & miles & arma tubaeque;
 Atque omnis retro flatu occurrante refertur
 Lancea, & in tergum Rutulis cadit irritus ictus.

Atque

lib. III. vers. 707.

Invade Aetoli ductoris Iapyga campum.

lib. VIII. vers. 353.

Aetolos Poenus servans ad proelia campos.

lib. XII. vers. 671.

— ubi fulmina tandem

*Invicti latuisse Jovis, cum sterneret ensis
Aetolos campos?*

lib. x. vers. 268.

— tum visa cremari

*Roma viro: tunc ad portas jam stare cruentas
Hannibal: Aetoli tunc primum ante ora suere
Sorbentes Latium campi.*

quomodo & illic videtur esse castigandum. Nam Cannae in Apulia. Confirmat conjecturam editio Veneta Marfi. Et sane nomen derivari potest ab oppido & amne Apuliae Vulturno. Iple tamen Marfus in commentario *campis Aeoliis* agnoscit. confirmat correctionem, quod sequitur, *Daunia regna Perflat agens*. Iapyx enim ventus ex Apulia fiat, unde & nomen mutuatus est, de quo Gellius II. Noct. Attic. cap. XXII. N. HEINSIUS. *Aetolis campis* hoc loco scribendum esse monuit jam olim Cluver. IV. Ital. Antiq. cap. XII. pag. 1227. Silius lib. XI. vers. 509.

*Est locus, Aetoli signat quem gloria regis,
Possessus quondam prisca inter secula Dauno.*

Veneta autem Marfi editio, quam Illustrissimus Heinsius conjecturae suae favere scribit, operarum errore *Aeolus* legit, non *Aetolis*, pro *Aeoliis*. Proprie autem Silius *Vulturnum* ventum memorat. Livius lib. XXII. cap. XLVI. *Ventum, quem Vulturnum incolae regionis vocant, adversus Romanos coortus, multo pulvere in ipsa ora volvendoprospexitum ademit*. Eum communi nomine *Eurum* vocari tradit Senec. v. Natur. Quaest. cap. XVI. *Ab oriente hiberno Eurum exit, quem nostri vocavere Vulturnum. Et Livius hoc illum nomine appellat in illa pugna Romanis parum prospera, in qua Hannibal & contra solem orientem exercitum nostrum, & contra ventum constituit*.

v. 501. *Eripuere oculos aurae*] Rursus Graecae elegantiae vestigium: *Aër* enim Graecis saepenumero pro *exotos* & tenebrae ponitur, unde *néçis xai*

néçis xai, *ἐξωτός*. Sic *aura*, quod femininum ab *aër* Graeci esse volunt, Siliio pro tenebris, ut *aër* Horatio lib. II. od. VII.

Denso paventem condidit aëre,

id est, tenebris. D. HEINSIUS. Fallitur omnino vir Eruditissimus. *Aura* enim hic nihil aliud esse videtur, quam status ac spiritus venti. Licet autem ea vox plerumque de leni vento sumi soleat, ut vel ex Cephali historia seu fabula constare potest, hic tamen vehementissimum notat, ut infra vers. 522.

*In Martem vomit immixtus mugitibus auras,
Bisque Dei summas libavit turbine cristas.*

v. 504. *Jussa lacerantur rabie*] Quistam caecus, qui haec inquinata non videat? in membranis Oxoniensibus aliud nihil mutatum visitur, nisi quod *lacerantur* exscriptum est. Typographi nonnulli *laccssuntur* reducerunt. Daufquejus *Jussus acerbat rabie* conjectura emaculavit. Cujus ego lectionem sequendam puto, ut quae scriptae lectioni & Silli stilo congrua sit, donec alius aliunde scriptus codex aliquid magis verum apportet, quod quin lateat profundius, ego suspicione non sum vacuus. BARTHIUS lib. II. Advers. cap. IX. *Jussus acerbat rabie* Interpres. nam vulgata scriptura ferri minime potest: quam tamen Oxonius & Puteaneus agnoscunt. Interpretis conjecturae subscribit Barthius; nihil enim concinnius à se excogitari posse profitetur. In Coloniensi *Jussa laetatur rabie*. Ne dubita, quin vere. *Jussa bacchat rabie* in Parmensi editione. lib. XIII. vers. 372.

— jussu liçtore recisa

Ignavos cadet ante pedes fortissima cervix.

N. HEINSIUS. Optime huic loco medetur Illustrissimus Heinsius, ut & Doctissimus Richter. in specim. Observ. Critic. pag. 75. legendum *Jussa laetatur rabie*. Precibus Junonis victus Aeolus jusserat, ut Vulturnus in Romanos fureret, eoque is mandato laetabatur. Silius lib. XIV. vers. 396. *jussamque incurrere proram Conspexit*, id est, in quam naves incurrere jussae erant. lib. XV. vers. 130. *jussaeque calet virtutis amore*. Propert. lib. IV. eleg. I. vers. 144.

GUTH

Atque idem flatus Poenorum tela secundant,
 Et velut amento contorta hastilia turbo
 510 Adjuvat, ac Tyrias impellit stridulus hastas.
 Tum, denso fauces praeclusus pulvere, miles
 Ignavam mortem compresso maeret hiatu.
 Ipse, caput flavum caligine conditus atra,
 Vulturnus, multaque comam perfusus harena,
 515 Nunc versos agit a tergo stridentibus alis,
 Nunc, mediam in frontem veniens clamante procella,
 Obvius arma quatit, patuloque insibilat ore.
 Interdum intentos pugnae, & jam jamque ferentes

Hostili

Gutta quoque ex oculis non nisi iussa cadet.

Plinius lib. vii. Epist. ix.

*Ut laus est cerae, mollis cedenque sequatur**Si doctos digitos, iussaque fiat opus.*

ubi videndus Buchner. Petron. Satyr. cap. cxxiii.

*— mox flumina monibus alis**Undabant modo nata: sed haec quoque iussa putares.*

Si contra injussus, qui aliquid sponte, per se, nullo jubente facit. Horat. Epod. xvi. vers. 49.

*Illic injussae veniunt ad mulctra capellae.*Columella lib. x. vers. 16. *injussi consternitur ubere mali.* Claudian. de Nupt. Honor. & Mar. vers. 9. *nomenque beatum Injussae scripsere manus.* & iii. de raptu Proserp. vers. 129.*Injussaeque manus mirantia pectora tundunt.*

Vide Daufquej. ad Sili lib. xiv. vers. 600. N. HEINSIUS. ad lib. xi. vers. 498. ad Valer. Flacc. lib. i. vers. 234. ad Vellej. Patern. lib. ii. cap. cxxvi. & Doctiss. Bentlej. ad Horat. lib. i. od. xxvii. vers. 71.

v. 505. *Sternuntur tellure & miles, & arma, tubaeque.* An *jubacque*? quod supra non semel restitui-
mus. N. HEINSIUS. Vide supra ad lib. v. vers. 166. Neque aliter & Daufquejo scribere visum fuit. De Cero vento, qui Galliam maxime infestat, ejusque viribus haud absimilia Cato apud Gellium ii. Noct. Attic. cap. xxii. *Cercius, quum loquere, buccam implet, armatum hominem, plausurum oneratum percellit.*v. 507. *Et interdum Rutulis cadit irritus ictus.* Quid illud *interdum*? Vera scriptura *in tergum*. Excutit enim & retro agit expulsa manibus tela, ne in Poenos ferantur. BARTHIUS lib. ii. Advers. cap. ix. Scribendum utique *in tergum*, quod occupasse Barthium animadverto. lib. x. vers. 17. *in terga re-
latis Adduxere Gradus.* N. HEINSIUS. Supra lib. iv. vers. 317.*Nunc Itali in tergum versis referuntur habenis.* lib. vii. vers. 622.*— malum subducto corpore vitat**Intorti Bibulus saxi, atque in terga refertur.*

Lucan. lib. iv. vers. 39.

*Haeret, & in tergum casura umbone sequentis
Erigitur.*

Statius iv. Theb. vers. 460.

— velox in terga revolvitur annus.

& x. Theb. 194.

Dum res infraclae, pulsque in terga redimus.

Simili ventorum auxilio adjutus fertur Theodosius Magnus in pugna contra Eugenium & Arbogastem, de quo Claudian. in iii. Consul. Honor. vers. 93.

*Te propter gelidis Aquilo de monte procellis**Obruit adversas acies, revolutaque tela**Vertit in auctores, & turbine repulit hastas.*v. 508. *Atque idem flatus Poenorum tela secundat*] *secundant* in Colonienfi & Oxonio. N. HEINSIUS.v. 512. *Ignavam mortem compresso maeret hiatu*] In manuscripto codice exstat *marcet*, quod sit, marcore ignavam mortem inter media tela perit. BARTHIUS lib. ii. Advers. cap. ix. *marcet* ex Oxonio non improbat Barthius, quem cave audias. N. HEINSIUS. *marcet* etiam codex Putean. sed cum Heinso nihil mutandum. Maerebant milites Romani, se, tamquam imbelles & ignavos, nullo edito egregio facinore occumbere. *ignava mors*, ut infra lib. xiv. vers. 606.*Illi dolor! insignis notis bellator in armis**Ignavo rapitur leto.*

vide supra ad lib. iv. vers. 607.

v. 515. *Nunc versos agit a tergo*] agit a tergo ex scriptis & editione Romana ac Parmensi, quod & Interpreti suboluit. N. HEINSIUS. Ita & editio Mediolanensis ac Romana princeps, cum Marfi prima. at in ejus secunda Veneta *agitat tergo* est chalcographorum errore, quorum somnia inconcinna omnes editores Silii postea nimis secure receperunt. In eadem tamen editione in notis *agis* legitur.v. 517. *Patuloque insibilat ore*] *ori* maluerim, nempe militum Romanorum. Sic *immurmurat irae* supra lib. vii. vers. 146. lib. xii. vers. 616. *membris insibilat ignis.* N. HEINSIUS. Cato apud Gellium ii. Noctium Attic. cap. xxii. *Ventus Cercius, cum loquere, buccam implet.*v. 518. *Jam jamque ferentes Hostili jugulo ferrum*] Malim *prementes*, quam *ferentes*, quod numquam legi. N. HEINSIUS. Valer. Max. lib. v. cap. iv. ex. ext. 6. *Ne Croesum regem occideret proclamando, pene*
P p p jam

- Hostili jugulo ferrum, conamine ducto
 520 Avertit, dextramque ipso de vulnere vellit.
 Nec satis Aufonias passim foedare cohortes,
 In Martem vomit immixtas mugitibus auras,
 Bisque Dei summas libavit turbine cristas.
 Quae dum Romuleis exercet proelia turmis
 525 Aeolius furor, & Martem succendit in iras,
 Affatur virgo socia Junone parentem:
 Quantos Gradivus fluctus in Punica castra
 (Respice) agit, quantisque furens se caedibus implet!
 Nunc, quaeso, terris descendere non placet Irim?
 530 Quamquam ego non Teucros, (nostro cum pignore regnet
 Roma, & Palladio sedes hac urbe locarim)
 Non Teucros delere aderam; sed lumen alumnae
 Hannibalem Libyae pelli florentibus annis
 Vita, atque extinguere primordia tanta negabam.

Excipit.

jam impressum jugulo mucronem revocavit. Sed nec vulgatam scripturam mutarem. mox vers. 544.

Ille, o nata, libens cui tela inimica ferebas.

Tacit. i. Annal. cap. xxxv. Ferrum a latere deripuit, elatumque deserebas in pectus. Sic ferre ignem stabulis dixit Maro iv. Georg. vers. 330.

Fer stabulis inimicum ignem, atque interfice menses.

v. 519. Conamine & ictu] Conamine dictu Puteaneus, ducto editio Romana & Parmensis. probe. quam lectionem Silio jam asseruit doctissimus Gronovius observ. lib. i. cap. xiiii. N. HEINSIUS. conamine ducto etiam Romana princeps & Mediolanensis editio, dictu codex Oxoniensis.

v. 522. Vomit immixtas mugitibus auras] Non male iras leges. D. HEINSIUS. iras Colonienfis; sed sequitur paullo post, succendit in iras. N. HEINSIUS.

v. 523. Vibravit turbine cristas] libavit Oxoniensis & Puteaneus cum editione Romana & Parmensi. scribe libavit. Sic summum degustat vulnere corpus Lancea, apud Maron. xii. Aen. vers. 376. Colum. lib. ii. cap. ii. Neve aut cornu bos ad stipitem vehementius offendat, aut extremo iugo truncum delibet. Statius v. Thebaid. vers. 586.

— moti tamen aura cucurris

Fulminis, & summas libavit vertice cristas.

& viii. Theb. vers. 526.

Nec frustrata manus, mortemque invenerat hasta:
 Sed prohibet, paullumque humeri libare sinistri
 Praebuit, & merito parcat Tritonia fratri.

Claudian. ii. in Rufin. vers. 406.

— & sepsi poenam libaveris orbis.

sic lege, nam veterrimus livaverit. vide infra lib. xvi. vers. 110. N. HEINSIUS. libavit etiam editio Romana princeps & Mediolanensis, unde vir illustrissimus tum hoc loco, tum in notis ad Claudian. ii. in Rufin. vers. 406. libavit legendum esse con-

jecit. quod Servius ad Virgil. i. Aen. vers. 256. per leviter tangere exponit. Ifcan. vi. bell. Troj. vers. 310.

— at jaculo melior fortuna secundo:

Laedit enim libatque humeros.

& vers. 337. Pectora libarat gladio. delibare est apud Claudian. de Nupt. Honor. & Mariae vers. 152.

— niveae delibans aequora plantae.

Ifcan. v. bell. Troj. vers. 322.

— Ituræa delibat cuspide frontem.

degustare apud Silium lib. v. vers. 273.

— leviterque e corpore summo

Degustat cuspis generosum extrema cruorem.

Virgil. xii. Aen. vers. 376.

— & summum degustat cuspide corpus.

v. 527. Quantos Gradivus fluctus agit] Claudian. ii. in Rufin. vers. 12.

— qua tot depellere fluctus

Arte queam, premor hinc odiis, hinc milite cingor. Simili metaphora & curarum fluctus habes supra lib. viii. vers. 32.

Perge, age, & insanos curarum comprime fluctus.

Catull. carm. lxxv. vers. 97.

Qualibus incensam jactasti mente puellam
 Fluctibus.

Ovid. i. Trist. eleg. ii. vers. 87.

Sed me diligitis, tantos compefcite fluctus.

Valer. Maxim. lib. ix. cap. iiii. in princ. Ira quoque & odium in pectoribus humanis magnos fluctus excitant. Seneca de Brevit. vitae cap. xviii. Cogita, quot fluctus subieris, quot tempestates, partim privatas, partim publicas, in te converteris. Paullin. in vita D. Martini lib. i. vers. 243.

— opposito fluctus dum pectore frangit.

Vide Gifan. Indic. Lucret. voce Aestus mentis.

v. 535. Excipit haec Juno] hic ex Oxoniensi legendum. N. HEINSIUS.

v. 535. Longique laboris ab ira ait] lib. vi. vers.

- 535 Excipit hic Juno, longique laboris ab ira,
Immo, ait, ut noscant gentes, immania quantum
Regna Jovis valeant, cunctisque potentia quantum
Antistet, conjux, Superis tua, disjice telo
Flagranti (nil oramus) Karthaginis arces,
540 Sidoniamque aciem vasto telluris hiatu
Tartareis immerge vadis, aut obrue ponto.
Contra quae miti respondet Jupiter ore:
Certatis fatis, & spes extenditis aegras.
Ille, o nata, libens cui tela inimica ferebas,
545 Contundet Tyrios juvenis, ac nomina gentis
Induet, & Libycam feret in Capitolia laurum.
At, cui tu, conjux, cui das animosque decusque,
(Fata cano) avertet populis Laurentibus arma.
Nec longe cladis metae. venit hora diesque,
550 Qua nullas umquam transisse optaverit Alpes.

Sic

699. *lenta proclamat ab ira.* ubi plura notavi.

v. 538. *Disjice telo Karthaginis arces*] Totum hunc Homeri locum ob oculos habuit [II. Δ. verf. 51.]

Ἡτοι ἰμοὶ τρεῖς μὲν πολλὰ φίλτατά μοι πέλας,
Ἄργος τε, Σπάρτη τε, καὶ ἰογάγγυα Μυκῶν.
Τὰς διαπύρσαι, ὅσαι τοι ἀντίθονται πρὶ κῆρι.
Τάων οὐ τοι ἰγὰ πρὶός' ἴσθαι, οὐδὲ μεγίστην.

Et, quod Graecus οὐ τοι ἰγὰ πρὶός' ἴσθαι, nil oramus non longe aliter dixit: ita certe, ut appareat & constet sibi imitationis ratio. D. HEINSIUS. *disjice*, pro *discute*, Oxonijs & Puteaneus. recte. diximus de hoc verbo jam ad Prudentium hymno primo Cathemerinon. *disjicte* portae ex scriptis lib. XII. verf. 184. *umbras disjice* lib. XIII. verf. 444. N. HEINSIUS. De verbo *disjice* vide Gifan. in indice Lucret. voce *Proicere*, Juret. ad Paullin. vitam D. Martini lib. III. verf. 360. & Gebhard. lib. III. Crepund. cap. VII. Plura etiam vide apud Lambin. ad Cicero. Orat. pro Coelio cap. XVI. & Gevart. III. Elect. cap. IV. qui illud vocabulum idem esse, quod *difficere* volunt. Melius tamen, si quid video, vir egregius J. Fr. Gronovius ad Senec. Phoeniss. verf. 343. id pro *disjicere* positum docet; cum quo facit etiam Illustrissimus Heinſius ad Valer. Flacc. lib. III. verf. 162 qui monuit, veteres librarios plerumque *discit* & *difficit* pro *disjicit*, scripsisse. vide etiam infra ad lib. XV. verf. 730. *disjicere* autem *arcem* est delere, evertere. Horat. lib. II. od. XIX. verf. 14.

— *telaeque Penthei**Disjicte non levi ruina.*

Ovid. epist. I. Heroid. verf. 47.

Sed mihi quid prodest vestris disjicte lacertis illos.

& XII. Metam. verf. 108.

Nam certe valuit, vel cum Lyrnesia primus Moenia disjici.

ubi N. Heinſius plura notavit. Virgil. XII. Aen. verf. 655.

Disjicturum arces Italiam, excidioque daturum. Auctor ad Herenn. lib. IV. cap. XXVII. *Populus Romanus Numantiam delevis, Karthaginem sustulit, Corinthum disjecit, Fregellas evertit.* Valer. Maxim. lib. I. cap. V. ex. I. *Urbe à Gallis disjicte, deliberantibus Patribus Conscriptis, utrum Veios migrarent.* Ita, pro urbe deleta, ex MSS. restituit Pighius, eamque lectionem habent & duo codices bibliothecae Trajectinae. *dejicere* dixit eodem sensu Coripp. Afric. lib. III. verf. 299.

Firmaque disruptis dejicimus oppida muris.

v. 539. *Nil oramus*] *nil obſtamus* opinor, & mox *Tartareis immerge plagis.* N. HEINSIUS.

v. 546. *Libycam feret in Capitolia laurum*] Id est, de Karthaginensibus triumphum aget. Triumphantes enim coronam lauream, quam gerebant, in gremio Jovis Capitolini deponere soliti erant. Infra lib. XV. verf. 119.

— *laurumque superbam**In gremio Jovis excisis deponere Poenis.*

ubi plura vide.

v. 548. (*Fata cano*) *avertet populis Laurentibus arma*] *vertet* scripti & Romana editio ac Parmensis. N. HEINSIUS. *vertet* etiam Romana princeps, Mediolanensis, & Marſi editiones. Valer. Flacc. lib. II. verf. 572.

— *Priami sed quis jam vertere regnis**Fata queat.*

ubi tamen N. Heinſius *avertere* malebat. Fortasse nec hoc loco aliquid mutandum. supra habes lib. II. verf. 459.

— *tandem aequore vano**Avertunt oculos, frustrataque litora ponunt.*

lib. V. verf. 376.

Quae dum turbatos avertunt aequore campi Ductores.

Ppp 2

hoc

- Sic ait; atque Irim propere demittit Olympo,
 Quae revocet Martem, jubeatque abscedere pugna.
 Nec vetitis luctatus abit Gradivus in altas
 Cum fremitu nubes, quamquam lituique, tubaeque,
 555 Vulneraque, & sanguis, & clamor, & arma juvent.
 Ut patuit liber Superum certamine tandem,
 Laxatusque Deo campus, ruit aequore ab imo
 Poenus, quo sensim coelestia fugerat arma,
 Magna voce trahens equitemque, virosque, feraeque
 560 Turrigerae molem, tormentorumque labores.
 Atque ubi turbantem leviores ense catervas
 Agnovit juvenem, scintillavitque cruentis
 Ira genis, Quatenam Furiae, quisve egit in hostem
 En, Minuci, Deus, ut rursus te credere nobis
 565 Auderes, inquit? genitor tibi natus ab armis
 Ille meis, ubi nunc Fabius? semel, improbe, nostras
 Sit satis evasisse manus: atque inde superbis

Hastæ

hoc libro vers. 344. *neque vos magnis avertitis ausis.* & alibi saepe.

v. 551. *Irim propere demittit Olympo*] Eadem Iris Palladem jussu Jovis à pugna revocaverat supra vers. 471. ut & Neptunum apud Homerum Iliad. O. vers. 55. si autem Servio fidem habemus ad Maron. ix. Aen. vers. 2. *Iris quasi ipsa dicta est, & numquam ad conciliationem mittitur, sicut Mercurius, sed ad disturbancem.* vide etiam quae notavit ad v. Aen. vers. 606.

v. 556. *Patuit liber Superum certamine*] Unica voce Homerus διώθη. [Il. Z. vers. 1.]

Τρώων δ' διώθη καὶ Ἀχαιῶν φύλοπις ἀντή. ubi doctissimus Interpres, *χαρὸς δὴν ἰγύστο, & ἰμωθήν της τῶν δὴν συμμάχων.* D. HEINSIUS.

v. 562. *Agnovit juvenem*] Ut stupida oscitatio librariorum nihil non turbantium pateat, moneo, in prisca editionibus, pro *juvenem*, esse *Fabium*. Ceterum Silius Minacium *juvenem* vocat, qui tamen, teste Liv. lib. xxii. cap. xlix. *magister equitum prioris anno, Consul aliquot annis ante fuerat.*

v. 563. *Quatenam Furiae, quisve egit in hostem, En, Minuci, Deus?*] Impeditiora verba quam minima emaculatione constitui possunt, ubi legeris modo, *quae jam Furiae, quis te egit in hostem? An, Minuci, Deus?* Talibus particulis vel maxime laborant Latini poetae. BARTHIUS lib. x. Advers. cap. ix. Barthius legit, *quae jam Furiae, quis te egit in hostem? An, Minuci, Deus?* Non placet. N. HEINSIUS. Male etiam hoc loco priscae editiones *Minuci, Deus* mutant in *inimice Deis*. Vulgata scriptura recta est, nisi quod, pro *Minuci*, cum Colonienſi libro *Minuci* scribendum sit, de quo supra vide ad lib. vii. vers. 386.

v. 565. *Genitor tibi natus ab armis Ille meis*] *natus in armis* editio Romana & Parmensis, quam

vocem in deliciis esse Silio jam alibi satis vidimus. hic tamen nil mutandum. N. HEINSIUS. In editione Romana princeps *natus in armis*, sed in Mediolanensi est *natus in armis*. At pro recepta lectione recte stat Illustrissimus Heinsius. Minucium autem Fabium parentem vocasse supra dictum ad lib. viii. vers. 2. vide etiam Dausquej. ad lib. vii. vers. 736.

v. 572. *Nam proventus equo*] *praeventus* ex Colonienſi & Puteaneo. de quo loquendi modo copiose egimus ad ii. de rapt. Proserpinae Claudiani vers. 122. N. HEINSIUS. Vide supra etiam ad lib. v. vers. 170.

v. 572. *Moderantem cuspide Lucas Maurum in bella boves*] Qui Graeca viderunt, haec loquendi genera non ita inusitata sciunt. Sic illi *Δαυλίαι κορώνες* *Dauliam cornicem* Philomelam vocant. ita legendum apud Hesychium *Δαυλίαι κορώνες, ἀντὶ τῶ ἀνδρὸς, ὡς δὲ*, inquit, *ἀνδρὶ ἐλὶχθη*: quod Didymi & Tharraei paroemiae confirmant, apud quos eodem modo legitur, ut emendavi. Valeant igitur ineptorum hominum somnia, qui a luce *Lucas boves* Elephantos dici volunt, ac non contra a loco. D. HEINSIUS. Ejus tamen opinionis togatorum doctissimus Terentius Varro olim fuit. Nam in vi. de ling. Lat. pag. 73. post recensitam eorum sententiam, qui id nomen a Libya vel Lucanis deducunt, tandem addit: *Quare ego arbitror potius Lucas ab luce, quod longe relucebant propter inauratos regios clipeos, quibus eorum tum ornatae erant turres.* Verius tamen est, à Lucania ita elephantos dictos fuisse, quam Etymologiam Plinius sequitur viii. Hist. Mundi cap. vi. *Elephantos Italia primum vidit Pyrrhi regis bello, & boves Lucas appellavit in Lucania visos.* alique. vide Salmaf. in Exercit. Plin. pag. 218. & Vossium in Etym. voce *Lucas bos*.

V. 574

- Hasta comes dictis murali turbine pectus
 Transforat, & voces venturas occupat ictu.
 570 Nec ferro saevire sat est. appellitur atra
 Mole fera, & monstis componitur Itala pubes.
 Nam, praevectus equo, moderantem cuspidē Lucas
 Maurum in bella boves stimulis majoribus ire,
 Ac raptare jubet Libycarum armenta ferarum.
 575 Immane stridens agitur, crebroque coacta
 Vulnere bellatrix properos fert belua gressus.
 Liventi dorso turris, flammaque virisque
 Et jaculis armata, sedet: procul aspera grando
 Saxorum super arma ruit, passimque volanti
 580 Celsus telorum fundit Libys aggere nimbū.
 Stat niveis longum stipata per agmina vallum
 Dentibus, atque ebori praefixa comminus hasta
 Fulget ab incurvo directā cacumine cuspis.
 Hic, inter trepidos rerum, per membra, per arma

Exigit

v. 574. *Libycarum armenta ferarum*] Notandum, quod elephantorum catervam *armenta* vocat Silius. BARTHIUS lib. II. Advers. cap. IX. Non mirum hoc, quum *armentum* omnium majorum animalium, ut *boum*, vel *ceterorum*, quibus in armis utimur, catervam proprie notet, teste Servio ad Maron. I. Aen. vers. 185. Sed illud potius notandum erat, elephantorum *gregem* supra memorari lib. III. vers. 463.

*At gregis illapsu fremebundo territus acris
 Expavit moles Rhodanus.*

apud Sidon. Apollin. carm. II. vers. 375.

Grex niger albentes tegetes cum mole jugales.

Solin. in Polyh. cap. xxv. Luna nivescente gregatim annes petunt. & mox, Non prius ad gregarium numerum reversuri, quam viris aquis abluantur. Vide Cerdam ad Maronis I. Aen. vers. 185.

v. 575. *Immane stridens agitur*] *Immani* Livinejus; nempe vulnere. sed frustra. lib. x. vers. 204.

*Jamque reluctantes stridens immane procella
 Per longum tulit.*

Spirans immane apud Maronem VII. Aen. vers. 510. N. HEINSIUS. Infra lib. XI. vers. 246. *victorque immane sub ira infremuit leo*. lib. XII. vers. 418. *Barbaricum atque immane gemens*. & ita passim. vide Zinzerling. Promulsi. Crit. cap. xxxvii. quem, ut ejus fert consuetudo, descripsit Alard. ad Valer. Flacc. lib. I. vers. 758. Doctissimum autem Livinejum ad hanc conjecturam induxisse videtur ultima syllaba vocis *immane* producta. Sed solent poëtae syllabam finalem natura brevem modo corripere, modo producere, si vox sequens a duabus vel tribus consonis incipiat, ut viri docti infinitis exemplis docuerunt. Vide Gifan. Indic. Lucret. in voce *longum* ab Gr. Barthium ad Claudiani bell. Gildon.

vers. 136. ad Calpurn. ecl. II. vers. 32. ad Statii lib. I. silv. VI. vers. 10. lib. XXIII. Advers. cap. IV. Taubm. ad Maron. XI. Aen. vers. 309. ad Culic. vers. 193. & Vossium II. Gramm. cap. XV. De hac re totam diatriben scripsit doctissimus Zinzerlingus promulsi criticae subjunctam, in qua testatur, duo se alia adhuc loca in Silio reperisse, ubi similiter syllaba brevis producitur, libro nempe III. vers. III.

Primis et aequae tori, gelidosne scandere tecum.
 Sed ibi nunc aliter ex Mstorum auctoritate edidi:
 & libro XVII. vers. 551.

*Donec longinquo frustratum duxit in arva
 Diversa spatio.*

Quibus adde illud ex lib. VII. vers. 618:

Syllaeque, Crassique simul, junctusque Metello.
 Unum modo notavit Zinzerlingus, ubi contrario modo syllaba brevis non producitur, sequentibus quantumvis tribus consonis *str*, ob quas eam nunc longam fecit, nempe lib. XIV. vers. 260.

perflataque Strongylos Austris.
 Sed ibi nos *Trigilos* edidimus. Ex ante dictis fortasse vindicandus est locus Nasonis VI. Fastor. vers. 139.

*Est illis Strigibus nomen; sed nominis hujus
 Causa, quod horrenda stridere nocte solent,*
 ut *horrenda* adverbialiter fit pro horrendum, & ultimam producat ob sequentem vocem *stridere*. Illustrissimus Heinsius contra libros scriptos *horrenda* voce legit: alii vero aliter emendarunt. Sed mihi locus integer videtur & sanus.

v. 581. *Niveis Dentibus*] Dentes hos alii cornua vocant. vide infra ad lib. XVI. vers. 206.

v. 583. *Incurvo dejecta cacumine cuspis*] *directa* Coloniensis. bene. nam, pro *dirigo*, frequenter *derigo* in veterimis membranis exaratum offendi. Vide ad

- 585 Exigit Ufentis sceleratum belua dentem;
 Clamantemque ferens calcata per agmina portat.
 Nec levius, Tadio laevum qua tegmine thorax
 Multiplicis lini claudit latus, improba sensim,
 Corpore non laeso, penetrarunt spicula dentis,
 590 Et sublime virum clipeo resonante tulerunt.
 Haud excussa novi virtus terrore pericli.
 Utitur ad laudem casu, geminumque citato
 Vicinus fronti lumen transverberat ense.
 Exstimulata gravi sese fera tollit ad auras
 595 Vulnere, & erectis excussam cruribus alte
 Pone jacet volvens reflexo pondere turrin.

Arma

lib. v. vers. 227. N. HEINSIUS. Vide etiam supra ad lib. iv. vers. 678. Simili errore supra peccant priscæ editiones lib. vii. vers. 650.

Obliquumque secans surrecta cuspide vulnus.
 pro quo illae *subiecta cuspide* habent.

v. 585. *Exigit*] *Exiit* Colonienfis. dictum lib. i. vers. 639. N. HEINSIUS. Ita nonnumquam peccarunt librarii. vide infra ad lib. xiii. vers. 166.

v. 586. *Clamantemque ferens calcata per agmina portat*] *furens portat* maluerim, ne bis idem dicat. sic lib. xii. vers. 267. bene scripti de Hannibale,
cursumque furens ad castra cepessit.

ubi pari modo peccatur. N. HEINSIUS. Pariter hoc loco corrigit Crenius tom. ix. Animadv. Philolog. pag. 18. Frequenter autem librarios has voces in libris scriptis commutasse, pluribus exemplis infra probavi ad lib. xii. vers. 267. Nihil tamen hoc loco mutandum puto. Silio enim imprimis similes paliogiæ *ferens portat* in deliciis fuerunt. Sic infra lib. xii. vers. 443.

Perque aversa tulit portatas arva carinas.
 Sic *laturi feremus* Horat. Epod. i. vers. 9.

An hunc laborem mente laturi, decet

Qua ferris non molles viros,
Feremus?

Nam & hæc interpunctio hoc sensu ferri potest. vide ibi Torrent. & quæ infra notavi ad lib. xi. 198.

v. 587. *Nec levius radio &c.*] Mendum nemini intellectum extirpandum ex his. Dausquejus conjicit *Et levius*. sed quæ sit sententia & causa mutandi non aperit. Nihil verius quam *Radio*, sive *Rodio*, nomen esse hominis, & scribendum cum membranis *Nec levius Rodio letum, qua*. Non, ait, levius illi alteri letum accidisse. Licet enim elephantum, dum portatur, occiderit; mole tamen cadentis miserabile & ipse letum obiit. BARTHIUS lib. ii. Advers. cap. ix. *Et levius radio* Interpres. insulsiſſime. scribendum ex Colonienſi *Tadio*. *Nec levius Tadio*, quod Latinum nomen, uti & *Ufentis*. Perſius ſat. vi.

— *ubi ſis, fuge quaerere, quod mihi quondam*
Legaras Tadius.

Cicero ad Attic. lib. i. epiſt. iv. *Tadius locutus eſt*

meum. Idem in Verrinis Quinti & Publii Tadiorum meminit. occurrit & id nomen variis in locis in inscriptionibus apud Gruterum. Barthius subodoratus est, nomen proprium latere hic loci: sed infelicitate reponit *Rodio*, quod nomen minus concinnum. N. HEINSIUS. Optime vir Illustrissimus *Nec levius Tadio* ex integerrimo codice restituit. *C. Tadius Fortunatus* memoratur in lapide apud Fabrettum in Inscript. pag. 679. *Tadia C. F. Clavennia Barbilla* ibid. pag. 445. & 752. Ne dubita igitur, quin hæc ipsa Silii manus sit. Accedit, quod librariorum ignorantia ac stupiditate nomina propria, præsertim minus nota, plerumque corrupta in libris priscis occurrant, ut supra notavi h. libr. vers. 117.

v. 587. *Laevum qua tegmine thorax Multiplicis lini claudit latus*] Lineum thoracem feræ dentibus opponit Silius: *λοδοῦρα* enim erant venatores, non milites, antiquis; quod id armaturæ genus & leonum & pardorum dentibus idoneum crederent. Accommodate ad locum hunc Pausanias in Atticis [cap. xxi.] *Οἱ δὲ θάρακες οἱ λιστοὶ μαχομένοις μὲν οὐκ οὐκίως ἐπὶ χεῖρσι διῶσι γὰρ καὶ βιαζόμενοι τοὺς σιδηροὺς θηρίοντας δὲ ἀφελούται, ὑπεκλάνται γὰρ σφίσι καὶ λόντων ὀδόντις καὶ παρδάλοι.* Homeerus tamen *λοδοῦρα* Ajacem suum in Catalogo fecit. D. HEINSIUS. Non solis venatoribus, sed & diversarum gentium militibus lineum thoracem in usu fuisse supra pluribus exemplis evicit Doctissimus Dausquejus ad lib. i. vers. 272. ubi Silius inquit,

Tempora multiplici mos est defendere lino,

Et lino munire latus.

etiam paullo post vers. 371. ejus meminisse videtur his verbis,

Hos inter clara thoracis luce nitebat

Sedentana cohors.

& lib. iv. vers. 292.

— *fugit illa per oras*

Multiplicis lini, subtextaque tegmina nervis,

Atque altum toto metitur cuspide pectus.

Vide etiam Valeſ. ad Ammiani Marcelli lib. xix. cap. viii. De ratione vero componendi linei thoracis vide Ferrar. de re Vestiari. part. ii. lib. iv. cap. xi.

v. 595.

Arma virique simul spoliataque belua visu
 Sternuntur subita (miserandum) mixta ruina.
 Spargi flagrantes contra bellantia monstra
 600 Dardanius taedas victor jubet, & facis atrae,
 Quos fera circumfert, compleri sulfure muros.
 Nec jussu mora: collectis fumantia lucent
 Terga elephantorum flammis; pastusque sonoro
 Ignis edax vento per propugnacula fertur.
 605 Non aliter, Pindo Rhodopeve incendia pastor
 Cum jacit, & silvis spatiaur fervida pestis,
 Frondosi ignescunt scopuli; subitoque per alta
 Collucet juga dissultans Vulcanius ardor.

It

v. 595. *Erectis cruribus*] Rectius sit *arrectis*, Maroniano exemplo, apud quem habes x. Aen. vers. 892. *Tollit se arrectum quadrupes. arrectis auribus* de equo lib. x. vers. 459. N. HEINSIUS. Vide supra ad lib. ii. vers. 668. & lib. vii. vers. 685. Hoc loco tamen nihil mutandum puto. Sic infra lib. xvii. vers. 135.

— *erexitque ore cruento*

Cornipedem elatis pulsanter calcibus auras.

Livius lib. viii. cap. vii. *Ad cuius vulneris sensum cum equus prioribus pedibus erectis magna vi caput quateret; excussit equitem.*

v. 599. *Spargere flagrantes taedas jubet*] Spargi Colonienfis & Oxonius. bene. N. HEINSIUS. Sic mox *compleri sulfure muros* habes, non *comple*. vide supra ad lib. vi. vers. 413.

v. 602. *Dardanius taedas victor jubet*] Inepta est lectio. quomodo enim *victor*, licet una, & altera belua ceciderit? Scribendum *ductor*, aut *rector*, ut Paulus aut Varro intelligatur. BARTHIUS lib. ii. Advers. cap. ix. *Dardanius victor* admitti non potest. quomodo enim *victor*, qui hoc proelio erat succubiturus? Scribendum *ductor*, vel *rector* *Dardanius*. & ita Barthio quoque videbatur. N. HEINSIUS. Voces *victor* & *ductor* saepe a librariis inter se permutatas fuisse supra docui hoc libro vers. 199.

v. 602. *Collectis fumantia lucent Terga elephantorum flammis*] Corrige, quamvis praeter auctoritatem membranarum, *conjectis flammis. jactas flammis* paullo post habebimus. sic & scribe lib. xvii. vers. 93. *conjecti ignes*. lib. xiv. vers. 306.

Hic procul ardens jaculatus lampada Cimmer Conjicit.

lib. x. vers. 556.

Tum face conjecta populatur servidus ignis

Flagrantem molem.

N. HEINSIUS. *jacere incendia* mox occurrit vers. 605. *Pindo Rhodopeve incendia pastor Cum jacit*. Aliquando ita lapsos fuisse librarios infra doceo ad lib. xvii. vers. 93.

v. 603. *Raptusque sonoro Ignis edax vento*] Legit Marcius *partusque sonoro Ignis edax vento*, id est, in-

quit, comparatus & auctus. Nimirum legendum est *pastusque*. Longobardicum *r* ab *s* scriptura non distinguitur. MODIUS Novant. Lection. Epist. i. *portusque* Puteaneus; in Oxonio *parcusque*; *partusque* editio Marfi, quae omnia alludunt ad veram lectionem, quam ex membranarum Colonienfis Modius jam protulit in medium, *pastusque sonoro Ignis edax vento*. Nihil verius & elegantius: & tamen ausus est obgannire Silianus Interpres. Sic lib. xii. vers. 721.

Jupiter & quantis pascat serus ignibus iras.
 lib. xiv. vers. 308.

Pascitur adjuto Vulcanus turbine venti.
 ibid. vers. 422. *pasti bitumine ignes*. sic *thure flammis pascere* Senec. in Hercul. Octaeo vers. 577. N. HEINSIUS. In vulgata lectione hoc loco conspirant omnes praeae editiones, etiam Veneta utraque & Parisina Marfi; in commentariis tamen, ut viri docti notarunt, *partusque* legit. Pro vulgata autem lectione laudari posset locus Lucan. lib. iii. vers. 501.

Telum flamma fuit, rapiensque incendia ventus
Per Romana tulit celeri munimina cursu.

Sed omnino elegantius est, quod viri docti ex optimis membranarum vindicarunt *pastusque sonoro Ignis edax vento*, quomodo jam olim hunc locum legendum esse monuit vir Illustrissimus N. Heinsius ad Claudiani iii. Consul. Honor. vers. 101. Sic infra lib. xvii. vers. 599.

Evomit pastos per secula Vesbius ignes.
 Ovidius xiv. Metam. vers. 467.

Danaas paverunt Pergama flammis.
 Sidonius Apollin. carm. xxii. vers. 188. *strepit hic bona flamma, Appositas depasta dapes*. Sic *alimenta ignis* habes apud Lucan. lib. iii. vers. 681.

pinguibus ignis
Affixus taedis, & tecto sulfure vivax
Spargitur, ac faciles praebere alimenta carinae
Nunc pice nunc liquida rapuere incendia cera.

Frontin. iv. Stratag. cap. vii. ex. 9. *Dissundendo, quae continuerant, alimentum praeflaret incendio*. ubi vide notas Doctissimi Tennuli.

v. 608. *Subitoque per alta Collucet juga*] In editionibus

- It fera candenti torrente bitumine corpus
 610 Amens, & laxo diducit limite turmas.
 Nec cuiquam virtus propiora capeffere bella:
 Longinquis audent jaculis, & harundinis ictu.
 Uritur impatiens, & magni corporis aestu
 Huc atque huc jactas accendit belua flammās:
 615 Donec vicini tandem se fluminis undis
 Praecipitem dedit, & tenui decepta liquore
 Stagnantis per plana vadi, tulit incita longis
 Exstantem ripis flammam, tum denique sese
 Gurgitis immerfit molem capiente profundo.
 620 At qua pugna datur, necdum Maurusia pestis
 Igne calet, circumfusi Rhoetia pubes
 Nunc jaculis, nunc & faxis, nunc alite plumbo

Eminus

nibus priscis Romana principe, Mediolanensi, Marfi, Martini Herbipolensis, Juntina, Aldina & Gryphii per arua Collucet, pro quo manu docta in margine editionis Romanae emendatur per ardua. Sed rarissime Silius hujus generis versibus usus est: quare cum Mftis & recentioribus editionibus praefero per alia.

v. 611. *Nec cuiquam virtus propiora capeffere bella &c.*] Maroni suo haec debet Silius, cujus verba speciosissima sunt Aeneid. x. vers. 712.

Nec cuiquam irasci propiusve accedere virtus:

Sed jaculis tutisque procul clamoribus instant.

D. HEINSIUS. Eodem itaque modo cum elephantis pugnant Romani, quo ante cum Othrye Marmaride, quam pugnam Silius ei, quae cum beluis geritur, supra comparat lib. v. vers. 442.

Aspirare viro propioremque addere Martem

Haud ausum cuiquam: laxo ceu belua campo

Incessabat tutis ex agmine telis.

v. 613. *Et magni corporis aestu; Donec vicini*] Legendum uno versu auctius,

& magni corporis aestu

Huc atque huc jactas accendit belua flammās:

Donec vicini. &c.

MODIUS Novant. Lectio. Epist. i. Scripti codices recte subjungunt versum,

Huc atque huc jactas accendit belua flammās.

N. HEINSIUS.

v. 615. *Donec vicini &c.*] Pari auxilio Appulejus, veneficiis Fotidis in asinum mutatus, & agafonis dolis incensus, praesentissimo se periculo liberatum fingit vii. Metam. pag. 146. Ed. Pricaei, *Forte pluviae pridianae recens receptaculum aquae lutulentae proximum conspicatus, ibi memet improvido saltu totum abjicio; flammaque prorsus exstincta tandem, & pondere levatus, & exitio liberatus, evado.*

v. 624. *Atque obsidet arces*] Recta scriptura est *assidet arces*, non *obsidet*, quod ita & membranae habeant, & alio loco quoque Silius loquatur hoc modo, dum ait lib. xli. vers. 453.

Assessos Capuae muros, claustra ipsa revelli Portarum.

etfi etiam eo loco male editiones *Obseffos*. MODIUS Novant. Lect. Epist. i. *assidet* ex Coloniensi Modius. neque aliter Oxonius & editio Romana. lib. xli. vers. 453. pari modo optimus codex Coloniensis,

Assessos Capuae muros, claustra ipsa revelli Portarum.

Plura collegimus ad Valer. Flaccum lib. v. vers. 534. ubi & Maroni id verbum reddidimus. N. HEINSIUS. In Romana principe male, sed tamen proxime veram lectionem, est *aspidet*, unde Philaeus in editione Mediolanensi pessime fecit *aspicit. assidet* vera lectio est.

v. 625. *Fortuna & digna secunda*] Tolle particulam & ex fide vetustorum codicum. N. HEINSIUS. Eadem etiam ex fide antiquissimarum editionum tollenda est.

v. 626. *Extulerat dextram, atque adversum*] *Extulerat dextraque adversum* Coloniensis, *dextraque* Oxonius. sed frustra. N. HEINSIUS.

v. 627. *Mutius infelix ausi*] *Mincius* optime scripti codices & Romana editio. Sic Silius frequenter a fluminibus deducit nomina, cujusmodi Tagus, Durus, Bagrada, Symaethus alique apud illum passim occurrunt. vide annotata lib. iiii. vers. 338. Reddenda eadem vox vetusto epigrammati, Maronis laudibus dedicato,

Aeneamque suum fac major Mincius cruet.

ubi *nuncius* nunc perperam circumfertur. Est autem fluvius seu lacus agri Mantuani Mincius. N. HEINSIUS. *Mincius* etiam est in editione Romana principe & Mediolanensi, quod & Daufquejus probavit, quoniam Mucius, cujus Silius lib. viii. vers. 385. meminit, jam supra hoc libro à Nealce saxo obtritus est. In Marfi & Martini Herbipolensis editione operarum errore *Mincius* scriptum est, unde Nicander in Juntina *Mutius* facere sustinuit. Sed infeliciter.

v. 628. *Monstri*

- Eminus incessunt. ut qui castella per altos
Oppugnat munita locos, atque assidet arces.
625 Aulus digna viro, fortuna digna secunda,
Extulerat dextram atque adversum comminus enssem
Mincius infelix ausi: sed stridula, anhelum
Fervorem effundens, monstri manus abstulit acri
Implicitum nexu, diroque ligamine torfit,
630 Et superas alte miserum jaculata per auras
Telluri elisis affixit (flebile) membris.
Has inter clades viso Varrone sub armis
Increpitans Paullus, Quin imus comminus, inquit,
Ductori Tyrio, quem vinctum colla catenis
635 Staturum ante tuos currus promissimus urbi?
Heu patria, heu plebes scelerata, & prava favoris!

Haud

v. 628. *Monstri manus*] Proboscidem elephanti Silius intelligit, qua id animal pro manu utitur, ut ex Aristot. 1. Hist. Anim. cap. ix. hic docuit Mar-
fus. Vide eundem Aristot. 11. Hist. Anim. cap. 1. libro 11. de Partib. Anim. cap. xvi. & Aelian. 1v. de Animal. cap. xxxi. Ita & Plinius appellat viii. Histor. Natur. cap. x. *Spirant, & bibunt, odoranturque haud improprie appellata manu.* Solin. in Polyh. cap. xxv. *Si consertis pecoribus occurrerent, itinera sibi blanda & placida manu faciunt, ne quod obvium animal interirant.* *Anguimani* vocantur Lucret. lib. v. vers. 1304.

Inde boves Lucas turrito corpore, saetros, Anguimanos.

ubi videndus est Lambinus.

v. 631. *Tellure elisis, ac flexit (flebile) membris* Ajo emendandum,

Telluri elisis affixit (flebile) membris.

Nempe quia ductus literarum & res ipsa huc me trahebant, vulgata lectione contaminata plane & nullum commodum sensum elicient. Posset tamen etiam *affixit* legi, ut dixit Horatius,

Atque affigit humi divinae particulam aurae.

Sed ego malui, quod a vulgata scriptura quam minimum recederet, sequi. MODIUS Novant. Lection. Epist. 1. *Tellure elisis affixit* Colonienfis & cum illo Modius, qui tamen maluerit, *Telluri elisu affixit.* mihi aridet, *Telluri illisis affixit membris.* lib. x. vers. 181. *Afflictumque premens; & mox, affictus ripis.* lib. xi. vers. 83. *saevo Afflictus saxo.* Lucan. lib. 11. vers. 31. *pectora duro Affligere solo.* sic meliores scripti. *scopulis affigere alvum* Statius Theb. 11. N. HEINSIUS. Idem tamen Heinsius in notis ad Nason. xii. Metam. vers. 139. codicis Colonienfis scripturam *Tellure elisis affixit* probat, ut & Dausquejus hoc loco. & recte: nisi quod praestare videatur *Telluri elisis affixit. elisa membra* sunt abelephantis proboscide pressu suffocata. Ita Hercules leonem Nemeaeum *elisse* dicitur, quem nexubachiorum suffocavit. vide supra ad lib. 111. vers. 33.

Telluri autem affixit, ut Naso xiv. Metam. vers. 205.

— *vidi bina meorum*

Bis quater affligi sociorum corpora terrae. vide Eruditissimum Bentlejum ad Horatii 11. sermonum Ecl. 11. vers. 79.

v. 635. *Staturum ante tuos currus promissimus urbi*] *Lege Staturi*: quod, puto, monuit quoque alibi Illustris Scaliger. D. HEINSIUS. *Staturi* magnus Scaliger ad Propertii 11. eleg. vii. vers. 45. Sed male. nam *stator* & *staturus* a *statuendo* primam syllabam corripunt: *Atluri* praefuerit. sic lib. xi. vers. 118.

— *non si Karthaginis, inquit,*

Ductorem vestris devinctum colla catenis Romam victor agis.

lib. xvi. vers. 274.

Hic fractum bello regem solioque revulsam, Tempus erit, cum ducat agens ad templa Tonantis. Martial. lib. viii. Epigr. xxvi.

Nam cum captivos ageret sub curribus Indos, Contentus gemina tigride Bacchus erat.

ubi forte legendum *sibi curribus*, vel *trux.* Horat. lib. 1. od. xii.

Ille seu Parthos Latio imminentes

Egerit iusto domitos triumpho. Tibull. lib. 1. eleg. 11.

Ille licet Cilicum vinctas agat ante catervas.

Auctor de Viris illustribus in vita L. Quinctii Cincinnati, *Vicit hostes, ducem eorum in deditionem accepit, & in triumphi die (lege fidem) ante currum egit.* In vita C. Marii, *Jugurtham captum ante currum egit.* Nazarius Panegyrico Constantini, *Non agebantur quidem ante currum vincti duces.* Paternus lib. 1. cap. ix. *Anicii regem Illyriorum Gentium ante currum agentis triumphus fuit celebr.* Valer. Maximus lib. 1v. cap. 1. *Cum L. Cornelius Scipio die triumphi sui ante currum actos hostium duces in carcerem conjecerit.* lib. vi. cap. 9. *Ex illo Mario sum humili ille Marius evasit, qui Jugurtham regem an-*

Q99

te

- Haud umquam expedit tam dura forte malorum,
 Quem tibi non nasci fuerit per vota petendum,
 Varronem, Hannibalemve magis. dum talia Paullus,
 640 Urguet praecipites Libys, atque in terga ruentum
 Ante oculos cunctas ductoris concitat hastas.
 Pulsatur galea, & quatiuntur Consul's arma.
 Acrius hoc Paullus medios ruit asper in hostes.
 Tum vero excussus mentem, in certamina Paullo
 645 Avia diducto, convertit Varro, manuque
 Cornipedem inflectens, Das, inquit, patria, poenas,

Quae,

te currum egit. Claudian. in bello Gildon. vers. 127.

Nec magis insignis Pauli Mariique triumphus,

Qui captos niveis reges egere quadrigis.

Sic & ducere ante currum vetus inscriptio apud Gruter. pag. 436.

BELLVM. CVM. IVGVRTIA. REGE. NVMD

CESSIT. EVM. CEPIT. ET. TRIVMPHANS. IN. SECVNDO
 CONSVLATV. ANTE. CVRRVM. SVVM. DVCI. IVSSIT.

Sed vulgatam scripturam jure tuetur Gronovius IV. Observat. cap. xv. N. HEINSIUS. Idem Heinſius supra ad Silii lib. iv. vers. 808. *Ac actum antetuos currus* legendum monuit. Sed cum Maximo Gronovio nihil mutandum puto. Votum & promissum Varronis Silius supra habet lib. viii. vers. 278.

Latia devinctum colla catena

Hannibalem Fabio ducam spectante per urbem.

v. 637. *Tam dira sorte malorum* tam dura sorte codices scripti. vide ad lib. vi. vers. 360. N. HEINSIUS. Silius lib. xvii. vers. 280.

Dura sorte rapis (miserandum & triste) biremes.

Senec. in Thyeste vers. 879.

O nos dura sorte creatos.

Frequentissimo librariorum errore *durus* in *dirus*, & contra *dirus* in *durus* migravit. vide infra ad lib. xiv. vers. 127. ubi plura ejus rei exempla notavi.

v. 638. *Quem tibi non nasci* Quem tibi nam nasci opinor: quemnam magis optandum fuerit tibi nasci, Varronem, an Hannibalem? Possis etiam *Quem tibi nunc nasci fuerit petendum. Hannibalemve* scripti, non *Hannibalemne*. N. HEINSIUS. Locus sanus & integer est, nullaque medicina eget: sensus enim hic est; O patria, in tam ancipiti malo haud facile dixeris, utrum tibi magis optandum sit, Varronem an Hannibalem numquam natum fuisse.

v. 640. *Urguet praecipitans Libys* praecipitis Oxonijs & Puteaneus, praecipiti Agrippinas. scribendum praecipites. N. HEINSIUS.

v. 641. *Ante oculos cunctas ductoris concitat hastas* Male Colonienſis *Atque oculos*. Deinde *to cunctas* in mendo cubat. lege *junctas hastas*, hoc est, continuatas & admodum frequentes, quod *spicula densere* noster initio libri sequentis dicit, ut illic correximus. sic *vina juncta* pro continue ductis apud Nafonem. Statius in Balneo Etrusci *Junge puer cyathos*. vide Gronov. ad Senecae Thyest. vers. 467.

& II. Observ. cap. III. Cupidines apud Statium in Coma Earini vers. 93. *junctis crinem incidere sagittis*. Lucanus sic *junctos ense* dixit lib. II. vers. 193.

vidis Fortuna colonos

Praenestina suos junctos simul ense recepto,

Unius populum pereuntem tempore noctis.

hic locus ille corrigendus: nam scripti potiores *cunctos simul ense receptos*, in quibusdam *cunctos simul ense recepto*. Deinde *noctis*, pro *mortis*, est in optimo codice Vossiano. *juncti pontes* Claudian. in Apono,

Et junctos rabido pontes subtermeat aestus.

nisi *juncti* pro vicinis. *juncto ponte* est apud Plinium III. Hist. Nat. cap. x. pag. 162. ex MS. Statius VII. Theb. vers. 82.

Sicut anhelabant juncto sudore volantes

Mars impellit equos

Plinius lib. IV. Epist. IX. *Ad hoc verebar, ne me corporis vires iterato labore defererent, quem difficilium est repetere, quam jungere. junctae tabulata turris* Lucan. lib. IV. vers. 431. sic lego, non *cunctas. jungere robora* in exstruenda navi Claudian. in bello Getic. vers. 17. Avien. in ora Maritima,

Navigia junctis semper aptant pellibus.

ubi *sutis* aliquando volebam. Claudian. II. in Eutrop. vers. 437. *alii leto junxere soporem*. Silius lib. x. vers. 35. *junxit fera tempora levi*. Senec. in Oedip. vers. 130. *premitur juncto Funere funus*. in Hippol. vers. 127. *jungitur semper nefas*. Lucan. lib. VII. vers. 492.

densis acies stipata catervis

Junxerat in seriem nexis umbonibus arma.

junctae umbone phalanges Juvenal. sat. II. Claudian. II. in Rufin.

clipeis in se redeuntia junctis

Curvo paullatim sinuantur cornua ducta.

bis trieteride juncta, id est, sex annis, Martial. lib. IX. Epigr. LXXXVI. *junctis transmittere signis Tyrrhenum*, Claudian. I. de Laudib. Stilic. vers. 333. ex Mſto. *juncto stipante senatu* in Consul. Olybrii vers. 231. ex Mſto, ubi male Barthius *cuncto*. Statius Achill. II. vers. 113. ex vetustis membranis,

omne simul roburque decusque potentis

Europae junctos ultro juravit in enses.

vulgo *meritos* noster *junctus rogus* ex Mſto lib. XVI. vers.

- Quae, Fabio incolumi, Varronem ad bella vocasti.
 Quenam autem mentis, vel quae discordia fati?
 Parcarumque latens fraus est? abrumpere cuncta
 650 Jamdudum cum luce libet. sed comprimit ensem
 Nescio qui Deus, & meme ad graviora reservat.
 Vivamne? & fractos sparfosque cruore meorum
 Hos referam populo fasces? atque ora per urbes
 Iratas spectanda dabo? &, quo saevius ipse
 655 Hannibal haud poscat, fugiam, & te, Roma, videbo?
 Plura indignantem telis propioribus hostes
 Egere, & sonipes rapuit laxatus habenas.

vers. 546. lib. x. vers. 93. *bis terni junctae serebant*
Arma senem juxta nati. vers. 337. *jungit Tarpeja in-*
cendia Cannis. Claudianus i. in Rufin. *junctoque se-*
quor tentoria curru. & ibid.

Hi junctis properant portus munire carinis.
Junctae templa sunt vicina. Avien. fab. xlii. *Junctis*
victima templis. sic lego, nec aliter scripti, quos
 vidi: vulgo *cunctis. junctae fenestras* pro clausis Ho-
 rat. lib. i. od. xxv.

Parcius junctas quatiant fenestras.
 ubi vide Interpretes. *jungere ostia* Juvenal. satyra ix.
jungite ostia, tollite lumen E medio. Quare dubitavi
 aliquando, an non & apud Statium Theb. v. vers.
 458. scribendum esset, *certatimque ordine junctae*
Hospitibus patuere fores. ut *junctas* non tam intelliga-
 mus vicinas ac sibi contiguas domos, quam clausas.
 Plinius in Paneg. *Cum Danubius ripas gelu jun-*
git. Contra est *abungere.* N. HEINSIUS. *Junctas*
hastias, pro *cunctas*, conjicit Illustrissimus Heinsius,
 & continuatas, admodum frequentes exponit. Eo
 sensu *Junctae tenebrae* pro in diem continuatae dixit
 Lucan. lib. iv. vers. 103.

— *nec Phoebum surgere sensit*

Nox subtexta polo, rerum discrimina misceat

Deformis coeli facies, junctaeque tenebrae.

Junctae luna quae continuata nocte per triduum lu-
 cet, apud Statium lib. iv. silv. vi. vers. 17.

O bona nox! junctaeque utinam Tirynthia luna!
 Livius lib. x. cap. x. *Duo ex oppidanis, quorum erant*
aedificia juncta muro, specu facto ad stationes Romanas
intrare occulto perveniunt. ubi *Junctae muro aedificia* non
 simpliciter sunt muro vicina, sed muro connexa,
 cum muro conjuncta. Saepissime autem librarii
 voces *Junctus* & *cunctus* turbantur ob exiguum dif-
 ferentiam, quae est inter ductus literarum *c* & *i*.
 Vide Scalig. ad Severi Aetn. pag. 142. Gronov. in
 gustu ad Statii vi. Theb. vers. 250. N. Heinsium
 ad Nason. ix. Metam. vers. 506. ad vi. Fastr. vers.
 435. ad Sili lib. vi. vers. 389. lib. viii. vers. 133.
 lib. xi. vers. 90. lib. xii. vers. 609. lib. xvi. vers.
 547. & lib. xvii. vers. 522.

v. 644. *In certamina Paulo Avia deducto* Bene
 Colonienfis *deducto*, nisi malumus *deducto*. N. HEIN-

SIUS. Saepe ita peccasse librariorum, ut *deducere* in
deducere corruerint, & contra *deducere* in *deduce-*
re, infra notavi ad lib. xv. vers. 187. Illustrissimus
 Heinsius & *deducto* legi posse conjicit, de quo verbo
 vide Gronov. ad Senec. Consol. ad Helviam cap.
 xvi. & ad ludum de morte Claudii pag. 345. *deduc-*
cat, pro *deducat*, vel *deducas*, in Ovidio emendat
 idem Heinsius iv. Metam. vers. 372. mihi tamen
deducto hic magis placet.

v. 645. *Convertit Varro*] Pro convertitur. Prae-
 tulerim tamen *Converti Varro*. N. HEINSIUS. Si-
 mili modo *minari*, pro *minatur*, supra scribendum
 conjecit vir Illustrissimus lib. ii. vers. 333. Sed ni-
 hil muto. Livius lib. ii. cap. lxii. *Omnis ira belli*
ad populationem agri vertit. lib. v. cap. xviii. *Plus*
erat ignominiae quam cladis acceptum, quae prope in
cladem ingentem vertit. cap. xlix. *Fam verterat*
Fortuna. Claudian. i. in Eutrop. vers. 251.

— *in caedem vertunt fastidia praedae.*

Aufon. Epigr. lxviii.

Femineam in speciem convertit masculus ales.

Symmach. lib. iv. Epist. lxv. *Cura vertit in gau-*
dium. Vide Servium ad Virgil. i. Aen. vers. 103.
 Freinsheim. ad Curtii lib. iv. cap. vi. Torrentium
 & Bentejum ad Horatii lib. iv. od. x. vers. 5. Sic
praecipitavere pro praecipitati sunt dixit Liv. lib. v.
 cap. xviii. *mutans* pro mutatus Tacitus xii. An-
 nal. cap. xxix. *effringet* pro effringetur Silius lib. i.
 vers. 646. Similia alia supra vide ad lib. i. vers. 288.

v. 649. *Parcarumque latens fraus est*] *fraus haec*
 maluerim. N. HEINSIUS.

v. 651. *Nescio quis Deus*] *Nescio qui Deus* Colo-
 nienfis & Oxonius. Diximus ad Maronem Ecl. ii.
 vers. 19. Infra lib. x. vers. 117. ex scriptis,

— *quinam ad cassos furor impulsit ictus.*

N. HEINSIUS. Infra lib. xii. vers. 450.

Quinam te, qui casus, ais, dux maxime, sessae
Eripuit patriae.

Vide Illustrissimum Heinsium ad Nason. xiv. Me-
 tam. vers. 162. ad Prudent. Apotheos. vers. 418. ad
 Sili lib. ii. vers. 645. lib. vii. vers. 538. & lib. xv.
 vers. 668. Eruditissimum Bentej. ad Horat. i. Ser-
 mon. Ecl. iv. vers. 41. & Ecl. v. vers. 79.

C. SILII ITALICI PUNICORUM

LIBER X.

Paullus, ut adversam videt increbrescere pugnam,
 Ceu fera, quae, telis circumcingentibus, ultro
 Affilit in ferrum, & per vulnera colligit hostem,
 In medios fert arma globos, seseque periclis
 Ingerit, atque omni letum molitur ab ense.

Increpat

v. 1. **P**aullus ut adversam videt increbrescere pugnam] Silium imitatus est Jos. Icanius iv. belli Troj. vers. 371.

At Teutras postquam bella increbrescere sentit.

De vi vocis increbrescere vide Barthium ad Statii iv. Theb. vers. 30. De orthographia autem dissentiunt viri docti; quidam enim increbrescere scribunt, ut Modius in Novant. Lection. Epist. cxi. Dausquej. in Orthogr. parte 11. hac voce, & Vossius in Etym. voce Creber. Rejecta vero litera canina increbrescere dicendum putat Manut. ad Cicer. vii. ad famil. Epist. xx. alique: atque ita Illustrissimus Heinsius in accuratissima Maronis editione ubique scribi iussit, ut & hoc loco Dausquejus. Misti autem saepissime variant. apud Valer. Maxim. lib. v. cap. vi. ex. ext. 1. in duobus codicibus bibliothecae Trajectinae percerebuit inveni, cum iidem tamen cap. vii. ex. ext. 1. increbrescere habeant. At contra in R. Stephani aliisque vetustioribus editionibus priori loco percerebuit, posteriori increbrescere legitur.

v. 2. *Ceu fera, quae telis &c.*] Silius Virgilium expressit, qui eadem usus est comparatione ix. Aeneid. vers. 551.

*Ut fera, quae, densa venantium septa corona,
 Contra tela furit, seseque haud nescia moris
 Injicit, & saltu supra venabula fertur:
 Haud aliter juvenis medios moriturus in hostes
 Irruit; & qua tela videt densissima, tendit.*

v. 3. *Per vulnera colligit hostem*] Senec. 111. de Ira cap. 111. *Gaudens feriri, & instare ferro, & tela corpore urgere, & per suum vulnus exire, quem reddidit Lncan. lib. 1. vers. 210.*

*tum torta levis si lancea Mauri
 Haereat, aut lasurus subeunt venabula pectus,
 Per ferrum tanti securus vulneris exit.*

v. 5. *Atque omni letum molitur ab ense*] Insolentior nonnullis visa phrasis est apud Valer. Flacc. lib. 1. vers. 14. de bellatore agili & audacissimo,

Spargentemque faces, & in omni turre furentem.
 Eam ex Juvenale & aliis alibi illustravimus. Potest etiam ex hoc loco Sili: & simile est apud Nason.

xi. Metam.

*Plura dolor prohibet; verboque intervenit omni
 Plangor, & attonito gemitus a corde trabuntur.*

Auctor satyrae de lite,

Factari circum omne forum, circum omne tribunum.

Et magis ad rem Claudian. in Eutrop. lib. 11. *metuendus ab omni Targibilus regione sonat.* & vi. Consul. Honor.

inopinaque cunctis

Instruit arma locis, & qua vocas usus, ab omni Parte venit.

Silius lib. xiii. vers. 599.

*Harpyaeque fervent nidos, atque omnibus haerent
 Condensae foliis.*

BARTHIUS lib. 11. Advers. cap. ix.

v. 8. *Ad manes deserte, viri, nisi gloria &c.*] Celeberrimus Burmannus legendum conjicit,

Ad manes deserte. viris, nisi gloria mortis,

Nil superest.

hoc est, viris fortibus nulla jam speranda est victoria; sola honestae mortis gloria superest.

v. 10. *Hic vobis dux Paullus eris*] Non satis hoc intelligitur: nam scribendum est *Heic*, adverbiumque ex pronomine faciendum. Idem vobis, qui heic apud superos, dux erit etiam adeuntibus per mortem inferos. BARTHIUS lib. 11. Advers. cap. ix. *Hic* adverbium loco pronominis accipit Barthius. N. HEINSIUS. Barthio non assentior. Voluit enim Silius, Paullum verba gestu etiam adjuvise, & percusso pectore dixisse, eundem hunc Paullum, qui olim viventibus, nunc etiam morituris ducem fore.

v. 10. *Velocius inde Haemomo &c.*] Infra lib. xv. vers. 572.

*& penna, & fulmine, & undis
 Hibernis, & Achaemenio velocior arcu
 Evolat.*

v. 12. *Quae redit in pugnas &c.*] De hoc more Perfarum seu Parthorum vide, quae notavit Barthius ad Claudiani 1. de Laudib. Stilic. vers. 68. & Statii.

- Increpat horrendum, Perstate, & fortiter, oro,
 Pectoribus ferrum accipite, ac sine vulnere terga
 Ad manes deferite, viri. nisi gloria mortis,
 Nil superest. idem sedes adeuntibus imas
 10 Hic vobis dux Paullus erit. velocius inde
 Haemonio Borea, pennaque citatior ibat,
 Quae redit in pugnas fugientis harundine Parthi;
 Atque, ubi certamen primi ciet immemor aevi
 Fetus Gradivo mentem Cato, fertur in hostes;
 15 Ac juvenem, quem Vasco levis, quem spicula densus
 Cantaber urgebat, letalibus eripit armis.
 Abscessere retro, pavidique in terga relatos

Abduxere

Statii lib. 1. silv. iv. vers. 78. Idem pugnandi genus Cleadi Thebano tribuit Silius supra lib. vii. vers. 645.

— volucrum post terga sagittam
 Fundit, Achaemenio detrectans proelia ritu.

& Virgilius Camillae xi. Aen. vers. 653.

Illam etiam, si quando in tergum pulsa recessit,
 Spicula converso fugientia dirigit arcu.

v. 14. *Paetus Gradivus mente, & cito fertur in hostem*] Corrupta sunt haec. Interpres haecenus juvat, ut legendum censeat, *haec cito fertur in hostem*. In membranis Oxoniensibus duo juvenes exstant, quos eripuerit caedi Paullus, his conceptis verbis,
Atque ubi certamine primi ciet immemor aevi
Poenus Gradivo mentem & Cato fertur in hostem.

Ego sane eas membranas non insuper habendas in obscuro alioqui loco existimo, & rescribendum,
Atque ubi certamen primi ciet immemor aevi
Paetus, Gradivo intentum & Cato fertur in hostem.

Nam illud *Gradivus mente* absolum est. Nec obest *juvenem* mox singulari numero dicere, cum sub excellentia unius alter lateat. Haec talia nos aliorum industriae exercendae proponimus, minime pro indubitata veritate venditantes. BARTHIUS lib. ii. Advers. cap. ix. Haec inquinatissima sunt. Romana editio, *Poenis Gradivus mentem*; Parmensis, *Poenis Gradivus mentem Cato*; Puteaneus, *Poenis Gradivus mente*; Oxonius,

Poenus Gradivo mentem & Cato fertur in hostem;

Coloniensis, *Poenus Gradivo mentem Cato*; Aldina editio, *Paetus Gradivus mente & Cato*. Scribendum haud dubie,

Atque, ubi certamen primi ciet immemor aevi
Fetus Gradivo mentem Cato, fertur in hostes,
Ac juvenem &c.

Fetus, pro *Paetus*, minimum mutationis est. rescribi etiam posset *Plenus Gradivo mentem*, cum in vetustis exemplaribus sit *Poenus*. Sic *plenus pectora Christo* apud Paullin. quarto natali Felicis. sed alterum est verius. Barthius ex vestigiis Oxoniensis

libri corrigit dure & infelicitur,

Paetus, Gradivo intentum & Cato fertur in hostem.

libro xvii. vers. 380. habes,

Novi feta viri bello praecordia.

& vers. 448. *colla serpentis feta veneno*. Claudian. in bello Getico vers. 25.

— fetaeque novales

Martis, & in segetem crescentis semina belli.

Nofter lib. xi. vers. 203.

Multa feta gerens ira praecordia Poenus.

lib. xiii. vers. 592. *feta furore Megaera*. Catonem sub haec tempora fuisse juvenem, ne dubitare possis,

lib. vii. vers. 693. jam habuimus,
At Cato, tum prima sparsus lanugine malas,
Quamquam tardatos turbata fronte Latinos
Collegisse gradum videt.

N. HEINSIUS. Editiones Romana princeps & Mediolanensis cum Parmensi faciunt, *Marfus* habet, *Petus Gradivus mente cito fertur*; quae nunc vulgo exstat lectio, in Colinaei Parisina editione primum apparuit. Sed omnium assensum haud dubie meretur Illustrissimi Heinsii certissima emendatio *Plenus*, vel *Fetus Gradivo mentem Cato*. Apud Nasonem habes i. ex Ponto Epist. vii. vers. 13.

Nos habeat regio, nec poma feta nec urvis.

Solin. in Polyh. cap. xvii. *Gens silvis aspera, copiosa, immanibus feris, feta tigribus*. cap. xxiii. Colubraria Sucronem versus feta est anguibus. In hunc sensum apud Horat. emendabat eruditissimus Bentlejus in notis ad lib. iii. od. xxi. vers. 5.

Quocumque setum numine Massicum.

Haud absimili errore apud eundem Horat. lib. iii. od. xxvii. vers. 4. *pro feta vulpes*, in nonnullis libris est *paesta*, notante etiam Bentlejo.

v. 15. *Quem spicula densus Cantaber urgebat*] *densis* Coloniensis. scribe *densens*. apud Maron. Aen. xi. vers. 650.

Et nunc lenta manu spargens hastilia denset.

ita & illic scripti. *densere examina* nofter lib. iv. vers. 159. ex scriptis. Plura diximus de hoc verbo ad vii. Aen. vers. 794. sed hoc loco nil muta. sic enim Virgil. xii. Aen. vers. 563. *nec scuta aut spicu-*

- Abduxere gradus. ut lactus valle remota
 Cum capream venator agit, fessamque propinquo
 20 Insequitur cursu, & sperat jam tangere dextra,
 Si ferus adverso subitum se protulit antro,
 Et stetit ante oculos frendens leo, deferit una
 Et color, & sanguis, & tela minora periclo:
 Nec jam speratae cura est in pectore praedae.
 25 Nunc in restantes mucronem comminus urguet,
 Nunc trepidos ac terga mala formidine versos
 Assequitur telis. furere, ac decorare labores,
 Et saevire juvat: cadit ingens nominis expers
 Uni turba viro: atque alter si detur in armis

Paullus

la densi Deponunt. N. HEINSIUS.

v. 18. *Abduxere gradus*] Scribo *Adpuxere*, hoc est, contraxere; quod *colligere gradum* libro VII. dixit noster vers. 695. & lib. IV. vers. 393. *trepidos simulanti adducere gressus*. ita puto, non *ducere*. N. HEINSIUS. Eodem sensu & macies dicitur *adducere cutem*, id est, contrahere, apud Nason. III. Metam. vers. 596.

*Attenuant vigiles corpus miserabile curae,
 Adducitque cutem macies.*

Simili modo sapissime peccarunt librarii. vide Gifanii observ. in Ling. Lat. voce *Abducere*. Sciopp. de arte Crit. pag. m. 44. Gron. ad Livii lib. XXXIX. cap. XLIX. ad Senecae Thyest. vers. 437. N. Heinsium ad Silii lib. XV. vers. 658. ad Claud. III. de raptu Proserp. vers. 19. ad Nason. II. Art. Amat. vers. 403. ad I. Metam. vers. 677. ad Valer. Flacc. lib. IV. vers. 677. apud Lucan. lib. IX. vers. 651. pro *mundoque abducere terram*, eodem errore nonnulli libri *adducere* habent. Atque ita frequenter alibi lapsi sunt librarii in commiscendis vocibus, quae cum praepositionibus *ab* & *ad* compositae sunt. vide infra ad lib. XI. vers. 14.

v. 19. *Cum capream venator agit &c.*] Simili modo Homerus Hectorem leoni comparat, qui in boum armenta incidens bovem comedit; quo viso omnes simul fugiunt. vide Iliad. O. vers. 630.

v. 23. *Et color, & sanguis, & tela*] Nota, produci hic ultimam syllabam *τῷ sanguis*, ut apud Nason. VI. Faet. vers. 488.

Educat: at sanguis ille sororis erat.

& x. Metam. vers. 459.

Et color, & sanguis, animusque reliquit euntem. quem locum omnino Silius expressisse videtur. Vide Gifan. Ind. Lucret. in voce *sanguis*, Grotium ad Lucan. lib. II. vers. 338. Bulaeum ad Valer. Flacc. lib. III. vers. 234. & Broekhus. ad Tibulli lib. I. eleg. VII. vers. 72. eodem modo & ultimam in *ignis* produci notavit Doctissimus Fabric. ad Horat. lib. I. od. XV.

v. 26. *Terga mala formidine versos*] Possis & *mali formidine*, hoc est, periculi metu. supra lib. V. vers. 545. *Formido incerti casus*. N. HEINSIUS. Eo sen-

su *malum* fere supra est lib. III. vers. 584.

*Jamque tibi tempus veniet, quo maxima rerum
 Nobilior sit Roma malis.*

Vide Gronov. ad Senecae I. de Ira cap. XVI. Vulgatum tamen non damno. sic *impia formido* infra vers. 417.

— imperdita corpora Poenis

Impia formido ac major jactabat Erinnyes. mala igitur formidine, est minime laudanda, ut contra *causa formidine* infra lib. XVI. vers. 599.

Magnosque horrebant causa formidine casus.

v. 27. *Furere ac decorare labores*] Vide D. Heinsium supra ad lib. II. vers. 323.

v. 28. *Cadit ingens nominis expers Uni turba viro*] In talibus historiae fere omnes fabulis similiores se gerunt, ut ducibus ex turbae caesae tumulis faciant gloriam. In Anglorum historia Gulielmi Malmesburienfis, scriptoris minime inepti, lego lib. I. de Arthuro, illo decantatissimo Rege cum rotunda sua tabula, an fabula? *Hic est Arthurus, de quo Britonum nugae hodieque delirant, dignus plane, quem non fallaces formidant fabulae, sed veraces praedicant historiae; quippe qui labantem patriam diu sustinuerit; infraactaque civium mentes ad bellum acuerit. Postremo in obsidione Badonici montis nongentos hostium solus adorsus incredibili caede profugavit.* Talia plura in non inerudito monacho sunt, qui vitam Alexandri Magni prodigiosis mendaciis farctam edidit ante aliquam multa secula. BARTHIUS lib. II. Advers. cap. X.

v. 29. *Uni turba viro. Alter si detur in armis*] Hiatus ope membranarum Oxoniensium possit sarciri. In iis enim legitur inserta vox *atque alter*. sane Silius, licet sequentia inibi sint corrupta. BARTHIUS lib. II. Advers. cap. IX. *atque alter* scripti. potest tamen & hiatus ille admitti Maroniano exemplo. nec desunt apud nostrum hunc simillimi versus. amplexus tamen Barthius *τῷ atque ex Oxoniensi libro*. N. HEINSIUS. Silius, ut solet, Virgilium expressit, qui, ut Daufquejus jam monuit, pariter XI. Aeneid. vers. 285.

Si duo praeterea tales Idaea tulisses

*Terra viros; ultro Inachias venisset ad urbes
 Dardanus,*

- 30 Paullus Dardaniis, amittant nomina Cannae.
Tandem inclinato cornu sine more ruebat
Prima acies, non parca fugae. Labienus & Ocris
Sternuntur leto atque Opiter, quos Setia colle
Vitifero, celsis Labienum Cingula saxa
35 Miserunt muris. junxit fera tempora leti
Sidonius non consimili discrimine miles:
Nam Labienus obit penetrante per ilia corno;
Fratres, hic humero, cecidere, hic poplite, caesis.
Oppetis & Tyrio super inguina fixe veruto
40 Maecenas, cui Maconia venerabile terra,
Et sceptris olim celebratum nomen Etruscis.

Per

Dardanus, & versis lugeret Graecia satis.

v. 30. *Amittant nomina Cannae*] Prorsus mirifice dixit *amittant nomina*, cum necdum habuerint, nec umquam habiturae fuerint altero tali viro accedente, ut ait, Romanorum fatis. BARTHIUS lib. II. Advers. cap. IX. Ut nunc de Paulo, ita fere de Fabio Maximo supra lib. VII. vers. 147.

*Obvia si primus nobis hic arma tulisset,
Nulla essent Trebiae & Thrasymeni nomina, nulli
Lugerent Itali; numquam Phaëthontius amnis
Sanguinea pontum turbasset decolor unda.*

v. 32. *Labienus & Ocris Sternuntur leto*] *Ocris* non est Latinum nomen. *Aeres* Oxonius & Puteaneus cum editione Romana. Forte *Ocris*, unde *Ocrefius* & *Ocrefia*, quod nomen fuit matri Servii Tullii, quae aliis *Ocrisia* dicitur, sed minus bene, ut jam monuimus ad Fastos Nafonis lib. VI. vers. 627. Pro *Sternuntur leto*, maluerim *Sternuntur telo*, nam *tempora leti* mox subsequuntur. de *telo* confirmat, quod subiungitur de corno. Potest tamen & vulgatum ferri, quomodo apud Maronem IX. Aen. vers. 433. *Voluitur Euryalus leto*. N. HEINSIUS.

v. 34. *Labienum Cingula saxa Miserunt*] Cingulum jam conditum fuisse hoc tempore Silius licentia poetica finxit, cum postea demum sub Caesare à Labieno aedificatum sit. Caesar I. belli Civil. cap. XV. *Etiā Cingulo, quod oppidum Labienus constituerat, suaeque pecunia exaedificaverat, ad eum legati veniunt.* Hinc apte Labienum Cingulo oriundum facit Silius. vide Cluver. II. Ital. Antiq. cap. XI. pag. 737.

v. 37. *Penetrante per ilia cornu*] *cornu* scribe, hoc est, hasta cornea; & sic Coloniensis. vide infra vers. 122. N. HEINSIUS. Ita & nonnemo apud Daufquejum olim conjecit, contra quem is receptam scripturam vindicat: fortasse non male, nisi optimus codex obfaret. Rationem tamen, quam addit, minus probo. *Cornus*, inquit, sagittae materia est, *cornu* particula: ut ita sagittis spicula ex cornibus addita fuisse opinetur. *cornu* enim, si vulgo receptam lectionem servare placet, a recto *cornus* deduci debet, quod nomen non secundae tantum, sed & quartae declinationis esse nemo nescit.

vide infra ad vers. 122.

v. 38. *Fratres, hic humero, cecidere, hic poplite, caesis*] Ita legendum ex membranis. vulgo *caeso*. BARTHIUS lib. II. Advers. cap. IX. Eleganter idem Coloniensis *poplite caesis*. confirmant Oxonius cum Puteaneo: & perspexit ejus scripturae vim Barthius. *caesis* ad poplitem & ad humerum simul refertur. N. HEINSIUS. Non aliter habet & Parmensis editio. Eo etiam ducunt editio Romana princeps & Mediolanensis alique prisca libri, in quibus est *caesi*, quod Cellarius amplexus est. Scriptura vulgata Nicandrum auctorem habet, qui ita primus in Juntina editione exprimi curavit. *hic humero, hic poplite*, ut Horat. lib. III. od. II. vers. 14.

*Mors & fugacem consequitur virum,
Nec parcat imbellis juventae
Poplitibus, timidoque tergo.*

De poplitibus caesis vide ad lib. IV. vers. 343.

v. 39. *Super inguina fixe veruto*] Ibi enim hominibus maxime metuendum vulnus esse jam olim dixerat pater vatum II. N. vers. 568.

*Ἀλδῖον τι μισγὺ καὶ ὀμφαλῷ, ἵδνα μάλιστα
Γῆστ' ἀπὸ ἀλγυνῆς οἰζυροῖσι βροτοῖσιν.*

*Pudenda inter & umbilicum, ubi maxime est Martis
plaga gravis hominibus miseris.* Iterat hanc fictionem Silius lib. IV. vers. 198.

—— *cadit inguine fesso
Teutalus, & vasto quatitur sub pondere tellus.*
lib. I. vers. 386.

—— *hastam
Adversus torquens defigit in inguine Hiberi.*
hoc lib. vers. 159.

—— *super inguina fixum
Obtruncat, quercuque premis violentus obusta.*
Ovid. V. Metam. vers. 132.

*Hujus in obliquo missum stetit inguine ferrum:
Letifer ille locus.*

v. 40. *Maecenas*] Ita recte Coloniensis, uti ad Maronem initio Georgicón monuimus. N. HEINSIUS. Vide, quae, praeter ceteros Horatii eruditos Interpretes, notarunt Lambin. & Torrent. ad lib. I. od. I. vers. I. Daufquej. in Orthogr. hac voce, & Meibom. in vita Maecenatis cap. IV.

v. 42.

- Per medios agitur, projecto lucis amore
Hannibalem lustrans, Paullus. fors una videtur
Aspera, si occumbat ductore superflite Poeno.
- 45 Quam metuens molem (neque enim, certamine sumto,
Tempestat tanta & rabies impune fuissent)
In faciem pavidi Juno conversa Metelli,
Quid vanos, inquit, Latio spes unica Consul,
Incaustumque moves, fato renuente, furores?
- 50 Si superest Paullus, restant Aeneia regna:
Sin secus, Aufoniam tecum trahis. ire tumentem
Tu contra juvenem, & caput hoc abscidere rebus
Turbatis, o Paulle, paras? nunc Hannibal ipse
(Tam laetus bello est) ausit certare Tonanti.
- 55 Et jam converfis (vidi nam flectere) habenis
Evasit Varro, ac sese ad meliora reservat.
Sit spatium fati: &, dum datur, eripe leto
Huc nostris majorem animam: mox bella capeffes.

Ad

v. 42. *Projecto lucis amore*] Id est, abjecta, contemta, & pro nihilo habita vita, quam homines ceteroquin efflicti amare solent, desperans de vita. Sic supra lib. v. vers. 226.

— crudusque riente
Fortuna stimulus, spem projecisse salutis.
hoc lib. vers. 294.

— ceu vulnere tigris
Letifero cedens tandem, projectaque corpus
Luctatur morti.

Catull. de Nupt. Pelei & Thet. vers. 81.
Ipse suum Theseus pro caris corpus Athenis
Projicere optavit.

Virgil. vi. Aen. vers. 435. *lucemque perosi Projectere animas.* ubi vide German. Caesar ii. belli Civil. cap. xxxii. *Extremam pati fortunam paratos projecit.* Senec. in Phoen. vers. 193.

Qui fata proculcavit, ac vitae bona
Projecit, atque abcidit.

Lucan. lib. iv. vers. 516.
Projeci vitam, comites, totusque futurae
Mortis agor stimulis.

Solin. in Polyh. cap. lxi. *Tam immiti ferocitate, ut capti animas projiciant furore.* Eodem sensu & abjicere est apud Aufon. in ludo sept. Sapient. in Solone vers. 26.

Pro patria pugnans iste vitam abjecerat. ubi vide Celeberrimum Graevium; & Saxon. Gramm. v. Hiflor. Danicae pag. 80. *Non modo fugere aspera, sed etiam ob eorum impatientiam vitam abjicere cupias.* Simili modo Graecis *παρεβάνον* *ἐπιβίον* dicuntur, qui vitam in praesentissimum mortis periculum adducunt, & *παρεβόλη* sunt quam maxime periculosa. Plin. lib. ix. Epist. xxvi. *Sunt enim maxime mirabilia, quae maxime insperata, maxime periculosa, utque Graeci magis expriment, παρ-*

βολά. ubi vide viros doctos, & Hombergkii *Parenga* sacr. ad Epist. ad Hebr. cap. xi. vers. 19.

v. 43. *Hannibalem lustrans Paullus*] *Lustrans* est visu inquirere aliquid, imitatione Virgiliana *Aeneid.* ii.

— vestigia retro
Observata sequor per noctem, & lumine lustr.
BARTHIUS lib. ii. Advers. cap. ix.

v. 43. *Sors una videtur Aspera, si occumbat &c.*] *Lege, mors una videtur Aspera.* D. HEINSIUS. Eodem sensu Mago supra dixit lib. v. vers. 372.

Parce metu, germane; meis medicamina nulla
Adversis majora feres. jacet Appius hasta
Ad manes pulsus nostra: si visa relinquat,
Sat nobis actum est.

Voces autem *sors* & *mors* alibi etiam scriptores librarii permutarunt. vide infra ad lib. xiv. vers. 631. Pro vulgata scriptura stat Daufquejus hoc loco: nec male.

v. 46. *Impune fuisset*] *fuissent* Puteaneus. N. HEINSIUS.

v. 47. *Pavidi Metelli*] De quo Silium infra vide vers. 418.

v. 48. *Latio spes unica Consul*] Primae editiones *ultima*, & placet. *spes unica* de Fabio habuimus initio libri vii. N. HEINSIUS. *spes ultima* etiam Romana princeps & Mediolanensis editio. Sic infra lib. xvii. vers. 203.

— nunc in nostra spes ultima dextra.
supra lib. viii. vers. 669. de hoc nostro Paulo,
— — — — — *istuc*

Procumbit saxi fessis spes ultima Paullus.
v. 49. *Incaustum renouas*] *Incaustum* remoues Oxonijs & Puteaneus. scribe *Incaustumve* *moues*, aut cum Colonienfi, *Incaustumque* *moues*. N. HEINSIUS.
v. 51. *Ire tumentem Tu contra juvenem*] Puteaneus

neus

- Ad quae suspirans ductor, Mortemne sub armis
 60 Cur poscam, caussa ista parum est, quod talia nostrae
 Pertulerunt aures suadentem monstra Metellum?
 I, demens, i, carpe fugam. non hostica tela
 Excipias tergo, Superos precor. integer, oro,
 Intactusque abeas, atque intres moenia Romae
 65 Cum Varrone simul. talin', pavidissime, dignum
 Me vita, pulchraque indignum morte putasti?
 Quippe furit Poenus, qui nunc contraria bella
 Ipsi ferre Jovi valeat. pro degener altae
 Virtutis patrum! quando certamen inire,
 70 Cuive virum mallem memet componere, quam qui
 Et victus dabit & victor per secula nomen?
 Talibus increpitat, mediosque aufertur in hostes,
 Ac retro cursum tendentem ad crebra suorum
 Agmina, & in densis furantem membra maniplis
 75 Per conferta virum & stipata umbonibus arma

Consequitur

neus tremantem. Opinor, fremantem. N. HEINSIUS. Cum tamen reliqui libri nihil mutant, receptam ego scripturam praefero: Hannibal enim *tumebat* succedens & feliciori rerum eventu: *secundis tumere* supra dicitur lib. vi. vers. 597.

----- Poenumque secundis

Albana surgens respexerat arce tumentem.
 lib. viii. vers. 234. de Hannibale,

Haec fatus juvenes stimulat tumefactus ovantes.

v. 52. *Caput hoc abscondere rebus*] *abscondere rebus* Colonienfis. bene. N. HEINSIUS. Ita *excidere*, pro *excindere*, supra est lib. vii. vers. 643. vide plura ad lib. xv. vers. 473.

v. 54. *Tam laetus bello est*] *belli* maluerim, uti monui lib. viii. vers. 548. causam vide sis illic. N. HEINSIUS.

v. 54. *Ausit certare Tonanti*] *Defumtum* videtur ex Homero, apud quem Venus de Diomede, a quo vulnerata erat, Iliad. E. vers. 362.

----- *ὅς οὐ γὰρ καὶ αὐτὸς Διὶ πατρὶ μάχοιτο.*

qui nunc vel contra Jovem patrem pugnaveris. quod deinde paullo post repetit vers. 457.

v. 56. *Ac sese ad meliora reservat*] *Respicit* Silius ad id, quod refert Livius lib. xxi. cap. lxi. *Adeo magno animo civitas fuit, ut Consuli ex tanta clade, cuius ipse caussa maxima fuisset, redeunti & obviam itum frequenter ab omnibus ordinibus sis, & gratiae altae, quod de republica non desperasset.*

v. 58. *Hanc nostris maiorem animam*] *Huc* Colonienfis eleganter. N. HEINSIUS.

v. 61. *Pertulerint aures*] *Probe* Colonienfis *Pertulerunt* aures. N. HEINSIUS. Vide supra ad lib. v. vers. 264.

v. 62. *Non hostica tela Excipias tergo*] *Homer.* [Il. θ. vers. 95.]

Μὴ τις τοι φῶγοι μεταφύγει ἐν δόγῳ πύλῃ.

Nam *παρὶ τοῖς ἰαντίαις τραυμάταιν* loquitur. D. HEINSIUS.

v. 63. *Integer, oro, Intactusque abeas*] *Liviano* more Silius *to integer vulnerato* opposuit. Sic Liv. lib. viii. cap. xxix. *Cutinam ingenti ardore militum, aut vulnere ira, quod haud fere quisquam integer proelio exceperat, scalis cepit. integer vero & intactus eo sensu junxit idem lib. x. cap. xxvii. Hinc victor Martius lupus, integer & intactus, gentis nos Martiae & conditoris nostri admonuit.*

v. 67. *Quippe finis Poenus*] *furis* editio Veneta *Marsi*, quomodo & *Interpres* conjicit: Colonienfis, *Quippe sunt Poenis*, hoc est, *furis*, N. HEINSIUS. *Proprie furere* de militibus. vide *Celeberrimum* *Burmannum* ad *Petron.* *Satyr.* cap. cxxii. *Broekh.* ad *Propert.* lib. iv. eleg. vi. vers. 56. & *D. Heinsum* ad *Silii* lib. ii. vers. 324.

v. 67. *Qui nunc contraria bella Ipsi ferre Jovi valeat*] *ὅς αὐτὸς Διὶ πατρὶ μάχοιτο.* Totum *Homeri* de *Diomede* est. D. HEINSIUS.

v. 69. *Certamen inire*] *Certamina* *Oxonius.* Deinde, pro *Curve viro*, *Colonienfis* concinne *Cuive virum mallem memet componere?* N. HEINSIUS.

v. 73. *Cursum tendentem*] *Id est, celerantem, celeriter currentem.* supra lib. ix. vers. 276. *ex acie tende in Capitolia cursum.* *Lucret.* lib. v. vers. 631.

Tanto posse minus cum signis tendere cursum.

Nemefian. *Cyneg.* vers. 197.

Seu cursus revocens, jubeant seu tendere cursus.

tendere gressum dixit *Silius* lib. xii. vers. 268.

Jamque fugae immodicum tendis certamine gressum.

v. 74. *Furantem membra*] *Id est, occultantem, furtim, clam se subducentem.* *Infra* lib. xiv. vers. 567.

Exigua sese furatus Himilco carina.

ubi vide plura.

Rrr

v. 76.

Consequitur melior planta, atque obtruncat Acheram:
 Ut canis occultos agitat cum Belgicus apros,
 Erroresque ferae follers per devia mersa
 Nare legit, tacitoque premens vestigia rostro
 80 Lufrat inaccessos venantum indagine saktus;
 Nec sistit, nisi, conceptum sectatus odorem,
 Deprendit spissis arcana cubilia dumis.
 At conjux Jovis, ut Paullum depellere dictis
 Nequidquam fuit, & Consul non desinit irae;

In

v. 76. *Consequitur melior planta, atque obtruncat Acheram*] *melior plantae* opinor. sic *melior sati* lib. v. vers. 333. & lib. vii. vers. 620. *melior dextrae*. *Acheram* etiam Colonienfis & Veneta Marfi editio. N. HEINSIUS. Supra tamen lib. iii. vers. 299. in Colonienfi codice est *Acherras*,

Asbytes nuper caesae germanus Acherras. vulgo erat *Acheras*. *Acherres*, Aegypti rex, notus est. unde forte etiam hic melius *Acherram* legetur. Familiam autem Acherrae hoc bello infelicem finxit Silius, quippe occisos refert Hiarbam patrem lib. i. vers. 417. ejus filiam Asbyten lib. ii. vers. 197. & filium Acherram hoc loco. Deinde Illustrissimus Heinsius conjicit *melior plantae*; sed nulli codices addicunt; quamvis vero nonnumquam Silius ita maluerit, non tamen continuo ubique hoc modo locutus existimari debet, praesertim cum etiam contraria exempla essent, ut supra lib. xiv. vers. 500.

Ibat ovens melior remo, meliorque sagitta. Statius ii. Theb. vers. 329.

Bella cupis, saltusque & capta armenta reposcit, Jam pede, jam cornu melior.

Virg. v. Aen. vers. 68.

Aut jaculo incedis melior, levibusque sagittis. vers. 152. *quem deinde Cloanthus Consequitur, melior remis*. vers. 430.

Ille pedum melior motu, fretusque juvenia. Aen. ix. vers. 556.

At pedibus longe melior Lycus inter & hostes, Inter & arma, fuga muros tenet.

Aen. xi. vers. 338.

Largus opum, & lingua melior; sed frigida bello Dextera.

Horat. lib. i. epist. x. vers. 34.

Cervus equum pugna melior communibus herbis Pellebat.

ubi videndus est Eruditissimus Bentlejus.

v. 77. *Canis Belgicus*] Vlitius in Prolegom. ad Gratii Cynege. pag. 81. & ad vers. 202. notat *ἀνυγλαγος* esse, quod Silius canem Belgicum in apros immiserit: quamquam sagacem dici aliquatenus tolerabile judicet. In Colonienfi libro, pro *Belgicus*, est *bellicus*: sed male.

v. 78. *Per devia mersa Nare legit*] Scribo, *tersa Nare legit*. D. HEINSIUS. *mersa Nare* est nare depressa. Male Interpres haec accipit: nec quidquam

mutandum. Statius v. Theb. vers. 502.

Ille graves oculos languentiaque ora comantis Mergit humo.

Senec. Thyest. vers. 497.

& longo sagax Loro tenetur Umber, ac presso vias Scrutatur ore.

in Hippol. vers. 39.

Nunc demissis nare sagaci Captens auras, lustraquo presso Quaerans rostro.

Lucan. lib. iv. vers. 442.

nec creditur ulli Silva cani, nisi qui presso vestigia rostro Colligit, & praeda nescit latrare reperta.

N. HEINSIUS. Probo doctorum sententiam, qui & vulgatam scripturam vindicant, & *mersam narem* non aëri umentique ex aprorum spiritu confato innatantem cum Dausquejo exponunt, sed inclinatam, demissam, depressam, ut praeter Illustrissimum Heinsium hunc locum etiam interpretatus est Maximus Gronovius in Diatr. Stat. cap. xxxviii. Sic Colum. iii. de re Rust. cap. xviii. *Reliqui duo vel tres fructuarii oculi penitus in terram deprimantur, mersique non materias, sed radices, creant ubi quod prius deprimere, deinde mergere dicit. Quintil. Declam. xix. pag. 309. Mersis tantum dejectisque luminibus omnes ictus exceptis in faciem. Solin. in Polyh. cap. xlv. Quo quis acrior fuerit, speique majoris, eo profundius nares mersas in bibando, demisso rostro eodem sensu dixit Auctor Halieut. vers. 101.*

Et nunc demisso quaerunt vestigia rostro. Is canis odorisequus dicitur Livio in Inone.

Dirige odorisequos ad caeca cubilia canes, tenora nare venantem molossum vocat Claudian. ii. de Laud. Stilic. vers. 215. ubi vide Barthium, sagacem Ovidius in Remed. Amor. vers. 201. & Nonius voce Sagae, nare sagacem Silius lib. iii. vers. 296. Ennius x. Annal. ubi vide Column. Nemes. in Cynege. vers. 237. & Claudian. iii. de Laud. Stilic. vers. 299.

v. 79. *Tacitoque premens vestigia rostro Lufrat*] *τηχυνός* dixit *premens*, nam, qui vestigiis iisdem non insistent, canes *ἱκνωτοί* dicebantur, quod vitium pessimum est. Unde *ἱκνωτοὶ τὸ ἱκνωτοῦ* & extravagari, καὶ τὸ πλανῆν. Hesychius, *Ἐκνωτοῖ, ἱκνωτοῖ*. scribe *Ἐκνωτοῖ*.

- 85 In faciem Mauri rursus mutata Gelestaë,
 Avocat ignarum faevo a certamine Poenum.
 Huc tela, huc, inquit, dextram implorantibus affer,
 O decus aeternum Karthaginis. horrida juxta
 Stagnantes Consul molitur proelia ripas:
 90 Et laus haud alio major datur hoste peremto.
 Haec ait; & juvenem diversa ad proelia raptat.
 Flumineo Libycam turbabat in aggere pubem:
 Crisæ nomen erat. bis terni juncta ferebant
 Arma senem circa nati: pauperque penatum,

Sed

Ἐκκυῖ. Xenophon libro de venatione. τιλιντῶσαι γίνονται ἔκκυοι ποιοῦν μάχημα. ubi aliquando, πᾶσιμα legendum, notare me memini. D. HEINSIUS.

v. 82. *Spissis arcana cubilia dumis*] Graeci eodem modo κοιταῖα, sed proprie τὰς ὀρεῖας οὐράς dicunt. D. HEINSIUS.

v. 84. *Consul non desinit iræ*] In his peccat large Interpres: sed, quo aequior illi sis, a libris corruptis ipse quoque corruptus. *Consul non desinit iræ*, in Hannibalem scilicet, inquit; vera cum sit lectio *Consul non desinit iræ*, quod valet, in ira perficit. Saepe isto modo & libenter admodum loquitur Silius. MODIUS Novant. Læctio. Epist. 1. *iræ* Modius; bene. Dissimulavit Interpres, cui id acceptum esset referendum, apposite Horatii loco producto,

Desine irarum calidaeque rixae.

Nos plura ejusdem notae concessimus sub finem libri secundi Artis Amatoriae Nafonis, ubi liquido demonstravimus id verbum cum quarto & secundo casu conjungi. vide notas lib. xi. vers. 350. N. HEINSIUS. Recte viri docti *iræ* more Graecorum, qui ita λέγων aliaque finem indicantia verba cum secundo casu construere solent. vide Lambin. ad Horat. lib. 11. od. 19. vers. 17. Eodem modo *desistere* apud Maron. x. Aen. vers. 441. *tempus desistere pugnae*. quae vera ejus loci scriptura est, quamvis Romanus codex, teste Pierio, *pugna* auferendi casu habeat. Vide etiam Vossium de arte Gramm. lib. VII. cap. xxxiii.

v. 85. *Mutata Gelaetae*] *Gelestaë* ex scriptis & Romana ac Parmensi editionibus. N. HEINSIUS. Haud aliter etiam Romana princeps, Mediolanensis, omnesque ante Juntinam editiones, in qua primus Nicander *Gelaetae* mutavit; cujus somnia reliquis editoribus placuerunt.

v. 86. *Avocat ignarum faevo ad certamina Poenum*] Silius emendandus, reponendo pro vulgatis illis sordibus meris hunc versum ex membranis depromptum,

Avocat ignarum faevo a certamine Poenum.

Est autem imitatio Virgiliana, apud quem Juno Turnum, induta simulacrum Aeneae, fugienti similis, & sensim cedenti è proelio subducit. MODIUS Novant. Læctio. Epist. 1. Nobis haec lectio

non displicet, etsi alia sit in V. C.

Avocat ignarum faevo ad certamina Poenum. *ignarum* enim vulgus exercendae saevitiae exercebat caedibus Hannibal, cum Paullus contra optimum quemque trucidaret. Est ex Aeneide, ubi contra Turno suadet, palantes Troas occidat, finat Aenean agere ad urbem, quae valeat, lib. xii. Aeneid.

— hac, Turne, sequamur

Trojugenas, qua prima viam victoria pandit;

Sunt alii, qui testis manu defendere possunt. &c.

Qua de causa nihil mutandum arbitramur. BARTHIIUS lib. 11. Advers. cap. 19. Vere omnino Modius ex fide Coloniensis libri,

Avocat ignarum faevo a certamine Poenum.

Cui scripturae obniti Barthius non debuit. N. HEINSIUS. Ipsam id Silii manum esse arbitramur, quod Modius & Heinsius ex membranis Coloniensibus vindicarunt, cui scripturae praeter Barthium frustra etiam obnitiur Dausquejus. Juno, in faciem Metelli conversa, postquam frustra Paullum dolis suis tentari videret, eumque nullis artibus in fugam converti posse, ut ita ejus cum Hannibale pugna impediretur, alia molitur: in faciem enim Gelestaë mutata Hannibali mentitur, Paullum juxta Aufidum ingentem stragem edere, cum tamen is in longe diversa parte pugnaret; atque ita ignarum Poenum, qui falsi Gelestaë dictis fidem habebat, a faevo vicini Paulli certamine avocat. Qui haec alio sensu capienda putarunt, Silii mentem non perceperunt. *avocare* & *advocare* librarii sollemni errore commutarunt. Alia exempla vide apud Modium in Novant. Læctio. Epist. xxx. Barth. ad Calpurn. Ecl. 14. vers. 50. Gronov. ad Livii lib. 1. cap. vi. Eodem modo & pleraque verba, quae cum praepositionibus *ab* & *ad* composita sunt, turbata fuisse saepe monui. vide infra ad lib. xi. vers. 14. Insuper etiam voces *ignarus* & *ignavus*, ob literarum *r* & *v* in scriptura Longobardica similitudinem, saepe miscere soliti fuerunt. vide N. Heinsium ad Silii lib. xiv. vers. 539. & ad Valer. Flacc. lib. vii. vers. 224.

v. 93. *Crisæ*] *Crisæ* Coloniensis, etiam infra: & recte. neque aliter editiones primae. N. HEINSIUS.

RIT 2

v. 95.

- 95 Sed domus haud obscura Tuder, notusque per Umbros
Bellator populos, factis & caede docebat
Natorum armigeram pugnas tractare cohortem.
Unanima inde phalanx, crudo ducente magistro,
Postquam hominum satiata nece est, prostraverat ictu
100 Innumero cum turre feram, facibusque secutis
Ardentem monstri spectabat laeta ruinam:
Cum subitus galeae fulgor, conoque coruscae
Majore intremuere jubae: nec tarda senectus.
(Agnovit nam luce virum) rapit agmine natos
105 Saeva parens ultro in certamina, & addere passim
Tela jubet, nec manantes ex ore feroci,
Aut quae flagrarent galea, exhorrescere flammās.
Armiger haud aliter magni Jovis, anxia nido

Cum

v. 95. Sed domus haud obscura Tuder] domus hic est patria, ut jam Dausquejus monuit. sic supra lib. I. vers. 572.

Antiquaque domo meliora arcessit fata.
lib. II. vers. 75.

— spreti Ciconesque, Getaeque,
Et Rheis domus, & lunatis Bistones armis.
Virgil. VIII. Aen. vers. 114.

Qui genus? unde domo? pacemne huc fertis, an arma?
ubi vide Cerdam.

v. 99. Postquam hominum satiata necem prostraverat] necem & Veneta Marfi editio. Forte nece est, vel necis. pessime Interpres nece. Apud Nasonem Metam. VII. vers. 808. sed cum satiata ferinae Dexteræ caedis erat. N. HEINSIUS. Dausquejus, qui nece hic legi posse existimat, etiam nece est conjecerat, quod & Illustrissimo Heinsio in mentem venit, qui & necis emendari posse arbitratur. utraque locutio Siliana est. satiata nece est, ut lib. VII. vers. 534.

— multoque cruore
Exsatiata, viri, plenos rubiginis enses.
lib. XVI. vers. 540.

— multoque cruore
Exsatiata simul portantes corda sub umbras.
etiam Ovid. III. Metam. vers. 140.

— vosque canes satiatae sanguine herili.
satiata necis ut supra lib. IV. vers. 437.

Titanum bello satiata sanguinis hastam.
& lib. XVI. vers. 603. satiatus & aevi Et decoris.

v. 100. Facibusque secuta] secutis bene Putaneus & Veneta editio Marfi; quo & Oxoniensis alludit ac Colonienfis, in quibus secutus. N. HEINSIUS.

v. 104. Agnovit hac luce virum, rapit agmina natos Saeva parens.] Putaneus (Agnovit nam luce virum,) neque aliter Gryphii editio. in iisdem codicibus rapit agmine, etiam in Oxonio & editione Romana. Si agmina natos tueris, per appositionem erit dictum, & sic Agrippinas. N. HEINSIUS. Do-

ctissimus Dausquejus etiam agmine conjecerat, vel agnita, nempe certamina. Si quid mutandum, prius magis placet, quod & à Romana principe ac Mediolanensi editione confirmatur.

v. 108. Armiger haud aliter magni Jovis] Elegans haec est comparatio, cui similes alias habent Barthius ad Claudiani Praefat. in III. Consul. Honor. vers. I. & Goufal. ad Petron. Satyr. cap. cxx.

v. 112. Jamque suis daret ut pugnae documenta vocatis] Pro vocatis, in Putaneo vocantes, in Colonienfi vacantis. scribendum, pugnae documenta vacantis: quod & Statio reddendum silvarum v. Protreptico ad Crispinum,

— hunc ipse vocantibus armis

Induit, hunc regi rapuit thoraca Britanno.

ubi vacantibus armis male circumfertur; praecesserat jam illic,

Quid si militiae & castrorum dulce vocaret Auspicium.

Idem Statius Theb. VII. Sed jam bella vocant. in Catal. Pith. pag. 32. Castra alios operosa vocant. N. HEINSIUS. Noster infra lib. XV. vers. 312. ad patrios bello revocante Penates. Et sic olim Illustrissimus Heinsius infra legendum censuit lib. XII. vers. 289.

— vidi, cum bella vocarent,

Non secus atque Italo fugere a dufloro paventes. Melius tamen postea vulgatum cum ad bella vocarem defendit. lib. XIV. vers. 31.

— cum bella cierent,

Portus aequoreis sueta insignire tropaeis.

ita & hic reposuit Heinsius, cum antea esset cierem. Virgil. II. Aen. vers. 124.

In flammās & in arma feror, quo tristis Erinyes,

Quo fremitus vocat & sublatus ad aethera clamor. idem XII. Aen. vers. 124.

Haud secus instructi ferro, quam si aspera Maris Pugna vocet.

Lucan. lib. III. vers. 336.

Pd

- Cum dignos nutrit gestanda ad fulmina fetus,
 110 Obversam spectans ora ad Phaëthontia prolem,
 Explorat dubios Phœbœa lampade natos.
 Jamque suis daret ut pugnae documenta vocantis,
 [Stridentem gelidis vibravit viribus hastam,]
 Quae medias raptim velox praetervolat auras.
 115 Haesit multiplici non alte cuspis in auro,
 Ac senium invalido dependens prodidit ictu.
 Cui Poenus: Quinam ad cassos furor impulit ictus
 Exsanguem senio dextram? vix prima momordit
 Tegmina Callaici cornus tremebunda metalli.
 120 En, reddo tua tela tibi: memorabilis ista
 A nobis melius discet bellare juventus.
 Sic propria miseri transfigit pectora corno.

At

Vel cum tanta vocent discrimina Martis Hiberi.
 Jos. Iscan. iv. de bello Troj. vers. 260.
Tolle moras, te bella vocant, pete Cecropis urbem.
 Eodem modo *sata, praeda, ira vocare* dicuntur, ut
 infra vers. 523.

———— *cam sata vocabunt,*
Tale precor nobis, salva Karthagine, letum.
 lib. xii. vers. 430.
Flelebas rabiem, quo praeda vel ira vocasset.
 lib. xiiii. vers. 808. *ne cunctantem lux alma vocares.*
 & vers. 857.

Lux vocat, & nulli Divum mutabile fatum.
 Nec abfimile illud Maronis Ecl. i. vers. 39.

———— *ipsae te, Tityre, pinus,*
Ipsi se fontes, ipsa haec arbuscula vocabant.
vacantis, pro vocantis, quod habet codex Colonien-
 sis, manifestus est error librariorum, qui alibi ita
 etiam peccarunt. vide Broekhus. ad Propert. lib. ii.
 eleg. xxiii. vers. 37. Nec conjectu difficile est,
 unde *vocatis* in libris vulgatis venerit. Fortasse enim
 per compendium olim scriptum fuerat *vocatis*; post-
 ea vero exolefcent aliquantum superscripta virgula
 minus attentis librarii oculos effugit, vel à festinan-
 te perperam ommissa est.

v. 113. *Stridentem gelidis &c.* Scripti omnes &
 editio Romana cum Parmensi tollunt hunc versum,
 & pro his,

Quae medias raptim velox praetervolat auras,
reponunt Et medias hasta velox. Locus perplexus &
 mutilus, ut opinor. N. HEINSIUS. Absit etiam hic
 versus ab omnibus aliis praevis editionibus, relicto insu-
 per in Mediolanensi vacuo spatio. Eaedem deinde
 mox *Et medias hasta velox.* omnino aliquid deest.
 Quae nunc vulgo exstat lectio, non à Sili, sed Ni-
 candri manu profecta est, qui ita primus Florentiae
 apud Juntam edidit.

v. 116. *Atque senem invalido dependens prodidit*
istum Bene Colonienfis *Ac senium.* N. HEINSIUS.
 Ut hic *senium prodidit*, ita *senectam* prodebant lib. v.

vers. 569.

———— *vani frigentem in Marte senectam*
Prodebant istus.

v. 117. *Cui Poenus: Quisnam ad cassos* Lege ex
 scriptis *Quinam*, pro *Quisnam*: & sic editio Parmen-
 sis. Deinde Agrippinas *Exsanguem senio dextram*,
 non *Exsanguem dextram senio.* N. HEINSIUS. *Qui-*
nam furor omnes praevis editiones usque ad Juntam,
 in qua primus Nicander *quisnam* edi jussit,
 quod reliquae postea nimium patienter tulerunt.
 Ita & alibi saepe peccatum est. vide supra ad lib. ix.
 vers. 651.

v. 120. *Memorabilis ista* Tò ista non placet, &
 videntur duae priores literae ex ultimis praecedentis
 proxime vocis perperam repetitae. Forsan *me-*
morabilis ausi: possis & *hastae*. lib. ix. vers. 366.

Et dignus fieri compos memorabilis ausi.
 Apud Statium Thebaid. iv. de lupo,
 ————— *magnique fugis sibi conscius ausi.*
 apud Valer. Flacc. lib. iv. de Polluce,
Territus ipse etiam, atque ingentis conscius ausi.
 N. HEINSIUS.

v. 122. *Propria miseri transfigit pectora cornu* Im-
 mo *corno*. superiora evincunt,

———— *vix prima momordit*
Tegmina Callaici cornus tremebunda metalli.
 Confirmat conjecturam liber Colonienfis. N. HEIN-
 SIUS. *propria corno* malebat Heinisius. *cornus* nempe
 arbor est bellis accommoda, ut ait Claudian. in ii.
 de raptu Proserp. vers. 107. inde enim fiebant ha-
 stae, sagittae, venabula, & alia belli instrumenta.
 Ovid. Epist. iv. Heroid. vers. 83.

Sive tenes lato venabula cornea ferro.
 Virgil. v. Aeneid. vers. 557.

Cornea bina ferunt praefixa hastilia ferro.
 Hinc *cornus* pro hasta passim, ut supra lib. iv. vers.
 142. hoc lib. vers. 37. 119. lib. xiiii. vers. 204. &
 alibi. Nisi tamen Heinisii conjecturam liber Colo-
 nienfis probaret, ego pro vulgata lectione starem.
cornus enim pro arbore & secundae & quartae est
 declinationis.

Rrr 3

- At contra (horrendum) bis terma spicula dextra
Torta volant, paribusque ruunt conatibus hastae.
- 125 Haud fecus ac Libycam feta tellure leaenam
Venator premit obfesso cum Maurus in antro,
Invadunt rabidi jam dudum, & inania tentant
Nondum sat firmo catuli certamina dente.
Consumit clipeo tela, &, collectus in arma,
- 130 Sustinet ingentes crepitantibus ictibus hastas
Sidonius ductor: nec jam per vulnera credit;
Aut per tot caedes actum fatis: iraque anhelat,
Ni leto det cuncta virum, jungatque parenti,
Corpora, & excidat miseros cum stirpe penates.
- 135 Tunc Abarim affatur; namque una hic armiger ira
Flammabat Martem, atque omnes comes ibat in actus:

Suppedita

declinationis. supra lib. iv. vers. 552.

*Hinc pila, hinc Libycae certant subtexere cornus.**Densa nube polum.*

Ovid. Epist. x. Heroid. vers. 107.

Non poterant figi praecordia ferrea cornus.

Statius vii. Theb. vers. 647.

*cornu deprensus Achiva**Demisit moriens clipeum hostilisque suumque.*

ubi plura habet Barthius. Sed nunc apud me optimarum membranarum auctoritas praevalet.

v. 125. *Haud fecus ac Libyca feta tellure leaena, Invadunt rapidi jam dudum*] Restituendus hic mihi Silio versus, qui, nescio quorum scelere, ab omnibus editionibus abest & deest, correctis aliis hoc modo:

*Haud fecus ac Libycam feta tellure leaenam**Venator premit obfesso cum Maurus in antro;**Invadunt rabidi jam dudum &c.*

Comparat filios Crisae, pro patre sene contra Hannibalem depugnantes, catulis leaenae pro matre cum venatoribus congressis. MODIUS Novant. Lectio. Epist. i. Quod corrigit & versum addit Modius, & emendationem ejus & insertionem approbant Oxonienses membranae. BARTHIUS lib. ii. Advers. cap. ix. *Libycam feta tellure leaenam* ex Colonienfi Modius: neque aliter Puteaneus & Oxonius, nisi quod in iis, ut & editione Romana, *saeva*, vel *saeva tellure*. sed scribendum haud dubie, *Libyca fetam tellure leaenam*. Deinde ex scriptis adde versum, quod & Modius jam monuit,

Venator premit obfesso cum Maurus in antro.

N. HEINSIUS. Illustrissimus Scaliger ad marginem Silii conjecerat *Libyca fetae tellure leaenae*; quod non probo. In Romana autem principe & Mediolanensi editione est *Libycam saeva tellure leaenam*.

v. 127. *Invadunt rapidi catuli*] *rabidi* cum Modio Colonienfi & Oxonius. N. HEINSIUS. Recte *rabidi*: canes enim, dum leones invadunt, non tam rapiditas, quam rabies & innata audacia juvat. Sic *rabidae canes* saepe: apud Maron. vii. Aeneid. vers. 493.

*Hunc procul errantem rabidae venantis Iuli**Commoveere canes.*

Ovid. ii. Art. Am. vers. 374.

Fulmineo rabidos cum rosat ore canes.

vulgo ibi pariter peccatur: vide, quae ibi notavit

Heinsius. Senec. in Oedip. vers. 931.

*vel feras in me tuis**Emitte silvis, mitte vel rabidas canes.*lib. i. de ira cap. i. *Rabidarum canum tristis aspectus est.* Statius i. Thebaid. vers. 589.*Dra canum rabies morsu depasta cruento.*

Idem ex pluribus MSS. etiam Lucano restituendum lib. vi. vers. 65.

*- - - veluti mediae qui tutus in arvis**Sicaniae rabidum nescit latrare Pelorum.*

Male vulgo est *rapidum*: respicit enim ad Scyllam, quae prope promontorium Pelori fuisse fingitur, ac canibus cincta dicitur, quae canes *rabidae* poetis vocantur. vide N. Heinsium ad Sabini Epist. i. vers. 35. In perperam confundendo voces *rapidus* & *rabidus* saepe peccarunt librarii. vide supra ad lib. v. vers. 451.

v. 130. *Sustinet ingentes crepitantibus ictibus hastas.*] *urgentes hastas* maluerim. N. HEINSIUS. Turbasse ita interdum librarios, supra vidimus notis ad lib. vi. vers. 265. Hic tamen nihil muto. Ita enim Virgil. ii. Aen. vers. 50.

*- - - validis ingentem viribus hastam**Conorsit.*

Petron. in Satyr. cxxiii.

*- - - sed magnam nisus in hastam**Horrida securis frangebat gressibus arva.*

pro *crepitantibus ictibus*, sollemni scribarum errore in Puteaneo codice est *trepidantibus*. vide infra ad lib. xiv. vers. 311.

v. 135. *Namque una hic armiger ira Flammabat Martem*] *ira* videtur mendosum. Potes tamen interpretari *una ira*, pari ira, & prorsus eadem, qua dominus. Forte, *huic armiger acrem Flammabat Martem*. N. HEINSIUS.

v. 136.

- Suppedita mihi tela. vadis liventis Averni
 Demitti globus ille cupit, qui nostra laceſſat
 Tegmina, jam ſtultæ fructus pietatis habebit.
 140 Haec fatus jaculo Lucam, qui maximus ævi,
 Tranſadigit: preſſa juvenis cum cuſpide labens
 Arma ſuper fratrum reſupino concidit ore.
 Mortiferum inde manu properantem vellere ferrum .
 Pilo Volſonem (namque hoc de ſtrage jacentum
 145 Fors dabat) affixa ſternit per tegmina nare.
 Tum Veſulum, calido lapſantem in ſanguine fratrum,
 Enſe metit rapido; plenamque (heu barbara virtus!)
 Abſciſi galeam capitis, ceu miſſile telum,
 Converſis in terga jacit. Teleſinus, ad offa
 150 Illiſo ſaxo, qua ſpina interſtruit artus,

Occumbit;

v. 136. *Omnes comes ibat in actus*] *actus*, ut ſupra lib. III. verſ. 78.

Si quis forte Deum tantos inciderit actus.
 Valer. Flacc. lib. IV. verſ. 162.

— *decus ille, & læta ſuorum*
Gloria, nec veſtros comes aſpernandus in actus.

v. 138. *Qui noſtra laceſſit tegmina*] *laceſſat* ſcripti & priſcæ editiones. mox malo *fructum*. N. HEINSIUS.

v. 140. *Jaculo Lucam*] Nomen hoc eſt etiam apud Maronem obvium x. Aen. verſ. 561.

Protinus Antæum & Lucam prima agmina Turni. Nam in his etiam minimis Silius Virgilium imitari amat. *Lucam* ibi Pierius in optimis libris invenit, cum olim *Lycam* circumferretur. N. Heinfius tamen in accuratiſſima ſua editione habet *Lucam*. Sed *Lucam* defendit etiam hic locus.

v. 141. *Tranſadigit*] Codex Puteaneus *Tranſegit*, ut lib. v. verſ. 473.

Tranſegit juvenem, ac perſoſſis incita membris &c. lib. XIII. verſ. 229.

Jamque Veliternum media tranſegerat alvô. Malim tamen *Tranſadigit* ob reliquorum codicum conſenſum. Sic & Virgil. XII. Aen. verſ. 275.

Egregium forma juvenem & fulgentibus armis
Tranſadigit coſtas.
 & verſ. 507.

— *crudum*
Tranſadigit coſtas & cratem poſterioris enſem.
 & Statius v. Theb. verſ. 125.

Quatuor hos una decus & ſolatia patris
Tranſadigam ferro.

v. 144. *Namque hoc de ſtrage jacentum*] Ut infra verſ. 194.

E ſtrage eſt ferrum, atque evulſa cadavere tela. apud Virgil. x. Aen. verſ. 342.

Tum Numitor jaculo fratris de corpore raptò
Aenean petiit.

Quin &, deficientibus telis, ſuo è corpore tracta jacula in hoſtes mittebant. ſupra habes lib. II. verſ.

322.

Iſſe ego Romanas perſoſſo corpore turmas
Tela inſorquentes correpta e vulnere vidi.

ubi vide Daufquej. apud Naſon. v. Metam. verſ. 95.
Jamque remiſſurus tractum de corpore telum.

v. 145. *Sors dabat*] Ita peſſime & contra fidem omnium librorum editio Interpretis: ceteri *Fors dabat*. N. HEINSIUS. Saepe ita & ab operis & a ſcribis librariis peccatum eſt. vide infra ad librum xv. verſ. 105.

v. 147. *Enſe metit rapido*] *Enſe rapit rapido* Puteaneus codex. non audio. *metere* & *demetere* poëtiſ in hac re frequentiffima. Silius lib. IV. verſ. 213.

Demetit averſi Vogeuſus tum colla.
 verſ. 464. *metit agmina ſectus Coeleſti clipeo.* lib. XIII. verſ. 218.

— *oblatum metis inſatiabilis agmen.* lib. XIV. verſ. 135.

Ite, gregem metite imbellam, & ſuccidiſe ferro.
 Virgil. x. Aen. verſ. 513. *Proxima quæque metis gladio.* ubi vide Cerdam, Horat. lib. II. epiſt. II. verſ. 178.

— *metis Orcus*
Grandia cum parvis, non exorabilis auro.
 Ovid. v. Metam. verſ. 104.

Demetit enſe caput, quod protinus incidit aræ.
 Valer. Flacc. lib. III. verſ. 157.

Hinc Halyn, hinc rigido tranſcurrens demetit enſe
Prothin.

Stat. IX. Theb. verſ. 223.

— *inopinaque ferro*

Colla metens linquit truncos poſt terga cadentes.
 Claudian. II. in Eutrop. verſ. 143. *quid ſtringere ſalcem, Quæ populos a ſtirpe metas.* Omnes autem poëtae hujus locutionis colorem duxiſſe videntur ex Homero, qui in Iliade A. verſ. 67. milites mutuo ſe interſicientes meſſoribus comparat.

v. 147. *Plenamque Abſciſi galeam capitis &c.*] Pariter Statius VIII. Theb. verſ. 696.

— *truncis ſua membra remittit*
Interdum,

- Occumbit; fratrisque videt labentia membra
 Quercensis, quem funda procul per inane voluta
 Sopierat, dum supremam Telesinus in auras
 Exhalat lucem, & dubitantia lumina condit.
- 155 At fessus maerore simul, cursuque, metuque,
 Et tamen haud irae vacuus, non certa per aequor
 Interdum insistens Perusinus membra ferebat;
 Hunc sude, quam raptam Libyci per terga jacentis
 Armiger obtulerat monstri, super inguina fixum
- 160 Obtruncat, quercuque premit violentus obusta.
 Tentarat precibus saevum lenire furorem,
 Sed Stygius primos implevit fervor hiatus,
 Et pulmone tenuis demisit anhelitus ignem.
 Tandem cum toto cecidit grege, nomen in Umbro
- 165 Clarum, Crista, diu populo. ceu fulmine celsa
 Aesculus, aut, proavis ab origine cognita, quercus
 Cum fumat percussa Jovi, sacrosque per aevum
 Aethereo ramos populantur sulfure flammae:

Donec

Interdum, galeasque rotat per nubila plenas.
 Aut Silium, aut Statium imitatus est Iscan. v. belli
 Troj. vers. 252.

--- violentus in auras

Contorquet plenum galea caput.

v. 151. *Fratrisque videt labentia membra Quercen-*
tis] Nihil est illud *Quaerentis*, faciendumque ex eo
Quercensis, quod Virgilio quoque nomen est. MO-
 DIUS Novant. Lestion. Epist. 1.

v. 154. *Et dubitantia lumina condit*] Sic infra hoc
 libro vers. 498. *dubia cervix*. N. HEINSIUS.

v. 158. *Quam Libyci raptam] quam raptam Libyci*
est in scriptis. N. HEINSIUS.

v. 163. *Depressit anhelitus ignem] demisit Colonien-*
sis & Puteaneus, dempsit Oxonius. N. HEINSIUS.

v. 166. *Proavis ab origine cognita quercus*] Forte
 praestiterit *confita*. videantur, quae infra notamus
 vers. 532. Saepe id vocabulum in *cognita & condi-*
ta degeneravit. Aufonius de ostreis ad Paullum in
 epistolis:

Quae viridis muscus, quae decolor alga recondit,

Quae sestis concreta suis, ceu saxa, cohaerens:

Quae mutata loco, pingui mox confita limo,

Nutrit secretus conclusae uliginis humor.

Ita locus iste ex optimis membranarum Vossianis con-
 stituendus. & sane Scaliger jam viderat, pro *condita*,
 rectius legi posse *confita*. in *dedecori alga frustra se*
exercuit optimus Vinetus. Vossianus codex a ma-
 nu prima *decor alga*, unde nos *decolor*. Paulo an-
 te *alga litori concolora ostrea* dixerat. N. HEINSIUS.
Serere arborem dici, & frequenter confitus in cogni-
tus & conditus degenerare equidem novi: hic ta-
 men omnino nihil mutandum censeo: quid enim
 foret *quercus ab origine confita*, aut quis sic locutus
 est? At *quercus ab origine sua*, id est, cum primum

confereretur, *cognita proavis*, est quercus antiquis-
 sima, quae proavorum aetate confita fuerat, &
 quam veterem nepotes videbant. Hinc *sacros per*
aevum ramos dicit, id est, propter diuturnam acta-
 tem. *et ab origine* impedit, quo minus Heinsii con-
 jectura placere possit.

v. 170. *Collabens operis spatioso stipite prolem*] *Spa-*
tiosus est magnus, ingens, ut Daufquejus docuit.
 Sic Ovid. 111. Met. vers. 20.

--- tollens spatiosam cornibus altis

Ad coelum fronssem.

vers. 56.

Victoremque supra spatiosus corporis hostem.

Lucan. lib. 111. vers. 505.

Consequitur nigri spatiosa volumina sumi.

Sidon. Apollin. carm. v. vers. 21.

Hinc sulcis rutilus spatioso circite laevum

Umbo latus.

Sic *spatium* infra lib. 1111. vers. 562.

Tum jacet in spatium sine corpore pigra vorago.

Ovid. 11. Metam. vers. 176.

Sed trahit in spatium villisque albensibus impli.

Senec. in Hippol. vers. 806.

Et vasti spatio vincere corporis.

ubi videndus est Gronovius. Claudian. 111. de Laud.
 Stil. vers. 290.

--- & spatio summas aequantia sagos.

Jos. Iscan. 11. belli Troj. vers. 60.

Troilus in spatium surgentes explicat artus.

Vide Salmastii Exercit. Plinian. pag. 714.

v. 173. *Ultus jam mortem] noctem* Oxonius, &
 placet. Sic lib. 11. vers. 572. ex scriptis *nocte obita*,
 pro *morte*. Mox distingue, *ceu victor bella gerebat*
Inter mille viros. N. HEINSIUS. Sic Ovid. 1. Me-
 tam. vers. 716.

--- Centumque

- Donec victa Deo late procumbit, & omnem
 170 Collabens operit spatioso stipite prolem.
 Atque ea dum juxta Tyrius stagna Aufida ductor
 Molitur, Paullus, numerosa caede futuram
 Ultus jam mortem, ceu victor bella gerebat
 Inter mille viros. jacet ingens Phorcys ab antris
 175 Herculeae Calpes, caelatus Gorgone parmam,
 Unde genus tristisque Deae manabat origo.
 Hinc objectantem sese atque antiqua tumentem
 Nomina saxificae monstrosa e stirpe Medusae,
 Dum laevum petit incumbens violentius inguen,
 180 Detrahit, excelsi correptum vertice coni,
 Afflictumque premens, tergo qua balteus imo
 Sinuatur, coxaeque sedet munimen utraque,
 Conjecto fodit ense super: vomit ille calentem
 Sanguinis effundens per hiantia viscera rivum,
 185 Et subit Aetolos Atlanticus accola campos.
 Has inter strages rapido terrore coorti

Invadunt

centumque oculos nox occupat una.

Seneca in Phoen. vers. 247. *protinus quosdam editos Nox occupavit. aeterna nox est apud Naëon. Epist. x. Héroid. vers. 112.*

At semel aeterna nocte premenda fui.

longa nox apud Silium lib. viii. vers. 141.

Di longae noctis, quorum jam numina nobis Mors instans majora facit.

Vide Cerdam ad Maron. x. Aen. vers. 745. & Broekhus. ad Propertii lib. ii. eleg. x. vers. 17. Voces autem *mors* & *nox* librariorum errore frequentissime commutantur. Vide infra ad lib. xiii. vers. 129. Fortasse tamen hoc loco nihil mutandum: multum enim apud me valet ceterorum codicum, sed praecipue Colonienfis, auctoritas.

v. 174. *Jacet ingens Phorcys*] *Porcis* in Colonienfi, hoc est, *Phorcys*: quamquam & *Phorcus* dicebatur is Deus marinus. *Phorcys* etiam apud Lucanum veterimi codices lib. ix. vers. 608. N. HEINSIUS. *Phorcys* quoque supra hujus Dei marini nomen scribitur, etiam in Colonienfi codice, lib. iii. vers. 402. ut monuit Heinsius.

v. 175. *Caelatus Gorgone parmam*] Unde Aristophanes *parmam*, sive clipeum, *γοργόντων ἀσπίδος κύκλοι* dixit, quod id commune omnium in clipeo insigne, ut in Homericis Agamemnone & aliis apparet. *φίει δὲ θεο γοργόντων ἀσπίδος κύκλοι*. ad quod fortasse non infestive alluisse videri Libanius potest, cum inquit, *ὥσπερ τίνα γοργὸν τὴν ἱμὲν ὀφείλει ἀσπίδα*. D. HEINSIUS.

v. 176. *Unde genus tristisque Deae manabat origo*] An ex Gorgone in clipeo tristis Deae origo manabat? Mirum praeterire talia tot eruditissimos homines potuisse, quae, si examinantur, bonum sensum habent nullum. Nam quod genus Deae ad

Calpen referas, quid agent media inserta illa verba, *caelatus Gorgone parmam*? quantula correctio, *tristisque Deae manabat origo*? BARTHIUS lib. ii. Advers. cap. ix. *tristisque Deae* rectius Colonienfis, & è stirpe paullo post meliores libri. Barthius *tristisque Deae*, sed *tristisque Deae* praestat. Origine Gorgoni a Calpe Herculeae, ubi olim regnarat una cum fororibus. N. HEINSIUS.

v. 182. *Coxaeque sedet munimen utraque*] *utrique* Colonienfis. *coxae utrique* opinor. N. HEINSIUS.

v. 183. *Conjecto fodit ense: supervomit*] Malim *Conjecto fodit ense super: vomit*. & sic Colonienfis idem. N. HEINSIUS. In Oxonio est *Conjecto fodit ense super vomit*, quod Colonienfis libri scripturam aperte probat.

v. 185. *Et subit Aetolos Atlanticus accola campos*] Hoc est, Aetolo Marte cadit, vel in campis Aetolis, jam inde ab Atlante monte oriundus. Nihil in hoc difficultatis. sic infra vers. 268.

toti tum primum ante ora suere

Sorbentes Latium campi.

quomodo in libris Regum silva homines vorasse dicitur. Sic jungit remota loca ad rei majorem speciem faciendam lib. viii. v. 70.

Sidonis in Latia trepidabat naufraga terra.
 lib. i. vers. 287.

Inachiumque virum terris prostravit Hiberis.
 BARTHIUS lib. ii. Advers. cap. ix. Pessime Interpres *subit* mutavit in *luit*. *subire terram* pro mori frequentatum poetis passim. N. HEINSIUS.

v. 186. *Rapido terrore coorti*] *cohorti* editio Parmensis. lege, *rapido terrore coorto*. sic *coortae lacrimae* apud Senec. in Hipp. vers. 887. apud nostrum lib. vi. vers. 415. & lib. vii. vers. 547. N. HEINSIUS. Vulgatum etiam Celeberrimo Burmanno displicet,

Sss

qui

- Invadunt terga, atque averſo turbine miſcent
 Bella inopina viri, Tyrius quos fallere doctos
 Hanc iſtam pugnae rector formarat ad artem:
 190 Succinctique dolis, fugerent ceu Punica caſtra,
 Dediderant dexteras. tum totis mentibus actam
 In caedes aciem pone atque in terga ruentes
 Praecipitant. non haſta viros, non deficit enſis.
 E ſtrage eſt ferrum, atque evulſa cadavere tela.
 195 Raptum Galba procul (neque enim virtutis amorem
 Adverſa exemiſſe valent) ut vidit ab hoſte
 Auferri ſignum, conniſus corpore toto
 Victorem aſſequitur, letalique occupat ictu.
 Ac dum compreſſam caeſo de corpore praedam
 200 Avellit, tardeque manus moribunda remittit,
 Transfixus gladio propere accurrentis Amorgi
 Occidit, immoriens magnis non proſperus auſis.
 Haec inter, veluti nondum ſatiaſſet Enyo
 Iras ſaeva truces, ſublato pulvere campum
 205 Vulturſus rotat, & candentes torquet harenas.
 Jamque reluſtantes ſtridens immane procella
 Per longum tulit ad campi ſuprema, caviſque

Afflictos

qui rapido terrore coacti legendum cenſet, id eſt, denſati, in unum coeunt: nam hae voces etiam conſuſae ſunt in Mſtis apud Naſon. xi. Metam. verſ. 512. ubi de iis latius aget.

v. 187. *Averſo turbine miſcent*] *everſo turbine* Coloniſus. N. HEINSIUS. Nihil muto. Intelligit enim Silius Numidas, qui fraude Punica ſe ad Romanos tranſfugere ſimulant: à quibus in ultimam aciem deducti, dum omnium animos oculoſque occupaverat certamen, averſam adorti ſunt Romanam aciem, teſte Livio lib. xxii. cap. xlviii. Solum Valerium Max. lib. vii. cap. v. hos equites feciſſe, non alios hiſtoricos, notat Daufquejus: ſed perperam. Nam ita etiam Livius lib. xxii. cap. xlviii. *Specie tranſfugarum cum ab ſuis, parmas poſt terga habentes, adequitaſſent; repente ex equis deſiliunt.* & Frontin. lib. ii. Stratag. cap. v. §. 27. *Sexcentos equites Numidas juſſit tranſfugere.* ubi ſexcentos memorat, qui Valer. Max. *quadringenti* ſunt, pleriſque aliis *quingenti*. Pro Numidis Appian. in Hannib. pag. 325. & 326. *Celiſiberos* memorat; num vero equites, an pedites fuerint, ſilet. Univerſi autem ſtratagematis huius nec Polybius nec Plutarchus meminerunt.

v. 193. *Non haſta viro, non deficit enſis*] *viros* utique ſcribendum. *viros deficit* modus loquendi optimo aevo uſitatus, de quo ad Naſon. multis i. Amor. eleg. viii. verſ. 93. & Metam. ii. verſ. 382. N. HEINSIUS. Recte *viros*, nempe Numidas illos tranſfugas. Ita *deficere* cum quarto caſu eſt apud Livium lib. xxii. cap. lxi. *Nec ſuper-*

ſumus pugnae, niſi in quibus trucidandis & ferrum & vires hoſtem deſecerunt. Eodem modo ſupra emendandum cenſuit illuſtriſſimus Heiniſius lib. viii. verſ. 661. *jam ſtragis acervos Deficiunt campi.* ubi plura vide.

v. 194. *E ſtrage eſt ferrum*] Secundum Appian. Alex. in Hannib. pag. 527. hi Numidae, in extrema Romanorum acie conſtituti, proximum quemque ſicis & brevioribus gladiis, quos ſinu occultaverant, interemerunt, eorumque armis, gladiis nempe ſcutis ac pilis, potiti ingentem ſtragem ediderunt. At Livio teſte lib. xxii. cap. xlviii. ſcuta, quae paſſim inter acervos cadaverum jacebant, ſumſerunt.

v. 194. *Atque avulſa cadavera tela*] Corrigatur *evulſa cadavere tela*, pro *avulſa cadavera tela*, lectione vitii manifeſta. MODIUS Novant. Lection. Epist. xiiii. Colonienſis & Modius *evulſa cadavere tela.* bene. N. HEINSIUS.

v. 197. *Connixus corpore toto*] Scripti *conniſus*. N. HEINSIUS. Vide ſupra ad lib. ii. verſ. 123.

v. 201. *Propere occurrentis Amorgi*] Scribatur, *propere accurrentis Amorgi*, non, quomodo vulgo obtinet haecenus, *occurrentis*. MODIUS Novant. Lection. Epist. xiiii. *accurrentis* cum Colonienſi bene Modius. Interpres hic antiquum obtinet interpellando. N. HEINSIUS. Ita jam olim hoc loco ſcribendum monuit vir Illuſtriſſimus ad Naſon. iii. Faſtor. verſ. 757. Idem verbum infra etiam Silio reſtituit lib. xv. verſ. 607.

Et properi ſignum accuſus ſonipesque virique Subſtriſti corpus.

ubi

- Afflictos ripis tumidum demersit in amnem.
 Hic tibi finis erat, metas hic Aufidus aevi
 210 Servabat tacito, non felix Curio, leto.
 Namque, furens animi dum consternata moratur
 Agmina, & oppositu membrorum sistere certat,
 In praeceps magna propulsus mole ruentum
 Turbatus hauritur aquis, fundoque volutus
 215 Hadriaca jacuit sine nomine mortis harena.
 Ingens ferre mala, & Fortunae subdere colla
 Nescius, adversa fronte incurrebat in arma
 Vincentum Consul; pereundi Martius ardor;
 Atque animos jam sola dabat fiducia mortis:
 220 Cum Viriathus agens telis, regnator Hiberæ
 Magnanimus terræ, juxta atque ante ora furentis
 Obtruncat Paulli fessum certaminis hostem.
 Heu dolor, heu lacrimae! Servilius optima belli,
 Post Paullum belli pars optima, corrui ictu
 225 Barbarico, magnamque cadens leto addidit uno
 Invidiam Cannis. tristem non pertulit iram
 Consul, & infani quamquam contraria venti

Exarmat

ubi male vulgo erat *propre signum ad cursus*. Simili errore lib. xiv. vers. 405. pro

Dumque ad opem accurrit, ceu capta, navita, puppe,
 in Puteaneo codice erat *occurrit*.

v. 202. *Immoiens magnis non prosper in ausis*] Reponatur membranarum scriptura, *immoiens magnis non prosperus ausis*. MODIUS Novant. Lection. Epist. xiiii. Modius ex Colonienfi *prosperus ausis*. confirmat Puteaneus: etsi modo loquendi parum obvio. Cicero vi. de republ. *Deinde est hominum generi prosperus & salutaris ille fulgor, qui dicitur Jovis*. In Catal. Pithoei in carmine de die natali Alimeni pag. 176.

Concelebrate diem votis felicibus alnum,
Prosperus ut semper redeat.

Sic vetus codex Petavianus a me consultus, etiam Vossianus alter, non *Prosper ut is semper. prosperus in Asiam transitus* Valer. Maximus lib. iiii. cap. vii. vide Gifan. in Indice Lucret. in voce *super*. N. HEINSIUS. Glossæ Labb. *Amor*, *Prosper seu prosperus, secundus. prosperus* etiam dici monuit Priscian. vi. Grammat. pag. m. 177. *immori ausis*, non in ausis, ut lib. xiv. vers. 403.

— *ne deinde regenda*

Puppe manus valuit, flectenti immortua clavo.
 Valer. Flacc. lib. vi. vers. 569. *Nestoris hastæ Immortui primævus Helyx.*

v. 205. *Candentes torquet harenas*] Malim *canentes*. N. HEINSIUS. Voces illæ sæpe in libris scriptis turbantur. vide supra ad lib. i. vers. 424. Sed nihil hic muto, præsertim quod omnes libri hanc le-

ctionem servant. Et ita *candens harena* supra est lib. ix. vers. 502.

Vertice harenoso candentes (flebile dictu)

Torquet in ora globos Italiam

v. 206. *Reluctantes stridens immane procella Per longum tulit] reluctantes procellas* Colonienfis. sed male. N. HEINSIUS. Idem tamen Heinſius Colonienſium membranarum scripturam olim probavit notis ad Claudiani ii. in Eutrop. vers. 171. ut & Cellarius, qui in contextum recepit. Melius autem vir Illustrissimus hic vulgatum præfert: non enim Vulturus reluctantes procellas, sed procella, ex vehementiori Vulturi statu constans, reluctantes & invitos milites ad ultimam partem campi tulit, & ripis afflictos in amnem demersit.

v. 209. *Hic tibi finis erat] eris* Colonienfis. N. HEINSIUS.

v. 213. *Mole ruentum Turbatus hauritur aquis]* Similis casus est apud Tacitum ii. Annal. cap. xvii. *Plerosque, tranare Visurgim conantes, injecta tela, aut vis fluminis, postremo moles ruentium, & incidentes ripæ, operuere.*

v. 219. *Atque animos jam sola dabat fiducia mortis]* Statius vii. Theb. vers. 699. *viros fiducia læti Suggestis.* Silius lib. i. vers. 559.

— *clausos acuunt extrema pericli,*

Et fractis rebus violentior ultima virtus.

v. 220. *Cum Viriathus agens] Viriathus* in Colonienſi. N. HEINSIUS. *Viriathus* sine aspiratione supra erat in Puteaneo codice lib. iiii. vers. 354. neque aliter est in nonnullis lapidibus suppositiis apud Gruter. pag. ix. n. 4. & pag. xii. n. ii. Melius tamen

SSS 2

men

- Exarmat vis, atque obtendit pulvere lucem,
 Squalentem rumpens ingestae torvus harenae
 230 Ingreditur nimbum, ac ritu jam moris Hiberi
 Carmina pulsata fundentem barbara caetra
 Invadit, laevaeque fodit vitalia mammae.
 Hic fuit extremus caedum labor. addere bello
 Haud ultra licuit dextram, nec tanta relictum est
 235 Uti, Roma, tibi posthac ad proelia Paullo.
 Saxum ingens, vasto libratum pondere, caeca
 Venit in ora manu, &, perfractae cassidis aera
 Offibus infodiens, complevit sanguine vultus.
 Inde pedem referens, labentia membra propinquo

Imposuit

men aspirationem agnoscit codex Colonienfis: atque ita ex antiquis monumentis & melioribus libris scribendum esse contendit Fabric. ad Cicer. 11. de Offic. cap. xi. Schott. ad Aurel. Victor. de viris Illustr. cap. lxxi. & Dausq. parte 11. Orthogr. hac voce. ita etiam est in antiquo marmore apud Gruter. pag. dcccclxxi. n. 2. quod tamen Scaliger in notis spurium esse existimavit. Graeci quoque per 9 scribunt Οὐγία 9ος, ut in excerptis Dionis, quae edidit Vales. pag. 614. per 79 vero Οὐγία 9ος in excerptis Diodori Siculi ab eodem editis pag. 346. ad quod exemplum nonnulli libri editi supra lib. 11. vers. 354. *Viriathus* habent. Sed praestitit codicis Agrippinatis scripturam sequi.

v. 228. *Atque obtendit pulvere lucem*] *obtundit* censeo esse scribendum. sic *obtundere aciem oculorum*, & similia: vel *obtexit. obtendere vacuas pharetras* habes lib. 111. vers. 613. ubi vide annotata. an forte etiam scribendum *offundit*? N. HEINSIUS. Mihi nihil mutandum videtur. Sic Virgil. 1. Georg. vers. 248.

— *obtentia densantur nocte tenebrae.*

Statius 11. Theb. vers. 248.

Thure Deos, fractisque obtendunt limina silvis.

Senec. in Oedipo vers. 625.

Paedore foedo squalidam obtentus comam.

ubi vide Gronovium. Si quid tamen mutandum, *tegerem* cum Heinsio *obtexit*, ut Statius etiam locutus est 11. Theb. vers. 527.

*Coepert humenti Phoebum subtexere palla
 Nox.*

v. 230. *Ritu jam moris Hiberi Carmina pulsata fundentem* &c.] Discimus Hispanorum morem ex hoc Silii loco, hoste perempto in media etiam acie pulsare caetram, & Paeanem canere, de quo alibi. BARTHIUS lib. 11. Advers. cap. 1x. Viriathus, interfecto Servilio, in ipso proelio *invinio* quoddam seu Paeanem canebat, pulsans caetram, ut Diis suis ob victoriam gratias ageret, qualiter etiam Voegesus Gallus supra inducitur lib. 1v. vers. 213.

Demetit averis Vogesius tum colla, jubaque

Suspensam portans galeam atque inclusa perempti

Ora viri, patrio Divos clamore salutat.

Quare minus recte doctissimus Lipsius ad Tacit. de

morib. German. cap. 11. hunc locum laudavit, ut probet, Hispanos proeliis praecinuissse: quamvis hoc facere solitus fuisse aliunde constare potest. Neque cum Cellario ad hoc factum Viriathi referam, quod de Callaëis, quorum is dux fuit, supra narrat Silius lib. 11. vers. 346.

— *misit Callaëcia pubem,*

Barbara nunc patriis ululantem carmina linguis,

Nunc, pedis alterno percussa verberare terra,

Ad numerum resonans gaudentem plaudere caetras.

Haec requies ludusque viris, ea sacra voluptas.

Innuat enim Silius Callaëicos tempore pacis, cum dies festos agunt, Diisque sacra faciunt, hoc ludi genere sese oblectare, ut saltantes & caetras plaudentes carmina canant. Vide quae ad eum locum notavimus. Solent autem Barbari illis carminibus, cum sacra faciunt, virorum fortium laudes celebrare, ut Germani apud Tacit. 11. Annal. cap. lxxxviii. *Caniturque adhuc barbaras apud gentes. de Arminio sermo est.* Galli apud Lucan. lib. 1. vers. 447.

Vos quoque, qui fortes animas belloque peremas

Laudibus in longum, vates, dimittitis aevum,

Plurima securi fudistis carmina Bardi.

Ammian. Marcell. lib. xv. cap. 1x. *Et Bardi quidem fortia virorum illustrium facta heroicis compesita versibus cum dulcibus lyrae modulis cantitarunt.* Idem etiam facere consueverunt proelium inituri. Tacit. de Morib. Germ. cap. 11. *Fuisse apud illos & Herculem memorant, primumque omnium virorum fortium ituri in proelium canunt.* Valer. Flacc. lib. vi. vers. 92.

Proelia nec rauco curant incendere cornu;

Indigenas sed rite duces & prisca suorum

Facta canunt, veterumque viris hortamina laudes.

Liv. lib. xxi. cap. xxviii. *Galli occurrant in ripam cum variis ululatibus cantuque moris sui, quatenus scuta super capita, vibrantesque dextris tela.* Vide Gebhard. 11. Antiq. Lection. cap. v.

v. 234. *Nec tanta relictum Uti, Roma, tibi posthac ad proelia Paullo] relictum est Colonienfis.* Forte etiam *canta proelia.* lib. xiv. vers. 188.

Invigilat caulis frontem imperterritus armis.

lib. xv. vers. 186.

Duiflores

- 240 Impofuit scopulo, atque, undanti vulnere anhelans,
Sedit terribilis clipeum super ore cruento:
Immanis ceu, depulſis levioribus haftis,
Accepit leo cum tandem per pectora ferrum,
Stat teli patiens media tremebundus harena,
245 Ac, manante jubis rictuque & naribus unda
Sanguinis, interdum languentia murmura torquens,
Effundit patulo ſpumantem ex ore cruorem.
Tum vero incumbunt Libyes ſuper. ipſe citato
Ductor equo, qua ſtatus agit, qua pervius enſis,
250 Qua ſonipes, qua belligero fera belua dente.
Obrutus hic telis ferri per corpora Piſo

Rectorem

Ductores Libyae cauta virtute domandi.

cauta mente lib. i. verſ. 186. N. HEINSIUS. Saepe voces *cantus* & *tantus* indocta librariorum natio commutavit. vide exempla ad lib. vii. verſ. 91. lib. viii. verſ. 41. lib. x. verſ. 388. lib. xv. verſ. 186. & 323. etiam N. Heinfium ad Claudian. iv. Conſul. Honor. verſ. 77. Sed nihil muto. *tanta* ad proelia eſt magna, ingentia ad proelia. ſupra lib. vi. verſ. 261.

— *mea tanto in corpore monſtri*

Haſta ſecunda fuit.

Valer. Flacc. lib. vii. verſ. 131.

Quid me autem ſic ille movet, ſuperesne labores,

An cadat, & tanto turbetur Graecia luſtu?

ubi plura exempla collegit ipſe Heinfius. Appulej. v. Metam. in princ. *Tanta mentis perturbatione ſedita dulce conquievit.* & ita ſaepe alibi.

v. 236. *Caeca Venit in ora manu*] *Caecus* ſignificat obſcurum, *aegetos*. Juvencus, nam & hos auctores juvat adhibere, lib. ii.

illi inter ſeſe traſtantes murmure caeco.

Eadem ſignificatione venit & *ſurdus*. vide ad lib. viii. verſ. 248. BARTHIUS lib. xxxiii. Adverſ. cap. iv. Vide ad lib. vi. verſ. 7.

v. 240. *Undanti pulvere anhelans*] Referunt membranae *undantis vulnere*: & recte referunt. MODIUS Novant. Leſſion. Epist. i. *undantis vulnere* Modius ex Colonienſi: neque aliter reliqui ſcripti. Per Interpretem tamen non licet hic Silio ſua verba redonare. N. HEINSIUS. Statius ii. Theb. verſ. 124.

— *undanti perfundit vulnere ſomnum.*

undans vulnus eſt, quod magnam ſanguinis copiam emittit. Hinc *exundat ſanguis*, & *undare*, vel *inundare ſanguine* ubique obvium. Silius lib. v. verſ. 256.

— *ſervidus atro*

Pulmone exundat per hiantia viſcera ſanguis.

lib. vi. verſ. 51. *ſanguine abundat hiatus*. Statius i. Theb. verſ. 449. *undantes ſanguine vulnus Aſpiciſ.* Hinc *unda ſanguinis* etiam mox verſ. 245.

— *manante jubis rictuque & naribus unda Sanguinis.*

ubi plura vide. Adi etiam N. Heinfium ad Claudian. iiii. de rapt. Proſerp. verſ. 127. Pari modo autem, ut hic, erratum etiam eſt apud Lucan. lib. ix. verſ. 739.

Inſoliſaſque videt parvo cum vulnere mortes.

ubi quidam codices perperam *parvo cum pulvere* habent.

v. 244. *Stat teli patiens media tremebundus harena*] *teli impatiens* & *fremebundus* ſcribendum, licet in contrarium cant veteres membranae. lib. viii. in initio, *Impatiensque morae fremit*. lib. xi. verſ. 98.

Impatiens ultra gemitu cohibere furorem.

N. HEINSIUS. Ita *Vulneris impatiens* apud Maron. xi. Aeneid. verſ. 639. vide ſupra ad lib. vi. verſ. 252. Deinde recte etiam Illuſtriſſimus Heinfius *fremebundus*, quae propria de iratis leonibus vox eſt. Varro vi. de ling. Lat. pag. 81. *Multa ab animalium vocibus tranſlata in homines. Ennii a leone. Pauſam fecere fremendi.* Silius lib. vii. verſ. 425.

Aut fremuit torvo mutatus membra leone.

lib. xi. verſ. 245.

— *viſtorque immane ſub ira.*

Infremuit leo.

Virgil. xii. Aeneid. verſ. 6.

Tum demum movet arma leo, gaudetque comantes

Excuteſ cervice toros, fixumque latronis

Impavidus frangit telum, & fremit ore cruento.

Facili autem librariorum errore *ta tremere* & *fremere* in libris ſcriptis permixcentur. vide infra ad lib. xvii. verſ. 263.

v. 245. *Manante unda Sanguinis*] *unda Sanguinis*, eſt multum ſanguinis, ubertim in modum undae effluentis. Sic, teſte Pierio, nonnulli codices habent apud Maron. x. Aen. verſ. 700.

— *reddis ſpecus atri ſanguinis undam.*

vulgo eſt *atri vulneris*. Valer. Flacc. lib. vi. verſ. 573.

— *ingentem ſubiti cum ſanguinis undam*

Vidit.

Eo ſenſu *undae Bojorum* ſunt numeroſae Bojorum turmae. vide ſupra ad lib. iv. verſ. 159. *undans vulnus*, unde plurimus ſanguis effluit. vide paullo ante ad verſ. 240.

v. 248. *Tum vero incumbit Libyes ſuper*] *incumbunt*.

Sss 3.

- Rectorem ut vidit Libyae, connixus in hastam
 Illia cornipedis subrecta cuspide transit,
 Collapsoque super nequidquam incumbere coepat.
 255 Cum Poenus, propere collecto corpore, quamquam
 Cernuus inflexo sonipes effuderat armo;
 Umbraene Ausoniae rediviva in bella retractant
 Post obitum dextras? nec in ipsa morte quiescunt?
 Sic ait, atque aegrum coeptanti attollere corpus
 260 Arduus insurgens totum permiscuit ensē.
 Ecce, Cydonēa violatus harundine plantam,
 Lentulus effusus campum linquebat habenis;
 Cum videt in scopulo rorantem saxa cruore,
 Torvoque obtutu labentem in Tartara Paullum.
 265 Mens abiit: puduitque fugae. tum visa cremari
 Roma viro, tunc ad portas jam stare cruentus
 Hannibal; & totum tunc primum ante ora fuere
 Sorbentes Latium campi. quid deinde relictum,

Craetina

bunt Libyes super Colonienfis & Puteaneus. bene omnino, si distinctione locus adjuvetur. N. HEINSIUS.

v. 252. *Connixus in hastam*] *Connixus* ex scriptis, ut alibi passim. N. HEINSIUS. Vide supra ad lib. II. vers. 123.

v. 253. *Illia cornipedis subrecta cuspide transit*] *subrecta cuspide* editiones primae & codex Puteaneus. N. HEINSIUS. *subrecta cuspide* etiam Romana princeps & Mediolan. editio. sed nihil muto. *subrigere*, notante Nonio Marcello, est sursum erigere. Liv. lib. VII. cap. x. *Romanus, mucrone subrecto, uno alteroque ictu ventrem atque inguina hausit.* Virgil. IV. Aen. vers. 183.

Tot linguae, totidem ora sonant, tot subrigit aures. Senec. Epist. LXXXVI. *Vidi tures quoque in propugnaculum villae undique subrectas.* in praefat. I. Natur. Quae est. *Quoties videbis exercitum subrectis ire vexillis.* in v. de Benefic. cap. xv. *Perfusi cruore cognato urbem subrectis intrate vexillis.* in Herc. Fur. vers. 392.

Quin ipse torvum subrigens crista caput Illyrica Cadmus regna permensus fuga. in Phoeniss. vers. 398.

Infecta fulgent signa, subrectis adest Frons prima telis.

Statius II. Theb. vers. 27.

— *omnes capitum subrexit hiatus.*

Silius lib. VII. vers. 650.

— *secans subrecta cuspide vulnus.*

ubi pari lectionis diversitate primae editiones habent *subrecta cuspide*. Liv. lib. VIII. cap. VIII. *Hastae subrectae cuspide in terra fixas tenentes.* ubi vide Gronov. Curtius lib. IX. cap. v. *Linguentem revocavit animum, & nudum hostis laius subrecto mucrone hausit.* Ita recte Acidal. restituit: vulgo etiam est *subrecto mucrone*. Eodem modo turbant librarii apud Senec. in Herc.

Fur. vers. 790.

Missumque captat aure subrecta sonum.

Ita Lippius, sed praecipue Gronovius, pro *aure subrecta*, revocarunt. Simili errore *derectus in derectus* nonnumquam mutatum. vide supra ad lib. IX. vers. 583.

v. 255. *Cui Poenus propere collecto corpore*] *Cum Poenus* in Colonienfi codice & editione Parmensi. N. HEINSIUS. *Cum Poenus* etiam codex Oxoniensis cum editionibus Mediolanensi, Romana princeps & Marfi Venetis.

v. 256. *Cernuus inflexo sonipes effuderat armo*] *Pro effuderat armo*, Parmensis effunditur. N. HEINSIUS. Silius videtur hoc ex Marone suo hausisse, qui pariter lib. X. Aen. vers. 893.

— *effusumque equitem super ipse secutus Implicat, ejectoque incumbit cernuus armo.* Ubi Servius, *Cernuus dicitur equus, qui cadit in faciem, quasi in eam partem cadens, quam cernimus.* ubi fortasse legendum, *qua cernimus*. Pro *effuderat*, Romana princeps *effundatur*; quod cum aperte vitiosum sit, manus docta in *effunditur*, vel *effuderat* mutavit.

v. 257. *Rediviva in bella retractat*] *rediva* Puteaneus. scribendum *recidiva*: de qua voce copiose egimus ad Phoenicen Claudian. apud nostrum lib. I. vers. 106. pari modo scribendum, *Gens recidiva Phrygum*. ubi plura. N. HEINSIUS.

v. 261. *Cydonēa violatus harundine plantam*] *Fortelatus*. N. HEINSIUS. De voce *libare* pro *leviter perstringere* vide supra ad lib. IX. vers. 523. Hic tamen nihil muto. Saepenumero enim *violare* pro *vulnerare* ponitur. Silius lib. V. vers. 601.

— *seroque emtum volet impia Roma Non violasse mei corpus mucrone Sychaei.*

lib. XVI. vers. III.

Et parco summum violasset vulnere corpus.

ubi

- Craftina cur Tyrios lux non deducat ad Urbem;
 270 Deferis in tantis puppim si, Paulle, procellis?
 Testor Coelicolas, inquit, ni damna gubernas
 Crudelis belli, vivisque in turbine tanto
 Invitus; plus, Paulle, (dolor verba aspera dicat)
 Plus Varrone noces. cape, quaeſo, hunc, unice rerum
 275 Feſſarum, cape cornipedem. languentia membra
 Ipſe levabo humeris, & dorſo tuta locabo.
 Haec inter, lacero manantem ex ore cruorem
 Ejectans, Conſul, Maſte o virtute paterna!
 Nec vero ſpes anguſtae, cum talia reſtent
 280 Pectora Romuleo regno. calcaribus aufer,
 Qua vulnus permittit, equum: atque hinc ocuus Urbis
 Claudantur portae. ruet haec ad moenia peſtis.
 Dic, oro, rerum Fabio tradantur habenae.
 Noſtris pugnavit monitis furor. amplius acta
 285 Quid ſuper eſt vita, niſi caecae oſtendere plebi
 Paullum ſcire mori? feror an conſumtus in Urbem

Vulneribus?

ubi Illuſtriſſimus Heiſius pariter libaſſet conjicit. vide, quae eo loco notavi. Valer. Max. lib. v. cap. vi. ex. ext. 1. *Factum eſt, ut ediceretur, ne quis Codri corpus violaret.* Ita eſt in MS. bibliothecae Trajeſtinae: vulgo legitur *vulneraret*, quod verae lectionis, quam nobis optimus codex praestat, gloſſema puto. Sic *inviolabilis*, qui vulnerari nequit, Silius lib. 111. verſ. 127.

— *ſerva caput inviolabile Teucris.*
 lib. xvi. verſ. 16.

— *velut inviolabile ſelis*
Servabant ſacrumque caput.
 Eodem modo etiam *laedere* pro vulnerare eſt apud Naſon. 111. Metam. verſ. 87.

— *quia ſe retrahēbat ab iſtu,*
Laetaeque colla dabat retro.
 vide infra ad lib. xv. verſ. 765.
 v. 263. *Rorantem ſaxa cruore*] Notandum eſt, *rorare* activa poteſtate uſurpari noſtro vati. BARTHIIUS lib. 11. Adverſ. cap. ix. Vide N. Heiſium ad Claudian. 1. in Ruſin. verſ. 383. Male in membranis Agrippinatibus eſt *cruorem*.

v. 267. *Et ſoti tunc primum &c.*] Maluerim,
 — *totum tunc primum ante ora ſuere*

Sorbentes Latium campi.
 Atque ita Oxonius. poſſis etiam,
 — *Aetoli tunc primum ante ora ſuere*
Sorbentes Latium campi.
 uti monuimus jam lib. ix. verſ. 495. Nam durus eſt conſuſus trium vocum ſimiliter deſinentium
totum tunc primum. niſi ſcripſit Silius,
 — *totum tunc primi ante ora ſuere*

Sorbentes Latium campi.
 Mox Colonienſis *quid deinde relictum?* omiſſo verbo ſubſtantivo. idem mox, ſi *Paulle procellis*, non ſic.

N. HEINSIUS.

v. 271. *Ni damna gubernas*] Forte *ſuperſtas*. N. HEINSIUS. Inſolens & audax eſt haec locutio, non tamen, ut puto, mutanda. *gubernas damna* explico, damnoſum hoc bellum gubernas. Sane praecedens *puppis* videtur & *gubernas* requirere.

v. 274. *Cape, quaeſo, hunc, unice rerum Feſſarum, cape cornipedem*] Vulgata ſcriptura *unice rerum Feſſarum* Celeberrimo Burmanno diſplicet, qui legendum conjicit, *cape, ſpes, hunc, unica rerum*; vel *cape, dux, quaeſo, unice rerum Feſſarum, hunc cape cornipedem*.

v. 275. *Cape cornipedem*] Haec de Cn. Lentulo Tribuno militum narrat etiam Livius lib. xxix. cap. xlix. quem vide.

v. 279. *Cum talia reſtent*] *reſtant* Puteaneus & editio Romana ac Parmenſis. N. HEINSIUS. Pariter etiam Romana princeps ac Medioli. editio.

v. 282. *Claudantur portae*] *urbis poſtes*, non *portae*, Puteaneus. N. HEINSIUS. & *poſtes* inepti librarii gloſſema videtur.

v. 283. *Dic, oro, rerum Fabio*] & *rerum Fabio* ſcribatur. praecedentia mala diſtinctione laborant.

— *atque hinc ocuus urbis*
Claudantur portae, (ruet haec ad moenia peſtis)
Dic, oro; & rerum Fabio tradantur habenae.

Dic ergo, non oro, Puteaneus, quod etiam Romana editio agnoſcit. N. HEINSIUS. Idem agnoſcit editio Romana princeps ac Mediolanenſis.

v. 284. *Amplius acta Quid ſuper eſt vita*] *actae Quid ſuper eſt vitae* opinor, vel *acta Quid ſuper eſt vita*. N. HEINSIUS.

v. 286. *Feror an conſumtus eidem Vulneribus?*] Videtur elegantior vetus lectio, *ſerar an conſumtus in Urbem Vulneribus*. MODIUS Novant. Lectio. Epiſt.

Vulneribus? quantine emtum velit Hannibal, ut nos
Vertentes terga aspiciat? nec talia Paulo
Pectora, nec manes tam parva intramus imago.

290 Ille ego. sed vano quid enim te demoror aeger,
Lentule, conquestu? perge, atque hinc cuspidem fessum
Eripe quadrupedem propere. tum Lentulus Urbem,
Magna ferens mandata, petit: nec Paullus inultum,
Quod superest de luce, finit. ceu vulnere tigris

295 Letifero cedens tandem, projectaque corpus
Luctatur morti, & languentem pandit hiatum
In vanos morsus, nec sufficientibus irae

Ictibus

pist. XIII. Manuscriptae membranae ferar an consumtus in Urbem Vulneribus: cui scripturae ego non assentior. Num, ait, referam me ad plebem, ut illi dicar ex vulneribus mortuus esse, nec voluisse animam cladi communi praesentem impendere, sed ex ignavia vitam jam actam fovere sanandis vulneribus? Consentiant cum Oxoniensibus membranae etiam Modianae: sed nobis rei ipsius est maior respectus, consideratio attentior. BARTHIUS lib. II. Advers. cap. XIII. eidem plebi Interpres. Possis & eodem, in urbem. Modius ex Coloniensi in Urbem, quod Oxonium, Puteaneus, & Veneta Marfi editio confirmat, obnitente licet Barthio. Praeterea feror in Coloniensi; in Parmensi furor. N. HEINSIUS. in Urbem praestare quidem videtur, non tamen Marfi Veneta editio, ut N. Heinsius scribit, eam lectionem confirmat; utramque enim in vulgatam scripturam conspirare vidi.

v. 287. *Quantine emtum velit Hannibal* Videtur elegantior vetus lectio *quantine emtum*. MODIUS Novant. Lection. Epist. XIII. Puto *quanti heu emtum velit Hannibal*, pro *quantine emtum*. Modius ex Coloniensi *quantine emtum*. N. HEINSIUS. Dausqueus legebat *Vulnere quantivis emtum velit Hannibal*.

v. 289. *Nec manes tam parva intramus imago* Magnum Paullum, magnum Silium. nam profecto spirant haec verba non minus poetam Romanum, quam ducem. Mira nugatur Servius ad locum, unde hic fortasse dimanavit, [iv. Aen. vers. 654.]

Et nunc magna mei sub terras ibit imago.

Infra Silius noster [lib. XIII. vers. 444.]

— dum castrae procedat imago Sibyllae.
Est igitur *imago* umbra, facies & species Silio, cui haec quatuor idem sunt: id quod Homero εἶδωλος, Matthaeo Evangelistae & Euripidi Φάντασμα.

‘Οὐ σ’, ὡ γέγραπται, κατ’ αὐτοῦ Ἀχιλλεύς
Φάντασμα’, Ἀχιλλεύς ἔδωκε τῇδ’ ἡρώεσσι.

in Hecuba [vers. 389.] quod Cajus Mattius apud Homerum *speciei simulacrum* transtulit.

An mancat speciei simulacrum in morte silentum.
D. HEINSIUS. Supra lib. VIII. vers. 146.

Nunc ad vos magni descendet corporis umbra.
lib. XI. vers. 348.

Et Paulli stare ingentem miraberis umbram.

Senec. in Troad. vers. 181.

Emicuit ingens umbra Theffalici ducis.

Lucan. lib. IX. vers. 2.

Nec cinis exiguus tantam compefecit umbram.

simulacrum etiam vocatur. vide infra ad lib. XIII. vers. 650.

v. 290. *Ille ego*] Saepissime haec duo vocabula jungunt poetae. Virgil. in princ. Aeneid.

Ille ego, qui quondam gracili modulatus avena.

Vide Illustrissimum Heinsum ad Nason. v. Trist. eleg. VII. vers. 55. Abruptum hoc loquendi genus supra illustravi lib. IX. vers. 55.

v. 290. *Sed vario quid enim te demoror aeger, Lentule, conquestu.*] Videtur elegantior vetus lectio *vano conquestu*. MODIUS Novant. Lection. Epist. XIII. *sed vano conquestu* ex Coloniensi Modius. probe. N. HEINSIUS. Elegans haec seipsum interpretandi formula est. vide Illustrissimum Heinsum ad Nason. Epist. XV. Heroid. vers. 207. *varios questus* habes apud Valer. Flacc. lib. VII. vers. 6.

Vertere nunc varios per longa insomnia questus.

Longe tamen melius est *vano conquestu*, quod viri docti ex optimo libro vindicarunt. Saepissime indocti librarii voces *vanus* & *varius* alteram pro altera posuerunt. vide supra ad lib. IV. vers. 487. lib. X. vers. 373. & Nic. Heinsum ad Claudian. II. in Eutrop. vers. 334. Apud Lucan. etiam lib. IV. vers. 704. codex unus Rottendorffii, quem N. Heinsum consuluit, habet

— vanam semper dunt otia mentem,

cum vulgo sit recte *variam mentem*. Male etiam apud Sueton. in Domit. c. I. in codice MS. Henr. Copesii, quem post magnum Graevium contuli, inveni *inter sacrificulos variae superstitionis*; nam optime *vanae superstitionis* excusum est.

v. 292. *Eripe quadrupedem*] *Erige quadrupedem* Coloniensis. an *Exige*? *exigere scepra* lib. X. vers. 482. *folium indignata Superbi Ut scepra exegit*. N. HEINSIUS. Simili errore *Erigit ille strabes*, pro *Exigit*, est in Putean. codice supra lib. I. vers. 642. Deinde Colon. codex & hic & alibi *quadrupedem*, non *quadrupedem*; ut in optimis membranis frequenter legi testis est Pierius ad Maron. Ecl. V. vers. 26. & ad

XI.

- Ictibus, extrema lambit venabula lingua.
 Jamque coruscanti telum, propiusque ferenti
 300 Gressum exultantem, & securo caedis Iertae
 Non expectatum surgens defixerat enssem,
 Sidoniumque ducem circumspectabat, in illa
 Exoptans animam certantem ponere dextra.
 Sed vicere virum coeuntibus undique telis
 305 Et Nomas, & Garamas, & Celtas, & Maurus, & Astur.
 Hic finis Paullo. jacet altum pectus & ingens
 Dextera, quem (soli si bella agitata darentur)
 Aequares forsan Fabio. mors additur Urbi

Pulchra

xi. Aen. vers. 714.

v. 295. *Proiectaque corpus*] Vide supra ad vers. 42.
 v. 297. *Nec sufficientibus irae Ictibus*] Ita & vetusti codices. nihilominus scribendum *Ictibus*, ne dubita. lib. iv. vers. 336. de tigride, *ora redusto Paulatim nudat ictu*. N. HEINSIUS. *Ictus* est, quod paullo ante *hiatum* vocavit, *languentem pandit hiatum*. *In vanos morsus*. sic *ictus* de leone supra lib. ii. vers. 156.

Exuviae capiti impositae tegimenque leonis
Terribilem assollunt excelsa vertice ictum.

hoc libro vers. 245.

— *manante jubeis ictuque & naribus unda*
Sanguinis.

Vide Salmast. Exercit. Plin. pag. 72. & Barth. i. Advers. cap. ix. Error autem hic eo fonte ortus est, quod librarii initiales versuum literas omittere soliti fuerint, postea minio scribendas. vide Broekhus. ad Propertii lib. ii. eleg. viii. vers. 32. Bentlej. ad Horat. lib. ii. od. xviii. vers. 30. lib. iii. od. iiii. vers. 67. & od. ix. vers. 10.

v. 300. *Securo caedis Iertae*] *Iertae* Colonienfis, quod sequor. Oxonius & Puteaneus *Inerte*. *Ilerdae* Veneta Marfi editio. N. HEINSIUS. Priscas editiones *Inerte*. utraque Marfi Veneta editio *Inerti*. Cellarius *Ilerdae* scribendum conjecit, ut ab Ilerda, Hispaniae urbe, nomen habuerit. Sed praefenda est libri Agrippinatis scriptura *Iertae*. Vulgata lectio ex Nicandri Juntina ad reliquas profuxit. *Pro deflexerat*, mox male in Colonienfibus membranarum est *deflexerat*.

v. 303. *Exoptans animam certantem ponere*] An *reslantem*? sed forte, ut lib. vii. vers. 329. *bellantem somnum*. N. HEINSIUS. Posses etiam *animam luctantem*, ut apud Senec. in Oedip. vers. 344. *Animamque seipsum vix reluctantem exprimit*.

Celeberrimo Burmanno placebat,

— in illa

Exoptans anima certantem ponere dextram.
 ut sensus sit, exoptasse Paullum, ut caedes Hannibalis ultimum facinus foret; non vero, ut ab Hannibale caederetur.

v. 304. *Sed vicere virum*] Forte *fixere*. Senec. in Herc. Oet.

Non illum poterant figere cuspides.

N. HEINSIUS. Fortasse tamen nihil mutandum. praecessit enim paullo ante. *defixerat*.

v. 305. *Et Nomas, & Garamas, & Celtas, & Maurus, & Astur*] Cum *Nomas, Garamas, Maurus, & Astur* numero singulari dicantur, fortasse etiam praestabit *Celta*, quod Celeberrimo Burmanno in mentem venerat.

v. 306. *Hic finis Paullo*] Editiones Junt. Ald. & Gryphii *Haec finis*. Sic Cic. x. ad fam. Epist. xxxi. *Quorum quis ullam finem aut modum putavit?* ubi vide Victorium. Virgil. ii. Aen. vers. 554. *Haec finis Priami fatorum*: quem locum Silius imitatus esse videri potest. Plura vide apud Lambin. ad Lucret. lib. i. vers. 108. Gronov. ad Livii lib. iv. cap. ii. & N. Heinsium ad Ovid. i. Art. Amat. vers. 282. Cum tamen scripti codices & veterimae editiones unanimi consensu *Hic finis* habeant, nihil puto mutandum.

v. 307. *Dextera, quem*] Opinor *quam*. Deinde, pro *mors additur urbi Pulchra decus*, inconcinne Interpres reponi velit *mors addidit decus*. Atqui appositio haec longe magis poetica & elegans est. N. HEINSIUS. In Marfi posteriori editione, eamque secutis plerisque, *Dextera* perperam editur, cum omnes priores & libri scripti recte *dextera* habeant. Nec aliter ad oram editionis Heinsianae scribendum monuit Illustrissimus Scaliger. *Ingens dextera* autem est fortis bellator. vide infra ad lib. xiv. vers. 239. Deinde *quem* cum Illustrissimo Heinsio non mutarem in *quam*. *Dextera* quem enim similis constructio est illi lib. v. vers. 494.

Mox alius super atque alius consistere tuto

Dum certant, pars excussit.

lib. viii. vers. 491. *His mixti Nepesina cohors*, ex libro scripto. lib. ix. vers. 301. *pars implere propinquos Divisi montes*. lib. xv. vers. 502.

Hinc nova complerunt haud tarso milite castra

Venales animae, Rhodani qui gurgite gaudent,

Quorum serpsit Arar per rura pigerrimus undae.

apud Liv. lib. i. cap. lxx. *Pars praesidio relictis Colatiae*. ubi vide J. Fr. Gronovium. Valer. Max. lib. v. cap. i. in fine, *Vos quoque fortes ac pia umbrae non poenitendas sortiti estis exequias*. Ita hic locus len-

T t

gitur

- Pulchra decus, misitque viri inter sidera nomen.
 310 Postquam spes Italum mentesque in Consule lapsae,
 Ceu truncus capitis, saevis exercitus armis
 Sternitur, & victrix toto fremit Africa campo.
 Hic Picentum acies, hic UMBER Martius, illic
 Sicana procumbit pubes, hic Hernica turma.
 315 Passim signa jacent, quae Samnis belliger, & quae
 Sarraffes populi, Marfaeque tulere cohortes;
 Transfixi clipei, galeaeque, & inutile ferrum,

Fractaque

gitur in codice scripto Traiectino: nec aliter Robertus Stephanus edidit: vulgo est *fortitae*. Pomp. Mel. lib. i. cap. x. *Thebae utique, ut Homero dictum, centum portas, sive, ut alii ajunt, centum aulas habens.* de quo loco vide Gronov. i. Observ. cap. xvi. Stat. ii. Theb. vers. 523. *Tacitis huc gressibus astiti Deveniunt peritura cohors.* Hinc recte etiam Carrion vulgatam lectionem Valerio Flacco vindicavit lib. i. vers. 16.

*Ille tibi cultusque Deum, delabraque genti
 Instituet.*

ubi alii *illa tibi* legunt, ad proxime praecedens *proles* respicientes. Curtius lib. iv. cap. iv. *Duo millia, in quibus occidendi defecerat rabies, crucibus affixi per ingens litoris spatium pependerunt.* & paullo ante, *Intra munimenta urbis sex millia armatorum trucidati sunt.* Ita enim legendum cum codice Bongarsiano, non *trucidata*. Plura vide apud Gronov. ad Liv. lib. xxix. cap. xxi. ad Senec. Herc. Fur. vers. 1157. & Vossium vii. Gramm. cap. v. Simili modo & Graeci. Sic Anacr. od. iii.

καὶ βεῖφος μὲν
 ἔρεος, φέροντα τόξον.

Et video infantem arcum ferentem, pro βεῖφος φέρον τόξον. Callim. H. in Lavacr. Pallad. vers. 87. *τίμων ἄλαστοι, fili miserande,* pro ἄλαστοι. ubi vide, quae viri docti notarunt.

v. 312. *Toto furit Africa campo*] *fremis* Colonienfis. *furit* jam aliquoties praecesserat. Mox *Picenium acies* in editione Romana, pro *Picenorum*. N. HEINSIUS. Putean. codex habet *tuto campo* sollemni librariorum errore, qui has voces saepius confundere soliti fuerunt. apud Phaedr. lib. ii. fab. iv.

Dolosa toto condidit sese cavo.

ubi alii *tuto cavo* ediderunt. apud Lucan. lib. iv. vers. 727. nonnulli codices habent

toto comprehendit guttura morsu,

pro quo vulgo est *tuto morsu*. alia exempla vide apud N. Heinsium ad Ovid. Epist. ix. Heroid. vers. 15. Epist. xix. vers. 208. ad Valer. Flacc. lib. v. vers. 39. Broekhus. ad Propert. lib. iii. eleg. vii. vers. 36. eleg. ix. vers. 72. & eruditissimum Bentlej. ad Horat. lib. i. od. xvi. vers. 5.

v. 317. *Transfixos clipeos, galeaeque*] *Transfixi clipei* bene codices scripti, & editiones primae. Refer ad superiora, *Passim signa jacent,* & muta paul-

lo post distinctionem, ne referantur ad subsequen-
tia Ausidus ejestas. N. HEINSIUS. Vulgatam lectionem primus Nicander in Juntina editione protulit.

v. 318. *Et ore Cornipedum direpta frena*] *derepta* ex Colonienfi. possis & *ori.* de quo ad iii. Metam. Nafonis vers. 52. copiose egimus. lib. xi. infra ex scriptis,

dereptaeque viris sub Marte cruento

Exuviae.

ut illic scribendum. lib. xxi. vers. 309. *derepta monilia collo.* N. HEINSIUS. Recte vir Illustrissimus *derepta*. Accurate veteres inter *Deripere* & *Diripere* distinxerunt, ut illud sit detrahere, hoc discindere: quam differentiam non assecuti inepti librarii ut plurimum utraque voces confuderunt. Vide exempla apud A. Cidal. ad Tacit. ii. Annal. cap. xiv. Gronov. in Diatr. Stat. cap. iv. N. Heinsium ad Nafon. i. Amor. eleg. v. vers. 13. ad vi. Metam. vers. 566. ad xi. Met. vers. 29. ad Silii lib. ix. vers. 29. lib. x. vers. 599. lib. xi. vers. 377. lib. xxi. vers. 309. & Broekh. ad Tibull. lib. i. eleg. v. vers. 40.

v. 320. *Sanguineus tumidis undis*] *tumidas undas* Ejectas Colonienfis & Puteaneus cum primis editionibus. N. HEINSIUS. *tumidas undas* etiam codex Oxoniensis. Primus iterum Nicander in editione Juntina Silii veram lectionem corrumpit.

v. 321. *Redditque furens sua corpora ripis*] *Maluerim ferens.* N. HEINSIUS. Saepe ita errarunt librarii. vide infra ad lib. xxi. vers. 266. Hic tamen vulgatam scripturam vindico. *Furere* enim de majoribus, & longe lateque exundantibus fluviiis frequenter occurrit. supra lib. iv. vers. 61.

non Pyrenen Rhodanumque furentem

Jussa aspernatos.
 vers. 642.

furit unda sonoris

Vorticibus, sequiturque novus cum mugiente torrens.

lib. xxi. vers. 566.

Cocytos sanguinis atris

Vorticibus furit, & spumanti gurgite fertur.
 v. 322. *Sic Lagæ ratis*] Quarendum est ab eruditibus, quae sit *Lagæ ratis*, quam Silius hic notat. An, quia in Nilo maximae aedificantur, quae mare postea ingrediuntur? an ad fabulam aut historiam poeta notiore alludit? Quum Interpretes fileant,

fas

Fractaque conflictu parmarum tegmina, & ore
Cornipedum derepta fero spumantia frena.

- 320 Sanguineus tumidas in campos Aufidus undas
Ejectat, redditque furens sua corpora ripis.
Sic Lagêa ratis, vasto velut insula ponto
Conspêcta, illisit scopulis ubi nubifer Euris,
Naufragium spargens operit freta. jamque per undas
325 Et transtra, & mali, laceroque aplustria velo,
Ac miseri fluitant revomentes aequora nautae.

At

fas sit nobis quaerere. Haec scripseram, cum ab Eruditissimo Grutero accepi, Ptolemaei alicujus navim intelligi, in Aethiopiam destinatam, de qua ille nos docebit: nos enim libros nunc non habemus ad manum. Putaram alludi historiam Ptolemaei Cypriorum Regis, de quo opes alto mergere non fuisse Valer. Max. lib. ix. cap. iv. Plutarch. in Catone, J. Saresberienfis lib. viii. Polycr. cap. xv. Sed aliam potius arbitror. BARTHIUS lib. ii. Advers. cap. xiii. Querit Barthius, quatenam haec sit navis? Respondeo, Aegyptiam quamcumque intelligi: fuisse enim Aegyptum navibus maximae molis instructissimam vel ex historia belli Aethiaci sit manifestum. N. HEINSIUS. *Lagêa ratis* ad Ptolemaeum Cypri Regem referri nequit. Sed optime Heinsius Aegyptiam quamcumque navem intelligit. Aegyptus enim *Lagêa* vocata est à Ptolemaeo Lagi filio, qui ibi post Alexandrum Magnum imperavit. Fortasse itaque Silius respexit ad immensas & portentosas magnitudinis naves, quas Ptolemaeus Philopator extruxit, quarumque altera quadraginta remigum ordines habebat, ex quinquaginta quinquerecium materia aedificata; altera, Thalamegos dicta, dimidium stadii longa fuit. de illis consule Athen. lib. v. Deipnos. pag. 203. vel respexit ad Antonii & Cleopatrae classem, in qua maximae naves fuisse dicuntur, quae Virgil. viii. Aen. vers. 691. Cycladibus & montibus comparantur, ut Silio *Lagêa ratis* insulae,

Alia pesunt, pelago credas innare revolvas

Cycladas, aut montes concurrere montibus altos:

Tanta mole viri turritis puppibus instant.

& Statio Argo navis v. Theb. vers. 338.

— *abruptam credas radicibus ire*

Ortygiam, aut fractum pelago decurrere montem.

v. 324. *Naufragium [spargens operis freta] Naufragio operis praefiterit.* N. HEINSIUS. Prava distinctione hic locus in omnibus editionibus laborabat hoc modo,

Sic Lagêa ratis, vasto velut insula ponto

Conspêcta illisit scopulis, ubi nubifer Euris

Naufragium spargens operis freta, jamque.

Non est dubium, quin vera sit, quam in hac editione expressi. Deinde haud male N. Heinsius *Naufragio operis freta*, ut Florus lib. ii. cap. ii. ad finem, *Itaque momento temporis laceratae hostium rates*

totum, inter Siciliam Sardiniamque, pelagus naufragio suo operuerunt. quamvis tamen nec vulgatam lectionem damno.

v. 325. *Et transtra, & mali, laceroque aplustria velo* Glossae in Juvenalem veteres, *Aplustria, tabulatum ad decorandum superficiem navis appositum, alii dicunt rostra navis, ornamentum puppis, ἀφλαστρα.* ita enim distinguendus locus ille. Glossae veteres, *Aplustre, Ἀφλαστον, καὶ τὸ ἄκρον τῆς πρύμνης.* Ubi frustra sunt viri docti, qui illud *πρύμνης* in *πρύμνης* mutant. Duas enim significationes glossator annotat; primam, quam ignorat nemo, cum *aplustre* id est, quod *ἀφλαστον* Graecis. nam simpliciter, ut Pollux recte cum omnibus τὰ ἄκρα τῆς πρύμνης *ἀφλαστρα* καλεῖται. secunda est, cum pars prorae est, quam & Juvenalis glossator alludit, cum *tabulatum* esse dicit. Interpres Apollonii *ἀφλαστον σκαῖδιον κατὰ τὴν πρῶναι*, quod mirari se ait in thesauro suo Henricus Stephanus, ubi locum hunc adducit, cum Homerus, inquit, in puppe collocet, adducitque versus notissimos [ex Iliad. O. vers. 716.]

Ἐκτὸς δὲ πρύμνηθεν ἐπὶ λάβῃ, οὐχὶ μεθ' αὐτῆς,

Ἀφλαστον μετὰ χειρὶ ἵχθυ.

Sed fallitur, ut & alii: cum enim pars puppis, ornamentum est; cum prorae *σκαῖδιον*, tabulatum & sedes nautica, idemque quod *πτέρων* & *παριὰ*. Ut videas quam longe a via aberrant multi, qui, cum *ἀφλαστον* in glossis *πτέρων* esse dicant, nec quid *πτέρων* sit norunt, nec quid *ἀφλαστον*: utrumque enim in puppe esse putant, cum in prora sit utrumque; quod nos, ut speramus, ita probabimus, ut ne illi ipsi viri docti id negaturi sint. *πτέρων* igitur id est, quod *παριὰ* poëtae vocant, sedes, ut recte diximus, nautica in prora, & tabulatum, unde Pollux *ἰδὸλιον περιεργατικὸν* vocat. Vides igitur causam, cur glossator Juvenalis *aplustre* tabulatum esse dicat, hoc est *ἰδὸλιον*, quia nimirum idem est, quod *πτέρων*, cum pars prorae est. Cum igitur in glossis, nescio quibus, *Aplustre ἰδὸλιον* legitur, minime *πτέρων* scribendum, quod nimis à scripturae vestigiis recedit, sed *ἰδὸλιον*. Partem enim eam, cui insident remiges, *ἀφλαστον* vocari docent magistri Graeci. Ut mirum sit, vel haec tam multis nobis, ut sententiam nostram amplectantur, probanda esse. D.

Ttt 2

HEIN-

- At Poenus, per longa diem certamina faevis
 Caedibus emensus, postquam eripuerit furori
 Insignem tenebrae lucem, tum denique Martem
 330 Dimisit, tandemque suis in caede pepercit.
 Sed mens invigilat curis, noctisque quietem
 Ferre nequit. stimulat dona inter tanta Deorum.
 * Hortatur nondum portas intrasse Quirini.
 Proxima lux placet. hinc strictos ferre ocus enses,
 335 Dum fervet cruor, & perfusae caede cohortes,
 Destinatus, ac jam claustra manu, jam moenia flamma
 Occupat, & jungit Tarpeja incendia Cannis.
 Quo turbata viri conjux Saturnia coepto,
 Irarumque Jovis Latique haud inficia fati,

Incautum

HEINSIUS. Mirum, cur in voce Ἀφλαστον Henr. Stephanus non *velo*, sed *bello*, citat. Ἀφλάστου igitur partes sunt duae, *εὐλὴς* & *ταυρία*: est autem *ταυρία*, quod Silius hic *velum* appellat, id est, τὸ ῥάκθ- τὸ ἐκ τῆς εὐλίδος περιμέμενοι, linteum illud, quod ē baculo, qui τὰ ἀφλάστα infixus est, dependet; φάσαν Lycophroni,

Ἀφλάστα, καὶ φάσανας ἀργυριμένους,
 pro quo Etymologus in dictione φάσαν, Ἀλφίτα citat, quod secutus est ineptissime Phavorinus: at Ἀφλάστα legendum est, ut apparet. lacerae autem partes λακίδες dicebantur, de quibus hic Silius. Hesy chius, λακίδες τὰ τῶν ἀρμένων σχήματα. lego σχήματα, quod in nobilissimo Alcaei fragmento apud Heraclidem Ponticum est: quem locum, cum corruptus miserrime haecenus fuerit, ascribam.

Τὸ μὴ γὰρ ἔστιν κύμα κολυβιδται,
 Τὸ δ' ἔστιν, ἄμμις δ' αἶν τὸ μίσην καὶ
 Φορέμεθα οὐν μελαίνῃ.
 Χειρῶν μοχθῶντες μεγάλα, κακὰ
 Πὰρ μὴ γὰρ αἰτλῶ ἰσοπίδαν ἔχῃ
 Λακίδος δι' πᾶν ἀδύλον ἔδῃ,
 Καὶ λακίδες μεγάλας κατ' αὐτό.

Mirum est, neminem vidisse haecenus, non constare verum secundum, nec tertium: scribe hoc modo, & constabit uterque,

Τὸ δ' ἔστιν, ἄμμις δ' αἶν τὸ μίσην
 Καὶ φορέμεθα οὐν μελαίνῃ.

Ita sensus est,

Hinc fluctus alto voluit impetu,
 Atque inde, dum nos puppe nigra
 Per medias properamus undas:
 Versamur aliis turbinibus freti,
 Mali sub imo dum laet aequore
 Pars ima, nec velum supremis
 Jam lacerum superest procellis.

IDEM. Aplustre ornamentum fuit, puppi navis impositum. Lucan. lib. III. vers. 585.

cujus dum pugnat ab alta

Puppe Tagus, Grajumque audax aplustre retentat.
 Sidon. Apoll. lib. VIII. Epist. XII. Tuas laudes mo-

dicato celestimate simul inter transtra remiges, gubernatores inter aplustria canent. gubernatores enim in puppe constituisse notum est. Num vero *aplustre* etiam in prora fuerit, inter doctos non convenit. Plenius id dicunt Salmast. in Exercit. Plin. pag. 403. Scheffer. II. de re Navali cap. VI. & Amplissimus Cuperus in Apoth. Hom. pag. 50. Aperte autem falsus est Dausquejus ad hunc locum, qui, alios secutus, existimat, aplustria esse parvula vexilla velis superaddita, & ex summo malo dependentia: atque ad id firmandum laudat locum hunc ex Arataeis Phaenon. German.

At qua cauda canis languenti definit astro,
 Fulgent Argos stellis aplustria puppis.

quasi illic vexillum mali innueret German. quod summa pleraque omnia nitentius illustrentur. Sed non aliud significare voluit, quam quod, ubi definit cauda canis, ibi Argo fulgere incipiat: cum vero astronomi eam per puppim oriri testentur, omnino *aplustria* ornamenta puppis intelligenda sunt, non mali: quod clarius etiam patet ex versu, qui sequitur,

Puppe etenim trahitur, non recto libera cursu.

Pro *aplustria*, codex Oxon. & Putean. cum Mediol. editione scribunt *amplustria*. Sic Festi epitom. *Aplustria*, navium ornamenta; quae quia erant amplius, quam erant necessaria usui, etiam *amplustria* dicebantur. Licet autem viri docti hanc Etymologiam rejiciant, fontem tamen & originem, cur medio tempore *amplustria* scripserint librarii, feliciter aperit. Frustra vero est Barthius, qui ad Rutil. I. Itin. vers. 513. pro *navium ornamenta*, in Festo *armamenta* scribendum putabat: plane contra sensum auctoris. *Aplustrium* figuram infiniti exhibit numeri, & ex monumentis priscis saepe etiam delineaverunt viri docti. vide Scheffer. dicto loco, Amplissimum Cuper. in Apoth. Homeri pag. 196. Fabrett. ad Colum. Traj. pag. 117. & Beger. in thes. Brandenb. tom. III. pag. 408. Velum vero, quod Silius memorat, capiendum videtur de taenia seu fascia baculo alligata, qui in aplustri post diactam erigebatur,

- 340 Incautum ardorem atque avidas ad futile votum
 Spes juvenis frenare parat. ciet inde quietis
 Regnantem tenebris Somnum; quo saepe ministro
 Edomita inviti componit lumina fratris.
 Atque huic arridens, Non te majoribus, inquit,
 345 Ausis, Dive, voco: nec posco ut mollibus alis
 Des victum mihi, Somne, Jovem. non mille premendi
 Sunt oculi tibi, nec spernens tua numina custos
 Inachiae multa superandus nocte juvencae.
 Ductori precor immittas nova somnia Poeno;
 350 Ne Romam & vetitos cupiat nunc visere muros,
 Quos intrare dabit numquam regnator Olympi.
 Imperium celer exsequitur, curvoque volucris

Per

gebatur, cujus effigiem Scheffer. d. loc. pag. 158.
 ex Bayfio transcriptis. Eam vero unde Bayfius ha-
 buerit, vide apud Fabrett. in Column. Traj. pag. 117.

v. 332. *Stimulat dona inter tanta Deorum. Hortatur nondum portas intrasse Quirini*] Quid est *stimulat*, *Hortatur*? & quidem *Hortatur nondum intrasse*? haud nescio an Latinum videri possit. Legam, *Hortator*. Sane sic omnia planiora erunt. BARTHIUS lib. II. Advers. cap. XIII. *stimulat dona inter tanta Deorum Hortatu* opinor. mens hortatu *stimulat*: sed nondum locus satis integer videtur. Post *to Quirini* versus videtur excidisse. Livinejus *Hortatus*, Barthius *Hortator*. N. HEINSIUS. Vir Celeberrimus Petrus Burmannus *to Hortatur* vocis *stimulat* glossam esse putat, quod librariorum stupore in contextum irrepit: legendum vero existimat,

stimulat dona inter tanta Deorum

Cunctatum nondum portas intrasse Quirini.

Stimulat eum mens, quod cunctatus esset in tam felici rerum cursu, nec jam antea ad Urbem duxisset exercitum.

v. 334. *Hinc strictos] huc ferre strictos enses* opinor. vide supra ad vers. 281. N. HEINSIUS.

v. 335. *Dum fervet cruor]* An furor? N. HEINSIUS.

v. 339. *Latiq[ue] haud nescia fati] inscia* Colonienfis. mox ad *futile nomen* Putaneus. N. HEINSIUS. Recte *inscia*. Vide supra ad lib. I. vers. 41.

v. 343. *Inviisti componit lumina fratris]* inviti ex scriptis. sic & Valer. Flaccus lib. I. vers. 117. ubi perperam Carrión ex suo codice *inviisti conjugis*. N. HEINSIUS. Recte *inviti*, paullo post enim *visus* denuo sequitur. Eo sensu *lucstantia lumina*, quae pugnabant, ne in fomnum delaberentur, supra dixit lib. VII. vers. 204.

Donec composuit lucstantia lumina somnus.

Valer. Flacc. lib. VIII. vers. 85.

adverso lucstantia lumina cantu

Obruit.

Sapientissime vero librariorum pravo errore voces *invitus* & *inviustus* confudisse supra docui ad lib. IV. vers.

679. *Elegans exemplum*, ubi Juno inviti Jovis lumina somno componit, est apud Homer. Iliade II. vers. 233.

v. 348. *Multa superandus nocte]* Sollemni variatione codex Putaneus *multa morte*, de qua infra vide ad lib. XIII. vers. 129. Malo tamen receptam scripturam servari. *multa nocte* est altissimo somno. vide supra ad lib. III. vers. 216.

v. 349. *Immittas nova somnia Poeno]* Forte, *bona somnia*. N. HEINSIUS. Nihil muto. Tibull. lib. II. eleg. VII. vers. 19.

Ne tibi neglecti mittant nova somnia manes. ubi Elegantissimus Broekhusius docuit, *nova* dici, quae cum aliquo terrore animum percellunt, aut forma ac modo inusitato metum atque horrorem incutiunt. Porro, quae nunc Silius *somnia*, mox *insomnia* vocat vers. 358.

Exercens rabidam truculenta insomnia mentem. ut adeo poëtas vocabula haec confudisse liqueat, quae subtiliter olim Philosophi distinxerunt. Vide Broekhus. ad Tibull. lib. III. eleg. IV. vers. 1.

v. 350. *Vetitos cupiat nunc visere muros]* Forte, *vetitos cupiat sibi visere muros*. N. HEINSIUS.

v. 351. *Quos intrare dabis numquam regnator Olympi]* Secundum id, quod ipse Jupiter supra dixerat lib. VI. vers. 699.

haud umquam tibi Jupiter, inquit, O juvenis, dederit portas transcendere Romae, Atque inferre pedem.

& mox,

Tarpejum accedere collem

Murisq[ue] aspirare veto.

Neque id minatus solum, sed & re ipsa praestitisse fingitur. quantis enim tempestatibus & procellis Hannibalem Roma abegerit, narrat Silius lib. XII. vers. 605.

v. 352. *Curvoque volucris]* *volucres* puto. N. HEINSIUS. Mutationis hujus causam, aut cur tenebrae *volucres* dicantur, non video. Fortasse putavit vir Illustrissimus, *volucris* genere masculinō non dici, sed *volucer*. Ita tamen Silius infra lib. XIII. vers. 345.

Ttt 3

de

- Per tenebras portat medicata papavera cornu.
 At ubi, per tacitum allapsus, tentoria prima
 355 Barcaei petiit juvenis, quatit inde soporas
 Devexo capiti pennas, oculisque quietem
 Irrorat, tangens Lethaea tempora virga.
 Exercent ravidam truculenta insomnia mentem.
 Jamque videbatur multo sibi milite Thybrim
 360 Cingere, & insultans astare ad moenia Romae.
 Ipse refulgebat Tarpeja culmine rupis,
 Elata torquens flagrantia fulmina dextra,
 Jupiter, & lati fumabant sulfure campi,
 Ac gelidis Anio trepidabat caerulus undis:

de Pane,

*Arcadiae volucris saltus & amata revisit
 Maenala.*

Et hic etiam Heinſius *volucer* malebat. Sed vide
 Celeberrimum Burmannum ad Petron. Satyr. cap.
 cxxiii. Somnum autem alatum fingi notum est.
 supra vers. 345.

— *nec posco, ut mollibus alis*

Des victum mihi, Somne, Jovem.

& mox vers. 355. *quatit inde soporas Devexo capiti
 pennas.* atque ita passim alii poëtae. De fomino a-
 lato vide Amplif. Cuper. in Apotheosi Homeri pag.
 178. & Broekhus. ad Tibull. lib. ii. el. i. vers. 89.

v. 353. *Per tenebras portat medicata papavera cornu*
 Solebant nempe veteres Somnum pingere cornu
 tenentem, unde quietem infunderet. Statius ii.
 Theb. vers. 143.

— *illos post verbera fessos*

*Exceptamque hiemem cornu persuderat omni
 Somnus.*

ubi vide Barthium. Rationem hujus figmenti reddit
 Philostr. lib. i. Icon. cap. xxvii. *Ἐξὺς καὶ [Ὀνυχοῦς]
 κίεας ἐν ταῖς χερσὶν, ὡς τὰ ὑπνία διὰ τῆς ἀλγῆς ἀνάγων.*
Cornu [Somnus] manibus quoque tenet, ut qui in-
somnia per veram portam inducere solet. Sed & prae-
 terea portat papavera, quod somnum conciliant;
 unde ea huic Deo sacra esse, & ante ejus regiam
 crescere dicuntur apud Nason. xi. Metam. vers. 605.

Ante fores antri secunda papavera florent,

Innumeraeque herbae: quarum de lacte soporem

Nox legit, & spargit per opacas humida terras.

Hinc signum illud, a Doctissimo Tollo post Cice-
 ron. orat. pro Archia poëta editum & illustratum,
 quod papavera manu tenet, Somni quam Amoris
 effigiem esse verosimilius videtur. Sed ipsum si-
 gnum addi praestat.

v. 354. *Per tacitum allapsus*] Quod Ovid. ait xi.
 Metam. vers. 650.

Ille volat, nullos strepitus facientibus alis.

v. 356. *Oculisque quietem Irrorat*] Vide supra ad
 lib. viii. vers. 121. Est autem non nemo, qui
 hanc Silianam loquendi formam ineptam judicat,
 cum non quies membris, sed membra quiete irro-

rentur. quo sensu Virgil. dixit iii. Aen. vers. 511.
fessos sopor irrigat artus. Sed videat is, qua fronte
 illa Maronis dammare audeat i. Aen. vers. 691.

*At Venus Ascanio placidam per membra quietem
 Irrigat.*

plane enim Venus per membra Ascanio *quietem irrigat*,
 ut hic Juno oculis Hannibalis *quietem irrorat*. Ex
 aliis poëtis similia habet Cerda ad eum locum.

v. 357. *Tangens Lethaea tempora virga*] Vide Tur-
 neb. xxi. Advers. cap. iv.

v. 363. *Et lati fumabant sulfure campi*] Forte
Latii campi. N. HEINSIUS. Ita saepe peccarunt
 indocti librarii. vide infra ad lib. xvii. vers. 433.
 Hic tamen nihil muto. infinitis locis campi dicun-
 tur *lati.* vide Bentlej. ad Horat. lib. iii. od. xi.
 vers. 9.

v. 366. *Tunc vox effusa per auras*] per aures Colo-
 nienſis: quod si sequimur, *offusa* erit scribendum,
tunc vox offusa per aures. N. HEINSIUS. Passim *ta*
aures & auras confuderunt scribae librarii: ut in-
 fra lib. xiii. vers. 283. & lib. xvii. vers. 42. vide etiam
 N. Heinſium ad Ovid. iii. Amor. eleg. i. vers. 62.
 & xiii. Metam. vers. 406. Deinde etiam saepissi-
 me iidem vocem *offundere* in *effundere* corruerunt.
 vide Illustrissimum Heinſium supra ad lib. ii. vers. 151.
 lib. v. vers. 678. & Barth. ad Statii v. Theb. vers. 95.
auribus offundere est apud Liv. lib. xxviii. cap. xxi.
Ex praeparato simul omnium rerum terror oculis auri-
busque est offusus. vide Gronov. iv. Observ. cap. xxi.
 ad Livii lib. xxxiii. cap. vii. ad Senec. Epist. lxxxii.
 ad v. Natur. Quaeſt. cap. i. sed praecipue N. Hein-
 ſium ad Valer. Flacc. lib. iv. vers. 482. Malim tamen
 hoc loco *per auras*, adeoque etiam *effusa*. supra
 lib. iv. vers. 261. *cum dira per auras Vox venit.* &
 apud Virgil. ix. Aen. vers. 112.

— *sum vox horrenda per auras*

Excidit, & Tromm Rustilorumque agmina complet.

v. 367. *Sat magna, o juvenis, pressa est tibi gloria
 Cannis*] *pressa* est scripti. Opinor per appositionem,

Sat magna, o juvenis, pressas tibi gloria Cannas.
 Sic infra vers. 488. *pressique Tyrannus Junculum
 incumbens, possis & pressis Cannis.* N. HEINSIUS.
 Voces *pressus* & *pressus* infinitis locis permutantur.
 vide

- 365 Et densi ante oculos iterumque iterumque tremendum
Vibrabant ignes. tunc vox effusa per auras:
Sat magna, o juvenis, pressa est tibi gloria Cannis.
Siste gradum; neque enim sacris irrumpere muris,
Poene, magis dabitur, nostrum quam scindere coelum.
- 370 Attonitum visis majoraque bella paventem
Post confecta Sopor Junonia iussa relinquit;
Nec lux terribili purgavit imagine mentem.
Quos inter motus somni vanosque tumultus,
Dedita per noctem reliquo cum milite castra
- 375 Nuntiat, & praedam pleno trahit agmine Mago.
Huic ductor laetas Tarpejo vertice mensas

Spondenti,

vide supra ad lib. v. vers. 281. Possis etiam *parta est tibi gloria Cannis*. sic infra vers. 445.

— nec ullo
Poenorum melior parietur gloria caeso.
lib. xv. vers. 656.

— pedibus tibi gloria, miles,
Parta ingens, nunc accumula coepa ardua dextra.
v. 369. *Nostrum quam scindere coelum* exscindere
opinor, ut apud Maron. vi. Aen. vers. 582.
Hic et Aloidas geminos immania vidi
Corpora, qui manibus magnum rescindere coelum
Aggressi.

N. HEINSIUS. Paullus Casaubonus ad marginem
editionis Gryphii, quam servat bibliotheca Lugdu-
no-Batava, *scandere coelum* reponendum conjecit:
sed si quid mutandum, malo cum Illustrissimo
Heinsio *exscindere*. Sic lib. iv. vers. 474.

— Karthaginis arces
Exscindes, inquit, Tyriosque ad foedera coges.
lib. xii. vers. 580. *reliquam hanc exscindite molem.*
rescindere alibi dixit. vide N. Heinsium ad Claudi-
ani Gigantom. vers. 31.

v. 370. *Attonitum visis*] Fortasse *visi*, ut supra
lib. vi. vers. 231. *Attonitus serpentis equus*. in Gry-
phii editione *visus*, quod tantumdem est. N. HEIN-
SIUS. infra lib. xiv. vers. 244.

— flexit
Attonitus coeli visus lucemque tuentes
In Stryga rursus equos.
Habet tamen lib. xvi. vers. 427. *Attonitus spe tanta.*
v. 371. *Junonia iussa reliquit*] *relinquit* ex scriptis.
N. HEINSIUS.

v. 373. *Quos inter motus somni variosque tumultus*
vanosque tumultus scripti. Opinor etiam, *Quos inter*
motus somni. ut paullo post, *Celatis Superum moni-*
tis. Hinc toties apud scriptores antiquos in *somnis*
admirari, de quo copiose egimus ad Naſon. Metam.
xiii. vers. 216. N. HEINSIUS. Non male *vanos*
tumultus. frequenter ita erratum fuisse a librariis su-
pra dictum hoc libro vers. 290. Deinde vir Illu-
strissimus *Quos inter motus somni* conjicit. Pro-
prie Dii in somnis futura indicantes *monere* dicun-
tur. Infra lib. xiii. vers. 63

Quis trepidus monitis Saturnia regna capeſſit.

Tibull. lib. iii. eleg. iv. vers. 11.

Et tamen, utcumque est, siue illi vera monere,
Mendaci somno credere siue volent.

ubi vide Broekhus. Plinius lib. iii. ep. v. *Inchoa-*
vit, cum in Germania milites, somno monitus. in
lapidibus literatis fere nihil frequentius est, quam
SOMNO, VISU MONITVS. Vide indicem Cor-
poris Gruteriani cap. xv. Non raro autem *monitus*
& *motus* in membranis vetustis confunduntur. Sic
apud Lucan. lib. i. vers. 587. *Fulminis edoctus mo-*
tus; ubi alii codices habent *monitus*. Plane ut *mo-*
nere etiam & *movere*, de quo supra vide ad lib. ii.
vers. 273. Vir tamen Celeberrimus Petrus Burman-
nus *to motus* retinendum existimat, & insuper le-
gendum,

Quos inter motus animi, variosque tumultus.
Dies enim jam orta erat, soporque Hannibalem
reliquerat, qui monitus somni secum revolvebat,
unde *motus* hi & aestus animi oriebantur: inter hos
autem *motus* & varios tumultus nuntiat Mago,
castra Romanorum cum omni milite capta esse. sic
motus infra vers. 608.

— - - occulto perfundit pectora motu.
sic *mentis tumultus* apud Horat. lib. ii. od. vi.

Non enim gazae, neque consularis
Summovet licitor miseros tumultus
Mentis.

Claud. i. in Rufin. vers. 20.

Abstulit hunc tandem Rufini poena tumultum.

Lucan. lib. vii. vers. 183.

— - - gaudet monstris meptisque tumultu.
& sic saepe alibi.

v. 376. *Laetas mensas*] An *laetas*? nam *laetis re-*
bus mox subiungit. *laetae mensae* est in silvis Statii.
Deinde Colonienſis *Tarpejo vertice*, non in *vertice*.
N. HEINSIUS. Nihil muto. Statius lib. iv. silv.
vi. vers. 59.

— - - Pellaeus habebat
Regnator laetis numen venerabile mensis.

Silius lib. xi. vers. 370.

Donec laeta virum solvit convivia somnus.
Dictum hoc, quod Silius Magoni tribuit, Mahar-
bali,

- Spondenti, cum quinta diem nox orbe tulisset,
 Celatis Superum monitis clausoque pavore,
 Vulnere & exhaustas saevo certamine vires,
 380 Ac nimium laetis excusat fidere rebus.
 Tum spe dejectus juvenis, ceu vertere ab ipsis
 Terga juberetur muris, ac signa referre,
 Tanta mole, inquit, non Roma (ut credidit ipsa)
 Sed Varro est victus. quonam tam prospera Martis
 385 Munera destituis fato, patriamque moraris?
 Mecum exsultet eques: juro hoc caput, accipe muros
 Iliacos, portasque tibi sine Marte patentem.
 Dumque ea Mago fremit cauto non credita fratri;
 Jam Latius sese Canusina in moenia miles
 390 Colligere, & profugos vicino cingere vallo,
 Coeperat. heu rebus facies inhonora sinistris!
 Non aquilae, non signa viris, non Consulis altum
 Imperium, non subnixae lictore secures.
 Trunca atque aegra metu, ceu magna elisa ruina,
 395 Corpora debilibus nituntur sistere membris.
 Clamor saepe repens, & saepe silentia fixis

In

bali, praeter Liv. lib. xxii. cap. li. à Dausquejo laudatum, etiam dedit Valer. Max. lib. ix. cap. v. ex. ext. 3. Adherbali vero Florus lib. ii. cap. vi. ubi tamen recte Celeberrimus Graevius *Maharbalis* nomen ex Mstis restituendum docuit. De eo dicto vide Caelii & Catonis verba apud Gellium x. Noct. Attic. cap. xxiv. quem descripsit Macrob. i. Saturn. cap. iv. à Dausquejo jam productus.

v. 379. *Exhaustas saevo certamine vires*] In Putean. codice est *exustas*. Ita saepissime variant libri prisci. sic Scaliger emendabat in carm. de Aetn. vers. 512.

Nam post exustae cretae quoque robora fundis.

exustam cretam est in priscis editionibus: at vulgo editur *exhaustam cretam*. Apud Lucan. lib. i. vers. 495. pro labore *Exhausto*, alii codices *Exusto* legunt. apud eundem lib. viii. vers. 851. pro *exustam cancro torrente Syenen*, nonnulli codices habent *exhaustam Syenen*. lib. ix. vers. 382. in codice Langermanni ab Heinsio inspecto erat,

Vadimus in campos steriles exhaustae mundi.

id est *exhaustae*, ubi recte vulgo est *exustae*. Vide etiam Heinsium supra ad lib. viii. vers. 274. & 581. Sed nihil tamen hic muto. Valer. Maxim. lib. i. cap. vii. ex. 10. *Cannensi clade exhaustis Romani imperii viribus*.

v. 383. *Non Roma (ut credidit ipsa)*] Lege (*ut credidit ipsa*); ni mavis, *ut creditur ipsi*. nam in Puteaneo, *ut creditur ipsa*. N. HEINSIUS.

v. 388. *Cauto fratri*] tanto Oxoniensis & Puteaneus codex. sed male. Saepissime librarii has voces permiscuerunt. vide supra ad vers. 234.

v. 390. *Et profugos vicino cingere vallo Coeperat*] *profugus* maluerim, nimirum miles Latius, quod

praecefferat. Miles Latius profugus ex proelio Cannensi ad Canusina moenia sese colligere, & vallo cingere urbi vicino coeperat. N. HEINSIUS.

v. 394. *Magna elisa ruina Corpora*] supra lib. v. vers. 509.

Elisique virum spatiosa membra ruina.

v. 398. *Detrito clipeo*] Opinor *Detracto clipeo* vel invitis membranarum, nisi *Deterto*, vel *Deterfo* mavis, ut sit verbum militare, quomodo remos detergere. lib. xii. vers. 276. *viris avulsa reporian* *Tegmina bellantium*. an *Derepto clipeo*? de quo supra ad lib. ii. vers. 29. N. HEINSIUS.

v. 398. *Desunt pugnacibus enses*] *pugnantibus* codex Putean. cum priscis editionibus. sed frustra. Pariter supra erratum erat lib. iv. vers. 235.

Occidis & tristi, pugnax Lepontice, fato.

Nam ibi vulgo etiam *pugnans* erat. Vide, quae ad eum loc. notantur.

v. 400. *Et damnarunt Martis honores*] Scribendum *damnati Martis honores*, vel *damnatos honores*, quidquid obnuntur codices vetusti: ut infra hoc libro vers. 640.

Damnatum Superis aspernabatur honorem.

& lib. xi. vers. 161.

Damnatumque caput temerati foederis.

N. HEINSIUS.

v. 401. *At multa*] Corrigitur *Ac multa*, ut à superioribus haec dependant. N. HEINSIUS.

v. 404. *Hic Galba, hic Piso &c.*] Quatuor hi duces quibus copiis praefuerint, & quo mortis genere interierint, supra narravit Silius. De Galba vide lib. viii. vers. 471. & hoc libro vers. 195. de Pisonem lib. viii. vers. 465. & hoc lib. vers. 251. de Curione

- In tellurem oculis, nudae plerisque sinistrae
 Detrito clipeo: defunt pugnacibus enses:
 Saucius omnis eques: galeis carpsere superbum
 400 Cristarum decus, & damnarunt Martis honores.
 At multa thorax perfossus cuspide; & haerens
 Loricae interdum Maurusia pendet harundo.
 Interdum maestis socios clamore requirunt.
 Hic Galba, hic Piso, &, leto non dignus inerti,
 405 Curio deflentur; gravis illic Scaevola bello.
 Hos passim; at Paulli pariter, ceu dira parentis
 Fata gemunt. ut vera mali praesentia numquam
 Cessarit canere, & Varronis sistere mentem.
 Utque diem hunc toties nequidquam averterit Urbi:
 410 Atque idem quantus dextra. sed cura futuri
 Quos premit, aut fossas instant praeducere muris,

Aut

Curione lib. viii. vers. 427. & hoc lib. vers. 209.
 de Scaevola lib. viii. vers. 385. & lib. ix. vers. 370.

v. 405. *Curio deflentur*] *deflentur* Colonienfis &
 Oxonius cum primis editionibus. N. HEINSIUS.

v. 406. *Hos passim. at Paulli pariter* &c.] Vir Celeberrimus Petrus Burmannus scribendum conjicit,
Hos passim, id est, perfunctorie, *at Paulli graviter*,
ceu dira parentis Fata gemunt, id est, Paulli vero
 mortem gravissime lugent: vel vulgatam scripturam
 ita explicabat; Hos duces passim hic & ille per exercitum,
 non omnes simul, sed ut quisque in hunc vel illum animatus erat,
 lugent: at Paulli fata omnes pariter gemunt.

v. 407. *Ut vera mali praesentia numquam Cessarit canere*
 Haerent haec, & praesagia, pro praesentia, potius scribas.
 Numquam cessavit vera praesentia mali canere.
 Nescio an quis alius ita locutus sit. *vera* sunt sortes,
 ut alibi & ad Claudianum notabamus. ergo *vera praesentia*,
 sortes, quae modo exactae sunt, quarum effectum videmus
 in praesenti re. BARTHIUS lib. ii. Advers. cap. xiii. *vera mali praesagia*
 malit Barthius. N. HEINSIUS.

v. 409. *Atque diem hunc quoties nequidquam averterit*
Utque Colonienfis. bene. *toties* etiam, pro *quoties*,
 quod ceteri duo scripti cum editione Romana etiam ac
 Parmensis exhibebant. N. HEINSIUS. Recte *Utque diem*.
 Origo erroris est, quod literae initiales versusum
 plerumque omittebantur, postea minio scribendae,
 quas alii pro captu deinde addebant, non consultis libris.
 Frequentissime id in poetis observari, norunt, qui libros
 scriptos versarunt. Optime etiam viri docti *toties*, pro *quoties*,
 ex priscis codicibus scriptis & editis vindicant:
 primus Nicander in Juntina quotiens edidit. Saepissime
 ita lapsi sunt librarii: apud Lucan. lib. vi. vers. 602.
visus toties a Caesare salva Libertate peris: pro quo
 codex Rottendorffii *quoties* habet. Pari errore confuderunt
 etiam voces *qualis* & *talis*. vide supra ad lib. i. vers. 466.
 & *quantus* ac *tantus*.

vide ad lib. vi. vers. 620.

v. 411. *Fossas instant producere muris*] Ita & scripti.
 nihilominus castigandum praeducere: idque Lippius lib.
 de machinis jam occupavit. Tacit. Annal. xiv. cap. xxxii.
*Neque fossam aut vallum praeduxerunt, neque, motis senibus
 & feminis, juvenus sola restitit. praeducere fossam homini obfesso
 habes apud Senec. ii. de Ira. Sic & Caesar frequenter. Lucan.
 lib. vi. vers. 467.*

— nunc omnia complens

Imbribus, & calido praeducunt nubila Phoebo.
 Ita tres scripti codices. optime. & apud Statium E-
 piced. Patris,

*Quis sterili mea corda situ, quis Apolline verso
 Frigida damnatae praeduxit nubila menti.*
 Qui locus duplici naevo est inquinatus, nam &
verso Apolline circumfertur. *verso* pro *averso*. In
 Catalept. Pithoei lib. iv. pag. 155.

*Hoc sibi lussit opus de stamine versicolore
 Hesperie, teneras officiosa manus.
 Et, pulchro pulchras stropho praeducta papillas,
 Gaudet utrumque sui pectoris esse decus.*
 male & illic producta vulgo. Lucan. lib. iv. vers. 43.

— vult lapsura ruina

*Agmina dux, equitemque juber succedere bello,
 Munitumque laevis laevo praeducere gyro.*
 Sic & ibi bene editio Grotii. Avien. descript. Orbis
 vers. 615.

*Poenus quippe locum Gadir vocat undique septum
 Aggere praeducto.*

N. HEINSIUS. Ita & Scaliger olim hunc locum
 Sili ad marginem editionis Heinfsianae emendavit.
 Sic Caesar vii. bell. Gall. cap. xlv. *Ex grandibus
 saxis vi. pedum murum, qui nostrorum impetum tardaret,
 praeduxerant Galli. cap. lxi. Fossamque &
 materiam sex in altitudinem pedum praeduxerant.* lib.
 i. bell. Civil. cap. xxvii. *Fossas transversas viis praeducit.*
 Seneca ii. de ira cap. viii. *Pesilentiam manu
 satclam & praeductam obfessis parentibus fossam.* Au-
 ctor

V v v

Aut portarum aditus (ut rerum est copia) firmant.

Quaque patet campus planis ingressibus hosti,

Cervorum ambustis imitantur cornua ramis,

415 Et stilus occulitur, caecum in vestigia telum.

Ecce, super clades & non medicabile vulnus,

Reliquias belli atque imperdita corpora Poenis

Impia formido ac major jactabat Erinnyes.

Trans aequor Tyrios enses atque arma parabant

420 Punica & Hannibalem mutato evadere coelo.

Dux erat exilio collectis Marte Metellus,

Sed stirpe haud parvi cognominis. is mala bello

Pectora degeneremque manum ad deformia agebat

Consulta; atque alio positas spectabat in orbe,

Quis

etor advers. Marcion. lib. 11. vers. 34.

Lumina praeducit menti, neque cernere possunt.
ubi *Nubila*, pro *Lumina*, legendum supra dixi ad lib.
VIII. vers. 437. quam correctionem nonnulla hic
ab Heinio laudata loca firmant.

v. 412. *Aut portarum aditus] adituque perperam*
editio Interpretis. N. HEINSIUS. Eandem scri-
turam depravatam postea etiam expressit Cellarius.

v. 414. *Cervorum ambustis imitantur cornua ramis]*
Ambusti hi rami etiam *cervivocantur*. Tibull. lib. IV.
carin. 1. vers. 84.

Qualiter adversos hosti defigere cervos.

ubi vide auctores ab elegantissimo Broekhusio lau-
datos. Consule etiam Scaliger. ad Varr. de ling.
Lat. pag. 51. & Tennul. ad Frontini 1. Stratag. cap.
v. §. 2.

v. 415. *Et stilus occulitur, caecum in vestigia telum]*
Membranae Oxonienses *stilum* agnoscunt. Agnoscunt
eam lectionem etiam glossographi prius, qui *stilos* su-
des acutas exponunt. Ego tamen alterum etiam illud
arbitror suis niti rationibus. BARTHIUS lib. 11.
Advers. cap. XIII. *stilus* ex Coloniensi reponatur,
quod Interpreti jam suboluerat, allato eam in rem
optime Hirtii loco de bello Africano. *Extra val-*
lum stili caeci miserabilem in modum consiti. Plura
videantur apud illum. Neque aliter ex Oxoniensi
libro Barthius. Confirmant & primae editiones. N.
HEINSIUS. *stilus* etiam Illustrissimus Scaliger ad
oram editionis Heinsianae emendandum vidit. *cae-*
cum vallum vocat Caesar 1. bell. Civil. cap. XXVIII.
Moniti à Brundisinis, ut vallum caecum fossisque ca-
veant, subsistunt. ubi vide Dion. Vossium. Simile
autem Britannorum stratagema refert Caesar in v.
belli Gall. cap. XVII. & Portugalorum in India O-
forius de rebus Emanuelis lib. III. pag. m. 109.
Primus Marfus *stilus* edidit, quem deinceps omnes
fere nimium patienter secuti sunt.

v. 418. *Major jactabat Erinnyes]* Parmensis editio
raptabat. N. HEINSIUS. Ita etiam editio Me-
diolanensis & Romana principes.

v. 420. *Mutato coelo]* id est, mutata coeli regio-

ne. Horat. lib. 1. Epist. XI. vers. 27.

Coelum, non animum, mutant, qui trans mare
currunt.

ubi Schol. Crucquii *coelum* exponit *coeli clima.*

v. 421. *Dux erat exilio collectis Marte Metellus]*
Malim, *Dux erat ex illo collectis Marte. ex illo Mar-*
te, ex proelio Cannensi. Lucan. lib. IV. vers. 581.

— non *senior illo*

Marte fuit, qui tum Libycis exarsit in oris.

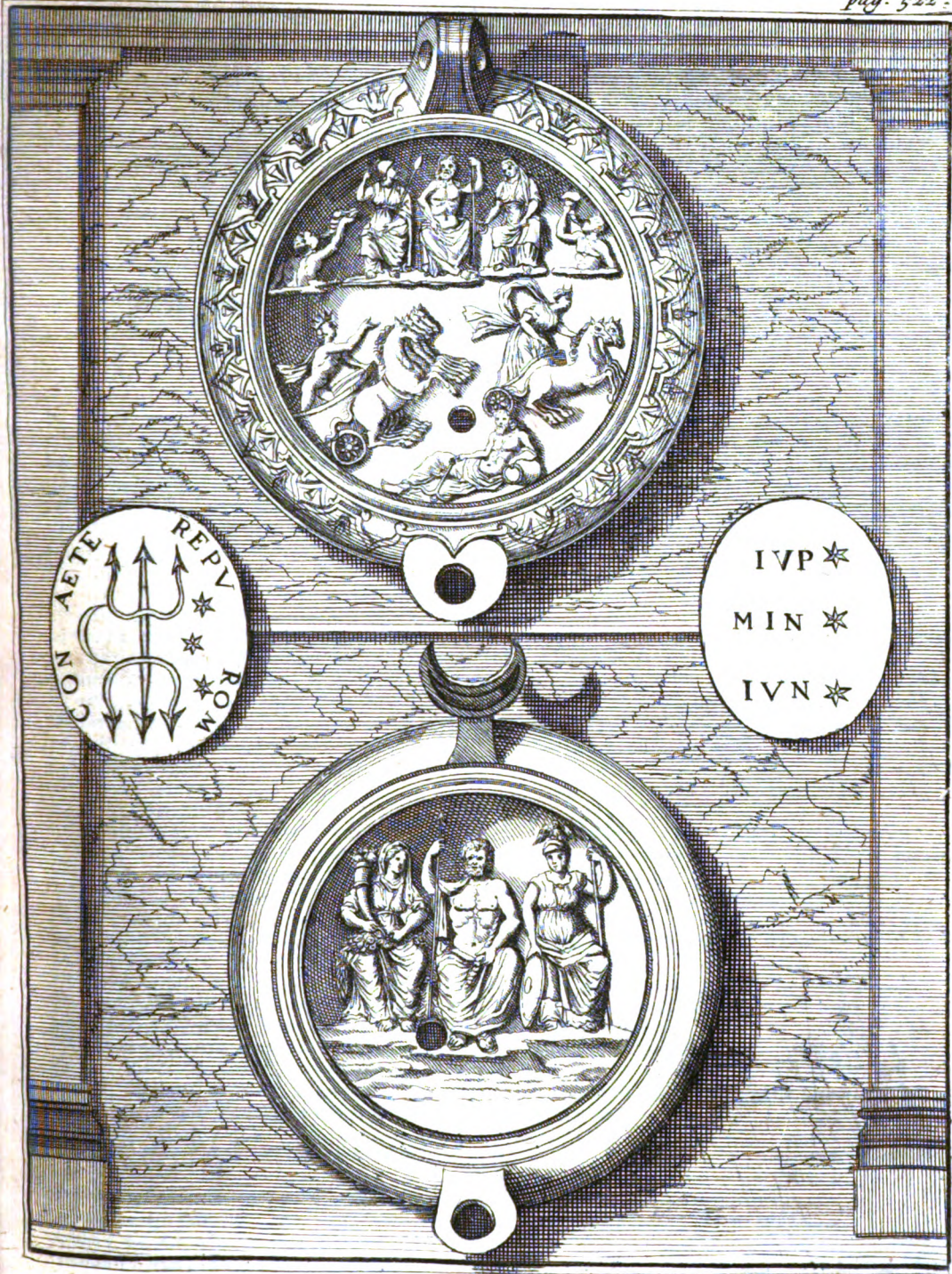
lib. VII. de proelio Pharsalico vers. 131.

Advenisse diem, qui satum rebus in arvom
Conderet humanis, et quaeri, Roma quid esset,
Illo Marte palam est.

N. HEINSIUS. Viri Illustrissimi conjectura veris-
sima videtur. Pariter alibi etiam peccarunt libra-
rii. vide Heinium ad Claudiani bell. Geticum vers.
173.

v. 422. *Is nova bello Pectora]* In membranis est
mala bello, hoc est timida. Sic eodem hoc libro
supra *malam formidinem* indigitavit vers. 26. Non
vero reliquiae illae Cannensis cladis tironibus mo-
do constabant, sed omni genere militum, utquem-
que fuga agmini addiderat. BARTHIUS lib. 11.
Advers. cap. XIII. *is mana bello Coloniensis, Isma-*
ra Parmensis editio. scribe, *is mala bello Pectora.*
Atque ita ex editione Romana jam restituit ex-
actissimus Gronovius 1. Observ. cap. XIII. & ex co-
dice Oxonio Barthius. Paulo post Parmensis edi-
tio *Quis sese occultem, terras*, pro vulgato *occulerent*.
N. HEINSIUS. *Ismara* etiam editio Romana prin-
ceps & Mediolanensis. Sed recte viri docti *is ma-*
la emendarunt. Nam *mala bello Pectora* sunt igna-
via, imbellia, timida; ut contra *bonus*, fortis, stre-
nuus, audax. Frontin. IV. Stratag. cap. VII. §.
37. *Cum audisset Pythiam quemdam, bonum pugna-*
tozem, alienatum sibi. ubi plura exempla habet Ten-
nilius, & inter alia hoc Lucilii ex lib. XXX.

Calvus Palatinus, vir nobilis, ac bonus bello.
ubi est *bonus bello*, ut hic *malus bello. novus* autem
& *malus* alibi etiam errore librariorum permiscen-
tur. vide Broekhus. ad Tibulli lib. 11. el. VII. vers.

- 425 Quis sese occulerent, terras: quo nomina nulla
Poenorum, aut patriae penetraret fama relictæ.
Quae postquam accepit flammata Scipio mente,
Quantum Sidonium contra, fera proelia miscens,
Ductorem stetit in campis, rapit ocus ensẽm,
430 Atque, ubi turpe malum Latioque extrema coquebant
Coep̄ta viri, ruptis foribus sese arduus infert.
Tum, quatiens strictum cum voce ante ora paventum
Mucronem, Tarpeja, pater, qui templa secundam
Incolis a coelo sedem, & Saturnia nondum
435 Iliacis mutata malis, tuque aspera pectus
Aegide Gorgoneos virgo succincta furores,
Indigetẽsque Dei, sponte inter numina nostra,

Perque

19. & Gronov. ad Senec. Hipp. vers. 305.

v. 430. *Latioque extrema coquebant*] Id est, parabant, exemplo Liviano: Livius enim eo sensu *coquere* usus est lib. III. cap. xxxvi. *Impotentibus instructi consiliis, quae secreto ab aliis coquebant.* lib. VIII. cap. III. *Omnibus consultationibus inter se principes occulte Romanum coquebant bellum.* Sidon. Apoll. carn. v. vers. 129.

Coxeras internum per barbara corda venenum. ubi vide notas Savaronis, & quae supra notantur ad lib. II. vers. 327.

v. 432. *Quatiens strictum cum voce mucronem*] Forte *strictum vagina mucronem.* N. HEINSIUS. Nihil muto. *quatiens cum voce*, est quatiens additis his verbis, quatiens dum loquebatur. sic supra lib. IV. vers. 661.

Tum madidos crimes & glauca fronde revinctum Attollit cum voce caput.

Virgil. x. Aen. vers. 667.

Et duplices cum voce manus ad sidera tendit.

v. 433. *Tarpeja, pater, qui templa &c.*] Inprimis Silius Jovem, Junonem & Minervam invocatur; quae numina praecipue in templo Capitolino, quamvis diversis cellis, colebantur. Hinc frequenter junctim memorantur, ut pluribus exemplis Dausquej. docuit: quibus addit illud Cicer. Orat. pro domo cap. LVII. *Te, Capitoline, quem propter beneficia populus Romanus Optimum, propter vim Maximum nominavit, teque, Juno Regina, & te, custos Urbis Minerva, precor ac quaeso.* Vide etiam Cicer. lib. v. in Verr. cap. LXXII. Valer. Max. lib. v. cap. x. ex. 2. *Jovem Optimum Maximum, Junonemque Reginam, & Minervam precatus sum.* Eumen. pro restaur. Schol. cap. x. *Ante aras quodammodo suas Jovius Herculisque audiant praedicari Jupiter pater, & Minerva socia, & Juno placata.* Hinc Latant. I. Divin. Instit. cap. I. *Jupiter enim sine conubio conjugis filiaeque coli non solet: unde, quid sis, apparet; nec fas est id nomen eo transferri, ubi nec Minerva est ulla, nec Juno.* Tribus hisce numinibus Aediles ludos Romanos faciebant. Cic. lib. v. in

Verr. cap. XIV. *Mibi ludos antiquissimos, qui primi Romani sunt nominati, maxima cum dignitate ac religione Jovi, Junoni, Minervaeque esse faciendos.* Vide Rycquium de Capit. cap. XIII. Neque in nummis solum, quos & Rycquius & Dausquejus laudarunt, sed & aliis etiam monumentis vetustis tria haec numina juncta occurrunt. Vide Bellerii lucern. sepulcr. parte II. num. 9. & 10. & praecipue apud spectatissimum Wildium in gemmis num. 129. quae & hic extare volui.

v. 435. *Iliacis mutata malis*] *Italicis* Colonienfis. N. HEINSIUS.

v. 437. *Indigetẽsque Dei, sponte inter numina nostra*] Nec hoc satis intelligunt, quod Scipio de indigetibus Diis memorat juratis: tamen difficile non est. *nostra sponte*, nostro allestu. Claudianus, *& si quos Roma recepit, Aut dedit ipsa Deos.* Sunt enim indigetes Romani heroës, post obitum Divis ascripti. Macrobius,

*Indigetes Divi summi fato Jovis hi sunt,
Quondam homines, modo cum superis humana
suentes.*

BARTHIUS lib. II. Advers. cap. XIII. *numina vestra* Colonienfis. *& sponte* in mendo cubat, quamquam Barthius interpretetur *nostra sponte* nostro allestu. Scribe,

*Indigetẽsque Dei, spondens per numina vestra,
Perque caput, nullo levius mihi numine, patris
Magnanimi juro.*

Spondens juro, spondeo jurans. Juvenal. sat. XIII.

— *pecudem spondere facello*

*Balantem, & laribus cristam promittere Galli
Non audent.*

Apud Martial. lib. VIII. epigr. LXXXI.

*Non per mystica sacra Dindymenes,
Non per Niliacae vorvens juvencae,
Nullos denique per Deos Deasque
Furat Gellia, sed per uniones.*

ubi bovem juvencae male nunc legitur. N. HEINSIUS. *spondens juro* itaque, ut Illustrissimus Heinsius emendavit, est jurejurando spondeo. sic Homer.

V v v 2

- Perque caput, nullo levius mihi numine, patris
Magnanimi juro, numquam Lavinia regna
440 Linquam, nec linqui patiar, dum vita manebit.
Ocius, en, testare Deos, si moenia taedis
Flagrabunt Libycis, nullas te ferre, Metelle,
Ausurum in terras gressus. ni talia sancis,
Quem tremis, & cujus fomnos formidine rumpis,
445 Hannibal hic armatus adest. moriere, nec ullo
Poenorum melior parietur gloria caeso.
His excussa incepta minis. jamque ordine jussu
Obstringunt animas patriae, dictataque jurant
Sacramenta Deis, & purgant pectora culpa.
450 Atque ea dum Rutulis turbata mente geruntur,

Lustrabat

mer. Iliad. A. vers. 76.

οὐ δὲ σὺν θεῷ, καὶ μετ' ὁμοῖον.

Tu mihi paciscere, ac jura, id est, jurejurando paciscere. Sic infra lib. xv. vers. 108. Modius spondet, pro sponte, emendat. ubi tamen videnda, quae notavi.

v. 440. Linquam, nec linqui patiar] Erigetur sensus, si inferas τὸ ego. Linquam ego, nec linqui patiar. N. HEINSIUS. Ita Silium scripsisse verosimile faciunt verba Livii, eandem historiam narrantis, lib. xxii. cap. liiii. Ex mei animi sententia, ut ego rem publicam populi Romani non deseram, neque alium civem Romanum deserere patiar. Tum etiam, quod soliti sint librarii eam vocem, non apud historicos solum, sed & poetas, ubi id salvis metri legibus facere potuerunt, pro lubitu nunc addere, nunc demere. Sic libri potiores & primae editiones non agnoscunt apud Tibull. lib. i. eleg. ii. vers. 9.

Ergo cum tenuem fuero mutatus in umbram, teste Broekhusio: vulgo tamen Ergo ego cum. Elisiō in causā fuisse videtur, cur scribae hunc locum Siliū corruerint, ut saepe alibi. vide supra ad lib. i. vers. 531.

v. 441. Ocius, en, testare Deos] Opinor Siliū scripsisse antestare Deos, veteri verbo juris, quo tamen praeter Plautum etiam Horatius lib. i. sat. ix. est usus. antestari, in testimonium advocare. Glossae veteres, Antestari, μαρτυρεῖν δαί. Sumitur tam active, quam passive. Aufon. Epigr. xciv.

Antestare Deos. Nec fas mihi fallere Divos:

Pervigila ante fores, nocte capi timeo.

sic & ibi scribo. N. HEINSIUS. De verbo antestari plura vide apud Salmat. ad jus Attic. pag. 811. & seqq. & doctissimos commentatores ad Plauti Pers. act. iv. sc. ix. vers. 10.

v. 442. Nullas te ferre, Metelle, Ausurum in terras gressus] Pato, nullas efferre, Metello, Orsurum in terras gressus: vel, Ausonia in terras. N. HEINSIUS. Illustrissimus Scaliger ad marginem Siliū emendavit nullo gressus, non ausurum te ullos gressus ferre in terras, nempe exteras, quo abire in ani-

mo habes. Sed non persuadet. Vulgata enim scriptura satis commodum sensum habet.

v. 445. Majore nec ullo Poenorum melior parietur gloria caeso] Verba sunt Scipionis ad degenerem Metellum, fugam nescio in quas solas terras Hannibalis metu cum sociis molientem. sed manifeste emendandum, moriere: nec ullo Poenorum &c. MODIUS Novant. Lection. Epist. xlii. Pro moriere, in editionibus Romana principe ac Mediolanensi est periere, pro quo manu docta in margine editionis Romanae emendatum erat perimere.

v. 447. Jamque ordine jussu Obstringunt animas patriae] Celeberrimo Burmanno legendum videtur jussu. jussi jurare ordine obstringunt. non male.

v. 452. Pertractans vulnera visu.] Ridiculum nonnemi hoc Silianum loquendi genus videtur, quod non visu, sed manu, rem pertractemus. Sed male. Eodem enim jure damnandum foret illud Martialis lib. ix. epigr. lxx.

Inspexit molles pueros, oculisque comedit.

& illud Justini lib. xxi. cap. i. In macello perficere; quod emere non poterat, oculis devorare. Nam, ut visu non tangimus, sic nec oculis comedimus, vel devoramus. Figuratum loquendi genus esse quilibet videt, quo eodem Ovidius etiam usus est vi. Metam. vers. 478.

Videt eam Tereus, praecontractasque videndo.

Plura similia exempla videnda sunt apud Heumann. in Parerg. Crit. pag. 147.

v. 454. Dulcia praebebat truncibus spectacula Poenis] pendebat in editione Parmentii, pro pandebat. Sic apud Horat. lib. i. sat. ii. vers. 26.

picta pandit spectacula cauda.

N. HEINSIUS. pendebat etiam Romana princeps & Mediolanensis editio.

v. 455. Quas inter strages] Quas strages inter scripti. N. HEINSIUS. Etiam Marci editiones Venetae.

v. 456. Seminecem extremo vitam exhalabas in aras Munere deficiens] Vitam exhalabas recte legit Dauisq. Non enim jam exhalarat, sed in eo jam erat.

- Lustrabat campos, & saevae tristitia dextrae
Facta recensibat, pertractans vulnera visu,
Hannibal, &, magna circumstipante caterva,
Dulcia praebebat trucibus spectacula Poenis.
- 455 Quas strages inter, confossus pectora telis,
Seminecem extremo vitam exhalabat in auras
Munere deficiens jam Cloelius, oraque nisu
Languida vix aegro & dubia cervice levabat.
Agnovit sonipes, arrectisque auribus acrem
- 460 Hinnitum effundens, sternit tellure Vagesum,
Quem tunc captivo portabat in agmina dorso.
Hinc, rapidum glomerans cursum, per lubrica pingui
Stante cruore soli & multata cadavera caede

Evolat,

erat. Et ita membranae Oxonienses. BARTHIUS lib. II. Advers. cap. XIII. *Murmure deficiens*, ni fallor. & sic Gronov. IV. Observ. cap. XVII. *exhalabat* etiam, non *exhalarat*, Colonienfis cum editione Parmensi: necdum enim *exhalarat*, sed *exhalabat moribundus*: quomodo & interpretes coniecerat confirmat ex Oxoniensi libro Barthius. N. HEINSIUS. Recte *extremo Murmure*, ut apud Statium x. Theb. vers. 435. *supremaque murmura volvens*. Simili modo & supra peccarant librarii lib. III. vers. 680.

Implet fatidico Dodonida murmure quercum.

Ita recte habent MSti libri, pro *fatidico munere*. Deinde optime etiam viri docti *exhalabat* vindicarunt, quod habet etiam Romana princeps & Mediolanensis editio. Atque ita evadet Silius censuram nonnemini, qui vitam, quam quis *exhalarat*, pueriliter *seminecem* vocari existimabat, & *seminecem vitam* post vitam *exhalatam* dici non posse. *seminecem vitam*, ut *moritua vita* apud Lucret. lib. III. vers. 1061.

Mortua cui vita est prope jam vivo atque videnti.

v. 460. *Vagesum*] *Bagesum* Colonienfis & Parmensis. N. HEINSIUS. *Bagesum* etiam Romana princeps & Mediolanensis editio. Solent autem librarii literas V & B. ubique permiscere. vide supra ad lib. VIII. vers. 475.

v. 463. *Per lubrica pinguis Stante cruore soli & multata cadavera caede Evolat*] Manuscripta lectio est *multata cadavera caedi*, & *nox latentis*, pro *jacentis*. Ego tamen in vulgata nihil mutandum existimem. BARTHIUS lib. II. Advers. cap. XIII. *pingui cruore*, & *multata cadavera caedi* Puteaneus, & cum Parmensi editione codex Colonienfis & Oxoniensis scribo,

— per lubrica pingui

Stagna cruore soli & multata cadavera caede Evolat.

lib. XII. vers. 673.

— ubi cum Tyrrhena natarent

Stagna cruore virum.

Lucan. lib. II. vers. 71:

Stagna udi texere soli laxaeque paludes

Depositum, Fortuna, tuum.

Sic castigandus is locus ex membranarum optimis, non *avidi soli*. Sed & *Stante cruore* bene se habere potest, ut idem Lucan. ibid. vers. 103. *Stas cruor in templis*. Si *caedi* admittis, pro *caede* erit positum: quamquam Silius fortasse *caedis* more suo extulit. vel *multata caedi*, ut Maroni XI. Aen. vers. 197.

Multa boum circa maculantur corpora morti.

multata cadavera caedi, quomodo apud Maron. XI. Aen. vers. 839.

Prospexit tristi multatam morte Camillam.

quomodo & Terentius locutus, & Cicero non semel. Donatus pro *lacerare*, *mutilare*, *verberare* interpretatur. noster lib. XVII. vers. 505.

— *multantur comminus uno.*

Exitio, redduntque animas.

Ita & illic ex vestigiis veterum librorum corrigebam. in vulgatis *maculantur*. *stagna soli*, pro sola stagnantia cruore dixit eleganter. *stagna*, pro paludoso solo. *stagnantem aquam* proprie esse aquam stantem, paludosam, ac limo turbidam, docuit eruditissimus Gronovius Diatr. Statiana cap. XXVIII. ubi multa ad rem. *stagnantes ripae* supra vers. 89. apud nostrum lib. VI. vers. 36. habes,

Stagnantem caede & facilem discedere terram.

lib. XII. post *Dawni stagnantia regna sanguine*. N. HEINSIUS. *pingui cruore* non male Illustrissimus Heinſius: *pinguis* enim *cruor*, quod terram fecundare dicatur. vide infra ad lib. XIV. vers. 131. Tum *Stante* non mutem in *Stagna*: Sed *Stante* est stagnante. Festus enim alique *stagnum* a voce *stare* deducunt. Solum lubricum erat stagnante pingui cruore. Deinde Romana princeps & Mediolan. editio *multata*, vel *multata cadavera caedi*. Simili lectionis diversitate *mutato toro*, pro *multato*, apud Propert. lib. IV. eleg. VII. vers. 28. ex optimo codice scribendum monuit vir elegantis ingenii Janus Broekhusius. Sed fortasse, pro *multata*, scribendum *multata*. ita enim apud Maronem, ab Heinſio

V. v. 3.

fio

- Evolat, ac domini consistit in ora jacentis.
- 465 Inde, inclinatus colla, & submissus in armos,
De more inflexis praebebat scandere terga
Cruribus, ac proprio quodam trepidabat amore.
Milite non illo quisquam felicius acri
Insultarat equo, vel si resupina citato
- 470 Projectus dorso ferret cum membra, vel idem
Si nudo staret tergo, dum rapta volucris
Transfigeret cursu sonipes certamina campi.
At Libys, humanos aequantem pectore sensus
Haud parce miratus equum, quinam ille sinistrae
- 475 Depugnet morti juvenis, nomenque, decusque
Erogitat, letique simul compendia donat.
Hic Cinna (ad Tyrios namque is sua verterat arma,
Credulus adversis, & tum comes ibat ovanti)
Auribus huic, inquit, ductor fortissime, origo est
- 480 Non indigna tuis. quondam sub Regibus illa,
Quae Libycos renuit frenos, sub Regibus olim
Roma fuit. sedenim, folium indignata Superbi,

Ut

sio laudatum, & Aufon. Idyll. vi. vers. 90. legi debere monuerunt viri docti. Vide Gronov. ad Livii lib. xxviii. cap. xxx. Graev. ad Suet. Caesar. cap. xvii. viros doctos ad Plauti Mostell. act. iv. sc. ii. vers. 23. & Victor. ad Cic. Brutum cap. xxii. Apud Maronem ipse Heinsius in nitidissima sua editione *mulcatam morte Camillam* scribi curavit. Lectionem, quae nunc vulgo exstat, primus Marfius protulit, quem alii omnes secuti sunt.

v. 464. *Consistit in ora jacentis in ore* maluerim. Videantur annotata lib. ii. N. HEINSIUS. Silius lib. iii. vers. 66.

At puer obfessae generatus in ore Sagunt.
ubi plura vide. Celeberrimus Burmannus *ad ora* malebat.

v. 465. *Inde, inclinatus collum, submissus & armos]*
Scribe ex Colonienfi & Puteanco,

Inde, inclinatus colla, & submissus in armos.
neque aliter editio Parmensis. N. HEINSIUS. Ita & habent editiones Romana princeps ac Mediolanensis, ut & Veneta Marfi, nisi quod perperam in ea fit *subnixus*, pro *submissus*. In Oxon. codice est,

Inde, inclinatus colla, & submissus marinos.
sub qua ultima voce manifesta librarii aberratione *in armos* latere quilibet videt. Primus Nicander in Juntina veram Siliij manum in crustavit, reponendo id, quod nunc omnes editiones perperam occupat.

v. 467. *Ac proprio quodam trepidabat amore]* Specta mihi sunt haec. quid enim est *proprio*? Arbitror Silium festinationem equi, ut in tanto periculo, Cloelii voluisse exprimere, & *propero* potius reliquisse, cum & trepidationem, quae utique festi-

nationis est, adjunxerit. BARTHIUS lib. ii. Advers. cap. xiii. *quondam*, pro *quodam*, Puteanus. Puto ut *quondam*. an *prono amore*? *propero* Barthius. Sed *proprio* bene se habet. vide supra ad lib. iii. vers. 515. N. HEINSIUS.

v. 469. *Vel si resupina citato Projectus dorso ferret cum membra]* Obstaculum etiam in his est. Vix enim satis Latina sunt illa *si & cum*. Argutator aliquis reponat aliquid acutius: nos sanum nobis non videri testamur. BARTHIUS lib. ii. Advers. cap. xiii. *resupina citati Projectus dorso ferretur membra* conjicit Gronov. iv. Observ. cap. xvii. argute, ut solet; qui illic videndus. tamen *citato* retineri potest. lib. xi. vers. 64. *gressu fert dicta citato*. lib. xii. vers. 521. *Vulturina citata Transmittunt alno vada*. Seneca saepe in Tragoediis: in Agamemni. vers. 325. *resonetque manu*

Pulsa citata vocale chelys.
Lucan. lib. viii. vers. 456. *citatae rates. citatus ira vultus* Senec. in Medea vers. 852. *capitis citati obsequium* apud Statium vi. Theb. vers. 768. Claudian. iii. de Laud. Stilic. vers. 335. de Africanis leonibus,

Hesperidas qui saepe fugant, ventoque citatis Terrificans Aetnae jubeis.
Loco *Projectus*, rectius forte *Proreptus*, vel *Provelsus*. Vexarat hic locus Barthium. N. HEINSIUS. Celeberrimus Burmannus ita legendum putat,

vel si resupina citato
Projectus dorso ferret sua membra.
& respexisse Silium ad duplicem artem: vel cum citato cursu projectus ita est eques, ut capite per dorsum in nates equi inclinato resupinus jaceat, vel erectus in pedes in tergo equi stet.

v. 471.

- Ut sceptrā exegit, confestim ingentia bella
 Clusina venere domo. si Porfena fando
 485 Auditus tibi, si Cocles, si Lydia castra.
 Ille, ope Maconia & populo succinctus Etrusco,
 Certabat pulsos per bella reponere Reges.
 Multa adeo nequidquam ausi: pressitque tyrannus
 Janiculum incumbens. ubi mox, jam pace probata,
 490 Compressere odia, & positum cum foedere bellum,
 Obsidibusque obstricta fides, mansuescere corda
 Nescia, pro Superi! & nil non immite parata
 Gens Italūm pro laude pati! bis Cloelia senos
 Nondum complerat primævi corporis annos,
 495 Una puellarum Laurentum, & pignora pacis
 Inter virgineas regi transmissa catervas:
 (Facta virūm sileo) rege hæc, & foedere, & annis,
 Et fluvio spretis, mirantem interrita Thybrim
 Tranavit, frangens undam puerilibus ulnis.
 500 Cui si mutasset sexum Natura, reverti
 Forfan Tyrrhenas tibi non licuisset in oras,

Porfena.

v. 471. Cum rapta volucris Transfigeret cursu sonipes
 certamina] Scripti & primæ editiones dum rapta volu-
 cris. sed bene editio Parmensis volucris cursu. N.
 HEINSIUS. dum etiam Romana princeps & Me-
 diol. editio, ut & volucris cursu, quod vir Illustris-
 simus probavit. sic infra lib. XIII. vers. 194.

Forma ex his Numitor, cursu plantaque volucris
 Præstabat Laurens.

Sed nihil necesse vulgatum mutare: cursu transfigere
 enim est celeriter transfigere. Virgil. iv. Aen. vers.
 154. Transmittunt cursu campos. Vide supra ad lib. VII.
 vers. 719. Pro pectore, male mox Colon. codex pectora.

v. 474. Quinam ille sinistrae Depugnet morti juvenis]
 sinistrae sorti, opinor, vel sinistro Marti. N. HEINSIUS.
 vel sorti, vel Marti, conjicit Heinsius, pro morti.
 Voces fors & mors frequenter olim librarii permu-
 tarunt. Vide infra ad lib. XIV. vers. 630. Eodem
 modo etiam peccarunt in vocibus, Mars & mors.
 apud Lucan. lib. IV. vers. 538. pro tanta est fiducia
 mortis, codex Vossianus habet fiducia Martis. lib.
 VII. vers. 129. pro multorum pallor in ore Mortis
 venturae est, in codice Hamburg. est Martis venturi.
 Vide infra ad Sili lib. XV. vers. 809. N. Heinsium
 ad Nafon. III. Fastor. vers. 215. Valer. Flacc. lib.
 VII. vers. 282. & Bentlej. ad Horat. lib. III. od.
 XIV. vers. 2. utraque hæc conjectura vulgatæ le-
 ctioni præstare videtur, illam tamen malo.

v. 477. Hinc Cinna] Hic in Colonienfi relictus. N.
 HEINSIUS. Ita & codex Oxoniensis cum edi-
 tione Mediolanensi, Romana principe, & Marfi
 Venetis.

v. 478. Credulus adversi, qui tum] Credulus ad-
 versi sat tum Puteaneus cum editione Parmensi: at
 in Colonienfi vere,

Credulus adversi, & tum comes ibat ovanis.

N. HEINSIUS. Credulus adversi sat tum etiam co-
 dex Oxoniensis; sat tunc Romana princeps editio
 & Mediolanensis. Credulus adversi, & tum proxi-
 me vere Marfi Venetæ & Martini Herbipolensis
 editiones. Vulgatæ lectionis Nicander auctor fuit.

v. 483. Ut sceptrā exegit] Scribendum existimo
 unius literæ mutatione Vi sceptrā exegit: concinnius,
 uti arbitror. BARTHIUS lib. II. Advers. cap. XIII.
 Vi sceptrā exegit Barthius. male. N. HEINSIUS.

v. 490. Positum tum foedere bellum] cum foedere ex
 scriptis & primis editionibus. N. HEINSIUS. Ita &
 editio Romana princeps ac Mediolanensis.

v. 495. Et pignora pacis] Malim in pignora, quam-
 quam & oppositio admitti potest. N. HEINSIUS.
 Nihil muto. Cloeliam Silius pignora pacis vocat
 exemplo Liviano lib. II. cap. XIII. Romani pignus
 pacis ex foedere restituerunt. Perperam in Romana
 principe ac Mediolan. editione est pignore pacis.

v. 498. Mirantem interrita Thybrim Tranavit] Pro
 quo Claudian. I. in Eutrop. vers. 447.

attonitum tranavit Cloelia Thybrim.

Simili modo & mare primam navim, ut rem in-
 solitam, miratum fuisse dixit Ovid. II. Amor. e-
 leg. XI. vers. I.

Prima malas docuit, mirantibus æquoris undis,
 Peliaco pinus vertice caesa vias.

Pro quo Nereides posuit Catull. carm. LXV. vers. 15.
 Aequoreæ monstrum Nereides admirantes.

Ita Hannibal etiam terrere freta dicitur infra lib. XII.
 vers. 449.

Nuncius interea, vestis non more carinis,
 Terrentem freta curarum fervoribus implet.

Accedit autem Silius hic eorum opinioni, qui Cloe-
 liam

- Porfena. sed juveni (ne sim tibi longior) hinc est
 Et genus & clara memorandum virgine nomen.
 Talia dum pandit, vicinus parte sinistra
 505 Per subitum erumpit clamor. permixta ruina
 Inter & arma virum & lacerata cadavera, Paulli
 Eruerant corpus media de strage jacentum.
 Heu quis erat! quam non similis modo Punica telis
 Agmina turbanti! vel cum Taulantia regna
 510 Vertit, & Illyrico sunt addita vincla tyranno!
 Pulvere canities atro, areptique cruore
 Squalebat barba, & perfracti turbine dentes
 Muralis saxi, tum toto corpore vulnus.
 Quae postquam aspexit geminatus gaudia ductor
 515 Sidonius; Fuge, Varro, inquit, fuge, Varro, superstes,
 Dum jaceat Paullus: Patribus Fabioque sedenti
 Et populo Consul totas ediffere Cannas.

Concedam

liam natando Thybrim transmisisse dicunt; cum alii velint eam equo insidentem flumen trajecisse: quorum sententiam firmat statua equestris in memoriam hujus facti à Romanis ipsi posita, de qua Liv. lib. 11. cap. XIII. ut & gemma apud Beger. in specul. Antiq. pag. 73. quae hic etiam conspicitur.

Cloeliae historiam etiam infra vide lib. XIII. vers. 828.
 v. 502. *Juveni huic est*] hinc est scripti. N. HEINSIUS.

v. 503. *Et genus & clara memorandum à virgine nomen*] Scripti memorandum virgine, non a virgine: quod & Parmensis editio confirmat. N. HEINSIUS. memorandum virgine etiam Mediolan. ac Romana princeps editio, pro quo Marfus à virgine edidit. *to genus & nomen* saepe junguntur. Virgil. XII. Aen. vers. 225.

Cui genus à proavis ingens, clarumque paternae Nomen erat virtutis.

Vide N. Heinsum ad Nason. Epist. 11. Heroid. vers. 50.

v. 508. *Heu quis erat! quam non similis &c.*] Manifesta Maronis imitatio est, apud quem ita Aeneas de Hectore 11. Aen. vers. 274.

Hei mihi, qualis erat! quantum mutatus ab illo Hectore, qui redit exuvias indutus Achillei, Vel Danaum Phrygios jaculatus puppibus ignes!

v. 511. *Pulvere canities atro arentique cruore Squa-*

lebat barba &c.] Nihil hic sani in editione Interpretis. N. HEINSIUS. *arenti cruore*, ut supra lib. VII. vers. 343.

At socii renovant tela, arenemque cruorem Ferro detergunt.

In his etiam Silius Maronem expressit, cui eodem loco vers. 272. Hektor ater cruento pulvere dicitur, & post vers. 277.

Squalentem barbam & concretos sanguine crimes Vulneraque illa gerens, quae circum plurima muros Accepit patrios.

v. 513. *Tum toto corpore vulnus*] Suspicor scriptum Silio nostro *toto unum corpore vulnus*. Judicium esto eruditorum. Sequentibus usque ad finem libri distinctio varie, etiam in optimis editionibus, maculata est, sed facili corrigi. BARTHIUS lib. 11. Advers. cap. XIII. *toto unum corpore vulnus* scribi debere contendit Barthius. male. apud Nasonem tamen, *unumque erat omnia vulnus*. N. HEINSIUS. Paullus Consul tot vulneribus, quae, ut Silius inquit vers. 304. *coeuntibus undique telis*

Et Nomas, & Garamas, & Celta, & Maurus, & Astur

insixerant, confossus erat, ut nulla corporis pars vulnere libera foret, quod *toto corpore poenas exsolvere* supra dixit lib. v. vers. 333. ubi vide.

v. 514. *Quem postquam aspexit*] Rectius Colonienfis, *Quae postquam aspexit*, & sic editio quoque Parmensis ac Romana. N. HEINSIUS. Ita & codex Oxon. cum Romana principe & Mediol. editione: Marfus vero *Quem* habet.

v. 527. *Armorumque jubet consurgere acervos Aruros, Gradive, tibi*] Vide Fabrett. ad Column. Traj. cap. IX. pag. 312.

v. 529. *Sparsoque propinquos Agmine prostrantur lucos*] Corrigendum *sparsoque propinquos Agmine*. MODIUS Novant. Lektion. Epist. XIII. *sparsoque Agmine* ex Colonienfi Modius; nec aliter Putca-
neus

- Concedam hanc iterum, si lucis tanta cupido est,
 Concedam tibi, Varro, fugam. at, cui fortia & hoste
 520 Me digna haud parvo caluerunt corda vigore,
 Funere supremo & tumuli decoretur honore.
 Quantus, Paulle, jaces! qui tot mihi millibus unus
 Major laetitiae causa es. cum fata vocabunt,
 Tale precor nobis, salva Karthagine, letum.
 525 Haec ait: & socium mandari corpora terrae,
 Postera cum thalamis Aurora rubebit apertis,
 Imperat; armorumque jubet consurgere acervos,
 Arsiuros, Gradive, tibi. tum munera iussa,
 Defessi quamquam, accelerant, sparsoque propinquos
 530 Agmine prosternunt lucos: sonat acta bipenni
 Frondosis silva alta jugis. hinc ornus & albae
 Populus alta comae, validis accisa lacertis,
 Scinditur, hinc ilex proavorum condita seculo.

Devolvunt

neus codex aut editio Parmensis. N. HEINSIUS. *sparsoque Agmine* etiam codex Oxon. cum editione Romana principe ac Mediolanensi. Marius autem *sparsoque* edidit.

v. 530. *Sonat acta bipenni silva*] *ista bipenni* scribendum vel invitis membranis ex illo Maroniano, *sonat ista bipennibus ilex*. N. HEINSIUS. Idem Virgil. xi. Aen. vers. 135. *ferro sonat ista bipenni Fraxinus*. Coripp. Afric. lib. iv. vers. 21.

— *sonat undique fessus*
Concisor nemorum, crebrisque securibus ictus
Congeminat.

istius & ictus in libris scriptis frequentissime commutantur. Exempla vide apud Pierium ad Maron. xii. Aen. vers. 687. N. Heinsium ad Valer. Flacc. lib. viii. vers. 35. & Broekhus. ad Prop. lib. iii. eleg. vi. vers. 14.

v. 531. *Frondosis silva alta jugis*] *silva alta* suspectum est, cum confestim sequatur *altae Populus alba comae*. Forte *silva atra*. *silva alta* pro nutrita poterit sumi. N. HEINSIUS. Sic Plaut. in Rudente act. iii. sc. iv. vers. 36. *Athenis natus, altusque, educatusque Atticis*. Cicero ii. de Finib. cap. xlv. *Quibus altae renovataeque stellae atque omnis aether refundunt eadem*. Sed cum tamen *populus alta* mox sequatur, malim *silva atra* cum Illustrissimo Heinsio rescribere. Sic Virgil. i. Aen. vers. 165.

— *horrentique atrum nemus imminet umbra*. Ovid. Epist. xii. Heroid. vers. 67.

Est nemus & piceis & frondibus ilicis atrum.

Simili errore in nonnullis codicibus antiquis apud Maron. v. Aen. vers. 512. *alta nubila*, pro *atra*, legabatur, ut testis est Pierius.

v. 531. *Hinc ornus & altae Populus alba comae*] Immo vice versa & *albae Populus alta comae*. apud Tibullum tamen *populus alba* lego [lib. i. eleg. iv. vers. 25.]

Quam cito purpureos deperdis terra colores,

Quam cito formosas populus alba comas,
 Id est, ἡ ἄλυσσ, quae τῇ ἀργιῇ opponitur. D. HEINSIUS. Recte parens meus *albae Populus alta comae*. Confirmat Puteaneus. N. HEINSIUS. Vide Broekhus. ad d. locum Tibulli. Codex Oxoniensis habet *alte Populus alma comae*, ut forte scribendum sit & *albae Populus alma comae*: & tum paulo ante *Frondosis silva alta jugis* erit retinendum.

v. 533. *Ilex proavorum condita seculo*] *consita* corrigendum vel sine veterum librorum auctoritate. Diximus nonnihil jam supra hoc libro vers. 166. Apud Nasonem epistola Oenones,

Populus est, memini, fluviali consita ripa.
 Apud Propertium lib. iv. carm. iv. simile mendum tollendum illo versu,

Lucus erat felix hederofo consitus antro:
 ubi nunc legitur *ederofo conditus antro*. Auctor eleg. de Phoenice,

Hic solis nemus est. stat consitus arbore multa
Lucus, perpetuae frondis honore virens.

Horat. lib. iii. od. x.

Audis, quo strepitu janua, quo nemus,
Inter pulchra satum caesa, remugiat?

Ita antiquus scholiastes & veterrimus Bibliothecae Leidensis codex cum tribus Crucquianis agnoscit, non *situm*: recte; eamque lectionem longe elegantissimam Torrentius immerito damnavit. Notum illud Statii in Synephebis apud Tullium Catone majori,

Seris arbores, quae alteri seculo profins.
 & illud ipsius Horatii,

Nullam, Vare, sacra vite prius severis arborem.
 tum & illud Ciceronis ex Oeconomico apud Macrobius Saturn. lib. ii. cap. xvi. *Neque ferit vitem, neque, quae sata est, diligenter colit*. Macrobius Saturn. vii. cap. ult. *Humecta Luna arbores aptius feres*. adde illud Maronianum, *Optima vinctis satio est*; & id apud eundem, *juvat Ismara Baccho Conserere*. apud

xxx

Catullum,

- Devolvunt quercus, & amantem litora pinum,
 535 Ac, ferale decus, maestas ad busta cupressos.
 Funereas tum deinde pyras certamine texunt:
 Officium infelix & munus inane peremtis.
 Donec anhelantes stagna in Tarteſſia Phoebus
 Merſit equos, fugienſque polo Titania caecam
 540 Orbita nigranti traxit caligine noctem.
 Poſt, ubi fuſſerunt primis Phaethontia frena
 Ignibus, atque ſui terris rediere colores,
 Supponunt flammam, & manantia corpora tabo
 Hoſtili tellure cremant. ſubit horrida mentem
 545 Formido incerti caſus, tacituſque pererrat
 Intima corda pavor, ſi fors ita Martis iniqui
 Mox ferat, ac iſſis inimica ſede jacendum.
 Aſt, tibi, bellipotens, ſacrum, conſtructus acervo

Catullum,

*Lenta qui vetus aſſiſas
 Vitis implicat arbores.*

id eſt, juxta ſatas. Nec quidquam frequentius occurrit hoc loquendi modo apud rei ruſticae ſcriptores. Varro dere ruſtica: *Neque vites propter cupreſſos aſſerunt, quod haec inter ſe inimica.* Horat. lib. ii. epiſt. ultima, *qua populus aſſua certis Limitibus.* Pari modo conſerere dicebant, de quo verbo nunc agimus. Appul. v. Metam. *Videt lucum proceris & vaſtiſ arboribus conſitum.* lib. xi. *Mons erat conſtitus viretis & vivis arboribus.* lib. viii. *Perveniant nemus quoddam proceris arboribus conſitum.* genialis conſitor vineae Bacchus Naſoni dicitur iv. Metam. apud Colum. lib. ii. cap. ii. *conſerere agrum generibus pomorum aut oleis. pomaria in ſummis turribus ſerere habes* apud Senec. Epiſt. cxxii. D. Hieronymus in vita Hilarionis Monachi, *Videtis hoc pomarium arbuſculis conſitum & oleribus virens.* N. HEINSIUS. Supra ad verſ. 166. emendationi Illuſtriſſimi Heinfii, pro proavis ab origine cognita quercus, legentis conſita quercus, calculum adicere non potui ob rationem, quam ibi reddidi: hic vero conjectura ejus *ilex proavorum conſita ſeclo*, pro condita, placet. Sic Tibull. lib. i. eleg. i. verſ. 7.

Iſſe ſeram teneras maturo tempore vites.

Curtius lib. vi. cap. v. *Arbores denſae ſunt, ex induſtria conſitae.* lib. vii. cap. 2. *Diverſoria regionis illius magnos reſeſſus habent amoenosque nemoribus manu conſitis.* Liv. lib. xxxiii. cap. vi. *Magnum utriſque impedimentum fuit ager conſitus crebris arboribus.* Colum. lib. ii. cap. ix. *Quintam partem ſeminis amplius occupare agrum conſitum arbuſto, quam vacuum & apertum.* Auſon. in Moſell. verſ. 25.

Annis odorifero juga vitea conſite Baccho.

Egeſippus in Excid. Hieroſ. lib. iv. cap. xviii. *Vitis ceterisque fructuoſis arboribus ruſ conſitum.* Vide etiam Eruditiffimum Bentlejum ad Horat. lib. iii. Od. x. verſ. 6.

Ingenti

v. 535. *At ferale decus*] Ac ex ſcriptis & primis editionibus. deinde puto *maestas ad juſta cupreſſos*, pro *ad buſta*. N. HEINSIUS. In primis, quas ego conſului, editionibus, ut Romana principe ac Mediolanenſi, *Ad ferale perperam* inveni.

v. 536. *Funereas tum deinde pyras certamine texunt*] Praeſtat, *Funereo certamine*. N. HEINSIUS. Nihil muto. *certamine texunt* eſt certatim texunt, ut lib. xii. verſ. 268.

Jamque ſugae immodicus tendit certamine greſſum Praecipitem.

eodem modo, ut *curſu* pro *curſim*. vide ſupra ad lib. vii. verſ. 719.

v. 537. *Officium infelix & munus inane peremtis*] *Officium infelix* non peremtis, ut nonnemo volebat, qui inde ineptiae Silium accuſavit; ſed *infelix* ſuperſtitibus amicis *officium*. Silius enim Maronem *tragedii*, qui id eorum reſpectu *Trifte miniſterium* vocavit vi. Aen. verſ. 223. quem & Coripp. African. imitatus eſt lib. iii. verſ. 12.

Trifte miniſterium laſam ſeriebat in aula.

munus inane autem ad peremptos pertinet, quod, ut alii etiam notarunt, expreſſum eſt ex illo Maron. vi. Aen. verſ. 883.

— *animamque nepotis*

His ſaltem accumulem donis, & ſungar inani Munere.

v. 542. *Atque ſui terris rediere colores*] Proprie redire non poterant colores, qui numquam abierant: ſed redeunte die colores, tenebris involuti & abſconditi, ruſum apparebant. ſimili modo Virgil. vi. Aen. verſ. 271.

— *ubi coelum condidit umbra*

Jupiter, & rebus nox abſtulit atra colorem.

ſimiliter oriente ſole orbis dicitur *renasci* ſupra lib. v. verſ. 56. *jamque orbe renato Diluerat nebulas Titan.* pro quo luce *renata* dixit Seneca in Herc. Fur. verſ. 127.

— *luce renata*

Cogit

Ingenti mons armorum surgebat ad astra.

- 550 Ipse, manu celsam pinum flammamque comantem
Attollens, ductor Gradivum in vota ciebat;
Primitias pugnae & laeti libamina belli
Hannibal Aufonio cremat haec de nomine victor,
Et tibi, Mars genitor, votorum haud furde meorum,
555 Arma electa dicat spirantum turba virorum.
Tum, face coniecta, populatur fervidus ignis
Flagrantem molem, &, rupta caligine, in auras
Actus apex claro perfundit lumine campos.
Hinc citus ad tumulum donataque funera Paulo
560 Ibat, & hostilis leti iactabat honorem.
Sublimem eduxere pyram; mollesque virenti
Stramine composuere toros. superaddita dona,
Funereum decus: expertis invisus & ensis,

Et

Cogit nitidum Phosphorus agmen.

v. 547. *Ac ipsis inimica sede jacendum*] *ast ipsis* scripti & priscae editiones: *jacendum* Colonienfis. Forte *hac ipsis inimica sede jacendum*. N. HEINSIUS. Non male vir Illustrissimus *hac ipsis inimica sede jacendum*, id est, hic in Italia. Summum autem infortunium habitum fuit in externa vel inimica regione mori & sepeliri. vide supra ad lib. iv. vers. 77. De voce *jacere* egi ad lib. ii. vers. 591. ad oram editionis Romanae principis, in qua *ast ipsis* editur, manu docta emendatur *est ipsis inimica caude jacendum*. Sed male.

v. 548. *Ast tibi, bellipotens*] *Ac tibi* Colonienfis, *At* Putaneus cum editis sub initio artis typographicae inventae libris. N. HEINSIUS.

v. 550. *Flammamque comantem*] Perperam Romana princeps & Mediolan. editio *flammamque*. Infra lib. xiv. vers. 420.

— *flammaque comantem*

Multisida pinum celsa de culmine quassat.

v. 552. *Ex leti libamina belli*] *laeti* cum Aldo & Gryphio ac primis editionibus. sic *laetum crimen* ex scriptis lib. vi. vers. 633. & mox vers. 645. *laeticampi*. N. HEINSIUS. Recte *laeti belli*: & sic omnes libri, nisi quod in Putan. *leto*, in editione Martini Herbipolensis ac Cellarii *leti*, Colinaei & Dausqueji *lethi*. Mox idem codex Putaneus frequenti librorum errore *nomine ductor*, pro *victor*. vide supra ad lib. ix. vers. 199.

v. 555. *Spirantum turba virorum*] immo *superantum*, si quid video, id est, victorum: vel forte, *spirantum e strage virorum*. N. HEINSIUS.

v. 557. *Rupta caligine in auras*] Forte, *ruptas*. N. HEINSIUS.

v. 559. *Donataque funera Paulo Ibat, & hostilis*. &c.] Laudatur Hannibal ob hanc humanitatem erga Pauli Aemilii cadaver apud Valer. Maxim. lib. v. cap. i. ex. ext. ultimo. Aliorum nonnulla exempla, qui hostes suos sepeliri curarunt, vide apud

Dempster. ad Rosin. v. Antiq. Roman. cap. ult. & quae notavi supra ad Sili lib. vi. vers. 670.

v. 561. *Mollesque virenti Stramine composuere toros*] Non videtur pro splendore exsequiali satis esse. Dubitabam ergo, an non scriptum fuerit primo, *rubenti Stramine*; unde *virenti* postea factum sit, cum *rubenti* fieri debuerit: ut non de herba straminea, sed de texto Tyrio seu purpureo intelligamus, quod toris mortualibus locupletiorum internebatur. *Feralis stramenta tori* Lucan. vocat lib. vi. vers. 536. ita enim censeo scribendum esse, non *fragmenta strata* poetis passim dicuntur. Sed nil temere mutari praestat. lege forte *virenti Gramine*. N. HEINSIUS. Illustrissimus Heinſius olim *rubenti Stramine* legendum coniecit, ac *stramen* interpretatus est vestem, quae locupletiorum toris mortualibus internebatur. Eodem sensu Dempster. hunc locum Corippi Afric. lib. iii. vers. 13. accipiendum putat,

Alta superpositis radiabant stramina gemmis.

Stragulae vocantur apud Petron. in Satyr. cap. xlii. *Tamen bene elatus est vitali lecto, stragulis bonis*. cap. lxxvii. *Interim, Stiche, profer vitalia, in quibus volo me offerri. & mox cap. seq. Nec est moratus Stichus; sed & stragulam albam, & praetextam in triclinium attulit.* Postea idem Heinſius & *virenti Gramine* legi posse putabat. *stramen* autem & *gramen* nonnumquam commutantur inſcitia librorum. Vide Scalig. ad Propert. lib. ii. eleg. xvi. vers. 20. Sed nihil omnino muto. Exprimit enim Silius Maronem, qui ita etiam de feretro, quo intererent Pallas ad parentem Euandrum relatus est, xi. Aen. vers. 64.

Haud segnes alii crates & molle feretrum

Arbutis texunt virgis & vimine querno,

Exstructoque toros obſentu frondis inumbrant;

Hic juvenem aegreſti ſublimem ſtramine ponunt.

& sic Statius vi. Theb. vers. 54.

Trifibus interea ramis teneraque cupreſſo

Damnatus flammae torus & puerile feretrum

Xxx 2

Textitur:

Et clipeus terror Nomadum: atque insigne superbum

565 Tum laceri fasces captaeque in Marte secures.

Non conjux native aderant, non juncta propinquo

Sanguine turba virum, aut celsis de more feretris

Præcedens prisca exsequias decorabat imago.

Omnibus exuviis nudo jamque Hannibal unus

570 Sat decoris laudator erat; fulgentia pingui

Murice suspirans inicit velamina & auro

Intextam

Texitur: ima virent agresti stramina cultu. &c. ubi pariter *stramina* dicuntur *virere*. Torus vero est feretrum, lectus exequalis. vide Gronov. Diatr. Stat. cap. xvii. & Kirchmann. ii. de Funer. Rom. cap. ix.

v. 562. *Superaddita dona Funerum decus expertis* Quæ pyrae infundebantur & rogo, ἰσθλὰ unica voce Homerus vocat, Odyss. [A. vers. 30.]

ῥέειν ἐν μεγάρῳ, πύρρ' ἱμπλημένοι ἰσθλῶν. D. HEINSIUS.

v. 564. *Et clipeus terrorque modo, atque insigne superbum* Clipeo antiqui totum apparatus funebrem supponebant, unde divinus Sophocles totum mortuorum apparatus ὑπασπίδιοι in Ajace dixit: μέγα δ' ἐκ κλισίας ἀνδρῶν ἴλα τὸν ὑπασπίδιοι κόσμοι φερέτω. Interpres, ὑπασπίδιοι, ἰσπίλιοι. Sed melius ibidem Triclinius: τὸν ὑπασπίδιοι, ἡγουμένους τὸν ὑποκάτω τῆς ἀσπίδος, πάντοι γὰρ ὅπλοι ἡ ἀσπίς ἐπικαίεται. D. HEINSIUS. Lege,

Et clipeus, terror Nomadum, atque insigne superbum.

Distinctionem ubivis corruptam sanavimus ex re ipsa. *Nomadum* ex membranis Anglicanis est, nam inibi scriptum *terrorque modum. insigne supernum* ex ingenio rescriptimus. nam videtur galea cristis exornata intelligi. Ea vero ad terrorem hosticum in Heroibus apta, unde Silius noster lib. vii. de Magone vers. 294.

Haud procul hasta viri terrae defixa propinqua, Et dira è summa pendebat cuspide cassis.

BARTHIUS lib. ii. Advers. cap. xiiii. Barthius, cum in codice Oxoniensi invenisset *terrorque modum*, corrigendum censet, *terror Nomadum*, atque *insigne supernum. insigne supernum* pro galea cristis exornata accipit. sed male. nam τὸ signum *superbum* refer ad fasces & secures. *terror Nomadum* mihi quoque venerat in mentem: nam primæ editiones & Puteaneus quoque codex præter Oxoniensem exhibent *terrorque modum*. Præterea distinguendum,

Superaddita dona,

Funerum decus: expertis inuisus & ensis,

Et clipeus terror Nomadum: atque insigne superbum

Tum laceri fasces captaeque in Marte secures.

N. HEINSIUS. Optime viri docti *terror Nomadum*. quid de frequenti nominum propriorum cor-

ruptione in libris scriptis notarim, vide supra ad lib. ix. vers. 117. pro *insigne superbum*, Barthius *supernum* malebat, & galeam cristatam accipiebat. Ita alibi sæpe peccarunt scriptores librarii. vide Gronov. ad Senec. Herc. Furent. vers. 89. ad Oedip. vers. 95. & N. Heinsum ad Claudiani bell. Gildon. vers. 136. Sed optime pro vulgata scriptura stat Illustrissimus Heinsius, qui *insigne superbum* ad fasces & secures, versu sequenti memoratos, refert. Eo sensu *sceptrum superbum* habes mox vers. 629. *ssus avis sceptrisque superbis*. lib. xiiii. vers. 605.

Quam vellemus numquam sceptris fulsisse superbis. Senec. in Agamemn. vers. 10.

Quibus superba sceptris gestantur manu.

ut *superbum* hic bono sensu sumatur. vide infra ad vers. 573.

v. 565. *Tum laceri fasces captaeque in Marte secures* Lege *Tum laceri fasces. laceri fasces* etiam a libro scripto sunt, cum in editis perperam *laceri* ubique legatur, cujus suavis etiam melius videtur *ruptaeque* legendum. BARTHIUS lib. ii. Advers. cap. xiiii. *laceri fasces* Puteaneus, uti & Interpres conjecerat. In Colonienfi hic *vestis* non exstabat. *laceri* etiam ex Oxonio Barthius, qui & *ruptas secures* malebat, quam *captas*: puto *fractaeque in Marte secures*. Auctor elegiae in mortem Drusi,

Consul inis fractis maerentem fascibus urbem:

Quid faceret victus, sic ubi victor inis?

Statius ii. Theb. vers. 726.

Nunc tibi fracta virum spolia informesque dicamus Exuvias.

& paulo ante,

huic truncos ictibus enses

Subligat, & fractas membris spirantibus hastas.

Statius Theb. v.

Hic impressa toris ora exstantesque reclusis

Pectoribus capulas, magnarum & fragmina trunca

Hastarum; & ferro laceras per corpora vestes

Cernere eras.

Achill. primo,

truncae bellis genialibus orni

Et consanguineos fracti crateres in hostes.

Theb. xii. de Ornito,

Squalidus ecce genas & hiansi vulnere pallens

Debile carpit iter, fractaeque immititur hastas.

Idem xii. Theb. vers. 525. de triumpho Thefei:

Et tristes ducuntur equi, truncaeque bipennes.

& mox,

— clipeis

Intextam chlamydem, ac supremo affatur honore:

I, decus Aufoniae, quo fas est ire superbas

Virtute & factis animas. tibi gloria leto

575 Jam parta insigni. nostros Fortuna labores

Verfat adhuc, casusque jubet nescire futuros.

Haec Libys; atque repens crepitantibus undique flammis

Aethereas anima exultans evasit in auras.

Fama dehinc gliscente sono jam sidera adibat;

Jam

clipeis obducunt pectora fractis.

N. HEINSIUS. Recte laceri fasces. pari errore infra peccatum olim fuit lib. xiv. vers. 382.

Ast aliae laceratae, atque incussi roboris ictu

Detergent remos.

ubi bene Modius & Heinsius latere legendum esse docuerunt: vide, quae ibi notantur. laceri fasces, ut lacerata insignia apud Statium x. Theb. vers. 8.

Tunc inhonora cohors laceris insignibus aegras

Secernunt acies.

Deinde, pro captae securae, Illustrissimus Heinsius conjicit fractae, ut lib. ix. vers. 652.

Vivamus? & fractos sparsosque cruore meorum

Hos referam populo fasces?

Sic & Mezentii arma fracta fingit Virgil. xi. Aen. vers. 8.

aptat rorantes sanguine cristas,

Telaque trunca viri, & bis sex thoraca petiunt

Perfossamque locis.

Possis tamen etiam vulgatum captaeque servare, quod commodum satis sensum praebet. De more arma & ornamenta cujusque defuncti in rogam conjiciendi & cum cadavere comburendi pluribus agunt, qui de re funebri scripserunt, & imprimis Kirchmann. i. r. de Funer. cap. v.

v. 569. Omnibus exsequiis nudo exuviis nudo scripti, & bene. nam exequiae jam praecesserant. Confirmant primae editiones. Deinde lego Omnibus exuviis nudas, nempe exsequias, ut haec a superioribus dependeat. N. HEINSIUS. Omnes tamen primae editiones, quae mihi praesto fuerunt, ut Romana & Mediolanensis, exsequiis habent, eamque lectionem probabat Celeberrimus Burmannus, qui insuper legendum censebat,

Omnibus exsequiis nudo namque Hannibal unus.

v. 569. Jamque Hannibal unus Sat decoris laudator erat) Laudare, ut laudator, vox funesta: unde & posteriores scriptores Graeci, qui non res suas, sed Romanas, tractant, ἡρώων το ἡρώων vocant. Est autem laudare crebrius aliquem nominare, quod in funere alicujus fieri & in deploratione solet. Sic apud Livium lib. ab U. C. i. soror Horatii, quae uni ex Curiatis desponsa fuerat, flebiliter nomine sponsi mortuum appellabat: quod proprie laudare erat. Antiqua enim lingua erat laudare nominare & ἡρώων simpliciter. Sic Maroni, ad linguam antiquam plerumque alludenti, illaudatus Busiris est infandus, & numquam nominandus,

quis aut Eurysthea durum

Aut illaudati nescit Busiridis aras?

Sic cum Homero Ἰλίου οὐκ ὀνομαστόν dicitur, illaudatum Ilium reddes optime: & Euripidi ἀνώνυμος est illaudatus, ut cum Erinnyes ἀνώνυμοι θεαί dicuntur, Iphigenia in Tauris [vers. 943.]

Εἰς τὰς Ἀθῆνας δὴ γ' ἵπτασθαι Λαζίας,

Δίον παρὰρχῆν ταῖς ἀνώνυμοις θεαῖς.

Illaudatae Deae, quod quidem ex actionibus civilibus antiquorum manasse credo cum Gellio & Macrobio. D. HEINSIUS. Omnino respexit Silius ad Romanorum orationes funebres, quibus propinqui defunctos publice laudare solebant, dum efferebantur. Tali itaque oratione Paullus caruit, & illaudatus sepultus est, nisi quod Hannibal, dum cadaver cremabat, laudes & virtutem ejus commemoravit.

v. 573. Superbas Virtute & factis animas] τὸ superbum Graecorum more sumit Silius, aut Homericum verius, cui τὸ ὑπερβίον τὸ μέγα est & τὸ ὑπερβίον πάντος δυνάμει. Sic ille in bonam partem ὀδύσθαι. O. [vers. 211.]

Εὐ γὰρ ἰγὰ τὸδ' ὅδα κατὰ φέριναι καὶ κατὰ θυμὸν,

Οἷον ἱκίνοιν θυμὸς ὑπερβίον, οὐ σὶ μείζοντι.

ubi designat φέριναι illam δυνάμιν, quam nos vernaculo idiomate nostro heretickheyt dicimus, quod nec ab natura vocis recedit. D. HEINSIUS. Recte D. Heinsius superbum bono sensu magnum, e-gregium, praecellens capit. sic lib. ii. vers. 190.

spolium inde superbum

Herculeasque tibi exuvias, Dictynna, vovebat. lib. xiv. vers. 608.

jaclantur in ignem

Dona superba virum multo MAVorte parata.

sic fasces & securae supra insigne superbum dicebantur vers. 564. vide Gronov. ad Senec. Oedip. vers. 804.

v. 577. Crepitantibus undique flammis Aethereas anima &c.] Veterum superstitio fuit, ut rogo demum incenso animas in coelum subvolare putarent, licet ante aliquo tempore liberis corporibus. Sic de anima Pompeji Lucan. lib. ix. qui diu ante corporis exultationem interfectus erat a sceleratis semiviris,

At non in Pharia manes jacuere favilla,

Nec cinis exiguus tantam compefcuit umbram:

Profluit busto, semustaque membra relinquens

Degeneremque rogam, sequitur convexa Tonantis.

BARTHIUS lib. ii. Advers. cap. xiiii. Ad hanc

XXX 3

superstitionem

- 580 Jam maria ac terras primamque intraverat urbem.
Diffidunt muris. solam pavitantibus arcem
Speravisse fat est. nec enim supereffe juventam,
Ac stare Ausoniae vacuum sine corpore nomen.
Quodque adeo nondum portis irruperit hostis,
585 Contemptu cessare putant. jam tecta cremari,
Ac delubra rapi, caedesque ante ora nefandae
Natorum, septemque arces fumare videntur.
Lux una everfas bis centum in strage curules,
Ac juvenum bis tricenis orbata gemebat
590 Millibus exhaustae nutantia moenia Romae:
Atque ea post Trebiam, post Tusci stagna profundi,
Nec socium numero pariter levioe peremto.
Sed vero, sed enim reliqui pia turba Senatus
Munera sortito invadunt. celer omnia lustrans
595 Clamitat attonitis Fabius, Non ulla relicta est
(Credite) cunctandi ratio. appropere mus: ut hostis
Nequidquam armatos ausit succedere muros.
Dura inter pavidos alitur fortuna sedendo,
Et gliscunt adversa metu: ite ocuis, arma

Deripite,

superfitionem pertinet mos in consecratione Imperatorum usitatus: ut nempe, incenso rogo, ex summa ejus parte dimittatur aquila, qui ipsam principis animam in coelum ferre putatur, de quo vide Herodian. lib. iv. cap. ii. in fine. Hinc consecratio in nummis nunc sola aquila, nunc ei insidente Imperatoris effigie indicatur. Utroque modo adumbrata consecratio conspicitur in nummis Salonini Valeriani, Gallieni filii, aliorumque.

v. 580. *Primamque intraverat urbem*] το ποάσιος. D. HEINSIUS. *primam urbem* est praecipue, imprimis, praesertim, ante omnia urbem intraverat. supra lib. ii. vers. 235.

— *stat primam urbem murosque patentes, Postposita caede & dilata, invadere, pugna.*

Vide Egregium Gronovium i. observat. cap. vii.

v. 583. *Ac stare Ausoniam vacuum sine corpore nomen*] *Ausoniae* scripti codices cum prisca editio- nibus. *Nec stare* praeterea Parmensis. vide, quae ad Virgilium notamus lib. xii. N. HEINSIUS. *Nec stare Ausoniae*, etiam Romana princeps & Medio- lan. editio: *Ac stare Ausonium*, editio Marfi & Martini Herbipolensis: *Ac stare Ausonia*, Juntina, Aldina, & Gryphii. Lectio, quae nunc vulgo ex- stat, ex Buschii Basileensi editione propagata est. *vacuum sine corpore nomen*, ut supra lib. vi. vers. 478. *ex sanguis spectatus corpore nomen*. Plura vide ad lib. i. vers. 293.

v. 588. *Everfas bis centum instare curules*] in *stra- ge* scribendum: & sic editio Veneta Marfi. simile- mendum lib. xi. vers. 528. ubi *stare*, pro *strage*, legi- tur perperam, expunximus,

Quin & magnanimum perosso corpore telis

Strage super socium vidi te, Paule, cadentem. Apposite & unice confirmandae conjecturae est lo- cus lib. vii. vers. 622.

— *molem subducto corpore vias Intorti Bibulus saxi, atque in terga refertur, Strage super socium lapsus.*

lib. ix. *Strage virum obfessus Trebia est.* lib. x.

— *namque hoc de strage cadentium Sors dabat.*

libro xii.

Speculandum sese non parva strage virorum Fecerat.

lib. xvii.

Ipsae super strages ductor Rhoeteius inflat.

Lucan. lib. iiii. *Strage virum cumulata ratis. astare curules* editio Parmensis. N. HEINSIUS. *astare* etiam editio Mediolanensis. Sed vir Illustrissimus in *strage* scribendum monuit: ut sensus Silii sit, in pugna ad Cannas ducentos Romanos, quibus jus erat in sella curuli sedendi, occubuisse. *strage* igitur ut supra lib. iv. vers. 231. *instinctus strage suorum Inferias caesis maestas.* lib. xvii. vers. 608.

— *Phaëthontis viderat amnem*

Strage virum undantem.

Statius vii. Theb. vers. 590. *flammatum Acontibus Strage virum.* Vir Celeberrimus autem Petrus Burmannus conjiciebat *hac strage*, vel,

Lux una everfas bis centum (insane) curules &c.

v. 593. *Haec inter sed enim*] *Sed vero, sed enim* scripti, & placet. scriptis subscribunt primae editio- nes. N. HEINSIUS. Romana princeps & Medio- lanensis editio perperam *Sed non sed enim*. Recte vero Veneta editio *Sed vero, sed enim*, ut N. Hein- sius

- 600 Deripite, o pubes, templis. vos atria raptim
Nudate, & clipeos in bella refigite captos.
Sat patriae sumus; e numero si ad proelia nostro
Nil minuit pavor. in patulis illa horrida campis
Sit metuenda lues: muros haud fregerit umquam,
- 605 Exultare levis nudato corpore, Maurus.
Dum Fabius lapsas acuit formidine mentes,
Varronem adventare vagus per moenia rumor
Spargit, & occulto perfundit pectora motu.
Haud secus, ac fractae rector si forte carinae
- 610 Litoribus solus vacuis ex aequore sospes
Adnatet, incerti trepidant, tendantve, negentve
Jactato dextras, ipsamque odere salutem
Unius amissa superantis puppe magistri.
Quam restare viro labem, qui accedere portis
- 615 Audeat, ac dirum veniat pavitantis omen!
Hos mulcens questus Fabius deforme docebat
Cladibus irasci, vulgumque arcebat ab ira.
Adversis etenim frangi non esse virorum,

Qui

fius ex libris scriptis vindicavit. sic infra lib. xii. vers. 332.

*Sed vero, sed enim ante omnes altaria fument
Centum festa Jovi.*

v. 595. *Clamitat attonitus Fabius*] Legendum *attonitus*, non *attonitus*, ut editur ubique. BARTHIUS lib. ii. Advers. cap. xiiii. Immo *attonitus*, quamquam aliter scripti. & sic Interpres, cumque illo Barthius. Deinde *non ulla relicta est*, ex scriptis editisque antiquioribus. N. HEINSIUS. Ita & Romana princeps ac Mediolanensis editio. vulgo *non ulla relicta*.

v. 598. *Dura inter pavidos aliter fortuna sedendo*] Corrigendum *aliter fortuna*. MODIUS Novant. Lection. Epist. xiiii.

v. 599. *Ite, ite, ocius arma Diripite, o pubes, templis*] Perperam in plerisque editionibus *o ite* geminatur. Deinde reponendum *Deripite*. Dictum ad Nason. Metam. iii. vers. 52. vide lib. ix. vers. 29. supra. N. HEINSIUS. *o ite* geminatum agnoscunt scripti Oxoniensis & Puteaneus, cum editione Marfi aliisque post eum reliquis. At alterum *ite* rectius deest in codice Coloniensi & editionibus Romana principe, Parmensi, ac Mediolanensi. Similes hiatus in Silio alibi etiam observantur, sed in Marone praesertim frequentes sunt. Recte etiam Heinsius *Deripite*. vide supra ad vers. 318.

v. 601. *Clipeos in bella refigite captos*] refigere est, quod fixum est, demere atque absolvere. Virgil. *fixis laes pretio atque refixit*. BARTHIUS lib. ii. Advers. cap. xiiii.

v. 602. *Sat patriae sumus e numero, si ad proelia noster Nil minuit pavor*] Interpretes etiam nihil viderunt in hoc loco. Scribendum enim,

Sat patriae sumus e numero, si ad proelia nostri Nil minuit pavor.

Consentiunt ei scripturae membranae, in quibus *nostrae* legitur. BARTHIUS lib. ii. Advers. cap. xiiii. *nostro* Veneta editio Marfi.

Sat patriae sumus; e numero si ad proelia nostro Nil minuit pavor.

aliter Barthius. N. HEINSIUS.

v. 606. *Lapsas acuit formidine mentes*] *lassas* Puteaneus & primae editiones. Opinor *quassas* formidine. *terrore quatere populos* auctor Hercules in Oeta, *frigidus horror Membra quatit* apud Maronem. N. HEINSIUS. Silius lib. xii. vers. 6.

Prorumpit Capua Poenus, vicinaque late

Praemisso terrore quatit.

lassas etiam habet editio Romana princeps & Mediolanensis. Sed nihil puto mutandum. Sic *lapsas mentes* supra est vers. 310.

Postquam spes Italum mentesque in Consule lapsae. Voces *lappus* & *lassus* frequenti errore commutantur passim. vide N. Heinsum ad Claud. i. in Rufin. vers. 276. in iii. Consul. Honor. vers. 175. ad Nason. iii. Amor. eleg. v. vers. 1. Broekhus. ad Propert. lib. i. eleg. iii. vers. 45. lib. ii. eleg. xii. vers. 5. lib. iii. eleg. xiiii. vers. 34. lib. iv. eleg. iv. vers. 62. & Celebrerrimum Burmannum ad Petron. Satyr. cap. cxxii.

v. 611. *Tendantne, negentve*] *tendantve* ex Coloniensi. N. HEINSIUS. Oxon. codex *tendantve vagentve*; Putean. *tendantve negentve*; editio Romana princeps & Mediolanensis, *tendantne negentne*. sed vera est membranarum Coloniensium lectio.

v. 618. *Adversis etenim frangi*] *ferri* Coloniensis, pro moveri, se adversis dare, ac permittere. Apud Cicer.

- Qui Martem inscribant genti, non posse dolores
 620 Condere, & ex poena solatia poscere luctus.
 Si vero exprobrare finant, sibi tristius illum
 Illuxisse diem, quo castris viderit ire
 Varronem, quam quo videat remeare sine armis.
 His dictis sedere minae, & conversa repente
 625 Pectora: nunc fati miseret, nunc gaudia Poeno
 Consulibus reputant caesis erepta duobus.
 Ergo omne effundit longo jam se agmine vulgus
 Gratantum, magnaue actum se credere mente
 Testantur, quod, fisis avis sceptrisque superbis,
 630 Laomedontiadum non desperaverit urbi.
 Nec minus infelix culpa, grandique pudore
 Turbatus, Consul titubantem ad moenia gressum
 Portabat lacrimans: dejectum attollere vultum,
 Ac patriam aspicere, & luctus renovare pigebat.
 635 Quod vero reduci tum se populusque Patresque
 Offerrent, non gratari; sed poscere natos
 Quisque suos, fratresque simul, miseraeque parentes
 Ire videbantur laceranda ad Consulis ora.

Cicer. pro Quinctio, *Fervere ex ferri avaritia*. Quinctil. lib. vi. cap. ii. *Naevius non faceret, qui usque eo fervet ferturque avaritia, ut de suis commodis nolis aliquam partem omittere. ita ferri popularibus auris* Liv. lib. vi. cap. xi. *Alliciendo ad se plebem jam aura non consilio ferri*. Similia passim apud scriptores occurrunt. Ceterum ut hic ferri adversis, sic agi secundis apud nostrum lib. xi. vers. 392. *acta secundis Juno*. Deinde malo, quamvis obnituntur scripti, nec posse dolores Condere. Martem inscribant generi etiam praetulerim. N. HEINSIUS. *Adversis ferri*, ut Cicero orat. pro Cluent. cap. v. *Deinde ita flagrare coepit amentia, sic inflammata ferri libidine, ut eam non pudor &c. à cupiditate revocaret*. cap. lxxi. *Quam caecam crudelitatem & scelere ferri videtis*. lib. iii. Tusc. Quaes. cap. ii. *Qui pecuniae cupiditate, qui voluptatum libidine feruntur*. vide Barthium ad Statii iii. Theb. vers. 29. Sed vulgatam scripturam non damno.

v. 619. *Qui Martem inscribant genti*] Hoc est, qui genus Martis esse gloriantur. BARTHIUS lib. ii. Advers. cap. xiiii.

v. 622. *Castris viderit ire*] Pro ad castra. infra lib. xv. vers. 327.

— ire forori,
 Nam castris erat in Rutulis germanus, amatae
 Cogitur.

v. 627. *Ergo omne effundit longo jam se agmine vulgus* rō se, cum mox denuo iteretur, hic loci non placet. Fors fuerit à manu Silii,

Ergo omne effundi longo jamjam agmine vulgus. Librarius festinans rō jam geminare neglexerat errore passim obvio. Deinde scribe magnaue actum

Sic
 se credere mente Testantum, ut haec à superioribus dependant. N. HEINSIUS.

v. 634. *Luctus renovare pigebat*] renovare Colonien-
 sis, probe. notum illud Maronianum,

Insandum renovare jubes, Regina, dolorem.

N. HEINSIUS. Sic & Livius lib. xxii. cap. lxi. *Neque ante Consulis Romam adventum, nec postquam is rediit, renovavitque memoriam acceptae cladis*. Alii saepe voces renovare & revocare turbantur. vide infra ad lib. xiv. vers. 113.

v. 637. *Miseraeque parentes*] Editiones primae miserique parentes legunt.

v. 639. *Sic igitur multo lictore*] multo scripti & primae editiones. Forte legendum,

Sic amoto igitur lictore inductus in urbem.

N. HEINSIUS. Melius est, quod Illustrissimo Heinsio in curis secundis ad Nason. iii. Art. Amat. vers. 702. in mentem venit; *Sic igitur moto lictore*. ut dicat Silius, Varronem prae pudore acceptae cladis sine lictoribus urbem ingressum esse. Dausquejus vulgatam lectionem ita accipiebat, quasi voluerit Silius, lictores, qui Varronem praecedebant, non ausos fuisse obviam plebem sollemni hac formula, *dare viam Consuli*, summove, sed tacitos ivisse. An quid pro vulgata facit, quod denuo mox, *maerore remoto*, sequatur?

v. 641. *Simul maerore remoto*] procul maerore remoto ex scriptis & primis editionibus. N. HEINSIUS. *Simul maerore remoto* primus Marfus edidit.

v. 642. *Raptim ex delecta juventa Servitia armantur*] In membranis omittitur rō &c. Ego vero in finem versus rejiciendum puto: *raptim delecta juventa & Servitia armantur*. BARTHIUS lib. ii. Advers.

- Sic igitur muto lictore investus in urbem,
 640 Damnatum Superis aspernabatur honorem.
 At Patres Fabiusque, procul maerore remoto,
 Praecipitant curas. raptim delecta juventa
 Servitia armantur; nec claudit castra saluti
 Postpositus pudor. infixum est Aeneia regna
 645 Parcarum in leges quacumque reducere dextra,
 Proque arce & sceptris & libertatis honore
 Vel famulas armare manus. primaeva suorum
 Corpora praetexto spoliant velamine, & armis
 Insolitis cingunt. puerilis casside vultus
 650 Clauditur, atque hostis pubescere caede jubetur.
 Idem obsecrantes, captivum vulgus ut auro
 Penfarent parvo, (nec pauca fuere precantum
 Millia) miranti durarunt prodere Poeno.
 Cuncta adeo scelera & noxam superaverat omnem,
 655 Armatum potuisse capi. tunc terga dedisse
 Damnatu Siculas longe meritare per oras
 Impositum, donec Latio decederet hostis.
 Haec tum Roma fuit; post te cui vertere mores
 Si stabat fatis, potius, Karthago, maneres.

Advers. cap. XIII. v. 6 & non agnoscunt libri veteres. Opinor *delecta juventas*, pro juventute, de quo ad Maronem. Possis etiam *delecta juventa* Servitia. Barthius, *delecta juventa* & Servitia. N. HEINSIUS. Lectio vulgata primum exstitit in Colinaei editione, cum Juntae & nonnulli alii & raptim *delecta* dedissent. Omnes vero priores editiones v. 6 & ignorant. Deinde vir Illustrissimus malebat *delecta juventas*, pro juventute; de quo vide Pierium ad Maron. v. Aen. vers. 398. N. Heinsium ad Siliu lib. XVII. vers. 637. ad Claudiani Epithal. Honor. & Mar. vers. 84. ad Nafon. IV. Metam. vers. 17. & Broekhus. ad Tibull. lib. I. eleg. IV. vers. 33. Omnes tamen libri hic *juventa* habent, quae vox Celebratissimo Burmanno suspecta est, quare legendum censet, *delecta jubetur Servitia armari*.

v. 643. *Nec claudis castra saluti*.] In iisdem membranis *nec claudis claustra* legitur: ut suspicari possis, ad ergastula referendum, licet alii ejusdem historiae scriptores contrarium sentiant, & servos illos emtos prius, postea in militiam ascitos. BARTHIUS lib. II. Advers. cap. XIII. Oxonius *claudis claustra*. N. HEINSIUS. Passim ita variant librorum. vide Gebhard. I. Antiq. Lectio. cap. XXII. Broekhus. ad Propert. lib. III. eleg. VII. vers. 55. & celeberrimum Burmann. ad Petron. Satyr. cap. LXXXIX. Apud Lucan. lib. VI. vers. 264. pro

Intra claustra piger dilato Marte quievit.

N. Heinsius in quatuor codicibus *castra* invenit, sed perperam, nam *castrorum parte* proximo versu praecedit. Hic etiam nihil mutandum.

v. 650. *Hostis pubescere caede jubetur*] Silius supra lib. II. vers. 318.

Pubescit castris miles, galeaque teruntur

Nondum signatae flava lanugine malae.

v. 651. *Idem obsecrantes*] Ultimorum versuum haec est sententia. Obsecraverant captivi milites, ut parvo aere redimerentur ex potestate Poenorum. Populus Romanus id noluit: usque adeo scelera- tum habebatur, armatum posse capi. At qui fu- gerant ex proelio, ii stipendia facere in Sicilia ex- tra fines Italiae cogebantur, donec Hannibal Ita- liam reliquisset. Haec tum Roma, talisque erat, cui si post exitum tuum fatale erat mutare mores, utinam, Karthago, nunc quoque aemula ejus ef- fes. Karthagine stante, stabant mores Romani; ea occidente, occiderunt. Vide Vellejum lib. II. Juvenalem, Sulpicium, Sallustium, Florum, Clau- dianum bello Gildon. alios. BARTHIUS lib. II. Advers. cap. XIII. Hanc captorum historiam narrat Livius lib. XXII. cap. LVIII. & seqq.

v. 656. *Meritare per oras*] Plin. lib. VII. Hist. Nat. cap. XXXIX. *Apud majores Roscius histrio H-S. quin- quaginta annua mercede proditur*. N. HEINSIUS.

C. S I L I I T A L I C I P U N I C O R U M

L I B E R X I.

Nunc, age, quos clades insignis Iäpyge campo
Verterit ad Libyam populos Sarranaque castra,
Expediam. stat nulla diu mortalibus usquam,
Fortuna titubante, fides. adungere dexteras
Certavere palam rumpenti foedera Poeno,
Heu! nimium faciles laesis diffidere rebus:
Saevior ante alios iras servasse repostas,
Atque odium renovare ferox in tempore Samnis.

Mox

v. 3. *Stat nulla diu mortalibus usquam, Fortuna titubante, Fides*] Imitatum hoc docent viri docti ex illo Maronis x. Aen. vers. 861.

Rhoebe, diu (res si qua diu mortalibus ulla est) Viximus.

Amicorum in adversa fortuna instabilitatem pluri-
mi memorant scriptores. Solum nunc laudo Pe-
tron. in Satyr. cap. lxxx.

Cum Fortuna manet, vultum servatis amici:

Cum cedit, turpi vertitis ora fuga.

ubi plura viri docti notantur.

v. 7. *Saevior ante alios iras servasse repostas*] Lectio scripta sic habet:

Scenior ante oculos alios servasse repostos.

Vulgata lectio bona est. Sed videri poterit Silius scripsisse,

Saevior ante oculos animos servasse repostos.

Animi, sunt irae, affectus, ut ad Claudianum ubertim notamus. De *scaevo* nolim aliquem conjectare, non est enim ex stilo Siliano. BARTHIUS lib. III. Advers. cap. x. Cave, hic quidquam mutes, aut Barthium mutantem audias, qui, depravatum codicem secutus, reponi velit *ante oculos*, & *animos repostos*. N. HEINSIUS. In excerptis meis codicis Oxoniensis haec lectio esse dicitur,

Scenior ante oculos alios iras servasse repostas.

pede redundante. Ortus autem is error ex eo fortasse, quod ad marginem libri pro *ante alios* notatum fuerit, alios codices *ante oculos* habere, & utrumque scriba Oxoniensis libri junxerit, ut interdum facere solebant librarii, cum nescirent, utra eligenda esset lectio. Alia exempla vide apud Murret. xv. Var. Lect. cap. xvi. Pierium ad Maron. II. Aen. vers. 71. Gronov. ad Senec. Herc. Furent. vers. 683. & eruditissimum Bentlejum ad Cicer. I. Tuscul. Quaest. cap. xxviii.

v. 8. *Atque odium renovare ferox in tempora Sam-*

nis] *revocare* Puteaneus. N. HEINSIUS. Nihil mut. *renovare odium*, ut *renovare luctus* lib. x. vers. 634. Frequenter turbantur has voces librarii. vide infra ad lib. xiv. vers. 113. in tempore autem est, data occasione, cum opportunum sit. infra lib. xv. vers. 824.

— *inferias in tempore dignas*

Missurum fratri clauso commurmuras ore.

Ovid. I. Art. Amat. vers. 661.

Si lacrimas (neque enim veniunt in tempore semper) Deficient.

Terent. in Heaut. act. II. sc. III. vers. 123. *In tempore ad eam veni, quod omnium rerum est primum.* Livius saepissime; ut lib. xxviii. cap. viii. *Cum ad omnia ipse raptim isset, nulli tamen se rei in tempore occurrisset.* lib. xxxiii. cap. v. *Ni podites equis/que in tempore subvenissent.* cap. xviii. cap. xix. lib. xxiv. cap. xxix. atque alibi. Plura exempla vide apud Tennul. ad Frontini I. Strat. cap. I. ex. I.

v. 9. *Sero pressurus facta pudore*] Pro *pressurus facta*, in Coloniensi *pressurus fata*. N. HEINSIUS. Frequentissimo librariorum errore *fata* in *facta* migrarunt. vide N. Heinsium ad Siliu lib. II. vers. 651. lib. xii. vers. 387. lib. xiv. vers. 512. ad Valer. Flacc. lib. viii. vers. I. Celeberrimum Graevium ad Flori Praefat. & Eruditissimum Bentlej. ad Horat. lib. II. epist. I. vers. 6. Contra etiam iidem librarii *facta* in *fata* corruerunt. vide supra ad lib. I. vers. 277.

v. 10. *Brutius, ambiguis mox fallax Appulus armis*] *Brutius*, & pro *Appulus*, *Apulus* in Coloniensi. N. HEINSIUS. Recte *Brutius*. vide supra ad lib. vi. vers. 15. Num vero *Apulus*, an *Appulus* scribendum, vide Daufq. Orth. parte II. h. voce.

v. II. *Tum gens Hirpini vana indocilisque quietem*] Ita omnes scripti & excusi libri. Nec concedimus Interpreti

- Mox levis & sero pressurus fata pudore
 10 Bruttius, ambiguus fallax mox Appulus armis.
 Tum gens Hirpini vana indocilisque quieti,
 Et rupisse indigna fidem. ceu dira per omnes
 Manarent populos foedi contagia morbi.
 Jamque Atella suas, jamque & Calatia adegit,
 15 Fas superante metu, Poenorum in castra cohortes.
 Inde Phalantéo levitas animosa Tarento,
 Ausonium laxare jugum. patefecit amicas
 Alta Croton portas, Afrisque ad barbara iussa
 Thespiadum docuit submittere colla nepotes.
 20 Idem etiam Locros habuit furor. ora vadofi
 Litoris, Argivos major qua Graecia muros
 Servat, & Iōnio luitur curvata profundo,
 Lactas res Libyae & fortunam e more secuta,
 Juravit pavitans Tyrio sua proelia Marti.
 25 Jam vero, Eridani tumidissimus accola, Celtac

Incubuerere

Interpreti mutationem. Ut enim sine ulla laesae Latinitatis suspicione dicimus *docilis rem* aliquam, sic *indocilis* quoque possumus efferre. BARTHIUS lib. III. Advers. cap. x. *quieti* Colonienfis, ut apud nostrum lib. I. vers. 237. *Nec Cereri terra indocilis*: quomodo Interpres coniecerat. Nam quod Barthius vulgatam scripturam tuetur, & veterum membranarum constanti auctoritate fultam arbitrat, falsus est. Praeterea *Irpini* in Colonienfi, omiffa aspiratione: quomodo ex auctoritate Pompeji Festi videtur scribendum esse. *Irpini* appellati lupi nomine, quem *Irpum* Samnites dicunt. In editione Parmensi, *Tum gens Irpinum*. N. HEINSIUS. In Mediolanensi etiam est *Tum gens Irpinum vana*, abjecta aspiratione. vide Dausq. in Orthogr. parte II. in voce *Irpini*, & Sigonium ad Liv. lib. XXIII. cap. I. Deinde *indocilis quieti*, ut apud Juven. sat. XIV. vers. 40.

— quoniam dociles imitandis

Turpibus ac pravis omnes sumus.

Secundo casui junxit Silius lib. XII. vers. 726.

Sic effata virum indocilem pacisque modique Abstrahis.

v. 12. *Et rupisse indigna fidem*] *Indignus* est excrabilis. *Erupisse* uno verbo ibi praefertur membranae Oxonienses. BARTHIUS lib. III. Advers. cap. x. Perperam codex Anglicanus *Erupisse*. Similes librorum errores supra notamus ad lib. III. vers. 57.

v. 12. *Dira contagio morbi*] *dura* codex Puteaneus cum priscis editionibus. Sed frustra. Infra lib. XII. vers. 385.

— *dira inde lues: caeduntque caduntque.* ubi vulgo simili errore *dura lues* erat. Frequenter ita lapsos esse scriptores librariorum infra probavi ad lib. XIV. vers. 127.

v. 14. *Gallatia abegit Poenorum in castra cohortes*] *Calatia adegit* ex scriptis: *adegit* etiam priscæ editiones. N. HEINSIUS. Recte etiam Rom. princeps & Mediol. editio *adegit*; ut sensus sit: Atellanos & Calatinos milites suos, relictis partibus Romanorum, a quibus olim steterant, in castra Poenorum transfulisse. Nihil frequentius in libris scriptis, quam verba cum praepositionibus *ab* & *ad* composita invicem commisceri. Ejus rei in foliis Siliii codicibus haec exempla observavi. *Additus* & *Abditus* lib. II. vers. 595. *Adversus* & *Aversus* ibid. vers. 618. *Avehere* & *Advehere* lib. IV. vers. 318. *Amittere* & *Admittere* ibid. vers. 698. *Absumere* & *Assumere* ibid. vers. 800. *Annuerere* & *Abnuere* lib. V. vers. 27. *Abripere* & *Arripere* ibid. vers. 229. *Addere* & *Abdere* lib. VI. vers. 394. *Abjungere* & *Adjungere* lib. VIII. vers. 644. *Abducere* & *Adducere* lib. X. vers. 18. *Avocare* & *Advocare* ibid. vers. 86. *Abesse* & *Adesse* lib. XIII. vers. 268. Eadem diversitas scripturae in aliis auctoribus etiam observari potest. *Calatia* autem, pro *Gallatia*, hoc loco emendandum esse, vidit quoque Dausquejus.

v. 22. *Luitur curvata profundo*] Celeberrimus Burmannus conjicit scribendum fortasse *lavitur*, a voce *lavare*, pro *lavare*.

v. 23. *Fortunam errore secuta*] Codex manu exaratus *Fortunam in Marte secuta*. Ego in utroque errorem puto, & scribendum *Fortunam e more secuta*. Est enim illud, quod initio hujus libri dixit, *stat nulla diu mortalibus usquam, Fortuna titubante, Fides*. BARTHIUS lib. III. Advers. cap. x. in *Marte secuta* ex iisdem scriptis codicibus & antiquis editis. quamquam, cum mox denuo sequatur *Tyrio Marti*, hoc ipsum mendosum jure etiam videri possit. Recte igitur Barthius *Fortunam e more secuta* corrigebat. Supra hoc libro vers. 3. habuimus: *stat nulla diu mortalibus usquam, Fortuna titubante, Fides.*

Y y 2

N. HEIN-

Incubuerunt malis Italûm, veteresque doloris
 Tota se socios properarunt jungere mole.
 Sed fas id Celtis, fas impia bella referre
 Bojorum fuerit populis. Capuaene furorem,
 30 Quem Senonum genti, placuisse? & Dardana ab ortu
 Moenia barbarico Nomadum sociata tyranno
 Quisnam, mutato tantum nunc tempore, credat?
 Luxus, & infans nutrita ignavia lustris,

Consumtusque

N. HEINSIUS. Marfus eumque secuti plerique
 in morte ediderunt: in editione Basil. & paucis aliis
 est errore.

v. 26. *Incubuerunt malis iterum, veterisque doloris* &c.]
 Extra controversiam legendum videtur, *Incubuerunt*
malis Italûm, non *iterum*, quod nihili hic est, &
 a mala manu. MODIUS Novant. Lektion. Epist.
 XIII. Prorsus vera lectio est manuscripti libri, *ma-*
lis Italûm, veteresque doloris. Genitivum ita Graeco
 more studiosissime usurpat hic Poëta, ut plus
 centum locis in indice Appulejano docemus. *Ita-*
lûm vero energiae plus habet, cum duarum inimi-
cissimarum gentium nomina junguntur. Illud quo-
que Incubuerunt pulchrum est, veluti in vulnera Ita-
liae manus misisse, & toto corpore jacenti incu-
buisse autemet. BARTHIUS lib. III. Advers. cap.
 x. *malis Italûm* bene Modius; & confirmant scri-
pti. Praeterea ex Puteaneo castigandum veteresque
doloris, modus loquendi Tacito perquam familia-
ris. Noster lib. IV. vers. 530.

Murranum ductor Libyae, ductorque Phalanxum
Ausonius, gnaros belli veteresque laborum,
Aler in alterius fuderunt comminus ore.

vidit & veram scripturam hoc loco Barthius. N.
 HEINSIUS. Recte viri docti *iterum* in *Italûm* mu-
tarunt. Saepè librariorum nomina propria corrupisse
supra docui ad lib. IX. vers. 117. Frustra pro vul-
gata lectione stat Dausquejus. Deinde etiam opti-
me veteresque doloris vindicarunt: in Romana prin-
cipe, Mediolanensi, aliisque vetustissimis libris est ve-
teresque dolores. Supra lib. VI. vers. 615.

Bellandi vetus, ac laudum cladumque quies
Mente capax.

lib. XVII. vers. 297.

Dux vetus armonum, scitusque accendere corda.
 Tacit. I. Annal. cap. XX. *Antiquam duramque mili-*
tiam revocabat, vetus operis ac laboris. ubi vide Lip-
sium & Pichenam. Id forsitan restituendum Lu-
ciano lib. V. vers. 52.

— *famae veteres laudantur Athenae.*
 vulgo est *fama*, pro quo Illustrissimus Heinſius in
 codice Rottendorphii *famae veteris* invenit.

v. 28. *Sed fas id Celtis, fas impia bella referre*
 Cave, admittas bella *fovere*. Praeterea lege, *Sed fas*
fit Celtis, non *id. referre bella*, pro iterare, resu-
mere. Sic lib. XVI. vers. 77.

Servitio si tam faciles, cur bella referis?
 lib. III. vers. 165. *referre labores. Sic veteres dolo-*

ris Celtas paullo ante dixerat. fas fit confirmatur in
 editione Parmensi. *Sed fit & fuerit* non quadrat.
 N. HEINSIUS. Mox Illustrissimus Heinſius con-
jecit, Sed fas, Di, Celtis: quae vox saepissime in
libris priscis corrupta exstat. Vide, quae notavit ad
Nafon. epist. V. Her. vers. 119. & III. Fastor. vers.
301. In Romana principe etiam & Mediolanensi e-
ditione est Sed fas fit Celtis. Fortasse nihil mutan-
dum est.

v. 29. *Capuaene furorem* &c.] Distinctione haec
 ita corrigenda:

— *Capuaene furorem,*
Quem Senonum genti, placuisse; & Dardana ab
ortu.

Moenia barbarico nondum sociata tyranno,
Quisnam mutato tantum nunc tempore credat?

Tamen vox *nondum* aliquid monstri alere nobis
 suspecta est; & melius forte *demum* scribas. Fuit
 cum audacior juvenia reponere vellem, *dominium*
sortita tyranno. Quae lectio esset satis concinna,
nisi plusculum à literis recederet. BARTHIUS lib.
III. Advers. cap. X.

v. 31. *Barbarico nondum sociata tyranno*] jam tum
 Veneta editio Marſi, alii *numquam*, vel *tandem*,
 Barthius *demum*. Scribe *Nomadum tyranno*. Inter-
 pres versu sequenti *mutatos*, pro *mutato*. Sed quod-
 nam constructionis id genus, cum *moenia* praeces-
 serint proxime, *mutatos*, non *mutata*, subjunge-
 re? totus igitur locus hoc modo videtur esse con-
 stituendus,

Sed fas, Di, Celtis, fas impia bella referre
Bojorum fuerit populis. Capuaene furorem,
Quem Senonum genti, placuisse?

Sic & forte legendum lib. XVII. vers. 227. *Di, di-*
gnus. Capuaene placuisse eundem furorem, qui
Senonum genti placuerit. Claudian. II. in Eutrop.
vers. 314. de struthione,

— *stat lumine clauso*
Ridendum revoluta caput, credisque latere,
Quem non ipsa videt.

hoc est, credit se illius oculos latere, quem ipsa non
 videt. vide notas nostras. scribo deinde, *barbarico*
Nomadum sociata tyranno: hoc est, Hannibali so-
ciata: quomodo apud Maron. Aen. IV. vers. 320
Te propter Libyae gentes Nomadumque tyranni
Insens.

Noster ipse lib. VIII. vers. 55. de Hyarba,
 — *quis rebus egenis*

Forre

- Consumtusque pudor peccando, unisque relictus
 35 Divitiis probrosus honor, lacerabat hiantem
 Desidia populum, ac resolutam legibus urbem.
 Insuper exitio truculenta superbia agebat.
 Nec vitiis deerant vires. non largior ulli
 Ausoniae populo (sic tum Fortuna fovebat)
 40 Aurique argentique modus: madefacta veneno
 Assyrio manibus vestis, medioque dierum
 Regales epulae, atque ortu convivia solis

Deprensa,

Ferret opem, Nomadum late terrente tyranno?
 supra lib. x. vers. 564. *Et clipeus Nomadum terror,*
 ut & illic scribendum. lib. xvi. vers. 116. *Regnator*
Nomadum. & vers. 155. *Nomadum rector* Masinif-
 fa dicitur. Haec chartae jam consignaveram, cum
 perlatus est ad me in hunc septentrionem ex Belgio
 nostro elegantissimus Observationum libellus Jo-
 hannis Frederici Gronovii, curis secundis auctor.
 quem dum volvo avide, uti omnia hominis mihi
 amicissimi scripta sum solitus, lib. i. cap. ix. hanc
 ipsam conjecturam nostram illi quoque in mentem
 venisse deprehendi; nec modice laetatus sum, etiam
 hic nostrum utriusque astrum consentire. N. HEIN-
 SIUS. Recte Gronovius & Heinsius *Nomadum ty-*
ranno, id est Hannibali, ut frequenter alibi apud
 Silium. Librarii hic iterum more suo nomen pro-
 prium corruperant, de quo supra diximus ad lib.
 ix. vers. 117. Sed insuper etiam Gronovius dicto
 loco versum sequentem, qui ei languor & sopor
 ipse esse, atque enervem reddere iratam admira-
 tionem dicitur, *υποβολιμαίον* & insticum putabat:
 ut ita tota oratio sit admirantis, quae per verbum
 infinitivum proferri solet. Sed cum librarii id ge-
 nus constructionis non intelligerent, explendo, ut
 putabant, sensui addiderunt versum subditivum. In
 similibus locutionibus frequentissime eos turbare
 solitos fuisse pluribus exemplis firmavit idem Gron-
 ovius lib. ii. Observ. cap. xiv.

v. 35. *Hiantem Desidia populum*] More Graeco-
 rum, qui *χακοντας*, *τους μαλθακιστους* & desidio-
 sos homines dicunt. D. HEINSIUS. Noster infra
 lib. xii. vers. 75.

— *tene, heu! Cumanus hiantem*

Agger adhuc murusque tenes?

Vide Gronov. Diatr. Stat. cap. xxvii.

v. 38. *Non largior ulli Ausoniae populos (sic tum &c.)*
 * Lege & distingue,

— *non largior ulli*

Ausoniae populo (sic tum Fortuna fovebat).

Aurique argentique modus.

BARTHIUS lib. iii. Advers. cap. x. *populo* scripti
 & vetustae editiones. Distingue,

— *non largior ulli*

Ausoniae populo (sic tum Fortuna fovebat).

Aurique argentique modus.

Atque ita Barthius quoque. N. HEINSIUS.

v. 40. *Madefacta veneno Assyrio manibus vestis*] Alludere videtur illud,

Et tunicae manicas, & habent redimicula mitras.
 Ego tamen nescio, an satis Latine haec sint con-
 cepta, & suspicatus sum reliquisse poetam *madidis*;
 ut allusio sit vestium ad viros semper ebrios. Infra de
 Hannibale, *madenti* Post epulas *sic grata chelys*. BAR-
 THIUS lib. iii. Advers. cap. x. *To manibus* hic
 non placet. si quis conjecturae locus, emendarim
madefacta veneno Assyrio jam bis vestis. Vestem diba-
 pham innuit. *bis tinctam murice vestem* apud Poetas
 frequenter occurrere pluribus ad Nasonem observa-
 vi. *to jam* eleganter & apposite hic poni satis per-
 suadebo iis, qui Silium trivere; ac proinde non
 possunt ignorare, quam sollempnis illi sit is loquendi
 modus. lib. xiv. vers. 23. *jam reddere semen aratris*.
 vers. 661.

Jam simul argenti fulgentia pocula.

Statius Theb. iv. vers. 374. *Jam Tyrios sudasse laves*,
 non *Nam*, quod Gronovio videbatur. Barthius,
 pro *manibus*, reponit *madidis*. infelicititer, meher-
 cule, oblitus *to madefacta* proxime praecessisse. N.
 HEINSIUS. Marfus, eumque secuti Dausquejus
 & Cellarius, ut & Buschius in scholiis marginalibus,
 putant tangere Silium Campanorum manicatas ve-
 stes, quae apud antiquos vitio dabantur: sed unde
 hoc exculpi possit non video. Illustrissimus Hein-
 sius *jam bis*, pro *manibus*, scribendum conjicit, ut
 purpura dibapha innuatur, cujus ubique apud Poë-
 tas mentio fit. Idem Heinsius ad marginem Sili
 notavit, Maximo Gronovio *maribus*, pro *manibus*,
 placere: ut Silius Campanos traducat, apud quos
 ipsi etiam viri purpureis vestibus utebantur, quae
 vix feminis concedendae erant. Infra lib. xv. vers.
 116. Virtus inquit,

Hinc tibi nec Tyrio vitiatas murice vestes,
Nec donum deforme viro fragrantis amomi.
veneno Assyrio, ut apud Maron. ii. Georg. vers. 465.
Alba nec Assyrio fucatur lana veneno.

Assyrium Cellarius hoc loco exponebat Syrum, quod
 purpura Tyria esset laudatissima. Servius tamen
 ad d. loc. Virgilii, *Assyrii populi sunt adjacentes Sy-*
riae, apud quos primum usus inventus est purpurae.
 Assyriam purpuram autem in pretio fuisse docet
 Nic. Heinsius ad Claud. i. in Rufin. vers. 208.

v. 42. *Ortu convivia solis Deprensa*] Tibull. [lib.
 Y y y 3. i. cl.

Deprensa, & nulla macula non illita vita.
 Tum populo saevi Patres, plebesque Senatus
 45 Invidia laeta, & collidens dissona corda
 Seditio. sed enim interea temeraria pubis
 Delicta augebat, pollutior ipsa, senectus.
 Nec, quos vile genus despectaque lucis origo
 Foedabat, sperare sibi & deposcere primi
 50 Deerant imperia ac patriae pereuntis habenas.

Quin

i. el. x.]

*illa nulla queat melius producere noctem,**Dum rota Luciferi provocet orta diem.*

Ita enim legendum, ut sit Latinus casus; non, ut vulgo, accusandi. D. HEINSIUS. Silius Italicus convivium in lucem usque ducta summis opprobriis accenset. Notavimus de Romanorum more alia alibi. Nunc vetustissimum id malum esse incidit, cuius aliquot locis sacrae literae meminerunt. De festis Babyloniorum Xenophon lib. VII. Paedias, *Οἱ δὲ ἐν τῷ τοῦ Φύλακος ταχέως ἐπιστάσαντες ἀντοῖς πρὸς φῶς πολὺ.* BARTHIIUS lib. III. Ad. vers. cap. x.

v. 43. *Et nulla macula non illita vita*] incluta Colonienfis concinnus sit, nulli maculam non illita vita, ut sit Graecissimus. N. HEINSIUS. Sonus quatuor vocum similiter desinentium auribus ingrator est; quare haud displicet, quod Illustrissimo Heinso in mentem venit, nulli maculam non illita vita. Similes Graecismos amat praefertim Silius: sed librarii, cum non intelligerent, haud raro corrumperunt. vide supra ad lib. VIII. vers. 73. vers. 251. lib. IV. vers. 40. lib. XIV. vers. 188. & lib. XIII. vers. 2. *τὴ ἰκλίστα*, quod est in Colonienfi & Oxoniensi, etiam Daufqueio displicuit.

v. 44. *Tum populo saevi Patres*] Barthius huic versui praeposit quinqueagesimum primum, cuius initium, *Quin etiam exultare viris*, cum tribus subsequentibus. Pro *populo saevi Patres*, malim *populo servi Patres*, quomodo *servum vitiiis pectus* Nasoni Remedio Amoris. Sane Livius, Senatum Capuanum plebi & Pacuvio fuisse obnoxium, non uno loco testatur: qui consulendus omnino super hac castigatione initio lib. XXIII. Forte etiam *populo a-versi*. N. HEINSIUS. Quae sequuntur, valde corrupta & mendis inquinata sunt. Non videtur autem rejicienda versuum transpositio, quae olim Barthio placuit; ut Silius Campanorum luxuriae adjungat in convivii crudelitatem, & indetranseat ad causas defectionis à Romanis, quae eos in ultimum exitum conjecit: ut ita illa *Tum populo* dependeant ex his,

Insper exilio truculenta superbia agebas.

Deinde, si quid mutandum, malim cum Heinso *populo servi Patres*, & mox *Invidia elata: laeta* certe, pro *lacera*, quod habet codex Colonienfis, aperte vitiosum est. *saevus* autem & *servus* librarii etiam alibi commutarunt. Sic in noto Horatii loco

lib. I. od. xxxv. vers. 17.

Te semper anteis saeva necessitas.

alii libri habent *serva necessitas*. vide, quae ibi notavit Eruditissimus Bentlejus.

v. 44. *Plebesque Senatus Invidia lacera*] Repono, *plebesque Senatus Invidia laeta*. MODIUS Novant. Lection. Epist. XI. *Invidia laeta* Modius cum Colonienfi. Possis *Invidia elata*, arrogans & potens facta. Nec aliud voluisse Silium opinor. Infra hoc libro vers. 493.

*elataque turba favore**Certatim ingenti celebrant nova gaudia plausu.*

lib. VIII. vers. 27. *Iuno elata futuris*. Deinde Barthius,

*sed enim interea temeraria pubis**Delicta augebat, pollutior ipsa, senectus.*

Ego, pro *pubes*, reponendum arbitror *ephebis*, non nimia mutatione. Ipsa senectus pollutior *ephebis* & adolescentibus augebat delicta. deinde, pro *interea*, legam etiam in *teneris*, vel *teneris*,

*sed enim in teneris temeraria ephebis**Delicta augebat, pollutior ipsa, senectus.*

Sic *teneri ephebi* apud Martialis lib. IX. epigr. IX.

*Idem qui teneris nuper succurris ephebis,**Ne faceret steriles saeva libido viros.*

Statius Theb. I. vers. 421.

*Non aliter, quam Pisaeo sua lustra Tonanti**Cum redeunt, crudisque virum sudoribus ardet**Pulvis, at hinc teneros caveas dissensus ephebas**Concitat.*

N. HEINSIUS. Malim ego cum Barthio *temeraria pubis Delicta*: quod in contextum recepi. nam viri Illustrissimi conjectura nimium à recepta lectione abit. *pubis* etiam manu docta ad marginem editionis Romanae principis emendatum erat.

v. 46. *Seditio, sed enim interea temeraria pubes Delicta* &c.] Hic locus obscuro mendo ex consono sono literarum inquinatus videtur: distinctio enim manifesto falsa est, & *τὴ Delicta augebat* ad senectutem haud dubio pertinent. Tamen sine ope librorum nihil mutabimus, &, quae vera fit lectio, ex infra scriptis clarebit. Porro hoc eodem loco trajectio versuum aliquot omnia turbat. De luxu enim conviviorum & caede in iisdem usitata simul locutum Silium quis negabit? deinde vero venire ad juvenum senumque crimina, mox agrum statum reipublicae ipsius Capuanae, & inde narrare, qua ceperit occasionem aggrediendi domini

Quin etiam exhilarare viris convivia caede
Mos olim, & miscere epulis spectacula dira
Certantum ferro; saepe & super ipsa cadentum
Pocula, resperfis non parco sanguine mensis.

55 Has, astu aggressus, quo verteret acrius aegras
Ad Tyrios mentes, quia nulla sorte daturam
Certus erat Romam, neque enim impetrata volebat,
(Pacuvio fuit haud obscurum crimine nomen)

Hortatur

dominii Hannibal? Vix puto quemquam his contradicendum. Sed nec labori parcemus omnia suo ordine adscribendi, etiam, ut videntur, leviter emaculandi,

*Nec viuis deerant vives; non largior ulli
Ausoniae populo (sic tum Fortuna fovebas)
Aurique argentique modus: madesacta veneno
Assyrio manibus vestis; medioque dierum
Regales epulae, atque ortu convivii solis
Deprensa, & nulla macula non illius vita.
Quin etiam exhilarare viris convivia caede
Mos olim, & miscere epulis spectacula dira
Certantum ferro saepe, & super ipsa cadentum
Pocula, resperfis non parco sanguine mensis.
Tum populo sacri Patres, plebesque Senatus
Invidia lacera, & collidens dissona corda
Seditio; sed enim interea temeraria pubis
Delicta augebat, polluitur ipsa, senectus.
Nec, quos vile genus despectaque lucis origo
Fondabat, sperare sibi & deponere primi
Deerant imperia ac patriae pereuntis habenas.
Hac astu aggressus, quo verteret acrius aegras
Ad Tyrios mentes, quia nulla sorte daturam
Certus erat Romam (neque enim impetrata volebat)
Pacuvio, (fuit haud obscurum crimine nomen)
Hortatur summi partem deponere juris.*

Haec quin hoc ordine & modo legenda sint, dubitatuos puto vel nullos, vel minus credulos, quam fas sit. Hac scripsi, pro *Has*. *Hac*, nimirum quae patebat Respublica Capuana, per viros nimirum humili stirpe & pravis moribus. Hannibal autem subintelligendus, qui astu rem aggressus Pacuvio suadet, à Romanis petere societatem ordinarii imperii in urbe Roma, ut clarum ex sequentibus, quam certus erat non impetraturum, neque ipse volebat, ut impetraret. Vides dolum versutissimi ducis. Et haec ita clara & perspicua sunt, quae viri doctissimi minime enarrarunt. BARTHIUS lib. III. Advers. cap. x.

v. 48. *Despectaque lucis origo*] *despectaque* Coloniensis. N. HEINSIUS.

v. 49. *Deponere primi Deerant imperio*] Repono *Deerant imperia*, pro quo male hactenus legitur *imperio*. MODIUS Novant. Lektion. Epist. ci. *imperia* ex scriptis & editis antiquis. monuimus jam supra lib. VII. vers. 497. Mox malo, *spectacula dirò Certantum ferro: saepe & &c.* N. HEINSIUS. *imperia* etiam Paullus Casaubon. ad marginem editionis

Gryphii, quam servat bibliotheca Lugduno-Batava, vindicavit. *imperio* autem primus edidit Mar-
sus, ejusque errorem reliqui secuti editores omnes fideliter expresserunt, nisi quod Raphelengius *im-*
peria reposuerit.

v. 51. *Quin etiam exhilarare viris convivia caede Mos olim &c.*] Livius lib. IX. cap. XL. Campani, ab superbia & odio Samnitium, gladiatores (quod spectaculum inter epulas erat) eo ornati armarunt, Samnitiumque nomine compellarunt. Athen. lib. IV. Deipn. cap. XIII. Καμπανίων δὲ τοὺς παρὰ τὰ συμπόσια μονομαχοῦντες. Campanorum autem quidam super convivio singulari certamine pugnant. ubi in seqq. etiam testimonium laudat Nic. Damasceni, quo Dausquej. hic etiam usus est. Maxime autem hoc barbarum erat. Libanius in legat. ad Julian. pag. 156. Θεορί δ' ὁ μὲν βάρβαρος μέγα, λυττῶν, καὶ ἀγγυαίων, καὶ τὰ τῶν Σηγίων μιμνήσκων, καὶ σφάττει ἐν διαίτῃ τοὺς ἐμὸς φίλους, καὶ πίνει ἐπὶ τῷ νεκρῷ. Barbarus dubio procul altum sapit, rabie & ferocia percitus, & ferarum insulsus imitatus; dum in coena suae gentis homines jugulat, & bibis super mortuo.

v. 55. *Has astu aggressus*] *Hac* Barthius; quod damnat Gronovius IV. Observ. cap. IV. N. HEINSIUS.

v. 56. *Quia nulla sorte daturam*] quae nulla sorte Puteaneus. N. HEINSIUS. Priscæ editiones quæ habent, pro *quia*.

v. 57. *Neque enim impetrata volebat*] Ita omnes libri, tam manu, quam typis descripti: nisi quod Marfus & Martinus Herbipolensis *temperata*, pro *impetrata*, ediderint contra leges metri; quod tamen ita exponit Marfus; „id est, excedebat modum, dum in votis & petitione, non enim erant temperata, quæ petebantur. Rectum est vulgatum *impetrata*. Petebat Pacuvius, quæ certus erat, numquam Romanos duros, quæque etiam impetrare nolebat; ut hoc praetextu ad Poenos desciscere posset.

v. 58. *Paculo* (fuit haud obscurum crimine nomen)] *Paculo* Coloniensis. at Veneta Marfi editio probe *Pacuvio*, quomodo & Gronovius IV. Observ. cap. IV. qui illic adeundus: etiam Barthius; sed is pravam distinctionem huic loco admovent. Similis loquendi modus apud nostrum lib. X. vers. 92.

Flumine Libyam turbabat in aggre pubem;

Crispae nomen eras.

adeantur notae lib. XIII. vers. 32. infra quoque idem

- Hortatur summi partem deposcere juris,
 60 Atque alternatos sociato Consule fasces:
 Et, si partita renuant sedisse curuli,
 Aequatumque decus geminasque videre secures,
 Ultorem ante oculos atque ora astare repulsa.
 Ergo electa manus gressu fert dicta citato.
 65 Antistat cunctis praecllens Virrius ore:
 Sed genus obscurum; nullique furore secundus.
 Qui postquam coetu Patrum ingentique Senatu
 Impia dementis vulgi, ac vix tota, profudit
 Consulta, & tumidis incendit vocibus aures;
 70 Concordi fremitu renuentum effunditur asper
 Toto e concilio clamor. tum quisque fatigat
 Increpitans, vocomque tremit certamine templum.
 Hic Torquatus, avum fronte aequavisse severa
 Nobilis, Heu Capua portantes talia dicta
 75 Romuleis durastis, ait, succedere muris?
 Ad quos non ausi Karthago atque Hannibal arma
 Post Cannas afferre suas? numquamne per aures
 It vestras, in Tarpeja cum sede Latini

Orarent

dem nomen *Pacuvii* bene restituit is ipse Gronovius, ut & Daufquejus vers. 312. N. HEINSIUS. Daufquejus infra ad vers. 313. hoc loco reponendum docet.

Pacuvius fuit haud obscurum crimine nomen, aperto librariorum errore; ita tamen, ut nescias, utrum *Pacuvius*, an vero *Pacuvio*, emendari voluerit, quod postremum omnino recipiendum, ut viri docti docuerunt. Eadem constructio est apud Livium lib. xxii. cap. vi. *Donec Infuber eques (Ducario nomen erat) facie quoque nescitans*. lib. xxxii. cap. 2. *Creati Pub. & Sex. Aelii (Paetis fuit ambobus cognomen) & Cn. Cornelius Lentulus*. lib. xli. cap. iv. *Insignis opera fuit C. Popilii equitis: Sabello cognomen erat*. apud Plautum in Prologo Rud. vers. 5. *Nomen Arcturo est mihi*. Ovid. vi. Fastor. vers. 139. *Est illis Strigibus nomen*. Pompejan. in Tetrastr. de Epitaph. Maron.

Virgilio mihi nomen erat, quem Mantua felix Edidit.

Plura exempla ex Marone vide apud Julium Ruffinian. ii. de Schemat. Lexeos pag. 33. edit. Pithoei.

v. 59. *Hortatur summi partem deposcere juris*] Livius testatur lib. xxi. cap. vi. in quibusdam se analibus invenisse, priusquam certum defectionis consilium esset, Romam legatos missos à Campanis, postulantes, ut alter Consul Campanus fieret: id tamen se pro certo ponere veritum esse, tum quod Caecilii alique historici praetermiserint, tum quod nimis compar Latinorum quondam postulatio fuerit.

v. 62. *Aequatumque decus, geminasque videre secures*) Forte,

Aequatumque decus gemino fascisque securique: vel, fasci geminaeque securi. N. HEINSIUS. Nihil

muto. Silius enim per solas *secures* hic Consulatum innuit, ut per solos *fasces* infra vers. 152.

Ceu famulis fasces aequataque jura negantis.

& lib. xiiii. vers. 268.

Nec mihi poscendi vigor a fuit, alter ut aequos Portaret fasces nostro de nomine Consul.

Nec opus est, ut simul & fasces & secures memorantur.

v. 65. *Virrius*] *Virrius* passim reponatur ex Coloniensi, & sic priscistypis codices descripti. N. HEINSIUS. Non aliter habet Putaneus codex Livii lib. xxi. cap. vi. teste exactissimo Gronovio: in Mediolanensi Silii editione est *Virrius*. in Romana principe *Virrius*, aperto errore pro *Virrius*. in marioribus literatis nunc *Virrius*, nunc *Virius* occurrit. vide Indicem in Gruterianas inscriptiones.

v. 66. *Nullique furore secundus, Impia &c.*] Vides deesse aliquid, quod hoc versu ita supplebitur:

Sed genus obscurum, nullique furore secundus.

Qui postquam coetu Patrum ingentique Senatu Impia dementis vulgi &c.

MODIUS Novant. Lection. Epist. cr. Oportune versum intrusit Modius, quem & membranæ Oxonienses servant, nec bona ratione Daufquejus contemnit. BARTHIUS lib. iiii. Advers. cap. x. Hunc versum,

Qui postquam coetu Patrum ingentique Senatu, qui a vulgatis libris aberat, ex Coloniensi & Putaneo revocavimus fugitivum. & sic Modius. agnoscunt etiam primæ editiones. N. HEINSIUS. Versum à Modio aliisque revocatum, quem Silius in MStis & priscis editionibus pro suo agnoscit, primus eiecit Marfus, quem plerique editores perpe-

ram

- Orarent paria, haud verbis, haud voce, sed acri
 80 Propulsum dextra, qui tum mandata superbo
 Ore apportabat, tanto per limina templi
 Turbine praecipitem revoluti corporis actum,
 Ut, saevo afflicto saxo, spectante piaret
 Tristitia dicta Jove, & lueret verba impia leto?
 85 En ego progenies ejus, qui sede Tonantis
 Expulit orantem, & nuda Capitolia Consul
 Defendit dextra. rabidum hinc, palmasque virorum
 Intentantem oculis, proavitaque facta parantem
 Ut vidit majore adeo crudefcere motu,
 90 Excipit his frendens Fabius; Pro cuncta pudendi!
 Sedes, ecce, vacat, belli viduata procella:
 Quem, quaeso, e vobis huic imposuisse paratis?
 Inque locum Paulli quemnam datis? an tua, Virri,
 Prima atque ante alios fors, concedente Senatu,
 95 Te citat, ac nostris aequat jam purpura Brutis?
 I, demens, i, quo tendis: tibi perfida fasces
 Det Karthago suos. medio fervere loquentis,

Impatiens

ram secuti sunt. *ingenti Senatu*, ut infra lib. xvii. vers. 9. *magno accedente Senatu*. & apud Statium lib. i. silv. i. vers. 101.

*Utere perpetuum populi magnique Senatus
 Iudicio.*

Versu sequenti *ac*, pro *et*, ex Colonienfi codice restitutum est; quod, quamvis minimum sit, tamen monere volui, ne quis id pro lubitu nostro contra MStorum auctoritatem mutatum putet. in codice Puteaneo, & Romana principe, Mediolanensi, ac Marfi editionibus particula copulativa plane praetermissa est.

v. 71. *Toto è consilio*] Ita pleraeque editiones, etiam vetustissimae: sed perperam; constanter enim libri scripti *Toto è concilio*. Facili errore has voces turbarunt librarii. vide Gronov. ad Livii lib. xxxiii. cap. xii. & N. Heinsium ad Claudiani i. in Eutrop. vers. 368. & ii. vers. 325.

v. 72. *Vocumque tremis certamine templum*] *templum* curiam Romanam sonat, ab honore & religione Patrum. Sed in templis quoque nonnumquam Senatus habebatur; & in Capitolio tum habitum docent nos sequentia. Sic autem clare *templum* pro curia dixit lib. vi. vers. 454.

— *limina templi*

*Vidimus intrantem: quae consultata Senatus,
 Qua've viri voces extremum curia maerens
 Audierit.*

Sed curia & templum ὁμώνυμα sunt. Ovid. xv. Met. vers. 800.

— *strictique feruntur*

*In templum gladii, neque enim locus ullus in Urbe
 Ad facinus diramque placet, nisi curia, caedem.*
 BARTHIUS lib. iii. Advers. cap. x.

v. 74. *Capua*] Malim *Capuae*. Capuae dicta. N. HEINSIUS. Non video rationem, cur recepta, & omnium librorum auctoritate firmata scriptura placere non possit: portabant talia dicta ex urbe Capua.

v. 81. *Ore asportabat*] *apportabat* Colonienfis. N. HEINSIUS. Ita etiam ex conjectura Cellarius reposuit: neque aliter habent editiones Romana princeps, Mediolanensis, ac Parmensis.

v. 87. *Rapidum hunc palmasque virorum Intentantem oculis*] *rapidum hinc* Colonienfis, *rabidum hunc* Aldus. Scribe *rabidum hinc*. N. HEINSIUS. *rapidum hinc* etiam Oxoniensis codex, *rabidum hunc* editiones Marfi, Martini Herbipolensis, Juntina, & Gryphii, quod Dausquejus probavit: reliquae vulgatam lectionem servant. Sed non male illustrissimus Heinsius *rabidum hinc* vindicavit. voces *rapidus* & *rabidus* saepenumero in libris scriptis commiscuntur. vide supra ad lib. v. vers. 451.

v. 90. *Pro cuncta pudendi*] Forte *prope juncta*. N. HEINSIUS. Nihil mutandum puto: hic enim Silii sensus est: o homines plane probrosi, & omni ex parte famosi, quos jam luxuria, crudelitatis ac superbiae vestrae pudere debet: *cuncta pudendi* Graecismus est. Deinde, loco *roû prohi*, in Colonienfi codice est *pro*, ut semper habent libri emendationes. vide Dausqueji Orthogr. parte ii. hac voce, & Erythr. Indic. Virgil. eadem voce. Vir Celeberrimus Petrus Burmannus legendum conjicit,

— *pro monstra! pudendi*

Sedes ecce vacat belli viduata procella.
 & *pudendi* belli exponit, quod tam male gesserat Varro, cuiusque culpa interemtus est Paullus, ac sedes Consularis vacat.

v. 94. *Prima atque ante alios fors*] *ante alias* Colonienfis:

Lzz

- Impatiens ultra gemitu cohibere furorem,
Fulminea torvum exclamat Marcellus ab ira:
100 Quae tandem, & quam lenta tenet patientia mentem,
O confuse nimis Gradivi turbine Varro,
Ut perferre queas furibunda insomnia Consul?
Nonne exturbatos jam dudum limine templi
Praecipites agis ad portas? & discere cogis
105 Semiviros, quod sit nostro de more creati
Consulis imperium? non umquam sobria pubes
Et peritura brevi, moneo, ocus Urbe faceffe.
Muros ante tuos (ut par est) debita ductor
Armatus responsa dabit. consurgere cuncti
110 Hinc pariter, magnoque viros clamore premebant.
Necnon & foribus propere Campana juvenus
Extulit ipsa gradum, tantaeque dolore repulsae
Concitus Hannibalemolvebat Virrius ore.
Fulvius, (huic nam spondebant praefagia mentis
115 Venturum decus, & Capuae pereuntis imago

Jam

nienfis: nimirum fortes. N. HEINSIUS.

v. 100. *Quae tandem*] Forte *Quo*. N. HEINSIUS.v. 101. *O confuse nimis Gradivi turbine Varro*] *confuse* est perturbate, attonite. Silius lib. xv. vers. 763.*Turbati Rutuli, confusaque pectora visu.*
Ovid. Epist. xix. Heroid. vers. 193.*Nec minus hesternae confundor imagine noctis.*
idem vi. Fastor. vers. 582.*Confusam placidi morte fuisse ducis.*
Seneca i. de Ira cap. xii. *Officia sua vir bonus exsequitur inconfusus, intrepidus.* Petron. in Satyr. cap. cxxxvi.*tremuit perterritus aether
Plantibus insolis, confusaque regia coeli
Visa suas moto transcurrere cardine metas.*& paullo post: *Confusus itaque & novitate facinoris attonitus.* Alia exempla habent Scheffer. ad Phaedr. lib. iv. fab. xvii. vers. 24. Stephan. in Praefat. ad Plinii epistol. Tennul. ad Frontini i. Strat. cap. xii. ex. 7. & Borrich. in Anal. de ling. Lat. pag. 25.v. 102. *Ut praeferre queas furibunda insomnia*] *perferre* primo ex vetustis libris. Deinde *furibunda insomnia* hic nequaquam possunt placere. an *examina*? ut *furibunda examina* legatos vocet Capuanos. N. HEINSIUS. Recte *perferre*. Pariter turbantur librarii supra lib. ii. vers. 51. Praepositiones *per* & *prae* in verbis compositis infinitis locis commutantur. vide supra ad lib. vi. vers. 43. Deinde, pro *furibunda insomnia*, Celebrerrimus Burmannus conjiciebat *furibundi somnia*. ut Silius Virrii *furibundi somnia* vocet petitiones, quas nomine populi Campani in Senatu Romano faciebat. *Somnia* enim interdum sunt res vanae. Lucr. lib. i. vers. 106.*Quippe etenim quam multa tibi jam fingere possum
Somnia, quae vitae rationem vertere possunt.*& ita *somniare* apud Plautum in Curcul. act. iv. sc. iii. vers. 14. *Quos tu mihi Luscos liberos, quos Summanos somnias.* Vide Taubmann. ad Maron. Ed. viii. vers. 108.v. 112. *Extulit astra gradum*] illa Puteaneus, ipsa Colonienfis & priscae editiones. N. HEINSIUS.v. 114. *Fulvius (huic jam spondebant &c.) huic nam*, non *jam*, idem Colonienfisliber. Praeterea tanto dolore repulsae, non *tantae*, Parmensis editio. N. HEINSIUS. Recte *huic nam* ex Colonienfi Heinisius; *vi* *jam* enim mox denuo occurrit. voces *jam* & *nam* librarii haud raro turbantur. vide supra ad lib. ix. vers. 242. Deinde non recte Doctissimus Daufquejus hic *insit*, vel *satur*, omisum esse existimat: sequitur enim versu proximo *inquit*.v. 117. *Vestris devinctum colla catenis*] *Lego devinctum.* D. HEINSIUS. *Lego devinctum* exscriptis. lib. ix. vers. 633.*quin imus comminus, inquit,
Ductori Tyrio, quem vincitum colla catenis
Astrum ante tuos currus promissimus urbi.*N. HEINSIUS. *devinctum* etiam priscae omnes editiones, pro quo perperam errore operarum in Marfi Veneta secunda *devictum* editum est, quod plerique editores secuti sunt. Frequenter librarii has voces commutarunt. vide supra ad lib. vi. vers. 348. Deinde, pro *vestris*, eadem vetustae editiones cum membranis Oxoniensibus *nostris*: sed male. Hae etiam voces non raro in libris antiquis confunduntur. vide supra ad lib. viii. vers. 31. ad lib. xi. vers. 173. vers. 186. lib. xii. vers. 577. vers. 679. lib. xiii. vers. 374. & Broekhuif. ad Propert. lib. iv. eleg. ix. vers. 20.

- v. 118.

- Jam tum erat ante oculos) Non si Karthaginis, inquit,
 Ductorem vestris devinctum colla catenis
 Romam victor agis, posthac intrare Quirini
 Sacratas dabitur sedes. tende ocus, oro,
 120 Quo mens aegra vocat. referunt haec inde citati
 Mixta minis & torva trucidis responsa Senatus.
 Tantane, omnipotens, caligine versa latere
 Fata placet? veniet quondam felicior aetas,
 Cum pia Campano gaudebit Consule Roma,
 125 Et per bella diu fasces perque arma negatos
 Ultro ad magnanimos referet secura nepotes.
 Poena superbiorum tamen haec durabit avorum,
 Quod non ante suos Capua ad suffragia mittet,
 Quam Karthago suos. postquam nunc dicta Senatus,
 130 Nunc facta exposuit, tum veris falsa per artem
 Virrius admiscens cecinit fatale cruenti
 Turbati signum belli. furiata juvenus
 Arma, arma, Hannibalemque volunt. ruit undique vulgus,

Et

v. 118. *Romam victor agas*] agis in Coloniensi concinnius. N. HEINSIUS. *si agis*, non *agas*, ut supra lib. VII. vers. 551.

— *nos aquavisse minori*
Solvetur culpa, si sunt mihi talia corda.
 ita ex scriptis N. Heinsius restituit, pro *sint*, ut vulgo editur. lib. x. vers. 270.

Deferis in tantis puppim si, Paulte, procellis.
 lib. i. vers. 601.

Ferte leves auras, flatusque ciete secundos,
Si nondum insultat templorum Poenicus ignis
Culminibus.

& vers. 646.

Spumens hic, medio qui surgit ab aequore, fluctus,
Si prohibere piget, vestras effringet in urbes.

Vide Mercorem ad Non. Marcell. pag. 83.

v. 119. *Tende ocus, oro*] hortor maluerim. N. HEINSIUS.

v. 125. *Et per bella diu fasces perque arma negatos*] Phrasis est Manilio frequens *per bella*, hoc est, bello, & talia. eam frustra barbariae damnant eruditi viri. Saepe eadem utitur & Silius, ut lib. x. vers. 487.

Certabas pulsos per bella reponere reges.
 infra hoc lib. vers. 291.

Jamque Jovem & laetos per furta caneat amores.
 item vers. 439.

Concordem cytharae movit per carmina linguam.
 & vers. 388.

Poenorum mentes caeco per laeta premendi
Exiis.

& centum aliis locis. BARTHIUS lib. III. Advers. cap. x. Parmensis editio & *per arma negatos*; quod fit *per arma*. mox referet, pro *referat*, cum Coloniensi sequentia postulant. N. HEINSIUS. & *per*

arma etiam Mediol. editio ut & Romana princeps; in qua ad marginem manu docta emendatur *per arma*: quod Illustrissimo Heinsio etiam in mentem venit. Deinde *referet* habent quoque membranae Oxonienses cum editionibus Parmensi ac Mediolanensi: In Romana principe errore librariorum erat *referret*.

v. 127. *Superbiorum avorum*] Hinc Campana *superbia* in proverbium abiit. vide Erasmi adagia tit. *Arrogantia*, p. m. 156.

v. 130. *Nunc fata exposuit*] *Apage fata*. Pene manus Virrio attulerat in Senatu Torquatus, alii praecipitem cum sociis ejecerant. Quare verissima scriptura codicis Oxoniensis *Nunc facta exposuit*. BARTHIUS lib. III. Advers. cap. x. Scribendum *facta*. dicta & facta Senatus postquam exposuit. atque ita ex Oxonio Barthius. N. HEINSIUS. Frequenter hae voces à mala manu turbatae sunt. vide supra ad lib. i. vers. 277. *facta* hoc loco habet etiam editio Romana princeps, Mediolanensis, & Marfi vetustior. In recentiori Veneta ejusdem Marfi primum *fata* editum est, sed, ut videtur, operum errore, & contra Marfi sententiam, qui in commentariis exponit, „Postquam exposuit, sci-“, licet Virrius, ipsis Campanis, ad quos redierat, „dicta ac facta Romani Senatus. librariorum aberrantem manum tamen posteriores editores secuti sunt omnes.

v. 131. *Cecinit fatale cruenti Turbati signum belli*] Optime vir Illustrissimus *Turbatis*. Neque aliter habent editiones Romana princeps, Parmensis, & Mediolanensis. Ultimam literam hujus vocis absorpsit prima sequentis.

v. 133. *Arma Hannibalemque volunt*] *Arma sibi Hannibalemque* in eodem codice exstat, ut in Modiano.

- Et Poenos in tecta vocant: ingentia facta
 135 Sidonii juvenis celebrant, ut ruperit Alpes
 Herculei socius decoris, Divisque propinquas
 Transierit cursu rupes: ut caede referta
 Clauserit Eridani victor vada: victor ut idem
 Lydia Romano turbarit stagna cruore.
 140 Ut Trebiae ripas aeterno nomine famae
 Tradiderit, Paullumque idem inter proelia, & idem
 Flaminium, procures rerum, demiserit umbris.
 His super excisam primori Marte Saguntum,
 Et juga Pyrenes, & Hiberum, & sacra parentis,
 145 Juratumque viro bellum puerilibus annis
 Accumulant. unum, ducibus tot caede peremtis,
 Tot fufis acie, stare inter proelia nullis
 Attactum telis. Superum cum munere detur

Huic

diano. BARTHIUS lib. III. Advers. cap. x. *Arma, arma Hannibalemque volunt* verissime scripti & Veneta editio Marfi cum Parmensi. Est autem usitata optimis poetis repetitio, de qua copiose ad Nason. lib. XI. Metam. vers. 377. apud eundem Nasonem Metam. XII. vers. 241.

Certatimque omnes uno ore arma arma loquuntur.

Statius Thebaïd. III.

Improvisus adest, jam illinc a postibus aulae

Vociferans: Ama, arma viri.

Senec. in Herc. Fur. vers. 1242.

Arma, arma, Theſeu, flagita propera mihi
Subtraſta reddi.

Plura ad dictum Nasonis locum. Claudicabat antea hic versus, cui fulciendo Gryphius suppoſuerat, *Arma ſibi Hannibalemque volunt.* Subodoratus est Interpres veram ſcripturam, qui hic conſulendus. Barthius & *Arma ſibi* ex Oxoniensî perperam amplectitur. Omnia ſic ſcribenda & conſtituenda,

— tum veris falſa per artem.

Virrius amiſſans cecinit fatale cruenti

Turbatiſi ſignum belli. ſurſata juvenſus

Arma, arma Hannibalemque volunt.

Perperam nunc circumfertur, *Turbatiſi ſignum belli.* N. HEINSIUS. *Arma, arma Hannibalemque volunt* etiam Romana princeps & Mediolan. editio. ſupra lib. IV. vers. 98.

Arma, viri, rapite arma, viri; dux inſtas uſerque.

Virgil. VII. Aen. vers. 460.

Arma amens frenis, arma toro teſſiſque requirit. ubi plura exempla habet la Cerda. Iſcan. V. bell. Troj. vers. 118.

Diſcurſu rapiens veſtigia nuntiat arma,

Arma iterat.

Vide Zinzerl. Promuſſ. Critic. cap. II. In editionibus Marſi, quas vidi, omnibus perperam alterum *arma omiſſum* eſt, quod Nicander & plerique

alii poſtea ſecuti ſunt.

V. 135. *Ut vicerit Alpes*] Scribo cum membranis, *ut ruperit Alpes.* MODIUS Novant. Lection. Epiſt. CI. *ut ruperit Alpes* ſcripti priſcaeque editiones & Modius. beſe. lib. XII. vers. 15.

Sed non ille vigor, qui ruptis Alpibus arma
Inſulerat, dederatque viam.

lib. XIII. vers. 74. *perruptae molibus Alpibus Eluſtans*
adeſt. Claudian. II. in Ruſin. vers. 389.

Bis domitum civile neſas, bis rupimus Alpes.

in VI. Conſul. Hon. vers. 442.

Et ruptas animis ſpirans immanibus Alpes.
 in bello Getico vers. 547.

— hoc impiger anno

Alpibus Italiae ruptis penetrabis in urbem.
 in bello Gild. vers. 83. *ruptaque emiſſus ab Alpe Poenus.* apud Juven. ſat. x.

— oppoſuit Natura Alpemque nivemque:

Diducit ſcopulos & montem rupit aceto.
 Sidon. in Paneg. Anthemii,

— ſi ruperit Alpes

Poenus, ad afflictoſ condemnatoſque recurre.

Plinius lib. XXIII. cap. I. de aceto; *Saxa rumpit inſuſum, quae non ruperit ignis antecedens.* N. HEINSIUS. Primus hic Marſus *vicerit* edidit, cum anteriores omnes cum ſcriptis *ruperit* habeant, quod viri docti recte vindicarunt. Sic Claudian. in bell. Get. vers. 187. *primo conamine ruptae Thermopylae.* & vers. 261.

Romula poſt ruptas ſic virtus emicat Alpes.

V. 138. *Clauserit vada caede*] Silius lib. IV. vers. 623.

Concidit, & claſſit magna vada preſſa ruina.
 lib. VI. vers. 706.

Et noſtrum Trebiam, & Thraſymeni litora Inſcit
Clauſa cadaveribus.

Seneca in Troad. vers. 185.

Aut cum inter acies Marte violento ſurens
Corporibus amnes cluſit.

Verſu

- Huic sociare viro dextras & foedere jungi;
 150 Fastus exsanguis populi vanumque tumorem
 Nimirum Capua & dominatum perferat Urbis,
 Ceu famulis fasces aequataque jura negantis?
 Prorsus enim tanto potiore nomine habendum
 Varronem, ut fugiat Consul fulgentior ostro.
 155 Talia jactantes jam lectam sorte parabant
 Mittere, quae Tyrios adjungat foedere, pubem:
 Sed non invictum ponebat pectore robur
 Tum solum Decius Capuae decus. isque receptus
 In medios coetus, neque enim differre dabatur;
 160 Itis, ait, cives violanda ad jura parentum?
 Damnatumque caput temerati foederis aris
 Jungitis hospitio? quae tanta oblivio recti?

Magnum

Verſu praecedenti pro caede reſerta in editionibus Marſi eſt reſecta, in Romana principe reſerta, pro quo manu docta emendatur caedo cruenta. ſed nihil muto.

v. 140. *Et Trebiae ripas*] *Us Trebiae* editio Gryphiana & Parmenſis. N. HEINSIUS. Ita etiam Romana princeps & Mediolan. editio. Saep̄ hoc modo turbantur librarii. vide ſupra ad lib. v. verſ. 217.

v. 142. *Demiferis umbris*] Concinnius *dimiſerit umbris* ſcripti. de quo ad Maronem Aen. 11. verſ. 85. N. HEINSIUS. Libros ſcriptos non ſequor: Mortui enim non *dimittuntur umbris*, ſed *demittuntur*: licet ſaepiſſime aliter ſtupidis librariis placuerit. ſupra lib. 1. verſ. 439.

Et geminos Chromin atque Gyan demiferat umbris.

ubi in Putean. eſt *dimiſerat*. lib. x. verſ. 137. *vadis loventis Averno Demitti globus ille cupit*. lib. xii. verſ. 468.

Bis ſeptem demiffa neci, nec ſubſtitit agmen, Millia.

dimiffa iterum Putean. codex. lib. xiii. verſ. 458.

Lux gratos Phaethontis equos avertit, & atris Aeternum demiffit aquis.

pro quo Colon. liber *dimiſit* habet. lib. xv. verſ. 470.

Tunc Alabim, Murrum, atque Dracen demiffit ad umbras.

hic iterum *dimiſit* eſt in Puteaneo. Virgil. 11. Aen. verſ. 84.

Inſentem inſando indicio, quia bella vetabat, Demifere neci.

laudat hunc locum Priscian. lib. ix. Gramm. p. m. 377. lib. xi. pag. 430. & alibi: ubique tamen eſt *Demifere*. ibid. verſ. 398.

multos Danaum demiffimus orco.

Aen. ix. verſ. 527.

quem quiſque virum demiferit orco.

& xii. verſ. 884.

manefque Deam demiffat ad imos.

Valer. Flacc. lib. vii. verſ. 314.

ipſumque ſimul demittere leto.

ubi Heinfius in omnibus ſuis ſcriptis *dimittere* invenit. Alibi etiam hae voces turbantur. vide Piërium ad Maron. xii. Aen. verſ. 853. N. Heinfium ad Naſon. 1. Metam. verſ. 209. & Broekhuſ. ad Propert. lib. iv. eleg. 1. verſ. 131. Apud Statium eſt xi. Theb. verſ. 274. *Ceu coelo dimiffa lues*: ubi *demiffa* fortaiſſis melius legetur.

v. 143. *Excifa primori Marte Saguntum*] Eleganter *primori Marte* eſt primis bellorum auſpiciis. vide, quae ad Madaurenſem notamus. BARTHIUS lib. 111. Adverſ. cap. x.

v. 147. *Stare inter proelia nullis Attaſtum telis*] Ita quidem jactitant Campani nimio Hannibalem extollendi ſtudio: ſed contra veritatem. In obſidione enim Saguntina vulneratum fuiſſe ipſe reſert Silius ſupra lib. 1. verſ. 535. ubi vide, quae notavit Dauſquejus.

v. 150. *Fastus & exſanguis populi*] Scribendum *Fastus exſanguis populi*, omiſſa particula, quae verſum commaculat. BARTHIUS lib. 111. Adverſ. cap. x. Locus foede contaminatus. Opinor,

Superum cum munere detur

Huic ſociare viro dextras, & foedere jungi

Fas ſit, ut exſanguis populi vanumque tumorem

Nimirum Capua, & dominatum perferat Urbis.

vel etiam,

& foedere jungi.

Fastus exſanguis populi vanumque tumorem

perferat?

quod poſterius Colonienſis libri auctoritate confirmatur. Neque aliter Barthius. Potes etiam legere *Fastum an ut exſanguis populi*. N. HEINSIUS. Recte viri docti voculam &, quae facit, ut verſus in leges metri peccet, hinc expulerunt; quam etiam delendam eſſe ad marginem Sili ſui monuit Illuſtriſſimus Scaliger, & Cl. Dauſquejus in notis.

v. 151. *Dominatum perferat urbi*] Colonienſis urbi. ſed perperam. N. HEINSIUS.

Zzz 3

v. 163.

- Magnum utique in magnis rebus populisque virisque
Adversis servare fidem. nunc tempus inire
- 165 Proelia pro Rutulis; nunc signa aciemque movere,
Dum trepidae res, & medicinam vulnera poscunt;
Is locus officio, cum cessant prospera, cumque
Dura ad opem Fortuna vocat. nam laeta fovere,
Haud quaquam magni est animi decus: huc, age, adeste.
- 170 Novi Dīs animas similes & pectora magnis
Numquam angusta malis. capiunt (mihī credite) Cannas,
Et Thrasymena vada, & Paulli memorabile letum.

Hi

v. 163. *Magnum utique in magnis rebus populisque virisque Adversis servare fidem*] *Magnae res sunt difficiles*, translatione à mari magno. Lucretius, *Suave, mari magno turbantibus aequora ventis, E terra magnum alterius spectare laborem.*
In membranīs non bene legitur, *Magnum atque in magnis*. BARTHIUS lib. III. *Advers.* cap. x. Puteaneus.

Magnam atque in magnas positam populisque virisque

Adversam ostendere fidem.

Nec dissentit editio Parmensis, nisi quod in illa in *magnis positam*, & ostentare addita interrogationis nota. Colonienſis,

Magna atque in magnis positam populisque virisque

Adversam ostentare fidem.

Aldus,

Magnam, atque in magnis rebus populisque virisque

Adversam ostentare fidem.

Cum Aldino codice facit Parisina editio Marſi, nisi quod in illa *Magna*: Veneta editio ejusdem *Magnum in magnis positum*. Puto,

Magnam, agite, inque manu positam populisque virisque

Adversis ostentare fidem.

vel,

Magnum, atque in manibus positum populisque virisque

Adversam ostentare fidem.

fides adversa populis ac viris, quae se spectandam populis & viris praebet, *adversa*, non *aversa*. Sic *solem adversum insueri*. Licentius Carmine ad D. Augustinum,

Mens hebet, adversamque fugit consterrita lucem.

Statius in init. Theb. iv.

— *liquido quae stridula coelo*

Fugit, ex adversae celsi stetit aggere Dirces.

Valer. Flacc. lib. i. vers. 493.

— *dum saeva relictis*

Mater in adverso catulis venatur Amano.

ubi male *averso* Alardus. in manibus, ut apud Valer.

Flacc. lib. vi. vers. 460. *In manibus spes nostra tuis.*

Statius x. Theb. vers. 29. *In manibus merces belli.*

Lucan. lib. vii. vers. 253.

— *In manibus vestris, quantus sit Caesar, habetis.* noster lib. xii. vers. 196. *stat campus, & arma, Et Mars in manibus.* lib. vii. vers. 34.

Non cum Flamini tibi res, nec servida Gracchi In manibus consulta.

positum ut Lucan. lib. ix. vers. 387.

Per mediam Libyen veniant, atque invia tentent, Si quibus in nullo positum est evadere voto.

Vel denique etiam legi potest,

Magnum atque in magnis positum populisque virisque

Adversa ostentare fidem.

quod verum est. N. HEINSIUS. Vulgatam scripturam corruptam, & non uno mendo inquinatam clamat tantus librorum dissensus: certe primum eam vidi in Wolfii editione Basileensi, unde Dausquej. & nonnulli alii hauserunt. Celeberrimus Burmannus conjiciebat,

Dignum, atque in magnis positum, populisque virisque,

Adversis servare fidem.

vel, *Haud versam ostentare fidem*. Sed etiamnum mihi hic aqua haeret.

v. 166. *Is locus officio*] *Sit locus officio*, ni fallor. Stat. xii. Theb. vers. 301. *veteres sed misto querelas. En locus officio.* Possis etiam *Fit locus*, vel *Est locus*. N. HEINSIUS.

v. 169. *Hic age adeste*] *huc age* ex scriptis & primis editionibus. N. HEINSIUS.

v. 171. *Capiunt, mihi credite, Cannas*] *Cannas* optime Colonienſis. & sic conjecit perspicacissimus Gronovius Observat. i. cap. xvii. *mox nostris moenibus, non vestris*, editio Parmensis. N. HEINSIUS. Optime capiunt *Cannas* viri docti vindicarunt, id est, non fracti sunt cladibus ad Cannas & Thrasymenum, nec morte Paulli, optimi Imperatoris, verum omnibus his malis sufficiunt. Silius supra lib. vi. vers. 615.

Bellandi vetus, ac laudum cladumque quiesca Mente capax.

Senec. in Oedip. vers. 82. *regium hoc ipsum reor, Adversa capere.* in Agam. vers. 31.

Non paridus hausi dicta, sed cepi nefas.

Deinde mox etiam Oxon. codex cum Romana principe

- Hi sunt, qui vestris infixum moenibus hostem
 Dejecere manu, & Capuam eripuerunt superbis
 175 Samnitum iussis. hi sunt, qui jura dedere
 Terrore expulso, Sidicinaque bella remorunt.
 Quos fugitis? socios quosve additis? ille ego sanguis
 Dardanius, cui sacra pater, cui nomina liquit
 Ab Jove ducta Capys, magno cognatus Iulo;
 180 Ille ego, semihomines inter Nasamonas, & inter
 Saevum atque aequantem ritus Garamanta ferarum,
 Marmarico ponam tentoria mixtus alumno?

Ductoremque

principe & Mediol. editione *nostris moenibus*, pro *vestris*. Ita saepe turbant librarii. vide supra ad vers. 117.

v. 176. *Terrore expulso*] Metuo ne mendum hifce sublit. N. HEINSIUS.

v. 177. *Quos fugitis socios odiis? quosve additis? ille Dardanius*] Prodigiosus error est in codice MSto, unde suspicari quis possit, etiam vulgatos libros male habere. ita scriptus liber, *Quos fugitis ego sanguis quosve additis?* de cognatione sequentes versus. An legendum

Quos fugietis? eho! sanguis vos edidit ille. cui sequentia consonant,

Dardanius, cui sacra pater, cui nomina liquit

A Jove ducta Capys, magno cognatus Iulo.

Raritas sane scriptorum exemplarium non contemnere nos eorum lectionem jubet. sed totus locus ita poterit legi,

*Quos fugietis? eho! sanguis vos edidit ille
 Dardanius, cui sacra pater, cui nomina liquit
 A Jove ducta Capys, magno cognatus Iulo
 Ille ego semihomines inter Nasamonas.*

BARTHIUS lib. 111. Advers. cap. x.

Quos fugitis socios, odistisve? ille ego sanguis, in Putaneo: in Colonienfi,
Quos fugitis socios, quosve audistis? ille ego sanguis.

Scribendum, nisi me conjectura fallit,

Quos fugitis socios? quosve additis? ille ego sanguis

Dardanius.

Confirmat Parmensis, nisi quod distinctionis ratio perperam illic est turbata: & sic ex editionibus nonnullis Interpres. Barthius ridicule,

Quos fugietis? eho! sanguis vos edidit ille.

N. HEINSIUS. Nescio, quem codicem scriptum inspexerit Barthius, qui tam prodigiosam lectionem habebat: certe non Oxoniensem, quem semper consulere solitus fuit. Ad duas enim editiones Silii, quas viri docti cum eo codice contulerunt, quasque, dum haec scribo, ante oculos habeo, inde notatum inveni,

Quos fugitis socios? quosve additis? ille ego sanguis.

neque aliter etiam habet editio Romana princeps

& Mediolanensis. Recte autem hanc lectionem viri docti probarunt, & olim etiam Illustrissimus Heinſius ad Nason. 111. Fast. vers. 387. Vulgata vero scriptura ex Marſi editione originem ducit. *Dardanius sanguis* sunt Trojanis cognati, ex Trojanis orti. eo sensu *sanguis* supra est lib. 1. vers. 671. *vesterque luat cur foedera sanguis.* lib. 111. vers. 97. *Cyrrhæi sanguis Imilce Castalii.* libro VIII. vers. 408.

Regia progenies & Tullo sanguis ab alto.

Valer. Flacc. lib. 111. vers. 345.

Nam quia nec proles alius, nec denique sanguis. lib. IV. vers. 255.

— *accensa mente feruntur*

In medium sanguis Jovis & Neptunia proles. & lib. VI. vers. 48.

*Proxima Bisaltæ regio, ductorque Colaxes,
 Sanguis & ipse Deum.*

Vide Grang. ad Juven. sat. 1. vers. 42.

v. 178. *Cui sacra pater, cui nomina liquit A Jove ducta Capys*] Vide Dausquej. supra ad vers. 30. & Cluver. IV. Ital. Antiq. cap. 1.

v. 181. *Saevum atque aequantem ritum Garamanta ferarum*] Scribo cum membranarum *aequantem ritum Garamanta ferarum*, pro quo male legitur in cufis libris *aequantem ritum*. MODIUS Novant. Lect. Epist. cī. Scriptus liber *aequantem ritus*, ut edidit Modius, vel alii ex eo. Tamen cum *semihomines* modo dixerit, vulgata melior videtur. BARTHIUS lib. 111. Advers. cap. x. *aequantem ritus* scripti. & bene. quomodo & Modius, & editio Parmensis quoque. Barthio tamen placuit obniti nullo jure. Noster lib. VI. vers. 531.

Nec tibi nunc ritus imitantem irasque ferarum

Pygmalionēam tentarem expromere gentem.

Vide annotata nostra ad Prudentium 1. contra Symmach. vers. 78. N. HEINSIUS. *aequantem ritus* etiam Romana princeps & Mediolanensis editio. Primus Marſus *ritum* edidit, & os ferinum exposuit. Sed male; nam *aequantem ritus ferarum* convenit praecedenti *Saevum*. Supra lib. 11. vers. 501.

— *ritu horrifico, & more ferarum*

Viventes rapto populos.

Lucan. lib. IV. vers. 313. *rituque ferarum Dissentas siccant pecudes.* Claudian. in VI. Consul. Hon. vers. 152.

. Ad

- Ductoremque feram, cui nunc pro foedere proque
Iustitia est ensis, solaeque e sanguine laudes?
- 185 Non ita; non Decio permixtum fasque nefasque,
Haec ut velle queat. nullo nos invida tanto
Armavit Natura bono, quam janua mortis
Quod patet, & vita non aequa exire potestas.
Haec vana averfas Decius jactavit ad aures.
- 190 Ast delecta manus jungebant foedera Poeno.
Jamque aderant praemissa duci turbante tumultu
Autololes numerosa cohors. ipse agmine magno
Festinata citus per campos signa movebat.
Et Decius, Nunc hora, viri, nunc tempus. adeste,
195 Dum Capua dignum, dum me duce dextera vindex
Molitur facinus; procumbat barbara pubes.
Pro se quisque alacres rapite hoc decus. hostis adire
Si parat, obstructas replete cadavere portas,
Et ferro purgate nefas. hic denique solus
200 Eluerit sanguis maculatas crimine mentes.

Dumque

Ad priscos pecudum damnaret. secula ritus.

Cicero de Amic. cap. ix. *Ab iis, qui pecudum ritu ad voluptatem omnia referunt, longe dissensunt.* Vide Gifan. Indic. Lucret. voce *Ritus*. Perperam Daufquejus stat pro vulgata scriptura.

v. 183. *Cui nunc pro foedere proque Iustitia est ensis*] Supra lib. ii. vers. 504.

Vis colitur, jurisque locum sibi vindicat ensis.

Seneca in Herc. Fur. vers. 253.

Jus est in armis, opprimit leges timor.

in Hippol. vers. 543. *pro jure vires esse.* Lucan. lib. i. vers. 175. *mensuraque juris Vis erat.*

v. 185. *Non ita, non Decio*] Imitatur illud Maronis ii. Aen. vers. 583.

Non ita; namque esset nullum memorabile nomen &c.

ubi Germanus docuit, eodem modo & Graecos locutos fuisse; quem vide.

v. 186. *Nullos vos invida tanto*] Imo nos cum scriptis editisque antiquitus. N. HEINSIUS. Primus Marfus vos edidit. Saepissime ita peccarunt librarii. vide supra ad vers. 117. Huc pertinet illud Senec. in Herc. Oet. vers. 111.

Miser non est, qui mori potest.

& nostri supra lib. ii. vers. 576.

— *quis telum ingens contra aspera mors est.*

v. 187. *Janua mortis Quod patet*] Defunctum hoc docuerunt viri docti ex illo Maronis ii. Aen. vers. 661. *patet isti janua leto.* & sic idem vi. Aen. vers. 127.

Noctes atque dies patet atri janua Diis.

v. 188. *E vita non aequa exire potestas*] Melius membranae, & *vita non aequa exire potestas*, ut conjecit Daufquejus. BARTHIUS lib. iii. Adv. cap. x. Malo cum scriptis & *vita*, pro è *vita*.

neque aliter Interpres conjecerat: idque in Oxonio asseverat existare Barthius. Malim tamen *vitam non aequam exire*, vel *vitalis non aequa*, hoc est, vitam iniquam, infauftam. noster lib. xii. vers. 20. *noctes Sub Jove non aequo trahere.* Mars non aequus vers. 422. & *Non aequi regione loci.* & alibi. N. HEINSIUS. & *vita* etiam Romana princeps & Mediolan. editio. in editione Marfi autem primum è *vita* inveni, quam omnes alii editores secutusunt. Deinde fortasse cum Heinsio scribendum *vitalis non aequa exire*, ut verbum *exire* cum quarto casu construatur, ut infra lib. xiv. vers. 455.

Crudo luctari pelago, atque exire procellas.

Lucret. lib. vi. vers. 1217.

Aut procul absiliebant, ut acrem exiret odorem.

Virgil. v. Aen. vers. 438.

Corpore tela modo atque oculis vigilantibus exit.

Tacit. vi. Annal. cap. xlix. *Donec minor filius lubricum juveniae exiret. non aequa vitae*, ut angustia loci lib. v. vers. 174. & alia alibi.

v. 190. *Jungebat foedera Poeno*] *jungebant* praestiterit: quod video confirmari ab editione Parmensi. malo & mox *aderant*. *aderant Autololes*. alioquin dicendum esset, *aderat numerosa cohors Autololum*. illud quoque idem Parmensis confirmat. N. HEINSIUS. Etiam Romana princeps & Mediolanensis editio *jungebant*, & mox *aderant*.

v. 198. *Obstructas praebete cadavere portas*] Conjiciebam aliquando *obstructa prohibete cadavere porta*. sic Poenos *prohibere capta aquila* lib. vi. vers. 27. ex scriptis. Sed verius fortassis, quod in Puteaneo *obstructas replete cadavere portas*. neque aliter editio Parmensis. infra sabo *repleta cruento Potula*. N. HEINSIUS. Silius lib. xiii. vers. 743.

— *refluunt obstructi stragibus amnes.*

Cicero

- Dumque ea nequidquam non ulli laeta profatur,
 Audita asperitate viri coeptoque feroci,
 Multa feta gerens ira praecordia, Poenus
 Astabat muris, propereque arcessere lectos
 205 Immitem castris Decium jubet. horrida virtus,
 Armatumque fide pectus, rectique cupido,
 Et major Capua mens imperterrita mole
 Invieta stabat, torvoque minacia vultu
 Iussa ducis, verbisque etiam incessabat amaris.
 210 Quem Libyae rector tot signa tot arma ferentis
 Spernentem increpitans magno clamore profatur:
 Post Paullum, post Flaminium componimur, cheu!
 Vecordi Decio, mecum certasse volenti
 In decus & famam leti. rapite, ite citati,
 215 Signa, duces. pateatne mihi Campana vetante
 Urbs Decio, explorare libet, nova bella moventi
 Cui patuere Alpes, saxa impellentia coelum,

Atque

Cicero de Senect. cap. xx. *Iter Poenis vel corporibus suis obstruere voluerunt.* Deinde etiam Romana princeps & Mediolanensis editio replete cadavere. replete cadavere portas obstruere palilogia est, pro replendo portas cadaveribus eas plane obstruite, ut Poenis aditum dare nequeant. Simile locutionis genus supra erat lib. ix. vers. 98.

— sepulcro

Aetoli condit membra occultata Thoantis.
 ibid. vers. 586.

Clamantemque ferens calcata per agmina portat.
 lib. xii. vers. 443.

Perque averfa tulit portatas arva carinas.
 lib. xiiii. vers. 106.

— nunc conjunctas adstringere nodis

Instabat ferroque trabes.

Virgil. iii. Aen. vers. 237.

Disponunt enses, & scuta latentia condunt.
 ad quem locum ita Servius: hoc est, disponunt, & testos faciunt, sicut & scuta condendo latere faciunt.
 Senec. in Herc. Fur. v. 236.

Et adusta medius regna quae torret dies.

Petron. in Satyr. cap. cxxxiv.

— zephyrique tacentia ponunt

Ante meos sua flabra pedes.

v. 204. *Acerfere* arcessere Puteaneus. N. HEINSIUS. Ita & Romana princeps, Parmensis, ac Mediolanensis editio. vide supra ad lib. i. vers. 264.

v. 208. *Torvoque minantia vultu* minacia rectius in Colonienfi. N. HEINSIUS. Saepo ita peccant librarii. vide N. Heinsium ad Claudiani bell. Gildon. vers. 39. Broekhus. ad Propert. lib. iii. eleg. vii. vers. 47. & Bentlej. ad Horat. lib. ii. od. xii. vers. 12.

v. 210. *Quem Libyae rector tot signa tot arma ferentis Spernentem increpitans* Emaculandum tot si-

gna tot arma ferentes, nimirum Decius omnem Hannibalis exercitum spernebat. BARTHIUS lib. iii. Advers. cap. x. *ferentes* Barthius corrigit, hoc est, omnem exercitum Karthaginensium. & sic editio Gryphii. N. HEINSIUS. *Libyae ductor* editio Romana princeps & Mediolanensis, quod tantumdem est.

v. 212. *Componimur heu, heu, Vecordi Decio mecum certasse volenti.* In decus &c.] Legendum,

— componimur, cheu,

Vecordi Decio mecum certasse volenti

In decus & famam leti! rapite &c.

MODIUS Novant. Lektion. Epist. cr. Scribendum *componimur cheu*, non *heu heu*, ex Colonienfi. N. HEINSIUS. Ubique fere in membranarum optima notae *cheu* scribitur, pro quo recentioribus plerumque *heu heu* placet. vide Pier. ad Virgil. ecl. ii. vers. 58. Cruq. aliosque ad Horat. Epod. xv. vers. 23. & Broekhus. ad Propert. lib. ii. eleg. xix. vers. 22. Sic apud Petron. etiam in Satyr. cap. xxxiv. codex Tragur. *heheu* habet, id est, *cheu*, cum in libris vulgatis sit *heu heu*.

v. 214. *Rapite inde citati Signa, duces, pateatque mihi* Legendum,

— rapite, ite citati,

Signa, duces. pateatne mihi Campana vetante
 Urbs Decio explorare libet.

MODIUS Novant. Lektion. cap. ei. *rapite, ite* cum Modio ex scriptis. vide annotata infra vers. 240. Deinde scribendum, *pateatne mihi Campana vetante Urbs Decio explorare libet*. aliter tamen scripti. mox *uni calcata Deo* de Hercule intellige. N. HEINSIUS. Petrus Marfus etiam & Martinus Herbipolensis *rapite, ite*, ediderunt.

v. 217. *Alpes, saxa impellentia coelum, Atque uni calcata Deo* Hunc Deum, ne quis per fabulas quae-

A a a a

rat,

- Atque uni calcata Deo. suffuderat ora
Sanguis, & a torvo surgebant lumine flammae.
220 Tum rictus spumans, & anhelis faucibus acta
Versabant penitus dirum suspiria murmur.
Sic urbem invectus, toto comitante Senatu,
Et vulgo ad spectanda ducis simul ora ruente,
Effundit cunctam rabiem irarumque procellas.
225 Necnon & Decio propiora pericula mentem
Flammarant, tempusque adeo cernebat adesse,
Quo laudes ducis invicti superaret inermis.
Non illum fuga, non clausi occuluere penates:
Sed liber, veluti nullus penetrasset in urbem
230 Hannibal, intrepido servaverat otia vultu.
Cum juvenem saevis (horrendum) concitus armis
Invadunt globus, & pedibus sublime sedentis

Ductoris

rat, Herculem esse moneo, cui in summis Alpi-
bus ara erat, transitus nimirum ob memoriam. Pe-
tronus in Satyrico,

*Alpibus aëriis, ubi Grajo nomine pulsae
Descendunt rupes, & se patiuntur adiri,
Est locus Herculeis aris sacer; hunc nive dira
Claudit hiems, canoque ad sidera vertice tollit.*

Emendandus is obiter Petronii locus & legendus
Grajo numine. Transmarinum enim Deum Hercu-
lem Graecum appellat, cui perviae fuerint ante Cae-
sarem illae rupes. Porro dura phrasis videtur Sili-
ana, saxa coelum impellere, quae tamen vera est
ipsius. Non minori enim audentia lib. xv. dixit,
*sellurem procul irruentem in sidera cernit Aërias Al-
pes.* & lib. iiii.

Erigitur tellus, & coelum intercipit umbra.

BARTHIUS lib. xxi. Advers. cap. xv.

v. 218. *Suffuderat ora Sanguis*] *diffuderat mem-
branae Oxonienses: sed perperam.* Silius lib. vii.
vers. 75.

———— *maesto suffusae lumina vultu.*

lib. ix. vers. 460.

*Tum virgo, ignescens penitus, violenta repente
Suffudit flammis ora.*

Ovid. i. Metam. vers. 484. *suffunditur ora rubore.*

v. 219. *A torvo surgebant lumine flammae*] *fulge-
bant* Puteaneus. N. HEINSIUS. Nihil muto. su-
pra lib. i. vers. 103.

———— *audito surgentes carmine flammae.*

lib. vii. vers. 352.

———— *atque altis surgunt à cornibus ignes.*

v. 220. *Tum rictu spumas*] *rictus spumans* ex scri-
ptis, *rictu spumante* editio Marci Veneta, *rictu spu-
mans* Parmensis, & mox eadem,

Versabant penitus dirum ad suspiria peclus.

N. HEINSIUS. Romana princeps etiam & Me-
diolanensis editio *rictu spumans*, & mox

Versabant penitus dirum ad suspiria murmur.

pro quo tamen in Romana princeps editione *Ver-*

sabant manu docta emendatur. Venetae Marci edi-
tiones, quas vidi, omnes cum vulgatis faciunt.

v. 222. *Sic urbem ingreditur tanto comitante Sena-
tu*] Corrigendum videtur,

Sic urbem invectus, toto comitante Senatu.

MODIUS Novant. Lektion. Epist. ci. *Lego toto
Senatu.* D. HEINSIUS.

Sic urbem invectus, toto comitante Senatu,
ex Colonienfi Modius. *toto Senatu* etiam in Putea-
neo & vetustis editionibus. N. HEINSIUS. Scri-
ptura editionis Romanae principis & Mediolanen-
sis à vulgata nihil differt; Petrus Marfus autem &
Martinus Herbpolenfis *invectus*, pro *ingreditur*,
ediderunt. In Oxoniensi codice *invectus toto comi-
tante Senatu* fuisse videtur: in utrisque enim, quae
mihi praesto fuerunt, hujus codicis excerptis nihil
annotatum reperi, cum tamen collatio instituta sit
altera ad Raphelengii, altera ad Cellarii editionem,
quae & *invectus*, & *toto* habent. Colonienfium
membranarum scripturam amplexus est Dausque-
jus.

v. 228. *Non illum fuga &c.*] Expressa haec ex il-
lis Livii lib. xxi. cap. vii. *Decius Magius nec ob-
viam egressus est, nec, quo timorem aliquem ex con-
scientia significare posset, privatim se tenuit; in foro
cum filio clientibusque paucis ociose inambulavit.*

v. 232. *Invadit globus*] *Invadunt* Colonienfis lon-
ge elegantius. mox & *sistunt*, pro *sistit*, scriben-
dum. N. HEINSIUS. Eo modo *exercitus omnis
stabans* infra lib. xiii. vers. 308. ubi librarii contra
metrum *exercitus omnes* dederunt. Vide alia apud
N. Heinsum infra ad lib. xiii. vers. 555. lib. xiv.
vers. 410. Nason. iiii. Metam. vers. 528. Claudian.
ii. in Rufin. vers. 317. & alibi.

v. 238. *Cui femina nulla Cesserit*] Vide supra ad
lib. ii. vers. 361.

v. 240. *Huic aedum Magnanimo miles meritas in-
necte catenas*] *huc* Puteaneus. Pro *Magnanimo* mi-
les, scribendum *Magnanimo*, o miles. Vulgata lectio,
quam

- Ductoris sistunt. tonat inde ferocibus alte
 Incessens victor dictis, Solusne ruentem
 235 Fulcire, & revocare paras a funere, Romam?
 O demens! en, qui Divum mihi munera tanta
 Eripiat. Decio prorsus servabar inert
 Vincendus, Decio imbelli, cui femina nulla,
 Orta in Agenoreis nostrae Karthaginis oris,
 240 Cesserit: huic agedum, (nam cur indigna feramus?)
 Magnanime o miles, meritas innecte catenas.
 Dixerat haec: necdum finem convicia norant.
 [Cum fera gens Decii constanti pectore corpus
 Invadit, vincitque manus post terga catenis.]
 245 Illatus velut armentis super ardua colla
 Cum sese imposuit, victorque immane sub ira

Infremuit

quam & scripti codices tuentur, est ridicula & insulsa. *inertem* & *imbellem* Decium paulo ante dixerat. *Magnanime miles* Puteaneus. correctionem nostram editio Parmensis confirmat. vide notas lib. vi. vers. 21. possis etiam *Magnanime*, i, miles. & hoc verum. sic *rapite*, ite paulo ante. apud Prudentium, *Saselles*, i, ferrum rape. vide plura ad Hymn. Cath. xii. vers. 99. Deinde *Dixerat haec* scripti cum eadem editione Parmensi, non *Dixerat*. &, & *necdum*, pro *nondum*. N. HEINSIUS. Quamvis Silius Decium supra *inertem* & *imbellem* vocarit, posset tamen hic irridens *magnanimum* dicere: qualis ironia apud gravissimos scriptores passim occurrit. Praefero tamen cum Illustrissimo Heinsio, *Magnanime o miles*, quod & Romana princeps ac Mediolan. editio habet, ut elisio loci corrumpendi causa fuerit, ut saepe alias. vide supra ad lib. ii. vers. 531. in Oxon. codice est *Magnanime miles*. Eruditissimus Bentlejus ad Horat. Epod. xvii. vers. 72. hunc versum ita legit,

Magnanimo, miles, meritas, i, necte catenas.
 & porro docet, optimos scriptores numquam italicos *innectere* alicui *catenas*, sed *innectere* aliquem *catenis*, & *nectere* alicui *catenas*. Deinde etiam Romana princeps & Mediolanensis editio *Dixerat haec. necdum. & necdum* primus Marfus in *nondum* mutavit. Vulgata vero scriptura Nicandrum auctorem agnoscit, qui ita in Juntina editione interpolavit.

v. 243. *Cum fera gens Decii constanti pectore corpus*
 Versus hic cum proxime subsequenti absunt a Coloniensibus membranarum, etiam ab editione Parmensi. Si admittendi hoc loco, libens correxerim,

*Cum fera gens Decio constanti innectere corpus
 Invadit.*

vel *Decio persans*. sed, spurios abigamus, praestat. N. HEINSIUS. Utrumque versum ignorant etiam membranarum Oxonienses cum editionibus Romana principe & Mediolanensi. neque tamen, si admittendi sunt, cum Heinsio scribendum videtur *Decio*

constanti innectere corpus, cum modo praecesserit *innecte catenas*, & paulo post denuo sequatur *necte catenas*: Sed *Decii corpus* positum erit pro ipso Decio, ut apud Maron. vii. Aen. vers. 649.

— quo pulchrior alter

Non fuit, excepto Laurentis corpore Turni.
 vide Muret. iii. Var. Lect. cap. iv. Mihi potius etiam hi versus spurii videntur.

v. 245. *Super ardua colla Cum sese imposuit* ardua colla tauri nempe vel juveni. Claudian. in iii. Consul. Hon. vers. 82.

Aestuat & celsi tabo sordere juveni.

iii. de Laud. Stilic. vers. 301.

Magnaue taurorum fracturae colla Britannae.
 Valer. Flacc. lib. ii. vers. 458.

*Qualiter implevit gemitu cum taurus acerbo
 Avia, frangentem morsu super alta leonem
 Terga ferens.*

Leonem tum tauri, tum cervi tergo inhaerentem exhibet gemma ex Gorlaei Daetyl. part. ii. num. cxix. & nummus ex Morell. Specim. rei numm. tab. xxvi.

v. 246. *Victorque immane sub ira Infremuit* victorque immanis ab ira opinor. sic lib. xii. vers. 551. *stat celsus & asper ab ira. mox prendens cervicem, non pendens*, Puteaneus. N. HEINSIUS. Haud male vir Illustrissimus *victorque immanis ab ira Infremuit*. Sic supra lib. ii. vers. 139.

Aaaa 2

Correptos

- Infremuit leo, & immerfis gravis unguibus haesit,
Mandit anhelantem pendens cervice iuvenum.
At Decius, dum vincla ligant, Necte ocius, inquit,
250 (Nam sic Hannibalem decet intravisse) catenas,
Foederis infausti pretium. sic victima prorsus
Digna cadat Decius. nec enim te, sanguine laetum
Humano, fit fas caesis placasse iuvenis.
En dextra! en foedus! nondum tibi Curia, necdum
255 Templorum intrati postes; jam panditur acri
Imperio carcer. perge, ac primordia tanta
Accumula paribus factis. mihi fama sub umbras
Te feret oppressum Capuae cecidisse ruinis.
Nec plura effari concessum. obnubitur atra

Veste

Correptos arcus ter maesta movit ab ira.
lib. vi. vers. 698.

Arridens Poenus lenta proclamat ab ira.
lib. ix. vers. 535.

Excipit hic Juno, longique laboris ab ira
Immo, ait, ut noscant gentes. &c.
lib. xi. vers. 99.

Fulminea tororum exclamat Marcellus ab ira.
Lucan. lib. ii. vers. 493. *calida prolatus ab ira.* Liv.
lib. xxviii. cap. vii. *Opuntii quoque ab eadem ira*
incepti. vide virum summum Joh. Fr. Gronovium
ad Liv. lib. xxiv. cap. xxx. & lib. xxvi. cap. i.

v. 250. *Nam sic Hannibalem decet intravisse*] Haec
per parenthesin legenda sunt. *necte ocius catenas.* N.
HEINSIUS.

v. 251. *Sic victima prorsus Digna cadat Decius*] *vi-*
*ctima prae*ful Puteaneus. scribe, *sic victima Poenis*
Digna cadat Decius. cadit etiam in scriptis. *victima*
pressus in Parmensi. N. HEINSIUS. *victima pressus*
etiam Romana princeps & Mediolanensis editio;
Marfi autem Veneta *cadit*, pro *cadat*.

v. 254. *En dextra! en foedus! &c.*] Paria vide
apud Liv. lib. xxxiii. cap. x.

v. 255. *Templorum intranti postes*] Corrigo *Tem-*
plorum intrati postes. MODIUS Novant. Lektion.
Epist. ci. Lego *intrati*. D. HEINSIUS. *intrati*, ex
scriptis, ut & editionibus praeis. N. HEINSIUS.
Recte etiam Romana princeps & Mediolan. editio
intrati, quod & Daufquejo placuit. *in intranti*, à
Marfo in vectum, nimis patienter tulerunt postea
secuti editores, quamquam in leges Grammatico-
rum peccaret. *intrati postes*, ut infra lib. xii. vers.
323.

— *— mugiret Phoebus jam intrata sacerdos.*
vers. 583.

Intratam Senonum capietis millibus urbem.
Ovid. ii. ex Ponto Epist. viii. vers. 56.

Intrata est Superis quod domus una tribus.

v. 257. *Fama sub umbris Te feret*] Corrigo *sub*
umbras. MODIUS Novant. Lektion. Epist. ci. *sub*
umbras, non *umbris*, cum Colonienfi codice Mo-

dus. N. HEINSIUS. Recte. Virgil. iv. Aeneid.
vers. 387.

Audiam, & haec manes veniet mihi fama sub
imos.

v. 259. *Obnubitur atra Veste caput*] Livius lib.
xxiii. cap. x. *Haec vociferanti, quum moveri vul-*
gus videretur, obvolutum caput est, ociusque rapi ex-
tra portam iussus. At cur Silius Decio caput *atra*
Veste obvolutum dicit? fortasse legendum est *arta*
Veste. Voces enim *artus*, seu *artus*, & *ater* libra-
rii frequenter commutarunt. vide supra ad lib. vii.
vers. 280.

v. 264. *Quis muris sator*] Editio Mediolanensis
muri sator. Sic Pacuvius in Periboea apud Non.
Marcell. cap. de Numeris & casibus, *Regum impe-*
rator, aeternum moerum sator. quemadmodum hunc
locum constituendum conjicit Gulielm. i. Versum
cap. xvii. Plura supra vide ad lib. ii. vers. 64. *in*
muris sator tamen suspectum viro Celeberrimo Petro
Burmanno, qui fortassis scribendum conjicit *Quis*
muris pator, ut velit Silius, Hannibalem lustrasse
urbis amplitudinem, ut praesidium satis aptum im-
ponere posset. *in pator* autem paullum inferioris
aevi scriptoribus, ut Appulejo aliisque, frequenter
in usu fuit. Si cui tamen haec conjectura displice-
ret, vir Celeberrimus legi mallet *Quis muris pos-*
itor, ut *templorum positor* apud Nason. ii. Faeton.
vers. 63. & alibi.

v. 265. *Quotque auri pateant bello argenteque talen-*
ta] Puteaneus cum Parmensi editione,

Quot bello pateant auri argenteque talenta.
Colonienfis,

Quot bello pateant argenti aerisque talenta.
an armisque? sed apud Maronem est x. Aen. vers.
531.

Auri atque argenti memoras quae multa talenta.
N. HEINSIUS. Cum Puteaneo codice facit editio
Mediolanensis, cum Colonienfi vero membranae
Oxonienfis, & editio Romana princeps, nisi quod
typographi errore editum sit *argenteque aeris talen-*
ta. Vulgatam lectionem primo in Marfi editione
inveni.

- 260 Veste caput, trahiturque ferox ante ora suorum.
Exin victor ovans sedato pectore tandem
Spectandis urbis tectis templisque serenos
Laetus circumfert oculos, & singula discit:
Quis muris sator, & pubes sit quanta sub armis,
265 Quotque auri pateant bello argentique talenta.
Nunc qualis frenata acies, nunc deinde pedestris
Copia quanta viris. monstrant Capitolia celsa,
Stellatæque docent campos, Cereremque benignam.
Jamque diem ad metas defessis Phoebus Olympo
270 Impellebat equis, fuscabat & Hesperus umbra
Paullatim infusa properantem ad litora currum.
Instituunt de more epulas, festamque per urbem

Regifice

inveni. Plurimum auri argentique possedisse Campanos, ex Capuae expugnatione etiam patet infra lib. XIII. vers. 368.

domibus depromta talenta

Pascere longinquum non deficiens bellum.

& ex iis, quae supra dixit vers. 38.

non largior ulli

Ausoniae populo (sic tum Fortuna fovebat)

Aurique argentique modus.

pro pateant, Vir Celeberrimus Petrus Burmannus lateant scribendum conjicit: in aerario nempe.

v. 267. *Monstrant Capitolia celsa*] Arcem nempe urbis Capuae, ut doctissimus Dausquejus monuit. Sic Eumen. pro restaur. schol. cap. ix. de Augustodunensi oppido, *Quod praecipuo est loco positum, quasi inter ipsos oculos civitatis, inter Apollinis templum atque Capitolum.* Capitolum Narbonense memorat etiam Sidon. Apollin. carm. XXIII. vers. 40.

Salve Narbo potens salubritate, &c.

Delubris, Capitoliis, moneta.

Ubi videndus est Savaro, & Jac. Gothofr. ad l. 34. Cod. Theod. de Annon. & Tribut.

v. 268. *Stellatæque docent campos*] Libri scripti & priscae editiones *Stellantisque*, vel *Stellantesque* habent. Joh. Ger. Vossius iv. Instit. Orator. cap. vi. §. 3. docens *stellas* pro floribus poni, inter alia exempla hunc Sili locum etiam laudavit, & *Stellantesque* legit; quasi *stellantes campi* essent floriferi, floribus conspersi. Dion. Vossius etiam haec ad marginem editionis Juntinae notavit. „*Stellantes*, id est, floriferos: & *stellae* pro floribus, & *flores* pro stellis ponuntur. μεταφορά est ἀκόλουθον. Cod. lum. lib. x.

„*Pingit & in varios terrestria sidera flores.* Manil. lib. v.

„*Tunc conferta licet coeli fulgentia templa*

„*Cernere seminibus densis, totisque micare*

„*Floribus, ut siccae curvum per litus harenæ.*

Sed perperam. nemini enim latet, campum *Stellatæ* partem fuisse agri Campani, fertilitate praecipue insignem, de quo plura habet Cluver. iv. Ital.

Antiq. cap. v. pag. 1172.

v. 268. *Cereremque benignam*] De celeberrima agri Campani fertilitate consule Cluver. iv. Ital. Antiq. cap. i. pag. 1090.

v. 270. *Fuscabat & Hesperus umbra*] Sic infra lib. XII. vers. 646.

Abstulerat terras nigrantibus Hesperus umbris.

Hesperus pro ἡ Ἑσπέρη, more Graecorum, qui Ἑσπέρη saepe τῷ ἡσπέρη opponunt. D. HEINSIUS. *Hesperos* in editione Parmensi, enuntiatione Graeca. N. HEINSIUS. Ita & editio Romana princeps ac Mediolanensis. Sic infra lib. XVI. vers. 465.

Fulgentes pueri Tartessos & Hesperos ora
Ostendere simul.

Apud Nason. II. Fast. vers. 314. Petavianus codex habet,

Hesperos & fusco roscidus ibat equo, non *Hesperus*, ut Heinsius testatur, quem ibi vide. Manil. libro i. vers. 178.

Hesperos immerso dederat qui lumen Olympo. ita enim habet posterior Scaligeri editio. Stat. vi. Theb. vers. 580.

Omnia clara nitent, sed clarior omnia supra
Hesperos exercet radios.

ita habet codex Behotii, non *Hesperus*. Sic *corytos* supra est lib. VII. vers. 443. *Scorpios*, vide N. Heinsum ad Nason. II. Metam. vers. 196. *Haemos*, vide eundem ad vers. 219. *Cephisos*, ad III. Metam. vers. 343. *Tityos*, ad IV. Metam. vers. 457. *Alpheos*, ad Valer. Flacc. lib. VIII. vers. 91. consule etiam, quae Gronovius habet ad Senec. Herc. Fur. vers. 334. AEGYPTOS est in nummo Trajani apud Tristan. tom. I. Comm. Hist. pag. 388.

v. 271. *Infusa umbra*] Libri prisca nihil mutant. Forsitan tamen *offusa umbra* legendum, ut monui ad lib. v. vers. 678. ubi Illustrissimus Heinsius praeriter legendum conjecit,

finemque dedere

Caedibus offusae, subducto sole, tenebrae.

De voce *offundere* supra vide ad lib. x. vers. 366.

Aaaa 3

v. 273.

- Regifice exstructis celebrant convivium mensis.
 Ipse, Deum cultu & sacro dignatus honore,
 275 Præcipuis multoque procul splendentibus ostro
 Accipitur sublime toris: non una ministri
 Turba gregis: posuisse dapes his addita cura,
 His adolere focos, his ordine pocula ferre.
 Necnon & certis struitur penus. aspera mensa
 280 Pondera caelati fulgent antiquitus auri.
 Eripiunt flammæ noctem, strepituque moventum
 Murmurat alta domus. stupet inconsoletus opimæ
 Sidonius mensæ miles, faciemque superbi
 Ignoram luxu oculis mirantibus haurit.
 285 Vescitur ipse silens, & tantos damnat honores
 Esse epulis, facilesque coli tanto agmine mensas.

Donec

v. 273. *Regifice exstructis mensis*] id est, pompa
 & apparatu regio. Vetus poëta apud Cicer. 111.
 Tuscul. Quæst. cap. xix.

Vidi ego te, adstante ope barbarica,

Tectis caelatis, laqueatis,

Auro, ebore instructam regifice.

Virgil. vi. Aen. vers. 604. *epulaeque ante ora para-*
tae Regifico luxu. vide Rittershuf. ad Guntheri i.
 Ligur. vers. 82. *regales epulae* supra vocantur vers.
 41.

— medioque dierum

Regales epulae, atque ortu convivium solis

Deprensa.

Proprie autem *struere* & *exstruere* de mensa & cibo.
 mox vers. 279.

Necnon & certis struitur penus.

Lucil. in fragm. lib. xiv. Satyr.

— *sumtibus magnis*

Ampliter exstructam convivæ accumbimus men-
sam.

ubi vide notas Nobilissimi Doufæ.

v. 276. *Non una ministri Turba gregis*] Desumpta
 hæc ex illis Maronis i. Aen. vers. 703.

Quinquaginta intus famulae: quibus ordine longo

Cura penum struere, & flammis adolere Penates.

Centum aliae, totidemque pares ætate ministri,

Qui dapibus mensas onerent, & pocula ponant.

v. 279. *Nec non & certis struitur penus*] Puto,
Nec non certatim. vide nos ad lib. i. vers. 373. *certa-*
tim, ut lib. xii. vers. 339.

In Capitolinas certatim scanditur arces.

fic & vers. 310. Statius i. Theb. vers. 515. ubi ap-
 paratus comitum Adrafi describitur, *diis parere*
ministri Certatim accelerant. Valer. Flacc. lib. 111.
 vers. 332.

Interea innumeras nudatis montibus urgent

Certatim decorantque pyros.

Forte tamen legendum est *Nec non & Cereri.* vide
 nos ad illud Petronii, *Impositum Cereris flavae pe-*
nus. N. HEINSIUS. Nihil mutandum puto. Cam-

pani servis suis munia descriperant; nonnullis, ut
 dapes ponerent, nonnullis, ut ignem curarent, aliis,
 ut pocula ferrent, certis etiam, ut penum strue-
 rent, injunxerant.

v. 279. *Aspera mensa Pondera caelati fulgent anti-*
quitus auri] Dupliciter Silius Campanorum pocula
 laudat: primum ab artificio propter figuras exstan-
 tes; id enim per *aspera Pondera* innuit. Eo sensu
asper supra est lib. 11. vers. 431.

Nec non & laevum clipei latus aspera signis

Implebat Spartana cohors.

Virgil. v. Aen. vers. 267.

Cymbiaque argento perfecta & aspera signis.

& ix. Aen. vers. 263.

Bina dabo argento perfecta & aspera signis

Pocula.

Senec. in Hippol. vers. 899.

Regale parvis asperum signis ebur.

Claudian. in 111. Conf. Hon. vers. 192.

Brontes innumerais exasperat aegida signis.

& 11. de laud. Silic. vers. 88.

Quin & Sidonias chlamydes & cingula baccis

Aspera.

Deinde ea pocula etiam ab antiquitate laudat, quæ
 pretium eorum plurimum augebat. Silius ita infra
 lib. xiv. vers. 653.

Hic mites Hieronis opes, hic sancta vetustas

Artificum manibus.

Cicero Act. 1. in Verr. cap. v. *Deum denique nul-*
lum Siculis, qui ei paullo magis affabre atque antiquo
artificio factus videretur, reliquit. Valer. Flacc. lib.
 i. vers. 142.

Crateres mensæque volant, aræque Deorum,

Poculaque insignis veterum labor.

Sueton. in Caes. cap. XLVII. refert Caesarem ta-
 bulas antiqui operis semper animosissime comparasse.
 utramque laudem junxit etiam Ovid. xii. Metam.
 vers. 235.

Forte fuit juxta signis exstantibus asper

Antiquus crater.

&

- Donec pulsa fames, & Bacchi munera duram
Laxarunt mentem. tum fronti reddita demum
Laetitia, & posita: graviore pectore curae.
290 Personat Euboica Teuthras testudine, Cymes
Incola, & obtusas immiti murmure saevae
Inter bella tubae permulcet cantibus aures.
Jamque Jovem & lactos per furta canebat amores,
Electraeque toros Atlantidos: unde creatus,
295 Proles digna Deum, tum Dardanus: isque Tonanti
Ut det Erichthonium magna de stirpe nepotem.
Hinc Tros, hinc Ilus, generis tunc ordine longo
Assaracus, nulloque minor famave manu
Tum Capys ut primis dederit sua nomina muris.
300 Concelebrant plausu pariter Sidonia pubes,
Campanaque manus. ante omnes ductor honori

Nominis

& XIII. Metam. vers. 700.

Haestenus antiquo signis fulgentibus aere

Summus inaurato crater erat asper acantho.

v. 281. *Eripiunt flammae noctem &c.* Iterum haec Silius ex Marone habet, qui ita i. Aen. vers. 725.

Fit strepitus testis, vocemque per ampla volutant

Atria: dependunt lychni laquearibus aureis

Incensi, & noctem flammis funalia vincunt.

v. 287. *At cum pulsa fames*] *Donec pulsa fames* ex scriptis & priscis editionibus. N. HEINSIUS. Primus Nicander *At cum pulsa fames* in Juntina editione dedit.

v. 288. *Cum fronti reddita demum Laetitia*] *tum fronti reddita* liber Colonienfis & editio Parmensis. N. HEINSIUS. *tum fronti* etiam membranae Oxonienses & editio Parmensis, *cum fronti dedita* codex Puteaneus. Primus Marfius *cum fronti reddita* edidit.

v. 290. *Personat Euboica Teuthras testudine Cymes Incola*] *Theutras* Oxon. codex, *Teutras* Mediol. editio. Sed nihil muto. Nam, ut monuit Elegantissimus Broekhuysius ad Propert. lib. i. eleg. xi. vers. 11. videtur Silius ex more suo id nomen deduxisse a Teuthrante, ignobili fluvio, vel euripo, vel piscina quadam agri Campani, nonnihil a litore Bajano remota. Nam, ne quis erret, nihil huc facit Teuthras Mysiae rex, cuius meminit Hygin. fab. xcix. & c. alique mythologi. Ideo vero *Euboica testudine*, quod Cumae, seu Cyme, ut potius scribendum, ab incolis Chalcidis Euboicae condita sit, teste Liv. lib. viii. cap. xxii. *Cumani ab Chalcide Euboica originem trahunt*. Vide Cluver. iv. Ital. Antiq. cap. ii. pag. 1102.

v. 293. *Jamque Jovem & lactos &c.*] *Namque* ex scriptis, ut apud Maronem Ecl. vi. vers. 31. *Namque canebat, uti &c.* Sic & infra hoc libro vers. 456. quem locum perperam sollicitavit Interpres. N. HEINSIUS. *Ta Jam & Nam* frequenter libra-

rii confuderunt. vide supra ad lib. ix. vers. 242. Hannibale autem & ducibus Punicis cum Senatu Campano convivium celebrantibus, Teuthras testudine personat ad imitationem Iöpaë, qui, Didone & Aenea epulantibus, cithara cantat apud Maron. i. Aen. vers. 740. Injuste autem quidam musicam Silianam fordiam & lascivam vocat, cum contra Maroniana modesta suavis & utilis sit, quod Silius Jovis cum Electra consuetudinem, unde Dardanus natus est, commemorat. Sed, praeterquam quod hoc dari posset moribus Campanorum, quos ut corruptos & nulla non macula illitos supra descripsit, omnino Silius hanc historiam tangere debuit ad gloriam Capuae, ut doceret urbem illam ab eo Capye conditam esse, qui genus ex coelo & ab ipso Jove arcessebat. Accedit, quod adeo pudicus & ab omni forde remotis verbis hujus rei meminerit poeta noster, ut lasciviae accusari nequeat, nisi ejusdem vitii omnes alios poetas, etiam ipsum Maronem, damnare velimus.

v. 299. *Ut primus dederit sua nomina muris*] *ut primis muris* ex scriptis & editionibus primis. vide lib. ii. vers. 235. N. HEINSIUS. *primis muris* etiam Romana princeps & Mediolan. editio. Eam, quae vulgo exstat, lectionem primum in editione Marfi inveni.

v. 301. *Ante omnes ductor honori Nominis*] Haec ad superiora referenda. Porro per *augustum ritum* τὸ φιλοτιμῶν intelligit, quod proprium regum, principum, magnorumque virorum olim erat; nam quod ille, *augusto libas carchesia ritu*, est πρὸς πρῶτον doctissime Hezychius, τὸ προπρῶτον esse dicit vino honorare. Προπρῶτον, inquit, διὰ τὸ ὄν τι μέρους. Ubi eleganter grammaticus ille ritum augustum hunc, ut Silius loquitur, subindicat. Huc alludit proprie Maro, quod animadversum satis haecenus non puto, lib. i. Aen. vers. 728.

Hic regina gravem gemmis auroque poposcit, Implevitque mero pateram, quam Belus, & omnes

A

Nominis Augusto libat carchesia ritu;
Cetera quem sequitur, Bacchique ex more liquorem
Irrorat mensis turba, ardescitque Lyaeo.

305 Interea, Tyrio resoluta in gaudia coetu
Converso, (neque enim, juvenis non digne fileri,
Transmittam tua coepta libens, famamque negabo

Quamquam

A Belo soliti. —
& paullo post,

— *summo tenuis attigit ore:*

Tum Biriæ dedit increpitans.

videſne? Regina ipſa ſummo tenuis attigit ore, id eſt, προίπιν, & bibendi ordinem honori Trojanorum, ut Silius loquitur, inſtituit. Olim enim Rex aut Regina tempore feſti alicujus, aut cum hoſpitalem aliquem liberius paullo & auguſtiſ exceptum vel- lent, pateram aliquam aut phialam, pro ratione hoſpitis, vino ζωοτόμῳ, ut cum Homero dicam, & punis miſto, ab ipſo pincerna ſumebant, paul- lumque ſummiſſis labris leviter delibabant; quod eſſe ſingulare & firmum amicitiae ſymbolum volebant, poſtea- que aliis eandem ordine convivispenitus edu- cendam praebebat, quod illi προίπιν proprie dice- bant. Hinc Graecis προίπιν, quod paulatim aliter uſurpari & ſimplicius multo ſumi coeptum eſt; pro quo Anacreon in ἀποπασματίοις ἐκπίιν dicit alibi, & Homerus διδικο, ἀντὶ τῷ προίπιν, ponit. Dies, qua id fiebat, φιλοτησία antiquis dicebatur, ut & ritus ille, de quo aendendus Suidas. Nonlonge autem φιλοτησία aliud erat, quam quod Belgae noſtri Gallica voce ſanſé dicunt. ſic in Dione videas, φιλοτησίας πίνω, & Xiphilinus de Gallo, cum quo perſide agebat Tiberius, ἢ γὰρ, inquit, τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ παρὰ τι τῷ Τιβερίῳ ἰστιάσθην, καὶ φιλοτησίας ἔπιν. ubi non ſatis recte Interpres, amicis propinabat. D. HEINSIUS. Numinis Interpres, & Dianam numen tutelare Capuanorum innuit. Sed cur non ipſe Capys intelligendus? de quo proxima praecedunt. relinquatur igitur intactus locus. N. HEINSIUS.

v. 302. *Augusto libat carchesia ritu*. Vel σπίνδι, vel προίπιν; utroque enim modo τὸ libare hoc loco ſumi poteſt: pro σπίνδι tamen malo. Porro quod σπίνδι Graecis, id κατασκευάζει barbaris dicebatur: quod eo libentius moneo, ut floridiſſimum elegantiffimumque Xenophontis locum, qui Κύρῳ ἀναβ. lib. vii. [pag. 406.] eſt, accuratius contra ſummos, & in Graeca lingua principes viros inveſtigare poſſim; qui iſ eſt. Ἀιαεὶς ὁ Σίνδης συνῆϊπιν, καὶ συγκατισκιδάζει τὸ μετ' αὐτῷ κίρας, καὶ μετὰ ταῦτα ἰσθλθαι &c. ubi duo illi magni, de quibus locuti ſumus, viri non συγκατισκιδάζει, ſed συγκατιδάζειτο, neſcio quo μνημονικῇ Euiſthii ἡμαρτήματι ad- ducti, legunt; à δάζειν, inquit, quod eſt μίρι- ζειν. At, o boni! quis μίριζειν aut καταδάζειν de potu dicit umquam, cui mens ſana? Thracum igitur mos fuit, ut è convivijs diſcedentes ſi cui

gratulari vellent, quod ſupererat de vino, reli- quum omne in veſtes convivarum effunderent. At- que ego è corrupto Suidae loco Xenophontem non corruptum eſſe, uti illi arbitrantur, argumentis evincam neceſſariis, alterumque ex altero, & Sui- dam & Xenophontem emendabo. Suidas. κατα- σκευάζω, γυνικῇ. Εἰς ὃν Ὁράκιον ἐν συμποσίῳ, ἴα, ὅταν πίνωι τῷ ὅνι οἱ συμποῖται ὄνοι δύνανται, τὸ λοιπὸν τῷ ὄνι καταχέωσι κατὰ τὴν ἡμετέραν τῶν συμπο- τῶν, ὅπως ἴλῳσι κατασκευάζω. Ubi Suidas manife- ſte & ſe vitioſum clamat, &, quomodo emendan- dus ſit, ipſe aperte docet, cum hunc ritum ita lu- culenter deſcribit. Lego autem bis κατασκευάζω. Quem profeſſo Suidae locum docti illi viri ſi vi- diſſent, numquam ita de hoc loco exiſtimandum judicaſſent. Sed quid pluribus diſputo? cum ipſum Xenophontis locum adducit idem grammaticus, ἔτω Ξενοφῶν, inquit, τῇ τῆς τῷ Κύρῳ ἀναβάσεως. & ne dubitemus, καὶ ὁ μὲν Ξενοφῶν, inquit, Ἀιαεὶς ὁ ἰσθλθαι συνῆϊπιν, καὶ συγκατισκιδάζειτο τὸ μετ' αὐτῷ κί- ρας. Et videtis, viri magni, probe à nobis emen- datum Suidam, & non emendandum eſſe Xeno- phontem, niſi cum pro αἰ ἰσθλθαι, ὁ Σίνδης ſcribitur. Sic igitur in Xenophonte legitur ὁ Σίνδης ἀνα- βας, & rurfus paullo poſt, ὁ Σίνδης ἀναβας, ridicu- le admodum, ſemel enim tantum ſurgere potuit. Scribe igitur loco priori αἰ ἰσθλθαι ἀναβας, & ad Xeno- phontem, cujus bibere erat, refer; quod mi- rum vidiffe neminem haecenus. Sed & Platonem huius ritus teſtem advocat Suidas, τῶν, inquit, μέμνηται καὶ ὁ μέγας Πλάτων. Cuius locus, nos, ut in promptu ſit, efficiemus, ne quid deeſſe videatur. Iſ eſt libro de legibus i. [pag. 570.] Μίθῃ δὲ αὐτῷ πίνει, inquit, πότιρον, ὅπως Σκῦθαι χρῶνται καὶ Πέρ- ſαι χρῶνται, καὶ ἴτι Καρχηδόνιοι, καὶ Κιλτικαὶ, καὶ Ἰβη- ρες, πολιμικὰ ὄντα ταῦτα γίνῃ, ἢ κατὰ τῆς ὁμῆς ὁμῆς γὰρ, ὅπως λέγεις, τὸ παραπαν ἀπὶ χιτῶν. Σκῦθαι δὲ καὶ Ὁράκιος ἀνέστη πειτῆπαςι χρώμενοι, γυναικες τε καὶ αὐτοὶ, καὶ κατὰ τὴν ἡμετέραν καταχέμενοι καλῶ καὶ ἰσθλθαι ἐπιτηδύμῳ ἐπιτηδύμῳ νομῶμενοι. Habes vi- rum virorum maximum. Quicumque igitur hunc Xenophontis locum cum illo Suidae conferre di- gnati fuerint, videbunt, & bene à nobis emenda- tum eſſe Suidam; tum priſtinam Xenophontis le- ctionem optime contra ſummos viros vindicatam, eundemque optime emendatum. D. HEINSIUS. Libare cum Dan. Heinfio, qui hic multum fluctua- vit, potius σπίνδι, quam προίπιν, accipio: addit enim Silius ceteros convivas, Hannibalis exem- plum ſecutos, pariter vinum menſis irrorafſe, quod

σπίνδι

Quamquam imperfectis, magnae tamen indolis, ausis)
 Mens una inviolata mero, nullisque venenis
 310 Potando exarmata, decus pugnaeque, necisque
 Sidoniae tacitoolvebat pectore molem.
 Quoque esset miranda magis tam sacra libido,

Pacuvio

οὐκ ἔστιν est, seu, ut Virgil. inquit 1. Aen. vers. 736. *in mensam laticum honorem libare*. Deinde jungendum puto *ritu augusto*, non *honori augusto*, contra quam Dausquejo placuit. Novi enim, quid sit *augusto ritu libare*, sed, quid *ritu libare* sit, non intelligo; nisi fortasse id fuerit, quod *rite libare* dixit Virgil. v. Aen. vers. 77. Hannibal itaque, dum Teuthras Capuae originem cantu celebrat, facta Cypis mentione, honori ejus nominis vinum in mensam libavit: quare nec *numinis*, pro *nominis*, hic legi debere, recte N. Heinsius adversus eundem Dausquejum monuit. De Carchesia autem plura ex Athenaeo & Macrobio collegit Doctissimus Trifstanus tom. 11. Comment. Histor. pag. 604. poëtas tamen minus attente legisse videtur, dum pag. 606. scribit, praeter Virgilium neminem Latinorum poëtarum hujus poculi meminisse; nam, ne de Silio dicam, Ovidius ejus etiam mentionem fecit vii. Metam. vers. 246.

Tum superinvergens liquidi carchesia Bacchi, Aeneaeque invergens tepidi carchesia lactis.
 v. 303. *Bacchique ex more liquorem*] *è more scripti & caesae editiones.* N. HEINSIUS.

v. 304. *Irrorat mensis*] Post *πρόσθεν* enim τὸ σπίνδον sequebatur: at τὴν σπίνδον τὸ ἐν ἱππῶν, quod πολλὰ ἀγαθὰ ἐπὶ τῶν ἱππῶν dicunt Attici. Lucianus in elegantissimo festivissimoque dialogo, qui Tyrannus inscribitur: *Καὶ μὴ σπίνδοντες ἐν τοῖς συμπόσις, μεγάλην τῇ φανερῇ ἐπὶ τῶν μοι πολλὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ, καὶ προσηγορεύει αὐτοὶ ἕκαστος ἑαυτοῦ, ἡ δὲ οὐκ ἴσται, καὶ ὅλος ὁρᾷ αὐτοῖς ἢ ἰγῶ.* D. HEINSIUS.

v. 304. *Ardesiique Lyaeo*] Hinc ἀδίοικα ἰδὼν Deum illum dixit Anacreon, citante Hesychio. D. HEINSIUS. Horat. Ep. xi. vers. 13.

Simul calentis inverecundus Deus
Fervidiore mero arcana promorat loco.
 Gellius xvii. Noct. Attic. cap. viii. *Vinum idcirco minus coalescere, quod semina quaedam caloris in sese haberet, essetque natura ignitius; ob eamque rem dictum esse ab Homero ἀδίοικα οἶνος, non, ut alii putarent, propter colorem.*

v. 305. *Resoluta in gaudia coetu Converso*] *Resolutus* dissolutum & velut diffluentem notat. Claudian. in *vota cave secura remittas*. BARTHIUS lib. iv. Advers. cap. x. *resoluta gaudia* sunt, quae omnes curas animo exemerunt. *resoluta in gaudia mente* infra dixit Silius lib. xiv. vers. 681. *Propria est in hac re vox.* Arnob. vii. advers. Gent. p. 213. *Quod enim voluptate dissolvitur, id contraria necesse est tristitia contrahatur.* vide Barthium ad Claudiani Consul. Olybr. & Prob. vers. 248. & Celeberrimum

Burmam. ad Petron. Satyr. cap. cxxxi. qui eas voces plerumque in malam partem sumi notarunt.

v. 309. *Mens una inviolata mero*] *Lege, Mens una.* N. HEINSIUS.

v. 309. *Nullisque venenis Potando exarmata*] *Malim, nullisque venenis Potandi exarmata.* Praeterea editio Parmentis τὸ decus conjungit τῷ exarmata, ut sit Graecismus. Deinde non dubito, quin a Sili manu sit *poënaeque*. N. HEINSIUS. Non male vir Illustrissimus *venenis potandi* scribendum conjecit: familiaris enim haec Silio locutio. *venenum potandi*, ut *venenum desidiae, invidiae, fraudis*, supra lib. iii. vers. 580.

Desidia virtus paulatim evicta senescit.
 lib. xi. vers. 550.

Invidia nigroque undantia pectora felle.
 lib. vii. vers. 260.

Sensit cura sagax Poeni, fraudisque veneno Aggreditur mentes.
 lib. xiii. vers. 535.

Quae venit ad manes, et fraudum illaesa veneno.
 pro quo *doli virus* dixit Claudian. in bell. Gildon. vers. 284.

removete bilingues
Insidias, et verba doli spirantia virus.
virus doli, ut *venenum fraudum*: Nic. Heinsius tamen *doli spirantia virus* ex libris praeis emendavit. *venenum voluptatis* est apud Joh. Sarisber. 1. de nugis Curial. cap. iv. *Graecia itaque propinata sunt suspectae venena voluptatis.*

v. 312. *Quoque esset miranda magis tum sacra libido*] *libido* nempe caedendi Hannibalis, de qua voce alibi. BARTHIUS lib. iv. Advers. cap. x. *Fortc, tam sacra libido.* N. HEINSIUS. Recte tam *sacra* Nic. Heinsius: neque aliter hunc locum laudat Barthius iv. Advers. cap. x. five id casu factum sit, five quod ita emendandum esse judicaret. atque ita habet editio etiam Romana princeps & Mediolanensis. Hoc autem propositum Perollae (eo nomine Pacuvii filium vocat Livius lib. xxiii. cap. viii.) *Silius libidinem* vocat, nam, teste Nonio Marcell. *Libidinem etiam Romanae rei possumus dicere, ut sit libido omne, quod libuerit.* ubi in testimonium produxit illud Sallust. ex Catil. bello cap. vii. *Magisque in decoris armis et militaribus equis, quam in scortis atque convivis libidinem habebat.* Vide Barth. xxi. Advers. cap. xiv.

Bbbb

v. 313.

- Pacuvio genitus patrias damnaverat artes.
 Is variis oneratum epulis atque atria tardo
 315 Linquentem gressu comitatus pone parentem,
 Postquam posse datum meditata aperire, novosque
 Pandere conatus, & liber parte relicta
 Teclorum a tergo patuit locus, Accipe digna
 Et Capua & nobis, inquit, consulta. togaque
 320 Armatum amota nudat latus. hoc ego bellum
 Conficere ense paro, atque avulsum ferre Tonanti
 Rectoris Libyci victor caput. hic erit ille,
 Qui polluta dolis jam foedera fanciet, ensis.
 Si perferre nequit spectacula tanta senectus,
 325 Et tremit inceptis lasso majoribus aevo,
 At tu securis concede penatibus, & me
 Linque meae menti: summum quod credis, & aequas
 Hannibalem Superis, o quantum nomine major
 Jam Poeno tibi natus erit! vibrabat ab ore
 330 Ignis atrox, animusque viri jam bella gerebat,
 Cum senior, tanti pondus conaminis aegra
 Jam dudum vix aure ferens, tremebundus ibidem
 Sternitur, & pedibus crebro pavida oscula figens,
 Per si quid superest vitae, per jura parentis,
 335 Perque tuam nostra potiolem, nate, salutem,

Abâste

v. 313. *Paflulo genitus*] Pacuvio Gronov. iv. Observ. cap. iv. ut jam supra monuimus vers. 58. neque aliter Veneta editio Marfi aut Parmensis. in Colonienfi *Paccullo*. N. HEINSIUS. Veram scripturam vidit etiam Doctissimus Dausquejus.

v. 314. *Variis oneratum epulis*] Pariter ultima aetate linguae Latinae locutus est Saxo Grammat. ii. Hist. Dan. pag. 38. *Victoriam epulis profecuturus. quibus oneratus magnae &c.*

v. 314. *Atria tardo Linquentem gressu*] Ubi nempe convivium celebrabatur. Servius ad Maron. i. Aen. vers. 726. *Ut supra dictum est, tangit morem Romanorum: nam, ut ait Cato, & in atrio & duobus ferculis epulabantur antiqui.*

v. 326. *Et tu securis concede penatibus*] Lege, *securus*. D. HEINSIUS. At tu cum Colonienfi & Veneta Marfi editione. Deinde aut *secretis penatibus* corrigendum, aut *securus*, quod Parenti meo videbatur. in secreta domus parte hoc colloquium fuisse institutum ex Livio satis apparet, Sallust. Catilinaria conjuratione, *In abdita partem aedium secessit, atque ibi omnibus arbitris procul motis orationem hujuscemodi habuit.* Claudian. in Rapt. Proserp. lib. iii.

Atque ibi secreta teclorum in parte jacentem Invenit Electram.

N. HEINSIUS. *secretis penatibus*, ut infra lib. xvi. vers. 244.

—— *secretisque aedibus hospes*
Sceptrigero cum rege pari (sub honore residunt.
 Malim tamen nihil sine auctoritate librorum, qui hic omnes in vulgatam scripturam conspirant, mutare: nam *securis penatibus* sunt, qui nihil ab Hannibale metuebant: atque illud etiam Celeberrimo Burmanno praestare visum est; quamvis voces *securus* & *secretus* in MSS. saepe aliis in locis mutantur, ut apud Maron. viii. Aen. vers. 463. Nason. ix. Metam. vers. 558. & alibi. vide N. Heinsium ad Claudiani i. de Rapt. Prof. vers. 6. Pro vulgata scriptura stat etiam Doctissimus Dausquejus.

v. 327. *Summum tu credis*] *quod credis* ex scriptis & pristinis editionibus; de quo loquendi modo ad Nasonem Epist. xvii. Her. vers. 51. adi & Gronov. ad Livium lib. xlii. cap. xxvi. in additis. N. HEINSIUS. *quod credis* etiam Romana princeps & Mediolanensis editio. Primus Marfus contra omnium librorum fidem *tu credis* edidit. *quod credis* hic est, quoniam credis. Plura exempla contulerunt viri docti ad Petron. Satyr. cap. civ. ubi praecipue videnda sunt, quae notavit Amplissimus Quperus.

v. 336. *Ne sanguine cernam Polluta hospitium*] Quod apud Romanos dirissimum & maxime execrandum scelus habebatur. Cicero Orat. pro Rege Deiot. cap. v. *Cujus tanti sceleris fuit, in conspectu Deorum Penatium necare hospitium.* Ovidius etiam i. Me-

tam

- Abſiſte inceptis, oro: ne ſanguine cernam.
 Polluta hoſpitia, ac tabo repleta cruento
 Pocula, & everſas pugnae certamine menſas.
 Tune illum, quem non acies, non moenia & urbes
 340 Ferre valent, cum frons propior lumenque coruſco
 Igne micat, tune illa viri, quae vertice fundit,
 Fulmina pertuleris; ſi viſo intorſerit enſe
 Diram, qua vertit per campos agmina, vocem?
 Fallit te, menſas inter quod credis inermem.
 345 Tot bellis quaefita viro, tot caedibus armat
 Maieſtas aeterna ducem. ſi admoveris ora,
 Cannas, & Trebiam ante oculos, Thraſymenaeque buſta,
 Et Paulli ſtare ingentem miraberis umbram.
 Quid? tanto in caſu comitum juxtaque jacentum
 350 Torpebunt dextrae? parce, oro, & deſine velle,
 Cui nequeas victor ſupereſſe. an triſtia vincla
 Et Decius non erudiunt componere mentem?
 Talia commemorans, famae majoris amore
 Flagrantem ut vidit juvenem ſurdumque timori;
 355 Nil ultra poſco; refer in convivium greſſum:
 Appropereſemus, ait. non jam tibi pectora pubis
 Sidoniae fodienda manu tutantia regem.
 Hoc jugulo dextram explora. namque haec tibi ferrum,

Si

tam. verſ. 144. inter peſſimi aevi ſigna ponit, non hoſpes ab hoſpitiſe ſutus. Vide Tomaſ. de Teſſer. Hoſpit. cap. vii.

v. 339. *Neque moenia & urbes*] *nec moenia* ſcripti. Romana editio cum Parmenſi, *nec moenia*. concinne & nerveſe. N. HEINSIUS. *nec moenia* Petri Marſi & Martini Herbipolenſis editiones, ſed Romana princeps & Mediolanenſis *non moenia*. Primus vero Niſander in Juntina *neque moenia* dedit.

v. 345. *Tot bellis quaefita viro, tot caedibus Maieſtas*] viri praeceſſerat. quare ſcribendum opinor *quaefita ulro. ulro armat inermem*, quantumvis. ſic lib. xi. verſ. 518. vel *virum tot caedibus*, pro virorum, ut infra verſ. 522. N. HEINSIUS.

v. 345. *Armat Maieſtas aeterna ducem*] Ad exemplum Marii, de quo Lucan. lib. ii. verſ. 75.

— *mors ipſa refugit*

Saepe virum, fruſtraque hoſti eſt conceſſa poteſtas

Sanguinis inſiſti: primo qui caedis in ictu

Dirigit, ferrumque manu torpente remiſiſt.

Marii hiſtoria ex Valerio Maximo, Floro, & aliis notiſſima eſt.

v. 350. *Parce, oro, & deſine velle, Cui nequeas victor ſupereſſe*] *velli*, pro *velle*, prius exaratum fuerat, hoc eſt *belli. deſine belli*, ut ſupra caſtigavimus lib. x. verſ. 84. *non deſinit irae*. Horat. lib. ii. od. ix. *deſine mollium Tandem querelarum*. lib. iii. od. xvii.

— *abſtinet,*

Dixit, irarum calidaeque rixae.

Hunc loquendi modum Appulejo ſemel iterumque reddidimus ad Naſon. ii. Art. Amat. verſ. 725. *deſinere bella* dixit Silius lib. xii. verſ. 725. Infelicitate hic verſatus eſt, & falſus conjecturae Interpres. N. HEINSIUS. Doctiſſimus Dausquejus nimirum correxerat, *deſine velle, Cum nequeas victor ſupereſſe*: quod recte Illuſtriſſimus Heinfius damnat.

v. 354. *Surdumque timori*] *timoris* malim, ut lib. x. verſ. 554.

— *Mars genitor, votorum haud ſurde meorum.*

lib. i. verſ. 688. *perſet ſurdus in armis Paſtorum*. N. HEINSIUS.

v. 358. *Namque hoc tibi ferrum &c.*] Lenta nimirum pro homine extreme turbato oratio, quae haud dubie ita ſcribatur, ſi quidem recte ſcribatur,

— *namque haec tibi ferrum,*

Si Poenum invaſiſſe paras, per viſcera ferrum

Noſtra eſt ducentilum.

MODIUS Novant. Lection. Epist. ci. *namque haec tibi* Colonienſis & Oxoniſ; *hac* Modius. puto *namque huc*. N. HEINSIUS. Recte optimi ſcripti *namque haec tibi*: *ducentilum* enim ſui ipſius viſcera innuit. Si haec verba geſtu adjuventur, de veri-

Bbbb 2

tate

- Si Poenum invasisse paras, per viscera ferrum
 360 Nostra est ducendum. tardam ne sperne senectam.
 Opponam membra, atque enssem extorquere negatum.
 Morte mea eripiam. lacrimae tunc ore profusae,
 Et magna Superûm cura servatus in arma
 Scipiadae Poenus; nec tantum fata dederunt.
 365 Externa peragi dextra. pulcherrimus irae,
 Et dignus fieri compos memorabilis ausi,
 Amisit quantam posito conamine laudem,
 Cui tantum est voluisse decus? tum reddere sese
 Festinant epulis, & tristia fronte serenant:
 370 Donec læta virûm solvit convivia somnus.
 Postera lux Phaëthontis equos proferre parabat,
 Jam rapido summis curru splendente sub undis:
 Et juvenis, magno generatus Hamilcare, duras
 Jam dudum exercet curas. Karthaginis arces
 375 Ire. ferox Mago, & Patribus portare jubetur
 Nuncia facta ducis. praeda & captiva leguntur

Corpora,

tate scripturae dubitari nequit: haec nostra viscera.

v. 359. *Per viscera lenta Nostra est ducendum*] *per viscera ferrum* eleganti repetitione scripti cum Romana editione & Parmensi, quod & Modius jam vidit. Sic apud Valer. Flacc. lib. 111. vers. 143. *vere castigavit Gronovius,*

— *ferro potius mihi dextera, ferro Gnavet opus.*

Perperam obloquitur Modio Interpres, corrigitque *per viscera laeta*. N. HEINSIUS. *per viscera ferrum* etiam editiones Romana princeps, Mediolanensis, Marfi, & Martini Herbipolensis, quod primus Nicander in Juntina corrumpit. Elegans illa repetitio est *et ferrum*, quam non intellexerunt indocti librarii. vide infra ad lib. xvi. vers. 74.

v. 368. *Cui tantum est voluisse decus*] Maluerim *tanta est voluisse*. N. HEINSIUS. Conjicit quidem Heinsius *tanta*, pro *tanti*. Sed nihil muto: puto enim vulgatam scripturam praefendam, praefertim cum nec libri vetusti aliquid mutant.

v. 372. *Jam rapidos omni curru splendente sub undis*] Non recuso, quin, non dico luscitiosus, sed caecus plane existimer, nisi reponendum sit,

Jam rapido summis curru splendente sub undis, MODIUS Novant. Lection. Epist. ci.

Jam rapido summis curru splendente sub undis, vere Modius ex Colonienfi. Interpres dubitare non debuit. *rapidos undis* in Parmensi editione; codex Puteaneus *rapidos omnis*: quae ad veram alludunt scripturam. Mox malo, *At juvenis*. N. HEINSIUS. *rapidos omnis* etiam membranae Oxonienses cum Romana principe & Mediolanensi editione; proxime ad veram scripturam, quam viri docti ex Colonienfi codice vindicarunt, & Dausquejus etiam probavit. In Marfi editione vulga-

tam lectionem primum reperi. ad marginem editionis Romanae manu docta emendatum erat,

*Postera lux Phaëthontis equos proferre parabat
 Jam rapidos, imis curru splendente sub undis.*

v. 373. *Duras Jam dudum exercet curas*] Malim, *crudas curas*. N. HEINSIUS. Has voces à librariis interdum in membranis permisceri, supra notavi ad lib. vi. vers. 78. Sed recepta scriptura non temere mutanda est. Nota vero *et Jam dudum* de tempore non longe praeterito. Infra vers. 490.

*At patulo surgens jam dudum ex aequore late
 Nauticus implebat resonantia litora clamor.*

Plautus in Amphitr. act. 11. sc. 11. vers. 59. *Ita mihi dudum dixerat. AM. Dudum! quam dudum istuc scellum est? ALC. Tentas jam dudum, pridem, modo.* Ovid. xi. Metam. vers. 482.

*Ardua, jam dudum, demissite cornua, refert
 Clamas.*

Plenius hoc illustravit Cultissimus Broekhus. ad Tibull. lib. 111. eleg. vi. vers. 63.

v. 377. *Direptaeque viris sub Marte cruento Exuviae*] *dereptaeque* cum Colonienfi. Dictum ad Nason. Metam. 111. vers. 52. & supra lib. x. vers. 318. N. HEINSIUS.

v. 381. *Ni poenae juvenem indignae miseratus*] *Possis indignum*, ut lib. viii. vers. 385. *nec dextra indignus avorum*. quamquam & vulgata scriptura commode se habet. *poenae indignae miseratus Jupiter*, ut *miseratus animi* apud Maronem Aen. vi. vers. 332. ex vetustis membranarum; ubi plura. N. HEINSIUS. Vir Illustrissimus *juvenem indignum poenae* legi posse contendit, ut idem infra scribendum docet lib. xii. vers. 81.

— *dignos jam vosmet reddite vestras,
 Quam trahitis, famas.*

ubi

- Corpora, dereptaeque viris sub Marte cruento
Exuviae, fausti Superis libamina belli.
Altera curarum Libycis demittitur oris
380 Heu! Decius, reduci lentas servatus ad iras;
Ni poenae juvenem indignae miseratus ab alto
Jupiter antiquam Batti vertisset ad urbem.
Hic Pellêa virum Ptolemaei sceptrâ vehentum
Eripuere minis, resolutaque vincula collo.
385 Atque eadem vitae custos mox deinde quieto
Acceptit tellus ossa inviolata sepulcro.
Nec Venerem interea fugit exoptabile tempus
Pœnorum mentes caeco per læta premendi
Exitio, & luxu corda importuna domandi.
390 Spargere tela manu passim fallentia natis
Imperat, & tacitas in pectora mittere flammâs.
Tum pueris dulce arridens: Eat improba Juno,
Et nos (nec mirum, quid enim fumus?) acta secundis
Despiciat. valet illa manu, valet illa lacertis:

Parvula

ubi plura vide. Sed, quod postea addit, vulgata scriptura commode etiam se habet hoc loco. *miseratus poenae indignae*, ut apud Maron. x. Aen. vers. 683.

Continuit, juvenemque animi miserata repressit.
Prudent. in Psychom. vers. 581.

*Olim divitiis gravibusque oppressa talentis,
Libera nunc miserando inopum.*

Minuc. Felix in Octav. cap. xxviii. Nonnumquam etiam miserantes eorum crudelius saeviebamus. ubi vide Virum Maximum Jac. Gronovium.

v. 383. *Pellêa Ptolemaei sceptrâ*] Livius lib. xxiii. cap. x. *Navem Cyrenas detulit tempestas, quae tum in diuisione regum erant. Ibi cum Magius ad statuum Ptolemaei regis confugisset, deportatus à custodibus Alexandriam ad Ptolemaeum &c.* ubi recte Gronovius rejicit Lipsii conjecturam, qui in diuisione regum Aegypti erant legendum suspicatur, cum id Livium velle satis appareat ex eo, quod Decium Alexandriam ad Ptolemaeum regem deportatum narret; Alexandriam enim ad regnum Aegypti pertinuisse nemo ignorat. De regibus Aegypti, quibus Cyrenae paruerunt, vide Illustrissimam Spanhem. ad Callim. Hymn. in Apollinem vers. 68.

v. 391. *Tacitas in pectora mittere flammâs*] *tacita tela* mox denuo sequuntur vers. 398.

Et Tyriam pubem tacitis exurite telis.
Oxonienſes membranae habent *tantas flammâs*. an itaque Silius *teſtas flammâs* scripsit? Sed praestat nihil mutare. Virgil. iv. Aen. vers. 66.

— *est mollis flamma medullas*
Interea, & tacitum viris sub pectore vulnus.
v. 392. *Eat improba Juno*] De hac insultandi formula vide Vorſium de Latinis. falso susp. cap. xlii. & doctos Interpretes Petron. ad Satyr. cap. cxv.

v. 393. *Nos acta secundis Despiciat*] *Lege aucta*, quod quam vim hic habeat, sciunt, qui quidem Latine, & qui Catullum viderunt; praecipue locum illum elegantissimum ex elegantissimo de nuptiis Pelei Idyllio,

*Sed quid ego ignavis nequidquam conqueror auris
Externata malis, quae nullis sensibus auctae
Nec missas audire queunt, nec reddere voces?*

Nam augeri re aliqua antiquis erat possidere aut habere simpliciter; quod eo lubentius moneo, quod e Graecis poetis manavit, quibus τὸ αἰεὶν est τὸ ἔχειν: atque adeo totum suavissimi Catulli locum ita expressimus,

Ἀλλὰ τί μοι ταῦτα φίλοι δ' ἐπιφραδὴν ἔταρ
Ἀργαλίας οὐδὲ περὶ γῆρας αὐτοῖσι
Ἥριος αἰμῶσιν, οἱ οὐδέ ποτ' εἰσι ἰασσῶν
Οὐ τὸν αἰεὶντις πυκνὴν φρεσὶν ἔσι μνησθῆναι
Διὸς ὑποβλήδην λαλῆναι ἔπος, οὐδ' ἰπακοῦσθαι.

Ubi observabis obiter, quod Catullus *externari malis* ait, esse, quod Poetae Graeci, ac praesertim poetarum Rex, significantissima voce αὐτοῖσι dicunt; deinde αἰεὶν τι esse, ut antiqui, & Silius ex emendatione nostra, aliquo auctum esse. Ita Silius locum dum emendamus, Catullum obiter illustravimus; quae grata iis speramus fore omnia, qui, utramque musam, Graecam Latinamque, quid sit conjungere, vel primis labris degustarunt. D. HEINSIUS. *aucta secundis*, ut Dan. Heinsius emendavit, antiquissimae habent editiones; ut adeo nimis secure pronuntiaverit Daufquejus, fixum sibi esse, receptam lectionem, addicentibus cunctis libris, retinere. In eo tamen haud falsus est, quod nihil mutet: nam etiam vulgata scriptura proba est & elegans. *Agī secundis*, ut *ferrī adversis*, de qua locutione supra vide ad lib. x. vers. 618.

B b b b 3

v. 395.

- 395 Parvula nos arcu puerili spicula sensim
Fundimus, & nullus nostro de vulnere sanguis.
Verum, agite, o mea turba, precor, nunc tempus, adeste,
Et Tyriam pubem tacitis exurite telis.
Amplexu, multoque mero, somnoque virorum
400 Profliganda acies, quam non perfregerit ensis,
Non ignes, non immixtis Gradivus habenis.
Combibat illapsos ductor per viscera luxus,
Nec pudeat picto fultum jacuisse cubili,

Nec

v. 395. *Parvula nos arcu*] Μικυλα Does, & Τυτθῶ. Depicta enim haec ex Moschi fugitivo amore videri poterant: ille enim [vers. 19.] Τυτθῶν τοῖς τὸ βίβλινον. Sed Silius more Graecorum myriada Ἑρωτῶν introductis, τυτθῶς omnes, & μικυλῶς, parvulosque. atque hinc fortasse à statura Cupidines dicti, quasi *cubittus*, quod cubitum non excederent: puerulos enim parvulos exiguaeque staturae Graeci eodem modo πῆχυν dicunt, quod cubito uno altiores non sint. Hinc πῆχυν pueruli illi, qui in Nilo pingebantur. Philostratus in Iconibus [lib. I. num. v.] Περὶ τῶν Νηλῶν οἱ Πῆχυν ἀθύρματα, παιδία σύμμετρα τῷ ὀνόματι· καὶ ὁ Νεῖλος αὐτοῖς ὑπεργάνυται, τᾷτι ἀλλὰ, καὶ ὅτι κερύττωσιν αὐτὸν, ὅσος Ἀιγυπτίους προσήχουσι· προσάγεται γὰρ καὶ οἱ οἰον ἔρχεται αὐτῷ ἐκ τῆ ὕδατος βρῖσι ἀπαλὰ καὶ μευιδιῶντα· μετέχιν δ' οἶμαι αὐτὰ καὶ τῷ λάλῳ. Mirum pictorem, qui sine colore, quod vult, oculis subicit, exprimitque! Lucianus Anach. [imo Rhetor. praecept. pag. 443. ed. Salmur.] Ἐπὶ πῶ τῶν Νηλῶν εἰδὲς γραφῇ μιμηταιμοί, αὐτοὶ μὲν κίρματα ἐπὶ κρεκιδίλῳ τινὸς ἢ ἱπποποτάμου, οἱ οἱ πολλοὶ γράφουσιν ἐν αὐτῷ· μικρὰ δὲ τῶν παιδία παρ' αὐτὸν παίζοντα· πῆχυν αὐτῶς οἱ Ἀιγύπτιοι καλῶσι. Sic Hefychius *pygmaeos* vulgo dictos *πῆχυν* esse vult & unius cubiti. D. HEINSIUS.

v. 396. *Et nullus nostro de vulnere sanguis*] Ex illo [Maronis xi. Aen. vers. 51.]

— *et nostro sequitur de vulnere sanguis.*

Non uno enim eodemque modo Maronem imitatur Silius, sed modo *παρὰ δὲ*, modo *συντάσσει*, ac ex multis Maronianis unum aliquid efficit: nam & *σύνταγμα* Graeci proprie poema quoque peculiare vocasse videntur, quale Timolaus Larissaeus ex Homero consarcinavit, qui post singulos Homericos versus suos interseruit, unde & *Τρωϊκὸν σύνταγμα* indigitavit opus suum, cujus exordium erat:

Μῆνιν αἰεὶδ', Θιδά, Πηληϊάδῃ Ἀχιλλῆος,
Ἦν ἔειτο χρῆσθαι κεχολωμένους ἱπποκῆρας,
Οὐλομένῃ, ἢ μὲν Ἀχαιοὶς ἀλγὺ' ἔειπεν
Μαρμαρίοις, ὅτι Τρῶσιν ἄτερ πολέμιζοι ἄνακτος,
Πολλὰ δ' ἔφθίμευ ψυχὰς αἰὶν προΐειν
Ἐκτορος ἐν παλάμῃσι δαΐζομεναι ὑπὸ δαρι.

D. HEINSIUS. Scribendum *et nullus*: de quo ad Valer. Flaccum lib. II. vers. 233. Maronis illud accumulatus est xi. Aen. vers. 51.

— *nostro sequitur de vulnere sanguis.*

N. HEINSIUS. Recte vir Illustrissimus *et sanguis*. supra lib. IV. vers. 204.

— *per candida membra*

It fumans cruor, & tellus perfusa rubeſcit.

Ovid. Epist. III. Heroïd. vers. 146.

Est mihi, qui fesso pectore, sanguis, eat.

Gellius XVII. Noct. Attic. cap. VIII. *Circumegit per omnem partem aulae manum, nullum inde ibat oleum.* Valer. Flacc. lib. VI. vers. 723.

Ante oculos fuga foeda ducum, largusque cadentium

It cruor.

ubi pari modo olim peccatum erat, quod emendavit Nic. Heinsius, qui ibi videndus est. *exire* eodem sensu dixit Cicero II. Tusc. Quæst. cap. XIII. *Spartae pueri ad aram sic accipiuntur, ut multus de visceribus sanguis exeat.* Lucan. lib. III. vers. 678.

— *validos dum praebet ictus,*

Sanguis, & hostilem cum torseris, exeat, haſtam.

Saepe inepti librarii voculam *it* in *et* mutarunt. vide supra ad lib. II. vers. 520.

v. 398. *Tacitis exurite telis*] *saedis* maluerim; quamquam & alterum defendi potest. N. HEINSIUS. *saedis* fortasse Nic. Heinsius malebat propter *et exurite*. Passim vero amor facibus armatus fingitur: sic Moschus inter indicia, quibus amor fugitivus nosci poterat, facem etiam ponit Idyll. I. vers. 23.

Βαῖα λαμπρὰς ἰοῖσα τὸν ἄλιον αὐτὸν ἀναιδῆ.

Parvula sax solem ipsum perurit. Sed *tela* & *flamas* in hac re Silius supra etiam jungit vers. 390.

Spargere tela manu passim fallentia natis

Imperat, & tacitas in pectora mittere flamas.

v. 399. *Amplexu, multoque mero*] Honesto vocabulo Silius rem turpem expressit. per *Amplexum* enim res Venereas & illicitos amores innuit, quibus Venus Karthaginensium animos emollicendos injungit. Sic infra lib. XII. vers. 638.

— *subitus mihi membra ligavit*

Amplexus, non ille meo veniente marito

Aſuetus faciliſque mihi.

Ovid. IV. Metam. vers. 184.

In mediis ambo deprenſi amplexibus haerent.

lib. VII. Metam. vers. 615.

Jupiter

Nec crinem Assyrio perfundere pugnet amomo.

405 Ille sub hiberno somnos educere coelo
Jactator, testis malit consumere noctes.
Ac ponat ritus vescendi, saepe citato
Dum residet sub casside equo, discatque Lyaeo
Imbellem donare diem. tum deinde madenti

410 Post epulas sit grata chelys, signisque soporas,
Aut nostro vigiles ducat sub numine noctes.
Haec postquam Venus, applaudit lascivus, & alto
Mittit se coelo niveis exercitus alis.

Sentit

*Jupiter o, dixi, si te non falsa loquuntur
Dicta sub amplexu Aeginae Aspidos isse.*

& VI. Faistor. vers. 125.

— nam te sub rupe latentem
Occupat amplexu, speque potius abis.

& vers. 553.

*Una ministrarum solita est, Cadmei, tuarum
Saepe sub amplexu conjugis ire tui.*

Juven. sat. VI. vers. 64. *Appula gannit Sicut in amplexu.* Cicero Orat. II. Philipp. cap. xxv. *Venisti Brundisium in sinum quidem & in complexum tuae mimalae.* Saepissime etiam Petron. ut cap. lxxix. *Volutatusque liberius cum fratre non suo indormivit alienis amplexibus.* cap. cxxvi. *Quia nosi Venerem tuam, superbiam captas, vendisque amplexus, non commodas.* cap. cxxvii. *Sume ergo amplexum, si placet.* & alibi.

v. 401. *Emissis Gradivus habenis*] immixtis scribendum: & sic Puteaneus cum editione Parmensi. *immittere habenas classi* habes apud Maronem VI. Aen. vers. 1.

Sic satur lacrimans, clasque immittit habenas.
& IV. Aeneid. vers. 682.

Immixtis crepitat victor Vulcanus habenis.

Possis & *admixtis habenis.* N. HEINSIUS. *immixtis* etiam Romana princeps, Mediolanensis, & Marfi editiones. sic Virgil. v. Aen. vers. 662.

— *furit immixtis Gradivus habenis.*

& XI. Aen. vers. 889.

— *immixtis pars caeca & concita frenis.*

Valer. Flacc. lib. viii. vers. 139.

— *fugit immixtis nam puppis habenis.*

admixtis habenis, ut etiam emendari posse Nic. Heinsius conjicit, est apud eundem Valer. Flacc. lib. vi. vers. 303.

Opprimit admixtis serus hunc Gesander habenis.

Prius tamen malim, quod auctoritate librorum firmatur.

v. 402. *Combibat illapsos ductor per viscera luxus*] Pari metaphora Virgil. dixit I. Aen. vers. 749. *longumque bibebas amorem.* ubi Servius notat, Anacreonta similiter dixisse *ἔρωτα πίνω*.

v. 404. *Nec crinem Assyrio perfundere pugnet amomo*] Editio Mediolanensis niset, pro pugnet; nec aliter Romana princeps, pro quo ad marginem

ejus libri manu docta emendatum erat *viter*: sed nihil puto mutandum.

v. 405. *Sub hiberno somnos educere coelo Jactator testis malit consumere noctes*] Vera est scriptura *prisca telis*, paulum modo juves. non enim dubitamus *taedis* esse scribendum. Nam sub vilibus *testis* potest etiam gloriose dormire Hannibal. sed ad *taedas* noctes consumere dignum Veneris de eo victoria. Scribam etiam *somnos se ducere*. BARTHIUS lib. III. Advers. cap. x. Haec mendosa sunt. in Oxonio *telis*, unde *taedis* Barthius, & pro *educere* idem *se ducere*. videntur versus unus alterque excidisse. *Jactato* Puteaneus. pro *testis* in Colonienfi libro de — forte *Laetatus dapibus*. Similis locus infra lib. XII. vers. 20. N. HEINSIUS. Locus quidem corruptus videtur, sed male etiam a doctissimo Barthio tentatus. *telis*, pro *testis*, quod in Oxonienfi codice est, sollemnis error est librarium, qui ita saepe peccarunt. Vide Pierium ad Maron. II. Aen. vers. 443. & N. Heinsum ad Nason. III. Fast. vers. 316. *testis* vero hic probum est, quod recte *sub hiberno coelo* opponitur. Haud male autem vir Illustrissimus, pro *Jactator*, scribendum conjecit *Laetatus*, hoc sensu: Hannibal ille, qui olim tempore hiberno sub Jove frigidus somnos capere gaudebat, nunc noctu malit sub testis dormire: atque ita hic forte nihil exciderit, nec *dapibus*, pro *testis*, legendum erit, ut Heinsius putavit. Simili errore scribae librarii apud Valer. Flacc. lib. I. vers. 134. *jactataque fluctu* dederunt, pro *laetataque*, quod Carrion & Heinsius vindicarunt. Vir Celeberrimus Petrus Burmannus minori mutatione *Jactatus* legebat, id est, qui vulgo fertur, memoratur.

v. 408. *Discatque Lyaeo Imbellem donare diem*] Elegans est hoc. BARTHIUS lib. IV. Advers. cap. x.

v. 413. *Mittit se coelo niveis exercitus alis*] *exercitus* est multitudo. Virgil. I. Georg. vers. 382.

Cervorum increpuit densis exercitus alis.

ubi vide Emmenest. Valer. Flacc. lib. VI. vers. 456.

— *jam dudum profilis altis*

Divae toris, volucrumque exercitus omnis Amorum.

Eo

- Sentit flammiferas pubes Maurusia peninas,
 415 Et pariter fufis tepuerunt pectora telis.
 Bacchi dona volunt, epulasque, & carmina rursus
 Pieria liquefacta lyra. non acer aperto
 Defudat campo sonipes: non ulla per auras
 Lancea nudatos exercet torta lacertos.
 420 Mollitae flammis lymphae languentia somno
 Membra fovent, miserisque bonis perit horrida virtus.
 Ipse etiam, afflatus fallente Cupidine, ductor

Instaurat

Eo sensu *populus, plebs*, aliaque similia apud scriptores passim occurrunt.

v. 416. *Carmina rursus Pieria liquefacta lyra*] Calpurn. *Tam liquidum, tam dulce canis. voces liquatae apud Hostium poetam.* Sic *infundere cantum auribus* hoc eodem libro dixit,

———— per aures
Nunc voce infundis Theutras nunc pectine cantum.

BARTHIUS lib. iv. Advers. cap. x. *Malim carmina pulsu Pieriae liquefacta lyrae.* N. HEINSIUS. *pulsu lyrae, quod lyra, cithara, & id genus instrumenta musica pulsu sonum dabant.* infra vers. 454.

———— compekeret iras,
Percussa fide, vel pelagi vel tristis Avernii.
 & vers. 462.

Sed quos pulsabat Rhipaeum ad Strymona nervi.
 supra lib. v. vers. 463.

Dulcius Oeagrius pulsabat pectine nervos.
 Propert. lib. ii. eleg. i. vers. 9.

Sive lyrae carmen digitis percussit eburnis.
 ubi plura exempla habet Broekhusius. Commode tamen & vulgata scriptura interpretari potest: musicam nempe Teuthrantis Poenis adeo gratam fuisse, ut subinde iterum atque iterum illum cantantem audire cuperent: *liquefacta carmina*, ut apud Lucret. lib. iv. vers. 982.

Et citharae liquidum carmen chordasque loquentes Auribus accipere.
 sic *liquida vox* idem lib. v. vers. 1386.

Aut liquidas avium voces imitaret ora.
 Virgil. i. Georg. vers. 409.

Aut liquidas avium presso ter gutture voces Aut quater ingeminant.

Ovid. i. Amor. eleg. xiii. vers. 8.

Et liquidum tenui gutture cantas avis.
 vide Barth. ix. Advers. cap. ix. simili modo *fluens cantus* dicitur Valer. Flacc. lib. iii. vers. 157.

Hinc Halyn, hinc rigido transcurrens demittit ense Prothin, & insignem cithara cantuque fluenti Dorcea.

liquidae autem voci opponitur rava. Festus. *Rava vox rauca & parum liquida, proxime canum latratum sonans.* etiam *torrida*. vide Barth. ad Calpurn. Ecl. iii. vers. 59. Sed, quod propius ad *liquidam vo-*

cem facit, opponitur ei & *arida vox*. Martian. Capella lib. iii. pag. 49. *Quo depulsa vocis ariditate canoros etiam fieri posse memorabat.* & lib. vii. pag. 270. *Jam dudum laxatus in somnos, forte repente blandum stertens, ranae soritum desorbentis increpuit. quo terrore & ariduli sonitus rancitate concussi &c.* Ita enim utroque loco legendum esse haud ab simile vero conjecit Illustrissimus Heinsius: vulgo nunc *vocis diritate*, & *rapiduli sonitus* circumfertur.

v. 417. *Aperto campo*] *To apertus* solens campi epitheton. Sic apud Virgil. ii. Georg. vers. 280. *campo stetit agmen aperto.* & xii. Aen. vers. 353. *Hunc procul ut campo Thyneus prospexit aperto.* Ovid. ii. Fastor. vers. 227.

———— in apertos undique campos
Profluunt hostes, & latus omne tenent.
 Hinc vindicandus locus ejusdem Ovid. v. Trist. eleg. iv. vers. 9.

Nec frondem in silvis, nec aperto mollia prato Gramina, nec pleno flumine cernit aquas.
 ubi minus recte Illustrissimus Heinsius *aprica prato* malebat, praefertim cum ex nullo codice aliquam lectionis discrepantiam notaret.

v. 419. *Lancea nudatos exercet torta lacertos*] *Legenodatos*, & refer ad amentum, quod nodum frequententer appellat noster. Habemus tamen lib. xii. vers. 715.

———— exertos pugnae nudata lacertos.
 N. HEINSIUS. Nihil mutandum: olim enim in omnibus exercitationibus nudis lacertis erant: praefertim vero jaculatores brachia nudabant, ne in conjiciendis telis aliquid impedimenti obveniret.

v. 420. *Mollitae flammis lymphae languentia somno Membra fovent*] *χλαραί*. nam τῷ θαρμολυτίῳ quoque finem somnum constituit elegantiarum princeps Homerus [Odyss. T. vers. 317.]

Ἀλλὰ μὴ ἀμύπηται ἀποιψάτε, κατ' ἔτι δ' ἰὼν, Δίμνια, καὶ χλαίνας, καὶ ῥήγνα σιγαλύντα, Ὅφρ' ἵν' ὀδύσειαι χροσίδρονοι ἢ ἰκται.

quod moneo, ne quis illud ἀποιψάτε de frigida sumat. Ceterum quod Silius dixit *Mollitae flammis lymphae Membra fovent*, voce unica mire significativa dixit Homerus, nempe τῷ ἰαίνεσθαι, quod est, Plutarcho interprete, διαχρῶν παρῆχον, καὶ ἄλλαι τῷ σώματι μετ' ἡδονῆς, in libello, ni fallor, de Primo Frigido. Ut autem recte Homeri locus capiatur, ἀποιψάτε

Instaurat mensas dapibus, repetitque volentum
Hospitia, & patrias paulatim decolor artes

425 Exuit, occulta mentem vitiant sagitta.

Altera jam patria, atque aequo sub honore vocatur

Altera Karthago Capua, intactumque secundae

Fortunae ingenium vitia allatrancia quassant.

Nec luxus ullus merfaeque libidine vitae

430 Campanis modus: accumulans, variasque per artes

Scenarum

ἀποίκτη Attici proprie post prandium aut coenam se lavare dicebant, unde ἀποίκτης, id quod sumto cibo adhibebant. Thomas Magister: Ἀποίκτης, καὶ Ἀποίκτης, ἢ Νίμμα, ἢ Νίμας, ἢ Νίμας, ὡς ὁ πολὺς λέγει. Ἀποίκτης δὲ φασὶν οἱ τεχνικοὶ μετὰ τὸ φαγεῖν. D. HEINSIUS. *Mollitae flammis nymphae* Puteaneus. N. HEINSIUS. Infinitis in locis librarii voces *lymphae* & *nymphae* commutarunt. vide N. Heins. ad Ovid. epist. v. Heroid. vers. 31. ad iv. Metam. vers. 298. Jan. Broekhus. ad Propert. lib. ii. eleg. xxiii. vers. 49. lib. iii. eleg. xiv. vers. 4. & eleg. xxi. vers. 26. Hic vero nihil mutandum.

v. 421. *Miserisque bonis perit horrida virtus*] *bonis miseris*, quod Catullus *bonis ne bonis* diceret. at quanto felicius Graecus ille, cui ἀναπίτης Achilles suus dicitur? glossarium vetus, *bona, καὶ ὑπάρχοντα*. recte. D. HEINSIUS. Non damno. vide tamen, ne scripserit Silius, *bonis perit obruta virtus*. N. HEINSIUS. Est, cui haec epitheta absurda videantur, tum quod Silius bona *miseria*, tum quod virtutem *horridam* vocet. sed minime assentior. *bonum* enim hic non significat id, quod bonum est, quod certe numquam *miserum* esse potest, sed divitias & nimiam omnium rerum, quibus Capua & ager vicinus exuberat, abundantiam, etiam instrumenta luxuriae, & lautas epulas. Ea bona Silius *miseria* vocat, quod Poenos miseros & imbelles reddiderint. Sic infra lib. xii. vers. 286.

Vosque invicta diu, nunc, hem! sine Marte, juvenis,
Debellata bonis Capuae.

lib. xiii. vers. 352.

Egeritur praeda ex victis alimenta superbi,
Quisque bonis perire.

Poeta autem bona illa *miseria* vocando acumen quoddam captavit, quale apud alios etiam saepe notatur. Sic Ion Chius apud Athen. lib. ii. cap. i. vinum vocat Ἀδαυοὶ παῖδα, ταῦρωπον, ἢ ὡς ἴστωρ. *indomitum puerum, truculentum, juvenem non juvenem*. sic taciturnum murmur supra lib. iv. vers. 224.

Quosque sub Herculeis taciturno murmure muris
Pomifera arva creant Anienicolae Catilli.

ut in nonnullis libris esse ibi notavi. *concordia discors* apud Lucan. lib. i. vers. 98. vide Ciofan. ad Nason. i. Metam. pag. 19. & contra *discordia concors* apud Manil. lib. i. vers. 142. Similia alia vide apud Victor. x. Var. Lecton. cap. xii. Lambin. ad Horat. lib. i. od. xxxiv. vers. 2. Interpretes ad Cicer.

orat. i. Philipp. cap. ii. & Martinium iii. Var. Lect. cap. ix, x, & xi. Deinde si *virtus* hoc loco capiatur pro virtute bellica, seu robore ac fortitudine, quae luxu Campano periit, adjunctum *horrida* absurdum non erit. *horrida virtus* pariter supra est vers. 205.

— *horrida virtus,*
Armatusque fide pectus, rectique cupido.
& apud Statium v. Theb. vers. 172.

— *miseri, quos non aut horrida virtus*
Marte sub Odryssio, aut medii inclementia ponti
Hanserit.

sic *atrox virtus* infra est lib. xiii. vers. 369.

Hic atrox virtus (nec enim occuluisse probarem
Spektatum vel in hoste decus) &c.
ut *atrox fides* lib. vi. vers. 377. *quamquam bene cognita ex olim Atrox illa fides. improba virtus* lib. i. vers. 58.

Armato nullus Divum pudor; improba virtus,
Et pacis despectus honos.
Silius itaque aut non intellexisse patet, qui haec ut absurda traducere sustinuit, aut intempestiva carpendi quaeque prurigne laborasse.

v. 424. *Patrias paulatim decolor artes Exuit*] *Decolor, ἀνέμοιος*. Naso,

Fama Pelasgiacas subito pervenit ad urbes
Decolor, ex factis inficienda tuis.

D. HEINSIUS.

v. 425. *Occulta mentem vitiant sagitta*] Possis & *sagina*. Juven. satyr. iv.

— *propera stomachum laxare sagina.*
apud Colum. initio lib. viii. veterimus codex *sagittandi*, pro *saginandi*, habet. Occurrit tamen apud Aufon. Cupid. Crucif.

Mascula Lesbias Sappho peritura sagittis.
hoc est, amore Lesbio & tribadico. N. HEINSIUS. Nihil muto. per *occulam sagittam* enim Silius intelligit amorem, Capidinum telis & sagittis furtim in animos Karthaginensium immisissum. supra vers. 390. & 398. *fallentia tela* & *tacitas flammis* vocavit.

v. 428. *Vitia ad latrantia quassant*] *adlatrantia* unica voce, vel *allatrancia*, cum priscis editionibus. N. HEINSIUS. *vitia allatrancia*, ut *curae latrantes* apud Petron. in Satyr. cap. cxix.

Intra membra furens curis latrantibus errat.
ubi vide, quae viri eruditi notantur.

v. 429. *Merfae libidine vitae*] Petron. [cap. cxix.]
Cccc Hoc

Scenarum certant epulas distinguere ludo.
Ut strepit assidue Phrygiam ad Nilotica loton
Memphis Amyclaeo passim lasciva Canopo.

- Inprimis dulcem, Poeno laetante, per aures
435 Nunc voce infundit Teuthras, nunc pectine cantum.
Isque ubi mirantem resonantia pollice fila
Ductorem vidit Libyae, canere inde superbas
Aoniae laudes sensim testudinis orsus,

Concordem

Hoc merfam coeno Romam, somnoque jacentem.

Germanicus in Arato. BARTHIUS lib. iv. Advers. cap. x. Vide, quae docti Interpretes notarunt ad locum Petronii Barthio laudatum.

v. 432. *Ut strepit assidue Phrygiam ad Nilotica loton Memphis*] Hefychius, *Λωτός, τράχημά τι, καὶ ἀνλός*. Et hoc loco *ἀνλός* est, vel tibia: nam quod Suidas *λωτὸν ἐπιθαλάμιοι ἀνλὸν* esse vult, quod videt saepiuscule in epigrammatis, ubi nuptiarum fit mentio, *λωτῷ* quoque fieri, languidum est, & *Ἰαλάμω ψυχρότεροι*. Illi vero, qui speciem quandam peculiarem tibiae esse volunt, ex Libyco ligno materiam ejus nobis dant, & *λωτὸν* esse *ξύλον Λιβυκὸν* volunt; inter quos est & Eustathius. ego autem simpliciter fumo, ut *pinus*, ut *buxus* apud poetas, cum *μεταποιημῶς* sumuntur: cui rei fidem non unus facit. Sic in illo Philippi epigrammate, quod est lib. Anthol. i. tit. iis *ἀνλῆτας*,

*Ἰμερον ἀνλῆσαντι πολυτράτει διὰ λωτῶν,
Ἐπει λιγυρὸν γὰρ Φοῖβος ἐπὶ Γλαφύρα.*

Euripides certe eleganter *λωτῖδας ἀνλῆτας* tibias vocavit in Oedipode. Eas porro *φάργγας* Alexandrini dicebant: quibus eas tribuit cum reliquis Aegyptiis Silius, qui peculiariter iis e loto factis utebantur, ut Graeci ex hinnuli ossibus: unde Graecorum *ἀνλός* five tibias *ὀστίνες* absolute dixit Aristophanes, *ὀστίνες δὲ φασὶν πρῶτον κυνός*. Urbanum scurram! D. HEINSIUS. Nulla difficultas in his: nec variant duo manu scripti codices Colonienfis & Oxoniensis. *Phrygia lotos* est tibia, in ea regione inventa, de qua nemo non poetarum. Memphis Nilotica lasciva instar Canopi Amyclaei: tria epitheta tribus rebus data, nec obscura transpositione. quare nihil mutandum ab interpretibus. BARTHIUS lib. iv. Advers. cap. x. ad *Phrygiam Nilotica loton* scribatur rectius; Interpres hic denuo malus & infelix est hariolus. *Phrygiam loton* recte tuetur Barthius. Noster lib. viii. vers. 506.

Mydoniam Phoebi superatus pectine loton.

N. HEINSIUS. Dausquejus conjecerat *Phrygiae ad Nilotida loton*. contra quam ejus conjecturam Barthius & Heinsius hic vulgatam scripturam defendunt.

v. 433. *Amyclaeo passim lasciva Canopo*] Canopus Amyclaeus dicitur ob Canopum gubernatorem Menelai, qui Lacedaemoniorum rex fuit. Dion. Perieg. vers. 13.

Καὶ τίμνω περιπυρὸν Ἀμυκλαίοιο Κανώβω.
quod ita reddit Prisciani. in Perieg. vers. 19.

Atque locum novis Spartano fama Canopo.

Propter conventum autem festivum, cujus meminit Strabo à Dausquejo laudatus, Canopus *festivus* vocatur apud Gratum in Cynege. vers. 43.

Velatur sonipes festivi turba Canopi.

Nam ita eo loco legendum esse praeter Vlitium monuerunt etiam Salmasius in Exercit. Plinian. pag. 702. & N. Heinsius ad Nason. ii. Amor. eleg. xiiii. vers. 7. Deinde propter lascivos cantus & saltationes hunc conventum celebrantium Canopus *mollis* audit apud Pacat. in Paneg. cap. xxxiiii. *illos tepens Pharus, & mollis Canopus, leviumque populorum altor Nilus emiserat*. Ceterum hic haereo ad *τὸ πασιμ*, quae vox etiam Celebratissimo Burmanno suspecta est.

v. 440. *Vincere linquentes vitam quae possu oles*] Haec fabula non poetarum solum, quibus quilibet fingendi semper potestas fuit, sed & gravissimorum auctorum testimonio probata fuit. Vide Platon. in Phaedone pag. m. 397. Aristot. ix. Histor. Anim. cap. xii. Aesop. fab. lxxiv. Aelian. ii. Histor. Anim. cap. xxxii. lib. v. cap. xxxiv. lib. x. cap. xxxvi. alioque. Sed recte Plinius x. Hist. Natur. cap. xxxiii. *Olorum morte narratur flebilis cantus: falso, ut arbitor aliquot experimentis*. Neque aliud docet quotidiana ejus rei experientia.

v. 442. *Facta antiqua virum, placidas quis mulceat aures*] Illegitimus est haud dubie hic versus, quoque magis credas, in membranarum nullus comparet. Putabat sciolus, qui illum huc intrusit, deesse aliquid ad sensum. Sed frustra est. MQDIUS Novant. Lect. Epist. lxxiv. Hunc versum etiam membranarum Oxoniensis non agnoscunt. BARTHIUS lib. iv. Advers. cap. x. Absit hic versus à scriptis, uti Modius ex suis membranarum jam monuit, & Barthius ex Oxonio: absit & ab editione Parmensi. an versu praecedenti scribendum *mollissima Musae*, pro *mensae*? N. HEINSIUS. Absit etiam hic versus ab antiquissima editione Romana & Mediolanensi, aliisque omnibus ante Juntinam, in qua eum primus vulgavit Nicander, quem reliqui editores secuti sunt. Perperam pro genuino etiam habuit Dausquejus.

v. 444. *Lapidem testudine prompta Ducere, & in muris posuisse volentia saxa*] Scribendum melius fortasse multo,

——— *lapidem testudine promptum
Ducere, & in muris posuisse volentia saxa.*

idem

Concordem citharae movit per carmina linguam,

440 Vincere linquentes vitam quae possit olores.

Atque haec e multis carpsit mollissima mensae

[Facta antiqua virum, placidas quis mulceat aures.]

Argolicis quondam populis (mirabile dictu!)

Exaudita chelys, lapidem testudine felix

445 Ducere, & in muros posuisse volentia saxa.

Haec Amphionio vallavit pectine Thebas,

Ac,

idem enim *lapis promptus & saxa volentia*, non reluctantia. nam qui *prompta testudine* legunt, accipiunt ut *πρωτόν μίλῳ* apud Nonnum, in eadem hac fabula; quam elegantissimis verbis persequitur ille, ubi inter alia haec [lib. xxv. vers. 420:]

Σοφάλη δὲ λύρη μεμλημένην αὐτὸν δοκῶν,
Κρατὶν ἀνακρούοντα μίλῳ ψυδῆμαι πίτην
Ἀγχι, μολαῖν ἱππυδῖν, ὅπως τὸν ὕμν ἱεῖσιν
Πυργόδαμν φέρων γυῖ, καὶ ὁμῆτιον φέρων τέρψιν
Μολῶνς ἱππαστοῖσι λυδοσκόοι ἤχον ἀκρόν.

In quibus omnia animadverto, praeter sensum idoneum, quod profecto miror non monuisse doctissimum Falckenburgium, nec suboluisse ipsi, corrupta haec esse, vel in τῆς τῶν προσώπων ἰσαδωγῆς, quae perpetua est. Scribendum enim

Ἀγχι, μολαῖν ἱππυδῖς, ὅπως τὸν ὕμν ἱεῖσιν,
Πυργόδαμν φέρων γυῖ, καὶ ὁμῆτιον φέρων τέρψιν,
&c.

Nonni mens, versus, dictio, inventio mirifica. Sensus est: Tu, inquit, mi lector, si Amphionia illum lyra excellentem, ibi in clipeo depictum, petram mulcere vidisses, festinas accedere procul dubio, ut auribus tuis lyrae innixus mentem recreare posses auditu musae illius septem fidibus aptatae, tam ad vivum haec omnia erant repraesentata: quod nos ita aliquando,

illum si tenues agilem percurrere chordas
Aspiceres, picto fundentem dulcia saxo
Carmina, sperasses accedere, & auribus illic
Turrisicae innixus citharae perfundere mentem
Illecebris sonituque levi, lapidesque moventes
Carminis aptas placidos audire susurros.

Quae ita reddidimus, ut non possint ignorare studiosi adolescentes amplius, quid sit *ψυδῆσαι*, saepenumero poetae illi, nempe pictum & caelatum: qualia sunt multa in hoc poeta parum proprie dicta: speramus tamen nos posse, cum quod ad emendationem, tum quod ad illustrationem illius conferre, quod voluptatem doctis auribus, molestiam harum literarum obtrectatoribus afferre queat. Verbum non addo. D. HEINSIUS. Cur mutemus scriptam lectionem *felix Ducere*? BARTHIUS lib. iv. Advers. cap. x. *felix Ducere* Puteaneus & Oxonius, cum editione Parmensi: quod longe elegantius, Barthioque jam probatum. *promptum lapidem* Interpres male. N. HEINSIUS. Etiam Romana princeps & Mediolanensis ac Marfi editiones *lapidem testudine felix Ducere*: ut *felix Ducere* sit,

quemadmodum *dira quassare* lib. iv. vers. 284.

*Contorquet nodis & obusto robore diram
Vel portas quassare trabem.*

lib. i. vers. 374.

Saetabis & telas Arabum sprevisse superba.

lib. x. vers. 216.

*Ingens ferre mala, & Fortunae subdere colla
Nescius.*

& alia similia passim. vide Eruditissimum Bentlej. ad Horat. lib. i. od. i. *felix* hoc loco, pro *prompta*, scribendum jam olim monuit vir Illustrissimus N. Heinsius ad Claudiani i. in Rufin. vers. 13. & ii. de Laudib. Stilic. vers. 171. Deinde Heinsius, sive errore calami, sive memoriae vitio lapsus, Dausquejum, qui vulgatam lectionem tuetur, *promptum lapidem* coniecisse scribit, cum id ipse ejus patre fecerit.

V. 445. *In muros posuisse volentia saxa*] *volentia* optime Colonienfis, quomodo coniecerat & parens meus, qui propterea immeritus censuram fungi Interpretis incurrit. paulo ante habuimus, *repetitque volentum Hospitia*. lib. xv. vers. 473. ex codicibus scriptis, *atque volens palantia linquit Agmina*. lib. vii. vers. 174. *cepere volentem Eumosi postes*. lib. xvi. vers. 141.

— *sacrae responsa parentis
Avulsam Tyriis huc me duxere volentem.*

mox ibid. vers. 219.

Considunt bella, & deponitis arma volentes?

Plura qui desiderat, adeat curas nostras secundas ad Nason. Metam. ii. vers. 128. & ad Maron. Aeneid. v. vers. 119. *alicui velle*, pro bene velle, frequenter apud auctores occurrit; & *alicui malle* apud Tertull. de Pallio: *Romanis Deus maluit*. etiam *alicui factum velle*. contra *negantia saxa*. N. HEINSIUS. Sic Salust. lib. iv. Histor. *Multisque suspicionibus volentia plebi facturus videbatur*. ubi vide Carrion. & Leopard. iv. Emend. cap. xxiii. Virgil. iii. Georg. vers. 129!

Ipsa autem macie tenuant armenta volentes.

Statius lib. ii. silv. vi. vers. 15.

— *cui dulce volenti*

Servitium, cui triste nihil: qui sponte, sibi que Imperiosus erat.

Prudent. Praefat. Cathem. vers. 22. *Haec, dum vita, volens agit*. ita enim eo loco emendavit vir Illustrissimus, idque porro illustravit: vulgo pariter peccatum erat. *volentia* autem *saxa* hoc loco legendum

Cccc 2

etiam

Ac, filice aggeribus per se scandente vocatis,
 Jussit in immensum cantatas surgere turres.
 Altera, turbatum plectro moderata profundum,
 450 Et tenuit phocas, & in omni Protea forma
 Traxit, & aequoreo portavit Ariona dorso.
 Nam, quae Peliaca formabat rupe canendo
 Heroum mentes & magni pectora Achillis,
 Centauro dilecta chelys compesceret iras,
 455 Percussa fide, vel pelagi vel tristis Averni.

Namque

etiam monuit Nic. Heinsius ad dicta loca Claudiani.

v. 447. *Ac filice aggeribus per se scandente vocatis*] Forte, *locatis*. N. HEINSIUS. *per se* est sponte, si ne opera aut manu fabrorum. Ovid. in Remed. Amor. vers. 477.

Hanc mihi, si sapias, per se concedat Achilles.
 lib. i. Metam. vers. 102. *per se* dabat omnia tellus.
 Metam. viii. vers. 679.

— quoties haustum cratera repleri
 Sponte sua, per seque vident succrescere vina,
 Attoniti novitate pavent.

Prop. lib. i. eleg. ii. vers. 13.

Litora nativos per se dant picta lapillos.
 Senec. in Phoen. vers. 570.

Per se ipse turres venit in summas lapis.
 Cicero pro Rosc. Com. cap. vii. *Utrumque incredibile est, & Roscium quidquam per avaritiam appetisse, & Fannium quidquam per se bonitate amisisse.* ubi vide Celeberrimum Graevium.

v. 450. *Et tenuit phocas*] *Detinuit* fortassis. N. HEINSIUS. *Ita detinere* dixit Propert. lib. iii. eleg. i. vers. 41.

*Orpheu te duxisse feras, & concita dicunt
 Flumina Threicia detinuisse lyra.*

ubi plura exempla habet Broekhusius. Sed nihil hic muto. *tenere* enim pro *detinere*, simplex pro composito, frequens est. supra lib. i. vers. 640. *nostroque in Marte tenete Fatiferae juvenem dextrae.* lib. xii. vers. 473.

*Exequiae tantum famam nomenque volentem
 Mitificae mentis tenuerunt funere laeto.*

Virgil. in Culic. vers. 116.

— tantum non Orpheus Hebrum
 Restantem tenuit ripis silvasque canendo.

Ovid. ii. Fastor. vers. 84.

Carmine currentes ille tenebat aquas.
 Phaedr. prologo lib. iii. vers. 59.

Hebrique tenuit impetus dulci mora:
 Valer. Flacc. lib. ii. vers. 405.

— *aspera si te
 Plias in adversae tenuisset litore Thraces.*

Statius x. Theb. vers. 709.

*I Danaas acies medioque per obvius enses;
 Non teneo.*

Cicero i. de Orat. cap. viii. *Neque mihi quidquam*

praestabilius videtur, quam posse dicendo tenere hominum coetus. lib. iv. Acad. Quaest. cap. vii. *Ut oculi pictura teneantur, & aures canibus.* & Liv. lib. xxxi. cap. xv. *Expositi legati aliquandiu nihil agentem tenere.*

v. 451. *Aequoreo portavit Ariona dorso*] Fabulam Arionis vide apud Hygin. fab. cxciv. & auctores, quos ibi laudavit doctissimus Munckerus.

v. 452. *Nam quae Peliaca frenabat rupe canendo Heroum mentes*] *formabas* Colonienfis & editio Veneta Marfi, uti & Parmensis. recte & eleganter in Puteaneo firmabat. apud Horat. lib. iii. od. xxiv.

— *tenerae nimis*

Mentes asperioribus

Firmandae studii. —

Silius lib. vii. vers. 385.

Atque his praeformat dictis, fingitque monendo. *fingere mentes* pari modo dicebant. vide notas lib. i. vers. 441. N. HEINSIUS. *formabas* etiam codex Oxon. & editio Romana princeps ac Mediolanensis. Silius supra lib. x. vers. 188.

— *Tyrius quos fallere doctos*

Hanc ipsam pugnae rector formarat ad artem. Horat. lib. i. sermon. Ecl. iv. vers. 121. *sic me formabat puerum dictis.* lib. ii. Epist. i. vers. 128.

Mox etiam poetas praeceptis formast amicus.
 lib. i. od. x. vers. 2.

Qui seros cultus hominum recentum.

Voce formasti.

Livius lib. iii. cap. xxxvi. *Suo jam inde ingenio vivere coepit, novosque collegas jam prius, quam irent magistratum, in suos mores formare.* Claudian. in Conf. Mall. Theod. vers. 16. *salem se proximus anni Formavere rudes.* idem ii. de Laudib. Stilic. vers. 66.

Quem tu sic placida formas sic mente severa. Justin. lib. xx. cap. iv. *Magnis sapientiae incrementis formatus.* ubi vide, quae notavit decus illud Trajecti nostrae J. G. Graevius. *fingere* eodem sensu dixit Statius lib. v. silv. iii. vers. 192.

Non tibi certasses juvenilia fingere corda Nestor.

Porro, pro *Nam quae Peliaca*, Dausquej. emendabat *Jam quae*, quod & Celeberrimus Burmannus probabat. Pro vulgata vero scriptura stat Illustrissimus Heinsius. vide paullo post ad vers. 456.

v. 456.

Namque chaos, caecam quondam sine fidere molem
Non surgente die, ac mundum sine luce canebat.
Tum Deus ut liquidi discisset stagna profundi,
Tellurisq[ue] globum media compage locasset:

460 Ut celsum Superis habitare dedisset Olympum,
Castaque Saturni monstrabat secula patris.
Sed, quos pulsabat Rhipaeum ad Strymona, nervi,
Auditus Superis, auditus manibus Orpheus,
Emerito fulgent clara inter sidera coelo.

Hunc

v. 456. *Namque Chaos caecam quondam &c.* Ex Orphei Argonauticis, five ille sit verus legitimusque,

Φαεμυγντὰς ἀσθὴν πατὴρ ἰουάντης Ὀρφεὺς,
five spurius nothufque, quod credo, [vers. 419.]
Πρῶτα μὲν ἀρχαίου Φαίος μελαήφατος ὕμνοι,
Ὡς ἐπ' ἀμυγνὴ φύσιν, ὥς τ' ὕδατος ἐς πέρας ἦλθε,
Γῆς δ' ἰερευήριον γένεσσι, πυθμῖνα θαλάσσης.

Primo scribe χάος: deinde non opus erat virum maximum adeo se defatigare, ut legendum putaret πυθμῖνα θ' ἄλμυς: nos nullo negotio id ita emendandum vidimus,

Γῆς τ' ἰερευήριον γένεσσι, πυθμῖν τε θαλάσσης.
Quid facilius & simplicius? quod enim praecedit, eodem casu dicitur, quo istud à nobis emendatur.
D. HEINSIUS. *Jamque*, & paulo ante *Jam quae* Peliaca Interpres corrigit; sed frustra, ut supra diximus vers. 293. N. HEINSIUS. Quae hic canit Chiron, forte olim ab Orpheo audiverat. Orpheus certe, cum Chirone decertans, haec olim cecinit apud Auctor. Argonaut. ab Heinsio adductum. Eadem etiam Orpheus inter Argonautas canit apud Apollon. Rhod. lib. i. vers. 496.

Ἦδ' οὐδ' ὡς γαῖα, καὶ ὕδατος, ἡδὲ θαλάσσης,
Τὸ πρὶν ἐπ' ἀλλήλοισι μὴ συναιεζέσθαι μερῶν,
Νείκεος ἱεὺς ὁλοοῖο δάκρυον ἀμφὶς ἰατρῶα.
Canebat autem, quomodo terra & coelum & mare, cum prius unam ad faciem inter se cohaesissent, & noxia lite seorsim discreta fuerint singula.

v. 458. *Tum Deus ut liquidi discisset stagna profundior discisset* Gronovius Diatribes Statianae pag. 112. & sic Puteaneus cum Parmensi editione: at in Colonienfi discisset, pro discidisset; ut abscisset, pro abscidisset. lib. xii. ex scriptis exemplaribus vers. 118. qua discidit aequor Amphitryoniades, non dispulit. & initio lib. xiv. ex iisdem scriptis,

Impactum pelagus laceratae viscera terrae
Discidit.

ubi Disjicit ante legebatur. N. HEINSIUS. *discisset*, quod Gronovio in mentem venit, firmat etiam Romana princeps & Mediolanensis editio. Illustrissimus Heinsius ad Nason. i. Metam. vers. 69. scribendum censet *discepset*, vel *discreasset*, vel *discussisset*, pro discipisset, vel discussisset. De similibus contractionibus verborum infra vide ad lib. xvi. vers. 84. Quemadmodum autem

in notis ad hunc locum, sic etiam ad Claudiani bell. Gildon. vers. 297. ex Colonienfi libro *discisset*, pro discidisset, amplectitur: eaque verior videtur lectio. Plura de hoc verbo infra vide ad lib. xiv. vers. 15. *abscindere* eo sensu dixit Ovid. i. Metam. vers. 22.

*Nam coelo terras, & terris abscidit undas,
Et liquidum spisso secrevit ab aëre coelum.*

Cerda ad Virgil. ecl. vi. vers. 35. pro *discussit*, conjicit *disclusit*, quod Virgil. eo loco etiam dixerat,

*Tum durare solum, & discludere Nerea ponto
Coeperis.*

sed tam *disclusit*, quam vulgatum *discussit*, soloecum est, & cum sequentibus *ligasset*, vel *locasset*, & *discesset* cohaerere nequit.

v. 459. *Tellurisq[ue] globum media compage ligasset.* In libro *locasset*. BARTHIUS lib. iv. Advers. cap. x. *locasset* ex scriptis. Monuit jam ex Oxonio Barthius. N. HEINSIUS. *locasset* cum viris doctis ex scriptis malo. Pariter locutus est Ovid. vi. Fast. vers. 273. de terra,

Cumque sit in media rerum regione locata.

Paulo ante dixerat vers. 269.

*Terra pilae similis nullo fulcimino nixa,
Aëre subiecto tam grave pendet onus.*

Terra ergo in medio aëre ligata non est. *pendere* eam dixit etiam i. Metam. vers. 12.

*Nec circumfuso pendeat in aëre tellus,
Ponderibus librata suis.*

v. 462. *Sed, quos pulsabat Rhipaeum ad Strymona, nervi* verbis Puteaneus, nervis Colonienfis: frustra. N. HEINSIUS. Nescio, quid voluerit Illustrissimus Scaliger, qui ad oram editionis Rapphelegianae *quis pulsabat* legendum conjecit. Deinde in editione Mediolanensi etiam *nervis* est: Cælius *nervos* conjecit, quod haec vocum trajectio nimis dura videretur, eamque conjecturam & in contextum Silii recepit. Sed nihil hoc loco mutandum puto.

v. 464. *Emerito fulgent clara inter sidera plectro* Manu exarata lectio *Emerito coelo* habet, velut bene promerito. BARTHIUS lib. iv. Advers. cap. x. Pro *Emerito plectro*, scripti omnes *Emerito coelo*. utrumque bene. sed scriptos sequor. lib. vii. vers. 19.

Surge, age, & emerito sacrum caput insert coelo.
Cccc 3 hoc

- 465 Hunc etiam mater, tota comitante fororum
Aonidum turba, mater mirata canentem.
Non illo Pangaea juga aut Mavortius Haemus,
Non illo modulante fonos stetit ultima Thrace:
Cum filvis venere ferae, cum montibus amnes.
- 470 Immemor & dulcis nidi, positoque volatu
Non mota volucris captiva pendit in aethra.
Quin etiam Pagasaea ratis, cum caerula nondum
Cognita terrigenis, pontoque intrare negarent,
Ad puppim sacrae, cithara eliciente, carinae
- 475 Adductum cantu venit mare. pallida regna

Bistionius

hoc est, merito. Interpres hic splendide nugatur. vide annotata lib. vi. vers. 444. *Emerito seculo* editio Parmensis. N. HEINSIUS. *Emerito seculo* etiam Romana princeps & Mediol. editio. Dausquejus *Emerito plestro* exponit à cantu feriato, eodem modo, ut *emeriti milites* dicuntur militiae munere jam vacantes. Sed malim cum viris doctis *Emerito coelo* ex libris scriptis legere, & exponere merito, bene promerito. vide supra ad lib. vii. vers. 19.

v. 468. *Modulante fonos*] *moderante* Puteaneus. N. HEINSIUS.

v. 469. *Cum silvis venere ferae* &c.] Elegantissime Orphei fabulam descripsit Ovid. x. *Metam.* & initio xi. Eadem, quae Orpheo, Ovidius etiam Canenti, regis Pici uxori, tribuit xiv. *Metam.* vers. 337.

*Rara quidem facie, sed rarior arte canendi,
Unde Canens dicta est: silvas & saxa movere,
Et mulcere feras, & flumina longa morari
Ore suo, volucresque vagas retinere solebat.*

v. 472. *Quin etiam Pagasaea ratis*] Perperam codex Putean. cum editione Parmensi *Pegasaea ratis*. simili errore *Pegasaeus Iäson*, pro *Pagasaeus*, olim fuit apud Nafon. Epist. xvi. *Heroid.* vers. 345. ubi vide N. Heinsum. male etiam in Romana principe & Mediolan. editione est *Pangaea ratis*.

v. 473. *Cognita terrigenis, pontoque intrare negaret*] In scriptis & editionibus praevis,

Cognita terrigenae pontoque intrare negarent.

Legc,

— cum caerula nondum

Cognitum iter terris, pontoque intrare negarent.

Valer. Flacc. lib. i. vers. 632. *linquite, terrae, Spem pelagi. ponto intrare*, ut lib. ix. vers. 289. ex vetustis membranarum, *discordia demens Intravit coelo*. lib. xiii. vers. 434. *Portisque intrarant Poeni*. lib. xiii. vers. 814. ex veterrimo codice,

*Intravitque caesae, culmique è stramine fultum
Pressis laeta torum.*

non, *Instravitque casam*. lib. xiii. vers. 493.

— unaque negari

Intravisse sibi, Capuaeque irrumperet cernit.

sic ibi castigandum. lib. xiv. vers. 351. *Vulneribus patulis intrat mare*. Quid autem si, pro *terrigenis*,

terrigenis legamus? Lucan. lib. vi. vers. 401.

*Prima fretum scindens Pagasaeo litore pinus
Terrenum ignotas hominem projecit in undas.*

Rutil. in Itin. lib. i. vers. 333.

Plurima terreno populaverat aequora bello

Contra naturam classe timendus eques.

Paulinus Gestidio, *Injuria quidem est, patrifamilias maritimis deliciis abundanti terrenum aliquid & agreste praebere*. Colum. in Praefat. librorum de RR. *An bellum perosis maris & negotiationis alea sit optabilior, ut, rupto naturae foedere, terrestre animal homo, ventorum & maris objectus irae, se fluctibus an deat credere*. Aufonius,

Quadrupedum & volucrum, vel cum terrena marinis

Monstra admiscuntur.

Claudian. in Apono vers. 89.

*Felices, proprium qui te meruere, coloni,
Fas quibus est Aponon juris habere sui.
Non illis terrena lues, corrupta nec Aufri
Flamina, nec saevo Sirius igne nocet.*

idem iiii. de Laudib. Stilic. vers. 360.

*Cunctaque profiliunt cete, terrenaque Nereus
Confert monstra suis.*

in iv. Consul. Honor. de Phaëtonte;

— dum flammæ coeli

Flectere terrenis meditatur frena lacertis.

Horat. lib. iv. od. xi.

— ales

*Pegasus terrenum equitem gravatus
Bellerophonem.*

terrigenae tamen pro hominibus bis apud Lucretium occurrit. N. HEINSIUS. In Romana principe & Mediolanensi editione est *Tyrrhenae*, pro *terrigenis*, & *intrare negarent*, pro *negaret*. Si Illustrissimi Heinssii conjecturam recipimus, sermo erit *αἰνιδικός*; nihil enim est, ad quod *τὸ Pagasaea ratis* referre debet: ut Silius, dum hanc periodum inciperet, aliter scribere in animo habuerit, aliter vero scripserit. Similes locutiones, seu verius vitia & solecismi, optimis etiam scriptoribus interdum exciderunt. Cicer. Aët. i. in Verr. cap. ix. *Siculos sane in eo liberos fuisse, qui, quamobrem arcefferentur cum intelligerent, non venisse*. Ad quem locum ita Asconius,

Sine

- Bistonius vates flammisque Acheronta sonantem
Placavit plectro, & fixit revolvibile saxum.
O dirae Ciconum matres, Geticique furores,
Et damnata Deis Rhodope! tulit ora revulsa
480 In pontum, ripis utrimque sequentibus, Hebrus.
Tum quoque, cum rapidi caput a cervice recisum
Portarent fluctus, subito emicuere per undas
Ad murmur cete toto exultantia ponto.
Sic tum Pierius bellis durata virorum
485 Pectora Castalio frangebant carmine Teuthras.

Interea

*Sane & hic, & in primo capite Verrinarum, animad-
vertitur inconsequens oratio, similisque solocismi, si-
quidem non venisse legeris: nam si non venissent le-
geris, error non erit. Sed aliter illi loco consuluerunt
Gronov. i. Observ. cap. xii. & Graevius in notis.
Hirtius de bell. Afric. cap. xxv. Dum haec ita fi-
rent, Rex Juba, cognitis Caesaris difficultatibus, co-
piarumque paucitate, non est visum dari spatium con-
valescendi. ubi vide Davisium, & ad Caesar. i. de
bell. Gallico cap. xviii. Posses etiam minima muta-
tione apud Silium legere,*

*Quin etiam, Pagasaea ratis cum caerulea nondum
Cognita terrigenis pontumque intrare negaret.*

quamvis inconcinnius videatur, caerulea & pontum,
unum & idem significantia, jungi: sed ita Silius &
alibi solet. intrare autem aequae quartum, quam ter-
tium, casum post se recipit. vide infra ad lib. xiv.
vers. 392. Nec displicet etiam, quod Celeberrimo
Burmanno in mentem venit, & ad vulgatam le-
ctionem quam proxime accedit,

*Quin etiam Pagasaea ratis, cum caerulea nondum
Cognita terrigenis pontumque intrare negaret,
Ad puppim sacrae, cithara eliciente, carinae
Adductum cantu vidit mare.*

Atque ita etiam omnia optime cohaerent. *tà veni-
re autem & videre in MStis non raro commutan-
tur. Si quis tamen, ut propius ad lectionem scri-
ptorum codicum accedat, terrenis, pro terrigenis,
malit, non adversabor. terrigena enim, licet inter-
dum pro homine ponatur, frequentius tamen
pro serpente vel gigante, qui speciatim è terra nati
sunt, sumi solet. de serpente supra est lib. vi.
vers. 252.*

— furis ilicet ira

*Terrigena impatiens dare terga, novusque dolori.
de gigantibus lib. ix. vers. 305.*

*Phlegraeis quantas effudit ad aethera voces
Terrigena in campis exercitus.*

apud Valer. Flacc. lib. ix. vers. 17.

— immania monstra

Terrigenum coelo quondam adversata gigantum.

v. 475. *Adductum cantu venit mare*] Refert is,
qui sub Orphei nomine Argonautica edidit, vers.
231. & sequentibus, navem Argo, cum nimio pon-
dere depressa harenae inhaereret, & ab Argonau-

tis in pontum deduci non posset, ad cantum Or-
phei sponte in mare defluisse. Mare cantu addu-
ctum ad navem Argo refert etiam Statius v. Theb.
vers. 340.

*Ast ubi suspensis siluerunt aequora tonfis,
Misor & senibus cygnis & pefline Phoebi
Vox media de puppe venit: maria ipsa carinae
Accedunt.*

v. 476. *Bistonius vates*] *Bistonius* ex scriptis ac ve-
tustis editionibus. N. HEINSIUS.

v. 480. *Ripis utrimque sequentibus*] *utrumque sequen-
tibus* eleganter scripti. N. HEINSIUS. Olim puta-
bam *ripis querentibus*. nam ita Ovid. xi. Metam.
vers. 50.

— caput, Hebre, lyramque

*Excipis; & (mirum!) medio dum labitur amne,
Flebile nescio quid queritur lyra, flebile lingua
Murmurat exanimis: respondent flebile ripae.*

Sed nunc nihil muto. ripae, five arbores & ferae
in ripis, sequebantur decisum Orphei caput, se-
cundo flumine in mare labens.

v. 485. *Frangebant carmine Teuthras*] Et haec a
Graecis oriunda est elegantia, qui molles effemi-
natosque modos motusque *κατακλασμίους*, id est,
fracta carmina, & musicam mollem *καταγυῖαν* di-
cunt. Plutarch. in lib. de Musica [p. m. 1138.] *Δύ-
λοι ὅν, ὅτι οἱ παλαιοί, ἢ δι' ἀγνοίας, ἀλλὰ διὰ προαίρε-
σιν ἀπέχοντο τῶν κατακλασμίων μολῶν. & supra [p.
m. 1136.] Ἐχρήσατο δ' αὐτῇ οἱ παλαιοὶ κατὰ τὴν
ἄνοιαν, ὥσπερ καὶ τοῖς ἄλλοις ἐπιτηδεύμασι πᾶσιν. οἱ δὲ
νῦν τὰ σιμῶν αὐτῆς παρεπιτηδεύουσι ἀντὶ τῆς ἀνδραγαθίας
καὶ θειότητος, καὶ θεοῖς φίλης, καταγυῖαν καὶ
κατὰ τὴν εἰς τὰ θεῶν &c. Opponit ergo τὴν κατα-
γυῖαν μουσικὴν τῇ ἀνδραγαθίᾳ. *frangebant* igitur apud Si-
lium recte, *ἰσθλυν*: nam *ἰσθλὸς ἀειδῆ* est ἡ κατα-
γυῖα. Tales erant Jonici illi modi, *κατακλασμίους*
nimirum, & *ἀσθλγῆς*, & οἱ τὰ ἰωνικὰ συνίστοισι
Cinaedi Luciano, & effeminati, fractique homi-
nes. In utramque autem partem multum τὰς ἰσθμια-
δαῖς tribuebant antiqui, unde Sophocles *ἐπαδιδου-
τὴν φύσιν*, pro frangi & emolliri, sed in bonam par-
tem, dixit: *Ἀλλὰ τοῖς θεοῖς φίλοις ἐπαδαῖς ἐκπαδεύ-
ται φύσιν*. ubi *ἐπαδαῖς* sunt *παρηγορίαι* & admonitiones,
quae ferum & agrestem animum emolliunt & lique-
faciunt. Summae elegantiae haec. D. HEINSIUS.*

v. 486.

Interea placida attulerant jam flamina terris
Magonem Libycis. lauro redimita subibat
Optatos puppis portus, pelagoque micabant
Captiva arma procul celsa fulgentia prora.

- 490 At, patulo surgens jam dudum ex aequore, late
Nauticus implebat resonantia litora clamor,
Et, simul adductis percussa ad pectora tonsis,
Centeno fractus spumabat verbere pontus.
Nec lentum in medios rapienda ad gaudia vulgus
495 Procurrit fluctus, elataque turba favore
Certatim ingenti celebrant nova gaudia plausu.
Aequatur rector Divis. illum undique matres,
Illum turba minor moniti gaudere nepotes,
Et senior manus, & juxta populisque, Patresque,
500 Mactatis Superum dignantur honore juvenis.
Sic patriam Mago & portas ingressus ovantes
Fraternae laudis fama. ruit inde Senatus,
Et multo Patrum stipatur curia coetu.
Tum, Divos veneratus avum de more vetusto,

Martem,

v. 486. *Interea placida attulerant jam flamina terris Magonem Libycis*] An, *appulerant*? forte etiam *placita flamina*. N. HEINSIUS. *placida flamina* sunt lenia, quae etiam adversa esse, & Magonis iter impedire poterant: quare haud male Heinſius *placita flamina* conjicit, id est, secunda, quae Magoni properanti placebant. Saepe ita peccasse librarios supra docui ad lib. I. vers. 11. Nec ejusdem Heinſii *appulerant*, pro *attulerant*, improbo. Saepe hae voces olim confundebantur in libris priscis. vide ad lib. IX. vers. 396. potest tamen & vulgatum *attulerant* tueri.

v. 487. *Lauro redimita subibat Optatos puppis portus*] Cave has nauticas coronas cum iis confundas, de quibus Maro lib. IV.

Puppis & laeti nautae imposuere coronam.

Sed obiter prorae coronandae morem observa, lauro triumpho, olea pacis tempore; de prora enim haec fumenda & tutela navis, quam coronabant & in triumpho, & in pace. de altero hic apud Silium, de altero apud Petronium. *Stante ergo utraque acie, cum appareret futurum non tralatitium bellum, aegre expugnavit gubernator, ut, caduceatoris more Tryphaena inducias faceret. Data ergo acceptaque patrio more fide, protendit ramum oleae a tutela navigii raptum.* De tutela autem infra agemus. D. HEINSIUS. Lauro navis redimita erat in signum victoriae, quam Karthaginenses de Romanis ad Cannas reportarant. Vitruv. lib. II. cap. VIII. *Rhodii autem cum prospexissent suas naves laureatas venire, opinantes viros victores reverti, hostes receperunt.*

v. 490. *At patulo surgens jam dudum ex aequore*] Sic scripti & editio Gryphii, non & *aequore*. N. HEINSIUS. Non solum otiosa est copula &, ve-

rum etiam in leges metricas peccat. *et* habet etiam editio Ph. Nutii, & Dausquejus probavit.

v. 491. *Nauticus implebat &c.*] Intellige celestium, quo nautae, qui huc usque prospero & placito vento usque velis navigant, jubentur remis insurgere. vide Cerdam ad Maron. VII. Aen. vers. 90. ubi & alium locum Maronis laudat ex III. Aen. vers. 128.

Nauticus exoritur vario certamine clamor.

De celestium supra vide ad lib. VI. vers. 361.

v. 496. *Celebrant nova gaudia plausu*] *celebrat* Colonienſis. N. HEINSIUS. *celebrat* etiam membranae Oxonienses.

v. 498. *Moniti laudare nepotes*] *gaudere nepotes* in scriptis & vetustis editionibus. eleganter. tale est illud Lucan. lib. VII. vers. 38.

Te mixto fleſſent luctus juvenesque, senesque,

Imjuſſusque puer.

Hoc vult, tantum omnibus ex morte Pompeii luctum fuisse, ut etiam pueri ultro plorarent; qui alioqui ad lacrimas in luctu minore a parentibus nutribusve impelluntur, & monendi sunt, ut lugent, quia nec causam luctus intelligunt, & proinde sensum ejus non habent. vide, quae annotamus ad illa Martialis, *juſſae proſiliunt lacrimae*. Statius Theb. x.

Flent pueri, & flendi nequeunt cognoscere causas

Attoniti, & tantum matrum lamenta timentes.

Vir maximus, qui in Lucano corripiebat *Investis*que puer, non est affectus vim & elegantiam ejus vocis. N. HEINSIUS. In editione Basileensi primum *laudare* vulgatum est, quae lectio postea nonnullis aliis editionibus insedit, quas Dausquejus & Celsarius sequi non debuérant. Optime autem Illustri-

simus

- 505 Martem, ait, egregium & fractas, quīs Itala tellus
Nitebatur, opes, pars ipse haud parva laborum,
Nuntio. pugnatum Superis in vota secundis.
Est locus, Aetoli signat quem gloria regis,
Possessus quondam prisca inter secula Dauno:
510 Humentes rapido circumdat gurgite campos
Aufidus, & stagnis intercipit arva refusis;
Mox fluctus ferit Hadriacos, magnoque fragore
Cedentem impellit retrorsus in aequora pontum.
Hic Varro & magnum Latia inter nomina Paullus
515 Nomen, quīs rerum ducibus permissa potestas,
Vix dum depulsa nigrae caligine noctis,
Invadunt campum, & late fulgentibus armis
Accendunt ultro lucem surgentis Eoi.
Nos contra (nam germanum furor acer agebat
520 Optatae pugnae) castris cita signa movemus.
Intremuit & tellus, & pulsus mugit Olympus.
Hic fluvium & campos abscondit caede virorum
Ductor, quo numquam maiorem ad bella tulerunt

Rectorem

simus Heinsius vocem *moniti* illustravit. Eo pertinet illud Andromachae apud Senec. in Troad. vers. 716.

*Si tua nondum funera scenis,
Matris fletus imitare tuae.*

de voce *missus* familia supra vide ad lib. ix. vers. 504.

v. 505. *Martem agit egregium*] ait ex scriptis & vetustis editionibus. N. HEINSIUS. Solus est Colinaeus, qui operarum haud dubie errore *agit* edidit, quem nimis secure Dausfuejus secutus est.

v. 506. *Pars ipse haud parva laborum*] Exprimit illa Maronis II. Aen. vers. 5.

--- quaeque ipse miserrima vidi,

Et quorum pars magna fui.

v. 510. *Humentes rapido circumdat gurgite campos*] MS. Oxon. *Viventes*. vide ad lib. VIII. vers. 460. BARTHIUS lib. I. Advers. cap. v. *Uvantes* malim, de quo ad Nason. III. Amor. eleg. v. vers. 6. nam in Oxonio *Viventes*. neque aliter Barthius. vide notas ad lib. III. vers. 522. N. HEINSIUS. Omissa solum aspiratione *Umentes* in codice Coloniensi: quare nihil muto. infra lib. XIV. vers. 369.

Navali claudens humentem indagine campum.

Tacit. III. Histor. cap. I. *Ceterum propinqua hieme, & humentibus Pado campis expeditum agmen incedere*. Eodem modo *humus*, *tellus*, *lisus* aliaque *humere* passim dicuntur. Priscian. VI. Gramm. p. m. 206. laudat illud ex Livii Andronici Adone, *Humum humidum pedibus fodit*. & ex Gracchi Thyesti. *Mersit sequentis humidum plantis humum*. Ovid. v. Metam. vers. 390.

Frigora dant rami, Tyrios *humus humida flores*. ubi Nic. Heinsius *humus uvula* malebat, nullius ta-

men codicis auctoritate emendationem suam in notis firmavit. Statius v. Theb. vers. 367.

*Diripiuntque fretum, nigris redit humida tellus
Vorticibus.*

Auson. in Mosella vers. 53.

Hic solidae sternunt humentia litora harenae.

& ita alibi saepe. vide supra ad lib. ix. vers. 30.

v. 513. *Cedentem impellit retrorsum in aequora pontum*] Membranae *retrorsus*. verissime. BARTHIUS lib. IV. Advers. cap. x. *retrorsus* ex scriptis. alterum ferri non potest. vidit & Barthius. N. HEINSIUS.

v. 514. *Et magnum Latia inter nomina Paullus Nomen*] Forte, *magnum Lumen*. N. HEINSIUS. Vulgatum bene se habet. nam in repetitionibus similibus frequenter ludunt poetae. Ovid. VI. Faustor. vers. 26.

Junius a nostro nomine nomen habes.

idem II. Metam. vers. 604.

--- & illa suo toties cum pectore juncta

Indevitato trajecit pectora telo.

& xv. Metam. vers. 30.

Candidus Oceano nitidum caput abdiderat sol,

Et caput extulerat densissima siderum nox.

Senec. in Troad. vers. 732.

Facet ante pedes non minor illo

Supplice supplex, vitamque petis.

Sidon. Apollin. carm. I. vers. 3.

Certare suum venerari numina numen.

& vers. 6.

Laudavitque sono fulmina fulmineo.

atque ita alibi non raro.

v. 521. *Intremuit tellus*] *Intremis* & *tellus* scripti. rectius. N. HEINSIUS.

v. 522. *Fluvium & campos abscondit strage viro-*
Dddd 11111]

- Rectorem terrae. vidi, cum turbine saevo
 525 Aufonia & fonitu bellantis fusa per agros
 Uni terga daret. vidi, cum Varro citato
 Auferretur equo, projectis degener armis.
 Quin & magnanimum, perfollo corpore telis,
 Strage super socium vidi te, Paulle, cadentem.
 530 Aegates ille & servilia foedera larga
 Ultus caede dies: non plus optasse liberet,
 Quam tum concessit dexter Deus. altera jam lux
 Si talis redeat, populis sis omnibus una
 Tum, Karthago, caput, terrasque colare per omnes.
 535 Testes hi stragis, quos signum illustre superbis
 Mos laeva gestare viris. tum funditur ante

Ora

rum] caede iidem scripti. diximus lib. III. vers. 618. potest & vulgatum ferri. N. HEINSIUS. Perperam priscæ editiones accendis habent. nam abscondit, ut apud Lucan. lib. VII. vers. 794.

- - - juvat Aemathiam non cernere terram,
 Et lustrare oculis campos sub caede latentes.

Quintil. Declam. III. pag. 45. Strage nostrorum campi latent. Auctor de excid. Hierosolym. qui vulgo Egesippus dicitur, lib. v. cap. XLVI. Sciens & ad bellum parati campos terrarum corporibus suis texere, ac proprio sanguine repleverunt. Deinde eadem editiones caede virorum habent, quod primus Nicander in Juntina in strage corrumpit. supra vers. 137.

- - - ut caede referta

Clauseris Eridani ductor vada.

lib. v. vers. 665.

- - - sic densis caedis acervo,

Ceus cumulo, texere virum.

lib. VI. vers. 602.

- - - Tyrrhenas sternere vallas

Caedibus, & ripas fluviorum exire Latino
 Sanguine fas fuerit.

& ita passim Silius.

v. 525. Sonitu bellantis fusa per agros] Malim tonitru bellantis. lib. XIII. vers. 10.

Armorum tonitru concussa est Daunia tellus.

lib. XII. vers. 300. Dum bellum tonat. Statius III. Theb.

Armorum tonitru simul & trepidantia corda
 Armat amore sui.

• Vel tonitru bellantis. bellantem somnum alibi habemus. N. HEINSIUS. Silius lib. I. vers. 435.

— flagrantia bella

Cornipedum afflatu sonat & stridoribus axis.
 ita illo loco ex priscis editionibus legendum. lib. IV. vers. 254.

— saevisque virum circumtonat armis.
 lib. IX. vers. 423.

Ingentis clipei tonitru praenuntiat iram.
 lib. XIV. vers. 299.

Aggreditur muros, atque armis intonat urbi.

Statius III. Theb. vers. 422.

Taenariumque cacumen Apollineasque Therapnas
 Armorum tonitru feris.

Pseudo-Egesippus lib. v. excid. Hierosol. cap. XLVI. Nos Hannibalem inequitantem fluminibus vicinus atque intonantem undis. Voces sonitus & tonitru, ac sonare & tonare librarii interdum permiscuerunt. Vide Broekhus. ad Propert. lib. III. eleg. xv. vers. 40.

v. 529. Stare super socium] Non dubium, emaculandum Strage super socium, ut conjectura emaculavit Dausquejus, quamvis omnes libri contra sint. Sed quid sunt libri, ubi bona ratio malae scripturae praevalet? BARTHIUS lib. IV. Advers. cap. x. Strage omnino scribendum, quidquid obstant membranae veteres, uti jam monuimus lib. x. vers. 587. idque jam vidit Interpres & Interpreti subscribens Barthius. N. HEINSIUS. Recte viri docti Strage super socium. apprime huc facit locus Sili lib. VII. vers. 622. in terga refertur, Strage super socium lapsus. & lib. x. vers. 505.

— permixta ruina

Inter & arma virum, & lacerata cadavera,
 Paulli

Erucrant corpus media de strage jacensum.

v. 532. Quantum concessit dexter Deus] Legere malim cum MS. Quam tum concessit. MODIUS Novant. Lection. Epist. LXIV. Quam tum bene Modius, & post illum Interpres. N. HEINSIUS.

v. 533. Si redeat, populis certe sis omnibus] Legere malim cum MSto, Si talis redeat, populis sis omnibus. certo illud mirarer, unde huc irreperit, nisi temeritatem correctorum notam nimis haberem. MODIUS Novant. Lection. Epist. LXIV. Si talis redeat, populis sis omnibus bene idem Modius cum Colonienfi. Scribe & mox ex Aldino codice & Gryphii colare, pro colere. N. HEINSIUS.

v. 535. Quos signum illustre superbis Mos larva gestare viris] Idem infra. Bene haec in libris de Civitate Dei affectus est Augustinus. At laeva ma-

nu

- Ora admirantum praefulgens annulus auro;
 Datque fidem verbis haud parvo insignis acervo.
 Hinc iterum repetens: Restat nunc sedibus imis
 540 Vertenda atque aequanda solo jam subruta Roma.
 Annitatur, ait, vires refovere tot haustas
 Casibus, ut pateant non parca aeraria dextris,
 Quas emimus bello. deficit jam belua, tristis
 Ausoniis terror: necnon alimenta fatigant.
 545 Atque ea dum memorat, torvo conversus in ora
 Hannonis vultu, quem gliscens gloria pravam
 Ductoris studio jam dudum agitabat acerbo.
 Jamne tibi dextras inceptaque nostra probamus?
 Jam fas Dardanio me non servire colono?

Anne

nu quod ait eos gestasse illustres apud Romanos, vel ex Tranquillo notum, qui de C. Caesare, *Nam cum alloquendo, exhortandoque saepius digitorum laevae manus ostentans affirmavit, se ad satisfaciendum omnibus, per quos dignitatem suam defensurus esset, annulum quoque detracturum sibi: extrema concio* &c. D. HEINSIUS.

v. 537. *Praefulgens annulus auro*] *perfulgens* in editione Parmenii. N. HEINSIUS. Nihil mutato. supra lib. iv. vers. 498.

— *multusque in imagine claris*
Praefulgebat avus titulis bellique domique.
 lib. v. vers. 263.

— *patrio nec regia quondam*
Praefulgens ebore, & possessa mapalia soli
Profuerunt.
 lib. xviii. vers. 396.

Ibat Agenoreus praefulgens ductor in ostro.
 Similiter autem alibi saepe errarunt librarii. vide supra ad lib. vi. vers. 43.

v. 539. *Restat nunc sedibus imis*] *restetne* in Puteano. N. HEINSIUS.

v. 541. *Annitatur, ait, vires refovere tot haustas*
Casibus] Scribendum *refovere* vel *invitis* membranis. *Annitatur refovere.* N. HEINSIUS. *refovere* in Parmenii editione esse, ad oram Silii adscriptit Illustrissimus Heinsius. Atque ita sensus requirit.

v. 542. *Et pateant non parca aeraria dextris, Quas emimus bellis*] Fateor, me non satis bene intelligere haec. Interpretor quidem militibus, quorum operam aere conducimus; sed acutius aliquid subesse suspicio est. In libro Oxoniensis nulla variatio, nisi quod *bello* scribitur. BARTHIUS lib. iv. Advers. cap. x. Haeret in hoc loco Barthius; at Gronovius Diatribes Statianae cap. xl. recte monuit, dextras militares esse intelligendas, idque plurimis exemplis illic confirmat. Valer. Max. lib. vii. cap. vi. *Drus Julii exercitus, id est, invicti ducis invicta dextera, ut pateant* Colonienfis, & *Quas emimus bello, non bellis. bello* etiam Oxonius. *patere* ut supra hoc libro vers. 265.

Quot bello pateant argenti aurique talenta, de aerario Capuano. N. HEINSIUS. Recte vir Illustrissimus *ut pateant* ex Colonienfi revocavit. *voculae et & ut* haud raro permutantur errore librariorum. vide supra ad lib. v. vers. 217. Recte etiam *dextris* exposuit militibus. vide infra ad lib. xiv. vers. 239.

v. 543. *Deficit jam belua, tristis Ausoniis terror*] Quem non offendat *to tristis*? in libris veterrimis nihil omnino est praesidii. Scribo tamen, *deficit jam belua, castris Ausoniis terror.* Supra lib. x. *clipeus Nomadum terror.* Simile mendum inhaeret Senecae Octaviae vers. 486. N. HEINSIUS. Ita hoc loco legendum olim jam monuit Heinsius apud virum maximum J. G. Graevium ad Flori lib. ii. cap. vi. Vir Celeberrimus Petrus Burmannus scribendum conjicit *belua cristis Ausoniis terror.* ut enim cristae ad terrorem incutiendum galeae imponebantur, unde *galeae minaces*, aliaque apud poetas passim; ita acute nunc Silium dixisse putat, elephantem ipsis illis cristis, seu militibus cristatis, terribiles fuisse. Sed si hoc minus placet, vulgatum retinebat, ut *tristis terror* sit letifer, ut centies alibi. Pro *deficit* autem sollemni errore scriba codicis Oxoniensis *desit* dedit. vide supra ad lib. ix. vers. 337.

v. 544. *Alimenta fatigant*] Celeberrimus Burmannus emendabat *fatiscunt*, id est, deficient.

v. 547. *Ductoris studio*] *Ductori* Colonienfis. N. HEINSIUS.

v. 548. *Jamque tibi dextras &c.*] Non commendabo emendationem hujus loci verbis: tantum ajo, totum eum ex membranis ita legendum,

Jamne tibi dextras inceptaque nostra probamus
 &c.

Tandem tot titulis totque exorata tropaeis
Infelix muta: dextra en, en dextera, quam tu
 &c.

Qui ne mutatum vanis absistere credat,
Nunc pacem orandum, nunc &c.

Cur quaeque mutaverim, ita in aperto est, ut, si pluribus eorum rationem reddere tentem, nugae agam,

Dddd 2

- 550 Anne iterum Hannibalem dedi placet? atra veneno
 Invidiae nigroque undantia pectora felle,
 Tandem tot titulis totque exornata tropaeis,
 Infelix muta. dextra en, en dextera, quam tu
 Aeneadis lacerare dabas, & litora, & amnes,
 555 Et stagna, & latos implevit sanguine campos.
 Haec Mago, atque animos favor haud obscurus alebat.
 Cui, simul invidia atque ira stimulantibus, Hanno:
 Talia vesani juvenis convicia miror
 Haud equidem: tumet ingenio, fraternaue corda
 560 Non tarde agnoscas & virus futile linguae.
 Quin, ne mutatum vanis abstinere credat,
 Nunc pacem orandum, nunc improba foedere rupto
 Arma reponendum, & bellum exitiale cavendum
 Auctor ego. atque adeo vosmet perpendite, quaeso,
 565 Quid ferat: haud aliud nobis censere relictum est.
 Tela, viros, aurum, classes, alimenta precatur,
 Belligeramque feram. victus non plura dedissem.

Sanguine

agam, meoque otio & aliorum patientia abuti voluisse merito in suspicionem venire possim. MODIUS Novant. Lectio. Epist. LXIV. Bene Modius *Jamne tibi dextras*, pro *Jamque*: & *totque exornata tropaeis*, pro *exornata*; & *dextra en, en dextera*, pro *dextra haec*. quae omnia Colonienfis liber optimus suggestit. *dextra en* etiam in Oxonio, quod Barthius jam monuit. N. HEINSIUS. 70 *Jamne tibi*, pro *Jamque tibi*, etiam manu docta ad marginem editionis Romanae principis emendatum erat.

v. 550. *Anne iterum Hannibalem dedi placet?* Turbato esse hos versus, neminem puto esse, quin animadvertat: nam versus illum quo referemus?

Tandem tot titulis, totque exornata tropaeis.

Non dubito ego, quin transpositio optime mederi huic loco possit hunc in modum:

Anne iterum Hannibalem dedi placet? atra veneno

Invidiae nigroque undantia pectora felle

Infelix muta: dextra haec, en dextera, quam tu

Aeneadis lacerare dabas, & litora, & amnes,

Tandem tot titulis totque exornata Tropaeis,

Et stagna, & latos implevit sanguine campos.

Optime, nec dubito. D. HEINSIUS.

v. 552. *Tandem tot titulis totque exornata tropaeis]* D. Heinii conjecturam, qui transpositione hunc locum se sanare putabat, recte improbat Daufquejus; male tamen pro vulgata scriptura digladiatur, cum optime Modius ex Colonienfis membranis *exornata tropaeis* emendarit, quod merito postea Illustrissimo Heinio placuit, tam hic in notis, quam etiam ad Claud. 11. de laudib. Stilic. vers. 23. Similem lectionum diversitatem observavit etiam Broek-

hus. apud Propert. lib. IV. eleg. V. vers. 19.

v. 553. *Dextra haec, en dextera]* Melior scripta lectio, *dextra en, en dextera*. BARTHIUS lib. IV. Advers. cap. X.

v. 555. *Et latos implevit sanguine campos]* An *Latos*, hoc est, Italos? ut infra vers. 568.

Sanguine Dardanio Rutulos saturavimus agros. N. HEINSIUS. Saepē librarii voces *latus* & *Latus* inter se commutarunt. vide infra ad lib. XVII. vers. 433. hic tamen nihil mutandum existimo. *lari campi*, ut supra lib. I. vers. 297. *latus quatuor agmine campos*. lib. VI. vers. 644.

—— *latis*
Projecta in campis nebulas exhalat inertes.
 lib. XVI. vers. 254.

—— *latis proavita potentia campis*
Amplius attulerint decora.
 lib. XVII. vers. 384.

—— *miscebat latis fera proelia campis.*
 de campis Cannensibus lib. VIII. vers. 370.

—— *jam latis obvia, credo,*
Stat campis acies, expectaturque sub ictu.
 & passim alibi.

v. 556. *Animos favor haud obscurus habebat]* Lectio prius codicis *alebat*. alebat animos Magori haud obscurus Patrum favor. BARTHIUS lib. IV. Advers. cap. X. *alebat* scripti. optime atque elegantissime. ex Oxonio id jam protulit Barthius. *nutriri favore* supra habuimus. N. HEINSIUS. *nutriri favore* etiam infra est lib. XII. vers. 375.

Cetera propensae Cereris nutrita favore.
 Ut alere, sic etiam augere animos Silius dixit ibid. vers. 379. *appulsis animos auxere carinis*. Similem lectionum diversitatem N. Heinisius ex MStis observavit apud Nason. III. ex Pont. Epist. III. vers.

- Sanguine Dardanio Rutulos saturavimus agros,
Et jacet in campis Latium. deponere curas
570 Tandem ergo, bone, da, victor, liceatque sedere
In patria; liceat non exhaurire rapacis
Impensis belli vacuos saepe penates.
Nunc en, nunc, inquam, (falsa ut praesagia nostra
Sint, oro, mensque augurio ludatur inani)
575 Haud procul est funesta dies. atrociam novi
Corda, ac prospicio natas e cladibus iras.
Vos ego, vos metuo; Cannae. submittite signa,
Atque adeo tentate, agendum, ac deposcite pacem:
Non dabitur. parat ille dolor (mihi credite) majus
580 Exitium accepto: citiusque haec foedera victor,
Quam victus, dabit. atque adeo, qui tanta superbo
Facta sonas ore, & spumanti turbine perflans
Ignorantium aures, dic, en, germanus in armis
Ille tuus par Gradivo, per secula tellus
585 Cui similem numquam ductorem in bella creavit,

Moenia

vers. 7.

v. 560. *Virus fustile linguae*] Silius lib. II. vers. 288.*Ingenitum noscens virus statusque paternos.*
Appul. in Apol. pag. 275. *Ferinae solent linguae suae virus alieno dolori locare.*v. 561. *Qui no mutatum*] *Quin recte Veneta editio Marfi. tum credat, pro credat, cum Colonienfi Modius. N. HEINSIUS.*v. 562. *Nunc pacem orandam*] *orandum* ex Colonienfi idem Modius: cui emendationi non tantum jure subscribit Gronovius Observationum I. cap. VII. sed & in proxime sequentibus corrigat *Arma reponendum*, idque ex vestigiis vetustorum codicum. neque aliter editio Parmensis. optime. - N. HEINSIUS. Optime *orandum* & *reponendum*, pro *orandam* & *reponenda*, viri summi vindicarunt, quod postremum etiam praefert editio Romana princeps & Mediolanensis. Sic infra ex libris scriptis emendatum lib. XV. vers. 105:*Nec bona censendum, quae Fors infida dedisse,
Atque eadem rapuisse valet.*

ubi plura vide. Virgil. XI. Aen. vers. 229.

— *alia arma Latini**Quaerenda, aut pacem Trojano ab rege petendum.* ubi tamen Pierius in plenique codicibus *petendam* invenit, quod etiam *tu petendum* praeferunt J. Caes. Scaliger lib. IV. Poetic. cap. XLVII. & Sanctius in Minerv. lib. III. cap. VIII. Sed *petendum* jam olim illo loco agnovit Servius. Quare potius, si per codices liceret, etiam *Quaerendum*, pro *Quaerenda*, legerem.v. 566. *Tela, viros, aarum, classis alimenta precatur*] *classes, alimenta* scribendum. N. HEINSIUS. Haec ut Hannibali submittantur, supra pre-

catus est Mago vers. 541. Eadem autem factione Hannonis sibi negata esse infra queritur Hannibal lib. XVII. vers. 193.

*Dum sumtus, dumque arma duci, fessosque secundis**Submissis tyrone negant recreare maniplos;**Dumque etiam Cerere & victu fraudasse cohortes Hannoni placet.*

ubi videndus est Daufquejus.

v. 567. *Victus non plura dedissem*] Videtur vulgata melior haec scriptura, *victo non plura dedissem*. In MSto est, ut vulgo editur, *victus non plura dedissem*. Nimirum, quia penes Hannonem erat arbitrium. BARTHIUS lib. IV. Advers. cap. X. Opinor, *victus num plura petisset*, vel *victis*, vel *victo petisset*, Hannibali Mago. vulgatum tuetur Barthius. Livius lib. XXIII. cap. XII. in oratione Hannonis, *Occidi exercitus hostium: mitte milites mihi. quid aliud rogaes, si esses victus?* posses & *victis non plura dedissem*. N. HEINSIUS. *victis dedissem*, vel *victus petisset* hoc loco legendum esse olim monuit Illustrissimus Heinsius apud Graevium ad Flori lib. II. cap. VI. Sed prius praefero, quod minimum recedat a recepta lectione, quam habent omnes libri, manu & typis descripti, praeter Raphaeleng, qui *victo dedissem* edidit.v. 570. *Tandem ergo, bone, &c.*] Hunc versum, quem omnes libri scripti agnoscunt, perperam omittunt veterrimae editiones Romana princeps, Mediolanensis, & Parmensis.v. 585. *Cui similem numquam ductorem in bella creavit*] Ex eo nempe, quod supra jactarat Mago vers. 523.— *quo numquam majorem ad bella tulerunt Rectorem terrae.*

Dddd 3

v. 586.

- Moenia Romulae cur nondum viderit urbis?
 Scilicet e gremio matrum rapiamus in hostem
 Nondum portandis habiles gravioribus armis?
 Aeratas iussi texamus mille carinas,
 590 Atque omnis Libyae quaeratur belua terris?
 Ut longa imperia, atque armatos proroget annos
 Hannibal, & regnum trahat usque in tempora fati?
 Vos vero, (neque enim occulto circumdamur astu)
 Ne dulces spoliare domos; castrisque potentum
 595 Atque opibus sancite modum. pax optima rerum,
 Quas homini novisse datum est: pax una triumphis
 Innumerus potior: pax, custodire salutem
 Et cives acquare potens, revocetur in arces
 Tandem Sidonias; & fama fugetur ab urbe
 600 Perfidia, Phoenissa, tua. si tanta libido

Armorum

v. 586. *Moenia Romulae cur nondum videris urbis*] Forte *viceris*. N. HEINSIUS. Non probo Heinsii conjecturam. Acrius enim quid, & Hannonis adversus Hannibalem inimicitiae magis conveniens *et videris* subest: nempe interrogando quaerit, quid causae fuerit, cur Hannibal, victus & pene debellatis Romanis, non dico ipsam urbem expugnare cessarit, sed etiam vel propius ad eam accedere, & videre, quid animi hostibus in rebus tam desperatis foret?

v. 587. *Scilicet à gremio matrum rapiamus in hostem*] è gremio Coloniensis. N. HEINSIUS. Sic supra lib. IV. vers. 788.

Hæu! gremio è patriae Stygias raptatur ad aras. ubi male praeposito vulgo deerrat. Ex eo autem Hannon Magoni invidiam conciliare studet. filios enim filiaeve è parentum gremio rapere summae facivitiæ & immanitatis genus habebatur. Valer. Flacc. lib. VII. vers. 48.

*Cur, age, non templis sacrata avellere dona
 Omnibus, atque ipsis gremiis abducere natas,
 Praedo, libes?*

v. 588. *Nondum portandis habiles gravioribus armis*] Hoc est, quibus graviora sunt arma, quam quibus uti debent. BARTHIIUS lib. IV. Advers. cap. X. Immo hoc est, qui nondum habiles ac idonei sunt portandis gravioribus illis ac militaribus armis.

v. 589. *Aeratas iussu texamus mille carinas*] *iussi* ex libro Coloniensi & editione Parmensi; quomodo & Gronov. I. Observ. cap. IX. Possis & *Ceratas carinas*, ut apud Nasonem,

Caerula ceratas accipit unda rates.
 Sic emendandus & Lucan. lib. III. vers. 228.

Itaque Cilix iussa jam non pirata carina.
 ubi plura annotamus. N. HEINSIUS. *iussi* etiam Romana princeps & Mediolanensis editio, pro quo primus Marfus *iussu* edidit, quem postea omnes alii editores secuti sunt. *iussi* etiam scribendum esse illustrissimus Scaliger ad marginem Silii monuit.

Male autem N. Heinsius *Ceratas*, pro *Aeratas*, conjicit; nam *Aeratae carinae* sunt naves bellicae, quarum rostra ex aere fieri solebant. Senec. de Benefic. lib. III. cap. XX. *Cui triremes & aeratas non mitterem, Lusorias & cubicalatas & alia ludibria regum in mari lascivientium missam*. Valer. Flacc. lib. I. vers. 339.

Primus in aeratis posuissim puppibus arma.
 Vide Parrhas. ad Claud. I. de Rapt. Proserp. vers. 244.

v. 591. *Armatus proroget annos*] *armatos annos* scriptis. & sic Gronov. ad Livium lib. VI. cap. VI. N. HEINSIUS. Icanius IV. bell. Troj. vers. 435.

armatos in pacem reddidit annos.
 eodem modo *imbellis dies* supra est h. l. vers. 408. *disceatque Lyao Imbellem donare diem. iners dies* lib. XII. vers. 104.

*sed enim duxor numerabat inertes
 Atque actos sine Marte dies.*

v. 592. *In tempora fati*] Id est, mortis. vide infra ad lib. XIII. vers. 612.

v. 600. *Perfidiae, Phoenissa, tua*] *tuæ* Coloniensis cum editione Parmensi. sed male. N. HEINSIUS. *Perfidiae tuæ* etiam Romana princeps & Mediolan. editio. Sed recte pro vulgata lectione stat Illustrissimus Heinsius. Non enim ipsa Dido, sed Karthago ab ea condita, ob perfidiam infamis erat. *perfidiae tuæ* tamen ad marginem editionis Raphaelii scribendum conjecit etiam Illustrissimus Scaliger.

v. 606. *Si Libyæ decus, haud ulli &c.*] Nihil opis in membranis affulget. Sed scribe,

*Si, Libyæ decus, haud ulli superabilis armis,
 Hannibal est curae tibi.*

Possis quoque, *Hannibal est oneri tibi*. apud Claudian. in bello Getico, *Jamque oneri creduntur opes*. Ovid. Medic. formae,

Et quantas oneri est aure tulisse duas.
 Pro *ulli superabilis armis*, Putecaneus *ullis armis*. mox idem *opem adjumenta*. N. HEINSIUS. Minima mutatione

- Armorum tenet, atque enses non reddere perstat
 Poscenti patriae; nil suppeditare furori
 Hortor, & haec fratri Magonem dicta referre.
 Plura annectentem (neque enim satiaverat iras
 605 Dicendo) clamor turbat diversa volentum.
 Si, Libyae decus, haud ulli superabilis armis,
 Hannibal est irae tibi, destituemus ad ipsas
 Victorem metas? nec opum adjumenta feremus?
 Invidia unius sceptrum ut jam parta retardet?
 610 Inde alacres tribuunt, quae belli posceret usus:
 Absentique suum jactant sub teste favorem.
 Mox eadem terris placitum traducere Hiberis,
 Dum malus obtrectat facta immortalia livor,
 Nec finit adjutas ductoris crescere laudes.

mutatione etiam hic locus ita legi potest,

*Sic, Libyae decus, haud ulli superabilis armis,
 Hannibal est irae tibi?*

Adeone Hannibali iratus es, ut ex tuo consilio,
 profligato & pene confecto hoc bello, eum a
 nobis destitui velis? Potest etiam vulgata lectio
 commodo satis sensu exponi.

v. 611. *Absentique suum jactant sub teste favorem*
 In editione Romana princeps est *Absentique*, pro quo
 manu docta emendatur *Absentisque*. Sed nihil muto.

v. 614. *Nec finit adjutas ductoris crescere laudes*
attritas laudes putabam. *attritas rebus secundis men-*
us habemus lib. xii. vers. 83. & *attritas res* initio
 lib. xv. lib. vii. *quantum Detritum est famae*. lib. vi.
 vers. 300. *opes Africa atrita*. vide lib. ii. vers. 391.
 Forte tamen,

Nec finit ad justas ductorem crescere laudes.
 ut *crescere* ponatur, ut apud Nason. Epist. Sapphus,
Gaudet & e nostro crescit maerore Charaxus

Frater.

ubi nos plura. libro tamen xiv. vers. 308.

Pascitur adjuto Vulcanus turbino venti,
 nisi & ille locus mendosus sit. lib. vi. vers. 249.
 ——— *cuspis adjuta ruentis*

Contra ardore ferae.

N. HEINSIUS. Non plane improbo viri Illustris-
 simi conjecturam,

Nec finit ad justas ductorem crescere laudes.

Sic *crescere* apud Livium lib. xxxv. cap. xix. *Si qui-*
bus tuorum meis criminibus apud te crescere libet, aliam
materiam crescendi, quam ex me, quaerant. ita glo-
 ria *crescere* dicitur apud eundem lib. xxviii. cap. xl.

C. SILII ITALICI PUNICORUM

LIBER XII.

Jam terra glaciale caput, fecundaque nimbis
Tempora, & austrifero nebulosam vertice frontem
Immitis condebat hiems, blandisque salubre
Ver Zephyris tepido mulcebat rura sereno.
Prorumpit Capua Poenus, vicinaque late
Praemisso terrore quatit. ceu condita bruma,
Dum Rhipaea rigent Aquilonis flamina, tandem

Evolvit

v. 4. **T**epido mulcebat rura sereno] *serenum* hic est
ἀσθμία, serenitas. Lucan. lib. i. vers.

530.

Fulgura fallaci micuerunt crebra sereno.
lib. iv. vers. 55.

Aruerat tellus hiberno dura sereno.
Statius ix. Theb. vers. 135. *dulci terrae caruere se-*
reno. Claud. in iv. Consul. Hon. vers. 183. *risitque*
tuo Natura sereno. Cypr. in Genes. vers. 84.
Affulsis nulla maculatum nube serenum.

& vers. 99.

— *liquidumque serenum*
Affulsisse tibi, solemque, & sidera coeli.
Alia vide apud Daufquejum ad hunc locum, &
Salmat. ad Solin. pag. 74.

v. 6. *Ceu condita bruma &c.*] Simili comparatio-
ne usus est noster infra lib. xvii. vers. 452.

Qualis in aestiferis Garamantum seta veneno
Attollit campis, ferventi pastus harena,
Colla Paraethonius serpens, lateque per auras
Undantem torquet perfundens nubila tabem.

Virgil. ii. Aen. vers. 471.

Qualis ubi in lucem coluber, mala gramina pastus,
Frigida sub terra tumidum quem bruma tegebat,
Nunc positis novus exuviis nitidusque juvenca,
Lubrica convolvit sublato pectore terga

Arduus ad solem, & linguis micat ore triforcis.
ubi parem ex Homero, quem Virgil. imitatus erat,
comparationem laudarunt eruditi Interpretes. Stat.
iv. Theb. vers. 95.

— *ceu lubricus alta*
Anguis humo verni blanda ad spiramina solis
Erigitur, liber senio & squalentibus annis
Exutus, laetisque minax interviret herbis.

v. 9. *Et splendente die novus emicat*] *spondente* Co-
lonienfis. N. HEINSIUS.

v. 10. *Saniem sublatis faucibus efflat*] Dictum videtur
duriusculum, pro eo, quod serpens aërem af-
flatu inquinare dicatur. Virgilius,

Obvia vibranti carpens gravis aëra lingua.
De folis equis imitatio altera est, *lucemque elatis na-*
ribus efflant. BARTHIUS lib. iv. Advers. cap. x.
sublatis faucibus Barthio nonnihil est suspectum. per-
peram. sic infra vers. 623.

Regnator Superum sublata fulmina dextra
Libravit.

Horat. epod. iv. de cane,
Agit per altis aure sublata nives,

Quaecumque praecedat sera.
Statius Theb. iii. vers. 134.

Magna parens juvenum, gemini tunc funeris, Ida
Squalentem sublata comam.

id est, erecta. N. HEINSIUS. Immerito hoc Bar-
thio duriusculum dictum videtur. *Serpens efflat san-*
niem, id est, venenum; eo sensu *τὸ sanies* saepe
occurrit. supra lib. vi. vers. 186.

— *in nubila primam*
Dispersit saniem, & coelum foedavit hiam.
vers. 677.

Lentus harenoso spumabat Bagra campo
Viperea sanie.

lib. xiii. vers. 571.

Tristior his Acheron sanie crassoque veneno.

Virgil. ii. Aen. vers. 221.

Perfusus sanie vixtas atroque veneno.

Horat. lib. iii. od. xi. vers. 19. *saniesque manet Ore*
trilingui. Vide Stephan. ad Saxon. Gramm. lib. ii.
Hist. Dan. pag. 20. N. Heinsium ad Vellej. Patere.
lib. ii. cap. lxxxvii. & Broekhus. ad Prop. lib.
iii. eleg. iv. vers. 27. *sublatis faucibus* autem, ut
sublato pectore apud Virgil. iii. Georg. vers. 426.

Squamea convolvens sublato pectore terga.
& ii. Aen. vers. 474.

Lubrica convolvit sublato pectore terga.
attollit colla apud Silium lib. xvii. vers. 453.

Attollit campis ferventi pastus harena
Colla Paraethonius serpens.

Virgil. v. Aen. vers. 277. *ardensque oculos & sibilat*
colla

- Evolvitur serpens arcano membra cubili,
 Et splendente die novus emicat, atque coruscum
 10 Fert caput, & saniem sublatis faucibus efflat.
 At Libyci ducis ut fulserunt signa per agros,
 Desolata metu cuncta, &, suadente pavore,
 Vallo se clauferunt simul, trepidique salutis
 Expectant ipsis metuentes moenibus hostem.
 15 Sed non ille vigor, qui ruptis Alpibus arma
 Intulerat, dederatque vias, Trebiaque potitus
 Maenios Italo sceleravit sanguine fluctus,
 Tunc inerat. molli luxu madefacta meroque,
 Illecebris somni torpentia membra fluebant:
 20 Quis gelidas suctum noctes thorace gravatis
 Sub Jove non aequo trahere, & tentoria saepe
 Spernere, ubi hiberna ruerent cum grandine nimbi,

Ac

colla Arduus attollens. Nihil itaque in hac poetæ locutione durum video. Pro efflat, codices Oxon. & Putean. perperam legunt afflat.

v. 12. Desolata metu cuncta] Desolata est deserta, ab incolis & habitatoribus. Claud. in Consul. Olybr. & Prob. vers. 186.

Ille feros saltus & desolata relinquens
 Maenala.

Vide Gronov. iv. Observ. cap. xxi. Simili sensu & loca sola, seu solata, dicuntur. vide supra ad lib. iii. vers. 429.

v. 15. Arma Intulerat] An, Impulerat? ut apud Lucan. vii. vers. 16.

Et quaecumque fugax Sertorius impulit arma.
 & lib. i. vers. 68.

— quid in arma furem

Impulerit populum.

impulsum bellum apud eundem lib. v. Plura vide ad epistolam Ulixis Sabiniani vers. 68. N. HEINSIUS. Voces impulsi & intuli saepe commutasse librarios supra docui ad lib. ix. vers. 396. hoc tamen loco vulgatam scripturam mutare necesse non videtur.

v. 18. Molli luxu madefacta meroque Illecebris somni] Opinor,

— molli luxu labefacta meroque,

Et somni illecebris torpentia membra fluebant.
 noster lib. iii. vers. 557.

At Venus accipit mentem labefacta timore.

Auson. Perioch. xiv. Il. Homeri, Vigiliis maritis uxoris labefactare illecebris. Valer. Flacc. lib. vii. vers. 174.

— data continuo sed cingula soli

Nostri tibi, quis mota loco labefactaque cessit.
 noster lib. i. vers. 235.

— nec pulvere fessum

Agminis ardenti labefecit Sirius astro.

Senec. in Troad. luctu labefacta mens succubuit.
 Lucret. lib. iv. vers. 1111.

Usque adeo cupidi Veneris compagibus haerent,
 Membra voluptatis dum vi labefacta quiescant.
 animus labefactus amore apud Maron. iv. Aen. vers. 395. & viii. Aen. vers. 387.

Dixerat: & niveis hinc atque hinc Diva lacertis
 Cunctantem amplexu molli fovet. ille repente
 Accepit solitam flammam, nosque medullas
 Intravit calor, & labefacta per ossa cucurrit.

& ejus exemplo Prudent. Psychom. de-luxu vers. 330.

Inspirat tenerum labefacta per ossa venenum.
 apud eundem Hymno Eulaliae vers. 106. lacrimis labefacta domus. Illecebris somni tamen ferri potest, ut luxum, hoc est Venerem, & vinum somni illecebras per appositionem vocet. N. HEINSIUS. Fortassis hoc loco nihil mutandum. madefacta enim apprius convenit & fluebant, quod verbum de homine luxu enervato saepe usurpat Livius, sic lib. vii. cap. xxix. Campani magis nomen ad praesidium sociorum, quam vires, cum attulissent, fluentes luxu. cap. xxxii. Campanos quidem haud dubie magis nimio luxu fluentibus rebus, molliiisque sua, quam vi hostium victos esse. Deinde madefactus recte voci mero conjungitur: madidus enim & madere frequenter de ebriis dicitur. Silius lib. xi. vers. 409. tum deinde madenti Post epulas sit grata chelys. Plaut. in Trucul. act. iv. sc. iv. vers. 2. Si alia membra vino madeant, cor sit saltem sobrium. Lucret. lib. iii. vers. 477.

— praepediuntur

Crura vacillanti, tardecit lingua, madet mens.
 Colum. lib. x. vers. 314.

Et titubante gradu multo madefactus Iaccho.
 Senec. de Brevit. vitae cap. ii. Alius vino madet, alius inertia torpet. Epist. lxxxii. Cossium fecit urbis Praefectum, virum gravem, moderatum, sed merum vino, & madentem. Martial. ix. Epigr. xxii.

Aestuet ut nostro madidus conviva ministro.
 Et ita haud raro Appulejus, & alii. Vide plura
 Eccc apud

- Ac ne nocte quidem clipeive ensesve repositi,
Non pharetrae aut jacula, & pro membris arma fuere;
25 Tunc grave cassis onus, majoraque pondera visa
Parmarum, ac nullis fusae stridoribus haetae.
Prima instaurantem sensit certamina mitis
Parthenope, non dives opum, non spreta vigoris:
Sed portus traxere ducem secura volentem
30 Aequora, quae peteret veniens Karthagine puppis.
Nunc molles urbi ritus, atque hospita Musis

Otia

apud Broekh. ad Tibull. 1. eleg. 11. vers. 3. Sine codicum itaque manuscriptorum auctoritate receptam lectionem mutare non audeo.

v. 23. *Clipeive ensesve repositi*] clipeive scribendum, ne versus claudicat; & sic Puteaneus. N. HEINSIUS.

v. 24. *Pro membris arma fuere*] Immo, *fovere*: quamquam codices nullos habemus assentientes. Sic lib. IX. vers. 43. *complexibus nati artus fovere*. lib. VIII. vers. 128. *complexa sinu vestigia fovit*. & paullo post, *effigiem Jūlii amplexu fovet*. Lucan. lib. IV. vers. 152. *non uda receptis Membra fovent armis. membra fovere oleo* Sammon. cap. X. & cap. XXX.

Languida quo fidens medicamine membra fovebis. idem cap. XLII. *sic torrida membra fovebis*. N. HEINSIUS. Locum hunc ab illustrissimi Heinsii conjectura vindicare videtur ille Ciceronis, a Daufquejo laudatus, lib. II. Tuscul. Quae est. cap. XV. *Qui labor & quantus agminis, ferre plus dimidiati mensis cibaria; ferre, si quid ad usum velint; ferre vallum. nam scutum, gladium, galeam in onere nostri milites non plus numerant, quam humeros, lacertos, manus: arma enim membra militis esse dicunt*.

v. 27. *Prima instaurantem sensit certamina*] Eleganter *sensire* aliquem dicimur, quem infestum & hostem experimur. Sic Senec. in Oedip. vers. 471.

Regna sacurigeri Bacchum sensere Lycurgi. Petron. in Satyr. cap. cxxxix. *Profanus Junonem Pelias sensit*. ubi alia exempla notavit Celeberrimus Burmannus.

v. 28. *Parthenope, non dives opum, non spreta vigoris: Sed portus traxere ducem*] Utcumque interpretatione his subvenias, mendum tamen latere suspicio non inanis est. Non propter opes, ait, nec quod gloriam ex victoria quaereret, Hannibalem ad Neapolim movisse, sed portus gratia. Contraria in vulgata scriptura sententia, & licet adsit Interpres, negandi tamen particula non obscurare aliud quid infert. Manebimus tamen libros, nec temere corrigemus. BARTHIUS lib. IV. Adv. vers. cap. X. Barthio haec suspecta sunt. Puto, *tum spreta vigoris*. N. HEINSIUS. Marcilius ad Horat. Epod. V. legebat *non aspra vigoris*, pro *aspera*. quod non videtur admittendum. Mihi nondum vulgata lectio displicet, cujus hic sensus est: Nea-

polim, non quod dives esset, nec quod incolarum virtutem sperneret, potissimum ac prae aliis tentare statuit Hannibal, sed ut portum haberet, in quem secure naves, quae commeatum ac subsidia Karthagine subveherent, appellere possent. Et ita cepit etiam Daufquejus. Vir Celeberrimus Petrus Burmannus conjiciebat *non laeta, vel non seia vigoris*. v. 30. *Aequora, quae peteret*] quos peteret arbitror scripsisse Silium, ut ad *ro portus* referatur, quod paullo ante praecessit. N. HEINSIUS.

v. 31. *Nam molles urbi ritus & hospita Musis Otia*] Nunc Colonienfis. sic infra vers. 396.

— Rudiae genere vetustae,
Nunc Rudiae solo memorabile nomen alumno.

Virgilius de Tenedo II. Aen. vers. 21.

*Est in conspectu Tenedos, notissima fama
Insula, dives opum, Priami dum regna manebant*:

Nunc tantum sinus, & statio malefida carinis. Puteaneus habet *Huc*, editio Parmensis *Hinc*. Pofses & *Jam molles*, de quo supra vide ad lib. XI. vers. 40. Sed *Nunc* verum est; agit enim de suo tempore. De ritibus Parthenopes locis est mendosissimus apud Statium Ecloga ad uxorem silvarum tertio,

*Quid laudem risus libertatemque Menandri,
Quam Romanus honos & Graeca licentia miscent?* ubi vetus codex, *Quid laudem litus? Lege,*

Quid laudem ritus, libertatemque theatri? N. HEINSIUS. Oxonius etiam codex cum editionibus Marfi *Nunc molles*, quod recte asseruit Illustrissimus Heinsius, docens Silium ad sua tempora respexisse, quibus studia maxime Neapoli excolebantur. Ita Siliio aequaeus Martial. Neapolim *doctam* vocat lib. V. Epigr. LXXVIII.

Et, quas docta Neapolis creavit,

Lento castraneae vapore tostae.

Eo respicit Petron. in Satyr. cap. V.

Sed sive armigeras vident Tritonidis arces,

Seu Lacedaemonio tellus habitata colono,

Sirenumve domus, det primos versibus annos.

id est, sive quos Athenas, sive Tarentum, sive Neapolim studiorum causa secedat, primum à poësi auspicari debet. Male enim Gonsal. *Sirenum domus* de Sicilia interpretatur. Deinde cum studia in primis otium requirant, ut hic etiam Silius innuit, inde

- Otia, & exemptum curis gravioribus aevum.
 Sirenum dedit una suum memorabile nomen
 Parthenope muris Acheloïas: aequore cujus
 35 Regnavere diu cantus, cum dulce per undas
 Exitum miseris caneret non prospera nautis.
 Haec pone aggressus (nam frontem clauferat aequor)
 Moenia, non ullas valuit perfringere Poenus
 Tota mole vias, frustra que inglorius aufi
 40 Pulfavit quatiens obstructas ariete portas.
 Stabat Cannarum Graja ad munimina victor

Nequidquam

inde otiosa Neapolis dicitur Horat. Epod. v. vers. 43.

Et otiosa credit Neapolis.

Ovid. xv. Metam. vers. 711.

Herculeamque urbem, Stabiasque, & in otia natam

Parthenopen.

v. 33. *Sirenum dedit una suum & memorabile nomen Parthenope muris*] suum memorabile nomen scripti & editio Parmensis: sed suis muris opinor castigandum. N. HEINSIUS. Voculam & ignorant omnes ante Juntinam editiones, quam recte iterum ejecit vir Illustrissimus. Non male etiam *suis muris* ex conjectura reposuit, id est ejus, nempe Neapolis. Ita *suis* est apud Plautum in Amph. act. III. scen. iv. vers. 19. *Sufferet suos servos poenas Sosia.* Cicero xi. ad fam. Epist. xi. *Ne de Planco quidem spem adhuc abiecit, ut ex libellis suis animadversis.* Senec. i. contr. in praefat. *Nihil illo viro gravius, nihil suavius, nihil eloquentia sua dignius.* Plu-

ra de hoc reciproci usu contra Vallam disputarunt viri docti. Vide Sanctium lib. II. Minerv. cap. xi. & ad eum locum Celeberrimum Perizonium, Victor. ad Cicer. xii. ad Attic. Epist. xxviii. Rittershus. ad Gunth. i. Ligur. vers. 452. Gifan. in Ind. Lucret. voce *Dispanfus*, Barthium xii. Adv. vers. cap. xiii. lib. lx. pag. 2934. ad Rutil. i. Itiner. vers. 292. & Munker. ad Hygin. fab. cxxi. Sed & sensu alio *suis muris* capi potest, ut Neapolis dicatur urbs Parthenopes Sirenis, quae *suis muris*, seu suae urbi, ex se nomen imposuit. Certe Petron. loco modo laudato eam *Sirenum domum* vocat. De Neapoli plura vide apud Cluver. iv. Ital. Antiq. cap. III. pag. 1147.

v. 34. *Aequore cujus Regnavere diu cantus*] Sirenas cantantes, easque praetervectum Ulixen, hic exprimi curavi ex Fabrett, ad Column. Traj. in addend. pag. ult.

In earum figuram autem latius inquirunt Claud. Nicæus in Dissert. Gallica de Sirenib. pag. 64. & Broekhus. ad Tibull. lib. iv. carm. i. vers. 69.

v. 38. *Non ullas valuit perfringere Poenus Tota mole vias*] Fortasse,

— non ulla valuit perfringere Poenus

Tutas mole vias.

vel, non ullas *Tuta mole vias*: ut *molem tutam* vocet moenia oppidi. Sic de iisdem paullo post vers. 70. *Alpibus adstas Nimirum major moles.* & deinde vers. 108. *muri saxea moles Officit audenti.* N. HEINSIUS. Librarios indoctos frequenter voces totius

& *tutas* turbasse novi: vide supra ad lib. x. vers. 312. vulgatam nihilominus scripturam hic sanam & integram puto. *Tota mole* est omni conatu ac molimine, totis viribus. Sic lib. xi. vers. 27.

Tota se sociis properarunt jungere mole.

Herculea moles, pro viribus Herculis, infra vers. 143.

Tradunt Herculea prostratos mole Gigantas Tellurem injectam quatero.

v. 41. *Stabas Cannarum Graja ad munimina victor*] *Stare* Silio est haerere, non posse quidquam proficere. Mox vers. 69. *quis terminus, inquit, An-*

Eccc 2

16

Nequidquam, & cautae mentis consulta probabat
Eventu, qui post Dauni stagnantia regna
Sanguine Tarpeias ire abstinuisset ad arces.

- 45 En, qui nos segnes, & nescire addere cursum
Fatis iactastis, quod vobis scandere nuper
Non acie ex ipsa concessum moenia Romae;
Intrate, atque epulas promissas sede Tonantis
His, quae Graja manus defendit, reddite testis.
50 Talia iactabat, famaeque pudore futurae,
Irritus incepta primus si abstisteret urbe,
Audebat cuncta, atque acuebat fraudibus enses.

Sed

te urbes standi Grajas? & vers. 106.

— sed enim ductor numerabat inertes
Atque actos sine Marte dies, & stare pudebat.

Neapolim Graecam urbem vocant Petronius, & nescio quis alius. BARTHIUS lib. iv. Advers. cap. x. Sensus est, qui Romanos proelio ad Cannas vicerat, nunc ad Neapolim, urbem Graecam, id est imbellem & inertem, stare cogitur, ac nihil agendo tempus inutiliter terere. Per contemptum enim Silius Neapolim Graeca munimina vocat, & Romanis opponit. vide supra ad lib. iii. vers. 78. Insuper, quamvis in hac ora Italiae plurima oppida à Graecis condita fuerint, & omnis regio magnae Graeciae nomen habuerit, proprie tamen Neapolis Graeca urbs dicta fuit. Vide Cluver. iv. Ital. Ant. cap. xii. pag. 1149.

v. 48. Epulas promissas sede Tonantis] aede maluerim. N. HEINSIUS. Voces has alibi etiam libarii turbant. vide infra ad lib. xiv. vers. 653. Vulgata tamen lectio hic bene se habet. sedes Tonantis enim notat aedem, templum Jovis, vel saltem montem Tarpejum, in quo ei templum conditum fuit. ita supra lib. x. vers. 433.

— Tarpeja, pater, qui templa secundam
Incolis a coelo sedem.

lib. xi. vers. 85.

En ego progenies ejus, qui sede Tonantis
Expulsi orantem.

lib. xii. vers. 517.

Et demigrantem Tarpeja sede Tonantem.

Cicer. i. de Divin. cap. xii.

Nam pater alisonans, stellanti nixus Olympo,
Ipse suos quondam tumultos ac templa petivit,
Et Capitolinis injecit sedibus ignem.

Statius iv. silv. ii. vers. 20.

— super hoc vicina Tonantis
Regia, teque pari laetantur sede locatum
Numina.

Vide Broekhus. ad Tibull. lib. i. eleg. v. vers. 39.

v. 51. Irritus incepta primus si abstisteret urbe] Offendit hoc aures criticas. In membranarum opis alia non est, nisi quod scribitur primis. Mihi in vulgaris nihil intolerabile videtur. Poterat tamen videri, finales vocum literas permutasse libarium, & scri-

bendum,

Irritus inceptus prima si abstisteret urbe.

BARTHIUS lib. xv. Advers. cap. x. primis in Coloniensi & in Oxonio. Scribendum opinor, Irritus incepti primi, vel prima urbe. sic lib. vii. vers. 131.

Irritus incepti movet inde, atque Appula tardo
Arva Libys passu legis.

sic vanus vos lib. xii. vers. 261. Obsidio enim Parthenopes primum ejus anni inceptum Hannibali. Torfit in hoc loco, nec expedivit se Barthius. N. HEINSIUS. Dausquejus conjecit,

Irritus incepti primus si abstisteret urbe;
vel Irritus in seffa, vel ob seffa. Sed malo cum Hein-
sio, Irritus incepti primi, vel prima urbe. Neapo-
lis enim prima in Italia urbs erat, quam obsidione
in potestatem suam redigere tentabat Hannibal. Ir-
ritus incepti, ut apud Nazar. Paneg. Constant. cap.
ii. Certe cupitorum irriti non sumus. Saxo Gramm.
ii. Hist. Dan. pag. 20. Spicula, quae in eam con-
fusa fuerant, eluso mistentis conatu, laesionis irrita re-
sultabant.

v. 53. Sed subitae muris flammæ] è muris praestiterit, et si aliter in scriptis. N. HEINSIUS.

v. 53. Totoque fluebant Aggeris anfractu tela] An, pluebant? opinor. Statius vii. Theb. stridentia sun-
do Saxa pluunt. Sic imber telorum saepe apud poë-
tas. nimbus apud nostrum passim. infra nimbum u-
lorum fundere per subitum. Sic & nubes, & nubila
telorum. N. HEINSIUS. Sic Gunther. iv. Ligur.
vers. 96.

— missis bellum committitur hastis,
Et levibus jaculis, & quas pluit aura, sagittis.
& ix. Ligur. vers. 353.

Undique tela pluunt, balistae turbine raptus
Sibilat, & longis resonat stridoribus aër.
Simili locutione imber, nimbus, grando telorum &
lapidum apud Silium alioque frequenter occurrunt.
Vide Column. ad Enn. viii. Annal. pag. 81. &
Weitz. ad Valer. Flacc. lib. iv. vers. 262. Vox plu-
re autem nonnumquam negligentia librariorum in
fluere abiit. vide N. Heinsium ad Nason. i. Metam.
vers. 572. & Broekhus. ad Propert. lib. ii. eleg.
xvi. vers. 7.

v. 55.

Sed subitae muris flammae, totoque fluebant
Aggeris anfractu tela improvisa per auras.

- 55 Haud secus, occuluit saxi quos vertice fetus
Ales fulva Jovis, tacito si ad culmina nifu
Evafit serpens, terretque propinquus hiatu;
Illa, hostem rostro atque assuetis fulmina ferre
Unguibus incessens, nidi circumvolat orbem.
60 Tandem ad vicinos Cumarum vertere portus
Defessus subigit, varioque laceffere motu
Fortunam, & famae turbando obstare sinistrae.
Sed custos urbi Gracchus, tutela vel ipsis
Certior, arcebat, muris, iterumque sedere,

Portus

v. 55. *Occuluit saxi quos vertice fetus*] Puto, *saxi quae vertice*. N. HEINSIUS. Dausquejus emendat *saxi quum*, vel *cum*; pro quo olim *quom* exaratum fuisse putat, & inde quos natum esse.

v. 56. *Ales fulva Jovis*.] Non omnis aquila Jovis ales, dicebatur, sed ea, quae numquam carne, at semper herbis vesceretur. vide Aelian. in ix. Animal. cap. x.

v. 58. *Hostem rostro atque assuetis fulmina ferre* Unguibus incessens.] Hinc Silio [lib. x. vers. 108. & xiii. vers. 841.] *armiger Jovis*, & poetae Venufino dicitur; quod non vidit doctissimus ejus interpret. aquila enim, quia sola ietūs fulminis immunis est, *ales fulminis minister*, & *armiger* poetis dicta est. Vide Plin. lib. ii. cap. lv. Unde & Pindarus in Pythiis aquilam in Jovis scepro collocat, divinis verbis [Od. i. vers. 9.]

ἔνδ' ἀνὰ σκάπην Διὸς ἀντὶς, ὁ
καὶ πτερυγ' ἀμφοτέρω-
θεν χαλάει.

pro qua alii reges ciconias vulgo in scepro gerebant, ut ex Aristophane didicisse me memini. D. HEINSIUS. Huc egregie facit locus Aeliani de Animal. ii. cap. xl. Ζηλοτυπάται δὲ ἡ ζῷον ἀντὶς περὶ τὰ πότνια ἰὰν γούν διακρίναι τὴν πρεσβύτητα, ἀπὸ δὲ αὐτῶν ἐκ ἐπιτερείναι πᾶσι γὰρ τοῖς πτεροῖς αὐτῶν, καὶ τοῖς οὐκ ἐλμύνονται, καὶ ἐπιτίθενται οἱ πτεροφόροι τὴν δὲ γὰρ χρεῖται τῇ φόματι. Aquila autem maximo studio erga pullos suos afficitur. quum enim quendam ad eos adeuntem conspicit, non finit eum inultum abire: nam verberat illum alis, & lacerat unguibus, sed parcepunit: non enim rostro utitur. Quae ultima verba aperte contra Silium sunt, qui aquilam etiam rostro ad nidum subeuntem impetere dicit.

v. 61. *Defessus subigit*.] Emaculandum *Defessos* subigit. nam fessi erant Neapolim obsidere milites Poeni. BARTHIUS lib. iv. Advers. cap. x. *subiit* Colonienfis. Scribendum *Defesso subiit*. *subiit*, succurrit, in mentem venit. *Defessos* subigit Barthius. N. HEINSIUS. Si *Defessos* subigit cum Barthio legas, *subigere* hic erit pro cogere, de qua vocis significatione supra vide ad lib. i. vers. 632. Sed ma-

lo cum Illustrissimo Heinsio ex membranis Colonienfis emendare *Defesso subiit*, id est, succurrit, in mentem venit. Ita Nonius Marcellus *subiit* inter alia etiam in memoriam reducitur notare monet, laudato illo Maron. ii. Aen. vers. 562. *subiit deferta Creusa*. & ita alii.

v. 63. *Sed custos urbi Gracchus tutela, vel ipsis Certior, arcebat, muris*] Quod firmum est praesidium, murum vocant scriptores, ut ad Claudian. diximus. Silius vero etiam certiolem muris tutelam vocat Gracchum hoc loco, qui ita distinguendus, *Sed custos urbi Gracchus, tutela vel ipsis Certior, arcebat, muris*.

BARTHIUS lib. iv. Advers. cap. x.

v. 64. *Iterumque sedere Portis, atque aditus iterum sperare vetabat*] Portus Colonienfis. si quid video, scripserat Silius,

iterumque sedere

Ad portas, aditusque iterum sperare vetabat. Paulo ante distinguendum, *Gracchus, tutela vel ipsis muris certior*. Possis etiam, *sedere Ad portas, aditusque*: quod propius accedit ad Colonienfis libri scripturam. *portus traxere ducem* de Neapoli supra habuimus. *Sedere ad Trebiam*, & similia, in Livio frequenter occurrunt. lib. xxii. *Id horreum fuit praesidio Poenis sedentibus ad Trebiam*. lib. xxiii. Hannibal: *Eone usque, dum ea nascantur, ad Casilinum sededo*? lib. xxvi. cap. xi. *Quod cum ipse ad moenia urbis Romae armatus sederet*. Valer. Flacc. lib. ii. vers. 370.

Urbe sedent laeti Minyae, viduisque vacantes Indulgent thalamis.

Sidon. in Paneg. Anthemii vers. 512.

Segnis ad insignem sedit cum Cyzicon hostis. Propert. lib. iv. eleg. v.

O utinam ad vestros sedeam captiva penates. Auctor elegiae in obitum Maecenatis vers. 50.

Omnia victores, Marte sedente, decent. Vide Interpretem ad lib. iiii. vers. 142. Hinc emendandus Cicero xvi. ad Famil. epist. xxiv. *Scito Balbum tum fuisse Aquini, cum tibi est dictum, & postredie Hirtium*. Puto utrumque ad aquas sedere. ita scribo; nam optimi codices, *ad aquas, sed*. Forfan

Eccc 3 tamen

- 65 Portus atque aditus iterum sperare vetabat.
 Lustrat inops animi, rimaturque omnia circum
 Alite vectus equo, rursusque hortatibus infit
 Laudum agitare suos: Pro Dî, quis terminus, inquit,
 Ante urbes standi Grajas, oblite tuorum
- 70 Factorum miles? quis erit modus? Alpibus astra
 Nimirum major moles, & scandere coelum
 Pulsantes jubeo scopulos: quamquam altera detur
 Si similis tellus, aliaeque repente sub astra
 Exfurgent rupes, non ibis, & arduus arma
- 75 Me ducente feres? tene, heu! Cumanus hiantem
 Agger adhuc murusque tener? Gracchumque, moveri
 Non ausum portis, parvo in discrimine cerno?
 An vobis gentes, quaecumque labore parastis,
 Casu gesta putent? per vos Tyrrhena faventum

Stagna

tamen aliquid apud Silium excidit: non enim mihi conjecturis hisce satisfacio: nam *vetabat* ad *sedere* referri non potest. N. HEINSIUS. Recepta Coloniensium membranarum scriptura, puto fortasse legi posse,

———— iterumque sedere,

Portus atque aditus iterum sperare vetabat.
 ut olim etiam Doctissimus Daufquejus ex conjectura emendavit. *sedere* itaque est nihil agendo tempus sine fructu perdere. sic supra lib. III. vers. 142. *sedeamne, ut noverit una Me tantum Karthago?* ubi vide Daufquejum. lib. VII. vers. 151. *dum se cohibet, terimurque sedendo.* lib. VIII. vers. 13.

———— sum miles egenus

Cunclarum ut rerum Tyrius foret, arte sedendi Egerat.

vers. 235.

Pone graves curas, tormentaue lenta sedendi.
 lib. X. vers. 516.

———— Patribus, Fabioque sedenti,

Et populo Consul totas ediffere Cannas.
 vers. 598.

Dura inter pavidos alitur fortuna sedendo.
 lib. XIV. vers. 265.

Non Herbesos iners, non Naulocha pigra pericli Sederunt.

Senec. in Troad. vers. 211.

Qui fugere bellum iussus, & longa sedens Aevum senectia degere.

Claudian. in bell. Gild. vers. 375. *An patiar tot probra sedens?* Valer. Maxim. lib. VII. cap. IV. ex. 5. *Ad ultimam ei senectutem apud moenia Trebiae armato sedendum foret.* Vide J. G. Graevium in Lektion. Hesiod. cap. XII. Neque sollicitum habere debuit virum Illustrissimum, quod *vetabat* ad verbum *sedere* referri nequeat. Dudum enim notarunt eruditi, veteres interdum duabus pluribusve vocibus unum verbum addidisse, quod uni tantum respondebat, omisso, quod alteri conveniebat. sic hoc

loco ad verbum *sedere* intelligendum est *jubebat, co-gebat*, vel simile, eodem modo ut apud Phaedr. lib. IV. fab. XVII. vers. 31.

Non veto dimitti, verum cruciari fame.

ubi videndus est Faber. Vide etiam Manut. ad Cicer. pro Quinct. cap. XXVI. & ad VI. ad Famil. Epist. V. Si hoc minus placet, forsitan cum Celeberrimo Burmanno legendum,

———— iterumque tenere

Portus, atque aditus iterum sperare vetabat.

nam eas voces etiam scribae indocti confuderunt apud Maron. II. Aen. vers. 517. ut Pierius ad eum locum testatur.

v. 66. *Rimatur & omnia circum*] *rimaturque* ex scriptis. N. HEINSIUS. Priscæ editiones errore operarum copulam omittunt, *rimatur omnia circum*. ut autem laboranti versui subveniret, Nicander in Juntina primus *rimatur & omnia* edidit, cujus lectionem expresse reliquæ editiones. Ad marginem vero editionis Romanae principis manu viri docti recte etiam emendatum vidi *rimaturque*.

v. 68. *Quis terminus, inquit*] Ex Colon. & Putean. libro nullam lectionis varietatem notavit hoc loco N. Heinsius; at in excerptis, quæ habeo, codicis Oxoniensis est *qui terminus*: neque aliter etiam legunt primæ editiones, pro quo Nicander iterum *quis terminus* edidit. vide supra ad lib. IX. vers. 651.

v. 75. *Tenet heu! Cumanus hiantem Agger adhuc, murusque tenes*] *Verior & venustior longe haec lectio est, tene, heu! Cumanus hiantem Agger adhuc murusque tenes?* MODIUS Novant. Lektion. Epist. LXIV. Certa est emendatio Modii in his. BARTHIIUS lib. IV. Advers. cap. X. *tene, heu!* ex Coloniensi, quomodo Modius & Barthius jam castigaverunt. N. HEINSIUS.

v. 78. *A vobis gentes*] Scribendum *An vobis*, MODIUS Novant. Lektion. Epist. LXIV.

v. 79. *Vos per Tyrrhena faventum*] *per vos* ex scriptis & priscis editionibus. monui jam lib. I. vers.

655.

- 80 Stagna Deum, per ego & Trebiam, cineresque Sagunti
Obtestor, dignos jam vosmet reddite vestra,
Quam trahitis, fama, & revoke in pectora Cannas.
Sic ductor fessas luxu attritasque secundis
Erigere, & verbis tentabat sistere mentes.
- 85 Atque hic perlustrans aditus, fulgentia cernit
Arcis templa jugo, quorum tum Virrius, altae
Immitis ductor Capuae, primordia pandit.
Non est hoc, inquit, nostri, quod suspicis, aevi:
Majores fecere manus. cum bella timeret
- 90 Dictaei regis, sic fama est, linquere terras
Daedalus invenit, nec toto signa sequenti
Orbe dare, aetherias aliena tollere in auras
Ausus se penna, atque homini monstrare volatus.
Suspendum hic librans media inter nubila corpus

Enavit;

655. Malim etiam, *Casu ut gesta putent*. N. HEINSIUS. Similiter etiam olim supra peccatum fuit lib. v. vers. 82. ubi plura notavi. Vitium autem hoc à mala Nicandri manu contractum est, qui ita primus apud Juntam edidit.

v. 81. *Dignos jam vosmet reddite vestra, Quam trahitis, fama*] *vestrae* Colonienfis. Scribendum nempe *dignos vestrae famae*. nam *to dignus* regit & quandoque casum secundum, uti pluribus à me demonstratum est ad Nafon. Trist. iv. el. 111. vers. 57. noster tamen lib. viii. vers. 385. *nec dextra indignus avorum Scaevola*. N. HEINSIUS. Noster lib. xi. vers. 294.

unde creatus

Proles digna Deum tum Dardanus.

Virgil. xii. Aen. vers. 649.

magnorum haud umquam indignus avorum.

Ovid. v. Metam. vers. 344.

utnam modo dicere possem

Carmina digna Deae: certe Dea carmine digna est.
Tacit. xv. Annal. cap. xiv. *Adjecisse Deos dignum Arfacidarum, simul & de legionibus Romanis statuere.* Prisc. in Perieg. vers. 2.

*Annue, rex coeli, possum telluris & undae**Materiae tantae me promere carmine digno.*

nam ita illic veterrimae editiones, teste Papio.

v. 82. *Revoke in pectore Cannas*] *in pectora* ex Colonienfi. monui ad Claudian. 11. in Rufin. vers. 79. ubi habes ex vetustis membranarum,

revoCAT fulvas in pectora vestes.

Exhibebat Parmensis quoque editio veram scripturam. N. HEINSIUS. Romana princeps etiam & Mediolan. editio in *pectora*. Ex Oxon. codice, cuius utraque, quam habeo, collatio instituta est cum editionibus, in quibus in *pectora* est, nihil annotarunt viri docti; ut ita in eo etiam scriptum fuisse existimem. Primus Marfus in *pectore* edidit.

v. 84. *Tentabat sistere mentem*] mentes omnino

castigandum: & sic scripti. N. HEINSIUS.

v. 85. *Atque hic perlustrans*] Nihil mutant libri scripti vel editi. Fortassis tamen scribendum, *Atque hinc perlustrans*, postquam nempe Hannibal militum animos adhortando crexerat. supra lib. 111. vers. 45.

*Postquam oculos varia implevit virtutis imago,**Mira dehinc cernit.*

v. 87. *Immitis ductor Capuae*] Opinor *Immeritus ductor*. vide annotata lib. vi. vers. 444. vel, *Ante omnes ductor*, ut infra vers. 299. & 332. vel, *Intuitus ductor*. N. HEINSIUS. Vir Celeberrimus Petrus Burmannus, si quid mutandum, malebat *Infidus ductor*.

v. 89. *Cum regna teneret Dictaei regis*] Legendum, *cum regna timeret*. MODIUS Novant. Lection. Epist. LXIV. Certa est emendatio Modii, *cum regna timeret*. BARTHIUS lib. iv. Advers. cap. x. *timeret* Modius ex Colonienfi; quomodo reliqui scripti & vetustae editiones. Neque aliter Barthius ex Oxonio. Sed, quod Modium fugit, ex eodem Colonienfi reponendum, *cum bella timeret Dictaei regis*. Ovid. Epist. vii. Heroid. vers. 121.

Bella timens bellis peregrina & femina tensor.

N. HEINSIUS. Editiones priscæ, quas ego consului, Romana princeps, Mediolanenfis & Marfi Venetae, in vulgatum *regna teneret* conspirant: ad marginem vero Romanae principis manu docta emendatum erat *cum regna tenerent*. Sed malo cum N. Heinsio ex optima notae codice *cum bella timeret*. Silius autem imitatus est Virgilium; ita enim ille vi. Aen. vers. 14.

*Daedalus (ut fama est) fugiens Minoia regna,**Praepetibus pennis ausus se credere coelo,**Insuetum per iter gelidos enavit ad Arctos,**Chalcidicamque levem tandem superadissit arcem.**Redditus his primum terris tibi, Phoebe, sacravit**Romigium alarum, posuitque immania templa.*v. 94. *Suspendum librans corpus*] Volucres volantes

- 95 Enavit, Superosque novus conterruit ales.
Natum etiam docuit falsae sub imagine plumae
Attentare vias volucrum: lapsumque solutis
Pennarum remis, & non felicibus alis
Turbida plaudentem vidit freta. dumque dolori
100 Indulget subito, motis ad pectora palmis,
Nescius heu! planctu duxit moderante volatus.
Hic pro nubivago gratus pia templa meatu
Instituit Phoebo, atque audaces exuit alas.
Virrius haec. sed enim ductor numerabat inertes
105 Atque actos sine Marte dies, ac flare pudebat.
Ingemit adversis, respectansque irrita tecta
Urbe Dicarchaea parat exfatiare dolorem.
Hic quoque nunc pelagus, nunc muri faxea moles
Officit audenti, defensantumque labores.
110 Dumque tenet socios, dura atque obsepta viarum
Rumpere nitentes, lentus labor; ipse propinqua
Stagnorum terraeque simul miracula lustrat.
Primores adsunt Capuae, docet ille, tepentes

Unde

tes in aëre pendere etiam dixit Manil. lib. v. vers. 291.

Pendentemque suo volucrum pendere coelo.

& Alcim. Avit. lib. i. vers. 32.

Elatae in coelum volucres motuque citato

Pendentes secure vias, & in aëre sudo

Præpetibus librant membrorum pondera pennis.

v. 98. Pennarum remis] Verba sunt Servii ad Maron. i. Aen. vers. 224. *Est reciproca metaphora navium & avium. Legimus enim, & velorum pandimus alas: & contra, Nare per aestatem liquidam: quum natatus navium sit, alae vero avium. Et sciendum est, esse reciprocas translationes, & partis unius. Certe eo sensu Silius paullo ante vers. 95. enare dixit, pro volando evadere, & Virgil. vi. Aen. vers. 14. de Daedalo, gelidos enavit ad Arctos. tranare de columba Silius lib. iiii. vers. 681.*

— per auras

In Libyam niveis tranavit concolor alis.

Ennod. Ticin. carm. i.

Quo liquidum tranans ire columba valet.

Aristoph. in Avib.

Φεάροι δὲ μοι, τὰ πτερυγὰ πῶς οὐ ταυρολάϊ;

Dic autem mihi, quo tu alis naviges? Nonn. xxxi. Dionys. vers. 15. *Ναχόμενῳ πτερόγλωσσῳ. Natans pennis.* Ita alarum remi apud Nafon. v. Metam. vers. 558.

Posse super fluctus alarum insistere remis.

Appulej. vi. Metam. pag. 179. Ed. Elm. *Libratifque pinnarum nutantium molibus, remigium dextra laevaque porrigens, volentes aquas excipit.* De Deo Socrat. pag. 46. *Ceterum cum illis sessa sunt remigia pennarum, terra ceu portus est.* Quae loca fugerunt doctissimum Victorium, qui xxv. Var. Lect. cap. xxi. testatur, nullum se invenisse scriptorem, qui

in soluta oratione hac translatione usus sit. Pluravide apud doctos Maronis Interpretes ad vi. Aen. vers. 19. & N. Heinsum ad Nafon. ii. Art. Amat. vers. 47. Contra *volare* de navi dixit Eurip. in Medea vers. i.

*Ἐὶ δ' ἄφ' ἑλ' Ἀργεῶς μὴ διαπτόσθαι σκάφῃ
Κόλχον ἱς αἰνὴ Κυντίας Συμπληγάδας.*

Utinam navis Argo numquam volasset per Cyaneas Symplegadas Colchorum in terram. Ubi Schol. ait: *Τόδι πτόσθαι πτεροῦ, ὡς ἐπὶ ὀρέου. ἔδωκε δὲ ἐπὶ τῇ διαπτόσθαι.* Sic remi etiam & vela navium alae vocantur. Homer. Od. A. vers. 124.

Οὐδ' ἴσμεν ἱερὰ ῥέμνα, τὰτις πτερὰ νηυσὶ πλοῦται.

Neque habiles remos, qui sunt alae navium. Claud. in vi. Conf. Hon. vers. 138. *scissis velorum debilis alis.* ubi vide Barth. & Cerd. ad Maron. iiii. Aen. vers. 520. Pluribus reciprocas has locutiones illustrat Zinzerl. in dissert. altera, quae Promuls. Crit. subjicitur, pag. 199.

v. 100. *Ad pectora palmis, Nescius]* Ita haec distinguenda. N. HEINSIUS.

v. 102. *Pro nubivago meatu]* meatum pro volatu posuit, ut Petron. in Satyr. cap. cxxi.

— de coelo Delphicus ales

Omina laeta dedit, pepulitque meatibus auras.

Vide Illustrissimum Heinsum ad Claud. ii. de Rapt. Prof. vers. 74.

v. 104. *Numerabat inertes Atque actos finē Marti dies]* Putean. codex, pro *actos*, habet *attros*; sed librariorum errore, quos ita etiam lapsos esse apud Propert. lib. ii. eleg. iv. vers. 12. Broekhus. notavit.

v. 106. *Respectansque irrita tecta]* irrita coepit opinor, vel *invia tecta*. N. HEINSIUS.

v. 113. *Tepentes Unde ferant nomen Bajae]* Curculi

- Unde ferant nomen Bajae, comitemque dedisse
 115 Dulichiae puppis stagno sua nomina monstrat.
 Ast hic Lucrino mansisse vocabula quondam
 Cocyti memorat, medioque in gurgite ponti
 Herculeum commendat iter, qua discidit aequor
 Amphitryoniades, armenti victor Hiberi.
 120 Ille, olim populis dictum Styga, nomine verso
 Stagna inter celebrem nunc mitia monstrat Avernum;
 Tum, tristi nemore atque umbris nigrantibus horrens,
 Et formidatus volucris, letale vomebat
 Suffuso virus coelo, Stygiaque per urbes
 125 Religione sacer faevum retinebat honorem.
 Hinc vicina palus (fama est, Acherontis ad undas
 Pandere iter) caecas stagnante voragine fauces
 Laxat, & horrendos aperit telluris hiatus,
 Interdumque novo perturbat lumine manes.
 130 At juxta caligantes, longumque per aevum
 Infernis pressas nebulis, pallente sub umbra
 Cimmerias jacuisse domos, noctemque profundam

Tartareae

lidi in his regionibus fontes reperiantur, hanc rationem reddit Vitruvius lib. 11. cap. vi. quod in imo habent aut de sulfure, aut de alumine, aut bitumine ardentis maximos ignes. Quod vero Dausquej. aquas Bajanas *iparovoxus* & amoriparas probare velit, poetice fictum magis, quam quod vere ita sit, existimandum est. Exstat hanc in rem epigramma Regiani cujusdam in Catal. Pith. lib. 11.

*Ante bonam Venerem gelidae per litora Bajae:
 Illa natare lacus cum lampade jussit Amorem.
 Dum natat, argentes cecidit scintilla per undas;
 Hinc vapor ussit aquas. quicumque natavit, amavit.*

Summa nimirum licentia ac morum depravatio, quae his in locis obtinebat, commento illi occasionem dedisse videtur.

v. 116. *Ast hic Lucrino &c.*] Accurate de hoc lacu egit Cluver. iv. Ital. Antiq. cap. 11. pag. 1121.

v. 118. *Herculeum commendat iter*] *commendat* Silius est foedat, & inficit, ut supra apparet: quod Evangelistae *non* dicunt. D. HEINSIUS. Immo *commendat*, si quid video, notat cum elogio & laude Herculis commonstrat. Intelligit autem aggerem, quo arcuit Hercules lacum, ne in mare inrueret. vide Cluver. ibid. pag. 1122.

v. 118. *Qua discipulis aequor*] Legendum *qua discidit aequor*. MODIUS Novant. Lektion. Epist. LXIV. *qua discidit* scripti & Parmenisi editio. Recte videantur, quae annotamus lib. xi. vers. 458. N. HEINSIUS. Vide etiam infra ad lib. xiv. vers. 15. *discipulis*, quod nunc vulgo obtinet, primus edidit Nicander apud Juntas, praeis editionibus in Mistorum lectionem conspirantibus. *qua discidit* etiam Dausquejo probatum fuit.

v. 119. *Armenti vector Hiberi*] Legendum, *armenti victor Hiberi*. MODIUS Novant. Lektion. Epist. LXIV. *vector*, pro *actor*, vix Latinum est hoc significatu. an *abductor*? Sed in Coloniensi *vector*, quod Modio ardebat. possis & *refector*, vel *ductor*. N. HEINSIUS.

v. 120. *Ille olim populis dictum Styga*] Vide Cluver. iv. Ital. Antiq. cap. 11. pag. 1126.

v. 126. *Hinc vicina palus*] Acherusia nempe, de qua vide Cluver. ibid. pag. 1118.

v. 127. *Stagnante voragine*] *voramine* in Coloniensi. N. HEINSIUS.

v. 129. *Interdumque novo perturbat lumine manes*] *perturbat*, quoniam nefas credebant, si solis superni lumen ad inferos ac manes perveniret. vide Celeberrimum Burmann. ad Petron. Sat. cap. cxx.

v. 130. *Ac juxta caligante situ*] Miror Interpretes hic filere, nec conatos esse medicinam praestare versui luxato. Scribendum ex Coloniensi, *Ac juxta caligantes*. in Puteaneo *caligante*, omisso *ra situ*. N. HEINSIUS. D. Heinsius, ut versum male affectum sanaret, *Juxta caligante situ* edidit, quem sequitur Raphelengius. probat hoc Richter. in specim. Observ. Critic. pag. 74. sed praestat optimum codicem sequi.

v. 132. *Cimmerias jacuisse domos*] Fabula Homeri est, a posterioribus poetis passim recepta, cum Geographi eos populos umquam in Italia habitasse negent. De Cimmeriis agit Cluver. iv. Ital. Antiq. cap. 11. pag. 1131. *jacuisse* autem, quod siti fuisse dicantur in terra humili, in convalle. ita *jacere* apud Nason. est 11. Fast. vers. 392.

Quaque jacent valles, maxime Circe, tuas.
 Lucan. lib. 11. vers. 416.

Ffff

— 56

- Tartarae narrant urbis: tum sulfure & igni
Semper anhelantes coëctoque bitumine campos
135 Ostentant. tellus, atro exundante vapore
Sufpirans, ustisque diu calefacta medullis,
Aëstuat, & Stygios exhalat in aëra flatus.
Parturit, & tremulis metuendum exhibilat antris.
Interdumque cavas luctatus rumpere sedes,
140 Aut exire fretis, sonitu lugubre minaci
Mulciber immugit, lacerataque viscera terrae
Mandit, & exelos labefactat murmure montes.
Tradunt Herculea prostratos mole gigantas
Tellurem injectam quatere, & spiramine anhelō
145 Torrerī late campos, quotiesque minantur
Rumpere compagem impositam, expallescere coelum.

Apparet

— si non per plana jacētis
Aegypti Libycas Nilus stagnaret harenas.
& lib. iv. vers. 52.

Urebant montana nives camposque jacentes.

v. 133. *Sulfure & igni Semper anhelantes campos*] De his campis vide Vitruv. lib. ii. cap. vi. & Cluver. iv. Ital. Antiq. cap. ii. pag. 1144.

v. 135. *Ostentant*] *Ostentat* in Colonienſi: quomodo & editio Parmenſis. N. HEINSIUS. Ita & Oxon. codex cum omnibus priscis editionibus. Sed perperam. nam proxime praecessit *narrant*, & paulo post sequitur *Tradunt*. Quod mireris, veram lectionem primus Nicander in Juntina editione exprimi curavit.

v. 138. *Parturit, & tremulis metuendum exhibilat antris*] Mendum quoque hic superesse suspiceris. illud *exhibilat* minime de igni capere potes; nec ad id, quod sequitur, intelligendum, cum ibi *immugit* legatur; neque tellurem *exhibilare* dicere licet. Quare necesse est, ad *in flatus* referas: quod ubi videbis, non negabis, puto, scribendum venire *Pars ruit*, hoc est, pars flatuum intus conceptorum exhalatur, pars ruit cum furore & magno impetu. BARTHIUS lib. iv. Advers. cap. x. *Tō Parturit* mendosum est. Barthius legit *Pars ruit*. Scribendum *Par furit*, vel *Perfurit*, & refer ad illa de Vulcano; quae sequuntur, *Mulciber immugit*. Prius agit de flamma ac vapore hic locorum exundante, nunc de fremitu, qui sub terris auditur. Pari modo Petronius,

*Est locus, exciso penis demersus hiatu,
Parthenopen inter magnaëque Dicarchidos arva,
Cocyta perſusus aqua, nam spiritus, extra
Qui furit effusus, funesto spargitur aestu.*

N. HEINSIUS.

v. 140. *Aut exire foras*] MS. *Aut exire fretis*, quod minime contemno. BARTHIUS lib. iv. Advers. cap. x. *foras* Colonienſis & Oxonius, *fretis* in Puteaneo. N. HEINSIUS.

v. 143. *Prostratos gigantes*] *gigantas* scribendum

alibi jam monuimus. N. HEINSIUS. Vide supra ad lib. ix. vers. 309. neque aliter habent passim optimi codices Lucani, quos N. Heinsius consuluit, & veterrimae aliorum scriptorum membranae.

v. 145. *Quotiesque minatur*] *minantur* ex Colonienſi; & sic editio Parmenſis quoque, ni mavis *minentur*. N. HEINSIUS. *minantur* omnes priscæ editiones, quod primus Aldus, errore forsitan operarum, in *minatur* mutavit. ita tamen alii postea editores omnes.

v. 147. *Apparet Prochyte*] Quam Graeci τὴν Πιθηκῶν ἀπὸ πλάτης, & partem ab iis avulsam vocant. D. HEINSIUS.

v. 147. *Saeuim fortita Mimanta*] Sic recte Colonienſis codex. male in Oxonienſi est *Munanto*, in Puteaneo *Numanton*, in priscis editionibus *Nunanta*. Veram scripturam *Mimanta* primus reduxit Wolfius in editione Basileensi. vide etiam Delr. ad Senec. Herc. Fur. vers. 980. Passim hujus gigantis nomen corruptum fuit a librariis. vide supra ad lib. iv. vers. 278.

v. 248. *Apparet procul Inarime*] De hoc interdictos controversia est. Plinius lib. iii. cap. vi. audacter Homero Inarimen dictam ait, quae aliis Graecorum Pithecusa dicitur, & post eum simia ipsius Solinus Polyh. cap. viii. idem affirmat. at ego, utrique μακρὰ κλαίην φέρωνας, falsum esse dico: nec Inarimen enim novit Homerus, sed *Αἰρμα*. Locus ejus in Catalogo est [vers. 783.]

Ἐν Ἀίρμῳ, ὅθι φασὶ Τυφάδης ἱμνωτοῖσι.
ubi diserte ejus Interpretes in praepositionem esse moment uno ore omnes, & *Αἰρμα* combustum Phrygiae locum esse, inter quos Hesychius; alii montes, inter quos Hesiodi Interpretes, ad locum Theogoniae illum [vers. 304.]

Ἡ δ' ἔστ' ἐν Ἀίρμῳ ὅπῃ χθονὶ λυγρὴ Ἐχιδνα.
alii aliud, quorum opiniones diligenter refert Eustathius. Ego, ne eodem argumento urgeam, unum aliis invisum adducam; quod iis oppono, qui & hodie Plinio plus tribuunt, quam vero. N.

RUB

- Apparet Prochyte saevum sortita Mimanta:
 Apparet procul Inarime, quae turbine nigro
 Fumantem premit Iäpetum, flammisque rebelli
 150 Ore ejectionem, &, si quando evadere detur,
 Bella Jovi rursus Superisque iterare volentem.
 Monstrantur Vesvina juga, atque in vertice summo
 Depasti flammis scopuli, stratusque ruina
 Mons circum, atque Aetnae fati certantia saxa.
 155 Necnon Misenum servantem Idaea sepulcro
 Nomina, & Herculeos videt ipso in litore Baulos.
 Miratur pelagique minas terraeque labores.
 Quae postquam perspecta viro, regressus ad altos
 Inde Pherecyadum muros, frondentia laeto
 160 Palmite devastat Nysaea cacumina Gauri.

Hinc

nos Διουτυχανὴν ἔ [vers. 87.] Ἦλθε καὶ ἐς Ἀγίαν
 φῶιν πρὶς. Inque Arimūm saevum venit specus.
 ubi, fremant licet, & aestuent, non negabunt,
 quod in Homero negare conantur. Atqui poeta
 ille intellexit Homerum, credo. is autem cum
 πρὶς ibi, non cum Ἀγίαν, jungitur. Argumen-
 tum firmum & immobile. Nam Nonnus is utitur,
 ut is Homerus: Ἀγίαν autem absolute ponitur.
 D. HEINSIUS. Quaedam etiam vide apud Sal-
 mas. ad Solin. pag. 68.

v. 149. Fumantem premit Iäpetum] Vide supra
 ad lib. viii. vers. 542.

v. 152. Monstrantur Vesvina juga] Vesvina Putea-
 neus; in Colonienſi Vesvina. Et sane prima sylla-
 ba in Vesvina apud Lucretium, Maronem, Sta-
 tium, Valerium Flaccum, Aufonium, corripitur.
 rectum igitur Vesvina, vel Vesbina, a Vesvio, vel
 Vesbio. nam Vesbium ut plurimum scribitur in vetu-
 stis codicibus. Sic apud nostrum lib. viii. vers. 647.
 & Graecis plerumque Βεσβιον hic mons dicitur,
 quamquam Straboni est Οὐντιον, vel Οὐντιβιον.
 Posteriori aeo Besbium dixerunt: ita Anastasius
 de vita Pontificum; & Procopius in Gothicis fre-
 quenter Βεσβιον appellat. N. HEINSIUS. Recte
 vir Illustrissimus Vesvina, vel Vesbina, pro Vesvina,
 emendavit: utraque enim scriptura in libris scriptis
 obvia. Valer. Flacc. lib. iii. vers. 208.

Ut magis Inarime, magis ut mugitor anhelat
 Vesvius.

ubi vide Carrion. Colum. x. de re Rust. vers. 133.

Fonsibus & Stabias celebres, & Vesvia rura.
 eoloco in optimo codice Sangerman. est Vesbiarura.
 & ita infra etiam est lib. xvii. vers. 599.

Evomuit pastos per secula Vesbium ignes.
 N. Heinsius etiam ad finem Siliii notavit, non ali-
 ter legi in omnibus veterimſ libris apud Martial.
 lib. iv. epigr. xlii.

Hic est pampineis viridis modo Vesbium umbris.
 Perperam itaque Gifan. in Indice Lucret. voce
 Vesvius loca Valerii Flacci; aliorumque corrumpit,

quo nomine meritas poenas dedit. Carrioni dicto
 loco. De hoc monte vide Cluver. iv. Ital. Antiq.
 cap. iii. pag. 1157.

v. 153. Fractusque ruina Mons circum] statusque
 ruina Puteaneus. scribendum, stratusque ruina. rui-
 nam vocat exesa saxa, quibus late ejectis obstratus
 est Vesevus. N. HEINSIUS. Eo sensu stratus su-
 pra est lib. ix. vers. 39.

Sed qualis stratis deletis milite campis
 Post pugnam stetit.
 lib. vi. vers. 601.

— Tyrrenas sternere valles
 Caedibus, & ripas fluviorum exire Latino
 Sanguine fas fuerit.

Nonnumquam autem solita fuit indocta librario-
 rum natio voces stratus & fractus inter se com-
 mittere. Vide Vinet. ad Aufonii Epigr. iii. &
 Nic. Heinsium ad Claud. iv. Consul. Honor. vers.
 318.

v. 154. Aetnae fati certantia saxa] Lud. Dor-
 leans ad Tacit. iv. Ann. pag. 499. conjicit Aetnae
 saxi certantia saxa, quod essent immensae altitu-
 dinis. Sed & vulgatum ita explicat, quod eadem
 fata haberet, quae Aetna, saxa nimirum ignea
 volvens & ignium globos.

v. 156. Herculeos videt ipso in litore Baulos] Vide
 Hadr. Junium i. Animadv. cap. ix. & Cluver. iv.
 Ital. Antiq. cap. ii. pag. 1124.

v. 157. Miratur] Malim, Miratus. N. HEIN-
 SIUS.

v. 159. Inde Pherecyadum muros & frondentia lae-
 to] Pherecyadum Colonienſis. bene. Deinde tol-
 lendum το &, quod vitiose redundat. N. HEIN-
 SIUS. Voculam & ignorant omnes libri scripti,
 eamque omiserunt D. Heinsius, Raphelengius &
 Cellarius, quam perperam agnoscunt omnes, quas
 consului, editiones reliquae: eadem vero etiam in
 Romana principe manu docta deleta erat. Cur ve-
 ro Silius Dicarchaeam seu Puteolos Pherecyadum
 muros vocet, ratio in obscuro est. Marſus notat,
 Ffff 2 Cumanos

- Hinc ad Chalcidicam transfert citus agmina Nolam.
 Campo Nola sedet, crebris circumdata in orbem
 Turribus, & celsò facilem tutatur adiri
 Planitiem vallo: sed, qui non turribus arma
 165 Defendenda daret, verum ultro moenia dextra
 Protegeret, Marcellus opem auxiliumque ferebat.
 Isque ubi Agenoream procul adventare per aequor,
 Et ferri ad muros nubem videt; Arma, cruentus
 Hostis adest, capite arma, viri, clamatque, capitque.
 170 Circumstant rapidi juvenes, aptantque frementi
 Sanguineas de more jubas: sonat inde, citato
 Agmina disponens passu, Tu limina dextrae
 Servabis portae, Nero: tu converte cohortes
 Ad laevam patrias & Larinatia signa,

Clarum

Cumanos Neapolitanosque ita dictos esse a Pherecyde quodam, quo duce in Italiam navigarant. Sed, quoniam nemo, quod sciam, ejus meminit, eadem, qua ponitur, auctoritate etiam negari potest: praeterquam quod Silius hic nec de Cumanis nec de Neapolitanis, sed de Puteolanis agat. Dum enim in hujus urbis obsidione haerere cogebatur Hannibal, loca vicinalustravit; indeque regressus ad Pherecyadum muros, id est Puteolos, montem Gaurum devastavit. Si conjecturae nostrae locus datur, vero haud absimile videtur, Puteolos ita dictos esse a Pherecyde Pythagorae praeceptore. Pherecydes enim, quamvis Syrius fuerit, tamen per aliquot tempus in insula Samo habitavit, ut constat ex Diogene Laërt. lib. i. sect. 116. Jam Puteoli, teste Stephan. Byzant. in voce Πουσίολοι & Euseb. in Chron. Olymp. LXIV. conditi sunt a Samiis. Neque haec cuiquam nimis longe petita videri debent, cum id Siliio facere in more fuerit. nam sic Karthaginenses vocat *Cadmēos*, Romanos *Rhoetios*. similia alia apud eum obvia sunt.

v. 168. *Es ferre ad muros*] ferri corrigendum ex scriptis. Et sic Interpres. N. HEINSIUS.

v. 169. *Rapite arma, viri*] capite ex iisdem scriptis. nam sequitur, *clamatque, capitque*. N. HEINSIUS. Utrumque dicitur, *rapite arma*, & *capite*. vide supra ad lib. IV. vers. 98. Hic tamen fortasse cum Heinio Mstorum lectio praeferenda. Praecedenti versu omnes libri constanter *nubem Agenoream* habent, solus Raphaelengius *pubem* edidit.

v. 170. *Circumstant rapidi juvenes*] *Malo Circumdant*; & *rapide*, pro *rapidi*. N. HEINSIUS. Voces *Circumdare* & *Circumflare* interdum inter se commutasse supra dixi ad lib. II. vers. 550. & nonnullis exemplis adfluxi. Apud Maronem tamen habes VII. Aen. vers. 585.

Certatim regis circumstanti testa Latini.

v. 171. *Sonat inde, citato Agmina disponens passu*] *Scribe volat, pro sonat*. Infra vers. 456.

immani per proxima motu

Evolat, & mimitan: avida in certamina fertur.
 N. HEINSIUS. Nihil muto. Marcellus armatus, & celeri gradu pergens, ut cunctis munia sua describeret, *sonabat*, id est, clara voce, ita ut audiri posset, dicebat, quae a Nerone & Tullio fieri vellet. Sic supra lib. II. vers. 491.

primaque sonant te voce minores.
 lib. IX. vers. 342.

tantumne datis confidere linguae,
Ut Cannas uno ore sonem.
 lib. XI. vers. 581.

qui tanta superbo
Fasta sonas ore, & spumanti turbine perflas
Ignorantum aures.

v. 174. *Larinantia signa*] Ita Dausquejus edidit; nec aliter habent membranae Oxonienses. Rectius tamen alii libri, tam manli, quam typis exarati, *Larinatia*. Iisdem autem cohortibus etiam supra Silius Tullium praefecit lib. VIII. vers. 404.

v. 175. *Ass ubi jussu*] *jussu* apud Maronem emphasin & auctoritatem quandam jubentis infert. ita etiam hoc loco. BARTHIUS lib. XXII. Advers. cap. XIV. *jussu* contrahe, pro *jussero*; ut apud Maronem, loco à Dausquejo laudato, XI. Aen. vers. 467.

Cetera, qua jussu, mecum manus inferat arma.
 neque aliter id capiendum docent Servius eo loco & Turneb. xv. Advers. cap. xv. a quibus non recte dissentit Barthius xxxv. Advers. cap. III. qui putat, *et jussu* frequentativum esse verbi *jubeo*. eadem forma *dixis*, pro *dixeris*, habet Plaut. in Mil. Glor. act. III. sc. II. vers. 29. *Si falsa dixis, cocio, ex-cruciabere*. Similia alia passim occurrunt.

v. 179. *Jam claustra evellere Poeni*] *revellere* Colonienfis, ut paulo ante, *ferar ipse revulsa in me-dios porta*. N. HEINSIUS. Infra vers. 453.

Assessos Capuae muros, claustra ipsa revelli
Portarum.

Virgil. VII. Aen. vers. 262.

Panditur extemplo soribus domus atra revulsis.
 Cic.

- 175 Clarum Volscorum Tulli decus: ast ubi jussu,
Per tacitum ruptis subita vi fundite portis
Telorum in campos nimbum. ferar ipse revulsa
In medios, equitumque traham certamina, porta.
Dumque ea Marcellus, jam claustra revellere Poeni,
180 Et scalis spretos tentabant rumpere muros.
Infonere tubae passim, clamorque virorum,
Hinnitusque, simul litui, raucoque tumultu
Cornua, & in membris concussa furentibus arma.
Fertur acerba lues disjectis undique portis;
185 Effusaeque ruunt inopino flumine turbae;
Improbis ut fractis exundat molibus amnis,
Propulsum ut Borea scopulis impingitur aequor,
Ut rupto terras invadunt carcere venti.
Nec, torrente, Libys, viso armorumque virumque

Dejectus,

Cic. lib. iv. in Verr. cap. xxiii. Extorqueri alia de manibus mulierum, effringi multorum fores, revelli claustra. Liv. lib. v. cap. xxi. Pars aversos in muris invadunt hostes, pars claustra portarum revellunt.

v. 182. Hinnitusque simul litui, raucoque tumultu Cornua] Legendum, Hinnitusque, simul litui, &c. MODIUS Novant. Lect. Epist. xiv. Hinnitusque bene Modius ex Colonienfi, & refer ad equos. Tinnitus litui non recte dicitur. distinctione praeterea locus juvandus. libro sequenti tamen vers. 146. lituum tinnitus. N. HEINSIUS. Non ita longe a vera lectione Oxon. codex Inuitusque, pro Innitusque, quod omnia aspiratione est pro Hinnitusque: quam lectionem recte vir Illustrissimus N. Heinſius ex libro Colonienſi, & olim Modius, vindicarunt. Non aſſentior tamen eidem Heinſio, qui lituis tinnitum recte adſcribi poſſe negat. quamvis enim ipſam illam vocem de lituis uſurpatam nondum inveniri, praeterquam loco Silii ab eo laudato, ejuſdem tamen poteſtatis alia iis tribuuntur: tinnitus nimirum ſonus acutus eſt, quem lituis tribuit Ennius viii. Annal. pag. 83.

Inde loci lituus ſonitus effudit acutus.

Statius vi. Theb. verſ. 227.

Et lituis aures circumpulſantur acutis.

Acro ad Horat. lib. i. od. i. verſ. 23. Litui acutus eſt ſonus, tubae gravis. ſtrepere de iſdem dixit Horat. lib. ii. od. i. verſ. 17.

Jam nunc minaci murmure cornuum

Perſtringis aures: jam litui ſtrepunt.

ſtridor lituum eſt apud Senec. in Thyſte verſ. 575.

Jam tacet ſtridor litui ſtrepenſis.

in Oedipo verſ. 734.

Lituiſque adunco ſtridulos cantus

Elifis aere.

Lucan. lib. i. verſ. 237.

ſtridor lituum, clangorque tubarum

Non pia concinnis cum rauco classica cornu.

lib. vii. verſ. 475.

tunc ſtridulus aer

Elifus lituis, conceptaque classica cornu.

quae etiam acutior sonum notant, & tinnitum bene reddunt. Contra καταρχήως lituis clangorem tribuit, & ſistrorum tinnitui opponit Pacat. Panegy. cap. xxxiii. Illos alitero concussa tinnitu ſiſtra ducebant, hos fractae voces tubarum, ingentiumque lituorum clangor acuebat. at clangorem proprie tubarum eſſe ſupra dixi ad lib. v. verſ. 199. ubi plura vide.

v. 184. Disjectis incita telis] turmis Colonienſis. ſed turma mox ſequitur. bene ergo Puteaneus, diſjectis undique portis. de erumpentibus enim agitur. N. HEINSIUS. diſjectis portis reſpondet illis revelere clauſtra paullo ante. ſic lib. vii. verſ. 567.

Primus clauſtra manu portae diſclator & alios

Diſjecit poſtes.

diſſicere vallum eodem loco verſ. 523. diſſecto Minuſci vecordia vallo.

v. 185. Effusaeque ruunt inopino turbine turmae] inopino flumine ſcripti. Diximus nonnihil ad Maron. Aen. xi. verſ. 236. vide annotata noſtra ad Silium lib. viii. verſ. 606. N. HEINSIUS. Ita Heinſius jam olim emendavit ad Claud. ii. in Ruſin. verſ. 427. Locutio deſumpta eſt à ſimilitudine illa, qua milites in pugnam ruentes flumini vel torrenti, omnia ſecum trahenti, comparantur; de qua ſupra vide ad lib. iv. verſ. 522. Repetito ſyllabae tur in his turbine turmae in vulgata lectione aures offendit.

v. 187. Propulsum ut Borea] aut Borea rectius ſcribas. N. HEINSIUS. Si aut Borea cum Heinſio praefers, verſu ſeq. etiam ſcribendum erit aut rupto; ſed nihil muto. Puto enim Silium elegantiam captaſſe in illo ter repetito ut.

v. 189. Nec torrente Libys viſu armorumque, virumque] niſu Colonienſis, cum editione Parmenſi. torrente viſo Puteaneus, quomodo flumen inopinum paullo ante dixerat. ſic lib. xiii. verſ. 760.

nullo non tempore abundans

Ffff 3

Umbrarum

- 190 Deiectus, sperare valet. dux Dardanus instat
Attonito, praegressus equo, tergisque ruentum
Incumbens hasta, socios nunc voce fatigat:
Perge, age, fer gressus. dexter Deus; horaque nostra est.
Hac iter ad muros Capuae. nunc rursus in hostem
- 195 Conversus, Sta. quo raperis? non terga tuorum,
Te, ductor Libyae, increpito. sta. campus, & arma,
Et Mars in manibus. dimitto a caede cohortes.
Spectemur soli. Marcellus proelia posco.
Sic rector Latius: juvenique invadere pugnam
- 200 Barcaeo suadebat honor pretiumque pericli.
Sed non haec placido cernebat pectore Juno,
Coeptoque avertit suprema in fata ruentem.
Sistere percussos ille & revocare laborat.
Talesne e gremio Capuae tectisque sinistris
- 205 Egredimur? state, o miseri, quis gloria summa

Dedecori

Umbrarum huc agitur torrens.

Deinde *Deiectus sperare valet*, non *Deiectum*, scripti. N. HEINSIUS. Oxon. codex cum Romana principe & Mediol. editione *torrente viso*, ut fortasse *torrente viso* cum Puteaneis membranarum legendum sit. Ita certe Aenean torrenti comparat Virgil. x. Aen. vers. 602.

*Talia per campos edebat funera victor
Dardanius, torrentis aquae vel turbinis atri
More furens.*

Fabios Ovid. Fastor. ii. vers. 219.

*Ecce, velut torrens undis pluvialibus auclis;
Aut nive, quae Zephyro victa tepente fluit,
Per sata, perque vias fertur; nec, ut ante solebat,
Riparum clausas margine finit aquas;
Sic Fabii latis vallem discursibus implens.*

Vide supra ad lib. iv. vers. 522. Insuper priscæ etiam editiones Romana princeps, Parmensis, & Mediolanensis *Deiectus*, ut sensus sit: Hannibal, viso militum in se ingruentium torrente deiectus, victoriam sperare non audet. Marfus demum *Deiectum* edidit. Si quis tamen vulgatam lectionem malit, ita exponenda est: non sperare potest Hannibal, se truci vultu arma & viros deiecurum. De truci vultu Hannibalis ita Silius supra lib. xi. vers. 339.

*Tunc illum, quem non acies, non moenia & urbes
Ferre valent, cum frons propior lumenque corusco
Igne micat, tunc illa viri, quae vertice fundit,
Fulmina pertuleris, si viso intorserit ense
Diram, qua versis per campos agmina, vocem?*

Deiectus autem vox est substantiva, qua etiam Ovidius, quamvis alio sensu, usus est lib. i. Met. vers. 571.

*Deiectuque gravi tenues agitantia fumos
Nubila conducit.*

& Statius iv. Theb. vers. 272. *Velatum geminae deiectu lyncis. Deicere vero hostem ubique obvium &*

notum est.

v. 191. *Attonito progressus equo*] *praegressus* ex Coloniensi. sic *praevectus equo* lib. vii. vers. 170. videantur, quae annotamus ad ii. Claudiani de Rapt. Prof. vers. 122. N. HEINSIUS. Saepe ita peccarunt librarii. vide infra ad lib. xvii. vers. 56. Deinde in quibusdam editionibus ita distinguitur: *dux Dardanus instat Attonito, praegressus equo*. ut sit, instat attonito, sc. Hannibali. Nisi itaque distinctio illa placeat, malo legere, *dux Dardanus instat Attonitis*, militibus nempe Punicis, quos in fugam verfos innuit Silius, dum tergis ruentum hasta Marcellum incubuisse dicit.

v. 192. *Incumbens hasta*] In Romana principe, quam sequitur Mediolanensis editio, omissa aspiratione *asta* est, pro quo ad marginem prioris commendatur manu docta *astat*. Sed nihil puto mutandum.

v. 193. *Fer gressus*] Scribe, *ferit gressus dexter Deus*, id est, regit gressus. *adversis ferri* supra habuimus lib. x. vers. 618. N. HEINSIUS. Nihil muto. Infra lib. xv. vers. 559. *Surge, age; fer gressus*.

v. 193. *Dexter Deus, horaque nostra est*] Observandum est, veteres ea superstitione fuisse, ut Deorum favorem & Fortunae mutari censerent quavis hora; cuius rei exempla observata sunt in Horatio alibi à nobis. Silius lib. vii. vers. 171.

*Attulit hospitio pergentem ad litora Calpes
Extremumque diem pes dexter & hora Lyaeum.* BARTHIUS lib. v. Advers. cap. vi. Felicitatem horatim hominibus, ut ita loquar, obvenire persuasio erat veterum. Itaque scribit Horat. lib. ii. carm. xvi.

*Et mihi fors an, tibi quod negarit,
Porriget hora.*

& lib. i. Epistol.

Grata superveniet, quae non sperabitur, hora. Itaque hortabantur se praesente fortuna uti, quae tam

Dedecori est. nil vos hodie (mihi credite) terga
Vertentes fidum expectat. meruistis, ut omnis
Ingruat Ausonia, & saevo Mavorte parastis,
Ne qua spes fusos pacis vitaeque maneret.

210 Vincebat clamore tubas, vocisque vigore
Quamvis obstructas saevus penetrabat in aures.
Polydamantēis juvenis Pedianus in armis
Bella agitabat atrox, Trojanaque femina & ortus
Atque Antenorea sese de stirpe ferebat,

215 Haud levior generis fama sacroque Timavo
Gloria, & Euganeis dilectum nomen in oris.
Huic pater Eridanus, Venetaeque ex ordine gentes,
Atque Apono gaudens populus, seu bella ciceret,
Seu Mufas placidus doctaeque silentia vitae

220 Mallet, & Aonios plectro mulcere labores,

Non

tam mobilis esset. Idem Horat. lib. III. carm.
VIII.

*Dona praesentis cape laetus horas, &
Linque severa.*

Idem Horatius,

*Tu, quaecumque Deus tibi fortunaveris horam,
Grata sume manu.*

Hinc sibi interpretationem ducit hic locus. BARTHIIUS lib. XXII. Advers. cap. XIV. Sic supra lib. I. vers. 457. *Murroque secundos Hunc Superos iri-
buisse diem.* ubi quaedam vide. *nostra hora* est nobis favens, felix, qua quid prosperi nobis eveniet. Plaut. in Casin. act. II. sc. VIII. vers. 72.

*Si nunc facere volt hora officium suum,
Nostra omnis lis est: pulchre praevortat viros:
Nostrum omne id dies; jam victi vicimus.*

Ovid. Epist. XII. Heroid. vers. 84.

Sed mihi tam faciles unde meosque Deos.

S. Lucas in Euang. cap. XXI. comm. 53. 'Αλλ' αὐτὴ ὥρῃ ἴσθ' ὅτι ὅρα νῦν ἡ ἔξουσία τῶ σπύτου. Cicer. pro Milone cap. XXXIII. *Milone occiso habuisset suos Consules.* Senec. in Agam. vers. 91.

Ventos nimium timuere suos.

Vide Scheffer. I. de re Navali cap. IV. Dressem. ad Hcan. II. de bell. Troj. vers. 22. & Gronov. ad Liv. VII lib. XXXV. cap. XII.

V. 194. *Hac iter in muros Capuae]* ad muros ex scriptis. N. HEINSIUS.

V. 196. *Stat campus, & arma, Et Mars in manibus]* Verissime corrigitur *stat campus.* sed & porro legendum, *Et Mars his manibus.* & melius etiam *stent.* utrobique ita scribendum existimamus. BARTHIIUS lib. IV. Advers. cap. X. *sta. campus, & arma, Et Mars in manibus* ex scriptis. *stat campus* pessime Interpres, quod tamen & Barthius est amplectus. malit tamen *stent:* & hoc male; uti etiam quod reponit *Et Mars his manibus.* *Mars in manibus,* nimirum, est. vide annotata lib. XI. vers. 163. N. HEINSIUS.

V. 197. *Dimitto a caede cohortes]* Τὸ ἀβέλτῃ a Coloniensi. in Puteano e caede. Forte *dimitte.* N. HEINSIUS.

V. 205. *Quis gloria summa Dedecori est]* Forte, *summo Dedecori.* N. HEINSIUS.

V. 208. *Et saevo Mavorte parastis]* An, *laevo?* ut lib. V. vers. 660. Possis & *foedo Mavorte*, vel *saevo.* *saevus* mox sequitur. N. HEINSIUS. Si quid mutandum, malim *laevo Mavorte.* infelici proelio & ignava pugna id consecuti estis, ut vos dignos aestimem, quos nulla pacis aut vitae spes maneat. Saepe indocti librarii voces *laevus* & *saevus* turbant. vide supra ad lib. V. vers. 660. Sed vulgatum non muto.

V. 212. *Polydamantēis juvenis Pedianus &c.]* N. Heinsius ad Nason. Metam. XII. vers. 547. eumque secuto J. Broekhusio ad Propert. lib. III. eleg. I. vers. 29. placet *Polydamantēis*, quod is Homero Πολυδάμας syllaba priori producta, saepe dictus sit, cum ceteroquin Πολυδάμας vocaretur. Sed nihil mutandum, veramque Dausqueji opinionem esse puto, qui *Polydamas* priori longa formatum credebatur ab Aeolico Πολυδάμας: quod postea & ipse Heinsius probasse videtur. Nam cum & olim in notis Silianis *Polydamantēis* emendandum sibi videri scripsisset, postea conjecturam induxit, & ad hunc locum nihil notare satius habuit. *Polydamas* autem, cujus ex posteris hunc Pedianum natum fingit Silius, Antenoris filius fuisse dicitur, qui expugnata & everfa Troja in oris Venetis confedit, & urbem Patavium condidit. Vide Servium ad Marb. Aen. I. vers. 242.

V. 220. *Aonios plectro mulcere labores]* Legendum *Aonio plectro.* MODIUS Novant. Lestion. Epist. IIII. *Aonio plectro*, ni fallor. N. HEINSIUS. *labores* intellige militares. Quare omnino legendum *Aonio plectro*, cum viris doctis. Leniebat Pedianus labores ac molestias, quas in militia pertulerat poësi: id enim *Aonio plectro.* sic *Lesbium plectrum* Horat. lib. I. od.

- Non ullum dixere parem; nec notior alter
 Gradivo juvenis, nec Phoebo notior alter.
 Qui postquam, effusus urguens vestigia frenis
 Poenorum, juxta galeam atque insigne peremti
 225 Agnovit spoliū Paulli. puer illa gerebat,
 Non parvo laetus ductoris munere, Cinyps,
 Dilectus Poeno Cinyps, quo grator ora
 Non fuit, ac nulla nituit plus fronte decoris.
 Quale micat, semperque novum est, quod Tiburis aura
 230 Pascit, ebur, vel qui miro candoris honore
 Lucet in aure lapis, rubris advectus ab undis.
 Quem postquam, egregium cristis & casside nota
 Fulgentem, extremo Pedianus in agmine vidit,

Ceu

I. od. xxvi. vers. 11.

*Hinc Lesbio sacrare plectro**Teque tuasque decet sorores.*

V. 221. *Non ullum dixere parem*] *duxere parem*, ni fallor, pro *dixere*: quamquam & *dixere* subsistit. N. HEINSIUS. Recte, *duxere parem*, id est, parem aestimarunt, habuerunt, crediderunt. Saepē in his vocibus inter se commutandis peccarunt librarii. Vide N. Heinsium ad Claudiani bell. Gild. vers. 16. de laud. Seren. vers. 128. Nason. Epist. xix. Heroid. vers. 100. Faistor. 111. vers. 75. & 387. Broekhus. ad Propert. lib. i. eleg. iv. vers. 14. eleg. vii. vers. 1. lib. ii. eleg. xxii. vers. 21. eleg. xxv. vers. 62. lib. iv. eleg. vi. vers. 13. & eleg. xi. vers. 47.

V. 221. *Nec notior alter. Qui postquam*] In his desideratur vulgo carmen unum, hoc modo ex membranis in possessionem & locum suum, unde male exulat, postliminio reducendum,

*nec notior alter**Gradivo juvenis, nec Phoebo notior alter.**Qui postquam &c.*

MODIUS Novant. Lect. Epist. LIII. Aberat hic versus,

Gradivo juvenis, nec Phoebo notior alter, a vulgatis, quem Colonienfis exhibet, uti jam testatus est Modius: qui tamen *nec Phoebo notior alter* agnoscit, cum *notior* sit in excerptis nostris. lege *grator*, vel *carior*. N. HEINSIUS. Non muto cum Heinsio *notior* in *grator*, vel *carior*. sequitur enim mox *grator ora*. Deinde repetitio ejusdem vocis eo modo, ut hic *notior*, elegans est, & apud poetas frequens occurrit. Sic infra lib. xiii. vers. 116.

Qui candore nivem, candore anteiret olores.
 Ovid. 111. Metam. vers. 421.

Et dignos Baccho, dignos & Apolline crimes.
 Valer. Flacc. lib. v. vers. 224.

Soligenae falli merui, meritiq; relinqui.
 & passim.

V. 226. *Non parvo laetus ductoris munere Cinyps*] Spolia nempe interfecti hostis, praesertim si is in-

ter suos illustrior exsisterat, duces bene meritis militibus praemii loco tribuebant. supra lib. v. vers. 320.

hastam

Pellibrat, magni donum memorabile fratris;
Caeso quam victor sub moenibus ille Saguntii
Abstulerat Durio, ac spectatae nobile pugnae
Germano dederat portare in proelia pignus.

lib. xv. vers. 259.

aequorei certaminis alto

Donatur titulo, Poenique recentibus armis
Ductoris.

lib. xvi. vers. 459.

Hanc primus galeam, (hac acies terreat Hiberas
Hasdrubal) hunc ensē, cui proxima gloria cur-
sus,

Accipiet; caeso pater hunc detraxit Hyempsas.

Homer. Il. x. vers. 560.

Δάω δὲ θώρακα τὸν Ἀστεροπαῖον ἀπείλον.

Dabo ei thoracem, quem Asteropaeo abstuli. Virgil.
 Aen. x. vers. 699.

poplite Palmum

Succiso volui segnem finis; armaque Lauso
Donat habere humeris, & vertice figere cristas.

V. 227. *Quo grator ore Non fuit*] ora Colonienfis eleganti Graecismo. cui lectioni Parmenif quoque editio subscribit. N. HEINSIUS. Recte etiam editiones Romana princeps, Mediolanensis, Marfi, & Martini Herbipolenfis *grator ora*. Proxime accedunt membranae Oxoniensis, quae *ora* habent: rejecta enim aspiratione restat vera lectio. & ita hoc loco emendandum esse monuit jam olim illustrius Heinsius ad Claudiani 11. de laud. Stilic. vers. 136. Sic noster infra lib. xvi. vers. 486.

Omnes primaevi, flaventiaque ora decori.

Valer. Flacc. lib. viii. vers. 26.

Tum quoque siderea clarus procul ora juvenia.

Statius Theb. ix. vers. 155. *Blanda genas vocemque venit.* Theb. xii. vers. 65.

Pacifera lauro crinem vittisque decorus.

V. 231. *Lucet in aure lapis*] *Lapidem* hic accipe unionem,

- Ceu subita ante oculos Paulli emerisset imago
 235 Sedibus infernis, amissaque posceret arma,
 Invadit frendens, Tune, ignavissime, sacri
 Portabis capitis, quae non sine crimine vester
 Invidiaque Deum gestaret, tegmina, ductor?
 En Paullus. vocat inde viri ad spectacula manes,
 240 Et fugientis agit costis penetrabile telum.
 Tum, delapsus equo, galeam atque insignia magni
 Consulis abruptis dextra, spoliaturque videntem.
 Solvitur omne decus leto, niveosque per artus
 It Strygius color, & formae populatur honores.
 245 Ambrosiae cecidere comae, violataque cervix

Marmoreum

unionem, margaritam. Catull. carm. lxx.

*Non illam rarae laefasiles munere vestis,
 Aut perluciduli deliciis lapidis.*

Claud. in iv. Conf. Hon. vers. 597.

— quis divitis alga

*Germina fragrantis inter quaevisit harenas?
 Quis junxit lapides ostro?*

Plura exempla suppeditant notae cultissimi Broekhusii ad Tibull. lib. i. eleg. ix. vers. 39. De more aures margaritis orandi vide Interpretes ad Petron. satyr. cap. lv.

v. 231. *Rubris adveſtus ab undis*] Primae editiones legunt *rubris ab Indis*. Sed male. Simili errore apud Propert. lib. iii. eleg. iii. vers. 37. in codice Groning. optimo erat *miscibimur undis*, pro quo recte viri docti *miscibimur Indis* restituerunt. At *rubrae undae* hoc loco sunt mare Indicum, quod *rubrum* & *erythraeum* dicitur, unde optimaes uniones extrahuntur. Vide Celeberr. Relandi differt. de mari rubr. §. 5.

v. 234. *Cum subita ante oculos Paulli emerisset imago*] Paulli imago nulla emerſit, ideoque interpolandum illud *Cum*, faciendumque ex eo *Ceu*, quod valebit tamquam, veluti, non aliter ac ſi. MODIUS Novant. Lect. Epist. lxxx. *Ceu* ex scripto Modius: verissime; ne dubita. nec aliter editio Parmensis. N. HEINSIUS. *Ceu*, quod & Dausquejus probavit, etiam esse videtur in Oxoniensi codice; nam in utrisque meis excerptis nihil notatum est, cum tamen collationes institutae fuerint ad editiones, in quibus ex Modii emendatione *Ceu* editum erat. Mediolanensis editio, cui in plerisque cum Parmensi convenit, hic tamen *Cum* habet, ut & Romana princeps omnesque aliae. Similiter saepe errarunt indocti librarii. Vide N. Heinsium ad Silii Italici lib. i. vers. 362. lib. xvi. vers. 97. Nason. Metam. xi. vers. 26. Valer. Flacc. lib. ii. vers. 453. & Claud. ii. de Laud. Stilic. vers. 436.

v. 242. *Spoliaturque videntem*] Nisi *videntem* hic sit adhuc viventem, spiritum trahentem, ut mox vers. 276. cum Celeberrimo Burmanno legam *jacentem*.

v. 244. *Et formae populatur honores*] *honora* edi-

tio Parmensis. forte, & *formae populatur honora*. Verius tamen est, & *formae populatur honorem*. N. HEINSIUS. *formae populatur honora* Romana princeps & Mediol. editio. Sed nihil mutandum; nisi forte *honorem* cum N. Heinsio malis. Sic Iſcan. iv. de bell. Troj. vers. 70.

— *neve vagans formae populetur honorem*

Caesaries, utramque comam sua detinet auris.

Morte omnem pulchritudinem amitti dicit etiam Valer. Flacc. lib. iii. vers. 180. *vitaque fugit decus omne soluta*. & Stefich. *Θάνατος ἀνδρός, πῶς ἄλ- λυτ' ἀνδρῶν χάρις*. Quamvis id alio referat Stobaeus p. m. 901. & fortasse melius.

v. 245. *Violataque cervix*] Haec nihili sunt. Scribendum, ni fallor, *tum lactea cervix*. Plane Maroniana illa solens est imitatus Aeneidos decimo vers. 133.

Dardanius caput ecce puer detectus honestum:

Qualis gemma micat, fulvum quae dividit au- rum,

Aur: collo decus, aut capiti: vel quale per artem

Inclusum buxo aut Oricia terebintho

Lucet ebur: fusos cervix cui lactea crines

Accipit.

Lactea colla apud eundem Maronem alibi habes. noſter lib. iv. vers. 154.

Colla viri fulvo radiabant lactea torque.

Nemesian. ecl. ii.

Purpureas laudando genas & lactea colla.

Maximianus eleg. i.

Aurea caesaries demissaque lactea cervix.

N. HEINSIUS. *violata cervix* erit vulnerata. vide supra ad lib. x. vers. 261. Verum cum Pedianum non per cervicem, sed costas Cinyſis telum adegisse Silius scribat, cur cervix ejus vulnerata dicatur, rationem non video; nisi forte altero vulnere laesa sit, cum faucio galeam detraheret; aut *violata* interpretari debeamus, quae colorem amiſſit. Sed fere est, ut Heinsii conjecturam *tum lactea cervix* amplectar. *lactea* autem *cervix* est candida, pulchra. supra *niveos artus* dixit. Sic Silius lib. xvi. vers. 520.

— *fusam late per lactea colla*

Gggg

Hesperos

- Marmoreum in jugulum collo labente recumbit.
 Haud secus Oceano rediens Cythereius ignis,
 Cum sese Veneri jactat splendore resecto,
 Si subita invadat nubes, hebetatur, & atris
 250 Decrescens tenebris, languentia lumina condit.
 Ipse etiam, capta, Pedianus, casside, nudos
 Attonitus stupet ad vultus, irasque coërcet.
 Tum, galeam magno socium clamore reportans,
 Immitem quatiebat equum, spumantia saevo
 255 Frena cruentantem morfu, cui turbidus armis
 Obvia Marcellus rapido tulit ora tumultu:
 Agnoscentque, Decus macte o virtutis avitae,
 Macte Antenoride. nunc, inquit, rapta petamus,
 Quod superest, Libyci ductoris tegmina, & ardens
 260 Terrificis saevam fundit stridoribus hastam.
 Nec forsan voti vanus foret, obvia ni vis

Gestaris

- Hesperos ingenti tenuisset saevus ab ira,
 Traxissetque comam.*
 Virgil. Aen. viii. vers. 660.
*Virgatis lucent sagulis; tum lactea colla
 Auro innectuntur.*
 Petron. in Fragm. pag. 668.
Lacteaque admixtus sublimas pectora sanguis.
 Stat. lib. i. silv. i. vers. 50.
 — *heu! lactea colla,
 Brachiaque, & domini numquam sine pondere
 cervix.*
 Martial. lib. i. epigr. xxxi.
Dumque decens fusae lactea colla jubae.
 Marius Victorin. de metris,
*Nitet aurea purpureae Veneris coma, roscida la-
 ctea cervix.*
 Appul. iii. Metam. pag. 52. ed. Pric. *Prius a me
 concisus atque laceratus interibis ipse, quam tuam plu-
 meam lacteamque contingat cutem.* Iscan. iv. belli
 Troj. vers. 91.
 — *solique decus speciale meretur
 Lactea membrorum series.*
 Vide eruditissimum Bentlejum ad Horat. i. od.
 xiii. vers. 2. Nota autem miram hic palilogiam
cervix labente collo in jugulum recumbit.
 v. 246. *Marmoreum in jugulum*] Hoc quoque
 epitheto Silius candorem juguli denotat, ut nonnul-
 lis exemplis Dausquejus notavit. Sic Ovid. iv. Fa-
 stor. vers. 135.
Aurea marmoreo redimicula solvite collo.
 Auctor Ceiris vers. 449.
*Et caput inflexa lentum cervice recumbit
 Marmorea.*
 Petron. in Satyr. cap. cxxxii. *Premebat illa resoluta
 marmoreis cervicibus aureum torum. Ita marmorea
 palma, pes, aliaque.* Ovid. Metam. iii. vers. 481.
Nudaque marmoreis percussit pectora palmis.
 Auctor Ceiris vers. 256.

- Marmoreum tremebunda pedem quam retulis in-
 tra.*
 Nemes. Ecl. ii. vers. 21.
*Et quae marmoreo pede Naïdes uda secatis
 Litora.*
 Auctor Epigr. de Rosis, quod edidit P. Scriver. in
 notis ad Pervigil. Vener. vers. 23.
*Dum puer hic passim properat decerpere flores,
 Et velare comas, spicula libavit acuta
 Marmoreos digitos.*
 Pariter & Graeci locuti sunt. Anacr. carm. xlviii.
*Περὶ Λυγδίνου τραχήλου
 Χαρίτις πίοντο πᾶσι.*
Circum Lygdinum collum Gratiae voluit universae.
 lib. vii. Antholog. Graec. epigr. 201.
Διὰ Λυγδίνου καὶ σῆθρα μαρμαίοντα.
Collum simile Lygdino lapidi & pectora marmorea.
 Nonn. xv. Dionys. vers. 331.
Δάκτυλα μαρμαίοντα περὶ γλυφίδος δοκίμων.
*Digitos marmoreos circa sagittae crenas cernens. & ita
 alii passim.*
 v. 247. *Haud secus Oceano rediens Cythereius ignis*
 Plura supra vide ad lib. vii. vers. 639. *Cythereius
 ignis est stella, Lucifer dicta, quae non solum Ve-
 neri sacra dicitur, sed & interdum ipsa Venus esse.*
 Vide Tristan. Comm. Histor. tom. i. pag. 24.
 v. 248. *Cum sese Veneri jactat*] *sacras* in Colo-
 niensi, vel *saccat*. N. HEINSIUS.
 v. 251. *Ipse etiam capta Pedianus casside*] *rapta cas-
 side* maluerim. Infra vers. 258.
 — *rapta petamus,*
Quod superest, Libyci ductoris tegmina.
 N. HEINSIUS.
 v. 253. *Tum galeam magno ad socios clamore repor-
 tans*] Verius puto, ut legamus,
Tum galeam magno socium clamore reportans.
 Non aliter sane habent membranae, quas ego in
 similibus lubenter sequor. MODIUS Novant. Le-
 ction.

- Gestaris opposito tenuisset corpore telum.
 Qui dum vicinis ductorem protegit armis,
 Transibit non hunc sitiens gravis hasta cruorem,
 265 Ingentesque minas mutata morte peregit.
 Avehitur raptim ductor, discrimine leti
 Turbatus, cursumque furens ad castra capeffit.
 Jamque, fugae immodicus, tendit certamine gressum
 Praecipitem versis Poenorum exercitus armis.
 270 Assequitur telis hostis, longaeque viritim
 Exfatiant iras cladum, coeloque cruentos
 Certatim ostentant & Dis ultoribus enses.
 Ille dies primus docuit, quod credere nemo
 Auderet Superis, Martis certamine fisti
 275 Posse ducem Libyae. raptant currusque, virosque,
 Massylamque feram; & vivis avulsa reportant
 Tegmina bellantum, atque abeunt, sub cuspide terga

Contenti

tion. Epist. LIII. Colonienfis, Modio jam id professo, *magno socium clamore reportans*, non ad socios. & sic Parmenifis etiam editio. N. HEINSIUS. *magno socium clamore* etiam codex Oxoniensis, & editiones Romana princeps, Mediolanensis, Marfi, ac Martini Herbipolensis. Primus autem Nicander apud Juntam ad socios edidit.

v. 254. *Immitem quatibat equum*] Συμοιδῶν: λυκοσπάδης Graeci immitem equum vocant, a frenis, λύκος dictis, sicut lupatis Latinis, quod ea maxime mordere, & agitare ora soleant equi ejusmodi. Nam altera illa Graecorum de his sententia, quam affert quoque Plutarchus, quod illi λυκοσπάδης vocantur, quia, cum lupis semel erepti sunt, multo celeriores effecti sunt, quam fuerunt antea, mihi ridicula videtur, quamvis maxima Graecorum pars in hac superstitione sit. Sunt igitur λυκοσπάδης simpliciter, quod Silio immites, a frenis illis, ut diximus: unde sequitur, *spumantia saevo Frena cruentantem morsu*, id est, λυκοσπάδης. D. HEINSIUS.

v. 257. *Agnoscentque decus, Maeste*] Distingue, *Agnoscentque, Decus maeste o virtutis aviaae*. N. HEINSIUS.

v. 258. *Maeste Antenoride*] Malo; *Antenorida*, ut apud Maronem. N. HEINSIUS. Vide infra ad lib. XIII. vers. 796.

v. 267. *Cursumque ferens ad castra capeffit*] Forte, *fremens*. sed *furens* est in scriptis, uti conjece- rat Interpres. Diximus lib. IX. vers. 586. ubi pari modo peccabatur. N. HEINSIUS. Ita hoc loco etiam legendum docuit Zinzerling, in Promulfo. Crit. cap. XX. Saepe librarii has voces invicem confuderunt in membranarum antiquis. vide Eruditos Interpretes ad Petron. Satyr. cap. CXXI. N. Heinsum ad Silii lib. X. vers. 321. & ad Valer. Flacc. lib. III. vers. 638. & lib. V. vers. 85. apud Lucan. etiam lib. VI. vers. 471. pro *puppimque ferentes In ventum tumuere sinus*, perperam nonnulli codices *furentes* ha-

bent.

v. 273. *Ille dies primo docuit*] *primus* Colonienfis & Puteaneus. N. HEINSIUS. Veram scripturam vidit etiam ὁ πᾶν Gronovius I. Obs. cap. VII. Sic Valer. Flacc. lib. IV. vers. 276.

Ille dies aegros Amyci sudoribus artus

Primus, & arenti cunctantem vidit hiatu.

vide plura ad lib. II. vers. 235. Ob hanc autem victoriam celebris admodum evasit Marcellus, & Hannibalem primus vicisse dictus est. Valer. Max. lib. IV. cap. I. ex. 7. *M. Marcellus, qui primus & Hannibalem vinci, & Syracusas capi posse docuit.* Claud. bell. Getic. vers. 138.

Primus fulmineum lento cunctamine Poenum

Compressit Fabius. campo post ausus aperto

Marcellus vinci docuit.

v. 273. *Quod credere nemo Auderet Superis*] Quae res summae felicitatis erant, eas nec Diis sponsoribus credere volebant veteres. Virgil.

— non, si mihi Jupiter auctor

Spondeat, hoc sperem Italiam contingere coelo.

BARTHIUS lib. V. Advers. cap. VI. Quod dixit Virgil. IX. Aen. vers. 6.

Turne, quod optanti Divum promissere nemo

Audebat,volvenda dies en aetulis ulso,

ut castius & sanctius; Silius hic neque Diis affirmantibus crediturum dicit fuisse neminem. Sed alio loco eadem impietate idem Maro, *non si mihi Jupiter auctor Spondeat.* &c. BARTHIUS lib. XXII. Advers. cap. XIV. Ovid. pariter IV. Trist. eleg. VII. vers. 43.

Hoc mihi si Delphi Dodonaque diceret ipsa;

Esse videretur vanus uterque locus.

Statius v. Theb. vers. 724. *expertis non audet credere Divis.* Ubi ita Lutatius: *Incredula diu sunt laetitiae vota. tarde enim fidem adhibemus, cum, quae optamus, eveniunt.*

v. 277. *Sub cuspide terga Contenti vidisse ducis*] Minime

Gggg 2

- Contenti vidisse ducis. tum Martis adaequant
 Marcellum decori. graditur comitante triumpho
 280 Major, quam ferret cum victor opima Tonanti.
 Inde furens, postquam vallo vix depulit hostem,
 Ductor Agenoreus, Quando hanc, quantoque cruore
 Hostili labem eluerim? mea terga videre
 Contigit Aufoniae? mene, inquit, summe Deorum,
 285 Post Trebiam statuis tam tristi funere dignum?
 Vosque, invicta diu, nunc, heu! sine Marte, juvenus
 Debellata bonis Capuae, non degener ipse
 Gestorum Aufoniis verti victricia signa,
 Vobis terga dedi. vidi, cum ad bella vocarem,
 290 Non secus atque Italo fugere a ductore paventes.
 Quid reliquum prisci Martis tibi, qui dare terga
 Me revocante potes? fundebat talia Poenus:
 Et Latiae sese Nolana ad moenia turmae,
 Portantes spolia insigni clamore, ferebant.
 295 At, consueta graves per longum audire suorum
 Eventus, Roma, & nunquam recreata secundis,
 Allato tandem faustae certamine pugnae,
 Erigitur, primoque Deum se munere tollit.

Ante

Minime haec mutanda sunt. *sub cuspidē est metuentia cuspidis, quibus altior cuspis.* BARTHIUS lib. xv. Advers. cap. x. *sub casside* Interpres, quod merito damnavit Barthius. *sub cuspidē*, quomodo alibi *sub ictu*. N. HEINSIUS. Ita *sub ictu* supra est lib. i. vers. 528.

Nec requies, tegimenve datur mutare sub ictu. lib. v. vers. 549.

collapsaque membra sub ictu, Hoste superfusō, subita cecidere ruina.
 & vers. 46. *refugos habitura sub ictus.* ubi plura notavit Daufquejus. Senec. in Phoen. vers. 529.

Cum stare fratres hinc & hinc video duos Sceleris sub ictu.

v. 283. *Mea terga videre Contigit Aufoniae*] Id est, me fugientem videre. Valer. Max. lib. ii. cap. vii. ex. 2. *Multa tropaea peperit ex eo hoste, cuius tergum sub ambitioso imperatore Romano militi videre non cōsigerat.* Petron. in Satyr. cap. cxxiii.

imperii deserto nomine fugit.
 Ut, *Fortuna levis, Magni quoque terga videres.*
 v. 285. *Statuis tam tristi funere dignum*] *tam turpi funere* in scriptis. & recte: Malo etiam *statui*. Ju-
 no apud Maron. i. Aen. vers. 37. *mene incepto desistere victam?* Vide Gronov. ad Statii ix. Theb. vers. 65. N. HEINSIUS. Elliptica talis oratio iratis & indignantibus, quique turbato sunt animo, ut plurimum convenit, & suppleri debet per decet, aequum est, par est, vel simile. Ita Horat. Ep. vii. vers. 1.

Rogare longo putidam te seculo,

Vires quid enervet meas?

ubi plura exempla habet Lambin. & ad lib. ii. sermon. Ecl. iv. vers. 83. Sine necessitate tamen ab omnibus libris, & scriptis, & editis, in contrarium ire non decet. Recte vero Illustrissimus Heinſius *turpi funere*, pro *tristi*, ex Mſto vindicavit. Eas voces alibi etiam librarii inter se commutarunt. vide eundem Heinſium ad Claudiani i. in Rufin. vers. 314. v. 289. *Vidi, cum ad bella vocarem*] Puteaneus *to ad non agnoscit. Puto, cum bella vocarem.* de quo diximus lib. x. vers. 112. sic infra vers. 430. *quo praeda vel ira vocassent.* Sed verior vulgata scriptura. infra vers. 345.

In bella Hampſagoras Tyrios renovata vocat.
 N. HEINSIUS. Nihil muto. supra lib. ii. vers. 452.

Poenorum populos Romana in bella vocabat.
 lib. vii. vers. 103. *resides ad bella vocantur, Quis predeat certare, senes.* lib. ix. vers. 647.

Fabio incolumi Varronem ad bella vocasti.

lib. xvi. vers. 53. *seu laeva acies in bella vocaret.*
 v. 294. *Portantes spolia*] *spolium* ex Colonienſi. N. HEINSIUS.

v. 296. *Numquam recreare secundis*] Emenda, *numquam recreata secundis.* MODIUS Novant. Lection. Ep. l.iii. Ex Colonienſi, *numquam recreata secundis*, non *recreare*: quod & Modius vidit. N. HEINSIUS.

v. 304. *Patriam meditantum linquere terram*] Emenda, *meditati linquere terram.* Emendationis ratio

- Ante omnes pigra in Martem, fugiensque laborum,
 300 Dum bellum tonat, & sese furata Juventus
 Dat poenas latebrae: tum, qui dulcedine vitae
 Invenere dolos, jurataque foedera Poeno
 Corruptere, notant, & purgant crimine gentem.
 Punitur patriam meditati linquere terram
 305 Consilium infelix scelerataque culpa Metelli.
 Talia corda virum. sed enim nec femina cessat
 Mente aequare viros, & laudis poscere partem.
 Omnis, prae sese portans capitisque manusque
 Antiquum decus ac derepta monilia collo,
 310 Certatim matrona ruit, belloque ministrant.
 Haud tanta cessisse viros in tempore tali
 Laudis sorte piget; factoque in secula ituro
 Laetantur tribuisse locum. tum celsa Senatus
 Subsequitur turba. in medium certamine magno
 315 Privatae cumulantur opes. nudare penates,
 Ac nihil arcanos vitae melioris ad usus
 Seposuisse juvat. coit & sine nomine vulgus.
 Corpore sic toto ac membris Roma omnibus usa,
 Exsangues rursus tollebat ad aethera vultus.

Addunt

tio evidentior est, quam ut hic a me reddi debeat.
 MODIUS Novant. Lektion. Epist. LIII. *meditati*
 ex scriptis cum Modio. N. HEINSIUS. Proxime
 veram lectionem accedit Mediolanensis editio, in
 qua *meditari*; in Romana principe vero *medisatum*.
meditantum est jam in editionibus Marfi.

v. 305. *Consilium infelix*] Monuit me Celeberrimus
 Burmannus, virum Illustrissimum ad Claud.
 II. in Eutrop. vers. 325. ubi hunc Sili locum margini
 adscripserat, emendare *Concilium infelix*. Sed
 perperam; praesertim si versu superiori ex optimo
 & integerrimo codice *medisati* receperit, ut quidem
 hic in notis fecit.

v. 305. *Scelerataque culpa Metelli*] Tò *scelerata*
 mendosum est. N. HEINSIUS. Sine caussa ulla
 Heinſius hunc locum de mendo suspectum habet.
 Nam cum Silius consilium, quod de linquenda ob
 metum Hannibalis Italia Metellus animo agitavit,
 mitiori, quam par erat, vocabulo *culpam* vocasset,
 ingratum insuper, *culpam sceleratam* dicendo: mitius
 enim est *culpa*, quam *scelus*. Hinc ubique Ovidius
 se *culpa* sua, nullo autem *scelere*, in exilium actum
 dicit, semper inter ea vocabula distinguens;
 praesertim autem lib. IV. Trist. eleg. I. vers. 23.

Scit quoque, cum perii, quis me deceperit error:

Et culpam in facto, non scelus, esse meo.

etiam Cicero orat. pro Marcello cap. V. *Esse aliqua
 culpa tenemur erroris humani, a scelere certe liberati
 sumus.*

v. 306. *Sed enim non femina cessat*] Emenda, nec
femina cessat. MODIUS Novant. Lektion. Epist.

LIII. Legendum ex scriptis cum Modio *nec femina
 cessat*, pro *non cessat*. N. HEINSIUS. *cessat* etiam
 habet editio Romana princeps & Mediolanensis,
 quod verum est.

v. 309. *Derepta monilia collo*] Emenda, *derepta*.
 MODIUS Novant. Lektion. Epist. LIII. *derepta*
 cum scriptis & Modio. dictum lib. X. vers. 318. N.
 HEINSIUS.

v. 311. *Haud tanta*] Malim, *tantae*. N. HEINSIUS.

v. 312. *Factoque in secula ituro*] Eleganter & Claudianus
 in Consul. Mall. Theod. vers. 114. *ibant in secula libri*.
 quo successio & velut gradus seculorum succedentium
 & perennitas operum eum sequens scite notatur.
 Haustum ex hoc loco Sili, qui ita amat loqui etiam in fine lib. VI. *Haec mitte
 in populos*. Lucan. lib. X. vers. 533.

potuit discrimine nullo

Caesaris illa dies in famam & secula mitti.

BARTHIUS lib. XII. Advers. cap. XIV. Plin. in
 Paneg. Traj. cap. LV. *Ibit in secula, fuisse principem*.
 Sic *mittere*, *aperire*, *tollere in secula*. supra lib. II.
 vers. 511.

Extendam levi decus, atque in secula mittam.
 lib. IX. vers. 341.

Mortali totum hunc aperiri in secula voce

Posse diem.

Valer. Flacc. lib. I. vers. 99.

Poscere quos revehas, rebusque in secula tollas.

Plura habet Barthius ad Claudiani Consul. Mall.
 Theod. vers. 114.

Gggg 3

v. 320.

- 320 Addunt spem miseris dulcem Parnassia Cirrha
 Portantes responsa viri. nam laeta ferebant
 Exaudisse adytis, sacra cum voce tonaret
 Antrum, & mugiret Phoebus jam intrata sacerdos.
 Solvite, gens Veneris, graviore corde timores:
 325 Adversa, & quidquid duri sub Marte manebat,
 Exhaustum est vobis. restant leviora laborum,
 Et sine perniciæ terror. Dis vota precesque
 Ferte modo, & tepidos aris libate cruores.
 Neu date terga malis. aderit Gradivus, & ipse
 330 Delius avertet propiora pericula vates,
 Trojanos notus semper minuisse labores.
 Sed vero, sed enim ante omnes altaria fument
 Centum festa Jovi: centum cadat hostia cultris.
 Ille truce belli nubem saevasque procellas

In

v. 320. *Parnassia Cirrha Portantes responsa*] *responsa Parnassia* sunt Delphica hoc loco simpliciter: aliud sunt *ἀδελφῆς Παρνασσίου* apud Comicum Graecum. *Parnassium* enim illi est τὸ μῦα, magnum. Ἀχαεῖ. Ὀλῖοι τ' ἀπιδάτοι ἀδελφῆς Παρνασσίου, magni carbones: à montibus enim Graeci magnitudinis vocabula deducebant. Sic ab Ἀἰτῆν τὸ Ἀἰτναῖον est τὸ μῦα. Helychius, Ἀἰτναῖον καὶ θάλασσαν, τὸν μῦα. ita nos enim distinguendum monuimus: & Ἀἰτναῖον πῶλῶν equus magnus Sophocli dicitur. Sed & haec & hujusmodi obiter dicta sint, quae alio loco brevi, volente Deo, pluribus docebimus. D. HEINSIUS. *Tò Cirrha* non est in Colonienf. scribo,

Addunt spem miseris dulcem Parnasside Cirrha Portantes responsa viri.

Apud Nason. Metam. xi. vers. 165.

Ille caput flavum lauro Parnasside vinctus.
 N. HEINSIUS. Recte conjecit vir Illustrissimus *Parnasside Cirrha*. nam *Parnassia responsa* mihi languere videntur. Simili formatione voces *Argolis*, *Taenaris*, *Cecropis*, aliaeque apud Nason. frequentes sunt. vide Nic. Heinsum ad Epist. Heroid. vi. vers. 81. ad Epist. vii. vers. 72. ad i. Art. Amat. vers. 172. & alibi.

v. 323. *Mugiret Phoebus jam intrata sacerdos*] Insolenter dictum, ut supra [lib. i. vers. 124.] *Intravit mentes Superum*. *intrata* igitur ἡ κἀροχος est. D. HEINSIUS. Immerito haec locutio *intrata Phoebus sacerdos* non nemini absorta & absurda visa est. *intrat* nimirum Deus sacerdotem, quam numine suo afflat. Statius i. Achill. vers. 513.

*Jam dudum trepido circumfert lumina motu,
 Intransemque Deum primo pallore fatetur
 Thesterides.*

Avien. in Descript. Orb. vers. 6.

Deus, en, *Deus intrat Apollo*
Pestora, fatidicae quatiens penetralia Cirrhae.
irrumperet dixit Lucan. lib. v. vers. 166.

non umquam plenior artus
Phoebades irrupit Paean.
 Neque est, quod *intrata* forma passiva offendant, nam ita supra vers. 254.

nondum tibi curia, necdum
Templorum intrati postes.

ubi plura vide.

v. 325. *Adversa & quidquid duri sub Marte manebat*] *Puteaneus*,

Adversi & quidquid duro sub Marte manebat.
 Fortasse,

Adversi en quidquid duro sub Marte manebat.
 vel,

Adverso en quidquid duri sub Marte manebat.
 ut apud Nasonem in Fastis,

Damna sub adverso tristia Marte tulit.
 N. HEINSIUS.

v. 331. *Trojanos notus semper minuisse labores.*] *meminisse* *Puteaneus*. an *miserasse*? ut apud Maron. vi. Aen. vers. 56.

Phoebe, graves Trojae semper miserate labores.

N. HEINSIUS. Ovid. i. Trist. eleg. ii. vers. 5.

Mulciber in Trojam, pro Troja stabat Apollo.

quibus modis Phoebus Trojanos juverit saepe, nemo ignorare potest, qui Homerum vel semel perlegit. *meminisse* autem etiam Romana principes & Mediolanensis editio. Deinde, pro *violenter*, Colon. codex *violentus*; Oxoniensis *violentis*.

v. 333. *Centum festa Jovi, centum cadat &c.*] Sunt fortasse, qui hoc loco ut apud Maronem accipiunt, cum dicitur;

Centum quadrijugos agitato ad flumina currus.
 Ego tamen de *κατομπῆν* fumo. nam per *cultros centum*, centum hostias *ἀνιτταῖς*. Erat autem numerus ille mirum in modum receptus, praesertim in sacris antiquorum & religionibus. Sic Dii habebant *ναὶς κατομπῆδας*, templa hecatompeda, *Σοφῆς κατομπῆδας*, & *ἀνδράνας* antiqui *κατομπῆδας* sibi struebant, & *παρδύων κατομπῆδων*, ut docet ex Lycurgo

- 335 In Libyam violenter aget; spectabit ipse
Aegida turbato quatientem in proelia mundo.
Atque ea Parnasi postquam clamata sub antris
Allatum, vulgique Deus pervenit ad aures;
In Capitolinas certatim scanditur arces,
340 Sternunturque Jovi, & delubrum sanguine honorant.
Tum Paecana canunt, responsaque fida precantur.
Interea assuetis senior Torquatus in armis,
Sardoas patriae quatiebat milite terras.
Namque, ortum Iliaca jactans ab origine nomen,
345 In bella Hampfagoras Tyrios renovata vocarat.
Proles pulchra viro, nec tali digna parente,
Hostus erat: cujus fretus fulgente juventa,
Ipse asper paci, crudos sine viribus annos,
Barbarici studio ritus, refovebat in armis.

Isque

curgo Harpocraton, vocabant, non magnitudinis, sed elegantiae & commoditatis ratione habita, antiqui. Peculiariter autem Jovis putabatur, unde ab Homero observantur veteres non sine ratione aegida ἱκατοθύσαντοι Jovi tribui. Julianus Apostata: Δοκίμι μοι καὶ Ὁμηρος ὅτι ἀπλῶς, ὡς ἀρχαῖς ἐν τοῖς ἱστοῖς τῶν ἱκατοθύσαντων αἰγίδα τῷ Διὶ περιδιδῆναι, qui impius Imperator multa de hoc numero ex antiquitate notat in pia illa (Catulli more loquor) epistola ad Serapionem sua, cui centum caricas cum mittat & ficus, doctissime & numerum laudat. Ἐκατόμβη autem cum sit id, quod Tragicis βῆται φῆναι dicunt, recte monent antiqui, poetam valde improprie ἱκατόμβην ἵων dixisse: quamquam neque me fallit, τὸ ἱκατοὶ & ἱκατόμβη & hic apud Silium nostrum ἀορίαν optime, & τὸ πολὺ ingentemque magnitudinem, numerumque designare posse. ab Lacedaemoniis autem profecta videtur, qui, centum urbes cum haberent, ἱκατόμβην celebrabant. Auctorem ejus Cononem quendam fuisse reperio. D. HEINSIUS.

v. 336. *Turbato in proelia mundo*] *turbato mundo* est turbato & commoto coelo, ut recte cepit etiam Daufquejus, seu potius turbatis ipsis Superis, eodem nempe modo, quo terrae pro ipsis hominibus ponuntur. Ita *mundus* pro coelo est apud Maron. i. Georg. vers. 5.

— vos, o clarissima mundi
Lumina, labentem coelo quae ducitis annum.
ubi vide Taubmann. Ovid. Metam. ii. vers. 157.

— & facta est immensi copia mundi.
ubi vide N. Heinsum. Sever. in Aetn. vers. 69.

Defensaque decus mundi tunc redditur astris.
Senec. in Herc. Fur. vers. 18.

Mundus puellae ferta Gnothiacae gerit.
& vers. 70.

— subdidit mundo caput
* Nec flexit humeros molis immensae labor.
apud Manil. nihil est frequentius. Ceteroquin etiam

mundus pro terra sumitur, & coelo opponitur. vide supra ad lib. iii. vers. 611. Hinc saepe scriptores distinctionis gratia dicunt *Aethereus mundus*. vide Broekhus. ad Tibull. lib. iii. eleg. iv. vers. 17.

v. 337. *At ea*] *Atque ea* Colonienfis. N. HEINSIUS.

v. 343. *Sardoas patria quatiebat milite terras*] *Sardoas turres* maluerim, de quo lib. i. vers. 297. Horat. lib. iv. od. vi.

*Filius quamvis Theidos marinae
Dardanas turres quateret tremenda
Cuspide pugnax.*

Lucan. lib. vi. vers. 136. *Tum quassae minitant turres.* nos. lib. xiiii. vers. 36.

*Longo miles, ait, quateret cum Teucris bello
Dardana.*

& mox vers. 107.

— quo frangeret altos
Portarum postes, quateretque morantia claustra.
& deinde vers. 267.

Qui quaterent muros Tarpejaque moenia, misi.
Sed & terrae & campi quatiuntur. vide annotata lib. i. vers. 297. N. HEINSIUS.

v. 345. *Hampfagoras*] *Hampfscoras* est Livio in scriptis. in vulgatis *Harfscoras*. N. HEINSIUS. Daufquejus scribi jubet *Hypsagoras*, vel *Hapfagoras*.

v. 347. *Oscus erat, cujus fretus &c.*] *Ortus erat Cumis* editio Parmensis & codex Puteaneus. at in Colonienfi *Hostus*. Livio *Hiosus* est lib. xxiiii. cap. xl. recte. quod nomen patri quoque Tulli Hostilii fuit, & avo. de quibus Macrobius. Saturn. lib. i. cap. v. malim & *surgente juventa*. N. HEINSIUS. Oxon. codex etiam cum Romana principe & Mediolan. editione *Ortus erat Cumis, fretus*. Sed recte N. Heinsum ex Colon. membran. *Hostus erat: cujus vindicavit*. Similiter infra peccatum est hoc lib. vers. 403. & 413. *Hostus* nomen Latinum est, nec *Hampfagorae* filio inconueniens, qui se Iliaca ab origine

- 350 Isque ubi Torquatum raptim properata ferentem
Signa videt, pugnaeque avidas accendere dextras,
Fraude loci nota, latebrofa per avia saltus
Evolat, &, provisa fugae compendia carpens,
Virgulta tegitur valle ac frondentibus umbris.
- 355 Insula, fluctifono circumvallata profundo,
Castigatur aquis, compressaque gurgite terras
Enormes cohibet nudae sub imagine plantae.
Inde Ichnusa prius Grajis memorata colonis,
Mox, Libyci, Sardus, generoso sanguine fidens
- 360 Hercules, ex sese mutavit nomina terrae.
Affluxere etiam, & sedes posuere coactas

Dispersi

origine ortum jactabat. Idem supra restitui-
mus lib. i. vers. 437. ubi vulgo etiam *Oscus* & *Hoscus* erat.
Vide etiam Salmaf. ad Solin. pag. 24.

v. 351. *Pugnaeque avidas accendere dextras*] *accen-*
dere Puteaneus, id est, adhortari. N. HEINSIUS.
Ita etiam editio Romana princeps, Parmensis, ac
Mediolanensis. Sic supra lib. i. vers. 345.

Accensas exsultans mentes, haustusque medullis
Hannibal exagitat.

Virgil. ix. Aen. vers. 788.

Talibus accensi firmantur, & agmine denso
Consistunt.

lib. x. vers. 368.

Nunc prece, nunc dictis virtutem accendit amaris.
Tacit. xii. Annal. cap. xxxiv. *Ad hoc gentium*
duflores circumire, hortari, firmare animos, minu-
endo metu, accendenda spe, aliisque belli incitamentis.
Claudian. ii. in Rufin. vers. 173.

Pugnandi cupidas accendit voce cohortes.

ubi vide Barthium, & vers. 296.

Et conjuratos accendit voce clientes.

vide eo loco Nic. Heinsum, & quae supra dixi ad
lib. iv. vers. 169. Simili modo & *incendere* sumi-
tur. vide quae notavi ad lib. ix. vers. 244. Si quis
tamen vulgatam scripturam, pro qua stant codices
Oxon. & Colonienfis, praefere malit, non ad-
versabor, modo *pugnae avidas dextras* exponat mil-
lites pugnandi cupidos. vide infra ad lib. xiv. vers.
239.

v. 352. *Latebrofa per avia*] *tenebrofa* Colonienfis.
possis & *salebrofa*. N. HEINSIUS.

v. 353. *Profusa fugae compendia carpens*] Scilicet
vera est scriptura, *provisa fugae compendia captans*.
MODIUS Novant. Lektion. Ep. l. iii. *provisa fugae*
compendia membranae Oxonienses. BARTHIUS
lib. iv. Advors. cap. x. *provisa* scripti, & cum iis
Modius. N. HEINSIUS. *provisa* etiam Romana
princeps, Mediolanensis, & Parmensis editio: Mar-
sus vero *profusa* primus edidit; quod quo jure prae-
ferat Daufquejus, ipse videat.

v. 354. *Occulta tegitur valle*] *Virgulta valle* pro
virgultis obfita dixit Silius. ita enim clare & bene
membranae Oxonienses, vulgati *Occulta*: quod cur

non contemnamus prae illo toties meliore? BAR-
THIUS lib. iv. Advors. cap. x. *Virgulta valle* scri-
pti, quod non est de nihilo. vallem virgultis obfi-
tam designat. mihi dubium vix fuit, ita Silium re-
liquisse. Deprehendit quoque ex Oxonio libro eam
scripturam Barthius. *Occulta tamen valle* apud Li-
vium quoque habes lib. xxvi. cap. v. N. HEIN-
SIUS. *Occulta vallis* apud Livium etiam alibi occur-
rit: ut lib. x. cap. xiv. *Igitur non sefellere ad Tis-
trum hostes in occulta valle instructi.* lib. xxviii. cap.
ii. *Confragosa loca & obfita virgultis tenebant colles.*
ibi in cava valle, atque ob id occulta, considerare militem,
& cibum capere jubet. etiam apud nostrum lib. vii.
vers. 132. *nunc valle residit Conditus occulta.* Lectio
tamen, quam viri docti in manuscriptis invenerunt,
Virgulta valle, elegantior & doctior est, quam ut ab
indoctis librariis excogitari potuerit. Eodem modo
etiam locutus est Sallust. in fragm. Histor. *Confedit*
in valle virgulta nemorosaque. Eodem modo *jussum*
magistrum, tempestas autumnus, similiaque alia habes
apud scriptores passim. vide supra ad lib. i. iii. vers.
387.

v. 354. *Ac frondentibus umbris*] *umbris* pro arbo-
ribus, ut infra lib. i. iii. vers. 303.

multas memorum consumserat umbras.
quod apud Valerium Flaccum & alios videas. D.
HEINSIUS.

v. 355. *Insula fluctifono &c.*] Plurima, quae fa-
ciunt ad illustrandam Sardiniae descriptionem, quam
Silius hoc & seqq. versibus proponit, vide apud
Salmaf. in Exercit. Plin. pag. 70. & Pausan. in Pho-
cic. cap. xvii.

v. 356. *Castigatur aquis*] *ἰκαίροναι*, Homerus. *ἴρει*
ἔ' ἀμφὶ Τυφάου γαίης ἰκαίροναι. D. HEINSIUS. Non
invenustum hoc. Aquae enim Sardiniam velut com-
primunt & constringunt, nonnullibi coarctant, &
intrantes castigant velut, ne continua sit, aut pro-
currat latius in pontum. BARTHIUS lib. xiii.
Advors. cap. xiv. *Castigatur* Colonienfis: quod ver-
bum libro v. habuimus vers. 50. N. HEINSIUS.
Castigatur est coërcetur, constringitur. Macrobius lib.
i. in Somnium Scipion. cap. vi. *Haec de monade*
castigatus, quam se copia suggererat. De hac voce
plura

Dispersi pelago, post eruta Pergama, Teucri.
Nec parvum decus, advecto cum classe paterna
Agmine Thespiadum, terris, Iölaë, dedisti.

365 Fama est, cum laceris Actaeon flebile membris
Supplicium lueret spectatae in fonte Dianae,
Attonitum novitate mali fugisse parentem
Per freta Aristaeum, & Sardoos isse recessus:
Cyrenen monstrasse ferunt nova litora matrem.

370 Serpentum tellus pura, ac viduata venenis;
Sed tristis coelo, & multa vitiata palude.
Qua videt Italiam, saxoso torrida dorso
Exercet scopulis late freta, pallidaque intus

Arva

plura vide apud Dresem. ad Iscan. i. bell. Troj. vers. 157. Gronov. in Diatr. Stat. cap. xxiv. Barth. ad Statii ix. Theb. vers. 687. & Celeberrimum Burmannum ad Petron. Satyr. cap. xlviii.

v. 357. *Nudae sub imagine plantae*] Librariorum errore Marfus edidit *sub margine*; quod inde etiam in alias nonnullas editiones propagatum est. Sed apertius ea scriptura falsa erat, quam ut non animadverteretur; quare & in Basileensi Wolfii editione iterum *sub imagine* restitutum est. Vult autem Silius situm Sardiniae plantam pedis referre, & inde *Ichnusam* dictam esse. Sic Manil. lib. iv. vers. 629.

Sardiniam in Libyco signant vestigia plantae. ubi videndus est Scaliger, qui & editiones *sub margine* habentes damnat. vide etiam Dausquej. ad hunc locum.

v. 359. *Mox Libyci Sardus*] De primis Sardiniae incolis vide Cluver. in Sardin. antiq. cap. i. pag. 481. & seqq.

v. 362. *Post eruta Pergama, Teucri*] Trojani, qui in Sardinia confederunt, *Ilenses* dicti sunt. Sic Pausan. in Phocic. cap. xvii. 'Ο, τὶ Τρώες· ἰς τὴν ἰνὸν τὰ ὑψηλὰ ἀναστύγασιν. Trojani autem in montana loca insulae aufugerunt. & paullo post, 'Ιλῆϊς μὲν ὄνομα καὶ ἰς ἐπὶ τῇ ἰνῷ. *Ilensium* quidem nomen adhuc meo tempore habent. Eorum Livius lib. xl. & xli. aliquoties meminit. praeter alios auctores etiam Solin. in Polyh. cap. iv. *Sed ut haec & Iölaüm, qui ad id locorum agros ibi insedit, praeterea & Ilenses & Locrenses transsumus.* Ubi omnino errare puto Salmast. qui in Exercit. Plinian. pag. 70. & hoc loco apud Solin. & plerisque aliis aliorum scriptorum *Ilenses* in *Iölenes* mutandos censet. Sed uterque populus in Sardinia habitasse dicitur, & a Silio hic reliquisque scriptoribus memoratur.

v. 366. *Spectatae in fonte Dianae*] Quam varie Actaeonis fabulam retulerint mythographi veteres, videri potest apud Illustrissimum Spanhem. ad Callim. Lavacr. Pallad. vers. 113. Praepositio *in* deest in manuscriptis Oxoniensi & Puteano.

v. 370. *Serpentum tellus pura, ac viduata venenis*] Scripta lectio *inviduata*, hoc est, prorsus viduata.

Talia auctori Romano cur eximamus, ut blandiamur futilibus librariis? Exempla, ais, ubi sunt? ubi & hoc ante membranarum indicium? BARTHIUS lib. iv. Advers. cap. x. *veneni malo*. non serpentini tantum, sed & omnis veneni. Sic *viduus teli* lib. ii. vers. 247. Barthius ex Oxonio *inviduata venenis*. non placet. N. HEINSIUS. Lucret. lib. v. vers. 841.

Orba pedum partim, manuum viduata vicissim. Sed non opus hac emendatione, cum vulgata etiam constructione Silius infra usus sit lib. iii. vers. 601.

Nec Stygis ille lacus viduataque lumine regna, Sed Superum sedem, nostrisque tenebit honores. & Manil. lib. v. vers. 440.

Et viduata volant pinnis, & in aëre ludunt. Passim ita etiam Appulejus loquitur, qui tamen plerumque Graecorum more similia adjectiva genitivo jungit.

v. 371. *Sed tristis coelo*] *trissi coelo* scribendum. Sic *triste solum* Nasoni. N. HEINSIUS. *triste coelum* erit noxium, morbosum. Ita de ea insula Pausan. in Phocic. cap. xvii. 'Εστὶ δὲ καὶ ἄλλα διὰ μίαν αὐτῆς ὄρεν χαμαλάτρεα. ὁ δὲ αὐτὸς ὁ ἐνταῦθα θολιρὸς τὸ ὡς ἐμπαν ἰσὶ καὶ νοσῶν. Sunt & alii montes in medio ejus insulae ascensu faciliores: sed aer illic plerumque turbidus & morbosus est. Hinc Sardinia poni solet pro loco pestilente. Martial. lib. iv. Epigr. lx.

Nulla fata loco possis excludere; cum mors Venerit, in medio Tibure Sardinia est. alique plures.

v. 373. *Pallidaque intus Arva coquit*] Scribendum *squalida arva. squalentia arva Aestiferae Libyes* Lucan. lib. i. vers. 205. N. HEINSIUS. *pallida arva* quae sint, non satis me intelligere fateor: *squalida* autem *arva*, ut N. Heinsius legit, pater ejus ad Silii lib. iii. vers. 655. exponit sicca, ἀνομβέα. Ita supra lib. i. vers. 211.

Sed qua se campis squalentibus Africa tendis. lib. iii. vers. 654.

Ad finem coeli medio tenduntur ab orbe Squalentes campi. lib. iv. vers. 375.

Hhhh

— non—

- Arva coquit nimium, Cancro fumantibus Austris.
 375 Cetera propensae Cereris nutrita favore.
 Hoc habitu terrae nemorosa per invia crebro
 Torquatum eludens hostis, Sidonia pugnae
 Tela expectabat, sociosque laboris Hiberos.
 Qui postquam appulsis animos auxere carinis;
 380 Haud mora, prorumpit latebris; adversaque late
 Agmina inhorrescunt, longumque coire videtur,
 Et conferre gradum. media intervalla patentis
 Corripiunt campi properatis eminus hastis.
 Donec ad expertos enses, fidissima tela,

Perventum.

— murmure anhelō
Squalentes campos & longa mapalia complent.
 lib. xi. v. vers. 591.
Squalebat tellus vitriato servida dorso.
 Lucan. lib. v. vers. 39.

— Libyēs squalentibus arvis
Curio Caesarei cecidit pars magna senatus.
 Claud. in iv. Consul. Hon. vers. 436. *Libyae squalentis harenas Audebis superare pedes.* idem i. de rapt. Proserp. vers. 259.

— *Squalebat adustus*
Limes, & assiduo sitiebant flamina sola.
 Curtius lib. vii. cap. iv. *Squalida siccitate regio non hominem, non frugem alit.* Atque ita hoc loco Silius *squalida arva* vocat eam Sardiniae partem, quae nimio solis ardore nimioque cancri aestu aquarum penuria laborat. Voces autem *Pallidus* & *Squalidus* seu *Squallidus*, ut alii scribunt, interdum librarii inter se commiscunt. vide N. Heinsium ad Claud. Consul. Olyb. & Prob. vers. 212.

v. 374. *Arva coquit nimium cancro fumantibus Austris*] Opinor,

Arva coquit nimio cancro atque humentibus Austris.
 vel *uventibus*. de quo lib. i. vers. 522. *nimio cancro*, vide lib. i. vers. 665. N. HEINSIUS. *nimio cancro*, ut infra lib. xv. vers. 707.

— *gelido nunc flumine soles*
Frangebat nimios pecori.
humentibus autem, vel *uventibus Austris* non probo. Auster quidem ubique *humens* & *imbricator* dicitur, sed sensus Silii hic esse videtur, Sardiniam tam inclementi sole, tamque torrido cancro infestari, ut omnem humiditatem omnesque nubes, quas Auster secum advehere solet, siccet, & in fumum ire cogat: ita igitur puto intelligi posse *Austris fumantibus nimio cancro*.

v. 375. *Propensae Cereris nutrita favore*] *propensae favore* maluerim. *favoris* in Puteaneo. N. HEINSIUS.

v. 376. *Per invia crebro*] Malim *creber*. N. HEINSIUS.

v. 377. *Torquatum eludens hostis*] Scribendum *Hostis*, ut supra vers. 347. vetustus codex Colonien-

sis, & infra idem vers. 403. *pelleret hostis Si tantam labem*, pro *Hostis*. & vers. 413. *sic Phoebus & Hostis*. N. HEINSIUS.

v. 378. *Tela expectabas*] *Vela* maluerim. N. HEINSIUS.

v. 379. *Qui postquam*] Rectius, *Cui postquam*. N. HEINSIUS. Facilis hic librorum lapsus est. Foritan enim olim *Quoi*, pro *Cui*, scriptum fuit, idque imperitiori librario imposuit. Nisi error potius natus sit ex more primas cujusque versus litteras omittendi, minio postea pingendas, ut ita *ui* scriptum sit, cui postea librarius litteram *Q* praeposuit, cum litteram *C* deberet. Similiter infra etiam peccatum fuit in Oxoniensi codice lib. xiiii. vers. 710. vide Scaliger. ad Catull. carm. xxiv. & Broekhus. ad Propert. lib. ii. eleg. xiv. vers. 17. Potest tamen & vulgata scriptura servari.

v. 381. *Longumque coire videtur*] *videntur* Puteaneus. *videntur* puto. immo, *jubentur*. dubito. N. HEINSIUS. Ego nihil muto. Longum militibus videtur tempus eundi in hostes, quos ideo eminus jam telis incesunt.

v. 383. *Corripiunt campi properatis*] Forte, *Corripiunt campi ut*. N. HEINSIUS. Neque haec mihi placet conjectura. Vulgatam scripturam probam puto.

v. 384. *Donec ad expertos enses*] *ad expertos enses* omnino scribendum: quomodo jam ante, nescio quem, video castigasse apud Interpretem, quod is tamen improbabat. N. HEINSIUS. *expertos enses* hic legendum olim etiam monuit Vir Illustrissimus ad Valer. Flacc. lib. i. vers. 246. & Claudiani ii. in Rufin. vers. 400. ubi insuper, hunc locum laudans, *Deventum* habet, pro *Perventum*, sed memoriae potius vitio, ut existimo, quam animo emendandi, cum omnes libri *Perventum* habeant, idque probum sit; quare haud recte fecit Cellarius, qui *Deventum* edidit. *expertus ensis* autem, ut apud Statium x. Theb. vers. 450.

— *ut expertos enses & caede recenti*
Arma rubere notati.
 lib. xi. vers. 377. *expertum dimittere dicitur enses*. Simili macula infra etiam Silium foedatum credit Heinsius lib. xvi. vers. 667.

— certe

- 385 Perventum. dira inde lues, caeduntque, caduntque,
 Alternique animas faevo in mucrone relinquunt.
 Non equidem innumeras caedes totque horrida facta
 Sperarim tanto digne pro nomine rerum
 Pandere, nec dictis bellantum aequare calorem.
- 390 Sed vos, Calliope, nostro donate labori,
 Nota parum magni longo tradantur ut aevo
 Facta viri, & meritum vati sacremus honorem.
 Ennius, antiqua Messapi ab origine regis,
 Miscebat primas acies, Latiaeque superbum

Vitis

— certe jam dextera nobis
Experta, & robur florentibus anximis annis.
 ubi *dextera* Exserta scribendum conjicit, quamvis
 me invito. Quod ad sensum loci attinet, similiter
 Sifenna apud Non. voce *Certamen*. *Jaculis celeriter*
consumtis ad gladios certationem revocaverunt.

v. 385. *Dura inde lues, caeduntque, caduntque* dira
 inde lues, caeduntque, caduntque, ex Colonienf. apud
 Valer. Flacc. lib. iv.

Dira Deum summoque lues urgebat in aevo.
 lib. vi. *diramque retorquens in socios non sponte luem.*
 Ovidius,

Dira lues ira populos Junonis iniquas
Incidit.

Lucan. lib. iv. vers. 558. *pariter sternuntque, cadunt-*
que. N. HEINSIUS. *dira inde lues, caeduntque, ca-*
duntque hic scribendum esse monuit etiam Hein-
 sius ad Valer. Flacc. lib. iii. vers. 246. sic *dira lues*
 supra est lib. v. vers. 622.

Jamque eadem populos magnorumque oppida Re-
gum

Tempestas & dira lues stravitque, tulitque.
 lib. xvi. vers. 621.

Non dira illa lues notis jam moenibus urbis
Affiliet?

Ovid. xv. Metam. vers. 626.

Dira lues quondam Latias vitiauerat auras.

Amm. Marcell. lib. xxx. cap. 11. *Solebat dirae lui-*
ritu grassari per omnia. Vide N. Heinsum ad Va-
 ler. Flacc. lib. iv. vers. 426. Saepae autem librarii
di dirus in durus, & contra etiam durus in dirus mu-
 tarunt. vide infra ad lib. xiv. vers. 127.

v. 387. *Totque horrida facta* fata opinor. *facta*
 mox sequuntur. N. HEINSIUS. Saepae ita pecca-
 tum fuisse in membranis priscis supra adstruxi ad
 lib. i. vers. 277. Hic tamen etiam vulgata lectio
 servari potest.

v. 391. *Longo tradantur in aevo* ut aevo ex scrip-
 tis. N. HEINSIUS.

v. 393. *Ennius antiqua Messapi ab origine Regis*
 Magnum profecto ingenii aestimatores admirato-
 remque ubique videmus Silium nostrum, qui num-
 quam facundior est, quam cum facundorum ma-
 gnorumque virorum mentionem facit. Sequor er-
 go te, mi Sili, & quae de Ennio, Homero La-

tio nostro, praedicas, hoc Enniano versu, quod
 subscripsi, confirmo.

Quem Calabrei mortis, jacit heic, Rudiumque ge-
nuvit,

Horrida quei patrium certamina prima duellum,
Indu solo quai civis iniqua licentia Poinci,
Aggretus farei carinantibus vorfibu quondam,
Quei meminit parom sese, veter Ennius, esse;
Queique propagmina dia & sanguen Dis oriundum
Ad coili tetulit pangendo cairula templa:

Et Fabii cata dicta, Saguntinisque quod ille
Infexit polchram virtutem, ut perpetuassint.

Cum neque cluvebat Casmoinas, nec melos ullum
Casum pangebant secu Romanum, neque dicte

Exoriens studiosus erat populos sacer heilum,
Quaeferet aut multa mactatus veivere fama.

Sos ergo ut preimum stabiliatque scamna solum-
que,

Casfaretque altai Romai moinia Poinus,
Narvo repertus homo Romanis Ennipater, quei

Solus multa tenens antequa sepulta vetusta
Dulciferai Mosai Latiai restituit rem:

Quei pede ceu filembus stat equus, quei saepius cursu
Vicit Olympia, nunc senio confectus quiescit.

D. HEINSIUS. Ennius ortus a rege Messapo, cu-
 jus Virgil. meminit saepe, & inter alia quidem lib.
 vii. vers. 691.

At Messapus equum domitor, Neptunia proles.
 ubi Servius, *Ab hoc Ennius dicit se originem ducere:*

unde nunc & cantantes inducit ejus socios, & eos com-
parat cynis. Monuit ad eum locum Pierius, varie

vocem *Messapus* in codicibus antiquis scribi, aliis
ss, aliis *pp* geminantibus. Sed cum nihil a Gram-

maticis constitutum invenerit, neque id vocabu-
 lum in marmoribus usquam a se lectum sit, ortho-

graphiam ejus in medio relinquit. Variant autem
 etiam hic libri; nam alii *Mesapi*, alii *Mersapi*, alii

Mesappi scribunt, atque ita plerumque editur: co-
 dex vero Colonienfis habet *Messapi*, cujus auctori-

tatem secutus sum, cum & ita in emendatissimis
 Maronis editionibus legi videam, & populi MESSA-

PIEI saepe memorentur in Fastis Triumphalibus
 apud Gruter. pag. cxcvii. qui ab hoc Messapo

nomen adepti dicuntur. Vide Turneb. lib. xxi.
 Advers. cap. 111.

Hhhh 2

v. 395.

- 395 Viris adornabat dextram decus: hispida tellus
Miserunt Calabri; Rudiae genuere vetustae:
Nunc Rudiae solo memorabile nomen alumno.
Is prima in pugna (vates ut Thracius olim,
Infestam bello quateret cum Cyzicus Argo,
400 Spicula deposito Rhodopeia pectine torfit)
Spectandum sese non parva strage virorum
Fecerat, & dextrae gliscebant caedibus ardor.
Advolat, aeternum sperans fore, pelleret Hostus
Si tantam labem, ac perlibrat viribus hastam.
405 Risit nube sedens vani conamina coepti,
Et telum procul in ventos dimisit Apollo.
Ac super his: Nimium, juvenis, nimiumque superbi
Sperata hausisti. facer hic, ac magna sororum

Aonidum

v. 395. *Viris adornabat dextra decus*] Ex vite illa munus Ennii nimirum cognosci vult: Centurionum enim illa proprie, & Romanorum, quod designat *τὸ Latiae*, quod perpetuum hujus fere vitis epitheton est. Sic apud Lucan. lib. vi. [vers. 146.] Scaeva virtute vitem Latiam meretur, quod quidem multis describit ille: tandem vero addit,

Promotus Latiam longo gerit ordine vitem.

& Silius noster infra [vers. 465.]

Sed parvum decus Hannibali; nam vitis honore

Perfunctus Latiae subito stimularat agrestes.

& lib. vi. [vers. 42.]

—— *Laevinus ab alto*

Priverno vitis Latiae praesignis honore.

D. HEINSIUS. *dextram* Gronov. Diatr. Statiaha. N. HEINSIUS. Quinētil. Declam. iii. pag. 43.

Pro hoc merito accipiet fortasse vitem, ordines ducet, & sub illo alii militabunt. Euseb. lib. vii. Hist. Eccl. cap. xv. *Τὴν τὴν ἰσὶ παρὰ Παναίους τὸ κλῆμα δὲ τὸς τυχόντας φανὶν ἰκατοσιτάχως γίνεσθαι.* Honor quidam est vitis apud Romanos: quam qui adepti sunt, Centuriones dicuntur. Illa vite centuriones leviora militum delicta punire soliti fuerunt. vide P. Fabrum lib. i. Sem. cap. xvii. & Ursin. in famil. Roman. in gente Didia, ubi denarium dedit, in cuius altera parte putatur exhiberi centurio vite militem caedens.

v. 399. *Infestam bello quateret cum Cizicus Argo*] cum *Cyzicus Argo* ex Colonienfi. pessime Interpret *Insaustram Argo*. N. HEINSIUS. *Argo*, pro *Argon*, scribendum esse monuit etiam Illustrissimus Scaliger ad oram editionis Heinfsianae, quam servat bibliotheca Lugduno-Batava: neque aliter est in editione Mediolanensi, Marsi, & Martini Heribolenfis. Quod vero Daufquejus conjicit *Insaustram Argo*, recte improbat N. Heinsius. Neque melius Merula in vita Ennii pag. xii. hunc locum ita ad partes vocat, quasi editum esset *Infestam bello Argo*. Nihil enim mutandum. sed *Infestus* hic est infestatus, qui infestatur, eodem modo ut in-

cautus pro eo, a quo quis sibi non cavet, de quo supra vide ad lib. ii. vers. 98. Sic Gellius ix. Noct. Attic. cap. xii. *Infestus ancipiti quoque significatione est: nam & is Infestus appellatur, qui malum inferi cupiam, & contra, cui aliunde impendet malum, is quoque Infestus dicitur: quod pluribus deinde persequitur, & ex eo Nonius Marc. in voce Infestum. vide etiam Barthium lib. xxi. Advers. cap. ix.*

v. 401. *Spectandum sese*] Malim repeti *τὸ is. Spectandum is sese*. N. HEINSIUS.

v. 402. *Dextrae gliscebant caedibus ardor*] Quis ardor dextrae? nugae sunt. Lege *dextris*: nam successu pugnae virtus augebatur. BARTHIUS lib. iv. Advers. cap. x. Pro *dextrae gliscebant caedibus ardor*, video reponi a Barthio *dextris caedibus*. quod non persuadet. N. HEINSIUS.

v. 403. *Advolat, aeternum sperans fore, pelleret Hostus*] *sperans fore*, pelleret hostis, in Colonienfi. Legendum videtur *sperans fore*, pelleret Hostus. N. HEINSIUS. Vide supra vers. 347. Pro *sperans* autem male etiam Oxoniensis codex *sperens*.

v. 404. *Perlibrat viribus hastam*] *perlibrat turbidus* opinor, ut apud Maron. xi. Aen. vers. 742.

—— & *Venulo adversum se turbidus insert.* & x. Aen. vers. 762.

At vero ingentem quatens Mezentius hastam
Turbidus ingreditur campo.

atque ita saepe. noster lib. xiii. vers. 214. *turbidus ausi Virrius*. & sic saepe Statius. Potest & legi *servidus*, ut lib. ix. vers. 129.

—— *jaceres in me cum servidus hastam.* vers. 422.

—— *tum servidus acrem*

Ingentis clipei tonitru praenuntiat iram.

lib. v. vers. 320. *servidus hastam Perlibrat*. N. HEINSIUS. Nihil mutandum cenleo. *viribus* enim, ut apud Maron. ix. Aen. vers. 431.

—— *sed viribus ensis adactus*

Transibit costas, & candida pectora rupit. Ovid. v. Metam. vers. 32.

- Aonidum cura est, & dignus Apolline vates.
 410 Hic canet illustri primus bella Italia versu,
 Attolletque duces coelo; resonare docebit
 Hic Latiis Heliconae modis, nec cedit honore
 Aescraeo famave seni. sic Phoebus, & Hosto
 Ultrix per geminum transcurrit tempus harundo.
 415 Vertuntur juvenis casu percussa per agros
 Agmina, & effusae pariter dant terga catervae.
 Tum pater, audita nati nece, turbidus irac,
 Barbaricum atque immane gemens, transfigit anhelum
 Pectus, & ad manes urguit vestigia nati.
 420 At Libyae ductor, Marcello fractus, & acri
 Contusus pugna, campos damnarat, & arma
 Verterat ad miseras non aequi Martis Acerras.

Inde,

— contorsam viribus hastam,
 Quantas ira dabat, nequidquam in Persea misit.
 totis viribus supra dixit Silius lib. II. vers. 123.

— totisque annexa doloris
 Viribus intorquet letalem in moenia cornum.

v. 407. Nimum juvenis, nimiumque superbi Sperata hausisti] Nimum superbi & nimium juvenis sperata animo concepisti. Nihil hic morae est, nisi si quid nos curando facimus. BARTHIUS lib. IV. Advers. cap. x. Puto scribendum, nimiumque superbi Irrita spes ausi est; vel, Spes ablata ausi est; vel, Spe fata hausisti. Barthius tamen tuetur vulgatam scripturam. N. HEINSIUS. Illustrissimus Heinſius praeter conjecturas, quas in notis proposuit, olim etiam ad marginem Silii emendaverat, nimiumque superbe Sperata hausisti; vel, superbi Sperati hausisti; vel, superba Sperata hausisti. Priorem autem conjecturam etiam Illustrissimo Scaligero placuisse ipsa ejus manus testatur: posterior non nemini apud Daufquejum in mentem venerat: sed is vulgatam lectionem tuetur.

v. 409. Aonidum cura & dignus Apolline vates] Aonidum cura est in omnibus, quae nos quidem vidimus, exemplaribus. D. HEINSIUS. Hic versus, pariter ut in Modiano arbitror, sic, ut adscribam, & in Oxoniensi scripto codice legitur,

Aonidum cura est, & dignus Apolline vates.
 BARTHIUS lib. IV. Advers. cap. x. cura est ex Putteano, Coloniensi, ac vetustis editionibus. & sic ex Oxonio quoque Barthius. N. HEINSIUS. Theodoro Marcilio, teste Daufquejo, subito natum est,

Aonidum curaque, & dignus Apolline vates.
 Sed contra leges metricas. Marſus operarum lapsu primus illud est, quod viri docti reduxerunt, omisit: eumque errorem emendare plerique editorum dignati non sunt. Primus autem cura est restituit Gryphius, eumque secuti sunt Nutius, D. Heinſius, ac Celarius. Barthius hic quidem recte sensit videtur, pro vulgata tamen lectione pessime stat in notis ad Calpurn. ecl. v. vers. 12. & lib. xz. Advers. cap.

XVIII.

v. 411. Resonare docebit Hic latis Heliconae modis] Omnino reducendum Latiis modis. BARTHIUS lib. IV. Advers. cap. x. Latiis modis castigandum vel invitit membranarum, quod & Interpreti suboluisse animadverto. Sollemnis hic error in vetustis codicibus. vidit & veram scripturam Barthius, quam & ego postea inveni in editione Parmensi. N. HEINSIUS. Daufquejus laetis, vel Latiis modis legebat. Sed Latiis modis etiam editio Romana princeps & Mediolanensis. Atque ita hoc loco legendum jam olim monuit N. Heinſius ad Claudiani II. de rapt. Proserp. vers. 177. Frequenter ita lapsos esse librariorum infra docui ad lib. xvii. vers. 433. atque ita Ennium emendabat Merula in fragm. ejus poetae pag. 2.

Nam Latii populei res atque poemata nostra
 Cluvebunt.

vulgo erat lasos populos, & Cluvebat.

v. 412. Nec cedit honore Aescraeo famave seni] Non dubito mendum in his esse. Quid enim tantum Ennio cum Hesiodo? Potius Homeri meminisse decebat. An leges, Aescraeo Smyrnaeae seni? aut alia ad Homerum propiore correctione. Cumanum quidam Homerum faciunt auctore Herodoto, quod hic exciderit. BARTHIUS lib. IV. Advers. cap. x. Pro famave seni, Barthius Smyrnaeae seni, infelici conjectura. N. HEINSIUS.

v. 413. Sic Phoebus & Osco] & Hosto Coloniensis denuo. N. HEINSIUS.

v. 417. Dum pater audita nati nece] Tum ex scriptis. N. HEINSIUS. Livius lib. xxiii. cap. xli. Hampſicora, cum paucis equitibus fugiens, ut super asſuctas res necem quoque filii audivit, nocte, ne cuius interventus coepta impediret, mortem sibi conscivit.

v. 422. Miseras non aequi Martis Acerras] Acerranis enim, ut Livius ait lib. xxiii. cap. xviii. plus animi, quam virium erat. Cum itaque de urbis tutela desperantes moenia sua circumvallari viderent, silentio noctis dilapsi sunt: at Hannibal Acerras di-

H h h h 3

ripuit

- Inde, ubi permisit flammis atque enlibus urbem,
Nuceriae, nihilo levior nec parrior ira,
425 Incussit sese, atque aequavit moenia terrae.
Post Casilina sibi, multum oblectatus iniquis
Defendentum armis, aegre referaverat astu
Limina, & obsessis vitam pensaverat auro.
Jamque, in Dauniacos transfundens agmina campos,
430 Flectebat rabiem, quo praeda vel ira vocasset.
Fumabat versis incensa Petilia testis,
Infelix fidei, miseraeque secunda Sagunto,

At

ripuit atque incendit. Hinc Silio Acerrae *miserae* dicuntur, & *non aequi Martis*. Quae vero Valerius Max. de senatu Acerrano crudeliter interfecto refert, Livio non memorantur, neque eo Silium respexisse puto, ut Daufquejus credidisse videtur.

v. 423. *Permisit flammis atque enlibus urbem*] Elegans loquendi genus, quod illustrat N. Heinsius ad Claud. bell. Gild. vers. 126.

v. 424. *Nihilo levior, nec parrior ira*] irae opinor, Siliano more: iras Puteaneus. *parcus cruoris* lib. III. *levis opum* lib. III. & sic Gronov. curis secundis Observeat. lib. I. cap. XVII. Justin. lib. VI. *pecuniae adeo parvus fuit. levior belli* lib. VIII. vers. 508. ubi plura. Mox *multum oblectatus iniqui* Colonienfis. N. HEINSIUS.

v. 425. *Incussit sese Nuceriae*] Hoc est, omnes suas extremaeque vires, omnem vim. lib. I. vers. 345.

— *haustusque medullis*

Hannibal exagitat, stimulatque sequentia bella.
& Juvenalis, *plenusque Nerone propinquo*. Et esse imitatum videtur de Lyrico Anacreonte, qui, Amorem sibi incumbentem describens, ait [carm. XIV.]

Ἐβαλ', ἰγὰ δ' ἵφινυγος.
Ὡς δ' ἔκ' ἴτ' ἱγ' οἷσ' ὕς,
Ἦρχαλι, ἱδ' ἱαυτὸν
Ἀφῆκεν ἰς βέλεμ' οὔ.
Μίτος δὲ παρδῖος μιν
Ἐδυε, καὶ μ' ἔλυσε.

Et similiter Appulejus lib. VI. *Venus totis numinis sui viribus ultionem flagitat*. BARTHIUS lib. XXII. Advers. cap. XIV.

v. 426. *Multum oblectatus iniquis Defendentum armis*] animis legit Interpres. N. HEINSIUS. Nihil puto mutandum: non solum enim animis eorum, sed & armis multum Hannibal oblectatus fuit, teste Livio lib. XXIII. cap. XVIII. qui refert, praesidium, quod Casilini erat, primum in Isalcam erupisse; mox nec Maharbalem cum majore copiarum robore missum eorum impetum sustinuisse; obsessos etiam promptissimum quemque militum ictibus ex muro & turribus interfecisse, denique, cum ingenti vi moenia oppugnarentur, o-

mnem eos Hannibalis conatum eluisse: donec tandem fame domiti deditionem facere coacti fuerint. Omnibus itaque libris in receptam lectionem conspirantibus nihil mutandum videtur.

v. 428. *Et obsessis vitam pensaverat auro*] In membris est *obsessos*. Emacula, at *obsessos vitam pensaverat auro*. lectione veritate ipsa itabili. BARTHIUS lib. V. Advers. cap. VI. at *obsessos* calligatur a Barthio, cum in Oxonio codice *obsessos* invenisset. non audio. N. HEINSIUS. at *obsessos* Barthius malebat, ut supra lib. III. vers. 35.

Nulla jam capri vitam pensabitis auro.

Commode tamen & vulgata scriptura cum Heinsio defendi potest.

v. 429. *Jamque in Daunivagos perfundens agmina campos*] *transfundens* optime scripti. ipse *effundens* olim corripiebam. Sed & *Dauniacos campos* corrigo. Scriptum videlicet fuerat *Dauniagos*, mutato c in g: hinc *Daunivagi campi* sunt enati. sic *Hiberiacae terrae* lib. XIII. vers. 510. N. HEINSIUS. *Dauniacos campos* olim etiam Illustrissimus Scaliger coniecit.

v. 430. *Vocasset*] *Malo vocassent*. N. HEINSIUS.

v. 433. *Ac quondam*] *At* melius in Colonienfi. N. HEINSIUS. *At quondam* etiam Romana princeps, Mediolanensis, Marti, aliaeque editiones cum codice Puteaneo. Daufquejus conjiciebat *Ab quondam*.

v. 435. *Arce corusca*] Sic supra vers. 85. *fulgentia cernit Arcis templa jugo*. N. HEINSIUS.

v. 437. *Hic (miranda) movens classem &c.*] Versum alienum unum agnoscere videor in his, quae adscribam, ab illo quidem obscuriora,

*Hic (miranda movens) classem, quae condita portu
Astabat, (namque angustis e faucibus aequor
Erumpit scopulos inter, patuloque recessu
Effundit campis secretum gurgite pontum,
Arce superposita) claustris maris extulit astu,
Perque averfa tulit portatas in arva carinas.*

Ita clara sunt omnia. At, inserto illo tibicine plebejo,

*Inclusas igitur, quibus haud enare dabatur,
Arce superposita,*

manca sunt prima verba. Quamvis enim *movens classem*

- At quondam Herculeam servare superba pharetram.
 Verterat & mentem Tyria ad conata Tarentus,
 435 Portisque intrarant Poeni. sed enim arce corusca,
 Fisa loco, manus Ausoniae stipata sedebat.
 Hic, miranda movens, classē, quae condita portu
 Astabat, (namque angustis e faucibus aequor
 Erumpit scopulos inter, patuloque recessu
 440 Infundit campis secretum gurgite pontum.)
 Inclusas igitur, quibus haud enare dabatur,

Arce

classē conjungas, tamen aliquid quoque habet: at, demto illo monachali & *ταυτολόγη* interlocutore, nihil est, quod sententiam impediāt. Nec *aestu* legendum, quod prorsus non facit ad Dionysium. BARTHIUS lib. v. Advers. cap. vi. Hac editio Parmensis. Lege, *Hinc (mirum) amovit classē*, vel *Huic. mirum, ut mirabile quantum* lib. vi. vers. 619. ex membranis. N. HEINSIUS. Vir illustrissimus legit *Hinc*, vel *Huic (mirum) amovit*: ut *mirum* sit per exclamationem, quomodo *puendum*, aliaque similia alibi. vide infra lib. xvii. vers. 141. Sed nihil mutō, nisi solam distinctionem hoc modo: *Hic, miranda movens, classē*, ut monuit vir Excellentissimi ingenii J. Fr. Gronovius ad Senec. i. de Ira cap. 111. ubi hunc locum erudite illustrat.

v. 438. *Angustis e faucibus aequor Erumpit*] Invis licet codicibus scriptis corrigendum,

namque angustis se faucibus aequor

Erumpit scopulos inter:

non *angustis e faucibus*. Caesar 11. belli Civilis cap. xiv. *Portis se foras erumpunt*, secundo magnoque vento ignem operibus inferunt. Varro Marci pore, *Ventique frigido sese ab axe eruperant*, frenetici Septemtrionum filii. Accius in Epigonis, *Ira imperius stupiditate erumpit se*, *impos consilii*. ubi impeditus stupiditate videtur scribendum. vide Vossium de Constructione cap. xxi. Lucret. lib. iv. vers. 1113.

Tandem ubi se erumpit nervis collecta cupido.

Virgil. Georg. iv. vers. 368.

Et caput, unde altus primum se erumpit Enipeus. ita & apud nostrum lib. vii. vers. 355. castigavimus,

adjutae pice crescere flammae

Coepere, & sensim sumi se erumpere vertex.

Maro xi. Aen. vers. 548. *tantus se nubibus imber Ruperat.* & Georg. i. vers. 446.

Aequē ubi sub lucem densa inter nubila sese

Diversi rumpent radii.

sic vetusti codices. *Erumpere gaudium* Terent. in Eunuchō, *Jamne erumpere licet hoc mihi gaudium?* Non dissimiliiter prurumpere sese Caesar quoque dixit belli Civil. primo libro cap. lxxx. *Ubi dimissos equos pabulandi causa animadvertunt, sese subito prorumpunt hora circiter sexta ejusdem diei.* Ita vetulus codex Lovaniensis, non se proripiunt. apud Maronem de Aetna in 111. Aen. vers. 572.

Interdumque atram prorumpit ad aethera nubem. Coelius apud Ciceron. lib. viii. Epist. famil. *Sed ad bellum se erumpit. irrumpere se*, Varro apud Nonium Marcell. in *Calidum. Quum dixisset vitulus, ecce tibi caldis pedibus quidam navicularius semustulatus irrumpit se in curiam.* N. HEINSIUS. *Erumpere se* locutio elegans est, & optimis scriptoribus haud raro usurpata, quam tamen saepissime librariorum inscitia corrumpit. vide Manut. ad Cic. viii. ad fam. Epist. xiv. Stewich. ad Arnob. i. advers. gent. pag. 52. & 56. lib. ii. pag. 69. Gifan. Indicem Lucret. in *Erumpere se*, & Jan. Broekhus. ad Tibull. lib. iv. carm. i. vers. 86. Eadem fortasse & Caesari restituenda est lib. ii. de bello Civ. cap. xii. *Docent, si omnino turris concidisset, non posse milites contineri, quin se spe praedae in urbem irrumperent.* vulgo legitur, *quin se praedae*: at in MSS. pluribus est, *quin se praedae*. ut *se* excidisse videatur, tum quod locutio librariorum insolentior videretur, tum ob literarum affinitatem in vocibus *se* & *spe*. Ita *emergere se* restituit N. Heintius supra lib. vii. vers. 413.

vitreis se sedibus antri

Aequoreae pelago simul emergere forores, pro *vitreis se sedibus*. *eructare se* dixit Avien. Descr. orb. vers. 345.

Undique se totis eructent flumina terris.

& similia alia passim.

v. 440. *Effundit campis secretum gurgite pontum*] Vera est scriptura *Infundit campis*. MODIUS Novant. Lection. Epist. lxi. *Infundit* cum Modio & Colonienfibus membranis. N. HEINSIUS. Perperam pro recepta lectione stat Doctissimus Dauquejus. supra lib. 111. vers. 48. *insuso stagnantes aequore campi.*

v. 441. *Inclusas igitur, quibus haud enare dabatur*] Barthius hunc versum cenſebat esse expungendum, me non annuente. N. HEINSIUS. Optime vir illustrissimus hunc versum servat contra Barthium, qui in notis ad vers. 437. eum expungebat: quem falli pluribus etiam evicit Gronov. ad Senec. i. de Ira cap. 111. docens, *Inclusas carinas, quibus haud enare dabatur*, esse repetitionem *tan classē*, quae condita portu *Astabat*; simileſque repetitiones antiquis scriptoribus satis utilitas esse, propter interpositionem juvandi memoriam lectoris causa inventas,

&c

- Arce superposita, claustris maris extulit astu,
 Perque averſa tulit portatas arva carinas.
 Lubrica roboreis aderant ſubſtramina plauſtris,
 445 Atque, recens caeſi tergo prolapſa juvenci,
 Aequoream rota ducebat per gramina puppim.
 Et jam, per colles dumoſque ad litus adaetā,
 Innabat pelago veniens ſine remige claſſis.
 Nuntius interea veſtis non more carinis
 450 Terrentem freta curarum fervoribus implet.
 Dum procul Oebalios amet expugnare nepotes,
 Et primus roſtris fulcet navalibus arva,
 Aſſeſſos Capuae muros, clauſtra ipſa revelli
 Portarum, ac totum miſeris incurrere bellum.

Linqvit

& ex quotidiano ſermone in ſcripta tranſlatas: interdum verp ipſas voces; quae prius poſitae ſunt, repeti; interdum vero alias ejuſdem poteſtatis, ut hic factum eſt. Sic ſupra lib. ix. verſ. 530.

Quamquam ego non Teucros (noſtro cum pignore regnet

Roma, & Palladio ſedes hac urbe locarim)
Non Teucros delere aderam.

lib. xiii. verſ. 38.

Sollicitis Calchas (nam ſic fortiſſimus heros &c.)
Sed Calchas Danaïs, niſi clauſum &c.

ubi Silius partim idem vocabulum *Calchas*, partim aliud, *Danaïs* nempe pro *ſollicitis*, repetiit. lib. xvi. verſ. 686.

Illum ego, quem voſmet cauti conſultaque veſtra,
&c.

Illum ego ad incenſas trepidantiem & ſera paventem

Advertam patriae ſedes.

Virgil. ix. Aen. verſ. 210.

Sed ſi quis, quae multa vides discrimine tali,
Si quis in adverſum rapiat caſuſue, Deuſue,
Te ſupereſſe velim.

Cic. xvi. ad Attic. Epiſt. iii. *Tu vero ſapienter (nunc demum enim reſcribo his literis, quas mihi miſiſſi convento Antonio Tiburi) ſapienter igitur, quod manus dediſti. Idem ad Brut. Ep. xv. Cave enim exiſtimes, Brute, (quamquam non eſt neceſſe &c.) cave putes, probitate, conſtantia, cura, ſtudio reipublice quidquam ei eſſe ſimile. Claudian. ii. de Laud. Sijl. verſ. 6.*

Principio magni cuſtos Clementia mundi,

Quae Jovis incoluit zonam &c.

Haec Dea pro templis & thure calentibus aris
Te fruitor.

ubi illud *Haec Dea* repetitio eſt τὴ *Clementia*. atque ita ſaepiſſime alii. Videantur inſuper, quae notavit ὁ πᾶν Gronov. ad Livii lib. ii. cap. xii. & lib. xxv. cap. xxvii.

v. 442. *Clauſtris maris extulit aſtu*] *expulſis* malim: *exſiſ* Gronovius ad Senecam. peſſime Interpres

extulit aſtu. N. HEINSIUS. Verbum *extulit* ferri nequit propter τὸ *tulit*, quod denuo habes verſu ſequenti. Aſſentior itaque N. Heinfio, qui *expulſis* ſcribendum conſecit. Frequentiſſime enim ſcribae librarii ea verba inter ſe commutarunt. vide ſupra ad lib. ix. verſ. 396.

v. 443. *Tulit portatus in arva carina*] Malim

Perque averſa tulit portatas arva carinas: quod Colonienſis confirmat. vulgati *portatus in arva*. N. HEINSIUS. Eodem modo & olim Illuſtriſſimus Scaliger hunc locum ad oram editionis Heinſianae emendarat. *tulit portatas carinas* recte Erudiſſimus Gronov. ad Senec. i. de Ira cap. iii. illuſtravit illo Maronis vi. Aen. verſ. 310. *Lapſa cadunt folia*. Vide etiam Munker. ad Anton. Liber. Fab. i. ad verba τὸ *ταῦτα κομίσαντις ἵπποις*; & quae ſupra notavi ad lib. xi. verſ. 198.

v. 444. *Lubrica roboreis aderant ſubſtramina plauſtris*] *ſederant* Colonienſis: praeterea *ſubſtramina* in ſcriptis. Puto *ſidunt*, vel *iterant*, vel *addunt*. N. HEINSIUS. Naves plauſtris impoſitas, atque ita ex portu Tarentino in mare deductas fuiſſe tradunt etiam Livius lib. xxv. cap. xi. Polyb. lib. viii. cap. ult. De hoc ſtratagemate vide Scheffer. lib. iii. de re nav. cap. iii. Simile aliud autem reſert Frontin. i. ſtratag. cap. v. ex. 7. Loco τὴ *prolapſa* Scaliger ad oram libri conſiciebat *perlapſa*.

v. 449. *Veſtis non more carinis*] Locus corruptus. *ſine more* opinor, id eſt, ſine exemplo, praeter morem. Stat. Theb. i. verſ. 238.

— at nati (facinus ſine more) cadentes

Calcavere oculos.

Idem Theb. xi. verſ. 524.

Haec pugnae facies, coeunt ſine more, ſine arte. apud Virgil. v. Aeneid. verſ. 694. *Tempeſtas ſine more furit*. Florus lib. i. cap. xvii. *Nam ſubito inconditos atque palantes aggreſſus eſt, captisque ſuperioribus jugis in ſubjectos ſine more detonavit*. ſic ſcribo: vulgo ſuo more. alii aliter. Laetant. ad primum Theb. Statii, *ſine more* interpretatur *iniuſte*, *ſine exemplo*. Minuc. Felix de Romulo ad imitationem Maronis,

- 455 Linqvit coepta ferox, pennaſque addente pudore
Atque ira ſimul immani, per proxima motu
Evolat, & minitans avida ad certamina fertur.
Haud ſecus, amiſſo tigris ſi concita fetu
Emicet, attonitae paucis luſtratur in horis
460 Caucasus, & ſaltu tramittitur alite Ganges;
Donec fulmineo partus veſtigia curſu
Colligat, & rabiem preſo conſumat in hoſte.
Obvius huic ſparſo Centenius agmine raptim
Funditur, audendi pravus, facilisque periclis.
465 Sed parvum decus Hannibali. nam, vitis honore
Perfunctus Latiae, ſubito ſtimularat agreſtes,

Semermemque

nis, *Nonnullas de matrimonio mulierculas ſine more rapuit.* Claudian. II. in Eutrop. verſ. 45.

*Tum vates ſine more rapi, lymphataque paſſum
Pectora terriſci ſtimulis igneſcere Phoebi.*

& verſ. 438.

*Aſt alios vicini palus ſine more ruentes
Excipit.*

Prudent. Cathem. Hymn. VIII.

*Quamlibet ſpero ſine more paſſu
Sponte conſectos tenuemus artus.*

idem Piſychom.

Nec mota eſt jaculo monſtri ſine more furentis.

Vide annotata noſtra ad Claudian. pag. 910. & Petrum Fabrum II. Semeſtr. cap. XVIII. N. HEINSIUS. Illuſtriſſimus Heinſius coniecit, *ſine more*: id eſt, praeter morem, contra quam plerumque ſolebat. Virgil. VII. Aen. verſ. 377.

Immenſam ſine more furit lymphata per urbem.

Dictys Cretenſ. lib. I. cap. XIX. *Ne tanta vis exercitus ſine rectore proſuſus ac ſine more militiae vagaretur.* Vide Barth. ad Statii I. Theb. verſ. 238. *inaudito more dixit Petron. in Satyr. cap. LXX. Inaudito enim more pueri capillati attulerunt unguentum in argentea pelve.* Contrarium eſt ex more. Statius lib. V. ſilv. II. verſ. 29.

*Mox Tyrios ex more ſinus tunicamque potentem
Agnovere humeri.*

Sed ſine libris fortaffe nihil mutandum. cum enim ſimpliciter dicatur *more aliquid facere*, (vide N. Heinſium ad Phaedr. lib. I. fab. XII.) cur non etiam liceret dicere *non more facere*?

V. 451. *Dum procul Oebalios aves expugnare nepotes] amet expugnare ſcripti.* Corrigo *Oebalios penates*. Sed nihil neceſſe. Statius VI. Theb. verſ. 776. *ſic ille furentem Circuit expugnans.* Pro *Et primus roſtris ſulcet*, iidem ſcripti *Ut primus ſulcet*, quomodo & Parmenſis editio. non placet. N. HEINSIUS. *amet*, quod ex ſcriptis N. Heinſius probat, habent etiam priſcae editiones omnes uſque ad Nicandrum, qui primus apud Juntam *Ut* edidit. Similis lectionis diverſitas in libris antiquis ſupra erat lib. IX. verſ. 370. Pro *nepotes* autem idem Heinſius *penates* coniecit. Et ita ſaepe peccarunt librarii. vide, quae vir

Illuſtriſſimus notavit ad Valer. Flacc. lib. I. verſ. 721. lib. II. verſ. 595. & lib. III. verſ. 14. Hic tamen nihil neceſſe mutare. Denique mox etiam Romana princeps & Mediol. editio *Ut primus*. ſed perpetuam.

V. 453. *Obſeſſos Capuae muros] Lege, Aſſeſſos.* Male editiones *Obſeſſos*. vide ſupra ad lib. IX. verſ. 623. MODIUS Novant. Lection. Epist. I. Cur non accedam ſcriptae lectioni *Aſſeſſos Capuae muros*? quod ſane augeſt periculum. BARTHIUS lib. V. Adverſ. cap. VI. *Aſſeſſos* Modius cum Colonienſi. Sic lib. IX. verſ. 624. *atque aſſidet arces*. quod pluribus illuſtramus ad Valer. Flacc. lib. V. verſ. 534. neque aliter ex Oxonio Barthius. Confirmat & editio Parmenſis. N. HEINSIUS. *Aſſeſſos muros* habet & Romana princeps editio: & eo facit quoque lectio Puteanei codicis & editionis Mediolanenſis, in quibus eſt *Aſſeſſos*. Primus Marſus *Obſeſſos* edidit. male. *Aſſidere* enim eſt obſidere. ſic Virgil. XI. Aen. verſ. 304.

Cogere concilium, cum muros aſſidet hoſtis. ubi vide Pierium.

V. 454. *Totum miſeris incurrere bellum] incumbere* malim. libro tamen IV. verſ. 653. habes *incurrentes undae*. N. HEINSIUS.

V. 456. *Atque ira ſimul, immani per proxima motu] Distingue, Atque ira ſimul immani, per proxima &c.* Deinde lego *nava ad certamina*. ſed infra habes verſ. 715. *avida pugna*, quod male ſollicitat Daufquejus. N. HEINSIUS. An legendum *avide ad certamina fertur*?

V. 458. *Haud ſecus, amiſſo tigris] Frequentiſſimae* hae ſunt poëtiſ comparationes. ſic Statius IV. Theb. verſ. 316.

— *raptis velut aſpera natis*

Prædatoris equi ſequitur veſtigia tigris.

Similia plura videri poſſunt apud Dempſter. ad Roſin. II. Antiq. Roman. cap. XI.

V. 462. *Colligit, & rabiem preſo conſumit in hoſte] Colligat & conſumat* ex ſcriptis. *Obvius hinc* in Puteaneo. N. HEINSIUS.

V. 466. *Subito ſtimularat agreſtes] ſubitos* malim. N. HEINSIUS.

Iiii

v. 468.

Praecipites aderant; Nola vis omnis, & Arpis
Aevi floridior Fabius rapida arma ferebat;
Hinc Nero, & hinc volucres Silanus nocte dieque
Impellebat agens properata ad bella cohortes.

- 485 Undique conveniunt, pariterque opponere cunctos
Uni ductores juveni placet. arduus ipse
Tifata insidit, propior qua moenibus instat
Collis, & e tumulis subjectam despicit urbem.
Verum ubi, tot sese circumfundentibus armis,
490 Vallatas socium portas, unaque negari
Intravisse sibi, Capuaeque erumpere cernit,
Anxius adventus, nunc ferro frangere coetum
Obstantum meditatur: inquit nunc avia coepto
Consilia, atque astu quaerit tot millia portis

Abstrahere

proque voluta

Corpora silanos ad aquarum strata jacebant.

Syllanus vox est nihili. N. HEINSIUS.

v. 487. *Tifata invadit propior*] *Tefata insidit* Colonienfis. optime. *insedit* editio Parmensis. etiam bene. Sed & *propior* rē collis jungendum. *Tifata imminentes Capuae colles*, Livius lib. VII. *insidit*, ut infra,

residens vicini vertice montis.

initio libri v.

Silvarum anfractus caecis insiderat armis.

N. HEINSIUS. *incidit* codex Oxoniensis ac Puteaneus, *incedit* editio Romana princeps & Mediolanensis. quod, quamvis corruptum, aperte tamen nos ducit ad veram Silii manum *insidit*, quam Illustrissimus Heinſius ex Colonienſi codice vindicavit. *invadit*, quod vulgo legitur, à Petro Marſo profectum reliquis tamen editoribus arridere potuit. *Insidere* autem cum quarto casu jungi ostendit N. Heinſius ad Valer. Flacc. lib. v. vers. 535. ubi & *insidit* hoc loco legendum esse recte monuit. apud Livium id frequentissimum est. sic lib. ix. cap. xxxi. *Ingens hostium exercitus itinera occultus insederat*. lib. xxv. cap. xxi. *Magonem omnia itinera insidere jubet*. lib. viii. cap. xxiv. *Tres tumulos aliquantum inter se distantes insedit*. & passim apud eum.

v. 490. *Unique negari Intravisse sibi, Capuaeque erumpere cernit*] Amplector membranarum calcarum scripturam

unaque negari

Intravisse sibi, Capuaeque erumpere cernit.

Capua sonat obfessos à Romanis in ea urbe. BARTHIIUS lib. v. Advers. cap. vi. *unaque* ex scriptis, & *Capuaeque erumpere*, pro *Capuaeque*. argute. idque jam ex Oxonio monuit Barthius. utramque castigationem editio Parmensis confirmat. sed scribendum *Capuaeque irrumpere*. *intrare* & *irrumpere* cum tertio casu noster frequenter ponit. alterius exemplum habes lib. ii. vers. 377. alterius lib. vi. vers. 498. & lib. xi. vers. 473. N. HEINSIUS. *unam-*

que male editio Romana princeps, Mediolanensis, Marſi, & Martini Herbipolenſis, pro quo non recte in Juntina *unique* emendatum. Sed probum est *unaque*. Deinde optime eadem editiones *Capuaeque*, quod & ipsum primum in Juntina mutatum est. Sensus est, postquam vidit Hannibal, arcta Romanorum obsidione simul se non posse Capuam intrare, neque Campanos ad se erumpere. Quare non opus est, ut cum viro Illustrissimo *irrumpere*, pro *erumpere*, reponamus: quomodo tamen etiam manu docta ad marginem editionis Romanae principis emendatum vidi.

v. 493. *Meditatur, & huic nunc avia coepto Consilia*] Plane legendum videtur, suadentibus praeferunt antiquis codicibus, *meditatur: inquit nunc avia coepto Consilia*: quomodo & oratio plena, & omnis difficultas remota erit. MODIUS Novant. Lection. Epist. LIII. *inquit nunc avia coepto* ex Colonienſibus *inquit nunc avia Consilia* legerunt. *inire consilia* locutio est Ciceroni inprimis frequens, quem Silius, non minus quam Maronem, coluit, saepe etiam expressit. Sic Orat. pro Rosc. Amer. cap. xxxiv. *Si nullum jam ante consilium de morte ac de bonis ejus inieras*. pro Muren. cap. xxxvii. *Inita sunt in hac civitate consilia urbis delendae*. pro Rege Dejot. cap. ii. *Dicere apud eum de facinore, contra cuius vitam consilium facinoris inisse arguere, grave est*. & alibi. Quod vero N. Heinſius sine ulla necessitate contra libros *avia coepti* malit, non probo; cum *avus* & *devius* etiam apud poetas cum sexto casu ponantur. Claudian. i. in Eutrop. vers. 14. *Nilusne meatu devius*. Male autem editio doctissimi Dauſqueji, qui pro vulgata stat lectione, habet *avia coeptu Consilia*, quod inter operarum errores, quibus ea editio nimium scatet, numero. Celebrissimo Burmanno placebat *ardua coepto*, vel *coepti, Consilia*.

liii 2

v. 498.

- 495 Abstrahere artatis, cinctosque resolvere muros.
Sic igitur secum, curaque ita corde fatigat:
Quo, mens aegra, vocas? rursusne pericula sumam,
Non aequus regione loci? Capuaquē vidente
Terga dabo? an, residens vicini vertice montis,
500 Exscindi ante oculos patiar socialia tecta?
Non ita me experti Fabius Fabiique magister
Turbatum, Hesperio cum clausos milite colles
Evassi victor, sparfosque per arva juvencos
Jactare accensis stimulaui cornibus ignes.
505 Haud dum omnes abiire doli. defendere nobis
Si Capuam ereptum est, dabitur circumdare Romam.
Haec postquam placita, & tenuit sententia mentem,
Non exspectato, Titan dum gurgite lucem

Spirantes

v. 498. *Non aequus regione loci*] Arbitror, *Non aequi loci. sumere periculum* etiam apud Tacitum semel iterumque occurrit. N. HEINSIUS.

v. 501. *Non ita me experti Fabius, Fabiique magister Turbarum expertor, cum clausos*] Emendant *Turbatum expertem*. In membranarum Oxoniensibus, *Turbatum Hesperior*. quid clarius, quam *asperior* scribendum cum Modio? Promptior enim ad turbanda omnia Minucius. Fors sit, ut alii videatur melius,

Turbatum, experto clausos cum milite campos Evassi victor.

Contemnit nimirum undique collectos milites, qui Capuam obsidebant, quos ipse aliquoties ante fuderat. Tamen illud *Turbatum asperior* prorsus Silium sapit. Eleganter vero, cum Minucium equis *magistrum* Fabio dicere deberet, *Turbatum* dixit. Poterit sane & simpliciore sensu *Turmarum* legi. sed satis mutationum est. BARTHIIUS lib. v. Advers. cap. vi. *expertor* Puteaneus; in Colonienfi *Fabiique magister Turbarum asperior*. Interpres *Turbatum expertem*. sed *expertus* mox praecesserat. Colonienfis libri scripturam amplexus est Modius, cui & Barthius plenum dat assensum, cum in Oxoniensi invenisset *Hesperior*; nisi quod etiam tentat *magister Turmarum*; &, *experto clausos cum milite colles Evassi*. *Turmarum* existat quidem in editione Parmensis; etiam *Fabiique magister*: sed quoquo se vertant viri doctissimi, non expediunt illud *Turbatum asperior*. nam *asper* proprie pro difficili sumitur. Sic *asper equus*, qui freno obnititur. Atqui Minucius obvius & expositus Hannibali ad pugnam. Non igitur Fabio cunctatore *asperior*. Scribo minima mutatione,

Non ita me experti Fabius Fabiique magister Turbatum, Hesperio clausos cum milite colles Evassi victor.

Hesperium militem pro Romano frequenter posuit noster. Haec scripseram, cum perlata ad me ex Serenissimi Suecorum Regis bibliotheca Parmensi

editione, illic quoque *et Hesperio*, pro *expertor*, comparere laetabundus adverti. N. HEINSIUS. *Fabiique magister Turbarum inceptor* etiam conjicit Dauisqueus, qui Silium imitatum dicit illa Maron. ex xi. Aen. vers. 396.

Non ita me experti Bitias & Pandarus ingens, Et quos mille die victor sub Tartara misit.

v. 507. *Et tenuit sententia mentem*] Opinor, *Haec postquam placita intentae sententia menti vel, attonitae menti*. N. HEINSIUS.

v. 511. *Vince omnem, miles, virtute laborem*] *rumpi omnem* editio Parmensis. N. HEINSIUS. Ita etiam editio Romana princeps & Mediolanensis.

v. 512. *Possunt se tendere*] *possint* maiuerim. N. HEINSIUS.

v. 513. *Hoc iter Alpes, Hoc Cannas statuere tibi*] Arbitrabar legendum, *Hoc Cannas stravere tibi, non statuere*. ratio manifesta est, & membranae non repugnant. MODIUS Novant. Lection. Epist. xxxviii. *stravere* Modius ex Colonienfi. recte. Interpres tamen hic sui similis est. N. HEINSIUS. *stravere* etiam Putean. codex, quod recte viri docti vindicarunt. *sternere viam* Livio familiarissima locutio est; sic lib. x. cap. xxiii. *Semitam* (axo quadrato a Capena porta ad Martis straverunt. & passim alibi.

v. 517. *Et denigrantem Tarpeja sede Tonantem*] Lego evidenti conjectura *Et demigrantem*. Dii devictis urbibus emigrare putabantur. Virgil.

Excessere omnes adytis templisque relictiis Di, quibus imperium hoc steterat.

Et Romani certo & sollempni carmine, antequam urbem aliquam vi caperent, Deos ejus tutelares evocabant promissis amplioribus etiam iis, quam illic habuissent, Romae honoribus. Atque ad hanc Deorum ex urbibus capiendis ab hoste emigrationem pertinet stultum Tyriorum factum, qui, ab Alexandro obfessi, cum unus è civibus pro concione narrasset, oblatam sibi per somnium speciem Apollinis, quem eximia religione colerent, urbem

- Spirantes proferret equos, impellit in agmen
 510 Voce manumque viros, & coepta immania pandit:
 Perge, age, vince omnem, miles, virtute laborem;
 Et, quantum humani possunt se tendere passus,
 Arduus accelera. Romam petis. hoc iter Alpes,
 Hoc Cannae stravere tibi. eja, incute muris
 515 Umbonem Iliacis, Capuaeque repende ruinas;
 Quam tanti fuerit cadere, ut Palatia cernas,
 Et demigrantem Tarpeja sede Tonantem.
 Instincti glomerant gressus. Roma auribus haeret,
 Roma oculis. creduntque ducis sollertibus actis
 520 Aptius id coeptum, quam si duxisset ab ipso
 Fatali Aeneadis campo. Vulturna citata
 Transmittunt alno vada, postremique relinquunt

Tardandis

bem deferentis, aurea catena devinxere simulacrum, araeque Herculis, cujus numini urbem dicaverant, inferuere vinculum, quasi illo Deo Apollinem retenturi. MODIUS Novant. Lection. Epist. xxxviii. Illud demigrantem minime mutandum, licet & Anglicanus codex demigrantem praeferat. BARTHIUS lib. v. Advers. cap. vi. Interpres sui similis est, dum demigrantem, pro demigrantem, tueri contendit. demigrans & emigrans idem, ut erigere & derigere, effundere & defundere, eripere & deripere, emereri & demereri, ac talia complura. N. HEINSIUS. Dausquejus conjiciebat, Et de nigranti Tarpeja sede; vel Et de Tarpeja nigrantem sede. nigrantem autem exponit *νῆσαν*, turbines & tempestates cientes: quo sensu fere est apud Maron. viii. Aen. vers. 353.

Credunt se vidisse Jovem, cum saepe nigrantem Aegida concuteret dextra, nimboque cieres. Codex Oxon. cum praeis editionibus nonnullis demigrantem & demigrante habent: ex Colon. codice nihil diversitatis notatum inveni, quamvis discrepantes scripturae appictae erant margini editionis, in qua demigrantem legitur. Sed recte demigrantem viti docti, quo verbo usus est Statius lib. i. silv. ii. vers. 3. procul ecce canorae Demigrant Helicone Deae. & Theb. iv. vers. 405.

Baccho jam demigrante quievit. Respicit autem Silius, ut Modius docuit, superstitionem veterum, qua Dii, instante urbis excidio, templa relinquere & ad hostes transire credebantur. Supra habes lib. ii. vers. 364.

Et jam damnata cessit Karthagine Mavors. ubi vide Dausquejum. Petron. in Satyr. cap. lxxxix.

Peritura Troja perdidit primum Deos. Plura vide apud Muret. v. Var. Lection. cap. xviii. & Turneb. xiv. Advers. cap. xv. Sic contra Dii redire dicuntur instantibus rebus magis felicibus. supra est lib. viii. vers. 236. placavimus iras Coelicolam, redeunt Divi. Valer. Flacc. lib. ii. vers. 485.

Verum o jam redeunt Phrygibus si numina.

& Jos. Iscan. iii. bell. Troj. vers. 93.

si prima Pelasgis
 Laureae, fas Phrygibus palmam sperare secundam,
 Et nostros redisse Deos.

qui nempe, capta ab Hercule Troja, urbe exierant.

v. 518. *Instructi glomerant gressus*] Cum membranis libentius *Instincti*, quam cum cufis codicibus *Instructi*, legerim: quod illud ad praecedentem Hannibalis exhortationem melius referatur. MODIUS Novant. Lection. Epist. xxxviii. *Instincti* cum scriptis & Modio, quomodo & Parmensis editio. vide lib. viii. vers. 244. N. HEINSIUS. *Instincti* profectum est a manu Marfi, nam eo antiquiores editiones *Instincti* habent, id est, oratione & adhortatione Hannibalis incitati & incensi. infra lib. xv. vers. 135.

Sed quamquam instinctis tacitus tamen aegra periculi

Pectora subrepsit terror.

v. 520. *Aptius id coeptum, quasi duxisset ab ipso*] *quam si duxisset* legendum, non *quasi*. MODIUS Novant. Lection. Epist. xxxviii. *duxisset* Putcan. an *duxisset*? N. HEINSIUS.

v. 521. *Vulturna citata Transmittunt alno vada*] Qui *alvo* pro *alveo* positum volunt, nugantur. Legendum *citata alno*. *alnum* pro navi dixit. Ex illa enim haec fit. Et sic nescio qui de prima navi, & *pressam* regibus *alnum*. MODIUS Novant. Lection. Epist. xxxviii. Scribo usitata metonymia *Transmittunt alno vada*. D. HEINSIUS. Verissima est lectio *citata alno*. Curiositas Interpretum aliud agere debebat. in re clarissima non tricandum. BARTHIUS lib. v. Advers. cap. vi. *alno* bene Modius ex Colonienfi, uti & Barthius. olim legebam *ca-vata alno*. Sic Virgil. N. HEINSIUS. Marcilius apud Dausquejum vulgatum tuebatur, cui *alvus* erat *ναῦς* Graecis aequae ac Latinis: ipse vero Doctissimus Dausquejus legebat *citato alveo*. *alveus*, ne poetas memorem, Livio etiam pro navi poni-

liji 3 tur

- Tardandis Italis corruptas igne carinas.
 Tum Sidicina legunt pernicipibus arva manipulis,
 525 Threiciamque Calen, vestras a nomine nati,
 Oriethyia, domos. hinc Allifanus Iaccho
 Haud inamatus ager, Nymphisque habitata Casinis
 Rura evastantur: mox & vicinus Aquinas,
 Et, quae fumantem texere giganta, Fregellae
 530 Agmine carpuntur volucris. fert concitus inde
 Per juga celsa gradum, duris qua rupibus haeret
 Bellator Frusino, & surgit suspensa tumentis
 Dorso frugiferis Cerealis Anagnina glebis.
 Jamque adeo est campos ingressus & arva Labici,
 535 Linquens Telegoni pulsatos ariete muros,
 Haud dignam inter tanta moram. nec amoena retentant
 Algida, nec juxta Junonis tecta Gabinae.
 Praeceptis ad ripas immani turbine fertur,
 Sulfureis gelidus qua serpit leniter undis
 540 Ad genitorem Anio, labens sine murmure, Thybrim.
 Hic ut signa ferox dimensaue castra locavit,

Et

tur lib. XXI. cap. XXVI. *Alveos informes, quibus se
 suaeque transvehere, raptim faciebant.* vide Cerd.
 ad Maron. VI. Aen. vers. 412. *alveus* autem pro *al-
 vus* Statio restituit Barth. V. Theb. vers. 1. ubi &
 Maroni hanc vocem saepe dissyllabam esse monuit,
 quemadmodum hic quoque Daufquejus. Sed cum
 Maro semper ita hanc vocem in fine versus con-
 traxerit, neque aliunde ullum adhucdum exem-
 plum notatum sit, ubi id in medio versu factum
 est, malim cum viris eruditis *citata alno* legere,
 praefertim accedente auctoritate optimarum mem-
 branarum. neque aliter manu docta in editione Ro-
 mana principe emendatum est. Nam ex alno, quae
 poetis *fluctibus apta & amica fretis* dicitur, plerum-
 que naves compingebantur, unde *alnus* saepe etiam
 pro navi ponitur. Lucan. lib. III. vers. 520.

— *emeritas repetunt navalibus alnos.*

Statius III. Theb. vers. 23.

Fluctibus Ioniis Calabrae datus arbiter alno.

Claud. I. de Rapt. Prof. in praefat. vers. 3.

Qui dubiis ausus committere fluctibus alnum.

ubi in Mito Vossiano etiam *alvum* erat. & II. de
 Rapt. vers. 178.

— *missumque Pado qui remigat alnum.*

Sidon. Apoll. lib. II. Epist. II. *Hinc jam spectabis,
 ut promoveat alnum piscator in pelagus.* vide & Daufq.
 hoc loco. Pro *citata* autem Illustrissimus Heinsius
 olim legebat *cavata*, ut supra lib. VI. vers. 522.

— *pinque immane cavata*

*Aequor, & immensas curva trabes findimus un-
 das.*

Liv. lib. XXI. cap. XXVI. *Novasque alias primum Galli
 inchoantes cavabant ex singulis arboribus.* Sidon. A-
 poll. carm. V. vers. 404. *pars linte cavata Jam docu-*

les exponit equos. Malim tamen *citata*. Sic Canall.
 carm. IV.

*Phaëlus ille, quem videtis, hospites,
 Ait fuisse navium celerissimus.*

& carm. LXIV. vers. 1.

Super alta vectus Atrys celeri rate maria.

Citata alno transmittunt vada Vulturna est celeriter
 navibus Vulturnum trajiciunt.

V. 526. *Iaccho Haua inaratus ager*] Referunt mem-
 branae, *Haud inamatus ager*, quod potius videtur.
 MODIUS Novant. Lection. Epist. XXXVIII. Mo-
 dius *Haud inamatus*. Ego *Haud ingratus*. Sed ex his
 non pendet reip. nostrae nec patriae salus. Utrum-
 que recipi potest. D. HEINSIUS. Recte Modius
 ex Colonienfi *inamatus*. quomodo & editio Par-
 mensis prae se fert, & Aldi Veneta. Pluribus con-
 firmat Eruditissimus Gronovius Diatribes Stationae
 cap. XLIII. Sic *Qua Bromio dilectus ager*, Statius lib.
 II. Surrentino Pollii. Interpres solens nugatur. *Al-
 lifanus* etiam *ager* legendum; de quo diximus lib.
 VIII. vers. 529. N. HEINSIUS. *Aelifanus ager*,
 codex Colonienfis. Sed optime Heinsius *Alifanus*
 legendum monuit: neque aliter habet Romana
 princeps & Mediolanensis editio. Sic in lapide a-
 pud Gruter. pag. CDVII. n. 7. ORDO. ET. PO-
 PVLVS. ALLIFANORUM. PATRONO. De-
 inde recte etiam viri docti ex libris priscis *inamatus*
ager vindicarunt: neque aliter habent codices Oro-
 niensis & Puteaneus, cum editione Romana prin-
 cipe, Mediolanensi, & Gryphii, quod primus
 Marsus interpolavit. Daufquejus dum operose o-
 stendit, agros, ut arbores & vites recte ferantur,
 prius arandos esse, ut vulgatam lectionem tueatur,
 nihil agit. Non enim viri docti *to inaratus* rejec-
 runt,

Et ripas tremefecit eques, perterrita pulsus
 Ilia prima vadis sacro se conjugis antro
 Condidit, & cunctae fugerunt gurgite Nymphae.

- 545 At matres Latiae, ceu moenia nulla supersint,
 Attonitae passim furibundis gressibus errant.
 Ante oculos astant lacerae trepidantibus umbrae,
 Quaeque gravem ad Trebiam, quaeque ad Ticina fluenta
 Oppetiere necem, Paullus Gracchusque cruenti,
 550 Flaminiusque simul, miseris ante ora vagantur.
 Clausit turba vias. stat celsus & asper ab ira,
 Ingentemque metum torvo domat ore Senatus.
 Interdum tamen erumpunt sub casside fusae
 Per tacitum lacrimae; quidnam Fortuna minetur,
 555 Quidve parent Superi? pubes dispersa per altas
 Stat turres, atque huc ventum sub corde volutat,
 Ut jam Roma satis credat, defendere muros.
 Poenus ut ad somnos vix totam cursibus actae
 Indulsit pubi noctem, vigil ipse, nec ullam
 560. Ad requiem facilis, credensque abscedere vitae,

Quod

runt, quod terram, antequam arbores ferantur, arandam esse nesciant, vel negent; sed quod aliud Silio placuisse Mistorum auctoritas persuadat. Simili sensu *Aulon Baccho amicus* dicitur Horat. lib. II. od. VI. vers. 18. ubi plura habet Eruditiss. Bentlejus. v. 527. *Nymphis habitata Casini Rura*]. *Nymphis Casinis* Colonienfis. venuste. N. HEINSIUS. v. 529. *Et, quae*] *At, quae* Colon. lege *Ac. N.* HEINSIUS.

v. 531. *Duris qua rupibus haeret*] *thuris qua rupibus* Colonienfis, ut puto, mendose. N. HEINSIUS.

v. 534. *Arva Labicii*] *Labyi* membranae Colonienfis. Sed male. Nam & supra lib. V. vers. 565. lib. VIII. vers. 368. & apud Maron. VII. Aen. vers. 496. libri scripti semper *Labiis* habent per i, numquam autem per vocalem Graecam. Deinde Graecis etiam *Λαβίξος*, non *Λαβίξος*, dicitur.

539. *Qua serpis leniter undis Anio, labens sine murmure*] Miror Anienem Silio leniter serpente, & sine murmure labentem dici, ut & supra lib. IV. vers. 224.

Quosque sub Herculeis taciturno flumine muris Pomifera arva creant Anienicolae Catilli: cum reliquis scriptoribus praiceps, rapidus, & per saxa labi dicatur. sic Horat. lib. I. od. VII. vers. 13. *Et praiceps Anio & Tiburni lucus.* Ovid. III. Amor. eleg. VI. vers. 45.

Nec te praetereo, qui, per cava saxa volutans, Tiburis Argi pomifer arva secas. & vers. 51.

Hanc amnis rapidis animosus vidit ab undis. & vers. 80.

Atque isa se in rapidas perdita misit aquas.

Statius lib. I. silv. III. vers. 20.

Ipse Anien, miranda fides, infraque superque Saxeus, hic tumidam rabiem spumosaque ponit Murmura.

Quin nec memini, alibi Anieni *Sulphureas undas* tribui, quod proprium fluvii Naris erat: nisi fortasse sit propter aquas Albulae in Anienem influentes, quae saepe *sulphureae* vocantur.

v. 546. *Attonitae*] Hic versus in Colonienfi proxime sequenti postponitur. male. N. HEINSIUS.

v. 547. *Lacerae umbrae*] Quae etiam nunc servant vulnera, quibus olim occubuerunt. Tali enim habitu umbrae ad inferos descendere credebantur, quali erant tempore mortis. Vide fragmentum Advers. N. Heinssii, quod post Tibull. Broekhus. edidit, pag. 461.

v. 555. *Quidve parent Superi*] Supra lib. I. vers. 136. *Magna parant Superi.*

v. 556. *Atque huc ventum sub corde volutat, Ut jam Roma satis credat, defendere muros*] Quid dici possit clarius & apertius, non video. De tanta potentia nihil reliquum populo Romano, nisi ut muros defendere posse pro magno habeat. Sunt tamen qui aliam lectionem comminiscuntur, non satis bene consulentes perspicaciam industriae suae. BARTHIUS lib. V. Advers. cap. VI. Perperam haec sollicitat Interpres. Nihil magis perspicuum his versibus. Stat pro nobis contra Interpretem Barthius. N. HEINSIUS. Dausquejus ita emendabat,

Stat turres, atque eventum sub corde volutat:

Et jam Roma satis credit, defendere muros.

Sed locum integrum esse recte viri docti monuerunt.

v. 559. *Vigil ille*] *ipse* ex scriptis. N. HEINSIUS.

Recte

- Quod sopor eripiat, tempus; radiantibus armis
 Induitur, Nomadumque jubet prorumpere turmas.
 Inde, levis frenis, circum pavitantia fertur
 Quadrupedante sono perculsae moenia Romae.
- 565 Nunc aditus lustrat, clausas nunc cuspide pulsat
 Infesta portas, fruiturque timore paventum.
 Nunc, lentus celsis astant in collibus, intrat
 Urbem oculis, discitque locos, causasque locorum.
 Ac legeret visu cuncta, & penetraret in omnes
- 570 Spectando partes, ni magno turbine adesset
 Fulvius, haud tota Capuae obsidione relicta.
 Tum demum castris turmas inflexit ovantes,
 Spectata, ductor, satiatus pectora Roma.
 Atque, ubi nox depulsa polo, primaeque rubescit
- 575 Lampade Neptunus, revocatque Aurora labores,
 Effundit rupto persultans agmina vallo,
 Et quantum clamare valet, Per plurima nostra,
 O socii, decora & sacras in sanguine dextras,
 Vobis ite pares, & tantum audete sub armis,
- 580 Quantum Roma timet. reliquam hanc excindite molem;
 Nil, quod vincatis, toto restabit in orbe.

Neu

Recte libri scripti *ipse*. Hannibal, dum partem no-
 ctis militibus ad somnum indulget, *ipse* vigilabat.
 Saepius librarii has voces, dum inter eas nihil di-
 scriminis interesse putant, perperam inter se com-
 mutarunt. Vide N. Heinium ad Nason. Epist. xiv.
 Her. vers. 95. Metam. iii. vers. 229. & J. Broek-
 huf. ad Prop. lib. iii. eleg. xx. vers. 6.

v. 563. *Inde levis frenis*] *levis freni* opinor, ut fac-
 pe alias. vide lib. vii. vers. 508. N. HEINSIUS.
 Sed nec recepta scriptura temere rejicienda. vide
 supra ad lib. v. vers. 363.

v. 566. *Fruiturque timore paventum*] id est, dele-
 ctatur. Martial. lib. viii. Epigr. xxx.

Aspicis, ut teneat flammis, poenaeque fruatur.

Claudian. i. in Rufin. vers. 236.

Nec celeri mittis leto: crudelibus ante

Supplicis fruitur.

qui & alibi ita locutus est.

v. 567. *Nunc, laetus celsis astant in collibus*] Pro-
 banda lectio membranarum *lentus celsis astant in*
collibus. Haeret enim obtutu tanti spectaculi, nec
 satiatur videndo. BARTHIUS lib. v. Advers. cap.
 vi. *lentus* ex vetustis codicibus. monuit Barthius ex
 Oxonio. N. HEINSIUS. Recte libri scripti *lentus*,
 quae vox securitatem quandam notat. vide Jan.
 Broekhus. ad Tibull. lib. i. eleg. v. vers. 45. sic su-
 pra lib. vii. vers. 440.

Audivit sacrae lentus certamina formae.

Virgil. Ecl. i. vers. 4.

tu, Tityre, lentus in umbra
Formosam resonare doces: Amaryllida silvas.

Frequenter autem errore librariorum vox *lentus* in
 vicinam *laetus* migravit. Vide N. Heins. ad Nason.
 Epist. xix. Her. vers. 81. & ii. Trist. vers. 514. ubi
 etiam Silio veram lectionem asseruit.

v. 572. *Castris turmas suffixit ovantes*] Manu-
 scriptus codex *turmas suffluxit*. Non recedimus a vul-
 gato. BARTHIUS lib. v. Advers. cap. vi. *inflexit*
 libri manu exarati. quibus & Parmensis subscribit
 editio. Probe omnino. Interpres perperam *suspexit*,
 vel *suffecit*; qui & *suffecit*, & *suffixit* tuetur. ridi-
 cule. *influxit* Oxonius, proxime verum: quod Bar-
 thio tamen minime intellectum. N. HEINSIUS.
inflexit Mediolanensis editio. neque aliter etiam Ro-
 mana princeps, in qua ad marginem *induxit* legen-
 dum, notatum manu docta vidi. sed *inflexit* ex
 scriptis revocavit Heinsius. prodigioso operarum
 errore in editione Marci est *insoelix*, quod tamen
 & Martin. Herbipolensis servavit. *suffecit* est a Ni-
 candro, *suffixit* a Gryphio. Celeberrimus Burman-
 nus conjiciebat *subduxit*.

v. 577. *Per plurima nostra*] *vestra* iidem codices.
 N. HEINSIUS. Recte *vestra*. Per suam enim ipso-
 rum famam & gloriam milites hortabatur Hanni-
 bal. Saepe ita peccarunt librarii. vide supra ad lib.
 xi. vers. 117.

v. 578. *Et sacras in sanguine dextras*] A Silio esse
 arbitror, & *saturatas sanguine dextras*. apud Lucan.
 lib. i. vers. 39. *Poeni saturarent sanguine manus*. a-
 pud Statium iii. Theb. vers. 644.

sanguine juncto

Aoniam & Tyrii saturare novalia Cadmi.

sic

- Neu populi vos Martigenae tardarit origo;
 Intratam Senonum capietis millibus urbem,
 Assuetamque capi. fortasse curulibus altis
 585 Jam vos, exemplo proavorum, ad nobile letum
 Expectant de more senes, mortique parantur.
 Talibus hinc Poenus: sed contra Oenotria pubes
 Non ullas voces ducis aut praecepta requirit.
 Sat matres stimulant, natique, & cara supinas
 590 Tendentum palmas lacrimantiaque ora parentum.
 Ostentant parvos, vagituque incita pulsan
 Corda virum, armatis infigunt oscula dextris.
 Ire volunt, & pro muris opponere densi
 Pectora, respectantque suos, fletumque resorbent.
 595 Ut vero impulso patefactae cardine portae,
 Et simul erupit motis exercitus armis,
 Funditur immixtus gemitu precibusque per altos
 Ad coelum muros plangor, sparsaeque solutis
 Crinibus exululant matres, atque ubera nudant.
 600 Fulvius antevolans agmen, Quis nesciat, inquit,
 Non sponte ad nostros Poenum venisse penates?
 A portis fugit Capuae. subnectere plura

Conantem

Sic locus ille legendus est, ut dictum ad lib. VII. vers. 295. N. HEINSIUS. Ita agros sanguine saturare supra est lib. XI. vers. 568.

Sanguine Dardanio Rutulos saturavimus agros.
 Potes etiam legere, *satiatas sanguine dextras*, ut apud Nason. VII. Met. vers. 808.

— sed cum satiata ferinae

Dextera caedis erat, repetebat frigus & umbras.

v. 579. *Votis ite pares*] In codice casco *Vobis ite pares*: quod licet pulchrum sit, non tamen a usum vulgatum condemnare. vix enim tantum vovere ausi erant olim, quantum nunc Fortuna obtulerat. BARTHIUS lib. v. Advers. cap. vi. *Vobis* repone ex Colonienfi: & sic Oxonius quoque. nec dubitare debuit Barthius. vide, quae ad Nasonem congestimus Epistola Acontii vers. 62. N. HEINSIUS. *Vobis* etiam editio Romana princeps, Mediolanensis, Marfi, & Martini Herbipolensis, quod recte N. Heinſius recepit. Nicander *votis* edidit, idque omnes editiones, Juntina posteriores, habent.

v. 582. *Neu populi vos*] Ne Colonienſis codex. reliqui libri nihil mutant, nisi quod errantes operae in Romana principe & Mediolanensi editione *Hen*, pro *Neu*, ediderint.

v. 585. *Ac nobile letum*] ad letum idem Colonienſis, bene. N. HEINSIUS.

v. 587. *Talibus hic Poenus*] hinc rectius scripti codices. pro *sed contra*, Puteaneus *contraque*. N. HEINSIUS. hinc etiam vetustissimae editiones. primus hic edidit Marſus.

v. 589. *Sat matres stimulant*] Livius lib. VII. cap.

XI. *Pagnatum haud procul porta Collina est totius viribus urbis in conspectu parentum conjugumque ac liberorum; quae, magna etiam absentibus hortamenta animi, tum subiecta oculis simul verecundia-misericordiaeque militem accendebant.*

v. 592. *Infigunt oscula dextris*] *desigunt* Puteaneus. N. HEINSIUS. Nihil muto. infra vers. 738.

Ac tacitae natis infigunt oscula matres.

Rutil. lib. I. Itin. vers. 43.

Crebra relinquendis infigimus oscula portis.

v. 596. *Iunctis exercitus armis*] *motis armis* Colonienſis. N. HEINSIUS.

v. 598. *Ad coelum muros clangor*] *plangor* scribendum vel invitis membranarum. N. HEINSIUS.

v. 599. *Exululant matres*] *Ululatus* in sacris, de quo in notis agit Daufquejus, huc non pertinet. *Exululabant* matres, & fletum tollebant ob pericula maritis aut liberis cum Poenis proelium conferturis impendentia, dum exercitus portis funditur. *exululare* & *ululare* est flere, ejulare. supra lib. VI. vers. 562.

— *jacent portis, ululantque dolore*
Dispersum vulgus.

v. 600. *Quis nesciat, inquit*] *quis nescius* in Puteaneo, & ad vestros penates, pro nostros. N. HEINSIUS.

v. 602. *Subnectere plura Conantem tristis coeli cum murmure vasto Turbavit fragor*] *tristis fragor* non placet. Opinor a Siliana manu esse. *subnectere plura Conantem his dictis coeli* &c. N. HEINSIUS. Hic locus mihi sanus, & nulla medicina egere videtur.
 K k k k Nam

- Conantem tristis coeli cum murmure vasto
 Turbavit fragor, & subita de nube procellae.
 605 Jupiter, Aethiopum remeans tellure, minantem
 Romuleo Poenum ut vidit succedere vallo,
 Coelicolis raptim excitis, defendere tecta
 Dardana, & in septem discurrere jusserat arces.
 Ipse e Tarpejo sublimis vertice cuncta,
 610 Et ventos simul, & nubes, & grandinis iras,
 Fulminaque, & tonitrus, & nimbos conciet atros.
 Concussi tremuere poli, coelumque tenebris
 Clauditur, & terras caeco nox condit amictu.
 Instat tempestas oculis, hostique propinquo
 615 Roma latet. jactae in turmas per nubila flammæ
 Stridorem servant, membrisque insibilat ignis.
 Hinc Notus, hinc Boreas, hinc fuscis Africus alis
 Bella movent, quantis animos & pectora possint

Irati

Nam si *tristis* cum voce *fragor* jungere nolis, at certe cum voce *coeli* debet jungi. *triste* autem *coelum* est in nubes ac tempestates coactum. Infra lib. XIV. vers. 345.

*Ille novus pluvias Titan ut proderet ortu
 Fuscatis tristis radiis.*

Virgil. III. Georg. vers. 278.

— aut unde nigerrimus Auster

Nascitur, & pluvio contristat frigore coelum.

Sic contra *laetum*, *hilare coelum* est serenum. Silius infra vers. 665.

Laeta serenat facies aperitur Olympi.

Valer. Max. lib. IV. cap. II. ex. I. *Placidum mare ex aspero, coelumque ex nubilo serenum hilari aspectu sentitur.* Arnob. VII. advers. Gent. pag. 243. *In habitum laetorem statum coeli tempestatumque mutasse.* Saxo Gramm. I. Hist. Dan. pag. 17. *Carminebus in nimbos solvere coelum, laetamque aëris faciem tristis imbrum aspergine confuderunt.*

v. 605. *Jupiter, Aethiopum remeans tellure*] Dioplin intelligunt apud Homerum Grammatici per Aethiops. D. HEINSIUS. Homeri fictionem Silius secutus est, qui Deos quotannis certo tempore ad Aethiops proficisci, ut epulis & sacrificiis sollempnibus ibi interessent, commentus est. Vide Homer. II. A. vers. 423. & Odyss. A. vers. 22. Eo respicit etiam Statius v. Theb. vers. 426.

— arcana, sic fama, erumpere porta
*Coelicolas, si quando domos litusque rubentum
 Aethiopum & mensas amor est intrare minores.*

Ridet hanc fabulam Arnob. VI. advers. Gent. pag. 192. *Hoc est enim proprium Deorum, complere omnia vi sua; non partiliter uspiam, sed ubique esse totos; non adesse, non abesse, non coenatum ad Aethiops pergere, & post dies bisseos privatum ad domicilium redire.*

v. 607. *Coelicolis raptim excitis*] *Coelicolas raptim excitos* Gronovius curis secundis Observat. lib. I.

cap. XVII. N. HEINSIUS. Recte vir Celebrerrimus Jac. Perizonius ad Sancti Minervam pag. m. 125. hunc locum ab omni mutatione vindicat, docens, si vel maxime soloeca sit locutio, *jussu Coelicolis defendere tecta*, tamen nullam hunc locum mutandi causam esse, cum & *Coelicolis excitis* possint esse ablativi absoluti, postquam *Coelicolas* exciverat. Certe id melius est, quam locutionem *habere alicui* probare, qua, si non omnino abstineant, certe optimi scriptores quam parcissime usi sunt. vide Celebrerrimum Burmannum ad Petron. satyr. cap. LXXI. Contra vero, quo quis ad Latinam linguam in deterius labentem propius accedat, eo frequentius ita locutus esse reperitur. sic interdum eam locutionem Statius usurpavit, saepius apud Claudianum occurrit, at passim Juvenecus similesque scriptores adhibuerunt.

v. 609. *Cuncta Et ventos simul & nubes*] *juncta simul* opinor. pro *conciet atros*, Puteaneus *concitat*. Interpres post id *cuncta* illum versum subjungit, *Fulminaque & tonitrus*. N. HEINSIUS. Voces *cunctus* & *junctus* saepissime commutari à libris supra docui ad lib. IX. vers. 641.

v. 612. *Concussi tremuere poli*] *Concussi* scripta exemplaria & priscae editiones. N. HEINSIUS. In Romana principe jam & Mediolanensi editione *Concussu* est.

v. 616. *Membris insibilat ignis*] *membrisque* Coloniensis. mox, pro *quantis animos*, Puteaneus *quantamque animos*. N. HEINSIUS.

v. 617. *Hinc Notus, hinc Boreas, hinc fuscis Africus alis*] *fuscis alis* non ad solum Africum, sed etiam ad Notum ac Boream referendum, ceterosque ventos, quibus plerumque in tempestatibus nigrae alae tribuuntur. Sic Coro dantur supra lib. III. vers. 523.

— glomeratas turbine Corus
In media ora nives fuscis agit horridus alis.

Boreas

- Irati fatiare Jovis. fluit agmen aquarum,
 620 Turbine confusum piceo & nigrante procella,
 . Atque omnes circa campos spumantibus undis
 Involvit. celsus summo de culmine montis
 Regnator Superum sublata fulmina dextra
 Libravit, clipeoque ducis, non cedere certi,
 625 Incussit. summa liquefacta est cuspis in hasta,
 Et fluxit, ceu correptus fornacibus, ensis.
 Ambustis sed enim ductor Sidonius armis
 Sistebat socios, & caecum e nubibus ignem,
 Murmuraque a ventis misceri vana docebat.
 630 Tandem post clades socium coelique ruinam,
 Non hoste in nimbis viso, non ense, referri
 Signa jubet castris, maestisque refuscitat iras.
 Ventis debebis nimirum hiemisque procellis

Unum,

Boreae lib. xvii. vers. 253.

*Insequitur sublime ferens nigrantibus alis**Abruptum Boreas ponti latus.*

Noto apud Valer. Flacc. lib. i. vers. 611.

*— Zephyrusque, & nosli concolor alas**Nimborum cum prole Notus.*

v. 619. *Fluit agmen aquarum*] Malim, *ruit*. N. HEINSIUS. *ru* aptius multo est exprimendo desuper cadentium imbrium ac procellarum impetum. Nonnumquam scribae librarii in commutandis vocibus *fluere* & *ruere* hallucinati sunt. Sic apud Maron. xi. Aen. vers. 236. pro *fluuntque* ad *regia* *plenis Testa viis*, codex Etruscus antiquissimus, majusculis literis exaratus, *ruuntque* habet, teste Gronovio ad Senec. Herc. Fur. vers. 840. Apud Lucan. lib. iv. vers. 76.

Jamque polo pressae largos densantur in imbres, Spissataeque ruunt.

Ita scripti quidam, pro *Spissataeque fluunt*, & forsitan non male; nam *fluit* paullo ante praecessit. vide etiam N. Heinsium ad Claud. ii. in Rufin. vers. 427. *agmen aquarum* quid sit, vide Salmas. in Exercit. Plin. pag. 59.

v. 622. *Celsus summo de vertice montis Regnator Superum*] An, *celsi*? an, *Coeli*? mons Coelius. N. HEINSIUS. *Te Coeli montis* non placet; supra enim Silius Jovem in Tarpejo monte collocat, vers. 607.

Coelicolis raptim excitis, defendere testā Dardana, & in septem discurrere jusserat arces. Ipse & Tarpejo sublimis vertice &c.

Sed nec *celsi montis* placet. nam *celsus regnator Superum*, est in monte celso consistens, eodem modo ut *sublimis* loco modo laudato. sic supra vers. 486.

*— arduus ipse**Tifata insidit, propior qua moenibus instat Collis.*

lib. vii. vers. 123.

*Cassarem sedet irarum spectator, & alii**Celsus colle jugi domas exsultantia corda.*v. 625. *Summa liquefacta est cuspis in hasta*] Pari- ter Lucan. lib. vii. vers. 158.*Excussit cristas galeis, capulosque solutis**Perfudit gladiis, creptaque pila liquavit,**Ac ihereoque nocens fumavit sulfure ferrum.*

Claudian. in vi. Conf. Hon. vers. 344.

*— hic tabescente solutus**Subsidit galea, liquefactaque fulgure cuspis**Canduit, & subitis fluxere vaporibus enses.*

v. 628. *Caecum e nubibus ignem, Murmuraque a ventis misceri vana docebat*] Haec fulmina proprie & ex disciplina augurali *bruta* vocantur. Plinius ii. Histor. Natur. cap. xlii. *Hinc bruta fulmina & vana, ut quae nulla veniant ratione naturae*. Videtur autem haec Karthaginensium de tonitru & fulmine opinio fuisse: nam ita rursus infra Hannibal lib. xvii. vers. 329.

Te vero, te te exstimulem, qui fulmina contra, Et nimbos, tonitruoque, ac summi numinis iras Cum stare, perferre ferox ac vana jubebas Nubila, & ante ducem Capitolia celsa petebas.

& Iarbas apud Maron. iv. Aen. vers. 208.

*Aspicis haec? quoniam te, genitor, cum fulmina torques,**Nequidquam horremus? caecique in nubibus ignes**Terrificant animos, & inania murmura miscent?*

v. 633. *Hiemisque procellis*] Forte *hiemique, procellisque*: quales versus apud Maronem frequenter admodum occurrunt. infra vers. 677. *ventis hiemique fugaces Terga damus*. N. HEINSIUS. *hiemique procellisque* malebat N. Heinsius, ut sit versus hypermetros, quem non solum rectum & secundum regulas metricas esse viri docti existimant, si sequens versus a vocali, ut hic fit, verum etiam, si a consona incipiat. vide Gifan. Ind. Lucret. pag. m. 457. Similes versus plures apud Maronem, Ovidium, aliosque exstant, quamquam plerumque ab indoctis librariis corrupti. Talis etiam supra erat

Kkkk 2 lib.

- Unum, Roma, diem. sed non te craftina nobis
 635 Lux umquam eripiet; descendat Jupiter ipse
 In terras licet. infrendens dum talia fatur,
 Ecce ferenato clarum jubar emicat axe,
 Purgatusque nitet discussis nubibus aether.
 Aeneadae sensere Deum, telisque repositis
 640 Summissas tendunt alta ad Capitolia dextras,
 Et festa cingunt montis penetralia lauro.
 Tum vultus, modo non parvo sudore madentes,
 Nunc laetos Jovis aspectant. Da, summe Deorum,
 Da, pater, ut sacro Libys inter proelia telo
 645 Concidat. haud alia potis est occumbere dextra.
 Sic adeo orantes pressere silentia, postquam
 Abstulerat terras nigrantibus Hesperus umbris:
 Quem, simul attollens rutilantem lampada, Titan
 Obruit, & vitae rediit mortalibus usus,
 650 Poenus adest, nec se castris Oenotria pubes
 Continet. haud dum enses stricti, mediumque jacebat
 Tantum ad bella loci, quantum transmittere jactae
 Sufficerent hastae, cum fulgor hebescere coeli

Per

lib. iv. vers. 188.

Tiburtes Magios, Hispellatemque, Metaurumque.
 ita editum olim. sed *Metaurum* scribendum ex Col-
 lon. libro monuerunt viri docti. lib. xvii. vers. 400.
 libri vetusti legunt,

Sub tanta cunctis vi telorumque virorumque.

Sed libri vulgati habent *virumque*. Cum vero omnes
 codices hoc loco in receptam scripturam conspi-
 rent, eam interpolare non audeo. *Hiems* hic est
 tempestas, ut apud Claud. iii. Conf. Hon. vers. 96.

*O nimium dilecte Deo, cui fundit ab antris
 Aeolus armatas hiemes.*

& ita apud Graecos etiam *χρυσάν* fumi docet Noris.
 in Cenot. Pisan. Diss. ii. pag. 136.

v. 635. *Descendat Jupiter ipse In terras licet infren-
 dens*] Prodigium est in codice scripto, *In terras li-
 cet miscendus*. Acutuli aliquid exterebrent; nos ni-
 mium fumus otiosi. BARTHIUS lib. v. Advers.
 cap. vi. Gronovius Observ. i. cap. xvii. ex editio-
 ne Romana *licet accensus*, quomodo & Parmensis.
 Sed aliter scripti, qui cum vulgatis faciunt, nisi
 quod in Oxonio mendosissime *licet miscendus*. ju-
 vandus locus distinctione

In terras licet. infrendens dum talia fatur.

N. HEINSIUS. Romana princeps etiam & Me-
 diolanensis editio *accensus*. Sed recte mutatione di-
 stinctionis locum persanavit N. Heinsius. De mul-
 tiplici Jovis in terram descensu ad pleniorum hujus
 loci intellectum consule Celeberrimi Burmanni *Δια
 καταβήτην*.

v. 640. *Summissas tendunt alta ad Capitolia dextras*
Summissae dextrae hic sunt elatae, sursum emissae.
 supra lib. i. vers. 673.

Summissi palmas lacerato segmine vestis.

lib. iv. vers. 411.

Credite summissas Romam nunc tendere palmas.
 Lucret. lib. i. vers. 7. *tibi suaves daedala terra Sum-
 mittit flores*. Senec. in Oedip. vers. 225.

*Ut sacrata templa Phoebe supplici intravi pede,
 Et pias, numen precatus, rite summissi manus.*

Vide Passer. ad Propertii lib. i. eleg. ii. vers. 9.
 v. 647. *Abstulerat terras Hesperus*] Silius imitatur
 illa Maronis ex iii. Aen. vers. 198.

*Involvete diem nimbi, & nox humida coelum
 Absulis.*

v. 650. *Nec se castris Oenotria pubes*] Atquinon in
 castris, sed in urbe erant Romani. Hac ratione
 permotus vir Celeberrimus P. Burmannus clausuris
 hic legere malebat. Certe eae voces in libris scri-
 ptis passim permutatae sunt. vide supra ad lib. x. vers.
 643.

v. 651. *Mediumque jacebat Tantum ad bella lo-
 ci &c.*] *mediique* praestat. N. HEINSIUS. Supra
 Silius hoc ita expressit lib. iv. vers. 101.

— *jam tantum campi dirimebat ab istis,
 Quantum impulsa valet comprehendere lancea nodo.*
 ubi plura vide.

v. 654. *Per subitum coepit, densaeque subire ten-
 brae*] *To subitum* & *subire* eodem versu non placet
 Celeberrimo Burmanno, qui propterea legendum
 conjiciebat *densaeque redire tenebrae. redire* nempe ut
 pridie.

v. 662. *Conantem & vana minantem*] *cunstantem*
 scripti. pro *minantem*, editiones primae *moventem*.
 N. HEINSIUS. *cunstantem* etiam primae editio-
 nes. vulgatam lectionem primus protulit Nicander

in

- Per subitum coepit, densaeque subire tenebrae ;
 655 Atque dies fugere, atque armari ad proelia rursus
 Jupiter. incumbunt venti, crassusque, rotante
 Austro, nimborum fervet globus. intonat ipse,
 Quo tremat & Rhodope, Taurusque, & Pindus, & Atlas.
 Audivere lacus Erebi, merfusque profundis
 660 Agnovit tenebris coelestia bella Typhoeus.
 Invadit Notus, ac, piceam cum grandine multa
 Intraquens nubem, cunctantem & vana minantem
 Circumagat, castrisque ducem succedere cogit.
 Verum ubi depositis sepsit sese aggere telis,
 665 Laeta serenati facies aperitur Olympi,
 Nullaque tam mitem credas habuisse Tonantem
 Fulmina, nec placido commota tonitrua coelo.
 Durat, & affirmans non ultra spondet in ipsos
 Venturam crebroque diem, modo patria virtus
 670 In dextras redeat, nec Romam exscindere Poeni
 Credant esse nefas. ubi nam tunc fulmina tandem
 Inviçti latuisse Jovis, cum sterneret ensis
 Aetolos campos? ubi, cum Tyrrhena natarent
 Stagna cruore virum? pugnat pro moenibus, inquit,

Si

in Juntina. Deinde *minantem*, quod in primis, quas consului, editionibus constanter existare vidi, non muto. supra lib. i. vers. 305.

— *figitque per arma*

Stantem pro muro, & minantem vana Caicum. ubi simili errore *motantem* vulgo editur.

v. 666. *Nullaque jam mitem*] *tam mitem* Puteaneus & editio Parmensis. N. HEINSIUS. *tam mitem* etiam Oxoniensis codex cum editionibus Romana principe, Mediolanensi, Marfi, & Martini Herbipolensis. Nicander vero apud Juntas *jam* edidit.

v. 668. *Durat & affirmans*] Aut *offirmans* legendum, aut *affirmans* pro *offirmans* ponitur. Sic apud Cicer. i. ad Attic. Epist. vii. vetusta nonnulla exemplana in *iracundia affirmatio*, non *offirmatio*, agnoscunt. Catullus Epigr. lxxvii.

Quin te animo affirmas, teque istinc usque re-
ducis.

fic & alii. N. HEINSIUS.

v. 668. *Non ultra spondet in ipsos Venturam crebroque diem*] Inquinata sunt haec. In membranarum opis nulla, nisi quod *ipso* legitur. Quae Interpretes concipiunt, aliud latere nos docent. Emaculem, *non ultra spondet in ipsos, Venturam retroque luem.* Non contra ipsos venturam luem, sed retro contra hostes ituram, modo ipsi virtuti pristinae studeant. Facilis error in prisca scriptura. Concinnius sit, *in ipsos Venturam, retro ire luem.* diem tamen etiam retinere possis, quae Jovis filia, cum ipse scilicet *Disputet* agnominetur. BARTHIUS lib. v. Advers.

cap. vi. *Venturam crebra diem* Colonienfis. Locus est mendosissimus. Barthius *Venturam retroque luem*, non in ipsos, sed retro in hostes ituram. vel *Venturam, retro ire luem.* Neutrum obtrudi mihi patior. Sunt enim valde frigida, ne dicam inepta. Oxonius codex *spondet in ipso.* Mihi aliquando veniebat in mentem, pro *Venturam* reponi debere *Saevituram*; pro *crebra diem*, quae scriptura existat in Colonienfi, *aethrae rabiem.* non *ultra spondet in ipsos Saevituram aethrae rabiem.* viderint acutiores. Possis etiam, *Venturam hanc aethrae rabiem*: quod proxime vetustam scripturam accedit. N. HEINSIUS. Daufquejus coniecit *Ventorum e coelo rabiem*, vel *Venturam coelo rabiem.*

v. 670. *Ne Romam exscindere Poeni*] *nec Romam* scripti codices & editiones priscae. N. HEINSIUS. Ita & vetustae editiones ante Juntinam.

v. 672. *Inviçti jacuisse Jovis*] Colonienfis *latuisse.* an, *Inviçti Jovis?* N. HEINSIUS. Recte *latuisse* ex optimis membranarum Illustrissimus Heinsius restituit. Similiter saepe peccarunt librarii. Vide N. Heinsium ad Ovid. iii. Fastor. vers. 265. Broekhus. ad Propert. lib. iv. eleg. viii. vers. 68. Bentley. ad Horat. lib. iv. od. vi. vers. 19. & quae supra notavi ad lib. ii. vers. 594. *Inviçti* vero *Jovis* non videtur mutandum in *Inviçti*. Cum enim Hannibal se Romanos ad Thrasymenum lacum ac Cannas devicisse gloriatur, Jovem, qui eos tuebatur, per Ironiam *Inviçtum* vocat.

v. 673. *Natarent Stagna cruore*] Vide Barthium ad Claudiani bell. Getic. vers. 515.

Kkkk 3

v. 675.

- 675 Si rector Superum tot jactis fulmine telis,
Inter tot motus cur me contra arma ferentem
Afflixisse piget? ventis hiemique fugaces
Terga damus. remeet, quaelo, mens illa vigorque,
Qua vobis, cum pacta Patrum, cum foedera adessent,
- 680 Integrare acies placitum. sic pectora flammant;
Donec equum Titan spumantia frena resolvit.
Nec nox composuit curas, somnive frementem
Aufus adire virum, & redeunt cum luce furores.
Rursus in arma vocat trepidos, clipeoque tremendum
- 685 Increpat, atque armis imitatur murmur coeli.
Ut vero accepit, tantum confidere Divis
Ausonios Patres, summissaque Baetis ad oras
Auxilia, & noctu progressum moenibus agmen:
Sic agitare fremens obsessos otia, jamque
- 690 Securam Hannibalis Romam, violentior instat.
Jamque propinquabat muro, cum Jupiter aegram
Junonem alloquitur curis, mulcetque monendo:
Nullane Sidonio juveni, conjuxque sororque
Cara mihi, non ulla umquam sine fine feroci
- 695 Addes frena viro? fuerit delere Saguntum,
Exaequare Alpes, imponere vincula sacro
Eridano, foedare lacus. etiamne parabit
Nostras ille domos, nostras perrumpere in arces?
Siste virum. namque (ut cernis) jam flagitat ignes,

Et

v. 675. *Tot jactis fulmine telis*] Forte, *fulminis*
alis. Apud Claudian. 11. Rapt. Proserp. vers. 229.

— *ni Jupiter aethere vulso*

Pacificas rubri torfisset fulminis alas.

N. HEINSIUS. *fulminis alis*, quod fulmina ut plurimum alata dicantur. ita supra libro VIII. vers. 478.

Affuit & sacris interpretis fulminis alis
Faefula.

Virgil. v. Aen. vers. 317.

Emicat & ventis & fulminis ocior alis.

Ratio vero, cur fulmen alatum fingatur, celeritas est, qua momento temporis coelum universum pervagatur. Vide P. Victorium xxvi. Var. Lect. cap. xiii. qui eandem ob causam fumo etiam ac Soli alas tribui notat. Vir Celeberrimus Petrus Burmannus ita scribendum hunc locum conjicit,

— *pugnat pro moenibus, inquit,*

Si rector Superum, tot jactis fulmine telis,
Inter tot mortes &c.

Ut insultet Jovi, qui, fulmine tactis armis & telis, plurimos milites in terram prostraverat, Hannibalem vero non afflixerat: vel conjiciebat, *cur tactis fulmine telis Inter tot motus cur me* &c. ut repetatur *to cur*.

v. 679. *Qua nobis*] *vobis* cum Colonienfi praef-

literit & cum Parmensi codice. N. HEINSIUS. Ita frequentissime peccasse librariorum supra docui ad lib. xi. vers. 117.

v. 681. *Frena resolvit*] Parmensis editio *resolvat*: rectius, quam *resolvit*, quod vulgati codices praefere ferunt. N. HEINSIUS. Non aliter etiam Mediolan. & Romana princeps editio.

v. 687. *Summissaque Baetis ad oras Auxilia*] Rem narrat Livius lib. xxvi. cap. xi. Laudat etiam Claudian. 111. de Laud. Stilic. vers. 144.

Numquam succubuit damnis, & territa nullo
Vulnere post Cannas major Trebiamque fremebat.
Et, cum jam premerent flammae, murumque feriret

Hostis, in extremos aciem mittebat Hiberis.

v. 689. *Jamque Securam Hannibalis Romam*] namque Colonienfis; scribo *tamque Securam*. N. HEINSIUS. Non aliter etiam manu docta in margine editionis Romanae principis emendatum vidi.

v. 694. *Non ulla umquam sine fine feroci*] Vulgata lectionem non damno. Malle tamen, si per codices liceret, *non ulla, inquam, sine fine feroci*. Vide N. Heinsium ad Vellej. Paterc. lib. i. cap. xvii.

v. 695. *Fuerit delere Saguntum*] Elliptica est locutio, pro concessum fuerit, fas fuerit, ut plene dixi

- 700 Et parat accensis imitari fulmina flammis.
His dictis, grates agit, ac turbata per auras
Devolat, & pressa juvenis Saturnia dextra,
Quo ruis, o vecors? majoraque bella capeffis,
Mortali quam ferre datum? Juno inquit, & atram
- 705 Dimovit nubem, veroque apparuit ore.
Non tibi cum Phrygio res Laurentive colono,
En, age, (namque, oculis amota nube parumper,
Cernere cuncta dabo) surgit qua celsus ad auras,
Aspice, montis apex, vocitata Palatia regi
- 710 Parrhasio plena tenet & resonante pharetra,
Intenditque arcum, & pugnans meditatur Apollo.
At, qua vicinis tollit se collibus altae
Molis Aventinus, viden', ut Latonia virgo
Accensas quatiat Phlegethontis gurgite taedas,
- 715 Exsertos avidae pugnae nudata lacertos?
Parte alia, cerne, ut faevis Gradivus in armis
Implerit dictum proprio de nomine campum.
Hinc Janus movet arma manu, movet inde Quirinus,
Quisque suo de colle Deus. sed enim aspice, quantus
- 720 Aegida commoveat nimbos flammisque vomentem
Jupiter, & quantis pascit ferus ignibus iras.
Huc vultus flecte, atque aude spectare Tonantem,
Quas hiemes, quantos concusso vertice cernis

Sub

dixit Silius lib. vi. vers. 601.

— Tyrrhenas sternere valles
Caedibus, & ripas fluviorum exire Latino
Sanguine, fas fuerit.

Vide infra ad lib. xiv. vers. 582.

v. 698. *Nostros perrumpere in arces*] Puteaneus
prorumpere. N. HEINSIUS.v. 704. *Mortali quam ferre datur*] datum scripta
exemplaria. N. HEINSIUS.v. 707. *En, age, namque oculis amota nube*] Verba
Maronis sunt, paulsum modo immutata, lib.
11. Aen. vers. 604.*Aspice, namque omnem, quae nunc obducta
tuenti**Mortales hebetat visus tibi, & humida circum
Caligat, nubem eripiam.*

D. HEINSIUS.

v. 712. *At qua vicinis*] *At qui* in scriptis & caeteris
editionibus. N. HEINSIUS.v. 713. *Viden', ut Latonia virgo*] *Tò vide* posteriori
brevi syllaba ponit Valer. Flacc. lib. v. *vide lata coman-*
tem Pectora. Et ita usu fuisse apud veteres do-
cet interrogatio addita *viden'*, quae plerumque etiam
corripitur, quamquam illud ex *vide/te* confectum
potius fit. BARTHIUS lib. v. Advers. cap. vi. *Vi-*
den' contrafactum est ex *vide/te*. adi N. Heinf. ad Ho-
son. Epist. xii. Heroid. vers. 71. & Bentlej. ad Ho-

rat. i. Epist. i. vers. 91. ut *viden'* nihil faciat ad pro-
bandam quantitatem & *vide*: cujus ultimam syllabam
breve esse, male Barthius usu fuisse ait. Locus
enim Valer. Flacc. lib. v. vers. 595. quem laudat,
suspectus est, ubi ita N. Heinsius legit, *viden' alia
comanem Pectora.* Plura ibi habet vir Illustrissimus
in notis.

v. 715. *Exsertos avidae pugnae nudata lacertos*] Hoc,
quod doctissimus Interpres non probavit,
nec nobis satisfacit. liber tamen nullus mutat. Il-
lud vero *aude*, pro *avidae*, non est ex re aut loco.
sed *avide* non contemnendum. *avide exsertos*, quia
pugnae cupida Latonia illa egregia. est autem ha-
bitus pugnantis. Juven. *nuda teneat venabula mam-*
ma. BARTHIUS lib. v. Advers. cap. vi. *avide*, vel
aude, Interpres. Sed & supra hoc libro vers. 457.

Evolat, & minitans avida ad certamina fertur.
nisi *rabida* scribendum utroque loco. *avide* tamen
& Barthius. N. HEINSIUS.

v. 718. *Movet inde Quirinus*] *movet arma* Putea-
neus. N. HEINSIUS.v. 719. *Sed enim aspice, quantum Aegida commo-*
veat] Vera est restitutio ex membranis *quantus*.
Virgil. xi. Aen. vers. 283.— *quantus*

In clipeum assurgat, quo turbine torqueat hastam.
BARTHIUS lib. v. Advers. cap. vi. *quantus* in Co-
loniensis.

- Sub nutu tonitrus! oculis qui fulgurat ignis!
- 725 Cede Deis tandem, & Titania desine bella.
Sic effata virum, indocilem pacisque modique,
Mirantem Superûm vultus & flammea membra,
Abstrahit, ac pacem terris coeloque reponit.
Respectans abit, & castris avulsa moveri
- 730 Signa jubet ductor, remeaturumque minatur.
Redditur extemplo flagrantior aethere lampas,
Et tremula infuso resplendent caerulea Phoebo.
At procul e muris videre ut signa revelli
Aeneadae, versumque ducem; tacita ora vicissim
- 735 Ostentant, nutuque docent, quod credere magno
Non audent haerente metu; nec abire volentis,
Sed fraudem infidiasque putant, & Punica corda:
Ac tacitae natis infigunt oscula matres,

Donec

Ionienfi. recte. quomodo & Barthius ex Oxonio codice. N. HEINSIUS. Supra lib. i. vers. 614.

— *qua mole sonantes*

Exigit ille trabes, & quantus crescit in armis.

In Puteaneo codice proxime ad verum est *quantos*.

v. 724. *Qui fulguret ignis*] *fulgurat* ex scriptis. N. HEINSIUS.

v. 729. *Respectans abit*] *Respectans* inquit Silius, ut ostendat, quam invitus & nolens Hannibal ab urbe Roma discesserit. Quinçtil. Declam. x. pag.

174. *Invitus ille vaneſcebat ex oculis, multum reſiſtens, ſaepe reſpiciens, & qui ſe promiſſeretur etiam proxima nocte venturum.* vide Daufquejum ſupra ad lib. III. vers. 181. & quae infra notavi ad lib. XVII. vers. 218.

v. 736. *Nec abire volentes*] *volentis* Colonienſis, *volentem* Puteaneus. N. HEINSIUS. *volentis* etiam Marſi editiones.

v. 738. *Ac tacite natis*] Cum Aldo ſcribendum *Ac tacitae*, non *tacito*, quomodo & editio Parmenſis. N. HEINSIUS. *tacitae* habent inſuper editiones Marſi, Juntina, & Gryphii: neque aliter manu docta ad marginem editionis Romanae principis emendatum vidi.

v. 743. *Delubra decorant*] Non ambigo, quin recte ſit in MS. *delubra coronant*, quod in victoria fiebat. MODIUS Novant. Lection. Epist. xxxviii. *coronant* ex ſcriptis & vetuſtis editionibus. vidit & Modius. Supra habuimus vers. 641.

Et feſta cingunt montis penetralia lauro.

templa coronant apud Maronem. N. HEINSIUS. Omnes, quas vidi, vetuſtae editiones ſtant pro vulgata ſcriptura, quam etiam defendere conatus eſt Daumius de cauſſis amiſſ. rad. ling. Lat. pag. m. 473. ſed irritò & infelici ſucceſſu. nullum enim exemplum ex optimi aevi poëtae afferre potuit, qui ſecundam in *decorare*, contra quam communiter fieri ſolet, produxerit. Quae vero receptam ſcripturam altruendo laudavit Daumius, omnia fe-

quioris temporis ſunt, quo ſyllabarum quantitates ut plurimum neglectae, vel non admodum religioſe obſervatae fuerunt. Recte itaque viri docti ex libris ſcriptis *delubra coronant* vindicarunt, quibuſcum & faciunt Daufquejus ad hunc locum, & Dempſter. ad Roſin. II. antiq. Roman. cap. II. In publica enim laetitia, qualis haec erat ob ſolutam ab Hannibale obſidionem urbis, aras ac templa Deorum coronare ſoliti fuerunt veteres. Sic Virgil. II. Aen. vers. 248. ſoluta, ut credunt Trojani, obſidione,

Nos delubra Deſum miſeri, quibus ultimus eſſet ille dies, feſta velamus fronde per urbem.

Ovid. VIII. Metam. vers. 262.

— *jam lamentabile Athenae*

Pendere deſierant Theſſa laude tributum.

Templa coronantur: bellatricemque Minervam

Cum Jove Diſque vocant aliis.

Statius lib. IV. ſilv. VIII. vers. 1.

Pande ſores Superûm, viſitataque templa Sabaeis

Nubibus & pecudum fibris ſpirantibus imple.

viſitata templa ibi ſunt coronata. Homer. II. A. vers. 39. ἱεροὶ τοὶ χαῖμας ἐνὶ νηὶ ἱερῇ. Si quando tibi venuſtum templum coronavi. quod Scholiaſt. priſcus per ἱερῶμα exponit. Eurip. in Iōne vers. 223. Ἀε' οὗτος μίτος ἀμφαλὸν γῆς ποῖβη πατρίῳ δῖμῳ; ἼΩΝ. Στίμμοι γ' ἰδντός. An vere medium umbilicum terrae continet Phoebi templum. ION. Ornatum etiam eſt coronis. & ita paſſim.

v. 744. *Jamque omnes pandunt portas &c.*] Silius Maronem imitatur, qui, gaudium Trojanorum ob abitum Graecorum deſcribens, paria refert lib. II. Aen. vers. 27.

Panduntur portae. juvat ire, & Dorica caſtra Deſertoſque videre locos lituſque relictum.

Hic Dolopum manus, hic ſaevus tendebat Achilles: Claſſibus hic locus: hic acie certare ſolebant.

v. 749. *Saevuſque tenderis Hanno*] *Hanno* Colonienſis. N. HEINSIUS. Ita & Oxonienſis co-

dex

- Donec procedens oculis sese abstulit agmen,
 740 Suspectoque dolos demto terrore resolvit.
 Tum vero passim sacra in Capitolia pergunt,
 Inque vicem amplexi permixta voce triumphum
 Tarpeji clamant Jovis, ac delubra coronant.
 Jamque omnes pandunt portas; ruit undique lactum,
 745 Non sperata petens dudum sibi gaudia, vulgus.
 Hi spectant, quo fixa loco tentoria regis
 Astiterint: hi, qua cellus de sede vocatas
 Affatus fuerit turmas: ubi belliger Astur,
 Atque ubi atrox Garamas, saevusque tetenderit Hannon.
 750 Corpora nunc viva sparguntur gurgitis unda:
 Nunc Anienicolis statuunt altaria Nymphis.
 Tum festam repetunt, lustratis moenibus, urbem.

dex. vide N. Heinsium supra ad lib. II. vers. 277.
 Marfus autem alique Hammon ediderunt, & exponunt, Nasamones milites. Sed frustra.

v. 752. Tum festa repetunt, lustratis moenibus, urbem] Extra controversiam est, legendum,

Tum festam repetunt, lustratis moenibus, urbem.
 BARTHIUS lib. v. Advers. cap. vi. festam urbem ex scriptis priscisque editionibus. & sic Interpres, quamquam minime sibi constans & fluctuans, ut solet. Sed fulcit titubantem Barthius. N. HEINSIUS. Recte festam urbem vindicarunt viri docti. Primus Marfus in Veneta posteriori, fortasse operarum incuria, festa edidit. Sic supra lib. XI. vers. 272.

— festamque per urbem
 Regifice exstructis celebrant convivium mensis.
 Sic festa mensa, festus ludus, festum gaudium, festa laetitia. Silius lib. VII. vers. 198.

Festas Nyfaeo redimitas palmitum mensas.
 lib. VIII. vers. 136. convivium mente reduxit Festasque adventu mensas. Valer. Flacc. lib. III. vers. 159. festis assistere mensis. Silius lib. XIII. vers. 330.

Verbera laeta movens festo per compita ludo.
 Sic emendandum consuit Heinsius. lib. xv. vers. 423.

Festa coronatis agitabant gaudia signis.
 Arnob. lib. v. advers. Gent. in princ. Per cursus annuos laetitias exerceretis ut festas.

C. SILII ITALICI PUNICORUM

LIBER XIII.

Segne iter emenso vix dum Tarpeja videri
Sculmina desierant; torvos cum versus ad Urbem
Ductor Agenoreus vultus, remeare parabat.
Castra locat, nulla laedens ubi gramina ripa
Turia deducit tenuem sine nomine rivum,
Et tacite Tuscis inglorius affluit undis.
Hic modo primores socium, modo iussa Deorum,

Nunc

v. 2. **T**orvos cum versus ad Urbem vultus] Medio-
lanensis editio torvo vultu habet: ita Co-
lumbus, teste Illustrissimo Heinsio, reponit apud
Valer. Flacc. lib. III. vers. 343.

— ille suam vultu conversus ad urbem.

Ipse Heinsius vultum malebat: vulgo autem erat
vultus conversus. sed torvos vultus non muto apud
Silium, qui similibus Graecis ubique delectatur.
Supra lib. VII. vers. 679.

Jamque in palantes ac versos terga feroces
Pugnabant Itali.

Vide supra ad lib. XI. vers. 43.

v. 4. Nulla laedens ubi gramina ripa] radens ubi
gramina opinor scribendum esse. Nimirum L & R
in vetustis codicibus frequenter confunduntur. ripas
radere fluviorum est; at Turia, cum ripas non ha-
beret, utpote rivus tenuis & exiguus, pro ripis
radis gramina; unde designatur, illum per plana &
campos labi. Sic radere apud Lucretium lib. V. vers.
257. ripas radentia flumina rodunt. apud Nasonem
in Fastis,

— laevum

Radis harenosi Thybridis unda latus.

Propert. lib. III. eleg. III.

Alter remus aquas, alter tibi radat harenas.

apud Lucan. lib. II. vers. 425. radensque Salerni Cul-
ta Siler. & de Pompejo navigante lib. VIII. vers.
245. spumantia parvae Radis saxa Sami. Senec. in
Hippol. vers. 16.

Anno maligno radit harenas.

apud Solin. in Polyh. cap. XXII. Oceanus a laevo
latere Europam radit. Hinc abradere Siculo Flacco
de conditionibus agrorum, Rivus autem, quoties fi-
nem facit, appellatur rivo recto curvoque, quasi ali-
cujus terras minutatim ex alia parte abradat. pro quo
minus bene abstrahat ibi circumfertur. quidquid a-
qua lambendo abstulerit habes apud Aggenum Urbi-
cum. Scribendum praeterea in Flacco, appellatur
ripae rectae curvaeque. Frustra hic desudavit Rigal-

tius. Lucan. lib. III. vers. 207.

Qua celer & rectis descendens Marsya ripis
Errantem Maeandron adiit.

quae & illic genuina est scriptura. ut rectae erat ri-
pae Marsyas, sic curvae & inflexae Maeander. Sed
ad rem. ambedere dixit in re simili Alphenus Varus
leg. XXXVIII. de acquir. rer. dom. Fluit flumen pan-
latum: primum omnium agrum, qui inter viam & flu-
men esset, ambedit, & viam sustulit. mordere Horat.
lib. I. od. XXXI.

— quae Liris quiescit

Mordet aqua taciturnus amnis.

perstringere dixit noster lib. XVI. vers. 478. de Le-
the,

Quae fuit immemori perstringens gurgite ripas.
& lib. IV. vers. 352.

Gemmantis tacitas perstringit gurgite ripas.

Thybris apud Maron. VI. Aen. vers. 62.

— ego sum, pleno quem gurgite cernis

Stringentem ripas & pingua culta secantem.
ejus exemplo Statius Thebaïdos primo vers. 39.

Et Thetis, arotes affuetum stringere ripas,

Horruit ingenti venientem Ismenon acervu

stringentem apud Maronem Servius interpretatur ra-
dentem, imminuentem, exedentem. Idem Tiberim
dictum Rumonem asseverat, tamquam ruminantem
& exedentem ripas, unde & in sacris Serra dicatur,
& in aliqua parte urbis Terentum, eo quod ripas terat.
quomodo Claudian. in Consul. Olyb. vers. 260.

— flavasque terens querceta Maricae

Liris.

ita illic ex membranis restituimus, non tenens. Ce-
terum insignis est incertitia Interpretis, qui Turiam
rivum, sex millibus passuum ab urbe distantem,
teste Livio, in Thuriis collocat. Sed si naevos
omnes barbati magistraliter mihi exagitate, Or-
bilibus aliquis ad partes simul vocandus esset, qui
hominem meum plagis assiduus contunderet; ita
fortasse desineret adolescentium naevos oculis istis
emulatus

- Nunc sese increpitat. Dic o, cui Lydia caede
 Creverunt stagna, & concussa est Daunia tellus
 10 Armorum tonitru, quas exanimatus in oras
 Signa refers? qui mucro tuum, quae lancea tandem
 Intravit pectus? si nunc existeret alma
 Karthago ante oculos, turrata celsa figura,
 Quas abitus, miles, causas, illacse, dedisses?
 15 Imbres, o patria, & mixtos cum grandine nimbos
 Et tonitrus fugio. procul hanc expellite gentis
 Femineam Tyriae labem, nisi luce serena
 Nescire ac liquida Mavortem agitare sub aethra.
 Terror adhuc inerat Superum, ac redolentia in armis
 20 Fulmina, & ante oculos irati pugna Tonantis.
 Parendi tamen, & cuicumque incumbere iusso
 Durabat vigor, ac, sensim diffusus ad aures,

Signa

emissit venari, dum in suis corrigendis occupatur. N. HEINSIUS. Haud male *radens*, pro *laedens*, conjicit Heinsius. Sic Avien. in Descrip. orb. vers. 96.

Vel celso demissa jugo confinia radis.

Priscian. in Perieg. vers. 70.

Montibus & radens suppositasque urbibus oras.
 vers. 802.

— moenia cujus

Eurymedon amnis radis vicina profundo.
 & vers. 908.

Extrema fluvii sub parte Teredona radens.

Plura de verbis *radere*, *stringere*, *mordere*, *lambere*, hoc sensu à poetis usitatis, vide apud Broekhuys. ad Tibull. lib. iv. carm. i. vers. 142. Forsitan tamen nec recepta scriptura hoc loco incommoda est.

V. 5. *Turia deducit tenuem sine nomine rivum*] *Turia* Hispaniae fluvius apud geographos notus est, etiam Sallustio memoratus lib. ii. Histor. *Inter laeva moenium, & dextrum flumen Turiam, quod Valentiam parvo intervallo praeterfluit.* *Turia* vero Italiae sive fluvius, sive rivus, cujus hic Silius meminit, obscurior est, ejusque vix alibi memoria extat: nam, quae plurima ad hunc locum Dausquejus attulit, ad Thurias pertinent, magnae Graeciae celeberrimam urbem, quae olim etiam Sybaris dicta est, ut monuit Illustrissimus Heinsius ad vers. praecedentem, & olim accuratissimus Cluver. ii. Ital. Antiq. cap. x. pag. 710. qui late ibi in hunc rivulum inquit, & praeter Silium a nemine memoratum docet, nisi solo Livio lib. xxvi. cap. xi. *His motus ad Turiam fluvium castra retulit, sex millia passuum ab urbe.* quo loco Sigonius ex vetustis libris *Turiam* praetulit, eamque lectionem servavit optima Gronovii editio. Neque aliter habent Sili nostri editiones Mediolanensis, Marfi, Martini Herbipolensis, Juntae, Aldina, Gryphii ac Nutii: at in codice Oxoniensi ac Puteaneo cum editione Romana principe erat *Tucia*, in editione

Parmensi *Tuscia*. *Turia* vero primum habuit editio Basileensis, & nonnullae postea: neque aliter fuisse videtur in codice Colonienfi; certe ex eo nulla lectionis differentia notatur, licet discrepantes scripturae ascriptae sint ad marginem editionis Colinaei, quae *Turia* legit. Utro autem nomine, an *Turia*, an *Turia*, rivulus iste rectius vocetur, in tanta ejus obscuritate definire difficile est.

V. 12. *Si nunc existeret alma Karthago ante oculos]* *si nunc se sisteret* maluerim. N. HEINSIUS.

V. 15. *Mixtos cum sanguine nimbos]* Verum puto, *mixtos cum grandine nimbos*. Sic enim Virgilius loquitur, & praecessit apud nostrum

— ac piceam cum grandine multa

Intorquens nubem.

MODIUS Novant. Lection. Epist. xxxviii. *cum grandine scripti* & Modius. recte. N. HEINSIUS. Recte viri docti, Modius, Dausquejus, & N. Heinsius, *grandine*, pro *sanguine*, ex scriptis vindicarunt. Non enim Jupiter Hannibalem sanguineis nimbis ab oppugnatione urbis Romae depulit, sed imbres, grandines, aliasque tempestates subito immittendo. supra lib. xii. vers. 610.

Et ventos, simul & nubes, & grandinis iras,

Fulminaque, & tonitrus, & nimbos conciet astros.

Livius lib. xxvi. cap. xi. *Imber ingens grandine mixtus utramque aciem turbavit.* *nimbum* autem *cum grandine* memorat Silius supra lib. xii. vers. 22.

— ubi biberna ruerent cum grandine nimbis.

Virgil. iv. Aen. vers. 120.

His ego nigrantem commixta grandine nimbum

Desuper infundam.

& vers. 161.

— insequitur commixta grandine nimbis.

Eodem librorum errore codex Putean. *saxorum sanguine* habet lib. xiv. vers. 431. pro *saxorum grandine*.

V. 16. *Procul hanc expellite gentis Femineam Tyriae labem]* *gentes* opinor, vel *mentis*. vide ad lib. ii.

LIII 2

vers.

Signa reportandi crescebat in agmine fervor.

Sic, ubi perripuit stagnantem calculus undam,

- 25 Exiguos format per prima volumina gyros,
Mox, tremulum vibrans motu gliscente liquorem,
Multiplicat crebros sinuati gurgitis orbes;
Donec postremo laxatis circulus oris
Contingat geminas patulo curvamine ripas.

- 30 At contra Argyripae pravum decus, (inclita namque
Semina ab Oenea ductoris stirpe trahebat
Aetoli) Dasio fuit haud ignobile nomen,
Laetus opum, sed clauda fides, seseque calenti
Addiderat Poeno, Latiae diffusis habenae.

vers. 590. N. HEINSIUS. Voces *gens* & *mens* haud raro librarii in codicibus scriptis inter se commutarunt. vide supra ad lib. v. vers. 264. Posses etiam *genti* Tyriae.

v. 24. Sic, ubi perripuit stagnantem &c.] *perripuit* Puteaneus, quod praefabilius. N. HEINSIUS. Ita & Oxoniensis codex. Putat autem Doctissimus Dausquejus examissum nobis Silium delineare ludum puerilem: illum, fortasse, quem describit Minuc. Fel. in Octav. cap. xii. *Is lusus est, testamere: eam testam, plano situ digitis comprehensam, inclinem ipsum atque humilem, quantum potest, super undas irrotare; ut illud jaculum vel dorsum maris raderet, vel enataret, dum leni impetu labitur; vel, summis fluctibus tonfis, emicaret, emergeret, dum assiduo saltu sublevaretur. Is se in pueris victorem ferebat, cuius testa & procurreret longius, & frequentius exsiliret. quem ludum ad eum locum doctissimi Interpretes plenius illustrarunt. Sed omnino is huc non facit; nam aliud Silius in animo habuit, & quidem id, quod memorat Seneca i. Natur. Quaest. cap. viii. Cum in piscinam lapis missus est, videmus in multis orbes aquam discedere, & fieri primum angustissimum orbem, deinde latiore, ac deinde alios majores, donec evanescat impetus, & in planitiam immotarum aquarum solvatur. Silii autem hanc comparisonem laudat, & non illepidam judicat acerrimus poetarum censor Jul. Caes. Scaliger lib. vi. Poëtic. cap. vi.*

v. 28. Donec postremo] Ad marginem editionis Romanae principis manu docta emendatum erat *postremus circulus*.

v. 30. At contra Agrippa haud parvum decus] At contra Argyripae pravum decus Colonienfis. scribendum *Argyripae pravum decus. pravum decus* vocat hominem nobilissimis natalibus ortum, sed pravum fidei, ut loqui amat noster alibi, & moribus corruptis. *pravus furor* lib. vii. vers. 497. *pravum certamen* vers. 585. *prava invidia* lib. xvi. vers. 13. *pravus campus* lib. xv. vers. 738. *pravo mutatus amore* lib. xvii. vers. 69. Sic de L. Catilina Sallustius, *nobili genere natus fuit magna vi & animi & corporis, sed ingenio malo pravoque. Argyripa* Arpi, sic

etiam Silio ac Maroni alias dicti, Graecis *Ἀργίριππος*. in Puteaneo *Aggripe parvum decus. Agrippae parvum decus* editio Parmensis, in Veneta editione Marfi *Argirippa. Argyripae campos* habes lib. xvii. vers. 326. & lib. iv. vers. 555.

Allius Argyripa Daunique profectus ab arvis. Argyripam & Arpos videtur distinguere Aufonius in Diomedis tumulo,

Argyripam clarosque viris qui condidit Arpos, Clarius urbe nova, patriae quam sede vetusta. N. HEINSIUS. Non dubitandum, quin rectum sit, quod Illustrissimus Heinsius restituit. *parvus & pravus*, transpositis perperam literis, frequenter errore librariorum turbantur. vide supra ad lib. vii. vers. 585. In Romana principe & Mediolan. editione erat *Agrippae parvum decus*. in Marfi, Juntina, Aldina aliisque editionibus *Agrippae haud parvum decus*. vulgatam autem lectionem primum inveni in editione Wolfii Basileensi, unde ad reliquas pleraque editiones manavit.

v. 31. Ab Oenei ductoris stirpe] *ab Oenea stirpe* scripti, *Aeneae* editio Parmensis. N. HEINSIUS. Cum Parmensi editione faciunt Romana princeps & Mediolanensis.

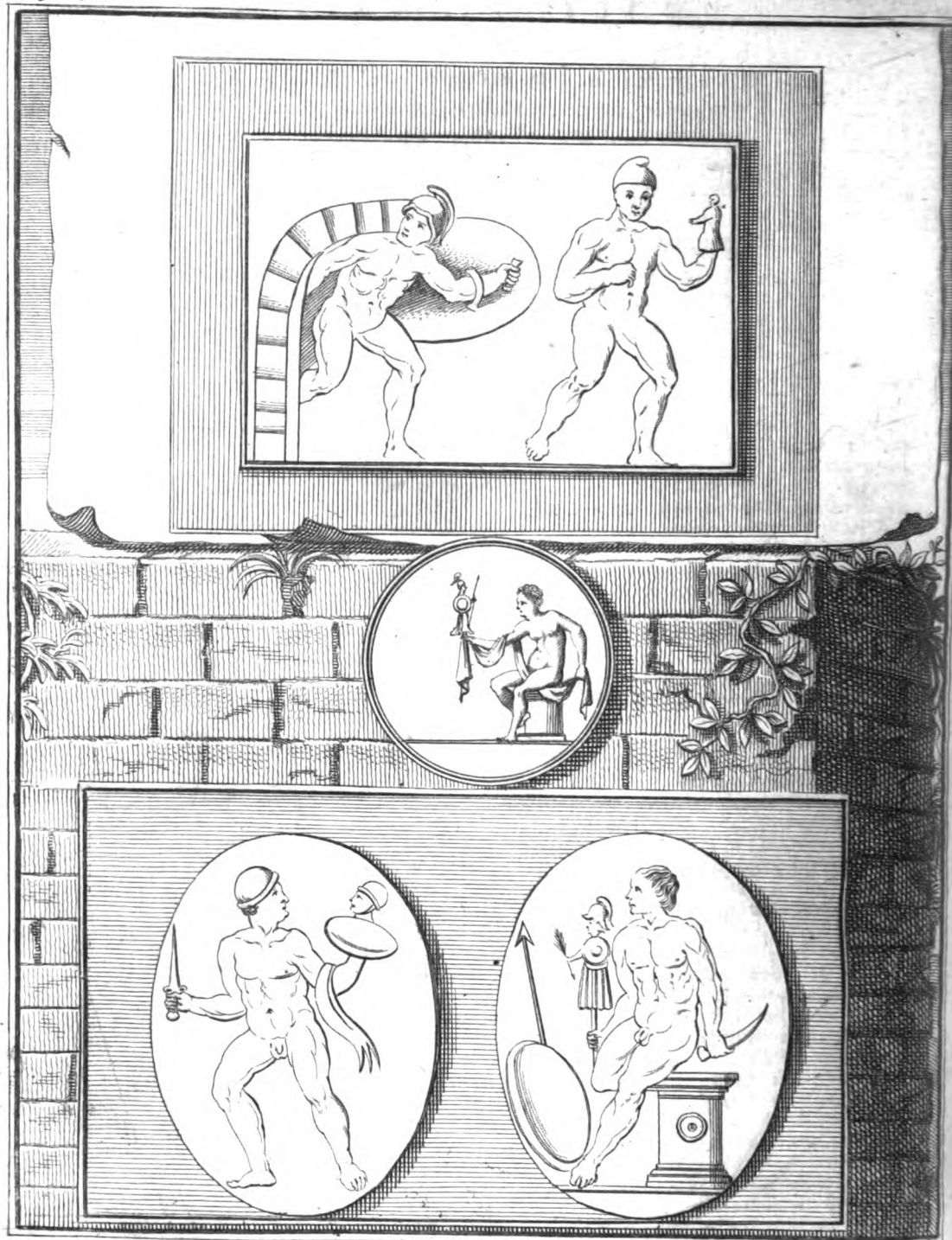
v. 32. Oetolidas inter fuit haud ignobile nomen] Hic versus mutilus exhibetur hoc modo in Colonienfi & Puteaneo,

Autolidas id fuit ignobile nomen. *Autolidas* probavit Modius, nescio qua de causa. *Oetolidas* ferri nequaquam potest: nam *Aetolidas* esset dicendum, & vel sic metro obversaretur id vocabuli. Si quid in loco pessime affecto conjecturae est dandum, arbitror nomen hic latere viri cuiusdam, de quo Silius haec enarrat. ut proxime insistantur vestigiis Colonienfis libri, scribendum videtur,

At contra Argyripae pravum decus, inclita namque Semina ab Oenea ductoris stirpe trahebat Aetoli, Dasio fuit haud ignobile nomen.

Nihil propius comminisci nunc possum, &, ut dicam, quod sentio, rem acu tetigisse me opinor. Intelligenda quippe haec de Dasio Altinio, qui, secutus primo partes Punicas, postea ad Romanos defecit. Audiamus Livium lib. xxiv. cap. xlv. *In*

- 35 Is, volvens veterum memorata antiqua parentum,
Longo, miles, ait, quateret cum Teucris bello
Pergama, & ad muros staret sine sanguine Mavors,
Sollicitis Calchas (nam sic fortissimus heros
Poscenti focero saepe inter pocula Dauno
40 Narrabat memori Diomedes condita mente)
Sed Calchas Dapais, nisi clausum e sedibus arcis
Armiferae curent simulacrum avellere Divae,
Non umquam affirmat Therapnaeis Ilion armis
Cessurum, aut Ladae rediturum nomen Amyclas.
45 Quippe Deis visum, ne cui perumpere detur,
Effigies ea quas umquam possederit, urbes.
Tum meus adjuncto monstratam evasit in arcem

Tydides

ea castra (Fabii) Dasius Altinus Arpinas clam nocte cum tribus servis venit, promittens, si sibi praemio foret, se Arpos proditurum esse. Principem civitatis atque opulentum fuisse ex eodem Livio patet, ac Cales captivum deductum, cum nihil à Romanis illi crederetur. Perperam Hubertus Goltzius in magna Graecia Cassius Altinus in Livio corripbat, pro Dasio Altinio. Arpinas in Arpinus mutari nolim. Symmach.

Contra Arpinatem qui stetit eloquio.

Dasio fuit nomen, ut apud nostrum. Crisae nomen erat, lib. iv. lib. xi. vers. 58.

Pacuvio fuit haud obscurum crimine nomen.

& illic corrigendum ex vestigiis veterum librorum. lib. xiv. vers. 150. Asilo nomen erat. Apud Goltzium in magna Graecia proferuntur duo numismata ΑΡΙΑΜΩΝ, quae ab altera parte ΔΑΣΟΥ inscriptum habent, forte pro ΔΑΣΟΥ; ut ab illo Dasio noster Dasius descenderit. Notus quoque hoc Asilo bello Dasius Brundisius, qui Clastidium promittitur tradit Hannibali. Livius lib. xxi. cap. xl. ex restitutione Gronovii, & Dasius Salapius apud eundem Livium lib. xxvi. cap. xxxviii. N. HEINSIUS. Omnino feliciter veram & genuinam Siliimanum hoc loco vindicavit vir illustrissimus. De constructione hac, Dasio fuit haud ignobile nomen, supra vide ad lib. xi. vers. 58. Pro Oetolidas, Dauiqueus Oenidas conjecit, quam lectionem Cellarius recepit, & insuper etiam Aetolos emendari posse notavit. Sed male.

v. 33. Laetus opum] Valerius Flacc. lib. iii. vers. 659. Laetus opum pacisque meae. N. HEINSIUS.

v. 43. Ilion armis Cessurum] Cessuram praestet; de quo ad Nasonem. N. HEINSIUS. Vide, quae notavit Heinsius ad Nason. Epist. i. Heroid. vers. 48. ad xiv. Metam. vers. 47. & Bentlej. ad Horat. lib. iii. od. iii. vers. 23. Ita Pergamum saepe genere femininum est, ut apud Auct. Aetn. vers. 18.

Quis non Argolico deservit Pergamon igni
Impositam?

ubi tamen Pergamon etiam esse potest à recto Per-

gamos: at clarissime ita Senec. in Troad. vers. 14.

Excisa ferro est Pergamum; incubuit sibi.

ita enim hunc locum constituendum docet Magnus Gronovius, qui consulendum est. Quae vero Dauiqueus pro recepta Sili lectione hoc loco in medium attulit, digna sunt, ut inspiciantur.

v. 44. Ladae rediturum nomen Amyclas] Ladae nomen est Helena, ad exemplum Maronis, qui xii. Aen. vers. 515. Oxyten vocat nomen Echionium; ubi Servius, Echionis & Peridiae filius, vel ab Echione genus ducenti.

v. 47. Tum meus adjuncto &c.] Palladium Trojanis astu Diomedis & Ulixis interceptum fuisse notum est, & praesertim apud Poetas frequenter memoratur. Interim vero quidam id Diomedem & Ulixen, quidam solum Diomedem surripuisse narrant. pro utraque opinione stant marmora & gemmae, & prius quidem probat tabula Iliaca num. 95. posterius vero gemmae apud Gorlaeum in Dactyl. part. ii. num. 95. Fabrett. in comm. ad Tabul. Iliac. pag. 364. & Begeri in Thes. Brandenb. tom. i. pag. 94. quae rei illustrandae causa hic etiam conspici volui. Nemini autem eorum, qui eas gemmas tabulamque illustrarunt, hunc disertissimum Sili locum in mentem venisse, est, quod summopere miror. Deinde & alii fuisse videntur, quibus persuasum erat, Palladium demum post urbem captam Trojanis furto ablatum fuisse. Nam Pausan. in Phocic. cap. xxvi. quasdam Polygnoti picturas referens, inter alias etiam memorat depictum ab eo Ajacem Oilei, Cassandrae vim inferre parantem: Ἡ δὲ κάθηται τὴν ἑκατόνδε χαμαι, καὶ τὸ ἄγαλμα ἔχει τῆς Ἀθηνᾶς, ἣν δὲ ἀντιφύσει ἐν βάθρῳ τοῦ ἱεῖος, ὅτι ἀπὸ τῆς ἱερῆς αὐτοῦ ὁ ἄνθρωπος ἔστι. Ipsa vero Cassandra humi sedet, & Palladium tenet, quod ipsum e sedibus suis avellit, cum supplicem inde Ajax abstraxit. Cum vero Ajax Cassandrae capta demum Ilio vim intulerit, nec Palladium, seu Minervae simulacrum, antea inde abreptum fuit, nisi fortasse alia Minervae statua intelligenda sit.

v. 47. Evasit in arcem] evadit Puteaneus. N.

L III 3

HEIN-

- Tydidēs Ithaco, &, dextra molitus in ipso
 Custodes aditu templi, coeleste reportat
 50 Palladium, ac nostris aperit mala Pergama fatīs.
 Nam postquam Oenotris fundavit finibus urbem,
 Aeger delicti, Phrygium placare colendo
 Numen, & Iliacos parat exorare Penates.
 Ingens jam templum celsa surgebat in arce,
 55 Laomedontēae sedes ingrata Minervae:
 Cum medios inter somnos altamque quietem,
 Nec celata Deam, & minitans Tritonia virgo:
 Non haec, Tydide, tantae pro laudis honore
 Digna paras, non Garganus, nec Daunia tellus
 60 Debentur nobis. quare in Laurentibus arvis,
 Qui nunc prima locant melioris moenia Trojae.

Huc

HEINSIUS.

v. 48. *Dextra molitus in ipso Custodes aditu*] *moliri* Latinis scriptoribus nonnumquam est emoliri, emovere. Silius lib. i. vers. 693.

— *medium indignatus Hiberum*
Excivit Calpen, & merfos Syrtis harenis
Molitur populos.

BARTHIUS lib. viii. Advers. cap. vii. Fortassis *dextra amolitus*: quamquam & *moliri*, pro *amoliri*, poni potuit. N. HEINSIUS. Virgilius id exprefit, *caesis summae custodibus arcis* lib. ii. Aen. vers. 166. Haud male vir Illustrissimus *dextra amolitus* coniecit, facili librorum errore; olim enim *dextramolitus*, vel *dextr' amolitus*, scriptum fuit: sequentes vero librarii *to a* geminare neglexerunt. vide supra ad lib. ii. vers. 531. quamquam tamen, ut idem monuit, & *moliri*, pro *amoliri*, accipi potest, ut supra lib. vii. vers. 264.

Hinc pestem placitum moliri, & spargere causas
In castra ambiguas.

Livius lib. xxviii. cap. xlii. *Una & trajecisse me audietis, & ardere bello Africam, & molientem hinc Hannibalem. amoliri* dixit Plaut. in Trucul. act. ii. sc. vii. vers. 69. *Sed ego cesso me hinc amoliri, ventre dum salvo licet?* Vide Langium ad Cicer. de Senect. cap. iv. Nondum tamen mihi satisfacio.

v. 50. *Nostris aperit mala Pergama fatīs*] *aperit male* scribendum. N. HEINSIUS. Recte; id est, in damnum & perniciem nostram effecit, ut Troja capi potuerit. Ita legendum confirmat *to Nam*, quod pro vocula *Sed* ex libris priscis vindicavit Hein- sius. Sic lib. viii. vers. 284. *sumat male concitus axis*. Ovid. v. Fast. vers. 452.

Et male veloci iusta soluta Remo.

M. Senec. Suafor. v. Errat circa damna sua, &, quae male expertus est, vota deponit. L. Senec. in Thyest. vers. 3.

Quis male Deorum Tantalo vivas domos
Ostendit iterum.

ubi vide Gronov. & i. Observ. cap. xxiii. Bar-

thium ad Statii i. Theb. vers. 314. & N. Heinsum ad Nason. ii. Fastor. vers. 170. Potest tamen & vulgatum *mala Pergama* servari, quod Celeberrimo viro Petro Burmanno placebat, propter id, quod vers. 61. sequitur, *melioris moenia Trojae*: malus enim pro infelix, ut contra bonus pro felix, cōtes occurrit. Verum tum mox legendum *Sed postquam*.

v. 51. *Sed postquam Oenotris fundavit finibus urbem*] *Oenotris finibus*, ut saepe alias. Oenotri ab Oenotro, Lycæonis filio natu minimo; qui, primus omnium ad exteras gentes profectum instituens, Italiae nomen de se dedit. Pausanias in Arcadicis [cap. iii.] *Ὀνότρε δὲ τῶν παιδῶν πάτερ Λυκάων τῶν ἀργίων ἐπικράων ναυτὴς ἐς Ἰταλίαν, καὶ ἡ Ὀνοτρία χώρα τὸ ὄνομα ἔρχεται ἀπὸ Ὀνότρε βασιλεύοντος*. Apud Maronem quoque *Oenotrii*, pro *Oenotris*, non uno loco irrepleverunt. Deinde legendum *Nam postquam* ex Colonienſi & Parmenſi editione. N. HEINSIUS. *Oenotris finibus* pleraeque ex priscis editionibus, quod recte N. Heinſius revocavit. Sic supra lib. vii. vers. 46.

Cur Sarrana dicent Oenotri numina templo. vide supra ad lib. vii. vers. 221. lib. ix. vers. 473. & Pier. ad Maron. i. Aen. vers. 532. Aldus autem, Gryphius, ac pauci alii *Oenotriis* ediderunt. Deinde *Nam postquam* est etiam in codice Oxon. editione Romana principe, Mediolanenſi, Marſi, ac Martini Herbipolenſi.

v. 52. *Aeger delicti*] Florus lib. iii. cap. xvii. *Druſus aeger rerum temere motarum*. quem locum hic ad marginem adſcripſit N. Heinſius.

v. 61. *Melioris moenia Trojae*] *nomina* Puteaneus. *meliori* malim. N. HEINSIUS.

v. 62. *Huc intra, captumque refer penetrabile paritum*] Sunt verba Palladis iubentis, uti Diomedes Palladium, Trojanis fatale, Lavinium transferat, & Aeneae reſtituat, ſed adeo corrupta, adeo a ſciolis male habita, ut, abſque membranis eſſet, pro deſiſtis haberi poſſent, cum ita legenda & curanda ſint,

Huc

- Huc vittas castumque refer penetrare parentum.
 Quis trepidus monitis Saturnia regna capeffit.
 Jam Phryx condebat Lavinia Pergama victor,
 65 Armaque Laurenti figebat Troia luco.
 Verum ubi Tyrrheni perventum ad fluminis undas,
 [Castraque Tydides posuit fulgentia ripa,]
 Priamidae intremuere metu. tum, pignora pacis
 Praetendens dextra ramum canentis olivae,
 70 Sic orsus Dauni gener inter murmura Teucrûm:
 Pone, Anchisiade, memores irasque metusque:
 Quidquid ad Idaeos Xanthum Simoëntaque nobis
 Sanguine sudatum Scaeeque ad limina portae,
 Haud nostrum est: egere Dei duraeque sorores.
 75 Nunc, age, quod superest, cur non melioribus, aevi,

Ducimus

Huc vittas castumque refer penetrare parentum.
 MODIUS Novant. Lection. Epist. xxxviii. *Huc vittas ex* Colonienfi Modius; Puteaneus, *Huc intras*; Gronovius Diatribe Statiana ex Romana editione *Huc intras*. vittas Vestales intelligi. idem *castum penetrare* cum Colonienfi & Modio; utrumque confirmat & editio Parmensis. Interpres hic solens nugatur. N. HEINSIUS. Oxon. codex, *Huc intras, castrumque refer*; Romana princeps & Mediol. editio, *Huc intras, castumque refer*. Vulgatae vero lectionis auctor, ni fallor, Marfus fuit. *vittas & castum penetrare* est *castum & vittatum Paladium*. Virgil. Aen. ii. vers. 167.

Corripuere sacram effigiem, manibusque cruentis Virgineas ausi Divae contingere vittas.
 Recte vero *castum*: praeterquam enim quod vox illa in sacris propria sit, tum vel praecipue Minerva eaeque Deae, quae semper virgines fuisse finguntur, *castae* vocantur. Horat. lib. iii. od. iii. vers. 22. *mibi Castaeque damnatum Minervae*. Celebrissimus tamen Burmannus *raptumque* malebat, quod Diomedes ac Ulixes furto rapuerunt. *Corripuere* dixit Virgil. loco mox laudato. Denique *penetrare* hic vocat, quod vers. 53. *Iliacos Penates*. Sic Cicer. ii. de Nat. Deor. cap. xxvii. *Nec longe absunt ab hac vi Dii Penates, sive a penu ducto nomine, sive ab eo, quod penitus insident; ex quo etiam penetrates a poetis dicuntur.*

v. 67. *Castraque Tydides posuit fulgentia ripa*] Spectus mihi est versus: nam infra habemus,

Trojanam ostentat trepidis de puppe Minervam.
 Nulla igitur castra. & sane non fit credibile, manu armata venisse Diomedem. Praeterea *fulgentia castra* minus hic satisfaciunt. N. HEINSIUS. Fortasse tamen *castra* hic Silius posuit pro classe in statione posita. ut apud Maron. v. Aen. vers. 668.

— *acer equo turbata petivit*
Castra.
 ubi *Castra* sunt ardentes naves. vide pluribus ad eum locum Cerdam, & Passeratium ad Propert. pag.

279. *fulgentia autem castra, ut arx corusca* supra lib. xii. vers. 435.

v. 68. *Tum, pignora pacis Praetendens dextra ramum canentis olivae*] *pignore* Colonienfis. frustra. elegantior enim appositio. N. HEINSIUS. Silius, ut ubique solet, iterum Maronem imitatur viii. Aen. vers. 116.

Paciferaeque manu ramum praetendit olivae.
 Silius *olivam pignora pacis* vocat, Virgil. *paciferam*, vide ibi Cerdam, & *paci placitam* Georg. ii. vers. 425.

Hoc pinguem & paci placitam nutritor olivam.
 Deinde Silius *canentem* vocat, Virgil. *pallemtem* Ecl. v. vers. 16.

Lenta salix quantum pallenti cedit olivae.
 Pro *canentis* autem priscae editiones *candentis* habent, solito librariorum lapsu. vide supra ad lib. i. vers. 424.

v. 71. *Pone, Anchisiade, memores irasque metusque*] Veteres editiones *Anchisiadae*. Puto, *Anchisiada*; ut apud Maron. Aeneïdos sexto optinae membranae *Tros Anchisiada*. N. HEINSIUS. Vide infra ad vers. 796. *memor ira* autem, ut Virg. Aen. i. vers. 4. *memorem Junonis ob iram*. ubi Servius: *Non quod meminerat, sed quod in memoria erat.* &c. Sane *memor* apud veteres non tantum dicebatur *ἐμνήσθη*, sed & *ἐμνήσαν*. Vide eodem loco German. & Victor. xxv. Var. Lect. cap. ii. Ovid. Epist. xxi. Her. vers. 9.

Utque cupis credi, memori te vindicâs ira.
 & xii. Metamorph. vers. 583.

Exercet memores, plus quam civiliter, iras.
 Livius lib. ix. cap. xxix. *Censorem etiam Appium memori Deum ira post aliquot annos luminibus captum.* ita *memor amor* Silius lib. iii. vers. 64:

— *primoque Hymenaco*
Imbuerat conjux, memorique tenebat amore.
 v. 75. *Melioribus aevi*] *aevum* Puteaneus. male. *quod superest aevi* construendum. N. HEINSIUS.

v. 76.

- Ducimus auspiciis? dextras jungamus inermes.
 Foederis, en, haec testis erit. veniamque precatus
 Trojanam ostentat trepidis de puppe Minervam.
 Haec ausos Celtas irrumpere moenia Romae
 80 Corripuit leto; neque tot de millibus unum
 Ingentis populi patrias dimisit ad aras.
 His fractus ductor convelli signa manipulis
 Optato laetis abitu jubet. itur in agros,
 Dives ubi ante omnes colitur Feronia luco,
 85 Et sacer humectat fluvialia rura Capenas.
 Fama est, intactas longaevis ab origine fani
 Crevisse, in medium congestis undique donis,
 Immensum per tempus opes, lustrisque relictum
 Innumeris aurum, solo servante pavore.
 90 Hac avidas mentes & barbara corda rapina
 Polluit, atque armat contemptu pectora Divum.
 Avia tunc longinqua placent, quae sulcat aratro
 Ad freta porrectis Trinacria Bruttius arvis.
 Dum Libys haud laetus Rhegina ad litora tendit,
 95 Victor, summo patriis a finibus hoste,

Fulvius

v. 76. *Dextras jungamus inermes*] Plane legendum est, *dextras jungamus inermes*, non, ut in editionibus est, *inertes*. Sunt enim Diomedis ad Aenean verba, bellum ulterius cum Trojanis deprecantis. MODIUS Novant. Lektion. Epist. LXII. Scribo *inermes*: de foedere loquitur. D. HEINSIUS. Multa molitur Interpres, ut hanc scripturam defendat. Ego vero plane MS. Oxoniensem praefero *inermes*. De pace enim convenit Aeneam, non de otii inertia, pacturus. BARTHIUS lib. VIII. Advers. cap. VII. *inermes* ex scriptis cum Modio. dictum Aeneidos Maronianae XI. vers. 414. Interpres, qui obloquitur, vapulet. Stat a partibus nostris Barthius. mox *ostentat trepidus* in Colonienfi. non probat. N. HEINSIUS. Recte viri docti *dextras inermes* vindicarunt. Supra lib. IX. vers. 83.

Summo nam prodere coepit
 Vitabat clipeo, & dextra remeabat inermi.

Virgil. Aen. XI. vers. 672.

Dum subit, ac dextram labenti tendi inermem.

Aen. XII. vers. 311.

At pius Aeneas dextram tendebat inermem.

Gunther. III. Ligur. vers. 13.

Hunc & tres alios, spatio propiore sequentes,

Constituit celebrare manu devotus inermi.

Ita saepius peccarunt indocti librarii: apud Lucan. lib. VIII. vers. 525. pro *populum non cernis inermem*, in codice Thuaneco vitiose exaratum erat *populum inermem*. Vide N. Heinsium ad Ovid. v. Metam. vers. 175. Deinde recte idem Heinsius vulgatam lectionem tuetur, rejecta Colonienfium membranarum scriptura, *ostentat trepidus*: *trepidus* enim, nempe Trojanis: nam supra vers. 68. dixerat, *Pria-*

midas intremuere metum.

v. 80. *Neque tot de millibus unum Ingentis populi &c.*] Idem tradit Livius lib. V. cap. XLIX. *Ibi caedes omnia obtinuit: castra capiuntur, & ne nactus quidem cladis relictus.* Florus etiam lib. I. cap. XIII. *Cum per Italiam naufragia sua latius traheret, sic persecutus est duce Camillo, ut hodie nulla Senonum vestigia supersint.* &c. mox, *Tandem post aliquot annos reliquias eorum in Etruria ad lucum Vadimonis Dolabella delevis: ne quis exstaret in ea gente, quae incensam a se Romam urbem gloriaretur.* Simili clade Gallos, qui Graeciam & Delphos invaserant, periisse memorat Justin. lib. XXIV. cap. VIII.

v. 81. *Patrias dimisit ad aras*] *ad aras patrias* in Colonienfi: eleganter. quam lectionem pluribus asserui ad XI. Aeneidos apud Maronem vers. 269. N. HEINSIUS. Non aliter etiam codex Oxoniensis. Frequenter ita lapsi sunt indocti librarii. vide supra ad lib. III. vers. 651. & N. Heinsium ad Nason. XIV. Metam. vers. 476.

v. 84. *Dives ubi ante omnes colitur Feronia luco*] Opinor,

Dives ubi annofo colitur Feronia luco. Sequentia confirmant. Possis & *antiquo luco*. N. HEINSIUS. Feroniae triplex in Italia lucus memoratur. Primus in Hetruria inter Lunas & Pisas, alter in eadem Hetruria ad Tiberim, tertius in Latio via Appia prope Terracinam. vide Cluver. lib. II. Ital. Antiq. cap. II. pag. 460. Illum vero nunc Silius innuit, quem secundo loco memoravi. Vide Cluver. ibid. cap. III. pag. 547.

v. 86. *Fama est intactas longaevis ab origine Fani Crevisse &c.*] Nihil Fauno cum Feronia, de cuius templo

- Fulvius infaustam Campana ad moenia clausis
 Portabat famam, miserisque extrema movebat.
 Tum prensans passim, cuicumque est nomen in armis,
 Dedecus hoc defende manu: cur perfida, & urbi
 100 Altera Karthago nostrae, post foedera rupta,
 Et missum ad portas Poenum, post jura petita
 Consulis alterni, stat adhuc? & turribus altis
 Hannibalem ac Libycas exspectat lenta cohortes?
 Miscebat dictis facta, & nunc robore celsas
 105 Educi turres, quis vinceret ardua muri,
 Cogebat, nunc conjunctas astringere nodis
 Instabat ferroque trabes, quo frangeret altos
 Portarum postes, quateretque morantia claustra.
 Hic latera intextus stellatis axibus agger,
 110 Hic gravis armato surgebat vinea dorso.
 At postquam properata satis, quae commonet usus,
 Dat signum, atque alacer scalis transcendere muros
 Imperat, ac saevis urbem terroribus implet;
 Cum subito dextrum offulsit conatibus omen.

Cerva

templo & luco hic sermo est. Ideoque non dubitabis mecum hic extrita una litera legere *longaevi ab origine fani*: quod poetice a Silio dictum est, antiquitatem templi, quae venerationem augere solet, designare volente. Virgil.

Templa Dei saxo venerabar structa vetusto.

MODIUS Novant. Lectio. Epist. LXII. *fani recte* Modius ex Colonienfi. sequentia male distinguantur. N. HEINSIUS.

v. 90. *Haec avidas mentes*] Immo *Hac rapina*. & sic Colonienfis. N. HEINSIUS. Oxon. & Putean. *Hanc avidas*. priscae editiones Romana princeps, Parmensis, & Mediolanensis *Hac*, quod recte N. Heinsius recepit. Marfus, ut verosimile sit, errore librorum *Hec avidas* edidit, atque hinc corrumperendi causa nata est. Tò *Hac* probat etiam vir Celeberrimus P. Burmannus, & insuper versu seq. *contemtus*, pro *contemtu*, legere malebat.

v. 94. *Dum Libys haud laetus Rhēgina ad litora tendit*] *haud lentus* puto. N. HEINSIUS. Plane ea emendatio ex mente Livii est lib. xxvi. cap. xii. *Ex Lucanis in Bruttium agrum; ad fretum vero ac Rhēgium eo cursu contendit, ut prope repentino adventu incautos opprēsserit. laetus vero & lentus* saepissime librarii inter se confuderunt. vide supra ad lib. xii. vers. 567. Potest tamen & antiqua lectio servari. Hannibalem enim invitum, & Deorum portentis territum, ac tandem Dasii narratione permotum, Romae capiendae spem posuisse, & inde movisse, ex initio hujus & fine superioris libri constat: quare non poterat non *haud laetus*, seu tristis, abire. Porro Oxon. codex cum nonnullis ex primis editionibus scribit *Regina ad litora*, etiam non male: qui enim nomen à *ρηγινι* deducunt, quod fama

sit, eo in loco impetu maris Siciliam ab Italia abruptam esse, *Rhēgium* malunt: his vero, qui à *Rego* derivant propter loci splendorem, *Regium* placet, quorum sententiae subscribit vir Maximus J. G. Graevius ad Cicer. xii. ad Famil. Epist. xxv. Antiqui lapides literati, nunc addita, nunc detracta aspiratione, utramque orthographiam agnoscunt.

v. 97. *Miserisque extrema movebat*] Ita cum Marfo nonnullae aliae editiones. sed perperam. Recte Daufquejus *miserisque* restituit.

v. 99. *Dedecus hoc defende manu*] *Defendere* hic est arcere, ut alibi saepe. vide supra ad lib. vii. vers. 170.

v. 99. *Cur perfida & urbi*] *urbis* in Colonienfi. N. HEINSIUS.

v. 101. *Et missum ad portas Poenum*] Codex Oxonienfis cum prisca editionibus *Admissum ad portas*.

v. 106. *Conjunctas astringere nodis*] *conjunctis nodis* in Puteaneo. N. HEINSIUS.

v. 111. *Ac postquam*] *At postquam* Colonienfis & Puteaneus. N. HEINSIUS.

v. 114. *Cum subito dextrum offulsit conatibus omen*] *offulsit* Colonienfis. eleganter & vere. quod verbum etiam Maroni bis reddidimus ex auctoritate codicis longe veterrimi. adeantur, quae annotamus Aen. ix. vers. 110. N. HEINSIUS. Alter locus Maronis, in quo verbum *offulgere* N. Heinsius restituit, est Aen. ix. vers. 731.

Continuo nova lux oculis offulget.

Vide, quae is notavit ad Valer. Flacc. lib. iv. vers. 482. Perperam autem Daufquejus *Tum subito*, pro *Cum subito*, emendabat: nihil enim puto mutandum.

M m m m

v. 115.

- 115 Cerva fuit, raro terris spectata colore,
Quae candore nivem, candore anteiret olores.
Hanc agreste Capys donum, cum moenia sulco
Signaret, grato parvae mollitus amore,
Nutrierat, sensusque hominis donarat alendo.
- 120 Inde exuta feram, docilisque accedere mensis,
Atque ultro blanda attactu gaudebat herili.
Aurato matres assuetae pectine mitem
Comere, & humenti fluvio revocare colorem.
Numen erat jam cervae loci: famulamque Dianae

Credebant,

v. 115. *Terris spectata colore*] Opinor *Teucris*. Simile mendum fustulimus lib. 111. vers. 75. N. HEINSIUS.

v. 116. *Quae candore nivem, candore anteiret olores*] Ex more iterum hic Silius Maronis legit vestigia, qui pariter de equo xii. Aen. vers. 84.

Qui candore nives anteiret, cursibus auras.
ubi consulendus est Cerda.

v. 117. *Hanc agreste Capys donum &c.*] Cervae hujus descriptionem iterum Silius ad exemplum illius Maronianae effinxit lib. vii. Aen. vers. 483.

*Cervus erat forma praestanti & cornibus ingens,
Tyrrhidae pueri quem matris ab ubere raptum
Nutribant, Tyrrhusque pater, cui regia parent
Armenta, & lati custodia credita campi.*

*Assuetum imperiis soror omni Silvia cura
Mollibus intexens ornatu cornua fertis,
Pectebatque serum, puroque in fonte lavabat.
Ille, manum patiens, mensaeque assuetus herili,
Errabat silvis, rursusque ad limina nota
Ipse domum fera quamvis se nocte ferebat.*

ubi videndi sunt Interpretes. Confer etiam, quae de alia cervae habet Ovid. x. Metam. vers. 109. & Calpurn. ecl. vi. vers. 32.

v. 117. *Cum moenia sulco Signaret*] Sulcum hunc *primigenium* antiqui dicebant, qui in nova urbe designationis causa imprimebatur. Ego tamen ex eorum numero haec esse puto, quae *ινωδς* à poetis dicuntur; plures enim ducebantur, quod vel ex uno Nonno apparet, qui hanc urbium delineandorum morem graphice depingit, multosque sulcos agnoscit:

Πολλὰ δ' ἰνῶα καὶ ἰνῶα μετ' ἑομέναι κισίων
"Αὐλακὺς ἱμνῶντο, πολυτρίτων δὲ κλισίων
"Ἐδρατα καρχαρόδοτι βοῶν ἰχθυόωντο σίδερα.

ubi paullo insolentius ab eo urvus, sive vomer, *βοῶν σίδερα* appellatur, quamquam hoc aliter aliquando sumferim. D. HEINSIUS. Virgil. v. Aen. vers. 755.

Interea Aeneas urbem designat aratro.

ubi vide Servium, & Isidor. xv. Orig. cap. 11.

v. 118. *Grato parvae mollitus amore Nutrierat, sensusque &c.*] Pulchre hoc dictum. BARTHIUS lib. xxii. Advers. cap. viii. Haec mendosa sunt, & naevo inquinata. Lege *parvam molitus, moliri*,

moderari, fingere, regere. Sic *parva tela molitur manu* Cupido apud Senecam in Hippolyto. *moliri iter* in Oedipo. *moliri terras* in Troad. vers. 682.

Molire terras, Haektor, ut Ulixem domes,
hoc est, aperi terras, atque inde procede. *moliri carmina* pro canere. Ovid. in Metam. ex MS. N. HEINSIUS. Monuit me Celeberrimus Burmannus, locum Nasonis, quem N. Heinsius innuit, esse lib. xi. Met. vers. 154. Sed ibi in MSS. *modulatur vel meditatatur harundine carmen* legi, non *molitur*, adeoque memoria lapsum esse virum Illustrissimum: quin nec hoc loco mutationem *in molitus* in *molitus* probabat; sed idem *mollitus*, quod feram captam occidi noluerat.

v. 120. *Inde exuta feram*] Eleganter hoc dictum, pro ferina natura atque indole, feritate deposita. Claud. in bell. Gildoni. vers. 397.

Naturamque simul fratremque hominemque cruentus

Exiit, & tenuem caesis invadit harenam.

Similia alia exempla collegit vir Amplissimus Gish. Cuperus 1. Observ. cap. viii.

v. 123. *Humenti fluvio renovare colorem*] *revocare* rectius in Puteaneo & editione Parmensi. N. HEINSIUS. Ita est insuper in editionibus Romanae principis, Mediolanensi, Marfi, ac Martini Herbipolensis: Nicander vero apud Juntam, & post eum alii *renovare* ediderunt. Similes turbas frequenter dederunt librarii minus attentis. vide infra ad lib. xiv. vers. 113.

v. 124. *Famulamque Dianae Credebant*] Valerius Flaccus [lib. 111. vers. 457.]

*Dixerat, & summas frondentibus intulit aris,
Libavitque dapes, placidi quas protinus angues,
Umbrarum famuli, linguis rapuere coruscis.*

ubi simpliciter pro genio & abusive Aliter paullo, ut arbitror, Maro; cujus interpretes hic Silius noster. nam quem ille *genium loci* in illo [Aen. v. vers. 95.]

*Incertus geniumve loci, famulumve parentis,
Fesse puter.*

Silius *numen loci*: ut dubitare amplius, quid sit *loci genius*, viri docti non debeant. Et certe Graeci promiscue *δαίς* hujus & hujus loci colunt simpliciter. Sic Xenophon *δαίς Μυθίας*, qui eisdem, quod

observa

- 125 Credebant, ac tura Deūm de more dabantur.
 Haec, aevi vitaeque tenax, felixque senectam
 Mille indefessos viridem duxisse per annos,
 Seclorum numero Trojanis condita tecta
 Aequebat; sed enim longo nox venerat aevo.
 130 Nam, subito incurfu saevorum agitata luporum,
 Qui noctis tenebris urbem (miserabile bello
 Prodigium) intrarant, primos ad luminis ortus
 Extulerat sese portis, pavidaque petebat
 Consternata fuga positos ad moenia campos.

Exceptam

observa amplius, Heroas vocat ἀναβ. β'. Ἐπὶ δὲ αὐτοῖς ἀπὸ τοῦ διέξ. φανὲς περιγίγντο, προσυζήμενοι θεοῖς καὶ ἡρώεσσιν, τοῖς τῶν Περσίδων γῆν κατέχουσιν, ἵλιος καὶ ἰουμνίος διχοδομαὶ αὐτῶν. Quae vides convenire cum iis, quae de voce *famulus* disputavimus supra, quam hic quoque habes. eadem enim ratione Genii locorum *Herois* Graecis dicuntur, quia Deorum eorumque, qui in Heroum Deorumque numerum relati sunt, *famuli* Latinis: inferiora enim numina sunt & *Herois* Graecis & *famuli* Latinis. & Deos autem & *famulos*, ut hic ex Silio quoque vides, locis praeficiebat antiquitas; cave enim confundas, quamvis promiscue saepe iis utantur scriptores: ut ecce, fons ille, quem sacrificaturi accedebant Sparti, Martis erat, teste Pausania; genius autem loci & *famulus*, ut loquuntur poetae, ipsius Martis, fuit serpens ille celeberrimus, qui *Martius* propterea a Nafone dicitur; non autem, ut docti arbitrantur, quod bellicosus fuerit, quod frigidum est: quem & quod violaret Cadmus, a Marte punitus fuit. *Famulus* enim serpens ille Dei illius fuit, ut cervus Silii nostri Dianae. Sic anguis ille supra, quem violaret Marus, Nympharum *famulus* fuisse dicitur. E quibus omnibus vides profecto, Deum cum suo *famulo* singulis locis praefectum fuisse: tum rationem, cur *famulus* is genius dicatur, multo manifestius redditam, quam a doctorum quoquam: tum hoc loco cervum, qui loci genius erat, eadem ratione *famulum* Dianae dici. Romani certe inferiora quoque numina, Deos Deasque, ministerio aliorum devotos, *Anculos* *Anculae*que dicebant, ab *anculare*, quod ministrare erat. vide Festum & incomparabilem ejus Interpretem. Atque haec causa, cur terram montes & agros osculari antiqui & salutare soleant; non quod montibus aut agris id praestarent, sed eorum praestitibus Diis & *famulis* eorum. Est igitur in Diis *famulus*, quod in homine *genius*. Maro Anchisae *famulum*, non *genium* tribuit: causa in promptu est, apothefosin enim ejus intelligi obiter vult, Deumque fuisse tum temporis, nec hominem amplius. Hunc *genium Magnum* in inscriptionibus antiquorum vocari video, ut ex Neapolitana illa patet manifestissime, quae ita habet:

PRO. SALVTE. ET. VICTORIA. AVGV-

STORVM. DEO. MAGNO
 GENIO. COLONIAE. PVTEOLANO-
 RV. ET. PATRIAE. SVAE
 Q. AVRELIVS. HERMADION. SE VIR.
 AVGVSTALIS. ET. CVRATOR. EO-
 RVM

EXTRVXIT. ET. DONVM. DAT.

Atque hinc Artemidorus fortasse serpentem *Heroi*-
 bus sacrum facit, sicut Latini *genio*, & Virgilius
famulo. Καὶ θεοὶ, inquit, ὅν ἱερὸν ἡρώεσσιν, ἱερὸν δὲ οὐδὲ.
 Ζεὺς οὐράσμιος, Ἥλιος, Διμήτρε, καὶ Κέρη, Ἐκάτη,
 Ἀσκληπίος, Ἥρας. Puto nos igitur dilucide, quid
famulus Maroni, quid *Silio* sit, enodasse. Incom-
 parabilis certe Turnebius assequi videtur. D. HEIN-
 SIUS.

v. 129. *Sed jam longo mors venerat aevo*] *sed enim*
longo nox venerat aevo ex scriptis. *nox* etiam in edi-
 tione Parmensi. Senec. Phoen. vers. 247.

— protinus quosdam editos

Nox occupavit: aliquis intra viscera

Materna letum praecoquis fasi tulit.

Sic passim poetae. N. HEINSIUS. Placet τὸ *sed*
enim, quod vir Illustrissimus ex MSS. vindicavit,
 & *Silio* nostro quam usitatissimum est. sic lib. x.
 vers. 482. *sed enim solium indignata Superbi*. vers.
 593.

Sed vero sed enim reliqui pia turba Senatus.

lib. xi. vers. 46. *sed enim interea temeraria pubes*. lib.
 i. vers. 33. *sed enim conamine primae Contuso pugnae*.
 lib. xii. vers. 104.

Virrius haec: sed enim ductor numerabat inertes.
 vers. 332.

Sed vero sed enim ante omnes altaria fument.

lib. xiv. vers. 426. lib. xv. vers. 123. vers. 211. & ali-
 bi saepe. Deinde etiam Romana princeps & Me-
 diolan. editio *nox venerat*, quae vox saepe idem,
 quod *mors*, notat. vide supra ad lib. x. vers. 173.
 Frequenter autem indocti librarii, qui hanc ejus
 vocis significationem nesciebant, τὸ *mors* posue-
 runt, ubi auctores vocem *nox* dederant. Vide
 N. Heinsum ad Silii lib. ii. vers. 572. lib. x. vers.
 173. hoc lib. vers. 544. ad Nafon. iii. Metam. vers.
 502. & 694. Pierium ad Maron. ii. Aen. vers. 369.
 xii. Aen. vers. 309. & Jan. Broekhus. ad Propert.
 lib. iii. eleg. ix. vers. 5. Contra etiam vocem *mors*
 M m m m 2 in

- 135 Exceptam laeto juvenum certamine ductor
Maëtat, Diva, tibi, tibi enim haec gratissima sacra,
Fulvius, atque, adfis, orat, Latonia, coeptis.
Inde, alacer fidensque Dea, circumdata clausis
Arma movet, quaque obliquo curvantur in orbem
- 140 Moenia flexa sinu, spissa vallata corona
Alligat, & telis in morem indaginis ambit.
Dum pavitant, spumantis equi fera corda fatigans,
Evehitur porta sublimis Taurea cristis
Bellator, cui Sidonius superare lacerto
- 145 Ductor & Autololas dabat & Maurusia tela.
Is, trepido ac lituûm tinnitu stare neganti
Imperitans violenter equo, postquam auribus hostis

Vicinium

in *vò* *nox* corruerunt iidem. vide N. Heinsium infra vers. 270.

v. 135. *Exceptam leto juvenum certamine*] *vò* excipere proprium est venationi vocabulum. Phaedr. lib. i. fab. xi.

*Us insueta voce terreret feras,
Fugientes ipse exciperet.*

ad quem locum consule Scheff. & Gudium.

v. 136. *Tibi enim haec gratissima sacra*] *Maëtat, Diva, tibi enim gratissima sacra*, Colonienfis, sed mendose. puto,
Maëtat, Diva, tibi, tibi enim hunc, gratissima sacra.

N. HEINSIUS.

v. 141. *Telis in morem indaginis ambit*] Tam arte Fulvius Capuam obsidebat, ut venator saltus ac ferarum latibula retibus cingere solet, nec ulla elabendi occasio dabatur. *indago* vox venatoria est, & ingentem retium cassiumque seriem notat, cuius & Virgilius meminit in iv. Aen. vers. 121.

Dum trepidant alae, falsusque indagine cingunt. ubi videndus Cerda & alii. Simili locutione Silius infra usus est lib. xiv. vers. 367.

*Ac jam diffusos vacua bellator in unda
Cornibus ambierat patulos ad proelia fluctus,
Navali claudens humentem indagine campum.*

v. 142. *Dum pavitant*] *pavitans* scripti, sed mendose. *Tum pavitans* editio Parmensis, & *terris*, pro *telis*, versu proxime praecedenti. N. HEINSIUS. *Tum pavitans* etiam editio Mediolanensis, & Romana princeps.

v. 145. *Et Autololas dedit*] *dabat* in Colonienfi. Superiora *superare lacerto* ne mendosa sint, metuo. puto, cui *Sidonius parere lacerto*. N. HEINSIUS.

v. 146. *Is trepido aliuum tinnitu*] *Dausqueji* vera est correctio,

*Is trepido ac lituum tinnitu stare neganti
Imperitans violenter equo.*

BARTHIUS lib. viii. Advers. cap. vii. ac *lituum tinnitu* scribendum. in Veneta editione Marfi & *lituum tinnitu*. Vidit & veram scripturam Interpres;

sed more suo deteriore amplexus est. In nostris partibus est Barthius. vide lib. xii. vers. 182. ubi similiter. N. HEINSIUS. Illustrissimus Scaliger ad marginem Sili coniecit *trepido lituum tinnitu*. sed *trepido*, ac *lituum tinnitu stare neganti*, teste Heinsio, membranarum Colonienfium lectio est, quam praefero. *lituum tinnitu*, quod litui acutum sonum reddant: vide supra ad lib. xii. vers. 182. *trepidus* vero *equus*, ut Dausquejus recte monuit, non est pavitans, sed properus, festinans, inquietus. Livius lib. ix. cap. xxxvii. *Alios immobiles, alios semiformos in cubilibus suis, maximam partem ad arma trepidantes, caedes oppressit*. Vide Palmer. Specul. pag. m. 739. Dausqueji. supra ad lib. ix. vers. 280. & doctos Interpretes ad Phaedr. lib. iv. fab. v. Insuper Dausquejus hic legi posse coniciebat,

Is trepido alipedi, ac hinnitu stare neganti:

quod recte jam Illustrissimus Heinsius improbat. *vò alipedi* enim supervacuum est, quod sequenti versui addatur, *Imperitans violenter equo*. Verosimiliter etiam Celeberrimus Burmannus legendum coniciebat,

Is strepitu ac lituum tinnitu stare neganti

Imperitans violenter equo.

vellem, Mist addicerent.

v. 148. *Ac clamore propinquo*] Forte, *huic clamore propinquo*, ut ter repetatur. N. HEINSIUS. In Puteaneo ac Colonienfi libro est & *clamore*. ut vana sit observatio Dausqueji, qui ac hoc loco pro confestum, propere, poni putat.

v. 149. *Claudius huic, inquit*] *huic*, inquit Puteaneus. quod si sequimur, denuo mox geminandum erit, *Huc, inquit, solum Det sese campo*. N. HEINSIUS.

v. 153. *Postquam vox attingit aures*] Vulgatam lectionem, pro qua omnesstant libri, tum manu, tum typis exarati, non damno: fortassis tamen legendum *vox accidit aures*. Sic Plautus in Stich. act. i. sc. ii. vers. 31. *Certo enim mihi paternae vocis sonitus aures accidit*. Curtius lib. iv. cap. iv. *Classem litori, e quo fremitus acciderat, admovit*. Valer. Flacc. lib.

- Vicinum sese videt, & clamore propinquo,
 Claudius huic, inquit, (praestabat Claudius arte
 150 Bellandi, & merita mille inter proelia fama)
 Huic, inquit, solum, si qua est fiducia dextrae,
 Det sese campo, atque ineat certamina mecum.
 Una mora Aeneadae, postquam vox attigit aures,
 Dum daret auspiciū jusque in certamina ductor.
 155 Praevertitū namque & capital, committere Martem
 Sponte viris. erumpit ovans, ut Fulvius arma
 Imperio solvit, patulumque invehit in aequor
 Erigit undantem glomerato pulvere nubem.
 Indignatus opem amenti, socioque juvare
 160 Expulsum nodo jaculum, atque arcessere vires,

Taurca

lib. II. vers. 452.

Anfractu sinuosa legunt, vox accidit aures.

Ita reponit Illustrissimus Heinsius: vulgo etiam at-
 tigit erat. Appul. v. Metam. pag. 160. *Jamque pro-*
vesta nocte clemens quidam sonus aures ejus accidit.
 ubi vide Colvium ac Elmenhorst. Idem Heinsius
 curis secundis ad Nason. v. Fast. vers. 358. hoc
 modo emendabat alium locum Appulej. ibid. paullo
 ante, *Verba tantum audiebat accidentia, & solas vo-*
ces famulas habebat; pro quo nunc ex accidentia editur.
 Vide Gifan. Indic. Lucret. in voce *Accidere*.

v. 154. *Dum daret auspiciū usque in certamina du-*
ctor] Optime doctissimus Janus Guiljelmus [Quaest.
 in Plauti Bacchid. cap. III.] *jusque* legebat. D.
 HEINSIUS. Modii vera est correctio,

Cum daret auspiciū jusque in certamina du-
ctor.

prae quo fordet Carrionis alterum, *suus in certami-*
na ductor. jus enim pugnandi non habebat miles si-
 ne permisso Imperatoris. BARTHIUS lib. VIII.
 Advers. cap. VII. Scribendum,

Dum daret auspiciū jusque in certamina du-
ctor:

hoc est, potestatem ac veniam pugnandi. Miror,
 tantillum mendum scriptis exemplaribus constanter
 inhaerere. *atque in certamina* Puteaneus, *suus in*
certamina Carrion. Modius veram scripturam vi-
 dit, cui & assentitur Barthius. N. HEINSIUS.
 Optime viri docti *jusque in certamina* vindicarunt.
 Lucan. lib. IV. vers. 821.

Jus licet in jugulos nostros sibi fecerit ense.

Ovid. I. Amor. eleg. I. vers. 5.

Quis tibi, saepe puer, dedit hoc in carmina juris.
 ubi eam locutionem pluribus illustravit N. Heinsius.
auspiciū vero, ut infra lib. XVII. vers. 568.

Quis pugnae auspiciū dedimus, caeduntur.

Modianam emendationem Carrionis conjecturae
 etiam praefert Doctissimus Dausquejus.

v. 155. *Praevertitū capiti poena committere Mar-*
tem Sponte viris] Corrupta elegans scriptura à scio-
 lis, quae erat,

Praevertitū namque & capital committere Mar-
*tem**Sponte viris.*

Verba sunt de more illo castrensi Romanorum,
 quo miles extra ordinem cum hoste, provocante
 etiam, injussu Imperatoris depugnare vetabatur,
 capitis sui periculo. MODIUS Novant. Lect. E-
 pist. LXII. Modius ex membranarum Colonien-
 sibus correxit,

Praevertitū namque & capital committere Mar-
*tem**Sponte viris.*

Juvant & Oxonienses, in quibus legitur,

Praevertitū namque & capita committere Mar-
tem.

Primum verbum facile corruptum fuit ob abruptam
 phrasin. BARTHIUS lib. VIII. Advers. cap. VII.
Praevertitū namque & capital Modius ex Colonien-
 si, neque aliter Puteaneus. Interpres tamen delicatus
 suum mavult somnium, *Praevertitū capitis poena.*
 Modio subscribit Barthius. in Oxonio, *Praevertitū*
namque & capita: in editione Parmensi, in *certa-*
mina ductor *Praevertitū namque ex Capua.* Men-
 dose omnino. N. HEINSIUS. Parmensis editio-
 nis lectioni similis est ea, quae in Romana princi-
 pe & Mediolanensi exstat: Marfus & Martinus Her-
 bipolen- sis ediderunt, *Praevertitū namque capiti:*
 scriptura, quae nunc vulgo exstat, *Praevertitū ca-*
piti poena, Nicandri facinus est, qui ita in Juntina
 edi jussit, unde reliquis plerisque editionibus inhae-
 sit. Sed optime viri docti ex Colon. & Putean.
 membranarum revocarunt, *Praevertitū namque & ca-*
pital. Est autem capital crimen, poena capitis luen-
 dum. Plaut. in Menaechm. act. I. sc. I. vers. 16.

Numquam edepol fugiet, tamen si capital fecerit.

Livius lib. XXIV. cap. XXXVII. *Praesidio decedere apud*
Romanos capital esse. quem hic imitatum esse Silium
 monuit vir summus J. Fr. Gronovius. Justin. lib.
 II. cap. VII. *Post clades multas capital esse apud A-*
thenienses coepit, si quis legem de vindicanda insula in-
lisset. ubi vide Modium, qui ad eum locum Si-

M m m m 3 lio

Taurea vibrabat nudis conatibus hastam.

Inde, fuens ira, telum contorquet in auras.

At non idem animus Rutulo: speculatur, & omni
Corpore perlustrat, qua sit certissima ferro

165 In vulnus via. nunc vibrat, nunc comprimit hastam,

Mentiturque minas; mediam tunc transiit ictu
Parmam, sed grato fraudata est sanguine cuspis.

Tum strictum propere vagina detegit enssem.

Et jam ferrata rapiebat calce volentem

170 Taurea cornipedem, fugiens minitancia fata.

Nec Rutulus levior cedentis prendere terga.

Nam

lio etiam veram scripturam asseruit. De hac voce
insupet vide Tennul. ad Front. lib. iv. cap. vi. ex. 3.

v. 162. *Inde, ruens ira, telum contorquet in auras*
furens ira opinor. contorsit in Puteaneo. Forte etiam
legendum,

Inde ruens teneras telum contorsit in auras.

Vide nos ad Virgilium. N. HEINSIUS. *teneras in
auras* ut apud Lucret. lib. i. vers. 208.

Aëris in teneras possint proferrier auras.
sic tener aër apud eundem lib. ii. vers. 145.

Aëra per tenerum liquidis loca vocibus opplent.
& Maron. in ix. Aen. vers. 698.

—— *volat Itala cornus*

Aëra per tenerum, stomachoque infixæ &c.

Si quid tamen hoc loco mutandum, alteram Hein-
sii conjecturam, *Inde furens ira*, praeferam. Ita
Silius supra locutus est lib. vi. vers. 253.

—— *furit ilicet ira*

Terrigena, impatiens dare terga, novusque dolori.
ubi plura vide.

v. 163. *Speculatur, & omni Corpore perlustrat* spe-
culatur scribendum vel invitis membranis omnibus.
Sic & lib. xvii. vers. 346. vide etiam lib. vii. vers.
121. ac lib. v. vers. 378. N. HEINSIUS. Saepissi-
me ita turbantur indocti librarii. vide supra ad lib.
vii. vers. 123.

v. 165. *Nunc vibrat, nunc comprimit hastam* nunc
librat maluerim. N. HEINSIUS. Non gladius so-
lum, sed & hasta, sagitta, ceteraque missilia vi-
brantur. Silius lib. ii. vers. 87.

—— *vibrata per auras*

Spicula contorquens summa ponebat in arce.

Gratius in Cyneg. vers. 342.

*Terribilemque manu vibrata salarica dextra
Dat sonitum.*

Lucan. lib. vi. vers. 198. *tortilibus vibrata salarica
nervis.* Sed cum proxime apud Silium praecesserit,
vibrat conatibus hastam; puto, non male N.
Heinsium hic *librat* legisse. vide supra ad lib. i. vers.
351. & lib. iii. vers. 319. Voces autem *vibrare* &
librare saepe inter se commutantur. Sic supra lib. ix.
vers. 523. pro *summas vibravit sarbime cristas*, in
plerisque libris erat *libravit*. Vide etiam Broekhus.
ad Propert. lib. iv. eleg. x. vers. 13.

v. 166. *Mentiturque minas, mediam nunc transigit
ictu Parmam* tunc transiit Colonienfis. Scribo,
*Mentiturque minas mediam tunc transigit ictu
Parmam.*

Infra hoc libro vers. 376.

—— *per pectora transigit enssem.*

N. HEINSIUS. *transiit*, ut apud Iscan. vi. belli
Troj. vers. 50.

—— *laevos misso Sarpedonis armos*

Transierat jaculo.

Eodem modo sagittae vel jacula intrare, penetrare,
exire dicuntur. supra lib. v. vers. 447.

Intravit torvum Gortynia lumen harundo.

Sidon. Paneg. Anthem. vers. 148.

—— *intratos exirent arma per armos.*

& in epigramm. in Catal. Pith. lib. iii. p. m. 72.

Fortia crudeli penetravit pectora ferro.

Sed nec vulgatum hoc loco damno. Ita supra lib.
v. vers. 473. *Transigit juvenem.* & hoc lib. vers.
229.

Jamque Veliternum media transegerat alveo.

Voces autem *transiit* & *transigit* non raro turbantur
scriptores librarii. apud Lucan. lib. iv. vers. 545.
pro

Viscera non annis jam dudum transigit ensis,
codex scriptus Ecclesiae cathedralis Hamburgensis
transiit habet, ut excerpta Heinsii testantur. Supra
etiam apud Silium lib. ix. vers. 585. pari modo
exiit & *exigit* in membranis Colonienfis commu-
tata fuisse vidimus. Pro *nunc*, etiam Oxonienfis
codex *tunc* legit hoc loco.

v. 168. *Vagina detegit enssem* Vir Celeberrimus
Petrus Burmannus malebat *deripit enssem*.

v. 169. *Et jam ferrata rapiebat calce volentem Tau-
rea cornipedem* quatiebat opinor, ut lib. vii. vers.
696.

*Ferrata calce atque effusa largus habena
Cunctantem impellebat equum.*

N. HEINSIUS. Silius lib. ii. vers. 71.

—— *anbelum impellere planta*

Cornipedem, ac stravisse feras immixtis amabat.

Si quid mutandum, posses etiam *sodiebat calce*, ut
lib. vii. vers. 67.

Foderis in pugna velocius ilia planta

Bellatoris

Nam profugo rapidus fufis inflabat habenis.
Utque metus victum, sic ira & gloria portis
Victorem immifit, meritique cupido cruoris.

- 175 Ac dum vix oculis, vix credunt mentibus, hoſtem
Conſuſum nullo comitante irrumperet teſtis,
Per mediam propere trepidantum interritus urbem
Egit equum, adverſaque evaſit ad agmina porta.
Hinc ardore pari niſuque incurrere muris
180 Igneſcunt animi, penetrataque teſta ſubire.
Tela ſimul flammaeque micant. tunc ſaxeus imber
Ingruit, & ſummis aſcendunt turribus haſtae.

Nec

Bellatoris equi.
lib. vi. verſ. 211. *ruis ipſe, citatum Quadrupedem*
planta fodiens. & Virgil. in vi. Aen. verſ. 882.

Seu ſpumantis equi foderet calcatribus armos.
vexure dixit Statius lib. v. ſilv. ii. verſ. 115.

Tendentem curſus, vexantemque ilia nuda
Calce ſerocis equi.

Taurea itaque ultro volentem equum inſuper etiam
calcar in fugam incitabat. Sed *to rapiebat* immerito diſplicuit Illuſtriſſimo Heinfio: multum enim ea vox facit ad ſeſtinationem Taureae, qua ſe pugnae ſubducebat, augendam.

v. 171. *Nec Rutulus levior cedentis perdere terga*]
Scribo *cedentis prendere terga*, quod valet comprehendere, inhaerere tergis. MODIUS Novant. Lection. Epist. LXII. Modius *cedentis prendere terga*, nobis invitis: cum longe elegantior ſententia exſtet in membranis Angliſanis, *perdere terga*. Nam levior erat Rutulus, quam ut perdere ejus terga poſſet, hoc eſt, amittere, tangere non poſſet. Sic Silius ipſe loquitur lib. i. de apro verſ. 421.

Cum ſilvam occuſu venantum perdidit.

Martialis,

Zoile, quid ſolium polluto podice perdis?

hoc eſt, non ſatis eo uteris ad te expurgandum. Sic Claudius non levis (id enim eſt levior) ad perdenda terga Taureae, ſed attentus, ut ante in duello, rem ſumma prudentia geſſerat. BARTHIUS lib. viii. Adverſ. cap. vii. *prendere* Modius ex Coloniſi. bene. Barthius tamen *perdere* tuctur, qui videndus eſt. malim & *cedentia terga*. ſic *ſugientia terga* alibi. N. HEINSIUS. *cedentia terga*, ut ſupra lib. viii. verſ. i.

Primus Agenoridum cedentia terga videre

Aeneadis dederat Fabius.

Similiter alibi etiam peccatum, ut lib. vi. verſ. 570.
Famque ubi conſpectu redeuntia viſa propinquo
Corpora.

lib. xvi. verſ. 55.

At cum pone ſerox averſa in terga venires.

ubi vulgo *redeuntis* & *averſi* nunc editur. lib. xv. verſ. 729. *averſi ſugientia colla Diripit enſe Moſae.* ubi vide Illuſtriſſimum Heinfium, ut & ad Naſon. Epiſt. ii. Hetoid. verſ. 93. ad i. Metam. verſ. 541.

& Broekhuſ. ad Propertii lib. iii. eleg. vii. verſ. 57. Deinde vir Celeberrimus Petrus Burmannus vulgatum *perdere* cum Daufquejo & Barthio defendit, ac *levior* exponit velocior, ut infra verſ. 244. *proſectis ocuis armis, Quo levi r peteret muros.* Jungit vero hunc verſum ſequenti, & legit, *Jam profugo rapidus.*

v. 172. *Rapidus fufis inflabat habenis*] Malim, *rapidum effuſis habenis*. quamquam & *fuſae habenae* pro effuſis dicantur. N. HEINSIUS. *effuſis habenis*, ut lib. vii. verſ. 695.

— *effuſa largus habena*

Cumſtantem impellebat equum.

Virgil. xii. Aen. verſ. 499. *irarumque omnes effundis habenas.* Curtius lib. vii. cap. ix. *Omneſque effuſis habenis capeſſunt fugam.* Sed nihil puto mutandum: *fufis habenis* enim eſt effuſis, quemadmodum *ſuñdere ſetum* dicimus pro effundere, de quo mox vide ad verſ. 313.

v. 178. *Adverſaque evaſit ad agmina porta*] *averſaque* malim, hoc eſt, remotiori porta. N. HEINSIUS. Frequentiſſime ita turbarunt librarii. vide ſupra ad lib. ii. verſ. 618. Vide tamen, an non hoc loco *adverſa porta* ſit e regione oppoſita illi, per quam Claudius Capuam intravit.

v. 182. *Summis aſcendunt turribus haſtae*] *Lego adduntur. addunt turribus* fuit vetus lectio, cum *tur* debuerit geminari: inde factum *aſcendunt. addere ſe caſtris* lib. vi. verſ. 21. Statius Theb. ii. verſ. 579. *intorquet jacula & ſugientibus addit. addere tela* noſter lib. ix. verſ. 105. lib. xv. verſ. 722. N. HEINSIUS. Poſſes forſitan *accedunt* legere. ſolet enim nonnumquam Silius hoc verbum cum tertio caſu conſtruere. ut infra lib. xvii. verſ. 575.

Quaenam te ſilvis accedere cauſa ſubegit.

ubi omnino vide Daufquejum. Verba autem *accedere* & *aſcendere* interdum librarii ſcriptores inter ſe commutarunt, ut ſupra lib. vi. verſ. 603. & alibi. Haereo tamen etiam nunc in hoc loco. Videtur enim *to turribus* non de ipſius Capuae turribus, ſed de machinis in modum turrium, quas obſeſſores muris admovebant, & unde haſtas in deſenſores mittebant, capiendum. Quare vel *ſummis funduntur turribus haſtae*, vel cum Celeberrimo Burmanno

- Nec pronum audendi virtute excellere cuiquam:
 Aequarunt irae dextras. Dictæa per auras
 185 Tranat, & in medium perlabitur urbis harundo.
 Laetatur non hortandi, non plura monendi
 Fulvius esse locum. rapiunt sibi quisque laborem.
 Quos ubi tam erectos animi videt, & superesse
 Fortunae sibi quemque ducem; ruit impete vasto
 190 Ad portam, magnæque optat discrimina famae.
 Tres claustra æquævo servabant corpore fratres,
 Quis delecta manus centeni cuique ferebant
 Excubias, unaque locum statione tenebant.
 Forma ex his Numitor, cursu plantaque volucris
 195 Praestabat Laurens, membrorum mole Laburnus.
 Sed non una viris tela. hic mirabilis arcu,
 Ille hastam quater, ac medicatae cuspidis ictu
 Proelia moliri, & nudo non credere ferro,
 Tertius aptabat flammis ac sulfure taedas.
 200 Qualis Atlantiaco memoratur litore quondam
 Monstrum Geryones immanæ tricorporis irae;
 Cui tres in pugna dextrae varia arma gerebant.
 Una ignes saevos, alia altera pone sagittas

Fundebat,

Burmanno, qui tamen ne sic quidem sibi satisfaciebatur, legi potest, *summis descendens turribus hastæ*. Sed videant acutiores.

v. 183. *Nec pronum audendi virtutem excellere cuiquam*] excellere cum casu accusandi pulchre ponitur, nec mutandum est. BARTHIIUS lib. VIII. Advers. cap. VII. *audenti virtute & scendere* Puteaneus. *audendi virtute excellere* opinor: & sic Interpretes: vel etiam, *audendi virtutem extendere*. N. HEINSIUS. Celeberrimus Burmannus conjicit,

Nec pronum audenti virtutem ostendere cuiquam: ita omnes simul & confusum pugnabant, ut cuiquam forti & audenti non facile esset, virtutem suam præcipuam ostendere, cum omnes eodem furore & ira pugnarent.

v. 187. *Rapiunt sibi quisque laborem*] Hoc non absque felicitate. ut Lucanus, *animique rapaces Mortis*. BARTHIIUS lib. XXII. Advers. cap. VIII.

v. 188. *Quos ubi tam erectos animi videt*] jam malim. N. HEINSIUS.

v. 188. *Et superesse Fortunam sibi quemque ducem*] Distinctio luxata in his, nec mutationi locus. scribe, *Quos ubi tam erectos animi videt, & super esse Fortunam sibi quemque ducem*.

super esse duo verba sunt. super Fortunam esse sibi quemque instar ducis. Sic lib. XV. *Evolat: hortatur sibi quisque*. BARTHIIUS lib. VIII. Advers. cap. VII. *superesse*, præesse. de quo Gellius lib. I. cap. XXII. & nos alibi. At videtur lectio luxata. Legam *Fortunam sibi quemque ducem*. Quemque, ut Fortuna datum, rebus suis ipsummet ducem futurum.

BARTHIIUS lib. XXII. Advers. cap. VIII. Præstiterit cum editione Veneta Marfi *Fortunae ducem*. in Aldina, Florentina, Gryphiana editionibus *Fortuna*, quod & Parmensis agnoscit. Barthius, & *superesse Fortunam, sibi quemque ducem*. obscure idem, *Fortunam sibi quemque ducem*. N. HEINSIUS. Dausqueius malebat & *superesse Fortunam sibi quemque ducem*.

v. 190. *Optat discrimina famae*] Forte parat. N. HEINSIUS.

v. 192. *Quis delecta manus centeni cuique ferebant Excubias*] Silius hæc habuit a Marone suo in IX. Aen. vers. 161.

Bis septem, Rutulo muros qui milite firmant, Delecti: ast illos centeni quemque sequuntur.

v. 195. *Membrorum mole Laburnus*] Cum Silius nomina militum à fluviis montibusque ut plurimum soleat derivare, censeo hic reponi debere *Taburnus*, qui mons est Samnii, a Marone bis terve memoratus, nec remotus admodum à Capua. in Colonienfi præterea cursu plantaque volucris. N. HEINSIUS.

v. 199. *Aptabat flammis ac sulfure taedas*] armabat legendum conjicit Celeberrimus Burmannus, quod non displicet. Eodem modo *enses veneno armare* apud poetas passim est.

v. 202. *Cui tres in pugna dextrae varia arma gerebant*] in pugnam arbitror, quod & alibi Silius reddidimus. Forte & *paria arma*, hoc est totidem. N. HEINSIUS. Placet in pugnam, pro in pugna, ut Illustrissimus Heinsius scribendum monuit. vide supra

- Fundebat, validam torquebat tertia cornum,
 205 Atque uno diversa dabat tria vulnera nisu.
 Hos ubi non aequis variantes proelia Consul
 Conspectis telis, & portae limina circum
 Stragem, ac perfusos subeuntum sanguine postes,
 Concitat intortam furiatis viribus hastam.
 210 Letum triste ferens auras secut Italae taxus,
 Et, qua nudarat, dum fundit spicula ab alto,
 Arcum protendens, Numitor latus, ilia transit.
 At, non obsepto contentus limine Martem
 Exercere levis bello, sed turbidus ausi,
 215 Virrius incauto fervore eruperat amens
 Reclusa in campum porta, miseramque furori
 Vincentum obtulerat pubem. ruit obvia in arma
 Scipio, & oblatum metit infatiabilis agmen.
 Tifata umbrifero generatum monte Calenum
 220 Nutrierant, audere trucem. nec corpore magno
 Mens erat inferior. subsidere saepe leonem,
 Nudus inire caput pugnas, certare juvenco,
 Atque obliqua trucidare deducere cornua tauri
 Assuerat, crudoque aliqua se attollere facto.

Is,

supra ad lib. vii. vers. 67. At minus bene *paria arma*, pro *varia*, conjecit. Silio enim *varia arma* sunt diversi generis, ut sequentia satis indicant, quibus alteram dextram ignes, alteram sagittas, tertiam hastas tenuisse dicit. supra vers. 196. *non una arma* dixerat.

v. 208. *Et perfusos sanguine postes*] ac *perfusos*, quod Illustrissimus Heinsius in contextum recepit, auctoritate Colonensium membranarum firmatur.

v. 211. *Dum fundit spicula ab alto*] *dum spicula fundit*, Puteaneus. N. HEINSIUS.

v. 213. *Obsepto contentus limine Martem Exercere levis bello*] Puto *obsepi contentus limine Martem Exercere tenuis valli*, vel *brevi vallo*, vel *levis bello*. N. HEINSIUS. Nihil puto mutandum. *levis bello* est imbellis, minus pugnae, qui in bello nullius ponderis, nullarum virium est. Virrius, quamvis levis bello & minus fortis, audet tamen referata porta comminus pugnare.

v. 221. *Subsistere saepe leonem*] Verbum *subsistere* mendosum est. Quomodo enim *subsistere leonem*? an ut ipse infederit, aut domarit? Sed ita verbum deest. Lege, *sibi subdere saepe leonem*. BARTHIIUS lib. viii. Advers. cap. vii. Barthius *sibi subdere*. Gronovius Observationum i. cap. xvii. *subsistere*, locutione Liviana, pro sustinere & aggredi. lib. i. cap. iv. *Non seras tantum subsistere, sed in latrones praeda onustos impetum facere*. ubi plura ad rem. curis tamen secundis eo redit, ut & vulgatam scripturam defendi posse arbitretur; quomodo apud

Maronem in optimis codicibus, *devictam Asiam subsedit adulter*, Aeneid. xi. vers. 268. ubi plura. N. HEINSIUS. Omnino nihil mutandum. *subsistere leonem* enim, exponente Gronovio, est vehatu & insidiis capere. Hinc in venatione *subseffores* dicuntur, qui in insidiis latentes feras obvias in laqueos clamore incitant. Senec. in Hippol. vers. 51.

Tu praecipites clamore seras

Subseffor ages.

Plura de hoc verbo vide apud Modium in Novant. Lect. Epist. xxxix. & Passer. ad Propert. lib. i. eleg. viii. pag. 180.

v. 222. *Nudus inire caput pugnas*] Non simpliciter hoc referendum ad morem eorum, qui aperto & non testō capite incedebant, ut fecisse videtur Dausquejus, sed eorum, qui sine galea pugnam inibant, de quo supra quaedam notavit idem Dausq. ad lib. iii. vers. 358.

v. 223. *Deducere cornua tauri*] *deducere* est tenuare, & in rectam seriem desistere, ut *deductum carmen*, quod subtile unoque tenore fluens dicere possis. BARTHIIUS lib. viii. Advers. cap. vii. Hanc Barthii expositionem recte capit vir summus Joh. Fr. Gronovius lib. i. observ. cap. xvii. docens *to deducere* hic esse ad terram detrahere, quem pluribus vide.

v. 224. *Assuerat, crudoque olim se attollere fato*] Hic versus mihi suspectus est. Generale enim, quod sequitur speciatim enarratam fortitudinem. In MS. est, *crudoque oblique se attollere fato*. BARTHIIUS lib. viii. Advers. cap. vii. In vetustis editionibus

N n n n

&

- 225 Is, dum praecipites expellit Virrius urbe,
Seu spreto, seu ne fieret mora, nudus in aequor
Thorace exierat, leviorque premebat anhelos
Pondere loricae, & palantes victor agebat.
Jamque Veliternum media transegerat alvò,
230 Jam, solitum aequali ludo committere equestres
Scipiadae pugnas, Marium tellure revulso
Perculerat saxo. miser implorabat amicum
Cum gemitu exspirans, scopulusque premebat hiantem.
Sed, validas saevo vires duplicante dolore,
235 Effudit lacrimas pariter cornumque sonantem
Scipio, solamen properans optabile in armis
Hostem prostrato morientem ostendere amico.
Tranavit, liquidas volucris ceu scinderet auras,
Hasta viri pectus, rupitque immania membra.

Quanta

& Oxonio, *crudoque oblique se attollere fato*. vel, *crudo & se oblique attollere fato*. Puteaneus, *crudoque oblique se attollere fato*. Colonienfis, *crudoque aliqua se attollere facto*. optime. apud Maron. Ecl. III.

Et, si non aliqua nocuisses, mortuus esses.
aliqua ex parte. Plura de hoc vocabulo diximus ad Nafonem Trist. III. eleg. IV. vers. 75. *facto* etiam bene. infra hoc libro, in *coelum se attollere factis*. & lib. I. vers. 227. ex vetustis codicibus, *coelo ferre facta*. *crudo facto*, ut lib. V. vers. 423. castigamus, *mortisque in limine cruda facta virum*. N. HEINSIUS. Pro *olim*, quod Wolfius primum Basileae in contextum inexit, & reliqui secuti sunt, editiones Mediolan. Marfi, & Martini Herbipolensis habent *crudoque oblique se attollere fato*; Juntina, Aldina, & Gryphiana *crudo oblique, & se attollere fato*. Sed *to oblique* male ab officante librario ex versu praecedenti hic revocatum fuit. ita lib. I. vers. 373. perperam editum fuit,

Surgebat cumulo certantum protinus agger,
repetito *to protinus* ex versu, qui sequitur; cum legendum sit ex optimo Misto, *certatim prorsus agger*, ut viri docti monuerunt. Vide Bentlej. ad Horat. lib. III. od. IV. vers. 10. Similes alios errores supra collegi ad lib. VIII. vers. 468. Si *to olim*. Mistorum aut antiquissimarum editionum auctoritate confirmaretur, mallet cum celeberrimo Bormanno legere *crudoque olim se attollere caestu*. *attollere* enim, quod, qui caestibus pugnant, in digitos pedis erecti essent. Virgil. V. Aen. vers. 426.

Constitit in digitis extemplo arrectus uterque.
Valer. Flacc. lib. IV. vers. 266. *semper cervice reduta*, *Semper & in digitis*. Statius. VI. Theb. vers. 747.
Fulmineas alie suspensae corpora plantis
Erexere manus.

crudo caestu autem ut apud Valer. Flacc. lib. IV. vers. 250. *crudis durata volumina tauris*. Stat. VI. Theb. vers. 729. *nigrantia plumbo Tegmina cruda*

bonum. & Virgil. V. Aen. vers. 69.

Seu crudo fudit pugnam committere caestu.

tandem *olim*, cum nempe juvenis erat: senes enim hanc artem deserebant, ut de se Entellus narrat apud Maron. V. Aen. vers. 397. Sed cum *to olim* in Wolfii Basileensi editione primum viderim, cum Illustrissimo Heinsio Colonienfium membranarum lectionem, *crudoque aliqua se attollere facto*, recipio. aliqua scilicet via, ratione. vide doctos Interpretes ad Plauti Epidic. act. I. scen. II. vers. 49. bene etiam *facto*, pro *fato*, in quibus vocabulis commutandis perpetuo lapsi sunt librarii. vide supra ad lib. I. vers. 277.

V. 235. *Effundis lacrimas*] *Effudit* scripti. N. HEINSIUS.

V. 236. *Solamen properans &c.*] Supra lib. II. vers. 258.

I, miseram Asbyten leto solare propinquo.

V. 238. *Liquidas volucris ceu scinderet auras*] Inversis vocabulis codex Puteaneus *volucris liquidas ceu*.

V. 241. *Quae, pariter quoties &c.*] Haec de liburna feliciter, quo acutius aliquid toto hoc opere Punicorum exstare non puto. Spatium enim exire atque excedere uno ictu suae magnitudinis eam dicit. Certe acutissime hoc extulit. BARTHIUS lib. XXII. Advers. cap. VIII.

V. 246. *Dejestum protinus ense capus*] *defectum* malim. N. HEINSIUS. Ita Livius lib. XXXI. cap. XXXIV. *Detruncata corpora brachius abscessis, aut tota cervice defecta divisa a corpore capita viderunt*. Sed vulgata scriptura non videtur mutanda. Nam ita & Virgil. in IX. Aen. vers. 770.

— huic uno defectum comminus ictu

Cum galea longe jacuit capus.

V. 247. *Ante pedes domini &c.*] Non infeliciter hoc loco truncum capite abscisso longius cadentem insinuavit. BARTHIUS lib. XXII. Advers. cap. VIII.

V. 250.

- 240 Quanta est vis agili per caerula summa liburnae,
Quae, pariter quoties revocatae ad pectora tonsae.
Percussere fretum, ventis fugit ocior, & se,
Quam longa est, uno remorum praeterit ictu.
Aescanium Volesus, projectis ocius armis,
- 245 Quo levior peteret muros, per aperta volantem
Assequitur planta. dejectum protinus ense
Ante pedes domini jacuit caput: ipse secutus
Corruit ulterior procursus impete truncus.
Nec spes obsecris ultra reserata tueri
- 250 Moenia. convertunt gressus, recipique precantes
Infandum! excludunt socios. tum cardine verso
Obnixa torquent obices, munimina sera.
Acrius hoc instant Itali, clausosque fatigant.
Et, ni caeca sinu terras nox conderet atro,

Perfractae

v. 250. *Recipique petentes*] *precantes* Colonienfis. N. HEINSIUS.

v. 252. *Obnixa torquent obices, munimina sera*] Ita habent membranae. At quomodo *munimina sera*? oportuna quidem iis, qui intus erant, nimis vero praecocia, qui excludebantur. Nihil est vox ultima: non enim intrarunt urbem hostes, quos statim dicit interventu noctis recedere esse coactos. Scribendum conjicio *munimina aenea*; exemplo Maronis & complurium aliorum. Juvat lectio vulgata, in qua diphthongus superest. BARTHIUS lib. VIII. Advers. cap. VII. *munimina sera*, pro *serae*, Colonius. Scribe,

Obnixa intorquent obices munimen aenae,
vel *munimina ferreae*. Statius Theb. x. vers. 504.
Tandem, humeris obnixus, Acron, &, pectore toto
Pronus, Lailmenides ferratae robora portas
Torserunt.

post vers. 520.

Hi praefixa solo vellunt munimina: at illi
Portarum obiectus minuunt, & ferreae sudant
Claustra remoliri.

Apud Ennium habes,

Belli ferratos postes portasque refregit.

Apud Maronem tamen, *Obnixa torquent spumas. & serae* refer ad obicem. *sera obex*. Interpres hic caecutiebatur. *munimina aenea* etiam Barthio videre est in mentem venisse. N. HEINSIUS. Recte vidit Doctissimus Dausquejus, & obices *munimina serae* hoc loco servari non posse ob leges pedias, quibus poetae priorem ejus vocis syllabam semper corripunt. ne dicam, obices non esse *munimina serae*, sed *portarum*. Quare *munimina sera* scribendum conjicit, quam lectionem, praeter Colonienfes & Oxonienses membranas, codex etiam Putteanus habere dicitur. Fallitur itaque omnino Erythraeus, qui in Indice Virgilii in voce *sera* vulgatum *serae* tuetur, & *sera* hic ab iis subilitutum dicit, qui syllabae metuebant, cum tamen, siue

fit adjectivum, siue instrumentum, quo ostia clauduntur; significet, primam indifferentem habeat. Sed loca poetarum, quae laudat, corrupta sunt. ut enim primam in *sera* pro adjectivo corripit doceat, produxit testimonium Cicer. in Arat. Phaen. *Occidit Andromedae clarum caput, & sera pistrinx.*

sed meliores editiones *sera pistrinx* habent. ut vero primam in *sera* pro claustro portarum produci probet, solum hunc Silii locum laudavit, ubi tamen omnes codices scripti non *munimina serae*, sed *sera*, habere vidimus. Sed nec *munimina sera* placet. Malim certe cum Heinio obicis *munimina aenae*; aut *ferreae*, vel potius, quam proxime ad membranas, *ferrea*, ut codices Siliani, etiam integerrimi & primae notae, hoc vitium contraxerint ab indocta ignorantia nasuti librarii, qui *munimina ferrea* legibus metri adversari credebant: cum tamen similis generis versus apud optimos poetas, & imprimis Maronem, frequenter occurrant. vide supra ad lib. XII. vers. 633. obicis autem *munimina ferrea*, non quod obex tota ex ferro esset, nam ex ligno fuisse patet ex Silio supra lib. IV. vers. 23.

— *robora portis,*

Et fidos certant obices arcescere silva:

sed quia plerumque laminis ferreis aeneisque munita erat, ne dissecari posset. vide Isaac. Casaub. ad Aeneae Tactic. cap. XVII. Eo sensu apud poetas obvium *postes aerati, ferrati, cardo aeratus, porta aena*, ut apud Virgil. II. Aen. vers. 480.

Limina perrumpit, postesque a cardine vellit
Aeratos.

Claudian. I. de Rapt. Prof. vers. 237.

— *stant ardua ferro*

Moenia, ferrati postes, immensaue nectit
Claustra chalybs.

Auct. Ceiris vers. 222.

Marmoreo aeratus stridens in limine cardo.
Statius Theb. x. vers. 258.

Nnnn 2

Ne

- 255 Perfractae rapido patuissent milite portae.
Sed non in requiem pariter cessere tenebrae.
Hinc sopor impavidus, qualem victoria movit:
At Capua, aut maestis ululantum flebile matrum
Questibus, aut gemitu trepidantum exterrita patrum,
260 Tormentis finem metamque laboribus orat.
Mussat perfidiae ductorque caputque Senatus
Virrius, a Poeno nullam docet esse salutem,
Vociferans, pulsus vivendi e pectore curis;
Speravi sceptrum Ausoniae, pepigique, sub armis
265 Si dexter Poenis Deus & Fortuna fuisset,
Ut Capuam Iliaci migrarent regna Quirini:
Qui quaterent muros Tarpejaque moenia, misi:
Nec mihi poscendi vigor affuit, alter ut aequos
Portaret fasces nostro de nomine Consul.
270 Haecenus est vixisse fatis; dum copia noctis.
Cui cordi comes aeterna est Acherontis ad undam
Libertas, petat ille meas mensasque dapesque:
Et, victus mentem fuso per membra Lyaco,
Sopitoque necis morfu, medicamina cladis

Hauriat

Ne gravis exclamet portus mugitus aënae.

Potest etiam cum Celeberrimo Burmanno legi *munimina saeva*, quae ideo *saeva* vocat, quod socios excludabant. Si quis tamen malit lectionem vulgatae *munimina serae* (modo *obices*, pro *obices*, cum Heinio scribat) tueri, vel cum Mitis *obices*, *munimina sera* legere, haud multum adverbiorum: ut dicat Silius, sero Campanos post acceptam cladem objice portam munire, cum satius fuisset eam loco non movisse, & obductam tenuisse. *serae obices*, non *seri*, ut Silius lib. iv. loco laudato locutus est, ad exemplum Maronis & aliorum. vide N. Heinsium ad Prudentii Hymn. ix. Cathem. vers. 74.

v. 255. *Perfractae rapido patuissent milite portae*] rapido scripti. mox in requiem pariles opinor. N. HEINSIUS. Primae editiones Romana princeps, Parmensis, ac Mediolanensis rapido: haud male. ut innuat Silius, Romanis, repulsa Campanorum eruptione, summa celeritate Capuam oppugnandi, & portas perfringendi animum fuisse, sed ab ingruente nocte repressos esse. Ceteroquin omnia, quae ad bellum spectant, & ipsi milites frequenter *rabidi* vocantur. Saepissime autem inter se commutarunt librarii voces *rapidus* & *rabidus*. vide supra ad lib. v. vers. 451.

v. 261. *Qualem victoria movit*] noris Puteaneus, *movit* in Colonienfi. Possis & *forvit*. N. HEINSIUS. Haud raro librarii inter verba *movit* & *novit* turbantur. vide infra ad lib. xiv. vers. 142.

v. 261. *Mussat perfidiae ductorque caputque Senatus*] Lego *Mussat perfidia*, & *ductorque*, vel ut *ductorque*, vel *Mussat perfidiae structorque*. N. HEINSIUS.

v. 268. *Hoc mihi poscendi vigor affuit*, alter ut *aequus Portaret* &c.] Verba sunt Virrii, qui alterum Romae Capuanum Consulem consutui postulerat; sed quae tum demum recta erunt, cum isto modo legentur,

Nec mihi poscendi vigor affuit, alter ut aequus Portaret fasces nostro de nomine Consul.

MODIUS Novant. Lection. Epist. LXII. *Nec mihi poscendi vigor affuit & aequos fasces* ex Colonienfi Modius: quod postremum à vetustis etiam editionibus & codice Puteaneo confirmatur. de voce *affuit* vide libro VII. vers. 248. N. HEINSIUS. Recipienda est membranatum Colonienfium lectio, a viris doctis probata, *Nec mihi poscendi vigor affuit. affuit*, pro quo nunc communius *absuit*, in libris praeis frequenter occurrit, sed à librariis saepissime in *affuit* similiaque alia corruptum fuit. Vide Carrion. ad Valer. Flacc. lib. III. vers. 629. Stewich. ad Arnob. III. contr. Gent. pag. 79. Gifan. in Indice Lucret. voce *Victus* & *vinctus*, *devictus* & *devinctus* somno, Faërn. & Murex ad Cic. Orat. i. Philippi. cap. 11. & Dausquej. in Orthogr. part. secunda, voce *Affore*. Caesar i. bell. Gall. cap. xxxvi. *Longe ab his fraternum nomen populi Romani affuturum*. ita plurimi MSS. pro quo alii habent *suurum*, quod quidam viri docti probantur, sed jam olim damnavit Muretus x. Var. Lect. cap. iv. Pienius tamen ad Maron. VII. Aen. vers. 498. cum in codicibus antiquis varie scriptum reperisset, nunc *affuit*, nunc *afuit*, nunc *adafuit*, nunc *asfuit*, veram & antiquissimam lectionem esse *absuit* credit. Frequenter autem verba *abesse* & *adesse* olim commutata

- 275 Hauriat, ac placidis exarmet fata venenis.
Haec ait, & turba repetit comitante penates.
Aedibus in mediis confurgens ilice multa
Exstruitur rogos, hospitium commune pereuntis.
Nec vulgum cessat furigare dolorque pavorque.
- 280 Nunc menti ferae Decius redit, & bona virtus
Exsilio punita truci. despectat ab alto
Sacra fides, agitatque virum fallacia corda.
Vox occulta subit, passim diffusa per aures:
Foedera, mortales, ne saevo rumpite ferro:
- 285 Sed castam servate Fidem. fulgentibus ostro
Haec potior regnis. dubio qui frangere rerum
Gaudebit pacta, ac tenues spes linquet amici,
Non illi domus, aut conjux, aut vita manebit
Umquam expers luctus lacrimaeque. ager, aequore semper
- 290 Ac tellure premens, aget aegrum nocte dieque
Despecta ac violata Fides. adit omnia jamque
Concilia, ac mensas contingit, & abdita nube,
Accumbitque toris, epulaturque improba Erinnyes.
Ipsa etiam Stygio spumantia pocula tabo
- 295 Porrigit, & large poenas letumque ministrat.

Virrius

commutata fuerunt. vide Gronov. ad Senec. Hip-
pol. vers. 975. & N. Heinsium ad Nason. xiv. Me-
tam. vers. 32. ut & in aliis verbis, cum praeposi-
tionibus *ab* & *ad* compositis fieri solet; quorum
plura exempla dedi ad lib. xi. vers. 14. Deinde
omnes prisca libri *aequos fasces* habent: sed primus
Wolfius in Basileensi *aequus* edidit, & hunc reliqui
libri secuti sunt: pro ea scriptura perperam stat
Dausquejus. Virrium, ut alter Consul Campanus
foret, postulantem supra vide lib. xi. vers. 59.

v. 270. *Dum copia noctis*] Scribo *mortis*, & addo
distinctionem; quamquam & *nox* pro morte Silio
usitata. Opinor *dum copia voti est*. N. HEINSIUS.
noctem saepissime pro morte poni supra notatum est
ad lib. x. vers. 173. Non necesse itaque hoc loco
sine auctoritate Mistorum vulgatam lectionem mu-
tare.

v. 273. *Et victus mentem*] An *vinctus*? de quo
ad Nason. Metam. xi. vers. 233. N. HEINSIUS.
Et *victus* & *vinctus vino* utrumque rectum est. Ti-
bull. lib. iv. eleg. i. vers. 57.

Vincta Maronto foedatus lumina Baccho.

ubi tamen quidam codices *vincta* habent. Propert.
lib. iii. eleg. iii. vers. 43.

Me juvat & multo mentem vincire Lyaeo.

Eodem modo dicebant & *vinci* & *vinciri* somno. Vi-
de Gifan. Indicem Lucret. ea voce. Aliis autem
in locis utraque vocabula frequenter inter se com-
mutantur librarii. vide supra ad lib. vi. vers. 348.

v. 275. *Et placidis exarmet*] ac *placidis* ex Colo-
niensi libro in contextum recepi.

v. 278. *Hospitium commune pereuntis*] Melius for-
tasse *auspicium*. D. HEINSIUS. Vulgatum opti-
me tuetur Doctissimus Dausquejus laudato hoc lo-
co Silii ex lib. iii. vers. 626. *tarda senectam Hospi-
tia excipiens coeli*. Male tamen in hunc rogum ex-
structum fuisse illis, qui ferocia hostium urbe ex-
clusi erant, innuit. Immo enim Virrius eum sibi
aliisque, quibus imminens supplicium spontanea
morte evadere animus erat, educi iusserat.

v. 281. *Exsilio punita truci. despectat*] Forte, *Exi-
lio punita. truces despectat*. N. HEINSIUS.

v. 283. *Vox occulta subit, passim diffusa per aures*] *per auras* scripti. N. HEINSIUS. Saepissime libra-
rii ea verba inter se miscere soliti fuerunt. Vide su-
pra ad lib. x. vers. 366.

v. 287. *Tenues spes linquit amici*] Forte *tenuis*. N.
HEINSIUS. Nihil muto. Dicit enim Silius, omni
eum luctu & aerumnarum genere maceratum iri,
non qui tenuem & minus potentem amicum, cum
ei adhuc spes suppetit, relinquit; sed qui amicum
in rebus dubiis ac tenui spe deserit. Ita *tenuis spes*
apud Cicer. pro Rosc. Com. cap. xiv. *Inani & te-
nui spe te consolatus*. lib. iii. ad Attic. Epist. xx. *Mea
spes etiam tenuior semper fuit, quam tuae literae*. Li-
vius lib. xxv. cap. xxxviii. *In rebus asperis & tenui
spe fortissima quaeque consilia tutissima sunt*.

v. 291. *Adit omnia jamque Concilia*] Scribo *nam-
que*. D. HEINSIUS. Ita & Colonienfis codex. Ni-
hil tamen mutandum. Librarii enim eas voces sae-
pe confuderunt. vide supra ad lib. ix. vers. 242.

v. 295. *Large poenas letumque ministrat*] *ministra-*

Nann 3

re

- Virrius interea, dum dat penetrare medullas
Exitio, ascenditque pyram, atque amplexibus haeret
Jungentum fata, & subici jubet ocus ignes.
Stringebant tenebrae metas, victorque ruebat.
- 300 Jamque superstantem muro, sociosque Milonem
Voce attollentem pubes Campana videbat.
Pandunt attoniti portas, trepidoque capeffunt
Castra inimica gradu, quīs leto avertere poenas
Defuerant animi. patet urbs, confessa furorem,
- 305 Et referat Tyrio maculatas hospite sedes.
Matronae puerique ruunt, maestumque Senatus
Concilium, nullique hominum lacrimabile vulgus.
Stabant innixi pilis exercitus omnis,
Spectabantque viros, & lacta & tristia ferre
- 310 Indociles, nunc propexis in pectora barbis
Verrere humum, nunc foedantes in pulvere crinem
Canentem, & turpi lacrima precibusque pudendis

Femineum

re conviviale & ad pocula pertinens verbum. Vide ad Gratium. BARTIUS lib. xxii. Advers. cap. viii. Vide Celeberrimum Burmannum ad Petron. Satyr. cap. xxxi.

v. 298. *Jungere sum fata & subici jubet ocus ignem*] Locum vitiosum ita corrigi optarim, amplexibus haeret

Jungentum fata, & subici jubet ocus ignem.

Jungentes fata eos dicit, qui se morte spontanea imminenti sibi a Romanis supplicio subduxerunt. MODIUS Novant. Lect. Epist. lxxii. *Jungentum fata* ex Coloniensi Modius. *subici* in eodem Coloniensi. Tollenda est distinctio post *haeret*. N. HEINSIUS. Quam proxime ad veram lectionem est in Oxoniensi libro *Jungentum fata*. Recte enim ex Coloniensi viri docti *Jungentum* vindicarunt. Deinde etiam bene N. Heinsius ex iisdem membranis, ut metro consulatur, *subici*, pro *subjici*. Vide Carion. i. Antiq. Lect. cap. v. Barthium ix. Advers. cap. xi. & Munker. ad Fulgent. i. i. Mythol. cap. vi. pag. 117. Quin etiam censet Broekhus. ad Tibull. lib. i. eleg. ix. vers. 54. Romanos, quamvis syllaba producatur, unum j extrivisse in omnibus compositis verbi *facio*, & in id magistros, tum antiquos, tum recentiores, consentire. Sed sane alia omnia sensit Gell. iv. Noct. Attic. cap. xvii. quo docente, ut metrum integrum sit, & praepositiones in verbis *objicio*, *subjicio*, *conjicio* non barbare protendantur, *secunda littera in his verbis per duo si, non per unum scribenda est*. quem ibi pluribus vide.

v. 300. *Jamque superstantem muro*] Forte, *muros*. N. HEINSIUS. Nihil puto mutandum invitis libris. Nam ita & Livius loquitur lib. xl. cap. ii. *Signa alia in Circo maximo cum columnis, quibus superstant, evertit*. Tacit. i. i. Histor. cap.

lxxxii. *Superstantes macerius hortorum Vitelliani saxi pilisque subeuntes arcebant*.

v. 304. *Defuerant animi*] Malo *Defuerunt*. N. HEINSIUS. Vide supra ad lib. v. vers. 264.

v. 307. *Nullique hominum lacrimabile vulgus*] *eiτυχότις*. Sic alibi, *nec flebile vulgus* Homero unico vocabulo eleganter *οι αλλαντοι*, cui *τοις ἀνδραγγοις* opponit naturae ille genius. Sunt autem *οι αλλαντοι*, qui in bello vel nullum omnino, vel *ἀκραις* nanciscuntur sepulcrum: erat enim *τάφος ἀκραις*, *ο κόνις τοις ποταμοις εν τῷ ποταμῳ*, communis in bello cum multis, nec certo alicui destinatus: in quo qui simul sepeliebantur, Homero *αλλαντοι* dicuntur. Vides utriusque elegantiam. D. HEINSIUS. Perperam haec follicitat Interpres. N. HEINSIUS. Dausquejus putabat legendum *illacrimabile vulgus*, vel *multisque hominum lacrimabile vulgus*, quod plebs Campana, quam Senatus ac Summates, innocentior & minus perfida esset, eique adeo defectionis non suae, sed Patrum, poenas danti lacrimae invidendae non essent. Sed cum Illustrissimo Heinsio nihil muto. Merito enim suo haec plebem Campanam pati, nec dignam esse, quae defleatur, innuere vult Silius: nam ingens eam momentum ad defectionem attulisse patet ex iis, quae supra narravit lib. xi. in princ. & Liv. lib. lxxiii.

v. 308. *Stabant innixi pilis exercitus omnes*] *omnis* scribendum, ut metro consulatur. & sic Aldina Gryphiusque. nos ad Nason. ix. Metam. vers. 426. pluribus alitruimus. N. HEINSIUS. Similimodo infra etiam peccatum lib. xvii. vers. 519.

Subdatur, caesique cadant exercitus omnes. ubi pariter viri docti *exercitus omnis* legendum docuerunt. vide supra ad lib. xi. vers. 232. Veram scripturam reperi etiam in editione Raphaelengii, sed Aldina cum vulgatis *exercitus omnes*, non *omnis*, habet.

- Femineum tenues ululatum funderè in auras.
 Atque ea dum miles miratur inertia facta,
 315 Exspectatque ferox sternendi moenia signum,
 Ecce repens tacito percurrit pectora sensu
 Religio, & saevas componit numine mentes:
 Ne flammam taedasque velint, ne templa sub uno
 In cinerem traxisse rogo. subit intima corda,
 320 Perlabens sensim, mitis Deus. ille superbae
 Fundamenta Capyn posuisse antiquitus urbi,
 Non cuiquam visus, passim monet: ille refusus
 In spatium immensum campis habitanda relinqui
 Utile tecta docet. paullatim atrocibus irae
 325 Languescunt animis, & vis mollita senescit.
 Pan Jove missus erat, servari tecta volente
 Troia, pendenti similis Pan semper, & imo
 Vix ulla inscribens terrae vestigia cornu.
 Dextera lascivit caesa Tegeatide capra

Verbera

habet. Haud aliter etiam manu docta emendatum vidi in editione Romana princepe.

v. 310. *Propexis in pectora barbis*] Ovid. i. Fastor. vers. 259.

Ille manu mulcens propexam ad pectora barbam.

propexis barbis autem dixit Silius, non *propexa barba*, spemens leges grammaticorum, qui *barbam* de homine, *barbas* de animalibus dici notant. De quo praecepto quid tenendum sit, vide Beroald. Annot. in Servium pag. m. 265. & virum Celeberrimum Petrum Burmannum ad Petron. Satyr. cap. xcix.

v. 313. *Ululatum funderè in auras*] *effundere* si quis malit, non multum obnitar. N. HEINSIUS. Ita *lacrimas, fletum effundere*. supra lib. ix. vers. 257.

Effusae lacrimae, Mancinique inde reclusus
Fraterna sub morte dolor.

hoc lib. vers. 235.

Effudit lacrimas pariter, cornumque sonantem.

Virgil. x. Aen. vers. 465.

Corde premit gemitum, lacrimasque effudit inanes.

Valer. Flacc. lib. vii. vers. 410.

Quam simul effusis pavitantem fletibus heros
Flagrantemque genas vidit.

Sed nec vulgata scriptura male se habet. Supra lib. xii. vers. 553.

Interdum tamen erumpunt sub casside fusae
Per tacitum lacrimae.

Senec. Consol. ad Polyb. cap. xxi. Non recuso, quidquid lacrimarum fortunae meae superfuit, tuas fundere. Prudent. Hymn. i. i. i. vers. 26.

Fletum dolenter fundere.

ita fundere voces supra astruximus ad lib. iv. vers. 528. & fundere habenas hoc lib. vers. 172. ubi effundere malebat Illustrissimus Heinsius.

v. 319. *In cinerem transisse rogo*] Puto rectum & germanum esse *In cinerem traxisse rogo*. MODIUS

Novant. Lestion. Epist. lxxi. *struxisse* Puteaneus. puto *traxisse*. & sic Modius cum Aldina editione & Florentina Juntarum, & Gryphiana; quod & Parmensis, his omnibus vetustior, confirmat. N. HEINSIUS. *traxisse* habet & Oxoniensis codex cum editione Nutii ac Raphelengii, quod post Modium etiam probavit Dempster. ad Rosini ii. Antiq. Rom. cap. i. In primis jam editionibus male *transisse* fuit, unde hic error in posteriores nonnullas editiones promanasse videtur. *detrahens* simili sensu infra habes lib. xvii. vers. 183.

detrahiturum ignibus atris,

In quam se referat, patriam, suaque inclita facta.

v. 327. *Et uno Vix ulla inscribens terrae vestigia cornu*] Quomodo uno? quia semper pendere videbatur. Velim, haec enarrassent nobis eruditissimi Commentatores. an scribendum *unco*? Sic mox volanti similis per praecepta currere dicitur. Descriptio sane ipsa perquam elegans est & pulchra. BARTHIUS lib. viii. Advers. cap. vii. *unco cornu* Barthius, *imo cornu* Gronovius Observ. i. cap. xvii. quod Colonienfis liber confirmat. N. HEINSIUS. Optime viri docti *imo cornu*, ad differentiam nempe cornuum in capite: aequè enim pedibus cornutis, id est, qui ungulis cornicis praemuniti sunt, quam capite fingitur, unde poëtis frequenter Pan capripes dicitur, & cornipes mox vers. 338.

Cornipedem tuleris praecisa per avia plantam.

Graecis vero *καρπίτης*, id est, *τὸν πᾶν ἔχον καρπίων*. vide Hesych. & Suidam ea voce. non aliter etiam Illustrissimus Heinsius in curis secundis ad Nason. v. Fastor. vers. 101. scribendum sibi videri notavit. Obvio autem errore librarii indocti voces *imus* & *unus* ob literarum similitudinem in membranis permiscuerunt. vide infra ad lib. xv. vers. 590.

v. 329. *Dextera lascivit caesa Tegeatide capra*]

Quid

- 330 Verbera laeta movens festa per compita cauda.
Cingit acuta comas, & opacat tempora, pinus;
Ac parva erumpunt rubicunda cornua fronte:
Stant aures, imoque cadit barba hispida mento.
Pastorale Deo baculum, pellisque sinistrum
- 335 Velat grata latus tenerae de corpore damae.
Nulla in praeuptum tam prona & inhospita cautes,
In qua non, librans corpus, similisque volanti,

Cornipedem

Quid sit *lascivire* hoc loco, sciunt, qui paullulum modo in humanioribus huius studiis versati sunt. Ceterum versiculi huius mentem fortasse non inellegantem Graece expressimus,

Διείφιν μὲν τῷ δὲ ἰάκωσι Τρυαΐτιδος ἀγῶσι
Ἐκκεῖς μὲν ἦντο, πάρος δὲ οὐκ αὐτὸς ἔπεισεν.

Ita laxiores Graeci sunt, quam Latini. Cur *Διείφιν* malim, quam *Δειρεῖν*, videt doctus lector. Ceterum ab hac lascivia βαβάντης Pan Graecis dicebatur. Diphilus, *χαῖες χυρτάκια βαβάντα κῆλοι Πῶν*. D. HEINSIUS. *lascivire* hic notare videtur petulans & protervus esse, ita ut omnis abis obfoenitas: de quo ejus vocis usu vide Budaeum ad Pandeet. pag. m. 619. & Gronov. III. Observ. cap. iv. ubi inter alia optime huc facientem locum Livii sic exponendum monuit lib. i. cap. v. *Ut nudi juvenes, Lyceum Pana venerantes, per lulum atque lasciviam currebant.*

v. 330. *Verbera laeta movens festa per compita cauda]* festo ludo opinor. Fortassis etiam *Verbera festa*, ut ad Lupercos & Lupercalia alludat, quibus steriles matrones se percutiendas dabant. Propert. lib. iv. eleg. i.

*Verbera pellis saetosa movebat arator,
Unde licens Fabius sacra Lupercus habet.*

verbera ludicra dixit Prudent. Hymn. Romani vers. 165. de Lupercis,

*Nudus plateas si per omnes cursitans
Pulset puellas verberare ietas ludicro.*

Auctor de Orig. urbis Romae, *Igitur actis, quae supra diximus, re divina facta eo in loco, qui nunc Lupercal dicitur, ludibundi discurrerant, pellibus hostiarum occurrentes quosque sibi verberantes.* Pluribus haec illustravi ad Nason. Fastor. v. vers. 102. *festo ludo*, quomodo lib. xv. *festoque agitant convivia ludo*. N. HEINSIUS. Vir Illustrissimus curis secundis ad Nason. v. Fastor. vers. 101. legebat, *caesae Tegeatica caprae Vellera festa movens, vel Verbera festa*, id est secunda. Sed *Verbera laeta* non muto.

331. *Cingit acuta comas & opaca tempora pinus]* Probo scriptam lectionem, & *opacat tempora pinus*. MODIUS Novant. Lect. Epist. LXII. *opacat* ex scriptis & praeis editionibus. N. HEINSIUS. Idem verbum & apud Maron. occurrit vi. Aen. vers. 195. *ubi pinguem dives opacat Ramus humum*. ubi Taubmann. ex J. Caes. Scalig. lib. iv. Poetic. cap. xvi. docet, hoc verbum rarum & infrequens esse. At Cicero aliquoties eo usus est, ut lib. i. de Orat. cap. vii. *Me haec tua platanus admonuit, quae non minus ad*

opacandum hunc locum patulis est diffusa ramis. &c. & alibi. Solent autem Pan & Faunus pinu coronati induci. Ovid. Epist. v. Heroid. vers. 137.

*Cornigerumque caput pinu praecinctus acuta
Faunus.*

in i. Metam. vers. 699.

*Pan videt hanc, pinuque caput praecinctus acuta
Talia verba refert.*

& xiv. Metam. vers. 633. *et pinu praecincti cornua Panes.* Rationem vide in Geopon. Graec. lib. xi. cap. x. *opaca* autem, pro *opacat*, errore librariorum primum habuit editio Marci Veneta posterior, unde transfuserunt reliqui editores.

v. 332. *Ac parva erumpunt rubicunda cornua fronte]* erepunt maluerim, quamquam aliter codices vetusti. atque ita corrigendum in Valerio Maximo lib. v. cap. vi. de Cipo, *In capite ejus subito veluti cornua ereperunt.* nam in scriptis plerisque *erexerunt*: nisi inavis se exseruerunt. vulgati *emerferunt*. apud Sidorium quoque Apollinarem carm. xxi. i. ubi de Bacco agit, videtur scribendum, *capite aurea rupunt Cornua.* nam nunc ibi *caput aurea rumpunt Cornua.* Possis & *vara cornua*, pro *parva*, hic reponere; de quibus ad Nasonem Amor. lib. i. eleg. 111. Sed hoc loco *erumpunt* non est mutandum in *erepant*. Sic Oppianus de Camelopardali 111. Cyneg. vers. 474.

Ex δὲ μέγας κεφαλῆς διδυμοὶ νέκας ἰδὲς ἀγοῶν.

N. HEINSIUS. *erepant* hoc loco scribendum monuit etiam N. Heinsius in curis secundis ad Nason. v. Fastor. vers. 101. Voces *erepere* & *erumpere* librarum nonnumquam inter se turbantur. Vide N. Heinsium infra ad lib. xv. vers. 617. & ad Claudiani nupt. Honor. & Mar. vers. 96. Sic apud Colum. lib. 111. cap. xvii. in libris editis nunc circumfertur, *Proximas radices teneras & vixdum prorumpentes vitio suo enecabat.* Sed in codice Sangerman. est *properentes*, pro quo transpositis literis scribendum videtur *proropentes*; quemadmodum is auctor alibi saepe locutus est. Sed recte tamen hic apud Silium vir Illustrissimus vulgatum in notis non mutat: nam ita & dentes *prorumpere* dicuntur apud Favon. Eulog. in somn. Scipion. *Infantiumque dentes a septimo mense prorumpere, septimo mutari anno.* Deinde idem Heinsius *vara cornua*, pro *parva*, malebat. Et ita frequenter peccarunt librarii. vide, quae is notavit ad Nason. 11. Metam. vers. 856. & ad vi. Met. vers. 625. Sed nec hanc conjecturam probo. Nam *vara* & distorta *cornua* laudantur quidem in bove,

Cornipedem tulerit praecisa per avia plantam.

Interdum inflexus, medio nascentia tergo

340 Respicit arridens hirtae ludibria caudae.

Obtendensque manum solem infervescere fronti

Arcet, & umbrato perlustrat pascua vishi.

Hic, postquam mandata Dei perfecta, malamque

Sedavit rabiem, & permulsi corda furentum,

Arcadiae

bove, & parva in vitio ponuntur; at Pan non bovinis, sed caprinis cornibus fingitur, quae retro flexa & parva sunt, non vara.

v. 333. *Somnoque cadis barba hispida mento*] Probo scriptam lectionem, *imoque cadis barba hispida mento*. MODIUS Novant. Lection. Epist. LXII. *imoque mento* Colonienfis, quod Modio se probavit, non mihi, cum *imo cornu* paullo ante praecesserit. quid igitur? Scribendum minima mutatione *simoque mento*, mento refimo, ut *simo naso* Poëtis. & hoc Pani, Faunis, ac Silenis proprium, ut pluribus ad Nasonem Faistor. III. vers. 754. demonstravimus curis secundis, ubi pariter scribendum, *Oraque sima notant*, non *summa*, de Sileno. *summo* tamen *mento* pro extremo potest legi, quomodo apud Martialem lib. XII. Epigr. LXXVIII. de unguibus pedum,

*Multis dum precibus Jovem salutat,
Stans summos resupinus usque in unguis,
Aethon, in Capitolio pepedit.*

N. HEINSIUS. Si non vere, saltem acute Illustrissimus Heinſius ex vestigiis Colonienſis libri *simo mento* legebat. capri enim & capellae proprie *simae* dicuntur: at Pan cum Faunis, Satyris, aliisque Diis silvestribus, facie caprina finguntur. Herodot. lib. II. cap. XLVI. *Γράφουσιν δὲ καὶ γλύφουσιν τῷ Πανὶ τὰ γόνατα ἀνὸς ὁμοίῳ καὶ τραγοειδίῳ. Πίγγυνται αὐτὸν καὶ σκαλποῦνται Πανὶς σμυλάκρου καπρινῆς φαιῆς καὶ ἱρτίνης κυρίως.* Aliquando autem librarii voces *simus* & *summus* perperam inter se miscuerunt. Sic apud auct. Moret. vers. 107.

— *simo* damnat sua prandia vulu.

ita nunc recte editur; male vero antiquiores editiones *summo* vulu habuerunt. Si quis tamen vulgata scripturam tueri malit, *summo mento* cum eodem Heinſio exponendum extremo. & tum *to imo*, quod est in Colonienſi libro, glossema erit vocis *summo*, quod ex margine in contextum male receptum fuit.

v. 334. *Pastorale Deo baculum*] *Pastorale baculum*, agolum, *κατάβελος, λαγωβάτος*: quod autem nos *pedum*, *agolum* antiquiores dicebant. Festus, *Agolum, pastorale baculum*, quo pecudes aguntur. D. HEINSIUS. Nimirum tam *baculum*, quam *baculus*, olim dixerunt. vide N. Heinſium ad Nason. II. Metam. vers. 682. Quibus adde illud Festi in voce *Pedum*. *Pedum est quidem baculum incurvum, quo pastores utuntur ad comprehendendas oves aut capreas, a pedibus.* Pani autem baculum pastorale tri-

buit, utpote quem armenti ac pastorum curam gerere credebant. Virgil. ecl. II. vers. 33.

— *Pan curat oves oviumque magistros.*

Ovid. II. Fast. vers. 271.

Pana Deum pecoris veteres coluisse feruntur. & vers. 277.

Pan erat armenti custos, Pan numen equarum. Atque ita alii saepe.

v. 335. *Velat grata latus*] Malim, *pellisque sinistrum*

Velat rapta latus tenerae de corpore damae.

hoc est, corpori damae derepta. *derepta bicorni Terga caprae*, apud Nason. Metam. xv. vers. 304. ubi plura. N. HEINSIUS. Ita & corrigit vir Illustrissimus in curis secundis ad Nason. v. Faistor. vers. 101.

v. 336. *Nulla in praeruptum tam prona &c.*] Similiter de Pane Ovid. II. Fast. vers. 285.

Ipse Deus velox discurrere gaudet in altis Montibus.

Hinc Latinis *montivagus* dicitur, Graecis vero *ὄρεσιος* & *ὄρεσιβάτης*. Eurip. Iphig. in Taur. vers. 1126.

Κάλαμος ὄρεσιου Πανὸς

Κάλαμος ἐπὶ δρυὶν.

Fistula montani Panis impellet sono remos. & Sophocl. in Oedip. Tyr. vers. 1110. *Πανὸς ὄρεσιβάτης προσπλάσσειν.* Cum Pane montano progressa.

v. 341. *Obtendensque manum solem infervescere fronti Arcet*] Ita, non Pana quidem, sed alium quandam exhibet gemma apud Gorlaeum in Dactyl. part. II. num. 9. quam ad illustrationem hujus loci hic conspici curavi.

v. 344. *Et persulsit corda furentum*] Alii corrigunt *praefulsit*. sed melius in libris scriptis est, & *permulsi* corda furentum. MODIUS Novant. Lection. Epist. LXII.

Oooo

v. 345:

- 345 Arcadiae volucris saltus & amata revifit
Maenala; ubi argutis longe de vertice sacro
Dulce sonat calamis, ducit stabula omnia cantu.
At legio Aufonidum, flammæ ductore jubente
Archeri portis, stantefque relinquere muros,
350 (Mite decus mentis) condunt enſesque facesque.
Multa Deum templis domibusque nitentibus auro
Egeritur praeda, & victus alimenta ſuperbi,
Quisque bonis periere, virum de corpore veſtes
Femineae, menſaeque alia tellure petitae,
355 Poculaque Eoa luxum irritantia gemma.
Nec modus argento, caelataque pondera facti
Tantum epulis auri, tum paſſim corpora longo
Ordine captiva, & domibus deprompta talenta,

Paſcere

v. 345. *Arcadiae volucris saltus*] Lege *volucer*, id eſt, velox. N. HEINSIUS. Nihil muta. vide ſupra ad lib. x. verſ. 352.

v. 346. *Ubi argutis longe de vertice sacro*] Putabam aliquando, *Tegeae de vertice sacro*. Vibius Sequeſter, *Maenalius in Tegea*. Sed Sequeſter poëta magis ſequi ſolet, quam Geographos. Lege mox *Dulce sonans calamis*. N. HEINSIUS.

v. 347. *Ducit stabula omnia cantu*] Infra lib. xv. verſ. 461. *ut cantu ducebat corda Senatus*. ubi plura vide.

v. 353. *Virum de corpore vestes Femineae*] Silius, Campanorum luxuriam deſcribens, ad ſui ſeculi mores reſpexiſſe videtur, quibus haec quam maxime conveniunt. Paria enim habent Lucan. lib. i. verſ. 163. & Petron. in Satyr. cap. cxix. *Vestes autem femineas* non tam ob formam, quam materiam ejus vocat, monente Daufquejo. Innuit igitur veſtes ſubſericas, Coas, aliasque, quas vix feminas, multo minus viros decere Romani putabant. Lucan. d. loc. id exprimit, *cultus geſtare decoros Vix nuribus*. Petronius vero memorat veſtes, *quae virum quaerunt*. Potuit etiam Silius ad colorem veſtium reſpexiſſe, de quo ſupra vide ad lib. xi. verſ. 40.

v. 354. *Menſaeque alia tellure petitae*] Recte monet Daufquejus, Silium his non tam dapes memorare, quas ſupra indicarat per *victus alimenta ſuperbi*, quam ipſas menſas: reſpicit enim omnino ad menſas citreas, quas ex Africa ſilvis adveſtas Romani infano pretio emebant. Hunc luxum etiam traducit eodem loco Petron.

— ecce Afris eruta terris
Ponitur, ac maculis imitatur vilibus aurum
Citreæ menſa.

ubi plura habent eruditi commentatores. Vide etiam Meurf. de luxu Rom. cap. ix. & Kobierz. lib. ii. de luxu Rom. cap. x.

v. 355. *Poculaque Eoa luxum irritantia gemma*] Vide Meurf. de luxu Rom. cap. viii. Kobierz. lo-

co cit. Cerd. ad Maron. ii. Georg. verſ. 506. & i. Aen. verſ. 728.

v. 359. *Paſcere longinquum non deficientia bellum*] Tibull. lib. iv. carm. i. verſ. 185.

Horrea ſecundas non deficientia meſſes.

N. HEINSIUS. Locus Tibulli huc nihil facit; nam *bellum* non referendum ad *deficientia*, ſed ad vocem *Paſcere*. Talenta non deficientia paſcere bellum longinquum, ſeu diuturnum.

v. 360. *Immenſaeque gregis, famulae ad convivium turbae*] greges ex ſcriptis, ſublata diſtinctione. N. HEINSIUS. Non aliter habent priſcae editiones Romana princeps, Parmenſis, Mediolanenſis, Marſi & Martini Herbipolenſis. Error vero profluxit ab editione Juntina, in qua primus Nicander *greges* in *gregis* mutavit. quod ſecuti editores nimium patienter tulerunt. Et haec etiam non minima pars luxus Romani fuit, ut quiſque, quantam facultates ferre poterant, innumeram ſervorum turbam aleret, ut adeo nonnumquam nec dominus ſervos, nec ſervi dominum noſcerent. Quinſtil. Declam. xiii. pag. 237. *Ad excelendos agros procedit ignota etiam villicis familia*. Petron. in Satyr. cap. xxxvii. *Familia vero babae! babae! non me-Hercules puto decumam partem eſſe, quae dominum ſuum novit*. ubi vide Reineſ. Sed praefertim ſervorum ad convivia, & qui dapibus parandis intenti erant, numerus omnem fidem ſuperabat. *quadrageſima coquorum decuria* in famulatio Trimalchionis memoratur apud Petron. cap. xlvii. ubi vide Celeberrimum Barmannum. Tanta autem erat luxuria, ut diverſis ſervis diverſa ſemper munera in inſtruenda menſa assignarentur. Silius ſupra lib. xi. verſ. 276.

— non una miniſtri

*Turba gregis; poſuiſſe dapes his addita cura,
His adolere focos, his ordine pocula ferre;
Nec non & certis ſtruitur penus.*

Vide etiam Kobierz. i. de luxu Rom. cap. x.

v. 363. *Magnis fautor non ſutilis auſis*] Scribendum auctor. apud Maron.

— conſiliis

- Pascere longinquum non deficientia bellum,
 360 Immenisque greges famulae ad convivia turbae.
 Fulvius, ut finem spoliandis aedibus, ære
 Belligero revocante, dedit, sublimis ab alto
 Suggestu, magnis auctor non inutilis ausis:
 Lanuvio generate, inquit, quem Sospita Juno
 365 Dat nobis, Milo, Gradiivi cape victor honorem,
 Tempora murali cinctus turrata corona.
 Tum fontes procerum meritosque piacula prima
 Acciit, & iusta punit commissa securi.
 Hic atrox virtus, (nec enim oculuuisse probarim
 370 Spectatum vel in hoste decus) clamore feroci,
 Taurea, Tunc, inquit, ferro spolabis inultus
 Te majorem animam? & jussu lictore recisa

Ignavos

— consilii habitus non inutilis auctor.

Hanc correctionem video jam occupasse nescio quem apud Interpretem. N. HEINSIUS. Idem sibi placere ad marginem editionis Silianae, quam possidet bibliotheca Lugduno-Batava, ascripsit Illustrissimus Scaliger.

v. 364. *Lanuvio generate, inquit, quem Sospita Juno* &c.] *Lanuvio* Colonienfis & Veneta editio Marfi. vere; nam Lanuvii Juno Sospita colebatur: testis cum Propertius loco luculento, tum alii. Vide Interpretem hoc loco, qui vidit *Lanuvio* scribendum esse. adi. notas nostras lib. vii. vers. 363. N. HEINSIUS. Vulgatum omnes antiquae editiones, etiam quibus Marfi nomen adscriptum est, constanter habent. Optime tamen *Lanuvio* hic legendum docuit etiam Cluver. iii. Ital. Antiq. cap. iv. pag. 937. De *Lanuvio*, & *Lavinio* pluribus hoc loco egit Interpres, qui tamen ea descripsisse ex notis Sigonii ad Liv. lib. vii. cap. xiii. accusatur a Broekhus. ad Prop. lib. iv. eleg. vii. vers. 3. *Juno* autem *Sospita*, quae Lanuvii praecipua religione culta est, olim *Sispita* vocabatur, ut in nummis id nomen etiamnum scribitur. Vide Illustrissimum Spanhemium de usu & praest. numism. Dissert. ii. pag. m. 82.

v. 366. *Tempora murali cinctus turrata corona*] Pro inepto hoc vulgo vulgato melius in libris scriptis est,

Tempora murali cinctus turrata corona.

De uno enim Milone sermo est. MODIUS Novant. Lectio. epist. lxi. *cinctus* cum Modio scripti codices. N. HEINSIUS. *cinctus* etiam editio Romana princeps & Mediolan. ex Marfi vero editione *to cunctis* ad multas alias propagatum est. Postea Gryphius iterum *cinctus* restituit, quod deinde Dausque aliisque placuit.

v. 368. *Acciit*] *Acciit* Puteaneus. N. HEINSIUS. Nec aliter habet codex Oxoniensis. Perperam vero primae editiones *Accit*, & interea.

v. 369. *Nec enim oculuuisse probatum Spectatum vel*

in hoste decus] Ajo venustius esse in membranaceis scidis, *nec enim oculuuisse probarim Spectatum vel in hoste decus*. MODIUS Novant. Lect. Epist. lxi. Scribe *probarim*, praesertim cum subsequatur proxime *Spectatum*. Certe in Colonienfi *precarim*. At Modius *probarim*. N. HEINSIUS. In Oxoniensi codice est *precarim*, in priscis editionibus *precatum*. Sed recte viri docti *probarim* vindicarunt.

v. 371. *Taurea tunc inquit, ferro spoliabis inultus*] Venustius est in membranaceis scidis, *Taurea, Tunc, inquit*. MODIUS Novant. Lect. Epist. lxi. Scribe cum Modio ex Colonienfi, *Taurea, Tunc, inquit*, non *tunc inquit*. & sic editio quoque Parmensis. Deinde forte scribendum, *ferro spoliabis inulto*. N. HEINSIUS. *Taurea, Tunc, inquit* etiam Illustrissimus Scaliger ad marginem editionis Silii, quae est in bibliotheca Lugduno-Batava, scribendum sibi videri notavit. neque aliter est in editionibus Romana principe & Mediolanensi. Deinde non opus, ut cum Illustrissimo Heinio *inulto*, pro *inultus*, scribatur.

v. 372. *Jussu lictore recisa cervix*] Non damnarim hanc scripturam; sed in Mito non minus bona est, *vifo lictore*. BARTHIUS lib. vii. Advers. cap. vii. Male Barthius ex Oxonio *vifo lictore*. N. HEINSIUS. Recte Illustrissimus Heinio receptam scripturam tuetur. Sollemni enim errore peccavit Oxoniensis codicis scriptor librarius. nam infinitis locis solent voces *visus* & *jussus* inter se commutari. Sic apud Lucan. lib. vi. vers. 78. plurimi Msti habent *invisaque tela vagantur*, cum vulgo recte sit *injustaque tela*. lib. x. vers. 230. pro *dare jussus iniquo Temperiem coelo*, in tribus membranis, quas N. Heinio cum vulgatis contulit, male est *dare visus*. Alia exempla vide apud Pierium ad Maron. ii. Georg. vers. 230. Livin. ad Plin. Paneg. cap. xxviii. Doctos Interpretes Petron. ad Satyr. cap. cxxii. & N. Heinio ad Silii lib. xv. vers. 130. & 638. Nafon. Epist. xvii. Her. vers. 157. Epist. xx. vers. 221. & ad Valer. Flacc. lib. i. vers. 105.

Oooo 2

v. 374.

- Ignavos cadet ante pedes fortissima cervix?
 Haud umquam hoc vobis dederit-Deus. inde, minaci
 375 Obtutu torvum, contra & furiale renidens,
 Bellatorem alacer per pectora transigit ensē.
 Cui ductor, Patriam moriens comitare cadentem.
 Qui nobis animus, quae dextera, quidve viritim
 Decernet Mavors. tibi, si rebare pudendum
 380 Jussa pati, licuit pugnanti occumbere letum.
 Dum Capua infaustam luit haud sine sanguine culpam,
 Interea geminos terra crudelis Hibera
 Fortuna abstulerat, permiscens tristitia laetis,
 Scipiadas, magnumque decus, magnumque dolorem.
 385 Forte Dicarchêa juvenis dum sedit in urbe
 Scipio, post belli repetens extrema penates,
 Huc tristis lacrimas & funera acerba suorum
 Fama tulit. duris quamquam non cedere suetus,
 Pulsato lacerat violenter pectore amictus.

Non

v. 374. *Haud umquam hoc nobis dederit Deus*] Ajo venustius esse in membranaceis scidis, *Haud umquam hoc vobis dederit Deus*. MODIUS Novant. Lektion. Epist. LXII. *vobis* ex membranis Colonienſibus Modius. N. HEINSIUS. Ita saepe alibi lapsi sunt scribae librarii. vide supra ad lib. XI. vers. 117.

v. 378. *Qui nobis animus, quae dextera, quidve viritim*] In his verbis Fulvii nihil omnino assuendum, neque mutandum. BARTHIUS lib. VIII. Advers. cap. VII. Opinor, *quae dextera cuique viritim*. respondet ad illa Taureae, *Tunc, inquit, ferro spoliabis inultus Te majorem animam*. Interpres, qui credidit aliquid desiderari, infulsissime versus de suo inſulcavit. N. HEINSIUS. Dausquejushic aliquid desiderari putat, quod ita supplet,

*Qui nobis animus, quae dextera, quidve viritim
 Decernet Mavors, tellus Campana videbit,
 Romaque; jussi erimus: tibi si rebare pudendum
 &c.*

quod recte jam viri docti erroris accusarunt.

v. 379. *Decernet Mavors*] Alludit illud Mezentii, *de me Divum pater atque hominum rex Viderit*.

BARTHIUS lib. VIII. Advers. cap. VII.

v. 379. *Tibi, si rebare pudendum Jussa pati*] *Jussa* scribendum. & sic Puteaneus, confirmante id ipsum quoque Parmenſi editione. Alludit ad illa Taureae de *jusso liſtore*. N. HEINSIUS. *Jussa pati* omnes ante Juntinam editiones, in qua primum Nicander *Jussa* dedit. Saepe hae voces negligentia librario- rum inter se permutatae sunt. Vide eruditos Interpretes ad Petron. Satyr. cap. CXXIII. Gronov. ad Senec. Phoen. vers. 214. & N. Heinſium ad Vellej. Paterc. lib. II. cap. LXXIV.

v. 380. *Licuit pugnanti occumbere letum*] Operose in his se fatigat Interpres. Puto rescribi debere,

licuit pugnanti occumbere leto, vel pugnanti leto. sic bellantem somnum habes lib. VII. vers. 229. N. HEINSIUS. Nihil hic puto mutandum, praesertim cum optimi libri stent pro recepta lectione. Si pudendum rebare jussa mea pati; licuit tibi pugnanti letum occumbere. quid in his jure displicere possit, non video. *occumbere leto* non solum, sed & *occumbere letum* dicitur. Livius lib. XXVI. cap. XXV. *Hic sibi sunt Acarnanes, qui, adversus vim atque injuriam Aetolorum pro patria pugnantes, mortem occubuerunt*. Sueton. in Aug. cap. XIII. *Cum, patre, quia se obtulerat, occiso, filius quoque voluntariam occubisset necem*. Julius Rufin. de Schem. lexeos pag. 35. locutionem hanc *mortem occumbere* inter pleonasmos refert. At melius alii statuunt, plene ita Romanos locutos esse, & ellipsin vocis *mortem* vel similis esse, si *occumbere* simpliciter pro *mori* occurrat. Vide Sanctium in Minerv. lib. IV. cap. de Ellipſi. Dausquejus scribendum conjecerat, *licuit pugnanti occumbere leto, vel pugnanti*.

v. 381. *Infaustam luit haud sine sanguine culpam*] *infandum culpam* Puteaneus. *infandam culpam* lego. Neque enim satis sit dixisse Consuli de tanta peridia, *infaustam culpam*. Iuas praeterea scribendum, nisi hunc versum connectis cum proxime sequenti, & tunc *infaustam culpam* subsistat commode. N. HEINSIUS.

v. 385. *Juvenis consedit in urbe*] *dum sedit*, codices scripti, & primae editiones. puto *tum sedit*. Fors & *belli externa*. Sed *belli extrema* de Capua intellige. vide infra vers. 454. N. HEINSIUS. *consedit* primus Marſus dedit, idque post eum in reliquis editionibus haesit. Sed, ut omnia melius cohaereant, cum Mſtis & priscais editionibus legendum *dum sedit*, quod in *tum sedit* mutare nihil necesse est.

v. 394.

- 390 Non comites tenuisse valent, non ullus honorum
Militiaeve pudor. pietas irata sinistris
Coelicolis furit, atque odit solatia luctus.
Jamque dies, iterumque dies absumta querelis.
Versatur species ante ora oculosque parentum.
- 395 Ergo excire parat manes animalque suorum,
Alloquioque virum tantos mulgere dolores.
Hortatur vicina palus, ubi signat Avernī
Squalentem introitum stagnans Acherusius humor.
Noscere venturos agitat mens protinus annos.
- 400 Sic ad Cymaeam, quae tum sub nomine Phoebi
Autonoë tripodas sacros antrumque tenebat,
Fert gressus juvenis, consultaque pectoris aegri
Pandit, & aspectus orat contingere patrum.
Nec cunctata diu vates, Mactare repostis
- 405 Mos umbris, inquit, consueta piacula nigras
Sub lucem pecudes, reclusaeque abdere terrae

Manantem

v. 394. *Versatur species ante ora oculosque parentis* parentum scripti; ut & parentibus accenseatur patruus. Infra, *aspectus oras contingere patrum*. parentum etiam construi potest cum suorum, quod subsequitur, amota distinctione. N. HEINSIUS. Parentibus patruum accenset ipse Scipio apud Liv. lib. xxvi. cap. xli. *Vos hic cum parentibus meis (aequantur enim etiam honore nominis) sustinuisse labantem fortunam populi Romani*. species autem, ut apud eundem lib. viii. cap. vi. *Ibi in quiete utrique Consuli eadem dicitur visa species viri majoris, quam pro humano habitu, augustiorisque*. Lucret. lib. i. vers. 125.

Unde sibi exortam semper florentis Homeri
Commemorat speciem.

& Ovid. xi. Metam. vers. 677.

Voce sua specieque viri turbata soporem
Excutit.

v. 400. *Sic & Grynaeam, quae tum sub nomine Phoebi Autonoë* Cymaeam Colonienfis, ut & supra non semel. Crineo antro, pro Cymaeo, Puteaneus infra habet vers. 498. Pro sub nomine Phoebi, malim sub numine. *Sic ad Grynaeam* Puteaneus, quod in Parisiensis se invenisse Interpres testatur. Forte, *Sic ad Grynaeam Autonoën*. N. HEINSIUS. Sed ad Crineam Codex Oxoniensis. *Sic ad Grynaeam* Romana princeps, Parm. & Mediol. editio. Optime vero Illustrissimus Heinsius, *Sic ad Cymaeam*. Cymaeam, pro Cumaeam. vide supra ad lib. viii. vers. 533. *Autonoën*, pro *Autonoë*, est in editione Raphelengii. Deinde *sub numine* malebat N. Heinsius, non *sub nomine*. frequenter ita solitos fuisse errare librariorum infra dixi lib. xvi. vers. 653. *ad Grynaeam* sibi legendum videri, non & *Grynaeam*, ad marginem Sili monuit Illustrissimus Scaliger. Mox in vetustissimis editionibus est *tripodas*, *sacrum antrumque tenebat*, pro quo ad marginem

Romanae principis manu docta emendatur *sacrumque, antrumque tenebat*. Sed nihil puto mutandum.

v. 405. *Mox umbris, inquit* Mos umbris, inquit, cum Colonienfi libro, quomodo & Parmensis editus. N. HEINSIUS. Nec aliter editio Romana princeps, Mediolanensis & Marfi Veneta prior: in posteriore Mox editum est errore operarum. eam tamen lectionem omnes sequentes editores amplexi sunt. Pari modo in Mstis peccatum erat apud Nafon. in Remed. Amor. vers. 438. ut testis est Heinsius.

v. 406. *Sub lucem pecudes* Sub lucem accipio hoc loco φάωδι, & quod Sophocli dicitur πρώτην ἰω, ubi de ritu eodem agit, & Maroni ad surgentem solem, in xii. Aen. vers. 172.

Illi ad surgentem conversi lumina solem.

Solebant enim τὰ καθάρματα, lustrationes, expiationes, & similia sacra ad surgentem solem ore conversi facere. Hinc Sophocles Oedipo Coloneo vers. 468. jubet χαῖς χρίσθαι πάντα πρὸς πρώτην ἰω, ubi recte interpres πρὸς τὴν ἀνατολὴν. Causam suae interpretationis addit, καὶ γὰρ τὰς ἐκδόσεις, inquit, πρὸς ἡλίου ποιοῦντο. & in Electra vers. 425.

Τοιαῦτά του πρῶτος, ἥτις ἡλίου
Δίδουσι τῆμα.

Nam οἱ τοὺς καθάρματα, inquit Scholiafles, ἐπιτελοῦντες, πρὸς τὴν ἰω ἵστανται, quod in expiatione quoque somniorum fiebat, ad quod alludit Sophocles eleganter loco proxime adducto; & Cratinus in Chirone suo, Ἄγε δὲ πρὸς αὐτὴν ἰω πρῶτοι ἀπείνται ἱεῖα, καὶ λαμβάνει χερεὶ σχίσιν μεγάλην. Ita & Silium supra loqui monuimus lib. viii. vers. 124. D. HEINSIUS. *sub lucem* hic est instante luce, nocte in diem vergente; pro quo Virgil. in vi. Aen. vers. 255. *primi sub lumina solis & ortus* dixit. Ea enim vis est praepositionis *sub* cum quanto casu con-

O o o o 3

fluidae,

Manantem jugulis spirantum caede cruorem.
Tunc populos tibi regna suos pallentia mittent.
Cetera, quae poscis, majori vate canentur.

- 410 Namque tibi Elysio repetita oracula campo
Eliciam, veterisque dabo inter sacra Sibyllae
Cernere fatidicam Phoebæi pectoris umbram.
Vade, age, &, a medio cum se nox humida cursu
Flexerit, ad fauces vicini castus Averni
415 Duc praedicta sacris duro placamina Diti.
Mella simul tecum & puri fer dona Lyaei.
Hoc alacer monitu, & promissae nomine vatis,
Apparat occulto monstrata piacula coepto.
Inde, ubi nox iussam procedens contigit horam,
420 Et spatia aequarunt tenebras transacta futuras,

Confurgit

structae, ut rem instantem significet. vide supra ad lib. viii. vers. 124.

v. 406. *Recluaeque abdere terrae cruorem*] Inferis enim sacra facturi fossam circa aram facere solebant, ut in eam sanguis victimae influeret. Infra vers. 427.

— ferroque cavare refossam

Ocius urguet humum, atque, arcanum murmur anhelans,

Ordine mactari pecudes jubet.

Ulixes apud Homer. Odyss. A. vers. 25.

Βίβροι ὄνεια ὄρτοι πυγούσιοι ἵθα καὶ ἵθα

Ἀμφ' αὐτὰ δὲ χοῦς χίονι παῖσι μέλσων.

Fossam f. di cubitalem inde ex inde; circa eam autem libamina fundebamus omnibus mortuis. Vide virum Amplissimum Gisebert. Cuperum i. Observ. cap. xii. & eruditissimum Dan. Heinsium infra ad vers. 433.

v. 413. *A medio cum se nox humida cursu Flexerit*] Id est, media nocte, quod tempus infra vers. 420. ita describit,

Et spatia aequarum tenebras exacta futuras.

Proprie autem Flexerit. vide N. Heinsium ad Valer. Flacc. lib. vii. vers. 457. Ita vertere apud Senec. in Herc. Fur. vers. 129.

Signum celsi glaciale poli

Septem stellis Arcades ursae

Lucem verso temone vocant.

Statius iii. Theb. vers. 33.

Ecce sub occiduas vespere jam noctis habenas.

εἰς ἡμέραν pariter Graeci dicunt. Theocr. Id. xxiv. vers. 11.

Ἀμφὶ δὲ εἰς ἡμέραν μεσσημέριον ἰς δὲ νύκτα ἀφ' ἡμέρας.

Cum vero media nocte urisa ad occasum vertitur.

v. 415. *Duro placamina Diti*] Id est, saevo, inexorabili, illacrimabili, truculento. Virgil. in xii. Aen. vers. 199.

Vinque Deum infernam & duri sacraria Ditis.

ut recte ex Mssis asseruit Pierius, & postea Giffan. in indice Lucret. voce *Victus & Vinculus, Devictus & Devinctus somno*. Vulgo erat *diri Ditis*,

v. 425. *Invisum coelo specus*] *Invisus* Colonienfis, nec aliter Parmensis editio. N. HEINSIUS. Non aliter etiam editio Romana princeps & Mediolanensis. Servius, de hac voce agens, ad Maron. vii. Aen. vers. 568. *Hoc nomen apud Maiores trium generum fuit. Ennius feminino posuit; Horatius masculino: Quae nemora, aut quos agor in specus? Virgilius neutro &c. quamquam antiqui codices habeant, Hic specus horrendus.*

v. 429. *Acer operto Ante omnes taurus Regi, ater taurus* ex scriptis. & sic Interpres. nigrae enim pecudes Diis inferis immolabantur. N. HEINSIUS. Supra vers. 404.

— mactare reposis

Mos umbris, inquit, consueta piacula nigras

Sub lucem pecudes.

Virgil. vi. Aen. vers. 153.

Duc nigras pecudes, ea prima piacula sunt.

Plutoni autem taurum immolat Aeneas ibid. vers. 252.

Tum Stygio Regi nocturnas inchoat aras,

Et solida imponit taurorum viscera flammis.

Voces acer & ater librarii frequenter inter se commutaverunt. vide supra ad lib. v. vers. 154.

v. 431. *Caeditur Enneae casta cervice juvenca*] *casta cervice* αἰζόε, contra Graeci αἰζόε pro casta ponunt, cum αἰζόε νόστιν, τὴν παρ' ἡμῶν vocant. Est igitur *juvenca casta cervice*, quam ἀδμήτα Homerus vocat. D. HEINSIUS. Scribe *Hennatae Divae* ex Colonienfi. N. HEINSIUS. Recte Colonienfis *Hennatae Divae*. vide supra ad lib. i. vers. 92. Deinde *casta cervice juvenca* Heinsio est, quae jugum non passa est. Cum tamen sacrificium hoc Proserpinae fiat, ego malo conjugii rudem exponere. *sterilem vaccam* Virgilius dixit in vi. Aen. vers. 251. *sterilemque tibi, Proserpina, vaccam*. ubi Servius, *Dea congruam numquam ententi*.

v. 432. *Inde tibi, Aleto &c.*] Eumenidibus hic Scipio sacrificat; at earum matri ac magnae sorori Aeneas apud Maron. in vi. Aeneid. vers. 250.

Aeneas

- Consurgit stratis, pergitque ad turbida portae
 Ostia Tartareae: penitus quis abdita vates
 Promissa implerat, Stygioque sedebat in antro.
 Tum, qua se primum rupta tellure recludit
 425 Invisum coelo specus, atque eructat acerbam
 Cocyti laxo suspirans ore paludem,
 Inducit juvenem, ferroque cavare refoffam
 Ocius arguet humum, atque, arcanum murmur anhelans,
 Ordine maectari pecudes jubet. ater operto
 430 Ante omnes taurus Regi, tum proxima Divae
 Caeditur Hennaecae casta cervice juvenca.
 Inde tibi, Alecto, tibi, numquam laeta Megaera,
 Corpora lanigerum procumbunt lecta bidentum.
 Fundunt mella super Bacchique & lactis honorem.

Sta,

*Aeneas matri Eumenidum magnaeque sorori
 Ense ferit, sterilemque tibi, Proserpina, vaccam.
 Per quas Servius Noctem & Terram intelligit.*

v. 433. *Corpora lanigerum procumbunt lecta bidentum*] Univas inferorum victimas ἵτομα Orpheus vocat, non minus quam eas, quae in foederibus maectantur: qui poeta χῶς suas elegantissimis & iisdem pene, quibus noster Silius, versibus describit [in Argonaut. vers. 569.]

Φοίρεος δ' αἰψὰ κόμῳ ἰδ' ἵτομα πορτύνουσις
 Παρμεύλαν ἰσ βόθροισι κατακείαθον, αὐτὰρ ἔγχε
 Ψυχὴν ἱλασάμεν, σπιδὼν μιλίγμματα χύτλων
 Ἰδαί τ' ἠδὲ γάλακτι, μιλισσεύεται ἀπο τασμῶν
 Λοιβῶς συμπεροχίαν.

id est,

*tum sispite multo
 Ingentem struxere pyram, pecudumque suarum
 Corpora nigra solo scrobibus straverunt sub ipsis,
 Placavique animam, laticemque undantis olivi,
 Dulcia defunctis libamina, lacteaque umbris
 Pocula, tum puras cineri suffundimus undas.*

Lego autem, ut ex versione mea apparet, μιλισσεύεται αἶμα τασμῶν, pro αἶμα. Deinde χύτλων laticem olivi reddidimus ex Grammaticorum mente, qui χύτλων ὑδρέλαιον esse volunt, quamvis pro λοιβῶσι simpliciter optime sumi possit. Antiquitas tamen & ἱλασσομένη in mortuorum sacris agnoscebat. Prima enim, ut docet Porphyrius, fuerunt ὑδρέσπονδα, & tum temporis libationes has ἡπάλια dicebant, cum vino careret, quod & observat Orpheus. Eam aquam arseriam dicebant antiqui Romani, quam nimirum Diis inferis libabant mortuisque; quod & ad vinum postea transfulerunt, unde Inferiae. Secunda erant μιλισσοῦσα, quae & hic agnoscit Orpheus, quibus & ἱλασσομένη Porphyrius addit. Omnium vero postremo coeperunt ὀνοῦσπονδα, quae ignorat Orpheus ille, utpote diligens antiquitatis affectator. unde in sacris Cretensium tabulis ita scriptum erat. Τα μὲν ἀρχαία τῶν ἡρώ ἡπάλια πρὸς ποταμοῖς ἢ ἡπάλια δ' ἐστὶ τὰ ὑδρέ-

σπονδα, τὰ δὲ μετὰ ταῦτα μιλισσοῦσα, &c. τίλθ δ' ἐπὶ πάντων τὰ ὑγροῖς γινόμενα ὀνοῦσπονδα. Valeant igitur inepti Grammatici, qui Homericas χῶς, ἡπάλια esse volunt, cum non sine vino consent. Habes igitur ad unum omnia in Orpheo, quae in Silio, adeo ut ne βέβρο, quidem praetermittat, quem Silius effossam, seu refoffam humum, & nos scrobem cum Valerio Flacco diximus, quae erat inferorum Deorum altare. Festus, *Altaria sunt, in quibus ignis adoleatur, altaria ab altitudine dicta sunt, quod antiqui Diis superis in aedificiis a terra exaltatis sacra faciebant, Diis infernalibus in effossa terra.* quae verba ad intellectum Orphei, Homeri, Apollonii, Sili, Valerii Flacci, Horatii, & aliorum conducunt. D. HEINSIUS.

v. 434. *Fundunt mella super Bacchique & lactis honorem*] Interpretem Homeri manifeste hic agit Silius: versus, quem in animo habet, hic est [in Odyss. A. vers. 27.]

Πρῶτα μιλικῆτα, μετίπιτα δὲ ἠδὲ ὄνη.

Vides eruditionem poetarum: μιλικῆτα per lac & mel vertit: nam & τῷ μιλικῆτῳ divinus ille Gracchus & τὸ μέλι & τὸ γάλα, id est, mel & lac, complectitur. Didymus, μιλικῆτα, τῷ μετὰ μέλιθ γάλακτι, quod opponitur antiquis Graecorum criticis, qui per melicratum μέλι καὶ ὕδωρ, id est, mel & aquam, intelligi credebant, & ejusmodi mixturem fingebant. Praeterea, quod dixit Homerus χῶν χεῖσθαι id Silius simpliciter fundere vertit, unde intelligimus profecto, MEL, LAC, & VINUM perfectam χῶν effecisse. Audi Euripidem [in Orest. vers. 113.]

Καὶ λάβη χῶς τὰσδ', inquit, ἐν χεῖρῶν, κίμας τ' ἱμάς.

Ἐλθούσα δ' ἀμφὶ τὸν Κλυταιμνήστρα τάφον,
 Μελικρατ' ἀφ' ἡ γάλακτ', ὀνητόν τ' ἀχνη.

Ubi vero sunt inepti homines, qui apud Homerum per melicratum mel & aquam intelligi volunt, cum Euripides illud μιλικῆτα γάλακτ', id est, lac cum melle commixtum vocet? quod recte Scholastes

- 435 Sta, juvenis; faciemque, Erebo quae surgit ab omni,
Exclamat vates, patere. accedentia cerno
Tartara, & ante oculos assistere tertia regna.
Ecce ruunt variae species, & quidquid ab imo
Natum hominum extinctumque chaos est. jam cuncta videbat,
440 Cyclopas, Scyllamque, & passos membra virorum
Odrysiæ telluris equos. contende tueri,
Eductumque tene vagina interritus ensem.
Quaecumque ante animae tendent potare cruorem,
Disce, dum castae procedat imago Sibyllae.
445 Interea cerne, ut gressus inhumata citatos
Fert umbra, & properat tecum conjungere dicta:
Cui datur ante atros absumti corporis ignes,
Sanguine non tacto, solitas effundere voces.
Aspicit, & subito turbatus Scipio visu;

Quinam

liastes vertit τὸ ἀπὸ μίλιτος καὶ γάλακτος περμαίνον. ubi tria illa Silii nostri habes, MELLA, BACCHIQUE, ET LACTIS HONOREM; nam, ut recte Hesychius, καὶ illo loco ἡ τῶν νεκρῶν σποὶδὴ est, libatio quae mortuis infundebatur, quam Aeschylus πῖλαται in illo versu dixit, Κοιφάροις [vers. 89.] αὐδ' ἔχω τί φῶ χέουσα τοῦδ' πῖλαται. Nam ibi πῖλαται est πᾶν τὸ ἐπιθύμενον, omneque, quod defunctis infunditur, ut recte monet Interpres ejus. Recte vero observant Graeci interpretes, χοὴν χέουσαι apud Homerum τρόποι ἐτυμολογίας esse, quale est illud apud Appulejum atrum atrium, & omnicarpae caprae apud Varronem. In Sophoclis autem Oedipode Coloneo prohibetur, ne vinum ταῖς χερσὶ addatur, quia fiebat ταῖς ἑρμύσιν: ibi enim diserte cum quaereret Oedipus, qua re hydriam suam impleret ad sacram libationem, respondetur [vers. 472.]

Ἰδατος, μιλίσις μὲν προσφίξει μέθυ. Sacra enim illarum Dearum nephalia erant, unde Erinnyas αἰόους θεῶς vocant Graeci. Apollonius Rhodius [lib. iiii. vers. 1209.] μιγάδας λαίβας dixit τὴν χοὴν. ἐπὶ δὲ μιγάδας χεῖρ' ὀλοῦσας Βριμὴ κικλίσκει. quem de tota hac re consule lib. iiii. D. HEINSIUS. Thomas etiam Stanlejus ad Aesch. Eumenid. vers. 107. notat, in sacris Eumenidum vinum non adhiberi, ideoque hunc Silii locum caute legendum esse, & vel post *bidentium* vers. praeced. punctum ponendum, ut hic versus ad vers. 430. & 431. ubi sacrificium Plutoni & Proserpinae oblatum refertur, pertineat, vel Silii *μημενικὸν* esse ἀμάρτημα.

v. 434. *Mella*] Ab hoc melle verbum est in mortuorum inferorumque sacris μιλίσσιν, quare miror summopere, lexicographos, (qui hoc tempore compositorum derivatorumque rationem habent) quo id referendum sit, dubitasse; quod vel unum illud Apollonii arguit [lib. iiii. vers. 1034.]

Μουσεῖον δ' Ἐκάτη Περσίδα μιλίσσιν,
Λίβειν ἐκ δίκας συμβλήα ἔγω μιλίσσιν.

Manifeste probat, nihil aliud esse μιλίσσιν, quam μέλι in sacris mortuorum fundere. unde & μιλίσσαι dictae mortuorum animae: felle enim vis, melle mortuis faciebant antiqui, ut docet Porphyrius in antro Nympharum: nam mel, inquit, symbolum mortis est, quod vitam miseris conferre, mortem earum finem esse putarent, & μιλίχιοι θεοὶ sunt Dii infernales. Orpheus [in princ. Hymn.]

Καὶ χροῖοι αἵμοι, καὶ τὸ Στυγὸς ἀγλαὴ ὕδαρ,
Μυλιχίους τι θεούς.

& μιλίτῳ Theocrito Inferorum Dea [Idyll. xv. vers. 94.]

Μη φυῇ μιλίτῳ, ὅς ἐμὼν καρτερὸς εἴη.

Sic apud Zosim. in Oraculo illo Sibyllino lib. ii. Δαίμονες μυλιχίοι opponuntur τοῖς οὐρανίαις unde errant Interpretes, qui *mites Dii* reddunt.

Δαίμονες μυλιχίους ἰλάσματα, καὶ μακάριον
Ὀυρανίαις τὰδ' πάντα τιθεταυρισμένα κινεῖται.

Perfectam autem ψυχῶν γῶγιαν describit Silius, quod vel ex melle & lacte apparet, ut docet idem Porphyrius. D. HEINSIUS.

v. 434. *Bacchique & lactis honorem*] Vox honor ex πριττοῦ est. Sic apud Latinos *fos* saepe sumitur. Sic Plauto *fos vini veteris* vetus vinum est; quod Euripides οἶνον ἄχην dixit; ἄχην enim ibi vacat, ut hic *honor*, & *fos* apud Plautum. nam quorum illae Interpretis ineptiae: ἄχην λίγαι αἰοὶ κορυφαί. ὅταν γὰρ ἐπιχίηται ὁ οἶνος τῷ ἐκ μίλιτος καὶ γάλακτος κέσματι, ἐπιπολῆαι καίται. Dictum est enim eo modo, quo monuimus, ἃ θεοὶ enim saepe abundat apud Graecos, ut apud Latinos *fos*. Sic Pindarus μουσικὴς ἐν αἵματι, pro μουσικῇ dixit; sic αἰθια μέλι sunt τὰ μέλα, & αἰθια ὕμνοι παλαιότεροι Pindaro eidem sunt veteres hymni. Sic αἰθέρα χρυσὸ φέγει, Olymp. id. 2. Haec elegantiae summae. D. HEINSIUS. *honor* libamen est aut sacrificium. BARTH. lib. xxii. Advers. cap. viii.

v. 435. *Stas juvenis, faciemque &c.*] Corrupta hacc.

- 450 Quinam te, qui casus, ait, dux maxime, fessae
Eripuit patriae; cum tales horrida poscant
Bella viros? nec enim dextra concefferit ulli
Appius, aut astu. decimum lux retulit ortum,
Ut te, cum Capua remearem, vulnera vidi
455 Mulcentem, hoc uno maestum, quod adire nequires
Saucius ad muros, & Martis honore careres.
Contra quae ductor: Fessio mihi proxima tandem
Lux gratos Phaëthontis equos avertit, & atris
Aeternum demisit aquis. sed lenta meorum,
460 Dum vanos ritus, cura, & sollemnia vulgi
Exsequitur, cessat flammis imponere corpus,
Ut portet tumulis per longum membra paternis.
Quod te per nostri Martis precor aemula facta,
Arce, quae putres artus, medicamina, servant:

Daque

haec. Jacet poëtae mens, quae generosa est & magnifica. Scribe,

Sta, juvenis; faciemque, Erebo quae surgit in omni, Exclamat vates, patere.

D. HEINSIUS. *Sta, juvenis*, scribendum, vel invitis membranis. Deinde *Erebo ab omni*, non in omni, ex scriptis exemplaribus & editis antiquit. N. HEINSIUS. in omni, pro ab omni, primus Nicander in Juntina edidit.

v. 443. *Quaecumque ante animas &c.*] Ex Homeri Odyss. A. vers. 48.

Ἀντὰς ἴνα, ξίφος αἰὲν ἰγουράμηνος πρὸς μνησὺ,
ἦμην, ἐνδ' ἵον νύκτα ἀμύνειν κάρηνα
Ἀμύντος ἀννοίπην, πρὸ Τυρρῶν ποταμῶν.

At ego, gladium acutum stringens a femore, sedebam, neque sinebam mortuorum debilia capita ad sanguinem prope accedere, priusquam Tiresiam interrogassem.

v. 443. *Tendunt potare cruorem*] *tendent* ex scriptis. N. HEINSIUS.

v. 444. *Disjice*] Colonienfis & Puteaneus *Disjice*. N. HEINSIUS. *Disjice* editio Mediolanensis, & codex Oxoniensis. De voce *Disjice* supra vide ad libr. ix. vers. 538.

v. 445. *Gressus inhumata citatos Fert umbra*] Hic iterum Silius Homerum sequitur, apud quem in Odyss. A. vers. 51. Ulixi primum occurrit insepulti Elpenoris umbra.

v. 449. *Subito turbatur Scipio visu*] *turbatus* ex scriptis. N. HEINSIUS.

v. 459. *Aeternum demisit aquis*] Perperam Colon. membranæ dimisit. vide supra ad libr. xi. vers. 142.

v. 460. *Dum vanos ritus curat, & sollemnia vulgi Exsequitur*] Scribe *cura*, ita stabit versus, quomodo & excudi jussimus. D. HEINSIUS. *cura* quis non videt scribendum esse? cum alterum lex metrica non admittat. Aestuavit tamen in hoc loco Interpres. *cura* scripti codices & vetustae agnoscunt editiones. N. HEINSIUS. Dausquejus scribendum conjiciebat,

— sed lenta meorum
Cura est, dum vanos ritus sollemnia vulgi Exsequitur.

Sed minori mutatione, *cura*, pro *curat*, scribens, veram lectionem Illustrissimus Heinſius vindicavit, ut sit, *lenta cura meorum cessat corpus flammis imponere, dum vanos ritus & sollemnia vulgi exsequitur*. Et ita habent editiones Romana princeps, Mediolan. Juntina, Aldina, Gryphii, & Nutii. Marſus, forſitan operarum errore, *curat* primus dedit, idque nonnullis aliis editionibus inhaeſit. Dempſter. ad Roſin. lib. v. Antiq. Rom. cap. ult. huic loco ita ſe mederi poſſe putabat,

— sed lenta meorum
Dum varios ritus, curam, & sollemnia vulgi Exsequitur.

Atque ita quidem vitio metrico poëtam liberarit, ſed ſenſum perdiderit. Non habet enim *lenta*, quo referri poteſt. Sed nec opus *vanos ritus* in *varios* mutare. Appius enim magnificos exſequiarum apparatus *vanos ritus* vocat, quod contentus eſſet, ſi cadaver ſuum, quocumque ritu fieret, quam primum terrae mandaretur, ut campos Elyſios & loca beata intrare poſſet, unde inhumati diutiſſime arcebantur.

v. 464. *Arce, quae patriis artus, medicamina, servant*] Appii inhumata umbra Scipionem alloquitur, ac queritur de nimia ſuorum cura, & quantocius cremari rogat; itaque medicamina exotica arcere a cadavere orat. Scribe,

Arce, quae Phariis artus medicamina servant.
Aegyptiorum notiſſimas condituras deprecatur, ut quae conſumi corpora non patiantur. Vult more Romano tumulari, averſatus omne genus, quod mox recenſetur. BARTHIIUS lib. viii. Adverſ. cap. vii. patriſ Colonienſis cum Parmenſi editione, *patrios* Puteaneus. editio Veneta Marſi *patrius*; ſcribendum *putres artus*: idque vidit Interpres; ſed ad alias conjecturas maluit confugere. adeo iſetiam

Pppp

caccutit,

- 465 Daque vago portas quamprimum Acherontis adire.
Tum juvenis: Gens o veteris pulcherrima Clausi,
Haud ulla ante tuam, quamquam non parva fatigent,
Curarum prior exstiterit. namque ista per omnes
Discrimen servat populos, variatque jacentum
- 470 Exsequias tumuli & cinerum sententia discors.
Tellure (ut perhibent) is mos antiquus Hibera,
Exanima obscoenus consumit corpora vultur.
Regia cum lucem posuerunt membra, probatum est
Hyrceanis adhibere canes. Aegyptia tellus
- 475 Claudit odorato post funus stantia saxo
Corpora, & a mensis exsanguem haud separat umbram.
Exhausto instituit Pontus vacuare cerebro
Ora virum, & longum medicata reponit in aevum.
Quid, qui reclusa nudos Garamantes harena

Infodiunt?

caecutit, cum videat lucem. Lego praeterea, *quae putres artus medicamina servant*. Barthius, *quae Phariis artus*, ut ad condituram Aegyptiorum respiciat Appius. sed, non probro. N. HEINSIUS. *Arce*, *quaeque patris* editio Mediolanensis. nec aliter etiam Romana princeps, in qua tamen manu docta ad marginem emendatur *putris*, id est, putres. atque ita quoque Illustrissimus Heinſius *putres artus* scribendum coniecit. Scriptum olim fuit *putris artus*, quod in *patris*, ut in Colon. & Parm. libris legitur, facillime corrumpi potuit, idque in *patriis. putres artus* sunt, qui, nisi medicamentis servarentur, putri tabo & sanie liquerent. Infra vers. 486.

— suffixa cadavera truncis

Lenta dies sepelit, putri liquentia tabo.

Auctor Octav. vers. 513.

Sillante sanie per putres vultus gravi.

Valer. Maxim. lib. vi. cap. ult. ex. ext. 5. *Putres ejus artus & tabido cruore manantia membra*. Dausquejus, praeterquam quod ei etiam Heinſii emendatio in mentem venerat, coniecit insuper *Urge*, pro *Arce*, vel, juncta utraque conjectura, *Urge*, *quae putres artus*, vel denique, *Arce*, *quae patrios artus*, ut Appius pater superfluum filiorum curam damnet.

v. 466. *Gens o veteris pulcherrima Claudi*] *Clausii* optime editio Veneta Marſi. lib. xvii. vers. 33.

Hic prisca ducens Clausorum ab origine nomen Claudia.

Plura secundis curis ad Nasonem Fastor. iv. vers. 305. Perperam *Dauni* in Puteaneo. N. HEINSIUS. Supra lib. viii. vers. 414.

Ecce inter primos Therapnaeo a sanguine Clausi.
& lib. xv. vers. 550.

Clausorum decus, atque erepto maxima Romae Spes Nero Marcello.

Per *veterem Clausum* intelligit Silius Attam Clausum, Appium Claudium postea dictum, qui e Sabinis Romam migravit: e cujus progenie hic Ap-

pianus erat, & tota Claudiorum familia originem habebat.

v. 468. *Namque ista per omnes Discrimen servat populos*] Forte, *nam iusta per omnes Discrimen servant populos*. Paullo ante etiam fors reponendum, *Haud ulla ante mihi exstiterit. vel, animum quamquam non parva fatigant*. N. HEINSIUS.

v. 469. *Jacentum Exsequias*] Puto, *cadentum*. N. HEINSIUS. Nihil muto. *jaçantum* est mortuorum. Ovid. Epist. ii. Heroid. vers. 106.

Qui bene pro patria cum patriaque jacent.

Vide Passerat. & Broekhuf. ad Propert. lib. i. eleg. vii. vers. 24.

v. 471. *Tellure (ut perhibent) is mos antiquus Hibera*] *Telluri Hiberæ est mos* maluerim, quam *is mos*. N. HEINSIUS.

v. 473. *Regia cum lucem posuerunt membra*] Consule virum Amplissimum Gisbert. Cuperum i. Obſerv. cap. viii.

v. 473. *Probatum est Hyrcanis adhibere canes*] *probatum est* *νωόμεσαι*, mortuos nimirum Hyrcani canibus objiciebant, ut Caspii vivos. Porphy. in lib. *πρὶ τῆς τῶν ἰμύχων ἀποχῆς*. *Ἰνδοὶ καὶ Βάκτριαι, οἱ μὲν ὁμιόεις καὶ νοτοὶ παραβάλλουσι ζῶντας, οἱ δὲ τεθνήκοντας*. D. HEINSIUS.

v. 475. *Clauditis odorato post funus stantia saxo Corpora*] Aegyptii enim mortuos suos erectum statuabant. Herodotus [lib. ii. cap. lxxxvi.] *Ἐθῶντι μὲν παραδέχονται μὲν οἱ προσήκοις πονήνται ἕλκον τύποι ἀδραποιδία, ποιούμενοι δὲ ἐπεγγύσι τὸν νεκρὸν καὶ κατακλίσαντες οὗτω θησαυρίζουσι ἐν ἰσκάματι θανάτου, ἰσάντες ὅρθον πρὸς τοίχον*. id est, *Recepto deinde mortuo consanguinei effigiem ligneam fabricandam curant in hominis figuram, sculptam cavatamque, cui postea includunt mortuum, inclusumque hoc modo in reconditorio illo ad parietem erectum diligenter servant*. Ita enim vertendum erat, non, ut vulgo. Saxi tamen mentio apud Herodotum non fit, nisi ejus, quo loco cultri in condendis mortuis utuntur. Qu-

re

- 480 Infodiunt? quid, qui saevo sepelire profundo
Exanimos mandant Libycis Nasamones in oris?
At Celtæ vacui capitis circumdare gaudent
Ossa (nefas) auro, ac mensis ea pocula servant.
Cecropidae ob patriam Mavortis sorte peremptos
- 485 Decrevere simul communibus urere flammis.
At gente in Scythica suffixa cadavera truncis
Lenta dies sepelit, putri liquentia tabo.
Talia dum memorant, umbra veniente Sibyllæ,
Autonoë, Finem hic, inquit, sermonibus adde
- 490 Alternis. haec, haec veri secunda sacerdos:
Cui tantum patuit rerum, quantum ipse negarit
Plus novisse Deus. me jam comitante tuorum
Tempus abire globo, & pecudes imponere flammis.
At grvida arcanis Cymes anus attigit ore

Postquam

re non immerito suspicatus sum, legi optime posse,

Claudis odorato post funus stantia taxo,
id est, reconditorio, e taxo fabrefacto, & θηκαίω
ειρήματι, ut loquitur Herodotus. D. HEINSIUS.
Mira & stupenda Aegyptiorum cura fuit in con-
dendis cadaveribus, quæ, ut quam diutissime su-
peressent, omnis generis aromatibus & resina cir-
cumlinebant, ut Herodot. & Diodor. Siculus, ab
aliis laudati, referunt. Ingens etiamnum eorum
numerus in Aegypti harenosis locis ad Nilum haud
procul urbe Kairo effoditur, ut testis oculatus re-
fert scriptor egregius Petrus de la Valle parte 1. Iti-
ner. cap. xxv. τὸ odorato saxo, pro quo D. Hein-
sius *taxo* legit, an referri potest ad arcuatum opus,
sub quo cadavera sepulta fuerunt, & in quod se de-
scendisse refert modo laudatus De la Valle? Vir
Celeberrimus Petrus Burmannus scribendum con-
jicit *odorato gypso*; Kircherus enim Aegyptios cada-
vera gypso induxisse ex Herodoto notat: velemen-
dat *odorata capsæ*, ut arca lignea, in qua cadaver
includitur, intelligatur.

v. 476. *A mensis ex sanguine haud separat umbram*
Petron. in Satyr. cap. xxxiv. *Larvam argenteam
attulit servus sic aptatam, ut articuli ejus vertebrae-
que laxatae in omnem partem verterentur.* ubi plura
ad illustrationem hujus loci habent eruditi Inter-
pretes.

v. 478. *Myrrhata reponit in ævum*] *mercata* Pu-
teaneus, Colonienfis *medicata*. recte. malim etiam
reponere. N. HEINSIUS. *mercata* etiam Oxoniën-
sis cum prisca editionibus: Primus vero Marfus
myrrhata edidit. illud si ex Misto habuit, omnino
glossēma putandum τῷ *medicata*, quod optime ex
Colonienfi vindicavit N. Heinsius.

v. 481. *Exanimos mandant*] *Exanimos mandant*
ex scriptis. N. HEINSIUS. Vide supra ad lib. v.
vers. 584.

v. 483. *Mensis ea pocula servant*] Vide Dempster.
ad Rosin. III. Antiq. Rom. cap. xxx.

v. 484. *Cecropidae ob patriam &c.*] Athenienses
illis, qui in proelio ceciderant, publicum sepul-
crum extra urbem in Ceramic erigebant. Vide
plura apud Meursium in Ceram. gem. cap. xxii.
& xxiii. quibus adde locum Lesbonactis in Pro-
trept. p. m. 210. Τίς ἰσχυρότερος οἱ ἀποθανόντες,
ἢ οὗτα τιμωθέντες; δημοσίου τάφον ἀξιοῦνται, θυ-
σίαι ἐπὶ τοῖς γίνονται. Quinam gloriosiores mortui,
quam qui talem mortem occumbunt? in eorum decus
publicum sepulcrum exstruitur, sacra iis sunt. &c.

v. 487. *Lenta dies sepelit*] longa dies eodem sensu
dixit Ovid. in xiv. Metam. vers. 147.

*Tempus erit, cum me de tanto corpore parvam
Longa dies faciat.*

v. 491. *Quantum ipse negarit Plus novisse Deus*]
Scribendum arbitror, *quanto ipse negarit*. BAR-
THIUS lib. viii. Advers. cap. vii. *quanto* Bar-
thius. Forte, *quantum ipse negarit Praenovisse Deus*.
N. HEINSIUS.

v. 494. *At grvida arcanis Cymes anus*] Sic acy-
rologiarum pater Nonnus, quamvis acutus alias,
elegans, &, quod ad inventionem, divinus poë-
ta, saepenumero loquitur, qui τὸ ἰγκύμει & ἰγκυον
vulgo, ut Silius hic τὸ *grvida*, usurpat; quod nos
aliquando imitati, cum versiculum illum, ab ipso
praetermissum, Divi Johannis cap. viii. eodem
carminis filo redderemus, καὶ πάλιν κάτω κύμας
ἔγραφοις ἐν τῇ γῇ: quod nos ita,

Ἀλλὰ τοῦ γόῳ ἐνδὺς ἐπὶ χθονὶς ἄρματα πῆξας
Ὡς ἰτάρεν ἀπάνευθεν ὡς ἐλὶξεν ὀπαπῆς,
καὶ ταχὺς ἐν κοίτῃ ὁμόπλοκα δάκτυλα κάμψας
Ἄσπερα κύμα χαράσσει καὶ ἀνδρείος ἰγκυον ὁμῶς
Χρῆς ἀμειβητῆρι χερσὶν ἰχμαρῶσατο παλμῶ.

Quod nos fortasse magis Nonno, quam elegan-
tiae, dedimus. Ceterum haec proponimus, ut vi-
deant studiosi & ab omni invidiae labe alieni, can-
didique animi, quid sit, ad omnium scriptorum in-
genia se accommodare posse. Putamus enim gra-
ta haec fore eruditoribus, cum pauci sint, qui de

Pppp 2 his

- 495 Postquam sacrificum, delibavitque cruorem,
In decus egregiae vultus intenta juventae,
Aetherea fruerer cum luce, haud segniter, inquit,
Cymaco populis vox nostra sonabat in antro.
Tunc te permixtum seclis rebusque futuris
500 Aeneadam cecini. sed non sat digna mearum
Cura tuis vocum. nec enim conquerere dicta,
Aut servare fuit proavis sollertia vestris.
Verum age, disce, puer, (quando cognoscere cordi est)
Jam tua, deque tuis pendentia Dardana fatis.
505 Namque tibi cerno properatum oracula vitae
Hinc petere, & patrios visu contingere manes.
Armifero victor patrem ulcisceris Hiberno,
Creditus ante annos Marti, ferroque resolves
Gaudia Poenorum, & missum laetabere bello
510 Omen, Hiberiacis victa Karthagine terris.
Majus ad imperium post haec capiere, nec ante
Jupiter absistet cura, quam cuncta fugarit
In Libyam bella, & vincendum duxerit ipse
Sidonium tibi rectorem. pudet urbis iniquae,
515 Quod post haec decus hoc patriaque domoque carebit.
Sic vates, gressumque lacus vertebat ad atros.

Tum

his judicare, & carmen Graecum cum ea felicitate, quantam a nobis ipsis exigendam putamus, scribere possint. Aliud autem scimus Nonniace, aliud Homerice id praestare, in quo fortasse utroque doctorum de nobis expectationi satisfiet suo tempore. meminimus autem haec ad literarum principem nos scribere. D. HEINSIUS. *Cymaea anus* in Puteaneo. Forte *Cymeias*. Mox, pro *In decus egregium*, scripti *In decus egregiae juventae*. N. HEINSIUS. Oxon. codex & Romana princeps ac Mediolan. editio *Crines avus*, aliae priscae editiones *Crines avus*. ut fortasse *Crines*, vel *Cymes avus* glossa sit τοῦ *Cymeias*. *Cymeias* autem eadem forma, qua *Nasamonias*, supra lib. 11. vers. 117. ubi plura vide. Deinde *gravidus arcanis*, ut *gravidus noxa* infra vers. 542.

Finitima huic noxa gravido & peccasse satenti
Vasta patet populo.

Sic *gravidus curis*, aliaque similia. Vide N. Heinsium ad Valer. Flacc. lib. 11. vers. 161.

v. 495. *Sacrificum delibavitque cruorem*] Nam, ut Tiresias Ulixi dicit apud Homer. Odyss. A. vers. 146.

Ὅττις μὲν καὶ ἴδῃς πύλον κατατρίβοντα
Ἄμματος ἄστρον ἱμῶν, ὅδ' ἐπὶ τοῖς ἡμῶν ἐν ἱμῶν
Ὅδ' ἐπὶ τῇ ἐκείνου, ὅδ' ἐπὶ τῇ ἐκείνου ὁπίσσω.

Quemcumque quidem fines mortuorum defunctorum ad sanguinem prope accedere, ille tibi verum dices: cui vero invidebis, ille tibi retro abibit. & vers. 95.

Ἄμματος ἄστρον ἱμῶν, καὶ τοῖς ἡμῶν ἐν ἱμῶν.

Sanguinem ut bibam, & tibi vera dicam.

v. 503. *Quando cognoscere cordi*] quoniam in Coloniensi, & cordi est in scriptis. N. HEINSIUS. Coloniensis codicis lectionem quoniam non probo: ea enim vulgatae lectionis glossa esse videtur, quae olim ad marginem ascripta, postea in contextum irrepsit. nam quando, non adeo nota librariis significatione, hic nihil aliud est, quam quoniam. vide infra ad vers. 768.

v. 505. *Properatum oracula vitae*] *properatae* opinor. *properatum* in Puteaneo. Sed locus majoris indiget medicinae. Forte *Namque tibi certum*, & in fine versus *oracula vitae*. N. HEINSIUS. Illustrissimus Scaliger ad marginem Silii *properandum* coniecerat.

v. 511. *Majus ad imperium posthaec capiere*] posthaec Coloniensis. *rapere* etiam malim. N. HEINSIUS. Non male *rapere* Illustrissimus Heinsius conjicit, ut eo verbo innuat Silius celeritatem, qua Scipio ante annos ad Consulatum, quem *majus imperium* vocat, evehetur. Frequenter ita errant librarii vide infra ad lib. xv. vers. 659.

v. 513. *Et vincendum duxeris ipse Sidonium tibi rectorem*] *abduxeris*, ni fallor, vel *huc duxeris*. N. HEINSIUS.

v. 515. *Quod tu post decus hoc patriaque domoque carebis*] Ex scriptis,

Quod post haec decus hoc patriaque domoque carebis.

N. HEINSIUS.

v. 517.

- Tum juvenis, Quaecumque datur fors durior aevi,
Obnitemur, ait: culpa modo pectora cessent.
Sed, te oro, (quando vitae tibi causa labores
520 Humanos juvisse fuit) siste, inclita virgo,
Paullisper gressum, & nobis manesque silentum
Enumera, Stygiaeque aperi formidinis aulam.
Annuit illa quidem: sed, Non optanda recludis
Regna, ait. hic tenebras habitant, volitantque per umbras
525 Innumeri quondam populi. domus omnibus una.
In medio vastum late se tendit inane,
Huc, quidquid terrae, quidquid freta, & igneus aër
Nutrivit primo mundi genitalis ab aevo,
(Mors communis agit) descendunt cuncta: capitque
530 Campus iners, quantum interiit, restatque futurum.
Cingunt regna decem portae: quarum una recepat
Belligeros, dura Gradii sorte creatos.
Altera, qui leges posuere atque inclita jura
Gentibus, & primas fundarunt moenibus urbes.
535 Tertia ruricolae Cereris, justissima turba
Quae venit ad manes, & fraudum illaesa veneno.
Exin, qui laetas artes vitaeque colendae
Invenere viam, nec dedignanda parenti

Carmina

v. 517. *Tum juvenis*] *Dum* in Colonienfi. *Cum* puto. N. HEINSIUS.

v. 523. *Sed, non optanda recludis Regna, ait*] *An optanda recludi? recludes* in Puteaneo. N. HEINSIUS.

v. 524. *Hic tenebras agitant, volitantque per umbras Innumeri populi*] *habitant* in scriptis; & sic Interpretres. in Puteaneo praeterea *per auras*, non *per umbras*. N. HEINSIUS. *habitant*, pro *agitant*; ex scriptis viri docti. *abitant* olim, omissa aspiratione, pro *habitant* scriptum erat, quod facili & prono errore in *agitant* corrumpere. Ita in libris scriptis pari modo commutantur *agere* & *habere*: vide N. Heinsium ad Nason. 111. Fastor. vers. 245. ut etiam *agilis* & *habilis*. vide eundem ad Nason. 11. Metam. vers. 531. *habitant tenebras* autem, pro *habitant* loca tenebrosa. Deinde *auras*, pro *umbras*; Putean. codex. Pari modo & alibi in libris variant scribae. vide Bentlej. ad Horat. lib. 1. od. 221. vers. 18.

v. 526. *In medio vastum late se tendit inane &c.*] Pariter Senec. in Herc. Fur. vers. 673.

Hinc ampla vacuis spatia laxantur locis,

Ita quae omne mersum pereat humanum genus.

v. 527. *Igneus aether*] *aër* in scriptis. Deinde illa per parenthesis legenda, *Mors communis agit*. N. HEINSIUS. Voces *aether* & *aër* saepe librarii confuderunt inter se. Ita Zinzerl. in promulf. Crit. cap. x. emendabat apud Statium in vi. Theb. vers. 357.

Parnasi summo spectabat ab aëre terras,
pro *aethere*, à quo tamen Barthius dissentit. Similia alia exempla ubique obvia sunt: vide supra lib. 111. vers. 659. apud Pierium ad Maron. 1. Aen. vers. 300. Gronov. ad Senec. Herc. Fur. vers. 1111. & N. Heinsium ad Ovid. 1v. Fastor. vers. 5. *Aether* tamen, quod vocabulum quidam ab *aiðr* uro deducunt, proprie *igneus* dicitur. supra lib. 1. vers. 135.

— *ruptoque polo micat igneus aether.*
ubi plura vide, ut & apud Lambin. ad Lucret. lib. v. vers. 500.

v. 532. *Dura Gradii sorte creatos*] Forte *cruda sorte*. Sed vide supra vers. 484. N. HEINSIUS. Ita olim saepe peccarunt scriptores librarii. vide supra ad lib. vi. vers. 78. & infra ad lib. xvi. vers. 118. Fortassis tamen hoc loco nihil mutandum. *Dura* enim *Gradii sorte*, ut *dura fors aevi* paullo anteflus vers. 517.

Tum juvenis; Quaecumque datur fors durior aevi, Obnitemur, ait.

dura sorte est adversa, parum felici: innuit enim Silius proelio interfectos, quos per primam portam ad inferos descendisse dicit.

v. 535. *Tertia ruricolae Cereris*] Ita haec distinguenda sunt. N. HEINSIUS. Olim distinctio male ante *to Cereris* ponebatur.

v. 537. *Laetas artes Invenere*] Gratius in Cyneg. vers. 1.

Dona cano Divum, laetas venantibus artes.

PPPP 3

v. 542.

Carmina fuderunt Phoebō, sua limina servant.

540 Proxima, quos venti saevaeque hausere procellae,
Naufraga porta rapit; sic illam nomine dicunt.
Finitima huic, noxa gravido & peccasse fatenti,
Vasta patet populo. poenas Rhadamantus in ipso
Expetit introitu, mortemque exercet inanem.

545 Septima femineis referatur porta catervis,
Humentes ubi casta fovet Proserpina lucos.
Infantum hinc gregibus, versasque ad funera taedas
Passis virginibus, turbaeque in limine lucis
Est iter extinctae, & vagitu janua nota.

550 Tum, seducta loco, & laxata lucida nocte,
Claustro nitent, quae secreti per limitis umbram
Elysi ducunt campos. hic turba piorum,
Nec Stygio in regno, coeli nec postea sub axe:

555 Lethaeos potat latices, obliviae mentis.
Extrema hinc, auro fulgens, jam lucis honorem

Sentit,

v. 542. *Finitima huic*] hinc in Puteaneo. N. HEINSIUS.

v. 544. *Mortemque exercet inanem*] noctemque Oxoniensis. recte. N. HEINSIUS. Ante oculos habeo, cum haec scribo, codicis Oxoniensis excerpta, & quidem duplicia: in neutris tamen notatum, eum librum hic noctem loco tñ mortem habere.

v. 546. *Livinges ubi casta fovet Proserpina lucos*] MS. *Viventes*. Et sane ea regio pro virginum coetu. castior esse debet. Scribe *Lucentes lucos*. Claudianus,

— sunt altera nobis
Sidera, sunt orbis alii, lumenque videbis
Pulchrius.

BARTHIUS lib. viii. Advers. cap. vii. *Umentes* Colonienfis, *Viventes* Puteaneus & Oxonius. *Umentes lucos* reponit. Barthio placebant *Lucentes luci*, sed non persuadet. N. HEINSIUS. Vulgatam lectionem, nisi libri scripti aliud juberent, non mutarem. Poetae enim loca infera semper *livinges* fingunt. Supra lib. x. vers. 137. *vadis livingis Avernus* Demitti globus ille cupit. Stat. i. Theb. vers. 55. *umbroso Styx livida fundo*. Claud. i. de Rapt. Prof. vers. 22.

— quos Styx livingibus ambis
Interfusa vadis.
pallentia etiam: supra vers. 408.
Tunc populos tibi regna suos pallentia mittent.
Severus in Aetn. vers. 77.

Atque inter cineres Diis pallentia regna.
in lapide apud Gruter. pag. dcccxlvi. inscr. 3.
PERSEPHONE. VOTIS. INVIDIT. PALLIDA. NOSTRIS.
Vide Broekhus. ad Tibull. lib. iii. eleg. i. vers. 28.
Nunc sive cum Colonienfi *Humentes*, sive cum N. Heinio *Viventes lucos*, fortassis legendum.

v. 547. *Versas ad funera taedas Passim virginibus*] Faces nuptiales rogis datas in re feralissima. Exemplum apud Ovidium & alios. BARTHIUS lib. xxi. Advers. cap. viii. *versasque* scripti. Deinde legendum *Passis virginibus*. & sic Puteaneus. N. HEINSIUS. *Passis virginibus* etiam Oxon. codex cum editionibus Romana principe, Parmensi, Mediolanensi, & Marfi Veneta priore, qui etiam non aliter in Comment. habet; unde patet, in ejus Veneta posteriore & Parfina operarum errore *Passim* edi, indeque labem in reliquis editiones propagatam esse. Vult autem Silius, per hanc portam infantes intrare & virgines, etiam quae in ipso nuptiarum apparatu mortuae sunt, id enim indicat per taedas ad funera versas, ut supra lib. ii. vers. 184. *taedaeque ad funera versae*. ubi vide Doctissimum Daufquejum. Ovid. Epist. xxi. Heroid. vers. 172.

Et, face pro thalami, fax mihi mortis adest.
Auctor Octav. vers. 595.

— nubat his flammis meo
Poppaea gnato juncta, quas vindex manus
Dolorque matris vertet ad tristes rogos.

v. 554. *Verum, ultra Oceanum*] ultra hoc loco id est, quod πέρα, cum τὸ πρὸς significat: aliter non sumo. Ita Silius constabit suae imitationis ratio; longitudinem enim designat, a qua non recedit in voce Oceanus; cum Homero Oceanus sit circulus ille, qui ea, quae supra terram, ab iis, quae sub ea, distinguit, ὁ κύκλος ὁ τὰ δύο ἡμισφαίρια ἐμμεν. D. HEINSIUS.

v. 554. *Sacro certamine fonti*] Videor reperisse mihi veram lectionem, eamque esse sacro contermina fonti. certamine certe illud hic plane otiosum est, aut potius nae sit turbandae sententiae Silii.

112.

- Sentit, & admoto splendet ceu fidere lunae.
 Hac animae coelum repetunt; ac, mille peractis,
 Oblitae Ditem redeunt in corpora, lustris.
 560 Has passim nigrum pandens Mors lurida rictum
 Itque reditque vias, & portis omnibus errat.
 Tum jacet in spatium sine corpore pigra vorago,
 Limosique lacus: late exundantibus urit
 Ripas saevus aquis Phlegethon, &, turbine anhelō
 565 Flammarum resonans, saxosa incendia torquet.
 Parte alia torrens Cocytos sanguinis atri
 Vorticibus furit, & spumanti gurgite fertur.
 At, magnis semper Divis regique Deorum
 Jurari dignata palus, picis horrida rivo,
 570 Fumiferum volvit Styx inter sulfura limum.
 Tristior his Acheron sanie crassoque veneno
 Aestuatur, &, gelidam eructans cum murmure harenam,
 Descendit nigra lentus per stagna palude.
 Hanc potat sanie non uno Cerberus ore.

Haec

nae. MODIUS Novant. Lestion. Epist. LXXVIII. *sacro contermina fonti* est vera lectio. ipsius Oceani *fonti*, qui *γῆς ὑποπόρι πῦρ*, ultra quem nihil esse potest. BARTHIUS lib. VIII. Advers. cap. VII. *contermina* ex scriptis; & sic Modius. Apage Interpretem. N. HEINSIUS. De voce *conterminus* vide supra ad lib. v. vers. 510. Dausquejus conjiciebat *sacro certamine fontis*. Sed perperam, ut jam Heinsius monuit.

v. 555. *Lethaeos potat latices obliuia mentis*] turba potant, non potat, in Puteaneo. N. HEINSIUS. Ita globus invadunt, pro invadit, supra restituit Illustissimus Heinsius ad lib. XI. vers. 232. ubi plura vide. Imitatur autem Silius Maronem, qui pariter in VI. Aen. vers. 713.

— *animae, quibus altera fato Corpora debentur, Lethaei ad fluminis undam Securos latices et longa obliuia potant.*

v. 557. *Admoto fidere lunae*] Malim *admotae lunae*. N. HEINSIUS.

v. 558. *Mille peractis lustris*] mille annos dicit Virgil. in VI. Aeneid. vers. 748.

Has omnes, ubi mille rotam volvere per annos Lethaeum ad fluvium Deus evocat agmine magno; Scilicet immemores supera ut convexa revolvant.

ubi vide Cerdam.

v. 560. *Has passim*] Hac Colonienfis. N. HEINSIUS.

v. 567. *Vorticibus furit*] Ad marginem editionis Romanae principis, in qua est *Vesticibus* operarum errore, manu docta emendatur *Vericibus*. Vide supra ad lib. III. vers. 475.

v. 568. *Magnis semper Divis regique Deorum Jurari dignata palus*] Enarrat hoc Homeri commentum Chalcidius in Timaeum Platonis. *Thales, quem*

serunt ante omnes naturalia secreta rimatum, cum initium rerum aquam esse dicat. Opinor ideo, quod omnem victum, quo utuntur, qui vivunt, humectum videret: in eadem sententia Homerus, cum Oceanum et Thetis dicat parentes esse geniturae, cumque jussurandum Deorum constituat aquam, quam quidem ipse appellat Stygem, antiquitati tribuens reverentiam, et jurejurando nihil constituens reverentius. Aliter de aqua Stygis Herodotus lib. II. BARTHIUS lib. VIII. Advers. cap. VII.

v. 573. *Acheron Descendit nigra lentus per stagna palude*] Immo non *lentus* Acheron est, si qua fides Senecae habenda in Herc. Fur. vers. 714.

At hic tumultu rapitur ingenti ferox, Et saxa fluctu volvit Acheron.

qui paulo ante Stygem lentum describit vers. 712.

Alter quieto similis (hunc jurant Dei)

Tacente sacram devehens fluvio Styga.

v. 574. *Hanc optat sanie non uno Cerberus ore*] Dico hunc locum ex membranis in integrum relictum videri,

Hanc potat sanie non uno Cerberus ore.

MODIUS Novant. Lestion. Epist. LXXVIII. *potat* scripti cum Parmensi editione. & sic Modius. pari modo scribendum apud Stat. Theb. IV. vers. 53.

Saevus honor fluvio: Stygiis lustrare severis Fumenidas perhibetur aquis, huc mergere suetae Ora, et anhelantes poto Phlegethonte cerasas.

Ira optime vetustus codex. vulgati *tuto Phlegethonte*. N. HEINSIUS. *potat* etiam Romana princeps & Mediol. editio. Neque aliter legisse videtur Barthius ad Statii IV. Theb. vers. 486. ubi tamen librorum errore *petat*, pro *potat*, editum est. Vulgatam scripturam Marfo debemus, in cujus editione ea primum comparuit. Perperam pro ea pugnat

- 575 Haec & Tisiphones sunt pocula, & atra Megaera.
Hinc sitit, ac nullo rabies restinguitur haustu.
Ultimus erumpit lacrimarum fontibus amnis
Ante aulam, atque aditus, & inexorabile limen.
Quanta cohors, omni stabulante per atria monstro;
580 Excubat, & manes permixto murmure terret!
Luctus edax, Maciesque, malis comes addita morbis,
Et Maeror pastus Fletu, & sine sanguine Pallor,
Curaeque, Infidiaeque, atque hinc queribunda Senectus,
Hinc angens utraque manu sua guttura Livor,
585 Et deforme malum ac sceleri proclivis Egestas,
Errorque infido gressu, & Discordia gaudens
Permiscere fretum coelo; sed & ostia Ditis
Centenis suetus Briareus recludere palmis,
Et Sphinx, virgineos rictus infecta cruore,
590 Scyllaque, Centaurique truces, umbraeque Gigantum.
Cerberus hic ruptis peragrat cum Tartara vinclis,
Non ipsa Alecto, nec feta furore Megaera
Audet adire ferum, dum fractis mille catenis

Viperea

gnat Doctissimus Dausquejus.

v. 575. *Atra Megaera hic sitit, ac nullo rabies ex-*
stinguitur haustu] Ex membranis restituendum,
Hinc sitit, ac nullo rabies restinguitur haustu.

MODIUS Novant. Lect. Epist. LXXVIII. *Hinc sitit*
scripti cum eadem Parmensi. & sic Modius. Idem
restinguitur, pro *exslinguitur*. Puto,

— & atra Megaerae

Hinc sitit, ac nullo rabies restinguitur haustu.

Atra Megaerae rabies hinc sitit. N. HEINSIUS.
Hinc sitit etiam editio Romana princeps, Mediolanensis & Marfi Veneta prior, quod operarum errore in ejus posteriore interpolatum est. *restinguitur* autem, ut apud Maron. Ecl. v. vers. 47.

Dulcis aquae saliente sitim restringere rivo.

Cicero II. de Finib. cap. III. *Estne, quae so,*
inquam, sitienti in bibendo voluptas? Quis istud, inquit,
posset negare? Eademne, inquam, quae restincta siti?

v. 577. *Ultimus erumpit lacrimarum fontibus amnis*]
Praeter Phlegethonta, Cocytos, Styga, & Acheronta, Silius aliud hic flumen agnoscit anonymum, quod lacrimarum fontibus erumpere dicit: sed in eo ab aliorum poetarum commentis discedit, qui, praeter quatuor modo memorata, partim flumina, partim paludes, quantum ignorant: quod vero Silius ei tribuit, plerumque de Cocyto praedicant. Ita Claudian. II. in Rufin. vers. 466.

Est locus, insausis ubi conciliantur in unum

Cocytos Phlegethonque vadis; inamoenus uterque

Alveus; hic voluit lacrimas, hic igne redundat.

& I. de rapt. Proserp. vers. 86.

— *presso lacrimarum fonte resedis*

Cocytos.

v. 579. *Quarta cohors omni stabulante per avia mon-*

stro Excubat] Scribendum cum membranis,

Quanta cohors omni stabulante per atria monstro.
BARTHIUS lib. VIII. Advers. cap. VII. *per atria*
recte Colonienfis. *vestibulum* dixerat Maro Aeneid.
VI. vers. 273.

Vestibulum ante ipsum primisque in faucibus Oris
Luctus & ultrices posuere cubilia Dirae.

Quanta cohors, pro *Quarta*, Barthius ex Oxoniensi.
& sic Agrippinas. Malim etiam *terrens*. N. HEINSIUS.
Quanta cohors etiam codex Puteaneus, ut
excerpta Heiniana testantur. Has pestes Erebi prae-
ter Virgilium describit etiam Senec. in Herc. Fur.
vers. 690. & Claudian. I. in Rufin. vers. 30. quos
vide.

v. 588. *Excludere palmis*] *recludere* ex scriptis &
Parmensi editione. pro *sed &*, Puteaneus *sed*. N.
HEINSIUS. *recludere* etiam editiones Romana prin-
ceps, Mediol. Marfi, Martini Herbipolensis, Jun-
tina, Aldina, Gryphii & Nutii. *excludere* primus
Wolfius Basileae edidit, quem reliqui secuti sunt.

v. 592. *Nec feta furore Megaera*] Codices Oxo-
nius & Puteaneus *non feta furore*.

v. 595. *Dextera vasta comas nemorosaque brachia*
fundit Taxus] *Dextra* ex scriptis. tum & *numerosa-*
que brachia malim. N. HEINSIUS. Recte vir il-
lustrissimus *Dextra* ex scriptis vindicavit. atque ita
manu docta ad marginem editionis Romanae prin-
cipis emendabatur. contra *Dextera*, pro *Dextra*,
infra emendatum lib. XI. vers. 307. Deinde *numerosa-*
que brachia non mutem cum Heinio in *numerosa-*
que, quamvis librarii ita alibi peccare soleant.
vide supra ad lib. IV. vers. 60. Ideo enim Silius *numerosa*
brachia dixit, quod tot effuderat ramos, ut sola
nemoris instar foret; de quali arbore supra vide ad
lib.

- Viperea latrans circumligat ilia cauda.
 595 Dextra vasta comas nemorosaeque brachia fundit
 Taxus, Cocyti rigua frondosior unda.
 Hic dirae volucres, pastusque cadavere vultur,
 Et multus bubo, ac sparsis strix sanguine pennis,
 Harpyiaeque foveant nidos, atque omnibus haerent
 600 Condensae foliis: saevit stridoribus arbor.
 Has inter formas conjux Junonis Avernae,
 Suggestu residens, cognoscit crimina regum.
 Stant vincti, seroque piget sub iudice culpae:
 Circumerrant Furiae, poenarumque omnis imago.
 605 Quam vellent numquam sceptris fulsisse superbis!
 Insultant duro imperio non digna nec aequa
 Ad superos passi manes: quaeque ante profari
 Non licitum vivis, tandem permissa queruntur.
 Tunc alius saevis religatur rupe catenis:
 610 Ast alius subigit faxum contra ardua montis:
 Vipereo domat hunc aeterna Megaera flagello.

Talia

lib. v. vers. 482. Hujus autem taxi meminit Senec.
 etiam in Herc. Fur. vers. 686.

*Palus inertis foeda Cocytii jacet;
 Hic vultur, illic luctifer bubo gemit,
 Omenque triste resonat infaustae strigis;
 Horrent opaca fronde nigrantes comae
 Taxo imminente.*

v. 597. *Pastusque cadavere vultur*] *cadavera* Puteaneus. sic *coluber mala gramina pastus*, apud Maron. Aeneid. 11. *pasti silvas* Georg. 111. Plura eodem libro vers. 528. diximus. Supra hoc libro habuimus vers. 440. *pastos membra virorum equos*. N. HEINSIUS. Virgil. in iv. Georg. vers. 181. *pascentur & arbuta passim*. Senec. in Oedip. vers. 187. *sacer ignis Pasceitur artus*. Ita *depassi*. Claudian. 1. in Rufin. vers. 304. *primos pecudum depascitur artus*. Sed cum praeter Puteaneum alii omnes libri stent pro vulgata lectione, vix eam mutare audeo, praesertim cum Silius *passim sanguine*, *bitumine pastus* dicere amarit.

v. 600. *Nutat stridoribus arbor*] *saevit* in scriptis & editione Parmensi. & recte. lib. iv.

— & simul acer

Vinculum lituus hinnitus saevit equorum.
latratus canum saevit in auras apud Maron. Aeneid. 1v. apud Valer. Flacc. lib. iv. vers. 455. ex vetustis membranis, *Saevis acerbus odor*. ubi plura. N. HEINSIUS. *saevit* etiam Romana princeps & Mediolanensis editio, omnesque aliae ante Juntinam, in qua primus Nicander antiquam lectionem in *nutat* mutavit.

v. 602. *Suggestu residens*] *Suggesto* Puteaneus. Mox, pro *seroque piget sub iudice culpae*, elegantius sit, si *reponas, seraeque culpae*. N. HEINSIUS.

v. 606. *Insultant duro imperio*] Senec. in Herc.

Fur. vers. 737.

*Vidi cruentos carcere includi duces,
 Et impotentis terga plebeja manu
 Scindi tyranni.*

v. 606. *Non digna nec aequa Ad superos passi manes*] *non digna*, est crudelia, foeda, quae non meruerant. Terent. Eun. act. v. sc. iv. vers. 24.

Quae futura exempla dicunt in eum indigna.

ubi vide Donatum. Auctor Ceir. vers. 310.

Verum haec tum nobis gravia atque indigna fuerunt.

ubi adi Illusterrimum Scaligerum. *Ad superos autem est apud superos, cum adhuc viverent*. Virgil. in vi. Aen. vers. 481.

Hic multum fleti ad superos, belloque caduci Dardanidae.

Caesar 111. belli Gall. cap. ix. *Legatos, quod nomen ad omnes nationes sanctum inviolatumque semper fuisset, retentos abs se*. Sic in Mstis Gottorp. Vossiano & Egmondano, quorum excerpta penes me sunt, scriptum notatur. vulgo *apud omnes nationes* editur. Livius lib. vii. cap. vii. *Neque segnius ad hostes bellum apparatur*. ad quem locum videndus est à πένυ Gronov. ut & iv. Observ. cap. vi. etiam Brockhus. ad Propert. lib. 11. eleg. xxv. vers. 53.

v. 610. *Perque ardua montis*] *contra ardua montis* scripti & praeae editiones. Probe. refer ad Sisyphi faxum. N. HEINSIUS. Male jam in Romana princeps & Mediolanensi editione aliique vulgatam lectionem inveni.

v. 611. *Aeterna Megaera*] *Lege alterna Megaera*. N. HEINSIUS. Ita saepe lapsi sunt indocti librarii, ut infra docui ad lib. xv. vers. 229. Hic tamen nihil muto. Nam *domat aeterna Megaera* positum, pro *Megaera aeternum*, semper domat.

Q 999

Lucan.

Talia letiferis restant patienda tyrannis.
Sed te maternos tempus cognoscere vultus,
Cujus prima venit non tardis passibus umbra.

- 615 Astabat fecunda Jovis Pomponia furto.
Namque, ubi cognovit Latio surgentia bella
Poenorum, Venus, insidias anteire laborans
Junonis, fusa sensim per pectora patrem
Implicuit flamma. quae ni provisa fuissent,
620 Sidonia Iliacas nunc virgo accenderet aras.
Ergo ubi gustatus cruor, admonuitque Sibylla,
Et dedit alternos ambobus noscere vultus,
Sic juvenis prior: O, magni mihi numinis instar,
Cara parens, quam, te ut nobis vidisse liceret,
625 Optassem Stygias vel leto intrare tenebras.
Quae fors nostra fuit, cui te, cum primâ subiret,
Eripuit sine honore dies, & funere carpsit?
Excipit his mater: Nullos, o nate, labores
Mors habuit nostra: aethereo dum pondere partum
630 Exsolvor, miti dextra Cyllenia proles

Imperio

Lucan. lib. v. vers. 107.

Conditus Inarimes aeterna mole Typhoeus.

id est, aeternum conditus mole Inarimes. vide supra ad lib. 111. vers. 36.

v. 612. *Talia letiferis restant patienda tyrannis*] *faciferis* Puteaneus, pro *satiferis*. Sic *satifer ensis* apud Nasonem XII. Metam. vers. 491. pro letifero. N. HEINSIUS. Supra lib. 1. vers. 640. *nostroque in Marte tenete Faciferas juvenem dextrae*. lib. 11. vers. 116.

Namque ut satiferos converti prospicit arcus.

Ita *fatum* & *fatalis* apud Silium alioque passim pro leto & letali. *fatum* etiam ac *letum* in libris praeclis interdum inter se commutantur. vide N. Heinsium ad Claud. 11. in Rufin. vers. 19. & ita apud Lucan. lib. v. vers. 518. plures codices scripti habent, quos jam tangit *vicinia leti*, cum vulgo recte edatur *vicinia fati*. Sed nihil hoc loco mutandum. quin nec Puteaneum codicem quidquam variasse existimo; sed credo properantia lapsum esse Illustrissimum Heinsium, qui in eo *faciferis* fuisse scribit. In exemplari enim, ad quod variantes Mstorum lectiones annotavit; quatuor priores literas vocis *letiferis* subducta virgula notavit, sed atramento nigerrimo: quam ob causam nescio, nisi fortasse, quod id vocabuli aliquis vitii alere videretur, de quo ulterius sibi cogitandum erat, ut passim facere solebat: deinde totidem etiam literas vocis *patienda* notarat, sed atramento dilutioni, & ei, quo praecedentia ac sequentia hujus codicis excerpta exarata sunt, similimo, eodemque atramento in margine ascripsit *faci*, non ut *faciferis* pro *satiferis*, sed ut *facienda* pro *patienda* in eo codice fuisse indicaret.

v. 615. *Fecunda Jovis Pomponia furto*] Pluribus

hanc fabulam refert Gellius VII. Noct. Attic. cap. 1. eoque saepissime Silius allusit, dum Scipionem nunc *veram Jovis sobolem* vocat, ut lib. IV. vers. 478. nunc è *furto genitum* lib. VII. vers. 487. nunc denique tonitrua *patrium* Scipionis *signum* dicit lib. XV. vers. 148. Porro memoria Doctissimo Dausquejo imposuit, dum infra ad vers. 628. & in Orthogr. part. II. voce *Marcus*, Scipionis Africani matrem *Marciam* vocat, quam Silius hic aperte *Pomponiam* nominat. Videtur autem Pomponiam Scipionis matrem confudisse cum Marcia Reguli minoris matre, de qua multa habet Silius in libro VI.

v. 620. *Sidonia Iliacas*] *Sidonis* malim. N. HEINSIUS.

v. 628. *Nullos, o nate, labores Mors habuit nostra*] Secundum Silium itaque Pomponia, postquam pepererat Scipionem, qui deinde Africanus dictus est, extincta fuit. Et ita etiam Solin. à Dausquejo laudatus, ac Plin. VII. Hist. Nat. cap. IX. Hinc sequitur, matrem Publii & Lucii Scipionum, cujus meminit Polyb. in excerpt. lib. X. cap. IV. Publii novercam, & ut conjicio, Lucii matrem fuisse. Publius enim natu major erat, quam Lucius, ut omnes historici testantur. Sic Cicer. orat. XI. Philipp. cap. VII. *Surrexit P. Africanus, frater major L. Scipionis, & illam ignominiam familiae deprecatus est*. Vide Valer. Max. lib. V. cap. V. ex. I. Nondum tamen in loco Polybii mihi satisfacio. Mater enim rationem dat, cur putet, Publium non aucturum cum fratre Lucio aedilitatem petere, *καὶ γὰρ ὁ νεώτερος ἦν, nam admodum juvenis erat*. at tanto magis haec ratio Lucio Scipioni obstitisset, si minor natu fuisset.

v. 629. *Aethereo dum pondere partu Exsolvor*] *athereo*

- Imperio Jovis Elyfias deduxit in oras;
 Attribuitque pares sedes, ubi magna moratur
 Alcidae genetrix, ubi sacro munere Leda.
 Verum age, nate, tuos ortus, ne bella paveſcas
 635 Ulla, nec in coelum dubites te tollere factis,
 Quando aperire datur nobis, nunc denique diſce.
 Sola die caperem medio cum forte petitos
 Ad requiem ſomnos, ſubitus mihi membra ligavit
 Amplexus, non ille, meo veniente marito,
 640 Aſſuetus facilisque mihi: tum luce coruſca,
 Implebat quamquam languentia lumina ſomnus,
 Vidi (crede) Jovem. nec me mutata feſellit
 Forma Dei, quod, ſqualentem converſus in anguem,
 Ingenti traxit curvata volumina gyro.
 645 Sed mihi poſt partum non ultra ducere vitam
 Conceſſum. heu, quantum gemui, quod ſpiritus ante,
 Haec tibi quam noſcenda darem, diſceſſit in auras!
 His alacer colla amplexu materna petebat:
 Umbraque ter fruſtra per inane petita feſellit.
 650 Succedunt ſimulacra virum concordia, patris

Unanimique

aetherei partus, ni fallor, nam *pondere partus* in Puteaneo. Sed in Coloniensi elegans Graeciſmus, *aethereo dum pondere partum Exſolvor*. quod ab editione Parmenſi confirmatur. N. HEINSIUS. Vulgata ſcriptura, niſi aliud vellet optimus codex, recte per appoſitionem defendi poſſet, ut partum vocet *pondus aethereum*. ita *pondus* eſt apud Ovid. Epist. xi. Heroïd. verſ. 37.

Jamque tumefebant viſiati pondera ventris. Propert. lib. iv. eleg. i. verſ. 96.

Et facerent uteri pondera lenta moram. ubi plura exempla habet Paſſerſtadius. Eo ſenſu onus eſt apud Phaedr. lib. i. fab. xviii.

Onus naturae melius quo deponeres. ad quem locum videndi ſunt docti Interpretes. Sed cum Coloniensi libro faciunt etiam manuſcriptum Oxoniense & editio Mediolanenſis & Marſi Veneta prior: neque aliud inveni in Romana principe, ubi tamen a viro docto, pro *Exſolvor*, ut mendoſe editur, in margine emendatur, *aethereo dum pondere partum Exſolvo*. Vulgatam lectionem primum operae dederunt in Marſi Veneta poſtérieure.

v. 631. *Deduxit ad oras*] in oras ſcripti. N. HEINSIUS.

v. 633. *Ubi ſacro munere Leda*] numine Puteaneus; an lumine? N. HEINSIUS. Nihil mutandum. Solent enim perſaepe librarii voces *munere* & *numine* inter ſe confundere. vide ſupra ad lib. viii. verſ. 233.

v. 635. *Nec in coelum dubites te tollere factis*] te atollere in Puteaneo: ut ſupra verſ. 224. *crudoque a-*

liqua ſe atollere factis: quomodo illic ſcribendum eſſe monui. lib. xii. verſ. 410.

Hic canet illuſtri primus bella Itala verſu,
Attolletque duces coelo.

libro primo tamen, *coelo ſe gloria ſollit Aeneadum*. Mox, *aperire datur, nobiſcum denique diſce* in Coloniensi. N. HEINSIUS. Praeter Puteaneum omnes alii libri in vulgatam lectionem conſtanter conſpirant.

v. 637. *Sola die caperem media*] medio ſcripti. N. HEINSIUS. Alterum tamen magis amant poëtae, teſte Broekhuſ. ad Propert. iii. eleg. ix. verſ. 50.

v. 640. *Luce coruſca*] *coruſcas* Coloniensis. *coruſcans* puto. N. HEINSIUS.

v. 643. *Squalentem converſus in anguem*] Vide Gellium vii. Noct. Attic. cap. i. In anguem etiam converſus fuit Jupiter, cum rem haberet cum Proſerpina, Semele, & Alexandri Magni matre Olympiade. Vide Dempſt. ad Roſini ii. Antiq. Rom. cap. v.

v. 649. *Umbraque ter fruſtra per inane petita feſellit*] Silius imitatur Virgilium, apud quem Aeneas, patris mortui umbram obviam complecti cupiens, pariter ter deluſus eſt, in vi. Aen. verſ. 700.

Ter conatus ibi collo dare brachia circum,
Ter fruſtra compreſſa manus effugit imago,
Par levibus ventis, volucrique ſimillima ſomno.

Ipſe autem Virgilius Homerum expreſſit, ut ibi Urſin. docuit.

v. 650. *Succedunt ſimulacra virum concordia*] Quia Unanimi mox ſubjungitur, ne bis idem dixerit, malo *ſimulacra conſortia*. N. HEINSIUS. Vide ſupra ad lib. iv. verſ. 100. Recte vero *ſimulacra*. Notant

Q999 2

tant

- Unanimique simul patrui. ruit ipse per umbram,
 Oscula vana petens, juvenis, fumoque volucris
 Et nebulis similes animas apprehendere certat.
 Quis te, care pater, quo stabant Itala regna,
 655 Exosus Latium Deus abstulit? hei mihi! nam cur
 Ulla fuere adeo, quibus a te saevus abessem,
 Momenta? opposito mutassem pectore mortem.
 Quantos funeribus vestris gens Itala passim
 Dat gemitus! tumulus vobis, censente Senatu,
 660 Mavortis geminus surgit per gramina campo.
 Nec passi plura, in medio sermone loquentis
 Sic adeo incipiunt. prior haec genitoris imago:
 Ipsa quidem virtus sibimet pulcherrima merces,
 Dulce tamen venit ad manes, cum gratia vitae
 665 Durat apud superos, nec edunt oblivia laudem.
 Verum age, fare, decus nostrum, te quanta fatiget
 Militia. heu, quoties intrat mea pectora terror,
 Cum repeto, quam saevus eas, ubi magna pericla
 Contingunt tibi! per nostri, fortissime, leti
 670 Obtestor causas, Martis moderare furori.
 Sat tibi sint documenta domus. octava terebat
 Arentem culmis messem crepitantibus aestas,

Ex

tant enim viri docti ita dici illud, quod mortuo homine inferos petit, & *imago* etiam vocari solet. vide Broekhus. ad Propert. lib. i. eleg. xix. vers. 11. & quae supra notavi ad lib. x. vers. 289.

v. 654. *Quis te, care pater, quo stabant Itala regna.* Omnino legendum *Quis te*, quis Deus te abstulit? Deinde, pro *quo stabant*, Colonienfis codex *quod stabant*, Mediol. editio *cum stabant*. Sed nihil mutandum.

v. 655. *Exosus Latio*] *Latium* scripti. N. HEINSIUS.

v. 657. *Opposito mutassem pectore mortem*] Eodem modo nempe, ut supra Harpe fecit, cum spicula in Asbyten dirigi videret, lib. ii. vers. 116.

*Namque, ut satiferos converti prospicit arcus,
 Opposito procul insidiis Nasamonias Harpe
 Corpore praeripuit letum.*

Respicit autem Silius ad pugnam ad Ticinum, ubi Scipio filius patrem vulneratum praesenti mortis periculo eripuit. vide supra lib. iv. vers. 456.

v. 659. *Censente Senatu Mavortis geminus &c.*] Alludit Silius ad morem Romanorum, qui interdum viros illustres ex auctoritate Senatus in campo Martio sepeliendos decernebant. vide Kirchmann. ii. de Funer. Rom. cap. xxv.

v. 661. *Nec passi plura in medio.*] *Nec passi plures medio* Colonienfis. Scribe,

Nec passi plura, & medio sermone loquentis.
 N. HEINSIUS.

v. 663. *Ipsa quidem virtus &c.*] Omnium senten-

tiarum in hoc poeta numerosissima est haec his tribus versibus, quam nemo felicissimorum poetarum rotundius, Latinus, nervosius, sapientius umquam extulerit. BARTHIUS lib. xxii. Advers. cap. viii. Vide eundem Barthium ad Claudianum Paneg. Mall. Theod. vers. i.

v. 664. *Cum gloria vitae Durat apud superos, nec edunt oblivia laudem*] *gratia vitae* in scriptis: ut apud Maronem,

— *quae gratia currum*

Armorumque suis vivis, quae cura mitentes.

Pascere equos, eadem sequitur tellure repositos.

N. HEINSIUS. Pacuvius in Dolor. apud Nonium voce *Nobile*. *Hicine is est, quem famae gratia ante omnes nobilitat viros?* rã *gratia & gloria* saepe confuderunt librarii. vide Ciaccon. & Urfin. ad Sallustii bell. Catil. cap. i. & N. Heinsium ad Nason. ii. Trist. vers. 91. Sed & vulgatum magno se auctore tuetur. Ita enim Cic. in v. Philipp. cap. xiiii. *Neque enim ullam mercedem tanta virtus praeter hanc laudis gloriaeque desiderat.* ubi pariter laus & gloria virtutis merces dicitur, quemadmodum hic apud Silium. Deinde praecae editiones habent *duri & edant*, pro *durat & edunt*.

v. 670. *Obtestor causas*] *caussa* Colonienfis. Opinor *causam*. N. HEINSIUS.

v. 671. *Sat tibi sint documenta domus*] *sint* in Colonienfi, ut apud Propertium,

Sat tibi sint noctes, quas de me, Paulle, satiges.
 N. HEINSIUS. Colonienfis libri scripturam non damno:

- Ex quò cuncta mihi calcata, meoque subibat
Germano devexa jugum Tartessia tellus.
- 675 Nos miserae muros & tecta renata Sagunto,
Nos dedimus Baetini nullo potare sub hoste.
Nobis indomitus convertit terque quaterque
Germanus terga Hannibalis. pro barbara numquam
Impolluta fides! peterem cum victor adestum
- 680 Cladibus Hasdrubalem; subito venale, cohortes
Hispanae, vulgus, Libyci quas fecerat auri
Hasdrubal, abrupto liquerunt agmine signa.
Tunc hostis socio desertos milite, multum
Ditior ipse viris, spisso circumdedit orbe.
- 685 Non segnis nobis nec inultis, nate, peracta est
Illa suprema dies, & laude inclusimus aevum.
Excipit inde suos frater conjungere casus.
Excelsae turris post ultima rebus in arctis
Subsidium optaram, supremamque bella ciebam.
- 690 Fumantes taedas, ac lata incendia passim,
Et mille injecere faces. nil nomine leti
De Superis queror. haud parvo data membra sepulcro
Nostra cremaverunt in morte haerentibus armis.
Sed me luctus habet, geminae ne clade ruinae

Cesserit

damno: ceteroquin & vulgatum tæri possem loco
Sili lib. vi. vers. 121.

Sat tibi, sat magna & totum vulgata per orbem
Stant documenta domus.

v. 674. *Tartessia tellus*] *Alia Tartessus*, vel *Thar-*
essus; Romana princeps & Mediolan. editio *Car-*
thessus; Putean. codex *Carchessus*: unde legendum
conjici posset *Carteia*, vel *Carpessus*, de quo Hein-
sius vide ad Nason. xiv. Metam. vers. 416. ubi
MStæ pariter variant. Sed optimi libri constanter
stant pro recepta lectione. Infra lib. xv. vers. 5. in
Tyrias ne jam Tartessia leges Concedat tellus.

v. 679. *Adestum Cladibus Hasdrubalem*] Id est,
fractum, debilitatum, minutum viribus. sic passim
labor vel cura dicitur *edere*, *adedere*, *exedere*, quem
consumit ac frangit. vide Illustrissimum Hein-
sius ad Nason. xiv. Metam. vers. 208. & ad Valer. Flacc.
lib. v. vers. 365.

v. 681. *Libyci quas fecerat auro*] MS. *Libyci quas*
fecerat auri. Atque ea vera scriptura videtur. man-
cipaverat illas auro Poenus. BARTHIIUS lib. viii.
Advers. cap. vii. In scriptis eleganter, mehercules,
Libyci quas fecerat auri. vidit id etiam ex Oxonio
Barthius. N. HEINSIUS.

v. 685. *Nate peracta*] *peracta est* ex scriptis. N.
HEINSIUS.

v. 686. *Et laude inclusimus aevum*] Opinabar, &
laudi indulimus aevum. N. HEINSIUS. Nihil mu-
to. *inclusimus* enim positum pro simplici *clausimus*.
claudere autem est finire. supra lib. vi. vers. 325.

— socios, ubi concava saxa
Claudebant, vertit subito certamine Grajus.
lib. xv. vers. 655.

At contra Nero: quid cessas cluisse labores
Ingens belli?

Ovid. in iiii. Fastor. vers. 383.

Mamurius, morum fabraene exactior artis
Difficile est, illud, dicere, clausit opus.
includere pro finire est apud Propert. lib. ii. eleg.
xii. vers. ult.

Forssan includet crastina fata dies.
ubi vide Passeratium, & Gronov. ad Senec. Epist.
xii. *excludere* dixit Statius praefat. lib. ii. silvar.
Excludit volumen Genæthliæcon Lucani. Si quid mu-
tandum, malim *at laude inclusimus aevum*, vel *sed*
laude. non segniter, inquit, eo die rem gessi, sed
cum laude fortiter pugnans vitam finivi.

v. 689. *Subsidium optaram turris*] Maroniano ver-
bo, ad quem copiose Aeneid. i. vers. 552. *optare*
pro eligere. N. HEINSIUS. Sic & Livius lib. vi.
cap. xxv. *Permissoque, ut ex collegis optaret, quem*
vellet, contra spem omnium L. Furium optavit. Pe-
tron. in Satyr. cap. cxxii.

Haec ubi calcavit Caesar juga milite laeto,
Optavitque locum.

v. 693. *Membra Nostra cremaverunt in morte ha-*
erentibus armis] *haerentibus armis* Homer. [Odyss.
A. vers. 74.] *ὅν τῶχον*, ubi hunc ritum tangit:
cujus integer fere versus à Silio nostro versus.

Ἄλλὰ μὲν κενεῖται οὐ τῶχον ἄρα μοι ἴσι.

Q999 3

Notum

- 695 Cesserit affusis oppressa Hispania Poenis.
Contra quae juvenis turbato fletibus ore:
Dî, quaelo, ut merita est, dignas pro talibus ausis
Karthago expendat poenas. sed continet acres
Pyrenes populos, qui, vestro Marte probatus,
700 Excepit fessos, & notis Marcius armis
Successit bello. fufos quoque fama ferebat
Victores acie, atque exacta piacula caedis.
- His laeti rediere duces loca amoena piorum:
Prosequiturque oculis puer adveneratus euntes.
705 Jamque aderat multa vix agnoscendus in umbra
Paullus, & epoto fundebat sanguine verba:
Lux Italûm, cujus spectavi Martia facta,
Multum uno majora viro, descendere nocti,
Atque habitanda semel subigit quis visere regna?
710 Cui contra tales effundit Scipio voces:-
Armipotens ductor, quam sunt tua fata per Urbem
Lamentata diu! quam pene ruentia tecum
Traxisti ad Stygias Oenotria tecta tenebras.

Tum

Notum enim ex eodem est, ut arma cum militibus, sic singula cum singulis artis suae instrumenta cremari solita, & Iliad. Z. vers. 418.

Ἄλλ' ἄρα μιν κατίκησιν οὐκ ἔστιν δαίδαλῳσι.
quos Silii versus nos, si Tragoediam Graecam scriberemus, hoc modo reddendos putaremus.

Οὐ τοῦ πῖόντος σῶμα μὲν τοῦτον τάφῳ

Ἐκφύσσει, ἀλλὰ καὶ τὰ πρὶν πεφύκτα

Ζῶσι τὴν χεῖρ καὶ ἡμῶν ἐκφύσσει.

Tragicis enim τὸ οὐκ ἔστιν est, quod Silius non parum, & deinde καὶ ἡμῶν est, quod vulgaris lingua diceret οὐκ ἔστιν. neque aliter hoc apud Tragicos accipiendum. Sic apud perfectum poetam Sophoclem Ajax inquit, vers. 578.

Τὰ δ' ἄλλα τὴν χεῖρ καὶ ἡμῶν τὴν δαίδαλῳσι,
de eodem ritu, de quo hic agimus. At quotusquisque est, qui haec stili discrimina & elegantias observat? D. HEINSIUS. in Martem hortantibus armis Puteaneus. N. HEINSIUS. Optime, docuit Dan. Heinsius, vir eruditissimus, alludere Silium ad ritum in funeribus usitatum, ut quemadmodum in aliorum crematione vel artis suae instrumenta, vel honoris insignia, sic in rogam viri fortis arma ejus injicerentur. Supra lib. x. vers. 562. in funere Paulli Aemilii Consulis,

superaddita dona,

Funereum decus, expertis invisus ex ensis,

Est clipeus, terror Nomadum, atque insigne superbui

Tum laceri fasces, captaeque in Marte secures.
lib. xv. vers. 390. in funere Marcelli,

tum tura, dapesque,

Est fasces, clipeusque, viri pompa ultima, fertur.
Verba sunt Donati ad Maron. vi. Aen. vers. 217.

Virorum fortium arma & cetera, quae charissima haberent, cum ipsis consumebant. Vide Kirchmann. III. de Funer. cap. v. Voluit itaque Silius, non habere Cn. Scipionem, ut de Diis queratur, utpote quorum numine factum, ut splendidissimas exequias consecutus sit: turrim enim ipsi pro rogo fuisse, simulque cum eo arma & quaecumque chara habebat, combusta esse.

v. 698. Karthago expendat poenas] expendat est pendat. Composito enim Silius pro simplici usus est. vide supra ad lib. vi. vers. 587.

v. 700. Et notis Martius armis] Lege Marcius. N. HEINSIUS. Haud aliter scribunt vetusti hujus gentis denarii, & nonnulli lapides antiqui. vide supra ad lib. vi. vers. 575. Doctissimus Dausquejus, qui Orthogr. parte II. in hac voce recte Marcius scribendum monuit, hic tamen perperam Martius edidit.

v. 708. Descendere nunc te] Lego, quidquid delirent quidam nugivenduli, descendere nocti. nocti dixit pro ad noctem, id est, ad tenebrosa Tartari loca. Sic apud Virgilium legitur, It clamor caelo; & Ovidium, Praecipitatur aquis. MODIUS Novant. Lect. Epist. LXXVIII. nocti bene ex Colonienfi Modius: in Puteaneo nocti. N. HEINSIUS. nocti etiam Oxonienses membranae. sed vere viri docti nocti ex libro Colonienfi probaverunt. passim autem nox & nox aeterna pro locis inferis, quod perpetuis tenebris obrita fingantur. Virgil. in Culic. vers. 273.

Defossaque domos, ac Tartara nocte cruenta Obsita.

Senec. Epist. LXXXII. Descriptus est carcer infernus, & perpetua nocte oppressa regio. in Herc. Fur. vers. 610.

noctis

- Tum tibi defuncto tumulum Sidonius hostis
 715 Constituit, laudemque tuo quaesivit honore.
 Dumque audit lacrimans hostilia funera Paullus,
 Ante oculos jam Flaminius, jam Gracchus, & aegro
 Absumtus Cannis stabat Servilius ore.
 Appellare viros erat ardor, & addere verba:
 720 Sed raptabat amor priscos cognoscere manes.
 Nunc meritum saeva Brutum immortale securi
 Nomen, nunc Superos aequantem laude Camillum,
 Nunc auro Curium non umquam cernit amicum.
 Ora Sibylla docet venientum, & nomina pandit.
 725 Hic fraudes pacis Pyrrhumque a limine portae
 Dejecit, visus orbus. tulit ille ruentem
 Thybridis in ripas regem, solusque revulso
 Pone ferox ponte exclusit redeuntia regna.
 Si tibi dulce virum, primo qui foedera bello
 730 Phoenicum pepigit, vidisse; hic inclitus ille
 Aequoreis victor cum classe Lutatius armis.
 Si studium & saevam cognoscere Hamilcaris umbram;

Illa

— noctis aeternae chaos,
 Et nocte quiddam gravius, & tristes Deos.
 in Hippol. vers. 221.

Adiit silentem nocte perpetua domum.
 vers. 835.

Tandem profugi noctis aeternae plagam.
 in Oed. vers. 343.

Ipsa evocandus noctis aeternae plagis.
 in Medea vers. 9.

— noctis aeternae chaos,
 Aversa Superis regna, manesque impios.
 Quinctil. Declam. x. pag. 176. *Filium tuum, mulier infelix, non impostitae inferis clusere terrae, non spissa perpetuae noctis caligo compefcuit.* Claudian. i. de rapt. Proserp. vers. 55.

— o maxime noctis
 Arbitrator, umbrarumque potens.
 contra dies pro locis superis ponitur. infra lib. xiv. vers. 243.

Hac Stygius quondam, stimulante Cupidine, rector
 Ausus adire diem.
 descendere nocti autem, ut Descendisse Erebo mox vers. 759. & ire sorori lib. xv. vers. 327. & similia apud alios.

v. 710. *Quem contra tales effundit Scipio voces*]
 Lego Cui contra tales. MODIUS Novant. Lection. Epist. LXXVIII. Cui contra ex scriptis. N. HEINSIUS. Qui contra codex Oxoniensis, sine dubio pro Cui, ut ex aliis libris viri docti vindicarunt: frequenter enim hae voces a librariis confundebantur. vide supra ad lib. xii. vers. 379.

v. 722. *Superis aequantem laude Camillum*] Superos aequantem ex scriptis & Parmensi editione. nec male in Veneta Marci Superis aequatum. possis &

Superis aequandum. Naso,

Aequando Superis pectora flecte viri.
 N. HEINSIUS. Supra lib. i. vers. 611.

— aequantem Superos virtutis Senatam.
 lib. xiii. vers. 789.

Et cantu Musas & Phoebum aequavit honore.
 & vers. 803.

Jamque Ithacum corde aequantem Pelia facta.
 Editioni Mediolanensi omnibusque aliis, quas consului, vulgatae lectionis error pertinaciter inhaeret, etiam Romanae principi, in qua tamen manu viri docti emendatum erat Superos aequantem. Dausque-jus etiam conjecit legendum Superis aequatum, aut Superis se aequantem, aut Superos aequantem.

v. 725. *Pyrrhumque à limine portae Dejecit*] Cicero in viii. Philipp. cap. ii. *Non est hostis, cujus praesidium Claterna dejecit Hirtius. & mox, Dejeci praesidium, Claterna potitus sum.*

v. 730. *Hic Martius ille*] inclitus ille in scriptis & praeis editionibus, & Lutatius versu proximo: quod nomen & alibi apud auctorem nostrum restituiimus. ultor etiam, non victor, Puteaneus. mox *Si studium est* Parmensis. N. HEINSIUS. Oxoniensis codex cum Romana principe, Mediolanensi, Marci, Martini Herbipolensis, aliisque editionibus *hic medius ille*, quod sensum non habet. vulgatam autem lectionem primus habuit Wolfius in editione Basilienfi. Sequor vero cum viris doctis libros, qui *inclitus ille* scribunt. Pro *Lutatius*, recte etiam Romana princeps & Mediolan. editio *Lutatius*. neque aliter scribendum esse vel metrum librariorum docere potuisset. ita plerumque exaratum inveni in duobus Milis Valerii Maximi, quae sunt in bibliotheca Trajectina. *re ultor* vero, pro *victor*, ut legunt membranae

- Illa est, (cerne procul) cui frons nec morte remissa
 Irarum servat rabiem. si jungere cordi est
- 735 Colloquium, sine gustato det sanguine vocem.
 Atque ubi permissum, & sitiens se implevit imago,
 Sic prior increpitat non miti Scipio vultu:
 Taliane, o fraudum genitor, sunt foedera vobis?
 Aut haec Sicania pepigisti captus in ora?
- 740 Bella tuus toto natus contra omnia pacta
 Exercet Latio, &, perruptis molibus, Alpes
 Eluctatus adest, fervet gens Itala Marte
 Barbarico, & refluunt obstructi stragibus amnes.
 Post quae Poenus ait, Decimum modo coeperat annum
- 745 Excessisse puer, nostro cum bella Latinis
 Concepit jussu: licitum nec fallere Divos
 Juratos patri. quod si Laurentia vastat
 Nunc igni regna, & Phrygias res vertere tentat,
 O pietas, o sancta fides, o vera propago!

Atque

membranae Puteaneae, non probo. voces illas frequenter confuderunt vulgus librariorum. vide Gro-
 nov. ad Senec. Herc. Fur. vers. 895.

v. 733. Cui frons nec morte remissa Irarum servat rabiem] Oxon. codex nec mēssa, Puteaneus nec mēsse, editio Parmensis nec mēssa, Romana princeps & Mediol. nec caede. Sed nihil mutandum. Innuat enim Silius, in fronte & oculis Hasdrubalis etiam ultra mortem irae signa extitisse. Supra lib. v. vers. 673.

Fronte minae durant, & stant in vultibus irae.
 Senec. in Oedip. vers. 618. tenetque saevus etiam nunc minas. Valer. Flacc. lib. II. vers. 21.

Quisque suas in rupe minas, pugnamque, metusque
 Servat adhuc.

Claudian. in III. de raptu Proserp. vers. 339.

— hic prodigiosa Gigantum

Tergora dependit, & adhuc crudele minantur.
 Florus denique lib. I. cap. XVIII. Omnium in manibus enses, & relictæ in vultibus minae, & in ipsa morte ira vivebat.

v. 737. Non miti Scipio vultu] non mitis in scriptis. male. N. HEINSIUS.

v. 739. Aut haec Sicania] Haud praetulerim, sublata interrogationis nota. N. HEINSIUS.

v. 741. Perruptis molibus Alpes Eluctatus adest] praeruptis molibus in Puteaneo, quod placet: quamquam rumpere Alpes jam supra correximus. puto perruptae molibus Alpibus. vide lib. XI. vers. 135. N. HEINSIUS. Si quid mutandum, malim perruptae molibus Alpibus Eluctatus cum Heinio legere. Alpibus unitatis numero, quod poetis non infrequens. Ovid. III. Art. Amat. vers. 150.

Nec quot apes Hyble, nec quot in Alpe ferae.

Lucan. lib. I. vers. 688. desuper Alpibus Nubiferae colles.
 Juven. Sat. X. vers. 152.

— opposuit natura Alpemque nivemque.
 Claudian. in III. de Laudib. Stilic. vers. 285. exemplo frondosa fertur ab Alpe. in bello Gildon. vers. 83. ruptaque emissus ab Alpe Poenus. Gunther. in II. Li-
 gur. vers. 173.

Ille fere paribus spatiis Alpemque Padumque
 Separat.

ubi videndus Rittershusius. ibid. vers. 189. regnat Teutonius Alpem Transiit. lib. IV. vers. 531. gelidam transibimus Alpem. & lib. V. vers. 265. scopulosas rupibus Alpibus Artatur.

v. 746. Licitum nec fallere Divos] placitum Puteaneus. N. HEINSIUS.

v. 758. Lustras dum singula visu] dum secula in Puteaneo; de quo ad raptum Proserpinae Claudiani sub finem libri secundi vers. 311.

Ecce ruunt variae species, & quidquid ab immo
 Natum homini exsistitumque chaos est.

N. HEINSIUS.

v. 761. Et sufficit improba puppis] improba i. psybala. D. HEINSIUS. Recte. supra enim versu praecedenti capacem vocarat. sic lib. VI. vers. 525.

— scopulisque ratem furor improbus Euri
 Frangeret, optabam.

furor improbus Euri est ingens, vehemens impetus Euri, cui post moderatum flamen lenis Zephyri opponit. Mens igitur Silii est, tantam Charontis cymbam esse, ut, quamquam ingens hominum turba quotidie moriatur, transvehendis tamen omnibus una illa sufficiat. Alii vero poetae, instante magna strage, mittendis trans Acheronta mortuis classe opus esse dicunt. vide supra ad lib. IX. vers. 251.

v. 762. Post haec ostendens juveni, sic virgo profatur &c.] Varie interpolatus ac mire corruptus locus, sed quem ita scribi, ita nobis restitui posse spero;

Post

- 750 Atque utinam amissum reparet decus! inde citato
Celsus abit gressu, majorque recessit imago.
Exin designat vates, qui jura sub armis
Poscenti dederint populo, primique petitas
Miscuerint Italis Piraeo litore leges.
- 755 Laetatur, spectatque virum insatiabilis ora
Scipio, & appellet cunctos; ni magna sacerdos
Admoneat turbae innumerae: Quot millia toto
Credis in orbe, puer, lustras dum singula visu,
Descendisse Erebo? nullo non tempore abundans
- 760 Umbrarum huc agitur torrens, vectatque capaci
Agmina mole Charon, & sufficit improba puppis.
Post haec, ostendens juvenem, sic virgo profatur:
Hic ille est, tellure vagus qui victor in omni
Cursu signa tulit; cui pervia Baetra Dahaeque;
- 765 Qui Gangem bibit, & Pellaeo ponte Niphaten
Altrinxit; cui stant sacro sua moenia Nilo.

Incipit

Post haec, ostendens IVVENEM, sic virgo profatur:
Hic ille est, tellure vagus qui victor in omni
CURSIM signa tulit; cui pervia Baetra DA-

HAEQUE;

Qui Gangem bibit, & Pellaeo ponte Niphaten

Astrinxit; cui stant sacro sua moenia Nilo.

Incipit Aeneades: Libyci certissima proles

Hammonis, QUANDO exsuperat sua gloria cun-

ctos

Indubitata duces, similique cupidine rerum

Pectora nostra calent, quae se via, FARE, su-

perbum

Ad decus & summas laudum perduxerit ARCES.

Singularum emendationum rationem si reddere plu-
ribus laborem, nugas agam; ipsae se produnt: &
posset alioqui pro ratione esse membranarum lon-
gior optimarum Agrippinensium auctoritas, in qui-
bus diserte hoc modo, quo dixi, omnia leguntur:
nisi quod Dahaeque & Cursum a mea conjectura sint,
ut interpungendi modus a judicio. ut autem hic sum-
mae laudum arces, ita, nescio qui, doctrinae arces
dixit. MODIUS Novant. Lectio. Epist. LXXVIII.
juvenem, pro juveni, ex Colonienfi Modius. N.
HEINSIUS. juvenem etiam probat Doctissimus Dau-
squejus. Scipionem enim, ad quem rō juveni re-
ferendum foret, hoc tempore fines adolescentiae
nondum egressum docet. Infra tamen habes vers.
895.

Tum laetus socios juvenis portusque revisit.

vide etiam infra ad vers. 779. Auctoritas itaque
Miti integerrimi est, quae facit, ut juvenem hic po-
tius, quam juveni, legendum censeam.

v. 763. Tellure vagus qui victor in omni] Adeo
quidem admirabilis, ut Graeci comici Ἀλεξανδρῆς
pro Ἀλεξανδρῆς & admirabile posuerint. Sic Menander,
Ὡς Ἀλεξανδρῆς ἦν τοῦτο, καὶ ζῆτῶ τῆς,

Ἀυτόματ' οὗτ' παρῖται καὶ διὰ τῶν διὰ τῶν
διὰ θαλάσσης διηγήσειν τῶν, οὗτος ἴσται μοι βῆτες.

D. HEINSIUS.

v. 764. Cursu signa tulit] Cursum rescribo, vel
obnitentibus membranarum superiora male distingue-
bantur. & sic Modius. N. HEINSIUS. Cursum in
membranarum Colonienfibus legi notavit Dausquejus,
dissentientibus Modio & N. Heinsio, quorum al-
ter eas manu versavit, alter earum excerpta ha-
buit. Modius enim Cursum e sua conjectura esse
testatur, Heinsius vero vel obnitentibus manu scriptis
se Cursum scribere notat. Sed forsitan nihil mutan-
dum. vide supra ad lib. VII. vers. 719. nisi forsitan
malles vago cursu.

v. 764. Cui pervia Baetra Dahaeque] Dahaeque re-
scribo cum Modio & scriptis codicibus, non Da-
caequae. Interpres hic nihil vidit, ignarus priorem
in Dacis produci semper à poetis. N. HEINSIUS.
Daeque emendabat Delrio in commentario ad Se-
nec. Thyest. vers. 370. Passim in libris priscis Da-
hae vel Dae in Dacas corrupti sunt, cum tamen
metri lex id impedire debuisset: minus recte enim
Barthius ad Statii lib. I. silv. IV. vers. 91. scripsit, τὸ
Daca etiam priorem corrigere. Plura vide apud
Pierium ad Maron. VIII. Aen. vers. 728. Grotium
ad Lucan. lib. II. vers. 296. & Gronov. ad Senec.
Thyest. vers. 370. & 603. Dahaeque autem jam
erat in editione Romana princeps.

v. 766. Cui stant sacro sua moenia Nilo] sua, suo
nomine dicta. De Nilo autem ad distinctionem:
octodecim enim Alexandrias enumerat Stephanus;
ea autem haec est, cujus jam condendae polen-
tam depascebantur aves. Polenta enim seu farina,
ut volunt alii, urbi novae locum designabant Ma-
cedones. Q. Curtius lib. IV. Fama est, cum rex
urbis futuris muris polentam, ut Macedonum mos est,
destinasset,

Rrrr

Incipit Aeneades: Libyci certissima proles
Hammonis, quando exsuperat tua gloria cunctos
Indubitata duces, similique cupidine rerum

- 770 Pectora nostra calent, quae te via, fare, superbum
Ad decus & summas laudum perduxerit arces.
Ille sub haec: Turpis lenti solertia Martis.
Audendo bella expeditas. pigra extulit artis
Haud umquam sese virtus. tu magna gerendi
775 Praecipita tempus: mors atra impendet agenti.
Haec effatus abit. Croesi mox advolat umbra,
Dives apud superos; sed mors aequarat egenis.
Atque hic, Elysio tendentem limite cernens
Effigiem juvenis castam, cui vitta ligabat
780 Purpurea effusus per colla nitentia crines,

Dic,

destinasset, avium greges advolasse, & polenta esse passas, (scribo & polentam esse depastas,) cumque id omen pro tristi à plerisque esset acceptum, respondisse vates, magnam illam urbem advenarum frequentiam culturam, multisque eam terris alimenta praebituram. Arrianus aliter paullo lib. III. quem adi. D. HEINSIUS.

v. 768. *Quanto exsuperat tua gloria cunctos] quando Colonienfis bene. & sic Interpres conjecerat. N. HEINSIUS. Sic etiam Modius ante Interpretem ex Colonienfi libro vindicavit. & recte. quando enim est quoniam: quod cum non caperent librarii, perperam in quanto mutarunt; nisi potius hoc vitium ortum dicamus ex pravo sono dictantis, & vicinia, quae inter literas d & t in pronuntiatione est. Eo sensu quando supra est vers. 503.*

Verum age, disce, puer, quando cognoscere curae est.
vers. 636.

Quando aperire datur nobis nunc denique, disce.
Valer. Flacc. lib. I. vers. 241.

Superum quando consulta videtis, O socii, quandoque datur spes maxima coeptis.
Livius lib. VII. cap. X. *Volo ego illi beluae ostendere, quando adeo ferox praesulstat hostium signis, me ex ea familia ortum.* & sic lib. IX. cap. IV. lib. X. cap. XIV. & alibi. apud Plautum id frequentissime observare est.

v. 770. *Quae te via scire superbum Ad decus & summas laudum perduxerit arces] Ita & MS. Anglicanum. Sed perperam, cum indubitate vera lectio sit, via, fare, &c. BARTHIUS lib. VIIII. Advers. Cap. VII. fare ex Colonienfibus membran. Modius. ne dubita, ad summas laudum perduxerit arces, non artes. utrumque Barthio etiam probatur. Posterius confirmat editio Parmensis etiam. N. HEINSIUS. laudum arces etiam probat Doëstifimus Daufquejus, ut & fare, pro scire. summae arces laudum, pro summae laudes. sic arx sandi apud Sidon. Apoll. carm. XXIII. vers. 140.*

*Vir semper popularitate crescens,
Et jussu residens in arce sandi.*

id est, summam eloquentiam adeptus. vide ibi Savaronem. Ennodius Ticin. lib. I. epist. VIIII. *Quis non personae talis in eloquentiae arce constitutus spernat affectum?* Vide Savar. ad Sidon. Apollin. lib. VIII. epist. VI. & Barth. ad Claudiani Paneg. Mall. Theod. vers. 6. Frequenter autem librarii voces arces & artes inter se confuderunt. vide Illustrissimum Heinsium ad Nason. III. Fast. vers. 321. ad VI. Falst. vers. 276. & Broekhus. ad Propert. lib. III. eleg. VII. vers. 39. & 42.

v. 773. *Pigra extulit astris Haud umquam sese virtus] Colonienfis extulit artis. optime, hoc est artis rebus. nam artus & res arta semper scribitur in vetustissimis exemplaribus. N. HEINSIUS.*

v. 774. *Tu magna gerendi Praecipita tempus] In Puteaneo tum magna gerendi Praecipitat tempus. Fortassis,*

— dum magna gerendi Praecipitas tempus, mors atra impendet agenti vel ut Praecipites, quamvis praecipites. vel denique ni Praecipitas. N. HEINSIUS.

v. 777. *Dives apud superos, sed mors aequarate egenis] supra lib. V. vers. 265.*

— modo quem Fortuna fovendo Congestis opibus dominisque referfit opimis, Nudum Tartarea portabit navita cymba.
Propert. lib. III. eleg. III. vers. 35.

Haud ulla portabis opes Acherontis ad undas: Nudus ab inferna, stulte, vehere rate.

Claudian. II. de rapt. Proserp. vers. 300.

Sub tua purpurei venient vestigia reges, Deposito luxu, turba cum paupere mixti. Omnia mors aequat.

Eleganti epigrammate in Croesium lusit Aufon. Epigr. LIV. ubi Graecum aliud profert Vinetus, unde suum Aufonium hausisse videtur.

v. 779. *Effigiem juvenis castae] Immo casti, quid obnuntur membranae; Homerum enim designat.*

Dic, ait, hic quinam, virgo? nam luce refulget
Præcipua frons sacra viro, multaeque sequuntur
Mirantes animae, & laeto clamore frequentant.
Qui vultus! quam (si Stygia non esset in umbra)

785 Dixissem facile esse Deum! Non falleris, inquit
Docta comes Triviae: meruit Deus esse videri,
Et fuit in tanto non parvum pectore numen.
Carmine complexus terram, mare, sidera, manes,
Et cantu Musas & Phoebum aequavit honore.

790 Atque hæc cuncta, prius quam cerneret, ordine terris
Prodidit, ac vestram tulit usque ad sidera Trojam.
Scipio, perlustrans oculis laetantibus umbram,
Si nunc fata darent, ut Romula facta per orbem
Hic caneret vates, quanto majora futuros

Facta

signat. & sic Interpres. vel *Effigiem juvenis castam*, juvenis Scipio. *casta effigies*, umbra sacerdotis. Vide Scaligerum ad Catull. pag. 22. & quae notavi ad Statii Epicedium Glauciae vers. 190. N. HEINSIUS. Kircherus, ut testatur Amplissimus Cuperus in Apoth. Hom. pag. 20. legebat,

Numinis effigiem, casta cui vitra ligabat:
quod recte reject. Melius Illustrissimus Heinsius ad hunc locum, & in epistola apud Amplissimum Cuperum *Effigiem juvenis castam* legendum monet: ut *in juvenis* ad Scipionem, quem bis supra *puerum* vocavit, referatur, (vide supra ad vers. 762.) non vero Homerum, quem senem mortem obiisse constat. *Effigies* autem est umbra. vide Broekhuys. ad Propertii lib. I. eleg. XIX. vers. 11. *simulacrum, imago* alibi dicitur. vide supra ad versum 650. Plura de hoc loco videantur apud Amplissimum virum Gisbertum Cuperum dicto loco. pro *castae* autem D. Heinsius etiam *casti* edidit.

v. 784. *Quem, si Stygia non esset in umbra* quam, si Stygia Colonientis. quam facile dixissem! possis & facie, pro facie. N. HEINSIUS. quam, si Stygia etiam Oxoniensis liber.

v. 786. *Meruit Deus esse videri* Homerum olim Deum habitum, & divinis honoribus cultum fuisse, ostendit satis memorabile illud marmor, apothecion ejus continens, quod erudito commentario illustravit vir Amplissimus Gisbertus Cuperus. Vide autem, quae de Homero, pro Deo culto, dicat pag. 11.

v. 787. *Et fuit in tanto non parvum pectore numen* Non Homero solum, poetarum principi, hoc tribuit antiquitas; sed plerique etiam poetae sibi vindicarunt. Ovidius III. Amor. eleg. IX. vers. 17.

At sacri vates & Deum cura vocatur:

Sunt etiam, qui nos numen habere putant.
& in VI. Fast. vers. 5.

Est Deus in nobis. agitante calescimus illo:
Impetus hic sacrae semina mentis habet.

v. 790. *Atque haec cuncta, prius quam cerneret,*

ordine terris Prodidi] Quae scripsit de bello Trojano certe poeta ille, ex aliis saltem cognoscere potuit: post Trojani enim belli tempora natum quis nescit, non ante ea? & longius ab illo, quam pro opinione vulgi. Vellejus Paternulus, *Hic longius a temporibus belli, quod composuit, quam quidem ventur, absuit. nam ferme ante annos DCCCL. floruit, intra cc. natus est, quo nomine non est mirandum, si saepe illud usurpat.* Plane igitur contra haec Sili, qui ea Homerum scripsisse vult, quae futura erant, de bello Trojano. Quamquam haec de caecitate poetae illius, quae opinio vulgo obtinuit, acuti homines accipere possent: omnia enim cecinit Homerus, priusquam vidit, qui quidem nihil vidit umquam. de quo divini hominis defectu hoc epigrammate lusi aliquando.

*Ἀερμονίης κίσσμοιο κίαρ μέγα δῖος Ὀμηρος,
Ἀμφιδῖος τε βροτός, ἀμφιβροτός τε θῖος.
Ὅρματ' ἐνὶ γῆδιοςσι, πάλω αἰήτοι, ἰχθυόων.
Οὐδὲ γὰρ ἐφ' ὀφθαλμοῖς φέγγος ἰδὲ γλυκεροῖς.
Πάντα μόνος βλέψας γλυκερῆς πάλιν ἄμμορος αὐγῆς,
Πάντα μόνος διεκρίν' ὃς ἐδῖν, τυφλὸς ἦν.
Inclita Naturae mens linguaque dius Homerus,
Ultima lex hominum, proxima meta Deum.
Ille oculos gessit sub pectore, nobile monstrum!
Huic facies oculos non tulit illa suos.
Omnia qui vidit, terramque, hominesque, Deosque,
Omnia qui potuit cernere, caecus erat.*

D. HEINSIUS. Inepti sunt Interpretes, dum non capiunt illa de Homero verba. Non enim ullum vaticinium respiciunt, neque de caecitate intelligenda sunt; sed de Homeri carminibus, quibus campos Elysijs & Inferorum regna descripsit, antequam eo descenderet. BARTHIUS lib. VIII. Advers. cap. VII. Optime quidem Dausquejus hic Heinsium carpit, qui ita Sili verba exponebat, quasi is voluisset, Homerum bellum Trojanum cecinisse, priusquam gestum esset, quod illud aetate antecederet; vel priusquam videre potuerit, quod caecus natus esset: quo autem sensu ipse Dausquejus

Rrrr 2

- 795 Facta eadem intrarent hoc, inquit, teste nepotes!
Felix Aeacida, cui tali contigit ore
Gentibus ostendi! crevit tua carmine virtus.
Sed, quae tanta adeo gratantum turba requirens,
Heroum effigies majoresque accipit umbras.
- 800 Inde viro stupet Aeacide, stupet Hectore magno,
Ajacisque gradum venerandaque Nestoris ora
Miratur, geminos aspectat laetus Atridas,
Jamque Ithacum, corde aequantem Peleia facta.
Victuram hinc cernit Ledaici Castoris umbram:
- 805 Alternam lucem peragebat in aethere Pollux.
Sed subito vultus monstrata Lavinia traxit.
Nam virgo admonuit, tempus cognoscere manes
Femineos, ne cunctantem lux alma vocaret.
Felix haec, inquit, Veneris nurus ordine longo
- 810 Trojugenas junxit sociata prole Latinis.
Vis & Martigenae thalamos spectare Quirini?
Hersiliam cerne: hirsutos cum sperneret olim

Gens

squejus ceperit, manes ejus interrogandi sunt; nam in commentariis frustra quaeritur. Barthius vero & cum eo Cellarius recte docent, haec cumsta duntaxat capienda esse, hunc Tartarum & inferos, ubi tum Scipio cum Sibylla verfabatur; quae loca vivus, priusquam adierat, in Odyss. A. descripsit; ubi Ulixis ad inferos descensum narrat. terris prodidit autem est hominibus. vide supra ad lib. 111. vers. 75.

v. 796. *Felix Aeacida*] *Aeacide* scripti. alterum praestat. N. HEINSIUS. Recte vir Illustrissimus vulgatam lectionem praestare judicat, quam etiam contra libros scriptos tumentur praescae editiones, nisi quod in Marfi & nonnullis aliis sit *Aeacidae*. Servius ad Maron. 111. Aen. vers. 475. *Anchisa autem vocativus hic non est Latinus, nam brevis esset a, ut Catilina; Graecus est ergo, de quo valde apud eos quaeritur, quemadmodum exeat ab his nominibus, quae in es mittunt nominativum. Nam Tydides Tydide facit, ut [1. Aen. vers. 97.] Danaum fortissime gentis Tydide. Atrides, cum sit simile, Atrida facit, ut Horat. [lib. 11. Sermon. Ecl. 111. vers. 187.] Ne quis humasse velit Ajacem, Atrida, vetas cur? Tale est ergo Anchisa. Sane apud Latinos horum nominum causa manifesta est; nam nominativus ipse in a mutatur, & recipit Latinam declinationem, ut Atrides, Atrida; Scythes, Scytha. Haec Servius. Sic *Dardanida* infra est lib. xvi. vers. 192. *Anchisiada* apud Maron. in vi. Aeneid. vers. 126. quod forsitan etiam restituendum eidem vers. 348. ubi vulgo est *Anchisiade*, quamvis & illud probum sit. *Aeacida* vero apud Nason. Epist. 111. Heroïd. vers. 87.*

Arma cape, Aeacida, sed me tamen anterecepta. ubi alia notavit Illustrissimus Heinſius, qui etiam videndus supra ad lib. 111. vers. 650. lib. x11. vers. 259.

hoc lib. vers. 71. ut & Vossius lib. 11. de Analog. cap. 11. v. 798. *Sed quae tanta adeo &c.*] Metuo, ne locus sit luxatus, cui distinctione mutata utcumque medebor.

Sed, quae tanta adeo gratantum turba? requirens Heroum effigies majoresque accipit umbras.

accipit requirens, ab Autonoë docetur. sic contra *dare* pro dicere. Interpres pessime reponi volebat *aspicit umbras*. N. HEINSIUS.

v. 800. *Inde viro stupet Aeacide*] *Ire viro* scripti & praescae editiones. ulcus hic latet Chironium. an *In torvo stupet Aeacide?* ut apud Valerium Flacc. de Medea, *stupet in ducibus*. vel, *In primo stupet Aeacide*. N. HEINSIUS. *stupere in aliquo*, ut apud Horat. lib. 1. Sermon. Ecl. vi. vers. 17.

Qui stupet in titulis & imaginibus.

Vir Celeberrimus Petrus Burmannus legendum conjicit *Hinc viso stupet Aeacide*, vel *In Phisio stupet Aeacide*, vel *In diro stupet Aeacide*, vel denique *Inde se-ro stupet Aeacide*.

v. 802. *Aspectans laetus Atridas*] *aspectas* scripti. malim tamen *jam spectas*. *geminosque aspectas* Interpres. N. HEINSIUS.

v. 803. *Jamque Ithacum, corde aequantem Pelaei facta*] *cor* est sapientia, versutia, quae Ulixi datur. BARTHIUS lib. xx11. Advers. cap. vi111. Vide eundem Barthium lib. xxv11. Advers. cap. 1. & notis ad Claud. Consul. Olybr. & Prob. vers. 155.

v. 805. *Alternam lucem peragebat in aethere Pollux*] Malim *alternam in aethere*: & mox *subitos vulnus*, quam *subito*. N. HEINSIUS. Fortasse nihil mutandum. Auctor Ceiris vers. 397. de iisdem Tydaridis,

Illi etiam alternas sortiti vivere lucas.

& ita *alternam mors* apud Maron. vi. Aen. vers. 121.

Sic

- Gens vicina procos, pastori rapta marito
Intravitque caesae, culmique e stramine fultum
- 815 Pressit laeta torum, & foceros revocavit ab armis.
Aspice Carmentis gressus. Euandria mater
Haec fuit, & vestros tetigit praefaga labores.
Vis &, quos Tanaquil vultus gerat? haec quoque caesae
Augurio valuit mentis, venturaque dixit
- 820 Regna viro, & dextros agnovit in alite Divos.
Ecce pudicitiae Latium decus, inclita leti
Fert frontem atque oculos terrae Lucretia fixos.
Non datur, heu! tibi, Roma, nec est, quod malle deceret,
Hanc laudem retinere diu. Virginia juxta,
- 825 Cerne, cruentato vulnus sub pectore servat,
Tristitia defensi ferro monumenta pudoris,
Et patriam laudat miserando in vulnere dextram.
Illa est, quae Thybrim, quae fregit Lydia bella,
Nondum passa marem, quales optabat habere
- 830 Quondam Roma viros, contemtrix Cloelia sexus.

Cum,

Sic fratrem Pollux alterna morte redemit.
ἰνέριμτοι vocantur Homero Odyss. A. vers. 302.
ἄλλοι μὲν ζῶντες ἰνέριμτοι, ἄλλοι δ' αὖτε
Τῆς αἰῶνος.

Alias quidem vivunt alternis diebus, alias autem rursum moriuntur. ἰνέριμτοι dicuntur Tatian. Orat. ad Graecos §. 17.

v. 814. *Lustravitque caesam*] In Colonienfi *Intravitque caesae*, quod Silianum utique. videantur notae lib. xi. vers. 473. Puteaneus *Lustravitque caesae*, quomodo & Parmensis editio. N. HEINSIUS. *Lustravitque caesae* Oxon. etiam codex cum Romana principe & Mediolanensi editione. sed optime vir illustrissimus *Intravitque caesae* vindicavit. vide supra ad lib. vii. vers. 464. In editione Marfi ac Martini Herbipolensis quam proxime vero est *Instravitque caesae*. Simili errore *Luclavit*, pro *Intravit*, nonnulli libri supra habebant lib. ix. vers. 289.

v. 815. *Soceros revocavit ab armis*] Memoriam hujus pacis, interventu Sabinarum compositae, servare creduntur gemma apud Spectatissimum Wildium in gemm. antiq. num. 186. & tabula marmorea apud Beger. in Specileg. Antiq. pag. 151.

v. 817. *Vestros tetigit praefaga labores*] Vulgatam scripturam non damno. Fortasse tamen legendum *cecinit*. canere enim proprium est fatidicorum verbum. Silius lib. ii. vers. 285. *Haec ferus vates Hannam canit*. lib. iii. vers. 687.

Marmaricis ales populis responsa canebat.
lib. iv. vers. 131.

Contra laeta Bogus Tyrio canit omina regi.
lib. ix. vers. 57.

———— *cecinit Grynaea per orbem*
Haec olim vates.
& mox *Fata cano vates*. lib. x. vers. 408.

———— *ut fera mali praesentia numquam Cessarit canere, & Varronis sistere mentem.*
lib. xvi. vers. 654.

Atque idem hic vates temeraria coepta canebat.
Livius lib. xxx. cap. xxviii. *Tantae dimicationis vatem Q. Fabium haud frustra canere solitum.* Vide Broekhus. ad Tibull. lib. i. eleg. iv. vers. 67.

v. 819. *Venturaque dixit Regna viro*] *dixit*, est praedixit, vaticinata est, unde & *dictum* ac *dictio* pro oraculo, vaticinio poni solent. Ovid. epist. v. Heroid. vers. 33.

Illa dies miserae fatum mihi dixit.
ubi vide N. Heinsium. Propert. lib. i. eleg. ix. vers. 5.

Non me Chaoniae vincant in amore columbae
Dicere, quos juvenes quaque puella domes.
ubi vide Passerat. Hygin. fab. cix. *Ab sorore Iliana inquisivit, quid ita aliter sortes dixissent.* Livius lib. viii. cap. xxiv. *Accito ab Tarentinis in Italiam data dictio erat, caveret Acherusiam aquam Pandosiamque urbem.* Vide Turneb. Adversar. xxx. cap. i. & N. Heins. ad Ovid. i. Fastor. vers. 539.

v. 820. *Dextros agnovit in alite Divos*] *in alite*, ut supra lib. v. vers. 405.

———— *vanis deceptus in alite signis.*
v. 824. *Virginia*] *Virginia* Colonienfis. N. HEINSIUS. Rejicit hanc scribendi rationem Daufquejus in Orthogr. part. ii. in voce *Virgilius*. Sunt tamen alii, quibus magis placet *Verginius*; iis autem imprimis id probatur, qui & *Vergilius* scribendum contendunt. Vide Politian. in Miscell. cap. lxxvii. In lapidibus literatis utraque scriptura observatur, frequentius tamen *Verginius*, quam *Virginia*. Inter alios memoratur apud Gruter. pag. viii. n. 3. & mvi. n. 5. hoc par Consulium,

Rrrr 3

L. VER.

- Cum, subito aspectu turbatus, Scipio poscit,
 Quae poenae causa, & qui sint in crimine manes.
 Tum virgo: Patrios fregit quae curribus artus,
 Et stetit adductis super ora trementia frenis,
 835 Tullia, non ullos satis exhaustura labores,
 Ardenti Phlegethonte natat. fornacibus atris
 Fons rapidus furit, atque uistas sub gurgite cautes
 Egerit, & scopulis pulsat flagrantibus ora.
 Illa autem, quae tondetur praecordia rostro
 840 Alitis, (en quantum resonat plangentibus alis
 Armiger ad pectus rediens Jovis!) hostibus arcem
 Virgo (immane nefas) adamato prodidit auro
 Tarpeja, & pactis referavit claustra Sabinis.
 Juxta (nonne vides? neque enim leviora domantur
 845 Delicta) illatrat jejunis faucibus Orthrus,
 Armenti quondam custos immanis Hiberi,
 Et morsu petit, & polluto eviscerat ungue.
 Nec par poena tamen sceleri: sacraria Vestae

Polluit,

L. VERGINIO. RVFO CoS
 C. MEMMIO. REGVLO CoS

Graecis constanter est Ουρυνίον. Sunt nummi cum inscriptione OGV L. VER. CAR. fed ad quam gentem referendi, incertum est: Urfinus certe Vergiliae tribuit.

v. 833. Tum virgo patrios quae fregit] Scribo,
 Tum virgo: En, patrios fregit quae curribus artus.

N. HEINSIUS.

v. 839. Tondetur praecordia rostro Alitis] Virgil.
 VI. Aen. vers. 597.

rostroque immanis vultur obunco

Immortale jecur tondens.

ubi Pierius notat, quosdam codices tondens habere. Sed tondens Maroni vindicat Lambin. ad Lucret. lib. II. vers. 317. & Isaac. Vossius ad Catull. pag. 126. ubi plura vide.

v. 845. Illatrat jejunis faucibus Orcus] Orcus Silio Cerberum sonat. BARTHIUS lib. XXI. Advers. cap. VIII. In Coloniensi Orthrus. optime. id nomen cani bicipiti Geryonae, quem Cerbero comitem apud inferos dant poëtae, ut ex Statio Papi- nio mox videbimus. Ορξος autem Apollodoro libro secundo Bibliothecae dicitur, quomodo & hic Silio, qui fusc fabulam omnem interfecti Orthri est complexus. Eustathio in librum Iliados & Odyssaeae Ορξος est, quomodo Hesiodo etiam in Theogonia, ejusque Scholiastae. Quintus Calaber lib. VI. vers. 252. ubi Geryonem ab Hercule devictum describit,

Πρόξος δὲ οἱ δίδυμοι κύων ἐλευσίνης ἀλκῆν

Ὀρξος, ἀνιερὰ ἐναλίγκιος ὁμωρεῖμος ἀλκῆν

Κεβέρεω, ὅς τ' αἰ ἵκεν ἀδελφεός.

Pollux lib. V. cap. V. hunc Geryonis canem Gergis- tium vocat, & Cerberi fratrem facit. Servius Ae-

neid. VII. vers. 662. Geryon rex fuit Hispaniae, qui ideo trimembris fingitur, quia tribus insulis praefuit, quae adjacent Hispaniae, Balearicae majori & minori & Ebusae. Ob hoc etiam fingitur bicipitem canem habuisse, quia & terrestri & navali certamine plurimum potuit. ita illic scribendum. Non dissimilia de cane Geryonis bicipiti Albericus de Deorum imaginibus, ubi de Hercule agit, dissimulato tamen canis nomine, ad exemplum Servii. Hinc capienda quoque illa Statii, quae Interpretes indicta callide & prudenter praetereunt, Epicedio Glauciae,

ades huc emissus ab atro

Limine, cui soli cuncta impetrare potestas,
 Glaucias; insontes animas nec portitor arces,
 Nec dirae comes ille ferae.

ita vetustus codex, non Glaucia, nam insontes animas. Intelligendum nempe de Geryonae cane Orthro, Cerberi comite apud inferos, iisdemque, quibus Cerberus, parentibus orto, quod ex Hesiodo mox manifestum fiet. Interpres Silianus, in rebus nihili loquax immane, locum hunc perdifficilem ne verbo quidem unico tangit. At Marsius de ipso Geryone interpretatur, quem Orcum a Silio nuncupari censet. Sed tollenda post το Orthrus distinctio, quem custodem armenti Hiberi, non Geryonem, vocat. Orthi fabulam Hesiodus in Theogonia sic percenset, ut ex Echidna nympha & Typhone natos contendat Cerberum, Orthum, & Hydram. quorum Orthus, Geryonae canis, ab Hercule, non minus quam Hydra, sit interfectus. ex Ortho & Chimaera nascitur Sphinx. adeatur ille vers. 307. & sequentibus. Apud Palaephatum fabula περὶ Κεβέρεω mendose bis legitur Ὀρξος, pro Ὀρξος sive Ὀρξος. Γερυόνη περὶ ταῖς βουναῖς ἦσαν κύων μεγάλα καὶ ναϊκά. Ὀρίματα δὲ ἦν αὐτοῖς τὰν

Polluit, exfuta sibi virginitate, sacerdos.

850 Sed satis haec vidisse, satis: mox deinde videnti
Nunc animas tibi, quae potant obliviam, paucas
In fine enumerasse paro, & remeare tenebris.

Hic Marius (nec multa dies jam restat ituro
Aetheream in lucem) veniet tibi origine parva

855 In longum imperium Consul, nec Sulla morari
Jussa potest, aut amne diu potare soporo.

Lux vocat, & nulli Divum mutabile fatum.

Imperium hic primus rapiet: sed gloria culpa,
Quod reddet solus: nec tanto in nomine quisquam

860 Exsistet, Sullae qui se velit esse secundum.

Ille, hirta cui subrigitur coma fronte, decorum

Et gratum terris Magnus caput: ille Deum gens,

Stelligerum attollens apicem, Trojanus Iulo

Caesar avo; quantas moles, cum sede reclusa

865 Hac tandem erumpent, terraque marique movebunt!

Heu

τῷ μὲν Κίρβηρος, τῇ δὲ Ὀρθός. Τῇ μὲν οὖν Ὀρθῷ Ἡρα-
κλῆς ἐν Τρικαρίας πρὸς περὶ τὰς βοῦς ἀναίρει. ὁ δὲ Κίρ-
βηρος συνεκκολεῖται ταῖς βοῦσιν. Scholiafies Apollonii
Rhodii lib. iv. Argonaut. vers. 1399. Orthon non
Geryonae, sed Atlantis canem a nonnullis dici con-
tendit, ubi enarrat fabulam Hesperidum: ἦσαν δὲ
Φόρκου καὶ Κητοῦς αἱ Ἑσπερίδες· ἀπὸ μίμης δὲ αὐτῶν ἔρχε-
ται ἡ ἡσπός, ἣν κατὰ τὴν Γηγεονίδος, ἔχον κύμα Ὀρθόν,
ἀδελφὸν Κερβίρου, ὃν Ἡρακλῆς ἀπικτείνει. οἱ δὲ Ἀτλαν-
τος λέγουσι εἶναι τὸν κύμα. N. HEINSIUS. Orthus
habet etiam Oxoniensis codex. Laurentius Balbus
ad Valer. Flacc. Orthus, pro Orcus; hic legendum
conject. vide Delr. comment. ad Senec. Herc. Fur.
vers. 231.

v. 847. Polluto eviscerat ungue] Mox sequitur sa-
craria Vestae Polluit. itaque videndum, ne, pro
polluto ungue, Silius ipse nobis reliquerit praeacuto
ungue, quae vox etiam reddenda Martiali lib. viii.
Epigr. LVIII.

Ne contemne caput, nihil est furcius illo.

Non fuit Autolycei tam piperata manus.

ita scripti plerique, cum in vulgatis libris circum-
ferretur piceata manus, & interpretantur homines
eruditi pro manu calida. Satis commode fateor,
Scriverius inprimis. mihi tamen praeacuta manus
huc revocanda aliquando videbatur, vel manus per-
acuta. N. HEINSIUS. τῷ eviscerare usus est etiam
Virgil. xi. Aen. vers. 723.

Comprehensamque tenet, pedibusque eviscerat uncis.
ubi Servius, Ne vulgari verbo & Graeco uteretur,
dicens exenterat, ait, pedibusque eviscerat. Ennius
apud Cic. i. Tusc. Quaeft. cap. XLIV. Ipse summis
saxis fixus asperis, evisceratus latere pendens. & ipse
Cicero locum vertens ex Sophoclis Trachiniis in
ii. Tusc. Quaeft. cap. ix.

Accede, nate, adfiste, miserandum aspice

Evisceratum corpus lacerati patris.

v. 852. In fine enumerare paro] enumerasse rectius
in Coloniensi. N. HEINSIUS. enumerasse etiam
Oxon. codex.

v. 854. Veniet tibi origine parva] veniens ab origine
parva scribendum videtur. N. HEINSIUS. Nihil
muto: praesertim cum nec Mistorum auctoritas
quidquam mutandum suadeat. eleganter autem τὰ
mihi, tibi, similiaque passim ornatus gratia oratio-
ni adjiciuntur. vide supra ad lib. i. vers. 46.

v. 855. Nec Sulla morari Jussa potest] Forte Ju-
ssa. N. HEINSIUS. Ita alibi saepe peccarunt li-
brarii. vide supra ad vers. 380. ut tamen vulgatam
lectionem mutemus, nec hoc loco sensus exigit.

v. 858. Imperium hic primus rapiet &c.] Cum Sulla
privatus altum stertere maluit, quam imperium or-
bis terrarum stabilire sibi, ferunt C. Caesarem di-
xisse, Sullam nescire literas, hoc est, neminem sa-
pientem gnarumque exemplorum Sullae secun-
dum in ea re facturum. gloria culpa est Quod red-
det, ille affectavit gloriam, culpatur in illo eodem,
quod reddet. BARTHIUS lib. xxi. Advers. cap.
viii.

v. 861. Hirta cui subrigitur coma fronte] Hir-
ta frons majestati conciliandae. lib. xvi. de Mas-
nissa vers. 120.

— involvere visa est

Mitis flamma comam, atque hirta se spargere fronte.
BARTHIUS lib. xxi. Advers. cap. viii.

v. 863. Stelligerum attollens apicem] Respicit ad
cometen, qui Caesare interfecto Romae appa-
ruit, & Caesaris stella creditus est. vide Broekhus.
ad Propert. lib. iv. eleg. vi. vers. 59.

v. 864. Quantas moles] quantos montes Puteaneus.
N. HEINSIUS.

v. 865. Hac tandem erumpent] Hanc Coloniensi-
sis.

- Heu miseri, quoties toto pugnabitur orbe!
 Nec leviora lues, quam victus, crimina victor.
 Tum juvenis lacrimans, Restare haec ordine duro
 Lamentor rebus Latiis. sed luce remota
 870 Si nulla est venia, & merito mors ipsa laborat,
 Perfidiae Poenus quibus aut Phlegetontis in undis
 Exuret ductor scelus, aut quae digna renatos
 Ales in aeternum laniabit morsibus artus?
 Ne metuē, exclamat vates. non vita sequetur
 875 Inviolata virum: patria non ossa quiescent.
 Namque ubi, fractus opum, magnae certamine pugnae
 Pertulerit vinci, turpemque orare salutem,
 Rursus bella volet Macetūm instaurare sub armis.
 Damnatusque doli, desertis conjuge fida
 880 Et dulci nato, linquet Karthaginis arces,
 Atque una profugus lustrabit caerulea puppe.
 Hinc Cilicis Tauri saxosa cacumina viset.
 Pro, quanto levius mortalibus aegra subire
 Servitia, atque hiemes, aestus, fugamque, fretumque,
 885 Atque famem, quam posse mori! post Itala bella
 Assyrio famulus regi, falsusque cupiti
 Aufoniae motus, dubio petet aequora velo;
 Donec, Prusiacas delatus segniter oras,
 Altera servitia imbelli patietur in aevo,
 890 Et latebram munus regni. perstantibus inde
 Aeneadis, reddique sibi poscentibus hostem,
 Pocula furtivo rapiet properata veneno,

Ac

sis. mox idem *pugnabitur*, non *pugnabitur*. N. HEINSIUS.

v. 868. *Restare haec ordine duro*] *haec dura* maluerim. N. HEINSIUS.

v. 875. *Patria non ossa quiescent*] Quod summam infelicitatem exitimabant. vide supra ad lib. iv. vers. 74.

v. 878. *Macetum instaurare sub armis*] *Macetum* recte Colonienfis. Monuerunt ita passim scribi debere homines eruditi. N. HEINSIUS. Vide infra ad lib. xvii. vers. 638.

v. 881. *Una profugus lustrabit caerulea puppe*] Historiam narrat Livius lib. xxxiii. cap. xlviii.

v. 886. *Falsusque cupiti*] Possit & *castusque* legi; editio Parmensis *falsusque*. N. HEINSIUS.

v. 889. *Altera servitia imbelli patietur in aevo*] *aevo* senectutem sonat. sic *aetatem* saepius usurpat Plautus, ut in *Mostularia*, *aetate non quis obtuerier*. BARTHIUS lib. xxi. Advers. cap. viii. *imbelli patietur in aevo* ex scriptis. Forte & *in aula*. N. HEINSIUS. Recte vir Illustrissimus ex scriptis *imbelli in aevo*, id est, senectute, cum bello minus aptus erit. Male autem nonnullae editiones *patia-*

sur, ut ex praecedenti *peset*, & sequenti *rapies*, alii- que hac forma dictis, patet. *Altera servitia*, inquit Daufquejus, „ primum enim servus esse potuit „ Romanis jure belli & victoriae vel invitus: cum „ vero volens Prusiae se obnoxium vult, alterum „ servitium patitur. Sed perperam. Silius enim primam Hannibalis servitutem vocat, cum operam suam Antiocho, Syriae regi, addiceret; unde supra ait, *post Itala bella Assyrio famulus regi*.

v. 892. *Pocula furtivo rapies* &c.] Confer cum iis, quae Silius Hannibali supra minatur lib. ii. vers. 701.

— *vagus exsul in orbe*

*Errabis toto, patriis projectus ab oris,
 Tergaque vertentem trepidans Karthago videbit.
 Saepe, Saguntinis somnos exterritus umbris,
 Opiabit cecidisse manu, ferroque negato
 Inviectus quondam Stygias bellator ad undas
 Deformata feret liventi membra veneno.*

v. 892. *Properata veneno. Haec vates Heribique- vis se retulit umbris*] Corrigendum, & scribendum versu auctius,

— *properata veneno,*

At

Ac tandem terras longa formidine solvet.

Haec vates, Erebique cavis se reddidit umbris.

895 Tum laetus socios juvenis portumque revisit.

Ac tandem terras longa formidine solvet.

Haec vates, Erebique cavis se reddidit umbris.

MODIUS Novant. Lectio. Epist. XLIV.

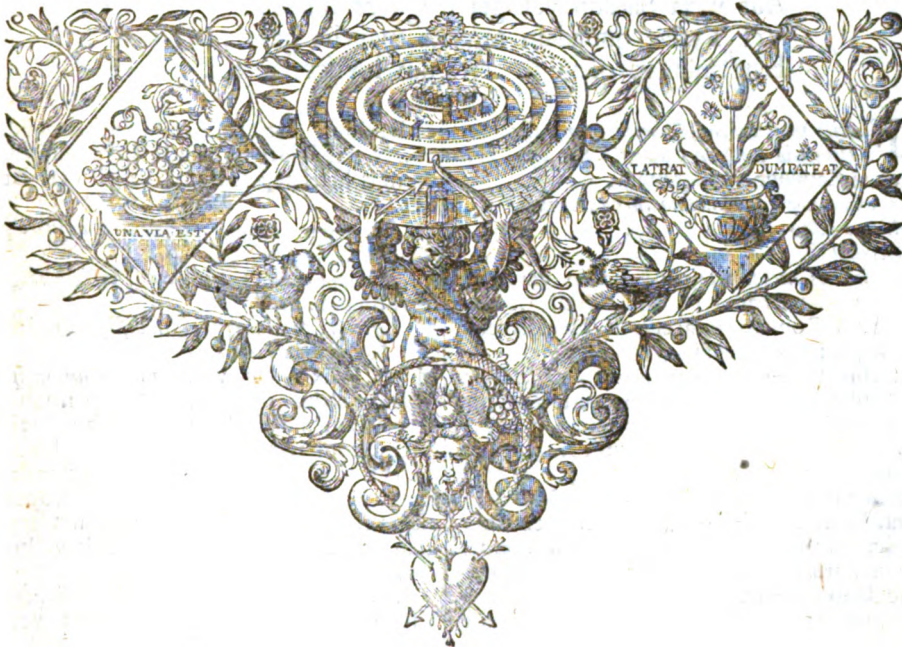
v. 893. *Terras longa formidine solvet*] Est Maronianum ex ecloga IV. vers. 13.

Te duce, si qua manent, sceleris vestigia nostri

Irrita perpetua solvent formidine terras.

v. 894. *Retulit umbris*] *reddidit* ex Coloniensi Modius. N. HEINSIUS.

v. 895. *Tum laetus socios*] Scribendum *Tum laetus socios*. MODIUS Novant. Lest. Epist. XLIV. Legendum cum Modio ex scriptis *Tum laetus socios juvenis*, non *laetos*, quod & vetustae editiones confirmant. N. HEINSIUS. Recte. in antiquissima tamen Romana principe & Mediolanensi editione *laetos* inveni: & inde reliquis, quas vidi, adhaesit.

Ssss

C. SI

C. SILII ITALICI PUNICORUM

LIBER XIV.

Flectite nunc vestros, Heliconis numina, cantus
 Ortygiae pelagus Siculique ad litoris urbes.
 Muneris hic vestri labor est; modo Dauniae regna
 Aeneadum, modo Sicanos accedere portus,
 Aut Macetum lustrare domos & Achaia rura,
 Aut vaga Sardoo vestigia tingere fluctu,
 Vel Tyriae quondam regnata mapalia genti,
 Extremumve diem & terrarum invisere metas.

v. 1. **F**lectite nunc vestros, Heliconis numina, cantus]
Heliconia numina opinor. Sic collis *Heliconius* apud Catullum. noster supra,
Vos etiam nostris, Heliconia turba, venitis
Addere rebus opem.

N. HEINSIUS.

v. 4. *Sicanos accedere portus*] Editio Parmensis
Sicanos. utrumque bene. N. HEINSIUS. *Sicanos*
portus etiam Romana princeps & Mediolanensis
 editio. atque ita Silius alibi.

v. 5. *Aut Macetum lustrare domos, & Achaia rura*
 Scribo *Macetum*. *Macetum* certe ferri non
 potest; cum *Macetum* pro *Macetarum* a poeta,
 Virgilii & aliorum exemplo, dictum sit: apud quos
 item docti his annis hanc lectionem, erat enim
 apud illos etiam corrupta, reposuerunt. MODIUS
 Novant. Lection. Epist. XLIV. *Macetum* ex Colo-
 nienfi denuo. N. HEINSIUS. Recte *Macetum* viri
 docti vindicarunt. vide infra ad lib. XVII. vers. 638.
 Deinde Oxon. codex *Achaia rura*, pro *Achaica*,
 habet: non male. Ita Silius & optimi quique poe-
 tae *Troius* malunt, quam *Troicus*. vide N. Hein-
 sium ad Nason. Epist. I. Heroïd. vers. 28. *Balea-
 rius*, quam *Balearicus*. vide eundem ad Ovid. II.
 Metam. vers. 727. *Bacchius*, quam *Bacchicus*. ad
 III. Metam. vers. 517. aliaque similia alibi.

v. 6. *Aut vaga Sardoo vestigia cingere fluctu*] Scri-
 bo, approbantibus melioris notae libris,

Aut vaga Sardoo vestigia tingere fluctu.
 MODIUS Novant. Lection. Epist. XLIV. Frustra
 tuetur eruditissimus Interpres lectionem vulgatam.
 nam *vestigia cingere Sardoo fluctu*, pro per aequor
 illud ire, non est Siliinae facilitatis locutio: neque
 non genuina est Modianarum membranarum scrip-
 tura *tingere*, quam & Oxonienses agnoscunt.
 BARTHIUS lib. IX. Advers. cap. III. *vestigia tin-
 gere*, non *cingere*, ex scriptis legendum. Vidit jam
 Modius, nequidquam oblatrante Interprete: vidit

& Barthius. Deinde *Extremumve diem* iidem scri-
 pti. N. HEINSIUS. Recte viri eruditi *tingere* ex
 optimis libris reposuerunt. Virgil. VII. Aen. vers.
 811.

celeres nec tingeret aequore plantas.
 Ovid. IV. Metam. vers. 343.

Summa pedum taloque tenuis vestigia tinguit.

in V. Metam. vers. 592.

Accessi, primumque pedis vestigia tinxit;
Poplite deinde tenuis.

Minut. Felix in Octav. cap. III. *Cum in ipso aequo-
 ris limine plantas tingeremus*. Quam frequenter au-
 tem librarii indocti has voces in membranis priscis
 inter se commutarunt. Vide Gebhard. ad Propert.
 lib. III. eleg. III. vers. 42. N. Heinsum ad Valer.
 Flacc. lib. I. vers. 89. Broekh. ad Propert. lib. I.
 eleg. VI. vers. 32. & virum Amplissimum Corne-
 lium van Bynkershoek lib. IV. Observ. Juris Rom.
 cap. XXI.

v. 11. *Ausoniae pars magna jacet Trinacria tellus*
 Vide Barthium ad Statii lib. I. silv. III. vers. 32. sed
 imprimis Cluver. I. Sicil. Antiq. cap. I.

v. 15. *Impactum pelagus laceratas viscera terrae*
Disjicit] Siciliae ab Italia avulsionem significat: sed
 legendum putem *laceratas viscera terrae Disjicit*.
 Virgil. de eadem III. Aen. vers. 416.

cum protinus utraque tellus
Una foret; venit medio vis pontus, & undis
Hesperium Siculo latus abscondit.

MODIUS Novant. Lection. Epist. XLIV. Falsus
 Interpres, cum typographicam lectionem, anti-
 quam; membranarum vero, novitiam vocat in
 hoc versu. *Disjicit* enim codices duo MSSi, cum
 vulgatum *Disjicit* inopportunitum sit. Non enim ae-
 quor loco movit vel Italiam, vel Siciliam: sed ab-
 scidit invicem eas provincias. Et omnino alia res
 est *urbem disjicere*, vel *molem*. Sed quid pugnamus
 antiquae scripturae, ut chalcographorum inanias
 defendamus:

Sic poscit sparsis Mavors agitatus in oris.

- 10 Ergo, age, qua litui, qua ducunt bella, sequamur.
Auloniae pars magna jacet Trinacria tellus,
Ut semel expugnante Noto & vastantibus undis
Accepit freta, caeruleo propulsa tridente.
Namque per occultum caeca vi turbinis olim
- 15 Impactum pelagus laceratae viscera terrae
Discidit, & medio perrumpens arva profundo,
Cum populis pariter convulsas transtulit urbes.
Ex illo, servans rapidus divortia, Nereus
Saevo dividos conjungi pernegat aestu.
- 20 Sed spatium, quod dissociat consortia terrae,
Latratus fama est (sic arta intervenit unda)
Et matutinos volucrum transmittere cantus.

Multa

defendamus? Pariter vero Claudianus 1. de Raptu Proserp. vers. 140.

— Trinacria quondam
Italiae pars una fuit; sed pontus & aestus
Mutavere situm: rupit confinia Nereus
Victor, & abscessos interluit aequore montes.

& Lucan. lib. III. vers. 59.

Curio Sicaniis descendere jussus in urbes,
Qua mare tellurem subitis aut obruit undis;
Aut scidit, & medias fecit sibi litora terras.

mediis montibus intrasse undas dicit Valer. Flacc. lib. 1. BARTHIUS lib. IX. Adversar. cap. 111. *Discidit* scripti bene, & cum iis Modius, Barthiufque. Nec aliter editio Parmensis. Diximus lib. XI. vers. 458. Virgil. III. Aen. vers. 417. *pontus Hesperium Siculo latus abscedit*. Horat. lib. I. od. 111.

— nequidquam Deus abscedit
Terrae dissociabiles undas.

Plura ad Valer. Flacc. 1. vers. 872. Pomponius Mela lib. II. cap. VII. *Sicilia, ut ferunt, aliquando continens, & Bruttio agro connexa, post freto maris abscissa est*. Sallustius in Historiis apud Servium & Isidorum, *Italiae olim Siciliam conjunctam fuisse, & dum una esset tellus, medium spatium aut per humilitatem abruptum esse aquis, aut per angustiam scissum*. Solinus, *Rheginos fretum medium à Siculis vi abscedit*. Et rursus capite nono, *Athos continenti abscessus*. Claudianus de Italia & Sicilia lib. I. de Rapt. Prof. vers. 142.

— rupit confinia Nereus
Victor, & abscessos interluit aequore montes.
scindere simpliciter dixit Lucanus lib. III. vers. 66.
Qua mare tellurem subitis aut obruit undis,
Aut scidit, & medias fecit sibi litora terras.
N. HEINSIUS. Recte viri docti ex libris praeis *Discidit* revocarunt, quod omnes antiquae editiones habent ante Nicandrum, qui primus *Disjicit* in Junta edidit. Solin. in Polyh. cap. I. *Post discesum fluctuum inter plurima humi discidia humanum corpus repertum sit*. Vide Salmaf. Exercit. Plinian.

pag. 32. & Eruditissimum Bentlej. ad Horat. lib. I. od. 111. vers. 22. *Difficit* hoc loco scribendum conjicit Colvius ad Appulej. pag. 108. Sed absque codicum & editionum veterum auctoritate: quare non est audiendus, ut nec Dempster. ad Rosin. II. Antiq. Roman. cap. IV. ubi eodem modo hunc locum laudat.

v. 17. *Cum populis pariter convulsas transtulit urbes*] *Colonientis pariter convulsis, non convulsas*. N. HEINSIUS. *convulsis* etiam Oxoniensis codex.

v. 19. *Pernegat aestu*] *aestus* scripti. Sed perperam. N. HEINSIUS.

v. 21. *Latratus fama est &c.*] Haec intricata sunt; nec cohaerent satis cum sequentibus, quare ea distinctione juvimus. *Fama est, latratus canum, & cantus matutinos volucrum transmittere id spatium, quod terrae consortia dissociat: tam arta unda intervenit. & sic editio Parmensis. De Bosporis duobus Plinius lib. IV. cap. I. *Alisum canus canumque latratus invicem audiuntur, vocis etiam humanae commercia, inter duos orbes manente colloquio, nisi cum id ipsum auferunt venti**. N. HEINSIUS.

v. 22. *Et matutinos volucrum transmittere cantus*] Per *volucres* Silius gallos gallinaceos intelligit; eos enim Graeci, non solum gallinas, ut putabat Athenaeus IX. Deipnosoph. pag. 373. *ῥεῖδας* vocabant. Theocr. Idyll. XXI. vers. 72.

Ῥεῖδας φεικολόφωι τοιοῦδι κυδομεί.
Avium rubricristium (id est, gallorum,) talia sunt proelia. Idyll. XXIV. vers. 63.

Ῥεῖδας τρίτοι ἀγρὶ τῶν ἰσχυρῶν ὁρῶσι αὐδῶν.
Galli tertium jam ultimum diluculum cantu indicabant. gallinae vero ita vocantur apud Philem. in comedia, quae *Στρατιώτης* dicitur, apud Athen. lib. VII. pag. 288.

Ὅμοιοι ἰγνύτ', ὅρις ὡς ὅταν ἀεπάσῃ
Τοῦ καταπνίσι μίζοι τι, περιτρίχει κύκλω,
Θροῦτα τοῦτο καταπνίσι, περὶ δ' ἰσπεύδαν
Ἐτίγα δὲ καὶ θροῦτα ταύτην.

Simile quid contigit, ac quando gallina rapuit majus
SSS 2 *quidpiam,*

Multa solo virtus. jam reddere foenus aratris,
 Jam montes umbrare olea, dare nomina Baccho,
 25 Cornipedemque citum lituis generasse ferendis,
 Nectare Cecropias Hyblaeo accedere ceras.
 Hic & Paeonios arcano sulfure fontes,

Hic

quidpiam, quam deglutiret, circumcurſat in orbem,
 quaerens ut deglutiat, & circumſeſſinat alia hanc ſe-
 cuta. Sic volucres pro gallis apud Coripp. Afric. lib.
 i. pag. m. 21.

*Exactam primi noctem ſenſere volucres,
 Et laetum cecinere diem.*

Atque ita Sillii locum accipiendum docuit etiam
 Celeberrimus Relandus in oratione de cantu galli
 Hierosolymis audito pag. 18.

v. 23. *Jam reddere ſemen aratris*] Haud dubie
 rectius erit, ſi legamus, *jam reddere foenus aratris*,
 quomodo eſt in codice manu exarato, ducta a
 mercatoribus metaphora, qua & Ovidius uſus,
 dum dixit in Metamorph. arvaque juſſit Fallere de-
 poſitum. MODIUS Novant. Lection. Epiſt. xlii.
 Contra *foenus* nolim contendere; nam id & in al-
 teris membranis reperitur. BARTHIUS lib. ix.
 Adverſ. cap. iiii. *foenus* ex Colonienſi libro ele-
 ganter & vere Modius. in Puteaneo ſcimus: men-
 doſe. Plinius lib. v. cap. vi. *Libyphoenices vocantur*,
 qui Byzacium incolunt, regionem fertilitatis eximiae,
 cum centeſima frugis agricolis foenus reddente terra. in
 Catalectis Pithoei,

Triticum Octobris foenore diſat agros.

Manil. lib. v. verſ. 272.

*Arvorum ingenerat ſtudium rurisque colendi,
 Seminaque in foenus ſulcatis credere terris,
 Uſuramque ſequi majorem ſorte, receptis
 Frugibus innumeris, atque horrea quaerere meſſi.*

Senec. in Hippol. verſ. 455.

Seget illa magnum foenus agricolis dabit.

N. HEINSIUS. Vere docti viri reddere foenus ex
 Colonienſi codice reſtituerunt: neque aliter hunc
 locum laudat Salmaſ. in Exercit. Plin. pag. 75. ad
 veram lectionem alludunt membranae Oxon. in
 quibus eſt *ſevus*. Sic Cic. de Senect. cap. xv. *Ha-*
bent rationem cum terra, quae numquam recuſat im-
perium, nec umquam ſine uſura reddit, quod accipit:
ſed alias minore, plerumque majore cum foenore. Ti-
 bull. lib. ii. eleg. vii. verſ. 3.

— *Spes ſulcis credit aratis*

Semina, quae magno foenore reddat ager.

ubi plura exempla notavit Broekhuſius. Plinius lib.
 xviii. Hiſt. Nat. cap. xvii. *Sic quoque cum quin-*
quageſimo foenore meſſes reddit exilitas ſoli. Alter Plin-
 ius in Paneg. Traj. cap. xxxii. *Molli gremio ſemi-*
na recondat, multiplicata reſtituat. Non equidem re-
poſcimus foenus; putes tamen eſſe ſolvendum. Martian.
 Capell. lib. vi. pag. 216. *Cujus ſario centeſimo meſſis*
incremento ſoenatur. Auctor de judic. Domini verſ.
 126.

Conſurgunt novae vario cum foenore meſſes.

Male pro vulgato ſtat Daufquejus.

v. 24. *Jam montes umbrare olea.*] Liber ſcriptus
umbrare Dea, Pallade videlicet. Sed iſtud cor-
 ruptum ex abbreviatione videtur. BARTHIUS lib.
 ix. Adverſ. cap. iiii. *umbrare Dea* vellet Barthius ex
 Oxonio, ut Minerva ſubintelligatur: ſed cave illi
 accedas. Inapte enim *Dea* pro Minerva ponitur,
 cum nil praecedat, aut ſubſequatur, unde liquido
 appareat, de qua poſſimum hic nunc *Dea* agitur.
 N. HEINSIUS. *Dea* etiam Romana princeps & Me-
 diolan. editio, *Deae* Putean. codex. Sed verior eſt vul-
 gata ſcriptura, quam Illuſtriſſimus Heiniſius vindicavit.

v. 26. *Nectare Cecropias Hyblaeo accedere ceras.*
 Scribendum puto *accedere*. Mel enim Siculum At-
 tico comparat, ut infra verſ. 200.

*Tum, quae neſtareis vocat ad certamen Hymettum,
 Audax Hybla, ſavis.*

BARTHIUS lib. ix. Adverſ. cap. iiii. Ita & ve-
 tuſti codices. Corrigendum nihilominus,

Nectare Cecropias Hyblaeo accedere ceras.

id eſt, quod infra hoc libro dicitur verſ. 200.

*Tum, quae neſtareis vocat ad certamen Hymettum,
 Audax Hybla, ſavis.*

Eſt autem modus loquendi, qualis ille apud Hora-
 tium od. vi. lib. ii. *ubi non Hymetto Atella decedunt*,
 hoc eſt, nihil abſunt a praefantia Hymettii mellis.
 nam eum Horatii locum Silius haec ſcribentis accu-
 riſſe non dubito. Tertullianus in Pallio, *Sed & qui*
arte Tirynthium acceſſerat, pugil Cleomachus intercutum
caeuſus. Auſonius Symmacho, *Quis ita proprietatem*
noſtri Maronis accedat? Terentianus Maurus,

Nunc pedes accedo primos, quos vocant diſſyllabos.

Festus Avienus in Deſcript. orbis, *Cyclades accedunt*
Aſiam. *accedere* etiam Barthio in mentem veniſſe vi-
 deo: Salmaſio quoque commentariis in Solinum
 pag. 106. [pag. 75. edit. poſterioris.] approbante in-
 ſuper Gronovio Obſerv. iii. cap. vii. Noſter ipſe
 initio hujus libri, *modo Sicarios accedere porius.* N.
 HEINSIUS. *accedere*, pro *accendere*, emendatum
 etiam vidi manu docta ad marginem editionis Ro-
 manae principis. Plinius lib. xvi. Hiſt. Nat. cap. xi.
Et huic nigricans color, magisque etiam cyſiſo, quae
proxime accedere ebenum videtur. Saepe librarii in-
 docti haec vocabula in membranis vetuſtis confude-
 runt. Infra lib. xvi. verſ. 99. pro *ketiferos accendens*
Sirius ignes, perperam in Puteaneo codice erat *ac-*
cedens. vide etiam N. Heiniſium ad Sillii lib. xii.
 verſ. 351. & lib. xv. verſ. 302.

v. 28. *Hic, Phoebus dignum, & Muſis venerabile, vatum*
Ora excellentum, ſacras qui carmine ſilvas] Impedi-

ta

- Hic Phœbo digna & Musis venerabere vatū
 Ora excellentum, sacras qui carmine silvas,
 30 Quique Syracosia resonant Heliconæ Camena.
 Promtæ gens linguæ. ast eadem, cum bella ciceret,
 Portus aequoreis sueta insigūre tropæis.

Post

ta sunt hæc. Per silvas pastoritiam musam intelligit. Virgilius Ecl. iv.

Si canimus silvas, silvæ sunt Consule dignas.

Idem,

egressus silvis vicina cœgi,

Ut quamvis avido parerent arva colono.

In Misto Quoniensi legitur, Nec Phœbo digna. Scribi poterit,

Hæc Phœbo digna & Musis (venerabile!) vatū
 Ora excellentum.

Ora, locus, insula, regio. Sed non coheret hæc versui præcedenti, qui aut deesse aliquid, aut turbata pleraque & corrupta arguit. Puto reducendum,

Hic & Pæonius arcano sulphure fons est,

Hæc Phœbo digna & Musis, secundaque vatū
 Ora excellentum.

Manebimus alios scriptos codices, qui & hunc & alios errores typographorum Silio eximant; nullos vero hodiernos interpretes, qui jam exspiratos reducant, aut tentatos defendant. BARTHIUS lib. ix. Advers. cap. iiii. Nihili hæc sunt. in scriptis Phœbo digna. nec aliter editiones præcæ. Emendo conjectura indubitata,

Hic Phœbo digna & Musis venerabere vatū
 Ora excellentum.

Nequidquam se in hoc loco torfit Barthius. Hæc scripseram, cum perlatis ad me curæ secundæ Gronovianis observationibus, eodem prorsus modo hunc locum illic restitutum esse agnovi. lib. iiii. cap. vii. N. HEINSIUS. Optime Gronovius & Heinsius partim ex Mstis & præcis editionibus, partim ex conjectura, huic loco medicinam attulerunt, quorum lectionem recipiendam judico: ut sensus sit, mirabere hic, & cum veneratione agnosces poetas, qui Phœbo & Musis digna cecinerunt. Sic supra lib. xiiii. vers. 538. nec designanda parenti Carmina fuderunt vatū. In Anthol. Græca lib. iiii. cap. xxv. Epigr. 45.

Τὸν χαρίεντ' Ἀλκμῶνα, τὸν ὕμνητῆρ' ὁμνῶνται

Κύκιοι, τοὶ Μουσῶν ἀξία μελίσσονται,

Τύμβῳ ἔχῃ, Σπέρτας μεγάλας χέρον.

Ora, quam vocem male Barthius pro loco, insula, regione capit, jungendum cum τῷ vatū. ora vatū, ut supra lib. xiiii. vers. 796.

Felix Acacida, cui tali contigit ore

Gentibus ostendi.

ubi vide Daufquejum. Ovid. ii. Amor. eleg. i. vers. ii.

Ausus eram (memini) coelestia dicere bella,
 Centimanumque Gygen; & satis oris erat.

Horat. lib. i. Sermon. Ecl. iv. vers. 41.

neque, si qui scribat, uti nos,

Sermoni propria, putes hunc esse poetam:

Ingenium cui sit, cui mens divinior, atque os

Magna sonaturum, des nominis hujus honorem.

Hinc etiam poetæ εῶματα Μουσῶν vocantur. Mosch. Idyll. iiii. vers. 72.

ἀπόλιτο πρὶν τοὶ Ὀμηροῦ,

Τὸ τοῦ Καλλιόπης γλυκερὸν εἶμα.

Interiit enim tibi prius Homerus, illud Calliopes dulce os. In Anthol. Græca lib. iiii. cap. xxv. epigr. 4.

Ἐνθάδ' ἰδὼν Περὶ δὴ τὸ σοφὸν εἶμα, ὅτιον Ὀμηροῦ

Κλινὸς ἐπ' ἀγγιχάλα τύμβος ἔχῃ σκοπία.

Hic Pieridum sapiens os divinum Homerum inclutum. in litorali scopulo sepulcrum habet. & epigr. 62.

Στησίχορον ζαπλῆθις ἀμύτηνται εἶμα Μούσης

Ἐκτίσθη Κατάνας ἀϊθαλὸν δάπνιδον.

Stesichorum, valde plenum & immensum os Musæ, humavit Catanae splendidum solum. Atque ita locus hic integer est & incorruptus, ac præcedenti versui cohaeret, in quo nec opus erit Barthiana conjectura.

v. 29. Sacras qui carmine silvas, Quique Syracosia resonant Heliconæ Camena] Quam mihi volupe est, mi Sili, audire ea, quæ de Siculis musis, ac præsertim de Venere illa festivitatis, simplicitatis, leporis bucolici, Theocrito judicas, cujus inimitabilem venustatem, elegantes peculiarefque in lingua illa idiotismos nemo vere percipit; nisi qui ipse elegantiarum corculum & anima sit: quod postferitati hoc extemporaneo epigrammate Dorico testatum volui:

Βακοῖ, Μουσῶν καπνὸν εἶμα, στίο λήγοντι

Ποδάρι παρ' ἰγυρῇ ἰσοδομίου πτελίᾳ,

Ἢχῶ δυτιρόφανοι ἀκούειν ἀδὺ δοκούσαι

Πᾶνα φίλοι ξειθῶς βοσκήμεναι ἀγέλας.

D. HEINSIUS. resonant est resonare faciunt, ut apud Maron. Aen. vii. vers. 11.

Dives inaccessos ubi Solis filia lucos

Affiduo resonat cantu.

v. 31. Cum bella ciceret] cum bella cicerent malo. sic arma vocant, bella vocant, & similia passim apud Poetas. N. HEINSIUS. Vide supra ad lib. x. vers. 112. Sed nec vulgata scriptura facile damnanda: nam ciere bella, pugnas, proelia, certamen & similia apud poetas passim obvia sunt. supra lib. v. vers. 336. qua Lusitana ciebat Pugnas dira manus. lib. vii. vers. 605.

Et Morinum pugnas aeris stridore cientem.

lib. viii. vers. 263.

lingua sperabat adire

Ad dextræ decus, atque e rostris bella ciebat.

Ssss 3

lib.

Et multum ante alias Ephyræis fulget alumnis.
Hic Arethusa suum pifoso fonte recepat
Alphéon, sacrae portantem signa coronæ.

55 At non æquus amat Trinacria Mulciber antra.
Nam Lipare, vastis subter depasta caminis,
Sulfureum vomit exeso de vertice fumum.

Ast Aetna eructat tremefactis cautibus ignis
Inclusi gemitus, pelagique imitata furorem

60 Murmure per caecos tonat irrequieta fragores
Nocte dieque simul. fonte e Phlegethontis ut atro
Flammarum exundat torrens, piceaque procella
Semiambusta rotat liquefactis saxa cavernis.

Sed quamquam largo flammarum exaestu et intus

65 Turbine, & assidue subnascens profluat ignis,

Summo

nienfis cum Parmensi editione *ab Hista*. non placet. nam Archias Corinthius Syracusarum fuit conditor. N. HEINSIUS. *ab Hista* etiam Oxoniensis liber cum Romana principe & Mediolanensi editione. Sed recte Illustrissimus Heinſius vulgatum tueretur. Intelligit enim Silius Syracusas, de qua urbe infra est vers. 642.

— non ulla per orbem

Tum sese Isthmiacis aequassent oppida testis.

Conditæ enim fuerunt ab Archia Corinthio, teste Tertull. de Pallio cap. 11. *Corinthii cum Archia muniant Syracusas.* vide etiam Pausan. 1. Eliac. cap. vii. Scalig. ad Euseb. Chronic. anno 1283. & Cluver. in Sicil. Antiq. lib. 1. cap. xii. pag. 139. Sita vero fuit Corinthus in Isthmo Peloponesiaco, qui *Sisyphius* dicitur, quod his oris olim Sisyphus imperaverit.

v. 53. *Recepat Alphéon*] Primæ editiones Siliii *recepit*. sed perperam. *receptare* enim ea forma, qua *imperitare*, de quo supra vide ad lib. 11. vers. 52. *coeptare*, de quo vide ad lib. 11. vers. 275. *factare*, de quo vide Commentatores ad Petron. Satyr. cap. xi. aliaque similia.

v. 54. *Sacrae portantem signa coronæ*] Refer ad cineres, quæ Pisis in Siciliam dicuntur deferri. Plinius lib. 11. cap. ciii. vel ad finum. Plinius lib. xxxi. cap. v. & illic Interpretes. lib. 11. cap. xcvi. & Senec. Natur. Quaest. lib. 111. cap. xxvi. N. HEINSIUS. Hinc Alphéus dicitur *αἶψα τριφασί-
γοι ὕδα*, apud Nonn. in Dionys. lib. xxxvii. vers. 173. Plura de Alphéon & Arethusa videnda sunt apud Cluver. 1. Sicil. Antiq. cap. xii. pag. 156. & frequentibus.

v. 58. *Eructat tremefactis cautibus ignes*] *eructat tremefactis cautibus ignis* *Inclusi gemitus* scripti. sequentia distinctione sunt adjuvanda. N. HEINSIUS. Silius imitatur Virgilium, qui etiam *τῷ eru-
ctare* in descriptione huius montis usus est 111. Aeneid. vers. 575.

Interdum scopulos avolsaque viscera montis

*Erigit eructans, liquefactaque saxa sub auras
Cum gemitu glomerat, fundoque exaestuat imo.*

Aetnae montis descriptionem vide apud Cluver. 1. Sicil. Antiq. cap. viii. pag. 97.

v. 64. *Exaestu et intus*] *exaestu et* Colonienſis. N. HEINSIUS.

v. 65. *Subnascens profluat ignis*] *profluat* etiam Colonienſis, non *profluit*. *Puteaneus perfluat*. vide Dausquejum pag. 588. N. HEINSIUS. Doctissimus Dausquejus pro *profluit*, quod in quodam libro invenerat, opus rescripto notavit *profluit*, *profluit*, *proruit*, aut *proficit*, similive. Sed recte N. Heinſius *profluat*, & versu anteriori *exaestu et* Colonienſi vindicavit. in Oxoniensi manifesto errore *superfluat* est, in priscis editionibus *perfluat*. Sed sollemni lapsu librariorum praepositiones *per* & *pro* in verbis inde compositis inter se commutasse supra docui ad lib. 1v. vers. 548. & infra ad lib. xvii. vers. 304. Cellarius perperam *profluit* edidit.

v. 66. *Summo cana iugo*] Doctissimus Dausquejus putat scribendum *Summo plana iugo*: sed praeter omnium librorum auctoritatem, qui in vulgatam lectionem conspirant, nisi quod in Oxoniensi scribae errore sit *cava*. *canam* autem Aetnam vocat ob glaciem ac nivem, quæ semper in summo ejus iugo erat. Noster lib. 1. vers. 205. *Canet barba gelu*. lib. 111. vers. 479.

Cuncta gelu canaque aeternum grandine testis.
vers. 534.

— atque una pruinae
*Canentis, quacumque dasur permistere visus,
Ingeritur facies.*

Petron. in Satyr. cap. cxxiii.

*Prima quidem glacies & cana vineta pruina
Non pugnavit humus.*

Ovid. 111. Trist. eleg. x. vers. 10.

Terraque marmoreo candida facta gelu est.
& vers. 22.

Et nitet inducto candida barba gelu.
Claudian. in Consul. Olybr. & Prob. vers. 270.

Nm

- Summo cana jugo cohibet (mirabile dictu!)
 Vicinam flammis glaciem; aeternoque rigore
 Ardentes horrent scopuli: stat vertice celsi
 Collis hiems, calidaque nivem tegit atra favilla.
 70 Quid referam Aeolio regnatas nomine terras?
 Ventorumque domos, atque addita claustra procellis?
 Hic versi penitus Pelopœa ad regna Pachyni
 Pulsata Iönio respondent saxa profundo.
 Hic, contra Libyamque situm Caurosque furentes,
 75 Cernit devexas Lilybaeon nobile Chelas.
 At, qua diversi lateris frons tertia terris
 Vergit in Italiam prolato ad litora dorso,
 Celsus harenosa tollit se mole Pelorus.
 His longo mitis placide dominator in aevo

Praefuerat

Non canas vestita nives, non aspera ventis.
 atque ita passim.

v. 67. Vicinam flammis glaciem] Senec. Epist. lxxix. Sed reservemus ista, tunc quaesituri, cum tu mihi scripseris, quantum ab ipso ore montis nives absint, quas ne aestas quidem solvis: adeo tutae sunt ab igne vicino.

v. 69. Calidaque nivem tegit atra favilla] Neque hic recipiendam puto Dausqueji conjecturam *altamque*, vel *canamque nivem*. Fortasse tamen legendum *calidamque nivem tegit atra favilla*.

v. 70. Aeolio regnatas nomine terras] Aeolio numine opinor. N. HEINSIUS. Has voces librarii quam frequenter inter se commutant. vide infra ad lib. xvi. vers. 653. Haud temere tamen hic vulgata scriptura rejicienda est. *Aeolium* enim nomen Graeca locutione pro Aeolus accipi potest. Supra lib. iv. vers. 731. *Latius lacrimabile nomen Hannibal*. lib. v. vers. 161. *veriti transcendere nomen Hiberi*. ubi quaedam vide. Alia habent G. Canter. ii. Novar. Lection. cap. x. Jos. Scalig. ad Catull. pag. 176. Salmas. ad Solin. pag. 73. Barth. ad Claud. bell. Gild. vers. 304. & Weitz. ad Valer. Flacc. lib. i. vers. 794.

v. 72. Hic versi penitus Pelopeia ad regna Pachyni] Hinc malim, & mox, *Hinc contra Libyamque situm*. N. HEINSIUS. Priscæ editiones, Romana princeps, Parmensis, Mediolanensis & aliae utroque loco *Hic* legunt, non *Hinc*. deinde notat Doctissimus Dausquejus ad hunc locum, syllabam priorem *vũ Pachynus* Silium corripuisse, sed poetis *utibilibus* (ita loquitur) seu magis usitatum esse, ut eam producant; quam in rem duo Nasonis loca laudavit, alterum ex xiiii. Metam. 725.

E quibus imbriferus versa est Pachynus ad Austros. alterum ex v. Metam. vers. 351.

Læva, Pachyne, tibi: Lilybaeo crura premuntur. Sed priori loco scripti habent *est versa Pachynos*, vel *obversa Pachynos*, quorum illud Ciofan. hoc N. Heinsius probavit: posteriori vero ipse Ovidius primam syllabam etiam brevem fecit; ut in his si-

milibusve Dausqueji inconsiderantiam satis mirari nequeam. Nam si unum Nasonis corruptum locum excipias, omnes poetæ primam in voce *Pachynus* longam faciunt: secundae vero modulæ apud Dionys. Perieg. ejusque interpretem Priscianum communis est. Deinde pro *Pelopeia ad regna* Putean. codex *Pelopi ad regna*, Colon. *Pelopæa*: atque ita ad marginem Sili emendarat Illustrissimus Scaliger, quod & Nic. Heinsius in contextum recipi voluit.

v. 74. Libyamque situm Caurosque furentes] *Libyamque* Puteaneus, innox tertia terræ, non *terris*, scripti. N. HEINSIUS. *Libyamque situm* pessime priscæ editiones. Colonienfis & Oxoniensis codex nihil mutant. *Cauri* autem *furentes*, ut apud Aufon. Mosell. vers. 292.

Non hic dira freti rabies, non saeva furentum Proelia Caurorum.

austros furentes habes apud Maron. i. Aen. vers. 52. quod Servius eo loco ad imitationem Ennii dictum notat, cui *venti furentes* vocantur. & ita *rabidi venti* saepius apud poetæ occurrunt, quos nonnumquam librarii in *rapidi* mutarunt. Variant autem sententiis auctores prisci super situ promontiorum Siciliae, de quo vide Cluver. i. Sicil. Antiq. cap. iiii. pag. 49.

v. 75. Cernit devexas Lilybaeon nobile Chelas] Nec per *Chelas* cum Dausquejo colles gemellos intelligerem, quorum in descriptione Siciliae Plinius meminit lib. iii. cap. viii. neque cum Ortelio duo Africae promontoria Apollinis & Mercurii, quae sinum Karthaginensem veluti duabus cancrorum chelis amplectuntur. Recte enim olim Marfus & ex eo Cellarius docuerunt, per *chelas* intelligi signum coeleste, alio nomine *libra* dictum, cui subjacet Africa, quam Lilybaeum respicit.

v. 79. His longo mitis placido dominator in aevo] *His longum* corrogo; vel *placide praefuerat*, quod in scriptis est; idque tutius sequemur, cum & Gronovio placuerit Observationum iteratae editionis

Tttt

libro

- 80 Praefuerat terris Hieron, tractare sereno
Imperio vulgum pollens, & pectora nullo
Parentum exagitare metu, pactamque per aras
Haud facilis temerare fidem, socialia jura
Aufoniis multos servarat casta per annos.
- 85 Verum, ubi fata virum fragili solvere senecta,
Primaevae cessit sceptrum exitiale nepoti,
Et placida indomitos accepit regia mores.
Namque, bis octonis nondum rex praeditus annis,
Caligare alto in folio, nec pondera regni
- 90 Posse pati, & nimium fluxis confidere rebus.
Jamque brevi nullum, delicta tuentibus armis,
Fas notum, ignotumque nefas: vilissima regi
Cura pudor. tam praecipiti materna furori
Pyrrhus origo dabat stimulos, proavique superbum
- 95 Acacidae genus, atque aeternus carmine Achilles.
Ergo ardor subitus Poenorum incepta fovendi:
Nec sceleri mora. conjungit nova foedera, pacto,
Cederet ut Siculis victor Sidonius oris.
Sed stabant poenae, tumulumque negabat Erinnyes,
- 100 Qua modo pactus erat socium non cernere, terra.
Saevos namque pati fastus, juvenemque cruento
Flagrantem luxu, & miscentem turpia diris,

Haud

libro III. cap. VII. N. HEINSIUS. Recte viri docti placide vindicarunt; eam enim lectionem servant etiam veterrimae editiones, quam primus temeravit Nicander apud Juntas. Pariter ferme est apud Valer. Flacc. lib. VIII. vers. 14.

*Tu, precor, haec longa placidus mox sceptris senecta
Tuta geras.*

v. 84. *Multos servarat casta per annos*] Nimirum, per quinquaginta annos, teste Livio lib. XXIV. cap. IV. & cap. XXVIII.

v. 88. *Rex praeditus annis*] *perditus* in Colonienfi. forte *proditus*, pro editus aut natus. N. HEINSIUS. Celebrerrimus Burmannus N. Heinsii conjecturam *proditus* veram putat, sed exponit renunciatus, creatus: Rex creatus, cum nondum sedecim annos natus esset: quem nempe, avo Hierone moriente, quindecim ferme annorum puerum fuisse Livius testatur lib. XXIV. cap. IV. ita *prodere Flaminem, Interregem* & similia in historia Romana singulis paginis obvia sunt.

v. 89. *Caligare alto in folio, nec pondera regni Posse pati*] Elegantissime haec de filio Hieronis ait, nimium ad reipublicae aut regni gubernacula juvenem, scilicet nondum oculis rationis usu rerum apertis. at de patre contra vers. 80. *tractare sereno Imperio vulgum pollens*. BARTHIUS lib. XXI. Advers. cap. XIV. Non de filio Hieronis, sed nepote, haec dicuntur; avo enim is successit, illud *caligare* vero,

ut supra lib. II. vers. 299. *novi caecus caligine regni*.

v. 92. *Vilissima regi Cura pudor*] Male in nonnullis editionibus *regni*, quod perperam secutus est Interpres. egregie illustravit hunc locum Gronovius III. Observ. cap. VII. N. HEINSIUS. Dausque-justus ita hunc locum interpungebat, & legebat, *vilissima regni Cura. pudor!*

v. 93. *Tam praecipiti materna furori*] tum scribendum, vel *jam*, ut initio hujus libri *jam reddere sonus aratri*. & sic saepe alias. N. HEINSIUS. tum habet Mediolanensis editio. potest tamen & vulgata scriptura servari, in quam libri scripti & editi reliqui conspirant.

v. 95. *Aeternus carmine Achilles*] Id est, Homeri Iliade aeternum nomen consecutus. Hinc Scipio Achillem felicem praedicat, quod Homerum praeconem facinorum adeptus sit, supra lib. XIII. vers. 796.

Felix Aeacida, cui tali contigit ore

Gentibus ostendi! crevit tua carmine virtus.

v. 97. *Nec sceleri mora. jungit nova foedera pacto*] Fortasse *conjungit*, ut constat versus. D. HEINSIUS. Videtur correxisse in *jungit* vocula *quin*, prisca majusculis literis duas exprimendi ratione, *quin jungit enim*. BARTHIUS lib. IX. Advers. cap. III. Versus manifeste claudicat. Probe parens meus *conjungit*. Possis etiam *junguntur nova foedera pacto*, pacificenti, ut Karthaginienfes cederent Sicilia, quod &

- Haud ukra faciles, quos ira metusque coquebat,
 Jurati obtruncant: nec jam modus ensibus: addunt
 105 Femineam caedem, atque infantum rapta fororum
 Corpora prosterunt ferro. nova saevit in armis
 Libertas, jactatque jugum. pars Punica castra,
 Pars Italos & nota volunt; nec turba furentum
 Desit, quae neutro sociari foedere malit.
 110 Tali Trinacriae motu, rebusque Sicanis
 Exitio regis trepidis, sublimis honore
 (Tertia nam Latios renovarat purpura fasces)
 Marcellus classem Zancleis appulit oris.
 Atque ubi cuncta viro, caedesque exposita tyranni,
 115 Ambiguaeque hominum mentes; Karthaginis arma
 Quos teneant, & quanta, locos; quod vulgus amicum
 Duret Trojugenis; quantos Arethusa tumores
 Concipiat, perstetque suas non pandere portas;
 Incumbit bello, ac totam per proxima raptim
 120 Armorum effundit flammato pectore pestem.
 Non aliter Boreas, Rhodopes a vertice praeceps
 Cum sese immisit, decimoque volumine pontum
 Expulit in terras, sequitur cum murmure molem
 Ejecti maris, & stridentibus affremis alis.
 125 Prima Leontinos vastarunt proelia campos,

Regnatam

& Interpreti video placuisse. vel etiam *jungebat*. Barthius,

Nec sceleri quin jungit enim nova foedera pacto. audacissima, mehercules, conjectura. N. HEINSIUS. Possset etiam cum Celebrissimo Burmanno legi,

Nec sceleri mora fit. jungit nova foedera.

v. 97. *Pacto Cederet ut Siculis &c.*] *to pacto* Ductissimus Dausquejus optime contra nonneminem defendit, qui *pactus* reponebat; nonnullisque, tum ex Silio, tum ex aliis auctoribus, exemplis docet, *pacto* hic poni pro postquam pepigisset. Ita & Livius locutus est lib. xxviii. cap. xxi. *Quidam, quas disceptando controversias finire nequierant, aut noluerant, pacto inter se, ut victorem res sequeretur, ferro decreverunt.* quod cum eruditissimo Gronovio nolim mutari in *pacti*. Tacit. ii. Annal. cap. vii. *Ipse, audito castellum, Luppiae flumini appositum, obsideri, sex legiones eo duxit.* Similia plura videnda sunt apud Doufam comment. ad Horat. cap. viii. Colvium ad Appul. i. Metam. pag. 6. N. Heinsium ad Vellej. Paterc. lib. i. cap. vii. J. Fr. Gronov. ad Livii lib. i. cap. xli. Perizonium ad Sanct. Minerv. lib. iii. cap. ix. & Bentlej. ad Horat. i. sermonum ecl. vi. vers. 126.

v. 102. *Miscenem turpia duris*] *diris* in Colonienfi rectius. Puteaneus *dictis*. N. HEINSIUS. Has voces librarii crebro commutarunt inter se. vide infra ad vers. 127. In Oxon. codice manifesto errore du-

cis scriptum est; ita tamen, ut librarium duris cogitasse inde appareat.

v. 103. *Quos ira metusque coquebat*] Supra lib. iv. vers. 540. *Cui Consul, namque ira coquit.* Virgil. vii. Aen. vers. 345.

Femineae ardentem curaeque iraeque coquebant. ubi videndus Germanus.

v. 112. *Tertia nam Latios renovarat purpura fasces*] *revocarar* in Puteaneo. N. HEINSIUS. Saepes has voces turbarunt librarii. vide supra ad lib. iv. vers. 15. lib. x. vers. 634. lib. xi. vers. 8. lib. xiii. vers. 123. Gronovium ad Senec. ii. de benefic. cap. xi. N. Heinsium ad Nason. vii. Metam. vers. 177. & Broekhus. ad Propert. lib. iii. eleg. x. vers. 35. Propter auctoritatem tamen ceterorum codicum, qui vulgatam lectionem servant, nihil hoc loco mutarem. Deinde, pro *Tertia*, Scaliger ad Euseb. Chron. pag. 139. hunc locum laudans, *Tertio* habet, sive vir Illustrissimus ita legendum existimet, sive errore librarium. Sed *Tertia* recte se habet.

v. 122. *Decimoque volumine pontum Expulit in terras*] Fluctum decumanum intelligit, poetis passim celebratum. Plura vide apud Polit. in Miscell. cap. lxxxvi. Meminit ejus Tertull. etiam in Pall. cap. 2. *Sic & mari fides infamis, dum & flabris aequae mutantibus de tranquillo probum, de flustris temperatum, & extemplo de decumanis inquietat.* Graecis *τεχνημία* dicitur, ut apud Aristaeon. lib. i. epist. xvii. & alibi.

v. 125. *Leontinos campos*] Vide Cluver. i. Sicil.

Tttt 2

Ant.

- Regnatam diro quondam Laestrygone terram.
 Instabat ductor, cui tarde vincere Grajas
 Par erat, ac vinci, turmas. ruit aequore toto;
 (Femineum credas maribus concurrere vulgum)
 130 Et Cereri placitos fecundat sanguine campos.
 Sternuntur passim; pedibusque evadere letum
 Eripuit rapidus Mavors. ut cuique salutem
 Promisit fuga, praeveniens dux occupat ense.
 Ite, gregem metite imbellem, ac succidite ferro,
 135 Clamat, cunctantes urguens umbone catervas.
 Pigro luctandi studio certamen in umbra
 Molle pati docta, & gaudens splendere olivo,
 Stat, mediocre decus vincentum, ignava juvenus.
 Haec laus sola datur, si viso vincitis hoste.
 140 Ingruit, audito ductore, exercitus omnis;
 Solaque, quod superest, secum certamina morunt,
 Quis dextra antistat, spoliisque excellat opimis.
 Euboici non, per scopulos illisa Caphareo,
 Euripi magis unda furit; pontumve sonantem
 145 Ejicit angusto violentius ore Propontis;

Nec

Ant. cap. x. pag. 126.

v. 126. *Regnatam diro quondam Laestrygone terram*] diro ex scriptis. N. HEINSIUS. Sic supra vers. 33.

Post dirum Antiphatae sceptrum & Cyclopia regna.

Antiphates autem Laestrygonum rex fuit, qui *cruentus* dicitur apud Statium lib. i. silv. iii. vers. 84. *latusque cruenti Antiphatae*. Pariter peccatum apud Rutil. i. Itin. vers. 382.

Hospite conductor dirior Antiphate.

ubi vulgo *durior* editur. Librariorum culpa passim voces *dirus* & *durus* in *Mistis* turbantur. Vide supra ad lib. v. vers. 206. lib. ix. vers. 637. lib. xi. vers. 12. lib. xii. vers. 385. lib. xiv. vers. 103. & 619. lib. xvii. vers. 192. Pierium ad Maron. xii. Aen. vers. 199. Gifanii Indic. Lucret. in voce *Victus & Vincit*, N. Heinsium ad Claudiani ii. in Rufin. vers. 89. ad i. in Eutrop. vers. 4. de laudib. Serenae vers. 163. ad Nason. iii. Metam. vers. 353. & 694. ad iv. Fastor. vers. 53. Valer. Flacc. lib. iii. vers. 610. doctos interpretes ad Horat. lib. ii. od. xii. vers. 2. Broekh. ad Propert. lib. iii. eleg. xi. vers. 53. & eleg. xxii. vers. 20. Bentlej. ad Horat. lib. iii. od. xxiv. vers. 6. aliosque. Ita forsitan emendandum apud Priscian. in Perieg. vers. 701.

Omnia sed diri superans audacia lucri.

in optimis editionibus nunc *duri lucri* legitur. De Laestrygonibus autem, quos nonnulli Siciliae partem tenuisse volunt, consule Cluver. i. Sicil. Ant. cap. ii. pag. 15. & cap. x. pag. 129.

v. 129. *Femineum credas maribus concurrere vul-*

gum] Multitudo variarum nationum, concurrens exercitui unius gentis & disciplinae certae, pro feminis habetur. Curtius Alexandri ad suum militem verbis. *Irent, & imballibus feminis aurum viri eriprent.* BARTHIUS lib. xxii. Advers. cap. xiv. Per *vulgum femineum* Silius Siculos intelligit ob ignaviam. Communi enim convitio homines timidi & imbelles *feminae* vocantur. vide supra ad lib. ii. vers. 361. Barthius haec male ceperat.

v. 130. *Et Cereri placidos fecundat sanguine campos*] *Lege placitos.* D. HEINSIUS. *Cereri placitos* malo cum Colonienfi. Sic apud Valerium Flaccum, *placitosque Deis ne deferat actus.* atque ita coniecerat parens meus. vide notas ad lib. i. vers. 11. N. HEINSIUS. Recte *placitos* viri docti, quomodo Marfus & alii jam ediderunt. Simili modo Allifanus ager, qui vini feracissimus est, *luccho haud inamatus* dicitur lib. xii. vers. 526. *fecundat sanguine* autem, ut supra lib. iii. vers. 261. *uberius Rutulo nunc sanguine Thapsus.* Virgil. i. Georg. vers. 490.

Nec fuit indignum Superis, bis sanguine nostro Emasbiam & latos Haemi pinguis scire campos. Petron. in Satyr. cap. cxx.

Extulit in lucem nutritas sanguine fruges.

ubi vide, quae viri docti notarunt.

v. 134. *Ite, gregem & metite imbellem*] *ti & tollendum*, sic iubente libro Colonienfi & Parmensi editione. N. HEINSIUS. Copula & adest etiam a codice Oxoniensi & omnibus praeis editionibus ante Nicandri Iustinam, qui primus inepta hac interpositione Silius manum corrupt.

v. 136. *Pigro luctandi studio &c.*] De exercitu Eutropi

- Nec fervet majore fretum rapiturque tumultu,
 Quod ferit Herculeas extremo Sole columnas.
 Mite tamen dextrae decus inter proelia tanta
 Enituit fama. miles Tyrrhenus, (Asilo
 150 Nomen erat) captus quondam ad Thrasymena fluentia,
 Servitium facile & dominantis mollia iussa
 Expertus Beryae, patrias remearat ad oras
 Sponte faventis heri; repetitisque impiger armis
 Tum veteres Siculo casus Mavorte piabat.
 155 Atque is, dum medios inter fera proelia miscet,
 Illatus Beryae, cui, pacta ad regia misso
 Poenorum a populis, sociataque bella gerenti,
 Aerato cassis munimine clauserat ora,
 Invadit ferro juvenem, trepideque ferentem
 160 Instabiles retro gressus prosternt harena.
 At miser, audita victoris voce, trementem
 Cunctantemque animam Stygia ceu sede reducens,
 Cassidis a mento malefidae vincula rumpit,
 Jungebatque preces, atque addere verba parabat.

Sed,

Eutropii similia habes apud Claudian. II. in Eutrop. vers. 407.

*Pulcher & urbanae cupiens exercitus umbrae,
 Assiduus ludis, avidus splendore lavacris,
 Nec soles imbre sine pati.*

Alia vide apud Daufquejum ad hunc locum.

v. 139. *Si visis vincitis hoste*] In hoc, quo Caesareum illud alluditur, *Veni, vidi, vici*, scribendum putem, *si visis vincitis hostem*: quod nervosius, & menti Silianae magis aptum. BARTHIIUS lib. IX. Advers. cap. III. *si visis vincitis hostem* Barthius; non placet. *si visis vincitis hostem* Gronovius curis secundis Observ. III. cap. VII. N. HEINSIUS. Barthianum *si visis vincitis hostem*, confirmatur fere epigrammate in Catalect. Pithoei lib. II. pag. m. 51.

Conspetu devicta tuo, Germanice Caesar.

v. 141. *Secum certamina norunt*] *morunt* omnino scribendum, quidquid obstant codices vetusti. mox Euboica Colonienfis. N. HEINSIUS. Silius lib. I. vers. 6.

Gens Cadmea super regno certamina movit.
 lib. II. vers. 46.

Si taedet coepta, culpandave movimus arma.
 vers. 230.

Spirantem credas certamina anhelam moventem.
 lib. VII. vers. 569.

Non graviore movent venti certamina mole.
 lib. IX. vers. 282.

Sic ubi prima movent pelago certamina venti.
 Lucan. lib. III. vers. 120. *sed pars vilissima rerum
 Certamen movisset opes.* Ita frequenter peccarunt librarii, ut supra lib. XIII. vers. 257. vide Nic. Hein-
 sium ad Nason. epist. VII. Heroid. vers. 85. epist.
 XVIII. Her. vers. 5. ad III. Pastor. vers. 347. & J.

Fr. Gronov. I. Obs. cap. XV.

v. 149. *Asilo Nomen erat*] *Asilo* Colonienfis. N. HEINSIUS. Non aliter etiam priscas editiones Romana princeps, Parmensis ac Mediolanensis. *Asylas* quidam Maroni saepius memoratur, quod Servius ad XII. Aen. vers. 127. *Etruscum nomen* esse notat.

v. 152. *Expertus Berrae*] *Boreae* Puteaneus & priscas editiones: *Beryae* Colonienfis, etiam infra; quod amplector. Idem Colonienfis patrias *Beryae remearat. remearat* etiam Puteaneus & editi antiquitus. Mox tamen, pro *Berrae*, Parmensis editio *Verri*. N. HEINSIUS. In Oxoniensi etiam libro & editionibus Romana principe ac Mediolanensi, tum hoc loco, tum mox *Boree* est, ut & *remearat*, pro *remeabat*. Errat autem Cellarius, qui Beryan hunc Leontinum fuisse existimat, cui Asilus servierat. Poenus enim fuit, a Karthaginensibus ad Hieronymum regem foederis firmandi causa missus, eaque occasione se Siculis seu Leontinis cum Romanis bellum gerentibus socium adiunxit: quae omnia ex Sili verbis colliguntur.

v. 159. *Invadit juvenem ferro*] Libri scripti Oxoniensis & Puteaneus *Invadit ferro juvenem*, quod Illustrissimus Heinisus in contextum recepit; in notis vero monere omisit.

v. 161. *At miser*] *At* Colonienfis & Puteaneus cum editione Parmensi. N. HEINSIUS. Pariter & codex Oxoniensis cum editione Romana principe & Mediolanensi. Vide supra ad lib. VI. vers. 190.

v. 162. *Animam Stygia tunc sede reducens*] Praestantissimus codex Colonius *Stygia ceu sede reducens*, quod omnino admittendum. Mox & *vincula rumpit*.

Tttt 3

pit,

- 165 Sed, subito aspectu & noto conterritus ore,
Tyrrenus ferrumque manu revocavit, & ultro
Talia cum gemitu lacrimis effudit obortis:
Ne, quaeso, supplex lucem dubiusque precare:
Fas hostem fervare mihi. multo optimus ille
- 170 Militiae, cui postremum est primumque, tueri
Inter bella fidem: tu letum evadere nobis
Das prior, & servas nondum servatus ab hoste.
Haud equidem indignum memet, quae tristitia vidi,
Abnuerim, dignumque iterum in pejora revolvi;
- 175 Si tibi per medios ignes mediosque per enses
Non dederit mea dextra viam. sic fatur, & ultro
Attollit, vitaeque exaequat munera vitae.
At, compos Sicula primum certaminis ora
Coepti, Marcellus victricia signa, quieto
- 180 Agmine progrediens, Ephyraca ad mœnia vertit.
Inde Syracosias castris circumdedit arces.
Sed ferri languebat amor. sedare monendo

Pectora

pit, non rupit, scripti. N. HEINSIUS. Codex Oxoniensis proxime verum *Strygia cui sede.*

v. 165. *Noto conterritus ore*] Membranae Oxonienses *conterritus ore*: sed non sequor.

v. 167. *Lacrimis effudit obortis*] *effundit* Puteaneus & editio Parmensis. N. HEINSIUS. *effundit* etiam Romana princeps & Mediolanensis editio. Idem libri cum Parmensi editione *abortis*, quod Gebhardus plurimis locis Ovidio asserere conatus est i. Crep. cap. xii. sed frustra.

v. 170. *Cui postremum est primumque*] Proverbialis est locutio, de qua vide Erasmi in Adagiis tit. 2.

v. 177. *Vitaeque exaequat munera vitae*] Possis & *victorque exaequat*. N. HEINSIUS.

v. 179. *Marcellus coepti*] *Coepti Marcellus* in scriptis. Editio Parmensis,
At campis Sicula primi certaminis ora
Captis Marcellus.

N. HEINSIUS. Cum Parmensi faciunt editiones Romana princeps & Mediolanensis. Sed male.

v. 183. *Iras avellere auebat*] Ex scriptis editisque vetustioribus *evellere. habebat* in Puteaneo. N. HEINSIUS. Vulgatae lectionis sonus *avellere auebat* auribus ingrator est. Nata autem est ea lectio ex editione secunda Marci Veneta, ubi operarum errore *avellere* legitur, cum in priori reliquisque antiquioribus sit *evellere*. Typographorum somnia tamen, quam ipsam Silii manum, secuti editores maluerunt. Pro *auebat*, etiam Oxon. codex *habebat* sollemniter peccato. Vide infra ad lib. xvi. vers. 209. In Colonienfi est *havebat*.

v. 184. *Nec (renuant si forte sibi, & si mitia male Credant esse metum) laxis aufertur omissa* &c.] Accutum aliquid in hoc est, nec scio an haecenus in-

tellestum, de Marcello, qui, obsidens Syracusas, malebat componere rem tradita, quam urbem excindere. In MS. *servatur omissa* repertum est. Illa vero *sibi credant* de Syracusanis ipsis capienda sunt: nam ii metu omnia perdebant, ut pluribus modo dixit Silius. Si exemplo suo credant, mitia optare Mercellum ex metu dubii eventus &c. Quare distinctio corrigenda est, *renuant si forte; sibi & si mitia malle*. BARTHIUS lib. ix. Advers. cap. 111. *servatur omissa* codices vetusti scripti rectius, cum editionibus priscis, quod ex Oxonio jam monuit Barthius. Idem Barthius *renuant si forte; sibi & si mitia malle*. Sed egregie locum hunc illustrat in observationibus secundae curae Gronovius libro 111. cap. vii. ubi de *omittendi* verbo nonnulla adfert. *omittere* pro remittere. N. HEINSIUS. Quae vir summus J. Fr. Gronovius illustrando Silio notavit dicto loco, adscribam. Positis nempe Barthii verbis subdit: „Hoc quidem vanum est: sed *et servatur* fanciunt quoque ambae vetustae editiones: & potest defendi, si *et Nec* resolvas in *Et non*. Et non omissa, siue diligens, laxis & remotioribus ab urbe claustris, obsidio servatur a Marcello, si forte repellant sese, &c., quod solet fieri, credant diffidentia virum pacem offerri a Romanis. Nihil de Syracusanorum metu & exemplo Silius, etsi alias Siculos satis ignavos pinxerit. *omissus*, ut apud Terentium in *Heaut. act.* v. scen. 11. *Ubi te vidi esse animo omisso*. & *Adelph.* act. v. scen. 111. *At enim metuas, ne ab re sint tamen Omissores paullo. sic omisso in scribendo. Servatur obsidio, ut servare vigilias*. Seneca de tranquill. anim. cap. 111. *Vigiliasque servas & armamentario praest*. Haec vir summus, quae vestigia & doctiora esse, quam Barthiana, nemo est, qui

- Pectora caeca virum, atque iras evellere avebat.
 Nec (renuant si forte sibi, & si mitia malle
 185 Credant esse metum) laxis servatur omissa
 Obsidio claustris; quin contra intentior ipse
 Invigilat cautis, frontem imperterritus, armis:
 Et struit arcana necopina pericula cura.
 Haud secus Eridani stagnis ripave Caystri
 190 Innatat albus olor, pronoque immobile corpus
 Dat fluvio, & pedibus tacitas eremigat undas.
 Interea, dum incerta labat sententia clausis,
 Exciti populi atque urbes socia arma ferebant:
 Incumbens Messana freto, minimumque revulsa
 195 Discreta Italia, atque Osco memorabilis ortu:
 Tum Carane, nimium ardenti vicina Typhoeo,
 Et generasse Pios quondam celeberrima Fratres,
 Et, cui non licitum fatis, Camarina, moveri.
 Tum, quae nectareis vocat ad certamen Hymetton,
 200 Audax Hybla, favis, palmaeque arbuta Selinus:

Et,

qui dubitare potest.

v. 187. *Fronte imperterritus armis*] Melius eadem membranae *frontem imperterritus*. BARTHIUS lib. ix. Advers. cap. iiii. *fronte imperterritus* Colonienfis; *nunc imperterritus* in Putcaneo; *tunc* vetustae editiones. perperam. scribe *frontem imperterritus*, qui Silio sollempnis est Graecismus. atque ita Barthius quoque ex codice Oxonio, succenturiante Gronovio. N. HEINSIUS. Romana princeps cum Mediolanensi, Marfi, & nonnullis aliis editionibus vulgatum servant. Sed recte viri docti *frontem imperterritus* vindicarunt. Vide de hoc Graecismo supra ad lib. xi. vers. 43.

v. 194. *Incumbens Messana freto*] *Messena* Colonienfis: quomodo apud Plinium *Zanclaei Messeniorum in freto Siculo*. Graecis *Μεσσηνίων*. In Graecis numismatis ut plurimum *ΜΕΣΣΑΝΙΩΝ* occurrit. exstat tamen apud Parutam nummus argenteus in quo Latinis literis *MESSENION*, & alius in quo *MES-SANI*. N. HEINSIUS. Etiam codex Oxon. *Messena*. De hac urbe vide Cluver. i. Sicil. Antiq. cap. vi. pag. 81.

v. 196. *Tum Catane*] *Catane* editio Gryphii & Parmensis vetusta Graecorum more. *KATANAION* nummi septem aut octo apud eundem Philippum Parutam diversi exstant, in quibus Amphinomus & Anapis, Pii fratres vulgo dicti, ex incendio Aetnaeo patrem matremque efferentes exhibentur. N. HEINSIUS. *Catane* hoc loco legendum esse censuit etiam Cluver. i. Sicil. Ant. cap. ix. pag. 116. ubi, pluribus de hac urbe agens, docet, eam Graecis *Κατάνη* dici, eorumque exemplo Latinis semper *Catanen* vel *Catanam* vocandam; *Catimen* vero posterioris aevi exscriptorum more factum putat. Contrarium tamen voluit Salmast. in exercit. Plin.

pag. 78. Certe, si non ubique, hoc saltem loco *Catane* scribendum videtur. cum enim Silius nomen hujus urbis Graeco more per secundam vocalem terminaverit, non vero primam, ut Romani solent, ad eorum etiam exemplum secundam syllabam per *a Catane*, non per *i*, scripsisse puto. Non aliter etiam manu docta ad marginem editionis Romanae principis, in qua male *Cathene* editur, emendatum vidi. Poeta autem in deplorando miserabile Catanes fatum imitatur Maron. ecl. i. vers. 28.

Mantua vae miserae nimium vicina Cremonae!

v. 197. *Generasse Pios quondam celeberrima Fratres*] De piis fratribus plenius agunt Cluver. i. Sicil. Ant. cap. ix. pag. 120. Salmast. in exercit. Plin. pag. 78. N. Heinſius & Barth. ad Claudiani Idyll. de Piis Fratribus, & tandem Olear. ad Philostr. vit. Apollon. Tyan. lib. i. cap. xvii.

v. 198. *Non licitum fatis Camarina moveri*] Eadem editiones *Camarina*. & hoc Graecorum more. Apud Maronem tamen tertio Aeneidos scripti constanter *Camerina*. Apud Plinium codices variant. N. HEINSIUS. *Camarina* Oxonienſis etiam codex cum editionibus Romana principe, Marfi & Martini Herbipolenſis. N. Heinſius vero ad Claudiani ii. de Rapt. Proſerp. vers. 52. monet, libros antiquos ejus poetae, ut & Maronis ac Naſonis, semper *Camerina* habere, non *Camarina*, contra quam apud Silium solet. Pierius tamen ad Maron. iii. Aen. vers. 701. scribit, se in quibusdam ejus poetae codicibus id nomen etiam per *e* exaratum reperisse. Vide, quae de hac urbe & juncta palude habet Cluver. i. Sicil. Ant. cap. xiv. pag. 192.

v. 200. *Audax Hybla, favis*] Cluver. ii. Sicil. antiq. cap. viii. pag. 333. docet, tria hujus nominis oppida

Et, iusti quondam portus, nunc litore solo
 Subsidium infidum fugientibus aequora, Myle.
 Necnon altus Eryx, necnon & vertice cello
 Centuripae, largoque virens Entella Lyaeo,
 205 Entella, Hecoreo dilectum nomen Acestae.
 Non Thapfos, non e tumulis glacialibus Acrae
 Defuerunt: Agathyrna manus, geminoque Lacone

Tyndaris

oppida in Sicilia fuisse, quorum primum *Hyblam* majorem vocabatur, & in agro Catinensi situm erat; alterum *Hybla parva*, cognomento *Galeotis* & *Megara*, inter Syracusas Leontinosque positum; tertium *Hybla minor*, cognomento *Hiraea*, omnium minimum, inter Gelam & Pachynum. De priori agit d. loco, de secundo oppido lib. i. Sicil. Ant. cap. xi. pag. 131. de tertio lib. ii. cap. x. pag. 351. Ex tribus autem his illi Hyblae, quae & *Megara* dicta est, praestantissimi mellis proventum vindicavit. Et ita Servius ad Maron. ecl. i. vers. 55. *Hyblaeas apes* exponens, ait, *Hybla vel Hyble oppidum est Siciliae, quod nunc Megara dicitur*. Quod si verum, dicendum, omnino aliud sensisse Silium, qui hoc loco Hyblam melle nobilem inter eas urbes, quae Romanis favebant, memoravit: infra vero vers. 274. *Megaram* recenset inter eas, quae a partibus Poenorum steterunt.

200. *Palms quoque onusta Selinis*] *palmaeque arbusulae Selinus* scribendum. nam in codicibus manu exaratis & primis editionibus constanter *palmaeque arbusulae*. quomodo apud Lucan. *arbusula palmarum drives Idume. palmosa Selinus* Maroni sub finem tertii libri Aeneidos, ubi hunc locum pluribus illustramus. Veram quoque lectionem subodoratus est in Observationibus exactissimus Gronovius lib. i. cap. vii. quamquam secundis curis subdubitare videtur, ne quid aliud lateat sub voce *arbusula*; ac proinde optat rescribi, *palms Phoenice Selinus*, vel quid simile. sed mutatione hac non opus. N. HEINSIUS. Adi Cluver. i. Sicil. Antiq. cap. xviii. pag. 225.

v. 202. *Myle*] *Mylae* opinor. à *Μύλαι* Graecis. sic & Plinius lib. ii. cap. 97. & Paternus, & Suetonius Tranquillus, praeter complures Graecos, in quibus Thucydides, Ptolemaeus, Scylax, Dion, Stephani Byzantii epitome, Appianus, Strabo, alii: qui cum omnes plurali numero efferant, solum Silium in contraria ivisse non sit verisimile. Quamquam habeo compertum, variare nonnumquam scriptores in nominibus propriis; sic Athenae, Thebae, Mycenae, Aphidnae, Cymae aliaeque ejusmodi plura numero etiam singulari effertur. Sed *Mylarum* nullum exemplum aliud occurrit. N. HEINSIUS. Confule Cluver. ii. Sicil. Ant. cap. v. pag. 300. Locus autem Livii a Dausquejo laudatus, lib. xxiv. cap. xxx. *Quae ad Mylam falso nuntiata erant*, non pertinet ad hujus nominis urbem, sed ad fluvium Mylam, de quo vide

Cluver. i. Sicil. Antiq. cap. xi. pag. 135.

v. 203. *Eryx*] Adi Cluver. ii. Sicil. Antiq. cap. i. pag. 238.

v. 203. *Necnon e vertice cello Centuripe*] *necnon* & ex Puteaneo. praeterea *Centuripae* ex Colonienfi; nisi mavis *Centoripae*, quomodo in vetustis nummis hujus oppidi passim occurrit, KENTOPINION. Nam quamquam Graecis auctoribus ipsum oppidum τὰ Κεντρίπαι ut plurimum dicitur, tamen in Ptolemaeo occurrunt αἱ Κεντρίπαι. & sic Latini plerumque, nam in Cicerone, Plinio, Solino *Centuripis* plurali numero invenias. N. HEINSIUS. De hoc oppido agit Cluver. ii. Sicil. Antiq. cap. vi. pag. 308. Non male autem Illustrissimus Heinsius ex Puteaneo *nec non* &. Supra lib. xi. vers. 111.

*Nec non & foribus prope Campana juvenis
 Extulit ipsa gradum.*

vers. 279. *Nec non & certis struitur penus*. Virgil. i. Aen. vers. 707.

*Nec non & Tyrii per limina laeta frequentes
 Convenere.*

Lucan. lib. vii. vers. 56.

Nec non & reges populi que queruntur Eoi.

Saepe vero ita peccarunt librarii. vide infra ad vers. 549.

v. 204. *Virens Entella Lyaeo, Entella Hecoreo* &c.] Ad intellectum horum verborum consulendus Cluver. ii. Sicil. Ant. cap. xii. pag. 376.

v. 206. *Non Thapfos*] Scribendum *Thapfos* addita aspiratione; Graecis enim Θάψος. & sane in nonnullis vetustis exemplaribus Maronis Nasonisque additur aspiratio illi nomini. N. HEINSIUS. Vide Cluver. i. Sicil. Antiq. cap. xi. pag. 137.

v. 206. *E tumulis glacialibus Acrae*] Cluver. ii. Sicil. Antiq. cap. x. pag. 352.

v. 207. *Defuerint Agathyrna manus*] Quis credat, Silium tam graviter impegisse, adeoque sui esse oblitum, ut, cum Agathyrnam mox catalogo Punicarum partium sit accensurus, nunc Romanis faventem eandem describat? sequitur nimirum infra,

Mille Agathyrna dedit perflataque Stromgils Ausiris.

quapropter vide, ne restituendum hoc loco sit *Agyrina*, vel *Agyrena manus*. Nam Stephano Byzantio Ἀγύρνα, quae aliis Ἀγύριον. hinc Ἀγυρναίοι Diodoro Siculo, qui Ἀγυρναίοι in antiquis nummis passim. Agurium, sive Agyrina, oppidum, quod Centuripis non longe distat. Haec scripseram,

Tyndaris attollens sese affluit. altor equorum
 Mille rapit turmam, atque hinnitibus aëra flammam,
 210 Pulveream volvens Agragas ad inania nubem.
 Ductor Grosphus erat, cujus caelata gerebat
 Taurum parma trucem, poenae monumenta vetustae.
 Ille, ubi torreret subjectis corpora flammis,

Mutabat

scripseram, cum, perlatis ad me secundae editionis Observationibus Gronovianis, de *Agyrena manu* id ipsum illic quoque praemonitum deprehendi, lib. III. cap. VII. Possis etiam *Abacaena manus*. nam Tyndarim & Abicaenum oppida Diodorus etiam conjungit. N. HEINSIUS. De Agyrio vel Agyrena oppido adi Cluver. II. Sicil. Antiq. cap. VI. pag. 310. de Abacaeno vero, si ita forsitan legendum placeret, cap. XII. pag. 385. Ceterum Hermol. Barbar. ad Plin. III. Hist. Natur. cap. VIII. *Agathyrfa manus* malebat. non bene.

v. 208. *Tyndaris attollens sese affluit*] Quia *Desuerunt* praecessit paullo ante, hic *affluit* malim, quam *affluit*, secutus auctoritatem Colonienfis libri. sic *superfluere* supra restituiimus lib. VIII. vers. 606. N. HEINSIUS. Sollemnis est harum vocum in libris scriptis confusio. Respice, quae notavit N. Heinsius ad Claudiani bell. Gildon. vers. 238. ad II. in Eutrop. vers. 542. etiam Broekhus. ad Propert. II. eleg. XXI. vers. 26. et IV. eleg. IX. vers. 60. De hoc oppido autem vide Cluver. II. Sicil. antiq. cap. V. pag. 208.

v. 208. *Altor equorum Mille rapit turmas atque hinnitibus aëra flammam*] *et atque* deleuimus, ut stet versus. D. HEINSIUS. In MS. Oxoniensi vera lectio est *Mille rapit turmam*. Tantundem est, ac si *et equorum* bis hoc loco exstaret. Qui altor equorum est, mille turmam, eorumdem scilicet, rapit. Nam & nimium pro Agrigentinis multas turmas rapere, quarum singula constant mille equitibus. BARTHIUS lib. IX. Advers. cap. III. Versus male affectus, nec pedibus sat constans. Interpres hic conjecturis abutitur. Repone *equorum Mille turmam* ex Colonienfi. nec abludit multum Puteaneus, in quo *turbam. turmam* etiam ex Oxonio Barthius. pro *flammam*, in Colonienfi *flamman*. *Acragas flammam*, quomodo *Graecia ludunt*, similiaque apud Nafonem & alios; de quibus nos ad ipsum copiose Remediis amorum vers. 164. curis secundis, & ad sextum Aeneidos Maronianae vers. 209. noster libro III. vers. 222. ex optimis membranis,

*Prodite, Calliope, famae, quos horrida coepta
 Excierint populos.*

& mox idem praestantissimus codex vers. 287.

Vos quoque desertis in castra mapalibus itis

Miseri gregibus Gaetulia sueta ferarum.

& paullo post idem liber veterrimus vers. 369.

Phocaeae dant Emporiae, dant Tarraco pubem.

Ceterum *Agragas*, pro *Acragas*, etiam in veterrimis Maronis, Lucretii, Nafonis, aliorum poeta-

rum exemplaribus exaratum invenias, uti monui ad Fastos Nafonianos libro IV. vers. 475. quam diversitatem scripturae in vetustis quoque nummis est deprehendere. N. HEINSIUS. *altor equorum* Colonienfis liber. in reliquis vero scriptis Oxon. & Putean. ut & priscis ante Juntinam editionibus *altus equorum* legitur. Primus vero Nicander *altor* apud Juntas edidit. Utraque lectio ex Marone defendi potest, qui urbem Agrigentum & in edito sitam, & generosos equos procreasse refert III. Aen. vers. 703.

*Arduus inde Agragas ostendit maxima longe
 Moenia, magnanimum quondam generator equorum.*

Perperam Dausquejus conjecit,

Mille rapit turmas, quae hinnitibus aëra flammam.

v. 210. *Pulveream volvens Agragas ad moenia nubem*] Ad quae *moenia*? Ingeniose & docte, ut omnia, Gronovius Observationum curis secundis libro III. cap. VII. ad *inania*, hoc est, ad coelum. Statius Theb. VI. vers. 710. de disco, *fugit horrendo per inania saltu*. & lib. X. vers. 527. *arsurae coeli per inania glandes*. vide ad Silii lib. VI. vers. 247. N. HEINSIUS. Recte viri docti *per inania*, pro quo alii plenius *per vacuum aëra*, vel *per inania coeli*. Virgil. III. Georg. vers. 108.

— *jamque elati sublime videntur
 Aëra per vacuum ferri, atque assurgere in auras.*
 Lucan. lib. IX. vers. 473.

Intensusque tulit magni per inania coeli.

Silius lib. IX. vers. 167.

In vacuas senior vitam disperferas auras.

Pindar. Olym. od. I.

Μητίθ' ἄλιον σκόπευ

Ἄλλο θαλασσίοτερον

Ἐν αἰθέρι φαινον ἄστρον

Ἐρήμης δὲ αἰθέρος.

Neque jam sole contempleris aliud splendidius interdus
 lucens astrum vacuum per aetherem. Vide Barth. xxv. Advers. cap. XII. Eadem lectionis diversitas est etiam apud Lucan. lib. I. vers. 24. ubi perperam Hortensius edidit *semirutis pendens quod inania testis*, pro *moenia*, ut vulgo recte legitur. De hac urbe autem vide, Cluver. I. Sicil. Antiq. cap. XV. pag. 202.

v. 211. *Ductor Grosphus erat*] *Crespus* codex Puteaneus: sed male. Grosphus nomen Siculum fuit. Scholiales Crucquianus ad Horat. lib. I. epist. XII. vers. 22. *Pompejus Grosphus amicus fuit Horatii, cu-*

V V V V

jus

- Mutabat gemitus mugitibus: actaque veras
 215 Credere erat stabulis armenta effundere voces.
 Haud impune quidem: nam dirae conditor artis
 Ipse suo moriens immugit flebile tauro.
 Venit, ab amne trahens nomen, Gela; venit Halaesa,
 Et, qui praesenti domitant perjura, Palici,
 220 Pectora supplicio; Trojanaque venit Acesta;
 Quique per Aetnaeos Acis petit aequora fines,
 Et dulci gratam Nereïda perluit unda.
 Aemulus ille tuo quondam, Polypheme, calori,

Dum

ius meminit in Odis, eques ex Sicilia oriundus.

v. 213. Ubi torreret subiectis corpora flammis.] Malim, ubi torrerent subiectae corpora flammae. N. HEINSIUS.

v. 218. Venit ab amne trahens nomen Gela] Silius imitatur illud Maronis ex 111. Aeneid. vers. 702.

Immanisque Gela, fluvii cognomine dicta.

De oppido & amne agit Cluver. 1. Sicil. Antiq. cap. xv. pag. 197.

v. 218. Venit & Haesa] Nullum in Sicilia ejus nominis oppidum: quare in Colonienſi optime venit Halaesa. quae Graecis Ἀλαίσια & Ἀλαίσιος ποταμός. incolae Ἀλαίσιοι. Suspiciati jam nonnihil sunt de vera scriptura Cluverius in Sicilia, & Interpres hoc loco. N. HEINSIUS. Vide Cluver. 11. Sicil. Antiq. cap. 14. pag. 287.

v. 219. Domitant perjura Palici.] damnant maluerim. de Palicis copiose Interpres. N. HEINSIUS. Vide etiam Cluver. 11. Sicil. Ant. cap. 1x. pag. 341. Salmaf. ad Solin. pag. 73. & Olear. ad Philostr. Apoll. Tyan. 1. cap. vi.

v. 220. Trojanaque venit Acesta] Dausquej. ad h. locum & Cluver. 11. Sicil. Antiq. cap. 11. pag. 255. eandem urbem esse statuunt, quae apud scriptores antiquos nunc Acesta, nunc Aegesta, nunc Egesta, nunc Aegesta, nunc Segesta dicitur. at fuisse contra disputat Salmaf. in Exercit. Plin. pag. 78. & seq. duas in Sicilia urbes fuisse docens, quarum altera Acesta, altera Aegesta, Egesta, & Segesta dicebatur: priorem sitam fuisse in Siciliae latere occidentali, inter montem Erycem & urbem Drepanum; alteram in latere orientali inter Syracusas & promontorium Pachynum. Sed praeslat, ipsum Salmafium adiri.

v. 221. Acis petit aequora] Vide Casaub. lection. Theocrit. cap. 11. & Cluver. 1. Sicil. Ant. cap. 1x. pag. 114.

v. 227. Hypsamque Alabimque sonoros] Hypsamque Alabimque Colonienſis bene. Duplex Hypsa videtur fuisse apud Siculos, alter Agrigento, Selnunti alter vicinus. Alabim in Aryn perperam Ortelius mutaverat; nam nihil est mutandum. nisi fortasse rescribi placet Alabumque. Nam Ptolemaeo est hic fluvius Ἀλάβος. & sane Parmenſis editio Alabumque sonorum agnoscit. Hesychio Ἀλαβός, pro

Ἀλαβόν, mendose, ut opinor, quomodo aliis dicitur. Alabimque in Puteaneo codice. N. HEINSIUS. Editiones Mediolan. pariter & Romana princeps Alabumque sonorum. Pro Alabimque, Dausquej etiam hoc loco Arynque legebat, quod Plinius simili modo Aryn & Hypsa jungat in 111. Hist. Nat. cap. viii. amnes Arys & Hypsa: pro quo tamen Salmaf. in exerc. Plin. pag. 80. ex vestigiis corruptae lectionis Achaes, Himeras, Hypsa, legendum docet. sed num vere, nunc non disputo. De Hypsa vide Cluver. 1. Sicil. Antiq. pag. xv. cap. 197. 204. & cap. xviii. pag. 230. de Alabi vero 1. Sicil. Antiq. cap. xi. pag. 133.

v. 228. Et perlucens splendenti gurgite Achaen] Vide Cluver. 1. Sicil. Antiq. cap. xv. pag. 201.

v. 229. Qui fontes, Vagedrusa, tuos] In codice scripto est Vagedrusa. Scribendum existimo vage Chrysa. Chrysa enim fluvius Siciliae, ex monte Herreo (lege Eryceo, vel Aetnaeo) Syracusas petens, ut scribit Vibius Sequester. BARTHIUS lib. 1x. Advers. cap. 111. Nullus hujus nominis fluvius in Sicilia apud scriptores occurrit: unde Ortelio videbatur scribendum Aethusa. Sed male. Syracusani enim stabant a partibus Punicis. Cluverius Vagedrusam opinatur esse amnem inter Achaten & Gelam, quem incolae nunc Manumuzzam appellant. editio Parmenſis vage drusa. sed scriptos codices videamus. in Puteaneo vage Crassa; in Colonienſi vage Chrysa. optime & verissime. Chrysam amnem designat agri Agyrini. Didor. Sicul. lib. xiv. ὁ δὲ Μάγας καταρροὺς ἐκιδρύσας ἐν τῇ τῶν Ἀγυρηνίων χώρῃ παρὰ τὸν Χρύσαν ποταμόν. Vibius Sequester, Chrysa Syracusis ex monte Heraeo. Sed auctor ille Geographiae passim fe imperitum demonstrat, dum poetarum auctoritati nimium quandoque desert. Cicero quarta Verrina cap. xliv. Chrysa est amnis, qui per Assorinorum agros fluit. is apud illos habetur Deus, & religio maxima colitur. Fanum ejus est in agro propter ipsam viam colitur. Fanum ejus est in agro propter ipsam viam, qua Assoro itur Hennam. in eo est Chrysa simulacrum praeclarum factum ex marmore. Apud Philippum Parutam sub titulo d'Assoro exstat nummus aereus, qui ab una parte lauratum exhibet caput cum inscriptione ASSORV, ab altera parte simulacrum juvenis nudi, dextra urnam, cornucopiam sinistra tenentis, addito nomi-

ne

- Dum fugit agrestem violenti pectoris iram,
 225 In tenues liquefactus aquas evasit & hostem,
 Et tibi victricem Galatea immiscuit undam.
 Necnon qui potant Hypsæque Alabimque sonoros,
 Et perlucens splendenti gurgite Achaten:
 Qui fontes, vage Chrysa, tuos, & pauperis alvei
 230 Hipparin, ac facilem superari gurgite parco
 Pantagiam, rapidique colunt vada flava Symæthi.
 Litora Thermarum, prisca dotata Camena,

Armavere

ne CRYsas. quo numismate designari hunc amnem quis dubitat? hujuscemodi numisma etiam penes se exstare asseverat Fulvius Ursinus animadvertens ad quartam Tullii Verrinam, unde & contendit, nomen id sine aspiratione scribendum esse. Haec chartae jam illeveram, cum video, eandem quoque conjecturam in mentem Barthio venisse, cum in Oxonio codice reperisset *vagedrasa*. Barthio praeluxit Vibius Sequester. is videatur, quamquam nihil praeter Vibii locum conjecturae confirmandae profert. N. HEINSIUS. Varie in hoc loco aestuavit Daufquejus, nunc *Ericusa*, nunc *Diana*, nunc *Agathyrsa* conjiciens, tandem vero sibi non liquere pronuntians. Miror viro erudito veram lectionem non suboluisse, praesertim cum in unius libri ora *Vagechrysa* fuisse ipse notet. Romana princeps & Mediolanensis editio habent duabus vocibus *Vage Drasa*. De Chrysa amne vide Cluver. 11. Sicil. Antiq. cap. vii. pag. 325.

v. 229. *Pauperis alvei Hypaten*] Ne hujusquidem nominis fluvius reperitur hic terrarum. Colonienfis *Hipparin*; Puteaneus *Ipparem*; editio Parmensis *Hypaten*. Scribe *Hipparin*, qui in Camerinum lacum se exonerat. Is autem ut *pauperis alvei* Silio dicitur, sic Nonno in Dionysiis ἀσκήκτος est lib. xiii. vers. 317.

Ἰππάρης ἀσκήκτος ἐνέγεται ἀγκύλον ὕδαρ.

Meminit ejus etiam Pindarus. male *Hypanis* legitur apud Vibium Sequesterum. in nummo Camarinae civitatis apud Fulvium Ursinum notis ad rei rusticae scriptores ἸΠΠΑΡΙΣ, qui & ipse nummus e-rasis nonnihil literis exhibetur, ni fallor, a Philippo Paruta, sub titulo *Hipparis*, cujus nominis in Sicilia oppidum nullum. referendus igitur is nummus ad Camarinam. N. HEINSIUS. Codex Oxon. *Hyparen*, editio Romana princeps & Mediolanensis *Hypatem*. Sed recte Illustrissimus Heinsius *Hipparin* emendavit, quomodo & antea scribendum hic viderat Doctissimus Cluver. 1. Sicil. Antiq. cap. xiv. pag. 196. ubi plura vide.

v. 231. *Pantagiam*] Consule Cluver. 1. Sicil. Ant. cap. xi. pag. 130.

v. 231. *Rapidi vada flava Symæthi*] *Symæthi* scribendum. nam Graecis est ΣῡΜΑΘΙΟΣ. N. HEINSIUS. Vide supra ad lib. ix. vers. 410. de hoc fluvio autem agit Cluver. 1. Sicil. Ant. cap. x. pag. 124.

v. 232. *Litora Thermarum prisca dotata Camena*] Recte *Litora Thermarum*; nam oppidum ejus nominis illic demum conditum à Romanis post deletam ab Hannibale Himeram. Perperam Interpreter *prisca dotata Camena* ad statuem Stefichori refert, cum ad ipsum Stefichorum, domo Himeræum, referri debeat. De statu Stefichoro illic positus saltem laudasset testimonia veterum scriptorum, quae nulla opinor exstare. N. HEINSIUS. Silius Thermas Himerenses respicit, post excisum oppidum Himeram ad ejus nominis fluvium conditas, ut auctor est Cic. lib. 11. in Verr. cap. xxxv. Sed cum duplex flumen Himera in Sicilia fuerit, alterum in Tyrrhenum, alterum in Libycum mare decurrens, ad quod Thermae hae sitae sint, non convenit. Cluver. lib. 11. Sicil. Antiq. cap. 111. pag. 280. Himeram ad Tuscum mare intelligit; in qua etiam opinione fuisse videtur Silius, dum Himeram mergi dicit *ponto Aeolio*, id est, Tusco, in quo sunt insulae Aeolides. Contrarium statuit Salmast. exercit. Plin. pag. 80. sed perperam, ut existimo. Pro sententia sua laudat primo Plinium, quem 111. Hist. Nat. cap. vii. Thermas ad mare Libycum collocasse opinatur. ait is, *Oppidum Acragas, quod Agrigentum nostri dixerunt, Thermae colonia, amnes Arys & Hypsa*. Sed Plinium non de Thermis Himerensibus loqui ex eo constat, quod mox *Himeram cum fluvio* recenseat inter urbes Soluntem & Cephaloedium, quo in loco Thermas Himerenses sitas fuisse Cluver. docuit. Thermae igitur à Plinio memoratae erunt aquae Selinuntiae, de quibus videri potest Cluver. 1. Sicil. Antiq. cap. xvi. pag. 222. Atque ita nec commiserit Plinius errorem, cujus eum dicto loco arguit Salmastius, quasi Himeram ad mare Tuscum, & Thermas Himerenses ad mare Libycum posuisset: cum nemo nescit, Himeram urbem in laeva ripa, Thermas in dextra fluminis Himeræ sitas fuisse. Nec magis sententiae Salmastianae favet Strabo, quem secundo loco laudavit. refert is lib. vi. pag. 275. multis Siciliae locis aquas calidas erumpere, *ὧν τὰ μὲν Σελινούτιαι κατὰ Ἰμέραν ἀλμυρὰ ἰσιν*. quarum Selinuntiae, quae ad Himeram sunt, salinae sunt. Falsissimum enim est, Thermas Selinuntias ad Himeram fuisse: nam Silius longo satis intervallo ab Himerâ, quae in Libycum mare exit, sejuncta fuit; sed locus sine dubio

V V V V 2

bio

- Armavere suos, qua mergitur Himera ponto
 Aeolio. nam dividuas se scindit in oras;
 235 Nec minus occasus petit incita, quam petit ortus.
 Nebrodes gemini nutrit divortia fontis,
 Quo mons Sicania non surgit ditior umbrae.
 Henna Deum lucis sacram dedit ardua dextram.
 Hic specus, ingentem laxans telluris hiatum,
 240 Caecum iter ad manes tenebroso limite pandit,
 Qua novus ignotas Hymenacus venit in oras.

Hac

bio corruptus est. Cluver. ibid. pag. 223. legendum existimat, *ὅτι τὰ μὲν Σελινούντια καὶ τὰ κατὰ Ἱμέραν ἀλμυράϊσι*: ut dicat Strabo, utraque Thermas, & Selinuntias & Himerenses falsas esse. Sed ita ipse sibi Cluverus manifesto contradicet. Himeram enim, quae mare Tuscum petit, dulcem; quae vero Libycum, falsam esse, ipse docuit i. Sicil. Antiq. cap. xvi. pag. 212. quapropter etiam Thermas ad Himeram in mare Tuscum exeuntem dulces esse debent; nisi fortasse alium saporem fluvium, alium Thermas ad fluvium sitas habuisse dicendum sit, quod verosimile non videtur. Existimo igitur, Strabonem scripsisse *Σελινούντια κατὰ Ἱμέραν*, vel, quod magis probro, voces *κατὰ Ἱμέραν* inepti glossatoris additamentum esse: nihil enim efficiunt; dicendo enim *Σελινούντια* satis aperte indicabat, quas Thermas in animo haberet, quod non aliae hujus nominis in Sicilia forent. Sed nec Salmastius praesidium habere potest in Diodoro Siculo, quem tertio laudavit. Narrat is lib. xiiii. cap. lxx. Hannibalem, Gisgonis filium, Karthaginiensem ducem, excisa Selinunte, Himeram petiisse, ut eam pariter deleteret. Unde confici putat, Selinuntem & Himeram finitimas urbes esse, Himeramque, in cujus agro postea Thermas extructae sunt, ad mare Libycum sitam fuisse, ad quod sita erat Selinus. Quasi vero non potuisset Hannibal à Selinunte in paullo remotiorem urbem castra movere, ut eam expugnaret, praesertim in quam animo quam maxime infesto erat. Ejus autem odii haec ratio erat, quod Hamilcar, Hannibalis avus, Himeram oppugnans, dolo Gelonis, Syracusarum regis, qui Himerensibus auxilium ferebat, cum universo exercitu caesus, paterque Hannibalis Gisgo tantae cladis invidia in exilium pulsus esset. Rejctis itaque Magni Salmastii argumentis, haud temere colligo, Thermas Himerenses & litora Thermarum, Silio memorata, non ad Libycum, sed ad Tuscum mare fuisse. Testimonia vero, quibus Diligentissimus Cluverius sententiam adstruxit, ex ipso peti possunt: diutius enim me his immorari non patitur ratio annotationum. Insuper contra Illustrissimum Heinsum notandum, verum quidem esse, Himeram excisam fuisse ab Hannibale, (non celebri illo Imperatore, quocum Romani in Italia bellum gesserunt, sed Gisgonis filio, mox memorato) non ta-

men Thermas a Romanis conditas fuisse; quae biennium post Himeras excidium conditae sunt a Karthaginiensibus anno Urb. Cond. cccxliiii. diu ante, quam Romani fe rebus Siculis immiscuerunt. Vide Diodor. Sicul. lib. xiiii. cap. lxxix. Quod attinet autem ad verba *prisca dotata Camena*, optime N. Heinsius h. loco & Salmast. in exercit. Plin. pag. 82. docuerunt, referenda ea esse ad Stefichorum, domo Himeracum; quae minus recte intellexerat Dausquejus. Putabat enim illis respici vel ad Stefichori statuam Thermis positam, vel ad harundines Thermitanas, unde tibiae fiebant. Posterior refellit Salmastius dicto loco; prius N. Heinsius: qui tamen in eo etiam erravit, quod Thermis nullam Stefichori statuam positam credat, aut saltem, eam in rem nullum veteris scriptoris testimonium laudari posse; cum contrarium clare pateat ex Cicer. libro xi. in Verr. cap. xxxv. quem locum etiam Dausquejus laudavit.

v. 236. *Nebrodes*] Gratius in Cynegetico sub finem,

per illos
*Cantatus Grajis Acragas, victaeque fragrum
 Nebroden liquere feras.*

quo loco malim *actaeque feras. agere & agitare feras* verba venatoria. N. HEINSIUS. Ad Cluverium xi. Sicil. Antiq. cap. xi. pag. 364.

v. 237. *Ditior umbra*] *umbrae* ex scriptis, ut saepe alibi noster. *dives praedae* supra lib. vi. vers. 648. ex scriptis. N. HEINSIUS.

v. 238. *Enna Deum lucis sacram dedit ardua dextram*] *sacra dextra* & *Henna* scripti: corrigendum *sacras dextras. dextras* pro militibus poni apud nostrum non est insolens aut novum. *sacra dextra* etiam in editione Parmensi. N. HEINSIUS. *Henna*, non *Enna*, scribendum pluribus supra disputavi ad lib. i. vers. 93. Deinde etiam Romanapriniceps ac Mediolanensis editio *sacra dextra*: pro quo optime vir illustrissimus *sacras dextras* conjicit, & per *dextras* milites capiendos docet. Sic lib. xi. vers. 542. *ut pateant non parca aeraria dextris*. lib. xii. vers. 350.

*Isque ubi Torquatum rapit properata ferentem
 Signa videt, pugnaeque avidas accendere dextras.*
 lib. xvi. vers. 17.

proque omnibus armis,

Et

Hac Stygius quondam, stimulante Cupidine, rector
Aufus adire diem, maestoque Acheronte relicto
Egit in illicitis currum per inania terras.

- 245 Tum rapta praeceps Hennaea virgine flexit
Attonitos coeli visu lucemque paventes
In Styga rursus equos, & praedam condidit umbris.
Romanos Petraea duces, Romana petivit
Foedera Callipolis, lapidosique Enguion arvi,
250 Hadranum, Ergetumque simul, telaque superba

Lanigera

*Et castrorum opibus, dextrisque recentibus unum
Hannibalis sat nomen eras.*

Claudian. II. in Rufin. vers. 262. *sprevisti tuas, dux
optime, dextras.* alia exempla ex Silio vide apud
Gronov. in diatr. Statiana cap. XI. pag. 263. De
Henna agit Cluver. II. Sicil. Antiq. cap. VII. pag.
315.

v. 242. *Hac Stygius quondam] postquam* Gronovius
observationum curae secundae libro III. cap. VII.
Lege *Ac Stygius quondam.* N. HEINSIUS.

v. 244. *Illicitas egit currum] Optime scripti,
Egit in illicitis currum per inania terras.*
nisi quod in Puteaneo mendose quidem, sed ve-
rum proxime, *Egit pollicitas.* Mox Gronovius Ob-
servat. libro III. cap. VII. *Cum rapta praeceps,* non
Tum. N. HEINSIUS.

v. 245. *Hennaea virgine cessit. Attonitos coeli visu
ucemque caventes]* De Plutone sermo est, sed qui
lita constituendus & interpungendus ex MS. vide-
tur,

— *Hennaea virgine flexit
Attonitos coeli visu lucemque paventes
In Styga rursus equos.*

Tale est illud Claudiani de hoc raptu lib. II.

— *& longa solitos caligine pasci
Terruit orbis equos, pressis haesere lupatis
Attoniti meliore polo, rursusque verendum
In chaos obliquo certant temone reverti.*

MODIUS Novant. Lektion. epist. XLIV. *flexit*, quod
Modius substituit *non cessit*, etiam in alteris membra-
nis exstat, & merito recipitur. BARTHIUS lib. IX.
Advers. cap. III. Corrige ex scriptis,

— *Hennaea virgine flexit
Attonitos coeli visus, lucemque paventes
In Styga rursus equos.*

Idque Modius jam admonuit ex Colonienfi. *flexit*
etiam Barthius ex Oxonio, & Gronov. Observat.
III. cap. VII. idem & *paventes*, utrumque ex O-
xonio, quod & Parmensis confirmat editio. *At-
tonitos coeli visus* dixit, quomodo lib. VI. vers. 230.
Attonitos serpentis equos. N. HEINSIUS. Silius lib.
X. vers. 370.

Attonitum visus, majoraque bella paventem.
ut est in edit. one Gryphii: ubi Silius etiam, quod
notandum, voces *attonitum* & *paventum* junxit, ut
hoc loco viri docti ex Mitis emendarunt. Perpe-

ram pro vulgata scriptura stat Dausquejus.

v. 248. *Romanos Petraea duces]* Aliis *Petreia. Pe-
tra* & *Pitrea* Graecis ac Latinis scriptoribus nomen
est huic oppido. Quare fortassis legendum *Roma-
nos & Petra duces.* Sed *Petraea* bene se habet: ur-
bem subintellige: *Πιτρεαία πόλις.* In Puteaneo *Pa-
therea.* N. HEINSIUS. Consule Cluver. II. Sicil.
Antiq. cap. XI. pag. 367.

v. 249. *Callipolis]* Respice, quae habet Cluver.
II. Sicil. Antiq. cap. XIII. pag. 387.

v. 249. *Lapidosique Engion arvis]* In MS. est *arcu.*
Et conjicit *arcus* eruditissimus Dausquejus. BAR-
THIUS lib. IX. Advers. cap. III. *Engion amni* in
Puteaneo. Sed nullum oppidum in Sicilia hoc no-
mine. *arcu* Oxonius. *arcus* Interpres, probante Bar-
thio, quomodo & Parmensis editio. Colonienfis
lapidosique Engion arvi. Optime, si *Engyon* reponis,
vel *Enguion.* *Engyon* contracte, quod Graecis est
Εγγυιον. Hinc *Εγγυιον* Latinis *Enguium*, & in-
colae *Enguini. lapidosum arvum*, quomodo apud
Nason. Metamorph. VIII. vers. 799.

— *Famem lapidoso vidit in agro,
Unguibus & raris vellentem dentibus herbas.*

Vidit & veram hujus loci scripturam vir perspicu-
cissimus, Gronovius noster curis secundis Observa-
tionum lib. III. cap. VII. N. HEINSIUS. *lapi-
dosi Engyon arvi*, ut infra fere est lib. XV. vers. 305.
scopulosus Neriton arvis. De Enguio vide Cluver. II.
Sicil. Antiq. cap. XI. pag. 365.

v. 250. *Hadranum]* Consule Cluver. II. Sicil.
Antiq. cap. VIII. pag. 332.

v. 250. *Ergetumque [stul]* Fortasse *Ergetumque*,
quomodo apud Plinium id nomen scribitur secun-
dum ordinis alphabetici ductum, qui *Ergetinos* ag-
noscit. Certe in codice Colonienfi *Ergetumque*;
in Puteaneo probe *Ergetumque*; in editione Parmensi
Ergetumque. N. HEINSIUS. Romana princeps
etiam & Mediolanensis editio cum Oxon. codice
Ergetumque. Sed recte vir Illustrissimus ex Pu-
teaneo *Ergetumque.* Vide Cluver. II. Sicil. Antiq.
cap. VIII. pag. 337.

v. 250. *Telaque superba Lanigera Melite]* Cum in
Puteaneo sit *teloque superba Lanigero*, malim *tela-
que superba Lanigerae.* amat quippe modos hoc scelo-
quendi Silius immane quantum. N. HEINSIUS.
Sua est Melite insula inter Siciliam & Libyam, di-

V V V V 3

versa.

Lanigera Melite, & litus piscosa Melaste,
 Quacque procelloso Cephaloedias ora profundo
 Caeruleis horret campis pascentia cete,
 Et qui, correptas sorbentem vorticis haustu,
 255 Atque iterum e fundo jaculantem ad sidera, puppes,
 Tauromenitana cernunt de sede Charybdim.

Haec

versa ab alia ejus nominis insula in mari Hadriatico ad oram Dalmatiae. Vide Cluver. 11. Sicil. Antiq. cap. xvi. pag. 425.

v. 251. *Litus piscosa Melaste*] Puteaneus *Meleste*. Oppidum mihi ignotum, nisi mendosum est nomen. fortassis *Calaste*, cujus oppidi Herodotus, Athenaeus, Diodorus Siculus, Cicero, Ptolemaeus, alii meminerunt. Apud Parutam duo veteres nummi ΚΑΛΑΚΤΙΝΩΝ. *Melaste* in editione Parmensi. N. HEINSIUS. Cellarius etiam *Calaste* sibi scribendum videri monuit: de qua vide Cluver. 11. Sicil. Antiq. cap. iv. pag. 291. Primus autem ille veram scripturam vidit ibid. cap. v. pag. 296.

v. 252. *Cephaloedias ora*] *Cephaloedias* ora scribendum, Graecis enim est Κεφαλοειδίων. & sic Coloniensis. N. HEINSIUS. De Cephaloedio oppido, & ad illud cetariis, quorum noster sequenti versu meminit, vide Cluver. 11. Sicil. Antiq. cap. iv. pag. 286.

v. 254. *Vorticis haustu*] *vorticis* Codex Oxon. cum priscis editionibus. vide supra ad lib. 111. vers. 475.

v. 256. *Tauromenitana cernunt de sede Charybdim*] *Tauromenitana* malim cum Agrippinate. Certe in vetustis nummis passim ΤΑΥΡΟΜΕΝΙΤΑΝ. N. HEINSIUS. Accedit quam proxime scriptura codicis Oxiensis, in quo *Tauromenitana*. De hoc oppido agit Cluver. 1. Sicil. Antiq. cap. vii. pag. 90. Ad illustrationem praecedentium versuum facit locus Senecae Epist. lxxix. *Si forte observaveris, fac nos certiores, an verum sit, quidquid illo freti turbine arreptum est, per multa millia trahi conditum, & circa Tauromenitanum litus emergere.* & Pacati in panegyri. cap. xxvi. *Charybdim loquor, quae, cum plena navigia absorbuverit, dicitur tamen reiectione naufragia, & contortas fundo rates Tauromenitanis litoribus exponere.* De Charybdi vide Cluver. 1. Sicil. Ant. cap. v. pag. 62. & quae supra notavi ad Silii lib. 11. vers. 307.

v. 257. *Haec Latium manus & Laurentia signa movebat*] Legendum puto *movebat*, non *movebat*. quid enim ad illas urbes *Latium movere*? Respondet illud,

Cetera Elissaei aderat gens Sicana votis.
 BARTHIUS lib. ix. Advers. cap. 111. Immo *movebat*, quidquid obnuntur membranae veteres. Sic apud Maronem 1. Aeneid. vers. 281. *mecumque fovebit Romanos rerum dominos.* & x. Aeneid. vers. 93.

Haud ego tela dedi, fovique cupidine bella.

sic & *fovere partes* apud historicos. Eadem conjectura Barthio etiam in mentem venerat, ut serus animadverti. Auctor belli Alexandrini cap. lxxii. *Nonnullae civitates rebus Cassii studebant, plures Marcellum fovebant.* Ita eleganter vetustissimus codex Lovanientis, quo sum usus; non *Marcello favebant*. N. HEINSIUS. *fovebat* etiam manu docta ad marginem editionis Romanae principis emendatum vidit. ita Silius supra lib. vii. vers. 10.

Sistere cunctando Fortunam adversa foventem.
 lib. xi. vers. 168.

— nam laeta fovere

Haud quamquam magni est animi decus.
 lib. xiv. vers. 97.

Ergo ardor subitus Poenorum incepta fovendi.
 Alibi etiam pariter errarunt librarii. vide N. Heinsum ad Nasonis 11. Trist. vers. 340.

v. 258. *Elyseis votis*] *Elissaeis* ex Coloniensi; quomodo passim vetusti codices. N. HEINSIUS. Vide supra ad lib. i. vers. 81.

v. 259. *Mille Agathyrna dedit perflataque Strongilos austris*] *Agathyrna* scripti; in editione Parmensi *Agathina*. Certe Antonino & tabulis Itinerariis *Agatinnum* & *Agatinnum* dicitur. Fortassis tamen hic scribendum *Agrina*, nam Agathyrnae jam supra meminerat. Vide, quae notavimus paullo ante ad vers. 208. *Strongylos*, insula una ex septem Aeoliis, intempestive videtur hic inculcari. Sed & ea Graecis est Στρογγύλη, Latinis *Strongyle*, non *Strongylos*. Ita Diodorus, Strabo, Eustathius in Homerum, Plinius, Mela, Marcianus Capella, Servius, Isidorus, Solinus, alii cum Stephano Byzantio, nullus, quod sciam, auctor probatae Latinitatis *Strongylon* appellavit. Videamus igitur vetustos codices. in Puteaneo *Troialos*; in Coloniensi *Trocylos*: puto *Trogilos*: qui locus Syracusis vicinus, ut mirandum non sit, hanc partes istas secutam esse. atque ita plane in editione Parmensi exstat. Stephanus Byzantius Τρόγιλος χώρα ἐν Σικελίᾳ. Mari vicinam fuisse ex Thucydide discimus. Hinc *Trogilorum portus* apud Livium lib. xxv. unde manifestum est, cur *austris perflatam* dicat Silius. Ceterum cum *Trogilos* Acradinae fuerit vicina, vide, ne scribendum sit,

Mille Acradina dedit, perflataque Trogilos austris.
Agathyrnam certe alterutro loco expungendam esse jam supra monuimus. nec difficilis aut operosa mutatio *Agathyrnae* in *Acradinae*. nam c littera in g, & d in t frequenter degenerant in antiquis membranarum. Sed, cum Acradina pars sit Syracusarum, subdubito.

Haec Latium manus & Laurentia signa movebat.

Cetera Elissaeis aderat gens Sicana votis.

Mille Agathyrna dedit, perflataque Trogilos Austris,

260 Mille Thoantæe sedes Facelina Dianæ.

Tergemino venit numero fecunda Panormos;

Seu silvis sectere feras, seu retibus aequor

Verrere,

subdubito. Fuit & *Trotilum*, sive *Τροτίλοι*, oppidum non longe a Syracusis ad mare situm; quod huc fortasse revocandum. N. HEINSIUS. Cum supra Heinſius verſ. 208. pro *Agathyrna*, ſcribendum docuerit *Agyrina*, vel *Abacæna*, oppidum *Agathyrna* hinc nolim moveri. De *Agathyrna* agit Cluver. 11. Sicil. Antiq. cap. v. pag. 294. Deinde, pro *Strongilos*, etiam Oxoniensis codex cum editionibus Romana principe & Mediolanensi *Trogilos*. Vide Cluver. 1. Sicil. Antiq. cap. xii. pag. 152.

v. 260. *Mille Thoantæe sedes Facelina Dianæ*] Optime Colonienſis ſedis *Facelina Dianæ*, quomodo & Doctiſſimus Cluverius in Sicilia ſua ſcribendum videri monuit. In Puteano mendose ſedes *facetia cave*, in editione Parmenſi *Placentina Chavæ*. Dianæ *Φακίλης* vel *Φακίλιδος* nomen derivatur a *φάκιδος*, quæ vox pro faſce ſarmentorum a Græcis auctoribus ponitur. quo videtur alluſiſſe Servius ad Aeneid. 11. verſ. 117. *Oreſtes ſimulacrum ſuſtulit abſconditum faſce lignorum*: unde & *Phacelis* (ſic ſcribe, non *Faſcelitis*) dicitur. Apud eundem Servium initio *Bucolicón* pari modo corrigendum. *Oreſtes* cum *Dianæ Phacelitidis ſimulacrum raptum ex Scythia aveheret* (non *adveheret*) ad Siciliam tempeſtate delatus. & apud Hygin. fab. cclxi. *Regi Thoanti tradiſta eſt, ſacerdoſque ſacra Diſtynnae Dianæ* (male vulgo, *diſtynne*) ſecundum conſuetudinem ſtatutam, humano (lege cum ſecundum conſuetudinem) ſanguine numen placaret, agnovit fratrem *Oreſtem*, qui accepto oraculo carenti furoris (male ſororis vulgo: niſi legendum ſit, quærendæ ſororis) cauſſa cum amico *Pylade Colchos petierat*, & cum occiſo Thoante ſimulacrum ſuſtulit abſconditum faſce lignorum, unde & *faſcelis* dicitur. Scribe, unde & *Phaceliis* dicitur. Appoſite Lucilius apud Pomponium Sabinum ad prædictum verſ. 117. ſecundi Aeneidos,

— & ſæpe quod ante

Optaſti, freta Meſſanæ & Rhegina videbis
Moenia, tum Liparam & Phacelinæ templa Dianæ.

ita enim rectius legitur, quam apud Probum initio *Bucolici carminis*; ubi etiam reponas licet: *Simulacrum Deæ, quod ſecum de Taurica aveherat, templo poſito conſecravit, quam appellavit Phaceliſim, quod faſce lignorum teſtum de Taurica ſimulacrum abſtulſiſſet*. N. HEINSIUS. Editio Mediolanenſis ſedis *Phareſia Chavæ*, Romana princeps ſedes *Placentina Chavæ*, pro quo manu docta emendatum erat *Placenia Agavæ*. Sed vera eſt lectio codicis

Colonienſis *Facelina Dianæ*. De hac Diana agit etiam Muncker. ad Antonin. Liberal. fab. xxvii. De urbe vero Cluver. 11. Sicil. Antiq. cap. vi. pag. 304.

v. 261. *Panormos*] In nummo gentis Domitiae addita aſpiratione legitur *PANHORMITANORUM*, ut appareat, hanc ſcribendi rationem non adeo recentem fuiſſe, quam credit Cluver. 11. Sicil. Antiq. cap. 111. pag. 273. ubi pluribus de hac urbe egit. *Panhormos* etiam eſt in codice Oxonienuſi.

v. 262. *Seu ſilvis ſectere feras, ſeu retibus aequor* *Vertere*] Scripſerim libentius,

Seu ſilvis ſectere feras, ſeu retibus aequor

Verrere, ſeu coelo libeat traxiſſe volucrem.

MODIUS Novant. Leſt. Epit. xlii. *ſectere* ſcribendum ex Colonienſi. deinde, pro *retibus aequor* *Vertere*, corrigendum cum eodem codice *aequor Verrere*. atque ita Scaliger & Modius. hinc *verriculum* pro reti piſcatorio; qua voce uſus Valerius Maximus. N. HEINSIUS. Recte *ſectere* diſplicit viris doctis. *ſecto* enim pro *ſector* non eſt ævi Siliiani. Vir erudiſſimus Richard. Benteley ad Horat. 11. ſermonum ecl. 111. verſ. 235. conjiciebat, *Seu ſilvis agitare feras*. Sed nimium hæc conjectura a recepta lectione abit. Egregiam vero medicinam *Modius* aliique ex Colonienſi codice præſtiterunt, quam minima mutatione *ſectere* ſcribendo. Eo ſenſu *ſectari* eſt apud Varron. ſat. "Οὐδὲ λυγρὰ, apud Nonium in voce *Venabulum*. Nempe ſues ſilvaticos in montibus *ſectaris venabulo aut cervos*. Virgil. ecl. 111. verſ. 75.

Si; dum tu ſectaris apros, ego retia ſervo.

eo ſenſu ſequi apud Ovid. Seneſcam Tragicum, alioſque paſſim occurrit. Eadem autem lectio, ut & *Verrere*, pro *Vertere*, videtur fuiſſe in codice Oxonienuſi: in excerptis enim huius codicis, quæ habeo, nihil diſcrepantiæ annotatum video, quamquam ejus collatio inſtituta ſit cum editione, quæ *ſectere* & *Verrere* habeat. in margine etiam Romanæ principis editionis manu docta emendatum erat *Verrere*. Recte autem *retibus aequor Verrere*, ut apud Manil. lib. iv. verſ. 285.

Et placidum inductis everrere retibus aequor.

Et hinc *everriculum*, retis genus, nomen habuit. Servius ad Maron. 1. Aen. verſ. 59. *Verrere eſt trahere, a reti, quod everriculum dicitur*. Nonius Marc. ea voce. *Everriculum* genus eſt retis piſcatorii; fortaiſſis legendum *genus eſt retis piſcatorii* à *verrendo dictum, vel quod trahatur, vel quod, ſi quid fuerit piſciam*

- Verrere, seu coelo libeat traxisse volucrem.
 Non Herbesos iners, non Naulocha pigra pericli
 265 Sederunt; non frondosis Morgentia campis
 Abstinuit Marte infido: comitata Menaeis
 Venit Amastra viris, & parvo nomine Tisse,
 Et Netum, & Mutyce, pubesque liquentis Achaeti.
 Sidonios Drepane, atque undae clamoribus Helorus,
 270 Et mox servili vastata Triocala bello,
 Sidonios Arbela ferox, & celsus Ietas,
 Et bellare Tabas docilis, Cossyraque parva,

Nec

scium nactum, evertat ad hoc. Vide Bentlej. ad Horat. 11. sermonum eclog. 111. vers. 235. Frequenter autem voces *verrere* & *vertere* in Mstis turbantur. Vide Gifanii Indic. Lucr. voce *Verrentes*, Grotium ad Lucan. v. vers. 571. N. Heinsium ad Nason. xi. Metam. vers. 499. ad Valer. Flacci iv. vers. 454. & Broekhus. ad Propert. 11. eleg. xii. vers. 44. Sic apud Lucan. lib. vi. vers. 585. pro vulgato *Hesperiae cineres avertere gentis*, scripti partim *a-verrere*, partim *avellerere* legunt.

v. 264. *Herbesos*] *Herbessos* malim. nam *Ἑρβησός* est Graecis. τὸ Ἑρβησός apud Stephanum. *Herbessos* Livio & Plinio. Duplex autem *Herbessus* in Sicilia: hic intellige de vicina Syracusis. N. HEINSIUS. Duplex hujus nominis oppidum, ut jam Heinsius monuit, in Sicilia erat; alterum supra Agrigentum inter Acragantem Halycumque amnes, de quo vide Cluver. 11. Sicil. Antiq. cap. xi. pag. 368. alterum Syracusis vicinum, quod Silius nunc intelligere videtur. De eo agit Cluver. ibid. cap. x. pag. 360.

v. 264. *Naulocha.*] Vide Cluver. 11. Sicil. Antiq. cap. v. pag. 304. & 306.

v. 265. *Morgentia*] Vide Cluver. 11. Sicil. Antiq. cap. viii. pag. 335. In editione Romana princeps erat *Morguentia*, pro quo manu docta in margine emendatur *Morguntia*.

v. 266. *Comitata Nemaes Venit Amastra viris*] Interpret non docet, qui fuerint *Nemaei viri*. Credo, quod id ignoraret ipse. Cluverius castigat *Nomaeis*, ab oppido *Nomas*. Sed cum de situ *Nomorum*, oppidi perobscuri, nil constet, codices scriptos sequor, in quibus *Menaeis viris*. recte. quae scriptura etiam vetustas editiones occupavit. *Nomas* in tabulis suis geographi Amestrato sive Amastrae vicinas ponunt, decepti Silianis codicibus depravatis. *Menaei viri* à *Ménais* oppido, quod inter Hennam & Syracusas est situm. *Amastra* autem diversa videtur ab Amestrato, licet utramque Cluverius confundat. *Menaeorum* meminit Cicero, Plinius, alii. In nummis vetustis Philippi Parutae sexies septiesve occurrit *MENAINON* & *MHNAINON*. & sic fortasse scribendum in duobus a Goltzio prolati, in quibus *MHNAINON*. Certe *Ménais* id oppidum vocat Diodorus Siculus. N. HEINSIUS.

Maferius ad Valer. Flacc. lib. 11. vers. 495. legit *Noeensis*; & Noeenos, vel Nooenios, populos Siciliae dicit, Naxii, Murgentinis, & Petrinis proximis, ex Plin. lib. 111. cap. viii. Sed *Menaeis viris* etiam Romana princeps & Mediolanensis editio. Primus Marfus *Nemaeis* edidit, permutatis male literis, quem deinceps omnes alii secuti sunt. De oppido *Menae* vide Cluver. 11. Sicil. Antiq. cap. ix. pag. 339. de Amastra ibid. cap. xii. pag. 383.

v. 267. *Et parvo nomine Tisse*] *Tisse* legendum omitta aspiratione, idque auctoritate libri Colonienfis: nisi fors *Tissae* mavis. Nam Stephano Byzantio *Tissae* id oppidum dicitur: Ptolemaeo *Tissae* est. N. HEINSIUS. *Tissae* etiam editiones principes. Vide de hoc oppido Cluver. 11. Sicil. Antiq. cap. vi. pag. 308.

v. 268. *Netum*] Vide Cluver. 11. Sicil. Antiq. cap. x. pag. 357.

v. 268. *Micite*] *Micite* nullum est in hoc tractu oppidum. Colonienfis liber *Mysice*. scribendum omnino *Mutyce*. *Μότυκα καὶ Μότυκα* Graecis. Ptolemaeo *Μοτούκα*. Hinc Ciceroni & Plinio *Mutyces*, qui Graecis *Μοτούκα*. De vera hujus loci restitutione video jam subodoratum esse Cluverium nonnihil. N. HEINSIUS. Vide Cluver. 11. Sicil. Antiq. cap. x. pag. 357.

v. 268. *Pubesque liquentis Achaeti*] Scribo *ingentis*. D. HEINSIUS. *Achaeti* Colonienfis. Forte *Ἀχίσιος ποταμὸς* Ptolemaei. *Arethi* Puteaneus & editio Parmensis. N. HEINSIUS. *Arheti* Oxon. membranac; *Arethi* editio Romana princeps & Mediolanensis. Daufquejus *Acitibi* legendum conjicit. De quo fluvio vide Cluver. 1. Sicil. Antiq. cap. xviii. pag. 229.

v. 269. *Sidonias Drepane*] *Sidonios Drepane* repone ex scriptis & vetustis editionibus; nam *Sidonias Drepane* cur dicatur, causam non video. τὸ *Sidonios* refer ad *juvere*, quod mox sequitur. tum *Triocala*, omitta aspiratione. Hinc *Triocalini* Plinio; *Τριόκαλα* Graecis. pro *Arabeia*, quae nihili est, *Arbeia* Colonienfis. nimirum *Arbela* scripserat ipse Silius. *Ἀρβίλα* Stephano Byzantio; *Ἀρβίλα* Suidae, nisi & illic *Ἀρβίλα* est scribendum. Feliciter Cluverius veram in Silio scripturam est affecutus. Pro *ferox* tamen *Arbela*, corrigendum videtur

- Nec major Megara Mute concordibus ausis
Juvere, & strato Gaulum spectabile ponto,
275 Cum sonat Halcyones cantu, nidosque natantes
Immota gestat, sopitis fluctibus, unda.
Ipsa Syracusae patulos urbs inclita muros
Milite collecto variisque impleverat armis.
Ductores facilem impelli laetamque tumultus
280 Vaniloquo plebem furiabant insuper ore:
Numquam hoste intratos muros, & quatuor arces,
Et Salaminiaquantam Eoisque tropaeis.

Ingenio

tur *ferax*. Pro *Tabas*, in Colonienſi *Tabas*; in Puteaneo *Thebas*. locus mendosus. N. HEINSIUS. Illuſtriſſimus Heinſius ad Ovidii xv. Heroid. verſ. 164. *Sidonias Drepane* malebat, quomodo & in editione Romana principe & Mediolanenſi inveni. *Sidonias Drepane*, ut *Nasamonias Harpe* lib. 11. verſ. 117. ubi plura vide. *Sidonias* autem, quod a partibus Poenorum ſtaret, quo ſenſu Scipio Trebiam *Sidonium amnem* vocat lib. 1v. verſ. 650. Malim tamen cum eodem Heinſio ex Colon. membran. *Sidonios Drepane*, & ita plane etiam codex Oxoniensis. De hac urbe audeundus Cluverius 11. Sicil. Antiq. cap. 1. pag. 235.

v. 269. *Helorus*] Conſule Cluverium 1. Sicil. Antiq. cap. x111. pag. 184.

v. 270. *Triocala*] Reſpice Cluver. 11. Sicil. Antiq. cap. x11. pag. 374.

v. 271. *Arbela ſerox*] Ita viri docti, pro vulgato *Arabeia*. De *Arbela* vide Cluver. 11. Sicil. Antiq. cap. x111. pag. 390. Deinde, pro *ſerox*, malebat vir Illuſtriſſimus *ſerax*, id eſt, fertilis, fecundo ſolo condita. Nonnumquam ita peccarunt librarii. Vide ſupra ad lib. vii. verſ. 211.

v. 271. *Celſus Ietas*] Vide Cluver. 11. Sicil. Antiq. cap. x11. pag. 381.

v. 272. *Tabas*] Vide Cluver. 11. Sicil. Antiq. cap. x111. pag. 391. In editionibus veterrimis addita aſpiratione *Thabas* legitur.

v. 272. *Coffyraque parva*] Inſula eſt parva inter Siciliam & Africam, pluribus ſcriptoribus memorata, cujus tamen Cluverius in deſcriptione Siciliae non meminit. Silio *Coffyra* per duplex ſ dicitur, quae aliis eſt *Coffyra*, ut Ovid. 111. Faſt. verſ. 567.

Fertilis eſt Melite, ſterili vicina Coffyrae. ubi primam etiam corripuit. In nummis COSSVRA dicitur, & incolae in lapidibus COSSVREN. ſeu Coſſurenſes.

v. 273. *Megara*] Quae & Hybla dicta fuit. Vide Cluver. 1. Sicil. Ant. cap. xi. pag. 131.

v. 273. *Mute*] *Junſae* cum ſit Colonienſis, hunc quoque locum pro mendoſo habeamus. Interpres *Motyem* corrigit: Cluverius quoque *Motyem* hic amplectitur. Nam *Motyem* ſeu *Mutyem* & *Mutyem* diverſas recte faciunt. Certe apud Parutam tria

exſtant numiſmata cum inſcriptione MOTYAIQN, non MOTYKAIQN. MOTYKAIQN nummos exhibet Goltzius. *Motyem* inſulam quoque fuiſſe, & quidem Punicarum partium, Daufquejus ex Diodoro & Pauſania nos docet, qui hoc loco conſulendus. N. HEINSIUS. Oxoniensis codex *Mite*, vel *Myte*. Ignotum eſt oppidum, & nulli auctorum praeter Silium memoratum. Cluverius 1. Sicil. Antiq. cap. xi. pag. 134. hunc locum laudans, *Motyce* legiſſe videtur. at idem 11. Sicil. Ant. cap. x. pag. 357. pro *Micite*, apud Silium verſ. 269. *Mutyce* ſcribendum cenſet, quae ipſi eadem ac *Motyce*. Quare iterum hic recenſeri nequit. Daufquej. hoc loco *Muten* eandem eſſe exiſtimat, quae aliis *Motyce* vel *Mutyce*, Graecis vero *Motyis* dicitur. Ego cum Heinſio *Mute* vitioſum puto, & pro eo ipſum illud *Mutyce* reſtituendum eſſe. De ea egit Cluver. 11. Sicil. Antiq. cap. 1. pag. 249. ubi nihil de hoc loco.

v. 274. *Caulum ſpectabile ponto*] *Gaulum* probe ſcripti, quae maris Siculi inſula, ceteris ſcriptoribus *Gaulos* dicta. in editione Parmenſi *Gaurus*. Vidit & veram ſcripturam Cluverius. Inepte Interpres, qui *Caulon* reponit, & de *Caulone* ſeu *Aulon* oppido Italiae vult intelligi. Gronovius curis ſecundis Obſervat. lib. 111. cap. vii. malit *Gaulos* (*ſpectabile*) *ponto*. ut noſter infra 293. *poſtquam immedicabile viſum Seditio*. N. HEINSIUS. Perperam etiam Romana princeps & Mediol. editio *Gaurum*. De *Gaulo* vide Cluver. 11. Sicil. Antiq. cap. xvi. pag. 443.

v. 277. *Ipsa Syracusae*] *Syracusae* Colonienſis. Forte *Syraceſtas*. N. HEINSIUS. Ad marginem editionis Romanae principis manu docta emendatum erat *Syracuse*. ſed nihil mutare neceſſe eſt. *ipſa urbs Syracusae*. Late hanc urbem deſcribit Cluver. 1. Sicil. Antiq. cap. x11. pag. 138.

v. 280. *Vaniloquo pubem furiabant inſuper ore*] *plebem* ex ſcriptis. mox malim, *Numquam hoſti intratos muros*. N. HEINSIUS. Voces *pubes* ac *plebes* ſaepe commutarunt indocti librarii; ut ſupra lib. vii. verſ. 271. alia exempla vide apud N. Heinſium ad Claud. 11. in Ruſin. verſ. 284. & bellum Gildon. verſ. 184.

v. 282. *Salaminiaquantam Eoisque tropaeis*] Editio Rom. princeps *Eisque tropaeis*, pro quo ad marginem

XXXX

- Ingenio portus urbs invia fecerit umbram,
 Spectatum proavis, ter centum ante ora triremes
 285 Unum naufragium, merfasque impune profundo
 Clade pharetrigeri subnixas regis Athenas.
 Flammabant vulgum geniti Karthagine fratres,
 Poeni matre genus; sed quos, sub crimine pulsus
 Urbe Syracosia, Libycis eduxerat oris
 290 Trinacrius genitor, geminaque a stirpe parentum
 Astus miscebant Tyrios levitate Sicana.
 Quae cernens ductor, postquam immedicabile visum
 Seditio, atque ultro bellum surgebat ab hoste,
 Testatus Divos Sicularum, amnesque, lacusque,
 295 Et fontes, Arethusa, tuos, ad bella vocari
 Invitum; quia sponte diu non sumserit, hostem

Induere

nem manu docta emendatum erat *Aetnaeque tro-
 paeis*. Sed omnino vulgatum servandum, quod
 recte viri docti exponunt Atheniensium de Orien-
 te ac rege Persarum triumphos.

v. 283. *Ingenio portus urbs invia fecerit umbram*]
umbram alicui facere est eum obscurare, tenebris-
 que involvere, sane minus usitato loquendi modo:
 umbra enim luci opponitur. Arnulphus Lexovien-
 sis, doctissimus aevi sui scriptor,

*Nam virtus vitii nec amat, nec sustinet umbram,
 Nec luci tenebras contrahit ipsa suae.*

BARTHIUS lib. xxii. Advers. cap. xiv.

v. 287. *Geniti Karthagine fratres*] Hippocrates,
 nempe, & Epicydes nati Karthagine; sed oriundi ab
 Syracusis, exule avo, Poeni ipsi materno genere, teste
 Livio lib. xxiv. cap. vi.

v. 288. *Sed quos sub crimine pulsus*] ob crimina
 fortasse. N. HEINSIUS. Optime monuit me Ce-
 leberimus Burmannus nihil mutandum. *sub crimi-*
ne enim est sub praetextu criminis. Sueton. in Ner.
 cap. xxxv. *Denique occidit sub crimine adulteriorum,*
adeo impudenti falsoque. Tacit. ii. Histor. cap. xxvi.
Cum fratrem ejus Julium Frontonem Othoniani sub
eodem crimine vinxissent.

v. 293. *Bellum surgebat ab hoste*] Malim *insurge-*
bat. N. HEINSIUS. Nihil muta. supra lib. i. vers.
 686.

— *praemeditans Fabius surgentia bella.*
 lib. xiiii. vers. 617.

— *ubi cognovit Latio surgentia bella.*
 v. 296. *Invitum, quae sponte diu non sumserit*]
quia in Colonienfi. possis,

— *ad bella vocari*
Invitum; quia sponte Deum non sumserit, hostem
Induere arma sibi.
quia Diis faventibus annuentibusque non sumserit.
 apud Nafon. Metam. v.

— *limine testis*
Exierat Cepheus, testatus jusque, fidesque,
Hospitumque Deos, ea se prohibente moveri,

de bello inter Cephenos exorto. supra hoc libro,
patrias remeabas ad oras Sponte faventis heri. Inter-
 pres hic nugatur. Apposite Albinus rerum Romanarum
 libro primo, apud Priscianum lib. vii. de Pompejo agens,

*Ille cui ternis Capitolia celsa triumphis
 Sponte Deum patuere.*

Lucan. lib. i. vers. 234.

— *seu sponte Deum, seu turbidus auster*
Impulerat, maestam tenuerunt nubila mentem.
 lib. v. vers. 136.

— *seu sponte Deorum*
Cyrrha silet, satique sat est arcana futuri
Carminis longaevae vobis commissa Sibyllae.
 lib. ix. vers. 574. Nil facimus non sponte Deum. Va-
 ler. Flacc. lib. iv. vers. 357.

Cum trepida Inachiae pellex subit ora juvencae
Sponte Dei,

de Iö in vaccam mutata. Sedulius lib. iv.
Carminibus vanis quidam Memphis in oris
Signa dabat non sponte Dei.

Lactantius in argumento x. lib. i. i. Metam. e Mito,
Post haec iterum custodia clauditur, quae cum sponte
Dei patuisset. ubi vide Munker. *sponte naturae* apud
 Plinium in naturali historia non semel occurrit. Ta-
 citus, *Nec sponte Antonii properatum.* & Ann. ii.
Acerrime Germanicum Tiberius increpuit, quod contra
instituta Augusti, non sponte Principis, Alexandriam
introisset. Lucanus lib. i. vers. 99. *Paxque sui non*
sponte ducum. Vide Gronovium ad Plinium lib. xxviii.
 cap. vii. Idem Gronov. nonnihil adversus inter-
 pretem differuit de hoc loco curis secundis Obser-
 vat. i. i. cap. vii. N. HEINSIUS. *sponte Deum,*
 ut apud Curt. lib. iv. cap. i. *Deditionem magis popu-*
larium, quam sua sponte fecerat. Iscan. i. bell. Troj.
 vers. 222. *tenui certe non sponte Deorum.* ubi vide
 Dresen. In Oxon. cod. est;

Invitumque a sponte non sumserit hostem.
 in Putean. *Invitumque a sponte diu non.* Quae le-
 ctio à τῷ quia libri Colonienfis haud longe abit. Po-
 test

- Induere arma sibi, telorum turbine vasto
 Aggreditur muros, atque armis intonat urbi.
 Par omnes simul ira rapit; certantque, ruuntque.
 300 Turris, multiplici surgens ad sidera tecto,
 Exhibat, tabulata decem cui crescere Grajus
 Fecerat, & multas nemorum consumserat umbras.
 Armatam hinc igni pinum & devolvere saxa
 Certabant, calidaeque picis diffundere pestem.
 305 Huic procul ardentem jaculatus lampada Cimper
 Conjicit, & lateri telum exitiabile figit.
 Pascitur adjuto Vulcanus turbine venti,
 Gliscentemque trahens turris per viscera labem,
 Perque altam molem & toties crescentia tecta,

Scandit

test tamen etiam recepta lectio servari, si *sumserit*
 vel positum sit pro *sumfisset*, vel mutaveris in *sumeret*.

v. 303. *Armatam hinc igni molem*] *igni pinum*
 ex scriptis. taedas innuit. Infra vers. 420.

flammaque comantem

Multifida pinum celsa de culmine quassat.
igniferam pinum habes paullo post. Valer. Flacc. lib.
 II. vers. 196.

Ipsa Venus, quassans undantem turbine pinum,
Agglomerat tenebras.

ubi male Carrion ex vetusto codice *pontum*. N.
 HEINSIUS. *pinum*, pro *molem*, huic loco ex Mstis
 jam olim vindicavit Illustrissimus Heinſius ad Clau-
 diani III. de rapt. Proserp. vers. 387. sic supra lib.
 IX. vers. 335.

hi sude pugas,

Hi pinu flagrante cients, hi pondere pili.
 ubi vide Dausquejum. lib. x. vers. 550.

Ipsa manu celsam pinum flammaque comantem
Attollens ductor.

Frequentissimum hoc etiam apud alios auctores.
 Eodem sensu apud Graecos *πίον* usurpatur. Ari-
 stoph. in Nubib. act. I. scen. ult. non longe a fine,
Σὺν πίονας οὐδ' αὖτις.

v. 305. *Hic procul*] Huic scripti. N. HEINSIUS.
 Romana princeps, Mediolanensis, aliaque priscæ
 editiones *Hinc procul*, quæ vocula sæpe cum
 pronomine *Huic* confunditur. vide supra ad lib. IV.
 vers. 631. neque aliter manu docta in editione Ro-
 mana principe emendatum erat.

v. 307. *Pascitur adjuto Vulcanus turbine venti*] *ad-*
jutus in Puteaneo, quod Interpreti arridebat. sed
 nil temere mutandum. vide ad lib. XI. vers. 614. &
 lib. VII. vers. 345. N. HEINSIUS. Vir doctus etiam
 ad marginem editionis Romanæ principis *adjutus* e-
 mendavit. Dausquejus conjiciebat *adjecto*, *adjun-*
cto, vel *adjutus*.

v. 309. *Et turris nascentia tecta Scandit ovans, ra-*
pidiſque vorat trepidantia flammis Robora] Non pa-
 rum melior videtur scripta lectio,

— & toties crescentia tecta
Scandit ovans, rapidiſque vorat crepantia flammis
Robora.

toties crescentia tecta vocat turrin pluribus contigna-
 tionibus alte eductam. MODIUS Novant. Lektion.
 Epist. XLIV. Modius eleganter ex membranis *toties*
crescentia. in nostris exstat *tenens nascentia*. sane *tur-*
ris ex repetitione mendosum esse cernitur. *totiens*
 quidem semper in codice Oxoniensi est, quod
 Modianam scripturam juvat. Quid si vero *toties na-*
ſcentia acutius etiam & veteri lectioni propius re-
 ducamus? Tam alta erat turris, ut, ubi finem ha-
 bitura videbatur, ibi denuo novo tabulato renasce-
 retur: decem enim erant ordines. supra, *tabulata*
decem cui crescere Grajus Fecerat. Ego vero non no-
 lim hoc alteri præferre, cum modo, ut vides, *et*
crescere posuerit Silius. Eo etiam respicit haec vox,
 ut superiora tabulata semper inferioribus fuisse mi-
 nora intelligas, & enasci velut ex majoribus fur-
 sum procedendo. Acute certe. BARTHIUS lib.
 IX. Advers. cap. III. *turris* proxime præceſſerat:
 bene igitur scripti, & *toties crescentia tecta*, uti Mo-
 dius ex Coloniensi jam animadvertit. Possis etiam
crescentia tecta; nam *tecto* vers. 300. de hac turre
 jam habuimus. *tenens*, pro *totiens*, erat in Oxonio,
 unde Modianam emendationem fulcit Barthius,
qui nascentia tecta videtur malle, quam *crescentia*.
totiens etiam in editione Parmensi. Sic apud Lu-
 can. libro III. *creſcens remorum ordo* de quadrigemini,
 & *creſcentes calami*, ac *creſcens harundo aucupum*, de
 qua nos supra lib. VII. vers. 645. Lucan. lib. IX. vers.
 842. *Non culmis crevere tori. creſcere* tam de altitu-
 dine, quam de latitudine dicebatur. sic *aequor cre-*
vit aquis apud Lucan. lib. V. & *mare crevit in astra*
 apud Senec. in Hippol. & *creſcunt in cumulum ſtra-*
ges Claudiano, & *molles planctu crevere lacerti* Sta-
 tio XII. Theb. vers. 110. N. HEINSIUS. Lucan.
 lib. III. vers. 534.

Ordine contentae gemino creviſſe liburnae.
 Claudian. in Consul. Mall. Theod. vers. 320.
Corporaſque acciſcent celeri creſcentia nexu.

XXXX 2

Pro

- 310 Scandit ovans, rapidisque vorat crepitantia flammis
Robora, &, ingenti simul exundante vapore.
Ad coelum, victor nitentia culmina lambit.
Implentur fumo, & nebula caliginis atrae
(Nec cuiquam evasisse datur) ceu fulminis ictu.
- 315 Correptae rapido in cineres abiire ruinae.
Par contra pelago miseris fortuna carinis.
Namque ubi se propius tectis urbique tulere,
Qua portus muris pacatas applicat undas,
Improvisa novo pestis contreruit astu.
- 320 Trabs fabre teres, atque, erasis undique nodis,
Navali similis malo, praefixa gerebat
Uncae tela manus: ea celso ex aggere muri
Bellantes curvi rapiebat in aëra ferri
Unguibus, & mediam revocata ferebat in urbem.
- 325 Nec solos vis illa viros, quin saepe triremem
Belligerae rapuere trabes, cum desuper actum
Incuterent puppi chalybem morsusque tenaces.
Qui, simul affixo vicina in robora ferro
Sustulerant sublime ratem, (miserabile visu!).
- 330 Per subitum rursus laxatis arte catenis

Tanta

Pro *testa* autem, Illustrissimus Heinsius *testa* conjicit. Saepe ita peccarunt librarii. vide supra ad lib. iv. vers. 293. infra ad lib. xvii. vers. 89. & ad Nason. xiv. Metam. vers. 530. Dausquejus vero conjecit, *testis crescentia testa*. postea tamen vulgatum servat.

v. 310. *Trepidantia flammis Robora*] *crepitantia* cum Modio & scriptis; in quibus etiam *rapidusque*. sed perperam. Vide, quae annotamus lib. i. vers. 129. N. HEINSIUS. Libris scriptis sine ratione adversatur Doctissimus Interpres: *crepitantia Robora* enim ob sonum; quem flagrantia robora edunt. Infra lib. xvii. vers. 106.

Ipsius ingenti regis tentoria saltu

Lugubre increpitans late circumvolat ardor.

Virgil. vii. Met. vers. 74.

Atque omnem ornatum flamma crepitante cremari.

Quod Macrobius. vi. Saturn. cap. iv. dictum docet ad exemplum illius Lucretii lib. vi. vers. 154.

Terribili sonitu flamma crepitante crematur.

Prudent. hymn. iiii. *regi erip. vers. 13.*

Cum crepitante pyra trepidos

Terruit aspera carmifces.

& vers. 156.

Flamma crepans volat in faciem.

Avien. fabula xxxix.

Ille resulantem flammis crepitantibus addens.

Frequenter librarii voces *crepito* & *trepido* commutant in Mstis. Vide supra ad lib. ix. vers. 280. lib. x. vers. 130. lib. xvi. vers. 30. Gronov. ad Senec. Oedip. vers. 383. & eruditissimum Bentlej. ad Ho-

rat. lib. iv. od. xi. vers. 11. ubi hanc Modii emendationem probat.

v. 312. *Nitentia culmina*] Editio Marfi Veneta *furgensia*. non probo. N. HEINSIUS. Utraque Marfi editio Veneta vulgatum servat. Dausquejus vero conjicit *nutantia*, id est, ruinam minitantia.

v. 318. *Applicat undas*] *appulis* Puteaneus, ut infra

— nam *textam robore turrim*

Appulerant nexae ferri compage triremes.

N. HEINSIUS.

v. 320. *Trabs fabre teres*] *Trabs trabe cincta teres* in Puteaneo: tum *ro* atque sit tollendum, quod proxime sequitur. sed nil muto. N. HEINSIUS. Tollenonis genus est, quem describit Livius lib. xxiv. cap. xxxiv. ubi habes & ceteras machinas Archimedis, quibus maritimam Syracusarum obsidionem elusit.

v. 325. *Nec solos vis illa viros*] In Colonienfi *vis ulla*; in Puteaneo *vix illa*, omisso *ro* viros. Forte *Nec solos fixura viros*. Deinde Colonienfis, *morsusque tenaci*. sed male. N. HEINSIUS.

v. 334. *Per quae confundere tela*] *cum fundere* Colonienfis. N. HEINSIUS. Nihil mutandum puto. *confundere* pro simplici *fundere*. sic *includere* pro *claudere*, lib. xiiii. vers. 686. *expendere* pro *pendere* vers. 698. & similia ubique obvia. vel *confundere tela* est sine ordine jacere: quomodo Horat. *confundere proelia* dixit lib. i. od. xvii. vers. 23. quod Celeberrimo Burmanno placebat: qui etiam *clam fundere* legi posse censebat.

v. 335

- Tanta praecipitem reddebant mole profundo,
 Ut totam haurirent undae cum milite puppem.
 His super insidiis angusta foramina murus
 Arte cavata dabat, per quae confundere tela
 335 Tutum erat, oppposito mittentibus aggere valli.
 Nec sine fraude labos, arta ne rursus eodem
 Spicula ab hoste via vicibus contorta redirent.
 Calliditas Graja, atque astus pollentior armis
 Marcellum tantasque minas terraque marique
 340 Arcebat; stabatque ingens ad moenia bellum.
 Vir fuit Isthmiacis decus immortale colonis,
 Ingenio facile ante alios telluris alumnos,
 Nudus opum; sed cui coelum terraeque paterent.
 Ille novus pluvias Titan ut proderet ortu
 345 Fuscatis tristis radiis; ille haereat, anne
 Pendeat instabilis tellus; cur foedere certo
 Hunc affusa globum Tethys circumliget undis,
 Noverat, atque una pelagi lunaeque labores,
 Et pater Oceanus qua lege effunderet aestus.
 350 Non illum mundi numerasse capaxis harenas.

Una

v. 335. *Opposito mittentibus aggere valli*] *apposito* Puteaneus; quam vocem plurimis locis Nafoni reddidimus. mox malo *artae viae*, quam *arta via*. N. HEINSIUS. *apposito* si recipiendum, positum erit pro vicino, proximo. vide Gronov. ad Senec. Epist. iv. Saepe ita peccarunt librarii. vide N. Heinsium ad Nafon. vii. Heroid. vers. 100. ad ix. Heroid. vers. 60. & ad iii. Amor. eleg. vi. vers. 7. Melius tamen videtur nihil mutare.

v. 344. *Ille novus pluvias.*] *Malim novo ortu*. N. HEINSIUS.

345. *Haereat, anne Pendeat instabilis tellus*] Vide Dausquej. Terram & aquam cap. 11.

247. *Circumliget undis*] Forte *ulnis*; ut alterum ex glossa irrepperit. N. HEINSIUS. Mihi nihil videtur mutandum. Avien. in ora marit. vers. 81.

Orbique rursus unda circumfunditur.

& in descript. orb. vers. 11.

Oceani nam terra salo praecingitur omnis.

v. 349. *Qua lege effunderet aestus*] *resunderet* scribendum, ni fallor. sic *refusus oceanus* apud Maronem; & *stagna refusa vadis*; & *ponto sonat unda resuso*. Statius Theb. ix. de Ismeno fluvio Hippomedontem oppugnantem vers. 461.

Teumetius amnis

Tollitur, & clipeum nigrante supervenit aestu,

Spumeus assultans, fractaque resunditur unda.

Noster infra hoc libro vers. 550.

— mox sua ponto,

Singultante anima propulsa, resunditur unda.

N. HEINSIUS. *effundere* tamen hoc sensu est apud Pompon. Mel. lib. iii. cap. 1. *Ubi in omnia litera,*

quamvis diversa, terrarum insularumque ex medio pariter effusum est, rursus ab illis colligitur in medium. simplex fundere apud Lucan. i. vers. 410.

— cum funditur ingens

Oceanus, vel cum refugis se fluctibus aufert.

v. 350. *Mundi numerasse capaxis harenas*] Hinc ille iactabat, *Οἶδα δ' ἴγ' ἡμῶν τ' ἀριθμὸς, καὶ μέτρα θαλάσσης*; & Graeci coeperunt, sicut *διακόσιοι* & similia, sic *ψαμμοκόσιοι* a numero harenae supputare, pro infinita & inexplicabili multitudine. Sic Comicus *θυσίας ψαμμοκοσίου* se numerare ait; inde & vox *ψαμμοκοσιογάγαρα* multitudinem notat, & quasi *ἀριθμητὸν* formatum est, infinitum tamen, quia, ut ait Pindarus, *ἡμῶν ἀριθμὸν περιέφυγε*. D. HEINSIUS. Omnino respicit Silius ad Archimedis librum, qui *ψαμμίτης* inscriptus fuit, quo probare conatur, numerum harenae non esse infinitum, sed efferri & colligi posse, si vel maxime totus terrarum orbis harena constaret. Ceteroquin enim *harenam numerare* non apud sacros solum, sed etiam profanos scriptores, in proverbium abiit de iis, quae fieri nequeunt. Sic Virgil. ii. Georg. vers. 105.

Quem qui scire velit, Libyci velis aequoris idem

Discere quam multae Zephyro torrentur harenae.

Claudian. i. in Eutrop. vers. 32.

Si pelagi fluctus, Libyae si discis harenas,

Eutropii numerabis heros.

Gunther. v. Ligur. vers. 331.

Qui velit expressis metiri singula verbis,

Hunc ego litoreas numerare fatebor harenas

Posse.

Xxxx 3

v. 351.

- Una fides: puppes etiam constructaque saxa
 Feminea traxisse ferunt contra ardua dextra.
 Hic dum Italûm ductorem astu Teucrosque fatigat,
 Adnabat centum late Sidonia velis
- 355 Classis subsidio, & scindebat caerulea rostris.
 Erigitur subitas in spes Arethusia proles,
 Adjungitque suas, portu progressa, carinas.
 Nec contra Ausonius tonlis aptare lacertos
 Addubitât, mersisque celer fodit aequora remis.
- 360 Verberibus torfere fretum: salis icta frequenti
 Albescit pulsu facies, perque aequora late
 Spumat canenti fulcatus gurgite limes.
 Insultant pariter pelago: ac Neptunia regna
 Tempestate nova trepidant. tum vocibus aequor
- 365 Personat, & clamat scopulis clamoris imago.
 Ac jam diffusus vacua bellator in unda

Cornibus

v. 351. *Vana fides*] Virgil. iv. Aen. vers. 12.
Credo equidem, nec vana fides, genus esse Deorum.

Valer. Flacc. lib. v. vers. 75.

nec vana fides, his Bacchus in undis

Abluit Eo rorantes sanguine thyrsos.

Sed *Una fides* in Colonienfi. non solum fides. Valer. Flacc. ii. vers. 166.

Obvia quaeque eadem traditque auditque, nec ulli Una fides.

fic Msti constanter. Idem lib. iv. vers. 598.

Sic quoque non uno dabitur transcurrere luctu.

& lib. viii. vers. 307. *haud una Minyae formidine surgunt.* Statius Thebaid. ii. vers. 689. *huic una fides optanda labori.* Theb. xii. vers. 114.

una fides, unum Polyniciis amati

Nomen in ore sedes.

Senec. Herc. Oet. vers. 608.

In tot populis vix una fides.

N. HEINSIUS. Vulgata lectio, quam ceteri codices & antiquitus editi libri, praeter membranas Agrippinates, tuentur, non displicet. Prono vero errore librarius in Colonienfi voces *Unus* & *Vanus* turbavit, quod & alibi saepe contigit. Vide supra ad lib. v. vers. 126.

v. 352. *Feminea traxisse ferunt contra ardua dextra*] Vox dextra hic multitudinem notat, ut manus, cum *Graja manus* dicitur ὁ τῶν Ἑλλήνων στρατός. Quod nisi observes, nec haec capies. D. HEINSIUS. Imbelliam Archimedis hic denotat; nec opus ullis ambiguitatibus. Sic supra de Siculis, Romano militi occurrentibus, hoc libro,

Femineum credas maribus concurrere vulgum.

Curtius de Persis: *Irent, & imbellibus feminis aurum viri eriperent.* BARTHIUS lib. ix. Advers. cap. 111. Non possum accedere Barthio, qui ignaviam Archimedi hic a Silio objici arbitratur. at tu *Feminea dextra* intellige feminarum operam, qua utebatur

Archimedes, non ipsius Archimedis manum. per *constructa saxa* pilas intellige. notum illud Maronis,

Qualis in Euboico Bajarum litore quondam

Saxea pila cadit.

Illustravit haec erudite Gronov. Observ. iii. cap. vii. iteratae editionis. N. HEINSIUS. Illud *Feminea manu* recte etiam cepit Doctissimus Dausquejus; at *constructa saxa* non item; contra quem dicto loco disputat summus Gronovius.

v. 365. *Et clamat scopulis clamoris imago*] Haec nihili sunt. Forte clangoris imago; vel, & clamat scopulis *vaga Martis imago*; vel, *ingeminat scopulis clamoris imago*; vel denique, *icta redit scopulis clamoris imago.* ut apud Nasonem,

Tunc vox adversis collibus icta redit.

imago, Echo. Sic saepe scriptores. N. HEINSIUS. *Imago*, Echo. Horat. lib. i. od. xii. vers. 3. *cujus recinet jocosa Nomen imago.* & od. xx. vers. 6.

simul & jocosa

Redderet laudes tibi Vaticani

Montis imago.

Statius i. silv. iii. vers. 18. *sallax responSAT imago Frondibus.* Ausonius Epist. xxv. vers. 10. *redit & nemorum vocalis imago.* Varro iii. de Re rust. cap. xvi. *Primum secundum villam, potissimum ubi non resonent imagines.*

v. 368. *Humentem campum*] Id est, mare, ut interdum loqui amant poëtae. In Oxon. codice & priscis editionibus sollemni librariorum errore *viventem campum* est. Vide supra ad lib. iii. vers. 522.

v. 370. *Classis, & artabat*] & *arquabat* forte. sic *arquatum curvamen Iridis* apud Nasonem. In Colonienfi *arabat.* Ac simili idem Colonius versu superiori. N. HEINSIUS.

v. 371. *Terrificis sacrae stridoribus aeris*] *terrifici* malim, & *mox late*, pro *latae*, quod Puteaneus confirmat. N. HEINSIUS.

v. 373.

Cornibus ambierat patulos ad proelia fluctus,
Navali claudens humentem indagine campum.
At simili curvata sinu diversa ruebat

- 370 Classis, & artabat lunato caerula gyro.
Nec mora: terrificis faevae stridoribus aeris,
Per vacuum late cantu resonante profundum,
Incubuerunt tubae, quæ excitæ aequore Triton
Expavit tortæ certantia murmura conchæ.
375 Vix meminere maris; tam vasto ad proelia nisu
Incumbunt proni, positisque in margine puppis
Extremæ plantis nutantes spicula torquent.
Sternitur effusus pelagi media area telis,
Celsæque anhelatis exurgens ictibus alnus
380 Caerula nigranti findit spumantia sulco.
Ast aliae latere atque incussi roboris ictu

Detergent

v. 373. *Incubuerunt tubæ*] Sequitur mox *Incumbunt proni*: quare ferri non potest *Incubuerunt*. Scribo ergo *Incumbunt*; vel potius *Incubuerunt tubæ*. Ex illo Maroniano Aeneid. ix. vers. 503.

At tuba terribili sonitu procul aere canoro Incubuit.

Silius lib. v. vers. 188.

Incubuerunt simul feralia classica signum.

Lucan. lib. ix. vers. 285.

*Ut simul effetas linguunt examina ceras,
Atque oblita savi non miscens nexibus alas,
Sed sibi quæque volat, nec jam degustat amarum
Desidiosa thymum: Phrygiæ sonus increpat aeris,
Ætonitæ posuere fugam, studiumque laboris
Florilegi repetunt & sparsæ mellis amorem.*

Ita locus ille, non uno naevo inquinatus, ex vestigiis codicum optimorum est constituendus, in quibus, *Phrygiæ sonus increpat aeris. increpat*, si increpet. *Florilegi*, pro *Florigeri*, conjectura nostra est. *Florilegæ apes* Nasoni aliisque. *Incubuerunt* in hoc Sili loco etiam castigandum esse jam praevidit Gronovius, uti ex Observationibus ejus iteratae editionis jam nunc colligo. Is videatur lib. iiii. cap. vii. N. HEINSIUS. Recte *Incubuerunt*. infra lib. xvi. vers. 94. *raucus stridenti murmure clangor Incubuit*. in contextum tamen recipere ausus non fui.

v. 374. *Expavit tortæ certantia murmura conchæ*] Optime *tortæ*: eas enim conchas, quas inflabant Graeci, *tortæ* quod essent, *σεραβόλοι* vocabant; nam & hominem quoque tortum & *σεραγγυλίαν* *σεραβόλοι* dicebant, & *σεραβόλομον* dicebatur *ὀυλόκομος* a tortura criniun. ita enim legendum apud Pollucem, cum Sophoclem hominem *ὀυλόκομος*, *σεραβόλοκος* dixisse docet. De conchis autem illis docet Hesychius: *Σεραβόλοι*, inquit, *κοχλίας* & paulo plenius infra, *Σεραβόλοι τῇ κόγχῃ, ἢ ἰσάλλιζον*. At *σεραβόλιν* dicebant, cum ex conchis & ollibus simul collisis mixtum sonitum edebant, quo harmoniae genere antiqui usi sunt. Hesychius,

Κεραβόλιν, κοχύλια καὶ ὁρᾶ ἅμα συγκροτούτας ἰσισμόν τινὰ ἤχον ἀποτιλίῃ (lege *ἰσυσμόν*) τοῖς ὀρχουμένοις. (ita enim lego) ut Athenaeus de eodem, qui ita in Hesychio quoque, ut monuimus, legendum esse probat ex Didymo. apud eum *ὄργανα* tamen, ut *ὁρᾶ* in Hesychio, scriptum est. Ceterum quam *tortam concham* Silius, una voce *σεραβόλον* Lycophron vocat eleganter, vers. 249.

Καὶ δὲ καταίδει γαῖαν ὀρχήσας Ἄρης

Σεράβω τον αἰματῆρον ἰσάλλων τόμον.

Nam sicut id, quod *κεραβόλιν* dicebant, in convivii tripudiisque locum habebat, lyraeque vicem sustinebat, sic τοῖς *κοχύλοις* in bello utebantur. Olim enim, antequam usus pervulgatus esset concharum, ut nunc tubicines, qui Martem accendunt; sic tum *πυροφόροι*, qui ab utraque exercitus parte erant, & *λαμπαδαφόροι* quoque vocabantur: qui, utrimque aciem obeuntes, lampades facisque gestabant; quas, ubi tempus postulabat, emittebant, & in hostem conjiciebant, atque ita primum inter se conflictum ordiebantur. Sic lampadibus conchæ, conchis tubæ, & praesertim Tyrhenæ successerunt. D. HEINSIUS. Perperam in vulgatis est *tortæ ad certantia*. N. HEINSIUS. Primus ita edidit Gryphius, quem editio Dausquejana secuta est. ab aliis libris vocula *ad* rectius abest. Idem Gryphius ita etiam distinguebat: *tortæ ad certantia murmura conchæ Vix meminere maris*. Sed praefero vulgatam distinctionem. *Expavit murmuræ*, ut lib. i. supra vers. 67.

Expavere truce per vasta silentia vocem.

Alibi tamen *ad aliquid expavescere* dixerunt scriptores.

v. 375. *Vix meminere maris; tam vasto &c.*] Haec de summa industria navigio proeliantibus, nulla periculi consideratione: nam obliviscuntur ponti, tamquam humo congressi. BARTHIUS lib. xxi. Adv. cap. xiv.

v. 381. *Ast aliae lacerae atque incussi roboris ictu*] Descriptio est proelii navalis, in quo naves navibus.

- Detergent remos: aliae per viscera pinus
 Tramissis ipso retinentur vulnere rostris,
 Quo retinent. medias inter sublimior ibat
 385 Terribilis visu puppis, qua nulla per omne
 Egressa est Libycis major navalibus aevum.
 Sed quater haec centum numerofo remige pontum
 Pulsabat tonfis: veloque superba capaci
 Cum rapidum hauriret Borean, & cornibus omnes
 390 Colligeret flatus, lento se robore agebat,
 Intraret fluctus solis si pulsa lacertis.
 Procurrunt levitate agili, docilesque regentis
 Audivisse manum, Latio cum milite puppes.
 Has ut per laevum venientes aequor Himilco
 395 In latus obliquas jussamque incurrere proram
 Conspexit, prope Divis in vota vocatis

bus collidebantur, sed ubi ita legerim, *Asi aliae latere*. MODIUS Novant. Lektion. Epist. xc. *latere* Modius. *latere remos detergent*. Nam si ipsae *laccerae*, quomodo aliarum remos potuerint detergere, utpote invalidae, non video. Interpretes tamen hic pro vulgata, ut solet, digladiatur. Nos Coloniensem librum cum Modio sequimur. N. HEINSIUS Saepe ita peccarunt scribae librarii. supra lib. viii. vers. 25. in Mito Oxoniensi erat *Quis laterum curis*, pro *lacerum*. Alia exempla vide supra lib. x. vers. 566. & apud N. Heinsium ad Claudiani i. de laudib. Stilic. vers. 282.

v. 382. *Detergent remos*] Iis, quae Dausquejus notavit, adde Scheffer. iii. de milit. nav. cap. vi. & Freinsh. indic. in Florum voce *Detergere*.

v. 383. *Ipsa resinentur vulnere*] Simile quid fingit Lucan. libro iii. vers. 563.

Tunc quaecumque ratis tentavit robora Bruti, Ictu victa suo percussae capta cohaesit.

v. 387. *Sed quater haec centum*] Forte, *Acta quater centum numerofo remige pontum Pulsabat tonfis.*

et sed importune hic videtur inculcatum. N. HEINSIUS.

v. 389. *Borean*] *Borean*, ut versui consulatur. N. HEINSIUS.

v. 390. *Lento se corpore agebat*] Malim, *lento se robore agebat*. MODIUS Novant. Lektion. Epist. xc. *robore* ex Colonienfi Modius: non male. N. HEINSIUS. *robore* etiam codex Oxoniensis. Male festivus hoc loco est Dausquejus, qui *robore* rejiciebat, quod nulli remi ex eo ligni genere fiebant. Sed *robore* non ad remos, verum ad totam navem referendum: *lento se robore agebat*, pro lente se agebat, lente movebatur. Sic paullo ante vers. 382. *incussi roboris iclu Detergent remos*. & in loco Lucani ibi laudato, *tentavit robora Bruti*.

v. 391. *Intraret fluctus solis si pulsa lacertis*] Videtur aliquid deesse, si scribendum fortasse *ceu pulsa*,

Aequoris, & *Intraret fluctu*. Regit enim id verbum tertium casum, ut plurimum. Vide lib. vi. vers. 498. lib. xi. vers. 473. N. HEINSIUS. Membranae Oxonienses *se pulsa*. Conjecturam Heinsii *ceu pulsa* veram puto. Navis Punica tantae magnitudinis ac ponderis erat, ut, quamvis uniyersis velis, iisque satis magnis, omnes auras colligeret, non citius tamen progredereetur, quam alia quaevis, quae solis remis propellebatur. Quod vero etiam *Intraret fluctu* conjiciat, non probo. Licet enim *intrare* saepe tertium casum regat, interdum tamen etiam quartum post se recipit. Infra vers. 423.

Intrat diffusos pestis Vulcania passum, Atque imples dispersa foros.
 & lib. xi. vers. 472.

— *Pagasaeta ratis cum caerulea nondum Cognita terrenis portumque intrare negatur.*
 ut ibi legendum dixi.

v. 392. *Docilesque regentis Audivisse manum*] Cum dixit Virgilius, *neq. audis verbera currus*, multos imitatores sibi fecit; & idem Silius ad navigium scite transtulit. BARTHIUS lib. xxii. Advers. cap. xiv. Lucan. lib. iii. vers. 593. quem locum laudat Dausq.

Qua nullam melius, pelago turbante, carinae Audire manum.

v. 398. *Oculis libravit in hostem*] Simile hoc illi supra lib. xii. vers. 567.

Nunc, laetus celsis astans in collibus, intrat Urbem oculis.

v. 400. *Diduxit vulsu*] *diduxit* in Colonienfi. N. HEINSIUS. Sed nihil muto. Sollemniter ita lapsi sunt scribae librarii. vide infra ad lib. xv. vers. 187. versu sequenti *ac residentis* liber Colonienfis & Putecaneus, non *et residentis*.

v. 403. *Flectenti immortua clavo*] Clavo puppem flectenti. nulla opus mutatione. Nam *flectendo clavo* durum est, cum proxime praecesserit *regenda puppe* in hac ipsa periodo. N. HEINSIUS. Recte illustrissimus Heinsius contra virum summum J. Fr. Gronovium,

- Aequoris, intento volucrem de more sagittam
 Assignat nervo: utque oculis libravit in hostem,
 Et calamo monstravit iter, diversa relaxans
 400 Brachia, deduxit vultu comitante per auras
 In vulnus telum, ac residentis puppe magistri
 Affixit plectro dextram: nec deinde regenda
 Puppe manus valuit, flectenti immortua clavo.
 Dumque ad opem accurrit, ceu capta, navita, puppe,
 405 Ecce iterum fatoque pari nervoque sagitta,
 In medium perlapsa globum, transverberat ictu
 Orba gubernaculi lubeuntem munera Taurum.
 Irrumpit Cumana ratis, quam Corbulo ductor
 Lectaque complebat Stabiarum litore pubes.
 410 Numen erat celsae puppis vicina Dione.
 Sed superingestis propior quae subdita telis

Bella

Gronovium, qui III. Observ. cap. VII. *flectendo* malebat, vulgatam lectionem tuetur. Lucan. lib. III. vers. 555. *nec tarde flectenti cedere clavo*.

v. 407. *Orba gubernaculi lubeuntem munera*] In membranarum Oxoniensibus ac Puteaneis, ut & priscis editionibus Romana principe, Parmensi, ac Mediolanensi *gubernandi* est. Errori originem fortasse dedit, quod in scriptura Longobardica literae *d* & *l* difficulter distingui possint. Vide supra lib. II. vers. 52.

v. 409. *Laetaque complebat Stabiarum litore pubes*] Primo reponatur ex Colonienfi & Oxonio *Lectaque*. *Legere militem* passim obvium apud scriptores vetustos. Puteaneus non multum abludit, in quo *Lectaque*. in eodem *complebant*: venuste. &, pro *Stabiarum*, idem *stabularum*. Forte *Bajarum litore*. Nam Stabiae quamquam Campani litoris oppidum, tamen satis remotae Cumis, quibus vicinae Bajae. Interpres Cumani litoris Stabias facit admodum infcite. *Lectaque* etiam Gronovio in Observationibus nuperae editionis placuisse video lib. III. cap. VII. Simile mendum sustulimus lib. v. vers. 380. N. HEINSIUS. Recte viri docti ex Mstis *Lectaque*. Saepe ita turbantur librarii. Vide supra ad lib. VII. vers. 548. & Achill. Statium ad Catull. carm. LXV. pag. m. 253. apud Lucan. etiam lib. VII. vers. 119. *pro neque enim victoria Magno Laetior*, quaedam membranae *victoria Lestior* habent. Deinde Illustrissimus Heinsius ex Puteaneo *pubes complebant*, de quo vide ad lib. XI. vers. 232. Pro *Stabiarum* autem, etiam Oxoniensis codex cum veterimis editionibus *stabularum*, quod num in *Bajarum* mutandum sit, vehementer dubito. Vix enim verosimile videri potest, librarios indoctos notissimam vocem *Bajarum* in minus notam *Stabiarum* commutasse. quare si quid hoc loco mutandum, legam potius versus praecedenti *Campana ratis*, pro *Cumana*.

v. 410. *Numen erat celsae puppis vicina Dione*] *Numen erat* Colonienfis. sed non sequor. *subdita Dio-*

ne in editione Parmensi, pro *vicina Dione*. Videbatur aliquando scribi debere,

Numen erat celsae puppi Lucrina Dione.

Sed si vulgatum mavis loco non moveri, tamen de Venere Lucrina erit intelligendum, quae non Stabiis, sed Bajis, vicina. Interpres de Venere Erycina parum commodè interpretatur. Statius silvarum III. carm. I.

Spestat & Icario nemorosus palmitè Gaurus,

Et Lucrina Venus.

Martial. lib. XI. epigr. LXXXI.

Litus beatæ Veneris aureum Bajae.

Sed illa referri possunt ad delicias Venereas illius tractus, ut & vetus epigramma in Catalectis poetarum,

Ante bonam Venerem gelidae per litora Bajae;

Illam natare lacus cum lampade iussit Amorem.

Apertius Symmachus in eleganti epigrammate, quod totum emendavimus ad x. Metam. Nafonis vers. 558. de Gauro monte ad Lucrinum lacum sito,

Terit ima pisce multo

Thetis & vagae sorores.

Simul innatat choreis

Amathusias renidens,

Salis arbitra & leporis,

Flos siderum Dione.

Sed & Pompejis videtur culta fuisse Venus. Statius lib. v. Epicedio Patris vers. 165.

Quos Veneri plorata domus, neglectaque tellus

Alcidae, vel quos e vertice Surrentino

Mittit Tyrrheni speculatrix virgo profundi.

N. HEINSIUS. Non male vulgatam lectionem N. Heinsius Colonienfis libri scripturae, *Nomen erat*, praefendam iudicat. infra vers. 413.

Hammon numen erat Libycae gensile carinae.

Passim hae voces in Mstis commutantur. vide infra ad lib. XVI. vers. 653. Praeter Dausquejum etiam Cellarius & omnium primus P. Marfus *vicina*

Yyy

nam

- Bella capeſſebat, media ſubſedit in unda,
 Diviſitque fretum. clamantum ſpumeus ora
 Nereus implet aquis, palmaeque, trahente profundo,
 415 Luctantum fruſtra ſummis in fluctibus exſtant.
 Hic, audax ira, magno per caerula ſaltu
 Corbulo tranſgreſſus (nam textam robore turrim
 Appulerant nexae ferri compage triremes)
 Evadit tabulata ſuper, flammaque comantem
 420 Multifida pinum celſo de culmine quaſſat.
 Inde atros alacer paſtoſque bitumine torquet,
 Amentante Noto, Poenorum apluſtribus ignes.
 Intrat diffuſos peſtis Vulcania paſſim,
 Atque implet diſperſa foros: trepidatur omiſſo
 425 Summis remigio; ſed enim tam rebus in artis
 Fama mali nondum tanti penetrarat ad imos.
 At rapidus fervor, per pingues unguine taedas
 Illapſus, flammis victricibus inſonat alveo.
 Qua nondum tamen impulerat vim Dardana lampas,
 430 Parcebatque vapor, ſaxorum grandine dirus
 Arcebat, fatumque ratis retinebat, Himilco.

nam *Dionem* interpretati ſunt Venerem Erycinam, quae Romanis in Sicilia bellum gerentibus vicina erat.

v. 412. *Subſedit in unda, Diviſitque fretum*] Lucanus hoc ita exprimit lib. III. verſ. 630.

*Ad ſummos repleta foros deſedit in undas,
 Vicinum involvens contorto vertice pontum:
 Aeſtorea diſcedunt, merſa diducta carina,
 Inque locum puppis cecidit mare.*

v. 413. *Clamantem ſpumeus ora Nereus implet aquis*] Quod coniecit Daufquejus clamantum, dextre fecit: & ita referunt plane Oxoniienſes membranæ. BARTHIUS lib. IX. Adverſ. cap. III. clamantum ex Colonienſi. & ſic Interpres, uti & Barthius ex Oxonio: neque aliter editio Parmenſis. N. HEINSIUS. clamantum etiam Romana princeps & Mediolanenſis editio. clamantem vero primus Marſus edidiſſe videtur. ſed in commentariis exiſtat monſtrum lectionis damnatum, addita hac interpretatione, quod Romani tunc damnabant, cum navis mergeretur. Unde tamen vera etiam elucet ſcriptura clamantum.

v. 416. *Hic audax ira*] irae optime Veneta editio Marſi. apud Statium, laudum feſtimus & audax Ingenii. N. HEINSIUS. Sic Statius x. Theb. verſ. 490. audax animi Spartana juvenis. ita ex optimo libro emendante Gronovio in guſtu. Claudian. II. de rapt. Proſerp. verſ. 4.

ſamque audax animi, ſidaeque oblita parentis. Utramque tamen Marſi Venetam conſului, quam conſtanter ira, non irae, habere reperi. Nihil itaque hic puto mutandum.

v. 422. *Adventante noto Poenorum apluſtribus ignes*]

Reponatur cum Diis volentibus elegans, ſed correctoribus Silianis ignorabile plane, verbum *Amentante noto*. eleganti metaphora; quod, ut amentum telo, ita ventus igni vires faciat. MODIUS Novant. Leſt. Epift. xc. Non placet, quam ex MS. ſubſtituit lectionem Modius, *amentante* nimirum: ut placeat, emendatione exili efficiam; ſcribo *Augmentante noto*. D. HEINSIUS. *Adjutante* minima mutatione legebam olim, ut ſupra verſ. 307.

Paſcitur adjuto Vulcanus turbine venti & libro VII. verſ. 354. *adjutae pice crefcere flammæ Coepere*. ubi vide notas. Sed cum in Colonienſi legatur, etiam Modio teſte, *Amentante*, omnino reſcribi placet *Amentante*, ab amento. *amentare tela* dici eleganter, ad Claudianum multis demonſtravimus curis ſecundis Conſul. Manlii Theodori verſ. 321. adductis hanc in rem compluribus exemplis: ubi puer etiam *amentatur*, ut primi ex vetuſtis membranarum reſtituimus. Nihil hoc loco elegantius a Silio potuit dici. Ventus taedis amenti loco fuit. Sic & *jaculari taedas* poëtae dicunt. Interpres glandes ſectari numquam deſinet. N. HEINSIUS. Firmandae libri Colonienſis lectioni unice facit locus Silii lib. IX. verſ. 508.

*Atque idem ſtatus Poenorum tela ſecundant,
 Et, velut amento contorta, haſtilia turbo
 Adjuvat.*

Tantum velocitatis turbo emiſſis haſtilibus addebat, quantum haberent, ſi amento contorta forent.

v. 427. *Et rapidus fervor, per pingues unguine taedas Illapſus*] At ex ſcriptis & priſcis editionibus. paulo ante jam rebus in artis malim, quam tam. N. HEINSIUS. In membranarum Oxoniienſibus & Putancanis

- Hic miser, igniferam dum ventilat aëre pinum,
Murali saxo per lubrica sanguine transtra
Volvitur in fluctus, Lychaei vulnere, Cydnus.
- 435 Fax nidore gravi foedavit comminus auras,
Ambusto instridens pelago. ferus inde citatum
Missile adorata contorquet Sabratha puppe:
Hammon numen erat Libycae gentile carinae,
Cornigeraque sedens spectabat caerula fronte.
- 440 Fer, pater, afflictis, fer, ait, Garamantice vates,
Rebus opem, inque Italos da certa effundere tela.
Has inter voces tremulo venit agmine cornus,
Et Neptunicolae transverberat ora Telonis.
Urguebant nihilo levius, jam in limine mortis
- 445 Quos fuga praecipites partem glomerarat in unam
Puppis, adhuc vacuum taedae: sed, proxima cursu
Fulmineo populatus, inevitabilis ardor
Correptam flammis involvit ovariantibus alnum.
Primus, ope aequorei funis delapsus in undas,
- 450 Qua nondum Stygios glomerabat Mulciber aestus,
Ambustus socium remis aufertur Himilco.

Proxima

teaneis est *Ac rapidus servor*. Editio Romana princeps & Mediolanensis aliaque *At rapidus*, probante N. Heinsio. In Marfi Veneta secunda operarum errore primum *Et rapidus* editum fuit. Saepissime ita lapsi sunt scriptores librarii, ut supra lib. III. vers. 570. lib. XVII. vers. 84. vers. 148. & alibi. Non male etiam vir Illustrissimus *jam rebus in artis*, pro *sam*. Ita etiam frequenter turbarunt librarii. vide N. Heinsium ad Nason. epist. III. Heroïd. vers. 67. & Broekh. ad Propert. lib. II. eleg. VII. vers. 1. & 37. *pingues unguine taedae*, ut *pingues taedae* apud Lucan. lib. III. vers. 681.

v. 429. *Qua nondum tamen intulerat vim*] *impulerat vim* rectius in Puteaneo. apud Nason. Metam. XII.

inque meos ferrum flammamque penates
Impulit.

N. HEINSIUS. Ita etiam Vir Illustrissimus emendavit ad Claud. Paneg. Mall. Theod. vers. 325. & ex eo in contextum recepit Cellarius. Saepè indocti librarii voces *insuli* & *impuli* alteram alteri substituerunt. vide supra ad lib. IX. vers. 396. Pro vulgata tamen lectione stant omnes alii libri.

v. 434. *Volvitur in fluctus Lychaei vulnere Cydnus*] Hoc est, a Lichaeo illati. ita Maro, & nostro sequitur de vulnere sanguis. BARTHIUS lib. XXII. Advers. cap. XIV. *Lychaei* Colonius. N. HEINSIUS. Recte Barthius *Lychaei vulnere* exponit a Lychaeo illati. Sic Pomponius Mela lib. II. cap. VII. *Aegates Romana clade memorabiles*, id est, quam Romani Karthaginensibus intulerunt. Virgil. II. Aeneid. vers. 436. *Pelias & vulnere tardus Ulyxi*. Plura vide apud Gell. IX. Noct. Att. cap. XII. Pro

Lichaei, Oxon. codex cum editionibus Romana princeps, Parmensi, & Mediolanensi *Luchaei*. pro *Cydnus*, Puteaneus *Cidus*; Oxoniensis cum editione Romana princeps, Parmensi, & Mediolanensi *Ciclus*. Sed *Cydnus* supra est lib. III. vers. 338.

v. 437. *Adorata puppe*] Ibi enim Dii tutelares erant. Vide infra ad vers. 543. Errat vero Doctissimus Dausquejus, ut notavit etiam vir summus J. Fr. Gronov. lib. IV. Observ. cap. XXVI. pag. 401. docens, ideo ab Hectore apud Homerum Iliad. O. vers. 716. puppim tentari, sive quod pretiosum spoliū esse potuerit, sive quod Dei tutini gestatrix fuerit, quo ablato hostium fiducia ac ferocia frangeretur: cum vera ejus rei ratio fuerit, quod naves de terra non alia parte aggredi potuerit; cum enim appellerentur, puppes terrae obverti solebant, prorae mari. Deinde notat Fabrett. ad Colum. Traj. cap. IV. pag. 116. ridiculum sese hic praebere Dausquejum, dum, D. Heinsio de loco insignis & tutelae in navi insultans, expendit verba Luciani in Dialogo, cui *Πλοιορ* inscriptio est, eaque ita intelligit, ac si anser, e puppi surgens & diaetae incumbens, navis insigne foret, ut Isidem, quae prorae appicta erat, ejusdem navis tutelam & nomen faceret.

v. 437. *Sabratha*] *Sabraca* Puteaneus, rectius. malim *Sabatra*, quae Africae civitas. De ea jam supra diximus lib. III. vers. 256. N. HEINSIUS.

v. 444. *Urguebat*] *Urguebant* Colonienfis. sequor. & sic Gronov. ex conjectura lib. III. cap. VII. Observationum secundae editionis. N. HEINSIUS.

v. 449. *Primus ope aequorei funis*] Forte rectius *aequoreas in undas*. Sed vide Scheffer. de militia nav.

Yyyy 2

- Proxima nudarunt miserandi fata Batonis
 Desertam ductore ratem. bonus ille per artem
 Crudo luctari pelago, atque exire procellas.
 455 Idem, quid Boreas, quid vellet crastinus Auster,
 Anteibat: nec pervigilem tu fallere vultum,
 Obscuro quamvis cursu, Cynosura, valeres.
 Is, postquam adversis nullus modus, Accipe nostrum,
 Hammon, sanguinem, ait, spectator cladis iniquae.
 460 Atque, acto in pectus gladio, dextra inde cruorem
 Excipit, & large sacra inter cornua fundit.
 Hos inter Daphnis, deductum ab origine nomen
 Antiqua, fuit infelix, cui linquere saltus,
 Et mutare casas infido marmore visum.
 465 At princeps generis quanto majora paravit
 Intra pastorem sibi nomina. Daphnin amarunt
 Sicelides Musae. dexter donavit avena
 Phoebus Castalia, & jussit, projectus in herba
 Siquando caneret, laetos per prata per arva

Ad

nav. editionis secundae lib. II. cap. v. N. HEINSIUS.

v. 452. *Bathonis*] *Batonis* ex Colonienfi. nomen est Pannonicum. *Baconis* editio Parmensis. N. HEINSIUS.

v. 453. *Bonus ille per artem &c.*] Monente Daufuejo, cum Silio conferendus est locus Lucan. lib. III. vers. 592.

*Dirigit huc puppim miseri quoque dextra Telonis,
 Qua nullam melius, pelago turbante, carinae
 Audire manum; nec lux est notior ulli
 Crassina, seu Phoebum videat, seu cornua Lunae,
 Semper venturis componere carbasia ventis.*

v. 454. *Crudo luctari pelago*] Malim *obluctari*. N. HEINSIUS. Nihil muto. supra lib. IX. vers. 553.

Nec vestitis luctatus abis Gradivus.

Vide N. Heinsium ad Silii lib. I. vers. 174. *luctari* cum tertio casu, quemadmodum *pugnare*, *certare*, *bellare*, *contendere*, aliaque similia passim.

v. 454. *Exire procellas*] Vide Gifan. indic. Lucr. in voce *Exire*, & quae supra notata sunt ad lib. XI. vers. 188.

v. 455. *Quid vellet crastinus auster, Anteibat*] *Anteire* est aliquid, antequam fiat, deprehendere; ab iis, qui fugitivos certis itineribus anteibant, ut fugam eorum sisterent, & eorum propositum rescicerent. *Anticipare* pariter usurpat Aufon. de Deo in Ephem.

*Ipsē Dei verbum, verbum Deus, anticipator
 Mundi, quem facturus erat.*

BARTHIUS lib. XXI. Advers. cap. XIV.

v. 460. *Dextra deinde cruorem Excipit*] *dextra inde* cum Puteaneo, ut stet suis pedibus hic versus. & sic editiones castigatae; vetustiores praefertim. N. HEINSIUS.

v. 465. *Quanto majora paravit Intra pastorem sibi nomina*] Hoc est, pastoritia sua vita & fortuna contentus. *Intra rem esse*, ea contentum significat. Propertius,

*Maecenas eques, Etrusco de sanguine regum,
 Intra fortunam qui cupis esse tuam.*

pastorem vero pro pastoritia fortuna dixit, ut lib. VII. *juvenem*, pro aetate tali,

*Qualis post juvenem, nondum subeunte senecta,
 Rector erat Pylius bellis aetate secunda.*

& alibi *Hannibalem* pro furore ejus pari lib. I.

— *haustusque medullis*

Hannibal exagitat, stimulatque sequentia bella.

BARTHIUS lib. XXI. Advers. cap. XIV. Scribendum *Inter pastores*, quidquid libri veteres dissi- deant. *parabat* etiam editio Parmensis; in codice Puteaneo *parabis*. N. HEINSIUS. Viri illustrissimi conjectura non displicet. Frequenter voces *inter* & *intra* in Mssis commutantur. Vide Gronov. ad Livii lib. I. cap. X. lib. XXV. cap. XXIV. & lib. XXXV. cap. XI. N. Heinsium ad Claudiani I. in Rufin. vers. 83. & ad VI. Consul. Honorii vers. 80. pro *paravit*, etiam Romana princeps & Mediolanensis editio *parabat*.

v. 470. *Rivosque flere*] An *cieri*? vel *citari*? N. HEINSIUS. Nihil muto. Innuit enim Silius, ciente Daphnide fluvios aquarum murmura continuisse, & ad vocem ejus immobiles stetisse. de Arione Ovid. II. Fastror. vers. 84.

Carmine currentes ille tenebat aquas.
 de Orpheo Propert. lib. III. eleg. I. vers. 41.

— *concita dicunt*

Flumina Threicia detinuisse lyra.

Phaedr. in prologo libri III. vers. 59.

Hebrique tenuit impetus dulci mora.

Calpum

- 470 Ad Daphnin properare greges, rivosque filere.
 Ille ubi, septena modulatus harundine carmen,
 Mulcebat silvas, non umquam tempore eodem
 Siren assuetos effudit in aequore cantus:
 Scyllaci tacuere canes: stetit atra Charybdis:
- 475 Et laetus scopulis audivit jubila Cyclops.
 Progeniem hauserunt & nomen amabile flammae.
 Innatat ecce super transtris fumantibus asper
 Ornytos, ac longam sibimet facit aequore mortem.
 Qualis Oiliades, fulmen jaculante Minerva,
- 480 Surgentes domuit fluctus ardentibus ulnis.
 Transigitur valida medius, dum se allevat, alni
 Cuspide Marmarides Scyron. pars subnatat unda
 Membrorum, pars exstat aquis; totumque per aequor
 Portatur, rigido (miserandum) immortalia rostro.
- 485 Accelerant puppes utrimque, atque ora ruentum
 Sanguinei feriunt remorum aspergine rores.
 Ipse adeo senis ductor Rhoeteius ibat
 Pulsibus, & valido superabat remige ventos.

Quam

Calpurn. ecl. 11. vers. 14.

*Adfuerunt Dryades fisco pede, Naides udo,
 Et tenere suos properantia flumina cursus.*

v. 475. *Auduit jubila Cyclops*] Gronovius Observat. secundae editionis lib. 111. cap. VII. *sedavit jubila*, continuit & compressit suos cantus. Sed refer ad cantus Daphnidis. Si quid mutandum, lege,

Es laeta e scopulis auduit jubila Cyclops.

Calpurn. ecl. VII.

Es tua maerentes expectant jubila tauri.
 Idem ecl. I.

Non montana sacros distinguunt jubila versus.

De jubilis Bochart. Hierozoic. lib. 11. cap. XXI. pag. 427. N. HEINSIUS. Si quid mutandum, omnino cum Eruditissimo Gronovio legam *sedavit jubila Cyclops*, ut ad ipsius Cyclopi cantus referatur, quibus abstinuit, canente Daphnide: nondum enim observavi, *jubilum* poni de carmine, quod laudem meretur. Hinc *montana jubila a sacris versibus* distinguit Calpurn. dicto loco. Notant autem Grammatici, *jubilare* esse voce rustica inelamare. Vide Varronem, Festum, aliosque. Appulej. VIII. Metam. pag. 209. *Canes rabidos & immanes, & quibusvis lupis & ursis saeviores, jubilationibus solitis & ejusmodi vocibus nobis inhortantur.* Sed forsitan *jubila* erunt cantus pastorales Daphnidis. atque ita nihil hoc loco erit mutandum.

v. 479. *Qualis Oiliades*] *Oiliades* scripti. mox, pro *Surgentes*, malim *Urgentes*. N. HEINSIUS. *Oiliades* etiam editio Romana princeps & Mediolanensis. Male autem Marfi Veneta prior *Olides*, posterior autem omnesque reliquae *Oilides*. Deinde vir illustissimus *Urgentes* malebat, pro *Surgentes*. Eae

voces etiam alibi commutantur in *Mstis*. vide Barthium ad Statii VI. Theb. vers. 214. Sed nihil mut. Silius supra lib. I. vers. 646.

Spumens hic medio qui surgit ab aequore fluctus.

v. 481. *Transigitur valida medius, dum se allevat, alni Cuspide*] *alni* Colonienfis; *alno* editio Parmensis. opinor, *medium dum se allevat alni. medius alni*, ut *medius teli*, quod restituiamus ex fide veterum librorum libro I. vers. 307.

Concidit exacti medius per viscera teli.

Interpres hic denuo nugae agit. Nam quod parens meus illic adduxit locum Horatianum,

Pacis erat mediusque belli,

non eo facit, ut ostendat, eandem illic ejus vocis esse significationem, sed ut eam cum secundo casu conjungi quandoque liqueat. N. HEINSIUS.

v. 484. *Immortua rostro*] *ferro* Puteaneus. bene, ut puto. nam *rostrum* hic nullus locus. refer ad teli ferrum, quo transfixus erat Scyron. N. HEINSIUS. Praeter Puteaneum omnes reliqui libri, & scripti & editi, receptam lectionem servant; quapropter nihil etiam mutarem, modo supra cum viris doctis ita distinguamus,

Transigitur valida medius, dum se allevat, alni Cuspide Marmarides Scyron.

& *valida alni cuspide* pro rostro navis accipiamus.

v. 487. *Saevis ductor Rhoeteius ibat Pulsibus*] Scriberem, etiam invitis membranis, quanto magis ita volentibus, jubentibus illis, *senis Pulsibus*. Signantur enim sex ordines remigum. MODIUS Novant. Lection. Epist. xc. *senis Pulsibus* bene ex Colonienfi Modius. Confirmant ista Lucani lib. III. vers. 353.

Celsior at cunctis Bruti praetoria puppis

Yyyy 3

Verberibus

- Quam rapidis puppem manibus frenare Lilaeus
 490 Dum tentat, saeva truncatur membra bipenni,
 Ac fert haerentes trabibus ratis incita palmas.
 Sicania Aeoliden portabant transita Podaetum.
 Hic, aeo quamquam nondum excessisset ephēbos,
 Seu laevi traxere Dei, seu fervida corda,
 495 (Nec fat maturus laudum) bellicue cupido,
 Arma puer niveis aptarat picta lacertis,
 Et freta gaudebat celsa turbare Chimaera.
 Jamque super Rutula, super & Garamantide pinu
 Ibat ovals, melior remo meliorque sagitta:
 500 Et jam turrigerum demerserat aequore Nessum:
 (Heu puero malefuada rudi nova gloria pugnac!)
 Dum cristam galeae truci exuviasque precatur
 De duce Marcello Superos temerarius, hasta
 Excepit raptim vulnus letale remissa.
 505 Pro qualis! seu splendentem sub sidera nifu

Exigeret

Verberibus senis agitur.

qui locus Modium fugit. infra vers. 574.

Bis ternis ratis ordinibus grassata per undas.

N. HEINSIUS. Optime viri docti *senis Pulsibus*: sequitur enim mox iterum, *saeva truncatur membra bipenni*. Similis error supra commissus erat lib. x. vers. 492.

*— bis Cloelia senos**Nondum complerat primaevi corporis annos.*

ubi codex Putean. *perperam* habet *saevos annos*. Dausquejus ob vocem *adeo* Modio contradixit, quia, quid esset *adeo senis Pulsibus*, non intelligebat. Sed eleganter vocola *adeo* *πρωτων*, supra lib. i. vers. 20.

Jamque adeo magni repetam primordia motus.

Vide, quae notavi ad lib. viii. vers. 550. Pro *adeo*, Puteaneus codex autem.

v. 491. *Et fert haerentes trabibus ratis incita palmas*] At Puteaneus & editio Parmensis; *Ac fert* Colonienfis. Possis & *Aufert*. N. HEINSIUS. Etiam Romana princeps & Mediolanensis editio *At fert*, codex Oxoniensis *Art fert*: quod non puto mutandum in *Aufert*. nam ita *tulis* etiam supra habemus lib. i. vers. 360.

*Haec istu rapido pugnantum saepe per auras,**Attonito ductore, tulit sumantia membra.*

Simile autem fatum, quod hic Lilaeus, apud Lucan. Gyareus expertus est lib. iii. vers. 610.

*Aufus Romanae Graja de puppe carinae**Injectare manum: sed eam gravis insuper ictus**Amputat: illa tamen nixa, quo prenderat, haesit,**Dirigitque tenens strictis immortalia nervis.*

quem locum jam Dausquej. laudavit. Nec multum diversa eorum fortuna fuit, quorum in oppugnatione Sagunti meminit supra lib. i. vers. 347.

*Invadunt manibus vallum, caesaque relinquunt**Dejecti muris dextras.*

v. 492. *Podetum*] *Podetum* in Colonienfi. N. HEINSIUS.

v. 493. *Excessisset ephēbis*] *ephoebos* ex scriptis, quod est ex *ephoebis* excedere Terentio in Andr. *excedere* *idem* apud Nafonem, & mille talia apud poetas. N. HEINSIUS. *ephoebos* etiam editiones Marfi & Martini Herbipolensis. Sic Lucan. lib. i. vers. 497.

Spes foret afflictis patrios excedere muros.

Cicero i. in Catil. cap. vi. *Quot ego tuas petitiones parva quadam declinatione &, ut ajunt, corpore excessi*. Ita legebat Gifan. in Indice Lucret. in voce *Exire*. Eodem modo etiam *exire* Silius cum quarto casu construxit. vide supra ad lib. xi. vers. 188.

v. 500. *Turrigerum demerserat aequore Nessum*] *turrigeram* *Nessum* malo: quomodo apud Maron. lib. v. *Centauro invehitur magna*. Praeterea in Parmensi editione *summerferat*. N. HEINSIUS. Gravior offendit Doctissimus Dausquejus ad vers. 506. scribens, Silium laudare *Nessum* a disci jaciendi peritia, jaculandi quoque, & currendi; cum *Podetum* dicere debuerit. *Nessus* enim Silio navis est, *Nessi* insigne gerens, & inde nomen sortita, quomodo *Chimaera*, *Perseus*, aliaeque plures infra occurrunt. Deinde non videtur necessarium *turrigeram* *Nessum* cum illustrissimo Heinsio legere. Infra enim est vers. 572.

Uritur undivagus Python, & corniger Hammon.
 & vers. 578.

Et Triton captivus, & ardua rupibus Aetna.

quin ipse etiam Heinsius vers. 575. legendum conjicit;
At vincetus trahitur cognata in litora Anapni.

ubi *Python*, *Hammon*, *Triton* & *Anapni* etiam navium nomina sunt. Pro *demerserat* autem, Romana princeps quoque & Mediolanensis editio *summerferat*.

v. 509.

Exigeret discum, jaculo seu nubila supra
Surgeret, aligeras ferret seu pulvere plantas
Vix tacto, vel dimensi spatia improba campi
Transfret velox saltu, decuere labores.

- 510 Sat prorfus, sat erat decoris discrimine tuto,
Sat laudis. cur fata, puer, majora petebas?
Illum, ubi labentem pepulerunt tela sub undas,
Ossa Syracosio fraudatum naufraga busto,
Fleverunt freta, fleverunt Cyclopia saxa,
515 Et Cyane, & Anapus, & Ortygie Arethusa.
Parte alia Perseus (puppem hanc Tiberinus agebat)
Quaque vehebatur Crantor Sidonius, Iö
Concurrunt. injecta ligant hinc vincula ferri
Atque illinc, steteruntque rates ad proelia nexae.
520 Nec jaculo aut longe certatur harundine fusa.
Comminus & gladio terrestria proelia miscent.
Perrumpunt Itali, qua caedes prima reclusit,

Monstravitque

v. 509. *Docuere labores*] Scribendum *nocuere*. nam dexteritas illa miserum impulit, ut in pugnas ante annum veniret, & Marcelli spolis aspiraret, a quo caesus est. BARTHIUS lib. ix. Advers. cap. iiii. *decuere* corrigo; & sic Colonienfis. Barthius *nocuere*, quod approbat Gronovius Observat. editionis nuperae libro iiii. cap. vii. sed *decuere* praestat. N. HEINSIUS. Infra lib. xvi. vers. 495. *auget pueris labor ipse decorem*. ubi alia vide. Prono autem & facili errore librarii *to decuere* mutarunt in *docuere*. sic supra male erat in Putean. codice lib. v. vers. 562. *haud alia docuit te occumbere dextra*, pro *decuit*. & ita saepe alibi.

v. 511. *Cur facta, puer, majora petebas?*] Ex scriptis *fata*. quomodo & Gronovius Observat. ii. cap. xi. N. HEINSIUS. Vide supra ad lib. i. vers. 277. & ad lib. xi. vers. 9.

v. 512. *Pepulerunt tela sub undas*] *sub umbras* Puteaneus. N. HEINSIUS. Saepe ita lapsi sunt librarii. vide supra ad lib. iv. vers. 681. Nihil tamen hic muto. Podaetum enim, hasta trajectum, in mare delapsum esse, & ita busto caruisse, sequens versus innuit.

v. 514. *Cyclopea saxa*] *Cyclopia* malo. Dictum ad Maron. Aeneid. i. vers. 201. Sic & mox vers. 532. *Cyclopia corde libido*. N. HEINSIUS. Vide supra ad vers. 33.

v. 515. *Et Cyanes, & Anapus*] *Et Cyane, & Anapus, & Ortygie Arethusa*, ex scriptis, non *Cyanes*, & *Ortygiae Arethusae*. Similes versus bis terve apud Maronem occurrunt ex restitutione nostra. N. HEINSIUS. Fontes & flumina sunt Siciliae ad Syracusas. de Cyane agit Cluver. i. Sicil. Antiq. cap. xii. pag. 176. de Anapo ibid. pag. 175. de Arethusa cap. xii. pag. 156. Cyane autem, pro *Cyanes*, hic legendum vidit etiam Dau-

quejus.

v. 516. *Parte alia praefes puppem Tiberinus agebat*] *praefens* Puteaneus & Parmensis editio. Sed in Colonienfi optimo vere & eleganter,

Parte alia Perseus (puppem hanc Tiberinus agebat) N. HEINSIUS. Etiam Oxon. codex cum editionibus Romana principe & Mediolanensi *praefens*. deinde Oxon. codex *puppim hac*; eadem editiones *puppem hanc*. Veram lectionem N. Heinſius vindicavit.

v. 517. *Quaque ferebatur ductor Sidonius, Iö Conclamant*] Haec futilia sunt. Nam *to Iö*, cum sit exclamantis, priorem syllabam corripit. primo *vehebatur* est in Putean. Deinde in Colonienſi *Crantor Sidonius*. in utroque *Concurrunt*, pro *Conclamant*; quomodo & editio Parmensis. Scribe,

Parte alia Perseus (puppim hanc Tiberinus agebat)
Quaque vehebatur Crantor Sidonius, Iö
Concurrunt.

Iö navis, nomen mutuata ab *Iö* Inachi filia, ut & *Perseus* navis a Perſeo. N. HEINSIUS. Codex Oxonienſis proxime veram lectionem *Quaque vehebatur & auctor Sidonius*. ex *Crantor* nimirum, voce minus nota, earum membranarum scriba & auctor fecit. Deinde idem cum editionibus Romana principe, Mediolanensi, Parmensi, Marſi, & Martini Herbipolensis *Concurrunt*: quod primus Nicander in Juntina in *Conclamant* corrumpere aufuseſt. Sed suam Silio manum optime Illuſtriſſimus Heinſius reſtituit.

v. 520. *Nec jaculo aut longe &c.*] Ita Lucañ. lib. iiii. vers. 565.

*Aſt alias manicaeque ligant teretesque catenae,
Seque tenent remis: ſeſto ſtetit aequore bellum.
Jam non excuſſis torquentur tela lacertis,
Nec longinqua cadunt jaculato vulnera ferro:*

Miſcenturque

- Monstravitque viam: vastas & mole catenas
 Hortatur socios & vincla abrumpere ferri,
 525 Ac parat hostili resoluta puppe receptos
 Avehere, & paribus pelago diducere ab armis.
 Aetnaeo Polyphemus erat nutritus in antro;
 Atque inde antiquae nomen feritatis amabat.
 Ubra praeberat parvo lupa: corporis alti
 530 Terribilis moles, mens aspera, vultus in ira
 Semper, & ad caedes Cyclopia corde libido.
 Isque relaxatis membrorum pondere vinclis
 Impulerat puppim, & mergebat gurgite tonsas,

Duxissetque

*Misceturque manus. navali plurima bello
 Ensis agit.*

v. 523. *Vastas & Maela catenas*] & mole scripti & editio Parmensis, ut haec omnia referantur ad Crantorem Sidonium. opinor scribi oportere, *vasta sub mole catenas*. N. HEINSIUS. & mole etiam Romana princeps & Mediolanensis editio. Primus Marius & Maela edidit.

v. 530. *Vultus in ira Semper*] Ni fallor, scripserat Silius, *multus in ira Semper*. Sic Ciceroni aliisque optima Latinitatis auctoribus, *multus in opere esse*; *multus & insolens in re vulgata esse*; *multus in eo esse*; *multus in re aliqua esse*; *multus esse in administratione alicujus*; & sexcenta alia ejus generis. N. HEINSIUS. Si haec per hypallagen capias *vultus in ira*, pro *ira in vultu*, fortassis nihil erit mutandum. Silius lib. v. vers. 673.

Fronte minae durant, & stant in vulvibus irae.
 Si quis tamen Viri Illustrissimi conjecturam praeferre malit, haud multum adversabor.

v. 531. *Ad caedes Cyclopia corde libido*] libido crudelitatem sonat. Arnobius lib. v. *Libidinosi hominis inhiatum est cruri*. BARTHIUS lib. xxii. Advers. cap. xiv.

v. 534. *Laronius*] Male *Latronius* in Colonienfi. *Laronis* & *Laroniae* nomen apud Juvenalem occurrit, & in inscriptionibus antiquis non semel. N. HEINSIUS.

v. 535. *Duro nitentem assurgere velox Affixet transiro*] Fortassis *Tyrio transiro*. N. HEINSIUS. Simili fere modo vir Illustrissimus *Tyria cassis*, pro *dira cassis*, supra scribendum conjicit lib. vii. vers. 295. Pro *Affixet*, id est, *Affixisset*, perperam codex Putean. cum editione Mediolan. *Affixit*.

v. 538. *Ignavum summa attraxit super aequora remum*] *summo* scripti. Opinor *Ignarum remum*, nam vox ea ad res inanimales quandoque apud Poetas transfertur. *sonno traxit* editio Parmensis; *sonno attraxit* codex Puteaneus, *summo traxit* Colonienfis. N. HEINSIUS. Voces *ignavus* & *ignarus* saepe in libris scriptis inter se commutantur. Vide supra ad lib. x. vers. 86. Sed vulgatum servo. *Ignavum remum attraxit*, pro ignaviter remum attraxit, quo facit *manus languida* versu superiori. De-

inde Oxon. codex *sonno traxit*; Romana princeps & Mediol. editio *sonno traxit*. Nihil mutandum, nisi forsitan ex librorum omnium consensu *traxit*, pro *attraxit*.

v. 539. *Poeni densantur in unum*] *densantur* Dausquejus. bene. & expresse sic MS. non *densantur*. BARTHIUS lib. ix. Advers. cap. iiii. Ex scriptis *densantur*. Plura de hoc verbo ad Maronem & Nasonem congestimus: atque ita ex Oxonio Barthius, & ex editione Veneta Interpres, qui videatur. *Percussi* etiam Puteaneus & editiones vetustae. N. HEINSIUS. *densantur* hoc loco legendum, olim etiam monuit N. Heinsius ad Nalon. iiii. Fastor. vers. 820. Plura supra vide ad lib. iv. vers. 157. Sollemni vero errore voces *percussus* & *perculus* commutantur inter se. vide supra ad lib. i. vers. 213. Fictum autem hoc est ad imitationem illius Lucani lib. iiii. vers. 647.

*Dum nimium pugnax unius turba carinae
 Incumbit prono lateri, vacuumque relinquit,
 Qua caret hoste, ratem; congesto pondere puppis
 Versa, cava texit pelagus nautasque carina,
 Brachia nec licuit vasto jactare profundo;
 Sed clauso periere mari.*

v. 543. *Tutelaque Deum fluitant*] Aeternum Bataviae lumen, magnus ille medicus, qui nobis onomasticon suum cum maximo studiorum emolumento dedit, *Tutela*, inquit, Petronio & Senecae signum in prora, unde navis nomen accipit, *πρόστρουπος* Luciano. In quo, meo quidem judicio, non parum fallitur. Primo, cum tutelam *πρόστρουπος* esse vult; quod praeter eum tamen & glossator, qui Philoxenus existimatur, putavit, & alii; ne maximus ille vir sine auctoritate lapsus videatur. legent autem haec cum venia eruditi, penes quos judicium hujus rei erit, ut reliquorum. Deinde, cum in prora locat. Tertio, cum ab eo navem appellari putat. Quid sit igitur *Tutela*, ex hoc Siliis satis superque videmus, cum *πρόστρουπος* addit, quod glossematis loco nobis erit. Tantum igitur *πρόστρουπος* a tutela abesse putamus nos, quantum a prora puppis. alterum enim in prora, in puppe alterum. Tutelam in puppe esse, ex ejusdem Siliis loco vidimus supra, cum inquit [lib.

xiii.

- Duxissetque ratem, pressa Laronius hasta
 535 Ni propere duro nitentem exsurgere velox
 Affixet transtro: vix morte incepta remittit.
 Namque manus servat dum suetos languida ductus,
 Ignavum summa attraxit super aequora remum.
 Perculsi cuneo Poeni densantur in unum,
 540 Quod caret hoste, latus: subito cum pondere victus,
 Insiliente mari, submergitur alveus undis.
 Scuta virum, cristaeque, & inerti spicula ferro,
 Tutelaeque Deum fluitant. hic robore fracto
 Pugnat inops chalybis, seseque in proelia rursus

Armat

xiii. vers. 78.]

Trojanam ostentat trepidis de puppe Minervam.

Nam Palladio tutela istius navis concredita erat, proptereaque in puppe collocabatur. In quo exemplo ne cavillentur viri docti, *puppem συνδοχικῆς* sumi; aliis argumentis agemus. Primo igitur Maro lib. x. Aeneid. vers. 156.

*Aeneia puppis**Prima tenet rostrum Phrygiis subvecta Leones.*

Quis vero hominum adeo rerum ignarus est, ut nesciat, *Leones* ibi fuisse *παράσημον*, non tutelam? quis praeterea *τὸ παράσημον* in puppe fuisse dicet, cum Virgilius id apud rostra collocare audeat? nisi forte & rostrum in puppe ponamus. At contra idem Maro lib. eodem paullo infra vers. 170. cum inquit,

*huic totum insignibus armis**Agmen ex aurato fulgebat Apolline puppis.*

Quis vero Apollinem eo loco fuisse signum aut *παράσημον* navis autumabit, ac non tutorem numenque ejus, ut Silius loquitur? quis vero tutelam in prora quaeret, cum Apollinem deserte in puppi locet Maro? Sed controversiam de hac re nostram interposita manifeste auctoritate sua dirimet Valerius Flaccus, qui Medeam in genibus Minervae collocat in puppe [lib. viii. vers. 202.]

*Puppe procul summa, vigilis post terga magistri**Haeserat auratae genibus Medea Minervae.*

quos versus more Apollonii ita reddidimus,

*Ἡ δὲ μὲν ἐν ὑπὲρ, καὶ ἀποτάτη ἐνὶ πύρρῃ**Ἐξέτ' ἐνὶ χροσίοις θύῃς κάλλιπον Ἀθηνῆς**Ἀσπίδι Μινῆϊα.*

Locat Deam tutelarem non solum in puppe, sed, ne praeterea dubitemus, post tergum gubernatoris; de cuius loco in navi qui dubitat, cum ratione insanit. Atque haec quidem argumenta ad eludendam imperitorum hominum opinionem, qui contrariam sententiam mordicus arripiunt, sufficere poterant. At quam manifeste tutelam non esse *τὸ παράσημον* probat Silius, cum *Deum* tutelae vocat. At contra Galba in sigillo suo canem ex prora navis prospectantem gerebat: canis enim parasemon erat; ex prora inquam, non ex puppe; adi Dionem. Et quid? Evicimusne parasemon in prora esse, &

aliud a tutela? quis enim canem tutorem navis credet? quod non nisi numinum & Deorum erat. Scio autem, & interdum effigies quoque Deorum in prora fuisse; sed pro signo & parasemo: quod moneo, ut liqueat, Deorum imagines, quoties in puppe collocatae fuerunt, tutores fuisse; quoties vero in prora, signa tantum. Ultimum restat, sortiri a signo, non a tutela, appellationem naves antiquorum: quod probarem pluribus, nisi doctioribus jam notum putarem. Si vero quis ea de re ultra dubitandum existimet, is investiget, num Joves, Veneres, Mercurios, Apollines, Vulcanos, inter naves suas habuerint veteres, ut Pristes, ut Centauros, ut Chimaeras, ut Cassides, ut Tigres. Nam quod Silius noster navis cujusdam, cui *Hammamon* nomen erat, meminit, in illo cornutum Dei illius caput & *ἡ προτομή* parasemon fuit, non tutela, quod aliquando fieri solere diximus. Sic cum Hercules ad Aethiopes lebetes navigasse ab Euphoratione dicitur & Ephesio Alexandro, cujus hic versus est,

Χαλκίῳ λίβητι γέρας δανίζετο πόντον.

insigne navis *lebes* fuit, unde tota navis *lebes* dicta, ut à Marone *Tigris*, vel *Centaurus*, quae id signum praeferret. Onerariae vero naves signum non ubi reliquae, sed in malo, gerebant, corbem nimirum, unde *corbitae* dicebantur. Lucill.

*huic majus bacillum,**Quam malus ratis in corbita maximus ullus.*

D. HEINSIUS. Plurimae adhuc circa hanc materiam, de qua erudite disputavit D. Heinsius, restant difficultates propter auctorum, qui viri doctissimi sententiae adversari videntur, testimonia, quae plenius hic excutere ratio annotationum non patitur. Maximam jam partem laudata sunt variis in locis viris doctis. Vide Delr. ad Senec. Agam. vers. 423. Drefem. ad Iscan. iii. de bell. Troj. vers. 175. Cerd. ad Maron. v. Aen. vers. 663. ad x. Aen. vers. 171. Dausquej. supra ad vers. 437. 576. Meurf. ad Lycophr. Cassandr. vers. 110. 1299. Gonsal. ad Petron. Satyr. cap. cviii. Wouwer. & Burmann. ad cap. cv. aliosque, quos viri docti dictis locis laudant. Pessime autem Dausquejus hic D. Heinsio obloquitur, qui canem umquam navis tutorem

Zzzz

fuisse

- 545 Armatus naufragio: remis male fervidus ille
Festinat spoliare ratem, discrimine nullo
Nautarum interdum convulsa sedilia torquentis.
Non plectro ratis, aut frangendae in vulnere prorae
Parcitur, & pelago repetuntur nantia tela.
- 550 Vulneribus patulis intrat mare. mox sua ponto
Singultante anima propulsa refunditur unda.
Nec defunt, qui correptos amplexibus artis
Immergant pelago, &, jaculis cessantibus, hostem
Morte sua perimant. remeantum gurgite mentes
- 555 Crudescunt, ac pro ferro stat fluctibus uti.
Haurit sanguineus contorta cadavera vortex.
Hinc clamor, gemitus illinc, mortefque, fugaeque,
Remorumque fragor, fluctuque sonantia rostra.
Perfusus bello fervet mare: fessus acerbis
- 560 Terga fuga celeri Libyae convertit ad oras,

Exigua

fuisse negarat. Ut enim id verum fuisse efficeret, laudat Virgil. viii. Aen. vers. 698.

*Omnigenumque Deum monstra & latrator Anubis
Contra Neptunum & Venerem contraque Minervam
Tela tenent.*

& Propert. lib. iii. eleg. ix. vers. 41.

Ausa Jovi nostro latrantem opponere Anubim.

Sed nullus non per se videt, utrumque poetam bellum describere, quod Augustum inter & Antonium ac Cleopatram ad Actium gestum est, Deoque Romanorum Diis Aegyptiorum opponere; de navium tutela non cogitasse.

v. 548. *Non plectro ratis] plectrum ratis* gubernaculum sonat; gubernaculum exponit & Rhapsodus priscorum magistrorum Papias. BARTHIUS lib. xxii. Advers. cap. xiv.

v. 548. *Frangendae in vulnere prorae] in vulnera* scripti. mox & malo e pelago. N. HEINSIUS. Optime in *vulnera*, ut nempe ea pro telo uterentur, & hostibus vulnera inferrent. in *pugnam* dixit Lucan. lib. iii. vers. 674.

*Famque, omni fuis nudato milite telis,
Invenit arma furor: remum contorsit in hostem
Alter: at hi tortum validis aplustre lacertis,
Avulsaque rotant, excusso remige, sedes.
In pugnam fregere rates.*

quem locum Silius hic imitatus videtur. Mox N. Heinsius e pelago malebat, pro e pelago. Frequentissime ita peccarunt scribae librarii. Vide eundem Heinsium ad Nason. remed. Amor. vers. 541. & ad Sili lib. xiv. vers. 203.

v. 550. *Vulneribus patulis intrat mare] Et hoc etiam* Silius ex Lucano transsumsit lib. iii. vers. 660.

*Disiectum in pelagus perfosso pectore corpus
Vulneribus transmisit aquas.*

v. 552. *Nec defunt, qui correptos &c.] Iterum* Silius Lucanum imitatur lib. iii. vers. 693.

— nunc, rara datur si copia ferri,
*Usuntur pelago: saevus completitur hostem
Hostis, & implicitis gaudent subsidere membris,
Mergentesque mori.*

Unde & mox vulgatum potius *Immergant pelago* servo, quam cum N. Heinsio *Impellant* ex Puteaneo codice lego. pariter enim Lucanus *Mergentesque mori*.

v. 553. *Immergant pelago] Impellant* rectius in Puteaneo. N. HEINSIUS.

v. 554. *Morte sua perimant] Immo mole sua*, incumbendo iis ac deprimendo sub fluctu. scripti nihil hic juvabant. superiora & sequentia conjecturam nostram confirmant. Similem naevum sustulimus lib. vi. vers. 32. Tacitus Annalium secundo, *Plerosque, tranare Visurgim conantes, injecta tela aut vis fluminis, postremo moles ruentium & incidentes ripae operuerunt. ubi rectius legas, moles irruentium.* N. HEINSIUS. Nihil muto. Lucanus enim, modo laudatus, qui pariter dixit,

— implicitis gaudent subsidere membris,
Mergentesque mori,

locum ab omni erroris suspitione liberat.

v. 557. *Mortefque fugaeque. Perfusus &c.] Legendum*, versu interjecto ex membranaceo thesauro Agrippinensi,

— mortefque, fugaeque,
*Remorumque fragor, fluctuque sonantia rostra.
Perfusus bello fervet mare.*

fictu dixit pro conflictu, ratione loquendi poetis solenti. Sic apud Virgilium est,

Dant sonitum fictu galeae, pugna aspera surgit.
Et dixerat ante Virgilium Livius Aegistho,
Ipse se in terram saucius fugit cadens.

MODIUS Novant. Lecton. Epist. xc.

v. 558. *Remorumque fragor] Hunc versum* ex libris scriptis addidimus. N. HEINSIUS. Male in codice Oxon. & Putean. *fluctu* legebatur, quod vox *fictus*

- Exigua sese furatus Himilco carina.
 Concessere mari tandem Graiusque Libysque,
 Et jam captivae vinclis ad litora longo
 Ordine ducuntur puppes. flagrantibus alto
 565 Stant aliae taedis. splendet lucente profundo
 Mulciber, & tremula vibratur imagine pontus.
 Ardet nota fretis Cyane, pennataque Siren.
 Ardet & Europe, nivei sub imagine tauri
 Vesta Jovi, ac presso tramittens aequora cornu.
 570 Et quae, fusa comas, curvum per caerula piscem
 Nereis humenti moderatur roscida freno.
 Uritur undivagus Python, & corniger Hammon;
 Et, quae Sidonios vultus portabat Elisfae,
 Bis ternis ratis ordinibus grassata per undas.
 575 At vinclis trahitur cognata in litora Anapus,

Gorgoneaque

fictus librariis minus nota erat. Ea tamen Silius supra usus est lib. ix. vers. 322. *Galea horrida fictu* *Adversae ardescit galeae*. ne nunc Maronem, Ausonium, aliosque memorem. Vide Yvon. Villiom. ad Robert. Titii loc. contr. lib. vi. cap. xvii. pag. 130.

v. 559. *Perfusus bello*] *ferro* Puteaneus. N. HEINSIUS.

v. 561. *Exigua sese furatus Himilco carina*] Pulchrum illud, quod clam discedentem furari se dixit. Appul. vii. *Metam.* Tota deinde *factioe militarium vexillationum indagatu confecta atque concisa, ipse me furatus, aegre solus mediis Orci faucibus ad hunc evasi modum.* Pariter Lucan. lib. iv. *nova furta per aequor Exquisita fugae.* BARTHIUS lib. xxii. *Advers.* cap. xiv. Silius lib. x. vers. 74.

in densis furantem membra manipulis. lib. xii. vers. 300. *sese furata juvenus Das poenas latebrae.* Ifcan. i. bell. Troj. vers. 407.

At testudineo Telamon defensu amictu
Occultum furatur iter.

Hinc furto fieri dicitur, quod clam fit. Vide Barthium ad Statii v. Theb. vers. 494.

v. 564. *Flagrantibus alto Stant aliae taedis*] Forte *flagrantibus alto Nant aliae textis. tellis*, pro *textis*, exaratum fuerat, ut saepe apud Nafonem aliosque; hinc *tedis* factum. *texta carinae* passim apud Poetas occurrunt, & *texta pinea*, pro navibus. N. HEINSIUS.

v. 567. *Ardet nota fretis Cyane*] *Ardent* in Gryphiana editione. non male. N. HEINSIUS.

v. 567. *Pennataque Siren*] *Pennata Siren* Marso est velox Siren. Sed Sirenas alas fingi, indeque Silio *pennatas* vocari, ex earum figuris patet, quae videantur supra lib. xii. vers. 34. Hoc loco navis est, a pennata seu alata Sirene nomen habens.

v. 568. *Ardet et Europe*] Pollux, "Εστὶ μὴν τῆς πλοῖα Λύβια λεγόμενα ἤτοι καὶ τρώγοι, ὡς ἰσχυρῶς, ὅτι τοῖσιν ἢ πλοίοι καὶ ὁ ταῦτε, ἢ τῶν Ἑυρώπης ἀγα-

γών. in quo loco deest proculdubio καὶ ταῦροι. Concepit enim ita proculdubio Pollux: Ε. δι π. λ. λ. π. καὶ τρώγοι καὶ ταῦροι, ὡς &c. Nec dubito, quin Lybica haec navis taurus dicta fuerit; & talis fuerit taurus ille celeberrimus Europae vector, quod originem fabulae Graeciae μυθολογία praebuit, quamvis aliter sentiat Palaephatus Pergamus. D. HEINSIUS.

v. 570. *Et quae fusa comas*] Pro effusa. Possis nihilominus *Quaeque effusa comas.* Paulo ante *Vesta Jovi* Puteaneus, non *Jove*. Deinde *curvum pristem* fortasse. quam vocem frequenter esse corruptam in poetis monuit Gronov. Observat. iteratae editionis pag. 141. N. HEINSIUS. *To fusa in effusa* mutari nolim. Saepe alibi enim simplex pro composito occurrit.

v. 570. *Curvum per caerula piscem Nereis moderatur*] *Nereis* fortasse est Thetis, quae ita vocatur apud Hygin. fab. liv. & xcvi. Per *curvum piscem* autem intelligendus forsitan delphin, tum quod is poetis *curvus* vocetur, tum quod delphine vincta dicitur Thetis, & cum thalamos intraret Pelci, & cum filium Achillem occultandum deportaret ad insulam Scyron. Si vero *curvus piscis* est Delphin, minime illud in *curvum pristem* mutari convenit. Vide Broekhus. ad Tibull. lib. i. eleg. vi. vers. 10.

v. 572. *Uritur undivagus Python*] *Python* ex Coloniensi. N. HEINSIUS.

v. 574. *Bis ternis ratis ordinibus*] Ejusmodi *naves* πολυκίτους vocant Graeci, nempe πολυκίτους, in quibus multi remorum ordines: nam *Bis ternis* ἄοις accipio, ut saepe alias. D. HEINSIUS. Causam nullam video, cur non definite ratem *sex ordinum* intelligere possimus, praesertim cum talis navis supra meminerit Silius lib. xiv. vers. 487.

Ipsa adeo senis ductor Rhoeteius ibat

Pulsibus, et valido superabat remige ventos.

v. 575. *At vinclis trahitur*] *At* cum Coloniensi. malo etiam *At vinculis trahitur.* *vinclis* praecessit

Zzzz 2

vers.

Gorgoneasque ferens ad sidera Pegasus alas.
Ducitur & Libyae puppis signata figuram,
Et Triton captivus, & ardua rupibus Aetne,
Spirantis rogos Enceladi, Cadmæaque Sidon.

- §80 Nec mora, quin trepidos hac clade irrumperere muros
Signaque ferre Deum templis jam jamque fuisset,
Ni subito importuna lues inimicaque pestis,
Invidia Divum pelagique labore, parata,
Polluto, miseris rapuisset gaudia, coelo.
- §85 Criniger aestiferis Titan fervoribus auras,
Et patulam Cyanen lateque palustribus undis
Stagnantem Stygio Cocyti opplevit odore,

Temporaque

vers. 563. Mox *Aetne* ex Puteaneo. N. HEINSIUS. Voculae *ac* & *at* saepe confunduntur in libris scriptis. Vide supra ad lib. vi. vers. 190. Deinde Heinsium *vinctus*, quod cum *Anapus* construi debet, coniecisse miror, qui supra vers. 500. navium nomina genere feminino enuncianda putavit. Ego vero ob Mistorum auctoritatem vulgatum *vinctis* defendo. Mox autem etiam Oxon. codex *Aetne*, pro *Aetna*; editio Romana princeps *Etne*; Mediolanensis & Marfi editio *Aetnae*.

v. 581. Signaque ferre Deum templis jamjamque fuisset] Forte, *ruisset*. Vide ad Claudianum. N. HEINSIUS. *ruisset ferre*, quemadmodum supra etiam emendandum putavit vir Illustrissimus lib. i. vers. 170.

Et saevis gens laeta ruunt tormenta parare.
Statius vii. Theb. vers. 177.

novarcales ruimus ditare Mycenae.
Guil. Brit. lib. ii. Philipp. vers. 567.

Fronte ruit summas serrata frangere portas.
Vide N. Heinsium ad Valer. Flacc. lib. iii. vers. 133. *fuit* autem & *ruit* saepe commutabantur à librariis. vide supra ad lib. vi. vers. 14. Nihil tamen puto mutandum. *fuisset* enim pro datum, concessum fuisset. Vide Gronov. iv. Observ. cap. viii.

v. 582. Lues inimicaque pestis] *pestis* pestilentiam sonat, contra observationem Gifanii & aliorum. Infra vers. 613.

Serpis pascendo crescens Acherusia pestis.
& vers. 622.

Et posuere avidae mortis contagia pestes.
BARTHIUS lib. xxii. Advers. cap. xiv. *Pestem* pro pestilentia usurpat etiam Livius lib. xxv. cap. xxvi. de eodem morbo, de quo Silius loquens, *Accessit & pestilentia, commune malum.* & paullo post, *Multo tamen major vis pestis Poenorum castra, quam Romana, affecerat.* & mox, *Mulii tamen ex Romano exercitu eadem peste absumpti sunt.* ut adeo bis *pestem* dicat, quod prius *pestilentiam*. Vide etiam Voss. viii. de Vitiis Sermon. hac voce. Miror itaque eundem Barthium ad Statii ii. Theb. vers. 282. judicare, eo sensu vocem *pestis* numquam sumi apud Latinos.

v. 583. *Invidia Divum pelagique labore parata*] Quo pelagi labore? an proelio navali modo descripto? non opinor. aut fallit me conjectura, aut corrigendum *pelagi vapore*. Inter causas enim pestilentiae etiam maris ac fluviorum exhalationes recensentur. Sic apud Claudian. vi. Consul. Honorii vers. 239. in optimo codice,

*frondesque licet depastus amaras
Arboreo figat sonipes in cortice morsus:
Ac taetris collecta cibis amnisque vapore
Saeviat aucta lues.*

Simile mendum & ex Statio erasimus silvarum quarto, carmine ad Julium Menecratem,

*Sint, qui sessam aevo crebrisque laboribus urbem
Voce opibusque juvent, viridique in nomine servant.*

crebris labores terrae motus continuos possis interpretari. Sed rectius forte videtur, si corrigamus *crebris vaporibus*, ut ad *vapores Vesuvianos* respexerit Statius, hoc est, incendia montis Vesevii. Possis etiam,

sessam aevo Vesbique vaporibus urbem.
Hinc apud Aufonium in Mosella,

Perque vaporiferi graditur vineta Vesevi.

Hinc illa epicidie in Patrem lib. v.

*Exfere semirutos subito de pulvere vultus,
Parthenope, crinemque afflato monte sepulchris
Pone super tumulos & magni funus alumni.*

Qui locus etiam minime est sanus. Primo fortasse versu legendum *Vesubino pulvere*, hoc est *Vesuvium*. secundo versu cum *sepulchrum* exhibeat veterima editio Parmensis, puto *crinemque afflatu montis adsumum*. In eodem carmine vers. 107. *Vesuvina incendia* quoque habes. Claudianus i. Raptus Proserpinae vers. 167. de Aetna,

Durecis glacies tanti secura vaporis.
& apud Lucanum v. vers. 100.

*Campana scroix ut saxa vaporat
Condius Inarimes aeterna mole Typhoeus.*

Possis etiam in Silio legere, *pelagine vapore coorta*. N. HEINSIUS. *to vapore*, quod Illustrissimus Heinsius ex conjectura reponendum censet, non est spernendum. Pariter olim peccabatur apud Claudian. in Consul. Olybr. & Prob. vers. 131. ubi vide, quae

Temporaque autumnī, laetis florentia donis,
Foedavit, rapidoque accendit fulminis igni.

590 Fumabat crassus nebulis caliginis aër:
Squalebat tellus, vitiato fervida dorso;
Nec victum dabat, aut ullas languentibus umbras.

Atque ater picea vapor exspirabat in aethra.
Vim primi. sensere canes. mox nubibus atris

595 Fluxit deficiens penna labente volucris:
Inde ferae silvis sterni: tum serpere labes
Tartorea, atque haustis populari castra manipulis.
Aerebat lingua, & gelidus per viscera sudor
Corpore manabat tremulo: descendere fauces

Abnuerant

quae idem notavit. Quod vero *coorta*, pro *parata*, legat, non puto recipiendum. Sensus enim & constructio est, Ni pestis, coelo polluto invidia Divum & pelagi vapore, miseris rapuisset parata gaudia.

v. 585. *Criniger astriferis*] Poterat hic locus a me praeteriri, cum levia sint, quae in illum notaturus sum; dico tamen elegantius illum ita lectum iri,

*Criniger AESTIFERIS Titan fervoribus auras,
Et patulam Cyanen, lateque palustribus undis
Stagnantem, Strygo Coccyi opplevit odore,
Temporaque autumnī, LAETIS florentia donis,
Foedavit, rapidoque accendit fulminis igni.*

Fumabat. CRASSVS nebulis caliginis aër.

MODIUS Novant. Lectio. epist. xc. *aestiferis fervoribus* scripti. recte. monuit jam Modius. N. HEINSIUS. Eodem modo hoc loco emendandum censuit Barthius ad Claudiani Conf. Olybr. & Prob. vers. 3. eamque emendationem lib. xxiii. Advers. cap. iv. adstruxit hoc testimonio Ausonii ex epist. xxiv. vers. 100.

Ver pluvium sine flore fugit: canis aestifer ardet.
Ita etiam Cic. in Arat. pag. 11. edit. Grotii,

Aestiferos validis erumpit flatibus ignes.
aestus in pestilentiae descriptione est etiam apud Naeson. vii. Met. vers. 529.

— *ignavos inclusit nubibus aestus.*
& vers. 532.

Laetiferis calidi spirant aestibus Austri.
ubi tamen *flatibus* malebat Illustrissimus Heins. non ster etiam mox vers. 621.

— *lietiferos repressit Sirius aestus.*

Male vulgatum tuetur Dausquejus.

v. 588. *Laetis florentia donis*] laetis optime codices vetusti, & cum iis Modius. an *pomis*? N. HEINSIUS Recte viri docti laetis. Proxime eo accedit Oxon. codex, in quo *laetis* est. Frequenter *laetus* & *latus* in Mstis turbantur. Vide supra ad lib. v. vers. 178. *pomis* vero, pro *donis*, quod N. Heinsius in mentem venit, non recipio. nam per *autumni dona* intelliguntur poma; sic *Bacchi, Cereris dona*, pro vino & frumento passim obvium.

v. 590. *Fumabat crassus nebulis caliginis aër*] *crassae caliginis* Gronov. secundae editionis Observat. lib. iii. cap. vii. bene. supra vers. 313. *nebulam caliginis atrae* habuimus. N. HEINSIUS. Sic *densa caligo* lib. xvi. vers. 327.

*Erigitur globus, atque operit caligine densa
Cornipedumque vias aurigarumque labores.*
atra caligo lib. ix. vers. 513.

*Ipsae caput flavum caligine conditus atra
Vulturnus.*

v. 593. *Picea vapor exspirabat in aethra*] Jul. Caes. Scaliger v. Poetic. cap. xi. hoc cum aliorum poetarum locis comparans, laudat *piceam in aethram*. Sed pro vulgata scriptura stant omnes libri.

v. 594. *Vim primi sensere canes*] Thucydides, ὁ δὲ κύριος μᾶλλον αἰτῆσαν παγίχου τοῦ ἀποβαίνοντος. quod ita extulit Lucretius [lib. vi. vers. 1222.]

— *cum primis saeva canum vis
Strata viis animam ponebat in omnibus aegram.*
Haec moneo, ut non solum Lucretium, sed & Silium cum Thucydide conferas, quem uterque secutus est. D. HEINSIUS. Ovid. vii. Metam. vers. 536.

*Strage canum prima, volucrumque, oviumque,
boumque,
Inque feris subiti deprensa potentia morbi.*
Claudian. i. in Rufin. vers. 303.

— *infecto morbus crudefcere coelo
Incipiens primos pecudum depascitur artus.*
Ammian. Marcell. lib. xix. cap. iv. *Affirmant etiam aliqui, terrarum halitu densiore crassatum aëra, emittendis corporum spiraminibus resistentem, necare nonnullos; qua causa animalia, praeter homines cetera jugitur prona, Homero auctore, & experimentis deinceps multis, cum talis inaccessis lues, ante novimus interire. Ubi vide Lindenbrogium.*

v. 599. *Descendere fauces Abnuerant siccae jussorum alimenta ciborum*] Ita & scripti. Repono nihilominus *descendere fauci*, vel *fauce siccae*. *Strygiae descendere noctis* sic supra habuimus. N. HEINSIUS. Vide, num legere malis, *descendere fauces Abnuerant siccas*. alimenta abnuerant descendere fauces siccas. Recte Dausquejus rejecit eorum conjecturam, qui

Zzzz 3

jussorum

- 600 Abnuerant siccae jussorum alimenta ciborum.
Aspera pulmonem tussis quatit, & per anghela
Igneus efflatur sitientum spiritus ora.
Lumina, ferre gravem vix sufficientia lucem,
Unca nare jacent, saniesque immixta cruore
- 605 Exspuitur, membrisque cutis tegit ossa perefis.
Heu dolor! insignis notis bellator in armis
Ignavo rapitur leto. jactantur in ignem
Dona superba virum, multo Mavorte parata.
Succubuit medicina malis. cumulantur acervo
- 610 Labentum, & magno cineres sese aggere tollunt.
Passim etiam deserta jacent inhumataque late
Corpora, pestiferos tetigisse timentibus artus.
Serpit pascendo crescens Acherusia pestis,
Nec levioze quatit Trinacria moenia luctu,
- 615 Poenorumque parem castris fert atra laborem.
Aequato par exitio, & communis ubique
Ira Deum, atque eadem leti versatur imago.

Nulla

jussorum, vel *missorum ciborum* legendum conjece-
rant.

v. 609. *Succubuit medicina malis*] Lucret. lib. vi.
vers. 1226.

Nec ratio remedi communis certa dabatur.

Ovid. vii. Metam. vers. 527.

Exitum superabat opem, quae victa jacebat.

Manil. i. vers. 885.

Nec locus artis erat medicae, nec vota valebant.

v. 609. *Cumulantur acervo*] Manil. i. vers. 887.

— fessus defecerat ignis,

Et coacervatis ardebant corpora membris.

Jul. Caes. Scaliger v. Poetic. cap. xi. hunc locum
laudans, habet *cumulantur acervi*, five memoriae
vitio, five quod ita legendum censuerit. Certe
etiam N. Heinsius ad marginem libri, cui varian-
tes lectiones annotavit, *acervi* scribendum conje-
cit. Sed vulgatam lectionem tuentur omnes libri.

v. 611. *Passim etiam deserta jacent inhumataque
late Corpora*] Livius libr. xxv. cap. xxvi. *Ita assue-
tudine mali efferauerant animos, ut non modo lacrimis
justoque comploratu prosequerentur mortuos; sed ne ef-
ferrent quidem, aut sepelirent, jacerentque strata exani-
ma corpora in conspectu similem mortem expectantium:*
mortuique aegros, aegri validos, cum metu, tum tabe
ac pestifero odore corporum conficerent.

v. 613. *Serpit pascendo crescens Acherusia pestis*] *Mira τρωτολογία* est. Tria enim verba ponit ejus-
dem significatus, quorum unum omnia dicit. BÄR-
THIUS lib. xxi. Advers. cap. xiv.

v. 615. *Poenorumque parem &c.*] Immo graviore
etiam pestilentia Karthaginenses laborarunt. Livius
lib. xxv. cap. xxvi. *Multo tamen major pestis Poeno-
rum castra, quam Romana, (diu circumsedendo Syra-
cusas coelo aquisque assuerant magis) affecerat.*

v. 618. *Fregit vis dura malorum*] *vis dira* ma-
luerim. N. HEINSIUS. Ovid. vii. Metam. vers.
523.

*Dira lues ira populis Junonis iniquae
Inciderat.*

Vide supra ad lib. xii. vers. 385. Voces *dirus* au-
tem & *durus* saepe in membranis turbantur. vide
supra ad vers. 126.

v. 619. *Cladeque rependit*] *clademque* ex scriptis.
pro *ut* gravis ergo, praestiterit fortasse *ut* gravis ae-
gre repressit. ut primum aegre repressit gravis Sinus
letiferos aestus. N. HEINSIUS.

v. 622. *Et posuere avidae*] *Et minuire* codex Co-
loniensis. bene; quo & Puteaneus alludit, & edi-
tio Parmensis, exhibentes *timuere. posuere* minus
ferri hoc loco potest, quia *reponunt* proxime sub-
sequitur. *minuire* Gronovius feliciter conjecit nu-
pera editione Observat. lib. iii. cap. vii. cum in
vetustis editionibus *timuere* reperisset. N. HEIN-
SIUS. Ita & Oxon. codex cum editionibus Ro-
mana principe & Mediolanensi. Primus Marfus *po-
suere* edidit.

v. 627. *Signaque circumstant alacres, avidisque tu-
barum Respiranti laeti clangoribus*] Quanto melior
lectio scripta?

*Circumstant alacres signa, auditisque tubarum
Respiranti laeti clangoribus.*

MODIUS Novant. Lektion. Epist. xc. Scribe cum
scriptis & Modio,

*Circumstant alacres signa, auditisque tubarum
Respiranti laeti clangoribus.*

Mox editio Parmensis *itur ad hostem*; forte *ire &
in hostem*, vel *ire per hostem*. N. HEINSIUS. Oxon.
& Putean. codex legunt quidem *Circumstant ala-
cres signa*; perperam tamen *avidisque* cum vulgatis
editionibus

- Nulla tamen Latios fregit vis dura malorum,
 Incolumi ductore, viros, clademque rependit
- 620 Unum inter strages tutum caput. ut gravis ergo
 Primum letiferos repressit Sirius aestus,
 Et minuere avidae mortis contagia pestes;
 Ceu, fidente Noto cum se maria alta reponunt;
 Propulsa invadit piscator caerulea cymba.
- 625 Sic tandem ereptam morbis grassantibus armat
 Marcellus pubem, lustratis rite manipulis.
 Circumstant alacres signa, auditisque tubarum
 Respirant laeti clangoribus. itur in hostem;
 Et, si fata ferant, juvat inter proelia ferro
- 630 Possè mori. socium miseret, qui sorte pudenda
 In morem pecudum effudere cubilibus atris
 Illaudatam animam, tumulos inhonoraque busta
 Respiciunt, &, vel nullo jacuisse sepulcro,
 Quam debellari morbis, placet. ardua primus
- 635 Ad inuros dux signa rapit. tenuata jacendo

Et

editionibus servant. Veram lectionem solus monstravit Colonienfis liber, quam etiam probat Dausquejus.

v. 630. *Morte pudenda*] Melior lectio scripta *sorte pudenda*. MODIUS Novant. Lection. Epist. xc. *sorte* ex scriptis & vetustis editionibus. & sic jam ex Colonienfi Modius. Est autem frequentissimus hic error; sic apud Senec. in Phoeniss. vers. 31. lego, *Sortem Cithaeron redde, & hospitium mihi illud meum restitue, ut expirem senex, Ubi debui infans.*

nam in MSS. est *Mortem*, unde *Montem* fecere. in Catalectis Pithoei pag. 33.

Vive, & amicitias omnes fuge. verius hoc est,

Quam Regum solas effuge amicitias.

Est mea fors testis.

ubi pari modo peccatur. omnes fuge etiam bene vetus codex, non cole. pag. 154. de Elephantis,

Haec est humanae semper mutatio sortis:

Fit moriens ludus, qui fuit ante pavor.

sic & ibi scribe. Lucan. lib. viii. vers. 700.

Hac Fortuna fide Magni tam prospera fata protulit, hac illud summo de culmine rerum

Sorte petit.

sic denuo scripti, non *Morte*. lib. vii. vers. 816.

Libera Fortunae fors haec: caput omnia tellus,

Quae genuit: coelo tegitur, qui non habet urnam.

sic lego, vulgo legitur *Libera Fortuna mors est*. Sed de morte agit tota dissertatio illa. *Libera Fortunae* ex tribus scriptis est, de quo nos ad Virgilium. Lucan. lib. ix. vers. 762.

— sed tristior illa

Sors erat ante oculos, miserieque in crure Sabelli
Spes stetit exiguus.

& paulo post vers. 779.

Quidquid homo est, aperit pestis. natura profana

Sorte patet: manant humeri fortesque lacerti.

sic utroque loco in nonnullis scriptis inveni. Valer. Flacc. ii. vers. 469.

Ductor ait, Quod, virgo, tibi nomenque genusque,

Quae fors ista? doce, tendunt cur vincula palmas.

Etiam mors illic perperam circumfertur. Plura vide ad Ovidii Tristia. N. HEINSIUS. Supra lib. x. vers. 43.

— fors una videtur

Aspera, si occumbat ductore superstiti Poeno.

Ita etiam vir Illustrissimus legendum docet ibid. vers. 474: *qui nam ille sinistrae Depugnet sorti juvenis.* vulgo est *mortis*. apud Lucan. lib. vii. vers. 308. pari lectionis diversitate, pro nam me secuta manebis *Sors quaesita manu*; in quibusdam Mitis est *Mors quaesita manu*.

v. 635. *Tenuata jacendo Et maciem galeis abscondunt ora*] Scribe *tenuata jacendo Et macie in galeis*. BARTHIUS lib. ix. Advers. cap. iiii. Scribendum, ni fallor, *Marcidaque in galeis abscondunt ora*. Vetus editio Marfi *Et macie*; quomodo & Interpres, & cum illo Barthius. Paternus lib. ii. de bello Aetico, *Vigebat in hac parte miles atque Imperator, illa marcebant omnia*. Seneca in Agamemnone de Cassandra, deliquit animi passa,

Refovet gelido latice. jam recipit diem

Marciente visu.

Vide annotata nostra ad Claudiani i. in Eutrop. vers. iiii. Juven. sat. viii. *Nec faciem galea abscondunt. ubi frontem*, pro *faciem*, exhibent membranae pleraeque. N. HEINSIUS. In editione etiam Romana principe manu docta emendatum erat *tenuata jacendo Et macie*.

v. 636.

Et macie galeis abscondunt ora, malusque,
Ne sit spes hosti, velatur casside pallor.
Infundunt rapidum convulsis moenibus agmen,
Condensique ruunt: tot bellis invia tecta,

- 640 Totque uno introitu capiuntur militis arces.
Totum, qua vehitur Titan, non ulla per orbem
Tum sese Isthmiacis aequassent oppida tectis.
Tot delubra Deum, totque intra moenia portus,
Adde fora, & celsis suggesta theatra columnis,
645 Certantesque mari moles, adde ordine longo
Innumeras spatioque domos, aequare superbas
Rura. quid, inclusos porrecto limite longis
Porticibus, sacros juvenum certamine lucos?

Armaque

v. 636. *Galeis abscondunt ora*] Hinc discimus, veteribus etiam fuisse clausiles galeae, quales hodie, equites praecipue, gestare in bella fuerunt. Si enim caput solum texitissent, non & faciem, pallor atque hosti videndus fuisset. Talium mentio apud Statium Theb. xi. vers. 373.

*Solve genas. liceat vulvis fortasse supremum
Noscere dilectos, & ad haec lamenta videre,
Anne fleas.*

apud quem alia eodem libro exempla. Ejusdem generis meminit Alcimus Avitus lib. v.

*Inclusae galeis facies & ferrea vestis
Cinxerat iratas armorum luce tenebras.*
Sidonius de Roma in Anthemiano vers. 392.

— *inclusae latuerunt casside surres.*
& nares galeis tectas idem Sidonius ibidem docet vers. 254.

*Obtundit teneras circumdata fascia nares,
Ut galeis cedant.*

BARTHIUS lib. xxij. Advers. cap. xiv. Idem repetit Barthius ad Claudiani ii. in Rufin. vers. 257. ad Statii iv. Theb. vers. 20. & ex eo Fabrett. ad Column. Traj. cap. vii. pag. 213. Sed tales antiquis galeas fuisse negavit Liplius iii. de Milit. Rom. Dial. v.

v. 637. *Velatur casside pallor*] *celatur* opinor. in Puteaneo *vallatur*. pro *malusque*, codex Puteaneus *malisque*. ne spes & fiducia hosti subnascatur ex malis suis. N. HEINSIUS.

v. 640. *Totque uno*] An una? N. HEINSIUS.

v. 649. *Fulgentia culmina rostris*] *limina* in Puteaneo. N. HEINSIUS. Similis etiam lectionis varietas in membranis Claudiani erat lib. i. de raptu Proserp. vers. 8. ut Illustrissimus Heinsius notavit.

v. 652. *Sedes ornata tropaeis*] An aedes? nam in templis spolia ab Agathocle fuere suspensa. N. HEINSIUS. Saepe has voces turbarunt scribae librarii. vide supra ad Silii xii. vers. 48. N. Heinsium ad Claud. Nupt. Hon. & Mar. vers. 254. & ad Nason. vi. Fast. vers. 366. Vir celeberrimus Petrus Burmannus nihil mutandum putat, & *sedem* acci-

pit regiam, in qua antea Agathocles, tum Hiero habitabat. Deinde omnem hunc locum, sane quam difficilem & intricatum, hoc modo legebat, & interpungebat,

*Hic Agathocleis sedes ornata tropaeis,
Hic mites Hieronis opes, hic sancta vetustas.
Artificum manibus non usquam clarior illo
Gloria picturae seculo.*

v. 653. *Mites Hieronis opes*] Lege ex Colonienſi *mites Hieronis opes*. & sic Gronov. in Observ. lib. iii. cap. vii. N. HEINSIUS. *mites opes* etiam Oxoniensis codex.

v. 653. *Hic sancta vetustas Artificum manibus*] Artificum manibus & opere consecrari velut consuebantur picturae, toreumata, & talia. unde scribendum arbitror *vetustis*. quae consecraverat & venerabilia fecerat magnorum artificum vetustas. BARTHIUS lib. ix. Advers. cap. iii. *hinc* scripti. Oxonius *vetusti*. unde Barthius *vetustis*, merito damnatum a Gronovio. pro *non usquam clarior ulla gloria picturae seculo*, reponendum *illo seculo* cum Colonienſi. & sic Gronovius. N. HEINSIUS. Si vulgatam distinctionem servas, innuit Silius, Syracusis plurima artificum, qui excelluerunt, manu elaborata monumenta fuisse, quibus vetustas sanctum aliquid & venerandum addebant. *manus artificum* pro eorum opere. Petron. Satyr. cap. lxxxiii. *Zeuxidos manus vidi, nondum vetustatis injuria victas*. ubi vide Celeberrimum Burmannum. Recte etiam viri docti *illo seculo*. pariter supra peccatum erat vers. 326.

v. 655. *Non aera vacabant, Quae scirent Ephyren fulvo certares ut auro*] MS. codex, *non ara juvabant, Quem scire Ephyren*. Aera Ephyraea, seu Corinthia, notissima. Puto legendum, *non ara vacabant*, id est, decrant, *Quis scires Ephyren*, hoc est, quibus visis illico Corinthium opus agnosceres. Deinde malim, *fulvo certaverit auro*. Velitis textura seu artificum metallo erat pretiosius, vel illi certaverit. BARTHIUS lib. ix. Advers. cap. iii. *juvabant* scripti & vetustae editiones, nisi quod Colon.

- Quid tot captivis fulgentia culmina rostris?
 650 Armaque fixa Deis, aut quae Marathoniis hostis
 Perdidit, aut Libya quae sunt advecta subacta?
 Hic Agathocleis sedes ornata tropaeis:
 Hic mites Hieronis opes: hic sancta vetustas
 Artificum manibus. non usquam clarior illo
 655 Gloria picturae seculo. non aera juvabant,
 Quae scirent Ephyren, fulvo certaret ut auro
 Vestis, spirantes referens subtemine vultus,
 Quae radio caelat Babylon, vel murice picto
 Laeta Tyros, quaeque Attalicis variata per artem
 660 Aulacis scribuntur acu, aut Memphitide tela.

Jam

Ion. *juvabat.* etiam Gronov. III. Obs. cap. VII. qui pluribus illic hunc locum illustravit. Pro vulgato illo, *Quae scirent Ephyren*, constanter codices vetusti, *Quem scire Ephyren*; Gronovius *Quis scirent Ephyren*. ut sit sensus, non aera Corinthia, quamvis auro contra cara, juvabant intelligentes prae Syracosis hisce tam fabre factis. ut *certaret*, quamvis certaret. post *auro* autem distinguendum. *Quis scires Ephyren*, quis Ephyren agnosceres, Barthius: idem *fulvo certaret auro. certaret* in auro Puteaneus & editio Parmensis. Gronovius III. Observ. cap. VII. curis posterioribus retractata priore animadversione,

— non aera vacabant,

Quis scires Ephyren fulvo certasse vel auro.
 ex illo Statiano,

Aeraque ab Isthmiacis auro potiora favillis.
 ut dicat, ne aera quidem vacua artificii fuisset. Locus est perplexissimus: hoc videtur velle Silius, non defuisse signa aerea maximi pretii, ex quibus liqueret, Syracusas a Corinthiis esse conditas, vel quae facile artis Corinthiacae esse appareret. Constat quippe, Syracusas esse coloniam Corinthiorum. huc alluisse Silium opinor: quomodo de Saguntini libro secundo,

*In media stetit urbe rogos: portantque, trahuntque
 Longae pacis opes, quaestitae praemia dextris;
 Callaico vestes distinctas matribus auro,
 Armaque Dulichia proavis portata Zacyntho,
 Et prisca avectos Rutulorum ex urbe penates.*

In voce *juvabant* puto turbatam a librariis fuisse ordinem literarum, & ejus loco *avitam* Silium nobis reliquisse,

— non usquam clarior illo

Gloria picturae seculo, non aeris, avitam

Qua scires Ephyren, fulvo certaret ut auro.

Huc refer Petronianum ex carmine de bello civili, ubi videtur scribendum,

Aes Ephyres comita laudabat miles in umbra.
 vel,

Aes Ephyreum uda laudabat miles in umbra.
 vel,

Aes Ephyres vacua laudabat miles in umbra.

Tale illud Horatii,

Lusimus si quid vacui sub umbra

per *udam umbram* platanus potest intelligi, vel locus quicumque soli non expositus est, ubi perpotabatur. Tentavit Petronii locum Gifan. Ind. Lucr. pag. 313. Pro *certaret ut auro*, cogitabam aliquando, *fulvo confertaque ab auro Vestis*, ut apud Maronem,

— quem pellis abenis

In squamam nodis auro conferta tegebat.

certa, pro *conferta*, scripserat festinans librarius, unde *certaret* postea enatum. N. HEINSIUS. Locus hic, admodum intricatus, multo planior erit, si ex Illustrissimi Heinsii conjectura, quamvis forsitan nonnihil audaciore, ita refingatur,

— non usquam clarior illo

Gloria picturae seculo, non aeris, avitam

Qua scires Ephyren; fulvo confertaque ab auro Vestis &c.

ut sensus sit, illo tempore nullo loco tot praestantissimas picturas aut statuas aereas fuisse, quam Syracusas. Marfius, Cellarius, alique, qui locum hunc de aere Corinthiaco sic dicto capiunt, graviter errant. excidium enim Corinthi, per quod nata esse dicuntur aera Corinthiaca, diu post Syracusas à Marcello captas accidit. Solum hoc voluit Silius, statuarum elegantia facile apparuisse, Syracusas Corinthiorum coloniam esse. Conjicit hoc loco legendum vir Celeberrimus Petrus Burmannus,

— non aere vacabat

Quaesito ex Ephyre, fulvo certaret ut auro.

ut dicat, regiam illam non caruisse aere Corinthiaco. Existimat autem fabulam esse, aces Corinthiacum post excidium Corinthi demum innotuisse: & quamvis id verum foret, poetis tamen licere haec fingere. Ea autem, quae sequuntur, omnia refert ad regiae suppellectilis magnificentiam.

v. 657. *Spirantes referens subtemine vultus &c.*]

De ratione texendi vestes qui plura nosse cupit, videat Salmas. ad Capit. Pertin. cap. VIIII.

A a a a

v. 661.

- Jam simul argento fulgentia pocula, mixta
 Quis gemma quaesitus honos, simulacra Deorum,
 Numen ab arte datum servantia: munera rubri
 Praeterea ponti, depexaque vellera ramis,
 665 Feminus labor. his tectis opibusque potitus
 Ausonius ductor, postquam sublimis ab alto
 Aggere despexit trepidam clangoribus urbem,
 Inque suo positum nutu, stent moenia regum,
 An nullos oriens videat lux crastina muros,
 670 Ingemuit nimium juris, tantumque licere
 Horruit, &, prope revocata militis ira,
 Jussit stare domos, indulgens templa vetustis
 Incolere atque habitare Deis. sic parcere victis

Pro

v. 661. *Jam simul argento fulgentia pocula*] Illud simul quoque nobis suspectum est merito suo. Exspectamus antiquos codices. BARTHIUS lib. ix. Advers. cap. iiii. Simul etiam pocula argentea, quibus gemmae insertae. nihil potuit planius & apertius. Barthio tamen locus mendosus videtur. Si quid mutandum, legam *simili argento*, inscripto, picto. N. HEINSIUS. Scalig. ad Manil. lib. v. vers. 535. seu pag. 416. edit. ultimae, legebat, *mistu* Quis gemino quaesitus honor. Sed male. Innuit enim Silius, poculis argenteis gemmas additas fuisse, quae eorum pretium augebant.

v. 665. *Feminus labor*] *Feminus pudor* in Colonio. Scribe, *Feminus sudor. tectis opibusque*. Similiter locus emendandus in Senecae Herc. Fur. vers. 634. ubi ex auctoritate codicis Etrusci tollenda persona Thesei, & haec ad Herculem referantur,

*Maestus hostis. hanc ferat virtus notam,
 Fiatque summus hostis Alcidae Lycus.*

et hostis ferri non potest, cum praecesserit proximo versu. lege *summus sudor*. Sic Herc. Oet. vers. 816. Hercules de Licha,

Facta inquinentur, fiat hic summus labor.

& ,

Amorque summus fiet Alcidae labor.

item vers. 1454.

*Dextra inquinetur. laudibus maculam imprimam,
 Summus legatur femina Hercules labor.*

labor pro puerperio passim apud Poetas: quod *Sudorem* dixit Statius Theb. v.

*Plena mihi domus, en, atque ingens, cernite,
 sudor.*

*Quatuor hos una decus & solatia patris
 Transadigam ferro.*

N. HEINSIUS. Oxoniensis etiam codex *pudor*, pro quo N. Heinsius *sudor* reponit, quam conjecturam vulgata etiam lectio non nihil firmat, ut labor glossema sit & interpretatio vocis *sudor*, quae saepe pro labore ponitur. Vide supra ad lib. iv. vers. 436. Mihi tamen cum Celeberrimo Burmanno nihil videtur mutandum. Sic Ovid. i. Amor.

eleg. xiiii. vers. 23.

Tu, cum feminei possint cessare labores,

Lanificam revocas ad sua pensa manum.

ubi quaedam habet N. Heinsius, plura vero senotaturum promisit Celeberrimus Burmannus.

v. 667. *Trepidam clangoribus urbem*] *plangoribus* opinor; & mox *stent moenia, rerum An nullos*. N. HEINSIUS. To *clangoribus* tamen referri potest ad sonitum tubarum, quo audito tota urbs trepidabat. paullo ante vers. 627. *auditisque tubarum Respirans laeti clangoribus*. vide supra ad lib. v. vers. 199. pro *regum* autem Vir Illustrissimus etiam *rerum* conjicit. Similiter supra scribendum putabat lib. viii. vers. 60. *Intravit rerum eventus, pro regum*. apud Lucan. lib. vii. vers. 580. quidam codices habent,

Scit, trux imperii qui sit, quae viscera regum.

alii *viscera rerum*: quamvis utrumque vitiosum esse, & *legum* scribendum, recte monuerit incomparabilis Grotius.

v. 670. *Ingemuit nimium viris tantumque licere* *Horruit*] Legunt eruditi, *nimumque viris tantumque*. Sed, quaeso, id quanti est, *nimum* & *tantum* conjungere? In *Misto* tantum literarum est, ut *mimum* facile quis inde extundat: quod ego tamen non affirmo reducendum. Potius scribendum putem,

Ingemuit nimium victis, tantumque licere
Horruit.

militi, videlicet, quem revocandum censebat. horruit autem tantum militi suo licere, ut patriae quoque periculum memoriae subierit. BARTHIUS lib. ix. Advers. cap. iiii. *nimum victis* Barthius: non placet. scribebam,

Ingemuit nimias vires, tantumque licere
Horruit.

vel, quod propius accedit vulgatam lectionem, *Ingemuit nimius juris*. libro xvi. *Quo nimius mihi dexter abis. nimius juris*, ut *nimius potestatis. nimius imperii* apud Livium lib. iiii. & *nimius animi* apud eundem. Arufianus Mellius ineditus, *Nimius illius*.

Pro praeda fuit, &, sese contenta, nec ullo

- 675 Sanguine pollutis plausit Victoria pennis.
Tu quoque ductoris lacrimas, memorande, tulisti,
Defensor patriae. meditantem in pulvere formas,
Nec turbatum animi, tanta feriente ruina,

* * *

[Ignarus miles vulgi tum forte peremit.]

- 680 At reliquum vulgus, resoluta in gaudia mente,
Certarunt victi victoribus. aemulus ipse
Ingenii Superum, servando condidit urbem.
Ergo exstat fecilis, stabitque insigne tropaeum,
Et dabit antiquos ductorum noscere mores.
685 Felices populi! si, quondam ut bella solebant,

Nunc

lius. Sallust. Hist. iv. Impotens & nimius animi est. sermonis nimius apud Tacitum; nimius mero Hylaeus apud Horatium; nimius vini Elpenor apud Nason. Metam. xiv. vers. 252. ex vetusto codice. nimius vitae supra lib. vi. verius tamen est nimium juris, pro nimium jus, id est, nimium sibi potestatis esse. nimium regni apud Nasonem Amor. ii. eleg. xvii. ex vetustis membranis: atque huic conjecturae acquiesco. postea expressis literis manifeste inveni in editione Parmensi,

Ingeniuit: nimium juris tantumque licere Horruit.

N. HEINSIUS. Dausquejus conjicit,
Ingeniuit nimirum, iris tantumque licere.
vel.

Ingeniuit tantumque viris, nimirumque licere.

Ego cum Illustrissimo Heinsio legendum puto nimium juris; & ita est in editione Romana principe ac Mediolanensi. eam lectionem, quod monuit Celeberrimus Burmannus, etiam astruxit N. Heinsius curis secundis ad Nasonis ii. Amor. eleg. xvii. vers. ii.

v. 673. *Parcere victis Pro praeda fuit.* Acutum est hoc. non aliter animum satiavit parcendo hostibus, quam alii praedam diripendo. Atque hoc licet amico illi acute dicto adjiciamus, quod in hoc poeta Scaliger deprehendit: non vero solum, sed cum aliis & notatis a nobis, & notandis postea. Tale est eodem hoc libro, licet non adeo altum,
aemulus ipse

Ingenii Superum servando condidit urbem,

de Marcello. BARTHIUS lib. xxii. Adv. c. xiv.

v. 675. *Plausit victoria pennis*] planxit codex Putean. & Marfus in commentariis, ut supra lib. i. vers. 589. *alis plangit stridentibus Alpes.* ubi alia videtur. sed nihil hic muto. Supra lib. xii. vers. 99. & non felicibus alis Turbida plaudentem vidit freta. Virgil. v. Aen. vers. 215.

Fertur in arua volans, pausumque exterrita pennis

Dat lecto ingentem.

& vers. 515.

alis

Plaudentem nigra figit sub nube columbam.

Ovid. xiv. Metam. vers. 507. *remos plausis circumsonas alis.* & vers. 577. *cineres plausis everberat alis.* Statius lib. i. silv. ii. vers. 146.

Clarique gaudentes plauserunt limina cygni.

& ii. Theb. vers. 39. *summos nec praepetis alae Plausus adit colles.* & ita passim alibi.

v. 677. *Meditantem in pulvere formas*] Propria haec vocabula in disciplina Geometrica & Mathematica *pulvis* ac *forma*. Livius in eadem hac historia lib. xxv. cap. xxxi. *Archimeden, memoriae proditum est, in tanto tumultu, quantum capta urbs in discursu diripientium militum ciere poserat, intentum formis, quos in pulvere descriperat, ab ignaro milite, quis esset, interfectum.* Appul. Apol. pag. 284. *Quem tu librum, Aemiliane, si nosces, ac non modo campo & glebis, verum etiam abaco & pulvisculo se dedisses.* ad quem locum vide Colvium pag. 239. *Papias, Abax & Abacus tabula, in qua viridi pulvere formae describuntur.* Vide Brodaeum lib. i. Miscell. cap. i. & Barthium ad Claudian. Paneg. Mall. Theod. vers. 128.

v. 679. *Ignarus miles vulgi tum forte peremit*] Non comparet hic versus in libris scriptis. Et sane nihil elegantiae aut commodi sensus prae se fert. Deinde, pro *Certarunt victi victoribus*, iidem codices *Certarent.* an *Certare* &? Ego, ut dicam, quod sentio, versus complures, & fortasse paginam totam hic nobis periisse censeo, quae Archimedis laudes meritissimas sit complexa, & vitae exitum. Gronovius curis secundis Observat. lib. iii. cap. vii.

Ignarus miles vulgi quem forte peremit.

N. HEINSIUS. Non comparet etiam hic versus in antiquissimis editionibus, sed a Marso primum vulgaris est. Vellem, nos docuisset, unde habuerit.

v. 683. *Secilis*] Perperam Oxoniensis codex cum priscis editionibus *sedis*. Similis error supra erat

Aaaaa 2

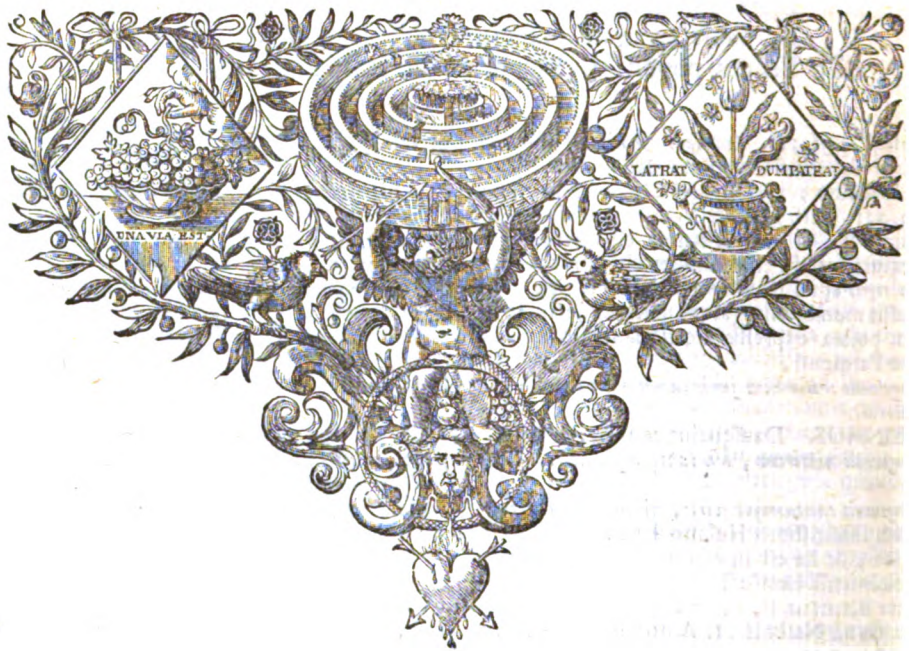
lib.

Nunc quoque inexhaustas pax nostra relinqueret urbes.
 At, ni cura viri, qui nunc dedit otia mundo,
 Effrenum arceret populandi cuncta furorem,
 Nudassent avidae terrasque fretumque rapinae.

lib. 11. vers. 52. ubi plura vide.

v. 687. *At, ni cura viri*] *Ac* Colonienfis. N.
 HEINSIUS. Nihil muto; sensus enim aperte

at requirit. Saepissime librariorum has voculas commutasse supra docui ad librum vi. vers. 190.

C. S I L I I I T A L I C I P U N I C O R U M

741

L I B E R X V.

- A**t nova Romuleum carpebat cura Senatum,
 Quis trepidas gentes Martemque subiret Hiberum,
 Attritis rebus. geminus jacet hoste superbo
 Scipio, belligeri Mavortia pectora fratres.
 5 Hinc metus, in Tyrias ne jam Tartessia leges
 Concedat tellus, propioraque bella pavescat.
 Anxia turba Patrum quasso medicamina maesti
 Imperio circumspiciunt, Divosque precantur.
 Qui laceris ausit ductor succedere castris?
 10 Absterret juvenem, patrios patruisque piare
 Optantem manes, tristi conterrita luctu,
 Et reputans annos, cognato sanguine turba.
 Si gentem petat infaustram, inter busta suorum
 Decertandum hosti, qui fregerit arma duorum,
 15 Qui consulta ducum, ac flagret meliore Gradivo.

Nec

v. 5. **I**n Tyrias ne jam Tartessia leges Concedat tellus] Romana princeps & Mediolanensis editio *Carthesia tellus*. vide supra ad lib. xlii. vers. 674. in Tyrias leges concederet, est imperio & potestati Karthaginensium se subiceret. Sic Latiae leges infra vers. 383. Latias, Karthago, timere Desine jam leges. jura dixit Silius lib. i. vers. 2. patiturque serox Ceno tria jura Karthago.

v. 7. *Anxia turba patrum*] patres malim. N. HEINSIUS.

v. 9. *Qui laceris*] Quis opinor, per interrogationis notam. N. HEINSIUS. To laceris castris Celeberrimo Burmanno displicet, qui *vacuis castris*, id est, quae ducibus suis orbatæ sunt, hoc loco scribendum conjicit.

v. 10. *Patrios patruisque piare Optantem manes*] patrios patruosque forsitan. Sic *patrua lingua* apud Horatium. plura exempla congesti ad Amores Nasonis. mox malim, *cognato è sanguine turba*. N. HEINSIUS. *patrios patruosque* malebat illustrissimus Heinſius. de voce *patruus* vide, quæ notavit ad Claudiani Epithal. Honorii & Mariæ vers. 39. & ad Nason. iiii. Amor. eleg. vi. vers. 49. Eandem vocem Maximus Graevius ad Sueton. Calig. cap. v. restituendam censet in epitaphio Germanici apud Pithoeum lib. iiii. Catal. p. m. 81.

Quod si quem tumuli nihil hujus gratia tangit, Admoneas, patrua fraude quod hic jaceo. ubi tamen Casaub. legi mavult *patria fraude*. Ti-

berius enim, cujus fraude exstinctus erat, natura Germanici patruus, per adoptionem vero pater erat. Vulgo male *patriæ fraude* legitur. fortasse tamen hic apud Silium nihil mutandum. Supra lib. vii. vers. 487.

Hinc ille, e furto genitus, patruisque piabit
Idem ultor patrisque necem.

v. 12. *Et reputans annos &c.*] Ad verbum fere ex Livii lib. xxvi. cap. xvi. p. *Aetatis maxime poenitebat: quidam fortunam etiam domus horrebant, nomenque ex funestis duabus familiis in eas provincias, ubi inter sepulcra patris patruisque res gerendæ essent, proficiscentis.*

v. 15. *Qui consulta ducum*] Forte, qui *fregerit arma duorum Inconsulta ducum*. N. HEINSIUS. Nihil muto: recenset enim Silius argumenta, quibus cognati Scipionem detertere conati sunt ne in Hispaniam abiret; quorum hoc unum erat, quod ipsi cum exercitissimo hostium duce pugnandum esset, qui patris ac patru, optimorum imperatorum, consulta discussit, & irrita fecit. Parum dextre autem argumentarentur cognati, si Cn. & P. Scipiones sua temeritate in exitium ruisse dicerent, unde minime constaret, Hasdrubalem adeo timendum ducem esse.

v. 15. *Ac flagret meliore Gradivo*] Notandum est, *Gradivum* poni correpta syllaba, ut infra, *validoque habitata Gradivo Peñora*. Valer. Fl. lib. v. *strepitumque minasque Gradivi*. Contrarium est usu tritum.

Aaaaa 3

tius.

Nec promptum teneris immania bella lacertis
Moliri, regimenque rudi deposcere in aevo.
Has, lauri residens juvenis viridante sub umbra,
Aedibus extremisolvebat pectore curas:

20 Cum subito affittunt, dextra laevaque per auras
Allapsae, haud paullum mortali major imago,
Hinc Virtus, illinc virtuti inimica Voluptas.

Altera Achaemenium spirabat vertice odorem,
Ambrosias diffusa comas, & veste refulgens,

25 Ostrum qua fulvo Tyrium suffuderat auro:
Fronte decor quaesitus acu, lascivaque crebras
Ancipiti motu jaciebant lumina flammās.

Alterius dispar habitus, frons hirta, nec umquam

Composita mutata coma: stans vultus, & ore

30 Incessuque viro propior, laetique pudoris,

Celsa

tius. BARTHIUS lib. XXII. Advers. cap. VIII.

v. 16. *Teneris immania bella lacertis Moliri*] *Moliri* ex scriptis. N. HEINSIUS. Cum scriptis faciunt etiam primae editiones Romana princeps, *Parmentis, Mediolanensis & Marfi prima Veneta: in cujus secunda operarum errore primum *Moliri* editum inveni, quod postea secuti editores nimis patienter tulerunt. supra lib. x. vers. 89.

— horrida juxta

Stagnantes Consul molitur proelia ripas.

lib. XIII. vers. 197.

*Ille hastam quaterere, ac medicatas cuspidis iclus
Proelia moliri.*

v. 18. *Has lauri residens juvenis viridante sub umbra* &c.] Decedit a more Silius, cum in τῇ ἐπιτομῇ collocat, & in extrema aedium parte laurum illam, quae in τῇ μεσσίῳ erat, id est, parte media, quam *Cavum* Romani dicebant: laurus enim tales Romani in impluvio nutriebant, quod nec II. lib. nec VII. ignoravit Maro, qui in mediis Priami & Lavinii aedibus laurum constituit. Laurus, inquam, in impluvio Romanis erat, idque sub dio: atque hoc est, quod ait Maro [lib. II. Aen. vers. 512.]

Aedibus in mediis nudoque sub aëris axe.

id est, sub dio, quod in impluvio dicitur, unde apud Herodianum imperator ille prodigiosam palmam in impluvium suum referri jubet, & lib. VII. Maro [vers. 59.]

Laurus erat telli media, in penetralibus altis.

ubi recte monet idem Grammaticus, *penetratale* de omni domus interiore parte sumi, licet inest sit: *penetratale* namque ibi impluvium est, ut recte observat Servius. Graeci prae foribus, ut Romani in aedibus, laurum suam habebant, quam *κάρυδα* dicebant. Hefychius, *κάρυδα, δάφνη, ἢ ἰσῶσαι πρὸ πυλῶν*, cujus ramos *ἀρτήρους* dicebant. D. HEINSIUS.

v. 19. *Aedibus extremis*] *Ἐν τῇ ἐπιτομῇ*, ut

supra *primam urbem τῇ πρόπυλιν* dixit. Graeci autem, ut Romani, in tres domum partes cum dividerent, *πρόδομος* & *ἐπιπρόδομος* primam & ultimam faciebant; *προδῶμον* autem prior *χέρις* erat. Sic apud Theocritum Idyll. XIV. ubi legitur vers. 12.

Ἄριστος, κῆρυγας, καὶ ὁ Θυσσαλὸς ἐπιπρόδομος,
Ἄριστος καὶ Κλῆριος ἐπὶ τοῖς ἐστῆσι
Ἐν χώρῃ παρ' ἱμῖν.

lego *Ἐν χέρι*. Hujus principium *προπύλαι* erat, & oppositum huic *ἐπίπύλαι*, quorum in altero funera sua antiqui, in altero imagines majorum collocabant: *προπύλαι* enim τῇ ἐπιπύλιν oppositum erat. Sic Patroclum pedibus ad januam versis in τῇ *προπύλιν* positum fuisse significare vult Homerus: unde qui Sophocli *δύρμαι* dicuntur, Euripidi *προπύλαι* sunt, qui nimirum foris & extralimen versantur, & quod etiam elegantius multo, *προπύλαι* οἱ θανόντες mortui. Euripidi dicuntur, quod in *προπύλιν* collocarentur. Sic Alceste. [vers. 141.]

Ἦδη προπύλαις ἱεὶ καὶ ψυχορραγίῃ.

Quae ita esse, qui vel modicum harum rerum gustum habet, non negabit; praesertim si haec cum illis, quae ante nos hac de re viri eruditi notarunt, conferre dignatus fuerit. Aliud autem erat *ἐπιπρόδομος* Atheniensibus, ipsum nimirum acranium. D. HEINSIUS.

v. 20. *Cum subito affittunt* &c.] Eodem modo Ovidius finxit, coram se altercasse Tragoediam & Elegiam, utri earum se dederet, lib. III. Amor. eleg. I. Lucianus vero *Τίχων ἰεμεγαλοφικῆς* & *Παρδίας* in Somnio. Omnia autem haec ficta sunt ad imitationem Herculis Prodicii, de quo, praeter auctores Dauquejo laudatos, vide Basil. orat. de legendis Graecis libris §. rei. & late Themist. orat. XXII. pag. 280. ed. Hard. Cum vero Dauquejus ad vers. 23. dixit, Silius haec scribentis oculis observatum esse Philostratum, qui Virtutem & Voluptatem similibus coloribus expingit, non recordatus est, Philostratum Apollonii Tyaneis vitam scripsisse.

- Celsa humeros niveae fulgebat stamine pallae.
 Occupat inde prior, promissis fisa, Voluptas:
 Quis furor hic, non digne puer, consumere bello
 Florem aevi? Cannaene tibi, graviorque palude
 35 Maconius Stygia lacus excessere, Padusque?
 Quem tandem ad finem bellando fata lacestes?
 Tune etiam tentare paras Atlantica regna,
 Sidoniaeque domos? moneo, certare periclis
 Define, & armifonae caput objectare procellae.
 40 Ni fugis hos ritus, Virtus te saeva jubebit
 Per medias volitare acies, mediosque per ignes.
 Haec patrem patruumque tuos, haec prodiga Paullum,
 Haec Decios Stygias Erebi detrusit ad undas:
 Dum cineri titulum, memorandaque nomina bustis

Praetendit,

plisse jussu Juliae Domnae, quae Severi Imperatoris uxor erat, ut ipse testatur lib. i. cap. iiii. adeoque diu post Silium, qui sub Domitiano floruit, & vivente etiamnum Plinio mortem obiit.

v. 22. *Virtuti inimica Voluptas*] Cic. de Senect. cap. xii. *Cumque homini sive natura, sive quis Deus, nihil mente praestabilius dedisset; huic divino muneri ac dono nihil esse tam inimicum quam Voluptatem. Nec enim libidine dominante temperantiae locum esse, neque omnino in Voluptatis regno Virtutem posse consistere.*

v. 23. *Altera Achaemenium spirabat vertice odorem*] De Venere (αὐτὴ δὲ ἵππὸν ἡδονῇ, teste Athenaeo xii. Deipn. pag. 510.) pariter Virg. i. Aen. vers. 403.

Ambrosiaeque comae divinum vertice odorem Spiravere.

v. 25. *Ostrum quam fulvo*] quae fulvo Gronovius Observ. ii. cap. vi. in Puteaneo & Oxonio qua fulvo: etiam probe; nec aliter editio Parmensis. qua veste. N. HEINSIUS. qua fulvo etiam Romana princeps, Mediolanensis, Marfi aliorumque editiones. Primus Nicander in Juntina quam edidit. Dausquejus conjecit e veste resurgens Ostrum, quod fulvo Tyrius; vel etiam interpunxit veste resurgens Ostrum, quam.

v. 26. *Fronte decor quaesitus acu*] De acu comatoria, ejusque in ornando capillos partibus vide Salmas. exercit. Plin. pag. 534.

v. 29. *Stans vulvus*] Ἔσως. Sic Polybius λογισμὸν ἔσως, constantem firmamque ratiocinationem dixit. τοῖς δ' ἐν τῇ Πάμῃ τότε ἱγίστο φαιρὸν, τὶ διαφύξει στρατιωτικῆς προσιτίας καὶ κινηδοξίας στρατηγικῆς πρόνοιαν καὶ λογισμὸν ἔσως καὶ ἰουιχῆς. lib. iii. D. HEINSIUS. Lucan. lib. v. vers. 213.

— nunc vultu pavido, nunc torva minaci
 Stat numquam facies.
 Statius x. Theb. vers. 687.

— cur hic truculentus in ore
 Pallor, & ad patrios non stant sua lumina vul-
 sus?

v. 29. *Et ore Incessuque viro propior*] Incessusque Gryphius. Puto, & ora Incessusque viro propior: ut sit Graecismus, quales apud Silium frequentes admodum occurrunt. Vidit aliquid hujus loci Interpres. N. HEINSIUS.

v. 33. *Non digne puer, consumere bello*] non dignus est immeritus. Lucret. lib. ii.

— quod saepe nocentes

Praeteris, exanimatque indignos, inque nocentes. Sic & Terentius. BARTHIIUS lib. xxi. Advers. cap. viii. Silius lib. xiii. vers. 606.

Insultant duro imperio non digna nec aequa

Ad Superos passi manes.

ubi vido, quae notavi.

v. 35. *Maconius lacus excessere Padusque*] Pessime Interpres Padusne. N. HEINSIUS. excedere est oblivisci. Vide Elegantissimum Broekhus. ad Tibull. lib. iii. eleg. i. vers. 20.

v. 37. *Atlantia regna*] Atlantica scripti. Sic aequor Atlanticum Horatio, & Calpurnio in Eclogis Atlanticum litus. Atlanticus ascola libro x. N. HEINSIUS. Cic. in Somn. Scipion. cap. iiii. *Parva quaedam insula est circumfusa illo mari, quod Atlanticum, quod magnum, quod Oceanum appellatis in terris.* Priscian. in Perieg. vers. 39.

Finibus Hesperii Atlanticus ille vocatur.

Atlanticus fluctus, sinus, mare, salum apud Avien. passim occurrit. *Atlantiacus* dixit Aufon. Mosell. vers. 144.

Talis Atlantiaco quondam ballaena profundo.

quae vox restituenda Avieno in descr. orb. vers. 395.

— haec, ubi terras

Intrat Atlantiaci vis aequoris, accipit ortum.

Vulgo male est *Intrat Atlanti vis*. posses etiam *Intrat Atlanti vis aequoris*, ut apud Statium i. Achill. vers. 223.

Gurgite Atlanteo pelagi sub valle sonora.

Vide N. Heinsum ad Claudiani Conf. Olybr. & Prob. verl. 35.

Y. 45.

- 45 Praetendit, nec sensurae, quid gesserit, umbrae.
At si me comitere, puer, non limite duro
Jam tibi decurrat concessi temporis aetas.
Haud umquam trepidos abruptet buccina somnos:
Non glaciem Arctoam, non experire furentis
50 Ardorem Cancri, nec mensas saepe cruento
Gramine compositas: aberunt sitis aspera, & haustus
Sub galea pulvis, partique timore labores:
Sed current albusque dies, horaeque serenae;
Et molli dabitur victu sperare senectam.
55 Quantas ipse Deus laetos generavit in usus
Res homini, plenaque dedit bona gaudia dextra!
Atque idem, exemplar lenis mortalibus aevi,
Imperturbata placidus tenet otia mente.
Illa ego sum, Anchisae Venerem Simoëntis ad undas
60 Quae junxi, generis vobis unde editus auctor.
Illa ego sum, verti Superum quae saepe parentem

Nunc

v. 45. *Nec sensurae, quid gesserit, umbrae]* quid gesseris scribo, vel invitis libris veteribus. N. HEINSIUS. Pariter Statius i. Theb. vers. 97.

— *vetat igne rapi, pacemque sepulcri*

Impius ignaris nequidquam manibus ardet.

ubi vide Barthium. Similia alia non apud poëtas solum, sed & philosophos ubique obvia sunt. Ut enim alios taceam, ea fuit Epicureorum opinio, animam simul cum homine mori & interire, ut tradit Diogen. Laërt. lib. x. Ubique vero Silius Voluptatem ex opinione Epicureorum, quos Voluptatem summum bonum putasse creditum est, argumentantem inducit, quemadmodum contra Virtutem ex placitis Stoicorum.

v. 47. *Jam tibi decurrat]* decurrat rectius scripti. N. HEINSIUS.

v. 47. *Concessi temporis aetas]* Editio Mediol. *congressi*: nec aliter Romana princeps etiam, ubi manu docta ad marginem emendatur *congesti temporis*. Sed nihil muto.

v. 48. *Abrumpet buccina somnos]* *abrumper* somnum, ut lib. vii. vers. 156.

Tertius abrupta vigil iret ad arma quiete.

Virg. iii. Georg. vers. 530. *nec somnos abrumpit cura salubres*. Stat. lib. ii. silv. i. vers. 62.

Quis matutinos abrumpt murmure somnos. Claudian. i. in Rufin. vers. 213.

Sollicitum curis non abruptura soporem.

καταρχίζον ὄνειρος dixit Anacr. carm. iii.

Tis, ἴφρι, δέρας ἀφάρτος;

Κατά πύρ οὐχίτος ὄνειρος.

Quis, inquebam, fores tundit? Disrumpes mihi somnos.

v. 52. *Partique timore labores]* Timor & labor militiae comites sunt. Sic Tibullus,

Quem labor assiduus vicino terreat hoste,

Martia cui somnos classica pulsa fugent.

BARTHIUS lib. xxii. Adv. c. viii. *Lege passim. pascere coepta* lib. iv. vers. 724. N. HEINSIUS.

v. 58. *Imperturbata placidus tenet otia mente]* An terit? vide, quae annotamus ad Silvas Statii. N. HEINSIUS. Horat. i. ferm. Ecl. v. vers. 101.

— *namque Deos didici securum agere arum;*

Nec, si quid miri faciat natura, Deos id Tristes ex alto coeli demittere secto.

Virg. iv. Aen. vers. 379.

Scilicet is Superis labor est, ea cura quies Sollicitas.

Quae omnia iterum sunt ex dogmate Epicureorum, Deos res humanas curare negantium, quos nihil agendo feliciter tempora transigere existimabant. Senec. iv. de Benef. cap. iv. *Itaque non dat Deus beneficia, sed, securus & negligens nostri, aversus a mundo aliud agit, aut (quae maxima Epicuro felicitas videtur) nihil agit.* Et huc refer illud Cic. vii. ad fam. Epist. xii. ubi cum Trebatius, qui Epicureus factus dicebatur, ita jocatur: *Quomodo autem tibi placebit Jovem lapidem jurare, cum scias, Jovem iratum esse nemini posse.* Plura vide apud Diogen. Laërt. lib. x. §. 77. & ibi Menag. etiam Cerd. ad d. loc. Maronis, & Gebhard. i. Crep. cap. xvii. *tenet otia autem cum Illustrissimo Heinio non mutarem in terit.*

v. 59. *Illa ego sum]* Vide supra ad lib. ix. vers. 128.

v. 60. *Quae junxi]* Honesto vocabulo rem minus honestam exprimit. Ovid. Epist. viii. Heroid. vers. 35.

Cum tibi nubebam, nulli mea saecla nocbat:

Si jungar Pyrrho, tu mihi laesus eris.

Statius lib. i. silv. ii. vers. 188.

Unde novum Trojae decus, ardentisque Deorum Raptor

- Nunc avis in formam, nunc torvi in cornua tauri.
 Huc adverte aures. currit mortalibus aevum,
 Nec nasci bis posse datur: fugit hora, rapitque
 65 Tartareus torrens; ac secum ferre sub umbras,
 Si qua animo placuere, negat. quis luce suprema
 Dimisisse meas sero non ingemit horas?
 Postquam conticuit, finisque est addita dictis,
 Tum Virtus: Quasnam juvenem florentibus, inquit,
 70 Pellicis in fraudes annis, vitaeque tenebras,
 Cui ratio & magnae coelestia semina mentis
 Munere sunt concessa Deum? mortalibus alti
 Quantum Coelicolae, tantumdem animalibus isti
 Praecellunt cunctis. tribuit namque ipsa minore
 75 Hos terris Natura Deo: sed foedere certo
 Degeneres tenebris animas damnavit Avernis.
 At, quis aetherei servatur feminis ortus,
 Coeli porta patet. referam quid cuncta domantem

Am-

Raptor erat, Phrygio si non ego juncta marito?
 Claud. Epithal. Pallad. & Celer. vers. 32.

— nullum junxisse cubile

Hoc sine, nec primas fas est attollere taedas.

ubi vide illustrissimum Heinsum, & quae notavit
 ad Nafon. Epist. III. Heroïd. vers. 107.

v. 62. Nunc torva in cornua tauri] torvi ex scrip-
 ptis. sic passim poëtae. N. HEINSIUS. Ita tor-
 vus, trux taurus supra lib. XIII. vers. 223.

Atque obliqua truci deducere cornua tauri.

Ovid. epist. IV. Her. vers. 166. erit tauro saevior
 ipse truci. Senec. in Herc. Oetaeo vers. 301.

— in taurum trucem

Nunc fleteret, serpente deposito, minas.

Auctor Octaviae vers. 766.

Modo per fluctus raptam Europen

Taurum tergo portasse trucem.

v. 64. Nec nasci bis posse datur] Voluptas hic ipsa
 Epicuri verba adhibet. Gatakerus enim ad Anto-
 nin. de se ipso lib. II. §. 6. illud ab ipso prolatum
 refert: Γενόμενι ἄπαξ δις δ' οὐκ ἔτι γινώσθαι. Semel
 nascimur: bis autem nasci non datur.

v. 67. Dimisisse meas sero non ingemit horas] auras
 opinor, nam hora praecessit. N. HEINSIUS. Sae-
 pillime haec verba in Mitis permutantur. Vide Pas-
 serat. lib. II. eleg. XXVIII. pag. 363. Illustrissimum
 Heinsum ad Nafon. III. Heroïd. vers. 44. ad Va-
 ler. Flacci lib. II. vers. 60. & Celeberrimum Bur-
 mannus ad Petronii Satyr. cap. cxxxIII.

v. 71. Ratio & magnae coelestia semina mentis] Sene-
 ca Epist. LXVI. Ratio autem nihil aliud est, quam in cor-
 pus humanum pars divini spiritus mersa. Virtutem au-
 tem ex dogmate Stoicorum differentem facit: ex eo-
 rum enim scholis haec sumta esse docent ea, quae
 habet Lips. lib. II. Manud. ad Philos. Stoic. dissert. XI.

v. 72. Munere sunt concessa Deum] Munera in Pu-

teaneo. N. HEINSIUS.

v. 74. Tribuit namque ipsa minores Hos terris Natu-
 ra Deos] Oppianus proximos Diis homines facit,
 & Diis genitos Halieut. v. vers. 4.

Ἀλλὰ τις ἀτρεκέως ἰκέλη μακάρεσσι γυνῶλην

Ἀιδεώπους ἀνίφους, χερσὶνα δ' ὀπατεῖν ἄλλην.

— οὐ γὰρ τι πῖλιν καθυπέρτερον ἰδεῶν

Νόσφι θεῶν· μέντοι δ' ὑπὲρ ἡμῶν ἀδαιάτοισι.

Vide eo loco commentarij amici olim nostri Con-
 radi Rittershufii. Sibyllae versus notissimus est,

Ἀιδεώποι θεόπλεστοι ἔχοντες ἐν ἰσόνι μορφήν.

BARTHIUS lib. XXII. Adv. cap. VII. minore Deo
 in scriptis. eleganter. N. HEINSIUS.

v. 76. Degeneres tenebris animas damnavit &c.]
 Cicero ex sententia Socratis I. Tuscul. Quaes. cap.
 xxx. Duas esse vias duplicesque cursus animorum e
 corpore excedentium. Nam qui se humanis vitiis con-
 taminavissent, & se totos libidinibus dedissent, quibus
 caecati, velut domesticis vitiis atque flagitiis se inqui-
 navissent, vel Republica violanda fraudes inexpiabiles
 concepissent; iis devium quoddam iter esse seclusum a
 concilio Deorum: qui autem se integros castosque serva-
 vissent, essentque in corporibus humanis vitam imitati
 Deorum, his ad illos, a quibus essent profecti, redi-
 tum facilem patere.

v. 77. At quis aetherei &c.] Cicero I. Tuscul.
 quaes. cap. XII. Nisi haesisset in eorum mentibus,
 mortem non interitum esse omnia tollentem atque delem-
 tem, sed quandam quasi migrationem commutationem-
 que vitae, quae in claris viris & feminis dux in coe-
 lum soleret esse, in ceteris humi & retineretur, & per-
 maneret tamen. ubi vide Davisium. Tzetz. ad He-
 siodi ἔργ. καὶ ἡμέρ. pag. 49. Αἱ ψυχαὶ γὰρ τῶν ἀγα-
 θῶν ἀιδεώπων, διαζυγίσαι σαρμάτων, καὶ Ἐλπίας τῶν
 αἰετα περιπλοῦσαι ἰφοράσι τὰ τοῦ.

v. 78. Coeli porta patet] Imitatus est Silius En-
 nium.

Bbbbb

- Amphitryoniaden? quid, cui, post Seras & Indos
 80 Captivo Liber cum signa referret ab Euro,
 Caucaëae currum duxere per oppida tigres?
 Quid suspiratos magno in discrimine nautis
 Ledaëos referam fratres, vestrumque Quirinum?
 Nonne vides, hominum ut celsos ad sidera vultus
 85 Sustulerit Deus, ac sublimia finxerit ora?
 Cum pecudes, volucrumque genus, formasque ferarum,
 Segnem atque obscœnam passim stravisset in alvum.
 Ad laudes genitum, capiat si munera Divum
 Felix, ad laudes hominum genus. huc, age, paullum
 90 Aspice, (nec longe repetam) modo Roma minanti
 Impar Fidenæ, contentaque crescere asylo,

Quo

nium. Vide Column. ad Enn. pag. 164.

v. 78. *Referam quid cuncta domansem &c.*] Omni-
 no meretur locus Horatii, quem Silius imitatus
 est, & Doctissimus Dausquejus laudavit, hic etiam
 legi: exstat lib. III. od. III. vers. 9.

Hac arte Pollux & vagus Hercules

Innixus arces attigit igneas: &c.

Hac te merentem, Bacche pater, tuas

Vexere tigres, indocili jugum

Collo trahentes: hac Quirinus

Martis equis Acheronta fugit.

v. 84. *Nonne vides, hominum ut celsos ad sidera*
vultus &c.] Cicero I. de Legib. cap. IX. *Cum ce-*
teras animantes abjecisset ad pastum, solum hominem
erexit, ad coelique, quasi cognationis domicilique pri-
stini conspectum excitavit. Ovidius I. Metam. vers.
 84.

Pronaque cum spectent animalia cetera terram;

Os homini sublime dedit, coelumque tueri

Fussit, & erectos ad sidera tollere vultus.

Deus inquit, hominem creaturus, apud Alcim. A-
 vit. lib. I. vers. 69.

Quoque etiam natura hominis sublimior exstet,

Incipiat rectos in coelum tollere vultus.

Et hinc etiam apud Graecos homo dictus dicitur
ἀνδραπῶν, quasi *ἀνδρῶν*, sursum aspiciens. Vi-
 de auctorem Etym. Magni, etiam Isidor. lib. XI.
 Orig. cap. I. Graeci vero hominem *ἀνδραπῶν* appel-
 laverunt, eo quod sursum spectet, sublevarius ab humo
 ad contemplationem artificis sui.

v. 85. *Sublimia finxerit ora*] *fixerit* Colonienfis.
 N. HEINSIUS. Nihil muto. Sallust. in Catilin.
 cap. I. *Ne vitam silentio transcant veluti pecora, quae*
natura prona atque ventri obedientia finxit. Ovid. I.
 Metam. vers. 82.

Quam satus lapso, missam fluxualibus undis,

Finxit in effigiem moderantum cuncta Deorum.

Lactant. II. Divin. Instit. cap. I. *Parens enim no-*
ster ille unus & solus cum fingeret hominem, id est, a-
nimal intelligens & rationis capax, eum vero ex humo
sublevarum ad contemplationem sui artificis erexit. Au-

ctor de judicio Domini, qui vulgo Tertull. dicitur,
 vers. 16.

Quisve hominem laeto potuisset fingere limo.

Saepe autem voces *fingere* & *figere* a librariis in pri-
 scis membranis commutantur. vide Nic. Heins. ad
 Nafon. IV. Metam. vers. 141.

v. 86. *Formasque ferarum*] *Forma* hoc loco est,
 quod Graeci eleganter dicunt *χρῆμα*. Sic Herodo-
 tus *χρῆμα ὄς*. Ὁ βασιλεῦς, ὄς χρῆμα μέγιστον ἀνθρώ-
 πῳ. qua voce fere in *περιττοῦ* utitur Silius, ut voce
πρόσωπον Nonnus, quod doctissimos optimeque
 in eo versatos homines nondum observasse miror.
 Sic cum inquit,

Ἀντίτυποι μίμημα δεικνύσιν οἰο προῶπον,
πρόσωπον δεικνύσιν οἱ δὲ δάκναι simpliciter. Sic Dio-
 nysiacōn I. vers. 158.

Συμφύσις δὲ δράκοντις ἐπιπῶσιτο πρόσωπον

Παρεχάλιον,

πρόσωπον παρεχάλιον sunt *παρεχάλις*. Sed & voce *πῶ-*
πος eodem modo utitur, *Ἐὶ δέμας ἰσάζετο τῶν*
οὐκ, id est, *οὐκ*. D. HEINSIUS. Optime hoc
 loco Eruditissimus Heinsius periphrasin illam *formas*
ferarum, pro feris, illustravit. Pariter Virgil. VII.
 Aen. vers. 18. *formae magnorum ululare luporum.* O-
 vid. II. Metam. vers. 78. *per insidias iter est formaf-*
que ferarum. & I. Metam. vers. 73.

Astra tenent coeleste solum formaeque Deorum.

Statius lib. I. silv. I. vers. 62. *juvat ipsa labores For-*
ma Dei praesens. ubi vide Barthium. pari circum-
 scriptione *simulacra Deorum*, pro ipsis Deis, po-
 suit Ovid. x. Heroid. vers. 95.

Coelum restabat, timeo simulacra Deorum.

& IV. Metam. vers. 779.

Perque vias vidisse hominum simulacra ferarum-
que

In silicem ex ipsis visa cœversa Medusa.

corpus Turni, pro Turno, Virgil. VII. Aen. vers.
 649.

— quo pulchrior alter

Non fuit, excepto Laurentis corpore Turni.
 ubi plura ex utriusque linguae scriptoribus observa-

VII

- Quo sese extulerit dextris: idem aspice, late
 Florentes quondam luxus quas verterit urbes.
 Quippe nec ira Deum tantum, nec tela, nec hostes,
 95 Quantum sola nocet animis illapsa Voluptas.
 Ebrietas tibi fida comes, tibi Luxus, & atris
 Circa te semper volitans Infamia pennis:
 Mecum Honor, ac Laudes, & laeto Gloria vultu,
 Et Decus, ac niveis Victoria concolor alis.
 100 Me cinctus lauro producit ad astra triumphus.
 Casta mihi domus, & celsa stant colle penates:
 Ardua saxoso perducit femita clivo.
 Asper principio (nec enim mihi fallere mos est)
 Prosequitur labor, annitendum intrare volenti:

Nec

vit Germanus. vide etiam, quae notavi supra ad lib. xi. vers. 243. Simili modo Graecos vocibus *ἔργον* & *χρῆμα* usos fuisse docet Rittersh. ad Oppiani i. Halieut. vers. 105.

v. 88. *Ad laudes genitum*] *Malim genitum est.* N. HEINSIUS.

v. 88. *Capiat si munera Divum*] In Romana principe, pro *munera*, typographorum errore editur *inuam*, quod ad marginem manu docta mutatur in *numina Divum*. Sed vulgatum *munera Divum* omnino praestat.

v. 92. *Quo sese extulerit dextris*] *Quam sese extulerit* terris editio Parmensis. N. HEINSIUS. Oxon. codex cum editione Romana principe & Mediolan. *Quae sese*, praeterea etiam Putean. liber *terris*, pro *dextris*, habet. Sed nihil muto. *dextris* enim est virtute militari, fortitudine, robore.

v. 93. *Florentes quondam luxus quas verterit urbes*] Plurimis id versibus describit Gratus in Cynege. vers. 308.

*Nec luxus alios avidae impendia vitae
 Noscant. haec magno redit indulgentia damno.
 Nec mirum: humanos non & magis altera sensus
 Tollit, nec ratio vitis adeuntibus obstat.
 Haec illa est, Pharios quae fregit noxia reges,
 Dum servata cavis potant Mareotica gemmis,
 Nardiferumque metunt Gangen, vitisique mini-
 strant.*

*Sic & Achaemenio cecidistis, Lydia, Cyro.
 Atqui dives eras fluvialibus aurea venis
 Scilicet, ad summam ne quid restaret habendum.
 Tu quoque luxuriae fictas dum colligis artes,
 Et sequeris demens alienam, Graecia, culpam,
 O quantum & quoties decoris frustrata paterni!
 At qualis nostris, quam simplex mensa Camillis!
 Qui tibi culcus erat post tot, Serrane, triumphos!
 Ergo illi ex habitu virtutisque indole priscæ
 Imposuere orbi Romam caput: actaque ab illis
 Ad coelum virtus summoque tetendit honores.*

Perperam, pro *verterit urbes*, codices Oxoniensis & Puteaneus *verteret*.

v. 95. *Animis illapsa Voluptas*] *animas illapsa* Oxoniensis liber. Voluit forsitan librarius *animos illapsa*, ut Cicero locutus est ii. de Legib. cap. xv. *Sensim perniciēs illapsa civium animos.* Silius lib. vii. vers. 456. *ingenti medios illabitur amne Albula.* Sed nihil muto. Virgil. iii. Aen. vers. 89.

Da, pater, augurium, atque animis illabere nostris.

& ii. Aen. vers. 240. *mediaeque minans illabitur urbi.* idem codex cum Putean. versu seq. *foeda*, vel *fedā comes* legunt: sed *foeda* perpetuum vocis *comitis* epitheton.

v. 100. *Perducit ad astra triumphus*] *producit* in Coloniensi. bene. nam *perducit* mox denuo sequitur. N. HEINSIUS. Passim voces *perducere* & *producere* inter se commutarunt scribae librarii. vide N. Heinsum ad Claud. i. in Rufin. vers. 114. ad iii. Consul. Honor. vers. 48. & ad Vell. Patern. lib. ii. cap. cxxviii. Vide etiam supra ad lib. iv. vers. 548.

v. 102. *Perducit femita clivo Aspera principio &c.*] Duplex, licet uterque non admodum gravis, error est in his Silii verbis. Primo loco cum MS. Oxoniensi scribendum *Asper principio*, distincta oratione. Deinde post labor iterum suspendenda est oratio, & uno verbo scribendum *adnitendum*. Adniti enim opus est illi, qui scandere collem illum contendit. Omnes, quas ego vidi, editiones hoc loco nihil viderunt. BARTHIUS lib. ix. Advers. cap. xvii. *Asper* ex scriptis, & refer ad *laborem*. Deinde scribe, & distingue,

Prosequitur labor. adnitendum intrare volenti.
 & sic Barthius. N. HEINSIUS. Similis sententia supra est lib. iv. vers. 605.

— perque aspera duro
 Nititur ad laudem virtus interrita clivo.
 Silium vero imitatum esse Hesiodum, praeter Dausquejum monuit etiam Celeberrimus Graevius in Lection. Hesiod. cap. vi. Plane autem contrarium testatur Seneca ii. de Ira cap. xiiii. *Nec, ut quibusdam dictum est, arduum in virtutes & asperum*
 Bbbb 2 iter

- 105 Nec bona censendum, quae Fors infida dedisse,
Atque eadem rapuisse valet. mox celsus ab alto
Infra te cernes hominum genus. omnia contra
Experienda manent, quam spondet blanda Voluptas.
Stramine projectus duro patiere sub astris
110 Idem justitiae cultor, quaecumque capeffes,
Testes factorum stare arbitrabere Divos.
Tunc, quoties patriae rerumque pericula poscent,
Arma ferēs primus: primus te in moenia tolles
115 Hostica: nec ferro mentem vincēre, nec auro.
Hinc tibi non Tyrio vitiatas murice vestes,
Nec donum deforme viro fragrantis amomi;
Sed dabo, qui vestrum saevo nunc Marte fatigat

Imperium,

iter est: plano adeuntur. Deinde in editione Romana principe, pro ad nitendum, manu docta emendatum vidi adnitendum.

v. 105. *Nec bona censendum, quae fors infida dedisset, Atque eadem rapuisse valet*] Sunt haec Virtutis verba, aut potius ex parte prodigia verborum, hoc modo expianda,

Nec bona censendum, quae Fors infida dedisses.

MODIUS Novant. Lēctōn. epist. cxv. Ita habet & scripta lēctio. & vero sententia bona est, nec eo ascenditur bonis fortunae, quae illa auferre, cum libet, valet. Correctum aliis *censendum*: quod non aspernabile, si e libro. Sed procul dubio etiam *dedisse* scribendum, cum alterum solum sit. BARTHIIUS lib. ix. Advers. cap. xvii. *bona censendum* optime ex Colonienſi Modius, & *Fors*, pro *fors*. praeterea scribendum vel invitis omnibus membranis, *quae Fors infida dedisse*, non *dedisset*: quod postea vidi a Barthio occupatum esse. *bona censendum* etiam asseruit Silio Gronov. observ. i. cap. vii. *concedunt* in Oxonio. N. HEINSIUS. Egregie viri docti ex integerrimo codice Colonienſi *Nec bona censendum* vindicarunt. Sic supra lib. viii. vers. 36. *ne desit satis ad signa movendum*. lib. xi. vers. 562.

Nunc pacem orandum, nunc improba, foedere rupto,

Arma reponendum, & bellum exitiale cavendum.

Ita enim docti interpretes utroque loco, partim ex conjectura, partim ex libris scriptis, reponendum existimarunt. Lucrēt. lib. i. vers. 112.

Aeternas quoniam poenas in morte timendum.

Varro vi. de ling. Lat. pag. 72. *Radices ejus in Etruria, non Latio, quaerendum est.* Virgil. xi. Aen. vers. 230. *pacem Trojano ab rege petendum.* Tertull. de Pall. cap. iv. *Physonem & Sardanapalum tacendum est, qui nisi insignes libidinum, alias reges nemo videret.* Forsitan eadem locutio Caesari etiam restituenda in iii. de bell. Gall. cap. xiv. *Caesar, ubi intellexit frustra tantum laborem sumi, statuit exspe-*

ctandum classem. ita enim codex Gottorp. legit satis exactus; alii libri habent *expectare*; at vulgo est *expectandam*. Plura vide apud Gifan. in Indice Lucrēt. voce *Gerundiū in dum*, Marci. ad Tertull. Pall. pag. 60. Zinzerl. in Promuls. crit. cap. 111. & xxxii. Barth. xxv. Advers. cap. 111. & Celeberr. Perizon. ad Sanctii Minerv. lib. i. cap. xv. Quod vero ad sensum attinet, exprimit Silius illa Cicer. in Parad. i. *Atque haec quidem, quae modo huius, modo illuc transferuntur, facile adduci solent, ut in rebus bonis esse negent.*

v. 105. *Quae fors infida dedisses*] Recte & hic viri docti *Fors*, id est, Fortuna, ex praestantissimo codice asseruerunt. Infinitis in locis duo haec vocabula confundi solent. Vide, quae notarunt Doussa ad Catull. de nupt. Pelei & Thetid. vers. 23 & pag. m. 272. Lambin. ad Horat. lib. i. ferm. Ed. i. vers. 2. Rivius alique ad Sallust. bell. Jugurt. cap. i. Gronov. ad Livii lib. i. cap. ix. lib. x. cap. xix. lib. xxii. cap. v. lib. iv. Obs. cap. xxi. N. Heinsius ad Nason. i. Metam. vers. 453. ad xiv. Metam. vers. 489. ad Claud. bell. Getic. vers. 370. ad Valer. Flacc. lib. iii. vers. 391. ad Sili lib. iv. vers. 803. lib. x. vers. 145. Schott. ad Aurel. Victor. de viris illustr. cap. xiii. Dion. Vossius ad Caesar. ii. de bell. Gall. cap. xxi. Broekhus. ad Tibulli lib. i. eleg. vi. vers. 34. & Bentlej. ad Horat. i. sermon. ecl. vi. vers. 54.

v. 107. *Infra te cernes hominum genus*] *Intra* te Putean. codex. *intra* aliquem est, qui minor est. Seneca in Medea vers. 520.

Fortuna semper omnis intra me stetit.

ubi videatur ο πᾶν Gronovius. Florus lib. iv. cap. xi. *pulchritudo intra pulcritiam principis fuit.* Quintil. xi. Instit. Orat. cap. 111. *Cujus rei fides est, quod ejus scripta tantum intra famam sunt, ut appareat placuisse aliquid eo dicente, quod legentes non invenimus.* Passim autem in commiscendis vocibus *infra* & *intra* peccarunt librarii. Vide Gronov. ad Senec. Herc. Oet. vers. 45. lib. i. observ. cap. x. & Broekh.

- Imperium, superare manu, laurumque superbam.
 120 In gremio Jovis excisis deponere Poenis.
 Quae postquam cecinit sacro pectore Virtus,
 Exemplis laetum vultuque audita probantem
 Convertit juvenem. sedenim indignata Voluptas
 Non tenuit voces. Nil vos jam demoror ultra,
 125 Exclamat. venient, venient mea tempora quondam,
 Cum docilis nostris magno certamine Roma
 Serviet imperiis, & honos mihi habebitur uni.
 Sic quassans caput in nubem se sustulit atras.
 At juvenis, plenus monitis, ingentia corde
 130 Molitur, jussaeque calet virtutis amore.
 Ardua rostra petit, nullo fera bella volente,
 Et gravia ancipitis deposcit munera Martis.

Arrecti

Broekh. ad Propert. lib. III. eleg. VII. vers. 2. ubi hanc etiam locutionem illustravit. Vulgatum tamen hoc loco praefero ob praecedens illud *calvus* ab alto. Senec. in Thyeste vers. 365.

*Qui tuto positus loco
 Infra se videt omnia.*

Vide N. Heinsium ad Nason. III. Trist. eleg. IV. vers. 25. & Celeberr. Burmannum ad Petron. Satyr. cap. LXXXIV.

v. 108. *Quam sponte blanda voluptas*] Legendum *spondet*. MODIUS Novant. Lectio. epist. cxv. Ita & Dausquejus. Omnes tamen, quas consului, editiones constanter *spondet*, nulla *sponse*, habent.

v. 112. *Testes factorum stare arbitrare Divos*] An *adflare*? N. HEINSIUS. Nota syllabam secundam vocis *arbitrare* productam, quam optimi poetae corripere soliti sunt, teste Barth. ad Briton. VI. Philipp. vers. 392.

v. 113. *Tunc quoties*] *Tu quoties* legendum. N. HEINSIUS.

v. 117. *Donum deforme viro flagrantis amoris*] Immo *fragrantis*, vel contra codices scriptos. dubitasse nequitiam debebat Interpres. N. HEINSIUS. Viri Illustrissimi conjecturam indubitata in contextum recepi. Passim ita lapsi sunt librarii. Supra lib. I. vers. 126. codex Oxon. habebat *lacus fragrantis sanguine*, pro *flagrantis*. Plura exempla vide apud Pierium ad Maron. IV. Georg. vers. 169. ad I. Aen. vers. 436. Savaron. ad Sidon. Apoll. carm. III. vers. 120. Bentlej. ad Horat. lib. II. od. XII. vers. 25. & N. Heinsium ad Claudian. II. de laud. Stilic. vers. 467. ubi etiam Silius veram lectionem restituit. Ideo autem *donum viro deforme* vocat, quod, qui unguento delibuti incedebant, male audirent, & molles atque effeminati haberentur. Vide Dausquejum ad hunc locum.

v. 119. *Laurumque superbam In gremio Jovis deponere*] In genibus enim Jovis Capitolini laurum deponebant viatores. Sic Augustus apud Dionem, is τὰ γόνατα τοῦ Διὸς κατὰδύο. Capitolinum intel-

ligit igitur Jovem, quod addit Dio in praecedentibus; unde notatus ab historicis Augustus, quod Asinio Gallo & C. Marcio Coss. lauream in Jovis Feretri templo deposuerit *παρὰ τὸ τοῦ Ἰουλιανοῦ* & morem omnium, ut recte monet historicus ille. D. HEINSIUS. Supra lib. IX. vers. 545.

*Contundet juvenis Tyrios, ac nomina gentis
 Induet, & Libycam feret in Capitolia laurum.*

Plinius Paneg. cap. VIII. *Allata erat ex Pannonia laurea.* &c. Hanc Imperator Nerva in gremio Jovis collocarat. ubi vide Livin. & Lips. Vide etiam Barth. ad Statii lib. IV. silv. I. vers. 41. Male autem Dempster. ad Rosin. X. Antiq. Rom. cap. XXIX. pag. m. 796. haec ita laudat,

— *dabit ille coronam*

In gremio Jovis excisis deponere Poenis.

v. 122. *Exemplis laetum*] *Exempli* maluerim, ut Silius solet. Videantur, quae nos ad Maronem concessimus Aeneid. I. vers. 441. ubi copiose de hoc loquendi modo agimus. Sed & vulgata scriptura defendi potest, cum plura exempla, non unum, sint recensita. vide ad lib. VIII. vers. 540. N. HEINSIUS. Sane nihil mutare hoc loco praestiterit, cum omnes libri, scripti & editi, in vulgatam lectionem conspirent, & Silius ita loqui non raro soleat. Sic infra vers. 354.

— *Marcellus ut arma*

Aptantem natum aspexit, laetumque tumultu.

lib. I. vers. 170.

Et saevus gens laeta ruunt, tormenta que portant.

lib. X. vers. 53.

— *Nunc Hatti stant ipsi,*

Tam laetus bello est, ausus certare Tonanti.

Praeterquam quod plura exempla, non unum, recensita sunt, ut jam N. Heinsius ipse agnovit.

v. 127. *Et honor*] *honor* in Colonienfi. pro *visaeque cales virtutis amore*, in scriptis *jussaeque*. N. HEINSIUS. *honor* etiam in Oxoniensi. Recte deinde scripti *jussae virtutis*. sic *jussa rabies* lib. IX. vers. 504. ubi plura vide. Passim ita turbarunt scribae

librarii.

Arrecti cunctorum animi. pars lumina patris,
Pars credunt torvos patrui revirescere vultus.

- 135 Sed quamquam instinctis tacitus tamen aegra periclis
Pectora subrepat terror, molemque paventes
Expendunt belli, & numerat favor anxius annos.
Dumque ea confuso percenset murmure vulgus,
Ecce, per obliquum coeli squalentibus auro
140 Effulgens maculis, ferri inter nubila visus
Anguis, & ardenti radiare per aëra fulco,
Quaque ad coeliferi tendit plaga litus Atlantis,
Perlabi resonante polo. bis terque coruscum
Addidit augurio fulmen pater, & vaga late

Per

librarii. vide supra ad lib. xiiii. vers. 372.

v. 134. *Pars credunt torvos patrui revirescere vultus*
Non videtur subesse verbis vitium, iis praesertim,
qui *re* longum faciunt: cum tamen, ni meum me
judicium, libros veteres sua scriptura fallit, legen-
dum & scribendum sit,

Pars credunt torvos patrui revirescere vultus.

MODIUS Novant. Lect. epist. cxv. In membra-
nis est *reviresque*. Plana scriptio *revirescere*, id est,
videntur sibi patris & patrui vultus in juventam ae-
tatem reductos agnoscere. Elegans scriptura: non
aliter, ut alibi *recidivos* dixit, quia ex ipso interitu
restaurati. Sic filio suo dicit lib. hoc eodem Marcellus,

— urbe Sicana

*Qualem te vidi, nondum permitteret aetas
Cum tibi bella, meo tractantem proelia vultu.*

Sic de Livio, hoc libro,

*Celsus ceu prima restrosciente juventa
Ibat Consul ovans.*

ipso illo verbo sic usus libro viii. vers. 227.

Cui dux promissae revirescens pignore laudis

Jocatur Interpretes, Modium pro locusta habere Scipionem. Videat ille, pro quo Silius habeat, cui
toties typographorum deliria vindicat. Virum Con-
sulare non decet sane purpureo pallio abjecto
pannis undique confutis mendicabuli instar oppida-
tim per chalcographorum officinas panem conqui-
rere, unde corpus senio affectum alat. BARTHIUS
lib. ix. Advers. cap. xvii. *revirescere* ex
scriptis & Parmensi editione cum Modio: in Aldi-
no *se visere. revirescere*, ut alibi,

Cui dux promissae revirescens pignore laudis.

Vidit & veram scripturam Barthius. male dissentit
Interpres. N. HEINSIUS. Optime *revirescere* ex
libris scriptis & editis viri docti restituerunt, quibus ac-
cedunt editiones Romana princeps & Mediolanen-
sis. Neque aliter hoc loco legendum etiam Barthius
monuit ad Claudiani Conf. Olybr. & Prob. vers. 16.
Sic Ovid. vii. Metam. vers. 305.

Arte suum parili revirescere posse parentem.

Valer. Max. lib. iv. cap. viii. ex. 4. *Omne prae-
clari facti decus crebra memoria in se ipso revirescit.* Vi-
de Celeberrimum Graevium & alios ad Cicer. vii.

Philipp. cap. i. In Marfi prima Veneta errore o-
perarum *reviscere* editum, quod in secunda Veneta
in *reviscere*, illudque in aliis editionibus in *se vis-
ere* mutatum est.

v. 135. *Sed quamquam tacitus magnis tamen aegra
periclis Pectora subrepat terror*] Sermo est de man-
dando Scipioni bello Hispaniensi, quo paullo ante
patrem & patruum amiserat: in quam rem, ait
Poëta, propensos fuisse omnium animos, nisi quod
tam praesenti periculo metuebant, cum fortuna sua
committere viginti quatuor aliquot (tot enim tum
erat Scipio) annorum adolescentem. Sed cum li-
bris veteribus legendum & scribendum,

*Sed quamquam instinctis tacitus tamen aegra pe-
riclis*

Pectora subrepat terror.

MODIUS Novant. Lect. epist. cxv. Modius ex
Colonienfi,

*Sed quamquam instinctis tacitus tamen aegra pe-
riclis*

Pectora subrepat terror.

Sed *instinctis periclis* nihili est. Scribo,

*Sed quamquam instinctis tacitus tamen aegra pe-
riclis*

Pectora subrepat terror.

Sic *aeger timoris* lib. iiii. vers. 72. *aeger animi* lib.
viii. vers. 108. *aeger delicti* lib. xiiii. vers. 52. Vi-
de, quae annotamus ad Valerium Flaccum lib. iiii.
vers. 736. *instinctis* jam non semel supra restitimus.
vide ad lib. viii. vers. 244. N. HEINSIUS. Opti-
me viri docti, *Sed quamquam instinctis tacitus tamen*
&c. *instinctis* est aspectu Scipionis incitatis, quo sibi
egregia patris ac patrui facta in memoriam revo-
cabant, nec minore de ipso spem concipiebant.
lib. xii. vers. 518. *Instincti glomerant gressus.* pro
subrepat, in Romana principe & Mediolanensi edi-
tione est *subrepsit*.

v. 138. *Percenset murmure vulgus*] *percenset vul-
gus* editio Parmensis. N. HEINSIUS.

v. 145. *Per subitum moto strepuere tonitrua mundo*
Scribe *Ter subitum*. Quid enim est *Per subitum*? in-
eptia typographica. de numero ternario alibi plura
scripsimus. BARTHIUS lib. ix. Advers. cap. xvii.

Ter

- 145 Per subitum moto strepuere tonitrua mundo.
Tum vero capere arma jubent, genibusque saluant
Submissi augurium, ac iret, qua ducere Divos
Perspicuum, & patrio monstraret semita signo.
Certatim comites rerum bellicque ministros
- 150 Agglomerant sese, atque acres sociare labores
Exposcunt, laudumque loco est isdem esse sub armis.
Tum nova caeruleum descendit classis in aequor.
It comes Aufonia, atque in terras transit Hiberas.
Ut, cum saeva fretis immisit proelia, Corus
- 155 Isthmon curvata sublimē suberigit unda,
Et, spumante ruens per saxa gementia fluctu,

Iōnium

Ter subitum strepuere scribatur, jubet Barthius vel in-
vitis membranīs. Sic apud Nasonem in Fastis lib.
III.

Ter sonuit sine nube Deus, tria fulmina misit.
Et sane numerum ternarium auspiciatum fuisse in
istiusmodi praefigiis, jam alii affatim demonstra-
runt. Prima fronte probabilis quidem haec conje-
ctura Barthii, nec tamen vera. Sed nec *Per* *subitum*,
ut minus Latinum, explodere debebat
vir doctissimus. nam libro proxime praecedenti ha-
buimus vers. 331.

- *Per subitum rursus, laxatis arte catenis,*
Tanta praecipitem reddebant mole carinam.
lib. VII. vers. 595. *Per subitum membris venit vigor.*
lib. VIII. vers. 620.

Per subitum attonitis pila exarsere maniplis.
lib. X. vers. 505. *Per subitum erumpit clamor.* lib.
XII. vers. 653. *cum fulgor hebescere coeli Per subitum*
coepit. Sed & infra hoc ipso libro vers. 404.

— *Karthaginis omnes*

Per subitum raptae pernix victoria late
Terruerat gentes.

Vide, quid sit temere & confidenter sententiam
ferre. Omitto alios optima Latinitatis scriptores,
qui pari modo locuti sunt. Sic & in *subitum* habes
libro VII. vers. 527.

Hinc Libys, hinc Paullus simul accendere sagaces
In subitum curas.

N. HEINSIUS. Eodem modo *per longum* infra
vers. 785.

Per longum sterili ad passus jactata profundo.
per tacitum lib. X. vers. 354.

At ubi per tacitum allapsus tentoria prima
Barcae petiit juvenis.
lib. XII. vers. 553.

Interdum tamen erumpunt sub casside susae
Per tacitum lacrimae.

Virgil. IX. Aeneid. vers. 30.

Ceu septem surgens sedatis amnis altus
Per tacitum Ganges.

per occultum Claudian. Consul. Mall. Theod. vers.
124.

Ille per occultum Ligurum se moenibus infert.

subitum, omīssa praepositione, dixit Silius infra
vers. 462.

Idem cum subitum campo perstrinxerat aures
Murmur triste tubae.

Si intempestiva mutandi prurigne laborarem, fa-
cile foret hic *Per sudum* conicere: illud enim to-
nitruum genus plerumque faustum ac prosperum
habebatur. Vide German. ad Maron. IX. Aen. vers.
630. & Torrent. ad Horat. lib. I. od. XXXIV. vers.
7. Sed vulgata scriptura proba est, nec emenda-
tione indiget.

V. 149. *Certatim comites rerum bellicque ministri*
Agglomerant sese.] ministros è scriptis. pro *comites rerum*
praestiterit, ni fallor, *comites operum*, ut apud Na-
son. Metam. III.

Hos operum comites habuit Sidonius hospes.

quamquam respro operibus sumi possunt. N. HEIN-
SIUS. *comites rerum* non opus est, ut mutemus in
comites operum. res enim saepissime bellum notat,
unde *res gerere* est bellum administrare, quod apud
Livium aliosque scriptores frequens est. Livius lib.
VII. cap. VII. *Ductu C. Sulpicii legati res per occasio-
nem gesta egregie est.* Vide Muret. IX. Var. Lect.
cap. VII. Paullo ante *ac iret*, pro *atque iret*, in
contextum recepit Illustrissimus Heinſius ex Colo-
nienſi codice, cujus in notis nihil monuit.

V. 151. *Laudumque loco est isdem esse sub armis.]*
Interpres malit *isse*. N. HEINSIUS. Sic supra lib.
IV. vers. 63.

— *qua ponere gressum*
Amphitryoniadae fuerit labor, isse sub armis
Poenorum turmas.

quem locum jam Daufquejus laudarat. Lucan. lib.
IX. vers. 21.

Oderat & Magnum, quamvis comes isset in arma.
ubi male codices Grotio inspecti *esses*. Pari errore
saepè lapsi sunt librarii. Vide Passerat. ad Propert.
lib. III. eleg. ult. pag. 546. Barth. ad Statii I. Theb.
vers. 474. N. Heinſium ad Nason. Remed. amor.
vers. 541. ad II. Metam. vers. 78. ad Tibulli lib. IV.
carm. II. vers. 9. & ad Sili lib. XVI. vers. 492.

V. 154. *Corus Isthmon curvata sublimē suberigit*
unda.] superrigat opinor. sic *superſpargere* apud Ca-
tonem

- Ionium Aegaeo miscet mare. celsus in arma
Emicat, ac prima stans Scipio puppe profatur:
Dive tridentipotens, cujus maria ire per alta
160 Ordimur, si iusta paro, decurrere classi
Da, pater, ac nostros ne sperne juvare labores.
Per pontum pia bella veho. levis inde secunda
Aspirans aura propellit carbasa flatus:
Jamque agiles, Tyrrhena sonant qua caerulea, puppes
165 Ausonium evasere latus, Ligurumque citatis
Litora tramittunt proris. hinc gurgite ab alto
Tellurem procul irrumpentem in sidera cernunt,
Aërias Alpes. occurrunt moenia Grajis
Condita, Massiliae. populis haec cincta superbis,
170 Barbarus immani cum territet accola ritu,
Antiquae morem patriae cultumque habitumque
Phocais armiferas inter tenet hospita gentes.

Phocais

tonem de rusticata, & apud Tacitum 1. Annal. cap. lxxix. *superflagnare*. libro 1. vers. 472. habuimus locum similem,

Curvata pavidas tramittit Cycladas unda.

N. HEINSIUS.

v. 159. *Dive tridente potens*] Scribo dictione composita *Dive tridentipotens*. MODIUS Novant. Lektion. Epist. cxv. In scripto est *tridentipotens*. BARTHIUS lib. ix. Advers. cap. xvii. *tridentipotens* ex scriptis cum Modio & Barthio; sic *armipotens*, *belipotens*, *arcipotens*, *ignipotens* & similia. N. HEINSIUS.

v. 162. *Per pontum pia bella veho*] Ideo *pia bella*, quod Scipio se ducem obtulerit, ut patrem ac patruum, fraude Punica in Hispania interemptos, ulcisceretur. *pietas* enim officium est, quod patriae, parentibus, ac cognatis debemus. Vide Manut. ad Cicer. 1. ad famil. epist. 1. vel ideo *pia bella*, quia Romani hoc bellum susceperant, ut injuriam, quam Karthaginenses injuste Saguntinis focis intulerant, vindicaret. Livius lib. viii. cap. vi. *Bene habet. Dii, pium movete bellum*. lib. xxxix. cap. xxxvi. *Cum vos procul essetis, quo alio, nisi ad nos socios vestros, confugerent? Pro vobis igitur iustum piumque bellum suscepimus*. Sed clarissime ita Scipio hoc bellum Punicum *pium* vocat ibidem lib. xxx. cap. xxxi. *Neque patres nostri priores de Sicilia, neque nos de Hispania fecimus bellum. & tunc Mamertinorum sociorum periculum, & nunc Saguntii excidium nobis pia ac iusta induerunt arma*. Contra Karthaginenses *improbum bellum* gessisse dicuntur supra lib. xi. vers. 562.

Nunc pacem orandum, nunc improba, foedere rupto,

Arma reponendum, & bellum exitiale cavendum. etiam *peierans bellum*. vide supra ad lib. 1. vers. 9. *pium bellum* etiam Romani vocabant rite indictum. Varro 11. de vita Pop. Rom. apud Nonium voc.

Fetiales. Quod bellum nullum, nisi pium, putabant geri oportere, prius indicere bellum ius, a quibus injurias factas sciebant, fetiales legatos res repetitum mittebant quatuor, quos oratores vocabant.

v. 168. *Occurrunt moenia Grajo, Condita Massiliae*] Lego & interpungo, *occurrunt moenia Grajis Condita, Massiliae*. MODIUS Novant. Lektion. epist. cxv. Bene *Grajo* Interpres; & ita diserte membranae. BARTHIUS lib. ix. Advers. cap. xvii. *Grajis* cum Colonienfi & Modio; etsi Barthius & Interpres vulgatum tuentur. minimum refert. Colonienfi accedit Oxonius. N. HEINSIUS.

v. 169. *Populis accincta superbis &c.*] Lego, *populis HAEC CINCTA superbis, Barbarus immani CVM TERRITET accola ritu, Antiquae morem patriae CVLTVMQVE habitumque*

Phocais ARMIFERAS inter tenet hospita gentes. MODIUS Novant. Lektion. epist. cxv. *haec cincta*, pro *accincta*, Colonius cum Parmensi editione; & cum *terrisset* idem Colonius, pro *quae territas*. Postrema etiam a Puteaneo confirmantur. Parmensis, *nunc territat*; Oxonius tunc & *terrisset*, & paullo ante *hinc cincta*. N. HEINSIUS. Etiam Romana princeps cum Mediolanensi editione *haec cincta*: Puteaneus proxime verum *haec cuncta*. Silii manum primus corripit Marfus, qui *excincta* edidit, eumque secuti sunt Martinus Herbipolensis, Junta, Aldus, & Gryphius: neque aliter hunc locum laudavit Acidal. ad Tacit. xii. Annal. cap. xxix. Wolfius vero in Basileensi, Colinaeus, & Natus *accincta* dederunt: quare videat Dausquejus, quam verum sit, quod scribat, libris haecenus *accincta* haesisse. mox Mediolanensis & Romana princeps editio *nunc territat*, Marfi editiones cum *territat*.

v. 172. *Armiferas inter gentes*] *armiferas inter gentes* scripti. N. HEINSIUS. Vide supra ad lib. xv. vers. 74.

v. 177.

- Hinc legit Aufonius sinuatos gurgite ductor
Anfractus pelagi. nemoroso vertice celsus
175 Apparet collis, fugiuntque in nubila silvae
Pyrenes: tunc Emporiae, veteresque per ortus
Grajorum vulgus, tunc hospita Tarraco Baccho.
Confidunt portu. securae gurgite clauso
Stant puppes: positusque labor terrorque profundi.
180 Nox similes morti dederat placidissima somnos:
Visa viro stare effigies ante ora parentis,
Atque hac aspectu turbatum voce monere:
Nate, salus quondam genitoris, nate, parentis
Et post fata decus, bellorum dira creatrix
185 Evastanda tibi tellus, & caede superbi
Ductores Libyae cauta virtute domandi,
Qui sua nunc trinis diducunt agmina castris.
Si conferre manum libeat, coeantque vocatae

Hinc

v. 177. *Tunc hospite Tarraco Baccho*] Post hunc versum nonnulla videntur excidisse. sed & *hospita* cum Gryphio legendum. N. HEINSIUS. *hospita* omnes praeter Dausquejanam editiones, in qua operae chalcographicae perperam *hospite* dederunt. Non video vero causam, cur Illustrissimus Hein- sius post haec quaedam in Silio desiderari suspice- tur. eodem enim modo & Livius Scipionis iter describit lib. xxvi. cap. xix. *Ita cum triginta na- vium classe ostiis Tiberinis profectus praeter oram Tusci maris Alpes atque Gallicum sinum, & deinde Pyrenes circumvectus promontorium, Emporiis urbe Graeca co- pias exposuit: inde, sequi navibus jussis, Tarraconem pedibus profectus, conventum omnium sociorum habuit: naves ibi subduci jussit.*

v. 178. *Et securae gurgite clauso*] Tolle copulam & ex auctoritate veterum scriptorum & Parmensis editi. N. HEINSIUS. Eandem voculam omnes ante Juntinam editiones ignorant.

v. 182. *Aspectu turbatum*] *aspectus turbatum* opi- nor. libro superiori habuimus,

Nec turbatum animi tanta feriente ruina.

N. HEINSIUS. Nihil muto sine Mssis. Pariter e- nim loquitur supra lib. ii. vers. 529.

Atque ira turbata gradum ciet ocus atram Tisiphonen.

vers. 642.

Dumque malis turbata parens deceptaque visis.

ubi mali malebat vir Illustrissimus. lib. v. vers. 344.

Advolat interea fraterni vulneris ira

Turbatus Libyae ductor.

v. 186. *Cauta virtute domandi*] tanta virtute Pu- teaneus. nil muto. N. HEINSIUS. Vulgatum recte tuetur vir Illustrissimus. Innuit enim, Kartha- ginenses non virtute tantum, sed artibus etiam & dolo superandos esse: quare Scipionem monet, ut videat, ne dispersas copias in unum cogant, sed ut potius singulos adoriatur. tantus & cautus alibi

etiam commutantur. vide supra ad lib. x. vers. 234.

v. 187. *Trinis deducunt agmina castris*] *diducunt* agmina scribo, pro *deducunt*, vel contra stantibus membranarum. N. HEINSIUS. Nempe, in *hiberna diversi concesserant: Hasdrubal Gisgonis usque ad Oceanum & Gades: Mago in mediterranea maxime supra Castulonensem saltum: Hasdrubal, Hamilcaris filius, proxime Hiberno circa Saguntum hibernavit*, teste Li- vio lib. xxvi. cap. xx. unde patet, optime Illustris- simum Heinsum *diducunt* emendasse, quam con- jecturam in contextum recepi: ea autem voce conjunctarum olim copiarum divisio & distractio indicatur. Ita Livius lib. xxvi. cap. xli. eadem hac in re, *Diduxerunt exercitus, quae patri patruo- que meo causa exitii fuit.* Ita autem saepe turbantur librarii. Vide Pierium ad Maron. v. Aeneid. vers. 580. & 720. Graevium ad Justini lib. xv. cap. iv. N. Heinsum ad Val. Flacci lib. i. vers. 275. ad Silii lib. ix. vers. 644. & lib. xiv. vers. 401. Pariter pec- catur apud Lucan. lib. ii. vers. 294.

Deductique fretis alio sub sidere reges.

ubi rectius in decem Mssis, quae Heinsum consu- luit, & aliis aliorum libris *Diducti* legitur, id est, quos mare orbe Romano dividit.

v. 188. *Si conferre manu libeat, coeantque vocatae Hinc atque hinc acies*] *conferre manum* Colonien- sis cum Parmensi edito & scripto Oxonio. scribo, *Si conferre manum liceat.* ita & *conferre gradum* veteres dicebant. & mox *coeantque coactae acies*, in unum coactae. Sic & *cogere militem* dicebant. apud Ma- ronem, *Tityre coge pecus. conferre manus* Interpres. N. HEINSIUS. *Si conferre manum* etiam editio Ro- mana princeps, Mediolanensis, & Veneta Marfi prior: at in posteriori operarum errore *manu* edi- tum est. Sic supra lib. vii. vers. 599.

— *sumque manus conferre Mahalcen, conferre gradum* dixit Silius lib. xii. vers. 381. *longumque coire videtur, Et conferre gradum.* Livius

Ccccc

lib.

- Hinc atque hinc acies, valeat quis ferre ruentes
 190 Ter gemina cum mole viros? absiste labore
 Ancipiti, sed nec segnis potiora capeffe.
 Urbs colitur, Teucro quondam fundata vetusto,
 Nomine Karthago. Tyrius tenet incola muros.
 Ut Libyae sua, sic terris memorabile Hiberis
 195 Haec caput est. non ulla opibus certaverit auri,
 Non portu, celsove situ, non dotibus arvi
 Uberis, aut agili fabricanda ad tela vigore.
 Invade averfis, nate, hanc ductoribus urbem.
 Nulla acies famae tantum praedaeve pararit.
 200 Talia monstrabat genitor, propiusque monebat;
 Cum juvenem sopor & dilapsa reliquit imago.
 Surgit, & infernis habitantia numina lucis
 Ac supplex patrios compellat nomine manes.
 Este duces bello, & monstratam ducite ad urbem:
 205 Vobis ultor ego, &, Sarrano murice fulgens,
 Inferias mittam fufis insignis Hiberis,
 Et tumulis addam sacros certamine ludos.
 Progreditur, celeratque vias, & corripit agmen

Pernici

lib. vii. cap. xxxiii. *Cum quo forte contulit gradum, obruncat. liceat etiam, pro libeat*, malebat illu-
 strissimus Heinſius. Saepe ita peccatum in libris
 scriptis. vide, quae notavit idem Heinſius ad Silii
 lib. v. vers. 646. ad Nafon. epist. xv. Heroid. vers.
 134. ad vi. Fast. vers. 325. & alibi non raro. Hic
 tamen nihil muto. *Si libeat*, id est, si velis, si tibi
 fideat, si constitutum habeas proclium commit-
 tere.

v. 190. *Absiste labori Ancipiti] labore ex Putea-*
neo & Oxonio. Supra, Si bello absistis. N. HEIN-
 SIUS. Supra lib. ii. vers. 371.

Uranturque rates, ac toto absistite ponto.

lib. vi. vers. 342. *Haud umquam absistam gemitu.* lib.
 xvi. vers. 224. *vanique absistere coepi Spe jubet.* ita
desistere in nonnullis scriptis apud Maron. x. Aen.
 vers. 441.

Us vidit socios; tempus desistere pugna.

ubi tamen melius alii libri *desistere pugnae* secundo
 casu more Graecorum, de quo supra vide ad lib.
 x. vers. 84.

v. 193. *Nomen Karthago] Nomine rectius in Co-*
lonienſi. N. HEINſIUS. Ita passim loquuntur an-
 tiqui. Livius lib. xxi. cap. xxxi. *Major & qui prius*
imperiatar, Brancus nomine, minore ab fratre &c.
pelebatur. Cicero pro Milone cap. xvii. *Dixit C.*
Cassinius, cognomento Schola, Interamnas. Ovid. i.
 amor. eleg. viii. vers. 2. *est quaedam, nomine Di-*
psas, anus.

v. 195. *Non ulla opibus certaverit auri] Puto urbi.*
 similis error lib. xvi. vers. 659. *posſes & aut vi.*
 Male Daufquejus illa. N. HEINſIUS. Daufque-
 jus alibi urbes exſiſtiſſe putat, quae partim ditiores

aurifodinas, partim commodiorem portum, par-
 tim agrum uberiorem habuerunt: hinc, pro *ulla*,
 apud Silium *illa* reponendum cenſet, eamque vo-
 cem ad veterem in Africa Karthaginem refert, quae
 nec opibus, nec portu, nec situ, nec uberis arvi
 dotibus novae Karthagini certare poterat. Sed ni-
 hil muto. *et ulla* enim Silius videtur ad urbes Hi-
 ſpaniae retuliſſe, quarum nulla modo memoratis
 commodis Karthaginem novam superare potuit.
 Atque eo ſenſu fere Livius lib. xxvi. cap. xlii.
Karthaginem novam interim oppugnare ſtatuit: urbem
cum ipſam opulentam ſuis opibus, tum hoſtium omni
bellico apparatu plenam. ibi arma, ibi pecunia, ibi to-
tius Hiſpaniae obſides erant: ſitam praeterea cum op-
portune ad trajiciendum in Africam, tum ſuper por-
tum ſatis amplum quantavis claſſi, & neſcio an unum
in Hiſpaniae ora, qua noſtro adjacet mari. et auri ve-
ro non ad aurifodinas, quae hic nullae erant, ſed
ſolum argentifodinae, ut ex Strabone Daufquejus
docuit, ſed ad divitias civium & incolarum refe-
rendum; ut adeo nec neceſſaria ſit Heinſii, urbi
vel aut vi, pro auri, legentis, emendatio.

v. 208. *Progreditur] Praegreditur* in Colonienſi.
 N. HEINſIUS. Saepe ita variant libri ſcripti. Vide
 infra ad lib. xvii. vers. 56.

v. 211. *Ante ſuos it victor equus, curritque per au-*
ras Non ſolum ante alios &c.] Tranſpoſiti ſunt hi
verſus, & auctoritate codicis Anglicani ita deinceps
legendi,

Non ſolum ante alios, ſed enim (mirabile di-
ſtu!)

Ante ſuos it victor equus, curritque per auras.

Sane mirabile iſtud, & non niſi Poëticis auribus
 percipien-

- Pernici rapidum cursu, camposque fatigat.
 210 Sic, ubi profiliuit Pisaeo carcere praeceps,
 Non solum ante alios, sedenim (mirabile dictu!)
 Ante suos it victor equus; currumque per auras
 Haud ulli durant visus aequare volantem.
 Jamque Hyperionia lux septima lampade surgens
 215 Sensim attollebat propius subeuntibus arces
 Urbis, & admoto crescebant culmina gressu.
 Ac pelago vectus servata Laelius hora,
 Quam dederat ductor subigendae ad moenia classi,
 A tergo affusis cingebat tecta carinis.
 220 Karthago, impenso naturae adjuta favore,
 Excelsos tollit pelago circumflua muros.
 Artatas ponti fauces modica insula claudit,
 Qua Titan ortu terras aspergit Eoo.
 At qua prospectat Phoebe juga sera cadentis,
 225 Pigram in planiciem stagnantes egerit undas,
 Quas auget veniens refluusque reciprocatur aestus.
 Sed gelidas a fronte sedet sublimis ad Arctos
 Urbs imposita jugo, pronumque excurrit in aequor,
 Et tuta aeterno defendit moenia fluctu.

Audax,

percipiendum, in quarum potestate sunt talia, non arbitrio vulgari. BARTHIUS lib. ix. Advers. cap. xvii. Hic versus, *Ante suos it*, collocandus post illum, *Non solum ante alios, & currumque*, pro *curritque*, scribendum. Omnia jam expedita & perquam elegantia sunt, quae antea mirum in modum erant perplexa. Ne dubitare possis, auctorem correctionis habeo vetustum Puteanorum fratrum codicem. Intelligendum autem de certamine quadrigarum. Deprehendit etiam versus esse transpositos Barthius, quod ex codice Oxonio erat edoctus. sed mendum in verbo *currit* illi non est detectum, quod tamen & Parmensis editio est amolita, & ipse codex Oxonius, in quo liquido exaratum apparet *currumque*. N. HEINSIUS. Etiam Romana princeps, Mediolanensis, Marfi Venetae & aliae editiones priscae, licet versusum transpositionem non agnoscant, tamen constanter *currumque*, pro *curritque*, legunt: quod primum à Wolfio in Basileensi mutatum est.

v. 215. *Sensim attollebat propius subeuntibus arces*] Quae nempe, quo propius urbem accedebant, eo majores videbantur, unde & *admoto gressu culmina crescere* dicit vers. sequenti. contra eo minor res videbatur, quo quis longius decedebat. Claud. i. de Rapt. Prof. vers. 190.

Totaque decrevisit refugio Trinacria vultu.

Eodem modo terra recedere dicitur, a qua quis recedit. vide supra ad lib. iii. vers. 157.

v. 217. *Ac pelago vectus*] Malim *advectus*, vel *invectus*. *invectum pelagus terris* ex scriptis lib. iii.

vers. 47. Infra tamen vers. 296. habes *aequore vectus*. N. HEINSIUS. In editione Romana princeps emendatum erat manu docta *At pelago*. Sed male.

v. 218. *Subigendae ad moenia classi*] Hoc est, agendae ad moenia classi. Sic *lembum remigiis subigere*, & *ratem conto subigere* apud Maronem. Videatur exactissimus Gronovius ad Livium libro xxvi. cap. vii. at in Puteaneo *subigentem*. possis *subeunda ad moenia*. confirmat Livius lib. xxvi. cap. xlii. *Nemo omnium, quo iretur, sciebat, praeter C. Laelium. Is classe circummissus, ita moderari cursum navium jussus erat, ut eodem tempore exercitus ostenderetur, & classis portum intraret.* paulo post ibidem habes *subire ad moenia* in hac narratione, seu fiduciam hosti superbe ostentans, sive ut *subeuntis* saepe ad moenia urbis recursus pateret. Sed vulgatam in Silio scripturam loco non movemus. Adi notas libro xvii. vers. 646. N. HEINSIUS. Recte tandem Illustrissimus Heinsius vulgatam lectionem non mutat, proxime enim ante praecessit, *propius subeuntibus arces. subigendae ad moenia classi*, ut lib. xiiii. vers. 610.

At alius subigit saxum contra ardua montis.

v. 220. *Karthago, impenso naturae adjuta favore*] *impenso* est ingens, magnus, eximius. Vide Manut. ad Cicer. xiiii. ad famil. epist. lxi. Popm. ad Cicer. xiv. ad Attic. epist. xiiii. & Gifan. in indice Lucret. hac voce.

v. 229. *Et tuta aeterno defendit moenia fluctu*] *Lege alterno fluctu*, id est, aestu. vide vers. 226. & 237. Propert.

Ccc c c 2

- 230 Audax, ceu plano gradiens victricia campo
Ferret signa, jugum certabat scandere miles.
Aris ductor erat. qui contra, amplexus in artis
Auxilium atque excelsa loci, praesepserat arcem.
Pugnabat natura soli: parvoque superne
- 235 Bellantum nisu passim per prona voluti
Truncato instabiles fundebant corpore vitam.
Verum ubi concessit pelagi revolubilis unda,
Et fluctus rapido fugiebat in aequora lapsu,
Quaque modo excelsae fulcarant caerula puppes,
- 240 Hac impune dabat Nereus transcurrere planta:
Hinc tacite nitens informidatus adire

Ductor

pert. lib. II. eleg. XII.

Scilicet alterna quoniam iactamur in unda.
id est, in aestu. N. HEINSIUS. Supra lib. III.
vers. 392.

Ei celebre Oceano atque alternis aestibus Hispal.
Claudian. III. Conf. Honor. vers. 58.

Tethyos alternae ressuas calcavit harenas.
Passim vero librarii voces *aeternus* & *alternus* confundere soliti fuerunt. apud Lucan. lib. VI. vers. 797. pro *Aeternis Chalybum nodis*, male quidam codices *Alternis nodis* legunt. eodem modo librarios etiam supra lapsos esse censet vir Illustrissimus lib. XIII. vers. 611. Nihil tamen hoc loco mutandum puto. Silius enim nunc illud Karthaginis latus describit, quod mari obversum numquam pedibus adiri potest, sed aeterno fluctu tutum est.

V. 232. *Aras ductor erat, qui contra amplexus in artibus*
Auxilium excelsamque loci praecinxerat arcem.
Nihili scriptura, & quae ita demum in integrum restitui posse videtur, si mutetur in hanc,

Aras ductor erat, qui contra amplexus in artibus
Auxilium atque excelsa loci praesepserat arcem.
MODIUS Novant. Lektion. Epist. cxv. Manuscripta lectio sic habet,

Aras ductor erat, qui contra amplexus in artibus
Auxiliumque excelsa loci processerat arcem.
Aras infra nominatur, qui nomine hic non intellecto similibus literis tenebras librariis mirificas offudit. Scribe,

Aras ductor erat, qui contra amplexus in artibus
Auxilium, qua excelsa loci, protexerat arcem.
arcem non tegebat, qua urbem spectabat, sed qua editor pelagus, cujus aestu recedente Scipio muros scandit. BARTHIUS lib. IX. Advers. cap. XVII.
Aras Colonienfis, etiam infra: nec aliter editio Parmensis. Sic Priscianus lib. VI. notat, *Aras* & *Aris* proprium nomen esse, ut *Delphin* & *Delphis*. Cicero pro Scauro, *Aras clam ex Sardinia est profugere conatus*. & *Aris uxorem pellicatus dolo concuciatam*. Sed Livius solius meminit Magonis, qui praefectus urbi fuerit: nec discedit in contraria Polybius lib. IX. qui eundem in arce civitatis captum fuisse innuunt. neuter horum, quod sciam, *Aris*

meminerunt. Livius tamen *Armen* a Valerio Antiate prodi Punico praesidio praefuisse deditumque Romanis testatur, ut *Armen* videatur pro *Arri* substituendus. pro sequentibus,

Auxilium excelsamque loci praecinxerat arcem,
libri veteres exhibent,

Auxilium, atque excelsa loci praesepserat arcem.
quod Modio jam est probatum. in Oxonio,

Auxiliumque excelsa loci praecesserat arcem.
unde Barthius,

— qui amplexus in artibus
Auxilium qua excelsa loci, protexerat arcem.
male. nos veram lectionem exhibemus. Parmensis editio,

Auxiliumque excelsa loci protexerat arcem.
praesepire, ut circumsepire, intersepire, obsepire, dissepire, aliaque, de quibus egi ad Nasonem Metam. I. vers. 69: infra hoc ipso libro eandem Karthaginem *sublimi vallatam vertice montis urbem* appellat. Posses etiam,

Auxilium, atque excelsa loci praesepserat arcem.
N. HEINSIUS. *Aris* etiam Romana princeps & Mediolanensis editio. Deinde Putean. codex,
Auxiliumque excelsa loci praecesserat arcem.
atque ita omnes priscae editiones, nisi quod *protexerat*, vel *praecinxerat*, pro *praecesserat*, habeant. Dausquej. conjicit,

— qui cuncta amplexus in artibus
Auxilia, excelsam socii praecinxerat arcem.
Vir Celeberrimus Petrus Burmannus existimat scribendum,

— qui contra, amplexus inertis
Auxilium, qua excelsa, loci praesepserat arcem.
ut *inertis auxilium* vocet perfugium in arcem: in aequo enim ante muros manum conferere non audebat. vel legit,

— qui, ponti amplexus in artibus
Auxilium, qua excelsa, loci praesepserat arcem.
ponti auxilium amplexebatur *Aris*, urbemque incustoditam fere relinquebat ab illa parte, qua marinis undis tuta erat: eam solum partem muniebat, qua adiri poterat. haud multum utraque conjectura a libris scriptis recedit, quarum alterutram

- Ductor Dardanius, subitam trahit aequare pubem,
 Perque undas muris pedes advolat. inde citati
 A tergo accelerant, qua sisus fluctibus Aris
 245 Incustoditam sine milite liquerat urbem.
 Tum prostratus humi (miserandum) victa catenis
 Poenus colla dedit, populumque addixit inermem.
 Hanc oriens vidit Titan, cum surgeret, urbem
 Vallari castris, captamque aspexit eandem
 250 Ocius, Hesperio quam gurgite tingueret axem.
 Aurora ingrediens terris exegerat umbras:
 Principio statuunt aras. cadit ardua taurus
 Victima Neptuno pariter, pariterque Tonanti.

Tum

terutram veram puto. praesepire autem est etiam apud Festum voce Plutei. Nunc etiam tabulae, quibus quid praesepitur, eodem nomine dicuntur. Lektionem, quae nunc vulgo recepta est, primum in Bafileensi editione inveni.

v. 239. Quaque modo excelsae &c.] Confer cum his Nason. III. Trist. eleg. x. vers. 31.

Quaque rates ierant, pedibus nunc itur.

& IV. ex ponto epist. x. vers. 33.

Ut, qua remus iter pulsus modo fecerat undis,
 Siccus contemta nave viator eat.

& Senec. Herc. Fur. vers. 538.

Et qua plena rates carbasa tenderant,
 Insonsis teritur semita Sarmatis.

v. 240. Transcurrere planta] plantae maluerim. Hic, pro Hac, Oxonius. N. HEINSIUS.

v. 241. Hinc tacite nesciens informidatus adire] taciti nesciens in Puteaneo & Oxonio. Scribendum, Hinc tacite enitens. Hac tacite nitens Interpres. N. HEINSIUS.

v. 244. Qua visis fluctibus Aris] Aut falsus ego, aut vera membranarum lectio haec sisus fluctibus. MODIUS Novant. Lect. epist. cxv. Supra lib. XII. vers. 435.

— sed enim arce cornu

Fisa loco manus Ausoniae stipata sedebat.

Dausquejus, ne non semper Modio quo jure quaeve injuria advesetur, hic visis fluctibus probat, eamque rectam & ordinariam lectionem vocat. Sed omnes editiones, quas adhibui, quarumque auctoritatem Dausquejus semper Mstis praeponit, illud visis ignorant, & constanter sisus legunt, nisi quod paucae quaedam operarum errore fixus habeant.

v. 246. Vincita catenis Poenus colla dedit] Aut falsus ego, aut vera membranarum lectio victa catenis Poenus colla dedit. MODIUS Novant. Lect. epist. cxv. victa scripti. N. HEINSIUS. Optime scripti victa colla. non enim Poenus dedit vincita colla, sed victa, ut nempe catenis vincirentur. Frequenter ita olim peccatum. vide supra ad lib. VI. vers. 348.

v. 247. Populumque addixit inermem] Id est, in

servitutem tradidit. Locutio desumpta est a debitoribus in jure veteri, qui, si solvendo non erant, creditoribus dedebantur, ut serviendo nomina expungerent, & proprie addicti dicebantur. Livius lib. VII. cap. XXXIV. Fama & corpore iudicati atque addicti creditoribus satisfaciebant. Quinctil. Declam. III. pag. 48. Cum ex domo foeneratoris addictus lacero verberibus tergo prorupisset in publicum. Hinc addicere pro in servitutem tradere frequenter ponitur. Ovid. I. Metam. vers. 617.

Quid facias? crudele suos addicere amores:

Non dare suspectum.

Propert. lib. III. eleg. IX. vers. 2.

Et trahit addictum sub sua iuga virum.

ubi vide Passerat. pag. 466. Quinctil. Declam. XI. pag. 194. Prodidit vos Imperator vester, addixit; & nunc ille liberos habet? Saeptius Prudent. ut in Hamartig. vers. 192.

— natura soli pelagique polique

Ut famulans homini locupletem fundere partum
 Noffet, & effigiem terreno addicere regi.

vers. 334.

Non capit ut puerum, & inepto addicit amori.

vers. 429.

Mox faciles ad vincla rapi, iuga dura volentes
 Addictis subeunt cervicibus.

vers. 436.

Nec se barbaricis addictum semit habenis.

Horat. epod. XVII. vers. II.

Luxere matres Iliac addictum feris

Alitibus atque canibus homicidam Haeclorem.

Vide Celeberrimum Graevium ad Cic. orat. pro Quinct. cap. XVIII.

v. 248. Hanc oriens vidit Titan &c.] Senec. Thyeste vers. 612.

Omne sub regno graviore regnum est:

Quem dies vidit veniens superbum,

Hunc dies vidit fugiens jacentem.

v. 252. Cadit ardua taurus Victimam Neptuno] Neptuno praecipue Scipio sacrificat, ut militibus suis persuadeat, ejus maxime opera factum, ut palus, invia olim, insolitis aestibus pervia fuerit, idque se numen itineris ducem secutum esse, qualia ja-

CCCC 3

clat

- Tum merita aequantur donis, ac praemia virtus
 255 Sanguine parta capit. phaleris hic pectora fulget;
 Hic torque aurato circumdat bellica colla;
 Ille nitet celsus muralis honore coronae.
 Laelius ante omnes, cui dextera clara domusque,
 Ter dena bove & aequorei certaminis alto
 260 Donatur titulo, Poenique recentibus armis
 Rectoris. tunc hasta viris, tunc Martia cuique
 Vexilla, ut meritum, & praedae libamina dantur.
 Postquam perfectae laudes hominumque Deumque;
 Captivae spectantur opes, digestaeque praeda.
 265 Hoc aurum Patribus, bello haec Martique talenta,

Hoc

stat apud Livium lib. xxvi. cap. xlv. *Hoc, cura ac ratione compertum, in prodigium ac Deos vertens Scipio, qui ad transitum Romanis mare verterent, ex stagno auferrent, viasque ante numquam initas humano vestigio aperirent: Neptunum jubebat ducem itineris sequi, ac medio stagno evadere ad moenia.*

v. 255. *Phaleris hic pectora fulget*] Phalerae plerumque equiti dono dabantur. Vide Lips. v. de Milit. Rom. dial. xvii. Plura etiam collegit Cerdam ad Maron. vii. Aen. vers. 278. & ix. Aen. vers. 359. ubi permultis astruere conatur, phaleras non ipsorum equitum, sed equorum ornamenta fuisse. Verum cum ex hoc loco contrarium colligi videret, Silio omnem fidem abrogat, quod non esset princeps classicus in Latio, fingitque, poetam, cum vidisset in scriptoribus datas phaleras militibus, illico putasse κατ' ἐνέθειαν illas gestandas esse ab hominibus in pectore. Sed verosimile non est, Silium, qui & ipse ad honorem Consulatus pervenit, & filium Consulem vidit, adeo morum patriae ignarum fuisse, ut, in quem usum phalerae dabantur, nesciverit: praefertim quum mos phaleras donandi etiam diu adhuc post Silium obtinuerit, ut ex historicis & lapidibus literatis clarissime constat. Rectius itaque viros doctos statuiffe cenfeo, qui phaleras non equorum tantum, sed & equitum ornamenta fecerunt. Vide Marcell. Donat. ad Suet. Neron. cap. xxx. Porro Paschal. de Coron. lib. vii. cap. ii. hunc locum ita laudat, *phaleris hic pectora fulgent*; pro quo scribendum conjicit, *phaleris huic pectora fulgens*. Sed nihil muto. Vulgatum *phaleris hic pectora fulget* genuinum iudico.

v. 256. *Hic torque aurato circumdat bellica colla*] Torques olim proprium Gallorum gestamen fuit. Vide Cerdam ad Maron. viii. Aeneid. vers. 660. Postquam vero T. Manlius Gallo, qui Romanorum fortissimum provocaverat, interfecto torque de traxit, & celebre sibi Torquati nomen peperit, torques inter dona militaria recepti fuisse videntur. Vide plura apud Lips. v. de Milit. Rom. Dial. xvii.

v. 257. *Muralis honore coronae*] Hanc post longum certamen adepti sunt Q. Trebellius & Sex. Digittius, teste Liv. lib. xxvi. cap. xlviii. De ea co-

rona vide Paschal. vii. de Coron. cap. iiii.

v. 259. *Ter deno bove*] Antiquorum more, quorum census in bubus erat & pecudibus, unde ex bobus & praemia proponi, & multae irrogari solitae: & notat Festus, ovibus duabus multari antiquos solitos in minoribus criminibus, in majoribus autem bubus. unde postea facta aestimatio est pecoralis & armentalis multae, & boves centenis affibus, oves denis aestimabantur. sic non dubito, quin numeret Homerus [Il. ζ. vers. 236.] per ἰτιάσειν & δικάσειν, aestimatione ad boves facta: unde & eidem poetae, antiquitatis studiosissimo, ἀλφειβοίσι dicuntur virgines, quae multam dotem conferre in nuptias possunt. Sed & bobus emere inter alia solebant, ut apparet quoque ex venditione Jctorum nostrorum, quam *permutatis rebus* nominant ex patre antiquarum elegantiarum Homero, qui Graecos suos inter alia αὐτῆσι βόσσιν emisse docet [Iliad. H. vers. 467.]

Νῆες δ' ἐν Λήμνῳ παρέσταν οἷον ἄγουσας
 Ἐνθάδ' αἶψ' ἐπιζῶντο παρεκκρόντες Ἀχαιοί,
 Ἄλλοι μὲν χαλκῷ, ἄλλοι δ' αἰθρῇ σιδήρῳ,
 Ἄλλοι δὲ ῥηοίς, ἄλλοι δ' αὐτοῖσι βόσσιν.

Ubi legendum est αὐτῆσι tamen: quod neque observavit elegantissima illa majoribus characteribus edita Henrici Stephani editio, nec quae cum brevis interpretis glossis Basileae prodiit, cum tamen interpretes ipse non ignoraverit. Solebant enim antiqui pecudum & armentorum nomina Internumerandum feminine efferre. Homeri interpretes, ὅποται δὲ περὶ πλῆθους θρεμμάτων διαλέγονται ἰσχυροῦται, κατὰ τὸ θηλυκὸν προφέρονται. ex quo tamen imperitii librarii nondum viderant, excudendum esse αὐτῆσι apud Homerum. id ipsum Ionibus adscribit Eustathius, qui αἱ ὄϊες, αἱ ἵπποι, αἱ κάμηλοι & similia dicunt; ut manifestum sit, αὐτῆσι legisse non Eustathium solum, sed & ita revera legendum esse. Ex qua observatione manifestum est, quod observat Pollux [lib. ix. sect. 74.] τὰς βόους πρὸς τοὺς μὲν ἐντιθείας φανερὰς εἶναι τὸ ζῶον, ἀλλ' οὐ τὸ νόμισμα, ut bene intellexerunt Jcti. In quo Pollucis loco cum τὰς βόους manifeste legitur, tamen αὐτοῖσι βόσσιν, quodque, ut in libris Jctorum est, excusum legitur. Ita

Hoc regum donis, Divûm hoc ante omnia templis:
Cetera bellantum dextrae pulchroque labori.
Quin etiam accitus populi régnavit Hiberi,
Cui sponsa & sponsae defixus in ossibus ardor;

270 Hanc notam formae concessit laetus ovanisque
Indelibata gaudenti virgine donum.

Tum vacui curis vicino litore mensas
Instituunt, festoque agitant convivia ludo.

Laelius affatur: Maeste, o venerande, pudici,

275 Ductor, maeste animi. cedat tibi gloria lausque
Magnorum heroum, celebrataque carmine virtus.
Mille Mycenaeus qui traxit in aequora proras

ReCTOR,

Ita antiqui & ante inventionem nummorum & post eam per *boves* numerabant. *Bos* enim & animal, & qui aequivaleret animali, nummus, bovemque insculptum haberet. Sic & inter armata & inter substantiam *boves* erant: sic *δικάβοιοι* utebantur peculiariter Delii, & in Draconis legibus delinquentes *δικάβοιοι* pendere jubebantur. καὶ μὴ καὶ τοῖς δράκοντες νόμοις ἴσιν, ἀποτίνα δικάβοιοι ait Pollux [lib. ix. sect. 61.] & apud Delios *boves* valere idem, quod binae Drachmae Atticae, nam Delii primo usi *bove* putantur. Hesychius, *δικάβοιοι ἀριθμῶς πόσος καὶ τὰ θμῶς ἴσιν ἢ βοῦς. ἔτι δὲ Δελιῶνται βοῦν νόμισμα ἵσαι φασιν.* quae bonus Phavorinus totidem pene verbis descripsit, qui profecto nimium lapsus est, dum non vidit legendum, *ἔτι δὲ Δελιῶνται βοῦν νόμισμα ἵσαι φασιν.* nam quid sit τὸ Δελιῶνται non ille nos, credo, docebit. Ita enim legendum docet & ipse Pollux [ibid.] qui de bove, *ἔστιν ἔτι Δελιῶν, inquit, ἀλλ' οὐκ Ἀθηναίων ἴδιον ἵσαι τὸ νόμισμα νομίζουσιν.* Ita vides, & quam misere ibi caecutiatur Phavorinus, & quam vere emendatus ille Hesychii locus nobis sit: quae in gratiam eorum monemus maxime, qui Phavorini auctoritati nimium tribuere solent. D. HEINSIUS. *Ter dena bove* Colonienfis. N. HEINSIUS. *Ter dena bove* etiam Marfus edidit.

v. 260. *Poenique recentibus armis.* Arma ducis hostilis militi bene merito honoris ergo concedi solita supra docui ad lib. xii. vers. 226.

v. 261. *Tunc hasta viris*] Quae proprie pura dicebatur, quod nempe ferrea cuspide munita non esset. vide quaedam apud Noris. in Cenot. Pisan. dissert. i. cap. v. pag. 121. & Salmaf. epist. lxxxiii.

v. 261. *Et Martia cuique Vexilla*] *Lego tunc Martia cuique.* MODIUS Novant. Lect. epist. cxv. Modius ex Colonienfi *tunc Martia* cuique, quomodo & Oxonius. In Puteaneo *tum Martia.* N. HEINSIUS. Vexilla saepissime inter dona militaria, tum apud historicos, tum in marmoribus antiquis, memorantur; & quidem praecipue vexilla pura: quae, auctore Casaubono ad Lampr. Alex. Sever. cap. xxxvii. erant ἀπύρρα, seu quae purpuram non admixtam habebant. Si Salmasium sequimur ad Vo-

pisci Prob. cap. v. erant vexilla sine auro & argento. At secundum Daufquejum ad hunc locum erant unius coloris vexilla: cuius opinio probabilior videtur, quod bicoloria etiam memorentur apud Vopisc. in Aurel. cap. xlii. *Cape igitur tibi pro rebus gestis tuis &c. hastas puras decem, vexilla bicoloria quatuor.* nisi quis Salmafii sententiam praeferre mallet, qui ex vetusto marmore apud Gruter. pag. cdxv. num. 5. memorat VEXILLVM. ARGENT. INSIGNE.

v. 262. *Vexilla, & meritum*] Elegantius longe erit, ut *meritum.* Pro navata, inquit poeta, strenue opera sua cuique praemia reddita sunt. quod arte adeo ab Imperatoribus Romanis servabatur, ut accusatos quosdam eo nomine legamus, quod ob leves causas praemia militibus decrevisent. MODIUS Novant. Lect. epist. cxv. ut *meritum* in scriptis. & sic Modius. possis etiam *cuique merito*, vel ut *meriti.* N. HEINSIUS.

v. 262. *Praedae libamina dantur*] Praedam etiam vel partem ejus haud raro Imperatores benemerito exercitui concedebant. Vide Robert. de commod. praem. & don. milit. & Illustrissimum Schelium Dissert. ix. post Polyb. & Hygin. de castramet. quam de Praeda inscripsit.

v. 264. *Captivae spectantur opes*] *To spectantur* non nihil est suspectum. forte *avestantur*, vel *vestantur.* Virgil. *Convestare juvat praedas.* N. HEINSIUS.

v. 267. *Bellantum dextris*] *dextrae* rectius scripti & editio Parmensis. N. HEINSIUS. Non aliter etiam editiones Romana princeps, Mediolan. Marfi, & aliae omnes ante Juntinam, in qua Nicander primus veram lectionem corrupit.

v. 268. *Quin etiam accitus populi regnavit Hiberi*] Memoria hujus facti servata creditur in clipeo quodam votivo, in Gallia circa Rhodanum invento, cujus delineationem ex ephemeridibus, quae *Les journals des Savans* vocantur, tom. ix. hic exprimendam curavi.

v. 270. *Hanc notam*] *Huic* malo; & sic Interpret N. HEINSIUS.

v. 274. *Laelius affatur*] *effatur* Colon. N. HEINSIUS.

v. 277. *Mille Mycenaeus qui traxit in aequore pro-*
ras

- Reſtor, & Inachiis qui Theſſala miſcuit arma,
Femineo ſocium violarunt foedus amore.
- 280 Nullaque tum Phrygio ſteterant tentoria campo,
Captivis non plena toris: tibi barbara ſoli
Sanctius Iliaca ſervata eſt Phoebede virgo.
Haec, atque his paria, alterno ſermone ſerebant;
Donec nox, atro circumdata corpus amictu,
- 285 Nigrantes invexit equos, ſuaſitque quietem.
Hemathio interea tellus Actola tumultu
Fervebat, Macetum ſubitis percuſſa carinis.
Proximus hinc hoſti dextras jungebat Acarnan.
Caſſa novi motus, Poenis regique Philippo
- 290 In bellum Auſonium ſociatae foedere vires.

Hic

ras Reſtor] in *aequora* Puteaneus cum Parmenſi libro. rectius. mox *violarunt foedus*, non *violavit*, ſcripti. N. HEINSIUS. in *aequora* omnes priſcae editiones ante Baſſileenſem Wolfii. Deinde, pro *Mille Mycenaeus*, caedem etiam *Mycenaeas*, quas Daufquejus ſecutus eſt. ſed male: non enim mille Mycenaeae naves in claſſe Graecorum fuerunt, ſed mille navium Graecarum claſſi praefuit Agamemnon Mycenarum rex, quem inde *Reſtorem Mycenaeum* vocat. Mox, pro *violavit*, perperam Oxoniensis *vigilavit*.

v. 280. *Nullaque tum Phrygio &c.*] Ita Agamemnon amavit Aſtynomen Chryſae filiam, quae Homero aliſque notiori nomine Chryſeis vocatur, Achilles Hippodamiam Briſis filiam, quam alii a patre Briſeida appellant. vide Diſt. Cretenſ. lib. II. cap. XVII. & XIX. Idem Achilles amavit Diomedem Phorban- tis filiam, teſte Homero Iliad. I. verſ. 660. & Diſt. Cretenſ. lib. II. cap. XVI. & XIX. Iphin virginem Patroclo conceſſit. Homer. d. loco verſ. 662. Hecameden Arſinoi filiam, expugnata Tenedo, Graeci extra fortem Neſtori dederunt. Homer. Iliad. A. verſ. 623. Glaucen Cygni filiam Ajax Telamonius amavit. Diſt. Cretenſ. lib. II. cap. XIII. Idem etiam Tecmeſſam filiam Teutentis (Teuthrantis filia dicitur apud Diſt. Cret. lib. II. cap. XVIII.) amavit. Schol. Homer. ad Iliad. A. verſ. 138. ejuſque Sophocles, Horatius, Naſo & alii meminerunt. Laodice Cygni filia Ulyſſi obtigit. Homer. Schol. ad d. locum. atque ita alii alias habuerunt, praefertim poſt captam Trojam, cum plurimi duces ex regio ſanguine captivas feminas ſortiti ſunt.

v. 280. *Steterant tentoria*] Malim *ſteterunt*. N. HEINSIUS. Vide ſupra ad lib. V. verſ. 264.

v. 282. *Sanctius Iliaca ſervata eſt Phoebede virgo*] *Iliaca Phoebas*, puto, Veſtalis virgo quaevis dicitur, cum de Caſſandra non poſſit, quae ab Ajace compreſſa eſt. Phoebadem vero vocat, quia oraculorum Sibyllinorum cuſtodia penes virgines Veſtales habebatur, ut alibi docemus. BARTHIUS lib. IX. Adverſ. cap. XVII. Ego cum Daufquejo fa-

cio, qui *Phoebeda* exponit Caſſandram Priami filiam. nam ita ſaepe a poetis appellatur. Ovid. II. amor. eleg. VIII. verſ. 12.

Serva Mycenaeo Phoebas amata duci.
Propert. lib. III. eleg. XI. verſ. 61.

neque Iliia quondam
Verax Pergameis Phoebas habenda malis.
ubi vide, quae notavit cultiſſimus Broekhuſius. Senec. Agam. verſ. 710.

Silet repente Phoebas, & pallor genas,
Creberque totum poſſidet corpus tremor.
Sidonius Apollin. carm. V. verſ. 195.
Nec ſic intortum violatae Phoebedos ulirix
In Danaos fulmen jecit.

& carm. XV. verſ. 2.

Phoebedos Iliacae raptum ſatis ulta pud. rem.
Heroibus itaque Graecis, qui Trojam expugna- runt, Laelius hic Scipionem praefert, quod ſanctius virginem barbaram ſervavit, quam illi Caſſan- dram. Ajax enim Oilei capta Troja eam in tem- plo Minervae vitiaſſe dicitur. vide Servium ad Ma- ron. I. Aen. verſ. 41. *Sanctius* autem hic eſt caſtius, ut apud Curtium lib. III. cap. XII. §. 21. *Virgines enim regias excellentis formae tam ſancte habuit, quam ſi eodem, quo ipſe, parente genitae forent.* & lib. IV. cap. X. §. 33. *Ille quaſtioni corpus offerre, Deos teſtes invocare, caſte ſanctaeque habitam eſſe reginam.*

v. 283. *Alterno ſermone requirunt*] In ſcripto li- bro vera lectio *alterno ſermone ſerebant*: nulla enim hoc loco quaefitio memoratur. BARTHIUS lib. IX. Adverſ. cap. XVII. *ſermone ſerebant* ſcribendum; nam in ſcriptis conſtanter *ſerebant*. Diximus de hoc loco & pluribus ad lib. VIII. verſ. 266. N. HEINSIUS. Recte vir Illuſtriſſimus, pro *ſerebant*, quod in libris ſcriptis invenit, *ſerebant* reponendum vidit. paſſim alibi ſupini librarii has voces permutarunt. vide ſupra ad lib. VIII. verſ. 138. & Freinſhemii indicem Curtianum in voce *Serere*.

v. 287. *Macetum*] *Macetum ex* Colonienſi. N. HEINSIUS. Vide infra ad lib. XVII. verſ. 638.

v. 288. *Proximus huic hoſti*] *Proximus hinc hoſti* Colonienſis,

- Hic, gente egregius, veterisque ab origine regni
 Aeacidum sceptris proavoque tumebat Achille.
 Ille & nocturnis conterruit Oricon armis:
 Quaque per Illyricum Taulantius incola litus
 295 Exiguos habitat non ullo nomine muros,
 Turbidus incescit telis. ille aequore vectus,
 Nunc & Phaeacum Tisprotiaque arva laceffens,
 Epirum cassis lustrabat futilis ausis.
 Nunc & Anaetoria signa ostentavit in ora,
 300 Ambraciosque sinus Pellaeaue litora bello
 Perfudit rapido. pepulit vada fervida remis
 Leucatae, & Phoebi vidit citus Actia templa.
 Nec portus Ithacae, Laertia regna, Samenque
 Liquit inaccessam, fluctuque sonantia cano
 305 Saxa Cephallenum, & scopulosis Neriton arvis.

Ille

Coloniensis, pro huius hosti, Punico. N. HEINSIUS.

v. 292. *Aeacidum sceptris proavoque tumebat Achille*] Ita generis decus Sychaeo, Hasdrubalis filio, etiam animos addit supra lib. III. vers. 246.

Sychaeus

*Hasdrubalis proles, cui vano corda tumore
 Maternum implebat genus, & resonare superbo
 Hannibal haud umquam cessabat avunculus ore.*

Item Hieronymo Hieronis filio lib. XIV. vers. 94.

tam praecipiti materna furori

*Pyrrhus origo dabat stimulos, proavique superbum
 Aeacidae genus, atque aeternum carmine Achilles.*

Contra de Pyrrho, Epri rege, refert Plutarch. in ejus vita pag. 387. Πύρρος, οὐδὲν τῶν βασιλείᾳ ὑφίμνου ἀλκῆς καὶ δόξης, καὶ τῇ Ἀχαιῶν δόξαν αὐτῷ διὰ ἀρετῇ μᾶλλον, ἢ κατὰ γένος, συνεικιστοῦν βουλόμενος. Pyrrhus, fortitudine & gloria nulli regum secundus, & qui Achilles laudes studeret virtute sibi magis, quam genere, asserere.

v. 294. *Taulantius incola*] Taulentius Coloniensis. N. HEINSIUS.

v. 295. *Non ullo nomine*] nullo munimine non nemo apud Doctissimum Dausquejum conjecerat, quod recte tamen rejecit.

v. 298. *Cassis lustrabat futilis ausis*] Rectius puto *cassis ausis* Siliano more. Mox scripti cum Parmensi codice *Nunc & Anaetoria*, pro *Hinc &* & mox bello *Perfudit*, non *Perfundit*, Coloniensis. N. HEINSIUS. Cum pro vulgata lectione *cassis ausis* stent omnes libri, qua scripti, qua editi, nihil etiam mutare audeo. Pariter Virgil. XI. Aen. vers. 339. *consiliis habuit non futilis auctor*. versu sequenti etiam Romana princeps & Mediolanensis editio *Nunc & Anaetoria*. Pro *Perfundit* vero, etiam Illustrissimus Scaliger *Perfudit* scribendum conjecit ad oram libri sui. Atque ita manu docta ad marginem editionis Romanae principis emendatum vidi.

v. 302. *Vidit citus Actia templa*] An videt inci-

tus? vide infra ad lib. XVI. vers. 484. Deinde Coloniensis *Liquit inaccessam*. N. HEINSIUS. *videt citus* non muto cum Illustrissimo Heinsio in *videt incitus*. τὸ *vidit* enim probum esse indicant praecedentia *ostentavit*, *Perfudit*, *pepulit*, & sequens *Liquit*. *citus* vero, ut supra lib. VII. vers. 137. *nam castra citus descivit relieta*. *Ostentat praeda*. vers. 180.

irriguis citus extulit hortis

Rorantes humore dapes.

vers. 375.

saucisque viae citus occupat armis.

lib. XII. vers. 161.

Hinc ad Chalcidicam transfert citus agmina Nolum.

& alibi passim. *inaccessus* autem, quod pro *inaccessus* habet Coloniensis codex, ortum est ex sollemniori librorum errore; qui saepe verba accedere & accendere confuderunt. vide supra ad lib. XIV. vers. 26.

v. 305. *Et scopulosis Neriton arvis*] Scribo *scopulosa Neriton arcis*. *Neritos ardua saxa* apud Maronem. Νήριτος ἰσοπέδου Homero. est autem insula scopulosa, immo tota scopulus. libro VIII. *scopulosis verticis Anxur*. *arcem* autem pro rupe aut monte poni, poetis est perquam familiare. Sic ἄρκος & ἄρξ Graecis, poetis praesertim, promontis vertice, unde id Latinos mutuatos esse fit verisimile. Homero ἄρκος Ἰδὺς ὑψηλῆς. apud historicos passim ἄρξ τῶν ὄρων. apud Statium initio Thebaidos Oedipus,

trifidaque in Phocidos arce

Longaeuum implicui regem.

qui locus minime est sollicitandus, etsi codices nonnulli in *arcto* illic agnoscunt. infra Silius vers. 480.

summam, quicumque evaserit, arcem

Pyrenes culmenque petat.

hac de re plura alibi dicemus. Codices manu exarati vulgatae lectioni pertinaciter hoc loco subscribunt. N. HEINSIUS. *arx* pro monte apud poet-

D d d d

tas

- Ille etiam, Pelopis sedes & Achaia adire
 Moenia praegaudens, tristem Calydonia Dianae,
 Oenaeasque domos, Curetica tecta, subibat,
 Promittens contra Hesperiam sua proelia Grajis.
- 310 Tum lustrata Ephyre, Patraeque, & regia Pleuron,
 Parnasusque biceps, Phoeboque loquentia saxa.
 Ac, saepe ad patrios bello revocante penates,
 Cum modo Sarmaticus regna infestaret Orestes,
 Aspera nunc Dolopum vis exundasset in agros,
- 315 Incepto tamen haud facilis desistere vano,
 Belli per Grajas umbram circumtulit oras.
 Donec, nunc pelago, nunc terra exutus, omisit
 Spem positam in Tyriis, & supplex foedera sanxit
 Dardana, nec legem regno accepisse refugit.
- 320 Tunc & Tyndarii Latias Fortuna Tarenti
 Auxit opes laudemque simul. nam perfida tandem

Urbs

tas ubique obvium est, ut apud Silium lib. III. vers.

417.

*Pyrene celsa nimboſi verticis arce
 Diviſos Caelis late proſpectat Hiberos.*

vers. 496.

Primus inexpertas adiit Tirynthius arces.

lib. VI. vers. 597.

Albana ſurgens reſpexerat arce tumentem.

lib. XII. vers. 85. *fulgentia cernit Arcis templa jugo.*

apud Virgil. I. Georg. vers. 240.

*Mundus ut ad Scythiam Rhipaeasque arduus arces
 Conſurgit.*

Nason. I. Metam. vers. 467.

Impiger umbroſa Parnasi conſtitit arce.

Stat. I. Theb. vers. 114.

*Ut ſteſit, abrupta qua plurimus arce Cytheron
 Occurrit coelo.*

Valer. Flacc. lib. III. vers. 565.

*Jam pater umbroſis Tirynthius arcibus ornos
 Depuleras.*

Avien. Descr. orbis vers. 774.

*Altaque Coliadis mox hic tibi dorſa pateſcent
 Rupis, & intenti ſpectabis ceſpitis arces.*

Hinc Romuleae arces ſunt montes, quibus impoſita
 eſt Roma, apud Claudian. III. de laudib. Stilic.
 vers. 124.

Priſtina Romuleis inſloruit arcibus aetas.

ubi vide N. Heinfium, & Bentlejum ad Horat.
 carm. ſecul. vers. 65. Quin & arx cujuſque rei apicem
 notat. Sic arx galeae eſt apud Statium IV. Theb.
 vers. 175. *galeaeque coruſca Prominet arce gigas. arx
 corporis pro capite apud Senec. in Oedip. vers. 184.*

— tum vapor ipſam

Corporis arcem flammeus urit.

Vide Pricaeum ad Appul. Apolog. pag. 123. Barth.
 ad Claud. IV. conſul. Honorii vers. 198. & 235.
 Keuchen. ad Seren. Sammon. in princ. & virum
 Celeberrimum Jac. Gronovium ad Minuc. Felic.

Octav. cap. XVII.

v. 306. *Achaia adire*] *Achaia* Puteaneus. quomodo apud Maronem & Horatium ſemper. N. HEINSIUS. *Achaia* malim, quod Poeticum magis eſt, quam cum Puteaneo codice *Achaia*. apud Maron. etiam II. Aen. vers. 462. & alibi libri ſcripti, teſte Pierio, & *Achaia* & *Achaia* habent. Sed poetas *Troius* potius, quam *Troicus*, dixiſſe teſtatur N. Heinfium ad Naſon. epiſt. I. Heroïd. vers. 28. atque ita in aliis.

v. 307. *Moenia gaviſus*] *praegaudens* Colonienſis. eleganter, mercuriales: quod verbum raro alibi occurrit. N. HEINSIUS.

v. 311. *Parnasusque biceps*] Editiones antiquiſſimae, abjecto altero ſibilo, *Parnasus* ſcribunt. ita ſupra *Parnaside Cyrrha* habuimus lib. XII. vers. 320. vide Pierium ad Maron. eclog. X. vers. 11. & N. Heinfium ad Ovidii I. Metam. vers. 468. Graeci utroque modo *Παργασός* & *Παργασός* ſcribunt. Daufquejus in Orthogr. part. 2. hac voce *Parnasus* ſcribi mavult.

v. 313. *Regna infestaret Orestes*] Orestae Macedonum gens eſt, teſte Livio lib. XXXIII. cap. XXXIV. Ita enim hi populi vocandi ſunt, non *Oreſtidae*, ut Daufquejus fecit, quod patronymicum eſt de Orestis filiis. Sed in errorem inductus eſt vitioſa Solini ſcriptura, apud quem Salmaſ. in exercit. Plin. pag. 109. recte *Oreſtae*, pro *Oreſtidae*, reſtituit. Regio eorum *Oreſtis* dicitur, & Livio aliſque non ſemel memoratur.

v. 316. *Belli per Grajas umbram circumtulit oras*] Venuſte haec de Philippo, tum rege Macedonum. *umbram* eſt tenuem ſpeciem. Lucan. lib. III.

*Libertas, inquit, populi, quem regna coercunt,
 Libertate perit, cuius ſervaveris umbram.*

Achilles Tatius lib. V. [pag. m. 347.] Ἀλλὰ τὸ καὶ τὸ ὑβριτικώτατον, προκατὸν κατὰ φίλον αὐτὸς αἶσθη, αἰς ἀλλήλων, τὴν αὐτὴν τῶν γάμων ἡ σκιά. Inumbravit vel

- Urbs Fabio devicta seni, postremus in armis
 Ductoris titulus cauti. follertia tutum
 Tum quoque adepta decus, captis sine sanguine muris.
 325 Namque ut compertum, qui Punica signa regebat,
 Feminea exuri flamma, tacitusque quietae
 Exin virtuti placuit dolus: ire forori,
 Nam castris erat in Rutulis, germanus amatae
 Cogitur, & magnis muliebria vincere corda
 330 Pollicitis, si reclusas tramittere portas
 Concedat Libycus rector. votique potitus
 Eviecto Fabius Poeno circumdata telis
 Incustodita penetravit moenia nocte.
 Sed quisnam averfos Phoebum tunc jungere ab urbe
 335 Romulea dubitaret equos, qui tempore eodem
 Marcellum acciperet letum oppetiisse sub armis?
 Moles illa viri, calidoque habitata Gradiivo

Pectora

lut bello Graecas urbes. BARTHIUS lib. xxii. Ad-
 vers. cap. viii.

v. 320. Tyndarii Tarenti] Posses & Taenarii. N. HEINSIUS. Mutationis rationem non video: Tyndarium enim est Laconicum, Spartanum, a Tyndareo Ladae, quacum Jupiter consuevit, marito, ut etiam Marfus notavit; nisi quod perperam Tyndareum Ladae patrem dicat, cum tamen Leda Tyndarei uxor, Thestii filia vocetur apud Hygin. fab. lxxvii. Longius autem Silius pro more suo hoc epitheton petivit: sic Cadmæi pro Karthaginensibus supra erat lib. i. vers. 6. Rhoetius pro Romano lib. ii. vers. 51. Pherecyades pro Puteolanis lib. xii. vers. 159. Oebalii nepotes pro Tarentinis ab Oebalo Tyndarei patre ibid. vers. 451.

v. 323. Ductoris titulus cauti] Solitum hic erravit scriba librarius codicis Puteani, qui ductoris tantum dedit. vide supra ad lib. x. vers. 234.

v. 326. Tacitusque quiete Exin virtuti placuit dolus] Scribendum quietae virtuti. BARTHIUS lib. ix. Advers. cap. xvi. quietae cum Colonienfi. mox idem ire fororis, non forori. & paullo ante Namque & compertum, pro ut. non placet. quietae virtuti etiam Barthio jam animadversum. N. HEINSIUS. Male Colonienfis codex ire fororis legebat. ire forori est ire ad forem; ut, it clamor coelo apud Maron. Aen. v. vers. 451. astris agas scopulos, pro ad astra, apud Silium lib. ii. vers. 354. descendere nocti lib. xiii. vers. 708. quietae virtuti autem etiam manu docta ad marginem editionis Romanae principis emendatum erat.

v. 334. Adversos Phoebum tunc jungere ab urbe Romulea dubitaret equos] Mendum inest in his, ita corrigendum, averfos equos. est ex divina Aeneide, in qua Dido ait lib. i. vers. 568.

Non tam averfus equos Tyria sol jungit ab urbe. MODIUS Novant. Lection. epist. vii.

v. 337. Moles illa viri] moles viri immanem ho-

minem sonat. sic lib. xvii. de equo vers. 561.

Cum subitae occulto pestis collapsa tremore
 Cornipedis moles.

Sic Ariasmenum molem belli appellat Valer. Flacc. lib. vi.

Te quoque venturis, ingens Ariasmene, bellis
 Tradiderim, molem belli.

De elephanto Manil. lib. iv.

tantamque aptare loquendo
 Artibus humanis varia ad spectacula molem.

BARTHIUS lib. xxii. Advers. cap. viii. Vide infra ad lib. xvi. vers. 46.

v. 337. Validoque habitata Gradiivo Pectora] Corrigendum calido Gradiivo. frigus timiditatis, calor audaciae causa est. MODIUS Novant. Lect. epist. vii. calidoque scripti cum Modio & vetustae editiones, quod respectu Fabii cunctatoris dixit. lib. xiii.

Lactus opum, sed clauda fides, seseque calensi
 Addiderat Poeno, Latiae diffusus habenae.

calida consilia Livio non semel. videatur ad illum Gronovius lib. xxxv. cap. xxxii. N. HEINSIUS. Optime viri docti calido Gradiivo ex scriptis vindicarunt, quod ideo a Silio dictum docet vir Illustrissimus, ut Marcellum Fabio opponat, qui lenti potius, cauti, & subtimidi ducis titulum meruit, quam praecipitis, temerarii, vel audacis. Ita calidum consilium apud Plaut. in Epid. act. ii. scen. ii. vers. 71. Reperiamus aliquid calidi conducibilis consilii. in Milit. glorios. act. ii. scen. ii. vers. 71. Reperi, comminiscere, cedo calidum consilium cito. apud Livium lib. xxii. cap. xxiv. Agitabanturque pro ingenio ducis consilia calidiora. Videantur H. Stephan. v. Schediasm. cap. xxxi. Loënf. miscell. Epiphyll. lib. i. cap. xvi. & Rittersh. ad Guntheri i. Ligur. vers. 665. ubi hanc Modii emendationem probat, & librarios similiter saepe peccasse docet. In priscis tamen editionibus, quas consului, constanter
 Dddd 2 vulgatam

- Pectora, & haud ullis umquam tremefacta periclis,
(Heu quantum Hannibalem clara fractura ruina!)
- 340 Procubere. jacet campis Karthaginis horror.
Forfan Scipiadae confecti nomina belli
Rapturus, si quis paullum Deus adderet aevo.
Collis Agenoreum dirimebat ab aggere vallum
Aufonio : (Dauni Mavors confederat arvis)
- 345 Curarum comes & summi Crispinus honoris
Marcello socius communia bella ciebat.
Ad quem Marcellus: Gestit lustrare propinquas
Mens silvas, medioque viros imponere monti,
Ne Libys occultis tumultum prior occupet ausis.
- 350 Si cordi est, te participem, Crispine, laboris
Esse velim. numquam defunt consulta duobus.
Haec ubi sedere, ardentes attollere sese
Jam dudum certant in equos. Marcellus, ut arma
Aptantem natum aspexit laetumque tumultu,
- 355 Vincis, ait, nostros mirando ardore vigores.
Sit praematurus felix labor. urbe Sicana
Qualem te vidi, nondum permitteret aetas
Cum tibi bella, meo tractantem proelia vultu.

Huc,

vulgatam lectionem inveni. Quemadmodum autem Silius hic calidum Marcellum Fabio cunctatori opponit, ita fervidum Gracchum eidem opposuit lib. vii. vers. 34.

*Non cum Flamínio tibi res, nec servida Gracchi
Consulta in manibus, inquit: Tiryntia gens est.*

v. 339. *Heu quantum Hannibalem clara fractura
ruina*] Opinor, nisi conjectura me fallit,

*Heu quanta, Hannibalem clarum factura, ruina
Procubere!*

N. HEINSIUS.

v. 340. *Jacet campis Karthaginis horror*] Ita Lucret. lib. iii. vers. 1049.

Scipiades, belli fulmen, Karthaginis horror.
quem Silius hic imitatus est, notante Gifanio in
Indice Lucretiano in voce *Horror Karthaginis*.

v. 349. *Occultis ausis*] *occuli astus* forte, vel
oculto astu. N. HEINSIUS.

v. 354. *Laetumque tumultu*] *tumultus* opinabar.
dictum pluribus ad librum i. Aeneidos. N. HEIN-
SIUS. *laetum tumultus*, ut lib. vii. vers. 338.

*Incepti laeto juvene, ad tentoria Acherrae
Festinant.*

lib. xiv. vers. 280.

— *laetamque tumultus*

Vaniloquo plebem furiabant insuper ore.

Vide supra ad lib. viii. vers. 548. Sed, cum omnes libri stent pro vulgata scriptura, nihil temere mutandum videtur. vide supra ad vers. 122.

v. 356. *Sit praematurus felix labor*] Malim *Sit praematurus*. N. HEINSIUS. Marcellus filium (quem

Silius nondum puberem fingit, Livius tribunum militum fuisse dicit lib. xxvii. cap. xxvi.) arma induentem videns, ut patrem comitaretur, optat, ne hic labor ei infaustus sit; respiciens ad illud, quo praecocia raro ad frugem pervenire dicuntur. Sic Seneca lib. i. contrav. i. *Ajebat, tam immatura magnum ingenium non esse vitale*. Quintil. i. Instit. Orat. cap. iii. *Illud ingeniorum velut praecox genus non temere umquam pervenit ad frugem*. idem in praefat. lib. vi. *Observatum fere est, celerius occidere festinatam maturitatem, & esse nescio quam, quas spes tantas decerpas, invidiam*. Quo & referendum illud poetae cujusdam apud Appul. Apolog. pag. 328. ed. Elmenh.

Odi puerulos praecoci sapientia.

Vide Erasmi adagia tit. *Festinatio praepostera*, & Bentlej. ad Horat. ii. Sermon. eclog. vii. vers. i.

v. 358. *Meo tractantem proelia vultu*] Forte *meo ritu*. N. HEINSIUS. *arte paterna* supra dixit lib. vii. vers. 712.

— *tunc, arte paterna*

*Ac stimulis gaudens, juvenis circumdata Poenim
Agmina desurbat gladio.*

v. 360. *Et me discere novum Martem tentare magistro*] Pariter fere Aeneas Afcanio apud Maron. xii. Aen. vers. 435.

Discere, puer, virtutem ex me verumque laborem.

v. 362. *Faxis, de praeside victor His humeris tibi opima feram*] *de praeside nunc his optime Colonien-
tis*. in Puteaneo & Parmensi editione *vinclis*. proxime verum. paullo ante *paucis* precatur, non *pro-*
fuit

- Huc, decus, huc, nostrum, lateri te junge paterno,
 360 Et me disce novum Martem tentare magistro.
 Tum, pueri colla amplectens, sic pauca precatur:
 Summe Deum, Libyco, faxis, de praefide nunc his,
 His humeris tibi opima feram. nec plura, sereno
 Sanguineos fudit cum Jupiter aethere rores,
 365 Atque atris arma aspersit non prospera guttis.
 Vixdum finitis intrarant vocibus artas
 Letiferi collis fauces, cum turba volucris
 Invadunt Nomades jaculis, nimboque feruntur
 Aethereo similes, caeca fundente latebra
 370 Armatos in bella globos. circumdata postquam
 Nil restare videt virtus, quod debeat ultra
 Jam Superis, magnum secum portare sub umbras
 Nomen mortis avet. tortae nunc eminus hastae
 Altius insurgit, nunc faevit comminus ense.
 375 Forſan & enasset rapidi freta saeva pericli,
 Ni telum adversos nati venisset in artus.
 Tum patriae tremuere manus, laxataque luctu:
 Fluxerunt rigidis arma. infelicia palmis.

Obvia

ſar ex ſcriptis. N. HEINSIUS. Optime vir Illuſtriſſimus ex Colonienſi *nunc his, His humeris.* in tali articulorum repetitione magnam emphasiſe eſſe ſupra docui ad lib. II. verſ. 26. Romana princeps etiam & Mediolanenſis editio *vinclis*, pro *viſtor*, legunt.

v. 367. *Turba volucres Invadunt Nomades*] *volucris* ſcripti codices. N. HEINSIUS. *volucris* etiam manu docta ad marginem editionis Romanae principis emendatum vidi.

v. 371. *Quod debeat ultra Jam Superis*] *Debitum naturae & Deorum* mortem dicunt ſcriptores. Praecipue ejus rei mentio in flebilibus epitaphiorum naeniis. BARTHIUS lib. XXII. Adverſ. cap. VIII. Male haec Barthius cepit: quae, ut Marſus jam monuit, videntur deſumpta eſſe ex illis Maron. XI. Aen. verſ. 51.

Nos juvenem exanimum & nil jam coeleſtibus ullis Debitum vano maefli comitamur honore. ubi videantur, quae notarunt docti commentatores, & inprimis Ludov. de la Cerda.

v. 373. *Nomen mortis avet*] *habet* iidem ſcripti. HEINSIUS. Nihil mutandum. Ita ſaepe peccarunt librarii. vide Gronov. in guſtu ad Statii VII. Theb. verſ. 515. & quae infra notantur ad lib. XVI. verſ. 209.

v. 375. *Forſan & evaſſet rapidi freta ſaeva pericli*] Proprium magis huic metaphoricae a mari locutioni *enaſſet*. MODIUS Novant. Lect. epift. VII. Cum membranis legendum *enaſſet*. Non enim ſine labore exiſſet mortem praefentem Marcellus. BARTHIUS lib. IX. Adverſ. cap. XVII. *enaſſet* cum Co-

lonienſi & Modio. neque aliter Barthius ex Oxonio. confirmat & Parmenſis editio. lib. XVII. verſ. 370. *oro, tranare pericla Magnanimum patiare ducem.* N. HEINSIUS. Silius lib. III. verſ. 662.

Has obſervatis valles enavimus aſtris.

loquitur de periculoſo Boſtaris tranſitu per campos harenofos Africae. Non audiendus eſt Daufquejus, qui vulgataſe lectionem defendit. In Romana principe editione proxime verum legitur *enoſcet*.

v. 376. *Ni telum adversos nati eveniſſet in artus*] *Lego veniſſet*. MODIUS Novant. Lection. epift. VII. Nihil mutandum; nam *eveniſſet* eadem agnoſcunt membranae. BARTHIUS lib. IX. Adverſ. cap. XVII. Pro *telum eveniſſet*, cum Modio ex Colonienſi legendum *veniſſet*, *eveniſſet* nequidquam tuente Barthio. N. HEINSIUS. Recte *veniſſet* vindicarunt viri docti. ſupra lib. VI. verſ. 228.

— ſubitoque propinquus in ora

Lato diſtantum ſpatio venit.

verſ. 248.

Venit in adverſam non vano turbine frontem Cuspis.

lib. X. verſ. 236.

Saxum ingens, vaſto libratum pondere, caeca Venit in ora manu.

Virgil. VII. Aeneid. verſ. 499.

Perque uterum ſoniſſa perque ilia venit harundo.

& IX. Aen. verſ. 632.

Effugit horrendum ſtridens adducta ſagitta, Perque caput Remuli venit.

Lucan. lib. III. verſ. 698.

Pila ſed in medium venere tremantia peſtus.

Dddd 3

Iſcan.

- Obvia nudatum tramittit lancea pectus,
 380 Labensque impresso signavit gramina mento.
 At postquam Tyrius laeva inter proelia ductor
 Infixum adverso vidit sub pectore telum,
 Immane exclamat; Latias, Karthago, timere
 Desine jam leges: jacet exitiabile nomen,
 385 Aufonii columnen regni. sed dextera nostrae
 Tam similis non obcuras mittatur ad umbras.
 Magnanima invidia virtus caret. alta sepulcri
 Protinus exstruitur, coeloque educitur, ara.
 Conveſtant ſilvis ingentia robora. credas
 390 Sidonium cecidiſſe ducem, tum tura dapeſque,
 Et faſces, clipeuſque viri, pompa ultima, fertur.
 Ipſe facem ſubdens, Laus, inquit, parta perennis.
 Marcellum abſtulimus Latio. deponere forſan

Gens

Iſcan. vi. bell. Troj. verſ. 136. *venit ecce ſagitta In jugulum.*

v. 379. *Tramittit lancea pectus* &c.] Habet a Livio, qui de Marcello moriente pariter dicit lib. xxvii. cap. xxvii. *Marcellum etiam tranſfixum lancea proludentem ex equo moribundum videre.*

v. 383. *Immane exclamat*] Sic diſtingue. mox *Aufoniae columnenque rei* aliquando placebat reponi. nil temere tamen mutandum. N. HEINSIUS. Olim ita diſtinguebatur *telum Immane, exclamat.*

v. 387. *Coeloque educitur ara*] *Ara τάφος*. Notum enim, antiquis πᾶσαι ἑοχῆν τι καὶ κορυφὴν omnemque eminentiam *aram* dictam. Sepulcra autem ſua in gratiam viatorum nautarumque in mari errantium in altum educebant antiqui; unde elegantiffime τύμβον naviganti ἀντίκλινον dixit Colythus,

Φυλῆδ' ἀντίκλιντα φιλότογος ἰδραὶ τύμβον.

Terrae enim plerumque arborem floridam aut palum inſigebant, quod σῆμα proprie dicebant, quod tamen Homero pro terrae aggeſtione poſtea ſumtum eſt. Apollonius Rhodius lib. ii. verſ. 843.

Καὶ δὴ τοὶ κίχεται τοῦδ' αἵματος ἐν χθονὶ κίρη
 Τύμβος· σῆμα δ' ἔπειτα καὶ ἀφ' ἡγόνισσιν ἰδίοθαι
 Νηίου ἱκκοτοίοιο φάλαγγ'· θαλίθαι δὲ τι φύλλοις
 Ἄλκας τυτθῶν ἐνέθ' Ἀχχερουσίδος.

Cujus loco in hominis violenter mortui exequiis haſtam efferebant, quam tumulo ipſius inſigebant. Merito igitur *ara* a Silio dicitur tumulus, qui non ſolum terra aggeſta, ſed & arbore inſixa, in altum educebatur; cauſam addit Apollonius καὶ ἀφ' ἡγόνισσιν ἰδίοθαι. unde Sophocles tumulum eleganter ἐπόψιον τόποι vocavit in Antigone, ἑρμᾶσθ' ἰλόντες πρὸς ἐπόψιον τόποι. Ara igitur τόπος ἐπόψιος hoc loco eſt; qualem & Homericus Heſtor ſuis tribuit: veteres enim, ut nos turres, ita tumulos ſuos ad mare plerumque & in terra erigebant, ut ad eas viam ſuam dirigerent hoſpites: ex iis enim de itinere, quod reſtabat, quodque perfeſſent, judicabant. unde apud Maronem ecl. ix. paſtor ille,

Hinc adeo media eſt nobis via, namque ſepulcrum Incipit apparere Bianoris.

Quod quidem ille ex divino & numquam laudato ſauiſ Idyllio Theocriti vi. i. tranſtulerat,

Κόμην τὰν μενέταις ὀδοῖ ἀνέμους, οὐδὲ τὸ σῆμα
 Ἀμὴν τὸ θεοκρίτων καταφαίντο.

Sic tota libri undecimi Iliados oeconomia circa tumulum Ili verſatur. D. HEINSIUS. De ſepulcro, rogo, ſeu pyra loquitur; idem enim eſt. Alludit autem *arae ara* iſta etymon; ab ardore videlicet, ut Varronis opinio fert lib. ix. quamquam Servius tradat, *aram* tantum inferorum eſſe, *altaria* ſuperorum, & aras perhiberi, Aeneide ii. *Ara* autem quodlibet editum eſt, *arae* figuram referens. Terullianus de Pallio, *Soleo de qualibet margine vel ara medicinas moribus dicere, quae felicius publicis rebus & civitatibus & imperiis bonas valetudines conferent, quam tuae operae.* BARTHIUS lib. xxii. Adverſ. cap. viii. Malim hoc loco *aram* cum Dauſquejo rogum, quam cum D. Heinſio τάφος vel tumulum, exponere: rogum enim intelligi, demonſtrant ingentia robora, quae cremando Marcellum Poeni conveſtant, ut verſu proximo traditur. Deinde, ut monuit idem Dauſquejus, Silius expreſſit locum Maron. vi. Aen. verſ. 177.

— *aramque ſepulcri*

Congerere arboribus, coeloque educere certant. ad quem locum ita Servius, *Pyram dicit, quae in modum arae conſtruit lignis ſolebat. Nam & ſequitur.*

Congerere arboribus, coeloque educere certant. Et *aram*, quae ante ſepulcrum fieri conſuevit, intelligere non poſſumus, ut, ſtant manibus arae: cum nondum facta ſit funeratio, quae praecedat ſepulcrum. Ideo itaque, auctore Servio, rogus *ara* vocatur, quod in formam arae exſtrui ſoleat. Poſſeſt etiam *ara* vocari, quod in altitudinem exſtruatur: omne enim, quod eminet, *ara* dicitur, ut ipſe Heinſius monuit. vide inſuper Illuſtriſſimum Scaligerum in Lection. Aufon. lib. ii. cap. xxi. & Salmaſ. ad Tertull.

- Gens Italûm tandem arma velit. vos ite superbæ
 395 Exsequias animæ, & cinerem donate supremi
 Muneris officio: numquam hoc tibi, Roma, negabo,
 [Quod virtute viri titulis decorare sepulcrum
 Ingentis bello liceat, nomenque futuros
 Aeternum in Rutulos possis mandare nepotes.]
 400 Alterius par atque eadem fortuna laborum
 Consulis: exanimum sonipes ad signa revexit.
 Talia in Ausonia. sed non & talis Hiberis
 Armorum eventus campis. Karthaginis omnes
 Per subitum raptæ pernix victoria late
 405 Terruerat gentes. ducibus spes una salutis,
 Si focias jungant vires. ingentibus orsum
 Auspiciis juvenem, ceu patria gestet in armis
 Fulmina, sublimi vallatam vertice montis

Ex

Tertull. Pall. cap. 426. Ceteroquin *aram* etiam notare urnam, basin, seu cippum funebrem, docuit Eruditissimus Fabrettus in Inscript. pag. 107. *Aram* autem *sepulcri* dixit, rogum innuens, quod veteres vocem *sepelire* non de humatione solum usurpant, sed etiam de combustione & omni alio sepulturae genere, ut pluribus egregie affruxit Amplissimus Cuperus i. Observ. cap. vii.

v. 390. *Tum suta dapeſque*] De donis, quæ in rogum conjici solebant, præter auctores, qui rem funebrem antiquorum descripserunt, consule Noris. ad Cenotaph. Pisani. dissert. iii. cap. v.

v. 391. *Et fasces clipeusque viri*] Vide supra ad lib. xiii. vers. 693. Recte autem Silius & fascium memini: quinque enim lictores vivos in potestatem hostium venisse auctor est Livius lib. xxvii. cap. xxvii.

v. 394. *Ite superbæ Exequias animæ, & cinerem &c.*] Iterum Silius Maronem imitatur, qui xi. Aen. vers. 24.

*Ite, ait, egregias animas, quæ sanguine nobis
 Hanc patriam peperere suo, decorate supremis
 Muneribus.*

v. 397. *Quod virtute viri &c.*] Ego cum videt rem, versum hunc & duos sequentes nihil facere ad rem, immo potius esse turbando huic loco, adhuc insulos, ineptos, & nebulone aliquo, quam Siliio, digniores, leviter notandos duxi; donec, consultis membranis, in quibus nulli comparent, expungendos plane didici: nec arbitror sane leviores me a Siliio manibus gratiam initurum, spurios & subreptitios supposititiosque versus ex libris ejus ejiciendo, quam legitimos germanos & suos ei, quod sæpe in his epistolis feci, restituendo. MODIUS Novant. Lect. epist. vii. Tres hi versus a Modianis & Oxoniensibus membranis absunt. Et per me quidem, duobus locupletibus testibus condemnati, statu moveantur. BARTHIIUS lib. ix. Advers. cap. xvii. Hic versus cum duobus sequentibus absunt

a vetustis codicibus, quod ex Coloniensi Carrion jam monuerat lib. i. cap. vi. Emendationum, & insuper Modius ac Barthius. Et sane delendos esse non dubito, cum nec in editione Parmensi compareant. N. HEINSIUS. Tres hi versus absunt etiam ab omnibus priscis editionibus, & primum in Juntina comparuerunt: quare eos sibi habeat Nicander. Delendos etiam censet Dausquej.

v. 400. *Par atque eadem fortuna laborum*] labori maluerim. *eadem labori*, de quo loquendi modo egimus ad Claudianum & Nason. i. Amor. eleg. iv. vers. i. N. HEINSIUS. De hoc loquendi genere alibi me ad Silium egisse memini: iis, quæ dixi, adde locum Macrobi. i. Saturn. cap. xi. *Quasi non ex iisdem tibi & consensu & alentur elementis.*

v. 401. *Exanimum sonipes ad signa revexit*] Livius tamen narrat, Crispinum saucium in castra aufugisse, & postea ex vulnere interiisse. vide lib. xxvii. cap. xxvii. & xxxiii.

v. 402. *Sed non est talis Hiberis*] sed non & talis ex scriptis. quem loquendi modum ad Nasonem multis illustravimus, Metamorph. iv. vers. 271. N. HEINSIUS. Sic supra lib. iv. vers. 43.

*At non & rerum curas consultaque belli
 Stare probat.*

lib. v. vers. 523.

*Sed non & Consul misso concedere telo
 Fortunam optatae caedis parat.*

Virgil. x. Aen. vers. 343.

*Aenean petiit: sed non & figere contra
 Est licium.*

Vide N. Heinsium ad Claudiani iv. Consul. Hon. vers. 500. Contra in asseveratione in usu erat formula *sed tamen &c.* Ovid. epist. iii. Heroid. vers. 4. *Sed tamen & lacrimæ pondera vocis habent.* ubi videnda, quæ notavit vir Illustrissimus.

v. 407. *Patria ceu gestet in armis Fulmina*] Vere scriptus liber *ceu patria gestet in armis Fulmina*. BARTHIIUS lib. ix. Advers. cap. xvii. *ceu patria gestet*

cx

- Ex oculis urbem, cumulatam strage virorum,
 410 Non toto rapuisse die, qua Martius ille
 Hannibal in terra consumto verterit anno,
 Nec pube aequandam nec opum ubertate, Saguntum.
 Proximus, applicito saxosis aggere silvis,
 Tendebat, fratris spirans ingentia facta,
 415 Hasdrubal. hic robor, mixtusque rebellibus Afris
 Cantaber, hic volucris Mauro perniciosior Astur:
 Tantaque majestas terra rectoris Hibera,
 Hannibalis quantus Laurenti terror in ora.
 Forte dies priscum Tyriis sollemnis honorem
 420 Retulerat, quo, primum orsi Karthaginis altae
 Fundamenta, novam coepere mapalibus urbem.
 Et laetus, repetens gentis primordia, ductor
 Festa coronatis agitabat gaudia signis,
 Pacificans Divos. fraternum laena nitebat

Demiss

ex scriptis. & sic Interpres cum Barthio. in nonnullis editionibus est *patriae ceu gesser.* N. HEINSIUS. Romana princeps, Parmensis, Mediolanensis ac prima Marfi editio *patriae ceu gesser.* Sed *ceu patriae gesser Fulmina* omnino probum: respicit ad id, quod Cn. & P. Scipiones *fulmina belli* dicti sint, de quo supra vide ad lib. VII. vers. 106.

v. 409. *Ex oculis urbem*] Quomodo *ex oculis rapta* Karthago, quae expugnata quidem, sed non everfa? vide, ne scripserit noster Silius, *sublimi vallatam vertice montis Et scopulis urbem*, ni praestet, *Et populis*. Malo etiam *cumulata strage*, quam *cumulatam*, quod *et vallatam* jam praecesserit. *rapere* pro capere festinanter. Sic *rapta Karthago* paulo ante. N. HEINSIUS.

v. 410. *Quam Martius ille Hannibal interea &c.*] MS. *Hannibal in terra*. optime omnino. Saguntus in plano sita; Karthago per mare & scopulos a Scipione uno die occupata. Legendum vero cum Dausquejo, cum *Martius ille*. BARTHIUS lib. IX. Advers. cap. XVII. *qua Martius ille Hannibal in terra* reponatur ex vetustis codicibus, nisi quod editio Parmensis *qua interea*, quo Colon. Malim etiam *everterit*, quam *verterit*. Possis & *haud verterit*. Deinde *Non pube aequandam* Colonienfis. in *terra* etiam Barthio monitum ex codice Oxonio. Sed male is Interpreti obsecutus amplectitur cum *Martius ille*. N. HEINSIUS. Optime vir illustrissimus ex vetustis codicibus *qua in terra* reposuit. *qua* etiam habent primae editiones, quod Nicander in Juntina in *quam* mutavit. Sensus est, eadem in terra, Hispania nempe, in qua Scipio non toto die Karthaginem, urbem munitissimam, expugnavit, Hannibalem antea per annum occupatum fuisse in obsidione Sagunti, quae multo minoris momenti erat. Quod vero Barthius Saguntum in plano sitam dicat, recte improbat Reines. epist. ad Rupert. pag. 590.

v. 411. *Consumto verterit anno*] *everterit*, vel

haud verterit malebat N. Heinsius. Sed nihil multo. *vertere* enim saepe ponitur pro evertere. supra vers. 93.

Florentes quondam luxus quas verterit urbes.

Virgil. I. Aen. vers. 20. *Tyrias olim quae verteret urbes*. ubi vide viros doctos. Aeneid. II. vers. 625. *ex imo verti Neptunia Troja*. Manil. lib. IV. vers. 80.

Et pontum tranare potest, & vertere Trojam.

Tacit. III. Annal. cap. LIV. *Idem illi verti civitatem clamitabant. consumto haud verterit anno* forsitan malebat Heinsius, quod Saguntus intra annum capta sit. vide Livium lib. XXI. cap. XV. qui nonnullos octavo mense expugnatam fuisse tradere narrat.

v. 415. *Hinc robor, mixtusque &c.*] Hic scripti, & mox denuo *hic volucris*, nempe *tendebat*: ut apud Maronem, *hic saevus tendebat Ulixes*. *et robor* videtur mendi quid subesse. *hic* utroque loco etiam in Parmensi editione comparebat. N. HEINSIUS. *hic* utroque loco etiam habet editio Romana princeps & Mediolanensis. Ovid. I. Heroid. vers. 35.

Illic Aecides, illic tendebat Achilles.

non *Illinc*.

v. 421. *Novam coepere mapalibus urbem*] *sepsere mapalibus* opinor, ut supra ex vetustis codicibus *praecepserat arcem*. *cepere* editio Parmensis. N. HEINSIUS.

v. 423. *Festa coronatis agitabat laurea signis*] Scribo cum libris vetustis *agitabat gaudia*. MODIUS Novant. Lektion. epist. VII. *agitabat gaudia* cum Modio scripti. mox *idem laena*, non *lena*. bene. N. HEINSIUS. Sallust. in Catilin. cap. ult. *Ita varie per omnem exercitum laetitiae, maeror, luctus, atque gaudia agitabantur*. eodem modo *agitare otia* lib. XII. vers. 689. *Sic agitare fremens obsessos otia. agitare convivia* hoc libro vers. 273. *sestoque agitant convivia Iudo*. quomodo etiam Terentius in Hecyra & alibi loquitur. Veram lectionem hic Dausquejo etiam secutus est. Notandus autem est mos, signa

militaria

- 425 Demissa ex humeris donum, quam foederis arti
Trinacrius Libyco rex inter munera pignus
Miserat, Aeoliis gestatum insigne tyrannis.
Aurata puerum rapiebat ad aethera penna
Per nubes aquila, intexto librata volatu.
- 430 Antrum ingens iuxta, quod acus simulavit in ostro,
Cyclopus domus. hic recubans manantia tabo
Corpora letifero sorbet Polyphemus hiatu.
Circa fracta jacent excussaque morsibus ossa.
Ipse manu extenta Laertia pocula poscit,
- 435 Permiscetque mero ructatos ore cruores.
Conspicius Siculi Tyrius subteminis arte
Gramineas pacem Superum poscebat ad aras:
Ecce inter medios hostilia nuntius arma,
Quadrupedante inVectus equo, adventare ferebat.
- 440 Turbatae mentes, imperfectusque Deorum

Cessit

militaria diebus festis coronis orandi. Vide Lipf. xv. de milit. Rom. dial. v.

v. 428. *Puerum rapiebat in aethera*] Scripti *ad aethera*. N. HEINSIUS. Ita & in Parmensi editione fuisse monuit idem Heinsius ad marginem libri, cui variantes codicum lectiones allevit. Silius autem imitatus hic est Virgilium, apud quem Aeneas Cloantho similis picturae chlamydem auratam dono dedit lib. v. Aen. vers. 250. quam ita describit, *Victori chlamydem auratam, quam plurima circum*

*Purpura maeandro duplici Meliboea cucurrit:
Intextusque puer frondosa regius Ida
Veloces jaculo cervos cursuque fatigat,
Acer, anhelanti similis: quem praepes ab Ida
Sublimem pedibus rapuit Jovis armiger uncis.
Longaevi palmas nequidquam ad sidera tendunt
Custodes: saevitque canum latratus in auras.*

v. 429. *Intexto vibrata volatu*] Scribo cum libris vetustis *librata*, non, quomodo circumfertur vulgo, *vibrata*. MODIUS Novant. Lection. epist. vii. Scripti *librata*, pro *vibrata*, quod & Modius vidit, obliuiscante Interprete frustra. N. HEINSIUS. Optime *librata* viri docti ex libris scriptis. Saepe ea vox de volatu avium occurrit. Supra lib. v. vers. 283.

*Aus dumis subit, albenti si sensit in aethra
Librantem nixus aquilam, lepus ore citato.*

lib. xii. vers. 94. de Daedalo volante,

Suspensum hic librans media inter nubila corpus.

lib. xiii. vers. 337. *librans corpus, similisque volanti.*
Virg. iv. Georg. vers. 196. *his sese per inania nubila librant.* Ovid. ii. amor. eleg. vi. vers. 11.

Omnes, quae liquido librat in aere curfus.

Senec. in Oedip. vers. 899.

*Calidus medium senex
Daedalus librans iter
Nube sub media fletit.*

Claud. epithal. Pallad. & Celer. vers. 16. *summas pennas librantur in ornos.* Quintil. Declam. xiii. pag. 236. *Quam, ubi etiam immorantur, librat pendente alis.* Appul. vi. Metam. pag. 179. *Libratique pennarum molibus, remigium dextra laevaue porrigens, volentes aquas, ut abiret innoxius, praemonentes excipit.* Veram Silio lectionem olim etiam asseruit Illustrissimus Heinsius ad d. loc. Nafonis. Pro vulgata haud recte digladiatur Daufquejus.

v. 431. *Manantia tabo Corpora letifero sorbet Polyphemus hiatu*] Paria habes apud Maron. iii. Aeneid. vers. 626.

— vidi, atro cum membra fluentia tabo

Manderet, & trepidi tremere sub dentibus artus.

v. 433. *Circa fracta jacent excussaque morsibus ossa*] In editione Mediolanensi *freta jacent* circumfertur: neque aliud est in editione Romana princeps, pro quo manu docta ad oram emendatur *Circa frustra jacent.*

v. 435. *Permiscetque mero ructatos ore cruores*] Hypallage est, pro ructat permixtos mero cruores. Iterum vero Maronem imitatur Aen. iii. vers. 631.

— jacuitque per antrum

*Immensus, sanie eructans ac frustra, cruento
Per somnum commixta mero.*

v. 440. *Imperfectusque Deorum Cessit honos*] Hostilis nimirum adventus apud antiquos sacra turbabat, & in mediis sacris ominosus habebatur. vide, quae de his in problematis suis diligenter Plutarchus annotavit, & ad Maronem Servius, qui adprivatos, Ulysses nempe & Diomedem, ex historia ea restringit. *turbare* autem in sacris *κολοίσι* eleganter dixit Apollonius [lib. iii. vers. 1037.]

— μηδὲ σὶ δέῳπῳ

Ἢ ποδῶν ἄρρησι μεταστρεφῆσαι ἐπίσσω,

Ἢ κυνῶν ὀλκῇ· μή πως τὰ ἑκαστα κολούσας,

Ὅυδ' αὐτὶς κατὰ κύσμοι τοῖα ἰτάροισι πλάσσης.

Ecce

κολοίσι

- Cessit honos. ruptis linguunt altaria sacris:
 Clauduntur vallo. tenuemque ut roscida misit
 Lucem Aurora polo, rapiunt certamina Martis.
 Audax Scipiadae stridentem Sabbura cornu
 445 Auxcepit; geminaeque acies velut omine motae.
 Exclamat Latius ductor, Prima hostia vobis,
 Sacrați manes, campo jacet. en age, miles,
 In pugnam & caedes, qualis spirantibus ire
 Affueras ducibus, talis rue. dumque ea fatur,
 450 Incumbunt. Myconum Laenas, Cirtamque Latinus,
 Et Thydrum Maro, & incestum Catilina Nealcen
 Germanae thalamo obtruncat. cadit obuius acri
 Karthalo Nasidio, Libycae regnator harenae.

Te

κολοίην enim est ibi, quod Silius *imperfecta sacra redere*. doctissimus ejus poetae Interpres, Κολούρας, ἀτελῇ καὶ ἀπράκτῃ ποιήσας ἕκαστα τῶν ἐνεργουμένων. N. HEINSIUS. Ingens piaculum habebatur, si sacra interromperentur, quod post D. Heinsum monuit etiam Daufqueus ad hunc locum. Verba Servii sunt ad Maron. viii. Aeneid. vers. 110. *Ne interruptione sacrificii piaculum committeretur, unde etiam Helenus,*

*Ne qua inter sanctos ignes in honore Deorum
 Hostilis facies occurrat, & omina turbet.*

Denique cum ludi circenses Apollini celebrarentur, ut Hannibal nuntiatus est circa portam Collinam urbi ingruere, omnes raptis armis concurrerunt. Reversi postea cum piaculum formidarent, invenerunt in circo saltantem senem quendam: qui cum interrogatus dixisset, se non interrupisse saltationem, dictum est hoc proverbium, *Salva res est, saltat senex.*

v. 441. *Cessit honos*] *Cesset honos* in Colonienfi, pro *Cessat*, ut opinor. N. HEINSIUS.

v. 441. *Ruptis linguunt altaria sacris*] ruptis sacris ἀτελῶς. Dio, Ἄν γὰρ τινὰ πρὸ τῆ καθαρῶς ἰδῆ, ἀνάστα πρᾶχθῶτα αὐτῷ πάντα γίνονται. D. HEINSIUS.

v. 444. *Sabbura*] Interpres *Sabrata* reponit. Sed *Sabburae* nomen etiam apud Lucanum occurrere non meminerat, qui illic Jubae exercitum ducit. N. HEINSIUS. *Sabbura* etiam memoratur Caesari ii. de bello civili cap. xxxviii. & alibi. Puteaneus autem codex cum nonnullis editionibus hic *Sabura* habet, ut plures membranae scribunt apud Lucan. lib. iv. vers. 724. & apud Caesarem vulgo circumfertur.

v. 450. *Lenas*] *Laenas* cum Colonienfi. N. HEINSIUS. Recte. vide Sigon. ad Livii lib. vii. cap. xii. & Daufquei. in Orthogr. parte ii. hac voce.

v. 453. *Cartalo Vafidio*] Ex membranarum scribendum *Nasidio*. *Nasidii* noti Romae, *Vasidii* non item. MODIUS Novant. Lection. epist. vii. Editio Parmensis *Castabo Vafidio*, *Castabo* Oxoniensis. pro *Vasidio*, lege *Nasidio* ex scriptis cum Modio. id

enim nomen Romanum. Hinc *Nasidienus* apud Horatium. Interpres *Vasidio* tuetur, aut *Vibidio* reponit. adeo ille in omnes formas se vertit, ut veritati vim faciat. In veteri nummo Sexti Pompeii ab averfa parte tiremis cum inscriptione Q. NASIDIV. is enim praefectus fuit classis Pompejanae. fortassis idem ille, quem Massiliensibus opem tulisse Dio testatur. alius *Nasidius*, Antonianarum dux partium, apud Appianum occurrit. tertius in Philippicis Ciceronis eques Romanus. *Vasidia* gens profus est obscura. N. HEINSIUS. Oxoniensis codicis excerpta, quibus utor, non *Castabo*, sed *Castabo* habent; neque aliter est in Romana principe & Mediolanensi editione, ut & Mito Puteaneo. Sed puto scribendum *Karthalo*, de quo supra vide ad lib. i. vers. 406. Recte etiam *Nasidio* viri docti. Simili errore apud Cicer. etiam peccatum erat lib. xi. ad Attic. epist. xvii. unde tamen perperam Daufqueus vulgatam lectionem astruebat. in Oxonio & Puteaneo proxime verum est *Nasidio*.

v. 454. *Te quo Cyrenes vidit conterruis tellus*] Ex membranarum scribendum *Pyrenes tellus*. *Pyrenes* terram Hispaniam vocat, ut alibi quoque, a Pyrenaeis montibus, quibus Galliâ illa dividitur. MODIUS Novant. Lection. epist. vii. *Pyrenes* cum eodem Modio & Colonienfi. Subscribit, quod mireris, huic emendationi quoque Interpres. mox *furentis Dardaniae*, non *furentem*, Colonienfis liber. N. HEINSIUS.

v. 458. *Solveret ora*] *solverat* Colonienfis. N. HEINSIUS.

v. 459. *Aequabat Pyliae Neleia verba senectas*] Ex membranarum scribendum *Neleia mella*. *mella* autem *Neleia* dixit, exprimere cupiens Homericâ illâ Iliad. A. vers. 247.

τοῖσι δὲ Νέστωρ
 Ἡδύπης ἀνέρουσι, λιγύς Πυλίων ἀγορεύς,
 Τῶ καὶ ἀπὸ γλώσσης μίλιτος γλυκίων ῥίσι αὐδῇ.
 MODIUS Novant. Lect. epist. vii. *mella* ex Colonienfi cum Modio. *membra* Puteaneus & Oxoniensis.

- Te quoque Pyrénes vidit conterrita tellus
 455 Permixtum Poenis, & vix credenda furem,
 Magnum Dardaniae, Laeli, decus; omnia felix
 Cui natura dedit, nullo renuente Deorum.
 Ille foro auditus, cum dulcia solverat ora,
 Aequabat Pyliae Neleia mella fenestae.
 460 Ille, ubi suspensi Patres, & curia vocem
 Posceret, ut cantu, ducebat corda Senatus.
 Idem, cum subitum campo perstrinxerat aures
 Murmur triste tubae, tanto fervore ruebat
 In pugnam atque acies, ut natum ad sola liqueret
 465 Bella: nihil vitae peragi sine laude placebat.
 Tunc e furtiva tractantem proelia luce

Dejecit

nius. mendose. ex Homero est mutuatus Iliad. A. quo complures alii alludunt. Vide, quae noto ad Aufonii gratiarum actionem. N. HEINSIUS. Cum Modio iterum hic facit Dauquejus, & mella probat. recte. Cic. de Senect. cap. x. Etenim, ut ait Homerus, ex ejus lingua melle dulcior fluebat oratio. Plinius lib. iv. epist. iiii. Loquenti tibi illa Homerici senis mella profluere videntur. Aufon. in Profess. carm. xxi. vers. 22.

Et mellitae nestare vocis

Dulcia fatu verba canentem

Nestora regem.

epist. xvi. vers. 14.

Mellifluentem Nestora,

Concinnatorem & Tullium.

in gratiarum actione cap. viii. Melleo delibutus eloquio jam tertiae Nestor aetatis. Eodem modo mel Tullianum apud Symmach. lib. i. epist. xxxi. Erat quippe in his oblita Tulliano melle festivitas. & mel facundiae apud eundem lib. ix. epist. lxxxix. Affluabant enim multo melle facundiae, quod arctum tecum doleo.

v. 461. Et cantu ducebat corda Senatus] Ex membranis scribendum ut cantu. MODIUS Novant. Lektion. epist. vii. ut cantu cum Modio & scriptis. nec aliter editio Parmensis. attenti Interpres. N. HEINSIUS. ut cantu etiam editio Romana princeps, Mediolanensis, & Marfi Veneta prior, quod omnino admittendum. in posteriore enim Marfi, fortasse operarum errore, & cantu editum vidi. Eleganter vero orator ducit auditores, cum dicendo persuadet, animisque motum, quem vellet, induit. Cicero de claris Orator. cap. l. Delectatur audiens multitudo, & ducitur oratione, & quasi voluptate quadam perfunditur. Quintil. ii. Instit. Orat. cap. xv. In quo est, finem esse Rhetorices, ducere homines dicendo in id, quod actor velit. Sed ne hoc quidem satis est comprehensum. persuadent enim dicendo, vel ducunt in id, quod volunt, alii quoque. Claudian. in Panegy. Mall. Theod. vers. 19.

Jaro nunc canicies animi, jam dulce loquendi

Pondas, & attonitas sermo qui duceret aures.

Illis autem ut cantu respicit Silius ad Amphionis & Orphei fabulas, qui cantu lyrae feras resque inanimatas duxisse perhibentur. Supra lib. xi. vers. 444.

— lapidem testudine felix

Ducere, & in murosposuisse volentia saxa.

Propert. lib. iiii. eleg. i. vers. 41.

Orpheu, te duxisse feras, & concita dicunt

Flumina Threicia detinuisse lyra.

ubi plura vide apud elegantissimum Broekhusium. Eumen. pro restaur. Schol. cap. xv. Quod enim tantum carmen Amphioni, quae tanta plectro fidibusque dulcedo, quam secuta quondam saxa perhibentur, ut ducentibus subiecta modulis & ad intervalla carminum resistens sponte murum, velut arte, construerent. Eodem modo & Pan cantu fistulae armenta ducit supra lib. xiii. vers. 347.

Dulce sonat calamis, ducit stabula omnia cantu.

v. 462. Idem, cum subitum] subitam Puteaneus. subitae tubae opinor, vel subitas aures. N. HEINSIUS. Nihil puto mutandum. subitum enim adverbium est, pro quo supra etiam per subitum dixit vers. 145.

v. 466. Tunc e furtiva tractantem proelia luce Dejecit Galam] & furtiva luci Coloniensis. Locus corruptus, si quid video. forte e furtivo luco. Sic lib. xvii. vers. 91. furtum armorum ex scriptis. Mox Galeam, non Galam, Puteaneus & editio Parmensis. N. HEINSIUS. Marsus e furtiva luce dejecit exponit, vitam, quam furto matris habebat, quae eum sacris Punicis subdlexerat, abstulit. Sed an non furtiva lux est obscura, qua defensus Gala secure proelia tractabat? quod si non placet, malim cum Illustrissimo Heinsio legere e furtivo luco, vel cum Celeberrimo Burmanno furtivo lustru, in quo nempe se condiderat. Dejicere autem usitata vox est in proeliis & venationibus, pro interficere, occidere. Auctor Ceiris vers. 32.

Additur aurata dejectus cuspide Typho.

Ovid. iiii. Metam. vers. 303.

Eecce 2

— con-

- Dejecit Galam. sacris Karthaginis illum
Supposito mater partu subduxerat olim.
Sed stant nulla diu deceptis gaudia Divis.
- 470 Tunc Alabim, Murrum, atque Dracen, demisit ad umbras,
Femineo clamore Dracen extrema rogantem:
Hujus cervicem gladio inter verba precesque
Amputat. absciso durabant murmura collo.
At non ductori Libyco par ardor in armis.
- 475 Frondosi collis latebras ac saxa capeffit
Avia, nec caedes extremave damna movebant
Agminis. Italiam profugus spectabat & Alpes,
Praemia magna fugae. tacitum dat tessera signum:
Dimissa in colles pugna silvasque ferantur
- 480 Dispersi, & summam, quicumque evaserit, arcem
Pyrenes culmenque petat. tum primus, honore
Armorum exuto, & parma celatus Hibera,
In montes abit, atque volens palantia linquit
Agmina. desertis Latius victricia signa
- 485 Immittit miles castris. non urbe recepta
Plus ulla partum praedae, tenuitque moratas.
A caede, ut Libycus ductor providerat, iras.
Fluminei veluti deprensus gurgitis undis,

Avulsa

centimanum dejecerat igne Typhoea.
Valer. Flacc. lib. vi. vers. 193.

*Strymonaque obscura spargentem vulnera fanda
Dejecit.*

& vers. 217. *Aetiae sed eum prior hasta Phaleri Deji-*
cit. Virgil. xi. Aeneid. vers. 641.

*Ingentemque animis, ingentem corpore ex armis
Dejecit Herminium.*

Iscan. vi. belli Troj. vers. 25.

*tollitque animos celeremque triumphum
Heclore dejecto sperat.*

Vide Gebhard. ad Nepot. Thrasib. cap. iii. & doctos interpretes ad Phaedri lib. ii. fab. i. Deinde etiam Romana princeps & Mediolanensis editio *Galearn.* sed male. *Gala* enim nomen est Africae, ut vel ex Masaniellae patre liquet, cui *Gala* nomen erat, teste Livio lib. xxix. cap. xxix.

v. 470. *Murrum atque Dracen demisit ad umbras*] *Murrum* cum Colonienfi. quod nomen libro secundo etiam inter Saguntinos occurrit. nec aliter Parmensis editus. N. HEINSIUS. *Murrum* etiam omnes antiquissimae editiones. pro *demisit* autem in Puteaneo est *dimisit*. sed non recte. Vide supra ad lib. xi. vers. 142.

v. 473. *Absciso durabant murmura collo*] Idem Colonienfis cum Parmensi libro *absciso collo*, non *abscisso*. N. HEINSIUS. *absciso* etiam Romana princeps, Mediolanensis, Marti Veneta, & Martini Herbiopolitanenses editiones, quod Nicander in Juniano in *abscisso* mutavit. Sic supra lib. iii. vers. 552.

etiam vetustae editiones habent, *abscisa relinquunt Membra gelu.* & plurima MSS. apud Lucan. lib. vii. vers. 628. *Abscisum longe mittat caput*, non *Abscisum*. Duplex autem est verbum: alterum *abscindere*, a primitivo *scindere*, hinc *abscissus* & *abscidit* media brevi: alterum *abscidere*, a praepositione *ab* & verbo *caedere*, unde est *abscisus* & *abscidit* media producta; pro quo & *abcidit* & *abscisus* reperitur; compositum ex *ab* & *caedo*. apud Lucan. lib. vi. vers. 472. *de rupe pependit Abcisa fixus torrens.* ita plurima Milla, non *Abscissa*, quod vulgo circumfertur. Vide Gifanii observ. in ling. Lat. voce *Abscisus*, Joann. Rhodium ad Scribon. Larg. compos. 100. N. Heinsium ad Valer. Flacc. lib. i. vers. 827. ad Siliu lib. vii. vers. 642. ad Prudentii Apotheos. vers. 945. Gronov. ad Livii lib. xlii. cap. v. ad Senec. Phoeniss. vers. 194. & Munker. ad Fulgent. i. Mythol. cap. ii. *absciso* autem Dranci collo durabant murmura, ut apud Senec. in Thyest. vers. 727.

colla percussa amputat:

Cervice caesa truncus in pronium ruit;

Querulum cucurrit murmure incerto caput.

& Iscan. v. belli Troj. vers. 253.

ipsa supremis

Vix nondum defuncta sonis exile susurrat,

Ultor ubi Aeacide.

Nec longe hinc abeunt illa, quae supra habemus lib. iv. vers. 173.

At sonus, extrema morientis susus ab ore,

Flacc.

- Avulsa parte inguinibus caussaue pericli,
 490 Enatat intento praedae fiber avius hoste.
 Impiger occultis Poenus postquam abditur umbris,
 Saxolae fidens silvae, majora petuntur
 Rursus bella retro, & superari certior hostis.
 Pyrenes tumulo clipeum cum carmine figunt,
 495 HASDRUBALIS SPOLIUM GRADIVO SCIPIO VICTOR.
 Terrore interea posito trans ardua montis
 Bebrycia populos armabat Poenus in aula,
 Mercandi dextras largus, belloque parata
 Prodigere in bellum facilis. praemissa feroces
 500 Augebant animos argenti pondera & auri,
 Parta metalliferis longo discrimine terris.
 Hinc nova complerunt haud tardo milite castra
 Venales animae, Rhodani qui gurgite gaudent,
 Quorum serpit Arar per rura pigerrimus undae.
 505 Jamque, hieme affecta, mitescere coeperat annus.
 Inde, iter ingrediens rapidum per Celtica rura,
 Miratur domitas Alpes, ac pervia montis
 Ardua, & Herculeae quaerit vestigia plantae,
 Germanique vias divinis comparat ausis.
 510 Ut vero ventum in culmen, castrisque resedit
 Hannibalis, Quos Roma, inquit, quos altius, oro,

Attollit

Flexa pererravit motis jam cornua Labris.

ubi vide, quae notavi.

v. 483. *Volans palantia linquit Agmina*] volens scripti. optime. Diximus jam libro xi. vers. 445. N. HEINSIUS.

v. 487. *Provideras*] *providet* Colonienfis. N. HEINSIUS.

v. 489. *Avulsa parte inguinibus caussaue pericli*] Praeter auctores plurimos, quos Dausquejus laudavit, idem testatur auctor fab. Aesopic. fab. xxxiiii. eoque alludit Tertull. i. advers. Marcion. cap. i. *Quis tam castrator carnis castor, quam qui nuptias abstulit?* Plurimi tamen fabulam esse docuerunt. Vide Gefneri lib. i. Animal. in Castore pag. m. 338.

v. 491. *Additur umbris*] *abditur* malim. confirmat editio Parmensis. initio libri sequentis,

Abditus ut silva, stabulis cum cessit ademptis.

✱ sic Interpres. N. HEINSIUS. Pariter etiam habet editio Raphaelengii. Ita saepe alibi peccatur. vide supra ad lib. vi. vers. 394. & lib. xi. vers. 14.

v. 497. *Bebrycia populos armabat Poenus in aula*] Supra lib. iiii. vers. 423.

Possessus Baccho saeva Bebrycis in aula.

ubi vide, quae notantur.

v. 498. *Mercandi dextras largus*] *dextras* est. milites. vide supra ad lib. xiv. vers. 239.

v. 499. *Praemissa feroces &c.*] *promissa* feroces Putaneus. nil mutato. N. HEINSIUS. Perperam

etiam Romana princeps & Mediolanensis editio *promissa*. Livius lib. xxvii. cap. xix. *Hasdrubal, jam antequam dimicaret, pecunia rapta, elephantisque praemissis, quorum plurimos poterat de fuga excipiens, praeter Tagum flumen ad Pyrenaeum tendis.* Vide etiam Dausquejum hoc loco.

v. 503. *Venales animae, Rhodani qui gurgite gaudent*] *Oi μίτ' ἄγοι*, qui latrones antiquitus: *Latrones* enim eos antiqui dicebant, qui conducti militabant, *ἐπὶ τῆς λατρείας*. D. HEINSIUS. Celtis Gallicusque auctor hic infestus est, Livii, arbitror, imitatione. Ita mox vers. 722. *Avertit patrius gentem pavor.* BARTHIUS lib. xxii. Advers. cap. viii. Putaneus codex *animae, quae gaudent*. Sed necesse non est. vide supra ad lib. x. vers. 307.

v. 505. *Hieme affecta mitescere coeperat annus*] *affectus* propemodum consumtus est. vide A. Gellium lib. iiii. cap. xvi. BARTHIUS lib. xxii. Advers. cap. vii. *affecta hiems* est pene finita, ad finem vergens, non tantum coepta, ut volebat Hadrian. Cardin. de Sermone Latino. Gellius iiii. Noct. Attic. cap. xvi. *Favorinus mihi ait, περιτομὴν ἰναυρὴν non confecto esse anno, sed affecto: in qua resusus est verbo non vulgaris significationis. Affecta enim, sicut M. Cicero & veterum elegantissimi locuti sunt, ea proprie dicebantur, quae non ad finem ipsum, sed proxime finem progressa deductae erant. Hoc verbum ad hanc sententiam in Ciceronis oratione fuit, quam dixit de provinciis consularibus. Nonius Marcell. Profliga.*

Ecece 3

re.

- Attollit muros, qui post haec moenia, fratri
 Viſta meo, ſtent incolumes? ſit gloria dextrae
 Felix tanta precor: neve uſque ad ſidera adiffe
 515 Invideat laevus nobis Deus. agmine celſo
 Inde alacer, qua munitum declivis ab alto
 Agger monſtrat iter, properatis devolat armis.
 Non tanto ſtrepuere metu primordia belli:
 Nunc geminum Hannibalem, nunc jaſtant bina coire
 520 Hinc atque hinc caſtra, & paſtos per proſpera bella
 Sanguine ductores Italo conjungere Martem,
 Et duplicare acies; venturum ad moenia curſu
 Hoſtem praecipiti, & viſurum haerentia porta
 Spicula, Eliſſaeis nuper contorta lacertis.
 525 His ſuper infrendens ſic ſecum Oenotria tellus:
 Tantone, heu Superi! ſpernor contemta furore
 Sidoniae gentis, quae quondam ſceptra timentem
 Nati Saturnum noſtris conſidere in oris,
 Et regnare dedi? decima haec jam vertitur aeſtas,
 530 Ex quo proterimur: juvenis, cui ſola ſuperſunt
 In Superos bella, extremo de litore rapta
 Intulit arma mihi, temeratiſque Alpibus ardens
 In noſtros deſcendit agros. quot corpora texi
 Caeforum, ſtratis toties deformis alumnis!
 535 Nulla mihi floret baccis felicibus arbor;
 Immatura ſeges rapido ſucciditur enſe;
 Culmina villarum noſtrum delapſa feruntur

In

re verbum peſſimum ad uſum trahi coeptum eſt. Nam cum ſit Proſtigatum perditum & ad interneconem adductum; nunc perfectum ſolutum aut aedificium, aut aliquid utile inceptum, dicendum putant, cum Affectum dici debeat, non Proſtigatum. quae Nonius deſcripſit ex Gellii xv. Noct. Att. cap. v. & per virum Ceſt. berrimum Jac. Gronovium, quod ad ſignificationem vocis proſtigare, erroris conviſta ſunt. De hoc uſu vocis affectus vide etiam Giſan. Obſerv. in ling. Latin. ea voce.

v. 514. Neve uſque ad ſidera adiffe] Forte neu quisquam ad ſidera adiffe. N. HEINSIUS.

v. 516. Munitum monſtrat iter] Propria eſt locutio munire viam. Cicero pro Milon. cap. vii. Perinde quaſi Appius ille caecus viam muniverit, non qua populus uteretur, ſed ubi impune ſui poſteri latrocinaſentur. Livius lib. ix. cap. xxix. Memoriae tamen feliciter ad poſteros nomen Appii, quod viam munivit, & aquam in urbem duxit. lib. xxvii. cap. xxxix. Per munita pleraque tranſitu ſtratis, quae antea in via fuerant, ducebat. in epitom. lib. xx. C. Flaminii ceſſor viam Flaminiam munivit. Quinctil. iii. Inſtit. Orat. cap. i. Plurimi auctores quamvis eodem tenderent, diverſas tamen vias munierunt, atque in ſuam quiſque duxit ſequentes. ubi editiones

nonnullae invenerunt legunt, cum pro vulgata lectione ſtent codices ſcripti. Titulus etiam eſt in Codicis Theodoſiani libro xv. de itinere muniendo, ubi haec locutio frequenter occurrit.

v. 520. Per proſpera bella] belli maluerim, ut ſaepe ſcriptores. quamvis & vulgata lectio non prius damnanda. N. HEINSIUS. Ita proſpera rerum ſupra lib. iv. verſ. 501. animos ſtimulabant proſpera rerum. fortuita, ſubita belli apud Tacitum paſſim obvia. vide N. Heinfium ad Claudiani bell. Gildon. verſ. 103. Sed cum libri priſci nihil mutant, & belli mox praecerſerit, vulgatam ſcripturam ſervarem. Ita Silius ſupra lib. vii. verſ. 13.

Libyae ſinem inter proſpera bella Vincendi ſtatuit.

v. 523. Haerentia portae] porta ſcripti & Parmenſis editio. N. HEINSIUS. Ita & Romana princeps & Mediolanenſis editio.

v. 529. Decima jam haec vertitur aeſtas] haec jam vertitur cum Puteane. N. HEINSIUS. haec jam vertitur etiam editio D. Heinfii & Rapheingii. vulgata ſcriptura in metrum impingit.

v. 534. Caeforum heu ſtratis] ro heu codices ſcripti non agnoſcunt, nec Parmenſis editio. N. HEINSIUS. Eadem vocula exſulat etiam ab omnibus

ant

- In gremium, foedantque suis mea regna ruinis.
 Hunc etiam, vastis qui nunc sese intulit oris,
 540 Perpetiar, miseras quaerentem exurere belli
 Reliquias? tum me scindat vagus Afer aratro,
 Et Libys Aufoniis commendet semina fulcis,
 Ni cuncta, exsultant quae latis agmina campis,
 Uno considerim tumulo. dum talia versat,
 545 Et thalamos clausit nox atra hominumque Deumque,
 Tendit Amyclaei praeceptis ad castra nepotis.
 Is tum, Lucanis cohibentem finibus arma,
 Poenum vicini servabat cespite valli.
 Hic juvenem aggreditur Latiae telluris imago:
 550 Clausorum decus, atque erepto maxima Romae
 Spes Nero Marcello, rumpe, atque expelle quietem.
 Magnum aliquid tibi, si patriae vis addere fatis,
 Audendum est, quod, depulso quoque moenibus hoste,
 Victores fecisse tremant. fulgentibus armis
 555 Poenus inundavit campos, qua Sena relictum
 Gallorum a populis servat per secula nomen.
 Ni propere alipedes rapis ad certamina turmas,
 Serus deletae post auxiliabere Romae.
 Surge, age; fer gressus. patulos regione Metauri
 560 Damnavi tumulis Poenorum atque ossibus agros.
 His dictis abit, atque abscedens visa paventem
 Attrahere, & fractis turmas propellere portis.
 Rumpit flammato turbatus corde soporem,
 Ac supplex, geminas tendens ad sidera palmas,

Tellurem

ante Nicandri Juntinam editionibus, in qua primum comparuit, & hinc in cunctis aliis. Versu frequenti autem in Oxoniensi codice, & editione Romana principe ac Mediolanensi *basis*, non *bacis*. Vide supra ad lib. viii. vers. 134.

v. 538. *Mea regna*] Forte *mea terga*. N. HEINSIUS.

v. 539. *Nunc etiam*] *Hunc etiam* ex Colonienfi: & sic Gronovius ad Senecae Phoeniss. vers. 560. Praeterea interrogationis nota hic locus erigendus. N. HEINSIUS. Soliti fuerunt librarii literas *H* & *N*, praesertim si initiales versus forent, permiscere. vide supra ad lib. vi. vers. 580.

v. 540. *Miseras quaerentem exurere belli Reliquias*] *Reliquiae belli* hic erunt ea, quae mihi bella reliquerunt, reliqua fecerunt. Vide tamen, an non praestiterit *exurere bello Reliquias*. De hac locutione *exurere bello* supra vide ad lib. viii. vers. 274.

v. 545. *Et thalamos clausit nox atra hominumque Deumque*] Non invenusta descriptio ingruentis noctis, cui similem in Euripide locum legere memini. *thalami Deorum* vel ex Homero noti. BARTHIUS lib. xxi. Advers. cap. viii. In Oxoniensi & Puteaneo Misto erat *Deumque hominumque*.

v. 552. *Magnum aliquid tibi audendum est, quod*

depulso &c.] Est ex Livio lib. xxvii. cap. xliii. *Audendum ac novandum aliquid improvisum, inopinatum; quod coeptum non minorem apud cives, quam hostem, terrorem faceret; perpetratum in magnam laetitiam ex magno metu verteret.*

v. 558. *Deletae Romae*] *dilectae* Puteaneus. non audio. Infra paullo post, *cui maxima gloria cedat Urbis deletae*. lib. xvi. *deleta gentilis pube catervae*. &, *deturque potestas, Orat, delendae Karthaginis*. lib. xvii. *claro deleta est Marte Saguntus*. Plura lib. ix. vers. 39. Mox *Metauri* Colonienfis. dictum lib. vii. vers. 486. N. HEINSIUS. Propert. lib. ii. eleg. v. vers. 5.

Nec quae deletas potuit componere Thebas.

ubi plura vide apud optimum Broekhus. Saepe autem culpa librorum voces *deletus* & *dilectus* commutantur. vide supra ad lib. ix. vers. 39. *Metauri* autem Colon. codex, non *Metauri*. vide ad lib. iv. vers. 187.

v. 561. *Ascendens visa paventem Attrahere*] Melius erit *abscedens*. MODIUS Novant. Lektion. epist. iv.

v. 564. *Tendens ad sidera palmas*] Hemistichium est Nasonianum ex ix. Metam. vers. 174.

— — caeca

- 565 Tellurem Noctemque, & coelo sparfa precatur
 Astra, ducemque viae tacito sub lumine Phoeben.
 Inde legit dignas tanta ad conamina dextras.
 Quaque jacet superi Larinas accola ponti,
 Qua duri bello gens Marrucina, fidemque
- 570 Exuere indocilis sociis Frentanus in armis.
 Tum, qua vitiferos domitat Praetutia pubes,
 Laeta laboris, agros, & penna, & fulmine, & undis
 Hibernis, & Achaemenio velocior arcu
 Evolat. hortator sibi quisque; Age, perge, salutem
- 575 Ausoniae ancipites Superi, &, stet Roma cadatne,
 In pedibus posuere tuis, clamantque, ruuntque.
 Hortandi genus acer habet praecedere ductor.
 Illum augent cursus annisi aequare sequendo,
 Atque indefessi noctemque diemque feruntur.
- 580 At Roma adversi tantum mala gliscere belli
 Accipiens, trepidare metu, nimiumque Neronem
 Speravisse queri, atque uno sibi vulnere posse
 Auferri restantem animam. non arma, nec aurum,

Nec

caecaque medullis

Tabae liquefactis, tendens ad sidera palmas.

Vide mox infra ad vers. 640.

v. 566. *Ducemque viae tacito sub lumine Phoeben*] Exprimit illud Maron. 11. Aen. vers. 255. *tacitae per amica silentia lunae*. Cum autem hic Silius *lumen tacitum lunae*, eamque *ducem viae* memorat, patet lunam tum luxisse, adeoque male viros doctos *tacitae lunae silentia* apud Maronem noctem illunem exponere. nihil aliud enim ea locutione indicare voluisse videtur, quam temporis nocturni descriptionem, quo omnia solent silere; quemadmodum contra tempore diurno inquieta & clamorosa esse. Ita *silentia noctis & nox silens* apud poetas ubique obvium pro nocte. Silius lib. v. vers. 2.

*perque alia silentia noctis**Silvarum anfractus caecis insiderat armis.*

lib. viii. vers. 640. *vallum rabidae sub nocte silenti irrupere ferae*. lib. xvii. vers. 180. *arderent cum bina in nocte silenti Castra*. atque ita Ovidius, Seneca, Statius, & alii passim. *tacentes tenebrae* est apud Quintil. Declam. x. pag. 176. *Jam totam domum ac familiam quies prima sopor erat, & tacentibus tenebris venerat tempus dulcissimum matri*. Eodem modo ergo Virgilius etiam *tacitae lunae silentia* pro nocte posuit. Non alio sensu hunc locum Maronis capendum quidam etiam docuerunt. vide Lud. de la Cerda ad dictum locum.

v. 573. *Achaemenio velocior arcu*] Legendum est *Achaemenio arcu*. MODIUS Novant. Lect. epist. iv.

v. 575. *Stet Roma, cadatne, In pedibus posuere tuis*] Claud. in bell. Gild. vers. 460.

Aut ruet in vestris, aut stabit Roma laertis.

v. 578. *illum augent, cursus adnixa aequare sequendo*] *adnixa* in scriptis. Praeterea scribendum *illum ardent*, vel, ut propius insistamus scriptaelectioni, *illum urgent aequare*. N. HEINSIUS. *adnixa*, pro *adnixa*, etiam Romana princeps, Mediolanensis, & Marfi editiones. vide supra ad lib. 11. vers. 123. & lib. x. vers. 179. Deinde vulgatum *augent* commode satis hoc sensu capi potest: milites, adnixa aequare sequendo praecedentem ducem, augent cursus: ut nihil videatur mutandum.

v. 580. *Tantum mala gliscere belli*] *tantum & mala* scripti. N. HEINSIUS.

v. 581. *Nimiumque Neronem Speravisse*] Fonte *Spiravisse*. N. HEINSIUS. Ita saepe in vetustis membranis turbatur. vide infra ad lib. xvii. vers. 541. Sed & recepta lectio non contemnenda.

v. 584. *Nec, quem fundant, superesse cruorem*] *quem fundant* opinor. ipsa videlicet Roma quod effundat sui cruoris, nil superesse. quomodo & in Oxonio fuisse videtur. N. HEINSIUS.

v. 585. *Scilicet Hasdrubalem invadant, ad proelia soli Hannibali satis esse nequit*] *Locus est de trepidatione Romanorum, cum Nero, ipsi Hannibali impar, castra, quae ei adversa habebat, cum potiore exercitus parte reliquisset, ut se Livio Salinatori conjungeret, & ita opponeret Hasdrubali, qui in Italiam jam irruerat, ut frater Hannibalis copiis suas misceret, sed qui locus tum demum melius habebit, cum ita perscribetur,*

Scilicet Hasdrubalem invadat, qui ad proelia soli Hannibali satis esse nequit.

Emendationis ratio clara est. MODIUS Novant. Lectio. epist. iv. *Hasdrubalem invadat, qui ad proelia soli* est vera lectio, & edita Lugduni Batavorum

- Nec pubem, nec, quem fundant, superesse cruorem.
 585 Scilicet Hasdrubalem invadat, qui ad proelia soli
 Hannibali satis esse nequit? jam rursus, ubi arma
 Avertisse suo cognovit devia vallo,
 Haesurum portis Poenum: venisse, superbo
 Qui fratri ceter, cui maxima gloria cedat
 590 Urbis deletae: fremit amens corde sub imo
 Ordo Patrum, ac magno interea meditatur amore
 Servandi decoris, quonam se fine minanti
 Servitio eripiat, Divosque evadat iniquos.
 Hos inter gemitus obscuro noctis opacae
 595 Succedit castris Nero, quae conjuncta feroci
 Livius Hasdrubali vallo custode tenebat.
 Belliger is quondam, scitusque accendere Martem
 Floruerat primo clarus pugnator in aevo.
 Mox falso laesus non aequi crimine vulgi,
 600 Secretis ruris tristes absconderat annos.
 Sed, postquam gravior moles terrorque periclo
 Poscebat propiore virum, revocatus ad arma

Tot

vorum, & a Dausquejo proposita, & a Msto Anglicano confirmata. BARTHIUS lib. ix. Advers. cap. xvii. Repone ex Colonienfi *invadat, qui ad proelia soli Hannibali satis esse nequit.* Adde interrogationis notam. ita & Interpres conjecerat, & post illum Barthius. N. HEINSIUS.

v. 590. *Fremis amens corde sub uno Ordo Patrum*] Locus tum demum melius habebit, cum perscribetur *corde sub imo.* Emendationis ratio clara est. MODIUS Novant. Lction. epist. iv. Consensum in timore Patrum describens, audaciâ Neronis, ait, *fremis amens corde sub uno.* Ita enim scribendum ex Msto, non *imo*, quod supponunt alii. BARTHIUS lib. ix. Advers. cap. xvii. *sub imo* cum Modio ex Colonienfi libro. Obstrepit Interpres, & Interpreti blanditus Barthius. sed non audio. N. HEINSIUS. *corde sub imo* est etiam in Romana principe, Parmensi, Mediolanenfi, & Marfi Veneta prima editione, qui tamen in commentariis ut & Veneta secunda *corde sub uno* perperam agnoscit. sic Virgil. x. Aeneid. vers. 464.

*Audiit Alcides juvenem, magnumque sub imo
 Corde premit gemitum.*

Valer. Flacc. lib. v. vers. 36. *sed pectore ductor ab imo
 Talia voce gemit.* Vox *imus* saepissime alibi in *unus* transit. In lapide apud Gruter. pag. mclxiv. inscr. 7.

HANC. AVTEM. FIDEI. SEDEM. CON-
 STRUXIT. AB. VNO.

Ita nunc editur. sed puto in lapide fuisse AB. VMO, id est, *imo*, ex quo minus attentus descriptor fecit *uno. construxit ab imo* autem, ut *vertere ab imo* apud Maron. v. Aen. vers. 810.

— *cuperem cum vertere ab imo*

Struxta meis manibus perjuræ moenia Trojae.

Plura ejusdem peccati exempla vide apud Pierium ad Maron. ii. Aeneid. vers. 450. Scalig. de Manil. lib. i. vers. 30. Commentatores ad Petron. Satyr. cap. xxx. N. Heinsium ad Sili lib. iv. vers. 312. lib. xiii. vers. 327. ad Claudiani Consul. Olybr. & Prob. vers. 84. ad Nason. epist. xx. Heroid. vers. 41. contra etiam non raro librarii vocem *unus* in *imus* mutarunt. vide supra ad lib. v. vers. 112.

v. 597. *Belligeris quondam*] Scribo ex fide vetusti codicis *Belliger is quondam.* MODIUS Novant. Lction. epist. iv.

v. 599. *Mox falso laesus non aequi crimine vulgi*] Quasi scilicet praedam non aequaliter militibus distribuisset, teste Frontino iv. Strateg. cap. i. §. 45. *M. Salinator Consularis damnatus est a populo, quod praedam non aequaliter dividerat militibus.*

v. 600. *Secretis ruris tristes absconderat annos*] Scribo ex fide vetusti codicis *Secretis ruris.* MODIUS Novant. Lction. epist. iv. *Secretis ruris* ex scriptis exemplaribus cum Modio. hic denuo odiosus est interpres. N. HEINSIUS. Ovid. i. Metam. vers. 594.

Praefide tuta Deo nemorum secreta subibis.

Ita *secretum rus* est apud Aufon. epist. x. vers. 31.

Dulcia secreti repetantur ut otia ruris.

& *secretus ager* apud Avien. Descript. orb. vers. 1037.

— *per inhospita cujus*

Aequora secreto vitam protraxerat agro.

Simili locutione *tuta oppidi*, quod Horatio astruxit Eruditissimus Bentlej. ad lib. i. od. i. vers. 16.

v. 602. *Revocatus ad arma &c.*] Exprobrat Romae Sidon. Apoll. saepe eam necesse habuisse requirere

Ffff

Tot caesis ducibus, patriae donaverat iram.

At non Hasdrubalem fraudes latuere recentum

605 Armorum, quamquam tenebris nox texerat astus.

Pulveris in clipeis vestigia visa movebant,

Et properi signum accursus, sonipesque, virique

Substricti corpus, bis clarum buccina signum.

Praeterea gemino prodebant juncta magistro

610 Castra regi. verum, fratri si vita superfit,

Qui tandem licitum socias conjungere vires

Consulibus? sedenim solum (dum vera patefcant)

Cunctandi restare dolum; Martemque trahendi.

Nec

quirere operam eorum, quos damnarat, & inter alia etiam hoc Livii Salinatoris exemplo usus est *carm.* II. *vers.* 530.

— miseroque tumultu

Pelle prius, quos victa petas: si ruperit Alpes

Poenus, ad afflictos condemnatosque recurre.

Improbis ut rubeat Barcina clade Metaurus,

Multatus tibi Consul agat: qui, millia fundens

Hasdrubalis, rutilum sibi cum fabricaverit ensen,

Concretum gerat ipse caput.

v. 603. *Patriae devoverat iram*] *donaverat* cum Colonienfi Modius, hoc est, remiserat. Nos hunc loquendi modum pluribus illustramus ad Nafonem *Arte Amatoria* III. *vers.* 85. infra, *teloque instare sequaci, Nec donare fugam.* & mox magis apposite,

— quot funera Poenis

Donarunt pravi suffragia tristia campi.

N. HEINSIUS. Silius lib. II. *vers.* 325.

Quantum, heu! Karthago donat tibi sanguinis

Hannon.

Ovid. II. ex Ponto *epist.* VII. *vers.* 51.

Culpa gravis precibus donatur saepe suorum.

Lucan. lib. IX. *vers.* 1090.

Poenae fugae Ptolemaeus erat: sed parcimus annis,

Donamusque nefas.

Senec. Oedip. *vers.* 999.

— quis Deus tandem mihi

Placatus atra nube perfundis caput?

Quis scelera donat?

Statius VII. Theb. *vers.* 557.

An suspectus ego? abscedo, & mea vulnera dono.

Livius lib. VIII. cap. xxxv. *Noxae damnatus donatur populo Romano, donatur tribunitiae potestati.* Cicero v. ad *famil. epist.* IV. *Inimicitias ut Reip. donares, te vicisti.* ubi vide, quae magnus Graevius notavit, & quae à πᾶν Gronov. ad Senec. *Phoeniss.* *vers.* 235. & 456. & ad Medeam *vers.* 1015. Marfus, qui devoverat in Silii contextu edidit, in commentario tamen *donaverat* legit.

v. 604. *Fraudes latuere recentum Armorum*] *repentum* malim, pro *repentinorum*. N. HEINSIUS. Ita *repens* supra est lib. III. *vers.* 320.

— repensque

Castra quasit clamor permixtis dissena linguis.

lib. X. *vers.* 396.

Clamor saepe repens, & saepe silentia.

vers. 577.

— repens crepansibus undique flammis

Aethereas anima exsultans evasis in auras.

lib. XIII. *vers.* 316.

Ecce repens tacito perrupit pectora sensu

Religio.

Solent autem ita saepe peccare librarii. Vide Car- rion. ad Valer. Flacc. lib. II. *vers.* 91. N. Heinf. ad Claud. I. in Eutrop. *vers.* 412. ad Nafon. XII. *Me- tam.* *vers.* 61. ubi hanc vocem latius illustrat, Bar- thium ad Statii v. Theb. *vers.* 692. & Bosch. ad Pe- tron. Satyr. cap. cxxii.

606. *Pulveris in clipeis vestigia visa movebant*] Scri- bo ex fide vetusti codicis *movebant*. MODIUS No- vant. *Lection.* *epist.* IV. *movebant* cum Colonienfi Modius. bene. *manebant* Puteaneus. N. HEIN- SIUS. *movebant* etiam codex Oxoniensis, quod Silio jam olim vindicavit vir Illustrissimus ad Na- fon. III. *Fastor.* *vers.* 757. Saepe librariorum haec verba confudisse supra docui ad lib. II. *vers.* 273.

v. 607. *Et prope signum ad cursum*] Ex Mito An- glicano legendum *Et prope signum accursus*. BAR- THIUS lib. IX. *Advers.* cap. xvii. *Et prope signum accursus* idem ex iisdem membranarum Modius, uti Barthius quoque. N. HEINSIUS. Veram Silio manum recte huc revocarunt viri docti, & cum il- lis Dausquejus. de voce *accursus* vide N. Heinf. ad Silii lib. X. *vers.* 201. & ad Nafon. III. *Fast.* *vers.* 757. ubi Silio vindicavit *Id prope signum accursus* pari modo *atcurfu*, pro *ad cursum*, in gustu ad Statii VI. Theb. *vers.* 511. emendabat à πᾶν Gronovius. *prope accursus*, ut *prope pugna* supra lib. IX. *vers.* 267. *propeae describit munera pugnae.* ita malebat N. Heinf. pro *propeae describit.* *subitus accursus* est apud Valer. Max. lib. VI. cap. VIII. ex. 6. *Si quis ante oculos ponere velit subitum militum accursum.*

v. 607. *Sonipesque virique Substricti corpus, bis cla- rum buccina signum*] Colonienfis,

Stricti corpus, bis clarum quoque buccina signum.

Forte,

Substricti corpus, clarum quoque buccina signum.

bis

Nec consulta fugae segni formidine differt.

615 Nox, somni genetrix, mortalia pectora curis
Purgarat, tenebraeque horrenda silentia alebant:
Erepat, suspensa ferens vestigia, castris,
Et muta elabi tacito jubet agmina passu.
Illunem nacti per rura tacentia noctem

620 Accelerant, vitantque sonos: sed percita falli
Sub tanto motu tellus nequit, implicat actas
Caeco errore vias, umbrisque ferentibus arto
Circumagit spatio sua per vestigia ductos.
Nam, qua curvatas sinuosis flexibus amnis

Obliquat

bis cecinisse videlicet, quod ex Livio jam illustravit Interpres. N. HEINSIUS.

v. 612. *Dum vera patefunt] patefiant ex Colonienfi.* N. HEINSIUS.

v. 617. *Erepat, suspensa ferens vestigia, castris] Eripuit* Parmensis. *Erepat* optime Colonienfis, quod occultam & tacitam Neronis expeditionem eleganter exprimit. Reddendum & Lucano id verbum lib. 111. vers. 595.

Dum cupit in sociam Gyareus irrepere puppim, Excipit immissum suspensa per ilia ferrum.

Ita conjeceram scribi illic oportere, cum postea eam scripturam a duobus vetustis exemplaribus inveni confirmatam. vulgati perperam *erumpere*. N. HEINSIUS. *Eripit* codex Oxonius, quam proxime verum. recte enim Illustrissimus Heinſius *Erepat* ex membranis Agrippinatus restituit, ut notet Silius, Hadrubalem tacite ac clam castris excessisse. Pari modo supra peccatum existimat etiam Heinſius lib. 1111. vers. 332.

Ac parva erumpunt rubicunda cornua fronte.

ubi *erumpunt* mavult. Tacitam autem Hadrubalis fugam eleganter etiam exprimit per *suspensa ferens vestigia*, id est, vestigia provide & cum cura movens, ne sonitum edant. Terent. in Phorm. act. v. scen. vi. vers. 26. *Hoc ubi ego audivi, ad fores suspensio gradu placide ire perrexi.* Auctor Ceiris vers. 12.

Tum suspensa levans digitis vestigia primis.

Ovid. vi. Fast. vers. 337.

furtimque accedere tentat,

Et fert suspensos, corde micante, gradus.

Senec. Praefat. 1. Controv. non longe a fine, *Necesse est, me, per spinosum locum ambulantiem, suspensos pedes ponere.* Quinct. Declam. 1. pag. 7. *Gradu suspensa ponere certa vestigia.* Declam. 11. pag. 30. *Vestigia plura semper errantium, quae non valent suspensis praetentatisque gressibus librare corpus.* Ammian. Marcell. lib. xiv. cap. 11. *Per anchoralia quadrupedo gradu repentes, seseque suspensis passibus injectantes in scaphas, eisdem nihil opinantibus assisiebant.* Appul. 111. Metam. pag. 57. *Ad illud interius cubiculum suspensio & in sono vestigio me perducit.* ubi plura vide apud Primum. Eodem modo *suspensam manum* dixit

Quinctil. Declam. 1. pag. 12. *Tu non cogitas, quem admodum suspensa manu sonantem blande cardinem flectas.* Vide etiam Gebhard. ad Tibull. lib. 1. eleg. 11. vers. 20. *suspensa vestigia* ipse Silius vers. seq. per *tacitum passum* exponit.

v. 619. *Illunem nacti] noctem illunem ἀστέρων, γκρομήνιον,* Homerus. D. HEINSIUS. *Illunem noctem* bene Colonienſis cum editione Parmenſi. & sic parens meus. nos plura ad Valer. Flaccum. N. HEINSIUS. Codex Oxon. cum editionibus Romana principe, Mediolanenſi, & Marſi Veneta priore *In lumen*. Sed optime viri docti *Illunem* emendarunt. Graecis est *ὄζ ἀστέρων*, ut apud Anacr. carm. 111.

Βεῖχομαι δὲ, καὶ ἀστέρων

Κατὰ νύκτα περιλάμπωμι.

Pluvia vero madeo, & illunem per noctem erro. Pefſime vulgo in Silio *Illumen* & *Illunem* circumferuntur.

v. 620. *Accelerant, vitant socios] vitant socios,* inquit Interpres, eos puta, qui relictis signis passim se quieti per campos dederant. Interpretatio fatis expedita, sed quae male memor videatur disciplinae militaris, cujus jure hi non tantum vitarentur, sed in saporem perpetuum collocarentur. Nimirum legendum esse *vitantque sonos*. MODIUS Novant. Lection. epiit. iv. *vitantque sonos* Modius. in Mſto *vitant socios*, ut & in vulgatis. Lege *vitant sonitus*. BARTHIIUS lib. 1x. Advers. cap. xvii. *vitantque sonos* ex Colonienſi Modius. vere omnino, & confirmant sequentia. definat igitur argutari Interpres. Barthius *vitant sonitus*: nam in Oxonio *socios*, ut in vulgatis. N. HEINSIUS.

v. 624. *Curvatas sinuatis flexibus amnis Obliquat ripas] sinuosis flexibus* Colonienſis, quod praestat, uti monitum est a nobis ad Claudian. vi. Consul. Honor. vers. 175. N. HEINSIUS. *sinuatis flexibus*, ut supra lib. 11. vers. 172.

Averso rapitur sinuata per aequora currum. lib. xv. vers. 173.

Hinc legit Ausonius sinuatos gurgite ductor

Anfractus pelagi.

sinuosis autem ex Mſto praefert Heinſius. Plin. v. Hist. Nat. cap. xxix. *Amnis Maeander ita sinuosus flexibus,*

Ffff 2

- 625 Obliquat ripas, refluxoque per aspera lapsu
In sese redit, hac, casto ducente labore,
Exiguum involvunt frustratis gressibus orbem,
Inque errore viae tenebrarum munus ademtum.
Lux urguet, panditque fugam. ruit acer apertis.
- 630 Turbo equitum portis, atque omnis ferrea late
Tempestas operit campos. nondum arma manusque.
Permixtae, jam tela bibunt praemissa cruorem.
Hinc, iussae Poenum fugientem sistere, pennae
Dictaeae volitant; hinc lancea turbine nigro
- 535 Fert letum cuicumque viro, quem prenderit ictus.
Deponunt abitus curam, trepidique coactas
Constituunt acies, & spes ad proelia vertunt.
Ipse inter medios (nam rerum dura videbat)
Sidonius ductor, tergo sublimis ab alto
- 640 Quadrupedantis equi, tendens vocemque manusque,
Per decora, extremo vobis quaesita sub axe,
Per fratris laudes oro, venisse probemus.

Germanum

flexibus, ut saepe credatur reverti. Servius ad Maron. v. Aen. vers. 251. *Erat in chlamyde flexuosa & in se rameabilis purpura in modum Maeandri, fluminis Cariae provinciae, qui sinuosus est.* Virgil. i. Georg. vers. 244.

Maximus hic flexu sinuoso elabitur anguis.

Valer. Flacc. lib. ii. vers. 451. *dum litora blando An- fractu sinuosa legunt.* lib. iii. vers. 277.

Is gemitus toto sinuosa per aequora coelo.

Exprimit autem id supra Silius lib. ix. vers. 227.

— *sinuat qua flexibus undam*

Aufidus, & curvo circum errat gurgite ripas.

v. 625. *Obliquat ripas, refluxoque per aspera lapsu In sese redit*] Pulchrum hoc, nec sine acumine. BARTHIIUS lib. xxii. Advers. cap. viii.

v. 627. *Exiguum orbem*] An *Irriguum*? N. HEINSIUS.

v. 630. *Atque omnis*] *omnes* lege. N. HEINSIUS.

v. 632. *Jam tela bibunt permixta cruorem*] Manifeste corrigendum *praemissa*. MODIUS Novant. Lektion. epist. iv. *praemissa*, Coloniensem secutus, Modius. Interpreti ineptire liberum esto, nam & editio Parmensis *praemissa*, & codex Oxonijs. N. HEINSIUS. *praemissa* etiam Romana princeps, Mediolanensis, & Marfi Veneta prior editio, quod in posteriori perperam in *permixta* mutatum est; pro qua tamen scriptura cum Dausquejo stat etiam Gruter. in append. ad Martialis lib. x. epigr. xii. Saepissime autem ita peccasse librarios supra docui ad lib. vi. vers. 43. Pessime Raphelengius *permixta* edidit.

v. 635. *Quem prendidit ictus*] Manifeste corrigendum *quem prenderis*. MODIUS Novant. Lektion. epist. iv. *quem prenderis ictus* ex eodem codice idem

Modius. bene. nam alterum Latinum non est. N. HEINSIUS. *prenderis* probavit etiam Dausquejus.

v. 637. *Constituunt acies*] Manifeste corrigendum *Constituunt acies*. MODIUS Novant. Lektion. epist. iv. Immo *Constituunt* cum scriptis & Modio. Sic *constituere agmen*, de quo exacte Gtonov. ad Livii lib. xxvii. cap. xvi. N. HEINSIUS. *Constituunt* etiam in Parmensi editione esse, ad marginem Sili vir Illustrissimus notavit. Eodem modo *statuam*, pro *sistam*, N. Heinsius scribendum conjicit lib. viii. vers. 232. Vulgatam lectionem male probat Dausquejus.

v. 638. *Nam rerum dura videbat*] *jubebant* maluerim. N. HEINSIUS. Ita saepe peccatum est in libris priscis. Vide supra ad lib. xiii. vers. 372.

v. 640. *Tendens vocesque manusque*] Maluerim *intendens vocemque manusque*, quam *tendens*. Dixi ad Valer. Flacc. lib. iii. vers. 268. *vocemque* bene scripti, non *vocesque*. N. HEINSIUS. *intendens vocemque manusque*, ut apud Maron. vii. Aen. vers. 513.

Pastorale canis signum, cornuque recurvo Tartaream intendis vocem.

Ovid. vi. Metam. vers. 533.

Intendens palmas, Pro diris, barbare, saetis, Pro crudelis, ait.

Iscan. iii. bell. Troj. vers. 98. *sic voce precantur, Intenduntque manus*. Petron. in Satyr. cap. cxxii.

Intentans cum voce manus ad sidera dixit.

Receptam tamen lectionem non sollicito, quod Silius aliique *tendere vocem, tendere manus* saepe usurparint. supra lib. iii. vers. 532.

Tendentemque manus, atque bospiis arma vocantem.

lib.

- Germanum Hannibalis: Latio Fortuna laborat
Adversis documenta dare, atque ostendere, quantus.
- 645 Verterit in Rutulos domitor telluris Hiberæ,
Suetus ad Herculeas miles bellare columnas.
Forſitan & pugnas veniet germanus in ipſas.
Digna viro, digna, obteſtor, ſpectacula pleno
Corporibus properate ſolo. quicumque timeri
- 650 Dux bello poterat, fratri jacet: unica nunc ſpes,
Et poena & latebris infracto Livius ævo
Damnatum offertur vobis caput. ite, agite, oro,
Sternite ductorem, cum quo concurrere fratri.
Sit pudor, & turpi finem donate ſeneſtæ.
- 655 At contra Nero: Quid ceſſas cluſiſſe labores
Ingentis belli? pedibus tibi gloria, miles,
Parta ingens. nunc accumula coepta ardua dextra.
Heu! temere abducto liquiſti robore caſtra,
Ni factum abſolvit victoria. præcipe laudem.
- 660 Adventu cecidiſſe tuo memorabitur hoſtis.

Parte

lib. vi. verſ. 515. *ſeſſas tendens ad ſidera palmas.* lib. xii. verſ. 590.

Tendentum palmas lacrimantiaque ora parentum. lib. xv. verſ. 564.

At ſupplex geminas tendens ad ſidera palmas. Virgil. v. Aen. verſ. 533.

Ni palmas ponto tendens utraſque Cloanthus. Aen. xii. verſ. 96. *tenditque ad ſidera dextram.* Ovid. vi. Metam. verſ. 358.

Hi quoque vos moveant, qui noſtro brachia tendunt

Parva ſinu. & verſ. 639.

Tendentemque manus, & jam ſua fata vocantem. Senec. in Herc. Oet. verſ. 1695. *tum manus tendens ait.* Virgil. x. Aen. verſ. 667.

Et duplices cum voce manus ad ſidera tendit. Nihil itaque videtur mutandum.

v. 647. *Veniet germanus*] *veniat* Colonienſis. N. HEINSIUS.

v. 648. *Digna viro*] *Scribendum Digna, viri, o.* N. HEINSIUS.

v. 651. *Et pene e latebris infracto Livius ævo*] Ego ita conſtituebam, *Et poena & latebris*, quod eſſet in Miſto *Et poena latebris*. MODIUS Novant. Lection. epiſt. x. Modius *Et poena & latebris*. Optime: ſed melius *Ex poenae latebris*. Seceſſerat Livius plebis injuriis damnatis honoribus. BARTHIUS lib. ix. Adverſ. cap. xvii. *Et poena & latebris* ex Colonienſi Modius. probe. *Ex poenae latebris* Barthius. N. HEINSIUS. Vera lectio etiam Dauſquej. non diſplicuit.

v. 654. *Et turpis finem donate ſeneſtæ*] Ego ita conſtituebam & *turpi finem donate ſeneſtæ*, quod vulgatum *turpis* in membranis in litura cubaret,

meminiſſemque legere apud Virgil. *nec turpi ignoſce ſeneſtæ*. MODIUS Novant. Lection. epiſt. x. *turpi ſeneſtæ* Modius. probe. N. HEINSIUS. Ita & Cerda hic repoſuit in notis ad Maron. iii. Georg. verſ. 96. & Dauſquejus.

v. 655. *Ceſſas cluſiſſe labores*] *cluſiſſe* Puteaneus codex cum Romana principe, Parmenſi, Mediolanenſi aliisque editionibus. Vide ſupra ad lib. vi. verſ. 451.

v. 658. *Adducto rupiſti robore caſtra*] Ego ita conſtituebam *abducto liquiſti robore caſtra*, quod alterum ita faciendum moneret res ipſa, alterum, ut de re taceam, etiam membranaceus codex. MODIUS Novant. Lection. epiſt. x. *liquiſti* cum Colonienſi Modius. bene. idem *adducto robore*. quare cavillatur Interpres? N. HEINSIUS. Tantum abeſt, ut Modius *adducto*, pro *abducto*, reponere voluerit, quod notabat Dauſquejus, & ex eo N. Heiniſius, ut contra *adducto*, quod eo teſte quibuſdam libris infederat, in *abducto* mutarit. *adducto* quidem in nulla inveni editione, exiſtat tamen in notis Petri Marſi, cum in ipſo contextu *abducto* legatur. Perperam autem Puteaneus codex *adductæ* habet. Saepe hae voces in membranis inter ſe commutantur. Vide ſupra ad lib. x. verſ. 18.

v. 659. *Præcipe laudem*] *præcipe* Puteaneus cum Oxonio. eleganter. de quo verbo plura ad Valerium Flaccum lib. iv. verſ. 751. apud noſtrum lib. iv. verſ. 804. ex veteri codice habuimus *virtus præcepta. præcipere limen* lib. xvi. verſ. 338. N. HEINSIUS. Supra lib. vi. verſ. 299.

de ſanguine poenas

Præcepit Tyrio, & præſumpta piaculi mortis. ubi tamen Illuſtriſſimus Heiniſius ex Colon. libro *Percepit* malebat. Virgil. vi. Aen. verſ. 105.

Fffff 3

Omnia

Parte alia, insignis nudatis casside canis,
 Livius: Huc, juvenes, huc me spectate ruentem
 In pugnās. quantumque meus patefecerit ensis,
 Tantum intrate loci; & tandem praecludite ferro

- 665 Jam nimium patulas Poenis grassantibus Alpes.
 Quod ni veloci prosternimus agmina Marte,
 Et fulmen subitum Karthaginis Hannibal adsit,
 Qui Deus infernis quemquam nostrum eximat umbris?
 Hinc, galea capite accepta, dicta horrida ferro
 670 Sancit, &, obtectus senium, fera proelia miscet.
 Illum, per cuncos & per densissima campi

Corpora

Omnia praecepi, atque animo mecum ante peregi.
 Livius lib. vi. cap. v. *Nec, nisi, antequam omnia praecepiant, divisus sit, locum ibi plebi fore.* lib. ix. cap. v. *Omnia tristiora experiundo factura, quam quae praeceperant animis.* lib. x. cap. xxvi. *Tanta laetitia ac gratulatio fuit, ut praeceperetur victoria animis.* lib. xxxi. cap. xxxix. *Nox dieique insequentis pars ad praecepiendum iter Philippo data est.* Curtius lib. iv. cap. iv. *Adeo victoriae non omen modo, sed etiam gratulationem praeceperant.* Vide N. Heins. ad Nafon. epist. xvii. *Heroid. vers. 107.* Gebhard. i. *Crepund. cap. i.* Saepe autem voces capere & praecepere cum vocibus rapere & praeripere commiscetur. vide N. Heins. ad Siliu lib. iv. vers. 98. 804. lib. vi. vers. 210. lib. ix. vers. 33. lib. xiii. vers. 511. lib. xvi. vers. 338. ad Nafon. epist. iiii. *Heroid. vers. 16.* ad viii. *Metam. vers. 243.* & Bentlej. ad Horat. lib. iiii. od. viii. vers. 27.

v. 664. *Tandem praecludite ferro*] Oxoniensis codex cum Romana pricipie, Parmensi, & Mediolanensi editione *tantum praecludite.* sed non audio.

v. 668. *Quis Deus*] *Qui ex scriptis.* monui ad secundam Maronis Eclogam. N. HEINSIUS. Videatur δ πάν Gronov. in Observ. ad scriptores eccles. cap. xxi. & quae supra notavi ad lib. ix. vers. 651.

v. 674. *Rhodaniquē comas intonsa juvenus*] De votiva coma haec accipio, quam tondere, nisi voto peracto, non solebant. eam enim fluvius quod deberent, Rhodano intonsam juventutem tribuit Silius, quam fere in bellum profecturi abiturive vovebant, reduces persolvebant: concludit enim, ut Philostratus, Silius, qui Memnonem intonsum pingit propter vicinum Nilum. Atque hoc quidem inodo haec Siliu accipio. Sic apud Homerum Achilles comam, quam Sperchio, si voti compos domum revertisset, voverat Peleus, infortunio mactatus mortuo Patroclo persolvit, [Il. 4. vers. 144.]

Σπερχίη, ἄλλως σοί γε πατήρ κήσατο Πηλεΐς,
 Κείσῃ με νοήσαντα φίλην ἐς πατρίδα γαίαν,
 Σοὶ τὴ κόμας ἀρείων, ρέξην θ' ἱερὰς ἱκατόμβας.
 Quem Homeri locum alludit doctissime Papinius

[lib. iiii. silv. iv.]

*Huic & purpurei cedat coma saucia Nisi,
 Et quam Sperchio tumidus donabat Achilles,
 Ipsi cum primum niveam praeserpere frontem
 Decretum est, humerosque modo nudare nitentes.*

qui locus valde corruptus. scribo autem vocisunius transpositione *nodoque humeros nudare nitentes.* quid sit in coma *nodus facer* supra docuimus. Haec comarum sacrificia, ut ita dicam, & primitias θάλασσι κομῶν dixit eleganter Nonnus [lib. iiii. vers. 343.]

— ἀρτιθάλας γὰρ

Ἰὼς ἱμὸς λιπόπατρες, ὅτι χυνοὶ ἱκανοὶ ἰσθλῶν,
 Δάρεται δ' Ἰδαίης μετακίοντο τέλειον ἀροῖον,
 Καὶ Φρυγίᾳ Σιμόντι θάλασσα δῶκε κομῶν,
 Θυμβρείῳ ποταμοῖο πῶν ἀμώτερον ὕδαρ.

id est, ut nos,

*Filius ille meus, tenui lanugine malas
 Vix dum pictus adhuc, primaevae flore juveniae
 Dardanus Idaeas quondam properabat ad urbes,
 Primitiasque comae, Simois, tibi, maxime, sudit,
 Cum biberet dulces Thymbraei fluminis undas.*

Sic Orestes, cum ad fugam se cum sorore parasset, comam totondit, unde *Comana* dictus ille locus fuit. D. HEINSIUS. Recte hanc eruditissimi Heinsii expositionem carpit Dausquejus, eamque ab hoc loco alienam dicit. Per *Rhodani enim juventutem* Silius in genere intelligit Gallos, easque *comas intonsam* vocat, quod his gentibus moris erat comam pascere, unde & Gallia *comatae* nomen accepit.

v. 675. *Fatidicis Nabis veniens Hammonis harenis*] *Fatidicis harenis* propter Jovis Hammonis oraculum. male enim Mediolanensis editio *Fatidicus Nabis.* Nec recte etiam Puteanus codex *Nabus.* Fortasse enim Silius militi Africano id nomen imposuit a camelopardali, quam Aethiopes *Nabin* vocant, teste Plinio viii. Hist. Natur. cap. xviii. & Solin. in Polyh. cap. xxx. Certe hinc constat, vocem Africanam esse.

v. 677. *Ac patriis spolia improba terris Fixurum*] Emendandum insigni plane emendatione *spolia Italae templis Fixurum.* MODIUS Novant. Lectio. epist. x. Emenda ex membranis *spolia Italae templis.* BARTHIUS lib. ix. Advers. cap. xvi. *spolia Italae templis*

Corpora tot dantem leto, quot spicula torfit,
Turbati fugere Macae, fugere feroces
Autololes, Rhodanique comas intonsa juvenus.

- 675 Fatidicis Nabis veniens Hammonis harenis
Improba miscebat securus proelia fati,
Ceui tutante Deo; ac patriis spolia Itala templis
Fixurum vano tumidus promiserat ore.
Ardebat gemma Garamantide caerulea vestis,
680 Ut cum sparsa micant stellarum lumina coelo,
Et gemmis galeam, clipeumque accenderat auro.
Casside cornigera dependens infula sacros

Prae

templis optime Modius ex Colonienfi, & ex Oxonio Barthius. *Itala terris* Puteaneus, ut & *testis* possit reponi. *improba spolia* inepte dicuntur. quid, quod *improba proelia* proxime praecesserant? ut ea vox non, nisi odiose, hic denuo repeti potuerit. Quærit tamen Interpres, ut insignis cavillator est, cur *Itala* potius, quam aliarum gentium, quæ Romanis auxiliabantur? Solvit hac quaestione hoc ipsum, quod quaerebat. Nam *Itala spolia* nihil impedit dici erepta iis, qui Romana castra sequebantur. an Lucanus cum operis initio dicit, Babylonem tropæis Aufoniis debuisse spoliari, hoc ipso significat, Parthos nulla retulisse tropæa ex copiis Romanorum auxiliaribus? Si cum homine tam stupido tamque maligno assidue velitemur, dignos ipso nosmet præstemus. quare valeat in posterum. N. HEINSIUS.

v. 682. *Casside cornigera dependens infula* Scribo *conigera*, ut supra, [lib. IV. vers. 13.] *juvenumque repostae* Instaurant galeae coni decus, & [vers. 118.] *rostrisque coruscæ* Perstringens conum galeae. quamvis nec *cornigera*, si legatur, accipio, ut viri docti plerique; sed pro factis equinis & crinibus more Graecorum & alias saepe & hic fumo. Maro XII. Aen. vers. 88.

—, simul aptas habendo

Ensemque, clipeumque, & rubrae cornua cristæ. ubi doctæ monet Servius, *cornua* ut *κίρας* apud Graecos accipi, cum pro coma ponitur, unde *κίρω* inquit. *Cornua* igitur in galeis *αἱ τρίχες* sunt, equinae faetae, aut similes. Sic Hefychio *κίρας* *θρίξ* est; & delicatuli grammatici, quales sunt multi apud Graecos, in loco illo Homérico *κίρας ἀγλαῖς* de Paride, de coma sumunt hominis: unde *κίρας* *πλάκας* dicebant, teste Polluce, qui disponendis crinibus vacabant, *αἱ περὶ τὴν κόμην χιτῶνίδες*, ὅτι *κίρας ἡ κόμη*. D. HEINSIUS. Insigne Jovis Hammonis, qui *corniger*. vide tamen, ne scribendum sit *Casside conigera*, quidquid obstant codices vetusti, a cono. N. HEINSIUS. Heinsiorum, Patris & Filii, conjecturam *Casside conigera*, pro *cornigera*, non recipio; ut nec Heinsii patris expositionem vulgatae scripturae, quasi *cornigera cassis* esset factis equinis ornata. Simpliciter intelligo, huic galeae

pro insigni in cono cornua arietina addita fuisse, ut Nabis, qui ad Jovis Hammonis templum habitabat, ejusque Dei sacerdos erat, eo originem ac patriam indicaret. Ipse enim Jupiter Hammon arietina cornua habuisse fingitur, quod galeam his cornibus ornatam in bello gestare solitus fuerit, teste Diod. Sicul. III. Biblioth. cap. LXXIII. Quemadmodum igitur clipeorum pictura, de qua re supra vide ad lib. VIII. vers. 386. sic etiam ornamentis galeae vel patriam suam & originem, vel majorum memoranda facta exprimebant. De Hiarba, ejusdem oraculi Jovis Hammonis accola, Silius supra lib. I. vers. 414.

Tu quoque, fatidicis Garamanticus accola lucis,
Insignis flexo galeam per tempora cornu.

Ita Macedonum reges post Alexandrum Magnum, qui Jovis Hammonis filius haberi volebat, non solum statuas suas & imagines flexis per tempora cornibus arietinis effingi jusserunt, de quo late Illustrissimus Spanhemius egit de usu & praest. numism. dissert. v. sed etiam galeis, quas in proeliis inducebant, cornua addiderunt. Livius lib. XXVII. cap. XXXIII. *Expeditione ea, qua cum populatoribus agri ad Sicyonem pugnavit, in arborem illatus impetu equi, ad eminentem ramum cornu alterum galeae praefrogit. Id inventum ab Aetolo quodam, perlatumque in Aetoliam ad Scerdilaedum, cui notum erat insigne galeae, famam interfecti regis vulgavit.* Corvinus antiqui Corvini memoriam galea sua praefert supra lib. V. vers. 78.

Corvinus, Phoebea sedet cui casside fulva
Ostentans ales proavitae insignia pugnae.

De Therone, Herculis sacerdote, refert idem Silius lib. II. vers. 156.

Exuviae capiti impostae, tegimenque leonis,
Terribilem attollunt excelsi vertice ricium.

De Aventino, Herculis filio, Virgil. VII. Aen. vers. 666.

Ipse pedes tegimen torquens immane leonis,
Terribili impexum saeta cum dentibus albis
Indutus capiti, sic regia testæ subibat.

Commodus etiam imperator, qui, spreto nomine suo, Herculem se appellari jussit, pellem leoninam ad exemplum ejus Dei induisse dicitur apud Herodian.

- Prae se terrores Divûmque ferebat honorem.
 Arcus erat pharetraeque viro, atque incocta ceraſtus
 685 Spicula, & armatus peragebat bella veneno.
 Necnon, cornipedis tergo de more reſoſtus,
 Suſtentata genu per campum pondera conti
 Sarmatici prona adverſos urgebat in hoſtes.
 Tum quoque tranſfixum telo per membra, per arma,
 690 Conſulis ante oculos, magno clamore Sabellum
 Aſportabat ovans, & ovans Hammona canebat.
 Non tulit hanc iram tantosque in corde tumores
 Barbarico ſenior, telumque intorſit, & una
 Praedam animamque ſimul victori victor ademit.
 695 Affliit, audito triſtis clamore ruinae,
 Haſdrubal, & coeptantem Arabum raptare perempto

• Gemmiferi

dian. lib. i. cap. xiv. quo habitu hodie etiam caput
 ejus in nummis ornatur: quemadmodum etiam
 caput Maximiani Auguſti, qui, poſtquam Diocle-
 tianus ſe Jovium appellaveſſet, Hercuſius vocari, &
 Hercuſius inſignibus ornari voluit. Amphion galeae,
 praeter lyram, taurum etiam, quem Cadmus The-
 bas conditurus monitu Oraculi ſecutus erat, impo-
 ſuit apud Statium vii. Theb. verſ. 277.

— *hos regis egenos*

*Amphion, en, noſter agit, (cognoſcere pronum
 Virgo) lyra galeam ſauoque inſignis avito.*

quamvis alii *taurum avitum* etiam alio referant.
 vide ibi Lutatium. Juba Rex in memoriam patriae
 loco galeae in nummis capiti impoſitum habet co-
 rium capitis elephantini; eoque inſigni ipſa ple-
 rumque Africa in iſdem monumentis pingitur:
 ob multitudinem elephantum, quibus prae ceteris
 regionibus Africa maxime abundat.

v. 684. *Arcus erat*] Malim *Arcuſerant*. N. HEIN-
 SIUS.

v. 687. *Pondera conti Sarmatici*] *contus* haſta gra-
 vis erat, unde Silius *pondera conti* dixit, id eſt,
 contum gravem, magni ponderis. ut ſupra lib. vi.
 verſ. 276.

*Ingenti cauda & jaculis & pondere conti
 Haeret humi.*

ubi vide, quae notavi. Si Iſidoro fides habenda eſt
 lib. xviii. Orig. cap. vii. *Contus ferrum non habet,
 ſed tantum cuſpide acuta eſt.* Silius conto proceram
 cuſpidem tribuit lib. ix. verſ. 329.

Contorum longo & procerae cuſpidis icſtu.
 niſi ipſum haſtile proceram cuſpidem vocet. aliis conti
 exigui dentes habent. Grat. Cynege. verſ. 117.

Quid Macetum immenſos libeat ſi dicere contos,

Quam longa exigui ſpicant haſtilia dentes.

ex quo loco etiam conſtat, a nonnullis contum Ma-
 cedonibus tribui, quem Silius hic *Sarmaticum* dicit.
 & ſic Statius i. Achill. verſ. 418.

*Quo Macetae ſua gaſſa citent, quo turbine contum
 Sauromates, ſalcemque Getae.*

ubi videantur Gronov. & Barthius. Iſcan. vi. bell.
 Troj. verſ. 494.

Hac non arte citat contum Scythae, gaſſa Sicamber.
 v. 689. *Tanto tranſfixum telo per membra*] Corri-
 gunt ſchedae *Tum quoque tranſfixum*. MODIUS
 Novant. Leſt. ep. x. *Tum quoque ex Colonienſi*
 Modius. bene, etſi obnitente Dauſquejo. N. HEIN-
 SIUS.

v. 695. *Aſſiit, audito triſtis clamore ruinae*] Ve-
 rius eſt legere *Aſſiit*. MODIUS Novant. Leſtion.
 epiſt. x. *Aſſiit ſcripti & Modius. vere. quod cum*
 Interpres concoquere non poſſit, audiat ipſum Si-
 lium libro proximo verſ. 65.

*At juvenis, cui telum ingens acceſſerat ira,
 Barbaricam, aſſiliens magno clamore, bipennem
 Incutit.*

libro xvi. verſ. 623.

*Non dira illa lues notis jam moenibus urbis
 Aſſiliet?*

lib. x. verſ. 3. de fera *Aſſiit in ferrum*. N. HEIN-
 SIUS. Proxime verum eſt in Oxonienſi codice *Ad-
 ſiſiit*. optime enim viri docti ex libris ſcriptis *Aſſiit*
 vindicarunt, qua voce Silius celeritatem Haſdruba-
 lis in vindicando necem Nabidis innuit. Sic lib. iv.
 verſ. 315.

— *undique nudi*

Aſſiliunt frenis, infrenatique manipuli.
 verſ. 382.

*Haud ſecus Egeriae pubes, hinc Virbius acer,
 Hinc Capys aſſiliunt, paribusque Albanus in ar-
 mis.*

lib. vi. verſ. 699.

*Alipedem planta currum petit, atque volanti
 Aſſiit a tergo.*

Simili ſenſu ſaepe etiam *advolare* occurrit lib. v. verſ.
 344.

*Advolat interea fraterni vulneris ira
 Turbatus Libyae ductor.*

& alibi frequenter.

v. 696. *Atabum raptare*] *Scripti Arabum*, non
Atabum;

- Gemmiferi spoliū cultus, auroque rigentes
 Exuvias, jaculum a tergo perlibrat ad ossa.
 Jam correpta miser geminis velamina palmis
 700 Carpebat propere, & tepidos nudaverat artus.
 Concidit, & sacras vestes atque aurea fila
 Reddidit exanimō, spoliatum lapsus in hostem.
 At Canthus Rutulum, Canthus possessor harenae,
 Qua celebre invicti nomen posuere Philaeni,
 705 Ditem ovium Rutulum obruncat, cui mille sub altis
 Lanigeræ balant stabulis. ipse, otia molli
 Exercens cura, gelido nunc flumine soles
 Frangebat nimios pecori, nunc laetus in herba
 Tondebat niveae splendentia vellera lanæ,
 710 Aut, pecus e pastu cum sese ad tecta referret,

Noscentes

Atabum; etiam editio Parmensis. N. HEINSIUS. *Arabum* etiam Romana princeps & Mediolanensis editio. utrumque nomen, *Arabus* & *Atabus*, in monumentis apud Gruter. occurrit. M. COELIVS ARABVS memoratur pag. LIX. n. 8. C. INDVTVS ARABVS pag. DCLXXXVII. n. II. C. IVLIVS ATABVS pag. CMXIV. n. 13. Sed manuscriptorum & vetustissimas editiones sequor.

v. 700. *Tepidos nudaverat artus*] Ex Colonienfi & Oxonio libro nulla lectionis varietas notatur. Sed Puteaneus cum priscis editionibus legunt *trepidos artus*. atque ita Marfus in Veneta priore, qui tamen in commentario *tepidos* agnoscit: eamque lectionem praefert Veneta posterior.

v. 703. *At Canthus Libycae latae possessor harenae*] *late*. Sed in scriptis ac vetustis editionibus,

At Canthus Rutulum, Canthus possessor harenae. bene. Deinde *Philaeni*, non *Phileni*, Colonienfis. Recte & hoc. vide Interpretem. Mox *Ditem ovium Rutulum obruncat*, non *Obium obruncat Rutulum*, cum Parmensi editione scripti & Modius. Videtur praeterea scribendum paullo ante,

Cui celebre invicti nomen posuere Philaeni.

Nam campus ille *Φιλαίων πεδιον* dicebatur. N. HEINSIUS. In veterimis editionibus, quas consului, ex tribus versibus unus fiebat hoc modo,

At Canthus Rutulum obruncat, cui mille sub altis.

quod factum est operarum errore. Marfus enim, a cujus editionibus etiam hi versus exsulabant, versum tamen sequentem, *Qua celebre*, in notis exposuit. Interim hinc patet, recte N. Heinsium, pro *At Canthus Libycae*, emendasse *At Canthus Rutulum*: ut & mox *Rutulum obruncat*, pro *obtruncat Rutulum*. Repetitio autem *ut Rutulum* typographorum oculos in errorem induxit, & in causam fuit, ut, cum verba *At Canthus Rutulum* descripsissent, omisiss mediis addiderint *obtruncat, cui mille*, quae verba vox *Rutulum* etiam praecedebat. Saepe ita peccasse scriptores librariorum igno-

rare nequeunt, qui libros manu exaratos cum editis contulerunt. Similem errorem infra vide lib. XVI. vers. 567. Cum antiquitus editis hic plane consentit Oxoniensis scriptus. Pro *Phileni* autem, bene idem Heinsius ex Colonienfi libro *Philaeni* emendavit, quomodo etiam in Misto Puteaneo legi ad marginem Silii notavit. in monumentis eruditissimorum FLAVIA PHILAENIS. Vide Gruter. Inscript. pag. CMXL. n. 2. *Philaeni* Graecis vocantur *Φιλαίνοι*, & locus ille *Φιλαίων* vel *Φιλαίων βαμμοί* apud Polyb. lib. III. Histor. cap. XXXIX. & in excerptis ex lib. X. pag. m. 851. non *Φιλήν*, ut Dausquejus laudavit: cui etiam displicere videtur illud *Φιλαίων βαμμοί* in numero singulari, cum apud Latinos semper sit *Philaenorum arae*. *Φιλαίων βαμμοί* tamen est etiam apud Scylac. in peripl. pag. 113. ed. Gronov. Denique, pro *Ditem Obium*, recte etiam viri docti *Ditem ovium* vindicarunt. literas *b* & *u* olim saepissime promiscue scriptas fuisse, tam ex libris, quam monumentis vetustis, notum est. Vide Reines. ad class. I. inscr. x.

v. 705. *Ditem Obium obruncat Rutulum*] Miror, ex postremis his nemini, qui Silium corrigere professi sunt, adversum esse, legendum, *Ditem ovium obruncat Rutulum*. MODIUS Novant. Lection. epist. x.

v. 708. *Nunc laetus in umbra*] *lentus* opinor, quomodo apud Maronem,

— *lentus in umbra*

Formosam resonare doces Amaryllida silvas.

At scripti hoc loco *laetus in herba*. N. HEINSIUS. Voces *laetus* & *lentus* in membranarum priscis saepe commutantur. vide supra ad lib. XII. vers. 567. hic tamen cum libris scriptis malim *laetus in herba*.

v. 710. *Cum sese ad tecta referret*] Malim ad *septa*. nam *septum* pro ovili passim ponitur: quomodo apud Maronem Ecl. I.

Quamvis multa meis exiret victima sepiis.

N. HEINSIUS. Librarios ita nonnumquam lapsos esse supra docui ad lib. II. vers. 691.

Ggggg

v. 711.

Noscentes matrem spectabat ovilibus agnos.

Occubuit clipei transfixo proditus aere,

Et sero ingemuit stabulis exire paternis.

Acrius hoc Italum pubes incurrit, & urguet:

715 Ut torrens, ut tempestas, ut flamma corusci

Fulminis, ut Boream pontus fugit, ut cava currunt:

Nubila, cum pelago coelum permiscuit Eurus.

Proceræ stabant, Celtarum signa, cohortes,

Prima acies; hos impulsu cuneoque feroci

720 Laxat vis subita, & fessos errore viarum,

Nec soli faciles; longique laboris anhelos

Avertit patrius genti pavor. addere tergo

Hastas Aufonitis, teloque instare sequaci,

Nec donare fugam. cadit uno vulnere Thyrmis

725 Non uno Rhodanus; profligatumque sagittæ

Lancea deturbat Morinum, & jam jamque cadentem.

Cedentes urguet, totas largitus habenas,

Livius acer equo, & turmis abeuntibus infert

Cornipedem. tunc aversi turgentia colla.

Diripit

v. 711. *Noscentes matres*] *matrem* scribe, ut ambiguitas vitetur. Possis & *Poscentes*. N. HEINSIUS. Ovibus ad pastum abeuntibus, agni in ovilibus concludebantur: quorum quisque matrem domum redeuntem noscebat. Vide Gruter. in app. ad Martial. lib. III. epigr. LVIII. Acute autem N. Hein- sius *Poscentes*, ut quisque balatu matrem quasi vocaret.

v. 712. *Clipei transfixo proditus aere*] *prodere* de rebus inanimis, quæ deferunt, ut Virgilius ait, mo- lientem aliquid. lib. XVI. Silius,

Proditus elapso foret inter verba flagello.

BARTHIUS lib. XXII. Advers. cap. VIII. Vide infra ad lib. XVI. vers. 619.

v. 713. *Stabulis exisse paternis*] *exire* scripti. *paren- tis* etiam Colonienfis. quod posterius non probō. N. HEINSIUS.

v. 716. *Ut Boream pontus fugit*] *Borea pontus furit* opinor. N. HEINSIUS.

v. 720. *Laxat vi subita*] *vis subita* Colonienfis & Oxonijs. N. HEINSIUS.

v. 721. *Nec soli faciles*] *Ac solvi* Interpres. male. N. HEINSIUS. Nihil mutandum optime vir Illustrissimus monuit. *nec soli faciles* vocat, qui æstum solis ferre nequeunt. Silius lib. XII. vers. 464.

Funditur audendi pravus, facilisque periclis. lib. XVI. vers. 77.

Servitio si tam faciles, cur bella resertis? Virgil. II. Georg. vers. 223.

Et facilem pecori, & patientem vomeris unci. Lucan. lib. IV. vers. 505. *timeatque furentes Et mor- ti faciles animos.* Tacit. II. Annal. cap. XXVII. *Ju- venem improvidum & facilem inanibus ad Chaldaeo- rum promissa, Magorum sacra, somniorum etiam in- terpreses impulsit.* in vita Agricola cap. XXI. Ut in-

mines dispersi ac rudes, eoque bello faciles, quieti & ois per voluptates assuescerent.

v. 722. *Avertit patrius gentem pavor*] Vel *genti*, ut Mists codex Oxonii asservatus. BARTHIUS lib. XXII. Advers. cap. VIII. In scriptis *genti*. ele- ganter & Graecorum more. apud Callimachum Hymn. Apollinis, ἡμολ πατρίων ἔρω. Vide, quæ ad Valer. Flacc. annotavimus lib. II. vers. 136. in- fra lib. XVI. vers. 236.

Illi mos patrius foetus nutrire leonum.

N. HEINSIUS. Ita etiam supra lib. I. vers. 81.

—— *patria Tyriis formidine cultum.*

Cicero I. de Orat. cap. XVII. Hic enim mos erat pa- trius Academiae, adversari semper omnibus in disputando.

v. 724. *Cadit uno vulnere Tyrus*] *Thyrmis* ex Co- lonienfi: nam in *Tyrus* prior corripitur. N. HEIN- SIUS. Omnino recipienda codicis Colonienfis le- ctio. priscae editiones *Tirrus*, vel *Tyrrus* legunt. Pri- mus autem Marfus in Veneta posteriori *Tyrus* edi- dit. Cellarius, qui nomina *Rhodanus* & *Mesa* a st- viis sumta viris imponi videbat, *Turns* malebat, ab Hispaniae fluvio, qui *Turias* dicitur. Sed non per- suadet. *Rhodanus* enim, *Morinus*, & *Mesa*, quo- rum Silius hic meminit, milites fuere Galli, qui- bus *Turus* Hispanus non recte jungi posse videtur.

v. 725. *Profligatumque sagittæ Lancea deturbat Mo- rinum*] Metuo, mendic quid hisce verbis subfit. Hoc tamen vult, faucium sagittæ vulnere *Morinum* lan- cea deturbatum porro fuisse ex equo. post *et jam jamque cadentem* finit periodus. mox lege *Cedentes urguet*, non *Cedentemque*, ex scriptis, turmas vide- licet: nisi quod in Oxonio & Puteaneo *Cedentis*. N. HEINSIUS.

v. 729. *Aversi turgentia colla Diripit ense Mo- ris*]

Deficit

- 730 Diripit ense Mofae. percussit pondere terram
Cum galea ex alto lapsum caput, ac residentem
Turbatus rapuit sonipes in proelia truncum.
Hic Cato, (nam medio vibrabat & ipse tumultu)
Si, primas, inquit, bello cum amissimus Alpes,
735 Hic juveni oppositus Tyrio foret: hei mihi! quanta
Cessavit Latio dextra, & quot funera Poenis
Donarunt pravi suffragia tristia campi!
Jamque inclinabant acies, cunctisque pavorem
Gallorum induerat pavor, & Fortuna ruebat
740 Sidonia: ad Rutulos Victoria verterat alas.
Celsus, ceu prima refflorescente juvena,
Ibat Consul, ovans major majorque videri.
Ecce, trahens secum canentem pulvere turmam,
Ductor Agenoreus subit, intorquensque lacertis
745 Tela, sonat: Cohibete fugam. cui cedimus hosti?
Nonne pudet? conversa senex marcentibus annis
Agmina agit: nunc, quaeſo, mihi nunc dextera in armis
Degenerat, nostrique piget? mihi Belus avorum

Principium,

Deficit ense scripti; Decidit editio Parmensis. Puto *Disjicit.* nam *Disjicit* fere semper in antiquis membranis scribitur, vel *Deficit.* quae mutatioliterarum & i sollemnis ac familiaris est Colonienſi libro. Sic *Deriguit*, & *Derigit*, pro *Diriguit* & *Dirigit*, ſupra non ſemel habuimus, aliaque plura ejusdem notae. Pro *turgentia colla*, etſi membranae veteres nil juvant, malim nihilominus *fugientia colla.* ut, *fugientia terga ſagitta Trajicit* apud Naſon. Metam. ix. Apud noſtrum lib. ii.

Inſtat atrox, terga increpitans fugientia, ductor. Sed ut pro hac conjectura nimium digladiari nolo, ſic mox, pro *diſcuſſit pondere terram*, revoco ex ſcriptis codicibus *percussit*. Denique Colonienſis *at residentem*, non *ac*. *Diſjecit* libro proximo habes: *cadone comantes Diſjecit crines.* N. HEINSIUS. Pro *Diripit enſe*, Romana princeps & Veneta Marſi editio *Decidit*, Mediolanenſis *Decidit*: unde haud male vir illuſtriſſimus *Diſjicit*. Ovid. iii. Metam. verſ. 724.

Trunca ſed oſtendens diſſectis corpora membris.

Vide ſupra ad lib. iii. verſ. 246. In Romana prince manu docta emendatum erat *Diſcidit*. Idem etiam Heinfius, pro *turgentia colla*, malebat *fugientia colla*, ut *fugientia terga* ſupra lib. viii. verſ. i.

Primus Agenoridum fugientia terga videre.

Vide, quae dixi ad lib. xiii. verſ. 171.

v. 733. *Vibrabat*] *vibraras* Puteaneus & Oxoniſ. N. HEINSIUS.

v. 735. *Hei mihi! quanta Cessavit Latio dextra*] Haec abſunt a Puteaneo & Oxonio & primis editionibus. N. HEINSIUS.

v. 736. *Funera Poenis Donarunt*] De voce *Donare*, pro remittere, gratiam aliqujus rei facere, vide ſu-

pra ad lib. i. verſ. 487.

v. 738. *Cunctisque pavorem Gallorum induerat pavor*] Lege *cuneſque*. N. HEINSIUS. Voces has ſaepe commiſceri monui ad lib. iv. verſ. 144. Hic tamen nihil mutandum. *cunctis* eſt ceteris omnibus populis, unde praeter Gallos Haſdrubalis exercitus collectus erat. *induere pavorem*, ut *induere iram* lib. i. verſ. 38. ubi vide, quae notavi.

v. 740. *Ad Rutulos*] *ad Rutulos* Colon. N. HEINSIUS.

v. 746. *Senex marcentibus armis Agmina agit: nunc, quaeſo, mihi nunc dextera in armis Degenerat*] Membranae *dextera in annis*, ego vero ita ſcribendum exiſtimo, *ſenex marcentibus annis*. illi enim optime, alteri plane non convenit ea ſcriptura. BARTHIIUS lib. ix. Adverſ. cap. xvii. Immo *marcentibus annis*. nam *armis* proxime ſubſequitur. & ſic Colonienſis: neque aliter Barthius. apud Naſonem in *Amoribus* lib. i. eleg. xiii. verſ. 41.

Cur ego plætor amans, ſi vir tibi marces ab annis?

N. HEINSIUS. Optime viri docti *marcentibus annis*, pro *armis*; quae vox male ab ineptis librariis ex ſequenti verſu in hunc translata erat. De ſimilibus erroribus ſupra vide lib. ii. verſ. 94.

v. 747. *Nunc, quaeſo, mihi nunc dextera Degenerat*] Loco *nunc* & num bis repetendum eſſe videtur. N. HEINSIUS.

v. 748. *Mihi Belus avorum Principium*] Id eſt, Belus generis noſtri princeps & auctor eſt. *Principium* pro princeps. Ovid. ii. faſt. verſ. 37. *Graecia principium moris fuit.* ubi vide N. Heinfium. & ita paſſim loquuntur ſcriptores. Silius lib. ix. verſ. 226.

Ggggg 2

Quis

- Principium, mihi cognatum Sidonia Dido
 750 Nomen, & ante omnes bello numerandus Hamilcar
 Est genitor: mihi, cui cedunt montesque, lacusque,
 Et campi, atque amnes, frater: me magna secundum
 Karthago putat Hannibali: me Baetis in oris
 Aequant germano passae mea proelia gentes.
 755 Talia dum memorat, medios ablatus in hostes,
 Ut nova conspecti fulserunt Consulis arma,
 Hastam praepropero nisu jacet. illa per oras
 Aerati clipei & loricae tegmina summo
 Incidit haud felix humero, parceque petitem
 760 Perstrinxit corpus, nec multo tincta cruore:
 Vana sed optanti promisit gaudia Poeno.
 Turbati Rutuli, confusaque pectora visu

Terrifico.

Quis possum agminibus caput imperiumque Neales.

id est, imperator. lib. xiv. vers. 94.

— tam praecipiti materna furori.

Pyrrhus origo dabat stimulos.

id est, Pyrrhus, unde per matrem originem ducebat. Statius i. Thebaid. vers. 680.

Cadmus origo patrum, tellus Mavortia Theba.

Ovid. ii. Metam. vers. 178.

O facunde senex, aevi prudentia nostri.

Fastor. iiii. vers. 276.

Nulla Numae conjux consiliumque fuit.

Idem iv. Trist. eleg. ii. vers. 32.

Hortator pugnae consiliumque fuit.

Horat. lib. i. od. xv. vers. 21.

Non Laertiadem, exitium tuae

Gentis, non Pylimum Nestora respicis?

Senec. in Oedip. vers. 70.

Cadunt medentes, morbus auxilium trahit.

Tacit. de moribus German. cap. ii. *Celebrant carminibus antiquis Tuissonem Deum, terra editum, & Mannum, originem gentis conditoresque.* Caesar iii. de bell. civ. cap. xxxii. *Erat plena lislorum & imperiorum provincia.* ubi vide Vossium, & quae infra notata sunt lib. xvi. vers. 504.

v. 750. *Ante omnes bello numerandus Hamilcar*] Ita & scripti, nisi quod in Oxonio mirandus. malim nihilominus belli memorandus. lib. xvi. *O sceptri memorande Syphax.* lib. vi. vers. 191. *facti dammandus Avens.* laudandus vitae lib. i. vers. 585. & lib. v. vers. 561. *lugendus formae libro iiii.* vers. 424. & similia. Immo lego, *ante omnes Belo annumerandus Hamilcar.* N. HEINSIUS. Malebat vir Illustrissimus belli memorandus. memorare & numerare saepe inter se commutantur a librariis. supra lib. ii. vers. 4. pro *Ter centum numerabat avos*, in alijs est *memorabat.* apud Nason. iv. Metam. vers. 213. in quibusdam Mssis est,

Septimus a prisca memoratur origine Beli.

vulgo autem *numeratur* editur. Videatur N. Heinsius

ad Nason. i. Trist. eleg. iv. vers. i. & à Gronov. in gustu ad Statii i. Achill. vers. 13. *memorandus belli* autem, non bello, ut *venerandus senectutis* lib. ii. supra vers. 409. *venerandus curae* lib. vi. vers. 574. *metuendus belli* apud Nason. ii. Metam. vers. 765. *tremendus gladii* apud Claud. vi. Conf. Honor. vers. 176. ubi vide N. Heinsium. Idem etiam, pro bello *numerandus*, conjiciebat Belo *annumerandus*: Belo *numerandus* sane est in Mediolanensi editione. Hamilcarem a Belo originem ducere notum est. Belus frequenter in bellum abiit culpa librariorum. supra lib. vii. vers. 31. male Puteaneus codex habet,

Hannibal a vestro nomen memorabile bello,
 pro à vestro Belo; & ita passim. vide N. Heinsium ad Claud. i. de laud. Stilic. vers. 62. & Gronov. de pecun. veteri pag. 687. Certe alterutra viri Illustrissimi conjectura videtur recipienda. vulgatum enim stare nequit.

v. 754. *Aequant germano*] *Aequat* Colon. N. HEINSIUS.

v. 755. *Talia dum memorat, medios ablatus in hostes*] Livius lib. xxvii. cap. xlix. *Ille pugnae hortando, pariterque subeundo pericula sustinuit: ille se suos abnuentesque caedio & labore, nunc precando, nunc castigando, accendit: ille fugientes revocavit, omisamque pugnam aliquos locis restituit. Postremo, cum haud dubie fortuna hostium esset, ne superesset tanto exercitui suum nomen securo, concitato equo se in cohortem Romanam immisit. Ibi, ut patre Hamilcare & Hannibale fratre dignum erat, pugnae cecidit. Daufque conjicit ausertur in hostes, vel Talia commemorat.* Sed nihil muto.

v. 758. *Loricae tegmine summo*] *tegmina* Puteaneus, ut *summo* construat cum humero. N. HEINSIUS. Imitatur Silius Maronis illa ex lib. i. Aen. vers. 476.

illa volans, humeri surgunt qua tegmina summa.
Incidit, atque, viam clipei molita per oras,
Tandem etiam magno strinxit de corpore Iurnum.
 Unde

- Terrifico. tum increpitans conamina Consul:
 Femineis laesum vana inter cornua corpus
 765 Unguibus, aut palmis credas puerilibus ictum.
 Ite, docete, viri, Romanae vulnera fuerint
 Quanta afferre manus. tum vero effunditur ingens
 Telorum vis, & densa sol vincitur umbra.
 Jamque per extentos alterna strage virorum
 770 Corpora fusa jacent campos, demersaque in undam
 Junxerunt cumulo crescente cadavera ripas.
 Ut, cum venatu saltus exercet opacos
 Dictynna, & laetae praebet spectacula matri,
 Aut Pindi memora excutens, aut Maenala lustrans,
 775 Omnis Naiadum plenis comitata pharetris
 Turba ruit, striduntque sagittiferi coryti.

Tum

Unde patet, si cum Puteaneo *tegmina* legamus, fortassis etiam *summa*, pro *summo*, legendum esse, ut sit *summa tegmina*, quemadmodum etiam Virgil. loquitur.

v. 759. *Parceque petitus Perstrinxit corpus*] Iliad. A. vers. 388.

Νῦν δὲ μ' ἐπὶ γράψας ταρσὶ ποδός.

D. HEINSIUS. Id est, leviter perstrinxit, ut Curtius loquitur lib. III. cap. XI. *Inter quos Alexandri dextrum femur leviter mucrone perstrictum est. parco vulnere violare dixit Silius lib. XVI. vers. III.*

Et parco summum violasset vulnere corpus.

v. 763. *Tum increpitans conamina*] In editione Romana principe emendatur manu docta tunc *increpitans*. neque aliter est in codice Puteaneo & Oxoniensi.

v. 764. *Femineis laesum vana inter cornua corpus Unguibus*] Homerus II. A. vers. 389.

Ὅν αὐτίκ' ὅτε μὲν γυνὴ βάλοι, ἢ πᾶσι ἄφρον.

E quo uno duos versus efficit Silius. D. HEINSIUS. Perstrinxerat eum hasta Hasdrubal. Haec vero lectio in MSS. etiam libris est. *Cornua* sunt infultus, ut apud Horatium *cornua sumere*, petulantem atque improbum esse. Non tamen nego, suspectum mihi hunc locum manere, & suspicor *jurgia* verum esse. Sed *vana cornua* vana sacrorum muliebrium carmina, & buccinarum festarum cantum sonat. BARTHIUS lib. IX. Advers. cap. XVI. Barthius *inter crimina*, quod Interpreti placebat, rejicit, & *cornua* refert ad buccinarum concentum, aut ad vanos insultus; quomodo *cornua sumere* apud poetas. Erudite etiam Gronov. I. Observ. cap. XVII. vulgatum tuetur, & ad furores orgiorum Bacchicorum refert, qui curis secundis illic omnino adeundus. N. HEINSIUS. Omnino hic locus videtur exponendus ex sententia Gronovii, quem tamen, *caesum* pro *laesum* conjicientem, sine manuscriptorum auctoritate non sequor. *laesus* enim est vulneratus. Ovid. III. Metam. vers. 87.

Sed leve vulnus erat, quia se retrahebat ab ictu,

Laesaque colla dabat retro.

Fast. IV. vers. 120.

Cum genuit teneram cuspide laesa manum.
 contra *illaesus*, non vulneratus. Silius lib. XI. vers. 14.

Quas abitus caussas, miles illaese, dedisses.
 Iliad. VI. belli Troj. vers. 310.

— at jaculo melior fortuna secundo:

Laedit enim, libatque humeros.

Pro *vana* inter cornua, *Dausque*us conjicit *vana inter crimina*, vel *vano conamine*, vel *vano certamine*.

v. 766. *Romanae vulnera fuerint Quanta afferre manus*] Quae ultra mortem patere dixit Florus lib. II. cap. VII. *Nihil terribilius Macedonibus fuit ipso vulnere aspectu: quae, non spiculis, non sagittis, non ullo Graeculo ferro, sed ingentibus pilis, nec minoribus adaesta gladiis, ultra mortem patebant.*

v. 770. *Diversaque in undam cadavera*] Vitii manifesti locus, sed quae tantilla mutatione ita corrigi potest, *demersaque in undam*. MODIUS Novant. Lection. epist. x. *Puteaneus demersaque*; *Colonienfis demersaque*; quod Modio non temere se probavit. N. HEINSIUS. Perperam pro vulgata scriptura digladiatur *Dausque*us, *demersaque* etiam in Oxoniensi codice fuisse videtur. in utriusque enim ejus excerptis, quae habeo, nulla scripturae varietas annotatur, quamquam ambae editiones, ad quas hujus Msti collatio instituta est, *demersaque* habeant.

v. 776. *Turba ruit, cursuque leves nemora avia cingunt. Corythi interea stridunt, ductisque sagittis Pendentes saliant, Nymphis obeuntibus arva. Tum per saxa ferae*] Postremi hominum, qui ita libros corrigitis, ut bonis auctoribus multa mala, quorum vobis domi maxima semper copia, ita affricetis, ut ad illa tollenda, & repurganda scriptorum stabula, à vobis inquinata, ne Hercules quidem *ἀλεξάνων* satis futurus sit: pessimi, inquam, & vilissimi homines, quid vobis in hujus loci tam portentosa interpolatione prece? hoc nempe, ut vitam exhinc procul a libris agatis, dum nos interea, vestras sordes hinc ejicientes, Sili locum pul-

Gggg 3. cherrimum,

- Tum per saxa ferae, perque ipsa cubilia fusae,
Per valles, fluuiosque, atque antra virentia musco,
Multa strage jacent. exsultat vertice montis
- 780 Gratam perlustrans oculis Latonia praedam.
Auditio ante alios senioris vulnere, rumpit
Per medios Nero saevus iter, visaque virorum
Aequali pugna, Quid enim, quid deinde relictum est
Italiae fati? hunc si non vincitis hostem,
- 785 Hannibalem vincetis, ait? ruit ocus amens
In medios: Tyriumque ducem inter prima frementem
Agmina ut aspexit, rabidi ceu belua ponti,
Per longum sterili ad pastus jactata profundo,
Cum procul in fluctu piscem male saucia vidit,
- 790 Aestuatur, &, lustrans nantem sub gurgite praedam,
Absorbet late permixtum piscibus aequor.
Non telo mora, non dictis. Haud amplius, inquit,
Elabere mihi. non hic nemora avia fallent
Pyrenes, nec promissis frustrabere vanis.
- 795 Ut quondam terra fallax deprensus Hibera
Evassi nostram mentito foedere dextram.

Haec

cherrimum, absque vobis modo esset, ita ex mem-
branis emaculamus,

Turba ruit, striduntque sagittiferi coryti.

Tum per saxa ferae.

MODIUS Novant. Lektion. epist. x. Alia longe
ex membranarum attulit Modius, cujus lectiones ju-
vantur & ab Oxoniensibus, quae ita prae se fe-
runt,

Turba ruit, striduntque sagittiferi coryti.

Tum per saxa ferae.

Apagē glossēmata futilissimorum magistrorum, in
quorum capitibus nil unquam cerebri, nisi cere-
brofi, fuit. BARTHIUS lib. ix. Advers. cap. xvii.
Horum omnium loco Modius testatus est in Colo-
niensi libro,

Turba ruit, striduntque sagittiferi coryti.

Recte. confirmat id & Puteaneus liber, & Oxonii
teste Barthio; etiam editio Parmensis. N. HEIN-
SIUS. Editio Romana princeps & Mediolanensis,

Turba ruit, striduntque sagittiferique coryti.

Marfi & nonnullae aliae editiones,

Turba ruit, stridunt sagittiferique coryti.

Quae in vulgatis libris nunc addita leguntur, infi-
cetum Nicandri glossēma sunt, quod hinc, ut di-
gnum erat, rursus ejeci, auctoritatem virorum do-
ctorum secutus; ut olim etiam fecerat Erythr.
in indice Maroniano voce *Corytus*: ubi de ejus or-
thographia & significatione pluribus egit. de ortho-
graphia videndum etiam est Dauquej. in Orthogr.
parte ii. hac voce.

v. 777. *Perque ipsa cubilia fusae* per *spissa cubilia*
putabam aliquando. in Oxonio & per *ipsa*, quod
sit per & *ipsa cubilia fusae*. N. HEINSIUS. *Spissa cu-*

bilia, ut supra lib. iv. vers. 305.

Cum lustra exagitas, spissisque cubilibus atram
Immittit passim dumosa per avia pestem.

Sed vulgatam scripturam non puto sollicitandam.

v. 780. *Tunc latam lustrans oculis Latonia praedam*
Ex membranarum emaculamus, *Gratam perlustrans*
praedam. MODIUS Novant. Lektion. epist. x. Mo-
dius ex Coloniensi, *Gratam perlustrans*. ceteri scri-
pti cum primis editionibus *Et latam lustrans*. N.
HEINSIUS. In Oxoniensi est *Et latam perlustrans*.

v. 781. *Rumpit Per medios Nero saevus iter* Su-
pra lib. i. vers. 54.

Atque iter Hadriaci rumpentem ad litora ponti.
lib. iv. vers. 520.

— quaque obvia densos

Artas turba globos, rumpens iter acquore fetur.
rumpere cursum dixit lib. vii. vers. 568.

Disjecit postes, rupitque in proelia cursum.

Vide N. Heinsium ad Valer. Flacc. lib. i. vers. 3.
& supra ad lib. vii. vers. 568.

v. 789. *Pisces male saucia vidit* saucia belua fa-
melicam designat. Sic Appulej. pag. 330 ed. Wo-
wer. BARTHIUS lib. ix. Advers. cap. xvii.

v. 793. *Non hic nemora avia fallent Pyrenes* Per-
peram haec Cellarius ad Scipionem refert, quem
fefellerat Pyrenaea silva, cum Hasdrubalem victum
fugientemque persequeretur. Omnino enim Silius
respexit ad dolum, quo Hasdrubal, in Hispania
loco iniquo deprehensus, Neronem elusit, & ex
angustis, quibus inclusus erat, incolumis evasit;
dum se de conditionibus, quibus omni Hispania
decederet, agere simulabat, ut ex Zonara jam do-
cuit Doctissimus Dauquejus. Hujus stragematis
meminerunt

- Haec Nero, & intorquet jaculum: nec futilis ictus.
 Nam latere extremo cuspis librata refedit.
 Invadit stricto super haec interritus ense,
 800 Collapsique premens umbone trementia membra,
 Si qua sub extremo casu mandata referri
 Germano vis forte tuo, portabimus, inquit.
 Contra Sidonius: Leto non terreor ullo.
 Utere Marte tuo, dum nostris manibus adsit
 805 Actutum vindex. mea si suprema referre
 Fratri verba paras, mando, Capitolia victor
 Exurat, cinerique Jovis permisceat ossa
 Et cineres nostros. cupientem annectere plura
 Ferventemque ira mortis transverberat ense,
 810 Et rapit infidum victor caput. agmina fuso
 Sternuntur duce, non ultra fidentia Marti.
 Jamque diem solisque vias nox abstulit atra,
 Cum vires parco victu somnoque reducant:
 Ac, nondum remeante die, victricia signa,
 815 Qua ventum, referunt clausis formidine castris.
 Tum Nero, procera sublimia cuspide portans
 Ora ducis caesi, Cannas pensavimus, inquit,.

Hannibal,

meminerunt etiam Livius lib. xxvi. cap. xvii. lib. xxvii. cap. xlii. & Frontin. i. Strateg. cap. v. ex. 19. Numquam vero Hasdrubal vapis promissis Scipionem frustratus est, aut ementito foedere ejus dextram evasit.

v. 798. *Latere extremo cuspis vibrata refedit librata ex Colonienſi.* N. HEINSIUS. Utram lectionem malis, parum interesse judico. jaculum enim non solum *libratur*, sed etiam *vibratur*. Vide supra ad lib. i. vers. 351. & xlii. vers. 165. Ob praestantissimi tamen codicis auctoritatem *librata* praefero.

v. 806. *Mando, Capitolia victor Exurat &c.*] Paria fere, sed non aequae atrocia, Hannibal in Italiam abiturus conjugi ad filium mandata dabat, si forte eo bello interficeretur, lib. iiii. vers. 85.

Emicet in Martem, & calcato foedere victor In Capitolina tumultum mihi vindicet arce.

v. 809. *Ferventemque ira Martis*] Omnino scribendum cum Mſto Oxoniensi *mortis*. certus enim necis erat Hasdrubal, ideoque nemini erat parsurus. BARTHIUS lib. ix. Advers. cap. xvii. *mortis ex Oxonio Barthius*; neque aliter Puteaneus & Gryphius. N. HEINSIUS. Sollemne hoc peccant librarii. vide supra ad lib. x. vers. 474.

v. 812. *Jamque diem solisque vias nox abstulit atra*] *solisque vias* scripti. puto *solisque jubar*. in Puteaneo *auras* etiam. N. HEINSIUS. *solis viae*, quod pro *solis vices* habent scripti, est spatium id, quod sol, diurnum cursum conficiens, percurrit. Sic *via solis* memoratur infra lib. xvi. vers. 657. *solisque secutus. Extremas ad Atlantia vias.* apud Tibull. lib. ii.

eleg. iv. vers. 17.

Nec refero solisque vias, & qualis, ubi orbem Complevit, versis Luna recurrit equis.

Minuc. Felix in Octavio cap. iv. *Imperium ultra solis vias & ipsius Oceani limites propagavit.* ubi vide commentatores. Valer. Flacc. lib. i. vers. 283.

Septem Aurora vias, totidemque peregeras umbras Luna polo.

ubi N. Heinsius *septem vices* legendum conjecit. Certe, nisi aliud suaderet Mſtorum auctoritas, *solisque vices* hic etiam servari posset. Sol enim & luna per vices apparent. Ovid. iv. Metam. vers. 217.

Dumque ibi quadrupedes coelestia pabula carpunt, Noxque vicem peragit.

Seneca de Brevit. vitae cap. xix. *Quid sit, quod sidera vicibus suis excitet.* de Benef. iv. cap. xlii. *Num dubium est, quin hoc humani generis domicilium circuitus solis ac lunae vicibus suis temperet?* in Hippol. vers. 411.

Cujus relucet mundus alterna vice.

Ita optimus codex Medicaeus, teste Gronovio; vulgo edebatur *alterna faco.* in Herc. Oet. vers. 44. *Solis excessi vices.* ubi tamen fortasse melius legetur *vias*. Lucan. lib. vi. vers. 461.

Cessavere vices rerum, dilataque longa Haesit nocte dies.

Claudian. i. in Rufin. vers. 5.

Praescriptoque mari fines, annisque meatus, Et lucis noctisque vices.

Auctor Octav. vers. 388.

Mundique motus, solis alternas vias.

v. 817. *Cannas pensavimus, inquit*] Livius lib.

xxvii,

- Hannibal, & Trebiam, & Thrasymeni litora tecum
 Fraterno capite. i, duplica nunc perfida bella,
 820 Et geminas arcesse acies. haec praemia restant,
 Qui tua tramissis optarint Alpibus arma.
 Compressit lacrymas Poenus, minuitque ferendo
 Constanter mala, &, inferias in tempore dignas
 Missurum fratri, clauso commurmurat ore.
 825 Tum, castris procul amotis, adversa quiete
 Dissimulans, dubia exclusit certamina Martis.

xxvii. cap. xlix. Numquam eo bello una acie, tantum hostium interfectum est, redditaque aequa Cannensis clades vel ducis, vel exercitus interitus videbatur.

v. 825. Adversa quiete Dissimulans] Opinor adversaque caute Dissimulans. causa proelia ex scriptis restituimus lib. x. vers. 234. N. HEINSIUS. Hic locus non videtur sollicitandus. quiete est abstinendo a proelio & omni expeditione militari, ac milites in castris continendo. Livius lib. xxviii. cap.

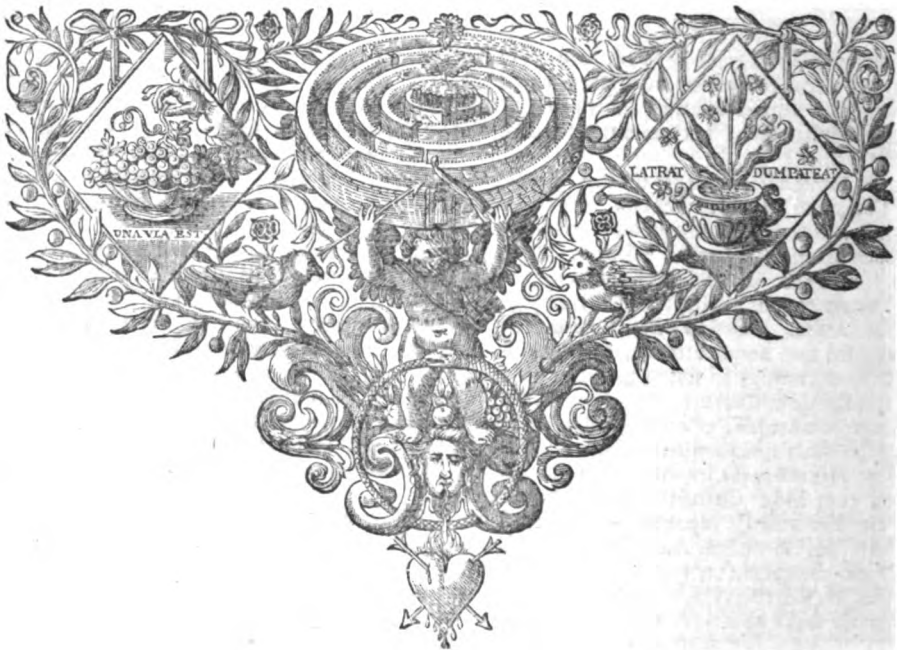
xii. Neque ipse se obtulit in tam recenti vulnere publico privatoque, neque laceggerunt quietem Romani.

v. 826. Dubia exclusit certamina Martis] dubia Martis maluerim. N. HEINSIUS. Sic ambiguus Mars lib. ii. vers. 391.

Accis velox populis, quis aegra lababat

Ambiguo sub Marte fides.

incertus Mars lib. iii. vers. 88. discede periculis Incerti Martis. Vulgata tamen lectio etiam commodum sensum habet, nec temere est mutanda.

C. SILII ITALICI PUNICORUM

793

LIBER XVI.

Bruttia maerentem casus patriaeque suosque
Hannibalem accepit tellus. hic aggere septus
In tempus posita ad renovandum bella coquebat.
Abditus ut silva, stabulis cum cesset ademtis,
5 Amisso, taurus, regno gregis, avia clauso
Molitur saltu certamina, jamque feroei
Mugitu nemora exterret, perque ardua cursu
Saxa ruit: sternit silvas, rupeſque laceſſit
Irato rabidus cornu: tremit omnis ab alto
10 Proſpectans ſcopulo paſtor nova bella parantem.
Sed vigor, hauſurus Latium; ſi cetera Marti
Adjumenta forent, prava obtrectante ſuorum
Invidia revocare animos, ac ſtare negata

Cogebatur

v. 4. **A**bditus ut ſilva, ſtabulis cum &c.] Proprium
hoc & ex natura taurorum, quam deſcri-
bit Virgil. 111. Georg. verſ. 220.

*Illi alternantes multa vi proelia miſcent
Vulneribus crebris: lavit ater corpora ſanguis,
Verſaque in obnixos urgentur cornua vaſto
Cum gemitu. reboant ſilvaeque & magnus Olym-*
pus.

*Nec mos bellantes una ſtabulare: ſed alter
Viſtus abit, longeque ignotis exſulat oris;
Multa gemens ignominiam plagaque ſuperbi
Victoris, tum, quos amiſit inultus, amores;
Et ſtabula aſpectans regnis exceſſit avitis.*

*Ergo omni cura vires exercet, & inter
Dura jacet pernix inſtrato ſaxa cubili,
Frondebis hirsutis & carice paſtus acuta:
Et tentat ſeſe, atque irasce in cornua diſcit,
Arboris obnixus trunco, ventosque laceſſit
Iſtibus, & ſparſa ad pugnam proludit harena.*

*Poſt, ubi collectum robur, viresque reſectae,
Signa movet, praecepsque oblitum fertur in hoſtem.*

Hinc autem, quod etiam Silius hic fecit, frequen-
ter poetae elegantes comparationes ſumſerunt,
quas pleraſque collegit Jul. Caef. Scaliger v. Poët.
cap. xiv. quibus & hanc adde ex Iſcan. i. bell. Troj.
verſ. 291.

*Haud ſecus, exſilium gratiae dequeſtus harenae,
Armenti princeps lunatum robur in ornos
Aſperat obſectas, & ſe praemenſus in hoſtem,
Oſta dura gerit, & proelia pulchra figurat,
Fronte ſurens, pulſaſque pudet non frangere ſilvas.*

*Inde toro meliore redit, veteremque repulſam
Excufans victor regnat, lauroque ſuperbit.*

v. 9. *Irato rapidus cornu*] *rabidus* cum Colonienſi.
N. HEINSIUS. Supra lib. vii. verſ. 359.

Luſtantur fruſtra rabidi mugire juveni.
rabidus eſt, ob amiſſum regnum gregis in furorem
actus. Paſſim ita peccarunt librarii. vide ſupra ad
lib. v. verſ. 451.

v. 11. *Sed vigor, hauſurus Latium*] *vigor hauſurus*,
non *hauſurus*, Colonienſis. N. HEINSIUS. Ita
etiam Oxoniienſes membranae cum editionibus pri-
ſcis, niſi quod, omiſſa aſpiratione, in Parmenſi ſit
auſurus. ſupra lib. vii. verſ. 584.

Hauſurus clauſos conjeclis undique telis.
quomodo etiam eo loco legunt ſcripti. Virgil. iv.
Aen. verſ. 382.

Spero etiam in mediis, ſi quid pia numina poſſunt,
Supplicia hauſurum ſcopulis.
ubi vide Cerdam.

v. 11. *Si cetera Martis Adjumenta forent*] Mars
quidem aderat Hannibali, hoc eſt, virtus militaris,
miles, arma, ſcientiaque tractandorum omnium:
ſed, quae porro requirebantur, opes, ſupplemen-
taque, minime praeſtabantur. quare ſcribendum
cum membranis, *ſi cetera Marti Adjumenta forent*.
BARTHIUS lib. x. Adverſ. cap. vii. *ſi cetera Mar-
ti Adjumenta forent*, non *Martis*, ſcripti: & ſequor.
Idem & Barthio ſe probavit. N. HEINSIUS.

v. 13. *Agitare negata Cogebatur ope*] *agitare* vive-
re eſt, otioſumque deſidere. Poëta vetus, *Quintum
agitabant nobiles facillime*, hoc eſt, in otio vive-
bant.

Hhhhh

- Cogebatur ope, & senio torpescere rerum.
- 15 Parta tamen formido manu, & tot caedibus olim
Quaesitus terror, velut inviolabile telis
Servabant sacrumque caput: proque omnibus armis,
Et castrorum opibus, dextrisque recentibus unum
Hannibalis fat nomen erat. tot dissona lingua
- 20 Agmina, barbarico tot discordantia ritu
Corda virum mansere gradu, rebusque retulis
Fidas ductoris tenuit reverentia mentes.
Nec vero Aufonia tantum se laetus agebat
Dardanidis Mavors: jam terra cedit Hibera
- 25 Auriferis tandem Phoenix depulsus ab arvis.

Jam

bant. Citatur is locus in vita Terentii a Donato variis auctoribus excerpta. Nihil ergo mutandum hoc loco. Non est utile *abitare*, quod Dausquejus excogitavit. BARTHIIUS lib. x. Advers. cap. vii. *abitare* Dausquejus: perquam insulse, ut ingenium est hominis. ac *stare* Gronov. Observ. ii. cap. xxii. quae correctio quantivis pretii est, & ingenio viri dignissima. Veteres libri cum vulgatis hic dormitant. Nec audiendus Barthius, qui *agitare* interpretatur pro otiose desiderare. nam illis Porcii verbis, quae Donatus profert in vita Terentii, de Laelio, Scipione, & Furio,

Tres per idem tempus qui agitabant nobiles facillime,

ad *agitare* pro concitare illic sumitur, tamquam de hominibus maxime apud nobiles gratiosis, & auctoritate pollutibus, & qui Senatui, & equestrem ordinem, quo vellent, impellebant. *stare* & *sedere* pro quiescere Silio familiare est. lib. xii. vers. 104.

— *sed enim ductor numerabat inertes
Atque actos sine Marte dies, & stare pudebat.*

vers. 41.

Stabat Cannarum Graja ad munimina victor.
vers. 68. *quis terminus, inquit, Ante urbes standi Grajas?* lib. xiv. vers. 341. *stabatque ingens ad moenia bellum.* Lucan. lib. ii.

— *non, si tumido me gurgite Ganges
Summoveat, stabis jam flumine Caesar in ullo
Post Rubiconis aquas.*

Silius lib. i. vers. 341. *jam capto flamus in hoste.* vide supra lib. ii. vers. 639. N. HEINSIUS. Ita & Statius iii. Theb. vers. 96.

*Sed ducis infundi rabidae non haecenus iras
Stare queunt.*

De conjectura sua ac *stare*, pro *agitare*, quam, ita volente praefertim Heinsio, in contextum recepi, Gronov. olim cum Boxhorn. egit, ut ex posterioris Epist. constat p. m. 38. qui eam etiam, damnato Dausqueji *abitare*, probavit: quamvis *stare* simpliciter hoc sensu poni vix credere possit. Cui tamen, si viveret, id perduxerent exempla ab illusterrimo Heinsio huc collata. Quod ad historiam at-

tinet, Hannibal mox post Cannensem pugnam fratrem Magonem Karthaginem miserat, ut supplementa militum aliaque exercitui necessaria peteret; quae, obloquente quamvis Hannone, Barcinæ factioni inimicissimo, obtinuit. Sed, teste Livio lib. xxiii. cap. xiv. *haec, ut in secundis rebus, segnit otioseque gesta sunt*, & quae promissa erant, non accepit. Hinc Silius Hannibali opem negatam dicit, perinde existimans, si promissum & non datum sit, ac si negatum auxilium foret. querentem Hannibalem infra inducit lib. xvii. vers. 197.

Dum sumtus, dumque arma duci, fessosque secundis

*Summisso tyrone negant recreare maniplos,
Dumque etiam Cerere & victu fraudasse cohortes
Hannoni placet, induitur tota Africa flammis.*

v. 15. *Parta tamen formido manu*] Pariter de Galis supra lib. iv. vers. 47. *Et metui peperere manu.*

v. 19. *Hannibalis fat nomen erat*] Livius lib. xxviii. cap. xii. *Tantum inesse vim, etsi omnia alia circa eum ruerent, in uno illo duce censebant.* De Fabio supra lib. vii. vers. 6.

— *tot millia contra*

Poenorum, invictumque ducem, tot in agmina solus

Ibat, & in sese cuncta arma virosque gerebat.

vers. 742.

Hic patria est, murique urbis stant pectore in uno.
De Laro infra vers. 50. *deleta gentilis pube catervae
Caesorum implebat solus loca.* Virgil. vii. Aen. vers. 707.

Agmen agens Clausus, magnique ipse agminis instar.

v. 19. *Tot dissona lingua Agmina &c.*] Similiter Livius lib. xxviii. cap. xii. *Cum in hostium terra per annos tredecim, tam procul ab domo, varia fortuna bellum gereret exercitus non suo civili, sed mixto ex colluvione omnium gentium, quibus non lex, non mos, non lingua communis; alius habitus, alia vestis, alia arma, alii ritus, alia sacra, alii prope Dei essent; ita quodam uno vinculo copulaverit eos, ut nulla nec inter ipsos, nec adversus ducem seditio existeret; quum & pecunia saepe in stipendium, & commensus in hostium*

- Jam Mago, exutus castris, agitante pavore
 In Libyam propero tramisit caerulea velo.
 Ecce aliud decus, haud uno contenta favore,
 Nutribat Fortuna duci. nam concitus Hannon
 30 Adventabat, agens crepitantibus agmina caetris
 Barbara, & indigenas ferus raptabat Hiberos.
 Non ars, aut astus belli, vel dextera deerat,
 Si non Scipiadae concurreret. omnia ductor
 Magna adeo Aufonius majori mole premebat.
 35 Ut Phoebe stellas, ut fratris lumina Phoeben
 Exsuperant, montesque Atlas, & flumina Nilus,

Ut

hostium agro doesset: quorum inopia priore Punico bello multa infanda inter duces militesque commissa fuerant.

v. 21. *Corda virum mansere gradu*] Locutionem hanc docte illustant Amplissimus Cuperus aliqui ad Petron. Satyr. cap. lxxx. Ita Senec. in Agam. vers. 549.

Phoebea nec me tela pepulerunt gradu.

v. 28. *Haud primo contenta favore*] *haud tanto* Puteaneus. Colonienfis *haud uno favore*, quod placet. Parmensis editio *haud parvo favore*. Mox & Hannon scripti, non Anno. N. HEINSIUS. *haud parvo* etiam Romana princeps & Mediolanensis editio. codex autem Oxon. cum plerisque editionibus reliquis stat pro vulgata scriptura. Sed *haud uno* placet. Recte etiam N. Heinsius Hannon ex scriptis. vide supra ad lib. 11. vers. 275. Duplex autem Silius proelium statuit, alterum cum Magone, alterum cum Hannone commissum. Livius vero lib. xxviii. cap. 1. refert, Hannonem, novum imperatorem, in locum Barcini Hasdrubalis recenti cum exercitu ex Africa transgressum, cum Magone castra junxisse, eodemque proelio utrumque ducem a M. Silano iub auspiciis Scipionis devictum fuisse.

v. 30. *Agens trepidantibus agmina caetris*] Putabam ego concinniores scriptam lectionem *crepitantibus caetris*. MODIUS Novant. Lestion. epist. xix. *crepitantibus* in Colonienfi. scribendum *crepitantibus*, nec aliter liber Oxonijs. caetras enim plaudabant Hispani pugnaturi. Vidit & Modius veram scripturam, & ante illum Marsus. supra lib. 111. vers. 348. habuimus,

Ad numerum resonas gaudens plaudere caetras. N. HEINSIUS. Optime viri docti *crepitantibus caetris*. Hispani enim proelium inituri clipeos gladiis plaudabant. Sonitus autem hic proprie *crepitus* dicitur. supra lib. xii. vers. 684.

Rursus in arma vocat trepidos, clipeoque tremendum

Increpat.

Ovid. 1. Metam. vers. 143.

Sanguineaque manu crepitantia concutit arma.

Auctor bell. Hispan. cap. xxxi. *Cum clamori esset intermixtus gemitus, gladiatorumque crepitus auribus ob-*

latus. Frequenter autem librarii voces *crepitare* & *trepidare* confuderunt. Vide supra ad lib. xiv. vers. 311.

v. 31. *Raptabat Hiberos*] Editio Parmensis *carpebat Hiberos*. N. HEINSIUS. *carpebat* etiam Romana princeps & Mediolanensis editio; codex autem Oxon. & Putean. *captabat*, sed perperam. Silius lib. 1. vers. 223.

Hinc juga cornipedes erecti bellica raptant. lib. ix. vers. 573.

— *similis majoribus ire,*
Ac raptare jubet Libycarum armenta ferarum. mox vers. 80. *raptat dux obvia signa.*

v. 33. *Agmina ductor Magna adeo Aufonius majori mole premebat*] Putabam ego concinniores scriptam lectionem *omnia ductor premebat*. MODIUS Novant. Lestion. epist. xix. *omnia* scripti, & cum scriptis Modius: quod perperam ab Interprete damnatur. est enim longe elegantissimum. Possis etiam,

— *omnia ductor*
Magnum adeo Aufonius majori mole premebat. Similis Graecismus illi Maroniano *Omnia Mercurio similis*. horum ubique pleni poetæ Latini. N. HEINSIUS.

v. 35. *Ut Phoebe stellas &c.*] Nam luna conditur omne stellarum vulgus, teste Manil. lib. 1. vers. 475. Eleganti hac comparatione usus etiam est Horat. lib. 1. od. xii. vers. 46.

— *micat inter omnes*
Julium sidus, velut inter ignes
Luna minores.

Ovid. 11. Metam. vers. 722.

Quanto splendor, quam cetera sidera, fulget
Lucifer; & quanto te, Lucifer, aurea Phoebe. Nec multum hinc abt illud in Anthol. lib. 111. cap. xxxiii. epigr. 33. & Diogen. Laërt. lib. viii. sect. 78.

Εἴ τι παραλάττει Φαίδων μέγας ἄλιος ἄστρων,
Καὶ πόντος ποταμῶν μέγας ἔχει διπλῶν.
Quantum superat Phaëdon magnus sol stellas, & pontus fluviis majorem habet vim. Vide Muret. ix. Var. lect. cap. xvii.

v. 36. *Ut flumina Nilus*] & Colonienfis. N. Hhhhh 2 HEIN-

- Ut pater Oceanus Neptunia caerulea vincit.
 Vallantem castra (obscuro nam vesper Olympo
 Fundere non aequam trepidanti coeperat umbram).
 40 Aggreditur Latius rector, subitoque tumultu
 Caeduntur passim coepta munimina valli
 Imperfecta. supercontextere herbida lapsos
 Pondera, & in tumuli concessit cespēs honorem.
 Vix uni mens digna viro, novisse minores
 45 Quam deceat, pretiumque operis sit tradere famae.
 Cantaber ingenio membrorum & mole timeri
 Vel nudus telis poterat Larus. hic fera gentis
 More securigera miscebat proelia dextra.
 Et, quamquam fundi se circum pulsa videret.
 50 Agmina, deleta gentilis pube catervae,
 Caesarum implebat solus loca: seu foret hostis
 Comminus, expleri gaudebat vulnere frontis

Adversae:

HEINSIUS. Saepe ita peccatur. vide supra ad lib. v. vers. 217. Aliter autem hoc effert Aesopos apud Suid. in voc. Μᾶλον ὁ Φρύξ. Τοῦτον ὑπερχῆλιν τῶν ἄλλων, ὅσοι θάλασσα ποταμῶν. Tantum ceteros superas, quantum mare fluvios.

v. 38. Obscuro jam vesper Olympo] obscuro nam vesper Olympo, non jam, scripti & veteres editi. N. HEINSIUS. Saepe ita turbant scribae librarii. vide supra ad lib. ix. vers. 242. In priscis tamen, quas consului, editionibus constanter jam inveni.

v. 42. Imperfecta super.] Sic distingue; male editiones Imperfecta super. N. HEINSIUS.

v. 42. Super contextere herbida lapsos Pondera] herbidas herbas factum signat. Claudian.

Herbida cespitibus sunt strueta sedilia viris.

BARTHIUS lib. xxi. Advers. cap. viii. contextere non placet, quia concessit subiungitur. est praeterea durius. contexteres Parmensis editio. Opinor, texerunt. N. HEINSIUS. Ad marginem editionis Romanae principis manu docta emendatum vidi, contextunt. Puto una voce scribendum supercontextere, vel supertexerunt.

v. 44. Novisse minores Quam deceat] minores potestari sunt. Virgilius,

Oenotri coluere viri; nunc fama, minores
 Italiam dixisse.

BARTHIUS lib. xxi. Advers. cap. viii. supra lib. vi. vers. 549.

eritque dies, tua quo, dux inclite, fata
 Audire horrebunt a te calcata minores.

Senec. in Thyest. vers. 134.

Nec succedat avo deterior nepos,
 Et major placeat culpa minoribus.

Valer. Flacc. lib. iii. vers. 455.

Nec populi nostrique luant ea facta minores.

Prudent. i. contr. Symmach. vers. 54.

Inde Desci, quorum patria spectata sepulcra
 Scimus, in aere hebetes informare minores.

Ceteroquin minores sunt filii, pueri. supra lib. ix. vers. 490.

Te matres, vincente fame, te maestra virorum
 Ora vocant, primaque sonant te voce minores.

v. 45. Pretiumque operae sit tradere famae] pretiumque operis scripti & primae editiones, quod numerosius: quamquam & operae pretium est in usu frequentissimo. N. HEINSIUS. Primus Nicander in Juntina operae edidit.

v. 46. Cantaber ingenio membrorum & mole timeri] ingenium locorum & similia novi, membrorum ingenium paullo insolentius videri potest. Scribendum puto, ingenti membrorum mole. lib. xiii. vers. 194.

— cursus plantaque volucris

Praestabat Laurens, membrorum mole Laburnus. De apro Maenalia auctor de laudib. Herc. immensa membrorum mole cruentus. Vide annotata lib. vi. vers. 32. N. HEINSIUS. ingenium membrorum, ut ingenium necis apud Statium. iiii. Theb. vers. 152. sic vos in sine ligavis ingenium crudele necis. ingenium munificentiae apud Plin. in Paneg. cap. xxv. ingenium coenarum ibid. cap. xlix. ingenium loci, de quo supra vide ad lib. iv. vers. 90. Malim tamen cum viro Illustrissimo ingenti membrorum mole. Virgil. v. Aeneid. vers. 431. Hic membris & mole valens; quod optime Servius exponit mole membrorum. Ovid. xv. Metam. vers. 230. qui fuerant solidorum mole tororum Herculis similes. Silius iv. vers. 435.

— visaque paventes

Mole gigantei vertebant corporis alas. lib. xiv. vers. 530. corporis alti Terribilis moles. Curtius lib. v. cap. iv. Nudi complectebantur armatos, & ingenti corporum mole secum ad terram detrahentes, ipsorum telis plerosque fodiebant. Colum. lib. i. cap. ii. Atque hoc modo tota mole corporis totoque pondere nituntur. Appul. vii. Metam. pag. 189 ed. Elm. Praeter ceteram corporis molem toto vertice cunctis.

Adversae: seu laeva acies in bella vocaret,
Obliquo telum reflexum Marte rotabat.

55 At, cum pone ferox averſi in terga veniret
Victor, nil trepidans retro jactare bipennem
Callebat, nulla belli non parte timendus.

Huic ducis invicti germanus turbine vasto
Scipio contorquens hastam, cudone comantes

60 Disjecit crines. namque altius acta cucurrit
Cuspis, & elata procul est ejecta securi.

At juvenis, cui telum ingens accesserat ira,
Barbaricam affiliens magno clamore bipennem
Incutit. intremuere acies, sonuitque per auras

65 Pondere belligero pulsati tegminis umbo.
Haud impune quidem. remeans nam dextera ab ictu
Decisa est gladio, ac dilecto immortua telo.
Qui postquam murus miseris ruit, agmina concors.

Avertit

Etos antepollebat. Sic *moles viri* apud Silium lib. iv. vers. 292. & lib. xv. vers. 337. *moles gigantum* lib. xvii. vers. 655. *moles cornipedis* vers. 561. & *moles* de elephanto lib. ix. vers. 239. ubi plura vide. Contrario modo peccabatur apud Valer. Max. lib. i. cap. vii. ex. ext. 4. *Ingenti agilitate ex corporis dosibus praestantiores.* ubi i. πάλιν Gronovius quam verissime apud Vossium *ingentii agilitate* emendandum docuit.

v. 47. *Vel nudus telis poterat Larus*] *nudus teli opior.* lib. iv. vers. 607.

*Namque inhonoratam Fibrenus perdere mortem,
Et famae nudam impatiens.*

ita & illic codices vetusti. infra tamen hoc libr. vers. 172. *Nec nudus virtute Syphax.* & lib. iv. vers. 315. *nudi frenis manipuli*, sine frenis. N. HEINSIUS. Nihil muto. supra lib. v. vers. 449.

*Intorquet tergo jaculum, quod tegmine nudas
Irrupit costas.*

v. 54. *Obliquo telum reflexum Marte rotabat*] *refluxum* Colonienſis. forte *refugum* Marvorte. N. HEINSIUS.

v. 55. *At cum ponte ferox averſi in terga veniret*] Manifeste legendum, nisi sciens fallor, *At cum pone ferox.* MODIUS Novant. Lect. epist. xix. *Malim averſa in terga*, pro *averſi*. forte etiam *subiret*, pro *veniret*. *subire* ad juga infra vers. 231. deinde, pro *nulla belli non parte*, malim *arte*, vel *forte*. N. HEINSIUS. N. Heinsius *averſa terga*, pro *averſi*, ut supra *cedentia terga*, pro *cedentis*, etiam reponerat lib. xiiii. vers. 171. ubi plura vide. Fortasse tamen id hic non est mutandum. supra lib. iv. vers. 213.

Demetis averſi Vogesus tum colla.
lib. xv. vers. 729.

— *tunc averſi turgentia colla*

Diripit ense Mosae.

Sed nec placet *veniret* in *subiret* refingi, praesertim nihil mutantibus libris scriptis. *venire in terga*,

ut *ire in aliquem* apud Maron. ix. Aen. vers. 423. *simul ense recluso ibat in Euryalum.* eodem modo telum dicitur *venire in artus.* vide supra ad lib. xv. vers. 376.

v. 59. *Cudone comantes Disjecit crines*] *cudo* est *galea ex pellibus ferinis*, cujus supra meminit lib. viii. vers. 495.

*Spicula brina gerunt, capiti cudone ferino
Sat cautum.*

Gloss. Labbaei & Cudon exponunt πικρὸς φαρμάκιος ἰδὸς. Vide Turneb. i. Advers. cap. xiiii. & Lips. iiii. de Milit. Rom. dial. i.

v. 61. *Elata procul est ejecta securi*] *An rejecta?* N. HEINSIUS.

v. 66. *Remeans nam dextera ab ictu Decisa est gladio*] Simile supra est lib. ix. vers. 386.

— *sed perdidit acer,*

Dum stat, decisam Gabar inter proelia dextram.

v. 67. *Ac dilecto immortua telo*] *Scioensem Dilectum domino* occurrere apud Maronem. hic tamen *telo directo* scribendum. notum illud Maronis,
*Dardana qui Paridis direxti tela manusque
Corpus in Acacidae.*

aliquando *adducto telo* placebat. Simile mendum ex Medea Senecae fustulimus vers. 534. Vide ad lib. iv. vers. 678. N. HEINSIUS. Voces has alibi etiam confuderunt librarii. Vide N. Heinsium ad Claudiani iiii. Consul. Honor. vers. 156. Hic tamen nihil muto. ideo enim securis *dilectum telum*, quod Larus.

— *fera gentis*

More securigera miscebat proelia dextra.

ensis dilectus etiam supra est lib. i. vers. 166. *clam corripitensem Dilectum domino.* Vide N. Heins. ad Valer. Flacc. lib. iiii. vers. 341.

v. 68. *Qui postquam murus miseris ruit*] *murus praesidium*, tutela. Ovid. xiiii. Metam. vers. 280.

— *quanto cogor meminisse dolore*

H h h h h 3

Temporis

- Avertit fuga confectum dispersa per agros.
 70 Nec pugnae species, sed poenae tristis imago
 Illa erat, hinc tantum caedentum, atque inde ruentum.
 Per medios Hannon, palmas post terga revinctus,
 Ecce trahebatur, lucemque (heu dulcia coeli
 Lumina!) captivus lucem inter vincla petebat.
 75 Cui rector Latius: Tanta, en, qui regna reposcant,
 Quis cedat toga & armiferi gens sacra Quirini!
 Servitio si tam faciles, cur bella refertis?
 Haec inter celerare gradum, jungat ut arma,
 Haedrubalem ignarum cladis praenuntius affert
 80 Explorator eques. raptat dux obvia signa.
 At, postquam optatam laetus contingere pugnam
 Vidit, & ad letum magno venientia cursu
 Agmina, suspiciens coelum, Nihil amplius, inquit,
 Vos hodie posco, Superi. protraxitis ad arma
 85 Quod profugos, fatis est. in dextra cetera nobis
 Vota, viri: rapite, ite, precor. vocat ecce furentes

Hinc

Temporis illius, quo Grajūm murus Achilles
 Procubuit.

BARTHIUS lib. xxii. Advers. cap. viii. Homer.
 Il. A. vers. 283.

Δίος ἑνὶ Ἀχιλλῆϊ μέγιστον χέρον, ὃς μέγα πᾶσιν
 Ἔξος Ἀχαιοῖσιν πύλαται πολέμοιο κακούς.

Precabor Achillem, ut iram ponat, qui omnibus A-
 chivis est magnus murus belli mali. Claud. in iv. Conf.
 Hon. vers. 109.

Non dabitis sceleri murum: qui vindicat, ibit.
 ubi vide Barthium. Venant. Fortun. lib. vii. carm.
 xii. vers. 11.

— cadit Hector & ultor Achilles;

Ajax, in clipeo murus Achaeus, obit.

Eo refer dictum Metelli apud Valer. Max. lib. iv.
 cap. i. ex. 12. qui, cum interemtum Scipionem con-
 clamari audisset, in publicum se proripuit, maestoque
 vultu & voce confusa, Concurrите, concurrите, inquit,
 cives, moenia urbis nostrae eversa sunt: Scipioni enim
 Africano, intra suos penates quiescenti, nefaria vis il-
 lata est. Simili locutione Ajax Telamonius Home-
 ro Graecorum πύργος vocatur Odyss. A. vers. 555.
 Τείος γὰρ σφιν πύργος ἀπάλλο. Talis enim ipsis turris
 periissi. etiam Stilico apud Claud. i. in Rufin. vers.
 266.

Hic cunctis optata quies, hic sola pericli

Turris erat, clipeusque truce porrectus in hostem.
 ubi simili modo clipeus sumitur, quemadmodum
 & apud eundem ii. de laud. Stilic. vers. 62. hoc
 clipeo munitus Honorius altum Non genuit patrem.
 & in iv. Conf. Honor. vers. 432.

Subnixus Stilicone tuo, quem fratribus ipse

Difcedens clipeum defensoremque dedisti.

Ita & Graecis est ἀνίς. Aeschyl. in Agam. vers.
 1446.

Οὗτος γὰρ ἡμῖν ἀσπίς ἔμικρά θανάτου.

Ille enim nobis clipeus haud parvus audaciae. Similia
 alia apud omnes poetas passim occurrunt.

v. 68. Agmina concors Avertit fuga] Maluerim
 consors, hoc est, una ac par fuga omnium. N.
 HEINSIUS. Librarios ita non raro peccasse supra
 docui ad lib. iv. vers. 100. Hic tamen receptam le-
 ctionem non sollicito. Larus enim a Scipione du-
 cis fratre non in fugam actus fingitur, ut agmina
 militum etiam simili sorte fugerint; sed ab eo in-
 terfectus dicitur: cujus morte audita, agmina una-
 nimi consilio in fugam se conjiciunt.

v. 71. Hinc tantum cedentum] caedentum ex Co-
 loniensi. N. HEINSIUS. Ita & manu docta ad
 marginem editionis Romanae principis emendatum
 vidi. in Oxon. est cadentum.

v. 73. Heu dulcia coeli Lumina] Secundum illud,
 quod supra est lib. xii. vers. 883.

Pro! quanto levius mortalibus, aegra subire
 Supplicia, atque hiemes, aestusque, fugamque,
 fretumque,

Atque famem, quam posse mori.

& lib. ii. vers. 223.

Hec blandum coeli jubar! tantum caretur
 Mors reditura metu?

v. 74. Captivus vitae inter vincla petebat] Spu-
 rium est τὸ vitae. Magis emphaticum, quod re-
 petunt vocem membranae Oxonienses, lucem in-
 ter vincla petebat. BARTHIUS lib. x. Advers. cap.
 vii. lucem inter vincla Oxonius & Putean. cum edi-
 tione Romana & Parmensi, eleganti repetitione
 idque jam monere occupavit Gronov. Diatr. ad
 Statii silvas pag. 109. & Barthius. N. HEINSIUS.
 Recte omnes aliae vetustae editiones lucem, non
 vitae. primus Nicander in Juntina veram lectionem
 corrumpere

- Hinc pater, hinc patruus. gemina o mihi numina belli,
 Ducite, adeste; sequor. dignas spectabitis, aut me
 Praescia mens fallit, vestro jam nomine caedes.
- 90 Nam quis erit tandem campis telluris Hiberæ
 Bellandi modus? en umquam lucebit in orbe
 Ille dies, quo te armorum, Karthago, meorum
 Aspiciam sonitus admotaque bella trementem?
 Dixerat: & raucus stridenti murmure clangor
- 95 Increpuit. tonuere feris clamoribus astra.
 Concurrunt: quantumque rapit violentia ponti,
 Et Notus, & Boreas, & inexorabilis Auster,
 Cum mergunt plenas tumefacta sub aequora classes;
 Aut cum letiferos accendens Sirius ignes,
- 100 Torret anhelantem faevis ardoribus orbem;
 Tantum acies hominumque ferox discordia ferro
 Demetit. haud ullus terrarum aequarit hiatus
 Pugnarum damna: aut strages per inhospita lustra
 Umquam tot dederit rabies horrenda ferarum.
- 105 Jam campi vallesque madent, hebetataque tela.

Et

corrumpere ausus est. Elegans est haec repetitio
ut lucem, qua saepe scriptores usi sunt. Sic supra
 lib. xi. vers. 358.

— namque haec tibi ferrum,
 Si Poenam invasisse paras, per viscera ferrum
 Nostra est ducendum.

ubi ignorantes hanc elegantiam etiam peccarant
 librarii.

v. 81. *At postquam*] *At* Colonienfis. N. HEIN-
 SIUS.

v. 84. *Protractus ad arma Quod profugus, satis est*] Optime Colonienfis, *protraxit ad arma Quod profugus, satis est. profugos* etiam Puteaneus, vestigium verae lectionis. pro nobis, idem *cetera vobis*. N. HEINSIUS. Veram lectionem ex Colonienfi codice tam hic in notis, quam ad Claud. bell. Gildon. vers. 297. recte asseruit vir Illustrissimus. Duplicitas vero, quae habeo, codicis Oxon. excerpta hic discrepant: alia enim faciunt cum Colonienfi libro, alia autem habent *protractis ad arma Quod profugos*, quam proxime ad ipsam Sili manum. Priscæ editiones in vulgatam scripturam conspirant, nisi quod in Mediolan. sit, *Quod profugo satis est*. Causam errandi librariis dedisse videtur vox *protraxit*, paullo rarior, pro *protraxistis*, quae tamen simileque etiam alibi occurrunt. Supra lib. xiv. vers. 536.

*Ni prope duro nitentem assurgere velox
 Affixet transstro.*

Virgil. v. Aen. vers. 786. *nec poenam traxe per omnem
 Reliquias*. ubi vide Pierium. Aeneid. vi. vers. 57.

Dardana qui Paridis direxisti tela manusque.

Aeneid. xi. vers. 118.

Vixit, cui vitam Deus aut sua dextra dedisset.

ita consumse est apud Lucret. lib. i. vers. 234.

*Omnia enim debet, mortali corpore quae sunt,
 Infinita aetas consumse anteacta, diesque.*

ubi vide Lambin. *dixit* apud Plaut. in Mercat. act. iv. sc. iv. vers. 14. & apud Terentium quam saepissime. Plura vide apud Daufq. ad Sili xv. vers. 375. Scribe. ad Martial. lib. iiii. epigr. lxxvii. & xxii. & N. Heinsum ad Claudiani bell. Gildon. vers. 297.

v. 88. *Aut me Praescia mens fallit*] In Puteaneo & editionibus nonnullis *haud me fallit*. N. HEINSIUS. *haud me fallit* etiam Oxonienf. codex cum Romana principe, Mediolan. & Marfi editionibus. quae lectio certiorum Scipionis de Victoria praesumptionem notat; ut dicat, se a mente futuri conscia minime falli posse. Non raro has voces commutarunt librarii. vide Broekhus. ad Propert. lib. iv. eleg. i. vers. 77. Vulgata tamen scriptura praeferre videtur imitationem Virgilii, qui pariter in x. Aen. vers. 630.

*Nunc manet insonem gravis exitus, aut ego veri
 Vana feror.*

v. 93. *Armorum Aspiciam sonitus trementem*] *O-*pinor *armorum tonitrus*, ut alibi non semel. N. HEINSIUS. Ita saepe *armorum tonitrus* apud Silium. vide supra ad lib. xi. vers. 525. ubi has voces etiam nonnumquam in membranis commutari docui. Hunc locum tamen non sollicito. sequitur enim mox *tonare* vers. 95.

— *tonuere feris clamoribus astra.*

armorum sonitus autem, ut supra lib. v. vers. 432.

— *tumultus & concava saxa*

Armorum sonitus, statusque imitantur equorum.
 v. 105. *Hebetataque tela*] Tot hostes nempe occiderant

Et Libys occubuerunt, & amantes Martis Hiberi.
Stat tamen una loco perfossis debilis armis,
Luctaturque acies, qua concutit Hasdrubal hastam.
Nec finem daret ille dies animosaeque virtus,

110 Ni perlapsa viro loricae tegmine harundo,
Et parco summum violasset vulnere corpus,
Suassissetque fugam. rapido certamina linoquit
In latebras euectus equo, noctisque per umbram
Ad Tartessiacos tendit per litora portus.

115 Proximus in pugna ductori Marte manuque
Regnator Nomadum fuerat; mox foedere longo
Cultuque Aeneadum nomen Masinissa superbum.
Huic fesso, quos dura fuga & nox suaserat atra,

Carpenti

ciderant Romani, ut ferri acies jam hebetata esset.
Lucan. lib. vi. vers. 186.

*Jamque hebes, & crasso non asper sanguine mucro
Percussum Scaevae frangit, non vulnerat, hostem.*
Auctor Octav. vers. 525.

condidit tandem suos
*Jam fessis enses victor, hebetatos feris
Vulneribus.*

Curtius lib. iv. cap. xvi. Alexander, instantibus suis
impune abeuntem hostem sequi permetteret, hebetia sela
esse, & manus fatigatas, causatus est.

v. 110. Ni perlapsa foret loricae tegmine harundo]
viro, pro foret, Colonienfis & Oxonijs. rectius.
in Puteaneo vitae. Deinde vix admitto correctione-
nem Interpretis perlapsa tegmen, non tegmine, casti-
gantis. Nam apud Livium lib. xxviii. cap. xi. co-
dices vetusti quoque, teste in animadversis Gron-
ovio, Foribus ipsis duo perlapsi angues. non prolapsi.
N. HEINSIUS. Recte vir Illustrissimus perlapsa vi-
ro. vide supra ad lib. ii. vers. 185.

v. 111. Et parco summum violasset pondere corpus]
vulnere scripti. Opinor,

Et parco summum libasset vulnere corpus.
supra lib. xv. vers. 758.

*Hastam praeproperio nisu jacit; illa per oras
Aerati clipei & loricae tegmina summa
Incidit haud felix humero, parceque petisum
Perstrinxit corpus.*

de gustare alibi dixit. libare poenam Claudianus ex scrip-
tis. ubi plura, ut & ad lib. ix. Silii vers. 523. N. HEIN-
SIUS. Recte scripti parco vulnere. Ita saepe
peccarunt scriptores librarii. vide supra ad lib. v.
vers. 251. & Broekhus. ad Propert. lib. i. eleg. i.
vers. 13. Pro violasset autem N. Heinisius libasset ex
conjectura reponit, de quo verbo supra vide ad
lib. ix. vers. 523. Ita & supra peccatum putavit lib.
x. vers. 261. ubi tamen nonnihil vulgatae lectio-
nem adstruxi. Sane & hoc loco nihil mutarem;
nam, ut ibi dixi, violare & laedere frequenter idem
notant, quod vulnerare. Violare vulnere autem,
ut apud Maron. xi. Aen. vers. 277. Veneris violavi

vulnere dextram. ibid. vers. 591.

Hac quicumque sacrum violaris vulnere corpus.
vers. 848.

Nam quicumque tuum violaris vulnere corpus.
Aeneid. xii. vers. 797.

Mortalin' decuit violari vulnere Divum.
& Ovidium xiiii. Metam. vers. 279. *He! tor abie
violatus vulnere nullo.*

v. 113. In latebras euectus equo] *avectus* scriben-
dum, ni fallor. N. HEINSIUS. Supra lib. vi. vers.
238.

— victorque catervas

Longius avectas afflatus peste premebas.

v. 117. Nomen Masinissa superbum] Ita hoc no-
men ubique scribitur in editione Dausqueji, cam-
que scripturam defendit in notis ad lib. xvii. vers.
418. quem etiam vide in Orthograph. lib. ii. hac
voce. In codice vero Puteaneo est Masinissa, quem-
admodum & optimi apud Livium libri habent,
ut testatur eruditissimus Gronov. ad lib. xxv. cap.
xxxiv. Apud Urfin. ad Cicer. de Senect. cap. x. in
tabella aenea Masinissa legitur. quod cum legi me-
tricae adversum sit, id saltem inde obtinetur, Ro-
manos Masinissa per tertiam vocalem, non Masa-
nissa per primam, scripsisse; & si duplici conso-
na Masinissa dixerint, poetarum metri causa unam
detraxisse, quomodo de Porfena, pro Porfenna,
supra notavi ad lib. x. vers. 484.

v. 118. Dura fuga] An cruda? Vide lib. v. vers.
422. lib. vi. vers. 78. lib. vii. vers. 3. N. HEIN-
SIUS. Ita & supra emendandum censuerat vir il-
lustrissimus lib. xiiii. vers. 532. & apud Valer. Flacc.
lib. vii. vers. 243. Nec aliter etiam variant libri
Maronis, quos Pierius consuluit, lib. iiii. Georg.
vers. 20. & xii. Aen. vers. 507.

v. 120. Vertice fulsit apex] Optimum omen est:
credebatur enim olim fulgor igneus, si urendo non
noceat, celebritatis gloriam afferre, teste Saresber. i.
Polycr. cap. xiiii. Recte autem viri docti notant,
Silium his imitatum ea, quae de Ascanio narrat
Virgil. ii. Aen. vers. 682. ubi alia hujus omnis
exempla

- Carpenti somnos subitus rutilante coruscum
 120 Vertice fulsit apex, crispamque involvere visa est
 Mitis flamma comam, atque hirta se spargere fronte.
 Concurrunt famuli, & serpentes tempora circum
 Festinant gelidis restinguere fontibus ignes.
 At grandaeva, Deum praenoscens omina, mater,
 125 Sic, sic, Coelicolae: portentaque vestra secundi
 Condite, ait. duret capiti per secula lumen.
 Ne vero, ne, nate, Deum tu laeta paveſce
 Prodigia, aut sacras metue inter tempora flammās.
 Hic tibi Dardaniae promittit foedera gentis,
 130 Hic tibi regna dabit, regnis majora paternis,
 Ignis, & adjunget Latiis tua nomina fatis.

Sic

exempla annotavit Cerda, ut & Barthius ad Claud. xv. Consul. Honor. vers. 193. Eodem ferme ostento Tiberio, qui adhuc in insula Rhodo degebat, *pridie quam de reditu certior fieret, vestimenta mutanti tunica ardere visa est* teste Sueton. in ejus vit. cap. xiv. ubi vide Casaubon.

v. 122. *Serpentes pectora circum ignes*] Legendum *tempora circum*. quid enim cum pectore flammis, quae crinibus saltem vagabantur? BARTHIUS lib. xxi. Advers. cap. xv. *tempora circum* ex scriptis. mimesis Maroniana de Alcanio ii. Aen. vers. 682.

Ecce levis summo de vertice visus Iuli

Fundere lumen apex, fastuque innoxia molles

Lambere flamma comas, & circum tempora pasci. sequentia etiam confirmant, *ne sacras metue inter tempora flammās*. N. HEINSIUS. Saepissime ita lapsi sunt infausti librorum corruptores, ut docere possint ea, quae notavit N. Heinsius ad Nason. Metam. iv. vers. 492. Metam. v. vers. 114. & Trist. i. eleg. i. vers. 40.

v. 125. *Sic, sic, Coelicolae*] Lege *Sic sis, Coelicolae*. ita enim vetustissima editionum, quas ego habeo, clare praefert; & ratio suadet arripere veterum superstitione, anum omen & Deos salutare. BARTHIUS lib. xxi. Advers. cap. xv. Nescio quid monstri erat in Barthii Adversariis *Sic cibi Coelicolae*, haud dubie operarum errore. Cum vero vetustissimam editionum, quas habuit, ita praefere dicat, voluisse videtur *Sic sis, Coelicolae*, quemadmodum in excerptis reposui: non aliter enim ego inveni in Romana principe, Mediolanensi & Marfi priori Veneta, & Heinsius in Parmensi. Primus autem Marfus in Veneta posteriori *Sic sis, Coelicolae* edidit. Si vero *Sic sis, Coelicolae* admittimus, non necesse est mox cum N. Heinsio scribere *portenta o vestra*. Particula tamen illa o in follemni precatione supra etiam adhibita est a Silio lib. rv. vers. 127.

Adsis o, firmesque tuae, pater, alitis omen.

v. 125. *Portentaque vestra secundi Condite*] *Condite* secundi est secunda date. Ita enim eleganter, & aliter, quam vulgo, sumi potest. secunda enim au-

spicia prima condebant, & confirmabant: quae cum fausta erant, *adestata* dicebantur antiquis; fulgure autem constabant plerumque. *Adestatis* autem opponerentur *peremtalibus*. sicut enim *adestata* superiora confirmabant, &, ut Silius loquitur, *condebant*; sic *peremtalibus* tollebant, & destruebant quasi. D. HEINSIUS. *Condere* eleganter firmare, sive producere in vitam, aut saltem promissam felicitatem sonat. Manil. lib. v.

Mercedem tanti belli, quo condidit ipsa

Gorgone non levis monstrum.

BARTHIUS lib. xix. Advers. cap. xv. *portenta o vestra secundi* maluerim. N. HEINSIUS.

v. 127. *Deum tu laeta paveſce Prodigia*] *tam laeta* rectius scripti. N. HEINSIUS.

v. 131. *Adjunget Latiis tua nomina fatis*] Temeritatem sciolorum, quibus non fatis effet, hos versus duobus locis indignissime tractare, interpolando, *Latiis tua nomina fatis*, quod rectum erat, *Latiis tua nomina fastis*, & rursum,

Vixque Atlantiadum rubefecerat ora suorum.

pro vera scriptura,

Vixque Atlantiadum rubefecerat ora sororum.

Quibus, inquam, haec non fatis hic peccare effet, nisi etiam Silii stellis nubila sua immiscerent, assuto illi versu isto,

Ire videbatur, Martisque liqueſcere famam.

quo nihil hic opus est. ubi illud dicitur, Masinissam praeter monstra, de quibus agitur, illud etiam movisse, ut partes Romanorum sequeretur; quod neque Poeni ullo ipsum honore dignum habuissent, & ad hoc vergere Hannibalis res in deteriori quodammodo coepissent. MODIUS Novant. Lection. epist. lxxiv. Perperam Modius & Interpres cum editionibus nonnullis *Latiis fastis*. Apud Valer. Flacc. pari modo castigandum lib. ii. vers. 245. *durent Latiis modo nomina fatis*. N. HEINSIUS. Praeter Gryphii, Nutii, Raphaelengii & Cellarii editiones, in quibus erat *fastis*, omnes, quos consului, libri *fatis* habent. Peccare videntur autem, qui aliter ediderunt; quid enim Masinissae rei cum *fastis Romanis*, in
 Iiiii quibus

- Sic vates, juvenisque animum tam clara movebant
 Monstra; nec a Poenjs ulli virtutis honores.
 Hannibal ipse etiam jam jamque modestior armis
 135 [Ire videbatur, Martisque liquecere fama.]
 Aurora obscuri tergebat nubila coeli,
 Vixque Atlantiadum rubefecerat ora sororum:
 Tendit ad Ausonios & adhuc hostilia castra.
 Atque, ubi se vallo intulerat, ductorque benigno
 140 Accepit Latius vultu, rex talibus inquit:
 Coelestum monita & sacrae responsa parentis,
 Disque tua, o Rutulum rector, gratissima virtus
 Avulsum Tyriis huc me duxere volentem.
 Si tibi non segnes tua contra fulmina saepe
 145 Visi stare sumus, dignam te, nate Tonantis,

Afferimus

quibus vel magistratum, vel, si fasti triumphales intelligendi, devictorum hostium nomina notabantur. at *Latus satis* est fortunae Romanorum, quibus postea constanter adhaesit, quemadmodum olim Poenis. Saepe autem librarii voces *fasti* & *satis* commutarunt. apud Lucan. lib. vii. vers. 414. nonnulli codices praefereunt,

Et damnata diu Romanis Allia satis.

cum vulgo recte sit *Romanis fastis*. Vide etiam N. Heinsium ad Claudian. 1. de Laudib. Stilic. vers. 43. & vi. Conf. Hon. v. 591.

v. 132. *Tam clara movebant Monstra*] Nota vocem *monstra*, quae origine sua incipit significationis est, sed plerumque in malam partem ponitur, hic bono sensu sumi, ut apud Maron. 11. Aen. vers. 680.

Cum subitum, distuque oritur mirabile monstrum.

ubi Servius inquit, *Monstrum rōn μίστραν est, & a monstrando, id est, monendo, dicitur, & refertur ad praesens ejus significatio.*

v. 135. *Ire videbatur, Martisque liquecere famam*] Hic versus, a Modio non repertus, ab Oxoniensibus etiam membranarum exsulat. Ego vero eum tollere non ausim. *liquecere* est evanescere, instar aquae diffuere. Prudent. vi. Cathemer.

O tortuose serpens,

Discede, Christus hic est,

Hic Christus est, liquece.

BARTHIUS lib. x. Advers. cap. vii. *liquecere fama* scribendum vidit & Interpres. in scriptis versus hic non comparet, ne quidem in primis editionibus: quare delendum censuit Modius. Barthius retinendum opinatur, & *to liquecere* ex Prudentio asserit. Statius Theb. xi. vers. 382. *his paulum furor eliquecere dictis Coeperat.* ita in pervetusto codice, quo Behotius est usus, occurrebat scriptum. *vulgo elanguescere.* Idem Statius Theb. 11. vers. 618. *crasso liquentia pectora tabo.* Sic scribo, cum in scriptis sit *liventia*, quod proxime praecessit, *Liventes*

in morte oculos. vulgo est *squalentia. oculis liquentibus imbrem* lib. v. vers. 270. Posses etiam apud Silium *senescere*, de quo ad Lucan. *torpescere* dixit supra vers. 13. *senio torpescere rerum.* N. HEINSIUS. Versus hujus auctorem fuisse puto Nicandrum, qui Juninae editioni praefuit, in qua primum inveni. Si quis tamen eum ferrare malit, videtur cum viris doctis *fama* legendum, & fortasse etiam cum N. Heinio *senescere*. Ipse enim Silius, & Livius, quem is imitari gaudet, ita locuti sunt. Silius lib. 11. vers. 456.

Jamque senescebat vallatis moenibus hostis.
 lib. 111. vers. 580.

— *blandoque veneno*
Desidia virtus paulatim evicta senescit.
 lib. viii. vers. 332.

— *qua te grassante, senescent*
Hannibal oppressum vidit considerare bellum.
 lib. xiii. vers. 324.

— *paulatim atrocibus iras*
Languescunt animis, & vis mollita senescit.
 Livius lib. ix. cap. xxvii. Samnitium contra ducibus, & parvis carpi quotidie damnis, & senescere dilatione belli vires suas videbantur. lib. xxix. cap. 111. Nec Magonem ex Gallia movere tumultus quidquam, nec conjungere sese Hannibali, & Hannibalem ipsum jam & fama senescere, & viribus. quem locum in animo habuisse videtur Silius, si hic versus Silius esse existimari debeat. lib. xxx. cap. xix. *Mulique alii ignobiles populi, senescere Punicum bellum cernentes, descere.* Etiam Nepos in Alcibiade cap. v. *Cujus cum in intimam amicitiam pervenisset, & Atheniensium, male gestis in Sicilia rebus, opes senescere, contra Lacedaemoniorum crescere videret.* ubi vide Gebhardum.

v. 138. *Tendit ad Ausonios*] in *Ausonios* Gryph. N. HEINSIUS. in *Ausonios* etiam Oxoniens. & Putean. codex cum Romana principe, Parmensi, Mediolanensi, & Marli editionibus.

v. 145. *Dignam te, nate Tonantis*] Fingit itaque Silius

- Afferimus dextram. nec nos aut vana subegit
 Incertae mentis levitas, & mobile pectus;
 Aut spes & laeti sectamur praemia Martis.
 Perfidiam fugio & perjuram ab origine gentem.
 150 Tu, quando Herculeis finisti proelia metis,
 Nunc ipsam belli nobiscum invade parentem.
 Ille tibi, qui jam gemino Laurentia lustris
 Possedit regna, & scalas ad moenia Romae
 Admovet, in Libyam flammis ferroque trahendus.
 155 Sic Nomadum ductor. tunc dextra Scipio dextram
 Amplexus, Si pulchra tibi Mavorte videtur,
 Pulchrior est gens nostra fide. dimitte bilingues
 Ex animo socios. magna hinc te praemia clarae
 Virtutis, Masinissa, manent. citiusque vel armis,

Quam

Silius Masinissam cum ipso Scipione collocutum: at Livius lib. xxviii. cap. xvi. refert, Scipionem, qui eo tempore Tarraconem abierat, Silanum castris praefecisse, & cum eo Masinissam congressum fuisse.

v. 146. *Nec nos aut vana subegit* &c.] Oratio, quam Silius hic Masinissae tribuit, desumpta videtur ex ea, qua Indibilis suo & Mandonii nomine Scipionem allocutus est apud Livium lib. xxvii. cap. xvii.

v. 150. *Et quando Herculeis] Tu, quando ex Coloniensi.* N. HEINSIUS.

v. 151. *Hanc ipsam belli nobiscum invade parentem]* *Nunc ipsam*, non *Hanc*, scripti. probe omnino. ut & primae editiones. N. HEINSIUS. *Nunc ipsam* etiam Romana princeps & Mediolan. editio. in Marfi Veneta priore operarum errore legitur *Hunc ipsam*, quod in ejus posteriore in *Hanc* demum mutatum. Frequenter literae H & N, praesertim initiales, confusae fuerunt. Vide supra ad lib. vi. vers. 580.

v. 152. *Ille tibi, qui jam gemino Laurentia lustris Possedit regna]* Dausquejus corrigit *tergemino lustris*, ut supra, *tergemina cum mole viros*. hoc est, terna cum mole. Rationes apud illum vide. Sane Livius quoque ab exordio belli Punici secundi ad debellatam usque Hispaniam annos quindecim statuit. N. HEINSIUS. Dupliciter errat Doctissimus Dausquejus ad hunc locum. primo, cum *geminum lustrum*, si stricte capias, annos octo interpretatur: lustrum enim, stricte & proprie sumtum, quinque annorum spatium continere, nemo est, qui nescit. Deinde etiam errat, cum *tergemino lustris* conijcit; quam ejus conjecturam tamen etiam amplectitur Illustrissimus Heinsius. sive enim *geminum*, sive *tergemino* legas, tempus nequaquam conveniet. Livius enim ab initio belli Punici usque ad debellatam Hispaniam, non quindecim, ut Heinsius volebat, sed tredecim annos statuit. vide Liv. lib. xxviii. cap. xvi. & tot etiam anni in fastis intercessisse reperiuntur inter P.

Cornelium Scipionem & Tib. Sempronium Longum, quibus Coss. Hannibal in Italiam venit, & Q. Caecilium Metellum & L. Veturium Philonem, quibus Coss. Karthaginenses tota Hispania dejecti sunt. Et hinc Livius ait lib. xxviii. cap. xxxviii. Scipionem, qui anno proximo post confectum in Hispania bellum Consulatum adeptus est, eum honorem anno quarto decimo belli Punici consecutum fuisse. Rotundiore igitur numero Silius, ut poetis mos est, per duo lustra Hannibalem Italiam possedisse dicit, in qua tredecim ferme annos moratus erat. Nihil itaque puto mutandum, praesertim cum pro lectione recepta stent omnes libri, tum manu tum typis descripti.

v. 157. *Dimittis bilingues Ex animo socios]* *bilingues* sunt *τρίγλωσσος*, quos *πολυγλωσσος* Homerus vocat, quam vocem Hesychius reddere, id est, vassi simpliciter, qualis erat Homericus Ulysses. unde ita antiqui primum *Ὀδυσσεύς* versum legebant,

Ἀνδρά μοι ἰνίπαι, Μῆσα, πολύγλωσσον.

quod Livius Andronicus,

Inseque, Musa, virum versutum.

vertit. D. HEINSIUS. *bilingues* socii sunt fallaces, fraudulentis, perfidi. supra lib. ii. vers. 56.

Discinctos inter Libyas populosque bilingues.

Phaedr. lib. ii. fab. iv. vers. 25.

Quantum homo bilinguis saepe concinnet mali.

Claudian. in bell. Gildon. vers. 284.

— *removete bilingues*

Insidias & verba soli spirantia virus.

Tertull. advers. Valentin. cap. i. *Si subtiliter tentes, per ambiguitates bilingues communem fidem affirmant.* Arnob. lib. v. advers. gent. pag. 181. *Illud a vobis repetita interrogatione conquirimus, omnes de Dis fabulas existimetis, id est, singulas totas ambisarias ac bilingues & versipellis esse scriptas modis?* Venant. Fortun. lib. i. carm. xvi. vers. 5.

Bilinguis ore callido

Crimen fovebat invidum.

Et ita etiam Graecis *διπλῆς ὁ γλῶσσα*. Eurip. Troad.

liiii 2

vers.

- 160 Quam gratae studio, vincetur Scipio, mentis.
Cetera quae in Libyam portari incendia suades,
Expediet tempus. nec enim sunt talia rerum
Non meditata mihi, & mentem Karthago fatigat.
Hinc juveni dona insignem velamine picto
165 Dat chlamydem, stratumque ostro (quem ceperat ipse
Dejecto victor Magone, animique probarat)
Cornipedem: tum, qua Divûm libabat ad aras
Hasdrubal, ex auro pateram, galeamque comantem.
Exin, firmato sociali foedere regis,
170 Vertendas agit at jam nunc Karthaginis arces.

Massylis

vers. 285.

Ὅς πάντα τέκνω' ἐνθάδ' ἀνέπαλ', αὐδὴ ἰ-
μῶν, διπύχῃ γλῶσσαν,
Ἄφιλα τὰ πρότερον φίλα
Τιθίμνος πάντων.

Ceteroquin *bilinguis* etiam vocatur, qui diversam duorum populorum linguam intelligit, eaque utitur. Vide Fest. in voce *Bilingues*, antiquos interpretes ad Horat. i. Sermon. eclog. x. vers. 30. & Column. ad Enn. pag. 327. Eo sensu haec vox occurrit apud Guil. Briton. x. Philipp. vers. 379.

Excitat ex alia Lotharingos parte *bilingues*.

ubi vide Barthium. Hoc sensu autem Karthaginenses Silio & Maroni i. Aen. vers. 661. *bilingues* dictos fuisse perperam volebat Dausquej. supra ad lib. III. pag. 113. Plura vide apud Freinsh. in indice Curtiano hac voce, & quae nuper notavit Eruditissimus Massonius in libro Gallico, qui dicitur *Histoire Critique de la republique des lettres*, tom. VIII. pag. 47.

v. 160. *Quam stratae studio vincatur Scipio mentis*] Haud dubie scribendum *gratae studio mentis*. Suspicor, ut funguntur hae literae saepe altera alterius vicem, *cratae*, pro *gratae*, exaratum fuisse, atque hinc errorem manare. MODIUS Novant. Lection. epist. XIX. *gratae* scripti & Modius cum primis editionibus. vere. N. HEINSIUS. *gratae* omnes editiones ante Marfi Venetam posteriorem, in qua operae pro errore *stratae* primum dederunt: in commentariis tamen recte *gratae* reliquerunt. Eundem errorem plerique posteriorum editorum fideliter expresserunt.

v. 161. *Cetera quae in Libyam portare incendia suades*] *portari* ex scriptis. in Parmensi aliisque nonnullis editionibus *Cetera quae Libyam*. in etiam abest a Gryphio. Forte *Libyae* *portari*, ut *haec tibi porto Dona prius*. vel *properari*. N. HEINSIUS. To in exulat etiam ab omnibus editionibus ante Wolfii Basilicensem, quae prima habuit & cum ea paucae aliae. Plena manu de hac locutione *portari Libyam*, pro *in Libyam*, egerunt Sanctius IV. Minerv. pag. m. 502. Vossius VII. de art. Gramm. cap. XLII. Quinchilianus tamen i. Instit. Orat. cap. v. hoc loquendi genus inter species soloecismi, qui detra-

etione committitur, memorat.

v. 164. *Hinc juveni dona Dat chlamydem*] Itascripti, non *dono*. neque aliter Gronov. IV. Observ. cap. XIV. N. HEINSIUS. Infra vers. 430.

Victor dona dabis, statuaeque altaria patri.

v. 166. *Animumque probat*] Opinor elegantius longe venustiusque esse, quod in libro antiquo reperi, *animique probat*, & mox *tum, qua Divûm libabat ad aras*, non *cum qua*. Longe, inquam, Latinius hoc arbitror, & nugas egero, scio, si pluribus id probare laborem. MODIUS Novant. Lection. epist. XIX. *avumque probat* mendose Puteaneus. Colonienfis eleganter *animique probat*. atque ita apud Claudian. laudibus Stiliconis videtur corrigendum,

Sic justos in pace legis, animique probatos.

non *animisque*. N. HEINSIUS. *avumque* etiam Oxoniensis codex. Sed probum est, quod ex Agrippinate libro; *animique probat*, viri docti vindicant. Appul. VIII. Metam. in princ. *Quamquam ceteris omnibus id genus viris antistaret, eximisque muneribus parentum invitaret iudicium, morum tamen improbatu repulsa consumelia fuerat aspersus*. ita ex MS. Florentino, atque editione Romana & Aldina legendum esse, neque aliter olim Beroald. edidisse, notat Illustrissimus Heinsius ad Claudian. curis secundis pag. 900. contra *damnare ovis* est apud Ennod. Ticin. lib. i. carm. IV.

Marcidam damnans ovis pharetram.

eadem constructione *letis laudare* supra est lib. IV. vers. 260.

Laudabat leti juvenem, egregiosque parabat.

Ulcisci Consul manes.

lib. I. vers. 395.

Felix, heu! nemorum, & vitae laudandus opacas.

Subintellige in his similibusque *caussa*, *gratia*, vel ergo. Pariter Graeci loquuntur. Callimach. in fragm. Hecales,

τίος δὲ ἰ πάντας ὀδῖται

Ἥ ἰα φιλῶντας, ἔχοντες τῶν ἀνδρῶν.

Honorabant eam omnes viatores ob hospitalitatem: habebat enim domum numquam clausam. similiter autem hi *ἐντα* intelligunt, ut ad eum locum monuit vir eruditissimus Rich. Bentlejus.

v. 167.

- Massylis regnator erat ditissimus oris,
 Nec nudus virtute, Syphax: quo jura petebant
 Innumerae gentes, extremaque litore Tethys.
 Multa viro terra, ac sonipes, & belua, terror
 175 Bellorum, nec non Marti delecta juvenus.
 Nec foret, aut ebore, aut solido qui vinceret auro,
 Gaetulifve magis fucaret vellus ahenis.
 Has adjungere opes avidus, reputansque laborem,
 Si vertat rex ad Poenos, dare vela per altum
 180 Imperat, atque animo jam tum Africa bella capeffit.
 Verum ubi perventum, & portus tenere carinae,

Jam

v. 167. *Et cum qua Divum libabat ad aras*] Mftum, omisso &, cum qua. Non vero dubito, tum sine conjunctione scribendum, licet Latinitatis illud vulgatum non damnem. Vide Dausquejus hoc loco, & nos indice in Appulejum. BARTHIUS lib. x. Advers. cap. vii. *Cornipedem, tum qua* cum scriptis & Modio. Interpres facessat. stat pro nobis & Barthius. in Parmensi *Cornipedem, cum qua*. N. HEINSIUS. Voculam & ignorat etiam Romana princeps, Mediolan. aliaeque priscae editiones. Recte vero, pro *cum*, viri docti ex scriptis reposuerunt *tum*. Nihil magis obvium in libris scriptis, quam literas *c* & *t* confundi. Neque aliter ad marginem editionis Romanae principis manu docta emendatum vidi.

v. 169. *Exin, firmato sociali foedere Regis*] *sociati* Regis scribendum vel invitis membranis. Oxonius & Puteaneus perperam *formato foedere*. N. HEINSIUS.

v. 171. *Massylis regnator erat ditissimus oris Syphax*] Plurimis ad hunc locum probare conatur Doctissimus Dausquejus, Syphacem olim Massylis, Masinissam Mafae sylis imperasse, ac multa Livii loca, quae contrarium fudant, malam manum passa, & in hanc sententiam refingenda esse. Sed frustra. Masinissa enim Massyliae, Syphax Mafae syliae Rex fuit. Aperte id patet ex Strabone, qui xvii. Geogr. pag. 829. edit. Paris. docet, post Mauritaniam esse *Μαυρωσυλίαν*, Mafae sylorum, regionem, & in ea Sigam Syphacis regiam: post victum autem Syphacem cecisse hoc regnum Masinissae. Deinde pag. 832. tradit, post Mafae sylos esse *Μαυρωσυλίαν*, Mafae sylorum, regionem, & in ea Cirtam Masinissae & sequentium regiam. Nihil clarius his dici potest. Et tamen Dausquejus affirmare sustinuit, sententiam suam a Strabone juvari. Sed perperam *Μαυρωσυλίαν χώραν* vertit *Mafae sylorum regio*. Praeterea Syphax apud Polyb. lib. xvi. cap. xii. dicitur *Μαυρωσυλίαν βασιλεύς*. apud Appian. in Punic. pag. 6. inter Numidia regulos memoratur Masinissa, filius Regis *Μαυρωσυλίαν*. pag. 10. de Syphace inquit, *Και Μαυρωσυλίαν επίγειαν πείσσει πρὸς αὐτοῖς, τῇ Μαυρωσυλίαν ἀρχὴν αὐτῶν βιβαιοῦσιν ὑποσχόμενος*. Etiam Masinissam *τεταβας* ad se pellicere, *Massylorum regnum ei*

se confirmaturum pollicitus. quo nempe ipsum antea exuerat. pag. 14. *Τῶτοι ἦσαν Μαυρωσύλιοι διοχίλιοι καὶ πεντακίσιοι, τῶν ἰς Σύφακα ἀπὸ Μαυρωσυλίου μετασθέντων*. In his erant Massylorum duo millia & quingenti, qui ad Syphacem a Masinissa defecerant. Paullo post Romani *Μαυρωσύλιος καὶ τῇ χώρῃ τῇ Σύφακος* ingressi dicuntur, ut Masinissam in regnum restituerent, & sese dedentes in fidem reciperent. omnibus autem his locis Interpres *Μαυρωσύλιος* perperam *Mafae sylus* vertit. Ex his itaque constare puto, Syphacem proprie Mafae sylorum, Masinissam vero Massylorum Regem fuisse. Livii loca Dausqueji medicina non indigere, & denique Silium, qui Syphacem Massylorum regem dicit, duos populos vicinos confudisse. id autem tanto minus mirandum est, quod Syphax aliquando totum Masinissae regnum obtinuerit, atque ita *Massylis oris regnasse* dici potuerit.

v. 172. *Quo jura petebant Innumerae gentes*] quod opinor, pro cui. nisi praestat construi orationem, *quo litore*. N. HEINSIUS. Vide supra ad lib. xii. vers. 379. Pariter locutus Curtius lib. v. cap. vii. *Hunc exitum habuit regia totius orientis, unde tot gentes ante jura petebant*.

v. 176. *Nec foret aut ebore*] *Nec forte* Puteaneus. Forte castigandum *torto ebore*, ut ebur torno dolatum rasumque innuat. *sestilo ebur* Nasoni,

Sestile delicias India mittit ebur.

quomodo & noster infra ebur vaginae *sestilis*. Posset etiam *Nec tereti aut ebore*. N. HEINSIUS.

v. 177. *Gaetulifve magis fucaret vellus ahenis*] *magis* mire noveque positum. *magis vellus* est plus velletis. BARTHIUS lib. xxi. Advers. cap. viii. *aenis* Colon. codex. vide supra ad lib. vii. vers. 642.

v. 180. *Animo jam tum fera bella capeffit*] Oportune monent membranae nostrae Agrippinenses, pro *fera bella*, plane scribendum *Africa bella*. MODIUS. Novant. Lection. epist. lxxiv. Emendarunt docti *Africa bella*. ea lectio est & in Oxoniensium codice calamo exarato. Est autem *Africa bella* dictum, ut Ennius *Africam* terram dixit notissimo carmine,

Africa terribili tremis horrida terra tumultu.

Tilii 3

BAR-

- Jam, trepida fugiens per proxima litora puppe,
 Hasdrubal afflictis aderat nova foedera quaerens
 Rebus, & ad Tyrios Massylia signa trahebat.
- 185 Audito, pariter populorum in regna duorum
 Advenisse duces, qui tota mole laborent,
 Disceptentque armis, terrarum uter imperet orbi,
 Celsus mente Syphax acciri in tecta benigne
 Imperat, & tanto regni se tollit honore.
- 190 Tum laetos volvens oculos adversa per ora,
 Sic Latium affatur juvenem, ac prior incipit ultro:
 Quam te, Dardanida pulcherrime, mente serena
 Accipio, intueorque libens! quamque ora recordor
 Laetus Scipiadae. revocat tua forma parentem.
- 195 Nam repeto, Herculeas Erythia ad litora Gades

Cum

BARTHIUS lib. x. Advers. cap. vii. *jam tum Africa scripti*, & cum iis Modius. ne dubita, quin recte. etiam Barthius id est amplexus, quomodo *Africa terra* Ennio. N. HEINSIUS. Optime viri docti ex libris scriptis *Africa bella* vindicarunt, quomodo & priscae editiones ante Nicandri Juntinam praeferunt. Infra lib. xvii. vers. 11.

*Qui genitus patruo ductoris ad Africa bella
 Tunc lecti.*

Sallust. in fragm. lib. 11. Hist. *Sardinia in Africo mari facie vestigii humani*. Livius lib. xxi. cap. 11. *Ita se Africo bello, quod fuit sub recentem Romanam pacem, per quinque annos gessit*. Macrobi. 11. Saturn. cap. xvi. *Sic enim diversas ficos diligentiae suae more dinumerat: Africa, albula, &c. ubi male Pontanus Africana legebat. Africum bellum pro Africanum, ἡ ἀφρικανὴ πόλις καὶ τὰ γένετα*. Similiter terra *Thessalia* est apud Liv. lib. xxxiii. cap. vi. γὰρ *Mudia* apud Xenoph. 111. Cyrop. pag. 79. Plura vide apud Scalig. ad Virg. Culic. pag. 5. Gifan. Indic. Lucr. voc. *terrae Italiae*, Merul. ad Ennii 1. Annal. pag. 42. Barth. ad Claud. iv. Conf. Hon. vers. 310. N. Heins. ad Claud. 1. de rapt. Proserp. vers. 17. ad Nason. iv. Fast. vers. 362. Fast. v. vers. 583. Jan. Broekhus. ad Propert. lib. 1. eleg. xi. vers. 30. Bentlej. ad Horat. lib. 11. od. xiiii. vers. 8. & quae supra notavi ad lib. 1. vers. 252. Pari errore fortasse supra etiam peccatum erat lib. ix. vers. 268.

*Quaque seras saevus gentes aciemque Nealces
 Temperat.*

ubi N. Heinsius conjicit, *Quaque Afras saevus*.

v. 185. *Audito pariter*] Similis constructio supra est lib. v. vers. 106.

Auditoque furens socias non desore vires.
 id est, postquam audivisset. vide supra ad lib. xiv. vers. 98.

v. 190. *Tum laetos volvens oculos &c.*] Presse Silius Maronem secutus est, apud quem ita Euander Aenean alloquitur viii. Aen. vers. 152.

— ille os oculosque loquentis

*Jamdudum & totum lustrabat lumine corpus.
 Tum sic pauca refert: Ut te, fortissime Teu-
 crum,*

*Accipio, agnoscoque libens! ut verba parentis
 Et vocem Anchisae magni vultumque recordor!
 Nam memini Hesionae visentem regna sororis. &c.*

Confer insuper sequentia etiam.

v. 191. *Prius incipit ultro*] prior scripti, quod Interpreti quoque ardebat. N. HEINSIUS. Vide supra ad lib. 11. vers. 173.

v. 192. *Dardanida pulcherrime*] *Dardanide* Gryph. N. HEINSIUS. *Dardanide* etiam codex Putean. sed nihil muto. Vide supra ad lib. xiii. vers. 796.

v. 195. *Herculeas Erythrae ad litora Gades*] *Erythia* ex scriptis. *Ἐρυθρία*. Hinc boves *Erythides* Nasoni in fastis, quas Hercules Gadibus ex stabulo Geryonae abduxit. N. HEINSIUS. In Oxon. codice proximae verum est *Erychia ad litora*. Recte vero N. Heinsius ex aliis *Erythia*. Graecis est *Ἐρυθρία*. *Erythiae* insulae, quam quidam eandem ac Gades faciunt, alii inde diversam statuunt, meminit Philostrat. in vit. Apoll. Tyan. lib. v. cap. 14. & Avien. in ora marit. vers. 309.

— hinc *Erythia est insula,
 Diffusa glebam, & juris olim Punici.*

Erythia Geryonis, qui in hac insula imperium obtinuit, filia, unde Mercurius Noracem filium procreavit, memoratur apud Pausan. in Phocic. cap. xvii. Plura vide apud virum Celeberrimum Hadr. Relandum in disert. de mari Rubro §. 22.

v. 196. *Spestandis aëlibus undae*] Similem ob causam Gades adiit Hannibal supra lib. 111. vers. 146.

v. 202. *Non norunt jacula*] *Non nolint* Gronov. iv. observ. cap. vi. pag. 92. placet impense cogitabam aliquando, *atque arcus, qui cedere nostro Non norunt jaculo*. Verisimilius enim est, commendari a Syphace ea munera, quam contemni. N. HEINSIUS.

v. 202. *Veteris tribuere magistros Militiae*] *veteres Militiae*

- Cum studio pelagi & spectandis aestibus undae
 Venissem, magnos vicina ad flumina Baetis
 Ductores miro quondam me cernere amore.
 Tum mihi dona viri praeda delecta tulere,
 200 Arma simul, regnoque meo tum cognita primum
 Cornipedum frena, atque arcus, quīs cedere nostra
 Non norunt jacula, & veteres tribuere magistros
 Militiae, qui dispersas sine lege catervas
 Vestro formarent ritu ad certamina Martis.
 205 Ast ego, cum vestro (in nostris quae copia regnis)
 Nunc auri ferrem, nivei nunc munera dentis,
 Nil valui precibus. solos sibi cepit uterque,
 Quos cohibebat ebur vaginae sectilis, enses.
 Quare, age, laetus habe nostros intrare penates,

Ac,

Militiae scribendum. sic supra bis terve *veteres laborum* & similia. Vidit & veram lectionem Interpres. lib. xvii. *Dux vetus armorum.* ita & Tacitus non semel. N. HEINSIUS. Vide supra lib. xi. vers. 26.

v. 205. *Ast ego cum nostra, in nostris quae copia regnis] cum vestra* Puteaneus. Eleganter & probe omnino Parmensis liber *cum vestro.* subintellige *patri.* Sic apud Terent. in Andria, D: *Cujus puerum hic apposuisti? dic mihi. M. Vestri. D. Cujus nostri? M. Pamphili.* Cogitabam aliquando,

Ast ego cum (praesto in nostris quae copia regnis) Nunc auri offerrem.

offerrem certe, quam ferrem, malo. praesto pro praefecto est. N. HEINSIUS.

v. 206. *Nivei nunc munera dentis]* Munera ex ebore facta intelligit. Sequitur enim Silius eorum opinionem, qui osseam illam, ex ore elephantis hinc inde prominentem, partem dentem esse existimant, ut supra lib. ix. vers. 581.

Stat niveis longum stipata per agmina vallum Dentibus, atque ebori praefixa comminus hasta Fulget ab incurvo dextra cacumine cuspis.
 Catull. epith. Thetid. & Pel. vers. 48.

Indo quod dente polium Tincta tegit roseo conchylis purpura suco.
 Ovid. iv. ex Ponto epist. ix. vers. 28.

Et totum Numidae sculpsit dentis opus.
 Alii non dentem, sed cornu esse volunt, ut Philostr. in vita Apoll. Tyan. lib. ii. cap. xiii. Plura vide apud Broekh. ad Prop. lib. ii. eleg. xxi. vers. 12.

v. 208. *Quos cohibebat ebur vaginae sectilis, enses]* *sectile ebur* habes apud Nason. in Medicam. fac. vers. 10.

Sectile deliciis India praebet ebur.
sculpsit apud eundem loco mox laudato. Moris autem erat, enssem eburnea vagina ornare. Ejus jam meminit Homer. Odyss. θ. vers. 403.

Δῶτά οἱ τὸ δ' αὖτ' ἀπὸ πυχλάκων, ἢ ἰπὶ κἀπῇ

Ἀργυρία, καλὸν δὲ ποικίλῃ ἰδέσθαι
 Ἀμφιδιδύκται.

Dabo ei hunc enssem totum aereum, cui est manubrium argenteum, vagina autem recens secto ebore circumdata est. Virgil. ix. Aen. vers. 303.

— humero simul exiit enssem
Auratum, mira quem fecerat arte Lycaon Gnosius, atqueabilem vagina aptarat eburna.
 Ovid. iv. Metam. vers. 147.

Quae postquam vestemque suam cognovis, & ense Vidit ebur vacuum.

Vide Gebhard. iii. Crepund. cap. viii. Praecipue vero hoc olim obtinuisse apud populos Africae, quibus ingens elephantum copia erat, hinc etiam patet, quod postea Lusitani, cum has oras primum perlustrarent, apud nonnullas gentes, quae ceteris cultiores haberi volebant, ejus rei vestigia invenerint, ut refert Osör. in vita Eman. Portug. regis lib. i. pag. m. 25.

v. 209. *Quare, age, laetus habe nostros intrare penates]* Legam *ave.* sit, ait, prosperum tibi, hospitio nostro susceptum esse. Sed vulgatum illud non sollicitamus. BARTHIUS lib. x. Advers. cap. vii. *have* Colonienfis. Quod & Barthio arrisit. male. lib. xv. vers. 577.

Hortandi genus acer habet praecedere ductor.
 N. HEINSIUS. Cum in Colonienfi sit *have*, viri docti legendum conjiciunt *ave:* ut sit *ave intrare*, pro cupide, libenter intra. supra lib. v. vers. 533. *cessata reponere avebant Tempora.* Saepe autem ita peccarunt scribae librarii. vide Gifan. Indic. Lucret. voce *Habere*, Sciopp. Art. critic. pag. m. 42. virum summum Joh. Fr. Gronovium gustu ad Stat. viii. Theb. vers. 515. & quae supra notata sunt lib. v. vers. 533. Eodem modo & *habena* & *avena* in Mltis commutantur. vide N. Heinsium ad Valer. Flacc. lib. iii. vers. 524. in Gloss. Labb. *Avēges* exponitur *Havēna*, *Avena*, *Habēna*, quorum ultimum solum rectum est. Cum tamen addita aspiratione *have* scribatur in Colonienfi libro, in quo

ca

- 210 Ac, mea quando affert Libycum fortuna per undas
Ductorem, facili, quae dicam, percipe mente.
Et vos, qui Tyriae regitis Karthaginis arces,
Hasdrubal, huc aures, huc quaeſo advertite ſenſus.
Quanta per Aufonios populos torrentibus armis
- 215 Tempeſtas ruat, & Latio ſuprema minetur,
Utque bibant Tyrium bis quinos ſaeva per annos
Sicana nunc tellus, nunc litora Hibera cruorem,
Cui neſcire licet? quin ergo triſtia tandem
Conſidunt bella, & deponitis arma volentes?
- 220 Tu Libya, tu te Aufonia cohibere memento.
Haud deformis erit vobis ad foedera verſis
Pacator mediuſque Syphax. ſubjungere plura
Non paſſus, gentis morem arbitriumque ſenatus
Scipio demonſtrat; vanique abſiſtere coepti
- 225 Spe jubet, & Patres docet haec expendere ſolos.
Suadendi modus hic: quodque eſt de parte dici
Exacti ſuper, ad menſas & pocula vertunt.
Atque, epulis poſtquam finis, dant corpora ſomno,
Et dura in noctem curarum vincula ſolvunt.
- 230 Jamque novum terris pariebat limine primo
Egrediens Aurora diem, ſtabuliſque ſubibant

Ad

ea numquam fere abundat, ſaepe, ubi neceſſaria eſt, omittitur, ut in vocibus *umens*, *umerus* aliſque, ea nec hoc loco inſuper habenda videtur. quare malim ſervare *habe intrare*. Ita Quintil. Declam. xvi. pag. 269. ed. Obr. *Sic habeo queri, quaſi relinquer.* Gell. xiv. Noſt. Attic. cap. i. *Anne oſtendi gratia ingenii, an quod ita ſerio judicatoque exiſtimaret, non habeo dicere.* Vide Gronov. ad Senec. i. Controv. i. pag. m. 385. & Obſerv. in Eccl. ſcript. cap. xxii. pag. 244.

v. 210. *Ac mea quando habuit &c.*] Suht verba Syphacis ad Scipionem, cum forte eodem tempore & ipſe & Haſdrubal ad eum, ſuae quiſque rei cauſa, veniſſent, ſed quae ita emendanda membranae, quas modo dixi, clamant, *Ac mea quando affert.* &c. MODIUS Novant. Lection. epiſt. lxxiv. Mendosa ſunt haec. aderat enim & Haſdrubal. Modius reſtituit, *Ac mea quando affert.* Quoniam, ait Syphax, magnitudo fortunae meae vos amboshuc agit, agite, componite pacem mea auctoritate. Vult regem faſtu barbarico ſuſpicari, componendae controverſiae gratia ambos ad tantum arbitrum venire. *affert* poetico more idem eſt, quod attulit, ne Interpres trictetur. Sic lib. xvii.

*Tu mihi Flamini portas rorantia caeſi
Ora ducis.*

BARTHIUS lib. x. Adverſ. cap. vii. *affert*, pro *habuit*, Colonienſis liber, quod jam Modius occupavit. *abeſt* in Puteaneo. *no affert* non potuit ſe probare inſulſo Interpreti: ſed Barthio potuit, freto

Oxonienſis libri auctoritate. N. HEINSIUS.

v. 212. *Et vos, qui Tyriae*] Unum hominem plurium numero alloquitur. Sic lib. vi.

— *protiumque ſecundi*

Vulneris a veſtro, Serrane, tributa parente eſt. Pluribus alibi. BARTHIUS lib. xii. Adverſ. cap. viii. Vide ſupra ad lib. iiii. verſ. 222.

v. 216. *Bis quinos ſaeva per annos*] *ser quinos* Daquejus ſupra verſ. 152. malebat reponi. Vide, quae illic notamus. N. HEINSIUS. Nihil puto mutandum. Vide etiam, quae ego verſ. 152. notavi.

v. 222. *Pacator mediuſque Syphax*] *medius* conciliatorem ſeu ſequeſtrem ſonat. Horat.

Pacis eras mediuſque belli.

Vide nos ad Panegyri. Mallii in ſecunda editione Claudiani. BARTHIUS lib. x. Adverſ. cap. vii. *medius* eſt, qui nunc barbaramente mediator dicitur. Virgil. vii. Aen. verſ. 535. *ſeniorque Galaeſus Dum puer medium ſeſe offert.* Ovid. v. Metam. verſ. 564.

At mediator ſtratiſque ſui maefſaeque ſororis

Jupiter ex aequo volentem dividit annum.

Claudian. Conſul. Mall. Theod. verſ. 249.

— *quae diſſona ritu*

Barbaries, medii quam non reverentia frangi? ubi vide Barth. Pſeudo-Egeſipp. iv. de Excid. Hieroſ. cap. vi. *Quid plura? pacis mediator bellum accendit.* Sidon. Apoll. lib. ii. epiſt. i. *Quidquid ſperandum, quidquid deſperandum eſt, fieri te medio, te praſule placet.* ubi vide Savar. & N. Heinf. ad Claud. ii. in Ruſin. verſ. 309.

v. 214

- Ad juga solis equi, necdum ipse ascenderat axem,
Sed prorupturis rutilabant aequora flammis:
Exigit e stratis corpus, vultuque sereno
235 Scipio contendit Massyli ad limina regis.
Illi mos patrius foetus nutrire leonum,
Et catulis rabiem atque iras expellere alendo.
Tum quoque fulva manu mulcebat colla jubaſque,
Et fera tractabat ludentum interritus ora.
240 Dardanium postquam ductorem accepit adeste,
Induitur chlamydem, regnique insigne vetusti
Gestat laeva decus: cinguntur tempora vitta
Albente, ac lateri de more astringitur ensis.
Hinc in tecta vocat, secretisque aedibus hospes
245 Scepstrigero cum rege pari sub honore residunt.
Tum prior his inſit terrae pacator Hiberæ:
Prima mihi, domitis Pyrenes gentibus, ire
Ad tua regna fuit properantem & maxima cura,
O ſceptri venerande Syphax. nec me aequore ſævus
250 Tardavit medio pontus. non ardua regnis
Quæſumus aut inhonora tuis: conjunge Latinis
Unanimum pectus, ſociuſque accede ſecundis.
Non tibi Maſſylæ gentes, extentaque tellus

Syrtibus,

v. 224. *Namque illum abſistere coepti Spe jubet*] *vanique abſistere coepti Spe jubet* reponere ex optimis membranis Colonienſibus. lib. xv.

Incepto tamen haud facilis deſistere vano.
N. HEINSIUS. Conjecerat Dausquejus, *Jamque illum abſistere coepti Spe jubet.*

v. 226. *Suadendi modus hic*] *modus* hiſ editio Parmenſis, pro *is*. N. HEINSIUS.

v. 230. *Parietibus lumine primo Egrediens Aurora diem*] Exiguum hoc, ſed mihi non ſilendum tamen: melius, propter verbum *Egrediens*, *limine primo* legetur: & non raro in aliis quoque ſcriptoribus hæ voces alterius altera poſſeſſionem invaſerunt, de qua re alibi ex profeſſo agere memini. MODIUS Novant. Lection. epiſt. xix. *limine* cum Colonienſi Modius. denuo hic ſe moleſtum præbet Interpretes. Sic in Senecæ tragoediis quoque caſtigandum in Thyeſt. verſ. 818. N. HEINSIUS. Optime viri docti ex Colonienſi *limine primo*. & ita inveni etiam in editione Romana principe, Mediolanenſi, & Marſi Veneta priore: in poſteriore vero *lumine* erat. Supra lib. v. verſ. 25.

nec ſe thalamis Tirthonia conjux
Proſulerat, ſtabatque nitens in limine primo.
Virgil. vi. Aen. verſ. 255.

Ecce autem primi ſub limina ſolis & ortus.
Frequenter autem ita peccarunt librarii. vide ſupra ad lib. i. verſ. 66.

v. 236. *Illi mos patrius, ſetus nutriſſe leonum*] *nutrire* Colonienſis. N. HEINSIUS. Supra lib. i. verſ.

406.

Karthalo non pavidus ſetas mulcere leænas.
lib. i. i. verſ. 438.

nigri ſoror horrida Mauri
Aſſuetas patrio mulcet ſermone leænas.
lib. i. i. i. verſ. 288.

Miſceri gregibus Gaetulia ſæta ferarum,
Indomitique loqui, & ſedare leonibus iras.
v. 242. *Cinguntur tempora vitta Albente*] Id eſt, diademate. Diadema enim olim vitta vel ſaſcia alba erat. mox verſ. 269.

Vittaque, majorum decoramen, fronte ſine ullo
Delapſa attactu, nudavit tempora regis.
de rege Lycurgo Stat. vi. Theb. verſ. 30. *ſedet ipſe exutus honore Vittarum nexu genitor.* Iſidor. lib. xix. Orig. cap. xxx. *Olim linei & lanei generis corona fuit, ſicut erat in ſacerdotibus gentilium.*

v. 245. *Pari ſub honore reſidunt*] Priſcæ editiones Parmenſis & Mediolanenſis *reſident*, neque aliter in Romana principe erat; ad cujus marginem docta manu aſcriptum viri, fortaiſſe *reſedis* legendum. Sed nihil muto. vide ſupra ad lib. v. verſ. 3.

v. 247. *Domitis Pyrenes gentibus*] *Pyrenes montibus* Romana princeps & Mediolanenſis editio. Ita ſubacta Pyrene infra verſ. 279.

Concurrere avidæ gentes, varioſque ſubacta
Pyrene miſit populos.

Nihil tamen muto.

v. 253. *Extentaque tellus Syrtibus*] Forte *prætentaque*. apud Virgil. vi. Aen. verſ. 60. *prætentaque Syrtibus*

Kkkkk

- Syrtribus, & latis proavita potentia campis
 255 Amplius attulerint decoris, quam Romula virtus
 Certa juncta fide, & populi Laurentis honores.
 Cetera quid referam? non ullus scilicet ulli
 Aequus Coelicolum, qui Dardana laeferit arma.
 Audivit laeto Massylus & annuit ore,
 260 Complexusque virum, Firmemus prospera, dixit,
 Omina, nec votis Superi concordibus absint,
 Cornigerumque Jovem Tarpejumque ore vocemus.
 Et simul exstructis cespes surrexerat aris;
 Victimaque admotae stabat subjecta bipenni,
 265 Cum subito abruptis fugiens altaria taurus
 Exsiluit vinculis, mugituque excita late
 Implevit tecta, &, fremitu suspiria rauco
 Congeminans, trepida terrorem sparsit in aula.
 Vittaque, majorum decoramen, fronte sine ullo
 270 Delapsa tactu, nudavit tempora regis.
 Talia Coelicolae casuro tristitia regno
 Signa dabant, saevique aderant gravia omina fati.
 Hic fractum bello regem solioque revulsum,
 Tempus erit, cum ducet agens ad templa Tonantis,

Qui

Syrtribus arva. N. HEINSIUS. Virgil. III. Aen.
 vers. 692.

Sicanio praetenta sinu jacet insula.

Ovid. epist. XII. Heroid. vers. 43.

Aere pedes solidi, praetentaque naribus aera.

Statius VII. Theb. vers. 36.

*Tempestas aeterna plagae, praetentaque coelo
 Agmina nimborum.*

Valer. Flacc. lib. V. vers. 166.

*Horruit immensum Ponti latus, horruit omnis
 Armeniae praetentus Hiber.*

V. 256. *Certa invicta fide, & populi Laurentis ho-*
nore] Scribo,

Certa juncta fide, & populi Laurentis honores.
 ut illud *juncta* pertineat ad Syphacem; quemadmo-
 dum pertinere debere arguit *ro Certa*, quo tacite
 rex Numida levitatis & perfidiae cum gente sua a
 Scipione accusatur: ut qui saepe soleant pacta foe-
 dera inire, sed eatenus servanda, quatenus rebus
 suis expedire judicaverint. MODIUS Novant. Le-
 ction. epist. XIX. *juncta & honores*, non *honore*, ex
 scriptis cum Modio. N. HEINSIUS. Modii ex
 membranarum Colonienfibus emendationem probat
 etiam Datifquejus.

V. 257. *Cetera quid referam*] Simili modo *Singula*
quid referam dixit Ovid. I. Amor. eleg. V. vers. 23.

V. 264. *Admotae stabat subjecta bipenni*] Non Ro-
 manorum more, sed Graecorum, qui *πίλακον* voc-
 cant, quod Romanis antiquis *Acieris* dicebatur. Sic
 Valer. Flacc. cum legisset apud Apollonium,

Ἀγκυρὸν δ' ἰτίγειο κατὰ πλάτω ἀνχύον κόψας

Χαλκίῳ πλάκῳ, κρατὶς δ' ἀγκυρὸς τύποις.
 ita transtulit

— *juvencum*

Dejicit Ancaeus: non illo certior alter

Pinguis leiifera perfringere colla bipenni.

Χαλκίῳ enim Apollonii *πίλακον* *Acieris* est; *bipen-*
nem enim pro *securi* ponunt Graeci. D. HEINSIUS.
 Supra etiam lib. V. vers. 64.

— *pressamque ad colla bipennem*

Incerta cervice ferens alitaria linquis.

Senec. in Herc. Oet. vers. 798.

— *impressa fugax*

Taurus bipenni vulnus & telum ferens.

Proprie autem instrumentum, quo victima percu-
 titur, non *bipennis*, sed *securis* erat. Virgil. II. Aen.
 vers. 223.

Quales mugitus, fugit cum saucius aram

Taurus, & incertam excussit cervice securim.

Ovid. XII. Metam. vers. 248.

— *candida tauri*

Rumpere sacrisca molitur colla securi.

& IV. Trist. eleg. II. vers. 5.

*Candidaque adducta collum percussa securi
 Victimae.*

Hujus securis figura ex nummis aliisque antiquitatis
 eruditae monumentis notissima est. Contra etiam
securis pro *bipenni* ponitur. Ita poetae Amazonibus
securim tribuunt, quae proprie bipenni usae sunt.
 Ovid. epist. IV. Heroid. vers. 117.

Prima securigeras inter virtute puellas.
 epist. XXI. vers. 117.

Nw

- 275 Qui tunc orabat socialia foedera supplex.
His actis repetit portum, puppesque secundo
Dat vento, & notis reddit se Scipio terris.
Concurrere avidae gentes, variofque subacta
Pyrene misit populos. mens omnibus una.
- 280 Concordes regem appellant, regemque salutant.
Scilicet hunc summum norunt virtutis honorem.
Sed, postquam miti rejecit munera vultu,
Aufonio non digna viro, patriosque vicissim
Edocuit ritus, & Romam nomina regum
- 285 Monstravit nescire pati, tum versus in unam,
Quae restat, curam, nullo super hoste relicto,
Et Latios simul, & vulgum Baetisque Tagique
Convocat, ac medio in coetu sic deinde profatur:
Quando ita Coelicolum nobis propensa voluntas
- 290 Annuit, extremo Libys ut dejectus ab orbe
Aut his occideret campis, aut, axe relicto
Hesperio, patrias exsul lustraret harenas:
Jam vestra tumulos terra celebrare meorum
Est animus, pacemque dare exposcentibus umbris.

Mente

Non ego confiteram sumta peltata securi.
Horat. lib. IV. od. IV. vers. 19.

*Mos unde deductus per omne
Tempus Amazonia securi*

Dextras obarmet.

Senec. in Agam. vers. 217.

*Non picta pharetras & securigera manu
Peltata Amazon.*

Claudian. II. de rapt. Proserp. vers. 66.

Thermodontiacae Tanain fregere securi,
aliisque locis saepissime.

v. 265. *Cum subito abruptis &c.*] Piacularia, ea-
que diversa, conjungit Poëta: utrumque enim pia-
culum erat, & cum ab ara profugisset victima, &
cum mugitum edidisset: quod factum quoque an-
te Pompeji cladem notat mirificus ille prodigiorum
observator Dio, & alibi saepe. Hanc hostiam *ef-*
fugiam antiqui dicebant, quae autem supponeba-
tur, *succidaneam*: si gradiva erat *fordam*, si steri-
lis, qualem Proserpinae Homerus tribuit, *tanream*.
D. HEINSIUS. De hoc omine supra vide lib. V.
vers. 63. Hoc autem, & quod mox sequitur apud
Silium, omen jungit etiam Stat. XI. Theb. vers.
226. & seqq. ad quem locum videndus est Barthius.
v. 266. *Exsiliis*] *Lege Exsiliis*. Vide supra ad lib.
VII. vers. 44.

v. 268. *Congeminat*] *Congeminans* scripti. N. HEIN-
SIUS.

v. 269. *Vistaque, majorum &c.*] Pessimi etiam
hoc ominis erat. Senec. Thyest. vers. 701. *regium*
capiti decus Bis terque lapsum est. Sueton. in Galb.
cap. XVIII. *Observatum etiam est Kalend. Januariis*

sacrificanti coronam de capite excidisse. Simile etiam
prodigium Alexandro Magno mortem praefagiis-
se testatur Appian. Alexandr. in bell. Syriac. pag.
124.

v. 273. *Hinc fractum bello regem*] *Hic* scribendum
vel invitis membranis. *Hic*, qui tunc orabat foe-
dera socialia. N. HEINSIUS.

v. 276. *Puppesque secundo Dat vento*] Ita Silius
maluit: At Maronianum est, *dare classibus austris*.
BARTHIUS lib. XXII. Advers. cap. VIII. *puppesque*
scripti. N. HEINSIUS. Recte. supra enim est vers.
181.

Verum ubi perventum, & portum tenere carinae.
Scipio enim cum Laelio duabus quinquereimis ab
Karthagine profectus in Africam trajecit, teste Livio
lib. XXVIII. cap. XVII.

v. 278. *Concurrunt avidae gentes*] *Concurrere* Co-
lonienfis. N. HEINSIUS.

v. 281. *Scilicet hunc summum norunt virtutis ho-
norem*] Scripti & editi nihil mutant. Vide tamen,
an non praestet *norant*.

v. 285. *Conversus in unam curam*] *tum versus*
scripti. & sequor. N. HEINSIUS.

v. 287. *Et Latium simul*] *Et Latios simul* scripti,
nisi quod Oxon. *Latios*. N. HEINSIUS.

v. 291. *Aut his occideret terris*] *excideret* Colo-
nienfis. putō *occiderit*, & *lustrarit*. N. HEIN-
SIUS.

v. 294. *Est animus*] Non damno. maluerim ta-
men *Fert animus*. quomodo passim poëtae; Naso
praefertim, ut Metamorphoseon initio & alibi. N.
HEINSIUS. Ovid. III. art. Amat. vers. 467. *Fert*

Kkkkk 2

animus

- 295 Mente favete pari, atque aures advertite vestras.
 Septima cum folis renovabitur orbita coelo,
 Quique armis ferroque valent, quique arte regendi
 Quadrijugos pollent currus, quīs vincere planta
 Spes est, & studium jaculis impellere ventos,
 300 Adfint, & pulchrae certent de laude coronae.
 Praemia digna dabo, e Tyria spolia inclita praeda:
 Nec quisquam nostri discedet muneris expers.
 Sic donis vulgum laudumque cupidine flammāt.
 Jamque dies praedicta aderat, coetuque sonabat
 305 Innumero campus, simulatasque ordine justo
 Exsequias rector lacrymis ducebat obortis.

Omnis

animus propius consistere. epist. XIII. Herod. vers. 85.

Nunc fateor; volui revocare, animusque ferebat.
 Horat. I. epist. XIV. vers. 8.

— *is luc mens animusque*
Fert, & avet spātiis obstantia rumpere claustra.
 Lucan. I. vers. 67.

Fert animus caussas tantarum expromere rerum.
 Stat. IV. Theb. vers. 753. nos ferro meritas exscindere
 Thebas Mens tulit. Ita locutus etiam Eginhard. in
 praefat. vitae Caroli M. Vitam & conversationem,
 & ex parte non modica res gestas domini & nutritio-
 ris mei Caroli postquam animus scribere tulit. Ita &
 emendat N. Heinf. apud Valer. Flacc. lib. II.
 vers. 61.

Atque adeo non illa sequi mihi sidera mens fert.
 Sed nec vulgatum Est animus hoc loco damna-
 re sustineo, quomodo etiam locutus est ipse Ovid.
 epist. VII. Herod. vers. 181.

Sin minus est animus nobis effundare visam.
 & Valer. Flacc. lib. I. vers. 165. socium te jungere coe-
 ptis Est animus.

v. 295. *Mente favete pari* Translata haec omnia
 ex quinto divini operis sunt. Ceterum quod ille
 vers. 71. Ore favete, Silius noster *Mente favete* di-
 xit: quorum alterum *οργᾶν*, alterum *ἰνους*, utrum-
 que silentium sub se complectitur. τῷ ἰνούς enim
 in sacris symbolum silentium est. Horatius,

Utrumque sacro digna silentio

Mirantur umbrae dicere.

Apud Maronem certe ore favere est *οργᾶν*, non *ἰν-
 φημί*, ut vulgus putat. nam favere, pro silere, an-
 tiqui dicebant. Festus, *Veteres poëtae pro silere usi
 sunt favere.* & Callimach. in elegantissimo & puris-
 simo in Apollinem hymno *ἰνφμηῖν* pro *ἡσυχάζειν* &
 quietum esse dixit [vers. 18.] *Ἐυφημί καὶ πότν*.
 ubi recte Interpres, *ἡσυχάζει, γαλήνῃ*. est enim ἡ
 τῷ πότν *ἰνφμηῖν*; quod Romani antiquiores *flu-
 strum maris* dicebant, ipsa tranquillitas & malacia.
 hinc *ἰνφμηῖν* in sacris saepe est *οργᾶν*, quod antiqui
pascere linguam dicebant. Inde Callimach. [ibid.
 vers. 17.]

Ἐυφημίτ' αἰῶνις ἐν Ἀπείλῳ δόδῳ.

id est *οργᾶν*. Tacete, inquit, ut Apollinem audiat.
 Sic totum Sili verbum hoc modo reddi posse ele-
 ganter arbitror,

Ἐυφημίτ' αἰῶνις ἐν Ἀπείλῳ δόδῳ.

Sic favere apud Senecam Philosophum de vita bea-
 ta cap. XXVI. Et quoties mentio sacrarum literarum
 intervenerit, FAVE TE LINGVIS, hoc verbum non,
 ut plerique existimant, à favore trahitur, sed impera-
 tur silentium, ut rite peragi possit sacrum, nulla voce
 mala obstrepente. D. HEINSIUS. Plura de his for-
 mulis, animo, mente, ore, linguis favere, vide apud
 Lambin. ad Horat. lib. III. od. I. vers. 2. Briffon.
 de formul. lib. I. pag. m. 8. & Cerd. ad Maron. v.
 Aen. vers. 71. Certe hoc loco cum Eruditissimo
 Heinsio non tam bene ominata verba, quam si-
 lentium imperari credo, praefertim cum addat,
atque aures advertite vestras. Ita *ἰνφμηῖν* usus est
 Aristoph. in Thesmoph. vers. 39.

Ἐυφημίτ' πᾶς ἰσὺ λῶς,

Στόμα συγχλίσας.

Linguis favete omnis populus ore clauso.

v. 298. *Quis vincere planta Spes est, & studium?*
 Satis haec frigent. mirum, ni scripserit Silius, *quis
 vincere planta Pernici, & studium. planta volucris* su-
 pra lib. XIII. vers. 194. *pernice cursu* lib. XV. vers.
 209. N. HEINSIUS. *pernici planta*, ut *rapido cursu*
 apud Maron. v. Aeneid. vers. 291.

Hic qui forte velint rapido contendere cursu.

Malim tamen vulgatum servare. simpliciter enim
certamina plantae infra dixit vers. 457.

His aëtis ductor laeta ad certamina plantae

Invitat.

& Virgil. v. Aen. vers. 67.

Quique pedum cursu valet, & qui viribus audax.

v. 299. *Jaculis impellere ventos* Papinius quod
 ait de maxime celeri equo, *propellit Strymona flau-*
 illustratur hoc Siliano, & infra vers. 419.

Impellunt currum clamor vocesque faventium.

BARTHIUS lib. XXII. Advers. cap. VIII.

v. 301. Et Tyria spolia inclita praeda] e Tyria praeda
 scribendum, & sic Interpres. N. HEINSIUS:
 Ita olim etiam Raphaeleng. edidit, eamque scriptu-
 ram postea Cellarius amplexus est.

v. 306.

- Omnis Hiber, omnis Latio sub nomine miles
 Dona ferunt, tumulisque super flagrantibus addunt.
 Ipse, tenens nunc lacte, sacro nunc plena Lyaeo
 310 Pocula, odoriferis aspergit floribus aras.
 Tum manes vocat excitos, laudesque virorum
 Cum fletu canit, & veneratur facta jacentum.
 Inde refert sese Circo, & certamina prima
 Inchoat, & rapidos cursus proponit equorum.
 315 Fluctuat aequoreo fremitu rabieque faventum,
 Carceribus nondum referatis, mobile vulgus,
 Atque fores oculis & limina servat equorum.
 Jamque, ubi prolato sonuere repagula signo,

Et

v. 306. *Lacrimis ducebat abortis*] *abortis* Puteaneus codex. Saepe ita peccant scriptores librarii. *abstutus*, pro *obstutus*, Oxoniensis codex infra habet lib. xvii. vers. 185. Plura exempla vide apud Gebh. i. Crepund. cap. xii. quem hos librariorum errores probantem, cave, audias.

v. 309. *Nunc lacte sacro, nunc plena Lyaeo*] *sacrum* malim ad Lyaeum referre, quam ad *lac*. N. HEINSIUS. Senec. Thyest. vers. 687.

Non tura desunt, non sacer Bacchi liquor.
Lac autem & vinum inter libamina Diis oblata fuisse docet Noris. ad Cenotaph. Pisan. dissert. i. cap. v.

v. 310. *Odoriferis aspergit floribus aras*] Forte *odoriferis aspergit roribus*. *odoriferi* rores vinum, vel unguenta. N. HEINSIUS. Si *odoriferis roribus* malis, *lac* & vinum intelligendum, versu antecedenti memoratum. Vinum odoriferum ubique habes. Supra lib. vii. vers. 191.

Dulcis odoratis humor sudavit ab uvis.
 Ovid. iii. Fast. vers. 301.

Plenaque odorati Dis ponit pocula Bacchi.
 Aufon. in Mosell. vers. 25.

Amnis odorifero juga vitea consistit Baccho.
 Simili autem errore *rore*, pro *fore*, apud Valer. Flacc. emendandum censet N. Heinsius ad lib. vi. vers. 709. Vulgatum tamen *odoriferis floribus* non temere rejicio. Videtur enim Silius respexisse ad locum Maron. v. Aen. vers. 77.

Hic duo rite mero libans carchesia Baccho
Fundis humi, duo lacte novo, duo sanguine sacro;
Purpureosque jactis flores.

Floribus enim & coronis mortuorum sepulchra aspergebantur, quemadmodum hic Scipio aras, quas in memoriam patris ac patruj exstruxit, aspergit. Nec modo id fiebat, cum sepeliebantur, sed etiam quotannis. Vide Cerd. ad Virg. vi. Aen. vers. 883. Noris. ad Cenotaph. Pis. dissert. i. cap. vi. Broekhus. ad Propertii i. eleg. xvii. vers. 22. Tibull. lib. ii. eleg. iv. vers. 48. & eleg. vii. vers. 14. quin & mortui in epitaphio id a viatoribus petebant. Sic in lapide apud Gruter. pag. cccxi. n. 4.

SPARGE. PRÆCOR. FLORES. SUPRA.

MEA. BVSTA. VIATOR.

FAVISTI. VIVO. FORSITAN. IPSE.
 MIHI.

v. 311. *Laudesque virorum Cum fletu canas, veneratur facta jacentum*] Muliebre & convivio dignius illud *cantat*. Refolve enim vero & scribe *canit*, & *veneratur*. Facilis error in veteri scriptura. BARTHIIUS lib. x. Advers. cap. vii. *Cantet* Puteaneus. Coloniensis *caneret*. Opinor,

Cum fletu canere & venerari facta jacentum.
Canere pro *canit*. nisi *canit*, & *veneratur* mavis: quomodo Barthius. N. HEINSIUS.

v. 315. *Fluctuat aequoreo fremitu*] Explicat pulchre Silius, quod Horatius ait,

— *mobiliū turba Quiritium*

Certat tergeminis tollere honoribus.

pertinens ad acclamationes. BARTHIIUS lib. xxi. Advers. cap. viii. an *aequato fremitu*? N. HEINSIUS.

v. 315. *Rabieque faventum*] *savor* & *savere* propriae sunt voces, quibus non solum studium, quo populus erga hanc vel illam aurigarum factionem afficitur, indicatur, sed etiam solitae acclamationes, quibus studium indicabat: quas Silius mox plenius addet. Sic Virgil. v. Aen. vers. 148.

Tum plausu fremituque virum, studiisque faventum

Consonat omne nemus.

Stattius lib. i. silv. vi. vers. 81.

Tollunt innumeras ad astra voces,

Saturnalia principis sonantes,

Et dulci dominum favore clamant.

Valer. Flacc. lib. iv. vers. 228.

Nec sonat Oebalius carvaeae favor, aut juga notae Taygeti.

Sidon. Apoll. carm. xxiii. vers. 376.

Raucus corda ferit fragor faventum.

Hinc erudite *savor* in glossis Labbaei exponitur *οὐκ ἐκ τῆς ῥῆσιν, ἀέρος*. Plura vide apud Casaub. ad Vopisc. Aurel. cap. xlviii.

v. 317. *Fores oculis & limina servat equorum*] *servat* est observat. supra lib. vii. vers. 521.

— *specula sublimis ab alta*

Kkkkk 3

Non

- Et toto prima emicuit vix ungula cornu,
 320 Tollitur in coelum furiali turbine clamor.
 Pronique, ac similes certantibus, ore sequuntur
 Quisque suos currus, magnaue volantibus idem
 Voce loquuntur equis. quatitur certamine Circus
 Certantum, ac nulli mentem non abstulit ardor.
 325 Instant praecipites, & equos clamore gubernant.
 Fulvus, harenosa surgens tellure, sub auras
 Erigitur globus, atque operit caligine densa
 Cornipedumque vias, aurigarumque labores.
 Hic studio furit acris equi, furit ille magistri.
 330 Hos patriae favor, hos accendit nobile nomen

Non Romana minus servat, quam Punica castra.
 lib. xv. vers. 217.

— *servata Laelius hora,*
Quam dederat ductor subigendae ad moenia classis.
 v. 319. *Et toto prima emicuit vix ungula cornu*] *mo-*
to cornu scribendum, etsi membranae veteres dis-
 sentiunt. N. HEINSIUS. Saepe ita lapsi sunt li-
 brarii. vide supra ad lib. iiii. vers. 205. Sed nec
 vulgatum damno.

v. 322. *Quisque suos currus*] *curfus* Colonienfis.
 N. HEINSIUS. Hunc etiam errorem sollemnem
 errarunt scribae librarii. vide infra ad vers. 334.

v. 325. *Instant praecipites*] *Scribe praecipites*, hoc
 est, in verbera pendentes. ut Maronianis utar verbis.
 refer ad aurigas. & sic conjecerat nescio quis, cui
 solens obloquitur Interpres. noster ipse scintra au-
 rigam describit, ut ad equorum colla repente pro-
 tentum, & in capita cornipedum pendentem, vers.
 385. N. HEINSIUS. Noster supra lib. vii. vers. 283.

Et praecipit trepida pendens in verbera planta.
 ubi quaedam notavi. Stat. vi. Theb. vers. 416.

— *nunc avidi prono juga pectore tanzunt.*
 Sidon. Apoll. carm. xxiii. vers. 350.

Instant verberibus simul regentes,
Jamque & pectora prona de covinno
Extensi rapiuntur, & jugales
Trans armos feriunt, vacante tergo:
Nec cernas cito, cernuos magistros
Temones mage sufferant, an axes.

Sensus itaque Silii est, aurigas & verberibus & vo-
 ce equos incitasse, ut etiam facere finguntur apud
 Homer. Il. ♀. vers. 362.

Οἱ δ' ἅμα πάντες ἐφ' ἰπποισιν μάστιγας αἶσαν,
Πέλῳ δ' ἰμάσσον, ὁμόκλῳ δ' ἰτίσσον.
Illi vero omnes super equos scuticas simul sustulerunt,
percusseruntque loris, exhortatique sunt verbis.

v. 327. *Operit caligine densa Cornipedumque vias*
 &c.] Pariter Statius vi. Theb. vers. 411.

Et jam rapti oculis, jam caeco pulvere mixti
Una in nube latent.

v. 330. *Hos patriae favor*] Solum equi Hispani
 sunt, quos in hoc certamine memorat Silius, in
 diversis tamen Hispaniae regionibus nati. Lampon

Antiqui

enim equus est Callaicus, Panchates Asturicus,
 Pelorus ex campis Vescionum, Caucasus Tyde ve-
 nerat. equi autem sanguinis Hispanici, ut prae-
 stantissimi ludis Circensibus, frequenter laudantur.
 Vide Jac. Gothofr. ad l. i. Cod. Theod. de equis
 Curul. Insuper autem laudantur etiam equi Phry-
 gii & Graeci, sed imprimis Cappadoces. Vide eun-
 dem Gothofr. ad l. unic. Cod. Theod. de grege do-
 minico.

v. 330. *Hos accendit nobile nomen Antiqui stabuli*
 Quod de studio gloriae Valer. Flacc. *mentemque*
perurris Gloria, transulit ad equos Silius. BAR-
 THIUS lib. xxii. Advers. cap. viii. Non ipsos
 equos accendit nobile nomen antiqui stabuli, ut
 haec Barthius cepisse videtur, sed spectatores; quo-
 rum alii equo ob patriam favebant, alii quod pa-
 tre nobili, qui saepius in Circensibus victoriam ade-
 ptus erat, prognatus esset; existimantes fortes for-
 tibus creati, & in equis etiam patrum virtutem esse,
 ut ait Horat. lib. iv. od. iv. vers. 29. Sic Sta-
 tius lib. v. silv. ii. vers. 21.

— *Romulei qualis per jugera circi*
Cum pulcher visu, titulis generosis aviis,
Exspectatur equus, cujus de stemmate longo
Felix emeritos habet admisura parentes.
Illum omnes acuumt plausus, illum ipse volentem
Pulvis, & incurvae gaudent agnoscere metae.

ubi vide Barthium. Ut autem ex generosis equis
 sobolem servarent, post vigesimum annum a circo
 mittuntur ad sobolem reparandam, teste Plin. viii.
 Hist. natur. cap. xlii. hinc etiam nobilium equo-
 rum genealogiae observabantur. Vide Celeberr.
 Graevium in praef. tom. ix. Thesauri antiquit.
 Rom. Ita Caucasus equus ortus dicitur ex illis,
 quos Diomedes ab Aenea abstulit infra vers. 368.

v. 334. *Rapidoque per aëra cursu fugit*] Colonien-
 sis currus. scribe, *rapidoque per aëra currus*. lib. xv. vers.
 211. ex vetustis codicibus,

— *currumque per auras*
Haud ulli durans visus aequare volentem.
 Vide lib. iiii. vers. 336. N. HEINSIUS. Haud
 male vir Illustrissimus *rapi currum*, pro *rapido cursu*,
 partim ex conjectura, partim ex optima notae
 Mito

- Antiqui stabuli. sunt, quos spes grata fatiget,
 Et nova ferre jugum cervix. sunt, cruda senectus
 Quos juvet, & longo sonipes spectatus in aevo.
 Evolat ante omnes, rapidoque per aëra cursu
 335 Callaicus Lampon fugit, atque ingentia tranat
 Exsultans spatia, & ventos post terga relinquit.
 Conclamant, plausuque fremunt, votique peractam
 Majorem credunt praecepto limite partem.
 At, quīs interior cura, & prudentia Circi
 340 Altior, effusas primo certamine vires
 Damnare, & cassis longe increpitare querelis

Indispensato

Misto reponit. Voces *raptus* & *rapidus* alibi etiam librarii permiscuerunt. Vide infra ad lib. xvii. vers. 172. Deinde voces *currus* & *cursus* etiam altera alterius locum perperam saepe occuparunt. Vide Pierium ad Maron. xii. Aen. vers. 478. Gronov. i. Observ. cap. xii. N. Heinsium ad hunc librum supra vers. 322. lib. iv. vers. 438. ad Claud. iii. Consul. Honor. vers. 180. ad bell. Gildon. vers. 214. ad Nason. epist. vi. Heroïd. vers. 85. & ad iv. Met. vers. 629.

v. 335. *Callaicus Lampon*] *Lampo* Colonienfis. N. HEINSIUS. Quinctil. i. Instit. Orat. cap. v. Ut Palaemo, ac Thelamo, & Plato (nam sic eum Cicero quoque appellat) dicerentur, retinuerunt: quia *Latinum*, quod o & n literis finiretur, non reperiebant. Sic Thero, pro Theron, ex Misto supra notavimus lib. ii. vers. 192. quod & infra occurrit hoc libro vers. 501. *Rubico*, pro *Rubicon*, in nonnullis Mstis est apud Lucan. lib. i. vers. 214. Vide Gronov. ad Senec. Agamemn. vers. 514.

v. 336. *Ventos post terga relinquit*] Virgil. xii. Aen. vers. 84.

Qui candore nives anteirent, cursibus auras.
 Stat. vi. Theb. vers. 309.

— stupere relicta

Nubila, certantes Eurique, Notique sequuntur.

v. 338. *Praecepto limite partem*] *praerecepto limite* scripti. nil muto temere. dictum ad Valer. Flacc. lib. iv. vers. 751. nisi quod castigandum esse censeo *praecipere* supra vide ad lib. xv. vers. 659. etiam Gifan. in Ind. Lucret. voce *praecipere*, & N. Heinsium ad Valer. Flacc. lib. iv. vers. 341. *praerecepto* autem, hunc locum laudans, habet Salmast. ad Solin. pag. 633. Pro *limite* vero Illustrissimus Heinsius conjicit *limine*. interdum ita peccasse scribas librarios supra docui ad lib. iv. vers. 105. Hic tamen nihil mutandum puto ob codicum in vulgatam lectionem consensum. *limes* enim saepe viam, spatium aliquod notat. Supra lib. i. vers. 267.

Qua sparsit ferrum, latus rubet aequore limes.
 lib. iv. vers. 105.

Accipiter medio tendens a limite solis.

lib. ix. vers. 378.

— in medios, qua dextera concita Poeni
Limitem agit, vasto connisus turbine fertur.
 hoc libro vers. 488.

Extulit, incumbens medio jam limite, gressum.
 Lucan. lib. vi. vers. 15.

Hoc iter aequoreo praecepit limite Magnus.

v. 340. *Effusas primo certamine voces*] Poterat ferri hoc, & de Cynri rectoris adhortationibus accipi, quibus Lampon ad cursum incitabat, nisi juberent membranae omnium optima reponi pro eo *effusas primo certamine vires*. quod jam de Lampo ipso intelligitur. MODIUS Novant. Lect. epist. xix. *vires* ex scriptis, & sic Modius. Valer. Flacc. *vires effudit in auras*. Virgil. *Entellus vires in ventum effudit*. N. HEINSIUS. Optime *effusas vires* viri docti ex Mstis; cum quibus facit etiam Dauisuejus. Inter artes enim Circenses erat, ne quis initio certaminis omnibus viribus uteretur, ne nimis cito spiritus equos deficeret. Supra lib. viii. vers. 281.

— veluti cum, carcere rupto,
Auriga indocilis totas effundit habenas.
 Id fuit consilium Orestis apud Sophocl. in Electr. vers. 735.

Ἠλαυνε δ' ἰσχυατος μιν, ὁρίσας δ' ἵχθον
 Πάλλας Ὀρέστis, τῷ τίλιν πρὶν φέρον.
 Idem in cursu callide observat Theron infra vers. 496.

*Ecce, levi nisu postremoque agmine currens,
 Postquam sat visus sibi concepisse vigoris,
 Celsus inexhaustas effundit turbine vires
 Non expectato, subitusque erumpit, & auras
 Praevehitur Theron.*

in lucta cum Antaeo Hercules apud Lucan. lib. iv. vers. 620.

— nec viribus uti
*Alcides primo voluit certamine totis;
 Exhaustisque virum; quod creber anhelitus illi
 Prodidit, & gelidus fesso de corpore sudor.*
 in pugna caesus cum Capaneo Alcidas apud Stat. vi. Theb. vers. 462.

*Doctior hic differt animum, metuensque futurū
 Cunctatus vires dispensat: at ille, nocendi
 Prodigus*

Indispensato lassantem corpora nifu;
Quo nimius, quo, Cyrne, ruis? (nam Cyrenus agebat)
Verbera dimitte, & revoca moderatus habenas.

345 Heu surdas aures! fertur securus equorum,
Nec meminit, quantum campi decurrere restet.
Proximus, a primo distans, quantum aequore currus
Occupat ipse, loci tantum: sed proximus ibat
Astur Panchates, patrium frons alba nitebat

*Prodigus, incautusque sui, ruit omnis, & ambas
Consumit sine lege manus.*
ubi videndus est Barthius.

v. 342. *Indispensato lassantem corpora nifu*] *dispensare* rem quampiam moderari sonat, atque temperare modo legitimo. *dispensatio*, digestio. Tertull. de anima cap. XLIII. *Nec refrigerentiam aliquam admittam aut marcorem caloris, cum adeo corpora somno concalescant, & dispensatio ciborum per somnum non facile procederet calore properabili & rigore tardabili, si somno refrigeraremur. ita indispensatum nifum Silius immoderatum, crudum dixit.* BARTHIUS lib. XXII. Advers. cap. VIII. *indispensato nifu* aliquid facere is dicitur, qui omnibus viribus simul annititur; ut contra *dispensato nifu*, qui ordinem & modum in effundendis viribus observat. Livius lib. XXVII. cap. I. *Tandem summoti & coerciti à magistratibus, dispensarique laetitia inter impotentes ejus animos potuit.* ubi vide Gronov. Ovid. VI. Metam. vers. 277.

*Corporibus gelidus incumbit, & ordine nullo
Oscula dispensat natos suprema per omnes.*
Senec. Praefat. I. Contr. pag. m. 54. *Nesciebat dispensare vires suas, sed immoderati adversus se imperii fuit.* Statius loco laudato, *metuensque futuri Cunctatus vires dispensat.* Plin. VIII. Hist. Natur. cap. XLV. *Gentibus quidem, quae lacte vivunt, ita dispensatur, ut omni tempore anni super sit id alimentum.* alter Plin. in Paneg. cap. XXXV. *Quae singula quantum tibi gratiae dispensata adjecissent? at tu simul omnia profudisti.* Alcim. Avit. lib. I. vers. 252.

Qui sparsus late suaves dispensat odores.
v. 343. *Quo nimius, quo, Cyrne, ruis?*] *nimius* est etiam modum excedens. BARTHIUS lib. XXII. Advers. cap. VIII.

v. 347. *Proximus, a primo distans, quantum aequore currus Occupat ipse, loci tantum*] *Minus* est spatium, quod memorat Homerus II. ♀. vers. 517.

*Ὅσσοι δὲ τροχὸν ἵππου ἀφίσταται, ὅς ῥά τ' ἀνὰ κτλ
Ἑλληνιστὶ πιδίοιο τιτανόμεν. οὐδ' ὅχι σφιν,
τὸ μὲν τι ψαύοντι πεισώτερον τείχεα ἀνείκεαι,
οὐραϊαί, ὃ δὲ τ' ἄγχι μάλα τείχεα, ἂν δὲ τι ποδῶν
Χείρην μισσηγυῖς, πολὺ πιδίοιο θίοιτος.
Τόσσον δὲ Μινύλαος ἀμύμονος Ἀντιλόχοιο
Ἀνίπτε.*

*Quantum vero a rota equus distat, qui quidem domini-
um trahit per campum nifu contentio cum curribus,
hujus quidem attingunt canthum pili extremi caudae,*

Infigne,
is autem prope admodum carrit, neque prorsus magnum spatium in medio, per amplum campum currens: tantum jam Menelaus eximio Antilocho posterior erat. quem imitatur Nonn. XXXVII. Dionys. vers. 470.

*τὸ δ' ἐπὶ δ्यूτες ἡλθε θαλασσοῖαν ἐπὶ δίφκῳ
Σείλῳ, ἱπποπύχῳ Ποσειδῶν ἄρμα θαλάσσης,
κύκλος ὅσον τροχὸν ἀπολείπειται ὠκίος ἵππου,
τὸ μὲν ἱπποσσώτες ἱπποσσώτερον μόγις ἀνείκεαι
Ἐκταδὶς ψαύοντι ἱπποσσώτες τείχεα ἔχουσιν.*

Post illum secundus venit marinis in curribus Scelmis, incitans Neptunium currum marinum, quantum rota volubilis distat a celeri equo, quo quidem incitato vix extremas rotae circumferentiae caudae extensae revolutae pili tangunt. apud alios similia observari possunt. Porro Salmast. exercit. Plin. pag. 630. ita hunc locum legendum conjicit,

Proximus a primo distans, quantum aequore currus

Occupat ipse loci distans; sed proximus ibat.

At nulli libri receptam lectionem mutant.

v. 349. *Astur Panchates*] *Panchates* in Puteaneo passim. pro *patrium frons alba nitebat Infigne*, Salmast. ad Solin. pag. 897. [pag. m. 630.] *patrio insigni.* nil muto. per appositionem haec dicuntur. Isolemnis Silio & ceteris poetis loquendi modus. N. HEINSIUS.

v. 351. *Membra haud procera*] De equo Asturico, cujus generis erat Panchates, vide supra ad lib. III. vers. 335.

v. 352. *Sed tum sibi fecerat alas*] Forte, *sed enim sibi fecerat alas.* N. HEINSIUS.

v. 355. *Cinyphio rector radiabat fronte Peloro. Camphasus ipse, asper &c.*] *Insignis*, si quis alius, locus & virtutibus suis, & vitiis alienis; quoque non alius fere in Silio corruptior, ut ostendet vera ejus lectio, quae, versu auctior, & aliquoties notata, talis esse debet,

Cinyphio rector COCCO radiabat HIBERVS.

TEKTIVS ΑΕΘΥΑΤΑ CVRREBAT fronte Peloro

CAVASVS: ipse asper, nec qui cervicis amaret

Applausae blandos sonitus, clausumque cruento

Spumeus admorsu gauderet mandere ferrum.

At, docilis freni & melior parere, Pelorus

Non unquam effusum sinuabat devius axem:

Sed laevo interior stringebat tramite metam.

Insignis multa cervice, & plurimus idem

Ludentis per colla jubae: (mirabile dictu!)

N. LLVS

- 350 Insigne, & patrio pes omnis concolor albo:
 Ingentes animi, membra haud procera, decusque
 Corporis exiguum, sed tum sibi fecerat alas
 Concitus, atque ibat campo indignatus habenas.
 Crescere sublimem, atque augeri membra putares.
- 355 Cinyphio rector cocco radiabat Hiberus.
 Tertius aequata currebat fronte Peloro
 Caucasus. ipse asper, nec qui cervicis amaret

Applausae

NULLVS erat PATER. AD Zephyri nova flamma campis
 Vestionum eductum genetrix effuderat Harpe.
 Nobilis hunc Durius simulabat in aequore currum:

CAUCASVS antiquo fidebat Atlante magistro.

Ita, inquam, plane legendus, emaculandus, atque supplendus hic locus, cujus mutilata & vitata scriptura in quos errores, aut potius in quos non, traxit doctissimos ceteroqui viros? Exprimit Silius, ut equorum, ita rectorum ubique nomina, primumque & ante alios evolantem Callaicum Lampon, quem Cynus regeret: secundum inducit Panchaten, quem Hiberus moderabatur: tertium ait cucurrisse pari spatio Pelorum, cui praeerat Durius, & Caucasum, cui Atlas; hunc ex equis Diomedis, illum Zephyro prognatum: quod fictum Iustinus existimat propter summam equorum in iis Hispaniae locis velocitatem. Quidquid hujus est, Virgilius certe, Aristoteles, Varro, Plinius equorum vento concipientium meminerunt. Virgilius ita,

Ore omnes versae in Zephyrum, stant rupibus altis,

Exceperantque leves auras; & saepe sine ullis
 Conjugiis vento gravidae, (mirabile dictu!)
 Saxa per scopulos & depressas convalles
 Dissugiant.

Reliquos videat, qui volet. Haec enim eo adduxi, quod ex iis versus Siliani pro parte expressi videri possint: alioqui poterant & ipsa apud auctorem suum legi. MODIUS Novant. Lectio. epist. LXXIV. Quae divina a Modio emendata ait Interpres, nos non sollicitabimus denuo, praecipue cum eodem faciat MS. Oxoniensis. BARTHIUS lib. x. Advers. cap. VII. Cinyphium coccum hic celebrat. Africanæ purpuræ mentionem posuimus supra,

Gaetulivæ magis fucaret vellus æenis.

BARTHIUS lib. XXII. Advers. cap. VIII. Ex uno versu duo faciendi, jubentibus membranarum Agrippinis, hoc modo,

Cinyphio rector cocco radiabat Hiberus.

Tertius aequata currebat fronte Peloro
 Caucasus.

Idque Modius monere jam occupavit, etiam Barthius ex Oxoniensibus. Caucasus, inquam, non Camphasus, ubique Colonienfis. in Puteaneo Camphasus. Salmasius ad Solinum pag. 897. [pag. m.

631.] Camphasus. Parmensis etiam editio paullo post Caucasus antiquo. at hic loci Camphasum male nobis obtrudit. N. HEINSIUS. Locum hunc, pessime olim affectum, egregie restituerunt viri docti. Quorum emendationes cum admiserit etiam o. p. Salmasius, verum tamen Sillii sensum minus feliciter affectus videtur. Existimat enim in Exercit. Plinian. pag. 631. in quadriga Hiberi aurigae Caucasum & Pelorum fuisse equos funales, illum dexterum, seu δεξιόστροφον, hunc sinistram: ejusdem autem quadrigae fuisse ex eo colligit, quod Silius utrumque aequata fronte currere dicat. Sed multipliciter peccavit vir summus. Primo enim Hiberus non rexit currum, ad quem Caucasus & Pelorus, sed ad quem Panchates junctus erat, ut ex praecedentibus constat. Deinde Caucasus & Pelorus diversas quadrigas traxerunt; Caucasus Atlantis, Pelorus Durii. Silius mox vers. 367.

Nobilis hunc Durius simulabat in aequore currum:

Caucasus antiquo fidebat Atlante magistro.

Denique Silius, dicendo Caucasum aequata fronte Peloro currere, non innuit, illos ejusdem currus funales equos fuisse; sed, quamquam diversis quadrigis juncti erant, alterum ab altero superatum non esse. Ita etiam infra Silius de Atlante & Durio, Caucasum & Pelori magistris, vers. 379.

At postremus Atlas; sed non & segnior ibat

Postremo Durius: pacis de more putares

Aequata fronte & concordia currere freno.

Atque ita fere apud Sophocli. in Electr. vers. 739.

καὶ δ' ὁπότεντι ζυγῶν

Ἡλαυνίην, πόντ' ἄλλας, ἄλλας ἄντρος

Κάρα προβάλλων ἰππικῶν ὀχημάτων.

Ferebantur aequatis jugis, nunc hic, nunc iste frontibus equorum praecurrens. Accedit tandem, Silius hic sequi morem in Circo usitatum, ut quarumcumque quadrigarum unus tantum equus, qui praestantissimus erat, & ex quo potissimum victoria pendebat, recenseretur, reliqui tres non nominarentur. Atque ita, cum hic quatuor aurigae certarint, Cynus, Hiberus, Atlas, & Durius, & unusquisque quadrigas habuisse videatur, ex qualibet tantum unus equus memoratur a Sillio, Lampon nempe, Panchates, Caucasus & Pelorus. Neque hoc ignorare potest Salmasius, qui id pluribus ipse erudite illustravit ibid. pag. 630. quem omnino vide.

v. 357. Nec qui cervicis amaret Applausae blandos
 LIII [sonitus]

- Applausae blandos sonitus, clausumque cruento
Spumeus admorsu gauderet mandere ferrum.
- 360 At, docilis freni & melior parere, Pelorus
Non umquam effusum sinuabat devius axem:
Sed laevo interior stringebat tramite metam.
Insignis multa cervice, & plurimus idem
Ludentis per colla jubae: (mirabile dictu)
- 365 Nullus erat pater. ad Zephyri nova flamina campis
Vectonum eductum genetrix effuderat Harpe.
Nobilis hunc Durius stimulabat in aequare currum:
Caucasus antiquo fidebat Atlante magistro.
Ipsum Aetola, vago Diomedii condita, Tyde
- 370 Miserat: exceptum Trojana ab origine equorum

Tradebant,

[sonitus] Quo ceteroquin equi plurimum gaudent.
Sidon. Apoll. carm. xxiii. vers. 328.

*Hortanturque obiter, juvantque blandis
Ultero plausibus, & voluptuosam
Distant quadrupedantibus furorem.*

Plura vide supra ad lib. iv. vers. 265.

v. 358. *Clausumque cruento Admorsu ferrum*] *to clausum* non satisfacit. Forte *rosu ferrum*, vel *rasum*. N. HEINSIUS.

v. 360. *At, docilis freni & melior parere, Pelorus*] Salmas. ad Solin. pag. 631. *& docilis parere*. Verum nihil ulli libri hic mutant; a quibus sine necessitate non discedo.

v. 361. *Non umquam effusum sinuabat devius axem*] Describit Silius artes Circi, quae maximam partem in eo consistebant, ut quis currum recta via, non flexuoso tramite, ad metam dirigeret, &, ubi eo pervenerat, quam proximè raderet. Multis hanc artem Nestor filium Antiochum docet apud Homer. II. v. vers. 306. & Aristaeus Actaeonem apud Nonn. xxxvii. Dionys. vers. 195. Theocritus autem sub eo totum artificium agitando currus comprehendit Idyll. xxiv. vers. 117.

ἵππῳ δ' ἐξέλασσεν αὐτὸν ἀμαρτίῃ, καὶ περὶ νύσσοι

*Ἀσφαλὶς κέρπειντα τροχῷ σὺν ἑγγα φυλάξαι
Ἀμφιτέρων οἱ παῖδα φίλα φρονέοντες ἰδιδασκάν.*

Equos autem ad currum junctos agitare, & circa metam tuto flectendo in rota modiolum axis servare Amphitryo filium suum amans docuit. Periculosissimum autem erat circa metam flectere. Diligenter enim videre debebant aurigae, ne eam rotis attingerent: id enim si accidisset, facillime quadrigae subvertebantur, agitatoresque frenis impliciti saepe, dilaceratis omnibus membris, misere interibant; quali mortis genere Orestes periisse fingitur apud Sophocl. in Electr. vers. 746.

v. 365. *Unus erat levis, ut Zephyri nova flamina*] *Nullus erat timor*, ad Zephyri Puteaneus. At Modius ex Colonienfi optime, *Nullus erat pater. ad Zephyri nova flamina*, quomodo & Ludovicus Car-

rior ex eodem codice restituit in emendationibus. Nota de equabus Lusitanis ex Zephyro concipientibus fabula. N. HEINSIUS. Ipsam Sili manum optime viri docti ex Colonienfi codice vindicarunt, quam etiam habent membranae Oxonienses, & probavit Dausquejus. Priscæ editiones, Romana princeps, Parmensis, & Mediolanensis, vulgatum servant, nisi quod in illis sit *ad Zephyri*. Marci & Martini Herbiolenfis editiones legunt *Nullus erat pater Zephyri*, perperam omisso *to* ad. Vulgatam lectionem primus protulit Nicander in Juntina. De equis, patre Zephyro conceptis, vide Maron. iii. Georg. vers. 273. & ibi interpretes.

v. 366. *Vectonum*] *Vettonum* Interpres. sed nil necesse. dictum lib. iii. vers. 378. ubi eandem tangit rem. N. HEINSIUS.

v. 367. *Hunc Durius stimulabat in aequare currum*] Pessime Dausquejo *Durius* equi nomen est, cum ita vocetur agitator Pelori, a Durio nempe Hispaniae fluvio, ut Silio mos est.

v. 368. *Campasus*] Supra ad vers. 355. docuerunt viri docti, hunc equum ex codice Colonienfi *Caucasum* vocandum esse; ubi priscæ editiones cum libris vulgatis faciebant, quae hoc loco cum libris scriptis omnibus, in quorum quibusdam supra etiam a librariis peccatum erat, habent *Caucasus*.

v. 369. *Ipsum Aetola, vago Diomedii condita, Tyde Miserat*] Aliud agebat Salmasius, qui Solinianis exercitationibus pag. 898. [pag. m. 631.] reponit *Tinde*, quae regia Diomedis Thracis. Atqui, si recte attendis, equos solummodo Hispanos a Silio hic commemorari deprehendes. Tyde oppidum Hispaniae, & quidem a Diomede conditum. Ecce testem ipsum Silium, qui libro iii. ubi civitates Hispanicæ non paucas recenset,

*Et quos nunc Grauios mutato nomine Grajum
Genitæ misere domus Aetolæque Tyde.*

quid quod & Tyde oppidum Hispaniae Plinio commemoratur, aliisque? Vidit, castigavitque hunc Salmasii errorem Vossius quoque ad Pompon. Mem-

Tradebant, quos Aeneae Simoëntis ad undas
Victor Tydides magnis abduxerat ausis.
Jamque, fere modum evecti certamine campum,
In spatio addebant: nisusque apprehendere primos
375 Panchates animosus equos, super altior ire,
Et praecedentem jam jamque ascendere currum
Pone videbatur, curvatisque ungula prima
Callaicum quatiens pulsabat calcibus axem.
At postremus Atlas; sed non & segnior ibat
380 Postremo Durio: pacis de more putares
Aequata fronte & concordi currere freno.
Sensit ut exhaustas, qui proximus ibat, Hiberus

Callaicas

Iam pag. 133. N. HEINSIUS. Salmasium secutus
Eruditissimus Gronovius in Diatr. Stat. cap. lv. pag.
364. etiam *Tinde* malebat, Diomedem Aetolum
cum Diomede Thracio a Silio confundi existimans.
Sed potior mihi est Vossii Heinsiique opinio, qui
nihil mutandum putant, cum alibi etiam a Silio
aliisque auctoribus Tyde, Hispaniae oppidum, me-
moretur. Apud Ptolemaeum 11. Geogr. τῆς
Tydae dicitur, & *Region Graviorum*, seu *Groviorum*
urbs est. Silius autem originem ejus ad Diomedem
transfert, qui, Troja capta, cum uxoris adulte-
rium novisset, domo exsul in peregrinas regiones
abiit, & in Hispaniam usque penetravit, ut etiam
testatur Dionys. Perieg. vers. 483.

Διὸς ἰσθμὸν Διομήδης αὐτίκα ἦεν,
Ἐν δ' ἤρας ἀφίκαιτο, χαλεπὰ μιν Ἀφροδίτης,
Ὅππότε τραχὺς μετακίετο, ἰθὺς ἰσθμῶν.
quod ita interpretatur Avien. in descr. orb. vers.
648.

*Insula se Graji Diomedis gurgite promit.
Huc illum motae quondam tulit ira Diones,
Postquam per celeres extorrem traxit Hiberos.*

Ad locum autem Dionys. dubitat Guil. Hill, u-
trum Diomedes in Hispaniam usque navigarit, an
vero per Hiberos potius intelligendi sint Galli. Sed
olim creditum fuisse, Diomedem Hispanias adiisse,
ex Silio liquet, quod ex iisdem auctoribus, ex qui-
bus Silius, resciscere potuit Dionysius. Neque so-
lum *Tinde*, pro *Tyde*, reponebat Salmasius, sed
insuper totum versum ita refingebat,

Ipsamque Aetolo Diomedis condita Tinde.

at contra auctoritatem omnium librorum. *vagus*
autem *Diomedes* propter varias peregrinationes,
quemadmodum *vagus Hercules* apud Horat. lib. 111.
od. 111. vers. 9.

*Hac arte Pollux & vagus Hercules
Innixus arces attingit igneas.*

Pessime omnium edidit Dan. Heinsius,
Ipsamque Aetola ad Diomedis condita Tyde.
sed haud dubie errore typographorum.

v. 370. *Exceptum Trojana ab origine equorum*] Hi
equi procreati dicuntur ex illis, quos Jupiter prae-
mium pro Ganymede filio Troi dedit. Homer. 11.

8. vers. 265. eos autem Diomedes auxilio Stheneli
Aeneae in proelio ad Trojam abstulit. Homer. ibid.
vers. 323.

v. 371. *Credebant*] *Tradebant* in Coloniensi re-
ctius. *Cedebant* Parmensis editio. N. HEINSIUS.
Romana etiam princeps & Mediolanensis *Cedebant*,
codex Oxon. *Cadebant*. Sed recte N. Heinsius ex
optimo codice *Tradebant*. Voces *Credere* & *Trade-*
re nonnumquam confuderunt librarii. Sic apud Se-
nec. Suas. 11. pag. 14. *Id de nobis tradetur, quod hos-*
tes narraverint, in scripto est *Credetur*, teste Gro-
novio. vide etiam N. Heins. ad Nason. 111. Amor.
el. 1v. vers. 22.

v. 374. *In spatio addebant*] *In spatio* libri scripti.
Sed apud Maronem habes de eadem re, *Addunt se*
in spatio. Locus est Georgicôn primo sub finem.
ubi optimi codices *Addunt in spatio*, ut pluribus il-
lic a nobis dicitur. Nihil ad rem facit Festi locus,
a Dausquejo productus. *Addunt in spatio*, pro ad-
dunt cursum inter currendum, id est, augment, ut
Servius interpretatur. N. HEINSIUS.

v. 376. *Et praecedentem jamjamque ascendere cur-*
rum Pone videbatur] Silius Homer. imitatur, qui
pariter 11. 4. vers. 378.

— ἔδῃ τι πολλὸν αἰνυθ' ἔσαν, ἀλλὰ μάλ' ἰγγύς.
'Αὐτὸ γὰρ διφθερίσιν πομπήσιν ἔσαν.

Neque ita nullum aberant, sed admodum prope: sem-
per enim currum ascensuris similes erant.

v. 382. *Sensit, & exhaustas, qui proximus ibat,*
Hiberus Callaicas cernit vires] Corrupta scriptura.
quid enim est illud *Sensit & cernit*? Omnino vide-
re emendandum,

Sensit ut exhaustas, qui proximus ibat, Hiberus
Callaicas Cygni vires.

Callaicae Cygni vires, sunt vires equi Callaici, (erat
enim, ut ante dixit poeta, Callaicus Lampon) qui-
bus Cygnus fretus in certamen descenderat. Tale
nempe est illud,

Nate, meae vires, mea magna potentia solus.

MODIUS Novant. Lection. epist. xix. *Sensit ut ex*
Coloniensi Modius, & mox, *Callaicas Cygni vi-*
res, pro *cernit*. optime. N. HEINSIUS. *Callaicas*
Cygni vires etiam Dausquejus emendandum docuit.

Lilili 2

v. 383.

- Callaicas Cyrni vires, nec, ut ante, salire
 Praecipitem currum, & fumantes verberare cogi
 385 Affiduo violenter equos, ceu monte procella
 Cum subita ex alto ruit, usque ad colla repente
 Cornipedum protentus, & in capita ardua pendens,
 Concitat ardentem, quod ferret lora secundus,
 Panchaten, voceque addit cum verberare mixtas:
 390 Tene, Astur, certante feret quisquam aequare palmam
 Erepto? confurge, vola, perlabere campum
 Assuetis velox pennis. decrescit anhelio
 Pectore consumtus Lampon: nec restat hianti,
 Quem ferat ad metas, jam spiritus. haec ubi dicta,
 395 Tollit se sonipes, ceu tunc e carcere primo
 Corriperet spatium, &, nitentem opponere curvos
 Aut aequare gradus, Cynnum post terga relinquit.
 Confremit & coelum, & percussus vocibus altis.
 Spectantum Circus. fertur sublime per auras

Altius

v. 383. Salire Praecipitem currum] Homer. II. v. 368.

Ἀρματα δ' ἄλλοι μὲν χροὶ πύλατο πυλῶντιν,
 Ἄλλοι δ' αἰθέρας μετῴρε.

Currus autem interdum quidem terram tangebant altam, interdum autem subfultabant sublimes. Nonn. xxxvii. Dionys. verf. 280.

Ἄλλοι μὲν πτόντο μετὰ γαίᾳ, πῇ δ' ἐνὶ γαίᾳ
 Ἀεροφῶνι πεφύετο μέγας ἑλὼντα κοίτης.

Interdum quidem volabant sublimes, interdum vero in terrae superficie ferebantur, vix pulverem tangentes.

v. 388. Concitat ardentem, quod ferret lora secundus] Salm. in exercit. Plin. pag. 631. verba quod ferret lora secundus exponit, quod funalis erat finis. Sed simpliciter capio, quia adhuc secundus erat, necdum primus evadere potuerat.

v. 390. Tene, Astur, certante feret quisquam aequare palmae Erepto] Ita pessime Dausqueji editio; sed haud dubie errore typographico: omnes enim libri scripti & editi habent feret palmam. Porro egregia sunt & divino ejus ingenio digna, quae notavit Salm. in Exercit. Plin. pag. 635. & 636. ad illustrationem lapidis, qui est apud Gruter. pag. cccxxxvii. docens, locutiones has, Occupavit & vicit, Successit & vicit, Eripuit & vicit, proprias esse ludis Circaensibus, iisque notari aurigas, qui primo, secundo, tertio ostio missi victoriam reportarunt. Quod autem praeco, quod in marmore erat eripuit & vicit, putet Silium dixisse erepto campo palmam ferre, adeoque haec esse verba secundi agitatoris, metuentis ne a tertio sibi campus eripiat, id est, ne tertius praevartat, non asientior. Nam, quod pace viri docti dictum sit, non recte Silium intellexit, cujus longe alia mens est. Hiberusenim, qui secundus erat agitator, conspiciens, praegressus Cynni, primi agitatoris, equos spiritu jam de-

fici, plurimumque de primo impetu remisisse, equum suum adhortatur, ne pati velit, quemquam alium se certante palmam ferre, erepto quamquam campo, id est, licet primo ostio emissus non sit; sed ut potius nunc omnibus viribus annitatur, eumque praevertere conetur. eripuit itaque hic campum agitator, qui, primo ostio emissus, omnes post terga relinquit: quod simili locutione praecipere, vel praecipere limitem supra dixit verf. 337.

— votique peractam

Majorem credunt praecepto limite partem.

Non nego tamen tertium aliumve quem agitator campum eripuisse dici posse, si alios prioribus ostiis missis praegressus fuerit; sed ea nunc non est mens Silii.

v. 391. Perlabere campum Assuetis] Sic distingue. vidit & Interpres. N. HEINSIUS. Olim distinguebatur,

— perlabere campum.

Assuetis velox pennis decrescit anhelio

Pectore consumtus Lampon.

v. 392. Decrescit anhelio Pectore consumtus Lampon] Contra de Panchate supra Silius verf. 354.

Crescere sublimem, atque augeri membra putari.

v. 396. Nitentem opponere laevos. Aut aequare gradus] curvos gradus scripti. & probe. N. HEINSIUS. Hunc etiam locum optime illustravit & πάλιν Salm. in exercit. Plin. pag. 636. docens, opponere esse verbum ex arte circaensi, & quidem proprium praecedenti aurigae. Cum enim, qui praevartat, & primus erat, nimis premeretur a sequenti curru, nec alia arte aut vi vitare posset, ne ipse praevartaretur, currum obliquum subito opponebat: quo facto instantis & incumbentis aurigae currus, dum nimio impetu ferretur, impactus saepe frangebatur, vel evertbatur, excutiebaturque quadri-

- 400 Altius attollens cervicem victor ovantem
Panchates, socioſque trahit prior ipſe jugales.
At poſtremus Atlas, Durius poſtremus in orbem
Exercent artes, laevos nunc appetit ille
Conatus, nunc ille premit, certatque ſubire
- 405 Dexter, & alterni nequidquam fallere tentant:
Donec, conſiſus primaevae flore juventae,
Obliquum Durius converſis pronus habenis
Oppoſuit currum, atque everſum propulit axem
Atlantis ſenio invalidi, ſed juſta querentis:
- 410 Quo ruiſ? aut quinam hic rabidi certaminis eſt moſ?
Et nobis & equis letum commune laboras.
Dumque ea proclamatur, perfracto volvitur axe
Cernuus, ac pariter fuſi (miſerabile) campo
Diſcordes ſternuntur equi: quatit aequore aperto.
- 415 Lora ſuis victor, mediaque Pelorus harena
Surgere nitentem fugiens Atlanta reliquit.

Nec

ga, quod ipſe Silius diſertius exponit paulo poſt verſ. 406.

*Donec, conſiſus primaevae flore juventae,
Obliquum Durius converſis pronus habenis
Oppoſuit currum, atque everſum propulit axem
Atlantis ſenio invalidi.*

Haec Salmaſius. Hanc artem memorat etiam Ma- nil. lib. v. verſ. 79.

— vel prima tenentem

Agmina in obliquum curruſ agitare malignos.

Late eas artes deſcribit Nonn. xxxvii. Dionyſ. verſ. 249. & ſeqq.

v. 403. Exercent artes] artus Parmenſis. puto aſtus. & mox laevo nunc appetit ille Conatu, pro laevos conatus. deinde certatque, pro certa- que. quod poſtremum libri veteres confirmant. N. HEIN- SIUS. artus etiam Romana princeps & Mediola- nenſis editio, pro quo Heiniſius aſtus malebat. Sed nihil muto. artes enim eo ſenſu etiam Plin. dixit viii. Hiſt. Nat. cap. xlii. Cum puderet hominum artes ab equis vinci, peracto legitimo curſu ad metam ſteſcere. artes autem & artus facillime commutantur. Sic apud Horat. lib. iiii. od. vi. verſ. 22. libri ſcri- pti nunc fingitur artulus, nunc artibus habent, quod poſtremum merito probavit eruditiffimus Bentle- jus.

v. 406. Conſiſus primaevae flore juventae] Salmaſ. in exercit. Plin. pag. 636. hunc locum laudans, ha- bet primaevae flore juventae, ut Silius ſupra locutus eſt lib. i. verſ. 376. primaevae flore juventae Inſignis Murrus. ubi plura vide. Cum tamen omnes libri receptam lectionem tueantur, nihil puto mutan- dum. Ita enim & Statius locutus eſt vii. Theb. verſ. 301. primae genitorem in flore juventae Conſe- quitur. Valer. Flacc. lib. i. verſ. 101.

— primae ſeu quos in flore juventae

Tentamenta tenent, necdum data copia rerum.

Tibul. i. eleg. ix. verſ. 47.

At tu, dum primi ſoret tibi temporis aetas.

Claudian. ii. de laud. Stilic. verſ. 351. primae ſe- gnatus flore juventae Eucherius. & ita alii paſſim.

v. 411. Letum commune laboras] laborare hic in- ſtar agentis verbi habet. BARTHIUS lib. xxii. Adverſ. cap. viii. letum commune laboras, id eſt, labore circenſi, agitatione curruſ tui nobis mor- tem parat, nos in periculum mortis adducis. letum laborare, ut vana laborare verſ. 509.

— nequidquam vana laborans

Tarteffos fratrem, medio Therone, premebat.

frequenter autem labor de ludis, ſupra verſ. 327.

— operis caligine denſa

Cornipedumque vias, aurigarumque labores.

infra verſ. 495. auget pueri labor ipſe decorem. lib. xiv. verſ. 507.

— jaculo ſeu nubila ſupra

Surgeret, aligeras ferret ſeu pulvere plantas

Vix tacto, vel dimenſi ſpatia improba campi

Transiret velox ſaltu, decuere labores.

v. 415. Mediaque Pelorus harena Surgere &c.] Pe- lorus equus eſt Hiberi, qui jam praecceſſerat Du- rium, quare ea vox mendosa eſt inter Durii equos: nec tam pauper Silius, ut confundendo narrationi uno nomine bis uſus ſit. Quamvis hoc libro, hac- que deſcriptione certaminum, non pauca inſint perturbata etiamnum, ut fere neſcias, uno, tri- bus, an quatuor equis curruſ raptentur. Sed me- dicina majorem curam requirit. Diſtinctionem bis feliciter correxit Dausquejus, cui & aſſentimur merito. Mirum vero, quanta ſit ſecuritas & con- niventia doctorum, qui poetas caſtigant, in talibus. BARTHIUS lib. x. Adverſ. cap. vii. Quae ad hunc locum notavit Barthius, melius erat non ex- diſſe

LIII 3

cidiffe

Nec longum Cyni defessos prendere currus.
Hunc quoque, cunctantem & sero moderamina equorum
Discentem, rapido praetervolat incitus axe:

- 420 Impellit currum clamor vocesque faventum.
Jamque etiam dorso atque humeris trepidantis Hiberi
Ora superposuit sonipes, flatusque vapore
Terga premi, & spumis auriga calefcere sentit.
Incubuit campo Durius, mistique citatos
425 Verbere quadrupedes, nec frustra: aequare videtur,
Aut etiam acquavit iuga praecedentia dexter.
Attonitus tum spe tanta, Genitore, Pelore,
Te Zephyro eductum nunc nunc ostendere tempus.
Discant, qui pecudum ducunt ab origine nomen,
430 Quantum divini praecellat seminis ortus.
Victor dona dabis, statuesque altaria patri.

cidisse viro doctissimo, plurimis locis de Silio optime merito. quomodo enim evincere poterit, Pelorum fuisse equum Hiberi, ideoque eam vocem mendosam esse inter Durii equos? Supra enim Silius vers. 355. Hiberum rectorem Panchatis fecit, vers. 367. autem Durium Pelori. Deinde, vellem Barthius nominatim ascripsisset plura illa, quae in hac certaminum descriptione ipsi etiamnum perturbata videbantur, ut, quid de iis statuendum foret, judicari posset. Interim tamen dico; admittis egregiis lectionibus, quas Modius, aliique, etiam ipse Barthius, ex Mltis vindicarunt, omnia plana adeo & liquida apparere, ut vix aliquis haestandi locus superesse possit. Nec majoris momenti est, quod addit, adeo haec esse perturbata, ut fere nescias, uno, tribus, an quatuor equis currus raptentur. expresse enim Scipio quadrigarum certamen proposuit supra vers. 297.

*Quique armis ferroque valent, quique arte regendi
Quadrijugos currus.*

Turbavit eum, quod, cum quatuor quadrigae certarint, quatuor tamen equi tantum numerentur. sed cur id factum sit, ex Salmaf. supra docui ad vers. 356. Conficio itaque, vocem *Pelorus* immerito mendosam Barthio videri, nihilque hoc loco mutandum esse.

v. 421. *Jamque etiam dorso atque humeris* Adumbravit hunc locum Silius ex illo Homer. II. 4. vers. 380.

*Ποιή δ' Εὐμήλοιο μεταφρονέει ἐν τῷ ὤμῳ
Θέλειτ' ἵπ' αὐτῷ γὰρ κεφαλὰς καταθίπτει πρὸς θῶν.*
Flatu vero Eumeli dorsum latique humeri calefcabant: ad ipsum enim capitibus protensis volabant. De his, qui cursu se exercent, paria habes apud Nonn. XXXVII. Dionys. vers. 628.

*Ἰππότερος ἦν Ἐρεχθίδος,
Καὶ κεφαλὴν θίγειαν.*
Posterior erat Erechtheus, vicini velociter currentis dor-

sum anhelitus percussiens, & caput calefcit. Statius VI. Theb. vers. 603.

*quem deinde gradu premis horridus Idas,
Inspiratque humeros; flatusque & pectoris umbra
Terga premis.*

Ovid. v. Metam. vers. 614.

*Sol erat a tergo: vidi praecedere longam
Ante pedes umbram: nisi si timor illa videbat.
Sed certe sonituque pedum terrebar, & ingens
Crinales vittas afflabat anhelitus oris.*

v. 425. *Nec frustra aequare videtur, Aut etiam acquavit* Distingue, *nec frustra: aequare videtur*, ut sit locutio elliptica, nec frustra incitavit equos, aut simile. Elegans autem illud, *aequare videtur, Aut etiam acquavit.* Simile habes apud Senec. in Phoen. vers. 427.

Vadit furens similis, aut etiam furis.
ubi id plurimis exemplis illustravit vir maximus J. Fr. Gronovius. Stat. v. Theb. vers. 599.

*Cum procul impasti fremitum accipere leonis,
Sive putant, rapit attonitos fuga caeca.*

v. 430. *Praetellit seminis ortus* praecellat ex scriptis: nisi quod in Oxonio praecelles. N. HEINSIUS.

v. 432. *Successit nimio Laetoeque pavore Proditus* Prae gaudio nimio successu consternatus & confusus. Gronovius observatis secundae editionis lib. II. cap. XIV. *Laetoeque favore* castigabat. Invitus equidem dissentio a viro summo, & diuturna necessitate mihi conjuncto inter paucissimos. pro favore ejus faciunt illa Rutillii in Itinerario,

*Saeptis attonitae resonant Circensibus aures:
Nunciat accensus plena theatra favor.*

tum & illud Nafonis,
Scena sonat, studiisque favor distantibus ardet.
Sed respexit Silius Maroniana illa, ut solet, in Georgicis,

*Nonne vides, cum praecipui certamine campum
Corripuere, tunni que effusi carcere currus;*

Cum

- Et, ni successu nimio laetoque pavore
 Proditus elapso foret inter verba flagello,
 Forfan sacrasset Zephyro, quas voverat, aras.
- 435 Tum vero infelix, veluti delapsa corona
 Victoris capiti foret, in se versus ab ira,
 Auratam medio discindit pectore vestem,
 Ac lacrimae simul & questus ad sidera fusi.
 Nec jam subducto parebat verbere currus.
- 440 Pro stimulis dorso quatiuntur inania lora.
 Interea metis, certus jam laudis, agebat
 Sese Panchates, & praemia prima petebat
 Arduus. effusas lenis per colla per armos
 Ventilat aura jubas: tum, mollia crura superbi
- 445 Attollens gressus, magno clamore triumphat.
 Par donum solido argento caelata bipennis

Omnibus,

*Cum spes arrestae juvenum, exsultantiaque hauris
 Corda pavor pulsans. illi instant verbere torto.*
 quod cum scriberet, Lucretianum illud cogitabat
 lib. III. de corde, *Hic exsultat enim pavor ac metus.*
 Videtur enim pavor esse aliquid medium interspem
 metumque. Juvenal. Sat. vi.

*Abditus interea latet & secretus adulter,
 Impatiensque morae paves.*

ita tres codices scripti, quibus sum usus, non silet.
 apertius aliquando in passione B. Perpetuae, in ligni
 antiquitatis monumento, ubi agitur de munere am-
 phitheatri, *Procefferunt de carcere in amphitheatrum,
 quasi in coelum, hilares, gaudio paventes, non timo-
 re. pavorem & infra habes apud nostrum vers. 514.*

— *quascumque reliquit,*

*Hinc labor, hinc penetrans pavor in praecordia
 vires.*

laetus pavor supra est lib. III.

*It' membris gelidus sudor, laetoque pavore
 Promissa evoluit noctis.*

pari modo laetus horror Statio Theb. I.

*Obtutu gelida ora premis, lactusque per artus
 Horror iit.*

laetum pudorem non dissimili modo Papinius dixit
 Silvarum v. Patris epicedio vers. 218.

— *heu quali confusus gaudia fletu,*

Vota pioque metus inter laetumque pudorem.

qui locus huic illustrando egregie facit. Statius Epi-
 thal. Stellae,

*Tu tamen attonitus (quamvis data copia tantae
 Noctis) adhuc optas, permissaque numine dextro
 Vota paves.*

Sic scribe, non promissaque. vide, quae illic anno-
 tamus. hic laetus erat pavor, quia jam sponsus & vo-
 ti compos, tamen non definebat optare. Elegans
 descriptio laeti hujus pavoris apud Stat. Theb. vi.
 vers. 392. & seqq. sic vers. 802. *alio puer improbus
 ictu Perculit, eventumque impalluit ipse secundo.* N.
 HEINSIUS. Quemadmodum hic pavorem laetum

vocat Silius, ita pavidae menti gaudium tribuit Pe-
 tron. Sat. cap. LXXXIX.

Mentisque pavidae gaudium lacrimas habet.
 pavor autem frequens in re Circensi. Virgil. v. Aen.
 vers. 575.

*Excipiunt plausu pavidos, gaudentque ruentes
 Dardanidae.*

Eleganter Horat. lib. I. epist. vi. vers. 7.

*Ludicra quid, plausus, & amici dona Quiritis?
 Quo spectanda modo, quo sensu credis, & ore?
 Qui timet his adversa, fere miratur eodem,
 Quo cupiens, pacto. pavor est utrique molestus,
 Improvisa simul species exteret utrumque.
 Gaudeat, an doleat, cupiat, metuatque, quid ad
 rem?*

*Si, quidquid vidit melius sejusque sua spe,
 Dextis oculis animoque & corpore torpet.*

v. 433. *Elapso inter verba flagello*] Quod hic lac-
 tus pavor & animi quasi externatio propter nimis
 prospera, illud iratus Diomedis Apollo facit apud
 Homer. Il. 4. vers. 382.

*Καί νυ κινῆ παρίλατο, ἡ ἀμφίρετον ἔθηκεν,
 Ἐὶ μὴ Τυδείης υἱὸς κοτίετο Φοῖβος Ἀπόλλων,
 Ὅς ῥά οἱ ἐκ χειρὸν ἔβαλεν μάστιγα φαεινὴν.
 Τοιοῦτον δ' ἀπ' ὀφθαλμῶν χυτο δάκρυα χροαίμοιο,
 Οὐτοκα τὰς μὲν ὅσα ἔτι καὶ πᾶσι μᾶλλον ἰσθῆς,
 Ὅτι δὲ οἱ ἰβλάφθησαν ἄνδρες κίτροιο θρόνου.*

*Et certe vel praetervertisset, vel dubiam victoriam fe-
 cisset, nisi Tydei filio iratus fuisset Phoebus Apollo, qui
 ei e manibus excussit scuticam splendidam. Ejus vero
 ex oculis effusae sunt lacrimae indignantis, quod illas
 quidem videret jam etiam multo celerius euntes, sui
 vero malo divinius immisso retardarentur sine stimulo
 currentes.*

v. 437. *Discindit pectore vestem*] *periscindit* Par-
 mentis. an *praeiscindit*? quod verbum supra quoque
 habuimus. N. HEINSIUS. *periscindit* etiam Roma-
 na princeps & Mediolanensis. Sed nihil muto.

v. 446. *Par donum solido argento caelata bipennis*
 Omnibus]

- Omnibus, at vario distantia cetera honore.
 Primus equum volucrem, Massyli munera regis
 Haud spernenda, tulit: tulit huic virtute secundus
 450 E Tyria, quae multa jacet, duo pocula, praeda,
 Aurifero perfusa Tago. villosa leonis
 Terga feri, & cristis horrens Sidonia cassis
 Tertius inde honor: & postremo munere Atlantis,
 Quamvis perfracto senior subfederat axe,
 455 Accitum donat ductor, miseratus & aevum
 Et fortem casus. famulus florente iuventa
 Huic datur, adjuncto gentilis honore galeri.

Omnibus] Non victoribus solum, sed etiam omnibus, qui cursu certarent, proponit Aeneas praemium duo jacula & argento caelata bipennem, deinde etiam victoribus alia propria, apud Maron. v. Aen. vers. 305.

Nemo ex hoc numero mihi non donatus abibit.
Cnosia bina dabo levato lucida ferro
Spicula caelataque argento ferre bipennem.
Omnibus hic erit unus honos. tres praemia primi
Accipient.

v. 447. *At vario distantia cetera honore*] at Coloniensis. N. HEINSIUS. Ad marginem etiam editionis Romanae principis emendatur manu docta at vario distantia.

v. 448. *Primus equum volucrem*] Recte Silius illi, qui curuli certamine vicerat, equum praemium proposuit, quemadmodum Homerus equam uterum gerentem Iliad. v. vers. 265.

— ἀτὰρ αὖ τῷ δυνάτῃ παρὶς ἰθὺς
 ἔξιπ' ἄδμήτην, βεῖφος ἡμίονοι κύματα.
Secundo autem deinde equam posuit sexennem, indomitam, setum mulum utero gestantem. Idem praemium primo eorum, qui cursu vicerant, ferre dedit Aeneas apud Maron. v. Aen. vers. 310.

Primus equum phaleris insignem victor habeto.
 & Adrastus apud Stat. vi. Theb. vers. 643.
Finiti cursus, operumque insignia praeflo;
Arcas equum dono, clipeum gerit improbus Idas.
Gladiatoribus Scipio simile praemium tribuit infra vers. 555.

Nec non argenti, nec non insignia vestis
Captivae pretia, & sonipes & crista.
 Laelio etiam vers. 582.
Es frater thoraca tulit multiplicis auri;
Laelius Asturica rapidos de gente iugales.
 v. 449. *Virtute secundus*] Virgil. dixit v. Aen. vers. 258.

At qui deinde locum tenuit virtute secundum.
 Porro in Oxon. & Putean. codice, ut & editionibus Marfi erat,

Haud spernenda tulit, tulit hinc virtute secundus.
non huic. Neque aliter etiam erat in editionibus Romana principe & Mediolanensi, nisi quod in illis librorum errore alterum *tulit* omittatur. in

His
 priori autem ad marginem manu docta emendatum vidi,

Haud spernenda tulit, hinc, qui virtute secundus.
 v. 450. *Duo pocula*] Pariter Statius ei, qui quadrigis victoriam obtinuerat, poculum, ex quo Hercules olim post victorias bibere solebat, donum dedit, lib. vi. Theb. vers. 531.

Huic pretium palmae gemini cratera ferebant
Herculeum juvenes. illum Tirynthius olim
Ferre manu sola, spumantemque ore supino
Vertere, seu monstri victor, seu Marte, solebat.
 Ei, qui caesus certamine victus erat, Homer. Iliad. v. vers. 656.

τῷ δ' ἄρα κρητὶς τίθει δίπας ἀμφικύλλαν.
At victo posuit poculum rotundum. Ei, qui cursu victor evaserat, idem Iliad. v. vers. 740.

Πηλεΐδης δ' αὖψ' ἄλλα τίθει ταχυτάτος ἄδλα,
 Ἀργυρεῖοι κρητὴν τιτυμένον.
Pelides vero statim alia posuit velocitatis praemia, argenteum cratera elaborate factum. Ei, qui jaculandi certamine palmam adeptus erat, Virgil. v. Aen. vers. 535.

Ipsius Anchisae longaevis hoc munus habebis,
Cratera impressum signis; quem Thracius dim
Anchisae genitori in magno munere Cisseis
Ferre sui dederat monumentum & pignus amoris.

v. 451. *Aurifero perfusa Tago*] Refer ad pocula, non ad leonis terga. deinde etiam distingue *Sidonia cassis Tertius inde honor.* mox at, vel ast (nam in Puteaneo legitur est) *postremo munere Atlanta Accitum donat.* Atlanta, pro Atlantis, ex conjectura est nostra. *Accitum*, pro Astrium, codices scripti prae se praeferunt, idque Modio jam laudatum est & Barthio. Sequentia etiam distinctione sunt iuvanda. Potes & legere cum Interprete, *Tertius inde honor est. postremo.* N. HEINSIUS.

v. 452. *Cristis horrens Sidonia cassis*] Vide infra vers. 460.

v. 453. *Tertius inde honor: & postremo*] Lege cum Dausquejo & N. Heinio *Tertius inde honor est. postremo.* Marfus & Martinus Herbiopolensis perperam ediderunt *Tertius inde honor est: & postremo.*

v. 454. *Quamvis perfracto senior subfederat axe*] Praeter argenteam bipennem omnibus, etiam victis,

His actis ductor laeta ad certamina plantae

Invitat, positisque accendit pectora donis:

460 Hanc primus galeam, hac acies terrebat Hiberas
Hasdrubal: hunc ense, cui proxima gloria cursus,
Accipiet; caeso pater hunc detraxit Hyempsae.

Tertius extremam tauro solabere palmam.

Cetera contenti discedent turba duobus

465 Quisque ferox jaculis, quae dat gentile metallum.
Fulgentes pueri Tartessos & Hesperos ora
Ostendere simul vulgi clamore secundo.

Hos

etis, commune donum, Scipio Atlanti victo aliud donum dat, ex imitatione Virgilii, apud quem Aeneas Sergesto, qui, in naumachia in scopulos & rupes inVectus, ultimus advenerat, etiam munera dedit lib. v. Aen. vers. 281.

Vela facit tamen, & velis subit ostia plenis;

Sergestum Aeneas promisso munere donat,

Servatam ob navem laetus sociosque reductos.

Etiam Adraustus Polylicis, qui pariter curru excusus erat, apud Statium vi. Theb. vers. 549.

v. 455. *Attritum donat ductor*] Scribere malo, quia ita & sententia postulare, & libri jubere videntur, *Accitum donat ductor*. simpliciter enim de casu ejus ita dixit, *perfractio voluitur axe Cernuus*. Et imitatur haud dubie illum Virgilii locum lib. v. de Daretis comitibus, *galeamque enseque vocati Accipiunt*. MODIUS Novant. Lectio. epist. lv. *Accitum donat ductor*, non *Attritum*. ita enim duo codices calamo exarati. Non audebat procedere miser. itaque opus erat, acciri hominem. BARTHIUS lib. x. Advers. cap. vii.

v. 456. *Et sortem casus*] An sortem cassam? N. HEINSIUS.

v. 456. *Famulus florente juventa Huic datur*] Tale praemium infra est vers. 553.

Duxere assuetos lustra exagitare ferarum

Venatu juvenes, quos dat Maurusia praeda.

& vers. 571.

vicinam metae qui propulis hastam,

Accepto laetus puero discessit ille.

Victo, loco servi, donatur serva apud Homer. Iliad. v. vers. 704.

'Ανδρὶ δὲ νικηθέντι γυναικὴν ἱς μίσσοι ἴδμεν

Πολλὰ δ' ἱκίσσεται ἱέρα: τὸν δὲ ἱ τισσαράβοισι.

Viro autem victo mulierem in medio posuit: multorum autem perita erat operum, aestimabantque eam quatuor bovum pretio. Virgil. v. Aen. 284.

Olli serva datur, operum haud ignara Minervae,

Cressa gen. s. Pholoë, geminique sub ubere nati.

Stat. vi. Theb. vers. 548.

Has Adraustus opes dono victoribus ire

Imperat; at generum famula solatur Achaea.

Servas victoribus etiam praemium propositas infra docui vers. 569.

v. 458. *Laeta ad certamina plantae*] lectae opinor.

N. HEINSIUS.

v. 459. *Positisque accendit pectora donis*] Virgil. v. Aen. vers. 292.

Invitat pretiis animos, & praemia ponit.

positis donis est propositis, simplex pro composito. vide supra ad lib. iv. vers. 269.

v. 460. *Primus galeam, hac acies terrebat Hiberas Hasdrubal*] Simile donum ei quoque, qui cursu, sed tertius, vicerat, proponit Aeneas apud Maron. v. Aen. vers. 314.

Tertius Argolica hac galea contentus abito.

ei etiam, qui in curuli certamine tertio loco palmam adeptus erat, Scipio supra vers. 452. *cristis horrens Sidonia cassis Tertius inde honor est*. gladiatoribus vers. 555.

Nec non argenti nec non insignia vestis

Captivae pretia, & sonipes, & crista nitenti

Insurgens cono.

Multo autem splendidior haec galea, quam illa, quae vel supra, vel apud Virgil. memoratur. auge enim ei pretium, quod victi Hasdrubalis gestamen olim fuerit, qualia munera magno olim in honore fuisse supra docui ad lib. xii. vers. 225.

v. 461. *Hunc ense, cui proxima gloria cursu, Accipiet*] Pusilla res est, sed tamen corrigendum, *cui proxima gloria cursus*. MODIUS Novant. Lectio. epist. lv. Scripti *cursus*, non *cursu*. in Oxonio tamen *currus*. N. HEINSIUS. *cursus* etiam probavit, & in contextum recepit, Doctissimus Dausquejus. Porro simile donum memorat Homer. Il. v. vers. 807.

Τῷ μὲν ἐγὼ δώσω τὸδὲ φάρμακον ἀργυρέηνον,

Καλόν, Θερσίαιον, τὸ μὲν Ἀσπερταίων ἀπὸ τοῦ.

Huic quidem ego dabo hunc ense, argenteis clavis distinctum, pulchrum, Threicium, quem quidem Astero-paeo abstuli.

v. 463. *Tertius extremam tauro solabere palmam*] In simili certamine id praemium ponitur secundo victori apud Homer. Il. v. vers. 750.

Διυτίην δὲ βοῦν δῶκε μίγαν καὶ πτωρὰ δῆμῳ.

Secundo autem bovem posuit magnum, & pinguem adipem. Est & praemium infra vers. 550.

Cetera distincto donata est munere turba,

Us virtus & dextra fuit; tulit ille juvencos,

Impressis dociles terram proscindere aratris.

v. 464. *Discedent turba duobus Quisque ferox jaculis*]

M m m m m

Hos Tyria misere domo patria inclita Gades.

Mox subit, aspersus prima lanugine malas,

470 Baeticus: hoc dederat puero cognomen ab amne Corduba; & haud parvo certamina laeta fovebat.

Inde, comam rutilus, sed cum fulgore nivali Corporis, implevit caveam clamoribus omnem Eurytus: excelso nutritum colle creatur

475 Saetabis, atque aderant trepidi pietate parentes. Tum Lamus, & Sicoris, proles bellacis Ilerdae, Et Theron potator aquae, sub nomine Lethes Quae fluit, immemori perstringens gurgite ripas. Qui, postquam, arrecti plantis & pectora proni,

480 Pulsantesque aestu laudum exsultantia corda, Accepere tuba spatium, exsiluere per auras Ocius effusis nervo exturbante sagittis.

Diversa

lis] *dijcedens* Colon. N. HEINSIUS. Ethocpraemium memoratur apud Maron. v. Aen. vers. 306.

Cnossua bina dabo levato lucida ferro Spicula.

v. 468. Hos Tyria misere domo patria inclita Gades Baeticus] Diu hic, ut ad scopulum, haesi. nam & deesse verum videbam, & eum, quem MS. liber suggerebat hoc modo,

Hos Tyria misere domo patria inclita Gades.

Mox subit Asperus prima lanugine malas

Baeticus.

Hunc, inquam, versum, etsi omnino huc necessarium, menda tamen non carere videbam, nec, quid facerem, habebam; nisi quod mirabar, tertio huic duo nomina dari, cum reliquis singula essent. Ad hoc, *Asperus* an esset nomen Hispano conveniens, dubitabam. nam quod, qui *Aspar* Poenis, hunc *Asperum* a poeta vocitatum quis dicat, id aliis locis confutatur; quibus omnibus sua exteris nomina, ut sunt cuique genti & linguae peculiaris, absque ulla ad Romanum idioma detorsione, integra tribuit. Tandem venit in mentem, non proprium esse hoc nomen, ut male quidam putarunt, quod dicatur versu sequenti Baetico cognomen ab amne fuisse, sed vocem mendosam, quae mutanda esset in *aspersus*, hoc modo,

Mox subit, aspersus prima lanugine malas, Baeticus.

Erroris igitur fons hic est; primum quod in multis libris veteribus, maxime litera Longobardica scriptis, *r* ab *s* scriptura nihil quidem differat: dein quod multi item scriptores superioribus seculis eandem literam geminare non consueverint; unde factum scilicet, ut, cum *asperus* sive *aspesus* (utrumque enim, ut diximus, ex vetusta scribendi ratione colligi poterat) exaratum invenissent, qui omnino nomen hoc viro proprium esse debere persuasum habebant, *Asperus* illud ex eo in nostras membranas retulerint. MODIUS Novant. Lection. e-

pist. lv. Versus hic a Modio retractus ex Colonien-sibus, totidem verbis etiam in Oxoniensium mem-branis existat, ut de ingenuitate non sit dubitan-dum. BARTHIUS lib. x. Advers. cap. vii. Hunc versum,

Mox subit aspersus prima lanugine malas, ex scriptis codicibus addidimus, a Modio jam ex membranis Colonien-sibus prolatum. neque aliter ex Oxonio Barthius. N. HEINSIUS.

v. 470. Hoc dederat puero cognomen ab amne] Lege patrio ab amne. infra vers. 527. N. HEINSIUS.

v. 471. Haud parco certamine laeta fovebat] Scribunt membranae eadem, *haud parvo certamina laeta fovebat*. & placet: ut parvo positum sit, ut in illo, *Stat mihi non parvo virtus mea*, nisi quis apud nostrum legere malit, *haud parce certamina laeta fovebat*. quod, ut verum fatear, prae isto mihi utile est. MODIUS Novant. Lection. epist. lv. Membranae *parvo certamine*. scribendum *parco*. non erat parca in exornando puero, ut certamine contendere cum ceteris Corduba videretur. Haec est genuina explicatio. BARTHIUS lib. x. Advers. cap. vii. Modius ex Colonien-si *haud parvo certamina laeta fovebat*, ut in illo, *Stat mihi non parvo virtus mea*. Tentat etiam *haud parce certamina laeta fovebat*. Barthius mavult *parco certamine*. N. HEINSIUS. Voces *parvus* & *parcus* alibi etiam commutantur. vide supra ad lib. i. vers. 680.

v. 474. *Eurythus*.] Varie hoc nomen in antiquis editionibus scribitur, modo *Eurythus*, modo *Euritus*, modo *Eurytus*; quod ultimum probat illusterrimus Heinsius infra vers. 490. Simili modo *Eurytion*, omissa aspiratione, apud Maron. frequens est lib. v. Aen. ut vers. 495. & alibi *Eurytus* & *Eurytion* etiam apud Valer. Flacc. memorantur.

v. 475. *Saetabis*.] Cum diphthongo scribendum *Saetabis*, supra docuit N. Heinsius ad lib. i. vers. 374. eamque Colonien-sis codicis scripturam esse monuit, unde tamen hic nihil varietatis annotatur.

v. 479.

- Diverſa & ſtudia & clamor, pendentque faventes
 Unguibus; atque ſuos, ut cuique eſt gratia, anhel
 485 Nomine quemque cient. grex inclitus aequore fertur,
 Nullaque traſmiſſa veſtigia ſignat harena.
 Omnes primaevi, ſtudentiaeque ora decori,
 Omnes ire leves, atque omnes vincere digni.
 Extulit, incumbens medio jam limite, greſſum
 490 Eurytus, & primus brevibus, ſed primus, abibat
 Praecedens ſpatiis. inſtat non ſegnus acer
 Heſperos, ac prima ſtringit veſtigia planta
 Progreſſae calcis. ſatis eſt huic eſſe priori;
 Huic ſperare ſat eſt, fieri ſe poſſe priorem.
 495 Acrius hoc tendunt greſſus, animique vigore
 Corpora agunt. auget pueris labor ipſe decorem.
 Ecce, levi niſu poſtremoque agmine currens,

Postquam

v. 479. *Et corpora promi] pectora ex Puteaneo. N. HEINSIUS.* Ita & Mediolanenſis editio. Inſinitis locis librarii has voces inter ſe commutarunt. ſupra lib. x. verſ. 608. ubi recte editur, *oculto perfundit pectora metu*, male in Puteaneo erat *corpora*. alia exempla videantur apud Barthium ad Statii vii. Theb. verſ. 542. Gronov. ad Senec. Oedip. verſ. 1056. N. Heinſium ad Naſon. remed. Am. verſ. 401. ad ii. Metam. verſ. 663. iv. Metam. verſ. 352. Claudiani i. de rapt. Proſerp. verſ. 46. Broekh. ad Propert. iv. eleg. vii. verſ. 64. & Bentlej. ad Horat. i. ſermon. ecl. iii. verſ. 34.

v. 483. *Pendentque faventes Unguibus]* Scio, quomodo Interpres haec intelligi velit; mihi tamen de mendo ſunt ſuſpecta, & corrigo *pendentque faventes Vocibus*. In Puteaneo, pro *anheli*, eſt *laudi*. Fortaſſe *blandi*. N. HEINSIUS.

v. 485. *Grex inclitus aequore fertur]* Scribendum *grex incitus*, vel invitis membranarum antiquis. *haſta incita* infra verſ. 585. *ſilex incitus* lib. i. verſ. 491. *incita agmina* lib. i. verſ. 497. *incita ungula* lib. ii. verſ. 174. *incita membra* lib. ii. verſ. 248. N. HEINSIUS.

v. 486. *Nullaque traſmiſſa veſtigia ſignat harena]* Supra lib. iii. verſ. 308.

— *certant pennae, campumque volatu*
Cum rapuere, fruſtra pedum veſtigia quaeras.
 lib. iv. verſ. 47.

Tenuia vix ſummo veſtigia pulvere ſignat.
 ubi plura vide.

v. 490. *Eurythus]* In Colonienſi *Euritus*. lege *Eurytus*. N. HEINSIUS. Vide ſupra ad verſ. 473.

v. 490. *Primus brevibus, ſed primus, abibat Praecedens ſpatiis]* Supra verſ. 347.

Proximus, a primo diſtans, quantum aequore carrus
Occupat ipſe, loci tantam: ſed proximus ibat
Aſtur Panchates.

Virgil. v. Aen. verſ. 320.

Proximus huic, longo ſed proximus intervallo,
Inſequitur Salius.

Cicero in Bruto cap. xlvii. *Duobus igitur ſummis, Craſſo & Antonio, L. Philippus proximus accedebat, ſed longo intervallo, tamen proximus.* Quintil. lib. v. Inſtit. Orator. cap. xii. *Potentiffimum putat, ſi ſit vir optimus. Quod ut optimum eſt, ita longe quidem, ſed ſequitur tamen, videri.*

v. 493. *Progreſſae calcis.]* Praegreſſae, ni fallor. aliter tamen libri veteres. N. HEINSIUS. Manil. lib. v. verſ. 232.

Cernis, ut ipſum etiam ſidus venetur in aſtris:
Praegreſſum quaeris leporem comprehendere curſu.
 Ita ſaepe errarunt librarii. vide infra ad lib. xvii. verſ. 56. Exprefſit autem Silius illud Maron. v. Aen. verſ. 324.

Ecce volat, calcemque terit jam calca Diore
 v. 493. *Satis eſt huic eſſe priori]* Malo *iſſe priori*, quam *eſſe*, etſi minimum refert. N. HEINSIUS. Ita mox verſ. 501.

— *credas Cyllenida plantam*
Aethereo nexis curſu talaribus ire.

Statius v. Theb. verſ. 486.

Hinc ipſum fraſto curru deſurbat, & iſſet
Ante Chronis.

& verſ. 595. *volucres iſdem modo ſardius arvis Iſſe videntur equi.* Alibi etiam hae voces turbantur. vide ſupra ad libr. xv. verſ. 151.

v. 495. *Animique vigore Corpora agunt, auget pueris labor ipſe decorem]* Animus imperator corporis vel a Salluſtio dictus. eo alludit Silius. de labore augente pulchritudinem Heliodorus in pompa Theagenis Delphica. BARTHIUS lib. xxxi. Adverſ. cap. viii. Ovid. x. Metam. verſ. 589.

— *tamen ille decorem*
Miratur magis; & curſus facit ipſe decorem.
 Vide ſupra ad lib. xiv. verſ. 510.

v. 497. *Ecce levi niſu]* Daufquejus, apud quem operarum errore *leni niſu* editur, monet ſcriptum oportuiſſe *levi curſu*. Sed male. ſequitur enim mox *poſtremoque agmine curſus*, vel *currens*, ut viri docti
 M m m m m 2 cmen-

Postquam fat visus sibi concepisse vigoris,
 Celsus inexhaustas effundit turbine vires
 500 Non expectato, subitusque erumpit, & auras
 Praevehitur Theron. credas Cyllenida plantam
 Aethereo nexis cursu talaribus ire.
 Jamque hos, jamque illos, populo mirante, relinquit:
 Et, modo postremus, nunc ordine tertia palma,
 505 Hesperon infestat sua per vestigia pressum.
 Nec jam quem sequitur tantum, sed prima coronae
 Spes trepidat tantis venientibus Eurytus alis.
 Quartus sorte loci, sed, si tres ordine servent
 Inceptos cursus, nequidquam vana laborans,
 510 Tartessos fratrem medio Therone premebat.

Nec

emendarunt.

v. 497. *Postremoque agmine cursum Postquam fat visum sibi concepisse vigoris*] Emendandum ex fide membranarum,

— *postremoque agmine currens,*
Postquam fat visus sibi concepisse vigoris.

MODIUS Novant. Lection. epist. lv. *currens* cum Modio & scriptis, & mox *Postquam fat visus*, non *visum*. N. HEINSIUS. Oxon. codex *currus*; & mox *visu*. proxime veram lectionem.

v. 500. *Subitusque erumpit ad auras, Praevehitur*] Levicula correctio juvabit hunc locum, *subitusque erumpit, & auras Praevehitur*, certa correctione. sic enim supra vers. 335.

*Callaicus Lampon fugit, atque ingentia tranat
 Exsultans spacia, & ventos post terga relinquit.*
 Firmaturque ex eo, quod mox de eodem Theronē ait,

— *credas Cyllenide planta*

Aethereo nexis cursu talaribus ire.

BARTHIUS lib. x. Advers. cap. vii. Ex Coloniensi, *subitusque erumpit, & auras Praevehitur Theron*. quomodo & Interpres conjecerat, & approbavit Barthius, N. HEINSIUS. Ita Manil. lib. v. vers. 79. *Vincentem pedibus ventos*. Vide Barth. ad Statii vi. Theb. vers. 310. & huc refer illud *ocior Euro, ventis, fugere, volare*, apud poetas frequentissimum. Insuper Oxon. codex *Thero*, omisso n. vide supra vers. 335.

v. 501. *Credas Cyllenida planta ire*] Scribo *Cyllenide planta*, ut apud Ovid. *Cylenide confodis harpe*; nam Mercurii est, ventos celeritate praeire. Papius.

Portantes praecode notos, Cyllenida proles.

BARTHIUS lib. x. Advers. cap. viii. ex scriptis & primis editionibus *Cyllenida plantam*. vidit & hoc Interpres. *Cylenide planta* Barthius. N. HEINSIUS. Possime omnium Mediolanensis & Romana princeps editio *Cyllenida planta*. Optime viri docti *Cyllenida plantam* emendarunt, & ita est in Wolfii Basileensi, ut & in commentariis Marfi, apud

quem perperam operae in contextu *Cyllenida planta* ediderunt. Barthio *Cylenide planta* reponenti minus assentior, tum quod hanc lectionem nulli libri habeant, tum quod continuus sex ablativorum concursus locum obscurum reddat.

v. 503. *Jamque illos, populo mirante, relinquit*] id est, praetervehitur. Stat. vi. Theb. vers. 309. *strepere relicta subula. post terga relinquere* dixit Silius supra vers. 335. alique.

v. 504. *Nunc cetera tertia palma*] *palma* hominem vincentem rotat. Aufonius, *Tertia palma ego sum*. Ita triumphum ipsam Palladem dixit Manil. lib. iv. vers. 136. ut Jos. Scaliger & Altericus Gentilis interpretantur. BARTHIUS lib. xxi. Advers. cap. viii. Infra vers. 573.

*Tertia palma habuit geminos insignis Acontes.
 Nec timidos agitare canes latrantes aprum.*

Virgil. v. Aen. vers. 339.

Post Helymus subit, & nunc tertia palma Diom.
 quem Silius imitatus est. Manil. lib. i. vers. 785.

*Fabricius Curiusque pares & tertia palma
 Marcellus.*

Eadem locutione *mora* ponitur pro eo, qui moratur, *principium* pro eo, unde quid principium ducit, *spes* pro eo, qui sperat. vide, quae dixi ad lib. viii. vers. 33. lib. xv. vers. 748. & lib. xvi. vers. 506. Contra *palmam* etiam vocavit Silius eum, de quo restabat reportanda victoria lib. iv. vers. 392.

*Ultima restabat fufis jam palma duobus
 Virbius.*

v. 506. *Nec jam quem sequitur tantum*] *consequitur tantum*, diu est, quod scribendum vidi, quamquam euntibus in contraria membranarum antiquarum quae sequuntur, *tamvis venientibus Eurytus alis*, etiam mendosa sunt. Putabam aliquando *tantis eventibus Eurytus ales. eventibus*, ut *successibus*. N. HEINSIUS. *quem sequitur* non puto mutandum in *consequitur*. Receptae enim lectionis sensus est; Theron, qui, modo postremus, nunc ordine tertius currebat, tanta celeritate modo hos, modo illos post terga reliquerat, ut non Hesperos tantum, quem

Nec patiens ultra tollit sese aequore Theron
 Igneus, & plenum praetervolat Hesperon irae.
 Unus erat super, & metae propioribus aegros
 Urebat finis stimulis: quaecumque reliquit

515 Hinc labor, hinc penetrans pavor in praecordia vives,
 Dum sperare licet, brevia ad conamina uterque
 Advocat. aequantur cursus: pariterque ruebant.
 Et forsā gemina meruissent praemia palma,
 Pervecti simul ad metas, ni, terga secutus

520 Theronis, fufam late per lactea colla.
 Hesperos ingenti tenuisset saevus ab ira,
 Traxissetque comam. tardato laetus ovanisque
 Eurytus evadit juvene, atque ad praemia victor

Emicat,

quem nullo medio proxime sequebatur, sed & Eurytus ordine primus timeret, ne ab eo vinceretur.

v. 506. *Prima coronae Spes trepidat*] Id est, is, qui se primum praemium victoriae consecuturum sperabat. Stat. vi. Theb. vers. 327.

Oebalios sublimis agit spes proxima palmas Amphiaras equos.

ubi vide Barthium, & quae supra notavi ad vers. 504. *corona* autem est praemium quodcumque. Virgil. v. Aen. vers. 355. *primam merui qui laude coronam*. Quae proxime sequuntur, mihi quoque suspecta sunt: nihil verosimilius tamen occurrit, quam quod Heinso placuit *tantis eventibus Eurytus ales*. Vir Illustrissimus olim etiam ad oram libri conjecterat *tacltus venientibus Eurytus alis*. sed prius malo.

v. 510. *Fratrem medio Theronem premebas*] Theron scripti. male. Tarteſſos enim & Hesperos fratres. N. HEINSIUS.

v. 513. *Metae propioribus aegros Urebat finis stimulis*] *Urebat limes* opinor. unum ex septem spatiis. N. HEINSIUS. Nihil muto. *metae finis* est meta, quae cursui finem imponit, ultima meta. Infra vers. 559. *metae certarunt vincere finem*. *finis* simpliciter pro meta est apud Maron. v. Aen. vers. 327.

Jamque fere spatio extremo fessique sub ipsam Finem adventabant.

Statius vi. Theb. vers. 614. *fraudique accommoda sensit Tempora jam finem juxta finis metae*, quoniam ultimum spatium decurrebant. *novissimam metam* dicit Ovid. x. Metam. vers. 597.

Dum notat haec hospes, decursa novissima meta est.

v. 517. *Aequatur cursus*] *Aequantur scripti* & primae editione. N. HEINSIUS. Primus Marſus yem lectionem corrumpit, quem alii omnes editores secuti sunt.

v. 520. *Fufam late per lactea colla*] Pariter fingit Stat. vi. Theb. vers. 614.

Inde dolum juvenis fraudique accommodo sensit Tempora, jam finem juxta, dum limina victor Parthenopaeus init. correpto crine reductum Occupat, & longae primus ferit ostia metae.

Ad quem locum Barthius Silium imprudentiae accusat, quod laesum per dolum non fecerit restituere, aut saltem, ut apud Statium, ex integro cum adversario decurrendi copiam accipere. Sed secutus in eo est Silius Maronem, qui v. Aen. vers. 327. fingit, Nisum, qui primus currebat, sanguine, qui humi fusus erat, prolapsus fuisse, dumque frequenti Salio se opponeret, eoque dolo is pariter prolaberetur, Euryalum Nisi amicum primam palmam obtinuisse. Nec tamen vel Silius restituitur, vel ex integro cum Euryalo decurrit; sed Aeneas ei praemium extra ordinem tribuit, quod apud Silium Scipio Theroni non dedit: cujus differentiae haec ratio, quod Aeneas apud Maron. his, qui cursu certabant, duo tantum praemia proposuerit, Siliusque Nisi dolo omni palma spoliatus fuerit. Apud Silium vero Theron dolo Hesperii primum praemium amisit, secundum obtinuit. Silius itaque hanc ob causam incauti nomen meruisse non videtur.

v. 522. *Tardato laetus ovanisque Eurytus evadit juvene*] Si scripti accederent, legerem *tardatum evadit juvenem*. sic supra lib. i. vers. 595.

Hunc postquam Boreae aërum evasere furorem. lib. vii. vers. 72.

Et captiva paras moriendo evadere vincla.

lib. ix. vers. 113. *si evadere detur Huic nostras impune manus*. ubi male olim pari errore nostra manu legebatur. lib. x. vers. 419.

— arma parabant

Punica & Hannibalem mutato evadere coelo.

lib. xii. vers. 502. *clausos milite colles Evasi victor*. lib. xiv. vers. 172. *tu letum evadere nobis Das prior*. & vers. 226. *evasis hostem*. lib. xiv. vers. 164. *puppis Ausonium evasere latus*. vers. 593. *Divosque evadat iniquos*. & alibi saepe. Ita & Virgil. ix. Aen. vers. 386. *imprudens evaserat hostes*. qui etiam multus est in hac constructione. Statius vi. Theb. vers. 447. *evaditque parumpar Gavisos*. Vide Gifan. Ind. Lucret. voce *Exire*. Nunc, cum scripti ſtent pro vulgato, nihil temere muto.

v. 523. *In proelia victor Emicat*] Quanto melius M m m m 3 vetus.

- Emicat, & galeae fert donum insigne coruscae.
 525 Cetera promisso donata est munere pubes,
 Intonsasque comas viridi redimita corona
 Bina tulit patrio quatiens hastilia ferro.
 Hinc graviora virum certamina, comminus ensis
 Destructus, bellique feri simulacra cientur.
 530 Nec, quos culpa tulit, quos crimina noxia vitae,
 Sed virtus animusque ferox ad laudis amorem,
 Hi crevere pares ferro; spectacula digna
 Martigena vulgo, suetique laboris imago.
 Hos inter gemini (quid jam non regibus ausum?)
 535 Aut quod jam regnis restat scelus?) impia Circo
 Innumero fratres, cavea damnante furorem,
 Pro sceptro armatis inierunt proelia dextris.
 Is genti mos dirus erat: patriumque petebant

Orbati

vetus optimusque ad praemia? quae enim restare poterant proelia, illo tardato, qui solus ancipitem ei palmam & dubiam facturus videbatur? MODIUS Novant. Lect. Epist. LV. ad praemia Modius ex Colonienſi; ad proelia Parmenſis. N. HEINSIUS. ad proelia etiam Romana princeps, Mediolanenſis, & Martini Herbipolenſis editio: in editionibus Marſi, omiſſa praepoſitione, proelia legitur. Primus Nicander in Juntina in proelia dedit. Sed recte viri docti ex Colon. ad praemia emendarunt. neque aliter erat etiam in Oxoniensibus membranis. pari errore supra peccatum est lib. IX. verſ. 206.

Electos optare dabo inter praemia campos.
 ubi male proelia editur.

v. 528. Ensis Districtus] Districtus, & sic Parmenſis editio. N. HEINSIUS. Districtus omnes ante Nicandri Juntinam. vide infra ad lib. XVII. verſ. 166.

v. 529. Bellique feri simulacra cientur] Expressum ex Maron. v. Aen. verſ. 585.

pugnae cient simulacra sub armis.
 Vide supra ad lib. VII. verſ. 119.

v. 530. Nec quos culpa tulit] Nam, ut refert Livius lib. XXVIII. cap. 1. Gladiatorum spectaculum fuit, non ex eo genere hominum, ex quo lanistis comparare mos est, servorum delectu ac liberorum, qui venalem sanguinem habent: voluntaria omnis & gratuita opera pugnantium suis. nam alii missi ab regulis sunt ad specimen insitae genti virtutis ostendendum: alii ipsi professi, se pugnatos in gratiam ducis: alios aemulatio & certamen, ut provocarent, provocatique non abnuerent, traxit: quidam, quas disceptando controversias finire nequierant, aut noluerant, pacto inter se, ut victores res sequeretur, ferro decreverunt.

v. 530. Crimina noxia vitae] Malim crimine noxia viſa. N. HEINSIUS.

v. 532. Decrevit pares ferro] Decernere ferro est pugnare, certare. in MS. Oxoniensi prodigiosa le-

ctio est Hyſcrevere pares. unde suspicor scribendum Discrevere pares ferro. qui enim alioqui pares habebantur, certamine illo virtute spectata alter alteri praelatus est. Verissima ea est emaculatio: & eam alludit poeta infra,

Cetera distincto donata est munere turba,
 Ut virtus & dextra fuit.

BARTHIUS lib. X. Adverſ. cap. VII. Hi crevere pares ferro in scripto. optime; Maroniano exemplo. nisi mavis Hic crevere. nam Oxoniensis His crevere. Parmenſis editio li crevere. cernere ferro pro decernere apud Maronem Aeneidos XI. agnovit, & scribendum docet Seneca illo verſu, 709.

Inter se coisse viros & cernere ferro.

pro quo decernere scripti editique magnam partem constanter, ut illic dicemus. Barthius Discrevere pares, cum in Oxonio invenisset Hyſcrevere. quam emendationem verissimam vocat, ego falsissimam vocare non dubitem. N. HEINSIUS. Romana princeps & Mediolanenſis editio li crevere. in editionibus Marſi est Decrevit, ex commentario tamen patet, aliter eum legiſſe. & crevere enim exponit certare, porroque notat, Virgilium cernere & decernere ferro, id est, pugnare dixiſſe. Optime autem N. Heinſius Hi crevere reposuit. Sic Salluſt. in bell. Catil. cap. LIX. Appellat, hortatur, rogat, uti meminerint, se contra latrones inermes pro patria, pro liberis, pro aris, atque focis suis cernere. Ita scribendum docuerunt viri docti: vulgo certare, pugnare, decernere, verae lectionis glossemata, in contextum irreperant. Quinſtil. X. Inſtit. Orat. cap. I. pag. 591. Nos vero armatos stare in acie, & summis de rebus cernere, & ad victoriam nisi decet. Claudian. I. in Eutrop. verſ. 237.

secum petulans amentia cernit.

ita enim ex codice MSſto, pro certat, scribit Zinzerl. in Prom. crit. cap. III. quamvis non probante Barthio. Plura vide apud doctos Commentatores ad Maron. XI. Aen. verſ. 709. Lambin. ad Lucret.

Orbati solum lucis discrimine fratres.

- 540 Concurrere animis, quantis configere par est,
Quos regni furor exagitat: multoque cruore
Exsatiata simul portantes corda sub umbras
Occubuerunt. pari nisu per pectora adactus
Intima descendit mucro: superaddita saevis
- 545 Ultima vulneribus verba; &, convicia volvens,
Dirus in invitas effugit spiritus auras.
Nec manes pacem passi. nam corpora junctus
Una cum raperet flamma rogos, impius ignis
Diffiluit, cineresque simul jacuisse negarunt.
- 550 Cetera distincto donata est munere turba,
Ut virtus & dextra fuit. duxere juvencos,
Impressis dociles terram proscindere aratris:
Duxere assuetos lustra exagitare ferarum

- Venatu

cret. lib. iv. vers. 969. Gifan. in indice Lucret. voce *Cernere*, Gronov. ad Livii lib. vii. cap. ix. N. Heinsium ad Tibull. iv. carm. i. vers. 103. & Keuchen. ad Nepot. Miltiad. cap. iv.

v. 533. *Martigena vulgo*] *Vulgo* omnem populum denotat. BARTHIIUS lib. xxi. Advers. cap. viii.

v. 534. *Hos inter gemini*] *Quos* malim. N. HEINSIUS. Tragicum hoc duorum fratrum de regno contententium certamen referunt etiam Livius lib. xxviii. cap. xxi. & Valer. Max. lib. ix. cap. xi. ex. ext. i. a quibus tamen in eo dissentit Silius, quod illi majorem natu victorem evasisse dicant; hic utrumque eo certamine occubuisse fingat, ut eorum discordiam per omnia illi Thebanorum comparare posset. quin & in eo dissentiunt, quod Silius eos *fratres geminos* dicat; modo laudati historici alterum altero natu minorem vocent, ut innuere videantur, eos non eodem partu editos esse, qui proprie *gemini* vocantur: quin & Livius eos *fratres patruales* appellat, & natu majorem robore, minorem flore aetatis confisum dicit. Sed de loco Livii consule Barthium ad Statii xi. Theb. vers. 500. Porro observa hic apud Silium *gemini fratres*. Verba enim sunt Quintil. ix. Instit. Orat. cap. iv. *Quaedam ordine permutato sunt supervacua, ut fratres gemini: nam si praecesserint gemini, fratres addere non est necesse*. Verum ita supra etiam habes *tergemini fratres* lib. iv. vers. 357.

Tergemini primam ante aciem fera proelia fratres Miscebant.

Et ita etiam alios praeter poetas locutos fuisse docet J. G. Vossius iv. Instit. Orat. cap. ii. §. 5.

v. 534. *Quid jam non regibus ausum? Aut quod jam regni restat scelus?*] *Lego regnis*. nullum scelus est tam immane, quod regnandi gratia non admitatur. BARTHIIUS lib. x. Advers. cap. vii. *Malim quidnam non regibus ausum? Aut quodnam regnis restat scelus? regnis in Puteaneo, quod jam regnis*

Barthius quoque. in Oxonio regnus. N. HEINSIUS. *quidnam non regibus ausum* Marci Veneta posterior & Parisina, in Veneta priore erat *quidnam non regibus. & jam & nam saepe librarii confuderunt*. vide supra lib. ix. vers. 242.

v. 541. *Multoque cruore Exsatiata corda*] *multumque cruore* malim. N. HEINSIUS. Nihil puto mutandum. Pariter enim supra loquitur Silius lib. vii. vers. 534.

Detergete situm ferro, multoque cruore Exsatiata, viri, plenos rubiginis enses.

Mox, pro *sub umbras*, editiones priscae *sub umbris*. sed male. supra lib. xi. vers. 257.

— *mihi fama sub umbras*

Te feret oppressum Capuae cecidisse ruinis.

ubi vide notata.

v. 547. *Nam corpora juncta Una cum raperet flamma rogos*] Plane legendum *corpora junctus cum raperet rogos*. MODIUS Novant. Lect. epist. iv. *junctus* cum Modio scripti. Interpretem non audimus. accedit scriptis & editio Parmensis. Vide lib. ix. vers. 641. N. HEINSIUS. Antiquissimae etiam, quas consului, editiones *junctus* habent, quod primus mutavit Wolfius in Basileensi. *junctus rogos* autem non est duplex, vicinus rogos, sed idem, conjunctus. vide supra ad lib. ix. vers. 641. Causa corrumpendi locum fuit vitiosa nonnullarum editionum distinctio; non enim post vocem *impius*, sed *& rogos*, interpungi debet, ut *impius* ad sequens ignis referatur.

v. 548. *Impius ignis Diffiluit*] Silius ad Polynicis & Eteoclis historiam respicere recte monuit Dausquej. quem vide. Addenda autem sunt, quae notantur Ciofan. & Boëff. ad Nafon. Ibin vers. 35.

v. 551. *Duxere juvencos*] Vide supra ad vers. 463.

v. 552. *Impressis dociles terram proscindere aratris*] Silius imitatus videtur ea Lucretii lib. v. vers. 210.

— *terram pressis proscindere aratris.*

v. 554.

- Venatu juvenes, quos dat Maurusia praeda.
 555 Nec non argenti, nec non insignia vestis
 Captivae pretia, & sonipes, & crista nitenti
 Insurgens cono, spolia exuviaeque Libyssae.
 Tum jaculo petiere decus, spectacula Circi
 Postrema, & metae certarunt vincere finem
 560 Burrus avis pollens, quem misit ripa metalli,
 Qua Tagus auriferis pallet turbatus harenis,
 Et Glagus, insignis ventos anteire lacerto,
 Et, cujus numquam fugisset hastilia cervi
 Praerapida potuere fuga, venator Aconteus,
 565 Indibilisque, diu laetus bellare Latinis,
 Jam socius, volucresque vagas deprendere nube
 Assuetus jaculis, idem & bellator, Ilerdes.
 Laus Burri prima, infixit qui spicula metae;
 Est donum serva, albentes invertere lanas
 570 Murice Gaetulo docta. at, quem proxima honorant
 Praemia, vicinam metae qui propulit hastam,
 Accepto laetus puero discessit Ilerdes,

v. 554. *Juvenes*] Vide supra ad vers. 455.
 v. 556. *Et sonipes*] Vide supra ad vers. 448.
 v. 556. *Crista nitenti*] Haestenus Colonienfis liber, longe is praestantissimus, quem magno rei literariae detrimento manus barbara mutilarat. N. HEINSIUS. Vide supra ad vers. 460.

v. 560. *Burrus avis pollens, quem misit ripa metalli*] Hunc versum Puteaneus agnoscit, sed ejus loco ejicit hunc, post illum *Qua Tagus*,

Accola Burrus avis majorum & stemmate clarus. Accedit Puteaneo Oxoniensis quoque, nisi quod in illo *Burrus*. Mox Puteaneus & editio Parmensis, *Burim*, pro *Burni*. N. HEINSIUS. Uterque versus, & quem Miti, & quem vulgati libri agnoscunt, abest a priscis editionibus Romana principe, Mediolanensi, Marfi, & Martini Herbipolensis. Primus vero Nicander in Juntina illum, quem cum Heinsio hinc ejecimus, protulit. Qui vero ex Miti revocatus est, nec Marfo ignotus fuit. nam ex eo voces *Burrus* & *avis* exponit, idque ante vocabulum versusseq. *pallet*, cum subditicius versus, in quo eadem sunt voces, versu sequenti postponatur. Verum ne sic quidem locus integer est. quid enim est *ripa metalli*? aut quis ita loquitur pro *ripa*, in qua aurum reperitur?

v. 565. *Indibilisque diu laetus*] Forte *Missilibusque*. D. HEINSIUS. In scripto libro *Ludibilisque* exaratum est, ut barbara nomina in singulis fere nova vocabula habent: ut *Mascezel* apud Claudianum, quod nomen plusquam centies aliter aliterque scriptum inveni. BARTHIIUS lib. x. Advers. cap. vii. Optime Dausquej. vulgatam lectionem contra D. Heinsium tuetur. Idem tamen in Orthogr. part. ii. hac voce male docet, Barthium ex Oxon. *Ludibilisque* probasse, cum tantum, quid in codice suo invenerit, dicat. Certe *Ludibilisque* est etiam in Puteaneo, quod tamen, quia hic noto, non ideo probare existimandus sum.

v. 566. *Volucresque vagas deprendere nube Assuetus jaculis*] Lege *volucrisque vagam nubem*. vide ad Valer. Flacc. & ad Senecam nostra annotata. N. HEINSIUS. *nubes volucris* erit ingens volucrum numerus, quae multitudine diem quasi obscurant, & soli tenebras obducunt, quomodo *nubes telorum* apud nostrum aliosque quam frequentissime, & *neque* in Anthol. lib. iii. cap. xxv. epigr. 60. Sed nihil muto. Nam ita supra est lib. ii. vers. 96.

Ille vagam coelo demisit saepe volucrem. ubi coelo dixit, quod hic *nube*. lib. vii. vers. 526. *Assuetae volucres coelo demittere fundae.* Manil. lib. v. vers. 291. *Pendentemque suo volucrem deprendere coelo.* Virgil. v. Aen. vers. 516. *Plaudentemque nigra fixit sub nube volucrem.*

v. 568. *Laus Burni prima, infixit qui spicula metae Est Damum serva*] Baëbaçiz hoc, *Damum* est laus prima Burni. Enimvero scribendum, quidquid nolit Dausquejus, *Est donum*. In Mito Oxoniensi hoc loco quinque versuum lacuna est; alioquin nos expedit poterat. BARTHIIUS lib. x. Advers. cap. vii. Locus mendosus in Puteaneo *His Burim prima, & Sidonium Syria*. scribe, *Est donum serva*, vel *Fit donum serva*. *donum* etiam Barthius est amplexus, obniso licet Interprete. In editione Parmensi *Est donum serva*. lege *It donum serva*. N. HEINSIUS. Desunt quinque hi versus in omnibus, quas consului, vetuistis ante Juntinam editionibus, quos & Barthius in Oxoniensi non invenit. Exstant tamen in

- Cui ludus, nullam cursu non tollere damam.
 Tertia palma habuit geminos insignis Aconteus
 575 Nec timidos agitare canes latratibus aprum.
 Quos postquam clamor plaususque probavit honores,
 Germanus ducis atque effulgens Laelius ostro
 Nomina magna vocant laeti manesque jacentum,
 Atque hastas simul effundunt. celebrare juvabat
 580 Sacratos cineres, atque hoc decus addere ludis.
 Ipse etiam, mentis testatus gaudia vultu,
 Ductor, ut aequavit meritis pia pectora donis,
 Et frater thoraca tulit multiplicis auri,
 Laelius Asturica rapidos de gente jugales,
 585 Contorquet magnis victricem viribus hastam
 Confurgens, umbrisque dari testatur honorem.
 Hasta volans (mirum dictu!) medio incita campo
 Substitit ante oculos, & terrae infixæ cohaesit.
 Tum subitæ frondes, celsoque cacumine rami,
 590 Et latam spargens quercus, dum nascitur, umbram.
 Ad majora jubent praefagi tendere vates.

Id

in Puteaneo, ex cujus vestigiis N. Heinsius, ut olim ex conjectura sua Barthius, *donum*, pro *Damum*, recte emendarunt. Servam autem etiam donum accepit, qui primus victor erat curuli certamine apud Homer. II. 4. vers. 262.

Ἰππῖον μὲν πρῶτον ποδῶνται ἀγλὰ ἀΐδλα
 Θῆτα, γυναικὰ ἀγροδῶσι ἀμύμονα ἱερὸν ἰδιῶτον.

Aurigas quidem primum velocibus praeclara praemia posuit, mulierem abducendam eximiam forma, operum scientem. Victis nonnumquam etiam servam in solatium dari supra dixi vers. 465. Pro *albentes*, quod Juntina & pleraeque aliae editiones, etiam Putean. codex, habent, perperam Dausquej. & pauci quidam *albantes* ediderunt.

v. 570. *At quem proxima honorant*] honore Parmenis & Puteaneus: an cui proxima honore Praemia? N. HEINSIUS.

v. 572. *Accepit laetus puero*] Vide supra vers. 456.

v. 573. *Cui ludus etc.*] Hunc versum Puteaneus & editio Parmensis hoc loco collocat. N. HEINSIUS. Primum Nicandrum diximus, qui quinque versus praecedentes, à plurimis antiquioribus editionibus exfulantes, restituit. In eo autem peccavit, quod hunc versum iis praeposuerit, hoc modo,
*Assuetus jaculis, idem & bellator, ilerdes,
 Cui ludus, nullam cursu non tollere damam.
 Lans Burni &c.*

Ego, codicem Puteaneum & editionem Parmensem secutus, versum loco restitui, cum id voluisse etiam videatur Marfus; a cujus editionibus quidem absunt etiam quinque illi versus, sed tamen hoc, quod dixi, ordine interpretantur in commentario. Porro locutionem illam *Cui ludus* illustravit N. Heinsius ad Claudian. III. de Laud. Stil. vers. 157.

v. 581. *Mentis testatus gaudia vultu*] Praestiterit testatur. N. HEINSIUS. Immo nihil mutandum. Scipio, gaudia mentis vultu testatus, ut fratrem & Laelium mentis donis affectit, ipse etiam hastam contorquet.

v. 583. *Frater thoraca tulit*] Simile praemium dedit Aeneas ei, qui navali certamine secundam palmam retulerat v. Aen. vers. 259.

*Levibus huic hamis consertam auroque trilecem
 Loricam, quam Demoleo detraxerat ipse
 Victor apud rapidum Simoenta sub Ilio alto,
 Dedit habere viro decus & tutamen in armis.*

v. 584. *Laelius Asturica rapidos de gente jugales*] Vide supra vers. 448. De equis Asturicis vide ad lib. III. vers. 335. & 336.

v. 586. *Umbrisque dari testatur honorem*] testatur codex Puteaneus, quod recipio.

v. 587. *Hasta volans &c.*] Apprime bene Dausquejus hoc miraculum illustravit simili, quod Romulo obtigisse narrat Ovid. xv. Met. vers. 560.

*Urve Palatinis haerentem collibus olim,
 Cum subito vidit frondescere Romulus hastam;
 Quae radice nova, non ferro stabat adacto:
 Et jam non tolum, sed lenti viminis arbor,
 Non expectatas dabat admirantibus umbras.*

v. 590. *Et latam spargens quercus*] Haeret hoc loco sermo. Scribere audeam, non ferro stabat adacto: *Est latam spargens quercus*, quod ad repentinam mutationem pertinet. Et ita crebro Ovidius. BARTHIUS lib. x. Advers. cap. VII. *Est latam* Barthius. N. HEINSIUS. Vir Celeberrimus Petrus Burmannus conjicit scribendum,

Fit, latam spargens, quercus, dum nascitur, umbram.

Nnnnn

hoc

- Id monstrare Deos, atque hoc portendere signis.
 Quo super augurio, pulsus de litore cunctis
 Hesperio Poenis, ultor patriaeque domusque
 595 Ausoniam repetit, fama ducente triumphum.
 Nec Latium curis ardet flagrantius ullis,
 Quam juveni Libyam & summos permittere fasces.
 Sed frigans animis, nec bello prospera turba
 Ancipiti senior temeraria coepta vetabant,
 600 Magnosque horrebant cauta formidine casus.
 Ergo, ubi delato Consul sublimis honore
 Ad Patres consulta refert, deturque potestas,
 Orat, delendae Karthaginis, altius orsus
 Hoc grandaeva modo Fabius pater ora resolvit:
 605 Haud equidem metuisse queam, satiatum & aevi
 Et decoris, cui tam superest & gloria & aetas,

Ne

hoc ordine, dum nascitur, fit quercus, spargens
 latam umbram.

v. 592. *Atque hoc portendere signis*] *praetendere* agnoscunt membranae. BARTHIUS lib. x. Advers. cap. vii. *praetendere*, pro *portendere*, notat ex Oxonio Barthius. Lege *signi*, vel *signo*. N. HEINSIUS. *praetendere*, quod habet codex Oxoniensis, non probo. proprie enim *portendere* dicuntur ostenta, cum futura praenuntiant, unde ipsa ostenta vocantur *portenta*. supra vers. 125. *portentaque vestra secundi Condito*. Male etiam Putean. codex *praetendere*. Deinde Celeberrimus Burmannus etiam emendandum opinatur *hoc signo*.

v. 595. *Ausoniam repetit, fama ducente triumphum*] An fama addicente, vel palma? certe latet aliquid mendii. N. HEINSIUS.

v. 596. *Nec Latium curis ardet flagrantibus ullis*] Pulchre Modius *flagrantius*. & sic codex scriptus. BARTHIUS lib. x. Advers. cap. vii. Lege *flagrantius* cum Modio & Barthio, & Gryphio. N. HEINSIUS. *flagrantius* omnes, quos vidi, & consului, libri praeter Daufqueji editionem, in qua operarum errore *flagrantibus* legitur.

v. 606. *Cui tam superest & gloria & aetas*] cui jam *superest* opinor. N. HEINSIUS. Ita saepe in libris scriptis peccatur. vide supra ad lib. xiv. vers. 428. Hic tamen nihil muto. *tam superest*, est tantopere superest. Cic. ii. ad Attic. epist. ii. *Graecos in eo reprehendis, quod mare tam secuti sunt*. Et ita saepe.

v. 611. *Animumque nefas scelerare silendo*] *scelerare*, conscelerare, temerare. BARTHIUS lib. xxi. Advers. cap. viii. Eo verbo supra usus est Silius lib. xii. vers. 17.

Maeonios Italo sceleravit sanguine fluctus.
 Virgil. iii. Aen. vers. 42. *Parce pias scelerare manus*. Statius vii. Theb. vers. 212.

*Aut matrem scelerasse toris, aut crimine fratres
 Progenisse reus*.

ubi vide Barthium.

v. 613. *Hospis enim desit Ausonia*] Melius *Ausoniae* Oxonius. N. HEINSIUS. Ita manu docta etiam ad marginem editionis Romanae principis emendatum est.

v. 616. *Composuit propioribus ausis Dignum te Fortuna parem*] Legendum *propioribus ausu*. hoc est, jam tibi parem, cum quo te componas, Fortuna hic in propinquo dedit: Hannibalem scilicet. Notandus usus *te parem*: nec enim vulgatus. BARTHIUS lib. x. Advers. cap. vii. *parem* pronō ex duobus, qui duo *par* dicuntur, habes nove positum. BARTHIUS lib. xxi. Advers. cap. viii. *ausu* Barthius. N. HEINSIUS. Non adeo hic nove *te par* ponitur, quam Barthio visum fuit. Ita enim etiam Livius, quem Silius imitari gaudet, locutus est lib. xxviii. cap. xliv. *Habeo, Q. Fabi, parem, quem das, Hannibalem*. ubi videantur, quae notavit vir summus Joh. Fr. Gronovius, qui in Observat. etiam lib. i. cap. xxiii. pariter exponendum existimat illud Horat. lib. i. od. vi. vers. 16.

Tydidem Superis parem.
 pluribusque exemplis firmavit. Idem Horat. epod. xv. vers. 13.

*Non feret assiduus potiori te dare nautes,
 Et quaeret iratus parem*.

Statius vi. Theb. vers. 839.

— unde haec *audax fiducia tantum*

Oenidae superare parem.

Aufon. epist. xxiv. vers. 22.

— *consorte laborum*
Desituo; nec tam promtum gestata duobus
Unum, deficiente pari, perferre sodalem.

Iscan. v. bell. Troj. vers. 236.

— *jam dextras undique miscet,
 Et quaerit sibi quisque parem*.

v. 620. *Tu sessos obvius hostes Deseris*] Lego *arvis*, vel *devius*. lib. xii. vers. 493. *Ex hinc nunc avia coopto Quaeris consilia*. N. HEINSIUS. Nihil muto.

Tu

- Ne credat nos invidiae certamine Consul
 Laudibus obrectare suis. satis inclita nomen
 Gestat fama meum, nec egent tam prospera laude
 610 Facta nova: verum & patriae, dum vita manebit,
 Deesse nefas, animumque nefas scelerare silendo.
 Bella nova in Libyae moliris ducere terras?
 Hostis enim deest Aufoniae: nec vincere nobis
 Est satis Hannibalem. petitur quae gloria major
 615 Litore Elissae? stimuli si laudis agunt nos,
 Hanc segetem mete. composuit propioribus ausis
 Dignum te Fortuna parem. vult Itala tellus
 Ductoris saevi, vult tandem, haurire cruorem.
 Quo Martem, aut quo signa trahis? restinguere primum est
 620 Ardentem Italiam. tu fessos obvisus hostes
 Deferis, ac septem denudas proditor arces.

Tu obvisus hostibus eos, quos summo studio per-
 vestigare debebas, deferis.

v. 621. *Ac septem denudas protinus arces*] MS. *proditor*. quod verbum non tam infame semper, quam videtur. *prodere* enim est destituere. sic hoc libro vers. 433.

Proditus elapso foret inter verba flagello.

lib. xv.

Occubuit clipei transfixo proditus aere.

BARTHIUS lib. x. Advers. cap. vii. *denudas proditor* optime Puteaneus & Oxoniensis cum vetustis editionibus Romana & Parisiensis Marfi, quod & Gronovius sibi probari est testatus jam pridem *Observationum* lib. iiii. cap. xx. ubi multa ad rem in secunda editione. probavit etiam Barthius. *proditor*, defertor, qui destituit rem sibi creditam. lib. v. vers. 570.

— *vani frangentem in Marte senectam*

Prodebant ictus,

de Labico. lib. xv. vers. 712.

Occubuit clipei transfixo proditus aere.

supra hoc libro vers. 433. *Proditus elapso flagello*, de auriga. lib. xviii. de equo vers. 138. *vectorem prodidit hosti*. eodem libro, *state*, ac *nostram neproditegentem*. Apposite Caesar iv. belli Gallici, *Desistite, inquit, milites, nisi vultis aquilam hostibus prodere*. apud Gellium ii. Noct. Attic. cap. xxviii. de tribuno quodam militum, multis cicatricibus conspicuo, *Prae studio laudis & honoris iacturarum damnorumque corporis contemtor, qui singulos artus suos Fortunae prodendos daret, quaeque atque compendio gloriarum*. Sic scribo, nam *producendos daret* pessime nunc ibi circumfertur. De eo verbo non ab simili significatione nos complura ad Fastos Nasonis libro iv. vers. 715. Interpretes elegantiam vocis non percepit, & ipse delirat, cum *proditoris* nomen in Scipionem non, nisi a deliro, conferri posse opinatur. in epistolis Syminachi lib. i. epist. xxxi. Ausonius eum *libelli sui proditorem* appellat, amicus anni-

cum, hoc est, intempestivum editorem. Respondet Symmachus, *Cassas omisse formidines, & indulge stylo, ut saepe prodaris*. Rex Latinus apud Maronem Aeneidos duodecimo ad Turnum, vers. 40.

Quid consanguinei Rutuli, quid cetera dicet

Italia, ad mortem si te (Fors dicta refutet)

Prodiderim, natam & connubia nostra petentem?

Apud Plutarchum in vita Marii L. Saturninus Tribunus plebei; recusante Consulatum Mario, cui impense is favebat, ni acciperet honorem, proditorem fore patriae affirmat, qui, Cimbris incumbentibus, bellorum discrimini intempestivum se subduceret. Verba Plutarchi ecce, *Θρυπτομένη δὲ τῇ Μαρίῳ, καὶ παραίτιῳ τὴν ἀρχὴν φάσκοντος, ὡς δὲ μὴ δοκίμῳ, προδίδωκε αὐτὸν ὁ Σατορήϊος ἐκάλει τῆς πατρίδος, ἐν κινδύνῳ τοῦτο φέροντα τὸ στρατηγόν. & mox de ipso Mario, Ἐν δὲ τῇ χάρακι τοὺς στρατιώτας συνίχε, καὶ τὰς προπίπτοντας ὑπὸ θυμῷ, καὶ μάχῃ σφαίραι βυλόμενες προδίδας ἀπὸ καλῶς τῆς πατρίδος*. N. HEINSIUS. *proditor* est in omnibus, quas vidi, & consului, antiquioribus editionibus usque ad Juntinam, in qua primum Nicander invito Silio *protinus* edidit. *prodere* autem, ut viri docti docent, interdum est deferere, rem sibi creditam destituere. ita *ictus produs*, cum non perficit id, quod intendebat is, qui inferebat. supra lib. ii. vers. 247.

At viduus teli, & frustrato proditus ictu.

canes, qui non latrant, *produnt* apud Plin. x. Hist. Nat. cap. xxii. *Per id tempus canum silentio proditis rebus*. equi, aliave pecora, qui vectores excutunt, vel in cursu deficiunt. Vide Munker. ad Hygin. fab. ccl. imperator, qui in terra hostili, in quam cum exercitu penetrarat, moritur, dicitur milites *prodere* apud Justin. lib. xix. cap. iiii. *Ne hos, quibus nefanda lues peperceras, inter hostium exercitus relictos morte sua prodere*. milites, qui deserunt signa, ea *produnt*. Ovid. iii. Fast. 113.

Nam illi coelo labentia signa movebant,

Nnnnn 2

Sed

- An, cum tu Syrtim ac steriles vastabis harenas,
 Non dira illa lues notis jam moenibus urbis
 Affiliet? vacuumque Jovem sine pube sine armis
 625 Invadet? quanti, ut cedas, Romamque relinquo
 Emerito, est? tanto percussu fulmine belli
 Siccine te, ut nuper Capua est accitus ab alta
 Fulvius, aequoreis Libyae revocabimus oris?
 Vince domi, & trinis maerentem funera lustris
 630 Aufoniam purga bello. tum tende remotos
 In Garamantas iter, Nafamonicosque triumphos
 Molire. angustae prohibent nunc talia coepta
 Res Italiae. pater ille tuus, qui nomina vestrae
 Addidit haud segnis genti, cum Consul Hiberi
 635 Tenderet ad ripas, revocato milite primus
 Descendenti avide superatis Alpibus ultro
 Opposuit sese Hannibali. tu Consul abire
 A victore paras hoste, atque avellere nobis
 Scilicet hoc astu Poenum? si deinde sedebit
 640 Impavidus, nec te in Libyam tuaque arma sequetur,
 Capta damnabis consulta improvida Roma.
 Sed fac turbatum convertere signa, tuaeque

Classis

Sed sua; quas magnum prodere crimen erat.

ita, pro perdere, in quibusdam libris invenit Illustrissimus Heinsius.

v. 623. *Notis jam moenibus urbis Affiliet* N. Heinsius ad oram libri notavit, legendum *notae jam moenibus urbis*; forsitan, ut videtur, ob multiplicem sibilum, qui auribus ingratus est.

v. 625. *Quanti est, ut cedas Romamque relinquo Emerito? ac tanti percussu fulmine belli Siccine &c.* Lego *quanti est, ut eas*. D. HEINSIUS. Dausqueji emendatio pulchra est in hoc, *quanti est, ut eas, Romamque relinquo Emerito?* Cetera interpretatione, non emendatione, egent. BARTHIIUS lib. x. Advers. cap. vii. Verbum substantivum omnino tollendum ex auctoritate veterum membranarum. & sic Gryphius. mox, pro *ac tanti*, in scriptis & tanto; editio Parmensis *ac tanti percussu fulmine belli. quanti est, ut eas, Romamque relinquo Emerito?* Interpres. cui emendationi, ut pulchrae, Barthius calculum apponit. N. HEINSIUS. Cum Heinsio ex istis primum lego *quanti, ut cedas*. Deinde in Puteaneo codice est, *Emerito est; tanto percussu*; in Oxon. *Emerito? ast tanto percussu*. ut forsitan totus locus ita scribendus sit,

— *quanti, ut cedas, Romamque relinquo Emerito, est? tanto percussu fulmine belli.*

percussu dico, non *percussu*, majus enim percellere est, quam *percussu*. vide Eruditissimum Bentlejum ad Horat. Ep. xi. vers. 2. *Emerito* autem non cum Marso ad Hannibalem, sed cum Dausquejo ad Fabium referendum, qui esset senexque erat, & ideo

emeritus belloque ineptus. Dausquejus posteriore versus ita emendabat,

Emerito? ah! tanti percussu fulmine belli.

sed codices scriptos sequor.

v. 638. *Avellere nobis Scilicet hoc astu Poenum* Quemadmodum nempe olim Agathocles Poenos ex Sicilia expulit, ut referunt Justin. lib. xxiii. cap. iv. & Valer. Max. lib. vii. cap. iv. ex. ext. i. quod strategema Scipio etiam in exemplum adducit in oratione apud Livium lib. xxviii. cap. xliii. Laudat autem & probat hoc Scipionis consilium Sulpicius Consul ibid. lib. xxxi. cap. vii.

v. 641. *Capta haec damnabis consulta improvida Roma* haec non agnoscit Puteaneus, nec editio Parmensis aut Gryphiana. N. HEINSIUS. Oxoniensis etiam codex cum editione Romana principe, Mediolanensi, & veterioribus aliis voculam *haec* omittunt, quam primus habet Wolfius in editione Basileensi.

v. 645. *Haec Fabius: seniorque manus paria ore fremebant* Silius Maronis hunc locum imitatus est ex i. Aen. vers. 559.

Talibus Ilioneus: cuncti simul ore fremebant Dardanidae.

ore fremebant autem, ut *ore vocare* supra vers. 262. *ore loqui* apud Virgil. i. Aen. vers. 614. *ore referre* in vii. Aen. vers. 436. *ore appellare* apud Nason. iii. Metam. 147. *auribus audire* apud Appul. iii. Metam. pag. 53. edit. Pric. similiaque passim alibi. Plura de his pleonasmis vide apud Quintil. viii. Instit. Orat. cap. iiii. & lib. ix. cap. iiii. qui vitio-

sum

- Classis vela sequi. nempe idem erit Hannibal, idem,
Cujus tu vallum vidisti e moenibus urbis.
- 645 Haec Fabius: seniorque manus paria ore fremebant.
Tum contra Consul: Caesis ductoribus olim
Magnanimis leto gemino, cum tota subisset
Sidonium possessa jugum Tartessia tellus,
Non Fabio, non, quis eadem est sententia cordi,
- 650 Quoquam ad opem verso, fateor, primoribus annis
Excepi nubem belli, solusque ruenti
Objeci telo caput, atque in me omnia verti.
Tum grandaeva manus, puero male credita bella,
Atque idem hic vates terrentaria coepta canebat.
- 655 Dis grates laudemque fero, sub numine quorum
Gens Trojana sumus. puer ille, & futilis aetas,
Imbellesque anni, necdum maturus ad arma
Scipio, restituit terras illaesus Hiberas
Trojugenis: pepulit Poenos, solisque secutus
- 660 Extremas ad Atlanta vias, exegit ab orbe
Hesperio nomen Libyae, nec retulit auri
Signa prius, quam fumantes circa aequora vidit
Romano Phoebum solventem litore currus.

Affcivit

sum illud loquendi genus docet, quoties nulla emphasis subest. Ea vero hoc loco in eo sita erit, quod Senatus alta voce improbarit consilium Scipionis in Africam trajiciendi, non vero tacite & corde sub imo fremuerit, quemadmodum fecerat, cum Claudius Nero, abducta exercitus parte relictoque Hannibale, ad Livium contra Hasdrubalem profectus esset. Pro fremebant autem codex Putcan. fremebat. senior manus fremebat quomodo Horatium fere semper locutum esse docuit vir Eruditissimus Rich. Bentlejus ad lib. iv. od. xi. vers. 9. Aliud tamen Silius maluisse videtur.

v. 651. Excepi nubem belli] Virgil. x. Aen. vers. 809.

Aeneas nubem belli, dum detonat, omnem sustinet.

ubi pluribus videatur diligentissimus de la Cerda.

v. 651. Solusque ruenti Objeci telo caput] Immo ruenti coelo. ut lib. xvii. Hannibal,

coelum licet omne soluta

In caput hoc compage ruat.

Horatius, Si fractus illabatur orbis. N. HEINSIUS. Non aliter scriptum erat in codice Oxoniensi. Litteras c & t negligentia librorum saepissime commutari, norunt illi, qui membranas veteres versant.

v. 655. Sub nomine quorum Gens Trojana sumus] sub numine scribendum. & sic Interpres, qui dubitare non debebat. N. HEINSIUS. Vulgata lectio ita tueri posset, ut nomen Deorum hic ponatur pro ipsis Diis, quemadmodum Aeolium nomen pro Ae-

lo, supra lib. xiv. vers. 71. Praestare tamen iudico Dausqueji & Heinsii conjecturam sub numine. Frequenter autem scribae librarii voces numen & nomen confuderunt. supra lib. vi. vers. 171.

Intramus tamen, & Nymphas numenque precamur

Gurgitis ignoti.

ubi perperam Colon. codex habet nomenque. apud Lucan. lib. i. vers. 405. plures codices scribunt sub Herculeo sacrasus numine portus, cum vulgo edatur sub Herculeo nomine. Plura exempla videri possunt apud Stewich. ad Arnob. i. advers. gent. pag. 59. Carrion. ad Valer. Flacc. ii. vers. 587. Ger. Vossium ad Vellej. Patere. lib. ii. cap. xxv. N. Heinsium ad Naton. xii. Heroid. vers. 78. lib. ii. Trist. vers. 40. 62. ad Siliu lib. i. vers. 669. lib. xiii. vers. 400. Broekh. ad Propert. lib. ii. eleg. i. vers. 41. eleg. v. vers. 9. & denique Bentlej. ad Horat. lib. ii. epist. i. vers. 16.

v. 661. Nec retulit auri Signa prius] Quid est auri? Puto scribendum nec retulit Afri Signa prius. Nam retro sibi eundum fuisse gloriatur, ut in Africam veniret, velut emensus orbem terrarum vincendo. an arvis malis? BARTHIUS lib. x. Advers. cap. vii. urbi conjiciebat Interpres, quem aestuantem vide. Afri Barthius, vel arvis. editio Parmensis retulit ante. Fors inde, vel ultor. Sed urbi bene, quod ad Romam referendum. Similis error lib. xv. vers. 195. N. HEINSIUS.

v. 662. Fumantes circa aequora vidit] Non est dubium, veram scripturam esse citra aequora. Tam

Nnnnn 3

prope

- Affcivit reges idem. nunc ultimus actis
 665 Restat Karthago nostris labor. hoc sator aevi
 Jupiter aeterni monet. Hannibali ecce senectus
 Intremis, aut aegros simulat mentita timores,
 Ne finem longis tandem peperisse ruinas
 Sit noster titulus. certe jam dextera nobis
 670 Experta, & robur florentibus auximus animis.
 Ne vero fabricate moras; sed currere sortem
 Hanc finite ad veterum delenda opprobria cladum,
 Quam mihi servavere Dei. sat gloria cauto
 Non vinci pulchra est Fabio, peperitque sedendo
 675 Omnia cunctator nobis: nec Mago, nec Hannon,
 Nec Gisgone satus, nec Hamilcare terga dedissent,
 Si segnes clauso traheremus proelia vallo.
 Sidoniufne puer, vix pubescente juvena,
 Laurentes potuit populos & Troia adire
 680 Moenia, flaventemque sacro cum gurgite Thybrim?
 Et potuit Latium longo depascere bello?
 Nos Libyae terris transmittere signa pignabit?

Et

prope se occidenti soli stetisse victorem dicit, ut
 citra aequor solventem equos videre potuerit. BARTH-
 THIUS lib. x. Advers. cap. vii. circa Barthius. ve-
 re, ut censeo. N. HEINSIUS.

v. 665. *Sator aevi Jupiter aeterni*] Supra lib. ix.
 vers. 306.

— sator aevi

*Quanta Cyclopes nova sublimina voce poposcit
 Jupiter.*

& ita passim.

v. 666. *Hannibalem ecce senectus Intremis*] Hanni-
 bali bene Puteaneus & Oxonius cum Parmensi edi-
 tione. N. HEINSIUS. *Hannibali* etiam Romana
 princeps & Mediolanensis editio: reliquae vulga-
 tam lectionem servant.

v. 669. *Jam dextera nobis Experta*] An *Experta*?
 N. HEINSIUS. Viri Illustrissimi conjectura si re-
 cienda est, innuet Scipio, se pugnae jam para-
 tum esse. nonnullis enim, proelium inituris, bra-
 chium exferere moris erat. vide Daufquej. supra
 ad lib. viii. pag. 376. atque ita peccatum apud Si-
 lium lib. xii. vers. 384. Sed praestat vulgatum *Ex-
 perta* non mutare. Mens enim Scipionis haec est;
 non esse, quod timeat senior Patrum turba, ne
 haec in Africam militia infelicitate succedat, cum
 jam bello Hispanico, quid valeret, experti sint:
 quin contra majora nunc de se animo praecipi pos-
 se, quod aevi maturior vires etiam majores adep-
 tus fuerit, & virtus bellica aucta sit.

v. 672. *Veterum delenda opprobria cladum*] Pariter
 locutus est Livius lib. xxxix. cap. xxx. *Jam miles
 quoque ad delendam priorem ignominiam hostem pose-*
bat.

v. 675. *Nec Hanno*] *Hannon* Puteaneus. N. HEIN-

SIUS. Ita etiam semper habuit Colonienfis codex.
 vide N. Heinsum ad Silii lib. ii. vers. 277. & lib.
 viii. vers. 22.

v. 676. *Terga dedissent, Segnes si clauso*] *terga de-*
dissent Segnia, Parmensis editio. bene. N. HEIN-
 SIUS. Cum Parmensi faciunt etiam editiones Ro-
 mana princeps, Mediolanensis & Martini Herbi-
 polensis. vide supra ad lib. xiii. vers. 171. Nihil
 hic tamen videtur mutandum. Non enim Scipio
 victorias suas extenuare voluit, Magonem, Han-
 nonem, & utrumque Hasdrubalem segnitiae accu-
 sandis, ut ea lectio innuit; sed ejus se culpa affi-
 nem futurum fuisse ait, si, ut olim Fabius, cun-
 ctando bellum traheret. in scriptis est *Si segne clau-*
so, in editione Marci *Si segnes clauso*; quod fortasse
 est recipiendum. Deinde, pro *dedissent*, Putea-
 neus codex *dedisset*.

v. 681. *Et potuit Latium longo depascere bello*] Le-
 gendum *depascere*: quod mirum a nemine animad-
 versum esse. BARTHIIUS lib. x. Advers. cap. vii.
depascere opinor: idque Barthium jam occupasse se-
 rus cognosco. N. HEINSIUS. Saepe inepti libra-
 rii has voces confuderunt. Vide N. Heinsum ad
 Claudiani ii. de laudib. Stilic. vers. 115.

v. 683. *Et Tyrias agitare domos*] *agitare* est re-
 xare, inquietare, atque laedere. Virgil. Ceiri,
Necdum etiam sacros agitaverat ignis honores.

hoc est, tus victimasque contigerat. BARTHIIUS
 lib. xxi. Advers. cap. viii. Perperam *aditare* In-
 terpres. N. HEINSIUS. *aditare* conjectit doctissi-
 mus Daufquejus, ut responderet illis, *Troia adire
 Moenia*. quod recte jam rejecit N. Heinsum. Vo-
 cem enim *aditare* apud probatos scriptores me le-
 gere non memini. Illis vero, *Troia adire Moenia*,
 respondent

- Et Tyrias agitare domos? secura pericli
 Litora lata patent, & opima pace quieta
 685 Stat tellus. timeat tandem Karthago, timeri
 Assueta, & nobis, quamvis Oenotria nondum
 Hannibale arva vacent, superesse intelligat arma.
 Illum ego, quem vosmet cauti consultaque vestra
 In Latio fecere senem, cui tertia large
 690 Fundenti nostrum ducuntur lustra cruorem,
 Illum ego ad incensas trepidantem & sera paventem
 Advertam patriae fedes. an Roma videbit
 Turpia Agenoreae muris vestigia dextrae?
 Karthago immunis nostros secura labores
 695 Audiet interea, & portis bellabit apertis?
 Tum vero pulset nostras iterum improbus hostis
 Ariete Sidonio turrets, si templa suorum
 Non ante audierit Rutulis crepitantia flammis.
 Talibus accensi Patres, fatoque vocante,
 700 Consulibus annuerunt dictis, faustumque precati
 Ut foret Aufoniae, tramittere bella dederunt.

respondent haec *Libyae terris transmittere signa*. at *non Latium depascere bello* & *Tyrias agitare domos. agitare* autem, notante etiam Barthio, est vexare. Supra lib. I. vers. 146.

Batticolaque viros furis agitabat iniquis.
 lib. II. vers. 529.

— *ciet atram*

Tisiphonen, imos agitantem verberare manas.
 lib. III. vers. 700.

Tenditis in Latium, belloque agitare paratis
Assaraci prolem.

v. 691. *Trepidantem & saeva paventem*] & *sera paventem* Puteaneus. bene. N. HEINSIUS. Ita & Oxoniensis codex. Pari modo & alibi saepe peccarunt per negligentiam librarii. vide Broekhus. ad Prop. lib. I. eleg. VII. vers. 20. & quae supra notata sunt ad lib. VIII. vers. 337.

v. 692. *Advertam ad patriae fedes*] *Avertam* scribendum. N. HEINSIUS. Recte *Avertam* vir Illustrissimus; neque aliter est in editionibus Romana principe, Mediolanensi, & Wolfii Basileensi. *avertam ad patrias sedes*, ut *avocare ad sua* apud Frontin. lib. I. Strateg. cap. v. ex. 16. *Necessse* Ligu-

ribus fuit avocari ad defendenda sua. ex. 27. Tunc, *hoste ad ceteros exitus custodiendos avocato*, *militis per ipsam flammam eduxit*. ubi pariter etiam variant nonnulli codices. contra in quibusdam membranis apud Lucan. lib. VII. vers. 311. legitur,

Di, quorum curas adduxit ab aethere tellus.
 ubi tamen rectius vulgo est *abduxit ab aethere*. Voces autem *avertere* & *advertere* non raro turbant librarii. vide supra ad lib. II. vers. 618.

v. 699. *Talibus incensi Patres*] *accensi* Gryph. N. HEINSIUS. *accensi* libri omnes, tum manu tum typis descripti. solus Dausquejus, sprete eorum auctoritate, *incensi* dedit, quod hinc iterum eieci. Eadem quidem utriusque vocis vis & significatio, (vide supra ad lib. IV. vers. 169. & lib. IX. vers. 244.) propterea tamen non omnia pro lubitu mutanda.

v. 700. *Consulibus annuerant dictis*] *annuerunt* omnino reponendum. evincunt sequentia. confirmat etiam editio Parmensis. & sic Interpres. N. HEINSIUS. *annuerunt* etiam Romana princeps & Mediolanensis editio. Vide supra ad lib. V. vers. 264. *annuerent* est in Oxoniensi.

C. SILII ITALICI PUNICORUM

LIBER XVII.

Hostis ut Aufoniis discederet advena terris,
Fatidicae fuerant oracula prisca Sibyllae,
Coelicolū Phrygia genetricem sede petitam
Laomedontēae sacrandam moenibus urbis :

Advectum

v. 1. **H**ostis ut Aufoniis discederet advena terris] *descenderet* in Puteaneq. Forte mox, *tulerant oracula*. N. HEINSIUS. Cum praeter Puteaneum omnes libri stent pro recepta lectione, nihil etiam mutandum cenfeo. Pariter locutus est Silius mox vers. 48.

Ipsē alacer Sicula discedens Scipio terra.
& Claudian. in vi. Conf. Honor. vers. 131. *Latia discedere iussus Hostis*. Frequens autem est peccatum librorum confundere voces *discedere* & *descendere*. Vide Barth. ad Statii i. Theb. vers. 317. N. Heins. ad Nason. remed. Amor. vers. 121. ad i. Metam. vers. 397. ad Valer. Flacc. lib. i. vers. 284. Broekhus. ad Tibull. i. eleg. vi. vers. 5. & Bentlej. ad Horat. lib. i. epist. xvi. vers. 7. & epist. xx. vers. 5. eodem modo scribae librarii etiam voces *accedere* & *ascendere* confuderunt. vide supra ad lib. vi. vers. 603.

v. 5. *Advectum exciperet numen*] *acciperet* membranae habent. ut Ovidius in eadem re locutus est xv. Fast. vers. 259.

Mater abest: matrem, jubeo, Romane, requiras.
Cum veniet, castra est accipienda manu.

ipse Silius mox, *venientia numina ponto Accipit supplex palmis*. BARTHIUS lib. x. Advers. cap. xiii. Sive acciperet cum Oxoniensi libro, sive exciperet cum reliquis legas, haud multum interesse puto: utrumque enim habet, quo se tueatur. *accipere*, praeter Ovidium ab aliis laudatum, in hac historia habet etiam Cic. de harusp. resp. cap. xiii. *Sacra ista majores nostri ascita ex Phrygia Romae collocaverunt: quae vir is accepit, qui est optimus Populi Romani judicatus, P. Scipio*. Livius lib. xxix. cap. xiv. *P. Cornelius cum omnibus matronis Ostiam ire iussus obviam Deae. isque eam de nave accipere, & in terram elatam tradere ferendam matronis. & mox, Ab Sacerdotibus Deam accepit, extulitque in terram. excipere* vero habet idem Livius eodem libro cap. xi. *Cum Romam Deam devexissent, tum curarent, ut eam, qui vir optimus Romae esset, hospitio exciperet*. ita enim ex plurimis Mssis restituit Gronovius pro *acciperet*. mox, *Quaerendum virum optimum in civitate, qui eam rite hospitio exciperet*. Valer. Maxim.

lib. vii. cap. v. ex. 2. *Matrem Idaeam, Phrygiis sedibus ad nostras aras focique migrantem, sanctissimis manibus excepit*. lib. viii. cap. xv. ex. 3. *Eius namque manibus & penatibus nondum Quaeistorii Senatus Pythii Apollinis monitu Pestifera arcessiam Deam excipi voluit*. Posterius autem hoc ob auctoritatem codicis Puteanei & omnium editionum, nisi quod solus Cellarius acciperet in contextum admiserit, malo.

v. 6. *Præsentis degeret aevi Optimus*] Ita editur. scriptus codex Britannicus *degerit* habet, quod & ad praeteritam Scipionis Nasicæ vitam pertinet. BARTHIUS lib. x. Advers. cap. xiii. *degerit ex Oxonio Barthius, & acciperet paullo ante*. N. HEINSIUS. *degerit etiam Puteaneus codex*.

v. 8. *Jamque petita aderant, Latia portante Cybele Puppe*] De solo simulacro magnæ Matris loquitur Silius. Itaque initio dixit,

Coelicolū Phrygia genetricem sede petitam Laomedontēae sacrandam moenibus urbis.
Quare manifestum, hic legendum esse ex Mssis, *Jamque petita aderat, Latia portante, Cybele, Puppe*.

ut enim *petitam* antea, sic nunc quoque dicit. BARTHIUS lib. xiii. Advers. cap. vii. *petita*, sacra videlicet. Puteaneus tamen cum Oxonio & Parmensis ut & Marfi editio *aderas. petita aderat Cybele* Barthius. Sed *Cybelem* scribendum: de quo nomine alibi. N. HEINSIUS. *aderas* etiam omnes priscae editiones ante Juntinam, in qua primus Marfus *aderant* emendavit, quod pleraeque aliae etiam postea receperunt. Facile deinde cum Barthio scripserim *Cybele*, sive, ut hic legendum puto, *Cybele*. Disputant viri docti de orthographia hujus vocis, cum syllaba media producat. Sunt enim, qui per duplex *ll* *Cybellem* scribendum existimant, quomodo olim semper editum est, & in nonnullis etiam optimæ notæ Mssis invenitur, ut in egregio codice Sangermanensi Columellæ lib. x. hoc versu,

Exstimulet vasem per Dindyma castra Cybelles.
Sed hanc scribendi rationem rejicit Henr. Stephan. in Schediasm. de delectu in lection. Virgil. pag. 57. docens, aliud juris esse in vocabulis Latinis, ut reliquias

- 5 Advectum exciperet numen, qui, lectus ab omni
Concilio Patrum, praesentis degeret aevi
Optimus. heu nomen melius majusque triumphis!
Jamque petita aderat, Latia portante Cybelen
Puppe, atque intrepidus, magno cedente Senatu,
10 Obvius accitis properabat Scipio sacris,
Qui, genitus patruo ductoris ad Africa bella
Tunc lecti, multa fulgebat imagine avorum.
Isque ubi longinquo venientia numina ponto
Accepit supplex palmis, Tuscique sonora
15 Thybridis adducit sublimis ad ostia puppim:
Femineae tum deinde manus subiere, per amnem

Quae

liquiae, religio; aliud in vocabulo Graeco *Cybele*. iple igitur putat, poetas in hac voce literae *l* eam dedisse potestatem, quam habet in nonnullis aliis vocibus Graecis, praecipue a *μῆλος* deductis, ut in *Philomela* penultima producta. Tertia est Barnesii opinio, qui ad Eurip. Bacch. vers. 79. etiam quidem semper *Cybele* scribendum autumat, sed ob hanc rationem, quod Graeci tam *Κυβέλην*, quam *Κυβίλην* dixerint, indeque poetae secundam syllabam nunc longam, nunc brevem fecerint: eadem ratione, qua modo corripunt, modo producant primam in *Eos*, quod Graecis sit *Ἑὸς* & *Ἡὸς*, & secundam in *Sidonius*, quod Graeci nunc *Σιδώνιος*, nunc *Σιδόνιος* scribant. Ego tamen facerem cum viris doctis, qui hoc loco & alibi *Cybebe* scribendum putant, si media syllaba longa est; *Cybele* vero, si eadem brevis est: quod Graeci eodem modo *Κυβέβη* & *Κυβίλην* dicant. Plura vide apud Gudium ad Phaedr. III. fab. xx. N. Heins. ad Prudent. *per* *εἰς*. Hymn. x. vers. 196. Spanhem. ad Callim. hymn. in lavacr. Pallad. in princ. & Broekhus. ad Propert. lib. III. eleg. xv. vers. 35. & ita supra etiam emendandum erat in Silio lib. VIII. vers. 365. & lib. IX. vers. 293. ubi quaedam notata.

v. 9. *Atque in trepidis, magno accedente Senatu, Obvius*] Illa in trepidis nullius pretii sunt. Latet enim epitheton potius Scipionis, atque intrepidus magno accedente Senatu. Nimirum Nasicam, ab omni calculo Senatus pro optimo nominatum, intrepidum sacris obviam venisse autumat. Sic eundem praestantissimum virum statim sublimem appellat,

Tuscique sonora

Thybridis adducit sublimis ad ostia puppim.

BARTHIUS lib. XIII. Advers. cap. VII. Omnis ordo senatorius Nasicae cedebat. Melius ergo Modius ex MS. *cedente Senatu* & ita codex Oxoniensis. BARTHIUS lib. x. Advers. cap. XIII. *atque in omnis magno cedente Senatu* Putaneus. neque aliter editio Marfi, nisi quod in ea *sedente*. Parmensis cum codice Oxonio, *atque omnis magno accedente Senatu*. Gryphiana, *atque omnis magno cedente Senatu*. Puto atque omnibus, vel atque in numerum, vel atque in nomen magno cedente Senatu. *cedente Se-*

natu, ut concedente Senatu, lib. XI. vers. 94.

Prima atque ante alios fors, concedente Senatu, Te citat.

Forte & possis atque intrepidus magno consente Senatu. *consente Senatu*, ut lib. XIII. vers. 659.

tumulus vobis, consente Senatu,

Mavortis geminus surgit per gramina campo.

N. HEINSIUS. Varie hic locus viros doctos exercuit: *in trepidis* aperte spurium est, quod ex Basileensi & Colinaei editione Dausquejana recepit. omnes enim codices scripti & editiones priores *omnis* vel *in omnis* habent; sola tamen Mediolanensis *intrepidus* legit. Fortassis itaque cum Illustrissimo Heinsio legendum, *atque intrepidus, magno consente Senatu*. Proprie autem *consente* dicuntur Senatores, cum sententiam dicunt, ut ex infinitis locis Livii & aliorum constat. & ita sapissime Silius, ut lib. I. vers. 682.

ducit

Ceperit arma furor, Patres an signa moveri
Consuerint?

lib. II. vers. 375.

Factaque consendi Patrum de more potestas.

lib. VII. vers. 511.

Patrum Saturnia memas

Invidiae stimulo fodit ex popularibus auris.

Tunc indigna fide censent optandaque Poeno.

lib. XI. vers. 565. *haud aliud nobis censere relictum est*. Sed nondum hic locus persanatus videtur. Interim tamen vellem, docuisset nos Barthius, quo in loco dixerit Modius, se ex Misto *cedente Senatu* legere, aut quale illud fuerit Mstum. Certe non Colonienſe, quod mutilum esse, & libro superiori vers. 556. definere N. Heinsius notavit. Fortasse igitur innuit Modii notas ad Livii lib. XXI. sed ibi magno ardente Senatu perperam editur; certe ita inventi in editione Francofurtina anni 1588. qua utor. in Novantiquis autem Lectionibus Modius in recensendo Silio non ulterius, quam ubi codex Colonienſis finit, progressus est.

v. 13. *Venientia numina ponto Accepit*] tremantia membranae habent. an leges tranantia? ego nihil mutarim. BARTHIUS lib. x. Advers. cap. XIII.

Ooooo / tremantia

- Quae traherent celsam religatis funibus alnum.
 Circum arguta cavis tinnitibus aera, simulque
 Certabant rauco resonantia tympana pulsu;
 20 Semivirique chori, gemino qui Dindyma monte
 Casta colunt; qui Dictaeo bacchantur in antro;
 Quique Idaea juga & lucos novere silentes.
 Hos inter fremitus ac laeto vota tumultu,
 Substitit adductis renuens procedere vinclis
 25 Sacra ratis, subitisque vadis immobilis haesit.
 Tum puppe e media magno clamore sacerdos,
 Parcite pollutis contingere vincula palmis,
 Et procul hinc, moneo, procul hinc, quaecumque profanae,
 Ferte gradus, nec vos casto miscete labori;
 30 Dum satis est monuisse Deae. quod si qua pudica
 Mente valet, si qua illaesi sibi corporis astat
 Conscia, vel sola subeat pia munera dextra.
 Hic, prisca ducens Clausorum ab origine nomen,

Claudia,

tremantia Oxon. unde *tranantia* Barthius. non placet. Deinde scribe *sonoram puppim*, nempe cymbalis & tympanis perstreptentem, quod sequitur. N. HEINSIUS. *venientia* non muto. Ovid. iv. Fastor. vers. 260.

Cum veniet, casta est accipienda manu.

v. 22. *Lucos novere silentes*] Locus corruptus. an *movere*, aut *liquere*, aut *fovere*? Sic *fovere nidum. silentes*, ex quo inde emigravit Mater. N. HEINSIUS. Tò *silentes* optime exponit vir illustrissimus. P. Marfus id refert ad lucos, in quibus Jupiter recens natus enutritus fuit, ne audiretur a patre. Sed Jovem non in Phrygiae, at Cretae monte Idaeo educatum fuisse Aratus, Callimachus, alique poetae testantur, quos vide. Optime deinde monuit me Celeberrimus Burmannus, tò *novere*, quod Heinsio suspectum & variis conjecturis tentatum est, non esse mutandum. *nosse* enim quis loca dicitur, quae incolit, in quibus frequenter versatur. Ita Horat. lib. i. od. ii. vers. 10.

Nota quae sedes fuerat columbis.

Ita *noscere mare* pro adire, navigare per mare, posuit Propert. lib. i. eleg. vi. vers. 1. ubi videndus est Passerat. atque ita saepissime alibi est.

v. 23. *Ac laeto nota tumultu*] Ita & Heinfsianae editionis codices, & nunc Dauqueji; cum nemo tamen non videat, scripturam veram esse, *ac laeto vota tumultu*. Dea primum urbem ingrediente variis votis a plebe certabatur, dum quisque fatale numen religiosius colit. BARTHIUS lib. xiii. Adv. vers. cap. vii. *vota* Puteaneus Oxonijsque cum editione Parmensi, quod placet: idque Barthio ardebat. N. HEINSIUS. Optime viri docti *vota* ex Mstis vindicarunt, quibuscum faciunt priscae editiones. in Marfi Veneta secunda operarum lapsu primum *nota* editum est, quod perperam plurimi

editores admiserunt. Frequenter ita peccatum esse docui supra ad lib. vi. vers. 434.

v. 30. *Dum satis est monuisse Deae*] Hoc est, dum integrum est Deae, monitu solo contentam voshinc exesse jubere; dum non ad poenam in praesentes adfuturos ira commovetur. Elegans voculae *satis* usus non negligendus: quin notetur. ita locutus 2 libi Horatius. BARTHIUS lib. xiii. Adv. cap. vii.

v. 33. *Hic prisca ducens Clausorum ab origine nomen Claudia*] Historia haec satis nota est, & nulli non memorata; in ea tamen inter auctores non convenit. Praeter Silium enim *Claudia* simpliciter vocatur apud Nason. i. ex Pont. epist. ii. vers. 143. Sueton. in Tiber. cap. i. Plin. vii. Hist. Nat. cap. xxxv. Lactant. ii. Instit. cap. vii. & xvi. *matrona* dicitur apud Livium lib. xxix. cap. xiv. Cicer. de Harusp. resp. cap. xiiii. Nason. iv. Fast. vers. 313. *virgo* apud Statium lib. i. silv. ii. vers. 245. & Claudian. de laud. Seren. vers. 28. *virgo Vestalis* apud Herodian. lib. i. cap. xi. Aurel. Victor. de viris Illustr. cap. xvi. Sidon. Apoll. Carm. xxiv. vers. 41. aliosque, quos ibi laudat Savaro. *turritae rara ministra Deae* apud Propert. lib. iv. eleg. xi. vers. 51. *muliercula* denique apud Augustin. lib. x. de Civit. Dei cap. xvi. Recte itaque vir Celeberrimus Jac. Gronovius in add. ad Minuc. Felic. Broekhusium carpit, qui ad Propertii d. loc. scripserat, quotquot hujus historiae meminerunt scriptores, *Claudiam matronam* vocasse. Quin & in eo discrepant auctores, quod alii *crine*, alii *zona* seu *cingulo*, alii, quos Silius sequitur, *fune* *Claudiam* navem traxisse dicant. vide scriptores modo memoratos.

v. 34. *Non aqua populi male credita fama*] *male credita* est sinistro rumore dilata. Legendum tamen videtur

- Claudia, non aequa populi mala credita fama,
 35 In puppim verſis palmiſque oculiſque profatur:
 Coelicolum genetrix, numen, quod numina nobis
 Cuncta creas, cujus proles terramque, fretumque,
 Sideraque, & manes regnorum forte gubernant,
 Si noſtrum nullo violatum eſt crimine corpus,
 40 Teſtis, Diva, veni, & facili me abſolve carina.
 Tum ſecura capit funem: fremituſque leonum
 Audiri viſus ſubito, & graviora per auras
 Nulla pulſa manu ſonuerunt tympana Divae.
 Fertur prona ratiſ, (ventos impellere credas)
 45 Contraque adverſas ducentem praevenit undas.
 Extemplo major cunctiſ ſpes peſtora mulcet,
 Finem armis tandem, finemque venire pericliſ.
 Ipſe alacer Sicula diſcedens Scipio terra
 Abſcondit late propulſiſ puppiſ aequor,

Cui

videtur mala. malum enim veteribus in quavis re,
 quae aliter eſt, atque debebat. mala hic impudica
 eſſet. de qua voce non exſcribimus, quae multis
 alibi notavimus. rumor malus apud Horat. lib. i.
 ſat. iv. rei geſtae ipſius non injucunda mentio a-
 pud Claudian.

— ſit Claudia felix,

Teſte Dea, caſtoſque probet ſub numine mores,
 Abſolvens puppiſque moras crimenque pudoriſ.

Sidonius ad libellum,

Qualiſ nec Phrygiae dicata Veſtae,
 Quae contra ſatiſ Albulam tumentem
 Duxit virgineo ratem capillo.

BARTHIUS lib. xiiii. Adverſ. cap. vii. Barthius
 mala credita. ego non aequas male credita famae o-
 pinor. apud Naſon. remed. Amor.

¶ Tu quoque, qui fueras dominae male credituſ
 uni.

Adriade Theſeo apud eundem,

Credita non ulli, quam tibi, pejuſ eram.

Propert. lib. ii. eleg. xxxii.

Sed te non debes inimicas credere linguae.

Sic Scaliger. vulgo Sed tu. Plin. lib. viii. cap. xvi.
 pag. 506. male credi libertas ei, cui in tantum etiam
 ceſſiſſet ſeritaſ. Minuciuſ Felix, Dives eſt? at Fortu-
 nae male creditur. noſter lib. xvi. verſ. 651. puero
 male credita bella. lib. xiiii. Credituſ ante annos Mar-
 ti. lib. iv. verſ. 427. teneraſ qui proelia dextrae Jam
 credituſ puer. Paulinuſ Nolanuſ carm. v. quamquam
 ſenſu nonnihil diverſo,

Et promiſſa Dei magnae non credita poenae

Implet certa fideſ, & natuſ comprobat inſanuſ.

ita illic malo, quam, quod nunc legitur, magna
 non credita poena. male credere pecuniam apud iuriſ-
 conſultuſ, & male credita pecunia. male creditae pecu-
 niae exactio apud Senecam. quo Salmaſiuſ trahebat
 & illa Phaedri diſquiſitione de Mutuo pag. 358.
 lib. i. fab. xvi.

— nomen cum locaſ ſponſu improbo,

Non rem expedire, ſed male credere expetiſ.

qui longe aliter in ipſo Phaedro locuſ concipitur;
 nec ferri poteſt male credere expetiſ, cum Phaedruſ
 illic agat, non de homine avaro, quod idem Salma-
 ſiuſ ad Solinuſ quoque opinabatur pag. 173. ubi
 aliter eundem corrigit locuſ, ſed de fraudatore. N.
 HEINSIUS. Barthii conjecturam mala credita probant
 editioneſ Romana princepſ & Mediolanenſiſ.
 ita fere Ovid. iv. Faſtor. verſ. 307. in hac ipſa hiſ-
 toria,

Caſta quidem, ſed non & credita: rumor iniquuſ
 Laeſerat, & falſi criminis acta rea eſt.

N. Heinſiuſ non aequae populi male credita famaema-
 lebat. de qua locutione ſupra vide ad lib. iv. verſ.
 571.

v. 36. Numen, quod numina nobiſ Cuncta creas]
 unde Ἀμύνει & Ἀμύνει dicta Rhea, quod omnium
 Deorum mater & nutrix. D. HEINSIUS.

v. 38. Manes regnorum ſorte gubernat] Non ex-
 plet aures poëticaſ neque rem ipſam haeclectio. ma-
 lim legi regno conſorte. Ut ſimul jugiſ illa trium re-
 gnorum catena, & fratrum dominantium felix &
 bonarum rerum ſecunda concordia indicetur. Ta-
 men pertendendum non exiſtimo. BARTHIUS
 lib. xiiii. Adverſ. cap. vii. gubernant Puteaneuſ.
 vere & eleganter. agit enim de omni prole Cybe-
 leſ. nec aliter editio Parmenſiſ. pro regnorum ſorte
 Barthiuſ malit regno conſorte. N. HEINSIUS. guber-
 nant etiam Oxoniſenſiſ codex cum editionibuſ Ro-
 mana principe & Mediolanenſi. regnorum ſorte autem
 cum Barthio non mutem in regno conſorte.

v. 42. Gravioſa per auraſ] gravia aera putabam
 aliquando. vide annotata ad Prudent. hymn. Ro-
 mani verſ. 200. per auris Oxoniuſ. N. HEINSIUS.
 per auris, id eſt, per aures, etiam Puteaneuſ co-
 dex. frequenter librarii voceſ aura & auris commu-
 tarunt. vide ſupra ad lib. x. verſ. 366.

Ooooo 2

v. 50.

- Terror erat. campos pariter vallesque refugas
 Litoraue implebat, nullo decorare tapete
 65 Cornipedem Nomas assuetus, densaeque per auras
 Condebant jaculis stridentibus aethera nubes.
 Immemor is dextraeque datae junctique per aras
 Foederis, & mensas testes, atque hospita jura,
 Fasque, fidemque simul, pravo mutatus amore,
 70 Ruperat, atque toros regni mercede pararat.
 Virgo erat eximia specie claroque parente,
 Hadrubalis proles, thalamis quam cepit ut altis,
 Ceu face succensus prima taedaeque jugali,
 Vertit opes gener ad Poenos, Latiaeque soluto
 75 Foedere amicitiae, dotalia transfudit arma.

Sed

Interpres & Barthius. nec aliter Oxonius liber cum editione Parmensi. in Puteaneo *Immemor hic*. N. HEINSIUS. *Immemor* is etiam Romana princeps, Mediolanensis & Marci editio Veneta prior; in posteriori vero operarum errore *Immemoris* legitur, quod postea pessime pleraeque editiones secutae sunt. Pene autem ad verbum expressit illa Livii lib. xxix. cap. xxiv. *Litteras dat ad regem, quibus etiam atque etiam monet eum, ne jura hospitii secum, neu cum populo Romano initae societatis, neu fas, fidem, dextras, Deos testes atque arbitros conventorum fallat.*

v. 68. *Et mensas testes atque hospita jura*] Magna apud veteres reverentia erat mensarum. videlicet, si quem semel suae admoverant, ei male velle nefas habebatur. Claudianus,

————— *jurata Deorum*
*Majestas teritur, nusquam reverentiae mensae,
 Non conjux, non ipse simul, non pignora caesa
 Sufficiunt odiis.*

Vides reverentiam mensae divino cultui jungi, laesam atrocissimis facinoribus. Synes. epist. LVII. *Τέλει μιν ἴσος χεῖμα, δι' ἧς ὁ θεὸς τιμᾶται Φίλιος τῆ πατρὸς ἑνός.* Quin & diversos Deos consecrabant mensae tutelares, ut Hercules *ἑπταπύλιος* apud Papium lib. iv. silvarum. BARTHIUS lib. xxii. Advers. cap. viii.

v. 70. *Toros regni mercede pararat*] Hoc dicit Silius, nuptias petentem Syphacem regnum Poenis mercenarium ad bella fecisse. Porro in rebus hujus regis admodum infelix poeta est Silius, languide totam castrorum exustionem, tantique barbari captivitatem describens: ut ego plane aliud malim, quam tantae rei tam frigidum narratorem legere. Et fere ubique in talibus recensendis mera cura hic scriptor est. Quam inepte mox locutionem Hannibalis ad milites, & ante cum legatis disceptationem, ipsumque tanti bellatoris discessum proponit. Felicius sane aliquanto in laudibus declamandis, quod vel ex encomio Scipionis, hunc librum & opus univ. claudente, patere possit, non enor-

mi, sed composito, nec majestatis orbo. Sed haec alibi tractanda melius erunt. BARTHIUS lib. xiii. Advers. cap. vii.

v. 73. *Ceu face succensus prima*] Primus enim amor fortior putatur, quam secundus: unde Silius, indicaturus Hannibalem vehementissime uxorem Imilcen amare, primas eum cum illa nuptias contraxisse ait, lib. iiii. vers. 64.

*Virginis juvenem taedis primoque Hymenaeo
 Imbuerat conjux, memorique tenebat amore.*

Sensus itaque Sili est, tanto amore Syphacem profecutum fuisse Sophonisbam, quasi ea prima fuisset, quam uxorem duxerat. Erat enim viduus, ut patet ex filio ejus Vermina, cujus meminere Liv. lib. xxix. cap. xxxiii. & Appian. Alex. in Punic. pag. 18. ut & ex alio ejus filio & tribus nubilibus filiabus apud Appian. ibid. pag. 14. & 10.

v. 75. *Dotalia transfudit arma*] *dotem*, notavimus alibi, id etiam perhiberi Latine scribentibus, quod non solum sponsa confert sponso, sed & vicissim, quod iste illi. Claudian. *quo ducta ferox Proserpina curru Possedit dotale chaos.* idem,

————— *Bacchus amator*

Dotali potuit coelum signare corona.

Manilius, ut notabamus alibi, lib. v.

Solvitque haerentem vinclis de rupe puellam,

Desponsam pugna, nupturam dote mariti.

dos mariti illo loco vita est, quam non habebat, nisi eam dotis loco a marito accepisset, & ita neque nubere potuisset. unde dos mariti prima & praecipua est liberatio a marino monstro, & vitae velut postliminio restitutio: nam de Andromeda & Perseo sermo est Manilio. Dotavit ergo ipsemet maritus sponsam suam, nec minus dos etiam mariti est, quippe cum eidem vita sponsae tantopere amatae, ut pro ea periculum praesens mortis subire non dubitavit, charior omnibus bonis fuerit, quam ille sponsae restituit. Mirificum acumen in hoc loco Manilii est, & tota illa descriptio Andromedae maximi judicii & ingenii poetam fuisse docet. BARTHIUS lib. xxii. Advers. cap. viii.

Ooooo 3

Eodem.

Sed non Aufonio curarum extrema Syphacem
 Ductori monuisse fuit, sit fidus, & ictum
 Observet foedus, neu pacis jura resolvat,
 Stet regno, reputet Superos, pacta hospita servet:
 80 Longe conjugia, ac longe Tyrios Hymenaeos
 Inter Dardaniac acies fore. sanguine quippe,
 Si renuat, blando nimium facilique marito
 Statura obsequia & thalami flagrantis amores.
 Sic Latius permixta minis & cassa movebat

Ductor,

Eodem sensu voce *dos* usus est Ovid. v. Met. vers. 13.

— *quae te, germane, furem
 Mens agit in facinus? meruisse haec gratia tanta
 Redditur? hac vitam servatae dote rependis?*
 & Pseudo-Albinov. de morte Maecen. vers. 53.
*Hic modo miles erat, ne posset femina Romam
 Dotalem stupri turpis habere sui.*

Vide plura apud Barth. ad Claud. i. de rapt. Prof. vers. 28. & lib. viii. Advers. cap. viii.

v. 77. *Sit fidus, & ictum*] Oxonius & Puteaneus cum editione Parmensi *missique minentur*. Deinde hi omnes omitunt versus proxime subsequentem. *puto, missique minantur*, nempe oratores. Similis locus apud Valer. Flacc. lib. vi. aut vii. N. HEINSIUS. Libris, quos Heinsius consuluit, accedunt omnes ante Juntinam editiones: in illa enim Nicander primum vulgatam scripturam exhibuit, quam vitiosam esse vel sola vox *Observet* demonstrat: mox enim versu sequenti sequitur *servet*. Nihil tamen mutare suluui.

v. 79. *Facta hospita servet*] Citra dividiās legendum *pacta hospita*: qui error tamen etiam editionem Dausquejanam infedit: &, ut nos conjectavimus, ita habet MS. Oxoniensis. BARTHIUS lib. xiii. Advers. cap. vii. *pacta* scribendum cum Puteaneo. & sic Barthiusex Oxonio. N. HEINSIUS. Ita hoc loco emendandum jam olim monuit vir Illustrissimus ad Nason. vii. Metam. vers. 701. Alibi saepe ita peccarunt librarii. vide N. Heinsium ad Nason. epist. xx. Her. vers. 18. ad xiv. Metam. vers. 36. & ad Vellej. Paterc. lib. ii. cap. lxxv.

v. 80. *Longe conjugia, ac longe Tyrios Hymenaeos*] Elegans imitatio Virgilii, *Longe illi Dea mater erit. sic nequidquam* quoque eleganter usurpavit hoc eodem libro Silius,

— *contra sic concidat unus,
 Nequidquam fore Agenoreis cuncta arma viro-*
que.

Quam scripturam inscite in nonnullis libris mutatam eadem hac explicatione auctori servare volui. BARTHIUS lib. xiii. Advers. cap. vii. Pariter Silius supra lib. i. vers. 301. *longe clausis sua foedera, longe Aufoniam fore*. Ovid. epist. xii. Heroid. vers. 53.

Quam tibi nunc longe regnum dotale Creusae,

Es focer, & magni nata Creontis erunt?

Petron. in Satyr. cap. lviii. *Curabo longe tibi sit comula ista beffalis & dominus dupondiarus*. ubi vide Celeberrimum Burmannum. Adeatur etiam Passerat. ad Propert. lib. i. eleg. vii. vers. 17. Cerda ad Maron. xii. Aeneid. vers. 52. Gronov. ad Senec. Hippol. vers. 974. N. Heins. ad Nason. viii. Metam. vers. 435. Freinsh. indic. in Flor. voce *Longe esse*, & Broekb. ad Prop. lib. i. eleg. v. vers. 2. Contra *adesse* pro *juvare*, auxilium ferre. Liv. lib. iii. cap. xxv. *Et haec sacrata quercus & quidquid Derrum est audiant foedus a vobis ruptum; nostrisque nunc querelis adsint, & mox armis*.

v. 83. *Sanguine quippe Statura obsequia*] *Statura* est constituta. Liv. lib. ii. cap. xxxvi. *Magno illi ea cunctatio stetit: filium namque intra paucos dies amisit*. lib. xxiii. cap. xxx. *Multoque sanguine atque vulneribus ea Poenis victoria stetit*. Valer. Max. lib. v. cap. vi. ex i. *Merito adjecerim, populo Romano libertatem suam magno stetitisse*. Senec. i. de Ira cap. 2. *Nulla pestis humano generi pluris stetit*. Vide Gronov. iii. Observ. cap. vii. & Broekhus. ad Propert. lib. ii. eleg. vii. vers. 8.

v. 84. *Et cassa movebat*] Scribendum, *at cassa movebat*. Scipionem monitus minis acuisse dicit, simul monentem de religione foederis icti conventi, deque imminenti belli asperitate, at casu conatu. Addictum enim Tyriis hymenaeis contemnisse monitus minasque regem. BARTHIUS lib. xiii. Advers. cap. vii. *sed*, vel *at cassa* praestiterit. *movebat* etiam in Puteaneo & Parmensi editione. utrumque Barthio arrisit. sed cum *monita* mox sequantur, hic *movebat* praetulerim. N. HEINSIUS. Recte viri docti *at cassa*, pro &. Saepe hae voculae in membranis confunduntur, ut supra lib. xiv. vers. 428. & alibi. Optime etiam N. Heinsius *movebat* tuetur, quamvis quidam libri *movebat* habeant. Obvius & hic error passim in Mss, ut verba *movere* & *monere* alterum pro altero ponantur. vide supra ad lib. ii. vers. 273.

v. 86. *Ergo, asper monitis frustra nitentibus*] *Asperum* monitis barbarum iratum dicit mox. *asperare* enim est ira accendere. Statius, *Asperat Aonios rabies audisa cruenti Tydeos*.

Horatius de juvene monitoribus *asper*. Tacit. Histor.

- 85 Ductor, nam surdas conjux obstruxerat aures.
Ergo, asper monitis frustra nitentibus, enses
Advocat, &, castas polluti foederis aras
Testatus, varia Martem movet impiger arte.
Castra, levi calamo cannaque intorta palustri,
90 Qualia Maurus amat dispersa mapalia pastor,
Aggreditur, furtum armorum tutantibus umbris,
Ac tacita spargit celata incendia nocte.

Inde,

11. *Irent prope, neu remorando iram victoris asperarent.* BARTHIUS lib. XIII. Advers. cap. VII. Non bene Barthius haec verba ad Syphacem retulit, quae ad ipsum Scipionem referenda puto. Is enim exasperatus fuit, postquam vidit, monitis se efficere non posse, ut Regem a societate Karthaginiensium abduceret. Sequentia etiam clare probant, haec verba non Syphacem, sed Scipionem, respicere.

v. 88. *Varia Martem movet impiger arte*] *vafra arte*, ni fallor, quae vox frequenter corrupta, ut ad epistolam Helenes Nafonianae pluribus demonstravimus. apud Martialem,

Stigmata nec vafra delebit Cinnamus arte.

Sed hic nihil temere mutem. N. HEINSIUS.

v. 89. *Castra levi calamo cannaque intorta palustri*] *intecta* Puteaneus. *intexta* opinor. quamquam & *intecta* potest se tueri. de qua re nonnihil ad Nasonem Met. v. vers. 446. annotavimus. N. HEINSIUS. Exprimit locum Livii lib. xxx. cap. III. *Numidae praecipue harundine textis floreque pars maxima testis, passim nullo ordine, quidam ut sine imperio occupatis locis, extra fossam etiam vallumque habitabant.* Malim autem hoc loco *intextis*, quam *intectis*. Passim hae voces in Mstis confunduntur. Vide supra ad lib. XIV. vers. 310.

v. 91. *Aggreditur, furtim armorum tutantibus umbris*] Quae umbrae armorum dicantur, velimus doceri; aut quomodo *furtim* tutantur. immo quomodo omnino intellexerint hunc locum, qui pro facili inemendatum & inexpositum transierunt. Sine dubio legendum est *Aggreditur, furtum armorum.* noctu aggressum ait incendio castra hostica. Et vidit post nos. Dausquejus: neque non ita exstat in Msto Oxoniensi. Quod *furtum armorum* cum dixit, breviter quasi licitum atque laudabile excusavit simul. Sic καλῶν bellicum strategema Libanio declamatione Menelai, furtivum bellum Procopio lib. I. belli Persici. Expressit vero solens numen suum Maronem lib. XI. Aen.

Furta paro belli convexo in tramite silvae.

Sallustius apud Servium eo loco, *Gens ad furta belli peridonea.* Notavit Virgili verbum & *furtum* in eo explicavit etiam Donat. ad Eunuch. act. IV. sc. ult. *to belli in armorum* scite propter grandiosem sonitum mutavit Silius, cum alioqui in descriptione ardentium castrorum sit perfrigidus; quod vel ex eo sentiri debet, quod tantopere in inveniendis

unius rei diversis vocabulis laborat, sine vero spiritu, aut inventionis viva floriditate. Sic cum magnum aliquid de Regulo dicere vellet lib. VI. mera vocabula junxit,

Utique eras in pugnamque, & Martem, & proelia, & hostem,

Igneus.

quae copiam affectant, sed umbram saltem tangunt: quorum omnium examen uberius dabit CENSIO nostra POETARUM, sine supercilio aut ambitione ex re ipsa argumenta ducens. Vide, sodes, quo pacto eadem dicat, *incendia, pestem, ignes, flammam, luem, Vulcanum*, rursus *incendia*: quae inscite demum *manare* dixit, cum rapido igne ante omnia complexa voluerit; rursus *ignem*, rursus *flammam*, rursus *fluere*, denuo non *Vulcanum*, sed *Mulciberum*: quae variatio jejunum ingenium notat: mox iterum *pestem*: jam pro *fluxu*, aut *manatione* saltem flammis dat; jam claudit demum cohortem *ardor*. Omnia ista vivide & clare paucis poterat proponere, aut ita deducere, ut non stupraret velut periodos, rerumque altitudinem quaesitis vocabulis obfuscaret & enervaret. BARTHIUS lib. XIII. Advers. cap. VII. *furtum* cum Puteaneo. & sic Interpres, qui hic consulendus; etiam ex Oxonio Barthius. pro *tutantibus umbris*, Putean. *intestibus*, editio Parmensis *nitentibus*. forte *invitantibus umbris*. pro *celata incendia*, possis etiam *celerata*. N. HEINSIUS. Optime viri docti *furtum armorum*. & ita est in editione Romana principe & Mediolanensi. sunt autem *furta armorum* insidiae & strategemata. Curtius lib. IV. cap. XIII. *Parmeno, peritissimus inter duces artium belli, furto, non proelio, opus esse censebat: intempesta nocte opprimi posse hostes.* Frontin. II. Strateg. cap. V. §. 31. *Ita ut in prima parte leves Hispanos aptissimos ad furta bellorum ponerent* ubi vide Tennul. & Dresen. ad Iscan. v. de bell. Troj. vers. 11. Pari modo κλεπτικόν pro clam & inscio altero quid facere posuerunt Graeci. vide Celeberrimum Perizonium ad Aeliani III. Var. Hist. cap. ult. Pro *tutantibus*, etiam Romana princeps & Mediolanensis editio *nitentibus*. sed nihil mutandum. *celata incendia* autem sunt clam furto armorum immissa, quare non opus & cum Illustrissimo Heinsio in *celerata* mutare: quamvis ceteroquin *celeratus* compendio scribendi facile in *celatus* abire potuisset. vide Mercetum ad Non. Marcell. pag. 116.

v. 93.

- Inde, ubi collecti rapidam diffundere pestem
Cooperunt ignes, & se per pingua magno
95 Pabula ferre sono, clare exspatiantur in auras,
Et frenos volucris propellunt lumine flammae.
It totis inimica lues cum turbine castris,
Atque alimenta vorat strepitu Vulcanus anhelus
Arida, & ex omni manant incendia recto.
100 Sentitur plerisque prius, quam cernitur, ignis
Excitis somno, multorumque ora vocantum
Auxilium invadunt flammae. fluit undique victor
Mulciber, & rapidis amplexibus arma virosque
Corripit: exundat pestis, semustaque castra
105 Ardenti volitant per nubila summa favilla.
Ipsius ingenti regis tentoria saltu

Lugubre

v. 93. *Inde ubi collecti rapidam diffundere pestem Cooperunt ignes*] Scribo *conjecti ignes*. sic & lib. ix. vers. 602. *conjectis flammis* scribendum. N. HEINSIUS. Optime Vir Illustrissimus *conjecti ignes* emendat. Passim ita peccarunt librarii. Apud Cicer. iii. de Orat. cap. xxxiii. plures libri, quos Th. Cockman, & codex Trajectinus, quem ego consului, ita legunt, *Nam propter hanc ex privatorum negotiis conjectam gratiam tardior in republica capeffenda fuit*. ubi vulgo *conjectam gratiam* legitur. apud Caesar. ii. de bell. Gall. cap. xxviii. vulgo editur, *Majores natu, quos una cum pueris mulieribusque in aestuaria ac paludes collectos dixeramus*. ubi *conjectos dixeramus* scribendum puto: quod olim etiam vidit Joh. Glandorpius, quem nemo sequentium Interpretum audivit: cum tamen ita legendum evincat alius locus Caesaris superius cap. xvi. ubi de eadem re dicit, *Mulieres, quique per aetatem ad pugnam inutiles videntur, in eum locum conjecisse, quo propter paludes exercitus aditus non esset*. Alia exempla habent Victor. x. Var. lect. cap. vii. viri docti ad Cic. x. ad famil. epist. xxxii. N. Heins. ad Nason. xiii. Metam. vers. 910. & Broekhus. ad Propert. ii. eleg. xvii. vers. 12.

v. 95. *Et clare exspatiantur in auras*] *late exspatiantur*, si quid video. dubito tamen, nam *late* sequitur vers. 107. N. HEINSIUS. Ego cum Celebratissimo Viro Petro Burmanno legere malo *clarae*, nempe flammae. ut apud Maron. lib. ii. Aen. vers. 369. *dant clara incendia lucem*.

v. 96. *Et frenos volucris propellunt lumine flammae*] Scribendum *flumine*, hoc est, velut torrente. quid enim *lumini* cum *frenis*? Ex Graecis poetis similia alibi notavimus. Nec audiendus doctissimus nuper Interpres, qui *ramos frenis* substituit. BARTHIIUS lib. x. Advers. cap. xiii. Interpres bene deprehendit, monuitque, mendosum esse hunc locum, cui mederi se opinatus est, dum reponit *ramos propellunt*. sed ex calamo cannaque, non ex ramis, castrenses Numidarum casae fuisse contextas

jam supra designarat Silius. &, ut demus, ex ramis contextas fuisse, quid est *ramos propellere*? aut quis in descriptione incendii cujuscumque sic est Latine locutus? Nequid moremur, scribendum vocibus transpositis videtur,

— *late exspatiantur in auras,*
Et volucris effrenas propellunt lumine flammis.
de ignibus sermo est. Barthius *volucris flumine* malit, ut paullo ante, *fluit undique victor Mulciber*. Sed *frenis* hic nullus omnino locus est, non magis quam *ramis* Interpretis, quos merito explodit idem Barthius. Possis etiam

Et se mox volucris propellunt lumine flammae.
N. HEINSIUS. Nihil in corrupto hoc loco adjuvant libri scripti. *Tos ramos etiam Celebratissimo Burmanno displicet*, qui in voce *frenos* & *Poenos* fortasse latere conjicit; legendum itaque existimat,
Et Poenos volucris propellunt flamine flammae.
flamina autem exponit *afflatu*, vel pro vento sumit, quo alitur incendium.

v. 97. *It totis inimica lues cum turbine castris*] *Malim cum turbine*. infra,

— *puppimque sub astris*
Aggeribus tenuit ponti seu turbine mersam.
N. HEINSIUS. Supra etiam lib. i. vers. 362.
Haec vastae lateri turris, seu turbine, fixa.
ubi indocti librarii pariter turbarant. vide, quae eo loco notavit N. Heinsius. lib. xii. vers. 234.
Cum subita ante oculos Paulli emerisset imago.
hic etiam *Cum subita* editum fuit olim. vide ad eum locum viros doctos.

v. 102. *Fluit undique victor Mulciber*] *furis* praestiterit. N. HEINSIUS. & *fluit* minus aptum est exprimendo celeritatem, qua flammae cuncta amplexae sint: quare haud male vir Illustrissimus *furis* emendavit. supra lib. ii. vers. 657. *furis ensis & ignis*. Virgil. iii. Georg. vers. 99.

Ut quondam in stipulis magnus sine viribus ignis
Incaustum furit.
lib. v. Aen. vers. 602. *furis immixtis Vulcanus habenis*.
Claudian.

- Lugubre increpitans late circumvolat ardor:
 Haussissetque virum, trepidus ni clade satellites
 E somno ac stratis rapuisset multa precantem.
 110 Verum, ubi mox juncto sociarant aggere vires •
 Massylus Tyriusque duces, accitaeque regno
 Lenierat pubes infaustae vulnera noctis,
 Ira, pudorque dabant, & conjux, tertius ignis,
 Immanes animos, afflataque barbarus ora
 115 Castrorum flammis, & se velamine nullo
 Vix inter trepidas ereptum ex hoste catervas
 Frendebat minitans. sed enim non luce Syphacem,
 Nec claro potuisse die, nec sole tuente,
 A quoquam vinci. jactarat talia vecors:
 120 Sed jam claudebat status, nec plura sinebat

Atropos;

Claudian. de piis Fratr. vers. 46.

Nec gemat exustas igne furente domos.

ceteroquin *fluere* de igne etiam eleganter dicitur. Vide Cerd. ad Maron. 111. Aen. vers. 572. & Celeberrimum virum Jac. Gronov. ad Gell. xvii. Noct. Attic. cap. x.

v. 105. *Ardenti volitant per nubila summa favilla*] *Albenti favilla* Puteaneus cum Oxonio. recte. sic *candentem favillam* dixerat Maro 111. Aen. vers. 573. *canam* Ovidius. N. HEINSIUS. *Ardenti favilla*, ut apud Martial. lib. i. epigr. xlii.

Dixit, & ardentes avido bibit ore favillas.

quo sensu etiam exponi potest *candens favilla* in loco Maronis Heinso laudato. Neque aliter ceperunt Cerd. ibid. & Jos. Scalig. ad Sever. Aetn. vers. 509. Vir Illustrissimus *Albenti favilla* malebat, quomodo *sana favilla* est apud Petron. Satyr. cap. cxx.

*Disis pater extulsi ora,**Bustorum flammis & cana sparsa favilla.*

ut contra *atra favilla* apud Maron. v. Aen. vers. 666.

Respiciunt atram in nimbo volitare favillam.

Hoc loco tamen nihil mutarem.

v. 109. *E somno ac stratis rapuisset multa precantem*] Quam rigidum est hoc de rege. satis erat *E somno*, aut *e stratis*. nimirum tantum regem somnum in strato capere sciebant omnes. deinde *multa precantem* haec captivitatem potius, quam liberationem ab imminetibus flammis, signant. *multa precari* regem in suis castris, inter manus satellitum suorum, quam absonum est? potius *dira precantem*. fastu videlicet barbaro & regio in ausos tam immania, & quidem furto, hostes. Nam regem minime mollem inducere aliqui vult, cum mox pugna commissa inter agmina adversa medium evolasse dicat. Sed, ut diximus supra, loci haec alterius sunt. BARTHIUS lib. xiii. Advers. cap. vii. Opinor,

Exsomnem ac stratis rapuisset multa precantem.

Exsomnis voce etiam initio lib. ix. est usus, Consul

traducere noctem Exsomnis. Hanc vocem Maroni restituius lib. vi. Aeneidos vers. 556. ubi plura. in Puteaneo *Et somno*, in editione Parmensi *Et summo*. Praestat *E sponda & stratis*. N. HEINSIUS.

v. 110. *Sociarant aggere vires*] *sociarunt* praestiterit. *juncto aggere*, junctis castris. possis alioquin *juncto agmine*. N. HEINSIUS.

v. 113. *Ira pudorque dabant & conjux, tertius ignis*] Ex Ovidio translatus existimo. de ira & amore notum. Pudorem igni comparans Maronem imitatur, licet de alio Laviniae is loquatur. BARTHIUS lib. xxii. Advers. cap. viii.

v. 114. *Afflataque barbarus ora Castrorum flammis*] Pariter Liv. lib. xxx. cap. vi. *Duces tamen ambo, & ex tot millibus armatorum duo millia peditum & quingenti equites semiermes, magna pars saucii afflatisque incendio, effugerunt*.

v. 119. *A quoquam vinci. jactarat talia vecors*: *Sed jam claudebat status, nec plura sinebat*] Illud etiam per viam in hoc auctore nobis nota dignum videtur, quod pluribus spondaeis vulgaribusque verbis compositis carmen frequentissime perdat, ut hic. Sic ante vers. 115.

Castrorum flammis, & se velamine nullo.

quae omnino cursum orationis incidunt velut, & difficilem reddunt; curamque illam, a Plinio indicatam, hic ingenio plane caruisse arguunt. BARTHIUS lib. xiii. Advers. cap. vii.

v. 120. *Sed jam claudebat status*] *status* notant superbiam, inconcinnum fastum. Claudian. *statusque Leonis Spe nutrire leues*. vide lib. xxiii. Advers. cap. vii. BARTHIUS lib. xiii. Advers. cap. viii. Silius supra lib. ii. vers. 288.

Ingenitum noscens virus statusque paternos.

lib. x. vers. 249. *qua status agit, qua pervius ensis*. lib. xi. vers. 581.

*qui tanta superbo**Facta sonas ore, & spumanti turbine perphas**Ignorantum aures.*

Claudian. 13. de laud. Stilic. vers. 159. *nec prospera status*
 P P P P P

- Atropos; & tumidae properantur stamina linguae.
 Namque, ubi profiluit castris, ceu turbidus amnis,
 Qui, silvas ac saxa trahens, per devia praeceps
 Volvitur, & ripas spumanti gurgite laxat,
 125 Ante omnes praevectus equo, trahit agmina voce.
 Contra sana manus-Rutuli, celsusque ruebat
 Viso rege procul raptis exercitus armis.
 Ac sibi quisque, Videsne? videsne, ut in agmine primo
 Massylus volitet, deposcens proelia, rector?
 130 Fac nostrum hoc, mea dextra, decus, violavit & aras

Coelicolum,

status Attollunt nimios. Vide Camerar. ad Caesar. 11. de bell. Gall. cap. 14. Barthium ad Claud. 11. in Eutrop. vers. 430. ad Statii 1. Theb. vers. 321. ad 111. Theb. vers. 192. & N. Heinsium ad Ovid. 1. Art. Amat. vers. 715. Cellarius ita hunc locum interpretatur: „ Volentem Syphacem plura info-
 „ lenti animo ac voce jactare, fatale incendium
 „ impediēbat, & finem linguae tumidae ac jacta-
 „ bundae imponebat. Sed Syphax haec demum
 jactasse fingitur, cum, reparatis viribus, copias
 cum Hasdrubale conjunxisset, & secundae pugnae
 fortunam experiri vellet.

v. 121. *Tumidae properantur stamina linguae*] *properarunt* Puteaneus. *properabant*, vel *properabat*, opinor. N. HEINSIUS.

v. 122. *Ceu turbidus amnis, Qui silvas &c.*] *Supra* lib. 14. vers. 522.

*Ut torrens celsi praeceps e vertice Pindi
 Cum sonitu ruit in campos, magneque fragore
 Avulsum montis voluit latus: obvia passim
 Armenta immanesque ferae silvaeque trahuntur.*
 ubi quaedam alia exempla notavi.

v. 125. *Trahit agmina voce*] *agmina prima* Puteaneus. N. HEINSIUS.

v. 126. *Contra sana manus Rutuli*] *vana manus* in Puteaneo, Oxonio, & Parmensi editione. Scribendum videlicet *nava manus*: quam vocem Silius amat plurimum, ut jam multis locis vidimus. Vide lib. 1. vers. 549. N. HEINSIUS. *vana manus* etiam Romana princeps, Mediolanensis & Martini Herbipolensis editio, pro quo optime transpositis literis vir Illustrissimus *nava manus* reponit.

v. 126. *Celsusque ruebat exercitus*] Petav. ad Themiſt. Orat. xviii. pag. 482. edit. Harduini *celsus* hic exponebat equitem desultorium, singulatorem, qui Graecis *κίλκ* dicitur. quo sensu Mercer. ad Non. pag. 87. eam vocem etiam exponebat in loco Varro. in Agath. *Haec postquam dixit, cedit citus, celsus solutus.* Priora itaque verba hujus versus ad pedites, haec vero ad equites referenda forent, qui *in equis sublimes* vocantur Maroni vii. Aen. vers. 285.

Sublimes in equis redeunt, passemque reportant.
 & Statius viii. Theb. vers. 563.

Nunc pedes ense vago, pressis nunc celsus habenis.

celsus exercitus tamen hic malo exponere milites excelsi animo, feroces. Ita Liv. lib. vii. cap. xvi. *Signum poscunt ingenti clamore, & spe haud dubia feroces in proelium vadunt. celsus mente* supra est lib. xvi. vers. 188.

Celsus mente Syphax acciri in testa benignus Imperat.

v. 128. *Videsne, vides, ait, agmine primus Massylus volitat, deposcens proelia, rector?*] Horrida & difficultatis plena sunt quatuor vocabula de uno viro ejusdem casus. BARTHIUS lib. xiii. Advers. cap. vii. Laudo lectionem calamo exaratam *agmine primo*. BARTHIUS lib. x. Advers. cap. xiii. *vides, ut agmine* Puteaneus cum Oxonio & editione Parmensi; & mox *volitet*, pro *volitat*, idem Puteaneus. Haud dubie scribendum,

Ac sibi quisque, Videsne? videsne, ut in agmine primo

Massylus volitet, deposcens proelia, rector?
agmine primo Oxonius vere, uti Barthius jam monuit. N. HEINSIUS. Veram hujus loci scripturam optime vindicavit Illustrissimus Heinsius: quam si recipimus, ut omnino recipienda est, evanescet censura Barthii, quatuor vocabula de uno viro ejusdem casus horrida & difficultatis plena esse monentis. quin & ipse, probando Oxonienſis libri lectionem *agmine primo*, censuram suam non necessariam esse judicavit. In Mediolanensi editione & ea, cui praefuit Martinus Herbipolensis, *vides ut agmine* etiam inveni.

v. 131. *Casti ductoris foedera rupit*] *castus* huic poetæ est, qui opponitur perfido. lib. 111. vers. 1.

moenia castae

Non aequo Superum genitore eversa Saguntii.
 BARTHIUS lib. x. Advers. cap. xiii. *ut casti* videtur prognatum ex *castris*, quod versu occurrit proxime subsequenti. tamen supra libro 111. vers. 1.

moenia castae

Non aequo Superum genitore eversa Saguntii.
 N. HEINSIUS. Optime Barthius vocem *castus* exposuit pro eo, qui fidem servat. sic supra lib. xiv. vers. 84.

socialia jura

Ausonius multos servarat casta per annos.
castum & perjurum opponit Cicer. pro Roscio Com. cap.

Coelicolûm, & casti ductoris foedera rupit.
 Sit satis hunc castris semel effugisse crematis.
 Sic secum taciti, & certatim spicula fundunt.
 Prima in cornipedis sedit spirantibus ignem
 135 Naribus hasta volans, erexitque ore cruento
 Quadrupedem, elatis pulsantem calcibus auras.
 Corruit asper equus, confixaque cuspide membra
 Huc illuc jactans, rectorem prodidit hosti.
 Invadunt, vanamque fugam, atque attollere fessos

Annitentem

cap. VII. *Quamobrem etiam atque etiam considera, C. Piso, quis quem fraudasse dicatur. Roscius Fannium. quid est hoc? probus improbum, pudens impudentem, perjurum castus, callidum imperitus, liberalis avarum.* Quin & ipsa fides saepe casta dicitur. Vide supra ad lib. I. vers. 481.

v. 134. *Prima in cornipedis &c.* Eadem vocabula unius rei, quem naevum notabamus ante, hic iterum ingessit in descriptione mirabili & ineleganti equi vulnerati. Hic enim quatuor versibus *cornipes, quadrupes, equus, paupertatem spiritus* ad verba alligati manifeste docent. Sed tota, ut innui, ista descriptio nullius est ingenii. Hasta naribus cornipedis sedens erexit quadrupedem ore erecto, pulsantem auras calcibus; mox corruit asper equus, & membra confixa cuspide jactat. Infelicia plane omnia, si accuratius inspicias; vix communes quoque sensus ferunt. Nos ob reverentiam antiquitatis hoc loco saltem proponere judicii probandi volumus. BARTHIUS lib. XIII. Advers. cap. VII. Plura hic Silius pro libertate poetis concessa omisit, diversasque pugnas confudit. Res omnis, ut ex historicis constat, hoc fere modo gesta est. Postquam Syphax & Hasdrubal ex incendio castrorum & clade nocturna vix evaserant, quique novas vires parare instituit: junctisque denuo copiis cum Scipione manus conferuerunt. Sed iterum victi quisque praeceps ad sua defendenda abiit, Syphax in Numidiam, Hasdrubal Karthaginem. Scipio, feliciter depugnato hoc proelio, postridie omnem equitatum Laelio ac Masinissae tradidit, ut fugientes persequerentur: qui quintodecimo die tandem in Numidiam venerunt, ubi Masinissa, diu a civibus expectatus, in regno paterno restitutus est. Haec dum aguntur, Syphax, qui in regnum proprium fugerat, iterum copias coëgit, ac Romanis obviam processit. Sed, cum exercitus ejus totus fere ex tyronibus collectus foret, facili negotio in fugam versus est. In hoc tandem proelio vulnerato equo excussus, & ad Laelium vivus perductus est. Ex tribus autem his proeliis Silius duo fecit, quo utroque Syphax & Hasdrubal junctis viribus cum Scipione conflixerunt: eaque, quae historici tertio proelio accidisse referunt, quo nempe solus Syphax cum Laelio & Masinissa pugnavit, secundo tribuit. Ad ultimam hanc pugnam refero

fragmentum Caelii Antipatri ex VII. Annal. apud Non. Marc. voce *Congenuclare*. Ipse regis eminens equo ferit pectus adversum, congruclat percussus, deiecit dominum. quem autem Antipater pectore vulneratum dicit, ei hastam naribus sedisse Silius finxit. Livius vero lib. XXX. cap. XII. simpliciter Syphacem equo graviter icto effusum narrat.

v. 138. *Rectorem prodidit hosti* vectorem forte rectus. de qua voce pluribus ad Nafonem. N. HEINSIUS. *vectorem* conjicit Heinsius; id est, equitem, qui equo vehebatur: quo sensu est apud Ovid. III. Art. Amat. vers. 555.

Sed neque vector equum, qui nuper sensit habenas,

Comparibus frenis artificemque regis.

Ita legit Vir Illustrissimus: vulgo pariter *rector* erat. Idem I. Trist. eleg. III. vers. 115.

Utque parum validus non proficientia vector

Cervicis rigidae frena remisit equo.

Quintil. Declam. XIII. pag. 232. *Cur infrenatis equis vector insidet?* Eodem modo *vector* dicitur, qui navi vehitur. Lucan. lib. V. vers. 580.

sola tibi caussa haec est justa timoris,

Vectorem non nosse tuum.

vector autem & *rector* ob similitudinem ductus literarum *v* & *r* nonnumquam commutantur. apud Lucan. lib. VI. vers. 392. vulgo editur,

Improbe Lernaas vector passure sagittas.

pro quo N. Heinsius in codice Thuan. *rector* invenit. Nihil tamen hoc loco videtur mutandum. *rector* enim pro equite est apud Tacit. I. Annal. cap. LXV. *Equisque maxime vulnera ingerit: illi, sanguine suo & lubrico paludum lapsantes, excussis rectoribus, disjicere obvios, proterere jacentes.* Claudian. II. in Eutrop. vers. 423.

Sic vacui rectoris equi, sic orba magistro

Fertur in abruptum casu, non sidere, puppis.

pro quo *regens* est apud Lucan. lib. VII. vers. 529.

Ut primum sonipes, transfixus pectora ferro,

In caput effusi calcavis membra regentis.

ubi tamen codex Hamburgensis, cujus excerpta penes N. Heinsium fuerunt, *sedentis* habent.

v. 139. *Invadunt, vanamque fugam* vanumque fugae corrigo vel contra codices vetustos. lib. XII. *Nec forsan voti vanus foret.* idque Interpreti venisse in mentem video. N. HEINSIUS.

Ppppp 2

v. 140.

- 140 Annitentem artus, revocato e vulnere telo,
Corripiunt: tum vincla viro manicaeque pudenda
Addita, &c, exemplum non umquam fidere laetis,
Sceptriferas arta palmas vinxere catena.
Ducitur ex alto dejectus culmine regni,
145 Qui modo sub pedibus terras, & scepra, patensque
Litora ad Oceani sub nutu viderat aequor.
Prostratis opibus regni Phoenissa metuntur
Agmina, & invisus Marti, notusque fugarum
Vertit terga citus damnatis Hasdrubal ausis.
150 Stabat Karthago, truncatis undique membris
Uni nixa viro, tantoque fragore ruentem

Hannibal

v. 140. *Revocato e vulnere telo*] a vulnere Oxoniensis codex cum omnibus priscis editionibus. Primus Colinaeus Parisiis e vulnere edidit, quem pauci sequuntur.

v. 141. *Tum vincla viro manicaeque pudenda Addita*] Opinor manicaeque (pudendum) Addita. quem loquendi modum impense diligit ac familiarem habet Silius. Deinde post *fidere laetis* tolle distinctionem. pro *exemplum*, male Barthius o *exemplum*. N. HEINSIUS. Optime vir Illustrissimus manicaeque (pudendum) Addita. supra lib. iv. vers. 570.

Palantes agit ad ripas (miserabile) Poenus.
Infra vers. 276.
Dura sorte rapis (miserandum & triste) biremes.
vers. 486.

Atque hos (turpe) pavor fufos projecit in arva.
& saepissime alibi. Plura exempla vide apud N. Heinl. ad Nason. i. Amor. eleg. vi. vers. i. & i. Fast. vers. 641. *addita vincla*, ut supra lib. x. vers. 510. *Illyrico sunt addita vincla tyranno*. Dausqueus hoc loco corrigit, *manicaeque pudendae Additae, & exemplum*.

v. 142. *Et exemplum non umquam fidere laetis*] Melius Poëtica lectio, magisque erecta fiat, si legas, o *exemplum*. Exclamatio enim sententiam magis imprimit hominum mentibus. BARTHIUS lib. xv. Advers. cap. vii.

v. 143. *Palmas vinxere catena*] Quia *vincla* praecesserunt, malim *strinxere*. N. HEINSIUS. Nihil muto. *vincire catena* enim Silio familiaris est locutio. supra lib. vi. vers. 464.

— *Tyras tum iustus arces*
Arsuras dextra, fuerit quae vincita catena.
vers. 581.

— *dum non vinctum Karthago catenis*
Abripiat, poenaeque instauret monstra paternae.
lib. ix. vers. 634.

— *quem, vinctum colla catenis,*
Staturum ante tuos currus promissum urbi.
ut autem hic *vincla* & *vincire*, sic supra *vincla* & *revinctus* quam proxime junxit lib. xvi. vers. 72.
Per medios Hannon, palmas post terga revinctus,
Ecce trahebatur, lucemque (heu dulcia coeli

Lumina!) *captivus lacem inter vincla petebas.*
Pro *vinxere* autem libri scripti solito errore habent *jungere*. vide supra ad lib. viii. vers. 487.

v. 145. *Sub pedibus terras viderat*] Id est, terras imperio & potestati suae subiectas viderat. Virgil. vii. Aen. vers. 99.

— *quorumque ab stirpe nepotes*
Omnia sub pedibus, qua Sol utrumque recurrens
Aspicit Oceanum, vertique regique videbunt.
Ovid. xiv. Metam. vers. 490.

Sub pedibus timor est, securaque summa malorum.
Senec. in Herc. Oct. vers. 107.

Quisquis sub pedibus fata rapacia
Et puppem posuit fluminis ulimi.

Claud. i. in Eutrop. vers. 173.
Vidit sub pedibus leges, subiectaque calla
Nobilium.

& Epist. ad Seren. vers. 36.
Sub pedibus regitur terra fretumque tuis.
In Anthol. lib. iv. cap. iv. epigr. 7.

Ὠκεανὸς κατὰ πόδας ἴχθυον μὲν ἀντίχρον ὑμῖν.
Oceanum sub pedibus habens cum infinita terra. Ita 88 Liv. lib. xxxiv. cap. xxxii. *Argos & Lacedaemonem, duas clarissimas urbes, lumina quondam Graeciae, sub pedibus tuis relinqueamus.*

v. 148. *Et invisus Marti notusque fugarum Hasdrubal*] Lege, *at invisus Marti*. Vulgatum illud vile est, nec alio deducit sententiam, quam debet. Timiditas Hasdrubali etiam infra adscribitur, vers. 175.

— *Karthago labores*
Ut trepidi Hasdrubalis, qui rerum agitat habenas,

Non una concussa fuga.
notus fugarum figura per genitivum est vocata a Julio Rufiniano in schematis lexeos, apud quem multa ex Virgilio exempla. Familiarem Silio notavit jam olim non ineptus iudicii & lectionis Domitius Calderinus ad Silvas Papinii. BARTHIUS lib. xv. Advers. cap. vii. at invisus Marti. N. HEINSIUS. Hasdrubal dux fugacissimus dicitur Liv. lib. xxx. cap. xxviii. Ter autem Hasdrubalem in fugam conjectum fuisse, semel in Hispania, his in

- Hannibal absenti retinebat nomine molem.
 Id reliquum fessos opis auxiliique ciere
 Rerum extrema iubent: huc confugere paventes,
 155 Postquam se Superum desertos numine cernunt.
 Nec mora: propulsa sulcant vada salsa carina,
 Qui revocent, patriaeque ferant mandata monentis,
 Ne lentus nullas videat Karthaginis arces.
 Quarta Aurora ratem Dauni devexerat oras,
 160 Et fera ductoris turbabant somnia mentem.
 Namque gravis curis carpit dum nocte quietem,
 Cernere Flaminium, Gracchumque, & cernere Paullum

Vifus

in Africa, docet ad hunc locum Daufquej. Deinde haud male Barthius *at invifus*. ita saepe peccarunt librarii. vide supra ad lib. xiv. vers. 428.

v. 151. *Uni nixa viro*] Legendum *Uni innixa viro*. N. HEINSIUS.

v. 152. *Hannibal absenti retinebat numine molem*] Tot rebus gestis Hannibal apud Karthaginienfes velut Deus in cultu omnium erat, ejusque velut numine communes spes sustentabantur. Quare ego non accedo doctis, qui *nomine* hic, licet non inani ratione, reponunt. Ingerit vero suam hanc esse scripturam post pauca ipse Silius,

— *huc confugere paventes,*

Postquam se Superum desertos numine cernunt.

Cum Deos coelo habitantes sibi adversos vident, ad id numen, quod in terris ipsis supererat, confugiunt: omnem dubitationem tollit, quod post pauca sequitur, *dextramque ut numen adorant*. Nec abfimiliter lib. xvi.

— *tot caedibus olim*

Quaefitus terror velut inviolabile telis

Servabat sacrumque caput.

BARTHIUS lib. xv. Advers. cap. vii. *numina* vult Barthius, hoc est, diis averfis: ut infra,

Postquam se Superum desertos numine cernunt.

N. HEINSIUS. Barthius *numine absenti* emendans, non Deos averfos indicabat, ut putabat N. Hein- sius, sed ipsum Hannibalem, quem ob rerum gestarum magnitudinem in adversis ut Deum tutelarem suspiciebant & venerabantur Karthaginienfes. Hic igitur, quamvis absens, molem reipublicae tot adversis fractam & pene ruentem numine suo sustinebat. Ita saepe lapsi sunt scribae librarii. vide supra ad lib. xvi. vers. 654. Sed cum mox iterum *numine* occurrat, nihil hic muto. *nomine* enim ut supra lib. xvi. vers. 17.

— *proque omnibus armis*

Et castrorum opibus, dextrisque recentibus unum

[*Hannibalis fas nomen erat.*

v. 156. *Nec mora*] Livius nempe auctor est lib. xxx. cap. ix. postridie, quam haec sententia placuit, legatos Karthaginensium, ut Hannibalem arcesse- rent, in Italiam profectos esse. Polyb. vero in reliquiis lib. xiv. Hist. cap. x. eos a curia mox ad

mare abiisse refert. Recte itaque Silius, *Nec mora.*

157. *Patrumque ferant mandata monentes*] *patriaeque ferant mandata* Puteaneus cum vetusta Marfi editione. placet. apud Nasōn. Metam. vii.

Attica puppis adest, in portusque intrat amicos,
Quae Cephalum patriaeque simul mandata fere-
bat.

Praeterea scribendum, ut mox videbimus, *patriae monentis*, non *monentes*. N. HEINSIUS. *patriaeque* etiam Oxonienfis codex cum editionibus Romana principe, Mediolanensi, Marfi, aliisque ante Nicandri Juntinam, in qua primum is *patrumque* edidit. Atque ita tamen habent omnes secutae editiones.

v. 158. *Ne lentus nullas videas Karthaginis arces*] Versus, *Tolle moras*, cum sequenti absunt à Puteaneo; Oxonio, & vetusta editione Marfi, in quibus in hoc versu est *videat*, pro *videas*. Optime. nam versus illi duo plane languidi sunt & insipidi. Totus igitur locus hoc modo constituendus,

Nec mora: propulsa sulcant vada salsa carina,
Qui revocent, patriaeque ferant mandata mo-
nentis,

Ne lentus nullas videat Karthaginis arces.

Quarta Aurora ratem Dauni devexerat oras.

Subscribit ceteris vetustis codicibus & Parmensis editio. Facebant igitur in malam rem duo isti versus, ab ineptis hominibus post hunc inculcati,

Tolle moras, patriaeque celer succurre cadenti,

Hannibal, & nostris depelle a moenibus hostem.

N. HEINSIUS. Editio etiam Romana princeps, Mediolanensis, & Martini Herbipolensis *videat* habent: deinde ignorant quoque duos hos versus,

Tolle moras, patriaeque celer succurrere cadenti.

Hannibal, & nostris depelle a moenibus hostem,

qui in vulgatis editionibus hunc proxime sequuntur: auctorem enim Nicandrum habent, cujus cura in Juntina editione primum editi sunt.

v. 162. *Cernere Flaminium &c. Vifus erat*] Hannibalem itaque nunc in somno infestant umbrae eorum, quos interfecerat: quod de Saguntinis umbris praedictum supra erat lib. xi. vers. 704.

Saepe, Saguntinis formos exercitus umbris,

Optatis cecidisse manu.

Ppppp 3

Vifus

- Vifus erat simul adverfos mucronibus in fe
 Deſtriſtis ruere, atque Itala depellere terra:
 165 Omnique a Cannis, Thraſymenique omnis ab undis
 In pontum impellens umbrarum exercitus ibat.
 Ipſe, fugam capiens, notas evadere ad Alpes
 Querebat, terraeque ulnis amplexus utriſque
 Haerebat Latiae: donec viſ ſaeva profundo
 170 Truderet, & rapidis daret aſportare procellis.
 His aegrum viſis adeunt, mandata ferentes,
 Legati, patriaeque extrema pericula pandunt.
 Maſſyla ut ruerint arma, ut cervice catenas
 Regnator tulerit Libyae, letoque negato,

Servetur

Vifus erat enim propria vox de ſomniis. Vide Broekh. ad Prop. lib. III. eleg. IV. verſ. 20.

v. 164. *Mucronibus in fe Diſtriſtis ruere*] *Deſtriſtis* & ſic Parmeniſis. N. HEINSIUS. Ita etiam Romana princeps ac Mediolanenſis editio. Plurimum autem differunt *Deſtringere*, & *Diſtringere*; illud enim nudare re aliqua, hoc vero in partes diverſas trahere notat. *Deſtriſtus mucro* igitur eſt vagina nudatus, eductus. Silius lib. XVI. verſ. 528.

comminus enſis

Deſtriſtus, bellique feri ſimulacra ciuntur. ubi vide, quae notantur. Horat. lib. III. od. I. verſ. 17.

Deſtriſtus enſis cui ſuper impia
Cervice pendet.

Valer. Max. lib. III. cap. I. ex. I. *Arma enim infeſta, & deſtriſti gladii, & diſcurſus telorum, &c. juvenibus quoque aliquantum terroris incuſit.* ita in codice Brandenb. eſſe Vorſtius monuit. cap. II. ex. 23. *Deſtriſto gladio audaciſſimum quemque modo umbonis impulſu, modo mucronis ictu depellens.* ita legendum ex codice Miſto Trajeſtino: in plerisque enim vulgatis eſt *diſtriſto*. ibid. ex. ext. I. *Quid ceſſas in me cruentam ſecurim deſtringere.* ita legendum puto, niſi cum alio codice Trajeſtino velis *stringere*. vulgo eſt *diſtringere*. lib. VIII. cap. IX. ex. 2. *Deſtriſtos jam & vibrantes gladios cruore vacuos vaginis reddiderunt. deſtriſtos & vibrantes* Pighius ex MSS. vindicavit, poſterius autem habet uterque codex Trajeſtinus, prius tantum alteruter eorum. vulgo edebatur *diſtriſtos & vibratos*. Lucan. lib. VII. verſ. 312.

vincat, quicumque neceſſe

Non putat in viſto ſaezum deſtringere ferrum. ita reſtituendum auctoritate octo codicum Mitorum, quorum excerpta Heinſius habuit. Vide virum Maximum J. Fr. Gronov. ad Livii lib. XXVII. cap. XII. & N. Heinſ. ad Naſon. II. Faſt. verſ. 99. & verſ. 207. Eadem vox auctoritate codicis Trajeſtini duobus etiam locis aliis reſtituenda Valer. Max. ut lib. II. cap. VII. ex. 5. *Cenſorum ſupercilium adverſus fraternam charitatem deſtringere.* & ex. 15. *Parem iram adverſus illos Senatus deſtrinxit, qui apud Can-*

nas rempublicam deſeruerant. vulgo pariter *diſtringere*, & *diſtrinxis* editur. Similiter fructus dicitur ex arbore *deſtringi*, non *diſtringi*. Vide Ampliſſimum Cuperum lib. IV. Obſerv. cap. V. Nihil fere frequentius in Miſtis, quam verba cum vocolis *de* & *di* compoſita, quae plerumque plane aliam ſignificationem habent, negligentia librariorum commutari. ita confunduntur *deripere* & *diripere* ſupra lib. X. verſ. 318. *deſpectus* & *diſpectus* lib. XI. verſ. 48. *demittere* & *diſmittere* lib. XI. verſ. 142. *deicere* & *diſiicere* lib. XII. verſ. 246. *deducere* & *diducere* lib. XV. verſ. 187. & ſimilia alia paſſim.

v. 167. *Ipſe fugam cupiens*] *fugam capiens*, non *cupiens*, cum Oxonio. N. HEINSIUS. Oſcitantia librariorum hae voces ſaepe confunduntur. Vide Gebhard. ad Propert. lib. I. eleg. VII. verſ. 10. & Broekhuſ. ad Propert. lib. III. eleg. XXI. verſ. 33.

v. 170. *Rapidis daret aſportare procellis*] *rapidum* editio Gryph. an *raptum*? N. HEINSIUS. *rapidum* etiam pleraque aliae editiones priſcae: primus Wolfius in Baſileenſi rapidis edidit, quem pauci nonnulli ſecuti ſunt. *raptum* autem conſciit Illuſtriſſimus Heinſius. Pariter turbatum eſt apud Lucan. lib. IV. verſ. 35. ubi pro

raptum *tumulum prior agmine cepit*, in Miſto Voſſi eſt *rapido agmine*. Vide etiam Barth. ad Statii IV. Thebaid. verſ. 468. & N. Heinſ. ſupra ad lib. V. verſ. 98. & lib. XVI. verſ. 334. Pro vulgato tamen ſtant codices ſcripti, niſi quod in Oxoniienſi errore librarii ſit *rapidus*.

v. 176. *Qui rerum agitat habenas*] *agitarit* ex ſcriptis & primis editionibus. N. HEINSIUS.

v. 179. *Sceleratis Africa flammis*] an *celeratis*? ut ſupra verſ. 91. N. HEINSIUS.

v. 181. *Detraſturum ignibus atris Omnia, & extremum excidium Karthagini adeſſe, In quam &c.*] Haec nemo haſtenus ſatis intellexiſſe videtur: ſunt enim emendanda prius, quam enarranda. Loquuntur legati Karthaginienſium, Hannibalem revocantium: tacitus vero audiviſſe dicitur mox Hannibal legatorum orationem; itaque non poteſt, ut hic aliquid verborum ipſi detur, quod commode fieri alioquin poterat. Manuſcripti codices duos hic verſus

- 175 Servetur nova pompa Jovi: Karthago laboret
 Ut trepidi Asdrubalis (qui rerum agitarit habenas)
 Non una concussa fuga. se, triste profatu,
 Vidisse, arderent cum bina in nocte silenti
 Castra, & luceret sceleratis Africa flammis.
- 180 Praerapidum juvenem minitari, Bruttia servet
 Litora dum Poenus, detracturum ignibus atris,
 In quam se referat, patriam, suaque inclita facta.
 Haec postquam dicta, & casus patuere metusque,
 Effundunt lacrimas, dextramque ut numen adorant.
- 185 Audivit torvo obtutu defixus, & aegra
 Expendit tacite cura secum ipse volutans,

An

sus omittunt, vocibus *Omnia & Commemorant* incipientes. Verum eos nos hic non sequimur, librariorum gnari saepe omisisse quaedam, non alia de causa, quam quod non intellexerint. Scribendum suspicor,

*In quam se referant patriam, suaque inclita facta
 Non memorant, Italici strages quas fecerit arvis.*

sua, hoc est, ipsius, ut ex hoc ipso auctore & aliis mox infra docebimus. Non referebant ipsi quam infensi essent Karthaginenses, non revocabant in memoriam, quanta pro patria fecisset; solum mandata Patrum & pessimum patriae statum ob oculos ponunt, ne qua causa sit in Italia diutius commemorandi. BARTHIUS lib. x. Advers. cap. xiii. Aut scribendum *depastrum ignibus atris Omnia*, aut versus proximus, cujus initium *Omnia*, tollendus ex fide codicis Puteanei, Oxonii, & priscarum editionum. *detracturum*, a Bruttio litore videlicet. Sed praestat reponi, *depastrum ignibus atris*, *In quam se referat, patriam. referat* enim, non *referant*, iidem codices, qui & versus proxime subsequentem non agnoscunt, hunc videlicet,

Commemorant Italici strages quas fecerit oris.

Placet sane etiam hunc amoveri. Barthius sic medetur huic loco,

*In quam se referant patriam suaque inclita facta
 Non memorant, Italici strages quas fecerit arvis.*

sua, ipsius. Non referebant ipsi quam infensi essent Karthaginenses, non quanta pro patria fecisset, solum mandata patrum ob oculos ponunt. Haec & plura ille, quibus non accedo. Idem *In quam se referat patriam*. & hoc quidem recte, nec aliter Interpres. Ceterum tollendi duo versus ex auctoritate vetustorum codicum, ut diximus. ne dubita. N. HEINSIUS. Vulgo ita legebatur,

— *detracturum ignibus atris*

*Omnia, & excidium extremum Karthagini adesse,
 In quam se referant patriam, suaque inclita facta
 Commemorant, strages Italici quas fecerit oris.*

Sed cum Illustrissimo Heinsio versus subditios secundum & quartum delevi, & versu tertio, pro *referant*, reposui *referat*. neque aliter est in omnibus ante Juntinam editionibus, in qua insigni sce-

lere primus Nicander hunc locum corripit. Non opus tamen videtur *detracturum* in *depastrum* mutare. nam ita fere supra lib. xiii. vers. 318.

*Ne flammis taedaque velint, ne templa sub uno
 In cinerem traxisse rogo.*

v. 182. *In quam se referant patriam*] *se* apud nostrum ipsum valet, sique species soloecismi, si contemnere non mallet auctores regulas Grammaticorum, quam iis censeretur. Non enim de se ipsis haec legati isti dictitare possunt; quos ego, si, ut hic loquuntur, ita bellicas res administrarunt, potius Hasdrubali superiori, quam praesenti Hannibali comparandos arbitrer: nec enim versus hinc exturbandum putemus. sed & in hac scriptura vitium est; legendum enim potius *referat*. Cogitet, quantum nominis rebus tam diu, tam feliciter in Italia gestis, sibi confecerit; cogitet simul, in quam accipere potentiae patriam se referat. Virgiliana imitatio cuiusvis elucet. BARTHIUS lib. xv. Advers. cap. vii.

v. 185. *Audivit torvo obtutu defixus*] Eleganter membranae *Audivit torvo obtutu defixus*. non enim aspicebat istos, sed diversum tuebatur, ob indignitatem rei. Et quis dixerat hoc Latio reddere, cum talia innumera adhuc lateant, librariorum veterum stupiditate altis tenebris immera. BARTHIUS lib. x. Advers. cap. xiii. *deflexus* videtur malle Barthius. N. HEINSIUS. Non *deflexus*, pro *defixus*, ut vir Illustrissimus existimat, sed *obutu*, pro *obutu*, malebat Barthius, in cujus adversariis tamen errore operarum *obutu* editur, ut scriptura codicis Oxoniensis, quam probat, nihil differat a vulgata lectione, quam rejicit. Sed nihil hoc loco mutandum. Sollemni enim errore *obutu*, pro *obutu*, scripserat librarius in membranis Oxoniensibus, de quo supra vide ad lib. xvi. vers. 306.

v. 186. *Expendit tacito cura secum ipse volutans*] *tacito* non est adverbium, sed *tacito secum ipse*. Sic Virgilius de cornice,

Et sola in sicca secum spatiasur harena.

BARTHIUS lib. x. Advers. cap. xiii. *tacite* ex Puteaneo. sed & *tacito secum* potest defendi: quod volebat Barthius. N. HEINSIUS. Ad marginem editionis

- An tanti Karthago foret: sic deinde profatur:
 O dirum exitium mortalibus! o nihil umquam
 Crescere, nec magnas patiens exsurgere laudes,
 190 Invidia! everfam jam pridem excindere Romam,
 Atque aequasse solo potui, traducere captam
 Servitum gentem, Latioque imponere leges.
 Dum sumtus, dumque arma duci, fessosque secundis
 Submisso tirone negant recreare maniplos,
 195 Dumque etiam Cerere & victu fraudasse cohortes
 Hannoni placet, induitur tota Africa flammis:
 Pulsat Agenoreas Rhoetia lancea portas.
 Nunc patriae decus, & patriae nunc Hannibal unus
 Subsidium: nunc in nostra spes ultima dextra.
 200 Vertentur signa, ut Patres statuere; simulque
 Et patriae muros, & te servabimus, Hannon.
 Haec ubi detonuit, celsas e litore puppes
 Propellit, multumque gemens movet aequore classem:
 Non terga est ausus cedentum invadere quisquam,
 205 Non revocare virum: cuncti praestare videntur,
 Quod sponte abscedat, Superi, tandemque resolvat

Aufoniam.

editionis Romanae principis manu docta emendatum vidi tacitus.

v. 188. *O dirum exitium*] *durum exitium* codex Putean. cum editione Romana principe, Parmensi, Mediolanensi, & Martini Herbipolensis. Sed nihil puto mutandum. pariter enim Virgil. xii. Aen. vers. 923. *volat atri turbinis instar Exitium dirum hasta ferens*. ubi etiam in Mediceo codice *durum exitium* esse Pierius notavit. Sed ita quam frequentissime apsi sunt librarii. vide supra ad lib. xiv. vers. 127.

v. 188. *O nihil umquam Crescere patiens invidia*] Pariter supra lib. xii. vers. 613.

*Dum malus obreſcat facta immortalia livor,
 Nec finis adjutas ductoris crescere laudes.*

v. 200. *Vertantur signa*] *Vertentur* Puteaneus & Marfi editio. sequentia confirmant. Nec aliter Parmensis. N. HEINSIUS. *Vertentur* editiones omnes ante Wolfii Basileensem, quam sequuntur Colinaei, D. Heinsii, Dausqueji, & Cellarii editiones. Mox versu sequenti scribendum *Hannon*, non *Anno*. vide supra ad lib. ii. vers. 277.

v. 203. *Multumque gemens movet aequore classem*] *Maluerim fremens*. N. HEINSIUS. Ita saepe peccarunt librarii. vide supra ad lib. i. vers. 425. Uterque tamen affectus Hannibali hic convenit. De eo enim Livius lib. xxx. cap. xx. *Frendens, gemensque, ac vix lacrimis temperans, dicitur legatorum verba audisse*. Ob librorum tamen auctoritatem, qui stant pro vulgata lectione, hic nihil mutarem.

v. 204. *Non terga est ausus cedentum invadere quisquam*] *cedenti invadere* malim. esse enim sermonem de solo Hannibale ex sequentibus apparet. *redeuntum*, non *cedentum*, in Puteaneo, Oxonio,

& editione Marfi. bene. nisi quod *redeuntum* praetulerim. vel *terga vertentem*. sed alterum praestat. possis & *viro*, pro *virum*. N. HEINSIUS. *redeuntum* etiam Romana princeps, Parmensis, & Martini Herbipolensis editiones. Omnes autem Marfi editiones habent vulgatam scripturam.

v. 207. *Litora ab hoste Nuda videre sat est*] Factum hoc est contra voluntatem Senatus, qui mandarat, ut duces omni opera Hannibalem in Italia retinere conarentur, ne cuncta belli moles in unum Scipionem inclinaret. Vide Livium lib. xxx. cap. xxi. & cap. xxviii.

v. 212. *Pro facili cursu reputas salis*] *reputas satis* utique scribendum. N. HEINSIUS.

v. 212. *Omnis in alium Sidonius visus converterat undique miles*] Notavimus in poeta hoc supra, in una persona eundem casum illum repetere non eleganter, ut,

— agmine primus

Massylus volitat deposcens proelia rector.

quod vitium eo loco rem ipsam, cui opus celeritate orationis, stupide gravat ob spondaeos concurrentes. Sic hoc loco quatuor versibus bis oneravit infelicitur carmen, & rem taedio lectorum duplicavit. Melius trajecisset,

Sidonius miles converterat undique visum.

Craſſius, quod sequitur,

Ductor defixos itala tellure semebat

Intentus vultus.

Illud us repetitum stuporem merum, non tam defixi, quam scribentis, notat. Erat tali aliquo opus, sed oratione viva. Hic omnia pedem trahunt. Alia etiam, ut sermonem concitatum Hannibalis furi-

bundi

- Aufoniam. ventos optant: & litora ab hoste
Nuda videre sat est. ceu flamina comprimit Auster
Cum fera, & abscedens reddit mare, navita parco
- 210 Interea voto non auras poscit amicas,
Contentus caruisse Noto, pacemque quietam
Pro facili cursu reputat salis. omnis in altum
Sidonius visus converterat undique miles;
Ductor defixos Itala tellure tenebat
- 215 Intentus vultus, inanantesque ora rigabant
Per tacitum lacrimae, & suspiria crebra ciebat.
Haud secus ac patriam pulsus dulcesque penates
Liqueret, & tristes exsul traheretur in oras.
Ut vero affusis puppes procedere ventis,
- 220 Et sensim coepere procul subsidere montes,
Nullaque jam Hesperia, & nusquam jam Daunia tellus;
Haec secum infrendens: Mentisne ego compos, & hoc nunc
Indignus reditu, qui memet finibus umquam
Amorim Aufoniae? flagrasset subdita taedis
- 225 Karthago, & potius cecidisset nomen Elisae.
Quid tunc? sat compos, qui non ardentia tela

A Cannis

bundi spondaeis ingloriis attaminavit. ut,
Quid nunc sat compos, qui non ardentia tela.

& mox,

Cur porro haec angant? nunc, nunc invadere ferro.

BARTHIUS lib. xv. Advers. cap. vii.

Sidonius miles converterat undique visum,
malit Barthius. visu editio Gryphiana. N. HEIN-
SIUS. Pariter milites Pompejani, ex Italia disce-
dentes, mare intuentur, ipse Pompejus Italiam,
quam relinquebat, apud Lucan. lib. iii. vers. 3.

*Omnis in Ionios spectabat navita fluctus,
Sola ab Hesperia non fluxit lumina terra
Magnus.*

Quem locum Silius imitatus esse videtur.

v. 214. *Defixos Itala tellure tenebat Intentus vultus*
Auctor est Livius lib. xxx. cap. xx. Hannibalem Ita-
lia decedentem respexisse saepe ejus litora; quod no-
tavit, ut indicium faceret, quam invitum hinc abie-
rit. Qui enim respicit, indicare vult, se non spon-
te neque voluntate sua relinquere id, ad quod vul-
tum convertit. Ita supra lib. viii. vers. 108.

Respicens aegerque animi tum regna reliqui.
lib. xii. vers. 729.

*Respectans abis, & castris avulsa moveri
Signa jubet.*

Ovid. epist. xviii. Heroid. vers. 117.

*Digredimur flentes: repetoque ego virginis aequor,
Respectans dominam, dum licet, usque meam.*

Auctor Ceir. vers. 408.

*Jamque adeo tutum longe Piraea cernit,
Et notas secum, heu frustra! respectat Athenas.*

Plura vide apud Scalig. ad eum loc. Dausquej. ad

Silii lib. iii. vers. 181. & Gebhard. ad Propert. ii. eleg. vii. vers. 10.

v. 217. *Haud secus ac patriam &c.* Silius Livium descripsit lib. xxx. cap. xx. *Raro quemquam alium, patriam exsilii causa relinquentem, magis maestum abissi ferunt, quam Hannibalem hostium terra excedentem.*

v. 220. *Coepere procul subsidere montes* Montes *subsidere* hic dicuntur, quia quanto longius inde decederet Hannibal, tanto magis decrescere & minores fieri videbantur. *decrescere* dixit Statius ii. Achill. vers. 308.

Incipit & Scyros longo decrescere ponto.

Claudian. i. de rapt. Proserp. vers. 190.

Totaque decrescit refugio Trinacria visu.

Contra *crefcere* dicuntur, quae, quoniam propius accedimus, paulatim majora apparent. Silius lib. xv. vers. 215.

Sensim attollebat propius subeuntibus arces

Urbis, & admoto credebant culmina gressu.

v. 223. *Indignus reditu* Malim *Sim dignus*. ut haec cum superioribus cohaereant. vel, *Di, dignus*, quod praestat. Sic & castigavimus lib. xi. vers. 28. N. HEINSIUS. Nihil puto mutandum. Innuit enim Hannibal, se mentis compotem non esse, neque hoc reditu indecoro indignum, qui sponte Italia deceffit.

v. 225. *Et potius cecidisset nomen Elisae* & totum *cecidisset nomen Elisae* opinor; vel, *potius cecidissent culmina Elisae*. nam in Parmentii editione *numen Elisae*. N. HEINSIUS.

v. 226. *Quid tunc sat compos* Lege, *Quid? num sat*

Q9999

- A Cannis in templa tuli Tarpeja? Jovemque
 Detraxi folio? sparsissem incendia montes
 Per septem bello vacuos, gentique superbae
 230 Iliacum exitium & proavorum fata dedissem.
 Cur porro haec angant? nunc, nunc invadere ferro
 Quis prohibet? rursumque ad moenia tendere gressus?
 Ibo: &, castrorum relegens monumenta meorum,
 Qua via nota mihi est, remeabo Anienis ad undas.
 235 Flecite in Italiam proras, avertite classem.
 Faxo, ut vallata revocetur Scipio Roma.
 Talibus ardentem furiis Neptunus ut alto
 Prospexit, vertique rates ad litora vidit,
 Quassans caeruleum genitor caput aequora fundo
 240 Eruit, & tumidum movet ultra litora pontum.
 Extemplo ventos, imbresque, & rupe procellas
 Concitat Aeolias, ac nubibus aethera condit.

Tum,

fat compos? ut repetitio sit superiorum, mensisne ego compos? N. HEINSIUS.

v. 230. *Iliacum exitium & proavorum fata dedissem*] Idem Hannibal puer minatur supra lib. i. vers. 114.

Romanos terra atque undis, ubi competet aetas, Ferro ignique sequar, Rhœtaeque revolvam.

v. 232. *Quis prohibet*] *Quid prohibet* malim. de quo copiose ad epistolam Ariadnes Nafonianae. mox *gressus*, non *gressum*, Puteaneus. N. HEINSIUS. Pariter Horat. lib. i. serm. ecl. i. vers. 24. *quamquam ridentem dicere verum Quid vetat?* ecl. x. vers. 56.

Quid vetat & nosmet Lucili scripta legentes Quærere?

Virgil. v. Aen. vers. 631.

Quid prohibet muros jacere, & dare civibus urbem?

Ita in Mediceo Pierius invenit, cum alii pari errore *Quis prohibet* haberent.

v. 235. *Flecite in Italiam proras*] Ita recte legitur in veterioribus editionibus. Pariter vero Romanam relinquens redire vult initio lib. xiii. Perperam nonnulli inducunt *Fletere*. BARTHIUS lib. xv. Advers. cap. vii.

v. 235. *Avertite classem*] Forte, *age, vertite*: N. HEINSIUS. Illustrissimi viri conjecturam non rejicio. Possimus tamen & vulgatum tueri; *avertite* nempe a cursu, quem huc usque tenuimus, & in diversa agite.

v. 236. *Faxo, ut vallata*] *ut* concinnius absit. Sic passim scriptores. Nonnihil diximus ad Nafon. Metam. xiii. vers. 875. Terentius Andria, *Indignum facinus faxo ex me audias*. Valer. Flacc. lib. iv.

Te tamen hac, quicumque es, ait, formidine faxo,

Jam tua silva fecas.

& paullo post,

Faxo, Berycium nequeas transcendere puppis Ulla fretum.

& libro v. *lituos, miser, armaque faxo* Oderis. lib. vii. *jam foedera faxo Aesonii petas ipsa viri*. Appulejus Metam. iv. *Quod si pergis ulterius, jam faxo, lacrimis istis, quas lastrones parvi pendere consuevere, insuperhabitis, viva exurare*. Sic scribo. N. HEINSIUS. Silius etiam lib. i. vers. 479.

foedera faxo

Jam noscas quid vana queant & vester Hiberus. lib. vii. vers. 115. *haud ultra faxo spectetur in armis*. lib. xv. vers. 362.

Libyco faxis de praeside nunc his,

His humeris tibi opima feram.

Ovid. Epist. xiii. Heroid. vers. 69.

Et facito dicas, quoties pugnare parabis.

Ita ex scripto Gronoviano N. Heinsius emendavit: vulgo etiam *Et facito, ut dicas* edebatur.

v. 239. *Aequora fundo Erui*] Confer cum his Maronianam tempestatis descriptionem, quae est lib. i. Aen. vers. 84. & seqq.

v. 241. *Extemplo ventos, imbresque, & rupe procellas Concitat Aeolias, ac nubibus aethera condit*] Illud *rupe* nimis vile est, coeli contra posita obscuratio, & orationi etiam obest. Quantilla enim res *rupes* dici potest? unde procellas educere tantas absolum est, nisi aliquod insigne epitheton accedat, locum amplificans. Sine dubio scripturus erat *rupe Aeolia*: at propter sequentem litteram *procellis* epitheton adjunxit. Sed, quod superius etiam monuimus, totus a vocabulis rerum pendet hic poeta: ut hoc loco, *aequora, pontum, ventos, imbres, procellas, nubes* dicit, quo pacto singula illustret aut conjungat, nimio opere securus. Vident omnes hic naevum, sed succurrere nemo ausit. Mihi si illis iisdem verbis utendum foret, ita scripsissem,

Quassans caeruleum genitor caput aequora fundo

Erui.

- Tum, penitus telo molitus regna tridenti
Intima, ab occasu Tethyn impellit & ortu,
245 Ac totum Oceani turbat caput. aequora surgunt
Spumea, & illifu scopulus tremit omnis aquarum.
Primus, se attollens Nasamonum sedibus, Auster
Nudavit Syrtim correpta nubilus unda.
Insequitur sublime ferens nigrantibus alis
250 Abruptum Boreas ponti latus : intonat acer
Discordi flatu, & partem rapit aequoris, Eurus.
Hinc rupti reboare poli, atque hinc crebra micare
Fulmina, & in classem ruere implacabile coelum.
Consensere ignes, nimbique, & fluctus, & ira
255 Ventorum, noctemque freto imposuere tenebrae.
Ecce, intorta Noto, veniensque a rupe procella
Antennae immugit, stridorque immite rudentum

Sibilat,

*Erui, & tumido propellit litora ponto.
Extemplo movet imbriferas e rupe procellas
Aeolia, ventisque ac nubibus aethera condit.*

Idem etiam repetit incaute. fundo enim erui a-
quam minus non est, quam penitus moliri regna, &
Oceani caput turbare. Sed haec alterius loci sunt.
BARTHIUS lib. xv. Advers. cap. vii. & rupe re-
ctius Parmensis editio cum Oxonio & Puteaneo.
Barthius aliquid gravioris mendii subesse suspicatur.
Mox iidem cum Marfi editione imbribus aethera
condit, non nubibus, cum tamen imbres proxime prae-
cesserint. Fortasse nimbis aethera condit. N. HEIN-
SIUS. & rupe etiam Romana princeps, Mediola-
nensis ac Martini Herbipolenfis editiones. iidem
etiam libri versu sequenti imbribus, pro nubibus. sed
male.

v. 247. *Auster Nudavit Syrtim correpta nubilus unda*
] Pariter Lucan. lib. i. vers. 498.

qualis cum turbidus Auster

Repulsi a Libycis immensum Syrtibus aequor.
lib. ix. vers. 320.

densis fremuit niger imbribus Auster,
In sua regna furens; tentatum classibus aequor
Turbine defendis, longaeque a Syrtibus undas
Egit, & illato confregit litore pontum.

v. 250. *Intonat ater Euris*] acer in Puteaneo. N.
HEINSIUS. acer etiam Oxonienfis codex, quod
recipiendum satis docet vox intonat. Frequenter
autem hae voces in Msis confunduntur. supra lib.
ix. vers. 441.

ater, qua pectora fleclis

Pallas, Gorgoneo late micat ignis ab ore.
ubi in nonnullis libris acer ignis esse N. Heinsius
monuit. vers. 487.

fususque per aequor
*Ipse manu magna, nebulam circumdatus, acri
Resistit pugnae.*

ubi olim nebula circumdatus atra legebatur. Plura
vide ad lib. v. vers. 154. alibi tamen Euris recte ater

vocari potest, ob nubes nempe, quas cogit, un-
de & Nubifer dicitur supra lib. x. vers. 323. & aliis
locis.

v. 256. *Veniens a rupe propella*] à puppe opinor.
N. HEINSIUS. Viri illustrissimi conjectura à pup-
pe non displicet. Hannibal nimirum poenitentia
ductus in Italiam reverti volebat, jamque, ut na-
ves verterentur, iusserat : id vero videns Neptu-
nus, tempestatem ei à puppe excitavit, qua lon-
gissime a finibus Italiae rejectus est. a puppe itaque
ut apud Maron. iii. Aen. vers. 130.

Prosequitur surgens à puppi ventus euntes.

ubi videndus est Cerda. Statius iii. Theb. vers. 28.

Ipse quidem mallet terras, pugnatque reverti;

Fert ingens a puppe Notus.

Mamert. in Panegy. Maximiani cap. iv. *Cum
reipublicae navem secundus a puppi status impelleret.*
Graeci vocant ἄροι ὀπισθεν, & ἄροι πρόμηνθεν, seu
ventum, qui a tergo & a puppi spirat. Homer. O-
dyss. Δ. vers. 357. ἡ λυγὴ ἄροι ἐπὶ πρύμνῃσιν ὀπισθεν.
Cui stridulus ventus aspirat a puppi. Eurip. in Troad.
vers. 19. μύουσι δὲ πρόμηνθεν ἄροι. expectant autem
ventum a puppi. Contra quidquid adversum venit
à vertice venire dicitur. Virgil. i. Aen. vers. 114.

Ipse ante oculos ingens a vertice pontus

In puppim ferit.

ubi recte viri docti Servium reprehendunt, qui a
vertice exponebat, Aut a puppi, quae vertex navis
est; aut ab Aquilone vento, qui stat a mundi vertice,
a septentrione. Virgilius enim fluctum innuit, qui
a vertice, id est, prora, furgit.

v. 257. *Stridorque immite rudentum Sibilat*] Pari-
ter fere Quintil. Declam. xi. pag. 213. *Scissis ru-
dentibus tempestas sibilat.* una voce Pacuvius ruden-
tisibilus dixit, teste Varrone iv. de ling. Lat. pag.
7. Quare forsitan ita emendandum in versu illo,
quem ex ejus Teucro laudat Serv. ad Maron. i.
Aen. vers. 87. *Armamentum stridor, & rudentisibi-
lus.* editur nunc in Servio rudentum sibilus. Ean-
dem

Qqqqq 2

- Sibilat, ac similem monti, nigrante profundo,
 Ductoris frangit super ora trementia fluctum.
 260 Exclamat, volvens oculos coeloque fretoque:
 Felix, o frater, Divisque aequae cadendo,
 Hædrubal! egregium fortis cui dextera in armis
 Pugnanti peperit letum, & cui fata dedere,
 Aufoniam extremo tellurem apprehendere morfu.
 265 At mihi Cannarum campis, ubi Paullus, ubi illæ
 Egregiæ occubuere animæ, dimittere vitam
 Non licitum: vel, cum ferrem in Capitolia flammæ,
 Tarpejo Jovis ad manes descendere telo.
 Talia dum maeret, diversis flatibus acta

In

dem vocem conati sunt viri docti restituere poetæ incerto apud Cicer. viii. ad famil. epist. ii. ubi est,

Streptus, fremitus, clamor, tonitruum & rudementum sibilus.

verum *ἐπὶ*.

v. 258. *Similem monti fluctum*] similem monti ob magnitudinem. Ovid. xv. Metam. vers. 507.

Jamque Corinthiaci carpebam litora ponti,
Cum mare surrexit: cumulusque immanis aquarum

In montis speciem curvari, & crescere visus.

Homerus Odyss. i. vers. 290.

Κύματα τι τρεφόντα, πλώρη, ἴσα ὄρεσιν.

Fluctusque tumidos, ingentes, aequales montibus. Odyss. A. vers. 242.

Περφύρον δ' ἄρα κύμα περιτάδῃ, ἥρσι Ἴον.

Purpureus autem fluctus circumstetit, monti aequalis. Achill. Tatius lib. i. de amor. Clitoph. & Leucipp. pag. 7. *Ταῦθ' ἐν μίση τῇ θαλάττῃ ἐγύγαστο, τοῖς κύμασιν ἐποχόμενος, ὥς θεὸς ἀναβαίνοντας τὸ κύματος.* Medio in mari pictus taurus ab undis vehebatur, montis instar tollente se unda.

v. 258. *Ac similem monti, nigrante profundo, Ductoris frangit super ora trementia fluctum*] Non est locus illi *nigranti profundo*, quod in medio sententiae non suo loco sedet. Lege *migrante profundo*. Perit enim omne videntis profundum, cum navis imo videtur subfessura, ipsumque mare migrare ad Superos. Sic Valer. Flacc. lib. viii. non paullo melioris spiritus poeta,

— vasto rursus defedit hiatus

*Abrupta revolutus aqua, jamque omnis in astra
 Isque, reditque ratis, lapsoque reciproca fluctu
 Descendit.*

Cum haec scripsissem, nactus sum ultimam editionem Raphelengianam, merum poetam sine notis exhibentem, & quidem omnium, quas viderim, correctissimam. Hoc tamen ea loco nihil mutat, ut nec eruditissimus Daufquejus. BARTHIUS lib. xv. Advers. cap. vii. Pro *nigrante profundo*, Barthius *migrante*. N. HEINSIUS. Nihil puto mutandum. *nigrante profundo* enim positum ex imita-

tione Graecorum, qui in tempestatibus plerumque mare nigrescere dicunt. Atque ita praecipue Homerus, ut Iliad. H. vers. 63.

Οἷσι δὲ Ζεφύροισι χιμῶντο πάντες ἐπὶ φρεσὶ

Ὀρειμνίῳ ἰοῖσι, μιλάνυ δὲ τι πάντες ἐπ' αὐτῶν.

Et qualis Zephyri recens insurgentis horror super pontum funditur, nigrescitque pontus sub illo. Iliad. i. vers. 4.

*Ὡς δ' αἶμαί τοι πάντες ὀρίντο ἐχθύνοντα,
 Βορέης καὶ Ζεφύρος, τὸ τι Θερσίδω αὐτοῖσι
 ἔλθοντ' ἱεκαπύκῃ ἀμυδῇ δὲ τι κύμα πλάσσει
 Κορδαῖται.*

Sicut autem venis duo pontum commovens piscosum, Boreas & Zephyrus, qui e Thracia spirant adventu repentino: simul autem & unda nigra in acervum tollitur. & ita mox vers. 274.

*In gemitum ruit unda laevis, puppemque sub aëris
 Aequoris aggeribus tenuit.*

Eodem sensu Euris undas purpurare dicitur apud Furium in versu, quem servat Gell. lib. xvi. cap. xi.

Spiritus Eurorum virides cum purpurat undas.

quamvis Gellius velit, *purpurat* dictum esse, quod *ventus mare caeruleum crispans nivescit*. nam ita *περφύρον κύμα* etiam dixit Homer. Od. A. vers. 242. loco modo citato, quod recte Scholiae exposit *μίλαν*. *Profundum* autem hic non profunditatem, altitudinem notat, ut Barthius voluisse videtur, sed ipsum mare, quod est notissimum.

v. 259. *Super ora trementia*] Silius ubique Hannibalem impavidum fingit: quare, pro *trementia*, omnino legendum videtur *fremmentia*. Voces autem *tremere* & *fremere* saepe inter se locum commutant. vide supra ad lib. x. vers. 244. N. Heinsium ad Nason. vi. Metam. vers. 558. lib. xiv. Metam. vers. 188. & ad Valer. Flacc. viii. vers. 372.

v. 262. *Egregium fortis cui dextera in armis Pugnanti peperit letum*] Hædrubalem nempe ipsius Claudii Neronis manu occisum fuisse, supra narravit Silius lib. xv. vers. 786. Hoc fratris letum Hannibal *egregium* vocat, quia manu viri fortis occisus erat. vide supra ad lib. iv. vers. 607. Contra vero mortem, quae sibi instare videbatur, graviter desiet, ex opinione

- 270 In geminum ruit unda latus, puppimque sub atris
Acquoris aggeribus tenuit, ceu turbine merfam.
Mox, nigris altae pulsa exundantis harenae
Vorticibus, ratis aetherias remeavit ad auras,
Et fluctus supra, vento librante, pendit.
- 275 At geminas Notus in scopulos atque horrida saxa
Dura forte rapit (miserandum & triste!) biremes.
Increpuere ictu prorae. tum murice acuto
Diffiliens sonuit, rupta compage, carina.
Hic varia ante oculos facies: natat aequore toto
- 280 Arma inter, galeaeque virum, cristasque rubentes,
Florentis Capuae gaza, & seposita triumpho

Laurens

nione nempe antiquorum, qui mortem in undis vehementer exhorrescebant, tum quod animam, quae igne constare credebatur, aqua exstingui putarent; tum etiam quod naufragio absumtis raro sepultura & honos exsequiarum obtinere posset, infepulti autem non ante centesimum annum quiescere, & ad campos Elysios penetrare crederentur. Vide Guther. de iure man. lib. i. cap. x. & Celeberrimum Burmann. ad Petron. Satyr. cap. ciii. & cxiv. in similes querelas eandem ob causam erumpit Scipio supra lib. iv. vers. 673.

*Talin' me leto tanta inter proelia nuper
Servastis? fortune animam hanc excindere dextra
Indignum est visum? redde, o, me, nate, periclis,
Redde hosti: liceat ballanti arcescere mortem,
Quam patriae fratrique probem.*

Aeneas etiam apud Maron. i. Aeneid. vers. 94.

*o terque quaterque beati,
Quis ante ora patrum Trojae sub moenibus altis
Contigit oppetere! o Danaum fortissime gentis,
Tydides, mene Iliacis occumbere campis
Non potuisse, tuaque animam hanc effundere dex-
tra?*

*Saevus ubi Aeacidae telo jacet Hector, ubi ingens
Sarpedon; ubi tot Simois correpta sub undis
Scuta virum galeaeque & fortia corpora volvis.*

quem locum Silius hic imitatus est. Paria etiam vide apud Senec. in Agamemn. vers. 512.

v. 265. *At mihi Cannarum campis &c.*] Jam itaque Hannibal optare id incipit, quod praedictum supra lib. ii. vers. 704.

*Saepe, Saguntinis somnos exterritus umbris,
Oprabit cecidisse manu.*

v. 265. *Ubi Paullus, & illae*] Concinnius in Puteanco *ubi illae*. N. HEINSIUS.

v. 268. *Tarpeji Jovis telo*] *Tarpejo Jovis telo* Puteaneus codex & Oronius cum editione Parmentii. & placet. N. HEINSIUS.

v. 270. *In geminum ruit unda latus*] Claud. delaudib. Seren. vers. 203.

*incumbat si turbidus Auster, & unda
Pulset utrumque latus.*

v. 272. *Mox nigris altae pulsa exundantis harenae*

Vorticibus ratis] Mendum fortasse superest etiam hic. scribendum *alte. alte exundans harena*, ex imis barathri pontici cavernis ebulliens, vi ventorum subtus agente. BARTHIUS lib. xv. Advers. cap. vii. *alte Barthius*. N. HEINSIUS.

v. 274. *Fluctus supra, vento librante, pendit*] Virgilius, quem Silius hic imitatus est, ita id exprimit i. Aen. vers. 106.

*Hi summo in fluctu pendunt; his unda dehiscens
Terram inter fluctus aperit: furit aestus harenis.*

v. 277. *Tum murice acuto Diffiliens*] Non valde vulgare hoc usu est *muricis* vocabulum. Silius hausit è Virgilio, perpetuo suo duce, in v. Aen. vers. 205.

acuto in murice remi

Obnixi crepuere, illis prora pendit.

Servius, *Murex, saxi acumen, eminens per tranquillitatem*. Mentio etiam in onomastico Latino-Graeco. BARTHIUS lib. xv. Advers. cap. vii. Nonius Marc. hac voce, *Murices vetustas etiam saxorum asperitates, tela omnia volvis posse dici*. Isidor. xvi. Orig. cap. iiii. *Murices petrae in litore, similes muricibus viridis, acutissimae & navibus perniciosissimae. acuta rupes dicitur Senecae in Agam. vers. 571.*

Haerens acutis rupibus fixae rates.

v. 279. *Hic varia ante oculos facies natat, aequore toto*] Distinctio vitiosa in his. scribe,

Hic varia ante oculos facies; natat aequore toto.

quod quidem, licet obvium, nulla editio mutavit etiam. BARTHIUS lib. xv. Advers. cap. vii. Forte *It varia facies*. Distinguendum etiam *varia ante oculos facies: natat aequore*. quod & Barthius vidit. N. HEINSIUS.

v. 280. *Arma inter, galeaeque virum, cristasque &c.*] Pariter Virgil. i. Aeneid. vers. 118.

Apparent rari nantes in gurgite vasto;

Arma virum, sabulaeque, & Troia gaza per undas.

v. 281. *Florentis Capuae & gaza*] Bene Rapphelegiana ultima *to* & ante *gaza* exterendum vidit: quo pacto nihil amplius moratur sententiam. BARTHIUS lib. xv. Advers. cap. vii. *to* & tollendum ex fide veterum librorum. & sic Barthius. N.

Qqqqq 3

HEIN-

- Laurens praeda ducis, tripodes, mensaeque Deorum,
 Cultaque nequidquam miseris simulacra Latinis.
 Cum Venus, emoti facie conterrita ponti,
 285 Talibus alloquitur regem maris: Hoc fatis irae
 Interea, genitor: fatis ad majora minarum.
 Cetera parce, precor, pelago: ne tollat acerba
 Hoc Karthago decus, nullo superabile bello
 Progenuisse caput, nostrosque in funera Poeni
 290 Aeneadas undis totoque eguisse profundo.
 Sic Venus: & tumidi confidunt gurgite fluctus;
 Obviaque adversis propellunt agmina castris.
 Dux vetus armorum, scitusque accendere corda
 Laudibus, ignifero mentes furiabat in iram
 295 Hortatu, decorisque urebat pectora flammis.
 Tu mihi Flamini portas rorantia caesi
 Ora ducis: nosco dextram. tu primus in ictus
 Ingentis Paulli ruis, ac defigis in ossa
 Mucronem. tibi pugnacis gestantur opima
 300 Marcelli: Gracchusque cadens tibi proluit enssem.

Ecce

HEINSIUS. In editione Romana principe, & Mediolanensi, operarum errore transpositis vocibus, editum *Florentis Capuae & gaza seposita*, pro *Capuae gaza & seposita*: neque aliter est in editione Martini Herbipolensis; quod in Basileensi Wolfii mutatum in *& gaza & seposita*, eamque lectionem perperam secuti sunt Colinaeus, D. Heinsius, Dauisqueus, & Cellarius. Veram lectionem hic Marfus & Junt. agnoverunt, quam etiam manu docta ad marginem editionis Romanae principis adscriptam vidi.

v. 290. *Totoque eguisse profundo* motoque praestiterit. ut apud Maronem i. Aen. vers. 135. *motus praestat componere fluctus*. N. HEINSIUS. Supra hoc libro vers. 284. *emoti facie conterrita ponti*. Ovid. iv. Metam. vers. 730.

conspexis scopulum, qui vertice summo
 Stansibus exstat aquis, operitur ab aequore moto
 Pariter moto aequore & motum mare, pro toto aequore & totum mare, emendat N. Heinsius in Valer. Flacc. lib. i. vers. 726. & lib. vii. vers. 542. Saepissime ita errasse librariorum supra notavi ad lib. i. vers. 205. Fortassis tamen hic nihil mutandum: emphasis enim videtur in voce *toto*, ut dicat, opus habuisse toto maris impetu ad opprimendum Hannibalem.

v. 292. *Obviaque adversis propellunt agmina castris* Bene *castra* pro classe, & pessime quidam malunt *transfris*. Virgil. v. Aeneid.

Primus at Aescanius, cursus ut lactus equestres
 Ducebat, sic acer equo turbata petivit
 Castra.

Servius *Castra*, naves, ut, nos *castra movemus*, id est, *classem*. Porro, qui attentius rem perpendet, non poterit a nobis dissentire, qui post hunc ver-

sum grandem lacunam in Silio agnoscimus. Post tempestatem statim velut in media pugna perorat Hannibal, Scipione contra prae fervore militum concionari non potente. BARTHIUS lib. xv. Advers. cap. vii. Videtur aliquid deesse. *castra* pro navibus poni monet Barthius, uti illa Maronis interpretatur Servius, nos *castra movemus*. & lib. v. sic *acer equo turbata petivit Castra*. Forte tamen tutius legi potest *transfris*, vel *rostris*. N. HEINSIUS. Omnino facio cum viris doctis, qui hic lacunam in Silio agnoscunt, in qua forsitan post sedatum mare Hannibalis in Africam adventum, tum ejus cum Scipione colloquium narravit. Lacunam vero non post hunc versum, ut Barthius fecit, sed ante eum statuendum credo: ut duces, postquam colloquium frustra esse viderint, quisque ad sua abiisse dicantur, ut milites ad pugnam accenderent, obviaque agmina adversis castris propulisse. Atque ita nec opus erit cum eodem Barthio *castra* exponere naves, seu classem, (quamvis forsitan ea vox nonnumquam hoc sensu occurrat) neque cum Illustrissimo Heinsio *transfris*, vel *rostris*, pro *castris*, conjicere.

v. 296. *Tu mihi Flamini &c.* Livius lib. xxx. cap. xxxi. *Poenus sedetum annorum in terra Italia res gestas, tot duces Romanos, tot exercitus occidit occisos, & sua cuique decora, ubi ad insignem alicujus pugnae memoria militem venerat, referebat*.

v. 300. *Gracchusque cadens tibi proluit enssem* Si vetusti codices accederent, mallet *perluuit enssem*. *perluere* enim majoris efficaciae esse, & notare penitus madefacere, *proluere* autem leviter aspergere, docuit Vir Celeberrimus Petrus Burmannus ad Petron. Satyr. cap. cxx. quo etiam loco librariorum cognata

- Ecce manus, quae te pulsantem, belliger Appi,
 Moenia sublimis Capuae de culmine muri
 Excelsa fusa moribundum propulit hasta.
 Ecce aliud fulmen dextrae, quo nobile nomen
 305 Fulvius excepit non unum pectore vulnus.
 Huc prima te siste acie, cui Consul in armis
 Crispinus cecidit. me tu comitare per hostes,
 Qui nobis (memini) ad Cannas laetissimus irae
 Servili fers ora ducis suffixa veruto.
 310 Cerno flagrantem oculos, vultumque timendum
 Non ipso minus ense tuum, fortissime Poenûm
 O juvenis: qualem vidi, cum flumine saevo
 Insignis Trebiae complexum ingentibus ulnis
 Mersisti fundo luctantem vana tribunum.
 315 At tu, qui gelidas Ticini primus ad undas
 Scipiadae patris tinxisti sanguine ferrum,
 Incepta exsequere, & nati mihi redde cruorem.
 Horrescamne ipsos, veniant ad proelia, Divos,
 Cum stetis prope me? vidi, certantia coelo
 320 Cum juga calcastis, summas volitare per Alpes.

Cum

gnata haec verba confudisse notat: de quo eorum
 errore supra vide ad lib. iv. vers. 548. *proluere* ta-
 men simili modo est apud Statium vii. Theb. vers.
 711.

— *jam sancia proluit ater*
Pectora permixtus sudore et sanguine torrens.

v. 303. *Moribundum propulit hasta*] *perculit* editio
 Gryphii. N. HEINSIUS. Vulgatum lectionem non
 damno, quam servant antiquiores editiones Ro-
 mana princeps, Parmensis, & Mediolanensis. Cum
 tamen libri scripti Oxoniensis & Puteaneus *proluit*
 praefertant, editiones autem Marfi, Juntina, &
 Aldina *perculit*, fortassis minima mutatione legen-
 dum est *perculit*, quemadmodum N. Heinsius in
 Gryphii, & ego in Nutii Antwerpici editione in-
 venimus. *percellere* autem est evertere, subvertere,
 affligere. Vide virum egregium J. Fr. Gronovium
 ad Livii lib. iii. cap. xxx. ubi voces *percellere* &
percellere culpa librorum saepe confundi docuit.

v. 307. *Me tu comitare*] *comitante* libri veteres
 tam editi quam scripti. N. HEINSIUS.

v. 308. *Laetissimus irae Servili fers ora ducis suffi-
 xa veruto*] *Tò Servili* proprium esse, nec sumen-
 dum ut vulgo, monuit vir maximus Justus Lipsius.
 D. HEINSIUS. Lipsius iv. Poliur. cap. iv. ubi
 pluribus de veruto agit, *laetissimus irae*, non *ire*,
 ut vulgo erat, legendum docuit, scribendum etiam
 esse *Servili*, id est, Servilii: non autem conjungi
 debere *Servili veruto*, quasi verutum genus teli ser-
 vilis foret.

v. 318. *Veniant si ad proelia, Divos*] *Tò si* abest ab
 Oxonio & priscis editionibus. & sane rectius vide-
 tur subintelligi. N. HEINSIUS. Vocula *si* abest

ab omnibus priscis ante Juntinam editionibus, in
 qua eam primus Nicander reposuit. Et sane re-
 ctius abest, ut votum Hannibalis sit, pugnam cum
 ipsis Diis exoptantis, quos tam fortibus militibus
 comitatus non timebat. Hannibalem autem ut nu-
 minum contemptorem omnes scriptores semper pro-
 ponunt. Vide supra ad lib. i. vers. 58.

v. 319. *Cum steteris prope me*] *Cum steteris turmae*
 Puteaneus: editio Parmensis *turma*, editio Marfi
Cum steteris turmae. *steteris* amplector; est enim ad plu-
 res sermo, ut ex sequentibus satis est manifestum.
 Forte *Cum steteris pro me*. N. HEINSIUS. Oxonien-
 sis etiam codex *Cum steteris turmae*, Romana prin-
 cept, Mediolanensis, & Martini Herbipolensis edi-
 tio *Cum steteris turma*. Fortasse haud male Illustris-
 simus Heinsius *Cum steteris pro me*. Sic Ovid. v. Fa-
 stor. vers. 135.

Stant quoque pro nobis, et praesunt moenibus urbis;
Et sunt praesentes, auxiliumque ferunt.

lib. i. Trist. eleg. ii. vers. 5.

Mulciber in Trojam, pro Troja stabat Apollo.
 Livius lib. ii. cap. xii. *Suberem matre virtute esse,*
si pro mea patria ista virtus staret. idem in fragmen-
 to lib. cxx. apud Senec. in Suaf. vii. *Magnis inte-*
rim ictus vulneribus, exilio, ruina partium, pro qui-
bus steterat, filiae morte. Phaedr. lib. v. fab. v.
 vers. 2.

Et pro judicio dum stant erroris sui.
 ad quem locum viri docti quaedam alia exempla
 hujus locutionis notarunt. Vulgata scriptura aucto-
 rem habet Nicandrum, qui ita in Juntina primus
 edidit.

v. 320. *Cum juga calcastis*] Puto *Dum juga calca-*
tis.

- Cum videam, quorum ferro manibusque capaces
 Arfere Argyripae campi, num segnior ibis
 Nunc mihi, qui primus torques in moenia telum
 Dardana, nec nostrae facilis concedere laudi?
 325 Te vero, te, te exstimulem, qui fulmina contra,
 Et nimbos, tonitrusque, ac summi numinis iras
 Cum starem, perferre ferox ac vana jubebas
 Nubila, & ante ducem Capitolia celsa petebas?
 Quid vos, quibus claro deletum est Marte Saguntum,
 330 Exhorter, quos nobilitant primordia belli?
 Ut meque & vobis dignum, defendite, quaeso,
 Praeteritas dextrae laudes. Divum ipse favore,
 Vincendoque senex patriam post trina labantem
 Lustra, & non vifos tam longa aetate penates,
 335 Ac natum, & fidae jam pridem conjugis ora,
 Confusus vobis, repeto. non altera restat
 Jam Libye; nec Dardaniis pugna altera restat.
 Certatus nobis hodie dominum accipit orbis.
 Hannibal haec: sed non patiens remorantia verba

Aufonius

sis. Cum enim, cum praecesserit proxime, ac subsequatur diversa significatione, orationem huc non-nihil reddit perplexam. In Puteaneo *Quas juga*. N. HEINSIUS.

v. 321. *Capaces Arfere Argyripae campi*] *capaces campi* sunt ingentes, qui magnam hominum multitudinem continere possunt. ita *capax ripa* apud Nafon. lib. III. Amor. eleg. VI. vers. 19.

*Tu potius, ripis effuse capacibus armis,
 (Sic aeternus eas) labere sine tuo.*

& IV. Metam. vers. 439.

*Mille capax aditus & apertas undique portas
 Urbs habet.*

Noster lib. XIII. vers. 760.

*Umbrarum huc agitur torrens, vestatque capaci
 Agmina mole Charon, & sufficit improba puppis.*

v. 324. *Nec nostrae facilis concedere laudi*] Alii *docilis*. N. HEINSIUS. *docilis*, pro *facilis*, etiam alium codicem habere testatur Dausquejus. quis vero sit, non addidit: ego sane in nullo inveni, nisi in commentariis Marfi, qui tamen in contextu *facilis* edidit.

v. 325. *Te vero, te, te exstimulem*] Puto *Ten' vero, tene exstimulem*. N. HEINSIUS.

v. 325. *Qui fulmina contra Et nimbos &c.*] Supra Silius testatur, ipsum Hannibalem id exercitui suo persuadere voluisse, lib. XII. vers. 627.

*Ambustis sed enim ductor Sidonius armis
 Sistebat socios, & caecum e nubibus ignem,
 Murmuraque a ventis misceri vana docebas.*

monuit hoc jam Dausquej. quem tamen paulo post docebas, pro jubebas, legentem non audio.

v. 327. *Perferre ferox ac vana jubebas Nubila*] *ceu vana Nubila* opinor, vel *haec vana*. N. HEIN-

SIUS.

v. 329. *Claro deleta est Marte Saguntus*] *deletum Saguntum* Puteaneus, Oxonius & Marfi editio cum Parmensi & Gryphiana: quod cur aspernemur? nam & Graecis scriptoribus *Σάγυρος* est: etiam Livio lib. XXI. cap. XV. *captum Saguntum*. Perperam aspirationem addunt in vulgatis Siliii exemplaribus. quod miror non suboluisse nasuto Interpreti. N. HEINSIUS. *delet*, *Saguntus* primum Wolfius Basileae edidit, quem paucae aliae editiones secutae sunt. Reliquae priores omnes cum Mstis legunt *deletum est Marte Saguntum*, quod optime revocavit Illustrissimus Heinsius. Pariter Liv. lib. XXI. cap. XVIII. *Ego autem non, privato publicone consilio Saguntum oppugnatum sit, quaerendum censeam; sed utrum jure an injuria*. Lucan. lib. III. 350.

Obfessum Poeno gessit quod Marte Saguntum. Straboni etiam lib. III. pag. m. 159. & 167. *Σάγυρος* vocatur. Vide Dausquejum supra ad lib. I. vers. 332. Recte etiam deleta aspiratione *Saguntum* scribendum docuit Heinsius. vide supra ad lib. I. vers. 271.

v. 333. *Labantem patriam*] Id est, infelici procliorum eventu debilitatam, nutantem, occasum minitantem, propemodum labantem. Vide supra ad lib. I. vers. 392.

v. 336. *Non altera restat Jam Libye; nec Dardaniis*] In prisca editionibus est,

— non altera restat

Jam Libyae, nec Dardaniis pugna altera restat. pro quo manu docta in margine editionis Romanae principis *Libye* emendatum erat.

v. 338. *Certatus nobis hodie dominum accipit orbis*] *Certatus*, ob quem certatur. Stat. I. Theb. *alternas*

que

- 340 Aufonius miles, quoties dux coeperat ora
Solvere ad affatus, signum pugnamque petebant.
Haec procul aëria speculantem nube sororem
Ut vidit Divûm genitor, maestosque sub acri
Obtutu vultus, sic ore effatus amico est:
- 345 Qui te mentis edunt morsus, da noscere, conjux:
Num Poeni casus ducis, & Karthaginis angit
Cura tuae? sed enim reputa tecum ipsa furores
Sidonios. gentem contra & fatalia regna
Teucrorum quis erit, quaeso, germana, rebeli
- 350 Fractis foederibus populo modus? ipsa malorum
Non plus Karthago tulit, exhaustique laboris,
Quam pro Cadmêa tu exercita gente tulisti.
Turbasti maria ac terras, juvenemque ferocem
Immisti Latib, tremuerunt moenia Romae,
- 355 Perque his octonos primus fuit Hannibal annos
Humani generis. tempus componere gentem.
Ad finem ventum: & claudenda est janua belli.
Tum supplex Juno, Neque ego, mutare laborans,

Quis

que regna profanis Decertata odiis. BARTHIUS lib. xxi. Advers. cap. viii. Similium ingentem numerum collegit Vossius de Analog. cap. xiii. Paria autem Hannibali verba Livius dedit lib. xxx. cap. xxxii. Roma, an Karthago jura gentibus darent, ante crastinam noctem scituros: neque enim Africam aut Italiam, sed orbem terrarum, victoriae praemium fore.

v. 340. Quoties dux coeperat ora Solvere] Clara est emendatio,

quoties dux coeperat ora
Solvere ad affatus, signum pugnamque petebat.

Tanta alacritas erat exercitus Scipionis. BARTHIUS lib. x. Advers. cap. xiii. quoties dux coeperat scribendum; & sic Barthius cum Interprete. malo etiam ad affatus, quam effatus. & sic Oxonius codex. N. HEINSIUS. affatus etiam Cellario placuit.

v. 341. Signum pugnamque petebat] Scripti Oxoniensis & Puteaneus signum pugnamque petebant. milles petebant, pro milites, ut apud Nason. i. Fastor. vers. 516.

Juraque ab hac terra cetera terra petent.

Ita N. Heinsius in optimo codice invenit, id est, ceterae terrae, vulgo erat cetera terra petet. Et ita passim poëtae.

v. 342. Haec procul aëria spectantem nube sororem] speculantem, ni fallor. confirmat Oxonius. vide ad lib. xiii. vers. 163. mox subacri obtutu unica voce videtur scribendum. N. HEINSIUS. Haud male speculantem N. Heinsius ex Oxonio. Vide supra ad lib. vii. vers. 123.

v. 344. Ore effatus amico est] affatus corrigo hic iterum. N. HEINSIUS.

v. 345. Qui te mentis edunt morsus] Scribo,

Qui te mentis edant morsus, da noscere, conjux. N. HEINSIUS.

v. 346. Nam Poeni casus ducis] Scribo Num Poeni casus ducis. & ita Gryphius. N. HEINSIUS. Nam Poeni sola Daufqueji editio, sed sine dubio operarum errore; omnes enim reliquae Num.

v. 352. Quam pro Cadmêa tu exercita gente tulisti] tuleris tu exercita gente Puteaneus. editio Parmensis,

Quam pro Cadmêa ipsa tulisti exercita gente.

Oxonius,

Quam pro Cadmêa tulisti exercita gente.

Opinor,

Quam pro Cadmêa tolerasti exercita gente.

N. HEINSIUS. Eam, quae nunc vulgo exstat lectio, in Marfi editione primum inveni: priores enim, quas vidi & consului, omnes cum Parmensi faciunt. Sed, cum vix ferri posse videatur & tulisti, & tuleris, quod praecedenti versu fuerit tulit, malim cum viro Illustrissimo legere,

Quam pro Cadmêa tolerasti exercita gente.

v. 357. Et claudenda est janua belli] Puto occludenda est. N. HEINSIUS.

v. 358. Neque ego, mutare laborans, Quis est fixa dies] Producit posteriorem in ego praeter exemplum antiquitatis. Forte neque ego immutare, vel haec mutare. N. HEINSIUS. Quam proxime ad N. Heinsii conjecturam in Puteaneo est hoc mutare. Verum tamen non puto, Silium praeter exemplum antiquitatis ultimam in ego produxisse. ita enim etiam Prop. lib. i. eleg. viii. vers. 31.

illi carus ego, per me carissima Romae.

& lib. iv. eleg. ii. vers. 3.

Tuscus ego; Tuscis orior, nec poenitet.

RRrr

de

- Quis est fixa dies, pendenti nube refedi:
 360 Nec revocare acies, bellumque extendere quaero:
 Quae donare potes, quoniam mihi gratia languet,
 Et cecidit jam primus amor, nil fila fororum
 Adversus posco. vertat terga Hannibal hosti,
 Ut placet, & cineres Trojae Karthagine regnent.
 365 Illud te gemini per mutua pignora amoris
 Et foror & conjux oro, tranare pericla
 Magnanimum patiare ducem, vitamque remittas,
 Neve sinas captum Ausonias perferre catenas.
 Stent etiam contusa malis mea moenia, fracto
 370 Nomine Sidonio, & nostro servantur honori.
 Sic Juno, & contra breviter sic Jupiter orsus.
 Do spatium muris (ut vis) Karthaginis altae.
 Stent lacrimis precibusque tuis. sed percipe, conjux,
 Quatenus indulgisse vacet. non longa supersunt
 375 Fata urbi, venietque pari sub nomine ductor,
 Qui nunc servatas evertat funditus arces.
 Aethereas quoque (uti poscis) trahat Hannibal auras,
 Ereptus pugnae. miscere hic sidera ponto,
 Et terras implere volet redeuntibus armis.

Novi

de priori loco nulla est controversia. posteriori quidam edunt & *Tusis*, vel & *Tusis*: sed utramque voculam a plerisque libris abesse docuit cultissimus Broekhusius. Multa alia poetarum, etiam optimi aevi, loca tam in caesura, quam extra eam, quibus Silii licentia, si qua est, novitatis absolvitur, videri possunt apud Vossium 1. de Art. Gramm. cap. xxvii.

v. 359. *Pendenti nube refedi*] Ineptum epitheton est in his verbis Junonis. ineptum, inquam, quasi nova res sit, nubem *pendere*, aut Junonem in *pendenti* sedere. Latet vero aliud. Audaculus aliquando sim, & rescribam, *Poenno duce nube refedi*. Nam de Hannibalis exercitu jam certabatur. Non pertendam tamen, cui notum videlicet Silii ingenium, non admodum acutum, quod & alibi illustravi exactius. BARTHIUS lib. x. Advers. cap. xiiii. *Poenno duce nube refedi* Barthius audacissime. *pendenti in nube* editio Parmensis. N. HEINSIUS. *pendenti in nube* etiam Romana princeps & Mediolanensis editio. versu sequenti Oxon. codex *bellumve extendere*, pro *bellumque*.

v. 363. *Adversus posco*] Forte *Aut suscos*. N. HEINSIUS.

v. 364. *Ut placet, & cineres Latii Karthagine regnent*] Quomodo *cineres*? an quia velut ex cinere Romam Scipio refoverat? Tamen absurdum hoc est. Fortasse nimium Romanorum studium Jovi approbarit, ut scriptum Silio,

Ut placet, & curae est, Latii Karthagine regnent. Nihil pertendo. Satis habeo, quod placet, ponere

in medium. BARTHIUS lib. x. Advers. cap. xiiii. *cineres Trojae* longe elegantius in Puteaneo & editione Marfi. Vidit aliquid corruptum esse hujus loci Barthius, qui proinde tentabat infelici successu,

Ut placet, & curae est, Latii Karthagine regnent. Vulgatam lectionem adversus Marsum perperam tuetur Interpres. N. HEINSIUS. Optime Marsum *cineres Trojae* legit, quamvis jam priores editiones Romana princeps & Mediolanensis *cineres Latii* habeant, quod perperam probavit Dausquejus, exponens „Scipionem duorum cineres, in quorum „ultionem armis accinctus Africanus eam oram „debellavit, & regnare potuit, si fata tulissent: „certe ejus virtute Africae domina Roma facta est. Omnino *cineres Trojae* scribendum, ut N. Heinsius jam vidit. Pari errore apud Nason. iiii. Amor. eleg. vi. vers. 65. *Trojana propago*, & iiii. Fastor. vers. 9. *Trojana sacerdos* librorum errore in *Romana propago* & *Romana sacerdos* abierant. Vide ad ea loca Virum Illustrissimum.

v. 367. *Vitamque remittas*] *vitamque* Puteaneus cum editione Parmensi. N. HEINSIUS. *vitamque* etiam Oxoniensis codex cum editionibus Romana principe, Mediolanensi & Marfi Veneta priori; quod primum in ejus Veneta posteriori in *vitamque remittas* mutatum est, & inde postea omnibus aliis editionibus adhaesit. *vitam remittas* autem erit concedas, relinquo vitam, permittas, ut vivat. Plura de hoc usu ejus verbi videri possunt apud Eruditissimum Gothofr. ad l. 3. Cod. Theodosi, de divers. rescript.

- 380 Novi feta viri bello praecordia: sed lex
Muneris haec esto nostri: Saturnia regna
Ne posthac videat, repetat neve amplius umquam
Aufoniam. nunc instanti raptum avehe leto:
Ne, si miscebit latis fera proelia campis,
385 Romulei nequeas juvenis subducere dextrae.
Dum statuit fata omnipotens urbiue ducique,
Invadunt acies pugnam, & clamore laceffunt
Sidera. non alio graviore tempore vidit
Aut populos tellus, aut, qui patria arma moverent,
390 Majores certare duces. discriminis alta
In medio merces, quidquid tegit undique coelum.
Ibat Agenoreus praefulgens ductor in ostro,
Excelsumque caput penna nutante levabat
Crista rubens. faevus magno de nomine terror
395 Praecedit, Latioque micat bene cognitus ensis.
At contra ardenti radiabat Scipio cocco,
Terribilem ostentans clipeum, quo patris & una
Caclarat patrui spirantes proelia dira
Effigies: flammam ingentem frons alta vomebat.
400 Sub tanta cunctis vi telorumque virumque,

In

rescript. & virum Maximum J. Fr. Gronov. iv. Ob-
serv. cap. 11.

v. 371. *Sic Juno, & breviter contra sic Jupiter or-
sus*] Puteaneus codex *e contra breviter sic Jupiter or-
sus*: Oxon. *e contra breviter*. Fortassis legendum,
at contra breviter sic Jupiter orsus. Vide N. Hein-
sium supra ad lib. 111. vers. 570.

v. 373. *Sed percipe, conjux*] *praecipe* primae editio-
nes, hoc est, prius percipe. N. HEINSIUS. *prae-
cipe* editio Romana princeps, Marfi, & Martini
Herbipolenfis: Mediolanensis autem habet *percipe*.
praecipe Illustrissimus Heinsius exponit prius *perci-
pe*, de quo verbo plura notavit ad Valer. Flacc.
1v. vers. 751. & ego supra ad Silii lib. xv. vers. 659.

v. 380. *Novi feta viri belli praecordia*] bello Putea-
neus & Oxonius, quod praestat, ne duo casus se-
cundi concurrant. Haec pluribus illustramus lib. x.
vers. 14. N. HEINSIUS. Supra lib. xiii. 592.

*Non ipsa Alekto nec feta furore Megaera
Audet adire seram.*

infra vers. 448. *feta veneno serpens*. Virgil. 1. Aen.
vers. 51.

*Nimborum in patriam, loca feta furentibus Au-
stris,
Aeoliam venit.*

lib. 11. vers. 237. *scandit fatalis machina muros Feta
armis*.

v. 382. *Ne posthac videat*] *post haec* codices Oxo-
nienfis & Puteaneus.

v. 387. *Invadunt acies pugnam*] *acres*, ni fallor,
vel, quod malim, *alacres*. N. HEINSIUS. *Cauf-*

sam non video, cur vulgata scriptura absque vete-
rum librorum auctoritate loco movenda sit.

v. 387. *Clamore laceffunt Sidera*] Teste Livio lib.
xxx. cap. xxxiii. *ineunte pugna, tubae cornuaque
ab Romanis cecinerunt, tantusque clamor ortus, ut e-
lephantis in suos, sinistro maxime cornu, verterentur,
Mauros ac Numidas*.

v. 389. *Aut qui paria arma moverent*] *patria*
Gryph. N. HEINSIUS. Ita & codex Oxonienfis
& Puteaneus cum priscis editionibus, pro quo pri-
mus Marfus *paria* edidit.

v. 392. *Praefulgens ductor in ostro*] Silius Hanni-
balem in ostro, Scipionem in cocco fingit: nimi-
rum, purpura genus est, ejusque species tum *ἀλ-
πίφρυγοι* seu ostrum, ex ostreo seu sanie muricis; tum
κόκκινος seu coccum, ex grano ilicis humilis. Vide
Scalig. Epist. xi. De cocco plura videantur apud
Salmast. ad Solin. pag. 190. & seq.

v. 397. *Quo patris & una Caclarat patrui spirantes
proelia dira Effigies*] Gestabant enim milites olim,
praesertim primani, expressam confanguineorum
aut amicorum in clipeis effigiem. Sic infelix ille
Morreus apud Nonnum uxorem in scuto gestabat,
cujus caput amputabat Chalconede. ita enim ac-
cipiendus locus ille, [lib. xxxiv. vers. 289.]

*Καὶ λίθῳ ἀνέδωκεν πύφρον μὲν ὀξὺ ποίχῳ
Ἄσπιδῳ ἀπὸν ἀράξῃ, ὅππῃ χερσὶ λαντῶ ἰκάνῃ
Χειρὸς ἴσῃς ἰσθῶν ἔχῃ διπλῆς ψυδῆμονι μοσφῶν.*

D. HEINSIUS. Quaedam supra dixi ad lib. viii.
vers. 386.

400. *Vi telorumque virumque*] Probanda videtur
Rrrrr 2 scripta

In ducibus stabat spes & victoria solis.

Quin etiam, favor ut subigit plerisque metusve,
Scipio si Libycis esset generatus in oris,
Sceptra ad Agenoreos credunt ventura nepotes.

- 405 Hannibal Aulonia genitus si sede fuisset,
Haud dubitant terras Itala in ditione futuras.
Contremuere aurae, rapido vibrantibus hastis
Turbine, & horrificam traxere per aethera nubem.
Inde ensis, propiorque acies, & comminus ora
410 Admota, ac dira flagrantia lumina flamma.
Sternitur in medium contemtrix turba pericli,
Quae primis se praecipitem tulit obvia telis,
Gentilemque bibit tellus invita cruorem.

Fervidus

scripta lectio, *virorumque*. vulgo *virumque* minus bene, & minori spiritu. BARTHIUS lib. x. Advers. cap. xiii. *virorumque* Barthius ex Oxonio. quomodo & Parmensis editio. huiusmodi versuum plenus est Maro. N. HEINSIUS. *virorumque* etiam Romana princeps & Veneta Marfi prior. Vide supra ad lib. xii. vers. 633.

v. 402. *Quin etiam, subigit favor ut plerumque metusve*] Scribe ex MS. *plerumque*. BARTHIUS lib. x. Advers. cap. xiii. In Puteaneo,

Quin etiam, favor ut subigit plerisque metusve. concinnius. *plerisque* ex Oxonio etiam Barthius probavit. N. HEINSIUS. Excerpta etiam Oxoniensis codicis, quae penes me sunt,

Quin etiam, favor ut subigit plerisque metusve.
v. 403. *Scipio si Libycis esset &c.*] Paria de Fabiis Silius supra lib. vii. vers. 35:

— *Tyrinthia gens est:*

*Quam si fata suis generassent, Hannibal, oris,
Terrarum imperium Karthaginis arce videres.*

v. 404. *Sceptra ad Agenoreos essent ventura nepotes*] MS. *credunt*. optime. videtur vulgaris lectio esse corrupta. BARTHIUS lib. x. Advers. cap. xiii. Mendum hic latere quis non videt? pro *essent*, legebam olim minima mutatione *ensem ventura*. nunc, cum in Puteaneo *credunt* invenerim, id ut amplectamur, tutius videtur. neque aliter ex Oxonio Barthius. confirmat & Parmensis editio. N. HEINSIUS.

v. 413. *Gentilemque bibit tellus invisita cruorem*] Immo *tellus invisita*. atque ita meus parens. Interpret antiquum obtinet, qui intempestive obloquatur. *videt*, pro *bibit*. praeae editiones cum Puteaneo. N. HEINSIUS. Romana princeps etiam & Mediolanensis editio *videt*, Oxoniensis codex *videt*. Sed male. tellus enim *cruorem bibere* dicitur, cum sanguine madescit. supra lib. xvi. vers. 216.

*Usque bibant Tyrium bis quinos saeva per annos
Sikana nunc tellus, nunc litora Hibera, cruorem,
Cui nescire licet?*

Senec. in Agamemn. vers. 700.

Bibere iunuli sanguinem atque arae menim.

ita & *prata bibere* dicuntur, quae aqua irrigantur. Virgil. ecl. iii. vers. ult.

Claudite jam rivos, pueri, sat prata biberunt. ubi videatur Lud. de la Cérda. hinc & *bibula harena* apud eundem i. Georg. vers. 114.

Collectum humorem bibula deducit harena. similiter *hasta cruorem bibit*, cum sanguine tingitur. Silius lib. vi. vers. 290.

*Haec tunc hasta, decus nobis pretiumque secundi
Vulneris, a vestro, Serrane, tributa parente,
Princeps quae sacro bibit e serpente cruorem.* lib. xv. vers. 632.

— *jam tela bibunt praemissa cruorem.* Deinde omnino praefero cum illustrissimo Heinio *tellus invisita*, quod, ita eo iubente, in contextum recepi: timide tamen, quoniam vetusti libri non adducunt. Voces autem *invisus* & *invisus* saepenumero a librariis perperam inter se commutantur. vide Grönov. ad Senec. Herc. Furent. vers. 988. & N. Heinsum ad Claudian. i. in Rufin. vers. 168. Pessime hic se dedit Dausquejus, qui vulgatam lectionem *tellus invisita* defendit, quod suae spontis non sit, ut hoc recuset. Debuisset is, quem Barthius alibi longe poetis enarrandis praecellentem dicit, non ignorasse, poetas rebus inanimatis, ut telluri, igni, ensi, similibusque saepe figurate voluntatem tribuere. Ita Silius lib. xvi. vers. 616.

— *vult Itala tellus*

Ductoris saevi, vult tandem, haurire cruorem. Ovid. epist. xiv. Heroïd. vers. 26.

Dantur in invitos impia tura focos. Seneca in Thyeste vers. 767.

— *impositas dapes*

*Transluit ignis, inque strepidentes focos
Bis ter regibus, et pati jussus moram,
Invitus ardet.*

& vers. 565:

Cum manum invitus sequeretur ensis. Eadem fictione etiam loca *conscia* dicuntur earum rerum, quae in iis fiunt, cum proprie rebus inanimatis non magis *scientia*, quam *voluntas*, tribui possit. Vide supra ad lib. i. vers. 399.

v. 414.

- Fervidus ingenii Masinissa, & fervidus aevi,
 415 In primas Macetum turmas immania membra
 Infert, & jaculo circumvolat alite campum.
 Caerulus haud aliter, cum dimicat, incola Thules
 Agmina falcifero circumvenit arta covinno.
 Graja phalanx patrio densarat more catervas,
 420 Innexisque adstat nulli penetrabilis hastis.
 Immemor has pacti post foedus in arma Philippus
 Miserat, & quassam refovebat Agenoris urbem.
 Rarefcit multo laxatus vulnere miles,
 Atque aperit patulas prostrato corpore late
 425 Inter tela vias. irrumpit mole ruinae
 Ausonius globus, & perjuria Graja resignat.

Archemorum

v. 414. *Masinissa*] Hanc scribendi rationem probat hoc loco Daufquejus, qui etiam videndus in Orthogr. part. 2. hac voce. Sed *Masinissa* praestare supra dixi ad lib. xvi. vers. 117.

v. 415. *In primas Macedum turmas*] *Macetum* editio Marfi. probe, ut alibi jam dictum. N. HEINSIUS. Ita & Romana princeps, Mediolanensis, & Martini Herbipolensis editio, quod Nicander in Juntina in *Macedum* mutavit. vide infra vers. 638.

v. 416. *Jaculo circumvolat alite campum*] *campos Puteaneus*.

417. *Caerulus haud aliter, cum dimicat, incola Thules*] Per *Thulen*, de qua insula omnia vulgarissima sunt, puto Silium intellexisse Britanniam, ut Daufquejus jam docuit. Nam & Britanni *caerulei* vocantur apud Martial. lib. xi. epigr. LIV.

Claudia caeruleis cum sit Rufina Britannis

Edita, cur Latiae pectora gentis habet?

& apud Propert. lib. ii. eleg. xiv. vers. 25.

Nunc etiam infectos demens imitare Britannos,

Ludis & externo tincta nitore caput.

An, si caeruleo quaedam sua tempora fuco

Tinxerit, idcirco caerulea forma bona est?

Ut natura dedit, sic omnis recta figura.

Turpis Romano Belgicus ore color.

Errat autem Marfus ad hunc locum, qui *Caerulus* exponit maris caerulei incola, cum Britannos se fuco caeruleo tinxisse ex Caesare constet v. de bell. Gall. cap. xiv. Omnes se Britanni vitro insciant, quod caeruleum efficit colorem. unde caeruleos dictos esse verosimilius videtur. De herba autem vitro vide Interpretes ad d. loc. Caesaris, Isaac. Pontan. in Aufar. Glossar. prisco-Gall. voce *Glassus*, & Salmast. ad Solin. pag. 180.

v. 418. *Agmina falcifero circumvenit arta covinno*] Puteani codex cum editione Romana principe & Mediolanensi *comino*, Oxoniensis *camino*, Parmensis editio *covinno*: quam orthographiam sequuntur etiam plures libri scripti apud Lucan. lib. i. vers. 426. & hoc loco in contextum recipi voluit Illustrissimus Heinsius. *covinno* autem proprius erat currus Belga-

rum, a quibus accepere Britanni a Belgis orti. de eo plura vide apud Pontan. in Glossar. prisco-Gall. hac voce, Scheffer. de re vehicul. lib. ii. cap. xxii. Du Cange in Gloss. mediae Latinitatis, alioque.

v. 420. *Innexisque adstat nulli penetrabilis hastis*] *Invisis nulli adstabat* Puteaneus. latet mendum, nisi *Innexisque* legamus cum Daufquejo, quae conjectura admodum est probabilis. N. HEINSIUS. Oxoniensis codex *Invisisque adstabat*, Romana princeps editio *Invisisque adstat*, Mediolanensis *Inmixsisque adstat*. Verosimillima est Daufqueji conjectura *Innexisque adstat*, nisi ex vestigiis Mediolanensis editionis malis *Inmixtisque adstat*. Praecipuum enim phalangis Macedonicae robur positum erat in hastatis; hi enim, ordinibus aliorum militum, rem telis gerentium, immixti, hastas praelongas obiciendo suos ab impetu adversariorum immunes praestabant. Livius lib. xxxi. cap. xxxix. *Erant pleraque silvestria circa, incommodo phalangi maxime Macedonum; quae, nisi ubi praelongis hastis velut vallum ante clipeos obiecti, (quod ut fiat, libero campo opus est) nullius admodum usus est.* lib. xxxii. cap. xvii. *Ubi conferti hastas ingentis longitudinis prae se Macedones obicissent, velut in constructam densitate clipeorum testudinem, Romani, pilis immixtis, cum strinxissent gladios, neque congredi propius, neque praecidere hastas poterant; & si quam incidissent, aut praefregissent, hostile fragmento ipso acuto inter spicula integrarum hastarum velut vallum explebat.* alia vide apud eundem Livium lib. xxxiii. cap. viii. lib. xlii. cap. xli. atque alios passim.

v. 421. *Immemor has pacti*] *hos* praestiterit. *Mox multo laxatus funere miles* rectius videtur fore, quam *vulnere*. N. HEINSIUS. *To* has commode ad catervas referri potest, ut non opus sit *hos* rescribere. Deinde malo cum N. Heinso *multo laxatus funere*, pro *vulnere*; quas voces scriptores librarii non raro inter se commutarunt. Vide supra ad lib. i. vers. 399.

v. 425. *Mole ruinae.*] Vir Celeberrimus Petrus Burmannus legere hoc loco malebat *more ruinae*, ut solet ruina.

- Archemorum Rullus, Teucrum Norbanus, & ambo
Mantua labenti genetrix dimiserat aevo.
Obtruncat Samium bellacis dextra Caleni.
- 430 At Clytium Selius, Pellaeum & vana tumentem
Ad nomen patriae Clytium, sed gloria Pellae
Haud valuit misero defendere Daunia tela.
Saevior his Latios vastabat Bruttia signa
Laelius increpitans: Adeone Oenotria tellus
- 435 Detestanda fuit, quam per maria aspera, perque
Infanos Tyrio fugeretur remige fluctus?
Sed fugisse satis fuerit. Latione cruore
Insuper externas petitis perfundere terras?
Haec dicens Silarum, meditantem in proelia, telo
- 440 Praevenit. hasta volans imo sub gutture fedit,
Et vitae vocisque vias simul incita clausit.

Virgilio

v. 427. *Archemorum Rutulus*] In editione Marfi & Gryphii *Ruilus*. Scribendum *Rullus*, quod nomen Romanum, uti & *Norbanus*, & *Calenus*, & *Selius*. N. HEINSIUS.

v. 127. *Et ambos*] Oxon. codex *ambo*, & recte. est enim antiquus accusativus, quo usi sunt Virgilius, alique. Sic ecl. vi. vers. 18.

— *nam saepe senex spe carminis ambo*

Luferat.

ubi notat Servius, *Ambo*] *Vetuste, ut alibi, Verum ubi ductores acie revocaveris ambo: cum hodie sub eadem significatione ambos & duos dicamus.* Idem XII. Aen. vers. 341.

Jamque neci Sthenelumque dedit, Thamirimque, Pholumque,

Hunc congressus, & hunc; illum eminus: eminus ambo Imbrassidas, Glaucum atque Laden.

ubi iterum Servius, *Antiquo more Ambo.* Terentius, *Ambo oportune vos volo: sicut superius dictum est: cum hodie ambos dicamus.* Atque ita est in Mito satis bonae notae apud Censor. de die Natali cap. xviii. *Annos civiles sic statuerunt, ut interkalando facerent alternos XII. mensium, alternos XIII. utrumque annum separatim versentem; junctos ambo annum magnum.* vulgo editur *junctos ambos.* Et ita Silius supra libr. iv. vers. 175.

Cryxus Picentem Laurumque, nec eminus ambo. ubi male Barthius *ambos* rescribere volebat, monente Illustrissimo Heinsio. Plura habet ὁ πάλιν Gronov. ad Livii lib. viii. cap. iii. & lib. xxxv. cap. xxi.

v. 428. *Mantua labenti genetrix dimiserat aevo*] Quid sibi vult *labentis aevo*? in Puteaneo *bibentis*. Forte *flaventi arvo*, ob segetes. sic *flaventia culta Galaesi* apud Maronem, & *flavescente campus arista* eidem dicitur. Claudian. lib. ii. rapt. Proserp.

Dum meus humeflat flaventes Lucifer agros

Iterum Maro Georg. i. vers. 316.

Saepe ego cum flavis messorum induceret arvis Agricola,

hinc & *flava Ceres*, quod maturis spicis esset redimita, poetis dicitur. *flava* etiam *rura* habes apud Claud. libro i. in Eutropium. Catullus Nuptiis Pelei,

Namque, velut densas prosteruens messor aristas, Sole sub ardenti flaventia demetit arva.

Avienus in Phaenomenis, *curvas in flava novalia falces Exercere dies.* N. HEINSIUS. *bibentis arvo* etiam Oxon. codex. *labenti aevo* Marfus exponit in senectâ. Sed hujus locutionis exempla requiro. Donec quid verosimilius occurrat, malim legere cum N. Heinsio *flaventi arvo*. Claudian. in vi. Consul. Honor. vers. 388.

— *jam flavescencia centum*

Messibus aestivas detondent Gargara falces.

Tertull. de Pallio cap. ii. *Sic & terram, si recenscas temporatim vestiri amantem, prope sis eandem negare, memor viridem, cum conspicias flavam, mox visurus & canam.*

v. 433. *Saevior his Latios vastabat Bruttia signa*] *Latio* editio Marfi. *late* opinor. & sic parenti meo placuisse video. Interpretes faceffat. N. HEINSIUS. *Vulgatam lectionem non damno.* Placet tamen imprimis Heinsii conjectura *late vastabat*, nam *Latio cruore* mox tenuo sequitur. Supra libr. i. vers. 125.

Aetolos late consterni milite campos.

lib. ii. vers. 61.

Battiadas late imperio sceptrisque regebat.

voces *latus* autem & *Latinus* culpa librariorum in Mistis saepe commutantur. Supra lib. viii. vers. 8. pro *Latium sperare cruorem*, male codex Oxon. praefert *latum cruorem*. Vide alia exempla apud Grotium ad German. Arat. Phaenom. pag. 3. N. Heinsium ad Siliu lib. x. vers. 363. lib. xi. vers. 555. lib. xii. vers. 412. ad Nafon. i. Metam. vers. 560. ad ii. Fastor. 555. & v. Fastor. vers. 241.

v. 439. *Silarum, meditantem in proelia, telo Praevenit*] Ita omnes scripti atque excusi codices. *mediari in proelia* tamen in supervacuum habet. Hieronym. epist. ad Sabinianum, *Deinde curris ad pastorum locum,*

cum,

Virgilio Caudinus, acerbo Sarris Amano
Sternitur. accendunt iras vultusque virorum,
Armorumque habitus noti, & vox consona linguae.

- 445 Quos ubi nudantes conspexit Hamilcare cretus
Terga fugae, State, ac nostram ne prodite gentem,
Vociferans subit, & convertit proelia dextra.
Qualis in aestiferis Garamantum feta veneno
Attollit campis ferventi pastus harena
450 Colla Paraethonius serpens, lateque per auras
Undantem torquet perfundens nubila tabem.
Continuo infesta portantem cuspide vulnus
Impedit antevolans Herium: cui nobile nomen
Marrucina domus, clarumque Teate ferebat.
455 Atque illi magnum nitenti, & laudibus hostis
Arrecto, capuli ad finem manus incita fodit.

Quaerebatque

cum, & Angelorum strepitu desuper concinente, in eadem verba testaris. Exempla alia ad Appulejum. BARTHIUS lib. xxi. Advers. cap. viii. meditantem in proelia doctissimus Dausquejus exponit exercentem proelia. Sed meditari proelia vel in proelia non est exercere proelia, sed componere se ad pugnam. supra lib. v. vers. 315.

Es sparsa pugnas meditantem spectat harena.
lib. xii. vers. 711.

Intenditque arcum & pugnas meditatur Apollo.
Horat. lib. iii. od. xxi. vers. 6.

Quem per exactos ego laetus annos
Veris, obliquum meditantis ictum,
Sanguine donem.

Pro Haec dicens autem codex Putean. Hoc dicens.

v. 442. Acerbo Sarris Amano Sternitur] Satis editio Marfi: Puteaneus Sanus. opinor Sarnus. a fluvio Italiae deductum nomen. quod Silio sollemne alias demonstravimus. Sarris in Parmensi & Gryphio. N. HEINSIUS.

v. 445. Quos ubi nudantes conspexit Hamilcare cretus Terga fugae] Scribendum omnino, vel obniten- tibus membranarum, nudantes Terga fugae. a Marone mutuatus est loquendi modum, qui Aeneid. v. vers. 586.

Es nunc terga fuga nudant, nunc spicula ver- tunt

Insensu.

Vide, quae annotamus lib. i. vers. 306. Interpres cum veram scripturam manibus teneret, eam nihilominus elabi passus est, dum sibi non constat. Certe in codice Oxonio, & editione Parmensi, & Gryphiana nudantes, non mutantes. praeterea fuga, pro fugae, scripti cum primis editionibus. & sic in Virgilio. N. HEINSIUS. Optime nudantes terga vir Illustrissimus, qui etiam consulendus in notis ad Claudiani bell. Gildon. vers. 281. facile autem vitio dictantis nudantes in nutantes abire potest, ob vicinum literarum d & t sonum. nutantes autem omnes

priscae editiones, pro quo pejus Wolfius in Basi- leensi mutantes edidit. fuga deinde Romana prin- cepts & Mediolan. editio, quod primus Marfus in fugae mutavit, quem reliqui secuti sunt. in Virgi- lio eadem lectionis varietas observatur, ita tamen, ut Pierius rō fugae praeferat.

v. 448. Qualis in aestiferis Garamantum &c.] Su- pra lib. xii. vers. 6.

— cum condita bruma,
Dum Rhiphaea rigent Aquilonis flamina, tan- dem

Evolvitur serpens arcana membra cubili,
Et splendente die novus emicat, atque cornuscum
Fert caput, & sanie sublati faucibus efflat.

ubi plura vide.

v. 453. Impedit antevolans Herium] Male sollici- tat id nomen Interpres, quod in inscriptionibus antiquis occurrit. Pro Impedit possis Impetis. N. HEINSIUS. Perperam Oxoniensis codex Herum habet, pro Herium, quod recte tuetur Illustrissimus Heinſius contra Dausquejum, qui Hirium malebat. Non male autem Heinſius etiam Impetis, pro Im- pedit, legebat. ut idem sit dictantis error, quo su- pra nudare in nutare corruerunt.

v. 455. Atque illi magnum nitenti &c.] Manca sensu haec sunt. Nihil enim est, quod illi fodisse dicatur. Scribe, Ilia huic magnum nitenti. Qui enim nititur, ilia tendit, ut faciliora sint fodienti. sic lib. v. subsidens ilia nisu Conantis suspensa fodit. Potest & scribi, Ilia quoi magnum. &c. quod propius lite- ris. BARTHIUS lib. x. Advers. cap. xiii. Locus hic mendosus est; non enim addit, quam partem corporis foderit. Scribendum omnino, Iliaque huic magnum nitenti fodit. lib. v. subsidens ilia nisu Conantis suspensa fodit. Vidit ex parte veram lectionem Barthius, refingens, Ilia huic magnum nitenti. N. HEINSIUS.

v. 456. Manus incita fodit] Post haec videtur ver- sus unus atque alter excidisse. N. HEINSIUS.

v. 459.

- Quaerebatque miser morienti lumine fratrem,
Cum juvenis subit, &, leto stimulatus acerbo,
Pleminius saevum mucronem ante ora coruscet,
460 Ac fratrem magno minitans clamore reposcit.
Huic proles Barcae: Germanum reddere vero
Si placet, haud renuo. maneant modo foedera nostra,
Hasdrubalem revocare umbris. egone aspera ponam
Umquam in Romanos odia? aut mansuescere corda
465 Nostra sinam? parcamque viro, quem terra creavit
Itala? tum manes inimica sede repellat
Aeterna, socioque abigat me frater Averno.
Sic ait, & clipei propulsum pondere toto,
Lubrica qua tellus lapsantis sanguine fratris
470 Fallebat nifus, prosternit, & occupat ense.
Extendit labens palmas, Heriumque jacentem
Amplexus, juncta lenivit morte dolorem.
Tum Libys invadit mixtae certamina turbae,
Convertitque ruens per longum hostilia terga:
475 Ut cum fulminibus permixta tonitrua mundum
Terrificant, summique labat domus alta parentis,
Omne hominum in terris trepidat genus: ipsaque ob ora
Lux atrox micat, & praesens astare viritum
Creditor intento perculsis Jupiter igne.

v. 459. *Pleminius*] Frustra libri scripti & priscae editiones nunc *Fleminius*, nunc *Flamminius*, nunc *Flaminus* legunt. Nota enim est apud Romanos gens *Pleminia*, etiam circa tempora belli Punici secundi; ex qua Q. *Pleminius* praeturae gessit, qui postea Pro praetore omni crudelitatis & saevitiae genere *Locrenses* exagitavit. Multa ejus apud *Livium* mentio est lib. xxix. & alios.

v. 461. *Germanum reddere vero Si placet, haud renuo*] v. vero suspectum est. Ni fallor conjecturae, scribendum *germanum reddere Averno Si placet*. Si *Averno* placet, fratrem tuum tibi reddere, per me licet. deinde, pro *maneant modo foedera nostra Hasdrubalem revocare umbris*, praestiterit, nostrum *Hasdrubalem revocari umbris*. N. HEINSIUS.

v. 464. *Mansuescere corda Nostra sinam*] *Malo corde*. N. HEINSIUS. Mihi nihil videtur mutandum.

v. 466. *Tum manes inimica sede repellat Aeterna*] Rectius, ni fallor, *tum manes inimica sede repellat Aeternum*. N. HEINSIUS. Ita & D. Heinsius edit. Sed cur *Hannibal Avernum sedem inimicam* vocat? unde, si inimica erat, laetus pelleretur. Haud displicet *Cellarii* conjectura *inimicus sede repellat Aeterna*: ut sensus sit, si umquam ego odia in Romanos ponere, vel *Italo* cuiquam parcere possum, velim, frater mihi inimicus fiat, cujus ultionem negligere, manesque *Averno* repellat. atque ita manu docta ad marginem editionis *Roma-*

nae principis emendatum vidi. *sede aeterna* enim est *Averno*, campis *Elysiis*. sic *domus aeterna* apud *Senec.* in *Hippol.* vers. 1240.

*Gnatum sequor: ne metue, qui manes regis:
Casti venimus. recipere me aeterna domo
Non exiturum.*

Ideo autem *aeterna* dicitur, quod inde reditus nullus daretur mortuis. vide supra ad lib. iii. vers. 36.

v. 472. *Juncta lenivit morte dolorem*] *Eurip.* in *Suppl.* vers. 106.

Ἠδὲ γὰρ τοὶ θάνατος
Συνθήκην θήσκει φίλοις.

Mors enim est dulcissima commori morientibus amicis. *Silius* lib. ix. vers. 401.

*Sternitur unanimo Marius succurrere Capro
Conatus, metuensque viro superesse cadenti &c.
Occubere simul; votisque ex omnibus unum
Id Fortuna dedit, junctam inter proelia mortem.*

Virgil. ix. *Aen.* vers. 444.

*Tum super exanimum sese projecit amicum
Confossus, placidaque ibi demum morte quievit.*

Statius ii. *Theb.* vers. 642.

*Procuere pares fatiis (miserabile votum
Mortis) & alterna clausurunt lumina dextra.*

Ovidius v. *Metam.* vers. 71.

*Jam moriens, oculis sub nocte natantibus atra,
Circumspexit Arhim, seque acclinavit in illum;
Et sulis ad manes junctae solatia mortis.*

pro *dolorem* autem *Oxonienfis* liber *dolores*.

Parte

v. 477.

- 480 Parte alia, ceu sola forent discrimina campo,
Qua miscebat agens truculentus Scipio Martem,
Aspera pugna novas varia sub imagine leti
Dat formas. hic ense jacet prostratus adactō;
Hic saxo perfracta gemit lacrimabilis ossa;
485 Atque hos (turpe) pavor fusos projecit in ora;
Horum adversa dedit Gradivo pectora virtus.
Ipse super strages ductor Rhoeteius instat.
Qualis apud gelidum currus quatit altior Hebrum,
Et Geticas solvit ferventi sanguine Mavors
490 Laetus caede nives, glaciemque Aquilonibus actam
Perrumpit stridens sub pondere belliger axis.
Jamque ardore truci lustrans fortissima quaeque
Nomina obit ferro. claris spectata per orbem
Stragibus occumbit late inter tela juvenus.
495 Qui muros rapuere tuos, miserisque nefandi
Principium belli fecere, Sagunte, ruinas.
Qui sacros, Thrasymene, lacus, Phaëthontia quique
Polluerant tabo stagna; ac fiducia tanta
Quos tulit, ut Superum regi foliumque domosque
500 Irent direptum, maculantur comminus uno
Exitio; redduntque animas, temerata ferebant
Qui secreta Deum, & primo pressere negatas

Gressibus

v. 477. *Ipseque oborta Lux atrox micat*] MS. *ab ora*. Nihil scriptura ista melius, si *ob ora* corrigas. Fulminis enim lux faciem mirifice perstringit. BARTHIIUS lib. x. Advers. cap. xiii. *ab hora* Puteaneus. *ab ora* Oxoniensis. unde Barthius *ob ora*. non male. quod & mihi venerat in mentem, & ab editione confirmatur Parmensi. Vide ad Maronem Aeneid. xii. vers. 865. cui, ut & Nasoni, eundem loquendi modum ex veterinimis membranis asseruimus, & ab inscitalibrariorum manu vindicavimus. N. HEINSIUS. *ob ora* etiam Romana princeps & Mediolanensis editio. Cicer. fragm. de univers. cap. xiv. *Ignis oculorum cum eo igne, qui est ob os effusus.*

v. 485. *Pavor fusos dejecit in ora*] *projecit* in Puteaneo & Marfi editione. rectius. *Asi hos*, non *Atque*, Oxonius & Parmensis. & paullo ante duo scripti *Is saxo perfracta*. N. HEINSIUS. *projecit* etiam Oxoniensis codex cum editionibus Marfi.

v. 490. *Glaciemque Aquilonibus actam*] *actam* Puteaneus & Oxonius, pro *coactam*, *constrictam*. N. HEINSIUS. Pari errore insciti librarii voces *actor* & *auctor* in membranarum antiquis confuderunt, ut pluribus exemplis docuit Gebhard. i. Crepund. cap. xii. Vide etiam N. Heinsium ad Nason. i. Heroid. vers. 95. & iv. Metam. vers. 659.

v. 498. *Polluerant tabo stagna*] *Polluerunt* scribendum. N. HEINSIUS. Recte vir Illustrissimus *Polluerunt* emendat, penultima brevi. vide supra ad lib. v. vers. 264. Praecedentia *rapuere*, *secere*, & sequens

tulit necessitatem hujus emendationis satis probant.

v. 500. *Maculantur comminus uno Exitio*] *mutantur* in Puteaneo. *multantur* opinor. de quo verbo sat multa diximus libro x. vers. 463. N. HEINSIUS. Praeter Puteaneum omnes codices scripti & typis impressi in vulgatam lectionem conspirant, quam in *multantur* cum Heinio non mutarem. Ovid. epist. vii. Her. vers. 113.

Occidit internas conjux maculatus ad aras.

epist. x. vers. 77.

Me quoque, qua fratrem, maculasses, improbe, clava. vers. 101.

Nec tua maculasset nodo so stipite, Theseu,
Ardua parte virum dextera, parte bovem.

ut autem *maculare* exitio, sic *maculare* summo supplicio Cicer. i. Catilin. cap. xi. Nonne hunc in vincula duci, non ad mortem rapi, non summo supplicio *maculari* imperabis? morte *maculare* idem de Harusp. resp. cap. xx. Divisores omnium tribuum domi ipse suae crudelissima morte *macularet*.

v. 502. *Primo pressere negatas*. Gressibus humanis Alpes] *repressere negatas* in codice Puteaneo & Oxonio, & editione Marfi ac Gryphii. nec aliter Parmensis. Scribendum,

temerata ferebant

Quos secreta Deum, & primos repressere negatas
Gressibus humanis Alpes.

quos referebant primos repressere secreta Deorum, Alpes hactenus humanis gressibus invias. N. HEINSIUS.

SSSS

- Gressibus humanis Alpes. formidinis hujus
 Plena acies propere retro exanimata ruebat.
 505 Haud secus, ac tectis urbis Vulcania pestis
 Cum sese infudit, rapidusque incendia flatus
 Ventilât, & volucres spargit per culmina flammâs:
 Attonitum erumpit subita formidine vulgus,
 Lateque ut capta passim trepidatur in urbe.
 510 Verum ubi cunctari taedet dispersa virorum
 Proelia sectantem, & leviori Marte teneri:
 Omnes in causam belli auctoremque malorum
 Vertere jam vires tandem placet. Hannibal unus.
 Dum restet, non, si muris Karthaginis ignis
 515 Subdatur, caesque cadant exercitus omnis,
 Profectum Latio: contra, si concidat unus,
 Nequidquam fore Agenoreis cuncta arma viroque.
 Illum igitur lustrans circumfert lumina campo,
 Rimaturque ducem. juvat in certamina summa
 520 Ferre gradum, cuperetque viro concurrere, tota
 Spectante Ausonia. cellus clamore feroci
 Provocat increpitans hostem, & nova proelia poscit.
 Quas postquam audivit voces conterrita Juno,
 Ne Libyci ducis impayidas ferrentur ad aures,

Effigiem.

STIUS. *restrasse* etiam Romanâ princeps, Mediolanensis, Marfi, Martini Herbipolensis, Juntina, Aldina, & Nutii editiones. primus Wolfius in Basileensi *pressere* dedit, quem pauci secuti sunt. Heinssii conjecturam non rejicio. Alpes, nondum humanis gressibus temeratas, Diis sacras habitas fuisse supra docui ad lib. 111. vers. 501.

v. 506. *Rapidus incendia flatus. Ventilât*] De voce *ventilare* vide virum praestantissimum Jac. Gothofr. ad l. 5. Cod. Theodof. de malefic. & Mathem. Pro *infudit* hoc versu priscae editiones *infundit*.

v. 507. *Volucres spargit per nubila flammâs*] Vera scriptura est in MS. Oxoniensi *per culmina*: aedium, nimirum. Sic inensis castris Syphacis eodem hoc libro, *ex omni manant incendia testis*. BARTHIUS lib. x. Advers. XIII. *per culmina* rectius in Puteaneo & Oxonio; quod & Barthius deprehendit. N. HEINSSIUS. Supra lib. i. vers. 599.

*Si nondum insulset templorum Poenicus ignis
 Culminibus.*

v. 510. *Dispersa virorum Proelia*] Opinor *dixerat*, ut Virgilius de Turno. & sic infra vers. 547. N. HEINSSIUS.

v. 515. *Caesque cadant exercitus omnes*] Crassum est hoc, sed optime in ordinem redactum a Dausquejo, *caesque cadant, exercitus omnis*. adeo una etiam litera saepe oculos fascinat, nam alioquin vitiose edebatur. BARTHIUS lib. x. Advers. cap. XIII. Immo *exercitus omnis* cum Puteaneo & Oxonio. alterum legis metricae ratio nequaquam ad-

mittit. viderunt veram lectionem Interpres & Barthius, de qua pluribus ego ad Nason. Metam. ix. vers. 426. N. HEINSSIUS. Similiter supra erat peccatum lib. XIII. vers. 308.

Stabant innixi pilis exercitus omnis.

ubi etiam *exercitus omnes* olim edebatur.

v. 516. *Profectum est Latio*] Verbum substantivum non agnoscit Puteaneus nec Oxonius, nec editio Parmensis aut Marfi. N. HEINSSIUS. Romana etiam princeps, Mediolanensis, aliaeque omnes ante Juntinam editiones *est* ignorat, in qua primus Nicander veram lectionem corrupit.

v. 517. *Cuncta arma viroque*] *juncta* malim. vide libro ix. vers. 641. N. HEINSSIUS. Nihil hic mutò. *cuncta* enim *arma virique* opponuntur *uni Hannibali*; quemadmodum *unus Hannibal* paullo ante *omni exercitui*.

v. 518. *Illum igitur lustrans*] *lustrare* est lustrando alique quacere. Virgil. II. Aen. 753.

vestigia retro
Observata sequor per noctem, & lumine lustra.
 BARTHIUS lib. XII. Advers. cap. VIII. Supra lib. x. vers. 42.

*Per medios agitur, projecto lucis amoris
 Hannibalem lustrans Paullus.*
 lib. xv. vers. 790.

*Aestuat, & lustrans nantem sub gurgite praedam;
 Absorbet late permixtum piscibus aequor.*

v. 525. *Effigiem informat Latiam*] Efficta haec patet Dausquejus a Silio ad imaginem illorum, quae habet.

- 525 Effigiem informat Latiam, propereque coruscis
Attollit cristis: addit clipeumque iubaſque
Romulei ducis, atque humeris imponit honorem
Fulgentis ſaguli: dat grefſum habitusque cientis
Proelia, & audaces adicit ſine corpore motus.
- 530 Tum par effigies fallacis imagine vana
Cornipedis moderanda cito per devia paſſu
Belligerae datur ad ſpeciem certaminis umbrae.
Sic Poeni ducis ante oculos exſultat, & ultro
Scipio Junoni ſimulatus tela coruſcat.
- 535 At, viſo lætus rectore ante ora Latino,
Et tandem propius ſperans ingentia, Poenus
Quadrupedi citus imponit velocia membra,
Et jactit adverſam properati turbinis haſtam.
Dat terga, &, campo fugiens, volat ales imago,
- 540 Tramittitque acies. tum vero, ut victor, & alti
Jam compos voti, ferrata calce cruentat
Cornipedem, & largas Poenus quatit aſper habenas.
Quo fugis, oblitus noſtris te cedere regnis?
Nulla tibi Libyca latebra eſt, o Scipio, terra.
- 545 Haec ait, & ſtriſto ſequitur mucrone volantem.

Donec

habet Virgil. xii. Aen. verſ. 488. ubi Juturna, faciem Metuſci aurigae induta, fratrem Turnum ex proelio avehit. Magis tamen mihi videtur Silius ob oculos habuiſſe locum Maron. x. Aen. verſ. 636. ubi pariter Juno umbram in faciem Aeneae fingit: quam fugientem dum Turnus infequitur, procul a pugna abducitur. Simili dolo Apollo, aſſumta Agenoris imagine, Achillem decepit, & à Troja averſit apud Homer. Iliad. 6. verſ. 599. & Iliad. x. verſ. 7. Neque hinc abludit, quod Juno, in faciem Geleſtae mutata, Hannibalem a ſingulari cum Paulo Aemilio certamine avocarit, eum diverſa in parte pugnas ciere fingens, ſupra lib. x. verſ. 83.

v. 528. *Dat grefſus habitusque cientis Proelia*] *grefſum* lex carminis poſtulat, uti Interpretes monuit. & ſic Puteaneus. N. HEINSIUS. Ita etiam D. Heinf. & Raphelengius ediderunt, quamvis tamen Rapheleng. male etiam *habitumque* dederit. *grefſum* etiam fuiſſe videtur in codice Oxoniienſi. neque aliter manu docta emendatum erat in margine Romanae principis.

v. 529. *Audaces addit ſine corpore motus*] Vera ſcriptura eſt codicis Oxoniienſis, *adicit ſine corpore motus*. BARTHIUS lib. x. Adverſ. cap. xiii. *adicit* ex Oxonio Barthius. N. HEINSIUS. Codicis Oxoniienſis lectionem *adicit* cum Barthio probo. praeceſſit enim paullo ante verſ. 526. *adicit clipeumque iubaſque*. Frequenter autem ita lapſi ſunt inſciti librarii. vide N. Heinfium ſupra ad lib. iv. verſ. 398. & Brœkhuf. ad Propert. iv. eleg. v. verſ. 76.

v. 535. *At viſo lætus*] *At ſcripti*. N. HEIN-

SIUS. Ita ſaepe peccatum in libris ſcriptis. vide ſupra ad lib. vi. verſ. 190.

v. 536. *Et tandem propius ſperans ingentia Poenus*] Scribo,

Et tandem propius ſpirans ingentia Poenus.

Dixi ad librum v. Metamorphoſeon Naſonianarum verſ. 348. N. HEINSIUS. Ita ſupra lib. xii. verſ. 240.

Magis quatit currus, & fratrem ſpirat in armis. lib. v. verſ. 414. *fratris ſpirans ingentia ſaccha.* lib. xvi. verſ. 397.

— quo patris & una

Caſaratus patris ſpirantes proelia dira
Effigies.

Appul. v. Metam. pag. 163. *Jamjam ſurſum reſpicit, & Deam ſpirat mulier.* Claudian. vi. Conf. Honor. verſ. 442.

Et ruptas animis ſpirans immanibus Alpes.

& i. de rapt. Prof. verſ. 6. *totum ſpirans praecordia Phoebum.* Pariter etiam Graeci locuti ſunt. Notiſſimum eſt illud Homericum *μῆλα πνιόσσι Αἰώντις*, & *μῆλα πνιόσσι Αἰώντις*, ſaepe ab eo uſurpatum, ut Il. B. verſ. 536. Il. Γ. verſ. 8. & alibi. Sanctus Lucas in Act. Apoſtol. cap. ix. comm. i. *ὁ δὲ Σαῦλος ἵτι ἰππῆων ἀφωδῶς καὶ φῶν.* *Saulus autem adhuc ſpirans minas & caedes.* ubi vide Pricaeum, & Raphelium in annotat. ex Xenophonte. ſimili ſenſu *ambulare* dixit Cic. ii. in Catil. cap. i. *L. Caſilinam, ſurentem audacia, ſtolus anhelantem, ex urbe vel ejicimus, vel epiſimus.*

v. 541. *Ferrata calce cruentat Cornipedem.*] Vide ſupra

SSSSS 2

- Donec longinquo frustratum duxit in arva
 Diversa spatio procul a certamine pugnae.
 Tum fallax subito simulacrum in nubila cessit.
 Fulmineus ductor, Quisnam se lumine caeco
 550 Composuit nobis, inquit, Deus? aut latet idem
 Cur monstro? tantumne obstat mea gloria Divis?
 Sed non avelles umquam, quicumque secundus
 Coelicolum itas Aufoniae, non artibus hostem
 Eripies verum nobis. frena inde citatis
 555 Convertit furibundus equis, campumque petebat,
 Cum subitae occulto pestis collapsa tremore
 Cornipedis moles ruit, atque efflavit anhelos
 Pectore, Junonis curis, in nubila vitam.
 Tum vero impatiens, Vestra est haec altera, vestra
 560 Fraus, inquit, Superi: non fallitis. aequore mersum
 Texissent scopuli, pelagusque hausisset & undae.
 Anne huic servabar leto? mea signa secuti,
 Quis pugnae auspiciu dedimus, caeduntur; & absens
 Accipio gemitus vocesque & verba vocantum
 565 Hannibalem. quis nostra satis delicta piabit
 Tartareus torrens? simul haec fundebat, & una
 Spectabat dextram, ac leti fervebat amore.
 Tum Juno, miserata virum, pastoris in ora
 Vertitur, ac silvis subito procedit opacis,
 570 Atque his alloquitur versantem ingloria fata:
 Quenam te silvis accedere causa subegit
 Armatum nostris? num dura ad proelia tendis,
 Magnus ubi Aufoniae reliquos domat Hannibal armis?
 Si velox gaudes ire, & compendia grata
 575 Sunt tibi, vicino in medios te tramite ducam.

Annuit,

supra ad lib. vii. vers. 696.

v. 546. *Donec longinquo frustratum duxit in arva* [Diversa spatio] Male alii *Diverfo*. forte *Diverfae pugnae*, quamquam & vulgata scriptura subsistit. N. HEINSIUS. Nihil muto. ita *dverfae silvae* supra lib. v. vers. 457.

Nec minor interea tumultus silvisque fremebat.

Diversis Mavors.

qui *Diverfo* malebant, videntur metro timuisse, quasi ultima *ũ Diverfa* non recte produci posset, quamquam sequens vocabulum a duabus consonis inciperet. Sed vide, quae supra notata sunt ad lib. ix. vers. 575.

v. 549. *Quisnam se lumine caeco* numine caeco castigandum opinor. N. HEINSIUS. *caecum numen* ent occultatum, incognitum, quod non videtur. Vide supra ad lib. vi. vers. 7.

v. 554. *Frena inde citatis Convertit furibundus equis* Corrigere citati equi: uno enim equo vehebatur Hannibal. N. HEINSIUS.

v. 556. *Cum subitae occulto pestis collapsa tremore Cornipedis moles ruit* Codex Oxon. & Putean. *Cum subito occulta*, priscae editiones *subita occulto*. an fortasse legendum *subito occultae pestis tremore*? Deinde Cellarius *Cornipedis moles* exponit equus robustus. Ego ad magnitudinem, quam ad robur, referre malo. Vide, quae supra notata sunt lib. xvi. vers. 46.

v. 560. *Non fallitis* Id est, non latetis. Livius lib. xxxi. cap. xxvi. *Non sefellere insidiae*. eo sensu *vita fallens*, pro obscura, latens, est apud Horat. lib. i. epist. xviii. vers. 103.

An secretum iter & fallentis semita vitae.

v. 561. *Texissent scopuli &c.* Impatienter adeo hanc calamitatem fert Hannibal, ut prae tali vita vel mortem in undis malit, quam plurimis supra detestatus est, vers. 265.

v. 574. *Si velox gaudes ire* aude Puteaneus. N. HEINSIUS.

v. 579. *Et vasto superantem proxima salu* vasti salus.

- Annuit, atque onerat promissis pectora largis
 Pastoris, Patresque docet Karthaginis altae
 Magna repensuros, nec se leviora daturum.
 Praecipitem & valto superantem proxima saltu
 580 Circumagit Juno, &, fallens regione viarum,
 Non gratam invito servat celata salutem.
 Interea Cadmæa manus, deserta pavensque,
 Non ullum Hannibalem, nusquam certamina cernit
 Saevi nota ducis. pars ferro occumbere credunt,
 585 Pars damnavit aciem, & Superis cessisse sinistris.
 Ingruit Ausonius, versosque agit aequore toto
 Rector, jamque ipsae trepidant Karthaginis arces.
 Impletur terrore vago cuncta Africa pulsus
 Agminibus, volucrique fuga sine Marte ruentes
 590 Tendunt attonitos extrema ad litora cursus,
 Ac Tartessiacas profugi sparguntur in oras.
 Pars Batti petiere domos, pars flumina Lagi.
 Sic ubi, vi caeca tandem devictus, ad astra
 Evomuit pastos per secula Vesbius ignes,
 595 Et pelago & terris fusa est Vulcania pestis.
 Videre Eoi (monstrum admirabile!) Seres
 Lanigeros cinere Ausonio canescere lucos.
 At fessum tumulto tandem regina propinquo
 Siftit Juno ducem, facies unde omnis, & atrae
 600 Apparent admota oculis vestigia pugnae.
 Qualem Gargani campum, Trebiaeque paludem,
 Et Tyrrhena vada, & Phaëthontis viderat amnem
 Strage virum undantem; talis (miserabile visu!)
 Prostratis facies aperitur dira maniplis.
 605 Tum superas Juno sedes turbata revisit.

Jamque

salvus reor; ut ambiguitas vitetur. pro superantem, Puteaneus properantem, Parmensis praeparantem. N. HEINSIUS. vasti proxima saltus cum N. Heinsio malo. Deinde, pro superantem, etiam Oxoniensis properantem, Mediolanensis editio praeparantem, neque aliter Romana editio, ad cuius marginem manu erudita emendatur properantem. sed nihil mutandum.

v. 581. *Servat celata salutem*] *Tē celata* hic prorsus otiosum ac supervacuum est. Forte *servat Dea laeta salutem*. N. HEINSIUS. Nihil muto. *celata* est, occultato numine suo, sub effigie pastoris latens.

v. 589. *Volucrique fuga sine Marte ruentes*] *sine morte* Puteaneus. scribendum *sine more*. N. HEINSIUS. *sine morte* etiam Oxoniensis codex, pro quo recte N. Heinsius *sine more*, quod Eruditissimo etiam Bentlejo in mentem venerat, ad Horat. lib. i. od. xiii. vers. 17. Plura supra notata sunt ad lib. xii. vers. 449.

v. 596. *Videre Eoi (monstrum admirabile) Seres &c.*] Paria de Vesuvii montis incendio habet Valer. Flacc. lib. iv. vers. 507.

Sic ubi prorupti tonuit cum forte Vesevi Hesperiae letalis apex; vix dum ignea montem Torfit hiems; jam Eoas cinis induit urbes. ubi Illustrissimus Heinsius ex Procopio & Ctesia docet, Vesevi montis cineres non Constantinopolin solum, sed & in Indiam usque nonnumquam delatos esse, ne haec licentia poetica ficta esse a Silio & Valerio putemus. At nimium credulus sit, qui haec sibi persuaderi patiatur.

v. 603. *Strage virum undantem*] Oxoniensis codex cum Romana principe & Mediolanensi editione *Strage vera*, Parmensis editio *Strage fera. forum bellum, proelium* similiaque alia Silio perquam familiaria esse supra docui ad lib. iv. vers. 357. Vulgatum tamen non muto. Valer. Flacc. lib. ii. vers. 275.

agnoscit in alta

Ssss 3

Strage

- Jamque propinquabant hostes, tumuloque subibant,
 Cum securus Poenus: Coelum licet omne soluta
 In caput hoc compage ruat, terraeque dehiscant,
 Non ullo Cannas abolebis, Jupiter, aevo.
- 610 Decedensque prius regnis, quam nomina gentes
 Aut facta Hannibalis sileant. nec deinde relinquo
 Securam te, Roma, mei: patriaeque superstes
 Ad spes armorum vivam tibi. nam modo pugna
 Praecellis, resident hostes: mihi satque superque,
- 615 Ut me Dardaniae matres atque Italia tellus,
 Dum vivam, exspectent, nec pacem pectore norint.
 Sic rapitur, paucis fugientum mixtus, & altos
 Inde petit retro montes tutasque latebras.
 Hic finis bello. referantur protinus arces
- 620 Aufonio jam sponte duci. jura improba adempta,
 Armaque, & incisae leges, opibusque superbis
 Vis fracta, & posuit gestatas belua turres.
 Excelsae tum saeva rates spectacula Poenis
 Flammiferam accepere facem, subitaque procella
- 625 Arserunt maria, atque expavit lumina Nereus.
 Mansuri compos decoris per secula rector.
 Devictae referens primus cognomina terrae,

Securus

Strage virum sua texta parens, sua munera con-
jux.

vide supra ad libr. x. vers. 588.

v. 607. *Coelum licet omne soluta In caput hoc com-*
page ruat] Lucan. lib. 1. vers. 73.

— sic cum compage soluta

Secula tot mundi suprema coegerit hora.

v. 614. *Praecellis, resident hostes mihi-satque super-*
que] Hoc est, satis hostium mihi residuum est, li-
 cet Cannensi aliisque proeliis innumeros concide-
 rim. BARTHIUS lib. x. Advers. cap. xiii. *Prae-*
cellis residuos hostes arbitror. Barthius, *resident hostes*
mihi-satque superque, hoc est satis hostium mihi re-
 siduum est. cui ejus sententiae manum dare neuti-
 quam possum. N. HEINSIUS.

v. 617. *Paucis fugientum mixtus*] *immixtus* ma-
 lim. N. HEINSIUS.

v. 620. *Jura improba adempta, Armaque, & in-*
cisae leges] *Armaque* satis fore Interpreter sciet. quid
 si reponimus, *Atque aeri incisae leges*, vel *Aeraque*
& incisae leges? Vide Dausquej. *incisae leges* sunt se-
 natuconsulto. Sic & Ovid. 1. Metam. Male Inter-
 pres haec capit. N. HEINSIUS. Pacis conditio-
 nes à Scipione Karthaginensibus concessas memo-
 rat Livius lib. xxx. cap. xxxvii. Inter alias autem
 haec erant, *ut liberi legibus suis viverent, naves ro-*
stratas, praeter decem triremes, traderent, elephan-
tosque, quos haberent, domitos: neque domarent alios.
 Patet ex his, quidquid dicant alii, Silium a Livio
 in diversa abire. *improba jura adempta* cum Dausque-

jo. accipio licentiam quidvis agendi per nefas, quo
 veluti jure, sed improbo, grassati erant Karthagi-
 nienses. *Arma* vero vel ad naves rostratas refero,
 vel ad quaevis arma militaria, de quibus Hannibal
 apud Livium lib. xxx. cap. xlii. *Tunc flecto decuit,*
cum adempta nobis arma, incensae naves, interdictum
externis bellis. incisae leges autem ademptam illis *avro-*
ropiam innuit, quod directe Livio adversatur, quo
 auctore Poenis permissum erat *legibus suis vivere*.
 Cum Livio autem faciunt etiam alii historici, &
 imprimis Polyb. in excerpt. lib. xv. *incisae leges* ita-
 que eo sensu, quo apud Liv. lib. ii. cap. xv. *Tar-*
quinius spe omni reditus incisae exulatum ad generum
Mamilium Octavium Tusculum abiit. Non placet e-
 nim, quod Dausq. & Cellar. *incisae leges* de legi-
 bus pacis intelligant, quae columnis aut tabulis li-
 gneis, lapideis, vel aereis incidi solebant. Atque
 ita nec opus cum illustrissimo Heinsio hic quidquam
 mutare.

v. 625. *Expavit lumina Nereus*] *An fulmina?* N.
 HEINSIUS.

v. 627. *Devictae referens primus cognomina terrae*]
 Nam, ut Dausquejus monuit, ante Scipionem du-
 ces Romani ex victoriis quidem nomina sortiti e-
 rant, sed non nisi a devicto oppido. at primus
 Scipio a devicta terra cognomen accepit, & *Afri-*
cus dictus est. Vide etiam L. Vivem ad Augu-
 stin. de Civit. Dei lib. x. cap. xxi.

v. 628. *Securus sceptri*] *An Securus coepta?* potest
 tamen & vulgatum defendi. N. HEINSIUS.

v. 630

- Securus sceptri, repetit per caerula Romam,
Et patria invehitur sublimi tecta triumpho.
630. Ante Syphax, feretro residens, captiva premebat
Lumina, & auratae servabant colla catenae.
Hic Hannon, clarique genus Phoenissa juvena,
Et Macetum primi, atque incocti corpora Mauri;
Tum Nomades, notusque sacro, cum lustrat harenas,
635. Hammoni Garamas, & semper naufraga Syrtis.
Mox victas tendens Karthago ad sidera palmas
Ibat, & effigies orae jam lenis Hiberæ,
Terrarum finis Gades, ac laudibus olim
Terminus Herculeis Calpe, Baetisque lavare.
640. Solis equos dulci consuetus fluminis unda.
Frondosumque apicem subigens ad sidera mater
Bellorum fera Pyrene, nec mitis Hiberus,
Cum simul illidit ponto, quos attulit, amnes.
Sed non ulla magis mentesque oculosque tenebat,
645. Quam visa Hannibalis campis fugientis imago.
Ipse, astans curru, atque auro decoratus & ostro,
Marta praebebat spectanda Quiritibus ora.
Qualis odoratis descendens Liber ab Indis
Egit pampineos frenata tigride currus.

Aug

v. 630. *Ante Syphax, feretro residens, captiva premebat Lumina*] Polybium aliosque Syphacem vivum a Scipione in triumpho circumductum tradere novi: eos tamen hic Silius sequi, quod Dausqueius volebat, verosimile non videtur. Credam potius, Silius, qui ex Livio Syphacem Tibure in vinculis obiisse didicit, velle, ejus mortui imaginem in triumpho feretro circumlatam esse: Qui enim vivi in triumpho circumducebantur, non *feretro residere*, ut de Syphace tradit Silius, sed pedibus triumphantis Imperatoris currum praecedebant. Atque ita etiam sentit Cellarius. Ne quid tamen dissimulem, pro Dausquejo non nihil stare videtur ipse Silius supra lib. xvi. vers. 273.

*Hic fractum bello regem solioque revulsam,
Tempus erit, cum ducet agens ad templa Tonantis,
Qui tunc orabat socialia foedera supplex.*

v. 631. *Auratae servabant colla catenae*] Vide Gebhard. & Bröckhus. ad Propert. lib. ii. eleg. i. vers. 33.

v. 632. *Hic Hanno, clarique genus Phoenissa juvena*] juvenas malim, Virgiliano more. Videantur, quae ad illum annotamus lib. v. Aeneid. vers. 308. N. HEINSIUS. Vide supra ad lib. x. vers. 642. Membranae autem Oxonienses *Hannon* etiam, non *Hanno*. Vide ad lib. ii. vers. 277.

v. 633. *Et Macetum primi*] *Macetum* bene Putaneus & Marfi editio. N. HEINSIUS. Qui plura videre cupit, consulere potest Jos. Scalig. *Lection.* Aufon. lib. i. cap. xxiii. J. Fr. Gronov. ad

Senec. Herc. Furent. vers. 980. & Caspar. Barthium lib. ii. Advers. cap. xvi. Supra ita saepe peccatum erat, ut lib. xiii. vers. 878. lib. xiv. vers. 5. lib. xv. vers. 287. & hoc libr. vers. 415.

v. 633. *Incocti corpora Mauri*] *incocti corpora μαλίσχρον*. cave enim credas τοῖς μαλίσχρον esse. sic antiquis *incoctae* dicebantur mulieres, quae plus aequo calamistris utebantur. Atque haec sunt, quae nos inter operas typographicas ad Silius effudimus. Tu vero, mi lector, si quid boni in tam tumultuario opere sit, id Deo adscribe; si quid secus, id mihi; qui non solum, ut homo, errare potui, sed, ut adolescens, cum venia debui. tertiam vero partem pene notarum mearum propter nundinas Francofurtenses, quae instant, omittere necesse habui, itaque finem facio. D. HEINSIUS. *incocti corpora*, hoc est, nigri, quasi colore tincti postmodum incocto. Tale illud Petronii,

Tinctus colore noctis

Manus puer loquaci.

adustus corpora vocat ipse Silius lib. viii. *Garamas* & *adustus corpora Maurus*. BARTHIUS lib. xxii. Advers. cap. viii.

v. 638. *Terrarum finis Gades*] & *finis* forte. N. HEINSIUS.

v. 641. *Frondosumque apicem subigens ad sidera*] Non nemo conjiciebat, *Frondosumque apicem surgens*, pro frondoso apice surgens. vel *surgens* pro furrigens contracte. sed *subigens* pro agens. sic *subigere ad moenia classem* pro agere supra habuimus lib.

xv.

650 Aut cum Phlegraeis, confecta mole Gigantum,
Incessit campis tangens Tirynthius astra.
Salve, invicte parens, non concessure Quirino
Laudibus, ac meritis non concessure Camillo.
Nec vero, cum te memorat de stirpe Deorum,
655 Prolem Tarpeji mentitur Roma Tonantis.

27. vers. 218. ubi plura ad rem. N. HEINSIUS. Vulgatum recte tuetur vir Illustrissimus. *subigere* est sursum agere, quemadmodum *subjicere*, *submittere*, sursum jacere, sursum mittere. Vide supra lib. XII. vers. 640. In Oxoniensi codice perperam est *sibi gens*.

v. 650. *Confecta mole Gigantum*] *confecta lite* Pu-
teaneus. N. HEINSIUS. Nihil muta. *moles* enim
Gigantum propter immensam corporis magnitudi-
nem. Vide supra ad lib. XVI. vers. 46. Ita Cicer. II.
Tuscul. cap. VIII.

*Hos non hostilis dextra, non terra edita
Moles gigantum, non bisformato impetu
Centaurus ictus corpori infixit meo.*

ubi tamen Turneb. lib. II. Adv. cap. VIII. *Moles
gigantum* exponit multitudo gigantum, quod in

Graeco Sophoclis, unde Cic. vertit, sit *egrotus*.

v. 652. *Salve, invicte parens* &c.] Silius Scipionem
Camillo & Romulo aequat, qui ambo appellantur
urbis conditores, memor illius, quod ipse dixit de
Marcello lib. XIV.

— aemulus ipse

Ingenii Superum servando condidit urbem.

Neque multo aliter de Fabio lib. VII.

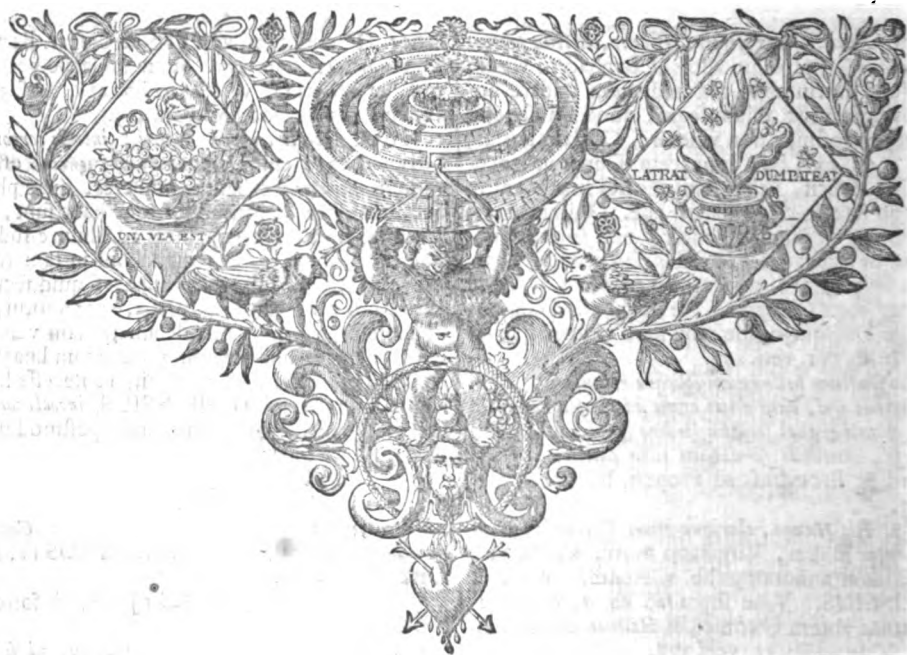
Ocius huc aquilas servataque signa referte;

Hic patria est, murique urbis flant pectore in uno.

Quam laudem affectavit Cicero, cum de se scribe-
re ausus est,

O fortunatam, natam me Consule, Romam.

De quo versu alibi. BARTHIUS lib. X. Advers.
cap. XIII.

INDEX

I N D E X

A U C T O R U M V E T E R U M ,

Qui in notis ad Silium

Obiter exponuntur, vindicantur, aut emendantur.

- A**ccius emendatus. XII, 438.
 Acron vindicatus. III, 361.
 Alcaeus emendatus. I, 325.
 Alcimus Avitus emendatus. VI, 117.
 Anacreon emendatus. VI, 297.
 Anthologia Graeca emendata. IX, 406.
 Apollonius Rhodius expositus. VI, 361.
 Appulejus vindicatus. V, 82.
 — emendatus. I, 425. II, 151. III, 321.
 VI, 522. XIII, 153. XVII, 236.
 Aristophanes expositus. II, 324.
 — emendatus. III, 678.
 Arnobius emendatus. VI, 271.
 Artemidorus emendatus. I, 539. IV, 327.
 Auctor adversus Marcionem emendatus.
 VIII, 437. X, 411.
 Auctor Aetnae vindicatus. I, 84.
 Auctor belli Alexandrini emendatus. XIV,
 257.
 Auctor Ceiris emendatus. II, 31. 513. IX,
 39.
 Auctor de viris illustribus emendatus. VIII,
 407. IX, 635.
 Auctor Moreti emendatus. VI, 30.
 Auctor Sodomae vindicatus. I, 106.
 Avienus expositus. IV, 304.
 — emendatus. I, 297. 436. III, 51. VIII,
 640. IX, 209. 641. XV, 37.
 Aufonius emendatus. I, II. IV, 447. VII,
 208. X, 166. 441.
 Caesar emendatus. III, 534. XII, 438. XIII,
 268. 606. XV, 105. XVII, 93.
 Callimachus expositus. III, 347.
 — emendatus. I, 237.
 Catalecta Pithoei emendata. VI, 414. VII,
 207. VIII, 428. X, 202. XII, 414. XIV, 630.
 Cato emendatus. VIII, 420.
 Catullus expositus. IX, 416. XI, 393.
 Censorinus emendatus. XVII, 427.
 Cicero emendatus. XII, 64. 668.
 Claudianus vindicatus. I, 628.
 — emendatus. II, 392. 421. III, 347. IV,
 144. V, 631. VI, 560. IX, 523. 641. XII,
 82. XIII, 4. XIV, 583. XVI, 166.
 Clemens Alexandrinus expositus. IV, 560.
 Columella emendatus. III, 534. VII, 208.
 354. 566. XIII, 332.
 Curtius emendatus. I, 373. X, 307. XIII, 766.
 Dictys Cretensis emendatus. IV, 110.
 Diodorus Siculus expositus. XIV, 232.
 Dionysius Halicarnassensis emendatus. VIII,
 407.
 Dionysius Periegetes expositus. XVI, 369.
 Ennodius Ticinensis emendatus. I, 106.
 Etymologicum magnum emendatum. I, 101.
 Euripides expositus. III, 200. VIII, 61.
 Eustathius reprehensus. IV, 560.
 Festus vindicatus. V, 73. X, 325.
 — emendatus. V, 132.
 Florus vindicatus. VII, 566.
 — emendatus. XII, 449.
 Frontinus emendatus. VIII, 513.
 Gallus emendatus. I, 468.
 Gellius emendatus. VIII, 266. XVI, 621.
 Germanicus expositus. X, 325.
 Glossae emendatae. X, 325.
 Glossae Labbaei vindicatae. X, 325.
 — emendatae. VII, 139. VIII, 266.
 Gratus emendatus. VII, 398. XIV, 236.
 Hesychius expositus. I, 116.
 — emendatus. I, 252. 468. II, 68. 77.
 III, 395. 655. VIII, 125. IX, 406. 572. X,
 79. 325. XII, 320. XIV, 227. 374. XV, 259.
 Homerus expositus. I, 116. 564. III, 181. V,
 353. VII, 639. XI, 420. XIII, 434.
 — emendatus. XV, 259.
 Horatius expositus. III, 361.
 — emendatus. III, 321. VII, 566. VIII,
 91. 537. X, 533.
 Hyginus emendatus. XIV, 260.
 Iscanus expositus. I, 500.
 Tttt — emen-

I N D E X

— emendatus. vii, 294.
 Justinus vindicatus. iiii, 15.
 Juvenalis emendatus. iiii, 42. xvi, 432.
 Juvencus emendatus. v, 178.

 Livius vindicatus. xiii, 32. xiv, 97.
 Lucanus expositus. i, 138. li, 441. viii, 637. xi, 498.
 — vindicatus. i, 358. ii, 441. 598. iv, 778. v, 583. xi, 498.
 — emendatus. i, 170. 288. 425. ii, 379. iii, 335. 494. v, 660. vii, 354. 355. 566. viii, 655. ix, 12. 469. 641. x, 127. 411. 463. 561. xi, 26. xii, 619. xiii, 4. xiv, 373. 630. xv, 617. xvii, 164.
 Lucilius emendatus. xiv, 260.
 Lucretius emendatus. iiii, 534. vii, 355.
 Lycophron emendatus. iiii, 395.

 Macrobius reprehensus. iv, 560.
 — vindicatus. xvi, 180.
 Mamertinus vindicatus. i, 358.
 Manilius expositus. i, 154. iiii, 365. xvii, 75.
 — vindicatus. ix, 4.
 Martialis vindicatus. ii, 474.
 — emendatus. i, 680. iv, 144. 233. vii, 398. viii, 463. ix, 635. x, 437. xii, 152. xiii, 847.
 Martianus (apella) emendatus. viii, 73. ix, 204. xi, 416.
 Menander emendatus. i, 306.
 Minucius Felix emendatus. iiii, 30.

 Nazarius vindicatus. vii, 354.
 — emendatus. vii, 247.
 Nonius emendatus. vi, 361. xiv, 262.
 Nonnus expositus. iiii, 84. 340.
 — emendatus. i, 252. iiii, 347. viii, 586. xi, 444.

 Orpheus emendatus. i, 101. xi, 456. xiii, 433.
 Ovidius vindicatus. i, 129. ii, 626. iiii, 181. vi, 580. viii, 580. ix, 575. xi, 417.
 — emendatus. ii, 413. 426. iiii, 66. 288. vi, 580. viii, 233. xiv, 670.

 Palaephatus emendatus. xiii, 845.
 Paullinus Nolanus emendatus. xvii, 34.
 Pedro Albinovanus emendatus. iiii, 56.
 Petronius expositus. iiii, 31.
 — emendatus. xi, 217. xiv, 655.
 Phaedrus emendatus. iiii, 15. iv, 179.

Pindarus expositus. iiii, 84.
 Plinius major expositus. xiv, 232.
 — emendatus. viii, 412. 460. 606. ix, 12.
 Plutarchus reprehensus. i, 9. 620. xii, 254.
 Polemon emendatus. v, 441.
 Pollux vindicatus. li, 444.
 — emendatus. vii, 342. xiv, 374. 568.
 Pomponius Mela emendatus. vi, 634.
 Priscianus emendatus. viii, 640. xii, 81. xiv, 126.
 Probus emendatus. xiv, 260.
 Propertius emendatus. i, 88. 541. viii, 20. x, 533.
 Prudentius emendatus. iiii, 378.
 Ptolemaeus reprehensus. iiii, 244.
 — emendatus. iiii, 257.

 Rufinus emendatus. iiii, 222.
 Rutilius emendatus. xiv, 126.

 Scholiastes Anthologiae emendatus. i, 101.
 — — Aristophanis emendatus. vii, 200.
 — — Horatii expositus. vii, 333.
 — — Juvenalis emendatus. x, 325.
 Seneca vindicatus. i, 358.
 — emendatus. i, 307. 527. ii, 639. v, 526. xiv, 630. 665. xv, 812. xvi, 67. 230.
 Serenus Sammonicus emendatus. i, 106. vii, 169.
 Servius reprehensus. i, 106.
 — emendatus. v, 11. x, 256. xiii, 845. xiv, 260. xvii, 257.
 Siculus Flaccus emendatus. xiii, 4.
 Sidonius Apollinaris emendatus. i, 11. iv, 337. xiii, 332.
 Solinus vindicatus. xii, 362.
 — emendatus. viii, 315.
 Statius vindicatus. ii, 474. xv, 305.
 — emendatus. i, 422. ii, 463. 592. iiii, 51. 96. 613. iv, 144. 179. vi, 99. 545. 654. vii, 295. 398. 447. viii, 91. 266. 378. 380. ix, 641. x, 112. 411. xi, 142. 268. xii, 31. 578. xiii, 574. 845. xiv, 583. xv, 674. xvi, 135. 432.
 Stephanus Byzantius vindicatus. viii, 566.
 — emendatus. viii, 566.
 Strabo vindicatus. iiii, 302. viii, 566.
 — emendatus. iiii, 361. xiv, 232.
 Suetonius vindicatus. iiii, 256.
 — expositus. iiii, 607. viii, 466.
 Suidas reprehensus. xi, 432.
 — vindicatus. viii, 566.

— emen-

AUCTORUM VETERUM.

— emendatus. vii, 200. viii, 566. xi, 302. xiv, 269.

Tacitus emendatus. xiv, 554.

Tertullianus emendatus. iiii, 387.

Theocritus expositus. vi, 647.

— emendatus. xv, 19.

Tibullus emendatus. i, 9. iiii, 682. xi, 42.

Valerius Flaccus expositus. x, 5.

— vindicatus. ii, 1474. iiii, 687. iv, 327.

x, 307. 343. xi, 163. xiv, 303. 630.

— emendatus. iiii, 671. v, 583. vii, 676. xiii, 600. xiv, 351. xvi, 131.

Valerius Maximus emendatus. ii, 10. x, 261.

307. xiii, 332. xvii, 164.

Vellejus Paterculus emendatus. viii, 266.

Vibius Sequester emendatus. xiv, 229.

Virgilius expositus. i, 91. 159. iv, 155. v, 179. xi, 301. xv, 566.

— vindicatus. i, 293. ii, 96. 455. iiii, 196. v, 577. vi, 68. 196. vii, 90.

— emendatus. ii, 58. 235. 483. 705. iiii, 429. 522. iv, 455. 537. viii, 416. x, 84. xi, 562. xiii, 796. xvi, 374. 532. xvii, 109.

Xenophon vindicatus. xi, 302.

— emendatus. x, 79. xi, 302.

I N D E X

VERBORUM ET RERUM,

Quae in notis ad Silium explicantur.

A litore Hesperidum Temisus. i, 431.

A litore Hiberno Atlas. v, 271.

ex *Ab* & *Ad* composita verba commutantur. xi, 41.

Ab ira infremuit. xi, 246.

Abdere & *Addere* commutantur. vi, 394.

Abducere & *Adducere* commutantur. x, 18.

Abiunctus. viii, 642.

Ablativus tertiae declinationis interdum in *i* definit, non in *e*. vii, 368.

Ablatus. vi, 257.

Abreptus aliqua re. v, 229.

Abrumpere periculum. xv, 48. *vitam.* vii, 33.

Abscidere, *Abscindere.* xv, 473.

Abcondere & *Accendere* commutantur. i, 316.

Abcondere campos caede. xi, 522.

Absentem mandu, interficit, &c. iv, 337.

Absternere bello. ii, 325. *labore.* xv, 190.

Ac & *At* commutantur. vi, 190.

Acca. ix, 117.

Accedere cum quarto casu. vi, 604. xiv, 24.

Accendere & *Abcondere* commutantur. i, 316.

Accendere coelum. iiii, 671. *dextras.* xii, 351.

Accensus, calefactus. v, 605.

Accidit vox aures. xiii, 153. *ensis in frontem.* vi, 238.

Accipere & *Aspicere* commutantur. v, 573.

Accipere nomen. xvii, 5.

Accipiter columbis infestus. iv, 105.

Accipus. ii, 392.

Accita stagnis. viii, 28.

Acclinis & *Acclivis* commutantur. v, 470.

Acclivis & *Acclinis* commutantur. v, 470.

Accurrere. x, 201.

Accursus. xv, 607.

Acer & *Aster* commutantur. v, 154. xvii, 250.

Acer clamor. ix, 362. — *Flaminius.* vi, 22.

Acerbare. vi, 117.

Aceras, duplex ejus nominis urbs. viii, 537.

Acesta. xiv, 220.

Achais. xiv, 5. xv, 306.

Aclydes, armorum genus. iiii, 363.

Acris pugna. ix, 487.

Actus & *Auctus* commutantur. xvii, 490.

Actus & *Ictus* commutantur. x, 530.

Actus. x, 136.

Ad, apud. xiii, 606.

ex *Ad* & *Ab* composita verba commutantur. xi, 14.

Ad limina famuli. i, 66.

Ad lumina. i, 66.

Addere & *Abdere* commutantur. vi, 394.

Addere. iiii, 350.

Addicere aliquem. xv, 247.

Addis & *Adicit* commutantur. xvii, 529.

Addita Erinnyes. ii, 595.

Adducere & *Abducere* commutantur. x, 18.

Adducere gressus. iv, 393.

Adductus nervus. i, 334.

Adco. viii, 550.

Ttttt 2

Adesus

I N D E X

- Adesus cladibus.* XIII, 679.
Adicit & Addit commutantur. XVII, 529.
Adjectiva activae significationis passive usurpantur.
 II, 98. — infinitivum regunt. XI, 444. in
ax definitia plerumque corrumpuntur. IX, 235.
Adigere telum. IV, 101.
Adjutae pice flammae crescunt. VII, 354.
Adjutum nifu telum. V, 326.
Admittere voces, exaudire. IV, 698.
Advehere & Avehere commutantur. IV, 318.
Adversa populis fides. XI, 163. — *ripa.* I, 264.
Adversus & Aversus commutantur. II, 618. VII,
 595.
Adversus & Diversus commutantur. I, 264.
Advertere, absolute. I, 288.
Advocare & Avocare commutantur. X, 86.
Adymachidae. III, 279. IX, 224.
Aeacida, casu quinto. XIII, 196.
Aedes & Sedes commutantur. XIV, 652.
Aegates scribendum. I, 61.
Aeger timoris. III, 72. — *pericli.* XN, 135.
Aegyptiorum sepultura. XIII, 475.
Aemiliae gentis origo. VIII, 295.
Aenum, non *Ahenum.* VII, 642.
Aequa vitae exire. XI, 188.
Aequaeus. III, 479.
Aequare Hannibalem. VI, 640. — *Superos.* XIII,
 722.
Aequare videtur, aut etiam aequavit. XVI, 425.
Aequi oculi. VI, 105.
Aequora & Aethera commutantur. I, 258.
Aequora, campus. I, 258.
Aequus, iustus, favens. III, 2.
Aequus, aequalis. III, 192.
Aër & Aether commutantur. XIII, 527.
Aeratae carinae. XI, 589.
Aesculus scribendum, non *Esculus.* V, 481.
Aestas & Aetas commutantur. III, 383.
Aestifer Cancer. I, 194. — *servor.* XIV, 585.
Aestus marini causa creditur Luna. III, 58.
Aetas & Aestas commutantur. III, 383.
Aeterna sedes de Averno. XVII, 466.
Aeternae umbrae de Styge. VII, 741.
Aeternum antrum, domus, Megæra, sedes. III, 36.
Aeternus & Infernus commutantur. III, 36.
Aether & Aër commutantur. XIII, 527.
Aether levis. II, 513.
Aethera & Aequora commutantur. I, 258.
Aetherius, non *Aetherius.* V, 73.
apud Aethiopes Dii quotannis epulari finguntur.
 XII 605.
Aetnaeus. II, 304.
Aetoli campi, Appuli. IX, 495.
Aethia hiems. XV, 503.
Affigere & Affigere commutantur. I, 674.
Affirmans. XII, 668.
Affixus rei, pro intentus. VII, 362.
Afflatus. VI, 159.
Affigere & Affigere commutantur. I, 674.
Affigere telluri. IX, 631.
Affuit & Affuit commutantur. XIV, 208.
Affuit & Affuit commutantur. XIV, 208.
Affundere. VI, 572.
Africa bella. XVI, 180.
Afuit. XIII, 268.
Afuit nostrae laudi. VII, 248.
Ager & Arvum commutantur. V, 260.
Agere testudinem. I, 365.
Agere ante currum. IX, 635.
Agri auspicii. VIII, 390. — *secundis.* XI, 393.
Agitare & Habitare commutantur. XIII, 524.
Agitare, vexare. XVI, 683.
Agitare gaudia, otia, convivium. XV, 423.
Agragas. XIV, 208.
Agyrium. XIV, 207.
Agviov, de mari fluctuoso. I, 468.
Agvialos, Agvialy. I, 468.
Agvovidvov. VII, 200.
Albent ossibus campi. IX, 190.
Aligua se avollere. XIII, 224.
Alii animos favor. XI, 556.
Allisae. VIII, 537.
Allifanus ager. XII, 526.
Alnus, navis. XII, 521.
per Alpes Taurinas Hannibal in Italiam venit. III,
 646.
Alpes geminae. II, 333.
Alpis. XIII, 741.
Alpheus. XIV, 54.
Alternata vestigia, de claudicante. I, 554.
Alternus aestus. XV, 229.
Altum pectus. IV, 294. — *vulnus.* VI, 580.
Alius & Artus commutantur. VI, 194.
Altus, nutritus. X, 531.
Amatus Baccho ager. XII, 526.
Amvovv. II, 362.
Ambae acies. VIII, 556.
Ambo, pro ambos. XVII, 427.
Amentare tela. XIV, 422.
Amentatae hastae. IV, 14.
Amet & Aves commutantur. XII, 451.
Amicorum inconstantia in adversis. XI, 3.
Amictus superius, vestis interius tegumentum. VII,
 447.
Amni torrenti comparatur bellator. IV, 522.
Amor facibus armatus. XI, 398.
Amplexus, pro illicito amore. XI, 399.
Amycle & Amyclae. IV, 360.
Ancora ultima. VII, 23.
Angitia. VIII, 500.
Anima moritur cum homine secundum Epicureos.
 XV, 45.
Animus & Annus commutantur. I, 187.
Anio lenis fluvius, an praeceps? XII, 539.
Anni & Arma commutantur. II, 94.
Annus & Animus commutantur. I, 187.
Annos transcendere factis. IV, 428.
Ante expectatum. II, 31.

Amur.

V E R B O R U M E T R E R U M.

Anteire. XIV, 455.
Antestari. XIV, 441.
Antiquitas artificum operibus pretium auget. XI, 279.
Anxur, Axur. VIII, 392.
Apertus campus. XI, 417.
Apibus comparatur militum multitudo. II, 217.
Apium examina in signis. VIII, 637.
Aplustria. x, 325.
Apopsiopefis. IX, 55.
Appositus & Oppositus commutantur. XIV, 335.
Aquae usus in vulnere curando. VI, 91.
Aquila cur fulminis ministra? XII, 58.
Ara & Ora commutantur. XIII, 81.
Ara de omni eminentia. xv, 387.
Arabus. xv, 606.
Aradus. I, 380.
Arae & Arces commutantur. II, 237.
Arauricus. III, 403. v, 557.
Arbacus. III, 362.
Arbor instar nemoris. v, 482.
Arcanus cruor. II, 427.
Arces & Arae commutantur. II, 237.
Accessere, non Accerere. I, 264.
Ardere aliquem, aliquo, in aliquo, in aliquem. v, 15.
Ardescere Lyao. XI, 304.
Ardua colla tauri vel iuvenci. XI, 245.
Arens cruor. x, 511.
Arganthonii aetas. III, 398.
Argyripa, Arpi. XIII, 30.
Aris. xv, 232.
Ariusius, non Arvisus. VII, 210.
Arma & Anni commutantur. II, 94.
Arma & Arda commutantur. IV, 295.
Arma & Ora commutantur. IV, 166.
Arma, arma volunt. XI, 133.
Armare ratem. VI, 365.
Armati anni. XI, 591.
Armenta fistula reguntur. II, 445.
Armiferae gentes. IV, 45.
Arrestus. VII, 686.
Ars & Mars commutantur. VII, 713.
Ars de peritia gubernandi navem. IV, 715.
Arta & Atra commutantur. VII, 280.
Artes & Artus commutantur. XIII, 770. XVI, 403.
**AgS pios.* IX, 406.
Artus & Artes commutantur. XIII, 770. XVI, 403.
Artus scribunt Msta pro Artus. VII, 280.
Artus & Alius commutantur. VI, 194.
Arva & Arma commutantur. IV, 295.
Arvum & Ager commutantur. v, 260.
Arx, pro monte, rupe. xv, 305.
Arx laudum. XIII, 770.
Asbyte. II, 58.
Ascendit sol Olympum. III, 671.
Asili, populus. VIII, 446.
Aspera pocula. XI, 279.
Asperare. IV, 776. XVII, 86.
Aspersus somno. VIII, 121.

Aspicere & Accipere commutantur. v, 573.
Aspiceres. v, 279.
Aspiratio perperam omissa vel addita. II, 125.
Aspis & Clupea eadem urbs. III, 244.
Affidere, obsidere. XII, 453. IX, 624.
Affilire. xv, 695.
Affyria purpura. XI, 40.
Astur exercitus. I, 252.
Asturcones equi. III, 335. 336.
As & Ac commutantur. VI, 190.
Ater & Acer commutantur. v, 154. XVII, 250.
Ater elephas. III, 463.
*Athenienses in proelio occisos sepeliebant in Cera-
mico.* XIII, 484.
Athesis Veronam circumfluebat olim. VIII, 597.
Atlantiacus, Atlanticus. xv, 37.
Atque bis repetitum. I, 93.
Atra & Arta commutantur. VII, 280.
Atra dies. II, 5. — *fames.* VII, 280.
Attritus. II, 392.
Attritae laudes. XI, 614.
Atrox. v, 292.
Atrum, rubrum, sanguinei coloris. v, 166. — *san-
guineum, funestum.* v, 154.
Atrum vulnus. VI, 68.
Attollere se factio in coelum. XIII, 635.
Attonitae arces, urbes. IV, 7.
Attonitus cum secundo & sexto casu. x, 370.
Auctus & Actus commutantur. XVII, 490.
Audax cum casu secundo. XIV, 416.
Audere magna. VI, 209.
Auectus. XVI, 113.
Auehere & Advessere commutantur. IV, 318.
Aueia. VIII, 520.
Avella, vel Abella. VIII, 545.
Avelli dicuntur, qui inviti discedunt. III, 591.
Avens. IX, 371.
Avere & Habere commutantur. xv, 373. XVI, 209.
Avertere populi arma. IX, 548.
Avertere praedas. III, 321.
Aversus & Adversus commutantur. II, 618. VII, 595.
Aves & Ames commutantur. XII, 451.
Avium & Navium reciprocae sunt metaphorae. XII, 98.
Aula, antrum. VI, 216.
Aunus. VI, 109.
Avocare & Advocare commutantur. x, 86.
Aura etiam de vento vehementi. IX, 501.
Aura & Auris commutantur. x, 366.
Aura & Hora commutantur. xv, 67.
Aura & Umbra commutantur. XIII, 524.
Auras praevahi. XVI, 509.
Aures attomiae. IV, 7.
Auri argentineque talenta. XI, 265.
Auricomus, aureus. IV, 156.
Auris & Aura commutantur. x, 366.
Ansim. x, 120.
Auster Syrtim nudat unda. XVII, 247.

T t t t t 3

Auxil:

Anxii & Haufit commutantur. IX, 230.

B.

B*acca*. VIII, 134.
Baculum & Baculus. XIII, 334.
Bagas. V, 235.
Bagrada, non *Bragada*. VI, 141.
Rajae unde dictae? VIII, 541.
Baliates, non *Baleares*. III, 365.
Baliates, funditores. I, 314.
Barbae. XIII, 310.
Barbari in sacris & ante proelium virorum fortium
 - laudes canunt. x, 230.
Barce arida. III, 251.
Batulum. VIII, 566.
Batus. IV, 239.
Beatus. I, 609.
Bebyrces in Gallia Narbonensi. III, 423.
Bella & Vela commutantur. I, 621.
Bellorum genitor, conditor. III, 126.
Bellum & Belus commutantur. xv, 750.
Bellum atque arma. VIII, 217.
Bellum pro proelio. I, 621.
Bellum Punicum secundum priori gravius. I, 3.
Belus & Bellum commutantur. xv, 750.
Belus, Jupiter Libycus. I, 88.
Bene emere, vili pretio emere. IV, 756.
Bibere amorem. XI, 402.
Bibis tellus oruorem. XVII, 413.
Bibunt tela cruorem. VI, 293.
Bilingues, fraudulentissimi. XVI, 157.
Binominis Histri. I, 326.
Bipennis pro securi. XVI, 264.
Bitias. II, 409.
Blandus fucus, venenum. VI, 614.
Bona misera. XI, 421.
Bonus, satyrice. II, 240.
Borcas gelidus, Geticus. IV, 244.
Boſ Herculis. VI, 630.
Boves praemii loco dabantur. xv, 259.
Bq̄tra. VIII, 93.
Breucus. IV, 233.
Brevis gyrus. VII, 645.
Brundisium. VIII, 576.
Bruttius potius, quam *Brutius*. VI, 15.
Buca. v, 540.
Byzantium. IX, 204.

C.

C*& l* coalescunt in *d*. II, 52.
Cadmēus, Punicus. I, 6.
Caecum, occultum. v, 3.
Caecum vulnus, iclus. VI, 7.
Caecus, qui non videtur. x, 236.
Caecus iclus. IX, 105.
Caede abscondere campos. XI, 522.
Caeae & Sedes commutantur. III, 617.

Caesernia. VIII, 568.
Caetra. III, 278.
Caicus. I, 306.
Calacte. XIV, 251.
Calcare foedus. III, 85.
Calceatus, habitatus. III, 676.
Calce ferrata. VII, 696.
Calidus & Validus commutantur. I, 552.
Calidus Gradivus. xv, 337.
Calores in Marte. I, 549.
Camartina, an *Camerina*? XIV, 198.
Camers. VIII, 463.
Campani gladiatores inter epulas spectant. XI, 51.
Candens & Canens commutantur. I, 424.
Candens arena. x, 205.
Canens & Candens commutantur. I, 424.
Canens cruor. I, 424.
Canere vox fatidicorum. XIII, 817.
Canes sagaces. x, 78.
Canopus Amyclaeus. XI, 433.
Cantatus ignis, magicus. I, 430.
Cantharus Bacchi poculum. VII, 196.
Canus. xiv, 66.
Capax campus. XVII, 321.
Caper, nomen viri. IX, 401.
Capere & Rapere commutantur. xv, 659.
Capere arma. IV, 98. — *cladem*, *Cannas*. XI, 171.
Capiens & Cupiens commutantur. XVII, 167.
Capital. XIII, 155.
Capitolium, arx cujusque urbis. XI, 267.
Carchesium. XI, 302.
Carmen, titulus, inscriptio. IX, 266.
Carmine surgentes flammae. I, 103.
Carnes humanae ob famem comestae. II, 522.
Carpere. II, 458.
Carus & Clarus commutantur. I, 564.
Cassa fides. I, 481.
Cassa umbra. VII, 698.
Cassus dira. VII, 295.
Cassa cervix, conjugii experts. XIII, 431.
Casta fides. I, 481. — *Minerva*. XIII, 62.
Castigatur aquis insula constringitur. XII, 356.
Castra & Clausura commutantur. x, 643.
Castra de classe. XIII, 67. XVII, 292.
Castrum Inui, & Novum. VIII, 361.
Castus, qui fidem servat. XVII, 131.
Catana, an *Catine*? XIV, 196.
Cateia. III, 277.
Catillus prima ancipite. IV, 225.
Cavata alnus, pro navi. XII, 521.
Cavata in transra pinus. VI, 522.
Caucasus, equi nomen. XVI, 355.
Cavere, prospicere. IX, 141.
Caunus. IV, 233.
Cantes & Fances commutantur. VIII, 655.
Cautus & Tantis commutantur. x, 234.
Cecidit, obtigit. VII, 368.
Cedemia terga. XIII, 171.

Celfus

V E R B O R U M E T R E R U M.

Celsus exercitus. xvii, 126.
Celtiberi. iii, 340.
Censendum bona. xv, 105.
Censere de Senatoribus. xvii, 19.
Census, pecunia. vii, 167.
Centenarius numerus in sacris admodum receptus. xii, 333.
Centum ora, linguas saepe exoptant poëtae. iv, 527.
Ceratae carinae. xi, 589.
Cerillae. viii, 581.
Cernere, decernere, pugnare. xvi, 532.
Cerretani. iii, 357.
Certamine, certatim. x, 536.
Certatus orbis. xvii, 338.
Certus sui. ix, 480.
Cerva, *Cervus.* iii, 39.
Cervi, rami ambusti. x, 414.
Cessare. vi, 21.
Cestus Veneris. vii, 447.
Cem & Cum commutantur. i, 362. xii, 234. xvii, 97.
Charybdis. ii, 307.
Chrysis. xiv, 229.
Cicero regia progenie ortus. viii, 407. ejus eloquentia. viii, 412.
Ciere bella. xiv, 31.
Cilnius, non *Cilinus.* vii, 29.
Cingere & Tingere commutantur. xiv, 6.
Cingulum urbs quando condita? x, 34.
Circa. ii, 546.
Circius. i, 587.
Circumdare & Circumflare commutantur. ii, 550.
Circumflant. xii, 170.
Circumflare & Circumdare commutantur. ii, 550.
Citatum dorsum. x, 469.
Citatus, celer. xii, 521.
Citus. xv, 302.
Clamare & Damare commutantur. ii, 225.
Clamare de sonitu aquae. vi, 526.
Clamator. vii, 220.
Clamore vocare. iv, 597.
Clangor, de sonitu tubae. v, 199.
Clanis vel *Clanius* tria ejus nominis flumina. viii, 537.
Clanius, nomen viri. iv, 188.
Clarae flammae. xvii, 95.
Clari senum. i, 564.
Clarus & Carus commutantur. i, 564.
Clathrum. i, 569.
Claudere & Condere commutantur. vi, 326.
Claudere, finire. xiii, 686.
Claudere vada caede. xi, 138.
Claudia, quae Cybelen in urbem invexit, an matrona? xvii, 33.
Clavigerum numen. iii, 14.
Clausula cadaveribus litora. vi, 707.
Clausi gens. xiii, 466.
Clausula & Castra commutantur. x, 643.

Claustrium, de cavea. i, 569.
Clementer crescens jugum. i, 274.
Cleopatra se aspide vel brachio vel pectori admota interfecit. ii, 417.
Clipei heroum factis ornabantur. viii, 385.
Clipeis plures pelles inducebantur. v, 318.
Clipeum capiti supponunt dormituri milites. vii, 322.
Clipeus pro tutela. xvi, 68.
Clivofus, difficilis, laboriosus. vi, 120.
Cloelia num natans, an equo insidens Thybrim transiverit? x, 498.
Coactus & Coorsus commutantur. x, 186.
Coepare. ii, 275. ix, 320.
Coepum vanum. xvi, 224.
Colla submittere dolori. vi, 414.
Collectivum singulare cum verbo plurali. xi, 232. xiii, 555. xiv, 409. xvii, 341. 515.
Collectus & Conjectus commutantur. xvii, 93.
Columba Jovis Dodonaei. xii, 678. — Jovis Hammonis. xii, 682. 687.
Comere, de cura capillorum. vii, 460.
Competit aetas. i, 114.
Componere, sepelire. ix, 95.
Compos sui. iv, 808.
Compositum pro simplici. xiv, 334.
Concani, Hispaniae populus. iii, 361.
Concedere, cedere. ix, 187.
Concilium & Consilium commutantur. xi, 71.
Concitus, & *Conscius* commutantur. iii, 393.
Concors & Consors commutantur. iv, 100.
Conaere & Claudere commutantur. vi, 326.
Condere gentem. i, 28. — *portenta.* xvi, 125.
Condiscere. vii, 461.
Conferre manum, gradum. xv, 188.
Confusus, perturbatus. xi, 101.
Congerere de avaris. v, 266.
Conjectus & Collectus commutantur. xvii, 93.
Connectere, *Nectere brachia.* iii, 414.
Connexae apes. ii, 221.
Conscius & Concitus commutantur. iii, 393.
Conscius de re inanimata. iii, 399.
Consilium & Concilium commutantur. xi, 71.
Consita ilex. x, 533.
Consors & Concors commutantur. iv, 100.
Constituere aciem. xv, 637.
Conserminus cum secundo & tertio casu. v, 510.
Contrariae significationis verbum interdum intelligitur. xii, 64.
Contundere. viii, 321.
Contus. xv, 687.
Convertit, pro convertitur, vel se convertit. ix, 645.
Coorsus & Coactus commutantur. x, 186.
Coquere extrema alicui. x, 430.
Coquere fraudes. vii, 403.
Coquere iras. ii, 327.
Coquit ira. xiv, 103.
Cor pro sapientia. xiii, 803.

Corda

Corda exsultantia. VII, 124.
Cornigera cassis. XV, 682.
Cornu imum de ungula pedis. XIII, 327.
Cornua flexa. IV, 174.
Cornus, pro arbore, secundae & quartae declinationis. X, 122.
Corona pro praemio. XVI, 506.
Corona muralis. XV, 257.
Coronabantur arae & templa in rebus laetis. XII, 643.
Corpora & Pectora commutantur. XVI, 479.
Corpus Decii, pro Decio. XI, 243.
Corripere, de serpentibus. VI, 198.
Corymbi arx, Corthona. V, 123.
Corytus, non *Coritus*. VII, 443.
Cossyra. XIV, 272.
Covinnus. XVII, 418.
Crassa caligo. XIV, 590.
Crates clipeorum. V, 318. — *lateris*. I, 207.
Crede experto. VII, 395.
Credere & Trudere commutantur. XVI, 371.
Credere. IV, 571.
Crepitantia robora. XIV, 310.
Crepitare & Trepidare commutantur. XIV, 310.
Crepitus de fonitu armorum. XVI, 30.
Crepusculi descriptio. V, 27.
Cres. XIV, 39.
Crescentia testis. XIV, 309.
Crescere. XI, 614. XVII, 188.
Cretae centum urbes. XIV, 39.
Crimen, stuprum. VI, 634.
Crimina Deorum res infelices. VI, 84.
Crista pro galea. VI, 156.
Crista triplex. V, 134.
Crista decus galeae. IV, 13.
Cristae ex jubis equinis. VIII, 427.
Critias. IV, 373.
Crucis poena apud Karthaginienes frequens. I, 153.
Cruda facta. V, 423.
Crudus & Durus commutantur. VI, 78. XVI, 118.
Crudus, de juvenibus. V, 568.
Crudus caestus. XIII, 224.
Cudo. XVI, 59.
Cui & Qui commutantur. XII, 379.
Culmina & Lumina commutantur. V, 513.
Culpa & Scelus ut differunt? XII, 305.
Cum & Ceu commutantur. I, 362. XII, 234. XVII, 97.
Cum & Tum commutantur. I, 40.
Cum voce. X, 432.
Cunctos nomine vocare. I, 454.
Cunctus & Junctus commutantur. IX, 641.
Cuneus tam de equite, quam de pedite. IV, 144.
Cupencus. IV, 537.
Cupidines unde dicti? XI, 395.
Cupiens & Capiens commutantur. XVII, 167.
Cura medicorum vox. VI, 551.
Curant arcere, arcent. III, 22.

Currus & Cursus commutantur. XVI, 334.
Currus pro triumpho. VI, 545.
Currus captivi in templo suspensi. I, 618.
Cursu & Rursus commutantur. VI, 258.
Cursus & Currus commutantur. XVI, 334.
Curva, Curvata unda. I, 478.
Curvum antrum. VI, 149.
Currus & Furrus commutantur. VI, 149.
Currus piscis. XIV, 570.
Custos arae. II, 237.
Cybele, Cybele. XVII, 8.
Cybeles festum Lavatio dictum. VIII, 365.
Cyclopius, non *Cyclopeus*. XIV, 514.
Cydnus. III, 338. XIV, 434.
Cyme, Cumae. VIII, 533.
Cymeias. XIII, 494.
Cyrenes incolae cur infidi dicti? III, 253.
Cythereus ignis, Lucifer. XII, 247.

D.

D litera saepe solvitur in *c* & *h*. II, 52.
Dabae. XIII, 764.
Damnare & Clamare commutantur. II, 225.
Dappilius. VIII, 378.
Dare se. III, 150.
Dauniaci campi. XII, 429.
Deciperunt Alpes. IV, 34.
Decisae cristae. I, 524.
Decorare an secundam productam habeat? XII, 743.
Decrescunt loca, quae minora apparent, quod longius inde decedimus. XVII, 220.
Decumanus fluctus. XIV, 122.
Decussae cristae. I, 524.
Deducere & Diducere commutantur. XV, 187.
Defendere, arcere. V, 490. VII, 170.
Defensare. I, 507.
Deficere cum quarto casu. VIII, 661. X, 193.
Defigere volucrem. II, 96.
Desti. IX, 335.
Defixa oculos. VIII, 73.
Deformis laeti. I, 166.
Dejectus. XII, 189.
Dejicere volucrem coelo. II, 96.
Dejicere, interficere. IX, 39. XV, 466.
Delare milites. IX, 39. — *urbem*. XV, 552.
Demergere, & Demittere commutantur. V, 17.
Demigrare. XII, 517.
Demittere & Demergere commutantur. V, 17.
Demittere, & Dimittere commutantur. XI, 142.
Demittere & Dividere commutantur. II, 96.
Demittere umbris. XI, 142.
Densere saepe mutatum in Densare. IV, 195.
Densere. X, 15.
Deorum adventu terra movetur. IV, 444.
Depascere & Deposcere commutantur. XVI, 681.
Deposcere & Depascere commutantur. XVI, 681.
Depulsi & Detulsi commutantur. IX, 395.
Derigere. IV, 678.

Deripere

VERBORUM ET RERUM.

Deripere & *Diripere* commutantur. x, 318.
Deripere. ix, 29.
Descendere & *Discedere* commutantur. xvii, i.
Describere munera. ix, 267.
Desertae valles. iv, 336.
Desinere, cum casu secundo. x, 84. xi, 350.
Desolatus, desertus. xii, 12.
Dispectare. vii, 421.
Despicere, *Dispectare*. vi, 185.
Destringere enses. xvii, 164.
Deterere, imminuere. vii, 247.
Detergere. v, 297.
Detergere foedera. i, 62.
Detulit & *Depulit* commutantur. ix, 395.
Devincere, pro simplici vincere. v, 676.
Devius, cum casu secundo. i, 57.
Dextera, quem. x, 307.
Dextra precari. ii, 413.
in Dextra esse. i, 304.
Dextras, milites. xiv, 238.
Dextum & *Laevum* commutantur. iv, 209.
Diadema ex vitta vel fascia alba. xvi, 242.
Dicere & *Ducere* commutantur. xii, 221.
Dicere, praedicere. xiii, 819.
Dictis comes hafla. iv, 134.
Diditus. i, 186.
Diducere & *Deducere* commutantur. xv, 187.
Diffingere. vii, 153.
Dignior, iustior. iii, 95.
Dignus, cum casu secundo. xi, 381. xii, 81.
De Di saepe corrumpitur in Mstis. xi, 28.
Dii Aeterni idem. vi, 467.
Dii hominum felicitati invident. i, 78.
Dii, instante excidio urbis, templa relinquunt. xii, 517.
Dii res humanas non curant secundum Epicureos. xv, 58.
Dii singulis diebus favorem mutant. i, 457.
Dilectum talum. xvi, 67.
Dilectus, pro *Delectus*. vii, 43.
Dilectus ensis. i, 166.
Dimittere & *Demittere* commutantur. xi, 142.
Dira caedes. v, 206. — *lues*. xii, 385.
Dirigere vulnera, ictus, arcum. ii, 92.
Diripere & *Deripere* commutantur. x, 318.
Dirus & *Durus* commutantur. xiv, 126.
Discedere & *Descendere* commutantur. xvii, i.
Discincti Afri, Karthaginienses. i, 247.
Discindere. xiv, 15.
Discingere, resolvere. vii, 153.
Discutere. vii, 153.
Disjicere arcem, evertere. ix, 538. — *portas, wallum*. xii, 184. — *collum hostis*. xv, 729.
Disjunctiva particula in priori membro saepe omit- titur. iv, 78.
Dispensare. xvi, 342.
Diffice. ix, 538.
Diffidere. vii, 736.
Ditio. viii, 425.

Diversa arva. xvii, 546.
Diversus & *Adversus* commutantur. i, 264.
Diversus, oppositus. i, 264.
Dives agri. v, 260. — *avorum*. viii, 526.
Dives, cum casu secundo. vi, 649.
Dividere & *Demittere* commutantur. ii, 96.
Divinationum genera. iii, 344.
Diurnus labor. vii, 283.
Dolo, genus armorum. iii, 250.
Domus & *Manus* commutantur. viii, 550.
Domus, patria. x, 95.
Domus partes. xv, 19.
Donare, remittere. i, 487. ii, 326. — *iram*. xv, 603.
Dos. xvii, 75.
Dracunculus. iv, 102.
Dubia cuspis. iv, 188.
Dubium discrimen. v, 519.
Ducere & *Dicere* commutantur. xii, 221.
Ducere corda Senatus. xv, 461. — *arcum, gla- dium*. ii, 127. ix, 314.
Ductor & *Victor* commutantur. ix, 199.
Duilius. vi, 665.
Dura laborum. vii, 3.
Dura fors. ix, 637. xiii, 532.
Durantia tabo viscera. ii, 463.
Durius. i, 437.
Durum tempus. vi, 360.
Durus & *Crudus* commutantur. vi, 78. xvi, 118.
Durns & *Dirus* commutantur. xiv, 126.
Durns de Dite. xiii, 415.

E.

E longum ob duas consonas sequentis vocis. ix, 575.
E gremio rapere. xi, 587.
E sole calere. ii, 60.
Eat, insultandi formula. xi, 392.
Ebur, cornu, an dens elephantis? xvi, 206.
Ecquando. iii, 560.
Edere, de igne. i, 363.
Edonis, secunda communi. iv, 778.
Educere, educare. ix, 434.
Effigies. xiii, 779.
Effigies carissimorum absentium in cubiculis olim ponebantur. viii, 92.
Effluere. ii, 268. — pro oblivisci. iii, 188.
Effringet, pro effringetur. i, 647.
Effudi & *Effugi* commutantur. vi, 258.
Effugi & *Effudi* commutantur. vi, 258.
Effundere & *Offundere* commutantur. x, 366.
Effundere, de conante. v, 66. — de repentina invasione. iii, 543.
Effundere lacrimas, ululatum. xiii, 313. — *agmen, populum*. ii, 151.
Effusae habent. xiii, 172.
Egerere iras. iv, 280.
Ego additur propter emphasin. ii, 340. — nunc perperam

V v v v v

- perperam additur, nunc omittitur a librariis. x, 440. — ultima producta. xvii, 358.
Eheu, non *heu heu*, scribendum. xi, 212.
Elata invidia. xi, 44.
Elata in colla bipennis. v, 499.
Electrum pallens. i, 229.
Elidi, de suffocatione. iii, 33.
Elisiones poetarum saepe librariis errandi causa. ii, 531.
Elissa scribendum. i, 81.
Emensus passive. i, 636.
Emergere se. vii, 413.
Emeritum coelum. xi, 464.
Emeritus. vii, 19.
Emum magno volet. v, 601.
Enare campum, de itinere terrestri. iii, 662. — *fre-*
ta pericli. xv, 375.
Engyon. xiv, 249.
Ennius. xii, 393.
Enses ignoti seculo aureo. vii, 167.
Ensis pro praemio datur. xvi, 461.
Ensis ex dextro an sinistro latere pependerit? v, 146.
• *Equi Hispanici praestantissimi ludis Circensibus*.
xvi, 330.
Equi plausu cervicis stimulantur. iv, 265.
Equos alloquuntur Heroës. iv, 266.
Equus praemii loco datus. xvi, 448.
Erecta coma. ii, 668. — *crura*. ix, 595.
Erepere. iii, 528. xv, 617.
Erepunt cornua. xiii, 332.
Erigere & Eripere commutantur. vii, 287.
Erigere & Exigere commutantur. vii, 287.
Erigere iras. iv, 280.
Eripere & Erigere commutantur. vii, 287.
Eripere campum. xvi, 390.
Errare, de flumine flexuoso. vii, 140. — *de*
pecore pascente. vii, 438.
Eruflare. vi, 161.
Erumper se. vii, 355. xii, 438.
Erythia. xvi, 195.
Esse & Iffe commutantur. xv, 151.
Est animus. xvi, 294.
Est audere, cornere &c. ix, 451.
Et ac ut commutantur. ii, 521. v, 217.
Evadere, cum quarto casu. xvi, 522.
Evans Massyla. i, 101.
Evictus, penitus victus. iii, 581.
Evinctus. ii, 48.
Eviscerare. xiii, 847.
Eumenidum in sacris vinum non adhibetur. xiii, 434.
Evolvere, exponere. vii, 435.
Eurydamas. ii, 178.
Eurytus. xvi, 474.
Exactum telum. i, 307.
Exagitare iustra, venari. viii, 566.
Exanimus, *Exanimis*. v, 584.
Excedere, obliuisci. xv, 35. — cum quarto casu. xiv, 493.
Exceptus equo, scapha. v, 149.
Excipere numen. xvii, 5. — vox venatorum.
xiii, 135.
Excire. v, 192.
Excoquere, Recoquere metalla. iv, 15.
Excussae mentes. ii, 592.
Exercitus, multitudo. xi, 413.
Exelus mons. v, 396.
Exhaustus & Exustus commutantur. x, 379.
Exhaustus Mars. viii, 581.
Exigere & Erigere commutantur. vii, 287.
Exigere tela, ictum. i, 642.
Exire, cum quarto casu. xi, 188.
Exit & Haesis commutantur. v, 474.
Exitium durum. xvi, 188.
Exoratus & Exornatus commutantur. xi, 552.
Exornatus & Exoratus commutantur. xi, 552.
Expavescere, cum quarto casu. xiv, 374.
Expendere supplicia, pro pendere. vi, 587.
Expugnare furem. xii, 451.
Exsatiare cruore. xvi, 541.
Exsindere coelum. x, 369.
Exsertus ensis. xii, 384.
Exsili melius, quam Exsili. vii, 46.
Exsomnia. ix, 5. xvii, 109.
Exspectamus id, quod desideramus. v, 206.
Exspersus tabo. i, 102.
Exstant squamis tela. i, 527.
Exstruere. iv, 746.
Exsuperans astu. i, 57.
Extal loquuntur. i, 138.
Externus & Extremus commutantur. ix, 209.
Extremus & Externus commutantur. ix, 209.
Exuere feram. xiii, 120.
Exululare, flere. xii, 599.
Exundat fumum. ii, 631.
Exurere bello. viii, 274.
Exustus & Exhaustus commutantur. x, 379.

F.

- F**abii ab Hercule orti. ii, 3.
Fabiorum trecentorum historia quatenus vera?
ii, 4.
Facelina Diana. xiv, 260.
Facies. iv, 593.
Facile bellum. iv, 707.
Facilis alicui rei. xv, 721.
Facta & Fata commutantur. i, 277. xi, 9.
Facta & Pacta commutantur. xvi, 79.
Fadius. v, 565.
Falarica. vi, 214. — libratur catapulta & ma-
nu. i, 351.
Falcatus ensis. iii, 278.
Falernum, vinum rubrum. vii, 189.
Fallere, latere. xvii, 560.
Famae dare. iv, 73.
Fame confectis lumina retro fugiunt, genae sunt
excreae.

exefae. II, 465.
Famula Tyros. I, 74.
Famulus & Genius ut differant? XIII, 124.
Fasces, pro consulatu. XI, 62.
Fasfi & Fastus commutantur. II, 70.
Fasfi & Fata commutantur. XVI, 131.
Fasfigare. V, 50.
Fastus & Fasfi commutantur. II, 10.
Fata & Fasfia commutantur. I, 277. XI, 9.
Fata & Fasfi commutantur. XVI, 131.
Fatigare silvas, montes cursu. II, 74. — *Deos.*
 VI, 573.
Fatum & Letum commutantur. XIII, 612.
Faues & Cantes commutantur. VIII, 655.
Favere mente, ore. XVI, 295.
Favilla ardens, cana, atra. XVII, 105.
Favor & Furor commutantur. VII, 497.
Favor & Pavor commutantur. III, 690.
Favor, Favere, de acclamationibus Circensibus. XVI,
 315.
Faxo, sine sequente ut. XVII, 236.
Felix, secundus. IV, 359.
Femina, de homine molli. II, 361.
Femina, femore. I, 540.
Fer gressus. XII, 193. — *tecum.* I, 481.
Fera proelia, bella. IV, 357.
Ferens & Furens commutantur. XII, 267.
Ferens portas. IX, 586.
Feris lux oculos. III, 694.
Feroniae luci ubi? XIII, 84.
Ferox, de vino generoso. VII, 211.
Ferox, Furens furvus. IV, 61.
Ferre & Serere commutantur. VIII, 266.
Ferre bella. III, 365. — *ensem jugulo.* IX, 518.
 — *spoliacula.* II, 230. — *aufferre.* XIV,
 491.
Ferri adversis. X, 618.
Ferro flammaque. VI, 702.
Fert animus. XVI, 294.
Fervidus. XII, 404.
Festa urbs. XII, 752.
Festinare aliquid. VIII, 51.
Fetus bello. XVII, 380. — *Gradivo mentem.* X,
 14.
Fide, pro Fidei. III, 88.
Fides sancta. II, 479.
Fides instante scelere terras linquit. II, 496.
Fingere & Frangere commutantur. I, 262.
Fingere hominem. XV, 85. — *mentes.* I, 441.
Finis, masculini & feminini generis. X, 306.
Firmare mentes. XI, 452. — *omnē.* IV, 127.
Fit & Sit commutantur. IX, 335.
Flagrare & Fragrare commutantur. XV, 117.
Flagrare sanguine. I, 126.
Flaminius, pro duce imprudenti. VIII, 312.
Flamma ferroque. VI, 702.
Flatus, superbia, fastus. XVII, 120.
Flavens arvum. XVII, 428.
Flectis se nox, post mediam noctem. XIII, 413.

Flictus. XIV, 558.
Floribus aspergebantur sepulcra. XVI, 310.
Flos vini, vinum. XIII, 434.
Fluctus. IX, 527. — *curarum.* VIII, 32.
Fluere & Pluere commutantur. XII, 53.
Fluere & Ruere commutantur. XII, 619.
Fluere, decidere de manu. IX, 52. — *de luxu-*
riosis. XII, 18.
Fluidus. V, 220.
Flumen & Fulmen commutantur. VIII, 646.
Flumina citius in montes ascendunt. V, 253.
Flumine inopino ruunt turmae. XII, 185.
Fluxa fides. VIII, 322.
Fluxis & Fulsis commutantur. II, 131.
Fodere pectus in iras. V, 159.
Foenus reddere aratri. XIV, 23.
Fontes & Montes commutantur. V, 624.
Fores templorum caelatis historiis ornatae. III,
 32.
Forma. XIV, 677.
Formae ferarum, ferae. XV, 86.
Formare mentes. XI, 452.
Formido, dauidaiumonia. I, 82.
Fors & Sors commutantur. XV, 105.
a Forti viro interfici solatii genus erat. IV, 674.
Fovere & Movere commutantur. V, 225.
Fovere. XII, 24. — *signa Laurentia.* XIV, 257.
Fractas secures. X, 565.
Fractus & Stratus commutantur. XII, 153.
Fractus aestus, fluctus, unda. III, 55.
Fragrare & Flagrare commutantur. XV, 117.
Frangere & Fingere commutantur. I, 262.
Frangere carmina. XI, 485. — *equum.* I, 262.
Frangis se fluctus. I, 647.
Fremens & Gemens commutantur. I, 425.
Fremens, de apris. I, 425.
Fremere & Tremere commutantur. XVII, 259.
Fremere, de irato leone. X, 244.
Freni, imperium. VIII, 505.
sine Frenis equi reguntur sola virga. III, 293.
Frenum tenetur laeva manu. IV, 209.
Frui aliqua re, pro delectari. XII, 566.
Fuerat & Ruerat commutantur. VI, 14.
Fugere & Fugere commutantur. IV, 88.
Fugientia colla, terga. XV, 729.
Fugiant umbrae, instante die. IV, 88.
Fulgere & Fugere commutantur. IV, 88.
Fulmen & Flumen commutantur. VIII, 646.
Fulmen cur alatum? XII, 675.
Fulmina belli Scipiadae. VII, 106.
Fulsit & Fluxis commutantur. II, 131.
Fulva cassi. V, 78.
Fulvus & Furvus commutantur. VII, 683.
Fumare & Spumare commutantur. II, 163.
Fundare thalamos. II, 65.
Fundere hostem vulnere. IV, 233. — *lacrimas;*
ululatum. XIII, 313. — *voces.* IV, 528.
Funera & Vulnere commutantur. I, 399.
Funus, pompa feralis. I, 154.

VVVVV 2

Furari

I N D E X

Furari se, clam subducere. x, 74. xiv, 561.
Furens & *Ferens* commutantur. xii, 267.
Furens ira. xiii, 162.
Furens, *Ferox fluuius*. iv, 61.
Furentes venti. xiv, 74.
Furere, de fluminibus exundantibus. x, 321. — de igni. xii, 102. — de militibus. x, 67.
Furit bellum. vii, 41. — *ira*. vi, 252.
Furor & *Favor* commutantur. vii, 497.
Furor decoris. ii, 324.
Furtum, pro furtivo concubitu. vii, 487. — *ar-morum*. xvii, 91.
Furvus & *Curvus* commutantur. vi, 149.
Furvus & *Fulvus* commutantur. vii, 683.
Furvus. iii, 682.
Fusus transfris. iii, 57.
Futilis ensis. xv, 298.

G.

G*asum*. ii, 444.
Galasus. i, 437.
Galea pro praemio data. xvi, 460.
Galeae addita insignia patriam vel majorum facta indicantia. xv, 682.
Galeae an clausiles veteribus? xiv, 636.
Galeae ex pellibus ferinis. v, 132.
Galerus. i, 404.
Gallia comata. xv, 674.
Garamus. ii, 110.
Gaulum. xiv, 274.
Gemens & *Fremens* commutantur. i, 425.
Gemere & *Tremere* commutantur. vii, 49.
Gemere, de iratis & rabidis. i, 425.
Geminatio vocis emphasin inducit. ii, 337.
Gemini fratres. xvi, 534.
Geminorum indiscreta similitudo. ii, 638.
Genii locorum. xiii, 124.
Gens & *Mens* commutantur. vi, 611.
Gens, proles, progenies, soboles. ii, 185.
Genuinus dens. i, 425.
Genus & *nomen*. x, 503.
Gerere & *Rogere* commutantur. v, 242.
Germanicus dictus Domitianus quando? iii, 607.
Geryones, *Geryonae*. iii, 422.
Gigantas quarto casu, non *Gigantes*. ix, 309.
Gigantes ab irata tellure procreati. v, 111.
Gliscere. iv, 6.
Gloria & *Gratia* commutantur. xiii, 664.
Gloria fax mentis. vi, 332.
Gracchus scribendum, an *Graccus*? iv, 497.
Gradivus, prima brevi. xv, 15.
Gradu manere. xvi, 21.
Graecorum classis in Trojam quot navium? iii, 229.
Gracrus & *Graculus* per contemptum. xii, 178.
Grasus & *Gratus* commutantur. vi, 326.
cum Grandine nimbus. xiii, 15.
Grassari, bono sensu. i, 670.

Gratia & *Gloria* commutantur. xiii, 664.
Gratum est. vi, 584.
Gratus & *Grasus* commutantur. vi, 326.
Gratus gra. xii, 227.
Gravari re, & *rem*. ii, 598.
Gravidus secundum & sextum casum regit. vi, 155.
Gravidus arcanis. xiii, 494. — *undis*. i, 472.
Gravii. iii, 366.
Gravisciae. viii, 475.
Gravitas, odor pestilens. vi, 158.
Gremius urbis, regionis. iii, 678.
Grex elephantorum. ix, 574.
Grosphus. xiv, 211.

H.

H*& N* initiales versuum commutantur. vi, 580.
Habe intrare. xvi, 209.
Habere & *Avere* commutantur. xv, 373. xvi, 209.
Habere & *Agitare* commutantur. xiii, 524.
Habere, habitare. viii, 370. — de divitiis. v, 264.
Haellenus sit. ix, 347.
Hadria scribendum, non *Adria*. i, 54. viii, 439.
Haesis & *Exis* commutantur. v, 474.
Halacsa. xiv, 218.
Hamilcar, *Hammon*, *Hannibal*, *Hannon*, *Hastu-bal* scribendum, addita aspiratione. i, 39.
Hamilcar proelio occubuit. i, 143.
Hannibal fraudulentissimus. i, 57. — *Deum* contemtor. i, 58. — pacis impatiens. i, 59. — crudelissimus. i, 59. — aemulus *Herculis*. iv, 4. — an vulneratus fuerit? xi, 147. — ubi bellum contra Romanos iuravit. i, 81. — bis aliis obnoxius fuit. xiii, 859.
Hannon. ii, 277.
Harenam numerare. xiv, 350.
Harpe. ii, 117.
Harundo in aucupio. vii, 674.
Hasdrubali come ingenium fuit. i, 147.
Hasta pura donum militare. xv, 261.
Hasta Sabinorum proprium. viii, 420.
Hastas dormituri milites prope se terrae infigebant. vii, 294.
Haurire latus ensis. v, 524.
Haustis & *Anxis* commutantur. ix, 230.
Haustus medullis Hannibal. i, 345.
Hausurus. xvi, 11.
Hebetata cordibus tela. xvi, 105.
Hemnaeus. i, 93.
Herbestus duplex in Sicilia. xiv, 264.
Hercules Prodicus. xv, 20.
Herculeum vadum. ii, 1.
Herculis ara maxima. vii, 50.
Herculis labores. iii, 32.
Hermus argenti, non auri, ferax. i, 159.
Heroës captivas virgines uxorum loco habebant. xv, 280.
Hesperas. xi, 270.

Hians

V E R B O R U M E T R E R U M.

Hiems desidia. XI, 35.
Hiatum terrae optabant miseri. IV, 332.
Hiems, tempestas. XII, 633.
Hinc & Huic commutantur. IV, 631.
Hinc, de persona, pro ab hoc. I, 183.
Hipparis. XIV, 229.
Hirpini. XI, 11.
Hirta coma, toga. I, 613. — *frons.* V, 313.
His super. I, 60.
Hispania cur extrema terra? I, 270.
Homerus pro Deo cultus. XIII, 786.
Homo vultu erecto creatus. XV, 84.
Honor, omne id, quo Deos veneramur. VII, 90.
 — *praeium, munus.* IX, 199. *Honor formas.*
 XII, 244.
Hospitem occidere scelus maximum apud Roma-
nos. XI, 336.
Horrida virtus. XI, 421.
Hora & Aura commutantur. XV, 67.
Horae olim ad rationem solis comparatae erant.
 IV, 89.
Horrere. I, 527. IV, 560.
Hortator remigum media navi stabat. VI, 360.
 — *ut differt a symphoniaci.* VI, 361.
Hostus. I, 437. XII, 337.
Huic & Hinc commutantur. IV, 631.
Humanus, homo. VII, 5.
Humare. II, 264.
Humectare. V, 5.
Humens & Vivens commutantur. III, 522.
Humens campus. XI, 510. — *nox.* II, 469.
Hument oculi lacrimantium. IX, 30.
Hybla triplex in Sicilia. XIV, 200.
Hydra Lernaea. II, 158.

I. J.

J*acentes*, mortui. XIII, 469.
Jacenia stagna, tranquilla. V, 583.
Jacere & Latere commutantur. V, 583. XII, 672.
Jacere, de locis in convalle sitis. XII, 132. — *de*
mortuis. II, 594.
Jactare. VIII, 293.
Jam & Nam commutantur. IX, 242.
Jam & Tam commutantur. XIV, 427.
Jam, XI, 40.
Jam dudum. XI, 373.
Ictus fulmine. V, 73.
Idem, pro *Ida*, VII, 465.
Idem, cum tertio casu. XV, 400.
Iteus, magnus. VIII, 100.
Iertia. X, 300.
Ignarus & Ignavus commutantur. X, 83.
Ignavus & Ignarus commutantur. X, 83.
Igneus inaccens. I, 96.
Ignis, urendo non nocens, bonum omen. XVI, 120.
Ignis ater. IX, 441.
Illabi, cum tertio & quarto casu. XV, 95.
Insenses, incolae Sardiniae. XII, 362.

Ilion cessura. XIII, 43.
Illatus stagnis. V, 631.
Ille & Ipse commutantur. XII, 559.
Ille cum emphasi. III, 181.
Ille ego. X, 290. *Ille ego sum.* IX, 128.
Ille & Ulli commutantur. IV, 435.
Illudere. VIII, 472.
Illunis nox. XV, 619.
Ima valles. IV, 312.
Imago, umbra. X, 289.
Imago clamoris, Echo. XIV, 365.
Immissis & Inimicus commutantur. V, 207.
Immittere habenas. XI, 401.
Immurmurare iras. VII, 146.
Impastus. III, 343.
Impatiens teli, vulneris. X, 244.
Impellere arma. XII, 15.
Impenetrabilis. V, 138.
Impensus. XV, 220.
Imperare lacrimis. II, 652.
Imperditus. IX, 162.
Imperitare. I, 295. II, 52.
Impingere se in aliquid. I, 647.
Imprudens, inficius. VI, 166.
Imus & Unus commutantur. XV, 590.
In armis, ferro, hasta, toga laxa esse. II, 132.
In pugnas. VII, 67. IX, 459.
In tempore. XI, 8.
In tempore tali. II, 298.
In vulnera, In pugnam. XIV, 548.
Inane, pro aëre. VI, 248.
Inania, pro coelo. XIV, 210.
Inanimatis tribuuntur, quae propria animatis. II,
 417.
Inanste. VI, 580.
Inarime. XII, 148.
Inarime imposita vel Typhoeo vel Iapeto. VIII,
 542.
Incantus, qui non cavetur. II, 98.
Incendium flumini comparatur. XVII, 96.
Incensus miles. IX, 244.
Incidere, adimere. XVII, 620.
Incidere aestus. III, 78.
Incidere alicui & in aliquem. V, 632.
Incitus. XVI, 485.
Includere, finire. XIII, 686.
Incoeli corpora. XVII, 633.
Increbescere. X, 1.
Increpare, de tuba. XIV, 373.
Increpitare alicujus rei. IX, 6.
Indago. XIII, 141.
Indigetem Aenean colunt Romani. VIII, 39.
Indigna. XIII, 606.
Indignus, immeritus. XV, 33.
Indocilis quietis, quieti, & quietem. XI, II.
Induere sibi iras, pavorem, &c. I, 38.
Inermis dextra. XIII, 76.
Iners limus. V, 5.
Inferi immisso lumine trepidant. V, 618.

V v v v v 3

Inferis

I N D E X

- Inferis sacrificaturi scrobem circa aram faciebant.* XIII, 406.
Inferis nigrae pecudes immolantur. XIII, 429.
Infernae arae. II, 426.
Infernus & Aeternus commutantur. III, 36.
Infestus, infestatus. XII, 399.
Insigere oscula. XII, 592.
Infra & Intra commutantur. XV, 107.
Infrenatus, frenatus. IV, 315.
Ingenium collis. IV, 90. — *membrorum, necis, &c.* XVI, 46.
Ingens & Urgens commutantur. VI, 265.
Ingens hasta. X, 130. — *hostis.* II, 255. — *Senatus.* XI, 66.
Ingravare. IV, 671.
Injectare manum. III, 183.
Inimicus & Immius commutantur. V, 207.
Iniqua. VI, 319.
Inire consilia. XII, 493.
Inquam. XII, 694.
Insanus, magnus. I, 251.
Insanus ensis. IX, 314. — *vultus.* IV, 335.
Inscius. I, 41.
Inserere collum catenis. IV, 361.
Insidere, cum quarto casu. XII, 487.
Insidi, insedi. V, 3.
Instare alicui. VII, 458.
Instat trepidis. VII, 349.
Instincti, incitati. XV, 135. XII, 518.
Instincti pectora. VIII, 244.
Insurgens altior exigit ictum. V, 292.
Integer intactusque, non vulneratus. X, 63.
Intendere agmen finibus. III, 466. — *vocem, manum.* XV, 640. — *vultum.* II, 114.
Intendunt tenebrae. VIII, 339.
Intentus ad proelia. VI, 337.
Inter & Intra commutantur. XIV, 465.
Interdum, interim. VI, 30.
Interea, interdum. VII, 395.
Intra & Infra commutantur. XV, 107.
Intra & Inter commutantur. XIV, 465.
Intra rem esse. XIV, 465.
Intrare, cum tertio casu. VI, 498. VII, 464. XI, 473. — *cum quarto casu.* XIV, 391.
Intrare mentes Deorum. I, 124.
Intrata Phoebo sacerdos. XII, 323.
Intrati postus. XI, 255.
Inviectus & Inviectus commutantur. IV, 679.
Invisus & Inviectus commutantur. XVII, 413.
Invisa tellus. XVII, 413.
Invisus & Inviectus commutantur. IV, 679.
Inviectus & Invisus commutantur. XVII, 413.
Inultus & Multus commutantur. IV, 16.
Inundare. VI, 51.
I saepe in alia corrumpitur. VII, 19.
Io interdum est invocantis simpliciter. V, 634.
Ipse & Ille commutantur. XII, 559.
Ipse & Iste commutantur. VI, 309.
Ipse ego vidi. II, 322.
Ira, audacia, fortitudo. V, 46.
Iras placavimus. VIII, 236.
Iratum mare. IV, 245.
Ire sorori. XV, 326.
Irrasa clava. VIII, 586.
Irratus amore. VIII, 104.
Irritus, cum casu secundo. XII, 51.
Irrorare quietem oculis. V, 356.
Irrumpere, cum tertio casu. II, 378. — *cum quarto casu.* II, 378. IX, 365.
Ipse & Esse commutantur. XV, 151.
Iste & Ipse commutantur. VI, 309.
It ac Et commutantur. II, 521.
It sanguis de vulnere. XI, 396.
Ita precari. IV, 795.
Ithem. V, 546.
Tuba & Tuba commutantur. V, 166.
Jubere cum tertio casu non est optimi aevi. XII, 607.
Jubet; Juvat, & Lubet commutantur. IV, 747.
Jubet arceri, spargi. VI, 413.
Jubila. XIV, 475.
Judex & Vindex commutantur. II, 456.
Judex belli. XI, 456.
Jula sacra. III, 595.
Julus trisyllabon. VIII, 91.
Junctae hastae. IX, 641.
Junctus & Cunctus commutantur. IX, 641.
Junctus, vicinus. VIII, 133.
Jungere. XV, 60.
Jungere equos, currum. VI, 2. — *pontem.* V, 553.
Junonius. VI, 184.
Junxi & Vinxi commutantur. VIII, 487.
Jupiter niger, Tartareus, Stygius, Pluto. VIII, 116.
Jupiter, Juno, & Minerva plerumque junguntur. X, 433.
Juramentum iuri topion. I, 119.
Jurare tellurem. VIII, 115.
Jurisjurandi praeses Jupiter. I, 9.
Jus in certamina dare. XIII, 154.
Jussa & Justa commutantur. XIII, 379.
Jussa rabies. IX, 504.
Jusso, jussero. XII, 175.
Jussus & Visus commutantur. XIII, 372.
Justa & Jussa commutantur. XIII, 379.
Juvat, Jubet, & Lubet commutantur. IV, 747.
Juvenalis, juvenilis. II, 312.
Juventus, juvenus. X, 642.
Juvenis laus senes prudentia aequare. VIII, 466.

K.

Karthaginienses pueros immolaverunt. IV, 767.
Karthago scribendum, non *Cartago*. I, 3. in fundamentis ejus inventum equi caput. II, 410.
 — perjurio infamis. VI, 88.
Karthalo. I, 406. XV, 453.
Katanyliu. I, 468.

Kata-

VERBORUM ET RERUM.

Καλαμίστοι. I, 119.
Κορηστῆς. IV, 202.
Κορίνη. II, 155.

L.

L*abare & Labi* ut differant. II, 392.
Labefactus. XII, 18.
Labes & Tabes commutantur. VIII, 21.
Labi & Labare ut differant. I, 392.
Labia & Labra an differant? VIII, 115.
Labicus. v, 565. XII, 534.
Labor, de ludis. XVI, 411.
Labor femineus. XIV, 665.
Laborare letum. XVI, 411.
Lacerare fascies. x, 565.
Lacerare lorica, tegmen. v, 138.
Lacerum & Laterum commutantur. XIV, 380.
Lacrimae ominosae. III, 133.
Lactea cervix, candida. XII, 245.
Lacus, vini receptaculum. VII, 211.
Laena & Laeva commutantur. II, 166.
Laenas. xv, 450.
Laetstrygonum sedes. VII, 276.
Laetus, vulneratus. xv, 764.
Laeta mensa. x, 376. — *prata*. VIII, 458.
Laeti campi. VI, 645.
Laetum coelum. XII, 602. — *bellum*. x, 552.
Laetus & Latus commutantur. v, 178.
Laetus & Lestus commutantur. XIV, 409.
Laetus & Lentus commutantur. XII, 567.
Laetus, cum secundo casu. VIII, 548. — cum secundo & sexto casu. xv, 122. 354.
Laetus volatus. IV, 115.
Laeva & Laena commutantur. II, 166.
Laevum & Dextrum commutantur. IV, 209.
Laevus & Saevus commutantur. v, 660.
Laevus Mars. v, 660. — *volatus*. IV, 115.
Lagēa ratis. x, 322.
Lampas furiarum gestamen. II, 610.
Lampo, pro Lampon. XVI, 335.
Lancea amentum habet. I, 318.
Lanuvium. VIII, 363. XIII, 364.
Lapis, pro unione. XII, 231.
Lapsus & Laxus commutantur. VIII, 322.
Lapsus & Lassus commutantur. x, 606.
Lascivire, de petulantibus. XII, 329.
Lassant cautes maria. I, 207.
Lassus & Lapsus commutantur. x, 606.
Lassus & Laxus commutantur. VI, 278.
Late prospicere. III, 418. — *vastare*. XVII, 433.
Latere & Jacere commutantur. XII, 672.
Laterum & Lacerum commutantur. XIV, 380.
Lati campi. VI, 645. x, 363. XI, 555.
Latius & Latus commutantur. XVII, 433.
Latrans unda. III, 471.
Latratibus actus. I, 421.
Latius & Laetus commutantur. v, 178.
Latius & Latius commutantur. XVII, 433.

Latus hostis. I, 499.
Laudus. I, 397.
Lauream triumphantis deponere in templo Jovis Capitolini. xv, 119.
Lauro redimita navis in signum victoriae. XI, 487.
Laxare campum. VI, 319.
Laxus & Lapsus commutantur. VIII, 322.
Laxus & Lassus commutantur. VI, 278.
Lecta jugis trabs. I, 353.
Lectio contextus & marginis interdum juncta a librariis. XI, 7.
Lectus & Laetus commutantur. XIV, 409.
Lectus, electus. VIII, 548.
Lectus miles. v, 380.
in Leges Tyrias concedere. xv, 5.
Lenta ira. VI, 699.
Lentare bella. VIII, 11.
Lentus & Laetus commutantur. XII, 567.
Letalis lacertus. I, 262.
Letum & Fatum commutantur. XIII, 612.
Leucosia, secunda brevi. VIII, 580.
Leviore fama, & fama. v, 363.
Leviore arma. II, 94.
Levis, impilis. II, 111.
Levis gyrus. VII, 645.
Levis, cum secundo casu. VIII, 517.
Libare. XI, 302. — *leviter tangere*. IX, 523.
Libationes mortuorum. XII, 433.
Liber campi. II, 441.
Libet & Licet commutantur. xv, 188.
Libido in bonam partem. XI, 312.
Librantur tela, gladii. I, 351.
Librare & Vibrare commutantur. XIII, 165.
Librare de volatu avium. xv, 429.
Librare ab aure. v, 576.
Libya, Africa. I, 194.
Libyes. I, 189.
Licet & Libet commutantur. xv, 188.
Ligaunus. IV, 206.
Lignea pocula seculo aureo in usu erant. VII, 188.
Limen & Limes commutantur. IV, 105.
Limen primum. XVI, 230.
Limes & Limen commutantur. IV, 105.
Limes & Miles commutantur. v, 1.
Limes, via, spatium aliquod. XVI, 338.
Limina & Litora commutantur. III, 4.
Limina & Lumina commutantur. I, 66.
Lineus thorax. IX, 587.
Lini usus in sacris. III, 24.
Liquare. II, 474.
Liquescit carmina. XI, 416.
Liquentes undae. IV, 751.
Liquescere. XVI, 135.
Litterae initiales versus omittae vel mutatae in alias. VI, 473. x, 297.
Liternum, non Linternum. VI, 654.
Litora & Limina commutantur. III, 4.
Litora, non Littora, scribendum. I, 25.
Livens & Lucens commutantur. VII, 208.

Livens,

Livens, nigrum. VII, 208.
Livens de eo, quod est apud Inferos. XIII, 546.
Lixae exercitui inutiles. V, 31.
Loca ex moribus cultorum nominantur. VI, 145.
quo Loco fata sunt. I, 598.
Locus & *solum* commutantur. I, 24.
Longa pax. II, 601.
Longe esse. XVII, 80.
Longina Domitiani uxor, non filia. III, 629.
Longinquus, longus. VI, 628.
Longus, longinquus. V, 9. VI, 628.
Lotus, tibiae genus. XI, 432.
Lubet, *Jubet*, & *Juvat* commutantur. IV, 747.
Lucas bos, elephas. IX, 572.
Lucens & *Livens* commutantur. VII, 208.
Lucrina Venus. XIV, 410.
Luctantes *vulnere flammæ*. I, 174.
Luctari, cum tertio casu. IV, 592. XIV, 454.
Ludunt fluctus in litore. VII, 259.
Ludus est. XVI, 573.
Lugere, de inanimatis. V, 542.
Lumina & *Limina* commutantur. I, 66.
Lumina & *Nubila* commutantur. I, 358.
Luna stellas superat. XVI, 35.
Lunae currus tribuitur. IV, 482.
Lustrare, visu inquirere. X, 43. XVII, 518.
Lutatus, non *Luctatus*. VI, 678.
Lymphæ & *Nymphæ* commutantur. XI, 420.
Lymphatus, furore correptus. I, 459.
Lyra, cythara &c. pulsus sonum edebant. XI, 416.

M.

M litera, si non eliditur, interdum producitur.
 I, 109.
Macetae. XVII, 633.
Maclari exitio. XVII, 500.
Madere, de ebriis. XII, 18.
Maecenas. X, 40.
Maesium marmor. I, 86.
Maestus & *Multus* commutantur. V, 380.
Magii. IV, 187.
Magister & *Minister* commutantur. VIII, 390.
Magister, imperator, dux belli. III, 172. VII, 47.
Magister, gubernator navis. IV, 719.
Magistrum jussu. III, 387.
Magnanima castra. VI, 21.
Major & *Melior* commutantur. IV, 824.
Mala bello pectora. X, 422.
Male aperire. XIII, 50.
Malum, magicum. VIII, 500.
Malum navis, confecta navigatione, modio olim eximi solebat. VI, 354.
Malus & *Novus* commutantur. X, 422.
Malus. XVII, 34.
Manes & *Lares* iidem. II, 592.
Manes infestant interfectores suos. II, 704.
Manes solem aspicere nefas creditum. XII, 129.
in Manibus positum. XI, 163.

Manu cadere. II, 705.
Manus & *Domus* commutantur. VIII, 550.
Manus, de proboscide elephantis. IX, 628.
Manus artificum. XIV, 653. — *magna*. IX, 487.
Marcentes anni. XV, 746.
Marcia, non *Martia*. VI, 403.
Marcidus. XIV, 635.
Marcus. XIII, 700.
Mare ingens, *magnum*, *vastum*. VI, 522.
Marmor Lunense. VIII, 482.
Marmoreum jugulum, candidum. XII, 246.
Marruvium. VIII, 507.
Mars & *Ars* commutantur. VII, 713.
Mars & *Mors* commutantur. X, 474.
Mars, pro bellatore egregio. IX, 136. — pro proelio. X, 421.
Mars dubius, *ambiguus*, *incertus*. XV, 826.
Marsi venenis medentur. VIII, 497.
Martem tegere, *occulere*, de insidiis. VI, 307.
Martis certamina. IX, 136.
Marus. VI, 425.
Masanissa. XVI, 117.
Massylorem rex Masanissa, *Masacylorum Syphax*. XVI, 171.
Mataurus. VII, 486.
Mazaecus. IV, 629.
Meatus, pro volatu. XII, 102.
Medici chirurgi accingi solebant. V, 367.
in Medios ruit. V, 607.
Meditari acies. VIII, 431. — *pugnare*, & *impugnare*. V, 315. XVII, 439.
Medius, pacator. XVI, 222.
Medius soli. I, 307.
Melioris *Deus*. XIII, 434.
Melior & *Major* commutantur. IV, 824.
Melior, cum casu secundo & sexto. X, 76.
Mella Neleia. XV, 459.
Membra & *Nervi* commutantur. II, 468.
Membra Libyæ. II, 310.
Memor ira. XIII, 71.
Memorandus belli. XV, 750.
Memorare & *Numerare* commutantur. XV, 750.
Menæ. XIV, 266.
Mens & *Gens* commutantur. VI, 611.
Mensæ magna olim erat reverentia. XVII, 68.
Mensæ citreæ. XIII, 354.
Mente intrare. VII, 586.
Mentes Deorum. I, 124. — *vatum*, *vates*. III, 5.
Mentiri fratrem. II, 637.
Mentitur, *Fallis*, *Decipis* tellus sterilis. VII, 160.
Mercurius fomnorum præses. III, 181.
Meritare. X, 656.
Meritus. VI, 41. 444.
Merfa nare. X, 78.
Merfus strage virum. IX, 189.
Messana, an *Messena*? XIV, 194.
Messapus. XII, 393.

V E R B O R U M E T R E R U M.

per *Messam* annus circumscribitur. VIII, 61.
Metæ finis. XVI, 513.
Metalla cur terrâ latent? I, 231.
Metallum de gemmis, marmore, sulphure, & aliis.
 VIII, 482.
Metam premere, stringere. VIII, 48.
Metaurus. IV, 187.
Μεταίχμιον. IV, 102.
Metere regionem, incolere. VIII, 566.
Metere ense. x, 147.
Metus, Terror, Furor, personæ Homericæ. IV, 327.
Mevenas. IV, 546.
Migrare, active. VII, 431.
Mibi, Tibi, παρίλαουσι. I, 46.
Miles & Limes commutantur. v, 1.
Mille, pro numero infinito. VII, 141.
Mimantis nomen passim corruptum. XII, 147.
Mimas. III, 494. IV, 278.
Minans & Minax commutantur. XI, 208.
Minari vana. XII, 662.
Minax & Minans commutantur. XI, 208.
Mincius. IX, 627.
Minister & Magister commutantur. VIII, 390.
Ministrat poenis. II, 674.
Minitari vana. I, 306.
Minor frontem. III, 42.
Minores, pueri, posterii. II, 491. XVI, 44.
Minucius, non Minutius. VII, 386.
Mirabile quantum. VI, 620.
Miscere pocula. VII, 169.
Miser & Serus commutantur. IV, 401.
Miseratus poenæ. XI, 381.
Misificus. XII, 473.
Mole tota, omnibus viribus. XII, 38.
Molas, pro corpore. VI, 32. — de elephanto.
 IX, 239. — *maris*. III, 46. — *mem-*
brorum. XVI, 46. — *virii*. XV, 337.
Moliri, amoliri. XIII, 48. — moderari. XIII,
 118. — *bella*. XV, 16. — *fulmina*. V,
 385.
Mollia dista. I, 113.
Mollis aditus, clivus, trames. IV, 491.
Momentum. VIII, 253.
Monere & Movere commutantur. II, 273.
Monere, de Superis, cum futura prædicunt. v,
 117.
Monitor, dux, rector. VIII, 372.
Monitus somni. x, 373.
Monstrum, bono sensu. XVI, 132.
Montes & Fontes commutantur. v, 624.
Monii similis fluctus, id est, maximus. XVII, 258.
Mora. VIII, 33.
Moræ aeris. v, 318.
Mordebant tellurem morientes heroës. v, 526. IX,
 383.
Mors & Mars commutantur. x, 474.
Mors & Nox commutantur. XIII, 129.
Mors & Sors commutantur. XIV, 630.

Mors suprema, extrema, ultima. v, 416.
Morsus fibulae. VII, 624.
Morse obita. II, 574.
Mortem quidam populi sibi intulerunt ex despe-
 ratione. II, 579.
Mortem in unda timebant gentiles. XVII, 262.
Mortes. IX, 368.
Mortui simul cum artis suæ instrumentis crema-
bantur. XIII, 693.
Morunt & Norunt commutantur. XIV, 141.
Motare, Mutare, & Nutare commutantur. VI, 234.
Motum mare. XVII, 290.
Motus & Totus commutantur. III, 205.
Motus animi. x, 373.
Movere & Fovere commutantur. v, 225.
Movere & Monere commutantur. II, 273.
Movere certamina. XIV, 141.
Mucii Scaevolæ egregium facinus. VIII, 385.
Mulare caede. x, 463.
Multus & Inultus commutantur. IV, 16.
Multus & Maestus commutantur. v, 380.
Mundus, pro coelo. XII, 336. — pro terra.
 III, 611.
Munera & Vulnera commutantur. v, 182.
Munire iter, viam. xv, 516.
Munus & Numen commutantur. VIII, 233.
Murex. XVII, 277.
Murmur extremum. x, 456. — *fasidicum*. III,
 680.
Murus, præsidium, tutela. XVI, 68.
Muta harena. VIII, 126.
Mutare, Motare, & Nutare commutantur. VI, 234.
Mutyæ. XIV, 273.
Mutycæ. XIV, 268.
Mylæ. XIV, 202.

N.

N & H initiales versuum commutantur. VI,
 580.
Nabis. xv, 675.
Naiides. v, 21.
Nam & Jam commutantur. IX, 242.
Naritiis. II, 317.
Nasamonias. II, 117.
Nasidius. xv, 453.
Nassa, retis genus. v, 48.
Natant arva, plana. IV, 162.
Natantes oculi, de moriente. II, 122.
Natus & Notus commutantur. III, 335.
Natus alicui rei. III, 335.
Nava juvenis. v, 412.
Navium & avium reciprocae sunt metaphoræ. XII,
 98.
Navium nomina tam masculini, quam feminini ge-
neris. XIV, 500.
Navus & Vanus commutantur. I, 549.
Neapoli studia multum floruerunt. XII, 31.
Nec non &. XIV, 203.

Xxxxx

Necopinus

I N D E X

Necopinus, non provifus. ix, 98.
Nectere, de luctatoribus. iiii, 33.
Nectere alicui catenas, & *innectere aliquem catenis*. xi, 240.
Nectere fraudem. vi, 319.
Nemorofa brachia. xiii, 595.
Nemorofus & *Numerofus* commutantur. iv, 60.
Nemus, templum Dianae Aricinae. viii, 364.
Nepotes & *Penates* commutantur. xii, 451.
Nervi & *Membra* commutantur. ii, 468.
Nervus. iv, 293.
Nexus & *Nixus* commutantur. iiii, 33.
Ni, pro *Ne*. i, 374.
Nigrefcit mare in tempeftatibus. xvii, 258.
Nimia pubes. i, 667.
Nimius, cum fecundo cafu. xiv, 670.
Nisaeus thyrfus. iiii, 393.
Nifus, non *Nixus*. ii, 123.
Nixus & *Nexus* commutantur. iiii, 33.
Nobilis, pro notus. ii, 612.
Nectis amictus. vi, 3.
Noctis divifio. vii, 155.
Nodus crinium. ii, 77.
Nomades. i, 215.
Nomadum tyrannus, Hannibal. xi, 31.
Nomen & *Numen* commutantur. xvi, 655.
Nomen, pro re inani. i, 293.
Nomen Aetolium, pro Aeolo. xiv, 70. — *Ledae*, pro Helena. xiii, 44. — *Hiberi*, amicitiae. v, 161.
Nomen viri, pro indole ejus. viii, 318.
Nomina propria in MSS. faepe corrupta. ix, 117.
Nomine Karthago. xv, 193.
Norunt & *Morunt* commutantur. xiv, 141.
Nofter & *Vefter* commutantur. xi, 117.
Nofta hora, nobis favens. xii, 193.
Non ita. xi, 185.
Notus & *Natus* commutantur. iiii, 335.
Notus & *Votus* commutantur. vi, 434.
Nova fomnia. x, 349.
Novare. vii, 141.
Noviffe loca, pro ea incolere. xvii, 22.
Novus & *Malus* commutantur. x, 422.
Nox & *Mors* commutantur. xiii, 129.
Nox & *Vox* commutantur. viii, 210.
Nox, pro locis inferis. xiii, 708. — pro fomno. iiii, 216. — pro concubitu. iiii, 419. — pro morte. x, 173.
Nubae. iiii, 296.
Nube deprendere volucrem. xvi, 566.
Nubes frontis. viii, 613.
Nubila & *Lumina* commutantur. i, 358.
Nubila. viii, 437.
Nutae. viii, 566.
Nudare terga fugae. xvii, 445.
Nudipedaes. iiii, 28.
Nudus, folus. i, 219.
Nudus famae. iv, 608.
Nudus teli, vel *telis*. xvi, 47.

Numen & *Munus* commutantur. viii, 233.
Numen & *Nomen* commutantur. xvi, 655.
Numerare & *Memorare* commutantur. xv, 750.
Numerofus & *Nemorofus* commutantur. iv, 60.
Numina, de uno Deo. i, 93.
Nunc. xii, 31.
Nutamen. ii, 399.
Nutare, *Motare*, & *Mutare* commutantur. vi, 234.
Nutare. v, 506.
Nutare, de criftis. i, 460.
Nymphae & *Lymphae* commutantur. xi, 420.

O.

• **O** faepe corrumpitur in alia. v, 167.
Ob ora. xvii, 477.
Obices ex qua materia factae? xiii, 352.
Oblatrare Senatum. viii, 251.
Oblitus fui. iv, 424.
Obftrictae cadavera portas. xi, 198.
Obtendere. iiii, 613.
Obtendere lucem pulvere. x, 228.
Occumbere letum. xiii, 380.
Ociore Euro. ii, 173.
Oeni domus. viii, 601.
Oeres. x, 30.
Oculi indices animi. vi, 384.
Odoriferum vinum. xvi, 310.
Oea. iiii, 257.
Oenotri, non *Oenotrii*. xiii, 51. ix, 473.
Officium. i, 154.
Offulgere. xiii, 114.
Offundere & *Effundere* commutantur. x, 366.
Offusae tenebrae. v, 678.
Olores morituri an canunt? xi, 440.
Omina & *Omnia* commutantur. ix, 4.
Omina triftia. v, 62. 63. 66. 73.
Ominofa avertentur in hoftes. ii, 54.
Omissus. xiv, 184.
Omnia & *Omina* commutantur. ix, 4.
Omnia laeta, foeda canere. iv, 131.
Oneratus epulis. xi, 314.
Onerare domus. iiii, 15.
Opacare. xiii, 331.
Operire mare navibus. ii, 421.
Operofa facra. iv, 824.
Opponere gradus. xvi, 396.
Oppofitus & *Appofitus* commutantur. xiv, 335.
Opsare, eligere. xiii, 689.
Ora & *Ara* commutantur. xiii, 81.
Ora & *Arma* commutantur. iv, 166.
Ora vatum. xiv, 28.
per Ora ire. iiii, 135.
Orae clipei. iv, 292.
Orandum pacem. xi, 562.
Orbe & *Ore* commutantur. iiii, 654.
Orbis & *Urbs* commutantur. vi, 554.
Orbis, pro clipeo. ix, 442.
Ordior arma. i, 1.

Ore

V E R B O R U M E T R E R U M.

Ore & Orbe commutantur. III, 654.
in Ore. x, 464. — *Saguntii*. II, 66.
Ore fremere, vocare. XVI, 645.
Orestae, populus Macedoniae. xv, 313.
Oreus tāpivn. I, 119.
Orthanus Deus. III, 395.
Orthrus canis Geryonae. XIII, 845.

P.

P*acare & Placare* commutantur. II, 483.
Pacator Nemees. II, 483.
Pachynus, prima brevi. xiv, 72.
Paſſa & Faſſa commutantur. xvii, 79.
Paſto, postquam pepigisset. xiv, 97.
Pacuvio ei nomen fuit. XI, 58. XIII, 32.
Paetum. VIII, 580.
Pegasus. v, 410.
Palici. xiv, 219.
Palilogiae variae. ix, 99. xi, 198.
Palladium interceptum a Diomede & Ulix. XIII, 47.
Pallidus aurifossor. I, 233.
Palma is, qui palmam reportat. xvi, 504. — is, qui vincens restat. iv, 392.
Pan montivagus. XIII, 336.
Pandere & Tendere commutantur. III, 654.
Par. xvi, 616.
Parce perstringere. xv, 759.
Parcus & Parvus commutantur. I, 680.
Parcus iras. XII, 424. — *laceſſere*. I, 680.
Parens murorum. II, 654.
Parens undae suae quisque fluvius. iv, 659.
Parere decus. ix, 377.
Parnasus. XII, 320.
Parnasus. xv, 311.
Partum. II, 605.
Parturire, de inanimatis. ix, 284.
Parvus & Parcus commutantur. I, 680.
Parvus & Pravus commutantur. VII, 585.
Pascere coepta. iv, 724.
Pasſi cadavera. XIII, 597.
Passim. VII, 139.
Pastorem canis comitari solet. II, 444.
Pasſus vento ignis. ix, 603.
Pater aliquis vocatur ab iis, quos ex periculo mortis eripuit. VIII, 2.
Pater Lyaens. VII, 201.
Patientia. VI, 545.
Patrius, πατριός. I, 82. xv, 722.
Patrius. xv, 10.
Paupertas. I, 609.
Pavor & Favor commutantur. III, 690.
Pavor, pro religione. III, 215. 690. — *medium* quid inter spem & metum. xvi, 432.
Pavor omnia augeat. iv, 8. — *etiam multiplicat*. I, 500.
Pex cubito non altiores pueri. xi, 395.
Pectora & Corpora commutantur. xvi, 479.

Pectora & Tempora commutantur. xvi, 122.
Pectus hirsutum vaſtris & temerariis tribuitur. v, 441.
Pedes undis tribuuntur. vi, 140.
Pellere metum. III, 571.
Pelta Lunae corniculatae similis. II, 80.
Penates & Nepotes commutantur. XII, 451.
Pendere ab imagine. VIII, 93. — *in verbera*. VIII, 283.
Penetrabilis, penetrans. VII, 649.
Penetrare. XIII, 62.
Penitus terra effodiunt. II, 607. — *medullis*. I, 59.
Peplum donum Palladis. VII, 86.
Per & Pro in compositis commutantur. iv, 548.
Per & Ter commutantur. II, 249.
Per bella, bello. xi, 125.
Per se, sponte. xi, 447.
Per subitum, per tacitum, per longum. xv, 145.
Per te flammis. v, 82. *Per vos primordia*. I, 658.
Percellere. xvii, 303.
Percussus & Percussus commutantur. II, 213.
Percussus & Percussus commutantur. II, 213.
Percutis lux oculos. III, 694.
Perdere mortem, famam, nefas. iv, 607.
Perducere & Producere commutantur. xv, 100.
Perfecti indicativi tertia pluralis syllabam penultimam corripit. v, 264.
Perferre ictum. v, 326.
Perfossus clipeus. II, 17.
Perfractus. iv, 380.
Perfusus caede clipeus. II, 17.
Perlapsa tegmine harundo. xvi, 110.
Perluere majus, quam proluere. xvii, 300.
Permixta grandine hiems. III, 197.
Perſae jactis post terga sagittis fugiunt. x, 12.
Perstringere & Praestringere commutantur. I, 358.
Petractare visu. x, 452.
Pes pedem premit. iv, 354.
Pestem primi sentiunt canes. xiv, 594.
Pestis, quidquid noxium. III, 38. — *propeſtilentia*. xiv, 582.
Petere & Tenere commutantur. II, 421.
Petere, vox sagittariorum. VIII, 104.
Petulantia verba. VIII, 266.
Phalangis Macedoniae robur in quo consistat? xvii, 420.
Phalerae equitis an equi ornamenta? xv, 255.
Philaeni. xv, 703.
Phoebus Iliaca. xv, 282.
Pholoe. III, 494.
Phorcys. x, 174.
Phryges melius, quam Phrygii. VIII, 243.
Pia bella. xv, 162.
Picani culmina. iv, 304.
Piceus, ater. v, 37.
Picus. VIII, 441.
Pii fratres Catinensium. xiv, 197.
Pinu coronati Pan & Faunus. XIII, 331.

Xxxxx 2 *Pimus*

I N D E X

- Pinus igni armata*, pro taeda. xiv, 303.
Placare & Pacare commutantur. ii, 483.
Placidus & Placitus commutantur. i, ii.
Placitus & Placidus commutantur. i, ii.
Plana & Plena commutantur. iii, 532.
Plana. iii, 532.
Plangere alis. i, 589.
Planta pernix, volucris. xvi, 298.
Plaudere pennis. xiv, 675.
Plausum cervicis amant equi. xvi, 357.
Plebes & Pubes commutantur. xiv, 280.
Plebes, pro Plebs. viii, 271.
Plastrum Aonium. xii, 220.
Pleminius. xvii, 459.
Plena & Plana commutantur. iii, 532.
Pluere & Fluere commutantur. xii, 53.
Plumbum fundae rotando liquefit. i, 316.
Plurali numero interdum unum alloquimur. iii, 222, 288. vi, 292. xiv, 208.
Pluunt tela aggere. xii, 53.
Poculum pro praemio datum. xvi, 450.
Poenae, pro Furiis. ii, 551.
Poeni viri. vi, 338.
Poenicus. i, 602.
Pollentina lana. viii, 599.
Polo crescere, pro ad polum. ii, 353.
Polydamas, priore longa. xii, 212.
Pondera clavis, pro clava ponderosa. ii, 246.
 ——— *conti*. vi, 277. xv, 687.
Pondus & Vultus commutantur. xvi, iii.
Pondus, de partu. xiii, 629.
Ponere litora. ii, 460. ——— *metum*. iii, 571.
 ——— *donum*. xvi, 459.
Poplicola. ii, 8.
Poplite caeso. iv, 343.
Populi & Scapuli commutantur. viii, 580.
in Populos ire, mittere. vi, 711.
Porci interdum Herculi immolantur. iii, 22.
Porricere. xvii, 51.
Portare Libyam, pro in Libyam. xvi, 161.
Portendere. xvi, 592.
Portifculus, quid fuerit. vi, 361.
Poscere, ad poenam poscere. iii, 202.
Possidere. ii, 701.
Prae & Pro in compositis commutantur. xvii, 56.
Praesentus. xiii, 847.
Praeceptus, praecipitum. vii, 232.
Praecipere. iv, 804. xv, 659.
Praecipites equis instant aurigae Circenses. xvi, 325.
Praeda interdum militibus concedebatur. xv, 262.
Praeducere fossam muris. x, 411.
Praeformidatus. iii, 608.
Praefractus. v, 242.
Praefulgens. xi, 537.
Praematura plerumque mali omnis sunt. xv, 356.
Praemia & Proelia commutantur. ix, 206. xvi, 523.
Praenoscere. viii, 304.
Praesignis. vi, 43.
Praefians belli & bellis. v, 92.
Praefinguere. i, 358.
Praefringere & Perfringere commutantur. i, 358.
Praesentia Syrtibus tellus. xvi, 253.
Praevectus equo. v, 170. ——— *libra*. iv, 51.
Praevum decus. xiii, 30.
Praevus & Parvus commutantur. vii, 585.
Prensus & Pressus commutantur. v, 281.
Pressus & Prensus commutantur. v, 281.
Pressus strage virum. ix, 189.
Prima curarum. iii, 61. ——— *urbs*. x, 580.
Primaevas juventas flos. xvi, 406.
Primaevas flos juventae. i, 376.
Primam urbem invadere, pro primum invadere. ii, 235.
Primus sol, Primi radii. ix, 33.
Principium avorum, pro principe avorum. xv, 748.
Pro & Per in compositis commutantur. iv, 548.
Pro & Prae in compositis commutantur. xvii, 56.
Pro, an *Prob* scribendum? xi, 90.
Probare animi. xvi, 166.
Probatio per ignem. v, 180.
Procedere, de Consulibus. vi, 444.
Procurfus. vii, 566.
Prodere. xvi, 621.
Prodere, de rebus inanimatis. xv, 712. ——— *pro*
tradere. iii, 222. ——— *creare*, *renunciare*.
 xiv, 88.
Prodigus animas. i, 225.
Producere & Perducere commutantur. xv, 100.
Proelia & Praemia commutantur. ix, 206. xvi, 523.
Prohibere, cum casu secundo. vi, 27.
Proiectus. vi, 645.
Projicere amorem lucis. x, 42.
Promittere, extendere. iii, 534.
Pronus callis. iii, 515.
Propinandi mos. xi, 301.
Propius & Proximus cum tertio & quarto casu. i, 13.
Proprium nomen pro pronomine gravitatem orationi conciliat. ii, 29.
Prorsus. vii, 575.
Proruptum pelagus. iii, 51.
Prorutus agger. i, 373.
Proferere, Exferere caput. iii, 447.
Prosperus. x, 202.
Protei mutationes. vii, 423.
Protraxitis. xvi, 84.
Proturbare. ix, 447.
Πρύμνα θεοσσοῦς. ii, 24.
Ψαίρα, libaminis genus. vii, 185.
Psylli legitimam sobolem serpentibus distinguunt.
 i, 411.
Pubes & Plebes commutantur. xiv, 280.
Pudendum. xvii, 141.
Puer, de adolescente septemdecim annorum. iv, 462.
Pugnax. x, 398.
Pulcher. ix, 596.
Pulvis.

VERBORUM ET RERUM.

Pulvis & Vultus commutantur. VI, 7.
Pulvis. XIV, 677.
a Puppe surgens ventus. XVII, 256.
Purpureae genera. XVII, 392.
Putres artus, tabo liquentes. XIII, 464.
Pyrene & Pirene distinguendae. III, 426.

Q.

Qualis & Talis commutantur. I, 468.
Quando, quoniam. XIII, 768.
Quassa turris. I, 362.
Quassant venti. I, 206.
Quassatus tempora Lyao. VII, 201.
Quatere aures, *arces rumoribus*. IV, 7. — *campos agmine*. I, 297. — *cornipedem calce*. XIII, 169.
Qui & Cui commutantur. XII, 379.
Qui Deus. IX, 651.
Quianam. I, 134.
Quid prohibet. XVII, 232.
Quinam, *quisnam*. II, 645.
Quippe. VI, 90.
Quis, non *Quis*, scribendum. I, 13.
Quod, quoniam. XI, 327.
Quoties & Toties commutantur. I, 468.

R.

Rabida arma. VII, 253.
Rabidae canes. X, 127.
Rabidi lupi. VIII, 640.
Rabidus & Rapidus commutantur. V, 451.
Rabidus taurus. XVI, 9.
Radens gramina rivus. XIII, 4.
Radiare. VIII, 468.
Radicibus erui. VI, 196.
Rapere & Capere commutantur. XV, 659.
Rapere arma. IV, 98. — *tempus*. I, 569. — *viam*. IX, 33.
Rapida arma. V, 97. XII, 482..
Rapidus & Rabidus commutantur. V, 451.
Rapidus & Raptus commutantur. XVII, 172.
Rapta arma. V, 97.
Raptare. XVI, 31.
Raptus & Rapidus commutantur. XVII, 172..
Raptus & Ruptus commutantur. III, 196.
Ratus. V, 304.
Re in compositis a consona incipientibus anceps. I, 309.
Reboare aliquem. III, 439.
Pacedit terra. III, 157.
Recens & Repens commutantur. XV, 604.
Receptare. XIV, 53.
Recidivus. I, 106.
Recoquere metalla. IV, 15.
Reclor, eques. XVII, 138.
Reddere formam parentis. II, 634.
Redeunt colores, oriente die. X, 542.

Redire, pro venire. II, 223.
Referre bella, resumere, iterare. XI, 28. — *vultum*. II, 654.
Refundere aestus. XIV, 349.
Regere & Gerere commutantur. V, 242.
Regere dolorem. II, 382. — *bellum*. VI, 307.
Regifice. XI, 273.
Regium, an *Rbegium*, scribendum? XIII, 94.
Regna & Signa commutantur. II, 52.
Regna & Testa commutantur. VII, 16.
Regulus quo supplicio necatus? VI, 539.
Regum & Rerum commutantur. XIV, 667.
Rei nudando vulnus favorem sibi conciliabant. II, 42.
Reicit. VIII, 671.
Reliquiae belli. XV, 540.
Remi pennarum, alarum. XII, 98.
Remis velisque ire. I, 566.
Remittere vitam. XVII, 367.
Remotus polus. II, 481.
Remulus. IV, 186.
Renovare & Revocare commutantur. XIV, 112.
Renovare luctum. X, 634.
Repens & Recens commutantur. XV, 604.
Repens. XV, 604.
Repere & Rumpere commutantur. XIII, 332.
Repetitio ejusdem vocis vim orationi addit. II, 25. XI, 514. XII, 221.
Repetitio praecedentium ob interpositionem, juvendae memoriae causa. XII, 441.
Repletus. VI, 160.
Reponere. V, 533.
Requies ludusque. III, 349.
Rerum & Regum commutantur. XIV, 667.
Res gerere, bellum gerere. XV, 149.
Resolvere & Revolvere commutantur. I, 369.
Resoluta gaudia. XI, 305.
Respicimus loca, quae inviti relinquimus. XVII, 214.
Resplendere imagini flammae. II, 663.
Restinguere sitim. XIII, 575.
Retegit sol orbem. VI, 3.
Retuso fervore belli. VIII, 321.
Revellere claustra. XII, 179.
Revirescere. XV, 134.
Revocare & Renovare commutantur. XIV, 112.
Revolvere & Resolvere commutantur. I, 369.
Revolvere fata. I, 115.
Rictus. X, 297.
Rigor & Vigor commutantur. VI, 271.
Rigua arva. VI, 195. — *hortus*. VII, 180.
Ritus ferarum aequare. XI, 181.
Rorarii. I, 564.
Rubra veste in pugna sanguis occultabatur. III, 236.
Rubrae undae, mare Erythraeum. XII, 231.
Ruerat & Fuerat commutantur. VI, 14.
Ruere & Fluere commutantur. XII, 619.
Ruge, cum infinitivo. XIV, 581.

Xxxxx 3

Rufrae.

I N D E X

- Rufrae*. VIII, 568.
Ruina coeli, tonitru. I, 251.
Rumpere & Rere commutantur. XIII, 332.
Rumpere Alpes. XI, 135. — *iter*. XV, 781. — *voces, quæstus*. IV, 528.
Rumpitur coelum, Jove tonante. III, 196.
Ruptus & Raptus commutantur. III, 196.
Rursus & Curfus commutantur. VI, 258.
Ruunt portare, scire. I, 170.
- S.
- Sabbura*. XV, 444.
Sabini unde dicti? VIII, 424.
Sabratha. III, 256.
Sacer, magnus, nefandus. VIII, 100. — ab usu hominum remotus. III, 501.
Saces. II, 161.
Sacra turbabat adventus hostilis. XV, 440.
Sacrum vinum. XVI, 309.
in Saecula ire, mittere. XII, 312.
Saetabis. III, 374.
Saetis horrescit. I, 422.
Saevus & Laevus commutantur. V, 660.
Saevus & Serus commutantur. XVI, 691.
Saeuire stridoribus. XIII, 600.
Sagitta, pro amore. XI, 425.
Sagulum, de lictoris veste militari. IX, 420.
Saguntum, casu recto. XVII, 329.
Saguntus, sine aspiratione. I, 271. — *Ausonia*. I, 332.
Sallentini. VIII, 575.
Salutare omen, augurium. II, 411.
Sanctus, castus. XV, 282.
Sanguine secundare campos. XIV, 130.
Sanguis, ultima producta. X, 18. — *Dardanijus*, orti ex Trojanis. XI, 177. — *niger, ater*. IX, 365.
Sanguis terra erumpens malum omen. VIII, 646.
Sanies. VI, 160. — *venenum*. XII, 10.
Sardiniae figura plantam pedis refert. XII, 357.
Sarmentum. VII, 314.
Sarrani unde dicantur Atilii? VI, 62.
Sason. IX, 469.
Sassina. VIII, 463.
Sat & Stat commutantur. II, 561.
Satias. IV, 110.
Satiatus necis & necis. X, 99.
Saturatae sanguine dextrae. XII, 578.
Satus inter tela. VIII, 20.
Saxum, pro Capitolio. I, 540.
Saxa coelum impellens, de Alpibus. XI, 217.
Scelerare. XVI, 611.
Scelus & Culpa ut differant? XII, 305.
Scipiadès, Scipio. VII, 106.
Scipio Jove natus fingitur. XIII, 615.
Scipionum Lucii & Publii uter major natus? XIII, 628.
Sciscere, de plebe. VII, 544.
Scopuli & Populi commutantur. VIII, 580.
Scopulosus. VII, 274.
Se, pro ipsum. XVII, 182.
Secare campum, viam. II, 86.
Secreta ruris, nemorum. XV, 600.
Secretus & Securus commutantur. XI, 326.
Seclari feras. XIV, 262.
Secundare. VIII, 124.
Secures, pro Consulatu. XI, 62.
Securis, pro bipenni. XVI, 264.
Securus & Secretus commutantur. XI, 326.
Sed enim. XIII, 129.
Sed ex. V, 157.
Sed non ex. XV, 402.
Sed quid ego haec? VI, 110.
Sed vero, sed enim. X, 593.
Sedere, judicium. VII, 437. — otiosum esse. XII, 64. — de locis planis. VI, 647.
Sedes & Aedes commutantur. XIV, 652.
Sedes & Caedes commutantur. III, 617.
Sedes. III, 617.
Sedes Tonantis, pro templo. XII, 48.
Sedetani. III, 372.
Sedis ictus gena. VII, 606.
Seducere. IX, 644.
Semanimus. IX, 125.
Sena. VIII, 455.
Senescere. XVI, 135.
Senex, tam honoris, quam aetatis vocabulum. I, 564.
Sensuum verba permutantur. VI, 179.
Sentire aliquem. XII, 27.
Sepeliri hostili terra summa infelicitas credebatur. IV, 77.
Sepostus. VIII, 378.
Septa & Testa commutantur. II, 691.
Sequester pacis. VI, 347.
Sequi campum. II, 86. — *dextram*. V, 230.
Sera, prima brevi, an longa? XIII, 252.
Serenatus, placatus. V, 181.
Serenum, serenitas. XII, 2.
Serere & Ferre commutantur. VIII, 266.
Serere bellum. I, 394. — *bellum pectore*. I, 80.
bella funda. III, 365. — *rumorem*. VIII, 158.
verba. VIII, 266. — *vulnera*, tela. V, 235.
Seri nepotes. IV, 401.
Series aevi. III, 630. — *nepotum*. I, 88.
Serpentes genii locorum & famuli umbrarum. II, 585.
Serpentes Diis sacri. VI, 288.
Serva & Servus pro praemio dantur. XVI, 456. 568.
Servare, observare. III, 380. VI, 384. XVI, 317.
Servorum ingentem gregem antiqui alebant. X, 360.
Serus & Miser commutantur. IV, 401.
Serus & Saevus commutantur. XVI, 691.
Serus belli. III, 255.
Setinum vinum. VIII, 378.
Sexus, de femina. III, 114.

V E R B O R U M E T R E R U M.

Si, cum indicativo. XI, 118.
Sibilas stridor rudentum. XVII, 257.
Sic fama. VI, 631. VIII, 191.
Siccine, sic. IX, 25.
Sidera undis Oceani refoventur. VII, 639.
Sidonis. VIII, 194.
Signa & Regna commutantur. II, 52.
Signinum vinum. VIII, 380.
Signum, de tuba. V, 199.
Silens nox, Silentia noctis. XV, 566.
Silva atra. X, 531.
Simbrivium. VIII, 371.
Simul Ferentanis. VIII, 395.
Simulacra pugnae, belli. VII, 119.
Simulacrum. XIII, 650.
Simum mentum. XIII, 333.
Sine more. XII, 449.
Singulians anima. II, 362.
Sinuatus, *τεταχναστος*. VII, 503.
Sinuatus, Sinuosus flexus. XV, 624.
in Sinu bellum. IV, 34.
Sirenes. XII, 34.
Sit fas, sit tantum. VIII, 41.
Situ hebescere. VIII, 20.
Σωζω. IV, 202.
Solis fons ad templum Hammonis. III, 669.
Sollicite laetus. VI, 572.
Solvere honores. IV, 792.
Solum & Locus commutantur. I, 24.
Solus, pro desertus. III, 429.
Somnia, res vanae. XI, 102.
Somnia sub lucem veriora. III, 200. *Somniantes*
ominosa in flumine se lavabant. VIII, 125.
Somnifera aqua. IV, 87.
Somnus, pro nocte. III, 200.
Somnus alatus fingitur. X, 352. — *cornu ac pa-*
pavera manu tenet. X, 353.
Somnus longus, de morte. V, 529.
Sonitus, pro tonitru. III, 196. — *armorum*.
 XVI, 93.
Sonare. XII, 171.
Sors & Fors commutantur. XV, 105.
Sparus, teli genus. III, 388.
Spatiosus, magnus, ingens. X, 166.
Species. XIII, 394.
Speculari. XIII, 163.
Speculator. VII, 123.
Specus alvi. VI, 276. — *invisus*. XIII, 425.
Spes, de homine, qui sperat. XVI, 506. — *ulti-*
ma. X, 48.
Spirae serpentum. VI, 276.
Spirare, vivere. II, 430. — *ingentia*. XVII,
 536.
Spissa cubilia serarum. XV, 777.
Spissum coelum. V, 37.
Spolia cur non licuerit renovare? I, 620.
Spolia interfecti hostis praemii loco militibus bene
meritis dabantur. XII, 226.
Spoliis hostilibus vel victores utebantur, vel mili-

tibus bene meritis ea concedebant. V, 137.
Spodens iuro. X, 437.
Sponte Deum, faventibus Diis. XIV, 296.
Spumania frena. V, 147.
Spumare & Fumare commutantur. II, 163.
Spumare sanguine. I, 126.
Squalens, succus. III, 655. — *pro squamosus*.
 II, 547.
Squalida arva. XII, 373.
Stagna soli. X, 463.
Stans vultus. XV, 29.
Stant squamis tela. I, 527.
Stare, pro haerere. II, 639. VII, 398. XII, 41.
 — *quiescere*. XVI, 13. — *stagnare*. X,
 463. — *pro aliquo*. XVII, 319.
Stat & Sas commutantur. II, 561.
Stat triumphus servasse cives. VII, 398.
Statuere. VIII, 232. — *aras*. IV, 703. — *nr-*
bem. VIII, 441.
Statura sanguine, constituta. XVII, 83.
Stellates campi. XI, 268.
Sternax. I, 261.
Sternere iter, viam. XII, 513.
Sterni leto. X, 30.
Sthenius. IV, 345.
Stili occulti. X, 415.
Strage. X, 588.
Strages sociorum. XI, 529. — *virum*. XVII, 603.
Stratus & Fractus commutantur. XII, 153.
Stratus ruina. XII, 153.
Strepitantia arma. IX, 280.
Strictus & Structus commutantur. IV, 746.
Stridor, de serpentibus. II, 537. VI, 177.
Structus & Strictus commutantur. IV, 746.
Struere. IV, 746. — *de mensa & cibo*. XI,
 273.
Stupere aliquid. V, 202. — *in aliquo*. XIII, 800.
Styga jurant numina. XIII, 568.
Sub crimine. XIV, 288. — *cuspidis*. XII, 277. — *pe-*
dibus videre. XVII, 145. — *lucem*. VIII, 124.
 XIII, 406. — *sidera tollere*. II, 337. — *um-*
bras ferre. XI, 257.
Subactus, coactus. I, 675.
Subici. XIII, 298.
Subigere apicem ad sidera. XVII, 641. — *ad moe-*
nia. XV, 218.
Subire, succurrere, in mentem venire. XII, 61.
 — *dumos & dumis*. V, 283.
Sublatis faucibus. XII, 10.
Submissae dextrae. XII, 640.
Submissi palmas. I, 673.
Submittere manus, sursum mittere. IV, 411.
Subrepta cuspis. X, 253.
Subsidere leonem. XIII, 221.
Subiemen, non subtegmē. VII, 80.
Succus Lyaeus. VII, 169.
Sudant arma sanguine. II, 455.
Sudor, pro labore. IV, 435.
Sudor imaginum. I, 98.

Suess

Suessia Pometia, Aurunca. viii, 400.
Sufficere agmina. i, 36.
Suffigere. vii, 112.
Suffundis ora sanguis. xi, 218.
Sumere bellum. i, 272.
Super eventum explorare. v, 61.
Superare. vi, 297.
Superbum insigne. x, 564.
Superbus, in bonam partem. x, 573. — cum infinitivo. iii, 374.
Supercontegere. xvi, 42.
Supersse, praeesse. xiii, 188.
Superfluere. viii, 606.
Superrigare. xv, 154.
Superstare, cum tertio casu. xiii, 300.
Surdus, qui non auditur. viii, 280. — cum casu secundo. xi, 354.
Surgens, furrigens. iii, 659.
Surgis bellum. xiv, 293. — *dies.* ix, 183. — *ira, dolor.* v, 105.
Surgunt flammae. xi, 219.
Surrentinum vinum. viii, 380.
Sursum. iii, 525.
Suspendi dicuntur, quae sunt in summo monte. iii, 556.
Suspensa vestigia. xv, 617.
Sussum corpus, de volantibus. xii, 94.
Suspiro, pro spiro. iv, 779.
Suns. viii, 122. — pro ejus. xii, 33.
Symaethus. ix, 410.
Symphoniacus & Hortator remigum differunt. vi, 361.
Syracusae a quo conditae? xiv, 51.

T.

T*abes & Labes commutantur.* viii, 21.
Tabes. iii, 341.
Taciti artus, medullae. vi, 169.
Tactus in beneficiis. iii, 302. v, 354.
Tadius. ix, 587.
Taedae versae ad funera. xiii, 547.
Tagus, viri nomen. i, 152.
Talis & Qualis commutantur. i, 468.
Tam & Jam commutantur. xiv, 427.
Tam cum positivo pro superlativo. iii, 229.
Tam, tantopere. xvi, 606.
Tantus & Cautus commutantur. x, 234.
Tantus, magnus. x, 234.
Tarcon. viii, 474.
Tarentum Tyndarium. xv, 320.
Tarius. iv, 253.
Tartarea Bellona. v, 222.
Taurina pellis dormientibus substrata. vii, 291.
Tauromenitanus. xiv, 256.
Taurus, pro pelle taurina. iv, 293.
Taurus ingens. ii, 474. — *torvus, trux.* xv, 61.
Taurus pro praemio datur. xvi, 463. — *victima Neptuni.* xvii, 50.

Teanum Sidicinum. viii, 513.
Testa & Regna commutantur. vii, 16.
Testa & Sepia commutantur. ii, 691.
Testa & Tela commutantur. xi, 405.
Testa & Texta commutantur. xiv, 309.
Tegere dolorem. ii, 382.
Tegimen. i, 402.
Tegmina armorum. ii, 474.
Tela & Testa commutantur. xi, 405.
Tela duo manu gerebant quidam. viii, 550.
Temerare. ii, 472.
Temisus a litore Hesperidum. i, 431.
Templum, curia. xi, 72.
Tempore tali. viii, 112.
Tempus diesque, Tempus locusque. v, 86.
Tendere & Pandere commutantur. xii, 654.
Tendere cursum. x, 73. — *vocem, manum.* xv, 640.
Tenerae auras. xiii, 162.
Tenere & Petere commutantur. ii, 421.
Tenere, pro detinere. xi, 450. — *aequora.* ii, 421.
Teneri ephoebi. xi, 44.
Tenuare. i, 396.
Tenuis spes. xiii, 287.
Tepida unda. vi, 289.
Tepidus & Trepidus commutantur. iv, 182.
Ter & Per commutantur. ii, 249.
Ter aliquid facere. viii, 156.
Terga alicujus videre. xii, 283.
in Tergum. ix, 507.
Terra pendet medio aëre. xi, 459.
Terrae, homines, incolae terrae. iii, 75. xi, 473.
Terreni, homines. xi, 473.
Terrigena. xi, 473. — *serpens.* vi, 254.
Tellera militaris. vii, 347.
Tetbye saeva. v, 395.
Teuthras. xi, 290.
Texta & Testa commutantur. xiv, 309.
Thapsus. iii, 261. iv, 637. xiv, 206.
Theraps, non Theramne. vi, 303.
Thermae Himerenses. xiv, 232.
Thermodon, non Thermodoon. ii, 80.
Theron. ii, 149. 192.
Thorax pro praemio datur. xvi, 583.
Thule. xvii, 417.
Thyrmis. xv, 724.
Tibur Herculi sacrum. iv, 225. — *pomiferum.* iv, 225.
Timens & Tremens commutantur. iv, 603.
Timor & Tumor commutantur. ii, 626.
Tingere & Cingere commutantur. xiv, 6.
Tinnitus, sonitus litui. xii, 182.
Titubas pes & lingua ebrio. vii, 200.
Tonare bella. i, 436.
Tondere praecordia rostris. xiii, 839.
Tomitru bellantis. xi, 525.
Torquere & Torrere commutantur. i, 194.
Torques, donum militare. xv, 256.
Torrrens armorum. xii, 189.

Torrere

VERBORUM ET RERUM.

Torrere & *Torquere* commutantur. I, 194.
Torrere, ferro ignique vastare. VII, 490.
Torreri cancro. I, 194.
Torridus. I, 177.
Tortus & *Totus* commutantur. VII, 412.
Torus, feretrum. X, 561.
Toties & *Quoties* commutantur. X, 409.
Totus & *Motus* commutantur. III, 205.
Totus & *Tortus* commutantur. VII, 412.
Totus & *Tutus* commutantur. X, 312.
Tractus ab antro. III, 36.
Tradere & *Credere* commutantur. XVI, 371.
Tramittere saltu, cursu. VIII, 554.
Transfigere. X, 141.
Transire parmam ictu. XIII, 166.
Travehere. IV, 489.
Tremens & *Timens* commutantur. IV, 603.
Tremere & *Fremere* commutantur. XVII, 259.
Tremere & *Gemere* commutantur. VII, 49.
Trepidæ res. VII, 1.
Trepidantia moenia. I, 129.
Trepidare & *Crepitare* commutantur. XIV, 310.
Trepidus & *Tepidus* commutantur. IV, 182.
Trepidus, festinans. XIII, 146.
Tridentipotens. XV, 159.
Triste coelum. XII, 371. 602.
Tristia iussa, minacia. II, 2.
Tristis & *Turpis* commutantur. XII, 285.
Trogiolos. XIV, 259.
Trunca frons. III, 42.
Tuba & *Juba* commutantur. V, 166.
Tubæ a quibus inventæ. V, 12. — cantu incitantur milites. V, 13.
Tum & *Cum* commutantur. I, 40.
Tumefactus. VIII, 234.
Tumens, de iratis. II, 626. — secundis. X, 51.
Tumor & *Timor* commutantur. II, 626.
Tumor, de aqua crescente. IV, 640.
Tumulus Hesperiae Cannæ. I, 50.
Turba & *Turma* commutantur. V, 277.
Turbare terra, terras. I, 37.
Turbatus ira. II, 529. — cum casu secundo & sexto. II, 642. XV, 182.
Turbidus. XII, 404. — auro. I, 159.
Turia, rivus prope Romam. XIII, 4. 5.
Turma & *Turba* commutantur. V, 277.
Turpis & *Tristis* commutantur. XII, 285.
Turres quætere. XII, 343.
Turritæ moles, de elephantis. IX, 239.
Tuta tela. V, 442.
Tutelæ navium. XIV, 543.
Tutus & *Totus* commutantur. X, 312.
Tyde, urbs Hispaniæ. III, 367. XVI, 369.
Typhoeus sub Inarime vel Aetna sepultus. VIII, 542.

V. U.

Vadium, de omni alveo. II, 1.
Vas. XVII, 88.

Vaga, urbs. III, 259.
Vagenni. VIII, 607.
Vagina eburnea. XVI, 208.
Vagus. IX, 242.
Valeriorum familia ex Sabinis orta. II, 8.
Validus & *Calidus* commutantur. I, 552.
Vallis occulta. XII, 354.
Vana superstitio. V, 126.
Vanus & *Navus* commutantur. I, 549.
Vanus & *Varius* commutantur. X, 290.
Vanus & *Unus* commutantur. V, 126.
Varenius. IV, 546.
Varius & *Vanus* commutantur. X, 290.
sub Ubre natus. III, 63.
Ubi nunc est. VII, 106.
Vestiones. III, 378.
Vestior, eques. XVII, 138.
Vela & *Bella* commutantur. I, 621.
Velis nemo portum intrabat. II, 11.
Velle. IX, 7.
Vena metalli. III, 283.
Venationis genus feras in foveam pellicere. VI, 330.
Venatus, quod in venatione capitur. VIII, 518.
Vendere honorem exitio rerum. VI, 473.
Veneno imbuta tela bis noxia. I, 322.
Venenum potandi. XI, 309. — blandum. III, 580.
Venerandus senectus. II, 409.
Venire in terga. XVI, 55.
Venit selum in artus. XV, 376.
Ventilare. XVII, 306.
Venti temporibus alatis. VII, 257.
Ventis in tempestate nigrae alae dantur. XII, 617.
Verberat lux oculos. III, 694.
Verginius, an *Virginus*, scribendum? XIII, 824.
Vernum æquor. VIII, 428.
Vero, ultima brevi. IX, 193.
Verrere & *Vertere* commutantur. XIV, 262.
Verrere æquor retibus. XIV, 262. — crinibus templa. VI, 560.
Versus. VII, 657.
Versus torvos vultus. XIII, 2.
Vertere & *Verrere* commutantur. XIV, 262.
Vertere, evertere. XV, 411.
Vertex, de aqua, pro *vortex*. III, 475. — flammæ. VII, 355.
Verutum, armorum genus. III, 363.
Vesbius. VIII, 655.
Vesta, pro igne. VI, 76. ejus sacra Troja allata. V, 82.
Vester & *Noster* commutantur. XI, 117.
Vestes interiora, amictus superiora tegumenta corporis. VII, 447.
Vesuvius, *Vesuvius*. XII, 152.
Vesantia saxa. I, 495.
Vetus doloris. XI, 26.
Vexare iter alicujus. III, 469.
Vexillum, donum militare. XV, 261.
Vias solis. XV, 812.
Vibrare & *Librare* commutantur. XIII, 165.
Vibrare. IV, 156.

Yyyyy Vibravit,

INDEX VERBORUM ET RERUM.

Vibravit, passive. I, 539.
Vices solis. xv, 812.
Victor & Ductor commutantur. ix, 199.
Victor & Ultor commutantur. xiii, 730.
Victus & Vincetus commutantur. vi, 348.
Victus, Vincetus vino mentem. xiii, 273.
Victus nulli. v, 552.
Victus, pro alimento. viii, 313.
Videbo Acheronta. ii, 367.
Videni. xii, 713.
Vides & familia orationi interponuntur. iii, 622.
Viduatus, cum sexto & secundo casu. xii, 370.
Vigiles excubias forte dividebant. vii, 368.
Vigiliae olim tres, post quatuor in qualibet nocte. iv, 89.
Vigor & Rigor commutantur. vi, 271.
Vincam servare. vii, 223.
Vincire catena. xvii, 143.
Vinctus & Victus commutantur. vi, 348.
Vindex & Judex commutantur. ii, 456.
Vini inventio. vii, 167.
Vinxi & Junxi commutantur. viii, 487.
Violare, vulnerare. x, 261. — *vulnere*. xvi, 111.
Virgata sagula. iv, 155. — *tigris*. v, 148.
Virgilius in Georgicis Hesiodum, in Aeneide Homerum imitatus est. viii, 596.
Virgo, quae jam peperit. iii, 435.
Virgulta vallis. xii, 354.
Virgatus. x, 220.
Viribus doloris nifus. ii, 123. — *perlibrat hastam*. xii, 404.
Virides anni, animi. i, 187. — *umbræ*. vii, 168.
Virrius. xi, 65.
Virus linguae. xi, 560. — *mentis*. ii, 288.
Visum, Visus de somniis. i, 64. xvii, 162.
Visus & Jussus commutantur. xiii, 372.
Visifer. vii, 207.
Vitis, insigne centurionis. xii, 395.
Vitreum, Viride antrum. iv, 346.
Vivens & Humens commutantur. iii, 522.
Ulli & Illi commutantur. iv, 435.
Ulnis gurgitem frangers. iii, 457.
Ultima pati. vii, 23.
Ultor & Victor commutantur. xiii, 730.
Ultro. vi, 678.
Ululare dolore. vi, 563.
Umbra & Aura commutantur. xiii, 524.
Umbra & Unda commutantur. iv, 681.
Umbra capilli. i, 403. — *belli*. xv, 316. — *ni-gra*. v, 484.
Umbræ de arboribus. iv, 681. xii, 354.
Una anima pendet salus. iv, 302. — *diis*. ii, 5.
Unda & Umbra commutantur. iv, 681.

Unda, pro multitudine hominum. iv, 159. — *san-guinis*. x, 245.
Undans vulnus. x, 240.
Undare de fumo. vii, 355.
Unguere cruore. ix, 12.
Unus & Imus commutantur. v, 111. xv, 590.
Unus & Vanus commutantur. v, 126.
Unus, pro solus. xiv, 351.
Vocare ad bella. xii, 289.
Vocat pugna, bellum. x, 112.
Voce suprema. v, 416.
Vogefus. iv, 213.
Volare, de navi. xii, 98.
Volebans & Vovebans commutantur. vii, 619.
Volentia saxa. xi, 445.
Volefus. ii, 8.
Volucris cursu. x, 471.
Volucris, gallus gallinaceus. xiv, 22.
Volucris, hic & haec. x, 352.
Volunx. v, 261.
Vorare de igne. i, 363.
Vorat vortex. iv, 230.
Votus & Notus commutantur. vi, 434.
Vovebans & Volebans commutantur. vii, 619.
Vox & Nox commutantur. viii, 210.
Urbs & Orbis commutantur. vi, 554.
Urbs condenda aratro signari solebat. xiii, 117.
Urere de frigore. iv, 68.
Urguens & Ingens commutantur. vi, 265.
Ut ac Et commutantur. v, 217.
Ut no. iii, 143.
Uventes nebulas. viii, 460.
Uvere. iii, 522.
Uviser. vii, 207.
Vulnus & Funus commutantur. i, 399.
Vulnus & Munus commutantur. v, 182.
Vulnus & Pondus commutantur. xvi, 111.
Vulnus & Pulvis commutantur. vi, 7.
Vulnus Lychei, quod Lycheus intulit. xiv, 434.
Vulnera, tela vulnus inferentia. v, 251. — *cruda, dura*. vi, 78.
Uxama, urbs Hispaniae. iii, 384.

X.

X litera saepe mutata in s vel ss. i, 290.
Xenophorus, de famelicis. ii, 471.
Xenox. viii, 93.

Z.

Zancle. i, 662. — unde dicta. xiv, 49.

F I N I S.

**THE UNIVERSITY OF MICHIGAN
GRADUATE LIBRARY**

DATE DUE

--	--	--